

S

saa Kett. K-Ahl. K-Al. Lu Ra J-Must. *saag* vdJl Ko **1.** postp. kuni do (kogo? чего?), по (kogo? что?); K *alkõi bokkaa möö nii rad'oa, što väsumääse saa löi ...* (Ahl. 117) hakkas mööda külge nii peksma, et kuni väsimuseni löi ...; J *lähetti menemää nii jott ep pää maha tavannu kalmoilõ saa ..* (Must. 149) (muinasjutust:) mindi minema, nii et (surnu) pea ei puudutanud maad kuni kalmistuni (välja) ...; Ra *se päissi kõik kui kaukaalõõ saa see paisis kõik õige kaugele (= kuni silmapiirini); 2.* postp. (millest, mis ajast) saadik с, от (kogo? чего?); Lu *siit saa reppoa kutsutaa tarkka ja pettelikko* seitsaadik peetakse (kutsutakse) rebast targaks ja valelikuks; vdJl *en tääk kuhõs saag ei tea, kustaadik; ■* (noomeniga liitunult в составе композиты:) Kett. *kukõõ lauluussaa ~ kukkõõssaa* kukelauluni; P *sõta-aikan tulin viruusyõ i siittässaa õlõn viroza sõjaajal tulin Eestisse ja seitsaadik olen Eestis.*

saa/ag vt. *saata*¹.

saa/du Ränk K L M Ja-Len. Lu J I -tu K P M Ra J *šatu* Kr *Caady* Tum., g. -*duu* PJ (viljapuu)aed, (rohu)aed, (roht)aed сaг; J *viizeññ-marjõ-puud isutõtti saaduu* kirsipuud istutati viljapuu-aeda; J *saadus kazvõvad omenad* aias kasvavad õuna(puu)d; I *mesipakod ovat saaduuza* mesipuud on aias; Lu *sadovnikka piäp saatua vaariz* aednik peab aeda korras; J *meill on saatua akkunallõ* rl. meil on rohtaed õues; K *ko saadut tulivad, meniväd vargassamaa õunõi* kui puuviljad (aiad) valmisid, läksid (poisid) õunu varastama. – Vt. ka *sada*.

saadutšimo I kodumesilane, meemesilane домашняя или медоносная пчела; *on tämä*

maatšimo i mokoma saadutšimo see on maa-mesilane (= kumalane) ja (teine on) selline kodumesilane.

saaduvahti Li aiavalvur садовый сторож.

saag/õ J-Tsv., g. -*õõ* saago, saagotangud сaго.

saagõ-puu J-Tsv. saagopalm саговая пальма.

saaha vt. *saata*¹.

saahhari M I -*hari* M -*hari* K-Ahl. -*hari* (P M) *sahhari* (Ja-Len.) *Cáxapu* Tum., g. -*hharii*: -*harii* M suhkur сaхap; P *aivuo makõa õli, pal'lo saaxaria pantu* väga magus oli, palju suhkrut (oli) pandud; M *sinne pannaz makua möõ soolaa, saahharia* sinna pannakse maitse järgi soola, suhkrut; M *nätilpäänn jootii saaxhariikaa tšaita* pühapäeval joodi suhkruga teed.

saaxhari-golofka M suhkrupea голова сахара, сахарная головка.

saahhariliiva I = *saaxharjavo*; *talvõlla pannaz tšimopakkoloissiig saahhariliivaa* talvel pannakse mesipuu-desse peensusukrut.

saaxharjavo ~ saahkarjavo M peensusukrut сахарный песок; M *sis sinne lizättii poolaita makkuua möõ i vähekkõizõõ saaxharjavõva* siis sinna (mämmile) lisati pohli maitse järgi ja veidi peensusukrut.

saaxarn/õi Lu -*yi* M, g. -*õi* suhkru- сахарный; M *saaxarnyi svjoklad ovat valkõad* suhkrupeedid on valged.

saahõrniit/isa: *saahõrniit/ts* J-Tsv., g. -*saa* suhkrutoos сахарница; *kase saahõrniit/õj hrus-tõliss tehtii* see suhkrutoos on kristallist tehtud.

saaja¹ M (Ku), g. -*aa* (raha)saaja, -teenija добытчик, зарабатывающий, получатель (денег); M *ihš peremmeez on saaja, a pal'lo*

sööjää [sic!] ainult peremees on saaja (= raha-teenija), aga sööjaid on palju; Ku *rahaa saajit on vähä, a süüjait on palʹlu* raha saajaid on vähe, aga sööjaid on palju.

saaja² J (K-Ahl.), g. -*aa* J 1. saaja(d), pulm(ad) свадьба; J *terve, kõikki saajaa vätsi* rl. tere, kõik saajarahvas (= pulmarahvas); 2. saajaline, (peiuPOOLNE) pulmaline (свадебный гость со стороны жениха), поезжанин; K *kõikki on saajat saappagoiza, veejät verha-vaatteiza* (Ahl. 96) rl. kõik (peiuPOOLSed) saajalised on saabastes, (mõrsja) viijad kalevist rõivastes. – Vt. ka *saaju*d.

saaju/d J, g. -*õd* dem. saaja(d), pulm(ad) свадьба; *õlin saaza saajuõza* rl. olin sajas saajas (= pulmas).

saajuõ K-Ahl., g. -*õd* pruudi või peigmehe saatjaskond (pulmas) поезжане; *elä ooli velvüeni, karta kannus-jalgoeni, et mene ühsii velvüeni, et kahee rinvä kalani; meneb sarka saajuõhta, riuku rinnaa-issujeita, meneb kuu izä-mehe-nä, meneb päivä pää-mehenä* (Ahl. 93) rl. ära muretse, mu vennake (~ peiuke), (ära) karda, mu kannusjalake, (sa) ei lähe üksi, mu vennake (~ peiuke), ei kahekesi, mu hea kala (= peig); (sinuga) läheb põllutäis (= salk) saatjaskonda, ridvatäis (= rida) kõrvasemehi (= käemehi), läheb kuu isamehena, läheb päike peamehena.

saakeli P J-Tsv. (J), g. -*ii* = *sarvipää*; J *nii, saakeli, heitütti, jot kõik sitalõd lei nii, pagan, hirmutas, et löi kõhu lahti; J häülip, saakeli, läpi tsülää, umalõz niku pelehüz käib, kurat, läbi küla, purjus nagu peletis; J vot saakeli, ku lofkossi viskap trepakka vaata kuradit, kui osavalt viskab trepakki (tantsida).*

saalin ~ -*nõ* Lu, g. -*zõd* Lu sajaline (rahaühiku kohta) сотка (о деньгах); *sata saalizia* sada sajalist.

saalijka Lu, g. -*gaa* Lu saaling (masti tengiga ühendav rõhtruu) салинг; *saalingassa lähep štonki* saalingust algab (läheb) teng.

saalijki Lu, g. -*gaa* = *saalijka*; *saalijki puud* saalingupuud.

saamatoi: -*õtoi* J-Tsv., g. -*atoi*: -*õtoi* J = *saamato*; *ize suur meez a nii on saamõtoi* ise suur mees, aga on nii saamatu.

saamatoo Lu, g. -*toma* saamatu беспомощный, беспрокий; Lu *ai ko saamato*, *ep saa aikoo* oi kui saamatu, ei tule toime; Lu *unilintu on eteez saamato* unimüts on ikka saamatu; Lu *tokoma se tussu ontši, ai ko saamato* *inemin* niisugune see tossike ongi, oi kui saamatu inimene.

saamizõd vt. *saunaa*-.

saamoi, **saamõi**, **saamyi** vt. *samõi*.

saani¹ Ränk K M Kõ Lu Li Ra J-Tsv. (Al. Kett. Ja-Len. I), g. -*ii* M Lu Li J 1. saan sani; M *saaniikaa mentii tserikkoo* saaniga sõideti (mindi) kirikusse; M *pulmõissii mentii, sis toozõ pan-tii saaniv rakkõisõd* (kui) pulma mindi, siis ka pandi hobused saanide ette (pandi saanid) rakkesse; Lu *ku piäb mennä luukumaa, sis piäp saaniikaa mennä* kui tuleb minna lõbusõitu tegema, siis tuleb saaniga minna; Li *meez nõisi saanissa poiz* mees tuli saanist maha; I *sälkoa piäb õpõttaag, rakõttaag. saanii rakõtab, i siiz õpõttamaa meev* sälgu tuleb õpetada, (ette) rakendada. Saani ette rakendab (sälu) ja siis läheb õpetama; I *jalgahsõd ovat saaniloiza* saanidel on jalased; Kett. *saanii kaartamaza* saani päitsis [?]; 2. (laudkastiga) regi дровни, розвальни (с дошатým ящиком, с деревянной клеткой); Kõ *meez meep teetä müõ opõzõl, saani täin kalloi* mees läheb hobusega teed mööda, regi kalu täis; Lu *raassõli pani kõikk kalad ommaa saanii* kalade ülesostja pani kõik kalad oma rekke.

saani² Lu, g. -*õd* Lu (kaluri või hülgepuüdja kelk рыболовецкие санки); *ribakaa saanõd on suurõd* kalurikelgud on suured.

saanik/ko Ränk Len. K-Ahl. L P M Kõ-Len. I, g. -*oo* M -*uo* P kelk санки; M *talvõl lahzõt tšävväz liukumaa saanikolla, suussõilla* talvel käivad lapsed kelguga, suuskadega sõitmas (liugumas); P *lazzõtti mäess alaa saanikoi-kaa* lasti kelkudega mäest alla; Kõ *meep iiri mettsäasee, peen saanikko peräzä* (Len. 216) (muinasjutust:) läheb hiir metsa, väike kelk järel; I *kõõz jäättüüb meri, siis saanikoil merta müü mennäss kallaa õssamaa, ailia* kui meri jäätub, siis minnake kelkudega merd mööda kala ostma, räime; M *lahsõjõ saaniko*d laste kelgud; P *saanikuo jalgahsõd* kelgu jalased.

saanikkõil J-Tsv., g. -*zõd* J saanike саночки; *suurõll opõizõll pikkõrain saanikkõin takann* suurel hobusel (on) väike saanike taga.

saani-koorma (K-Ahl.) saanikoogem санный кладь, санный воз; *tõi saani-koormaa saappagoita* (Ahl. 96) tõi saanikoorma(täie) saapaid.

saanikorpuusi: -*z* Lu saanikere корпус саней.

saap Li nõlg, nõletõbi, tatitaud (hobustel) сап (у лошадей). – Vt. ka *tsapputauti*, *tsapum*.

saapaz vt. *meri*-.

saappaga Ke-Set. M Lu J I (K-Salm.₁ R-Eur. R-Reg. P Kõ S Ja-Len.) -*uga* Kett. L P M Lu Li Ra I (K J) -*ugõ* M-Set. -*oga* K-Ahl. M Lu (K-Al. P) -*õga* Lu (K-Al. M Li J) -*õc* J-Tsv. *Canaza* Tum., g. -*agaa* M Lu -*ugaa* P M Li -*ogaa* K-Al. Lu -*õgaa* M J -*õga* J, pl. *sabakad* Kr (säär)saabas сапог (с голенищем); Lu *tõm-*

paa saappugad jalgõssa tõmba saapad jalast; Li saappuga õli õsõttu il'i saפוניקה tetsi saabas oli ostetud või kingsepp tegi; J saappõgõd luitssõvad saapad pigistavad; Lu saappugat skriipõvõd saapad kriuksuvad; M ühs alko, ahjo täünnä. Saappagad i jalka (Set. 17) mõist. üks halg, ahi täis? – Saabas (saapad) ja jalg; M kõig õltii nahkõzõd saappagad kõik olid nahast saapad; J pittši-varsiikkaa saappõgõd pika säärega saapad; J soomõd saappõgõllõ õmmõlla ahtaad päälüsed soome saapale õmmeldakse kitsad pealsed; M vennä saappagad vene saapad; J meri dalisko talvi saappõga päälüz õmmõlla kaks kõrtõin mere- või talvesaapa pealne õmmeldakse kahekorndne; P saappugaa põhjad meniväd õhuussi saapatallad (-põhjad) läksid (= kulusid) õhukeseks; Li saappugaa koblukka saapa konts; J saappõgaa varrõd om vähäize ahtaad saapasääred on veidi kitsad; M kase pojokõin ep peznü kaglaa kaugaa, roojakaz niku saappõgaa varsi see poisike ei ole kaua kaela pesnud, (kael on) must nagu saapasäär; J saappõgaa pää saapa põid; J saappõgaa terä saapa nina; Lu saappuga šotka saapahari; J mõlõpiiss pooliss rippuvud [sic!] lautoot saappõgaa kolotoikkaa mõlemal(t) pool(t) rippusid riulid saapaliistudega; ■ M kase meez on naizikolla saappagaa alla, naizõd meelell eläv see mees on naise tuhvli all, naise meele järgi elab. – Vt. ka hoopa-, pool-, venäa-. – Vt. ka šaappaga.

saappagašotka M saapahari сапожная щётка; saappagašotka, senellä puhassaaz saappagoo saapahari, sellega puhastatakse saapaid.

saappugaa-põhja Lu saapatald подошва сапога; saappugaa-põhja ku meeb rikkii, sis pannaa polu-põhja kui saapatald läheb katki, siis pannakse pooltald.

saappugaa-terä Li saaranina носок сапога.

saappuga-kanta Li saarakand задник, задок сапога.

saappõk-pag/la: -l J-Tsv. (kingsepa) põlve-, pingutusrihm шпандырь; põhjõ nahk eestä tšeerota kobulaa pääle, sis tõmmõta saappõk-paglaka tšiin kõigepealt keeratakse tallanahk liistu peale, siis tõmmatakse pingutusrihmaga kinni.

saar/la Ränk M-Set. J-Must. I, g. -aa = saarnapuu¹; 1. Ränk M-Set. J-Must. I; 2. M adraa saarad (Set. 254) harkadra sahkpuu harud. – Vt. ka adra-.

saari K-Ahl. Lu Ra J Caapu Tum., g. -õd Lu J saar остров; Lu kui jo on ümperi vesi, sitä kutsutaa siis saari kui juba on ümber vesi, (siis) seda kutsutakse saar(eks); J soomõd merez õlla saarõd Soome lahes on saared; Lu jo miä näen

saarõssa majakkaa tulta ma näen juba saarel(t) majaka tuld; J agl'itšina maa on saariill Inglismaa asub (on) saartel. – Vt. ka soo-, tšivi-.

saarittaa J-Tsv. saariti, saartena в виде островов.

saarik/ka Lu, g. -aa = saarikkõin.

saarikkõin Lu J-Tsv., g. -zõd Lu J saareke; laid oстровок; J merell puuttu saarikkõim vassaa merel sattus laid vastu. – Vt. ka saarikka, saarukkain, saarukkõin.

saarilainõ Lu, g. -zõd Lu saareelanik, saarlane островитянин; Lu seitskaaroz eletti saarilazõd Seiskaril elasid saarlased. – Vt. ka saarõlain.

saarizikko Lu, g. -oo madal mereäärne, paiguti vesine, paiguti kuiv luht прибрежная морская пойма.

saarn/a M, g. -aa M (harkadra) sahkpuu haru ножка (сохи); adraa saarnad õltii puizõd harkadra harud olid puust. – Vt. ka saara, saarnapuu¹.

saarnaaja Lu, g. -aa = saarnalain.

saarnalain Lu, g. -zõd (lahkusu) jutlustaja (сектантский) проповедник; kurkulaz õli saarnalaisijõ Kurgolas oli jutlustajaid.

saarnapuu¹ M 1. (harkadra kaheharuline) sahkpuu e. künnipuu рассоха (сохи); saarnapuhhõd pantii aizad, ilma aiso adra eb või mennä (harkadra) sahkpuu külge pandi aisad, ilma aisadeta ader ei liigu (ei saa minna); aizad on pantu tšiin nii, saarnapuu rutškaasõd, aizaa õttsa on lõhgattu, sis se isuttaaz adraa rutškaasõd, .. naglaakaa tšiinittäz (harkadra) aisad on külge (kinni) pandud nii, sahkpuu käepideme külge: aisa ots on lõhestatud, siis see (ots) pannakse adra käepideme külge, .. naelaga kinnitatakse; 2. (harkadra) sahkpuu haru ножка (сохи); adralla kaks saarnapuuta, siz on loopi, siz on pää, pääsurja, siz on aizad. mižzeesee on pantu rutška tšiin, se on pääsurja, i saarnapuud tuõvad pääsurjaasõd (hark)adral on kaks (sahkpuu) haru, siis on lusikas, siis on pea, pärapuu, siis on aisad. Mille külge on kinnitatud käepide, see on (sahkpuu) pärapuu, ka (sahkpuu) harud tulevad (= kinnituvad) pärapuusse. – Vt. ka saara, saarna.

saarnapuu² M Kõ Li saar, saarepuu ясень; Li saarnapuu on tokoma, kazvov saarepuu on niisugune (puu), kasvab (meil); Kõ saarnapuu lehto saarepuu leht. – Vt. ka saarnipuu, saarnapuu, saarnõ, saarnõpuu.

saarn/i Kett. K-Ahl. P M J, g. -õd J = saarnõ.

saarni-puin/õ: -ee K-Ahl. = saarnõinõ; sammas onni saarni-puinee (Ahl. 97) rl. sammas ongi aga saarepuine.

saarnipuu Ku = *saarnapuu*².

saarnizik/ko Kett. P *saarnisikko* K-Ahl., g. -oo saaremets, saarik ясенник. – Vt. ka *saarnõzikko*.

saarn-puu J-Tsv. = *saarnapuu*².

saarnõ M-Set. S -n J, g. -õõ J saar, saarepuu ясень; M *saarnõ puu* (Set. 80) saarepuu. – Vt. ka *saarnapuu*², *saarni*.

saarnõil/nõ J -n J-Tsv., g. -zõõ J saarepuine, saarepuust ясеневый, из ясеня; *panimm izää kalmolõõ saarnõizõõ risii* panime isa kalmule saarepuust risti; *läpi saarnõizõõ sakaraa* rl. läbi saarepuise sagara. – Vt. ka *saarni-puinõ*.

saarnõpuu S Lu *saarnõ-puu* M = *saarnapuu*².

saarnõzikko Lu, g. -oo = *saarnizikko*.

saarnõtõrva Li saaretõrv, saarepuu tõrv ясеневая смола.

saaru/d (R-Reg.), g. -õõ kallike, kullake любимый, милый; *elä noiza maalle marjuoni satulalta saaruoni* (Reg. 27) rl. ära astu maha, mu marjuka, sadulast, mu kallike.

saarukkain Lu, g. -zõõ = *saarikkõin*; *merz on saarukkain* meres on saareke.

saarukkõin Lu, g. -zõõ = *saarikkõin*; *lee on meree rantoiz, se on saarukkõin* leetseljak on mererandades, see on (nagu) saareke.

saarõk/laz: -õz J-Tsv., g. -kaa J saarterikas, saareline изобилирующий островами, богатый островами.

saarõlain ~ **-lain** J-Tsv., g. -õlaizõõ ~ -laizõõ J = *saarilainõ*; *saarlaizõt tulti mandõrii ailia müümä* saarlased tulid mandrile räimi müüma.

saaz K -s K-Ahl., g. -ttonaa K sajas сотый. – Vt. ka *kahsi-*, *kõlmõt-*.

saata¹ Kett. P M S J (Len. K R-Eur. U L Kõ Li) -vva M Lu Li Ra J Ku -vvõ Lu J -vv J-Tsv. -va Lu J *savva* M Kõ Lu Ra -ha K-Ahl. P -χα P *saag* I (Ko vdjI), pr. -n K U L M S Lu Li Ra J Kr *saa* I, imperf. *sain* Kett. K P M Kõ Lu Li J Ku *sai* I I. saada, hankida, teenida получить, -ить, -ить, да/бываать, -быть, зараб/атывать, -отать; *L sai enele üvää ilozaa naizyõ* sai endale hea ilusa naise; M *sie järkeässi tahot saata rahhaa* sa tahad kohe raha saada; Kõ *sain naizõõ üvää kaglussõõ* sain naisele hea krae; K *mitä sain, senee jõin* mis teenisin, selle jõin (maha); I *millõõ õli raskaz leipää saag* mul oli raske leiba teenida; Lu *lahzõt saatii saunoiz* lapsed saadi (= sünnitati) saunades; I *millä säp-peä bõõg, piäv saag säppe* mul pole (lehma)-ketti, tuleb hankida kett; M *meni tämä tšülää-see süvvä saamaa* (Set. 5) ta läks külasse süüa hankima; J *saatu lahs* vallaslaps; 2. kuhugi või mingisse olukorda sattuda, jõuda, jääda пона-

дать, -сть, сходитьсь, сойтись; S *pool tunnii aikka, kõõs saan niglaasõõ niiti* (võtub) pool tundi aega, kuni (kui) saan nõela taha niidi; J *jo kuuvvõtt rumka juun, a en saa ent umalaasõõ* juba kuuendat pitsi joon, aga ei jää purju (ei saa end purju); M *sai ühesää vootta õtsaasõõ* (Set. 3) sai üheksa aastat läbi; J *lein roozgaakaa, jott saan tälle tšültsee* lõin piitsaga, et saa(ksi)n tal-le külje pihta (lüüa); P *kunni pari saap koku-osityõ, sinni tontti tšümmee paria tšentšii kulu-tav* vs. kuni noorpaar saab kokku, seni kulutab kurat kümme paari kingi; P *žiivatta ep kuolõ, a hukkaa saav* loom ei sure, vaid lõpeb (saab hukka); L *lehmä taukõzi, tõizõt saatii* terviesi lehm kärvas, teised (loomad) said terveks; M *on jo saatu kõik einä valmiissi* on juba kõik hein valmis tehtud; Lu *kahõsatšümmett kuus vootta sain täüz* sain kaheksakümmend kuus aastat täis; Lu *miä jõin vettä, sain janoo poiz* ma jõin vett, sain janust lahti; Lu *inemin sai surmaa* inimene sai surma; J *sie terpi, kunis tämä saap paikalõõ* sa kannata, kuni ta jõuab kohale; J *ühtee saama* kokku saama; J *seemen saab maha viskamizi* seeme saab maha (= kül-vatakse) viskamisi; J *vanassi saama* vanaks saama; J *kuhõ on saanu opõizõ arjõ* kuhu on jäänud hobusehari?; J *tarvis saavva puut põõ-maa* (on) tarvis saada puud põlema; J *kõik sai harrillaa* kõik läks laiali; 3. kellekski saada ста/новиться, -ть; Lu *skippariss saatii ennee ühel viisti* kippariks saadi enne(malt) ühel moel; 4. midagi teha saada, võida, tohtida мочь; смочь, сметь, по-; Li *siäl sai kõvassi nagraa* seal sai kõvasti naerda; J *taas tultii haitod, taaz emmä saa tehä tüütä* jälle tulid takistused, jälle ei saa (me) tööd teha; J *elää saav, ku va bõllõis sõttaa* elada saab, kui vaid ei tuleks (ei oleks) sõda; J *lihhaa jo kõvassi razvõss et saa nii süüvvä, a kallaa ain süün* liha on ju väga rasvane, seda (sa) ei saa nii (väga) süüa, aga kala söön alati; M *ai ku on ahaz kanava, saav mennä üvvii üli* oli kui kitsas kraav, saab hästi üle minna; J *hoikka puu saap kagdõta* peenike puu võib murduda; M *saad joonitõlla koko päivää* pead jooksuma kogu päeva; M *kui õlud on valmiz, saav valõlla* kui õlu on valmis, võib ümber valada; Lu *saap kilittää inemizee surmaassaa* inimese saab surnuks kõditada; Lu *nii on üvä süükki, saap sõrmõt kaalia* on nii hea sõök, (et) peab sõrmed (üle) lakkuma (= et laku või sõrmed üle); Lu *kurjall ilmall et saa mittää kujalla tehä* halva ilmaga ei saa (sa) väljas midagi teha; P *tämä õli läisivä, ep saanu tšävvä* ta oli haige, ei saanud käia; Lu *silla ep saa müühässüä, om mokoma tüü* sa ei tohi hilineda, on

niisugune töö; Lu *tämä sai entä müü tehä* ta sai oma tahtmise järgi teha; Lu *märjel õpõzõl ep saa antaa juuvva vettä* märjale (= higisele) hobusele ei või anda vett juua; Lu *et saa õlla laisk i vöðno* (sa) ei tohi olla laisk ega aeglane (vedel); Lu *sai vajõltua* võis vahelduda; Lu *tämä pajatab tõtta, tätä saab uskoa* ta räägib tõtt, teda võib uskuda; Lu *herra sai talopoigakaa tehä, mitä tahto* härra võis talupojaga teha, mida tahtis; J *sai ohto magat* sai küllalt magada (sai end välja magada); P *saapi õlla* võib olla; L *epko saa teill suojõtõlla* kas teil ei saa(ks) end soojendada?; L *nõitoi ep saannu suututtaa nõidu* ei tohtinud vihastada; Lu *ep saa niku laulaa lavvaa takann* laua taga ei tohi(ks) nagu laulda; ■ P *pappi sai teäteä, etti mustalaizõll dengad õlivad* preester sai teada, et mustlasel oli raha; Ku *hüü duumat'sii, kui saavvaa soojaa* nad mõtlesid, kuidas saavad sooja; J *sain urokaa pähää* sain õppetüki pähe; Lu *sain tsäessä poiz* sain kaelast ära; J *miä tämäkä üvässi saan läpi* ma saan temaga hästi läbi; J *saab aik üli* aeg saab täis; J *sai pää soojõssi* sai pea soojaks (= jäi kergelt purju); J *sai vihaizõssi med'd'ee päälle* sai meie peale vihaseks; Lu *saad marjoikaa süönninn õlla* võid marjadest söönuks saada; J *jalgõlõ saama* jalule saama; J *sai närä täünõ* (tal) sai hing täis; J *siält sain õtsaa tsättee* sain sealt otsa kätte (= sain asja selgeks); J *püüvveb milt rahoil väl'lää saavvõ* püüab minult raha välja pressida; J *tsiini saama* kinni saama (püüdma); M *naizikko saap saunaa* naine saab maha (= hakkab sünnitama); M *tämä on aivo pisselikko inehmiin, täm ep saa õmiza nahkoiza tilloita* ta on väga terava keelega inimene, ta ei saa oma nahas(ki) rahu; M *sielt ain saatii helppoa* sealt saadi aina kergendust; M *ai ku miä sain üvvää meeltä* oi kuidas ma rõõmustasin; Lu *tämä on mokoma inemin, saap kõikkiiijee rahvaakaa aikoo* tema on niisugune inimene, saab kõigi inimestega hästi läbi; Lu *ep saa rauhaa* (ta) ei saa rahu; Lu *müü volla emmä saa* meie ei saa võitu; Lu *mitä tämä unõkas tolkkua saav* mis tema, unimüts, aru saab; Lu *evät saa immoa riitõmizõss* (nad) ei saa riidlemisest himu (täis); Lu *tiül loppua emmä saannõd* tööle lõppu (me) ei saanud (= tööle lõppu ei tulnud); J *sulkii(t) seltsää saama* sulgedega kattuma (sulgi selga saama); J *sai üvää saunaa* sai hea sauna (= keretäie); J *saako mitä saav* saagu mis saab.

saat/a² M (Kett. P), pr. *sata/av* Kett. P *saittaav* M, imperf. *-zi* sadada (vihma, lund, rahet jne.) идти, пойти, падать, пасть (о дожде, снеге, граде и т. д.); M *vihmaa saittaav, jo alkõ saata*

vihmaa vihma sajab, juba hakkas vihma sadama; P *tuiskaav, lunta sataav* tuiskab, sajab lund; M *tänänn on kehno sää, saittaap slottaa* täna on halb ilm, sajab lõrtsi; M *ragõsta saittaav* sajab rahet. – Vt. ka *sataa*¹.

saat/ana Kett. K L P M Ra I *-õn* J-Tsv., g. *-anaa* L Ra *-õnaa ~ -õna* J saatan, kurat сатана, чёрт, дьявол, бес; Kett. *sinua murtõõp saatana* sind vaevab saatan; J *saatõm veitep süntii* saatan veab (inimest) patuteele (pattu); J *sai umalaa de nütt loizgib niku saatõnaa voimiiz* jäi purju ja nüüd mürgeldab nagu saatan võimuses; K *lemmühsed ovaд mokomat saatanad* pisuhännad on niisugused kuradid. – Vt. ka *saakeli, saatõlain, sarvikko, sarvipää, sarviško*.

saat/taa K L P M Kõ Lu Ra J (Ja-Len. Ku) *saatata-* J-Must. *-ta* J-Tsv. *-taag* I, pr. *-an* M Lu J *-õn* J, imperf. *-in* M Lu J *-tazin* Lu J *-oin* Ku **1**. saata, läkitada, (edasi) toimetada отпра/влять, -ить, направ/лять, -ить, пос/ылатъ, -латъ, достав/лять, -ить; Lu *saata poika alkoi toomaa* saada poiss puid (= halge) tooma; J *vargõz jo on arestoitõttu de türmää saatõttu* varas on juba arreteeritud ja vangi saadetud; I *zeniça i noorikkõ saatõttii taarrõd makkaamaa* peigmees ja pruut saadeti sauna magama; J *ted'd'e saatõttu žurnali miä sain* teie saadetud ajakirja ma sain (kätte); M *saatin lehmät karjaa* (ma) saatsin lehmad karja; J *saat võõrad riisõd väl'lä* saada võõrad asjad ära; J *tsättee saattõma* kätte toimetama; L *tõizõlõ saattamaa* teisale (= asumisele) saatma; P *tsäsi müõ saatõttii dengoi* raha saadeti käest kätte; M *tšen meill menep süüvvä saattamaa* rl. kes meil läheb toitu järele viima; **2**. kedagi saata, kellegagi kaasas olla, kaasa tulla сопров/одить, -дить, пров/одить, -дить; M *täm minnua saattõ teen aarõjõssaa* ta saatis mind teeristini; Kõ *pojot saattõvat koitoo tüt-täreд* poisid saatsid tüdrukud koju; Ja *tätä saati* [= saatti] *koira* (Len. 241) teda saatis koer; Lu *katti tuli saattamaa* kass tuli kaasa; Lu *noorikkaa saatõttii oma suguluukaa* pruuti saadeti oma sugulaste poolt; **3**. mõõda saata, veeta, ära saata пров/одить, -ести (время); M *juvvaz viinaa i õlutta, kannii saattaas se rissimäpäivä* juuakse viina ja õlut, nii saadetakse mõõda see ristimispäev; Lu *miä saatin aikaa üvässi i vesolossi* ma veetsin aega hästi ja lõbusalt; P *üliä päiväl .. saatõttii suvõa eliapäeval ..* saadeti suve (ära).

saatt/laja K Ra J (Kett.) *-õjõ* J-Tsv., g. *-ajaa* Ra *-õjaa ~ -a* J **1**. (pruudi) saatja (pruudipoolne pulmaline) поезжанка (участница свадебного поезда со стороны невесты); K *siz isuttaas nuorikkõd suku, saattajad* (Al. 35) siis pannakse

pruudi sugulased, saatjad, istuma; J *kase virsi laulotaa, ku joo mennää tütöö saattōjōd väl-lää* seda laulu lauldakse, kui pruudi (tüdruku) saatjad lähevad juba ära; **2.** (teele)saatja, kaasatuliija провожающий, сопровождающий; J *saattōjōd jo tšeerüüsti kotto menemä* saatjad pöördusid juba koju minema; **3.** K-Ahl. teejuht путеводитель, проводник; **4.** (millegi) saatja отпавитель; J *tširjaa saattōjōd kirjasaatja*. – Vt. ka *sünnii-*. – Vt. ka *saattōlainōd*.

saat/to K L P M Kō Lu J (Kett.) -o Ränk, g. -oo M Lu J -uo P 1. (heina)saad копна сена; Lu *einä kuivi, panna saattoil* (kui) hein kuivas, (siis) pannakse saadudesse; J *saatto tehää üm-märkōin* saad tehakse ümmargune; M *saatto, tām on puudaa tšümmee vai nii* saad, see on puuda kümme või nii; M *siis ku nõisaz näitä saattoita vetämää, siis pissäz allaa suurōt ke-pid, siis pannaz rihmaakaa tšiin i opōn tōmpaar kuhjaa tšüvvee* siis kui hakatakse neid saade vedama, siis pistetakse (sao) alla suured kepid, siis pannakse kõiega kinni ja hobune tõmbab (sao) kuhja juurde; P *kuhja tehäss eineä saattoiss* kuhi tehakse heinasaadudest; **2.** haokoo-hunnik куча, связок хвороста; M *tehti kupoja pal’o, saattoi kōlmii, nellii* (hao)kubusid tehti palju, hunnikuid kolm, neli. – Vt. ka *einä-*.

saatto-pää (K-Ahl.) fig. tütarlaps, neiu (rahvalauludes) девица, девушка (в народных песнях); *eb ðe sitä ielä kuultu, ielä kuultu, ielä nättü: koll’ula koli-ripaa, satulala saatto-päätä* (Ahl. 107) rl. ei ole seda enne kuulnud, enne kuulnud, enne nähtud: sadulakoljul tütarlaps, sadulal neiu.

saattšii Lu Ra J-Tsv. (Li) -tš J-Tsv., g. -šii Lu J 1. jahi-, kalasaak (охотничья) добыча, улов (рыбы); J *tänävä peen saattš, va kaks kuropat-kaa ampuzin* täna on väike (jahi)saak, ainult kaks põldpüüd lasksin; Lu *poikoil bōlō saattšia, kallaa bōd mittä* poistel pole saaki, kala pole sugugi; J *kalaa saattšii voosi-vooōlt lähep peenepessi* kalasaak jääb (lähed) aasta-aastalt väiksemaks; **2.** tulu, sissetulek доход, при-быль; Lu *täll on se pikkarain saattšii* tal on see väike sissetulek; ■ J *menti rahaa saattšilōō* mindi raha hankima. – Vt. *kala-, raha-*.

saattšia (K-Ahl.), pr. -šin, imperf. -tšizin püüda, pingutada стараться, по-; *viitsi òlla viseänä, saattšii òlla saleana* (Ahl. 727) rl. viitsi olla valvsana, püüa olla kenana.

saattōlainō Kōd, g. -zōōd saatja сопровождающий, провожающий; *tšen on sinuu saattōlainō* kes on su saatja? – Vt. ka *saattaja*.

saatu vt. *saadu*.

saatumeez Lu = *saatunikka*.

saatunik/ka Li, g. -aa Li aednik садовник. – Vt. ka *sadovnikka*.

saattōlain J-Tsv., g. -zōōd J 1. saatan, kurat satana, чёрт, дьявол, бес; **2.** saatanlik, kuratlik дьявольский, бесовский. – Vt. ka *saakeli, saataana, sarvikko, sarvipää, sarviško*.

saattōlla (J-Tsv.), pr. -ōlōn, imperf. -tōlin frekv. ← *saavuttaa; nõizōm metsiit põlōttōma ja tšüntō-mait saattōdōma (tetsemä)* hakka-me metsi põletama ja põldu (kännimaid) hankima (tegeme).

saavan/a L P M Po, g. -aa L M surilina, -rüü саван; L *pokoinikka katōttii saavanaakaa tšiin* surnu kaeti surilina kinni; P *pantii valkōa saavana päälle* pandi valge surilina peale; M *obraaza on saavanaa pääl pokoinikaa rinto-laill* pühapilt on surilina peal surnu rinnal.

saavut/taa K-Set. Li J (M) -ta J-Tsv. *saaut/aa* (J) -a J-Tsv., pr. *saavutan* K -ōn Li J *saautōn* J, imperf. -in M Li J *saautin* J hankida, muret-seda, (tagasi) välja) nõuda доста/вать, -ть, до-бы/вать, -ть; приобре/тать, -сти; требовать (обратно); J *kōvassi rajkka meil on alkoita saavuttaa* meil on väga raske küttepuid hanki-da; J *saautin enellee maa* hankisin endale maa; J *saautōta voizgōlōd provianttia* muretsetakse sõjaväele proviantti; J *saaut vana võlk tält väl’lā* nõua vana võlg talt välja; ■ J *saautin taloa ülez, näim vaivaa* töötasin talu üles, nägin vaeva.

saavv, saavva, saavvō vt. *saata*¹.

sabakad vt. *saappaga*.

sabo-orovannōi I, g. -i (inimene, kellele on peetud surmaelne jumalateenistus) соборо-ванный человек; *sabo-orovannōid ovad, niku pool pokoinikka* s-d on nagu poolsurnud.

sad vt. *sataa*¹.

sadla P, g. -aa = *saadu*; *ōli meil suur sada* oli meil suur aed.

sadovnik/ka M Lu (Ja-Len.) -kō ~ -k J-Tsv., g. -aa Lu J -a J aednik садовник; Lu *sadovnikka piäp saatua vaariz* aednik peab aeda korras; J *sadovnikk näitōb omem puut* aednik poogib õunapuud. – Vt. ka *saatumeez, saatunikka*.

saduke/i (J-Must.), g. -i saduser (juutide usu-lis-poliitilise voolu esindaja Palestiinas enne Kristust) саддукей; *a ku tämä pal’o fariseita ja sadukeita nätsi ristittävähsi tulōva* .. (Must. 153) aga kui ta nägi palju varisere ja sadusere ristituks saavat (= kes olid lasknud end risti-da) ..

safzoza I *sofkoz/a* Lu, g. *safzozaa*: -aa Lu sovhoos совхоз.

safse-m I *sohsem* K-Ahl. päris, täiesti совсем; *safse-m ku mustalaizd elivād* elasid täiesti nagu mustlased; *kōōs safse-m kehnod d’erugat, sis*

vizgattii opõzõd pääle kui kaltsuvaibad (olid juba) päris katkised, siis visati hobuse(le) peale (hobusetekiks).

sah/a Ränk K-Ahl. L M Ja-Len. Lu Li J-Tsv. I, g. -aa L Lu Li *sahhaa* M -a Lu J saag пилa; M *rangod on jo sahattu sahhaakaa algoo pītũu-zõd* rahnud on juba saetud saega halupikkus-(t)eks; M *puu ahisab, eb mee saha läpi* puu surub kokku (ahistab), saag ei lähe läbi; I *tũlppä tšervez milla i saha tũlppä, piäb ihhoa näitã* mul on nüri kirves ja saag on nüri, peab neid teritama; J *saha ihota napikkõll* saagi teritatakse viiliga; Li *kahs metria õltii sahat pītšãd* saed olid kaks meetrit pikad; Li *paksulehtoinõ saha mårånissi saħħaan* paksu lehega saag saeb halvasti; J *kahsrũtskõizõd sahakaa on parõp sahat* kahemehesaega on parem saagida; J *ũhs-tšasiin saha* ühemehesaag, käsisaag; J *uurtõd saha* uurdesaag; M *sahhaa lextõ, õttasz rũtskãd* sae leht, otsas on käepidemed; M *sahhaa piid* sae hambad; Li *sahaa rũtskãd* sae käepidemed; Lu *saha javõ saepuru*. – Vt. ka *lookk-*, *tšasi-*.

saha-ammaz Li saehammas зуб, зубец пилы.
sahakkõinõ L, g. -zõd saeke пилка, пилочка; *pojokkõizõll õli sahakkõinõ tšäsivarrõlla* poisikesel oli saeke käsivarrel.

sahalehto Li saeleht пластинка пилы; *sahalehto on hoikka, hoikka lehtoinõ saha* saeleht on õhuke, õhukese lehega saag.

sahapii (M) = *saha-ammaz*.

saxarnõinõ L, g. -zõd suhkrust, suhkrune iz сахара, сахарный.

sahastajkka Kõ saerukk станок (для пилки), козлы.

saha-zavõda: -D J-Tsv. saeveski лесопильня, лесопильный завод.

sah/ata P M Ja-Len. Lu Li Ra J (Len. K-Ahl.) -atõ Lu -at Set. J-Tsv. -ataG I, pr. -aan K P Lu Li J *sahhaan* M -haan Lu *saxħaan* (Set. Li) -an Ra J, imperf. -azin Lu Ra J saagida пилить, на-; M *mennäs sahhaamaa puita* minnakse puid saagima; Li *irress sahataa metrii pitukõid tũkkũ palgist* saetakse meetripikkune tükk; Li *lũlũ tõmpaap senee puu takaas kokkoo, ep saa sahata iivassi* oksakoht tõmbab selle puu tagasi kokku, ei saa hästi saagida; J *sahaga irsi painuu kõhass kattši* saagige palk kõveruse kohalt katki; Li *sahattii tšæellã* saeti käsitsi; I *võtti sahazi årdzãlt sarvõt pītšãt poizõG* võttis saagis härjal pikad sarved maha.

sahattu-laulta: -t J-Tsv. saelaud, saetud laud пилёная доска.

sahaulssa: -ssag (I-Len.), pr. -B: -p I-Len., imperf. -zi refl. saetud olla, saada raspilivatsja, -ться; *puu sahaup i paneup riittasee*

[= *panõup riittaasõd*] (Len. 286) puu saetakse ja pannakse riita.

sahtta vt. *sata*.

sahottaa vt. *saottaa*.

saija Lu Li J -õ J-Tsv. *saija* vdJl, g. -aa Lu Li J -a Lu Li sai булка, белый хлеб; Lu *saijaa tehkãã i piirgoja tšũhzetãã umpi-ahjõz* saia tehakse ja pirukaid küpsetatakse kinnises ahjus; Li *vãliss on nii hoikka tehtũ saija, ettã kahsi koorta on iheez* vahel on tehtud nii õhuke sai, et kaks koorikut on koos (ühes); Lu *saijaa sekkaa pannaã maakkua* saia(taina) sekka pannakse mooniseemneid; J *saijõd on tootu saarõmaalt, peened saijõt petterisse* rl. saiad on toodud Saaremaalt, väikesed saiad Peterburist; J *tãll iivã elo, sũũ va saija* tal hea elu, söö vaid saia!; Lu *saija taitšĩn kohhoov* saiatainas kerkib; Li *saijaa muru ~ saija muro* saiarasuke; Li *saija sizuz* saia sisu; Li *saijaa koori* saia koorik. – Vt. ka *kalattsi-*.

saijajavo Lu Li saiajahu, nisupüül ситная мука; Lu *valkaa javõ on saijajavo* valge jahu on saiajahu; Li *velli tehtii ep suurimõssõ, a javõssõ, mannõjavõssõ i saijõjavõssõ* kõrti tehti mitte kruupidest, vaid jahust, manna(jahu)st ja saiajahust.

saijakannikka Li saiakannikas горбушка булки.

saijakõvain (Lu) saiakuivik белый, булочный сухарь; *sis tehkãã saijakõvaizõd, peened i võita pannaã magussi* siis tehakse saiakuivikud, väikesed ja võid pannakse maitseks.

saijaleipã Li Ra = *saija*; Li *saijaleipã on suuri* saiapãts on suur; Ra *kunis kazvõmm kaazikõssi, saijaleivãã lõikkaajõssi* rl. kuni kasvame kaasiatajaks, saiapãtsi lõikajaks.

saijamuro Li saiapudi булочное крошево; *sein tänãvã saijamurroã* sõin täna saiapudi.

saijapiirga Ra *saija-piirga* Li *sai-piirga* J saiatainast pirukas пирог из белой муки; Ra *kunis kazvõmm kaazikõssi, saijapiirgaã pilkkõjõssi* rl. kuni kasvame kaasiatajaks, saiatainast piruka tũkeldajaks.

saijataitšina Lu *saijõtãitšina* (Li) saiatainas булочное, белое тесто; Lu *rũistãitšina i saijataitšina* (rukki)leivatainas ja saiatainas; Li *saijõtãitšinaã pantii hiivãã* saiatainasse pandi pärmii; Lu *se talo kohhoov niku saijataitšina* see maja kerkib nagu saiatainas.

saija-vaatruška Li saiatainast korv (kohupiima-plaadikook) вагрушка.

saijõkkõin J-Tsv., g. -zõd J saiake булочка.

sairal/z [< sm] Ku (J) -s Lu-Len. J-Must., g. -a haige больной; J *siell õli kõikõllãisii santtii i sairai* seal oli kõiksuguseid sante ja haigeid;

Ku *sairas tervettä kannap seläz* (muinasjutust:) haige kannab tervet seljas.

saiv/ar P M S (Lu Ra) -*õr* M Kõ J-Must. -*õrõ* I, g. -*arõõ*: -*õrõõ* M I saere, ting, täimuna гнида; M *saivarõd on pääzä* saerded on peas; M *saivõrõssa tuõvat täid* saerde(i)st tulevad (= arenevad) täid; Lu *saivarõd õllaa, kuza õllaa pehmiäd ivusõd* saerded on (eriti seal), kus on pehmed juuksed; Ra *sugõttii, õtsittii päätä, tapõttii saivarõd* kammiti (soeti), otsiti täisid (pead), tapeti tingud; Kõ I *pal'õ saivõria* ~ S *pal'õ saivariid* palju saerdeid.

saiv/ara Li Ra -*õr* J-Tsv., g. -*araa* Li -*õraa* J = *saivar*; Li *saivara on täi muna* saere on täi muna; J *ebõõ ühtsi saivõrt pääz* ei ole ühtegi saeret peas.

sajammõk/ka I, g. -*aa* (teat. ravimtaim какое-то целебное растение).

sakal/ra Kett. K-Ahl. M Lu J (R-Eur. Li) -*r* J-Tsv. *zakara* (R-Reg.), hrl. pl. -*rad* M Lu Li J -*rõd* J 1. (ukse-, akna)hing, saagar (дверная, оконная) навеска или петля; M *uhzilla ja akkunoilla on sakarad* ustel ja akendel on hinged; Lu *sakarad paap plotnikka* hinged paneb (kohale) puusepp; M *sakarad on rautõzõd* (ukse)sagarad on raudsed; J *uhs lanõks sakaroilt maalõõ* uks langes hingedelt maha; J *tehkaa lahti lautaportti, lahti rautõizõt sakarad* rl. tehke lahti laudvärav, lahti raudsed saagarad; J *uhzõõ sakarõt piäb võita, siiz evät kripiz* uksehinged tuleb (ära) määrada, siis (nad) ei kriiksu; 2. Kett. (ukse)haak [?] дверной крючок [?]; 3. Iõualiiges сочленение челюсти; M *mõnikkaal suu sakarad üppääväd vällää, ku kõvviü aikottaad* mõnel lähevad lõuapärad paigast ära, kui kõvasti haigutad. – Vt. ka *puur-, raiga-, uhsi-, uhzõõ-*.

sak/ata M Lu Li -*at* J-Tsv., pr. -*kaan* M Lu Li -*kan* J, imperf. -*kazin* M Lu Li -*kõzin* J segada (mängukaarte) тасовать, с- (карты); J *sakka kartid, nõizõm mäntsumä* sega kaardid, hakka-me mängima; M *kase on minuu rääto sakata karttija* see on (nüüd) minu kord kaarte segada.

sakka, sakkaa vt. *sakõa*.

sakka-, sakkaa- vt. *sakõa-*.

sakkalle: *sakkale* Kг Саккале Tum., g. -*ee* = *sakkali*.

sakk/ali K-Ahl. K-Set. R-Len. L P M Lu -*al* L -*eli* Lu Li -*õli* Kõ S Lu Li J *sakkõli* J-Tsv., g. -*alii:* -*elii* Lu kanakull, jahikull, pistrik, vihmakull ястреб, сокол, канюк; Lu *sakkeli vei kanaa* kanakull viis kana (ära); M *jesl'i kazvat-tii suurõt tsüüned, siz juõllaz:* kasvattii tsüüned *niku sakkalilla* kui kasvasid pikad küüned, siis õeldakse: kasvasid küüned nagu kullil; Lu *sakkõli mõrnüb vihmaa* vihmakull vingub vihma;

Li *a kuza mato?* – *sakkõli vei dõ üli meree len-täzi* rl. (Mäg. 171) kus on madu? – Kull viis (ära) ja lendas üle mere; Lu *kana sakkali* ~ *sakkali lintu* kanakull. – Vt. ka *kana-*.

sakkia vt. *sakõa*.

sak/sa M Lu Ra Kг -*s* J-Tsv., g. -*sa* M Lu Ra J 1. saksa keel немецкий язык; J *tunnõt-ko pajatta saksa* kas oskad saksa keelt rääkida?; 2. sakslane немец; M *saksat tuttii saksamaalta* sakslased tulid Saksamaalt; M *juõltii i ñemtsad, a enepää juõltii saksad* (sakslaste kohta) õeldi ka *n-d*, aga enamasti õeldi *s-d*; 3. saks барин; J *isub niku saks lavvaa takann* istub nagu saks laua taga. – Vt. ka *saksalain*.

saks/aa M Lu Li J -*a* R-Eur. Ja-Len. J-Tsv. adj., indekl. Saksa, saksa, Saksamaa немецкий, германский; Lu *saksa* *aikõnõ muukõttii pal'õ vättšiä* Saksa (okupatsiooni) ajal piinati palju rahvast; Lu *õlin saksa sõaz nellä-tõisõsummenelle voovvõllõ* olin Saksa sõjas (= Esimeses maailmasõjas) neljateistkümnendal aastal; Lu *saksa lampaad* Saksa (tõugu) lambad; J *saksa perususõss* Saksa päritolu; J *saksa kuusi* lehis (Saksamaa kuusk); J *saksa paju kazvop kuza ni-buit liivõzikkõz* hõberaju (Saksamaa paju) kasvab kusagil liivikul.

saksaa-paju J-Tsv. hõberaju, hõberemmelgas ветла, серебристая или белая ива.

saksaa-tseeli J-Tsv. saksa keel немецкий язык.

saks/alain M Kõ Lu Li J -*õlain* J -*lain* J-Tsv., g. -*alaizõõ* Lu Li -*õlaizõõ* ~ -*laizõõ* J 1. sakslane немец; Kõ *kattilall õli herra saksalain* Kattilal oli mõisnik sakslane; M *saksalain ajõttii med'd'e maassa vällää* sakslane (= sakslased) aeti meie maalt välja; J *sai kõrt saks(õ)laisiiss voli sai* (me ometi) kord sakslastest vabaks; J *kuuntõ han siä, kui saks(õ)laim murtõõb med'd'e viittä pajatta* sa kuula ometi, kuidas sakslane murrab meie meodi rääkida; 2. adj. saksa немецкий; Lu *suurõt saksalaizõd lampaad* suured Saksa (tõugu) lambad. – Vt. ka *saksa*.

saksanaikaa Lu Saksa ajal (Saksa okupatsioonil ajal) в немецкое время, во время немецкой оккупации; *rüsümä-tsilä se saksanaikaa põlõtattii* Rüsümäe küla, see põletati maha Saksa ajal.

saks/assi: -*õssi* J-Tsv. saksa keeles на немецком языке, по-немецки; *pajatõp saksõssi* räägib saksa keeles.

saksid Kett. M Kõ Lu Li Ra J I -*t* K-Ahl. M-Set. Lu-Must., pl. t. käärid ножницы; Lu *miä lõikkaan saksijõõkkaa siitsaa* ma lõikan kääridega siitsi(riiet); J *pehkoi(t) tazõtõta saksiikaa*

põõsaid tasandatakse (aia)kääridega; J *saksit piäb anta karasussõ, liika om pehmiäv* käärid tuleb anda karastusse, on liiga pehmed (= pehmest metallist); Lu *kahz õtsaa, kahz rõngassa, tšehspaikaz nagla?* – *Saksit* (Must. 159) mõist. kaks otsa, kaks rõngast, keskpaias nael? – Käärid; M *saksii teräv* kääriterad; Li *saksii aukod* käärirõngad. – Vt. ka *karta-*, *lamma-*.

saksikkõizõd J-Tsv., pl. t. käärikesed, väikesed käärid *маленькие ножницы*; *mokomõt saksikkõizõd õlla üvät tšüüniit vart* sellised käärikesed on head küunte jaoks (= küunte lõikamiseks).

sakuri M-Ränk Lu J (Li), g. -ii Lu tuur (jää raiumiseks) пенья, лом; Lu *sakurill on puuvars, ize on ravvass* tuural on puuvars, ise on rauast; J *võta sakuri de tee uus avato* võta tuur ja tee (jäässe) uus avandus; Lu *sakurii nenä ~ sakurii terä* tuura teravik; Lu *sakurii putki* tuura putk.

saklõa P -kia Li -kaa Lu -ka J-Tsv., g. -õa: -kiaa Li -kaa J 1. sagede, sagedane частый; Lu *tuimõl veel tšävvää kõrkaad i sakkaad lainõdõd* magedal veel (= mageveekogudes) käivad kõrged ja sagedad lained; 2. tihe частый, густой; Lu *nii on sakkaa rätäzikko, et pääz läpi* on nii tihe rägastik, (sa) ei pääse läbi; J *sakkaa pirrakaa kuota heenoa kanjõõs* tiheda soaga kootakse peent kangast; Lu *akana võtõtii sakkaapal aroll poiz* aganad võeti tihedama rehaga välja; J *sakka kalavõrko* tihe kalavõrk; J *sakka noott* tihe noot; Li *sakkia vihma* tihe vihm; ■ Lu *veri on sakkaap kui vesi* vs. veri on paksem kui vesi.

saklõapassi: -kapõssi J-Tsv. sagedamini; tihedamalt чаще, гуще; *mi kujall tšülmep, se sakkapõssi tagota tšässii(t)* mida külmem väljas, seda sagedamini taotakse käsi (kokku); *õmpõõ sakkapõssi, elä nii arvaa* õmble tihedamalt (= tihedamate pistetega), mitte nii harvalt.

saklõassi: -kiassi Li J -kaassi Lu J -kassi J-Tsv. 1. tihti, sageli, sagedasti часто, зачастую; J *jürimizell to sakkassi, to arvõstaa lüüp tult* müristamise ajal kord tihti, kord harva lööb välku; J *sakkassi kazvoma* tihedaks (= kinni, täis) kasvama; J *alki sakkassi meill tšävve* hakkas sageli meil käima; 2. tihedalt густо, плотно; Li *aroo piid on sakkiasi pantu* reha pulgad on tihedalt pandud; J *elä kuo võrkkoa nii sakkassi ära* koo võrku nii tihedalt; J *kase mašin õmpõõb kõvassi sakkassi see* (õmblus)-masin õmbleb väga tihedalt; Lu *sakkaassi tal-laav* astub tihedasti (= tihedate sammudega).

saklõin: -kõin J-Tsv., g. -õizõõ: -kõizõõ J sagedane частый.

salla Li J-Tsv. adj., indekl. sala-, salajane тайный, скрытый, секретный; J *sala kaupp on tšeelettü* salakaup on keelatud; Li *sala juttu* salajutt; J *sala viha* salaviha.

sallaa: -laa Lu salaja тайком, скрытно; *lahzõd mentii salla* *ahjoo päälle* lapsed läksid salaja ahju peale.

salahäntä J-Must. (pearätiku all juustesse palmitsetud riideriba вплетенная в волосы полоска материи под головным платком).

salain J-Tsv., g. -zõõ J salajane, sala- тайный, скрытый, секретный; *salain juttu* salajutt.

salajuttu M Li *sala-juttu* M salajutt секретничанье; *šopottaas salajuttua* sosistatakse salajuttu.

salakauppa Li *sala-kauppa* J 1. salakaup контрабанда; 2. salaasi, saladus тайна, таинство; Li *jumala on mokoma salakauppa maailmas* jumal on niisugune saladus maailmas.

salakupalikko M salakubu (varjatud rookimp õlgkatuse servas esimese õlekihi all skrytaya, невидимая связка, вязанка тростника по краям соломенной крыши, под первым начальным слоем соломы); *roogossa tehäs kupalikon, kupalikon pannaas kaitoo servääsee, kui alkaas kattoa katta. need on niku salakupalikon, näväd eväd õõ nätsüvällä, näd'd'ee päällä algav räätõ* roost tehakse kimbud, (roo)-kimbud pannakse katuse serva (esimeseks reaks), kui hakatakse katust (õlgedega) katma. Need on nagu salakood, nad ei ole nähtaval, nende peal algab (esimene õlgede) rida.

sala-kuullaja: -õjõ [*< e?*] J-Tsv. salakuulaja шпион.

sala-looto Lu salakari, veelune kari подводная мель; подводный риф; *sala-tšivi, ku pal'lo, jutõlla sala-looto* salakivi (veelune kivi), kui (neid on) palju, öeldakse salakari.

salalukku M Li salalukk (puust seadis, mis asendas lukku) секретный, потайной запор (особый потайной деревянный запор в качестве замка); M *salalukku õli luku* *sihal* salalukk oli luku asemel; M *salalukku õli puinõ* salalukk oli puust.

salamii K-Ahl. L P M Ja-AI. Lu Li J -i Lu J-Tsv. salaja, salamisi тайно, тайком, секретно, украдкой; Lu *tšen saap salamii, tšen ep saa, a vargõssuz nõizõb ilmii* kes saab salaja (võtta), kes ei saa, aga vargus tuleb (alati) ilmsiks; Li *ne mentii marjaa tänävä salamii, eb meilee jutõltu mittä* need läksid täna salaja marjule, ei meile öeldud midagi; J *salami kõrjõz vargõsõtud rahad* salaja peitis varastatud raha; Lu *miä niku salami, a tämä minuu azzaa ilmotti ilmii* mina nagu salaja (rääkisin), aga tema ilmutas

mu asja avalikuks; J *salami plikkõz millõd silmäkaa* salamisi pilgutast mulle silma. – Vt. ka *salamittaa*, *salamittai*.

salamizi J-Tsv. = *salamii*.

salamitt/aa P M Lu Li Ra J Ku -a J-Tsv. = *salamii*; Li *tämä millõ salamittaa pajatti i ep tsäh-sinnü sitä tselläit pajattaa* ta rääkis mulle salaja ja ei lubanud seda kellelegi (edasi) rääkida; J *katso salamitta peräz, mitä varkaad nõissa tetšemä* vaata salaja järele, mida vargad hakkavad tegema; Lu *pakolainõ meni laivaa salamittaa* piletitä sõitja läks salaja laeva; Li *salamittaa tsävää kallaa püütämz* salaja käivad kala püüdamas; Li *naapuri on salamittaa vihoiza mikoo pääll* naaber on salamisi vihane Miko peale.

salamittai J-Must. = *salamii*; *sill aigal iroda kutsub salamittai viisaat* .. (Must. 151) sel ajal kutsub Herodes salaja targad ..

salamüüjä Li *sala-müüjä* Lu salamüüja (salamüügiga tegelev isik), spekulant спекулянт.

salamüüt/ši ~ -š Li salamüük (ebaseaduslik müük) spekulatsioon спекуляция.

sala-nagla: -l J-Tsv. neet заклепа, заклепный гвоздь. – Vt. ka *sala-pulkka*.

sala-paik/ka: -k J-Tsv. salajane peidupaik убежище, укрытие, тайник; *ku nõissa siivol-laa ettsimä, ni kül i sala-paikõss levvetä tsättee* kui hakatakse korralikult otsima, küllap siis leitakse ka peidupaigast kätte; *zagovorššikõt kop-piusti sala-paikkaa* vandeseltslased kogunesid peidupaika.

salapulikka Li *sala-pulikk* J-Tsv. 1. salapulik (primitiivne seadis ukse sulgemiseks) секретная палочка (примитивное приспособление замыкания двери); Li *enne kui böllu rautalukkuja, sis puu lauta lüüti, sinne tehti sisäpool-lõdõ uhzõd ja lavvaa välili aukko ja sis pantii pulikka, a pulikkaa õtsass tõmmattii rautavittsa, se tuli läpi seinää, se õli lukuu asõmõll, sala-pulikka* enne, kui polnud raudlukke, siis löödi puulaud, sinna tehti sissepoole, ukse ja laua vahele auk ja siis pandi pulk, aga pulga otsast tõmmati traat, see tuli läbi seinä, see oli luku asemel, salapulik; 2. J-Tsv. salatapp (nähtamatu ruust tapp kahe laua ühendamiseks) шпонка (деревянный шип, соединяющий две доски).

sala-pulk/ka: -k J-Tsv. = *sala-nagla*.

salariuku M Kõ *sala-riuku* J-Tsv. *salariuku* Li korralat e. roovmalk (katuseõlgedega vaheline kinnituslatt тонкая жердь для закрепления кровельной соломы); M *salariuku pannaz räaoo päälee õltsikatolõd* korralat pannakse õlgkatusele (õle)kihi peale; Li *salariukujõdka*

pantii õlgõt tsini roovmalkadega pandi õled (katusel) kinni.

salarootiad M pl. korralatid e. roovmalgad (katuseõlgedega vahelised kinnituslatted тонкие жерди для закрепления кровельной соломы); M *ku algattii kattoo kattaa, nii piäp katto vet' rooittaa, riugut kuttsuas salarootiad il'i salarootiamõd* kui hakati katust tegema (= õlgedega katma), siis tuleb katus ju roovida, (õlgedega vahelisi kinnitus)latte kutsutakse roovmalkadeks. – Vt. ka *rootiud*.

salarootiamõd M pl. = *salarootiad*.

sala/rootimad: -ruotimad Ränk -ruotimõd P pl. = *salarootiad*.

salasiipi (M) salatiib, nähtamatu tiib скрытое, невидимое крыло; *täl niku salasiived alla, nii kerkiässä меев, niku lentäiz* tal (on) nagu salatiivad all, nii kergelt kõnnib, nagu lendaks.

sala-tapa (K-Ahl.) salakomme скрытый, тайный обычай; *tõitko vöölä võttimia, takana sala-tapoja, millä võtat võisee linnaa, vai valkõaa tšerikoo* (Ahl. 95) rl. (peiuale lauldakse:) kas tõid vööl võtmeid (kaasa), (enda taga) salakombeid, millega võtad (= vallutad) võise linna või valge kiriku?

sala-tee J-Tsv. salatee тайная, скрытая дорога.

sala-tširja K-Ahl. salakiri тайное, секретное письмо; *tootie sõassa tširja, sala-tširja sak-saa-maalta* (Ahl. 107) rl. toodi sõjast (= sõjaväljalt) kiri, salakiri Saksamaalt.

sala-tšivi Kett. Lu J-Tsv. salakivi (vee all või maa sees varjul olev kivi) скрытый, невидимый камень (под водой или в земле); J *rikko adraa sala-tšiveese* lõhkus adra salakivi vastu.

salatiti M J-Tsv., g. -ii J salat calar; J *suvatko salattia* kas (sa) armastad salatit?

salatul/z [< e] J-Tsv., g. -hsõõ saladus тайна, секрет; *salatuss avama* saladust paljastama.

sala-tüü J-Tsv. salasepitsus, salanõu тайный замысел, разговор; *kõig näd'd ee sala-tüüd avastii väl'lää* kõik nende salasepitsused tulid avalikuks.

salaut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J peita прятать, с-, скры/вать, -ть; *salauta rahad tokoma paikkaa, jot eväd levvettäiz* peida raha(d) niisugusesse kohta, et nad ei leiaks üles.

salaviha Li salaviha, varjatud viha затаённая, скрытая злоба; *tämä piäb minuu pääl veel aina salavihxaa* ta peab minu peale ikka veel salaviha.

sala-vätsi J-Tsv. varitsussalk, redus olev sõjaväeosa засада (находящийся в засаде отряд).

sala/õlla: -ella (R-Reg.), pr. -õlõn, imperf. -õlin frekv. peita [?], maha salata [?] скры/вать, -ть

[?], утай/вать, -ть [?]; *vet vargas vää* [sic!] *opose salaeleb saksa sälgo* (Eur. 41) rl. varas ju viib [?] hobuse, peidab [?] saksa sälu.

salfet/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J salvrätt; väike laudlina сальфетка; *kata laut salfetkaka* kata laud väikese laudlinaga.

salli [< sm] K-Ahl. (K-Salm.), g. -ii saal зал; *rihi on viisi-viilolliinee, sali on sata-salvollilinee* (Ahl. 96) rl. tuba on viieviiluline, saal [?] on sajanurgeline; *kui salvetti tätä salia, tuhat öli meessä tutkamalla, sata meessä salvamalla. uhertat sutena ulvovat, voolimed vohona tsätz-väv* (Salm.₁ 774) rl. kui raiuti (ehitati) seda saali, (siis) tuhat meest oli (palkseinte) ristumisnurgal (= palkseinte otstel), sada meest oli palkseinal. Oherdid sutena ulgusid (uluvad), voolmed kitsena liikusid (meeste käes).

salk/ka: -k (< e?) J-Tsv., g. -aa J (rahva)hulk, salk толпа, группа; *suur salkk vättsiä kujall suur hulk rahvast (on) õues.*

sälko Kett. K P Pi M Lu *salko* Ränk I-Len. *sälko* K-Ahl. P M *sälko* Ränk P M I (R-Eur. Ko) g. -goo Kett. K Pi M Lu vdjI -*guo* P *säl/goo* M -*guo* P varss, sälg жеребёнок; M *opõnõ tetši sälgo* hobune tõi varsa; I *opõzõl on pikkõnõ sälko* hobusel on väike varss; M *esimein voos on salko, tõin voos on kahhõd vuuvvõd salko* esimesel aastal on varss, teisel aastal on kaheaastane sälg; P *sälgoll on iloza arja sälul on ilus lakk; I sälkoa piab õpõttaag, rakõttaag, saanii rakõttaag* sälgul tuleb õpetada, rakenada, saani ette rakenada; I *sußsia öli pal'lo, sälkoja raanittivav* hunte oli palju, haavasid sälgusid.

sallia Li J, pr. -n Li J, imperf. -zin J 1. sallida вын/осить, -ести, терпеть, с-; J *se inemin tsettä ep sallii* see inimene ei sallii kedagi; J *isä emä evät sallittu vanõpaa issää, pantii eri süümää* isa (ja) ema ei sallinud vanaisa, (ta) pandi eraldi sööma; 2. soovida желать, по-, хотеть, за-; J *sallitko siä minukaa kokkoo saavvõ* kas sa soovid minuga kokku saada?; J *miä sallin, jot tämä öllõis siin* ma soovin, et ta oleks siin; Li *miä sill sallin kõikkaa üvvää* ma soovin sulle kõike head; Li *miä sallin sillõ üvvää tervüttä* ma soovin sulle head tervist; 3. Tum. armastada любить.

salliissa Li, pr. -in Li, imperf. -izin: -zin Li 1. sallida терпеть, с-; вын/осить, -ести; 2. soovida желать, по-, хотеть, за-.

sallimatoli J-Tsv., g. -i J soovimatu нежелательный, нежеланный.

sallimoitoo Li, g. -toma sallimatu, tõre, tõrges нетерпимый, упрямый, бранчливый; Li *tämä on nii sallimoitoo inemin, tätä et kuikkaa*

õpõta ta on nii tõre inimene, teda (sa juba) kuidagi ei õpeta.

salmi Lu, g. -ii Lu meresopp, abajas, väike laht бухта; *meillä meree rannõz on varjo kõhta, kuza on ümperi maa ja on jäänü peen hodu niku järvi, sitä kutsutaa salmi* meil mererannas on varjuline koht, kus ümber(ringi) on maa ja on jäänud (ainult) oграда (вокруг священной рощи); *jarvigois tsülaz öli saloz* Jarvikois-tšüläs oli s.

salmiõ Lu, g. -õõ Lu = salmi; *õlimma ankkuris salmõz* olime abajas ankrus.

salna Kr öökülm, hall заморозки, изморозь.

saloz P, g. -hsõõ: -ssyõ P piirdeaed, tara (ohviriude ümber) ограда (вокруг священной рощи); *jarvigois tsülaz öli saloz* Jarvikois-tšüläs oli s.

salp/ata Ra, pr. -paan Ra, imperf. -pazin Ra riivi või lukku panna зап/ирать, -ереть (на ключ); *salppaa saunaa salamittaa* rl. pane salaja saun lukku.

salte Kr madu, uss змея.

salv/aa (Kett. K P M), pr. -an, imperf. -in = *salvoa*; K *ratiz on salvattu kõm kõrtaa tõisõõ paikkaa* ait on kolm korda teise (= uude) kohta üles ehitatud; P *nõistii salvamaa rihtä* hakati (elu)maja (üles) raiuma; P *taas salvõttii riht kuza elää* jälle raiuti (üles palk)majad, kus elada; M *salvaas koitoo tsirveekaa* maja raiutakse (üles) kirvega.

salvam/a (K I Ku-Len.), g. -aa 1. (maja) palksein бревенчатая стена (избы); K *kui salvetti tätä salia, tuhat öli meessä tutkamalla, sata meessä salvamalla* (Salm.₁ 774) rl. kui raiuti (ehitati) seda saali, (siis) tuhat meest oli (palkseinte) ristumisnurgal (= palkseinte otstel), sada meest oli palkseinal; Ku *kui maamos sai sinua [= sinuu] ilmale puri puuta ja näri kiviä, näri saunas salvamio* (Len. 291) kui su ema sind ilmale sünnitas, (siis) pures puud ja näris kive, näris saunas palkseinu; 2. raie- e. palgikord (palkehitis) венец (сруба); K *vaattavat tüttäret kõikk on lõikottu i söõtü, a kasad vaan kõikkijee salvamiisõd ripusõttu* (muinasjutust:) vaatavad, tüttred on kõik tapetud ja söödud, (aga) vaid patsid kõikidesse palgikordadesse riputatud; 3. (palkehitis) ristnurk обло (угловое крепление брёвен сруба). – Vt. ka *salvo*.

salwamin Kr (orig.: nagen).

salvam/õ J-Must. (Kett.) -e (K-Ahl.), g. -õõ 1. (palkehitis) ristnurk обло (угловое крепление брёвен сруба); 2. (maja) palksein бревенчатая стена (избы); K *meri on med'ee õvvezani, laugaat lautaa salvameza* (Ahl. 105)

rl. meri on meie õues, Lauga (jõgi) lauda palkseinas.

salv/o K M Kõ S Lu Li Ra J I (Ku) -õ I, g. -oo K M S Li Ra -omõõ Lu, hrl. pl. -od M S Ra J I -omõd Lu J -omõt M-Set. Lu-Must. -omet M-Set. **1.** (veel sarikateta) palkehitis, (ülesraiatud) palkseinad, majakast сруб (избы без стропил; I *ku salvo leeb valmiz, siiz alkaas tehäk kattoo* kui palkseinad (majakast) on valmis, siis hakatakse tegema katust; **2.** raie- e. palgikord (palkehitis) венец (сруба); I *lumi ev nõis tulõmaa salvjõõ, kasseeg riukujõõ vällii lumi ei tule* (ei hakka tulema) siia (seinana) palgikordade vahele; **3.** (palkmaja) ristnurk обло (угловое скрепление брёвен сруба); K *puhass õpõdاتا pantii jumalnurkkaa salvoo alaa* puhast hõbedat pandi ikooninurka (maja) ristnurga alla; M *nõis menemää salvomia mõõ lautappälee* (Set. 1) hakkas ronima mõõda ristnurka laudalokka; M *rattii salvod* aida nurk; **4.** (kaevu)salv, -rake сруб колодца; Lu *tehtii kaivoo salvomõd* tehti kaevu rakked; Kõ *kai- voo salvo* kaevu salv; J *kaivoo salvod mätänesti* kaevu rakked mädanesis (ära); **5.** (vilja-, kartuli)salv заком; Ra *rattiiza õllaa salvod i siäl õllaa vil'lad* aidas on salved ja seal on vili (viljad); Li *kahs salvoa õli koko rattii: ühz õli kagrõsalvo, tõisõõ pantii rüüz* kaks salve oli(gi) terves aidas: üks oli kaerasalv, teise pandi rukis; M *kõikk pantii salvoosõõ, kagrav, õzrav, rüütšeed* kõik pandi salve, kaerad, odrad, rukkid; M *rüüz valõttii salvoosõõ* rukis valati salve; J *rattis salvomõt täünõ leipä* aidas (on) salved vilja täis; I *magaze, siällä salvoloiza leipä õli* magasiat, seal salvedes oli vili; I *linaa salvo lina* (seemne) salv; S *kooppa õli tehtii, õli pantu salvo* kelder oli tehtud, olid tehtud salved; ■ Li *meil salvod õltii vattsõz* meil olid salved kõhus (= vilja oli nii vähe, et ei jagunud salve pannagi). – Vt. ka *kagra-, kaivo-, nisu-, rattii-, rüis-, rütšee-, vehnä-, õzra-*. – Vt. ka *salvama, salvomõ, salvõõ*.

salv/oa K M Lu Li (J) -ua K Lu -oag I, pr. -on Li J, imperf. -ozin Li **1.** (palkmaja) raiuda, ehitada рубить (избу); K *nõistii salvomaa rihtä* hakati palkmaja raiuma; J *koto on salvottu pakuiss irsiiss* maja on (üles) raiatud jämedatest palkidest; Li *enne kood vet' salvottii maa pälee, eb õllu alla fundamenttia* vanasti raiuti ju (palk)majad maa peale, polnud vundamenti all; Li *loutta õli üvvii salvottu* laut oli hästi ehitatud; M *siäl poolõa mertä salvoas, tänne poolõõ lasud lentävät. tširja* (Set. 17) mõist. sealpool merd raiutakse, laastud lendavad siia poole? – Kiri; **2.** (kaevurakkeid) tahuda, raiuda (готовить сруб

для колодца); Li *rakkõita kõikk evät tunnõttu salvoa* kõik ei osanud kaevurakkeid tahuda; ■ I *siä ed ehig salvoa salvoag* sa ei tule oma tööga toime. – Vt. ka *salvaa*.

salvoliinõ vt. *sata-*.

salvom/õ Lu J, g. -õõ **1.** (ehitise) palksein бревенчатая стена (избы); J *kuuritsõd jo on nõsõttu salvomiiõõ* sarikad on juba tõstetud palkseintele; **2.** (palkehitis) ristnurk обло (угловое скрепление брёвен сруба); J *sõta sõizop, sõrmõd rissis. a se on salvomõ, rihee salvomõ* mõist. sõda (= sõjavägi) seisab, sõrmed ristsis? – Aga see on ristnurk, (palk)maja nurk; Lu *salvomõ rüzähti vaa* (maja) ristnurk vaid naksatas. – Vt. ka *salvama, salvamõ, salvo, salvõõ*.

salvo-pu/uu (J-Tsv.), hrl. pl. -ud J-Tsv. salvipuud [?] (kaevurakete palgid; kaevurakete peal olevad, kaevusuud katvad palgid брёвна для колодезного сруба).

salv/õõ M (J-Must.), g. -õmõõ M **1.** (palkmaja) ristnurk обло (угловое скрепление брёвен сруба); M *elävää õppõdاتا pantii jumalnurkkaa salvomõõsõõ* haljast hõbedat (= hõberaha) pandi pühasenurka (maja) ristnurga (= palgikorra) alla; **2.** (kaevu)salv, -rake колодезный сруб; M *kaivoo salvomõd* kaevusalved. – Vt. ka *salvama, salvamõ, salvo, salvomõõ*.

sal/õa (K-Ahl.): viitsi õlla viseänä, saatši õlla saleana (Ahl. 727) rl. viitsi olla virge(na), püüa olla kena(na).

sam/a K P M Po Lu Li J I Ku Kr (Ra), g. -aa K P Lu Ku sama, sama(sugune) тот же, такой же; M *koominaza õli savinõ silta i riigaa süämmezä mokom sama* rehealus oli savipõrand ja rehetas samasugune; Lu *sel samal nätelii õlivad rissõzed* selsamal nädalal olid ristsed; Lu *aluz il'i laiva on ühs sama* alus ehk laev on üks ja (see)sama; P *ühee samaa mahzav* tähendab üht ja sama; Li *siittä samassa on väänettii poštaverka* siitsamast (riideservast) on keeratud palistus; I *mie õllii samaza paikkaza* ma olin samas kohas; K *sama azza* sama asi; J *sama mokomõin* samasugune; J *samall viittä* sama viisil; J *samass poolta* samalt poolt; Ra *ep piä müühässüä, piäp ruttiiss samal aigal* ei tohi hilineda, peab ruttama õigeks ajaks. – Vt. ka *kammuga-, kase-, mokoma-, ni-, se-, ühs-*.

samaa P: nii samaa tüütä teimmä, kuza õlimma ühez niisamuti tegime tööd, kus olime koos; nii samaa i tüttärikko i piti tšüsüä mõizanikkaa niisamuti tuli ka tüdrukutel küsida mõisnikult (abiellumisluba).

samagonka M, g. -aa samagonn, puskar (kodusel teel valmistatud viin) самогон, самогонка; *samagonkaa ajjaaz* aetakse samagони.

samakatk/a Lu, g. -aa jalgratas велосипед, самокат; *eb õllu tsüälz i ühtää samakatkaa* ei olnud külas ühtki jalgratast.

samakatsk/a Li, g. -aa = samakatka.

samallaa J-Tsv. samuti тоже, также; *samallaa tahto i minnuu tappa* samuti tahtis (ta) ka mind tappa.

samallain P Lu Li, g. -zõõ Lu Li samasugune такое же, то же самое; *sill võip samallain tulla* sul võib samasugust juhtuda.

samal'otk/a Li, g. -aa Li = *samal'otti*; *samal'otka lentäzi üli* lennuk lendas üle.

samal'ot'ti M Lu, g. -ii lennuk самолёт; M *samal'otti ööse i päivää aina börrääv* lennuk aina müriseb öösel ja päeval.

samaltaa M samuti, vanaviisi, endiselt то же самое, по-старому, по-прежнему; *mitä teilee kuulup paraputta*. – *kõik samaltaa* mida teil head kuulda on? – Kõik vanaviisi.

samal-viittää J-Tsv. samuti, samaviisi тоже, также; *samal-viittää tait tämä puhassi i ted'd'ee rattii* samuti ta vist puhastas (= varastas tühjaks) ka teie aida.

sam/avara M Kõ Lu Ra I -ovara M J-Tsv. I, g. -avaraa M Lu Ra -avaŗraa I -ovaraa I samovar, teemasin самовар; I *tarõssa tulõmmaa, paammaa samovaraa* tuleme saunast, paneme samovari (üles); M *samavara tsihub* samovar keeb; J *samovara jo kussõssaa vurizõp tsihua* samovar juba mõnda aega vuhiseb keeda; J *samovaro(i) tehã* [= *tehhää*] *vazgõss* samovare tehakse vasest.

sammal K-Ahl. L Kõ Lu Li I (Kett. P M Po) -alõ Lu-Len. Li -õl S Lu Li J, g. -alõõ Lu Li -õlaa J sammal mox; M *tšivvee päältä sammalia võtõtti* kivi pealt korjati (võeti) sammalt; S *sammõlia soossa kannõmma i seimmä, ku nẽmnsad õltii, õli nãltsã* soost tõime (kand-sime) sammalt ja sõime, kui sakslased olid, oli nãlg; Li *revitti sammalt i pantii seinää* kisti sammalt ja pandi seinä (= palgikordade vahele); Po *sammaliss tuli zel'o-nõi kraaska* samblaist saadi (tuli) roheline värv; L *laa sammaliiss šolkkaa tšedreäv* (muinasjutust:) las ketrab sambla(i)st siidi; J *puu sammõl kuhõit ep kõlpa* puusammal ei kõlba kuskile. – Vt. ka *karu-, seinä-, soo-, suõ-, valka-, vene-, vesi-*.

sammalik/ko M Li, g. -oo Li samblane, sammaldunud мшистый, покрытый, поросший мхом; M *sammalikko maa* samblane maa.

sammal-oonõ ~ sammõl-oonõ J fig. sammalhoone (samblaga tihendatud palkhoone изба, бревенчатые стены которой уплотнены мхом); *vei piigaa tšivikottoo, saatti sammõl-*

oonõsõõ rl. viis (teenija)tüdrukku käsikivikotta, saatis sammalhoonesse.

sammalt/ua (P), pr. -uuv, imperf. -u P sammalduda зараст/ать, -и мхом, обрасти мхом; *tãmä nüt sammaltu* see sammaldus nüüd.

sammalvittu Li J (sõimus. vana naise kohta, прг. в адрес старой бабы).

sammastee I maantee столбовая дорога, диал. большак.

sam/maz Kett. K L P M Kõ Ja Lu Li J I Ku (Ja-Len. Ra vdjI) -mas Ränk K-Ahl. M-Set. -mõz Lu J-Tsv., g. -paa L P M Lu J I 1. *sammas*; post, tulp; (ukse)piit колонна, столб; косяк (двери); J *nãtko isakaa tšerikkoz mraamoris sampait* kas nõgid Iisaku kirikus mramorist sambaid?; Kõ *lõõkulla õlivat pihkuzõt sampaaõ* kiigel olid männi(puu)st postid; Ku *mãni pãi sammõssõ* läks peaga vastu posti; M *kori õli sampaaõõ pantu lukkoõõõ* ruhi oli posti külge lukku pandud; J *ühs õli pantu sõisomaa sampaaõõ* üks oli pandud seisima uksepiida juurde; Lu *aijaa sammõz ~ J ait sammõz* aiapost; Lu *kaivo sammaz* kaevupost; Lu *rajaa sammõz* piiritulp; J *virst sammõz* vers-tapost; M *telefonaa sampaaõ* telefonipostid; J *kurusus sammõz* võllas; Kõ *veräjää sammaz* väravapost; M *kastraa sampaaõ* lambasõime nurgapostid; Ra *lũhti sampaaõ* lühipostid (vokil); 2. mesipuu, mesilastaru улей; M *taraza seisovad tšimmoõ sampaaõ* aias seisavad mesipuud; Lu *soikkolas piettiin pal'õo mesi sampaita* Soikkolas peeti palju mesipuid (= mesilasi); 3. püstrida (kudumistõõs) столбчатая строчка (в вязанье); M *sampaaõ. kahs sammass on õikkõõppãi, kahs on pahnuuppãi* read. Kaks rida on (kootud) parempidi, kaks on pahempidi; ■ L *taivas kummittyõb õõl, tulizõõ sampaad menevãd mõnyõ puolyõ* taevas on õõsel virmalised, tulised sambad lähavad mitmele poole; L *mie maailmaa sampaaõõ en jeã* ma ei jää (maa)ilma sambaks (= ma ei jää igavesti elama). – Vt. ka *aita-, lũhti-, mesi-, raja-, silt-, telefona-, tšivi-, tuli-, virst-*.

sammoo Li-Len. *sammo* Kõ-Len.: Kõ *ni sammo rotnõit kammissarat evãt kuulta bataljona ja polkkõõ* [= *polkkõõi*] *kammissaroi* (Len. 213) niisamuti roodukomissarid ei kuula pataljoni- ja polgukomissare; Li *a pallo* [sic!] *vãt'seã tuli poiz nii sammoo, evãt päästü sinne škoulu* (Len. 300) aga palju rahvast tuli tagasi (ära) niisama, ei pääsenud sinna kooli.

samm/ua Lu Li J-Tsv., pr. -uv Lu Li J, imperf. -u Lu J 1. kustuda гаснуть, по-, тухнуть, по-; Lu *palo jo sammu* tulekahju juba kustus; J *tult ku et piã, tämä ize sammuv* kui (sa) tuld ei

hoia, kustub see ise (ära); Lu *sammunu süsi* kustunud süsi; **2.** kähiseda (hääle kohta) хрипеть, сипеть; Lu *ääni sammuu* hääl kähiseb; Li *ai ku sill on sammunud ääli* oi, kuidas sul on hääl ära!; ■ Lu *päivä sammuv* (algab) päike-sevarjutus; Lu *kuu sammuv* (algab) kuuvarjutus.

samm/ussa: -uss J-Tsv., pr. -ub J, imperf. -uzi: -uz J = *sammua*; tuli *sammuz* tuli kustus.

sammut/taa Lu Li Ra J -ta J-Tsv., pr. -an Lu Li -õn Li J, imperf. -in Lu Li J **1.** kustutada гасить, по-, тушить, по-; Lu *ku õli metsäpalo, tšäüiti sammuttamas koko ümpärüz* kui oli metsatulekahju, (siis) käis kogu ümbruskond kustutamas; Li *vesi sammutap tulõd* vesi kustutab tule; Lu *požarnikat sammuttavat palloa* tuletõrjujad kustutavad tulekahju; J *sammutõga tuli, aik nõiss makkaamaa* kustutage tuli, aeg (on) magama heita; **2.** kahandada (silmi kudumisel) спус/кать, -тить (петли при вязке); Lu *miä alõss kahõss poolõd sammutan* ma kahandan labakinnast kahelt poolt; Li *sukka sammutõtaa* sukka kahandatakse.

sammut/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. (tuld) kustutada гасить, тушить; *metts põlv, vätši sammutõdv* mets põleb, rahvas kustutab.

sammõlik/ko J-Tsv., g. -oo J samblane koht место, покрытое мхом.

sammõltu/ssa: -ss J-Tsv., pr. -B J, imperf. -zi: -z J sammalduda зараст/ать, -и мхом; *ein-maat sammõltusti* heinamaad sammaldusid.

sammõlõin J-Tsv., g. -zõd: -zõ J samblane мшистый.

sammõlõjõki Li (mudane, sogane, soostunud jõgi мутная, листовая, заросшая тиной река); Li *sirkaaz jõgõz neitä bomboit eb i õd, sammõlõjõgõz neitä on rohkaav* selges jões (= jõevees) neid ujureid ei olegi, soostunud jões on neid rohkem.

samoi¹ vt. *nii*-.

samoi² vt. *samõi*-.

samoov vt. *nii*-, *niite*-.

samotta K-AI.: *nii samotta* samal viisil, samuti также.

samottaa vt. *nii*-.

sampai'n J-Tsv., g. -zõd J sammās-, sammās-tega, tulpadega колонный, с колоннами, со столбами.

samsonipäivä M *samsoni-päivä* Kõ sampsonipäev (27. VI) Самсонов день; M *samsonipäivänn ko on vihmaa, siz on nellätsümmettä päivää vihmaa* kui sampsonipäeval sajab (on vihma), siis on nelikümmend päeva (järjest) vihma.

samun Kr (pr. 1. p.; orig.: ich laufe); *saamub* (pr. 3. p.; orig.: er läuft).

samõi K-AI. M (I) *saam/õi* L M I -yi P *samoi* M I -oi L Lu **1.** adv. kõige самый (при суперлагиве), наи-; M *kase õli samoi üvä sõpa* see oli kõige parem rõivas; M *siz on vass gart-tsa, samõi peen mitta* siis on alles karnits, kõige väiksem mõõt; L *saamõi suurõd božatterid* kõige suuremad vägilased; Lu *mie õlin saamoi esimein lahsi* mina olin kõige esimene laps; M *kui porotšellä algab elgottsaa, siz lehmällä on samõi paras piimäaika* kui kullerkupp hakkab õitsema, siis lehmäl on kõige parem piimaaeg; L *saamõi peälle pannass rubla d'engoi* kõige peale pannakse rubla raha; M *samõi eellä väga ammu*; M *saamõi vanap* kõige vanem; Lu *isä issu saamoi ülepal, emä issu saamoi äärel* isa istus (kõige) ülemises laua otsas (ikoonide all), ema istus alumises laua otsas (kõige kaugeal äärel); **2.** otse, päris прямо, как раз, совершенно; M *samõi tšihlogoiziissaa* päris vastlapäevani (välja).

sana vt. *sõna*.

sanatori J, g. -ii sanatoorium санаторий.

sandali (Li), g. -ii sandaal сандалия; *uulittimõl õli õmmõltu päälüz, kõig õli ümperikkoa niku sandalid õmmõltu takan* u-le (= kodutehtud naistejalatsile) oli õmmeldud pealne, kõik oli ümberringi (talla külge kinni) õmmeldud nagu sandaalid taga(nt kinni).

sanjgata: -gõt J-Tsv., pr. -kaan, imperf. -kazin sangaga varustada придел/ывать, -ать ручку, снабжать дужкой.

sanjõlz J-Tsv., g. -hsõd: -sõd J sang (pangel) ручка, дужка (у ведра).

sanjka M Lu Li J *sanka* M-Set. J-Must. (Lu-Must.) -k J-Tsv., g. -гаа M Lu Li J sang ручка, дужка; M *panjõll on sanjka* pangel on sang; M *kattilaa sankka* (Set. 80) katla sang. – Vt. ka *kattila*-, *panjki*-.

sankari: *Сангару* Pal.₂ sõdur воин, боец, солдат.

sankõv J-Tsv. pl. kelk санки; *tšen se ajap sankoikkaa* kes see sõidab kelguga?

sannik Kr = *sannikko*.

sannik/ko J (M), g. -oo J raba болото, топь, тряси́на; M *nüt traktorit kõik pehmittäz, sood i sannikõd* kõik tšüntäz nüüd traktorid kobestavad kõik (maad), sood ja rabad kõik künnavad (üles).

san/oa [$<$ sm?] Lu (K Kõ S) -noa Lu Ku, pr. -on Lu *saon* Lu Ku, imperf. -ozin K Lu Ku ütelda говорить, сказать; Lu *vääräll teell, saottii, ku meez jääb napraamaa* (on) vääral teel, õeldi, kui mees jääb napsitama; Ku *ko lähett'sii*

paikalt, siis hään sano ühee soovimisee kui nad minema hakkasid, siis ütles ta ühe soovi.

santimetr/a (Lu Li) *sant'imetr* J-Tsv., g. -aa: *sant'imetraa* J = *santimetri*; J mõnt *sant'imetra om pittš* mitu sentimeetrit on pikk?; Li *naisijee lõngasukil enne üllälääl oli toož strotška, .. kahsi vai pari santimetraa* naiste villastel sukkadel oli enne üleval ka pära, .. kaks või paar sentimeetrit.

santimetr/i K Lu, g. -ii Lu sentimeeter сантиметр; K *bibgad olivat tšummee santimetriä* kurnipulgad olid kümme sentimeetrit (pikad).

sant/ti P J, g. -ii J I. *sant* (ka sõimus.), kerjus niidij, poprošajka (inogda как руг.); калекa; J *siell öli kõikõllaisii santtii i sairai* seal oli kõiksuguseid sante ja haigeid; J *santid öltii siel tšasonaa juurõz* kerjused olid seal kabeli juures; P *tšenieka riitõlivad, siz juttõl kõühää: ai sie santti* kellega riitlesid, siis ütles vaesele: ah sa sant; P *se öli sõimaamiin: itšine santti* see oli sõim: igavene sant; 2. *mardi-*, kadrisant ряженный (под Мартынов день), ряженая (под Катеринин день); J *viroza tšäivät santio* Eestis käisid (mardi-, kadri)sandid.

sao Kett. adv. *kuuzii sao* kuue saja kaupa.

saottaa Kett. Lu *sahottaa* Pi Ke sajakaupa сотнями; Lu *võrkkokalad müüiti saottaa* võrgukala(d) müüdi sajakaupa. – Vt. ka *satoittaa*.

sapa [< e] Ra J, g. *savaa* saba хвост; J *anna nii, ett sapa siirilä* anna nii, et saba sirakil; ■ Ra *õravaa sapa* oravasabamuster (tikandis).

sapalna Salm.₂ P M Lu Ra -n Lu (Ra) *sappan* Kt, g. -naa Lu (endisaegne vadja abielunaise liniktaoline peakate) sорока (starinnij golovnoi ubor tipa pokrývala vodskoj zamужnej ženšini); Lu *sapanaa peettii naizõt pääz* s-t kandsid naised peas; M *izzää emäl öli sapana* isa emal oli s.; Ra *minuu maamõl öli kõlmõtšümmet sapanaa* minu emal oli kolmkümmend s-t; M *laukaall öltii sapanav, öli se mooda, meil neid ep piettü* Laugal (= Lauga jõe ümbruses) olid (kanti) s-d, oli see mood, meil neid ei kantud; Lu *sapana öli kañkainõ, pilutõtu, valkaa* s. oli linane, tikitud, valge. – Vt. ka *artši-*, *pühä-*, *tšerikoo-*, *üü-*. – Vt. ka *sorokka*.

sapanio Salm.₂ Li Ra J *sabano* J-Must., g. -oo Ra J = *sapana*; Ra *sapanol öli äntä, a sis se siottii tšiiini, što sapano eb lähteis pääss välälä* s-l oli saba, aga siis see seoti kinni, e. ei tuleks peast ära; Lu *emil öltii sapanov* emadel olid s-d (peas); Li *elmine sapano, vyšivoitõttu sapano* helmestega s., tikitud s.; Ra *tšerikoo sapano* kiriku(s käimise) s. (= tanu).

sapanopää ~ sapanpää Lu fig. linikpea (vad-

ja abielunaise metafooriline nimi метафорическое название водской замужней женщины); Lu *jõgõperäl öli pal'lo sapanpää naisijõ* Jõgõperäl oli palju linikpea-naisi; Lu *sapanpää noorikkõ* linikpea-noorik.

sapila (P), pr. *savin*, imperf. -zin sibilida рыться, копаться (о курах); *kukkõ saviv* kukk sibilib. – Vt. ka *šapisõlla*.

sapošk/a Li J, g. -aa J (naiste) poolsaabas (женский) полусапожек. – Vt. ka *polu-*.

sapošnikaanna M kingsepa naine сапожница (жена сапожника).

sapožnikka M Ja-Len. Lu Li I -šnikka (M Ku) -žnikkõ Li -žnikk J-Tsv., g. -žnikaa Lu Li J -šnikaa Ku kingsepp сапожник; M *sapožnikka õmpõõp saappogoo i parataв* kingsepp õmbleb saapaid ja parandab; I *sapožnikka õmpõõp saappugo kopulaa päällä* kingsepp õmbleb saapaid liistu peal; J *vee saappõgõt sapožnikalõõ, la lüüb naboikõd alaa* vii saapad kingsepale, las lõõb kontsaplekid alla; J *sapožnikaa ammõttia ilm õppõmiss et tee* kingsepaametit ilma õppimata ei pea; Ku *sapožnikaa nain ain kengettä käüb* vs. kingsepa naine käib ikka kingadeta (~ paljajalu); Lu *çalo-dnõi sapožnikka* vilets (= algeliste vahenditega töötav) kingsepp.

sapožnoli J, g. -i adj. kingsepa- сапожный; *sapožnoi kurasõõ pani summaa* pani kingsepanoa kotti.

sappan vt. *sapana*.

sapipi K-Ahl. P M Lu Li Ra J-Tsv., g. -ii M Lu Li J -õõ Lu I. *sapp*; *sapipõis* желчь; желчник; M *sappi on kõltain viha vesi* sapp on kollane viha vesi; P *petšõņkaz on sappi, sitä ep süvvä, võttaaz välälä, kuivattaaz ja sis ku jäätütät tšäen vai jalgan, sis seneekaa võttaaz, .. piäb ligottaa suojaz veez ja sis saav võitaa* maksa küljes on sapipõis, seda ei söõda, (see) võetakse välja, kuivatatakse ja siis, kui (sa) külmetad ära käed või jalad, siis sellega määratakse, .. (sapipõit) tuleb leotada soojas vees ja siis saab määrada; Lu *sigaa sappi on üvä palgoittamõl* sea sapp on hea külmetuse puhul; Lu *nii on pahan, jott sappi meni musassi* on (oli) nii vihane, et sapp läks mustaks; 2. (päikese- või kuu)sapp (halonähtus: kõrvalpäike, kõrvalkuu) ложное Солнце, ложная Луна; Lu *välissä päivüü tšültšiiž õllaa sapid, kahs sappia, ühs on ühel poolõl päivüütä, tõin on tõizõl poolõl päivüütä, se tääv vihmaa il'i tormia* vahel on päikese külgedel sapid, kaks sappi, üks on ühel pool päikest, teine on teisel pool päikest, see ennustab vihma või tormi; Lu *ümpäri päivüütä on kauniit sapõd* päikese ümber on punased sapid; Lu *kuull on*

sapõd kuul on sapid; Lu *kuu sappi* kuu sapp; ■ Lu *tuuli sappi* tormi kese, tormisilm. – Vt. ka *tuuli*.

sappiin J-Tsv., g. -zõd sarine жёлчный.

sapsu Lu, g. -uu Lu 1. saps (hobuse eesjala õlavarelihase piirkond, kolmprealihase) трицепс (трёхглавая мышца лошади); 2. saps, kerge lõök [?] шлепок [?].

sarala M-Set. *sarraa* M, g. -a = *sarai*; *oõti magattii sarraaz* öösel magati küünis.

sarafana P M Kõ Po Ra I (Ränk K) -õna Li -fõna J -an M, g. -anaa ~ -ainna M I sarafan сарафан; M *epo-eellä ebõ-llu õsõttu sarafana*, a õli kotonn kuottu õige vanasti polnud sarafan (= sarafaniriie) ostetud, vaid oli kodus kootud; I *paavat sarafanaa päälee tsiuttoa* panevad sarafani särgi peale; I *noorikõlla õli sarafana* noorikul oli sarafan; J *rovnoit saraffõnaa skladgõd* rihi sarafani voldid (õmmeldes) võrdseks; ■ I *läpi tsüllää meev, kaunis sarafana* läheb läbi küla, „punane sarafan” (= külalaud, klatšimoor, keelekandja). – Vt. ka *venttsa*.

sarafanli Po, g. -ii = *sarafana*; *vanõputta õlivat sarafanid* vanasti olid sarafanid (= kanti sarafane).

sarrai J-Tsv. (Len. K-Al. U Kõ-Len. Ja) *sarrai* M S -rai M, g. -ai küün, sara; kuur сарай; U *siis piib ilata jo kuivõtattui einoi saraisõd* siis tuleb juba kuivatatud heinu küüni panna; M *opõziikaa väättämmä einät sarraisõd* hobustega veame heinad küüni; Kõ *makazimma kõik sarais, einoe* [= *einoje*] *pääl* (Len. 212) magasime kõik küünis, heinte peal; J *sarai om mätettü einä täünõ* küün on aetud heina täis; M *õlgõd veetii sarraisõd* õled viidi küüni; M *einä sarrai* heinaküün.

saraja Lu Li Ra J (Ku) -õ J-Tsv., g. -aa Lu Li Ra J -a J = *sarai*; J *einät panna sarajaa* heinad pannakse küüni; J *ein sarajoiz eim parõp kestep ku kuhjoiz* heinaküünides säilib hein paremini kui kuhjades; Lu *magattii sarajaz* magati küünis; J *karetti sarajõ* tõllakuur. – Vt. ka *alko-*, *einä-*, *palomašina-*, *võrko-*.

sarajõin J-Tsv., g. -zõd küünike сарайчик.

sarapikko P, g. -oo sarapik орешник; *saanikot sarapikkoo* rl. kelgud sarapikku.

saravarad K pl. t. kottpüksid, laiad püksid шаровары; *äd'd'ää saravarad paab päälimezesi, i vieb sinne rihee siglaa lahjoi kaa kainaloza* (Al. 21) (pulmakombestikust kinkide jagamisel peigmehe suguvõsale:) (pruudi ema) paneb peiu isa(le kingitavad) püksid kõige peale ja viib sõela kingitustega kaenlas sinna tuppa.

sargottaa Kett. Lu adv. sargade, põllulappide каура на участки, по участкам; Lu *enne õli*

nurmi jagõttu sargottaa vanasti oli põld (ühine põllumaa) jagatud sargade(ks).

sarja P M Kõ Lu Li Ra J-Must. (Kett. Ränk) -õ Lu J, g. -aa P Lu Li J 1. (muna)sari (kanal) яичник (у курицы); M *väliz lõikkaat kainnaa, a täll on kui mõnt sarjaa peeniä muñnia* vahel tapad kana, aga tal on õige mitu sarja väikesi mune (sees); 2. munemisperiood период кладки, несения яиц (у кур); J *mõnikõrt munõp tsümmee muna, mõnikõrt rohkaap, se on sarjõ* mõnikord muneb (kana) kümme muna, mõnikord rohkem, see on munemisperiood (sari); M *kana algap sarjaa, esimein muna on peen* (kui) kana alustab munemisperioodi, (siis) esimene muna on väike; Lu *üvä kana kaugaa munib, on mõnt sarjaa* hea kana muneb kaua, on mitu munemisperioodi; Lu *märännül kanal on lühüt sarja* kehval kanal on lühike munemisperiood; 3. hrl. pl. (mee)kärj, -kärjed соты; Lu *mesisampaaz on sarjõd, sarjoiz on mesi, sarjoiss tehkhää vahhaa* mesipuu on kärjed, kärgedes on mesi, kärgedest tehakse vaha; Lu *tšimo-laizõd sarjõd, neiz on mesi* meekärjed, neis on mesi; Kett. *tšimoo sarjad* ~ M *tšimoo sarjad* meekärjed; J *sarjaa aukko* kärjekann; 4. kobar гроздь, кисть; M *suur sarja marjoit* suur kobar marju; J *pähtsenää sarjõ* pähklikobar. – Vt. ka *mesi-*, *muna-*.

sarjaaukko Li kärjekann сотовая ячейка.

sarjamesi Li J-Must. kärjemesi сотовый мёд.

sar/ka¹ Ränk K-Ahl. P M Kõ-Len. Lu Li Ra J I -kõ Li -k J-Tsv., g. -gaa P M Kõ Lu Li Ra J I sarg (ühele perele kuuluv põllusiil, -riba külakogukonna maast) участок (полоска пашни сельской общины, приходившаяся на долю одной семьи); Lu *peen tükkü nurmõss kutsutaa sarka* väikest tükki (külakogukonna) põllu(maa)st kutsutakse saraks; Li *põltoa vähää meill on, sarka* põldu on meil vähe, (on vaid) põlluriba; M *nurmi, se on kõig rüiznurmi, a sarka on minu põlto. jõka meez õmmaa sargaa tääv* nurm, see on kogu (külale kuuluv) rukkipoeld, aga sarg on minu põld, iga mees teab oma sarga; Li *enne sargõd jagõttii kõig, tsell kuhõ hüppis sarkõ* ennemalt jagati kõik sarak ära, kel kuhu sarg (liisuhetmisel) sattus; P *puol virstaa õli üõs sarka pittsä* pool versta oli üks sarg pikk; Lu *mõnt vootta õli sama sarka* mitu aastat (järjest) oli ühel perel sama sarg; J *ted'd'ee ja med'd'ee põllod õlla ühes sargõz* teie ja meie põllud on ühes saras; Lu *rovnoi sarka, eb õd nõtkua, eb õd bug'raa* tasane sarg, ei ole lohku, ei ole küngast; Lu *tšünnetää sarkaa, mennää peräz äessämää* küntakse sarga, minnakse pärast äestama; Lu *perrää tsülvõmieze*

rullattii rullaakaa sargad pärast külvamist rulliti sarad rulliga (siledaks); Lu *ühz meez jätti omaa sargaa tsülvämättä* üks mees jättis oma sara külvamata; I *siä meet tänää niittämää kailõ sargalõõ* sa lähed täna sellele sarale (sirbiga) vilja lõikama; Li *ajjat tehtii ümperi sarkoja tarad* tehti sargade ümber; J *kahõssõmõmaz õsa sargõss* om med'd'e üks kaheksandik sarast on meie (osa); Lu *sarkojõõ rajad* sargade piirid. – Vt. ka *kagra-*, *muna-*, *nisu-*, *põlloo-*, *rüis-*, *õzra-*.

sarka² [*< is*] Ra, g. -*gaa* villane kangas, kalev шерстяной материал, сукно; *tšedrettii villad i kooiti kangaz, se õli sarka* kedrati villad ja kooiti kangas, see oli kalev.

sark-vel'le/z (J-Tsv.), pl. -*hseD*: -*seD* J-Tsv. = *sark-vel'i*.

sark-vel'li: -*l'* J-Tsv. põllunaaber, kõrvalsara omanik сосед по пашне (hozjain соседнего участка).

sarrai, sarrai vt. *sarai*.

saršenik/ka J-Must., g. -*aa* sarž (poolvillane riie, milles on linsed lõimed ja villased koed) саржа (полушерстяной материал).

sarv/i Kett. K P M Po Lu J I (Kõ Ra Ku) *Сарви* K-reg.₂ *Сарви* ~ *Сярви* Pal.₂ *Сарви* Tum., g. -*õõ* Kett. M Lu J -*yõ* P -*ee* K-Ahl. **1.** sarv (looma peas) рог (у животного, у зверя); I *kili-pukilla ovat suurõt sarvõd* sokul on suured sarved; M *põdraa sarvõd levimmä mettsäz* leidsime metsas põdrasarved; I *ärtšä suurijõ sarvijõkaa* suurte sarvedega härg; Po *nüorikko meneb lühsämää lehmää, sarviisõõ sibop povoinikaa* (rahvakombestikust): noorik läheb (esimest korda) lehma lüpsma, sarvedesse seob tanu (ämma jaoks); P *panõ lehmälle tsõüsi sarviisjõõ* pane lehmale kõis sarvisse (= sarvede külge); Lu *meri-ärjäll on nell'ä sarvia ja suur pää* merihärjal (teat. merekalal) on neli sarve ja suur pea; K *miä sinuu tallon jalgoza da sarviil kaivan* (muinasjutust:) ma tallan sind jalgadega ja kaevan sarvedega; M *sarvi läheb vällää sarv tuleb* (peast) ära; M *täm pani sarvõd vassaa* ta ajas sarved vastu (= hakkas vastu); Ra *sapano näd, niku sarvõd s. näed*, (oli peas püsti) nagu sarved; **2.** sarv (sarvekujuline ese) рог (poroобразный предмет); M *sarvõa puhuttii* puhuti sarve; J *võttivõd vilussõ viina suurõõ sarvõõkaa* (nad) võtsid vilus viina suure sarvega; Lu *sarvõll õli nännä õtsaz* (piima)sarvel oli (lehmanisast) lutt otsas; P *kuppimizjõ sarvõd, mikä imep pazgaa verie vällää* kupusarved, mis imevad (imeb) halva vere välja; M *annõttii nüuhattavaa, pani sarvõõ täünn enellees* anti nuuskutubakat, pani endale sarve täis; **3.** (ese-

mete sarvekujuline väljaulatuv osa порообразная, выступающая вперед часть предметов); M *kuull on kippuras sarvõd* kuul on kõverad sarved; J *adraa sarvõt katkõsti* adrakured murdusid; ■ Lu *jumalaa sarvõz on võjjõtta* jumala sarves on võiet (rohtu kõige vastu). – Vt. ka *anjkkuri-*, *irvee-*, *kulta-*, *kuppi-*, *kuu-*, *lehmä-*, *tabakka-*.

sarvik/ko Kett. Ränk K-Ahl. P M Lu-Len. Li J-Tsv. I, g. -*oo* J **1.** adj., subst. sarviline, sarvedega рогатый, с рогами; I *lehmä on sarvikko vai borana sarvikko* lehm on sarviline või oinas (on) sarviline; J *sarvikko lehm* sarvedega lehm; **2.** fig. sarvik (tõrges, jonnakas, kangekaelne inimene упрямый, капризный человек); M *d'äd'ä pe'ä õli mokoma sarvikko, ep tšenneitkaa laadinnu* onu Petja oli niisugune sarvik, kellegagi ei saanud läbi; **3.** (vana)sarvik, kurat чёрт, дьявол, рогатый; P *juoltii tätä sarvikoss tuož* teda (= kuradit) kutsuti ka sarvikuks; **4.** piimasarv (lutiga lehmasarv imiku toitmiseks) рожок (с молоком для ребёнка); J *sarvikoss annõta lahzõlõ piimää* piimasarvest antakse lapsele piima; **5.** sarvesai рогалик; J *õsa lahzõlõõ hot sarvikko toomuzissi* osta lapsele kas või sarvesai külakostiks; J *katka sarvikolt ühs aar millõõ* murra sarvesaiast üks haru mulle; **6.** (harkadra) käsipuu, käepide, adrakurg оглобля (сохи); Li *adrõl õlti aizõd, siz õlti sarvikko, kuss pietti tšiiini* adral olid aisad, siis oli käsipuu, kust hoiti kinni; Kett. *adraa sarvikko* adrakurg. – Vt. ka *saakeli*, *saatana*, *saatõlain*, *sarvipää*, *sarviško*.

sarvikko/iln J-Tsv., g. -*zõõ* J sarveke рожок.

sarvin Kett. -*in* J-Tsv. *sarviin* Kr, g. -*zõõ*: -*izõõ* J sarviline, sarvedega рогатый, с рогами. – Vt. ka *ühs-*.

sarviin vt. *sarvin*.

sarvi-pata J-Tsv. käepidemetega pott горшок с ручками.

sarvipää P M Kõ Lu *sarvi-pää* J sarvik, (vana)kurat (ka sõimus.) чёрт, дьявол; (иногда как рур.) рогатый; Kõ *minuu mehhee tätü nätsi sarvipäätä, õli mussa katti, sarvõt pääzä* minu mehe tädi nägi sarvikut, oli (nagu) must kass, sarved peas; M *sarvipää toož on pahapooli* sarvik on ka vanakurat; M *tšehsinää tehtii sõittõlua, siz juõltii: sie niku sarvipää* (kui) omavahel rieldi, siis õeldi: sa oled nagu kurat; Lu *kump on pagan inemin, jutõllaa, se on niku sarvipää* kes on halb inimene, (selle kohta) õeldakse, (et) see on nagu sarvik; ■ J *saatu õli sarvi-pääd jäneseõd* rl. oli saadud sarvpäid jäneseid. – Vt. ka *saakeli*, *saatana*, *saatõlain*, *sarvikko*.

sarvišklo L, g. -oo = sarvipää.

sarvõöpütšälä: sarvepütšälä J-Must. (vanust näitav) sarverpügal (lehmäl) го́дичное кольцо, годовой слой (на рогах коровы).

salsi Lu Li J-Tsv., g. -zii J (õle)sasi, põhk соломенная труха, измятая солома; Lu *nisu vai rüis ku tapõttii, heeno õlki jutõltii sasi* kui nisu või rukist peksti, (siis) peent õlge kutsuti sasi; J *õlgõd menti sazilõd* õled läksid sasi; ■ Lu *sasi pää* sasipea. – Vt. ka *rüis-*. – Vt. ka *sasituz, sasiuz, sasi-õlki, sasu*.

sasia (P) *-sia* Lu J-Tsv. (Li), pr. *sazin* Lu J, imperf. *-izin* Lu J **1**. *sasida, sassi* ajada трепать, рас- (о волосах); пугать, с-; J *viihkuri sasi lagõtõud linav* torm ajas laialilaotatud lina(d) sassi; J *sazittu koontõl* sasitud koonal; J *ivusõd on sazittu* juuksed on sasitud; **2**. (laiali) laotada, puistata расст/илать, -елить; J *sazi õlgõd õvvõd maalõd* laota õled õue maha. – Vt. ka *sazittaa*.

sasiü: *-sii* J-Tsv. *sassi, segamini* (наречие, обозначающее запутанность, путаницу); *koontõl om mennü sassii* koonal on läinud sassi; *kõig d'eelõd mentii sassii* kõik asjad läksid sassi. – Vt. ka *saziza*.

sasilik/ko J-Tsv., g. -oo J segiaetud, sega- смешанный; *sasilikko ein, siin on luhtaa, ärütt, maa i soo einää* segahein, siin on tarna, ristikut, maa- ja sooheinä.

sasitu/z Lu, g. -hsõd: *-sõd* Lu = *sasi*; Lu *heeno õlki jutõltii sasi vai sasituz* peent õlge kutsuti sasi; Lu *sitã sasitussa süütettii žiivõtal* seda põhku sõõdeti karilooma(de)le.

sasiuussa (Lu Ra) *-iuss* J-Tsv. *-siussa* Lu Li, pr. *-iuv J -siuv* Lu, imperf. *-iuzi: -iuz J -siuz* Lu *sassi minna* запут/ываться, -аться; Li *lõhkavehsi õli kõvassi sassiunnu, miã tãmää sirkozin poiz* lõngaviht oli väga sassi läinud, ma harutasin ta lahti; J *ivusõt sasiustii* juuksed läksid sassi.

sasiu/z J-Tsv., g. -hsõd: *-sõ J = sasi*.

sasi-õlki Li = *sasi*; *ku mašinaakaa tapõtaa, sis tuõp sasi-õlki* kui masinaga pekstakse rehte, siis tuleb põhk.

sastra Kr kits коза.

sasu Lu, g. *sazuu = sasi*; *perrää lüümmä primuzlaakaa sazuv* pärast peksame koodiga sasi (uuesti läbi).

sazi/za: *-z* J-Tsv. *sassis* запутанный; *linad on saziz* lina(d) on sassis. – Vt. ka *sasiü*.

sazit/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an: -õn* J, imperf. *-in* J **1**. *sasida, sassi* ajada запут/ывать, -ать, пугать, с-; *sillõ eb mahz päät arjõt, järestã sazitõd ivusõd* sul ei maksa pead kammida, otsekohe ajad juuksed sassi; **2**. *sumada*, (hooletult kokku)

visata скомкать; J *sazit koontõlõd butškaa suma* takud puntrasse. – Vt. ka *sasia*.

sazit/taaa: *-tsa* J-Tsv., pr. *-sõn* J, imperf. *-sin* J = *sazittaa*.

sata Kett. K R L P Pi Ke M Kõ S Lu Li Ra J I Ku (Ja-Len.) *Zama* Pal₂ *Cama* Tum. *šata ~ sahtta* Kr, g. *saa* K L P Kõ S Lu J sada сто; Li *kapronilla on taitaa sata tšeiitã ühezã* kapronköiel on vist sada keeret koos; Kõ *lehmiã on üli saa* lehm on üle saja; L *peãlie puolyõ saa virstaa* üle poolesaja versta; L *sie elãd jo tõiss sataa vuotta* sa elad juba teist sadat aastat; Lu *sata grammaa suukkuri javua* sada grammi peensuskrut; Ra *se pal'lo pajatab, sata suuss, tuhat perseess* see räägib palju, sada suust, tuhat perstent; S *ühs ahjo nõis sõisomaa tuhatt kahs saittaa rubl'aa* üks ahi läks maksma tuhat kakssada rubla.

šata vt. *sata*.

sata/aa¹ M Po (K-Ahl.) *saittaa* M *-taa* Lu Li Ku (Ra J) *-ta* J-Tsv. *-aag* (I) *sad* Kr, pr. *saav* K Lu Li Ra J, imperf. *-õ* Lu J *-i* M Lu *-ii* M-Set. *satais* Kr = *saata²*; Lu *pilviã eb õ-õ, a vihmaa saav* pilvi pole, aga vihma sajab; Lu *tãnvã saav griba vihmaa* täna sajab seenevihma; Lu *jãätikka saav, jutõllaa ku saav heenoa ragõtta* jäädikut sajab, õeldakse, kui sajab peent rahet; Lu *varraa sati lumõd* varakult sadas lume maha.

sataa² vt. *kahsi-, kahõsaa-, kuus-, kõm-, nel'ä-*. **sata-esimenee** K-Ahl. saja esimene сто пер- вый.

satais vt. *sataa¹*.

satajalka Kõ-Vilb. keldrikakand, sajaljalgne мокрица, сороконожка.

satakõrtain Lu *-ne* J-Must. sajakordne, kiidekas (mãletsejaliste eesmaa osa) книжка (часть желудка жвачных).

satakõrtõn M = *satakõrtain*.

satalaikko R-Lõn. *sata-laikko* K-Ahl. (narmas- tuti metafooriline nimetus); K *pãitteli punapanimat, sata-laikot laaditteli* (Ahl. 101) rl. päitas (= lõpetas) punavõõd, tegi (otstesse) sajanarmalise (tutid); K *kurja on kaatteri kutoa, sata-laikko laaditella* (Ahl. 101) rl. raske on puusapõlle kududa, sajanarmalist (tutti) valmistada.

satam/a Lu, g. *-aa* Lu sadam пристань, гавань; *satama on paikka, kuza laivad õllaa ajkkuriz* sadam on koht, kus laevad on ankrus; *vahti laiva õli satamaz valvelaev oli sadamas*.

sata-salvulliin/õ: *-ee* K-Ahl. sajanurgeline, saja purgaga имеющий сто угловых креплений (сруб); *rihi on viisi-viilollinee, sali on sata-salvollinee* (Ahl. 96) rl. tuba on viieviulu- line, saal [?] on sajanurgeline.

sataviisitšümmet/tä: -t Lu sada viiskümmend sto пятьдесят.

sata-vootiin J-Tsv. saja-aastane столетний; *see jo on sata-vootiin niitti, jökall pissemüsell katkõd* see on juba saja-aastane niit, iga (nõela)-pistega katkeb.

satavootisroho Ra aaloe алоэ, столетник.

satiinovõli M, g. -i satäänist, satään- сагиновый; *päälistiutto õli satiinovõli* pealissärk oli satäänist.

satik/ka Li Ra, g. -aa satikas (parasitputukas) плащница (насекомое-паразит); *Li se on niku satikka, heenokkõin* see on nagu satikas, pisike.

satina (M) *sa'ina* M -in J-Tsv., g. *satinaa* M satään сагин; M *povoinikka õli šolkassa i sa'inassa* tanu oli siidist ja satäänist; M *miä õsin satinaa pal'too alusõssi* ma ostsин satääni palitu voodriks; J *kase on heikko sa'in* see on õhuke satään; M *sa'ina tšiuutto* satäänsärk.

sat/ka Lu Li -k J-Tsv., g. *sadga* J -ka Lu 1. sump садок; Li *satka on tehtü lavvassa, tehtü väliv, jot kala ep pääseis poiz, a vesi vajõltuisi, sinne pantii se kala, kumpaa piti pittää kaugaa eloz* sump on tehtud lau(d)a(de)st, (on) tehtud vahed, et kala ei pääseks välja, aga vesi vahetuks, sinna pandi see kala, mida pidi hoidma kaua elus; J *sadgõss saat tšiirep kala tšiin, ku veess sumbast saad kiiremini kala kinni kui veest*; 2. kahv (kalapüügiriist) сак, сачок (рыболовная снасть); J *lähsi sadgaka gouruššia püüetmä* läks kahvaga vingerjaid püüdma.

sat/o K-Ahl. M Lu-Len. J-Tsv., g. *saoo*: *sao* J (vihma-, lume)sadu выпадание (снега, дождя, града); J *taita leep sato, taitv nii pilvõkõz* vist tuleb sadu, taevas (on) nii pilvine; J *elä lähe ilm kozanaa, kujall mokom sato ära* mine ilma vihmakueta, väljas (on) selline sadu; Lu *nõisi kõva tormi ja vihmaa sato* (Len. 277) algas kõva torm ja vihmasadu; M *vihmaa sato* vihmasadu; J *lumõd sato* lumesadu; M *sa'too kai-võv* kisub saajule. – Vt. ka *lumi-, vihma-*. – Vt. ka *satõ, sadõ*.

sato-ilma Lu sajuilm дождливая погода; *ku on kuu teräd alaz, se tääv vihmoi ilmoja vai lunta, vopšei sato-ilmoja* kui kuu sarved on allapoolle, (siis) see ennustab vihmaseid ilma või lund, üldse sajuilmu.

satoin J-Tsv, g. -zõd J sajune дождливый; *satoin ilm* sajune ilm.

satoittaa Li Ra sadade kaup, sajakaupa согнати; Li *võrkkokala müütii satoittaa* võrgukala müüdi sajakaupa. – Vt. ka *saottaa*.

sat/sita Ke-Set., pr. -tsiin Ke, imperf. -tsizin: -tsien [sic!] Ke = *sattšia*.

satsit/õlla: -ella (K-Ahl.) *satsitõlla* (K-Set.), pr. -tõlõn, imperf. -tõlin küsida, pärida спр/ашивать, -осить, расспр/ашивать, -осить; *tšüüsü, satsitteli* (Ahl. 93) rl. küsis, päris.

satta, sat'aa, sattaa vt. *sataa*'.

sat/tsa P, g. -saa P (tuurasarnane tööriist рабочий инструмент, похожий на пешню).

sat/tšia (K-Ahl. Salm.₁) -tsia (R-Reg. J-Must.), pr. -šin K, imperf. -tsizin küsida, pärida спр/ашивать, -осить, расспр/ашивать, -осить; K *tšüüsüp tšülädne naine, satšip naine naapuraine* (Salm.₁ 772) rl. küsib külanaine, pärib naabrinaine. – Vt. ka *satsita*.

sat/tua Lu J-Tsv., pr. -un J, imperf. -tuzin J 1. (kuhugi) sattuda, (pihta) sattuda оказ/ываться, -аться; попа/дать, -сть; J *sattuzin sell aika kottoo tulõma, ku põlo alku* sattusin sel ajal koju tulema, kui tulekahju algas; Lu *võrkol on sorjat silmäd, ep satu kalad võrkkoo* (kui) võrgul on harvad silmad, (siis) kalad ei satu võrku; Lu *nii kõvassi sattu, jot tulõd i kipunat tultii silmissä* nii kõvasti sattus (pihta), et silmad lõid tuld ja sädemeid (tuled ja sädemed tulid silmist); 2. ärrituda, end häirida lasta раздражаться, выходить, выйти из себя; J *elä han jõgass jutuss nii kõvassi satu ära* ometi igast jutust nii kõvasti ärritu.

sat/tussa: -tuss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -tuzin J = *sattua*.

šatu vt. *saadu*.

satu/la K-Ahl. M I (R-Reg. P Lu) -lõ J -l Ra J, g. -laa P Lu J 1. sadul седло; M *puussa õli satula, a sed'olka õli nahgassa ili rautõn* sadul oli puust, aga sedelgas oli nahast või raudne; Lu *üvä ajajõ issus seltšää ilmõ satulaa i lähs xõdduu* hea ratsanik istus (hobuse) selga ilma sadulata ja läks sõitu; M *kõrkõap ovõssa, matalap sikaa. Satula* (Set. 19) mõist. kõrgem hobusest, madalam seast? – Sadul; P *satulaa jalgahsõmõp* sadula jalused; J *satulaa kol'lo* sadula kolju; 2. (leivatainast) pätsike (küpsitati hobustele flooruseräevaks) (ржаной) колобок (пекли лошадам в день Флора и Лавра); J *te'xjää taitšin kakku, kanamuna panna* päälee, siis panna *axjoo tšüxsemää, sitä kutsutaa satulõ* tehakse (leiva)tainast pätsike, kanamuna pannakse peale, siis pannakse ahju küpsema, seda kutsutakse sadul(aks).

satulatšivi I sadulakivi, (sadulakujuline) põlu-, raudkivi камень-седло (валун, похожий на седло); *siz on tõinõ tšivi, kutsuttii satulatšivi, on niku satula* siis on (veel üks) teine kivi, (seda) kutsuti sadulakivi(ks), on nagu sadul.

satulikkõin J-Tsv., g. -zõd sadulake седельце.

satul-nah/ka: -k J-Tsv. sadulavöö подпруга; *höblit vähäize satul-nahkaa, kõvassi on tsii(ni) tõmmõttu* lödvenda veidi sadulavööd, on (liiga) kõvasti kinni tõmmatud.

satuloit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J saduldada седлать, o-; *opõin jo on satuloitõtu* hobune on juba saduldatud.

satul/taa M Li -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J osatada, ärritada (haiget kohta, haava), haiget teha; riivata раздраж/ать, -ить, тревожить, по-; берeditь (рану); J *satutti tsippaa* osatas haava; M *elä satuta tsättä* ära tee käele haiget; M *elä satuta miinnua* ära riiva mind (oma kandamiga).

satõ (Li J-Tsv.), g. *saõõ* Li J = *sato*; Li ku *õllaa saõõ i tormit sütsüzüllä, siz jutõllaa: ku se on rojukas sütsüzü* kui sügisel on sajud ja tormid, siis öeldakse: küll see on rajune sügis.

satõi/n J-Tsv., g. -zõõ J 1. sajas сотый; 2. saja- (li)ne (raha kohta) сотенный (о деньгах), разг. сотня (купюра).

sau/na Len. K L P M Kõ S Po Lu Li Ra J (Kett. R Ja-Len.) -n J-Tsv. Сауна Tum., g. -naa K P M Kõ Po Lu J saun баня; J *saunõs tsülpessä ja pessissä* saunas viheldakse ja pestakse; Lu *inemin ku tsülmettä, nõiz läsimää, siz lämmitettii sauna, tsülvetettii* kui inimene (end) külmetas, jäi haigeks, siis kõeti saun, viheldi (teda); M *saunaa soojaavat tsiviahjon* sauna soojendavad kerised (munakividest ahjud); P *saunall õli saunneüz ja sauna* saunal oli saunaeisik ja saun (= pesemisruum); Lu *saunaz õli tehtü pittsä kaukolo, vätši issus peenil järtšüil ümpäri kaukoloa* saunas oli tehtud pikk küna, rahvas istus väikestel järidel küna ümber; Lu *saunaz õli vesi astia* saunas oli veetünn; Lu *saunaa mentii laukopään i ohtugoo pääll* sauna mindi laupäeval ja õhtu paiku; Lu *peremeez ja trejki tsäütii parvõs saunaz* peremees ja sulane käisid koos saunas; Lu *nüt siä jäit tsümmenee vootta noorõpassi, ku tsäit saunaz* nüüd sa said kümme aastat nooremaks, kui käisid saunas; Lu *saunaa müü süntüzimmä, saunaa müü i koolõmm* sauna(s) me sündisime, sauna me ka sureme; Lu *kuppijad lastii vertä saunaz* kupumoorid lasksid saunas aadrit; L *vasuo pulmõi õli nuorikka saunaz* enne pulmi oli pruut saunas (pesemas); Ku *elä hüppää süühkümättä saunaa* vs. ära hüppa sügelmata sauna (= ära mine sauna, kui selg ei sügele); Lu *meil ku tahottii jott tuuli muuttuiz, siiz rikottii saunass ahjo* kui meil taheti, et tuul pöörduks, siis lõhuti saunas(t) ahi (kalurinaiste poolt); Lu *musssa sauna, ilma trubbaa sauna* must saun (suitsusaun), ilma korstnata saun; J *pimmiä sauna õli*

must saun (= tahmaste seintega suitsusaun) oli; Lu *truvaa sauna ~ truvaakaa sauna* korstnaga saun; Lu *tänävä õli karkõa sauna, kõikii püür-tüzimmä* täna oli vingune (kibe) saun, saime kõik peapöörituse; J *lämmitti metoizõõ saunaa metoizilla mettsäpuilla* rl. küttis mesise sauna mesiste metsapuudega; M *palava sauna* kuum saun; J *saunaa lavall tsülpessä* sauna laval viheldakse; M *saunaa ahjoza eb õõ põrmõtaa* sauna ahjul ei ole (ahju)põrandat; Kõ *pappi çattu paikkoi täünä. saunaa ahjo* mõist. papi müts paiku täis? – Sauna ahi; Lu *saunaa sillad on tehtü arvav, jod mennüiz [= menneiz] vesi läpi* sauna põrandan on tehtud harvad (est laudadest), et vesi läheks läbi; Lu *saunaa haltian* saunahaldjad; M *saunaa makko* saunahaldjas; Po *saunaza õli saunaa pappi* saunas oli saunahaldjas; ■ P *naizikko nõizõp saunaa saunaa* naine hakkab sünnitama; Lu *tätä kutsuttii saunaa nain, kumpa sünnüiti lahzõõ* seda (teda) kutsuti nurganaiseks, kes sünnitas lapse; Lu *tsen vargassi, annõttii saunaa* kes varastas, (sellele) anti sauna (= anti naha peale); M *senelle mehelle annõttii üvä sauna* sellele mehele anti hea saun (= keretäis). – Vt. ka *druba-, ees-, savvu-, seltsä-*.

saunaaeüz Lu = *saunneüz*; kuza *sõppõõssaa, se on saunaaeüz* kus rõivastutakse, see on saunaeisik.

saunaahjo (M) *sauna-ahjo* Lu-Must. saunaaahi банная печь, каменка; M *nüt tehäz i sauna-ahjot trubbaakaa* nüüd tehakse ka saunaaahjud korstnaga.

saunaasaamizõõ M pl. sünnitus роды; *raskaat saunaasaamizõõ* raske sünnitus.

sauna-haltiaz Ra = *saunamakko*; *saunaz on sauna-haltiaz* saunas on saunahaldjas.

saunamakko M saunahaldjas сверхъестественное существо, дух-хранитель (в бане); *saunaza on saunamakko* saunas on saunahaldjas. – Vt. ka *saunanikka, saunapakko, saunnikka*.

saunanainõ M -ne J-Must. -n Lu J = *saunanain*; Lu *siä issood niku saunanain* sul on isu nagu nurganaisel.

saunaniki/ka Lu Li, g. -aa Lu Li 1. saunaline (той, кто собирается идти или идёт в баню); Lu *saunanikad mejkaa saunaa* saunalised, minge sauna; 2. saunahaldjas дух-хранитель (в бане); Li *saunaz on saunanikka*. – Vt. ka *saunamakko*.

saunannaa M = *saunnain*; *kui jo tetši lahzõõ, siz on saunannaa* kui juba sünnitas lapse, siis on nurganaine; *saunannaisa üpsnää eb jätetüü* sünnitajat ei jäetud üksinda.

saunannain Lu = *saunnain*; mil piibb mennä saunannaizõl kattsõlaizil ma pean minema nurganaise juurde katsikule.

saunapakko M = *saunamakko*; *saunaza on saunapakko* saunas on saunahaldjas.

saunapäivä Lu Li saunapäev банный день; *laukopäivä on saunapäivä* laupäev on saunapäev.

saunasõvad Li pl. saunapesu, puhas pesu банное, чистое бельё; *saunasõvat pantu jo valmiissi* saunapesu (on) juba valmis pandud.

saunlata: -õt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J nahatäit, keretäit v. sauna anda задавать, -ть баню, пороть, вы-, *saunõziij hülguü õikõ siivollaa* andsin lurjusele õige tubli keretäie.

saunatsived M pl. saunakeris каменка (бани); *lõulüü vizgatas saunatsiviile* leili visatakse saunakerisele.

saunaämmä ~ saunämmä M ämmamoor, -emand повивальная бабка, акушерка; *kui naizikko saunaa saav, kuttusugaa saunaämmä* kui naine hakkab maha saama, (siis) kutsuge ämmaemand.

saunik/ka K-Ahl., g. -aa saunake, väike saun банька, маленькая баня; *ratikkata rad'omaase, saunikkata salvamaase* (Ahl. 730) rl. (lähem) aidakest (üles) raiuma, saunakest ehitama.

saunjakatto J-Tsv. saunakatus банная кровля, крыша; *saunjakatto on tehtü dranitsõss* saunakatus on tehtud katuselastudest.

sau/nlain ~ -llain J-Tsv., g. -nlaizõdõ ~ -llaizõdõ J saunik бобыль.

saunnaa M = *saunnain*.

saun/nain P Li Ra J (Ränk M) -nai M Lu sünnitaja, sünnitanu, nurganaine роженица, родильница; Lu *kump toi peenee, se õli saunnai* kes sünnitas lapse, see oli nurganaine; J *saunnaain saunaaõdõ sünnütti* nurganaine sünnitas saunas (sauna); Lu *saunnai õli lavall* sünnitaja oli (sauna)laval; Li *meni kattsomaa saunnaisa, vei kattsõlaisii* läks nurganaist vaatama, viis katsikutoitu; Ra *saunnaizõlõdõ veetii piirgaa, võit, kanamunaa, lihaa* nurganaisele viidi pirkat, võid, mune, liha; Ra *saunnain vald pikarii viinaa, titii varpaid, tšen vei kattsõlaisiib* nurganaine valas pitsi viina, titevarbaid (sellele), kes tõi katsikutoitu; J *tuli saunnaizõssi* (naine) sünnitas. – Vt. ka *saunanainõ, saunanna, saunannain*.

saunneüz P M Kõ Li (Kett.) saunaeisik, sauna eesruum предбанник; P *saunall õli saunneüz ja sauna* saunal oli saunaeisik ja saun (pesemisruum); M *õlutta tšihutattii saunneez* õlut pruuliti sauna eesruumis. – Vt. ka *saunaeiüz*.

saunnik/ka Li, g. -aa Li = *saunamakko*.

saur/aa (K-Ahl.), pr. -an, imperf. -õn valu, haiget teha причинять, -ить боль; *savvu saurab silmiäni* (Ahl. 99) rl. suits teeb mu silmadele haiget.

savi vt. *savvi*.

savi- vt. ka *savvi-*.

savieinä Lu malts лебеда. – Vt. ka *savviroho*.

savii-loo/ma: -m J-Tsv. sammaspool лишай.

savikaakku J-Must. = *savikomka*.

savikomka Li savikamakak комок глины; *kikerittsaz on savikomkad, a meil on liivakomkad* Kikeritsas on (põllul) savikamakad, aga meil on liivakamakad.

savikoto Lu savimaja, savist maja мазанка, глиняный домик; *savikoto õli tehtü savõssa ja alkoissa* savimaja oli tehtud savist ja halgudest; *jõgõperäl on üks savikoto* Jõgõperäl on üks savimaja.

savilaatka I savikauss глиняная ладка, чашка, миска; *kartalaadgad i savilaadgad* plekk-kausid ja savikausid.

savilaa/tko (Ra), pl. -dgoð Ra = *savilaatka*.

savi-lappia J-Tsv. savilabidas (labidas savi tõstmiseks) лопатка для глины.

savimaa M Lu *savi-maa* (J-Tsv.) *savimaa* M savimaa, savine maa глинистая земля; J *puulappiaka savi-maat on ranck kaivoa* puulabidaga on savimaad raske kaevata; M *kuza on savimaað, siäl on komkad* kus on savimaad, seal on (savimulla)kamakad.

savinõ (K Li J I) -in Lu -iin J-Tsv. -vinõ M -vin Kett. M, g. -izõdõ Lu -iizõdõ J -vizõdõ M savist, savine глиняный; M *koominaza õli savvinõ silta i riigaa süämmezä mokom sama* rehealuses oli savist põrand ja rehtoas oli samasugune; J *saviizõt paad ja laadgod* savist (piima-, ahju-)potid ja kausid; M *savvizõt kupid* savist kruusid.

savi-pallo J-Tsv. savikamakak комок глины.

saviperine Lu savine глинистый; *saviperine maa, kuza on savvia segaz* savine maa (on see), kus on savi hulgas (seas).

saviperäne Li = *saviperine*.

savi-piippu J savipiip (savist kahaga piip) глиняная трубка; *galantsõd da saksõlaizõt põlõdõta savi-piippua* hollandlased ja sakslased suitsetavad savipiipu.

savipoolikka J-Must. (orig.: savipuoliainen).

savizik/ko J-Tsv., g. -oo J savimaa глинистая почва; *valitti enlees savizikoo kõhaa* valis endale savise (maa)koha.

savit/sõlla: -sõll J-Tsv., pr. -tsõlõn: -tsõõn J, imperf. -tsõlin J frekv. ← *savittsaa; kanat ko ne siäl savitsõlla akanikkoz* kanad, küll need siblivad seal aganikus.

savit/tsaa Lu Li (M-Set.) -*tsa* J-Tsv., pr. -*sav* M -*sõb* Lu Li J, imperf. -*tsi* Li J siblida (kanade kohta) рыгьтса, копатьса (о курах); Lu Li *kana savitsõb* kana siblib; J *mejka savittsõga liivõz* (kanadele õeldi:): minge siblige liivas.

savi-õjalain Lu (endise) Savioja küla elanik житель (прежнего) села Савиоя.

savse-m M Lu I üldse, sugugi вообще, совсем; M *strašnoi näтели, siz vanad rahvaad vijjen-pään savse-m ep söötü* (kui oli) kannatusnädal, siis vanarahvas reedel üldse ei söönud; Lu *tšev-vääs ku näet konnaa veez, siz elo meeb üvässi, a ku näet taukõnutta, sis savse-m eb õõ üvä* kui kevadel näed konna vees, siis läheb elu hästi, aga kui näed surnut (= surnud konna), siis ei tule üldse head.

savu vt. *savvu*¹.

savu- vt. ka *savvu*.

savuhodud P pl. suitsulõõrid дымоход.

savv/a¹ K, g. -*aa* savvarpäev (5. XII) Саввин или Савельев день.

savv/a²: -õ J-Tsv., g. -*aa* J = *savvu*²; *savvakaa lüüvvä (tagota) k'ilui lidnõss väl'lää* kurnikaikaga lüüakse kurnipulki kurnilinnast välja.

savvalta (Ke-Kett.), pr. -*an*, imperf. -*zin* = *savvu*ssa.

savvaukko Ra rāpnaauk, rāppen (suitsuauk suitsutare laes v. seinas) дымоволок, дымник (в курной, чёрной избе); *lagõza õli savvaukko, ku rihhi lämpiiz, siiz õli savvaukko avõõ laes* oli rāppen, kui tuba kõeti, siis oli rāppen lahti.

savvi vt. *savvi*¹.

sav/vi¹ Kett. Len. K-Ahl. L P M V Li I -i Lu Li Ra J I *Саввы* Pal.₁ K-reg.₂ *Саввы* li-reg.₁ *Саву* Pal.₁ *Савву* Tum. *savwi* Kr, g. -*võõ* Li -*vyõ* P -*õõ* Lu Li J -*vii* Li savi глина; I *meilä mokoma kehno maa on, tämä ühsi liiva ili savvi* meil on niisugune vilets maa, see on paljas liiv ja savi; Lu *seinäd on tehtü räätü alkoja, räätü savvia* (savionni) seinad on tehtud (nii, et) rida halge, kiht savi; P *tehtii iestää fundamentti paasi-tšivessä, kalkiss vai savvyõkaa* tehti kõigepealt vandament pakivist, lubja(st) või saviga; Lu *savel tehtü riigamaa* (Len. 283) savist (on) tehtud rehepõrand; Lu *sõmöro tsüläs tehtii savõssa laatkoja i patoja* Sõmero külas tehti savist kausse ja potte; Lu *õltii kukkupillid, savõss tehtü* olid savipillid (= vilepillid), savist tehtud; Lu *sinizee savõõkaa võijjõtaa ahjoja* sinisaviga määratakse ahjusid; Lu *sinizessä ja harmaassa savõssa te'õõää kirpittsaa* sinisest ja hallist savist tehakse telliskive; Li *mätä se rako täinä savvia* mätsi see pragu savi täis; Lu *ukrainaz on valkaata savvia* Ukrainas on valget savi; Lu *kaunis savi* punane savi; J *savi maa* savimaa; J

aholl muut ep kazvo ku savi kukkaa kesal muud ei kasva kui maltsa. – Vt. ka *pata-*, *sini-*.

savv/õ² Li, g. -*ii* ~ -*õõ* Li kurnikaigas бита; *kahs savvia õli* oli kaks kurnikaigast; *viskaa savvõõkaa* viska kurnikaikaga. – Vt. ka *apara-*. – Vt. ka *savva*², *savvu*².

savvi- vt. ka *savi-*.

savviazõ M *savinõu* глиняная посуда.

savvi-kirpittsa Lu telliskivi кирпич; *savvi-kirpittsa ahjo* telliskiviahi.

savvileipä (M) savileib глиняный хлеб; *piu pau panttia, tsivitsellää löõti, savvileipää söõti* rl. piu pau p., kivikella löõdi, savileiba söõdi.

savvin, savvinõ vt. *savinõ*.

savvipata M *savipata* Lu savipott (savist ahjupott) глиняный печной горшок; Lu *savipata meeb rikkii* savipott läheb katki.

savvipilli M *savvi-pilli* L *savipilli* Li (M) *savi-pilli* J *savipill* (piilupardikujuline savist vilepill) глиняная свистулька (в виде уточки); M *savipillid, neet tehtii sõmörolla savipillid, need tehti Kõmerul; M savvipillid õsõttii lahsalailõ* savipillid osteti lastele.

savviroho P M Lu *saviroho* Kõ Lu Li Ra J *savi-roho* J-Tsv. **1.** malts, murd. savirohi лебеда; J *saviroho kazvob munapõllol* malts kasvab kartulipõllul; **2.** P puju e. koirohi полынь, абсент; **3.** J-Tsv. hanemalts [?] марь [?]; J *ka mitä peentõroill kazvonnu savi-roht* vaata, kuidas peenardel on kasvanud hanemaltsa [?]. – Vt. ka *savieinä*.

savvi-zem'anjka L *savionn, savist onn* (глиняная) землянка, мазанка; *varõpaa õli valmisõttu savvi-zem'anjka* varem oli tehtud savionn.

savvoo/ssa: -*ssaõ* (Ko-Kett.), II inf. -*maa* Ko = *savvu*ssa.

savvõ/ta [?] (Ko-Kett.), II inf. -*omaa* Ko = *savvu*ssa.

savvõttua (M), partits. -*tunnu* M suitsuda закопцеть.

sav/vu¹ Kett. K L P Ke-Set. M Kõ S V Lu Li J I Ko -u R-Lõn. Lu J I, g. -*vuu* P M Lu J Ko suits дым; M *kätõn on ülleel truba, missä savvu tulõb* katusel on üleval korsten, kust suits tuleb; Lu *savvu meeb lõõzgussõ trubbaa ja trubbaa müü meep kujall* suits läheb (ahju)õõrist korstnasse ja korstnat mööda läheb välja; Lu *trubassa ku nõizõb savi i meeb alaz ma'õõaa, siiz ootõlla vihmaa i tuulta, a ku nõizõp savu trubassa kõhallaa üleez, ootõlla üvvää ilmaa* kui suits tõuseb korstnast ja läheb maha, siis oodatakse vihma ja tuult, aga kui suits tõuseb korstnast otse üles, (siis) oodatakse head ilma; J *ahjo õli ilmaa drubaa, savu meni uhzõss* ahi oli ilma korstnata, suits läks uksest (välja); S *sauna õli*

täinn savvua saun oli suitsu täis; J *aapõizõd al-god annõta pal'l'o savvua* haavahalud annavad palju suitsu; M *tšiikuup lõõkup maalõd p tõku*. Savvu (Set. 16) mõist. kiigub, liigub, maha ei kuku? – Suits; J *pappi kad'iloitab ümpär laadanaa savvuukaa* preester suitsutab ümberringi viirukisuitsuga; Lu *katagaa savvua laski i praaviuz* (ta) laskis kadakasuitsu (= suitsutas end kadakasuitsuga) ja paranes; K *jämiä savvu* paks suits; J *karka savvu tukõhoitõb inimiss* kibe suits lämmatab inimest; Lu *ku lämmitetää ahjoo rihez ja panna ennaikaa tšini, tuõp sinine savvu, vijka* kui kõetakse ahju toas ja pannakse (ahi) enneaeгу kinni, (siis) tuleb sinine suits, ving; Lu *jürü tuutša tuõp savvunaa* äikesepilv tuleb suitsuna; M *ep suvva savvuu aisua* (ta) ei kannata suitsuhaisu; P *minua mama sünnüti musas savvuu rihez* rl. mind ema sünnitas mustas suitsutares; R *savu karvane kanani* (Lõn. 695) rl. mu suitsukarva kanake. – Vt. ka *jäänos*.

savvu² (Lu) -u Lu, g. -vuu kurnikaigas бита (в игре в городки); *siiz juõltii savvud, kutsutii, tehtü keppiissä, paksut sellaižõd* siis õeldi kurnikaikad, (nii) nimetati (neid), (olid) tehtud keppidest, niisugused jämedad; *savu lüüvvää kulijee müü* kurnikaigas lüüakse kurnipulcade pihta; *siis ku kahõd savvuukaa kõik viis kullia sai üli rajaa lüüvvää, siis se õli tãmää voitto* siis, kui kahe kurnikaikaga sai kõik viis kurnipulka üle piiri lüüa, siis see oli tema võit. – Vt. ka *savva², savvi²*.

savvula J-Tsv., pr. -b, imperf. -zi = savvuussa; ■ *savvup tulla* tuiskab tulla (= jookseb kõigest väest).

savvulin J-Tsv., g. -zõd J = savvukaz.

savvuk/laz Lu, g. -kaa Lu suitsune дымный; *savvukas sauna* suitsune saun.

savvurihi Lu I (P) -χι I *savvu-rihi* P J-Tsv. *savvurihi* Lu suitsutare чёрная, курная изба; Lu *savvurihi õli meil, trubbaa böllu* suitsutare oli meil, korstnat ei olnud; Lu *savvuriht lämmitetii, uhs õli avõd* (kui) suitsutaret kõeti, (siis) uks oli lahti; P *savvurihill õlivad akkunat pieneo* suitsutarel olid väikesed aknad; Lu *mussa õttsa õli savvurihi, tõin õli valkaa õttsa* (vadja tare) korstnata pool oli suitsutare, teine oli korstnaga tarepool. – Vt. ka *savvutupa*.

savvusaua J suitsusaun чёрная, курная баня; *pimmiä sauna õli, savvusauna, lämmitättii ilmaa drubbaa* must (= tahmunud seintega) saun oli, suitsusaun, kõeti ilma korstnata.

savvulta Kett., II inf. -amaa Kett. = savvuussa. **savvultaa** K P M Li -tta J-Tsv. -ttaag I, pr. -tan K P -tõn J -ttaa I, imperf. -tin P J I. suitsuta-

da (liha, kala) коптить, за- (мясо, рыбу); M *savvuttaas kalloi praaznikoissi i pulmõissi* kalu suitsutatakse pühadeks ja pulmadeks; M *lihhaa savvuttaaz* liha suitsutatakse; K *savvutab lassa* (ebausukomme:) suitsutab last; 2. suitsu ajada, suitsu tekitada, tossutada дымить; чадить, на-; M *ep tõmpaa pliitta, mikäleep savvutav* pliit ei tõmba, millegipärast ajab suitsu (sisse); I *mettsäzä nõizõd raakua põlõttamaa i savvuttamaa nõizõd* metsas hakkad raagu põletama ja tossutama; 3. suitsetada, tossutada курить; J *savvutõp piippua* suitsetab piipu. – Vt. ka *savvutõl-laa, suitsutaa²*.

savvutupa (J) = savvurihi; *minua emo sünnüteli mustaa* [= mussaa] savvutuppa rl. ema sünnitas mind musta suitsutarre.

savvutõlla: -õll J-Tsv. -ella (K-Ahl.), pr. -tõ-lõn: -tõõn J -telen K-Ahl., imperf. -tõlin J frekv. suitsutada, suitsu ajada, tossutada дымить; чадить; J *elä põlõttõd toht, va savvuttõdõd* ära põleta tohtu, ainult tossutada. – Vt. ka *savvutaa*.

savvuu-karvainõ: -dnee K-Ahl. hall, suitsukarva, -värvü серый, дымчатый (цвет); *õlkoõ mussa juttelija, savvuu-karvadnee sanoja* (Ahl. 99) rl. muutugu mustaks tagarääkija, suitsukarva sõnaja.

savvu/ussa: -uss J-Tsv., pr. -uv J, imperf. -uzi: -z J suitseda дымиться; *druba savvuuv* korsten suitseb. – Vt. ka *savvata, savvota, savvua, savvuta*.

savõõmätüz: *savemätüz* (Ja-Len.) savi(maa)-mätas (дёрн с глинистой почвы); *siis tuvva metsäs* [= *tuvvassa metsäsä*] *savemätää*t (Len. 252) siis tuuakse metsast savi(maa)-mätad.

saõ J-Tsv., g. *satõd* = sato; *vihmaa saõ* vihmasadu.

šchehenes vt. *süämmezä*.

schibben ~ **šhibben** Kr väлк молния.

schihen ~ **schüen** vt. *süä*¹.

schikkis ~ **schiküz** vt. *sütšüzü*.

šchiltawas Kr tuleraud огниво.

schikihwi vt. *tšivi*.

schnahd vt. *sooni*.

schämi Kr vt. *süämmee*¹.

schügge Kr, pr. *schüen* Kr, imperf. pl. 3. p. *scheit* = *süvvä*.

schünnent vt. *süntüä*.

schüwe vt. *süvä*.

schüwed vt. *süvi*.

se¹ K R-Reg. U L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ku Kr (R-Lõn. V) *see* K U M Lu Li Ra J *sä* Kr *Ciä* Pal.₂ *Ciä* K-reg.₂, g. *sen/ee* K L P M Kõ Lu Li Ra J I Ku -ie P *sennee* M Kõ S I -e K Lu J I. *see*, too этот, тот; M *õli tšülvüv akka, señneeka*

mitattii õzraa oli külvivakk, sellega mõõdeti otra; Li *see on kehno inemin, märännü inemin* see on halb inimene, paha inimene; K *pimopilkko, se õli mokoma mänko* pimesikk, see oli niisugune mäng; P *tšel on jano, senel on jalgav* vs. kel on janu, sel on jalad; V *kuza kõikk õmad, sitä en tää kus kõik* (teised) on, seda (ma) ei tea; Lu *se talo eläb rikkaapassi muita* see talu elab teistest rikkamalt; Lu *kumpa vihta vizgat-tii üli pää, sihee vihtaa pantii koivu õhsa, jaanikukka i štanajalka* viht, mis visati (jaanilau-päeval) üle pea (saunakatusel), sellesse vihta pandi kaseoks, jaanilill ja sõnajalg; Li *enne meil tehtii siittä puussa tšäpüje* enamalt tehti meil sellest puust (= kuslapuust) võrgukäbasid; Ku *hüü saat'sii hukkaa siittä virtsavee haizussa nad* (põdravasikad) said hukka sellest virtsavee haisust; Lu *antagaa seness innass* andke selle hinnaga (ära); Lu *siitä mahsi tšümmee rubl'aa* sellest maksis kümme rubla; K *sill aikka sel ajal*; Li *ehim miä sell aikka sinne vai en kas ma jõuan sel ajal sinna või ei*; P *vad'd'alaizõt pajat-tivat sitä viittä* vajalased kõnelesid sedaviisi; Li *miä kaihoon, što sitä viittä millõ tuli tehtüss* ma kahetsen, et ma tegin sedaviisi; J *see sama seesama*; P *senie iess piti tällie tehä tüötä* selle eest pidi talle tööd tegema; P *nuor vätši senie perässi pajatti enäpü venäissi, etti tšäüsi škou-luza venäi tšielez noorsugu rääkis sellepärast* rohkem vene keelt, et käis venekeelses koolis; M *señnee võrraa sellevõrra*; Ku *sitä vart* selle jaoks; J *sell koosia ~ sell tavall* sel kombel, sel taval; Lu *perrää senee starikalõ annõttii kah-tšümmed viis roozgia* pärast seda anti vaname-hele kakskümend viis viitsahoopi; J *siitt eb mennü pal'lo aikka* sellest ei läinud palju aega; J *pääle sene peale* selle; J *sitäppo-se* [= *sitäppo se*] (Tsv.) see'p see on; 2. seesugune, niisugune, selline такой; таков; L *mi maa, se on maaneri, mi lintu, se on tšieli, mi tüö, se on sõpa* missugune (on) maa, selline on komme, missugune (on) lind, selline on ka keel (= laul), missugune (on) töö, selline on rõivas; Lu *mikä maa, se i lintu* missugune maa, niisugune lind(ki).

se² vt. see².

seaz [< e?] Li = *segaza; niku valkaa variz mus-saa varisõd seaz* kk. nagu valge vares musta(de) vares(t)e seas.

šedak/ka (Ku), g. -aa sõitja, küüdililine седок; *siz izvošikka mäni nuumerii etsimää šedakkoita herroita* siis läks voorimees numbrituppa otsima härraseid küüdilisi.

seddoi vt. sidoi.

sed'olka M Lu Li -olk J-Tsv. -jolkka Lu -jolkk Ra *sedjolkka* J-Ränk *šid'olka ~ sid'jolkka* I

sidelkka I-Len., g. -olkaa M Lu Li J -jolkka Lu *sedelgas* седёлка; I *šid'olka õli sel'l'äzä opõzõla* *sedelgas* oli hobusel seljas; M *sed'olka õli nahgassa* *sedelgas* oli nahast; Lu *sed'jolkka vüüti ~ Li sed'olkaa vüü* *sedelgavöö*; Li *sed'olka remeni, sed'olka nahka perrää* *tooz jutõltii* *sedelgarihm*, hiljem öeldi ka *sedelganahk* (*sedelgavöö* kohta).

sed'olk-nah/ka: -k J-Tsv. = *sed'olka-vüü*.

sed'olka-vüü Li *sedelgavöö* подпруга.

sedžät/ä: -äc vdjI, pr. *setšä/ä* (vdjI), imperf. -zii (läbi) *segada* помешивать, -ать, размешивать, -ать. – Vt. ka *seätä*.

see¹ vt. se¹.

see² K-Ahl. *sie* L *se ~ seh* K-Ahl. interj. (tülga-stust, põlgust väljendav sõna слово, выражающее презрение).

seegla vt. sigla.

seel, seell, seellä, seellä, seelä vt. siällä.

seelt, seeltä vt. siältä.

seem/ee Kett. K-Ahl. M Lu (K U P Kõ Li Ra J) *siemee ~ siemie* P (K U) *seime* Len. -eh I -ene Lu -en J-Tsv. -inn Kr, g. -enee Kett. M Lu Ra J *siemenee* P -nee J-Tsv., hrl. pl. -ened Kett. K U P M Kõ Lu J I *siemened* U (K P) -ned J-Tsv. *seimenet* Len. 1. *seeme*, tuum семья, ядрышко, сердцевина; Lu *tikka lintu teep puhhõ aukoo, sinne paap kärkii i kärkissä süüp seemened* rähn teeb puusse augu, sinna paneb käbi ja sööb seemne(i)d; Lu *miä kasin seemened likkoomaa* ma panin (kastsin) seemned ligunema; Lu *seemened on lina-pää süämez* seemned on linakupra sees; M *kapusaa seemenet tšülvetii mahhaasõd* kapsaseemned külvati maha; M *isuttaas sfjoklaa seemened* külvatakse peedi-seemned (maha); P *uhmarõs survõttii kañivaa siemenii* uhmris tambiti kanepiseemneid; Kõ *tapõin liñnaa seemened* kolkisin linaseemned (välja); Lu *omenaa seemene õunaseeme*; Lu *pähtšänää seemene* pähkli tuum; J *seemnee koori* seemne kest; J *seemenee pesä* seemnekoda; 2. (vilja)tera; (vilja)seeme; seemnevili зерно; семенное зерно; M *tuuli puhub akanat tänne, a seemened menevät tõisõd poolõd* tuul puhub aganad siia, aga terad lähevad teisele poole; U *siiz jo piäb ilata siemened välillä* siis juba tuleb terad (aganate hulgast) välja puhastada; J *seemenessi võtamm pää-vil'laa* seemneks võtame parema vilja; M *vanall seemenell tšülvetii* vana seemnega külvati; Lu *kase seemene ittääb, saap tšülvää* see seeme idaneb, võib külvata; Lu *seemenee rüüz* seemnerukis; ■ P *täll joysi välleä siemie* tal oli enneagne sünnitus (tal jooksis loode välja). – Vt. ka *kañivo-, lina-, rüüs-*.

seemeevõi M Lu (K-Al.) *seemee-või* K-Ahl. M *seemevõi* M Lu *siemevõi* (Ja-Len.) *seemen-või* K *seemvõi* Lu I (Li J) *seevvõi* Lu taimeõli растительное масло; Lu *kanivoo seemeness tehtii seemvõita*, *se õli maailmaa üvä* kanepiseemneist tehti õli, see oli ilmatu hea; M *seemeevõikaa tehtii rokkaa*, *kui õli pühä* taimeõliga tehti kapsasuppi, kui oli paast; M *pühäsöömä on tehtii seemee võilla* paastutoit on teatud taimeõliga.

Seemel Kr põhi север.

seemenee-või Lu = *seemeevõi*; *tšüseliä võip süüvvä variltaa lehmä-võikaa* i *seemenee-võikaa* kaerakilet võib süüa kuumalt võiga või taimeõliga.

seemenkakkko: *siemenkakkko* Ränk kanepiseemnepirukas (uhmris tambitud kanepitembiga täidetud pirukas пирог с толчёной коноплей).

seemeņkakkku Li õlikook жмых; *ku se seemevõi puzõrrõttii pois siis jäi seemeņkakkku* kui see (lina)seemneõli pressiti välja, siis jäi (järele) õlikook.

seemenvõi vt. *seemeevõi*.

seeminn vt. *seemee*.

seemnik/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J seemnerikas богатый семенами.

seeni vt. *siini*.

seerõi M, g. -i hall серый; *mie nõõn kutomaa seerõita suukkunaa* ma hakkas halli villast riidet kuduma.

seestra, seestõra vt. *sõssar*.

seez [*e?*] Li sees, sisemuses внутри; *mesimarjaa seez on toomi* kirsimarja sees on kivi (tuum).

seeveri M, g. -ii põhi (põhjaroolne maakoh) север (severная местность); M *mie elin seeveriz* ma elasin põhjas (~ põhja pool).

seevvõi vt. *seemeevõi*.

segalza J-Must. -z Lu Li J-Tsv. seas, hulgas среди, между; Lu *ailii õli i segaz õli kurvia* räimi oli ja (nende) seas oli meritinte; Li *õzrajavoss et saa tehñää leipää üvässi*, *piäb õlla tõinõ javo segaz* odrajahust ei saa hästi teha, peab olema teine jahu hulgas; J *ep sinnua tšenni paa tõisijõ segas tähelee* sind ei pane keegi teiste seas tähele. – Vt. ka *seaz*.

segalta L Lu Li (Ra) -t J-Tsv. -tag I, pr. *sek/aan*: -kaan Lu Li -kan J *sekkaa* I, imperf. -azin Lu Li J (tainast) segada замешивать, -сить (тесто); Lu *miä sekkaan taitšinaa taitškahjaa* ma segan taina leivaastjasse; L *tüttärikko sekas vähkõizyõ rehtelkakkui* tüdruk segas vähekese pannkoogitainast; J *slauboohu, leivet segattu, ootõn tšühzetemme* jumalale tänu, leivatainas (on) segatud, homme küpsetame. – Vt. ka *seätä*.

segel vt. *sigla*.

segloi vt. *tuhki*.

segolttaa M Lu Li Ra (K-Ahl. Kõ) -tta J-Tsv. -ttaag (I) *sõgottaa* [?] Kett., pr. -tan K M Lu Li -tõn J -ittaa I, imperf. -tin M Kõ Lu Ra J I. (läbi) segada мешать, размешивать, -ать; Ra *ku teet kasõtta*, *üvässi segota munat soolaakaa* kui teed kastet, sega munad soolaga hästi (läbi); Li *ühtäpäätä piäp pliitaa päällä segottaa rookaa*, *a too paahup põhjaa* ühtesoodu peab toitu pliidi peal segama, muidu kõrbeb põhja; Ra *miä kaugaa segotin rooppaa* ma segasin kaua putru; I *kasta suppia nõzii segottammaa* hakkasin seda suppi segama; Lu *kiisselvettä segotõttii i juutii* (hapendatud) kiislivett segati ja joodi; Lu *või ja muna segotattii* või ja (keedu)muna(kollane) segati (munavõiks); M *kõik segotab ühtee*, *teši niku siggaa rookaa* kõik segab (segas) kokku, tegi nagu seasõõki; 2. (tainast) segada замешивать, -сить (тесто); J *siis segotõttii leived* siis segati leivatainas; M *javot segottaaz*, *pannaz appõnõmaa* jahu(d) segatakse (tainaks), pannakse hapnema; M *segotattii taitšikahjaa* (leivatainas) segati leivaastjasse; Lu *rüüzjavvookaa segotõtaa* (tainas) segatakse rukkijahust; 3. (hulka, sisse, kokku) segada вмешивать, -ать, примешивать, -ать; J *segotti jaadua tšaajusõõ* segas murki tee sisse; Li *äätikka on ühtee segotõttu*, *eb õõ lumi epko vihma* lumelõrts on (lumest ja vihmast) kokku (ühte) segatud, ei ole lumi ega vihm; 4. (võid) teha, (võid) kokku lüüa сби/вать, -ть (масло); M *segotab võita* teeb võid; M *smetanaa segottaaz männääkkaa*, *siz leeb või* hapukoor lüüakse kokku (segatakse) männaga, siis tuleb või; 5. (rääkides) segi ajada перемешивать, -ать; Li *segotat kõik ühtee*, *a izzee et saa mittää arvua* ajad (rääkides) kõik segi, aga ise ei saa midagi aru; M *miä segotin kõik tšeeled ühtee* ma ajasin kõik keeled segi (= rääkisin mitmes keeles läbiseigi). – Vt. ka *seätä*.

segottua Li, pr. -uv Li, imperf. -tu Li segi minna, seguneda смешиваться, -аться, перемешиваться, -аться; *kõik segottu ühtee* kõik läks segi.

segotulz Li J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ Li J I. segu смесь; J *sigaa segotuz* seasõõk; 2. segadus путаница, беспорядок; *segotuss tetšemä* segadust tekitama (tegema). – Vt. ka *seka*, *sekauz*.

seh vt. *see*².

šehrs Kr väävel cepa.

sehta Kr aed, tara забор, ограда.

seikka vt. *lisa*.

seilata Lu Li J -õt J-Tsv. -ätä M, pr. -aan Lu Li

J -ään M, imperf. -azin Lu Li J -ään M seilata, purjetada плавать (под парусами); Lu *alusõd-kaa seilattii tšezäl* purjelaevaga seilati suvel; J *skuunaka amerikkasõd ed lähe, dai boh laugõss müü va seilõt* kuunariga Ameerikasse (sa) ei lähe, anna(ks) jumal vaid Laugat mööda seilata; J *tomakall ilmall laivoil on kehno meres seilata* uduse ilmaga on laevadel merel kehv purjetada; Lu *laiva on matalikkoz ep saa seilata* laev on madalikul, ei saa purjetada; Lu *roomis ku on ranikka lasti, a täkil on kerkiä lasti, siiz on üvä seilata* kui trümmis on raske last, aga tekil on kerge last, siis on hea purjetada; Lu *seilaamizõd seilattii alusõd meije merel purjekad on meie merel* (oma) seilamise(d) seilanud (= purjelaevu enam ei kasutata); ■ M *mie seiläzin tšiiress mennä* ma vehkisin kiiresti minna.

seili Lu Li, g. -ii Lu Li puri, seil парус; Lu *tuuli ko õli mukkaa, siis seili pantii venneell pääll* kui tuul oli päri, siis pandi paadile puri peale; Lu *aluz on seilijekaa laivõd alus* on purjedega laev; Lu *vennee seilit kotonn õmmõltii, alusõd seilid õsõttii valmiid* paadi purjed õmmeldi kodus, purjelaeva purjed osteti valmina (valmis-tehtuina); Lu *kahs õli suurt seiliä, esiseili ja takaseili* oli kaks suurt purje, ees- ja tagapuri; Lu *seiliv on tiukall purjed on pingul*; Lu *ilata seiliv purjed maha võtta*; Lu *nõsõtaa seilid üleez* tõstetakse purjed üles; Lu *õikõda seili* neljakandiline puri; Lu *kosso seili* kliiver-, kahvelpuri; Lu *liika seili* tagavarapuri; Lu *alusõd seili* purjelaeva puri; Lu *vennee seili* paadi puri; Lu *seili nigla* purjenõel; Lu *seili snaasti* taglas; Lu *teimme seili alussijõ* tegime purjelaevu; Lu *aluz on koko seiliz* laev on täispurjes; Lu *seilill ajjaa* purjetada. – Vt. ka *ahtõri-*, *boomi-*, *esi-*, *kliiveri-*, *taakka-*, *taka-*, *toppi-*, *topseli-*, *tormi-*, *võõri-*.

seilialuz Lu Li *seili-aluz* Lu purjelaev, purjekas парусное судно, парусник; Lu *meep seilijekaa seilialuz* purjelaev sõidab (läheb) purjedega. – Vt. ka *seililaiva*.

seilijahti Lu purjejaht, purjekas яхта; *alusia ennä eb õd, nüt on seilijahid, ja on õppilaivoja seilijekaa* purjelaevu enam ei ole, nüüd on purjejahid, ja õppelaevu on purjedega.

seili-kaljassi Li kaljas (kahemastiline kuunar) гальяс (двухмачтовая шхуна).

seilikangaz Lu Li *seili-kangaz* Lu purjeriie парусина; Lu *seilikanğaad linassa on kuottu purjeriie on linast* (= linasest lõngast) kootud; Li *seilikanğaz on ruskaa kangaz, puuvillas-sa tehtü* purjeriie on punakaspruun kangas, puuvillasest lõngast tehtud; Li *seilikanğakaassa*

tehihää kliiveri purjeriiedest tehakse kliiverpuri; Li *kožana tehhiää seilikanğakaassa, õljüllä võijõ-taa* vihmakuub tehakse purjeriiedest, immutatakse õliga.

seili-kiippa Lu purjeripakk (kokkukorjatud puri) свёрнутый парус; *seili-kiippa, seili ku on pantu ühtee tšiiini* purjeripakk (on), kui puri on kokku korjatud (ja masti v. raa külge seotud).

seili-laiva ~ seillaiva Lu *seililaivõ* (Lu) = *seili-aluz*; *miä seilazin seililaivõz* ma purjetasin purjelaeval; *utu-ilmall seililaivoiz lüütii ankkuria müü ravvaakaa* uduse ilmaga löödi purjelaevadel rauaga vastu ankrut.

seilimaastõri Lu purjesepp, -meister парусный мастер, парусник; *seilimaastõri, se õli alus-siiz, piti seilii praavittaa, uusii seilii õmmõlla* purjesepp, see oli purjelaevadel, pidi purjesid parandama, uusi purjesid õmblema. – Vt. ka *seili-õmpõlija*.

seilinigla Lu purjenõel парусная игла; *seilinigla, mineekaa õmmõllaa seiliä liikkii tšiiini* (suur) purjenõel (= liikimisenõel), millega õmmeldakse puri liigi (= purjenõõri) külge kinni; *seili-nigla, nenäpool on paksupi, kõlminurkinõ, kahõsa santimetrii* purjenõel, (sel-le) teravikupool on paksem, kolmekandiline, kaheksa sentimeetrit (pikk); *seilinigla on peenepi, liikkinigla on suurõpi, a seesama malli* purjenõel on väiksem, liikimisenõel on suurem, aga (tal on) seesama kuju.

seilirih/ma Lu (jāme) purjeniit парусная нить; *seilirihmal paikattii ja õmmõltii* purjeniidiga paigati ja õmmeldi (purjesid).

seili-snaasti Lu taglas, taglase köiestik оснастка, такелаж.

seilivene Li *seili-vene* Lu purjepaat парусная лодка; Lu *tšezäll püvvettii kallaa seili-venneejeekaa* suvel püüti kala purjepaatidega; Li *luut-saa mees tetši seilivenneit* Luuditsa mees tegi purjepaate.

seili-õmpõlija Lu = *seilimaastõri*.

seime, seimi vt. *sõimi*.

seinein vt. *viis-*.

seinikko vt. *viis-*.

seinisirkka Ra kilk сверчок.

seinollinõ vt. *kõlmi-*.

seinä Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li Ra J (R-Eur. U I) -n J-Tsv., g. -nä M Kõ Lu Li Ra J I I. sein стена; Ra *aro seizop seinää nõjall* reha seisab seinä najal; Lu *seinäd on tehtü räätü alkoja, räätü savvia* (savionni) seinad on tehtud (nii, et) rida halge, kiht savi; Lu *fomkann võtõt-tii çatud, pantii seineä naglaa rippumaa* toomapäeval võeti mütsid (peast), pandi seinale varna rippuma; Lu *lavvad õlivat seinäss seinää*

lauad olid seinast seinä; S võttaas piimäpata i lüvväs seinäsee, vizgatas seinää i rääkaas: piimäpata rikkauz i med'd'e noorikkõ rikkauz (pulmakomme seoses noorpaari äratamisega:) võetakse piimapott ja lüüakse vastu seinä, visatakse vastu seinä ja hüütakse: piimäpott läks katki ja meie noorik läks katki; M mitä näilee pajattaa, ühs kõik niku seinäsee erneitü vizgata ükskõik mida neile rääkida (on sama hea) nagu herneid vastu seinä visata (= nagu hane selga vesi); Lu mokom äzza, ed vöi mitä tehä, hod' rad'd'o pääkaa seinää niisugune asi, ei saa midagi teha, tao vöi peaga vastu seinä; Lu lobaakaa seinää ed riko vs. laubaga seinä ei purusta; P uhzyõ seinä uksesein (sein, kus on uks); Lu säntsü seinä sein, mille ääres oli magamislava; Lu õttsa seinä otsmine (ukse vastas olev) sein; Lu tsülsü seinä külgmine sein (uksest vasakul); Lu ühet seinä tunnüd õltii tsülälz (ainult) üks seinakell oli külas; 2. sadamakai, paadisild; vall пристань, причал, пирс; насыпь; Lu laiva lähs seinältä poiz laev eemaldus kaist; Lu tõmmata litši seinää (laeva) kai äärde tõmmata; Lu alus seizop pristanii seinäl (purje)laev seisab sadamakai ääres; Lu rannaz onõ lainõrikkõ, seinä on tehtü vassaa rannas on muul, (lainetele) on tehtud vall vastu; 3. sein (kanga v. lõime pikkusmõõt, üheksa arssinat; üks käärpuede ringitüis lõimelõngu) стена (мера длины ткани или основы, равная девяти аршинам); Lu seinä on, ku loovvaa kangassa loottšipuijee, siz ühz ümpärüz loottšipuita annab ühee seinää sein on, kui luuakse kangast (= kangalõime) käärpuede, siis üks ring (lõimi) käärpudel annab ühe seinä; Lu tsümmee seinää panin kangassa kümme seinä panin kangast (üles). – Vt. ka akkuna-, bokka-, kirpitta-, paasi-, perä-, pristani-, sisi-, taka-, tako-, tšehs-, tsivi-, tsültsi-, umpi-, vesi-, väli-, õttsa-.

seinäv (M) pl. = seinäloomipuud; ku kangassa lootii seinülee, sõrmuz õli pantu lakköõsõõ, rihma johsi läpi sõrmussõõ kui kangast loodi seinäkäärpuede, (siis) oli lakke pandud rõngas, (linane) lõng jooksis läbi rõnga.

seinälloomipuud M pl. seinäkäärpud стенная сновалка; seinällä õli kaks riukua, i kepid õli pantu, näväd õltii seinälloomipuud, ned'd'ekaa piti joonitõlla, a loomipuut kui on, siz niku isud seinäl oli kaks latti, ja pulgad olid pandud, need olid seinäkäärpud, nendega (käärides) pidi (edasi-tagasi) jooksuma, aga kui on (tavalised) käärpud, siis (käärides) nagu istud.

seinärako Li seinäpragu щель в стене; tsirkka õli kuzaleev ain ahjoo ja seinää väliz, seinära-

goza kilk oli ikka kusagil ahju ja seinä vahel, seinäpraos.

seinäsammala ~ seinäsammõla Li seinäsammal (sammal seinte tihendamiseks мох для конопачивания стен).

seinätikka M toonesepр точило; seinätikka tagop seinäv toonesepр taob seinäs.

seinätuli (Lu) kaituli (tuli sadamakai valgustamiseks) огонь причала; seinätulõõ, kõikõlasisii tulia onõ kaituled, igasuguseid tulesid on (sadamas).

seinätunnid Li seinätunnid J-Tsv. seinakell стенные часы; Li meil õli tehtü mokoma kaappi, seinätunnid õli sinne pantu meil oli tehtud niisugune kapp, seinakell oli sinna (sisse) pandud; J siäksse pilautit seinätunnid kas sina tegid seinakella katki?

seinää-merkki M (kanga)seinämärk (kriips käärpudel, mis näitab, kus lõpeb üks ringitüis (kangasein) lõimelõngu чётрочка на сновалке, отделяющая одну стену основы от другой); seinää-merkki teimmi nõggõõkaa (kanga)seinämärgi tegime nõega.

seipää-aita: seipä-aita Li = seiväzaita; enne õli seipä-aita niku nütte ennemalt oli teivasaed, nagu nüüd(ki on).

seis⁻¹ vt. sõis-.

seis⁻² vt. sõiz-.

seiso M J-Tsv., g. -zoo M J seis, seismine стояние; J seiso jo algõb väzüttä seismine hakkab juba väsitama.

seisoa, seiss, seisua, seisuaq vt. sõisoa¹.

seisoma-paikka Lu paadisadam, lauter причал, стоянка рыбацких лодок; vennejee seiso-ma-paikka paadisadam (paatide seisupaik).

seisottua vt. seizottua.

seiz- vt. ka sõiz-.

seizaht/aa: -aag I, pr. -aa, imperf. -ii = seizahtaassa; I vätsi õli virstalt seizahtannug rahvas oli verstapikkuselt seisma jäänud.

seizaht/assa (Lu-Len.), pr. -an, imperf. -azin: -zin Lu seisatada, seisma jääda остан/авливаться, -овиться; miä seizahtazin ma seisatasin. – Vt. ka seizottaassa.

seize vt. seitsee.

seizogoit/taa M, pr. -an, imperf. -in seisma jääda, seisatada, peatuda остан/авливаться, -овиться; tällä böllu aikaa minukaa seizogoit-taa temal polnud aega minuga seisma jääda.

seizollaa J = sõisozilla; seizollaa pessiistii seistes pesti end (saunas).

seizot/taa Ja-Len. (Kõ) -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J kinni pidada, peatada, seisatada остан/авливаться, -овить; J seizot opõin. – jo seizotin pea hobune kinni! – Juba pidasin.

seizottalassa (J) -ss J-Tsv. sõizottaassa (Li J) sõizuttaassa (Li), pr. -an J, imperf. -azin ~ -zin J seisma jääda, seisatada, peatuda остан/авливаться, -овиться; J *elka tüü nii kõvasti jooskaa, seizottaskaa* ärge nii kõvasti jookske, jääge seisma; Li *õpõn izzee sõizottaazi* hobune jäi ise seisma; Li *sõizottaazi paikal* jäi paigale (seisma); J *viippaav vaappaav, saarõlõõ sõizottaav. Se on melle* (Mäg. 150) mõist. viipab, vehib, saarele seisatab? – See on luud; J *seizottaa, beglettsi* peatu, põgenik! – Vt. ka *seizahtaa, seizahtaassa, seizottua, sõizattaa, sõizattua, sõizottaa.*

seizottamizi J-Tsv. peatustega, katkeliselt с остановками, прерывисто.

seizot/tua M *seisottua* (K-Ahl.), pr. -un (M) *seisotun* K, imperf. -tuzin M 1. peatuda, seisma jääda, seisatada остан/авливаться, -овиться; M *afjobussi seizotuv* autobuss peatub; M *en või kuhhõit seizottua, tšäün vaitõ kepiikaa* (ma) ei või kuskile seisma jääda, käin ainult kerpiiga; 2. seista, seistes selgida выстояться, проясниться; M *laa tšihva vesi seizotuv* las tuline vesi seistes selgib. – Vt. ka *seizottaassa.*

seizotuz vt. sõizotuz.

seizotõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *seizottaa.*

seit/see Kett. K L P Ke M Kõ S Lu Li J I (Ku) -sie L P -se P Ke M Kõ-Len. Lu-Len. J -ze ~ -si ~ -z ~ *seize* Kr *Céúyu* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Ceytцемань* Pal.₂ *Ceyçu* Tum., g. -tseme K P M Lu Li J -tsemie L -seme K-Ahl. K-Set. seitse семь; M *nätelizä seitsee päivää* nädalas (on) seitse päeva; S *seitsee nätelii arkõda eb annõttu* seitse nädalat ei antud paastuvälist toitu; K *seitsee lassa meit õli* meid oli seitse last; Lu *seitsee jalkaa, se on süli* seitse jalga, see on süld; M *pieb nõisa pool seitsettä* peab tõusma (kell) pool seitse; Ku *sell aikaa paha seitsemäd rautakengät kulutap kunis parrii mennäz* vs. selle ajaga, kuni paari minnakse, kulutab vanakuri seitsemed raudkingad; M *nõis-tii õppõmaa seitseme voozii* hakati õppima seitsemeaastaselt; K *seitsee tšümmeetä* (K-Ahl.) seitsekümmend; K *õlimma seitseme naizikoo* olime seitseme naisega; Li *seitseme tšezzee* seitsemekesi.

seitsee-tšümmeenäiz K *seitsee-tšümmees* K-Ahl. seitsekümmnes семидесятый.

seitsee-tšümmeettä K Kõ -t K *seitzkümmment* Kr seitsekümmend семьдесят; Kõ *niku miets seitsee-tšümmeettä viis vootta* nagu minagi, seitsekümmend viis aastat (vana).

seitsee/tõššõmaz: -toššamas K-Ahl. seitsemeteistkümmnes семнадцатый.

seitsee-tõššõmõtta K-Set. M *seitsee-tõššõmõtt* K *seitsee-toššamatta* K-Ahl. *seitsee-tõ-ışšumõtt* Lu *seitsee-tõ-ışšümmeett* ~ *seitsee-tõ-ışšümmed* J *seitsee-tõ-ışšõmõd* P *seitsteischküm* Kr seitse-teist(kümmend) семнадцать; K *jo tuli millõõ seitsee-tõ-ışšõmõtt vuotta* sain juba seitsemeteistkümmneaastaseks.

seitsee-tšümmeenäiz (K-Set.) = *seitsee-tšümmeenäiz*.

seitsmik/ko Lu, g. -oo seitse (kaardimängus) семёрка.

seitseischküm vt. *seitsee-tõššõmõtta.*

seitzkümment vt. *seitsee-tšümmeettä.*

seittseme Li -smee Lu seitsemekesi семеро; Li *seittsemäz mentii* mindi seitsemekesi; Lu *tulimma seittseme* tulime seitsemekesi.

seittsemeiz K M -semeiz K-Set. -semeez ~ -semees M-Set. -tsemez J-Tsv. -semes K-Ahl. Ke-Set. M-Set. I -tsemäiz L Po -tsemäaz Lu -tsemäz Li J-Tsv., g. -tsemettemee seitsemes седьмой; Li *kuuz päivää on ärtšipäivää, a seittsemäz on pühä* kuus päeva on argipäevad, aga seitsemes on pühapäev; Li *seitsee minuttia seittsemättä* (kell on) seitse minutit seitseme peal; L *minuu tütar isup seittsemättämäl jätažilla* minu tütar istub seitsemendal korrusel; L *seittsemäiz on sikamiez* rl. seitsemes on sigamees; J *seittsemek ~ seittsemäz õsa* seitseme osa, seitsemendik.

sei/väz P M-Set. Ja Lu Li I (Kett.) -väs K-Ahl. -vez J-Tsv. *Cšüväs* K-reg.₂ *Cšüvets* Ii-reg.₁ *Cšüvets* ~ *Caüväs* Pal.₁, g. -pää P Lu Li J -pä J -pää P -vää J teivas koi; Li *kahs seivässä lüütii maħħaa vasatikoo* kaks teivast löödi maa sisse vastamisi; P *vätšää õli nii pal'lo, pannu vaikk seipää püssüä i se eb langõnnu maalyõ* rahvast oli nii palju, (et) pannud kas või teiba püsti ja see ei oleks maha langenud; J *sio õpõin seipäsee tšiin* seo hobune teiba külge kinni; I *starikka sitõ õlgõlla seipäit* taat sidus õlgedega (aia)teibaid; J *ad'd'a seipääd om mätänestü* aiateibad on mädanenud. – Vt. ka *aita*, *einä*.

seiväzaita Li teivasaed изгородь, забор из кольев; *seiväzaita õli ja vittsa-aita* teivasaed oli ja vitsaed (oli). – Vt. ka *seipää-aita*.

sejson Kr, pr. sg. 1. p. seisan стою.

sejätü M-Set., pr. *setšälän* M, imperf. -zin M = *seätü*; *jämeässi setšäzin leivät* segasin paksu leivataina.

seka K-Ahl. J-Tsv., g. *segaa* J 1. J-Tsv. segu смесь; 2. K-Ahl. mustus, soga, pära, sade, sete грязь, муть, осадок. – Vt. ka *segotuz, sekauz*.

sekaa K = *sekomii*; *kõikk sekaa pantaass* kõik pannakse segi.

sekain J-Tsv. -nõ (Lu), g. -zõõ J adj. segatud, segu- смешанный; J *migädle sekaizõd javoo* mingisugused segatud jahud. – Vt. ka *lumi-, vihma-*. – Vt. ka *sekanõ*.

sekaj/a: -õ J-Tsv., g. -aa segaja, vassija путаник; ■ *uzgoo sekajõ* valeprohvēt.

sekali Lu = *sekomii*; *ku jää on veekaa sekali, se on sohma* kui jää on veega segamini, (siis) see on jääsupp.

sekaliakana M segaagan, -aganad смешанная мякина; *jõka vill'al on õma akana, rüizakana, kagraakana i sekaliakana* igal viljal on oma(d) agan(ad): rukkiagan(ad), kaeraagan(ad) ja segaagan(ad).

sekalik/ko M Li, g. -oo 1. segarahvusest из многонациональной среды, разноплеменный; M *med'd'ee talo õli sekalikko, äd'd'ä õli virolain jaamaa lidnass* meie talu (= pere) oli segarahvusest, äi oli eestlane Jamburgist; 2. sega-смешанный; Li *sekalikko mettsä* segamets.

sekalisõõ Ra = *sekomii*; *õõmma venalaisiikaa sekalisõõ* oleme venelastega segamini.

sekamii P Kõ = *sekomii*; P *ajat kõikk sekamii, ize et saa arvua* ajad kõik segamini, ise ei saa aru.

sekalnõ: -ne J-Must. -n (P), g. -zõõ = *sekain*. – Vt. ka *hullu-, lumõõ-*.

seka-rahv/az: -õz J-Tsv. segarahvas смешанное население; *med'd'ee nurkkõz eläp seka-rahvõz* meie kandis elab segarahvas.

seka/auz: -kauz Lu, g. -auhsõõ: -kausõõ Lu segu смесь; *javoo sekkauz* jahusegu; *linnasõõ sekkauz* linnasesegu. – Vt. ka *segotuz, seka*.

sekkaa Lu Li J Ku sekka, hulka, lisaks vдобавок, в дополнение, в число, в среду; Li *guis'all pannaa vähäizee munnaa sekkaa* hermesupile pannakse veidi kartulit sekka; Lu *paahiiiva sekkaa, sis panõb olluu tsäümää* pane pärmii sekka, siis paneb õlle käima; Lu *maamunnaa sekkaa pantii inaraa* kartuli(te) hulka pandi (rasva)kõrneid; Lu *koivuu pupuškaa kopitõttii, pantii viinaa sekkaa* kasepungi korjati, pandi viina sekka; Lu *kuuninaa panna tsaaajuu i kapusaa sekkaa* kõõmneid pannakse tee sisse ja kapsaste hulka (hapendamisel); J *viska sigaa rookaa veel mitänibuit sekkaa* viska seasõõgile veel midagi lisaks; J *äviis kuhõle rahvaa sekkaa* (Tsv.) kadus kuskile rahva hulka; Ku *hääm paab i soolaa sekkaa* ta paneb soolagi sekka (= ta luiskab). – Vt. ka *sekoõ, setsäaz*.

sekkoo M 1. segi, segamini вперемешку; *sikoolõõ pantii sekkoo rookaakaa opõzõõ* sittaa sigadele pandi toiduga segamini hobusesõnnikut; 2. sekka, hulka, lisaks vдобавок, в дополнение; *ku kraazgattii, pantii sekkoo soolaa* kui

värviti (kangast), (siis) pandi soola sekka. – Vt. ka *sekomii*.

seko/a (M), pr. *segon*, imperf. -zin = *segata*; *pankõ javõva pantii sekkõozaa, a tõin pankõ pantii sõtkua* pang jahu pandi (leivatainast) segades, aga teine pang pandi sõtkudes.

sekomii M Lu Li J -n J-Must. segi, segamini смешанно, вперемешку; M *kagrajavõva i rüizjavõva pantii sekomii* kaerajahu ja rukki-jahu pandi segi; Lu *kõikk õltii sekomii, soikkõ-laizõd i vad'd'alazõd* kõik olid segamini, isurid ja vadjalased; J *tütõd i poigat sekomii pelattii* tüdrukud ja poisid mängisid segamini (= koos). – Vt. ka *sekaa, sekali, sekalisõõ, sekamii, seko-tõõ, setsëmiin*.

sekomittaa M Lu J = *sekomii*; M *ku nahkaa tehtii, sis parkkia i kagrajavõva pantii sekomittaa* kui nahka pargiti, siis pandi parki ja kaerajahu segamini; J *tütõd i poigat sekomittaa pelattii* tüdrukud ja poisid mängisid segamini (= koos).

sekotõõ M = *sekomii*; kõik tseeled mentii sekotõõ kõik keeled läksid segamini.

sekretnoi M, g. -i salajane секретный; *se õli kõvvi sekretnoi azza* see oli väga salajane asi.

sekretaar/i: -r J-Tsv., g. -rii J sekretär секретарь; *kahs voott õli voolestii sekretaarinn* kaks aastat oli vallasekretäriks.

sestant/i Lu, g. -ii Lu sekstant (nurkkauguse mõõduriist) секстант; *sestantiikaa võõtõttii laivassa päivüü ja kuu ja tähtijee nurkkia* sekstantiga mõõdeti (võeti) laevast päikese ja kuu ja tähtede (kalde)nurki.

sekti: -t J-Tsv., g. -tii J ususekt religioosne секта.

sektor/i Lu, g. -ii sektor (käsilogi osa) сектор (часть ручного лага).

sekun/di J-Tsv. -tt'si (Ku) sekund секунда; Ku *miä hänellä sellä samal sekunt'sia ko näin, annoin napuu* selsamal sekundil, kui ma (karu) nägin, andsin tuld.

sekõrt L P seekord на этот раз; *sekõrt jäi millyõ seltsä-sauna antamatta* seekord jäi mulle nahatäis andmata.

sel/di K-Ahl. M Lu J *sel'di* P *sel'di* P M (I) -d'i (I) *sil'di* K, g. -dii J -d'ii I heeringas сельдь; I *makaronad õsõttii ... praaznikkana, sel'diä praaznikkana* (endisest elust:) makarone oste-ti ... püha(de) ajal, heeringat (samuti) püha(de) ajal; K *hailia annõttii da sil'd'ia zakuskassi* anti silku ja heeringat suupisteks; J *maamum piirg seldikaa on õikõõ makuz* kartulipirukas heeringaga on väga maitsev; J *seldii niisk on liikaa soolõin* heeringa niisk on liiga soolane; J *näteliä päiville perennain tsähsi millõõ sel-*

diä puhassaa pühapäeviti käskis perenaine mul heeringaid puhastada; *J a tämä ku repäs tsäesse de seldii mordaakaa alki minnuu haaraa torkkima* aga tema (= perenaine) kui rebis (heeringa mul) käest ja hakkas heeringa peaga mind näkku torkima; *J nõsakk millõ vilgõll seldii tagr tõsta* (ometi) mulle kahvliga tükk heeringat; *J ainõ süüiti seemvõita da seld'ii roossolaa da õunaa da uõppaa da ernehtä da mokomaa süüiti* (paastu ajal) söödi aina taimeõli ja heeringasoolvett ja kartuleid ja ube ja herneid ja niisugust (toitu) söödi.

sel'd'ibotška M *seldi-botšk* J-Tsv. heeringatünn селёдная бочка; *J veekaa seldi-botšk tsulanaa, la ainõ süüiti siäll viige heeringatünn sahrvisse, las haiseb seal; J jok seldi-botšk tuli puustõssi* kas heeringatünn sai tühjaks?

sel'd'nikka M, g. -aa (ränd)heeringakaupmees сельдяник (торговец сельдью в разнос).

selettää vt. selittää.

seletüiz [< e?] J-Tsv., g. -hsee: -see J seletus, selgitus объяснение, толкование; *sait-ko d' eelõss kõik seletüizen* [sic!] kas said asja kohta kõik selgitused?

selgitä: -äg I, pr. *seltšen/eb* I, imperf. -i = selittäässä; *alkaap selgitäk päivä ilm* (päev) hakkab selginema.

seli/z [< e?] (Lu), pl. -hse: -sed Lu (võrgu)selis (võrgulina üla- ja allserva kinnitatud nõõr) тетьва (верёвка по краям рыболовной сети).

sel'itr/a: -õ J-Tsv., g. -aa J salpeeter селитра; *sel'itrikaa valotõp põltoa* salpetriiga väetab (ta) põldu.

selittee Lu seljakuti, selg selja vastas спиной к спине; *issuvat selittee, seltš sel'ääs tšiin* istuvad seljakuti, selg selja vastas (selg seljas kinni).

sellittää (J) -ittä ~ -littä J-Tsv. -ettää J, pr. -itän: -iten ~ -liten J, imperf. -itin ~ -litin J 1. selgitada, selgitada объясн/ять, -ить, толковать; *seletä, mitä õlõd lukõnnu*(D) seleta, mida oled lugenud; *on sitä pelko, jot lahs ep saanu selettemisiiss arvoa* on karta, et laps ei saanud seletustest aru; *sellit tõizõlõ, mitä tarvis tehä* selgita teisele, mida (on) tarvis teha; 2. (ilma) selgeks, pilvituks teha проясн/ять, -ить; *ku sellittääz jumal ilmaa* kui jumal teeks ilma pilvituks; *eglee selitti* eile tegi (ilma) selgeks.

sellittäässä J (Lu) -ääss J, pr. -ääv Lu J, imperf. -ääzi selgineda (ilma kohta) проясн/аться, -иться (o poode); *J ilma alki sellittääss ilm hakkas selginema; J ilma selittääv, oomõõn leeb üvä ilma* ilm selgineb, homme on ilus ilm. – Vt. ka *selgitä, selletä, sellittää, sellittääss, seltšinessä.*

sel'viizor I, g. -rii televiisor телевизор.

selke Kr (orig.: Glied, weibl. Gl.).

selkkoizõõ [< sm?] (J-Must.): *selkkoise sell'äl-lää* (Must. 182) ristseliti lahti.

sellaikaa ~ sellaika Lu J sel ajal, sellal, tolal, siis в это время, в то время, тогда; *Lu õli sellaikaa eläjiitä ühesää tšümmed entsiä* sellal oli (külas) elanikke üheksakümmend hinge; *Lu sellaikaa meni meez müütää sel ajal läks* (üks) mees mööda; *Lu sellaika õli mokoma õikuz* tolal oli selline seadus.

sellai/nõ Li (Lu), g. -zõõ Li niisugune, selline такой; *Lu siiz juõltii savvuud, kutsutti, tehtü keppiissä, paksut sellaizõõ* siis õeldi kurnikaikad, (nii) nimetati (neid), (olid) tehtud keppest, niisugused jämedad.

selles/sä: -s J = sellä; *selless viipü med'd'e vello* rl. sellepärast viibis meie peiuke.

selletä (Kett. Pi M), pr. *seltšen/eb* Pi M, imperf. -i = selittäässä; *M taivas seltšeneb, pilved arvagoita* taevas selgineb, ajab pilved laiali.

sellii J selili навзничь; на спине; *sui süüp, sellii makkaav* mõist. suuli (= suuga) sõõb, selili magab.

sellitellä: -elle J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. selgitada разъясн/ять; *tuhmõlõ kui ni sellittee, tämä ain arvoa ep saa* rumalale selgita kuidas tahes, tema ikka aru ei saa.

sellittää (Kett.), pr. -ääv, imperf. -ii Kett. = selittäässä; *taivas sellittii* taevas selgines.

sellitüssä: -tüss J-Tsv., pr. -üv J, imperf. -tii J = selittäässä; *slau boohu, ilm jo sellitüv* tänu jumalale, ilm juba selgineb.

sellä ~ -a Lu sellepärast, seetõttu поэтому, из-за этого; *piimää sellä happanoitõõta, tahõõtaa jamakkaa ja rahkaa* piima sellepärast hapendatakse, (et) tahetakse hapupiima ja kohupiima; *suõlta jäi hännää õtts avantoo, sella suõl jäi tülppä häntä* hundil jäi saba ots jääauku, sellepärast jäi hundile tõmp saba; *õõn kõvassi arka i sellä miä i heitün olen* väga arg ja sellepärast ma kokkungi. – Vt. ka *sellessä, seltä.*

sell'äkäz: -ekõz J-Tsv., g. -äkkää: -ekkaa J turjakas плечистый.

sellällee P -ällee Ku 1. selili(asendisse) на спину, навзничь; *P aroa kyõzniid elä panõ sellällee, etti aroo piid on püssiü* teha ära kunagi pane selili, (nii) et reha pulgad on püsti; *Ku lajkiist'ii selällee* kukkusid (kukuti) selili; 2. selili(asendis) на спине, навзничь; *Ku uõp selällee* ujub selili.

sellällää P M Kõ Lu Li J -lää P *sell'ällää* P Lu J-Must. -ellää J-Tsv. 1. selili(asendis) на спине, навзничь; *P tämä makaap sell'ällää* ta magab selili; *Lu leõp sell'ällää tsäet päännalla* lamab selili, käed pea all; 2. selili(asendisse) на

спину, навзничь; Kõ *lančkōzin sellällää* kukkusin selili; Li *klonahti sellällää* kaldus (= langes) selili; M *peentä lassa pannaz ain sellällää, a vet' seltšä väzūb, piäp panna bokallaa, la seltšä ookaav* väikest last pannakse ikka selili, aga selg ju väsib, peab panema küli, las selg puhkab; 3. pärani (lahti) настeжь (открытый); Lu *uhs on avõ sellällää* uks on pärani lahti; M *täm ain ahataw suu sellällää* ta aina rõkatab naerda, suu pärani.

sellässä ~ -e M *sell'ess* J-Tsv. adv. seljast co (спины), сверху (наречие в форме эл-а от *seltšä*); M *piäb üheltä võttaa nahka, sellässä nültsiä nahka* tuleb ühelt nahk (maha) võtta, seljast nahk nülkida; M *lančkōzin opōzõlta sellässe* kukkusin hobuse(lt) seljast.

selläzä Kett. L P M Kõ *sell'äzä* I -läz L P M Kõ Lu *sell'äz* Lu Li Ra -les Lu *sell'ez* J-Tsv. -äz Ku -äs Kõ-Len. adv. seljas verhom; на (спине) (наречие в форме ин-а от *seltšä*); P *isun opōzõl sell'äz, piän arjass tšiin* istun hobuse(l) seljas, hoian lakast kinni; Lu *suma õli karjušil sell'äz* kott oli karjusel seljas; P *pojolla on kauriņš tšiuuto selläzä* poisil on punane särk seljas; P *isub iivässi selläz niku valõttu* (rõivas) istub hästi seljas, nagu valatud; Lu *lehmäl on süüjät selläz* lehmäl on söödikud seljas; Lu *gorba on selläz* küür on seljas; ■ J *joonittõõp ku hullu pää sell'ez* jookseb kui hull, saba (pea) seljas; Kõ *ehtizimmä möö tulla kattiloiss [= kattiloiss] alla, ku jo valkõat õltii meil seläs [= sell'äz]* (Len. 213) (vaevalt) me jõudsim tulla Kattilalt alla, kui juba valged olid meil kukil.

sell'ää-nõjalla (J-Must.): *sell'ä-nojal isub* (Must. 177) istub selja najal (selg tahapoole viltu).

selskõli, g. -i P külavanem сельский староста; *selskõi tõi magazõisyõ birkav, võtti leipeä vassaa* külavanem tõi magasiaita magasipulgad, võttis vilja vastu; *tšülää selskõi annap tšülää dengoi i õssaass viinaa* külavanem annab küla raha ja osetakse viina.

seltšimii J = *seltšämi*; *tšüzüt tšättä äd'd'älhä, äd'd'ä seltšimii tšeerteeb* rl. palud äialt kätt (teretamiseks), äi pöörab selja.

seltšimuna Ra-Vilb. = *seltšämuna*.

seltšin/essä Li -ess J-Tsv., pr. -ev J, imperf. -i J = *selittäässä*; J *ilm jo on seltšinennü* ilm on juba selgenenud.

seltširihma M-Vilb. = *seltšärihma*.

seltš'iiä Kett. P M Lu Li J I (K U Pi) -ie L -ää J-Tsv. (Lu) -ä J-Tsv. *selkiä* (R-Reg.), g. -iä: -ää J I. selge, kirgas ясный, светлый, яркий, чистый; M *pilved arvagoitti, taivaz meni seltš'äässi* pilved läksid laiali, taevas muutus sel-

geks; P *tänän on päivä seltš'iiä* täna on selge ilm (päev); Lu *ku on ilma seltš'iiä, kuu paisap sirkaassi* kui on ilm selge, (siis) paistab kuu kirkalt; Lu *tuli niku seltš'ääss taivassa jürü* tuli nagu välk selgest taevast; J *seltš'iiä tšeeli* selge hääldus (keel); J *seltš'iiä süä* puhas süda; 2. selge peaga, tark умный, смышлѣный; L *siell õli vätsi seltš'iepi* seal oli rahvas targem; Li *seltš'iiä pää* selge (tark) pea; 3. kaine трезвый; Lu *seltš'iiä, eb õõ umalõz* kaine, ei ole purjus; J *la makkaav, tšüirep tuõp seltš'äässi* las magab, saab kiiremini kaineks. – Vt. ka *siitiä*.

seltš'äässi J-Tsv. selgelt, arusaadavalt ясно, понятно; *seltš'äässi pajatõv* räägib selgelt.

seltš'ää Kett. Len. K L P M Kõ Lu Li Ra J I (R-Lön. vdjl) -tš Li Ra J-Tsv. -kä Ku *Cэльдзя* K-reg.₂ *Cэльдзя* Ii-reg.₁ *Cэльдзя* ~ *Cэльга* ~ *Cэлькя* Pal.₁, g. -lää K P Lu Ra I *sell'ää* K Lu Li J I -leä L P I. selg spina; Ra *nõzõmma makamaa seltš'ää seltš'ää vass, siiz on soojoõpi* heidame magama selg selja vastu, siis on soojem; M *piti seltš'ää märtš'ää jävvoa tehä* pidi, selg märg, jahu tegema (= käsikivil jahvatama); K *tuob selläa tšülvettäjää, tuob pää pesijää* (Al. 55) rl. toob selja vihtleja, toob pea pesija; P *tšieräp selläa saunaa puolõõ* keerab selja sauna poole; J *vass tahtozin nõiss tämäkaa pajatõma, a tämä näutti seltš'ää, pöörti sell'ää* just tahtsin hakata temaga rääkima, aga tema näitas selga, pööras selja; L *pojokkõzõl õli tširvekkõinõ selleä takann* poisikesel oli kirveke õlal (selja taga); J *opõim peehkõroittaap üli sell'ää* hobune püherdab üle selja; I *lahtš'iv selläa pääle* heidad selja peale (= selili); Lu *on seltš'iiä siipi i šokka siivev* on seljauium ja rinnauimed; 2. (eseme) seljapoolne osa, noa selg, (laine)hari спинная сторона (одежды), спинка (ножа), хребет (волны); M *kamalkaa seltš'iiä* jaki seljaosa; M *kraapi kurassõõ sellääkaa* kraabi noaseljaga; Lu *aroo vartõõ panna aroo seltš'iiä* rehavarre külge pannakse reha selg; J *kõrka jalga seltš'iiä kõrge* jalaselg; Lu *lainõõ seltš'iiä* lainehari; 3. mereselg (ühesugune laiuv vee- v. maismaa-ala) поверхность (моря, суши); Lu *ni on lakkia niittü niku meree seltš'iiä* on nii sile heinamaa nagu mereselg; ■ J *svup sell'ää tagann pajatta tõiisiiss* armastab teistest tagaselja rääkida. – Vt. ka *gorba-*, *lad'd'a-*, *lainõ-*, *maa-*, *meree-*, *meri-*, *nõtko-*, *rauta-*, *toho-*.

seltš'äluu M Lu *seltš'äluu* Lu *seltš'luu* J-Tsv. selgroog, lülisammas позвоночник; J *seltš'luu katkõõz, de jalgõt halvautusti* selgroog murdus ja jalad halvati. – Vt. ka *seltš'äpii*, *seltš'äroo*, *seltš'ärooto*.

seltš'ämii M seljaga (kuhugi poole) спиной (в

какую-то сторону); *tämä tsääntü seltsämii uhsõdsõd* ta pöördus seljaga ukse poole; *siä vaata kui lõikkaad, sill on kuras seltsämii* sa vaata, kuidas lõikad, sul on nuga seljaga allapoole. – Vt. ka *seltsimii*.

seltsämuna Lu neer почка; Lu *onõ .. seltsämunad, kaks tükküä* on .. neerud, kaks tükki.

seltsämä J -m Ra, g. -mää (vadja abielunaise endisaegse linikutaolise peakatte *sapana* seljaosa, saba задняя часть сороки, старинного головного убора водской замужней женщины); Ra *sis kõik pilutõttii se seltsäm i ääred* siis tikiti kogu see seljaosa ja ääred; J *sapanoo seltsämä s.* seljaosa.

seltsämüz Ra, g. -hsee = *seltsämä*; *siitä kañkaass õmmõltii i sapanoo seltsämüsed* sellest (linasest) kangast õmmeldi ka s. seljaosad.

seltsänahka M (Lu) -nahk J-Ränk *seltsenahka* (J) *seltsnahka* Lu *selts-nahk* J-Tsv. sedelgarihm чересседельник. – Vt. ka *seltsärihma*.

seltsäpü J-Must. = *seltsälü*.

seltsäranntsa M seljakott, ranits рюкзак, ранец, вещевой мешок, разг. (солдатский) вещмешок.

seltsärihma Ke-Set. M *seltsä-rihma* M = *seltsänahka*; M *sis pannas seltsä-rihma aisaasõd* siis pannakse sedelgarihm aisa külge.

seltsäroo M *seltseroo* Ra *selts-roo* J-Tsv. = *seltsälü*; M *seltsäroo on kõikilla selgroog on kõigil*; J *selts-roo meni kattsi, de jalgõd halvassusti selgroog murdus ja jalad halvati*.

seltsärooto J-Must. (Lu) *seltsä-rooto* Li = *seltsälü*.

seltsä-sauna P fig. keretäis трёпка, взбучка (побой); *mehed antõvad manaxalyõ üvää seltsä-saunaa* mehed andsid andsid mehe keretäie.

seltsälää K P M Kõ Lu Li Ra J vđj I -eä L *selkää* Ku adv. selga на спину, верхом и т. д. (наречие в форме илл-а от *seltsä*); Lu *miä võtin enelee rankaa pusii seltsää, piäp kerkittää* ma võtsin endale raske koti selga, peab kergendamata; K *issuu opõzõlõd seltsää* istu hobuse(le) selga; Ra *miä tälle seltsää annan, ku ep kuuntõ* ma annan talle (mööda) selga, kui ta ei kuula (sõna); J *paa hos kauhtõn seltsää, elä alas si joos kujalõd* pane kas või pikk-kuub selga, ära alasti õue jookse; J *sulkii(t) seltsää saama* sulgi selga saama (sulgedega kattuma); P *nõisi johsõmaa, võtti jalgat seltsää* hakkas jooksmata, võttis jalad selga.

seltsäüsee M I *seltsäüsie* P = *seltsää*; P *issuzit seltsäüsie* (sa) istusid selga; P *mie tällie seltsäüsie annan* ma annan talle mööda selga (= naha peale).

seltsi [< e?] J-Tsv., g. -sii J selts, artell, ühis-

tu общество, товарищество, артель; *menin nootti(õ)nikkojõ seltsii* läksin noodaliste seltsi.

seltsii [< e?] J-Tsv. postp. (kellegi) seltsi, hulka, sekka (в число кого-либо, в среду кого-либо); *võttõga minnua seltsii* võtke mind (oma) seltsi.

seltsilail/nõ: -n J-Tsv., g. -zõõ J 1. seltsiline, kaaslane товарищ, сообщник; 2. osanik пайщик.

seltsilin/e: -n J-Tsv., g. -zee J seltsiline, kaaslane; osanik товарищ, сообщник; пайщик.

seltsi-meez J-Tsv. 1. seltsiline, kaaslane товарищ, сообщник; *levvin seltsi-mehe, lähzin lidnaa* leidsin (tee)kaaslase, läksin linna; 2. seltsi liige член общества; *miü kõiki õõm-mõ koperat iivaa seltsi-mehed* me oleme kõik kooperatiivi liikmed.

seltsiz [< e?] J-Tsv. seltsis, koos вместе; *tsenekaad õõt tüis seltsiz* kellega koos sa töötad?

seltä J = *sellä*; *miä ku varai algin kalastaa, seltä taitaa kallaa nii suvaan* et ma hakkasin varakult kalastama, seepärast vist armastan nii (väga) kala.

selven/essä: -ess J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J targemaks saada, mõistlikuks muutuda умнеть, по-, ста/новиться, -ть разумным.

selv-meez J-Tsv. kogunud, asjatundlik mees опытный человек.

selvä L Lu Li Ra J (K-Al.) -ve Lu -v J-Tsv. *selvä* I, g. -vää Lu Li J 1. selge ясный, прозрачный; Lu *selväd silmäv* selged silmad; 2. tark умный, рассудительный (человек); J *kõic, mitä näet, paa panõlõ, siiz leet selv meez* kõik, mida näed, pane tähele, siis saad targaks meheks; J *pallo om mokomaa maailmõz, mitä evät tää i kõikkas selvepev* palju on maailmas niisugust, mida ei tea ka kõige targemad; 3. osav, oskaja умелый, опытный; Lu *selvä i tarkka inemin* osav ja tark inimene; Lu *emä õli selvä kutomaa i tšedrämmää* ema oli osav kuduma ja ketrama; Li *õli selvä pajattõmaa, selvä õli i petteemää, selvä õli i viinaa juumaa, jõka poolõd õli selvä* (ta) oli osav rääkima, osav oli ka valetama, osav oli ka viina jooma, kõige peale oli osav; Ra *tämä õli selvä niittäjä* ta oli osav niitja; K *need õltii selväd laulajav, niitä i pulmii müö väiteltiitisi* (Al. 51) need olid oskajad lauljad, neid pulmi mööda veetigi; 4. kiire, kärke, erk поспешный, проворный; Lu *selvä õpõn, johzõp huimõssi* erk hobune, jookseb kiiresti; Lu *selvä inemin, ain on tšireizä* kärke inimene, aina ruttab.

selvässi Li 1. kiiresti, kärmelt быстро, поспешно, проворно; *selvässi tetsi tüütä* kärmelt tegi tööd; 2. osavalt умело, опытно.

selv/ää Lu Li -ä Lu kiiresti, ruttu быстро; Li *ai ku siä selvää tallaad* oi kui kiiresti sa käid; Lu *õpõn johzõp selvää* hobune jookseb kiiresti; Lu *aluz johzõb õikaassi ja selvää* purjelaev seilab õiges suunas ja kiiresti.

selvü/d (Kõ-Len.), g. -ü dem. osavake умелец; *seppüen, selvüen* rl. (Len. 230) mu sepa, mu osavake.

selällee vt. *sellällee*.

semeritsa K-Ahl. J-Must. -tsa Lu Ra -ts Ra J-Tsv., g. -saa leetrid корь; Lu *semeritsa on lahsii läsi* leetrid on lastehaigus; Lu *semerittsaa enne pal'l'o lahsii* kooli leetritesse suri vanasti palju lapsi; Lu *minuu lahz õli semerittsaz* minu laps oli leetrites; Lu *miä läzin semerittsaa* ma põen leetrid; Lu *semerittsa ep pilannu liittsaa* leetrid ei rikkunud nägu.

semetsk/a I, g. -aa seeme семя, семечко; *musad i valkaat tõkvaa semetskad õlivad* olid mustad ja valged kõrvitsaseemned.

seminaar/i ~ **siminaari** J-Tsv., g. -ii ~ *siminaarii* J seminar семинария; *pääsi seminariisõ st'ipendiaka* [sic!] (ta) pääses seminari stipendiumiga; *med'd'e poik tsäüp siminaariz* meie poeg käib seminaris.

semmoin P Li J-Tsv. -nõ Li, g. -zõõ J -zyõ P niisugune такой; *semmoizõõ pal'too tãmätsi õssi* niisuguse palitu ostis temagi.

semmolai/nõ Li, g. -zõõ Li = *semmoin*; *kottijõ tehtii, munakottiid ja vod semmolaisiid* (takusest riidest) tehti kotte, kartulikotte ja vaat seesuguseid (asju).

semperässi M = *semperässä*; *semperässi tãm on i paarhjo, etti piãb valota sellepãrast* see (= põld) ongi kesa (= ongi jäctud kesaks), et (seda) peab väetama.

semperäs/sä M Kõ Lu -s M Lu J *senieperäs/sä* ~ -s L P *senieperäss* Lu *senperässä* J sellepãrast, selleks поэтому; M *se tõgõ on semperäss, etti kalanikad piütãas siel kalloi* see tõke on sellepãrast, et kalamehed püüavad seal kalu; M *poigad õlivat kõig varmad i tappõlikod, semperässä näitã i kutsutti: tappõlikod boranad* pojad olid kõik tugevad ja riiakad, sellepãrast neid kutsutigi: riiakad oinad; M *bõllu aikka, semperäss en tullu* polnud aega, sellepãrast (ma) ei tulnud; M *semperäss ei saannu siäl tširota, etti kase õli siunattu paikka* sellepãrast ei tohtinud seal vanduda, et see oli õnnistatud koht; M *mitã saavva, suussa persee saattaaz, semperäss nävãd i kõühãd* mis saavad, (selle) suust perse saadavad (= see suhu läheb), sellepãrast nad ongi vaesed; M *jõka vihko tüvessã liikutatti semperäss, etti sis tãm tšiiieep kuivav* iga vihku (partel) liigutati tüvest, selleks et

see siis kiiremini kuivab. – Vt. ka *šenn, sentãhhee*.

senašnõ/i M, g. -i õhtune jumalateenistus все-нощная; *õhtagonn on senašnõi* õhtul on (õhtune) jumalateenistus.

senderei M, g. -i M seller сельдерей; *senderei juurõd* selleri juured.

šenn Kr = *semperässä*.

šenna vt. *sõna*.

senniz Lu seni до тех пор (пока); *kunniz rohi-puu tehtii, senniz õli pokkonikkõ lavõzõll* kuni kirst tehti, seni oli surnu lavatsil.

sent'abr/a: -r' J-Tsv., g. -r'aa J september, septembrikuu сентябрь; *tãnvã kuile sent'abrãa kuu lõppu* täna on (just) nagu septembrikuu lõpp. – Vt. ka *sent'abrikuu*.

sent/ti Li, g. -ii sentimeeter сантиметр; *seitsee senttiã paksu* seitse sentimeetrit paks.

sent'abrikuu M = *sent'abrã*; *sütsüzinn sent'abrikuuza menin petterii* sügisel septembrikuus läksin Peterburi.

sentãhhee M = *semperässä*; *peñrãã äessemissã lagassaaaz nurmõa, lagassaaaz sentãhhee, etti siiz leeb üvã vikastõõlla lüüvvã* pärast äestamist rullitakse põldu, rullitakse seepãrast, et siis on hea vikatiga niita.

sepii (Lu-Len.): *laitios on: jalakset, tormat .. sepii vitsat ..* (Len. 283) reel (rees) on: jalased, jalaserauad .. sebvavitsad ..

sepiiltã: -t J-Tsv.: *sepiilt tulõma* veidrast olukorrast välja tulema.

sepiikka M -k Kõ-Rãnk, g. -kaa M sepik, karask сепик, лепёшка (из ячменной муки); M *ees-tee õltii sepikad* vanasti olid sepikud; M *sepikat tehtii õzraa javossa* sepikud tehti odrajahust.

sepilee J-Tsv. adv. jãnnis v. pigisse (jãmma) (попадать) впросак (в курьёзное, забавное, странное положение); *no see nõtt puuttu sepi-lee* no sattus see nõüd pigisse.

sepilzã: -z J-Tsv. jãnnis v. pigis (olema) (в странном, курьёзном положении); *sepiz õll pigis olla*.

sepiivittsa Lu sebvavits (reejalase pead ja esimest kodarat ühendav vitsses) чаповица (дровней). – Vt. ka *sepii*.

seppiã M *sep/piã* Li, pr. *sevin* M Li, imperf. -izin M Li 1. lapata (kalu võrgust välja võtta) очищать, -стить сети от рыбы); M *sevittii kalad, võtõttii võrkoss vãllãã* lapati kalad, võeti võrgust välja; 2. lapata (võrku kokku panna) складывать, сложить (сеть); Li *sevitãã võrk-koi* lapatakse võrke.

seppã Kett. K P M Kõ Ja Lu Li J I (Ke-Set.) -p J-Tsv. *Cenna* Tum., g. -ãã Lu J -ã J-Tsv. 1. sepp кузнец; Li *seppã teep pajas tüütã* sepp teeb

(sepa)pajas tööd; K *seppä teši naglad* sepp tegi naelad; K *sepät tetsivät pluugõita* sepad tegid atru; Lu *seppä ravvotav õpõzii* sepp rautab hobuseid; Lu *tormaat seppä paav* ree jalase-raudad paneb sepp; M *seppä pikkaraizõl vasaral lööv, a tõinõ lööv suurõl* sepp lööb väikese vasaraga, aga teine (mees) lööb suurega; M *jõka tsülzää õli õma seppä* igas külas oli oma sepp; J *vee tsirves sepälee, laa teresev* vii kirves sepale, las teritab (ära); M *peremmes tuõp koitoo sepilt* peremees tuleb sepa juurest (sepalt) koju; Lu *tsülmä seppä vilets* sepp, soss-sepp; J *sepä vasar* sepa vasar; **2.** meister, ehitaja мастер, строитель; J *veelo venoizõd seppä, laivõ-seppä lagluõni* rl. vennas, venekese meister, laeva-ehitaja, mu lagleke. – Vt. ka *laiva-*, *tsäsi-*.

seppämeez I sepp кузнец; *seppämeez vanjkkuriit paikkaav i kõitsii tiip pajaza* sepp parandab vankreid ja teeb kõike (sepa)pajas.

seppänagla K *sepanael* (sepa tehtud nael гвоздь, сделанный кузнецом); *seppänaglad õlivälõid* olid (olemas) seranaelad.

sepä Ku, g. *sevää* kaelarihm ошейник. – Vt. ka *tsepa*.

seplüv J (Kõ-Len.), g. *-püü* dem. *sepake* дружок-кузнец; J *seppiени velvüeni* rl. mu *sepake*, mu vennake.

seria¹ Kr (katuse)räästas навес, стреха (крыши).

ser/a²: *-av* M, g. *-aa* (tiku)väävel *sepa* (спички); *spitskaa serav* (tiku)väävliid.

serebroititaa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an*: *-õn* J, imperf. *-in* J hõbetada серебрить, по-; *õjko kokona õppõin*. – *eev*, *va serebroitõttu* kas on päris hõbedast? – Ei, vaid hõbetatud.

sereda Lu Li Ku *-D* J-Tsv., g. *-daa* Lu J **1.** kolmaräev среда (день недели); Li *esimespäivä, siz on tõinõpäivä, siz on sereda* esmaspäev, siis on teisipäev, siis on kolmaräev; J *tuõhan seredõnn tsüümä* tule ometi kolmaräeval käima (= tule külla); **2.** keskpaik середa; Lu *ku meep pool suurt pühkää, siis seredann on rissinätle* kui moodub pool suurt paastu, siis (paastu) keskel on ristinädal (= ristikumardamise pühale eelnev nädal).

serednei Lu, g. *-i* keskmine, kesk- средний; *serednei luuzitsa õli huuttori tsülä, siäll õli tsümmee taloa* Kesk-Luuditsa oli üksiktalude küla, seal oli kümme talu.

serkka vt. *sirkka*.

sermus vt. *sõrmuz*.

serppi vt. *sirppi*.

serrei M, g. *-i* hall серый; *üfs õli naißsii tsüutto, valkõa, tõizõd õlivat serreid* üks oli naistekampsun, valge, teised olid hallid.

seržõntti J-Tsv., g. *-ii* J seersant сержант.

šertse-makkara Lu (äkilise loomuga, kiiresti vihastav inimene, „mustlase püss” вспльчи-вый); *näd on šertse-makkara, jutõltii, ku tsenleep tsüree süäntüüs* vaat on (alles) *š-m-*, õeldi, kui keegi kiiresti vihastab.

sertuk/ka: *-k ~ šurtuk* J-Tsv., g. *-aa ~ surtukaa* J pikk-kuub, saterkuub сюртук; *sertukkõz meni tserikkoo* läks saterkuues kirikusse.

servii Li adv. *serviti* наклонно, ребром; *näväd oitavad lavvaa servii* nad hoiavad laua serviti.

servikkõin J-Tsv., g. *-zõd* J servake краешек, рантик.

servivä Kett. K P M Kõ Lu Li J I (R-Reg. Ku) *-ve ~ -v* J-Tsv. *sõrva* K, g. *-vää* P M Lu Li J *-vää* P *-vä* **1.** serv, äär край, рант; обочина; M *vatruška on ilma päällüskoorta, va serväd on vähakkõizõd tsäänettii* kohupiimakorp on ilma pealmise koorikuta, ainult servad on veidi (peale) käänatud; J *vesi on usattis serviikaa taza* vesi on toobris äär(t)ega tasa (= ääreni); J *issahaataz järjüü servelee* (ta) istus (väheks ajaks) pingi servale; M *valab niku paõgõd servässä* (vihma kohta:) valab nagu pange servast (= nagu oavarrest); M *mee tee servää möd* mine tee serva mööda; P *ühs jalka om maall, tõin on avvaa serväl, autaa tõkkumizõl-laa* kk. üks jalg on maa peal, teine on haa äärel, hauda kukkumas; P *lavvaa servä* laua serv; K *stokana sõrvall* klaasi serval; M *vanjkkuri servä* vankri äär; J *kaõkaa servä* kanga äär; **2.** äär, kallas бегер; P *inehmiin isub lähtie serveä peäl* inimene istub allika ääres; M *jõgõd serväv* jõe kaldad; **3.** kant, maakoht край, местность; K *se servä on tuttu* see kant on tuttav. – Vt. ka *tee-*, *üli-*.

serväkatto (S) katuseräästas навес, стреха крыши.

serväv/zä I *-s* Kõ-Len. kõrval рядом, в стороне, стороной; I *saatana see ev meeg aaduu, se servävä sõizõb i vaataav kui perkeleh tsühup siälä aadua* saatan, see ei lähe põrgu, see seisab kõrval ja vaatab, kuidas põrgel keeb seal põrgus; Kõ *möö seisomma serväs ja vaattama [= vaatamma] kammissaroje päälee* (Len. 213) me seisame kõrval ja vaatame komissaride peale.

serviütä: *-et* J-Tsv., pr. *-ään* J, imperf. *-äzin*: *-ezin* J (lauda) servata обтёсывать, обтесать (доски); *vähäize servävä lautaa kazett poolta* serva veidi lauda siitpoolt.

servää Ku kõrvale в сторону; *näki konnaa siitt havvass ja noisi käärtämä servää* nägi konna selles augus ja hakkas (hobust) kõrvale keerama.

sesa-ma P M I Ku (Kõ) *sesama* (Li) *sõsa-ma* P, pl. *nesa-mad* P 1. seesama тот же, этот же, этот самый, тот самый; Kõ *teen i lauta-ursii i tila-ursii*, *teen kõik senel-samal kokal* teen nii laudlinu kui voodikatteid, teen kõik sellesama heegelnõelaga; M *meil tulõb naapuri i juttõõd: issuu järjülee; a nät pontiiz, siel sesa-ma sõna, a juõllass: issuu sänd'ülee* meil(e) tuleb naaber ja (sa) ütled (talle): istu (ahju)järile, aga vaat Pontizõõs, seal seesama koht (sõna), aga õeldakse: istu (ahju)pingile; P *sesa-ma inehmiin* seesama inimene; Li *selsammaa aikka* selsamal ajal; 2. üks ja seesama то же самое; P *domovikko vai domovikka, se on üxs sõsa-ma d. või d. see on üks (ja) seesama; I on i kotona tarelka suppia, süüg i kotona, sesa-ma leev* (noorikupõlves mehekodu toitudega harjumatuses kohta:) on ju (isa)koduski taldrik suppi, söõ nagu kodus, on üks ja seesama. – Vt. ka *sama, ühssama*.

sese, šese J, g. *sezee* J = *sõsõ*; *suva sinnua niku õma sesseä* armastan sind nagu oma õde; *ohtõgonn maam kuop kangõss, a sezet kuota võrkkoa* õhtul koob ema kangast, aga õed koovad võrku.

sestara vt. *sõssar*.

sesär vt. *sõzar*.

sezlä J *seslä* J-Must., g. -ää hõlm пола, подол; *seegla on süütä seslääsani* (Must. 182).

setka K-Ahl., g. *sedgaa* võrk сетка.

setkoa vt. *sõtkoa*.

setrina: *Сетрина* Tum. tuur, tuurakala осётр.

setsemiin K segi, segamini (наречие от глагола 'смешаться'). – Vt. ka *sekomii*.

setsälä M, pr. *sedzän*, imperf. -zin = *seätä*; *sedzämmä taitšinaa, sis sõdgomma* segame taina, siis (hiljem) sõtkume.

setsää/z: -s K-Al. = *sekkaa*; *pitäissi makõata setsääs i panna* (Al. 34) peaks magusat ka sekka panema.

settulain (J-Tsv.), pl. -zõd J-Tsv. setu, pl. setud (eestlaste etnograafiline rühm Setumaal) сеты.

setäviisi vt. *sitäviisi*.

seukuiko Lu Li J, g. -oo Lu Li J nõbu двоюродный, троюродный брат, двоюродная, троюродная сестра, кузен, кузина; Li *vellessijõ lahzõd õllaa seukod, sõzarijõ lahzõd õllaa seukod. izää poolõss i emää poolõssa. tšehsinää õllaa seukod* vendade lapsed on nõod, õdede lapsed on nõod. Isa poolt ja ema poolt. Omavahel on nõod; Li *tämä minuu izäle tuõp seukko, tõizõd põlvõd seukko* tema on minu isale nõbu, teise põlve nõbu; J *seukoo nain, vanmaa sukkuu* (minu) nõo naine, (meie) vanast suguvõsast.

seukolhsõd: -sõd J pl. t. nõod (omavahel) двоюродные, троюродные братья, сестры (вза-

имно); *miä da kol'a õõmm seuko(sõ)d* mina ja Kolja oleme nõod.

šewad vt. *sõpa*.

severnõi Ra -oje Lu: Ra *severnõi sijañe, siis täap säät, tuulta ja tormia* (kui on) virmalised, siis (see) ennustab halba ilma, tuult ja tormi; Lu *severnoje sijañe, taivas sõtii tääv* (kui on) virmalised, (siis) taevas ennustab sõdu.

sevvõrraa ~ sõv/võrra Lu -võra Li -ra Lu = *sevvõrta*; Lu *jänes kui hüppaz, sevvõrraa i näin* kui jänes hüppas, niipalju nägingi (teda); Li *väliss sõvvõra võtõtti vertä, što ahjoo päällüssä võjjõtti* vahel sedavõrd võeti (loomade tapmisel) verd, et määriti ahjupealset.

sevvõrita Ma *severt* [sic!] J-Tsv. *sevõrt* Lu J *sõvvõr/taa ~ -ta* I -t Li *sedavõrd*, niipalju постольку; J *lammõs-karjušill severt i tüüt, ku lampait vahtia* lambakarjusel *sedavõrd* ongi tööd, et lambaid valvata; I *mitä meilä õli ubõtkua, sõvvõrta leeb i näilee ubõtkua* kuivõrd meil oli kahjumit, *sedavõrd* saavad ka nemad kahju; Lu *sevõrt õli mehii ku lehmä karjušši* niipalju oli(gi) mehi (karjusteks), kui (ainult) lehmakarjus; I *miä kõitšsi annõõ; milla sõvvõrtaa i õli, a enäpig eb õõg* ma andsin kõik (ära); niipalju mul oligi, aga rohkem ei ole.

seäl, seälä vt. *siällä*.

šeüld vt. *siältä*.

seält, seältä vt. *siältä*.

seätä Kett. M-Set. (R Kõ) *siätä* Kett. M, pr. *setšälän* Kett. M Kõ *siätään* M, imperf. -zin R M 1. (läbi, segi) segada мешать, по-, размешивать -ать; M *mähtsä on toožõ sõõmä, sitä tehaz rüüzjavossa, tehäs soojaa veñtee, siätaz* marjapuder on ka toit, seda tehakse rukkijahust, tehakse (segatakse) sooja vette, segatakse (läbi); 2. (tainast valmis) segada заме/шивать, -сить (тесто); M *seätäs se taitšina sis pannaz appõnõmaa* segatakse see (leiva)tainas, siis pannakse hapnema; R *emä võtti javod, setsäzi leivänd taitšikajaa* ema võttis jahu(d), segas leivataina leivaastjasse. – Vt. ka *sedzätä, segata, segotaa, sejtätä, sekoa, setsää*.

sfiokla, sfjokla vt. *fjokla*.

sxotka K M *shotka* I, g. -dga M (küla)koosolek сходка; K *eestää tehäss sxotka* alguses peetakse koosolek; M *vätši on sxodgaz* rahvas on koosolekul. – Vt. ka *skotka, sotka*.

si vt. *siiz*.

sia vt. *siha*.

sidelkka vt. *sed'olka*.

sidgotõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. sõtkuda (savi) уминать, мять (глину); *sidgotõlla jalkoikaa savia* jalгада sõtkutakse savi. – Vt. ka *sitkoa*.

sid'jolkka vt. *sed'olka*.

sidoi L P *seddoi* Po, g. -i hall, hallipäine седой; P *tämä on sidoi sukua* ta on hallipäist suku (= tema suguvõsas minnakse varakult halliks); Po *õli seddoi jo* oli juba hallipäine.

sidoi-parta L hallhabe, halli habeme v. parraga седа борода, седебородый; *fuoma sidoi-parta* Fomaa, hallhabe.

sid'olka vt. *sed'olka*.

sie Kr, g. *siu ~ siwu* Kr sina ты.

sie vt. *siä*.

siel, siell, sielä vt. *siällä*.

siellä vt. *siällä*.

siellä vt. *siõlla*.

sielt, sieltä vt. *siältä*.

siifka K-Ahl. *siifka* M, g. *siivga*: -vga ~ -fka M 1. (mustjas)hall, hiirekarva, tuhkur (hobune) сивый (конь), сивка; M *siifka opõn: valkõa, mussa i harmaa, kõik on parvõz* tuhkur hobune: valge, must ja hall, kõik (värvid) on koos; 2. M hall lehm sивая корова.

sigaa-lautta P Lu sealaut свинарник, свинарня. – Vt. ka *siko-lautta*.

sigamarja (K S) *sigaa-marja* Lu J = *sikamarja*; J *sigaa-marja il'i sigaa-poolaz, sitä ep süüvvä* leesikas ehk seapohl, seda ei sööda.

sigaa-poika M põrsas поросёнок. – Vt. ka *sikapoika*.

sigapoola: *sigapoola* J-Must. = *sikamarja*.

sigaa-poolaz J = *sikamarja*.

sigaa-razva Lu searasv свиной жир.

sigaa-sooli: *sigaa-sooli* (J-Tsv.) seasool свиная кишка; *imper sigaa-sooliit pal'lo razva* seasoolte ümber (on) palju rasva.

sigaa-sorkka Lu seasõrg (sõlmeliik), veeblingusõlm выблечный узел; *vanttujõõ pannaa rihma sigaa-sorkal tsiini, sigaa-sorkka eb liugu* vantidesse pannakse kõis seasõraga kinni, seasõrg ei libise (lahti).

sigaa-sorkka-sõlmi Lu = *sigaa-sorkka*.

sigaa-sorkka-sõlmu J = *sigaa-sorkka*.

sigaa-tina K-Ahl. (K-AI.) seatina, plii свинец; K *latši on lahna-soomuhsissa, silta on sigaa-tinassa* (Ahl. 97) rl. lagi on latikasoomustest, põrand on seatinast.

sigaviukka: *sigaviukka* J-Must. seakihv, murd. võhk свиной клык, бивень.

sigavõhka: *sigavõhka* J-Must. soovõhk, kõnek. seavõhk (taim) белокрыльник.

sigaliha (M-Len.) *sigaa-liha* J sealiha свинина; M *mõõ eelmuinaa müümmä lehmä lihaa, sigalihaa* (Len. 258) vanasti me müüsimine lehmaliha, sealiha.

sigan vt. *sikanõ*.

sigar/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J sigar сигара; *jo*

sigarka põlõtõv suitsetab juba sigarit. – Vt. ka *tsigarka*.

sigga vt. *sika*.

siggaakarsina M = *sikakarsina*.

siggaaukukolo M seaküna, -mold свиное корыто.

sigla Kett. K-Ahl. L P M Kõ-Len. S Po Lu Li Ra (K-AI. I) -lõ Lu -l J-Tsv. *siigla* M Lu I *seegla* Ku-Len. *segel* Kr, g. -laa K L P M Lu Li Ra J I *siiglaa* Lu 1. sõel, sari сито, решето; I *varoga jäähtüüv, sis paat siglaa päälee* kohupiim jahtub, siis paned sõela peale (nõrguma); Lu *minesslee juurõss on tehtü sigla* sõel on tehtud mingi(te)st juur(t)est; S *sigla on tsäjez ämmäll i siäl on umalat siglaz ämmal on sõel* käes ja seal on humalad sõelas; P *koton siglaakaa siglottii* kodus sõeluti sõelaga (jahu); Lu *läpi siglaa lastii* (kiisel) lasti (= kurnati) läbi sõela; M *nõistii sigloma* üli *siglaa* hakati sõeluma sõelaga; Li *grohotti on suuri sigla* sari on suur sõel; Kõ *tu sigla suurimoi* too sõelatais tangu; Po *sigla erinekaa* sõelatais herneid; M *tämmää töössä on nii pal'lo* tolkkua, *kui pal'lo siglaakaa kannad vettä* kk. tema tööst on nii palju kasu kui sõelaga vett kanda (kui palju kannad sõelaga vett); M *siglaa varo kutsuaz i siglaa tšeri* sõela (laia puust) võru kutsutakse ka sõela kere(ks); 2. Sõel (tähtkuju) Плеяды (созвездие); M *taivaa sigla seitsee tähettä on üheza* Sõel, seitse tähte on üheskoos. – Vt. ka *javo-, jõvi-, riiga-*. – Vt. ka *sigluri*.

siglapäällitse/d: -t J-Must. pl. sõelmed (sõela peale jäävad sõelumise jäätmed) мякина (оставшаяся в решете).

siglata: -õ J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J = *sigloa*.

siglatšeri/z: -s J-Must. sõela (lai puust) võru, keha, kere (широкий деревянный) обруч сита, решета.

siglattaa: -õta J-Tsv., pr. -atan, imperf. -atin = *sigloa*; *sait-ko kõig javot siglõtta* kas said kogu jahu (läbi) sõeluda?

sigloa P M J-Tsv. (Kett. K Po Lu Li) -ua M, pr. -on K P M J, imperf. -ozin P J sõeluda, sarjata просеивать, -ять; M *perennain siglaakaa siglov* pegenaine sõelub sõelaga; Lu *kagra javo siglota, jäävad lesemev* kaerajahu sõelutakse, jäävad keed; M *üli arvaa siglaa sigloaz* (vilja) sarjatakse läbi harva sarja; M *nõistii õzraa sigloma* üli *siglaa* hakati otra läbi sarja sarjama; J *siglo kagraa peräv* sõelu kaera pärad (läbi); Li *riigasiglalla heenod õlgõt siglottii poiz* rehesõelaga sarjati (pekstud viljast) peened õled välja; M *pal'lo siglottavaa* palju sõelutavat. – Vt. ka *siglata*.

sigluri Li J (Ra), g. -ii Li Söel (tähtkuju)
Плеяды (созвездие). – Vt. ka *sigla*, *sigrulli*.

signa/la: -õ J, g. -aa = *signali*.

signalli Lu, g. -ii Lu signaal сигнал. – Vt. ka *üü*.

sigrulli J-Tsv., g. -ii J = *sigluri*.

siha K-Ahl. R-Reg. M Po Lu Li J I (K-AI. P)
siha (K-AI.) *sia* R-Eur., g. -aa Lu J -a J-Tsv.
1. koht, paik; ase место; M *issuu senelee sihalõõ*, *groba kuza seiso* istu sellele kohale, kus (surnu)kirst seisib; J *õsa sihaa sirkullõõ* rl. osta koht linnukesele (sürgule); J *on kõlmõttõmaa sihalõõ jo salvottu* (palkhoone) on juba kolmandale kohale (uuesti üles) ehitatud; Lu *tšenee siha se onõ* kelle koht see on?; K *ženixa siz issub lavvaa tagaa nuorikõõ siخالõõ* (AI. 30) peigmees istub siis laua taha pruudi kohale; P *raskaz lahgota .. süntimä sihassa* raske lahkuda .. sünnikohast; M *surmaa sihhaa et tää* (oma) surma kohta (sa) ei tea; M *lehmää siha* lehmas ase; 2. (talu)koht, kodukoht хутор, родной дом; M *näil õli epo-eellõi kazella sihalla pal'to poikõõ* neil oli ennevanasti sellel kohal (= selles talus) palju poegi; M *kazõlõõ sihalõõ tulil* tulil sellele kohale (= sellesse tallu minniaks); M *hävvis siha* laostus (kodu)koht; 3. ase (millegi säile kunagises asukohas остаток чего-нибудь в бывшем местонахождении); M *tunnip ku kassenn on kalmõi sihad* tundub, et siin on kalmude asemel; M *pajjaa siha on siel* seal on (vana) seppa ase; 4. jälg; arm след; шрам; Li *jalгаа siha* jalajalg; J *perält ruiko liitsaa jäävvä ruiko sihad* pärast rõugeid jäävad näkku rõugearmid; J *avaaa siha* haavaarm; Li *pu'aa siha* kuuliarm; 5. (kuivanud) veekogu säng ложе (bывшей реки и т. д.); Lu *ku enne õli jõki ja jõki on kuivõnud, on jäännü jõgõõ siha* kui enne oli jõgi ja jõgi on (ära) kuivanud, (siis) on jäänud jõesäng; Lu *järvee siha* (kuivanud) järvesäng; 6. ase, säng, voodi ложе, постель, кровать; K *esemeizessi vizgahtaab emä dali mindja .. sihaasõõ (dali tilalõõ)* (AI. 38) (pulumakbestikust:) kõigepealt heidab ema või minia .. (noorpaari) asemele (pikali); 7. töökoht место работы; J *varkausõ peräss prikašikk on ajõttu sihalt väl'tä* varguse pärast on poesell (töö)kohalt ära aetud; J *millin mees saap tää sihaa* missugune mees saab tema (töö)koha?; ■ M *χulli pää jalgolõõ eb anna sihaa* vs. rumal pea ei anna jalgadele asu (= kui ei jaga pea, siis jagavad jalad). – Vt. ka *talvi-*, *tšäe-*, *tšäsi-*, *üü-*.

sihaa K P M-Set. *sihhaa* M I *siχχaa* M -haa Lu (kellegi, millegi) eest, asemele взамен; K *herra tahto koiraa, ineehmiizee antõ sihaa* här-

ra tahtis koera, inimese andis asemele; M *pas-kapool tää vājõlti, lahzõõ võtti a aapõzõõ algoo pani sihaa* kurat vahetas ta ära, võttis lapse, aga haavahalu pani asemele; Lu *ammaz vizgattii üli pää ahjoo pääl i jutõltii: kehnot poiz, rautazõt sihhaa* hammas visati üle pea ahju peale ja õeldi: viletsad ära, raudsed asemele; M *tät ajõttii minu sihhaa* teda aeti minu asemel; P *senie jutuu sihaa mie pajatan tõissa* selle jutu asemel(e) ma räägin teist.

sihalla ~ -ll M J-Tsv. (kellegi, millegi) eest, asemel вместо; M *kummil kangaspuilla eb õõ takaa kolodaa, siz neil on ammaspuu kolodaa sihalla* millistel kangaspuudel ei ole taga lõimepaku, siis neil on hammaspuu (~ sälkpuu) lõimepaku asemel; M *salalukku õli lukuu sihall* salalukk oli luku asemel; J *tämä sihall* tema asemel. – Vt. ka *sihaza*.

sihapaikka M koht, paik место.

sihaz/a ~ -z Lu = *sihalla*; *leed vahis koiraa sihaz* (sa) hakkad koera asemel valvama.

sihee Kett. K M S Lu J *sihee* K-AI. J *siχee* U *sihie* L *siχie* M P *sihe* M *sihhee* M S *sihhee* Kõ *siχχee* M *sihhee* Po Li *sihhee* Lu *siχχee* ~ *siχχee* Po *siie* [sic!] Kõ-Len. *siheg* I 1. sinna туда, там; Po *pantii sihhee kõikkõa, mitä õli* sinna pandi kõike, mida oli; Lu *ku on roojakas talo, sihee sikkiüp tširppuja i kloppija* kui on räpane maja, (siis) sinna sigineb kirpe ja lutikaid; M *evät tulõ kaugaa pojõv siχχee kuza tüttärikõd issuzivad* ei tule kaua poisid sinna, kus tüdrukud istusid; I *miä en tahton-nug jäääg siheg* ma ei tahtnud sinna jääda; S *sihee taaz lavvaa tağgaa isuttaaz ženixaa suku* sinna laua taha pannakse taas istuma peigmehe suguvõsa; Lu *mokoma aarikko, sihee välili pantii päre* niisugune hark, sinna vahele pandi peerg; I *siheg ramkoloisii tšimot tetševäv met-tä* sinna raamidesse teevad mesilased mett; 2. siia сюда, здесь; Lu *ženixaa suku jääp sihhee* peigmehe suguvõsa jääb siia; J *mitä millõõ tulit tšülmää sihee tooma* miks sa tulid mulle siia külma tooma?; J *vot med'd'e i pulm lõpup sihee* vaat, meie pulm lõpebki siia; I *mokoma kase on sihek tullug* sihuke on siia tulnud; I *azžaa ili issumaa tuõd siheg* kas asja pärast või tuled (niisama) siia istuma?; L *a teit tšen kutsõ sihie* aga kes teid siia kutsus?; M *i juoltii läsvälle: eittä sihee õlkõje pääle* ja õeldi haigele: heida siia õlgede peale (pikali). – Vt. ka *sinne*.

siheesee Kett. *sihiesie* L P sinna туда, там; P *sihiesie on kõrjattu näd'd'e sõtariisav* sinna on peidetud nende sõjariistad.

siheessaa M Li *sihheessaa* M *sihheessaa* Li *sihheessaa* Lu *sihheessaa* I *sihessaa* J-Tsv.

sihessaag I **1.** sinnani, sinnamaani до того места; Li *elä mee siheessaa* ära mine sinnamaani; **2.** seni, seniajani, siiani до тех пор, до сих пор; M *sihheessaa pie, kui jäätiib äntä* (muinasjutust:) seni hoiä (saba vees), kuni jäätiib; J *sihessaa johsi peräs, kuniz ep tavannu tšiin* seni jooksis järel, kuni sai kätte; Li *tämä elj kassen sihheessaa* ta elas seniajani siin.

sihhaa vt. *sihaa*.

sihhaasõõ M = *sihaa*; *paskapool tõi lahzõõ sihhaasõõ koirampoigaa* kurat tõi lapse asemele koerakutsika.

sihi/sä: -ssä ~ -ss Lu, pr. -зев Lu, imperf. -zi kahiseda (keema hakkava vee kohta) шипеть; *vesi sihizeb jo, nõizõp tšihumaa* vesi kahiseb juba, hakkab keema.

sihit/tšüssä (J-Tsv.), pr. -šün J, imperf. -tšüzin J = *sittšüssä*; *mee sauna, de vajõlt sõvad, a too täit sihitšüssä* mine sauna ja vaheta pesu, muidu siginevad täid.

sihit/šüssä J-Tsv., pr. -šün J, imperf. -tšüzin J = *sittšüssä*.

sihka, sihkka vt. *sika*.

sihs vt. *siiz*.

si vt. *siiz*.

siifka vt. *sifka*.

siiga vt. *siika*.

siigle vt. *sigla*.

siihe vt. *sihee*.

siika K-Ahl. Lu J (Li) -ga K-Set. -k Ra, g. -gaa Lu siig сиг; Li *kallaa püüzin: .. siikaa* (Len. 298) kala püüdsin: .. siiga.

siikkain vt. *sikain*.

siili K Lu-Must. J-Must. *Силу* Tum., g. -ii siil ёж; Lu *siili on kati suuruitta* (Must. 160) siil on kassisuurune.

siima Kett. K-Ahl. K-Set. P Lu Li J -m J-Tsv., g. -maa Lu J **1.** (piitsa)keel, -piug бечёвка, ремень (кнута); Li *roozgall on siima, sõlmõd on tehtü* piitsal on piug, (sellesse) on sõlmed tehtud; J *õlki varrõssi valõldõ, niitti siimassi si-tele* rl. õlg (= õlekõrs piitsale) varreks vala, niit keeleks seo; J *roozgaa siim om punottu opõizõõ jeviss* piitsa piug on punutud hobusejõhvi-(de)st; **2.** (õnge)nõör; (landi)nõör леса, леска; верёвка блесны; Lu *õngõd siima* ~ Li *õngi viit-saa siima* õngenõör, õngeridva nõör; J *uistõd siima* landi nõör. – Vt. ka *kulta-*, *õngi-*.

siini Len. K P M Lu Li Ra J vdjl I (Kõ S) *seeni* (Lu Li), g. -ee K Li J **1.** (mitmed riisikaliigid, eeskätt kaseriisikas, kollariisikas e. võiseen, tõmmuriisikas, männiriisikas jt. виды грибов, содержащие млечный сок, прежде всего волнушка, жёлтый груздь, чёрный груздь, горькушка и др.); M *siined õllaz mokomad,*

näiltä ku lõikkaat kannaa vällää, siis tuõp piimä riisikad on niisugused: kui lõikad neilt jala (= kannaa) ära, siis tuleb piim (välja); Li *kummalla griballa on piimä, se on siini. siini on rappia i hoikka semmoin, ja kuiva. siinee varsi on matala* kui seenel on piim, siis see on riisikas. Riisikas on rabe ja selline õhuke, ja kuiv. Riisika jalg on madal; M *siined, näitä ep süüvvä järkeä, kui metsässä toob, näitä piäp tšihuttaa i soolata* riisikad, neid ei sööda kohe, kui metsast tood, neid tuleb keeta ja soolata; J *siinet koortõkaa on õikõõ makus herkku* kaseriisikad koorega on õige maitsev kõrgutis; J *pehgonnallõ kazvovõt siined i gruzad* põõsa all kasvavad kaseriisikad ja kollariisikad; J *kõltõin siini* kollariisikas; J *harmaa siini* tõmmuriisikas; **2.** K M (mitmesugused pilvikuliigid виды сыроежек); **3.** seen (üldnimetusena) гриб; M *tšärpäzee siinen* kärbseseened. – Vt. ka *kahtši-*, *kanto-*, *karva-*, *kataga-*, *kupitš-*, *leppä-*, *pagan-*, *pihku-*, *piimä-*, *puna-*, *razva-*, *sika-*, *tšärpäzee-*, *valkõä-*, *või-*.

siinibotška M seenetünn бочка, кадка для грибов.

siinilännikko M seenelännik, -pütt бочонок, кадочка для грибов.

siinnä vt. *siinä*.

siinsamaz Lu Li *siinsa-maz* Ku **1.** (siin)samas, ühteage, samaaegselt в то же время, одновременно; Lu *inemin pajatab i pellaap siinsamaz, teep kõikõllaajõzõt figuriv, siis tälle jutõllaa, siä õdõd mutkikko inemin* (kui) inimene räägib ja samas vigurdab (mängib), teeb igasuguseid vigureid, siis öeldakse talle: sa oled vigurdaja (inimene); **2.** Li siinsamas тут же, здесь же, на этом же месте.

siintä J siit отсюда; *mee vällää siintä, kaukõpallõ* mine siit ära, kaugemale. – Vt. ka *siitä*. – Vt. ka *kas-*.

siinä K L P Lu Li -nnä L -n K U P M Kõ S Po Lu Li J I Ku *Siina* K-reg.₂ **1.** siin здесь, тут; Li *meil on siin ühs suku, kõikk mennää gorbaa* meil on siin üks sugu(võsa), kõik jäävad küüru; Li *paikallin inemin on see, tšen aina eläp siin, ühezä paikkaa* paikne inimene on see, kes elab aina siin, ühes kohas; J *siin õzrad õsõtaa, siin kagrad kaupõtaa* rl. siin odrad ostetakse, siin kaerad kaubeldakse; I *mitä sillõ siinä piäv* mis sul siit (siin) vaja on?; U *a vot kui siin alkaa* aga vaat, kuidas siin alata (= millest juttu alustada?); I *i siinä kõitšsi lõppuuv* ja (sellega) siin kõik lõpeb; Lu *siin õllaatš* siin ollaksegi (= see on kõik); J *siinj hanse ontši beda* siin ju (see) häda ongi; **2.** seal там; M *siin õlkõje päällä tämmää piti siinnüttää lahs* seal õlgede

peal tuli tal laps sünnitada; M *siin* *irmud*, *tänn armod* seal hirmud, siin armud; L *võdnõill õli suoja siinä* talledel oli seal (= ahju all) soe; I *sotinaD*, *siinä sotinoiza on mesi* kärjed, seal kärkegedes on mesi. – Vt. ka *siällä*.

siinäkka vt. *siinakka*.

siipi K-Ahl. L M Ja-Len. Lu Li Ra J (Kett. P Kõ vdj I), g. -*vee* M Lu J -*vie* L -*võd* Lu -*võ* J **1**. tiib крыло; L *kukkõ hüppii i siipiikaa plakuttii* kukk hüppas ja laksutas tiibu; M *kandaška õli niku tontti siipiikaa* kratt oli nagu tiibadega tont; M *lentii anõ üli järvee, tõkuttii anõ siivessä sulгаа* rl. lendas hani üle järve, pillas hani tiivast sule; Lu *tšempa harakkaa nõssi aitseipää kui omat siived* vs. kes (muu) tõstis haraka aiateibasse kui oma(d) tiivad; Lu *leppälinnul õllaa kahõt siivõd* lepatriinul on kahed tiivad; Li *nahkatiiro on siipijeekaa* nahkhiir on tiibadega; J *ku mill õltais sirkuu siived* rl. kui mul oleksid sirgu (= linnu) tiivad; J *linnuu siipi* linnu tiib; J *silmäd õltii siiveenallõ* rl. silmad olid tiiva all; **2**. (kala)uim плавник; M *kallaa siipi, mikä avitap kalalõdõ uijua* kala uim (on see), mis aitab kalal ujuda; Lu *on seltšä siipi i šokka siived* (kalal) on seljauim ja rinnauimed; **3**. tiib (tuuleveskil, esemeil jne.) крыло, лопасть (ветрянки, у предметов и т. д.); J *müllü tšeerteep siipiikaa* (tuule)veski keerutab tiibu; J *suurõll tuulõll müllü siived võissa menne kattši* suure tuulega võivad (tuule)veski tiivad katki minna; M *õli mokoma võimašina, siell õltii säämmezä siived* oli niisugune võimasin, seal olid sees tiivad (tiivikud); J *zakolrüzäll on siived sääsa(rüsa)*] (~ tõkkerüsal) on tiivad; Ja *aparan siipi on arvas verkos* [= *arvass verkoss*] (Len. 255) abara (abarovõrgu) tiib on (tehtud) harvast võrgust; Lu *noota siipi* nooda tiib; ■ J *müllüü siived* veskitiivamuster (teatav *sapana*-liniku tikandkiri). – Vt. ka *nahka-*, *sala-*, *vintta-*.

siipiin J-Tsv., g. -*zee* J tiivuline, tiibadega крылатый; с крыльями.

siira Lu, g. -*aa* Lu juust сыр. – Vt. ka *suura*, *sõdra*, *syuru*.

siiri J-Must., g. -*ii* kohev рассыпчатый. – Vt. ka *siiria*.

siirillää Lu J-Tsv. *siirillää* Lu -*ää* J **1**. siiris, turris, kohevil, püsti; siiri, turri, koheville нахолившись; Lu *katti on suuttunud, karvad on siirillää* kass on vihane, karvad on turris; Lu *kanal sulgat siirillää* kanal on sulded kohevil; J *kalkkun laski ännää siirillää* kalkkun ajas saba koheville (= lehvikuna laiali); **2**. sirakil, siruli врастяжку; J *anna nii, ett sapa siirillää* anna nii, et saba (on) sirakil.

siiriü Li J-Tsv. -*a* Ra, g. -*ä* J **1**. mure, jahune

(kartuli kohta) мучнистый (о картошке); Ra *tõin maamuna on siiria*, a *tõin on vezikaz mõni* kartul on mure, aga teine on vesine; Ra *siiria maamuna, siiria on parõpi, makuzapi* mure kartul, mure on parem, maitsvam; **2**. kohev (pudru kohta) рассыпчатый (о каше); Li *rooppa on siiria, jõkka suurim on erii* puder on kohev, iga tangutera on eraldi. – Vt. ka *siiri*.

siiroi J-Tsv., g. -*i* J niiske сырой; *siiroit sõpoit* kuivõtõta päivükkõizõz niiskeid rõivaid kuivatatakse päikese käes.

siirost'i ~ **siirosti** J-Tsv., g. -*ii* J niiskus сырость; *siirost'iz jõka vešš pilauв* niiskuses rikneb iga asi; *rihe seined om mentü siirostiss hõmõsõd* toa seinad on läinud niiskusest hallitama.

siirulliin M-Set., g. -*zõd* triibuline, vöödiline полосатый.

siiru-viirulliin Ra J -*n* Kõ-Len. siiruviruline, triibuline, vöödiline полосатый; Ra *süämmess siiru-viirulliin, päält kullaa karvalliin. luukka* mõist. seest siiruviruline, pealt kullakarvaline? – Sibul.

siis vt. *siiz*.

siištsi P Kõ J *siištsi* J-Tsv. *siištsi* J siiski, ikkagi всё-таки; Kõ *mie siištsi sinuu jätän* ma siiski jõuan sinust ette (= jätan sinu maha, seljataha); J *tein tüütä enepii muita, siištsi en kuulu kunni-aasõdõ* rl. tegin tõeld teistest enam, siiski ei peeta au sees (= ei kuulu lugupeetavate hulka).

siiz Kett. K U M Kõ Lu Ra J I -*s* K-Ahl. R-Eur. Lu-Len. Lu-Must. J-Must. -*z* Al. M-Set. -*zä* Lu-Len. *sii J siz* Kett. K U L P M Kõ Po Lu Li J I Ku *sis* K-Ahl. R-Lön. M-Set. Lu-Len. I Kr *siz ~ sise* K-Ahl. *sis* K-Sj. Kr *šihš ~ si* Kr **1**. siis тогда; J *on uus kuu õli siiz* lõbus aeg oli siis (= meie noorpõlves); J *sii jo tuli jürtsi-oomnikko* siis jõudis juba kätte jürpäevahommik; J *i sis kastõ-šmõtta tunnia kase murtšina tuli, siis piäp pereh süüttääg* ja siis kell kaksteist tuli (see) lõuna, siis tuleb perele süüa anda; Lu *kukkupilliä ahjos põlõtõttii, sis tuli vahva i naasti savipilli põletati* ahjus, siis tuli tugev ja ilus; Lu *kreslat tejjää semperässä, siis saab veittää einää i alkoa, sis kuurma saap tehä lad'd'assi* laamits tehakse (reele) seepärast, (et) siis saab vedada heina ja puid, (et) siis saab koorma teha laiaks; Lu *kuras piäb hiuttaa, terävä siz leev* nuga tuleb ihuda, siis saab terav(aks); Lu *ku kuu sünnüb, siz on uus kuu* kui kuu luuakse, siis on noor kuu; P *ku miez bõlõ koton, siz naizikoll on markkinad* kk. kui mees(t) pole kodus, siis on naisel laot; Kõ *se ku latõli entiziä eloja, ni siis sai nagra* (Len. 212) kui see pajatas (ladus lugusid) endisest elust, siis sai alles naerda; Lu

tšen meeb mehele vai koolõb, siiz itkõvad ääntü (kui) keegi läheb mehele või sureb, siis itketakse; **2.** siis, seejärel потом, затем; P *iestää duumaa, sis pajata* vs. enne mõtle, siis ütle; Kõ *sis häglättii, siis tšedrättii* siis soeti (lina), seejärel kedrati; Lu *tämä siz milldõ anti suuta, proššatimma* siis ta andis mulle suud, jätšime jumalaga; L *sis ko tultii tšerikossa, sis süöttii* siis, kui tuldi kirikust, siis söödi; P *a ko on perekosa lad'd'alõ lagotõttu, päivä kuivatab, siz arookaa ajaass kaarõdõdõ* aga kui heinakaar(ed) on kaarutatud (lialli laotatud), päike kuivatab (heina), siis aetakse (hein) rehaga kaaretiseks; J *eestä peze silmet, siiz vass issuu lavvaa tagaa* enne pese silmad, siis alles istu laua taha (sööma); Lu *kõrta tšümme tämä ain tšüsü, perää siis jo süäntü* (Len. 278) korda kümme ta aina küsis, pärast siis juba vihastas; **3.** (kui ...), siis (если ...), to; Lu *sutta ku peltšäät, siz metsää elä mee* vs. kui hunti kardad, siis metsa ära mine; Lu *ku piäb mennä l'uukumaa, sis piäp saaniikaa mennä* kui tuleb minna lõbusõitu tegema, siis tuleb saaniga minna; Lu *ruvõdõ ku revit poiz, siz nõizõb veri tulõmaa* kui rebid kärna ära, siis hakkab veri tulema; Lu *ku kana munnaa süüv, sis piäb nokkaa põlõttaa* kui kana sööb mune, siis peab nokka põletama; I *kõõs silmäd vaivatitii, siz lazzõttii veitee(see) kopeikka* kui silmad valutasi, siis lasti vette kopikas; P *tšähšääss, sis piäp tehä* (kui) kästakse, siis tuleb teha; **4.** siis (abisõna, partikkel) же (частица); J *jääkaa siis terveessi* jääge siis terveks!; Lu *tulõ siiz meile tule siis meile; P millin tämä õli siiz missugune ta siis oli?; K mi päivä siis tänännä on mis päev siis täna on?; U kui sis kangaz leev* milline (kuidas) siis kangas tuleb?; K *tahot siä siz mennä tälle* tahad sa siis talle (naiseks) minna?; P *se ennusab etti med'd'e talo põlõb vällää, vai siz müõ vanat kuolõmma* see enustab, et meie talu põleb maha, või siis meie, vanad, sureme; M *tšüütii eittsee, sis siäl õpizivad laulamaa vad'd'akkod'd'e lauluja* käidi õitsil, seal siis õppisid (nad) laulma vadjalaste laule. – Vt. ka *sitte*.

siita-sigla K-Ahl. sõel; sari (suur hõre sõel) сито; решето. – Vt. ka *sigla*.

siiti/ä M Lu Li J, g. -ä J **1.** selge ясный; Li *siitiä taivaz selge* taevas; Li *siitiä ilm, üvä ilm* selge ilm, hea ilm; **2.** kaine; karske трезвый; Lu *ku eb õdõ umalaz, siiz on siitiä* kui (inimene) ei ole purjus, siis on (ta) kaine; M *täm vähä kõdõz on siitiä vähe* (= harva), millal ta on kaine; Lu *ku on üvä inemin, eb reistaa, eb umalaz, epku siitiän* kui on hea inimene, (siis see) ei mürgelda ei purjus(päi) ega kainenena; Lu *mikä sii-*

tiäl on meeleez, se umalikkal on tšeeleez vs. mis kainel on meeles (= mõttes), see joobnud on keelel; Li *siitiä inemin* kaine inimene; M *siitiä iñehmiin on, kumpa eb joo viinaa* karske inimene on (see), kes ei joo viina; Li *sipo siitiä inemiñ* täiesti kaine inimene; **3.** puhas; puhta lõhnaga, värске чистый; свежий; Lu *siis tuõp sõpa siitiä, ku kujal kuivav. üvä haisu tuõv* siis on (tuleb) pesu puhta lõhnaga, kui õues kuivab. Hea lõhn tuleb; **4.** jahe прохладный; Lu *meil ku rihi on siitiä* küll meil on tuba jahe; Lu *teil siäl on siitiä, eb õdõ vari* teil seal on jahe, ei ole palav; **5.** mahe, pehme (ilma kohta) мягкий (о погоде); Li *tänävä ko on siitiä oomõnikko* küll täna on mahe hommik; **6.** mahedamustriline, pastelne (kanga kohta) с мягким узором, пастельный (о ткани); Li *kangaz võib õlla siitiä. jot ku ned õllaa üväd mokomat kukad, eb nii väsütä silmiije* kangas võib olla mahedamustriline. Et kui (mustris) on need niisugused ilusad lilled, (mis) nii ei väsita silmi. – Vt. ka *sipo-* – Vt. ka *seltšä*.

siitiä-meez J-Tsv. kaine (mees, inimene) трезвый; *siitiä-mees kõnsait eb mee tõisiika riitoo* kaine (inimene) ei lähe kunagi teistega riidu.

siitnik/ka¹ K -k J-Tsv., g. -aa: -a J püülileib, peenleib пеклеванный хлеб, разг. ситник; J *lidnõs saab imossi süüvve siitnikka* linnas saab püülileiba isu pärast süüa; K *süöttiväv, siitnikka leipä suur tuotii i kofti üvä* (nad) söötsid (meid), suur püülileib toodi ja hea(d) kohv(i).

siitnik/ka²: -k J, g. -aa luga (rohttaim) ситник.

siitnikkaleipä M = siitnikka¹.

siit/ta: -t J-Tsv., g. -aa J (piima)kurn, -sõel цедилка; *lazz piim läpi siitaa* lase piim läbi kurna; ■ *siit vihм* peenike vihм, uduvihм, seenevihм. – Vt. ka *siivetnikka*.

siit/sa vt. *sittsa*.

siit/sa-meno M riidekaup ткань, материал; *tehkaa ühtä vaassaa vähäp arššinaa (siit/sa-meñnoa ku mentii õssamaa)* (kui mindi riidekaupa ostma, õeldi:) lõigake (tehke) arssinast üks vaks vähem.

siit/tä K-Ahl. L -t Kõ S J -ttä K-AI. M Lu Li J-Must. I Ku -tte Li J-Tsv. -tt V J-Tsv. I **1.** siit отсюда; K *johsõvad tõisee rihee vällää siitiä* (Al. 19) jooksevad teise tuppa, siit ära; Li *mee siitiä poiz* mine siit ära!; Lu *luikod mentii jo siitiä poiz* luigid läksid juba siit (= meie kandist) ära; I *siit üli tee minnua võdõttii* siit üle tee mind kositi (võeti naiseks); J *siit alki tee* siit algas tee; V *siit narvaa õikõa tie kahštšümmet kahõsaa virstaa talvitiellä* siit Narva (on) otsetee kakskümmed kaheksa versta talveteega; I *lavõzõd õlivad vot kui siitiä i siheg* lavatsid

(= elutoa seina külge kinnitatud pikad pingid) olid (ulatusid) siis vaat kui siit ja sinna; S lähetteti siit tsüläss vällää (ta) saadeti siit külast välja; J siitt maalt ~ siitte maalt (~ täält maalt) siit maalt (= siit kandist); Ku siä etsi siitä samassa, a miä meen kallassa müütälä ettsimää sa otsi siitsamast, aga mina lähen mööda kallast otsima; 2. sealt оттуда; Li tämä võtti siitte, kuza böllu rissää tehnu perennainõ päälle, siitte võtti (uskumusest:) ta (= kratt) võttis sealt, kuhu (kus) perenaine polnud risti peale teinud, sealt võttis; Kõ lehmäd meniväd üli siit lehmäd läksid sealt üle; I siittä uhzõssa mennäg (tuleb) sealt uksest minna; 3. sest (et) потому что, так как, ибо; J õõ siälä, kunis miä sillõ juttõn; siittä iroda tahab sitä lassa tappa (Must. 151) (evangeeliumist:) ole seal (= Egiptuses), kuni ma sulle ütlen; sest (et) Herodes tahab seda last (ära) tappa; J siittä kuza ted'je üviüs on, sielä on ted'je süä kaasa (Must. 156) (evangeeliumist:) sest kus on teie vara, seal on ka teie süda. – Vt. ka siintä, siältä. – Vt. ka kas-.

siitüssaa Lu siitt/ässaa P Li -essaa J -äsa P Lu -õsaa Lu -saa P Lu siits/aa ~ -a Lu seitsaadik, siitpeale, sellest (ajast) peale, sellest alates, sellest möödas с тех пор, с этих пор, с (э)того времени; P sõta-aikan tulin viruosyõ i siittä-saa õlõn viroza sõjaajal tulin Eestisse ja seitsaadik olen (= elan) Eestis; J kõrt karasin, siitessaa hülkez meilee tsäümess kord karistasin, siitpeale lakkas meil käimast; Lu siittä-saa ku miä mälehtän mañu seitsaadik, kui mina mäletan, (on lambatalle ikka hüütud) m.; P siittä-saa tüttärikkõin nõisi jõka päivii ize sukõmaa päätä sellest ajast peale hakkas tüdrukuke iga päev ise pead kammima; Lu siitsa nõistii sopuzassi elämää sellest alates hakati leplikult elama; Lu minun aikaan õli kursileipä, siitsaa on aikaa jo kuuštšümme kahsi vootta minu (elu)ajal oli (veel) pulmaleib, sellest on aega (möödas) juba kuuskümmend kaks aastat; Lu kuus vootta jo on takaz siittä-saa, ku isä kooli juba kuus aastat on sellest tagasi, kui isa suri; Lu pal'lo aikaa on siittä-saa sellest on palju aega (möödas). – Vt. ka siältessaa.

siitüü M Lu Li, pr. -vün M -ün Li, imperf. -tüzin M Li 1. fig. ennast tuulutada v. värskendada, meelt lahutada; veidi puhata v. hinge tõmmata проветриваться, -ться, развеваться; перевести дух, передохнуть; Lu inemizel ku on tuska, siz jutõllaa: mee hot' siitüümää kui inimesel on mure, siis öeldakse (talle): mine vähemalt ennast tuulutama; Lu miä kahtõõ talloo pääzen siitüümää, paikal tuskaa tukõhtuun (pimedavainimese jutust:) kahte tallu pääsen ma

meelt lahutama, (ühel) kohal (= ainult kodus olles) lämbun tuska; Li meemmä vähänaigassi siitüümää. a kujalla müü siitüümää i tuultaumma läh(e)me väheks ajaks hinge tõmbama (= teeme töös väikese vahe). Aga väljas (olles) me veidi puhkame ja tuulutame end; 2. kaineneda, kainenestuda, kaineks saada отрезв/ляться, -иться; M mee vähäkkõizõõ siivvi mine kainene veidi!; 3. toibuda (näit. vingumürgistusest) очнуться; ■ Lu sauna siitüü ving on saunast välja läinud.

siitü/üssä: -ssä Li, pr. -ün, imperf. -üzin kaineneda, kainenestuda, kaineks saada отрезв/ляться, -иться; nämä siitüstii nad (= jooanud) said kaineks.

siivlata M Li (Lu) -õtõ Li -õt J-Tsv., pr. -aan, imperf. -azin: -õzin J 1. koristada, puhastada приб/ирать, -рать; Li kõig õllaa müllin-mällin, siivamatta kõik on pilla-palla, koristamata; J praaznika eell nõizõmm riht siivama püha(de) eel hakkame tuba koristama; Li rihi õli siivõttu üvässi, vaa maad õltii pesemättä maja oli hästi koristatud, ainult põrandad olid (veel) pesemata; 2. puhastada, puhtaks teha; puhtaks pesta чистить, вы-, мыть, вы-; M raskaz õli siivata puisia lühtšikkõita raske oli puhtaks pesta puust lüpsikuid; Li piimäpata piäp siivõtõ. kapussa-astia piäp siivõtõ. liha-astia piäp siivõtõ. kõik tahtovat siivõmissa piimapott tuleb puhtaks pesta. Kapsatünn (= hapukapsad) tuleb (pealt) puhastada. Lihaastja tuleb puhastada. Kõik tahavad puhastamist; Lu ku näтели meev, sis taas siivõttii kui nädal läheb mööda, siis taas puhastati (hapendatud kohupiima pealiskihiti). – Vt. ka siivoa, siivoossa, siivota, siivüttää.

siivetnik/ka Lu, g. -aa Lu = siitta; siivetnikaa-ka siivettää piimää kurnaga kurnatakse piima. **siivettä** (Lu), pr. -en, imperf. -zin = siivittsää.

siivittsää Ra -tsä J-Tsv., pr. -sän Ra -sen J, imperf. -sin Ra J kurnata цедить, про-; Ra lehmää piäb lühsää i perä piäp piimä siivittsää lehma peab lüpsma ja pärast tuleb piim kurnata; Ra sis valõttii siglaa, siivittsetii, puzõrtattii lesemed vällää siis valati (hapendatud kaerajahuleotis) sõelale, kurnati, kliid pigistati kuivaks.

siivlo Lu Li J-Tsv., g. -oo J 1. puhtus, kord чистота, опрятность, порядок; J kassem Perez böõ miltäisstsi siivoa: lahzõn, neettii on rägäkkaaõ siin peres pole mingisugust puhtust: lapsed, needki on tatised; J kase talo millõ nii näütüü, siäll on itšiin siivo ja puhisuz see talu nii meeldib mulle, seal on alaline kord ja puhtus; Lu eb õõ mittä siivoa siivottu ei ole (üldse) puhastatud (= on must, puhastamata); Lu kõik siivod on siivomatta ja kõig äzzõd on tetšemättä kõik (koristamised) on koristamata ja

kõik asjad on tegemata; **2.** puhas, korralik, siivus чистоплотный, опрятный; *J siivo inimin* puhas inimene. – Vt. ka *siivu, siivukaz, siivuuz*.

siivola J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J puhastada, koristada, kasida; korrastada чистить, прив/одить, -ести в порядок; *siivo rihi* korista tuba!; *siivo nenāz* pühi oma nina puhtaks (kasi oma nina)!; *tuõt rihe, siivoga jalgõd* (kui) tulete tuppa, pühkige jalad puhtaks!; *siivoga ize ent* kasige (~ korrastage) end! – Vt. ka *siivata, siivoossa, siivota, siivüttää*.

siivolla Li Ra J-Tsv. -aa J-Tsv. **1.** korralikult, kombekalt, viisakalt, siivsalt порядочно, прилично, акуратно; Ra *oija õma nahkaa, elä siivolla* hoia oma nahka, ela korralikult; *J ehiti siivollaa, ved võõrõzi lähed* rõivastu korralikult, lähed ju võõrusele; *J tämä vooþše ep tunn siivollaa pajatta* ta ei oska üldse viisakalt rääkida; *J ku nõissa siivollaa ettsimä, ni kül i sala-paikõss levvetä tsättee* kui hakatakse korralikult otsima, küllap siis leitakse ka peidupaigast kätte; **2.** päris(elt), täiesti совсем, вполне; *Li miä siivolla em pääznu sinussa perille* ma ei saanud sinust päris(elt) aru; **3.** fig. korralikult; kõvasti, väga порядочно, очень; *J taita siivolla väsi, ku nii hörizeb magat* väsis vist väga ära, kui nii noriseb magada.

siivollin Li (J), g. -zõõ korralik, siivus, loomulik, viisakas порядочный, естественный, вежливый; *Li siivollin inemin* korralik inimene; *J õlisit koollut siivollisõõ surmaa* oleksid surnud loomulikku surma. – Vt. ka *siivullin*.

siivo/ossa: -ss J-Tsv., pr. -on, imperf. -ozin = *siivoo*; *tüü tait kõnsait ett siivoo riht, ku teill on jõka paikõõs põllüä täinõ* te vist ei korista kunagi tuba, et teil on kõik kohad tolmü täis.

siivo/ta M -tõ Lu, pr. -on M Lu, imperf. -zin M Lu = *siivoo*; M *perennaizõõ piti rihet siivota* perenaine pidi toad koristama; M *vil'aa siivo-taz, õlgõd vällää puissaaz* vilja puhastatakse, õled puistatakse välja; *Lu piäp siivotõ, siiz on puhassuz* tuleb koristada, siis on puhtus; *Lu kõig azzad õllaa torisemättä, siivomatta, a ize on siäl i tääl* kõik asjad on tegemata, koristamata, aga ise on küla peal (siin ja seal).

siivotoi J-Tsv., g. -i J = *siivõtoi*.

siivotuz J-Tsv., g. -hsõõ: -zõ [sic!] J puhastus чистка, уборка; *praaznikaa eell piäp tehhe pikkõrain siivotuz* pühja(de) eel tuleb (majas) teha väike puhastus.

siiv/u Lu, g. -uu = *siivuuz*.

siivuk/az: -õz Lu, g. -kaa puhas, puhtust armastav; korralik, siivus чистоплотный; *minu miñja on siivukõz* minu minia on puhtust armastav. – Vt. ka *siivo*.

siivullin M, g. -zõõ = *siivollin*; *täm on mokom perennaa, etti tämmää tsäessä siivullissa lei-pää kõrtaid et söõ* ta on niisugune perenaine, et tema juures (tema käest) ei söõ sa kunagi korralikku leiba; *kooli siivullissa surmaa* suri loomulikku surma.

siivuluz: -z (Lu), g. -u puhtus, kord чистота, порядок; *eb õõ siivoo mittää, siivutta, prokutoo nain* ei ole mingit korda, puhtust, korratu naine. – Vt. ka *siivo, siivu*.

siivõtoi Li J-Tsv., g. -i J **1.** must, räpane, kasmatu, korratu нечистоплотный, неопрятный; *Li siivõtoi nainõ* räpane naine; **2.** J siivutu, sündsusetu, ebaviisakas неприличный. – Vt. ka *siivotoi*.

siivüt/tää Lu, pr. -än, imperf. -in Lu = *siivoo*; *pezin miä siivütin jõka paikaa* ma pesin, puhastasin iga kohta; *miä izzee ent nüd ei saa siivüt-tää* (pimeda vanainimese jutust:) ma ise ei saa end nüüd (enam) kasida.

siüüt/tää Li, pr. -än Li, imperf. -in värskenda-da, ergutada освеж/ать, -ить, ободр/ять, -ить; *miä vähäine sinnua veekaa siütän. võtan suh-hõõ, pruuskaan sinuu päällee vettä, siiz vesi sinnua siütäv* ma värskendan sind pisut veega. *Võtan (vett) suhu, pritsin sinu peale vett, siiz vesi värskendab sind.*

sijañle Ra -je Lu: Ra *severnõi sijañe, siiz tääp säät, tuulta ja tormia* (kui on) virmalised, siis (see) ennustab halba ilma, tuult ja tormi; *Lu severnoje sijañje, taivas sõtii tääv* (kui on) virmalised, (siis) taevast ennustab sõdasid.

sijõ vt. *siõ*.

sika Kett. Ränk K L P M Kõ S Lu Li Ra J I Ku (vdjL R Ja Ma) *sigga ~ sihkka ~ sihka* Kr *Cúka* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Cucka* Pal.₂ *Cuka* Tum., g. *sigaa* Kett. K L P M Lu Li Ra J I *siğgaa* M Kõ S Ja I *siga* свинья; Kõ *siğgaa õsan i sika teep pieniä põrsai* ostan sea ja siga toob (teeb) väikseid põrsaid; M *mõnikkaal sigal on nell'itõõõšimii nännii mõnel seal on nelteist nisa*; M *sika õli i kahs sigaa poikaa* oli siga ja kaks põrsast; M *sika rõhgäv* siga rõhib; M *sika tõñkaab maata, neñnäakaa* siga tõngub maad kärsaga; M *sigal on arjassõõ* seal on harjased; M *meil sikkoo ep kaitsõttu, jõka peremeez piti kotonn* meil sigu ei karjatatud, iga peremees pidas kodus; *Lu siä õõõ juumarätte, sinnua saab viijjä sigakaas karsinaa* sa oled joomakalts, sind võib seaga (ühte) sulgu viia; *J võtõtaa si-gass veri, tehää kakku mokoma vereekaa, pan-naa ahjoo* võetakse (tapetud) sealt veri, tehakse kakk, niisugune verega, pannakse ahju; *J karjõ on suuriõ sikoõ, a tõin on sigaa põrsait* rl. on kari suuri sigu, aga teine on seapõrsaid; M *loh-*

mip süüvvä niku sika lohmib süüa nagu siga; *Kõ se on täünn niku sika* see on täis (= purjus) nagu siga; *Ra niku sika, kagla oy karjkaa, ühsluün* nagu siga, kael on kange, painedumatu (ühest luust); *Lu meez ja nain on sika ja sitta* kk. mees ja naine on (nagu) siga ja sitt; *J eletä niku sigat pahnaz* elavad nagu sead pahnas; *Lu lottukõrva sika* on üvvää sukkua lontkõrv siga on head tõugu; *M taitaa puuttu sõlmu sika, ep kazva sinne nii tänne, izzee sööv, a ep kazva* vist juhtus (meile) kidur siga, ei kasva sugugi, ise sööb (küll), aga ei kasva; *Ra sell õllaa tsäed roojaz niku sigaa jalga* sel on käed mustad nagu sea jalad; *S Lu mettsä sika* metssiga; *Lu emikko sika ~ sika emikko* emis, emasiga; *Lu sika kulli kult, isasiga; Li naitõttu sika* kohitsetud siga; *M sigaa poika ~ sika poika* seapõrsas; *K sigaa nenä* sea kärss; *J sigaa arjõ* seaharjas; *J siga rakko* seapõis; *Lu sigaa sappi* seasapp; *K sigaa liha* sealih; *I sigaa razva* searasv; *Lu sigaa pekki* seapekk; *M siggaa rooka* seasõök; *I siggaa roho* soovõhk, seavõhk; *Lu sika karsina ~ sigaa karsinõ* seasulg; *Lu sika kaukalo* seaküna; ■ *L se on sigaa suku* see on halb suguselts (= need on halvad inimesed); *Lu tšen sitä tahov, ku tämä on tšihuttanu sigaa rookaa* kes seda tahab, kui ta on keetnud halva toidu (on keetnud seasõöki); *M tām on siggaa rookaa* tehni tal on kõik segi nagu puder ja kapsad; *J sigaa sorkk* seasõrg (sõlm). – Vt. ka *emikko-, emä-, isä-, kulli-, meespool-, mettsä-, peen-, suku-, sõlmu-, tšezikko-*.

sika-emä Ra emis свиноматка; *mill õli sika-emä, kahõsaa põrass tetši* mul oli emis, tõi (tegi) kaheksa põrsast.

sika-faabrikka M seafarm, seavabrik свиная ферма, свиная фабрика; *ñežnovaza on sika-faabrikka* Nežnovos on seafarm.

sikain M Lu Ra J (Li) -nõ Li *sikkain* (Lu) *siikkain* (Li), g. -zõd Lu Li Ra hämm (väike piklik heinakuhilas) omēt (небольшая продолговатая копна сена); *Lu einä kuivi, panna* *sikazill ehtši saattoil* hein kuivas, (siis) pannakse hämmudesse või saadudesse; *J viihkuri raiskõs kõik sikaizõd* vihur lõhkus kõik heinakuhilad; *Ra kuivõitõttii vähäzee i sis pantii sikaizilõ morriuma*, *sis päivää kõlmõd õltii sikaizill* (ristikut) kuivatati natuke ja siis pandi hämmudesse (aeglaselt) kuivama, siis kolm päeva oli hämmudesse; *Ra einä sikain* heinakuhilas, -hämm. – Vt. ka *einä-*. – Vt. ka *tšikainõ*.

sikakanõrva P sookail болотный багульник, дикий розмарин; *klopirohho (vai sikanõrva), tämä haizõv kõvassi* sookail (ehk seakanarbik), see lõhnab tugevasti.

sikakarjušši M seakarjus свинопас. – Vt. ka *sikuri*.

sikakarsina Li seaaedik, -sulg свиной загон; *se on tehtü semmoinõ, sikakarsina, i vazikka* võib õlla karsinaz see on tehtud niisugune, seaaedik, ka vasikas võib olla aedikus. – Vt. ka *siggaakarsina*.

sikamarja K Lu Li leesikas, seapohl толокнянка; *Lu sikamarjad, ne süäämessä valkaad* leesikad, need (on) seest valged. – Vt. ka *siggaamarja, siggaapoola, sigaa-poolaz*.

sikameez: -iez L siga mees, alatu inimene подлый человек, свинья; *seittsemäiz on sikamiez* rl. seitsmes on siga mees.

sika/nõ Kõ sikan Ränk, g. -zõd = *sikain*.

sikapoika Ränk M = *sigaa-poika*.

sikarakko M seapõis свиной (мочевой) пух; *ruuzolõd pantii pääle* *sikarakku* roosile pandi peale seapõit.

sikasiini K tömmuriisikas чёрный груздь.

sikatauti (I) seatõbi, kõrvasüljenäärmerõletik, parotiit (sigadel) заушница (свинка); *sikatautiloil, näillä algap kurkkua vaivattaassag* seatõvega, (siis) hakkab neil (= sigadel) kurk (= kael, kõrvatagused) valutama.

sikaumalla (M), hrl. pl. -ad pruun ristik, murd. maahumal, punatõverohi тёмнокаштановый клевер.

sikkain vt. *sikain*.

sikkiüssä vt. *sittsiüssä*.

sik/ko [?] Lu, g. -oo (nooda pära, lõpp, tipp самый конец мотни невода); *saatõi perä õttsa on sikko* (nooda) pära kõige viimane ots on s.

sikoipäivä Ra sigadepäev, sigadepüha день свиней, свиной праздник; *sikoipäivä õli uusvoosi* sigadepüha oli uusaasta.

siko-lautta K-Ahl. = *sigaa-lautta*.

sik/ori ~ **-kori** Li, g. -orii Li sigur цикорий; *kõig oovošsit saap panna isutaizõssi: i borkkõnõ i kapussa, lanttu, fõklä, sikori* kõiki kõõgivilju saab panna ruudiks: nii porgand(it) kui kapsas(t), kaalikat (kaalikas), peet(it), sigur(it).

sikurli M Lu Li J (Ku), g. -ii J seakarjus; lambakarjus свинопас; овчар, чабан; M *sikuri sikkoo vahiv* seakarjus valvab sigu; *Lu sikuri, tšen sikoja tsäi karjaz; a meil jutõltii sitä toož lammakarjušši* seakarjus (oli see), kes käis seakarjas; aga meil õeldi seda ka lambakarjuse kohta (sest lambakarjus valvas ka sigu); *Ku oli zemskaa miko ellääs sikurinna* oli Zemsko Miko ükskord lambakarjuseks. – Vt. ka *sikakarjušši*.

sikušk/a Ränk M, g. -aa sikuska, sikuti (kahe

konksuga õng) блесна, сикуша; M *õntšias kaļloo sikuškalla* sikuskaga õngitsetakse kalu.

silak/ka K-Set., g. -aa silk, soolaräim солёная салака, салакушка. – Vt. ka *griiba-*.

sil'di vt. *seldi*.

silil/sellä: -sell J-Tsv., pr. -tselen: -tseen J, imperf. -tselin J frekv. silitada, paitada гладить, ласкать; *tuõ, armõs, kainõloo, miä sinua silitteen* tule, armas, (mu) kaenlasse, ma paitan sind.

sil'ittäjä (R), g. -ää silitaja, paitaja *siliässä päässä sil'ittäjä* (itkust:) (mu) sileda pea silitaja.

silütü/z J-Tsv., g. -hsee: -see J = *silotuz, silitüss* *živõtu-tši suvav* silitamist (silitust) armastab loomgi.

sil'ia J-Tsv. (R) -liä J, g. -iä J sile, libe гладкий; R *eltieni enne ...*, *siliässä päässä sil'ittäjä* rl. mu hell ema ..., (mu) sileda pea silitaja; J *seelt tõi sugaa sulliaa, sigaa arjassiiss sillia* rl. sealt tõi soa libeda, seaharjastest sileda.

silki Ra J-Tsv. I, g. -ii Ra J I. siid шёлк; J *kats mi ñeeñoi ma'eri, niku silkki* vaata, missugune õrn riie, nagu siid; Ra *silmit silkile sitõlin* rl. silmad siidiga (= siidratiga) sidusin; 2. J-Tsv. loor вуаль; 3. pael, lint лента, ленточка; I *silki õli kassaza* pael oli patsi pununud; I *silkid ripussaaz dugaa päälee, kõittäsi oppõds kenasit tehäz* (pulmade ajal) riputatakse linnid looga külge, hobused tehakse kõik kenaks; I *ajjaas lehmäv, kañnee vittsojekaa, sis kane vitsad isuttaas kanavaa, silkkiijekaa* (jüripäeval) aetakse lehmad (karja), nende vitstega, siis torgatakse need vitsad kraavi püsti, (koos) lintidega.

silkkuvõrkk Lu räimevõrk сеть для ловли салаки.

silaa-alu/z M -s M-Set. = *sillanaluz*.

sillanalt põranda alt из-под пола; *sillanalt hüppäz iiri* põranda alt hüppas hiir (välja). – Vt. ka *alta, nalta*.

sillanaluz Lu I põrandaalune, (väike) kelder (põranda all) подпол, подполье; I *tuõõ akamuhsõssa, näilä sillanaluz avattug, valõttuk sinneg vettä* tulen küünist, neil (= lastel) põrandaalune avatud, valatud sinna vett.

sille L sellepärast поэтому, потому; *tätä leiväv, sille tämä i reäku* teda peksti, sellepärast ta karjuski. – Vt. ka *sillä, siltää, sinnez*.

silme vt. *silmä*.

silla vt. *silta*.

sillõ/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J sillutada мостить, вы-.

sillä K-Ahl. K-AI. L M I. sellepärast поэтому, потому; M *vargasin sõrmussõõ, sillä miñnua ajõttii taikkaa* varastasin sõrmuse, sellepärast

aeti mind taga; K *siz tütärikoõ isä juttõõb esto: mitä siz viel kokkasõnoilla pajatad; sillä müõ emmä mõissanuttši mitä siä pajatid* (AI. 11) (kosjaskäigust:) siis tüdruku isa ütleb (kosjajatele), et: miks (sa) siis veel vigurisõnadega räägid; sellepärast me ei mõistnudki, mida sa rääkisid; 2. sest (et) потому что; L *lina on ilõza, sillä linalla on sini-kukkaad* lina on ilus, sest (et) linal on sinised õied; L *johzin, sillä minua ajõttii takaa* jooksin, sest (et) mind aeti taga. – Vt. ka *sille, siltää, sinnez, sissi*.

silläin Li, g. -zee rammus, lihav (looma kohta) сытый, отъевшийся; *silläin vazikka* rammus vasikas.

sillää J-Must., g. -ä selge ясный; *sipo sillää, sipo siitiä* (Must. 182) täiesti selge, täiesti kaينه (orig.: selvän selvä).

silmii vt. *tseero-*.

silmiällä J-Tsv. silmili ничком, лицом к земле; *lezip silmiällä maaz* lamab silmili maas.

silmii/n J-Tsv., g. -zee kargias, kärjetaoline, sombuline ячеистый.

silmikko vt. *üfos-*.

silmillin vt. *esi-*.

silmivarnikkõ (P) käterätik (näo pühkimiseks) полотенце (для вытирания лица); *silmivarnikkõd i tsäsiivarnikkõd ain õlõzivat puhtaad* (vaata, et näo-) ja käterätikud oleksid alati puhtad. – Vt. ka *silmärätte, silmärätti*.

silmkar/va: -v (J-Tsv.) silmaripse ресница; *mikäle mešaitõp kattsoa, tait silmkarv tseertüs silmä* miski segab vaatamist, vist silmaripse keerdu silma. – Vt. ka *silmäripsi*.

silm-la/ki J-Tsv., pl. -gõõ J = *silmäkatto*; *nõsa silmk-lagõõ ülez* tõsta silmalaud üles.

silm/o K-Ahl. (Li-Len.), g. -oo = *silmu*; Li *silmoa müü emmä pütänüt [= pütätänüd?]* silmu(sid) me ei püüdnud.

silm-silm/ältä: -elt J-Tsv. silm silma vastu, silmitsi лицом к лицу, один на один (в случае очной ставки). – Vt. ka *suu-suulta*.

silm/u Lu Li Ra J Ku, g. -uu Lu Li J Ku silm, silmutkala многога; J *silmu sveežõltaa om makuz* silm(ukala) värskelt on maitsev; J *miltäin silmu sillõ parõp näüttiis, žaaritõttu vai kaptšutõttu* milline silm(ukala) meeldib sulle rohkem, praetud või suitsutatud?; Lu *laukaa suuza püvvettii silmu* Lauga (jõe) suus püüti (ennemalt) silmu(sid); Li *silmu* mõrtõika püüvvetää silmu(sid) püütakse mõrdadega; J *silmuu mõrrav, nee on päreiss tehtü silmumõrrad, need on peergudest tehtud*; Ku *silmuitõ püüvvetäss puu-mertoika* silmusid püütakse peergmõrdadega. – Vt. ka *silmo*.

silmutkala Lu = *silmu*.

silmumõrta Lu Li -õ Lu (peergudest) silmumõrd *верша* (для ловли миноги); Lu *silmumõrtõ*, *muuta kallaa püüvvetää võrkkoil, noottiil, rüsil* (silmude püügiks on) silmumõrd, (aga) muud kala püütakse võrkudega, nootadega, rüsadega; Li *silmumõrta, tämä on peen silmumõrd*, see on väike; Lu *silmumõrtojekaa püüvvetää vallõz veez ja jõkiloiz, meres tämäkkaa et saa püütää* silmumõrdadega püütakse (jääst) vabas vees ja jõgedes, meres nendega (sellega) ei saa püüda.

silmu-piirga (J-Tsv.) silmupirukas *пирог с миногой*; *võta pala silmu-piirga* kaas võta tükk silmupirukat kaasa.

silmurüsä (Lu Ku) silmurüsa (võrkumõrd silmupüügiks) *мережа* (для ловли миноги); Lu *silmuja silmumõrtojekaa ennee püvvettii, nüt püüvvetää silmurüzääkkaa* silmusid püüti enne silmumõrdadega, (aga) nüüd püütakse silmurüsaga; Ku *silmurüzät kera on* ka silmurüsad on (olemas).

silm-võd'dõ J-Tsv. silmasalv *глазная мазь*.

silmä Kett. K-Ahl. K L P Ke M Kõ S Po Lu Li Ra J I (R-Eur. R-Reg. Ku) -m Ra J-Tsv. Kr *sillme* Kr *Сильмэ* K-reg.₂ *Сильме* Pal.₁ Ii-reg.₁ *Сильмя* Pal.₁ *Силма* Tum., g. -mä Kett. P M Lu Li Ra J I. *silm* (nägemisorganina) *глаз* (organ zrenija); Lu *teill on kõikil nenä kahõõ silmää väliz kk. teil kõigil on nina kahe silma vahel*; Lu *mitä silmäd eväd näe, sitä süä ep tää vs. mida silmad ei näe, seda süda ei tea*; Lu *katso silmill, elä kõrvill vs. vaata silmadega, ära (vaata) kõrvadega*; Ra *õma silm on kunikõz vs. oma silm on kuningas*; J *silmä on ruumõ tšüntteli vs. silm on hinge peegel* (silml on keha küünal); Lu *tõizõõ silmää näev rika, a eneltä i irttä v näe vs. teise silmas näeb puru (= pindu), aga endal(t) ei näe palkigi*; M *nurmi on silmä, a metsä on kõrvä vs. nurmel on silmad, aga metsal on kõrvad*; J *kahs vell'ä üli õrrõõ vahitaa i hüpitää, a tõin tõiss eväd tunnõ. se on silmeo mõist. kaks venda vahivad üle õrre ja hüpevad, aga teineteist ei tunne? – Need (see) on silmad*; Ra *silmä silmää vassaa, ammõz ampaa vassaa vs. silm silma vastu, hammas hamba vastu*; Lu *täll õltii silmät täünnää tšüüneliitä* tal olid silmad täis pisaraid; Lu *ain on silmäd märjäv aina on silmad märjad (= pisarais)*; Li *mill meni õkkain silmää* mul läks (vilja)okas silma; Lu *kaõ kazvap silmää, silmijee* kae kasvab silma, silmadesse; Lu *panõ silmät tšiin pane silmad kinni*; Lu *makkaap silmäd avõõ magab, silmad lahti*; Lu *katsop silmät piirullaa* vaatab, silmad pilukil; M *pani atskad silmiile* pani prillid ette; Lu *silmää ümpäri on valkulain* silma(tera) üm-

ber on silmavalge; J *vai siä õõt silmiitt (sõkka), ku d [= ku ed] näe kas sa oled silmitu (pime), et ei näe?*; Lu *viikhuri põllütäv liivaa, nät ku tuiskaab liivaa, nii silmet sõkkaab* vihur keerutab (tolmutab) liiva (üles), näe, kuidas tuiskab liiva, nii pimestab silmad; M *vähäkkõizõõ silmäd märttüziväd, i meni uni üli silmad* vajusid väheke(seks) kinni, ja uni läks(ki) üle; Ra *miä tänävä koko üüt en maganud i silmää tšiin en pannud* ma täna terve õõ ei maganud ega saanud silma kinni; Lu *tämä silmäd on ühtä-päättä tširjaz* ta silmad on ühtepuhku raamatus (= ta aina loeb); M *õmil silmiill näin, se õli nii äzza* oma silma(de)ga nägin, (et) see asi oli nii; Lu *piäv õitaa niku ommaa silmää* (seda) peab hoidma nagu oma silma(tera); Ra *silmäll kattsõa õli kõlmõd metraa* silmaga vaadates (= silma järgi) oli kolm meetrit; P *miä näin silmii müö, etti tämä petti* ma nägin silmadest, et ta valetas; P *tämä tetši suurõt silmäd* ta tegi suured silmad (= ta imestas); P *mie tämää päälie vaatan, kõik silmiikaa sein, nii kõvassi õli iloza* ma vaata(si)n tema peale, lausa silmadega sõin, nii väga ilus oli; P *mene minuu silmiiss välillä* mine minu silme alt ära!; P *mie sinua en taho nähä silmää õitsaza* ma ei taha sind silmaotsas(ki) näha; J *tätä silmiistši en salli* ma ei salli teda silmaotsaski; Lu *se lahs kazvap silmää nähöz* see laps kasvab silma nähes; M *ootõlin, väzütin silmäd ootõõza* ootasin, väsitasin silmad oodates; Ra *jurma meez, näep karrua mettsäz i silmää ep plikut* julge mees, näeb metsas karu ja silma(gi) ei pilgutata; P *sõimaz minua suut silmät täüneä* sõimas mul suud silmad täis; M *näd nii õli äppiä, etti en täätännü kuhhõõ silmät panna* näed, nii häbi oli, et ei teadnud, kuhu silmi panna; Ku *ep sill oo häppiäät saop kahes silmäv* ei sul ole häbi, ütleb, kummaski (kahes) silmas; P *menen pajattamaa silmäss silmääsie* lähen rääkima silmast silma; M *miä tämmää kutsun, i laa tämä juttõõp suussa suhõõ i silmässä silmää* ma kutsun ta (siia), ja las ta (siis) ütleb suust suhu ja silmast silma; Lu *selvät silmäv ~ Li sirkaat silmäv* selged silmad; M *unõkkaat silmäv* unised silmad; Ra *paganat silmäv ~ Lu d'iiikoit silmäv* kurjad silmad; Lu Li *väärät silmäv* kõõrdsilmad; Lu *kurraa silmä* vasak silm; Lu *ku mõlõpat silmät tšihkuväd, tääv itkua* kui mõlemad silmad sügelevad, (see) ennustab nuttu; Ra *kalaa silmä* kala silm; Lu *kana silmä .. tulõõ aikana kehnoossi näev* kana silm .. näeb tulega halvasti; M *silmää kaasi ~ Ra silmää nahka* silmalauk; M *silmää ripsid ~ Lu silmää ripsud ~ Ra silmää karvõd* silmaripsmed; Lu *silmää kulmäv* silma-

kulmud; M *silmää titte* ~ Lu J *silmää terä* silmatera; J *silmää valko* ~ *silmää valkulain* silmavalge; J *silmää nurkk* silmanurk; Ra *silmää luud* põsesarnad; J *silmää plikk* silmapilgutus; J *silmää plikk* ~ *silmää pilkk* silmapilk, hetk, moment; J *silmää piiri* silmapiir, vaateväli; **2.** fig. silm(ake), lemmik, armsam (mõrjsja hellitusnimi rahvalauludes) любимица (ласкательное название невесты в народных песнях); R *ösa siha silmälleni ozopaikka ainüelleni* (Reg. 15) rl. osta koht mu silmale, asupaik mu ainsale; R *tehkaa nüt sia silmälleni kuhe issueb imoni päälle pärnäise lavose* (Eur. 34) rl. tehke nüüd koht mu lemmikule (silmale), kuhu istub mu armastatu, pärnase pingi peale; **3.** pl. silmad (näo tähendusena) глаза (в значении лица); P *vot tuotii nuorikkö, tuotii nuorikkö lavvaa tagaa, rätte silmil* vaat toodi mõrjsja, toodi mõrjsja laua taha, rätt näo ees; M *tämä on kõhallin inehmin, tämä juttööp kõhallaa silmiisee hod enelee kunikkaalöö* tema on otsekohene inimene, ta ütleb otse näkku kas või kuningale enesele; Lu *nii ajap kõvassi, ni että prazgutöp silmäd roojaakaa töisiilö* kihutab nii kõvasti, nii et pritsib teistel näo poriga (kokku); K *pestii silmäd pesti nägu*; L *ku bölö silmät pestü, siz ölöd xaato* kui pole nägu pestud, siis oled nagu hirmutis; J *silmäd roojaz* nägu (on) must (määrdundu); **4.** pl. M prillid очки; **5.** (paha, kuri) silm, silmavaade; (ära)silmamine, kaetamine дурной глаз, дурной взгляд; сглаз; L *etti kereäjeä silmä ep kerttäissi* rl. (loitsust:) et kerjaja silm ei puudutaks (= ei näeks); Kõ *minuu vana ämmä, se kõvvi usko silmässi* minu vanavanaema, see uskväga silmamist (paha silma); Po *silmäss võip tulla, što piimä tulöb rahgass silma* (mise)st võib tulla, et piim läheb kokku (muutub kohupiimaks); I *a naizikko, tämä vaatti i juttööv: mikä kena lahsi on silla. i senessä silmässä tämä i kooli* aga (võõras) naine, ta vaatas ja ütleb: mis kena laps sul on. Ja sellest silma(mise)st ta surigi; Lu *kehno silmääkaa inemin tuöb vassaa* paha silmaga inimene tuleb vastu; Lu *täll on paha silmä, tämä sõnnaav* tal on paha silm, ta sõnub (ära); **6.** silm, avaus, ava (milleski, näit. nõelal, kirvel jms.) глазок (иглы), проушина (топора и т. д.); M *nii on peen silmä, etti en näe lütätä* (nõelal) on nii väike silm, et (ma) ei näe niiti nõela taha ajada; M *peenel niglal peeni silmä* peenel nõelal on väike silm; M *alözniglal öli silmä* kinda(tegemis) nõelal oli silm; Lu *rautvarol onö silmä, silmä panna* blokkii rauast kettal (= plokil) on avaus (silm), silm tehakse ploki sisse; M *tširvee silmä, kuühöö isuttaaz vartta* (see on) kirvesilm,

kuhu pannakse vars; M *omenaa silmäd* kartuli silmad (= iduaugud); **7.** (suka-, võrgu)silm петля (чулочная), ячея (сети); Kõ *sukka* teen *puikoll, eestää teen silmäd* sukka teen (= koon) varrastega (vardaga), esiteks teen (= loon) silmad; M *ku tahot sukkaa lad'd'öpa, piäp silmiä lizitä* kui tahad laiemat sukka, (siis) peab silmi lisama; M *kahs silmää teed öikööppäi, a ühs silmä pahnuuppäi* kaks silma teed parempidi, aga ühe silma pahempidi; M *tökutin silmä i pilazin rääoo* lasksin silma (vardalt) maha ja rikkusin rea; J *miä kaotan jo silmiid* ma kahandan juba (suka)silmi; Lu *vötötaa ühtee silmäd* võetakse silmad kokku; M *nösa sukkaa silmä, lazzö sukkaa silmä* kasvata sukasilm (juurde), kahanda sukasilm; Lu *vörkol on sorjat silmäd* võrgul on harvad silmad; Lu *kurivörkko on niku ailivörkko, silmäd ölla vähä suuröpad* tindivörk on nagu räimevörk(ki), (ainult) silmad on veidi suuremad; J *vörkoo silmäd* võrgusilmad; **8.** laugas, mülgas, soosilm озерко, окно (в болоте, не заросшее травой и имеющее сток); Lu *sooz on silmä* soos on laugas; Lu *ku silmää meed, siz algöd vajjoossa* kui laukasse lähed, siis hakkad vajuma; P *opön vajoz lähtie silmäsie* hobune vajus mülkasse; Lu *lähtee silmää voit tokkua i poiz et pääz* laukasse võid kukkuda ja välja (sa) ei pääse; Ra *soo silmä* soolaugas; Ra *silmä soo* laukasoo; **9.** sügav koht, haud (veekogus) омут; Li *törvö-jögöz on silmäd* Törvajões on sügavad hauad; Lu *silmä auta on litši rantaa* merehaud on ranna lähedal; ■ J *etsi silmäd* mine minema!; P *täll on silmä pittsä, näep kaukaalyö* tal on hea nägemine, näeb kaugele; Lu *jääti vaa suuröt silmät pähhää* sai petta (jäid vaid suured silmad pähe); M *mikä silmiiz näütäüb inehmiizelee* inimesele viirastub miski; J *et-ko pannu silmelee mikitaa vaakaa* kas sa ei pannud tähele Mikita Vaskat?; Kõ *mie tätä silmiiz en nännü* ma ei näinud teda üldse; P *pölvö silmä* põlvesilm; Lu *tormii silmä* tormi kese (tormi keskpunkt); M *jarvöö silmä* lahvandus, jäävaba ala järvel; jäässe raiutud auk (järvel); I *meree silmäd* fig. mere silmad (= mülkad Itšpäivä küla tagusel madalal soisel alal). – Vt. ka kana-, kanaa-, klazi-, koso-, kossa-, kulta-, niglaa-, piiru-, pittši-, pittsä-, pulkka-, põlvöö-, riimu-, rooja-, röömu-, sini-, soo-, sukaa-, sössar-, tihu-, tina-, tormi-, tsüünele-, väärä-, öpöa-.

silmäämmaz M Lu Li (Li Ra) *silmamm/az* M (Ra) *silm-ammaz* Lu -öz J-Tsv. silmahammas glaznoj зуб; J *silmammöz om pilaunnu* silmahammas on katki; Li *esiampaad, silmämpaad,*

takuampaad (inimesel on) esihambad, silmahambad (ja) purihambad.

silmäatškad M pl. t. prillid очки. – Vt. ka *silmäglaziv*.

silmä-auta Lu õõtsik (pehme õõtsuv koht soos v. randades) тряси́на, тряси́нное место; *maa vajotap kõvassi, jutõlla silmä-auta, litši rantoi maa vajub kõvasti, õeldakse õõtsik, randade lähedal.*

silmäv vt. *suut-*.

silmädohteri Li silmaarst глазной врач; *nüt meil tuli uusi silmädohteri nüüd tuli meile uus silmaarst.*

silmäglaziv Lu pl. t. = *silmäatškad*; *silmäglazid il'i atškad* (prillid on) s-d või a-d.

silmäkaasi M = *silmäkatto*.

silmäkangaz M J *silmkangaz* J (surnu) näolina саван, покойни́цкое покрывало; J *no ko mie koolõn, tällee eb lee i silmäkangass* aga kui ma suren, (siis) tal ei ole näolinagi (minu jaoks); J *alki panna mehelee silmäkangass* hakkas (surnud) mehele näolina panema.

silmäkatto M silmalaug veiko; *silmäkatod ~ silmäkaanõd* silmalaud. – Vt. ka *silm-laki, silmäkaasi*.

silmäkulma (Ra) *Сильма-Кулмать* Pal.₁ silmakulm, -kulmud бровь, брови.

silmäkulmo M = *silmäkulma*.

silmäliin vt. *esi-*.

silmällin vt. *taka-*.

silmältä vt. *silm-*.

silmäluu Lu sarn, põseluu скула.

silmämuna M Lu *silm-muna* J-Tsv. silmamuna глазное яблоко, разг. гляделка; J *kut [= ku ef] hooli, ni miä silt silm-munat kaivom pääss väl'lä* kui sa ei kuula (sõna), siis ma kisu sul(t) silma(muna)d peast väl'ja.

silmä/õe' J, g. *-zee* J silmake glazok; ■ *tereška, sell on paha silmäne* Tereška, sel on paha silm(ake).

silmäne² vt. *mätä-, suuri-*.

silmänii/si (Kõ Ra), hrl. pl. *-jed* Kõ *-ed* Ra silm- e. sõlmiis, -niied ничтенка, ничтенки с петлëй; Kõ *õlivad silmäniijed* olid silmniied; Ra *ku kangõss kuottii, siiz mõnikkaat õltii prostoid niied, a mõnikkaat silmäniieð* kui kangast kooti, siis mõned olid lihtniied, aga mõned silmniied.

silmäpaikka M laugas, soosilm окно (в болоте); *ku et tää, etti on silmäpaikka, ni võit tõkkuua* kui sa ei tea, et on laugas, siis võid (sisse) kukkuda. – Vt. ka *silmä*.

silmäripsi M Lu Li = *silmkarva*.

silmärätte M Kõ Lu Li *silm-rätte* J-Tsv. 1. näorätt, -rätik (näo kuivatamiseks) полотенце

(для вытирания лица); M *tšäsirätellä püh-tšias tšässä, a silmäritteekaa püh-tšias silmiä* käterätiga pühitakse käsi, aga näorätiga kuivatatakse nägu; J *viska millõ õrrõlt silm-rätte* viska mulle õrrelt näorätt; J *elä han tšässii pühi silm-rätte* ära ometi käsi pühi näorätikusse; J *silm-rätte kaht vaassa lad'd'* näorätt on kaks vaksa lai; Lu *gruuževõ panna a silmäritteill, prostinoill* pits prunnakse näorättidele, linadele; 2. käterätt, -rätik (üldnimetusena) полотенце; M *silmärätte, nüt kuttsuas palat'entsa* näorätt, nüüd nimetatakse (seda) p.; M *silmärätte uzo-rad* käteräti (otsa)mustrid.

silmärätti M Lu (Kõ) = *silmärätte*.

silmä-soo Lu laukasoо панноса с озёрками; *ümpäri on kõikk kuiva, se on silmä-soo jäänüd* ümber on kõik kuiv, see laukasoо on jäänüd.

silmätitte M silmatera зрачок.

silmätä K P M Li *-et* J-Tsv. *-ätäg* I, pr. *-ään* K P Li J, imperf. *-äzin* Li *-ezin* J 1. kaetada, kahetada, (ära) silmata (silmavaatega nõiduda) сглазить; K *lahsi õli silmätti* laps oli ära silmatud, ka(h)etatud; M *sõnattii ja silmätti* lahs laps sõnuti ja ka(h)etati; J *õli nii veõl lahs, a nütt tšenlee silmez* oli nii lõbus laps, aga nüüd keegi ka(h)etas (ära); I *silmä pesäs kõõss silmättäss* silmi pestakse, kui silmatakse (= kui on silmatud); P *tämä silmäb žiivataa* ta ka(h)etab looma ära; 2. J-Tsv. vaadata смотреть, по-; 3. J-Tsv. silmata, märgata заме/чать, -тить; 4. sihtida целиться, нацели/ваться, -ться; J *silmää kõhtii* sihi otse!

silmävalkoin (Lu) = *silmävalku*.

silmävalku M silmavalge глазной белок, белок глаза.

silmäü/ssä Lu, pr. *-n* Lu, imperf. *-zin* Lu harjuda привык/ать, -нуть; *tämä jo kassin silmäüz* ta juba harjus siin.

silmäü/z P, g. *-hsee* kaetus, kaetamine, (ära)-silmmamine сглаз, порча; *lahs tuli läsväs-si silmäüfssess* laps jäi kaetamisest haigeks; *peäzet silmäüfssess välleä* kaetusest lahti.

silmü/d (K-Ahl.), g. *-ü* ~ *-ee* silmake glazok; *neite idgeb, tšüünel veereb sinisissä silmüissä punasile põskusile* (Ahl. 105) rl. neiu nutab, pisar veereb sinistest silmakestest punastele põsekestele; *mit on pääzgoo päähüt maaza, sirkuu silmüet vesizä* (Ahl. 92) miks on pääsuke peake norus (maas), sirgu silmake sed vees?

silot/taa Kõ Lu J *-ta* J-Tsv., pr. *-an* Lu *-õn* J, imperf. *-in* Lu J 1. silitada гладить, приглаживать; J *nõisi päätä silottamaa* hakkas pead silitama; J *ivä poikaa silotõta pääss* heal poisil silitatakse pead; J *katti suvap ku tätä silotõta*

kassile meeldib, kui teda silitatakse; Lu *miä en taho kattia silottaa* ma ei taha kassi silitada; J *kukali pääätä silotti, sitšäli öli pää sinine* rl. kuivõrd pead silitas, sedavõrd oli pea sinine; 2. hellitada ласкать, беречь, лелеять; J *silotti õmas suvatikka* hellitas oma lemmikut.

silotulz J-Tsv., g. -*hsõõ*: -*sõõ* J silitus, paitus ласка, поглаживание; *jõka eläv entši suvap silotuss* iga elav hing armastab silitust; *raukõlõ lahzõlõ eb üvä sõna epko silotuss* vaeslapsel ei ole head sõna ega silitust. – Vt. ka *silitüü*.

silotõlla (Lu) -*õll* J-Tsv., pr. -*tõlõn*: -*tõõn* Lu J, imperf. -*tõll* J frekv. ← *silottaa*; 1. silitada, paitada гладить; Lu *ain silotõllaa kattia, tšen sunvaav, es kattia silotõõv* ikka silitatakse kassi: kes armastab, see (ka) kassi silitab; J *taita suvap, ku silotõõv* vist armastab, kui paitab; 2. hellitada, hoida ласкать, беречь, лелеять; J *lahzõv, silotõlka tõin tõiss* lapsed, hoidke (hel- litage) teineteist.

silta Kett. K L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J I (Ku) -*t* J-Tsv. *silla* Kr *Cúnda* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Cúnda* Pal.₂ *Cúlma* Tum., g. -*laa* K P M Kõ S Lu Li J I I. sild мост; M *meill on jõggõõ silta i rihhee silta* meil on jõe sild ja toa põrand; Lu *nävät tehtii siltaa kahs päivää* nad tegid silda kaks päeva; J *tšehtsülüz öli suur silta, sillall tantsittii ja laulõttii* keset (Jõgõperä) küla oli suur (jõe) ehitatud) sild, sillal tantsiti ja lauldi; I *pieb mennä ülee sillaa* peab minema üle silla; S *meni üli tsämmee sillaa* läks üle Tšäme (jõe) silla; M *õli tehtü niku silta, ned'd'ee pääll uhotiitii sõppaa* (pesutiiki) oli tehtud nagu sild (= pesupink), selle (nende) peal pesti pesu; J *sillaa balkõd mätänesti* sillatalad mädanesid (ära); 2. põrand post; J *silta õlli lautoissa* põrand oli laudadest; M *sillaa alla ovat slega-irrev* põranda all on talad; K *saunaz elimmä, räsäss eb õllu, siltaa eb õllu* saunas elasime, katust ei olnud, (laud)põrandat ei olnud; K *viskuass dengoi sil- lalõõ* (pulmakomme:) visatakse raha põranda- le; L *tuotii sillalyõ õlkai* põrandale toodi õlgi; P *rästogassi pestii sillad* jõulude pesti põrandad (puhtaks); M *sõmõr-tšivellä möö pezemmä valkõita siltoita* liivakiviga me peseme valgeid (= värvimata) põrandaid; S *lahs isup sillall* laps istub põrandal; J *silta on pantu sipulissa* rl. põrand on tehtud sibulatest; M *sorukas silta* prahine põrand; M *kooinaza õli savvinõ silta* i riigaa süämmezä mokom sama rehealus oli savist põrand ja rehetoas oli samasugune; M *rihee silta* toa põrand; M *saunaa silta* sauna põrand; M *sarajaa silta* kuuri, küüni põrand; M *meill on sillaa aluz, menen sillaa allaa* ja *toon omenii* meil on põrandaalune (kelder),

lähem põranda alla ja toon kartuleid; 3. laeva- lagi, -tekk палуба; Lu *laivaa silta* laevatekk; ■ Lu *kello drilizep sillanal* kell tiriseb põran- da all; Lu *iiri meni sillannal takaaz* hiir läks põranda alla tagasi. – Vt. ka *puu-*, *tšehsi-*. – Vt. ka *silta-maa*.

siltabalkk/a ~ -*õ* J põrandatala балка пола, половая балка.

silt/alauta M Lu -*lauta* J põrandalaud поло- вица; M *špunto-vanyit siltalavvad* punnitud põrandalauad. – Vt. ka *siltapuu*.

silta-maa J põrand пол. – Vt. ka *silta*.

siltapuu Set. L M Po = *siltalauta*; Po *tämmää piep tsävvä ühtä siltapuuta müö* ta peab käima mõõda ühte põrandalauda; L *siltapuuta alkaa murtagaa* põrandalaudu ärge lõhkuge; L *ko tal- lazi siltapuuta müö, prakizivad, krõpizivat kõik siltapuud* kui astus mõõda põrandalaudu, (siis) ragisesid, nagisesid kõik põrandalauad.

siltašiška M *silta-šiška* L 1. põrandalapp, -kalts половая тряпка; M *siltašizgaakaa pesäs siltaa* põrandalapiga pestakse põrandat; 2. põrandariie половик; L *kutuass silta-šiškoi, kuhyõ jal- koi pühtšieß* kootakse põrandariideid, kuhu jalgu pühitakse.

silt-samm/az: -*õz* J-Tsv. sillasamm, -post мостовой бык, устой моста.

siltõin J-Tsv., g. -*zõõ* J silda omav (orig.: имеющий мост).

siltää Ku = *sille*; *hirvi keersi pää vokura-t lo- patkaa kohalla, siltää hänellä oikiaas kül'ee puuttu* põder keeras pea just abaluu kohale, sel- lepärast sattus (kuul) talle paremasse külge.

sim/a [*< sm?*] K-Ahl., g. -*aa* mesi (rahvalau- lukeeles), (meest valmistatud mõdu) мёд (в народных песнях), медовый напиток; *kui jõmma sitä õlutta, maistimma sitä mõtua, meni mesi põvveleni, sima se süämeleni* (Ahl. 104) rl. kui jõime seda õlut, maitsesime seda mõdu, (siis) läks mesi mu põue, s., see mu sü- damesse.

simatohn Kr (orig.: gezeichnet).

siminarisita: -*t* J-Tsv., g. -*taa* J seminarist семинарист; *miätši tapazin õlõma siminaris- tõnn* minagi juhtusin olema seminarist.

siminaari vt. *seminaari*.

sinak/az: -*as* J-Must., g. -*kaa* = *siinakka*.

siinak/ka P M Po Lu Li (J-Tsv.) *siinakka* ~ *siinäkka* M -*a* L P -*kõ* J *sinjak* Ränk, g. -*aa* P Lu Li *siinäkka* M (kodukootud linasest kangast sarafanitaoline sinine) pihkseelik, sarafan са- рафан (из домашней синей полотняной тка- ни); M *epo-eellä ebõllu õsõttu sarafana, a õli kotonn kuottu, kutsuttii siinäkka, õli sinitettü, linassa õli tehtü* õige vanasti ei olnud ostetud

sarafan(e), vaid oli kodukootud (kangast), kutsuti *s.*, oli siniseks värvitud, linasest kangast oli tehtud; Li *ärtsipäivittää öltii sinakõd. vähä tšell öli suttsevoi sarafana, no see ain öli, tšed rikkaapõd, a tšed öltii kõühäd, ni neil öltii sinizet sinakõd. sinine öli de öli siäl üks kõltõin lintti alla dei tääl ülleel kõltõin argipäeviti olid (naistel) sinised pihkseelikud. Vähe, kellel oli sitsist sarafan, aga see oli ikka (neil), kes (olid) rikkamad, aga kes olid vaesed, siis neil olid sinised (kodukootud kangast) pihkseelikud. (See) oli sinine ja oli sellel (seal) üks kollane pael all (servas) ja ka siin üleval (oli) kollane (pael); Lu *sinakka öli linttijeekaa i napud öltii* (pühapäeva) pihkseelikud oli paeltega ja nõõbid olid (ees, ülalt alla); Po *minuu maamall öltii sinakad* minu emal olid (veel sinised) pihkseelikud; Lu *mie tšäin škouluta sinakka päällä* ma käisin koolis, sinine pihkseelik seljas; M *valkõa sinakka* valge pihkseelik. – Vt. ka *artsii-, pühä-*.*

sinak/ko J-Must., g. -oo = *sinakka*.

sin/le P M J, g. -ee J -ie P *sinnee* M -e J-Tsv. pesusine синька (бельевая); P *naizikot sõpõi sinettävät siniekaa* naised sinetavad pesu sinega; J *ep tavanu koko pezulõd sinett* kogu pesule ei jätkunud sinet.

sinen/essä: -ess J-Tsv., pr. -ev J, imperf. -i J 1. sinendama, sinada синеть; 2. siniseks muutuda синеть, по-. – Vt. ka *sinettüssä, sinettüü, sinissua, sinittüü*.

sinerm/ä Li (Ku), g. -ää sinine plekk, laik, muhk v. vorp (nahaalune verevalum), kõnek. sinikas синяк; Li *miä ku sain suurõd oopii lobbaa, tuli suur sinermä* (nii) kui sain kõva (suure) hoobi vastu laupa, tekkis suur sinine muhk; Ku *koollei saottas sinermät t'sijjettäz* (uskumus:) öeldakse, (et) sinised plekid (kehal) ennustavad surma (surnuid). – Vt. ka *sinisõma*.

sinertäv/ä Lu, g. -ää sinakas, sinetav синеватый, синеющий; *kazvi veelä rüttšee pääs sinertävä jüvä, tämä öli suurõpi i sorraapi rüissä* veel kasvas rukkii peas sinakas iva (= tungaltera), see oli suurem ja jämedam rukkii(tera)st; *nõkipääd õllaa tšesänizuz, sitä kuikaa vällää et saa; ku vettee paad, jääp päälle vii, sinertävä vähä nõgipead* on suvinisus, seda ei saa (sa) kuidagi välja; kui paned vette, jääb vee peale, (on) vähe sinakas.

sinešnik/ka Lu *sinešnikka* (Ra), g. -aa Lu *sinešnikaa* Ra (anum, milles värviti sinist посудина, в которой красили в синий цвет); Ra *lauthursti on kotokanjkaass i sinešnikaa trükättü* laudlina on kodukootud kangast ja sinise värvi anum as siniseks värvitud (trükitud).

sinettüü P M Kõ Lu Li (K-Ahl. J-Must.) *sinettää* M -teä P -tä J-Tsv. -tääg I, pr. -än K-Ahl. M Kõ Lu -en J-Tsv., imperf. -in M Kõ Lu J 1. siniseks värvida синить, красить, по- синий цвет; M *siinäkka öli sinetettü* (kodukootud lõuendist) pihkseelik oli siniseks värvitud (= oli õmmeldud siniseks värvitud kangast); Lu *sõpa öli sinetettü, öli painõttu sinizel* rõivas oli siniseks värvitud, oli värvitud sinisega; J *kase kangõz on sinetettü sinakkoissi* see linane kangas on värvitud siniseks pihkseelikute jaoks; 2. (pesu) sinetada синить (бельё); M *sinetän sõppõi* sinetan pesu; Lu *sõppaa sinetettää* pesu sinetatakse; 3. sinetada, sinendada, sinada (taeva kohta) синеть, голубеть (о небе); I *taivaz algap sinettääg* taevast hakkab sinetama (~ sinama). – Vt. ka *sinenessä, sinitellä, sinittää, sinotõlla*.

sinettüssä: -tüss J-Tsv., pr. -ün J, imperf. -tüzin J = *sinissua*; *kui on sinettünnü tšülmess* kuidas (ta) on muutunud külmast siniseks!

sinettüü J-Tsv., pr. -ün J, imperf. -tüzin J = *sinissua*.

sin/i K-Ahl. J-Tsv. Kр, g. -ii 1. K-Ahl. sinine värv(us) синий цвет; 2. J-Tsv. sinine värv синяя краска; 3. Kр adj. sinine синий.

sinik/kõ J-Must., g. -õd sinkjashall hobune сивая лошадь, диал. сивка.

sinikukaz L sinine õis синий цветок; *linalla on sini-kukkaad* linal (= linataimel) on sinised õied.

sinikukka M S Ra J 1. sinine lill; sinine õis синий (голубой) цветок; J *sino on sinikukalla* rl. lina on siniõites; 2. M J rukkilill василёк; 3. M kellukas колокольчик; 4. S ümarlehine kellukas колокольчик круглолистный; 5. Ra külmamailane, külmalill вероника-дубровка; 6. M leeklill, floks пламенный, флокс. – Vt. ka *sinij-kukka*.

sinil/n Kett. P M Ja Lu Li Ra J -ne L P M Lu Li Ra J I -nee K-Ahl. -in Kett. J-Tsv. *sinin* Kр *Синине* Pal.₂ *Синине* Pal.₁ Ii-reg.₁ *Синина* ~ *Синина* Tum., g. -zee M Lu Li Ra J -izee J sinine синий, голубой; Lu *iiree nätlül on sininõ kukka* hiirehernel on sinine õis; J *sinizee meree sizessä* rl. (tuli) sinisest merest; Lu *musikaz on musõpi, a joomukaz on sinine* mustikas on tumedam (mustem), aga sinikas on sinine; J *mie teen tõizõd munaä tširjavaa, sinisse ja rohoisse, kõltaissõ i kaunisõ* (muinasjutust:) ma mune (teen) teise muna kirju: sinist ja rohelist, kollast ja punast (värvi); M *tšiuutoo pihad öltii pilutõttu kauniilla, i sinisillä, i rohoišsiilla* särgi õla(pealse)d olid tikitud punaste, siniste ja roheliste lõngadega; I *sinine savvu öli, kaissa*

pöörtüüd sinine suits (= leek) oli (ahjus süte kohal), sellest (sa) minestad; I *spirttu on kõva, daažõ põlvõ, sinizellä tulõlla põlvõ* piiritus on kange, isegi põleb, sinise leegiga põleb; Lu *sinizee savõõkaa võijõtaa ahjoja* sinise saviga (= sinisaviga) määritakse ahjusid; Lu *suukkuna kraazgattii sinizess* kalev värviti siniseks; Kett. *ivuhõd on musalõd da sinizelle* juuksed näivad musta(de)na ja sinis(t)ena (= sinakatenana); J *kukali päätä silotti, sitšäli õli pää sinine* rl. kuivõrd pead silitas (= lõi vastu pead), sedavõrd oli pea sinine; M *vaat ku meni sinizessi* vaat kuidas (lõõdud koht) läks siniseks; I *sinine kraaska* sinine värv; I *sinine bumaga* sinine paber; Lu *sinin mat'eri* sinine riie; Ra *sinin kukka* (igasugune) sinise õiega lill (~ taim); I *sinniiz Vel'od* (igasugused) sinised lilled; Lu *sinized silmäd* sinised silmad; Lu *sirkaa sinine* helesinine, erksinine; Lu *kimmiä sinin* kiiskavsinine, eresinine; Lu *musõrtava sinine* mustjasinine; Lu *vaalõtsõva sinine ~ vaalõkka sinine* valkjassinine; Tum. *Валка синина* helesinine, taevassinine; ■ J *heittümizess tuli sinin tauti* kohkumisest tuli roos; Lu *sinin kukka* kellukas. – Vt. ka *mussa-, puhas-, roho-, vaalia-*.

sinij-kukka Lu rukkilill василёк. – Vt. ka *sinikukka*.

siniohaka K-Vilb. M *siniohaka* M-Len. tamme-kivipuravik поддубовик; M *meillä kuttsuass siniohaka*; *kui murrat sis täm meep sinizessi, a nii seizov, on valkõa* meil kutsutakse s.; *kui murrad, siis ta läheb siniseks, aga (kui) nii(sama) seisab, (siis) on valge*; M *metsäs kazvavat ohakat: tammi-obahka, aapa-obahka, kahtš-obahka, sini-obahka* (Len. 260) metsas kasvavad puraviku(lise): kivipuravik, haavapuravik, kasepuravik, tamme-kivipuravik.

sinisavi Lu sinisavi синяя глина.

sinisilmä K-Ahl. sinisilm, sinisilmne синеглазый.

sinis/sua (M), pr. *-un* M, imperf. *-suzin* siniseks muutuda синеть, по-, *siniohakaa kui lõikkaad, nii meep sinizessi, sinisub* kui tamme-kivipuravikku lõikad, siis läheb siniseks. – Vt. ka *sinenessä, sinettüssä, sinettüä, sinittüä*.

sinisulka J sinisulg, sinine sulg синее перо; *sinisulka sootõd maalt* rl. sinisulg Soome-maalt.

sinisõma J-Must. = *sinermä*.

siniz vt. *sinniz*.

sinizeetširjaa Ra sinkjashall, suitsugarva голубовато-серая, дымчатая, голубая (о корове); *sipo – sinizeetširjaa lehmä* Sipo – suitsugarva lehm.

sinit/ellä Kett. *-ell* J-Tsv., pr. *-telen:* *-teen* J,

imperf. *-telin* J frekv. siniseks värvida синить, красить в синий цвет. – Vt. ka *sinettää*.

sinitšivi Ra vaskvitriol, sinine silmakivi медный купорос, синий камень.

sinitška M Li, g. *-aa* tihane синица, синичка.

sinit/tää: *-tääg* I, pr. *-än*, imperf. *-in* 1. (pesu) sinetada синить, по-, вы- (бельё); *sõppõd sinittämää nõizõd* hakkad pesu sinetama; 2. refl. sinetada, sinine olla (külmast) синеть (от холода); *sääret ku tol'ko tšülmässä kaunittivad da sinittiväd* (lapsepõlvemälestustest:) ainult (et) sääred punetasid ja sinetasid külmast. – Vt. ka *sinettää, sinotõlla*.

sinit/tüä: *-tääg* (vdJl), pr. *-üv*, imperf. *-tü:* *-tүүjee* vdJl = *sinissua*.

sinjak vt. *sinakka*.

sinj/ki Lu J, g. *-ii* Lu J 1. tsink цинк; Lu *sinjki rauta-vittsa* tsinktraat (= tsingitud traat); Lu *sinjki rosio* tsinktrossid (= tsingitud trossid); 2. tsink-, teras- v. raudtross цинковый, стальной или железный трос; Lu *vee alõtsii panna rauta ja sinjki rosio* vee alt pannakse (läbi) raud- ja tsinktrossid (= terastrossid); Lu *sinjki on pantu üli jõgõd, kumpaa müü tõmmataa üli jõgõd lauttia* terastross on pandud üle jõe, mida mõõda tõmmatakse parve üle jõe. – Vt. ka *sinjki-rossi*.

sinjki-arkana Lu (terastrossist) hobusekõidik, -ohelik стальная конская привязь.

sinjkiil/n J, g. *-zõd* J tsingist, tsink-, terasest цинковый; стальной; *alusõ vantõd on sinjkiizet, dalisko kanevoizõd* purjeka vandid on tsingist (= tsingitud terasest) või kanepist; *sinjkiim panji* tsink(plekist) pang.

sinjkiilõdka Lu terasest lõõg (loomade köietamiseks) стальная привязь (для пасущегося животного); *on tsepalõdka i sinjkiilõdka* (hobuste köietamiseks) on köietuskett ja teras-lõõg.

sinjki-rossi Lu terastross, vaier стальной трос; *sinjki-rossi on tehtü sinjiss rautvitsassa* terastross on tehtud tsingitud terastraadist. – Vt. ka *sinjki*.

sin/ne Kett. K R-Eur. U L P M Kõ S Ja V Po Lu Li Ra J Ku *-ne* R *-ne* M *-ne* Ku *-nõ* M-Set. J-Must. *-neg* vdJl I *-ni* Kr sinna туда; M *õhsüzin mettsäzä. menin sinne, kuhõ troppa vei* eksisin metsas (ära). Läksin sinna, kuhu rada viis; I *tšen kuhõõg piäb mennäg, sinneg i meeväd* kes kuhu peab minema, sinna lähevadki; Po *kuss tulid, sinne mene* kust tulid, sinna mine; Lu *sinne piäb joutua ommaa aikka* sinna peab jõudma õigel ajal; M *mitä sinnuu sinne nii tõmpaav* mis sind sinna nii tõmbab?; Lu *sinne menep kõhalline tee* sinna läheb otsetee; U *tahõmmõ*

menne sinne elämää tahtsime minna sinna elama; I *meni kase mees sinneg dohtõrillee* läks see mees sinna arsti juurde; L *tila tehtii i pantii sinne läsvivä* tehti ase ja pandi sinna haige; Lu *tikka lintu teep puhhõ aukoo, sinne paap kärkii* rähn teeb puusse augu, paneb sinna käbi; M *sis ku omen on jo survottu, sis sinne rikod muñnaa, paad lehmävõita* siis kui kartul(id) on juba tambutud, siis lööd sinna muna hulka, paned võid; Lu *sinne saab issuussa* sinna saab istuda; Lu *sinne kazvi pittsä roho* sinna kasvas kõrge rohi; K *lahzõd eliväd lidnoita müö sinne i jäiväd* lapsed elasid linnades, sinna (nad) ka jäid; U *kõikõõ guõraa sinne jätäv* kogu (oma) mure jääd (sa) sinna; Po *kuhhõõ tuli surma, sinne kùolii* kuhu tuli surm, seal (sinna) suri; S *miä sinne škoulu tsäüzin* ma käisin seal koolis; I *miä vähä tsäüsi sinneg* ma käisin seal vähe; J *sinne tsäütii pessimäz* seal käidi end pesemas; M *miñnuu sinne maailmaa eb võõtõttu* mind sinna maailma (= teise ilma) ei võetud; K *viskas sinne poolõõ viskas sinnapoole; J meen sinne samaa, kuza siätši õli* lähen sinnasamasse, kus sinagi olid; J *puud liikkuvõt tuulõss sinne ja tänne* puud liiguvad tuules(t) edasi-tagasi (sinna ja tänna); Kõ *surmukka meep sinne i tänne* süstik liigub (kangakudumisel) edasi-tagasi (sinna ja tänna); Lu *ain kopizõb, ei jovvu sinne epku tänne* aina kohumitseb, ei jõua sinna ega tänna. – Vt. ka *sihee*.

sinnep/poolõõ M Kõ *-poolõ* M Li J *-polõ* ~ *-olõ* L sinnapoole в ту сторону; J *mene sinnepoolõõ* mine sinnapoole!; Kõ *repo tsäüntü sinnepoolõõ* rebane pöördus sinnapoole; L *sinnepolõ meheliie meni* sinnapoole (= sinnenakanti) läks mehele; M *sinuu pani sõisomaa sinnepoolõ* lävviä, *ize õli tääl-pool* sinu pani seisma sinnapoole läve, ise oli siinpool.

sinneppäi vdjL vdjI = *sinnepoolõõ*.

sinnessaa Li J-Tsv. 1. sinnani, sinnamaani dutuda; Li *elä mee sinnessaa* ära mine sinnani; J *jooskaa va sinnessaa, kuza sammõs seizov* jookseks vaid sinnamaani, kus post seisab; 2. senikaua, seni kuni до тех пор; J *sinnessaa en tuõ kotto, kuniz ep tuõ kõikkina itsäve* senini (ma) ei tule koju, kuni ei tule päris igatsus.

sinnelz: -z Al. 1. sellepärast поэтому, потому; 2. sel ajal в это время. – Vt. ka *sille, sillä, siltä, sinnii, sissi*.

sinnne-tänne Ra J-Tsv. sinna-tänna, siia-sinna, edasi-tagasi туда-сюда; Ra *sika meep sinnne-tänne* siga käib (aedikus) edasi-tagasi (siia-sinna).

sinni¹ Kett. P = *sinniz*; P *kunni pari saap koku-õsyõ, sinni tonnti tsümmee paria tsentsii kulutab*

vs. kuni paar saab kokku, seni kulutab vana-kurat kümme paari kingi; Kett. *sinni kunni* seni kuni.

sinni² vt. *sinne*.

sinnii M-Set. sel ajal в это время. – Vt. ka *sinnez*.

sinnin vt. *sinin*.

sin/niz K P M *-iz* Li J Ku seni до тех пор; J *kunis pappi pominoitav, siniš tsüünteliäz ain põlõb* kuni preester mälestab surnut, seni küünal üha põleb; M *kunniz eb antannu tõizõlõõ nõituussa, sinniz entši eb lähtennü vällää* kuni (külatark) ei andnud teisele nõiakunsti (üle), seni ei läinud (tal) hing välja; Li *kunis tapõttii, siniz õli se vill'a jo süütii* (vilja oli nii vähe, et) kuni peksti (reht), seni oli see vili juba söödud; P *a kunni böllu rihiiät, sinniz eletti tšen riigäs tšen rattiiš tšen saunaz* aga kuni polnud elumaju, seni elati, kes rehes, kes aidas, kes saunas; Ku *lahzell on siniz läkenipaikka pehmiä, kunis saap sannoa: kivi* lapsel on seni lõgemekoht pehme, kuni (ta) saab õelda: kivi (= kuni laps hakkab rääkima).

sin/o J, g. *-oo* lina (poetiline nimetus rahvalauludes) лён (поэтическое название в народных песнях); *sinne miä tsülvin sinojõ* rl. sinna ma külvasin lina (linu); *menin miä sinoo katsomaa* rl. läksin ma lina vaatama; *sino on sinikukalla* rl. lina on siniõites.

sinod/i J-Tsv., g. *-ii* J sinod (kirikut juhtiv organ) синод.

sinoonim/a J-Tsv., g. *-aa* sünonüüm синоним; *ävitüz ja kaotuz taita õlla sinoonimõõ* häving ja kadu on vist sünonüümid.

sinotõlla J, pr. *-tõlõb*, imperf. *-tõli* J frekv. sinitada, sinendada, sinada синеть. – Vt. ka *sinetää, sinittää*.

sinä vt. *siä*.

sinäkka vt. *siñakka*.

siot/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an*, imperf. *-in* pleissida, (trossi, kõit) jätkata, ühendada сплеснивать, сращивать (концы двух тросов, канатов).

sip/ata Li *-at* J-Tsv., pr. *-paan* Li J, imperf. *-pazin:* *-põzin* J 1. sibada, lipata, kiiresti käia семенить, быстро ходить; Li *sippaab mennä* sibab minna; 2. (ära) lipata убежать, удрать; J *sippõz menemä* lippas minema.

siplikaz vt. *sippelikaz*.

sipo M Li J-Must.: J *sipo sillää, sipo siitiä* (Must. 182) täiesti selge, täiesti kaine (orig.: selvän selvä); Li *sipo siitiä inemin* täiesti kaine inimene.

sipoise J-Must. = *sipo*.

sipo-siitiä M purukaine, täiesti kaine совершенно трезвый; *sipo-siitiä meez, eb õllu vii-*

naa tilkkaa suuza purukaine mees, tal ei olnud viinatilkagi suus.

sippelik/az M Li J-Tsv. (Ja-Len. J-Must.) -as K-Ahl. *sipplikaz* J-Tsv. *siplik/az* K M Kõ Lu Ra J -õz Lu, g. *sippelikkaa* M Li J *sipplikkaa* J -kaa Lu sipelgas муравей; M *karssakonna sei sippelikkait* kärnkonn sõi sipelgaid; Ja *sip- pelikkaat jonittelivat* [= *joonittelivat*] *metsää sinne tänne* (Len. 240) sipelgad jooksid metsas sinna-tänna; Lu *ai ku siplikas kusi ai*, kui (valu- sasti) sipelgas hammustas (kusi); Ra *se on niku siplikas tõisii välii peen* see on nagu sipelgas, (nii) väike teiste vahel; J *turull vätsi kihizeb niku sipplikkad* turul kihab rahvas nagu sipel- gad; Lu *tšüiväv niku siplikaad etees-takaaz* käivad nagu sipelgad edasi-tagasi; Lu *niku siplikaa pesä tšihuv, nii pal'lo vätsiä* nagu sipelgapesa kihab (keeb), nii palju rahvast; M Li J *sippelikkaa pesä* ~ J *sipplikkaa pesä* sipel- gapesa. – Vt. ka *kusi*.

sippelik/ka ~ **sippõlikka** M *siplika* S Ku, g. -aa ~ *sippõlikaa* M = *sippelikaz*; M *sippõlikaa pesä* sipelgapesa.

sippelikai/n (I), g. -zõõ = *sippelikaz*; *musat sippelikaizõt seivät kane kahsi riukua* mustad sipelgad sõid need kaks (seina)palki (ära).

sipilik/ko (Ja-Len.) *siplikko* I, g. -oo: *siplikoo* I = *sippelikaz*; Ja *lahzet tšüüzivät sippilikkoa: että ku* [= *ettäko?*] *nõis med'ie kaa mäntsämää* (Len. 240) (muinasjutust.) lapsed küsisid sipelga(te) käest: kas te ei hakka meiega män- gima?; I *siplikoo munad* sipelgamunad.

sipplikas-karu J-Tsv. sipelgakaru муравьед; *sipplikas-karu om peent tšätt* sipelgakaru on väikest kasvu.

sipplikkaa-pesä: *siplika-pesä* J-Tsv. sipelga- pesa муравейник; *ku sill nii kõvassi pers tšihuv, ni pisä siplika-pessää* kui sul perse nii kõvasti kiheleb, siis pista sipelgapessa.

sipulli J (M), g. -ii J *sibul лук*; J *silta on pantu sipulissa* rl. põrand on tehtud sibulatest.

sipus/saa Lu, pr. -an Lu, imperf. -in = *siputtaa*; *riissuurimii pääll on sipusõtu sukkurliivaa* riisi(pudru) peale on puistatud peensuhkrut.

siput/taa Lu (Li J) -ta J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) *siputta-* J-Must., pr. -an Lu -õn J, imperf. -in Lu J puistata, (peale) raputada, siputa- da, riputada сыпать, на-, по-; J *siput vähäize rokkasõõ perttsa* riputa kapsasupi sisse väheke ripart; J *siput kanoilõõ kagra* puista kanade- le kaeru; Lu *saijaa sekkaa panna maakkuu, siputõtaa i väänetaä, sis leikotaa taitšinaa* saia(taina) sekka pannakse mooni(seemneid), siputatakse (rullitud tainale) ja keeratakse rulli, siis lõigatakse tainast (= tehakse moonisaiad);

Lu *raanallõ siputatti tuhkaa päälle* haavale raputati tuhka peale; J *sora liivaka siputõta troppiit* jämeda liivaga puistatakse kõnniteed (üle); J *siis tuli naizõõ emä, umalaa võtti, siis selle ženižõllõ visko umalaa silmiilee, pulm- väelee kõikk siputti* (pulmakomme:) siis tuli mõrsja (naise) ema, võttis humalaid, siis viskas peigmehele humalaid näkku, kogu pulmarahva peale siputas; ■ J *siputti nahga täünõ* andis nahatäie (peksa). – Vt. ka *sõputtaa*.

siputõlla Li -tõll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn Li J, imperf. -tõlin Li J frekv. 1. riputada, puistata, (peale v. maha) raputada, siputada сыпать, на-, по-; J *võta siputõõ tšünnüseennalaa liivaa, lii- ka on lippa võta* puista (ukse)kunnise ette liiva, on liiga libe; 2. tibada, tibutada (vihma kohta) капать, моросить (о дожде); Li *siputõõb jo vihma* tibutab juba vihma; ■ J-Tsv. *sipsata*, kergelt lüüa, nähvata. – Vt. ka *sipussaa, sõput- ta*.

sirajaška, siraješka vt. *sõrajõška*.

sireen/a Lu, g. -aa Lu = *sireeni*²; *laival on siree- na ja kello* laeval on sireen ja (laeva)kell.

sire/ni¹ K P M Lu Li -ni Ku -n K M Kõ, g. -nii P M Lu *sirel сирень*; P *tševääll sireni algab lassaa kukkaa* kevadel hakkab sirel õitsema; M *valkõa sireni* valge sirel; Lu *sireni kukka* sireli õis.

sireni² Lu J-Tsv., g. -ii Lu *sireen*, laevavile сирена; Lu *laiva läheb menemää poiz rannalt, annap sireni laev läheb rannast minema, an- nab sireeni*; J *sireni va vingub merell* sireen vaid huilgab merel. – Vt. ka *sireena*.

sirenipuu M *sirel*, *sirelirõõsas сирень*, *сире- невый куст*.

sirentsi Lu: *sirentsi nahka* poolpehme nahk полумягкая кожа.

sirgot/taa M (R) -ta J-Tsv., pr. -an M -õn J, imperf. -in M J 1. sirgeks ajada, sirgeks tõm- mata, õgvendada выпрям/лять, -ить; J *sirgot ernee varrõõt keppiilee* aja hernevarred keppide najale sirgeks; R *järtsüü lüõmmä, siiz lahgo- tamma maalõõ, kurahsõll avõõ lõikkaamma vihgoõ, a siis primozlall tapamma räätua müõ, siis sirgotamma tšäjeekaa* (viljavihud) rabame (lõõme) vastu (viljareksu)pinkki, siis laotame maha, noaga lõikame vihud (= sidemed) lahti, aga siis peksame kootidega järgemõõda, siis tõmbame (õled) käega sirgeks; M *õlkai sir- gottaass* (rehepeksul) õlgi tõmmatake sirgeks (kubusse panekuks); 2. sirutada выпрям/лять, -ить, вытя/гивать, -нуть; M *nõizin ülleez, sir- gotin tšässi i jalkoja* tõusin üles, sirutasin käsi ja jalgu; 3. refl. end sirutada, ringutada потя- гиваться, -нуться; M *tämä sirgotti* ta ringutas;

M *mia* tahan *sirgottaa* ma tahan ringutada. – Vt. ka *sirgõttaa*, *sirkoa*.

sirgotut/taa M, pr. -*av* M, imperf. -*ti* M impers. ringutama ajada безл. потягивать (кого-нибудь); *tätä sirgotutti* teda ajas ringutama; *ai ku kõvvi sirgotutav*, *kadgon kõik tsäed* oi kui kõvasti ajab ringutama, katkestan lausa käed (ära).

sirgotõlla M, pr. -*tõlõn*: -*tõõn* M, imperf. -*tõlin* M frekv. end sirutada, ringutada потягиваться; *ku inehmin sirgottõb*, *siis kõik luut paukkavad* kui inimene ringutab, siis kõik luud raksuvad.

sirgõttaa: -*ta* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J 1. selitada, selgida lasta, klaarida, puhastada очищать, -стиль, дать отстояться; *sirgõt muta-vesi* selita mudane vesi (= lase mudasel veel selgida); 2. sirgendada, õgvendada; (puntrast) lahti harutada (niitide v. lõngade kohta) распутывать, -ать; *sirgõtõtud niiti* lahtiharutatud niidid. – Vt. ka *sirgottaa*, *sirkoa*.

sirgõtulz J-Tsv., g. -*hsõõ*: -*sõõ* J 1. selitus, selitamine, selgida laskmine, puhastus очищение, отстаивание; 2. korrastus упорядочение, приведение в порядок.

sirilsä J, pr. -*zen*, imperf. -*zin* siristada, siriseda щебетать, чирикать; *siä elä sittainõ sirize* rl. ära sina, sitane, sirise.

sirka, **sirkaa** vt. *sirkõa*.

sirkla L P, g. -*aa* P 1. nool streला; L *mie annan teile luokad i sirkad*, *nüt tüõ hampugaa* ma annan teile vibud ja nooled, nüüd te ambuge; 2. (mõlemast otsast terav kepik v. puupulk rootslaste endisaege sõjariistana заострённая с двух концов палочка, древнее оружие шведских воинов); P *siiz viel sirkad õlivad mokomad*, *puuss tehtü, nõlõpad õtsat teräväv*. *siiz õlivat kizad üli pihaa*. *kisoiz õlivat sirkad*, *a sirkoikaa vizgottii*, *silmää vai kõrvaa*, *kuhõõ puutuuv*. *tarkattii ain liitsaasyõ* siis olid (rootslastel) veel niisugused s-d, puust tehtud, mõlemad otsad olid teravad. Siis olid (rootslastel) kotid üle õla, kottides olid s-d, aga s-dega visati, silma või kõrva, kuhu sattus (satub). Ikka sihiti näkku; 3. kalasi (puust pulk v. liistuke, abivahend võrgukudumisel) лопатка, сетевязальная планка; P *vott täm i tuli kunikaalõõ kalavõrkkoza i jutyõp kunikaalõõ*: *koko ütõä m magannu*, *enelie sõpõi pletitin*, *em puikkoikaa en i niglaakaa*, *a sirkaakaa* (muinasjutust:) vaat, ta tuligi kuninga juurde kalavõrgus ja ütleb kuningale: kogu õõ (ma) ei maganud, punusin endale rõivaid, ei (kudunud) varrastega ega ka (õmmelnud) nõelaga, vaid (kudusin) kalasiga; 4. (kepik kurni meenutavas mängus палочка в детской игре, напоминающей игру в

городки); L *akkunall mäntšizin pojokkõisiikaa sirkaa*, *dai sirkaakaa lahzõd leiväd lobaa müõ õues mängisin poisikestega s-t*, ja lapsed lõid s-dega (mulle) vastu otsaesist.

sirkaassi vt. *sirkõassi*.

sirkeä, **sirküä** vt. *sirkõa*.

sirk/ka (Ra) -*kõ* Ra -*k* J-Tsv. *sirk/ka* Lu -*k* J-Tsv. *šäärkka* J-Must. *serkka* ~ *šerkka* (Lu), g. -*aa* Ra rohutirts, heinaritsikas кузнечик; Ra *sata sirkaa sääriluuta*, *kõlmõt konnaa tsüütsihuuta* rl. sada rohutirtsu sääreluud, kolm konna küljeluud; Lu *einä širkka širizev* heinaritsikas siristab; Ra *rohoo sirkkõ* ~ J *rohoo sirkk* rohutirts. – Vt. ka *einä*-, *meri*-, *roho*-, *rohoo*-, *seini*-. – Vt. ka *tsirkka*.

sirkkeli J-Tsv., g. -*ii* = *sirkkuli*; *veitekk sirkkelikaa kruga* vea ometi sirkliga ring!

sirkkoilnõ L, g. -*zõõ*: -*zyõ* L dem. linnuke, murd. sirguke птичка, пташка, пташечка; *rihi täüneä lahsai sirkkoizyõ sisaa silmiikaa* rl. tuba täis lapsi õobik-linnukese silmadega.

sirkku K-Ahl. J (K-AI), g. -*uu* J 1. lind, linnuke, murd. sirk птица, птичка; J *ku mill õltais sirkuu siivev* rl. kui mul oleksid sirgu tiivad; 2. K-Ahl. pajulind, siisike чиж, чижик; 3. fig. sirk, linnuke птичка, пташка, пташечка (mõrsja hellitusnimi rahvalauludes ласковое обращение к невесте в народных песнях); K *mitä on pääzgol päävüd maaza*, *sirkkulla silmäd vesised* (Al. 50) rl. miks on pääsul peake norus (maas), sirgul silmad vesised?; J *õsa sihaa sirkullõõ*, *paras paikka partillõõ* rl. osta koht sirgule, parim paik pardile (= mõrsjale).

sirkkulainõ P *Сиркулайна* Tum., g. -*zõõ* 1. P linnuke, murd. sirguke птичка, пташка; 2. Tum. talvike, talitsitsitaja овсянка, глужёк; 3. fig. linnuke, sirguke птичка, пташка, пташечка (mõrsja hellitusnimi rahvalauludes ласковое обращение к невесте в народных песнях); P *raskaz lahgota ädää ennee talossa i süntümä sihassa*, *sirkkulainõ* raske (on) lahkuda isa-ema majast ja sünnipaigast, sirguke.

sirkkulli J-Tsv., g. -*ii* J sirkel циркуль; *teekk kruga sirkkulikaa* tee ometi sirkliga ring! – Vt. ka *sirkkeli*, *tsirkkuli*.

sirkkoa P Lu Li J-Tsv. (R) -*kua* P, g. -*gon* R P Lu Li J, imperf. -*kozin* P Li J 1. siluda (siledaks, sirgeks) приглаживать, -дить; R *sõrmii sõmõrõt sirgon* rl. sõrmedega sõmerad silun; J *sirgo greebenikaa ivusõv* silu kammiga juuksed (siledaks); P *päätä sukõass*, *juollass*: *laa mie iestää sirgon* (kui) pead soetakse, õeldakse: las ma teen (juuksed) enne siledaks (lahedaks); P *sirgo opõzyõ arja* soe (silu) hobuse lakk (siledaks); P *sirkozin linaa* sugesin lina (lahedaks,

siledaks); **2.** silitada гладить, по-; P *ai siä sõsarõni, sõrmii sirgottuni* rl. oi sina, mu õde, mu sõrmil silitatu; **3.** J-Tsv. sirgeks ajada, sirgendada, õgvendada выпрямлять, -ить; **4.** (puntrast) lahti noppida, näppida, harutada (villa, niitide, lõngade kohta) распутывать, -ать; Lu *piēp sirkoa villad* peab villad (kohevaks) noppima; Lu *sirgon villoi* näpin villu lahti; Li *lõngka on sassiunnu, piāp sirkoa* lõng on sassi läinud, tuleb lahti harutada; Li *vehsi, lõngavehsi õli kõvassi sassiunnu, miä tāmää sirkotin poiž, meni pal’o aika* viht, lõngaviht oli kõvasti sassi läinud, ma harutasin selle lahti, läks palju aega. – Vt. ka *sirgottaa, sirgõtaa*.

sirkomizi J-Tsv. sirgeks ajades, sirgendades, õgvendades вытягивая, выпрямляя; *sirkomizi katkõs kõig baabukk-varrõd* õgvendades murdis kõik vaarikavarred (katki).

sirkottaa Ra, pr. -an, imperf. -in meelitades nimetada v. kutsuda называть ласкательно; *vello sirkotti sizossi* rl. vend kutsus meelitades õekeseks.

sirkut/taa L J (Kõ-Len.), pr. -an, imperf. -in **1.** siristada, laksutada, laulda щебетать, чири-каться, шёлкаться; Kõ *nõizin käkinä kukkumaa, sisavana sirkuttamaa* (Len. 231) rl. hakkasin käona kukkuma, õöbikuna laksutama; **2.** meelitades nimetada v. kutsuda называть ласкательно; J *vellet sirkutõtti sizossi, vellää naizõd naossi* rl. vennad kutsusid meelitades õekeseks, vennanaised naoks; ■ L *sirkuttaga silmiisie* rl. siristage silmadesse (= õelge otse välja). – Vt. ka *sirkottaa*.

sirkutõlla J (P), pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. siristada, laksutada, laulda щебетать, чири-каться, шёлкаться; J *sisavõnnõ sirkutõlla* rl. õöbikuna laksutada; P *päivät pitsäv laulõ lõõkutõli, sisanna sirkutõli* rl. pikad päevad laulis, lõõritas, õöbikuna laksutas.

sirkõa K L P M J I -aa Lu Li J -a R-Reg. Lu J-Tsv. -iä ~ -eä J-Must., g. -õa ~ -aa **1.** selge, läbipaistev ясный, прозрачный; M *ai mi sirkõa vesi* oi, missugune selge vees; Lu *lähteēz on tsülmä ja sirkaa vesi* allikas on külm ja selge vesi; Lu *jää õli sirkaa* jää oli läbipaistev; K *iiva asõõp põhjaa, jääp sirkõa õlud* pärm settib põhja, jääb selge õlu; Lu *sirkaal ilmõl näüv kaugõz* selge ilmaga näeb kaugele; Li *tänäv bõlõ sirkaa päivä* täna pole selge ilm; Lu *terässä lüüp sirkaassa taivaassa, ühtää pilviä* [= pilveä] eb õõ põuavälku löõb selgest taevast, ühtki pilve ei ole; M *ai ku täll sirkõat silmäd, niku sizaz vaata* oi, küll tal (on) selged silmad, vaatab nagu õöbik; **2.** kirgas, hele; erk, ere светлый, яркий; J *suur tähtijõd tee on nii sirkõa ja puhaz* suur

Linnutee on nii kirgas ja puhas; Lu *sirkaa tähti* ~ J *sirkeä tähti* (Must. 182) hele täht; J *sirkaa päivä* kirgas päike; Lu Li *sirkaa sinine* eresinine, erksinine; **3.** fig. selge ясный; Lu *azza on sirkaa* asi on selge; **4.** sirge, sihvakas прямой, стройный; K *sirkõa on merezä rooko, med’d’ee vel’li veel sirkõapi* (Al. 45) rl. sihvakas on mere pilliroog, meie vend (on) veel sihvakam; P *valmissagaa lõõkkupuuta, lõõkkupuuta pitsiitä, pitsiitä i sirkõita, sirkõita i kõrkõita* rl. valmistage kiigepuid, kiigepuid pikki, pikki ja sirgeid, sirgeid ja kõrgeid; P *jalakka kasvab mokoma sirkõa, ilma õhsõi, painõttii tuož luokka* jalakas kasvab niisugune sirge, ilma oksteta, (sellest) painutati ka looka; **5.** pikk, sirge (õlgede ja lina kohta) длинный; M *sirkõad õlgõt pantii riittaasõõ, kuvõd, õltsikuvot pantii riittaasõõ* pikad (sirged) õled pandi virna, kood, õlekood pandi virna; M *kombain teep kõik põltoss, eb õõ sirkõad õlkõa kombain teeb kõik põhuks, ei ole (enam) pikki õlgi*; **6.** sile, sirge (kammitud juuste kohta) гладкие, прямые (о волосах); P *ivuuõsõd menivat sirkõassi* (pulstunud) juuksed läksid siledaks (sirgeks); Lu *täll ain on sirkaad ivusõd* tal on alati siledad (= siledaks kammitud) juuksed; ■ Lu *inemin ku juup sirkaata vettä, siis nõizõb ilossõmaa* kui inimene joob viina, siis (ta) muutub lõbusaks.

sirkõassi M -aassi Lu J -aass Li **1.** selgelt ясно; M *päivä issuup sirkõassi* päike loojub selgelt; Lu *päivä ku laskõõp sirkaassi, siis tääv üvvää ilmaa* kui päike loojub selgelt, siis (see) ennustab ilusat ilma; Li *tämä sirkaass pajatti virossi* ta rääkis selgelt eesti keelt; **2.** heledalt, kirkalt ярко; J *päivä paisap sirkaassi* päike paistab heledalt; Lu *ku on ilma seltsiä, kuu paisap sirkaassi* kui ilm on selge, (siis) paistab kuu heledalt.

sirkõnõssa Li (Lu) -õss J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) *sirkene-* J-Must., pr. -õv Lu Li J, imperf. -i Lu Li J selgineda, selgida, selgeks minna проясн/яться, -иться; J *taivõz jo sirkõnõv* taevas juba selgineb; Lu *taivas puhasup pilviissä, sirkõnõv* taevas läheb pilvedest puh-taks, selgineb; Li *päivä õli pilvõõz, a üüssi sirkõnõv* päev(al) oli (taevas) pilves, aga õõseks selgineb; Lu *mee makkaamaa, jot pää silla sirkõnõisiz* mine magama, et pea sul selgineks; Lu *tälle tuli üvä meeli, silmät kõik sirkõnivad* ta muutus rõõmsaks, silmad selgisid (= hakkasid särama).

sirkõulz (K P), g. -u sirgus стройность; P *liukujõilõõ linat pitsäv, laulaajõilõõ lahti-valkõad, vohoo villaa valkõutta, põdraa soonõõ sirkõutta i kõrkõutta* rl. liugujaille (kasvagu) linad

pikad, lauljaile lumivalged, valged nagu kitse vill, sirged ja pikad nagu põdra soon(ed).

siroješka vt. *sõrajõška*.

siropipi J-Tsv., g. -ii J siirup сироп.

siropiiln J-Tsv., g. -zõõ J siirupine, siirupiga, siirupi- сиропный, с сиропом.

siropi-tšaaaju (J-Tsv.) siirupiga tee чай с сиропом; *suvat-ko siropi-tšaaaju* kas (sa) armastad siirupiga teed?

sirotkla: -õ J-Tsv., g. -aa J vaenelaps, orb sirotka, сирота.

sirppi K L M Kõ S Lu Li Ra J I (R) *serppi* I *Сирпи* Tum., g. -ii P M S Lu Ra J sirp сирп; R *rüüz niitettii sirpillä* rukis lõigati sirbiga; Lu *niitettä sirpiikaa painoizilla* sirbiga lõigatakse küürakil; Lu *sirpiikaa niitetä, a vikahtõõkaa lüvvää* sirbiga lõigatakse (vilja), aga vikatiga niidetakse (heina); I *rütšeed, õzrad, kagrad, kane köittsi serpillä niitimmõg* rukkid, odrad, kaerad, need kõik lõikasime sirbiga; J *pikkõrain i joonittõõp koko nurmõõ i tuõp kottoo i eittii makkaama. mikä se on. sirppi* mõist. (ise) väike, jookseb kogu põllu läbi ja tuleb koju ja heidab magama. Mis see on? – Sirp; Lu *sirppi on kovera, sirpil on rutška i sirpil õllaa heenod ampaan* sirp on kõver, sirbil on käepide ja sirbil on väikesed hambad; Ra *valmõõt sirpid õsimma* valmis sirbid otsime (poest); Ra *kõik on kulunud sirpii sõraizõõ* kõik sirbi hambad on kulunud; Lu *ku kuu sünnüb, siz on niku sirpii terä* kui kuu luuakse (sünnib), siis on (ta) nagu sirbi tera; M *sirpii sõrõ, sirpii sõrrõõõ* sirbi hammas, sirbi hambad; ■ M *kuu sirppi* kuusirp. – Vt. ka *kuu-, tšäsi-*.

sirttsa: -ts J-Tsv., g. -saa = sirttsakirpitsa.

sirttsakirpitsa: *sirttsõkirpitsa* Li *sirtts-kirpits* J-Tsv. toortellis, põletamata tellis, plonn кирпич-сырец; J *ehan tšen sirtts-kirpitsõss tee fund(õ)menttia* ega ju keegi (ei) tee toortellis-(t)est vundamenti!; Li *alguss algõttitiš pannõ siittä sirttsõkirpitsõssõ, što see õli hookaa, see õli koton izze tehtü, sitä p hoolinud õssaa* alguses hakatigi (ahjusid) tegema sellest toortellisest, (sest) et see oli odav, see oli kodus ise tehtud, seda polnud vaja osta.

sis vt. *siiz*.

sisar vt. *sõzar*.

sisarud vt. *sõsarud*.

sisaruz vt. *sõsaruz*.

sisas vt. *sizaz*.

sisa/va P Kõ Lu Li Ra J -võ J-Tsv., -v Lu J-Tsv., g. -vaa Lu J õõbik соловей; P *sisava laulap pajuu põõsaaaz jõgõõ rannaz* õõbik laulab pajupõõsas jõe kaldal; J *aissä, minu kullõkkõin, tšikõrtõõd (laulod) niku sisav oi sina, mu kullakene, lak-*

stad (laulad) nagu õõbik; J sisavõ pani pajuz rl. õõbik laksutas paju(põõsa)s. – Vt. ka *siso², sizaz*.

sise vt. *siiz*.

sis/ee: -see [< is?] Lu postp. sisse в, во (что-нибудь); *vihgot pantii koominassa riigaa sisse* vihud viidi (pandi) rehe alt rehetuppa (rehte sisse). – Vt. ka *siämmee*.

sisi Lu J-Tsv. indekl. sisemine, seesmine, sise-, sees- внутренний; Lu *uhzõõ kramppi on sisi poolõz i erätse poolõz* ukse käepide on seespool ja väljaspool; J *sisi poolõss ~ sisi poolta* seestpoolt. – Vt. ka *sisä*.

sisibortta Lu siseparras, -poort внутренний борт (корабля).

sisinališnik/ka (Li) (akna) sisemine pealisliist, piirdelaud внутренний наличник (окна); *erät-sille panti raama, akkuna raama, a tänneppoolõ panti sisinališnikan* väljapoole pandi raam, aknaraam, aga siapoole (= toa poole, tuppa) pandi sisemised pealisliistud.

sisi-pooli Li J-Tsv. sisepool, sisekülg внутренняя сторона; Li *erätsi-pooli seinää märkenev, a sisi-pooli on vahva* seinä välimine pool mädaneb, aga sisepool on tugev.

sisiseinä Lu siseseinä внутренняя стена.

siso¹ Lu Li Ra J Ku-Len., g. *sizoo* Lu Ra J I. õde, õeke; (noorem v. vanem) õde сестра, сестрица, сестричка; младшая или старшая сестра; Lu *vello i siso* vend ja õde; J *kahõ sizoo mehed õlla svojakõõ* kahe õe mehed on kälimehed; J *a mitä soon sizolõõ*. – *sizoo kirstu palagoo* rl. aga mida soovin õele? – Õe kirst põlegu!; J *sizolõõ sõttaa mennä* rl. õel (tuleb) sõtta minna; Lu *siä siso sitšäli, miä täti tätsäli, ühtee parvõõ jovvumma. pollee nauhav* mõist. sina, õde, sealtkaudu, mina, tädi, siitkaudu, ühtekokku jõuame? – Põlle paelad; Lu *kahs sissoa lähettii, ühs sinne, tõin tänne, ühtee parvõõ jovvuttii*. viü mõist. kaks õde läksid, üks sinna, teine tänna, ühtekokku jõudsid? – Võõ; J *vellet sirketõttii sizossi, vellää naizõd naossi* rl. vennad kutsusid meelitates õekeseks, vennanaised naoks; J *vee siso tšivikottoo* rl. vii õeke (käsi)kivikotta; **2.** onu-, lletletär двоюродная сестра, кузина; J *pal'a siso om minu däädää tütär* onutütär Palja on minu onu tütar; **3.** sõbranna подруга; J *meet-ko maõ sissoas kattsuma* kas lähed oma sõbrannat Marjot vaatama? – Vt. ka *rissi-*. – Vt. ka *sese, sõsa, sõsarud, sõsaruz, sõsoi, sõsõ, sõsõi, sõzar*.

siso² Kõ, g. *sizoo* õõbik, sisask соловей; *siso laulav, ladva liekub* rl. õõbik laulab, (puu)latv liigub. – Vt. ka *sisava, sizaz*.

siss vt. *siiz*.

sisalik Kr sisalik ящерица.

sissi J-Tsv. **1.** sellepärest поэтому, потому; *tuõd meilee. – en tuõ. – missi. – sissi.* (kas) tuled meile? – Ei tule! – Mispärest? – Sellepärest; **2.** sellepärest (et), sest (et) потому (что); *sis-si jot sellepärest et. – Vt. ka sille, sillä, siltää, sinnez.*

sizu J-Tsv., g. *sizuu* J **1.** (pehme) sisu (leival) мякиш, мякоть (хлебная); **2.** südamik сердцевина; **3.** sisemus внутренность. – Vt. ka *sizuz.*

sisä K-Ahl. indekl. = *sisi.*

sisälukko Li (sise)lukk (ukse sees olev lukk) внутренний дверной замок.

sisäpooli Li siserpool, seesmine pool внутренняя сторона.

sisäpoolõõ Li sissepoole внутри; *enne kui bõlu rautalukkuja, sis puu lauta lüüti, sinne tehtii sisäpoolõõ uhzõõ ja lavvaa vällii aukko ja sis pantii pulikka enne, kui polnud (veel) raudlukke, siis lõõdi (ukse külge puu)laud, sinna tehti sissepoole ukse ja laua vahele auk ja siis pandi pulk.*

sisäzä vt. *sizäzä.*

sisüs vt. *sizuz.*

siška vt. *šiška.*

sišši vt. *šišši.*

siz, siz vt. *siiz.*

sizar vt. *sõzar.*

sizaz L M Kõ (P) *sisas* K-Ahl. *Сизазъ* Tum., g. *sisaa* L **1.** ööbik соловей; L *sizaz laulav, ladva painuv* rl. ööbik laulab, (puu)latv paindub; L *sisaa sõnat tarkõpad* rl. ööbiku sõnad targemad; **2.** fig. ööbik (mõrjsja hellitusnimi rahvalauludes) соловей, соловушка (ласкательное название невесты в народных песнях); Kõ *too nüüd sizas sillallõõsõõ, linavässo riheesee* (Set. 750) rl. too nüüd ööbik (= mõrjsja) põrandale, linavästri (= mõrjsja) tuppa.

sizessä [< is?] J = *süämmessä; sinizee meree sizessä* rl. sinise mere seest.

sizus/saa: -sa J-Tsv., pr. -an. -õn J, imperf. -in J (pirukat) täidisega täita, täidist panna начинять, -ить; *sizusõkk migänikaa piirg* täida ometi pirukas millegagi.

siz/uz P Lu Li J-Tsv. (Ra) -üz M *sisüs* K-Ahl., g. -uhsõõ: -uhsyõ P -usõõ Lu Li J -usõõ J-Tsv. **1.** (leiva pehme) sisu мякиш, (хлебная) мякоть; Lu *tänävä on leiväll sizuz nätki* täna on leival nätske sisu; M *miä võtan leivältä sizüssee vällää* ma võtan leivast sisu välja (= ma söön ainult pehmet leivasisu); Li *leivää sizuz* ~ M *leivää sizüz* leiva sisu; Li *saijaa sizuz* saia sisu; **2.** täidis начинка; P *mikä on piirgaa sizuhõõsi pantu* mis on piruka täidiseks pandud?; J *õj*

ko tänävä liha, vai kala piirgaa sizuz kas täna on liha või kala piruka täidis(eks)?; J *piirgõõ om mõni räätoin sizuz* piruka sees (pirukas) on mitmekihiline täidis; **3.** pl. sisikond внутрeнности; Lu *karu i susi i repo i jänez lõhgõttii õpõzõltõ vattsõ, süütiit sizusõõ* karu ja hunt ja rebane ja jänese rebisid hobusel kõhu (lõhki), sõid sisikonna (ära); Ra *lohkõiv, siä, vattsaa, soolõõ, vattsamako, sizusõt kõik kopsud, süda, kõht, sooled, magu, kogu sisikond*; Lu *kalaa sizusõõ* ~ Ra *kalaa sizusõõ* kala sisikond; J *leh-mää sizusõõ* lehma sisikond. – Vt. ka *sisu.*

sizäzä: *sisäzä* K-Ahl. postp. sees в (чём-нибудь); *tare on meree sisäzä, neite on tare sisäzä* (Ahl. 730) rl. tare on mere sees, neiu on tare sees.

sizüz vt. *sizuz.*

sitak/laz K, g. -kaa kõnek. sitane, sitaga koos сраный, говённый; *ühs lehmä sitakaz, kõikõõ karjaa situv* vs. üks sitane lehm situb kogu karja (täis). – Vt. ka *sittainõ, sittõin.*

sitkola J-Tsv., pr. *sidgon* J, imperf. -zin J sitkeks sõtkuda (savi) уминать, умять, мять, из-, делать вязким (глину); *sidgo savi pehmiäpessi* sõtku savi pehmemaks. – Vt. ka *sidgotõlla.*

sitkõla Kett. K-Ahl. M -aa Lu Li -a J-Tsv. -iä Ku *Ситкюа* Tum., g. -õa: -õaa M -aa Lu J **1.** sitke, nätske, vintske вязкий, жёсткий, жилистый, сыроватый; Lu *sitkaa niku niitti liha* liha (on) sitke nagu kõõlus; Lu *ku on ajõttu varila veelä karvõ pois sigalt, siiz nahka tuõp sitkaa ja kõva, nii etti ammõz eb leikkaa* kui (tapetud) sea karv on kuuma veega võetud (ära aetud), siis tuleb nahk sitke ja kõva, nii et hammas ei võta (ei lõika); J *sitka savi* sitke savi; J *sitka maa* sitke (= savine) maa; J *sitka leip* nätske leib; Lu *sitkaa liha* vintske liha; **2.** visa, kange настойчивый, упорный; живучий; Lu *entši on sitkaa hing* on visa; M *naizikot ku katiõ, ellääs sitkõakaa süämeekaa* kk. naised (on) kui kassid, elavad visa hingege (südamega); **3.** vali, range строгий; Lu *nain õli kõva sitkaa* naine oli vali, range; Ku *näe, mitä õli sitkiä herr* näe missugune range mõisahärra oli; J *sitka süä* vali süda; **4.** sitke, kitsi, ihne скупой; M *ah ku täm on sitkõa meez, tämmää tsäessä ed lunasa miitüü* oi, küll ta on sitke mees, tema käest ei saa (sa) midagi; J *mikä sitka inimin, eb raattsinu ku va kopekaa anta podarkõõssi* missugune kitsi inimene, ei raatsinud (rohkem) kui vaid kopika anda kingituseks.

sitkõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -i J sitkeks muutuda делаться вязким.

sitloa K L P Pi Ke M-Set. Kõ-Len. (Kett. R U Ku) -ua L S Ku *siitõa* M Kõ *siitua* M -toa Po Lu J (Li Ra) -tua Po -oag I *siitõag* I (vdjI Ma)

-toag I, pr. *sion* K P M Kõ S Lu J *sivon* K-Ahl. *sihon* Pi Ke *sioo* I *sivvoo* vdJl, imperf. *siõn* Kett. M *siõd* I *sitozin* Lu J 1. siduda вязать, связ/бывать, -ать, завяз/бывать, -ать; R *siottii* *vijkuo* siis *pantii* *kuxilaa* (rukis) seoti vihku, siis pandi hakki; L *situass* *tšäet selleä tagaa* seotakse käed selja taha; L *tütärikköin* *sitõ* *karult silmät tšiin* tüdrukute sidus karul silmad kinni; M *jõka panidora* *siomma tšiin keppiisee* iga tomati(taime) seome kepi külge (kinni); Po *nüorikko lahzölõd* *sito* *vüölee vüö* mürsja sidus lapsele vöö vööle; J *noor meez* *veel ep tunn kuvo* *sitomiss* noor mees ei oska veel kuhu siduda; I *urpovitsat* *siottii ühtee patškaa* urvaaksad seoti ühte kimpu; M *nät ku on tolkuttomassi* *sitonno*, *kõik koorma lahko* *av* näed, kui oskamatult on (kinni) sidunud, kogu koorem laguneb (koost); P *ätä sitõ* *rihmall vatsaa* *kõlmõss paikkaa tšiin*, *etti vähep einoi seiseiss* isa sidus rihmaga (sälu) kõhu kolmest kohast kinni, et (sälg) sööks vähem heinu; Ra *risil on siottu varnikka*, *i nasikko pantu* ristile on seotud mälestusrätt ja pandud pärg; I *paglaa miä* *siõd uzlalõd* ma sidusin nõõri kompsule (ümber); M *sio üvvii sõlmulõd*, *ett ep päässäiz vällää* seo (nõõr) hästi sõlme, et ei läheks (pääseks) lahti; 2. (varrastel) kududa вязать (на спицах); I *milla piäp sittoag alõtsõd* ma pean labakinada kuduma; I *miä siõd enelee kaputad üväd* ma kodusin endale head sukad; I *piäb nõissag sitomaa kaputtaa* tuleb hakata sukka kuduma.

sit/oo K M -uo P -o M-Set. -toma P J-Must. -tõmää [sic!] J, g. -toma K pron. niimitu, niipalju, setu столько; P *mõnta päivää õli*, *situo päivää i oottõli* (kui)mitu päeva oli (ära), niimitu päeva ootaski; M *mõnta päivää õli tütärlentemä*, *sitoo päivää i oottõli emintimä* (kui)mitu päeva oli võõrastütär (ära), setu päeva võõrasema ootaski; P *mittoma süõjeä*, *sittoma luzikkaa* (kui)mitu sööjat, niimitu lusikat; J *võttaka sitõtõmää silmiä ja mittõtõmää mil'lonia* võtke setu silma ja mitu miljonit; K *mittomalta sittomalta on tšüzütüü* mitmelt-setmelt (= õige mitmelt) on küsitud.

sitoruuku Lu korralatt e. roovmalk (rookatusse roogudevaheline kinnituslatt тонкая жердь для закрепления кровельного тростника изнутри). – Vt. ka *salariauku*, *salarootiad*.

sit/saz: -sas J-Must., g. -tsaa = *sittsa*.

sitsõvõin vt. *sittsõvõin*.

sitšie/ssä P, pr. -B P, imperf. -zi: -z P = *sittšiuüssä*; P *meil sitšiez* *pal'lo* *torokkanoi* *meil(e)* sigines palju tarakane.

sitšüütä M, pr. -B, imperf. -zi = *sittšiuüssä*; *alkõvad* *sitšüütä* *klopid* lutikad hakkasid siginema.

sitšit/tää: -tä J-Tsv., pr. -äv: -eB J, imperf. -ti J sigitada произв/одить, -ести, поро/ждать, -дить.

sitšüä M, pr. *siib* M, imperf. *sitšü* M = *sittšiuüssä*; *kuza rahad on*, *sinne rahat sitšiväd* vs. kus raha on, sinna raha sigineb; *ku silla on mitälee*, *siz aina veel siib* kui sul (juba) on midagi, siis aina sigineb veel (juurde).

sitšiuüssäg vt. *sittšiuüssä*.

sitšüü/tä M, pr. -B M, imperf. -zi = *sittšiuüssä*; *täit sitšüüvät* *saivõrõssa* täid siginevad tingu(de)st.

sitšäli M-Set. Lu J *sikäli* Ku 1. sealtkaudu оттуда, с той стороны; Lu *mene sitšäli* mine sealtkaudu!; Lu *elä mee sitšäli* (*siältä*), *siäl on pal'lo multaa* ära mine sealtkaudu (sealt), seal on palju pori; M *siä sösõ sitšäli*, *miä täti tätsäli*. vöö (Set. 18) mõist. sina, õde, sealtkaudu, mina, tädi, siitkaudu? – Vöö; 2. sedavõrd, niipalju, niivõrd постольку, в такой мере; J *kukali päätä silotti*, *sitšäli õli pää sinine*, *sitšäli ivuusõt kulusti* rl. kuivõrd pead silitas, sedavõrd oli pea sinine, sedavõrd juuksed kulusid. – Vt. ka *siältä*.

sitšälläin Li J-Tsv. -ein Kett., g. -äizee J sealne, seal olev, seal asuv тамошний.

sitla K-Ahl. P M Kõ Lu Li J I (Kett.) -ta Ku -t K J, g. -aa P M-Set. Lu J *sitlaa* M -a J-Tsv. 1. väljaheide, roe, vulg. sitt кал, испражнение, простор. говно; P *elä mene sitlaasyõ* ära mine sita sisse!; Lu *mikä on puuttunu sitlaa* miski on sitaga koos (saanud sitaseks); Lu *meez ja nain on sika ja sitla* kk. mees ja naine on (nagu) siga ja sitt; Li *suvvaajõllõ sitlaa*, *tahtojõllõ taitšinaa* kk. armastajale sitla, (naiseks)tahtjale tainast; M *elä äntsää sitlaa sõrmõdka*, *siz eb i aizõ* vs. ära puutu sitla sõrmega, siis (ee) ka ei haise; Lu *sika vinkub sitlaa suuza?* – *Uhõrti* (Must. 159) mõist. siga vingub, sitt suus? – Oherdi; J *sital tšävve* *sital käia*; J *lahzõd sitlaa kõik maa täün* lapse sitla kogu põrand täis; P *kaz on kuivannu lehmeä sitla* see on kuivanud lehmast; Kõ *kupol'oo* *õöll tšäntääz lehmää sittoi ümperi* (jaanipäeva kombestikust:) jaaniõöl pööratakse ümber lehmakooke (lehmastita); J *sinu tšüitetti kuraz eb lõikka opõizõd sitatši* sinu kiidetud nuga ei lõika hobuse sittagi; M *leipä õli mussa niku karuu sitla* leib oli must nagu karu sitt; Ku *oma kiitõz on kissaa sitla* vs. oma kiitus on kassi sitt (~ oma kiitus haiseb); Li *lampaa sitla* lamba pabulad; Li *vazikaa sitla* vasika sitt; M *jänesse sitla* jänese pabulad; M *pääzgoo sitla* pääsukese sitt; J *sitt jaššikk sitla täünõ* (kemmergu) sitakast (on) sitla täis; J *sitt bõrõläin* ~ Tum. *Cuma бомбо* sitasitikas; 2. sõnnik навоз, помёт, дерьмо; J *sittaa rattii ümpär pal'lo* aida ümber on palju sõnnikut; J

sitaka, *sitall* *valotõta põltoa* sõnnikuga väetatakse põldu; J *valoa* (~ *sitta*) *veitemä* sõnnikut vedama; J *liivpõlto* *suvab opõizõdõ sitta* liivane põld tahab hobusesõnnikut; J *linnu sitt annõb maalõ voima* linnusõnnik annab maale rammu; **3.** rämps, pahn дрянъ; Lu *sille sitta*, *millõ rauta* (äratunud piimahammast visatakse ahju peale ja öeldakse:) sulle rämps, mulle raud (= raudhammas); **4.** fig. väike inimene, tähtsusetu isik незначительный, незаметный человек; Lu *tšen minnuua sittaa tulõp katsoma* kes mind sita vaatama tuleb!; **5.** adj. halb, paha (inimese iseloomu kohta) скверный, дурной (характер); Li *sitta inemin* halb inimene; ■ Lu *mehed juuvaa ilma jannua olutta, õltii umalaz sittaa* mehed joovad õlut ilma januta, olid maani täis; J *sitt platsill* vesi ahjus (= lõi kartma); M *iiri iinõa*, *a sitta makkõa* vs. hiir (on) vastik, aga sitt magus (= vanainimest on vastumeelt hooldada, aga pärandus meelitat); P *levvid mokomaizyõ kärnakkaa tšivie*, *sitã juoltii ravvaa sitta* (kui) leidsid sellise krobelse kivi, (siis) seda kutsuti rauaräbu (murd. rauasitt). – Vt. ka *koira*.

sittabombi M Kõ Ja-Len. -*pompi* M sitasitikas navozный жук, навозник; M *sittabombi*, *tämä elãb opõzõdõ sittaz*, *roojaza* sitasitikas, ta elab hobusesõnnikus, (ja) poris; M *sittabombi žuhizõv* sitasitikas põriseb. – Vt. ka *sittabõmbõrã*, *sittabõmbõrãin*, *sittabõrõ*, *sittabõrõläin*.

sittabombo M I *sitta-bombo* K-Ahl. I = *sittabombi*; I *mitã siã aina borizõt ku sitta-bombo* mis sa aina porised nagu sitasitikas!

sittabõmbõrã P = *sittabombi*; *bõrbõtãb niku sittabõmbõrã* pobiseb (= räägib ebaselgelt) nagu sitasitikas.

sittabõmbõrãin P = *sittabombi*; *sittabõmbõrãin uhizõb i bõrizev* sitasitikas sumiseb ja põriseb.

sittabõrõ Lu *sitt-bõrõ* J-Tsv. = *sittabombi*; J *sitt-bõrõ bõrizeb lennet* sitasitikas põriseb lennates.

sittabõrõläin Li Ra -*põrõläine* J-Must. *sittbõrõläin* J-Tsv. sitasitikas navozный жук, навозник; Ra *sittabõrõläin on sinine*, *tämä elãb valoz* sitasitikas on sinine, ta elab sõnnikus.

sittagriiba ~ **sittgriiba** Lu **1.** sitaseen kõnek. (mittesöödav seen) поганка; **2.** soomustindik белый навозник; *sittagriiba*, *neitã ep saa süüv-vã* soomustindik, neid ei tohi (ei saa) süüa. – Vt. ka *sittobakka*.

sittagriiza M hädavares неудачник, горемыка; *mõnikaz on mokoma sittagriiza* mõni on niisugune hädavares.

sittai/nõ J, g. -*zõdõ* = *sitakaz*; *siã elã sittainõ sirize* rl. ära sina, sitane, sirise.

sittakoko M Ku sitahunnik куча испражнений; Ku *para tuli*, *katsob ettã kasemaljaz on sittakoko*, *d'i pani riiehe palamaa* kratt tuli, vaatab, et kastmekausis on sitahunnik, ja pani rehe põlema; M *meez meni teetã möõ .. isutti sampaa tee servã*. – *Koko (sittakoko)* (Set. 17) mõist. mees läks teed mööda .. püstitas samba tee serva? – Hunnik (sitahunnik).

sittakääkkerã J-Must. sõnnikulatakas, kõnek. sitalarakas ком навоза, ком дерьма.

sitt-ammaz K vilets hammas, katkine hammas плохой зуб, скверный зуб; *ammaz vizgattii ahjoo päälee i jutõltii: sillõ sitt-ammaz*, *millõ vahv-ammaz* hammas visati ahju peale ja öeldi: sulle vilets (katkine) hammas, (aga) mulle tugev (terve) hammas.

sittanahka Lu fig. sitavares, sitaratas (naljatakse lapse kohta) навозник, засранец (шуточная кличка ребёнка). – Vt. ka *sittavuuri*.

sittanuužnikka M käimla, kõnek. peldik, sitamaja, простор. нужник.

sittanãri J-Must. -e Ra rasknäär сойка.

sittatšãrpãne M Lu kollane kärbes, sita-, sõnnikukärbes ильница [?], муха-пчеловидка [?]; Lu *lehmãã sittatšãrpãne* lehma sitakärbes.

sittavuuri Ra fig. sitavurr (end sageli mustaks tegeva imiku või väikelapse kohta) засранец. – Vt. ka *sittanahka*.

sitte K *Cumma* Pal.₂ siis, seejärel потом, затем; K *sitte meitã tappaass tappaass* (linamuinasjutust:) siis meid (= linu) kolgitakse, kolgitakse. – Vt. ka *siiz*.

sitt-jaššik/ka: -k J-Tsv. sita(veo)kast, kast sita vedamiseks navozный ящик; *sitt-jaššikõll veitetã kulta põllolõ* sita(veo)kastiga veetakse kulda (= sita) põlule.

sitt-lauta (J-Tsv.) (välikäimla) istelaud сиденье (в уборной); *etko siã tunn siivolla sittua*, *paatškõzit kõik sitt-lavva served* kas sa ei oska korralikult sittuda, (et) määrisid (käimla) istelausa served kõik (ära)!

sittoa, **sittoa**, **sittoag**, **sittoag** vt. *sitoo*.

sittobakka Ra-Vilb. soomustindik белый навозник.

sittoma vt. *sitoo*.

sitt-pata J-Tsv. (sita)pott, õpott ночной горшок; *vee lahs sitt-paalõdõ* vii laps potile.

sitt/ta K Lu Li J I -*ts* J-Tsv. *siittsa* M Po, g. -*saa* Lu Li J *siittsa* M Po sits, sitsiriie ситец; M *võtan puhtaa palokkõizõdõ siittsaa* võtan puhta tükikese sitsi; Po *niõrikko õssi siittsaa* pruut ostis sitsi; Li *keppiã saap kadgõtõ*, *a siittsaa saab revittãã*, *leipãã saab murtaa* keppi saab katki murda, aga sitsi(riiet) saab (katki) rebida, (ja) leiba saab murda; J *sitã en tãã*, *kuhõdõ pan-*

tii sitsad ja tšiuot seda ma ei tea, kuhu pandi sitsi(tüki)d ja särgid; K *kõm aršinaa sittsaa* kolm arssinat sitsi; Lu *miä tein enelee naastis-sa sitsassa pollõd* ma tegin endale ilusast sitsist põlle; J *vaal'ia siniss karva sits* valkjassinine sits; Lu *hoikka sittsa* õhuke sits; I *ootava sittsa* odav sits. – Vt. ka *sitsaz*.

sittsa- vt. ka *siittsa-*.

sittsevoli Ra, g. -i = *sittsõvõin*; *sittsevoi rätte* sitsist rätik, sitsrätt.

sittsõ/nõ Lu, g. -zõd = *sittsõvõin*; *riuguu õtsaz õli flaaku, sittsõnõ vai kaḅkõnõ, sitä kutsuttii lippu* ridva otsas oli plagu, sitsist või linasest (riidest), seda kutsuti (tuule)lipuks.

sittsõvõin I (P) *sittsõvõin* (K-AL) -oin (J-Tsv.), g. -õizõd sitsine, sitsist, sits- ситцевый, из ситца; P *nuorikkõ antõ bat'uškalõ rätie, matuškalo rätie, sittsõvõizõd räteD* möršja andis ristisale rāti, ristiemale rāti, sitsist rätid; J *sai perelee sittsõvoizõt tšiuot päälee* sai perele sitsist särgid selga; I *sittsõvõizõt platjad* sitskleidid. – Vt. ka *sittsevoi*.

sittšii/ssä (Li) *sikkiüssä* Lu -ss J-Tsv. *sitišüssäg* I, pr. -b Li J *sitišiiß* I *sikkiüß* Lu, imperf. -zi: -z J *sikkiüzi* Lu sigineda, tekkida зав/одиться, -естись, появ/ляться, -иться; J *nii on sittšiiin-nü pal'lo kloppiit, jot kuzaitši et saa rauhaa* nii palju on siginenud lutikaid, et kusagil ei saa (sa) rahu; Lu *ku on roojakas talo, sihee sikkiüp tširppuja* kui on must (räpane) maja, (siis) sinna sigineb kirpe; J *kuss va kane täit sittšiiüssä* kust küll need täid siginevad?; J *itikõt sittšiiü-vät tšezäll* putukad siginevad suvel. – Vt. ka *sihittšüssä, sihittšüä, sitšießä, sitšiiitä, sitšiiä, sittšiiitä*.

sittua L P M Kõ Lu Li Ra J (K Ku) -tuag I, pr. -un K P Lu Ra J, imperf. -tuzin P Lu Ra J roojata, vulg. sittuda испражн/аться, -иться, простор. срать; P *kanat tulivat sittuzivat kõik sillaa täünnä* kanad tulid sittusid kogu põranda täis; J *tširpud on sittutu kõik tšiuoto* kirbud on sittunud kogu särgi (täis); Lu *tämä sittuš štanad i kõik ta* (= laps) sittus püksid (täis) ja puha; J *täll vatts laukõdz, situb vetelä* tal läks kõht lahti, situb vedelat; Lu *mill õli taattõ i maamõ, minnua susi ep sittunu tšivee pääll* kk. mul oli isa ja ema, mind ei sittunud hunt kivi peale; Li *vanalõ inemizele ettee situ, a sõna* [sic!] *kuuntõd* vs. vanale inimesele (kas või) situ ette, aga sõna kuula (= võta kuulda tema õpetusi); K *miez meeb mettsää, bõd tširvessä, lõikkaab rihie, bõd ussa ni akkunaa. a mi se on. mies sittu* mõist. mees läheb metsa, pole kirvest, ehitab maja, (majal) pole ust ega akent. Aga mis see on? – Mees sittus; J *mussaa süüv, valkaat*

situb. mikä se on. päre mõist. musta sööb, valget situb. Mis see on? – Peerg.

sittua, sittua vt. *sitoo*.

sitturi M J-Tsv. Ku, g. -ii J roojaja, vulg. sittuja, sittur, простор. сраль; M *oi sie suur pojo sitturi, eb lee äppiätä, situt kaattsoisõd* oh sa suur sittur poiss, (kas sul) ei ole häbi, situd püksi; Ku *ol'a saob: oi häpmäitõd sitturi, t'süttöi juuree tuav* Olja ütleb: oi häbematu sittur, tuleb (veel) tüdrukute juurde!; M *ühs sitturi lehmä situp kõikõd karjaa* vs. üks sittuja lehm situb kogu karja (täis).

sittõin Ra J, g. -zõd Ra J 1. roojane, kõnek. sitane; sõnnikune навозный, простор. говяный; Ra *lahs on sittõin, peze puhtaassi* laps on sitane, pese (ta) puhtaks; J *sõvad on sittõizõd* rõivad on sõnnikused; 2. vilets, kehv плохой, скверный; J *mill on sittõizõd ampaad* mul on viletsad hambad. – Vt. ka *sitakaz, sittainõ*.

sittõmää vt. *sitoo*.

situta/ta M -ta J-Tsv., pr. -an M -õn J, imperf. -in J 1. potitada, (last) poti peale panna сажать на горшок (ребёнка); M *emä situtab lassaa* ema potitab last; J *jok lahzõd situtiD* kas potitatsid lapse (ära)?; 2. impers. kõnek. asjale ajada, vulg. sitale ajada позывать к испражнению; J *kuhõ nii tšiiire johzõD?* – *situttõma nõisi* kuhu (sa) nii kiiresti jooksed? – Ajas sitale.

sitõlõilssa Li, pr. -n, imperf. -zin end (kellegagi, millegagi) siduda связ/ываться, -аться; ■ *em miä kehtaa sinukaa sitõlõilssa* ei mina viitsi sinuga tegemist teha.

sitaviislii Lu J -i Lu Ra sedaviisi, sedasi так, таким образом; J *tämä tetši sitaviisii* tema tegi sedasi; Lu *sitaviisii meil ajõttii puutõrvaa* sedaviisi aeti meil puutõrva; Lu *i vot sitaviisii mõnt kõrtaa mätsikat tšäütii tšäessä tšättee ja pelattii ja joonitõltii* ja vaat sedaviisi käisid pallid mitu korda käest kätte ja mängiti ja joosti.

sitaviittä Li = *sitaviisii*; *välivoosilla õli sitaviittä* vahepealsel aastatel oli sedaviisi.

siu/gata: -gõt J-Tsv., pr. -kaan J, imperf. -kazin: -kõzin J kiiresti joosta, minema panna, minema lipata, murd. siugata брос/аться, -иться бежать, лететь стрелой; *siukõz menemä, va vilkahtaa*z siukas minema, vaid vilksatas.

siunaamoit/oo M, g. -tomaä õnnistuseta безблагодатный; *kassõnn taloza on jumalaa siunaamoitoo täitsikahja. näitä i täüttäjä ep täitä, juollas, ku pal'lo süüvväz leipää* selles talus on jumala õnnistuseta leivaastja. Neid (= inimesi) ei täida täiteski (ei täida täitjagi), öeldakse, kui süüakse palju leiba.

siun/ata K L P M Po Lu J (Kett.) -õt J-Tsv., pr. -aan K M Lu J, imperf. -azin L P M Lu J -õzin J

õnnistada; õnne soovida благословлять, -ить; P *pappi siunaz vai blaχoslovoitti* papp õnnistas; M *siunatti noorõd* õnnistati noorpaari; M *kase õli siunattu paikka* see oli õnnistatud koht; J *papill õli vesi siunattu* preestril oli vesi õnnistatud; J *pappi znaameñoikaa siunaab lehmäv* preester õnnistab lehma kirikulippudega; M *kursileipä õli izzää i emmää siunattu* pulmaleib oli isa ja ema (poolt) õnnistatud; M *ku paat kuhilaa nurmõlõd, tee rissi päälee, on niku siunattu* kui teed (paned) haki põllule, tee rist peale, (siis) on nagu õnnistatud; M *siunatkoõ jumala* õnnistagu jumal!; L *jumal üvä siunatkuõ sinuu õnnõta* hea jumal andku sulle õnne!; L *siunaa terveikaa* (loitsust:) õnnista tervisega (= anna tervist); L *suur suku siunaz õnnõta* suur suguselts soovis õnne.

siunat/taa Po, pr. -an, imperf. -in = *siunata*; *siunattaaz obraazaakaa* õnnistatakse pühakujuga.

siunaul/z J (M), g. -hsõd J [sic!] õnnistus благословение; *siäl eb õdõ jumalaa siunaussa* seal ei ole jumala õnnistust.

sivelt/ää (Kõ), (sõnatüvi основа слова:) *siveltä-* J-Must., pr. -än, imperf. -in puutuda, riivata прик/асаться, -оснуться; Kõ *kuza p puutu kulmo kuuritsaasõd, varvaz ep siltaa siveltä* (Set. 749) rl. (tantsimise kohta:) kus kulm ei puutu sarikat, varvas ei riiva põrandat.

sivit/tsää: -tsä J-Tsv., pr. -sän: -sen J, imperf. -sin J (läbi) kurnata проце/живать, -дить.

sivud Lu Ra (Li J), pl. 1. ristluud поясница; Lu *ampaajõ i sivujõ praavitattii lukõmizõd-kaa* hambaid ja ristluid parandati (nõia)sõnade pealelugemisega; Li *sivui vaivattõdõv* ristluud valutavad; J *sivujõd rappamin (~ rappauz)* äkiline valu ristluides, äkiline ristluiduvalu; J *galgana-viinaa tehtii, galganaa juuria panna viinaasõd, kui sivuuta vaivattii, sis sitä galgana-viinaa juutii* tedremanaviina tehti, tedremanana juuri pannakse viina sisse; kui ristluud valutasid, siis joodi seda tedremanaviina; Lu *rammitsõb põlvessa, sivuloissa* (Must. 161) lonkab põlvest, ristluidest; 2. laudjas, laudjad (looma, eriti hobuse ristluupealne) круп; Lu *vazikal õli kuiva kohu, nahkaa revitti sivujõd päälb* vasikal oli kuiv k. (= mingi nahahaigus), nahk oli krimpsus (nahka rebis) laudjate pealt; J *ani arjalõd muniz, sisavõ sivuillõd pööri* rl. hani (hobuse) lakale munes, ööbik laudja(i)le veeretab.

siõ Ränk K M Kõ Lu J (Li) *sijõ* P vdjI *siõh* I (vdjI Ma Kl), g. *sit/õd* Kett. K M-Set. -yõ P *sitõd* M Kõ vdjI I Ma Kl -tõd M-Set. Lu Li J -tee J-Must. (viljavihu jm.) side связло, перевясло; M *vihgolla on siõ, siitõdõd* viljavi-

hul on side, (vihu) sidemed; Kõ *tartutan vihgoõ siitõdõl tsiin* seon vihu sidemega kinni; Lu *miä tein üvät siitõdõd, mineekaa sittoa roivait tsiin* ma tegin head sidemed, millega siduda linakubusid kinni; I *vihgoõ siõ* (vilja)vihu side; P *luvva sijõ* luua võru. – Vt. ka *õltsi-*.

siõlla Ra *siellä* J, pr. *sitõl/õn* Ra, imperf. -in Ra frekv. siduda связывать, привязывать; J *õlki varrõssi valõlõ, niitti siimassi sitele* rl. õlg (= õlekõrs piitsale) varreks vala, niit keeleks seo; Ra *silmät silkile sitõlin* rl. silmad siidiga (= siidrätiga) sidusin.

siõ-vitssa Li külgvits (paadil) рейковая обшив-ка (лодки); *täll õlla veel siõ-vitsad, nell'ä ühez äärez i nell'ä tizõl poola. näväv oitavav laijaa servii* tal (= paadil) on veel külgvitsad, neli ühes ääres ja neli teisel pool. Need kaitsevad (paadi) laia (= laidade) servi.

siä Kett. Len. K U L P M Kõ Lu Li J I Ku (R Po) *sie* L P M Kõ J *sie* K-Salm.₁ R-Eur. J Kr *sinä* R-Reg. *Cie* K-reg.₂ *Cia* Ii-reg.₁ *Cie ~ Cia ~ Сия* Pal.₂, g. *sin/uu* K U L P M Kõ Po Lu Li J Ku *siinnuu* M I vdjI -u Len. K-Set. R-Reg. P M Lu J Ku *siu ~ siwu* Kr *sina* ты; P *mitä sie nii murõhtõlõd* mis sa nii muretsed?; Kõ *mikä sill on* mis sul (viga) on?; J *mie sinnuu ev vöi tseeltää* ma ei vöi sind keelata; P *mie sillyõ annan sõnaa* ma annan sulle sõna (= tõtan); M *miä võtan siinnua mehele* ma võtan su naiseks; Lu *suuvaat siä minnuu niku koira keppiä* kk. sa armastad mind nagu koer keppi; Lu *miü sinuukaa laadiumm üvvii* me sobime sinuga hästi; Li *miä siivolla em pääznü sinussa perille* ma ei saanud sinust päris(elt) aru; I *siinnua tsülmäsäv* sul on külm; Li *miä tahon sillõ üvvää* ma soovin sulle head; I *inotuz inehmine, inotav siinnuu päälee i vaattaag* vastik inimene, sinu peale on vastik vaadatagi; K *sõsares siut sõvitti, emäs siut ehitti* (Al. 45) rl. su õde sind rõivastas, su ema sind ehtis. – Vt. ka *ais-*, *nät-*.

siällä K L P M V I *siellä* K P M J -lle J -ll K R P Kõ V Lu Li J I *siell* L P M Po Lu J I -lä K Li J I *sielä* Lu -l Len. K R P M Kõ S V Lu Li Ra J I *siel* K M Lu *siellä* U -ll U J -lä ~ -l J-Must. *seä/lä* K-Ahl. R-Lön. -l K-Ahl. Lu-Must. *see/lä* J Ku -llä Ku -ll J Ku -lä R-Eur. -l Ku *Ciělъ* Ii-reg.₁ seal tam; J *siäll on marjat kõikõllaizõd* rl. seal on kõiksugused marjad; Lu *konnu tsüläs tehtii vokkija, siäl õltii vokkuriv* Konnu külas tehti vokka, seal olid vokimeistrid; I *laskõud alõpass tsülässä, siälä jõtši on* (sa) laskud külast allapoole, seal on jõgi; M *kotoahjolaiza on ahjoo põrmõta, siäl vet tsühzettääz leipää* elumaja ahjudes on (ahju)põrand, seal ju küpsetatakse leiba; Lu *soo siäl, soo tääl, kuzaa*

bõd kuivaa, se oŋ kehnoo inemizee elo soo seal, soo siin, kuskil pole kuiva (kohta), see on vaese inimese elu; Li suppi, see ep paahu, a vot rooppa vai siäl mitä on jämmiäd, tarttuvat tšiin põhja, paahtuvab supp, see ei kõrbe (põhja), aga vaat puder vöi mis seal on paksud (toidud), (need) jäävad põhja kinni, kõrbevad (põhja); J siäll samaz sealsamas. – Vt. ka siinä.

siälpool: *sielpool* I sealpool по ту сторону; *sielpool kaarostaa* sealpool Oranienbaumi.

siält/essaa Li J -ssaa J 1. sealt оттуда; J *siältes-saa tänne om viis virsta* sealt siia on viis versta; 2. Li sealtsaadik, sealtpeale, sellest alates с тех пор, с того времени. – Vt. ka *siütssaa*.

siältä Kett. Set. vdjL K R M Lu Li J I *sieltä* K J I -t vdjL K M Lu Li J *sielt* K M Kõ J I *sielt* K-Al. *seält*/tä K-Ahl. Lu-Must. -t K-Ahl. R-Lön. *seeltä* Ra -t J Ku *seäld* Kr 1. sealt оттуда; I *sielt lähii* sealt läksin (ära); Ku *hään on tullut seelt külässe mejjee küllää elämää, toizessõ külässe ta on tulnud sealt külast meie külla elama, teisest külast; J seelt tõi sugaa sulliaa rl.* sealt tõi soa sileda; Kõ *nüd i võttaass sielt vettä nüüdki* (veel) võetakse sealt vett; I *botškaza on naka, tšeeräg nakkaa i joosõp taari siältä* vaadil on naga, keera naga ja sealt jookseb taar(i); J *miä ku kal'lun, siält kaiijahtab vassa* kui ma hüüan, (siis) kajab seal vastu; Lu *kastra on tehtü pulikkaissa, lampaat siält pulikkõjõd välissä süüti* söim on tehtud pulkadest, lambad sõid sealt pulkade vahelt; I *roittivat sieltä süvältä* (nad) kaevasid sealt sügavalt; J *mene .. ahjo pääle, siältä sinnua tšenni eb näe* (Must. 148) mine .. ahju peale, sealt ei näe sind keegi; 2. sealt, sealtkaudu оттуда, с той стороны; Lu *elä mee siältä* (siisäli), *siäl on pal'l'o multaa* ära mine sealt (sealtkaudu), seal on palju pori. – Vt. ka *siitä, siitšäli*.

siätä vt. *seätä*.

sjomk/a M, g. -aa säga com. – Vt. ka *sommi, somppa*.

skaakun/a I, g. -aa kargaja (kargajate usulahu liige) скакун (член секты скакунов); *skaakunad õlivad ruumatud* kargajad olid kohitsetud; *astija õli vettä valõttut täünää, skaakunad loputtivad aina vettä tšäellä* astja oli vett täis valatud, kargajad üha loksutasid käega vett.

skaal/a (Ja-Len.), g. -aa kalju скала; *nõisi suur tuuli i meitä vei jaakkari kaa skaaloi pääle* (Len. 238) tõusis suur tuul ja viis meid (koos) ankruga kaljude peale.

skaaska vt. *kaaska*.

skaalterka L -t'erka (K-Al.), g. -terkaa: -t'erkaa K laudlina скагерть; L *pannass puhas skaaterka lavvalyõ* pannakse puhas laudlina lauale.

skaku/na: -n J-Tsv., g. -naa J (võidu)sõidu-hobune скакун (лошадь); *õssi uuvvõ skakunaa* ostis uue sõiduhobuse.

skarbä-šš/a Po, g. -aa (kannatava jumalaema ikoon) скорбящая (икона скорбящей божьей матери); *skarbä-šš/a obraazaa ies põlivõd lampõtkõd* kannatava jumalaema ikooni ees põlesid lampaadid.

skarlatiin vt. *karlantina*.

skaltška: -tškõ Lu J-Tsv., g. -džгаа J hüpe скачок, прыжок; Lu *skatškõ se on niku vennää sõna, a hüppäämiin ov vad'd'aa s.*, see on nagu vene sõna, aga h. on vадja (sõna).

skelletti M J-Tsv. -l'etti J-Tsv., g. -letii M J l'etii J luukere, skelettel skellet; J *jäänü pahaizõssi, niku skel'etti* (on) jäänud kõhnaks nagu luukere.

skipidaari J-Tsv., g. -ii J tärpentin скипидар; *skipidaaria juuvva niku lekarstva* tärpentini juuakse nagu arstimid.

skipperi vt. *škippari*.

skirda vt. *škirda*.

skladgõt/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = sklatkoittaa.

sklatka (Lu) -tk J-Tsv., g. -dгаа J -tkaa (Lu) (riide)volt складка; J *saraffõnall om pal'l'o sklatkoi* sarafanil on palju volte; J *mikä sill oŋ kõrjõttu skladgõnn all* mis on sul peidetud volti vahele (alla)?

sklatkoit/taa Li, pr. -an, imperf. -in voltida, kurrutada складывать, сложить (в складки), гофрировать; *jõka ainogo ep tuntõn sklatkoittaa* igaüks ei osanud (sarafani) voltida. – Vt. ka *skladgõttaa*.

skl'ep/у K, g. -uu K hauakamber склеп.

skoobelli J-Tsv., g. -ii J = skrapka; *klopid on situttu seined, võta vähäize skoobelill struga* lutikad on seinad ära mustanud (täis sittunud), võta kaabi natuke kaabitsaga.

skoobel'oit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J puhtaks kaapida v. kraapida соск/аблывать, -облить; *mõnikkas talos praaznikkojõ eell skoobel'oitõta seiini(t)* mõnes talus kaabitakse pühade eel seinad puhtaks.

skolpka: -pk J-Tsv., g. -bgaa J 1. sulg (kirjamaärk) скобка; *tširjut kahs nuumõria de tõmpa skopkiisõ* kirjuta kaks numbrit ja pane (tõmba) sulgudesse; 2. koba, klamber, riisk (ehitusel) скоба; *kuuritsõd oŋ krepitetü raut skopkiikaa tšiin* sarikad on kinnitatud raudkobadega.

skorospelka M -k J-Tsv., g. -gaa J 1. M (varane goosa kartul) скороспелка (скороспелый сорт розового картофеля); 2. J-Tsv. kanavarvas, nurgmenukk примула, первоцвет, скороспелка.

skotk/a M, g. -aa M = *syotka*; *staarosta ajõ tsüällä kokkoo skotkaa* külavanem ajas küla- (rahva) (küla)koosolekule kokku.

skotnik/ka M, g. -aa karjatalitaja скотник; *mõzaz enär õltii skotnikad virolaizõd* mõisas olid karjatalitajad enamasti eestlased.

skotnit/ta M, g. -saa karjatalitaja, -naine, -tüdruk скотница; *põl'a õli näillä skotnitsoin* Polja oli neil karjatüdrukus.

skovorod/a J-Tsv., g. -aa: -a J pann сковорода.

skraa/ga Lu -gõ ~ -g J-Tsv., g. -gaa J 1. ihnusko, ihnur, kitsipung скряга; Lu *tämä on kõvasi skuppoi inemin, i skraaga. tselläid eb mittäid annõ* ta on väga kitsi inimene, ja ihnusko. Kellelegi ei anna (mitte) midagi; J *skraagõ tühjess pal'lass algõb riijõll* ihnur hakkab tühipalja asja pärast riidlema; 2. ihne, kitsi скупой; Lu *tämä on skraaga inemin* ta on ihne inimene; J *mikä skraag meez, kopekka õli zalk anta toomuziissi* milline ihne mees, kopikat oli kahju anda külakostiks.

skrap/ka Lu, g. -aa Lu kaabits, kraapraud скребок; *skrapkad, neijeekaa puhasõtaa vannaa kraaskaa i vannaa tõrvaa, skrapkad on rautazõd, teräv õits* kaabitsad, nendega puhastatakse vana värvi ja vana tõrva (maha), kaabitsad on rauast, (neil on) terav ots. – Vt. ka skoobeli.

skriip/ata: -õt J-Tsv., pr. -paav J, imperf. -pazi: -põzi J kriuksuda скрипеть; *mill uuvvõt saap-põgõt skriipõta* mul uued (säär)saapad kriuksuvad.

skriipõ/a (Lu), pr. -õb, imperf. -zi = *skriipata*; *saapugat skriipõvõd* (säär)saapad kriuksuvad.

skrip/ka Lu Ra J (Li) -ipk J-Tsv. -õpka P, g. -ibgaa J -ipkaa Ra -õbgaa P viiul скрипка; J *strunat skripkõll katkaustii* viiulil katkesid keeled; Lu *miä pillitän skripkaa* ma mängin viiulit.

skró/pka: -pk J-Tsv., g. -bgaa J (hobuse)suga, -hari скребница; *kuhõ opõizõd skrópk on saanu kuhu* hobusesuga on saanud?

skuppoi Lu Li J, g. -i J kitsi, ihne скупой; J *skuppoilt inimizelt toomuzia ed nippa* kitsilt inimeselt (sa) külakosti ei saa (ei napsa); Lu *hetaizõ inemin, se eb õõ skuppoi inemin, tämä annõp tõizõlõ, tsellä mitä eb õõ* helde inimene, see ei ole kitsi inimene, tema annab teisele, kellel mida pole; Lu *skuppoi, kõig enele, a tõizõl eb mittä* ihne – kõik enesele, aga teisele ei midagi.

skuuppõ/a I, g. -a = *skuppoi*; *skuuppõa siä õõd, rõhga* skuuppõa sa oled ihne, väga ihne.

skvernoi J-Tsv., g. -i J 1. paha, halb скверный,

дурной; *skvernoi inimin* paha inimene; 2. vilets, kehv, halb скверный, скудный; *skvernoi rook* vilets toit.

skvorešnik/ka Lu, g. -aa kuldnokapuur, kuld-noka pesakast скворечник; *skvortsoil on tehtii skvorešnikad, skvorešnikkaa tehhiä* omat pezäd kuldnokkadele on tehtud pesakastid, pesakasti teevad (nad) oma pesad.

skvort/ta M Kõ S Lu I -sa I-Len., g. -saa Lu kuldnokk скворец; Lu *skvortsa tsikertäv* kuld-nokk vilistab.

slaaboli Li J-Tsv., g. -i J 1. nõrk, jõuetu слабый, бессильный; J *vai nii slaaboit silmet ku atškiit piät silmiil* kas (sul) on nii nõrgad silmad, et pead kandma prille?; 2. lõtv ненатянутый, слабый; Li *se piäb jännissää, tämä on kõvassi slaaboi* seda (kõit) tuleb pingutada, see on väga lõtv; 3. vilets, nõrk, halvasti tehtud слабый, скверный, нетвёрдый, неплотный; J *slaaboiz botškõz olud vältšähtiv* viletsas vaadis õlu lahtub; 4. lahja слабый (o напиток); J *slaaboi olud* lahja õlu.

slaaboissi J-Tsv. nõrgalt, jõuetult слабо; *jo õj koolõmiziill, slaaboissi pajatõv* (ta) on juba suremas, räägib nõrgalt.

slaabosti ~ -ti J-Tsv., g. -tii ~ -t'ii J nõrkus слабость; *perält läzüü tuli mokom slaabost'i, jo em vöi tallõt* pärast haigust tuli niisugune nõrkus, enam ei suuda käia.

slaav/a Lu -õ J-Tsv., g. -aa J 1. kuulsus, reputatsioon; fig. halb kuulsus слава, репутация; дурная слава; Lu *tämä eness õli üvä slaava, a väess eb õllu üvä slaava, tätä niku nagrõttii* enda arvates oli tal hea kuulsus, aga rahva seas ei olnud hea kuulsus, teda nagu naerdi; J *gul'ššoi poik tsiiire levveb õmas slaava* ulaja poiss saab ruttu kuulsaks; 2. kuulujutt сплетня; J *tühjess pal'lass slaava eväd lazz* ilmaasjata (tühjast-tähjast) kuulujuttu lahti ei lasta; J *tsem vöisi duumõt, jot rodnoi vell' lazzõp sõsarõss mokoma märännee slaavaa* kes oleks võinud arvata, et lihane vend laseb õe kohta sellise ilge jutu lahti.

slaavi/a Lu Li Ra J-Tsv. (J), pr. -n Lu Li Ra J, imperf. -zin Lu Li Ra J 1. õnnistada славить, благословлять, -ить; J *pappi tsäiip slaavimõs taloss talo(sõ)* preester käib talust tallu õnnistamas; Ra *pappi tuli slaavimaa, jõka talosõ tsäi* preester tuli õnnistama, igas talus käis; 2. jõululaule laulda христославить (в праздник рождества); J *poikõizõd evät tsäü slaavimõz* poisikesed ei käi (majast majja) jõululaule laulmas; 3. fig. taga rääkida огов/аривать, -орить; J *tüttõä nii slaavitti, jot hilka õli kuunõll* tüdrukut räägiti nii taga, et vastik oli kuulata.

slani Lu Li, g. -ii (laeva sisemine põhi; laudad või rest paadi põhjas) стлань, диал. слань (на дне судна или лодки); Lu *tõin põhja on süämez, slani teine põhi* (laeva sees, s.); Li *põhjaz on slani kõlmõza tükküz* (paadi) põhjas on rest, kolmes tükis (= kolmes osas).

slava M slaava J slau K-AI. J-Tsv.: *slava bohu* ~ J *slaava bohu* ~ slaava boohu ~ slau boohu ~ K *slau bohu* (Al. 14) tänu jumalale!; J *slau boohu, sai kõrt äessemizele õtts* tänu jumalale, sai kord äestamisele lõpp!; J *juutii i slaava boohu joodi, ja tänu jumalale!*

slega M Lu (J-Tsv.), hrl. pl. -ad M Lu J-Tsv. 1. laag, aluspuu slega, переводина; M *alla sillaa slegad* põranda all (on) laagid; 2. hrl. pl. rullid, veerispuud, telad (purjelaeva vette v. veest välja tõmbamiseks) каток (для спуска парусника на воду); Lu *alus toukataa vai lassaa vettee .. rainojõdkaa. alusõnallõ on pantu slegad, irrev, rissi alussa .. nell'ää vai viite paikkaa* purjekas tõmmatakse või lastakse vette .. veerispuudega. Purjeka alla on pandud rullid, palgid, risti purjekat .. (need pannakse) nelja või viide kohta.

slega-irsi M laag, aluspuu slega, переводина; *sillaa alla ovat slega-irrev* põranda all on laagid.

slepoli J-Tsv., g. -i pime слепой; *tämä on kõikina slepoi, kaõd mõlõpiis silmiiz* ta on täiesti pime, kae(d) on mõlemas silmas.

slifka ~ **-fkõ** ~ **-ifka** Lu *sl'ifk* J-Tsv., hrl. pl. -vgad K-Set. L P M -ivgad M rõõsk koor сливки; P *üle õli lännuü piimää pääl, slivgad on piimäl* hapukoor oli hapupiima peal, rõõsk koor on piimäl (= piima peal); M *tuima piimä on ilma sliivgoo* kooritud piim on ilma kooreta; J *nõsakk luzikka kahs sl'ifkaa juuvv kofika* tõsta ometi lusika(täi)s (või) kaks rõõska koort kohvi peale (kohviga juua); Lu *silmää sliivgaakaa võizimmõ* silma (= odraiva) määrisime rõõsa koorega.

sliik/ka [< vn шлык] Lu-Ränk, g. -aa = sükä-rä.

sliiv/a M Lu Li, g. -aa ploom слива; M *ovat kauniit sliivad i valkõad, kõltõzõt sliivad* on punased ploomid ja valged, kollased ploomid; Li *sliivaa seez on toomi* ploomi sees on ploomikivi (tuum).

sliivapuu L M Li Ra I *sliivapuu* M Kõ ploomipuul слива (дерево).

slobodnoi J-Tsv., g. -i J vaba свободный; *on ham mill slobodnoit aikkaa* on ju mul vaba aega.

slobot/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J suur küla, asula слобода.

slog/a J-Tsv., g. -aa J silp слор; *kassen sõnaz on kahs sloga* selles sõnas on kaks silpi.

sloja K-Ahl. P J, g. -aa P -a J 1. kiht слой; P *päälimen sloja õli mussa maa* pealmine kiht oli must muld; J *pikkarainõ sloja on jäätünüd, sitä jutõllaa kahu* (kui) õhuke (väike) kiht (maapinnast) on jäätunud, (siis) seda nimetatakse kahuks; J *piirgaa süäme pantu paksu sloja siga liha* piruka sisse on pandud paks kiht sealiha; J *koominaa maalõõ jo om pantu kõlmõt sloja savia* rehealuse põrandale on pandud juba kolm kihti savi; 2. aastaring (puudel) годовой слой, годичное кольцо (дерева); J *mõnikkall puull slojad on õikõ tšeerolizõd* mõnel puul on aastaringid õige käänelised.

slojõin J-Tsv., g. -zõõ J kihiline слоёный; *slojõim bulk* kihiline sai (= lehttainast sai).

slon/a P Li J-Tsv., g. -aa ~ -a J elevant слон; P *suur inehmiin niku slona* suur inimene nagu elevant; J *slonaa luuss tehä kalleit riissoi* elevantiluuist tehakse kalleid asju.

slonaa-luu J-Tsv. elevantiluu слонобая кость.

slopi/sa: -ssa (Li), pr. -zõb Li, imperf. -zi ladi-seda, tugevasti sadada сильно лить, плескать; *ai ku slopizõb autaa vihmaa* oi kuidas vihm(a) ladiseb (sadada) auku.

slug/a J, g. -aa sulane, palgaline слуга.

služanj/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J teenija служанка.

sluužba K U L Kõ Lu I (P M Ja-Len. J) -šba K-Ahl. *shužbõ* J-Tsv., g. -žbaa J 1. sõjaväeteenistus военная служба; Lu *perrää kuuvvõõ kuu võõtiti minnua takaas sluužbaa* pärast kuut kuud võeti mind tagasi sõjaväeteenistusse; I *sluuzi soldatti sluužbaza, kahtšümmett viiz vootta sõdur* teenis sõjaväeteenistuses kakskümmend viis aastat; J *pääsi sõtamehe shuužbõss väl'lä* vabanes sõjaväeteenistusest; 2. jumalateenistus богослужение, служба; Lu *kliirossi on tšerikkoz, eri kommi, kuza pappi piäp sluužbaa* altariesine on kirikus, eraldi (kõrgem) koht, kus preester peab jumalateenistust; L *tšasovnaza õli sluužba* kabelis oli jumalateenistus.

sluužia L P M S Po Lu J (K U Kõ V) -šia K-Ahl. -ziag I, pr. -zin K Lu, imperf. -žizin M Kõ V Lu J 1. teenida служить, услуживать, быть в услужении; M *ühelee herralõõ puututii sluužimaa* (nad) sattusid sama härra juurde teenima; Lu *minuu mehee emä sluuži korovina mõizaz* minu mehe ema teenis Korovina mõisas; L *nävät sluužittii tämää ümper* nad teenisid teda; 2. sõjaväeteenistuses, ajateenistuses olla, kroonut teenida, aega teenida служить в армии; P *kunikaa aikan õli raskaz sluužia* tsaa-

riajal oli raske kroonut teenida; Lu *poika sluuzi viroza* poeg oli Eestis sõjaväeteenistuses; Lu *mie en õlõ sluuzinnu* ma ei ole aega teeninud; J *sluuzinnu sõtameez* sõjaväeteenistusest, ajateenistusest vabanenud sõdur; **3.** jumalateenistust pidada *соверш/ать, -ить церковную службу*; S *pappi siš tsäüp tsasovnas, sluuziv* preester käib siis kabelis, peab jumalateenistust; Kõ siiz *vaikko mejkoo pappi sluuzimaa, što vih-maa böllõiz* siis kas või mingi preester jumalat paluma (jumalateenistust pidama), et vihma poleks (= et vihm lakkaks); Po *pappi sluuzi ponafidaa* preester pidas hingepalve; **4.** õnnistada *благослов/лять, -ить*; L *ujub viezä, kumpa vesi sluuzittu* (ta) ujub vees, mis oli õnnistatud; L *pappi sluuzip ponafedat* preester õnnistab peie-rooga.

sluuzittaa (U), pr. *-an, imperf. -in* jumalateenistust pidada *соверш/ать, -ить церковную службу*; *pappi sluuzba sluuzitti tsasovnaza tšehtšüläzä* preester pidas jumalateenistust kabelis keset küla.

sluutšali Ku, g. *-i* juhtum slučaj.

slääppi vt. *šlääppi*.

smadsinna Kr (pea)aju мозг (orig. Hirn).

smaroda Ränk I-Len. M *-aroda* M *-rooda* Lu Li I *smoro/da* P M Lu *-oda* M, g. *smarodaa* M sõstar smorod(ин)а; M *ai ku sořrõat kiizgad on kauniilla smarodalla* oi kui jämedad kobarad on punasel sõstral; M *mussa smaroda ~ Lu mussa smoroda* must sõstar; Lu *kaunis smoroda* punane sõstar; Lu *valkaa smoroda* valge sõstar; M *kui tuli suvi, sis tultii kõikõllaitõd lehov, i smarodaa lehov, i mal'inaa lehov* kui tuli suvi, siis tulid igasugused lehed, ja sõstralehed, ja vaarikalehed; M *smoroda põõsaasad tehni pezää* (vaablasted on) sõstrapõõsasse teinud pesa.

smarodapuu (M) sõstrapõõsas куст смороды; *taraza kazvõvad smarodapuu* aias kasvavad sõstrapõõsad. – Vt. ka *smorotpõõzaz*.

smaroda-talko M sõstrakorjamise talgud, диал. толока по сбору смороды.

smeella I Ku, g. *-aa* julge смелый; Ku *miä saop tahtozin kattsoa, kui smeela siä ood* mina, ütleb, tahtsin vaadata, kui julge sa oled; I *smeella inehmine* julge inimene.

smeello: *smielo* P, g. *-oo* = *smeela*; *nüd i miä smielo lienen* nüüd saan ka mina julgeks.

smeenla M, g. *-aa* vahetus смена; *kahs smeena meitä õli* meid oli (tõel) kaks vahetust.

smetan/a M, g. *-aa* M hapukoog сметана; *smetanaa võttaaz lännült piimält* hapukoort võetakse (= kooritakse) harupiimalt; *rettsää süväs smetanaakaa* rõigast süüakse hapukoorega.

smetanabankka M hapukoorepurk банка сметаны, банка со сметаной.

smoroda, smorooda vt. *smaroda*.

smorotpõõzaz (M) = *smarodapuu*; *aragaa lapa kazvav vot smorotpõõsaje alla* naat kasvab, vaat, sõstrapõõsaste all.

smortšk/a Lu (I), g. *-aa* **1.** kevadkogrits обыкновенный строчок; **2.** kuhikmürkel настоящий сморчок.

smotršik/ka: *-k* J-Tsv., g. *-aa* J ülevaataja осмотришник, смотритель.

smugloi J-Tsv., g. *-i* J tõmmu смуглый; *mokom muss veriin, smugloi i'itsakaa* niisugune tumedavereline, tõmmu näoga.

smõtška: *-tškõ ~ -tšk* J-Tsv., g. *-džgaa* J viiulipoogen смычок; *veitteeb va smõdžgõll strunoi müü* veab aga poognaga mööda (viiuli)keeli; *kahifool'ika võd'd'õta smõtška* kampiliga määratakse viiulipoognat.

snaam/eni L *-õni* J, g. *-enii*: *-õnii* J (kiriku)lipp хоругвь; *J mehed veetii tšerikkoo kõik snaamõnii* mehed viisid kõik lipud kirikusse. – Vt. ka *znaameña*.

snaasit/taa Lu, pr. *-an* Lu, imperf. *-in* Lu taglasega varustada, taglastada *оснащ/ать, -стить*; *ku pannaa snaasti paikalõ, jutõllaa, aluz on snaasitõttu* kui pannakse taglas kohale, (siis) öeldakse: laev on taglastatud.

snaasti Lu J-Tsv., g. *-ii* Lu J taglas снасти; Lu *snaasti onõ seilid, rosid, taalid, vantav* taglas on: purjed, trossid, talid, vandid; J *merell suurõ sääka on repinnü kõig alusõ snaastid* merel on suur torm (suure tormiga) kogu purjelaeva taglase (katki) rebinud; Lu *paikallin snaasti* seisevtaglas; Lu *johsõva snaasti* jooksevtaglas; Lu *rihma snaasti* tõuvärk, taglase kõiestik; Lu *seili snaasti* purjevärk, purjestik. – Vt. ka *rihma-, seili-*.

snařad J-Tsv. mürsk снаряд; *litši meit pamah-taas snařad* meie lähedal paugatas mürsk.

snetk/a M *snetka* Lu, g. *-aa*: *-snetkaa* Lu tint, järvetint (ka) сеток.

snimaittaa (J), pr. *-an, imperf. -in* pildistada, fotografeerida *снимать, снять, фотографировать*; *povonikaakaa snimaitti, i siiz õli kankein tšiuuto päälle i siñakkõ kankein õli päälle* (abilunaise) tanuga pildistas (ta mind), ja siis oli linane särk seljas ja linane sinine sarafan seljas.

snätoi *-toi* Li, g. *-oi* L kooritud (piima kohta) снятый (о молоке); L *ize slivgat süõv, a meilie snätoi piimeä jätäv* ise sööd rõõska koort, aga meile jääd kooritud piima.

sobi/na: *-n* J-Tsv., g. *-naa*: *-na* J kaasavara (eriti linasest riidest) приданое (особенно из

льна), sobin/a, -ka; *tüttö tsülvi sobina (lina ku kazvov, siis tämä saab enelle sobina)* tüdruk külvas kaasavara (kui lina kasvab, siis tema saab endale kaasavara).

soborla (J-Tsv.), g. -aa peakirik, katedraal собор; *isakaa soborõz on kaafedr* Iisaku peakirikus on kantsel.

sobori J-Tsv., g. -ii J = sobora; *isakaa sobori petteriz* Iisaku peakirik Peterburis.

sobrañ/ña: -ñ J-Tsv., g. -ña J koosolek собрание; *jok tsiire tulla sobraññõlt vällä* kas varsti tulevad koosolekult ära?; *lähemme siis sobrañña pitämä* läheme siis koosolekut pidama.

sofka Lu I, g. -aa kühvel совок.

sofkoza vt. *safkoza*.

soglasnoli J-Tsv., g. -i J = soglasnõi.

soglasnõi J-Tsv. -a-snõi J, g. -asnõi nõusolev, nõus согласный; *tämä, kat'a, õli sogla-snõi juuma* tema, Katja, oli nõus jooma.

sohje vt. *sooja*.

sohla vt. *soola*.

sohozik/iko J-Tsv., g. -oo J soine koht болотистое место.

sohsem vt. *safse-m*.

soikkolaa Lu J adj., indekl. isuri ижорский; *soikkolaa tseelell idgõttii* isuri keeli itketi.

soikkolain K P J (M Kõ) *soikkulain* (J-Tsv.) -nõ Li, g. *soikkolaizõd* J Soikkola poolsaare elanik, soikkolane, isur сойкинец, житель Сойкинского полуострова, ижорец; M *soikkolaizõd on puhtaad ižorad* Soikkola poolsaare elanikud on puhtad isurid; Li *tämä on soikkulainõ, tämä pajatap soikkulaisijee* viittä ta on (Soikkola) isur, ta räägib isuri keelt.

soikkolaištseeli Lu isuri keel ижорский язык; *soikkolaištseelel idgõv* itkeb isuri keeli.

soikkolas/si Ra -s J isuri keeli, isuri keeles по-ижорски; *meill laulottii soikkolassi* meil lauldi isuri keeli.

soi/ma Lu Li -m Li, g. -maa Lu Li sumplaev (парусное) судно или (парусная) лодка с живорыбными садками; Lu *soimad õltii peened alusõv; kuhõd ep pääsenü, sihee meni sis soima; õli ühs-maštin i õli kaks-maštizia; soimaa-kaa veitettii elävää kallaa; soimad õltii seitsee, kahõsaa sültä; roomiz õli sveeži, värski vesi; vesi vajõltu ain; a soima ku õli aḡkkuri päälä i ebõllu virtaa, kala nukku; piti õlla ain hoduz* sumplaevad olid väikesed purjekad; kuhu ei pääsenud (suur laev), sinna läks siis sumplaev; oli ühemastiline ja oli kahemastilisi; sumplaevaga veeti eluskala; sumplaevad olid seitse, kaheksa sülda (pikad); trümmis oli värskes vesi, vesi aina vaheldus; aga kui sumplaev oli

ankrus ja polnud (vee)voolu, siis kala suri; tuli olla alati sõidus; Lu *soimaa võtõttii aukii, lahnaa, vimpaa, okunii, sudakkaa* sumplaeva võeti haugi, latikat, vimba, ahvenat, koha.

soimata vt. *sõimata*.

soimi vt. *sõimi*.

soi/n J-Tsv., g. -zõõ J soine болотистый.

soittu vt. *kukko-*.

sokkia vt. *sõkõa*.

sok/ko Li Ra J-Tsv., g. -oo Li Ra J peitusemäng, pimesikumäng игра в прятки, в жмурки; J *nõizõmm sokkoa pelama, lahzõv* lapsed, hakkame pimesikku mängima; J *sokkoa pelajõz mee va hoikahtamizõd pääle* pimesikku mängides mine vaid hüüatamise peale; ■ J *noorikõll on rätti sokkoz, on lastu silmiijõ ettee* mõrsjal on rätik silmade ees, on lastud silmade ette; Ra *rätte on sokkoz rät* on tõmmatud silmile; J *silmed om pantu rätell tsiin, etsitã sokkoz* silmad on rätikuga kinni pandud, otsitakse pimesi (= käsikaudu).

šoko P, g. *šogoo* [?] lastek. notsu хрюшка (поросёнок); *vaata, vaata, mikã suur bobo peazã, niku šoko* vaata, vaata, missugune suur täi peas, nagu notsu.

sokõa vt. *sõkõa*.

sold/atti K L M Kõ J I (V) -õtti J *Cõldamъ* K-reg.₂ *Cõldamъ* Tum., g. -atii L M I I. sõdur, soldat солдат; Kõ *eelmuinaa võtõttii soldatiss i tõmmattii arpa* ennevanasti võeti soldatiks ja (siis) tõmmati liisku; M *annõttii tam soldatissi* ta anti soldatiks; I *shuuzi soldatti shuuzbaza, kahtšümmett viiz vootta* soldat teenis kroonut kakskümmend viis aastat; K *tuli kotoo soldatind* tuli koju soldatist (= sõjaväeteenistusest); M *tämä tõi soldatissa vällä* ta tuli soldatist (= sõjaväeteenistusest) ära; 2. M soldat (mängukaart) валет. – Vt. ka *polkka-, sõta-*.

solkkan, solkkane vt. *šolkkandõ*.

solkkarätte vt. *šolkkarätte*.

solkkarätti vt. *šolkkarätti*.

solk/ki [< e?] P Lu, g. -ii solk, solgi- помой, грязь; P *panõ soldatti paḡkõõsõd* vala solk pang; Lu *solkki vesi* on paganikkoz paḡgiz solgivesi on solgipanges.

solkkõinõ vt. *šolkkõin*.

soloḡ/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J soolatoos солонка.

sommalik/ko Li, g. -oo sogane мутный; *sommalikko vesi* sogane vesi мутная вода. – Vt. ka *sommõlikaz, sommõlõkaz*.

sommi Ku, g. -ii säga com. – Vt. ka *sjomka, somppa*.

sommõlik/az J-Tsv., g. -kaa: -ka J = *sommalikko; sommõlikaz vesi* sogane vesi.

sommõloit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J (vett) sogaseks ajada мутить, за- (воду); *vesi on lähtees kõikkina sommõloitõttu vesi on allikas täiesti sogaseks aetud.*

sommõltu/ssa Lu -ss J-Tsv., pr. -в J, imperf. -zi: -z J sogaseks minna, muutuda мутнеть, по-, замутиться; Lu *mõnikas pani kizakaa tuhkaa, sis poro ep sommõltunu mõni pani kotiga* (= koti sees) tuhka (vette), siis leeline ei läinud sogaseks.

sommõlõk/az J-Tsv., g. -kaa: -ka J = *sommalikko.*

somp/pa J, g. -aa J säga [?] сом [?] (orig.: сомба); *sompa on suur kala säga [?] on suur kala.* – Vt. ka *sjomka, sommi.*

sona vt. *põona.*

sonfetk/a M, g. -aa salvrätik, -rätt салфетка.

sont/o J-Must., g. -o kirikuteener, kellamees, köster пономарь, причетник.

soo¹ Kett. Set. K M Kõ S Lu Li Ra J I (R-Eur. Ku) *suo* L P *suo* Po, g. *soo* Lu Ra J *suo* L *soo* болото; J *kuivi-jalgoi tulimm üli soo* kuivijalu tulime üle soo; M *meni sohõdõsõdõ läks sohu*; Lu *menimmä sohoo marjaa* läksime sohu marjule; S *sammõlia soossa kannõmma i seimmä, ku nõmetsad õltii, õli nõltõsä* kandsime soost sammalt ja sõime, kui sakslased olid, oli nõlg; Lu *siell on soo i tääll on soo, kuzaid bõõ kuivaa* (vaese inimese elu kohta õeldakse:.) seal on soo ja siin on soo, kusagil pole kuiva; Lu *ku on kõvassi vajova soo, siellä õltii niku silmäv* kui on kõvasti vajuv soo, (siis) seal on nagu (soo)-silmad (= laukad); Li *vajomikko soo* õdõtsuv soo; P *suo kannas kazvap kärekahtõi* soo serval kasvab vaevakask; Ra *soo silmä* soosilm, laugas; Lu *soo maa lõõkub* soomaa õdõtsub; Li *soo mettsä* soomets; J *soo mõdõkõd* hundinuid (murd. soomõõgad); L *suo altiaad* soohaldjad; L *suo karjuõõsi* soohaldjas. – Vt. ka *silmä-.*

soo² [< e] J-Tsv. (või) nii (ax) так.

sooaraga Kett. koovitaja кроншнеп (orig.: suokuovi).

sooda: -d J-Tsv., g. -daa J sooda сода; *nämät tehä pessua soodakaa, va pilata sõpoi* nemad pesevad pesu soodaga, ainult rikuvad riideid.

sooeinä M soohein болотное сено.

sooelkko M aas-jürilill луговой сердечник.

sooemä M *soo-emä* M I *suo-emä* Po soohaldjas, soeema дух-покровительница болота; M *soo-emä on niku paharool* soohaldjas on nagu vanakurja ema; I *pajattivat starikat, što õli soo-emä* vanarahvas rääkis, et oli soohaldjas.

sooharak/ka ~ -k Li *suo-harakka* J-Tsv. 1. Li koovitaja кроншнеп; *sooharakk on pitsää musaa ännääkaa lintu* harakas on pika musta

sabaga lind; 2. J-Tsv. pasknäär, paskharakas сойка.

sooja Set. K M Ja-Len. Lu Li Ra J I Ku (R-Eur. Kõ) *suoja* R-Reg. L P Kr -õ Li J-Tsv. *suoja* (Lu) *õhje* Kr *Coоя* Tum., g. -aa M Lu J *suoja* P 1. soe тёплый; Lu *soojaa veeka pessiissää* sooja veega pestakse end; P *linnud lentävät suojiilõ mailõ* linnud lendavad soojadele maadele; M *soojassa poolõssa on tuuli tuul on lõunast*; M *võtap teep talvõlla sopi soojaa sää* võtab teeb talvel täiesti sooja ilma; M *kauniid rivad õltii villassa, etti soojõp õllõis sääriilillee* punased sääremähised olid villasest riidest, et säärtel oleks soojem; M *tänän tetsi vähikkõizõ soojõpallõ* täna läks (ilm) natuke soojemaks; I *miä kotona soojõttõd pliitaa tivenä i millõd leep sooja* kodus ma soojendan (end) pliidi juures ja mul hakkab soe; 2. soe, soojus теплота, тепло; M *sooja luuta eb murra* vs. soe konti ei riku (soe luid ei murra); M *riigaa päällä õli pantu õlgõd, etti eb menneis sooja läpi* rehetoa peale oli pandud õled, et soe ei läheks (laest) läbi; Lu *inemin ku tšülmettii, nõiz läsimää, siz lämmitettii sauna, tšülvetettii, tootii kottoo i pantii soojaa makkaamaa* kui inimene külmetas, jäi haige, siis kõeti saun, viheldi, toodi koju ja pandi sooja magama; Li *pakkaizõlla lumi krutizõb, soojalla eb* pakasega lumi krudiseb, soojaga ei; I *tänänä on kõlmõttõsmõtta graadussia soojaa* täna on kolmteist kraadi sooja; M *talvõll teep soojaa* talvel teeb sooja (= ilm läheb soojaks); L *spirka tšäänäp tuizgud i tšülmäv välleäsie, ja suojaa nyõb näüttämäe* spiridonipäev pöörab tuisud ja külmad ära ja hakkab sooja näitama; ■ J *sai pää soojõõsi* sai pea soojaks (= jäi veidi purju). – Vt. ka *sopi-.* – Vt. ka *soojuz.*

sooja/ta M Lu, pr. -an M Lu, imperf. -zin = *soojõttaa*; Lu *päivüt koko maailmaa soojaav* päike soojendab kogu maailma; M *miltin veri tätä soojaav, en tää* milline veri teda soojendab, (ma) ei tea; M *meil ved' on musat saunad enäpältä, saunaa soojaavat tšiviahjõd* meil on ju enamasti suitsusaunad, sauna soojendavad kerised.

soojat/taa M, pr. -an, imperf. -in = *soojõttaa*; nii soojattaas saunaa, tšivet soojattavad, tšihvat tšivet soojattavat saunaa nii soojendatakse sauna, keris soojendab, kuumad (kerise)kivid soojendavad sauna.

soojaõlla [?] (Kõ-Len.), pr. -õn, imperf. -in = *soojõtõlla*; *anna tupaa tullessani rihii soojaellessani* (Len. 228) rl. lase mind tuppa tulla, tarre end soojendama.

soojen/nella (Ku) -ella Ku, pr. -telen, imperf. -telin = *soojõtõlla*; *soojenelt'õii* hoomnik-

koossaa soojendati end hommikuni; *saat'sii* hüü tuli, *siz* issuust'sii tulee ääree soojentelemaa nad said tule (üles), siis istusid tule äärde end soojendama.

soojuz [*< e?*] J-Tsv., g. -*hsõd*: -*sõd* J soojus тепло, тепло; *soojusõd poolt rihi on õikõ soojõ* soojuse poolest on tuba õige soe. – Vt. ka *sooja*.

soojõlta-a Li soojalt, soojana, soojast peast в тёплом виде; *soojõlta-a se õli kõvassi üvä se piirõgõ* soojalt oli see pirukas väga hea.

soojõnõssa: -*õss* J-Tsv., pr. -*õv* J, imperf. -*i* = *soojõta*; *jok vesi pliitõll soojõnõv* kas vesi pliidiil soojeneb?

soojõpassi M soojemalt, soojemini теплее; *sõppõd, sõppõd soojõpassi riietu, riietu soojemalt*.

soojõta Set. (M) -*tag* (I), pr. -*nõv* M, imperf. -*ni* M soojeneda нагреваться, теплеть; I *soojõnõb vesi, siis žiivattaa juutav vesi soojeneb, siis joodad loomi; M maa jo üvvii soojõni* maa on juba hästi soojenenud; M *sää soojõnõv ilm soojeneb*. – Vt. ka *soojõnõssa*.

soojõttaa M Kõ Lu Ra (K) *soojettaa* (K-Ahl.) *suojõttaa* L (Po) -*ta* J-Tsv. -*taag* I, pr. -*an* K M Kõ Lu Ra *soojetan* K-Ahl. -*õn* Lu J, imperf. -*in* M Lu Ra J *suojõtin* Po soojendada греть, согр/вать, -ть, нагр/вать, -ть, подогр/вать, -ть; M *soojõtitko vee kas (sa) soojendasid vee?*; M *lämmitti sauna, etti soojõtab vërree* kütis sauna, et soojendab (= soojendaks) vere; L *päivä suojõttaa ep taho päike ei taha soojendada*; Lu *miä soojõtõn supii* ma soojendan supi; J *talvõll piäb riht soojõtta, a too on tsõilm* talvel tuleb tuba soojendada (= kütta), (aga) muidu on külm. – Vt. ka *soojata, soojattaa*.

soojõtõlla M *soojõtõlla* L -*õll* J-Tsv. -*õllag* (I), pr. -*tõlõn*: -*tõõn* M J, imperf. -*tõlin* M J frekv. end soojendada согреваться, греться; J *menka ahjo-päälee soojõttõdta* minge ahju peale end soojendama; L *epko saa teill soojõtõlla* kas teil ei saa end soojendada?; M *äd'd'ää velli ain pliitaa tüvenn soojõttõlli* äia vend soojendas end alati pliidi juures. – Vt. ka *soojaõlla, soojennella*.

sookahtsi M-Vilb. sookask пушистая берёза.

sookanta (Lu Ku) *soo-kanta* Lu 1. väike soo болотце, небольшое болото; Ku *tuani, üli sookanna noizen tulemaa, katson: karu* tulen, hakkani üle väikese soo tulema, vaatani: karu!; 2. sooserv, kuivem koht soos обочина, край болота; Lu *joomukõs kazov niku musikõz, sookantoiz* joovikas e. sinikas kasvab nagu mustikas, sooservadel. – Vt. ka *sooranta*.

sookanõrva Ränk Ra *soo-kanõrva* M sookail, murd. sookanarik болотный багульник.

sook/laz Lu, g. -*kaa* Lu soine болотистый; *sook-kaad maad* soised maad. – Vt. ka *soottsi*.

sook/ku¹ M *soukku* Lu Li, g. -*uu*: *soukuu* Lu 1. (kodutehtud) kanepiõli (домодельное) конопляное масло; M *kotonna tehtii sookkuu*; *eellõ nõt tsõlvettii kanivaa; sis kanivo-seemeniä survottii; i sitä pantii magguussi* kodus tehti kanepiõli; vanasti, vaat, külvati kanepit; siis kanepiseemneid tambiti; ja seda (kanepiõli) pandi maitseks; 2. kanepitemp (toit tambitud kanepiseemneist пища из толчёных семян конопли); M *kanivassa tehäs sookkuu* kanepi(seemne)ist tehakse kanepitempi; Lu *survõttu kanivo on soukku* tambitud kanepi(seemned) on kanepitemp; 3. Li (piima asendav jook kuivatatud ja tambitud kanepiseemneist, millele valati peale kuum vesi напиток из сушёных и толчёных семян конопли и горячей воды, заменял молоко). – Vt. ka *kaniva-*. – Vt. ka *soukku-vesi*.

sook/ku² J-Must., g. -*uu* mahl сок (orig.: mehu, jälä, jälsi).

sookkunenä: *suokkunenä* (P) fig. tilknina (tilkkuva ninaga inimene человек с каплей на носу); *suomalaizõt suokkunenäd akkunassa vahtivad* soomlased, tilkninad, vahivad aknast (sisse).

sookoivu J-Must. sookask, vaevakask карликовая берёза.

sookõrõta M kiil, vesikiil стрекоза. – Vt. ka *suõkõrõ*.

soolla K M Lu Li Ra J I (Kõ Ku) *suola* P (K-Al. L) *sùola* Po -*l* J-Tsv. *sohla* Kr *Cóla* ~ *Syóla* Pal., *Syóla* K-reg., *Syóla* Pal., Ii-reg., *Cóla* Tum., hrl. pl. -*av* K M Kõ I -*at* M-Set. *suolav* P (K-Al. L) *sùolav* Po sool соль; K *ku kaivo õli puhasõttu, vizgattii kaivoo soolõi i svätoit vettä* kui kaev oli puhastatud, visati kaevu soola ja pühitsetud vett; M *ai ku on raskas kotti soolõjekaa* oi, küll on raske soolakott (kott soolaga); Ra *jõka süümizee panna soolaa* igasse toitu pannakse soola; P *perennain juttõv, etti suolaa tšihuttaa bõlõ vaja* perenaine ütleb, et soola pole vaja keeta; Lu *soolaa maku on leiväl* leival on soola maitse (= leib on soolane); L *rõhu suolõi* tera soola; Po *lukkõas sùolõita* loetakse soola peale nõiasõnu (= nõiutakse soolaga); M *ain bobotab niku soolõi lugõv* aina pobiseb, nagu loeb soolale nõiasõnu; J *pañkaa kalat soolaa, muitõs pilaussa* pange kalad soola, muidu riknevad; J *pannaa takaas soolaa-sõd, vähäizee soolaa vällii* (vinnutatud kalad) pannakse tagasi soola, natuke soola vahele; Li *kahs päivää õli kala soolaz* kaks päeva oli kala

soolas; P *sorõa suola* jäme sool; J *soolaa terä* ~ *soolaa ragõ* soolatera; ■ Lu *leipä sool* jätku leivale! – Vt. ka *leipä-*, *riim-*.

soolaeinä Kõ hapuoblikas шавель.

soolak/az Lu I *suolakaz* P, g. -*kaa* = *soolan*; Lu *õssuleiväz on pal'l'o soolaa, kõvassi soolakaz* poeileivas on palju soola, (on) väga soolane; P *minua algab janottaa jo, sein uommiiz suolakass* mul hakkab juba janu, sõin hommikul soolast (toitu).

soolan Lu -*õn* J -*anõ* ~ -*õnõ* Lu -*ane* Lu-Must. -*adne* K-Ahl., g. -*azõõ* Lu soolane солёный; Lu *soolazõz veez on lainõõd arvavad* soolases vees on lained harvemad; Lu *vanal inemizel näro põlv, ku tämä enne makkamizõõ nõistuua süüp soolõssa vai hapota* vanal inimesel ajab kõrvetisi üles, kui ta enne magamaminekut sööb soolast või haput; J *miä ison toorõtta i soolõssa kallaa* mul on isu toore soolakala (toore ja soolase kala) järele. – Vt. ka *soolakaz*, *soolõin*, *soolõtsõ*.

soolata M Kõ Lu Li (J) *suolata* L -*õta* Lu -*õt* J-Tsv. -*atac* I, pr. -*aan* Lu Li J -*aa* I, imperf. -*azin* Lu Li -*õzin* J -*azii* I (sisse) soolata; (toidule) soola sisse panna солить, по-; M *siined, näitä ep süüvvä järkeä, kui metsässä tood, näitä piäp tšihuttaa i soolata* riisikad, neid ei sööda kohe, kui metsast tood, neid tuleb keeta ja soolata; L *entää vart soolattii kallaa* enese jaoks soolati kala; J *soolõttu liha* soolatud liha, soolaliha; I *miä tahhoo talvõssig ogruttsoo soolatac* ma tahan talveks kurke (sisse) soolata; I *suppia ku et soolaac, suppi niku roho on, eb õõg millissäid makkuua* kui (sa) ei pane supile soola, (siis) on supp nagu rohi, ei ole mingi(sugus)t maitset; Li *miä rooppaa soolaan* ma panen pudru sisse soola; M *soolõtsõ saab õlla kõig, mitä söömää soolataz* soolane võib olla iga toit, millele pannakse soola sisse.

soolatitaa M, pr. -*an*, imperf. -*in* = *soolata*; *või pesäz i soolattaaz* või pestakse (petist puhtaks) ja soolatakse.

soolaussa: -*ss* J-Tsv., pr. -*B* J, imperf. -*zi*: -*z* J = *soolauta*; *uguritsat soolaussa* lännikkoz kurgid soolduvad lännikus; *ailit soolaussa riim-soolõz* räimed soolduvad riimsoolas (= verisoolas).

soolau/ta M, pr. -*B*, imperf. -*zi* soolduda солиться, про-; *siined alkõvat soolauta* seened hakkasid soolduma. – Vt. ka *sooltuussa*.

soolavakka M *suolavakka* K-AI. *soolõvakka* (J) *soolvakka* Lu *sool-vakk* J-Tsv. soolatoos, -tops, -vakk солонка; M *soolavakka tehtii hoikkaloissa vittsolaiissa; soolavakall õli põhja, mizzee pääll seizov* soolatoos tehti peenikestest vits-

test; soolatoosil oli jalg (alus), mille peal (see) seisab; Lu *soolvakka õli ain lavval* soolatoos oli alati laual; M *soolavakad õltii savvõssa* soolatopsid olid savist; J *katsop silmät pulkkiillaa, silmäd niku soolõvakad, piäp kõik täll saavva täätää* vahib, silmad pulkas (peas), silmad nagu soolatopsid, ta peab kõik teada saama; Lu *soolvakad puizõd õltii, kuza piettii soolaa soolavakad*, milles hoiti soola, olid puust.

soolavesi: *soolõvesi* (Li) *soolvesi* (J) *sool-vesi* J-Tsv. soolvesi пассо; Li *õltii siäl kahs päivää vai kõlmõt päivää ne kalat soolõveez, siiz võtõttii valumaa* olid seal kaks päeva või kolm päeva need kalad soolvees, siis võeti (välja) nõrguma.

sooli Lu J-Tsv. (Ra), g. -*õõ* Lu J sool, soolikas кишка; Lu *žiivattaa ku tapõtaa, sis on soolõd i vattsmagod* kui loomi tapetakse, siis on (= tuleb) sooled ja maod (puhastada); J *laski kinzõlika karult soolõd maha* laskis kinzalliga karul sooled välja (maha); Lu *nüd jo ühee soolõõ õtt-saa sain* (kiire söömise kohta öeldakse:) nüüd juba ühe soole otsa (= otsa sisse) sain (toitu); Lu *siis toob nältšä, ku siä omat soolõd virutõd* siis tuleb nälg, kui sa oma sooled loputad (= kui sa palju viina jood); Lu *lad'd'a sooli, se meil kutsutaa perä-sooli* jämesool, seda kutsutakse meil pärasool(eks); Lu *perä sooli* ~ *taka sooli* pärasool; J *paksu sooli* jämesool; Lu *liika sooli* pimesool; J *soolõõ nahk* soole nahk, soole kile. – Vt. ka *perä-*, *sigaa-*.

sooliin J-Tsv., g. -*zõõ* J soolikaid omav (orig.: имеющий кишки).

sool-nah/ka: -*k* J-Tsv. soolenahk, -kile кишечная оболочка.

sooltu/ussa: -*ss* J-Tsv., pr. -*uv*: -*B* J, imperf. -*uzi*: -*z* J = *soolauta*.

soolõin Li J-Tsv., g. -*zõõ* J = *soolan*; Li *eb õlõ makkia epku soolõin* ei ole magus ega soolane.

soolõtsõ M, g. -*tsõõ* = *soolan*; *soolõtsõ kala, soolõtsõ liha; soolõtsõ saab õlla kõig, mitä söömää soolataz* soolane kala, soolane liha; soolane võib olla iga toit, millele pannakse soola; *kui sööd soolõtsõa, siis peze uulõd, a muitõz meet tuulõõsõd, tuuli lõhgob uulõd* kui sööd soolast, siis pese huuled, aga muidu lähed tuule kätte (ja) tuul lõhub huuled (katki).

soomaa M *suomaa* (Ja-Len.) soomaa болотистая земля; M *märtšä maa, soomaa* märg maa, soomaa; Ja *meil maa on suomaat mataloi paikoi möö* (Len. 249) madalates paikades on meil soomaad.

soomalain Kett. K M Kõ S Lu (P) *suomalain* (K-AI. L P) -*nõ* vdjI *soomõlain* J-Tsv. *soomlain* Lu J-Tsv. *suomõlain* Lu, g. -*zõõ* M

Lu *soom/õlaizõdõ* ~ *-laizõdõ* J *suomõlaizõdõ* Lu soomlane; Ingerimaa soomlane финн; ингерманландский ижорец; P *õli meil tsüläzä viel suomalaisii, nellä talua* meil oli külas veel soomlasi, neli talu (= peret); J *soomõlaizõd veenossi pajatõta* soomlased räägivad aeglaselt; Lu *seitskaro, siell õltii suomõlaizõd* Seiskari, seal olid (= elasis) soomlased. – Vt. ka *soomõdõmaakko*.

soomalaizõssi M = *soomõdõssi*; *smarodaa põdõzaz on soomalaizõssi pehko* sõstrapõdsas on soome keeli p.

soomettsä M Lu Li soomets заболоченный лес.

soomi K-Ahl. J (Lu), g. -dõ Soome, Soome-maa; soome keel Финляндия; финский язык; Lu *perrää senee voovvõd laitõttii minnuu soomõdõ perevottõsikõssi* selle aasta järel saadeti mind Soome tõlgiks; Lu *pajatõp soomia* räägib soome keelt.

soomuk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J soomuseline, soomustega чешуйчатый; *soomukõs kala* soomustega kala.

soomuskala Ra soomkala, soomustega kala частиковая рыба, чешуйчатая рыба.

soomusoittaa (Ra), pr. -an, imperf. -in soomustest puhastada, soomuseid kraapida счи-щать, -стиль чешую; *tuõ appii soomusoittamaa* tule appi soomuseid kraapima.

soomu/z M Lu Li Ra J (K-Ahl.) -s J-Must. *soomuz* P (K-AI.), hrl. pl. -hsõd P -ssõd M -sõd Lu Ra J soomus, soomused чешуя; M *kalall on soomussõd* kalal on soomused; Li *kalall on pal'lo soomuss* kalal on palju soomust (= soomuseid); P *jäiväd vaitõs soomuhsõd lahnass* latikast jäid vaid soomused (järele); J *laki lahnaa soomussiissa* rl. lagi (on) latika soomustest; J *kala soomuss kurasõdõkaa revitää i torkaakaa* kala soomust kraabitakse noaga ja riiviga; P *kalaa soomuhsõd* ~ Lu Ra *kalaa soomusõd* ~ M *ka'llaa soomussõd* kala soomused; J *soomus kala* soomkala, soomustega kala. – Vt. ka *kala-*, *lahna-*.

soomuta J-Must. soomuda ил, тина, болотная грязь.

soomõdõ K P M Lu Ra J *suom/õdõ* K -yõ L 1. adj., indekl. soome, Soome финский; Lu *kikerittsa õli soomõdõ tsülä* Kikeritsa oli soome küla; L *mentii suomyõ taluo* mindi soome tallu; L *laulõttii venäi lauluõ, i vai lauluõ, i suomyõ lauluõ* lauldi vene laule ja vадja laule ja soome laule; K *a skoul õli üxsi rinnaa issuzimma soomõdõ laxõõikaa* aga kool oli üks, istusime soome lastega kõrvu; Lu *soomõdõ väitõsi süütii ültõee lihhaa* soome rahvas (soomlased) sõid

hülgeliha; J *soomõdõ tõeeli* soome keel; Lu *soomõdõ tšennäõ* soome sussid; Lu *tämä on nii vohma niku soomõdõ saappõga* kk. ta on nii rumal nagu soome saabas; M Lu J *soomõdõ kuraz* ~ *soomõdõ puukko* soome puss; Lu *poika soomõdõ sõttaa tapõttii* poeg tapeti Soome sõjas (= Talvesõjas); 2. adj. soome (üldmõistena vадja ja isuri kui mittevenerärase kohta) финский (т. е. водский и ижорский как общее понятие в значении 'не русский'); J *soomõdõ virred* (soome laulud on ka) isuri- ja vадjakeel- sed laulud; J *nõizõmm soomõdõ virsii laulomaa* (vадjakeelsete laulude kohta õeldi:) hakkame soome laule laulma; 3. luteri лютеранский; K *soomõdõ k'irikko* luteri usu kirik; J *soomõdõ usko* luteri usk; M *eestee õli soomõdõ, siz veñnäã kadrina* enne oli soome (= luteri usu), siis vene (= apostliku õigeusu) kadripäev.

soomõdõmaakko M Soome(st tulnud) soomlane финн из Финляндии; *meill õli stol'ari hinrikka, tämä õli soomõdõmaakko* meil oli puusepp Hinrikka, ta oli Soome soomlane. – Vt. ka *soomalain*.

soomõdõssi Kett. *suom/yõssi* P -õssi ~ -õss L P soome keeles, soome keeli по-фински; Kett. *pajatap soomõdõssi* räägib soome keeles; L *vaiass on lemmüz, a suomõss para* vадja keeli on (kratt) l., aga soome keeli p.; L *sis suomõssi laulõttii* siis lauldi soome keeli. – Vt. ka *soomalaizõssi*.

soomõdõ-ugrii J-Tsv. soome-ugri финно-угорский; *soomõdõ-ugrii kongress õli kazõll tšezäll* soome-ugri kongress oli sellel suvel.

soomõdõ-usko J-Tsv. luteri usk лютеранское вероисповедение, лютеранская вера.

sooini K-Ahl. M Lu Li J I (Kett. P Ku) *suoni* P (L) -n J-Tsv., hrl. pl. -õd K M I *schnahd* Kr 1. (vere)soon; kõõlus (кровеносный) сосуд, сухожилие; M *on verissoonõd i kuivat soonõd* on (vere)sooned ja kõõlused; M *veri on soonõz* veri on soon(t)es; J *soonõd ovat pülkähtüineed, õllaa niku makkarõd* (vere)sooned on laiene- nud (paisunud), on nagu vorstid; M *banikka tõmpaap soonilais vertä vällää* kupp (= kupa- klaas) tõmbab soontest verd välja; Li *soonõss puhu vertä* soontest purskas verd; L *lomitap kaglaa suoniit* kaelasooned valutavad kõvasti; M *tsülmässä ajab ravud kaglaa soonilaisõd si- hee* külmast ajab näärmed siia kaelasoonesse üles; M *lahsi ep pajattannu i nõiz pajattamaa, tšeelee soonõt katkõuzivad* laps ei rääkinud ja hakkas rääkima, keelepaelad läksid lahti (kee- le sooned katkesid); 2. (lihase)kramp, murd. soonvedu судорога мышцы; P *väitõp suonii* (jalg) veab krampi; J *sooni tõmpaab jalkaa* jalg

tõmbub krampi; Lu *kibri veitti varvass, se on sooni* varvas tõmbus krampi, see on s. (= lihasekramp); **3.** (lehe)soon, -rood *жилка листа*; M *lehhoo soonõd* lehe sooned; **4.** (vee)soon (pinna- (водоносная) жила; I *vee soonõd meneväd alõtsõd maata* (vee)sooned lähevad maa alt (läbi); M *jõka maa sooni on vettä täünnä iga* (vee)soon on vett täis. – Vt. ka *elo-, kagla-, kanta-, veri- vesi-*.

soonii/n J-Tsv., g. -zõõ J sooniline жилистый. – Vt. ka *soonõin*.

sooni-irsi M *soonirsi* Ränk M-Set. (M-Len.) *soon-irsi* M (lae)tala, aampalk (mille otsad ulatuvad üle seinte õue) матица; M *mizzee päällee pannaz latšipuu, neitä irsiä kutsuas soonõd irsi, soonõd irrev* mille peale pannakse laelauad, neid palke kutsutakse laetaladeks; M *ültä rihe on soonirzi* [= *soonirsi*] (Len. 263) üle toa jookseb (on) aampalk; M *naizikko rihez, nännät kujalla*. – *Soonirsi* (Set. 19) mõist. naine toas, rinnad õues? – Aampalk. – Vt. ka *soonipuu, soonõd-irsi*.

soonikkõin J-Tsv., g. -zõõ: -zõ J sooneke жилочка.

soonipuu Kett. Kõ-Set. *sooni-puu* K-Ahl. = *sooni-irsi*.

soonõin J-Tsv., g. -zõõ J = *sooniin*.

soonõd-irsi: *soonõd-irsi* M = *sooni-irsi*; *lagõõ päällä on soonõd-irrev* lae peal on talad.

soopaikka M Li (Ja-Len.) soine koht, soine maa болотистое место; Ja *meil soopaikat kõik on* (Len. 249) meil on kõik soised maad; M *maa nõdgar soopaikkaz* maa nõtkub soises kohas. – Vt. ka *soottši*.

sooraa J-Tsv. otse, sirgelt прямо; *seizop sooraa* seisab sirgelt.

sooranta M sooserv обочина, край болота. – Vt. ka *sookanta*.

soorantazikko M = *sooranta*.

soorata M (Kett.), pr. -an K M, imperf. -zin M **1.** (ära) maksta, (ära) tasuda *расплачиваться, -титься*; Kett. *sooraan papid* maksan preestritele (maksu) ära; **2.** talitada (loomi), tegelda (lastega) *ухаживать (за скотом), заниматься (с детьми)*; M *tämä ize kõik sooraav õmaa žiivataa* tema ise talitab kõik oma loomad; M *viisi kõrtaa tuli soorata žiivattaa* viis korda (päevas) tuli loomi talitada; M *piep soorata lahzõd, siz meed žiivattaa sooraamaa* tuleb lastega tegelda, siis lähed loomi talitama.

soorit/taa: (R-Eur.) -*taag* I, pr. -aa, imperf. -ii prahti teha v. maha ajada, prahiseks teha сорить, на-; I *nõisi kresnitsa tätä obižoitmaa* .. ed niin siä maata müü mennüg. *sooritid. veelazid* hakkas ristiütär talle (= oma vanale

ristiemale) etteheiteid tegema: .. sa ei läinud mööda põrandat nii (nagu peab)! Ajasid prahiti (maha)! Määrisid (mustaks)!; I *sooritattug rihi. mihes silla bõõp pühittüg* prahiseks tehtud tuba. Miks sul pole (puhtaks) pühitud?; ■ (pulmakomme:) R *tupa on tuntee lämmitettü tare taitee sooritettu* (Eur. 43) rl. tuba on korralikult kõetud, tare (pulmadeks) hästi ehitud (= tare põrandale on puistatud humalaid, oksti või lilli); I *sis ko ventsaa mentii, umaloilla teetä sooritattii* siis kui laulatusele mindi, puistati teele humalaid (tehti humalatega tee prahiseks); I *siz algõttii soorittaag rihtä. d'engoi vizgottii, tšen mitä viskazi. noorikkõ ain pühtši maata, korjazi d'engoi, štoby õlizi puhaz* siis hakati tuba prahiseks tegema: visati raha, kes mida (= milise raha) viskas. Pruut aina pühkis põrandat, korjas raha, et oleks puhast.

soorittaja J, g. -aa sirgestaja, sirgeks seadja выпрямляющий, выправляющий; *tšäed on kaŋkaa kutojav, sõrmõd niitii soorittajav* rl. käed on kanga kudujad, sõrmed niidi sirgeks seadjad.

sooriu/ssa (J-Tsv.), pr. -n, imperf. -zin refl., pej. end ära koristada, minema käia, minema kasida *убираться, убраться*; *sooriuska tšiirep kottoo, tuutš tuõv* käige (minema) kiiremini koju, (vihma)pilv tuleb; *järestä-ä sooriu kottoo* otsekohe kasi koju!

sooriu/ta M, pr. -n M, imperf. -zin end korda v. valmis seada (= rõivastuda, kängitseda) *снаряжаться, -даться (= одеваться, -ться, обуваться, -ться)*; *ku sooriuttii, siz mentii* kui seati end valmis (rõivastuti), siis mindi; *oottõd vähäkkõizõd, miä sooriun* oota väheke, ma sean end valmis; *mie kõhalla sooriun* ma panen kohe kingad jalga.

sooriut/taa M, pr. -an, imperf. -in = *sooriuta*; *sooriuttaaz i mennäs pominoittamaa* seatakse end korda (rõivastutakse) ja minnakse surnuid mälestama.

sooro/o M, g. -oo M soor (looma, eriti härja sugulise) половой член (быка); *ärdžäll on sooro* härjal on soor. – Vt. ka *šooraa, šooru*.

sooroho M Lu soorohi, soohein болотная трава; Lu *mettsäroho on iivä roho, a se on sooroho, oŋ kehno roho* metsahein on hea hein, aga see on soohein, on kehv hein.

soorsa vt. *sorsa*.

soor/zaz Kett., g. -saa Kett. = *sorsa*.

sooru vt. *soru*.

soosaari Lu *soo-saari* J-Tsv. soosaar, võhmas остров в болоте, болотистый холм; Lu *kui-va bugra sooza on soosaari, kahõs poolõz on soo, tšehspaikkaz on nõmmi* kuiv kõngas soos

on soosaar, kahel pool on soo, keskraigas on nõmm (= kõrgem koht).

soo-sammõl J-Tsv. rabasammal, turbasammal торфяной мох, сфагнум (orig.: белый мох).

soosilmä (Lu) *suu-silmä* [sic!] (Ra) soosilm, laugas, mülgas топь, озерко, лужа или окно в болоте; Lu *sooz on vajovõ paikkõ, soosilmäd soos on vajuv koht, soosilmad* (mülkad); Lu *miä menin marjaa i puuttuzin soosilmää, tahtozin uppoossa, no vätsi joutu appii* ma läksin marjule ja sattusin laukasse, pidin uppuma, aga inimesed jõudsid appi; Ra *suu-silmällä põhjaa ebõ-lõ* mülkal põhja ei ole.

sooska vt. *soska*.

sootla ~ **-ta** M adv. muidu, niisama, nalja pärast, tühja просто так, в шутку; *nurjaa nõssaaz, soota sitä nõssaaz* tõstetakse nari (kidi), seda tõstetakse niisama, tühja (= ei usuta rahvameditsiini); *kase kõig eb õllu tõtta, kase õli sootta* see kõik ei olnud tõsi, see oli niisama nalja pärast (õeldud).

sootšši Lu J, g. -šii J 1. soine koht болотистое место, болотце; *ajamm karjaa üli sootšši* ajame karja üle soise koha; 2. soine болотистый; Lu *sootšid maad õlla* soised maad on (meil). – Vt. ka *sookaz, soopaikka*.

soovesi Li *soo-vesi* J-Tsv. soovesi, maakevesi болотная вода.

soovli [*< e?*] J-Tsv., g. -ii J = *soovituz; no, juttõd, miltäiss soovia sillõd tahtoa* noh ütle, mida sulle soovida (millist soovi sulle soovida).

soovia Lu J-Tsv. (J Ku) -vvia Lu, pr. -vin Lu J Ku -n [sic!] Lu J, imperf. -vizin Lu J 1. soovida, tahta желать, по-, хотеть; Lu *elä soo tõizõl sitä, mikä ennell ei kõlpaa* ära soovi teisele seda, mis enesele ei kõlba; Lu *kehnoa tõizõl soov, a izze saav* vs. (kes) teisele halba soovib, (see) ise (selle) saab; J *a mitä soon emälee* rl. aga mida soovin emale?; Lu *soovin üvvää tervütä* soovin head tervist!; Lu *soovin üvvää uutta vootta* soovin head uut aastat!; Lu *soovin üväss tehä tüütä* tahan hästi tööd teha; 2. ennustada предсказывать, -ать, предре/катъ, -чь; Lu *vaivatab vanoja luita, soovip kehnoa ilmaa* vanad luud valutavad, (see) ennustab halba ilma; Lu *ku pääsko lennäva maata müü, matalal, siis sooviv vihmaa* kui pääsuke lendab maad mööda, madalal(t), siis ennustab vihma.

soovilik/ka: -k J-Tsv., g. -aa J heasoovlik, heatahtlik доброжелательный.

soovimi/ne (Ku), g. -zee: -šee [sic!] Ku = *soovituz; ko lähettšii paikalt, siis hään sano ühee soovimišee* kui nad minema hakkasid, siis ütles ta ühe soovi.

soovitu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J soov желание, пожелание; *no, mitäiss soovituss sillõd soovia* noh, millist soovi sulle soovida? – Vt. ka *soovi*.

sopat/taa Ra, pr. -an Ra, imperf. -in Ra pomiseda бормотать, про-; *en kuullud, tämä mitä lee sopatti* ma ei kuulnud, ta midagi pomises.

soperoittaa K, pr. -an, imperf. -in posida заговаривать, колдовать; *leütüziväd mokomad inehmiizet kummat tuusivat soperoittaa* leidusid selliseid inimesi, kes oskasid posida.

sopi M: *sopi sooja* täiesti soe; *võtap teep talvõlla* *sopi soojaa sää* võtab teeb talvel täiesti sooja ilma.

soplia L P (Kett. J) *sõppia* M -pia Lu J-Tsv., pr. *sovin* Kett. M Lu J, imperf. -izin Kett. L P Lu J 1. sobida, läbi saada ладить, уживаться, -ться; Lu *tšälhused, vanaassaa eletti, ain parvõz eletti, i ain sovittii* kälikseed elasid vanaduseni, elasid ikka koos ja ikka sobisid; J *naizõd mitäle evät sovi, ain riijõlla* naised millegipärast ei saa läbi, aina riidlevad; 2. sobida, kõlvata, sobilik olla годиться, подходить; Lu *kannii sovib ellää* nii kõlbab (= võib) elada; 3. ära leppida мириться, по-; Lu *näväd õltii riijoz, laadiustii sopimaa* nad olid riius, (aga) asusid leppima; J *eestä õlti riijoz, nütt jo sovitti* algul oldi riius, nüüd juba lepiti ära; 4. kokku leppida догов/ариваться, -ориться; Lu *siitte tämä mahzap pastõrille, kui nävät sovita inna ka* [= *innaakaa*] (Len. 282) sellest (rahast) ta maksab abikarjusele (nii palju), kuidas nad hinnas kokku lepivad; J *tõizõl voott takaas sovittii üõtee isuttõmaa lanttua* (muinasjutust:) teisel aastal lepiti (= leppisid mees ja karu) jälle kokku koos kaalikaide istutada; Lu *nät ku sovittii, nüt tehtii tšerikko tšehs tšüllää* näe, kuidas lepiti kokku, nüüd tehti kirik keset küla (= andsid mõlemad järele).

sopi-sooja M täiesti soe совершенно, предельно тёплый.

sopiul/ta (P), pr. -n P, imperf. -zin rahule jääda, rahulduda, leppida довольствоваться, у-; *õlkuo tämä hilkiä, vaid rikaz õlkuo, siiz miä sopiun seniekaa olgu(gi) ta* (= tütarlaps) inetu, olgu vaid rikas, siis ma jään sellega rahule.

soplõk/ka: -k J-Tsv., g. -aa J tattnina сопляк; *mokom soplõkk, nääd, de jo paperoskaa põlõtõv* niisugune tattnina, näed, ja juba suitsetab paberossi.

sopu M Lu Li (K-Al. P J-Tsv.), g. *sovuu* Lu *sovvuu* M 1. sobivus, läbisaamine, leplikkus, üksmeel миролюбие; единомышние; J *siin talos soppua bõõ, üht perä riijõlla* siin majas ei ole läbisaamist, ühtsoodu riieldakse; M *naillä on*

*üvä sopu, näväd on üvät sõbrussõd neil on hea läbisaamine, nad on head sõbrad; M no sis siäl üvällä sovulla kõdz laadittii pulmõita pitämää no kui siis seal valmistuti heas läbisaamises pulmi pidama; 2. leping, kokkulepe договор, согласие; Lu *sopu meni rikki* leping katkes.*

sopu/n J-Tsv., g. -zõd J = *sopunõ*.

sopuizõssi Lu J-Tsv. = *sopuzassi*; Lu *annõ jumal üvvi ellää, i sopuizõssi* annaks jumal hästi elada, ja leplikult (heas läbisaamises); J *vass vaa ku riijõltii, de jo sopuizõssi pajatõta* alles äsja riidlesid, ja juba räägivad leplikult.

sopu/nõ Li, g. -zõd Li leplik, kokkusobiv, üksmeelne миролюбивый, единопдушный, согласный; Li *neill on sopunõ elo* neil on leplik (abi)elu. – Vt. ka *sopuin*.

sopuzla Lu, g. -zaa Lu = *sopunõ*; *sopuzla inemin* leplik inimene; *näijjee elo õli sopuzla elo, näväd elettii sopuzaa elloa* nende elu oli üksmeelne elu, nad elasid leplikku elu.

sopuzlassi Kett. K-AI. P Lu -õssi Lu Li leplikult, üksmeelselt, heas läbisaamises миролюбиво, примирительно, в согласии; Lu *ain elettii sopuzassi, üvässi* aina elati leplikult, hästi; Lu *jäätiitsi elämää sopuzõssi* jäädigi leplikult elama. – Vt. ka *sopuizõssi*.

sor/a¹ (S), pl. -ad S särme, pl. särmed (peerulõmmust raiutud peenem halg разрубленная часть щепанца).

sor/a²: *Copa* Tum., g. -aa part утка. – Vt. ka *sorsa, sorso, soorzaz*.

sora³ vt. *sorõa*.

sora-javo J-Tsv. sõre jahu, jäme jahu мука крупного умола, или помола.

soralüva Ra sõmerliiv (jäme, eriti teraline liiv); peen kruus крупный песок; мелкий гравий; *soralüva i heeno liiva* sõmerliiv (kruus) ja peenike liiv. – Vt. ka *sõmõrliiva*.

sorila J (M), pr. -n M, imperf. -zin J 1. sorida шарить, рыться; J *sõrmiika liivat sorizin* rl. sõrmedega liiva(d) soriksini; 2. (villu) vatkuda (sempirpu abil villu kohevaks teha) пушить, рас- (шерсть); M *sorib villoi* vatkub villu.

sorja vt. *sorõa*.

sorjarahma vt. *sorrarihma*.

sorika (J-Tsv.), g. -gaa = *sorkka*; *sorgõd on avonaizõd* sõrad on (keskelt) lahtised.

sorkka P Lu Li (Ra J-Tsv.), g. -aa P sõrg (паздвоенное) копыто; Lu *lehmäl ja sigal, lampaal, kitsil on sorkõd, õpõzõd on kabjõd* lehmäl ja seal, lambal, kitsel on sõrad, hobusel on kabjad; Lu *ku lammaz nõizõd rammitsõmaa, siis jutõllaa: mikäle on lampaa sorkkiil tullu* kui lammas hakkab lonkama, siis öeldakse: midagi on lamba sõrgadega juhtunud; J *sigä*

sorkkõiss ja pääss tuõb makus stüüdeni sea sõrgadest (= jalgadest) ja peast tuleb maitsev sült; P *lehmää sorkka* lehma sõrg; ■ Lu *sigaa-sorkka* seasõrg (sõlm). – Vt. ka *sigaa*.

sorkka-adra P hark-, puuader соха; *tõunnettii sorkka-adraakaa* künti harkadraga.

sorkkaroho Ra *sorkkroho* M Ra 1. kortsleht манжетка; Ra *sorkkaroho kukka* kortslehe õis; 2. M (mingi) umbrohi сорняк.

sorkkatauti Ra sõrataud ящур; *ku lehmäl ku vaivõttii ümpäri sorkkaa, se õli sorkkatauti* kui lehmäl valutas sõra ümbert, (siis) see oli sõrataud,

sorkkõin J-Tsv., g. -zõd J sõraline парнокопытный.

sormukaz vt. *surmukaz*.

sormuz vt. *sõrmuz*.

sorñjak/ka Li *sorñjak* M Lu, g. -aa umbrohi сорняк; Li *õrazroho, üvä sorñj akka, tõiiree kazvov* orashein, visa umbrohi, kasvab ruttu.

sorok/ka Ränk K-Ahl. L, g. -aa L (vadja abielunaise linikutaoline tikitud laubaosaga peakate) сорока (головной убор водской замужней женщины); L *nuorikõllõ pantii sorokka päheä* noorikule pandi s. pähe. – Vt. ka *sapana*.

sorokol/ka P, g. -vgaa P = *sorokuška*.

sorokuška Lu -õ J, g. -aa Lu sorokovka (veerandtoobine pudel viina) сороковка; Lu *tämä õli õssannu sorokuškaa viinaa* ta oli ostnud sorokovka viina.

sorraa, sorria, sõrõa, sorrõa vt. *sorõa*.

sorrarihma ~ sorjarahma Lu-Vilb. ainaspael, rindpael (kalavõrgu otsanõör боковой привод рыболовной сети).

sor/sa K P S Ja-Len. Lu Li J-Must. (M Ku) -s Ra J-Tsv. *soorsa* K-Ahl. M Kõ Li *Cõpza* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Cõpza* Pal.₂, g. -zaa Lu Li Ra J *soorzaa* M Li part; metspart утка; дикая утка; J *anõ ja sors õlla vesi linnud* hani ja part on veelinnud; Lu Li *sorsa krääkiv* part prääksub; Li *soorsõja ebõllu eestä* (kodu)parte ennemalt (külas) polnud; Li *gagarõd nämäd õllaa sorzaa porodaa* kaurid, nemad on pardi tõugu; Li *isäin sorsa* isapart; Li *emäin sorsa* emapart; Lu *koto sorsa* kodupart; Lu *meri sorsa* meripart; J *metts-sors* metspart; J *hүүлüb niku sorzaa poik veess tõmmõttu* kk. taarub nagu veest (välja) tõmmatud pardipoeg; Lu *sorzaa kukko i sorzaa kanad* isapart ja emapardid. – Vt. ka *kana-, koto-, kukko-, kulikka-, metts-, pilik-, ranta-*. – Vt. ka *soorzaz, sora*².

sor/so (R-Eur.), g. -zoo = *sorsa*; *ampusit .. tedret teeltä, sorsot soilta* (Eur. 41) rl. (sa) lasksid maha .. tedred teelt, pardid soodelt.

sorsuri Lu, g. -ii parditalitaja (farmis) утятница (на ферме).

sort/ta P M -t J-Tsv., g. -aa P J sort, liik вид, сорт; P *nisuu on kaxs sorttaa: ilmaa õkai ja õkaikaa* nisu on kahte sorti: ilma oheteta ja ohetega; M *tõin sortta kangaz* teist sorti lõuend. – Vt. ka *sorttu*.

sort/ti P Kõ Ra, g. -ii P Kõ Ra = *sortta*; P *eb müllü mitäid jakannu, etti tuli esimein sortti vai tõin sortti* ei veski jaganud (= ei teinud vahet) midagi, kas tuli esimene sort või teine sort; Ra *esimeiss ja tõissõ sorttia oluttõ* esimest ja teist sorti õlut.

sort/tu M (Lu), g. -uu M Lu = *sortta*; M *kazvaas siined, mõnõta sorttua* kasvavad riisikad, mitut liiki; Lu *sitäviisi siiz viskaja sai ilata jõka sortuu erii* niiviisi siis sai (vilja)tuulaja iga sordi eraldi ära koristada; M *peräkkõõlud õli jo kõlmais sorttu* päraõlu oli juba kolmas sort; M *vihoviimine sorttu* kõige viimane sort.

sortut/taa (Lu), pr. -an, imperf. -in sorteerida сортировать; *siis splaava ku loppu, irsi sortutõttii kõik õma sortull paksusõõ mukaa* siis kui parvetamine lõppes, sorteeriti kõik palgid jämeduse järgi oma sorti.

sortu M J (K-Ahl.) *sooru* (I) *suru* M, hrl. pl. -ud M -ut K-Ahl. *soorud* I prügi, puru; praht, rämps мусор, сор; M *suru meni silmää* prügi läks silma; M *peremeez võtti tohoo libloo i seenneekaa puhu surut kõik vällää vill'assa* peremees võttis tohtlehviku ja sellega tuulas viljast kogu prahi välja; M *mitä töö vesättä, teettä sořrua sinne* mida te vestate, teete sinna prahti; M *kaivolla uhzõt tehäs semperässä, etti sinne tuuli ep puhuis kõikkõa soruja* kaevule tehakse ukсед sellepärast, et tuul ei puhuks sinna kõiksugust prahti; J *tševäell om pall'o sorua ümper oonõit* kevadel on palju rämpsuhoonete ümber; M *piäp pühtšii sorud* tuleb rämps (kokku) pühkida; I *kane soorud .. ženihalõ kõitšii läven allaa viimmeg* (pulmakomme:) selle prahi .. viime kõik peigmehele läve ette (läve alla).

soruk/laz M, g. -kaa prügine, prahine мусорный, сорный; *sorukaz vesi* prügine (joogi)vesi; *sorukas silta* prahine põrand.

sorva/ta Li (K-Ahl.), pr. -an K Li, imperf. -zin treida точить; вып/ачивать, -очить; Li *vokid õltii sorvatud* vokid olid treitud.

sor/õa Kett. K P *sořrõa* M Kõ S I (vdjI) -rõa ~ -ria ~ -ja Lu -raa ~ -ra Lu Li -a J-Tsv. (R), g. -õa 1. suur, jäme; sõre; harv крупный; крупного помола; редкий; M *noottahaili on heenop, a võrkkohaili on sořrõa kala* noodaraim on väiksem, aga võrguraim on suur kala;

M *õzraa vihgot tehtii sořrõapat kui rüttšee vihgod* odravihud tehti jämedamad kui rukivihud; Lu *mettsä õli sorraa* mets oli suurte puudega; Kõ *sořrõad õunad* suured õunad; M *kassem paikkazikkoz on üvad marjad, sořrõad* selles kohas on head marjad, suured (jämedad); J *gagarõll on nii sora sulk, jot heeno droba eb lüü läpi* kauril on nii jäme sulg (= tihe sulestik), et peen haavel ei löõ läbi; Li *sirpil õltii sorraad ampaad* sirbil olid harvad hambad; Lu *sorjaa silmääkaa ep satu kalad võrkkoo* harva(de) silma(de)ga võrku kalad ei satu; S *õlgõd õltii sořrõad* õled olid jämedad; M *sořrõa liiva on graviliiva sõmer* (jāme) liiv on kruus; P *sořrõa suola* jāme soole; M *linnahsõd javotšivell javvaas sořrõassi* linnased jahvatatakse käsi-kivil sõredaks (linnasejahuks); Lu *sorraad i heenot suurimad* jämedad ja peened kruubid; P *javad on pehmiiän, sořõad* jahu on pehme, (või) sõre; 2. jämedakoeline, jāme, kore грубый; Lu *tšuuotto tehtii hoikkõssa matterissa, a sorriapõssa õmmõltii allaa sārķ tehti õhukesest riidest, aga jämedakoelisemast õmmeldi alla* (= alaosa); Ra *sorass kanķaass õli meehust* jämedast kangast oli (sārģi) alaosa; M Kõ *sořrõa kanķaz* ~ Li *sorraa kanķaz* ~ J *sora kanķaz* jämedakoeline (kare) kangas; Lu *sorraa niitti* jāme niit.

sos/ka Lu J -kõ ~ -k J-Tsv. *sooska* J, g. -kaa J *sozga* Lu J lutt cocka; J *pisä lahzõlõõ sok suhõõ, jot eb itkõiz pista* lapsele lutt suhu, et (ta) ei nutaks; J *lehmäsarvi puhasõttu i lahzillõ annõttii piimää, soska pantii õttsaa* lehma sarv (oli) puhastatud ja lastele anti (sellega) piima, (kummi)lutt pandi otsa; J *soskad õlti rezinovõid* lutid olid kummist; J *lehmää nännessä* tehtii *soska* lehma nisast tehtud lutt; Lu *šiškaa õli pantu leipää i suukkuria, se õli soska, pantii lahzõll suhhõõ* nartsu sisse oli pandud leiba ja suhkru, see oli lutt, pandi lapsele suhu.

sosseiniõ vt. *šosseiniõ*.

sota vt. *sõta*.

šotaki J siiski, ometi, ikkagi всё-таки; a *mie šotaki õlõn vana meez* aga mina olen siiski vana mees.

sotameez vt. *sõtameez*.

sotin/a I, hrl. pl. -ad I kārģ, kārģed соты; *tšimopakkoza ovad mokomad ramkad, i siheg ramkoloisii tšimot tetševäd mettä; sotinad, siinä sotinoiza on mesi* mesipuu on niisugused raamid, ja sinna raamidesse teevad mesilased mett; kārģed, seal kārģedes on mesi; *kõõs mettä võtimmas sotinoissa* kui võtsime kārģedest mett; *kase mesi võõtsõ hämmeltääss. kase sotina nõizõb üleez ku umala, a kase mesi jääb orkoo astikkoo* see mesi (= meekārģ) võetakse

segatakse (segi). See kärg tõuseb üles (= pin-nale) nagu humal, aga see mesi jääb alla ast-jasse.

sotk/a Lu, g. -aa Lu = *sʏotka*; *sotkaa ajõtaa* aetakse (küla)koosolekule; *miä tulin sotkassa kottoo* ma tulin (küla)koosolekult koju.

sotšsia vt. *sõtia*.

soukkorollo Li kanepitembipuder (puruks-tambitud kanepiseemneist ja kartulist каша из толчёной конопли и картофеля); *tagottii kanevoo seemened i maamunat survottii, tehtii soukkorollo* purustati kanepiseemned ja kartu-lid tambiti, tehti kanepitembiputru.

soukkovelli Li kanepitembikört, -püree (tam-bitud kanepiseemneist ja kartulist кашица из толчёной конопли и картофеля).

soukku vt. *sookku*¹.

soukku-suppi Li kanepitembisupp (tambitud kanepiseemneist ja kartulist суп из толчёной конопли и картофеля); *kanevo-seemenet panttii puu-nappa, leirp-lappia varrõdõkaa javõt-tii heenossi ja sis survottii maamunnaa, siz ne survotud munad i kanevoseemenet panttii tšugunikkaa i panttii ahjoo, sis tuli soukku-suppi* kanepiseemned pandi puunappa, leivalabida varrega tambiti (jahvatati) peeneks ja siis tam-biti kartulit, siis need tambitud kartulid ja kane-piseemned pandi malmpotti ja pandi ahju, siis tuli kanepitembisupp.

soukku-vesi Lu kanepitembivesi (piima asen-dav jook kanepitembist ja kuumast veest напиток из толчёной конопли и горячей воды); *kañivoll õllaa seemened, ku õõrotaa seemeniä, sihee panna vettä päälle, sis tuõb valkaa niku piimä i sitä kutsutaa soukku-vesi* kanepil on seemned, kui hõõrutakse seemneid, sinna pannakse vett peale, siis tuleb valge nagu piim ja seda kutsutakse kanepitembivesi (kanepi-piim). – Vt. ka *sookku*¹.

sous/sa M, g. -aa soust, kaste соус, подливка; *obakhoi soussoita tehäss* tehakse seenesouste. – Vt. ka *sousõ*.

soussi M -z I, g. -sii M I = *soussa*; I *siiz moko-maa sous tiid, i kajjee sousii paad ülettä vähään* siis teed sellise sousti ja sellesse sousti paned natuke hapukoort. – Vt. ka *lanttu-*, *tomatii-*.

sousõ M = *soussa*; *lanttu sousõ* kaalikakaste. – Vt. ka *lanttu-*.

sout- vt. *sõut-*.

sova K Lu I, g. -aa Lu kakk, öökull сова; K *puiza õlivat sovad* puude otsas olid kakud; I *sova räägup ku lahsi idgõv* öökull huikab nagu laps nutab; Lu *silmäd on harrillaa ku sovaa sil-män* silmad on pärani kui öökulli silmad.

sovett/a Lu -t J-Tsv., g. -aa Lu J 1. nõu, nõu-

anne совет; J *ann sovettaa, kui rikkassi pääss* anna nõu, kuidas rikkaks saada; J *sovetta pitämä* nõu pidama; 2. nõukogu совет (орган управления); J *kahs kand'idaatta päästi soveta* kaks kandidaati pääsesid nõukogusse. – Vt. ka *sovjetii*.

sovetta-aika (Lu) nõukogude aeg советское время; *sovetta-aikann* nõukogude ajal.

sovhhooz vt. *safʒoza*.

sovin/to [< sm]; *Sóвиндо* Ii-reg.-1, g. -*noo* üks-meel, sobimine лад, единодушие.

sovit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J lepitada мирить, по-; *tšed on riijoz, neit piäp sovitta* kes on riius, neid peab lepitama.

sovjet/i Kõ, g. -ii Kõ nõukogu совет (орган управления); *sovjetii aikann* nõukogude ajal. – Vt. ka *sovetta*.

spaas/sa P Kõ I (K M) *spass* P *paass* J-Tsv., g. -aa paaspäev (kirikupüha I. VIII) спас, спасов день, спас Маккавей (церковный праздник); M *vana rahvaz ees spaassaa õunaa eväv maistannu* vanarahvas enne paaspäeva õuna ei maitsnud; Kõ *õunõi algõttii spaassann süvvä õunu* hakati paaspäeval sööma; I *spaassa õli kallis päivä* paaspäev oli kallis püha; J *paass on maara-pühäz* paaspäev on (sügisese) maar-japaastu ajal; P *spass makovei* paaspäev.

spaassa-päivä M = *spaassa*; *spaassa-päivä, kase on õunõjõ praaznikka* paaspäev, see on õuntepüha; *spaassa-päivä, vana rahvas kasse päiväss* [= *päivässa*] *ep söötii õunõi* paaspäev, vana rahvas selle päevani ei söönud õunu; *spaassa-päiväl tšerikos svätitettii* paaspäeval õnnistati kirikus (õunu).

spaass-makavei L *spass-makavei* K L = *spaas-sa*; L *spaass-makaveinn svätitettii kattiloill vet-tä, õjõit i kaivoit, kuss vettä võtõttii* paaspäeval pühitseti Kattilal vett, ojasid ja kaevusid, kust vett võeti; K *spass-makaveinn õunaa söötii, spaasaassaa ep söötii* paaspäeval söödi õuna, paaspäevani ei söödud.

spaas/so M, g. -oo = *spaassa*; *spaasso päivä* paaspäev.

spaast/õ Li, g. -õõ = *spaassa*; *spaastõn mennää parraat pääzgod* paaspäeval lahkuvad (lähed) kõige paremad pääsukesed.

spaleerio M pl. tapeet, teepedid шпалеры, обои. **spal'no/i** J-Tsv., g. -i J magamistuba спальня; *vee lahzõt spal'noisõõ makkama* vii lapsed magamistuppa magama.

spasit'el' J-Tsv., g. -l'aa J lunastaja спаситель; *paa tšüünteliä spasit'el'aa ettee* pane küünal lunastaja (ikooni) ette.

spass vt. *spaassa*.

speaked Kr rõivad одежда.

spektakli L -/i J-Tsv., g. -/lii- /-l'ii J (teatri)etendus spektakль; L *õlimma spektaklia vaattamaza* olime etendust vaatamas; J *kahõsa tunnia on spektakl'ii alku* kell kaheksa on etenduse algus.

spiak Kr kepp палка.

spiidenja Li -/nja ~ zbiidhja I, g. -eñjaa ~ zbiidhjaa siirupijook сбитень (сиропный напиток); Li *õli tehtü tšaaju, paatakassa. vesi tehtii makkõassi. se õli spiidenja* oli tehtud tee, siirupist. Vesi tehti magusaks. See oli siirupijook; I *zbiidhjaa tšihutattii paatakassa* siirupijooki keedeti siirupist. – Vt. ka *zbiit'eñä*.

spii'ska: -sk J-Tsv., g. -zгаа: -zga J register, nimekiri реестр, список; *kazee spii'zga mukka piäb õll kahõsa entšä* selle nimekirja järgi peab olema kaheksa inimest (hinge).

spilk/ka P, g. -aa P (saara)tikk сапожная шпилька, гвоздик; *saarpugal õltii põhjav, lüütü spilkkoikaa, varzikkoil bõllud* saabastel olid tallad, tikkudega (alla) löödud, pehmetel säärsaabastel (taldu) polnud. – Vt. ka *špil'ka*.

spi'ñka Lu Li -nk J-Tsv., g. -ñkaa: -nkaa J seljatugi (reel, toolil) спинка (дровней, стула); J *riput rätte spinkaa pääle* riputa rätik (tooli) seljatoele; Li *stoolii spinja* tooli seljatugi.

spirk/a L, g. -aa spiridonipäev (12. XII) спиридонов день, диал. спирка; *spirka tšeänäp tuizgud i tšülmäd välleäsie* spiridonipäev põõrab tuisud ja külmad ära.

spirtito (M-Set.), g. -oo piiritus спирт; *objošikat vargasattii milta nain i koira i meernikka spirttoa* (Set. 20) teeröövolid varastasid minult naise ja koera ja (möödu)nõutäie piiritust.

spirtu vt. *pirttu*.

spirts/a Li, g. -aa (ratta)kodar спица (колеса); *veeroz on rummu, rummussa tuõvad spirtsad, pulikad* rattas on rumm, rummust tulevad kodarad.

spitška L P M Lu Li Ku -ska (K-Al.) *pitška* Lu Li Ra *pitška* (Kõ-Len.) *pitšk* J-Tsv., g. *spidžgaa* P M -škaa P M Lu Li *pitškaa* tuletikк спичка; P *viskazivat spidžgaa maalyõ õlkaisyõ i süttü riiga põlõmaasyõ* (nad) viskasid tiku maha õlgedesse ja rehi süttis põlema; Li *ahjoo kõrvaza pietää pitškad* ahju kõrval hoitakse tikke; P *tüttärikko kraappas spitškaa i üppii spidžgass säje tšäjie rüssüxsie peäle* tüdruk tõmbas tikust tuld ja tikust hüppas säde käe randme peale; M *süttääs spidžgall põlõmaa* süüdatakse tikuga põlema; Ku *otett'sii spitškoikaa valkia* võeti tikkudega tuli (üles); Li *viis vai kuus koropkaa spitškõi ~ spitškoi* viis või kuus karpi tikke; J *joos too laafkõss patš [sic!] pitškaa* jookse too

poest pakk tikke; Lu *riiki pitškad* väävlitikutud; P *spitškaa koropka ~ Li spitškaa karppi ~ Lu pitška karppi ~ J pitšk karppi* tikutoos; J *pitšk jaššikõll om banderol'(i) pääll* tikukarbil on panderoll peal. – Vt. ka *ritši*–.

splaav/a Lu Li, g. -aa parvetamine, parvetus сплав; Lu *splaava menev* käib parvetamine; Lu *kõik müü tšäütii splaavaz, naizõd i tüütõd* kõik me käisime parvetusel, (ka) naised ja tüdrukud; Lu *siis splaava ku loppu, irsi sortutõttii* siis kui parvetamine lõppes, sorteeriti palgid.

splaav/ata: -õt J-Tsv., pr. -aan: -an J, imperf. -azin: -õzin parvetada сплав/лять, -ить.

splavšik/ka Lu, g. -aa Lu parvetaja, parvepoiss сплавщик; *splavšikad, nävõd i tüütõd lassaa vettä möö* parvetajad, nad parvetavad palke mööda vett.

spokkoittaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J rahustada успокоивать, -оить.

spool/ra: -r J-Tsv., g. -raa J vaidlus спор; *kopekaa peräss eb mahz spooraa pittä* kopika pärast ei maksa vaielda; *kõns tüü sene spooraa lõpõtõtt millal* te selle vaidluse lõpetate?

spoor/ia J, pr. -in J, imperf. -izin J vaielda, tülitseada, riielda спорить; ссориться; *elka tüü spooriga tühñess-pal'l'ass* ärge (te) vaielge tühipalja (asja) pärast; *spoorib, jot vaahto suuss praizgub* vaidleb (nii), et vaht pritsib suust.

spoorittaa: *spuorittaa* (L), pr. -an, imperf. -in vaielda; tülitseada, riielda спорить; ссориться; *spuorittivat spuorittivad riitõlivad riitõlivad, eittiivät tagaaz da i nukkuzivad* vaidlesid, vaidlesid, riidlesid, riidlesid, heitsid tagasi (magma) ja uinusid.

spornoli J-Tsv., g. -i J vaieldav, vaidlusalune, vaidlus-, tüli- оспариваемый, спорный; *spornoi d'eel* vaidlusalune asi, tüliküsimus.

spravnoli Lu-Len., g. -i korralik, täpne исправный; *meez on varma, spravnoli, verkkomeistari* (Len. 278) mees on tugev korralik, (on) võrgumeister.

spännli M, g. -ii M penn (katuse sarikaraagi ühendav rõikruu) перекладина (соединяющая пару стропил).

sraaga: *Spaга* Tum. kurat, saatan чёрт, бес, дьявол.

sramitta vt. *stramittaa*.

sražen'ña: -ñ J-Tsv., g. -ñaa J lahing сражение.

sreet'enn vt. *stret'eñnä*.

sreteññli K *stret'eñni* Ra, g. -ii = *stret'eñnä*; Ra *stret'eñni õli, pühänä piettii* küünlapäev oli, peeti pühaks (tähistati pühana).

sretstvl/a: -õ J-Tsv., g. -aa J vahend средство, способ; *et ko siä tää minuu bool'est'iss*

miltäisist sretstvaa kas sa ei tea minu jaoks mingit vahendit?

srook/ka: -k J-Tsv., g. -aa J tähtaeg, tähtpäev срок; *karjušši öma srookaa jo sluuži* karjus on oma (täht)aja juba ära teeninud; *srookk tuli võlgöd mahsa väl'lä* tuli võlgade maksmise tähtpäev. – Vt. ka *strookku*, *strookkupäivä*.

staarijkõ/i J, g. -i adj., subst. vanakene, üsna vana, tudikene старенький; *ai sie staarijkõi* oi sina, vanakene!

staar/osta P M S Li J I (Ku) -ostõ (J-Tsv.) -ost Li J-Tsv. Ku -õsta (J-Tsv.) *starosta* M *taarosta* M Lu, g. -ostaa S *taarostaa* Lu **1.** külavane sel'ский староста; S *isä kui mõnt vootta õli staarostann* isa oli hulk aastaid külavane(m)(aks); J *õll staarostõnn dalisko tsülää-koirõnn*, *se on üks sama* olla külavane(m)(aks) või külakoer(aks), see on üks ja seesama; J *staarosta obrakkaa kopitti* külavane kogus obrokit (= maarenti, -maksu); J *tsülää birkõd oitussa staarõstõll* küla teopolgad on külavanema juures hoiul; M *taarostal toož on nainõ vad'jalain, vad'jakko, maiz on süntünnü* külavanemal on ka naine vadjalane, Matis (= Mati külas) on sündinud; P *siz mõizanikka kuttsu tsülää staarostaa* siis mõisahärra kutsus külavanema (enda juurde); J *valittsõga tsülä staarostõssi selvep meez* valige külavanemaks targem mees; **2.** (kiriku)vanem (церковный) староста; J *tšeriko staarost müüp tsüünteliit* kirikuvanem müüb (kirikus) küünlaid; **3.** (mõisa) kubjas барский староста, бурмистр; P *mõizaa staarosta tsäüip põllol vaatamas kui nittääss* mõisa kubjas käib põllul vaatamas, kuidas lõigatakse (sirbiga) vilja; **4.** (kolhoosi) esimees председатель (колхоза); M *miä sitä ammattia toož tapazin, miä õlin kolhozi* *taarostanna* ma juhtusin ka sellesse ametisse, ma olin kolhoosi esimeheks. – Vt. ka *tsülää-*.

staarost/i ~ **starost/i** M, g. -ii külavane sel'ский староста.

staarost/i² J-Tsv., g. -ii J vanadus старость; *tuli staarost pääle* vanadus tuli peale.

staf/ka: -k J-Tsv., g. *stavгаа* ~ -kaa ~ -ka J panus (kaardimängus) ставка (в карточной игре); *pal'lo-ko on tämä raho* *stafkõz* kui suure panuse ta tegi (kui palju on tema raha panuses)?; *võitti kõik stafka* võitis kogu panuse.

stagana vt. *tagana*.

stahof/ka (P), g. -aa kindlustusraha (tulekahju puhul) страховка (пожарная); *stahofkat õlivat piene* *d* kindlustusraha(d) (küla põlemise puhul) oli(d) väike(sed).

stahrks Kr toonekurg аист.

stakan vt. *tagana*.

stakan/a¹ J, g. -aa (rauast) kolmjalg, keeduraud треножник, таган; *stakana õli pantu venee nukkaa* kolmjalg oli pandud paadi ninasse.

stakana² vt. *stokana*.

stalovo/i M, g. -i M söökla столовая; *kattilall on stalovoi* Kattilal on söökla.

stalovyi M: *stalovyi sfjoklad ovat kauniid* söögi-peedid on punased.

stanad vt. *štanad*.

stanavik/ka M, g. -aa suur paise нарыв, язва, опухоль.

staj/ka M Li I -nka M-Ränk I *stank* Lu, pl. -*ηkõv*, g. -*ηkaa* ~ -*ηгаа* **1.** (sae)pukk козлы, станок (для пилки); Li *stajka. sahhamaa alkoa nõizõn* saepukk. Hakkam (selles) puid saagima; J *rajko panna stjajkoilõd de siis sahata algossi* rahn pannakse saepukile ja siis saetakse küttepuudeks; **2.** I hõõvelpink [?] строгальный станок [?]; **3.** mahla- v. õlipress соковыжималка, станок для выжимки масла; **4.** M (kallak) rabamispink (rehepeksul) молотильная скамья; **5.** Lu võrguhark станок сетевязания.

staj/ka vt. *saha-*.

stantsija Lu, g. -aa Lu = *stanttsa*.

stant/tsa V (Lu) -*ts* J-Tsv. -*sa* (Kõ-Len.), g. -*saa* ~ -*sa* J raudteejaam (железнодорожная) станция; J *mašin jõutu para-issi stanttsa(sõ)* rong jõudis parajasti jaama; Lu *kerstovaa stanttsas kalkkia kaivõtaa* Kerstova jaamas (= jaama lähedal) kaevatakse lubjakivi; J *stantsa väli* jaamavahe.

staraitta/assa: -*ss* J-Tsv., pr. -*an* J, imperf. -*azin*: -*zin* J püüda, püüdlik olla стараться, усердствовать.

staraittassa: -*tass* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J = *staraittaassa*.

starai/ña: -*n* J-Tsv., g. -*naa* J püüdmine старание, усердие; *ilm staraiña kõnsait et saa tüüt valmessi* ilma püüdmata (püüdmiseta) ei saa (sa) tööd kunagi valmis.

staraa-t'el'noli J-Tsv., g. -i püüdlik, hoolas, virk, usin старательный, прилежный, усердный; *tämä om meill staraa-t'el'noi skol'nikk* tema on meil hoolas õpilane.

starik/ka K L P Kõ Lu J I (M) -*kõ* M Lu Li J, g. -aa Lu, pl. -*ad* I **1.** vanamees, taat старик; J *kase õli pikkõra-iškuin, la-ihukkõ-in no maailmaa teräv i hodukõs starikkõ* see oli väike kõhnuke, kuid väga terane ja vilgas vanamees; Kõ *pajatattii, jumal tsäüis maata möö starik-kann räägiti*, (et) jumal käis mööda maad vanamehena; Lu *herra alki starikkaa kepilä seltšää müü lüüvvä* mõisahärra hakkas taati kepigä mööda selga peksma; Lu *se starikka on pitsää*

parraakaa see vanamees on pika habemega; J *staruhh jäi kottoo riht lämmittemää i süümiss valmissõmaa starikõllõd* eit jäi koju tuba kütma ja taadile sööki valmistama; P *meill õli tsülüz vana starikka* meil oli külas vana taat; J *hihitteep starikkojõd viittää nagraa* kihistab vanameeste kombel naerda; **2.** I pl. vanarahvas тарики. – Vt. ka *päre-*.

starikkalauta M *starikalauta* Ränk laua päraots задний край стола.

starosta vt. *staarosta*.

starosti vt. *staarosti*¹.

staršlina Lu *-šin* J-Tsv., g. *-inaa*: *-šinaa* J vallavanem волостной старшина; Lu *staršina i piisari õltii volostii vanõpikod* vallavanem ja kirjutaja olid valla ülemused; J *jõka voolost'iz on õma starššin* igas vallas on oma vallavanem.

starulha K M Lu J I *-hha* M Li I *-hõ* ~ *-h* J-Tsv. *-hh* J *-γa* K R L P Lu J I *-γõ* Li J *-γ* Lu, g. *-haa* Lu Li J *-γaa* Lu **1.** vanaeit, eit старуха; Lu *ühs staruha jalkazõd tsäi kiijevaa* üks vanaeit läks jalgsi Kievisse; Li *se staruhha meeb gorbiiza* see vanaeit käib küürus; K *mokomad vanat staruxad õlivad bakann* niisugused vanad eided olid ämmamooriks; Lu *naapuri starux* naabreieit; **2.** posijaieit знахарка; Li *tsäee ku leikkaz, elo-soonõssa puhu vertä, sitä vertä tsäütii lumpaamas staruhhoilla* kui (keegi) lõikas käe (katki), tuiksoonest purskas verd, (siis) seda verejooksu (verd) käidi posijaieite juures posimisega sulgemas; P *vanat staruxad lutšivat suolaa peälie* posijaieided lugesid soola peale (nõiasõnu).

staruška: *-k* J-Tsv., g. *-kaa* vanaeit, eit старуха, старушка.

statja Ja-Len., g. *-aa* järk статья, степень; *meile annõttii ammatti, esimein stat'ja ماشینista* (Len. 238) meile anti amet (= ametikõrgendus): esimese järgu masinist.

steeveni vt. *ahtõri-*.

steevli Li, g. *-ii* tääv (kiilu jätk laeva v. paadi otstes) штевень; *steevisee kaivõtaa niku vako, gravi* täävi(sse) uuristatakse nagu vagu, süvend. – Vt. ka *ahtõri-*, *nenä-*, *võõri-*. – Vt. ka *steevi*.

st'egait'taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an*: *-õn* J, imperf. *-in* J piitsutada, nuutida стегать, бить кнудом.

stel'k/ka (Lu), hrl. pl. *-ad* pinsol, (jalatsi) vahtald стелька; *saappagaa stel'kad* saapa pinsolid.

st'erv/a P Li *st'erva* P *st'erv* J-Tsv., g. *-aa* P adj., subst. **1.** sõimus. raisk, raibe, pyr. стерва; P *ah, st'erva mokomain siellä* ah, mingisugune raisk seal; **2.** häbitu [?], häbematu [?] бесстыдный [?], срамной [?]; J *st'erv naizikko pilkkab i üvä*

naapuri häbematu naine pilkab ka head naabrit.

stiik J-Must. piik; okas пика, игла, шип (orig.: piikki).

stiili Lu, g. *-ii* tuulevaikus штиль; *stiili on, kuz on tüüni* tuulevaikus on, kui (kus) on vaikne (= ei ole tuult).

st'iraittaa M *stiraittaa* ~ *stirraitaa* (M), pr. *-an* ~ *stirraitan* M, imperf. *-in* (pesu) pesta стирать; *kõikk piti tehä, i tšihuttaa i st'iraittaa, i ilata kõig kõik(e)* tuli teha, niihästi keeta kui ka pesta, ja kõik koristada; *kõõs st'iraitan, pezen sõppõd, siis i kuirõassa poolõssa pezen* kui (ma) pesen, pesen pesu, siis pesen ka pahemalt poolt.

stirk/ka (Lu), g. *-kaa* pesupesemine стирка; *tüttö piti stirkkaa* tüdruk pesi pesu.

stjorkka vt. *t'orkka*.

stjorkkia (Lu), pr. *-in* Lu, imperf. *-kizin* riivida тереть (на терке); *toorõ maamun, stjorkkaakaa stjorkid vai kuvasõõkaa karzid vähä* toores kartul, riiviga riivid või noaga kraabid vähe.

stoffa vt. *pool-*.

stoika: *-k* J-Tsv., g. *-kaa* J (tugi)post, tits стойка, подпора; *alko saraja katto on stoikijõ pääl-lõ* puukuuri katus on tugipostide peal.

stoilla M Li *-õ* Lu, g. *-aa* latter, aedik стойло; M *lehmää siha, a opõzõl on stoila* lehma ase, aga hobusel on latter; Lu *õpõn ku õli õppõnut sүүmää stoilaz ülleelt, i tämä ettsi sүүvvä ain ülleelt seinie müü* kuna hobune oli õppinud latris ülevalt sööma, siis ta otsis süüa aina ülevalt mõõda seinu.

stokana K L P M Kõ Po Lu J I *stakana* K *-n* Lu J *stokana* J-Must. *Stokana* ~ *Stõkana* Tum., g. *-naa* K L P M Lu J **1.** (tee-, õlle)klaas стакан; L *stokanaakaa vettä akkunalõ pantii* klaasiga pandi vett aknale; P *nii, no valõttii tälle rumka viinaa, stokana õlutt annõttii* nii, no valati talle pits viina, klaas õlut anti; J *vala vari tsaaaju stokanõss bl'uudõtiskaa, muitõs põlõtõd uulõd* vala kuum tee klaasist alustassile, midu põletad huuled; L *stokanad elizevõd* klaasid kõlisevad; I *stokana kahsi paņgõd päälee* klaas (või) kaks (ühe) pange peale; M *abras stokana* habras klaas; J *looti on ümmärkainõ niku stokanaa põhja* (püssi)kuul on ümmargune nagu klaasi põhi; Po *isutaz juomaa stokanoja* (pulmakomme:) istutakse õlleklaasidest jooma; M *kase on sigalõd dovarišša, kõik stokanad viruttannu* see on seale kaaslane, kõik klaasid (on ära) loputanud (= on enese purju joonud); **2.** J-Must. (mee)kärjekann сотовая ячейка. – Vt. ka *klasi-*.

stokanoittaa K-Al. I adv. klaaside kaupa ста-

канами; I *zbiidhjaa tšihutattii paatakassa, sitä õsammag stokanoittaa* siirupijooki keedeti siirupist, seda ostame klaaside kaupa.

stol'ari M Ja-Len. Lu J-Tsv. *stolari* P *Столапу* Tum., g. -ii M J tislér stolяр; Ja *õmpõlia, sapožnikka, stol'ari, buulošnikka omat tšäsi-tõõmehev* (Len. 240) rätsep, kingsepp, tislér, pagar on käsitõõlised.

stoj/ki Li, g. -gii Li teng (masti pikendus) стена. – Vt. ka *štojki*.

stooli vt. *stuuli*.

stoolikkõin J-Tsv., g. -zõõ: -zõ J toolike, väike tool стулик; *lahs isup pikkõraizõll stoolikkõizõll* laps istub väikesel toolikesel.

storoš, storož vt. *storoža*.

storoži vt. *storoži*.

stolpka M Li -pkõ J, g. -bgaa J napsiklaas, (viina)pits, kõnek. топка стопка (водки); J *rüüppes stobgaa viinaa* rüüpas napsiklaasitäie viina; Li *stopkassi jutõllaa. a ennee pikarissa juutii* (viinapitsi) nimetatakse topkaks, aga varem joodi peekrist; M *pikkaraizõd viinaa stobgad* väikesed viinapitsid.

storma: *Сторма* Pal.₁ torm буря, шторм. – Vt. ka *tormi*.

storoška L Po Li Ra (K-Al.), g. -aa Ra kellamehe maja, kirikuteenri v. valvuri maja storожка; Po *povoinikaa pani rissimä nõorikolõõ pähhää storoškaza* ristiema pani pruudile tanu pähe kellamehe majas; L *menevät tšerikuo storoškaa* (nad) lähevad kirikuteenri majja.

storoža K L P Lu I *storož ~ storož ~ -š* J, g. *storožaa* K Lu -žaa ~ -ža J I. (kiriku)teener, -valvur, kellamees (церковный) сторож, звонарь; P *tšen lei tšellää da pühitsi tšerikkua, õli storoža* kes lõi kella ja pühkis kirikut, (see) oli kirikuteener; J *storož jo mõnõttõ kõrta eläütteep tšelloa* kellamees lööb juba mitmendat korda kella; 2. valvur, õõvaht (ночной) сторож; L *meni kunikaa storoža kunikaalõ* (muinasjutust:) kuninga valvur läks kuninga juurde; Lu *kolotušk on storožall* lokulaud on õõvahil; 3. kellamehe maja storожка; Lu *lahsi risitättii tšerikkoz, a ko õli tšülmä, siis storožaz risitättii* laps ristiti kirikus, aga kui oli külm, siis ristiti kellamehe majas.

storoži K M *storožli* Po Ra, g. -ii Ra (kiriku)teener, -valvur, kellamees (церковный) сторож, звонарь; K *isä õli tšerikkos storožinn* isa oli kirikus kellameheks; M *tšerikoo storoži, kumpa tšüünteliäit müüv* kirikuteener on (see), kes müüb (kirikus) küünlaid.

storožiz M adv. valves на страже (наречие в форме ин-а от *storoži*); M *koira on kujalla storožiz* koer on õues valves.

straah/u J-Tsv., g. -uu J hirmu страх; испуг; *kül tüü-tši [= tüütši] näit sõdas straahua* küllap teiegi tundsit (näгите) sõjas hirmu! – Vt. ka *straast'i*.

straaplata: -õt J-Tsv., pr. -paan J, imperf. -pazin: -põzin J toitu valmistada стряпать; *pulmiissi jo straaõpta herkkui(t)* pulmadeks juba valmistatakse hõrgutisi.

straast'i (J-Tsv.), g. -ii = *straahu*; *kül siä näit sõdas straast'ia*, *kül siäl püsüt paukitti* küll sa tundsid (nägid) sõjas hirmu, küll seal püssid paukusid.

straa/ža: -ž J-Tsv., g. -žaa J valve стража; *eväd lazz süäme, straaž seisob uhsiill* (nad) ei lase sisse, valve seisab ustel.

strahovoit/taa: -ta (J-Tsv.), pr. -an, imperf. -in kindlustada страховать; *oonõd on strahovoi-tõttu põlõmizõss* hooned on kindlustatud tulekahju (põlemise) vastu. – Vt. ka *štrahuittaa*.

strama (J) -m J-Tsv., g. -aa J häbi срам, стыд; J *stram, kui jõi enez umalaa* häbi, kuidas jõi enese purju; J *õmall tšäll piäb ize-enellee tehä stramaa, mokomaa pazgaa, mokomõizõss pazgõss viinõss* oma käega tuleb teha endale häbi, niisuguse halva, niisuguse halva viina pärast. – Vt. ka *stramu*.

stramit/taa Ra (Li) -ta ~ *sramitta* J-Tsv., pr. -an: -õn ~ *sramitõn* J, imperf. -in ~ *sramitin* J 1. noomida, laita; häbistada порицать; срамить, стыдить; J *võta stramit õmaz lass, tämä on kõikkina koirussunnu* võta noomi oma last, ta on päris ülekatte läinud; J *ent stramittõma* ennast häbistama; 2. tõrelda, sõidelda бранить; Li *elä stramita ilma süütä ära* tõrele ilma põhjusega.

stram/u (J-Tsv.), g. -uu = *strama*; *mizee tähee piäb izee-nellees tehä enellees stramua* mispärast peab ise endale häbi tegema?

strašn/oi M Li J-Tsv. -o J -õi P Li, g. -oi J adj. 1. hirmus, kole, kohutav страшный; J *em pel-tšä nii strašnoit koira kui strašnoit inimisi(t)* (ma) ei karda nii (võrd) hirmsat koera kui hirmsaid inimesi; Li *täll ku õli kamala juttu, strašnoi juttu* küll tal oli kole jutt, hirmus jutt; J *strašnoi süvä kaivo* kohutav(alt) sügav kaev; 2. kannatus- e. vaikne (nädal) страстная (неделя); J *strašno näveli, siz baabuškad ain tšerikkoz ikä õltii* vaikne nädal, siis iga eideke oli alati kirikus; J *tuõp strašnoi nätel'i, piäb menn ripilee* tuleb vaikne nädal, peab minema armulauale; P *strašnõi vid'd'espäivä ~ J strašnoi viijes-päiv ~ Li strašnõi päätnittsa ~ J strašnoi päätnitts ~ strašno päätnittsa* suur reede; P *strašnõi lauko-päivä* vaikne laupäev.

strašnoissi M J-Tsv. hirmsasti, hirmsalt,

jubedalt страшно; M *täm nii strašnoissi pajatti, etti t'eela tuli kananahgalliin ta rääkis nii jubedalt, et ihu läks kananahale; J nii straš-noissi kal'lahtaaz minu pääle, jot mill kõik süä lajkkõõz* (ta) karjus nii hirmsasti minu peale, et mul lausa süda langes (saapasäärde).

strašnõ J-Tsv. hirmus, kole, kohutav страшно; *nii umalõs, kõik strašn pääle kattsoa nii purjus, lausa hirmus* (peale) vaadata; *elä tšeertee silmiika, strašnõ ära pöörita silmi – kole* (vaadata).

strelotšnikka: -k J-Tsv., g. -aa J pöõrmeseadja, rööpaseadja стрелочник.

streettenja vt. *strel'ennä*.

strella M, g. -aa nool strela; *kunikas kõikkiil-lõ antõ strelad ampua kuningas andis kõigile nooled laskmiseks.*

strelkka Lu I -ka Lu Li -k J-Tsv., g. -kaa Lu (kella)osuti; (kompassi)nõel strelka; Li *kompassill on strelka ja tunnill kompassil on osuti ja kella (samuti); Lu kompasii strelkka ain on pohjaz kompassi nõel on ikka põhjas* (= näitab ikka põhjasuunda); Li *tunnii strelka ~ J tunnii strelk* kella osuti; J *minutii strelk* (kella) minuti-osuti; J *sekundii strelk* (kella) sekundiosuti.

strel'ennä vt. *sret'ennä*.

strel'ennä Lu *strel'ennä* (M) *sret'ennä* J-Tsv. *streettenja* Lu J, g. -ää: *sret'ennäa* J küünlapäev (kirikupüha 2. II) сретение (церковный праздник); Lu *strel'ennä, tämä on joulussa kuus nätelie* küünlapäev, see on jõulust kuus nädalat (edasi); M *strel'ennänn ku saap kana juuvva rässää tilkass, sis saab borana süvvä jurtšinn* kui küünlapäeval saab kana räästa tilkest (tilgast) juua, siis saab lammast jüripäeval (väljas) süüa. – Vt. ka *sret'ennä*.

strolija M -ja J-Tsv. (Li), g. -ijaa M -jaa Li J 1. kadalipp (peksukaristus) (прогон сквозь) строй, шпирцутены; M *piti mennä läpi stroijaa* pidi minema läbi kadalipu; Li *tätä lastii läpi strojaa, tätä siälä lüütti, takkaa lei* teda aeti (lasti) läbi kadalipu, teda seal peksti (löödi), tagant löödi (löi); 2. rivi строй, ряд; J *on ko ted d'ee poik strojaz, vai d'enšikkõnn* kas teie poeg on ravis (= ravisõdur) või tentsikuks?

stroik/ka L (P), g. -aa L ehitus, ehitis стройка, postroyka; P *älä puussa võta, kumpa menep stroikkaa* ära võta puust (seda), mis läheb ehitusse; L *tuõp stroikkaa nurkkaassaa* tuleb ehitise nurgani.

stroinoli J-Tsv., g. -i J sihvakas, rühikas, sirge, sale стройный; *stroinoli niku varrõz* sirge nagu varras.

stroit/ata (K Li), pr. -taan K Li, imperf. -tazin = *stroittaa*; K *ken millõõ stroittaaab vanalõõ*

paikalõõ kes mulle ehitab (maja) vanale kohale?; Li *teeb enelle uutta kottoa, stroittaaab* teeb endale uut maja, ehitab.

stroitaula (Ja-Len.), pr. -B, imperf. -zi Ja ehitamisel olla строиться; *minua pantii komandaa* [= *kamandaa*] *varaga, kumpa stroittaauzi amerikaza* (Len. 235) mind pandi meeskonda Varjaagile (laevale), mida ehitati Ameerikas.

stroit/taa M-Set. (K-Ahl. P Ja-Len. V J-Tsv.), pr. -an K M -õn J, imperf. -in ehitada строить; P *vähä kõrraz ain stroitõttii i nii nõistii elämääsie* taaz vähehaaval aina ehitati ja nii hakati taas elama. – Vt. ka *stroitata*.

stroogoli J-Tsv., g. -i J karm, range, vali строгий; *uu, mikä sill on stroogoi isä uh, missugune karm isa sul on; J vall'ud* (stroogoid) *vanõpõõ valjud* (ranged) vanemad.

stroogoissi J-Tsv. valjult, karmilt строю; сурово; *stroogoissi pajattõma* karmilt rääkima.

strookka J, g. -aa (võrgusilma)rida ряд (сетевых петель); *sis teimme tšuumee laukaa, strookkaa* siis tegime kümme võrgusilmariida.

strookku M Li, g. -uu = *srookka*; M *miä palkkaun teilee piigassi, i teemmä strookuu pokrovaassaa* ma tulen teile teenijaks, ja teeme tähtaja Maarja kaitsmise päevani; M *kõm päivää annõttii strookkua* kolm päeva anti (täht)aeaga.

strookkupäivä Li tähtaeg, tähtpäev спок; *karjusil võib olla strookku, piigal oli strookku. sihee päiväässaa sillõ piäb õlla tüüz, se on sinuu strookkupäivä* karjasel võib olla tähtaeg, (teenija)tüdrukul oli tähtaeg. Selle päevani pead sa olema tõõl, see on sinu tähtpäev. – Vt. ka *srookka*.

strotšit/taa M (Li), pr. -an, imperf. -in (läbi) teppida, tihedalt läbi õmmelda строчить; M *a sis kase proima õli ..., kanni täältä poola i täältä poola t'isjomkaakaa kõik piti ilozassi strotšit-taa* aga siis see õlapael oli ..., niiviisi siitpoolt ja sealtpoolt tuli äärepaelaga kõik ilusasti (läbi) teppida. – Vt. ka *strottšia*.

strotška Lu I -tškõ Li -tšk J-Tsv., g. -džgaa J 1. (kirja)rida строка, строчка; J *mõnt strotška on annõttu õppõss päässi* mitu rida on antud pähe õppida?; 2. (kinda-, suka- v. soki)pära начинание, начало, почин (vareжки, чулка, носка); Lu *kahs silmää õikõõ, kahs murnii, tämä on strotška* kaks silma parempidi, kaks pahu-pidi, selline on (kinda)pära; Li *alõzõl on strotška, sõrmikkaal on, i sukal on kaa strotška* labakindal on pära, sõrmikul on, ja sukal on ka pära; Lu *mehijee sukal on strotška tehtü, naisijee lõjkasukil enne üllälõ õli toož strotška, tšen kui tetši, kahsi vai pari santimetraa, a siiz jo tuli sukaa varsi* meestesukal on pära tehtud, naiste

villastel sukkadel oli enne ka üleval pära, kes kuidas tegi, kaks või paar sentimeetrit, aga siis juba algas (tuli) suka säär; **3.** tikkerida, teping строчка (при шитье); Li *takkaa niglaa kõik tikatti, što öllöiz nii tämä rovnöi strotškõ, što niku vod mašinaka ömmöltu tikkpistega kõik ömmeldi läbi, et see oleks nii ühtlane teping, et (oleks) nagu, vaat, masinaga ömmeldud.*

strotššia (J), pr. -šin J, imperf. -tšizin = strotššit-*taa*; a päält strotššimma aga pealt tepime (läbi). **strudžgot/taa**: -ta J-Tsv., pr. -an: -ön J, imperf. -in J kaunu, kõtru luua рас/пускать, -пустить стручки.

struga M Lu Li J-Tsv. *struuga* I, g. -aa M J *struuggaa* M hõövel струг, рубанок; I *silta i latši piäp strugatak struugalla* põrand ja lagi tuleb hõöveldada hõövliga; Li *pittsä struga* pikkhõövel; Lu *kahtšäsin struga ~ J kahs rutškõin struga* kahe käepidemega hõövel, kahe-mehehõövel, härghõövel; J *kahsrautõin struga* kahe rauaga hõövel; J *kase strugaa kolotk om maaria-koivuss tehtü, a kase – tammõss* see hõövlipakk on tehtud maarjakasest, aga see – tammest; J *strugaa raut* hõövlil raud; J *viska strugaa lasut pl'iitõnnala* viska hõövlilaastud pliidi alla. – Vt. ka *kahtššäzikko-*, *viila-*, *ühššäzikko-*.

strugalassu M Li Ra hõövlilaast стружка; Li *tširvee lassu, a peeni on strugalassu* (jämendam on) kirvelaast, aga väike on hõövlilaast; M *pantii strugalassui* (puusärki) pandi hõövlilaaste. – Vt. ka *struška*.

strugata Lu Li -t J-Tsv. -tag I *struugata* I, pr. -an ~ -n J *struuggaan* Lu *struuggaa* I, imperf. -zin J hõöveldada стругать, разг. стругать; J *struga laut verstõkii pääll* hõövelda laud kruupingi peal; Li *ühššäzikkostruga, ühsinnää saat strugata* lihthõövel (ühkäehõövel), saad üksinda hõöveldada; J *strugamõtt lavvõd* hõöveldamata laudad.

struja Lu, g. -aa kiiluvesi (кильватерная) струя; *laivaa jäl'tsi, laivaa struja* laeva jälg, (laeva) kiiluvesi.

strument/iti M J-Tsv., g. -ii instrument, tööriist instrument; M *akutšnikka, see on mokoma strumntti, etti señneekaa vot omenoilõ vakkaa laskõaz* muldamisader, see on niisugune tööriist, et sellega, vaat, lastakse kartulivagusid.

strun/a K-Ahl. P M Lu Li J-Tsv., g. -aa P Lu *strunnaa* M *struna* J **1.** (mänguriista) keel струна; J *strunat skripkõll katkaustii* viiulil katkesid keeled; J *kannõlaa struna* kandlekeel; Lu *kantõlõd strunad* kandlekeeled; **2.** traat, keel (semmipuu, villavatkumise riista osa деталь шерстобила); P *näväl leiväd villoi stru-*

naakaa, se õli üpš õhud vai oikka traatti nad vatkusid villu traadiga, see oli üks õhuke või peenike traat;

strušk/a K I, g. -aa ~ *stružgaa* = *strugalassu*; K *grobaasõd pannass struškõi* puusärki pannakse hõövlilaaste.

strušk/a: -k J-Tsv., g. *strudžgaa* J kaun, kõder стручок; *upõit jo ajap strudžgõlõ* oad hakka-
vad juba kaunu looma.

strääp/ata M *strääpata* (K-A1.), pr. -paan M, imperf. -pazin M toitu valmistada стряпать.

stseen/a: -õ J-Tsv., g. -aa J (näite)lava, poodium сцена, помост; *esimeiss kõrta nõizen stseenaa päält pajattõma* esimest korda hakkas lavalt rääkima.

student/ta M, g. -aa M üliõpilane студент.

stud'ent/iti J-Tsv., g. -ii J = studentta.

stuhriin Kr nurk угол.

stulk/a Lu, g. -aa (sääriku peale ja sääre ühenduskoht) стулка (соединяет перед с голенищем); *saappagaa stulka* sääriku s.

stunde ~ **stundin** Kr tund час. – Vt. ka *tunni*.

stup/a Ränk, g. -aa uhmer ступа.

stupe/nka: -ník J-Tsv., hrl. pl. -níkad Li -nkad ~ -níkõd J **1.** J (trepi)aste ступень; **2.** redelipulk (лестничная) ступенька, перекладина; J *turpaal ovad perilad i stupenkad vai trappuud* redelil on külgpuud ja pulgad; **3.** pl. trepp лестница; Li *kane ovat prosto stupeñkad, kril'tsoi meil eb õd* see on lihtsalt (välis)trepp, tuulekoda meil ei ole; J *krintsaa stupeñkõd* tuulekoja trepp; J *ahjoo stupenkad* ahjutrepp (= astmed ahjule ronimiseks).

stuudeni vt. stüüdeni.

stuukõlk/a Lu, g. -aa pokk, pokimäng (teat. hasartkaardimäng) стукалка (карточная игра); *stuukõlka on rahaa pääle, kõlmõt karttaa on tšäez* pokk on (mäng) raha peale, kolm kaarti on käes.

stuu'l/a M, g. -aa = *stuuli*; *seizõv nellä stuu'l'a* seisab neli tooli.

stuuli M Kõ (Ja-Len.) *stuuli* (R) *stoolli* K-Ahl. Li Ra J, g. -ii Kõ Li J -i Ra tool стул; Li *stoolia enne ebi õllu, õltii järjüd i lavõzõd* tooli enne polnud(ki), olid pingid ja lavatsid; M *ai ku kripizõvad stuuilid* oi, kuidas toolid krägisevad!; Li *stooli om pantu tõiziipäi, alaspäi* tool on pandud teistpidi, alaspidi (= kummuli); Kõ *pehmiä stuuli* pehme tool; Li *stoolii seltsä* tooli selg (= seljatugi). – Vt. ka *lõõkku-*.

stvola/a Lu, g. -aa (ankru)säär веретено (якоря); *añkkurii stvola* ankrusäär. – Vt. ka *añkkuri-*.

stvoor/a Lu, g. -aa sihttuli створ; *stvoorie mukkaa piev mennä* sihttulede järgi tuleb (laevaga) sõita (minna); *stvoora tulõd* sihttuled.

stvooratuli = *stvoora*.

stõr/a M, g. -aa: *stõrraa* M kürb, (imetajate) suguti половой член (млекопитающих); *boranaa stõra* jäära kürb. – Vt. ka *sooro*.

stüüdeni I Ränk K P M Lu Li J-Tsv. *stüüdeni* I, g. -ii M J sült студень; J *lihass tehliää stüüdeniä* lihast tehakse sülti; Li *laatkoosõõ pantii hüütüüää stüüdeni* sült pandi kaussi hanguma; J *vee stüüdeni pogrebaa, siäll tšüirep hüütüüv* vii sült keldrisse, seal hangub kiiremini; M *sein stüüdeniä gartsitsaakaa* sõin sülti sinerpiga; Lu *konnaa kutu on niku stüüdeni* konnakudu on nagu sült. – Vt. ka *kala-*.

stüüdeni-laatko (J-Tsv.) sülдикаuss латка для студня; *vee stüüdeni-laadgot kammõrii jahtuma* vii sülдикаusid kambrisse jahtuma.

subot/ta: -t J-Tsv., g. -aa J laupäev суббота; *subottassaa veel pitäga roojõkkait tšüuttoi* laupäevani pidage veel musti särke (seljas).

sudak/ka Lu Ku -k Lu Li Ra J-Tsv. *sutacka* J, g. -aa Lu J koha, kohakala, sudak судак; J *silmed niku sudakõll* silmad nagu sudakul.

sudamoik/ka L, g. -aa nõudepesija судомойка; *sie liet sudamoikkanna* sa hakkad nõudepesijaks.

sud'b/a M, g. -aa saatus судьба; *minuu sud'ba, pieb võttaa tätä* minu saatus, peab tema (naisesks) võtma.

sud'd'a M-Set. Li -d'õ ~ -d' J-Tsv. Судья Tum., g. -d'aa Li J kohtunik судья; M *kuutsõ papit i sud'd'ad i kõikk* (Set. 20) kutsus preestrid ja kohtunikud ja kõik; J *mitä tälle suuto, ku sud'd' on tuttõv* mis (loeb) talle kohus, kui kohtunik on tuttav. – Vt. ka *suhtisänd*.

sudna vt. *lõülü-*.

sudnik/ka I, g. -aa (toidu)nõude hoiunurk (vadj ja tares) сохранный угол посуды (в водской избе); *sudnikka õli nurkka, kuza assõita piettii* s. oli (tare)nurk, kus hoiti (peeti toidu)nõusid. – Vt. ka *suudnikaa-nurkka*.

suguk/laz: -õz Li J-Tsv., g. -kaa 1. hästi sigiv, hea sigivusega приплодный; Li *üvä sika on sugukõz, üvä lammaz on sugukõz* hea siga on hästi sigiv, hea lammaz on hästi sigiv; 2. J-Tsv. suure suguvõsaga богатый роднёй.

suh vt. *suu*.

suhari Li J-Tsv. *suuhhari* I, g. -ii J kuivik сухарь; Li *suhari, kuivõõtõttu leipä* kuivik, kuivatatud leib.

suhrampa vt. *suuri*.

śuhri vt. *suuri*.

śuhrista Kr vürst; kuningas князь; король.

suhs/i P I (Ränk M J-Must.) *suuhs/i* K-Ahl. I (Kett.) *suussi ~ suussõ* M Kõ *suksi* Lu Ra J (Li), g. -õõ P I -õ J-Must. *suksii* Lu J 1. suusk

льжа; M *tütterikkõizõt eväd liukunnu suussõila* tüdrukukesed ei lasknud liugu suuskadega; I *miä ühhee suhsõõ murrii* ma murdsin ühe suusa; Lu *suksii kepid i remeniõ* suusakepid ja -rihmad; P *suhsõõ remeniõ ~ suhsõõ jalgahsõmõõ ~ J suhsõõ jalgattimõt* (Must. 169) suusarihmad, -sidemed; 2. (kangastelgede) tallalaud, sõtke-laud подножка (ткацкого станка); I *suuhsõõd on kangaspuilla* kangaspuudel on tallalauad; P *kangass kuottass, nii on kaks suhsia i on nellä suhsia. sis kui tallaab ühee suhsõõ päälee, naapiirtõõkaa tõmpaav* (kui) kangast kootakse, siis on kaks tallalauda ja on neli tallalauda. Kui tallab üht tallalauda, siis tõmbab soalaega; Ra *ku toimikkoin kangõz, siz on nellä suksia, a ku prostoi kangõz, siz on kaks suksia, suksiin* [sic!] *päälee tallõtaa* kui (on) toimne kangas, siis on (kangaspuudel) neli tallalauda, aga kui (on) labane kangas, siis on kaks tallalauda, tallalau-du tallatakse; Kõ *suukkunaa kuottii, õli nellä suussõtta* kui kalevit kooti, (siis) oli neli tallalauda; Kõ *sis piäp panna suussõõd allaa, siitõa pagloila niisõise, no i algav kuõtoa* siis tuleb panna tallalauad alla, siduda nõõridega niitesse, noh ja hakkad(ki) kuduma; M *katkõs pagla suussõlta* tallalauad katkes nõõr; J *evät painu paksut suksiv* rl. ei paindu paksud tallalauad. – Vt. ka *suksi-puu*.

suhsse vt. *suši*.

śuhtisänd Kr = *sud'd'a*.

suhwi ~ **śuhwe** vt. *suvi*.

sui K-Ahl. R-Lön. P J suuga; suuli, sui prom; P *on pantu päi päivää nõisõmaa, sui sulaa jõkõõ* rl. on pandud peaga päevatõusu poole, suuga sula jõe poole; J *sui süüp, sellii makkaav* mõist. suuli sõõb, selili magab. – Vt. ka *alaa-*.

suik/ata J, pr. -kaan, imperf. -kazin suud anda целовать, по-; *tšüzüt tšättä ämmältä, ämmä suuta suikkaav* rl. palud ämmalt kätt (teretusseks), ämm annab suud; *olkooz vaikko suu suen veresse, suutani suikkajaizin* olgu suu kas või hundi (soe) verega koos, (siiski) annaksin (talle) suud.

suilla vt. *nagra-*.

suillaa vt. *nagra-*.

sui/ma Lu Li J -m J-Tsv., g. -maa Li J -ma Lu külakoosolek собрание, сходка, сход; J *tšüilää rahvõs koppiup suimõlõõ* külarahvas koguneb külakoosolekule; Lu *miü õlimma suimal i kattsozomma, kui parõpii tehä tšüilää azzõjõ* me olime külakoosolekul ja vaatasime (= arutasime), kuidas paremini korraldada (teha) küla asju; J *ku ajõta suimõlõ, siiz lüüvvä kepill seinä de kall'uta: suimõlõ järestää, raha kaas* kui aetakse külakoosolekule, siis lüüakse kepigä

(vastu maja)seina ja karjutakse: otsekohe koosolekule, raha kaasa!; Li *staa*rost ajõ *suimaldõ* külavanem ajas külakoosolekule; J *tänävä ted' d'e voo*ro menne *suimõlõ* ajama täna on teie kord minna (inimesi) koosolekule ajama; J *suimõll mokom mörü, jot kõrvõd lumppausti* külakoosolekul (oli) niisugune kära, et kõrvad jäid lukku; J *vätsi valip tull suimõlt* rahvas voorib tulla külakoosolekult.

suim/ata J -*õta* (Li) -*õt* J-Tsv., pr. -*aan*, imperf. -*azin*: -*õzin* J külakoosolekut pidada, külakoosolekul küsimusi arutada проводить сходку, договариваться на сходке; Li *mitä siis siäl suimõzitta* mida (te) seal külakoosolekul siis arutasite?

suin/õ P-AI. -*ee* K-Ahl. -*e* R-Reg. -*a* R-Eur. **1.** pehme мягкий; R *too nüt isüt suina suuba, too enne eve poduskat* (Eur. 34) too nüüd, isake, pehme kasukas, too, ema, sulgpadjad; K *pane nüd izüt suinee šuuba* (Ahl. 92) pane nüüd, isake, pehme kasukas; **2.** P soe [?] тёплый [?].

suipäi Li *sui-päi* J-Tsv. ülepeakaela, ummisjala сломя голову; опрومتью; J *ku lüüvvä hätä-tšelloa, siis kõiki hääs, sui-päi, joossa põlosõd* kui lüüakse hädakella, siis jooksevad kõik kiiresti, ülepeakaela tulekahjule.

suis/saa Lu Li, pr. -*an* Lu, imperf. -*in* Lu noota avandusest välja tõmmata, murd. suista притянуть, вытащить невод из проруби; Li *noottaa saap suissaa i brodnikkaa saap suissaa, tõmmata poiz* noota saab suista ja mutti (= väikest noota) saab suista, välja tõmmata; Lu *nootta suisattii poiz* noot tõmmati välja.

suis/so Lu, g. -*oo* Lu (nooda)suu e. suue жерло (невода); *tõmpazimma nootaa suissoa jäänalta* tõmbasime nooda suud jää alt (välja).

suis/soa ~ -*sua* Lu, pr. -*on* Lu, imperf. -*sozin* Lu = *suissaa*; *siiz nõissaa suissomaa tšümmee entšiä, suisotaa noottaa* siis hakkab kümme inimest noota (avandusest) välja tõmbama, tõmmataks noot(a) välja; *siiz noottõ suisotaa, kalad vizgõtaa koparaa haamiikaa* siis tõmmatakse noot välja, kalad visatakse kahvaga (jääse kraabitud) kalaaku.

suisuttaa vt. *suitsuttaa*².

suizu Kr suits дым.

suitsut/taa¹: -*ta* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J uinutada, magama kiigutada, suisutada укачивать, -ать, усыплять, -ить; *suitsut lass* kiiguta laps magama.

suitsut/taa² K M *suisuttaa* (K-Ahl.), pr. -*an*: *suisutan* K, imperf. -*in* ~ *suisutin* suisutada коптить; K *ku lahsi räaku, katagaakaa suitsutattii* kui laps karjus, suitsutati (teda) kadakaga; K *eellämuinaa suitsutõttii, põldõttii taikarohta*

i läpi tšiuutoo nüuhattii ennevanasti suitsutati, põletati nõiarohtu ja nuusutati (seda) läbi särgi. – Vt. ka *savvuttaa*.

suitsõd J pl. suitsed узда, уздечка; *suu suitsiisil revittii* rl. suu suitsetega rebiti (katki).

suka Len. K-Ahl. K-AI. P M Kõ Po Lu Li J I (vdjI Ma), g. *sugaa* P M Po Lu J *suğgaa* vdjI Ma **1.** kamm (juuste kammimiseks v. soengu kinnitamiseks) гребень; P *anna milldõ suka, miä nõizõn sukõmaa päätä* anna mulle kamm, ma hakkam pead kammima; Lu *mill päätä sugõttii jo sugaakaa, a ennee õli arja* mul soeti pead juba kammiga, aga enne oli hari; Po *ženixa annab nõorikõlõ sugaa* peigmees annab mõrsjale kammi; J *ep sukõmmu izää suka* rl. ei sügenud isa kamm; Lu *luin suka om pääz* luust kamm on peas (= juustes); M Lu *sugaa piid* kammi piid; **2.** (hobuse)suga, -hari скребница, чесалка (лошади); M *orõzõd suka* hobuse-suga; **3.** (lina)hari, -suga льночесалка; M *siis tehtii rautõzõt sugad, siz mentii nõistii sukõmaa rautõzil sugõll* siis tehti rauast linaharjad, siis mindi hakati sugema rauast linaharjadega; ■ Lu *suka lainõ* murdlaine(tus). – Vt. ka *pää-*. – Vt. ka *sukõma*.

sukaalooniz: -*s* J-Must. sukaloomus, -alustus (kudumisel) начинание, начало, почин чулка.

sukaasilmä Kõ sukasilm чулочная петля; *kangassa lood, a sukaasilmäv lukkõaz* kangast lood, aga sukasilmad loetakse.

sukaa-varsi J-Tsv. sukasäär чулочный паголенок.

suka-lainõ Lu murdlaine(tus) прибойная волна, прибой; *suka-lainõ, lainõd seltšä on alõpõl arjaa lainõd takan* murdlaine, laine selg on all-pool (laine)harja, laine taga.

sukasuu J-Must. sukasuu (sukaserv) край чулка.

suk/ka¹ K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J (Kett. R-Lõn. Ja-Len.) -*k* J-Tsv. pl. Суккадъ Tum., g. -*aa* S Lu Li J *sukkaa* M -*a* J-Tsv. sukk чулок; J *pani õikaa jalkaasõd sukaa* pani paremasse jalga suka; P *sukat piti pagloikaa tšiini* hoidis sukki paeltega ülal (kinni); J *terve, sukat saap-pagoiss, vijjed vik'k'elit sukkiissa* rl. tere, sukad saabastest, viied viklid sukkaadest; M *sukalla on sukkaa varsi, kannaa taguz, kanta, lapa* sukal on sukasäär, kannatagune, kand, laba; Li *sukal on varsi, kanta i terä* sukal on säär, kand ja pöid; J *sukaa terä dalisko nosk on ühel-lain* suka laba ehk pöid on üks ja (see)sama; S *kotonn kõik tehtii, sukad i alõitsõd* kodus tehti kõik, sukad ja labakindad; Kõ *sukkõd teen puikkoloil* sukki teen varrastega; J *algõtaa suk-*

kaa kahõlla vartaalla sukka (= sukakudumist) alustatakse kahe vardaga; Ra *sukkaa tehliää viijjee vartaakaa* sukka tehakse (= kootakse) viie vardaga; J *loonus tehtii sukalõ i alõtsõlõ, kaks silmäi murnii, kaks õikii* loomus tehti sukale ja labakindale, kaks silma pahempidi, kaks parempidi; J *kasvatta [= kasvattaa] sukka* kasvatada (= silmade lisamisega laiendada) sukka; Li *sukkaa sammutõtaa* sukka kahandatakse (= tehakse kitsamaks); Li *miä nõizõn kusuttamaa sukkaa* ma hakkas sukka kahandama; Kõ *sis paan terrää tsiin, sukk on valmiz* siis panen põia (otsa) kinni, sukk on valmis; M *sukalla on aukko* sukas (sukal) on auk; J *võta štooppa lõjk-niitill (= lõngaka) sukad* võta nõelu sukad villase lõngaga; M *piäv lahgottaa kane vanat sukad* need vanad sukad tuleb üles harutada; Li *sukad õllaa vähäizee harmastavad* sukad on veidi hallikad; J *valkaat sukaat pantii jalkaa* valged sukad pandi jalga; Lu *sukad õltii niittizõd; lõjka sukka õli lõngass* sukad olid linasest lõngast; villane sukk oli villasest lõngast; Li *mehijee sukal on strotška tehtii* meestesukal on tehtud pära; J *jadgon suka vartt jätkan* (= koon pikemaks) sukasäärt; J *sukaa sääri ~ sukaa vars ~ Li sukaa varsi* sukasäär; J *suka lootuz* suka loomus; J *sukaa nauh* sukapael; Lu *sukaa puikod ~ Lu Li J sukaa vartaad* sukavardad. – Vt. ka *alku-, lõjka-*.

suk/ka² Ränk K-Ahl. P M, g. -aa **1.** emane koer, kõnek. lita, emane kass suka, samka; M *sukka koirra* emane koer; M *katti tetši peeniä i kõik sukad* kass tegi pojad ja kõik emased; **2.** libu, prostituut sluhõxa, prostituttk; P *sie õlõit kii-jovaa sukka, naizikot sõimazivat tõin-tõiss* sa oled Kiievi libu, naised sõimasid teineteist. – Vt. ka *sukkakatti, sukkakoira*.

sukka³, **sukkaa** vt. *sukõa*.

sukkakatti M emane kass, emakass samka (o koшке); *emä on sukkakatti* ema(ne) on emakass.

sukkakoira Ränk P M emane koer, emakoer suka; M *emä on sukkakoira* ema(ne) on emakoer.

sukkapuikko M Kõ S J-Must. (Lu) *sukka-puikko* P sukavarras вязальная спица; Kõ *sukkaa tehäs sukkapuikkoloilla, silmäd on nel'ää puikoo päällä, a viijjettomala tehäs* sukka tehakse (kootakse) sukavarrastega, silmad on nelja varda peal, aga viiendaga kootakse; M *lahs tõmpaz vällää sukkapuikod i alõtsõ purkõz* laps tõmbas vardad välja ja kinnas hargnes (üles); M *viis sukkapuikkoa piäv õlla* (kudumisel) peab olema viis sukavarrast. – Vt. ka *sukkavarraz, sukk-varraz*.

sukkazillaa Li sukkis, sukkade väel в чулках; *tantsizimma sukkazillaa* tantsisime sukkade väel (sukkis).

sukkavarraz Li = *sukkapuikko*.

sukkia vt. *sukõa*.

sukk-nau/ha: -h J-Tsv. sukapael чулочная подвязка: *sukk-nauh, dalisko sääri-nauh* sukapael ehk säärepael. – Vt. ka *sääri-pagla*.

sukk-nigla: -l J-Tsv. sukanõel, kotinõel штопальная игла.

sukk-niitti J-Tsv. sukalõng чулочная пряжа.

sukku vt. *umpi-*.

sukkulai/n Ra J -ne J-Must., g. -zõõ = *surmu-kaz*.

sukkurii vt. *suukkuri*.

sukkurimuru Lu suhkrutükike, -tera кусочек, крупица сахара.

sukkurliiiva vt. *suukkuri*liiva.

sukk-varr/az (Ra) -õz J-Tsv. = *sukkapuikko*; J *sukk-vartaad va vilkkuvõt tsäez, nii selvessi teep sukka* sukavardad vaid välguvad käes, nii kiiresti teeb (= koob) sukka.

sukkõa, sukkõa, sukkõag vt. *sukõa*.

sukn/a I (Ku-Len.), g. -aa kalev (vanutatud villane kangas) сукно; I *kaunis sukna* punane kalev; Ku *kaattarie pääl oltii sukna* puusapõlled pealmine pool oli kalevist. – Vt. ka *suugna, suukkuna*.

suknoval'n J-Tsv. kalevivanutustöökoda, tampveski сукновальня.

suksi vt. *suhsi*.

suksi-puu J-Tsv. (kangastelgede) tallalaud, sõtkelaud подножка (ткацкого станка). – Vt. ka *suhsi*.

suku Kett. K R-Eur. R-Reg. L P M Kõ S Po Lu Li J I Ku, g. *suguu* Lu Li Ra J I **1.** suguselts, sugulased, sugulane; suguvõsa, sugu родные, родственники, родственник; родня; P *taas suku on kõikk kogoz taas on kogu suguvõsa koos*; K *süömät pantii lavvalõd, suku kutsõttii* toidud pandi lauale, suguvõsa kutsuti (sõõma); Po *kõikk suku kutsuttii pominoittamaa* kogu suguvõsa kutsuti surnut mälestama; R *muu suku maitee tuli, velljeni vesitee tuli* (Eur. 43) muu suguselts tuli maitsi, mu vend tuli vesitsi; I *sukkuu müü tsäüib noorikkõ, kutsup pulmõlõd* pruut käib sugulasi mõõda, kutsub pulma; Lu *ženixa meni omaa suguukaa noorikkaa võttamaa* peigmees läks oma suguseltsiga mõrsjale järele (mõrsjant võtma); Lu *poigaa suku õli tütõd taloz ohtogoossaa* poisid sugulased olid tüdrukude talus õhtuni; Lu *suur suku siunaz õnnõd* suur suguselts soovis õnne; Li *naizõd suku i mehee suku tõin tõissa kutsutaa langõd* naise sugulased ja mehe sugulased kutsuvad teine-

teist langud(eks); Lu *bõllu minuu sukkuu* (ta) ei olnud minu suguvõsast; Lu *kui sukkaa* [sic!] *bõllu, võõraat tultii talkoossõd* kui sugulasi polnud, tulid võõrad talgutele; Lu *mill on suur suku, on pal'lo sukkuu* mul on suur suguvõsa, on palju sugulasi; J *veriin suku* veresugulane; Li *meil on siin üks suku, kõikk mennää gorbaa* meil on siin üks suguvõsa, kõik jäävad küüru; Lu *miä menin mokomaa sukkuu mehel* ma läksin niisugusesse suguvõssa mehele; J *tšenee sukkuu õõd* kelle sugulane (kelle sugu ~ soost sa) oled?; K *kasõd starux on üvä dai sukua* see vanaeit on hea ja ka (veel) sugulane (= meie sugu); Lu *se on võõraz, a se on suku* see on võõras, aga see on sugulane; Li *tämä mill on sukkuu emää poolõssa* ta on mulle ema poolt sugulane; J *maamaa pooltaa tämä om meile suku* ema poolt on ta meile sugulane; P *sukulaisii kõhtaa juollass: tämä on med'd'ee sukua* sugulas(t)e kohta öeldakse: ta on meie sugu (~ meie soost); **2.** sugupool, sugu род, пол; J *nais suku* naine, naissoost; J *mees suku* mees, meessoost; **3.** (sugu)põlv поколение; J *noor suku* noored, noorsugu; J *vana suku* vanarahvas, vanad; **4.** tõug, liik, sugu; tõuloomu poroda; племенное животное; Lu *tämä on muniva kana, üvvää sukkuu* see on muneja kana, head tõugu; Lu *lehmää suku meneb eteez* (selle) lehma tõugu (sugu) edeneb (läheb edasi); Lu *lähtemä jätetää suguss* mullikas jäetakse tõuloomaks; M *teill on õhva müütävä sugussi* teil on õhv tõuloomaks müüa; ■ J *sukkuu tetsēmä* sugulaseks saama, kosima; J *suguss sukkuu jäämä* põlvest põlve (kestma) jääma. – Vt. ka *eri-, jäätis-, noor-, poika-, vassas-*. – Vt. ka *sukulaiñõ, sukuperä*.

sukuborana M *suku-borana* J-Tsv. sugu-, tõujäär племенной баран; M *sukuborana on naitatamitoo* sugujäär on kohitsemata.

sukulaiñõ K Lu I *-nee* K-Ahl. *-n* Kett. K L P M Kõ Po Lu Li Ra J-Tsv. I (Ku), g. *-zõõ* P M Lu Ra J sugulane rodstvennik; J *õõt ko fil'ipaa sukulain, nii õõt tämäkaa üks-nähkoin* kas (sa) oled Filipa sugulane, (et) oled temaga nii ühte nägu?; K *sukulaizõd i võõraat kutsuttii* kutsuti sugulased ja võõrad; Po *kutsuttii tuttava vai sukulain pesemää* kutsuti tuttav või sugulane (surnut) pesema; M *lugõõltii õmiilõd mehiilee i lahsalailõd, i kõikiilõd* sugulaisilõd (kalmistul) itketi oma meestele ja lastele, ja kõigile (surnud) sugulastele; L *sukulaizõd nuorikyõ puolõss* mõrsja poolt sugulased; Lu *meill õli sukulain, äjjää veli* meil oli sugulane, äia vend; J *müü õõmm sukulaizõt tõiõs põlvõz* me oleme teise põlve sugulased; Kõ *sukulaisii*

tšäapälee ain panõd vähäzee lihhaa sugulaste kalmule alati paned vähekese liha; P *siz mentii pihlaalaa tsülääsie vyõrazii, tšell õli* sugulaisii siis mindi Pihlaala külasse võõrusele, kellel oli (seal) sugulasi; P *däädä, siz õltii kaukõpalt* *sukulain* vanaonu, siis oldi (= see oli) kauge-malt sugulane; J *pulmasõd kutsutaa druuskõssi litšepäit* *sukulaisii(t)* pulma kutsutakse peiu-poisteks lähemaid sugulasi; Lu *litši* *sukulain* (= *litšimein*) lähedane sugulane. – Vt. ka *litši-*. – Vt. ka *suku*.

sukulammaz Li sugu-, tõulammaz племенная овца; *siä õsit* *sukulampaa vai tappazõmassi* (kas) sa ostsid sugulamba või tapalooma(ks)?

sukulehmä Lu Li sugu-, tõulehm племенная корова.

sukulu/z [*e?*] J-Tsv., g. *-hsõõ*: *-sõõ* J sugulus rodstvo, родственная связь; *suurt* *sukuluss* *näd'd'ee välill ebõd* suurt sugulust nende vahel ei ole.

sukunimi Lu Ra *suku-nimi* J-Tsv. perekonnanimi фамилия; Ra *enne bõllu sukunimiä* varem polnud perekonnanimesid.

sukuperä (P) suguselts, sugulased родные, родственники; *jutyõn naizõlyõ i laxsalailõd, sukuperälee i tuttaviiilõd* räägin naisele ja lastele, sugulastele ja tuttavatele. – Vt. ka *suku*.

sukuri vt. *suukkuri*.

sukurliiva vt. *suukkuriliiva*.

sukusika Li sugusiga, tõusiga племенная свинья.

sukuärtšä Lu sugu-, tõupull племенной бык.

suk/õa Kett. K L P M Lu J (K-Ahl. K-AI. Pi S Li Ra) *sukkõa* M Kõ vdjl *-kõa* vdjl *sukkõag* I Ma *-kia* Lu J (Ra) *-kaa* Lu *-ka* J-Tsv., pr. *sug/en* K-Ahl. *-õn* P M Kõ Lu J *-õõn* Lu, 3. p. *-av* [sic!] K-AI. M, imperf. *-in* K M Lu J *-iin* Lu *sutš/in* M *sud'in* Kett. K Set. *sud'd'ii* I **1.** kammida, sugeda; harjata чесать, рас/чёсывать, -чесать, при- (волосы); Lu *kaugaa et sugõ, siz on ivusõd vanunud* kui (sa) kaua ei kammi (pead), siis on juuksed vanunud; I *ivuhõd pitšäd naizikolla, tämä sugõb näitä* naisel on pikad juuksed, ta kammib neid; P *naizikko issu da sutši päätä* naine istus ja suges pead; P *tüt-tärikkõin eb antannu päätä* *sukõa* tüdrukuke ei lasknud pead sugeda; Lu *mill päätä sugõttii* *jo sugaakaa, a enne õli arja* mul kammiti pead juba kammiga, aga enne oli hari; Lu *ivusõd täll õli üvässi sugõttu mõlõpijõd poolijõd* juuksed olid tal hästi kammitud, mõlemale poole; **2.** (lina) sugeda чесать, про- (лён); L *linaa sukõassa* lina soetakse; Li *linnaa sugõta häglä-kaa* lina soetakse linaharjaga.

sukõ/ma: -m J-Tsv., g. -maa J (lina)hari, -suga lynchosalca. – Vt. ka *suka*.

sula P Lu J (K), g. -aa K P Lu **1.** sula, sulanud; pehme, soe, õrn, hea talv, talv, talv, talv, talv; P *maa on sula* maa on sula; Lu *meri on sula* meri on sula (= jää on meres sulanud); J *sula lumi* sula lumi; J *sula tee* pehme tee; J *sula talvi* pehme talv; Lu *sula aika* sula aeg (= lumesulamisaeg); J *tänävä on nii sula ilm* täna on (nii) sula ilm; J *sula vöi* (Must. 183) sula (= sulatatud v. sulanud) vöi; **2.** lahvandumus (sula koht jääs) полынья; Lu *ku jää on jäätünüü, a ühs paikka on sula, sitä kutsutaan lekama* kui jää (= vesi) on jäätunud, aga üks koht on sula, seda kutsutakse lahvandumus(eks); J *ajõimm jäät müü, de sula tuli vassaa, etez emme pääzne* sõitsime jääd mööda ja lahvandumus tuli vastu, edasi me ei pääsenud; J *sula vesi* jääst vaba, lahtine vesi; ■ J *sula maa* (Must. 183) hästi haritud põllumaa; J *sula süä* õrn, hea süda; P *ai siä sula sõbrani, älä kõvii tuskaa* rl. oi sina, mu sulnis (= armas) sõber, ära (nii) väga kurvasta! – Vt. ka *sulakaz*.

sulaa P M Kõ Lu J (R-Reg. Ku) -laa Lu Li -a J-Tsv. -aag (I), pr. -av P M Kõ Lu Li J I -aav M-Set., imperf. -i P Kõ Lu Li Ku -ii M-Set. -az J sulada plavиться, расплавливаться, растаивать, таять; делаться мягким; Lu *sooja ilma, lumi sulav* soe ilm, lumi sulab; M *sõtamehed mentii niku lumi suli, noorikõd jätettiin itkõmaa sõjamehed* läksid, nagu lumi sulab, jätsid pruudid nutma; Lu *tševväässä jää algap sullaa rantoissa* kevadel jää hakkab sulama randadest; P *õsamma tsülääkaa jõka tševäd ühie boranaa, ko maa sulav* ostate (kogu) külaga igal kevadel ühe jäära, kui maa sulab; J *soot sulavad, maad valuvad* rl. sood sulavad, maad valguvad; Kõ *kuparossa suli* vaskvitriol (silmakivi) sulas (ära); ■ J *pilvet sulavõd* (~ *sulassa*) pilved hajuvad; P *nii iiväd õunad, aukkazin, suus suli* nii head õunad, hammustasin, sulas(id) suus; Li *mõnikaz inemin sinukaa pajataa niku sulav, a ku meeb uhzõd takkaa, siis sinnua panõttõp kõikõll viittä mõni inimene* räägib sinuga mesikeeli, aga kui läheb ukse taha (= tagaselja), siis põhjab sind igal viisil. – Vt. ka *sulassa, sulata*.

sulaizõssi J sõbralikult, heatahtlikult, pehmelt, soojalt благожелательно, нежно, тепло; *tämä õli irmus pehmiä tavaakaa, sulazõssi vahti kui õmijõd, ni i võõrajõd päälee* ta (= koer) oli väga pehme loomuga, vaatas sõbralikult nii omade kui ka võõraste peale.

sulak/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J sula (lumi) talv (снег). – Vt. ka *sula*.

sulameri M lahtine (jääst vabanenud) meri oc-

вободившееся ото льда море; *tääl on sulameri, jäätä bõd* seal on lahtine meri, jääd ei ole.

sulane R-Lõn.: *oi vävü, sõse sulane* rl. oi väi (= väimees), õe noor mees.

sula/ssa: -ss J-Tsv., pr. -b J, imperf. -zi = *sulaa*; *lumi sulap päivüz* lumi sulab päikese käes.

sula/ta (K-Ahl.) -t J-Tsv., pr. -b J, imperf. -z J = *sulaa*; J *suukkuri sulaz* sukkur sulas.

sulat/taa P M Lu J (K-Ahl. Li) -ta J-Tsv. -taag (I), pr. -an K Lu J -õn Li J, imperf. -in Lu J sulatada, pehmitada плавить, растоплять, размягчать; Li *puu on talvõlla jääzä, miä sulatõn i annõn kitsille* puu(oksad) on talvel jääs, ma sulatan (oksad) ja annan kitsel; I *lumi sulattaaag i vesi leeb puhaz* (kui) lumi tuleb, tuleb (sellest) puhas vesi; M *ku razva sulattaaaz, senessä jääväd inarav* kui rasv sulatatakse, (siis) jäävad sellest (järele) kõrned; I *sigaa razvaa sulattaaaz, juuag anttsõ i rintaa võittaaaz* searasva sulatatakse, antakse juua ja määratakse rinda; M *sulatattii võita* sulatati võid; J *enne piäp tina sulatta, siiz vass vala* enne tuleb tina sulatada, siis alles vala(da); J *mees sulatap pikkiä* mees sulatab pigi; J *sulattõmizõd pata ~ sulattõmizõd potti* sulatuspott.

sulatõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn, imperf. -tõlin frekv. ← *sulattaa*.

sula-vesi Lu lahtine (jääst vabanenud) vesi osvobodivšajaš otõ lãda voda; *meri on puhaz jäässä. on sula-vesi* meri on jääst vaba (puhas). On lahtine vesi.

sulga vt. *sulka*.

sulgot/taa M-Set., pr. -av M, imperf. -ti sulgida, sulgi ajada, sulil olla линиять, менять (перья); *kanat sulgottavad* (= *sulga* lähteväd väl'lää) kanad sulgivad (= suled tulevad ära). – Vt. ka *sulkiissa*.

sulgõkkõil/n J-Tsv., g. -zõd J suleke перышко.

sulgõt/tussa: -tuss J-Tsv., pr. -uv J, imperf. -tusti J sulgedega kattuda покрываться перьями, оперять/ся, итсья; *puipud jo sulgõtussa* канароөгаделе kasvavad juba suled (selga). – Vt. ka *sulkiussa*.

sulha/nõ: -nee K-Ahl., g. -zõd peigmees жених; *sulhassa tsülvettääs, tämä mennezä naimaase* peigmeest viheldakse, kui ta abiellub.

sulhojai/nõ (J), g. -zõd = *sulhanõ*; *siiz miä näen sulhojaistõ, lienõö mieli hüvä* siis ma näen (oma) peigmeest, olen rõõmus.

sulka K-Ahl. R-Reg. L P M Kõ Lu Li J (Kett. Ra) -k J-Tsv. *sulga* Kr *Сулка* K-reg.₂ *Сулга* Ii-reg.₁ *Сулка* Tum., g. -gaa Kett. K L M Lu Li J -gõd J **1.** (linnu)sulg перо; M *tõkutti anõ* siivess *sulгаа* rl. hani pillas tiivast sule; J *tuli lintu tuutarissa, sulka valkaa* vaaiassa rl. tuli

lind Tuudarist, valgesulg Vadjust; Lu *kanal sulgat šiirillää* kanal on suled kohevil; Lu *kana jo sulkiib*, *sulgõd lähtevät poiz* kana juba sulgib, suled tulevad ära; J *sulkii(t) ajama*, *laskõma* sulgima, sulgi ajama; J *sulkii(t) seltšää saama* sulgi selga saama, sulgedega kattuma; L *musssa šleäppi kõlmyõ sulgaakaa* must kübar kolme sulega; M *linnuu sulga* linnu suled; M *kaĩnaa sulga* kana suled; Lu *anõõ sulka* hane sulg; Lu *patukõz on parõpi ku sorraa sulka* hundinui on (padjataiteks) parem kui jämedad suled; J *heeno sulka on puh* peened suled (peen sulg) on udusuled; J *pehmiä sulk* udusuled (udusulg); J *sulga roo ~ sulgõõ roo ~ sulgõõ rooko* sule rool, sule roots; J *sulga varsi ~ sulgõõ varsi* sule putk; **2.** fig. sulg, suleke (mõrsja v. nooriku hellitusnimi pulmalauludes) пушиночка (ласкательное название невесты или новобрачной в свадебных песнях); R *sulkani suku isutti*, *sulkani sukui kosutti*, *laka vaatan sulkani sukua*, *onko se suku kogossa*, *enne ehteet ühesä* (Eur. 34) rl. mu sule (= mõrsja) sugulased võt-sid istet, mu sule sugulased kastsid (niisutasid) keelt [?], las ma vaatan oma sule sugulasi, kas on see suguselts koos, ema ehted ühes.

sulkapoduška Lu *sulk-podušk* J-Tsv. *sulkpotuška* (J) sulgpadi пуховая подушка; J *pehmiä sulk-podušk* pehme sulgpadi.

sulkia J, pr. -gin J, imperf. -kizin J (sulgi) kitkuda (sulgedest puhtaks noppida) ошип/ывать, -ать (птицу); *slugaldõ i juttõõv: mene too millõõ mokom lintu sulgittu* sulasele ütlebki: mine too mulle niisugune (puhtaks) kitkutud lind.

sulkii/ssa Lu, pr. -b Lu, imperf. -zi: -z = *sulgot-taa*; *kana jo sulkiib* kana juba sulgib.

sulkiu/ssa: -ss J-Tsv., pr. *sulkiu/b* J, imperf. -zi: -z J = *sulgõttussa*.

sulkkulintti J siidrael, siidlint шёлковая лента; *bloika on tehtü sulkkulintiss* kaelalint on tehtud siidraelast. – Vt. ka *šolkka-lintti*.

sulko M, g. -goo M nohu насморк; *aivassõõv, täll on sulko* aevastab, tal on nohu; *suur sulko* kõva (suur) nohu.

sulku Kett. K-Ahl. P M Kõ, g. -guu P Kõ **1.** nohu насморк; M *sulku on nenáz, kõik aivassõõn* nohu on (ninas), aina aevastan; **2.** K P sulg, pais, (veski)tamm плотина.

sulkud (K-AI.): *suku laulab sulkuttani*, *eimo elläs velviütäni* (AI. 50) rl. suguvõsa laulab oma sulekesest (= kullakesest), hõim oma hel-last vennakesest.

sulkõin J-Tsv. I, g. -zõõ = *sulkõnõ*.

sulkõ/nõ I (Kett.), g. -zõõ sulg-, sule- sulgne пернатый, перистый, пуховый; I *sulkõnõ*

poduška, *sulkõõs poduškav* sulgpadi, sulgpadjad.

sullia J, g. -aa J libe, sile гладкий, скользкий; *seelt tõi sugaa sulliaa* rl. sealt tõi soa sileda.

sullittu (J): *oi tütõt sula sõsarõn, sulat sullitud omenad* rl. oi, tüdrukud, sulnid sõsarad, sulnid armastatud õnad.

sulmukka M, g. -aa = *surmukaz*; *kuĩtuas sulmukaakaa* (kangastelgedel) kootakse süstikuga.

sulttsia Kett. P M Kõ -isõõg Ko, pr. -sin P Kõ, imperf. -isizin Kett. K Kõ (pesu) pesta, uhta, hõõruda стирать, про/мывать, -мыть; Kõ *sõvat sultsittii kahõlta veeltä* pesu pesti läbi kahe vee; Kõ *tšässii välis sultsittii sõppõi* käte vahel hõõruti (pestes) pesu; M *siis sulttsias tagaas tõizõlta kõrtaa*, *siis puhtaaz veez viruttaaz* siis pestakse uuesti teist korda, siis loputatakse puhtas vees; M *perräa kassamissa sultsittii* pärast leotamist pesti (pesu).

sum/a M Lu J (Ku), g. -aa Lu J (kael)kott, paun сума, сумка, котомка; Lu *suma õli karjušil sell'äz*, *sumaz õli eväz* kott oli karjasel seljas, kotis oli toidumoon; Lu *naizill õltii suurõt summat tšüllez* naistel olid suured kotid külje peal; J *suma on õmmõltu üllee nahgõss* kott on õmmeldud hülgenahast; J *sapožnoi kurasõõd pani summaa* (ta) pani kingsepanoa kotti; Ku *se boo sinu jäniz*, *kump eb oo sumaz* see pole sinu jänis, mis ei ole kotis.

sum/ka M-Set. J-Must. I *sungka* [sic!] K-Ahl. -kõ ~ -k J-Tsv., g. -kaa J = *suma*; I *paĩmõnõlla ripuv sumka bokkaza* karjasel ripub kott küljel; I *sumka õli kajkainõ i nahkõõz sumkad õlivaõd*. *kajkaizõza sumkaza likkoov leipä*, *a nahkõõza ev likkoog* kaelkott oli linane ja (ka) nahksed kaelkotid olid. Linases kaelkotis saab leib märjaks, aga nahkses ei saa; M *annõttii kõikki kaasa*, *püssü*, *rantsa*, *sumka*, *mõõkka* anti kõik kaasa: püss, ranits, (kael)kott, mõõk; I *miä õnd'ii pal'lo kalloo i paĩnii sumkaa* ma õngitsesin palju kalu ja panin kotti; J *paa tširjõt sumkaa de lähe tširep škeouluu* pane raamatud kotti ja mine kiiremini kooli.

sum/ma Lu-Len. -m J-Tsv., g. -maa J summa, hulk, kogus сумма; J *on saanu suurõ summa rahoi(t)* (ta) on saanud suure summa raha.

summain M: *täm õli pikkarain pojokkõin*, *a nüõd jo kazvi suur summain meez* ta oli väike poisike, aga nüüd juba kasvas suureks vägevaks meheks.

sumõrka L, g. -aa, pl. -ad: *sumerkad* I videvik, hämarik сумерки; L *perää sumõrkaa mentii issutaluo* pärast videvikku mindi istjatsimajja (= majja, kus üheskoos tehti tööd ja veedeti

aega); I *sumerkat tuuvad* hakkab hämaiduma (tuleb hämarik).

sumõttia M-Set., pr. -*ib* M, imperf. -*ti* tibutada, uduvihma sadada, udutada моросить; *sumõtib utu* sajab uduvihma, udutab.

sungka vt. *sumka*.

supiileemi Lu leem, supivedelik отвар, бульон; *kalaa on keitetü vai lihaa keitetü, se on supiileemi* (kui) kala on keedetud või liha (on) keedetud, (siis) see on leem.

suppi Ränk K L P M Kõ V Lu Li Ra J I, g. -*ii* L Lu J *suppii* M I supp; kartulisupp суп; картофельный суп; I *tšihutat suppii. kõõz jämmiä, kõõz mokoma vetelä* keedad supi. Kunas (on) paks, kunas niisugune vedel; J *suppi tšihub, suppi meeb üli paassõ* supp keeb, supp keeb üle (= tõuseb üle pajaserva); Li *suppi, see ep paa-hu* supp, see ei kõrbe põhja; I *suppi tšihva, la jahtuiv* supp (on) kuum, las jahtub; M *panõb markofkaa suppiisõdõ* paneb porgandit supi sisse; Lu *maistõ minuu suppia* maitse minu suppi; Kõ *rokkaa suvaan parapõissi ku suppii* hapukapsasuppi armastan rohkem kui (muud) suppi; Lu *miä sein kõik supii, jott ev menneis pilollõ* ma sõin kogu supi ära, et ei läheks halvaks (ei rikneks); M *leitšitää suppia ep taho tšenniü süüvvä* leiget suppi ei taha keegi süüa; Kõ *jämmiä suppi, miä en süvva jämmiät suppia* paks supp, mulle ei meeldi paks supp; K *tšihutõttii makõat suppii* keedeti magusat suppi; M *tšülmä suppi* külm supp (= okroška); J *keitettii kala suppia i muitõdõ žaaritõttii* keedeti kalasuppi ja müidu praeti (kala); J *klimppi suppi* klimbisupp суп с клецками. – Vt. ka *alus-, erne-, haili-, kala-, kapus-, klõtski-, koivu-, lapšu-, liha-, makaroni-, omõn-, piimä-, plõkša-, soukku-*.

suppi-laatko J-Tsv. supikauss суповая миска.

suppi-naap/pa: -p J-Tsv. = *suppi-laatko*.

surguttsi J-Tsv., g. -*šii* J (kirja)lakk сургуч; *jõka pirttu-putelil on surguttsi pääll* igal piiritusepudelil on lakk peal.

surja M, g. -*aa* (kapsa)südamik, kuule e. kuure сердцевина (капусты); *kapussaa surja* kapsa südamik. – Vt. ka *ammas-, pää-*.

surju vt. *pää-*.

surkotõlla [< sm?] K-Al., pr. -*tõlõn:* -*tõõn* K, imperf. -*tõlin;* *on emiud eloza, surkottõdõb sukuani, laatii lautojani* (Al. 50) (kui) on emake elus, s. mu sugu(võsa), katab mu (pulma)-laudu.

sur/ma Kett. K-Ahl. L P M S Po Lu Ra J I (U) -*ma* Ku -*m* J-Tsv. *Сърма* Pal.₁ K-reg.₂ Ii-reg.₁, g. -*maa* U P M Lu Ra J surm смерть; I *miä koollag ved' en tahog, a surma tuõdõ* ma ei taha ju surra, aga surm tuleb; M *jumal näed ev võta*

miinnua, en koolõ, ebõdõ millõdõ surmaa jumal, näed, ei võta mind, (ma) ei sure, pole mulle surma (määratud); P *surma tuli dai vei* surm tuli ja viis; J *surma tuõb ootamatta* surm tuleb ootamata; Lu *ättšinäin surma tuõb ilma tautia* äkiline surm tuleb ilma haiguseta; Ku *liikkujall on liikA surma* kk. liikujal(e) on surm liigne; Ra *katil on ilod, a iirel on surma* vsm. kassil on pidu, aga hiirel on surm; L *iezä surmaa tahtõ kunikas poigad naittaa* kuningas tahtis enne surma poegadele naised võtta; S *pajatattii, što peřrää surmaa koitoo tšäüsi* räägiti, et pärast surma käis (surnu vaim) kodus; M *naizikoo piti piittää surmaa päiväässaa povonikkaa pääzä* naine pidi surmapäevani tanu peas kandma; M *surmaa siħhaa et tää* surma kohta (sa) ei tea; M *mikä õli tämmää surmaa süü* mis oli tema surma põhjus?; Lu *vätši duumõttii, što tämä saap surmaa senee õpõzõdõkaa* rahvas arvas, et ta saab selle hobusega surma; Lu *teši enel surmaa* (ta) tappis enese ära; M *tätä pääsettii surmalta* ta päästeti surmast; M *õmmaa kazvattatu unukka tappõ surmalõdõ* oma kasvatatud lapselaps tappis (ta) ära; Lu *jürü tämää ampu surmaassaa* välk lõi ta surnuks; J *ep see koollu õma surmaa* ei see surnud loomulikku (oma) surma; I *siä koolõd eb üvvää surmaa* sa ei sure õiget surma; J *kooli märännee surmasõ* (ta) suri hirmsasti surma; M *tänänn õlin surmallu suuza, a veel bõllu lootu surmalõdõ* täna olin surmasuus, aga veel polnud loodud surmale; Lu *tänävä surma õli suu pääl, a veel eb õllu lootu surmassi* täna oli surm suu juures, aga veel ei olnud (ma) surmaks loodud; ■ M *surma rippu niitii pääll* hing oli niidiga kaelas ~ surm oli silmade ees; J *surm om pihoz* surm on käes (= inimene sureb varsti); J *meill uzgõta, jot ku va vaski mato niglaav, siiz on surm tšäez* meil usutakse, et kui vaid vaskuss salvab, siis on surm käes; Lu *jo on surma sellää takan* juba on surm selja taga (= juba surm läheneb, juba on üks jalg hauas); J *surmaa tšättee menemä* surema; J *surmaa näkoin* surma nägu (= inime-ne näeb halb välja); M *kase nii on kehno niku surmaa kuttsõri* kk. see on nii kõhn nagu surmakutsar. – Vt. ka *epä-, nältš-, ättši-*.

surmapäivä M *surm-päiv* J-Tsv. surmapäev день смерти; M *vävüü surmapäivä* väimehe surmapäev.

surmlata ~ -*õtõ* Lu -*õt* J-Tsv., pr. -*aan* Lu J, imperf. -*azin* Lu -*õzin* J surmata, tappa уби/вать, -тй; Lu *ühs poika surmattii sõaza* üks poeg tapeti sõjas.

surmatauti Kõ *surm-tauti* J-Tsv. surmahaigus смертельная болезнь; Kõ *viimein surma-*

tauti võtti hejgee enellez viimne (= viimaks) surmahaigus võttis hinge enesele. – Vt. ka *surm-vaiva*.

surma/õlla: *-ella* (R-Eur.), pr. *-õlõn*, imperf. *-õlin* frekv. ← *surmata*; *tuhat sutt surmaelit i sait sata repoa* (Eur. 41) tuhat sutt (= hunti) surmasid ja said sada rebast.

surmoko M, g. *-oo* = *surmukko*.

surmuk/az Lu (M Kõ Ja-Len.) *-õz* Li J *sormukaz* J, g. *-kaa* Kõ Lu J (kanga)süstik, murd. surnuk(as) (ткацкий) челнок; Kõ *tšäave on pantu surmukkaa süämme e vot i koov* kääv (= kangapool) on pandud süstiku sisse ja, vaat, koodki; M *surmukkaaka viskaav i naaper-tiikaa lööd, jalkojõkaa tallaad i kangaz meev eteez* surnukaga viskad ja soalaega lööd, jal-gadega tallad ja kangas (aina) kasvab (läheb edasi); J *ilm surmukõz vilpib läpi* süstik lipsab läbi; J *ilm surmukõss kangõss et kuo* ilma süstikutu (sa) kangast ei koo. – Vt. ka *sukkulain*, *sulmuk-ka*, *surmukko*, *surmukkõin*, *surmuska*, *sõrmi-kaz*, *sõrmukka*.

surmuk/ka M Kõ *-kõ* ~ *surnukka* M, g. *-aa* Kõ = *surmukaz*; Kõ *a mill sitä niittä vizgattii, se õli surmukka. a surmukaa süämmez õli käävi* aga millega seda lõnga visati, see oli surnukas. Aga surnuka sees oli kääv.

surmuko M, g. *-oo* = *surmukaz*.

surmukkõiln P, g. *-zõõ* = *surmukaz*.

surmusk/a I, g. *-aa* = *surmukaz*.

surm-vaiv/a: *-õ* J-Tsv. = *surmatauti*; *surm-vaivõss tšenni ebõõ pääsettü* surmahaigusest ei pääse keegi (ei ole keegi päästetud).

surmõiln J-Tsv., g. *-zõõ* J *surma-*, *suri-*, *surelik* смертный.

surmukka vt. *surmukka*.

suro-jää Lu *ajujää* плавучий лёд.

suroklaz Lu, g. *-kaa* Lu konarlik, krobeline бугристый, неровный; *kõns tuulõl jäätüv, on surokaz jää* kui (merevesi) tuulega jäätub, (siis) on konarlik jää; *surokassa jäätä müü on kehno tallata i õpõzõl ajjaa* konarlikku jääd mõõda on raske käia ja hobusega sõita.

sur/ra M Lu Li J (Kett. K-Ahl.) *-r* J-Tsv., pr. *-õn* Kett. Li J *-en* K-Ahl., imperf. *-in* J **1**. *surra* умирать; J *jo surõr, paņka tšüünteliät põlõma* juba sureb, pange küünlad põlema; **2**. *tuimaks* muutuda, (ära) surra (jäseme kohta) неметь, онеметь (o puke, nore); M *jalka suri, em pääze tšäümää* jalg suri (ära), (ma) ei saa käia (ei pääse liikuma); Lu *milla suri tšäsi, niku ebõõ tätä* mul suri käsi (ära), nagu pole(ks) teda (olemas-ki). – Vt. ka *surõa*, *surõnõssa*.

śurtukk vt. *sertukka*.

sur/ul¹ J, g. *-uu* kurb, murelik печальный, го-

рестный; *mitä õõttõ suruillõ suillõ, mitä mee-lille pahaizillõ* rl. miks olete murelike suudega, miks pahase meelega? – Vt. ka *surukaz*, *suruk-kain*.

suru² vt. *soru*.

suruk/az: *-as* J-Must., g. *-kaa* = *suru¹*.

surukkain J, g. *-zõõ* = *suru¹*; *süä surukkain* rl. süda (on) murelik.

surv/aa (J-Must.), pr. *-av* J, imperf. *-i* = *survoa*; *survab heenohzi* [= *heenossi*] tambib peeneks.

survikko (R-Eur.): *ampusit survikot jänekset tedret teeltä, sorsot soilta* (Eur. 41) lasksid (ambusid) s. jänesed, tedred teelt, pardid soodelt.

survo/a P M Lu Li J-Tsv. (Kett. K-Ahl.) *-ag* I *survua* Kett. K M, pr. *-n* Kett. K P M Lu, imperf. *-õn* [?]; *-zin* P Lu *suruda*, *tampida*, *pressida* то-лочь; отжимать, прессовать; роиться (o ко-марах); Lu *kanivo-seemenet kuivõtõttii ahjos, sis survottii i pantii pattaa i tehtii soukku-vesi* kanepiseemned kuivatati ahjus, siis tambiti katki ja pandi potti ja tehti kanepitembivett (= kanepipiima); M *valad jõvikkaat siglaa päälee i näväd luzikaaka survod* valad jõhvikad sõela-le ja surud need lusikaga katki; Lu *survo maa-munad matškassi* tambi kartulid pudruks; M *avvotud lantut survottii* hautatud kaalikad tambiti (pudruks); M *kuivatatut kalad emä survõ heenossi* kuivatatud kalad tampis ema peeneks; M *suurimat survottii uhmaraz, pettšeleek survottii* kruubid tambiti uhmris, (uhmri)nuiaga tambiti; I *ümper kasta zavodaa sõizop ku pruudo, vesi-pruudo; siällä nävät savvõa survovad* selle tehase juures on nagu tiik, veetiik, seal nad tambivad savi; Lu *sääzged alla vihmaa survovad, purõvad vihaizõssi* enne vihma sääsed suruvad, purevad vihasekt; P *kõõz on tüüni õhtago, sis tihut survovad* kui on vaikne õhtu, siis kihulased suruvad. – Vt. ka *survaa*.

survõõd (K P), pl. kruubid крупа; *pani ahjoo survõita* rl. pani ahju kruupe.

sur/õa: *surõa* M, pr. *-õb* ~ *surõõb* M, imperf. *-i* ~ *surõii* M *tuimaks* muutuda, (ära) surra (jäseme kohta) неметь, o- (o puke, nore); *mitä-leb issuzin kaugaa vai mitä, a algap surõra jal-ka .. surõõb, niku niglat tšäüväd. teeb jalga kõikõõ kanjõassi, et saa mahhaa jalkaa, niku lühep tõissa jalkaa tuõv* millegipärast (kas) istusin kaua või mis, aga jalg hakkab surema .. sureb, nagu nõelad käivad. Teeb kogu jala kangeks, (sa) ei saa jalga maha (panna), jalg muutub nagu teisest jalast lühemaks; *suri jalka, en saa tšävõ ühel jalga* jalg suri (ära), (ma) ei saa käia ühel jalal. – Vt. ka *surra*.

surõll/a: *-l* J-Tsv., pr. *-õn* J, imperf. *-in* J *noru-tada*, *nukrutseda*, *leinata* скорбеть, горевать;

tütõkkõin surõlõb emäss tüdrukuke nukrutseb (surnud) ema pärast (tüdrukuke leinab ema). – Vt. ka *surõtõlla*.

surõmin J-Tsv., g. -zõõ halisemine, kurtmine сетование, нытьё, плач, хныканье.

surõnõssa: -õss J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -in J frekv. surra, hukkuda умирать, погибать; *kassen talos kõik tõin-tõizõ peräs surõnõssa* siin talus surevad kõik üksteise järel. – Vt. ka *surra*.

surõttaa: *surettaa* (K-Ahl.), pr. -an: *suretan* K, imperf. -in suretada, surra lasta (= sureva inimese eest hoolitseda) ухаживать за умирающим.

surõtõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J I. kurvastada, nukrutseada, leinata унывать, горевать, скорбеть; 2. kaevata, kurta, haliseda (горько) жаловаться. – Vt. ka *surõlla*.

susi Kett. Len. K L P Pi Ke M Kõ S Po Lu Ra J I (R-Eur. Ku) *sussi* ~ *sus* ~ *suhssse* Kr *Сузу* Tum., g. *suõõ* K L M Kõ S Lu Ra J *suyõ* P *suõ* L P M Kõ Lu J I. hunt, susi волк; K *suõd ulvovad, sõta leev* hundid uluvad, sõda tuleb; Po *sussiikaa eläv, sussii viittä pieb i ulvua* vs. huntidega elad, huntide viisi peab ka ulguma; Lu *sutta ku peltsää, siz mettsää elä mee* vs. kui hunti kardad, siis metsa ära mine; Lu *suõssa pakõni, a karruu puuttuu ~ suõssa peltsää, a karullõ joutu* vs. hundi eest põgenes, aga karule sattus ~ hunti kartis, aga karule sattus; M *en tuntõnnu, õliko karu vai susi* ei tundnud (ära), kas oli karu või hunt; I *eläc meeç mettsää ühsinä: susi süüv* ära mine üksinda metsa: hunt sööb (su ära); M *suõd veeväd koirõõ, kuttuvad, koiraa viisii ulvovad* hundid viivad koeri (ära), kutsuvad, uluvad koera moodi; I *lammaskarjaa tuli susi* lambakarja tuli hunt; J *niku suõll lekot silmiiz silmad leegitsevad* (leegid silmis) nagu hundil; Lu *süütäd il'i juutat, susi ain mettsää katsov* vs. söödad või joodad, hunt vaatab ikka metsa poole; Ku *suell on ühessemää meehee muisso, a karull on ühessemää meehee voima* vs. hundil on üheksa mehe mõistus, aga karul on üheksa mehe jõud; M *sutta jalgat sööttääz* vs. hunti toidavad jalad; Ra *siä õõd nältsäin niku susi* sa oled näljane nagu hunt; Lu *miä en õõ susi, em miä sinnua süü* ma ei ole hunt, ma ei söö sind ära (= ära mind kardal!); M *susi sutta ep söõ, a lammaz leeb väliz väärä* hunt hundi ei murra (ei söõ), aga lammaz jääb (nende) vahel süüdlaseks; M *kuza sinu isä. susi sei kus su isa* (on)? Hunt sõi (ära); M *pieb nii tehä, etti suõt sõõnnüüd i lampaat terveed* peab nii tegema, et hundid on sõõnud ja lambad terved; J *täüs suõõ tapain, va suõõ ampait ep tappa* (ta on) täiesti

hundaoline, ainult hundi hambad puuduvad; J *suõõ loonokaa inimin* hundi loomuga inime-ne; Lu *mentii susijõõ ajool* mindi hundijahile; M *silmiissä nii joostii tsüünelev, niku vanall suõlla* silmist jooksid pisarad nõnda nagu vanal hundil; Lu *se on niku ühsluin susi, ku tšen on niku võõno i vähä pajatav* see on nagu üksik hunt, (õeldakse), kui keegi on nagu aeglane ja räägib vähe; M *nüid veeri nii, etti tuli suõ karvaa* nüüd pleekis nii (ära), et tuli hundikarva (= pleekis halliks); 2. pl. pruuttüdrukud, kõrvased (pruudipoolsed pulmalised) поезжанки (участницы свадебного поезда); Ra *suõd õliti noorikõõ saattajad, suõt tooz laulottii* pruuttüdrukud olid pruudi saatjad, pruuttüdrukud ka laulsid; ■ Lu *ajõttii laivassa poiz, sai suõd pasportii* (ta) aeti laevast minema, sai hundi-passi. – Vt. ka *ilves*.

susimarja M Lu näsiniin; näsiniine mari волчья ягода. – Vt. ka *suõõmarja*.

suslla M -õ J-Tsv., g. -aa J (õlle)virre, meski, susla сусло.

suss/eda L P M-Set. Po (Ja-Len.) *suõseda* (K-AI. Ja-AI.) *Сусьедъ* Tum. -õda L I (P) -id'a (I), g. -edaa L P *suõseda* K Ja naaber; naabrus; naabri-сосед; соседство; P *t'at'a kuttõd* *susseda* *apiisyõ* isa kutsus naabri appi; P *teill on tsüläz, sinu sussõdaz ühs naizikko, mussaverine* teil on külas, sinu naabruses, üks mustaverd naine; K *suõseda* *naizõd* naabrinaised.

sussedli I, g. -ii I = *susseda*; J *kase sussedii çolostõi tahov nad'dussag* see naabri vallaline (poeg) tahab abielluda.

sussi, sus vt. *susi*.

sussid'a, susõda vt. *susseda*.

sustava: -fJ-Tsv., g. -vaa J liiges сустав; *jalkaa vaivõttaap sustavoiz* jalg valutab liigestest.

sutakka vt. *sudakka*.

sutk/a Lu, g. -aa õõpäev сутки; *tämä kõlmõt sutkad leži* ta lamas kolm õõpäeva.

sutotšny/i M, g. -i nalja- шуточный; *kussa kažzee sõõnaa taka-taarissa kaivannu, kase on mokoma sutotšnyi sõna* (ei tei) kust t-t-st (= vanadelt hõimlastelt) on (ta) selle sõna (välja) koukinud, see on niisugune naljasõna.

sutti Lu, g. -ii Lu pintsel кисть; *sutti on migääkaa kraazgataa* pintsel on (see), millega värvitakse.

suu Kett. K L P Ke M Kõ S Po Lu Li Ra J vdj I Ku (R) *suu* ~ *suh* ~ *šuu* Kr *Суу* ~ *Су* Pal.₁ *Сүу* K-reg.₂ *Сүу* li-reg.₁ *Су* Tum., g. *suu* K M Lu J I. (inimese v. looma) suu pot; J *mitä õõtta suruilla suilla* rl. miks olete murelike suudega?; Lu *mill on suuz ühs ammaz i tõin tũjki, pikkarain vaa* mul on suus üks hammas ja teine

tüügas, väike vaid; Ra *süüb i suuta šmakutab* sööb ja matsutab suud; Lu *jalka kui platsab, nii suu matsab* (Must. 160) vs. kui jalg tatsub, siis suu matsub; Lu *võöras leipä suu kulutab* vs. võöras leib kulutab suu; M *suur pala suu ratkaab* vs. suur tükk ajab suu lõhki (rebib suu katki); Lu *suuta müü ed mee lüümää* vs. küsija suu pihta ei lööda (suu pihta sa ei lähe lööma); M *laa idgõb, lihõn suu, nahkõn perze* kk. las nutab, lihast suu, nahast perse; Lu *ühs suu nagrõb, ühs suu idgõb* vs. sama (üks ja see) sama suu naerab, sama suu nutab; M *nii kõvii nagrav, daaže kõrvissaa suu avab* nii kõvasti naerab, (et) isegi suu on kõrvuni lahti (avab suu kõrvuni); Ra *nagri vaikka suu harrillaa naeris* nii, et suu pärani; M *täm trüümästi nagramaa koko suulla* ta purskas täie suuga naerma; M *elä ahata suu sellällää ära lagista* (naerda), suu pärani; Lu *kase naizikko ain tsäüb, suu avõõ, varõssia lugõb* see naine käib aina, suu ammuli, loeb vareseid; J *suu avollaa katsoma* suu ammuli vaatama; Lu *se on niku avoi suu, eb ällüü panna omaa suuta tšiin* see on nagu tõllmökk, ei märka oma suud kinni panna; M *nii eittüzin, ev võinnu kõik sõnnaa suussa juõlla* nii ehmusin, (et) ei saanud sõna(gi) suust (lausuda); Lu *selt inemizelt sõnaa suust piäb õssaa* sellelt inimeselt tuleb sõna suust osta (= ta räägib vähe); Lu *miä tätä nii peltšään, en tõi suuta avata* ma kardan teda nii (väga), (et) ei tohi suud(ki) avada (= ei julge rääkida); Lu *kana nokassa muniß, lehmä suussa lühzäv* vs. kana muneb nokast, lehm lüpsab suust; Ku *suurus suuhoo, meeli päähää* kk. suurus (= hommikueine) suhu, mõistus pähe; Lu *miä viinaa õmaz eloz enäpää suhõõ em paa* viina ma oma elus enam suhu ei võta; Lu *tämä mokoma suppia eb võta suhhõõ* tema niisugust suppi ei võta suhu; M *nii ellääs kõühässi, etti näillä böõ, mitä suhhõõ* panna elavad nii vaeselt, et neil pole, mida suhu panna (= pole, mida süüa); J *suhõõ pissemä* suhu pistma (= sööma); Lu *lavvaa takaa issuzimma, lauta õli tühjä, emmä saannu suhhõõ vattsasõõ* laua taga istusime, laud oli tühi, ei me saanud suhu ega kõhtu (= midagi ei olnud süüa); Kett. *meill ed viskaa liikaa luzikkaa suhõõ* meil ei viska (sa) liigset lusikatäit suhu (= meil ei ole toitu raisata); Lu *ep saanu i suuta kassaa* ei saanud suudki kasta (= ei saanud midagi juua); J *suu vezitseb* suu jookseb vett; M *lahs suvvaap piitää sõrmõa suuza* laps armastab sõrme suus hoida; J *suu suittsiil revittii* rl. suu suitsetega rebiti (katki); Lu *õpõzõl pannaa ravvat suhhõõ* hobusele pannakse rauad suhu; Po *võttaaz opõzia suuß tšiin* võetakse hobustel suu

kõrvalt (= suitsetest) kinni; Lu *ai ku on tsülmä, ampaat suuza lotissaa* oi kui külm on, hambad plagisevad suus; Lu *tsäüb suu avõõ, see vih-maa tääv* käib, suu ammuli, see ennustab vihma; Lu *se suvvaap pal'lo pajattaa, što sültsi suussa praizgub* see armastab palju rääkida, (nii) et sülg pritsib suust; Ra *se pal'lo pajatab: sata suuss, tuhat perseess* kk. see räägib palju: sada suust, tuhat persest; Lu *a tämä rohkaap suukaa teep tüütä, ep tsäsijeekaa* aga tema teeb tööd rohkem suuga, mitte kätega; Lu *suukaa teep pal'lo, a tsäed evät tunnõ mitä tehä* suuga teeb palju, aga käed ei oska midagi teha; Lu *ku riiteli, riiteli, suu on kõik vaahoz* küll riidles, riidles, suu on lausa vahk; P *pajatab niku rooppaa suu täünä* räägib nagu suu putru täis; P *suukaa tämä p tsüsünnü, ain pillikkaa pillitti* suuga ta ei küsinud, aina pilli(ga) mängis; M *nii on kõvii pimie, en näe sõrmõa suhhõõ pissää* on nii väga pime, (ma) ei näe sõrme(gi) suhu pista; J *suu sellällää* suu pärani; Lu *suu laki suulagi; J suu nurkk suunurk; J mie sõõtin suuss i suu palav* ma söõtsin talle (oma) suust maiuspaladki; Lu *lahz on nagru suil* laps naerab, on naerusuul; Lu *lahz on itku suil* laps nutab, on nutusuul; 2. millegi eesmine v. ülemine osa, suu; mingi eseme ees olev pind; jõesuu, suue верхняя или нижняя часть чего-либо, отверстие; устье; J *putelii suu* pudeli suu; J *sio kazell paglõkkõizõll kotii suu tšiin* seo selle paelakesega kotisuu kinni; Lu *iha suuv õllaa rikki, kõik siskõttõvav* käis(t)esuud on katki, puha narmendavad; P *tämä sõizob uhzyõ suuza* ta seisab ukse, ukseavas; K *armiaine ahjoo suula* armsake ahjusuu ees; M *tämä kurassõl risitti sitä ahjoo suuta* (Set. 6) ta tegi noaga ristimärgi ahjusuule; J *nütt leeväd veräjää suullõ* nüüd jõuavad (nad) värava suhu; Lu *peremmeez meni ajõ õpõzõõ veräjää suhhõõ* peremees läks ajas hobuse väravasuhu; Lu *jõgõõ suuz püüvvetää suurt kallaa* jõesuudmes püütakse suurt kala (= suuri kalu); Lu *meree suuz on jõki matala* meresuus (= jõesuudmega lahes) on jõgi madal; J *laukaa suu* Lauga suu(e); ■ S *noorikkõ i ženiça panna suut antamaa* pruut ja peigmees pannakse suud andma (= suudlema); L *karjušši antõ risilie suuta* karjus andis ristile suud (= suudles risti); J *tsüüü tsättä ämmältä, ämmä suuta suikkaab* rl. küsid ämmalt kätt (teretamiseks), ämm annab suud (= suudleb); Lu *läpi suu veitellä* (tahab) väga süüa, (tal) on suur söõgiisu; J *suurõõ suukaa, ain kal'ud* (oled) kisakõri (suure suuga), aina karjud; Lu *suu niku tšerikoo tsellä* suu nagu kiriku kell (inimese kohta, kes palju lobiseb); Ku *se valo*

kuremuniit suuhoo see valetas (valas kuremune suhu); *J med'd'ee kaipamiss eb võtõttu i suulõõ meie kaebust ei võtetud kõne allagi*; *J suu sõnaka, sõnall suusõnaliselt, sõnaga*; *M tām ep saannu suuta tšiin ta ei saanud suud kinni (hoida) (= ta lobises palju)*; *Lu tāmā nõisi minnua narrimaa, a miä panin hodus suu tšiin tema hakkas mind narrima, aga mina panin (tal) käigu pealt suu kinni (= sundisin ta kohe vaikima)*; *M paa suu tšiin ~ piä suuta tšiin pane suu kinni ~ pea suu kinni!*; *M miä tāmää kutsun, i laa tāmā juttõõv suussa suhhõõ i silmässä silmää ma kutsun ta (siia) ja las ta ütleb suust suhu ja silmast silma*; *Lu vihhaa ep piä, eb näütä, miä õõn lukõn kõik suhhõõ tälle viha (ta) ei pea, ei näita (välja), (kuigi) ma olen talle kõik suu sisse õelnud*; *J kuulij kazee jutuu rahvaa suuss kuulsin selle jutu rahvasuust*; *Lu sõta juttu meni suussa suhhõõ sõjajutt läks suust suhu*; *Lu on võlkaa suud i kõrvad on ülepeakaela võlgades (suud ja kõrvad on võlga täis)*; *Ra millõ ebõõ aika, millõ on suu täünn omii d'eeoi mul pole aega, mul on käed (suu) omi töid (asju) täis*; *J elä siä, suu peräss, tallee kazett d'eelõss mit-täit pajat ära sa, jumala pärast, temale sellest asjast midagi räägi*; *J prosti – miä kuile võtin sinu suu pala andesta, ma vist võtsin (ära) sinu maiuspala (suupala)*; *J vahto suu kiitleja. – Vt. ka ahjo-, avõ-, iha-, javo-, jõgõõ-, lapa-, lopi-, meree-, nagra-, nagru-, parta-, sukaa-, suuri-, uhzõõ-, umpi-, vilisä-, väärä-. – Vt. ka suuko.*

suu-angelia L kullake; armuke золотце, анжелочек, дорогая; любовница; *kassõ tulõb minuu suu-angelia seal (= see) tuleb mu kullake.*

suuba vt. šuuba.

suudila M Lu J suutia J, pr. -n M J, imperf. -zin M J suutizin J **1.** kohut mõista, süüdi mõista; hukka mõista, taunida судить, осуждать, осудить; *M taitä tahtovaad nõisa suudimaa tahavad hakata tema üle kohut mõistma*; *J suudittii kahõssi voossi türmäi mõisteti kaheks aastaks vang*; *J tšüläs suudita noorikka, noorikaa tappa külas mõistetakse hukka noorikut, nooriku käitumist*; **2.** J-Tsv. kohut käia, protsessida судиться; **3.** (ette, ära) määrata предназначать, -ить; *J tuõp surma suutimõttõ rl. tuleb surm (ette) määramata*; *Lu kõik päiväd on suuittu kõik päevad on (ette) määratud*; *Lu ühs ivusõõ karv ilma suudimatta eb lähe vs. üks juuksekarv(gi) ei lange (peast) ilma ette määramata. – Vt. ka suuittaa, suvvita, suvvittaa.*

suudna M (purje)laev (парусное) судно; *meez ajõli suudnalla merellä mees sõitis (purje)laevaga merel.*

suudnikaa-nurkka: suudnika-nurkka Ränk = sudnikka.

suug/na I, g. -naa = suukkuna; *i suugnoo tehtii, kuottii ka kalevit tehti, kooti.*

šuuht vt. suu.

suuhhari vt. suhari.

suuhsi vt. suhsi.

suuittaa: -taag (I), pr. -an, imperf. -in kohut mõista судить; *suuto suuitti kohus mõistis (kohut).* – Vt. ka suudia, suvvita, suvvittaa.

suuja vt. sooja.

suukka M: suukka koira emane koer.

suuk/ko J, g. -oo suu, suuke рот, ротик; *orjaa suukko suuruzõttõ rl. orja suu on suurusetä (= hommikueineta).* – Vt. ka suu.

suukk/una K-Ahl. L M Kõ S Lu (J) -unõ Lu -un Ra J-Tsv. -ona J Суккуна Tum., g. -unaa M -una ~ sukkona J kalev (vanutatud villane kangas); vilt сукно; войлок; Kõ suukkunaa kood siz on nell'äd suussõd, kangassa – kahõd suussõd i nell'äd niijed, a kuitoaz nii-sammaa ku kangassa (kui) kalevit kood, siis on neljad tallalauad, (kui) linast riidet – (siis) kahed tallalauad ja neljad niied, aga kootakse niisama kui linast riidet; *M meill kuottii valkõanna suukkuna, siz annõttii narvaza vanuttaa i kraazgata meil kooti kalev valgena, siis lasti Narvas vanutada ja värvida*; *J kanõrvookaa kraazgattii suukkunaa musassi ja lepää koorõõkaa kanar-bikuga värviti kalevit mustaks, ja (ka) lepakoorega (värviti)*; *M üvä suukkuna pal'toõd vartõ hea kalev palitu jaoks*; *J izäle õmmõlti kauhtõj koto suukkunõss isale õmmeldi kaftan kodukootud kalevist.* – Vt. ka koto-. – Vt. ka sukna, suugna.

suukkunfaabrik/ka: -k ~ suukkunfaabrik J-Tsv. kalevivabrik суконная фабрика; *narvaa suukkunfaabrik saab vett vodopadass Narva kalevivabrik saab vett kostest.*

suukkunõin J-Tsv. -oinee K-Ahl. -õin (Salm.₂), g. -õizõõ: -õizõ J kalevist, kalevine, kalev- суконный; *J suukkunõin kauhtõn pääll kalevist kaftan seljas.*

suuk/kuri Lu Li Ra J sukkuri Lu Li sukuri J, g. -kurii Lu Li Ra J sukkurii Lu suhkur, tükk-suhkur сахар, кусковой сахар; *J elä han siä juu tšaaqua suukkuritt (ilm suukkuria) ära ometi joo teed suhkruta (ilma suhkruta)*; *Lu se on rappia niku suukkuri see on rabe nagu suhkur*; *J braagaa tehhiä sukurissa, sukuria i hiivaa panna, näтели-päivät tšäüv, mõni paab i umalaa b-t tehakse suhkrust, suhkrut ja pärmi pannakse, nädalapäevad käib, mõni paneb ka humalat*; *Lu suurõt komkat suukkuria suured kamakad suhkrut*; *J suukkurii pää suhkrupea,*

peasuhkur; Lu *suukkuri komu* suhkrukamakas; Lu *suukkuri pala* suhkrutükk; Lu *suukkuri javo* ~ *suukkuri liiva* peensuhkur; Li *sukkuri erneed* suhkruherned; ■ Lu *se on sukkurill süütett, se on alvõss kazvõtt* see on suhkruga söödettud, see on halvasti kasvatatud. – Vt. ka *pää-*. – Vt. ka *tsuukkara*.

suukkurii/n J, g. -zõõ J suhkrune, suhkrusaharный.

suukkurijavo Lu = *suukkuriliiva*; *iivõ nii nõizõv* *suukkurijavookaa* pärm peensuhkruga nii kerki(ki).

suukkuriliiva Lu *suukkurliiva* Ra (J-Tsv.) *suukkur-liivõ* ~ *suukkur-liiv* J-Tsv. *suukuri-liiva* ~ *sukkurliiva* Lu *sukurliiva* (Lu) peensuhkur сахарный песок; J *tšüláz ebõõ võtõttu sitä koosia, jot suukkur-liivaka tšaajua juuvv* külas ei ole (omaks) võetud seda kommet, (et) juba peensuhkruga teed juua; Lu *riissuurimii pääll on sipusõttu sukkurliivaa riisi*(pudru) peale on riputatud peensuhkrut.

suukkuripää Li *suukkur-pää* J-Tsv. suhkrupea голова сахара; Li *ennee õltii suurõt suukkuripääv, ümper õli sinin paperi* vanasti olid suured suhkrupead, sinine paber oli ümber.

suukkur-zavod/a: -õ ~ -D J-Tsv. suhkruvabrik сахарный завод.

suulaki Ra *suu-laki* J-Tsv. suulagi нёбо; Ra *suulagõss lähti nahkõ poiz* suulaest tuli nahk maha.

suulta vt. *suu-*.

suumõlain vt. *soomalain*.

suunurkka J-Must. suunurk уголок пра.

suupalan J dem. suupala(ke), maiuspala(ke) лакомый кусок, лакомный кусочек; *maata süütäp suussa suupalazõv* (itkust:) ema söödab (lapsele) suust (viimase) suupalakese.

suupilli M *suu-pilli* J-Tsv. suupill губная гармоника; J *lustissi tunnõp suu-pilliä män-tšüä* oskab hästi suupilli mängida.

suur/a Ränk K L M, g. -aa M I, kohupiimajuust, kodujuust, sõir vorожный сыр, домашний сыр; L *kuiwass vorogass õli tehtü suura* kuivast kohupiimast oli tehtud kohupiimajuust; M *suura on tšüütettü ahjoza sõir* on ahjus kuumutatud; 2. M juustukäkk (endisaegne toit keedetud kohupiimast, millele lisati koort, mune ja võid) сырной колобок (кушанье из варёного творога с добавлением сливок, яиц и сливочного масла). – Vt. ka *siira, sõõra, syuru*.

suuravvad M Lu J I (P) *suuravvat* Ränk M-Set. *suu-ravvad* M *suuravvõv* Li pl. (hobuse) suuraud удил; M *sis pannaz õhjad, siz opõzõlõ suu-ravvad suhõ i nii on opõn rakkõiz* siis pannakse õhjad, siis hobusele suuraud suhu ja

siis on hobune rakes; Li *val'laiz nämä õllaa tšiin, val'lazravvõv, suuravvõv* valjaste küljes (valjais) on nad kinni, suuraud; P *val'laat suurautoikaa* valjad suuraudadega.

suuremmast Ku adv. suurt, suuremat больше этого, большего; *i miä suuremmast mittä en duumad* [sic!] ja ma midagi suuremat ei mõelnud.

suu/ri K R-Reg. L P M Kõ V Lu Li J I Ku (Kett. Sj. R-Eur. R-Lõn.) -r Len. K R-Reg. U L P M Kõ S V Lu Li Ra J I Ku *šuhri*, komp. *suhrampa* Kr *Сүүрү* Pal.₂ K-reg.₂, g. -rõõ K U P M Lu Li J I -ryõ L P -ree Ku I. suur; tugev; pikk; sügav; arvukas большой; крупный; сильный; длинный; высокий; глубокий; многочисленный; Lu *panin õpõzõl suurõõ koormaa, piäv vähettää* panin hobusele suure koorma (peale), peab vähendama; M *üvällä lehmällä suur uhar* heal lehmäl (on) suur udar; I *ärtšä suurõji sarvõjikaa* suurte sarvedega härg; Ra *ku suurõp arja, se on kukko* kui (kanapojal) on suurem hari, (siis) see on kukk; Li *suuri pala suu revitäp, peeni küläläizen piäv* vs. suur tükk ajab suu lõhki, väike peab küllasena; P *suukaa tämä tiep pal'lo, a tšäez, tšämmälöz on suur peukko* kk. suuga ta teeb palju, aga käes, kämblas on (ainult) suur põial (= suuga teeb suure linna, käega ei käopesagi); I *suuri sõrmi* põial; J *suuri sõrmi* (Must. 183) keskmine sõrm; I *suurõõ vatsaakaa* suure kõhuga (rase); M *suurõt silmäd niku opõizõl* suured silmad nagu hobusel (= väga suured silmad); Li *tšezällä püvvettii suurta kallaa* suvel püüti suurt kala (= suuri kalu); Lu *siitsüzüll on lainõõt suurõpõt ku tšezällä* sügisel on lained suuremad kui suvel; Lu *täll on suur rikasuz, a tämä ain rohkaap tahov tal on suur rikkus, aga tema tahab aina rohkem*; Lu *se on suur sünti* see on suur patt; M *täll on taitaa suur tuska* tal on vist suur mure; K *emäz on suurõd vaivad nähnü* rl. (su) ema on suuri vaevu näinud; M *kase on miñnua vartõõ suur alu, suur abida* see on minu jaoks suur solvang, suur ülekohus; M *suur ooli* suur hool, hoolitsus, mure; Lu *suurõss duumass meni hullussi* suurest mõtlemisest läks hulluks; J *kase õj kumm: pikkõrain lahs de nii suur paametti pääz* see on (alles) ime: väike laps ja nii suur mõistus peas; P *i uulõõ lõhkazi suurõss nagrussa* huulgi läks lõhki suurest naerust; Lu *miä suurt üvvää meelt idgin* ma nutsin suurest rõdmust; M *suur kolamin on kujalla* suur kolin on õues; J *on suur pouta, maa lõhkõõv* on suur põud, maa lõheneb; J *suurõd vihmad, sis pillaab vil'laa* (kui on) suured vihmad, siis rikub vilja (ära); Ra *tänävä on nii suur utu* täna on nii suur (paks) udu; Lu *suur tuuli*

suur (tugev) tuul; K *tüttärikod laulõttii suurõll äälell* tüdrukud laulsid suure häälega; I *naizil õltii vikahtõõd peenepäv i mehilä suurõpad* naistel olid vikatid väiksemad ja meestel suuremad; P *menin tällie pajattamaa, tämä tetši suurõt silmäd, mitäid ep tää läksin talle rääkima*, (aga) tema tegi suured silmad (= ta imestas), midagi ei tea(dnud); I *menivät pragonallõd, kaiee astikkoo panivat suurõlõ kepile* (nad) läksid karjamaale, selle (tõrva)tünni panid pika teiba otsa; I *rohot siälä suurõt kazvivad* kõrge rohi kasvas seal; I *lumi suuri lumi* (on) sügav; J *suurõll (pitsäll) harkkamuzõll tsääimä* suurte (pikkade) sammudega käima; M *miä tappaalin tätä suurõõkaa rutuukaa* ma jõudsin talle suure rutuga järele; I *meed .. kuhõg suurõd teħxee* lähed .. kuskile pikale teele; J *suuri uni* sügav uni; P *suku õli suur* suguvõsa oli suur; Lu *suurissa on suur* on väga suur; Lu *suur-suuri koto suur-suur* maja; 2. täiskasvanu, suur *взрослый, большой*; Kõ *sukkaa teen, suurõlõd piäp tehä kahõsatsümmett silmä* teen sukka, täiskasvanule (= täiskasvanu sukale) peab tegema kaheksakümmend silma; Kõ *kokalla tehäz i aluzjukõita, suuria vartõ i lahsilailõ* heegelnõelaga tehakse (ka) alusseelikuid, suurte jaoks ja lastele; M *lahs pajatap suuri-jõ juttujõ vällii, siz juõllaz elä tunhõõ, varraa vananõd, kazvap pittsä parta* (kui) laps räägib täiskasvanute juttude vahele, siis öeldakse: ära sega, vara vananed, kasvab pikk habe; I *lahsõt kõittsi suurõd i eloza ovad* lapsed on kõik suured ja on elus; K *suurõt tüttäred i noorõd naizõt tsääüsivät kõltaa* täiskasvanud tüdrukud ja noored (abielu)naised käisid kolda korjamas; I *suuri inehmine* täiskasvanud inimene; J *karjõ on suuriõ sikojõ, a tõin on sigaa põrsait* rl. kari on suuri sigu, aga teine (kari) on sea põrsaid; 3. tähtis; suur *важный; великий; большой*; P *suur vid'd'es-päivä* suur reede; M *se tšihlago jo nätilpäivää päivännä, suur tšihlago* see vastlapäev (on) ju pühapäevael päeval, suur vastlapäev; M *siis tuli suur pühä, seitsee nätelä enipäiväässaa* siis tuli suur paast, seitse nädalat lihavõteteni; Kõ *suur võõras pantii lavvaa õtt-saa issumaa* tähtis külaline (võõras) pandi laua otsa istuma; J *piäb ent suurõssi, ep taho tull med'd'ekaa parvõõ* peab end tähtsaks, ei taha tulla meie hulka; L *harkkolaz õli suur teätäjä* Harkkolas oli suur külatarek (~ teadjamees); M *täm on suur lurvi, ep kehtaa tehä millizzee mitäid* ta on suur laiskvorst, ei viitsi teha mitte midagi; J *määretõin suur tšivi* määratu suur kivi; J *elä lõikka ilmõtõi suurta pala* (leipä) ära lõika ilmatu suurta pala (leiba); Lu *suuri rikaz*

väga rikas; ■ Lu *noorõn on suurõd silmäd, meed vanassi, mittä B õõ tarviz* noorena tahad kõike, (aga) jääd vanaks, midagi ei ole (enam) tarvis; J *miä pääzin suurõpõssi* ma kasvasin suuremaks (= sain vanemaks); J *kõik tervis tuli suurõpõssi* tervis muutus tugevamaks; K *sünnitid minuu suurilõ päivilee* (itkust:) sünnitasid mu suurteks päevadeks (= raskeks eluks); M *mitä nii kaugaa makkaad, jo suur päivä* mis sa nii kaua magad, juba suur päev (väljas); M *alkõ tulla suurilla jalgoilla* hakkas tulema suurte sammudega; I *siiz moišsiossa tuõmmak koitoo suurta teetä müü* siis tuleme mõisast koju suurte teed (= maanteed) mööda; Lu *siz jõgõz nõsap suurõd vee* siis tõuseb jões suurvesi; J *suur vesi ~ suurõd veed* suurvesi, kõrgvesi, tulv; Lu J *suur meri* avameri, ulgumeri, ookean; Lu *suur meri ain šumizõb, siäll ain on lainõ* avameri aina kohiseb, seal on alati laine(d); Lu *suurõd meree aluz* kaugesõidulaev; I *suurõza rättežä* suurrätis; J *suur nigl* sukanõel, kotinõel; M *suurõd tšiiitossõd* suur tünu, suured tänud; Lu *suur leppä* sanglepp, must lepp; Lu *suur poltikaz* kõrvenõges; K *suur põtõkõz* harakputk; I *suur putkõ* naat; Ra *suur tšärpein* porikärbes, lihakärbes; J *suurõt tükit seissa* bataris suur-tükid seisavad patareis; M *suur ruikko* (Set. 80) rõuged.

suuriiri J *suurhiiri* Kõ rott, kodurott *чёрная крыса*.

suurililn J-Tsv., g. -zee = suurõlin.

suurilma K-Ahl. M Lu Li J (R M vdjI I J) -mõ Li -m Li Ra J-Tsv., hrl. pl. -mad Kett. K L P M S Li Ra J (Kõ-Len. Lu) -mat Ränk M-Set. *suurõmad* P tang, tangud, kruup, kruubid *крына*; Li *veen müllüü kahs kul'laa ruissa, javan javossi, ühee kul'aa veen õzraa, teen suurimaa* viin veskile kaks kotti rukist, jahvatan jahuks, ühe koti viin otra, teen tangu; J *õzrõd jo on javõttu suurimõssi* odrad on juba jahvatatud tanguks; M *ku rapsit, tuuli siis puhub lesemed* vällää *suurimoissa* kui raputad (pohemoldi), siis puhub tuul kliid tangudest välja; M *roopalõ piäp kaugaa autuuta, laa üvvii turpoovad suurimad* puder peab kaua hauduma, las tangud paisuvad hästi; Li *rooppa on siiriä, jõkka suurim on erii* puder on sõmer, iga tang(utera) on eraldi; J *nüit tuõp surma suurimoilõd* rl. nüüd tuleb surm tangudele; J *suurimaka piirg* tangupirukas; P *süõtii õzraa suurimoissa rooppaa* sõõdi odratangudest putru; J *mann suurim roopakaa süütetä läsviit ja peeniit lahsii* mannatangu-pudrugaga sõõdetakse haigeid (inimesi) ja väikesi lapsi; Li *greettsinaa suurima ~ P griettsinaa suurimad* tatratang(ud); P *žonaa suurimad* hirss,

hirsitangud; M *valkõat suurimad riis*; Lu *tõin maa perrää vihmaa meep kõvassi, a mutamaa perrää vihmaa meeb niku suurimõssi mõni maa läheb pärast vihma kõvaks, aga mustmullamaa läheb pärast vihma nagu sõmeraks (teraliseks)*;

■ Ra *mil on tsülmä i ruumõz on suurimoiz mul on külm ja keha on kananahal*; Lu *tuli suurimal niku kana-nahka hibjo ihu läks (külmast) krobelseks (tangu) nagu kananahk*; Lu *tšäsi meep tsülmäss suurimõl, siz jutõltii, što tšäsi on kanaa lihal* (kui) käsi läheb külmast krobelseks (tangu), siis öeldi, et käsi on kananahal (kanalihal). – Vt. ka *greetsin-, kagra-, koto-, manna-, nisu-, perlofk-, risu-, riis-, rüis-, šona-, õzra-*.

suurima-rooppa I tangu-, kruubipuder крупяная каша.

suur/imikko Lu Li *-mikko* Lu (J), g. *-imikoo: -mikoo* Lu (tangu)kört; (tangu-, kruubi)puder kašička; каша из крупы; Lu *suurmikkoa süüvää leivääkaa* kõrti süüakse leivaga; Lu *suurmikkoa tehää piimääkaa i veekaa, veekaa, sis panna võita maguussi kõrti tehakse piimaga ja veega, (kui) veega, siis pannakse võid maitseks*; J *läsijõ vetelep süüvve suurmikkoa haige sööb aeglaselt kõrti*; Lu *ku suurimoiss tehää vetelää süükkää, jutõllaa suurimikko, a ku on jämmiä, siz on rooppa* kui tangudest tehakse vedelat sööki, (siis) öeldakse (tangu)kört, aga kui on paks, siis on puder.

suurim/o K M, g. *-oo = suurima*.

suurimomeno M tangutoit (tangudest valmistatud toit) пища, еда из крупы.

suurimõin J-Tsv., g. *-zõõ* J teraline, sõmerjas зернистый.

suurisilmäne Lu fig. ahne жадный.

suurisuu L fig. suursuu (hundi metafooriline nimetus) большая пасть (метафорическое название волка); *tulõvat suõt suurisuud ja piitšänenäd* tulevad hundid suursuud ja pikkninad.

suurivarva/z: -s M-Set. suurvarvas большой палец (ноги).

suurma vt. *riis-*.

suurmeelin Lu tark умный; *suur pää, suurmeelin* suur pea, tark (inimene).

suurmikko vt. *suurimikko*.

suurpõlvilii/na: -n R-Lõn. (igapäevane) suur põll большой (будничный) передник.

suurpühä Ja-Len. *suur-pühä* Kõ Lu J-Tsv. suur raast великий пост; Kõ *eez enipäivää seitsee nätelä, tätä kutsuttii suur-pühä* enne lihavõtteid seitse nädalat, seda (aega) kutsuti suur(eks) paast(uks).

suur-rätte J-Tsv. suurrätt, suurrätik, pleed большой (шерстяной тканый) платок, плед.

suursõrmi P esimene sõrm, põial большой палец (руки).

suur-tee J-Tsv. maantee, kõnek. suurtee столбовая дорога, диал. большак. – Vt. ka *sam-maste*.

suurtükk J suurtükk, kahur пушка.

suuruin Ra J-Tsv., g. *-zõõ* J (millegagi v. kellegagi ühe)suurune v. -pikkune одного роста, одинаковой величины (с кем-то или с чем-то); Ra *peen kanaa muna suuruin, aukko õli tšehspaikkaz* (võrgukivi oli) väike, kanamuna suurune, auk oli keskel (keskpaigas); J *ühee suurizõõ* (*kazvoo poolõss*) ühesuurused (kasvu poolest).

suurukkõin Lu, g. *-zõõ = suuruin*; *anna mil-lõ metri suurukkõin tükki lautaa* anna mulle meetripikkune lauatic.

suurusoit/taa Lu, pr. *-an: -õn* Lu, imperf. *-in* Lu (varast) hommikueinet, suurust anda кормить (ранним) завтраком; *miä suurusoitin perree* ma andsin perele hommikueine.

suurus/saa L P M Kõ Po Li *-saag* I, pr. *-an* M *-õn* J *-saan* M, imperf. *-in* J *-siin* M varahommikust süüa, suurust võtta, murd. suurstada завтракать ранним завтраком; L *kuivass vorogass õli tehtii suura, esimeizess seniekaa suurustõtti* kuivast kohupiimast oli tehtud juust, seda söödi esimeseks hommikueiniks; P *mie n õlõ suurussannu* ma ei ole hommikueinet söönud; J *tulka suurussõma* tulge hommikust sööma; Po *suurussavad viinaakaa i õlluakaa* võtavad suurust viina ja õllega.

suurussalassa ~ -assõ Lu Li *-ss* J-Tsv., pr. *-an* Lu J, imperf. *-azin* Lu *-zin* J = *suurussaa*; Lu *ennee tüütä suurussaassaa* enne tööd võetakse suurust; L *nõizõmma suurussaamaa* hakkame hommikust sööma.

suurusu/z J-Tsv., g. *-hsõõ: -sõõ* J suurustamine, hooplemine; uhkus, upsakus хвастовство; гордость.

suuru/z K M Lu Li J Ku (Kett. I) *-s* M-Set. J-Tsv., g. *-hsõõ: -sõõ* M Lu Li J *-ssõõ* M (varane) hommikueine, -sõök, suurus; (loomade) hommikune toit завтрак; Lu *esimein on suuruz: ennee tüütä suurussaassaa, vähä süüvvää* esimene (sõõmine hommikul) on suurus: enne tööd võetakse suurust, süüakse väheke; Li *suuruz, varraa suurussaassaa einäaikana* varane hommikueine, vara võetakse hommikueinet heinaajal; Lu *kukko oomnikossa nõizõb ühell aikaa laulamaa, siz on väli, sis taaz laulab, sis piäb nõissa üleez suurussa tšihuttamaa* kukk hakkab hommikul ühel ajal laulma, siis on vahe, siis jälle laulab, siis tuleb tõusta üles hommikusõõki keetma; M *nõiskaa suurussõl-*

lõõ, tulkaa suurussõllõõ, tulkaa tšiirep, too kõig jahub tulge hommikust sööma, tulge kiiremini, muidu jahtub kõik ära; *Lu ku kuulõt suurusõtta tšakkoa, sis tšako petäv, siz elä mee tšülvämää* kui kuuled kägu suuruseta, siis kägu petab, siis ära mine külvama; *M isä suurusõllõ tšünnäp suurõõ sargaa* isa künnab enne hommikueinet suure põllutüki (sara); *K lehmiilee mentii antamaa suurussa* lehmadele mindi andma hommikust toitu; *M antaas suuruz einoo* (loomadele) antakse hommikune jagu heinu; *J suuruz aik* hommikueine aeg; *Ku suuruz suuhoo, meeli päähhää, paha inimäin hevoo persiiz* kk. suurus suhu, mõistus pähe, paha inimene hobuse perse(s).

suur/uuuz M (Lu-Must. Li) -uz J-Tsv., g. -uu M suurus, mõõt, võrdsus величина, размер; *M kringel'id opözõõ suuruutta* kringlid (on) hobusesuurused; *M kanall õli pikkarain muna, sõrmõõ õtsaa suuruutta* kanal oli väike muna, sõrmeotsasuurune; *J pojukkõin jo om minuu suurutt* pojuke on juba minusuurune; *Li bombo. eb õõ suuri, no patšti-i sittaböröläizekaa üht suurutta* ujur. Ei ole suur, noh sitasitikaga peaaegu ühesuurune; *J ühee suuruz* ühesugune suurus, võrdsus.

suurvatt/sa: -s Lu adj. suure kõhuga, kõhukas, paks толстопузый, толстобрюхий, толстый; *suurvatt inemin* (= *paksuvatts inemin, paksu vattsõnõ inemin*) suure kõhuga, paks inimene.

suurvesi Lu suurvesi, kõrgvesi, tulvavesi половодье; *suurvesi, läpi tšülää venneejekaa sai ajjaa kahõ-tšümmenee nell'äl* voovvõll suurvesi, läbi küla sai sõita paatidega [19]24. aastal.

suurõd-munad [sic!] J-Tsv. pl. (kubeme)song грыжа, паховая грыжа.

suurõlin J-Tsv., g. -zõõ J suureline, kõrk, ülbe, ursakas, uhke высокомерный, надменный, спесивый, гордый. – Vt. ka *suurilin*.

suurõltõlla: -l J-Tsv., pr. -õn, imperf. -in suurustada, uhkustada гордиться, хвастаться.

suurõntõlla: -l J-Tsv., pr. -õn, imperf. -in = suurõltõlla.

suurõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -i J suureneda увеличиваться; *silmiiõ nähos suurõnõv* (kazvov) silmanähtavalt suureneb (kasvab).

suurõl/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J suurendada увеличивать.

suu-silmä vt. *soosilmä*.

suussi ~ suussõ vt. *suhsi*.

suu-suul/ta: -t J-Tsv. = *silm-silmältä*.

suusõna (K-Al.) *suu-sõna* J-Tsv. suusõna, suuline kõne устная речь; *K tüttäriikko annab viel*

suusõnoilla pasiboa: pasibo, ko tulitta .. (Al. 24) (pulmakombestikust:) tüdruk (= pruut) tänab veel suusõnul (naisi): aitäh, et tulite ..

suutia vt. *suudia*.

suut/ka S Po J, hrl. pl. *suudgad* P M S J *suudgat* K-Ahl. Ja-Len. -ad Lu J -õd Li ööpäev сутки; *M koko suudgad eli, ep saannu pajattaa, akkunnalaa i kooli terve ööpäeva elas, ei saanud rääkida, õue surigi; Lu babuška õhsü i kõlmõt suutkad õli metsäs* vanaema eksis (ära) ja oli kolm ööpäeva metsas; *Li müõ õlimmõ viijjet suutkõd merelle jää päälle* me olime viis ööpäeva merel jää peal; *J kõlmõt suudgad makaz üht voimaa* kolm ööpäeva magas ühtejärke.

suulto K-Ahl. L M Lu Li J-Tsv. I Cymo Tum., g. -vvo Lu Li *suuvoo* Lu -oo J I kohus; kohtuprotsess, hagi суд; тяжба; *Lu pappi ja talupoika mentii suutoo* preester ja talupoeg läksid kohtusse; *M mentii suutoo, a mitä suuto suudib* mindi kohtusse, aga mida kohus otsustab; *J mitä tälle suuto, ku sud'd' on tuttõv mis* (loeb) talle kohus, kui kohtunik on tuttav; *L med'd'ell õli suuto* meil oli kohus; *L sis tehtii suuto* siis peeti kohus; *M i sis ku õli vajaga, ni meni azzä suutoosaa* ja siis, kui oli vaja, läks asi kohtusse; *J jo kõlmõtt voott tšävvä suuoz* juba kolmandat aastat käivad kohut; *J mie annan suutoo* ma annan (asja) kohtusse; *J kui va voolostii suuoss mittäit ep tuõ valmessi, siis kaipaen uje:noi suutoo* kui aga vallakohtust ei tule midagi välja, siis kaeban maakonnakohtusse; *J suuto d'eel* kohtuasi; **2.** kohtunik судья; *Lu mentii suuto ja suuto tšüsü talopoigalta: mihee sie annip vargassaa rattiiss* mindi kohtusse ja kohtunik küsis talupojalt: miks sa lasksid aidast varastada? – Vt. ka *meri*.

suutoherra Li kohtunik, kohtuhärra судья.

suut/oo Kett., g. -tomaa (ilma) suuta без пра.

suut-silmäd Lu: *tämä minnua narris suut-silmät täünä* ta narris mul suud-silmad täis (= pettis mind rängalt).

suut/tua L P M Kõ S Li J (K R-Reg. Pi-Len. Lu), pr. -un K Li J -tuun L, imperf. -tuzin K L P M Kõ J vihastada, vihaseks saada сердиться, рас-, гневаться; *M täll on iivä tapa, ep tämä suutu, ebõ-õ süämikko* tal on hea iseloom, ei tema vihasta, ei ole kuri; *P suuttuzin i sültšezin tämä päalie* vihastasin ja sülitasin tema peale; *M siz niku suuttu naizõõ päalee* siis nagu vihastas naise peale; *J miä nii suuttuzin sinu pääle, jot eläjez en tuõ teile* ma vihastasin nii sinu peale, et elades(iki) ei tule (enam) teile; *Kõ ku suutus: la tām on suuttunnu, õmad jalgad jahzav* kui (keegi) vihastab, (siis öeldakse): las ta on vihane, (küll) võtab oma(d) jalad (ise)

lahti; ■ J *piimä suutub* (Must. 183) piim läheb kokku.

suutut/taa L M Kõ Li (R-Lön.), pr. *-an* M, imperf. *-in* M pahandada, vihastada, vihaseks teha сердить, гневить; Li *ep saa suututtaa tõissa meessä* ei tohi pahandada teist inimest; L *nõitoi ep saannu suututtaa* nõidu ei tohtinud vihastada; Kõ *ku suututõitti, siz menin järkeä hivussisõd* kui (mind) vihastati, siis haarasin kohe juustest (kinni); M *miä tahan tätä suututtaa* ma tahan teda vihastada.

suutut/õlla: *-ella* (R-Lön. R-Reg.), pr. *-tõlõn:* *-telen* R-Lön., imperf. *-tõlin:* *-telin* R-Reg. frekv. ← *suututtaa; sillä suututelli suure looja* (Lön. 187) sellega (ta) vihastas suure Looja.

suutõhsõb P pl. loomatoidu jäägid, toidujäänused объедки (остатки) корма скота; *elä viskaa suutõhsii välleä, tševäd liep pittsä ära* viska loomatoidu jääke ära, kevad tuleb pikk.

suutõlla M *-lag* (I), pr. *-õn* M, imperf. *-in* suudelda целовать, по-; M *tahtõ tütterikkaa suutõlla* tahtis tütarlast suudelda; M *tämä suutõlõp tämmääkaa* ta suudleb teda (temaga); I *piti, piti, suutõli, suutõli da i viil lisäzi* hoidis, hoidis, suudles, suudles ja lisas veelgi.

suuvittaa (K-Ahl.), pr. *-an*, imperf. *-in* (istuma) sobitada [?], paigutada [?] *рассаживать* [?], -дить [?]; *izüt suuvitab sukua, enne lautaa laadittelõb* (Ahl. 93) isake sobitab [?] suguvõsa (istuma), ema katab lauda.

suuvitõlla: *-ella* (R-Lön.), pr. *-tõlõn*, imperf. *-tõlin* kohut mõista [?] судить [?]; *vet sinu suuvitteli suuri looja* (Lön. 188) sinu üle ju mõistis kohut [?] suur Looja.

suvaaja K-Ahl. *-vaajõ* Lu Li, g. *-aaja* armastaja, austaja, armuke влюблённый, поклонник, любовник; Li *suvvaajõllõ sittaa, tahtõjõllõ taitšinaa* kk. armastajale sitta, tahtjale (= naiseks võtjale) tainast. – Vt. ka *suvattaja, suvatava*.

suvaamiin Kett. *-aaminee* K-Ahl. *-vamin* Lu *-vaamin* Li *-aamin* ~ *-amin* J-Tsv., g. *-amizõ* J armastus любовь; J *ihassumin muutup suvamizõssi* ihalemine muutub armastuseks; Li *suvvaamizõssa innoomisõssaa on üks harkkamuz vaa* armastusest vihkamiseni on vaid üks samm; J *nütšüziill aikoill suurt suvamiss rahvaz elä etsi: jõka üks suvab ize ente* nüüdsel ajal suurt armastust rahva seas ära otsi: igauks armastab iseennast.

suv/ata K L P M Kõ S Lu Li Ra J (Kett. Ja-Len. Ku) *-at* ~ *-a* J-Tsv. *-atac* I (Ma) *Сыва* Pal.₂ K-reg.₂, pr. *-aan* K L P Kõ Lu Li J *suvaan* M Kõ S Lu *-vaan* Lu Li *-an* Ja J *suva* I, imperf. *-azin* K P Lu Li J *-azii* I I. armastada; sallida;

(meelsasti) tahta, tavatseda любить; хотеть; L *emintimä nõizõp sinua suvaamaa* võdrasema hakkab sind armastama; S *koko iää õmaa ain ittši, raz ei suvanu tätä* kogu oma (elu)ea aina nuttis, sest ei armastanud teda; J *taita suvata tõin tõiss ku ühtperä isuta kaglõstikkoo* vist armastavad teineteist, kui ühtsoodu istuvad kaelastikku; M *miä suvvaan kõvvi õmmaa õpõttajaa* ma armastan väga oma õpetajat; K *mõnikaz domovikka suvaav mussaa karvaa leh-mää* mõni majahaldjas armastab musta karva lehma; P *säänaz ep suvaa jarvyõ vettä* säinas ei armasta järvevett; Lu *a kotoleipä ku on minnu müü ni, kotoleipä miä suvvaan* aga küll koduleibu on minu (meele) järele, koduleiba ma armastan (tahan meelsasti); K *miä suvaan tširjoi lukõa* ma armastan (mulle meeldib) raamatuid lugeda; Lu *meijjee tšüläz vätsi pühänä suvvaav koppiussa parvõd* meie külas armastab rahvas pühapäeval kokku koguneda; M *täm suvvaav ain vajõltõlla tõtita* ta armastab aina vahetada töökohti; M *tämä suvvaap tõisia sõimata, tämä on sõimapappi* talle meeldib teisi sõimata, ta on s.; M *suvvaav suutkaa lüüvvä* armastab nalja heita; M *katagasiined, neet suvvaavat kazvaa katagapõdsajõ välizä* tõmmuriisikad, need armastavad (= neile meeldib) kasvada kadakapõdsaste vahel; 2. kallistada обн/имать, -ять; Ra *poika tahto tütõä suvata, a tütõ juttõli: tšäed välleä, elä tuõ litši* poiss tahtis tüdrukut kallistada, aga tüdruk ütles: käed eemale, ära tule ligi!; ■ Lu *koir koiraa i suvvaav* vs. koer koera armastabki; Lu *suvvaat siä minnu niku koirä keppiä* kk. sa armastad mind nagu koer keppi; Lu *se inemin kõrta vuuvvõz entä suvvaav* kk. (egoisti kohta öeldakse:) see inimene armastab ennast kord aastas (= aasta läbi, alati).

suvatik/ko J-Tsv., g. *-oo* armastatu, lemmik любимый, желанный; *silotti õmas suvatikkaa* hellitas oma armastatut.

suvat/taa: *-ta* J, pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J armuma panna; ahvatlema, võrgutada влюблять; завлекать; соблазн/ять, -ить; *vana hülkü, vet suvatti ku suvatti noorikkõizõ tütõd* vana liiderdaja, võrgutas ja võrgutaski ju noorukese tüdruku (ära).

suvatt/aja: *-õja* J, g. *-ajaa:* *-õjaa* J I. armuke любовница; *jätti naizõd, lahzõd, meni suvat-tajaka* jättis naise, lapsed, läks armukesega; *naizõ meez om võttõnnu enelle suvattõja* naise-mees on võtnud endale armukese; *eläb niku tatarina: kotonn nain, ääres suvattõja* elab nagu tatarlane: kodus naine, (naine) kõrval armuke; 2. lemmik любим/ец, -ица; *kõikkaaz rohkaap*

hloppottaa piti baarõšne ool'a, vañkaa suvattõja kõige rohkem askeldas preili Olja, Vanka lemmik. – Vt. ka *suvaaja*.

suvattav/a Kett. K P Lu-Must. Li J *suvaattava* K-Ahl., g. -*aa* K Li armsam, kallim; armuke; armas, armastatud *любимый, любимая; любовник, любовница*; Lu *siis menin süntii, suvattava kaa tein lahzõ* (Must. 158) siis langesin pattu, armukesega tegin lapse; P *suvattava laõsi* armukese laps, vallaslaps; J *mokoma on minu suvattava poika* niisugune on minu armastatud noormees. – Vt. ka *suvaaja, suvattaja*.

suvi Kett. K R L P M Kõ Ja J I (vdjI) *suhwi* ~ *shuwe* Kr *Суви* Pal.₁ K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Суви* Tum., g. -õõ K R P M J -yõ P *suõvõõ* M vdjI suvi leto; L *suvi on suoja suvi* on soe; M *markofkat kazvovat suõvõõ, sütsüzünn illaamma* porgandid kasvavad (kogu) suve, sügisel koristame (ära); K *koñuxa koko suvõssi õli palkattu* hobusekarjus oli kogu suveks palgatud; R *jõka suvõõ koton einää leimmä* iga suvi niitsime kodus heina; M *nii med'd'ee elotši meni: suõvõõ tšülälää, a talvõõ petterizä* nii meie elugi läks: suve(l) (elasime) külas, aga talve(l) Peterburis; M *ühess suvõss kõik tein ühe suvega kõik tegin*; P *lampaiz õlin kaõs suvõa* lambakarjas olin kaks suve; P *suli lumi i tuli suvi* rl. sulas lumi, tuli suvi; L *teätäjät pajattivad, miltine suvi lieb* (ilma)targad rääkisid, missugune suvi tuleb; P *se õli sütsüzüü puolyõ suvõa* see oli sügise poole suve; K *miä suvõa vasoo en panõ mehelee, mill on vajaga tioonikkaa(ta)* vastu suve ma ei pane (tütart) mehele, mul on vaja töötegitjat; J *männä vootta õli märtšä suvi, vihmõkõs suvi* mõõdunud aastal oli märg suvi, vihmane suvi; Kõ *kuiva suvi* kuiv (= põuane) suvi; I *õli einä suvi* oli (hea) heinasuvi; P *vot sillõõ suvõõ toitto* vaat sulle suvetoit; M *sis tšülvääz rüissä, kagraa .. suvi rüissä* siis külvatakse rukist, kae-ra .. suvirukist; J *suvi nisu* suvinisu; J *suvi leip* suvivili. – Vt. ka *vihma*.

suvivorana M suvel sündinud oinas баран, родившийся летом.

suvi-eläjä M suvitaja dachnik.

suviin vt. *suvinõ*.

suvik/az J, g. -*kaa* J suvirukis яровая рожь; *müü tšülvimmä tševäällä suvikassa* me külvasime kevadel suvirukist; *viljäd õllaa: õzra, kagra, ruiz, vehnä, suvikaz* viljad on: oder, kaer, rukis, nisu, suvirukis. – Vt. ka *suvirüüz*.

suvilammaz M suvel sündinud lammaz ovca, родившаяся летом.

suvimenod M pl. suvised tööriistad летние рабочие принадлежности.

suvi/nõ: -*ne* K-Lõn. -*nee* K-Ahl. -*in* J-Tsv., g.

-*zõõ*: -*izõõ* J suvine, suvi-, suve- летний; K *la tueb* [= *tuõp*] *suvinee aika* (Ahl. 103) las tuleb suvine aeg; J *suviin leip* (*suviil leip*) suvivili.

suvipal'to M suvemantel, (-palitu) летнее пальто.

suvirüüz S *suvi-rüüz* J-Tsv. = *suvikaz*; S *suvi-rüüssä tšülvettii* külvati suvirukist.

suvisõpa I suverõivas летняя одежда.

suvittaa M suviti летом, в летнее время, каждое лето; *a suvittaa vot kazell tüttärell el'in* aga suviti elasin vaat selle tütre juures.

suvittai K = *suvittaa*; *no suvittai miä tšäüzin kotoo* aga suviti käisin ma (linnast) kodus.

suvivazikka M (suveks kasvama jäetud) vasikas телёнок, оставленный на вырост на лето); *suvivazikaa nahgass tehtii tšennäv, a peene vazikaa nahgass tehtii tšintaita* s-vasika nahast tehti pastlaid, aga väikese vasika nahast tehti kindaid.

suvi-vil'la (J-Tsv.) suvivili яровой хлеб, яровые; *jutõllaa, jot suvi-vil'laa om parõp adrõn nalaä tšülvä* õeldakse, et suvivilja on parem külvata adra alla (külv küntake puuadraga mulda).

suvi-virsi (K-Ahl.) suvelaul (regivärs suvest) летние вирши.

suvotta-laukopäivä Lu Ra surnute mälestamise laupäev (Demetriuse vanemate laupäev 7. XI) день поминовения усопших (Димитриевская родительская суббота); Lu *suvotta-laukopäivä on sütsüzünn noja-abri-kuuz* s-laupäev on sügisel novembrikuus; Lu *meill tšävää pominoitõmõz jõka üõs omall pokkonikõll* *suvotta-laukopäänn* meil käiakse surnuid mälestamas s-laupäeval, igauks oma kadunud. – Vt. ka *suvootka*.

suvvita (K-Ahl.), pr. -*in*, imperf. -*zin* = *suuittaa*; *lähe nüd minuu kaa suutoose, seäl* [sic!] *suvvitas* (Ahl. 109) tule nüüd minuga kohtusse, seal mõistetakse kohut.

suvvit'taa ~ -*a* K (P), pr. -*an* K, imperf. -*in* 1. süüdistada, hukka mõista осу/ждать, -дить; K *kõiki sinua suvvit'taassa* kõik süüdistavad sind; P *ku jäin jõka suu suvvitõttamassi* [= *suvvitõttavassi?*] rl. kui jäin iga(1e) suu(1e) haugutavaks (süüdistatavaks); 2. K-Ahl. rahuldada удовлетвор/ять, -ить (orig. tillfredsställa?). – Vt. ka *suudia, suuittaa*.

suvvotkla I, g. -*aa* = *suvotta-laukopäivä; peñrää pokrovaä suvvotka tuõbõ, kase toozõ praaznikka* on pärast Maarja kaitsmise päeva tuleb surnute mälestamise päev, see on samuti püha.

suvõlla M Ja-Len. I -/I K P M Kõ -/I Kõ J-Tsv. *suvõll* M suvel letom; P *lähteez on suvõl tšülmä vesi* allikas on suvel külm vesi; M *suvõlla*

tšimod kantaaz mettä suvel mesilased korjavad mett; M *suvvõll ontši iloza* suvel ongi ilus; J *suvõll tulla õmat tüüd ettee* suvel tulevad omad tööd ette.

suv/õnna: -enna Len. = *suvõlla*.

suõkõrõ J-Must. = *sookõrõta*.

suõsammala Lu *suõsammõla* Li *suõsammõl* Li Ra karusammal, käolina кукушкин лён.

suõõ/hauda (Ränk), pl. -*havvad* Ränk hundihaud, -auk (hundijahiks kaevatud sügav auk) волчья яма (вырытая для ловли волков).

suõõmarja I (K M-Set.) *suõõ-marjõ* J-Tsv.

1. näsiniin; näsiniine mari волчья ягода; 2. paakspuu; paakspuu mari murd. hundimarjariu крушина; J *suõõmarja, mokoma mus-sa, karkõa. tätä ep süüvväg. mettsäzä kazvav* paakspuu mari, niisugune must, kibe. Seda ei sööda. Metsas kasvab. – Vt. ka *susimarja*.

svaad'bla (M), g. -*aa* pulm свад'ба; *miä õlin ühezä svaad'baza* ma olin ühes pulmas.

svaaja: -õ J-Tsv., g. -*aa* J vai свая; *zakolaa vvaajõd rippuvõd veess sääsa* (= kalatõkke) vaiad ulatuvad (ripuvad) veest (välja); *svaajaa ajama, takoma* vaia (sisse) taguma.

svaatat'taa (M) *svaataattaa* M, pr. -*an*, imperf. -*in* kosida сватать; *nüt vvaatattaas tütterikko nüüd kositakse tüdrukut; meet siä millõd noorikkõa vvaataattamaa* (Set. 7) kas lähed sina mulle noorikut kosima?; *ženixaa emä i isä vvaatatattii* peigmehe ema ja isa käisid kosimas (kosisid); *svaataattamaa meni matuška i õma emä i ženixmeez* kosima läks(id) ristiema ja (peigmehe) oma ema ning peigmees; *siis tabakad õltii, kõõz mentii vvaatattamaa* siis oli tubakaõhtu, kui mindi kosima.

svaat'ta: -t J-Tsv., g. -*aa* J kosjasobitaja сват; *svaatt, siä kuile ženihõss kõig valab: vet tämä oñ kõüh, niku rott* kosjasobitaja, sina vist peigmehest puha valetad: ta on ju vaene nagu (kiri)rott.

svax/a K, g. -*aa* kosjamoor свaxa; *tulivad ženixameez i svaxa* tulid peigmees ja kosjamoor.

svaxsened Kr pl. tähed звёзды.

sväiska: -sk J-Tsv., g. -*zga* J kimp связка; *svask kringeliit* kimp (= nõõritäis) kringleid; *svask lina* kimp (soetud) linu.

svät J-Tsv. interj. (< vn святой) свят!; *ku lüüp tult, siiz meill jutõlla: svät, svät, svät ... de tehä rissiiä ettee* kui lõõb välku, siis meil õeldakse s., s., s. ... ja tehakse ristimärk ette.

svätõi vt. *svätõi*.

sveeža P M Lu Ra J-Tsv. I *svieža* P (K) *svieža* Po -žõ ~ -ž J-Tsv. *Свѣжа* Tum., g. -*žaa* M J *sviežaa* P värsked; rõõsk свежий; P *leipä on sveeža* leib on värsked; P *taari on sveeža* kali on värsked;

ke; Ra *sveežad õhzad* värsked oksad; M *ned on vanad munad, eväd õõ sveežad* need on vanad munad, ei ole värsked; M *sveežad iivad üvvii kohottavad taitšinaa* värsked pärm kergitab hästi tainast; J *sveežiiss ahvõnoiss keitetä makuza suppia* värsketest ahvenatest keedetakse maitsevat suppi; K *a vanoid ep tahtoa, kakk obahka vana, eb võttaa maassa, a sviežaa ettsiässä* aga vanu (= vanu tüdrukuid) ei taheta, nagu vana seen(t) ei võeta maast, aga värsket otsitakse; I *kõõz nõizõd pesemää õltši poduškaa, õlgõd puisav poizõg, naavolotškaa pezed, kuivav, i taaz sveežala õlgõlla mätäv* kui hakkad õlepatja (= õlgedega täidetud patja) pesema, (siis) puistad õled välja, padjakoti pesed (puhtaks), (see) kuivab, ja uuesti täidad värskete õlgedega (värsked õlega); Po *antagaa meilee sviežaa kapussaa* andke meile värsket kapsast; Lu *sveežaa* *uguritsa, värski uguritsa* värsked kurk; M *sveežaa kapussa* värsked kapsas; M *sveežaa rokkaa tšihutattii* keedetud värsked kapsasuppi; I *kase piimä nõizõp seisomaa kui kaugaa, i võtat ku sveežaa piimä* see piim säilib kui (tahes) kaua, ja võtad (seda) kui värsket (~ rõõska) piima; J *reesk [sic!] (sveež) piim rõõsk piim*; M *sveežaa gazetti* värsked ajaleht. – Vt. ka *sveeži, sveežõi*.

sveež'altaa Lu -õltaa J-Tsv. värskelt, värskena, värskest peast свежо; свежий; J *silmu sveežõltaa om makuz silm(ukala)* on värskelt maitsev.

sveežarokka Lu värsked kapsasupp свежие щи.

sveež'i Lu, g. -*ii* Lu värsked свежий; *sveeži vesi* värsked vesi. – Vt. ka *sveeža*.

sveežõli J, g. -*i* = *sveeži*; *sveežõi muna* värsked muna. – Vt. ka *sveeža*.

sveetla M-Set., g. -*aa* maailm мир, свет.

sveet'ta M, g. -*aa* M adj., subst. rootsi; rootslane шведский; швед.

sveraboli M, g. -*i* naistepuna (ravimtaim) зверобой; *sveraboi, seness tšaita tšihuttaaz* naistepuna, sellest keedetakse teed.

sveripõli (I), g. -*i* peru, metsik свирепый; *her-ra tšähsi saamõi sveripõi opõzõõ vijjäj juttõõb moisiossa* härra käskis kõige peruma hobuse viia, ütleb, mõisast.

sver'la Lu, g. -*aa* puur, oherdi сверло.

sverlit'taa: -*taag* I, pr. -*an*, imperf. -*in*: *sverlit'tii* I puurida сверлить; *buravalla aukkoja sverlit'taass* puuriga puuritakse auke.

sveetilla K-Ahl., g. -*aa* (lambi)taht светильня (лампы) (orig.: veke).

sveltka M Po *svetka* Po *svetka* (M), g. -*dga* M *švedgaa* Po lill, õis цветок; M *katkaa millõ ühs svetka* murra mulle üks lill; M *nuuskaa, vaat ku svedgad aišsaaž* üvvii nuusuta, vaat kuidas

lilled lõhnavad; M *svedgad ööllä makkaavad*, *a oomniizõd taaz lahkuavad* öösel lilled magavad, aga hommikul avanevad taas; M *svedgad räähtüväd* lilled närtsivad; M *svedgad õli laadittu ümperikkoa pokoinikallõd* surnule olid lilled ümber seatud; M *meil on kõik svedgad* meil on kõik (lilled) s. (= meil nimetatakse kõiki lilli s.); M *tee pikkarain putska svetkoi* tee väike lillekimp; M *ilozat svedgad* ilusad lilled; Po *mõnõllaizõt svedgad* mitmesugused lilled. – Vt. ka *kõlta-*, *rooza-*, *rüis-*.

svetloii J, g. -i hele светлый; *noorikoll õltii svetloit sõvad* pruudil olid heledad rõivad.

svid'itel'a J-Tsv., g. -aa tunnistaja свидетель.

svihnes Kr kõõm перхоть.

swinn Kr seatina свинец.

svinkad I pl. t. kõrvasüljenäärmerpõletik, parotiit (sigadel) свинка; *sikoloil on kane svinkad* sigadel on see parotiit.

sviit'ta (Lu), g. -aa Lu seltskond общество, компания; *nävü lähettii koko sviitaakaa, tšed vaa õli siin piirõs i võtõttii kaaz viinõd i zakuskõd* nad läksid kogu seltskonnaga, kes aga olid sellel peol, ja võtsid kaasa viinad ja sakuskad.

svjattoi: *Святтой* Tum. püha; pühitsetud; pühak святой.

svojak/ka K P Lu Li J -k J-Tsv., g. -aa P Lu J kälimees, naise õemees свояк; Li *naizõd sõzar on nato, nao mees tuõp svojakka* naise õde on käli, naise õemees on kälimees; P *svojakka – naizyõ sõsaryõ miez kälimees* (on) naise õemees; J *kahõ sizoo mehed õlla svojakõd* kahe õe mehed on kälimehed; Lu *vellesijee naizõd õllaa tšälüü, a sõsarijee mehed õllaa svojakõd* vendade naised on kälid, aga õdede mehed on kälimehed.

svood'na: -ñ J-Tsv., g. -ña J kupeldaja сводник/к, -ца; *naapurii maõ on täüs svoodñ* naabri Maõ on päris kupeldaja; *tämä svoodña pe-räss kannõtõp tüttõ häppiät* (ku tüttõll on suur vatts) selle kupeldaja pärast kannatab tüdruk häbi (kui tüdruk on rase).

svoodnoi J-Tsv., g. -i pool-, kasu- сводный; *svoodnoi vel'l* poolvend.

sväd'gad K L P Kõ I hrl. pl. 1. talisted, talistepühad (aeg jõuludest kolmekuningapäevani, mil igal õhtul käidi koos lõbutsemas, naljatleti ja sanditati) святки; P *aikaa rästogaa da vierissie välii juoltii sväd'gad* aega jõulude ja kolmekuningapäeva vahel nimetati talistepühadeks; K *rästogoss veerisseessaa peettii svät-koi* jõuludest kolmekuningapäevani peeti talisteid; 2. jõule kujutav ikoon, püharilt святки; P *mennäss tšerikkuosyõ. jõkain õsap tšüünteliä i*

panõp svätkoilõd obraazalõ minnakse kirikusse. Igaüks ostab küünla ja paneb jõule kujutavale ikoonile (= ikooni ette põlema).

svätit'tää K L M (U P Kõ) -teä P -tä J-Tsv. -taa K -tää I, pr. -än P -en J, imperf. -in J pühitseteda, õnnistada святить, освящать, -тить; K *veerisseenn vettä svätit'tämää tšäüti* kolmekuningapäeval käidi vett pühitsemas; P *sis pappi piti mol'evenjad i tšäüsi progonal, svätitti opõzõd, lehmäd i lampaad* siis pidas preester jumalateenistuse ja käis karjateel, pühitses hobuseid, lehma ja lambaid; K *žlaarinn opõzii svätit'tatii* floorusepäeval pühitseti hobuseid; I *tšerikossa siälä svätit'tettii näitä kanneita urpovittsuja* kirikus, seal pühitseti neid, neid urvavitsu (= pajuoksi); L *pappi svätit'tii kulit'sõit enipeän* preester õnnistas kulitše (= lihavõttesaiu) lihavõttepühäl; P *pappi da diakona svätit'tivät svätõi viekaa tšüelä* preester ja diakon pühitsetid püha veega küla; P *võtti lähties vettä i vihaakaa svätitti rissäitä i vätsiäd* võttis allikast vett ja õnnistas vihaga riste ja rahvast (= piserdas vihaga vett ristidele ja rahvale); J *pappi svätiteb uusit oonõi(t)* preester pühitseb uusi hooneid.

svät'oi K L P S Lu J I svätõi L -toi Po J svätõi Kõ -õi ~ svätõi I, g. -oi K 1. püha, pühitsetud святой, освященный; I *se on svätõi paikka* see on püha paik; I *kaivoo lazzõttii svätõita vet-tä* kaevu valati (lasti) pühitsetud vett; J *svätõi duh* püha vaim; S *jürtšinn opõzõd, lehmäd i lampaat svätõil veell brizgut'taaz* jüripäeval piserdatakse hobuseid, lehma ja lambaid püha veega; 2. pühak (канонизированный) святой; K *kummall päivää lahs sünnüv, senee svätõi nimee annap pappi* mis päeval laps sünnib, selle pühaku nime annab preester (lapsele); J *svätõi miikkul* püha Nikolaus.

svätõlo M-Set., g. -o püha святой; *a soldatissa tuli siittä svätõo kuužma* (muinasjutust:) aga sellest sõdurist sai püha Kuzma.

svätõi vt. svätõi.

sväväz'i M J-Tsv., g. -ii J (taladevaheline) side связь (между потолочными балками); seotis (müürlatid, sarikaid kandvad müüri pealmised palgid) связь (слега); J *sväväzissi panna pitšeped de pakspõd irred* (taladevaheliseks) sidemeks pannakse pikemad ja jämedamad palgid; M *auta on tšiveläiss laadittu, a päällä on puizõd, sväväzi on irsiläissä* (keldri)süvend on kividest tehtud, aga peal on puust (müürlatid), seotis on palkidest.

sõa-laiva: *sõa-laiv* J-Tsv. = sõtalaiva; *sõa-laivoill on tükit pääll sõjalaevadel* on suurtükid peal.

sõb/ra Kett. K P M Kõ Li I (R-Reg. L J) -r J-Tsv. *sõõbra* I, g. -*raa* P M J 1. sõber, sõbranna друг, подруга; M *möö tahomma tämmääkaa õlla üvät sõbrad* me tahame temaga olla head sõbrad; J *noh, puuttuzit ko õmaz vana sõbrakaa kokkoo* noh, kas said (sattusid) oma vana sõbraga kokku?; M *tulkaa, minuu sõbrad* tulge, mu sõbrad!; P *ai siä sula sõbrani, älä kõvii tuskaa* rl. oi sa, mu armas sõbranna, ära nii väga kurvasta; M *pulmaa aikanna noorikõõ sõbrad ehitättii ilozassi väräjäv* pulmaajal pruudi sõbrannad ehtisid ilusasti värvavad; I *kajjõõ podar'kkaa miä sai sõbralta* selle kingituse ma sain sõbra(tari)lt; 2. J kaubavahetajapartner üle Soome lahe kompanьon по обмену товара на другом берегу Финского залива.

sõbruld (Kõ-Set.), g. -u sõbrake дружок; *sõbruoñi, sõrmuoñi* (Set. 749) rl. mu sõbrake, mu sõrmeke.

sõbruz¹ M, hrl. pl. -*hsõd*: -*ssõd* M = *sõbra*; *nällä on üvä sopu, näväd on üvät sõbrussõd* neil on hea läbisaamine, nad on head sõbrad.

sõbruz² J-Tsv., g. -*hsõd*: -*sõd* J sõprus дружба; *neill kahõll on suur sõbruz* neil kahel (= nende vahel) on suur sõprus; *sõbruss tetsemä* sõprust sobitama.

sõdgot/õlla: -õll J-Tsv., pr. -*tõlõn*: -*tõõn* J, imperf. -*tõlin* J frekv. ← *sõtkoa*.

sõgottaa vt. *segottaa*.

sõgõt/a M -*ag* I, pr. *sõkõn/õn*, imperf. -*in* pimedaks jääda слепнуть, o-; I *algap sõgõtag* hakkab pimedaks jääma; I *inehmine sõkõni, muuttiujevat tälle silmäv* inimene jäi pimedaks, tal tuhmusid silmad. – Vt. ka *sõkaussa, sõkõnõs-sa*.

sõgõtt/aa: -*ta* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J = *sõkata*.

sõim/a M J-Must., g. -*aa* M sõimunimi, hüüdnimi бранное прозвище, бранная кличка; M *sõimanimi on i sõima* sõimunimi ongi s.; M *kõikk sõimat pantii tõin tõizõlõdõ kõik* (= igasugused) sõimunimed pandi teineteisele; M *minuu naapuri on aivoo sõitõlõkko, semberäss pantii tallee sõima paadra* minu naaber on väga riikas, seepärast pandi talle sõimunimeks p.; M *tokoma õli varma meez, sis tallee pantii sõima pruntti* (et) oli niisugune turske mees, siis talle pandi hüüdnimeks p.

sõimalikko P, g. -*oo* = *sõitõlõkko*.

sõimanimi P M = *sõima*.

sõimarappi M sõimleja, riikas inimene, riiukukk ругатель, драчун, забияка; *tämä suvvaap tõisia sõimata, tämä on sõimarappi* tema armastab teisi sõimata, ta on s.

sõimask/õlla: -*ella* R-Lõn., pr. -*õlõn*, imperf.

-*õlin* sõimelda ругаться, браниться. – Vt. ka *sõimuskõlla*.

sõimasõna M sõimusõna ругательство, ругательное слово; *miä en suvvaas sõimasõnoi* ma ei armasta sõimusõnu. – Vt. ka *sõitõlusõna*.

sõimata P M (Ra) *soim/ata* (Lu J Ku) -*õtõ* Lu, pr. *sõimaan*: -*aan* Lu Ku, imperf. *sõimazin*: -*õzin* Lu 1. sõimata ругать; P *sõimaz minua suut silmät täüneä* sõimas mul suud-silmad täis; Lu *pata kattilaa soimaab a mõlõpad on musav* vs. pada (= ahjupott) sõimab katelt, aga mõlemad on mustad; 2. laimata, tagaselja sõimata клеветать, наговаривать; J *jutõltii med'd'ee tsülää, jutõltii, soimõttii* räägiti taga meie küla, räägiti taga, laimati.

sõimli P *seimi* Kett. Ränk *seime* Ränk Ja-Len. (I-Len.) *soimi* J-Must., g. -*õd*: -*yõ* P (sõõda)-sõim ясли; Ja *tallis on seime einiä vart opõzõle* (Len. 249) tallis on sõim heinte jaoks hobusele; P *einäd on sõimyõ all* heinad on sõime all; Kett. *opõzõdõ seimi* hobusesõim.

sõimusk/õlla: -*ella* R-Lõn., pr. -*õlõn*, imperf. -*õlin* = *sõimaskõlla*.

sõi/sa Kett. (Li J-Must.) -*ssa* Lu J -*ssõ* Li *seisa* (K-Al. Kõ-Len. J-Tsv.) *seiss* Ra J-Tsv., pr. -*zan*: -*õn* Li, imperf. -*zin* 1. (püsti) seista стоять (стоймя); Li *võib õlla i lajkkõõnnu, võib i sõissõ hako* pehkinud puu võib olla ka (maha) langenu, (aga) võib ka seista püsti; 2. (teatud asendis või mingil kohal) seista стоять (находясь в определённом положении или в определённом месте); Li *sõizõp kõhtii* seisab sirgelt; Kõ *tüttäret i pojot seisas parittaa* (Len. 216) tüdrukud ja poisid seisavad paariiti; Lu *inemizet seisass ühez räävvoz* inimesed seisavad ühes reas; J *nämät seisass ülelle, a miä alallõ* nad seisavad üleval, aga meie all; Li *sõis paikkal* seisa paigal!; 3. seista, püsida, säilida стоять, сохраняться; J *seissaa nii seltsääd ilmõd* püsivad nii selged ilmad; Li *sis tämä* (= *rahka*) *siel lännikkos seisi i happõni* siis see (= kohupiim) seisib seal lännikus ja hapnes.

sõi/soa¹ L P M Kõ Po Lu Li (Kett. Len. K R U J Ku), (sõnatüvi основа слова.) *sõiso*- J-Must. -*sua* K L P M Kõ Po Lu J *seisoa* P M Po Lu Li J (Kett. K R U Kõ Ra Ku) *seisua* Po Lu J -*soag* ~ -*sog* ~ *seisuag* I, pr. -*zon* Kett. K P M Lu Li *seizon* Kett. *seison* K-Ahl. *sõissun* ~ *sejsson* Kr *Суйзонь* II-reg.₁, imperf. -*sozin* P Lu Li *seisozin* Lu Li Ra J -*zoin* J -*zõn* Kõ *seizõn* M -*sõd* I 1. (püsti) seista стоять (стоймя); K *noorõt sõisovad, vanad issuvad* noored seisavad, vanad istuvad; M *seizod akkuna* täiennä seisad akna juures; M *tämä seizov, tahob veel kazvaa* ta seisab (püsti), tahab veel kasvada; M

täll pöörtü pää kannii seisua tal pööritas pea nii seistes; Li süüp sõisoo sööb seistes; L *brüügäd nõistii sõisua* pruutneitsid tõusid püsti; Ku *ep t'sühje kott'si seisomaa noize* vs. tühi kott ei seisa püsti; **2.** (paigal) seista, püsida стоять (на месте); P *tämä seizob niku nagloikaa rissii naglõttu ühie paikaa pääl* ta seisab nagu naeltega kinni (risti) naelutatud ühe koha peal; J *seis paikõll, elä liikahtaa* seisa paigal, ära liiguta; Po *ženixa opõn seizob õvvõz* peigmehe hobune seisab õues; Lu *aluz jäi ankkurii pääl seisomaa* laev jäi ankrusse seisma; J *seisov vesi* seisev vesi; **3.** (mingis asendis) seista, olla, püsida стоять (находясь в определённом положении); Li *seizop kõhallaa* ~ Li *sõzõp kõhtii* ~ J *seizop kõhtii* seisab sirgelt; M *paikõ seizop kummolla-a* pang seisab kummuli; Lu *telefona-sampaat seisovat klonallaa* telefonipostid seisavad kaldu; Lu *miä seizon painozillaa* ma seisan (olen) küürakil; Lu *tämä seizop põlvillaa* ta on põlvili; J *rinnõttaa seisoma* kõrvuti seisma; I *t'sümmee vihkoa pantii tõintõzõd vassaa seisomaa* kümme (lina)kubu pandi teineteise vastu seisma; Ra *aro seizop seinää nõjall* reha seisab seina najal; **4.** seista, asetseda стоять (располагаться, находиться); M *näd'd'e koto seizov alla mäe* nende maja seisab mäe all; Lu *koika seizov nurkkaz* voodi seisab (toa) nurgas; Li *riis seizop kuhilalla* rukis seisab hakis; **5.** (puutumata) seista стоять (сохраняться); Lu *muna kaugaa sõizop sis pillauv* (kui) muna kaua seisab, siis rikneb; Lu *tuhkavesi ku tehtii, sis pantii seisomaa* kui tehti lehelis (tuhavesi), siis pandi seisma (= selginema); M *nüt sõizob astia tüpi tühjä* nüüd seisab astja täiesti tühjalt; P *sõizob näiteli aikka põlloll* (viljahakk) seisab nädal aega põllul. – Vt. ka *sõisõa*.

sõisoo² L P S, pr. *-zon* (L), imperf. *-sozin* maks- ta, väärt olla стоить (о цене; о достоинстве); P *kui kall'iit sõisovat sinuu sõvad* kui kallid on (= palju maksavad) sinu riided?; L *kui pal'l'o sõizob mahsaa* kui palju maksab (tuleb maksta)?; S *üks ahjo nõis sõisomaa tuhat kaks saittaa rubl'aa* üks ahi läks maksma tuhat kaks-sada rubla.

sõis/ozilla ~ **-uzilla** Li *seisozillaa* J-Tsv. seistes, püsti стоя, стоймя; Li *süüp sõisozilla* ~ *sõisuzilla* sööb seistes. – Vt. ka *seizollaa*, *sõisõzillaa*, *sõizutõllõza*.

sõissun Kr, pr. sg. 1. p. seisan stoю.

sõisõa: *-sõag* I, pr. *-zõn*: *-zõd* I, imperf. *-zin*: *-zii* I **1.** (püsti) seista стоять (стоймя); *miä en tahog sõisõag, tahhoo isutag* ma ei taha seista, tahan istuda; *druuzgat sõisõvad* peipoisid seisavad (püsti); **2.** (teatud asendis v. teatud

kohal) seista стоять (находясь в определённом положении или на определённом месте); *artteliza sõisõvad kogoza, pajattavad, sõisõvad* seisavad rühmas koos, räägivad, seisavad; *miä sõizõd i õnd'ii jõggõd rannaza* ma seisan ja õngitsen jõe kaldal; *miä sõizii kaugaa nurmõlla, en tõhtinuk koitoo lähteäg* ma seisin kaua nurmel, ei tohtinud (= ei julgenud) koju minna; *miä sõizõd tšehsi rihezä* ma seisan ke-set tuba; *siä kuza sõizid, akkunalla ili rihezä* kus sa seisid, õues või toas?; **3.** (paigal) seista стоять (на месте); *miä sõizõd i ootaa sinnua* ma seisan ja ootan sind; *sõizii, sõizii, duumazii, duumazii* seisin, seisin, mõtlesin, mõtlesin; **4.** seista, säilida стоять, сохраняться; *tämä sõizõv kase juuri, tuup kõvassig* ta seisab, see juur, muutub kangeks (= tugevatoimeliseks rohuks); *toožo kaugaa sõizõv* seisab (= säilib) samuti kaua. – Vt. ka *sõisoo*¹.

sõisõzillaa J *seisõziillaa* J-Tsv. = *sõisozilla*; *elä süü sõisõzillaa, issuzillaa* tarvis süüvvä ära sõõ seistes, istudes (on) tarvis süüa.

sõiz- vt. ka *seiz-*.

sõizagoit'aa M-Set. (Kett.), pr. *-an* Kett. M, imperf. *-in* seisma panna, seisata (kella, autot jne.) остан/авливать, -овить (часы, машину и т. д.).

sõizattaa: *sõisat'aa* (J-Must.), pr. *sõizatab:* *-av* J, imperf. *sõizatti:* *-tas* J = *seizottaassa*; *karetti ku sõisatab, siä siis üppää taas väl'lää* (Must. 148) kui tõld peatub, sa hüppa siis jälle välja; *viis minuttia mentii i karetti sõisattas* (Must. 148) viis minutit sõideti (mindi) ja tõld peatus.

sõizattua L P *-sattua* (J-Must.) *-sõttua* M *seisattua* (K-Al.) *seizattua* (Kõ-Len.), pr. *-zattuun* (K P) *-zatun* P, imperf. *-zattuzin* L P M *seizattuzin* Kõ = *seizottaassa*; P *miä sõizattuzin dai vaattazin, tšen tulõv* ma jäin seisma ja vaatasin, kes tuleb; K *seisattuuvad kahõd lavvaa väl'ii* seisatuvad kahe laua vahel(e); P *sõizattuup saunaa uhzyõ etie* jääb seisma sauna ukse ette; M *siz miä äaree sõizattuzin* siis ma jäin kõrvalle seisma; L *kuhyõ paha heyki sõizatus, sinne il'ja: proro-k ammuv* kuhu paharet (paha vaim) seisatub, sinna prohvet Elias laseb noole (= sinna lõõb pikne); M *tuuli sõisõttu* tuul lakkas.

sõizott'aa (M-Set.), pr. pl. 3. p. *-aavat* M-Set., imperf. pl. 3. p. *-iivat* M-Set. = *seizottaassa*.

sõizottaassa vt. *seizottaassa*.

sõizotulz Li *seizotuz* J-Tsv., g. *-sõd* Li *seizotul-sõd* ~ *-sõ* J peatus, seisak останковка; J *silt or rikottu, tuli pikkarain seizotuz* sild on lõhutud, tuli väike seisak.

sõizotut'aa L *seisotuttaa* (K-Ahl.), pr. *-an*: *seisotutan* K, imperf. *-in* püsti seisma panna,

seisma tõsta ставить, по- на ноги; L *läsivä sõizotuttii* haige tõsteti püsti (seisma).

sõizuttaassa vt. *seizottaassa*.

sõizutõllõza: *-sutõllõza* J-Must. = *sõisozilla*; .. *inottajat .. nämtät suvataa .. kuja salvõmii tüvenä sõisutõllõza palvõda* (Must. 155) .. *variserid .. nemad armastavad .. tänava(l) majanurkade juures seistes palvetada*.

sõit/taa¹ L P M Kõ Lu J (K R P S Ra) *-ta* J-Tsv. *-taag* I (vdjI) *Сэүмма* Pal.₂ *Céүmma* Ii-reg.₁, pr. *-an* K M Kõ Lu *-õn* Lu J *-aa* I, imperf. *-in* Lu J *sõititi* I ~ *-ii* I tõrelda, riielda, sõidelda, praga-da, (läbi) sõimata бранить, ругать, браниться, ругаться; J *miä n õd nii pall'o väär; kui pall'o siä minnu sõitõd* ma ei ole niipalju süüdi, kuipalju sa minuga tõreled; J *en tõhi viinaa juvvõ, isä nõizõp sõittõma* ma ei tohi viina juua, isa hakkab tõrelema; Lu *alusõs tšen tširrooz, pe-remmees siä sõitti* kes (purje)laevas vandus, seda (laeva)omanik sõitles; P *nõõp kõvõilla sõnoilla sõittamaa* hakkab karmide sõnadega sõitlema; Lu *mitä siä rahvaa aikõn sõitõd* miks sa rahva kuuldes sõitled? – Vt. ka *sõitõlla*.

sõit/taa² Kõ J (M-Set.), pr. *-an* M, imperf. *-in* J sõita ехать, по-; J *issumm parahodasõ de sõitõmm narvaa* istume aurikule ja sõidame Narva; Kõ *nõis kõvva sõittamaa* hakkas kõva sõitu tegema; J *miğällä sõitap sõttaa* rl. millega sõidab sõtta.

sõit/amin (Ra) *-õmin* Lu J-Tsv., g. *-amizõõ* sõitlemine, riidlemine укоры, брань, ругань; Ra *küll siä saat sõittamiss, ku teet pillaa* küll sa saad sõidelda, kui teed pahandust; Lu *a sinuu sõittõmin, niku pihol erneht viskaa seinää, nii mill ep tehoo* aga sinu sõitlemine, nagu peoga herneid viska vastu seinä, nii mulle ei mõju. – Vt. ka *sõittõlõmiin*.

sõit/õlikko Kett. M *-elikko* K-Ahl. K-Al., g. *-õlikoo* M riikas сварливый, драчливый; M *sõittõlikookaa naizikookaa on kehno ellää* riika naisega on kehv elada; M *sõittõlikko inehmin, suvvaap pall'o tširota* riikas inimene, armastab palju kiruda; K *esimõinõn on sõittelikko, takumõin on tappelikko* (Al. 54) rl. esimene on riikas, tagumine on sõjakas (taplushimuline). – Vt. ka *sõimalikko*.

sõittõlu M, g. *-uu* M riid, tüli ссора, раздор; *õlkoo* *vaikka kui ahaz ellää, ain piäv sõppia, sõittõlussa iivvää ep tuõ* olgu või kui (tahes) kitsas (koos) elada, ikka peab (omavahel) sobima, riiust head ei tule; *kõühüs toop sõittõluu talloosõõ* vs. vaesus toob tüli majja; *sõittõluz on sõnnoita, a roojakkaaz rätteez roojaa* vs. tülis on (halbu) sõnu nagu määratud rätis mustust.

sõittõlusõna M = *sõimasõna*; *miä en suvva sõittõlusõnnoi* ma ei armasta sõimusõnu.

sõittõluzmeno M riidlemiskomme манера браниться, манера ругаться.

sõittõlõmiin L P, g. *-zõõ* = *sõittamin*; L *siz õli sõittõlõmiin: pittsä ivuuz, a lühüd mieli* siis oli sõim (= siis sõimati): pikk juus, aga lühike aru.

sõit/õlla Kett. L P M Kõ Po Li J (K Ke) *-ella* (K-Ahl.) *-õll* J *-õllag* I *Céүmmäna* K-reg.₂ *Сеүмома* Tum., pr. *-tõõn* Kett. M Po Li J *-tõlõn* M *-tyõn* P *-telen* K-Ahl., imperf. *-tõlin* L P M Kõ Lu Li J *-tõlii* I frekv. ← *sõittaa*¹; M *meez naizõõkaa eläb niku koira da katti, ain sõitõllaz mees elab naiseaga nagu koer ja kass, aina tülitsetakse; M mitä töõ muikottõõtta, vai õõtta sõitõllu* miks te teete tusast nägu, või olete rielnud?; I *sõittõõvat tšehsinääg* riidlevad omavahel; P *mie täämäkaa sõittõlin, ep tääms tullud mitäit parapaa* ma tõrelesin temaga, ei temast tulnud midagi paremat; Kõ *isä nagrõ, a emä sõittõli* isa naeris, aga ema riidles; M *siä õõd veel noori minuukaa sõittõõmaa* sa oled veel noor minuga sõitlema; L *üõs sõzar sõitõli: saissõizit sie paturilyõ meheli* üks õde sõimas teist: saaksid sa pottsepale mehele!; Kõ *märjäss kanass sõittõlid* (sa) sõimasid märjaks kanaks; Kõ *kana sõittõõv* kana sõitleb (= kaagutab, pahandab).

sõk/ata Lu Li (J), pr. *-kaan* Lu, imperf. *-kazin* Lu pimestada, (ajutiselt) pimedaks teha ослеп-лять, -ить; Lu *nät ku tuiskaab liivaa, nii silmet sõkkaav* vaat, kuidas tuiskab liiva, nii pimestab silmi. – Vt. ka *sõgõttaa, sõkauttaa, sõkoittaa*.

sõklaussa: *-kauss* J-Tsv., pr. *-aun:* *-kaun* J, imperf. *-auzin:* *-kauzin* J = *sõgõta*.

sõk/auz: *-kauz* J-Tsv., g. *-auu:* *-kausõõ* J pimedus, pimedaks jäämine слепота; ослепление; *oitõgo jumal sõkkaussõs* hoidku jumal pimedaks jäämise eest.

sõk/auttaa: *-kautta* J-Tsv., pr. *-autan:* *-kautan* J, imperf. *-autin:* *-kautin* J = *sõkata*.

sõkkaa-paarmaz Lu sõgelane, kõnek. pimeparm слепень; *sõkkaa-paarmassa on üvä võtta tšiin* pimeparmu on kerge kinni võtta.

sõkka/ne J-Must., g. *-zõõ* = *sõkkõain*.

sõkkõain ~ *-õin* ~ *-ain* M, g. *-õaitsõõ* ~ *-õat-sõõ* (M) kihulane мошка, мошкара; *sõkkõat-sõõv tullaas koko tabunika* kihulased tulevad kogu parvega; *sõkkõatsõõv, ned on nii pikka-raizõõ, a kõvvii näpissäväv* kihulased, need on nii väikesed, aga kõvasti hammustavad; *sõkkõaitsõõv eez vihmaa survoaz* kihulased suruvad enne vihma.

sõk/oittaa: -koitta J-Tsv., pr. -oitān: -koitōn J, imperf. -oitin: -koitin J = sõkata.

sõk/õa Kett. K L I -kõa M Po Lu J-Must. (I) sõkkõa M Kõ S vdjl I Ma -kaa Lu Ra (J) -ka Li J-Tsv. sõkkia I sokõa (J) sokkia Ku sãkke Kr, g. -kaa J 1. pime слепой; Lu *tãmã nãtsemis-sã nãev, ebõ-õ tũkkũnã sõkkõa ta midagi nãeb* (pisut nãeb), ei ole tãiesti (tũkkis) pime; J *tait menin sõkkassi, ku en nãe niglaa lũtsãt* vist jãin pimedaks, et ei nãe niiti nõela taha ajada; L *vahtsin mato on sõkõa i kurrõ* vaskuss on pime ja kurt; J *ku sinu silmã sõkkõa on, siis sinu koko ruumis on sõkkõa* (Must. 156) kui sinu silm on pime, siis kogu su keha on pime; M *pãzĩn sõkkõa lãkkõalõ pãsesĩn, pime, lagedale* (= sain selguse kãtte, ununenud sõna tuli meelde); 2. harimatu, tume тёмный, необразованный, непросвещенный; J *vana vãtsi õli sõkkaa* vanarahvas oli harimatu; Kõ *mie õlõn sõkkõa kazelõõ tširjuttamizõlõõ* ma olen tume selle kirjutamise poolest; 3. toores, ebakũps незрелый; M *muragad on veel sõkkõad* murakad on veel toored. – Vt. ka *umpi*.

sõk/õnõssa: -kõnõss J-Tsv., pr. -õnõn: -kõnõn J, imperf. -õnõzin: -kõnõzin J = sõgõta; *silmet sõkkõnõsti vanall moorill* silmad jãid vanamooril pimedaks.

sõlk Kr sõlg, rõivanõel пряхка, брошь.

sõlkkauz vt. kulta-.

sõlkõu/z: -s M-Set., pl. -ssõt M-Set. nõõrkinnis застёжка.

sõlm/ata M Lu J (Kett. K) -õta Lu -õt J-Tsv. -ataḡ I, pr. -aan K M Lu J -aa I, imperf. -azin Kett. M Lu J -õzin J -azii I 1. sõlmida, sõlme teha; sõlme siduda; (kokku) sõlmida, (kokku) siduda связывать, -ать; I *sis paa kajee rihmaa kahtõõ i sõlmaa, siz alga õmmõllac* siis panen selle niidi kahekordseks ja teen sõlme (otsa), siis hakkā õmblema; J *opõizõõ änt sõlmõttu* hobuse saba on sõlme seotud; Lu *niittiã saav jatkoa, sõlmõta, a rihmaa jadgotaa pittsamizeekaa* niiti saab jãtkata, (kokku) sõlmida, aga kõit jãtkatakse pleissimisega; M *mees sõlmazi uupõkad uhtee pagloikaa* mees sidus susskingad paeltega kokku; 2. kinni siduda завязывать, -ать; K *senell pannass silmãd rãtiẽkaa sõlmatassa tšĩĩn* sellel pannakse silmad (kinni), rãtiga seotakse kinni. – Vt. ka *sõlmia, sõlmuussa, sõlmõilla, sõlmõita, sõlmõlla*.

sõlmi M Lu Li I, g. -õõ Lu I, sõlm uzet; Lu *rãtti on sõlmõttu, sõlmi on rãtt* on (otstest kokku) sõlmitud, sõlm on (peal); Lu *sõlmi antiiv* sõlm annab jãrele; Lu *piãb louzata sõlmi avõõ* tuleb sõlm lahti harutada; Lu *paa sõlmõõ* seo (pane) sõlme; 2. (ropsitud) linapeo горсть льна;

I *pããdgaza õli kuuštũmmettã sõlmõa* lina-kimbus oli kuuskũmmend linapeod; 3. sõlm (laeva kiiruse mõõtũhik) узел (единица скорости судна); Lu *sõlmi õli nel'tũmmet kahõsaa jalkaa, se õli meri-miili* sõlm oli nelikũmmend kaheksa jalga, see oli meremiil; Lu *ũvãl perãtuulõl i meni viistõištõmõd miilia vai sõlmõa* hea pãrituulega lãkski (purjelaev) viiسته miili või sõlme (tunnis). – Vt. ka *kala-*, *kalastajaa-*, *meri-*, *sigaa-sorkka-*, *umpi-*, *veto-*. – Vt. ka *sõlmikkõin, sõlmu, sõlmukkõin*.

sõlmila Kõ J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J sõlmida, sõlme teha; sõlme siduda; (kũlge) sõlmida, siduda связывать, -ать; привязывать, -ать; J *sõlmiga võrko silmed tšĩĩntiãpessi* sõlmige (= kuduge) võrgu silmad tugevamini; J *sõlmitu pagl ripub naglõz* sõlmitud nõõr ripub naela otsas; Kõ *sõlmiaz lõimõt pããsurjaasõõ* lõimend sõlmitakse kangapaku kũlge. – Vt. ka *sõlmata, sõlmuussa, sõlmõilla, sõlmõita, sõlmõlla*.

sõlmikkõin J-Tsv., g. -zõõ J = sõlmukkõin.

sõlmu Kett. K-Ahl. P M Lu Ra J, g. -uu Lu Ra J 1. sõlm uzet; M *meed õmpõõmaa, tee niitilee sõlmu õttsaa* (kui) hakkad (lãhed) õmblema, (siis) tee niidile sõlm otsa; M *piãb avata sõlmu avõõ* sõlm tuleb lahti harutada; M *sio õvvi sõlmulõõ, ett ep pããssãuz vãllãã* seo (nõõr) hãsti sõlme, et ei pããseks lahti; Lu *rosi meni sõlmuu* tross (kõis) lãks sõlme; J *rihm on mennũ sõlmuu* niit on lãinud sõlme; J *niitti on sõlmuz* niit on sõlmes; J *pããs rãtte sõlmuss* seo (pããsta) rãtt sõlmest lahti; J *sio õtsad umpi sõlmuu* seo (nõõri) otsad umbsõlme; J *umpi sõlmu* umbsõlm; Ra *rookoo sõlmud* (pilli)-roo sõlme(koha)d; M *õlgõõ sõlmud* õlekõrre sõlme(koha)d; M *kurkuu sõlmu* kõrisõlm; 2. sõlm (laeva kiiruse mõõtũhik) узел (единица скорости судна); P *sis tieb õhesãã sõlmua* siis teeb (purjelaev) õheksa sõlme; ■ J *menti kõig d'eeelõt sõlmuu* kõik asjad lãksid sassi. – Vt. ka *meri-*, *rehvi-*, *sigaa-sorkka-*, *umpi-*, *umpu-*, *valo-*, *valõ-*. – Vt. ka *sõlmi, sõlmukkõin*.

sõlmul/n J-Tsv., g. -zõõ = sõlmulikko.

sõlmuk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa = sõlmulikko.

sõlmukkõin J-Tsv., g. -zõõ J sõlmekene узелок. – Vt. ka *sõlmikkõin*.

sõlmulik/ka: -k J-Tsv., g. -aa = sõlmulikko.

sõlmulik/ko J-Tsv., g. -oo sõlmiline узлистый, узловатый; *puuttu nii sõlmulikko niitti, jot ei saa niglõss lãpi* juhtuu nii sõlmiline niit, et ei saa nõela(silma)st lãbi. – Vt. ka *sõlmuin, sõlmukaz*.

sõlmul/in J-Tsv., g. -zõõ: -zõ J = sõlmulikko.

sõlmusika M (kidur, igerik siga хилая, захи-релая свинья); *ep kazva sika mitãleev, taitaa*

on sõlmusika ei kasva siga millegipärast, vist on s. siga; *peen sika, kumpa ep kazva, sitä meil ain kutsutti sõlmusika väike siga, kes ei kasva, seda kutsuti meil ikka s. siga; tämä on niku sõlmusika, sööv, sööv, a aina on niku ruku* (inimese kohta:) ta on nagu s. siga: sööv (ja) sööv (küll), aga ikka on (köhn) nagu ritv.

sõlmuulssa Li, pr. -n Li, imperf. -zin Li = sõlmõita.

sõlmõilla (Kõ), pr. -õn, imperf. -in frekv. ← sõlmõita; *panimma piirtaa, sõlmõilimma niittiläi panime* (kangast) sukka, sõlmisime lõimi.

sõlmõita Kõ, pr. -n, imperf. -zin sõlmida, (kinni) siduda *связывать, -ать; suussõd sõlmõitaz niisiisee tšiin i algõmma kuitoa* tallalauad sõlmatakse niitesse kinni, ja (siis) hakkasime kuduma. – Vt. ka *sõlmata, sõlmia, sõlmuussa*.

sõlmõilla M-Len. -õlla (K-Al.), pr. -lõn, imperf. -lin frekv. (kokku, külge) sõlmida, siduda *связывать, привязывать; K siz sõlmõõlvad rätee da povoinikaa ain ühteese, a äd'd'äle šaravarad* (Al. 21) siis seovad (ämmale pulmakingiks määratud) räti ja tanu alati kokku, aga äiale (panevad valmis) laiad püksid; M *siis piäp sõlmõlla i siis alkammõ kutoa* siis peab siduma (lõimed rindkepi külge) ja siis hakkame kuduma. – Vt. ka *sõlmata, sõlmia, sõlmuussa, sõlmõilla*.

sõmõra Lu -õr Li J -er J-Must., g. -õraa J 1. subst. kruus, sõmer, jäme liiv гравий, хрящ, крупный песок; J *veiseizin liivad lidnaa teelee, sõmõrõit sõta-rajalõõ* rl. viiksin liivad linnateele, sõmerad sõjarajale; 2. adj. sõmer, kruusane, teraline хрящеватый, хрящевой; Li *sõmõr liiva sõmer liiv*; Lu *sõmõra tšivi ep kõl-paa, piäb õlla kõva puhas tšivi* teraline (~ rabe) kivi ei kõlba (sauna keriseks), peab olema kõva puhas kivi. – Vt. ka *sõmõrõ*.

sõmõrliiva P *sõmõr-liivõ ~ sõmõr-liiv* J sõmerliiv, kruus крупный песок, гравий, хрящ; J *sõmõr-liiva siputõta troppiijõ pääle* sõmerliiva riputatakse teeradade peale; J *sõmõr-liivaka siputõta troppiit da maa teit* sõmerliivaga riputatakse (üle) teeradu ja (kruusaga) maanteid. – Vt. ka *soraliiiva*.

sõmõr-põhja: *sõmer-põhja* K-Ahl. K-Al. kruusapõhi, sõmer põhi хрящеватое дно; *kui se vesi verätelõb sõmer-põhja sõutelossa* (Ahl. 100) rl. kuidas see vesi virvendab [?], sõmer põhi sõudlemisest.

sõmõrtšivi M I *sõmõrõrtšivi* Lu *sõmõr-tšivi* M J-Tsv. 1. (rabe, mure kivi; põletatud v. põlenud kivi рассыпчатый, хрящеватый, выветривающийся камень; жжёный, опалёный камень;) Lu *sõmõrõrtšivi, sitä ku mineekaa*

lүүд, раңкаакаа, tämä hajjoov, murõnõv rabe kivi, kui seda millegagi lõõd, raskega, (siis) see laguneb, mureneb; M *põlõnut tšivi murõnõv, sitä kuttsuaz rapatšivi, sõmõrtšivi* põlenud kivi mureneb, seda kutsutakse rabadaks kiviks; 2. liivakivi песчанник; M *sõmõr-tšivi on kõikkina-a laukõmizõlla, senellä tšivellä möö pezemmä valkõita siltoita* liivakivi on täiesti mure(nemas), selle kiviga me peseme valgeid (= värvimata) põrandaid.

sõmõrõ (RP) -õr L-ere (K-Ahl.), g. -õrõõ: -ere K-Ahl. subst. kruus, sõmer, jäme liiv(atera) гравий, хрящ, крупный песок; P *üps õli kisa suurii sõmõriikaa, tõin õli liivaakaa ili tuhga-kaa* üks kott oli kruusaga (suurte sõmeratega), teine oli liivaga või tuhaga; P *a uomõn ko et tää, sis panõn sõmõrii põlvii alaa* aga kui (sa) homme ei tea (koolitükke), siis panen sõmeraid põlvede alla; L *a ko millõ pisselevät kõvii sõmõrõõ* ai, kuidas liivaterad mind kõvasti torgivad; R *sõrmii sõmõrõit sirgon* rl. sõrmedega sõmerad silun (siledaks). – Vt. ka *sõmõra*.

sõna K L P M Kõ Ja Lu Li J I (Kett. R) *sana* (K R Ra) *šenna* Kг *Сэна ~ Сана* Pal.₁ *Сэна* K-reg.₂ II-reg.₁, g. *sõnaa* K L P Lu J *sõnaa* vdj I. sõna слово; M *sõna siov i sõna pääsev* vs. sõna seob ja sõna päästab; P *sõna sõnass, miez mehess* vs. sõna sõnast, mees mehest (= meest sõnast, härga sarvest); M *nii tarkat kõik sõnad kõik sõnad* (on) nii targad; Lu *õpõn nelläl jalkaa kompasuv, a inemin jo sõnalta* vs. hobune komistab neljal jalal, aga inimene juba sõnal(t); M *siäl kõik sõnat tõizõl viittä pajattaas ku meilä seal* (Lauga ääres) räägitakse kõiki sõnu teistviisi kui meil; J *pal'lo sain vasumõisia sõnoita* (küstitlemisel) sain palju uusi sõnu; Kõ *mie õlin nii eittünnü, ett sõnnaa en võinnu juõlla* ma olin nii ehmunud, et ei saanud sõna(gi) ütelda (= ei saanud sõnagi suust); Lu *siä õõd nii herkka, sinnua et saa kerttää ni sõnal ni muull* sa oled nii hell, sind ei saa puutuda ei sõna ega muuga; M *tällee viskaa niku erneitä seinäsee, eväd minuu sõnat tällee tarte* talle viska nagu herneid vastu seinale, ei minu sõnad temale mõju (külge hakka); Lu *tere, vana pere, se on meijee sõna tere, vana pere* – see on meie väljend (sõna); Lu *argippa kuuma on pettelikko, ühs sõna täll vaa on verna, se on dorova vader* Arhip on valelik, ainult üks sõna on tal õige, see on tere; Lu *tõissa sõnnaa elä ootõõ* teist sõna ära oota (= ära oota, et sulle teist korra öeldakse); M *lahzõõ ain piäp kuulõta vana-paa sõnnaa* laps peab alati kuulama vanema (inimese) sõna; Lu *tagotap sõnnaa* ta kokutab; M *vana sõna* vana sõna; 2. sõnum, sõna, teade

слово, вестъ; Lu *enne ku poika kosi tütöö, siis tootii kehnojõ sõnijõ* enne kui poisss kosis tüdruku, (siis) peksti keelt (toodi halbu sõnumeid); P *vie tällie sõna vii talle sõna*; R *sõsõ veev sõnat sõrmikkaaza* rl. öde viib sõnad sõrmikus; J *sõna tuli päälee tuli teade*; 3. kuulujutt, kumu slух; J *sõna johzõb jõka poolõõ* kuulujutt levib igale poole; 4. sõna, tõotus слово, обещание; L *isä ja emä antõvat sõnaa* isa ja ema andsid sõna; M *noorikkõ annap sõnnaa, etti meeb mehelee* pruut annab sõna, et läheb mehele; M *annõn sõnnaa õmassi iässi* andsin tõotuse kogu eluks (oma eluajaks); J *siä et piä sõnass tšiin* sa ei pea sõnat kinni (~ sa ei pea oma sõna); Lu *se seizõb omal sõnal ~ se pieb oma sõna* see peab oma sõna; J *sõnass tšeeltiss sõna tagasi võtta*; M *nii õli meil sõnass tehtü* nii oli meil kokku lepitud; 5. mõiste, tähendus значение; M *sää i ilma, se on ühs sõna s. ja i.*, see on üks mõiste; M *täätäjäv i arpuliv, se on niku ühs sõna* targad ja nõiad, sellel on nagu üks tähendus; 6. värs, (laulu)rida стих, (стихотворная) строка; P *kanõi sõnoi laulõttii ain* neid värsse lauldi aina; P *ühz alkõ laulaa i niitä sõnoi tõizõd laulavat takaa* üks hakkas (ees) laulma ja neid ridu laulavad teised (tagant) järele; 7. pl. nõiasõnad заклинание; Kett. *sõnoi lugõtõlla* nõiasõnu (peale) lugeda; ■ M *viskazimma vähäkkõizõõ sõnnaa* sõnelesime vähekesse; Lu *pikkarain sõna meni tämääkaa rissi* väike sõnavahetus oli temaga; J *rissi sõna ajama* sõnelema, tülitsema; K *ühee sõnaakaa* ühe sõnaga, lühidalt; M *koõtoa sõnnoi üli lävvee elä vee* ära räägi koduseid asju välja!; J *laska üüssi, jumala sõnaa peräss* laske õomajale (õöks), jumala nimel. – Vt. ka *kokka-, laulu-, lukur-, mälestüs-, narra-, rissi-, suu-, sõima-, sõittõlu-, tširo-*. – Vt. ka *sõnain*.

sõnaa-tooja: -õ J-Tsv. sõnumitooja вестник.

sõnav vt. nõito-, vannu-.

sõnalhuz (Lu) -uz J-Tsv., g. -huhsõõ: -usõõ J (ära)sõnumine, nõidus порча, колдовство, наговор; Lu *lahz eb makkaa, lahz on sõnahusõz* laps ei maga, laps on (ära) sõnutud. – Vt. ka *sõnaamin, sõnnaamiin*.

sõnail J, g. -zõõ sõnake, sõnumike слово, весточка; *se tõi valõ sõnaizõv, valõ veestid veeretteli* rl. see tõi valesõnakased (= valesõnum(e)id), valetate(i)d veeretles. – Vt. ka *tõsi-*. – Vt. ka *sõna*.

sõnajalka M Kõ S sõnajalg папоротник; M *sõnajalgad on kahõõlaizõv, on kõrkõav, põõsaa* moodaa, a *tõizõd on matalapav, kahtõõ poolõõ meeväd aarav* sõnajalad on kahesusused, on kõrged, põõsa moodi, aga teised on

madalamad, kahele poole lähevad harud. – Vt. ka *štanaajalka*.

sõnak/az: -õz J-Tsv., g. -kkaa J sõnakas говорливый, красноречивый.

sõna-kuulõmatoi J-Tsv. *sõnakuulmatoi* Ra sõnakuulmatu непослушный; Ra *lahs ep kuunõlluv, õli sõnakuulmatoi* laps ei kuulanud (sõna), oli sõnakuulmatu.

sõnakuuntõlikko Lu sõnakuulelik послушный.

sõnalasku J kõnekääнд поговорка; *ai sie niku loittsija. sõnalasku on mokomain* ah sina, nagu l., kõnekääнд on selline (l. öeldi vandesõna asemel).

sõna-sõnalt J-Tsv. sõna-sõnalt дословно, слово в слово; *sõna-sõnalt juttõli kanni* sõna-sõnalt ütles nii.

sõnalata K P M Lu -at J-Tsv., pr. -aan P Lu -naan ~ -nan Lu -azin P Lu J (ära) sõnuda, (ära) sõnada, sõnadega nõiduda колдовать, o-, загов/аривать, -орить; K *lahsi õli sõnattu* laps oli (ära) sõnutud; P *tämä tuli lauttaasyõ, vaattõ med'd'e žiivattaa dai sõnaz* ta tuli lauta, vaatas meie loomi ja sõnus (ära); M *kõm kõrtaa kõik žiivatta menti ümpäri, štob ebi sõnattaiz* kolm korda käidi kõikide kariloomade ümber, et ei sõnutaks (ära); M *sõnattii ja silmättii lahs* laps sõnuti ja kaetati (ära); Lu *täll on paha silmä, tämä sõnnaav* tal on kuri silm, ta sõnub (ära). – Vt. ka *sõnõlla*.

sõna-tširja: -õ J-Tsv. sõnaraamat словарь.

sõnaumi/n L, g. -zyõ sõnumine, ärasõnumine колдовство, порча, наговор; *lugõtõtti sõnaumizõss* loeti (nõiasõnu) ärasõnumise vastu. – Vt. ka *sõnahuz, sõnnaamiin*.

sõnaulta (Kett.), pr. -n, imperf. -zin ära sõnutud saada, sõnumisest haigeks jääda.

sõnnalamiin Ko, g. -miizõõ = *sõnaamin*; *sõnnaamiin tuli lahzõlõõ* laps sõnuti ära.

sõnõllla J, pr. -õn, imperf. -in frekv. sõnuda колдовать, заговаривать; *sõsarõs sõnat sõnõli* rl. su öde ütles (sõnumis)sõnad. – Vt. ka *sõnata*.

sõpa Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I (Ja-Len. Ma), g. *sõvaa* Lu Li J, hrl. pl. *sõvav* K R L P M Kõ Po Lu Li J I Ma *šewad* Kr 1. rõivas, rõivad одежда, плагье; L *seitsie kirstua sõpaa* seitse kirstu(täit) rõivaid; Lu *kirstu on täünä sõppaa* (riide)kirst on täis rõivaid; L *mi tüõ, se on sõpa* vs. missugune (on) töö, selline on rõivas; M *piäp purkaa kase vana sõpa* see vana rõivas tuleb üles harutada; Kõ *vargaz võttii pani naisii sõvav* ülle varas võttis pani naisterõivad selga; L *tšäisi täm sõvaz mõnõllaizõza* ta käis mitmesugus(t)es rõivas(tes); Po *suku sõvõtaz üvviisee sõppõisõõ* sugulased rõi-

vastuvad headesse rõivastesse; Li *ärtšipäivikoo sõpa õli, pühäll õltii niku ehteev* argipäevane rõivas oli, pühapäeval olid nagu peorõivad; Ra *sõpa ušatti* rõivatünn (tünn, milles vanasti hoiti rõivaid); P *unilintu süöp sõpõi* koi sööb rõivaid; L *üväd vajõ-nnõi sõvad* head sõjaväelase rõivad; 2. pesu бельё; M *roojakkaat sõvad* must pesu; Lu *tila sõpa voodilina; Kõ sõppõi pesäz* pesu pestakse; Lu *tehtii tuhkavesi, pantii sõvad likkoomaa* tehti lehelis, pandi pesu ligunema; J *paalikõll (~paalikakaa) uhota sõpoi(t)* kurikaga pestakse (uhutakse) pesu; M *jõka sõvva kotona tšäänän, etti tšürev õjalla virutaa* iga riidetüki keeran kodus kokku, et (pesu)tiigis kiiremini loputada; I *rihma õli, sõppõd ripussii* oli nõor, (sellele) riputasin pesu (kuivama); 3. kangas, riie материал, ткань; Lu *koi javvoa panna, kuza oijjuuv lõjka sõpa* naftaliini pannakse (sinna), kus hoitakse villast riidet; M *sõpa toorõsta peltšäav, võib kõik õmõstua* riie kardab niiskust, võib kõik hallitama minna; Po *kraasiattii sõppaa* värviti riidet; Li *sõpa panna valkõnõmaa lumõlõ* kangas pannakse lumele pleekima; ■ J *sõppõd panõma* riidesse panema. – Vt. ka *alu-, buudnikka-, katõ-, koolija-, lina-, lõjka-, mai-, pesu-, pääli-, päälüs-, rooba-, sauna-, suvi-, sõta-, talvi-, venttsa-, vihma-, õssu-*.

sõpaastia Lu *sõpa-astia* Ränk Li *sõpa-astija ~ sõpa-astja* Lu rõivatünn (tünn, milles vanasti hoiti rõivaid) бочка, чан, кадка (в которой в старину складывали и хранили одежду); Lu *sõpa-astja õli kõrkaa ja suur, ümmärkõin* rõivatünn oli kõrge ja suur, ümmargune; Lu *noorikkõ kõns tuli talloo, tuli sõpa-astijaakaa* kui noorik tuli talu, (siis ta) tuli rõivatünniga. – Vt. ka *sõpaušatti, sõvaaušatti*.

sõpakaappi Lu *sõpa-kaappi* Li riide-, rõivakapp платяной шкаф; Li *sõpa-kaappia böllu, sõpa-astiad õlivad* riidekappi polnud, olid rõivatünnid.

sõpa-kirstu Lu rõivakirst сундук, ларь (для одежды); *sõpa-kirstud õltii pitšerkõd* rõivakirstud olid piklikud.

sõpa-lukku Lu tõmblukк застёжка-молния; *miä avvaan sõpa-lukuu avõõ* ma tõmban tõmbelukku lahti.

sõpameno Lu rõivad, riidekraam одяние, одежда; *kassin kirstuz on kõik sõpameno, a kassin kirstuz on kõig rautameno* siin kirstus on kõik riidekraam, aga siin kirstus on kõik rauast asjad (tööriistad).

sõrapaalikka M pesukurikas колотушка (белья); *kase on sõrapaalikka* see on pesukurikas.

sõparatiz M Li -s Ränk riide-, rõivaait (riiete hoiuruum) клеть (амбар для одежды); M *suvõlla peettii sõparattiiza talvisõppõi* suvel hoiti rõivaaidas talverõivaid.

sõpariuku M I-Ränk riideõrs (ritv ahjusuu lähedal, mille peal kuivatati või hoiti alaliselt rõivaid жердь у печи, на которой сушили и хранили одежду); M *sõpariugulõõ ripussaas sõppõi* riideõrrele riputatakse riideid. – Vt. ka *sõpaõrsi*.

sõpašotka M riidehari платяная щётка; *sõpašotka, sõppaa puhassaaz* riidehari, riidet (= riideid) puhastatakse.

sõpatäi M Kõ *sõpa-täi* J-Tsv. riidetäi платяная вошь; M *sõpatäid õltii tšüuttoza* riidetäid olid särgis.

sõpaušatti M I *sõpa-ušatti* Ränk M (K-A1.) *sõvaušat* Ränk = *sõpa-astia*; M *sõpa-ušatti õli rihenneez* rõivatünn oli esikus; K *siz ušattia viel võttaaz, nuorikkõ sõpa-ušattia* siis võetakse veel tünn, pruudi rõivatünn.

sõpaõrsi Li (J-Ränk) = *sõpariuku*.

sõput/taa (M) *syputaa* M, pr. -an ~ *syputan* M, imperf. -in ~ *syputin* M 1. puistata, (peale) raputada, riputada сыпать, на-, по-, трусить, на-; *eellä sõputõttii omõnaajavoooka, etti lahz eb autuizi* ennemalt riputati (imiku kehale) kartulijahu, et laps ei hauduks; *tuhgaakaa päältä syputattii* riputati tuhka (haava) peale; 2. tibatada, tibutada (vihma kohta) капать, моросить (о дожде); *koko aika syputti vihmaa kogu aeg tibutas* vihma; *jo algap syputtaa vihmaa* juba hakkab vihma tibutama. – Vt. ka *sipussaa, siputtaa, siputõlla*.

sõpõlta (Al. P), pr. -õn, imperf. -zin = *sõpõuta*; P *sõpõõ, älä õlõ sõvaza i älä õlõ alassi* (muinasjutust:) riietu, (aga) ära ole riides ja ära ole alasti.

sõpõluta L P (Kett. Ränk) -huta (M), pr. -un, imperf. -uzin K riietuda, rõivastuda оде/ваться, -ться; K *siz ... sõpõuzi kehnoisõ sõpõisõ* siis ... rõivastus viletsatesse rõivastesse; L *poigat mentii kotuo sõpõutama* pojad läksid koju rõivastuma. – Vt. ka *sõvõta*.

sõpõõssa: *sõppõõssa* (Lu Li) -ss J, pr. *sõpõõn*: -õn ~ -n J, imperf. *sõpõõzin*: -õzin ~ -zin J riietuda, rõivastuda оде/ваться, -ться; Li *mie panin sõvat päälee, mie sõppõõzin* ma panin rõivad selga, ma rõivastusin; Lu *kuza sõppõõssaa, se on saunaaeüz* kus rõivastutakse, see on saunaeisik; J *tšerikko(sõ) rahvõs sõppõp parõpõssi* kirikusse(minekuks) rahvas rõivastub paremini; J *nat'u on nii muudõrõssi sõppõõnnu*: *seizob niku tšuušetl tšerikkoz* Natju on nii veidralt riietunud: seisab nagu hernehirmutis kirikus;

J talvõll kui soojõssi ni sõppõd, tsäed aij kohmõttussa kui soojalt talvel ka ei rõivastu(ks), käed kohmetavad ikka. – Vt. ka sõpõta, sõvõta.

sõr vt. sõõra.

sy vt. syyru.

sõra P (Ra), hrl. pl. sõrad P Ra (sirbi) hammas, pl. (sirbi) hambad зуб/ец, -цы (серпа); P sirpill on sõrad sirbil on hambad. – Vt. ka sõõr.

sõrai/n (Ra), hrl. pl. -zõd Ra = sõra; kõik on kulunut sirpii sõraizõd kõik sirbi hambad on kulunud.

sõrajõška (M) -aşk J-Tsv. sirajaška Lu Li -eška Lu sõroješka S siroješka J, g. sõrajõška: -aşkaa J sirajaška Lu siroješka J pilvik сыроежка; M sõrajõžgõd on, nõvõd on kauniid i valkõad päältä pilvikud on, nad on pealt punased või (ja) valged; J sõrajašk on üvä obakk pilvik on hea seen.

sõrmet/oo K-Ahl., g. -toma = sõrmitoo.

sõrmi Kett. K R P M Kõ Po Lu Li Ra J vđI I sõrmi Kett. sõrme Kr Сорму Pal.₁, pl. Сырметъ K-reg.₂ Сырмытъ K-reg.₂ Ii-reg.₁ Pal.₁ Сорметъ Pal.₁, g. sõrmõd P M Lu Ra J -yõ P sõrm палец; M lihõn tünner, vahtšin varo. sõrmus sõrmõza mõist. lihast (lihane) tün, vasesest (vaskne) vits? – Sõrmus sõrmes; J nii on seellä sõrmia maaza, niku sooz virvilõi rl. nii (palju) on seal sõrmi maas, nagu soos villpäid; P õrava sai tält sõrmõd suhyõsyõ da puri sõrmõssa orav sai ta (= poisi) sõrme suhu ja hammustas sõrmest; Lu ohtogo poolõd päivää .. aikaa mitattii sõrmijõdõkaa õhtupoole päeva .. mõdõdeti aega sõrmedega; M nii on kõvvi pime, en näe sõrmõa suhhõd pissää on nii väga pime, (ma) ei näe sõrme(gi) suhu pista; J niku eläv õppa: johõp sõrmijõ vuhiss väl'ää nagu elavhõbe: jookseb sõrmede vahelt välja; Lu miä senee tään niku viis sõrmia ma tean seda nagu viit sõrme; I i võtti kunikaa tüttäreltõ tsäessä sõrmõssa sõrmuhsõõ i pani enellee sõrmõdsõõ ja võttis kuningatütrelt) käest, sõrmest sõrmuse ja pani endale sõrme; M vöö õli sõrmõd lad'd'utt vöö oli sõrmeaiune; K pliiškiä sõrmikaal löõtii nipsu löõdi sõrmedega; P suursõrmi, näüttämizie sõrmi, tšexsimein sõrmi, nimetuo sõrmi, pien-sõrmi (sõrmede nimed on:) põial, nimetissõrm, keskmine sõrm, nimeta sõrm, väike sõrm; I suuri sõrmi põial; M näüttävä sõrmi nimetissõrm; J suuri sõrmi (Must. 183) keskmine sõrm; M nelläis sõrmi neljas (nime-ta) sõrm; M sõrmõd õttsa sõrmeots; P lutisap sõrminaa [sic!] pigistab sõrmedega; Lu sõrmõd õllaa kokkaz sõrmed on konksus; Li tõmmattii sõrmia (sõrmevedamine:) veeti sõrmekonksu; Po sõrmõz on ülle sõrmes on mädanik (~ sõrm

on umbes); ■ M kase vaatav inehmiin azzaa pääle läpi sõrmii see inimene vaatav (selle) asja peale läbi sõrmede; Li sõrmõd pää sõrmkübar. – Vt. ka peen-, suur-, tšehs-

sõrmik/az¹ Kett. K L P M Kõ Lu J I (Li) -õz Lu J, hrl. pl. -kaad K L P M Lu Li J I sõrmik, sõrmkinnas, pl. sõrmikud, sõrmkindad перчатка, перчатки; Kõ se on sõrmikaz, ku on peiko i nellä sõrmõa tehtü see on sõrmik, kui on tehtud põial ja neli sõrme; J talopoik on ilm sõrmikkait õppõnnu elämä talupoeg on ilma sõrmikuteta õppinud elama; I ihõjõõ pääle silkki siottii i sõrmikkaat tsäezä noorikkaal varrukate peale seoti lint ja sõrmikud (olid) pruudil käes; ■ M surmaa sõrmikkaad valge kile vastsündinu kätel (surma sõrmikud).

sõrmik/az² I, g. -kaa = surmukaz.

sõrmikuraz Lu sõrmmuga (võrguniidinuga, mil-le peas sõrmejämõdune auk kinnihoidmiseks; kasutati võrguparandamisel) напёрстный ножичек (для починки сети).

sõrmillinõ: sõrmilline R-Reg., g. -zõõ sõrme-line (hrl. liitsõna järelosana) -пёрстый (конечная часть сложных прилагательных); iloza sormilline ilmatuojäni (Reg. 19) rl. mu ilusa sõrme-line ilmaletooja.

sõrmi-luu J sõrme-luu пальцевая кость.

sõrmit/oo Kett. M, g. -toma = sõrmitu беспальный; M jäi sõrmitoissi, nõd on sõrmitoo jäi sõrmituks, nõud on sõrmitu (ilma sõrmedeta). – Vt. ka sõrmetoo.

sõrmpähain Lu-Len. sõrmkübar напёрсток; sõrmpähain panna sõrme [= sõrmõõ] (Len. 284) sõrmkübar pannakse sõrme. – Vt. ka sõrmõõ-pää.

sõrmuld (Kõ-Set.), g. -u sõrmeke палец; sõbrudni, sõrmudni (Set. 749) rl. mu sõbrake, mu sõrmeke.

sõrmuk/ka K-Ahl., g. -aa = surmukka.

sõrmulz Kett. K-Ahl. K-Al. L Ke M Po Lu Li J I (R) sõrmus Kl sormus Lu-Len. sermus Kr, g. -hsõõ (Kett. K-Al. Ke) L Po I -hsõõ L M -ssõõ K M Lu -sõõ Lu Li J I. sõrmus кольцо, перстень; J kõlpaapko sõrmus sõrmõdsõõ, tsät-teesee õikaasõõ rl. kas kõlbab sõrmus sõrme, kätte paremasse?; M õppõin sõrmuz hõbedast sõrmus; L pannass sõrmuõ tsätie pannakse sõrmus sõrme (kätte); L sõrmuhsõõ tsäjess võtan võtan sõrmuse sõrmest (käest); Lu sõrmuz on toož ehitiz sõrmus on ka ehe; 2. rõngas (abivahend kangaloomisel) кольцо (при сновании); M ku kangassa lootii seinuullee, sõrmuz õli pantu lakkõdsõõ, rihma johsi läpi sõrmussõõ kui kangast loodi (= kääriti) seinakäärpuudele, (siis) oli lakke pandud rõngas, (linane) lõim

jooksis läbi rõnga; M *õli suur luinõ sõrmuz, sillee tšeritii rihma* oli suur luust rõngas, selle abil kääriti lõime; 3. (Päikese) kroon (halonähtus) кольцо (Солнца); M *päivää sõrmuz* Päikese kroon. – Vt. ka *vahtši-, vihti-*.

sõrmõõpaksukkõiln Ra, g. *-zõõ* Ra sõrme-paksune толщиной в палец; *tetsi sõrmõõpaksukkõizõõ rihmaa* tegi sõrmejämeduse nõõri.

sõrmõõ-pää J = *sõrmpähain*; *paksua õmpõluss ilm sõrmõõ-päät om pask õmmõll* paksu õmblust ilma sõrmekübarata on paha õmmelda.

sõroi J-Tsv., g. *sõroi* J niiske, röske; nätske (leib) сырой; *sõroissi menemä* niiskeks minema, leemendama; *sõroit leipä tšenni ep taho süüvve* nätsket leiba ei taha keegi süüa.

sõroješka vt. *sõrajõška*.

sõromatnoi J-Tsv., g. *-i* raagnahkne, raagnahast сыромятный; *sõromatnoi nahk* raagnahk (eri viisil pargitud ja töödeldud nahk).

sõr/to Kett. Ränk M J, g. *-roo* M sõõrd, ale, kütisemaа подсека, пожар, выжига; M *noorta metsis pannaz maalõõ, sitä kuttuas sõrto; sis põlõtattii need raagat kõikk, siš tšünnettii i tšülvettii sinne õzra* noor mets võetakse maha, seda kutsutakse sõõruks; siis põletati need oksad kõik (ära); siis künti ja külvati sinna oder. – Vt. ka *rüis-*.

sõr/ту M, g. *-ruu* tuulemurd (tuulest murtud puud) бурелом, ветролом.

sõrtu/a J-Tsv., pr. *-uv*, imperf. *-z* kalgenduda (piima kohta) свёртываться, свернуться.

sõru vt. *syuru*.

sõrva¹ vt. *servä*.

sõrva² vt. *tee-*.

sõrõ M (Ränk P), hrl. pl. *-õD* P M *sõrrõõD* M *sõrõT* Ränk = *sõra*.

sõr/õa (P), g. *-õa* sõre, harv редкий, несчастый; *sirpill sõrõõ on sõrõõad* sirbil on sõredad hambad.

sõrõt/taa P M, pr. *-an* M, imperf. *-in* (sirbile) hambaid teha, raiuda; (sirpi) teritada зубрить, за-, нарезать, насекать; точить, наводить (серп); P *sirpii sõrõttaass* sirbile tehakse hambaid; P *vanaa sirpii tuos sõrõttaass* vana sirpi teritatakse samuti.

sõ/sa J-Must. *-za* K-Ahl., g. *-zaa* = *sõõõ*.

sõsa-ma vt. *sesa-ma*.

sõsar¹ vt. *sõssar*.

sõsarõ² R-Eur. J, g. *-raa* J = *sõzar*; J *meni sõsarõskaa võõrõzii* läks oma õega võõrusele; J *sõsar ja vell' kazvosti ühee taza õde* ja vend kasvasid ühepikkuseks.

sõsalar Lu Li, g. *-raa* J = *sõzar*; Lu *kõrvallinõ võib õlla sõsara noorikõlla* pruutneitsi(ks) võib olla mõrsja õde.

sõsare, sõsarõ vt. *sõzar*.

sõsarpuu vt. *sõssarpuu*.

sõsaru/D J *sisarud* (Ra Ku), g. *-u* õeke; (pulmas) mõrsja сестрица; невеста (в свадебном обряде); J *en laitõ sõsaruttõ* rl. ma ei laida õekest (= mõrsjat); Ra *elä lüü sisaruttani* rl. ära löõ mu õekest (= mõrsjat); Ku *sele sää* [= *sellä siä*] *peeksä ommas omenutta meije sisarutta* (Len. 292) rl. sellega sa peksa oma õunakest, meie õekest. – Vt. ka *sese, siso¹, sõsa, sõsoi, sõsõ, sõsõi, sõzar*.

sõsar/uz P (K) *-õz* ~ *sõzares* (K) *sisaruz* (Ra J), hrl. pl. *-uhsõD* P *-ussõD* M *-usõD* Lu Li Ra J *sisaruzõD* Ra J õde, ões, pl. õeksed сестра, сестрица, -цы; K *seitsee lassa meije vijjee vellessee, kahõõ sõsarussõõ* meid oli seitse last, viis venda, kaks õde (viis vennast, kaks õest); K *õlivat kahõõ sõsarõhsõõ* oli kaks õest; M *näväd ovat sõsarussõõD* nad on õeksed; Ra *sisaruzõõ õllaa ühtezee näkoizõõD* õed on ühte nägu; Lu *mõlõpat sõsarussõõD* mõlemad õeksed; J *õ'a ja taña õlla sõsarussõõD* Olja ja Tanja on õeksed; J *nämä on kahõõ tšezze sõsarussõõD* nad on kahekesi õeksed; M *sõsarussii lahzõõD* õeste lapsed. – Vt. ka *rissi-*. – Vt. ka *sese, siso¹, sõsa, sõsõ, sõsõi, sõzar*.

sõso/i R-Eur., g. *-i* = *sõsarud*; *sõsoi vassoi vassaeli, oi velvüt emäni lahsi, elä ossa üvã ovoispa* (Eur. 41) rl. õeke (vastu) lausus: oi, vennake, mu ema laps, ära osta head hobust.

sõss/ar Kett. Li *-õr* J Kl *sõsar* M J *sõõsar* ~ *sõõssar* ~ *syõsar* P *seestõra* (J) *sestara* ~ *seestara* Ku, g. *-õraa* ~ *-õra* J sõstar смородина; J *kauniss sõssõra* kutsuta veel *kauniz marjõssi* punast sõstar kutsutakse veel punaseks marjaks; J *silmud musad niku musat sõssõrõõD* silmad mustad nagu mustad sõstrad; P *kauniit sõõssarõõD* punased sõstrad; P *musat sõõssarõõD* mustad sõstrad; J *tara ad'd'a süüamez on sõssõr pehõõD* aias (aia sees) on sõstrapõõõsad; Kl *sõssõr puu* sõstrapõõõsas. – Vt. ka *muss-*.

sõssarpuu Kett. M *sõsarpuu* M I sõstrapõõõsas куст смородины; J *sõsarpuud, nämä on kaunid marjad i musad marjad* sõstrapõõõsad, neil (need) on punased ja mustad marjad.

sõssarsilmä J-Must. fig. sõstrasilm (tütarlapse hellitusnimi rahvalauludes) карглазая девушка (ласкательное название девушки в народных песнях).

sõssõrmarjinõ J dem. sõstramarjake ягодка смородины; *nii on seellä silmää maaza, niku sõssõrmarjaizii* rl. nii on seal silmi maas, nagu sõstramarjakesi.

sõssõrõmarja Lu punane sõstar красная смородина.

sõsõ Kett. K-Al. K-Set. P M J (R-Eur.), g. *sõzõõ* K M J õde, õeke; vanem õde cecstra, cecстрица; старшая сестра; K *nuorõpad velled vanapaa näitã sõzarta kuttusuvad sõsõ* nooremad vennad kutsuvad neist vanemat õde s.; K *sõsõ seizob uhzõõ alla* õde seisab ukse all (= lävel). – Vt. ka *sese, siso*¹, *sõsa, sõsarud, sõsaruz, sõsoi, sõzar*.

sõsõli R-Eur., g. *-i = sõsoi; too sõsõi utuiset ursit, too peetsut peenelleni* (Eur. 34) too, õeke, udukerged linad, too *p-d* mu lapsele.

sõzar Kett. L P M Kõ Po Lu Li J I (Ja-Len.) *sõsa/re ~ -rõ* Lu *sisar ~ sizar* Ra J *Сызарь* K-reg.₂ *Сызарь* li-reg.₁ *säsär ~ sõssar ~ sesär ~ sõsar* Kr *Сэзарь ~ Сызарь ~ Сүзарь* Pal.₁ *Cõzarь* Tum., g. *sõzarõõ: -rõõ* K P J *-ryõ* P õde, sõsar, (pulmas ka) mõrjsja cecstra; nevesta (в свадебном обряде); J *minu sõsarõd om veel noorõd* minu õed on veel noored; K *leep sõsarii i vellii* saab olema õdesid ja vendi; M *siis kane kaõs sõzarta, ne mentii kunikkaal õli baala* siis need kaks õde, need lãksid, kuningal oli ball; Kõ *sõzar minuu elãv virtevel, tõmã on millõ õmalain* minu õde elab Virtevel, tema on mulle omainimene; K *sõzar tuõb vellelie, a velli kõrjuuv. mikã se on. üõ da päivã* mõist. õde tuleb venna juurde, aga vend läheb peitu. Mis see on? – Õõ ja päev; Lu *vellesijee naizõd õllaa tsãliid, a sõsarijee mehed õllaa svojakõd* vendade naised on kãlid, aga õdede mehed on kãlimehed; Kõ *meõhee sõzar on nato* mehe õde on nadu; P *sõsarõd miez õe mees*; ■ Lu *tõizõõ põlvõõ sõzar nõbu*. – Vt. ka *rissi-*. – Vt. ka *sõsõ*.

sõzaruz vt. *rissi-*.

sõzeiõ (K): *tüütãret, sõzeiõeni* tüdrukud, mu õeke(sed).

sõta Kett. Len. K R L P Pi Ke M Kõ S V Po Lu J I (Ra) *sota* Ku *Сõта* K-reg.₂ *Сõта ~ Coma* Pal.₂, g. *sõaa* K L S Lu Ra J *sõa* L sõda война; K *suõd ulvovad, sõta leev* hundid uluvad, sõda tuleb; K *taivas kummittõõb eezã suurt sõtaa* virmalised veiklevad taevas enne suurt sõda; Ra *nõssi sõaa sõrmissa, kansaa kantasoonissa* rl. tõstis sõja sõrmedest, rahva kannakõõlustest; L *õveedaa sõtann õli avvattu nii pallõ kulta* Põhjasõja (Rootsi sõja) ajal oli maetud nii palju kulda; Lu *jõkaa paikkaa harottõõd näit, tõsen sõttaa, tõsen meheel* igasse paika (= igale poole) laotad neid (lapsi), kes sõtta, kes mehele; M *sõaza raanittu, kõõz õli esimein kõrt sõta* (oli) sõjas haavatud, kui oli esimene kord sõda (= esimene maailmasõda); S *milt kaks meess jãi sõttaa* mul jäi kaks meest sõtta; J *sõaa vãtõi* sõjavãgi; Lu *sõta parahoda* sõjalaev; J *sõtta-*

sõõ valmissuma valmistuma sõjaks; L *tetsi-vãt sõa* hakkasid sõdima; Po *ies sõttaa* enne sõda; M *perrãã sõttaa* pärast sõda; J *elãã saab, ku va bõllõis sõttaa* elada saab, kui vaid poleks sõda.

sõta-aika P M Kõ Lu Li *sõtaaikõ* Lu sõjaaeg военное время; P *germantsaa sõta-aikan* Esimese maailmasõja ajal; M *nain meni tõizõõõ mehelee sõta-aikann* naine lãks sõjaajal teisele mehele; Kõ *sõta-aikaa ep pääznuü* müllüü sõjaajal ei pääsenud veskile; Lu *sõtaaikõnõ tuli ep nãttõiõz rihessã, siis piãp tukatõ akkunõv* (et) sõjaajal tuli ei paistaks toast, siis peab aknad kinni katma.

sõta-floota Lu sõjalaevastik военный флот.

sõtaherra Lu sõjapealik военачальник; *on veel pikkarain kaaska ühessã sõtaherrassa* on veel väike muinasjutt ühest sõjapealikust.

sõtãjõhzikko P väeõooksik дезертир, беженец.

sõtalain M, g. *-zõõ* sõdur солдат; *sõtalaisii garnizonad* sõdurite garnisonid.

sõtalaiva Lu sõjalaev военный корабль. – Vt. ka *sõa-laiva, sõta-parahodi*.

sõta/meez K L P M Kõ Lu J (Ja Po Ra I) *sõta-meez* J *-miez* K P *-mmeez* (I) *sõta-meez* Ku (R-Lõn.) **1.** sõdur, sõjamees, soldat боец, солдат; K *minuu isã õli vana sõtamieõ nikala-ãjevskyi soldatti* minu isa oli vana sõdur, Nikolai-aegne sõdur; P *sõtamehess kui mentii, siz lugõtõltii* kui mindi soldatiks, siis itketi; L *tãm esimein vuosi õli sõtamehennã* ta oli esimest aastat sõduriks; J *sõtamehee sluzõbaa menne* sõjavãeteenistusse minna; Lu *tãmã on joossud sõtamehentã pakkoo i on pakolaisõn* ta on jooksnud sõjavãeteenistusest (sõdurist) pakku ja on väeõooksik; J *sõtamehiill bl'aahõd va lãikkiveõd* sõduritel metallpandlad vaid lãigivad; J *sõtamehet seissa rããõz* sõdurid seisavad rivis; Ku *miã menin ühs kert hirvee ajõõ sõtameehii püsüükk* (õõ ma lãksin ükskord hirvejahile sõjapüssiga) sõjamehe püssiga); **2.** Ku soldat (mãngukaart) валет. – Vt. ka *rããto-*. – Vt. ka *sõta-soldatti, sõtija, sõtilain*.

sõtamehe-matrossi Lu merevãelane, sõjalaeva madrus матрос военно-морского флота; *matrosii-õtanõv õltii .. sõtamehe-matrosid piõttii näitã õtãnoja* madrusepüksid olid .. merevãelased kandsid neid pükse.

sõta-parahodi Lu = *sõtalaiva*.

sõta-rajã J sõjapiir, sõjaraja военная граница, военный рубеж; *veiseizin liivad lidnaa teelee, sõmõrõt sõta-rajãlõõ* rl. viiksin liivad linna-teele, sõmerad sõjarajale.

sõta-riissa P relv, sõjariist орудие; *sihiesie on*

kõrjattu ned'd'e sõta-riisad sinna on peidetud nende sõjariistad.

sõta-soldatti Kõ sõdur солдат; *miä kazvatin vell'ia nii kaugaa ku jo kazvivad i menivad sõta-soldattiiss* ma kasvatasin vendi nii kaua, kui juba kasvasid (suureks) ja läksid sõduriks. – Vt. ka *sõtameez, sõtija, sõtilain*.

sõta-sõpa: *sota-sõpa* (R-Eur.) sõdurirõivas (военный) мундир; *kuss on velli veljelläni, se on kulta kulkemassa, se on sota-sõvisa* rl. kus on veli mu veljel, see on kuld kulgemas, see on sõdurirõivais.

sõta-tee J sõjatee военная дорога; *sõta-teellee mennez* rl. sõjateele minnes. – Vt. ka *sõtitie*.

sõta-värkli (P), hrl. pl. -id P relvad оружие; *i valo aņkoikaa i ripiloikaa, uffatkoikaa i säbliikaa i kokkõikaa, lapijõdkaa, kanõ õlivat sõta-värkid* ja sõnnikuhangudega ja ahjuropidega, potiharkidega ja pannikonksudega ja kartulikonksudega, labidatega (tapeldi), need olid (nende) relvad.

sõta-vätsi K-Ahl. J *sõtavätsi* Lu sõjavägi войско, армия; Lu *sõtavätsi mennää müütää* sõjavägi läheb mööda.

sõtia Kett. K L P M Kõ Li (Lu Ra) -tia Lu J *sott'šia* Ku, pr. *sõin* J, imperf. -izin Li Ra J sõdida воевать; K *poika sõti kahs vootta* poeg sõdis kaks aastat; Lu *nämät tahotaa sõttia* nad tahavad sõdida; Li *mie sõaa sõtizin i koitoo tulin* ma sõdisin sõja (lõpuni) ja tulin koju; J *inimized on õma ittšää sõittu* inimesed on eluaeg (oma ea) sõdinud; L *ohto sõtia* küllalt sõdida!; K *kase on sõittu maa* see on (kätte) sõditud (= sõjaga võidetud) maa; Ku *šveeda voisk meni pakkoo, kons petra vel'i-ikko sot'siz* Rootsi sõjavägi põgenes (lääks pakku), kui Peetr Suur sõdis.

sõtija L, g. -aa = *sõtilain*; *tämä on suur sõtija* ta on tubli sõjamees.

sõtikalmod pl. Ra sõjaaegsed kalmud военные могилы; *meill õltii sõtikalmod* meil olid sõjaaegsed kalmud.

sõtilain L, g. -zõõ sõjamees, sõdur солдат; *vojka; mill on pal'lo vätsie, sõtilaisiita* mul on palju (sõja)väge, sõjamehi. – Vt. ka *sõtameez, sõta-soldatti, sõtija*.

sõtilaiva (P) = *sõtalaiva*; *sõtilaivaa sinu miez lahgottaassa* rl. sinu mees lahutatakse (sinust) sõjalaeva.

sõtipüssü L sõjarüüs боевое ружьё; *menet sõtitielle, sõtipüssüikaa mäntsimeä* rl. lähed sõjateele, sõjarüüssiga mängima.

sõtitie L P = *sõta-tee*; P *että jäätü sõtitielle* rl. te ei jäänud sõjateele.

sõtko J-Tsv., g. -dgoõ J 1. sõtke, sõtkumine, talamine топтание; 2. lõga, läga mesиво; 3. adj.

nõtkuv v. õõtsuv (pinnase kohta) тряский (о почве); *sõtko maa* nõtkuv pinnas.

sõtk/oa ~ -ua K L P M Lu (Kett. K-AI. R Kõ) -oaõ (I) *setkoa* M, pr. *sõdgon* K L M Lu Li J, imperf. -ozin Kõ Lu Li J 1. sõtkuda (tainast, savi) месить, топтать (тесто, глину); K *mill pieb leivät sõtkua* mul tuleb leivatainas sõtkuda; M *sõdgonna taitšinaa* sõtkume tainast; M *tämä sõdgon taitšinaa, sõtkõ* ta sõtkub tainast, sõtkus; L *nõizõt siniss savvõa sõtkomaa* hakkad sinist savi sõtkuma; 2. tallata, sõtkuda топтать; Li *tšen kõikk nõmmõt sõdgon, se kõikk marjad maistõõv* vs. kes kõik nõmmes läbi tallab, see kõik marjad maitseb.

sõtkolja M, g. -jaa sõtkuja меситель; *leivää sõtkoja* pagar.

sõtkõ/a L (sõnatüvi основа слова:) *sõtkõ-J-Must.*, pr. *sõdgon*, imperf. -zin sõtkuda (savi) топтать (глину); L *alkõ sõtkõa jalkonaa savvõa* hakkas jalgadega savi sõtkuma.

sõttia vt. *sõtia*.

sõttula (P), pr. -un, imperf. -zin surra, kustuda умереть, угаснуть; *en uskonnu, što kannii tšii-riess enne sõttuud* ei uskunud, et (sa) nii kiiresti, emake, kustud.

sõutaa Kett. K-Ahl. L P M Ra J (K-Ahl.) *soutaa* Lu Li Ra, pr. *sõvv/an* K P Ra *sovvan* Lu Ra *sovvon* Lu, imperf. -in L *sõut/azin* P -õzin Ra *sovvin* ~ *sõutõzin* Lu sõuda грести; L *tämä sõvvab vettä müö* ta sõuab vett mööda; P *vassaa virtaa on raskas sõutaa, tšäsittse* vastuvoolu on käsitsi raske sõuda; Lu *venettä sovvoõtaa airojõdkaa* paati sõutakse aerudega; J *panin vanat sõutamaa* rl. panin vanad (inimesed) sõudma; J *sõvvo alusõõ borttaa* sõua purjelaeva parda äärde. – Vt. ka *sõutoa, sõvvoskõlla*.

sõuto J-Tsv. *souto* Lu, g. *sõvvoõ* J *sovvoõ* Lu sõudmine гребля.

sõutoa M-Set. J-Tsv. (M Ra) *sout/oa* Lu (Li) -ua Li, pr. *sõvv/on* M J *sovvon* Li, imperf. -õn M *sõutozin* J *soutozin* Li = *sõutaa*; J *sõutoga kõvõpõssi, pääseks tšürepe rantaa* sõudke kõvenia, pääseks kiiremini randa; Ra *tulli, kahsaarõinõ, kuhõ pannaa airo ja sõvvotaa* tull, kaheharuline, kuhu pannakse aer ja sõutakse; Lu *ko õli vassa-tuul, siis sovvoz mentii, sovvoõtii* kui oli vastutuul, siis mindi (edasi) sõudes, sõuti; Li *nõizõn sõutomaa* hakkas sõudma; Li *tõin on seilivene, seneka saad i seilika mennä i saat soutua airoikaa* teine on purjepaat, sellega saad ka purjega minna ja saad sõuda aerudega; J *sõvvo alusõõ borttaa* sõua purjelaeva parda äärde.

sõutõlla (K-AI. Ja), pr. -õv: -õb K-AI., imperf. -i frekv. sõuelda качаться (на воде); K *lähe-*

põhja läütselev, sõmõrpõhja sõutõlõv (Ahl. 56) rl. lättepõhi läikleb, sõmer põhi sõudleb; K *kui se vesi verätelõb sõmer-põhja sõutelossa* (Ahl. 100) rl. kuidas see vesi virvendab [?], sõmer põhi sõudlemisest.

sõvaaušatti: sõvaaušat Ränk = sõpa-astia.

sõvalli/izõd Kett. M -sõd Kõ pl. kuuriided, kuupuhastus, menstruatsioon месячные, менструация; Kõ sõvallisõd tulivad tuli menstruatsioon.

sõvra, sõvvõra, sõvvõrra vt. *sevvõrra*.

sõvvosk/õlla: -õll J-Tsv., pr. -õlõn: -õõn J, imperf. -õlin J frekv. sõuda, aerutada грести. – Vt. ka sõutaa, sõutoa.

sõvvõrt, sõvvõrta, sõvvõrtaa vt. *sevvõrta*.

sõvvõlt/a M Po (K Li) -ag (Ko), pr. sõppõõn M, imperf. sõppõzin M riietuda, rõivastuda оде/ваться, -ться, наря/жаться, -диться; K *tüttäret sõppõzivad mehii sõppõisõd* tüdrukud riietusid meeste rõivastesse; Po *suku sõvvõtaz üvviisee sõppõisõd* sugulased rõivastuvad headesse rõivastesse; M *tämä nõõp sõppõõmaa* ta hakkab riietuma; M *tšen on kehnossi sõvvõnnu, sis juõl-laz: siä niku nurmõd eitütüz* kes on viletsalt rõivastunud, siis (sellele) öeldakse: sa oled nagu hernehirmutis (põlluhirmutis). – Vt. ka sõpõta, sõppõõssa, sõpõuta.

sõvvõlttaa L M Po Lu (Kett. K R P Ra) -ta J -taag I, pr. -an K sõvetan K-Ahl. -õn J, imperf. -in Lu J riietada, rõivastada оде/вать, -ть, наря/жать, -дять; K *pokoinikka sõvvõttaassa* surnu pannakse riidesse; J *tätä pestii i sõvvõttii i pantii ruhipuussõd* teda pesti ja riietati ja pandi puusärki; M *sis taaz nävät sõvvõtti* siis (ta) pani nad taas riidesse; M *piti kõikk lahõzõt sõvvõtaa* (ta) pidi kõik lapsed rõivastama (= rõivastega varustama); J *sõvvõt lahs soojõpõssi* riieta laps soojemalt; L *nuorikkõ õli jo sõvvõttõ venttsa-sõppõisyõ* pruut oli juba rõivastatud laulatusrõivaisse.

sõõbra vt. sõbra.

sõõl/ra: -r J-Tsv. sõr J-Tsv., g. -raa J (poe)juust сыр; J *tõüllää rahvõz ep suva sõõra* külarahvas ei armasta (poe)juustu. – Vt. ka siira, suura.

sõõr/mi K-Ahl., hrl. pl. -mõd Lu -mõt M -amõt J-Must. *syõrmtõd* P *Сырмать* K-reg.₂ *Сырмать* ~ *Сйраймаъ* Pal.₁ (nina)sõõre, -sõõrmed ноздря, -и; P *nenä syõrmtõd* nina-sõõrmed; Lu *nenä sõõrmtõd kõikk vaivataв, ku on pää tauti* ninasõõrmed lausa valutavad, kui on nohu.

syyr/uu ~ **syrr** M sõru ~ sõr Ränk, g. -uu M kodulehtud kohupiimajuust, sõir домашний творожный сыр; M *ternepiimä on esimein lühsü, senessä piimässä tehäs ternekakkuu. pannass*

ahjoo tšihumaa i tām tuõp siäl mokoma jämmiä niku voroga, niku syr ternespiim on esimene lüps (pärast lehma poegimist), sellest piimast tehakse ternespiimarooga. Pannakse ahju kuumenema ja see muutub seal niisuguseks pak-suks nagu kohupiim, nagu kohupiimajuust. – Vt. ka siira, suura, sõõra.

sõõsar, sõõssar vt. sõssar.

sä vt. *se*.

säbl/lä P M Kõ Lu J (Li) -l J-Tsv. -l'a (Kõ) *säbele* M *säplä* Ränk, g. -lää Lu Li 1. pannikonks, -näpits, säppel сковородник; Lu *säblääkaa rehtelää võtamm ahjossa* pannikonksuga võtame (varreta) panni ahjust (välja); Lu *tämä anti koiral säbläl* ta lõi koera pannikonksuga; J *ripil, ufatk ja säbl seissa nurkkõz* (ahju)roop, potihark ja pannikonks seisavad nurgas; 2. vokikeps шатун (самопрялки); J *vokii säblä* vokikeps.

säe K-Ahl. P M-Set. J-Must. (Kett. K R-Lõn.) *säe* ~ *säje* P *säeh* (vdjI Ma) *säek* Kl-Set., hrl. pl. *sät/eed* K M *sät/eed* K -eet M-Set. -ied P *sät/eed* Kett. vdjI -iit Kl-Set. säde искра; K *vait säteed lentääväd* vaid sädemed lendavad; P *vaata, tulizõt sätiет karizõvad maalyõ* vaata, tulised sädemed langevad maha; P *spidžgass üppii säje* tikust kargas säde (käele); R *kui tulta ihosa päältä, säteitä sääreltäsä* (Lõn. 694) kui tuld oma ihu pealt, sädemeid oma säärele.

säekõz vt. säakaz.

sähkölampi Lu elektrilamp электрическая лампа.

sähkötuli Lu elekter; elektrivalgustus электричество; *narvõs põlõb üvässi sähkötuli, näüv lensi* Narvas põleb hästi elektrituli, (tule)kuma paistab.

säilje Lu (J-Tsv.), g. -kee Lu = säikä; J *kahõss tšeiss (säikeess) hanse paglaa punota, kahõss inimizess pereä sünnütetä* vs. kahest keermest (säigmest) ju nõõri punutakse, kahest inimesest peret luuakse (sünnitatakse); Lu *lõyka pitsukki: ühs säije võtõtaa poiz, tõin pannaa pääle pikk pleiss* (= eriline pleissimisviis): üks säie võetakse ära, teine pannakse peale.

säi/kä: -k J-Tsv., g. -gää ~ -gee J (nõõri, köie jms.) säie, keere прядь; *kahõ säigäkaa jo saap punoa* kahe keermega saab juba punuda; *rihm punottu tšümменess säigess* köis (on) punutud kümnest säigmest.

säikein J-Tsv., g. -zee: -ze J keermeline витой (состоящий из витков); *kahs säikeim pagl* kahekeermeline nõõr.

säje vt. säe.

säkke vt. sõkõa.

säki/ki M Lu I, g. -ii Lu *säkii* M kott мешок; Lu

säkkii mahup sata killoa kotti mahub sada kilo (vilja); Lu piäp säkissä pois puissaa javo peab kotist jahu välja puistama; Lu miä mätin säkii täüin söppaa ma toppisin koti röivaid täis; Lu nurkaa takkaa tühjäl säkil pähee annõtu kk. (juhmi inimese kohta öeldakse:) (nagu) nurga tagant tühja kotiga pähe löödud.

sälgosääri J-Must. linatuder льновы́й рыжик. **sälko** vt. *sälko*.

sänjki M Lu Li Ra J *säntši* M J-Must., g. -gee Li J -gii J kõrs, kõrrepõld жнивье, пожниво, стерня; Li ruiz niitetii, vihgod veitetii poiz i jäi sänjki rukis lõigati, vihud veeti ära ja jäi (järele) kõrs; J laskaa karjõ sängelee laske kari kõrrepõlle; Li sänjki nüt piäp tsüntää kõrrepõld tuleb nüüd (üles) künda; Lu sänjki, ku õli rohokaz, lüütii, süütettii žiivatal kõrrepõld, kui oli rohune, niideti, (rohi) söödeti karilooma-(de)le; M õrazroho, se kasvab rüis sängiz orashein, see kasvab rukkikõrrepõllul; Lu rüütsee sänjki ~ Ra rüis sänjki rukkikõrrepõld; J kerittii perze, se on põlloo sänjki põetud perse, see on kõrrepõld. – Vt. ka kagra-, nisu-, rüis-, õzra-. – Vt. ka *säntšü*¹.

sänkü vt. *säntšü*¹.

sännükkõil/n J-Tsv., g. -zõõ J sängike, voodike кроватка; kazell-õ-kse sännükkõizõll makkaap koko ted'd'ee pere kas sellel voodikesel magab kogu teie pere? – Vt. ka *säntši*², *säntšü*².

säntšü¹ vt. *sänjki*.

säntšü²: Сянчи Tum. = *säntšü*².

säntšilammalz- s J-Must. (tõlketa без перевода); (kõrrepõllul karjatatav lammas).

säntšü¹ M *sänkü* Ränk, g. *sänd'üü* M = *sänjki*; M rüiz on niitetü, jääp säntšü rukis on lõigatud, jääb (järele) kõrs (= kõrrepõld); M *sänd'üd* on jo tsünnettü kõrrepõllud on (juba) küntud. – Vt. ka rüis-, touko-.

sän'tšü² M V Lu Li Ra J (vdjL P), g. -d'üü M Li Ra J *sänd'üü* Lu Li -jüü ~ *sännü* J *sän'jüü* ~ -nüü Ra J I. (endisaegne magamislava, lavats) полати, лавка (для спальни); Li *säntšü õli tehtü nii: lavvad õltii seinäss seinää, äärtä böllu, seinää õli lüütü puud, puijee pääl õltii lavvad; alla õlivat kozlav* magamislava oli tehtud nii: lauad olid seinast seinä, äärt polnud, seinä oli löödud (tugi)puud, puude peal olid lauad; all olid pukid; Lu *säntšü õli pakod alla i pitšäd lavvat päälä, .. siin magattii lavats(iks) oli: pakud all ja pikad lauad peal, .. seal magati; Li sänd'ülle tehtii kaks tillaa, pääd vasatikkoo* magamislavale tehti kaks aset, pead vastamisi; Lu *sänd'ül õli tehtü uutimod, uutimoz magattii* magamislava(de)le oli tehtud u-d (= riidest katted putukate tõrjeks), u-de all magati; Lu

säntšüä ennää eb õõ kuzzaid magamislavasid ei ole enam kusagil; Lu *säntšü seinä* (sein, mil-le ääres oli magamislava); 2. säng, voodi, ase кровать; Lu *säntšü kolkka* ~ J *sännü nurkka* (paremat kätt tagumine nurk vadja toas, kus on voodi või magamisase); J *vizgahtazim vaa minutissi sännülee hookama* viskasin vaid minutiks sängile puhkama; 3. (ahju)pink, -järi (magamisaseme otsas) скамья, лежанка; M *meil tulõb naapuri i juttõõd: issuu järjülee; a nät pontiiz, siel sesa-ma sõna, a juõllass: issuu sänd'ülee* meil(e) tuleb naaber ja (sa) ütled: istu (ahju)järile, aga, vaat, Pontizõõs, seal seesama koht (sõna), aga öeldakse: istu (ahju)pingile; J *sännüü järtšü* (ahju)pink; J *issuu sännüü järjülee, saa soojaa* istu (ahju)pingile, soojenda end (saa sooja). – Vt. ka *sännükkõin, säntšü*².

säntšüil/n J-Tsv., g. -zee sängi- кроватный.

säntšükolkka Lu J-Must. = *säntšünurkka*.

säntšü-lauta Li (magamis)lava laud доска полати; *ahjoosaa, seinäässaa õltii säntšü-lavvad, säntšü-lavvad õltii pantu järtšüjee päällee* ahjuni, seinani olid (= ulatusid) magamislava lauad, lavalauad olid pandud pinkide peale.

säntšünurkka Li Ra -õ Li sänginurk (nurk vadja tares, kus on magamisase) спальный угол (в водской избе); Li *a veel siiz jääb ühs nurkkõ sinne ahjokaa rinnaa, see on ... säntšü-nurkkõ* aga siiz jääb veel üks nurk sinna ahju kõrvale, see on ... sänginurk; Li *ahjonurkka, jumalmurkka, lautoonurkka, säntšünurkka* (vadja tare nurgad on:) ahjunurk, ikooninurk, riulinurk, sänginurk. – Vt. ka *säntšükolkka*.

säplä vt. *säblä*.

säplä I, g. -ee: *säppee* I (lehma)kett цепь; *panib siä lehmää säppee ili ede* kas sa panid lehma ketti või ei?; *milla säppeä böõg, piäv saaqag säppe* mul pole ketti, tuleb muretseda (saada) kett; *sis tämä üüllä .. kajjee säppee kaglassa kaivõõ* siis ta öösel .. kiskus selle keti kaelast (ära); *rautõnõ säppe, rautõõs säppeed* raudkett, rauast ketid.

säplä vt. *säblä*.

särdž'ätä: -et J-Tsv. *särgät'ä* (J) -äg (I), pr. *särtš'ään* ~ *särkään* J, imperf. -äzin: -ezin J lüüa, virutada ударить; J *võtti rinnõss tšiin de särtšez mahaa võttis* (teisel) rinnust kinni ja vi-rutas mahaga; I *puulaatka, tämä õli ainõ kõva, ev rikkaunuc. kõõz jo rõhga mahhaa särgetäs, sis lõhkõõv* puukauss, see oli ikka kõva (= vastupidav), ei läinud katki. Kui juba kõvasti vastu maad lüüakse, siis läheb lõhki. – Vt. ka *särtš'ää, särtš'ää*.

särjerakko J-Must. särjerõis пузырь плотвы.

särjeviitikk/a: -õ J-Must. särjemaim малёк плотвы.

särjikköin J-Tsv., g. -zõõ J särjekene плотвичка; *koko püütsi – kaks särjikkõiss* kogu saak – kaks särjekest.

särkeä vt. särtsiä.

särki, särki vt. särtsi.

särkiä, särkiä, särkiäg vt. särtsiä.

särkiü/ssä: -ssäg I, pr. -n, imperf. -zin vihistada, vihaseks saada, surtsuda (kergesti vihistada) сердиться, гневаться; *ep kõlpraag niin pal'lo särkiüssäg* ei tohi nii palju vihistada; *mitä siä siällä särkiüD* mis sa seal surtsud?

särpemäd M pl. leivakõrvane (leiva kõrvale sõдав toid дополнение к хлебу); *ai ko kehnod näillä on särpemäd* oi kui vilets on neil leivakõrvane. – Vt. ka särvii.

särpiü J (Kett.), pr. -vin J, imperf. -pizin ~ -piizin J **1.** lürpida, helpida, luristada, rüüvida хлебать; J *siä kuile särvit tsülmä tšaaजूa* sa vist lürbid külma teed?; **2.** viriseda, nuuksuda хныкать; J *hülkät siä särpimess vai kas sa jä-tad virisemise järele!* – Vt. ka särvetä, särvätä.

särpää M Lu (K-Ahl.), (sõnatüvi основа слова:) särpe- J-Must., pr. -væn K M Lu -ven Lu, imperf. -päzin M Lu lürpida, helpida хлебать; M *särvä vähäzee rokkaa* helbi väheke kapsasuppi. – Vt. ka särvetä, särvätä.

särtsi Kett. K-Set. P M Kõ Lu Li J vjL (S Ja) -tš Ra -ki Kõ S -k'i Ku, g. -jee K M Lu, pl. -d'ed Kett. S Ja -jed Kett. K-Set. P M J -get Ja-Len. -ed Ku särg, särjekala плотва; M *püütäas kallaa võrkkojekaa, kokkõjekaa, autšia, särtsää, jõrsia [= jorššia], ahvakkoa* kala püütakse võrkudega, õngedega, (püütakse) haug, särgi, kiisku, ahvenaid. – Vt. ka särtsiläin, särtsä, särtsiläin.

särtsikala M särts-kala J-Tsv. = särtsi; J *näütiip-ko sillõõ särts-kala* kas sulle maitseb (meeldib) särjekala?

särtsiläin Lu, g. -zee = särtsi.

särtsiä Lu J -tšii Lu -kiä ~ -k'ia Ku -kiäg ~ -keä [sic] I, pr. -džin J -tšin ~ -jen Lu -en Lu J -giü I, imperf. -jin Lu -tšizin Lu J -ttšizin ~ -tšezin Lu -kizii I **1.** lüüa, taguda, peksta бить, по-, ударять, -ить, колотить, по-; Lu *elä nii kõvassi säre tarelkkaa lautaa* ära nii kõvasti löõ taldrikut vastu lauda; J *särdžip kulakõl lautaa* taob rusikaga (vastu) lauda; I *nagolla särkizii lei kane lavvad ... puhhõõ* naeltega tagusin, lõin need lauad ... puusse; Ku *kahz boranaa pant'sii sarvõd vast'sikkoo, noist'sii särk'imää* kaks oinast panid sarved vastamisi, hakkasid (teineteist) taguma; Lu *starikka nahka roozгаа varrõõkkaa särtsi herraa* taat peksis nahkpiitsa

varrega härrat; **2.** (vilja) peksta, (viljavihke) rabada молотить, об- вручную, обби/вать, -ть (снопы); Lu *õzra tahob üvvää särts'emiss, jüvä eb lähe üväss poiz* oder tahab head peksmist, tera ei tule (~ei lähe) hästi välja; Lu *ku tahotaa terveht õlkia, siz rütšeitä ep tapõttu primuz-laakaa, a särjettii järdžül* kui tahti (tahetakse) tervet õlge, siis rukist (rukkeid) ei pekstud koodiga, vaid rabati pingil; **3.** purustada, peenestada ломать, размельч/ать, -ить, рубить, раз-, крошить, рас-; I *ragõh särki ogrusad* rahe purustas kurgid; I *kookalla särgii känneita glõõzoo* konksuga purustan neid mullakamakaid; Lu *kapussaa särjettii ravvaakaa* kapsast raiuti (= peenestati kapsa)rauaga; **4.** lõhkuda разби/вать, -тъ; J *nüüd õmad jalgat kõikk tšiveese ja kantoo särev* nüüd lõhud oma jalad kõik kivide ja kändude vastu. – Vt. ka särdžätä, särtsää.

sär/tšä M J -tš J-Tsv., g. -jää J = särtsi.

särtsiläin Lu, g. -zee = särtsi; *puuttuzit särtsiläized* näkkasid särjed.

sär/tšää Lu, pr. -džän, imperf. -džin lüüa, taguda ударять, колотить; *sitä tüütä tehä, nii parõpi oma päätä särtsää seinää* parem oma pead vastu seinä taguda, kui seda tööd teha. – Vt. ka särdžätä, särtsiä.

särv/etä: -et J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J = särvätä; *särvep tšaaजूa juuvvõ* lürbib teed juua.

sär/vii Kett. K-Ahl., g. -pimee K = särpemäd.

sär/vätä M, pr. -pään, imperf. -päzin = särpää; *elä särpää nii kõvvii* ära lurista nii kõvasti.

säsär vt. sõzar.

säten/essä: -ess J-Tsv., pr. -ev J, imperf. -i J sädeleda, sätendada искряться.

sätoza vt. säätõza.

sättii/tä Kett. P, pr. -n P, imperf. -zin ennast korda seada, sättida, valmistuda готовиться, наряжаться, приводить себя в порядок; собираться.

sää¹ Kett. K L P Ke-Set. M Lu Li J I (Ra) seä L P sää Kett. *Céa* Pal., *Ся* Tum., g. sää M Lu Li J **1.** ilm погода; M *sää i ilma, se on üks sõna. saav juõlla nii, i saav juõlla kanni s. ja i., see on üks (ja seesama) mõiste, saab õelda nii, ja saab õelda naa; M tuli sää kehno* ilm läks halvaks; I *kõõs pilved leeväv, sis kehno sää leev* kui tekivad pilved, siis tuleb halb ilm; P *en nõõ xuolimaa xunoua säätä* (ma) ei hakka hoolima halvast ilmast; M *tänänn on kehno sää, säitaaр шлотта* täna on halb ilm, sajab (lume)lõrtsi; M *ai ku on tuhmara sää, eb näütä jumalaa päivää* oi kui sombune ilm on, ei näita jumala päikest; M *mettsä elizev eell üvvää säätä* mets kajab ilusa ilma eel; M *tänän on sirkõa sää, tširkas*

sää täna on selge ilm, kirkas ilm; M *võtap teep talvõlla sopi soojaa sää* võtab teeb talvel täiesti sooja ilma; K *vilu sää* külm ilm; M *põuta sää* kuiv päikesepaisteline ilm; J *paha sää* (Must. 182) halb ilm; **2.** halb, vihmane, tormine, tuisune ilm, torm, tuisk *непогода* (буря, выюга, дождь); I *tuõp sää, pilvissüüje, leev vihmaa* tuleb halb ilm, läks pilve, tuleb vihma; M *saïtoa kaivav, tuõv sääta* kisub sajule, tuleb halb ilm; M *kahs päivää eezä sääta mill jo vaivattaab luuta* juba kaks päeva enne halba ilma valutavad mul luud; I *lahsi idgõv sää nalla, tällä on grõõza* laps nutab enne halba ilma (= enne ilmamuutust), tal on song; K *jäi sähääsee* jäi halv ilma kätte; P *sonng, K jää sähääsee* jäi halv ilma kätte; P *tännn on sää, tuiskaav, lunta sataav* täna on tuisk, tuiskab, sajab lund; J *sää tuiskõs tee* tuisk on tee kinni tuisanud; Lu *taivas punõtti, see täap sääta* taevas punetas, see ennustab tuisku; Lu *süttü sää* tõusis torm; Lu *saap sääta* tuleb raju; J *sää meni müütä* torm vaibus (läks mööda); J *merell suurõõ sääka on repinnü kõig alusõ snaastiv* suure tormiga on merel rebinud (katki) kogu (purje)laeva taglase; I *ümpär rästogua õlivat suurõt sääv* jõulude paiku olid suured tormid; Lu *kõns tuulõb ja vihmaa saav, on sää ilma* kui puhub tuul ja sajab vihma, (siis) on tormine ilm; J *kajaga täab meri sääta, sis tuõb meress vällää, maalõ* (kui) kajakas tunneb (ennustab) mere(l) tormi (tulekut), siis (ta) tuleb merelt ära, maale; Ra *ku täab meree sääta, siz meri kohizõv* kui merel on torm tulemas (kui ennustab mere tormi), siis meri kohiseb; P *kõva sää* kõva torm; P *sis täap kõvaa sääv* siis ennustab äikest. – Vt. ka *hoono-, lumi-, põuta-, slottu-*.

sää² vt. *siä*.

säägnäjä (Ja-Len.), g. -ää = säinää; *siäl on joršid, augid, säägnäjäv* (Len. 251) seal on kiisad, haugid, säinad.

sääklaz: -õz ~ säekõz J-Tsv., g. -kaa tormine, rajune бурный.

säälintu K peoleo, vihmakass иволга.

sääliä [*< sm?*] (K-Ahl.), pr. -n K, imperf. -zin hoida, säästa щадить, беречь; *eläka ... ühtä sääli enäpi kui tõissa* (Ahl. 113) ära ... hoiä üht rohkem kui teist.

säärek/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J säärekas (tugevate sääremarjadega) кристый.

sääri K-Ahl. M Lu Li Ra J I -r Ra, g. -ree M Lu Li J I. (jala)säär голень; M *kauniid rivad õltii villassa, etti soojõp õllõis sääriläillee* punased sääremähised olid villasest riidest, et säärtel oleks soojem; J *tääri rivad ümper sääriit kääri* sääremähised ümber säärt; I *sääret .. tol'ko tšülmessä kaunittivad da sinittiväv* sääred ..

ainult punetasid ja sinetasid külmast; Ra *kove-rat säärev* kõverad sääred; Lu *sääri luv* sääreluu; Lu *takan onõ sääri marjav* (jalgadel) on taga sääremarjad; Lu *sääri makkõrõ ~ sääri marja* sääremari; J *dublitt sääree marjõv* tugevad sääremarjad; **2.** koot (loomaa sääre- või küünarvarre piirkond) голень (животного); Ra *õpõzõõ säärev* hobuse koodid; J *piirgoi tehti lampaa sääris* (~ säärisse) ja pääss pirukaid tehti lamba kootidest ja peadest; **3.** (saara-, suka)säär, sääreosa голенище; паголенок; J *saappõgaa säärev* saapasääred; M *sukkaa sääri ~ J sukaa sääri* sukasäär. – Vt. ka *hoikka-, koipi-, paikka-, paksu-, ripa-, sälgo-*.

sääriluu P M (Ra) sääreluu коотид; Ra *sata sirkaa sääriluuta, kõlmõ konnaa tšül-tšiluuta* rl. sada sirgu sääreluud, kolm konna küljeluu. – Vt. ka *tšehsi-*.

säärimarja P M Lu J-Must. (Kett.) -õ Ra *sääri-marjõ* J-Tsv. sääremari икра (часть голени); Lu *kummõl inemizell on hoikat säärev i eb õõ säärimarjojõ, siz jutõllaa: se on koipsisääri* kui inimesel on peened sääred ja ei ole sääremarju, siis öeldakse: see on k. (= keppjalg); Lu *mees meeb metsää, a vatsa katsop kottõo?* – *Säärimarja* (Must. 159) mõist. mees läheb metsa, aga vats vaatab kodu poole (koju)? – Sääremari. – Vt. ka *sääri*.

sääri-nauha: -h J-Tsv. säärepael, sukapael (чулочная) подвязка; *sukk-nauh, dalisko sääri-nauh* sukapael ehk säärepael.

sääri-pagla (J-Tsv.) = *sääri-nauha; sitozim vähä tšiiintiässi sääri-paglõv* sidusina säärepaelad liiga pingule.

sääski Lu Li J Ku -sk J, g. -zgee J sääsk комар; Lu *sääzged alla vihmaa survovad, purõvad vihaizõssi* sääsed enne vihma suruvad, hammustavad vihaselt; Lu *ilmõd mentii soojõssi, tuli pal'tõ sääskiä* ilmad läksid soojaks, tuli palju sääski; Lu *tšen märänessi laulõv, tšell on kehno, matala ja viñka ääni, siz jutõllaa: pinizet ku sääski* kes halvasti laulab, kel on vilets madal ja vinguv hääl, siis öeldakse: pinised nagu sääsk; Lu *sääski pinizev ~ Li J sääski viñgub* sääsk piniseb; Lu *sääski imeb vertä* sääsk imeb verd; J *sääsk ku süüv, siis see jältši kõvassi tšihgub* kui sääsk hammustab, siis see sääsekupp sügeleb väga; J *sääzgee jältšiä ep piä tšihguttaa* sääsekuppe ei tohi sügada. – Vt. ka *sääsä*.

säälskõ P Ra, g. -zgõõ P Ra = sääski; P *sääzgdõ lentäväv* sääsed lendavad.

säälsä J, g. -zää J = sääski; J *ku mill õltais sirkuu siived, sirkuu siived, sääzää säärev* rl. kui mul oleksid sirgu tiivad, sirgu tiivad, sääse sääred.

säätoz/a K-Ahl. *sätoza* (K-Ahl.), g. -*aa* sobiv, kõlbulik, seadus подходящий, годный; *tšülöt-täni, lidnottani, maa parassa paigottani. pantu on paikale üväle, säättü maale sätozale* (Ahl. 104–105) rl. mu külakest, mu linnakest, mu maa parimat paigakest! Rajatud on heale kohale, seatud maale sobivale (seadsale).

säättä (K-Ahl.), pr. -*dän* [?], imperf. -*din* [?] seada, rajada ставить, по-

sääveli M, g. -*ii* (tubaka)kott кисет; *tõmpaa tubakaa sääveli kokoo* tõmba tubakakott (= tubakakoti suu) kokku.

säülü/ä P (Kett.), (sõnatüvi основа слова:) *säülü-* J-Must., pr. -*n* P, imperf. -*zin* (ellu) jääda, säilida оста/ваться, -ться (в живых), сохрaн/яться, -иться; Kett. *lampaad evät säülü lambad ei jää ellu.*

säünle M, g. -*ee* ~ *säünnee* M = *säünäz*; *säüneelt toožõ puzõrtattii marjaa* säinast pigistati ka (kala)marja.

säünijle ~ -*Ä* Ku, g. -*ee* ~ -*ää* = *säünäz*; *seel on kaikkilaiass kallaa: havvid, ahvened ...*, siiz on *säünijä* seal on igasugust kala: havid, ahvenad ..., siis on säinas.

säüniln M, g. -*zee* M = *säünäz*.

säüniläz [?]: -*öz* (Li-Len.), g. -*ää* = *säünäz*; *kallaa püüzin: ailia, särtsiä, säüniösä* [= *säüniässä?*] (Len. 298) püüdsin kala: räimi, särgi, säinaid.

säünäj/ä Kett. M-Set. J-Must., g. -*ää* = *säünäz*.

säü/näz P M Lu Li Ra J -*nez* Ra -*nä* K-Set. -*n* J-Tsv., g. -*nää* Lu J säinas, säinakala язь; Lu *säünäz on valkaa kala* säinas on valge (kõhuga) kala; P *säünäz ep suvaa jarvyõ vettä* säinas ei armasta järvevett; J *pal'lo säüneit* palju säinaid. – Vt. ka *säägnäjä, säüne, säünije, säüin, säüniäz*.

sörme vt. *sõrmi*.

sösar, sössar vt. *sõzar*.

sööjä K-Ahl. M *sööjä* P *süüj/ä* Lu (Ku) -*õ* J-Tsv., g. *sööjä*: -*ää* J 1. *sööja* (= perekonna, leibkonna liige) едок (член семьи); Ku *rahaa saajiit on vähä, a süüjiit on pal'lu* rahasaajaid (= rahateenijaid) on vähe, aga sööjaid on palju; M *ühs peremmez on saaja, a pal'lo sööjä* [sic!] ainult peremees on saaja (= rahateenija), aga sööjaid (on) palju; 2. söödik, tõuk; parasit червь; паразит; Lu *lehmäl on süüjät selläz* lehmäl on söödikud seljas; J *mikäle süüjõ pilas kõik sössör pehgõd* mingi söödik rikkus kõik sõstrapõdsad; ■ J *rahvaa süüjõ* rahva rõhuja. – Vt. ka *kagra-, luu-, puu-*.

sööjäluu M *sööjä-luu* M-Len. *sööjä-luu* P *süüjäluu* Ra *süüjä-luu* Li luumuhk, kooljaluu

накостница; P *opõzõll kazvap süüjä-luu jal-kaasyõ* hobusel kasvab kooljaluu jala peale.

sööjäluu (M) = *sööjäluu*; *pokkoonikkaa sör-mõõkaa piäv aminoittaa sööjäaluuta, sis täm kuivõõv* surnu sõrmega tuleb aamen-aamen õeldes vajutada kooljaluu, siis see kuivab (ära).

söökki M Kõ *süükki* Lu -*tsii* Lu J-Tsv., g. *söö-kii* Kõ -*kii* Lu -*tšii* Lu J söök, toit, roog пища, еда, кушанье, блюдо; харчи; Kõ *piep kuttsua lahzõt söömää, söökki on valmiz* peab lapsed sööma kutsuma, söök on valmis; Kõ *mõnikkaas paikkaz juoltii söökki, tõizõs paikkaz eve* mõnes kohas õeldi (söögi kohta) s., teises kohas e.; Kõ *pojo tšihutti söökiv* poiss keetis söögid (valmis); Lu *õli üvä süükki, sörmõt kaalizin* oli hea toit, sõrmed(ki) lakkusin (üle); M *lavvalla õltii ühellaajuzõt söökiv* laual olid ühesugused söögid; Lu *ku suurimoiss tehää vetelää süükkiä, jutõllaa suurimikko* kui tangudest tehakse vedelat sööki, (siis) õeldakse (selle kohta) (tangu)kört; Lu *kase süüttsi minua algab inottaa* see söök ajab mind iiveldama; Kõ *varõz lentii õttsimaa söökkiä* vares lendas toitu otsima; J *süüttsii poolõss oj kehno elo* toidu poolest on elu vilets; Kõ *mokom pühää söökki* selline paastutoit; Lu *valmis süüttsi* valmis (= teiste poolt valmistatud) toit; Lu *tšenee süükil siä õõd, omal vai peremmehee* kelle toidul sa oled, (kas) oma või peremehe?; J *miä elän fat'eriz eri süüttsill* ma olen (elan) korteris eraldi (= oma) toidul. – Vt. ka *söömin, söömä, süükkimeno, süükkitavara, süüttsikraami*.

söömi-lauta Li = *söömä-lauta*.

söömi/n K (Kett. M Ja-Len.) -*nee* K-Ahl. -*ne* J-Must. *süümi/n* P (K-AI.) -*in* P *süümi/n* ~ -*in* Po *süümi/ne* Lu Ra J -*n* Lu Ra J Сюэминё Pal₂ Сюэминё K-reg₂, g. *söömizee: süümizie* P -*zee* Lu Ra J I Ku 1. söök, toit, roog пища, еда, кушанье, блюдо; J *staruhh jäi kottoo riht lämmitemää i süümiss valmissõmaa* starikõllõõ eit jäi koju tuba kütma ja taadile toitu valmistama; Lu *naizõl ebõ-õ lavvalõ pantu valmeessi süümine* naisel pole söök lauale valmis pandud; Ra *nii üvä haisu on süüimizellä* nii hea lõhn on toidul; K *kõik lavvaa täünä panõb süümisiä* (Al. 19) kogu laua paneb sööke täis; Lu *sis ku mennää tüülee, sis veejää süümine* perääz, *ku õllaa kaukaal tüüz* siis kui minnakse tööle, siis viiakse söök järele, kui ollakse kaugel tööil; Ra *jõka süümizee panna soolaa* igasse toitu panakse soola; P *kane süümized õlivad* jõka päivä need toidud olid iga päev; Ra *tehtii kõikillaiss parõpaa süümiss* tehti igasugust paremat toitu; I *se õli nätilpävine süümine* eellä see oli ennemalt pühapäevane söök; I *miä tei sigalõ*

süümässä ma tegin seale sööki; J a süümisse ebõõ miltäisse aga sööki ei ole mingisugust; J ette süü süümizii, ettäko juu juumizii rl. te ei söö sööke ega joo jookke; J emmä tulnõ süümäss vartõ rl. me ei tulnud söögi pärast; Ku seep tehnyt süümizee etteekki see ei teinud söögi eestki (tööd); P püheä süömin paastutoit; J argõkas söömine mittepaastutoit; 2. söömine eда, кушание, принятие еды; J ebko (= epko) se elu (= elo) õõ enepi kui söömine ja ruumis enepi kui sõvat (Must. 157) kas pole see elu enam (väärt) kui söömine ja keha enam (= tähtsam) kui rõivad; Lu näro põõõv, ku inemin süüv hap-paa i soolõssa pal'õ i perrää süümizee järjestää menep tülheä ja om painuzillaa ajab kõrvetisi üles, kui inimese sööb palju haput ja soolast ja otsekohe pärast söömist läheb tööle ja on kum-margil; P päälee süümizee nõistii makkaamaa pärast sööki heideti magama; J süümizee aik söögiaeg; ■ Lu süümässä sein, a vattsaa täün en saanud küll sõin, aga kõhtu täis ei saanud; M tām söömizessä sei, ai ku on vähä söõnnü ta sõi vaid nimepidi, oi kui vähe on sõõnud. – Vt. ka buudnikka-. – Vt. ka söökki.

söömizellää K adv. söömas (наречие в форме ад-а or söömin); õli söömizellää oli (just) söömas.

sööm/ä K M Kõ S süömä L P (K) süümä Lu Ra, g. -ää M süümää Lu = söökki; K parapaat söömää tehti tehti paremat toitu; K lavvad on katõttu söömiikaa laud on toitudega kaetud; Lu karjušši võtti .. süümääkaa sumaa kaasa karjus võttis koti .. söögiga kaasa; P antõvad millyõ palkkaa viistõ-ššõmõt rubl'aa kuuza, kõikk näd'd'ie süömä i sõvad näd'd'ie (nad) andsid mulle palka viisteit rubla kuus, kõik nende (poolt) söök ja nende rõivad; M ku õlimma mõizaza töözä, õma söömä õli kui olime mõisas tööl, (siis) oli oma söök (kaasas); Kõ kanall on puko, kuhhõõ menep söömä kanal on pugu, kuhu läheb toit; Ra süümä meni rissi kurkkua, taitaa tselle ruttiiv toit läks (risti) kurku, vist kellel (gi) on kiire (keegi ruttab); M nüv eb õõ miltissäv süntiä söömässä nüüd ei ole toidust mingit pattu (= ei peeta paastu, ei ole patt, kui paastuajal süüakse mittepaastutoitu); Kõ tšihuatatti üvviä söömä keedeti häid toite; L lavvalla õlivad mõnõllaizõt süömäd i juomad laual olid mitmesugused söögid ja joogid; Lu se on ruma süümä see on lihtne toit; M se õli aivo makuza söömä see oli väga maitsev toit; M makkõa söömä magustoit; Ra söömä lauta söögilaud; M söömää lavvaa pääle söögilauale. – Vt. ka artši-, pühä-.

söömääzõ (M) toidunõu, sööginõu столовая

посуда; peze söömääššõõv pese sööginõud!

söömä-lauta K Ko söömälauta Kõ (Ja-Len.) süümälauta Lu söögilaud обеденный стол; K söömä-lauta õli jumalnurkkaz söögilaud oli ikooninurgas; Ja jartsü on söömälauvva [= söömälavvaa] tüve [= tüvennä] (Len. 263) pink on söögilaua juures; Lu vitemed õllaa süümälavval jalkojõõ väliz v-d (= laujalgu alt ühendavad põikpuud) on söögilaul jalgade vahel. – Vt. ka süütsilauta.

söömäluzikka M supilusikas столовая ложка; pikkarain söömäluzikka väike supilusikas.

söömär/i K-Ahl. süümäri Lu, g. -ii söömar, õgard обжора; Lu nät kuza urmip süüvvä, sitä inemissa kutsutaa süümäri vaat kus õgib süüa, seda inimest kutsutakse söömariks; Lu ku miä õlin kaptenin, mill õli matrossi, tām õli süümäri, sei kahõõ mehee vassaa kui ma olin kapteniks, (siis) oli mul madrus, ta oli söömar, sõi kahe mehe eest.

sööpäütätä M, pr. -än M, imperf. -in M ahendada, kahandada, kokku võtta (silmi kudumisel) суживать, сузить, спус/кать, -тить (при вязании); alga sööpäütätä sukkaa hakka sukka ahendama; alõtsia sööpäütätä kindaid kahandada.

sööpäütütätä M, pr. -än, imperf. -in = sööpäütätä; tätä ain vähhiizii tõmpaad i tõmpaat kokkoopäi, sööpäütütäd, etti tullõis terävä pää seda (= heinakuhja) vähehaaval aina tõmbad ja tõmbad kokku, kahandad, et tuleks terav pea.

söötti Ränk, g. -ii = söötti.

sööttäjä R-Lõn. M süöttäjä L süütteje (Lu) süüttäjä Lu, g. -ää 1. sõõtja, toitja, ülalpidaja кормилец, питатель, содержатель; Lu kazvat suurõssi, leed minuu süüttäjä kasvad suureks, saad minu toitjaks; L ted'd'e leiveä süöttäjä teie ülalpidaja; 2. amm няня, кормилица; M morozova pažžaa emä õli lidnaza kui mõnõõ lahzõõ sööttäjänn Morozovi Paša ema oli linnas õige mitme lapse ammeks. – Vt. ka leivää-.

sööttää M Kõ S Ja-Len. (K V-Len. Lu) süöttää P (U M V Li) süütteä L P süüt/tää Lu Li Ra J -tääg I -tä J-Tsv., pr. söötän K M Kõ süötän K -än Lu Li J -en J-Tsv., imperf. söötin M Kõ Lu süötin U -in Lu Li J 1. sööta, toita, süüa anda; nuumata кормить, на-, питать; от/кармливать, -кормить; K tauti söötäb da eb lihota vs. tõbi söödab, aga ei lihuta (= kosuta); Kõ söötä lahzõd i söõ ize sööda lapsed ja söö ise; I pikkõzia lahsaa piäv üvvii süüttääg i üvätä süüttääg väikesi lapsi tuleb hästi toita ja (neile) head sööta; J bl'ednoit lass tait laihõssi süütetä kahvatut last toidetakse vist kehvalt; I rinnala

süüiti lassa rinnaga toitsin last; M *akanat söötteti lehmillee* aganad söödeti lehmadele; Lu *taari jääb lahassi, süütetää ravad lehmäl dal'i sigal* (kui) kali jääb lahjaks, (siis) söödetakse (taari)raba lehmale või seale; M *siis ku leipä jahtu, see söötteti opõzõllõd, a muna peremehelee* siis, kui (floorusepäeva) leib jahtus, söödeti see hobusele, aga muna (anti) peremehele; I *kahõssaas entššä lehmii süütimmäg i juutimmaç* kaheksa inimesega söötsime ja jootsime lehmi; Lu *süütettü sika, süütettü külläizessi sika* nuumatud siga, nuumseaks sööditud; P *tämä süötti lõunaakaa minua* ta andis mulle lõunat süüa; M *kõik piti sööttää i sövõttaa tsülällä* külal tuli (küllakarjused) puha sööta ja rõivastega varustada; J *taita üvassi süütetä, ku päiv-päivelt paksunõb* vist hästi söödetakse, et läheb päev-päevalt paksemaks; J *varm, niku süütettü sika* tüse nagu nuumatud siga; 2. toita, ülal pidada *содержать, питать, кормить*; M *küll mie ennee söötän* küll ma enese (ära) toidan; Lu *vanõpaa poolõd näväd minnuu nõis-saa süüttämää* vanas eas hakkavad nad mind toitma; J *ühsinää süütep koko perett* üksinda peab kogu peret ülal; Lu *miä võlkaa mahzõn: taattaa ja maamaa süütän* ma maksan võlga: pean isa ja ema ülal; M *piäp sööttää õmmaa päätä* peab end ise (ära) toitma; ■ Lu *se on sukkurill süüteet, se on alvõss kazvõtt* see on suhkruga sööditud, see on halvasti kasvatatud; Lu *ku õhzõntab, jutõllaa, süütäv merikalaja* kui (inimene laeval v. paadis) oksendab, (siis) öeldakse: söödab merekalu; Lu *peremettaa süütet-tii* põhjaõngedele pandi söödad otsa.

sööttäütä (M) *sööttäütä* L, pr. -n M, imperf. -zin elatuda; toituda, süüa питаться, есть; L *nüid mie jäin üfõsneä jumalaa sõnaakaa süöttäümeä* nüüd jäin ma üksnes jumalasonaga toituma (= pole midagi süüa, võib vaid palveta-da); M *vana rahvaz juoltii nii, etti lehmä sööttäüb i nurmõa valloav* vanarahvas ütles nii, et lehm sööb ja väetab (sõnnikuga) põldu. – Vt. ka süüttiissä.

sööttü K-Ahl. M *süöt/tü* P *süüttü* M-Len., g. -üü 1. sööt, jäätmaa *зalog, залежь*; M *sööttü on aho, kumpa peerrää tsülviää jääb rohomaassi* sööt on kesa, mis pärast külvi jääb rohumaaks; M *estä [= eestää] süüttü piäp tsüntää, siis äis-sää piäp* (Len. 262) kõigepealt tuleb sööt (üles) künda, seejärel äestada; M *peerrää sööttüüsee tsülváz lina; lina pehmitab maata* pärast (maa ülesharimist) külvatakse sööti lina; lina pehmendab maad; 2. kütismaa *пожог*; P *kapussa tehtii tsüütettüü sööttüüsie* kapsas istutati (tehti) kütismaale. – Vt. ka söötti.

sööttümaa M = sööttü; *sööttümaa on se põlto, mikä on jätettü niitüssi* sööt on see põld, mis on jäetud heinamaaks.

söövü vt. süvvä.

sööäg vt. süvvä.

süälmo vt. süelmo.

süek/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J *sõe-* угольный.

süelmo K-Ahl. J-Must. *süälmo* vdJ, g. -oo = sügelmä.

sügelmä M, g. -ää soolatüügas *бородавка*; M *sügelmä õli; palokkõin tuimaa lihhaa võõttii, kazeekaa lutsõttii; i tämä nii kuivõõb* oli soolatüügas; võeti tükiise soolamata liha, sellega vajutati; ja nii ta kuivab. – Vt. ka süürmö.

süglä P Lu Ra J -l ~ -le J-Tsv. -le Ku *süüllä* J-Must., g. -lää Lu Ra J 1. soolatüügas, käsn *бородавка*; J *sõrmõd on täünõ sügliit* sõrmel on soolatüükaid täis; Ku *süü kuu sügliit, elä süü süglii kantajaa* (loitsust:) söö, kuu, soolatüükaid, ära söö tüügaste kandjat; J *tšehs põzgõs kazvob muss sügl keset põske kasvab must käsn; 2. konnasilm; rakk; vill мозоль, волдырь*; Lu *on kuiva süüglä i märtsä süüglä. kuiva süüglä, tämä on kõva, rohkapi tuõb varpaajõõ, a märtsä, tämä on pehmiä süüglä, tämä tuuv rohkapi tüüssä, täsiijee päällä* on (kuiv) konnasilm ja (märg) rakk. (Kuiv) konnasilm, see on kõva, rohkem tuleb varvastele, aga märg, see on pehme rakk, see tuleb enamasti tööst, (on) käte peal. – Vt. ka süelmo, süürmö.

sügläkaz: -ekõz J-Tsv., g. -äkkaa soolatüükaline *бородавчатый*.

sühelmä Ra, g. -ää sügelised *чесотка*.

sühä vt. süä.

süker/õ J-Ränk, g. -õõ = sükärä.

sükköräzä M adv. keerdus, krussis (niidi v. lõnga kohta) в скрученном виде (o пряже); *kui on mokom tšeerto niitti, sitä kuttsuas sükköräzä; näit ku on kõvvi sükköräzä* kui on niisugune keerdus niit, selle kohta öeldakse (seda nimetatakse) keerdus; vaat kuidas on kõvasti keerdus.

süks/ü [< sm] Ku, g. -üü sügis *осень*; Ku *süksü oli külmä* sügis oli külm. – Vt. ka sütsüzü.

sükär/i Ra (J), hrl. pl. -id Ra = *sükärä*; Ra *sükäri; sapano näd niku sarvõd s.* (= puust vorm); pealinik, näed, (nägi välja) nagu sarved; J *meez õigõttõli vähäize naiziko sükäriit* mees kohendas veidi naise s-t; J *isä issu issumillõ, poigat pööriit pöörimille, tüütäret sükäriile* mõist. isa istus istmeil, pojad pöörllesid pöörliskohtadel, tüttred s-l.

sükärä Salm., J-Must. -r Lu, hrl. pl. -red Ra (vadja abielunaise pealiniku *sapana* all kantud hobuserauakujuline puust vorm, mille otsi

ühendas riidelappi mähitud puupulgake. Подковообразная деревянная основа головного убора *sapana* водской замужней женщины); Ra *sitü kutsuttii sükäreb, siz ne piti sapanoo nall ivuhsijee pääl* seda nimetati *s.*, siis seda kanti pealiniku all juuste peal; Lu *sükär, se õli tehtü puussa s.*, see oli tehtud puust. – Vt. ka *sliikka, sükerö*.

sükävlä (Ku), g. -ää sügav глубокий; *sükävässä* kaivossa *vesi eb lopu* vs. sügavast kaevust vesi ei lõpe. – Vt. ka *süvä*.

süli¹ P M Lu J (V I) süüli K-Ahl. M (Lu-Must.), g. -ee Lu J -ie P -e Lu süld (endisaegne pikkusmõõt seitse jalga) сажень (starinnine мера в семь футов); Lu *jalka on mõõtu, seitsee jalkaa, se on süli* jalg on mõõt(ühik); seitse jalga, see on süld; Lu *jaala õli seitsee sültä pittsä* jaala (väike rannapurjekas) oli seitse sülda pikk; Lu *inemin koolõv. süli puuta, süli maata i süli kangassa, vot siin on inemin* inimene sureb. Süld puud, süld maad ja süld linast riiet, vaat see on(gi) inimene (= see on kõik, mida inimene veel vajab); K *on tare klasissa, seitseetä süültä, kuutta süültä on ahjo säämeezä* (Ahl. 115) (muinasjutust:) on tare klaasist, seitse sülda (pikk), sees on ahi, kuus sülda (pikk); P *lõutto õli kahtsümmett sült pittsä* (väike) põlluriba oli kakskümmend sülda pikk; J *jögõperäll talojõ väli on tsümme sült Jögõperäl* on talude vahe kümme sülda; Lu *nell'ä sülte piti kuttoa päiväv võrkkoa; kõlmõttisümme viis silmää õli süllez* neli sülda tuli päevas võrku kududa; kolmkümmend viis silma oli süllas; Lu *nell'ii viizii sülii kutozin ühel päivil* neli-viis sülda (võrku) kudusin (ühes) päevas; Lu *nii õli pimiä jotti tõi tõissa et nähni süle päälä* [= päällä] (Len. 277) oli nii pime, et sülla kauguselt ei näinud teineteist; M *kaivoo süvvüüttä viištisümmettä süültä* kaevu sügavust on viiskümmend sülda; M *mõnt süliä alkoa* mitu sülda halgusid; Lu *päälee saa sülee meni alussõdsõõ alko* peale saja sülla halgusid läks (mahtus) purjeleava; J *noorõll mehelle pihad on kossoit sült lad'd'õv* noorel mehel on õlad süllalaised. – Vt. ka *koso-*, *kossoi-*, *maa-*, *meri-*, *rissi-*, *tšäsi-*. – Vt. ka *sülipuu*.

süli² J, g. -ee J süli лоно; *paperia paa sülelee* rl. paberit (= paberraha) pane sülle.

süliin J-Tsv., g. -zee J süllane саженный.

süliittä J-Tsv. süllakaupa, süldade kaupa посаженно; *süliittä panõma, latoma* süldade kaupa (puid) panema, laduma.

sülikeppi M süllaruu деревянная межевая сажень.

sülipuu P M *süli-puu* J-Tsv. 1. süllaruu дере-

вянная межевая сажень; J *võta viskaa sülipuukaa, kui pittš kase põlto on võta mõõda* (viska) süllaruuga, kui pikk see põld on; 2. süld сажень; M *mõnta sülipuuta on üks irsi* mitu sülda on üks palk pikk? – Vt. ka *süli*¹.

süljet/ää: -tä M-Len., pr. -än, imperf. -in = *sülletä*.

sülletü K M (P) -ätä Ra, pr. *sültš/leen* K P M -ien P -ään Ra, imperf. -iin M sülitada, süljata плевать, плюнуть; M *sültsee räkä vällää* sülita rõga välja; P *leživ tilal, sültseeb lakysyõ* lamab (magamis)asemel, sülitab lakke; P *sültšien sinuu peälie* sülitan sinu peale; P *elä sültšie kaivuosyõ, ize juod* vs. ära sülg kaevu, ise jood; Ra *elä sültšää ära sülita!*; ■ Ra *niku emä suussa sültšännü* nagu ema suust kukkunud (süljanud). – Vt. ka *sültšää, sültšüissä, sültšüä*.

sülliskõlla: -ll J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -lin J frekv. sülitada плеваться.

sültšää K-Ahl. (Kett. P), pr. -len: *sül'ten* P, imperf. -lin: -tšezin P = *sülletä*; P *sültše siä tämä päälie* sa sülita tema peale; P *suuttuzin i sültšezin tämä päälie* (ma) vihastasin ja sülitasin tema peale.

sültšü K-Ahl. M Lu Li Ra J-Tsv. I -š Ra, g. *sülllee ~ süll'lee* J *süll'lee* J I -d'ee I sülg слюна; Ra *suuza kopitup sültšü* suus koguneb sülg; M *miä nii kõvii* [= kõvii] *tahon süüvvä, lavvall on pall'o kõikkõa iivvää, daže sültšü tilkub* ma nii väga tahan süüa, laual on palju kõike head, isegi sülg tilgub (suu jookseb vett); J *pruuzgis-kõõp sültšüä suuss* pritsib sülje suust; M *sültšü präzгүйр suuss, nii pall'o pajataв* sülg pritsib suust, nii palju räägib; J *vai tüü ett siivo riht, ku teill on jõka paikkõs süllee pläkiв* kas te ei korista (oma) tuba, et teil on igal pool (igas kohas) süljeplekid? – Vt. ka *tšagoo-*.

sültšüissä: -ss Ra J-Tsv., pr. -in J -n Ra, imperf. -izin: -zin J = *sülletä*; Ra *ep piä sültšiss maalõõ* ei tohi põrandale sülitada; Ra *miä paraikaa sültšin kalaa root tarelkalõõ* ma sülgan praegu kalaladu taldirule.

sültšüä K L P M Kõ Lu J -ie P -iäg (I Ko Kl), pr. *süllin ~ süljin* Lu, imperf. -izin Lu = *sülletä*; Lu *taatta tuli i ain vai sültšü* isa tuli ja alati vaid sülitas; M *elä sülli* ära sülita!; I *sültšüv* maalõõ sülitab maha; K *sültšü vällää* sülitas välja; L *ühessämäis sültšü suhyõ* rl. üheksas sülitas suhu; Lu *elä sülji sihee kaivoo, kussa vettä juud* vs. ära sülita sellesse kaevu, kust sa vett jood (= ära räägi halvasti noormehest, kellele lähed mehele).

sünni vt. *sünti*.

sünnik/az Kett. M Lu -as K-Ahl. -õz Lu J-Tsv., g. -kaa M Lu *patune* грешный; Lu *vätsi on*

sünnikaz rahvas on patune; Lu maailma onõ sünnikaz maailm on patune; Lu sünnikkaad inemized patused inimesed. – Vt. ka sünnükaz, süntin, süntün.

sünnisaattaja: sünni-saattõja ~ sünnisaattõjõ J-Tsv. kiusaja, võrgutaja, patule ahvatleja греховодник, искуситель; sünni-saattõja, kase petr: пани тšerikkoz nagrõma patule ahvatleja, see Petr: ajas (mind) kirikus naerma.

sünnitää Po (K) -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J 1. sünnitada родить, рожать, рождать; J sinu on emä sünnitennü sind on ema sünnitanud; K sünnitid minuu suurilõ pävilee (itkust:) sünnitasid mu raskeks eluks; J kõrt lahzõ sünnitid, siiz i kazvot (kui) kord lapse sünnitasid, siis ka kasvata; 2. tekitada, põhjustada порождать; J suurt kaihoa sünnitemä suurt kahju tekitama; 3. patustada грешить. – Vt. ka sünnütellä, sünnütää.

sün/nü (Lu), g. -nüü = sünti; sünnüd on meizä, eb õõ metsäi puiz vs. patud on meis (endis), ei ole metsapuudes.

sünnük/az Lu, g. -kaa Lu = sünnikaz; müü kõik õllaa sünnükkaad me kõik oleme patused.

sünnük/ki Lu, g. -ii 1. sünnitamine, sünnitus роды; rajkka sünnükki raske sünnitus; 2. sünd, sündimine рождение; kati poika sünnügiss [sic!] järestää tunnõb ujjuu kassipoeg oskab kohe sündimisest peale ujuda. – Vt. ka sünnütämin, sünnütümin.

sünnükki-merkki Lu J = süntümerkki.

sünnükskoto Lu sünnitusmaja родильный дом; kassin on meil õma sünnükskoto siin on meil oma sünnitusmaja.

sünnüz-merkki J-Tsv. sünnimärk родимое пятно, родинка. – Vt. ka süntümerkki.

sünnüt/ellä L J, pr. -telen, imperf. -telin frekv. ← sünnütää; J emüd minnua sünnüteli, miä vaa süätä sünnittelin rl. emake mind sünnitas, mina vaid südant sünnitasin; J mahto marjaa sünnütellä rl. suutis (oskas) marja (= lapsuke-se) sünnitada.

sünnütteijene vt. maalõõ.

sünnütteijä (L), g. -ää = sünnütjää; eltieni sünnütteieni (itkust:) mu helde sünnitaja.

sünnütšimerkki J = süntümerkki.

sünnütšipaikka Ra sünnipaik, sünnikodu место рождения; родной дом; tšerikkoteeltä kõlmais talo – minuu sünnütšipaikka kirikuteelt kolmas maja – minu sünnikodu.

sünnütjää (K-AI. P M-AI. R-Lön. R-Reg.), g. -ää sünnitaja родительница; R enneni elleh sünnütjääni enneni elteesä põuesa pitjääni rl. (Lön. 183) mu emake, mu hell sünnitaja, mu emake, (oma) hellas põues mu pidaja; P ku

minuu kal'it kazvattõlijõizõt katozivad, eltieni sünnütjääd unohtiivad (itkust ema haul:) kui mu kallid vanemad surid (kadusid), hellad sünnitajad (mu) unustasid. – Vt. ka sünnütteijä.

sünnütämerkki J-Must. = süntümerkki.

sünnütämin (M) -emin J-Tsv. (Lu) Cró-нотяминень Pal₂, g. -ämizee M -emizee Lu J 1. sünnitamine, sünnitus рождение, роды; Lu perrää lahzõõ sünnüttemizee sauna nainõ veettii saunaa pärast lapse sünnitamist viidi nurganaine sauna (pesema); 2. roegimine теление, ягнение и т. д.; M sis ku tuõb jo sünnütämizee aika, siiz lehmää vahtiaz, võib õlla etti tälle piäv avittaa siis kui tuleb juba poegimise aeg, siis lehma valvatakse, võib olla, et teda tuleb aidata. – Vt. ka sünnükki, sünnütümin.

sünnüt/ää L M Lu (K R-Eur. R-Lön. P) -teä L P -tä J-Tsv. -tääg I, pr. -än L Lu -en J, imperf. -in Lu J sünnitada; (midagi) luua родить, рожать, рождать; создать; L sie sünnütät poigaa sa sünnitad poja; L õlõn sünnütännü kõm lassa olen sünnitanud kolm last; P lib raskas sünnütteä tuleb raske sünnitus (saab olema raske sünnitada); Lu tätä kutsuttii sauna nain, kumpa sünnütii lahzõõ teda kutsuti nurganaiseks, kes sünnitas lapse; Lu ihan alassi niku maama sünnütii ihualasti, nagu ema sünnitas; J saunnain saunaaõõ sünnütii, tšezällä lauttaa nurganaine sünnitas sauna(s), suvel laudas; M mie õlõn saunas sünnütettü ma olen saunas sünnitatud (= olen saunas sündinud); J tšen on sünni maailma sünnütennü kes on patu maailma loonud? – Vt. ka sünnütää, sünnütellä.

sünnütümin Lu, g. -zee = sünnütämin; rajkka sünnütümin raske sünnitus.

sünnütütü (I), g. -üü vastsündinu, sünnitatu новорождённый; sitä sünnütütütt pesäs pannas tšättšü seda vastsündinut pestakse, pannakse kätikisse.

sünnümerkki M-Set. = süntümerkki.

sünnü-rissi: sünnü-risti K-Ahl. sünnürissi R-Eur. sünnirist (sündimisel kaela pandav rist) нательный крест; K tee nüd ristiä eteesi, kahee poolee kaglolesi, süämeles sünnü-risti, õtsales õpeinee risti (Ahl. 98) rl. tee (= lõõ) nüüd endale rist ette, kahele poole su kaelale, su südamele sünnirist, su otsmikule hõberist. – Vt. ka süntü-rissi.

sünti K-Ahl. K L P M Kõ S Po Lu J (Kett.) -ni Lu J Cунду Tum., g. -ni L S Lu J -ni J patt rpx; K tämä peltšáz viinaa sünnissi ta pidas (pelgas) viina patuks; Lu kaukõpaal paad, vargõssa sünnii ed veitää vs. paned (asja) kauge-male, ei vea varast patu sisse; L se õli suur sünti, ko miez nätsi naizyõ viuuhsita see oli suur

patt, kui mees nägi naise juukseid; Kõ *se õli sünti suur, ku mees sei hattu pääzä* see oli suur patt, kui mees sõi, müts peas; S *pühäz õli sünti tšävvä issumaa* paastuajal oli patt käia istjatsil; M *päzät siä aaduusõd, siä pal'lo süntiä teiv* sa satud põrgusse, sa oled palju pattu teinud (tegid palju pattu); J *tapamm, sis sünni tuõv* (kui) tapame, siis tuleb välja; Lu *sis menin süntii, suvattava kaa tein lahzõ* (Must. 158) siis langesin pattu, armukesega tegin lapse; J *süntii lahkõma* pattu langema; J *süntii saattõma* pattu ahvatlema, (ära) võrgutama; J *veätteep tõiss süntii* ahvatleb (veab) teist pattu (tegema); L *virutõttii kõik sünnid välleä* (allikal ohverdades:) loputati kõik patud välja; Lu *papillõd veet sünnid* preestrite viid patud; Po *ku bõlõd pal'lo süntijä, sis puutub entši jumalalõd* kui pole palju patte, siis jõuab hing jumala juurde; J *ehan jumal kõikiit sünnii paa sünnissi* ega jumal kõiki patte patuks pea. – Vt. ka *sünnü*.

süntiln P-ne (L) -in J-Tsv. *sünt'siine* Ku, g. -zee: -izee J adj., subst. patune грешный; грешник; L *antagaa antyõssi meilie kõikkiilõd süntiziilie* andke andeks kõigile meile patustele; J *ehan süntiiss võtõt raaajuu* ega (ju) patust paradiisi võeta. – Vt. ka *sünnikaz, sünnükaz, süntin*.

süntiitü J-Tsv., pr. -nin J, imperf. -tizin J (ette ära) määrata преднач/ать, -ить; *jumal jo nii sünti* jumal on juba nii (ette ära) määranud.

süntiitü J-Tsv., pr. -nin, imperf. -tizin J 1. juhtuda, aset leida случ/аться, -иться; *sünni* [= sünnip] *para-iko sõta, kuhõ meed* juhtub parajasti sõda (olema), kuhu (sa) lähed?; 2. saada (kellekski) получ/аться, -иться; J *jumala pelkoin tõiss ep sünni jumalakartlikku* (inimest) teist ei saa. – Vt. ka *süntiä*.

sünt'siine vt. *süntin*.
sünt/tü K-Ahl. J-Tsv. (M Kõ-Len.), g. -nüü: *süntiitü* [sic!] M = *süntümin*; M *minuu elo süntiitü päivässä* minu elu sündimise päevast (alates).

süntü-ivussõd M -sõd Lu vastsündinu juuksed волосы новорожденного.

süntümerkki M Lu sünnimärk родимое пятно, родинка. – Vt. ka *sünnükki-, sünnüz-, sünnüttsi-, sünnütta-, sünnü-*.

süntümin J-Tsv. (M) *Сындиминень* Pal., g. -zee J sündimine, sünd roждение; M *järkeä peõrää süntümmissä naizikko puhasuv* kohe pärast (lapse) sündimist tuleb naisel puhastus; J *minu isä kooli ell minu süntümmiss kaht kuutõ* minu isa suri kaks kuud enne minu sündi; J *süntümizess sõkka* sündimisest (saadik) pime; J *süntümizee päiv* sündimise päev, sünnipäev; J *süntümizee paikk* sündimise koht, sünnikoht. – Vt. ka *süntü, süntümä*.

süntümiskõhta: -kõhta Ku sünnikoht место рождения; *hänee süntümiskõhta* tema sünnikoht.

süntü/mä P Ra J *Сюнтэми* K-reg., Pal., g. -mä = *süntümin*; Ra *ku nenä ülespäi t'ihgub, siis surmaa täätävõd, ku alaspäi, siis süntümää täätävõd* kui nina ülespidi sügeleb, siis (see) ennustab surma, kui alaspäi, siis ennustab sündi; P *raskaz lahgota ädää ennie talossa i süntümä sihassa raske* (on) lahkuda isa-ema majast ja sünnikohast.

süntümäkotikko M lootekest зародышевая оболочка.

süntümä-kuu M poogkuu новолуние.

süntümäpäivä M = *süntüpäivä*; *milla on süntümäpäivä kahõsattomalla aprelia* mul on sünnipäev kaheksandal aprillil.

süntümälvoosi: -vuosi P sünniaasta год рождения; *süntümälvuosi on tuhat kahõsasataa kahõsalt'sümmenel ühessemel vuotta, kahõlt'sümmenel tõizõl fevralii* (minu) sünniaasta on tuhande kaheksasaja kaheksakümne üheksandal aastal, kahekümmne teisel veebruaril.

süntü/n (R-Lön.), g. -zee = *süntin*.

süntünnü vt. *itku-, vass-*.

süntüpäivä M (Li) *süntü-päivä* M sünnipäev, sündimise päev день рождения; M *kazell päivää mie süntüzin, se õli minuu süntüpäivä* sel päeval ma sündisin, see oli minu sünnipäev; Li *süntüpäivässaa on lõhtsi uuli* sündimisest saadik on (tal) lõhkine huul (= jänesemokk). – Vt. ka *süntümäpäivä*.

süntü-rissi: *süntü-risti* R-Reg. = *sünnüü-rissi*; *süntü-risti süämmeles* (Reg. 11) rl. sünnirist su südamele.

süntütsässä: -tüss J-Tsv., pr. -nün J, imperf. -tüzin J sündida родиться, roждаться.

sünt/tüä K L P M S Po Lu Li J (Kett. Set. R-Lön. R-Reg. Kõ-Len.) -tüäg I, partits. *schünnent* Kr, pr. -nün K M Lu J, 3. p. -tüüv [sic!] P, imperf. -tüzin P M Lu J 1. sündida roждаться, родиться; L *naizõll süntü poika, ep süntünnü tütar* naisel sündis poeg, ei sündinud tütar; M *lahs süntü i tämmää õnni süntü* laps sündis ja tema õnn sündis; M *taarostal toož on nainõ vad'jalain, vad'jakko, maiz on süntünnü* külavanemal on naine samuti vadjalane, vadjalanna, Matis (= Mati külas) on sündinud; Li *miä õõn kassin süntünnü, miä õõn tätsäläin* ma olen siin sündinud, ma olen kohalik (sünnie); I *lahsi süntije maa päälee* laps sündis ilmale; S *lahzõt süntüzivät saunaa* lapsed sündisid saunas; Lu *kui lahsi süntü, kõhallaa ristitätti* kui laps sündis, kohe ristiti; J *tämä jo vohmõnn on süntünnü* ta on juba lollina sündinud; I *eelläika* süntije

lahsi laps sündis enneaegselt; K *durakkoi ep tsüntää ep tsülvää, ize süntüväd* vs. lolle ei kün- ta ega külvata, ise sünnivad; Lu *poovöl vootta on süntüünü (ku on peeni)* põua-aastal on sündi- nud (kui on väike inimene); J *süntümett sün- dimata*; 2. sigineda, tekkida, luua появ/ляться -иться, возник/ать, -нуть, получ/аться, -ить- ся, образоv/ываться, -аться; M *kloppia piti tappaa lõppukuuta, siz näväd eväd nõizõ enäp süntümää* lutikaid pidi tapma vanas kuus, siis ei hakka neid enam siginema; J *pahnamizi õlgõss sünnüb ruupo* pahnamisel tekib õlest (õle)puru; J *iski kõrraa, süntü laita* r.l. lõi korra, tekkis laid (= laeva küljelaud); M *kõõz maailma süntü* kui maailm loodi; Lu *ku kuu sünnüb, siz on niku sirpii terä* kui kuu luuakse, siis on nagu sirbi tera; 3. juhtuda, toimuda случаться, происхо- дить; J *päivää pitkull (= johzull) võip kõik sün- tüü* päeva jooksul võib kõik(e) juhtuda; J *tšenni ep tää, mitä võip süntüü tulõvõl voott* keegi ei tea, mis võib juhtuda tuleval aastal; J *ilm süüt mittäitsi ep sünnü ilma* põhjuset ei sünni mi- dagi; J *süntü mokom d'eelõ* juhtus niisugune asi; 4. sobida, sünnis olla подходить (что-то кому-то); Po *tällee siin ep sünnü õlla* tal ei sobi siin olla; I *maall ep süntünnüm mennäg, meni maanalõtsõd* (muinasjutust muti kohta:) maa peal ei sobinud minna, läks maa alt. – Vt. ka *süntiä?*

süpi J-Must.: *süpi süütõ* täiesti süütu.

sürjä Lu J, g. -ää Lu (kuiv kivine koht metsas); nõmm (сухое каменистое место в лесу); J *sürjä on kõva paikka metse päälle* s. on kõva (= kivine) koht, mets peal; Lu *mettsäz one tšivikko, sürjä* metsas on kivine ala, s.; Lu *sürjä – kuiva paikka mettsäz nõmm (on) kuiv paik* metsas (enamasti öeldakse s. asemel *nõmmi*). – Vt. ka *pää-, tšivi-*.

sürjü J-Tsv., g. -üü J soosaar (kõrgem metsane koht soos) островок в болоте; *sürjüll kazvop siiniit i gruzõi(t)* soosaarel kasvab (mitmesugu- seid) riisikaid; *borovikk suvap kazvoa sürjüll* puravik(ule) meeldib kasvada soosaarel; *kar- jõ-makauttsi om pitsäll sürjüll* karja magamis- koht on pikal soosaarel.

sürjü-pää J kangarakk, -room навой (деталь ткацкого станка).

süsi K-Ahl. L P Pi Ke M Kõ Lu Ra J-Tsv. I (Kett. K-AI. R-Lõn. R-Reg. Ja-AI. Kr), g. *süee* M Lu J *süe* L M J, pl. *schüwed* Kr süsi ugal; Lu *piäb nuuzgõtõ pärreelt süsi* peerult tuleb süsi (ära) nuusata; J *ripilaka tõmmõta süsüi(t) ahjoss* roo- biga tõmmatakse sõed ahjust (välja); Lu *a se, mikä jäi perrää tõrvaa, meil kutsutti süsi; se süsi meni pajjaa, seppiil* aga seda, mis jäi pä-

rast tõrva(ajamist), kutsuti meil süsi (~ sõeks); see süsi läks sepapajasse, seppadele; Lu *mus- sõp süttä, makkõap mettä?* – Uni (Must. 139) mõist. mustem sõest, magusam meest? – Uni; J *süessi põlõma* sõeks põlema; J *süet tuhkausti* sõed põlesid tuhaks (tuhastusid); Lu *paaru-kat- tilaa lämmitetti enne algookaa i süeekaa* auru- katel kõeti enimalt halgudega ja sõega; Lu *sis kannaa veel kärtütetää võõnol tulõl, süsijee pääl* siis kõrvetatakse (kitkutud) kana veel nõr- gal tulel, süte peal; J *süeka keitetä samavaraa* sõega kõetakse samovari; Lu *pärettä põlõtõtti, vesi õli alla, kuhõd tokkuzivat tulõkkaat süed* peergu põletati, vesi oli all, kuhu kukkusid tu- lised sõed; Lu *staruxa pani süssie tulõkkaisia rehtilälee* vanaeit pani pannile tuliseid süsi; P *tšihvat süjed* ~ Lu *varit süed* tulised sõed; Lu *sammunu süsi* kustunud süsi; M *kase on puin süsi, puussa* see on puusüsi, puust (põletatud); Lu *tšivi süsi* kivisüsi; Lu *süee lastamin* sõe lastimine; M *avattii süsi kul'a* (Set. 11) (nad) tegid sõekoti lahti; M *tšen täätäiz, mitä minnu süämmell on: siäl on pantu, niku kuumõzõt süed* kes teaks, mis on minu südamel: sinna on pan- dud nagu tulised sõed; P *täll on nii tšiiire, isub niku tulisii süsi pääl* tal on nii kiire, istub nagu tuliste süte peal; ■ M *süttä jakkaa, jagõttii nii: isumma kõiki räätua möö, a kump on vahti, sill on süsi tšäjezä, ühelee jätäp süee; siz arvaap tšell on süsi* (lastemäng:) sütt jagada, jagati nii: istume kõik reas, aga kes on otsija (vaht), sel on süsi käes, ühele jätab sõe (kätte); siis mõista- tab, kellel (= kelle käes) on süsi (mida antakse kogu aeg edasi). – Vt. ka *tšivi-*.

süsü/n J-Tsv., g. -zee J süsi-, sõekas; sõetaoline углистый.

süsikul'a M-Set. sõekott угольный мешок; *kultakul'a meep süsikul'assi* (Set. 11) (muinas- jutust:) kullakott muutub sõekotiks.

süsi-lastamin Lu sõelastimine нарузка угля.
süsälikko K-Ahl. K-Set. M Kõ Lu Li Ra J-Tsv. I, g. -koo Lu J -kko I sisalik ящерица; M *süsälikko tšivirõukkoza ain suvvaä eellä* sisalik armastab aina kihivunnikus elada; I *tagošsaa süsälikkoo, paa sillõ tšiuuttoo, siä peltšäv* saan sisaliku kätte, panen sulle (sisaliku) särgi sisse, sina kardad.

sütle [?] J-Tsv., g. -tee J = *sütütüz; viskaa sütteed ahjoo* viska tulehakatis (süüde) ahju.

sütinlessä: -ess J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J süttida, ägestuda вспылить, загореться; *tämä on nii tuliin, jot järestää sütinev* tema on nii äge, et otsekohe süttib.

sütsälpää L M *sütsälpeä* L *sütsülpeä* M I. tun- gal, tuletukk головешка; L *tulikas sütsälpeä*

tuline tungal; M *sütsälpäätä mänd'ittii puukepii paat tullõdsõd, õttsa põlv. siz möö kõrjuumma puu tağгаа. tšen on vahiza, tšetä näev, señnee poolõd viskaap sütsülpää. i juttõdõv: se on vahiza* (lastemäng:) tuletukki mängiti. Puukepi paned tulle, ots põleb. Siis me läheme peitu puu taha. Kes on valves (= otsija), (siis) keda näeb, selle poole viskab tuletuki. Ja ütleb: see on valves; **2.** tuletiku pea головка спички; L *tulitikkai sütsälpeä* tuletiku (tuletikkude) pea.

süts/ü Len., g. -üü = sütsüzü.

sütsüg/o M, g. -oo = sütsüzü; *leeb märtšä sütsügo* tuleb märg sügis.

sütsüs-talvi J-Tsv. sügistalv, talve algus начало зимы.

sütsüz/ee R P -ie P = sütsüzüllä; R *sütsüzee pietarii piti mennä* sügisel tuli Peterburi minna.

sütsüzell/ine vdjI, g. -zee = sütsüzün; *sütsüzelline võdna* sügisene (lamba)tall .

sütsüz/ellä Lu I -ell M Kõ S -el M = sütsüzüllä; M *sütsüzell algõttii tšävvä issumaa* sügisel hakati istjateil käima; I *meni äd'jä sütsüzellä nagrissa kaivamaa* läks taat sügisel naerist (välja) kiskuma; M *sütsüzell mesi võttaaz väl-lää* sügisel võetakse mesi (tarudest) välja; Kõ *õjjaa puhassaass sütsüzell* oja puhastatakse sügisel.

sütsüzänen: -n Kõ = sütsüzüllä; *sütsüzenn õli kuužma, õlutta tšihutattii, kutsuttii võõrai* sügisel oli kusmapäev, pruuliti õlut, kutsuti külalisi.

sütsüz-miikkula L sügisene (talvine) nigulapäev (6. XII) осенний (зимний) Николин день; *kahs miikkulaa, sütsüz-miikkula i tševäd-miikkula* (on) kaks nigulapäeva, sügisene (talvine) nigulapäev ja kevadine nigulapäev.

sütsüz/õ M, g. -õõ = sütsüzü.

sütsüzög/o M, g. -oo = sütsüzü.

sütsüzõit/tää: -tä J-Tsv., pr. -äv: -ev, imperf. -ti impers. sügise(se)ks muutuda, läheneda (sügise kohta) наступ/ать, -ить, близиться (об осени).

sütsüzõnnä M = sütsüzüllä; *sütsüzõnnä piäb ilata tara* sügisel tuleb aed (= aiasaak) ära koristada.

sütsü/zü Kett. K L P M Kõ S V Lu Li Ra J I -sü K-Ahl. (R-Eur.) *süksüsü* [?] (Kõ-Len.) *schikkis* ~ *schiküse* Кг Суючүзү Тум., g. -züü L P Lu J sügis osenõ; P *tuli sütsüzü, meni mettsävahti näütämmä, kuss lõikata puit* tuli sügis, metsavaht läks näitama, kust lõigata (langetada) puid; Lu *lehto puussa lanjkõdõb jo, nõp tuska sütsüzü* lehed langevad (leht langeb) juba puust, tuleb kurb sügis; Ra *roju sütsüzü, ku on pal'l'o vih-maa i tuulta* rajune sügis, kui on palju vihma

ja tuult; Lu *sütsüzüü esimein lumi kutsutaa äätikka* sügise esimest lund nimetatakse lobjakaks; Lu *vanaa inemizee elo on itšävä sütsüzü* vana inimese elu on kurb sügis; P *se õli sütsüzüü puolyõ suvõa* see oli sügise poole suve; L *tševeässä ja sütsüzüüssaa* kevadest sügiseni; J *sütsüzüü üül kujall om pilkko-pimmiä* sügise-õõl on väljas pilkane pime. – Vt. ka *süksü, sütsü, sütsügo, sütsüzõ, sütsüzõgo, sütsüzügo*.

sütsüzü-aika M sügiseaeg осеннее время; *süvä sütsüzü-aika* hilissügis (sügav sügiseaeg).

sütsüzüg/o M, g. -oo = sütsüzü.

sütsüzü/n J-Tsv., g. -zee J = sütsüzün.

sütsüzüllä M Lu Li J -lle J-Tsv. -ll Lu J-Tsv.

-l M Lu sügisel osenõ; M *sütsüzüllä tõmpias sfjoklav* sügisel võetakse (tõmmatakse) peedid (maast) üles; Lu *sütsüzüllä tšävvvää jevikkaaz* sügisel käiakse jõhvikal; Lu *sütsüzüll on lainõd suurõpõt ku tšezällä* sügisel on lained suuremad kui suvel; J *sütsüzülle lahõd algõta škoulus tšävve* sügisel hakkavad lapsed koolis käima; J *kadrinapävä on mokoma piähä sütsüzüllä* kadripäev on niisugune püha sügisel; M *sütsüzül ovad razvakkaat kalad* sügisel on kalad rammusad. – Vt. ka *sütsüzee, sütsüzellä, sütsüzenä, sütsüzõnnä, sütsüzünä, sütsüzüssä, sütsüzüü*.

sütsüzün J, g. -zee sügisene осенний; *sütsüzüzed üt pimmidõn rl. sügisesed* õõd (on) pimedad. – Vt. ka *sütsüzelline, sütsüzün*.

sütsüzünä ~ -nn K Lu -n P Lu-Len. = sütsüzüllä; K *õzralõdsõd i kagralõd piäb valmissaa sütsüzünä* maa odrale ja kaerale peab sügisel maa ette valmistama; P *paarnuolõ tehti sütsüzün rüiz* kesale tehti (= külvati) sügisel rukis; K *maarjanna sütsüzün* sügise(se)l maarjapäeval.

sütsüzüs/sä M Lu -se J-Tsv. -s V = sütsüzüllä; M *sfjoklõilõd pannas sütsüzüssä valo* peetidele (= peedimaale) pannakse sügisel sõnnik(ut); Lu *se põlto tšünnetää sütsüzüssä viimizessi, jätetää paarhassi* see põld künatakse sügisel viimasena, jäetakse kesaks; V *sütsüzüss löikkaz lihass* sügisel tappis (härja) lihaks; J *elläämii tapõttii sütsüzüsse* loomi tapeti sügisel; Lu *sütsüzüssä rannad alkavad jäättüä* sügisel hakkavad rannad jäätuma; Lu *karu sütsüzüssä teep pezää* karu teeb sügisel pesa; Lu *vikahtõdkaa lüüvvää sammõlt, sütsüzüssä ain, panna* seina ääree, *štob õlõis talvõl varjopi* vikatiga niidetakse sammalt, ikka sügisel, pannakse seina äärde, et talvel oleks varjulisem.

sütsüzü-virsi: *sütsüzü-virsi* K-Ahl. sügiselaul (regivärss sügisest) осенняя песня (осенние вирши).

sütsüzüü P Kõ = sütsüzüllä; P sütsüzüü *tu lõb riigaa tappamiizyõ aika* sügisel tuleb rehepeksuaeg; Kõ sütsüzüü *ko riigad lõpõtattii tap-paa siz nõistii tsüümää isuta-taloo* sügisel, kui lõpetati rehepeks, siis hakati istjateil käima.

sütsüzüü-jürtsi L sügisene jürripäev (25. XI) осенний Юрьев день; sütsüzüü-jürtsi, *senell päiveä mettsäe eb mentii* sügisene jürripäev, sellel päeval metsa ei mindud.

sütsütsülvõ Ränk sügiskülv осенний посев.

sütt'süü vt. süttüü.

sütt'tää Kett. L M Po Ra (K-Ahl. K-AI. R P Kõ Li J-Must.) -*teä* L -*tä* J-Tsv. -*tää* G, pr. -*än* Kett. K M J süttää I, imperf. -*in* M Kõ J süttii I süüdata за/жигать, раз-, под-, за/жечь, раз-, под-; Kett. süttäm piipuu süütan piibu; M *täm süttäp tsüünteliätä* ta süütab küünalt; I süttii *lampaa, jo rainni tämmää põlõmaa* süütasin lambi, panin ta juba põlema; L *lampadgat süttettii obrazaa etie* õilambikesed süüdati ikooni ette (põlema); Po *valvotulõlla nõsõttii riugulõõ tõrvarapõkõ i süttettii põlõmaa* jaanitulul tõsteti ridva otsa tõrvarapang ja süüdati põlema; L *sis sütteäss tsüüntelie põlõmaa* siis süüdatakse küünal põlema; Li *tuliakkaa ahisõttii päre, siis süttettii põlõmaa* pilakusse suruti peerg, siis süüdati põlema. – Vt. ka süttütellä, süttütää.

sütt'tüssä: -*tüss* J-Tsv., pr. -*üv* J, pr. -*tü* ~ -*tüz* J = süttüü; *karassina alki süttüss põlõa* petrooleum hakkas süüdates põlema.

sütt'tüü M Lu Li Ra J (Kett. P) sütt'süü Ku, pr. -*üv* Lu Li J -*tüüv* P, imperf. -*tü* P M Lu Li Ra J sütt'süü Ku -*tü(z)* J-Tsv. 1. süttida загор/аться, -еться; воспламен/яться, -иться; P *viskazivat spidzgaä maalyõ õlkaisyõ i süttü riiga põlõmaasyõ* (nad) viskasid tiku maha õlgedesse ja rehi süttis põlema; J *õlki katto tsiiire süttüp põlõma* õlgekatus süttib kiiresti põlema; 2. puhkeda, paisuda возник/ать, -нуть, усили/ваться, -ться; Li *süttü tormi* ~ Lu *süttü sää* puhkes torm; Li *tuuli süttüv* tuul tõuseb; Li *tuuli süttü kõvõpassi* tuul paisus tugevamaks; ■ J *vass mill johtu meelehee ja süttü süämelee* rl. just (praegu) tuli mul meelde ja (rõõm) süttis südames.

süttäk/az: -*õz* J-Tsv., g. -*kaa* J 1. julge, südi, sõakas смелый; 2. äge, äkiline вспыльчивый.

süttäv/ü Lu, g. -*ää* tugev, kindel, visa сильный, надёжный, стойкий; *eestäläized õllaa süttävõd, eväd anna oma jalga pääl tallata* eestlased on tugevad, ei lase endale liiga teha (oma jala peal tallata).

süttü/z J-Tsv., g. -*hsee:* -*see* J = süttütüz.

süttüt/ellä: -*ell* J-Tsv., pr. -*telen:* -*teen* J, imperf. -*telin* J frekv. ← süttütää; *para-iko leep kresnõi*

hot, jo süttütellä tsüünteliäüt põlõma kohe algab ristikäik, juba süüdatakse küünal põlema.

süttütel/z (Kett.) -s K-Ahl., g. -*hsee* = süttütüz.

süttüt/äjä: -*ejä* J-Tsv., g. -*äjä:* -*ejä* süütaja поджигатель; *levvetii ko oonõõ süttüttejä tsättee* kas maja süütaja saadi kätte?; *nii ham miä kuulin, jot tätä väärisetä süttüttejässi* nii ma ometi kuulsin, et teda peetakse süütajaks.

süttüt/tää M (R Lu) -*tä* J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) süttütä- J-Must. -*tää* G (I), pr. -*än:* -*en* J, imperf. -*in* J = süttää; Lu *ahjoo vai pliittaa süttütetää tõrvõsõõkkaa vai tõrvõpuul* ahju või pliiti süüdatakse tõrvasega või tõrvase puuga; J *süttüttega tuli – rihes pimmiä* süüdate tuli, toas on pime; M *täm süttütäp tulta* ta süütab tuld; J *metts om mõnõss paikka süttütettii põlõma* mets on mitmest kohast põlema süüdatud.

süttütüspäre M peerg (tule süütamiseks) лучина, щепка.

süttütü/z M J-Tsv., g. -*hsee:* -*zee* [sic!] J süüde, süütis, (tule)hakatis зажигание, растопка. – Vt. ka süte, süttüz, süttütze.

süvet/tää J, pr. -*än:* -*en* J, imperf. -*in* süvendada углуб/лять, -ить; *kaivo süvetettii veel süvepessi* kaev süvendati veel sügavamaks.

süvv/ä Kett. K R L P M Kõ S Ja Po Lu J Ku (Ke) -*e* J -*äg* I süüv/vä M Kõ V Po Lu Li Ra J Ku -*ve* Lu J -*v* Ku -*ä* Ra J -*e* Ra söövä M-Set. söövä [sic!] Lu -*väg* I (vdjI Ko) -*äg* ~ *süüäg* ~ *sööäg* I Сjóвва K-reg.₂ Pal.₂ Сjóуькь ~ Сjóэдя Pal.₂ Сjóуькь Ii-reg.₁, pr. söön Kett. K P M Kõ S J-Must. süön K P süön Po süün Lu Li Ra J, imperf. sein Kett. K P M Kõ Lu Ra J, II inf. Сьме Tum. 1. süüa, ära süüa кушать, по-, есть, по-, съесть; M *sõtaigall sööttii rohõleipää* sõjaajal söödi rohuleiba; Lu *suurmikkoo süüvvää leivääkkaa, roopraa süüvvää ilm leipää* tangukõrti süüakse leivaga, putru süüakse ilma leivata; Li *ku maatõ õli pal'lo, siis süütti uutõõ vootõõssaa õmma leipää* kui (taluperel) oli maad palju, siis söödi uue lõikuse ni (uue aastani) oma (viljast) leiba; L *isuttii lenvaa takann süömääzä* istuti laua taga söõmas; K *õli söömizellää* oli (just) söõmas; J *õmmaa aikaa piäp süüvvä* kindlal ajal tuleb süüa; P *piäp tsiiirepii süüvvä, suppi jahuv* peab kiiremini söõma, supp jahtub (ära); J *tartut süümaa, nii süüt pal'lo, tahot süüvvä vatsaa täünn* satud söõma (= pääsed söõgi kallale), siis sööd palju, tahad süüa kõhu täis; P *minua imotab lohkuu süümaa* mul on himu süüa (praetud) kartulilõike; P *seiseizin sviežaa rokkaa üliekaa* sööksin värskekapsasuppi hapukoorega; Ku *hään on süümaatä i juumattä* ta on söõmata ja juumata; J *katsokk, ku see näll'ess urvip süüvve* vaata

ometi, kuidas see näljast vihub süüa; J *starikk valuttõõp süüvve* vanamees vihub süüa; P *süö haili-leipää i läntüpiimä, a lihaa et tõhi tšüsüü* söö silku-leiba ja hapupiima, aga liha (sa) ei tohi küsida; M *ahnas söömää niku koira* ahne sööma nagu koer; M *nät ku koira lohmiiv süüv- vä näe*, kuidas koer lohmiiv süüa; Li *lammas šapõrtap süüvvä* lammas rabistab süüa; J *vall'u süümä* ablas sööma; Li *se on nikku süümää* see on närb sööma; Lu *kukko kanoi kutsup süümää* kukk kutsub kanu sööma; M *opõzõd õltii üväd, sööneed* hobused olid head, söönud; Lu *ku koira süüb rohtua, sis täap kehnoa ilmaa* kui koer sööb rohtu, siis (see) ennustab halba ilma; J *sigaa-marja, sitä ep süüvvä* leesikas, seda ei sööda; P *pajatõtti, etti susi lampaa sei* räägiti, et hunt sõi lamba (ära); Lu *miä tahon nii tehä, jott suõd õltais süüneed i lampaat terveed* ma tahan nii teha, et hundid oleksid söönud ja lambad terved; P *süümäss nõistua süõv* söömast tõustes sööd (= sööd ka siis, kui kõht on juba täis); J *süüv, niku rihma pletiv* sööb, nagu nõõri punub; Lu *nõizõp tüütä tetšemää, siz on tšülmiizä, a ku nõizõp süümää, siz on higõz* (kui ta) hakkab tööd tegema, siis on (tal) külm, aga kui hakkab sööma, siis on higinine; Lu *tämä süüp tšäsijeekaa, tüütä teeb vatsaakaa* vs. tema sööb kätega, tööd teeb kõhuga; Lu *sei kahõõ mehee vassaa, a ize eb õllu varma, ize õli kuivanõ* sõi kahe mehe eest, aga ise ei olnud tüse, ise oli kuivetu; Lu *se on ku upi-auta, ilma põhjaa, kõik süüv* (õgardi kohta öeldakse:) see on kui põhjatu auk, ilma põhjata, kõik sööb (ära); Li *se on nii prokutoo süümää, kõik ajab alaz* see on nii ablas sööma, ajab kõik (kurgust) alla; Lu *mie õn süünü niku süümättä, niku issaa bõõ* ma olen söönud, nagu polekski söönud, nagu pole isu; Lu *süümäss sein, a vattsaa täün en saanud* küll sõin, aga kõhtu täis ei saanud; M *täm söömizessä sei, ai ku on vähä söõnnü* ta sõi vaid moe päras, oi kui vähe on söönud; L *süömättä süötüä vieb* (muinasjutust:) söömata (= näljane) viib (kannab) söönut (= tõbine kannab tervet); P *tšihutin süvvä* keetsin süüa; M *süvvä pantii kaasa* süüa pandi kaasa; Lu *vee lehmil süvvä vii* lehmadele süüa; Kõ *a ku tuõp silla süüvvä nältšä* aga kui sulle tuleb nälg (= tahtmine süüa)?; P *süvvä tahtaav* on tahtmine süüa (~ tahaks süüa); 2. närida, kahjustada, lõhkuda поедать, съедать (в значении 'портить'), крушить; P *unilintu süõp sõpõi* koi sööb rõivaid; Lu *touku süüp puuta* tõuk sööb puud; Lu *kapusaa matokkõizõt süütii kapusad* kapsaussid sõid kapsad (ära); M *kuparossa on niku tšivi, tämä söõv niitii vai lõngaa, ev või*

pal'lo panna, kui kraaskaav vaskvitriol on nagu kivi, ta sööb linase või villase lõnga (ära), ei või palju panna, kui värvid; Li *tšivikaz ranta süüb laijat poiz* kivine rand lõhub (purjelaeva) küljelauad (ära); ■ J *luita söõv* luud valutavad; M *pajattaas tämäss, a täm juttõõv: la pajattaaz, a milta bokkaa ep söõ* temast räägitakse, aga ta ütleb: räägitagu, aga see mul tükkki küljest ei võta (ei söö); P *mie tämä päälie vaatan, kõik silmiikaa sein, nii kõvassi õli iloza* ma vaatan tema peale, lausa silmadega sõin, nii väga ilus oli.

süvä Kett. K-Ahl. K-Al. R-Reg. L P M V Lu Ra J I (Ja-Len.) *süä* J *süän* R-Eur. *schüwe* Kr *Сювэ* K-reg., li-reg., Pal., *Сюве* Tum., g. -ää K P Ja Lu Ra 1. sügav глубокий; Lu *süväz vees tšivi põhjaa eb mene* sügavas vees kivi põhja ei lähe; M *rannaz on matala jarvi, a tšehspaikkaz on süvä jarvi* ranna ääres (rannas) on järv madal, aga keskpaigas on järv sügav; I *ku on süvä kaivo, matalala vesi, sis piäv kokalla võttaag* kui on sügav kaev, (aga) vesi (on) madalal, siis tuleb kooguga (vett) võtta; J *jõtsi ebõõ süä, matala jõgi pole sügav, (on) madal*; J *kõvassi süvä* väga sügav; I *kajõza jõgõza matala vesi, on i süväit paikab* selles jões on madal vesi, (kuid) on ka sügavad kohad; Ja *jarvõt evät õõ suuret, no ovat süvät* (Len. 250) järved ei ole suured, kuid on sügavad; Lu *süvä meri pejkerää takan pengri* (= veealuse rannanõlva) taga on sügav meri; Lu *mi süveb meri, se tuõp kõrkaapi ja arvapi lainõ* mida sügavam meri, seda kõrgem ja harvem (tuleb) laine; Ra *süvä õja* sügav oja; R *eb lepu [= lõpu] meri kaloss süvä auta ahvakais [= ahvakkoiss]* (Reg. 40) rl. ei lõpe merest kalad, sügavast hau(koha)st ahvenad; J *süvä lumi* sügav lumi; J *pitšad ripsit tehä silmet süvässi* pikad ripsmed teevad silmad sügavaks; 2. sügavus глубина; V *süväz järvez on süväätä kõmtšümmet seitsie sültä* Süväjärves on sügavust kolmkümmend seitse sülda; ■ L *mill on jumalaa süvät sõnad* (loitsust:) mul on jumala sügavamõttelised sõnad; M *süvä sütsüü-aika* hilissügis; J *süväl sütsüüll* hilissügisel. – Vt. ka *sükävä, süvüüz*.

süväälle: -le M -äl Lu adv. sügavale глубоко (наречие в форме алл-а от *süvä*); M *nii kõvvi lõhkaav süväle* nii sügavalt on rebestanud (rebestab käe); Lu *mill on isutõttu maamunat süvääl* mul on kartulid sügavale maha pandud.

süväällä: -l Lu adv. sügaval(t) глубоко (наречие в форме ад-а от *süvä*); *aluz isub süväl* purjelaev istub sügaval(t) vees; *kui süväl laiva isub* kui sügaval(t) laev istub (vees)?

süvältä I adv. sügavalt глyбoкo (наречие в форме абл-а от *süvä*); *roittivat sieltä süvältä* (nad) kaevasid seal sügavalt.

süvä-tarellka: -k J-Tsv. supitaldrik глyбoкaя тарелка, суповая тарелка.

süvättüä vt. *süätüä*.

süvääsee: -eäsie P adv. sügavale глyбoкo (наречие в форме илл-а от *süvä*); *süvääsie tök-kuzin vetiesie kukkusin sügavale vette*.

süvüsülz J-Tsv., g. -hsee: -see J süvendamine; süvend; (laeva) süvis osadka (судна).

süvüüz P M Lu J *süvüütü* M -üz Lu Li J-Tsv. *Сывысь* Pal.₁, g. -üü M Lu Li -vüü Lu -üsee J-Tsv. **1.** sügavus глyбина; *Ma kaivoo süvüütü viišümmettä süültä* kaevu sügavust on viiskümmend sülda; *M jarvõza on kahtsümnett viis sültä süvüütü* järves on sügavust kakskümmend viis sülda; *Lu süvüütü mitattii lootaakaa sügavust mõdeti loodiga*; *Li süvüü perässä on üvä kaivo, on üvä vesi* sügavuse poolest on hea kaev, on hea vesi; **2.** (laeva) süvis osadka (судна); *Lu alusõd süvüüz, kui süväll laiva isub tühjältä i lastiz* purjelaeva süvis (on see), kui sügaval istub laev tühjalt või lastis. – Vt. ka *meree-*. – Vt. ka *süvä*.

süä¹ U P M Kõ Lu Li Ra J I (Kett. K-AI. R-Eur. R-Lön. R-Reg. V) *süää* K-Ahl. M-Set. *süän* J *südän* (R-Reg.) *sühä* Pi Ke (M) *schihen ~ schüen* Kr *Сюэ* K-reg.₂ Pal.₁ *Сювень* Ii-reg.₁ Pal.₁ *Сюдьянь* Pal.₁, g. -mee ~ -mtee Lu *süä* M-Set. *süää* J-Tsv. *süän* Kõ-Len. **1.** süda (siseorganina) сердце; *Lu süä on tervee, ellää piäv* süda on terve, tuleb elada; *M kurokka võtti tšiin i ampu talle, kõhalla sühhääsee* (ta) võttis püsikukest kinni ja tulistas talle, otse südamesse; *Ra süä kõvassi lüüv* süda lööb kõvasti; *J süä tükiv* süda tuksub; *M mitäleev kohotti rintojõ alussõd, pahhaa teev süämmele* millegipärast ajas rindealuse üles, teeb südamele paha; *Lu süä on kertünnü* süda on nõrk; *Ra tänävä on nii paha, nii näpiv süäv* täna on nii paha (olla), nii pitsitab südant; *J alki süämelt tšeer-tä* süda hakkas põõritama; *Lu se on vånkkel, kõvassi razvain, meep süämmel* see on vänge, väga rasvane, hakkab südamele (= ajab südamele pahaks); *M tällä õli läülü süämmellä, tam tahtõ võttaa tšülmää vettä* tal oli südamel läila (= ajas iiveldama), ta tahtis võtta külma vett; *J süä eb võta vassaa* süda ei võta vastu (= pole söõgiisu); *Li karu liha niku meni eri süätä, en tahtonnu karuliha hakkas nagu südamele*, (ma) ei tahtnud; **2.** süda (hingeelu ja sisetunnete tähenduses) сердце (в значении души); *Lu mitä silmäd eväd näe, sitä süä ep tää* vs. mida silmad ei näe, seda süda ei tea (= ei tunne); *Lu*

ku silmijekaa eb vaata väärii, süä on puhaz kk. kui silmadega ei vaata kõõrdi, (siis) on süda puhas; *Lu musad ivusad, murja süä, valkaad ivusad, valjo süä* vs. mustad juuksed, pehme süda, valged juuksed, vali süda; *M süämmezä on inehmiizell entši* inimesel on südames hing; *J bõõ mentü meesse, süämelte süüvvesse* rl. pole läinud meelest, südameelt (isegi) süües; *J pajatti kõig vällää, mitä õli süämellä* rääkis kõik ära, mis oli südamel; *Lu süämel tuli helpopi* südamel hakkas kergem; *M millõ on nii rasakas süälee* mul on süda(mel) nii raske; *V süätä vaivata* süda valutab; *M ep piä nii võttaa litsi süämmele* ei maksa nii südamesse võtta; *J täll süän eb anna rauhaa* tal ei anna süda rahu; *J nii on pelko, kõik süä värizev* nii (väga) on hirm, süda lausa väriseb; *J süä sulab rintoiz* süda sulab rinnus; *J süä põlõv* süda põleb (sees); *M miä tein kõtkõssa õmassa puhtaassa süässä* ma tegin (seda) kogu oma puhtast südamest; *Lu täll on üvä süä, tämä on üvä inemin, täll paganutta eb õd* tal on hea süda, ta on hea inimene, temas (tal) kurjust ei ole; *J se on nii kõva süäka, jot i palvomizõd eväd avit* see on nii kõva südamega, et palvedki ei aita; *Lu nii on kõvassi pagana, što süä meev lõhtsi* on nii väga tige, et süda läheb lõhki; *J pehmiä süäka* pehme südamega; *J rappa süä* murest murtud süda; *J süä surukkain* rl. murelik süda; **3.** südamik сердцевина; *Lu puul on pinta i süä puul* on pindmine osa ja südamik; *M kazella puulla on tühjä süä* see puu on seest õõnes; *M mizessä tsääntiv, kazvas kapussaa pää, se on kapussaa süä* (see), millest keerduv, kasvab kapsapea, see on kapsa südamik; **4.** kurjus, viha, jonn зло(сть), гнев, упрямство; *Lu millõ tuli süä* ma sain vihaseks; *K süäätä piäv* (Ahl. 153) (ta) peab viha; *M lehmä jo algab vuhissa, võtap süätä* lehm hakkab juba puhkima, kogub viha; *M tämä siältä vuhizõv kõikii päälle, ep tää, kuhhõd õmmaa süätä azõgoittaa* tema toriseb seal kõigi peale, ei tea, kuhu oma viha välja valada; *M näd naizeläjiil on süä* näed, naistel on jonn sees (= naised on kangekaelsed); ■ *Lu emäl on süä pihoz, ku lahzõd on läisiväv* emal on süda pihus, kui lapsed on haiged; *Kõ senellä inehmiizellä on jänessee süä* kk. see inime ne on arg (sellel inimesel on jänese süda); *M süä lanjõs saappagaa vartõd* kk. süda langes saapasäärde (= hakkas hirm); *J süä johsi persee* hakkas hirm; *U nüd minuu süä kõikkinaa katkõzi* nüüd minu süda katkes päriselt; *Lu miä ku senee tein eri süäv* kui vastumeelt ma seda tegin. – Vt. ka *mätä-*, *õnsi-*. – Vt. ka *süämuna, süämüv, süäpaikka*.

süä² vt. süvä.

süājuuri P M juurikas, peajuur корневище; P süājuuri on pihkupuul, niku rettsä meeb maa süämme peajuur on männipuul, nagu röigas läheb maa sisse.

süäm- vt. süämm-.

süäme, süämee, süämie vt. süämme¹.

süämein Li: *süämein lina* parim (soetud) lina.

süämeskoontala M linakoonal кудель льна.

süäm/etse M *-metset* M-Set. pl. t. kopsud лөг-кие.

süämikkõ J-Must., g. -õõ = süämmikko.

süämine vt. suuri-.

süäminää Lu tervenisti, läbinisti целиком, всецело, сплошь, полностью; *hägäläd õltii rau-tazõt süäminää* linaharjad olid läbinisti rauast.

süäm/izä M Li *-izää* Lu *-iizää* Ku *-iz* J-Tsv. *-mizä* Ra J vihane, kuri сердитый, злой; M *ain on süämizä niku paha ärtsä* alati on vihane nagu tige härg; J *näväd õltii süämmizä tõin tõizõd pääle* nad olid teineteise peale vihased; Lu *süämizää kõvassi mõrnäb minuu päällee* vihasena karjub kõvasti minu peale; M *nät ko on süämizä, kõik süä lõhkõdõb* näed kui vihane on, süda läheb päris lõhki; Ra *miä nii süämmizä tämä pääle, tsäed nii tšihkuvad, nii anta-zintši* ma olen nii vihane tema peale, käed nii sügelevad, nii annaksin (talle); J *koir urizõv, ku on süämiz, a katti – iiväss meel’seal* koer uriseb, kui on vihane, aga kass (lõõb nurru) heast meelest; Li *nainõ johsi süämizä rihlhee* naine jooksis vihasena tuppa. – Vt. ka *süämmikaz, süämmikko, süämmizellä*.

süämme L M pl. t. 1. soetud, kõige paremad linad чёсаный, самый лучший лён; M *esimeizess tsedrätäs süämme* kõigepaalt kedratakse kõige paremad linad; L *kahs nippua süämmiit* kaks nuusti kõige paremaid linu; 2. (linased) lõimed (льняная) основа (ткани); M *õltii linõzõd süammen, a šiskolaissa kuottii* (kaltsuvaibal) olid linased lõimed, aga kaltsu-dest kooti. – Vt. ka *lina-*. – Vt. ka *süämmüse*.

süäm/mee¹ K U P M Kõ Lu Li J I *-mie* L *-ee* Lu Li Ra J I Ku *-ie* P *-e* J-Tsv. *schämi* Kr 1. postp. sisse в, во (что); P *denqad avvattii maa süämmie* raha maeti maa sisse; M *lahsi õli lampaa nahgaa süämme tsäärittü* laps oli lambanaha sisse mässitud; M *laskõaz lehmäd ad’d’aa süämme jalgottõd’maa* lastakse lehmata tara sisse jalutama; M *räjjaa süämme* sissepoole piirjoont; Lu *mene rihee süämme* mine tuppa sisse; Lu *puukki menev inemizel ehtši leh-mäl nahgaa süämee* puuk imeb end (läheb) inimesel(e) või lehmäl(e) naha sisse; J *pisä jalk*

saappõgaa süämee pista jalg saapa sisse; Li *rakõttaaz õpõnõ aisije süämee* hobune raken-datakse aiste vahele; P *pihuo süämmie* pihku; 2. adv. sisse, sisemusse вовнутрь; J *tšen tõizõ-lõ auta kaivos, lajkõb ize süäme* vs. kes teisele auku kaevab, ise sisse langeb; P *rütšie-javoissa* tehtii mämmiä, pantii kalinaa marjoi süämmie rukkijahust tehti marjapuru, pandi lodjapuu-marju sisse; P *pantii vettä tsugunikkaa, pantii lihaa süämie* pandi vett malmipotti, pandi liha sisse; Li *drolli õli tehtü karrassa, tšeele õli pantu süämee* krapp oli tehtud plekist, kõra oli pandud sisse; K *võõras kutsuttii süämme* võõras kutsuti sisse (= tuppa); J *jumal oitõgo vahingoss (põloss) tšehs üüll – põlõd ize süäme* jumal hoidku õnnetuse (tulekahju) eest kesk õöd – põled ise sisse; J *laki tokku süäme* lagi kukkus sisse. – Vt. ka *sisee*.

süäm/mee² ~ **süämmee** M *-ee* Lu: Lu *nališni-kad õllaa süämee poolõz i kujaa poolõz akku-noiz* piirlaud on (akendel) seespool ja väljas-pool; M *napurikko on ümmärkõin, ladvat kõik süämmee poolõd* (vilja)naber on ümmargune, (vihkude) ladvad kõik sissepoole; M *süämme poolõd väräjää* sissepoole väravat.

süämmeepooli M sisemine pool, sisemus внутренняя сторона, внутренность; *lännikoo süämmeepooli* länniku sisemine pool.

süämm/eese: *-iesie* P = süämme; *lütöti ku-rahsyõkaa kapusaa süämmiesie* lõõdi nuga (noaga) kapsasse.

süäm/messä M-Set. *-mess* P M *-essä* Lu Li *-ess* J 1. postp. seest из; P *maa süämmess* maa seest; 2. adv. seest, seestpoolt, sisemusest изнутри; Lu *sikamarjad, ne süämmess valkaad* leesikad, need (on) seest valged; Lu *ämmätuššu, tämäss tuõp kõltõnõ javo, tuõp süämmessä* (vana) muru-muna, sellest tuleb kollane tolm, tuleb seest; M *süämmessä siirulliin, viirulliin, päältä kullaa karvalliin?* – Luukka (Set. 18) mõist. seest siiruline, viiruline, pealt kullakarvaline? – Sibul. – Vt. ka *sizessä*.

süämmessäpoolta M = *süäm-pooltaa*; *peze lännikko üvviü süämmessäpoolta* pese lännik seestpoolt hästi (puhtaks).

süäm/mezä P M I *-mez* K L P Po Kõ Lu *-ezä* Lu Li J-Must. I *-ez* Lu Li Ra J Ku *-eezä* K-Ahl. *šchehenes* Kr 1. postp. sees в, во (где?); J *kat-so, mitä siäll jäššikaa süämez* on vaata, mis seal kasti sees on; Lu *seemened on lina-pää süämez* seemned on linakupra sees; I *värttänä on haakii süämmezä* (voki)värten on lühi sees; Lu *re-voil on maa süämes pesä* rebasel on maa sees pesa; Lu *rüsümä-tšülä õli metsää süämez* Rüsü-mäe küla oli metsa sees; Lu *meree süämez on*

matala, kutsutaa kehveli meres on madalik, (seda) kutsutakse kehvliks; Lu *pää süämez viñku egle* pea(s) kumises eile; Lu *silmää süämez on silmää terä* silma keskel (sees) on silma tera; M *biletti on passii süämmez* pilet on passi vahel (sees); Lu *tämä on rihee süämmez* ta on toas; **2.** adv. sees, sisemuses внутри; P *verivil-li on sinin, veri on süämmez* vurill on sinine, veri on sees; Li *kahs isuzloutaa õllaa vennees süämez* kaks istelauda on paadis (sees); Lu *rañkka on ellää, a entš on süämez* raske on elada, aga hing on sees; P *ännmä böö akkunall, on süämmez* vanaema pole õues, on sees (= toas); Lu *maarjakoivu on blägikko süämez* maarjakask on seest kõva; J *süämes tsüümä* (Tsv.) sisse astuma (sees käima), külastama.

süäm/miın Kett. M Kõ -min M Po Lu (Li) (R-Reg.) -ine J-Must., g. -mizee Kõ parimast (soetud) linast v. lõuendist из самого лучшего (чёсаного) льна или холста; M *süämmiin kañgaz, lõimõd i kuitõõd, juollas süämmet süämmiä* vassoo parimaist linadest kangas, lõimed ja koed, õeldakse parimad lina(kiu)d parimate lina(kiudu)de vastu; M *süämmized niitid* parimast linast lõngad; M *tšiuuto õli süämmine* särk oli parimast lõuendist; M *piettii mokomat süämmized .. siinäkad* kanti niisuguseid parimast lõuendist .. sarafane; M *süämmized linad ovat saamõi parapad linad, senessä tsedrätüz lõimõd i kuitõõd* soetud linad on kõige paremad linad, nendest (sellest) kedratatakse lõimed ja koed; M *süämmizissä linoissa kuottu heeno kañgaz* kõige parematest linadest kootud peen kangas. – Vt. ka *suuri-*. – Vt. ka *süämein*.

süäm/mikaz ~ -mikáz P -ikaz ~ -ikas I, g. -kaa vihane, tige сердитый, злой; P *tämä on süäm-mikáz* ta on vihane; I *süämikkaad ärd'äd* tige-dad härjad. – Vt. ka *süämizä, süämmizellä*.

süäm/mikko K M Kõ Ja-Len. (I) -ikko M Kõ Lu Ra J-Tsv. I *süänikko* J-Tsv., g. -ikoo M Lu J *süänikoo* J **1.** adj., subst. kuri, tige, vihane злой, злобный, сердитый; I *koira on süämikko, võtab da i purõv jalgassa* koer on kuri, võtab ja hammustab jalast; M *ted'd'ee hakka on süämikko* teie vanaeit on kuri; K *mõizaa herra õli aivoo süämikko* mõisahärra oli väga kuri; Kõ *ep tämä suutu, ebõ-õ süämikko* ei tema vihas-ta, (ta) pole kuri; J *süämikko, niku pagan ärtš* tige nagu kuri härg; J *süämikko niku boran* tige nagu oinas; I *süämikko lehmä nõisi* kaivamaa naizikkoa tige lehm hakkas naist kaevama; I *süämikko inehmine söittõlõb i emittees* tige inimene riidleb ja söimab ropult; Ra *gorbõi nenä, süämikko inimin* kongus nina, kuri inimene; J *süämikko šuutkaa p tää* vihane nalja ei mõista;

J *süänikoll on ain silmet tšeerollaa* vihasel (inimesel) silmad aina pöörlevad (peas); **2.** äkiline, kergesti ärrituv, karm вспыльчивый, раздражительный, крутой; Kõ *õpõtti [= õpõttaja] tämä õli süämikko* (Len. 235) õpetaja, ta oli äkiline. – Vt. ka *süämikkõ, süämizä*.

süämmizellä ~ -eä P **1.** vihane сердитый; *tämä on aina süämmizelleä* ta on aina vihane; **2.** vihaselt сердито, гневно; *tämä ep tunnõ inehmizeekaa ümpär tsävvä, pajatap süämmizellä* ta ei oska (teise) inimesega ümber käia, räägib vihaselt. – Vt. ka *süämizä, süämmikaz*.

süämmüsed M pl. t. parim (soetud) lina чёсанный, самый лучший лён; *linnaa süämmüsed* parim osa linast. – Vt. ka *süämmed*.

süäm-pooltaa J-Tsv. seestpoolt изнутри; *puu jo on süäm-pooltaa lahottunnu* puu on juba seestpoolt pehkinud. – Vt. ka *süämmessäpool-ta*.

süämuna Lu Li Ra süda сердце; Lu *miä ku teen rañkkaa tüütä, mill on süämuna rañkkõ* kui ma teen rasket tööd, mul on süda(mel) raske; Lu *mill vaivatap süämunnaa* mul valutab süda; Lu *mahsapiirgaa panna mahsa, pannaa kerkiäized, pannaa süämuna, siz lassaa kõik läpi lihamašinaa* maksapirukasse pannakse maks, pannakse kopsud, pannakse süda, siis lastakse kõik läbi lihamasina. – Vt. ka *süä¹, süäpaikka*.

süäm/iüd (K-Al. R-Lõn.) -iüt K-Ahl. -mü (R-Reg.), g. -iüü südameke сердечко; K *laulan maalta marjuttani, süsissä süämüttäni* (Al. 49) rl. laulan maalt mu marjukest, sütest mu südamekest; R *veekaa velleni rihesse, soojaasse süämüeni* (Lõn. 69) rl. viige mu veli (= peig) tuppa, sooja mu südameke. – Vt. ka *süä¹, süäpaikka*.

süäm/iüz: -üs K-Ahl., hrl. pl. -ühseD M -ühset J-Must. -üsseD ~ -müsseD M **1.** (inimese v. looma) sisikond, siseorganid, sisemus внутренности; M *läsiväd kõik süämmüsed* kogu sisikond on haige; M *kõikk süämmüsed järäväväd* kogu sisemus väriseb; M *tännän sain nii pal'l'o pahhaa meeltä, etti süämühset kõik verreekaa tsäantüziväd* täna oli mul nõnda palju meelega, et kops läks üle maksa (et sisikond ja veri kõik pööras sees); **2.** M neerud почки. – Vt. ka *süäriisad*.

süänikko vt. süämikko.

süän/nellä (J-Tsv.), pr. -telen, imperf. -telin frekv. = süätellä; *naapuri on õikõ räälom meez, tämä kõnsait eb riitõõ epko süäntee* naaber on õige viisakas mees, ta ei riidle ega saa kunagi vihaseks.

süäntüm/n Lu, g. -zee viha, vihastamine гнев, озлобление; *inemin ku kõvassi on süäntünüd i*

süantümin antiis, inemin loopu jo kui inimene on väga vihastanud ja viha annab järele, (siis öeldakse): inimene juba rahunes.

süän/tüssä: -tüss J-Tsv., pr. -ün J, imperf. -tüzin J = süantüüssä; *süantü sem peräss, jot raha en antõnnu võlgõssi* (ta) vihastas sellepärast, et (ma) ei andnud (talle) raha võlgu.

süän/tüü Lu J, pr. -tügen Lu -ün J, imperf. -tüzin Lu = süantüüssä; Lu *tämä ku süantüüb, loba meep tsimaraa, ize meep kauniissi* tema kui vihastab, laup läheb kortsu, ise läheb (näost) punaseks; J *kui va mees süantü naizõd pääle, ni povonikk on nurkkõz* niipea kui mees vihastas naise peale, nii oli tanu nurgas; J *süantü de alki prakiss niku katac* (ta) vihastas ja hakkas särisema nagu kadakas (tules); J *süantü de kihutti nurkka kõig, mitä õli lavvõll* (ta) vihastas ja virutas nurka kõik, mis oli laual; Lu *miä nii kõvassi süantüzin ja väsimääsaa kleppizin* ma vihastasin nii kõvasti ja söimasin väsimise-ni.

süantü/üssä (Lu) -ss Lu, pr. -ün Lu, imperf. -üzin: -zin Lu vihastada, vihaseks v. kurjaks saada сердиться, рас-, злиться, разо-; Lu *mitä sie süantüüv* miks sa vihastad?; Lu *nüt tõin tõizõd pääl õllaa süantüneev* nüüd on teineteise peale vihased; Lu *ku süantüüb dali tuska on, siz rihta müü kõntaav* kui vihastab või on (tal) mure, siis kõnnib edasi-tagasi mööda tuba; Lu *herkka on süantüümää* (ta) on kerge vihastama; Lu *inemin nii kõvassi süantüüz, kõik süä meni lõhtsi* inimene vihastas nii kõvasti, (et) süda läks lõhki; Lu *nii süantüüziv, mahzad mentii musassi* nii vihastasid, (et) kops läks üle maksa (maks läks mustaks); ■ Lu *ku rügko süantüüb, nii liitsa jäi kurpukkaass* kui ruukko said (saavad) vihaseks, siis nägu jäi rõugearmiliseks. – Vt. ka *süännellä, süantüüssä, süätellä, süätüä, süätüüssä, süätüütä*.

süänüt/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. ← *süänüttää; elä süänüttee koira – tsiire purõv* ära vihasta koera – varsti hammustab.

süänüt/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J vihastada, vihale ajada сердить, рас-, злить, разо-, возмущать, -тить; *tätä võib daaže üväll sõnall süänüttä* teda võib isegi hea sõnaga vihastada; *elä süänüt minua – saat kõrvõlõ* ära vihasta mind – saad vastu kõrvu; *tämä õma ka-raheterika süänütep tsetä* tema oma iseloomuga vihastab keda tahes (tahad). – Vt. ka *süätüttää*.

süäpaikka I *süä-paikka* M I 1. *magu* желудок; I *milla on pikkõnõ süä-paikka* mul on väike magu; 2. *süda* сердце; I *mikälleg milla kat-*

kõjõ süäpaikkaza miski katkes mul südames; I *süäpaikala õli kõikkõa, i tsüünelev* i ... südames oli kõike, nii pisara(i)d kui ka ... – Vt. ka *süä, süämuna, süämüd*.

süä-põlotuz J-Tsv. südamevalu сердечная боль.

süäpäivä P keskpäev, südapäev полдень; *se õli süäpäiväl* see oli keskpäeval.

süärappaama M *süärappaama* (Li) *süärappam* M Ra südamerabandus сердечный удар, разрыв сердца; M *süärappam kõrrõs teeb inehmizee läsimää, niku püssissä ammus, i päätä vaivatab* i *aikotutav* südamerabandus teeb inimese (ühe)korruga haigeks, nagu püssist laseb, ja pea valutab ja ajab haigutama; Ra *kui õli süärappam, ühs pooli õli vähäzee pitepi* kui oli südamerabandus, (siis) üks (keha)pool oli väheke pikem (haiget mõõdeti vaksaga diagonaalis); M *täl on süärappaama* tal on südamerabandus. – Vt. ka *süä-rapaumiin, süä-rapauz*.

süärappaamin Li = *süärappaama*.

süä-rappaumiin M = *süärappaama*.

süä-rappauz Li *süä-rappahuz* Lu 1. Lu südamerabandus разрыв сердца; 2. Li *palavik, vappekülml* лихорадка. – Vt. ka *süärappaama*.

süä-raskuz J-Tsv. südamekoorem тяжесть на сердце.

süäravuo M pl. munasarjad яичники.

süäriisad ~ süäriisõd Lu pl. sisikond, siseelundid внутренности, внутренние органы; *süäriisõd: onõ leipäliha, se on kõva, a mikä on pehmiä, se on kerkiäin, seltšämunad, kaks tükkiä, põrna* sisikond: on maks, see on kõva, aga mis on pehme, see on kops, neerud, kaks tükki, põrn; *süäriisõiz on vika* siseelundeis on viga. – Vt. ka *süämüz*.

süätauti M Kõ Lu Li J *süä-tauti* M Kõ Lu Li kõhulahtisus; verine kõhutõbi, düsenteeria понос; дизентерия; Li *eni-pään, sis süütii arkia, .. perää senee tuli süä-tauti* lihavõtete ajal (pärast suurt paastu), siis söödi paastuväliselt toitu, .. pärast seda tuli kõhulahtisus; Lu *süätauti, se moritav, nii jott süüvvä tt taho* kõhulahtisus, see vaevab nii, et süüa (sa) ei taha; Lu *perttsuviina on üvä süätavvil* pipraviin on hea kõhulahtisuse puhul; Lu *toomi-marjaa panna viinaa sekkaa, tehliää nastoikaa; ku on süä-tauti, siz juuvvaa, on üvä lekarstva* toomingamarju pannakse viina sisse, tehakse nastoikat; kui on kõhulahtisus, siis juuakse, on hea arstim; J *süätauti, rohoiss vettä lazzõv* (imikul on) kõhulahtisus, laseb rohelist vett; Li *sika ep süü, täll on süä-tauti* siga ei söö, tal on kõhulahtisus; Lu *veri süätauti on kehno* verine kõhutõbi on raske (haigus).

süätavviiroho Lu *süätavvii-roho* J hobuoblikas; soolikarohi конский щавель; пижма.

süät/ellä Kett. M (K-Ahl.), pr. *-telen* K *-teen* M, imperf. *-telin* M frekv. vihastada, vihaseks saada сердиться; M *elä süätte* ära vihasta!; M *miä süatteen tämmää pääle* ma saan tema peale vihaseks; M *ep piä süatellä* ei tohi vihastada; M *lehmä süätteeb, kõig vuhizõv* lehm saab vihaseks, lausa puhub. – Vt. ka *süännellä*.

süätüütäü: *-tääg* I, pr. *-ää*, imperf. *-ii = süännütäü*; *tõissa inehmissä eläg süätütäg, ep piäg süätütääg* teist inimest ära vihasta, ei tohi vihastada.

süätü/ä P (Kett. K-Ahl. K-AI. R M-Set. Ja-Len. Lu-Len.) *süvätüä* (K-Ahl.) *-äg* (I), pr. *-n* K M *süvätün* K-Ahl., imperf. *-zin* P M = *süantüüssä*; I *lemmus süätüje i enäp ei tullug* kratt vihastas ja enam ei tulnud; I *rõhga süätüjee* vihastas kõvasti; P *sie süätüjid minuu pealie* sa said minu peale vihaseks; P *mitä sie süätüjid* miks sa vihastasid?

süätüüssä: *-üüssäg* I, pr. *-üü*, imperf. *-üjee = süantüüssä*; *eläk pajatag tällee kehnoosig, tämä nõizõp süätüümää* ära räägi temaga (tal-le) halvasti, ta vihastab; *siä süätüjeeb miinuu pääle* sa vihastasid minu peale.

süätü/ütä M-Set. (Kett.), pr. *-ün* M, imperf. *-üzin*; *-zin = süantüüssä*.

süä-üö: *süä-üö* P *süä-üü* J-Tsv. südaöö, kesköö полночь; P *tämä tsäüsi lähtiell süä-üöll* ta käis allikal südaööl; J *süä-üüll süttüstii oonõt põlõma* keskööll süttisid hooned põlema.

süöt/tää (K), pr. *-än* K, imperf. *-in* sööta, toita, toitu anda кормить, на-, питать; K *süöttiväv*, *siitnikka leipä suur tuotii* (nad) söötsid (meid), suur püülileib toodi. – Vt. ka *sööttää*.

süü M Lu J, g. *süü* J 1. *süü*, viga, eksimus вина, ошибка, заблуждение; J *elä lüü ühesse süüsse, eläko kõikkinaa kahõssõ, a lüü süüsse tsüümenesse* rl. ära löö ühe süü pärast, ega üldse kahe pärast, aga löö kümne süü pärast; Lu *se on minu süü* see on minu süü; J *süütä inimiss et tõi tappa* süütut inimest ei tohi tappa; J *miä ilmõ süüt isun* ma istun ilma süüta (vangis); J *süüt tõizõõ pääle ajama* süüd teise peale ajama; J *tämä kannap süüt* ta on süüdlane; J *ann antõssi, bratko, mitä õõn süüt tehnu* anna andeks, vennas, mis vea (ma) olen teinud; 2. põhjus причина; M *mikä õli tämmää surmaa süü* mis oli tema surma põhjus?; J *ilm süüt mit-*

täitši ep sünnü ilma põhjusest ei sünni midagi; J *ilm süüt väzütteed ovõiss* ilmaasjata väsitad hobust; Lu *sene tüü miä tein ilma süütä* selle töö ma tegin ilmaasjata.

süühkellä (J-Must.), (sõnatüvi основа слова.) *süühkele-* J sügeleda чесаться, зудеть.

süüh/küü (Ku), pr. *-üv*, imperf. *-kü* sügeleda чесаться; *elä hüppää süühkümättä saunaa* ära hüppa sügelemata sauna (= ära mine sauna, kui nahk ei sügele).

süü- vt. ka *söö-*.

süü-kantaja J *süü-kantõjõ* J-Tsv. = *süütäläin*.

süükkimeno Lu toidu-, söögikraam, toiduained, toidud, toit пищевые продукты, кушанья, пища, еда; *kassin kirstuz on kõig rautameno, a siin on kaappis kõik süükkimeno* siin kirstus on kõik rauast asjad, aga seal kapis on kõik toidukraam. – Vt. ka *söökki, süüm-kraami, süüttsi-kraami*.

süükkitavara Lu = *süükkimeno*; *kammaris peettää süükkitavaraa* sahrvis hoitakse söögikraami.

süüli vt. *süli*¹.

süülä vt. *süglä*.

süüm-kraami J-Tsv. = *süükkimeno*.

süümätõo: *süümätõim päivä* J paastupäev постный день.

süürmlõ J-Must., g. *-öö* = *sügelmä*.

süüttsii-kagra: *süüttsii-kagr* J-Tsv. söögikaer, söödakaer съедобный овёс.

süüttsii/issä (J-Tsv.), pr. *-in* J, imperf. *-izin*; *-zin* toituda, end toita кормиться, питаться; *raṅkk on katsoa inimize pääle, kump süüttsiiip k'erämizi* raske on vaadata inimese peale, kes toidab end kerjates. – Vt. ka *sööttäütä*.

süüttsii-kraami J = *süükkimeno*; *veel-ko tap-paab nätel'issi süüttsii-kraamia* kas veel jätkub nädalaks söögikraami?

süüttsii/aut/a: *-õ* Li = *söömä-lauta*.

süüttsii-raha J-Tsv. söögiraha деньги на питание.

süütä vt. *ilm-*.

süütäläin J, g. *-zee* J süüdlane виновник; *ahjo k on rikki, sis perenain on süütäläin* kui ahi on katki, siis perenaine on süüdlane. – Vt. ka *süü-kantaja*.

süüt/õö: *-õ* J-Must., g. *-tõmä* süütu невинный; *süpi süütõ* täiesti süütu.

süüvve, süüvvä, süüvväg, süüvä, süüväs, süüäg vt. *süvvä*.

š- vt. *sch-*.

šaadrillaa M sorakil, sorakile, sassis, turris (juuste kohta) взьерошены, висящие, торчком (о волосах); *ivusõd on laskõnnu šaadrillaa* juuksed on langenud sorakile. – Vt. ka *šaaril-laa*, *šasillaa*.

šaal'la: -l' J-Tsv., g. -*laa* = *šarffi*; *õssi uuvvõd šaal'a* ostis uue salli.

šaapka Kett. K-Ahl. R-Reg. M Lu -*pk* J-Tsv. *šapka* R-Reg. P Lu *Шанка* Tum., g. -*bga* Kett. M Lu J -*pka* Lu-Must. *šabga* P müts шапка; M *šaapka pantii pähhee* müts pandi pähe; Lu *nõs-si šaapkaa* tõstis (tervituseks) mütsi; R *seizob velvüd uhzualla kala šapka kainaloza* (Reg. 52) rl. seisab vennake uksele (~ ukse all), peiumüts kaenlas; Lu *nellä meessä ühe šaapka alla ono?* – *Lauta* (Must. 159) mõist. neli meest on ühe mütsi all? – Laud; Lu *šaapka kõrviekaa* kõrvik-müts; Lu *talvi šaabgal on kõrvad* talvemütsil on kõrvad. – Vt. ka *karva-*.

šaappaga (Lu-Must.), g. -*gaa* (säär)saabas сапог (с голенищем); *ühz alko ahjo täüdüb?* – *Jalka šaappa(a)-kaa* (Must. 159) mõist. üks halg ahju täidab? – Jalg saapaga (~ saapas). – Vt. ka *saappaga*.

šaar vt. *šara*.

šaarikka: -*kk* ~ -*kkõ* J, g. -*kaa* J (puust) pallike, kerake (деревянный шарик); *sell õli puu šaar-rikkõ*, *ümmerkõin* sel (= mängujuhil) oli üm-margune puu(st) pallike. – Vt. ka *šara*.

šaarillaa Lu = *šaadrillaa*; *ivusõd õllaa šaaril-laa* juuksed on turris.

šaaripää Lu sasipea разг. растрёпа (человек, у которого волосы взьерошены, стоят торчком). – Vt. ka *šašipää*.

šaa/ška (K), g. -*žgaa* mõõk шашка, меч; *šaažgaakaa lõikkazi pää* mõõgaga raius pea (maha).

šabaš/šu (J-Tsv.), g. -*šuu* J 1. (töö)lõpp; vahe-aeg, kõnek. salooga, простор. шабаш; *lüü tširves kantoo*, *teemme šabašuu* lõõ kirves kändu, teeme lõpu (tööle); 2. aitab, küllalt, lõpp (õeldistäite tähenduses) довольно, хватит (в функции предикатива).

šabašuu-päi/vä: -v J-Tsv. töö lõpetamise päev день шабаша; *kõrt tänävä on šabašuu-päiv*, *siiz lähemme kažõnkasõdõ* (kui) täna on kord (juba) töö lõpetamise päev, siis lähme viinaroodi.

šafe/ri I (M), g. -*rii* peiupoiss шафер; *need saatõttii tšerikkoo noorõd*, *mentii podruška*d, *šaferid* need noored saadeti kirikusse, läksid pruutneitsid, peiupoisid.

šafra/ni J-Tsv., -*nii* J safran шафран; *isutitt-ko tänävoonn šafrania* kas sa külvasid tänavu safranit?

šahata M, pr. *šahhaav* M, imperf. *šahhaz* sahi-seda шелестеть, шуршать; *kuiiva einä šahhaav* kuiv hein sahib; *vil'la lainõtib*, *šahhaav* vili (põllul) lainetab, sahib. – Vt. ka *šahisa*.

šahi/na: -n J-Tsv. *Сашина* Pal.₁, g. -*naa* J sahin шелест, шорох; *šahinakaa saab vihma* sahina-ga (sahinal) sajab vihma.

šahi/sa: -*ssa* Lu -*ss* J-Tsv., pr. -*zõb* J, imperf. -*zi* J kahiseda, kohiseda, sahiseda шелестеть, шуметь (о волнах); J *kuivõd lehet šahissa puuz* kuivad lehed sahisavad puus; Lu *lainõ lüüb rantaa šahizõmizõdõkaa* laine lõõb kohisedes randa. – Vt. ka *šahata*, *šapisa*, *šarisa*, *šohisa*.

šaxmatti Lu *šahm/õtti* J-Tsv., g. -*atii:* -*õtii* J male шахматы; J *veelko siä mänñiit*

šahmõttia (kas) sa mängid veel malet?; J *mõnikkailõõ šahmõtii mäntsü eb näüiti mõnele malemäng ei meeldi*.

šahiti J-Tsv., g. -ii J šahit шахта; *tämä – jutõlla – on arestanttinn de teep šahitis tüüt tema, räägitakse, on vang ja teeb šahitis tööd*.

šai/ka: -k J-Tsv., g. -*gaa* ~ -*ga* J jõuk, kamp šайка, вагара, банда, кампания; *sõta aikõnn jõka poolla häülütti šaigõd* sõjaajal hulkusid igal pool jõugud.

šaik/ka L, g. -*aa* L kibu, карр шайка, ковш; *antõ šaika mettä andis kibutäie mett; šaikka täüenä umaloita kibu täis humalaid*.

šakkõli vt. *sakkali*.

šalaputnõi Lu, g. -i hull (umeelne) сумасшедший, разг. шальный; *poolimeelin inemin, šalaputnõi poole aruga inimene, hull*.

šala/ška J-Must., g. -ž*gaa* onn, telkmaja шалаш.

šalaš/ši J-Tsv., g. -ii onn, telkmaja шалаш; *šalašši tehtii raagõss onn tehtii okstest*.

šalfei J-Tsv., g. -i J salvei шалфей.

šaluittaa (K-Ahl.), pr. -an K, imperf. -in haletse-da, (kellelegi) kaasa tunda жалеть (кого-либо), сочувствовать (кому-либо).

šamm/ata: -õt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J suitsetada (piipu, paberossi jne.) курить (трубку, папиросы и т. д.); *tahot šammõt paperoska* (kas) tahad paberossi suitsetada?

šampanskoi J-Tsv., g. -i J šampanja, vahuvein шампанское; *puuttuzimm han-se i müü pette-riš šampanskoit juumaa* juhtusime ju ka meie Peterburis šampanjat jooma.

šapikkoil/ssa: -ss J-Tsv., pr. -*в*, imperf. -zi: -z krabistada, kraapida скрести, шуршать; *iiri šapikkoiv* hiir krabistab.

šapi/na: -n J-Tsv., g. -*naa* J krabin, kahin шорох, хруст; *šapin kuulub, a mittää ~ mittäit eb näü* krabinat on kuulda, aga midagi ei ole näha. – Vt. ka *šapisuz*.

šapi/sa M Lu -ss J-Tsv., pr. -zõ*в* M Lu, imperf. -zi sahiseda, kahiseda, krabiseda, kohiseda шелестеть, шуршать, хрустеть, шуметь; M *kuulõn, mitää šapizõp põdsaloiz* kuulen, midagi sahiseb põdsais; Lu *rant šapizõp perrää tormia, uut tormia tääv* rand (= meri) kohiseb pärast tormi, ennustab uut tormi; M *bumaga šapizõв* paber krabiseb. – Vt. ka *šahata, šahisa, šarisa, šohisa*.

šapisõlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J sabistada, sahistada, siblida шуршать, рыться (в песке). – Vt. ka *šapia*.

šapisu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ ~ -zõõ [sic!] J sahin, kahin, krabin шорох, шум, хруст. – Vt. ka *šapina*.

šapka vt. *šaapka*.

šapõrt/laa Li, pr. -*aan*, imperf. -iin rabistada, rabinat tekitada; kiirustada (поспешно) есть; *lammaš šapõrtap süüvvä* lammast rabistab süüa.

šara M Kõ *šaa/r* J-Tsv., g. *šarraa* M -*raa* J 1. (õhu)pall, (puu)pall, kera шар; J *kattsoga, kattsoga – ku šaar lentääv* vaadake, vaadake, kuidas õhupall lendab; J *puin šaar* puust kera, (puu)pall; Kõ *lemmüs trubaasõõ laskõuz, niku tulinõ šara* kratt laskus korstnasse nagu tuline kera; 2. (puu)pallimäng игра в шары; M *šarraa mänd'imme* mängisime š-t; M *mokoma ümmärkõin šara, kepid tsäez, kepikaa šaraa leimme, ühel jalkaa kerkkizimme* niisugune ümmargune puupall, kepid käes, kepiga lõime palli, ühel jalal hüplesime; M *tšen sai šarraa rajjaasõõ, sis taaz tõin lei šarata* kes sai palli ringi sisse, siis jälle teine lõi palli. – Vt. ka *šaarikka, tšerä*.

šaraba/na M J-Tsv., g. -*naa* J saraban, sõiduvanker, каарик шарабан; M *šarabana õli nelläg rattaaka, avõlain õli* saraban oli nelja rattaga, oli (pealt) lahtine.

šarahtal/assa: -ss J-Tsv., pr. -*ав* J, imperf. -*azi*: -*az* J sähvatada, särtsatada, süttida загореться, воспламениться; *šarahtaa põlõma* sähvatas põlema.

šarau/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J pragin, praksatus, mürin, mühin, sahin треск, шум.

šaraut/taa: -ta J-Tsv., pr. -*an* J, imperf. -in J loputada, pladistada, sulistada, pilduda поло-скать, про-; плескаться, брызгаться, бро-сать, -ить, швыр/ять, -нуть.

šarautõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. ← *šarautaa; piäb menn jõgõlõõ sõpoi šarautõõma* peab minema jõele pesu loputama. – Vt. ka *šaurata, šauria*.

šaravarad K-Al. pl. (laiad) püksid шаровары.

šarffi Lu, g. -ii Lu sall шарф, шаль; *marhad on rätel ja šarffil* narmad on rätel ja sallil; Lu *kagla šarffi on lõhkanõ, lõhassa tehtü* kaela-sall on villane, (villasest) lõngast tehtud. – Vt. ka *kagla-, lõhka-*. – Vt. ka *šaal'a*.

šari/sa M -ssa Lu J -ssõ Lu -ss J-Tsv., pr. -zõ*в* M Lu J, imperf. -zi Lu -si J kahiseda, sahise-da, krabiseda шелестеть, шуршать, шуметь; Lu *vihmaa saav, katto šarizõв* vihma sajab, katus krabiseb; J *aavaa lehot šarissaa* haava lehed sahisevad; Lu *kuiva einä šarizõв* kuiv hein kahiseb. – Vt. ka *šapisa*.

šark/kia J-Tsv., pr. -in J, imperf. -kizin J kraap-sida, kraapsutada, kraapsu v. kraapjalga teha шарк/ать, -нуть; *mitä nüüt šarkid jalkoika* mis (sa) nüüd kraapsutad jalgadega?

šarm/ajkka: -ajk ~ -õjk J-Tsv., g. -ajk*aa* ~

-õhkaa J leierkast, väntorel шарманка; *kuuntoõ han ku lustissi šarmõhkaa pillitetä* kuula ometi, kui ilusti leierkasti mängitakse.

šasillaa Lu sassis, pulstunud (juuste kohta) расчёпанные, всклокоченные (о волосах); *pää on šasillaa* juuksed (pea) on sassis. – Vt. ka *šaadrillaa, šaarillaa*.

šasipää Lu = *šaaripää*.

šas/ka: -k J-Tsv., g. *šazгаа* J 1. kabe(mäng) шашки; *šas/ka pelama* kabet mängima; 2. kabenupp, kabend шашка, пешка.

šas/ka-lau/ta: -t J-Tsv. kabelaud шашечница.

šaurah/taassa: -ass J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin J (vette) plartsatada, plartsti kukkuda, sulpsatada шлёпнуться, бултыхнуться (в воду); *hitto täap, kui tämä livõssuuz, de šaurahaas turpailt vettee* pagan teab, kuidas ta libastus ja plartsatas purdelt vette.

šauram/ln J-Tsv., g. -zõõ J (vee)pladin, sulin плескание, плеск, журчание (воды).

šaur/ata: -õt J-Tsv., pr. -aan ~ -an J, imperf. -azin: -õzin J 1. visata, loorida, pilduda швырять, кидать, бросать; *šaura tšivi menemä viska kivi minema; šauraa paŋki vett maalõõ viska pang(etäis) vett maha*; 2. lajatada, lüüa, äiata ударить; *eb ehtinnü silmell pl'ikat, ku tätä šaurõtti kõrvõlõ* (ta) ei jõudnud silma(gi) pilgutada, kui talle lajatati vastu kõrva; 3. loputada полоскать, про-; *šaurõtika sõvat puhtaz veez* loputage rõivad puhtas vees. – Vt. ka *šarautõlla*.

šaur/ila J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J loputada полоскать, про-; *jalk räted on roojõz – mee vähäize šauri veez* jalarätid on mustad, mine loputa väheke vees; *eeštä šauri usatti, siiz vass vala vesi maalõõ* algul loputa toober, siis alles vala vesi maha. – Vt. ka *šarautõlla*.

šauriskõ/lla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn, imperf. -lin J sulistada, pladistada, lobistada плескаться, бултыхаться; *tänävä võitt šauriskõll pessiss, saunõz vett pal'lo* täna võid (end) pestes lobistada, saunas (on) palju vett.

šavata (Ku), pr. *šap/paan* Ku, imperf. -azin tatsata, kohmakalt astuda топтать, нескладно ступать; *kuulen, että mikälee šappaar tuav* kuulen, et keegi tatsab tulla.

šeeben/i J-Tsv., g. -ii J killustik, prügi, risu шепель; *kaamenšikad lõhgota šeebeniä maa-teelee* kivilõhkujad lõhuvad killustikku maanteele; *ila kase šeebeni jalkoiss väl'lää* korista see risu jalust ära.

šeebenõit/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J (teed) killustikuga katta, prügitada шепелить; *kõva tropp on üvässi šeebenõitettü* kõva rada on hästi prügitatud.

šeebgattaa (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *šeebgatta-* J-Must. laastu lõigata, peergu kiskuda шепать.

šeebgolõõ ~ **šeebgõlõõ** J-Tsv. adv. pinnule (pinnuliseks) (статья) занозистым.

šeep/ka: -k J-Tsv. *šeeb/ka* J-Must., g. -гаа J = *šeepko*.

šeep/ko M J-Tsv. -pk J-Tsv., g. -bgoo M J laast, peerg, pilbas, pind (terav, puukilluke) щепка, щепка, лучина, заноза; J *pisä šeebgot pliit-taa – laa põlvõvõv* pista laastud pliidi alla, las põlevad.

šeep/oin ~ **-õin** J-Tsv., g. -oizõõ: -õizõõ J laastu-, pilpa-, peerg-; pinnuline щепной, из щепы; занозистый.

šee/pku K, g. -bguu = *šeepko*.

šeftii/ssa Lu, pr. -n, imperf. -zin (poistega) sehkendada, mehkeldada, kõnek. sehvitada, sehvit teha заигрывать (с кем-то), хороводиться (с кем-то), разг. приударять, -ить (за кем-то); *mitä siä nii pal'lo šeftiidi* mis sa nii palju (poistega) sekeldad?

šel/ma: -m J-Tsv., g. -maa J kelm, petis, suliplut, мошенник, жулик, разг. шельма; *mokom tämä šel'm: vargõssi tõizõlt rahad* ta on selline kelm, varastas teise(lt) raha (ära). – Vt. ka *škelmi*.

šerkka vt. *sirkka*.

šerst'annoi J-Tsv. *šerstjannoi* (Li), g. -i J vil-lane шерстяной; J *paä šerst'annoi jupk pääle, siiz leep soojõp* pane villane seelik selga, siis on soojem; Li *on i baikkõvõid od'elaid i šerstjannoisii od'elaid* on ka baikatekke ja villaseid tekke.

šes/ta Lu J-Must. -t J-Tsv., g. -taa Lu J -ta J latt, ritv, teivas, vabe (puu võrkude kuivatamiseks) шест, жердь, вешало; J *toukkaa lauttia šestakaa takka* tõuka parve ridvaga tagant; J *võta viska šestaka, kui pittš põlto* on võta mõõda (viska) latiga, kui pikk põld on; J *riputõmm märjä noota šestojõ pääle* riputame märja nooda vabede peale; J *rissi-vehal on rissi kauniz, šesta on kauniz i valkaa, tširjjava* toodril (= ristikujulisel meremärgil) on rist punane, teivas on punane ja valge, kirju.

šeti/na (Li) -n J-Tsv., g. -naa J (sea)harjas шепель; J *tšüläs pääarjoi(t) tehä stiga šetinõss* külas tehakse peaharju seaharjastest; J *tunnõtko punoa šetina dratvaa õttsaa* kas (sa) oskad punuda harjaseid pigitraadi otsa (= külge)?

ševel'it/tää M, pr. -än M, imperf. -in M (heina) kaarutada шевелить, ворошить, трясти (сено); *arrookaa ševel'itämmä einää* rehaga kaarutame heina; *välissä kõlmisõõ tuõp ševel'ittäü einää* vahel tuleb kolm korda heina kaarutada.

šibko K-Ahl. kiiresti, kärmesti, nobedalt *быстро, проворно, простор. шибко.*

šiblet/ti M (J-Tsv.), hrl. pl. *-id* (meeste) poolsaabas, -saapad, kamass(id) (мужские) полуботинки, штиблеты; M *mehhii šibletid, kannii lühhüüd* meeste poolsaapad, niisugused lühikesed; J *õssi praškoikaa šibletid* ostis pannaldegas poolsaapad.

šibli/ä Lu J-Tsv., pr. *-n* Lu J, imperf. *-zin* Lu J 1. (kalu võrgust välja) poppida; (kanal sulgi) katkuda, kitkuda *рвать, срывать* (рыбу с сети); ошип/ывать, -ать; Lu *siz nõizimma šiblimää võrkoss neit hailiit poiz* siis hakkasime poppima neid räimi võrgust välja; Lu *kana on tapõtu, piäb nõiss kannaa šiblimää* kana on tapetud, peab hakkama kana kitkuma (sulgedest puhtaks); 2. siblida *рыться, копаться* (о курах); J *kanat šiblitä* kanad siblivad; ■ J *kukko šiblip kana, poik tüttöä* kukk teeb tiivaripsu kanaga, poiss tüdrukuga. – Vt. ka *šipattaa.*

šigarimašti Lu (ühest puust tengita mast цельная мачта, без стеньги); *škuutill on šigarimašti* kutril on š-mast.

šigri J-Tsv., g. *-ii* kähar, kräsuline, lokkis *кудрявый, курчавый*; *šigri pää* kähar pea; *šigri part* kähar habe. – Vt. ka *šigriä, šikkerä.*

šigrii J-Tsv. adv. sassi (наречие, обозначающее запутанность, растрёпанность); *ivusõd mentii šigrii* juuksed läksid sassi.

šigri-nahka: *-nahk* J-Tsv. šagräännahk шагренё (кожа).

šigri-nahkõin J-Tsv. *šigri-nahkõizõt polusa-poškõd* šagräännahast poolsaapad.

šigri-pää J-Tsv. kräsupä, käharpea *курчавая, кудрявая голова*; *tšell on ivusõt šigriz, sitä kutsuta šigripäässi* kel on juuksed kräsus, seda hüütakse kräsupäks.

šigriz J-Tsv. adv. kräsus, krussis (наречие в форме ин-а от *šigri*).

šigrit/ellä: *-ell* J-Tsv., pr. *-telen:* *-teen* J, imperf. *-telin* frekv. ← *šigrittää.*

šigrit/tää: *-tä* J-Tsv., pr. *-än:* *-en* J, imperf. *-in* J sagrida, saside, sassi ajada *растр/ёпывать, -епать, всклокочивать, -ть, лохматить*; *tuõkk tänne, miä sillõd šigriten ivusõd* tule siia, ma sasin sul juukseid.

šigri/ä¹ Ra J, pr. *-n* J, imperf. *-zin* Ra J 1. sassi v. segi ajada *растр/ёпывать, -епать, лохматить*; приводить в беспорядок; J *elä šigri ivussüit* ära aja juukseid sassi; J *tšen on šigrinnü kõik sõvat kirstuz* kes on kõik riided kirstuz segi ajanud?; 2. siblida; (mulda) *кобестата* *рыться, копаться; рыхлить, раз- (землю)*; J *kanat šigritä liiva* kanad siblivad liiva(s); Ra *egle miä šigrizin kõik peentarat pehmiässi, a tänävä*

issutan eile ma kobestasin kõik peenrad pehmeks, aga täna istutan; 3. (ahjus tuld) segada *помеш/ивать, -ать (уголь)*; J *šigri koukull süs-siit* sega (ahju)hargiga süsi. – Vt. ka *šipeltessä.*

šigri/ä² J-Tsv., g. *-ää* J = *šigri*; *šigriäsee pähä* kräsulistesse juustesse (~ kräsulisse pähe).

šihaht/assa: *-ss* (J-Tsv.), pr. *-av*, imperf. *-azi:* *-az* (särtsatades) süttida, lõkkele lüüa *вспыхнуть; kuivõd õlgõt šihahtasti põlõma* kuivad õled süttisid (särtsatades) põlema.

šihaut/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an*, imperf. *-in* süttida, lõkkele õhutada *воспламенять, -ить.*

šihis/ä: *-ss* J *-ssä* (Lu), pr. *-zõv* J *-zев* Lu, imperf. *-zi* sisiseda, turtsuda *шипеть, фыркать, -нуть*; Lu *mato šihizev* madu sisiseb; J *katti šihizõp koiraa pääle, näep koiraa* kass turtsub koera peale, (kui) näeb koera. – Vt. ka *šipisä.*

šiin/a M Lu Li I *šina* Lu-Len., g. *-aa* M (ratta)-rehv, -vits *шина, обруч*; M *rautõn varo rattaal, sitä kuttsuas šiina, rautašiina* rauast võru rattal, seda kutsutakse rehviks, raudrehviks; M *rattai pääle* tehtii šiina *rataste peale* tehti rehvid; I *šiina õli ümperi pöörällä* vits oli ratta(l) ümber. – Vt. ka *rataš-, rauta-*.

šuurillää vt. *siirillää.*

šuurkka vt. *sirkka.*

šikert/ää (Kett.) *-eä* P, pr. *-än* P, imperf. *-in* 1. sagida, sibada, edasi-tagasi liikuda *метаться взад и вперед; K mutukkaat šikertäväv* putukad sagivad (edasi-tagasi); 2. sikerdada, kritseldada, kiiruga (valmis) kirjutada *писать каракулями, набр/асывать, -осить* (в значении 'писать, рисовать'); P *mitä sie šikertäv* mis sa sikerdad?

šikk/er ~ **-õr** J-Tsv., g. *-eraa* ~ *-õraa* kähar, kräsus, lokkis, säbrus *курчавый, кучерявый*; *šikker pää* kähar pea; *šikkõr ivuz* lokkis juus.

šikkõ/raa: *-ra* J-Tsv. adv. käharasse, lokki, krussi (наречие в значении 'завивать, курчавить'); *see mi frantt, ivusõd ajanu šikkõra* see on alles keigar, juuksed ära lokkinud (lokki ajanud); *parra ivuz meep šikkõra* habemekarv läheb krussi.

šikut/taa (J-Tsv.), pr. *-an*, imperf. *-in* peksta, nahutada *бить, пороть, стегать*; *mälehtet-ko ku meit peenenn vitsall šikutõtti* kas mäletad, kui meid väiksena vitsaga nahutati?

šimar/a: *-r* J-Tsv. (Lu), g. *-raa* J korts морщина; J *tämäl on silmää ümpäri šimara*d tal on silma ümber kortsud; Lu *kazel staruhhal pal'õ šimaro*i liitsaz sel vanaeidel on palju kortse näos.

šimaraa J-Tsv. kortsu (наречие в форме илл-а от *šimara*); J *kõühess eloss on nii jäänü laihõssi, jot kõik šimaraa om mennü* viletsast elust

on jäänud nii kõhnaks, et on kõik lausa kortsu läinud.

šimar/aza: -az ~ -õz J kortsus в морщинах; J vana inimin on šimaraz vana inimene on kortsus.

šimarta/assa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -zin J kortsutada, krimpsutada сморщиваться, -ться.

šin/a Lu, g. -aa Lu (purjelaeva) tald (puust v. rauast kaitseplank) подошва (корабля); Lu põhjaa šina lüüvvää vennee gill'ii (purjelaadi) tald lüüakse paadi kiilu (sisse).

šin/eli L -eli Lu J (I), g. -el'ii L -elii J I -eelii Lu sinel шинель; L pani šinel'ii ilie pani sineli selga; Lu šineli on pittsä, a pušlattii on lühüü sinel on pikk, aga bušlatt (= madruse pealiskuub) on lühike; J la repivet tämää šineli tükküüssi las rebivad tema sineli tükkideks.

šinkofk/a M Li, g. -aa 1. riivkapsas шинковка, шинкованная капуста; M nüi tehäs šinkofkaa, sinne pannaz markofkõi, gul'bõi i soolaa nüüd tehakse riivkapsast, sinna pannakse porgandeid, kõõmneid ja soola; 2. kapsariiv шинковка; Li kahsrautõin šinkofka kahe rauaga kapsariiv.

šinkloittaa ~ -uittaa M, pr. -oitan, imperf. -oittin riivida шинковать; šinkuittii kapussoit riiviti kapsaid.

šipla P M J-Tsv., g. -aa P -a J 1. tapp, tappliide (puiduseotis) шип; J šipa vai tappi on süämmez š. või t. on (tala, palgi) sees; J šippasõ ~ šipoisõõ panõma tappi, tappidesse panema; 2. (hobuseraua taga)haak e. paga e. kida подковный шип; J ku šipa õits opõõõ ravvõll tülp-penev, siis tehäh uuvvõt šipav kui hobuseraua tagahaak läheb nüriks, siis tehakse uued haagid. – Vt. ka salapulikka, tappi.

šiplattaa M -atag I, pr. šippaa I, imperf. -atin 1. (sulgi) kitkuda, katkuda ошипывать, -ать; M šipatamma kañnaa kitkume kana; 2. (aed)marju porpida, korjata; (linnaseid lahti) näppida собирать, -рать (ягоду); расшипывать, -ать (солод); I taramarjad piäv šipatag aedmarjad tuleb (ära) korjata; I marjat šippazimmag kõitš teimmeG marju noppisime, kõik tegime; I miä šippaa marjad, pärvokkaza jo šipattuud marjad ma nopin marju, korvis on juba nopitud marjad; I siz nämäv nõizivad õrrailõ, sis šipattii maltaad siis nad (= odrad) läksid idanema, siis näpiti linnased (lahti). – Vt. ka šibliä.

šipauttaa: -ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J sisistada, susistada, säristada шипеть.

šipelt/essä: -ess J-Tsv., pr. -een J, imperf. -in J siblida (kanade kohta) копать, рыться (о курах); kanat šipeltessä liivõz kanad siblivad liivas. – Vt. ka šibliä, šigriä¹.

šipertläü (Kett.), (šõnatüvi основа слова:) šipertä- J-Must., pr. 3. p. -äv Kett., imperf. -i (käia) tippida, sibada семенить (ногами); K šipertäp tšävvä sibab käia.

šipilsä (Ku) -ss J-Tsv., pr. -zev J Ku, imperf. -zi J sisiseda, susiseda шипеть, шуметь; J šipizeb niku mato sisiseb nagu madu; J samovara jo šipizev samovar juba susiseb. – Vt. ka šihisä.

šipizem/n J-Tsv., g. -zee J sisin, susin шипение, шум, разг. шип; mikä siäll šipizemin om pliitaa pääll mis susin seal pliidi peal on?

šipoovni/kka: -k Li, g. -kaa metskibuvits шиповник.

šiptsõõ J-Tsv. -ad I pl. t. 1. tangid шипцы; J šiptsoikaa lõhgõta suukkuria tangidega purustatakse suhkru; 2. (kaks paku külge kinnitatud rauda vitste koormiseks самодельный инструмент для обдирки лозы в образе двух прикрепленных к деревянной основе железок); I koorimman näitä šiptsõõilla koorime neid (vitsu) š-dega.

širaut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J pritsida, sulistada, sulinat tekitada плескать, -нуть; širaut tšäekaa vett pritsi käega vett.

širautõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← širauttaa.

širina: -n J-Tsv., g. -nää J sulin, vulin плеск, плескание, журчание; jäännalt kuulub va vee širin jää alt kuulub vaid vee sulin(at).

širilsä P (Kett. K-Ahl.) -sa M -ssä Lu -ss J-Tsv., pr. -zev K P M Lu J, imperf. -zi Lu J 1. niiriseda, siriseda, vuliseda журчать струиться, бурчать; K taari širizev kali niriseb (joosta); J tševäd veet širissä jooss kevadveed vilisevad joosta; 2. siristada, kribistada, krabistada чиркать, стрекотать, шушать; Lu einäširkka širizev heinaritsikas siristab; M širizep šarizeb niinissä teetä möõ, savvizõõ lidnaa meeb. – Erneed da pata (Set. 17) mõist. kribistab, krabistab niinest teed möõda, savist linna jõuab? – Herved ja savipott. – Vt. ka širka.

širk/ka¹ K -a ~ šyrka ~ šyyrka M, g. -aa M (eriline kurni- v. kepiviskemäng; kepike v. pulk, mida kasutati selles mängus детская игра подбоя игры в городки; применяемая в этой игре палочка); M šyyrkaa määnd'immä š-mängu mängisime; M širkka õli lühükkõin keppi š. oli lühike kepp; M šyyrkaa panimmõ rajjaasõõ, šyrkaa kepil lüüvväv š. panime ringi sisse, š-kepikega lüüakse; M ühs lei, a tõin meni õttisima sitä šyyrkaa, kuhõ šyyrka langõz üks lõi (kepi ringist välja), aga teine läks otsima seda š-t, kuhu š. langes. – Vt. ka širka, tširka.

širkka² vt. sirkka.

šir/ma Ränk P M S -m J-Tsv., g. -maa M J (voodi, riiali jne.) eesriie ширма, занавеска; J *nämä širmaa takann magata* nad magavad eesriide taga.

šir/ra: -r J-Tsv., g. -raa J vurrkann волчок; *nõizõmm širra laskõma* hakkame vurri keerutama; *mikä sill on tsäez?* – vurri! – *noh, miä sis širraa võtan ennelle, vurri jääkoos sillõ mis sul käes on?* – Vurr. – Noh, siis ma võtan vurrkanni endale, vurr jäägu sulle.

šiš/ka' L P M S Lu Li Ra -k J-Tsv., g. *šizгаа* L M S Lu J *šizga* J -aa Lu Li J kalts, lapp, narts тряпка, лоскут; L *pani sõrmyõ tšiin ruojakkaa šizgaakaa* pani (= sidus) sõrme kinni määrdunud lapiga; Lu *puhtaa šiškaakaa pestii lahzõõ suuta* puhta lapiga pesti lapse suud; M *šiškolaiss tehtii kukloi* nartsudest tehti nukke; J *pühi šizgakaa laut* pühi lapiga laud (puhtaks); J *arinnall pietä alkoi(t), pata šiškoii, a ku arinnaluz on suurõp, siis pietä i kanoi(t)* ahjualuses hoitakse halge, pajalappe, aga kui ahjualune on suurem, siis peetakse ka kanu. – Vt. ka *kurna-, kusi-, silta-, tsäsi-*.

šiška² K-Ahl. M-Set., hrl. pl. *šizgat* (Set. 82) (lapse)mähe, mähkmed пелёнка, пелёнки.

šiška³ K, g. *šizгаа* käbi шишка; *on pal'lo kuuzõõ šiškoii* on palju kuusekäbisid. – Vt. ka *tšäpü*.

šiškanik/ka Lu, g. -aa Lu = *šiškuri*.

šiškuri J-Tsv. *šiškuri* J-Must., g. -ii J kaltsukaupmees; kaltsakas тряпичник, ветошник; оборванец; *šiškuri kopitõp šiškoii(t)* kaltsukaupmees kogub kaltse; *häülüb niku šiškuri rāpālõiz* (Tsv.) käib räbalais (ringi) nagu kaltsakas.

šiškat/attaa: -õttaa Lu, (sõnatüvi основа слова:) *šiskatta-* J-Must., pr. -*атав:* -õтв Lu, imperf. -õtti narmendada обтр/ёпываться, -епаться, лохматиться, раз-; Lu *iha suud õllaa rikki, kõik šiškõttõvad* käisesuud on katki, puha narmendavad; Lu *silla jo kaatsõd alkivõt šiškõttaa* sul hakkasid parhõid juba narmendama; Lu *šiš-kõтв, niku mārõd* narmendab, nagu narmad.

šizgot/taa: -ta J-Tsv., pr. -*ав:* -õв J, imperf. -ti J tolkneda, ripneda торчать, болтаться; *kats ku sill meehust šizgotõp takka* vaata, kuidas sul alusseelik tolkneb taga(nt).

šivatat: *šivatat* K-Ahl. pl. kariloomad скот. – Vt. ka *žiivatta*.

škaallil/aa: -a J irevil, irvis (hammaste kohta) оскалившись; *elä hirnu ampaat škaalilla* ära hirnu (naerda), hambad irevil.

škaappi vt. *kaappi*.

škatull/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J laegas, kastike шкатулка; *od'õp škatulkõz vana raha* hoiab laekas vana raha.

škelmi K-Ahl. K P Lu, g. -ii J 1. subst. petis, kelm, sulí шельма, обманщик, мошенник, плут; Lu *škelmid i vargassõvad i petteevad* kelmid varastavad ja petavad; Lu *škelmit tetševät škelmijee tüütä* kelmid teevad kelmustükke (kelmide tööd); 2. adj. kelm, vallatu, шаловливый, мошеннический, плутовской; P *tämä on meillä škelmi* tema on meil vallatu poiss; Lu *se on škelmi inemin, tätä elä uzgo* see on kelm inimene, teda ära usu. – Vt. ka *šel'ma*.

škelm/üz K-Ahl. -üüz (P), g. -üüü kelmus, koe-rus, vallatus шалость, проказа; P *škelmi pojo, škelmüüttä tiev* vallatu poiss, teeb koerust.

škiiv/a Lu, g. -aa Lu (rihma-, ploki- v. trossi)-ratas v. ketas шкив, ролик.

škiiva/nõ Lu, g. -zõõ Lu rattaga (~ rattaline), ketta (kettaline) шкивный; *kahs-škiivanõ blokki* kahe ketta plockk. – Vt. ka *kahs-, kõlmi-, ühs-*.

škiiv/lata: -õt J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -õzin J (nõõri) keerutada навивать, -ть (верёвку); *nõizõmm škiivama noota tsõüs-rihmoi(t)* hakkame keerutama noodakõisi.

škippl/ari ~ õri Lu -eri J-Tsv. *skipperi* J-Ränk, g. -arii ~ -õrii Lu -erii J kipper, tüürimees шкипер, рулевой; Lu *škipperi õli vanõpikka alusõz* kipper oli purjelaeva(s) vanem (~ juht); Lu *barkkoiz õllaa škipparid* pargastel on kiprid; Lu *škippari vai perämeez* kipper ehk tüürimees; J *škipperi täab meres kõig joomõd* kipper teab meres kõiki karisid.

škir/da: -rdõ ~ -rr ~ -rtt J *skirda* Ränk, g. -rraa ~ -rra J (vilja)hakk, kuhelik; (suvivilja) aun, viirg (= suvivilja vihkudest katusekujuline päetatud rivi) скирда, диал. бабка; копна, скирда (яровых с двускатной вершиной); J *põlloll seissa kahs kagr škirtta* põllul seisavad kaks kaeraviirgu; J *kagr vihgõd (linat tooš) panna škirttasõõ* kaeravihud (ka linad) pannakse viirgu. – Vt. ka *kagra-*.

škol/nikka M Lu -nikka (Lu) -nikk J-Tsv. Школьника Tum., g. -nikaa Lu -nikaa J koolilaps, õpilane школьник, -ца; M *škol/nikka esimeizell vootta meni škoulua* koolilaps läks esimest aastat kooli; Lu *ušit'el'a tsäi süümäz škol'nikkõjõõ taloz voorua müü, niku karjušši voorolla on kooliõpetaja käis sõõmas õpilaste (talu)pere(de)s kordamõõda, nii kui karjus(ki) (sõõgi)korral on*.

škontteli Lu, g. -ii kõisredel, tormiredel штормтрап (с баясинами); *škontteli kui štorma trapp neppujõkaa* tormiredel (on) kui pulkadega kõisredel.

škoott/tia J-Tsv., pr. -in J, imperf. -tizin J (palju) pahandust teha, (ära) reostada, простор.

нашкодить, напакостить; *katti on škoottinnu nurkkaa* kass on nurka pahandust teinud.

škot/ta Lu -aa Lu soot шкот; *škotta on borttaš tšiiini* soot on pardas kinni; *škotaa rihma senekkaa tõmmataa seili borttaa* soot, sellega tõmmatakse puri pardale. – Vt. ka *kliiveri-, rihma-*.

škoulata: -õ J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J koolitada школить, учить; *škoulõttu meez nälts-surmaa ep kool* koolitatud mees näljasurma ei sure.

škoulu Len. K P M S Po Lu Li J (Ja I) *škoulu* I, g. -luu P Lu Li -lu Lu J *škooluu* I kool школа; J *sütsüzülle lahzöd algõta škoulus tävve* sügisel hakkavad lapsed koolis käima; S *mativõd tšüläzä õli škoulu* Mati külas oli kool; P *tšäüzim miä škoulus kattilal* ma käisin koolis Kattilal; K *miä õmaš tšüläz õppiin škoulus ühie vuvvõd, a kõm vootta mativõd tšüläs* ma õppisin koolis omas külas ühe aasta, aga kolm aastat Mati külas; Po *mie škouluussaa vaisi pajatin* ma rääkisin kooliminekuini (ainult) vadja keelt; P *tšäüzin škouluza venäi tšielez* käisin venekeelses koolis; Li *hot' lumi vüh-hessaa õli, a piti mennä škouluu* lumi oli kas või vööni, aga kooli pidi minema; M *ku emäl süntü lahz, miñnuu võtõttii škoulussa vällää, etti ebõd tšeennee lassa vaattaa* kui emal sündis laps, võeti mind koolist ära, sest (et) ei olnud, kes lapse järele vaatab; J *peen škoulu* algkool; Lu *miä lõpõtin peene i suure škouluu* ma lõpetasin ühe- ja kaheklassilise kooli; J *rea'l'noi škoulu* reaalkool; I *mee õppii petterii škouluu* lähen õppima Peterburi kooli. – Vt. ka *alku-, gimnazi-, meri-, peen-, tšehsi-*.

škuuna Lu -n J-Tsv., g. -naa Lu J -a Lu kuunar (kahe v. enama mastiga purjekas) шхуна; Lu *škuunad õltii nel'tõššõmõt sültä pitšäv* kuunariid olid neliteist sülda pikad; J *škuunaka amerikkasõd ed lähe, dai boh laugõss müü va seilõt* kuunariga Ameerikasse (s) ei lähe, annaks jumal mõõda Laugatki purjeta.

škuut/ta Lu, g. -aa = skuuna.

škuut/ti Lu, g. -ii kutter (ühemastiline purjekas) тендер; *škuutill on šigarimašti kutral on š-mast* (= ühest puust tengita mast).

škänk/kü J-Tsv., g. -üü J väike kuivetu kääbus сухощавый маленький карличек.

škõnk/ätü Ku, pr. -k'ääv, imperf. -k'áz Ku petta обман/лгать, -уть.

šküt/tä K-Ahl., g. -ää kütt, laskur охотник, стрелок.

šlaak/ka: -k J-Tsv., g. -aa J (lume)lõrts, lobjakas; lobjakane слякоть; слякотный; *nii om merskoi ilm, saab mitäle šlaakka* on nii vas-

tik ilm, sajab mingit lõrtsi; *šlaakk ilm, kõig et tarpõd kujalõd menne* lobjakane ilm, kõigil (kõik) ei tarvitse välja minna. – Vt. ka *šlotta, šlottu*.

šla/ga (Lu Ra J-Tsv.) *šlaaga* J, g. -gaa kätis, (varruka)värvel, mansett манжета, обшлаг; J *tšiuuto šlagad om pilutõttu sãrgi kätised* on tikitud; Ra *ihasuiz on šlagad* käisesuudes on mansetid.

šlagbau/m J-Tsv., g. -maa J tõkkepuu, valdas шлагбаум.

šlah/ta: -t J-Tsv., g. -taa J tohman, mühakas, lolprea, простор. оболтус, пентюх; *aissiä šlah, vet harkkõz roojõkkai(jõ) saappõgoika puhtaa maa pääle* oh sind mühakat, astus(id) ju poriste saabastega puhta põranda peale.

šlant/ata: -õ J-Tsv., pr. -taan J, imperf. -tazin: -tõzin J lonkida, sumbata шляться, слоняться, простор. шагаться, разг. шлянцать; *elä mee šlanttama roojaa* ära mine porisse sumpama; *tämä meni tšüläsee šlanttama* ta läks küla peale (külasse) lonkima.

šlapilehto I = šuppulehto.

šlaps/aa (Li), pr. -av ~ -õv Li, imperf. -i tatsuda, tatsata притоп/ывать, -нуть; *tšenee jalka šlapsõv, senee suu šmaksõv* vs. kelle jalg tatsub, selle suu matsub.

šlaput/taa Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu tatsutada ступать, топать; *šlaputti mennä* tatsutas minna.

šlejalv M Lu (Li) -t J-Ränk *šleejad* M I hrl. pl. leid (hobuserakmete osa) шлея; I *vall'aat paad opõzõlõ pähhää, siš šleejad, rangõv, sid'jolkka* valjad paned hobusele pähe, siis leid, rangid, sedelga.

šlifovoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J lihvida шлифовать; *ihmett, kui lakkasi [= lakkassi] on šlifovoitõttu* (päris) ime, kui siledaks on lihvitud.

šlii/ma: -m ~ šliim J-Tsv., g. -maa ~ šliima J (piitsa-, roosa- v. vitsa)hoop, nähvakas удар (хлыстом, кнутом); *annõkk roozgõl ühs šliim seltšää* anna roosaga üks nähvakas selga.

šliim/ata¹: -õt ~ šliimõt J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -õzin J (piitsaga) lüüa, nähvata ударить кнутом, хлестнуть, стегнуть; *šliimaa ovõiss roozgõll, vešolõpassi johzõv* nähva hobust piitsaga, erksamalt (lustlikumalt) jookseb.

šliim/ata²: -õt ~ šliimõt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin varastada, kõnek. hiivata v. ära vinnata украсть, разг. слимонить; *silmijõ nähes šliimõs tõizõlt kormunõss rahad* silme nähes varastas teisel(t) taskust raha(d); *šliimaa mitä-ni-buit salamitta kaas* hiiva midagi salaja kaasa.

šlokkaa (J-Must.), (šonatuvi основа слова:) *šlokka-* J-Must., pr. -*av* J, imperf. -*ki* lirtsuda хлопать (о воде); *vesi šlokap tšennäzä* (Must. 183) vesi lirtsuub kingas.

š'op ~ š'ops J-Tsv. interj. laksti, lartsti, plärtsiti шлѣп, разг. хлоп; *š'op kõrvölõ* laksti vastu kõrvu; *kui tämä hitto kompõssuz de – š'op rooajasõ issuma* kuidas ta, pagan, komistas ja – plärtsiti porisse istukile (istuma).

šlop/ata (Li) *š'opat* J-Tsv., pr. -*paav* Li imperf. -*raz* Li laksata, laksatades lüüa шлѣп/ать, -нуть; Li *nii šloppas kõvassi lainõdõkaa, jot kõig vee lei üli vennee* nii kõvasti laksas laine-ga, et lõi vee üle paadi; Li *vihma toos šloppaav* ka vihm lõõb laksatades (vastu akent).

šlopi/sa: -*ss ~ š'opisa* J-Tsv., pr. -*zõv* J, imperf. -*zi* J 1. loksuda, pladiseda плескаться, бултыхаться; *vesi šlopižõp jõgõõ rannõz* vesi loksud jõe rannas; 2. lobistada, pladistada плескаться, плескаться, шлѣпать; *š'opizõb lätikkoi müü tallõit* pladistab lompe möõda käia.

š'opsahta/assa: -*ss* J-Tsv., pr. -*an* J, imperf. -*zin* J laksatada, potsatada шлѣпнуться; *š'op-sahtaaz issuma* potsatas istuma.

š'oput/taa: -*ta* J-Tsv., pr. -*an:* -*õn* J, imperf. -*in* J laksata, patsutada шлѣп/ать, -нуть, хлоп/ать, -нуть; *š'oput perzett müü – mitä idgõv* laksa möõda tagumikku, mis ta nutab!

šlot/ta M (J-Must.), g. -*aa* M 1. (lume)lõrts, lobjakas, vihmasegune lumi сякоть; M *nät saitaap šlottaa. se on lumi vihmaakaa ühez* näe, sajab lõrtsi. See on lumi koos vihmaga; 2. J-Must. jääkirme; jääsurp ледок, ледяная корочка; ледяная кашница, смесь воды и льда. – Vt. ka *š'laakka, šohma*.

šlot/ta M, g. -*uu* = *š'laakka*; *nüt paap šlottua, tuõb lunta i vihmaa ühez* nüüd sajab lumelõrtsi, tuleb lund ja vihma ühes(koos).

šlottusää M lumelõrtsine ilm сякотная погода.

š'up J-Tsv. interj. sulpsti бултых; *š'up vettee* sulps(ti) vette.

š'up/ka (Kõ) -*pk* J-Tsv., g. -*bgaa* J (sõude)paat шлюпка; J *lähetti merele š'ubgaka liukuma* (ta) saatis merele paadiga sõitma.

š'uppau/ssa: -*ss* J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* J sulpsatada (vette) бултыхнуться, шлѣпнуться (в воду).

š'up/pu (Pi), g. -*uu* = *šuppulehto*.

š'okka M-Len., g. *š'õkkaa* M tanu (abiellunaise reakate) шлык (головной убор замужней женщины); *eellä piettii iusset [= ivussõit] š'õkkaa alla. š'õkkaa õmmeltii [= õmmõltii] kañkaassa. takan õli elmissä tehtü pozatõlnika* (Len. 264) ennemalt peeti juukseid tanu all.

Tanu õmmeldi linasest riidest. Taga oli helmes-test tehtud kuklatagune.

š'lää/pi P M Lu J (Kõ Ja-Len.) *š'lääppi* K L Kõ Po J I *š'lääppi* L *š'lääppi* Lu *š'lääppi* J-Must., g. -*ii* P M Kõ Lu J *š'lääpii* K *š'lääpii* Lu kübar, kaabu шляпа; Kõ *täm siz ävitti päässä š'lääpii* siis ta kaotas kübara peast; L *mussa š'lääppi kõlmyõ sulgaakaa* must kübar kolme sulega; M *šveetta jätti kapoõoosõõ õmmaa š'lääpii* rootslane jättis Koporjesse oma kübara; Po *mehhii š'lääpiõ* meeste kübarad; J *naisijõ š'lääppi* naistekübar. – Vt. ka *voilokk-*.

š'lääppi-lehto I = *šuppulehto*.

š'maks/aa Li, pr. -*av ~ -õv* Li, imperf. -*i* matsuda чавкать; *tšenee jalka tapsav, senee suu š'maksav* vs. kelle jalg tatsub, selle suu matsub.

š'makut/taa (Ra), pr. -*an* Ra, imperf. -*in* (suud) maigutada, matsutada смаковать, чмокать, чавкать; *süüb i suuta š'makutav* sõõb ja maigutab suud.

š'naksaha/assa: -*ss* J-Tsv., pr. -*av*, imperf. -*azi:* -*az* J laksatada, plaksatada хлопнуть, шлѣпнуть, шѣлкнуть; *ku pani vass näkkoa, ni va š'naksahaaz vassaa* (kui) pani (= lõi) vastu nägu, nii ainult laksatas vastu. – Vt. ka *š'naksähtäässä*.

š'naks/u J-Tsv., g. -*uu* J laksatus, plaksatus хлопок, щелчок, шлепок.

š'nibri/i J-Tsv. J-Must. *š'nibri* (Lu), g. -*ii* J korts, kiber (näol) морщина; Lu *ku inemin on vana, siis tullaa liiõtsaa š'nibriõ* kui inimene on vana, siis tulevad näkku kortsud.

š'nibri/i J-Tsv. kortsu, kpra (наречие в форме илл-а от *š'nibri*); *uulõit tõmpõs š'nibrii* tõmbas huuled kpra; *tšiuõto om vähäize ahaz – veitep kainõn nalt š'nibrii* sårk on väheke kitsas, veab kaenla alt kortsu; *saappõgõt kuivasti – menti š'nibrii* saapad kuivasid, läksid kortsu. – Vt. ka *šuppua*.

š'nibri/i/n J-Tsv., g. -*zee* J kortsuline морщинистый; *š'nibriin, niku keitetü omn* kortsuline nagu keedetud õun; *š'nibriin ahaz* kortsuline nahk; *š'nibriin loba* kortsuline laup.

š'nibris/ellä: -*ell* J-Tsv., pr. -*selen:* -*seen* J, imperf. -*selin* J frekv. ← *š'nibrissää; lahzõd eestä š'nibrisellä uuliiit, siiz vass algõta itka* lapsed algul kibrutavad huuli, siis alles hakkavad nutma.

š'nibris/sää: -*sä* J-Tsv., pr. -*en* J, imperf. -*in* J kibrutada, kpra tõmmata, (kokku) kortsutada v. suruda морщить, с-; *vaiõkkõ š'nibrissi uulõõ* Vanka surus huuled (kokku); *š'nibris garmõni kokkoo* surus lõõtspilli kokku. – Vt. ka *š'nibriftellä*.

š'nibris/süssä: -*süss* J-Tsv., pr. -*üv* J, imperf. -*sü*

J kortsuda, kortsu e. kipra tõmbuda мяться, морщиться; *saappõg on kõikkina šnibrissünnü variss* saabas on palavusest igapidi kortsu tõmbunud; *itkõjõz uulõd ize eness šnibrissüssä* nuttes tõmbuvad huuled iseenesest kipra. – Vt. ka *šnibriüssä*.

šnibriz J-Tsv. kipras, kortsus (наречие в форме ин-а от *šnibri*); *loba šnibriz* laup (on) kipras; *saappõgõd õlla šnibriz* saapad on kortsus. **šnibritlellä**: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. kibrutada, kortsutada морщить; *vana-meess šnibritleeb loba* vanamees kibrutab laupa.

šnibriüssä: -ss J-Tsv., pr. -B J, imperf. -zi: -z J = *šnibrissüssä*; *šnibriüz niku* kuivõnnu obakk tõmbus kipra nagu kuivanud seen.

šnoorla K *šnuura* I, g. -aa (voki)nõõr шнур(ок прялки); K *vokill on šnoorat pällä* vokil on nõõrid peal; I *šnuura niku väitäs kasta pöörää* (voki)nõõr nagu veab seda (voki)ratast (ringi). – Vt. ka *šnööri*.

šnurata: -t J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J (kinga-, saarapaelu v. -nõõre kinni) nõõrida, siduda шнуровать, за-, завяз/ывать, -ать; *bašmõkaa nauhõd on šnurattu tšiin* kingapaelad on kinni seotud.

šnur/ka L Lu -k J-Tsv., g. -kaa Lu J -kaa ~ -ka J (peenike mõõtmis)nõõr, (jalatsi)pael v. nõõr шнур, шнурок; J *lauta sahata šnurkaa müü* lauda saetakse nõõri möõda; J *õsa uuvvõt kamašii šnurkõd* osta uued saapanõõrid.

šnurovo/i J-Tsv., g. -i nõõritud, nõõr- зашнурованный; *šnurovo/i tširjõ* nõõrgraamat (läbinõõritud ja pitseeritav raamat).

šnuura vt. *šnoora*.

šnuuri M Po, g. -ii = *šnööri*; M *vokkii šnuuri* voki nõõr; Po *võttagaa vokilt šnuurid vällää* võtke vokilt nõõrid maha.

šnaki/sä M, pr. -zeb M, imperf. -zi naksuda шмякать (о тесте); *taitšina šnäkizev* (sõtkudes) tainas naksub.

šnaksähtläässä: -ss J-Tsv., pr. -äv J, imperf. -äzi: -üz J = *šnaksähtaassa*.

šnäkki/ki J-Tsv. *šnäkki* I-Len., g. -ii hakk галка.

šnäkki-mato J-Tsv. (vere)kaap пивька.

šnäkkää (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *šnäkki-* J-Must. kähiseda хрипеть, сипеть.

šnäkkämato J-Must. rästik гадюка.

šnööri P Lu J *šnüöri* P *šnüüri* M Lu, g. -ii Lu J nõõr, (voki)nõõr верёвка, бечёвка или шнур (прялки); P *vokii šnüöri* voki nõõr; J *võta šnöörid vällää* võta (voki) nõõrid maha. – Vt. ka *nööri*, *šnoora*, *šnuuri*, *šnüüri*.

šnööri J-Must. *šnüü/rä* (Li) -r J-Tsv., g. -rää Li J kant, ääris, (punutud) pael кант, окантовка,

тесьма, шнурок; Li *enn õlti ihad pitšäd. šnüü-rää õli pal'to kassin* ennemalt olid varrukad pikad. (Punutud ääre)paela [?] oli siin palju.

šnüüre/zä: -z J-Tsv. adv. krookes, kroogitud, volditud сборчатый, со сборками, складками; *tšiuutoo iha šnüürez särgi käis* (on) kroogitud.

šnüürettü J-Tsv., g. -üü J kroogitud, volditud сборчатый, со складками; *kaglus šnüürettü* kaelus (on) kroogitud; *šnüürettü, niku naisiijõ kauhtõn takant* kroogitud, nagu naistekaftan tagant.

šnüüri vt. *šnööri*.

šnüürä vt. *šnööriä*.

šnüür/ü¹ M Lu (Ra), g. -üü M 1. nõõr, hrl. (voki)nõõr бечёвка, шнур(ок прялки); Ra *vokii šnüürüd* voki nõõrid; 2. J-Must. kurd, volt; korts (näos) сборка, складка; морщина. – Vt. ka *nüürü*, *šnööri*.

šnüür/ü² Lu, g. -üü Lu inhe, kitsi скупой; *väitsi õli šnüürüd* rahvas oli kitsi.

šodga/müüjä: -müüje J-Tsv. harjusk, rändkaupmees, harjakaupmees коробейник, продавец щётки.

šodglata: -õt J-Tsv., pr. *šotk/aan*: -an J, imperf. -azin: -õzin J harjata чистить, вы- (щёткой); *šotka pal'to põllüss* harja palitu tolmust (puhtaks); *kuhõ on saanu opõizõ arjõ migäll ovõiss šodgõta* kuhu on saanud hobusehari, millega hobust harjatakse?

šoffer/i Lu Ku, g. -ii autojuht шофёр; Ku *šoffer/i isub mašinaza* autojuht istub autos.

šogri/a J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J sorida, sobrada, tuhnila перебирать, рыться.

šohi/na: -n J-Tsv., g. -naa J kohin, kahin, sahin шелест, шорох, шум; *jää meep šohinakaa alaz* jää läheb kohinaga alla(voolu).

šohi/sa (Kett.) -ss J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) *šohisõ-* J-Must., pr. -zõv J, imperf. -zi J sahiseda, kahiseda шелестеть; K *kuivad lehot šohizõvad* kuivad lehed sahisevad. – Vt. ka *šahata*, *šahisa*, *šapisa*, *šarisa*, *šumisa*.

šohm/a Lu, g. -aa Lu 1. jääsupp (väikeste jäätükkide ja vee segu смес воды и льдинок); *ku jää on veekaa sekali, se on šohma* kui jää on veega segamini, (siis) see on jääsupp; *jää on šohmana, ku algab jäättüü* jää on nagu supp, kui hakkab jäätuma; 2. ebatasane jää негладкий лёд; *šohma jää* ebatasane jää. – Vt. ka *šlotta*.

šoihk/õa M, g. -õaa M sale стройный; *tiit on šoihkõa pojo* Tiit on sale poiss.

šok/ka K L P M Lu Li J (Ra) -k J Шоккъ Pal,₁ K-reg.₂, g. -aa P M Lu J *šokkaa* M 1. põsk, pale щёка; Lu *ku õllaa šokat kauniid, niku omenad küll* on punased põsed, nagu õunad; M *kauniita*

šokkõja ed näe näiltä punaseid põski sa nendel (= teadlastel) ei näe; Lu *puhup šokkõõ* puhub põsed punni; J *paab va tubakka šokaa taga* paneb aga tubakat põske; J *kahtõõ poolõõ šokkiitõ müü tilkkuzivad, a suhõõ ep puuttunnu* (muinasjutust:) kahele poole põski mööda tilkusid, aga suhu ei sattunud; **2.** (kala)lõpus жабра; J *ahvõnõ šokat* (Must. 183) ahvena lõpused; Lu *on seltšä siipi i šokka siived* (kalal) on seljauim ja rinnauimed; **3.** (petrooleumilambi) mokad (губы горелки керосиновой лампы, вход для фитиля); J *lad' d' viteli eb mee lampii šokkiiss läpi* lai taht ei lähe lambi mokaadest läbi.

šokka-luu Lu, hrl. pl. *šokkaluud* P M *šokko-luud* M *šokka-luud* P *šokk-luud* J-Tsv. **1.** lõualuud, põsesarnad, põsenukid челюсти, скулы; M *ted' d' eekaa saab nagraa, etti šokkaluud väsi-väd* teiega saab naerda, (nii) et lõualuud väsi-vad; J *piä šokk-luit tšiin, elä aim mömmõt* pea lõua(luu)d (kinni), ära aina vatra!; **2.** pl. lõpused жабы; P *kala heņkääv, šokkaluud liikkuvad* kala hingab, lõpused liiguvad.

šokk-tubak/ka: -k J-Tsv. põsktubakas, närimistubakas жевательный табак.

šokolaadi: -d J-Tsv., g. -dii šokolaad šokolad; *maist šokolaadia* maitse šokolaadi.

šol/ata (Li), pr. -laav Li, imperf. -laz soliseda, vuliseda журчать; *šollaap tulla vesi, kõvassi johzõv* vesi soliseb tulla, kõvasti jookseb.

šoli/sa (Kett. Len.) -ssa Li (Lu) -ss J-Tsv. (sõnatüvi основа слова): *šolisõ-* J-Must., pr. -zõv Kett. Li J -sav Lu, imperf. -zi Li J soliseda, suliseda, vuliseda журчать; J *vesi šolizõb virrõt kanavõz* vesi suliseb (voolata) kraavis. – Vt. ka *šurisa*.

šokkõ/nõ: -nee K-Ahl. = *šokkanõ*.

šolk/ata: -õt J-Tsv., pr. -kaan J, imperf. -kazin: -kõzin J klõpsutada, naksutada, laksutada щёлкать, -нуть.

šolkiskõ/illa: -ll J-Tsv. frekv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J klõpsutada, naksutada щёлкать, хлопать.

šolk/ka K-Ahl. L P M J -k J-Tsv. (R-Reg.), g. -aa P J siid шёлк; L *tahob näit panna tšedreämeä tappurass šokkaa* tahab neid panna takust siidi ketrama; M *povonikka õli šolkassa i sat'inassa* tanu oli siidist ja satäänist; J *rikka mehe nain tšäüp šokkõz ja atlassis* rikka mehe naine käib siidis ja atlassis; J *kassaa panna lahsilõõ šolka lintti* patsi seotakse (pannakse) lastele siidlint.

šolka- vt. ka *šokkõ-*.

šolkai/n (Li), g. -zõõ = *šokkõn*; *kagla räted õltii šolkkaizõb, nell'änurkkõizõb* kaelarätid olid siidist, nelinurksed.

šolka-lintti M Lu (J) *šokkalintti* Li siidpael, siidlint шёлковая лента; M *kui venttsaa menimmä, panimma elävää õppõata puteliikaa šolka-lintiikaa kaglaa* kui laulatusese läksime, panime elavhõbedat pudeliga siidpaelaga kaela. – Vt. ka *sulkulintti*.

šolka/nõ L Lu -n Lu (K-AI. R-Eur.) *solka/n ~ -ne* M-Set., g. -zõõ Lu = *šokkõn*; Lu *kolpotška õli õmmõltu, šokkanõ il'i lõņkanõ* (endis-aegne vadja abielunaise) tanu oli õmmeldud siidist või kalevist; R *pühä maaria silmät püh-tši solkasilla rätisillä* (Eur. 38) rl. püha Maarja pühkis silmi siidrätikestega; L *šolkkazõd ratussõmõd* siidist ratsmed.

šolka-rinta J fig. siidind (tütarlast tähistav metafoor rahvalauludes метафорическое название девушки в народных песнях); *šolkka-rinta sõaz* rl. siidind on sõjas.

šolkkarätte: *solkarätte* (R-Lõn.) *šokk-rätte* J-Tsv. = *šolkkarätti*; J *šokk-rätte kõrvõll* siidrätik peas.

šolkkarätti Ränk *solkarätti* Salm., M-Set. siidrätik (väike siidiga tikitud rätt, mis kaunistas vadja naise kõrget pidulikku peakatet) шёлковый платок (вышитый шёлком платочек, повязанный на праздничный головной убор водской женщины).

šolk/kia J-Tsv., pr. -in J, imperf. -kizin J klõpsutada, naksutada, laksutada щёлкать, шлёпать, хлопать.

šolkko/n Kõ (S-Len.) *tšolkkon* (Lu), g. -zõõ = *šokkõn*; Kõ *niku inehmiin šolkkozõz rättez õli* oli nagu inimene siidrätiga; Kõ *šolkkon rätte pääzä* siidrätt peas.

šolk/ku J-Tsv., g. -uu J plaks, plõks, nips щёлк; *nõizõmm sõrmiill šolkkuu lüümä* hakkame sõrmedega nipsu lõõma; ■ *pani kõig rahat šolkkuu* pani kõik rahad tuksi (= jõi raha maha).

šolkkõ- vt. ka *šolka-*.

šolkkõin S J-Tsv. *solkkõinõ* Ra, g. -zõõ S J = *šokkõn*; S *noorikõl on silmät šolkkõizõõ räteekaa tšiin pantu* pruudil on silmad siidrätiga (kinni) kaetud; J *pinzõkõll šolkkõin aluz* pintsakul on siidvooder; Ra *tšiuuto pääle, sarafana, polle, remeni, kušakka solkkõinõ* särk selga, (seejärel) sarafan, põll, rihm, siidvöö.

šolkkõ/n M Kõ Lu (K) -nõ L P M Lu I, g. -zõõ K -zyõ L siidist, siidine, siid- шёлковый; M *tuli saunassa noorikko kõik šolkkõziza* (Set. 11) tuli mõrsja saunast puha siidis (= siidrõivais); P *a ženihalõ annõttii šolkkõnõ rätte* aga peigmehele anti siidrätt; L *tetiš izalie šolkkõzyõ tšiuuto* tegi (= õmbles) isale siidsärgi; Kõ *šolkkõn kušakka vөөl* siidvöö vөөl; Lu *šolkkõzõt plat'jan*

siidkleidid; I *šolkõds sõvad* siidrõivad. – Vt. ka *šolkadnõ, šolkkain, šolkkandõ, šolkkon, šulkkunõ*.

šolkut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J (sõrmedega nipsu lüüa) щёлкать (пальцами); *šolkutti sõrmiill – taita d'eelõd üvässi tšävvä* lõi sõrmedega nipsu, vist asjad lähevad hästi.

šolkutõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *šolkuttaa; šolkuttõõp sõrmiika* löõb sõrmedega nipsu.

šommlata: -õt J-Tsv., pr. -aan, imperf. -azin = *šommia*.

šommi/a J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J (vett) so-gada, segada замутить (воду).

šommõloit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J segada, (segi) loksutada разбалтывать; *šommõloit männäkaa läntüü* sega männaga hapupiima.

šomppolla: -l J-Tsv., g. -laa (püssi)varb, -varras шомпол; *aja šomppolakaa piža püsiü rautaa* aja püssivardaga tropp püssirauda.

šona vt. *põna*.

šona-rooppa vt. *põnarooppa*.

šona-suurima vt. *põnasuurima*.

šonjkkia J, pr. -kin Ar. -gin [sic!] J, imperf. -kkizin J sonkida, sogada, sogaseks teha, sorida, tuhnida рыться, мутить, шарить (искать); *mitä sie šonjid i etsid* mis sa tuhnid ja otsid?; *šonjip kepikaa vett lätkikoz* sogab kepiga vett lombis.

šoor/a Lu Li Ra -r J-Tsv., g. -aa Lu J -a J soor (looma suguliige половой член животного); Li *boranalla, õpõzõlla i ärjällä on šoor* jääräl, hobusel ja härjal on soor. – Vt. ka *sooro*.

šooru P Pi, g. -uu = *šoor*; Pi *ärjää šooru* härja soor.

šopi/na -n J-Tsv., g. -naa J kahin, sahin шорох.

šopi/sa: -ss J-Tsv., pr. -zõn J, imperf. -zin J = *šopottaa; šopizõp pajatta* sosistab rääkida.

šop/o J, g. -oo sosin шопот. – Vt. ka *šopottõmin*.

šoporõit/taa (Lu), pr. -an, imperf. -in posida, nõiduda колдовать, заговаривать; *tšäi staruha šoporõitti* vanaeit käis (ja) posis.

šopot/taa M Li -ta J-Tsv., pr. -an M -õn Li J, imperf. -in M Li J sosistada шептать, шушукать; M *šopottaa salajuttua* sosistatakse salajuttu; J *šopotti mitäle tõizõlõd kõrvaa* sosistas midagi teisele kõrva; J *šopotõp pajatta* sosistab rääkida. – Vt. ka *šoputtaa*¹.

šopotõmil/n J-Tsv., g. -zõõ J sosistamine, sosal rääkimine шушуканье. – Vt. ka *šopo*.

šopot/taa¹ M, pr. -an, imperf. -in = *šopottaa; issuvat päd ühezä i šoputtava* istuvad, pead koos, ja sosistavad.

šoput/taa:² -ta J-Tsv., pr. -õb J, imperf. -ti J (tiibu, sulgi) soputada, tiivaripsutada бить крылом, приударивать, ухаживать; *kukko šoputõp siipiikaa kanaa tüvenne* kukk tiivaripsutab kana juures.

šorata M, pr. *šõraav* M, imperf. *šõraz* soriseda журчатъ; *piimä šõraav* piim soriseb (lõpsikusse).

šoratähti vt. *zõra-tähti*.

šori/sa (Pi vdjL) -ss J-Tsv., pr. -zõõb Pi -zõb J, imperf. -zi J soriseda; soristada журчатъ; мочиться (под себя); J *šorizõb alaa kuss* soristab alla kusta.

šor/o J-Tsv., g. -oo J sorin, sulin журчание.

šorõit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J soristada мочиться (под себя); *šorõitti ala kuss* soristas alla kusta. – Vt. ka *šorisa*.

šosseinõ/i ~ sosseinõi Lu adj., g. -i kivi(maan)-tee-, maantee- шоосейный; *metsää nurkass meed müütä, siz meet šosseinõill teell* metsanurgast lähed mööda, siis lähed kivi(maan)teele; *rullaakaa rullas šosseinõi teetä* (tee)rulliga rullis maanteed. – Vt. ka *šusseinõi*.

šõšeik/a Lu, g. -aa kivi(maan)tee (munakividega sillutatud tee) мощённое бульжником шоосе; *tšivitee on šõšeika* kivitee on š.

šot/ka¹ M Lu -k J-Tsv. *š'šõitka* M, g. *šodgaa ~ šodga* J -dga M (pesu-, riide-, saara- jne.) hari (стиральная, платяная, сапожная и т. д.) щётка; Lu *šutiikaa kraazgõtaa, šotkaakaa puhasõtaa* pintsliga värvitakse, harjaga puhastatakse; J *šodgõll puhasõta šõpoi(t)* harjaga puhastatakse rõivaid; Lu *saappuga šotka* saarahari. – Vt. ka *peso-*, *saappaga-*, *šõpa-*.

šotka² (Lu), hrl. pl. *šotav* Lu sõrgatsitutt, -tutid (hobuse kabjatagused karvad) щётка, щётки (волосы за копытом у лошади).

špaagla I, g. -aa I mõök шпага; *leüvitäv špaagaa* (nad) leidsid mõõga.

špakljõfka Lu, g. -aa pahtel, pahtelkitt шпаклёвка; *ku nõissaa kraaskamaa, siis kuza õllaa ragod i avvõd, špakljõfkal panna tšiin; špakljõfka on vetelä, a zamaska on jämmiä* kui hakatakse värvima, siis, kus on praod ja augud, pannakse pahtliga kinni; pahtel on vedel, aga kitt on paks.

špalla M, g. -alaa M liiper шпала.

špalleri J-Tsv. (M) -l'eri Lu, g. -lerii J -l'erii Lu tapeet шпалера, обои; J *praaznikõssi piäp pann uuvvõt špalerit seinle*e pühadeks peab panema uued tapeetid seinale; Lu *kleisteriikaa panna špal'eria seinää* kliistriga pannakse tapeeti seinale.

špaleroit/taa: -ta (J-Tsv.), pr. -an, imperf. -in tapetseerida, tapetida клеи/вать, -ть обоями;

seined on špalerika špaleroitõttu seinad on tappeediga tapetseeritud.

špandõri (J), g. -ii (kingsepa) põlverihm, pingutusrihm шпандырь; *arjõš špandõrikaa sem perässe, jott miä .. petozõll nukkuzin* (ta) pek-sis põlverihmaga sellepärast, et ma .. kogemata jäin magama.

špeilli J, g. -ii J peegel зеркало; *špeiliä b mitä väärissä, ku enellez näko väär peeglit pole põhjust süüdistada, kui endal nägu kõver; vesi on lakkaa niku špeili vesi on sile nagu peegel; špeili katsoma peeglisse vaatama.*

špeili-fabrik/ka: -k J-Tsv. peeglivabrik зер-кальная фабрика.

špiguit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J pekkida, pikkida (pekiviile lihasse torgata) шпиговать.

špilli vt. *špili*.

špikatiti Lu, g. -ii Lu piigat (vee äravooluauk v. -toru purjelaeva pardas) шпигат; *kanntäkissä õltii aukod läpi, špikatid; špikatiss vesi meni täkiltä merree* (purjelaeva) teki äärmisest lauast olid augud (läbi), piigatid; piigatist läks vesi tekilt merre; *špikatid, näväd õltii, jott vesi johsõiz ühess väliss tõisõõ kaarrõõ välili piigatid, need olid (selleks), et vesi jookseks ühest (kaare)vahest teise kaarevahesse (= kaarte vahedes paiknevate piigatitorude kaudu merre).*

špilli Lu J-Tsv. *špiili* Lu, g. -ii Lu J *špiili* Lu (ankru)veli e. -pill e. -vinn (tõstemehhanism) брашпиль; Lu *anĳkuria ajõtaa špiliikaa ül'eez* ankrut hiivatatakse peliga üles; J *tsepa ize tsää-riüb ümper špiliä* kett ise keerdub ümber peli.

špilikõrva Lu (ankru)veli kõrv e. tugi uho, ушко брашпиля; *špilikõrvad vai lompid ne on täkiš tšiini* (ankru)veli kõrvad ehk toed, need on tekis kinni.

špil'k/a P Li -õ J-Tsv. *špilka* Lu *špilikka* Li, g. -aa P Li J 1. (saara)tikk, -nael (обувная) шпилька; J *pisä kolotk saappõga süäme, de tago saap-põga põhjõ špil'koika tšiin* pista liist saara sisse ja lõõ saara tald (saara)tikkudega kinni; 2. P juuksenõel шпилька (для волос), заколка. – Vt. ka *pää-*. – Vt. ka *špilikka*.

špilkoit/taa Lu, pr. -an, imperf. -in (saaratalda) tikutada, tikkudega kinnitada подби/вать, -ть (подошву) шпильками.

špinatiti J-Tsv., g. -ii J spinat шпинат.

špioni J-Tsv., g. -ii J spioon шпион; *špioni saati tšiini* spioon saadi kätte.

špioni/a J-Tsv., pr. -n, imperf. -zin spioneerida шпионить.

špoor/a M Lu -õ J-Tsv., g. -aa Lu -a J kannus шпора; Lu *špoorað, seneekaa kukot tappõðvav*

kannused, nendega kuked taplevad; J *ofitserall on špoorõð jalgõz* ohvitseril on kannused jalas (= saabaste küljes).

špoor/ata: -õt J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -õzin J kannustada пришпори/вать, -ть; *špoora ovõiss – ann menn etez* kannusta hobust – lase käia, edasi!

šprotta Lu, g. -aa Lu sprott шпрот.

špul'ka: -k J-Tsv., g. -kaa ~ -ka J (niidi)pool, (kanga)pool шпулька, катушка; *õmpõluz mašinaa špul'k* õmblusmasina (niidi)pool.

špunt/ata: (M) -õt J-Tsv., pr. -taan J, imperf. -tazin: -tõzin J laudu punnida, sulundada шпунтовать; M *špunto-vanyit siltalavvav* punnitud põrandalauad.

špänni M, g. -ii M (katuse)penn (sarikapaari ühendav rõikruu); (ukse) rõikruu (стропильная) поперечина, (дверная) перекладина.

šraa/ma: -m J-Tsv., g. -maa J arm (nahal) шрам; *migäss kase šraam on tullu. – sirpikaa lõikkõzin* millest see arm on tulnud? – Sirbiga lõikasin.

štaaballi Lu, g. -ii virm штабель; *irred on štaabaliz* palgid on virmas.

štaakka vt. *martõn-*.

štaak/ki Lu, g. -ii taak, staak, staag (kliiverpoomi ja masti ühendav tross) штар; *kliiveri štaakki* kliivri taak. – Vt. ka *boomi-*, *kliiveri-*, *kliiverboomi-*, *martõn-*, *vater-*, *väli-*.

štaakkifonari Lu topilatern топовый фонарь; *štaakkifonari on valkaa* topilatern(a tuli) on valge.

štaakki-tuli Lu taagituli штаговый огонь; *võõriz onõ štaakki-tuli, se on valkaa tuli* võõris on taagituli, see on valge tuli.

štaappelli Lu, g. -ii staapel (laeva ehitamise ja remondi koht kaldal) штапель; *štaappeli, senee pääl panna gil'i, senee pääl algõtaa alussa tehä* staapel, selle peale pannakse kiil, selle peal hakatakse purjekat ehitama.

štana/d K L P M Lu Li J I -t Len. K-Ahl. M *stanað* Lu pl. t. (meeste)püksid штаны; Lu *enne õli alukaatsad i päälikaatsad, nüid on kaatsad ja stanað* enne oli(d) aluspüksid ja pealispüksid, nüüd on aluspüksid ja püksid; J *štanað on õmmõltu tšortov koožõss* püksid on õmmeldud tondinahast; I *štaanno meil eb õllugõ* pükse meil ei olnudki; Lu *štanojõð kokka i vasuz* pükste haak ja (haagi)vastus; Lu *štanoi kagluz* pükste värvel; Lu *štanojee reisi* pükste reis. – Vt. ka *matrosii-*, *pühä-*.

štanajalka Lu Li *štanajal/k* ~ -kõ Li sõnajalg папоротник; Lu *kumpa vihta vizgattii üli pää, sihee vihtaa pantii koivu õhsa, jaanikukka i štanajalka* viht, mis visati (jaanilaupäeval) üle

pea (sauna katusele), sellesse vihta pandi kaseoks, jaanilill ja sõnajalg.

šteevi Lu, g. -ii Lu tääv (kiilu jätk laeva v. paadi otstes) штевень; *ahteri šteevi on õikaa, vööri šteevi on kovera* ahtertääv on sirge, vöörtääv on kõver. – Vt. ka *ahööri*-, *vööri*-. – Vt. ka *steevi*.

štempelli J-Tsv. I, g. -ii tempel, pitser штемпель, печатъ; I *kase bumagaa päälēe pannass štempelli* sellele dokumendile pannakse tempel peale.

štempelõitaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn, imperf. -in J tembeldada штемпелевать.

štiik/ki J-Tsv., g. -ii J tääk штык; *sõtamehee püsüll on štiikki õtsõz* sõduri püsüll on tääk otsas.

što K L M Kõ Ja Po Lu Li Ra J I Ku *što* Kett. konj. et что; K *no soldatti ep tuntõnnu, što tam on kunikaz* aga sõdur ei tundnud (ära), et tema on kuningas; M *nii pall'o jõi, što hulluss meni* nii palju jõi, et läks hulluks; Kett. *idgõttii, tšto pää õtsasz järizi* itketi, (nii) et pea otsas värikes; Lu *miä õõn väsiinü, što en kestiti jalkoil* ma olen (nii) väsinud, et ei püsi jalul; Li *vesi i müllüü rikov, što inemizee vatsaa* (reostunud vee kohta öeldakse:) vesi rikub veskigi, (mis siis veel) et inimese kõhu; J *tämä suuttu, .. jot što petteeb voho* (muinasjutust:) ta (= vanamees) vihastas, et kits petab.

štoby K L P M Lu I *štob* K M S V Po Lu J *štobi* K L Ku (selleks) et чтобы; M *tšühze kursia iloza, štop pulmaza lavvalõõ panna iloza õõz* küpse, leib, ilusaks, et pulmas oleks kena lauale panna; K *murrõllass, štop kõikiilõõ tapaiss võttaa* murtakse (katki), et kõigile jätkuks võtta; Ku *miü süümmä, štobi ellää* me sööme, et elada; L *karjušši ep teätännü, štobi jumalaa emä õli puuza* (legendist:) karjus ei teadnud, et jumalaema oli puu otsas; I *truba tehäss izveskassa i kirpitsassa, štoby õlisi kõrkõapi kattoa* korsten tehakse lubjast ja telliskivi(de)st, et oleks katusest (= katuseharjast) kõrgem; Po *nõsa, štob nõsõttu õllõiz* tõsta (nari), et oleks tõstetud!; Lu *miä tahan, štoby sinnua dubinaakaa lüütäiz* ma tahan, et sind malakaga löödaks.

štok/ki¹ Lu Ku, g. -ii Lu -i Ku ankrutugi, -tokk шток якоря. – Vt. ka *ankkuri*-.

štok/ki² J-Tsv., g. -ii J (mingi lastemäng kepiga детская игра с палкой); *mennä štokkia pelama* lähme š-d mängima.

štonj/ki Lu, g. -gii Lu teng (masti pikendus) стенага; *saalingassa lähep štonjki* (purjelaeva) saalingust algab (läheb) teng. – Vt. ka *štonjki, tonjki*.

štooffa: -f J-Tsv., g. -aa J toop (mahumõõt) штоф. – Vt. ka *štooppa, štooppi, tooppi*.

štoop/ata M Kõ (J-Tsv.), pr. -paan M Kõ, imperf. -pazin M (sukka) nõeluda штопать (чулки); M *sukkaa piäv štoopata, kunniz on peen aukko* sukka tuleb nõeluda, kuni auk on väike; J *võta štooppa lõnjk-niitill sukav* võta nõelu sukad vil-lase lõngaga (terveks).

štoop/pa Kõ-Set., g. -aa = štooffa.

štooppa-nigla M sukanõel штопальная игла; *štooppa-niglalla štoopataaz, tõin nimi on suur nigla* sukanõelaga nõelutakse, (selle) teine nimi on suur nõel.

štoop/pi (Kõ-Set.), g. -ii toop (mahumõõt) штоф; *štoopit robjonna romizivat* (Set. 749) rl. toobid r-na kolisesid [?]. – Vt. ka *tooppi*.

štopal/i M, g. -rii korgits, korgitõmbaja штопор; *štopariikaa tõmmataz propkaa vällää putõlilla* korgitseriga tõmmatakse korki pudelist välja.

štop/ata -at J-Tsv. -ataa I, pr. -paan J, imperf. -pazin: -põzin J = štoopata.

šstorm/i Lu, g. -ii Lu = tormi.

šstormimašti Lu tormimast штормовая мачта; *šstormimašti se on rannaz, õltii mokomad õmat flaakud, tämä näütti šstormia* tormimast, see on rannas, olid niisugused omad (heisatavad signaal)lipud, see näitas (lähenevat) tormi.

štraaffi vt. štraffi.

štraaffia J-Tsv., pr. -in J, imperf. -fizin J trahvida, trahviga karistada штрафовать, o-; *štraaffitti varkauzõõ peräss* trahviti varguse pärast. – Vt. ka *štraffitaa*.

štraaffi-rahha J-Tsv. trahviraha штрафные деньги.

štral/ffi M (Ku) -affi J-Tsv. (I) -hvi Lu (P), g. -fii M Ku -afii J trahv штоф; Lu *enne ku võtõttii koivussa mahlaa, ku tavattii, mahsõttii štrahvii, sõitõttii i pantii štrahvi* varem, kui lasti (võeti) kasest mahla, kui tabati, maksti trahvi, tõrel-di ja määrati (pandi) trahv; J *metts-vahti pani pud'dõõ raiskamizõss tšümme rubl'a štraaffia* metsavaht määras puude rikkumise eest kümme rubla trahvi.

štraffit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in = štraaffia.

štrahuit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J kindlustada застраховывать, -ать; *oonõd on štrahuitõttu* hooned on kindlustatud. – Vt. ka *štrahovoittaa*.

štrahvi vt. štraffi.

štrikul'ätnik/ika M, g. -aa M juuksur парикмахер.

štrop/pi Lu, g. -ii Lu tropp, (aas)tross строп; *ümperi blokkia õõd siñkki vai rossi, sitä kutsutaa štroppi* ümber ploki on (tsink)tross või köis, seda kutsutakse tropp.

štšelok/ka ~ **-kõ** Lu, g. -aa leeline шёлк.

štšetin/a L P, g. -aa harjas(ed) щетина. – Vt. ka *kulta-*.

štšotka vt. *šotka*.

štšoot/ta (J-Tsv.), g. -aa arve счёт; *vee kane tširjõd de štšootõt kanttsel'aaarisõ* vii need kirjad ja arved kantsleisse.

štšukur/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J krohv штука-турка; *štšukurk tokup seiniis väll'ä* krohv kukub seintelt maha.

štšaturit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J krohvida штукатурить, от-; *seined on štšaturitõttu* seinad on krohvitud.

štšur/ma: -m J-Tsv., g. -maa tormijooks штурм; *štšurmakaa võtõtti lidn* tormijooksuga vallutati linn.

štšurman/ni ~ **-i** ~ **štšurman** Lu, g. -nii Lu tüürimees штурман; *kaptenii pomošnikad õltii štšurmanid* kapteni abid olid tüürimehed.

štšurmuit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in tormi joosta, rünnata штурмовать; *ñemtsõd štšurmuitõta riigaa* sakslased ründavad Riiat (= Riia linna).

štšurval/i Lu, g. -ii J (laeva) rool, rooliratas руль, рулевое колесо, штурвал (корабля); *veero kutsutaa štšurvali* (rooli)ratast kutsutakse rooliks.

štšurvali-ketti Lu roolikett (цепной) штуртрос.

štšuuli vt. *stooli*.

štšuba vt. *šuuba*.

šuhistaa (J-Must.) (sõnatüvi основа слова:) *šuhista-* J-Must. suhistada, suhinat tekitada шелестеть, шуршать.

šukont/ta M, g. -saa M kalevikuduja, -meister; kalevikaupmees суконщик; *petteriz õltii šukontsad, kummad õsõttii marjoi* Peterburis olid kalevimeistrid, kes ostsid marju.

šulkku/nõ Lu, g. -zõõ = šolkkanõ.

šulpaht/aa J (Lu Li), pr. -aan Lu, imperf. -iin J sulpsatada, (vette) kukkuda шлёпнуться (в воду); Lu *tšivi šulpahtaab vette* kivi sulpsatab vette; J *šulpahtiin sugaa peräz rl* sulpsatasin (vette) kammi järele. – Vt. ka *šl'uppaussa, šup-sahtaassa*.

šulppia Kett. Lu J-Tsv. *šulppia* Li J, pr. -in Lu J *šulpin* J, imperf. -pizin Lu J *šulppizin* sulistada, solistada, lobistada плескаться, барахтаться (в воде); Lu *lahzõt šulppivõd õjaaz niku sorsõv* lapsed sulistavad ojas nagu pardid; J *lahs šulpib vanniz* laps lobistab vannis. – Vt. ka *šupelkoissa, šupeltaassa, šupul'koissa*.

šumina: -n J-Tsv., g. -naa J mürin, müra шум; *müllüz mokom šumin, jot mittäit ep kuulu* veskis on niisugune mürin, et midagi pole kuulda;

kuuntõõ, mikä šumij kujall – nee taita lahzõt pelata kuula, mis müra on õues, need vist lapsed hulluvad. – Vt. ka *šumu*.

šumisa L P (Len. Kett. K-Ahl.) -ssa Lu -ss J, pr. -zõv K P Lu J, imperf. -zi J kahiseda, kohiseda, sumiseda шелестеть, шуршать, шуметь; Lu *maa nõisi kõvii kumizõmaa, mettsä šumizõmaa* maa hakkas kõvasti kumisema, mets kohisema; J *väliss meree šumizõmij kuulub daaže jõgõperälee mõnikord mere kohin* kostab isegi Jõgõperäle; Lu *tšainikka šumizõv* teekann kahiseb; J *lahzõd, elka nii kõvassi šumiska* lapsed, ärge nii kõvasti sumisege. – Vt. ka *šahata, šahisa, šapisa, šarisa, šohisa*.

šumnik/kaine J-Must., g. -aizõõ linane v. puuvillane полотняный, льняной или хлопчатобумажный; *šumnikkaine tšiuutto* linane või puuvillane särk.

šumof/ka Lu, g. -aa vahukulp шумовка; *šumofka on aukkojõõdkaa* vahukulp on aukudega.

šum/u P J-Tsv., g. -uu ~ *šumu* J müra, kära шум; J *suimõll nii pal'lo šumua, jot ep kuulu mitä pajatõta* (küla)koosolekul on nii palju kära, et ei kuule, mida räägitakse. – Vt. ka *šumina*.

šupelkoissa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J supelda, sulistada купаться, плескаться, барахтаться (в воде); *šupelkoib veez* supleb vees; *šupelkoissa ujua* sulistatakse ujuda. – Vt. ka *šulppia, šupul'koissa*.

šupelta/assa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -zin J = *šupelkoissa*; *lahzõt šupeltassa veez* lapsed suplevad vees; *šupeltõmin näüttiip sorsiilõ* suplemine meeldib partidele.

šuppalehto M = *šuppulehto*; *šuppalehoo põõsaz* kobrelehte põõsas, takjas; *šuppalehoo kärkiõ* takjanupud.

šuppolehto vt. *šuppulehto*.

šup/pu¹ J, g. -uu J (mõrra) neel e. pujus растрюб (мережи); *koivuu tohoss on pantu šuppu* (mõrrale) on kasetohust tehtud (pandud) neel.

šup/pu² Li Ra J, g. -uu (muraka) nutt e. nupp головка (морошки); Li *muragas ku eb õllud veel valmiz, siiz jutõltii muraga šupud* kui murakas ei olnud veel valminud, siis õeldi murakanutid; Ra *tänävoonna šuppu paljo, muraga leenev* tänavu on (muraka)nutte palju, saab murakaid. – Vt. ka *muraga-*.

šuppulehto K P M Kõ *šuppolehto* M Kõ *tšuppulehto* P takjas; takjaleht, kobreleht лопух, репейник; лопуховый лист; Kõ *šuppulehoo nättšiiõ* takjanupud; K *šuppulehto võtab žaaruu vällää* kobreleht võtab palaviku ära. – Vt. ka *šlapilehto, šl'uppu, šl'ääppi-lehto, šuppalehto*.

šuppupää Lu (kapsatohl, pehme tühjavoitu kapsarepa мягкий кочан); *ku sütsüzül kapussaa*

ilataa, kumpa on pehmiä kõvassi pää, siiz jutõlla: se on šuppupää kui sügisel kapsast koristatakse, (siis) mis on väga pehme pea, (selle kohta) öeldakse: see on š.

šuppuu Li J-Tsv. adv. kortsu, volti; prunti v skladku; naдуv (губы); J *pinžikk on sell'ess lad'd' – ajas šuppuu* pintsak on seljast lai, hoiab volti; Li *tõmpas suu šuppuu* tõmbas (= ajas) suu prunti.

šupsahtalassa: -ss J-Tsv., pr. -av, imperf. -azi: -az J sulpsatada, (vette) kukkuda бултыхнуться, упасть (в воду); *tširves šupsahtaaz vette de meni põhjaa* kirves sulpsatas vette ja läks põhja. – Vt. ka *š'uppaussa*.

šupukka Ko, g. -aa piibuvars чубук (трубки); *piipuu šupukka* piibu vars.

šupul'koissa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J = *šupelkoissa*.

šurahtalassa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -zin J tukastada вздремнуть; *šurahamm väähäize kanavaa partall, nii kuile nõisi väzüttemä* tukastame vähekes kraavikaldal, nii kuidagi tuli väsimus peale.

šuri/sa M, pr. -zõv M, imperf. -zi vuliseda, soliseda, lirtsuda булькать (о воде); *jõgõza vesi šurizõv* jões vesi vuliseb; *vesi šurizõv, ku vallaaz vesi* soliseb, kui valatakse; *vesi šurizõb jalkojõ alla* vesi lirtsud jalge all. – Vt ka *šolisa*.

šusseiniõli M adj., g. -i maantee- шоссеинный; *šusseiniõ tee* maantee. – Vt. ka *šosseiniõ*.

šutlivõ/i Lu, g. -i naljamees; naljakas шутник; шушливый; *šutlivõi pulmanikka* pulmatola; *siäl õli šutlivõi meez* seal oli naljamees.

šutnik/ka P -k J-Tsv. *šutnikka* P, g. -aa J naljamees шутник; P *tämä on šutnikka, tämä piäp šuutkaa* tema on naljamees, ta teeb nalja.

šutti Lu Li Ra J-Tsv., g. -ii Li Ra J pintsal, murd. sudí кисть, помазок; Ra *pappi viskaš šutikaa vettä õpõziilõõ päälee* (rahvakombestikust:) papp (= preester) viskas pintsliga hobustele vett peale; J *kraaska šutill akkunaa raamiv värvi* pintsliga aknaraamid.

šuuba K-Al. K L P M Po Lu Li Ra J I Ku (Kõ S Ja) *šuub* J *šuba* K *suuba* K-Ahl. R-Reg. R-Eur., g. -aa P M I Ra -a J kasukas шу́ба; Kõ *siz veel õmmõltii šuubõi, mehhi i naizii šuubõita, lampaa-nahkoloissa* siis õmmeldi veel kasukaid, meeste- ja naistekasukaid, lambanahkadest; J *šuubõz om vari häällüä* kasukas on palav käia; J *hiloilt süntüniit lass šuuba ihas kazvotõta* kidurana sündinud last kasvatatakse kasukäises; M *tetsi lahsai šuuba üllä* kk. tegi lapsi, kasukas seljas (õeldi vana abielupaari kohta, kellel sündis lapsi).

šuuri/a J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J sobrada,

tuhnida, läbi otsida шарить, рыться, пере-сматривать, разг. перерыть; *šuurizin jõka nurkaa – en saanu tšättee* sobrasin iga nurga läbi, ei leidnud üles (ei saanud kätte). – Vt. ka *šogria*.

šuuritõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. ← *šuurittaa; mitä nii silmiit šuuritõõ?* – *jaa, päiv paisõp kõhti silmiisee* miks sa nii silmi kissitad? Jah, päike pais- tab otse silmadesse.

šuurit/ta: -ta J, pr. -an: -õn J, imperf. -in J (silmi) pilutada, kissitada прищуривать, -ть; шурить, со-; *nütte taitõ d'eeduškõ seizob veräille i šuuritõõp silmiit* tšüälä tšerikoo *kaunejõõ akkunojõõ päälee* nüüd vist vanaisa seisab väraval ja pilutab silmi küla kiriku ilu- sate akende poole; *vai täll õj kanaa silmet, ku nii kõvassi šuuritõv* kas ta on lühinägelik, et nii kõvasti kissitab (silmi)?

šuutk/a P M Po Lu I (K-Al. L) *šuutk* J-Tsv., g. -aa P Lu *šuudga* J I nali шутка; P *tämä on sell'ine šuutkaa miez* ta on selline naljamees; P *šuutka kaaska* naljajutt; J *juttõlim va šuutka* rääkis ainult naljapärest; I *vot miä šuudga i tei* vaat ma tegingi nalja; M *ain naisikaa šuut- kaa löõv* aina teeb naistega nalja; Po *pittääš šuutkaa* teevad nalja; Lu *šuutkaa lastii* nalja tehti; Lu *šuutkaa suvazimma veittää* armastasi- me nalja teha; J *nõissa šuutka ajama* hakatakse nalja tegema; Lu *se inemin šuutkaa ep* tää see inimene nalja ei mõista.

šuutkasõna M naljasõna шуточное слово; *kase on šuutkasõnaa* need (see) on naljasõnad.

šuutkila J-Tsv., pr. *šuudgin*, imperf. -zin J nal- jatada, nalja teha шутить; *durakaa ümper ain šuudgita* lollu ühe tehakse ikka nalja.

šuutkimizi J-Tsv. adv. naljatades, naljatamisi шутя, шушливо.

šuutnikka vt. *šutnikka*.

švaabr/a ~ švabra Lu *švabrõ* J-Tsv., g. -aa Lu *švabraa* Lu J (põranda)hari; (kõis)luud шваб- па; J *pühi švabraaka kal'indoraa maa* pühi (põranda)harjaga koridorid põrand (puhtaks); Lu *švaabra on tehtii rosissa, seneekaa pessää tækkiä* (kõis)luud on tehtud trossist, sellega pestakse (laeva)tekki.

švedumogila (Ränk) (endisaegne rootsi kal- mistu древнее шведское кладбище).

šveetta M Kõ Lu *švietta* (K L P V) -ta Kõ (L M Ku) -da Lu I (Ja-Len.), g. -taa M Kõ Lu *švietaa* K L P V -daa L M Lu I Ku subst., adj. rootslane; rootsi, Rootsi швед; шведский; K *müõ õlimma švietaa pl'emääta* me olime rootsi päritolu; M *möö vet' šveetta maa(l)la elämmä, ain pajattaas što šveetta tuõb tağgaaz* me elame ju rootslaste

maal, aina räägitakse, et rootslane tuleb tagasi; Kõ Lu *šveetaa kalmov* rootsi(aegsed) kalmud; L *šveedaa sõtann õli arvottu nii pal'lo kultaa* Rootsi sõja (= Põhjasõja) ajal oli maha maetud väga palju kulda; M *kapoõroza on švetta kunikkaa šl'äppi* Kõporjes on Rootsi kuninga kübar; Ku *šveedaa voisk* Rootsi (sõja)vägi; L *švietaa tšerikko* rootsi kirik.

švetska L, g. *-kaa* = *švetskoi*; *õli kaivõttu väl-lää švetska orud'ijad* oli kaevatud välja rootsi(aegsed) relvad.

švetskoi K, g. *-i* rootsi шведский; *švetskoi aikoiss* Rootsi ajast.

švirkaalko Li (teat. kindla pikkusega puuhalg определённого размера полено).

švitsarli (K), g. *-ii* uksehoidja, šveitser швейцар; *nel'l'äiz õli xerral švitsarin pietärizä* neljas (vend) oli härral uksehoidjaks Peterburis.

šõpõtäi S riidetäi платяная вошь.

šyrka ~ **šyyrka** vt. *širkka*¹.

šyškatti J, g. *-ii* narmas бахрама.

šyžgaa-pala M kaltsutükk тряпка; *taazii pan-nas soojaa vettä i siz võttaas pikkarain šyžgaa-pala i seneekaa siz pesäz* kaussi valatakse (pan-nakse) sooja vett ja siis võetakse väike lapitükk ja sellega siis pestakse.

Z

-za ~ -zä ~ -z Ar. -z K-Al. -s K-Al. J-Tsv. (sg. ja pl. 3. isiku possessiivsufiks rahvalauludes притяжательный суффикс 3-го лица ед. и мн. числа в народных песнях); Ar. *tämä lööb õmaza naissa* ta peksab oma naist; K *tieb risiä eteez* (Al. 13) rl. lööb (endale) risti ette; K *pühib eneltäz i ämmältäz suu* (Al. 31) pühib endal ja oma ämmal suu (puhtaks); J *tetši enelles haataa de eläb niku herr* (ta) tegi endale tare ja elab nagu härra.

zaadnüttsa: -ts J-Tsv., g. -saa J tagumik, istmik задница.

zaagelli (K), g. -ii pagan, kurivaim (ka sõimus.) чёрт, дьявол (иногда как рур.); *annam miä sillõ zaagellillõ iirele* ei anna ma sulle (leiba), kurjavaimule hiirele. – Vt. ka *saakeli, sarvipää*.

zaalla M Ja-Len. -õ J-Tsv., g. -aa J saal зал, зала; M *kunikkaa poika vei tüttärikkoo õmmaa zaalaasõd* kuningarpoeg viis tüdruku oma saali; J *zaalõs pilliteb muuzikk* saalis mängib muusika.

zaali vt. *žaali*.

zaapadi M-Set., g. -ii lääs (ilmakaar) запад.

zaapoylka: -k J-Tsv., g. -kaa J (manseti-, krae)-pöör запонка.

zaapove/d'i: -d' J-Tsv., g. -d'ii J (jumala) käsk (божья) заповедь; *mitä on jutõltu viijettemäz zaapoved'iz*. mis on öeldud viiendas käsus?

zaaverkka M Li *zaverka* P, g. -aa M (ree aisa) nõõrпööris (aisa kinnitamiseks ree külge) завёртка (верёвочная петля для прикрепления оглобеля к дворням); P *aizall on zaverkad, paglassa tehtü* aisal on nõõrпööris, nõõrist tehtud. – Vt. ka *rauta-*.

zaavist'i J-Tsv., g. -ii J kadedus зависть; *täll tuli zaavist'i, jot müü nootõll tõmpõzimm tšümme puuda kala* ta sai kadedaks, et meie tõmbasime noodaga kümme puuda kala (välja).

zabanja Lu, g. -aa palgitõke (jões) заграждение из балок (на реке для задержки сплава); *rannassa rantaa õli zabanja. zabanja õli ankkuriekaa üvässi vahvizõttu* kaldast kaldani oli palgitõke. (See) oli ankrutega hästi kinnitatud.

zabav/a: -õ J-Tsv., g. -aa J lõbustus, meelelahutus забава, развлечение.

zabavõit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J lõbustada забавлять, развлекать.

zabavnik/ka: -k J-Tsv., g. -aa J naljategija забавник, шутник, весельчак.

zabavnoi J-Tsv., g. -i J naljakas, lõbus забавный, смешной; *nii on zabavnoi lahs, jod nä!* nii lõbus laps on, et vaata (aga)!

zabor/a Lu (Ku), g. -aa Ku (plank)aed, (püst)aed, tara забор, изгородь; Lu *lavvõssa on tehtü, se kutsutaa meilä zabora, a aita on tehtü ruuguissa* (aed) on laudadest tehtud, seda kutsutakse meil taraks, aga aed on tehtud latidest.

zadatka (M) J-Tsv., g. -aa J käsiraha задаток; M *mill on jo zadakad annõttu* mulle on juba käsiraha antud.

zadatš/a P, g. -aa P ülesanne задача, поручение; P *mie sillyõ annan zadatšaa* ma annan sulle ülesande.

zadatši J-Tsv. *zadaatši* I, g. -ii J = *zadatša*; J *pühi zadatšid doskõss väl'lää* pühi ülesanne tahvlilt ära.

zadka J-Ränk, g. -aa (palgi-, pära)kelk (väike

- kelk, kasutati palgiveol) подсанки, лесовозные санки.
- zadnik/ka** Lu, g. -aa Lu (kanna)kapp (jalatsil) задник; *saarpagaa zadnikka* saara (kanna)-kapp.
- zadvišk/ka** M Lu -k J-Tsv., g. -kaa J (ahju)siiber (печная) задвижка, шибер; J *toukka drubaa zadvišk tšiin* lükka korstna siiber kinni.
- zagatk/a** (P), g. -aa mõistatus загадка; *kasõ kunikaz antõ zagatku* see kuningas andis mõistatuse.
- zaim/a** M, g. -aa M riigilaen госзаём; *õli suurõd zaimad* olid suured riigilaenud.
- zakaaz/i** Lu, g. -ii Lu mestripaber мастерское удостоверение.
- zakašik/ka** -k J-Tsv., g. -aa J tellija заказчик; *valittii zakašikassi opše-stvennoi laafkasõõ* valiti tellijaks ühiskauplusse.
- zaka/za** -z J-Tsv., g. -zaa J tellimus заказ.
- zakazoit/taa** -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J tellida заказа/ывать, -ать.
- zakolla** -l J-Tsv., g. -laa sääs, sääsavõrk (okstest punutud kalatõke võrkkotiga, tõkkepüünis) закол (для рыбной ловли); *kala jo nõizõb üles* – *paamm zakolaa vettee* kala juba tõuseb üles, paneme sääsa vette.
- zakolarüsä** Li *zakolrüsä* J sääsarüsa закол, сежа; J *suur rüsä on zakolrüsä* suur rüsa on sääsarüsa; J *zakolrüzäll on siived* sääsarüsal on tiivad.
- zakolna** -n J-Tsv., g. -naa J seadus закон; *durakõllõõ zakonaa bõõ tširjutõttu* lollile pole seadust kirjutatud.
- zak/uska** K P M Po Lu J I (Ku) -usk J-Tsv. -u-ska Ra, g. -uskaa Lu J -u-skaa Ra suupiste закускa; K *hailia annõttii da sil'd'ia zakuskassi* silku ja heeringat anti suupisteks; Po *nõurikoo suku korjaab lavvaa täünn zakuskoi* pruudi sugulased panevad laua suupisteid täis; J *juukaa, langod, võttõga zakuskaa pääle* jooge, langud, võtke suupistet peale; P *menen võõrazii, panõn kašaliesye kaasa kõig zakuskad* lähen külla, panen kõik suupisted märssi kaasa.
- zalatušnõ/i** Lu, g. -i skrofuloosne, skrofuloosi põdev (inimene) золотушный (человек).
- zaliva** Lu, g. -aa (suur) laht залив; *zaliva, se onõ niku suuri meri* laht, see on nagu suur meri.
- zalog/a** -õ J-Tsv., g. -aa ~ -a J pant, kautsjon залог, заклад; *kõig, mitä õli imeñna, pani zalogaa* kogu vara, mis oli, pani panti; *zaloga lunassõma* panti lunastama; *eestä anti kaks satta (rubl'a) zaloga, siiz vass võtõtti prikašikassi* enne andis kakssada rubla kautsjoni, siis alles võeti müüjaks.
- zalošk/a** M J-Must., g. -aa (ukse)riiv задвижка, засов, диал. заложка (двери).
- zamas/ka** Lu (Li) -k J-Tsv., g. -kaa J kitt замазка; J *zamaskaka panna glaziit raamiisõ tšiin* kitiga pannakse (akna)klaasid raami sisse kinni.
- zamsiša**: -š J-Tsv., g. -aa J seemisnahk замша; *zamsõss õmmõltu sõrmikkaad* seemisnahast õmmeldud sõrmikud.
- zanaves/ka** M Lu I (S) -k J-Tsv., g. -ka ~ -kaa J kardin, eesriie занавес, занавеска; J *tõmpa znaveskõd akkunojõ ettee* tõmba eesriided akende ette; I *ümpär tšätsüütä õli mokoma znaveska tehtü* hälli ümber oli tehtud niisugune eesriie. – Vt. ka *alu*-, *õõ*-.
- zaniimoit/taa**: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J (kohta) kinni panna, hõivata зан/имать, -ять (место); *kase tila (kõht) jo on zaniimoitõttu* see koht on juba hõivatud.
- zapasoiit/taa** -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J (tagavaraks) varuda запасать, запастыся; *zapasoiiti kraamia tervessi vooõssi* varus toidukraami terveks aastaks.
- zapas/sa**: -s J-Tsv., g. -aa J tagavara запас; *mitä õli leipää zapassa* – *kõik seimme* kogu leiva-tagavara sõime kõik (ära).
- zapas/su** J-Tsv., g. -uu J = *zapassa*.
- zapis/ka**: -k J-Tsv. (I), g. -kaa J I sedel записка; J *tširjut zapiskaa, pal'l'o õõn sillõõ võlka* kirjuta sedel, (kui) palju olen sulle võlgu.
- zapresto-l'nõi** L: *kui zapresto-l'nõi praznik õli, borana tapõttii* kui oli patroonipüha (= kiriku v. kabeli nimepühaku päev), (siis) tapeti oinas. – Vt. ka *presto-l'nõi*.
- zapätoli** J-Tsv., g. -i J komma запятая; *piäp täätä kuhõ zapätõi pann* peab teadma, kuhu komma panna.
- zara/ba** J-Tsv., g. -daa J laeng заряд; *lazzõk ühs zaraad* lase üks valang (= peereta).
- zar/uba** ~ -uuba P, g. -ubaa P 1. pügal (lehma sarvel) (годовое кольцо, годовой слой на рогах коровы); *sarvõll on kõm zarubaa* sarvel on kolm pügalat; 2. säлк зарубка, насечка; *birkka-keppisie lõikattii zaruubad* magasinipulgale lõigati sälgud (sisse).
- zatme/ñna**: -ññ J-Tsv., g. -ñña J (päikese)varjutus солнечное затмение.
- zavalla**: -l J-Tsv., g. -laa J ummik, tõke загор, завал.
- zaveeduš/ši** ~ -šyy I, g. -ii (karjafarmi) juhataja заведующий (скотоводческой фермы); *zaveedušii juttõõ millõ- siä ainõ vañraa tšäüv õvñõõ* juhataja ütleb mulle: Sa käid alati vara laudas.
- zaverka** vt. *zaaverkka*.
- zavigo/n** M-Set., g. -naa teopäevad, tegu барщинные дни, барщинный труд.

zavolda K L M Lu J I -dõ J-Tsv., g. -*daa* M tehas, vabrik завод, фабрика; M *alkoja väätetii talvõll zavodaasõd, bumagaa faabrikkaa* puid veeti talvel tehasesse, paberivabrikusse. – Vt. ka *kana-*, *kirpitsa-*, *lauta-*, *nahka-*, *rauta-*, *saha-*, *suukkur-*, *tšugun-*, *tõrv-*, *vaski-*.

zbiidhja I, g. -*aa* = *zbiit'ená*; *zbiidhjaa tšihutatii paatakassa* siirupijooki keedeti siirupist.

zbiit'énä M, g. -*ää* susla (soe siirupijook, keedeti laadal suurtes samovarides) сбигень; M *markkinoilla müütti zbiit'enáa* laatadel müüdi suslat. – Vt. ka *spiidenja*.

zborla Lu Tsv., g. -*aa* J krooge, korts, volt сборка, складка; J *naisiijõ kauhtõnõll on zborat takann* naistekaftanil on krooked taga; Lu *saappagaa zborad* sääriku kortsud.

zborata: -t J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J krookida, voltida собирать в сборку (в складки); *pagl-tšeiñned on nenäss zborattu* pastlad on ninast kroogitud.

zbornõi K -oi Lu: K *zbornõi nätilpäivä õli tšerikko-päivä* poornapäev oli kirikupüha; Lu *siis ko üps näteeli meep suurt pühhää, siiz on zbornoi* siis, kui suurest paastust on üks nädal läbi, siis on poornapäev (= esimene paastupühapäev).

zborõin J-Tsv., g. -zõõ J kroogitud, volditud сборчатый, складчатый; *zborõij kauhtõm pääll* kroogitud kaftan seljas.

zbruuju M Li J-Tsv. *zbruju* I-Len. *zbruja* J-Tsv. *spruijad* I *bruuju* P Li pl. hobuseriistad, -rakmed сбруя; M *illaa opõzõss zbruuju (rangõd, lookka, sid'jolkka, õhjad)* võta hobune rakmeist (rangid, look, sedelgas, ohjad) lahti; M *paa zbruuju paikalõõ kõik* pane hobuseriistad kõik (oma) kohale; P *tämäll on üvã bruuju* tal on head hobuseriistad.

zdaroo-vja K *zdoorovja* J, g. -*aa* tervis здорово; K *tuli millõd zdaroo-vja suurõpassi* mul läks tervis paremaks.

zdarova M = *dorova*; *zdarova teilee tere teile!*

zdohloi J-Tsv., g. -i nõder, hädine дохлый; *vai siã õõd zdohloi, ku jedva: va liikuskõõd* kas sa oled (nii) nõder, et vaevu liigutad (end)?

zdooria J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J tülitseda, väielda вздорить, спорить, ссориться.

zdorova Lu kõvasti, tublisti здорово; *inta on zdorova* hinda on kõvasti.

zdoorovit'aa (Ja), pr. -an, imperf. -in tervitada здороваться; *zdoorovitti väekaa* teretas rahvast.

zdraavit'sa: -ts J-Tsv., g. -*saa* toost, tervisejoomine здравница; *zdraavit'sa juuvvõ* terviseks juua.

zекked Kr pl. sukad чулки.

zel'o-nõi P -onõi Po, g. -o-nõi roheline зелёный;

Po *sammaliss tuli zel'onõi kraaska* sammaldest saadi (tuli) rohelist värvi.

zempl'ekka: -õkk J-Tsv., g. -*ekaa:* -õkaa kaasmaalane, omakandimees, kõnek. semlak земляк; *õma poolõd meess kutsuta zempl'õkõssi* omakandimeest kutsutakse semlakuks.

zemplemeri M-Len. maamõõtja землемер; *meil kunnis zemplemeri eikã jakannu maata i niittüã, möõ joka voosi niittüã jätimmã jakolaisii* kuni meil maamõõtja ei jaganud maad ega heinamaad, me igal aastal jätsime heinamaad liisuga jagatavaks.

zempl'ægkla K P *zempl'ægka* L, g. -*aa* muldonn землянка; L *nämãd jäivãd mettseã makaamaa zempl'ægkaasyõ* nad jäid metsa muldonni magama. – Vt. ka *savvi-*.

zënkõb J-Tsv. pl. silmad глаза, разг. зеньки; *mitã nütt harotid zënkõb – vai ed õ nõhnü*. mida (sa) nüüd vahid, silmad pärani – ei ole (varem) näinud või?

zerk'ala Po -kala I (Ku), g. -*alaa* Po peegel зеркало; Po *ženiça annab nuorikõlõ zerkalaa* peigmees annab pruudile peegli.

zgaad'in vt. *gaadina*.

-zi ~ **-z** Ar. -z K-Al. K-Salm.₁ -si Ar. K-Ahl. R-Eur. R-Reg. -s K-Ahl. K-Al. K-Salm.₁ R-Eur. R-Reg. sinu, su (sg. 2. isiku possessiiv-sufiks eeskätt rahvalaulukeeles) твой (притяжательный суффикс 2-го лица ед. числа прежде всего в языке народных песен); Ar. *anna kagroi õmazi opõziilõõ* anna kaeru oma hobustele; Ar. *elã ukkaa iivüttãsi* ära raiska oma vara; R *tee nüit rissia eteesi* (Eur. 33) rl. lõõ nüüd endale risti ette; K *lintusi ~ lintus* (Ahl. 47) sinu lind; K *jos lieb tuotavas parapi* (Al. 55) rl. kui su mõrsja (toodav) on (saab minust) parem; K *elã od'd'a isãz ovõssa elago vel'leez vesi-ruunaa, lõõ ovõssa, od'd'a entäs* (Al. 51) rl. ära hoia oma isa hobust ega oma venna halli ruuna, lõõ hobust, hoia ennast; K *juttõd millõõtsi, mikã teil mokoma azzã on däädäs kaasõ* (Al. 10) ütle mullegi, mis asi teil su onuga (omavahel ajada) on.

zigarka vt. *tsigarka*.

ziis ~ **ziis** J-Must. interj. (loomade hirmutamiseks) kõss, kõtt брысь, цыц; *ziis da briis* (Must. 184) kõtt; *briis, ziis* (Must. 163) kõtt.

ziivotta vt. *ziivatta*.

zikori vt. *tsikori*.

zil'etka vt. *zileika*.

zilwegs Kr inimene человек.

zimofk/a Lu, g. -*aa* talvekorter зимовка, зимовье; *aluz on zimofkal* laev on talvekorteris.

zinnin Kr dem. mättake бугорок, кочка.

znaaxar/i P, g. -ii nõid знахарь.

- znaakk/a** (J-Tsv.), g. -aa märk знак, значок; need znaakõd tähetteväd need märgid tähendavad. – Vt. ka *ranta-*.
- zñaam/a** L, g. -aa = znaameña; L suur kultõin zñaama õli rinnaza suur kuladne lipp oli käes (rinnal).
- zñaameñ/a** (J), g. -aa (kiriku)lipp хоругвь; pappi znaameñoikaa siunaab lehmäv preester õnnistab lehma kirikulippudega. – Vt. ka *snaamemi*.
- znai** J-Tsv. muudkui, ainult знай, всё время, только; *znai va tšeerossõõp silmi(t)* muudkui aga pööratab silmi.
- zob/a** Lu J-Tsv., g. -aa Lu J *zoba* J 1. (oksa)kühm бугор (на дереве); Lu *ku puuz on õhsa zoba, sitä alussõõd ep pantu, jod ep tullõiss õnnõttussa* kui puus on (oksa)kühm, (siis) seda (puud) purjelaeva ei pandud (= purjelaeva ehitamisel ei kasutatud), et ei tuleks õnnetust; 2. (lõua)lott двойной подбородок; Lu *razvokkaal, varmal inemizel on zoba* lihaval, paksul inimesel on (lõua)lott; 3. (linnu)pugu зоб (у птиц); J *kannall on zoba täünõ* kanal on pugu täis. – Vt. ka *õhsa-*.
- zolutnik/ka:** -k J-Tsv., g. -kaa J solotnik (raskusmõõt (~4,25 g) золотник; *painõp kaks-kõlmõõd zolutnikka* kaalub kaks-kolm solotnikut.
- zolutuu-h/a:** -õ J-Tsv., g. -aa J skrofuloos золотуха; *lahzõll om pää kärnez zolutuu-hõss* lapsel on pea skrofuloosist kärnas.
- zont'ik/ka** M -k J-Tsv. *zontikka* Lu, g. -aa M J *zontikka* Lu päevavari, vihmavari зонтик; M *tütär tuli lidnaza frovvassi, šlääppi pääz, valkõa zont'ikka tšäez* tütar sai linnas prouaks, kübar peas, valge päevavari käes; J *nõizõb vihma satama, harot zont'ikk* hakkab vihma sadama, tee vihmavari lahti.
- zontikkalehto** Li kortsleht росник.
- zor'a** P *zoor'a* I, g. -aa koit, eha заря; I *viil päivüüd eb õõg nõiznuu, kase viil zoor'a* päike ei ole veel tõusnud, see on alles koit.
- zora-tähti** P *zora-tähti* ~ *šoratahti* J *zorja-tähti* K-Ahl. koidutäht, ehatäht, Veenus утренняя звезда, вечерняя звезда, Венера.
- zra** J-Tsv. asjata, muidu зря, напрасно.
- zubilla** M, g. -aa meisel, rauapeitel, separeitel зубило.
- zuptšikkoi/n** J-Tsv., g. -zõõ J hambuline, hammas- зубчатый; *zuptšikkoim veero* hammasratas.
- zvaik/a** Lu, g. -aa Lu malspiik (taglase- ja purjetõõdel kasutatav terava otsaga raudpulk) свайка; *zvaika, se on rautanõ, ala-õttsa on terävä i kovera, ülä-õttsa on tülppä* malspiik, see on rauast, alumine ots on terav ja kõver, ülemine ots on nüri.
- zvaín/h** J-Tsv., g. -náa nimi, nimetus название, имя; *nii kauga ihoskõli kurass, jot tämäss jäi va ühs zvaínii* nii kaua teritas nuga, et sellest jäi (järele) vaid üks (noa) nimi (= noakonts).
- zveeri** Lu J *zvieri* L, g. -ii metsloom зверь. – Vt. ka *mettsä-*.
- zven/a** Lu J-Tsv., g. -aa ~ -a J (akna)ruut (ettepandud aknaklaas) оконное стекло, диал. звено; J *akkunaa zvenat tärissä tuulõss* aknaklaasid klirisevad tuule käes. – Vt. ka *klazi-*.
- zven/o** J, g. -oo J = *zvena*; *akkunaa zveno* aknaruut.
- zveraboi** M, g. -i naistepuna, viinalill зверо-бой.
- zveraboi-tšai** M naistepunatee чай из зверо-боя.
- zvoda/ta:** -t J-Tsv., pr. -an J, imperf. -zin J (ahju)võlvi teha сводить, свести свод; *ahjoo lava de seined jo on tehtü, nütt algõmm* *zvodat* ahjulava ja seinad on juba tehtud, nüüd hakkame võlvi tegema.
- zvoo/da** M Li -dõ Li *zvoda* J-Tsv., g. -daa: *zvoda* J (ahju)võlv, (ahju)kumm свод (печи); J *ahjoo zvoda laukõõp, piäp praavitta* (ahju)võlv laguneb, peab parandama. – Vt. ka *ahjoo-*.
- zvonari** Li, g. -ii Li (kiriku) kellamees звонарь.
- zvonit/taa** Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu helistada звонить.
- zvonit'sa** I, g. -saa robirohi, robihein звонец; *rüttšezä pall'o leev zvonitsaa* rukkis on palju robiheina.

žaa/ba: -*B* J-Tsv., g. -*baa* J kärnkonn жаба.

žaabakonna M = *žaa*ba; *žaabakonna*, *suurõõg vatsaakaa* kärnkonn, suure kõhuga.

žaabaroho K-Set. soolikarohi пижма.

žaabra vt. *žabra*.

žaadn/oi J-Tsv., g. -*oi* J ihne жадный; *žaadnoi inim*in eb raatsi kopekka *tühjä-pal'lasõ raizgõt* ahne inimene ei raatsi kopikat(ki) tühipalja peale raisata.

žaadnoissi J-Tsv. ahnelt, aplalt жадно; *taita sill on nältš, ku nii žaadnoissi glodvit süüvve sul on vist nälg, et nii aplalt ahmid süüa*.

žaadnos/ti ~ -*tii* J-Tsv., g. -*tii* ~ -*tii* J ahnus жадность; *žaadnost'ii peräss lähsi varkalõõ* ahnuse pärast läks vargile.

žaa/i K L P M Kõ S Lu J I *žaal'i* J *zaali* J-Must. kahju жаль, жалко; *L on žaali kunikaal õmaa tüütärt* kuningal on kahju oma tütre; *Kõ naizõlõ tuli žaali kovrikkaa* naisel hakkas vaibast kahju; *I tälle rõhga* õli *žaa/i* tal oli väga kahju.

žaalit/taa M Lu *žaal'ittaa* Ra, pr. -*an*, imperf. -*in* kaasa tunda (kellelegi); haletseda; kahju olla (kellestki-millestki) жалеть, сочувствовать; сжалиться; Lu *autamaz õli pal'lo vättšiiä, kõik žaaliõttii, što õli üvä miiz* matmas oli palju rahvast, kõigil oli kahju, sest oli hea mees; Ra *lugõtõltii, tšetä žaal'itõttii* itketi (sel-lele), kellest oli kahju; M *näväd žaalitattii* nad tundsid kaasa. – Vt. ka *žal'eittaa*.

žaalut/ta L, pr. -*an*, imperf. -*in* haletseda, kaasa tunda пожалеть; *žaa/iuta vähäkkõizyõ* haletse väheke. – Vt. ka *žal'eittaa*.

žaalost'i J-Tsv., g. -*ii* J halastus, kahetsus пощада, милосердие; *sõaz ebõõ žaalost'ia* sõjas ei ole halastust.

žaarila Lu, pr. -*B*, imperf. *žaa/i* refl. praadida, küpseda жариться, поджариваться; *maamun-lohko žaarib ahjoz* kartuliroog küpseb ahjus. – Vt. ka *žaa/iuta*.

žaarit/taa K L P M S Lu J (Kõ) -*ta* Lu -*ta* J -*taag* I, pr. -*an* Lu -*õn* J, imperf. -*in* Lu J praadida, küpsetada, pruunistada жарить, поджаривать, подрумянить; K *kalo/i žaaritõttii* kalu praeti; P *sigaa lihaa õli žaaritõttu apoi kapussoikaa* sealiha oli praetud (ja sõõdi) hapukapsastega; J *kala žaaritõta eläveltää* (Tsv.) kala praetakse elavana; I *seimmeg i žaarittimma*g *goorõhhaa* sõime ja praadisime meritinti; M *tsikoriita žaaritõttii ahjoza* sigureid pruunistati ahjus.

žaaritõmizi J-Tsv. praadides жаря, поджаривая; *žaaritõmizi meep pal'lop aika, ku keitemizi* praadides läheb rohkem aega kui keetes.

žaa/iul/ssa: -*ssag* I, pr. -*B*, imperf. -*z* refl. = *žaa/iuta*; *lina seemenet pannass kuivamaa, näväd niku žaa/iuva*D linaseemned pannakse kuivama, nad nagu küpsevad.

žaa/iulta (M Lu J), pr. -*B* Lu, imperf. -*z* refl. praadida, küpseda жариться, поджариваться; Lu *tämä* (= *maamunahoko*) *senee koorõõka žaa/iu*B see (kartulivorm) küpseb selle hapukoorega; J *pani pannulõõ sigaa liha žaa/iu*ma pani pannile sealiha praadima; M *krapu suvvaav žaa/iunutta lihhaa* vähk armastab praetud liha;

žaa/iu K M Lu J, g. -*uu* K J kuumus; palavik; põud жар; засуха; лихорадка; M *pannaz liha ahjo* peenee *žaa/iu* pannakse liha ahju väikese kuumuse kätte; M *suurõõ žaa/iu*D suured põuad; M *žaa/rulla kõikk roho põlõv* põuaga

rohi kõrbeeb täiesti; K *šuppulehto võtab žaaruu vällää* kobruleht võtab palaviku ära; J *kui inemizell on suur žaaruu, siiz breediš* kui inimesel on kõrge palavik, siis (ta) sonib.

žaaruu-aika Ja kuum aeg жара (жаркое время); *kase aivoo žaaruu-aika vuuvve* see on väga kuum aastaaeg.

žaaruk/az P, g. -*kaa* P kuum жаркий; *ōli žaarukas päivä* oli kuum ilm.

žaarupassi M kuumemaks жарче; *ahjo lämmitättii žaarupassi ahi* köeti kuumemaks.

žabira (Lu) -r J-Tsv. *žabra* (Lu), hrl. pl. -*rad* Lu Li J -*rōd* J *žabrad* Lu *žabrōid* Lu lõpus, pl. lõpused жабра, жабры; Lu *kalaa žabrad* kala lõpused.

žal'eittaa (K L) *žaleit/taa* (M Li) -*ta* J *žal'eittaa* (M) *žal'ettaa* (Lu Ku), pr. -*ōn* J, imperf. -*in* J = *žaalittaa*; K *nōisivad itkōmaa nōisivad žal'eittamaa tätä no tehä böllu mitä* hakkasid nutma, hakkasid teda haletsema, aga teha polnud midagi; J *emitōiss lass piäb žaleitta emata last peab haletsema*; Lu *miä en žal'etō mittää, tšen saap senee õpōzōd tšiin* mul ei ole millestki kahju (selle heaks), kes saab selle hobuse kätte.

žaleittōmin J-Tsv., g. -*zōd* J haletsemine, halastus сожаление; *ehan sōaz õd mika žaleittōmin ega sōjas ole mingit halastust*; J *žaleit, elä tapa!* halasta, ära tapa!

žaleit/ōlla: -*ōll* J-Tsv., pr. -*tōdōn* J, imperf. -*tōlin* J frekv. ← *žal'eittaa*; *kooli noorōz iäz, tätä on nii žaleit/ōltu suri* noores eas, teda on nii taga nutetud.

žanda-r/ma: -*m* J-Tsv., g. -*maa* J sandarm жандарм; *kōlmōd voott sluuži žanda-rmōnn* kolm aastat teenis sandarina.

žarkoi J-Tsv., g. -*i* praad жаркое; *pulmiiz va linnuu piimä ep tavannu: mitä siäll öli žarkoit, kiisseliit, piirgoi(t), vatruskoi(t)* pulmas puudus ainult linnupiim, mida seal (aga kõike) oli – praadi, kiislit, pirukaid, korpe.

žarovn/ja M, g. -*jaa* preenner (sigurite ja kohviubade pruunistamise pann) жаровня (для цыкория и кофейных зёрен).

žbaan/a ~ -*ō* Lu, g. -*aa* Lu (kaanega) puukann жбан; *siiz öli žbaanō, seneekaa jagōttii oluttō* siis oli puukann, sellega jagati õlut.

želait/taa (J), pr. -*ōn* J, imperf. -*in* soovida желать, по-; *želaitōn teilele kõikkaa parōpaat* soovin teile kõige paremat!

žemtsu/ga: -*g* J-Tsv., g. -*gaa* J pärl жемчуг.

ženi/xa K L P M S Po Lu J I Ku -*ha* P M J -*χ* Lu J -*h* ~ -*hha* J I *ženiha* K-Ahl. Женихъ Tum., g. -*χaa* K M Lu I Ku -*χα* K M Po Lu -*haa* P J peigmees жених; J *ženiχ tuōb vōttamaa* peigmees

tuleb (pruuti) võtma; J *tšiiitāb ōmaa sukua, taloa ja ženiχaa* (pruut) kiidab oma suguvõsa, talu ja peigmeest; J *ženiχ jo lähsi noorikakaa venttsaa* peigmees läks juba noorikuga laulatusel; Ku *noorikid mänt'sii makkaamaa ilmō ženiχaa* pruudid läksid magama ilma peigmeesteta.

ženiχameez K -*miez* (K) *ženiχmeez* M J *ženiχmeez* (J) peigmees жених; M *svaatattamaa meni matuška i ōma emä i ženiχmees* kosima läks(id) ristiema ja oma ema ja peigmees.

ženiχanōmad Lu peigmehepoolsed pulmalised родня жениха.

žertv/a P I -*ō* J-Tsv., g. -*aa* J (kirikule antav) annetus, ohver жертва, пожертвование (для церкви); I *žertvaa annōttii papilōdō* ohvriandi anti preestriile; J *vōtap ko jumal vassaa med'd'e-tši žertvaa* kas võtab jumal vastu meiegi ohvri?

žertv/lata P, pr. -*aan* P, imperf. -*azin* = žertvoit-*taa*.

žertvoit/taa: -*ta* J-Tsv., pr. -*ōn* J, imperf. -*in* J ohverdada, annetada жертвовать, по-; *žertvoittōga, rissi inimized, põlōnnullōd* annetage, ristiinimesed, põlenule.

žiid/a: -*d* J-Tsv., g. -*da* juut жид, еврей; *pää muss niku žiidōll* pea must nagu juudil.

žii/la: -*l* J-Tsv., g. -*laa* (vere)soon кровеносный сосуд, жила.

žiiru M, g. -*uu* rasv, rasvasus жир, жирность; *üvällä piimällä on üväd žiiru* heal piimal on hea rasvasus (= kõrge rasvaprotsent).

žiiz/i K-Set., g. -*ii* K tigu улитка; ■ K *žiizii putkō* ~ P *žyžyžō putkō* koerputk кокорыш, собачья петрушка.

žiivat/ta Len. K R L P M Po Lu Li Ra I (U Kō J) -*ta* Ku *žiiv/otta* P M Lu J (I) -*ōtta* ~ -*ōttō* Lu Li J *žyvvatta* (Kō), g. -*aa* P M -*a* U Lu -*ōtaa* J (kari)loom, (kodu)loom; kari скот, домашние животные; L *kui žiivatad ilattii, siz mentii laulamaa* kui loomad talitati (ära), siis mindi laulma; M *jürtšinn laskōaz žiivatta karjaa* жүрипæval lastake loomad karja; P *näill öli žiivattaa opōn da kaks vohoa* neil oli koduloomi – hobune ja kaks kitse; I *žiivatad üvvii kasvavad* loomad kasvavad hästi; P *žiivatta eb menessünnii* kari ei edenenu. – Vt. ka *koto-*, *meri-*.

žiivō/dvaa Li -*dva* J-Tsv. ruttu, kõnek. üks-kaks-kolm быстро, разг. живо-два; J *koko tšülää rahvōz on nittemez, nürmi žiivōdva sai kuhjōloi tääinō* kogu küla rahvas oli niitmas, põld sai kiiresti (vilja)hakke täis. – Vt. ka *žyvorkkoi*.

žilet/ka: -*k* J-Tsv. *zil'etka* Lu, g. -*kaa* J *zil'etkaa* Lu vest жилетка; Lu *propka zil'etka* korkvest, korgist päästevest.

žilutka (Lu), g. -aa kõht желудок; *žilutkaa vai-vatta*ab kõht valutab.

živodina Lu, g. -naa loom, elajas, разг. животи́на. – Vt. ka žiivatta.

žmõh/a M, g. -aa linakakk, õlikook жмых; *kui liñnaa võita tehtii, kummad jäiväv, need õltii liñnaa kakud il'i žmõhad* kui linaseemneõli tehti, mis jäid järele, need olid linakakud ehk õlikoogid.

žoloba M -B J-Tsv. *žolub* I, g. -baa J renn; küna жёлоб; корыто; J *vesi johzõb žoloba müü kanavaa* vesi jookseb mööda renni kraavi; M *lehmää žoloba* lehmaküna.

žoltõ/a I, g. -aa kollane жёлтый; *matala l'el'o, žoltõa* madal lill, kollane; *tämä tuõb iivä i puhaz, žoltõa kapussa* ta tuleb hea ja puhas, kollane kapsas.

žomppalla Lu, g. -laa Lu 1. (torust vardaga laetav vanaaegne püss) шомпольное ружьё; *vanall taatoll õli veel püssü, märännü, se žomppõlõ* vanal taadil oli veel püss, vana (= kulu-nud), see oli ž.; 2. püssivarras, murd. sompul шомпол; Lu *püssü böllu patroniikaa, a žomppalaakaa pantii* püssi ei laetud padrunitega, aga laeti püssivardaga.

žona vt. pšona.

žoolha: -h J-Tsv., g. -ha J kelm, petis жох, плут; *see om mokom žooh, jot i mustõlain tätä ep petä* see on niisugune kelm, et mustlanegi teda ei peta.

žuhissa M, pr. -zõv M, imperf. -si M põriseda жужжать (о насекомых); *sittabombi žuhizõv* sitasitikas põriseb.

žulik/ka P, g. -aa P sulijulik; *tämä on žulikka miez, paska miez* ta on sulij mees, paha mees.

žurna-la: -l J-Tsv., g. -laa J = žurnali.

žurnali J-Tsv., g. -ii J ajakiri журнал; *ted'd'e saatõttu žurnalii miä sain* teie saadetud ajakirja ma sain (kätte).

žurnal'is/ta: -t J-Tsv., g. -taa J ajakirjanik журналист.

žyke-t/ka M, g. -kaa (naiste)jakk, kampsun [?] (шерстяной) жакет; (вязаная) кофта [?]; *koto tehtü lõnka žyke-tka* kodutehtud villane jakk või kootud kampsun [?].

žyvorkkoi I ruttu быстро; *mees sinneg tiig žyvorkkoi kase tüü* mine sinna, tee see töö ruttu (ära). – Vt. ka žiivõdva.

žyvorkkoo I varsti скоро; *žyvorkkoo i kooli* varsti (ta) surigi.

žyvatta vt. žiivatta.

t- vt. ka *d-*.

taagissaa (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *taagissaa*- J vaevata, kiusata удручать, -чить, дразнить.

taagõpaa vt. *tagõpaa*.

taakka Kett. K-Ahl. L P M Li (Ra) *-kõ ~ -k* J-Tsv. *Taka* Pal₂, g. *-aa* L J kandam, koorem, raskus ноша, груз, тяжесть; L *võtti taakaa seltšēä* võttis koorma selga; J *puhgip toovvõ rajkka taakkaa* puhib tuua rasket koormat; Li *mill on tšäez rajkka taakka* mul on käes raske kandam; Ra *suurõt taakat tõi niinee koort tõi* suured kandamid niine(puu)koort; M *vihaa õhzat tootii taakall koitoosõdõ* vihaoksad toodi (seljas) kandamina koju; M *märjäss paikass taakoll kannõttii einää kuivalõdõ* märjast kohast kanti kandamitena heina kuivale (kohale); L *taakka tõkuv, kui maimid jumalaa* koorem muutub kergeks, kui mainid jumala nime. – Vt. ka *tõrvas-*.

taakkaseili ~ **-seili** Lu taakpuri, taaksel стаксель; *alussõll õli taakkaseili* purjelaeval oli taakpuri.

taali Lu g. *-ii* tali, vall таль; *taaliõkaa nõssaa ülez i lassa alas seili* talidega tõstetakse üles ja lastakse puri alla; *kanta taali, seneekaa nõsõ-taa seili ülleel* klauvall, sellega tõstetakse puri üles; *nokka taali, mikä nõsab gaaffalia üleez* piikvall, mis tõstab kahvelpurje üles; *manttõli taaliõdõkaa tõmmataa aluz vettee* manteltalidega tõmmatakse purjelaev vette. – Vt. ka *kanta-, nokka-, venee-*.

taal'ia J-Tsv, pr. *-n* J, imperf. *-zin* J tali abil (midagi) tõsta v. tõmmata; (purje) heisata тянуть, поднимать таями; *müllüü valli on taal'ittu*

süäme (tuule)veski võll on talidega sisse tõstetud.

taan'õõ Kett. M Li I *-yõ* P *-nõdõ* K-Ahl. *-õ* M Li *tann* M äsja, hiljuti; mõne aja eest недавно; только что; M *mie taanõ sein* ma äsja sõin; M *taanõdõ veimmä lidnaasõdõ kauniita sõssarii* hiljuti viisime linna punaseid sõsraid; P *müõ tšäüzimmä taanyõ siell* me käisime äsja seal; M *tann õli meeleez* äsja oli meeles; Li *miä tuln taanõ* tuln mõne aja eest; Li *taanõ õli vähäize tšülmepi* mõne aja eest oli (väljas) veidi külmem.

taanissi J-Must. aeglaselt медленно.

taari/i Kett. Ränk K P M S Lu Li J I (Ja-Len. Ku) *taari* Kett., g. *-ii* K P M Lu J Ku kali, таар квас; Li *olud virre võdõtaa poiz, jääväd maltaad, valõtas vesi, siz maltaad appanõvad, siit tuõp taari* õllevirre valatakse ära, jäävad linnased, valatakse vesi (peale), siis linnased hapnevad, siis tuleb kali; M *tehtii taaria, peřrää õlutta jäätii ne ravav, sis pantii taari lännikkoo, valõttii vettä päälee, mõnikkaa päivää seizop kannii, i sis sai juuva, tuli üvõ taari* tehti kalja, pärast õlut jäi see (õlle)raba, siis pandi (raba) kaljastjasse, valati vett peale, mõne päeva seisab nii ja siis sai juua, tuli hea kali; M *i leivässä tehtii makus taari, leipä kuivatattii, sis pantii sinne taarilännikkoo, siz valõttii tšihvaa vettä päälee, siz mõnikkaa päivää appõni i taari valmiz leivässä* ka leivast tehti maitsvat kalja, leib kuivatati, siis pandi sinna taariastjasse, siis valati keeva vett peale, siis mõne päeva hapnes ja kali (on) valmis, leivast; I *botškaza on naka, tšeeräg nakkaa i joosõv taari siältä* vaadil on naga, keera naga ja sealt (vaadist) jookseb kali;

P taari on püttüzä kali on astjas; J vee lähkerika taaria niitüle vii lähkriiga kalja heinamaale; J olud laihikkõin niku taari õlu on lahja nagu taar; J hapo niku jevikõz, dalisko vätšev taari hapu nagu jõhvikas või kange taar.

taari-astia M J-Tsv. taari-astja Ra kalja-, taari-astja кадка для кваса, квасник; J lüü taari-astialt kõvõpõssi naka tšiin lõõ kaljaastjal naga kõvemini kinni; M taari-astia õli suvõll riheen-nee, a talvõll õli rihez taariastja oli suvel esikus, aga talvel oli toas. – Vt. ka taarilännikko, taarippuine, taaripuu.

taariv vt. taka-.

taarilännikko M = taari-astia; taarilännikko õli nellä paykõa, õli i kuus paykõa kalja-astja (maht) oli neli pange, oli ka kuus pange.

taarippuine (Ku) ot'tsi taarippuizessa puuteli, teki proopka akki d'i proovaav võttis kaljavaadist pudeli, tegi korgi lahti ja proovib. – Vt. ka taariastia.

taaripüttü Ränk (õlle) kurnamistörs чан для процеживания пива.

taari-ravav J pl. kaljaraba квасные выжимки; taari-ravat süütettii lehmille kaljaraba söödeti lehmadele.

taarosta vt. staarosta.

taal/z Kett. K U L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J I -se ~ -s K-Ahl. Lu-Must. tas Lu-Len. Kr jälle, taas, uuesti опять, снова; S siivvaz, juvvas, sis taas tanttsiaz süiakse, juuakse, siis jälle tant-sitakse; J vass tšäid meill de jo taas tuliõ alles käisid meil ja juba jälle tulid; Lu ku tülppänev, taas piäv luizgata kui (vikat) läheb nüriks, peab jälle luiskama; M leivää kannikka on esimein pala leivässä, i viimein pala taas kannikka jääv leiva kannikas on esimene tükk leivast, ja viimane tükk on jälle kannikas; Lu talvõll püüzime nootaakaa ailia, a tšezäll taaz õli nootta pikkarain talvel püüdsime noodaga räimi, aga suvel oli taas väike noot; Lu kukko oomnikossa nõizõb ühell aikaa laulamaa, siz on väli, siz taaz laulav kukk hakkab hommikul ühel ajal laulma, siis on vahe(aeg), siis jälle laulab; Lu mõnõd vuvvõd peräss jagõtti taas sargad mõne aasta pärast jagati põllurivad uuesti (ümber).

taalzi M Lu Ra J-Tsv. (Li) -z M, g. -zii M J (pesu)kauss taz; M menin saunaa, sövad i taaz õltii kainaloz läksin sauna, pesu ja pesukauss olid kaenlas; Li siiz virruuv, üli pää valav taazikaa vai koušikokaa võtab taazissa siis loputab (enese puhtaks), üle pea valab kausiga või võtab kopsikuga kausist (vett); J peze tšäet taaziz de tue süümä pese käed pesukaussis ja tule sööma; Li valõttii puhtaa taazissõd puhassa vettä valati puhtasse pesukaussi puhast vett.

taata vt. t'at'a.

taatt/ta Lu Li Ra Ku -tõ Lu Li J -t Lu J-Tsv., g. -aa Lu Ra J Ku -a J isa, taat отец; Li vanõpõdõd ovad maama i taatta vanemad on ema ja isa; Lu näväd on jäätü armattomassi, taatta i maama koolivad nad on jäänud orbudeks, isa ja ema surid; J millõ ebõdõ maamaa, epko taattaa mul ei ole ema ega isa; Lu taatta mõrähiti lahzil: elkaa pelatkaa isa kätatas lastele: ärge mürage!; J minu taattõ oj kõvassi ättšü minu isa on väga äkiline (äge); Lu tämä õli taattaa ta oli isasse (läinud); J taattõ toop tõizõdõ maamaa rl. isa toob teise ema (= isa võtab uue naise); J vana taatt vanaisa (vanataat); Lu taataa emä isama, isapoolne vanaema; Lu taataa veljee nain isa venna naine. – Vt. ka taatti, taatto, t'at'a.

taatt/i Lu, g. -ii = taatta; minuu aikan õli taatti i maamo minu (noorus)ajal oli t. ja m. (= kutsuti isa ja ema t. ja m.).

taatt/to Lu Li-Len. J Ku, g. -oo Lu Ku = taatta; J müü kassõn elimm jo mõnõdõ põlvõdõ taattojõdõ taatõd i äjjo äjjäv siin on elanud (me elasime siin) juba mitme (sugu)põlve isade isad ja vanaisade vanaisad.

taavis/saa M (K-Ahl.), pr. -an K, imperf. -in vajutada надавливать, -ить; M taavissagaa kõvõpassi vajutate kõvemini.

tabaka vt. tabakka.

tabakad K-AI. P M tapakad S tubakad M Po I -õd J pl. tubakaõhtu, kihluspidu (kihluse tähistamiskomme kosjaõhtul) табачный праздник (особый обычай празднования помолвки после сватовства); M siis tabakad õltii, kõdõ mentii svaatattamaa siis oli tubakaõhtu, kui mindi kosima; Po kõdõ tulla tubakkoikaa millal tulla kosja (tubakaga)?; P tulivat tabakad, mentii tabakkoikaa sinne tuli tubakaõhtu, mindi sinna tubakaga (= mindi kosja); M peerrää kosimissa tubakat piitääz pärast kosimist peetakse kihluspidu; S minnuva kozittii, piettii tapakad, isuttii lavvaa tağgaa, viinaa jootii mind kositi, peeti kihluspidu, istuti laua taha, joodi viina; M sis ko noorikkõ annap señnaa, etti meeb mehelee, sis tehtii tubakad, sis põlõtattii noorizo tubakkaa siis, kui pruut annab sõna, et läheb mehele, siis tehti tubakaõhtu, siis noorsugu suitsetas tubakat; I tulivat tubakkoilõdõ ženixaa isä i emä kihluspeole tulid (ka) peigmehe isa ja ema.

tabak/erka (J) tubakerka M -irk J-Tsv. Тоба-карка Tum., g. -erkaa ~ -irkaa J tubakerkaa M nuuskubakatoos табакерка; J taritsõb naisiilõdõ õmaa tabakerkaa pakub naistele oma nuuskubakat (nuuskubakatoosi).

tabak/ka K-Ahl. L P (M) tapakka S tubakka K L

M V Po Lu Li J I *tupakka* J *tubakk* J-Tsv. -a Kr *Табак* Tum. *Тобака* (Tum.), g. -aa M *tubakaa* M J *tubakas*; nuuskutubakas табак; нюхательный табак; I *tubakkaa õli* i *piipud õlivad* tubakat oli ja piibud olid; P *põldatko tabakkaa* kas sa suitsetad?; J *ep tunnõ tupakkaa põlõttaa* rl. ei oska (tubakat) suitsetada; M *nuuskas tubakkaa* nuuskas tubakat; Lu *se on paperoskõ tubakka* see on paberossitubakas; P *õli siel nuuhalnõit tabakkaa* oli seal nuuskutubakat; M *neñnää tubakka* nuuskutubakas; J *patšk tubakkaa* pakk tubakat; J *tubakk patškõ* tubakapakk, pakk tubakat; J *tubakk massin* tubakakott; M *tubakaa karppi* tubakakarp; M *tubakaa sääveli* tubakakott. – Vt. ka *lehto*-, *nenä*-, *nuusku*-, *osmuška*-.

tabakkasarvi (M) *tabakka-sarvi* (K-Ahl.) tubakasaru табачный рожок; *piti seäl tabakka-sarveza surmaa* (Ahl. 113) pidas seal tubakasarves surma (kinni).

tabarrskatti [?] Kr selili, seliti навзничь (rücklings – orig. t.).

tabletk/a M, g. -aa tablett таблетка; *doxtari antõ millõ tabletkoi* arst andis mulle tablette.

tablittsa: -ts J-Tsv., g. -saa J tabel таблица.

tablitts-umnožennä J-Tsv. korrutustabel, ükskordüks таблица умножения; *jok tablitts-umnožennä õppõziid* kas korrutustabeli õppisid (selgeks)?

tabun/a Ra (Lu I) *dabuna* Lu Li *tabun* Lu *dabun* J-Tsv. Ku, g. -aa Lu J I hobusekari табун; Lu *lähs dabunõllõ vassaa* läks hobusekarjale vastu; J *dabun on ajõttu üüssi koppõni* hobusekari on aetud õöseks koplisse; Lu *tabun ajõttii üüssi mettsää koko tšezää* hobusekari aeti õöseks metsa kogu suve.

tabunaa Ra I *dabunaa* Lu Ku adv. hobusekarja (наречие в форме илл-а от *tabuna*); I *siä mened tabunaa* sa lähed hobusekarja; Ra *päivässi ajõttii kottoo õpõzõd põlto-tüitä tetšemää, a ohtagonn taaz mentii tabunaa* päevaks aeti hobused koju põllutõid tegema, aga õhtul mindi (= viidi nad) jälle (õisesse) hobusekarja.

tabun/aza: -az ~ -õz Ra *dabunaz* Lu J Ku adv. hobusekarjas (наречие в форме ин-а от *tabuna*); Ra *viinaa eväd juutu tabunaz* viina ei joodud (õises) hobusekarjas; Lu *koñušnikka tšäüb dabunaz* hobusekarjus käib hobusekarjas; Ku *hänel hepoized evät kesett'sü dabunaz* tal hobused ei püsinud karjas.

tabu/ni K L (M) -uni Kõ *dabu/ni* L P (M), g. -nii L 1. hobusekari табун; L *annam mie sillõ tabunii opõziita* ma annan sulle karja hobuseid; L *karja ja tabuni lazzõttii mettsää* (lehma)- ja hobusekari lasti metsa; 2. parv, hulk

стая; ватага (о людях); M *sõkkõatsõd tullaas koko tabunikaa* kihulased tulevad lausa parvena; M *tarkka näüb i tabuniz* vs. tark paistab ka hulga seas silma. – Vt. ka *ovos*-.

tabušnikka K-Ahl. M -ntšikka Ke-Set. *dabušnik/ka* K-Set. M J (P Ra Ku) -ka Ku -k Ra J-Tsv., g. -šnikaa K-Ahl. -aa P J (hobuse)karjus табунщик; K *tabušnikka ääräb ümpär tabunita keppi tšezää* (Ahl. 119) hobusekarjus käib ümber hobusekarja, kepp käes; M *õli võtõttu dabušnikka* oli palgatud (võetud) hobusekarjus; Ra *tabunaz õltii dabušnikk i paastori, mõlõpi meezelokkad* hobusekarjas olid hobusekarjus ja karjuse abiline, mõlemad (olid) meesterahvad.

taga vt. *takana*¹.

tag/laa Set. Kett. K L P M Li Ra J -a K-Ahl. M J *taggaa* M S I -gaa Po Lu Ra *tagga* Kr 1. adv. тага позади; J *ette maatõz rissi, tagaa izääz rissi* rl. ette su ema rist, тага su isa rist; M *meni sinne tagaa komnattii* läks sinna tagatuppa; P *vaatap tšen on jäännü vähäizie tagaa* vaatab, kas on jäänud natuke тага; 2. postp., prep. тага за (что, куда); M *nävät kõrjuzivad linojõõ tagaa tütterikod* nemad, tüdrukud, peitsid end linade тага; J *päivä laskõõp pilvee taga* päike laskub pilve тага; I *võtao karbuškaa sell'ää taggaa siod* võtad kannika, seod (rätikuga) selja тага; Po *nuorikoo emä isutab langod lavvaa taggaa* pruudi ema paneb langud laua тага istuma; Ra *tagaa kukkozia meni* läks Kukkuzi тага; 3. adv. tagant сзади; S *ühs algab laulaa, tõizõt taggaa võttaaz* üks hakkab laulma, teised aitaavad tagant; ■ J *tšäeka taga lüümä* käega lööma. – Vt. ka *takaa*.

taga/asõõ: -asyõ P -se R-Lõn. *taka/ase* K-Ahl. -zõõ Li tagasi обратно, назад; P *vaatap tagaasyõ* vaatab tagasi; Li *tämä võtti kalaa i sei poolõd, i tõizõõ poolõõ viskas takazõõ* ta võttis kala ja sõi poole (ära), ja teise poole viskas tagasi.

tag/laaz Kett. K R U L P M -az K Kõ Po J vJl *taggaaaz* M Kõ I -gaaz Po *taka/az* R Lu Li J -z Lu Li J Ku 1. tagasi назад, обратно; L *tullass kotuo i tagaaz ev vaatahtaa* tullakse koju ja tagasi ei vaadata; L *täll dengoit tagaaz bõllu antaa* tal polnud raha tagasi anda; Po *seness on tagaz vüotta viis* sellest on aastat viis tagasi; J *tšippaa takaz antiiv* haigus annab järele (tagasi); Lu *miä takaaz en juttõd* ma (kõneldud) edasi ei räägi; M *jänes teep kokkõi eitees taggaaaz* jänes teeb haake edasi-tagasi; 2. taas, jälle, uuesti опять, снова, вновь; J *oornikoll takaz õlivat tšerikkoz* hommikul olid nad taas kirikus; J *nõis tagas makkaamaa* (Must. 146) heida jälle magama; Li *lülü tõmpaap senee puu takaas kokkoo, ei saa sahata iivässi, ahisõp sahhaa* lüli

(= tihenened puusüü) tõmbab (saagides) selle puu jälle kokku, ei saa hästi saagida, võtab sae kinni; Li *aukko kazvatup takaaz (tšiin)* auk (puutüves) kasvab kinni; M *piti tehä taggaas kõik see töö, mikä öli pilattu räggöðkaa* tuli kogu see töö uuesti teha, mis oli rahega rikutud; Li *tševät ku tuli, siis sargöð äessettii takaz* kui kevad tuli, siis äestati põllud uuesti.

tagan, tagana vt. *takana*¹.

tagalna K-Ahl. L M Lu -n Ränk M Li *takana* ~ *stakan* Ränk *stagana* (Lu), g. -*naa* L M (rauast) kolmjalg, keeduraud trenoжник, taganka, taganec; M *eellä öli ahjo ilma pliittaa, a tagan öli arinalla, kölmög jalgaakaa* ennemalt oli ahi ilma pliidita, aga keeduraud oli ahjuesisel, kolme jalaga; L *tšugunikka pannass taganaa peälie* malmipott pannakse kolmjala peale; M *tagana kujalöð pantii, ällaa taganaa tehtii tuli i siš tšihutatii* kolmjalg pandi õue, kolmjala alla tehti tuli ja siis keedeti. – Vt. ka *taganttsa*.

taganna vt. *takana*¹.

tagant/tsa: -*ts* J-Tsv., g. -*saa* J = *tagana*.

tagase vt. *tagaasöð*.

tagaz vt. *tagaaz*.

tagga vt. *tagaa*.

taggaaz, taggaaz vt. *tagaaz*.

tagla K-Ahl. M-Set. Kõ Lu Li Ra (Kett. Ränk) -ö J-Tsv., g. -*aa* Lu Ra J 1. tael труг; Lu *lüütii tulta, taglõ võtti kipunaa* löödi tuld, tael võttis sädet (~ võttis tuld); 2. (keele)katt налёт (на языке); Li *tagla on tšeelee pääl katt* on keele peal.

taglas/si Lu, g. -*ii* taglas төкелаж, оснастка; *taglassi võttötti poiz taglas* võeti lahti (ära).

taglata Lu, pr. -*an* Lu, imperf. -*zin* Lu taglastada оснащивать, стить (корабль); *ku panna snaasti paikäl, jutõllaa, on taglatu* kui rannakse taglas paigale, (siis) öeldakse: (purjelaev) on taglastatud.

tagoskõllla: -*ll* J-Tsv., pr. -*lõn:* -*õn* J, imperf. -*lin* J frekv. kolkida, taguda колотить, поколачивать.

tago/ssaa: -*ssaag* I, pr. -*šsaa* I, imperf. -*šsii* 1. kätte saada, tabada; järele jõuda поймать, успеть; *tagošsaa süsälikkoo, paa sillõ tšiuutto, siä peltšään* saan sisaliku kätte, (selja tagant) panen sulle (sisaliku) särgi sisse, sa kardad; *mee pigõpaa, a too et tagossag näitä, jäät peñrää köittšia* mine kiiremini, aga muidu sa ei jõua neile järele, jääd kõigist maha; 2. jätkuda, piisata хват/ать, -ить, бы/вать, -ть достаточным; *miä tätä õssaag en i jaksag, dengoo milla ep tagossag* ma ei jaksagi seda osta, mul ei jätku raha; ■ *egle rõhga aivõšsii, taitaa tšülmä*

tagossi eile aevastasin kõvasti, vist külmetasin (sain külma). – Vt. ka *tavottaa*.

tagot/taa P M Lu Li Ra (Kett. K-AI. U L Kõ) -*ta* J-Tsv., pr. -*an* Kett. K L P M Lu Li -*õn* Li J, imperf. -*in* P Li J 1. püüda, taga ajada; võtta, haarata ловить; догонять, доста/вать, -ть (рукой); J *koir tagotti jäness* koer ajas jänest taga; J *tagot tšäeka leipä, luzikõll rooppa* võta käega leiba, lusikaga putru; 2. püüda, katsuda, proovida (midagi teha) стремиться, пытаться, пробовать; Li *miä tagotõn tehä ain üvässi* ma püüan alati (kõike) hästi teha; P *pojo tagotap tüttärikkuu saaha tšiin* poiss püüab tüdrukut kinni võtta (saada); K *näväd tagottavad kõrraz maalöð liivvä need pañgöð vettä* (Al. 41) (pulumakomme:) nad proovivad need veepanged (ühe) korruga ümber lüüa; 3. tavatseda, kombeks v. tavaks olla иметь обыкновение, привычку; M *tuhkapään ep tagotattu alkaa töötä* esmaspäeval ei tavatsetud tööd alata; P *lähtie altyöð, nävät tagottavad näüttäüssä* allikahaldjad, neil on kombeks end näidata; J *kõühelee tagotõta anta ilmaa – jumalaa peräss* vaesele oli kombeks anda ilma – jumala nimel; 4. kogelda, kokutada заикаться; Ra *tämä heittä i perää senee nõisi tagottamaa* ta ehmus ja pärast seda hakkas kogelema; Lu *tämä üvässi ep saa jutõlla, tagotap sõnnaa* ta ei saa hästi rääkida, kogeleb; J *tagotõp pajatta* kogeleb. – Vt. ka *tagotõlla, taottaa, tapaõlla, tavata, tavottaa*.

tagott/amizi: -*õmizi* J-Tsv. adv. veerides; kogeldes читая по складам; заикаясь; *pojukkõin lugõb veel tširja tagottõmizi* poisike loeb raamatut veel veerides.

tagotõlla: -*õll* J-Tsv., pr. -*tõõn* J, imperf. -*tõlin* J frekv. 1. püüda; taga ajada, järele jõuda ловить; догонять; *katit tagotõlla iirii(t)* kassid püüavad hiiri; 2. kogelda, kokutada заикаться; *kase lahs õikõ kõvassi tagotõõv* see laps kogeleb väga kõvasti. – Vt. ka *tagottaa, taottaa*.

tagra Lu -*rõ* Lu -*r* Li J-Tsv., g. -*raa* Lu (kala)-tükk, tükk kala кусок рыбы; J *nõsakk millõ vilgõll seldii tagr* tõsta (ometi) mulle kahvliga tükk heeringat; Li *kala tagr* kalatükk; Lu *lõhöð tagra* tükk lõhet. – Vt. ka *kala*-.

taguz L M Lu Li (K-AI.) *taku/z* M Kõ Lu, g. -*sõð* Lu -*ssõð* Kõ subst. tagune нечто находящееся за чем-либо; Kõ *teen sukalöð kannaa takussõð* teen sukale kannataguse; Li *ahjoo taguz* ahjutagune; M Lu *kõrvaa taguz* kõrvatagune; Lu *tširjaa takuz* raamatu selg; M *jaamaa lidnaa takuz* Kingissepa linnatagune (endine äärelinn); ■ M *silmä vaatab, a ep tapppaa tagussia, mill õssaa* silm vaatab, aga ei jätku raha, millega osta. – Vt. ka *kõrva*-.

t'aguška (Li) -k J-Tsv., g. -kaa J (suur nahast) kinnas тягушка (большая кожаная рукавица); J *pa a alõtsõt t'aguško i süäme, siiz leep soojõp* pane labakindad nahkkinaste sisse, siis on soojem. –Vt. ka *k'aguška*.

tagõdnõ [?] (L-Bor.): *terve kuu, terve päivä, terve kuu ülimeridne, tähtitaivaa tagedne* (Bor. 745) rl. tere, kuu, tere, päike, tere, kuu, mereülene, tähistaeva tagane [?].

tagõpaa Kett. L M-Set. I *taagõpa* M Po *taagõpaa* P kaugemale; edasi дальше; I *šveeda meni i ep pääznüt tagõpaa* rootslane läks ja ei pääsenud kaugemale; L *mene tagõpaa niit* mine neist kaugemale; M *meep tagõpaa, tuõb õrava vassaa* (Set. 14) läheb edasi, tuleb orav vastu; M *ilma lühüttä ookamissa en vôi taagõpa tehä töötä* ilma lühikese puhkusega ma ei jaksa edasi tööd teha.

tagõpallõõ K-Al. kaugemale, edasi дальше; *tšen paab sitsaa, tšen .. sukkõita, povoinnikoita, tšiuutoi, nii tagõpallõõtsi* (Al. 58) kes paneb (kingituseks) sitsi, kes .. sukki, tanusid, särke, (ja) nii edasi(gi).

tagõpassi: -ass K M Kõ I *tagepas* K-Ahl. -pass ~ -pas I 1. kaugemale, eemale; edasi дальше; в сторону; M *koira tagõpass eb laskõnnu, nõtsi rissi teetä* koer kaugemale ei lasknud, heitis teele risti (ette); I *meeg tagõppass minusa* mine minust eemale; I *meeväv tagõppass kutsumaa sukkua, tšülie müü niin tšäüisiväv* lähevad kaugemale sugulasi (pulma) kutsuma, nii käisid (enne pulmi) külasid mööda; 2. tahapoole назад; I *isud jär'd'üllä, kaltõõt tagõppass* istud järil, kaldud tahapoole; 3. eemal, kaugemal, tagarool в отдалении, вдаль, позади; M *tagõpass on tšämtee jõtši* tagarool on Tšäme jõgi. –Vt. ka *tagõpõissi*.

tagõpaza P I *tagepaza* K-Ahl. -z Kõ kaugemal, tagarool дальше; позади; I *vähä tagõpaza on karetti mätä* vähe kaugemal on Tõlla mäda(soo).

tagõppass ~ tagõppass vt. *tagõpassi*.

tagõpõissi M eemal(e), kaugemal(e) в отдалении; дальше; *tagõpõissi tšülässä õlivad riigao* külast eemal olid rehed (= hooned vilja kuivatamiseks ja peksmiseks). –Vt. ka *tagõpassi*.

tagõtsi Li tagant läbi сзади, позади; *meen oõnõõ tagõtsi* lähen maja tagant läbi.

tahhõa ~ tahhõa ~ tajja vt. *tahõa*.

tahko¹: -k J-Tsv., g. -goo mure, jahune рыхлый; *tahk maamuna* mure kartul.

tahko² J-Tsv., g. -goo tahk, tahutud v. tahuline pind v. serv фасет, грань.

tahko³ M Li J-Tsv., g. -goo J 1. puupakk колода, чурбан; 2. kõnek. tünn (paksu inimese koh-

ta), простор. колода (о тучном или толстом человеке); J *kase nain om varmissunnu niku tahko* see naine on läinud paksuks nagu tünn.

tahko'in J-Tsv., g. -zõõ tahuline гранёный, угловатый; *kahõõ tahkoin õzrõ* kahetahuline oder. –Vt. ka *tahõlikko*.

tahkol'in J-Tsv., g. -zõõ: -zõ J helde щедрый; *nii on tahkol'in inimin, mittäit eb žaleit* (ta) on nii helde inimene, millestki pole kahju.

tah/koa (Li), pr. -гов Li, imperf. -kozi vihtuda, pugida (söömise kohta) лопать, хлестать (жадно есть); *tahgop süüvvä* vihub süüa.

tahkotšivi M *tahk-tšivi* J-Tsv. 1. tahk, tahukivi гранёный камень; J *etsi tahk-tšivi luizgõssi* otsi tahukivi luisuks; 2. pinnialasi наковальня для оттачивания кос; M *tahkotšivi on se, kuza vikastõita takkoaz* pinnialasi on see, kus vika-teid pinnitakse.

tahmaasõõ M: *mill jo algab mennä suu tahmaasõõ* mul hakkab juba suu (suurest rääkimisest) kuivama.

tahmaza M: *mill on aivo tahmaza suu* mul on suu (juba) päris kuivanud.

tahollinõ: -nen J-Must. tahuline [?] с гранями [?], угловатый [?].

tahtaalta (M) -tag (Ko), pr. -B M Ko, imperf. -z impers. = *tahtauta*; M *tahtaav sillõ mennä, mita sillõ on väjjaa* on sul (aga) tahtmine minna, mis sul (sealt) vaja on!

tahtau/ssag I -ssa (J), pr. -B I, imperf. -ji ~ -jõ impers. = *tahtauta*; *millõõ tahtauv makkõata süüäc* mul on tahtmine magusat süüa; *sis tahtauji niku tšüllä* siis tuli nagu tahtmine külasse minna; J *täll nii tahtauv näilee antaa õmad rahaD* ta (= vanaema) nii (väga) tahab neile (= lastele) anda oma raha.

tahtau/ta (Kett. K P M Po Li), pr. -B K P M Li, imperf. -zi Kett. -z Po impers. tahta, soovida хотеться, иметь желание, желать; P *süüvvä tahtauv* on tahtmine süüa; Po *gul'atattii kui kaugaa näilee tahtauz* pidutseti niikaua, kui neil oli tahtmist. –Vt. ka *tahtaata, tahtoa, tahtouta*.

tahito J (Lu), g. -oo J tahe, tahtmine, soovn желание, хотение, охота, воля; Lu *tämä meni õmal taholl sõtamehessi* ta läks vabatahtlikult (omal soovil) sõduriks. –Vt. ka *tahtomin*.

tah/toa Kett. K L P M Kõ Lu Li J (U Ja V Po Ra Ku Kr) -tua K L P Kõ S Po Lu -toaG I (Ma) -tuag I, pr. -on Kett. K U P M Kõ S Lu Li Ra J Ku Kr *tahhoo* I Ma -un ~ taon Kr, imperf. -õn Kett. U M *tahhõõ I -tozin* P Lu Li J Ku 1. tahta, soovida хотеть, желать; L *suojõtõlla tahomma* tahame (end) soojendada; U *miä tahon viinaa, a tämä tahob õlutta* mina tahan viina, aga tema tahab õlut; M *mokoma lantupää, ep taho enõp*

miitaid mälestää niisugune vilets pea (kaalikapea), ei taha enam midagi mäletada; M *emä õssi milldõ plat'id. mokomad miltiziä miä tahõn* ema ostis mulle kleidi. Niisuguse, millist ma tahtsin; J *miä meen katsomaa, miltin lehmä on i ku pal'lo nämä tahotaa* ma lähen vaatama, milline lehm on ja kui palju (raha) nad (lehma eest) tahavad; P *tämä tahop pal'lo petellä ta tahab* (= talle meeldib) palju valetada; Li *miä tahon sillõ üvvää* ma soovin sulle head; 2. *impers. tahta, vajada, vaja olla* нуждаться, требовать; J *algõtu tüü tahob lõpõitõmiss* alatud töö tahab lõpetamist; J *põllü tahop pühtsi-miss* tolm tahab pühkimist; 3. (märgib seda, et põhivõrguga väljendatud tegevus oleks peaaegu toimunud) обозначает то, что выраженное основным глаголом действие было близко к осуществлению, могло бы совершиться); M *koorma tahtõ kukõrtua* koorem pidi peaaegu ümber minema; U *miä tahõn nõisa läsimää* ma pidin peaaegu haigeks jääma. – Vt. ka *tahtaata, tahtaussag, tahtaut, tahtouta*.

tahtoinõ vt. *üvä-*.

tahtoliin J-Tsv., g. -zõ J adj. tahtev, sooviv желательный, желающий.

tahtomiln J-Tsv., g. -zõõ J = *tahto*.

tahtou/ta (L), pr. -v, imperf. -z impers. = *tah-tauta*; *kerättüü leipeä süvvä ep tahtou* kerjatud leiba ei taha (~ ei ole tahtmist) süüa.

tahtšila Kett. M-Set. -ag (I), pr. *tahd'in* M, imperf. -zin M (peeneks) tampida толочь, рас-; M *razvakomka lavõznalla, tšen tahop se tahd'ip. uhmõr* (Set. 17) mõist. rasvakamakask pingi all, kes tahab, see tambib (peeneks)? – Uhmer.

tahtšši vt. *tähtšši*.

tah/õ Kõ, g. -kõõ Kõ viljapea колос; *rüüzjüvä on tahkõõ süämez* rukkitera on viljapea sees; *eb õõ tahkõi* ei ole viljapäid. – Vt. ka *rüüs-*.

tah/õa Kett. J-Must. *tahhõa* M vdjI -hõa Lu J-Must. *taxja* Lu, g. -õa (Kett.) *taxjaa* (Lu) mure, jahune; kobe, kohe, kohev мучнистый, рыхлый; M *nõiskaa sõtmää, lahzõv, tahhõad omenad* hakake sööma, lapsed, muredad kartulid; M *tahhõa õuna* jahune õun; M *tahhõa kakku* kobe kook; M *ai ku on tahhõa maa oi*, küll on kohe muld.

tahõlik/ko M, g. -oo M tahuline, tahutud гранёный, обтёсанный. – Vt. ka *tahkoin*.

tailka P M Lu -k (Ku) -k Lu, g. -gaa Lu taig, nõiatemp, nõidus, kõnek. kunts колдовство, волшебство чародейство; P *nõita lõikkaz jõka põlloss ühie pihuo rüüss i jätti maalyõ, se õli sis tämeä taika* nõid lõikas igalt põllult ühe peo(täie) rukist ja jättis maha, see oli siis tema

nõiatemp; P *tuli med'd'e taigassa taikaa* meie nõidus õnnestus (~ meie kuntsist oli kasu); M *taika inehmin* nõid(uja), posija; ■ M *nätilpään teet töötä, kase töö taikaa eb mene* (kui) pühapäeval teed tööd, (siis) see töö ei õnnestu; M *meep taikaasõõ vai ei* (kas) läheb korda või ei.

taika-baba M = *taikanain*.

taikaka/htši (Ränk), hrl. pl. -zgõt Ränk (neli-pühikaskede oksad, mida suitsutati haiguste parandamiseks ветки троицкой берёзы, которые жгли для избавления от болезней).

taikaleipä M taia- e. nõialeib волшебный хлеб; *kursi õli niku taikaleipä, etti õmaz iäs siä et näitsez nältšüütä* pulmaleib oli nagu nõialeib, et sa oma eluajal ei näeks nälga.

taikanain Lu posijanaine, taiatark, nõid знахарка, колдунья; *kummall naizõll õltii poigad esimeizen, se õli taikanain* naine, kelle esimesed (lapsed) olid pojad, see oli nõid. – Vt. ka *taika-baba, taikuri*.

taikaroho M (K) nõiarohi чародейная трава, колдовское зелье; K *eellämuinaa suitsutõttii, põldõttii taikarohita i läpi tšiuoto nüuhattii* vanasti suitsutati, põletati nõiarohu ja nuusutati läbi särgi; M *rautaroho, tām avitab naisii menolaissa, se on niku taikaroho* raudrohi, see aitab naistehaiguste puhul, see on nagu nõiarohi.

taika-tarelka M taia- e. nõiataldrik (suur taldrik, millele pandi pirukad, kalad, sült jm.) колдуньяна тарелка, волшебничья тарелка (на неё обычно клали пироги, рыбу, холодец и пр.).

taikavaassa ~ taikvaassa Ra taia- e. nõiavaks (vaks, millega on mõdetud karu käppa; usuti, et sellega haiget mõdtes võib parandada mitmesuguseid haigusi) колдуньяна пядь (ею измерял и медвежьё лапу, чтобы затем, измеряя больного, избавлять его от болезни); *mill on taikavaassa, mie mittaан, ku on läshivä mul on taivavaks, ma mõõdan, kui (keegi) on haige*.

taikmõila Ra taia- e. nõiaseep волшебное мыло; *mõilaa, migääkaa on pestü pokkoinikka, mõnikkaad võttavat taikmõilass* seebi, millega on pestud surnut, võtavad mõned nõiaseebiks.

taikur/i P, g. -ii taiatark, nõid, posija колдун, знахарь; *nõita juollass tuoš taikuriss* nõida kutsutakse ka taiatargaks. – Vt. ka *taikanain, tarkka*.

taikõnpüttü Lu (kolme madala jalaga) leivastja квашня, хлебная тренога. – Vt. ka *taitšinkahja*.

tailmi Kett. K P M Kõ Lu Li J I -*mi* J-Tsv. -*mõ* Li, g. -*mõd* M Lu J -*mõ* ~ -*mii* J-Tsv. I. (noor) taim; lavataim (молодое) растение; passada; M *taimi* üvvi juuritu taim juurdus hästi; Lu *ku taimõltaa isutõttii, piti kapussaa kõlmõl päiväl vallaa* kui taimena istutati, pidi kapsast kolmel päeval kastma; M *panidora* taimõd isutamma ühzi tomatitaimed istutame ühekaupa; M *taimõd lavaD* taimelavad; Li *taimõ nutav, taimõdõd nuttavaD* taim nutab, taimed nutavad (= kiratsevad); 2. J-Tsv. fig. neiu deiviца. – Vt. ka *taimõd*.

taimikkõin Li J-Tsv., g. -*zõd* taimeke посточек; J *jääti perälee va heenokkõizõt kapusaa taimikkõizõt* jäid järele vaid väikesed kapsataimekesed.

taimiu/ssa: -*ss* J-Tsv., pr. -*B* J, imperf. -*z* J juurduda укорен/яться, -иться.

taimõk/az: -*õz* J-Tsv., g. -*kaa* J taimerikas богатый растениями.

taimõlõin I, g. -*zõd* I (lava)taim passada; *taimõlõizõt tsülvettüüg räästoilla* taimed (= taime-de seemned) on külvatud taimelava(de)sse.

taimõlõ (I), g. -*nõd* I (noor) taim, lavataim молодое растение, passada; *kapussaa taimõnõD* kapsataimed. – Vt. ka *taimi*.

taimõõ-lava J-Tsv. taimelava парник, рассадник.

taina vt. *tõin*.

tail/taa¹ P M Kõ Po Lu Li Ra J I Ku -*ta* Lu Ra J -*tõ* ~ -*t* J vist, võib-olla на pewno, может быть; M *pää maaza isuv, taitaa on gofaa pall'o* istub, pea norus, vist on muret palju; M *siä taitaa izee võib-olla sa ise (teed)?*; P *sie taitaa õlid vettä võttamasa* sa olid vist võtnas (toomas).

taitala² (P Kõ), pr. *tad'd'an*, imperf. -*zin* osata уметь; знать; Kõ *mie kui kazvin, mie veinai tšeeltä en taitannu* kui ma kasvasin, ma vene keelt ei osanud; P *tad'd'a niit taloza tsävvä, taloo tarkutta pitää* (Al. 55) rl. (pulmalalust:) oska nüüd talus käia, talu tarkust hoida.

taitalva J-Must., g. -*aa* tark [?], võimekas [?] умный [?], способный [?] (orig.: vakainen?).

taite vt. *taidõd*.

tail/tsia J-Tsv., pr. -*džin* J, imperf. -*tšizin* J tainast segada заме/шивать, -сить тесто; *jok taitšin on taidžittu* kas tainas on juba segatud?

taitsiga vt. *taitsinkahja*.

taitsigõja Li *taitsikõja* (J), g. -*aa* = *taitsinkahja*; Li *taitsigõja õli ümmärkõin, eb õllu jalkoikaa* leivaastja oli ümmargune, ei olnud jalgadega; J *ämme valõ taitšikõjaa* ämm valas (vee) leivaastjasse.

taitsikahja vt. *taitsinkahja*.

taitsikõja vt. *taitsigõja*.

taitsimpuu ~ taitšim-puu J *taitsipuu* Lu = *taitsinkahja*; J *nõssõga taitšim-puu ležanjõlõ, parõp taitšin happõnõv* tõstke leivaastja ahjupingile, tainas hapneb paremini.

taitsimpää Li (J) tainapea, loll дурак, душень.

taitsimpüttü ~ taitšinpüttü P = *taikõnpüttü*.

taitsi/na Kett. Set. K L P M Lu Li Ra J I -*nõ* Lu -*n* Lu Ra J, g. -*naa* K L P M Lu Li J tainas тесто; M *taitsina appõnõp, sõtkuas, vaalõas* tainas hapneb, sõtkutakse, vaalitakse; L *perenna pani kõlmõt taitšinaa ühtie leipää* pereinaine pani (küpsetamisel) kolmesugust tainast ühte leiba; M *jätä murukkõin vaanaa taitšinaa* jäta raasuke vana tainast (leivaastja põhja); Lu *parõp taitšina happõnõv, ku juurtõ jätän* tainas hapneb paremini, kui jätan juuretist; Lu *mehel tsäed õltii taitšinaz* mehel olid käed tainased; Lu *mussa taitšina* leivatainas, rukkijahutainas; I *valkõa taitšina* saiatainas, nisujahutainas; Lu *taitsinaa juuri ~ taitšinaa happauz* leivajuuretist; Lu *ruis taitšina* leivatainas, rukkijahutainas; Lu *saija taitšin* saiatainas; J *taitsin kakku* (leivatainast) paistekakk; J *taitsim puu* leivaastja; ■ J *taitsim pää* tainapea, loll. – Vt. ka *apo-, leipä-, rüis-, saija-*.

taitsinamarja P Lu Li J I *taitsina-marja* Lu J I *taitsinmarja* M Li J magesõstar альпийская смородина; P *taitsinamarjoi ko seiv, sis tsielie peälie jäi niku taitšina, õli väntšelä maku* kui magesõstraid sõid, siis keele peale jäi nagu tainas, oli lääge maitse; Li *taitsinmarja pehko* magesõstrapõosas.

taitsinik/ko J-Tsv., g. -*oo* J leivaastja, -küna, mõhk квашня; *õsimm posud-mehelt uuvvõõ taitšinikoo* ostsime püttseptalt uue leivaastja.

taitsinkahja P *taitsika/hja* P M -*xja* (R) *taitsinkahja* P M Lu Ra (Kõ) *taits-kahja* Lu *taitskaja* K-Ahl. I *taitsiga* Li leivaastja, -küna, mõhk квашня; P *tšümmie miessä ühez astias tanttsivad. taitšikahja, taitšinaa sõtkuassa* mõist. kümme meest ühes astjas tanttsivad? – Leivaastja (taina sõtkumise ajal); M *hakka võtti taitšikahjaa i puissi sinne javov* eit võttis leivaastja ja puistas sinna jahu; I *taitskajaa sekkaa leipiä* leivaastjasse segan (leiva)tainast; Lu *taitsi-kahja on puussa tehtü, se on pitslikko* leivaastja on puust tehtud, see on pikergune; M *taitskahjall on varo* leivaastjal on vits (peal); Lu *taits-kahjaa katto* leivaastja kaas. – Vt. ka *taikõnpüttü, taitšigõja, taitšimpuu, taitšimpüttü, taitšipuu*.

taitsinkakku Lu Li Ra J I. (leiva)tainakakk, paistekakk хлебец, колобок (из ржаного теста); Lu *võtan teen taitšinkakuu, teen tsiiireel-*

tää tsämmelkakuu võtan teen tainakaku, teen kiiresti paistekaku; **2.** leivajuuretis хлебная опара, закваска; Ra *taitšinkakkuja jätettii taitškahjaa põhjaa* leivajuuretest jäeti leivaastja põhja.

taitšinmarjappuu Kett. *taitšinmarjappuu* M-Set. magesõstrapõõsas куст альпийской смородины.

taitšinpüttü vt. *taitšimpüttü*.

taitšinõin J-Tsv., g. -zõõ tainane теляной; *taitšinõin, niku taitšin* tainane, nagu tainas.

taitšipuu vt. *taitšimpuu*.

taitškahja, taitškaja vt. *taitšinkahja*.

taitõ vt. *taitaa*¹.

taitõõ: -ee R-Eur. -e R-Lõn. R-Reg. -en R-Reg. hästi, korralikult хорошо, порядочно; *tupa tuite soojetettu tare taite lämmitettü* (Lõn. 692) rl. tuba on hästi soojendatud, tare korralikult kõetud. – Vt. ka *tuntõõ*.

taivaa-karvõin J-Tsv. taevakarva, helesinine голубой.

taivaa-laki J-Tsv. taevalaotus, taevavõlv небосвод, небесный свод.

taivaallin S-Len., g. -zõõ taevane небесный; *ivvi [= üvvii] tetši üvä jumala, ilas tallela taivaallin isä* (Len. 269) rl. hästi tegi hea jumal, pani tallele (~ võttis hoida) taevane isa. – Vt. ka *taivõin*.

taivaasiigla S-Vilb. taevasõel, Sõel e. Plejaadid (tähtkuju) Плеяды (созвездие).

taivaa-trappuud J-Ar. pl. taevatrepid (võõräti tikandkirja nimetus) небесная лестница, лестница в небо (название опр. узора на пояском платке).

taiwas Kr, g. *taiwa* Kr taevas небо; *taiwa tieh* Linnutee.

tai/vaz Kett. K R-Reg. L P M Kõ S Po Lu Li J I (Ku) -võz Lu J-Tsv. *Täüvazь* K-reg., *Täüvazь* Pal., li-reg., *Täüvazь* Tum., g. -vaa L P M Kõ Lu J taevas небо; M *tänän on suur tuisku, kõig maa i taivaz on ühez* täna on suur tuisk, kõik maa ja taevas on koos; M *siitiä taivaz selge* taevas; L *jumala meni taivaasyõ* Kristus läks taevasse; J *taivaa maatee* (Must. 175) Linnutee; ■ J *vass taivõss lentämä* (Tsv.) vastu taevast lendama, plahvatama; fig. kokku varisema, luhtuma. – Vt. ka *talvi-*, *tähti-*.

taivažvoho Kett. M Kõ S Lu Li Ra *taivõzvoho* Li tikutaja, (rahvapärane nimetus) taevasokk (lind) бекас; Lu *taivazvoho mäkätäv niku kittsi* taevasokk mökitab nagu kits.

taiväin J-Tsv., g. -zõõ J = *taivaallin*.

taka¹ vt. *takana*¹.

taka² M Lu Li Ra J-Tsv. indekl. tagumine, taga-, tagu- задний; Lu *taka ammaz* tagumine ham-

mas; J *taka õtts* tagumine ots; J *taka pooli* tagu-pool, tagumik; Lu *taka kelkka* palgikelk (ree pärakelk palgiveol); Lu *taka sooli* pärasool; M *ühs on vahiz, a taka paari johzõv* (tagumist paari mängides:) üks on valves (= püüdja), aga tagumine paar jookseb; J *taka poolõõ jätetti kõig menov* kõik tööd lükati edasi (jäeti taha-poolle); J *taka poola* tagapool, taga; J *taka poolta* tagantpoolt; ■ Lu *taka äijjä* vanavana-isa, vaarisa; J *taka kuja* kõrvaltänav.

tak/aa Set. K R-Reg. L P M Kõ-Len. Lu J -a Lu J-Tsv. *takkaa* M Kõ S I -kaa Po Lu Li J I Ku -ka Lu Li J-Tsv. -kõ J-Tsv. **1.** adv. tagant, takka сзади; K *meni vähä maata, tulõp takaa meez* läks veidi maad (edasi), tuleb tagant mees; Kõ *takaa pari joohezep kahe poole* [= *joohezõp kahõõ poolõõ*] (Len. 216) (tagumist paari mängides:) tagant jookseb paar kahele poole; Lu *tämä on eess i takkaa nagrõitõva* ta on eest ja takka naeruväärne; J *miä takkaa tõukkaan* ma tõukan (koormat) tagant; J *üvvää tuulta sillõ takkaa* pärituult sulle! (~ hüva tuult sulle takka!); J *tupi takkõ, jot tšüirep tallaiz* sunni takka, et (ta) kiiremini käiks; **2.** postp., prep. tagant, takka из-за; M *nõisi lavvaa takkaa* tõusis laua tagant; J *takkaa tarttua* takka Tartut (teiselt poolt Tartut); J *õmpõõn takkaa niglaa* õmblen järelpistega (tagantõela); **3.** adv. järele, järele (сзади); P *õrava .. johsi lakõalyõ, müõ kõikiä takaa* orav jooksis legendikule (lagedale), meie kõik järele; I *miä meñniä eezä, a tämä tuõp takkaa, tagosav minnuä* ma läksin ees, aga tema tuleb järele, saab mu kätte; P *tõizõt takaa laulavav* teised laulavad (eeslauljale) järele; L *iezä tulivad družgav, ženixa tuli takaa* ees tulid peiu-poisid, peigmees tuli (nende) järele; **4.** postp., prep. järele, järele за (кем? чем?); Kõ *mie jään itšäässi häilämää pahhaa takkaa* ma jään igavesti vanakurja järele hulkuma (= jään eksiteele); M *tõin tõizõõ takkaa meni kõikk tšülä kolhozii* üksteise järele läks kogu küla kolhoosi; P *müõ lahzõt takaa jänehsee, õjaassaa juozimma takaa* meie lapse jänese järele, ojani jooksimise järele; Kõ *gaabre meni lehmää takkaa* Gaabriel läks (lehma ajades) lehma järele; L *nuorõp velli meni tõisii takaa* noorem vend läks teiste järele; **5.** adv. taga позади; M *silmäv piäv õlla ümperikka, eez i takkaa* silmad peavad olema ees ja taga; Li *sis poikanõ meni eez ja sis takkaa tšülvejä taas sihee poigaa jältsii müütä tšülvi* siis poisike läks ees ja siis külvaja külvas taga taas sinna poisi jälgi mööda; Li *pollee kagruz, a takkaa õllaa pollee nauhat* põlle kaelus(epael), aga (selja) taga on põlle paelad; **6.** prep., postp. taga за (предлог или послелог, отвечающий

на вопрос кем? чем?); Lu *silmijee eb i juttõd mittä, a takka silmijee paap pal'to* näkku (silmade ees) ei ütle midagi, aga tagaselja laimab palju; J *kaipala tsülä on suur tsülä, takaa kattilaa, roojakaz* Kaipala küla on suur küla, Kattila taga, porine; Lu *rüsümää takaa on hojkamettsä* Rüsümäe taga on männimets; **7.** adv. taha позади; Lu *kõlmõs pantii takkaa seisomaa* kolmas (viljavihk) pandi taha (püsti) seisma; Li *ettee i takkaa ette ja taha*; Po *tuli tagaz, eb vaattannu takkaa* tuli tagasi, ei vaadanud taha; I *mee pigõpaa, siä jäät takka* mine kiiremini, sa jääd (teistest) maha (taha)!; **8.** postp. taha за (что); Lu *päivä meni metsää takkaa päike* vajus metsa taha; Lu *siiz neit lassaa lavvaa takkaa* siis lastakse neid laua taha; Li *mõnikaz inemin sinukaa pajata* в нiku sulab, a ku meeb uhzõd takkaa, siis sinnua panõttõõp kõikõll viittä mõni inimene räägib sinuga (silme ees) mesikeeli (nagu sulab), aga kui läheb ukse taha, siis põhjab sind igaviisi; **9.** adv. tagasi обратно, назад; Lu kui meeb, *elä katso takkaa* kui lähed, ära vaata tagasi; I *tsääntüüg takkaa* pöördu tagasi; **10.** pärast, hiljem, tagantjärele потом, позже; K *ko on aikaa, sis viel meneväd takaa üöseisi nuorikõd emälee da izälee* (Al. 42) kui on aega, siis lähevad veel pärast ööseks pruudi ema ja isa juurde; L *mitä se sipilä pajatti kunikkaalõ, takaa kõikk tsirjotõttii* mida see Sipilä rääkis kuningale, tagantjärele kirjutati kõik üles; M *tämä takkaa juttõõb: pahalain* ta ütleb tagantjärele: kurat!; **11.** adv. vahepeal, sellal между тем; M *repo takkaa võtti i ülle sei* vahepeal rebane võttis ja sõi koore (ära); ■ J *koirõd ajõta jäness takka* koerad ajavad jänest taga; I *ivä leeb, sinnua takkaa eb ajjaa* (kodus) on hea, (tõõga) sind taga ei acta; M *ep piä sitä uhkõutta nii ajjaa takkaa* ei pea seda uhkust nii taga ajama; M *täm mokoma ontši prokutoo, eb vaata izeennee takkaa, oñko tällä jõka paikka paikalla* ta ongi niisugune lohakas, ei vaata iseenese järele, kas tal on kõik korras; Lu *senee tüü takka paisõb selle* (inimese) töö on hästi tehtud. – Vt. ka *tagaa*.

takaa-ajaja (K-Ahl.) tagaajaja преследователь; *ned takaa-ajajat tulivat* (Ahl. 119) need tagaajajad tulid.

takaammaz (Lu) = *takuammaz*.

takaaperi vt. *takaperii*.

takaasõd vt. *tagaasõd*.

tak/aaasi: -kaassi Li taha за (наречие, отвечающее на вопрос куда?); *tämä meni koo takkaas-si i sinne jäi* ta läks maja taha ja jäi sinna.

takaaz¹ vt. *tagaaz*.

takaaz² vt. ka *etees-*.

takaaz/i Lu tagasi обратно, назад; Lu *paha-poika johsi järvee takaazi* paharet jooksis järve tagasi.

takabaabuška ~ taka-baabuška Lu = *takababa*.

takaba/ba M -aba Lu **1.** vanavanaema, vaarema прабабушка; **2.** keelekandja külaeit, lata-tara наговорщица, сплетница, болбоуха; Lu *meijjee isä on takasilmällin miiz, niku takabaa-ba, ettee silmije on üvä, a takkaa silmije ain lõikkaaz, ain pani inemissä* meie isa on silmakirjalik mees, nagu keelekandja külaeit, silme ees on hea, aga selja taga(nt) aina lõikas, aina laimas inimest. – Vt. ka *takaämmä*.

takad'eda M = *takaä'd'ä*.

takajalka M Lu *taka-jalka* Lu tagajalg задняя нога; Lu *ku tämä johzõv hüpältä, tämä hüppäv takajalkoil* kui ta (= hobune) jookseb galoppi, (siis) ta hüppab tagajalgadel. – Vt. ka *takujalka*.

takakelkka M Lu Li *taka-kelkka* Lu Li *taka-tselkka* Lu *palgikelk, pärakelk* (reega palgi-veol) подвозки, подсанки (при перевозке брёвен с помощью дровней); Li *taka-kelkka panna laitjoo perrää ja sis panna irttä päälle* palgikelk pannakse ree järele ja siis pannakse palke peale.

takakoloda M Li lõimepakk (kangaspuudel) навой (ткацкий); M *takakolodallõd laatiaz letti lõimepakule* pannakse lõimepalmik.

takakommi Lu tagatuba задняя комната.

takalauta: *taka-laut* J-Tsv. = *takulauta; rattaa taka-laut* (vankri v. kaariku) tagalaud.

takalintti M Li J tagalint, seljalint (vadja naise gahvarõivaste detail) задняя, спинная лента (деталь народной одежды водской женщины); Li *i siiz õli takalintti, burdovoi vai sinine vai mussõ, kõik kukikkaad õltii* ja siis oli (veel) seljalint, bordoopunane või sinine või must, kõik olid lilledised; M *tehti uzorat takalintti õttsõlaillõd* tehti mustrid tagalindi otstesse.

takalukko J = *takalukku*.

takalukku M *taka-lukku* Li J-Tsv. (sise)lukk внутренний дверной замок; M *esilukku i takalukku* tabalukk ja (sise)lukk.

taka-maa J-Tsv. tagamaa, kaugel ääreala отдалённая сторона.

takamašti Lu tagumine mast задняя мачта.

taka/na¹ K Lu Li Ra I -naa J-Ar. -nõ Lu Li Ra -n P M Po Lu Li Ra J I -nna L M I -nna Ku -nnõ J -nn K L P M Lu J Ku *tagana* K-Salm., *tagan* J-Must. *taganna* K-Al. *taka ~ takkan* Kг **1.** adv. taga позади, сзади; M *vätšiä õli eezä i takanna* rahvast oli ees ja taga; Ra *sell on tsiire* kui *tuli takan* sel on kiire, nagu tuli taga; J *suõt joossaa*

ühzi eez tōinõ tagan (Must. 150) hundid jooksevad, üks ees, teine taga; Ku *takann katkis puu* taga murdus puu; **2.** postp., prep. taga за (кем? чем?); K *nuorikkõ lavvaa takana issu* pruut istus laua taga; Po *lehmä seizov õvvõõ takan* (~ *takan õvvõõ*) lehm seisab siseõue taga.

takanan² vt. *tagana*.

takanit P Po Lu Ra J Ku -D P -tõ J -LA Ku *tak-kaant* Li **1.** adv. tagant сзади; J *toukkaa takant venett airookaa* tõuka paati aeruga tagant; Lu *takant ühsi mõrnäp* (Len. 278) tagant keegi (üks) karjub; **2.** postp., prep. tagant; pärast из-за; через; Po *lehmäb tulõvat takant õvvõõ* ~ *õvvõõ takant* lehmad tulevad (sise)õue tagant; P *tulin vuvvõõ takant kotuo* tulin aasta pärast koju; P *naizikko meni tserikkuosyõ malitvalyõ kuvvyõ näтели takanD* naine läks kirikusse palvusele kuue nädala pärast (peale sünnitamist).

takanukka Li *taka-nukk* Ra (eseme) taganukk, -nurk, tagumine ots; (paadi) pära задний угол (предмета); корма (лодки); Ra *ühs esi-nukk, kuza sõvvõõtaa, a tōin on taka-nukk* üks (on paadi) esinukk (= esiots, nina), kus sõutakse, aga teine on taganukk (= tagumine ots, pära). – Vt. ka *takunurkka*.

takanurkka M (eseme) taganurk, -nukk, tagumine nurk задний угол (предмета); *tširvee esinurkka i tširvee takanurkka* kirve(tera) eespoolne nurk ja kirve(tera) taganurk.

takape/rii M Po Li Ra -rrii M Ma -ri Po Lu Ra J-Tsv. *takaaperi* Kõ-Len. **1.** tagurpidi задом, задом наперёд, наоборот; M *aivo on suur tuuli, takape/rii on kerkeäv mennä* on väga suur tuul, tagurpidi on kergem minna; Ra *miä sõutõzin esiperi i takaperi* ma sõudsin päripidi ja tagurpidi; M *panit povonikka takaperii päh-hee* panid tanu tagurpidi pähe; **2.** tagasi назад, обратно; J *tõmpaa ovõiss takaperi tõmba* hobust tagasi; Kõ *valkõat mentii takaaperi* (Len. 213) valged taganesid (läksid tagasi). – Vt. ka *takuperii*.

takaperittä Lu tagurpidi задом; *lehmä ku müüivvää, takaperittä vejjää õvvõssa* kui lehm müiakse, viiakse tagurpidi siseõuest (välja). – Vt. ka *takuperii*.

takapoolli Lu Li Ra *taka-pooli* Lu Li J-Tsv. *takapuoli* P-l Lu J **1.** tagapool, tagumine pool v. osa; (paadi) pära задняя часть; корма (лодки); Lu *nenäpooli õli kopulall lad'd'õpi vähäizee, takapooli ahtaapi* (saapa)liistul oli ninapool natuke laiem, tagumine pool kitsam; Lu *paatill on taka-pooli tulppä* paadil on pära tõmp; **2.** tagumik зад, задница; P *karu revip sill takapuloõyõ* karu rebib sul tagumiku (lõhki); **3.** J-Tsv. tagahoov задворки. – Vt. ka *takupooli*.

takarääto J siseõu (vadja taluhoonete lautade poolne osa) внутренний или крытый двор (где помещался домашний скот); *õvvi on takarääto, kuza žiivattõ on siseõu on t.*, kus on kariloomad. – Vt. ka *õvvi*.

takaseili Lu tagapuri задний парус; *kahs õli suurt seiliä, esiseili ja takaseili* oli kaks suurt purje, ees- ja tagapuri.

takaseinä M *taka-sein* J-Tsv. tagasein задняя стена; M *takaseinä on tehtü rikkaparrõD* (rehetoa) tagaseina on tehtud (lühikesed) lisaparrad. – Vt. ka *takoseinä*.

takasilmäll/lin M Lu -iin Lu silmakirjalik, tagaselja laimav лицемерный; M *takasilmällin iñehmiin, tämä silmitsee eh juttõõ, a takkaa silmii panõttõõp kõikõll viisiä* silmakirjalik inimene, tema näkku ei ütlet, aga tagaselja laimab igaviisi.

takassa I tagant из-за; *tuõp pois taõrõõ takassa* tule ära sauna tagant!

takaz vt. *tagaaz*.

takazõõ vt. *tagaazõõ*.

takataariv M pl. fig. kauged sugulased, hõimlased дальние родственники, свойственники; *kõlmõõ põlvõõssaa sukkua piettii, siz jo õltii takataariv* kolmanda põlveni peeti sugulust, siis olid juba hõimlased.

takateltši Lu tagateltg задняя ось.

takatšelkka vt. *takakelkka*.

takatuuli Li *taka-tuuli* J-Tsv. pärituul попутный ветер; Li *üvvää takatuulta hüva pärituult!*

takauhsi: *taka-uhs* J-Tsv. tagauks задняя дверь.

takavara J-Must. = *takavaru*.

takavaru J-Must. tagavara запас, припасы; *minul on jo takavaruza* (Must. 184) mul on juba tagavaraks.

takaveräjä: *taka-veräi* J-Tsv. tagavärav задние ворота.

takavunukka Lu lapselapselaps правнук; *kase on jo takavunukka, daša on vunukka* see on juba lapselapselaps, Daša on lapselaps. – Vt. ka *vunukka*.

taka-õttsa M tagumik зад, задница; *varma taka-õttsa* tugev tagumik.

takaäd'd'ä M *taka-äd'd'ä* Lu *takaäijjä* ~ *takaäijjä* Lu Li *takaäijjä* Li vanavanaisa, vaarisa прадед; M *takaäd'd'ä on jo koolhuv* vanavanaisa on juba surnud. – Vt. ka *takad'eda*.

takaämmä M Li *taka-ämmä* Lu Li vanavanaema, vaarema прабабушка; M *miä õõn taka-ämmä, minuu unukalla on lahzõd* jo mina olen vanavanaema, minu lapselapsel on juba lapsed. – Vt. ka *takabaabuška, takababa*.

takelaažnik/ka Lu, g. -aa Lu taglasemeister

таке­лаж­ник; *takelaažnikka, tämä pits­saab ri­hmoja, õmp­õõp seilija* tag­lasemeister, tema plei­si­b kõisi, õmbleb purjesid.

taketti J-Tsv., g. -ii J püst­and­ta­ra, -aed ча­сто­кол; *tuuli on lajgõitõnnu taketti ad'd'aa maalõõ* tuul on püst­and­ta­ra maha lükanud.

taketti-puu J-Tsv. *takett'sipuu* (Ku) aiateivas, -varb (püst­and­aiol) кол, шест ча­сто­кола; Ku *ukko, akka itkemä, kirjov kana kaakottammaa, takett'sipuut tanttsimaa* taat (ja) eit nutma, kir­ju kana kaagutama, aiateivad tanttima.

takettivittsa: *taketti-vitts* J-Tsv. = *taketti-puu*.

taki K M Lu Li I *daki* K P Lu siiski, ikkagi vsõ-taki, vsõ же; M *tseelettü õli, tämä taki peni* keelatud oli, (aga) tema siiski läks; Li *mie taki kaze tüü tein* ma tegin siiski selle töö (ära); Lu *taki vähä* ikkagi vähe! – Vt. ka *ain-*.

takima Lu Li -m J-Tsv., g. -maa J 1. pinnia­lasi (vikatite pinnimiseks); seraalasi на­ков­альня (в основном для отбивания кос); Li *takimaa pääl tagottii vikahtõi* pinnialasi peal pinniti vikateid; Lu *vikahtõõ takima* vikati(te) pinnialasi; 2. J-Tsv. pinn, pinnivasar молоток (для отбивания кос). – Vt. ka *takimõ, takoma, takõma, takõmõ*.

takima-pakko Lu (vikatite) pinnipakk (pinni­alasi­ga) колода с наковальней (для отбивания кос).

takimõ Li, g. -õõ = *takima*; 1. Li *paja takimõõ, ne ovat suurõõõd* sepa(paja) alasi­d, need on suu­red; 2. Li *takimõ vasara* (teravaotsaline) pinni­vasar.

takka, takkaa, takkaa vt. *takaa*.

takkaant vt. *takant*.

takkaassi vt. *takaasi*.

takkan vt. *takana*¹.

takki vt. *tikki-*.

takkiai/n Lu Li J, g. -zõõ J = *takkiaz*.

takkial/z Lu, g. -a takjas лопух; *takkias tartup sõppaa* takjas jääb rõiva külge kinni. – Vt. ka *tikitakikko, tikkitakki, takki², takkiäin*.

takkoa, takkoa, takkoag vt. *takoa*.

takku K-Ahl. M Lu Li J-Tsv. I, g. *takkuu* M -uu J 1. takk пакля; M *tšedräp takkuita, kehnot koontalõõ* ketrab takku, (on) viletsad koon­lad; I *seinii väl­lii paamtag takkua, stoby eb õõs tšülme* seinte vahele paneme takku, et ei oleks külm; J *konopoit takukaa vene* tihhi paat takuga; 2. vana karv (loomal); pulstunud vill (lambal) старая шерсть (животных); сваяляв­шаяся шерсть (барана); Lu *ku tševvää­l lassaa lehmäd vai õpõzõt karjaa, i kummõl õpõzõl vai lehmäl on jääni vana karvõ, jutõllaa, neilä on jääni vana takku* kui kevadel lastakse lehmäd või hobused karja, ja mõnel hobusel või lehmäl

on jäänud vana karv (selga), (siis) õeldakse: neil on jäänud vana t.; Li *liittäüv ühtee, tartup tšiin, tooptši takku* (kui lamba seljas vill) puls­ tub, vanub, (siis) tulebki t. – Vt. ka *lina-*.

takkuin J-Tsv., g. -zõõ takune пакля­ный. – Vt. ka *takukaz*.

taklas/si Lu, g. -ii taglas та­ке­лаж; *taklassi võõtõtii* poiz taglas võeti maha.

tako J-Tsv., g. *tagoo* hoop удар.

tak/oa Kett. (K-Ar. Ke-Set. Kõ-Len. J), (sõna­ tüvi основа слова): *tako-* J-Must. -ua J *takkoa* M vdjI -koa Lu J-Tsv. *takkoag* Ma I (vdjI), pr. *tagon* Kett. Ar. Ke Lu J *taggoo* vdjI *tagguu* Kl, imperf. -ozin Lu J *tagõn* Kett. *taggõõ* I Ma 1. taguda, lüüa; (vikatit) pinnida колотить, бить; оттачивать, отбивать (косу); Lu *siis piäv rau­taa takkoa, ku vain rauta on vari* siis tuleb rau­da taguda, kui vaid raud on kuum; I *seppä tako, lei suurõlla molotkalla* sepp tagus (rauda), lõi suure vasaraga; J *tagoid ennee, tagoid eglee* rl. tagusid enne, tagusid eile; J *minnuu kõikii tagotaa* mind peksavad (kolgivad) kõik; J *tago seivez maha* tao teivas maasse; J *tago nagl seinä* löõ nael seinä; J *tagop seltšää* taob selga; J *tappõluz on tagottu pää purussi* kakluses on lõõdud pea puruks; J *tago kõrvõlõ* löõ vastu kõrvu; J *taaz davai jalkoi takomaa* taas kohe jalgu (vastu maad) taguma; Lu *vikahtõit tago­taa vasaraakaa* vikateid pinnitakse vasaraga; J *tikka tagop seinäz* toonesepp tiks­ub seinas; 2. lüüa, tuksuda (südame kohta) биться, стучать (о сердце); J *süä ham milltši tagob rinnõz* minulgi ju lõõb süda rinnas.

takojä: *tšivee takojõ* J-Tsv. kiviraiuja, -lõhkuja каменотёс.

tako/ma: -m J-Tsv., g. -maa J = *takõmõ*.

takoseinä M = *takoseinä; riñhee takoseinä* tao tagasein.

takseli Lu, g. -ii Lu taaksel стаксель; *takseli se õli kõikkaa suurõpi kliiveri, se õli viimin, litši maštia* taaksel, see oli kõige suurem kliiver, see oli viimane, masti ligi.

taksi J-Tsv., g. -ii J taks, määr такса (установ­ ленная цена); *mahsi rahat taksi mukka* maksis raha taksi järgi.

taku/ammaz Li purihammas, tagumine ham­mas коренной зуб, задний зуб; *esiampaad, silmäampaad, takuampaad* (~ *leipäampaad*) esihambad, silmahambad, purihambad. – Vt. ka *takaammaz*.

takujalk/a: -õ ~ *taku-jal/ka* Li -k J-Tsv. taga­jalg, tagumine jalg задняя нога; Li *miä ravvõ­ tin õpõzõl õikkaa esi-jalga* i *kurraa taku-jalga* ma rautasin hobusel parema esijala ja vasaku tagajala.

takuk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa takune, takku meenutav; pulstunud пакляный; клочковатый (о бороде); *takukõs part* takune (pulstunud) habe. – Vt. ka *takkuin*.

takulaut/a: -õ Li (vankri v. kaariku) tagalaud (tagumine otsalaud) задняя доска (телеги, двуколки); *vankril on esilautõ i takulautõ, i rattail toož* vankril on esilaud ja tagalaud, ja kaarikul samuti. – Vt. ka *takalauta*.

takum/õin Kett. P M J -õinõ I -õinee K-Ahl. -ain (R-Eur.) -ainee K-Ahl. -ein M-Set., g. -õizõõ J tagumine; viimane задний, последний; M *takumõizõõd ampaad ovat poroampaad* tagumised hambad on purihambad; M *takumõizõõd jalgad* tagumised jalad; J *jäi partiss takumõizõõssi* jäi salgas(t) viimaseks.

takun vt. *kõrvaa-*, *kõrva-*.

takunurkka Li = *takanukka*; *aluzvene rohkõap tehtii, esinurkka õli terävä, a takunurkka õli mokoma kõhtinäin* (purjelaeva) paat tehti enamasti (niisugune): esits oli terav, aga tagumine ots oli niisugune sierge.

takun/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -in J taganeda отступ/ать, -ить.

takuperi Ku -i Li *takurperi* [sic!] P 1. tagurpidi задом наперёд, наоборот; P *miä menen esipperi, siä menet takurperi* mina lähen õigetpidi, sina lähed tagurpidi; 2. pahupidi наизнанку; Li *takuperi pani sõvat päällä* pahupidi pani rõivad selga. – Vt. ka *takaperii*, *takaperittää*.

takupooli Li = *takapooli*.

takurihi Lu Li (vadja tare) tagatuba, tagumine tuba задняя горница; Li *takurihi i esirih* tagatuba ja eestuba.

takurperi vt. *takuperii*.

takuz vt. *taguz*.

takuzõõ vt. *kõrvaa-*, *kõrva-*.

takuteltši Li tagatelg задняя ось; *vankkurilla on esiteltši ja takuteltši* vankril on esitelg ja tagatelg.

takuvasara Lu puuvasar деревянный молот; *tammizõt takuvasarad* tammised vasarad.

takõin vt. *nizgaa-*.

takõm/a Lu, g. -aa = *takõmõ*.

takõm/õ Lu, g. -õõ Lu pinnialasi (vikatite pinnimiseks) наковальня (для отбивания кос); Lu *vikahtõ tagotaa, tagotaa vasaraakaa takõmõõ päälä* vikatit pinnitakse, pinnitakse vasaraga pinnialasi peal; Lu *takõmõ ol lüütü pakoo pääl* pinnialasi oli lõõddud paku peale; Lu *takõmõ vasara* pinnivasar. – Vt. ka *takima*, *takimõ*, *takoma*.

talanija (Lu), g. -aa kordaminek, õnnestumine успех; *pühä tüü talanijaa eb mee* pühapäevane töö ei õnnestu.

talappant/tsi Li (P-Len.), g. -sii pej. muukeelne (vadjalaste ja teiste mittevenelaste kohta tarvitata sõimunimi) талапанец (ругательство в адрес води и других лиц нерусской национальности).

tal'enšik/ka M, g. -aa lõõtspillimängija гармонист.

tal'jengk/a M *tal'jengkka* Li, g. -aa M lõõtspill гармонь, диал. тальянка; M *pillitättii tal'jengkaa* mängiti lõõtspilli.

talkku/na M Po Lu Li (P Ra) -n Ra J-Tsv., hrl. pl. -nad P M -nat Ränk (kaera)kamajahu, (kaera)kama; (kanepi)kama, (kanepikama)kakk (paastutoidud) овсяное толокно; конопляное толокно; лепёшка из конопляного толокна (постная пища); Li *talkkuna, se on tehtii kagrassa* kamajahu, see on tehtud kaerast; Po *ku tehtii talkkunaa kagra-javossa, kagrad valattii viell, siis turpoovad* kui tehti kaerajahust kama, (siis enne) kasteti kaera(tera)d veega (märjaks), (et) siis paisuvad (paisunud kaerad kuivatati ja jahvatati käsikivil kamajahuks); M *kagra talkkunad* kaerakama; P *survottii kañivaa siemeniiss talkkunoi pettšeliikaa uhmariyõ säämmezä* uhmrinuiaga tambiti uhmris kanepiseemneist (= kanepiseemne kestadest) kama(jahu); P *kañivaa siemenii kuoriiss tehtii talkkunoi* kanepiseemne kestadest tehti kama(jahu); ■ M *täll on vähäkkõizõõ talkkunoi* pääzä tal on vähe mõistust peas. – Vt. ka *kagra-*, *nisk-*.

talkkuna-javo M (kaera)kamajahu овсяное толокно.

tal/ko K-Ahl. M-Set. J-Tsv. (I), hrl. pl. -god K Kõ I (P J-Tsv. Ku) talgud толока; Kõ *suvõll õlivat talgod leipää ilata* suvel olid viljakoristamistalgud; K *talkuosõõd menimmä nätilpäännä niittämää* talgutele läksime pühapäeval niitma; K *talgod õlivad üõs päivä* talgud kestsid ühe päeva; M *kutsuttii sukulaizõt talkoo* kutsuti sugulased talgu(te)le; J *levo däädel nõissa oomõn talkoit pitämä* onu Levol hakatakse homme talguit pidama; K *talkoiza tšihutõttii makõat suppii* talgu(te)l keedeti magusat suppi; I *einämaa talgod* heinatalgud. – Vt. ka *niittämis-*, *smaroda-*, *valoväittämis-*. – Vt. ka *talkood*, *talkõsõõd*.

talkolain J-Tsv., g. -zõõ J talguline участник толоки; *kutsu talkolaizõõd süümä* kutsu talgulisõõd sõõma. – Vt. ka *talkolin*.

talkoli/n Lu, g. -zõõ ~ -zõ Lu = *talkolain*.

talkood Lu Li Ra pl. talgud толока; Li *kaivoo kaivõttii, tehtii talkood, kutsuttii naapurit talkoosõõ* [sic!] (kui) kaevu kaevati, (siis) tehti talgud, kutsuti naabrid talgutele; Lu *peen pere*

ku õli, siis tehtii talkoõd kui oli väike pere, siis tehti talgud. – Vt. ka *talko*.

talkõsõd: -t J-Must. pl. = *talkoõd*.

talla M Li Ra J, g. -aa M I. sõtkelaud, tallalaud (vokil) подножка (прялки); M Ra *vokii talla* voki tallalaud; J *vokii tallõd* voki sõtkelaud; 2. (jala)tald подошва; M *jalga* *talla* jalatald; 3. (jala)jälg след (ноги). – Vt. ka *talloma*, *tallunõd*.

tallakilla: -l Lu adv. sammu, astudes, käies шагом (идти, ходить); *õpõn tallaav*, *meep tallakill* hobune astub, läheb sammu.

tallazmaa (K-Salm.) tallermaa [?] истоптанная земля (?); *mie teen tantsuu tallazmaalõd* (Salm., 774) rl. ma teen tantsu tallermaal(e).

tallata L P M Lu J (Li Ra) -õta Lu -õt J-Tsv. -atag I, pr. -aan P M Lu Li Ra J, imperf. -azin P Lu J -õzin Lu Ra J -azii I I. käia, kõndida; sammuda, astuda; peale astuda шагать, ходить; ступать, на-; J *tallõzim pittsää matkaa* käisin pikka teed; J *paksusõd peräss eb või kaukalõd tallõt* tuseduse tõttu ei või (= ei jaks) kaugele kõndida; J *peened lahzõt tallajõs tsiire väziitü* väikesed lapsed väsivad käies kiiresti; J *tšeni ep taho väärää teet tallõt* keegi ei taha vale teed mööda käia; J *vai siä t kehta tallõt, ku jõka minutti kompõssõdõd* kas sa ei jaks käia, et iga minut komistad?; Lu *lahs jo tallaab i pajatõb* laps juba kõnnib ja räägib; Lu *miä rutin tallata*, *menin hikkõd* ma käisin ruttu (ruttasin käia), läksin higiseks; L *ko tallazi siltapuita müõ*, *prakizivad*, *krõpizivat kõik siltapuud* kui astus mööda põrandalaudu, (siis) ragisesid, nagisesid kõik põrandalauad; Lu *koirõ meeb eez, miä tallaam peräss* koer läheb ees, mina astun järel; Lu *se ku tallaab, maa kõikk komizõb* kui see astub, (siis) maa lausa müdiseb; Lu *tallaa, tallaa, mie tuõn peräz* astu, astu, ma tulen järele; P *panõ aro püssüü*, *muitõs tallaad aro piilee pääle* pane reha püsti, muidu astud rehapulgale peale; Li *rohuo peälie kartõttii tallata*, *etteb roho painuiss* rohu peale hoiduti astumast, et rohi ei lamanduks; J *raud naglaa päälle tallaad*, *jalga pisäv* astud raudnaela peale, torkad jala katki; 2. tallata, (jalaga) vajutada; ära tallata топтать, попирать, -пать ногами; P *sis ku tallaab ihee suhsõd pääle*, *naapiirtõõkaa tõmpaav* siis, kui vajutab ühe tallalaua peale, (siis) tõmbab soa-laega; M *meilä sõtalaizõt kõikk tallattii omenad i sõõttii omenad* meil sõdurid puha tallasid ja sõid õunad ära; J *jalkoin nala tallama* jalge alla tallama; ■ Lu *lahsi nõisi tõissa vootta tallaamaa* laps sai aastaseks. – Vt. ka *talloa*, *talloskõlla*, *talloõlla*.

tallaõlla: -ella K-Ahl. -alla K-Sj., pr. -õlõn,

imperf. -õlin tallata, käia, kõndida топтать, шагать, ходить; K *neitsüeni*, *noorikkoni*, *tuusit tulla*, *tunne õlla*, *taloo juurta tallaela* (Ahl. 99) rl. mu mõrsja, mu pruut, oskasid tulla, oska olla, (selle) talu tava(de) järgi käia.

talle K-Ahl., g. -ee [?] oja ручей.

talli P Ja Lu J *tal'i* M-Set., g. -ii P Ja Lu (hobuse)tall конюшня; J *paa õpõin üüssi tallii* pane hobune ööseks talli; J *meill on talli tammojõ* rl. meil on tall(itäis) märasid. – Vt. ka *õpõzõdõ-*.

tallik/ka K-Ahl. M, g. -aa = *tallikkõ*.

tallikkõ M, g. -õd M (suurem) lambatall, utetall ягнёнок; M *eestä on võdna*, *a siz võdnassa tuõp tallikkõ*, *a tallikkõssa tuõb emälammaz* algul on voon (talleke), aga siis tuleb voonast tall, aga tallest tuleb utt (emalmmas); M *lampaila kõikk võdnad õltii tallikkõd* lammastel olid kõik talled utetalled; M *tallikkõ on vootõdõssaa*, *a poolõd vootõdõssaa on võdna* tall on aastani, aga poole aastani on voon. – Vt. ka *tal'u*, *tañu*.

tallikkõin P *tal'ikkõin* M *tal'ikkõin* K -ainõ J-Must., g. -õizõd P = *tallikkõ*; M *eestää on võdna kunniz imeb emmää*, *siz on tal'ikkõin* algul on voon (talleke), kuni imeb ema, siis on (suurem) tall; P *mikä tapa emälampaal*, *se i tallikkõizõl* vs. mis komme (= iseloom) on emalambal, see ka tallel.

tallo/oa Kett. L M Lu Li Ra J (K P Ja-Len.), (sõnatüvi основа слова:) *tallo-* J-Must. -ua L M Lu J -oag ~ -uag (I), pr. -on K M Lu Li Ra J, imperf. -ozin Lu Li J -ozii I I. tallata, trampida топтать, рас-; K *da miä sinuu tallon jalgoza da sarviil kaivan* ja mina tallan sind jalgadega ja kaevan sarvedega; Ra *elkaa menkaa riüssä tallomaa* ärge minge rukist tallama; Ra *uhs on koormaa pääl*, *tallob üks* on (heina)koorma otsas, tallab; M *roho on kõik lehmiikaa tallottu* rohi on kõik lehmade tallatud; J *takumõizõt tallotaa* rl. tagumised tallatakse (jalge alla); J *tallottu maa* tallatud maa; Lu *tiü tallotta izää üvüssä* te tallate isa vara (otsas); 2. käia, kõndida; astuda; peale astuda ходить, ступать; наступать, -ить (на что-либо); I *tšen tallob jalgollaa*, *se jaksav tiütä tehäg* kes käib (~ jaksab käia), see jaksab (ka) tööd teha; Ra *kupel'aa vesi pantii sinne*, *kuza evät tallo* ristimisvaagna vesi valati sinna, kus ei käidud; I *piissii jalga*, *naglaa pääle tallozii* torkasin jala katki, astusin naela otsa; 3. sugutada, kõnek. tallata (isaslinnu kohta) топтать, по- (о самце); P *kanoi kumpa tallop kukkõ* [nõõb] *ilottsõmaa* kukk, kes kanu tallab, (hakkab) rõõmutsema. – Vt. ka *tallata*, *talloskõlla*.

tallom/a Kett., g. -aa (jala)jälг след, отпечаток (ноги); *jeka tallomallõd õli õma laulu* iga

jalajälje (= sammu) jaoks oli oma laul. – Vt. ka *talla*.

talloskõlla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J frekv. ära v. puruks tallata растаптывать. – Vt. ka *tallata*, *talloa*, *talloõlla*.

tallot/taa Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu talutada, kõnnitada водить, прогуливать; õpõn *ku tuõv madgõssa, on higõz, siis piäp tallotta* kui hobune tuleb sõidust, on higine, siis peab (teda) talutama. – Vt. ka *tallõttaa*, *tallõtõlla*.

tallotu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J tallamine, tammine топтание.

talloõlla K P, pr. -õn, imperf. -in = *tallaõlla*; K P *taloo juurta talloõlla, taloo tarkutta pitää* rl. talu tava(de) järgi käia (= elada), talu tarkust hoida.

talluk/az: -õz Li, g. -kaa Li sokk носок; Li *mehijee sukat kutsutti tallukkaav; tallukkaav õllaa need sukan lühhüüje varsiikaa niku mehiloilee tehtii enne meeste sukki kutsuti sokkideks; sokid on need lühikeste säärttega sukad, nagu meestele enamalt tehti; Li naisijee tallukkaav* naiste sokid. – Vt. ka *lõyka*.

talluk/ka K-Ahl. Li, g. -aa = *tallukaz*.

tallukkainõ: -ne J-Must. sokk [?] носок [?] (orig.: *talla*, *tallukka*).

tallu/nõ Lu, g. -zõõ sõtkelaud, tallalaud (vokil) подножка (прялки). – Vt. ka *talla*.

tallõttaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = *tallotta*; *tallõtõb ovõiss* kõnnitab hobust; *tallõtõb lass* kõnnitab last (= õpetab last kõndima).

tallõtõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. ← *tallõttaa*.

talma (J), g. -aa J udu, somp туман; *taivaz on talmaa karvalliin* rl. taevas on udugarva (= sompus).

talmau/ssa (Li). pr. -v, imperf. -zi Li tursuda, paksuks minna (keele kohta) распух/ать, -нуть, вздуться (о языке); *kõns süüt tuumi marjaa, tšeeli talmauzi* kui sööd toomingamarju, läheb (läks) keel paksuks.

talmõltua Ra, pr. -uv Ra, imperf. -tu Ra = *talmaussa*; *süün kõvassi happaa, siis talmõtu* *tšeeli* (kui) söön väga haput, siis keel läheb paksuks.

tallo Kett. K R L P M S Lu Li Ra J I Ku (Kõ Ja-Len. V-Len. Ma), g. -oo K P Lu Li Ra J -uo P 1. talu; talumajapidamine; talupere usadõba; крестьянское хозяйство; крестьянская семья; P *tšülzäzä õli kõlmdõss tšümneness kui nell'äätsümneniessaa taloi* külas oli kolmkümmend kuni nelikümmend (neljakümmeni) talu(sid); J *talo on oonõõd i vara, kõig ühez* talu on hooned ja vara, kõik koos; Lu *talo perem-*

mees tšäütäp talloa talu peremees juhib talu; Lu *talo on vaaris piettü* talu on korras hoitud; Li *meill bõõd taloll nimmie* meil pole talul nime; M *riiga võd böllu ühelee talolõõ, kõm, nellä tallua kõik tapõtti* ühez rehi ei olnud ju ühe talu jaoks, kolm, neli talu, kõik peksid (reht) koos; M *rikkauz izze talloosõõ ep tuõ, piäp tehä pal'õ töötä* rikkus ise talu ei tule, tuleb teha palju tööd; Lu *suuris taloloiz õli kõlmdõd lehmää i nellä* suurtes taludes oli kolm lehma (või) ka neli; P *mie õlin ühes talos trenkin* ma olin ühes talus sulaseks; Lu *eezepii jõka taloll õli kanevoo* vanasti oli igal talul kanepit; J *keräjäät tšäütii talossa talloosõõ* kerjusid käisid talust tallu; Kõ *õmpõliav tšäütii taloja möõ, õt-sittii töötä* rätsepad käisid talusid mööda, otsisid tööd; J *suurõ vaivaka piäp taloa ülell* suure vaevaga peab talu üleval; Lu *talo on annõttu rendil* talu on rendile antud; Lu *joozikka taloz on ku katti, puhasap talloa iirissä* siil on talus nagu kass, puhastab talu hiirtest; J *taloo meez* talumees, talupoeg; J *taloo vätsi* talu pererahvas; 2. majapidamine хозяйство; Lu *mill on ühs elämä taloz* mul on üks kariloom majapidamises; Lu *meijjee tšülzäz õj kahõs talos vaa mesisampaav* meie külas on vaid kahes majapidamises mesipuud; 3. maja дом; Li *kumpa talo on kõlmõttõmas paikkaa, sitä nõõõtaa siz, siz eb nõizõ nurizõmmaa ennää* (palk)maja, mis on kolmandas kohas (üles laotud), seda siis tõstetakse (nurgast), siis ei hakka käsi enam kidisema (= siis ei teki nari); Lu *tšell õli talo, maata eb õllu, se õli pobuli* kellel oli maja, maad ei olnud, see oli pops; J *jürü ampu taloo* välk löi majja; Ku *äärimäin talo pahepaa kättä* äärmine maja vasakut kätt; Lu *tämää talo on märännü* tema maja on vilets; ■ K *siell õlivad issu talod* seal olid istjatsed. – Vt. ka *issu-*, *isu-*, *pulma-*.

talo/n J-Tsv., g. -zõõ J maja-, kodu-; talu-домашний; усадебный; *kase õj kõig med'd'e taloim vätsi* see on kõik meie talupere.

talomerkki Li peremärk, õuemärk тавро, тамга.

talonnain J-Tsv. majaperenaine хозяйка.

taloo-pitäjä: *taloo-pitäjõ* J-Tsv. majaperemees хазяин; глава дома.

talooipoika (Lu) *taloo-poik* J-Tsv. *talompoika* J *talonpoika* R-Reg. = *talopoika*; J *tiü talompoikann että õõ õllud* te pole talupoeg olnud; Lu *siis tuln kottoo ja algin taloipoigaa elloa ellää* siis tuln koju ja hakkasin talupojauel elama.

talopoika K L P M Po Lu Li I (Ja-Len.) -k J-Tsv. talupoeg, talumees, talunik крестьянин; Lu *tšell õli talo i maa, jutõltii talopoika* kellel

oli maja ja maa, (selle kohta) öeldi talupoeg; J *talupoigõll tšäed on ittšää vil'iiz* talupojal on käed aina (tööst) rakkus; J *see bõõ talupoik, kummõll põlto metsitüv* see pole (õige) talupoeg, kellel põld kasvab võssa (metsistub); Lu *algod õsõttii talupoigilt* halu(puu)d osteti talupoegadelt; Lu *pappi ja talopoika mentii suutoo* papp ja talupoeg läksid kohtusse; J *talupoigaa leipää or ranĳk teeniä* talumehe leiba on ränk teenida; J *talos piäv õll kõik talupoigaa riisõd* talus peavad olema kõik talumehe tööriistad; J *talupoiga maad on kõlmõs palaz* talupoja maad on kolmes (põllu)tükis; Li *talupoigaa ineehmized* talupojad; J *talupoigaa suku* talupojaseisus; J *talupoikiiss* talupojaseisusest; J *talupoigaa poik* taluniku poeg.

talupoikanain L talunaine крестьянка; *mie en taho õlla talupoikanaisõnna* ma ei taha olla talunaine.

talo-rahvaz: *talo-rahvõz* J-Tsv. majarahvas, kodurahvas домашние, члены семьи.

taloutz Lu, g. -*hsõõ*: -*sõõ* Lu (talu)majapidamine (крестьянское) хозяйство; *bobulil eb õllu talotussa, talo õli, a talotussa eb õllud* popsil ei olnud talumajapidamist, maja oli, aga talumajapidamist polnud; Lu *miä võtan kõik talotusõd ommaa tšättee* ma võtan kogu talumajapidamise oma kätte.

taloutz Lu, g. -*hsõõ*: -*sõõ* Lu talumajapidamine, talukoht крестьянское хозяйство; *menin vel'jääkaa erii, piäv jakka koto i koko talouz* läksin vennaga lahku, tuleb jagada maja ja kogu (talu)majapidamine; Lu *välitsäüttäjä õssi millõd talousõd* vahendaja ostis mulle talukohta.

tal' Lu Kett. P, g. -*uu* (lamba)talalle ягнёночек. – Vt. ka *tallikkõ, tallikkõin, tañu*.

talvi Kett. K R-Eur. L P M Kõ Lu Li J I (Ra) *Talvu* Pal.₁ Tum., g. -*õõ* M Lu Li J I -*yõ* P talv zima; M *alki kahuttaa maata, taitaa tuõp tšiiress talvi* hakkas maad kahutama, tuleb vist kiiresti talv; Kõ *suvi meep talvõa möõ* suvi käib (= suve ennustatakse) talve järgi; P *tšäüzin miä kõikkõa skoulus kõm talvõa* käisin koolis ühtekokku kolm talve; Li *toorõ talvi* paras, keskmine talv (= ei ole suurt pakast ega suurt sula); J *talvi nisu* talvinisu; Lu *talvi rüüz* talirukis; Lu *talvi šaapka ~ talvi hatu* talvemüts; Lu *talvi šaabgal on kõrvad talvemütsil* (= kõrvikmütsil) on kõrvad. – Vt. ka *sütsüs-*, *tševät-*.

talvi-dvorttsa: -*dvortts* (J-Tsv.) Talvepalee Зимний дворец; *talvi-dvorttsaa ees seizob a'leksandrii kolonnõ* Talvepalee ees seisab Aleksandrii sammak.

talviin J-Tsv., g. -*zõõ* J talvine зимний.

talvijürtsi S *talvi-jürtsi* I talvine jüripäev зим-

ний Юрьев день; S *talvijürtsinn ved' on lunta pal'to* talvisel jüripäeval on ju lund palju.

talvimenod M pl. talvised tööriistad зимние рабочие принадлежности.

talvimiikkula K Li *talvi-miikkula* K talvine nigularpäev зимний Николин день; K *ümpär talvimiikkulaa* talvise nigularpäeva paiku; K *talvi-miikkula õli praaznikka* talvine nigularpäev oli püha; Li *miikkulaa pühä talvimiikkulala* nigularpäev (on) talvisel nigularpäeval.

talvinisu Li talvinisu озимая пшеница; *talvinisu ja talvirüüz* talvinisu ja talirukis.

talvinootala: -*ll* Ra adv. talvisel noodapüügil, jäänoodal (наречие в форме ад-а от *talvinootta*); Ra *tšäütii talvinootal merell* käidi merel jäänoodal.

talvinootta Li (Ra) talvenoot, jäänoot (noot talviseks kalapüügiks) зимний невод (невод для ловли зимой).

talviomena M talvekartul(id) зимний картофель; *talviomena on sillaa alla* talvekartul(id) on põranda all (= põrandaalusel keldris).

talvipal'to M talvepalitu зимнее пальто.

talvi-päivä Lu *talvipäivä* (R-Lõn.), pl. -*äv* Lu 1. talverpäev зимний день; 2. pl. talvine aeg, talv зимняя пора, зима; Lu *jo tullaa talvi-päiväv* juba tuleb talvine aeg.

talvi-püü J-Tsv. rabapüü, rabakana белая куропатка; *talvi-püü om valka*.

talviraamka (M) topeltaken, siseaken (внутренняя оконная рама); *talviraamkad riheppääle nõssaaz* topeltaknad tõstetakse (suveks) pööningule.

talvirüüz M S Li *talvi-rüüz* J-Tsv. *talvõrüüz* Ra talirukis озимая рожь; S *talvirüüssä sütsüzell jo tšülvettii* talirukist külvati juba sügisel.

talvisiha (Ra) (heina jm.) talvine hoiupaik зимний сеновал; *sis kuivõtõttii üvässi i sis ilattii talvisihoilõ, sarajaa* siis kuivatati (heina) hästi ja siis koristati talvistesse hoiupaikadesse, küüni.

talvisõpa M I, hrl. pl. -*vad* M I talverõivas, -rõivad зимняя одежда; M *suvoõlla peettii sõparattiiäa talvisõppõi* suvel hoiti rõivaaidas talverõivaid.

talvi-taivaz (K-Ahl.) talvine taevas; fig. talvine aeg зимнее небо; зимняя пора; *kui tueb süvä sütsüsü, talvi-taivaat tulevat* (Ahl. 103) rl. kui tuleb sügav sügis, tulevad talvised ajad.

talvitarpõõssi M talve tarbeks, talviseks tarvitamiseks, talveks на зиму (заготовить); *a kumpia nõõmma talvõl söömää, neet paamma sillaa allaa, talvitarpõõssi* aga milliseid (kartuleid) hakkame talvel sööma, need paneme keldrisse (põranda alla), talveks.

talvitee Lu *talvi-tee* Li J-Tsv. *-tie* (V) talitee, talvel kasutatav tee зимняя дорога; V *siitt narvaa õikõa tie kahštšümmet kahõsaa virstaa talvitiellä* siit Narva (on) otsetee kakkümmend kaheksa versta mööda talveteed.

talvišülvä Lu talvili озимый хлеб; *helisijä kazvop talvišülvüz* robirohi kasvab talviljas.

talvittaa¹ M Lu talviti зимой, по зимам; M *miä talvittaa ain tüttäriill petteriz elin* talviti ma elasin alati tütarde juures Peterburis; Lu *talvittaa püvvettää susiloi* talviti püütakse hunte.

talvittaa² *-ta* J-Tsv., pr. *-av*: *-õv* J, imperf. *-ti* J talviseks muutuda impers. повернуться на зиму безл.; *talviõv* tuleb talv.

talvivilla Lu talvine lambavill зимняя овечья шерсть; *tšesävilla on üvä villa, a talvivilla on tõizõllainõ* suvine lambavill on hea vill, aga talvine lambavill on teistsugune.

talvi-virsi (K-Ahl.) talvelaul (regivärss talvest) зимние вирши.

talvi-võrkko J talvevõrk (võrk talviseks jääalu-seks kalarpüügiks сеть для зимнего подледного лова).

talvõlla Kett. L P M Li I *-ll* K P M Lu Li J *-l* P M Lu *-õlla* Kett. talvel зимой; J *tuisku ajap talvõll suurõd angõd* tuisk ajab talvel suured hanged (kokku); Lu *talvõl mettsää leikattii i veitettii jõgõõ ääree* talvel lõigati metsa ja veeti jõe äärde; M *talvõll lait'ooll ajaaz* talvel sõidetakse reega; M *talvõlla lahzõt täšvväz liukumaa saanikolla, suussõilla* talvel käivad lapsed kelguga, suuskadega sõitmas (liugumas); K *talvõll pärettä põlõitõttii* talvel põletati (tares) peergu; P *lähteez on suvõl tšülmä vesi, a talvõl on suoja vesi* allikas on suvel külm vesi, aga talvel on see vesi.

tam vt. *tämä*.

tamburi Lu Li, g. *-ii* Lu **1.** (klaasidega) välitrepp; tuulekoda (застеклённое) крыльцо; тамбур; **2.** tekikarp (laevas), тамбур сходного трапа (на судне).

tamburi-l'uukki Lu pääseluuk, lükandluuk горловина, задвижной люк (тамбура); *tamburi-l'uukki tšäüb etees-takaaz pääle, brezentti on päälä, a brezentti on kraazgattu vai tõrvat-tu, jott eb menneis vesi läpi* pääseluuk liigub edasi-tagasi (tamburi) peal(e), present on peal, aga present on värvitud või tõrvatud, et vesi ei läheks läbi.

tamesk/a Lu, g. *-aa* (lapik)peitel стамеска.

tam/ma Kett. K-Ahl. P M Kõ S Lu Li Ra J I-Len. *-mõ* Li *-m* J-Tsv., g. *-maa* Lu J *-ma* J-Tsv. mära, märahobune кобыла; J *tamm irnup koñušnoiz* mära hirnub tallis; J *kase vars om med'd'e tamma sünnitettü* see varss on meie mära sünni-

tatud; Lu *tammaa veemmä jaajil* viime mära tükule (paaritada); J *meil on talli tammojõ* rl. meil on talli(täis) märasid; M (tugevakasvulise tüdruku kohta öeldakse:) *leep tamma dabuniz* kk. saab märaks hobusekarjas.

tammaopõnõ M I *tamma-opõ/nõ* M *-n* P *tammopõn* P M *tamm-opõn* Kett. *tammaopõn* Lu *tammõpõn* Lu Li = *tamma*; M *tamma-opõzõõ rajgaõ* mära rangid.

tammastamm/a L, g. *-aa* (teat. mäng, оуп. игра); *mäntšizin pojokkõisiikaa tammastamma* mängisin poisikestega *t-mängu*.

tammavarsa: *tamm-vars* J-Tsv. märavarss кобылка.

tamma-varzukkõin (Ra) märavarsake кобылка; *tagaa tamma-varzukkõizõõ* rl. märavarsakese taha.

tamme vt. *tammi*.

tammetero J-Must. = *tammõтуру*.

tamm/i K-Ahl. M Kõ Ja-Len. V Lu J I (Kett. K P Ja) *-e* Kr *Tammu* Pal.₂ Tum. *Tämmu* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Tammu* Tum., g. *-õõ* P M J I **1.** tamm; tamperuu, -ruit дуб; Kõ *siäl on suur tammi, no vott sinne entir rahvaz ain mitäleb võroa veetii* seal on suur tamm, no vaat sinna vanarahvas aina midagi viis ohvriks; I *tammõssa tetši starikka meilä astikkoja* tammest tegi taat meil astjaid; Lu *veero värttenät tejõää tammi puussa i koivu puussa* rattakodarad tehakse tammepuust ja kasepuust; M *tammõõ turuõ* ~ I *tammõõ pähtšinäv* tammeterud; M *tammõõ truupad* tammeterutoped; Kõ *tammi lehto* tammeleht; **2.** fig. tamm, peigmees (peigmehe hellitusnimi rahvalauludes) дуб (ласкательное название жениха в народных песнях); K *senee võtti velviäni, senee tammõni tapazi* (Al. 54) selle võttis mu peiuke, selle sai kätte mu tamm; ■ Lu *tammia kasvatab* ~ J *tammõa kasvatab* (Must. 184) kasvatab tiritamme (= seisab pea peal). – Vt. ka *tammipuu*.

tammi-doro vt. *tammituru*.

tammikanto M J tammekänd, tammerakk дубовый пенъ, чурбан; M *tämä on varma niku tammikanto* ta on tugev nagu tammekänd; J *vätši õli niku tammikanto terve* rahvas oli terve nagu tammekänd. – Vt. ka *tammiskanto*.

tammik/ko M Lu Li, g. *-oo* M Lu Li tammik, tammemets дубняк, дубовая роща. – Vt. ka *tammizikko*.

tammimetsä M I *tammi-metsä* Li = *tammik-ko*; I *tammi-metsää meilä eb õõõ* tammemetsa meil ei ole.

tammi/nõ P J (Li I Ku-Len.) *-nee* K-Ahl. *-n* M *-in* J-Tsv., g. *-zõõ*: *-izõõ* J tammine, tamme-(puu)st, tamme- дубовый; P *ätšie piid õlivat*

tammizõd äkkepiid olid tamme(puu)st; M *õludbotškad õltii tammizõd* õllevaadid olid tammest; J *tammiin groba kaugõp kestep kui petäjein* tamme(puu)st kirst kestab kauem kui männipuust (kirst); I *tehtii tammizia vaazia* tehti tammest painardeid; Li *tammizõd botškalavvad* tammest vaadilauad; J *tammiin tširvee varsi* tammest kirvevars; ■ M *tammizõt sillõ seltšää* kõvad vitsad kuluksid sulle ära.

tammi-obahka M-Len. tamme-kivipuravik дубовик.

tammipuu P Lu Ra Ku = *tammi*; Ra *tammipuu tšüälää takannõ* rl. tammepuu küla taga.

tammipähtšlänä Lu -en S = *tammituru*.

tammiskanto M = *tammikanto*; *vahva niku tammiskanto* tugev nagu tammekänd.

tammiz vt. *nenä*-.

tammizikko Kett. P M Lu Li Ra J (Ma Kl) -*sikko* K-Ahl. (Kett.), g. -*zikko* J -*zikkoo* Ma tammik; fig. (tammikusse rajatud vana) surnuaed (Kattila lähedal) дубовая роща; (древнее) кладбище (около деревни Котлы); P *tammizikko on tammõd puu metssä* tammik on tammepuumets; M *miñnuu koo takan on puhas tammizikko, siäl on aimat tammõd* minu maja taga on puhas tammik, seal on pelgad tammed. – Vt. ka *tammikko*.

tammituru K M *tammi-doro* Lu J *tammetõru* жёлудь. – Vt. ka *tammipähtšlänä, tammõturu, tammõd-doro*.

tamm/o R-Lön., g. -*oo* fig. tamm(eke), peigmees, peiu (peigmeest tähistav metafoor rahvalaulukeeles) дуб(очек), жених (метафорическое название жениха в народных песнях); *taki võta velvüeni, taki tammoni tараар* (Lön. 693) rl. ikkagi võtab (mind) mu peiuke, ikkagi saab (mind) kätte mu tamm(eke).

tammopõn, tamm-opõn vt. *tammaopõnõ*.

tammu/d (K-Al. R-Reg. R-Eur. R-Lön.), g. -*õd* fig. dem. tammeke, peiuke (peigmehe hellitusnimi rahvalaulukeeles) дубочек-женишок (ласкательное название жениха в народных песнях); K *leed lõõdii, lehtiäni, tapõttu, tammiõni* (Al. 50) rl. (sind) lüüakse, mu leheke, tapetakse, mu tammeke.

tamm-vars vt. *tammavarsa*.

tammõpõn vt. *tammaopõnõ*.

tammõturu M = *tammituru*.

tammõd-doro J-Tsv. = *tammituru*.

tamožña: -*ñ* J-Tsv., g. -*ña* J toll, tolliamet, tollipunkt таможня; *ajõimm tamožñõss müütää* sõitsime tolliametist mööda. – Vt. ka *tamožnoi*.

tamožnik/ka: -*k* J-Tsv., g. -*aa* J tolliametnik таможенник.

tamožnoi J-Tsv., g. -*i* = *tamožña*.

tamp/pi Lu, g. -*ii* treipeitel токарная стамеска, долото.

tamp/pu K L P J, g. -*uu* kurat чёрт, дьявол; J *tamppu näit tääv* kurat neid teab!; P *mikä tamp-pu* kurat küll! – Vt. ka *tontti*.

tanav/a (K-Al. M-Al.), g. -*aa* Ku **1.** tänav улица; K *ku d anna tätä tupaa, miä teen tant-suu tanavalla(a), keeroo keski-uulitsalla* (Al. 767) rl. kui sa ei anna seda tuba, (siis) ma teen tantsu tänaval, keeru keset tänavat; **2.** Ku (kin-nine) siseõu внутрeнный крытый двор.

tander/i (M-Bor.), g. -*ii* taaler (hõbemünt 16.–18. sajandil Saksamaal) серебряник (монета); *sata saksan tanderia* (Bor. 740) sada Saksa taalrit.

tandrik/ko J, g. -*oo* J = *tarelkka*; *tandrikko on savõss tehtü* taldrik on savist tehtud; *parvõlõõ paan tandrikoo* riulile panen taldriku.

tajk/ki J, g. -*ii* J kuub кафтан; *tapõit täitä tañkissa* rl. tapsid täisid kuue seest.

tajkret/i J, g. -*ii* J tungraud домкрат; *tañkre-tiikaa nõsõttii vene üle, puuss ja ravvass õli tehtü* tungrauaga tõsteti paat üles, puust ja rauast oli tehtud.

tann vt. *taanõd*.

tansia, tanssia, tanssiag vt. *tanttsia*.

tanssu vt. *tanttsu*.

tantsit/ta P J -*ta* J-Tsv., pr. -*an* P -*õn* J, imperf. -*in* J *tantsitada* вытанцовывать, выплясывать; P *rehes ko vilissi, siz juoltii tonttia tant-sitad* kui (keegi) vilistas toas, siis üteldi: (sa) tantsitad tontti; J *tantsitõp karua* tantsitab karu.

tantš/ia: -*iat* K-Ahl. (R-Reg.) -*at* K-Ahl. pl. t. **1.** (meeste) aluspüksid [?]; peiupüksid [?] кальсоны [?]; свадебные брюки [?]; K *sõzar seisob uhsee alla, tammee tantšiat pivoza* (Ahl. 91) rl. õde seisab ukse all (~ künnisel), peiupüksid peos; **2.** R-Reg. (kirju v. punane) võõ [?] кушак [?].

tanttsi: Таңци Tum. = *tanttsu*.

tan/ttsia K L P M Kõ S Ja V Po Lu Li Ra J (R-Reg. Ku) -*ttsiag* I -*ttsia* M-Set. -*ssia* P Po Lu J (M) -*ssia*g I -*sia* (Kõ V) Таңция Tum., pr. -*tsin* K M S Ja J -*sin* M Lu, imperf. -*ttsizin* M Kõ Ra J -*ssizin* P Lu *tantsida* танцевать; Po *tanttsiaz, laulaa, garmonia pillittääz* tantsitakse, lauldakse, mängitakse lõõtpilli; K *pojod i tüttäred mentii riñen etee tanttsimaa* poisid ja tüdrukud läksid õuele tantsima; P *lõõkuu tüven tantsittii, laulõttii* kiige juures tantsiti, lauldi; I *kõõz miä õllii noori, suvazii tanttsiag* kui ma olin noor, (siis) armastasin tantsida; M *rasõa naizikko rihes tantšip. vokki* (Set. 17) mõist. reibas naine tantsib toas? – Vokk; J *nõizõmm*

tantsima polkka hakkame polkat tantsima; Li *vesiristann tšäüiti mömmõd, tšäüiti taloja müü, laulamaz i tantsimaz* kolmekuningapäeval käisid jõulusandid, käisid talusid mööda, laulmas ja tantsimas; J *viskaap tantsia* vihub tantsida; ■ M *tämä tantsib võõra pillii päälee* ta tantsib võõra pilli järele (= teeb teiste käsu järele); Lu *tahop tõissa panna omaa pillii mukkaa tanssima* tahab teist panna oma pilli järele tantsima.

tan/itsu L M Li J (P Lu I) -ssu P, g. -tsuu L Li J -suu P 1. tants танец; Lu *tämä üvässi tanssip kõikõlaajazõt tantsud* ta tantsib hästi iga-suguseid tantsse; Li *kadreli. mokoma tanttsu õli, enne tantsittii* kadrill. Niisugune tants oli, varem tantsiti; P *tanssizin, tanssizin, en saanut tansuss imua* tantsisin, tantsisin, ei saanud tantsust himu (täis); L *kõikk suku tantsuukaa tullass* kogu suguselts tuleb tantsuga; Lu *miä tanttsuiz õsanikka i laulamaz õdõn õsanikka* ma (olen) tantsudes osaline ja laulmas olen osaline; J *tšeerteep tüütõä tanttsuz* keerutab tüdrukut tantsu ajal; M *möö vaa paamma tanttsua* meie aga lõhume tantsida; J *viskaab va üviiss meeliiss tanttsua* lõob vaid heas(t) meeles(t) tantsu; J *leivät tanttsua* nad lõid tantsu; 2. pl. tantsupidu вучер танцев, танцы; Li *mie aina tšäin tanttsuloilla* ma käisin aina tantsupidudel. – Vt. ka *viroo-*. – Vt. ka *tantsi*.

tantsu-laulu P tantsulaul; tšastuška частушка.

tantsuri Lu, g. -ii tantsija танцор; *tämä on üvä tantsuri* ta on hea tantsija.

tan/lu M S, g. -uu S = tal'u.

tann vt. taanõd.

taolin [< e?'] (J-Tsv.): *ühee taolizõd* ühetaolised, samaväärsed.

taot/taa (Lu), pr. -an Lu, imperf. -in kogelda, kokutada заикаться; *taotap sõnnaa, tämä ep saa kõhallaa pajattaa* ta kogeleb, ta ei saa otsekohe rääkida. – Vt. ka *tagotaa, tagotõlla*.

tapa L P M Kõ Lu Li J, g. *tav/aa J (L)-a J tav'vaa* M tava, komme; eluviis; iseloom, loomus обычай, манера; образ жизни; нрав, характер; Kõ *tõin rahvaz i tõin tapa* teine rahvas ja teised tavad; J *kõikkina tõizõll tavall ja koozill eletä ku müü* igati teisel taval ja viisil elatakse kui meie; L *sinuu tavaakaa liep taugõta* sinu eluviisiga võib kärvata; M *vanall johorkoll õltii õmat tavad* vanal Johorkol olid omad (ebausu)-kombed; M *mii tapa on tallikkõnnõ, see leeb emälampaanna* vs. milline loomus on talle (tallena), see on (ka) vana lambana; Li *kehno tapa inotõb i lustii tüütõ* halvad kombed muudavad ilusagi tüdruku vastumeelseks; Li *täüz*

meez, i suuri, i kõik üväd ne tavad (ta on) täis-meels, on suur ja (tal on) kõik head kombed; J *tšüläs suudita noorikka, noorikka tappa* külas mõistetakse hukka noorikut, nooriku käitumist; Lu *jeka inemizel on oma tapa* igal inimesel on oma iseloom; Lu *jõkahiin on omal taval, eb õõ tapa ühellaajõn, tšell on millin* igaihel on oma iseloom, ei ole iseloom ühesugune, kellel milline on; Lu *inemin omassa tavassa eb mee kuhõõkaa* inimene ei pääse oma iseloomu eest kuhugi (= inimene ei saa oma iseloomu muuta); Kõ *täll on üvä tapa* tal on hea iseloom; M *täll on pehmiä tapa, tämä on üvä inehmin* tal on pehme loomus, ta on hea inimene; Li *tämä on nii kehnoo tavakaa, jot eb milleinkaa inemin talle näütti* ta on nii halva iseloomuga, et ükski inimene talle ei meeldi; J *pehmiä tavaka meez* pehme iseloomuga mees. – Vt. ka *sala-*.

tapaalla vt. *tapaõlla*.

tapahtua P M Lu (R L Li Ra J) -xtua (R P), pr. -htuv P, imperf. -htu P Lu Li Ra J -xtu P -xtuz R 1. juhtuda, toimuda (eeskätt õnnetuse kohta) случ/аться, -иться (обычно о несчастье); P *pajatan, mitä millyõ tapahtu nuorõn pojon* räägin, mis minuga juhtus noore poisina; M *kõikkõa võip tapahtua pittsaz madgaz* kõike võib juhtuda pikal teel; J *kuippäi se tapahtu* kuidas see juhtus?; Lu *mikä on aikaa tapahtumud, sitä mälehtän* mis on ammu juhtunud, seda mäletan; Li *kase tapahtu jo kõvassi aikaa* see juhtus juba väga ammu; 2. külge hakata, nakata зап/ажать, -зить; приста/вать, -ть (о болезни); R *millõõ tapahtuz melkyi syp niku melkyi ospa* mulle hakkas külge väike lõõve, nagu väikesed rõugevillid; M *kui tšel vaivatap silmiä vai mikä on tapahtunu, siz mennäs sinne võrottamaa* kui kellelgi on silmad haiged või on mingi (muu tõbi) külge hakanud, siis minnakse sinna ohverdama; M *vaatattii karttilailla, etti tälle on tapahtunnu* vaadati kaartidelt, et talle on (nõidus) külge hakanud. – Vt. ka *tapahtuussa, tapastua, tekua*.

tapahtumin L (Lu-Len.), g. -zõd juhtum, (õnnetus)juhtum, õnnetus случай, несчастье; Lu *tapatumin* [= *tapahtumin*] *merellä* (Len. 277) õnnetusjuhtum merel; L *lugõn kahtõ-ššõmõt tapahtumizõssa* loitsin (= loen nõiasõnu) kahe-teistkümnne õnnetuse vastu. – Vt. ka *tapauz*¹.

tapahtuussa (Lu J-Tsv.) -ussag I, pr. -uv Lu J I, imperf. -jõ ~ -jõd ~ -ji I juhtuda, toimuda (eeskätt õnnetuse kohta) случ/аться, -иться, пров/сходить, -зойти; J *jõkka paikkaza jaksav tapahtuussag* igal pool võib midagi juhtuda; J *varjõlko jumal, ku süä üüll tapahtuub vahingõ* hoidku jumal, kui südaõöl juhtub õnnetus;

I mikaleeg tapahtujõ minukaa midagi juhtus minuga. – Vt. ka *tapahtua*, *tapastua*.

tapain J-Tsv. -nõ (L J), g. -zõõ (kellegi v. millegi) taoline, (kellegi) iseloomuga сходный (с кем- или с чем-нибудь); похожий (по характеру); J *täüs suõõ tapain, va suõõ ampait ep tappa* (ta on) täiesti hunditaoline, ainult hundi hambad puuduvad. – Vt. ka *paha-*, *pahain-*, *üvä-*.

tapakav vt. *tabakav*.

tapakka vt. *tabakka*.

tapan, **tapano** vt. *katii-*, *paha-*, *üvä-*.

tapast/ua M, pr. -ub, imperf. -u = *tapahtuussa*; *tšen miitaid ep tee, senelee miitaid ep tapastu kes midagi ei tee, selle(e) midagi ei juhtu*.

tapazivätsi Li rehepeksjad молотильщики, работники на молотье; *meitã õli suuri pere, pal'lo õli tapazivätsiã* meid oli suur pere, rehepeksjaid oli palju.

tapazõma (Li) *tapazoma* (Lu) tapaloom убойное животное; Li *siã õsit sukulampaa vai tapazõmassi* (kas) sa otsid tõulamba või tapalooma(ks)?; Lu *rikaz mees tapazomassi müüvvã ep tahtonud i izzee eb raatsinut tappa* rikas mees (vana hobust) tapaloomaks müüa ei tahtnud ja ise ei raatsinud tappa.

tapau/z¹ Lu, g. -sõõ juhtum, sündmus случай, происшествие; *se tapauz eb õllu kassin* see juhtum ei olnud siin. – Vt. ka *tapahtumin*.

tapauz²: *tappau/z* Lu, g. -hsõõ (võrgu)selis, (ääre)nõõg подбора (сети); *pääll on võrkoll tappauz* peal on võrgul selis.

tapalõlla: -ella (K-Ahl.) -alla (K-Al.) *taõpaalla* M -lla (L), pr. -õlõn: *taõpaalõn* M, imperf. -õlin: *taõpaalin* M püüda; püüda kätte saada; järele jõuda; püüda järele jõuda; kohata поймать, ловить; пытаться или стремиться поймать; дог/онять, -натъ, наг/онять, -натъ; пытаться догнать; встре/чать, -тить; K *elã võta esimeissä, tapaele takumaisssa, esimeinee sõittelikko, takumainee tappelikko* (Ahl. 98) rl. ära võta (naiseks) esimest, ära püüa (kätte saada) tagumist, esimeine (on) riiakas, tagumine (on) tülitseja; L *tapalõp kunikkaa tütärtã* püüab kuningatütart kätte saada; M *miã taõpaalin tätã suurõõkaa rutuukaa* ma püüdsin talle suure rutuga järele jõuda; M *miã meen tätã taõpaalõõmaa* ma lähen teda kohtama. – Vt. ka *tagossaa*, *tagottaa*, *tavata*, *tavottaa*.

tapipulu Lu, hrl. pl. -uõ Lu = *tapõppuu*; *tapi-puul on nellã jalkaa, jalkojõõ päälã on kannii, ne on tühjãõ välid, siiz on katto päälã, kattos kannii on rutska, katto menev kasta välili müü, välilã müü; ku tämä nõsav katoõ, siiz paab linaa välili, siiz lina siälã painub i päisärã tokup*

poiz, jääp puhaz lina linalõugutil on neli jalga, jalgade peal on nii, need on tühjad vahed (= süvendid, vaod), siis on kaas peal, kaane küljes on niisugune käepide, kaas läheb (= kaane sooned lähevad) seda vahet mõõda, vahesid mõõda; kui ta (= linalõugutaja) tõstab (lõuguti) kaane, siis paneb lina (lõuguti) vahele, siis lina seal painub ja linaluu kukub ära, jääb puhaz lina; Lu *pellovass tapõttii tapipuull* lina lõugutati lõugutiga.

tap/paa Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li J Ku (R U V Ra Kr) -pa J-Tsv. -paag I (Ma), pr. -an Kett. K R U L P M Lu J Ku Kr *taõpaa* I Ma, imperf. -õn K L P M -õin Kõ Ra J -in Lu Li Kr *taõpõõ* I 1. tappa резать, за-, убивать, -тъ; L *borana tapõttii* tapeti oinas; P *mie uottõlõn lihanikko*, *tulõvat tappamaa* ma ootan lihunikke, tulevad (siga) tapma; M *kloppia piti tappaa lõppu-kuuta* lutikaid pidi tapma vana kuu ajal; Po *vellet sõas tapõttii* vennad tapeti sõjas; Li *repo tetši enee tapõtussi* rebane teeskles, et on tapetud; Li *tämä vaikko tappaama vai mitä vai kuhõõ, tämä ep pell'ännü mittää* ta (läks) kas või tapma või mida (tahes) või kuhu (tegema), tema ei kartnud midagi; Ku *tuli sota ja tappo heijev välilã* tuli sõda ja tappis nad ära; M *tappõ surmalõõ* lõi surnuks; 2. peksta (reht); lõugutada (lina) молотить, об- (вручную); мять (лён); V *tšãzil tapõttii riigaa* reht peksti käsitsi; J *jok rüttseed on tapõttu* kas rukis on juba pekstud?; M *nõistii tappaama õzrõita* hakati otri peksma; R *kõõs kuiviivad vihgod siiz nõizimma tappaama* kui (vilja)vihud kuivasid, siis hakkasime (vilja) peksma; M *meill aina õöllã tapõttii* meil peksti reht ikka õõsiti; P *lievãt põllot tšüntãmãttã, leipã tappamatta* rl. jäävad põllud kündmata, vili peksmata; M *tappaaz riigaa, tappaas primuzloilla* pekstakse reht, pekstakse kootidega; Li *kunis tapõttii, siniz õli se vil'la jo süütü* kuni peksti reht, seni oli see (eelmine) vili juba sõõdud; P *tõukoi tappamiin* tõuviljapeks; J *linaa tapõttii, linass tapõttii päissär välilã* lina lõugutati, linast lõugutati linaluu välja; M *siis ko linad on tapõttu, väittãas koominaa mahhaa* siis, kui linad on lõugutatud, veetakse (need) rehealusesse maha; J *tappõmiz mãšin* (Tsv.) viljapeksumasin; J *tappaiza* (Must. 184) vilja pekstes; ■ M *tãm kõikk õmad rahad tapap sõõppaasõõ* ta kulutat kogu oma raha rõivastele. – Vt. ka *tappoa*.

tappaal/ssa Lu (Ku), pr. -n Lu, imperf. -zin Lu 1. trampida, pekselda, viselda топать, стучать (ногами), биться; Lu *laaska tšãüv lehmãã kilittãmãz, lehmã nii kõvãssi killiib ja tappaav, meeb mãrjãssi, hikkõõ* (rahvauskumus:) ma-

jahaldjas (nirgi kujul) käib lehma kõditamas, lehm kardab nii väga kõdi ja trambib, läheb märjaks, higiseks; **2.** puutuda (millegi vastu) касаться, коснуться (чего); Ku *nii häij ko ollis seeltä joossud ni jalad eväd olliz maahaa tappaastu* kui ta oleks sealt nii (kiiresti) jooksnud, siis jalad ei oleks maad puutunud.

tappaja P Lu -*õjõ* J-Tsv., g. -*ajaa* J **1.** (looma)-tapja свинобоек; P *enelliez õli kaks suurt sika, lihaa bõllud, uottõli tappajoi* endal oli kaks suurt siga, liha polnud, ootas tapjaid; **2.** reheline, rehepeksja молотильщик (в риге); Lu *riigaa tappajad* rehepeksjad; J *tappõjõ ~ riigaa tappõjõ* reheline; J *valmis va suuruss, vana moor; paraiko tulla riigaa tappõjõt süümä* valmista aga hommikueinet, vanamoor, kohe tulevad rehepeksjad sööma; ■ Lu *a sõrmõd on: kase on peukolo (se on täi tappaja)* aga sõrmed (= sõrmede nimed) on: see on põial (see on täitapja). – Vt. ka *izee-, pää-, täi-*.

tappar/a (M), hrl. pl. -*ad* = *tappora*.

tappaula (M) -*tag* I, pr. -*v*, imperf. -*zi*: -*z* M **1.** surma saada погнубить, погубить себя; убиться; I *siä võit siälä lajkõõtag i tappautag* sa võid seal (heinakuhja otsast alla) kukkuda ja surma saada; **2.** ennast tappa уби/вать, -ть себя; покончить; M *raz [sic!] tappauz de tappauz de mitä muuta, ku piäv mahhaa panna* kui (kord) juba tappis enese, ja mis (siis) muud, kui tuleb maha matta.

tappelikko vt. *tappõlikko*.

tappi P, g. -*ii* P tapp (puiduseotis) шип; *šipa vai tappi on süämez* tapp on (palgi) sees.

tappo M Lu Li, g. -*oo* Li tapuaed хмельник; Li *mõnikkaall õli kotonna isutõttu umalaa; sitä kõhnaa kutsutti tappo* mõnel oli kodus istutatud humalat; seda kohta kutsuti tapuaed; Lu *tappo, umaltappo, riugud õltii, riukuja müü kazvivad* tapuaed, humalaaed, (seal) olid ridvad, ritvu mõõda kasvasid (humalad); M *umala tappo ~ umalaa tappo* tapuaed. – Vt. ka *tappu*. – Vt. ka *umala-*.

tappoa (J-Mäg.), pr. -*on*, imperf. -*pozin* peks-ta (reht, vilja) молотить, об- (вручную); *riigaa tappomaa* (Mäg. 152) reht peksma; *leipää tappomaa* vilja peksma. – Vt. ka *tappaa*.

tappor/a (Kett. M), hrl. pl. -*ad* Kett. (M) -*at* M-Set. takk, takud paklya, вычески; M *siz nõisaz raputtamaa tapporoissa välää* siis hakatakse (lina) takkudest puhtaks (välja) raputama. – Vt. ka *tappara, tappura*.

tapporiuku (Lu), pl. -*gud* Lu = *tappuriuku*.

tappor/o (M), hrl. pl. -*od* M takulõng, takune lõng пакляная пряжа, паклина; *takkuloissa tšedrätäs tapporoi; tapporod on tšedrättü* tak-

kudest kedratakse takulõnga; takulõng on (valmis) kedratud. – Vt. ka *tappura*.

tappu Li J (Lu-Must.), g. -*uu* **1.** J-Must. humal, tapp хмель; **2.** humalatapp, -ritv тычина под хмель; Lu *metsä ukko, metsä akka, metsä kultaine kunikõs, tüttäret tiputtavat, naizet nippunappuloiza. umala taput* (Must. 159) mõist. metsataat, metsaeit, metsa kuldne kuningas, tütrede tipivad (ülespoole), naised nuppude-nõõpidega (ehitud)? – Humalatapud; J *se on umal tappu, riugud* see on humalatapp, ridvad; **3.** Li tapuaed, humalaaed хмельник. – Vt. ka *umala-*. – Vt. ka *tappo, tapporiuku, tappuriuku*.

tappur/a R-Eur. L Li J-Must. I -*õ* Li, hrl. pl. -*ad* Ar. P M Lu I (L) -*at* J-Must. **1.** takk, takud пакля; Li *tappurõ, se õli kõvassi jo tuli mokom päisserikaz ja pal'õ* takk, see oli juba väga niisugune linaluune, ja (seda oli) palju; L *tahob näit panna tšedrämeä tappurass šolkkaa* tahab neid panna takust siidi ketrama; L *staruxa tšedräs tappuroita* eit ketras takku; **2.** Li takulõng, takune lõng пакляная пряжа, паклина. – Vt. ka *tappara, tappora, tapporo*.

tappurakoontalo: *tappurakuontalo* L = *tappurkoontõla*.

tappuriuku J-Must. humala-, tapuritv тычина под хмель. – Vt. ka *tapporiuku, tappu*.

tappurkoontõla Li takukoonaal пакляный кудель; *voj sitä päälissä miä tšedrään i tappurkoontõla, pääliskoontõla i tappura* vaat seda puhast lina ma ketrasin, ja takukoonalt, puhta lina koonalt ja takku. – Vt. ka *tappurakoontalo*.

tappuroi/n M -*ne* Kõ-Len., g. -*zõõ* takune пакляный; M *tappuroizõt paglav* takused kõied; Kõ *eb üpi iivä ame, tantsi [= tantsip] tappuroine* (Len. 228) kk. ei hüppa kallis (hea) hame, tantsib takune.

tappuzmaši/na: -*n* Ra rehepeksumasin молотилка.

tappõla: *Танпыла* K-reg.₂ taplus, kaklus драка. – Vt. ka *tappõlu, tappõluz*.

tappõlik/ko P M Lu J-Tsv. (Ma) *tappelikko* K-Ahl. K-Al., g. -*oo* J -*uo* P adj., subst. riiakas, kakleja, piukukk, tülitseja сварливый, драчливый, неуживчивый, забияка, разг. драчун; M *poigad õlivat kõig varmad i tappõlikod* pojad olid kõik tugevad ja riiakad; P *tšen sillyõ tulõv, ko siä õlõd juomari da tappõlikko* kes sulle tuleb (naiseks), kui sa oled joomar ja kakleja.

tappõllu L P M Kõ Lu Li J *Tannely ~ Танпыль* Pal.₂ *Танпыль* Ii-reg.₁, g. -*uu* P Lu J **1.** taplus, kaklus драка; кулачный бой; J *tappõluss tuli draanittu niku vana katti* tuli kaklusest rebituna nagu vana kass; Lu *ennee õli pal'õ tappõluita*

enne oli palju kaklusi; J *kõik tappõlut tapõltii* kõik kaklused kakeldi (ära); J *noh, said imossi tappõlus pehimitüss* (Tsv.) noh, (kas) said kakluses naha peale, nagu tahtsid?; Lu *kulakka tappõlu* rusikavõitlus, kaklus; **2.** lahing бой, битва; P *poika tapõttii tappõluz*a poeg tapeti lahingus. – Vt. ka *tappõla*.

tappõluz P Lu J, g. *-hsõõ: -sõõ J -zõõ* Lu kaklus, taplus драка; J *tämä enn ep tuõ, ku kõik tappõlusõt tappõõv* ta enne ei tule (ära), kui kõik kaklused on kakeldud. – Vt. ka *tappõla*.

tappõmizi J-Tsv. adv. (kootidega) pekstes обмолачивая цепами; *kui tüü tapatt riiga, roivamizi vai tappõmizi* kuidas teie peksate reht, (kas) rabades või (kootidega) pekstes?

tappõpuu vt. *tapõppuu*.

taps/aa Lu Li, pr. *-av* Lu Li, imperf. *-õ* tatsuda топтать (ногами); топтаться; Li *tšenee jalka tapsav, senee suu šmaksav* vs. kelle jalg tatsub, selle suu matsub.

tapsutõlla (Ra), pr. *-tõlõn*, imperf. *-tõlin* Ra frekv. tatsutada, tapsutada притоптывать (ногами); *tantsizin tapsutõlin, umalas hutsutõlin* rl. tantsisin, tapsutasin, purjuspäi kekslesin. – Vt. ka *taputõlla*.

taput/taa (Li), pr. *-an*, imperf. *-in* (Li) tallata топтать, за-; *siä taputit kõik minuu peentaraa* sa tallasid mu peenra kõik ära.

taputõlla Li J, pr. *-tõlõn: -tõõn* Li, imperf. *-tõlin* Li frekv. **1.** tallata топтать; Li *se on jänes siin taputõllu* jänes on siin tallanud; **2.** tatsutada, tapsutada притоптывать (ногами); J *näin .. ku siä tanssizit taputõlin* rl. nägin .. kuidas sa tantsisid, tapsutasid. – Vt. ka *tapsutõlla*.

tapõinõ vt. *üvä-*.

tapõlla Kett. L P M Kõ Lu Li Ra J (K Ja Li) *-l* J-Tsv. *-laõ* (I Ma), pr. *tappõlõn* P *-elen* K-Ahl. *-õõn* M Kõ Lu J, imperf. *-õlin* K P M Lu J *-õlii* Ma tapelda, kakelda; võidelda; sõdida драться; бороться; воевать; Lu *tapõllaa kulakkojõõkaa* kakeldakse rusikatega; Lu *niku kukod ain tapõllaa* aina taplevad nagu kuked; P *koirat tapõlõvav* koerad purelevad; Lu *praaznikkann pal'l'o tapõltii, kurassõõkaa tapõltii* pühade ajal kakeldi palju, pussiga kakeldi; Kett. *tappõõvad verreessaa* (nad) kaklevad vereni (välja); J *tappõli karuikaa* võitles karuga; Lu *boхattõrit tappõlivav* vägilased võitlesid; K *see õli siis ku kauniid da valkõat tappõlivav* see oli siis, kui punased ja valged sõdisid. – Vt. ka *tapõskõlla*.

tapõn, tapõnõ vt. *kahs-, kehno-, paha-, ühs-, üvä-*.

tapõppuu M *tapõ-puu* J-Tsv. *tappõpuu* Ränk, hrl. pl. *tapõppuu* L M I *tapõpuu* M Lu Li J *tapõ-puut* K-Ahl. J *tappõpuu* I linalõuguti,

kolgits трепалка, льномялка; J *enne õltii tapõ-puud, linaa tapõttii, linass tapõttii* päässär väl'l'ää ennemalt oli (talus) lõuguti, linu lõugutati, linadest lõugutati linaluu välja. – Vt. ka *tšäsi-*. – Vt. ka *tapipuu*.

tapõskõlla: *-ll* J-Tsv., pr. *-lõn: -õn* J, imperf. *-lin* J kakelda драться. – Vt. ka *tapõlla*.

tar/a Ränk Kett. K L P M Kõ S Lu Li J I (Ra Ma) *tarha* R-Reg. P-Len. Ku *tarra* Ku *Tapa* Tum., g. *-aa* K P J *taõraa* M Ma *-raa* Li Ku *-a* J-Tsv. **1.** puu- v. kõõgiviljaaed; taraga piiratud ala (maja juures) сад; огород; огороженный участок земли (около дома); J *taras kaznovõd mõnõllaizõd marjõ- ja omenpuud* aias kasvavad mitmesugused marjapõsad ja õunapuud; M *taraza seisovav tšimmuo sampaav* aias seisavad mesipuud; P *pojod ain tšäüsiväv meil taraz õunõi varkail* poisid aina käisid meil aias õunavargil; P *luukad akkunnall taraasyõ tehtii* sibulad pandi maha õue aeda; I *ep piäg laskõõag sikkaa taõraa, tämä rooitap peentäräv* ei tohi lasta siga aeda, ta tuhnib peenrad üles; Ku *sell üütä hepoized raisatt'sii tarhoissa* *pal'l'u viljaa* sel õõl rikkusid hobused (taraga piiratud) põldudel palju vilja; Li *tara piäp pittää vaariz* aed tuleb hoida korras; M *siütšüzõnnä piäv ilata tara* sügisel tuleb aed (= aiasaak) koristada; M *ümper taõraa on aita* (kõõgivilja) aia ümber on tara; L *tara täüneä kanoita* aed kanu täis; M *kapusaa tara* kapsaaed; J *rohokõs tara* rohtunud aed; J *taraa ait on tehtü lavvõss* kõõgiviljaia (= aeda ümbritsev) tara on tehtud laudadest; J *tara ad'd'a süämez on sõssõr pehov* (tarastatud) aias on sõstrapõsad; J *paa taraa uhs üüsi lukulõõ* pane (kõõgivilja) aia värav õõseks lukku; **2.** krunt участок земли; P *kas riiga on med'd'ie taraa pääl* see rehi on meie krundi peal; Kett. *võtirma vajõltirma taraa* võtsime (ja) vahetasime krundi. – Vt. ka *einä-, kapusaa-, marja-, omen-, täi-*.

taraailta: *-t* J-Tsv. (taraga piiratud) aed (огороженный) сад, огород.

taraaro M aiareha, gaudreha железные грабли.

taraavahti: *taõraavahti* M aiavaht сторож, смотритель за садом; *mõizzaa taõraavahti. tämä vahti taõraa* mõisa aiavaht. Tema valvas aeda.

tarabruhtiv Li pl. juurvili, kõõgivilja овощи; *makoffein võtõttii maassa lanttua vai mitä bruhtiv, tarabruhtiv* paaspäeval võeti maast (üles) kaalikaid või (ükskõik) mis(suguseid) kõõgivilju.

taraeinä M Lu aiahein садовое сено; Lu *taraeinä piäv morittaa* aiaheina peab (redelitel) kuuatama.

tarakana M Kõ tarakan таракан.

tarakukka L aialill садовый цветок; *vejka õli tarakukkaiss vai põltokukkaiss* pärg oli aialilledest või põllulilledest.

taramaa (Kõ-Set.) *tara-maa* (K-Ahl.) aia-, taramaa огород; Kõ *uramaalta ulkkumas, taramailt tallomas* (Set. 749) ubamaalt hulkumas, taramailt tallamas. – Vt. ka *taramoo*.

taramaažikaz M aedmaasikas клубника.

taramalina M aedvaarikas садовая малина; *taramalinad net soŗrõat kazvavad aedvaarikad*, need kasvavad jämedad.

taramarja M (I) aiahari садовая ягода; M *leeb marja voosi, leep pal'õ kõikõllaajussa marjaa, metsämarjaa i taramarjaa* tuleb marja-aasta, tuleb palju igasuguseid marju, metsamarju ja aiamarju; I *taramarjad piäv šipatag* aiamarjad tuleb (ära) korjata.

tara-meno M aiapidamine садоводство; *pal'õ on aivo tara-menoja med'd'ee tsülüzä* üsna palju on meie külas aiapidamisi.

taramoo M-Set. (R-Lön.) = *taramaa*; R *uramoilta ulkkumassa, taramoita tallumassa* (Lön. 709) rl. ubamaadelt hulkumast, taramaid tallumast.

taranalla I aia taga, aia ääres за оградой; *meil taranalla naizõt kaivõvad õunaa* meil aia taga võtsid naised kartulit.

tarataika: -k J-Tsv., g. -kaa ~ -gaa J (kahe rataga) kaarik одноколка, разг. таратайка.

taraviljav: -t J-Must. pl. aiaviljad овощи.

tarbolk/ka P (S), g. -aa P mütt (kalapüügi abiriist kalade hirmutamiseks) ботало (колотушка, которой пугают рыбу). – Vt. ka *tarpakko, tarpoo, tarporuu*.

tarell/ka P Lu I -ka M Kõ Po I (K) -k J-Tsv. *ta'elkka* (R) *tarel'ka* M I *tarõll/ka* Lu (I) -ka L S I, g. -kaa M Kõ Lu J taldrik тарелка; M *asõlõissa piimää paad, tsugunnikad, laadgod, tarelkõd* toidunõudest (on meil) piimapotid, malmipotid, savikausid, taldrikud; M *luzikka i tarelka* lusikas ja taldrik; I *nüt kõitš tarelkap pannasõ, jykkazõlõ tarelka v nõissõg niin süümää ku eellä* nüüd pannakse puha taldrikud (lauale), igäuhele taldrik, ei hakata nii sööma kui ennemalt (= ühest kausist või pajast); M *katti valõ jänessellee tarelkallõd a ize nõis kõhallaa paassa söömää* (Set. 15) (muinasjutust:) kass valas (supi) jänesele taldrikule, aga ise hakkas otse pajast sööma; Lu *miä kaalin tarelkaa puhtaassi* ma lakun taldriku puhtaks; K *ühelee tarelkalõd pannass lahžõlõd ampaisi õpõiziita d'engoi* ühele taldrikule pannakse lapsele hambarahaks hõberaha; M *laõ on puin. a ku on peen ažõ, siis paamma päälle tarelkaa,*

see veel on parap, tām ep aiza puulõ, puu võtab enneese, a tarelka eb võta vajutis on puust. Aga kui on väike (soolamis)nõu, siis paneme taldriku peale, see on veel parem, see ei lõhna puu järele. Puu võtab (kõik maised ja lõhnad) endasse, aga taldrik ei võta; J *iski süüvve kahs tarelka rokka* vihtus süüa kaks taldrikutäit kapsasuppi; Lu *pitšelikko tarõllka ~ pitkuli tarõlka* pikergune taldrik (= vaagen). – Vt. ka *kulta-, matal-, süvä-, taika-*. – Vt. ka *tandrikko*.

tarha vt. *tara*.

tari vt. *tarõ*.

tari/la M, pr. -n, imperf. -zin = *tarittsaa*; *raznošikat* *tultii tarimaa siitsaa* rändkaupmehed tulid sitsi(riiet) pakkuma; *tatarinat tarizivad, tsõlle mitä õli vajjaa* tatarlased pakkusid (müüa), mida kellelgi oli vaja.

taritšõlla: -sõll J-Tsv., pr. -tsõlõn: -tsõõn J, imperf. -tsõlin J frekv. ← *tarittsaa*; *kõikkilõd siä paperoskiit tarittsõdõd, ved enellez eb jää* kõigile pakud sa paberosse, endale ju ei jää(gi).

tarit'taa (J-Tsv.), pr. -an, imperf. -in = *tarittsaa*; *taritti helmõnnalt* pakkus (kaupa) hõlma alt (= salaja).

tarit'tsaa (M Lu J) -tsa J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) *taritsõd-* J-Must., pr. -sõn Lu J, imperf. -sin M J pakkuda пред/лагать, -ложить; J *taritsi viijõss rub'lõss, miä va annin kõlmõd* pakkus viie rubla eest, mina andsin vaid kolm; J .. *i tarissõtaa tälle rahhaa i õlutta i viinaa* (Must. 147) .. ja pakuvad talle raha ja õlut ja viina; Lu *miä ize entää taritsõn* ma pakun iseennast; J *suurõpa häppiät ebdõ, ku tüttõä mennä tarittsõma* suuremat häbi pole kui (rasadat) tüdrukut pakkuma minna. – Vt. ka *taritsõlla*.

tarkaa M otseteed прямо, по прямой, разг. напрямик; *karu nuuski jälled, i tarkaa lähsi johsõmaa* karu nuuskis jäljed (üles) ja hakkas otseteed jooksmas.

tarkaht/aa (Kett.), pr. -aav Kett., imperf. -ii tãrgata прорастать, пускать ростки; *õras tarkahtaav* oras tãrkab.

tark/ata M Lu Li Ra J (P Kõ-Len. S-Len. Ja-Len.) -õta Lu -atag (I), pr. -kaan M Lu Li Ra, imperf. -kazin M Lu Li Ra -kõzin Lu 1. tabada, pihta saada попа/дать, -сть (в цель); M *tarkkaap širkaa mõõ* saab š-kepikesele pihta; Ra *minuu meez ampu i tarkkas karulõd süämme* minu mees laskis (püssist) ja tabas karu(le) südamesse; 2. sattuda, juhtuda случ/аться, -иться; Ra *ku ep tarkkaa kruugasõ taaz viskaav* kui (š-kepike) ei satu ringi sisse, viskad uuesti; M *emintimä senell päivää tarkkazi rehtelkakuja tehä* võõrasema juhtus sel

päeval pannkooke tegema; Lu *miä tarkkazin nätsëmää* ma juhtusin nägema; **3.** mõista, osata, taibata уметь, раз-; J *ep tuntõnnu õnnõa tsüssüü, tarkõnnu taimõa isuttaa* rl. ei osanud õnne paluda, (ei) mõistnud taime istutada; Lu *piäp tarkata tšihuttaa maamunnaa, to laukõõssaa* peab oskama kartuleid keeta, muidu lagunevad; I *siä et tarkkaa minnu müü miitait tehäg* sa ei taipa (ei oska) minu järgi midagi teha. – Vt. ka *tarkkauta*.

tark/ka K-Ahl. L P M Kõ Lu Li Ra J (K-Must. R-Lõn. R-Reg.) -k J-Tsv., g. -aa M Lu Ra J **1.** tark; osav умный, мудрый; ловкий; Lu *minnu ep piä õpõttaa, miä muitõtsi tarkka* mind pole vaja õpetada, ma (olen) niigi tark; Lu *reppoa kutsutaa tarkka ja pettelikko* rebast peetakse targaks ja valelikuks; Lu *ühs vohma rohkaap tsüzüb mitä tsümme tarkkaa võivõd vasatõ* vs. üks loll küsib rohkem, kui kümme tarka suudavad vastata; Lu *jumala ep tee ühellaisiit inemisi, vohma piäv ellää i tarkka piäv ellää* jumal ei tee ühesuguseid inimesi, loll peab elama ja tark peab elama; M *meelevä tarkka naizikko, eb õllu niku hõlõpää* tark, arukas naine, ei olnud nagu tuulepea; M *nii tarkat kõik sõnad* nii targad kõik sõnad; Li *tarkka inemin, pal'lo meeltä pääzä* tark inimene, palju mõistust peas; J *paamim pojo skooluu, õpõtõmm tarkõssi mehessi* paneme poisid kooli, õpetame targaks meheks; P *näm õlivad aivuo tarkav hot miltzellie tüõlie* nad olid väga osavad mistahes töö peale; **2.** subst. tark, posija знахарь; M *tarkka ep tee pahhaa, nõita on, kumpa pahhaa teev* tark ei tee paha, nõid on (see), kes teeb paha. – Vt. ka *maailma-*. – Vt. ka *taikuri*.

tarkkaa Ra J-Tsv. *tarkka* Li teraselt, tähelepanelikult внимательно, пристально; Ra *see nii tarkkaa kuuntõõv, kõrvõd hörkillää, mitä siälä pajatõtaa* see nii teraselt kuulab, kõrvad kikkis, mida seal räägitakse; Li *mitä siä nii tarkka katsõd mium päällä* miks sa nii teraselt minu peale vaatad? – Vt. ka *tarkõssi*.

tarkkaluz (Li), g. -uu: -usõõ Li = tarkuz; *tarkkausõkaa rohkap teet ku suurõ voimaka* mõistusega teed rohkem kui suure jõuga.

tarkkaluta M-Set. (Kett.), (sõnatüvi основа слова:) *tarkkahu-* J-Must., pr. -un, imperf. -uzin: -huzin J sattuda, juhtuda попа/дать, -сть, случ/аться, -иться, очутиться; M *tämä tarkkaas sinne* (Set. 84) ta sattus sinna; J *tarkkahusin ted'je kohtaa* (Must. 184) sattusin teiega kokku. – Vt. ka *tarkata*.

tark/kia Ra, pr. -in Ra, imperf. -kizin Ra tärkida тесать, вытёсывать, вытесать; *kurasõõkaa tarkittii aukõd* noaga tärkiti augud (sisse).

tark/koa M J -koag I, pr. -on M -oo ~ tarkkoo I, imperf. -kozin M -kozii I hakkida, tükeldada, katki raiuda крошить, рубить; M *meillä kapusat tarkottii kroššivoissi i apagoitõttii* meil raiuti kapsad peeneks ja hapendati; M *ku tarkkoas kapusravval, siiz juollaz: löõ heenopõssi vai tarko heenopõssi* kui raiutakse kapsarauaga, siis öeldakse: raiu peenemaks või haki peenemaks; M *vellee poika tarkob rohta sigalõõ* vennapoeg raiub seale rohtu; M *jorsit pantii lavvaa päälee i ravvaakaa tarkottii, sis pantii rehtelällee* kiisad pandi laua peale ja (kapsa)-rauaga tükeldati, siis pandi pannile; I *sigolõõ korjaad kane maokkaad, tarkõd i sigalõõ süütäv* sigalede korjad need ussitanud (õunad), raiud katki ja söödad seale.

tarkkõmõd M pl. t. tärkmed (sisselõiked pastla servas paela läbitõmbamiseks) оборни (постолла); *tseinnää tarkkõmõd* pastla tärkmed.

tarkot/taa J, pr. -an J, imperf. -in J sihtida, vaadata, vahtida целиться (взглядом); J *karjušši ain tarkotti siit naissa* tarkus aina vahtis seda naist. – Vt. ka *tarkuttaa, tarkutõlla*.

tarksin/a M, g. -aa Torgsin (eri liik kauplusi NSV Liidus 1930ndail aastail, kus defitsiitseid toiduaineid sai osta väärismetallist esemete ja vääriskivide eest) Торгсин (объединение особых магазинов в СССР в 1930-х годах, где дефицитные продукты продавались за изделия из благородных металлов и драгоценные камни); M *targsina õli, siäl õsõttii kultaisia menoja* Torgsin oli, seal osteti kuld-asju; M *mill toozõ õltii kultazõt peltuškav, peñrää sõõtaa õltii nälkä-vuuvvõd, siz miä näväd vein leningradii tarksinaasõõ i siäl vajõõltin nävät suurimoi päälee* ka mul olid kuldseid kõrvarõngad, pärast sõda olid nälja-aastad, siis ma viisin need Leningradi Torgsini ja seal vahtetasin (need) tangude vastu.

tark/uz J-Tsv. (K-Sj. P), g. -uu: -usõõ J-Tsv. tarkus, mõistus ум, разум, мудрость; J *tällee jumal eb antõnnu tarkus talle* jumal ei andnud mõistust; P *ta'd'a niit talozä tsävvä, taloo tarkutta pitää* (Al. 55) rl. oska nüüd talus elada (käia), talu tarkust hoida; K *neitsüeni, ainogoni, neitsüt ainagoanoni* [= *ainago anoni*] *tunsit tulla tunne ella* [= õlla], *taloo tarkuttaa* [= *tarkutta*] *pitää, taloa suurta tallaalla* (Sj. 674) rl. mu mõrsja, mu ainuke, mõrsja, mu ainus hani, oskasid tulla, oska olla, talu tarkust hoida, talu suurt pidada. – Vt. ka *tarkkauz*.

tarkut/taa Li (Lu) -ta J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) *tarkutta-* J-Must., pr. -an: -õn Li J, imperf. -in J sihtida целиться, прицеливаться; J *tarkutti püsüss kõhtii pähää* sihtis püssist otse

pähe; Lu *minnuu ku tarkutattii mätsikaakaa* .. kui mind palliga sihiti .. – Vt. ka *tarkottaa*.

tarkutõlla Li -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *tarkuttaa*; J *kui tarkutõli, muut laski müütää* kuidas ta ka sihtis, aga (ikka) laskis mööda; ■ Li *piäp tarkutõlla, jott tarkkajõisõizin nii õlla tuleb püüda* (~ rihtida), et oskaksin nii olla. – Vt. ka *tarkottaa*.

tarkõ/nõssa: -nõss J-Tsv., pr. -nõn: -õn J, imperf. -nin J julgeda, sõandada осмеливаться, -ться, реш/аться, -иться; *en tarkõõ menne kujalõõ, liika tsülm* ma ei julge minna õue, (on) liiga külm.

tarkõpassi M targemini мудрее; *hullu pajatar tarkõpassi meelevää* vs. hull räägib targemini kui tark.

tarkõ/pi (L) -p Lu J targem мудрее; J *mõni kanaa muna on tarkõp ku kana* vs. mõni muna on targem kui kana; L *sisaa sõnat tarkõpav* rl. õõbiku sõnad targemad; Lu *tarkkoiss tarkõp* tarkadest targem.

tarkõssi Lu J (M) 1. targalt разумно; Lu *se nii tarkõssi juttõli* ta rääkis nii targalt; 2. hoolikalt, hoolega, teraselt пристально; J *tarkõssi vahtima* teraselt vaatama; J *niiüül piäp kattsoa tarkõssi, jot eb veeje jältsiä koveraa* niitmisel (niidul) peab hoolega vaatama, et mitte kõveriti minna. – Vt. ka *tarkkaa*.

tarlepi ~ **taarleppi** Lu, g. -ii ~ *taarlepii* Lu talrep (seadis taglase pingutamiseks ja kinnitamiseks) талреп (приспособление для натяжки и крепления снастей); *vantat panna tarlepiil borttaa tšiin; siin on koussi i bortaa pääl on koussi, a tarlepit panna koussi*je tšiin vandid kinnitatakse talreppidega parda külge (kinni); seal (= vandi otsas) on kouss (= metallrõngas) ja parda küljes (peal) on kouss, aga talrepid pannakse kousside külge kinni.

tarpak/ko S, g. -oo = *tarbolkka*.

tarpia (R-Eur. R-Reg.): *ohotettu on ozmuttani, tarvittu tammuttani* (Reg. 30) tahetud on mu kallikest, vajatud mu tammekest.

taripo Ränk, g. -voo = *tarbolkka*.

tarpoa M (Ja-Len.), pr. -von M, imperf. -pozin M mütata, mütaga lüüa богать, бить боталом по воде; M *kõõz on kutu, kalakutu, siiz mennäz tarpomaa kassee aparaasõõ. veslojekaa lüüvväz i sinne ajaaz kallaa, tarpoaz* kui on kudemine, kala(de) kudemine, siis minnakse (kalu) mütama sellesse abarasse. Lüüakse aerudega ja aetakse kala sinna, mütatakse; M *õli mokom puu, kummalla tarvottii, kala siz eitüb i meneb mõrtaasõõ* oli niisugune puu, millega mütati, kala siis ehmu ja läheb mõrda.

tarpopuu Ränk = *tarbolkka*.

tarpõ/õv: -D J-Tsv. pl. (tarbe)asjad; varandus имущество, добро; *tsem puutup bankruttii, sene tarpõd müüvvä vasarõlt* kes jääb pankrotti, selle varandus müüakse oksjonil.

tarpõõli/nõ: -ne J-Must., g. -zõõ tarvilik нужный.

tarpõõssi K P M Li -yõssi P -õssi J-Tsv. tarbeks на потребу, на потребление; M *einä ruhga. need meneväd mõnõssi tarpõõssi* heinapebred. Need kuluvad (lähevad) mitmeks tarbeks; J *õsim puudaa javoit õma tarpõssi* ostsime puuda jahu oma tarbeks; P *maßuo nahkaa piettii mineleep tarpõõssi* ussi nahka (kesta) kasutati millegi tarbeks (= millegi ravimiseks); K P *rauta taloo tarpõõssi* raud talu tarbeks. – Vt. ka *talvi-, tševät-*.

tarpõõsõõ: -eese Ja-Len. = *tarpõõssi*; *tõrva meep õmaa tarpeesee* (Len. 252) tõrv läheb oma tarbeks.

tarra vt. *tara*.

tarraavahti vt. *taraavahti*.

tart/tua L Lu J (Kett. K-Ahl. K-AI. P Li Ke) -tuag I, pr. -un K-Ahl. M Po Lu Ra J -tuun Kett., 3. p. -toov Ke M, imperf. -tuzin Lu J 1. (kellestki v. millestki) kinni haarata схват/ываться, -иться; зацеп/ляться, -иться; I *koira tarttujõ vunukkaasõõ, vunukka tarttujõ babooõõ, babo tarttujõ äd'jäsee, äd'jä nagriisõõ* (muinasjutust:) koer haaras lapselapsest kinni, lapselaps haaras vanaemast kinni, vanaema haaras vanaisast kinni, vanaisa naerist; Lu *tämä tahto tokkua maal, miä tarttuzin tšiini, el laznut tokkumaa* ta pidi (peaegu) maha kukkuma, (aga) mina haarasin (temast) kinni, ei lasknud kukkuda; M *kehno ineehmiin jõka õhsaasõõ tartuv* halb inimene haarab igast asjast (oksast) kinni (= norib iga asja pärast tüli); Po *nüorikko tartub õhjat tsättee* pruut haarab õhjad kätte; Ra *tüüd on nii pall'o, što en tää, mikäs tarttua* tööd on nii palju, et ma ei tea, millest kinni haarata; 2. takerduda, (kuhugi v. millegi külge v. taha) kinni jääda застр/евать, -ять, зацеп/ляться, -иться; K *tarttusi tämälä kuivala maala koorma tšinni* (Ahl. 114) tal jäi kuival maal koorem kinni; Lu *takkias tartup sõppaa* takjas jääb rõiva külge kinni; M *bašmakka tarttu lävveesee tšiin i kõikk podošva üppi välää* king jäi läve(paku) taha kinni ja terve tald tuli (alt) ära; Li *noota tarttu tšiini, nootta on puuttoza* noot takerdus kinni, noot on sassis; 3. külge v. kinni hakata; nakata приста/вать, -ть, прилип/ать, -нуть; зара/жать, -зить (o болезни); Lu *marjas ku tsäimmä, sis tarttu puukki kaglaa* kui marjul käisime, siis imes

puuk end kaela külge (kinni); Lu *kase inemin on niku kleja, tartup tšiini, lippia* see inimene on nagu liim, kleepub külge, (on) libe(keelne); Li *maakki, torffavesi, tartub* maage (maakene turbavesi), (see) jääb külge (= määrib ära); M *mikälep tälle niku pahha voima tartunnu* millegipärast on talle nagu paha vaim külge hakanud; Lu *piep siunata lahsi, štop paha ep tartuis lahsõd* peab õnnistama last, et vanakuri ei puutuks lapsesse (= ei teeks lapsele paha); M *sigaa nirkko panti tšättšüüsee, što lahsõd osuda ep tarttuiz* sea kärss pandi kätkisse, et lapselle ei hakkaks sõnumine külge; L *millõ enäpää älä tarttuu* (loitsust:) minusse enam ära kinni hakka; Ra *tauti võip tarttua haigus võib nakata*; M *miä siinnua sõrmõdõkaa ep kertännü, a mitä siä miinnusõd tartud* ma pole sind sõrme(otsa)ga(gi) puudutanud, (aga) mis sa minusse kinni hakkad; L *paha päivä ep tartuiss* et õnnetust (halba) ei juhtuks; 4. mõjuda, puutuda vliять, касаться; M *tällee viskaa niku erineitä seinäasee, eväd miinnu sõnat tällee tartu* talle viska nagu herneid vastu seinä, ei minu sõnad temale mõju; Lu *tämää jutud minnu eivät tartu* tema jutud minusse ei puutu; L *perkele, meisie älä tarttuu* kurat, meid ära puutu! – Vt. ka *tartussa, tarttuussa, tartuskõlla, tartusõlla, tartuta, tartuttaa*.

tarttulain J-Tsv., g. -zõd J tartlane житель г. Тарту; *õlõtko sie tarttulain* kas sa oled tartlane?

tartitussa: -tuss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -tuzin J kinni haarata схватываться, -иться; зацепляться, -иться. – Vt. ka *tarttua*.

tarttu/ussa: -ss J, pr. -un J, imperf. -uzin: -zin nakata заражать, -зить (о болезни); *tarttu võin tauti tarttuup tõižõlõ inemizele nakkushai-gus nakkab teisele inimesele*. – Vt. ka *tarttua*.

tarttuv/ain Lu -õin J, g. -aizõd: -õizõd J nakkav, nakkus- заразный; Lu *pahhaizõt taudit tarttuvaizõd* halvad haigused on nakkavad; Lu *veri süätauti on tarttuvain tauti* verine kõhutõbi on nakkav haigus.

tartuskõ/lla Li -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J külge hakata, puutuda; tüli norida, kiusata, solvata приста/вать, -ть; прид/ираться, -раться, заде/вать, -ть, оскорб/лять, -ить; J *elä siä tämääsee paskasõd tartuskõd* ära sa temasse, paska, puutu; J *kui saab umalaa, nii algõp tartuskõll* kui jääb purju, siis hakkab tüli norima. – Vt. ka *tarttua*.

tartusõ/lla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. = *tartuskõlla*; *eestää tartusõlti tõi-n-tõiss, siiz algõtti tapõll* algul noriti teineteiseга түли, siis hakati kaklema.

tarttuta: -utag I, pr. -tuu, imperf. -tuzii (kellessegi) kinni hakata схватиться (за кого-нибудь); *mihes siä tarttujuõdõd miinnusõd* miks sa minusse kinni hakkad?; *eläg tarttuum miinnusõdõg sõittõlõmmaa* ära tüki minuga riidlema.

tartut/taa (Kõ) -taag I, pr. -an Kõ, imperf. -in kinnitada, kinni panna v. siduda закреп/лять, -ить, завяз/ывать, -ать; Kõ *tartutan vihgoõ sittõdõl tšiin* seon (vilja)vihu sidemega kinni; I *tšüünteliä õli obraazaasõd tartutattut tšiin* küünal oli pühapildi külge kinnitatud.

tarvis-puu J-Tsv. tarberpuu поделочная древесина.

tarv/viz K-Must. R-Reg. M Kõ Ja-Len. Po Lu Li J Ku -viss J-Must. -iz ~ -z ~ -s ~ -ss J tarvis, vaja, peab нужно, надо, требуется; Lu *portnoi tuli õmpõdõmaa, tšell mitä õli tarviz* rätsep tuli õmblema, kel mida oli tarvis; Lu *ku bõd tarviz, viskaa mettsää* kui pole tarvis, viska metsa; Lu *meed vanassi, mittä b õd tarviz* jääd vanaks, midagi pole (enam) vaja; J *ku leep tširvess tarviz, ni tuõ võttõma* kui läheb kirvest tarvis, siis tule võtma; J *kõikõllaiss tüüt on tarvis tuntaa tehä* igasugust tööd on vaja osata teha; J *tälle on appia tarviz* talle on abi vaja; Li *mill tarviz ain varaä üleez nõiss* mul on alati vaja vara üles tõusta; J *karjuššia tarviz iiväss pittää* karjust peab hästi ülal pidama; Lu *õli kui tarviz inemin, a nüit ep tappaa* oli inimene nagu vaja, aga nüüd on puudulik; Lu Li *jumal appii*. – *tarviz jumalaa jõudu* (tõõle)! – Jõudu tarvis!; J *jumal jatkoõ*. – *jatkoõ tarviz* jätku leiba! – Jätku tarvis!; J *kottoo tariz mennä* peab koju minema; J *nüt tarz mennä* nüüd peab minema; Li *tarvis puu* tarberpuu; Li *tarviz riissa* tarberiist, vajalik asi.

tarvizõpi Li tarvilik, vajalik нужный, необходимый; *kõikkaas tarvizõpav* kõige vajalikumad (asjad).

tarvit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J tarvitada, vajada употреблять, нуждаться; *tubaka nuuskajõ tarvitõp heenoa tubakka* tubakanuuskaja tarvitab peent (mina)tubakat; *kase tulpp tarvitõb vähäize tšüinitüss* see post vajab vähekesse kinnitamist.

tarvitul/z J-Tsv., g. -hsõd: -sõd J tarvidus, vajadus потребность, надобность.

tar/võta [?] (J-Tsv.), pr. -põõn (J), imperf. -põzin tarvitseda, tahta быть нужным, желательным; *väliss saab nii kõvassi vihma, jod et tarpõ kujalõ menn mõnikord sajab nii kõvasti vihma*, et ei taha välja minna.

tarõ M-Ränk J vdj I (P Ma) *tarõh* I *tare* K-Ahl. R-Eur. R-Lõn. Kl-Set. *tari* J, g. *tarõd* J I *tarõd* I I. *tare*, (rehe)tuba изба; жилия половина

(риги); K *la tantsin, tare järiseb, rihi kuusinee kumiseb* (Ahl. 729) rl. las tantsin (nii, et) tare täriseb, kuusepuust tuba kumiseb; K *tare on meree sisäzä, neite on tare sisäzä* (Ahl. 730) rl. tare on mere sees, neid on tare sees; J *lagõõ päällä laulõtaa, tarõõ pääl tansitaa, laki lautainõ, tari tamminõ* mõist. lae peal lauldakse, tare peal tantsitakse, lagi lauast, tare tammest; 2. I saun бая; *laukopäänä taõrõõ tsävväz* lau-päeval käiakse saunas; I *meñni taõrõõsõõ, tarõõ on lämmitettüg* läksin sauna, saun on kõetud; I *meet taõrõõ, tsülpeev* lähed sauna, vihtled; I *taõrõõ eb mentü pimiällä* pimedas ei mindud sauna; I *taõrõõ duuha on sauna lõhn(a) on* (tunda); I *tarõõ emä tsuudittii* saunahaldjas kumitas. – Vt. ka *tõiu-*.

tarõlka vt. *tarelkka*.

tarõneüz I saunaesik предбанник.

tas vt. *taaz*.

tas/a K-Ahl. J-Tsv. *-sa* J-Tsv. *taz/a* J-Tsv. *-za* Li 1. (ühe)tasa (millegagi ühel joonel v. tasapinnal), ühtlaselt вровень; Li *vesi on usatti serviekaa tazza* vesi on toobri äärega tasa; J *sõsar ja vel'l kazvosti ühee taza õde ja vend kasvasid ühepikkuseks; J nütt om mõlõpiüll tas-sa (raha)* nüüd on mõlemal võrdselt (ühetasa) raha; J *kõrvijõ tassa* kõrvuni (kõrvadega tasa); 2. tasa, vaikselt тихо; J *ei, tüü, räkänenäd, taza* hei, teie, tättinad, tasa!

tasai/nõ Lu J *-n* J, g. *-zõõ* Lu 1. (ühe)tasane, ühtlane, sile ровный, гладкий; J *kõik metts on tasain, kaks puuta pitõsepää. usatti* mõist. kogu mets on ühetasane, kaks puud (on) pikemad? – Toober; Lu *eb õõ tasainõ maa, komkikko on, kehno lüvvä einää* ei ole tasane maa, on mätilik, raske heina niita; 2. tasane, vaikne тихий; J *terve, päivä paissõmõssõ, tähti taivaa tasainõ* rl. tere, päike, paistmast, taeva täht tasane. – Vt. ka *tasonõ, tasõinõ, tasõkkõin, tasõlin, tasõn, tasõtavollinõ, tazazaz, tazõkaz*.

tasal/nõ Lu J-Must. *-ne* R-Lõn., g. *-zõõ = tasainõ*; 1. Lu *aut onõ ... ümperi on tasanõ süvüüz, a tõehspaikkaz on süveepi auk on* (niisugune) ... ümber ühtlane sügavus, aga keskpaigas (~ keskel) on sügavam; 2. R *kui leenet laaskava .. tasane ..* (Lõn. 187) kui oled lahke .. tasane ..

tasalata: *-at ~ tazat* J-Tsv., pr. *-saan ~ -san* J, imperf. *-sazin: -sõzin* J kaart segada тасовать (карты); *tassaa kartid de jagaa* sega kaardid ja jaga.

tasatootu (R-Lõn.): *satsite toisee taloo e. tasatootu* (Lõn. 185) rl. pärite teise talu sünnitatu (~ lapse) kohta. – Vt. ka *tasatootu*.

tasavesi Lu vaikne vesi тихая вода.

tasku [*< e*] J-Tsv., g. *tazguu* J tasku карман; *tõmpõs tazguss nenä rätee tõmbas taskust ninaräti*. – Vt. ka *raha-*.

tasku-tunnid [*< e*] J-Tsv. taskukell карманные часы.

tasõnõ (R-Lõn.): *velli virvolta üviltä, tasõsiltaa tavolta* (Lõn. 707) rl. vend hea välimusega [?], tasase loomuga.

tasotooja (R-Lõn.) fig. sünnitaja (ema metafoor rahvalauludes) роженица (метафорическое название матери в народных песнях); *et uskonu minu uinottajani talvipäivät minu tasotoojalleni* (Lõn. 184) rl. (sa) ei uskunud, minu uinutaja, talvapäevi (murepäevi?) minu sünnitajale.

tasotootu (R-Eur.) sünnitatu (lapse metafoor rahvalauludes метафорическое название ребёнка в народных песнях); *tatjoni tasotootuni valkeani vaalittuni* (Eur. 44) rl. mu *t.*, mu sünnitatu, mu valge(päine) mähitu. – Vt. ka *tasatootu*.

tassa vt. *tasa*.

tas/si J-Tsv., g. *-ii* J tass чашка, чаша.

tasõinõ (J-Must.) *-nee* K-Ahl. *-n* J-Tsv., g. *-zõõ* J = *tasainõ*; 1. J *tehkaa ise jalkatee tasõisõhsi* (Must. 152) tehke ise jalgte tasaseks; J *akku-na glazid on kül tasõizõõ* aknaklaasid on küll siledad; J *tasõin laut, tasõin tee* tasane laud, tasane tee; 2. J *see on nii tasõizõõ loonoka meez* see on nii tasase loomuga mees; J *tasõin inimin* tasane inimene; J *tasõin tsäütsi* tasane käimine (~ käik); J *vozduh tasõin, sirkõa i tsülme õhk* ei liigu (on tasane), selge ja külm.

tasõizõõssi J-Tsv. rahulikult, aeglaselt, ühtlaselt спокойно, медленно, равномерно; *pajatõb nii tasõizõõssi* räägib nii rahulikult (vaikse häälega).

tasõit/taa (K-Ahl.), pr. *-an* K, imperf. *-in = tazõttaa*.

tasõkkõin J-Tsv., g. *-zõõ* tasasevõitu довольно ровный, спокойный. – Vt. ka *tasainõ*.

tasõlin Li rahulik, tasakaalukas спокойный; *tasõlin inemin* rahulik inimene. – Vt. ka *tasainõ*.

tasõ/n M Lu Li *-na* Lu *-nee* K-Ahl. *-nõ* Lu Li, g. *-zõõ* M Lu = *tasainõ*; 1. Lu *kuza einää eb lüüvvä, siäl tuõb mättälikko, a ku lüüvvä, siiz ain on tasõnõ* kus heina ei niideta, seal tekib mästak, aga kui niidetakse, siis aina on tasane (maa); Lu *piäb tehä lakkiassi, tasõzõõssi* tuleb teha siledaks, tasaseks; Lu *tasõnõ maa* sile põrand; Lu *tämä kärnäkonna on suuri ja niku mussa, ebõõ tasõna* see kärnkonn on suur ja nagu must, ei ole sile(da nahaga); M *tasõn nurmi* tasane põld; Li *tasõnõ paikka* tasane koht; Lu *tasõnõ meri* tasane (sile) meri; 2. M *näd miltin*

on *tasõn i võõno ineehmiin* näed, missugune tasane ja rahulik inimene on; M *tasõn lahs, kuultaja lahs* tasane laps, kuulekas laps; M Li *tasõn ääli* tasane (~ ühetoonline) hääl.

tasõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -i J tasaseks, siledaks muutuda выравняться, делаться ровным, гладким.

tasõtavollinõ M, g. -zõõ tasane, vastutulelik, leplik тихий, снисходительный, покладистый; *tãm on mokoma tasõtavollinõ, tãmmääkaa saap kõik üvviippäi pajattaa* tema on niisugune leplik, temaga saab kõike hästi rääkida. – Vt. ka *tasainõ*.

tasõttaa vt. *tazõttaa*.

taššia J (Li) -štag (I), pr. -in J -šin Li, imperf. -šizin ~ -šiziz J -šizii I tassida, kanda таскать, носить; Li *mitä siä taššiv* mida sa tassid?; J *mitä kuss levvet – taši kõik kottoo* kus mida leiad – tassi kõik koju; I *pojukkõizõõ taššizii kottoo* kandsin poisikese koju; J *langot tulla, taššiga zakuskoi(t) lavvõlõ* langud tulevad, kandke supiste(i)d lauale; J *gruzõit tašita metsäss kaššõlika* riisikaid tassitakse metsast märsskorviga; J (*ühtee*) *kokkoo taššima* (ühte) hunnikusse kandma; J *väll'ää taššima* välja kandma.

taššiussa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J kanduda тащить, носить.

taza vt. *tasa*.

tazair/si (Li-Ränk) muldpalk, -hirs (rehielamu vundamenti asendav alumine seinapalk ниже бревно в основании сруба жилой риги). – Vt. ka *multairsi*.

tazalla: -l J tasemel, kõrgusel на уровне, на высоте; *jo on päivä pääle pud'd'ee, oomniko hojkii tazall* rl. juba on päike puude kohal, hommik hongade kõrgusel.

tazazaz [?] (Ja-Len.) tasane, ühtlane гладкий, ровный; *eez meilä on tazazas i ladja rüüz nurmi* (Len. 241) meie ees on tasane ja lai rukkinnurm. – Vt. ka *tasainõ*.

taza/ta: -t J-Tsv., pr. *tassalan* J, imperf. -zin J = *tazõttaa*; *tassaa vähäize kurvasõll kast kromkaa* tasanda veidi noaga seda kamakat.

tazõttaa (Kett. P), pr. -an, imperf. -in = *tazõttaa*; P *tãmä minuu mieliit eb mutita i minuu tapaa eb nõõ tazõttamaa* (pulmaikust:) tema minu meelt tasaseks ei tee ja minu (elu)viisi ei muuda (ei hakka muutma).

tazza vt. *tasa*.

tazze Kr kalatõke, sääs закл.

tazõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa tasane, ühtlane ровный, равномерный. – Vt. ka *tasainõ*.

tazõttaa Li (Kett.) -ta J-Tsv. *tasõttaa* Lu (Li), pr. -an: -õn J *tasõtõn* Lu, imperf. -in J *tasõtin*

Lu tasandada, siluda подравн/ивать, -ять, выравнивать, -ять; Lu *leipää tasõtõtaa päältä, tehjää lakkiassi* leiba silutakse pealt, tehakse siledaks; Li *tasõta kase paperi* silu see paber (siledaks); J *äitšeka tazõtõta põltoa* äkkega tasandatakse põldu; J *pehko(i) tazõtõta sakiika* põõsaid pügatakse (tasandatakse) kääridega. – Vt. ka *tasõttaa, tazata, tazottaa*.

tazõtu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J võrdsus, ühetasasus равенство, ровность.

t'at'a P M t'ät'ä L P tāt'ä K t'ää't'ä I taata ~ tääte Kr, g. t'ad'aa P M t'adaa M tād'ää (K) isa, taat отец; M *issää veel kutsõtti t'at'a, a emä ain õli emä* isa kutsuti (ka) veel t-ks, aga ema oli ikka ema; P *enne õli at'a, a nüü on t'at'a* ennemalt oli (isa) a., aga nüüd on t.; P *minuu izäll vai t'ad'all* minu isal ehk taadil; P *armatoo lahsi, böllu täl t'ät'ää, böllu mamaa* (ta oli) vaeslaps, polnud tal isa, polnud ema; P *menimmä t'ad'akaa riigaa lämmittämää* läksime isaga reht kütma; M *t'ad'aa taras kazvõ kõikkõa eike ühtä lantua* rl. isa aias kasvas kõike, (aga) ei ühtki kaalikat.

tatarin/a M Lu J-Tsv., g. -aa M Lu J tatarlane татарин; J *tatarina tuli tšüläsee torguittõma* tatarlane tuli külasse kaubitsema; M *tatarinat õltii raznošikkanna* tatarlased olid rändkaupmehed; M *meill tatarinat tšüüsväv, t'uukka selläz* meil käisid tatarlased (rändkaupmeestena), pamp selvas; J *eläv niku tatarina: kotonn nain, ääres suvattõja* elab nagu tatarlane: kodus naine, kõrval armuke.

tatizimin: *tatimizin* [?] Kõ-Len. (kuulipilduja) tärin строчение, треск (пулемёта); *kuulu tatimizin valkõjõ põlõssa* [= *poolõssa*] (Len. 213) kuuldus tärin(at) valgete poolt.

t'at'kõ J-Tsv., g. t'ad'gaa J isake, taadike батюшка, бабенька; *õj ko t'at'kõz kotonn* kas su isake on kodus? – Vt. ka *t'at'a*.

tatš/ka (I) -k J-Tsv., hrl. pl. *tadžgõv* J I käru тачка; J *tatškoikaa kärretää alkoa* käru(de)ga kärutatakse küttepuid; J *viska kotti tatškoilõ de vee kotto* viska kott kärele ja vii koju.

tatt/arikko K R L M -erikko (M) -õrikko J: K L *tüttärikko tattarikko, ülee ad'jaa üppelikko, pienie pojuo pettelikko* rl. tüdruk tatarlane, üle aia hüppaja, väikese poisi petja; M *tüttärikko tattarikko, noorõõ pojõo pettelikko* rl. tüdruk tatarlane noore poisi petja.

tau/gõta K L M Kõ (Kett. P Ja-Len. Lu J-Tsv. Ku), pr. -kõõv M Kõ Lu -kyõv ~ -kkyõv (L), imperf. *taukõzi* P M *taukõz* K M Lu lõppeda, kärvata, hukka saada, surra (loomade kohta)дохнуть, с-, околe/вать, -ть (о животных); M *koolõv inehmin, a žiivatta hukkaув vai taukõõv* inimene sureb, aga loom saab hukka või

lõpeb; L *lehmä i opõnõ taukõzivad* lehm ja hobune kärvasid; Kõ *ku kana laulab, tõinkõrt i izze taukõõb* kui kana laulab, teinekord sureb ka ise; M *eb iiri nältšää taukõõ javokottiz* vs. ei hiir jahukotis nalga sure; K *gaada õli taugõnnu* madu oli kärvanud; P *vareid'jaa bankkaa krotta taukõzi* rott kärvas moospurki; L *starikka duumaab, etti repo on taugõnnu* (muinasjutust:) taat arvab, et rebane on surnud; L *ize taukkyõt kuominaa* rl. ise kärvad rehealusesse; M *klopit taukõõvad ku toot koitoosõd kloppirohtoa* lutikad hävivad, kui tood koju sookailu; ■ L *taukõis ted'd'e puteli* lõppeks teie (viina)pudel. – Vt. ka *taukõõssa*.

taukaht/aa (Lu), pr. -*aaab*, imperf. -*ii* Lu = *taukahtua*.

taukaht/ua (Lu), pr. -*uub*, imperf. -*u* (äkki) surra, kärvata (loomade kohta) *сдохнуть*; Lu *kõik lehmäd õllõis taukahtunnu* kõik lehmad oleksid kärvanud.

taukõõ/ssa Lu (Li J-Tsv.), pr. -*b* Lu, imperf. -*zi* Li -*z* Lu J = *taugõta*; Lu *ku õpõn taukõõz, siiz jutõltii: siä õõõ nütte jalkajõ meez* kui hobune kärvas, siis õeldi: sa oled nüüd jalamees; J *lehm taukõõz – taaz uuvvõt kulutusõd* lehm lõppes – jälle uued kulu(tuse)d; Lu *põrsaita välis taukõõz* vahel kärvas (ka) põrsaid; Lu *tševvääs ku näet .. taukõõnutta, sis savsem eb õõ üvä* kui kevadel näed .. kärvanut (= kärvanud konna), siis (see) pole sugugi hea (= ei tähenda head).

tauti K R-Reg. L P M Kõ Lu Ra J (Kett.) *Тауму* Tum., g. *tavvii* M Lu J *tavvii* M *tavvõõ* J haigus, tõbi, taud *болезнь, поветрие, хворь, эпидемия*; Ra *tauti tätä nii moritti* tõbi kurnas teda nii (väga); J *tuli tauti, tappo* naizen rl. tuli tõbi, tappis naise; J *tauti on nahga nallõ, eb või nõissõ* haigus on naha all, ei jaksa tõusta; K *tauti söötäb da eb lihota* vs. haigus söödab, aga ei lihuta (= haige sööb, aga ei kosu); Ra *tauti, kuss tulit, sinne mee* (loitsust:) tõbi, kust tulid, sinna mine!; J *tuli tauti tšüläsee* tuli taud külasse; M *tauti tappaab* (nakkus)haigus nakkab; Lu *ilma tautii inemin ep koolõ ilma haiguste inimine* ei sure; J *se on läsinüt kõikõllaisii tautia* see on põdenud kõiksuguseid haigusi; M *rautarohod need juõltii on jõka tavvissa üväd* raudrohud, neist õeldi, (et) on iga haiguse vastu head; J *tšülä rahvõz juttõb, jot bal'zami avitõp kõikkiiss tautiiss* külarahvas räägib, et palsam aitab kõikide haiguste puhul; M *päälē kahõ-tšümmenee vuuvvõõ, päälē mokomaa raskaassa tautia eläv* (juba) üle kahekümne aasta elab pärast niisugust rasket haigust; Lu *kasta tautia miä en i päälēikkajal en soov* seda haigust ma ei soovi mõrtsukalegi; Lu *nenää sõõrmõd*

kõikk vaivatab, ku on pää tauti ninasõõrmed kõik valutavad, kui on nohu; Lu *pahhain tauti, i sitä pel'lättii, što tarttuvain tauti süüfilis*, ja seda kardeti, (sest) et on nakkav haigus; Lu *lajkõva tauti, lajkõvas tavviz on inemin langetõbi*, inimene on langetõves; J *heittimizes tuli sinin tauti* kokkumisest tuli roos (sinine haigus); J *däädõ ležip halva tavviz* onu on halvatud (lamab halvatuses); J *piimä taut, kõik suu on valkaa soor* (= suuhaigus imikul), kogu suu on valge; Lu *meil ühs lehmä melkein puna tavvissa hukkauz* meil üks lehm sai peaaegu hukka punataudi läbi; M *ku tšihvaa annat süvvä, senessä võivat tulla kõrvatakussõd, se on sikojõõ tauti* kui annad (seale) kuuma (toitu) süüa, siis sellest võib tulla parotiit, see on sigade haigus; Tum. *Чузва маэму* palavik. – Vt. ka *horkka-, hullu-, jalka-, kana-, karsta-, koira-, kurkku-, kõlta-, luu-, lajk-, meri-, puna-, pää-, rapaamus-, rapaus-, rinta-, sika-, sorkka-, surma-, süä-, tsappu-, tšiihikutus-, tšülm-, tuuli-, vattsa-, veri-, õvvi-*.

tautä vt. täütää.

tavalizõlt J-Tsv. = *tavallaa*; *haappõz bärämää õikõ tavalizõlt einää* kahmas sülle õige tublisti heina.

tavallaa J-Tsv. tublisti, kõvasti, korralikult *здорово, порядочно, вполне достаточно*; *sai tavallaa sel'lää täünõ* (lüümiss) sai tublisti peksa; *pulmiis hanse i herkutõta tavallaa pulma(de)* ju kostitatakse tublisti.

tavallinõ M Lu -*in* J-Tsv. -*liin* Li, g. -*lizõõ* Lu -*izõõ* ~ -*izõ* J 1. tubli, korralik *порядочный, дельный*; J *üvä paikk shuuzbõs piäb anta tavalizõ mehe sätte* hea teenistuskohat tuleb anda tubli mehe kätte; 2. kindla iseloomuga c (твёрдым) karakterom; M *tavallinõ inehmin* kindla iseloomuga inimene; 3. J-Tsv. küllalt suur, üsna suur *порядочный (по размеру)*. – Vt. ka *kehno-, kulta-*. – Vt. ka *tavollinõ*.

tavara K-Ahl. M Lu Li (K Ja-Len.) -*r* J-Tsv., g. -*raa* M Lu J kaup, kraam *товар*; Lu *roznošikat tšüüti tšülijä müü müümäs kõikkõlais tavaraa* rändkaupmehed käisid külasid mööda igasugust kaupa müümas; J *laafk mõõõllais tavara täünõ* pood on mitmesugust kaupa täis; Lu *narvass tavaraa venneell väitimmä* Narvast vedasime paadiga (ostetud) kaupa (koju); M *narvaz õli ookõapi tavara* Narvas oli odavam kaup; J *kehnop tavar vähep mahzõb* kehvem kaup maksab vähem; Li *tavara meeb ain kallipõssi* kaup läheb aina kallimaks; Lu *tavaral õlla kleimat pääll* kaubal on (kauba)märgid peal; Lu *siitä tavaraa on laijjõlt* seda kraami on laialt. – Vt. ka *süükki-*.

tavari Lu, g. -ii = *tavara*; *se, mitä on laiva* süämez, *kuhõõ lassaa tavari, on roomi* see (ruum), mis on laeva sees, kuhu lastakse last, (see) on trümm.

tavalla K R-Reg. L P M Kõ Po Lu J (Li Ra Ku) -tõ Lu -t J-Tsv. -ag (I), pr. *tap/aan* K L P *tappaan* M Kõ Po -paan Lu Li J, imperf. -azin M Lu Li J I. *tabada*, kätte saada, kinni võtta поймать; схватить, застать; K *äd'd'ä tapaz mind'ad unitilalt* äi tabas miniad magamast; P *tšen millizie nuorikyõ tapaab enellies tšiin, se liep senie nain* kes millise pruudi (pimedas rehetoo) kätte saab, sellest saab tema naine; J *tavattii vargõs tšiin* võeti varas kinni; M *tauti tappaab* haigus tabab (= nakkab); Lu *miä taitaa tšilmää tapazin* ma vist sain külma; Li *merenikoil on tehtü varjo avantoo ääree, ep tapajais tuuli* kaluritel on tehtud varionn jääaugu äärde, (et) tuul ei puhuks peale (~ et tuul ei tabaks); Lu *näit tapas üü tšiini guballa* (Len. 277) nad jäid lähel õõ kätte (neid tabas õõ lähel); 2. ulatuda, küündida, puutada, достигать, касаться, соприкасаться; Lu *rihmaa õttsa maõõaassaa ep tavannud* kõieots maani ei ulatunud; J *tšihgut millõ seltšä, miä ize en tappa* süga mul selga, ma ise ei ulata; P *johnõb nii kõvassi, etti jalgald maalõõ evät tapaa* jookseb nii kiiresti (kõvasti), et jalad maha ei puutu; 3. jätkuda, piisata хват/ать, -ить, быть достаточным; J *meilee tappaab leipää talvõss* meile jätkub talveks leiba (~ vilja); K *õma nältšä eb õõ nältšä, a ku kormua ep tapaa, se on pahapi* oma nälg ei ole nälg, aga kui loomatoitu ei jätku, see on halvem; Lu *tahõv pal'l'o tehä, piäp tavata voimaa* (kui) tahad palju teha, peab jõudu jätkuma; M *täällä ep tappaa üvää äisua, teemm akkunaa avõõ, tuulutamma* siin ei jätku värsket õhku, teeme akna lahti, tuulutame; M *baball rubl'aa ep tappaa* eidel ei jätku rublat (= üks rubla jääb puudu); Lu *kuiv inemin, tämä täv-vütäv, jott tapajaiz eteez* kokkuhoidlik inimene, tema hoiab kokku, et jätkuks edaspidiseks; Lu *eb õ puhaz hullu, a vähäzee p tappaa* ei ole päris hull, aga natuke jääb (arust) puudu; Lu *ühel poigal kõikkõa ep tavannud* üks poiss oli natuke puudulik (= oli vähese aruga); Lu *sell ep tappaa* see on poole aruga; 4. pidada, juhtuda, sattuda приходиться, случ/аться, -иться; Lu *tapazin õlõma ühe vuuvvõ sairaz* juhtusin olema ühe aasta haige; Lu *miä tapazin näitsemää kasta* ma juhtusin seda nägema; Lu *mie tapazin i kuu-valoll kutomaa võrkkõa* ma pidin ka kuupaistel võrku kuduma; Li *miä tapazin viipurii* ma sattusin Viiburisse; M *isä õli näällä joomari, kõühüüttä tavattii kõvii* isa oli neil

joomar, vaesust kannatati kõvasti; M *tapazin sitä maõõa tooõo* sain seda maitset ka proovida. – Vt. ka *tagottaa*.

tavollinõ ~ -n ~ -in (M) -ne R-Lõn. -nen (R-Lõn.), g. -zõõ lahke, tasane, korralik ласковый, тихий, порядочный; R *kui leenet laaskava .. tasane tavolline* (Lõn. 187) rl. kui oled lahke .. tasane, korralik. – Vt. ka *paska-, tasõ-, üvää-*. – Vt. ka *tavallinõ*.

tavot/taa Lu Ra (I), pr. -an ~ -õn Lu, imperf. -in Lu (kinni) püüda, kätte saada, taga ajada; proovida (midagi teha), üritada пытаться, стараться, догонять; Lu *miä tavotõn tätä tšiini* ma püüan teda kätte (kinni) saada; Lu *vai sie tavotid lüüvää minnuu* või sina üritasid mind lüüa; I *tämä tavotti kunikaa tüttärele antaas suuta* (muinasjutust:) ta üritas kuningatütrele suud anda (= üritas suudelda). – Vt. ka *tagosaa, tagottaa, tapaõlla, tavata*.

tavviinärättü: *tavvinärättü* (J-Must.) haige, tõvest v. haigusest vaevatu(d) большой, мучимый болезнью; *tootii tämä tüve kõikõkalltaset sairaat, tavvinärättü i pahõlaise tšiusattavat, alvatut i vähäladvaset* (Must. 155) tema juurde toodi igasugused haiged, tõvest vaevatud ja kuradi(st) kiusatavad, halvatud ja poolearulised.

te vt. *tõõ*.

t'eat/ra: -r J-Tsv. *t'iattra* (Lu), g. -raa J teater teater; Lu *entizaikaa tšülaz ved' eb õllu kluubija, eb õllu t'iattra, eb õllu mittää* vanasti (endisel ajal) külas ei olnud ju klubisid, ei olnud teatreid, ei olnud midagi.

t'eat/ri J-Tsv., g. -ii J = *teatra*.

tebwes Kr täiesti, küllalt совершенно, вполне.

tedr/e Kett. K-Ahl. P M Kõ Lu Li Ra J I (R-Eur. R-Reg.) *Teðpõe* Tum., g. -ee M Ra -ie P I. *teder* тедерев; M *tedre kudrutav, tedre eläb metssäzä* *teder* kudrutab, *teder* elab metsas; I *mettsäkana on tedre m.* on *teder*; Lu *tedre viiaz lintu teder* (on) tark lind; J *tootu tedred lehto-kõrva* rl. (olid) toodud *tedred*, lehtkõrvad; P *kananõ tedre* *tedrekana*; 2. fig. *teder* (mõrjsja v. nooriku hellitusnimi rahvalauludes) тедёрка (ласкательное название невесты или новобрачной в народных песнях); R *antak tietä tedrelleni, maata maasikkeiselleni* (Reg. 12) rl. anna teed mu *tedrele*, maad mu *maasikakesele*. – Vt. ka *kana-, kukko-*. – Vt. ka *tedre-kukkõ, tedri, tedrikana, tedri-lintu*.

tedree-marja (J-Tsv.), hrl. pl. -õd J-Tsv. harilik kukemari, murd. *tedremari* чёрная вороника.

tedrekana M = *tedrikana*.

tedrek/az: -õz J-Tsv., g. -kaa *tedrerikas, tetre-*

dest rikas избобилующий тетеревами; *tedre-kõz paikk* tedrerikas koht.

tedrekukko M = *tedrikukko*.

tedre-kukkõ P = *tedrikukko*; *kananõ tedre i tedre-kukkõ* tedrekana ja tedrekukk.

tedri K Kõ S Lu Li Ra J-Tsv. I (K-Set.), g. -ii Lu -ee ~ -e J = *tedre*; Ra *tedri kul'kutav* teder kudrutab; Lu *tämä ampu viis tedriä* ta laskis viis tetre; M *saab mennu jahti – tedred jo män-tšüved* saab jahile minna – tedred juba män-givad; I *tedri on suuri ku kana* teder on suur nagu kana; J *kül lintu-koir tedree pezä levves* küll linnukoer tedre pesa leiab; J *tedre jäl'led* tedre jäljed; J *tedree mäntsü-aik* tedre mängu-aeg; J *tedree kuva* tedre (peibutus)kuju (tedre-jahil); Ra *sis pietää tedree kuvidõ* siis kantakse tedremustri(lis)t (riiet); J *valkõa tedri* valge teder. – Vt. ka *kana-*, *kukkõ-*.

tedrikana M S Po tedrekana тетёрка; M Po on *tedrikukko i tedrikana, kukkoa možno tappaa, a kana isub pezaz, ev või* on tedrekukk ja tedrekana, kukke võib tappa, aga kana istub pesal, (teda) ei või. – Vt. ka *tedrekana*.

tedrikukko M Po tedrekukk тетерев; on *tedrikukko i tedrikana* on tedrekukk ja tedrekana. – Vt. ka *tedrekukko*, *tedre-kukkõ*.

tedri-lintu Lu = *tedre*.

tee Kett. K R-Eur. P M S Lu Li Ra J I Kr (Kõ Ja-Len. Ma Ku) *'ee* Kett. *tie* K L P V (R-Reg. U) *tie* Po *tieh* Kr *tii* K-Al. Lu Kl-Set., g. *tee* K M Lu Li Ra J I Ku *tie* L P *tee*; teekond, reis дорога, путь; путешествие; I *miä öhsüje tees-sä metsää* ma eksisin teelt metsa; P *peäzin mie tielie* ma pääsesin (metsast) teele; Lu *pookii pääl põlõp tuli, tämä näütüb laivoil teetä* (tule)paagi peal põleb tuli, see näitab laevadele teed; Lu *jänes ku johzõb rissi teessä, jutõl-tii, õnnõa eb leene* kui jänes jookseb risti üle tee, (siis) õeldi, (et see) õnne ei too; J *väänettii teess ääree* pöörduti teelt kõrvale; M *ühs teelt eb mee vällää, a tõin teed eb anna* üks ei lähe teelt kõrvale, aga teine ei anna teed; Lu *ühs tee, kaks äzää* kk. üks tee, kaks asja; M *maalap maa rohta, pitšep metsää puita. tee* (Set. 18) mõist. madalam maarohust, pikem metsapuu-dest? – Tee; P *kahs velliä kahõs puolõõ tietä i tõin tõissa eväd näe. se on silmäv* mõist. kaks venda kahel pool teed ja teineteist ei näe? – Need (see) on silmad; L *tie peälä õlõmma viipnütüb* oleme teel viibinud; M *naa taaria da brännikkaa teessi* sah kalja ja päränikut teele (= teemoonaks); J *teelee menemä* teele minema; J *teelee saama* teele saama; J *teelee saattõma* teele saatma; J *teed umpiussa* teed lähevad umbe; J *tee on tuizgõttu* tee on täis tuisanud; Lu

tee vääntiiv tee lookleb; J *tee on raizguz* tee on raisus (= on rikutud); Lu *matka pittsä, tee roo-jakaz* rl. teekond pikk, tee porine; Ra *rooja tee* porine tee; M *brodu tee, kuza on nõtkupaikad* vajuv tee, kus on õotsuvad kohad; M *lakkõa tee* tasane tee; Li *miä menin kõhalliissa teetä müütä* ma läksin otseteed mööda; M *väärizikko tee, siäl on mee tää mõnõt kolõnad* käänuline tee, seal on mine tea mitmed kurvid; J *tšeerolin tee* käänuline tee; Lu *kõhti tee ~ kõhalline tii ~ M kõhallin ~ kõhalliin tee ~ V õikõa tie* otsetee; Lu *õikaa tee ~ tii* sirge tee; Lu *autolikko tee ~ Li uhamikko tee* auklik tee; Lu *märtšä tee* märg tee; Ra *lippa tee* libe tee; Li *miä tahon sillõ õnnõlliissõ matkaa, õnnõlliissõ teetä* ma soovin sulle õnnelikku reisi, õnnelikku teed; M *linnud laulavat koko pittsäs teez* linnud laulavad kogu pika tee jooksul; Kõ *elä viivü kaivo teele* (Len. 224) rl. ära viibi kaevuteel(e); J *tulimmõ looja teetä müütä* rl. tulime looja teed mööda; P *siäl-lä bõlõ opõzõõ tie, siäl on jalkazii tsäütü* seal pole hobusetee(d), seal on jalgsi käidud; P *mašinaa tie ~ J raut tee* raudtee; Lu *meet šosseinõill teell* lähed maanteele; I *suuri tee ~ M suur tee* maantee; J *i suur tähtijõõ* [sic!] *tee on nii sirkõa ja puhaz* ja suur Linnutee on nii kirgas ja puhas; J *lintuie tee* (Must. 174) ~ Kr *taiwa tieh* Linnutee; J *iiree tee* (eriline põlle tikandkiri); J *tee aar ~ haara* teeharu; M *teen aar* rist-tee; J *tee tšeeroll* teekäänul; P *tie tširja* teekiri, eestpalvekiri (pannakse surnule kirstu kaasa); ■ Li *kase inemin jo on teessä mennü ääree* see inimene on juba õigelt teelt kõrvale kaldunud (= see inimene on allakäinud, halvale teele sattunud); Lu *vääräll teell, saottii, ku meez jääb nappaamaa* (on) vääralt teel, õeldi, kui mees jääb napsitama; J *tühjä teet tallama* tühja teed tallama (= tühja tuult taga ajama); P *laa pappi meneb õmaa tiet* preester mingu oma teed (= preester ärgu vahele segagu). – Vt. ka *jalka-*, *kaivoo-*, *kalmo-*, *kapakka-*, *kuja-*, *lidna-*, *maa-*, *maššina-*, *mettsä-*, *nurmi-*, *põltõ-*, *pääliis-*, *ran-ta-*, *rauta-*, *rissi-*, *sala-*, *sammas-*, *sõta-*, *sõti-*, *talvi-*, *tšesä-*, *tšivi-*, *tšülä-*, *umpi-*, *vesi-*, *viina-*, *õhsü-*.

tee-aara: *tee-aar* J-Tsv. teeharu обочина, боковая дорога; *mejkaa suur* teet müü, siiz jovvutt *narvaa tee-aarõlõ* minge suur teed mööda, siis jõuate Narva teeharule.

tee-keppi M reisikepp (дорожный) посох; *võta tee-keppi kaasa* võta reisikepp kaasa.

'eela M *teela* I *tiel/a* P, g. -aa P ihu, keha тело, плоть; I *irviitäi. siä et kuzzait tiilaa lövväg* näissä, niin i joonittõdvap ivuhsiiza i teelaza põdrakärbes. Sa ei leia neist kusagil asu, nii

jooksevadki juustes ja mööda keha; I *roojakaz i tšippõakas teela* must ja paiseid täis ihu; M *täm nii strašnoissi pajatti, etti t'eela tuli kananahgalliin* ta kõneles nii hirmsaid asju, et kananahk tuli ihule; P *tšiihikutustauti .. menep kõik üli tielaa sügelised .. lähevad kõik üle keha* (laiali). – Vt. ka *teelo*.

teelee J-Tsv. adv. в путь, на дорогу; *teelee saat-ta* teele saata.

teelehto Kõ Lu Li Ra I *tielehto* P *tee-lehto* Kõ J teeleht podorozhnik; P *tielehto pannass paisyölyö, tämä pehmetäb, tõmpaab dräänii välillä* teeleht pannakse paise peale, see pehmedab, tõmbab mäda välja.

teelintu Li-Vilb. Ra-Vilb. talvike овсянка.

teello M, g. -oo = t'eela; M *teelo tuli kananahgalliin ihu läks* (hirmust) kananahale.

teenaarod M = t'erissi; *minä menin teenaarolõ tätä oottõma* ma läksin teeristile teda ootama.

teenimeez J-Tsv. teener слуга, работник.

teenimiin J-Tsv., g. -zee J teenimine, teenistus служба, зарабатывание.

teenisül/z J-Tsv., g. -i: -see J teenistus служба.

teenilä Li J, pr. -n Li J, imperf. -zin Li J teenida служить, зарабатывать; J *talopoigaa leipää on raykk teeniä* talupoja leiba on raske teenida; J *päiv-leivessi teenizid de – jumal-kiitõz* (Tsv.) igapäevase leiva teenisid ja – jumal tänatud; J *sõtamehijõ sluzbaa teenimä* sõjaväeteenistuses olema; Li *täll pers teenib* tal perse teenib (= ta on avalik naine).

t'eenor(i) vt. *tenori*.

teepraavitt/aja: -õja (J-Tsv.) teeparandaja до-рожный мастер; *teepraavittõjat kõvõsõlla tee pääll [= pääll] liiva* teeparandajad kõvastavad (= rullivad) tee peal liiva.

teeraha Lu *tee-rah*a J-Tsv. teeraha, reisiraha деньги на дорогу; Lu *teeraha piäv* teeraha peab (olema).

teerikko Lu Ra = *teerikkoja*.

teerikkoja Lu metsvint зяблик; Lu *tševvässä tuõb lintu teerikkoja, nev linnut tšävvää teetä müü; sitä lintua ku nähjää, siis ootõllaa tševvättä* kevadel tuleb lind metsvint, need linnud käivad teed mööda; kui seda lindu nähakse, siis oodatakse kevadet.

teerisikko M = *teerissi*.

teerissi M *tierissi* (L) teerist, risttee перекрёток, распутье; M *vot mentii teerissiläilee, siis kuultaavad, kummassa poola nõõp koira auk-kumaa, siis siältä poola leevät kosijad* vaat mindi teeristile, siis (seal) kuulavad, kummal(t) pool(t) hakkab koer haukuma, siis sealtpoolt tulevad kosijad. – Vt. ka *teenaarod*, *rissitee*.

teessi M teele, teekonnale на дорогу; *naa taa-ria da brännikkaa teessi* säh kalja ja präänikut teele (kaasa).

tee-sõrva (K-Al. M-Al. Ja-Al.) teeserv край дороги, обочина; K *tie-sõrvassa leütännü, lepüttäjäizeni* (Al. 48) rl. (kas oled mind) teeservast leidnud, mu vaigistaja (= emake)?

teez M teel, teekonnal в пути (наречие в форме ин-а от *tee*); *linnut laulavat koko pittsäs teez* linnud laulavad kogu pika tee jooksul.

teetsirja M *tie-tširja* P teekiri, eestpalvekiri (pannakse surnule kirstu käte vahele) подорожная (молитва об отпущении грехов, которую кладут в руки покойнику).

tee-tšäüj/a: -õ J-Tsv teekäija путник, прохожий, странник.

tee-tšäümin J-Tsv. teekond, rännak путешествие, странствие.

teettäjä K-Lõn. töölepanija; *ivät medje teettäjät, armaat päältä vaattajam- me* (Lõn. 713) rl. head on meie töölepanijad, armsad me pealtvaatajad.

teetüt/tää (K-Ahl.), pr. -än K, imperf. -in teha lasta (midagi) заказывать, -ать, поручать, -ить (кому-нибудь) сделать (что-нибудь).

teevärtši (Ja-Len.) reisikott дорожная сумка; *kase aikka täm vaatti tagaz i nätsi etti bõ teevärtšiä [= teevärtšiä]* (Len. 241) sel ajal ta vaatas tagasi ja nägi, et reisikotti pole.

tegen ~ teggen vt. *tehä*.

tegoo-rahv/az: -õz J-Tsv. (mõisa) teolised, pärisorjad крепостное крестьянство.

teheesee: *teheesee* I = *tehhee*; *näväd menivät teheesee* nad asusid teele.

tehhee M Ma *tehee* J-Tsv. *tehhee ~ teexxee* I *tehhiee ~ teexxee ~ teexxee* M adv. teele, teekonnale в дорогу; M *mentii tehhee* asuti (mindi) teele; M *tuhkapäivän elä liiku pittsää tehhee* esmaspäeval ära asu pikale teekonnale; I *meed kuhõg petterii ili kuhõg suurõd teexxee* lähed kuhu(gi), Peterburi või kuhu, pikale teele; J *meet tehee, võta eväss kaas* asud teele, võta toidumõona kaasa.

teh/oossa: -hoossa ~ *teexxooss ~ teexxoss ~ -hossa ~ tõhhoossa* (Lu), pr. -oov: -hoov ~ *tõhhoov* Lu, imperf. -ooz: -hooz Lu mõjuda действовать, воз-, оказывать, -ать влияние; Lu *millõd ep tehhoos sinuu sõittõmin* mulle ei mõju sinu sõimamine; Lu *ääressä tšellä ep kuulu, süämel ep tehhoos, a emäl kõik tehhoosaa süämel* kõrvalt (= kõrvalistele) kellelegi ei lähe korda, ei mõju südamele, aga emale mõjub kõik südamele; Lu *suur tusk tehhoos sinne, tuzgõss eloss sinne tehhoos i nõizõv tešemää tüütä i tšellä milläin tuõv tauti* suur mure mõjub sinna (= südamele),

murelikust elust mõjub sinna (= tervisele) ja hakkab tegema oma tööd ja kellel milline töbi tuleb; Lu *millõd tuuli tõhhoop kõikkõa kõvõ-pass* mulle mõjub tuul kõige rohkem (kõvemini).

teholssa (Lu), pr. -OB Lu, imperf. -ozi: -oz Lu = *tehoossa*; viina *tehoos pähhää* viin hakkas (mõjus) pähe.

tehoita ~ tõhota (M), pr. -OB, imperf. -zi (M) = *tehoossa*; *millõd kane kaplit tehtii pal'lo appia*, *näväd aivoo üvviu tehozivad* mul oli nendest tilkadest palju abi, nad mõjusid väga hästi; *eellä emmää pahat sõnat kõvviu tõhozivad* ennemalt ema pahad sõnad mõjusid väga.

tehtii vt. *koto-*.

tehä Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ku (R-Eur. R-Lõn. R-Reg. U V Kr) *tehä* J-Tsv. *teḡä* K *tehhä* Lu Li *teḡḡä* Lu *tehlē* J-Tsv. *tehäc* I *teä* (M), pr. *teen* K U M Kõ Lu J Ku *tõn* Lu *tien* K-Ahl. L P *tii* I *tiin* Lu Li *tegen* ~ *téggen* Kr, imperf. *tein* K L P M Kõ S Po Lu Li Ra J Ku *tei* I I. (gotaviti) teha, valmistada, ka impers. *делать*, *готовить* (что-нибудь), также *безл.*; J *tämä* *teḡsi* *tüütä* *päivässä* *päivää* ta tegi tööd päevast päeva; S *kõik* *tõöt* *kotonn* *tehtii* *tšazii* kõik tööd tehti kodus käsitsi; I *miä* *pal'lo* *tei* *tüütä* ma tegin palju tööd; P *tüütä* *tehezä* *õlõn ain* *elänni* tööd tehes olen aina elanud; Lu *tämä* *ep* *tunnõ* *mittä* *izze* *tehä*, *a* *piäp* *tšüssüä* *tõiss* *inemissa*, *tšen* *tälle* *teḡsez* ta ei oska ise midagi teha, vaid peab paluma teist inimest, kes talle teeks; I *izeg* *tiig*, *kui* *tunnõd* ~ *kui* *tääd* tee ise, nagu oskad; M *miä* *teen* *señnee* *veššaa* *niku* *iigruskaa* kk. ma teen selle asja mängides (nagu mänguasja) valmis; K *sukka* *tehtii* *kooti* (tehti) sukka; M *tee* *niitilee* *sõlmu* *õtsaa* tee niidile sõlm otsa; M *piäp* *tehä* *tuli* peab tuld tegema; Lu *järvisoos* *tehtii* *einää* Järvisoos tehti heina; M *nõisas* *kuhjaa* *teḡsemää* hakatakse kuhja tegema; M *tehäz* *rütšele* *maata* tehakse (= haritakse) rukkile maad; P *paarnuolõ* *tehtii* *sütsüzün* *rüiz* kesale külvati (tehti) sügisel rukis; Lu *suurimoi* *teḡḡää* *kagrass* tangu(sid) tehakse kaerast; I *tii* *sigalõ* *süümissä* teen seale sööki; M *maa-tšimov*, *nävät* *toozõ* *tehäz* *mettä* kumalased, nemad ka teevad mett; J *teḡsi* *turhii* *minuu* *emäni* *teḡsi* *turhii* *tuutijani* rl. tegi asjata mu ema, tegi asjata mu äiutaja; Lu *tämä* *teḡsi* *senee* *millõ* *vihutta* ta tegi seda (selle) mulle vihuti (= meelega); P *nõizõmma* *riht* *teḡsemää* hakkame maja ehitama; K *tehtii* *rissiiä* tehti ristimärk; M *unostat* *tehä* *rissiiä* *eḡtee* unustad risti ette lüüa (ristimärki ette teha); P *škelmi* *pojo*, *škelmüüttä* *tiev* *kelm* *poiss*, teeb vallatust; L *tehkaa* *meilie* *tilaa* tehke meile ruumi; M *raja*

õli *teḡti* piirjoon oli tehtud; K *korovota* *tehtii* ringmängu mängiti (tehti); M *tee* *tällē* *tšäee-kaa*, *tee* lehvita talle käega, lehvita; J *rauhaa* *teḡsema* rahu tegema; M *teḡsivät* *süntiä* (nad) tegid pattu; Lu *teḡsi* *enel* *surmaa* (ta) tappis enese; M *tehäz* *lauta* kaetakse laud; M *talvõll* *teep* *soojaa* talvel teeb sooja (~ talvel läheb ilm soojaks); 2. (midagi) pidada, korraldada, teha *справлять*, *устраивать*; K *üli* *kahõd* *nätelii* *pulmat* *tehtii* kahe nädala pärast peeti pulmad; K *tehäss* *šyotka* peetakse (küla)koosolek; P *siis* *tehtii* *suuto* siis peeti kohut; L *teḡsivät* *sõa* hakkasid sõdima; 3. roegida, sünnitada *телиться*, *жеребиться*; *родить*; P *lehmä* *tiev* *vazikkaa* lehm roegib; M *opõnõ* *teḡsi* *lalgoo* hobune tõi varsa; S *miä* *izze* *lauttas* *tein* *lahzõd* ma ise sünnitasin lapsed laudas; 4. nõiduda, kaetada, halba teha *колдовать*, *сглазить*, *причинять*, *-ить* *вред*; J *tüütõd* *nõitomusii* *teḡsiväd* tüdrukud nõidusid (tegid nõidusi); M *mie* *n* *tätännü*, *etti* *töö* *teettiä* *appia* ma ei teadnud, et te annate abi (nõidudes); Lu *nõizõp* *silmiekaa* *kehnoo* *teḡsemää* hakkab silmadega halba tegema (= kaetama); P *sein* *obaḡkoi*, *nõisi* *millyõ* *pas-kaa* *teḡsemää* sõin seeni, mul hakkas halb; 5. muuta, teise olukorda viia *привести* *в* *другое* *состояние*; L *tie* *õnnõvassi* *nuort* *nuorikkõa* *tee* *noor* *noorik* õnnelikuks; Lu *narrip* *koiraa*, *tiip* *koiraa* *ärriässi* *narrib* *koera*, teeb koera tigidaks; J *puussi*-*pal'lassi* *teḡsema* puupaljaks tegema; J *purussi* *teḡsemä* puruks tegema; ■ M *tehäze* *makkõata* (pulmakomme:) tehakse „magusat“ (= peigmees ja pruut suudlevad); J *ruttoa* *taga* *teḡsemä* tagant kiirustama; J *inemizet* *teḡsiväd* *lupaasõd* inimesed andsid töotuse(d); Lu *sis* *teḡsi* *piḡsää* *nenää* siis tegi pika nina.

teitsülää Lu: *teitsülää* vätsi teie küla rahvas.

tek/ausa: -*kaussag* I end moondada превра-щаться, -титься (в кого, во что); *koldunad* *kõikõl* *viisii* *tekkaujivad* nõiad moondasid end igat viisi; *konnassig* *tekkauunug* konnaks moondunud.

tekauta K *tekkau* M *tekkauta* L M, pr. -B M *tekkau* L, imperf. *tekauz* K -z M *tekkauz* M 1. toimuda, korda minna, juhtuda *делаться*, *с-*, *соверша/ться*, *-иться*, *удаваться*, *налаживаться*, *про/исходить*, *-изойти*; M *tälle* *kõik* *üvviu* *tekkau* tal läheb kõik hästi korda; M *kase* *tekkauz* *esimeizel* *augustia* see juhtus esimesel augustil; M *mikä* *siäl* *tekkauz* *näilee*, *etti* *nii* *kaugaa* *eväv* jõutunnu paikaloõ mis neil seal juhtus, et nii kaua ei jõudnud kohale; M *vähä* *mitä* *teez* *võip* *tekkauta* paljugi (vähe) mis teel võib juhtuda; L *lahzõd* *evät* *tekkau* lapsi ei olnud (ei sündinud); 2. saada,

muutuda становиться, делаться, с-, превра/щаться, -титься, обра/щаться, -титься; M *tekkaub* abrassi muutub hapraks; M *tämä tekkaus noorõssi i ilozassi* ta muutus nooreks ja ilusaks; L *ku konnaa lüõd, sis tekkaub iniehmizess* (muinasjutust:) kui konna löõd, siis (ta) muutub inimeseks. – Vt. ka *tapahtua*.

tekkoo M Lu -ko I tegemisele, töötlemisele v. обработку; Lu *lampaa nahgad annimma nahkurillõ tekkoo* lambanahad andsime parkalile parkida (töödelda); M *lehmänahka i opõzõõ nahka antaass tekkoo* lehmanahk ja hobuse-nahk antakse (parkalile) parkida; I *kase nahka viiäs tekko* see nahk viiakse parki (= töötlemisele).

tekkooõõ M = *tekkoo*; *piäb antaa nahka tekkooõõ nahkurillõ* tuleb anda nahk parkalile töödelda.

teko Kõ Lu Li J (R-Reg. Ku), g. *teg/oo* Lu J -o J 1. tegu поступок; Lu *teko õli vohma ja poslovitsa tarkka* tegu oli rumal ja vanasõna tark; Kõ *paranna pahan teko* (Len. 229) paranda halb tegu; Li *tõizõõ inemizee teko (niku tõin inemin tetši, että silla eb mee mukkaa)* (kui mingi ettevõtmine ebaõnnestub, siis öeldakse:) teise inimese tegu (nagu teine inimene tegi, et sulle ei lähe see korda); 2. (mõisa)tegu, teoräev(ad) барщина; Lu *mõizas piti tsävvä tegoll* mõisas pidi teol käima; Lu *ämmä, taataa emä tsäi tegol, kõlmõt päivää õli koton, kõlmõt päivää tegol* vanaema, isaema käis teol, kolm päeva oli kodus, kolm päeva teol; J *tegoo aikõnn õliti riig-papiv* teo(orjuse) ajal olid reherapid; J *tegoo päiv* teoräev; J *tegoo meez* teomees (teoori).

teko-meez J-Tsv. teomees барщинный, тягловый крестьянин.

teko-päivä: *teko-päiv* J-Tsv. teoräev барщинный день.

telefon/a M Lu J, g. -aa M Lu -a J telefon telefon; J *talvõll telefonaa sampraad vihkuvad enne tuulta* talvel undavad telefonipostid enne tuult; M Lu *telefonaa rautavitsad* telefonitraadid.

telefonasammaz Lu telefonipost телеграфный столб; *telefonasampraat seisovat klonal-laa* telefonipostid seisavad kaldu.

t'el'egraf/i: -f J-Tsv., g. -fii: -fi J telegraaf telegraaf; *joos t'el'egrafi stanttsa(sõ), de lazz kase t'el'egramm* jookse telegraafi ja saada see telegramm (ära).

t'el'egrafist J-Tsv. telegrafist телеграфист.

t'el'egrafoit/taa: -ta J-Tsv. telegrafeerida телеграфировать.

telegramma Lu t'el'egram/m J-Tsv., g. -maa J

telegramm телеграмма; Lu *laski telegramman* saatis telegrammid (ära).

t'el'eš/ka M t'eleška (Al.) -k ~ telešk J-Tsv., g. -kaa J käru тележка, тачка; J *saaut teleškakaa riüs kotti müllüü vii käruga rukkikott veskile*; M *paat t'el'eškallõ ja veed* paned (koti) kärule ja viid. – Vt. ka *tsäsi*.

telli Lu, g. -ii (merel triiviv jää)pank дрейфующая льдина (в море).

telki vt. *teltši*.

teltsei/n J-Tsv., g. -zee J telje- осевой, стержневой.

teltši K-Ahl. P M Kõ Lu Li J I (Kett. vdjI Ii Ko Ma Kl) -tš J-Tsv. -ki Ku *Telču* Tum., g. -lee vdjL M J -hyõ P *tell'ee* Lu J-Tsv. I -ää ~ -ä J-Tsv. 1. telg, ass ось, стержень; J *harkkiika panna tšiin teltš aisoisõ* hargiga kinnitatakse telg aiste külge; M *puisiik teltšijeekaa õltii rattaav* kaarikud olid puust telgedega; Lu *nüüd õllaa rauta tell'ed, enne tehtii koivussa i tammõssa* nüüd on raudteljed, enne tehti kastest ja tammest; I *puinõ teltši* puust telg; J *leppain teltš* leppapuust telg; J *enne ratta tell'ed õltii tehtü pihlõjõss* vanasti olid vankri teljed tehtud pihlakast; J *võd'dõ tõrvaka ratta teltš* määri kaariku telg tõrvaga; M *vankkurii teltši* vankri telg; Li *värttänäl on rautõn teltši, tell'ez on aukko, siältä niitti tuõb läpi värtnal* on raudtelg, teljes on auk, sealt tuleb niit läbi; Li *javotšivee teltši* käsikivi telg; Lu *ru'aa teltši* rooli telg; Lu *vintaa teltši* vintsi telg; 2. nukipulk (telje otsas olev pulk ratta kohalhoidmiseks) осевая чека; J *tell'ee pulkk* nukipulk; ■ M *ukoo teltši* tõlkjas, kõnek. rakvere raibe. – Vt. ka *esi-, lepp-, puu-, taka-, taku-, ukko-, ukoo-*.

teltš-nag/la: -l J-Tsv. (telje) nukipulk осевая чека.

tem, temm, temma vt. *tämä*.

temmata vt. *tõmmata*.

temp/pu J-Tsv. (Li), g. -uu J 1. juhtum случай; J *vai tuli mikä temppu, jot kassessaa veel ebõõ kotonn* kas juhtus midagi, et (ta) siiani veel ei ole kodus; J *tuli mokom temppu, jot eni tää mitä i tehä, itka või nagrõt* juhtus nii (tuli niisugune juhtum), et (ma) ei tea, mida teha, nutta või naerda; 2. temp, vigur, seiklus проделка, затея, приключение; J *kül sel(le) õliti jänese tempud* küll sellel olid jänese tembud; Li *se teeb õmat tempud poiz* see teeb oma(d) vigurid ära; J *elä i tsüzütee – õliti mõnõt tempud ärge küsigegi* – olid mõned seiklused; J *tempuu tetšejõ* tembumees. – Vt. ka *tempu-tiü*.

tempu/ssa: -ss J-Tsv. tembutada проказничать, шалить, озорничать; *siä i taaz algit tempuss* sa hakkasid jälle tembutama.

tempu-tiü J-Tsv. kelmus-, koerustükk озорство, проказа; шутка, шалость.

tempuk/laz: -õz J-Tsv., g. -kaa tembukas, valla-tu, üleannetu озорной, плутовской.

tenalta (R-Eur. P-Al. P-Bor.) *tõnata* (K-Ahl.), pr. -an: *tõnaan* K, imperf. -zin tänada благодарить; P *olkoo tsiütettü jumala, tenattu totinõ luoja* (Al. 47) rl. olgu kiidetud jumal, tänatud tõeline looja.

tenn vt. *tänä*.

tennawa vt. *tänävä*.

tenor/i P *teenor/i* ~ -r J-Tsv., g. -ii P J tenor тенор; P *lauoin tenoria* laulsin tenorit.

teplohadla (Lu), g. -aa mootorlaev теплоход; *alussia ennää eb õõ, kõig on parahodad, i teplohodad* purjelaeva enam ei ole, kõik on aurikud ja mootorlaevad.

tepo M: *mie tulin koitoo tepo terve* ma tulin koju täiesti tervena.

terbug/a Lu, g. -aa Lu (puidu)viil, raspel терпуг.

tere K-Al. Lu Ra J *ter* J = *terve*²; J *tere*, *veikoko tere*, vennas; Lu *tere*, *vana pere*, *se on meije sõna tere*, vana pere, see on meie väljend (sõna); J *tere*, *õmpõõb terree-kaa* (Must. 184) kk. *tere*, õmbleb terega (õmbleb ja teretab korraga); Ra *ter(e) oomnikkoa tere* hommikust!; Ra J *ter(e) päivää* ~ J *tere päivää tere* päevast!; Ra J *ter(e) ohtogoa tere* õhtust!; ■ K *juttõõb vävül'ee: tere juvva, vävü* (Al. 30) ütleb väile: (jooe sinu) terviseks, väi!

teres/ellä: -sell J-Tsv., pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J frekv. ← *teressää*; *kui kauga siä teresseet sitä kurass* kui kaua sa teritad seda nuga?; *kuraz, vikahtõ on teresetüü* [= *teresettü*] nuga, vikat on teritatud.

teres/sää: -sä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J = *terässää*; *britv piäb eestä teressä, siiz vass nõiss parta ajama* habemenuga peab enne teritama, siis alles (saab) hakata habet ajama; *teres luizgõll kuraz* terita luisuga nuga; *vee tsirves sepälee, laa teresev* vii kirves sepale, las teritab (ära); *võtamm ko teresemm tsirve põõrell* kas võtame teritame kirve käial?; *takomaa pääll teresetä vikahtõit* pinnialasil teritatakse vikateid.

teres/süssä: -süss J-Tsv., pr. -üv J, imperf. -süzi: -süz J = *teressää*.

teres/süü J-Tsv, pr. -üv J, imperf. -süzi: -süz J teravna, teravaks, vahedaks muutuda заостриться.

teret/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. ← *terettää*¹.

teret/tää¹ J -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J teretada, tervitada здороваться, приветствовать; *miä tahon sillõõ terettää* ma tahan sind te-

retada; *mehelee teretäv* teretab meest; *mõnikõs suvap terettejez ravat tsäeka* (Tsv.) mõni (inimene) armastab teretades kätt raputada. – Vt. ka *tervehtää, tervestää, terveüttää, tervüttää*.

teret/tää²: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J = *terässää*; *teret seivez de lüü maha* terita vai ja löõ maasse; *kuraz on teretettü* nuga on teritatud.

teretü/z J-Tsv., g. -hsee: -see J teretus, tervitus привет(ствие), поклон.

terik/laz: -õz J-Tsv., g. -kaa = *teräkäz*.

teri-ltaa J tere õhtust! добрый вечер!

terittää Lu (Kr) = *terässää*; ■ Lu *meez õli umalaz, alki ampaajõ terittää tõizõõ päälee* mees oli purjus, hakkas teise peale hambaid ihuma.

termo/z Li, g. -zaa termos(pudel) термос; *johzin suipäi termossa võttamaa* jooksin ülepeakaela termost ostma (võtma).

tern/e M, g. -ee = *ternepiimä*.

ternekakku M ternespiimaroog (ahjus paksuks kuumutatud ternespiim) топленое молоко; *ternepiimä ... senessä piimässä tehäs ternekakku, pannass ahjoo tsihumaa i tam tuõp siäl mokoma jäämiä niku voroga, niku syr .. xo' kurahsõõkaa lõikkaa* ternespiim ..., sellest piimast tehakse ternespiimarooga, pannakse ahju kuumenema ja see tuleb seal niisugune paks nagu kohupiim, nagu kohupiimajuust .. lõika kasvõi noaga.

ternepiimä M ternespiim, ternes молоко; *ternepiimä on esimein lühsü* ternespiim on esimene lüps (= esimeste poegimisjärgsete päevade piim). – Vt. ka *tõrnä, tõrnü-piimä*.

teroo-mist ~ **teroo-mista** J tere hommikust! доброе утро! с добрым утром!

terpitõ/i J-Tsv., g. -i J kannatamatu нетерпеливый; *oottõõ – elä õõ nii terpitõi* oota, ära ole nii kannatamatu!

terpitü/z Lu, g. -hsee kannatus терпение; *ann jumal terpitüss* anna jumal kannatust!

terppimi/ne L -n Lu, g. -zee kannatus терпение; L *meill on angeliaa terppimine* meil on inglükannatus; Lu *terppimin om parõp ku ris-simin* vs. kannatamine on parem kui risti ette löõmine (= parem kannatada kui kahetseda).

terppiv/ä M, g. -ää kannatlik, leplik терпеливый; *vätši õli terppivä* rahvas oli kannatlik.

terp/piä K M Lu J (Kõ-Len.) -pie L -piäg I, pr. -in K-Ahl., imperf. -pisin K-Ahl. -pizin Lu 1. (ära) kannatada, taluda терпеть, с-, страдать, вы-, перен/осить, -ести, выдерж/ивать, -ать; M *miä en vöi terppiä, milla aivo kõvvi* *vai vattaav* ma ei suuda taluda, mul valutab väga kõvasti; L *miltized muukad müö terppizimmä maai-lmaza* milliseid piinu oleme kannatanud

maailmas; I *siä terpiä*, a *tämä isub lavõzõlla da vaatab kui nämäv koirissaavav* sina kannata, aga tema istub pingil ja vaatab (pealt), kuidas nemad toortsevad; J *izäz ep terpi vassa panõmiss* su isa ei talu vastuhakkamist; M *minuu pää ep terpi varjaa löülüä* minu pea ei talu kuuma leili; **2.** kannatlik olla, kärsida терпеть; M *entin välši terpittii, ettep sõõni arkõa* endine rahvas oli kannatlik, (nii) et (paastu ajal) ei sõõnud paastuvälist toitu; Lu *terppigaa kalleel päiväl, elkaa riijelkaa* kannatage pühasel päeval, ärge rielge; Kõ *piäp mennä, töö eb [= ep] terpi* (Len. 214) peab minema, töö ei kärsi (oodata); **3.** vastu pidada, kesta выдержать; M *kui mennä õitsaassaa, en tää, terpiäko aisa* kuidas jõuda (tee) lõpuni, (ma) ei tea, kas (vankri) ais peab vastu; **4.** tagasi tõrjuda v. hoida; (end) tagasi hoida (midagi tegemast) воздержаться; Lu *miä en vöi terppiä haikotussa* ma ei suuda haigutust tagasi hoida; J *nii nagrutõv, jot em vöi enepä terppiä* nii ajab naerma, et ei vöi enam tagasi hoida; M *tämä paissu itkõmaa, tämä eb võinu terppiä, että eb nõisa itkõmaa* ta puhkes nutma, ta ei suutnud (end) tagasi hoida, et mitte nutma hakata.

terpä-ivää J *terpä-ivä* Ra J-Tsv. tere päevast! добрый день!

terrawe ~ terrewa vt. *terävä*.

terva vt. *tõrva*.

terva-rozga (K-Ahl.) tõrvapiits (tõrvatud piits), -roosk смолевой кнут; *kui meeb õrkoose õponee, sise vitsoi vinggutellas, terva-rozgaatõmmitasse* (Ahl. 105) rl. kui läheb orgu hobune, (küll) siis vitsu vingutatakse, tõrvarooska tõmmitatakse.

tervaskanto vt. *tõrvas-*.

terv'e' Kett. K-Ahl. R L P M S Lu Li J (Ra Ku) -eh Kett. Ke (?) -Set. vdj I -i (Kl) *terwe ~ terwi* Kt Тэрвэ Pal.₂ Тэрвэ K-reg.₂ Кэрвэ Pal.₂ Ii-reg.₁ Тервэ Tum., g. -ee P S Lu J Ku -ie P **1.** terve здоровый; Lu *siis põrazz on terve ku änd on tsikkõraz* siis on põrsas terve, kui saba on rõngas; Lu *liitsa punõtib, tämä eb õõ terve* nagu punetab, ta ei ole terve; Lu *enne tämä rammitisi, dohtorit praavitõttii, nüid on terve varem ta lonkas, arstid ravisid, nüüd on terve*; Lu *läsivä tuli terveessi* haige sai terveks; J *ain õltii terveet kui pajaa pakod* aina oldi terved kui (sepa)-paja pakud; P *võta paizied enelliez, a millyõ anna terve jalka* (sõnumissõnad:) võta paised endale, aga mulle anna terve jalg; Li *terveessi terve meez* tervemast terve mees; Lu *kui õõt terve* kuidas su tervis on?; I *tol'ko õõsit terveh* oleksid (sa) ainult terve!; J *jääkaa siis terveessi* (hüvastijätul öeldi:) jääge siis terveks!; M *õõ*

terveen. sitä juõllaz aivassõõ päälee ole terve! (terviseks!) Seda öeldakse aevastuse peale; J *vee tälle pal'lo terveit* vii talle palju tervisi; L *tuoryõss tervieess* (urvitamisel lihavõttepühade ajal öeldakse:) tooreks, terveks!; **2.** terve, vigastamata целый, невредимый; J *muna tokku mahaa, a jäi terveess* muna kukkus maha, aga jäi terveks; M *piäv nii tehä, etti suõt sõõnniüü i lampaat terveed* tuleb nii teha, et hundid (on) sõõnud ja lambad terved; Lu *viihkuri tõi einää kuhjaa terveeltä üli laukaa* tuulispask tõi heinakuhja tervena üle Lauga jõe; **3.** terve, kogu целый, весь; P *miä janoss jõin tervee kruuzgaa vettä* ma jõin janu pärast terve kruusi(täie) vett; Lu *terve päivä kannõttii einoi kogu päeva kanti heinu.* – Vt. ka *toorõ-*. – Vt. ka *tervenäin*.

terve² K-Eur. R-Reg. P J *tervo* K-Sjõ. interj. tere (tervitussõna) здравствуй(те); J *terve, vassainõ vävü* rl. tere, vastne väi; K P *terve kuu terve päivä, terve noorikkõ vävüni* rl. tere, kuu, tere, päike, tere, noorik, (tere), mu väi; J *terve tultua tuppaa* rl. tere tulemast tuppaa; J *terve tuppa, nellä nurkkaa* rl. tere, tuba, neli nurka; ■ K *terve juuva, lanjko i vävü* (Al. 13) (joome teie) terviseks, lang ja väimees. – Vt. ka *tere, teri-ltaa, teroo-mista, terpä-ivää*.

terwe vt. *terve¹*.

tervehtlää (K-Al. I), pr. -ääv: -äv K, imperf. -i I tervitada; toosti lausuda приветствовать; произнести тост; K *siz kõikõlõõ sugulõõ tervehttäb* siis tervitab kogu sugu(võsa); I *marja .. rümkaa valõ i tervehti* Marja .. valas viinapitsi täis ja ütles toosti. – Vt. ka *terettä¹*.

tervehüttää vt. *terveüttää*.

tervenäin J Ku *tervenainõ* Li, g. -zee ~ -ze J *tervenaižõõ* Li **1.** terve, kogu целый, весь; J *pani tervenäizee boranaa lavvõlõõ* pani terve oina lauale; J *tervenäin rooti sõtamehii(t)* terve rood sõdureid; J *tervenäize päivää keittsaap kujall, ebõõ aika tull i süüvvä* terve päeva keksleb õues, ei ole aega sõõmagi tulla; **2.** terve, vigastamata целый, невредимый; Ku *sill ken saov, ett tästä jaššikass jäi hov ühni puteli tervenäin, siä elä uzo häntä* (kui) sulle keegi ütleb, et sellest kastist jäi ükski pudel terveks, ära usu teda. – Vt. ka *terve¹*.

tervestlää (Ja-Len.), pr. -ääv, imperf. -i Ja tervitada приветствовать; *makaarof tervesti matkaa ümpär maailmaa* Makarov tervitas (meremehi) ümbermaailmareisi(le mineku) puhul. – Vt. ka *terettä¹*.

tervelüz K-Ahl. L M Kõ Lu Ra (R Li), g. -iüü Li = *terviüz*; Lu *terveüz meep poiz* tervis läheb (käest) ära; L *taivaa voimalla tuo millõ terveüttä* (loitsust:) taeva väega too mulle tervist;

M tuuli, tuõ võta milta võra, a millõõ anna terveüz tuul, tule võta minult ohver, aga mulle anna tervis; Li *saavva enelee terveüü* saavad terveks; L *elää on üvää üvää terveükaa* hea on elada hea tervisega.

terv/eüütää (K-Ahl.) -ehüütää (R-Eur.), pr. -eütän, imperf. -eütin tervitada приветствовать; K *noorikkoa terveüttääs* (Ahl. 99) noorikut tervitatakse. – Vt. ka *terettää*¹.

terwi vt. *terve*¹.

tervo vt. *terve*².

tervüütää: -teä L, pr. -äb, imperf. -ti L = *terveüütää*; L *isä vald viinaa i tervütti nämä* isa valas viina ja tervitas neid.

tervüüz K P M Kõ Po S Lu J I (R-Reg.) Li -üz M Kõ Lu Li Ra J (I), g. -üü P Lu Li Ra -ühsee: -üsee Lu J tervis здоровье; Lu *tervüz on kallõõp kullass i õppaass* tervis on kallim kullast ja hõbedast; Li *tervüssä ed õsa milläizillä rahoilla* tervist ei osta (sa) mingisuguse raha eest; Li *kase tüü on keho tervüüle* see töö on tervisele kahjulik; Lu *põlõttõmin on keho tervütä vart* suitsetamine on kahjulik tervisele; Lu *kui on tervüz* kuidas su tervis on?; Ra *antagoo jumal tervüüt teilee* (kui kelleltki midagi saadi, siis öeldi talle:) andku jumal teile tervist!; Li *tervüü poolõss on üvä* tervise pooldest on hea; M *mill bõõ üvää tervüütä* mul pole head tervist; Lu *on märämüü tervüükaa* on kehva tervisega; I *etti jumala tervühsia antaiz* (loitsust:) et jumal tervist annaks!; Li *miä sallin, tahon sillõ üvää tervütä* ma soovin sulle head tervist!; J *tervüsseez* tervise juures; Lu *tervüüssi* (öeldakse vastuseks tänule pärast sööki:) ole terve (terviseks)!; J *tervüssiit juumaa* terviseks jooma. – Vt. ka *terveüz*.

terlä K-Ahl. P M Kõ Lu Li J (Kett. K), g. -ää P Lu *terrää* Kõ 1. terariista (adra, kirve, noa jms.) tera лемех (сохи), лезвие (топора, ножа и пр.); P *teräs tširveele terässi* rl. teras kirvele teraks; J *tülpää teräkaa kuraz* nüri teraga nuga; M *kurassõõ terä, elä teräåkaa kraapi* noatera, ära teraga kraabi; M *tširvee terä, millä löikataz* kirvetera, millega raiutakse; Lu *vikahtõõ terä* vikatitera; M *saksii teräv* kääriterad; P *tšün-nän da i ühs kõrt meni adraa terä tšivie allyõ* künnan ja ükskord jäi adratera kivi taha kinni; Lu *ku kuu sünnüb, siz on niku sirpii terä* kui kuu luuakse, siis on nagu sirbi tera; 2. (saapa-, suka-, jala)laba e. põid носок (сапога, чулка), стопя; Kõ *sis paan terrää tšiin, sukk on valmiz* siis panen põia otsa (~ nina) kinni, sukk on valmis; Li *sukal on kanta, varsi i terä* sukal on kand, sääär ja põid; M *saappagaa teräv* kotad (põiad koos pealsetega, mis vanadest sääriku-

test jäid järele); P *ku jalkaa nõistii panõmaa, sis pantii paglad rissii jalga terää päalie* kui (pastelt) hakati jalga panema, siis pandi paelad risti jalalaba peale; M *sukkaa nenä ili terä* sukainina ehk laba(ots); 3. (naaskli) terav ots, (kuusirbi) teravikud остриё, жало (шила, острый конец (месяца)); J *naaskõlii terä* naaskli teravik; Lu *kuu teräv* kuu sarved (= kuusirbi teravikud); Lu *kuu terä on pool kuuta vai nelläz õsa kuuta* poolkuu on pool kuud või neljas osa kuust (= veerandkuu); 4. (vilja)tera, (silma)tera зерно; зрачок; Lu *kagra terä* kaeratera; Lu *silmä terä* silmatera; ■ Li *vil'lä meep teräle* vili läheb idanema. – Vt. ka *jalk-*, *saappugaa-*.

terä/hsine (P) -hsinee K-Ahl. -ssiin J -ssin Lu J -ssen Lu, g. -hsizee: -ssiizee J terasene, terasest стальной; J *paä piit terässized* rl. pane piid terasest; P *terähsissä teetä möö, ravvõssa rajoita möö* rl. terasest teed mööda, rauast radu mööda; Lu *potku kelkal on terässezed jalgasõd* tõukekelgul on terasest jalased; Lu *on rautaziid, on i terässiiziid, terässiin on parõpi ku rauta tormaz* (reetaldu) on rauast, on ka terasest, terasest on parem kui rauast reetald; J *valoanjo* on terässiin dalisko rautõin sõnnikuhark on terasest või rauast.

teräk/lüz M -õz J-Tsv., g. -kaa terakas, terarohke, suure täie teraga зернистый, полновесный; M *nät ku on teräküz rüüz, tänävoonn leeb üvä tulo* näed kui terakas rukis, tänavu tuleb hea saak. – Vt. ka *terikaz*.

teräpooli M (noa) terapool лезвие, остриё (ножа); *tõin on teräpooli, tõin on kurassõõ seltsä* üks on terapool, teine on noa selg.

terärsää Kett. M (K-Ahl. Pi Ke Li J) -sääg (Ma), pr. -än K M -en Pi Ke J, imperf. -in M teritada точить, от/ачивать, -очить, заостр/ять, -ить, обт/ачивать, -очить, править; M *keppii õtsad õltii teräsättü vähäkkõizõõ* kerpi otsad olid vähekesse teritatud; M *krandašši kulub, piüp terärsää* pliiats kulub, peab teritama; ■ M *täm on mokoma teräsättü pää, tarkka meez* ta on niisugune terase peaga, tark mees. – Vt. ka *teresellä, teressää, terettää*², *terittää, terätä, totšittaa*.

teräsüütää (Lu), pr. -äb Lu, imperf. -ti (vilja) valmima panna, (viljale) tera kasvatada выращивать, вырастить зерно; ■ *ilma jürriä tulta lüüv, siz jutõltii: kase vil'läa teräsüütäv* (kui) ilma müristamiseta vätku lõõb, siis öeldi: see paneb vilja valmima.

terä/z K P Lu J-Tsv. -s K-Ahl., g. -hsee: -see J teras сталь; Lu *tormaad on tehtü teräsessä* (reejalaste) rauad on tehtud terasest; J *teräss kõvassi t pain, meep kattši* terast kõvasti ära

painuta, läheb katki; ■ Lu *terässä* lüüip sirkaassa taivaassa pöüavälku lööb selgest taevast.

terä/tü J, pr. *-nän* J, imperf. *-nin* J = *terässää*; *mie teränän sörmöb* (muinasjutust:) ma teritan sörmed.

terävnenä Ra J teravnina, terava ninaga inimele ostroносый, человек с острым носом; Ra *se ko on terävnenä* see on alles teravnina.

teräv-nurk/ka: *-k* J-Tsv. teravnurk острый угол.

teräv-tšeeiin J-Tsv. agar, kräbe, terava keelega бойкий, острый на язык; *tämäss volia et saa: liika on teräv-tšeeiin* temast (sa) rahu ei saa: on liiga agar (~ terava keelega).

terävöttsa Lu teravik острёй, шпниц; *bagraa terävöttsa* pootshaagi teravik.

terä/vä Kett. K L M Kõ Ja-Len. Lu Li J I (P) *-ve* Pi (Ke J) *-v* J-Tsv. *terrawe* ~ *terrewa* Kr *Tэрава* K-reg.₂ *Tэрава* ~ *Tэрявь* Pal.₂ *Tэревь* Ii-reg.₁, g. *-vää* Lu Li J *-vä* M Kõ **1.** terav, lõikav, vahe острый, резкий, жгучий; M *tälle paa хот' terävä tširves pää päälee, ep tämä hooli talle pane kas või terav kirves pea peale, ei tema hooli*; M *astragall on terävät piid i pitt-sä varsi* ahingul on teravad harud ja pikk varsi; J *terävessi tetsemä* teravaks tegema; J *teräv tuuli* lõikav tuul; **2.** terav (välise kuju v. vormi kohta) острый (по внешнему виду, внешней форме), остроконечный; L *vassõne kuu ku tulõv, tämäll on terävä õttsa* kui noor (uus) kuu luuakse, on tal terav ots (= teravad sarveotsad); Lu *aluz-vene õli, nenä-pooli õli terävä, ahtõri õli tülppä* purjelaeva(1 olev) paat oli, (selle) ninapool oli terav, ahter oli tõmp; Li *venneed õltii terävie neniijkaa* raadid olid teravate ninadega; Lu *ku siä jäit pahaizõssi, sill jäi nenä terävässi* kui sa jäid kõhnaks, jäi sul nina teravaks; J *part teräv niku voholl* habe terav nagu sokul; **3.** terane, elav, ergas, teravmeelne сообразительный, толковый, наблюдательный, шустрый; J *teräf silm* terav (= terane) silm; J *terävä meez* elav, teravmeelne mees; I *lahsi on rõhga* terävä laps on väga elav; J *tämä on terävää tšeeleekaa* ta on terava keelega.

terävü/z J-Tsv., g. *-ü:* *-see* J teravus острота.

t'esak/ka M-Set., g. *-aa* M (kahe teraga jala-väe)mõõk тесак; *võtti püsüü i t'esakaa kaasa* (Set. 19) võttis püssi ja mõõga kaasa.

t'esomk, t'esonka vt. *t'isjomka*.

tessettina vt. *desatina*.

t'eža Lu, g. *-aa* juhivits (vankril); veorihm, treng тяз; постромка; *vanjkkurii t'ežad* vankri juhivitsad; *t'eža kokka* juhivitsa konks.

tet'rad'i M, g. *-ii* = *t'etrõtti*.

t'etrõtti (J-Tsv.), g. *-ii* vihiк тетрадь; *liñevoit õmas t'etrõtti* jooni oma vihiк (ära).

tetš/lejä P M Ra *-ejõ* J-Tsv. *-ijä* K-Al. *tetšii* K-Salm.₁, g. *-ejää* J tegija, valmistaja изготовитель, производитель; мастер (своего дела); J *tüü tetšejõ* töötegia; M *rattaa tetšejä* ratassepp; Ra *bõllud õmas taloz ruhipuu tetšeiõ* [sic!] polnud oma majas kirstutegiaid; P *se tulõp tulõõ tetšejä, saamma saunaa läm-mittäjää* rl. sellest tuleb tuletegija, saame saunakütja. – Vt. ka *tüü-*.

tetšemi/n Kett. Kõ J *-ne* vdjI (J-Must.), g. *-zee* tegemine дело, делание, изготовление; Kett. *tõõ tetšemiiss tahov* töö tahab tegemist; Kõ *mie en taho tämmäakaa milleiissä tetšemiissä tehä* ma ei taha temaga mingisugust tegemist teha. – Vt. ka *sukaa-*.

tetšemlä (J-Must.), g. *-ää* tegu делание, действие.

tetševl/ä P, g. *-ää* toimekas, tegev деятельный; *aivuo tetševä miez on on väga toimekas mees*. – Vt. ka *tüü-*.

tetšeiü/tä (K-Salm.₁), pr. *-v:* *-p* K, imperf. *-zi* olema olla [?], tegev olla [?] существовать [?], быть в действии [?]; *veel meillä koto tetšeiüp, meil enneni eloza* (Salm.₁ 773) rl. veel (on) meil kodu olemas, meil (on) mu ema elus.

teütü vt. *täätää*.

tfu L interj. vuih (väljendab vastikustunnet) тьфу (выражает чувство отвращения).

t'iattra vt. *teatra*.

tie- vt. ka *tee-*.

tieh vt. *tee*.

t'if vt. *tiif*.

t'igra: *-r* J-Tsv., g. *-raa* J tiiger тигр.

tihak/ka P, g. *-kaa* tihane синица; *tihakall on rinta kõltanõ* tihasel on rind kollane.

tih Kett. P M Kõ Lu J-Tsv. *tih* Kõ Li *tihti* Ra *tih*eh Ma *Tuzu* Tum., pl. *tihheed* Ma, g. *tih*ee ~ *tihii* Lu *tih*ee ~ *tih*e J sääsk комар; P *tih*i *pi-mizev* sääsk piniseb; Lu *oi ko on tihtä pal'lo* oi kui palju on sääski; J *tihet süütii kõig liitst verelee* sääsed sõid nõo üleni verele.

tihijai/n (Kõ), g. *-zõõ* sääsk комар.

tihikkõin J-Tsv., g. *-zõõ* J sääsk комар; *kuss kast tihikkõiss nii pal'lo sittsiüüb* kust neid sääski nii palju sigineb?

tih/kaa J, pr. *-gan* J, imperf. *-kazin* tihkuda [?]; hingeldada [?]; ähkida [?] хныкать [?]; задыхаться [?]; тяжело дышать [?]; *lahs tihgav* laps tihub [?] (nutta).

tihkua vt. *tšihkua*.

tihti¹ K-Ahl. Lu *tihtii* Lu Li tihedalt, tihedasti, tihti, sageli часто; Lu *nät klipsib mennä, tšen sakkaa*si, *tihti tallaav* näe, tipsib minna, kes

tihedasti (= tihedate sammudega) astub; Lu *tiix̄tii tšäi linnaasõdõ* ta käis tihti linnas; Li *per-rää tšülvõõ borkkõnõ kazvav tihtii* pärast külvi kasvab porgand tihedalt.

tihti? Lu, g. -ii Lu tihe частый; *tihti nootta* tihe (= tihedate silmadega) noot.

tihtu P, g. -uu kihulane мошка; *tševääl viel ko on tšülmä, siz mokomaizõd on niku sääzgdõ, ja juollaz näit tihu* kevadel, kui on veel külm, siis sellised (putukad) on nagu sääsed, ja nimetatakse neid kihulasteks; *tihtu survovad, duovivat suojaa ilmaa* kihulased suruvad, ennustavad sooja ilma.

tihusilmä J-Must. (valve)vaatleja (metafoor teraselt vaatava inimese tähenduses) наблюдатель (на посту, метафорическое обозначение пристально наблюдающего человека).

tii vt. tee.

tiif Lu *t'if* J kõhutüüfus тиф.

t'iiχ/o Ke, g. -oo vaikne тихий; *t'iiχo päivä* vaikne päev.

tiijustala (J-Must.), pr. -n, imperf. -zin teadustada, teada anda уведомлять, -ить, изве/щать, -стить, сообщ/ать, -ить; *meŋkaa ja üvässi tiijustakkaa süntüneessä lahsõssa ...* (Must. 151) minge ja teadustage hästi (= paljudele) sündinud lapsest ...

tiikki: Туку Tum. tiik пруд.

tiinli Lu Li J-Tsv. *tiin* Li, g. -ii tiine стельная (корова); Li *lehmä, kumpra .. toop poikimaa, see on tiini lehmä* lehm, kes .. tuleb poegima, see on tiine lehm.

tiiril J: *tiiril liiril linnukkõin, kuza sinu pezikkõin* liiri, lõõri, linnuke, kus (on) sinu pesake?

tiir/o K-Ahl. R L J, g. -oo 1. linnuke, tiir (väikest last tähistav metafoor rahvalauludes) пташка, крачка (метафорическое обозначение малыша в народных песнях); K *oi siä tiiro, peeni tiiro, kuhõ menet, peeni tiiro, ...* (Ahl. 106) rl. oi sa, linnuke, väike linnuke, kuhu lähed, väike tiir, ...; L *makaa, makaa, tiironi, pieni pikkarainõ* maga, maga, mu linnuke, väike tilluke; 2. nahkhiir летучая мышь; J *nahka tiiro lentääb üüllä* nahkhiir lendab öösel. – Vt. ka *elo-*, *lep-pä-*, *nahka-*, *puu-*.

tiiru Li J, g. -uu nahkhiir летучая мышь. – Vt. ka *nahka-*.

tiirul K L: K *tiirul liirul linnukkõinõ, kuza sinuu pezükkõinõ* rl. liiri, lõõri, linnuke, kus (on) sinu pesakene?

tiiti Ra J-Must., g. -ii Ra tihane синица; Ra *tiiti, vattsä on valkaa, siivet tširjavad* tihane, kõhualune on hele, tiivad kirjud; Ra *tiiti tiukkaav* tihane tsiitsitab.

t'iiu-t'iiu P interj. (kiivitaja häälitsus) возглас

чибиса); *eei kiiveli lintu t'iiu-t'iiu anna ääli* hei, kiivitaja, tiuu-tiiu, tee häält!

tiüüs/sää: -sä J-Tsv. [*< is?*], pr. -en J, imperf. -in J teada saada узна/вать, -ть.

tik/ata¹ M, pr. -kaan M, imperf. -kazin sugu teha совокупляться.

tik/ata²: -õta Li, pr. -kaan Li, imperf. -kazin tep-pida, läbi õmmelda, tikkida строчить, выши/вать, -ть; *pantiü alõtsi mussõ gaarõstõ, i kõik tšäeka õli tikattu* (sarafanile) pandi alla must kant, ja kõik oli käsitsi (käega) tepitud.

tik/ata³ M, pr. -kaan M, imperf. -kazin M juh-tuda, sattuda случ/аться, -иться; *mie tikkazin marjaa nätä* ma sattusin Marjat nägema.

tikitakikko Li takjas, kobruleht; takjatihnik репейник, лопух; заросль репейника. – Vt. ka *takkiaz*.

tiki-takkiain Li = *tikitakki*.

tik/ka¹ K M Kõ S Lu Li Ra J *tikk* J *t'ikka* Kett.

Ku, g. -aa J 1. rähn дятел; Lu *tikka ain puus tagop: koks, koks, koks; välizä puu lazzõd maalõ, kuuzõz on tikaa aukko* rähn toksib aina puus: toks, toks, toks; vahel võtad (lased) puu maha, kuuses on rähni auk; Lu *tikka lintu teep puhhõ aukoo, sinne paap kärkii i kärkissä süüp seemened* rähn teeb puusse augu, paneb sinna käbi ja käbist sööb seemneid; 2. toonesep, puukoitочило, стенник; Lu *tikka itikka* toonesep; J *ku tikka tagop seinäz, jooltii, tšenniit siit peress koolõv* kui toonesep toksib seinas, õeldi, keegi siit perest sureb. – Vt. ka *seinä-*. – Vt. ka *tikkalintu*.

tikka² Lu puudus недостаток; *krahmalissa on tikka, et saa õssa* kartulijahust on puudus, ei saa (sa) osta.

tikkalintu J *tikkilintu* Lu = *tikka*¹; 1; 2.

tik/kaa P, pr. -av P, imperf. -kaz tukselfda, tõmmelda дёргаться, подёргиваться; *elo-tiuro tikap pääzä vai tšäez vai jalkoiz* närvitõmblus (närv) tõmbleb peas või käes või jalgades.

tikki-aita: -t J-Tsv. varbtara, punutud aed плетень; *tikki ad'd õd rohkap on tehtü nooriiss lep-piiss, dalisko piitšüiss kuuzõ õhšüiss* varbaiaid on enamasti tehtud noortest leppadest või pikka-dest kuuseokstest.

tikkitak/ki Lu J, g. -ii Lu J = *takkiaz*.

tikko vt. tuli-.

tik/ku J-Tsv., g. -uu tikk (peerust lõigatud) piklik tikutaoline serv) отщепок (лучины); *sütä tikku põlõma* süüta tikk põlema.

tikla Kг võrk сеть.

tikop/pi Lu, g. -ii Lu sookail болотный ба-гульник; *enne juutii tikopii tšaajua, ku tšülmä tapazi, siz juutii ku lekarstvaa* ennemalt joodi sookailuteed, kui saadi külma, siis joodi nagu

arstimit; Lu *tikoppia kloppi peltšäv* sookailu lutikas kardab. – Vt. ka *klopii-moro, klopiroho*.

tiksu/a Lu, pr. -v Lu, imperf. *tiksu* Lu tiksuda tikatä; *tunnit tiksuvad* kell tiksuh.

tikva, tikvõ vt. *tõkva*.

tik/õ Li, g. -*kõõ* tike, tikkimine, teppimine; pisterida, tikkerida строчка (при шитье, вышивании); *krava tikõ vai tšasta tikõ* harv pisterida või tihe pisterida.

tik/õa ~ tikkõa M, g. -*õa* tige, kuri, metsik злой, дикий; *tämä on maailmaa tikõa inehmin* ta on väga tige inimene.

tilla K L P M Kõ Po Lu Li Ra J I, g. -*aa* M Lu Ra *tilla* J 1. voodi, (magamis)ase; aluskott (madrats) кровать, постель; тюфяк; Lu *ühesää kuuta lāsizin, õlin tilaz* üheksa kuud põdesin, olin voodis; Ra *issu tilaa ääree* istu voodi äärelle; Ra *tehtii maalõõ tila õlkiiss* tehti põrandale õlgedest ase; J *vee tila ad'd'õlõõ – la vähäize tuulõtuv* vii madratsi aia peale, las väheke tuuldub; I *päävittsaza õltšipoduškad, a alla tilaz* päitsis (olid) õlepadjad, aga all (olid) aluskotid; Lu *tilla sõpa ~ tilla hursti* voodilina; 2. koht, paik, ruum место, помещение; Lu *krugloi petšk võtab vähä tillaa* ümmargune ahi võtab vähe ruumi; K *podruška mõõb lavvaa tagaa tilaa* (pulmakomme:) pruutneitsi müüb kohta (pulma)laua taha; L *tilaa böllu, kuhyõ issua* polnud kohta, kuhu istuda; J *siäkske liikutit tšive tilalt* kas sina liigutasid kivi paigast (ära)?; 3. töö-, teenistuskohat; seisus место работы, место службы; положение; M *täm ep kestä ühel-lä tilalla, täm suvvaav ain vajõltõlla tõtät* ta ei püsi ühel töökohtal, ta armastab aina vahetada töid (~ töökohti); J *poikõin sai enelle üvä karjusji tilla* poisike sai endale hea karjusekoha; J *kaivo ku kaivo tõižõõ tilalt väl'lä, komom tämä hitto* kangutas kuni kangutas(ki) teise (inimese töö)kohalt välja, niisugune kurat (on) ta; J *miä tahon nõissõ ženihaa tilalt väl'lää, minnuu eväd lazzõ* ma tahan peigmeheseisusest vabaks (saada), mind ei lasta; 4. päramised; platsenta posleđ; плацента; I *siiz nõizõmmag kanneita tiloja saamaa poiz siältä vatsaassa* siis hakkame neid päramisi sealt (lehma) kõhust välja võtma (saama); I *lahzõõ tilla* platsenta; ■ (pealetükkiiva inimese kohta:) M *on mokoma, ep saa õmiza nahkoiza tilloi, nii tarttuub ain tõišõõ inehmise niku piki, tarttuub niku nättšizäz* on selline, ei leia hingerahu (ronib või nahast välja), hakkab aina nii teise inimese külge kinni nagu pigi, tükib külge nagu takjas; I *siä et kuzzait tillaa lõvväg näissä* sa ei leia neist (= põdrakärbestest) kusagil asu; Kõ *kõikki talvõ nii tšäüzimmä, kunes* [= *kunnis*] talvõõ tilla eb

rikkannu [= *rikkaunnu*] kogu talve käisime nii (vooris), kuni talvine tee ei lagunenu; (postpositsiooniga liitunult в составе композиты:) J *võtti viskõš spēili tilannalaa* võttis (ja) viskas peegli voodi alla. – Vt. ka *makaus-, uni-*.

tilaa-hursti J-Tsv. *tila-hursti* J Lu = *tilaursi*.

tilalavvad: -*lavvvat* Lu-Len. pl. asemelauad narы, полати; *verko-budkas* [= *võrkoo-budgaz*] on uksi [= *uhsi*], *akkunat, ahjo* i *tilalavvat* (Len. 283) (talvises) kalastusonnis on uks, aknad, ahi ja asemelauad.

tilapoduška I (õlgedega täidetud) aluskott (соломенный) матрац, тюфяк. – Vt. ka *tilla*.

tilasõpa (Li), pl. *tilasõvad* Li voodipesu постельное бельё.

tilat/taa: -*ta* J-Tsv., pr. -*an:* -*õn* J, imperf. -*in* J aset valmistada, kohendada постелить, привести в порядок, упорядочить.

tilaursi M *tila-ursi* Kõ voodilina, -kate простыня, покрывало; Kõ *mitä tarviz, sitä kõik õmpõõn, tilla-ursia, tšuttai* mida tarvis, seda kõike õmblen, voodilinu, särke; Kõ *teen i lauta-ursii* i *tilla-ursii*, *teen kõik senelsamal* kokal teen nii laudlinu kui voodikatteid, teen (= heegeldan) kõik sellesama heegelnõelaga.

tilli Kõ Po, g. -*ii* kits коза.

tilli/sä: -*ss* J-Tsv., pr. -*zev* J, imperf. -*zi* J tiliseda, heliseda, kumiseda, kõliseda звенеть, звенькать, звякать; *peenet tšellot tilissä, suurõd bumissa* väikesed kellad tilisevad, suured kumisevad. – Vt. ka *drilisä, trälisä*.

tilkahtaa (K), pr. -*aab*, imperf. -*ii* K äkki v. korraks tilkuda капнуть.

tilk/ka M Li J I -*k* J-Tsv., g. -*aa* M J tilk капля; J *lehm eb antõnnu tilkkaštii piimää* lehm ei andnud tilkagi piima; J *nämäd õllaa ku kaks tilkkaa vettä* kk. nad on (sarnased) nagu kaks tilka vett; M *vihmaa tilkka* vihmapiisk; M *ühs piimää tilkka maalla* üks piimatilk maas; J *vesi tilkka* veetilk.

tilk/kaa K L M Kõ, pr. -*av* M Kõ, imperf. -*ku* M-Set. tilkuda; tilgutada (ka impers.) течь (по каплям), капать; накрапывать (также безл.); Kõ *rässääss tilkav, johzõv vesi* räästast tilgub, vesi jookseb; M *jo tilkav* juba tilgutab vihma (sadada). – Vt. ka *tilkkua*.

tilkkama vt. *rässää-*.

tilk/ku¹ J-Must., g. -*uu* tilk, piisk капля.

tilkku² J, hrl. pl. *tilkud ~ õlka-tilkud* (särgi) õlalarр, -lapid наплечник, наплечники (женской рубахи). – Vt. ka *õlka-*.

tilk/kua Kett. K L P Lu Li J (M Ra) *t'šilkkua* (Ku) -*kuag* I, pr. -*uv* M Lu Li Ra J I, imperf. -*ku* L P Lu Li Ra J -*kuzi* M tilkuda течь (по каплям), капать; L *vesi tilkku välleä* vesi tilkus

maha; P *rässeät tilkkuvad* räästad tilguvad; Lu *nenässä aivaa tilkub* ninast aina tilgub; Ra *nii üvä haisu on süümizellä, sültsi tilkku* nii hea lõhn on toidul, (et) sülg tilkus (suust); J *tšüünelet tilkkuvad* pisarad tilguvad; J *hiki tilkub ivuussissõ* rl. higi tilgub juustest; M *miä en taho kasta riissaa antaa, süätä kõvii vaivattaav, daaže veri tilkub* ma ei taha(ks) seda (tõõ)riista anda, süda väga valutab, isegi veri tilgub; J *kahtõõ poolõõ šokkiitõ müü tilkkuzivad, a suhõõ ep puuttunnu* kahele poole põski mõõda tilkusid, aga suhu ei sattunud. – Vt. ka *tilkkaa*.

tilkkumizii J-Tsv. tilkhaaval по капле, по каплям; *mahl johzõp puuss tilkkumizii* mahl jookse puust tilkhaaval; *tõmpaa vähäize rohkaap nakkaa, elä valut taaria tilkkumizi tõmba* väheke rohkem naga, ära nirista taari tilkhaaval.

tilkkõkkõin J-Tsv., g. -zõõ J = *tilkkõkkõin*.

tilkut/taa (K) Lu -ta J-Tsv., pr. -an K -õn J, imperf. -in J tilgutada (ka impers.) капать, накрапывать (также безл.); Lu *piäp tilkuttaa silmää kaplia* tuleb tilku silma tilgutada; J *tilkutim miätši tšüünelet silmiiss* tilgutasin minagi pisara(i)d silmist; K *vähüzii tilkutav* vähehaaval tilgutab (vihma). – Vt. ka *tilkkaa, tiputtaa*¹.

tilkuttõmizii J-Tsv. tilgutamise teel, tilgutades какая, путём капания.

tilkut/õlla -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -õlin J frekv. ← *tilkuttaa*; *süü siivol-laa, elä tilkuttõõ* söõ korralikult, ära tilguta.

tilk/õ K P M, g. -kõõ P 1. (räästa)tilge капель (с навеса); M *paä kaukolo rässsää tilkkõõsõõ, la tãm turpoov* pane küna räästa tilkesse (= räästa alla), las ta turbub; M *rässsää tilkkõõssa tuõvad jää kilikav* räästa tilkeist tekivad jääpurikad; 2. jääpurikas ледяная сосулька. – Vt. ka *jää-, rääs-*.

tilkõkkõin J-Tsv., g. -zõõ J tilgake, piisake капелька. – Vt. ka *tilkkõkkõin*.

tilk/ata -õt J-Tsv., pr. -kaan J, imperf. -kazin: -kõzin J tilgutada, lüpsta доить, по-; *jok lehmet tilkkõzid* (kui lehm annab vähe piima, siis öeldakse): kas tilgutasad lehmad (ära)?

tilk/õz M, g. -kõõ (räästa)tilk капля (с навеса); *rässsää tilkkõõõ* räästatilgad.

tilziin Kr tilgake капелька.

tiltukkaine J-Must., g. -zee tilgake [?] капелька [?].

ti-mafeika M *timofeika* Li *t'imofeik* J-Tsv. *timofejevka* Lu Li *timofee-jefka* Lu *temafejevka* I, g. -aa I. põldtimut луговая тимофеевка; 2. aas-rebasesaba луговой лисохвост.

tina K P M S Li J (Ra) *t'sina* Ku *tinna* Kr, g. *tiinna* M tina олово; P *sulatõtti tinaa* sulata-ti tina; M *kartõn asõ piäb vallaa tiinnaakaa* ...,

etti tãmä eb vootaiz plekk nõ tuleb tinutada ..., et see ei jookseks (läbi); Ra *pajatab niku tinaa valav* kk. räägib nagu tina valab. – Vt. ka *sigaa-*.

tinain ~ **tiñnain** M, g. -zõõ tina-, tinane, tinast оловянный; *naill õlivat tšüünet tiñnainzõõ* (muinasjutust:) neil olid tinast küüned. – Vt. ka *tinanõ, tinõin, tinõn*.

tinami/n J-Tsv., g. -zõõ J jootmine, tinutamine паяние, лужение; *meill jutõlla, jot tinamin on jevrei (jevrefe) tüü* meil öeldakse, et tinutamine on juutide tõõ.

tina/nõ L, g. -zõõ = *tinain*; *tie tinanõ aita* (loitsust:) tee tinane aed.

tina-paperi J tinapaber оловянная бумага, станиоль.

tinarinta K-Salm.₁ tinarind (tütarlapse metafooriline nimi rahvalauludes) оловянная грудь (метафорическое название девушки в народных песнях); *tääzid ahi ad'd'aa pääle, tinarinta riitaa pääle* (Salm.₁ 772) rl. teadsid, hani (on) aia peal, tinarind riida peal.

tinasilmä M tinasilm, tinast silm fig. оловянный глаз; *naapuritsüläzä on ühz meez ühhee silmäakaa, tõin õj klazisilmä, tätä ain narriz: tinasilmä* naaberkülas on üks mees ühe silmaga, teine on klaassilm, teda aina narritakse: tinasilm.

tin/ata Lu -at J-Tsv., pr. -naan Lu -an J, imperf. -azin Lu J 1. (külge) tinutada, (kokku) joota припаивать, -ячь, спаивать, спаять; J *tunnõtko siä tinat kružgõlõ rutška* kas sa oskad kruusile kõrva (külge) tinutada?; 2. (savinõusid) võõbata, glasuurida глазировать (черепаную посуду); Lu *sõmõruu paat õltii üvässi tinattu* Sõmõru potid olid hästi võõbatud.

tina-tooppi J tinatoop оловянный штофф; J *rikop parvõõ patojõ, tõizõõ tina-tooppijõ* rl. lõhub hulga potte, teise (hulga) tinatoore.

tinatuppi Ra tinast noaturr свинцовые ножны, свинцовый футляр для ножа.

tinau/ssa -ss J-Tsv., pr. -v J, imperf. -zi: -z J (tinutades) kinni jääda прилип/ать, -нуть, спаиваться, спаяться; *kõvassi on tšiin tinaunnu* kõvasti on (tinutades) kinni jäänud.

tinna vt. *tina*.

tiñnain vt. *tinain*.

tiñ/kiä J-Tsv., pr. -gin J, imperf. -kizin J tingida, kaubelda торговаться; *tiñkizin suurõõ voimaka, muut tãmä eb müitü halvõpõssi* tingisin suure hoolega, kuid ta ei müünud odavamalt.

tintik/az M-Set., g. -kaa M = *tintikka*; *meez meni teetä mõõ, viskas tintikkaa tee servää. natta* (Set. 16) mõist. mees läks mõõda teed, viskas kuljuse tee serva? – Tatt.

tintik/ka M Po *t'intikka* M, g. -*aa* kuljus, kurin бубенец; Po *tintikat pannas kaglaasõdõ* kuljused pannakse (hobusele) kaela; M *t'int'ikad õltii pulma tšelloD* kuljused olid pulmakellad.

tint'ti Ra J, g. -*ii* Ra J = *tintikka*.

tinõin J-Tsv., g. -*zõdõ* = *tinain*; J *tinõin ruhipuu* tinast puusärk.

tinõn (M), g. -*zõdõ* = *tinain*; M *tinõn ärtsä, linõn äntä. nigla i niitti* (Set. 18) mõist. tinast (tinane) härg, linane saba? – Nõel ja niit.

tip/ata: -*at* J-Tsv., pr. -*paan* J, imperf. -*pazin*: -*põzin* J (midagi) väheke võtta взять немножко (чего-нибудь); *tippaa kurasõdõ nenäll vähäize gartsitsua* võta noaotsaga väheke sinepit.

tipertellä Lu (J), pr. -*elen*: -*een* Lu, imperf. -*elin* frekv. ← *tipertää*; Lu *jänez johsi jäätä müütä, tiperteli teetä müütä* rl. jänes jooksis jääd mööda, tilberdas teed mööda.

tipertää Lu (J-Must.), pr. -*ään*: -*än* Lu, imperf. -*iin*: -*in* paterdada; tilberdada, sinka-vinka joosta топать; бежать зигзагами (по-заячь); Lu *lahsi tipertäp tulla* laps paterdab tulla.

tipsaht/aa (J-Must.), pr. -*aav*, imperf. -*ii* tibada, tibutada (vihma kohta) накрапывать, моросить (о дожде).

tip-tip M J *t'ip-t'ip* Ku interj. tibu-tibu (kutsutakse kanu) цып-цып (зовут кур). – Vt. ka *t'ipu-t'ipu*.

t'ipulu J-Tsv. *t'sipu* Ku, g. *t'ivuu*: -*u* J **1**. kana, kanake; kanaroeq, tibu, tibuke курица, курочка; цыплёнок; J *murõt t'ipuulõ leipä, dalis siput kagra* murenda kanadele (tibudele) leiba või puista kaera; **2**. fig. tibuke, linnupoeq (meelitusõna naistele ja tüdrukutele) цыпка (любезность, комплимент женщинам и девушкам); J *minu kallis t'ipu* minu kallis tibuke.

t'ipu-t'ipu Lu = *tip-tip*.

tiput/taa¹ (Lu-Must. J-Must.), pr. -*av* Lu, imperf. -*ti* Lu (vihma) tibutada (impers.) накрапывать, моросить (безл.); Lu *vähäizee vaa tiputti, vihmaa hülkäs* väheke vaid tibutas, vihm lakkas.

tiputaa² (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *tiputta*- J-Must. tippida, (tihedate väikeste sammudega) astuda, lipata семенить, бежать; .. *tüttäret tiputtavat, naizet nippunappuloiza. umala taput* (Must. 159) (pikemast mõistatusetekstist:) .. *tütred tipivad* (ülespoole), naised nippude-nõõpidega (ehitud). – Humalatapud.

tiputõlla (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *tiputõlõ*- J-Must. puistata; (vihma) tilgutada (impers.) сыпать, по-; накрапывать, моросить (безл.).

tiri/i J-Tsv., g. -*ii* J kõhulahtisus понос; *elä leži vatsollaa maaz – tšire lüüp tirile* ära lesi kõhuli

maas, kiiresti lööb kõhu lahti; *arki roogõss lei tirile* mittepaastutoidust löi kõhu lahti; *täll on tiri* tal on kõht lahti.

tiri/sä: -*ss* J-Tsv., pr. -*zeb* J, imperf. -*zi* J niri-seda, vuliseda струиться, журчать; *õjaz vesi tirizeb jooss* ojas vesi vuliseb joosta.

tirizemizii J-Tsv. nirisemisi, nirisedes струей, струйкой; *tee pruntti rohkaap avõdõ, elä valut tirizemizii tee* (õllevaadi) prunt rohkem lahti, ära lase nirisedes joosta.

tiru J-Tsv., g. -*uu* (poisikese) peenis, till, tilu половой член (мальчишки).

t'is'jomka ~ -*omka* M *t'eso/mk* J-Tsv. -*nka* (K-A1). *t'jessimka* L, g. -*kaa* J (ääris)pael, poort, (vitsel)pael тесьма, тесёмка; M *proimad õmmõltii kahhõd poolõd t'isomkaakaa* õlapaelad õmmeldi kahelt poolt äärispaelaga läbi; J *siinakõllõ on õmmõltu kõlmõlt räätoa t'eso mkõd alaa* sarafanile on õmmeldud kolmelt realt äärispaelad alla; L *piti õlla povoinika peäz i t'jessimkoikaa plotno õli siõfottu tšiin* (abielunaisel) pidi olema tanu peas ja paeltega kõvasti kinni seotud.

tizgad: *tiõzgat* (I-Len.) pl. pihid тиски; *pajaza on ... pihet i tiõzgat* (Len. 285) (sepa)pajas on ... tangid ja pihid.

t'it'i J-Tsv. *titi* (Ra), g. -*ii* J *titii* Ra **1**. titt, imik новорождённый, грудной ребёнок; J *a med'de maam sai tänävä kaivõss t'it'ii* aga meie ema sai täna kaevust tite (= ema sünnitas lapse); Ra *a saunnain valõ pikarii viinaa, titii varpaid, tšen vei katsõlõlaisiõd* aga nurganaine valas pitsi viina, titevarbaid (sellele), kes tõi (viis) katsikutoite; **2**. (kaltsu)nukuke (тряпчаная) куколка.

t'it'ik/ko J-Tsv., g. -*oo* J = *t'it'i*; **1**; **2**.

titt'e¹ P M, g. -*ee* M -*ie* P **1**. titt, imik новорождённый, грудной ребёнок; **2**. (kaltsu)nukk, titt (тряпчаная) кукла; M *lahsilailõd tehäs kukla šiskolaissa, sitä kutsuas titt* lastele tehakse kaltsudest nukk, seda kutsutakse titeks.

titt'e² Kett. M Lu, g. -*ee* M silmatera зрачок; Lu *silmää sümmez on titt* silma keskel on silmatera; M *kahs tittiä* (inimesel on) kaks silmatera; M *silmää titt* silmatera. – Vt. ka *silmä*-.

titt'i¹ P, g. -*ii* P = *titt'e²*; *valkõa silmä i silmeä titti* silmavalge ja silmatera.

titt'i² Li, g. -*ee* Li = *titt'e²*.

titt'i³ Lu, g. -*ii* Lu nukk, titt кукла; *tütõkkõin pel-laab õmijõd tittijõõkaa* tüdrukuke mängib oma nukkudega.

tiukalla: -*ll* Lu adv. pingul, rehvis (purjede kohta) раздутые, в рифлёном виде (о парусах); *seiliv on tiukall* purjed on pingul.

tiukassi Li adv. kasinalt, napilt маловато;

tänävoonna on nii tiukassi einää tänavu on nii napilt heina.

tiuk/ata¹ Lu Li, pr. *-kaan* Lu Li, imperf. *-kazin* 1. pingutada, pingule v. kinni tõmmata v. siduda v. rehvida *загя/гивать, -нуть; натя/гивать, -нуть* (парус); *связ/ывать, -ать*; Li *tiukkaa sei-li* tõmba puri pingule; Li *liian kõvassi se rihm* li tõmba puri pingule; Li *liian kõvassi se rihm* kaad, siiz meep kattši liiga kõvasti on see kõis pingule tõmmatud; kui veel veidi kõvemini pingutad, siis läheb katki; Li *õlkikuvoo tiukkas kõvassi tšiin* (ta) sidus õlekoos kõvasti kinni; 2. (pragusid, vahesid kinni) tihtida v. toppida v. tihendada *конопатить, уплотн/ять, -ить*; Li *tiukataa vällii* (sammalt) toritakse (pragude) vahele; Lu *se on tiukattu* see (pragu) on tihendatud; 3. tihedaks, umbe, pingule minna zatverdět, уплотниться, напрячься; Lu *meri sõlmi se kõnsaid ep tiukkaa* meremehesõlm, see ei lähe kunagi umbe (= ei jookse kinni, et seda ei saaks lahti harutada).

t'iuiklata² P J, pr. *-kaav* J, imperf. *-kaz* J (linnu-poegade kohta:) siutsuda, säutsuda *пищать*; P *vott poigad nõistii t'iuikkamaa* ennae, pojad hakkasid siutsuma. – Vt. ka *t'iuikkaa, t'iuukku*.

tiuk/ka Lu Li, g. *-aa* Lu kõva, tihe (tiht); pingul *сильный, плотный; натянутый*; Lu *tiukka tuuli* kõva (poolpõiki puhuv vastu)tuul, tihttuul, piidevint; Lu *aluz meep tiukkaa tuult* purjelaev sõidab tihttuult; Li *nii õli tiukka, jot tahtoz katkõa* oli nii pingul, et tahtis katkeda. – Vt. ka *tšiintiä*.

tiukkaa Li adv. raskelt, tihkelt, jäigalt, pingul туго, плотно; Li *tiukkaa tšüüv* (uks) käib raskelt; Lu *pie tiukkaa* hoia pingul!

t'iuikkaa Ra J, pr. *-av*, imperf. *-ki* = *tiukata*²; Ra J *puipud alkasti t'iuikkaa, taitaa tahotaa süüv* vä kanapojad hakkasid siutsuma, vist tahavad süüa; Ra *puipot t'iuikataa* kanapojad siutsuvad.

t'iuukku vt. *t'iuukku*.

t'iuikkuua P, pr. *-uv*, imperf. *-ku* P = *t'iuikata*²; *lenteli lintu kaugaa senie puu nõjalla, t'iuukku, t'iuukku, õmii poikõi rääku* lind lendles kaua selle puu ümber, siutsus, siutsus, oma poegi hüüdis.

t'ivi vt. *tüvee*.

t'jessimka vt. *t'isjomka*.

t'jorkata, t'jorkatag vt. *t'orkata*.

t'jorkka, t'jorkkõ vt. *t'orkka*.

t'julpaln Li, g. *-naa* tulr тюльпан.

tjäf L interj. auh (koera häälitsus) тьяв (собачий лай); *koira haukub: tjäf, tjäf* koer haugub: auh, auh.

to K L P M Lu J *too* M Kõ Lu Li J I Ku 1. muidu, vastasel korral a to, to; P *issuu, issuu, to*

vied meilt unyõ välleä istu, istu maha, muidu viid meilt une ära; Lu *piäp tarkata tšihut-taa maamunnaa, to laukõõssaa* peab oskama kartuleid keeta, muidu (nad) lagunevad; M *elä puututa tširveekaa tšivviä möö, too teet tširveesee ampa* ära löö (ära puutu) kirvega vastu kivi, muidu teed kirvesse tække; I *paag rooppa rihenneettee, a too appanõv* pane puder esikusse (külma), muidu läheb hapuks; Lu *piäp tšiiirehtiä, a to müühäsüv* peab kiirustama, muidu hilined; 2. muidu, tavaliselt, harilikult *обычно*; Li *väliss tehtii i aimõssõ kapusõssõ piirõgõ, a too .. kapussaa pantii alla, ailia pantii päälle* vahel tehti ka ainult kapsast pirukas, aga tavaliselt pandi kapsast alla, raieme pandi peale; 3. (kui ...) siis (если ...) to; (kõgda ...) to; I *ku eväd õõp puhtaad grinjkat, too appanõp piimä* kui piimapotid ei ole puhtad, siis läheb piim hapuks; J *a jeesli mitä mokomaa, too d'eri minnuu* aga kui on midagi sellist, siis peksa mind; J *a ku kazvon suurõssi, to .. sinnua süüttemää nõizõn* aga kui kasvan suureks, siis hakkasid sind toitma; Kõ *kõõz näväd mentii sinne ... koõtoo too siäll eli hakka* kui nad läksid sinna ... majja, siis (nägid, et) seal elas eit; 4. siis to, тогда, затем; Lu *too tuli kookkimiizõõ aika* siis (= pärast suvetõid) tuli kartulivõtmise aeg; 5. kord ..., kord to ..., to; L *irsi to õli lühüv, to veärä, to pittsä* palk oli kord lühike, kord kõver, kord pikk; J *jürimizell to sakkas-si, to arvõstaa lüüv tult* müristamise ajal kord sagedasti, kord harva lööb välku; M *too koira eitütäv, too sakkali eitütäv* kord heidutab koer, kord heidutab kanakull (kanu).

tohgata Lu Ra (J-Must.) -gõi J-Tsv. -gatao I, pr. *-kaan* Lu Ra J -kaa I, imperf. *-kazin* Lu -kõzin J -kazii I 1. katki lüüa (muna kohta) разби-вать, -ть (о яйце); Lu *tohkaa munad miskaa* löö munad kaussi katki; I *õuna-drotsonaa piäb muna tohgatao* kartulipudrusse tuleb muna katki lüüa; Ra *kanamunaa tohgattii sekkaa* kanamuna löödi katki (toidu) sisse; 2. lahti v. lõhki v. läbi torgata *прот/ыкать -кнуть*; J *dohitõri tohkõz ruuzuu jalgõss* arst torkas roosi(paise) jalal lahti; J *lehm tohkõs tõizõlt sarvõkaa magoo* lehm torkas teisel sarvega mao lõhki. – Vt. ka *torkata, tõrkätä*.

tohhat vt. *tuhatta*.

tohka Kr, pr. imperf. pl. 2. p. tooge принесите.

tohkau/ssa: -ss J-Tsv., pr. -B J, imperf. -zi: -z J = *tohkõõssa*.

tohkõõssa: -ss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -õzi: -õz J lõhkeda, puhkeda *вскр/ываться, -ться*, прорываться, прорваться; *vesi-ruusu ize tohkõõz* roosipaise puhkes ise.

tohmõssi J-Tsv. rumalasti глупо, по-дурацки; *vai sill bõd arvoa pääs, ku siä nii tohmõssi pajatõd* kas sul pole aru peas, et sa nii rumalasti räägid?

toh/o Kett. K-Ahl. L P M Lu Li Ra J-Tsv. (I Ma), g. -oo P M Ra J *tohõhoo* M (kase)toht берёста; Ra *tohod õltii koivussa tšizgottu* tohud olid kase küljest (kasest) kistud; L *laaputid õlivat tohossa* viisud olid tohust; Lu *tšülvõvakka õli tehtü juurissa i tohossa* külvivakk oli tehtud juurtest ja tohust; Lu *koššo tehtii mahlaa peräs-sä, kuhõõ johsi mahla; koššo tehtii tohossa vaa* kasetohust karp tehti mahla jaoks, kuhu jooksis mahl; karp tehti ainult tohust; M *kahtšin toho ~ Kett. kazgõõ toho ~ Ra koivuu toho* kasetoht; M *nii on valgissunnu niku tohõhoo liblo* on jäänud nii kahvatuks nagu tohulible; M *peremeez võtti tohõhoo liblo i seennekaa puhu surut kõik vällää vil'assa* peremees võttis tohtlehviku ja sellega puhus kõik purud viljast välja; Ra *toho pullo* tohtpullud (võrkude ülaservas); P *toho tšennän* tohtviisud; J *minu mälehtizez med'd ee poollaa ep piettü toho tšentsiit* minu mälestuse järgi meie pool ei kandud tohust viiske; ■ Lu *meni meree rantaa tohtoo tšiskomaa* läks kasutatud asja toimetama (läks mereranda tohtu kiskuma). – Vt. ka *koivu-*. – Vt. ka *tohoz¹, tohu¹, toohi*.

tohoiln J-Tsv., g. -zõõ J tohust берёстовый, из берёсты; *nootaa plafkõd om puizõd, dalisko tohoizõd* nooda ujukid (pullud) on puust või tohust. – Vt. ka *tohon*.

toho-kaššõli J-Tsv. tohtmärss, tohust punutud märss берёстовый кошель, берёстовая сума.

tohok/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J tohukas, tohurohke, tohust rikas богатый берёстой.

toholaaputti L tohtviisk, tohust viisk берёстовый лапоть; L *toholaaputid jalgaza* tohtviisud jalas. – Vt. ka *tohotšentsä*.

toho-laptõ L = *toholaaputti*; *kahõt parit toho-laptõita* kaks paari tohust viiske.

toho (M-Len. Ra), g. -zõõ = *tohoin*; *jalgaza piettii tohozõt tufliit* (Len. 265) jalas kanti tohust jalatseid.

toho-pullo Lu tohtpull, -ujuk, -käba (võrgul) берёстовый поплавок; *ennepii õli võrkkoiilla toho-pullo* ennemalt olid võrkudel tohtpullud.

tohopärvokka I tohtkorv, tohu(ribade)st punutud korv берёстовая корзина; *tohopärvokkoja tehti mokomia, iivviä* tehti niisuguseid tohtkorve, ilusaid.

tohopää M fig. 1. pudrupea балбес, балда; *on tohopää, vähä mälestäv* on pudrupea, vähe mäletab; 2. lollpea дурак, болван; *oi siä tohopää oi sa lollpea!*

tohoseltšä Kõ fig. tohman, lollpea дурак, болван, болван.

tohosõõ J-Tsv. adv. tohtu (kiskuma) по берёсту (наречие в форме илл-а от *toho*); J *isä meni tohosõõ isa* läks tohtu kiskuma.

toho/z¹ P, g. -hsõõ: -ssyõ P = *toho*; *õli painõttu katagass varo i tohoz õli pantu ümpäri varua. seniekaa lõühzättii viskoissa* oli painutatud kadakast võru ja toht oli pandud ümber võru. Sellega tuulati (vilja) visates; *kazgyõ tohoz* kasetoht.

tohoz² Po -uz J *toohuz* (Lu-Len.), g. -ohsõõ: -uzõõ [sic!] J *toohusõõ* Lu-Len. küünal свеча; Po *tejtii tohoz, kõm aarikkuu õli* tehti küünal, oli kolm haru; J *meni kõlmõt kõrtaa põlvillaa ümpär tšerikoo, ja siis pani tohuzõõ rätee allõ* käis kolm korda põlvili ümber kiriku ja siis pani küünla räti alla; Lu *miä nõizin rukolõmaa miikkulaa .. ja lupazin rublaa tohusõ* (Len. 277) ma hakkasin paluma (püha) Nikolaust .. ja töötasin (osta) rublase küünla.

tohotšentsä P *toho-tšentsä* J-Tsv. = *toholaaputti*; P *niinitšennät* tehti niini *puu kuorõssa, tohotšennät tooš tohossa* niinviisud tehti niinepuu koorest, samuti (tehti) tohtviiske tohust; P *meill on tohotšennäd valmiid* rl. meil on tohtviisud valmis; J *kül han siiz leevvää jalgõt kuivõt, ku toho-tšennet paad jalkaa* küll alles siis jäävad jalad kuivaks, kui tohust viisud paned jalga.

tohotuppi L tohust noatupp берёстовые ножи.

toho-tükkü J-Tsv. tohutükk кусок берёсты; *vääñ kazett toho-tükküss pullo* keera sellest tohutükist (võrgu)pull.

tohovakka Set. M Lu tohust korv, karp, toos берестяная корзина, коробка.

tohtia, tohtiac vt. *tõhtia*.

tohu¹ J, g. -uu = *toho*.

tohu² [?]: *Tõzy Pal.₁ Tõzy Ii-reg.₁ tolm* пыль. – Vt. ka *tolmu*.

tohuz vt. *tohoz²*.

toimi ~ -m J-Tsv., g. -mii teadasaamine, selgus, selgumine узнавание, выяснение.

toimila J-Tsv., pr. -n, imperf. -zin 1. teada saada узнавать, -ть; 2. hoolt kanda, hoolitseda заботиться, по-; 3. korraldada, seada, toimepanna устр./аввать, -оить (дела).

toimiilõõ J-Tsv.: *sait ko toimiilõõ* kas sa said teada?; kas sa said aru?

toimik/az Lu, g. -kaa Lu toimne, toimse koega (kanga kohta) кипорный (о ткани); *nel'ält tortilt lootii toimikas kangaz* neljalt kehalt loodi toimne kangas. – Vt. ka *toimikkõin*.

toimikkoiln Ra J, g. -zõõ = *toimikaz*; *ku toimik-*

koin kangõz, siz on nellä suksia kui (on) toimne kangas, siis on (kangaspuudele pandud) neli tallalauda.

toimikkõil/n M Lu, g. -zõõ Lu = *toimikaz*; Lu *uutimoja tehtii toimikkõizõss kanjkaass* uudmeid (= telkkatteid kärbeste tõrjeks) tehti toimest lõuendist; Lu *minuu ämmää aikan õli rüüdi, õli valkaa kanjain ja toimikkõin* minu vanaema ajal oli (meestel) rüü, oli valge linane ja toimne.

toimittaa Lu Li, pr. -an Lu Li, imperf. -in Lu Li 1. selgitada, selgusele jõuda разъясн/ять, -ить, выясн/ять, -ить; Lu *piäp toimittaa, kui tehä* tuleb selgusele jõuda, kuidas teha; 2. hankida, muretseda доста/вать, -ть; Lu *miä toimitin enell rutškaa* ma muretsesin endale sulepea.

toin, toine, toinen vt. *tõin*.

toisepäivä, toizeppäivä vt. *tõizõnpäivä*.

toit/taa Lu (J-Must.) -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in toita, elatada, ülal pidada кормить, питать; Lu *piäv ommaa päätä toittaa* peab oma pead toitma (= peab ennast ise ülal pidama); J *toitti entez õmaa tüükaa* toitis end oma tööga; J *täll om viis toitõttõva lass* tal on viis ülalpeetavat last.

toittaja M-Set., g. -aa toitja, ülalpidaja кормилец, содержатель.

toittaulta M, pr. -n M, imperf. -zin M ennast toita, ennast (ise) ülal pidada, elatuda кормиться; *miä toittaun* ma pean ennast (ise) ülal.

toittii Lu, g. -ii Lu = *toitto*; *lahzõlõõ piäb antaa toittia, piimää i kõikkõa* lapsele peab andma toitu, piima ja kõike.

toitti/ssa Lu, pr. -n Lu, imperf. -zin Lu toituda, süüa питаться, кормиться; *nii piäp toittiissa ku kormuna annõb* nii tuleb süüa, kuidas tasku kannab (annab); *lidnaz inemizet toittiivad rohkaapi makkiakaa* linnas söövad inimesed rohkem magusat (~ toituvad rohkem magusast).

toitto P J-Tsv. Li, g. -oo: -uo P toit toita, еда, питание; J *ann va žiivõtõllõ toittoa, kül siiz leeb liha i võit* anna aga loomadele toitu, küll siis saab liha ja võid; J *üväss toitoss paksunõb niku üvä sika* heast toidust läheb paksuks nagu hea siga; J *tšärpeizet sittšiussä siäll, kuza saavva toittoa* kärbsed siginevad seal, kus saavad toitu; Li *ep tappaa toittoa ühtä-päätä* pidevalt ei jätku (neil) toitu; P *vot sillõõ suvõõ toitto vaat* (siin) on sulle suvetoit.

toittu J-Tsv., g. -uu J = *toitto*.

toittõmi/n J-Tsv., g. -zõõ toitmine, elatamine, (kellegi) ülalpidamine кормление, питание.

toivoa vt. *tõivoa*.

toivotõlla vt. *tõivotõlla*.

tokarnoli J-Tsv., g. -i treimis-, trei- токарный; *tokarnoi mašin* treipink.

tok/kia (Ra J), pr. -in Ra J, imperf. -kizin tok-sida, taguda стукать, стучать; Ra J *jõka aikõ tikka tokip puut* ühtelugu toksib rähn puud.

tokkua vt. *tõkkua*.

tokkuminõ vt. *vesi-*.

toko-toko Ku Lu interj. *tšoko-tšoko* Lu = *tšokk-tšokk*; Lu Ku *t'oko-t'oko* põssa-põssa!

toks/u Lu, g. -uu Lu naps стопка, рюмка; *mie valan toksuu viinaa* ma valan napsi viina.

tokutag vt. *tõkuta*.

tokuttaa vt. *tõkuttaa*.

tolh/o J, g. -oo = *tolo*; *sarvi tokuv vällää, jääp pähe tolho* (kui) sarv kukub ära, jääb pähe (sarve)kõnt.

tolli/sa: -ss J-Tsv., pr. -zõõ J, imperf. -zi J suliseda, vuliseda, soliseda журчать, плескаться; *vesi tolizõv jooss putelii* vesi soliseb pudelisse joosta.

tolk/ata: -õt J-Tsv., pr. -kaan J, imperf. -kazin: -kõzin J külge müksata толк/ать, -нуть, подт/алкивать, -олкнуть; *tolkkaa il'tõkkoitta tšul-tšee, jot tämä jäiz vaid* müksa tasakesi (talle) külge, et ta vait jääks.

tol'ki Kett. K-Ahl. M I *tolki* Set. -ki P = *tol'ko*; P *niku minu lahs kazvatõttu, tol'kki bõõ milla sännütettü* rl. nagu minu laps kasvatatud, ainult pole minu sännitatud; M *tol'ki riizvadruškod da piirgõd õltii* ainult rukkijahutainast korbid ja pirukad olid (ennemalt).

tolk/ka J -k Li Ra J-Tsv., g. -aa salk, kahl; tuust, tort пук, пучок; Ra *pikkarain tolkk ivussiõ* väike salk juukseid; J *viska opõizõõ karsina tolkk einä* viska hobuse sõime tuust heinu; Li *mokoma suuri tolkk einää tokku maallõ tee päällä* niisugune suur tuust heinu kukkus maha tee peale; J *ivusõõ tolkka juuksesalk, -kahl*; J *villaa tolkk villatort*. – Vt. ka *einä-, ivus-*. – Vt. ka *toppa*.

tol'kka P = *tol'ko*; *lemmüz lennüb niku lintu, tol'kka täll on takan ripup tulinõ rihma* (Mäg. 111) kratt lendab nagu lind, ainult taga ripub tal tulekarva nõör.

tol'kki vt. *tol'ki*.

tolk/kia J-Tsv., pr. -in J, imperf. -kizin J tõugata, tõugelda толкать, толкаться; *elka tolkkiga tõin-tõiss* ärge tõugake teineteist; *tolki, tolki, saat tšiiire nisk-talkkumaa* tõuka, tõuka, saad kiiresti vastu kukalt.

tol'kko vt. *tol'ko*.

tolk/ku M Kõ Lu J (K-Ahl. Li I Ku), g. -uu Lu J 1. mõistus, taip, aru(saamine), tolk толк, разумение, понимание; J *jõka tüüt piäp teha tolkkuaa* iga tööd peab mõistusega tegema; J

täll bõõ milläiss-tši tolkkua tal pole mingisugust aru (peas); Kõ izzze saatta tolkkua ise (ju) saate (asjast) aru; M *täm on kõikinaa vähameelin, ühskõik täm ep saa miittäit tolkkua* ta on päris rumal, niikuinii ei saa ta midagi aru; Kõ *tolkkua saan, pajattaa en või* (teie keelest) aru saan, (aga) rääkida ei oska; Lu *se ep saa ävüssä tolkkua, tämä ep tää, mikä se on äpü* tema ei saa (üldse) aru südametunnistusest, ta ei tea, mis on südametunnistus; M *emmä täätännü miittää tsirjolaissa tolkkua* (lapsena) me ei saanud raamatutest midagi aru; J *võtab tolkkua* (Must. 185) (ta) saab aru; J *koira võtab aistus [*< aisuss?*] tolkkua* (Must. 168) koer tunneb lõhnast (ära) (= saab lõhna järgi aru); 2. kasu, mõte, tolk польза, смысл, толк; K linnulta evät saa mitäit tolkkua, linnu vaiats laulab puuza (Ahl. 120) linnust ei saa nad mingit kasu, lind ainult laulab puu otsas; Lu *tämä tüüss ebõ tolkkua, nigu siglõl vettä kanta* tema tööst ei ole (mingit) tolku, nagu sõelaga vett kanda; M *mihhee sie teet kasta azzaa, ku sinuss bõõ tolkkua* miks sa teed seda tööd (asja), kui sinust pole tolku; M *mõnikaz inehmin ain suvvaab ruttaa, a enessä tolkkua eb õõ* mõni inimene armastab kiirustada, aga enesest ei ole tolku; Lu *kase tüü on aigaa veetemin, kui kaugaa nii müü teemme, ain ilma tolkkua* see töö on ajaviitmine: kui kaua me ka ei teeks, ikka pole sellest tolku; 3. kord порядок; Lu *kassin taloz eb õõ tolkkua* siin talus ei ole korda; Ku *nain ko om peremmez, nii tolkkua eb oo* kui naine on peremees, siis korda ei ole; ■ L *kui pappi libo lappolain tuli vassaa, tolkkua eb liennü* kui preester või nõid tuli vastu, (siis) ei tulnud midagi head.

tol'ko K-Ahl. L M V -ko I ainult, vaid, üksnes только, лишь; V *tol'ko ühs ärtš karjaz* ainult üks pull on karjas; M *võhka on sigga roho, pehmiä, tõin žiivatta tätä ep söö, tol'ko sigao* võhk on sea rohi, pehme, teised loomad seda ei söö, ainult sead; I *kõitti soolivad. nüüv jäännüt tol'ko miä pat'stiü ühsinnäög kõik* (vadjalased) surid. Nüüd olen jäänud ainult mina peaaegu üksinda; I *i sis ku mennäs tol'ko laulaaz da mennäsee* ja siis, kui minnakse, (siis) vaid lauldakse ja minnakse; L *nahka-iiri vöip tol'ko perä päiveä laskua lennellä* nahkhiir võib üksnes pärast päikese loojangut lennelda. – Vt. ka *tol'ki, tol'kka*.

tolkuittaa Lu (K L J) -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J seletada, jutustada толковать, рассказывать, объяснять; Lu *piäb üvässi tolkuittaa, jott tämä saisõis tolkuu* peab hästi seletama, et ta saaks aru; K *meitä siiz eb õpõttöttu*

kaaskoi tolkuittamaa, a õpõttötti tüötä tetsemää meid siis ei õpetatud muinasjutte jutustama, aga õpetati tööd tegema. – Vt. ka *tolkuttua*.

tolkuta (J-Must.), pr. *tolkkuan* J, imperf. -zin aru saada, mõista понимать, понимать; *ruumõ näeb i tolkkua* b i nõizi tsüsumää koolnu näeb ja saab aru ja hakkas (soldatit) paluma.

tolkutoi Li J-Tsv., g. -i J = *tolkutoo*; J *tolkutoi meez* arutu (~ rumal) mees; Li *tolkutoi juttu* rumal jutt.

tolkut/oo M Lu (P J-Tsv. vdjI), g. -toma: -toimaa vdjI arutu, rumal, mõistuseta глупый, тупой, бестолковый; J *pääsi naizõssi tolkutomalõ mehelee* sai naiseks rumalale mehele; M *hailäp tsülässä tsüllää, on mokoma tolkutoo* hulgub külast külla, on niisugune arutu; M *kazess inehmizess tolkkua ebõõ, tolkuttomia juttuja ain pajatab* sellel inimesel ei ole mõistust (peas), räägib aina arutuid jutte; ■ M *tolkutoo maa, täll miittäid ep kazvo vilets* (viljatu) maa, sellel midagi ei kasva; Lu *tolkutoo varma* väga paks (arutult paks inimene).

tolkut/taa K M Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu = *tolkuittaa*; M *isä tälle tolkuttii señnee azzaa* isa seletas talle selle asja (ära); Lu *en õõ izzze nähnüd, a tõizõt tolkutõtti* (ma) ei ole ise näinud, aga teised jutustasid; Lu *tämä tolkutti milõ* ta jutustas mulle.

tolkuttomassi M arutult, oskamatult, halvasti, viletsalt бестолково, неумело; *nät ku on tolkuttomassi sitonnu, kõik koorma lahkoav* näed, kui halvasti on (kinni) sidunud, koorem puha laguneb (koost).

tolm/lu J-Tsv., g. -uu J *tolm* пыль; *riigaa koomin on täinõ tolmu* rehealune on tolmu täis; *müllüz on tolmu nurkõit täinõ* veskis on (kõik) nurgad tolmu täis; ■ *tolmu* *tetsemä* purustama, pihuks ja põrmuks tegema. – Vt. ka *tomu*.

tolmuk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J *tolmune* пыльный, запылённый.

tollo¹ M, g. -oo M (luust sarve)kont; *rogovoi otrostok*; M *sarvi läheb vällä, siz jääp pähhee tolo* (kui lehma) sarv tuleb ära, siis jääb pähe (sarve)kont. – Vt. ka *tolho*.

tolo² vt. *dolo*.

tolopäittää J-Tsv.: *tolopäittää sarg* (põllutüki või -siilu nimetus sellise kogukondliku liisuga jaotamise puhul, kui igale perele ettenähtud põllutükid anti ühes kohas järjestikku).

tolot/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J kõliseda, tiniseda; kõlistada, tinistada звенеть, звонить, брнчать.

tolot/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn, imperf. -tõlin J frekv. ← *tolottaa*.

tolstofk/a ~ -õ Lu, g. -aa 1. (meeste kodune pükste peal kantav jämedast riidest) päevasärk толстовка; 2. (alumine rõivas одежда, носимая поверх белья); *tolstofka se on alavaatõ, alla šinelii t.*, see on alusrõivas, sineli all (madrustel).

tomak/az Lu, g. -kaa Lu udune туманный; *meri on tomakaz meri* on udune. – Vt. ka *tomakkõin*.

tomak/ka Lu Li J-Must. I -k Lu J-Tsv. (I-Len.), g. -aa Lu 1. udu туман; Lu *tomakka laskõõb maallõ niku hãkã* udu laskub maale nagu hägu; I *oomnis i õhtagona jõgõssa i jarvessa nõisivat tomakat* (Len. 286) hommikuti ja õhtuti tõusis jõelt ja järvelt udu; Lu *ku tomakk onõ, sis kel-lo buju ääneb* kui (merel) on udu, siis kellpoi undab; I *tomakka kõõs laskõõb orkoo, roosõh* kui udu langeb maha, (tekib sellest) kaste; 2. udune, udu- туманный; Lu *tãnã on tomakk ilma, mittãã eb nãü* tänã on udune ilm, midagi ei ole nãha; Lu *tomakall ilmalla laivoill on keh-no meres seilata* uduse ilmaga on laevadel kehv merel purjetada; Lu *tomakka vihma* uduvihm. – Vt. ka *tomakaz*.

tomakkõiln J-Tsv., g. -zõõ = *tomakaz*.

tomu [?]: Тóму Pal.₁ tolм пыль. – Vt. ka *tolmu*.

toñ/a Lu, g. -aa Lu 1. loomus (kalapüügil) улов, тона; *ühee päivãã toña* ühe päeva loomus; 2. loomusekoht, kalapüügikoht (meres) рыболовное место (в море).

toñ/ki ~ **štoñ/ki** Lu, g. -gii Lu teng (masti pikendus v. jätk) стена; *galjasila on toñgiikaa mašti* kaljasel on tengiga mast; *saalingassa läh-hep štoñki* saalingist (= masti tengiga ühendav ristpuu) algab teng; *toñgiss tuõp fartoni* tengist tuleb parduun (= vant, tross tengi kinnitamiseks); *toñgiss rautavantat tullaa, fartoni kut-sutaa* tengist tulevad (alla) terasvandid, (neid) kutsutakse parduunideks.

toñ/ki/a J-Tsv., pr. *toñgin* J, imperf. -zin J tuhnida рыться, шарить; *toñgip sigaa viittã* tuhnib sea moodi. – Vt. ka *tõngata, tõnkaa, tõnkõa*.

tonn/a M, g. -aa tonn тона; *tehã suur kuhja. siäl on mõnia tonnõõ* tehakse suur kuhi. Seal on mitu tonni (heina). – Vt. ka *registra-*.

tonni vt. *lasti-*.

tont/ti L P M Kõ S Lu Ra J Тонту Tum., g. -ii L M S Ra J kurat, vanakuri, vanapagan, saatan, tont, paha vaim (ka sõimus.) чёрт, дьявол, бес, злой дух (и как руг.); P *kunni pari saap kokuo-syõ, sinni tontti tsummee paria tšentšii kulutab* vs. kuni paar saab kokku, seni kulutab kurat kümme paari kingi; M *unõz nãev, etti tontti luti-sav* näeb unes, et vanakuri pitsitab (teda); Kõ *mikã pahapool, se i tontti* mis (on) vanakuri,

see (on) ka kurat (= mõlemad tähendavad kura-dit); Kõ *tontti i altiaz, ühs paha kõikk* on kurat või haldjas, üks paha (vaim) on kõik; J *nõgõkõz niku tontti* nõgine nagu tont; S *rüttšeez juttõõb on tontti, tontti võtap siinnua* rukkis, ütleb (lapsel), on tont, tont võtab sind (kinni); Kõ *tontti neit tããv* tont neid teab; J *tontti tãã tããp, kuhõõ tãmã on vainunnu* tont seda teab, kuhu ta on kadunud; J *d'eedõ .. kall'uv: piã tšiin, piã tšiin, as siã kossoi tontti* vanaisa .. karjub: pea kinni, pea kinni, ah sa kõõrdsilmne kurat!; Lu *tãmã inotuz (tontti) meni jo kottoo* tema, vastik inimene (kurat), läks juba koju. – Vt. ka *tamp-pu*.

too¹ J too; see to; это; *siällä hanse too on seal too ju on; mikã too on mis too (~ see) on?*; *kulu toossa kuuta kahsi* rl. kulus (= möõdus) sellest kuud kaks.

too² vt. *to*.

tooaç, tooak vt. *tuuva*.

tooh/i Ku, g. -ee = *toho*; *etsitt'sii toohi* otsiti (= toodi, muretseti) kasetoht; *nois pitãmãã toohtõ välize* hakkas pidama tohtu (millegi) vahel.

toohuz vt. *tohoz*².

tooja K-Salm. (K-Al. R-Lõn.) *tuoja* (R-Reg.), g. -aa fig. tooja, sünnitaja (ema metafooriline nimi rahvalauludes) родительница, родимая (метафорическое название матери в народных песнях); R *enne elle sünnüttããni tunnus-saka minua (tuumi tuojani)* (Reg. 16) rl. ema, mu hell sünnitaja, vaata ka mind (mu ilmale-tooja). – Vt. ka *ilmaa-, maalõõ-, parmaas-, taso-, tuumi-, tähti-*.

toojainõ vt. *ilmaa-*.

toojanõ vt. *tuumi-*.

toolli M, g. -ii M tõrvarapp толь.

toolikatto M Lu *tooli-katto* Ku (tõrvarapiga kaetud katus) толевая крыша.

toomi¹ K-Ahl. M Kõ S Lu Li Ra J Kl-Set., g. -õõ Lu toomingas, toom, toomerpu черемуха; M *toomõd elkotsõvav* toomingad õitsevad. – Vt. ka *toomik, toomikka, toomikkapuu, toomikko, toomikpuu, toomipuu, toomo, toomu, toomõpuu, tuumu*.

toomi² J Lu, g. -õõ Lu 1. (pähkli)tuum (ореховое) ядро; J *pãhtšenãã toomi* pähkli tuum; 2. (kirsi, ploomi jt. luuviljaliste) kivi косточка (косточковых растений); Lu *viışhãã toomõd* kirsikivid. – Vt. ka *pãhtšenã-*. – Vt. ka *toomu, tuumi*¹.

toomi³ Li, g. -ii Li = *toomi*²; 1. *pãhtšenãl on toos toomi* pähklil on ka tuum; *miã võitin pãhtšenãl-tã toomii poiz* ma võtsin pähklil(t) tuuma välja; 2. *mesimarjaa seez on toomi* kirsimarja sees on

kivi; *slivaa seez, toomimarjaa seez on toomi* ploomi sees, *toomingamarja sees on kivi.*

toomi/n J-Tsv., g. -zõõ J toomingane, toomingast черёмуховый.

toomik/az¹ M Kõ (Ja-Len.) -as K-Ahl. M-Set. I-Len. *tuomikas* R-Reg., g. -kaa = *toomi¹*; M *toomikaz elkotsaz* toomingas õitseb.

toomik/az²: -õz J-Tsv., g. -kaa J tuumaga (pähkel) с ядром (об орехе).

toomik/ka K M, g. -aa M = *toomi¹*.

toomikkapuu M Kõ = *toomi¹*; Kõ *toomikkapuu kukib, siis tsülvääz õzraa* (kui) toomepuu õitseb, siis külvatakse otra.

toomik/ko M (Kõ), g. -oo Kõ = *toomi¹*; M *tsülvõmä kui nõisti, senell aikka ain vaatattii, što kui toomikko puu jo algab niku elkottsaa, siis õli saamõi paraz õzraa tsülvü* kui hakati külvama, (siis) sel ajal aina vaadati, et kui toomingas hakkab juba nagu õitsema, siis oli kõige parem odrakülv(iaeg); Kõ *toomikoo puu* toomepuu, toomingas.

toomikkopuu M = *toomi¹*; *toomikkopuu jo algab õlkottsaa* toomingas hakkab juba õitsema.

toomikkõpuu M = *toomi¹*; M *toomikkõpuu nõizõb elkottsamaa* toomingas hakkab õitsema.

toomikpuu M = *toomi¹*.

toomimarja Lu Li I *toomi-marja* Lu toomingamari черёмуховая ягода; I *toomipuu i toomimarja* toomingapuu ja toomingamari; Lu *toomi-marja on mussa marja, suurõs puus kasvob* toomingamari on must mari, suures puus kasvab; Lu *toomi-marjaa pannaa viinaa sekkaa, tehähää nastoikaa, ku on süätauti, siz juuvvaa, on üvä lekarstva* toomingamarju pannakse viina sekka, tehakse nastoikat; kui on kõhulahtisus, siis juuakse, on hea arstim; Li *toomimarjaa seez on toomi* toomingamarja sees on kivi (seeme).

toomin (J) hrl. pl. *toomizõõ* (J) = *toomussõõ*; *veeb laxsiilõõ toomizõõss* viib lastele külakostiks.

toomipuu K M Kõ S Lu Li Ra J-Tsv. I Ku *toomipuu* Kett. *tuomipuu* P = *toomi¹*; Ra *toomipuu nõisi kukkimaa* toomepuu hakkas õitsema; I *toomipuu i toomimarja* toomingas ja toomingamari.

toomis/sua J-Tsv., pr. -ub, imperf. -su tuuma luua, tuuma kasvatada образовать ядро.

toomis/sussa: -suss J-Tsv., pr. -ub, imperf. -su = *toomissua*.

toomizilla Lu Li rase беременная; Lu *toomizilla on kase nain* see naine on rase.

toomizõllaa Lu = *toomizilla*; *nain onõ toomizõllaa* naine on rase.

toomitootu R-Lön. *tuomitootu* (R-Lön.) = *tuomitootu*; *tuli turva tuonela tuomitooussani* (Lön. 186) rl. tuli tugi toonelale mu sünnitust.

toom/o: *tuomo* R-Reg., g. -oo fig. toomingas, toomingake (mõrsja hellitusnimi rahvalauludes) черёмуха, черёмушка (ласковое обращение к невесте в народных песнях); *marja mene muille maille, kala muille kaloille, tuoma toizille vezille* (Reg. 23) rl. mari läheb muile maile, kala muile kaladele, toomingake teistele vetele. – Vt. ka *toomi¹*, *toomud*, *tuumud*.

toomosõõ: -t Lu-Must. pl. = *toomussõõ*; *emä juttõõb poigalõ: isäs toob tõizilta mailta sillõ vassomaa toomiosia* (Must. 158) (muinasjutust:) ema ütleb pojale: su isa toob sulle teistelt maadelt võõrast külakosti.

toompuu Li *toom-puu* J-Tsv. = *toomi¹*.

toom/lu Li, g. -uu (pähkli)tuum ореховое ядро; *pähtšenä toomu* pähklituum. – Vt. ka *toomi²*, *toomi³*, *tuumi¹*.

toomud: -t K-Ahl. R-Lön. P-Al., g. -u I. K-Ahl. toomingake, toomepuuke черёмушка; 2. fig. toomingake, toomepuuke, toomeke (mõrsja hellitusnimi rahvalauludes) черёмушка (ласковое обращение к невесте в народных песнях); P *marjaa mennä muilõõ mailõõ, toomut tõizilõõ vezilee* (Al. 47) rl. marjal (tuleb) minna muile maile, toomingake(sel) teistele vetele. – Vt. ka *toomi¹*, *toomo*, *tuumud*.

toomussõõ M pl. külakost, kingitused гостинец; *veettä toomussõõ, gasnitsad* viite külakosti; *miä tahõn tätä meelitellä, tõin tälle toomussia* ma tahtsin teda rõõmustada, tõin talle külakosti. – Vt. ka *toomin*, *toomosõõ*.

toomuzi Lu J-Tsv. (Li J), hrl. pl. -id Li J 1. külakost гостинец; J *pisä toomuzi põvõõ* pista külakost põue; J *esimein toomuzi sillõ* esimene külakost (saab) sulle; Li *laavotšnikka ain pani toomuzia lahsiilõõ* kaupmees pani alati lastele külakosti (kaasa); J *ülpiä lahs lohmõs tõizõlt toomuzit tsäess* sõnakulmatu laps kahmas teisel külakosti käest; J *taita ta tõit toomuzii* rl. küllap tõid külakosti?; Lu *lidnass tootii toomuzija* linnast toodi külakosti; J *aissia tuhm: kõik toomuzid darittõli tsüül lahsiilõ* oh seda lolli: kogu külakosti jagas külalastele ära; J *suur passibo toomuziiss* suur tänu külakosti eest!; 2. pl. maiustused лакомства; Lu *tämä tõi tälle kõikõlaizijõ toomuzijõ, sais tsiirepä ter-viüle ta tõi talle* (= peigmehele) igasuguseid maiuspalasid, saaks (ta vaid) kiiremini terveks; J *ku herroillõ leeb jolkkõ toomuziikaa, võta mil-lõõ kultõim pähtšen* kui mõisasakstel tehakse maiustustega (ehitud) jõulupuu, siis võta mulle

kuldne pähkel; **3.** kingitus подарок; J *ženižõ lähetti toomuzia* peigmees saatis kingitusi.

toomõmarja Lu = toomimarja.

toomõpuu Lu = toomi¹.

toon/aa K-Ahl. *tuonaa* P *-na* J toona, hiljuti, äsja недавно; P *müö tsäüzimmä tuonaa siell* me käisime hiljuti seal; K *annõt pall'o, anna veelä, anna niitä, min lupasit, mine toonaa toivottelit, mine tsävvezä tsäsätit* (Ahl. 95) rl. (pulmalaulust:) andsid palju, anna veel, anna (kätte) need, mida lubasid, mida toona töotasid, mida (kosjas) käies kinnitasid. – Vt. ka *toono*.

toon/i K-Al. R-Eur. *tuoni* (R-Reg.), g. *-õd* toonela, manala, surnute riik преисподняя, загробный мир; R *ätän valkoja vaalijäni avatka Tuone uhzet Tuone akkunat armijäni* (Reg. 21) rl. mu isa, mu valgepäine hoidja, avage toonela ukсед, toonela aknad, mu hellitaja; K *se õli Tooni pettelikko, petteli pieneltäni, manala maanittõli* (Al. 50) rl. see oli petis toonela, pettis mind väiksena, manala meelitas. – Vt. ka *toonõla*.

toon/i² J-Tsv., g. *-ii* J toon голос, тон; *kül laulomm, ann va tooni* küll(ap) laulame, anna aga toon (kätte).

toono J = *toonaa*; *vass toono tsäi meill* alles hiljuti käis (ta) meil; *a toono peremmes kobulõlõ pääte müü lohmõz nii kõvassi* aga äsja äigas peremmes (poisile) saapaliistuga nii kõvasti vastu pead.

toonõla: *tuonela* (R-Lön.) = *tooni*¹; *tuli turva tuonela tuomitooussani manalaa vara vaalitulustani* (Lön. 186) rl. tuli turv toonelale mu sünnitatuust, manalale tugi mu mähitust.

toopolpuu Li palsamipappel, lõhnav pappel душистый тополь.

toop/pi [*< is*] Lu Ra J-Tsv. g. *-ii* Ra J toop штоф; J *õsin kaks tooppia lina seement* ostsin kaks toopi linaseemet; Ra *pool tooppi viinaa pool toopi viina*; Ra *ko rikop parvõd patoja, i tõizõd parvõd tooppiit* rl. kui lõhub hulga (savi)potte ja teise hulga toope. – Vt. ka *pool-*, *tina-*. – Vt. ka *štooppi*.

tooppi/in J-Tsv., g. *-izõd* J toobine штофный; *mõi tooppiüzõd võrraa marja* müüs toobitāie marju.

tooria M, g. *-aa* toores сырой; *hoikukkõin pala omõnaa tooraa* õhuke viil toorest kartulit. – Vt. ka *toarõ*, *toorõz*.

tooris/sua (M), pr. *-ub* M, imperf. *-su* = *toorõs-sua*; *maata vašsoo toorisub* vastu maad (vili) niiskub.

toor-terve J-Tsv. täiesti terve; värske, terve совершенно здоровый; свежий; *vass õlin*

toor-terve, de järestää tuli rappauz alles olin täiesti terve, ja äkki tuli rabandus; *urpo-varpo, toorõt-terved, sillõ kana, millõ muna* (lihavõtteaegsest urvitamislaulust:) urb, varb, värsked, terved, sulle kana, mulle muna.

toor/rõ vdJL K M Lu Li J (Kõ) *tuorõ* P (K L) *-re* (Ku) *-r* J-Tsv. *toor/rõz* J I *tuorõz* P *-rõh* vdJ I Kl-Set. (Kett. J) *tuorõh* (L) *Түры* li-reg.₁ *Турь* Pal.₂ *Турець* Pal.₂, g. *-rõd* K Lu J *tuor/õd* K *-yõ* P **1.** toores сырой, неспелый, незрелый; Lu *toorõ kanamuna* toores muna; Li *mikõ on keittämättä, se on toorõ* mis on keetmata, see on toores; Li *leivää süämmee pantii toorõ liha, se autoz ahjõz* leiva sisse pandi toores liha, see haudus ahjus; J *kapussaa možno tšihuttaag, i toorõhta možno süüäg seemvõikaa* kapsast võib keeta ja toorest võib süüa, taimeõliga; J *miä ison toorõtta i soolõssa kallaa* mul on isu toore soolakala järele; M *toorõd marjad, eb antaa valmissua* (korjatakse) toored marjad, ei lasta valmida; M *lämmittääs sauna toorõijõdkaa leppiikaa* kõetakse sauna tooreste leppadega; Lu *ku toorõd algoo paad ahjoo, ni va pisizeb* kui paned toore halu ahju, siis vaid visiseb; Lu *rooppa on jääni topi toorõõss* puder on jäänud päris tooreks; **2.** värske свежий, сырой; J *võtti vaa palaa toorõht leipää* võttis ainult tüki värsket leiba; K *väitimmä valua, tuorõd valuo tšierämm ümpärikkuu, siiz üvä* on vedasime sõnnikut, värske sõnniku künname maasse (keerame adraga ümber), siis on (see) hea; M *toorõ piimä* värske piim; J *toor ein* värske hein; K *toorõõss terveess* (lihavõtteaegsel urvitamisel õeldi:) värskeks, terveks!; **3.** märg, niiske мокрый, сырой, влажный; M *kuza õli maa toorõ, siell siz adraakaa lastii kanavikkõizõd* kus maa oli märg, seal siis lasti adraga kraavikesed (sisse); M *a brotkuzikko paikka, se on toorõ paikka, opõzõll et pääz üli, opõn vajjoob* aga vajuv koht, see on märg koht, hobusega ei pääse läbi, hobune vajub (sisse); M *sis kui sõvad ovat kõvvi kuivad, piäp pruuzgata vettä, tehä sõvat toorõõssi* kui pesu on (triikimiseks) väga kuiv, (siis) tuleb piserdada vett, teha pesu niiskeks; M *roosõttu kuraz, semperäss etti õli toorõõs paikkaz* nuga läks rooste, sellepärast et oli niiskes kohas; M *talvi on toorõ* talv on niiske; M *toorõ sää* niiske ilm; M *ai ku toorõõd akkunad, palavaz akkunad* oi kui märjad aknad, higis(ed) aknad; ■ Lu *toorõ talvi, eiko õlõ suur pakkani, eiko õlõ märtšä* pehme talv: ei ole kõva pakane, ei ole sula (märg). – Vt. ka *toora*, *toorõz*.

toorõklaz: *-õz* J-Tsv., g. *-kaa* J toorevõitu сыроватый.

toorõs/sua (M), pr. *-ub*, imperf. *-su* niiskuda сыреть, от-, влажнеть; *etti vill'a ep toorõssuusi* et vili ei niiskuks. – Vt. ka *toorissua*.

toorõz J I *tuorõz* P *Туорёзь* Pallas, g. *-rõd* J *-yõ* P toores сырой; P *levvät kahtšipuuss, mikä bõlõ kuiva, a on tuorõz, tsäznää, sitä tsüsüvät kopittaa* (kui) leiad kasepuu küljest (kasepuust), mis pole kuiv, vaid on toores, käsna, (siis) seda käsatakse koguda; I *kui vihko õli toorõz, siis kahsi i kõlmõt päivää kuivatõttii rüüssä* kui (vilja)vihk oli märg, siis kaks ja kolm päeva kuivatati rukist. – Vt. ka *toora, toorõ*.

toorõõltaa M Lu *-ltaa* Lu toorelt, toorena всырую, в сыром, неспелом виде; Lu *maamunat toorõõltaa koori, siis tsihuta ahjoz koori kartulid toorelt, siis keeda ahjus; Lu prökkõ õli lahsijõ rooka, sitä süütii toorõltaa, sitä ep tsihutõttu* (noor) põldosi oli laste toit, seda sõõdi toorelt, seda ei keedetud; M *toorõõd marjad, eb antaa valmissua, võttaaz toorõõltaa marjad vällä toored marjad, ei lasta valmida, nopitakse marjad toorelt ära*.

toozõ R L M S Lu J I *tooze* M I *toozen*[!] Al. *toozo* M Ku *toozä* Lu-Len. *toozõ* L P Po *tuože* K-Must. L *tuožo* K *toož* P M Lu Li Ra J *toož* P *tuoš* K-Ahl. *tožõ* K P Po I *tožo* K-Al. M Kõ Lu I *tož* K-Al. ka, samuti тоже, также; L *tšihlagonn toozõ tsihutõttii õlutta* ka vastlapäevaks pruuliti õlut; K *naizikot tožõ õlivad umalaza* ka naised olid purjus; I *mäntüpuussa tetši tožo assõita* männipuust tegi (ta) samuti nõusid; J *lampat jo õj kotonn, lehmet para-iko tooš tulla* lambad on juba kodus, ka lehmad tulevad praegu; I *sarafanaa toozõ izeg õmpõlimmag* ka sarafani(d) õmblesime ise; P *no juollass tuož noh, õeldakse ka; Kõ õli tožo aika* oli ka aeg.

tootap/a [?]: *tuotapa* [?] (K-Salm.), g. *-aa* = *tootava*; *jos leep tuotapas parõpi, rahaa pantu rakkaapi, elä sie enneä hülkkää* (Salm., 772) rl. kui saab su mõrsja (emast) parem, raha(ga) (mehele) pandu (emast) armsam, ära sa (siiski) ema(kest) hülga.

tootav/a M-Set. (K-Ahl. Kõ-Set.), g. *-aa* fig. mõrsja (rahvalauludes) nevesta (v. narodnyh pesnyah); Kõ *too tootavas parapaa, kaupitus kalliipaa. elä eitä emüttäni* (Set. 750) rl. too oma mõrsja (toodav emast) parem, oma kositu (kaubeldu) kallim. (Aga) ära jäta meie emakest maha!

tootš/i Li J-Tsv., g. *-šii* J (toodud) kingitus, saadetiis подношение; Li *tšenekaa se tootš/i kellega* (toodi) see kingitus?

tootu vt. *elle-*, *ilmaa-*, *põvvi-*, *päivä-*, *tasa-*, *tašo-*, *toomi-*, *tuumi-*, *tähti-*.

toouag vt. *tuvva*.

tooukkainõ (R-Lön.), g. *-zõõ* ilmaletoodu, sünitatu (lapse hellitusnimi rahvalauludes) родиненьк/ий, -ая; рождённ/ый, -ая (ласковое обращение к ребёнку в народных песнях); *vai kuulu kummija enneni kuvattu, imeitäni enneni ilma tooukkaini* (Lön. 184) rl. või on kuulda imesid, mu ema sünnitatu, imesid, mu ema ilmaletoodu. – Vt. ka *ilmaa-*, *tähti-*.

toov/ari J *-õri* J-Tsv., g. *-arii* ~ *-õrii* J toober чан, ушат.

toovari-puu J (Ku) toobripuu (puu, millega kantakse toobrit kahe vahel) уручина, поручина; Ku *naized joost'si, ken koukuucaa, ken uffatkaakaa, ken toovaripuukaa* naised jooksid, kes kaelkooguga, kes ahjuhargiga, kes toobripuuga.

toovv, toovva, toovvõ vt. *tuvva*.

top/ata (Lu) *-at* J-Tsv., pr. *-paan* J Lu, imperf. *-pazin*: *-põzin* J 1. peatada, kinni pidada, kinni rapna остан/авливать, -овить, удерживать, -ать, закреплять, -ить; Lu *piäp õikõ kru-toi kanamuna tsihuttaa, se niku toppaav* peab õige kõva kanamuna keetma, see nagu peatab (paneб kõhu kinni); 2. (jalgedega) tampida, põntsutada топать (ногами); J *toppaab jalkaa maha* põntsutab jalga vastu maad.

topi Lu: *topi toorõ* päris toores; *rooppa on jäänü topi toorõss* puder on jäänud päris tooreks.

topok/ka: *-k* J-Tsv., g. *-aa* J 1. sokk, kapukas носок, каретка; *topokõd jalgõz* karukad jalgas; 2. katkine jalanõu, kott опорок.

top/pa [?]: *-p* J-Tsv., g. *-aa* [?] 1. kahl, tuust пук, пучок; 2. kimr связка. – Vt. ka *tolkka*.

toppaperze Li nõid колдун.

toppari Lu, g. *-ii* toppar, ankruketi pidur stopor (якорной цепи); *topparill on kaks aaraa* topparil on kaks haru; *toppari tehkaa lahtii* (käsklus laeval:) tehke toppar lahti!

top/pi Lu, g. *-ii* Lu topp (masti v. tengi ülaots) топ (верхняя часть мачты); *topp tuõp tonjiss* topp algab (tuleb) tengist.

top/pia J, pr. *-in* J, imperf. *-pizin* J (kinni, täis) toppida зат/ыкать, -кнуть, наби/вать, -ть; *topi savõkaa tsiiin* topi saviga kinni.

toppi-seili ~ **toppseili** Lu topipuri, topsel (kolmnurkne puri kahvelpurje peal) топсель. – Vt. ka *topseli*, *topseli-seili*.

tops J-Tsv. (orig.: остановка).

topsel/i Lu, g. *-ii* Lu = *toppi-seili*; *ahterii topseli*, *võõritopseli*, *väli topseli* ahtritopsel, võõritopsel, vahetopsel. – Vt. ka *ahteri-*, *väli-*, *võõri-*.

topseli-seili Lu = *toppi-seili*.

topš/ila J-Tsv., pr. *tobdžin* J, imperf. *-zin* J tallata

топтать, вы-; *kari on toptšinnu kõig riüz maa kari on kogu rukkimaa (= rukkipollu) ära tallanud; toptšittu maa* (ära)tallatud maa.

toptšit/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *toptšia*.

toput/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J trampida (jalgadega) топтать (ногами), стучать (ногами); *jalkoikaa toputtõma* jalgadega trampima.

toput/õlla (J) -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *toputtaa*; J *nütte taitõ d'eeduškõ seizob veräille ... toputtõõb vaalenkoikaa ja irvisseeb mõizaa rahvaakaa* nüüd vist vanaisa seisab väraval ... trambib vil tidega ja lõõbib mõisarahvaga.

tor/a [*< sm?*] J-Must., g. -aa tüli, riid ссора, раздор.

tor/ba P Li -bõ Li -B J-Tsv. -pa M, g. -baa J 1. torp, (hobuse) peakott торба, овсяной кошель; J *pisä opõizõlõ kagrakaa torp pähää* pista hobusele kaeratorp pähe; M *med'd'ee viisiä torpa, mizess opõn sõõp kagroi. opõzõõ torpa* meie viisi (= meie keeles) on torp, millest hobune sõõb kaeru. Hobuse torp; 2. P (selja)kott, (toht- või niin)märss котомка, (берестяной или лыковой) кошель.

torff/a Li -f J-Tsv., g. -aa J turvas торф. – Vt. ka *torffi*.

torffavesi Li (roostene) soovesi, maakevesi, kõnek. turbavesi (ржавая) болотная вода; *maakki, torffavesi, tartuv* maage, (maakene) turbavesi, (see) jääb külge (= määrub ära).

torff/i I, g. -ii = *torffa*.

t'or/gata (P) -gõt J-Tsv., pr. -kaan P J -kan J, imperf. -kazin: -kõzin J riivida тереть (тёркой); P *orkaa rettsää* riivi rõigast; J *rettsä t'orgõta t'orgõll* rõigast riivitakse riiviga. – Vt. ka *t'orkata, t'orkkaa, t'orkätä*.

torgof/ka K L -k J, g. -kaa müüja(tar) torpoka; K *tulõbõ ... torgofka i müüb varenjaa* tuleb ... müüja(tar) ja müüb keedist.

torgofšik/ka: -k J-Tsv., g. -aa J = *torgofšta*.

torgofšta Lu -ts J-Tsv., g. -saa J kaupmees, müüja torpovec; Lu *torgofšta õsab i müüb, tämä saab barišab, välirahaa* kaupmees ostab ja müüb, ta saab vahekasu; J *torgofšta petäb nii, jod et kuul etko näe* kaupmees petab nii, et (sa) ei kuule ega näe.

torgov'l/a: -õ J-Tsv., g. -aa: -a J kauplemine, kaubandus торговля; *tšüälä laafkõs torgov'lõ tšäüb üvässi küla* poes käib kauplemine hästi; *juudõlaizõd om võtõttu kõik torgov'l'a õma haltu* juudid on võtnud kogu kaubanduse oma valdusse.

torgu M J, g. -uu M kauplemine торговля; J

kase kõrt sain torguss suurõõ kaihoõ seekord sain kauplemisest suure kahju.

torgu-flootta Lu kaubalaevastik торговый флот.

torguit/taa P M Po Lu (K J) -ta J-Tsv., pr. -an P M Po -õn J, imperf. -in P J kaubelda, kaubitse da, müüa торговать, продавать; P *nõizõmma kahyõ tšezzie torguitamaa* hakkame kahekesi kauplema; M *tämä laavgas torguitav* ta kaupleb poes; J *i meni omenoikaa torguitõmma* ja läks õunu müüma. – Vt. ka *torguttaa*.

torguit/õlla: -õll (J-Tsv.), pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *torguittaa*; *naapuri torguitõõb laafkõz mõnõllaizõ tavaraka* naaber kaupleb poes mitmesuguse kaubaga.

torgumeez Lu Ra rändkaupmees, ülesostja torpovec, скупщик; Ra *mitä müüjeskellää, mikä torgumeez on siäl* mida müüakse, mis kaupmees seal on?

torgut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = *torguittaa*; *ku riiss om müütü, ni tämäss enepä bõõ mitä torgutta* kui asi on müüdüd, siis pole tema pärast enam vaja kaubelda.

torgut/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. ← *torguttaa*.

tori/i J-Tsv., g. -ii: -i J torn башня; *meemm enipäänn torisõõ tšelloo lüümä läh(e)m* lihavõt-tepühadel (kiriku)torni kella lõõma; *nee taita lahzõd eläütellä tšerikoo toris tšelloi* need vist lapsed helistavad kiriku tornis kelli. – Vt. ka *torni*.

tori² vt. *kurkku*.

toril/na: -n J-Tsv., g. -naa J 1. torin, torisemine ворчанье; 2. lärm, lärmakas rääkimine шумиха.

toril/sa: -ss J-Tsv., pr. -zõn J, imperf. -zin J 1. toriseda ворчать; *torizõp pajatta* räägib torisedes; 2. (lärmakalt) lobiseda, lärmitseda (шумно) болтать, шуметь.

toritt/saa (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *toritsõ-* J-Must. tõelda [?], riielda [?]; toriseda [?] brannit(ся) [?]; ворчать [?]; (orig.: *tora-*, *jaukkaa-*).

t'orka M-Set. -k J-Tsv., g. -gaa J (kõõgi)riiv tёрка; J *t'orkaa t'orgakaa rettsä ohtõgoizõssi* riivi riiviga rõigast õhtusõõgiks. – Vt. ka *t'orkka*.

t'orkata M *t'orklata* J -õta (Lu) -atag (I), pr. *t'orkkalan*, imperf. -zin = *t'orgata*; M *t'orkataz rettsää* riivitakse rõigast; Lu *maamuna t'orkkõtaa t'orkakaa, sis se t'orkõttu muna lassaa läpi siglaa* (tärglise valmistamisest:) kartulit riivitakse riiviga, (ja) siis see riivitud kartul lastakse läbi sõela.

tork/ata Lu -õt J-Tsv., pr. -kaan Lu J, imperf.

-kazin Lu -kōzin J 1. torgata колоть, кольнуть, ткнуть, во-, про-, тыкать, в-, про-; J *torkkōs sigalōō kurasō tšūltsee* torkas seale noa külje sisse; J *silm torkōtti pääss väll'ä* silm torgati peast välja; Lu *tämä torkkas katill sōrmōō silmää* ta torkas kassile sõrme silma; 2. J-Tsv. fig. torgata, salvata, solvata кольнуть, обижать, -деть. – Vt. ka *tohgata, tōrkätä*.

t'orkka M *torkka* J *tjorkka* I *tjorkkō* Lu *stjorkka* (Lu), g. -aa: *torkaa* J *tjorkkaa* I *stjorkaa* Lu = *t'orka*; I *sis võtat tjorkkaa, tjorkkaat kane õunad* siis võtad riivi, riivid need kartulid; Lu *toorō maamun, stjorkaakaa stjorkid vai kurasōōkaa karzid vähä* tores karzid, riiviga riivid või noaga kraabid veidi; J *kala soomuss kurasōōkaa revitää i torkaakaa* kala soomust kraabitakse noaga ja (ka) riiviga.

t'orkkaa M, pr. -an M, imperf. -in = *t'orgata*; *t'orkap t'orkalla* riivib riiviga.

torkkia J, pr. -in, imperf. -kizin torkida колоть, тыкать; *seldii mordaakaa alki minnua haaraa torkkimaa* (perenaine) hakkas mind heeringa peaga näkku torkima. – Vt. ka *tōrkkia, tōrkkia*.

torm/az¹ M Lu Li I -oz [?] I, hrl. pl. -aad Lu Li -azad [sic!] ~ -azōd [sic!] ~ -ozav [sic!] I 1. ree jalaseraud, reetald подбитые железом полозья саней, розвальней; Lu *laid'd'ol on jalgasōd, jalgassijōō nall õllaa tormaad* reel on jalased, jalaste all on jalaseraud; Li *enne õltii puujalgasōd, ilma tormai, net tšiiiree kulustii* enne olid (regedel) puujalased, ilma raudadeta, need kulusid kiiresti; Lu *tormaat seppä paav* jalaseraud paneb sepp; Lu *on rautaziid, on i terässiziid, terässin on parōpi ku rauta tormaz* (reetaldu) on rauast, on ka terasest, terasest on parem reetald kui rauast; 2. (paadi) kiilutald (paadi kiilu kaitse) подошва фальшкиля; Li *vennenalla tormassa ..., tormas panna sene perässä, štob ei seiseiz gil'tiä* paadi alla (on vaja) kiilutalda ..., kiilutald pannakse sellepärast, et ei kulutaks paadi kiilu; 3. sahatald полот (сохи).

tormalz² Li, g. -hsōd: -ssōd Li pidur тормоз.

torm/ata: -ōt J-Tsv., pr. -aan, imperf. -azin tormata, kihutada нестись, мчаться, ринуться; *tormōta jooss niku viihkuri* tormatakse joosta nagu tuulekeeris.

tormi M Lu Li Ra J, g. -ii Lu J -ōō [sic!] J torm, raju буря, шторм; M *tormi on merellä* torm on merel; Lu *tänävä on tormi, suurōd lainōd õlla merez* täna on torm, suured lained on merel; Li *süttü tormi* tõusis torm; Lu *tormilla jäi merree pal'to vättseä* tormiga jäi merre palju inimesi (rahvast); J *suur tormi katko puu aarōd* suur

torm murdis puu harud; Li *meri pašizōp tormin alla* meri kohiseb tormi eel; Lu *riisad on nii pantu niku tormi tšäünüv* asjad on nii pandud nagu torm (oleks üle) käinud; Lu *ku katiti vaal'aittōd* maaz i grizib rohta, siis soovib tormia kui kass aeleb maas ja närib rohtu, siis ennustab tormi; Lu *alusōō vantōt ku viihkuvad, siz jutōltii: täap pitsälissä tormia* kui purjeka vandid vinguvad, siis öeldi: ennustab pikaajalist tormi; Li *J suur tormi* ~ Lu *kōva tormi* suur torm; Lu *suurōll tormill on baraška-lainō* suure tormiga on (merel) vahulaine; Lu *tormi turpaad õltii rosissa* tormiredelid olid trossist; Lu *tormi trappu* tormiredel; Lu *tormii silmä* tormisilm (~ tormi keskpunkt, tormi kese). – Vt. ka *meri-*. – Vt. ka *storma, štormi*.

tormi-aņkkuri Lu tormiankur плавучий якорь; *tormi-aņkkuri onō niku õikōa seili. tämä ramka on irressä tehtü, kase lassaa vettee. tämä piep seisoa vertika'l'no; kōns kōva tormi, lassaa vettee* tormiankur on nagu neljakandiline puri. Selle raam on palkidest tehtud, see lastakse vette. See peab seisma vertikaalselt; kui (on) kōva torm, lastakse vette.

tormi-hattu Lu tormimüts, süüdvester штормовая шапка, зюйдвестка; *a pääs piettii tormi-hattu, se õli õmmōltu bresentissä i õljül vōjjōttu, eb laskōis vettä läpi* aga peas kanti tormimütsi, see oli õmmeldud presendist ja õliga immutatud, (et) ei laseks vett läbi.

tormi-ilma Lu tormine ilm, rajuilm непогода, бурная погода.

tormik/az Lu J -ōz J, g. -kaa J tormine штормовой, бурный; Lu *ilm õli tormikaz* ilm oli tormine; J *tormikaz meri* tormine meri; J *tormikōs sütsüzü* tormine gesis.

tormiseili Lu tormipuri штормовой парус; *vüüriseili i ahtōriseili on tormiseili* vōõripuri ja ahtripuri on tormipurjed.

tormi-silmä Lu tormisilm (tormi keskpunkt, kese) глаз бури (центр бури); *jōka poolōō on lainō, vähä laivoja pääzep tormi-silmässä poiz, upotav igal pool* on laine, vähe laevu pääseb tormisilmast välja, uputab. – Vt. ka *tuuli-sap-pi*.

tormi/ta Lu, pr. -iv Lu, imperf. -zi: -z Lu impers. tormitseda, tormine olla бушевать; *mōnt päivää tormiiv* (juba) mitu päeva tormitseb; *tänävä kōvassi tormiz* täna oli kōva torm.

tormi-trappu Lu = *tormiturvaz*; *tormi-trappu, tšüllet kōik õltii rosissa* (laeva) tormiredel, (sel-le) küljed olid trossist (tehtud).

tormitur/vaz Lu Lu, hrl. pl. -paad tormiredel штормтрап; *tormiturpaad õltii rosissa* (laeva) tormiredelid olid trossist.

tormošit/taä: -ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J
1. kõnek. (üles) kohutada, raputada, sikutada
разг. тормозить, пугать; *tormošit lampaad
makautšilt ülez kohuta* lambad puhkeraigalt
üles; 2. fig. häirida, tülitada, tüüdata (küsi-
mustega) тормозить (вопросами); *jätä tõim
pokkoisõõ, elä tormošit* jäta teine rahule, ära
tüüta!

torni P, g. -ii P = tori; *tšerikuo torniza* kiriku-
tornis.

tor/o J-Tsv., g. -oo toru труба. – Vt. ka *туру*³.

torok/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J torujas трубча-
тый.

torokkan/a L P M Kõ *torokkona* K-Ahl. Po, g.
-aa M 1. tarakan таракан; P *meil siitšiez pal'lo
torokkanoi* meil(e) sigines palju tarakane; L
älä anna torokkanõilyõ minua süvvä ära lase
tarakanidel mind süüa; M *musat torokkanad*
tarakanid; 2. prussakas прусак; M *ruskõat
torokkanad* prussakad.

toropilli J *toro-pilli* ~ *doro-pilli* J-Tsv. torupill
волынка; *esimeiss kõrta toro-pilliä miä näi*
[= näin] *gal'itsias* esimest korda nägin ma toru-
pilli Galiitsias.

torosk/a (J-Ränk), pl. -ad: -at Ränk põllusiil,
-riba (ühele perele kuuluv osa külakogukon-
na maast) участок (полоска пашни сельской
общины, приходившаяся на долю одной
семьи). – Vt. ka *sarka*¹.

torpa vt. *torba*.

tort/tü M Kõ Lu Li Ra J (U), g. -ii M Kõ Lu Ra
torti J keha (riist, mille peale keriti kerilauda-
delt lõimelõng enne kanga käärimist) вьюшка;
Lu *tortilõ tšerid rihmad* kehale kerid (linase)
lõnga; M *niitii paat tortilõõ, a siz loomipuilõõ*
lõnga ajad kehale, aga siis käärpudele; Lu
*nell'älti tortilt lootii toimikas kangas, a prosto
kangas kahõlt lootii* neljalt kehalt loodi toime-
ne kangas, aga lihtne (kangas) loodi kahelt;
Lu *mõnt kaartoa on pantu tortill* mitu (lõnga)-
pasmast on aetud kehale?; ■ M *pää tühjä niku
tortii* pea on tühi nagu takukoonal.

tort/tü M, g. -ii M (kondiitri)tort torp.

toru/a Li J (Lu Ku) *torrua* Li Ku, pr. -n Li J,
imperf. -zin Li J Ku tõrelda, riielda бранить,
браниться, ссориться; J *õõt paha laxsi, sinnua
nüt torun* oled paha laps, nüüd tõrelen sinuga;
Li *miä tahon sinnua vähäizee torrua* ma tahan
sinuga väheke tõrelda; J *tühjäss pal'lass alki
laulaa, torua* tühipalja pärast hakkas häält tõst-
ma, riidlema.

tosi vt. *tõsi*.

tõska: -k J-Tsv., g. *tõzga* J nimekaim тэзка;
miü õõmm tämäkä tõzgod me oleme temaga
nimekaimud.

tošassi Lu kehvasti, lahjalt скудно, бедно;
tošassi süütetää kehvasti (lahjalt) söödetakse.

tošnit/taa P, pr. -av P, imperf. -ti iiveldama aja-
da, südant põõritama panna (impers.) тошнить
(безл.); *minua tošnitav* mind ajab iiveldama.

tošš/a Lu, g. -aa = *toššyi*.

toššamatta K-Ahl.: *kahsi toššamatta tšümmee-
tä* (Ahl. 42) kaksteist(kümmend).

tošš/oi J-Must., g. -oi = *toššyi*.

tošš/yi M, g. -yi kõhn, kõhetu, lahja худой,
тощий; M *toššyi pojo* (~ *laiha pojo*) kõhn (kõ-
hetu) poiss. – Vt. ka *tošša*.

tož, tožo, tožõ vt. *toožõ*.

tõta S I *t'ot'a* Ra I, g. *t'odaa* tädi тетя; S *õli mill
t'ota* oli mul tädi; I *t'odalla õli tširja* tädil oli
pühakiri; Ra *t'ot'a matrona* Matrona-tädi; I *miä
mee t'otalõõ* ma lähen tädile (külla).

tõtinõ P-AI. -nee K-Ahl. -ne R-Eur., g. -zõõ
tõeline [?], подлинный [?], настоящий [?],
истинный [?]; R *olkoõ tšüitettii jumala, tenat-
tu totine looja* (AI. 47) rl. olgu kiidetud jumal,
tänatud tõeline [?] looja.

totko Lu, hrl. pl. *todgod* kala sisikond, (kala)-
gapped рыбы внутренности; рыбные отбро-
сы; *totko on se, mikä on kalal vattsaz* sisikond
on see, mis on kalal kõhus; *miä võtan vatsassa
todgot poiz* ma võtan (kala) kõhust sisikonna
välja; *ku miä puhasan kallaa, sis tulõp totkoa*
kui ma puhastan kala, siis tuleb rappeid; *tod-
god on kalaa sizusõd i soomusõd* rapped on
kala sisikond ja soomused.

totku Li J (Ra) *dotku* (Li), hrl. pl. *todgud* Li J
dodgud Li *totkud* Li Ra 1. kala sisikond; kala-
gapped рыбы внутренности; рыбные отбро-
сы; Li *miä võtin todgut* (~ *totkut*) *poiz* ma võt-
sin (kala) sisikonna välja; Li *lõhgõttii selläss i
siiz võtõttii ne kõig dodgut poiz, a ku õli peenep
taas kala, see siiz lõhgõttii vatsassa, võtõttii
dodgut poiz, i päässä ne itšemet kõig võtõttii
pois što itšemiiz võip tšüiree i pillaussa vet' kala*
(suur kala) lõigati seljast lõhki ja siis võeti kogu
sisikond välja, aga kui oli jälle väiksem kala,
siis see lõigati kõhust lõhki, võeti sisikond ära,
ja peast võeti kõik need lõpused ära, (sest) et
lõpustest võib kala ju kiiresti riknedagi; J *viska
kalaa todgut katilõõ* viska kalarapped kassile;
2. sg. (kala) niisk молоки; J *isä kalal on totku*
isakalal on niisk; J *miä võtan kalalt todguu väl-
lää* ma võtan kalalt niisa välja.

totšit/taa Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu teritada
точить; *grandašši on teräv, üvässi on totšitõt-
tu* pliats on terav, hästi on teritatud.

totš/ka: -k J-Tsv., g. *tožzga* J punkt точка.

tottua vt. *tõttua*.

totuliinee, totuulliinee vt. *tõtullinõ*.

totus, totuuz vt. *tõtuuz*.

tou- vt. ka *tõu-*.

toukiskõlla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J tõugelda, rüselda толкаться, тискаться; *vai sill on tõisijõ segaz ahisus, ku siä nii toukiskõõd* kas sul on teiste seas kitsas, et sa nii tõukled?

toukiskõlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J = *toukiskõlla*.

toukkajavo Lu puukoipuru порошок от червяка-точильщика; *eelä toukkajavvoa pantii lahõl, kui lahsi autuuz* vanasti pandi lapsele puukoipuru, kui laps haudus.

touk/koa J, pr. -on, imperf. -kazin eemale tõugata, eemale lükata от/алкивать, -олкнуть, пих/ать, -нуть; *nämät toukottii tsültsiikaa* nad aeti külgedega lükates eemale.

toukkomatokkainõ Ra tõuk, ussike vagel личинка, червь. – Vt. ka *tõukõz*.

tou/ko Ra J, g. -goo J 1. tõuk, uss червь, червяк; J *tougoo süüti* ussi söödud (õun, kartul); 2. (riide)koi моль; J *touko on mõnõss paikka süüni kauhtõna* koi on mitmest kohast kaftanit söönud; Ra *touko lõikov* koi sööb (riide) katki. – Vt. ka *puu-*. – Vt. ka *tõukõz*.

touko/in J-Tsv., g. -zõõ J ussitanud червивый, источенный червями.

toukkomato Li = *tõukkomato*; *ruskaa pakso toukkomato* punane paks tõuk.

toukosäjkü Ränk tõuvilja-, suviviljarõld яровое пожниво.

tou/ku Lu, g. -guu 1. tõuk, uss червь, червяк; 2. (puu)koi точильщик, древесный червь; *touku süüp puuta* puukoio sööb puud; 3. (riide)koi моль; *sõpa touku* riidekoi. – Vt. ka *tõukõz*.

touva, товva vt. *tuvva*.

to/v/i J Ku, g. -ii J (jåme) kõis, tross, tõu канат, трос; Ku *silmuu rüsääkää i mertoiñkaa püv-vämmä, tovvi on, siotaa sata mertaa* silmu püüame rüsaga ja mõrdadega, kõis on, seotakse sada mõrda (kokku); J *tovvi on tehtü, punottu paju vittsoiss* (silmumõrra) tõu on tehtud, punutud pajuvitstest.

tp/ruka J-Must., g. -aa hobune, hobu, lastek. лошадка.

tp/ruko Li J-Tsv. interj. 1. ptruu, tpruu (hüüe hobuse peatamiseks) тпру (междометие при желании остановить лошадь); J *tp/ruko, laukko* ptruu, Lauk!; 2. vissi (meelitus hüüe lehmade kutsumiseks призывный клич коров); Li *tp/ruko, tpruko* vissi, vissi!

traatit/taa M, pr. -an, imperf. -in raisata растр/чивать, -тить, мотать, про-; *liikaa rahhaa ep pie traatitaa* liiga (palju) raha ei tohi raisata. – Vt. ka *traattia*.

traat/iti P, g. -ii traat проволочка; *oikka traatti* peenike traat.

traat/itia J-Tsv., pr. -in J, imperf. -tizin J = *traatitaa*; *traatti viimized rahad* raiskas viimased rahad; *traatti rahad viimizee kopekkaa* raiskas rahad viimase kopikani.

traattiaita Lu traataed проволочная изгородь.

trahtõr/i J-Tsv., g. -ii J kõrts, trahter трактир.

trahtõršik/ka: -k J-Tsv., g. -aa J kõrtsmik трактирщик.

traks/ia (Lu), pr. -n Lu, imperf. -zin (peeneks v. puruks) tampida, peenestada толочь, рас-, дробить, раз-; *nät ku on süätauti, tehhää perttsu tšaajua; traksit, traksit siz zavarit, se toppaav* vaat kui on kõhulahtisus, (siis) tehakse piprateed, tambid, tambid (pipart), siis paned (tee) tõmbama, see paneb (kõhu) kinni.

traktõ/r Ra, g. -rii traktor трактор; *traktor vurizõv* traktor müriseb.

tralla: -l J-Tsv., g. -laa J askeldamine, edasitagasi jooksmine беготня туда-сюда, суета, возня.

trall/ata: -õt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J askeldada, ringi joosta возиться, носиться, суетиться; *hookaa, elä taaz lähe trallama* puhka, ära mine jälle ringi jooksma.

tralli vt. *trilli-*.

tralšik/ka Lu, g. -aa Lu traallaev, traaler тральщик; *tralšikat püütävät kallaa* traallaevad püüavad kala.

tramp/pia Ra J-Tsv. (Li), pr. -in Li Ra J, imperf. -pizin J 1. (jalaga) trampida топать (ногами); Li *lehmä trampib jalgaakaa, viskaab jalkaa* lehm trambib jalaga, lööb (= põtkab) jalaga; 2. (jalgu) kõigutata качать (ноги); Ra *miä isun kõrkaal, jalkojeekaa trampin* ma istun kõrgel, kõigutan jalgu; 3. longata хромать.

trañkki-viina L puskar самогон; *sis trañkki-viinaa annõtti* siis anti puskarit; *trañkki-viina, maamunõiss tehtü viina* puskar on kartulitest aetud viin.

transparent/iti J-Tsv., g. -ii transparent транспарант.

trapat/taa (M), pr. -an M, imperf. -in viselda, sipelda биться, барахтаться, дрыгать; *a siis tãm ripussaas puu õhsaasõõ i tãmä, katti trapatav jalgoõ, a see arkana ain meep kõkkoõ* aga siis ta (= kass) riputatakse puu oksa külge ja tema, kass, sipleb jalgadega, aga see silmus läheb aina kokku.

trap/pu M Lu J-Must. J-Tsv. (Kett. K-Ahl. Li), hrl. pl. -ud M Lu Li J-Tsv. (K-Ahl.) -puud Kett. J -puõ J-Tsv. 1. trepiaste лестничная ступень; 2. trepp; (madal) välistrepp; (väike) ahjutrepp (ahjule ronimiseks) лестница; (низенькое)

крыльцо; лестница, приступок печи (ступенька для залезания на печь); *J starikk lives-sü trappuult de vikkoitti tšäe* vanamees libises trepist (alla) ja vigastas käe; *J lenti trappuult päättää* lendas, pea ees, trepist (alla); *Li trapud õllaa matalat turpaad t.* on madal (välis)trepp; *M krintsoo trapud* tuulekoja trepp, välistrepp; *M mee trappuut möö ähüppäälee* mine ahju-treppi mööda ahju peale; *Li nõis trappuillõ astus* (tõusis) ahjutrepile; *Li trappujõ müü* mööda treppi; **3.** redel, tormiredel (laeval) лестница, штормтрап (на судне); *Lu tormi trappu* (trossist) tormiredel; **4.** (redeli)pulk лестничная ступенька; *J turpaal ovad perilad i stupenkaad vai trappuud* redelid on külguud ja astmed või pulgad. – Vt. ka *laiva-*, *taivaa-*, *tormi-*, *tšeero-*, *vintt-*.

trappuuln J-Tsv., g. -zõõ J astmeline ступеньчатый.

trappu-lau/ta: -t J-Tsv. (trepi) astmelaud ступенька (крыльца); *trappu-laut om mätänennü* astmelaud on mädanenud.

trat/ti Kett. K-Ahl. M J-Tsv. I, g. -ii J *traittii* M lehter воронка; *M too tratti, traittiikaa vallaas piimää putelii* too lehter, lehtriga valatakse piima pudelisse. – Vt. ka *jooma-*, *viina-*.

trav/a¹ Kõ, g. -aa rohi трава.

trav/a² K-Ahl. J-Tsv., g. -aa traav рысь, рысистый бер.

travalt Lu J-Tsv. traavi, traaviga рысью; *Lu õpõn johzõp travalt, tämä vizgov nell'ää jalkaa tšastaa* hobune jookseb traavi, ta viskab (kõiki) nelja jalga ühtlaselt ja kiiresti; *Lu õpõn johzõp travalt i hüpältä* hobune jookseb traavi ja galoppi; *J autõlikkoa teet müü rattaika travalt ed aja* auklikku teed mööda vankriga traavi ei sõida; *J peenenn ajõimm eittsii travalt väikes-(t)ena* (= lastena) ratsutasime õitsile traavi.

travila J-Tsv. (M-Set.), pr. -n J, imperf. -zin J (ära) tallata, sõtkuda топтать, вы-, за-; *J elä ann lampailõ õrass travia* ära lase lammastel orast tallata; *M mentii vaattamaa: lampaat kana travittii* mindi vaatama: lambad olid kana (surnuks) tallanud. – Vt. ka *travittsaa*.

travit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J mürgitada отравлять, травить.

travit/tsaa: -tsa J-Tsv., pr. -sõn J, imperf. -sin J = *travia*; *karu* on *travittsõnnu med'd'e põlloo* karu on meie põllu (ära) tallanud.

travõ M, g. -õõ M **I.** rohi, arstim лекарство; **2.** mürk отравя, яд; *laskalõõ pantii hailiikaa travõõ kormuškaa* nirgile pandi räimedega mürki sõime.

trebõ/ta Po, pr. -õn, imperf. -õzin = *treebata*; *nävä trebõtas taaz: antagaa meilee sviežaa*

kapussaa nad nõuavad taas: andke meile värsket kapsast; *esimeizess trebõtas podruškaad: näüttäga meilee ženižaa* kõigepealt nõuavad pruutneitsid: näidake meile peigmeest.

trebõ/taa Po, pr. -an, imperf. -in = *treebata*.

treebalta S (M), pr. -an S, imperf. -zin nõuda требовать; *M siiz enäp treebõttii jo sinussa* siis nõuti sinult juba rohkem; *S siiz rissintsä treebaav, što antagaa noorikkõ neilee* siis ristiisa nõuab, et andke pruut neile. – Vt. ka *trebõta*, *treebuttaa*.

treebuit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = *treebata*; *treebuit rahat takaz* nõua rahad tagasi; *varzaa kazvottõmin treebuitõp pal'lo kuloa* varsa kasvatamine nõuab palju kulu.

treebut/ta (Ku), pr. -an, imperf. -in = *treebata*; *zemskaa miko treebut'si gost'sii-nitsassa viinoita i hüviitä zakuskoita* Zemsko Miko tellis (nõudis) hotellist viinasid ja häid suupisteid.

trehv/aa (P), pr. -an P, imperf. -in = *trehvata*; *ko tševäll tšäko kukub, trehavad uomnii varaa menemää süõmättä kujalyõ .. siz juollas: tšäko petti* kui kevadel kägu kukub, (ja sa) juhtud hommikul vara söömata välja minema .. siis öeldakse: kägu pettis (ära).

trehv/vata Li Ra (Lu) -õit J-Tsv., pr. -aan Li Ra J, imperf. -azin Li -õzin Lu J sattuda, juhtuda попа/дать, -сть, случ/аться, -иться; *Lu siin paikkõs trehvõz õlõmaa tuttu ohotnikkõ* siin läheduses (siin paigas) juhtus olema (talle) tuttav jahimees; *Li trehvazin menemää stanttsaasee* juhtusin raudteejaama minema; *Ra trehvaad näitsemää sutta* (vahel) juhtud nägema hunti; *Lu pajattamizõõ pajatattii, a näitsemää en trehvanud* räägiti küll, aga nägema ei sattunud.

treijalaja J-jõ J-Tsv., g. -aja treial токарь. – Vt. ka *treiju-meez*.

treij/ata J (Ra) -õit J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin treida точить, вытачивать, токарничать; *Ra lühtisampaad on treijattu* (voki) lühisambad on treitud.

treiju J, g. -uu J **1.** treipink токарный, точильный станок treipink; **2.** treilruug дрель, дрель.

treiju-meez J = *treijaaja*.

trengi Kett. K-Set. L P M Kõ Lu Li J-Tsv. I Ku (Ra) *trengki* K-Ahl. -ki Len. L P M Lu Li J (I), g. -gii P Lu J **1.** sulane батрак, работник, слуга; *P mie õlin ühes talos trengin* ma olin ühes talus sulaseks; *Lu tämä ahisattii trengissi ta pandi* (vägisi) sulaseks; *Lu miä võtin trengii, palkkõzin trengii, i müü trengiikaa sopizimma* ma võtsin sulase, palkasin sulase, ja me saime sulasega hästi läbi; *Lu mill om palkattu trengki maata tšüntämää* mul on palgatud sulane maad

kündma; Li *trengi õli meezeläjä, naizeläjä õli piika* sulane oli meesterahvas, naisterahvas oli teenijatüdruk; Lu *eb õd jumalaa kotonn, on jä-tettü trengiv, nüd on pitsällized vihmas* ei ole jumalat kodus, on jäetud (vaid) sulased, (seetõttu) on nüüd pikaajalised vihmad; Lu *päält-kat-tsoja õli, pomešikaa trengi* oli (töö) ülevaataja (= kubjas), mõisniku sulane; Lu *tšesä trengi* suviline; Lu *kuulin trengi* kuuline sulane; Lu *kurissunõd õllaa pahaa trengin* poonud on vanakurja sulaseks; M *trengi meez* sulane; **2.** palgaline, sulane (purjelaeval); madrus [?] наёмник, судорабочий (на парусном судне); матрос [?]; M *piettii trengiitü aluzmehed. peremmeez õli aluzmeez, a töövätši õltii trengiv* laevaomanikud pidasid sulaseid. Peremees oli laevaomanik, aga töötegitjad olid sulased; Li *aluzmehel õltii tüüläisev, tüütä tehtii siäl, nee õltii aluzmehes trengiv* laevaomanikul olid töölisel, tegid seal tööd, need olid laevaomaniku sulased; Lu *minuu meez õli alusõd pääl vanõpi trengi* minu mees oli purjelaeval eesttõoline (~ vanemmadrus); ■ Lu *hoonoo trengi* (vesi)kiil; Lu *pahaa trengiv* suured rohutirtsud (~ vanakuradi sulased). – Vt. ka *hoono-*, *maa-*, *mees-*, *päiv-*, *tšesä-*, *vahti-*.

trengimeez M sulane, sulasmees батрак, раб-ботник, слуга.

trengipoika M *trengi-poika* (J-Tsv.) sulaspoiss батрак; J *kui sinnuu – trengi-poikaa – süüteä? – laiõssi!* kuidas sind, sulaspoissi, söödetakse? – Viletsalt.

trenzeli ~ -l' Ra, g. -lii ~ -lii Ra triangel (kolmnurkne terasvardast löökpill) треугольник (музыкальный инструмент); *trenzeliä pillitettii* triangelil mängiti; *trenzeli õli kõlminurkõin* triangel oli kolmnurkne.

trepak/ka: -k J-Tsv., g. -aa J trepakk (vene rahvatants) трепак; *vot saakeli, ku lofkossi viskab trepakka* vaata kuradit, kui osavasti viskab trepaki (tantsida).

trepalk/a I, g. -aa ropsimõök (linade ropsimiseks) трепалка.

trep/ata (Kett. J) -at J-Tsv. -ataG I, pr. -aan J, imperf. -pazin: -põzin J **1.** rebida, kiskuda трепать, дёр/гать, -нуть, рвать, по-; J *i kõikõl viittä minnuu trepattii* ja igaviisi mind rebiti; J *treppaa ivussiis rebi juustest!* I *peremmes sei sis señnee lampaa, kumpaa kase susi treppazi* peremees siis (tappis ära ja) sõi (= kasutas pere toiduks) selle lamba, kelle hunt puruks rebis; **2.** linu ropsida, lõugutada трепать (лён); I *võtat treppaad liñnaa* võtad ropsid linu; I *peñrää maailmissä tätä alkaas trepataG, peñrää treppamissa* võtap tsäätee liñnaa i niin hägläv pärast

lõugutamist hakatakse seda (= lina) ropsima, pärast ropsimist võtab (ropsija) lina(peo) käte ja soeb niiviisi; **3.** näruseks kulutada, räbaldada растрепать, изн/ашивать, -осить; I *kui silla eb õdG äppii mennäg tsüllää müü, silla õlmat trepattud, bohmarad õlmaloiza rippuvad* kuidas sul pole häbi minna mõöda küla, sul on hõlmad näruseks kulutatud, narmad ripnevad hõlmades; J *ai hitto, kui on treppannu saappõgõd, kõikkinaa on laukõstu* oi pagan, kuidas on saapad ära kandnud, on täiesti ära lagunenud; ■ J *treppaap süüvve* lahmib süüa; J *trepata tallõ* hoogsalt v. kiiresti kõndida.

treppaulssa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J **1.** kuluda, räbaldada из/нашиваться, за-; *jõka tüüs sõpa treppaav* igas(t) töös(t) rõivas kulub; **2.** liperdada, laperdada (tuules) полоскаться (на ветру); *peenell tuulõll purjõt treppaussa maštiiz* nõrga tuulega purjed laperdavad mastides.

tre/ska M Kõ Lu Li -sk Lu Ra J-Tsv., g. -zгаа M J -skaa Lu Li tursk, tursakala треска; M *miä püüvvin ühhee trezгаа* ma püüdsin ühe tursa; J *trezгаа haisu on niku läädeni* tursa lõhn on nagu jälkus.

treska-kala Lu = treska.

trez/gata: -õt J-Tsv., pr. treska/an, imperf. -zin (süüa) lahmida, õgida трескать, жрать; *trezgõt süüvve* süüa lahmida.

treteññ/e = sreteñni.

trevogla P, g. -aa P häire, alarm тревога; *piep tehä trevoga* tuleb anda häire.

trevogoit/taa P, pr. -an P, imperf. -in P alarmeerida, häiret anda бить тревогу; *piep trevogoitaa* tuleb häiret anda; ■ *mene trevogoita tätä, ett tulõiss tsiiirepii* mine kiirusta teda tagant, et ta tuleks kiiremini.

trevožit/taa P, pr. -an P, imperf. -in **1.** häirida, segada тревожить, мешать; *elä trevožita minnu* ära häiri mind!; **2.** alarmeerida, häiret anda бить тревогу; *mie menen trevožitan* ma lähen alarmeerin.

tri/sku J-Tsv., g. -zguu J prits брызгалка, шприц; *elka triizgutõlka triizgukaa* ärge pritsige pritsiga!

triiskua (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) triisku- intrans. pritsida, piserduda, purskuda брыз/гать, -нуть.

triiz/gata Li -õt Li J-Tsv., pr. triisk/aan ~ -an J, imperf. -azin: -õzin J pritsida брыз/гать, -нуть; J *sültsiä võip triizgõt ampajõ väliss sülge* võib pritsida hammaste vahelt; J *tšem millõ triiskõz vass silmiit* kes pritsis mulle vastu silmi?; Li *pudgõss saap triizgõt* putkest (tehtud pritsist) saab (vett) pritsida.

triizgut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = triizgata; sültšia triizgutõta ampajõ väliss sülge pritsitakse hammaste vahelt.

triizgut/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn, imperf. -tõlin frekv. ← triizguttaa.

triki/sü: -ssä (Lu), pr. -zen, imperf. -zin siris-tada чиркать, чиликать; trikiziväd (kilgid) siristasid.

trilizem/n J-Tsv., g. -zee J tilin звяканье, звон.

trilli J-Tsv., g. -ii J triller, tilin трель, звяканье, звон.

trilli-tralli Li J-Tsv. *tril'-tral'* J-Tsv. **1.** trill-trall (korduv triller, korduv tilin) трель; **2.** pidutsemine, pidu празднование, празднество, торжество; Li *siäl tehtii tantsud, laulud, õli trilli-tralli seal tantsiti, lauldi, oli pidu.*

trim J interj. (töö alustamisel, kui üheskoos koosti võrke особое междометие, произносимое перед началом совместного вязания сетей); *sis teimme: trim, sis siitt algimma taas kutoa võrkkoa* siis tegime: trimm!, siis sellest (alates) hakkasime taas võrku kuduma.

trimp/paa (Lu), pr. -an, imperf. -in = trimppiä; *a ku nõisi trimppõmaa, siiz väliss i leikkazit tükiküü verreessaa* aga kui (lammas) hakkas (niitmise ajal) rabelema, siis vahel lõikasidki tüki (nahka) vereni (välja).

trimp/piä (K J), pr. -in, imperf. -pizin K viselda, rabelda метаться, барахтаться; *J ku miä õlin peenenne, trimppizin vaivõz* kui ma väike olin, visklesin valu käes.

trinoš/ka Kõ, g. -aa = trinožnikka.

trinožnik/ka P, g. -aa **1.** kolmjalg, kolmejalgne alus v. pukk (kätepesunõu all) треножник, тренога (под рукомойником); **2.** (kolme jalaga) puunõu, astja (деревянный) трёхножный сосуд, кадка; *kuza silmii pesäss, i tšäsii, sitä juoltii kõmjalkoin trinožnikka* kus silmi ja käsi pestakse, seda (puunõud) nimetati kolme jalaga astjaks.

trjäbišnik/ka Lu, g. -aa kaltsukaupmees тряпичник, торговец тряпьем.

troikka/ka: ~ -k J-Tsv., g. -aa kolm (kolme silmaga mängukaart) тройка (при игре в карты); *miltäizet kartit tšäez? – kaks tšümnenikka de troik!* millised kaardid (on sul) käes? – Kaks kümnet ja kolm.

troik/ka: ~ -k J-Tsv., g. -aa troika, kolmikrakend тройка. – Vt. ka *pošti*.

troitsaa-päivä (K-Ahl.) kõikide pühakute päev (nelipühadele järgnev püharäev) троицын день, день всех святых.

troit/ssa K U L P M S Po Lu J-Tsv. I Ku -sa K-Ahl. -ts J-Tsv., g. -saa P S Lu J **1.** nelipühad, suvised, suvistepühad троица (праздник); P

se on troitssa, suvi (!) suuri pühapäivä pojailõõ ja tüttäriilie (Mäg. 77) rl. need on nelipühad, suve suured pühad poistele ja tüdrukutele; *L iezä troitssa on maahejkäüz* enne suvistepühi on taevaminemispüha; *Po troitssann tuotii metsäss kazgõd* nelipühade ajal toodi metsast kased (tuppa); *P meil õli ain võtõttu muodass, etti piti tševeäl troitssan pulmat pitsä* meil (= meie külas, meie kandis) oli aina võetud tavaks, et pulmad tuli pidada kevadel nelipühade ajal; *M porotšellä elkotsõb ümpär troitssa* kullerkupp õitseb nelipühade paiku; *I siis vot mikä meilee tuõv. troitssa. troitssana taas kõlmõd nellä päivää hulkuttii* vaat mis (püha) siis tuleb meile? Nelipühad. Nelipühadel pidutseti taas kolm-neli päeva; *S troitssa laukopään tšävvas pominoittamaz* nelipühade laupäeval käiakse surnuid mälestamas; *K pojo juttõõb: ved illoll pitääs troitssaa pühapäivää, õlutta tšihuttaas, sillä miä tahon i jõvvuttaa pulmattši troitssasi, ühed hukkausõd: pühapäivä i pulmad* (Al. 11) poiss ütleb: Illo! (Undovas) ju peetakse suvistepüha, pruulitakse õlut, sellepärast ma tahan suvisteks ka pulmadega valmis jõuda, ühed kulud: püha ja pulmad; *P tüttäred miõ nuorõd i meill on suurõd uolõd, troitssaa kõltõi kanta-maa ja pojailõõ munõi antamaa* meie oleme noored tüdrukud ja meil on suured mured: peame (minema) suviste(aegseid) kollast värvi andvaid taimi korjama ja poistele (kollaseks värvitud) mune andma; **2.** kolmainus; kolm (svätaja) троица; *P jumala troitssaa suvaav* jumal armastab kolme.

troitssa-laukopäivä K nelipühade laupäev троицкая суббота; *kalmoilõõ tšäüüi troitssa-laukopään* nelipühade laupäeval käidi kalmistul.

tromp/pi M, g. -i M punn, prunt, puust kork (ankrul, vaadil jm.) затычка, деревянная пробка; *lohana õitsaz õli tehtii mokoma aukko, sinne õli tromppi puin pantu. senee trompii avvaad, allaa paat pangõõ, vesi johzõv, rooja-kaz vesi vällä* pesupali otsa oli tehtud niisugune auk, sinna oli pandud puust punn. Selle punni võtad ära (avad), (augu) alla paned pange, (siis) vesi jookseb, must (pesu)vesi (jookseb) välja.

trooni J ~ -õ J-Tsv., g. -ii J troon трон, престол; *kunigõz isup troonill* kuningas istub troonil; *kunigaa trooni* kuninga troon.

trop/pa K-Ahl. P M Lu Ra J I (K Kõ) -p P J-Tsv., g. -aa P J **1.** jalgrada, teerada, rada тропа, дорожка; *Lu jalkazõõ tšävvää troppaa miü* jalgsi käiakse jalgrada mööda; *P leüiti tämä troppaa, meni troppaa miü* ta leidis teeraja, läks teerada mööda; *M õhsüzin mettsäzä. menin*

sinne, kuhõ troppa vei eksisin metsas (ära). (Lõpuks) läksin sinna, kuhu rada (välja) viis; J näet han siä, miltäizenn gant'ikkõnn on tropp tallõtu sa ju näed, kui kiira-käära on teerada tallatud; J troppaa ääres kasvovõt täkkiäzēd teeraja ääres kasvavad takjad; J kaa mi kompõkõs tropp: mi harkkamuz, see kompõsuz näe, milline konarlik rada: samm ja kõmistus; P pikkarain tropp väike (~ kitsas) rada; M ai ku mätti lumitsijkov, etti bõõ iiree troppaa oi, kuidas on tuisanud lumehanged, (nii) et pole hiireradagi; P einämaalõ meneb mettsä troppa heinamaale läheb metsarada; **2.** kõnnitee тротуар; J sora liivaka sipuõtõ troppiit jämeda liivaga puistatke kõnnitee (üle); ■ K hätä tuõb, nii kõikk troppad levväd vs. (kui) häda tuleb, siis leiad kõik (pääse)teed; Lu nenää müütä on peerul troppa kk. nina mööda on peerul rada (= halb lõhn käib inimesega kaasas). – Vt. ka *jalka*.

trossi J, g. -ii J tross, kõis трос, канат.

trossia J, pr. -in, imperf. -sizin J trossiga kinni siduda прикреплять, привязывать тросом.

trossita Lu -t J-Tsv., g. -aa kepp, jalutuskepp трость, тросточка; J häülüb niku herr, trost tsäez käib ringi nagu härra, jalutuskepp käes.

truba Kett. K L P M Kõ Lu Li J I -uba K-Ahl. druba Lu Li J (Ku) Трyба Tum., g. -baa P M Lu Li I trubbaa M I drubaa Lu J Ku -vaa Lu **1.** korsten, truup (дымовая) труба; M ahjol on truba, katol on üleel truba, missä savvu tulõv ahjul on truup, üleval (maja) katusel on korsten, kust suits tuleb; Lu savvurihi õli meil, trubbaa böllu meil oli suitsutare, korstnat ei olnud; Lu ahjod õltii ilma drubija ahjud olid ilma korstnatide; Lu ühs talo õli trubaakaa, ku õlin noori üks talu oli korstnaga, kui olin noor; Lu mussa sauna, ilma trubbaa sauna suitsusaun (must saun), ilma korstnata saun; M nüt tehäz i saunaahjot trubbaakaa nüüd tehakse ka saunaahjud korstnaga; Li truba üvässi veitev korsten tõmbab hästi; J savvu eb mee drubass korstnat suitsu ei tule (= korsten ei tõmba); J lekko meeb ahjoss drubasõõ (tugeval kütmisel) läheb leek ahjust korstnasse; M trubaza on nõtsi, a pliit-taza on tuhka korstnas on nõgi, aga pliidi all on tuhk; I dušnikka on trubaza tehtüc tõmbeauk on korstnasse (= korstnaljalga) tehtud; P truba tõmpaab dušnikass haizuu vällää korsten tõmbab õhuuagu kaudu haisu välja; J reppää jušk drubass, savvua ajab rihee tõmba (võta) kriska korstnaljalast välja, suitsu ajab tuppa; J elä paa drubaa tšiin, iiled veel põlvõvõd ahjõz ära pane truupi (= siibrit) kinni, sõed veel põlevad ahjus; I truba tehäss izveskassa i kirpitsassa, štoby õlisi kõrkõapi kattoo korsten tehakse lub-

jast ja telliskividest, et oleks katusest kõrgem; I trubaa pääle pannass kalpakka, tehtü karrassa korstna peale pannakse (korstna) vari, plekist tehtud; J mill on pittsä turvaz, saan mennä katollõõ drubaa puhassamaa mul on pikk reedel, saan minna katusele korstnat puhastama; J nätsüvet savvut tuboissõ korstnatest paistavad suitsud; I kõõs trubassa tuup savvu, üles nõisõp savvu, kõhallaag, znatšit leeb üvä ilma (rahvatarkus ilmaennustuse kohta:) kui korstnast tuleb suitsu, (kui) suits tõuseb otse üles, siis tähendab, et tuleb ilus ilm; Lu tüttõ isub rihez, kassa on kujal. ahjo i truba mõist. tüdruk istub toas, pats on õues? – Ahi ja korsten; Lu lauta truba on kattoo pääl laudkorsten on katusel (= korstna katusepealne osa on tehtud laudadest); M ahjoo truba (ahju) truup, lõõr; M sie õõd nii mussa niku trubaa puhassaja sa oled nii must nagu korstnapühkija; Lu truba puhassõja korstnapühkija; Lu truvaa sauna (= truvaakaa sauna) korstnaga saun; **2.** toru (проводная) труба; Lu põhjõz õli aukko; mahhaa õli tehtü auta, trubbaa müü tuli tõrva astjaa (tõrvaahju) põhjas oli auk; maasse (tõrvaahju alla) oli kaevatud (tehtud) auk, toru mööda tuli tõrv pütti; I on dušnikka. sinnep paat samavařraa trubbaa i sinnev väitäv, süet põlvõvat samavaraza on tõmbeauk. Sinna paned samovari toru ja sinna veab (õhku vai suitsu), sõed põlevad samovaris; Li karta truba plekkтору; **3.** (karjase)pasun, tõri (pasunakujuline toru) пастушья труба; L karjušši trubittii trubaakaa karjane puhus pasunat (tõrve); M siiz õli karjušši truba. see õli tehtü: kaks puuta hoikukkõizõd vastatõõ pan-tu, puisõõ, kassõõ puhhõõ on tehtü mokomad aukõõ, nellä vai viis aukkoa. sis tohõhookaa on tsäärittü tšiin. vot senel karjušši ajõ karjaa siis oli karjasepasun. See oli tehtud (nii): kaks peenikest puud (oli) pandud vastamisi, puudesse .. on tehtud niisugused augud, neli või viis auku. Siis on (need puud) tohuga kinni kääritud. Vaat sellega ajas karjane karja; I paimõnõlla õli truba kaasa karjasel oli pasun kaasas; Lu popastõri õli ilma trubbaa karjuse abiline oli ilma pasunata; J dabušnikk irnutõõb drubaka ovõiss hobusekarjus hirmutab pasunaga hobust; Lu karjušši truba karjasepasun. – Vt. ka *ahjo*-, *karjušši*-, *paju*-, *puu*-, *vesi*-.

trubalappia Li (korstna)siiber (korstnaljalas asetsev ahjusiiber) заслонка, вьюшка; južgad õltii kruglõiv. nüd on trubalappiad (endisaegsed) kriskad olid ümmargused. Nüüd on siibrid.

trubapuhassaja M korstnapühkija трубочист; siä õõd nii mussa niku trubapuhassaja arappi

sa oled nii must nagu korstnapühkija neeger. – Vt. ka *trubatsista*.

truba-rihi P *trubarihi* Lu korstnaga maja (vastandina suitsutarele) xara с трубой; *nüd on truba-rihe* nüüd on korstnaga majad.

trubatsis/ta P M *drubatsist* J-Tsv., g. -*taa* = *trubapuhassaja*.

trubit/taa L P M Lu Ra (Kõ-Len. J) *truubit-taa* (K-Ahl.) *drubitaa* Lu J *drubitta* J-Tsv. -*taag* (I), pr. -*an* P M Kõ J -*õn* J *drubitõn* Lu J, imperf. -*in* M *drubitin* J I. pasunat puhuda; puhkpilli mängida дуть; трубить; M *oomniiz vaarraa läpi tsüllää trubitti*, *sis kõikii nõisõzivad ülleez*, *ajamaa lehmiä karjaa* hommikul vara puhus (karjane) läbi küla (minnes) pasunat, (et) siis kõik tõuseksid üles, lehma karja ajama; J *kuuntõõ ku karjušši lustissi druball drubitõv* kuula, kui ilusasti karjane pasunat puhub; J *dabušnikka trubitav* hobusekarjus puhub (õitsil) pasunat; Kõ *tulu-lutu miä trubitan* (Len. 217) *tutu-lutu* puhun ma pasunat; Lu *drubattši drubitõv* pasunapuhuja puhub pasunat; J *trubitõp fagottia* puhub fagotti; 2. vilistada, vilet anda (veduri kohta) свистеть (о паровозе); Ra *parovoza trubitti kõvassi*, *daaže lumpõs kõrvõd* vedur vilistas kõvasti, löi lausa kõrvad lukku. – Vt. ka *druvittaa*.

trudit/taa M, pr. -*an*, imperf. -*in* vaeva näha трудиться; *pieb vet' truditaa* peab ju vaeva nägema.

trudnoi Lu, g. -*i* adj., adv. raske трудный; трудно; *naizeläjäl ontši trudnoi ühsinää* naisel ongi raske üksinda (elada).

trudopäivä M tööpäev (kolhoosniku tööühik) трудодень; *vätsi nõistii saamaa trudopäivilee* rahvas hakkas tööpäevade eest (tasu) saama.

trulla/ta (J-Tsv.), pr. -*an*, imperf. -*zin* fig. (ära) raisata растр/чивать, -тить; *kõik trullõz menemä*, *viimite izetši pääzep panttii* kõik raiskas ära (= löi läbi), lõpuks satub (veel) isegi panti.

trumm/ia J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* J trummi lüüa барабанить; *lazzõb barabana-keppiika* (keppiill) *trummia* trummeldab trummipulka-dega.

trumm/u J, g. -*uu* J trumm барабан; *lei trum-mua* löi trummi.

trump/pi Lu, g. -*ii* ussiauk червоточина, свищ; *maamunõl on trumppia täün* kartulid on ussiauke täis.

trumppõlik/ko Lu, g. -*oo* ussitanud, ussiauke täis червивый; *maamuna on trumppõlikko* kartul(id) on ussitanud.

trup/pka (I) K-Ahl., g. -*bga* I I. piip трубка; K *pane trubka täünmä tabakkata* (Ahl. 28)

pane piip tubakat täis; 2. (lõuendi)rull трубка (холста); I *seneltä puulta võtammäs señnee kanjaa poiz ii kõkkoo paamma*. niin *trubгаа tiimmeg. suurõõ trubгаа tiimmeg. sis ilatam možet tätä poizõgõ* sellelt kangapakult võtame selle kanga maha ja paneme kokku. Siis teeme (lõuendi)rulli, teeme suure rulli. Siis võib selle ära panna.

trušlak/ka J, g. -*aa* J kurnkopsik, metallisõel дуршлаг, металлическая цедилка; *rahka panttii trušlakkaa valumaa* kohupiim pandi kurnkopsikusse nõrguma.

truub/a¹ M, g. -*aa* M (pihlakamarjade, sireliõite jms.) kobar гроздь, кисть (рябины, сирени и пр.); *piäb kadgata sirenii truubo*i peab murdma sirelikobaraid.

truuba² vt. *truba*.

truubitaa vt. *trubitaa*.

truup/pa M, g. -*aa* lüdi e. tupp (pähkliil, tõrul) плюска, чашечка (ореха, жёлудя); *pihlagal on kiiska*, *a pähtsänäl on truuppa* pihlakal on kobar, aga pähkliil on lüdi; *tammõõ truupad* tammetõru tuped. – Vt. ka *pähtsän-*.

truu/ten M, g. -*'eni* lesk-, isamesilane трутень; *laiska tšimo*, *truu'ten*, *tämä ep taho mettä kanta*, *suvvaap süüvvä valmissa* laisk mesilane, isamesilane, tema ei taha mett korjata, armastab süüa valmit (= valmismett).

träkilsä: -*säg* (I), pr. -*zev* I, imperf. -*zi* pragiseda, praksuda трещать; *ruunatas sika*, *štov õõsip parapil liha*. *a kõõs eb õõr ruunattus sika*, *sis eb õõg üvä liha*. *paat tšihumaa ili žaarittammaa*. *tämä tol'ko träkizeb rehtelõlla* siga kohitsetakse, et liha oleks parem. Aga kui siga ei ole kohitsetud, siis ei ole hea liha. Paned keema või praadima. See ainult pragiseb pannil.

trälisä: -*ssä* Lu -*ss* J-Tsv. *dräliss* (J-Tsv.), pr. -*zev* Lu J, imperf. -*zi* I. tiliseda, kõliseda, heliseda звенеть, звенькать, звякать; J *tšellod ja bubentšikat trälissä lookkõz* kellad ja kuljused kõlisevad looga küljes; J *bubentšikat trilissä ja trälissä* kuljused tilisevad ja kõlisevad; J *tšellot trälissä* kellad helisevad; J *drilizemin-drälizemin* ~ *trilizemin-trälizemin* kilin-kõlin, helin; 2. kõlksuda (krap'i kohta) лязгать (о ботале); J *bluutköll lehmell dolo trälizep kaglõz* hulkujal lehmäl kõlksub krapp kaelas; J *tšello trilizev*, *dolo trälizev* kell heliseb, krapp kõlksub; 3. tiriseda, täriseda, pläriseda (äratuskella kohta) звенеть, звенькать (о будильнике); Lu *budel'nikk trälizev* äratuskell tiriseb; 4. ragiseda, raksuda, koliseda трахать, грохать, трескать, хряскать; стучать; греметь, шуметь; J *vanžkurid* *meniväd ühtee*, *träliziväd* vankrid

läksid (sõidu peal) kokku, ragisesid. – Vt. ka *tilisä, tširisä*.

trälüüt/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. ← *trälüüttää*.

trälüüt/tää: -tä J-Tsv., pr. -än J, imperf. -in J helistada, tilistada звонить, бренчать; *annõkk miä kõrt trälüütän tšelloika* las ma ometi korra helistan kelli; *siä kse trälüütit tšelloi(kaa)* kas sina helistasid kelli?

träpk/a Ra, g. -aa Ra kalts, lapp тряпка.

träpsäst/ää M, pr. -ääв ~ -äv M, imperf. -ii ~ -i avaneda, lahti minna, puhkeda (urbade kohta) раскры/ваться, -ться, распус/каться, -титься (o вербе); *jo alkavat puut träpsästää* puud hak-kavad juba urba puhkema; *kahtši träpsästääb jo, jo urvad lõhkõuvad i träpsästäväd* kask on juba urba puhkenud, urvad juba avanevad (lõh-kevad) ja lähevad lahti.

träp/ätä M, pr. -pään M, imperf. -päzin tärkida, tärkmeid, sisselõikeid teha надрез/ывать, -ать, делать, с-вырезки.

tröllill/ää ~ -eä P = *tröllöllää*; *uulõt tröllilleä, uulõd on püllüssi* huuled on pruntis.

tröllöll/ää M pruntis (huulte kohta) бантиком (o губах; наречие от 'надутый'); *täl on uulõt tröllöllää, tröllõuuli* tal on huuled pruntis, (ta on) pruntishuul (~ pruntsuu).

tröllõuuli M pruntishuul, pruntsuu (inimese kohta) человек с надутыми губами, с губами бантиком; *tröllõuuli, paksud uulõd* pruntsuu, paksud huuled.

trük/kiä J-Tsv., pr. -in J, imperf. -kizin J (õmb-lusmasinaga) tikkida, terpida строчить (на швейной машине).

trüksil/ä J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J 1. lobiseda, vadrata; (välja) lobiseda болтать, тараторить; разбалтывать, разболтать; 2. (vedelikku) lok-sutada, liigutada взбалтывать, болтать, вз-

trüksil/ü J-Tsv., g. -iüü J sörk, (aeglane) traav (мелкая) рысь, рысца; *johzõp trüksüü* jookseb sörki.

trüksüt/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. ← *trüksüttää*; *koko teet trüksütteli* jooss kogu tee sörkis joosta.

trüksüt/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J sörkida, sörki joosta бежать (мелкой) рысью, рысцой; *trüksüteb jooss* jookseb sörki. – Vt. ka *trüküttää*.

trük/ätä Ra, pr. -kään Ra, imperf. -käzin Ra trükida (mustrit kangale) набивать (узор на ткань); *lauthursti on kotokanjakaass i siñeñnikaa trükättü* laudlina on kodukoitud kangast ja si-nise värvi anumad siniseks värvitud (trükitud).

trüküttää (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *trüküttää*- J-Must. = *trüksüttää*; *jooseb trüküt-*

tää (Must. 185) sõrgib joosta (~ jookseb sör-ki).

trüümäst/lää M, pr. -än M, imperf. -in M pahvatada, pursata (naerma) разра/жаться, -зиться (смехом); *i tām trüümästi nagramaa koko suulla* ja ta pahvatas täiest kõrist (kogu suuga) naerma.

tsapl/a Lu, g. -aa hall haigur цапля.

tsapputauti M = *tsapum*; *tsapputauti on pää-tauti* opõzill hobustel on nõletõbi, peataud.

tsapu/m M, g. -mii nõlg, nõletõbi, tatitaud, pea-taud (hobustel) мыт, сап (у лошадей); *tām tuli läsimää opõzõd tañviikaa, se tsapum, päätauti mokom on opõziila* ta (= hobune) haigestus ho-busetõppe, see on nõletõbi, selline peataud on hobustel.

tsa/r J-Tsv. tsaar царь; *se mi tsar isub, elä tõhi i sõna jutõll* see istub nagu tsaar, (sa) ei tohi sõnagi lausuda.

tsareevitš J-Tsv., g. -šaa J tsaari poeg царевич. – Vt. ka *tsesare-evitš*.

tsarevna: -õ J-Tsv., g. -aa tsaaritar, tsaari tütar царевна. – Vt. ka *tsesarevna*.

tseep/pa M (J-Tsv.), g. -aa M = *tsepa*; *J ku nõ-sõta añkkuria, siis kuulup tseppojo elizemin* kui tõstetakse ankrut, siis kuulduv kettide kõlinat; *M suur tseepa, meil kuttsuas suur tseepa, mišsee pannaz opõl lõdkaa vai lehmä lõdkaa pikk* (suur) kett, meil kutsutakse seda suur kett, millega pannakse hobune ketti või lehm ketti; *M a mehhiil õlivad rintatunnid, toož tseepaa päällä, kormunaza* aga meestel olid taskukel-lad, samuti keti otsas, taskus. – Vt. ka *kagla*.

tselkka -k J-Tsv., g. -kaa J neitsilikkus дев-ственность; *kazelt tüütõl tselk jo on rikottu* sel-le tüdrukku neitsilikkus on juba õõvitud.

tsement/ti Lu J-Tsv. *tseementi* ~ *tšementi* (Li), g. -ii Lu tsement цемент; Lu *fundamenti on tehtü tšivessä i tsementissä* vundament on tehtud kividest ja tsemendist; Li *nüt viimiss aikaa jo tseementiss tehtii, tseementikaa* nüüd viima-sel ajal tehti juba tsemendist, tsemendiga.

tsenzori J-Tsv., g. -ii J tšensor цензор.

tse/pa Lu Ra J-Tsv., g. -vaa: -va J -paa Lu kett цепь; Lu *arkana on tehtü tsepassa il'i rihmassa* (hobuse)kõidik on tehtud ketist või kõiest; Ra *meil eb õd tseppoja* meil ei ole kette (= meil ei kasutata lehmade kõietamiseks kette); *J alusõ tsevad lei tormika kattši* tormiga lõi laevaketid katki; *J veesa tsevad on rautõizõd dalisko vas-kiizõd* kaalu(kausside) ketid on rauast või va-sest. – Vt. ka *añkkuri*. – Vt. ka *tseepa, sepä*.

tsepa-arkana Lu kettkõidik, -ohelik, -kütke (loomade kinnipanemiseks laudas v. tallis) цепь-привязь (в хлеву или в конюшне).

tsepa-koi/ra: -r J-Tsv. ketikoer цепная собака.
tsepalõdka Lu (loomade) köietuskett v. köis
 цепь-привязь (пасущегося животного); *on*
tsepalõdka i siḅkkilõdka (hobuste köietami-
 seks) on köietuskett ja köietustross.
tsepa/za: -z Lu adv. ketis v. köies на привязи
 или на цепи (наречие в форме ин-а от *tsepa*);
koir on tsepaz koer on ketis.
tsepotš/ka: -kõ Li -k J-Tsv. tšepotška I, g. -kaa
 ~ -ka J (kaela)kee, (uuri-, kaela)kett цепочка;
 Li i siiz veel panti valkaa tsepotškõ pittšä ja siis
 pandi (kaela) veel pikk valge kett; I *mikälee*
tšepotška õli mingi ketike oli (kaelas); J *tunni*
tsepotškõd on õppõizõd i kultõizõd kella ketid
 on hõbedased ja kuldased; J *kagl tunni tsepotš-*
kõd kaelakella kett (ketid).
tsesare-evilš J-Tsv., g. -šaa troonipärija цеса-
 ревич. – Vt. ka tsareevitš.
tsesarev/na: -n J-Tsv., g. -naa tsaari tütar, troo-
 nipärija; troonipärija abikaasa цесаревна. –
 Vt. ka tsarevna.
tšigar/ka ~ tšigarka Ra -k J-Tsv. zigarka
 I, g. -kaa Ra J tšigarkaa Ra 1. plotski, pläru
 самокрутка, цыгарка; Ra *põlõtattii tšigarkaa*
 suitsetati plotskit; Ra *vein tälle päree tšigar-*
kaa süttää viisin talle (põleva) pirru plotski
 süütamiseks; 2. J-Tsv. sigar sigara. – Vt. ka
 sigarka.
tšüütää vt. täätää.
tsiivis/sää: -sä J-Tsv. pr. -än: -en J, imperf. -in
 J (läbi) kurnata процеживать, фильтровать;
piimää tsiivisetä lühzikoss piim-patoisõd piim
 kurnatakse lüpsikust piimapottidesse; *tsiivisse-*
min puhasõp piimä ruupuiss ja rikkoiss kurna-
 mine puhastab piima purudest ja prügidest.
tšikka vt. tikka.
tsikori M J-Tsv. (Kõ) zikori I-Len., g. -ii M J
 sigur, sigurijuur; siguritaим цикорий; цикор-
 ник; J *veelko tsikorid nõistii peentõrõll* kas
 sigurid tõusid peenral üles?; M *tsikoriita žaari-*
tõttii ahjoza sigureid rõstiti ahjus; M *tsikorissa*
tehäs koffia siguri(te)st tehakse kohvi. – Vt. ka
 tsikorja.
tsikori-juuri M sigurijuur цикорный корень.
tsikorja I, g. -aa = tsikori.
tsil'ind/ra: -r J-Tsv., g. -raa J 1. valts, võll вал,
 валец, ролик; 2. torukübar цилиндр (голо-
 вной убор).
tšilkku vt. olk-.
tšilkkuu vt. tiilkkuu.
tšina vt. tina.
tsin/kka: -k J-Tsv., g. -kaa J tsink цинк; *katto*
om pantu (tehtii) tsinkõss katus on tehtud tsin-
 gist.
tšipu vt. t'ipu.

tsirk/ka: -k J-Tsv., g. -aa J tsirkus цирк.
tsirkkuli vt. sirkkuli.
tšiuuk/kaa (Ku), pr. -an, imperf. -in mängida
 играть; *a zemskoo mäni sinne tšüütõkkäisiik'ää*
tšiuukkamaa aga Zemsko läks sinna tüdruku-
 kesteга mängima.
tšiuuk/kia Ku, pr. -in, imperf. -kizin = tšiuukaa;
noizet tšiuukkima toizell viizil hakkad teist-
 viisi mängima.
tšiuukku ~ tšiuukku Ku, g. -uu mäng игра.
tšoko-tšoko vt. t'oko-t'oko.
tsop Lu J-Tsv. interj. krapsti, napsti, sopsti цап,
 цап-царап; Lu *karu sai täämä tsop tšiiini* karu
 sai ta krapsti kinni; J *meni il'õkkoitta takka, de*
tsop nizgõss tšiin läks tasakesi (teisele) järele,
 ja napsti kuklast kinni.
tsuukkar/la Ke, g. -aa suhkur сахар. – Vt. ka
 suukkuri.
tsvet/ka M S Ja-Len., g. -dga: -tkaa M (toa)lill
 (комнатный) цветок; M *õsin ilozaa paa tsvet-*
koi vartõd ostsin ilusa poti (toa)lillede jaoks; Ja
zaalada [= zaalaza] õlivat suuret tsvedgat, ni
ku metsäs (Len. 235) saalis olid suured lilled,
 nagu metsas.
tsykl/la Lu, g. -aa Lu tsitter цитра (kandlesar-
 nane keelpill).
tšühje vt. tühjä.
tšühjentää vt. tühjentää.
tšükkü vt. tükki'.
tšülppä vt. tülppä.
tšüttö vt. tüttö.
tšütõkkäin vt. tütõkkäin.
tšüvi vt. tüvi.
tšüü vt. tõi', tõi'.
tšüüni vt. tüüni.
tšaadlia J-Tsv., pr. -iv J, imperf. -i J vingu ajada
 чадить.
tšaa/du ~ -D J-Tsv., g. -duu J 1. ving, karm угар,
 чад; *taita druba on tšii pantu, ku ahjoss nii kõ-*
vassi ajap tšaadua rihese vist on (ahju) siiber
 kinni pandud, kui ahjust nii kõvasti ajab vingu
 tuppa; 2. kõrbehais чад, запах пригорелого;
mikä siäl põlõp pl'iitaa pääll, nii kõvassi ajap
tšaadua mis seal pliidi peal kõrbeб, nii kõvasti
 ajab kõrbehaisu. – Vt. ka tšahti.
tšaag/a Li, g. -aa kasekäs чага (берёзовый
 чёрный гриб); *tšaaga, täämä kazvop koivuz,*
mussa mokomain, pahkõ, tšaaga kasekäs, see
 kasvab kase küljes, niisugune must, kasekäs.
tšaajlo ~ tšaijo J-Must., g. -oo = tšai; nõizivät
tšaajoa joomaa naisõkaa (Must. 158) hakkasid
 naisega teed jooma.
tšaaju L Lu Li Ra J I tšäaju I, g. -uu Lu Ra J
 I = tšai; L *tšihutõttii tšaajua* keedeteti teed; Lu
perrää saunaa juutii tšaajua pärast sauna joodi

teed; Ra rüüppää tšaajuua rüüpa teed!; Lu *kõva tšaaju kange tee*; Lu *nät ku on süätauti teh-hää perttsu tšaajuua* vaat kui on kõhulahtisus, (siis) tehakse piprateed; Lu *enne juutii tikopii tšaajuua, ku tšülmä tapazi, siz juutii ku lekarst-vaava, siz õli umalaz enne joodi sookailuteed*, kui külmetati, siis joodi kui arstimit, siis oli (jooja nagu) purjus. – Vt. ka *romašk-, siropi-*.

tšaajuin J-Tsv., g. -zõõ J tee- чайный.

tšaaju-karppi J-Tsv. teekarp, -toos чайница.

tšaaju-kuppi J-Tsv. = tšaikuppi.

tšaaju-rahha Lu jootraha чаевые (деньги); *her-ra anti veel tšümme rubl'aa tšaaju-rahhaa* härra andis veel kümme rubla jootraha; J *luppa vaa küütti-mehele tšaaju rahat, küil siiz ajav* luba aga küüdimehele jootraha, küll siis sõidab. – Vt. ka *tšajevoit*.

tšaaju-tšas/ka: -k J-Tsv. = tšaikuppi; *tšen teiss rikko tšaaju-tšazгаа* kes teist tegi teetassi katki?

tšaaju-vesi J-Tsv. tee, fig. teevesi чай.

tšaa/ki Li, g. -ii Li riisk, koba, (rauast kinnitus)klamber (ehitusdetail) скоба; *kõlmõs kõhaz õllaa tšaakiv* kolmes kohas on (paadil) kobad (emaruu ühendamiseks võör- ja ahtertääviga).

tšaala M, g. -aa hallisegune, sinakashall, sinkjas чалый, сероватый, иссиня-серый, голубоватый; *i siz on tokoma tšaala lehmä, niku sinizellee* ja siis on (veel) niisugune hallisegune lehm, nagu sinakashall.

tšaan/a: -õ J-Tsv., g. -aa J tõrs, tünn чан, бочка.

tšaaska vt. tšaška.

tšaasta vt. tšasta¹.

tšaasti J-Tsv., g. -ii J õnn счастье; *sinu tšaasti, ku sait suurõõ voitoo* sinu õnn, kui said suure võidu.

tšafgata: -gõt ~ tšavgõt (?) J-Tsv., pr. -kaan J, imperf. -kazin: -kõzin J matsutada чавкать; *tšafkaap süüvve niku põrsaa poik* matsutab süüa nagu põrsas.

tšafkamizi J-Tsv. matsutades, matsutamisi чавкая; *elä han siä nii tšafkamizi süü – ved et siä õõ pošo* ära sa ometi nii matsutades söö, sa ei ole ju põrsas.

tšagattaa vt. tšakattaa.

tšagokkõin J-Tsv., g. -zõõ: -zõ J käokene кукушечка; *kuku, kuku, tšagokkõin* kuku, kuku, käoke.

tšagoo-petšel M tšagoo-petšel I põldosi, põldkuusk, oravasaba полевой хвощ. – Vt. ka *tšä-kopetšel*.

tšagoosültši Ra käosülg (süljetaoline vedelik rohukõrte küljes) слюна кукушки (слюновидная влага на стеблях растений).

tšah/na: -n J-Tsv., g. -naa J 1. põdur, kidur, haiglane чахлый, хилый; 2. põdurus, jõuetus (haiglane seisund) чахлость, хилость (болезненное состояние). – Vt. ka *tšahni*.

tšahn/aa (J), pr. -an: -õn J, imperf. -in = tšahnia; *se inimin tšahnõv* see inimene on põdur (vireleb, ei ole terve ega haige).

tšahn/i J-Tsv., g. -ii J põdurus, jõuetus (haiglane seisund) чахлость, хилость (болезненное состояние); *lahs jo tõiss nätel'ia on tšahnis* laps on juba teist nädalat põdur. – Vt. ka *tšahna*.

tšahn/ia J-Tsv. (P), pr. -n P J, imperf. -zin J põdeda, virelda, kiratseda чихнуть (болеть); J *puuttu vih mõnnala, jäättü de alki tšahnia* (ta) jäi vihma kätte, külmetas ja jäi põdema; J *tämä jo kussõssaa tšahnib, taita on tšehotkõz* ta kiratseb juba ei tea mis ajast peale, vist on tiisikus. – Vt. ka *tšahnaa*.

tšah/ti J-Tsv., g. -ii J ving угар, чад; *nuuskakk üvässi, kuulõd, on rihes tšahii haisu* nuusuta hästi, tunned, (kas) on toas vingi lõhna? – Vt. ka *tšaadu*.

tšah/ii J-Tsv., g. -zõõ vingune угарный, чадный.

tšai M S (K P Kõ-Len. Ja-Len.) tšäi M, g. tšai ~ tšäi M tee чай; S *isuttaas kõik suku, noorikõ i ženiža lavvaa tağгаа tšaita joomaa* pannakse kogu suguvõsa, pruut ja peigmees, laua taha teed jooma; M *panõ tšäisee mettä* pane tee sisse mett; M *markofkad lõikkazimma, kroššizimma heenossi, sis kuivatimma, teimmä tšaita senessä* porgandid lõikasime, hakkisime peeneks, siis kuivasime, tegime sellest teed; M *rappaamuzroho. kõõz inehmissä rappaav, siis tšihuttaas kazessa rohossa tšäitä* kollane ängelhein (rabanduserohi). Kui inimesel on rabandus, siis keedetakse sellest rohust teed; M *malinaa tšai on üvä tšülmässi* vabarnatee on hea külmetuse puhul. – Vt. ka *markofka-, zveraboi-*. – Vt. ka *tšaajo, tšaaju*.

tšaajo vt. tšaaju.

tšai/ikka Lu -k J-Tsv., g. -kaa J kajakas чайка.

tšaikuppi M teetass чайная чашка; *eellä kut-sõttii tšaikupiv* ennemalt nimetati teetasse tš-d. – Vt. ka *tšaaju-kuppi, tšaaju-tšaška, tšaitšaška*.

tšain/a Kõ, g. -aa teemaja чайная; *velikää tšülmäzä õli tšaina* Velikkä külas oli teemaja. – Vt. ka *tšainõi*.

tšain/ik/ka M Lu J tšäinikka I, g. -aa M teekann чайник; M *tšainikad õltii tooš savvõssa* teekannud olid ka savist; M *tšainikav, neinnäkaa pitšääkaa* teekannud, (need on) pika toruga; Lu *tšainikka šumizõv* teekann kahiseb; J *kaani* õj

kirstull, astiall, tšainikõll kaas on kirstul, astjal, teekannul; J paa tšainikka pane teekann üles.

tšainoi-luzikka J teelusikas, fig. teelusikatäis чайная ложка; kõlmõd nellä tšainoi-luzikkaa kolm neli teelusikatäit.

tšainõi P M -oi Lu Ra tšainõi M, g. -õi P -oi Ra tšainõi M 1. teemaja чайная; Ra enn õltii tšainõid ennemalt olid teemajad; P issuzin tšainõiz istusin teemajas; Lu sein lidnaš tšainoiz sõin linnas teemajas; 2. tee- чайный; M tšainõi luzikka teelusikas; M tšainõi tšaska teetass; M tām nii on ahnaz, etti tšainõi luzikassa õžzaa võtab ta on nii ahne, et teelusika(täie)st(ki) võtab osa (endale); ■ P opõzõt sõisozivat tšainõiz õvvõz hobused seisid sissesõiduhoovis. – Vt. ka tšaina.

tšaitšaska M = tšaikuppi.

tšajevoio J-Tsv. pl. t. = tšaaju-raha.

tšakart/aa M, pr. -an M, imperf. -in kädistada стрекотать; ku araga tšakartav, leep tširja kui harakas kädistab, tuleb kiri. – Vt. ka tšakatõlla, tšarattaa.

tšakat/taa Lu Ra (Kett. K) tšagattaa Lu -ta J-Tsv. tšakattaa K-Ahl. tšäkättää (J), pr. -an: tšagatan Lu -õn Lu tšäkatan K-Ahl., imperf. -in J 1. kädistada стрекотать; Lu harakk katol tšagatab, ebõ-õ üvvää harakas kädistab katusel, (see) ei tähenda head; J haraka tšakattõmiss tšülüz evät suva haraka kädistamist külas ei sallita; K aragat kop [= ko ep] tšakattaissi, pesää eb levvettäissi vs. kui harakad ei kädistaks, (siis) pesa ei leitaks; 2. fig. kädistada, lobiseda, tühja-tähja rääkida болтать, судачить; J nää ku tšakatõp pajatta, niku harakk näe, kuidas kädistab rääkida, nagu harakas; 3. fig. sõnelda, tülitseda, (omavahel) riielda ругаться, перебраниваться; Kett. tšälühseD tšakattavod kälüksed (= vendade naised) sõnelevad. – Vt. ka tšakatõlla, tšarattaa.

tšakatuuritaja Lu, g. -aa krohvija штыкатурищик.

tšakatõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. kädistada стрекотать; aja harakk katolt, mitä tāmä tšakattõõv aja harakas katuselt (minema), mis ta kädistab. – Vt. ka tšakartaa, tšakattaa, tšarattaa.

tšakkõvõ Li (mingi lind некая птица).

tšako Kett. K L P Pi M Kõ S Lu Li Ra J vdjI I (Ke Ma) tšako K R-Eur. R-Reg. L P M Li J I (S) tšägo J-Must. kãko Ku kãkõ Li-Len. Ku Чаако Tum., g. tšag/oo Kett. K Lu J -uo L P tšägoo K M S I tšäggoo M 1. kãgu кукушка; Lu tšako ku varraa kukuv, nii leep pittšä tševãd kui kãgu kukub vara, siis tuleb pikk kevad; Lu ku tšako tühjaz mettsäs kukuv, sis täãp kõühää vootta kui

kãgu kukub tühjas (= veel raagus) metsas, siis ennustab kehva aastat; Lu ku kuulõt suurusõtta tšakkoa, sis tšako petãb, siz elã mee tšülvãmää kui kuuled kãgu suuruseta (= hommikueineta, tühja kõhuga), siis kãgu petab, siis ära mine külvama; Lu tšako kukup kuuzõz kãgu kukub kuuse otsas; L tšagoll on äãli eliãpi rl. kãol on hããl heledam; J kui pal'lo tšako kukkuuv, nii mõnt voott siã elãd kui palju (mitu korda) kãgu kukub, nii mitu aastat sa elad; J tšagolõõ meni õgas kurkku, kukuttaap kõrraa de hülkããv kãole läks okas kurku, kukub (veel) korra ja jätab jãrele; I tšako lentããp tšüllãã, põlo leev kãgu lendab kõõlla, tuleb tulekahju; 2. fig. kãgu (mõrjsja meelitusnimi rahvalaulukeles) кукушечка (ласкательное название невесты в народных песнях); J näütãkko, tšãko, tšãttez rl. näita (ometi), kãgu (= mõrjsja), oma kãtt; R kuin mie vaatan langoa rihta, tšãüniit on tšãko rihesã (Eur. 44) rl. kui ma vaatan langu tuba, (siis näen, et) kãgu (= mõrjsja) on kãinud toas; ■ I tšägoo petšel ~ M tšäggoo petšel põldosi; M tšäggoo tširjava tedretãhniid.

tšaksahta/assa: -ss J-Tsv., pr. -av, imperf. -azi = šnaksaktaassa.

tšal'ran/a Lu, g. -aa = tšolna; tšal'rana on peen, ühel õngel vaa, merree eb mee ruhi on väike, ühele inimesele ainult, merele (sellega) ei lähe.

tšarat/taa M, pr. -an M, imperf. -in 1. kädistada стрекотать; araga tšaratab, tširja leeb siiz (kui) harakas kädistab, siis tuleb kiri; 2. fig. kädistada, lobiseda стрекотать, болтать, судачить; tšaratab niku pãhtšãnaraga. juõllaz, kumpa suvvaap pal'lo pajattaa, da puustaa juttua kädistab nagu pasknããr. (Nii) õeldakse (inimese kohta), kes armastab palju rääkida, ja (veel) tühja juttu. – Vt. ka tšakartaa, tšakattaa, tšakatõlla.

tšardžattaja vdjI, g. -jaa: -jãã harakas copo-ка.

tšar/kka Kõ -k J-Tsv., g. -kaa J (väike viina)-klaas, (viina)pits, peeker, tops чарка (для водки); Kõ eezã murtšinaa annettiin [= annõttii] tšarkka viinaa (Len. 222) enne hommikueinet anti pits viina.

tšaropää M kãharpea кудрявый, кудряш.

tš'artš'aja K-Set., g. -aa (mingi taim какое-то растение).

tšaska vt. tšaska.

tšaslivõli Lu, g. -i õnnelik счастливый; kumpa tüttõlahs on emmää, se eb õõ tšaslivõi tütarlaps, kes on (lãinud) emasse, see ei ole õnnelik.

tšasnõli P, g. -i era- частный.

tšaso-vijka J, g. -aa J = tšasovnikkõinõ.

tšas/ovna K L P M S I (U) -ona Lu Ra J -sovna L, g. -ovnaa M S -onaa Lu Ra kabel часовня; S *jürtšinn pappi tsäüp tšasovnas, sluužib* jüripäeval käib preester kabelis, peab jumalateenistust; Lu *kõig vätsi johsi tšasonaa tivvee katsomaa, tšen siäl lüüp kelloa* kõik inimesed jooksid kabeli juurde vaatama, kes seal lööb kella; K *pihlaalaa tšasovnalõõ veetii boranaa pääd ja jalgap* Pihlaala kabeli juurde viidi oinapead ja -jalad; M *pikkuruiškuin (~ pikuruiškuin) tšasovna* väike kabel.

tšasovnikkõi/nõ M, g. -zõõ kabelike часовенка; õli meillä *vanaltaa matii tsülüz mokoma pikkarainõ tšasovnikkõinõ* oli meil vanasti Mati külas selline väike kabelike. – Vt. ka *tšaso-viņka*.

tšasov/oi K J, g. -oi 1. tunnimees, valvur часовой (солдат); K *i soldatti õlõissi tšasovo-i päivä i üö* ja (et) sõdur oleks valves (tunnimees) päeva(l) ja õö(l); 2. kella- часовой; J *tšasovoi maastõri* kellassepp.

tšasta¹ ~ **tšaasta** K-Ahl., g. -aa osa, jagu часть.

tšastla² Lu -aa Lu J-Tsv. -o Lu -õ Li = *tšastõissi*; 1. Lu *ühskõrd vuuvvõz õltii laatod jõgõperäll, i narvaa laattoil tsäütii, tsäütii tšasta* üks kord aastas oli laat Jõgõperäll, ka Narva laatadel käidi, käidi sageli; J *siä nõizit tšastaa meile tsäümä* sa oled hakanud tihti meil käima; Lu *õpõn johzõp travalt, tämä vizgov nell'ää jalkaa tšastaa* hobune jookseb traavi, ta viskab (kõiki) nelja jalga (hästi) tihti (kiiresti); 2. Li *perrää tsülvõõ borkkõnõ kazvap tihtii, tšastõ* pärast külvi kasvab porgand tihedalt.

tšastla³ Li, g. -aa = *tšastõi*; *arva tikõ vai tšasta tikõ* harv tike (pisterida) või tihe tike.

tšastušk/a M, g. -aa M *tšastuška* частушка; *kõõz garmonia pillitättii, laulõttii tšastuškoi* kui lõõtspilli mängiti, (siis) lauldi tšastuškasis.

tšastõli P M, g. -i tihe частый, густой (лес); M *pani opõzõõ mettsää tšastõisõõ puhõõ tšiin* pani hobuse tihedasse metsa puu külge kinni; M *õli arva aro, õli i tšastõi aro* oli harv reha, oli ka tihe reha; M *aroll on tšastõit piid* rehal on tihedad piid; P *gruoçatass iestää arvaa gruoçatiikaa. sis tõin kõrt tšastõikaa* tuulatakse esiteks harva sarjaga. Siis teine kord tihedaga; P *issu tšastõisyõ kuuzikkuusyõ* istus tihedasse kuusikusse; M *tšastõi mettsä* tihe mets; M *tšastõi metsikko* tihe noor mets. – Vt. ka *tšasta³*.

tšastõis/si M -s P M 1. sageli, sagedasti, tihti часто, зачастую, нередко; P *einää tšastõiss piip karotõlla* heina peab sagedasti kaarutama; M *tätä algap tšastõiss puŗõa, algap puŗõa*

vaatsaa tal hakkab tihti valutama, kõht hakkab valutama; M *täm tšastõissi tsäüb meilee* ta käib sageli meil; 2. tihedalt часто, густо, тесно; M *ku tsülväd markofkaa i tuõp tšastõissi tsülvü, sis ku nõõb maa päälee, sis piäb arvagoittaa* kui külvad porgandit ja külv tuleb tihe, siis kui (porgand) tõuseb üles maa peale, siis tuleb harvendada. – Vt. ka *tšasta²*.

tšastõzik/ko J-Tsv., g. -oo J tihnik, rägastik (лесная) чаша, заросль, густой лес; *menin obakkaa, de õhsüzin tšastõzikkoz* läksin seenele, ja eksisin tihnikus; *saap han tšastõzikkoss kotopuit* rägastikust saab ju küttepuid.

tšaška P M Lu I -šk J-Tsv. -ska Ra I tšaaska (M), g. -zga P M J -ška Lu 1. tass чашка; M *panõ tšazgõd lavlalõõ* pane tassid lauale; Ra *tein leivää murui tšaskaasõõ* tegin leivapudi tassi sisse; M *tšaška veekaa* tass veega; Lu *farforiss tehhiää tšaškoja* portselanist tehakse tasse; J *enn meill juuti tšaajua saviiziiss tšaškoiss* ennemalt joodi meil teed savitassidest; P *farfarizõt tšazgav* portselantassid; M *tsainõi tšaska* teetass; 2. kausike, kauss чашка (весов); J *veessojõ tšazgõd om vaskiizõb* kaalukaunid on vasest. – Vt. ka *tšaaju-*, *tšai-*.

tšau Ra J-Tsv. tule (kaasa, kampa, seltsi)! идём, пойдём (вместе, с нами)!; J *leip-jatko*. – *passi-bo, tšau* parvõõ jätku leivale! – Aitäh, tule seltsi!; Ra *tšau, meem* parvõz tule, lähme (ühes)koos! – Vt. ka *tšou, tšouka, tšoboiz*. – Vt. ka *tšävvä*.

tšavgõt vt. *tšafgata*.

tše- vt. ka *ke-*.

tšebiä K-Ahl. P M-Set. I *tšebjä* Kett. L P M I (K Pi Ke J) *tšepiä* R-Reg. *kebje* Kp Чэбiа Pal.₂ K-reg.₂ Цэбья Pal.₂ Ii-reg.₁ Кэбiа ~ Keniä Pal.₂, g. -iä ~ -jä kerge, kebja лёгкий; L *tšättšüü tšebjässi lyõkutav* rl. kätki kergeks kiigutab; P *tšebjä maa* kerge (= liivane) maa; P *itšin, lugõttõlin: maka maata tšebiää* itkesin, laulsin (itku): maga kergees mullas; I *keppi tovarišša leeb millõõ, tšebiäpic mennäz teetä müü* keppist saab mulle seltsiline, kergem minna mööda teed; I *kõvassi joosio. siä õõt tšebjä jalgaa pääle* jooksid kõvasti. Sa oled kerge (kebja) jalaga.

tšebiät/tää K-Ahl. *tšebjettää* M (Kett.), pr. -än K *tšebjetän* Kett., imperf. -in kergendada kergemaks teha обгелч/ать, -ить; M *piäp tšebjettää vikastõõ lüsi (lüttä)* tuleb vikati lüsi kergemaks teha.

tšebjukkõin Kett., g. -zõõ kergeke лёгонький.

tšebjä vt. *tšebiä*.

tšed vt. *tšen*.

tšedrbapka Li kerilaua jalg основа мотовила.

tšedre-puu vt. tšedrappuu.

tšedrälauta Ränk kedervars веретено, пряслица. – Vt. ka tšäsi-. – Vt. ka tšedrappuu.

tšedräluu M Li J-Must. tšedrä-luu M tšedrö-luu J-Tsv. **1.** kederluu, pahkluu щиколотка, лодыжка; Li tšedräluu, jalgalla kederluud, jalgadel; **2.** randmeliiges, -luu запястный сустав; M tšedräluu, on i jalgas tšedräluu randmeliiges, (aga) ka jalgadel on kederluud.

tšedrämizluu Lu kederluu (jalal) щиколотка, лодыжка.

tšedrappuu Kett. M-Set. I tšedrappuu L V Lu tšedre-puu K-Ahl. **1.** kedervars веретено, пряслица; L tall õli kuontalaakaa tšedrappuu kainaloga tal oli koonlaga kedervars kaenas; V tšedrappuu õltii kedervarred olid (ketramiseks); **2.** Kett. K-Ahl. värten веретено. – Vt. ka tšäsi-. – Vt. ka tšedrälauta.

tšedrätü Kett. Len. K-Ahl. L P M Kõ S Po Lu J (U vjJ) -ätäg I -et J-Tsv. k'edrätü (Ku), pr. -ään Kett. K-Ahl. U M Kõ S Lu J -eän P k'edrään Ku, imperf. -äzin Kett. P M Lu J -ezin J kedrata прясть; M pevrää raputtamizõd siis häglätüz. siiz on lina valmiz, saap tšedrätü jo pärast rop-simist, siis soetakse. Siis on lina valmis, võib juba kedrata; M esimeizess tšedrätüs süämme kõigepealt kedratakse kõige paremad linad; S liinaa tšedrätüü i villoo tšedrätüü lina kedrati ja villu kedrati; Lu emä õli selvä tšedrämää ema oli osav ketrama; Lu tüütökköin tšedrääp koontalaa tüdrukuke ketrab (lina)koonalt; Lu meill vanat tšedrätüü, a noorõt kuottii võrkkooa meil vanad ketrasid, aga noored kodusid võrku; J ühs värttene õli tšedrätüü üks värten (värt-na-täis) oli kedratud; ■ M elä tšedrää tšeeleekaa, tšeeleekaa ivässi et päzäe ära ketra keelega, keelega hästi edasi ei jõua; Lu tšedrämiz luu kederluu (jalal).

tšeelellin M: pittsä tšeelellin lobiseja. – Vt. ka lipõa-.

tšeelellä (K-AI. Ja-AI.) -lellä (K-AI.), pr. -elen, imperf. -elin frekv. ← tšeelettä; et tšeelellü minua tšete ikkoo (AI. 48) rl. sa ei keelanud mind tš-d.

tšeeleskölla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J frekv. keelata; keelitada запрещать; уговаривать; jo miä tšeeleskölin, da tämä p [= ep] kuuntõd juba ma keelasin, aga tema ei kuula.

tšeelessi vt. mätä-.

tšeeletlõ M-Set. Lu, g. -tõmää Lu keeletu, tumm немой, бессловесный; M tšeeletõ meeletõ tšülää mõõ ulkup. bezben (Set. 17) mõist. keeletu, meeletu hulgub mõõda küla (ringi)? – Margapuu.

tšeeeli Kett. K M Ja-Len. Lu Li Ra J I (R-Eur.)

tšieli KI-Set. K L P Po tšieli Po -l Lu tšiel V Ko tšiiil KI-Set. keeli Ku (R-Eur.) k'eeeli (Ku) kiihel ~ kiel ~ kiäle Kr Чі́элу K-reg.₂ Ці́элу Pal.₁ Ii-reg.₁ Чі́элу ~ Кі́элу Pal.₁, g. -lee M Lu Ra J tšielie P -le R Lu J **1.** keel (elundina v. selle osana) язык (organ или часть его); Ra ku inimezel on palavik, siis keel kuivab; P taitšinamarjoi ko seiv, sis tšielie peälie jäi niku taitšina, õli väntsälä maku magesõstraid kui sõid, siis keele peale jäi nagu tainas, oli lääge maitse; Ra viratõi poika, näütäp tšeelt paha poiss, näitab keelt; Lu õpõzõd tšeeeli hobuse keel; J lehmä lauttaz, tšeeeli vällüz mõist. lehm laudas, keel väljas?; Lu lehmä lühzäp tšeelessä, kana munib nokassa vs. lehm lüpsab suust (keelest), kana muneb nokast; M lahsi ep pajattannu i nõiz pajattamaa, tšeelee soonõt katkõuzivad laps ei rääkinud ja (korraga) hakkas rääkima, keelepaelad läksid lahti (keelesooned katkesid); P tämä tšieliekaa pal'lo tiev ta teeb keelega palju; Lu vet tšeeeli eb väsi keel ju ei väsi; Lu tšeelekaa elä rutti, a tšäsiekaa tee vs. keelega ära rutta, aga tee kätega; Lu silla tšeeeli tšäüb niku koiraa äntä kk. sul käib keel nagu koera saba; Ku keeli käüb ni ku muslaize nahka rooska (Len. 295) kk. keel käib nagu mustlase nahkpiits; J tšeelt tšiiim pitämä vaikima (keelt kinni pidama); Lu siä piä tšeeeli ampajee takana, miä sillõ pajatin salajutuu sa pea keel hammaste taga, ma rääkisin sulle salajutu; Lu eestä niku ilka on, a perää tšeeeli jurmisub algul on nagu häbi, aga pärast läheb keel julgeks; Lu ripup tšeelee õtsaz, a em mälehtä pajattaa keele peal on, aga (ma) ei saa õelda; M mikä on meelezä, se on tšeelezä mis on meelel, see on keelel; M Ra peen tšeeeli kurgunibu; J vituu tšeeeli kliitor; **2.** keel, murre (suhtlemisvahendina) язык, диалект (как средство общения); L mi lintu, se on tšieli vs. missugune lind, selline on (ka) laul (keel); M möö õlõmma kõik vad'd'akod, pajattaaaz õmall tšeelel meie oleme kõik vadjalased, räägime oma keelt; M kasõ tšeeeli jo meill on hülgättü, kõikk noorõt pajattavad veännässi see (= vadjä) keel on meil juba hülgatud, kõik noored räägivad vene keelt; Po tõissa tšieltä tääv oskab teist keelt; Lu vad'd'aa tšeeeli on rajkka ja muudra tšeeeli vadjä keel on raske ja keeruline keel; Lu soomõõ tšeeeli soome keel; K venäi tšeeeli ~ I veännää tšeeeli vene keel; Li latysäa tšeeeli läti keel; Ra vad'd'akko tšeeeli vadjä keel; P J maa tšeeeli vadjä keel; Ra maa tšeeeli isuri keel; Po meil taas tõin tšieli meil (= siin külas) on taas teine keel (murre); L lintu pajatab iniehmizie tšielell (muinasjutust:) lind kõneleb inimkeeli;

J *noh, jok nütt õppõizid võõrõss tšeelt murtõma noh, kas nüüd õppisid võõrast keelt purssima (murdma)?*; Lu *lahzõl on pehmiä tšeeli* lapsel on pehme keel (laps räägib pudikeelel); J *kummaa tšeeli on k'erk'iäpi* rl. kumma keel on kergem; R *lintu on tšeelele lipõa* (Eur. 35) lind on libeda keelega; Ra *se ko on lippaa tšeeleekaa, ni tõisii vaa petäv* küll see on libeda keelega, nii vaid petab teisi; J *tämä on terävää tšeeleekaa* ta on terava keelega; J *see l'ipitts jo tšäi tšeeleka (tšäi kaipamõz)* see lipitseja käis juba kaebamas; J *tšeele täätjõ* keeletundja, -oskaja; J *tšeele täatemin* keeleoskus; Lu *tšeeli veep kiijevaa* vs. keel viib Kiievisse (keeleoskusega jõuab kaugele); **3.** (kella)tila, -kõra; (võrgunõela) keel язык (колокола, ботала); язычок (иглицы); J *tšelloo tšeeli* ~ Lu *kelloo tšeeli* kella tila; Li *drolli õli tehtü karrassa, tšeeli õli pantu süämte, tšeeli õli tehtü rautanaglassa* krapp oli tehtud plekist, kõra oli pandud sisse, kõra oli tehtud raudnaelast; Li *se on tšeeli tšävülä, puussa* see on keel võrgunõelal (-käbil), puust (tehtud); **4.** (pilli)keel струна; J *garmõnii tšeeler* lõõtspilli keeled; J *kannõlaa tšeeler* kandle keeled; **5.** silmus петля; R *ai sie tooni pettelikko, manala manittelikko. pani aasat akkunale, tšeele tšehsi permatalle* (Eur. 36) oh sina, petis toonela, meelitaja manala. Pani aasad aknale, silmuse põranda keskele; ■ Lu *ohoo, se ku johsi, nii tšeeli rintoil õli ohoo*, küll see jooksis, nii (et) keel oli vesti peal; Li *sill on kõvassi pittšä tšeeli* sa valetad palju (sul on väga pikk keel). – Vt. ka *gitarii-, jänni-, jänsi-, maa-, maaj-, mätä-, pitki-, saksaa-, soikkolaiš-, tšäpü-, venäi-*.

tšeelein vt. *mesi-, teräv-*.

tšeeelik/ko Kett. Ra, g. -oo lobiseja, keelekandja болтун, болтунья; сплетник, сплетница; Ra *sell em mahz mittää rajattaa, see nii tšeelikko, veitteeb juttuja etees-takaaz* sellele ei maksa midagi rääkida, see on nii(sugune) keelekandja, kannab jutte edasi-tagasi. – Vt. ka *kahš-*.

tšeeeli-meez J **1.** keeletheadne языковед; **2.** võõrkeeli valdav inimene человек, владеющий языками.

tšeeelin(e) vt. *kahš-, mätä-, pittšä-*.

tšeeeltiüssä Lu -ss J-Tsv. *keelt'šiiüssä* (Ku), pr. -in Lu J -n J, imperf. -izin Lu -zin J keelduda, ära öelda; eitada, ära salata отпираться, -ереться, отказываться, -аться; отре/каться, -чься; Lu *ahnõs, se teeb ommaa tüüd, a ahkõra teep kõig, minesskaa ep tšeeltii ahne* (omakasupüüdlik), see teeb (ainult) oma tööd, aga agar teeb kõike, millestki ei keeldu; Ku *turmassa i bolniitsassa i surmassa i kerräläizessä elä keelt'šii* vang-

last ja haiglast ja surmast ja kerjuseks sattumast ära keeldu (= keegi ei tea oma elu ette); J *põtr tšeeltiz jumala poigõss* Peetrus eitas (salgas ära) jumala poja.

tšeeolto ~ -tõ [sic!] J-Tsv., g. -oo [?] keeld запрет, запрещение; *tahod menne kujalõ ni mee – tšeeltoa bõd* (kui) tahad minna välja, siis mine, keeldu pole.

tšeeeltää Kett. M Kõ Lu J (K L R-Lön.) -tääg (I) -tä J-Tsv., pr. -än Kett. K M Kõ J -län K-Ahl. -en J, imperf. -in K M J -tiin [sic!] Kõ **1.** keelata; manitseda, keelitada запрещать; увещевать, уговаривать; L *on tšielettü tšävvä roholl* roholl on keelatud käia; Kõ *ema tšeeltii pojokkõiss, ett rihez ev vilissaiis* ema keelas poisekest, et (ta) toas ei vilistaks; J *siä õdõd liika peen tšeeltjõ, jot sinnua kuunõll* sa oled liiga väike keelaja, et sind kuulata; J *kui ni tšeeltii naimizõss, dakizõ nai* kuidas ka keelati naimast, siiski (ta) nais (= võttis naise); J *mie sinnuu ev või tšeeltää* ma ei või sind keelata; Lu *minnu tšeeltii tšaaajua juumaa* mind keelitati (jääma) teed jooma; Lu *minnu tšeeltii üüssi* mind keelitati ööseks (jääma); **2.** keelduda, ära öelda отказываться, -ать; J *meniij kosima de tšeeltii, näd nii tuli paha meeli, jot nah läksin kosja, kuid sain korvi* (keelduti), näe, tuju läks nii halvaks, et säh (sulle).

tšeerak/ko J, g. -oo = tšeeroin.

tšeeraulssa: -ss J-Tsv., pr. -v J, imperf. -z J keelduda скручиваться, -титься.

tšeerellä (J) -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J **1.** keerutada, pööritada вертеть, кружить; *tšeerteep tüttõä tanttsuz* keerutab tüdrukut tantu ajal; *elä tšeerte silmi(t)* ära pöörita silmi; **2.** (ümber) pöörata вывор/ачивать, -отить, перевор/ачивать, -отить; *tšeerelka sõvad murnippäi* pöörake rõivad pahupidi.

tšeerelmä: -m J-Tsv., g. -mää J korrutatud lõng сучёная нитка. – Vt. ka *tšeertäin*.

tšeereskõllla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J imperf. -lin J keerutada, väänata крутить; *mitä izäz da vevve tehijä?* – *tšeereskõlla katto-vittsoi(t)* mida su isa ja vend teevad? – Väänavad katusevitsu.

tšeeretü vt. *ümpär-*.

tšeerletä: -et J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J keelata, kähardada (juukseid) зави/вать, -ть (волосы).

tšeerilä (J-Tsv.), pr. -n imperf. -zin keelata, käärida, mässida обернуть, завернуть; *tšeerii šišk ümper sõrmia* keera narts ümber sõrmede.

tšeeriiüssä (J-Tsv.), pr. -v, imperf. -zi J (end kokku) kerida (mao kohta) свёртываться, свертеться; *eestä mato tšeeriiüss kokko, siiz*

venuttaaz lintissi algul madu keris end kokku, siis venitas end (lindina) pikaks.

tšeer-luu J-Tsv. põlvekeder надколенная чашка; *lan̄kōz maalō de rikko tšeer-luu* kukkus maha ja murdis põlvekedra.

tšeer/o Lu Li J-Tsv., g. -oo J 1. käänak, kurv izviliina, povorot; J *mälehtetko, mõnt tšeeroa roson teeb?* kas sa mäletad, mitu käänakut Rosona (jõgi) teeb?; J *puutuzimm tōin tōizōlō vassa tee tšeeroll* sattusime teineteisele vastu teekäänakul; 2. veekeeris омут; Lu *tšeero paikka* veekeeris; 3. keerdu, keerdu kasvanud (puu) косослойное, свилеватое (дерево); Li *tšeero puu* keerdu kasvanud puu. – Vt. ka *tšeerto*.

tšeerola J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J (kokku) keerutada, korrutada (lõnga, linast niiti) скручивать, сучить; *tšeero niitti kahs kõrtōizōssi* korruta niit kahekordseks; *tšeerotull dalisko kahs-kōrtōizōll niitill kuota rüsiit, nootta, õmmōlla koto-tehtü sõpoi(t)* korrutatud ehk kahekordsest niidist kootakse rütsid, noota, (sellega) õmmeldakse kodus tehtavaid rõivaid. – Vt. ka *tšeerrä*.

tšeeroln (J-Tsv.), g. -zōd keerdu, keerdudega скрученный; *tšeeroizōll niitill ebōd üvä õmmōll* keerdu niidiga ei ole hea õmmelda. – Vt. ka *tšeerakko*.

tšeerolin J-Tsv., g. -zōd ~ -zō J 1. käänluline, käärluline, looklev izviliistyy, pellistyy; J *tšeerolin tee* looklev tee; J *tšeerolin jōki* käänluline jõgi; J *mōnikall puull slojad on õikō tšeerolizōd* mõnel puul on aastaringid õige käänlulised; 2. keerdu, keerdudega кручёный, витой; ■ *tšeerolin juttu* riukaline jutt. – Vt. ka *tšeerakko*.

tšeerollaa J-Tsv. -a Ra: Ra se on nii pagan, što silmäd ain tšeerolla see (inimene) on nii kuri, et silmad aina pöörlevad (peas).

tšeerolō: -ō J-Tsv. adv. = *tšeeroo*; *tšeerolō menemä* sassi, keerdu minema.

tšeero-lõnjka: -k J-Tsv. keerud lõng, (tugevasti) keerdu lõng (крепко) кручёная шерсть; *õikō tšeero-lõngōss ep tuō lusti suukkun* väga keerdu lõngast ei tule ilusat kalevit.

tšeeroo J-Tsv. 1. adv. keerdu, keerdu kasvanud (наречие в форме илл-а от *tšeero*); *mōnikōs puu kazvop (meep) tšeeroo* mõni puu kasvab keerdu; 2. adv. sassi (наречие, связанное по значению с глаголом ‘запутать’); *elä aja niittiä tšeeroo ära aja niiti sassi*; ■ *nōisi juttua tšeeroo ajama* hakkas segast juttu ajama. – Vt. ka *tšeerolōd*.

tšeero-paikka Lu veekeeris омут; *tšeero-paikka. siije paikkaa inemin puutuv, vōib mennä*

pōhjaa ja vennee vōib vääntää ümperi veekeeris. (Kui) inimene satub sellesse paika, (siis) vōib minna pōhja, ja (ka) paadi vōib (keeris) ümber keerata.

tšeero-silmii J-Tsv. 1. ainiti, üksisilmi пристально; 2. vihaselt (vaatama) сердито (смотреть). – Vt. ka *tšeerollaa*.

tšeeros/sua J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J 1. keerdu minna закручиваться, -титься; 2. väänelda, vääндuda виться.

tšeeros/sussa: -suss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J = *tšeerossua*.

tšeeros/ōlla (J-Tsv.), pr. -sōlōn: -sōdōn J, imperf. -ōlin keerutada, pööritada вертеть, вращать; *tšeerossōp silmiit niku bulli* pööritab silmi nagu pull.

tšeerolza: -z J-Tsv. adv. sassis запутанно; *niitti on tšeeroz* niit on sassis.

tšeerotrappu J-Tsv. keerdtrepp винтовая лестница; *nōis tšeerotrappua müü rihe pääle* läks keerdtreppi mööda pöõningule.

tšeerovittsa: *tšeerovitsa* J-Must. *tšeero-vitts* J-Tsv. väänatud vits закрученная лоза.

tšeero-äntä J: *tšeero-ännät kukod* keerusabad-kuked (eriline kukemuster, särgi õlalaari tikandkiri) петухи (особый вышивальный рисунок наплечника сорочки).

tšeerlrä: -re J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J 1. keerata, pöörata повор/ачивать, -отить; повернуть; перевернуть; запереть (дверь); *tšeer pahōpaa poolōd* pööra pahemale (poole); *tšeer tšivi ümper* pööra kivi ümber; *uhs on tšeerretü lukkuu* uks on lukku keeratud; 2. (kokku) keerutada, korrutada скручивать, сучить; *niitii tšeerij kahs kõrtōizōssi* korrutasin (linase) lõnga kahekordseks. – Vt. ka *tšeeroa, tšeertää*.

tšeertü/ssä J (Lu) *tšiertiissä* P, pr. -n J *tšiertiin* P, imperf. -zin 1. ennast keerata, pöörata, pöörduda поворачиваться, повернуться; возвращаться, -титься; P *mie n saannu tšiertiissätsä* ma ei saanud ennast keeratagi; P *tuuli tšiertiiz vassa päiväle, ep tulō üvää ilmaa* tuul pöördus vastupäeva, ei tule head ilma; P *pijep tšiertiissä tagaas kotuosyō* peab pöörduma koju tagasi; 2. keerelda, pöõrelda кружиться, крутиться; P *täl peä tšiertiib niku maoll* tal pea keerleb nagu maol; 3. keerdu v. sassi minna запут/ываться, -аться, перепут/ываться, -аться. – Vt. ka *tšeertoussa, tšeertüä, tšeertüüssä*.

tšeer/to M *tšierito* P, g. -roo 1. kõver кривой; P *tšierito puu* kõver puu; 2. keerdu skрученный; M *aivoo on tšeerto rihma* on väga keerdu nõör; M *kui on mokom tšeerto niitti, sitä kuttsuas sükköräzä* kui on niisugune keerdu

niit, (siis) selle kohta öeldakse (ka) kuurdus (~ keerdus). – Vt. ka tšeero.

tšeer/toa J-Tsv., pr. -on J, imperf. -tozin J 1. keerutada, punuda крутить, за/кручивать, с-, вы-ворачивать, за-; 2. (oksendama) ajada v. keerata (impers.) тошнить; *süämelt tšeerev* süda põõritab (~ sees keerab). – Vt. ka tšeertää.

tšeerto-pagla K-Ahl. (punutud) sukapaal [?] (плетёная) подвязка [?]; *jõka sauna uusi vihta, uusi vihta, uusi tšuutto, tsäsärätti, tšeerto-pagla, utu-tšuutto, ummis-tšentsä* (Ahl. 100) rl. (pulmalaulust:) iga sauna(kord) uus viht, uus viht, uus särk, ninarätik, punutud sukapaal(ad), udu(peen) särk, ummisking(ad).

tšeerto-sssa (J-Tsv.), pr. -v, imperf. -zi keerdu minna, sassi minna запут/ываться, -аться, перепут/ываться, -аться; *tšeertounnu niitti* keerdu v. sassi läinud niit. – Vt. ka tšeertiissä, tšeertiüssä.

tšeertäiln Lu, g. -zõõ = tšeeremä.

tšeertää Kett. M Lu J (K-Ahl. K-AI. R-Eur. Li) tšiertää P (K) tšiertea P -tä J-Tsv. -tääg I keertää Ku, pr. -än Kett. M Lu -rän K-Ahl. tšierän P -en Lu J -ää I, imperf. -in Lu J -ii I 1. keerata, pöörata, ümber keerata v. pöörata, ümber v. ringi ajada, keerutada, kokku v. rulli keerata; (heinu) kaarutada; (maad) künda поворачивать, повернуть, переворачивать, перевернуть, крутить, вертеть, свернуть; ворошить (сено); пахаты (землю); *I se vihhaa paav nävva pääl i ainõ tšeeräv, tšeeräv. vot i sis meev kase napa paikaldõ* see paneb viha naba peale ja aina keerab, keerab. Vaat ja siis läheb naba paigale; *M vokilla on napa, tšeertääz vokil on naba* (= kruvi), (sellest) keeratakse; *J opõin on tšeertü teess ääre* hobune on pööratud teelt kõrvale; *P vaatab niku süätännü ärtšä, tšieräp silmeä munat tõizippäi* vaatab nagu vihane härg, keerab silmamunad pahupidi; *J pää tšeeren õtsass väl'lä!* keeran (sul) pea otsast ära!; *P tšieräp paa kummollaa i panõb lavvalõ rubl'aa d'engoi* (pulmakomme:) keerab (savi)poti kummuli ja paneb lauale rubla raha; *J tšeer šuub murnippäi* pööra kasukas pahupidi!; *M jalgaakaa tšeeräv vokkia* ajab jalaga vokki (= vokiratast) ringi; *M tšeertüi javotšiviä tsäell* käsikivi aeti käsitsi ringi; *P viihkuri tšierti einoi* tuulispask keerutas heinu; *M einää tšeertääz* heinu kaarutatakse; *P tšiertivät papperoskaa sammaliissa* keerasid paberossi samblast; *J proovva pluugakaa pengeri tšeertä ümper* proovi mätas (raud)adrage ümber pöörata; *K väitimmä valua, tuorõõ valuo tšierämm ümpärikkuu, siiz üvä on vedasime sõnnikut, värške sõnniku künname sisse* (keerame ümber), siis on (see) hea; *J tšeerä aizat*

kontoo keera aisad kodu poole! (= hakka koju sõitma!); *J see tait koir tšeerti mokoma gafka* küllap see koer keeras sellise julga; *M tšeertää jälled* jälgi (tagasi) keerata (metsa eksinu nõiasõnadega õigele teele tagasi pöörata); *M täätjä tšeertii pahalt jällelt lehmää* külatark pööras lehma vanakurja jäljelt tagasi; 2. oksele ajada, süüdat pahaks ajada (impers.) тошнить, становиться тошно, душно; *Lu päältä üvä vaattaa, a alta õhsõnõmaa tšeeräv* vs. pealt hea vaadata, aga alt ajab oksendama; ■ *M jumala tšeertii pääzgod ineemmiizee luissa* jumal tegi pääsukesed inimese luudest; *M tältä tšeertüi palkka, mitä piti maksaa* tal peeti kinni palk, mida pidi makstama. – Vt. ka tšeerä, tšeertoa.

tšeertüü M J-Tsv. (Kett.) tšiertüü P, pr. -ün M -tüün J, imperf. -tüzin M J tšiertüzin P pöörduda, (ennast) keerata; keerdu minna поворачиваться; свиваться; *P tšiertüzin, tsääntüzin tagaaz* pöördusin, keerasin tagasi; *M tänä nii väsüzin, kõik silmät tšeertüzivät tõizippäi* täna nii väsisin, silmad pöörudis lausa pahupidi. – Vt. ka tšeertiissä, tšeertoussa, tsääntüü.

tšeertü/üssä Lu -ss J-Tsv., pr. -ün Lu J, imperf. -üzin Lu -zin J 1. (ümber) minna, (millegi ümber) keerduda, keerdu kasvada, lokki minna перевернуться; закручиваться, скручиваться; виться, завиться; *J vene tšeertüz ümper de kõiki uppostii* paat läks ümber ja kõik uppusid; *J tšeertüüb niku umal ümper puut* keerdub nagu humal ümber puu; *J puu on tšeertünnü vinttii* puu on keerdunud (kasvanud) vinti (= keerdu); *J ivusõd on tšeertüstü juuksed* on lokkis (läinud lokki); 2. kokku minna, kalgenduda свёртываться, свернуться (о молоке); *J tšeertünnü piim* kokkulanud piim. – Vt. ka tšeertiissä, tšeertoussa.

tšeerü/üssä: -ss J-Tsv., pr. -üb: -v J, imperf. -üzi: -z J 1. keerdu minna, väänelda виться, изви-ваться; 2. kokku minna, kalgenduda сворачиваться, свернуться (о молоке); *piim läntüv dalisko tšeerüv* piim läheb hapuks ehk läheb kokku.

tšeetäjik/ko (K-AI.), g. -oo; *õlõise tšeellellü minua tšeetäjikko* (AI. 51) rl. oleks sa keelanud mind, tš-d.

tšehl/a Lu -õ J-Tsv., g. -aa Lu J kate чехол; *Lu seili katõtaa tšehlajõõkaa vai vihma-brezentii-kaa, tožõ onõ õljüttü vai tõrvattu* (kokkupan- dud) puri kaetakse kattega või (vihma)pen- seninga, (kate) on samuti õlitatud või tõrvatud.

tše/çotka M -hotk Lu J-Tsv. tšihotka M J, g. -çotka: -hotkaa ~ tšihotkaa tuberkuloos, tiisikus чахотка; *J enne läzittii, õli horkka-tauti vaa, nüd on ain tšihotka* enne põeti, oli ainult

palavik, nüüd on aina tiisikus; J *kooli tšehotkõss* suri tiisikusse.

tšehoototšnoi J-Tsv., g. -i J tiisikuse- чахоточный.

tšehs-aluz ~ tšess-aluz ~ tšehzaluz Lu laeva keskkohat центр, середина судна; *õdn tšehs-alusõz* (~ *tšess-alusõz*) olen laeva keskkohas; *meen tšehs-alussõd* lähen laeva keskkoha.

tšehsam/maz Li, pl. -*paav* Li esihammas, keskmise hammas, pl. esihambad, keskmised hambad передний зуб, передние зубы.

tšehseniää J-Tsv. -ä Lu J-Tsv. omavahel, isekeskis между собой, промеж себя; Lu *miä tahon, jott tšehsenä üvässi elettäiz* ma tahan, et omavahel elataks hästi; J *tšehsenää pajattõma* omavahel rääkima: J *tšehsenä tappõlõmin* kahevõitlus. – Vt. ka *tšehsinää, tšehsinääz*.

tšehsezä [?] K-Al. keskel, keskraigas в центре, в середине, посредине; *kõik rinnaa issuvad, a tämä, tšen mehele menev, tšehsezä* [= *tšehsezä*?] (Al. 48) kõik istuvad kõrvuti, aga tema, kes mehele läheb, (istub) keskel. – Vt. ka *tšehzellä, tšehsinää*.

tšehsetšihva J-Must. (orig.: keskenkiehuva).

tšehsi L P M Kõ I *tšehs* K-Al. M Lu J *tšess* Lu *tšehtsi* R-Eur. *kaschka* Kr I. kesk, keset посредине, в середине; L *järtšü pannass tšehsi rihie* pink pannakse keset tuba; M *tšehs leipää-see tehti süvä aukko, etti sinne uppois kañnaa muna* kesk leiba tehti sügav lohk, et sinna mahtuks kanamuna; Lu *tšell on tšehš tämmänes peukalo* (ta on selline), kel on keset kämmalt põial (= ta on saamatu, soperdaja); J *vääntüü tšehs vättšee* rl. käändu keset (sõja)väge; **2.** kesk-, keskmise keskmise; середний; середняк; J *tšehs talupoigõlõ piäp sümme d'eset'ina maat* keskmisel talupojal on kümme tiinu maad; Lu *tšehs haavari, se piep praavittaa rannal* (kui on) keskmise avari, (siis) tuleb (laeva) remontida rannas; J *tämä tunnid on mentü ettee, sinu jäätü taga, a minu tunniill on tšehs aik* tema kell on läinud ette, sinu (oma) on jäänud taha, aga minu kellal on keskmise aeg; J *tšehs paikkõz* keskel, keskraigas; J *keppi präks tšehs paikkõss kattši* kepp (läks) praksti keskkohast katki; Lu *tšess kõhassõ pani tšii* keskkohast pani kinni; J *tšehs päiv* keskpäev; J *tšehs üü* keskkõ; J *tšehs kazvo* alaealine; J *tšehs kazvolin* alaealine, kasvualine; R *on vana on i vagassa, on i tšehtsi iällissä* (Eur. 39) rl. (seal) on vana, on ka väetis, on ka keskealist (rahvast); J *ebõ vana, epko noor – tšehs itšiin* (Tsv.) ei ole vana ega noor, (on) keskealine; J *tšehs iällin* (Tsv.) keskealine; **3.** keskkohat, keskraik, südamik посредине, сердцевина; Kõ *maazikaa kuka*

tšehsi on musõnnu maasika õie südamik on tumedaks (mustaks) läinud; ■ J *poik jo tuli tšehs kazvosõ* poeg kasvas juba noorukiks.

tšehsi-iällin ~ tšehsi-iälline M *tšehsi-iälliin* Kõ *tšehsiälliin ~ tšehziällin* Lu keskealine (человек) средних лет; M *tämä on tšehsi-iälline* ta on keskealine; Lu *tšehziällin inemin* keskealine inimene. – Vt. ka *tšehsivälliin*.

tšehsim/ein Kett. P M Lu J (I) -*eine* I -*äin* I -*äine* L M-Set. J-Must. *tšehšim/ein* Pi Ke-Set. -*äine* Al. -*äinee* K-Ahl. -*ain* (R-Eur.) *tšessimein* Ja-Len. *keskimäin* Ku, g. *tšehsimeize* Lu J keskmise, kesk- средний; J *äärimeizez puud on lõikõttu, tšehsimeizez jätettü* äärmised puud on (maha) lõigatud, keskmised on jäetud; L *vanõpallõ poigalyõ ja tšehsimäzelie koto puolitaa* vanemale pojale ja keskmisele (sai) maja pooleks; I *tšehsimäin sõrmi* keskmise sõrm; Lu *rissiveriin inemin, se eb õõ niku valkaa, epku kõvassi kauniz, a tšehsimein* ristiverd inimene, see ei ole nagu hele(da nahavärviga) ega (ka)väga jumekas, vaid (on) keskmise; M *tšehsimein škoulu* keskkool. – Vt. ka *tšehsläin, tšehsümein*.

tšehsin/ää Kett. Len. P M Li J-Tsv. -*ää* ~ *tšehsinää* P -*ä* Lu J-Tsv. -*ääg* I I. omavahel, isekeskis между собой, промеж себя; Li *vellessijõ i sõzariijõ lahzõd õllaa seukod, tšehsinää õllaa seukod* vendade ja õkodes lapsed on nõod, omavahel on nõod; Li *saap pajattaa tšehsinää* võime rääkida omavahel; M *tšehsinää tehti sõittõlua* omavahel riieldi; J *siä elä puutuskõõ, laa nämä ize tšehsinää tapõlla* sa ära puutu, las nemad ise omavahel kisklevad; Lu *tšehsinä üvä soppu* on omavahel on hea läbisaamine; **2.** keskel посредине; P *all on niitüd pääll on põlloõd tšehsinää tšülä üvä* rl. all on niidud, peal on põllud, keskel küla hea. – Vt. ka *tšehsenää, tšehsezä*.

tšehsinääz M = *tšehsenää*; *nävät tšizgõltii tšehsinääz* nad kisklesid omavahel.

tšehsipaikka L J-Tsv. I (Lu) *tšehsi-paikka* I *tšehsipaikka* L P M Kõ Lu Ra I (K-Al. J) *tšehs-paikk* J-Tsv. *tšespaikka* Ra (Ja-Len.) keskraik, -koht посредине, центр; M *tšen bõ alguu aluttaisiz, tšen bõ lõppuu lõputtaisiz, ni hullu tšehsipaikka kokuttaisiz* (kui oleks), kes alguse alustaks, (kui oleks), kes lõpu lõpetaks, (küll) siis rumal teeks keskraiga valmis (koputaks keskraiga); J *rautlehto tšehsipaikkõss om painõttu niku bl'uidõtšk* plekk (= plekitükk) on keskraigast (nõgusaks) painutatud nagu alustass; L *lahzõd issuzivad lavaza tšehsipaikkaza* lapsed istusid lauas keskel (keskraigas); P *vanass õli kahs riht, tšehsipaikkaz õli rihenneüz*

vanasti oli (elumajas) kaks tuba, keskel (keskpaigas) oli esik; Lu *all on liiva, pääl on liiva, tšehsipaikaz elokkaat. rihi* (Must. 159) mõist. all on liiv, peal on liiv, keskpaigas inimesed? – Maja; ■ M *leivää tšehsipaikka* leiva sisu. – Vt. ka *tšehskõhta*.

tšehspäivä I *tšexsi-päivä* (P) *tšehspäivä* M *keskpäivä* (Ku) keskpäev полдень; P *tama juttyõv, etti tšexsi-päiväll nävät tagottavad näüt-täüssä* ema ütleb, et keskpäeval nad (= allikalhaldjad) tavatsevad end näidata; Ku *ujumaa ko meet keskpäivällä, sis halt'stain veep pohjaa* kui lähed keskpäeval ujuma, siis haldjas viib (su) põhja; ■ M *näd on vargaz, meni tšehspäivällä varkaalõd* vaat kus on varas, läks keset päeva (päise päeva ajal) vargile.

tšehsirih (K-AI.) *tšehsirih* K toa keskkocht keskina komnata; *noorõt sõisovat tšehsirihz* noorpaar seisab kesk tuba (toa keskel).

tšehsisilta L põranda keskosa, keskpõrand keskina пола, центральная часть пола; *pantii tšehsisillalyõ* pandi kesk põrandat.

tšehsisääriluu P sääreluu keskkocht keskina большеберцовой кости; *riuku õli tšehsisääri-luusyõ* ritv oli sääreluu keskkohani.

tšehsisikoulu Li keskkool keskina школа.

tšehsitšerikko: *tšehzitšerikko* (K-Must.) kiriku keskosa, -koht центральная часть церкви, keskina церкви; *jumal nõssetaa tšehzitšerikkoose* (Must. 161) pühapilt (~ ikoon) tõstetakse kiriku keskele.

tšehsitšülä L *tšehtšülä* K Kõ Lu J (U) *tšehštšülä* M I küla keskmine osa, küla keskkocht центр деревни, keskina деревни; Lu *tšehtšülä kõik põli* küla keskmine osa põles kõik maha; K *noorizo tšäüis munõi veeretämää eninpään tšehtšüläz* noored käisid lihavõtte ajal küla keskel mune veeretamas; I *pojot tetšivät lõõkuu tšehtšüllää* poisid tegid kiige küla keskele.

tšehsituuli Li keskmine tuul, keskmise tugevusega tuul keskina ветер, средней силы ветер.

tšehsivällikko M = *tšehssõrmi*.

tšehsivälilliin (M-Set.) *tšehtši-välilliin* (K-Ahl.) = *tšehsi-iällin*; M *mene, juttõd surmalõd, la tämä meep tšehsivälilliissä rahvassa murtõd-maa kõlmõssi vuvvõssi* mine, üttele surmale, las ta läheb kolmeks aastaks keskealisi inimesi murdma.

tšehskõh/ta: -t J-Tsv. *tšesskõhta* Lu *tšeskõht* Ra 1. keskkocht, -paik, kese keskina, центр; Lu *võta tšesskõhass tšiin* võta keskkohast kinni; 2. J-Tsv. keskmine koht keskina место; 3. Ra talje галия. – Vt. ka *tšehsipaikka*.

tšehslaut L laua keskkocht keskina, центр

стола; *kurssi pannass tšehslavvalyõ* pulmaleib pannakse keset lauda.

tšehsläin (Lu), g. -zee keskmine, keskmise suurusega средний, среднего размера; *tšehsläizet suurimõd* keskmise suurusega tangud. – Vt. ka *tšehsimein, tšehsümein*.

tšehsmaši Lu keskmine mast (purjelaeval) keskina мачта.

tšehsnätelli Li -li J-Tsv. 1. J nädala keskkocht keskina середина недели; 2. Li kesknaдал, kolmapäev keskina среда.

tšehs-seinü: -n J-Tsv. vahesein простенок; перегородка.

tšehssõrmi ~ **tšehsõrmi** Lu keskmine sõrm keskina средний палец. – Vt. ka *tšehsivällikko*.

tšehs-õõ M *tšehsiüü* (I) *kesküü* (Ku) keskõõ полночь; I a *tšehsiüüllä niku lõõkuttaas tätä, koollutta* aga keskõõl nagu kiigutataks teda, surnut.

tšehsümeiln M, g. -zee = *tšehsimein*; *tšehsümeiln velli* keskmine vend.

tšehštšesä J kesksuvi keskina лета; *meeb niitulee tšezälle, tšehštšezälle ein-aigallõ* rl. läheb niidule suvel, kesksuvel heinaajal.

tšehzellä: -l J-Tsv. keskel keskina по середине; *tšehs paikkõz (tšehzell)* keskel. – Vt. ka *tšehsezä*.

tšehzik/ko (Lu), g. -oo Lu enneaegne laps keskina преждевременный ребёнок; *teep tšehzikoo enn aika* sünnitab kaproneage lapse.

tšehvlä Set., g. -ää kehv, vaene бедный.

tšeli M Li J-Tsv. (I), g. -i säie, keere, kee прядь; M *riivaa nauhad õltii pletitettü kõlmõlla tšeil-lä* sääremähise paelad olid punutud kolme keermega; M *võta erota ühš tšei väl'lää* võta eralda üks keere (lahti); I *kapronilla on taitaa sata tšeitä ühezä* kapronkõiel on vist sada keeret koos. – Vt. ka *säijje*.

tšeit/o P, g. -oo heie волокно, прядь; *tšedreän tšeitua, lazzõn laitua, vahvõpaa niittiä* ketran heiet, lasen l-t, tugevamat lõnga.

tšeit/tää J, pr. -än J, imperf. -in (õlut) pruulida варить, с- (пиво); *õlut õli ikä taloš tšeitettü õlut oli igas talus pruulitud; onduška tšeitäb meill õlutta* O. pruulib meil õlut. – Vt. ka *keit-tää*.

tšeliko Set., g. -goo = *tšellijalka*.

tšella vt. *tšellä*.

tšelleb, tšelleeb vt. *tšenleeb*.

tšelli: *tšelli polvillin* R-Reg. (vadja rahvarõivaste juurde kuuluv pärlite ja kellukestega kaunistatud sinisest kalevist põll). – Vt. ka *tšellü-põlviliina*.

tšelli: vt. *poro*.

tšellijalka Set. kellatorn (kiriku kõrval) колокольня. – Vt. ka *tšeliko*.

tšellissäit I: *bõök tšellissäit tšettäit kotona mitte kedagi pole kodus.*

tšellizee M: *mie en peltšää tšellizee tšettäid ma ei karda mitte kedagi.*

tšelliziä I: *tšelliziä tšettäid miä en i peltšääg ma ei kardagi mitte kedagi.*

tšello Set. K Li Ra J (M) *kello* Set. Lu (J), g. -oo Ra J *kelloo* Lu **1.** (kiriku-, aisa-, lehma- jm.) kell; kelluke колокол; бубенец; колокольчик; Li *enne koirittii: tšentšii tšüirepää, tšerikkos tšelloa lüüvvää* enamalt narriti (vadjalasi nende keele pärast): kängitse kiiremini, kirikus lüüakse (juba) kella; Lu *tšüläz õli tšasona, tšasonaz õli suur kello* külas oli kabel, kabelis oli suur kell; J *põlo aigõll vätsiä tšelloka kutsuta appi* tulekahju ajal kutsutakse kella(löömise) ga rahvast appi; Lu *laival on sireena ja kello* laeval on sireen ja kell; Lu *jõka baakanal on kello* igal tulepaagil on kell; Ra *õpõzõlõõ panti tšellod lookkaa* hobusele pandi kellas looga külge; Lu *karu anti tüütõl kelloo* (muinasjutust:) karu andis tüdrukule kellukse; J *kaattõrid õlivat tšelloikkaa takana* kellukestega puusapõlled olid (selja) taga; Li *tšello elähti ~ tšello drilizi* kell helises; Li *tšello on elliä ääli* kellas on hele hää; J *enipääne ühtperä kuulup tšellojõ eline* lihavõttepühadel kuulduv ühtsoodu kellade helin(at); J *tšehs üüll nõisti hätä tšelloa lüümä keset õöd* (keskõöl) hakati hädakella lööma; M *t'ini'kad õltii pulma tšellov* kuljused olid pulmakellad; Lu *kello buju, ku tomakk onõ, sis tämä tääv* kellpoi, kui on udu, siis tema annab (endast helinaga) teada; J *tšello ääni* kellas hää, -helin; J *tšelloo tšeeeli* kella tila; **2.** (seina)kell (naistenne) часы; J *tšellod rippuvõt seinel* (Tsv.) kell on (riipub) seinal; ■ Lu *tämä lüüp kelloa koko tšüläl* ta kellas kogu külale (~ levitab tühje jutte). – Vt. ka *poro-*, *pulma-*. – Vt. ka *tšellä*.

tšellokkõin J-Tsv., g. -zõõ J kell, kelluke звонк; колокольчик.

tšellosõlla (J-Tsv.), pr. -sõlõn: -sõõn, imperf. -sõlin = tšellotella; *elä tšellosõõ* ära helista (kella)!

tšellotõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J (kella) helistada звонить; *tšellotõõ siä nütt: kõik kõrvõd mennä lõhtsi* helista aga jah: kõrvad lähevad lausa lukku (lõhki)!

tšell'ä Kett. K R-Reg. L P M Kõ Lu I (Al.) *tšell'ä* (L I) -a Lu-Must. (K-Ahl.) *kellä* Ku Челе Тум., g. -ää K M **1.** (kiriku-, aisa-, lehma- jm.) kell; kelluke колокол; бубенец; колокольчик; M *tšälü, tšäü tšerikkoo, tšellä jo lüvväz käli*, mine kirikusse, juba lüüakse kella; I *tšellä lüüü, tšellä elizev* (kiriku)kell lööb, heliseb; M *eläs-*

tütän tšellää ~ tšellää eläütän helistan kella; *nõõvad kuulumaa tšelläd* (Al. 69) kellad hakkavad kostma (= kellas helin hakkab kostma); M *kõikil opõzil õltii tšelläv kaglaz, lintid lookkaz* kõigil (pulma)hobustel olid kellas kaelas, lindiid looga küljes; Kõ *lehmäl kaglaz on tšellä vai pälppä* lehmäl on kellas kell või krapp; Lu *suu niku tšerikoo tšellä* (sellel on) suu nagu kiriku-kell (= see inimene lobiseb palju); M *kuulub jo tšellää ääli* juba on kuulda kellas helinat; M *nät ku tšellää kuuluma üvvii elizev* vaat, kuidas kellas helin on hästi kuulda; R *tšellä polvillin* (Reg. 9) (vadja naise rahvarõivaste juurde kuuluv pärilite ja) kellukestega (kaunistatud sinisest kalevist) põll; **2.** kellukas (rohttaim) колокольчик (растение); K *aina tšellaza kajasi, maranaza matkaeli* (Ahl. 101) rl. (pulmalaulus kiidetakse mõrsja töökust:) (laul) aina kellas katest kostus, maranaid käis korjamas; M *sinin tšellä* sinine kellukas. – Vt. ka *poro-*, *pulma-*, *tšerikko-*, *tšivi-*, *venttsa-*. – Vt. ka *tšello*.

tšelläroho I kellukas колокольчик (растение).

tšelläälõõjü: *tšelläälõõjü* K kellasõõja звонарь, пономарь; *tšelläälõõjü kuza eläv* kus kellasõõja elab?

tšellüpõlviliina: *tšellüpõlviliina* R-Lõn. (vadja naise rahvarõivaste juurde kuuluv pärilite ja kellukestega kaunistatud sinisest kalevist põll передник из синего сукна, украинский бисером и колокольчиками, деталь водской женской народной одежды). – Vt. ka *tšelli*¹.

tšelm/e P (M), g. -ee: -ie P kõõm перхоть; P *lahzõll on peäs tšelme* lapsel on peas kõõm; P *pää on tšelmiez* pea on kõõmas; M *mill on tšelmit pääzä* mul on kõõma peas; M *täll on puhas pää, bõõ tšelmiä* tal on puhas pea, pole kõõma.

tšelnok/ka: -k J-Tsv., g. -aa J vene, ruhi челнок, чёлн; *võrkot panti tšelnokka(sõ)* võrgud pandi venesse.

tšementti vt. *tšementti*.

tšemodan/a J-Tsv., g. -aa J sumadan, kohver чемодан.

tšempa Lu kes кро; *tšempa harakkaa nõssi aitseipää kui omat siived* vs. kes (muu) tõstis haraka aiateibasse kui oma(d) tiivad; *ühs iiri, kahs äntää, tšempa tšeri tšennää arvõz. se on pagla tšentsä* mõist. üks hiir, kaks saba, kes kerikinga ära arvas? – See on pastel. – Vt. ka *tšen, tšenka*.

tše/n Al. Kett. K R L P M Kõ S Po Lu Li J I (Len. Ra Ii) *ken ~ kee* Ku *kenn ~ k'enn ~ ken* Kr, g. -nee K M Lu Li J -nie L P -ñnee M I -nnee [sic!] Lu -ne J-Tsv. Цэнә Ii-reg.₁, pl. *tšev* K R P M Po *tšeed* Po **1.** relat. kes кро; Lu *tšen maata tšünti*,

se õli maameez kes maad kündis, see oli maamees (~ põllumees); P *tšen mitä tsülväv, sitä niitäv* vs. kes mida külvab, seda (ka) lõikab; M *üvä, tšell on pal'lo meelta pääz hea*, kellel on palju mõistust peas; J *lesnitsa ontši turvaz, tšen kui kutsuv* redel ongi t., kes kuidas kutsub; Li *rüsümä tsülä põlõtöttii i kõig eläjed mentii, tšen kuhõdši* Rüsümäe küla põletati (maha) ja kõik inimesed läksid (ära), kes kuhugi; Ku *ken merellä boo tavad, se i vaivaa boo näh* kk. kes merele pole sattunud, see pole ka vaeva näinud; I *siällä pal'lo vätsiä isutass maššinaa, tšellä kuhõög piäv mennäg, sinneg i meeväv* seal läheb (istub) palju rahvast rongile, kes kuhu peab minema, sinna lähevadki; J *tšell on lidnaa itšäve, se tulkoo med'd'ee tsülää* rl. kellel on linnaigatsus, see tulgu meie külasse; I *ii ebõõ tšenneekaa pajattaag* ja pole, kellega (vadja keelt) rääkida; J *arvaa, tšell on arva* (ära), kellel on; K *tšen sukkaa, tšen soojaa tšiuutua, tšen vöötä tetsi* kes tegi sukka, kes sooja särki, kes vööd; P *tševääl pojokkõizõd i tüttärikkõizõd pantii võikukka lõugaa allõ, vaatõtti, tšen kui pal'lo õli võita süõnnüv* kevadel poisid ja tüdrukud panid võilille lõua alla, vaatasid, kes kui palju oli võid söönud; M *viijteri menev, tšelt kuhjat tšelt katod veev* tuulispask läheb, kellelt viib kuhja, kellelt katused; P *mõizanikka kopitii kõikk tšed nõisõvad naimaasyõ da meneväd meheli* mõisnik kutsus (kogus) kokku kõik, kes hakkavad abielluma ja lähevad mehele; Lu *tšen kõig nagrud nagrõv, se kõig idgud idgõv* vs. kes kõik naerud naerab, see kõik nutud nutab; Lu *tšell on jano, sell on jalgad* vs. kellel on janu, sellel on jalad; Li *tšenee jalga šlapsõv, sennee suu šmaksõv* vs. kelle jalg tatsub, selle suu matsub; M *tšen tääv mitä näissä tuõb valmiissi* kes teab, mis neist välja tuleb; M *nävät tultii tšet kussa* nad tulid mitmelt poolt (kes kust); Lu *piiti ettsiä einä, tšen praavitti* tuli otsida rohi (taim), mis tegi terveks; 2. interrog. kes kto; Kõ *tšen siä õdõ* kes sa oled?; Li *tšen tuuv kes tuleb?*; L *tšenie sõnat tarkõpav* rl. kelle sõnad (on) targemad? M *tšennee kase tara iloza* rl. kelle (oma) on see ilus aed?; M *tšennee pää eel siä laulav* (kui kana laulab, siis öeldakse:) kelle pea (mahalöömise) eel sa laulad?; M *tšennee voitto* kelle võit?; M *tšellee vajjaa on* kellele on (seda) vaja?; Lu *tšen tunnõp tšihuttaa olutt* kes oskab õlut teha (~ pruulida)?; J *tšen siäll minuu rihez* on kes on seal minu toas (majas)?; J *tšenee kase tsülä kuluinõ pantu ku paja pahainõ* rl. kelle poolt on rajatud see vilets küla nagu kehv (sepa)paja?; Lu *tšetä mennää kossii* kellele minnakse kosja (keda minnakse kosi-

ma)?; K *tšeneese on poika* kellesse poeg on (läinud)?; J *tšenee perususs* mis päritolu (kelle suguvõsast ta on)?; 3. keegi kto-to; kto-ливо; kto-нибудь; M *kui tšell vaivatap silmiä, siz mennäs sinne võrottamaa* kui kellelgi on silmad haiged, siis minnakse sinna (allika juurde) ohverdama; L *mitä tšell õli* mida kellelgi oli; K *tšen meni meheli nii idgõttii* (kui) keegi läks mehele, siis itketi (= lauldi itku); P *tšen koton makaz* keegi magas kodus; M *meil vot nii, ku koolõp tšen, siz mõnikkaad aivoo pellätäs* põkkoonikkoo meil on nii, (et) kui keegi sureb, siis mõned väga kardavad surnud; M *kui õli tšetä peressä kotonn, siz jään sinne* kui kedagi perest oli kodus, siis ma jäin sinna (õoseks); I *a ku põlõtap tšen da roojõkas meev ni sis rõhгаа niglavav* aga kui keegi suitsetab ja läheb (mesipuud vaatama) räpasena, siis (mesilased) nõelavad kõvasti; M *tšell leev kui näüttäv, nii süväväs* kuidas kellelegi meeldib, nii süüakse; Ra *tšell lee alki kokottaa* keegi hakkas koputama; P *tšen mokomain* keegi; J *tšetä ni buit kal'uma* kedagi hüüdma; 4. (mitte) keegi никто; M *tšen ep tiitännü* keegi ei teadnud; Lu *ved' tšellä eväd õõ ühellaajõzõt tuzgõd* kõigil (kellelgi) pole ju ühesugused mured; Lu *jumala, mokomaa tautia elä anna ni tšelle jumal*, niisugust haigust ära anna mitte kellelegi. – Vt. ka *ebni-*. – Vt. ka *tšempa, tšejka, tšenleev, tšenneid, tšenni, tšen-nibu-it, tšenniid, tšentsi, tšentsäi*.

tšenderi M, g. -ii (aed)seller пахучий сельдепей.

tšejka K-Ahl. P, g. *tšen/ee: -ie* [sic!] 1. relat. kes kto; 2. interrog. K-Ahl. – Vt. ka *tšen*.

tšenleev S Lu -iev ~ -ev P *tšell/eev* M I -iev P -ev K P *tšen/lee* J -e ~ *tšen-le* J-Tsv. *tšelle/e* Li Ra -eg I *kenlee* Ku, g. *tšeneeleev: tšenieliiev* P keegi kto-to; kto-ливо; kto-нибудь; P *tšenlep tuli* keegi tuli; I *tšelleeg lotizõb uhsõõ* keegi koputab uksele; I *siä eläg idgõc: tšelleet tuuv i võtav sinnua* sa ära nuta: keegi tuleb ja võtab su (sülle); P *kui ikosan, sis tšellev minua maimiv* kui ma lüksun, siis keegi mainib mind (räägib minust); Lu *näd on šertse-makkara, jutõltii, ku tšenleep tširee süäntüüv* vaat on (alles) *š-m*. (= äkiline inimene, mustlase püss), öeldi, kui keegi kiiresti vihastab; Li *nät jo d'aad'a kost'a tšeneleekaa meev* näe, onu Kostja juba läheb kellegagi. – Vt. ka *tšen, tšen-nibu-it, tšenni, tšenniid*.

tšenneid I = *tšenniid*; 1. *arkõa evät süünnüüd, ep tšenneid süünnüg* paastuvälist toitu nad ei söönud, keegi ei söönud; 2. *õikõa tšämmel tšihgub, znatšit tšetääd vassaa puutub, tšenneit sillõõ õmissa* (kui) parem kämmal sügeleb,

tähendab, keegi juhtub sulle vastu (tulema), keegi omadest.

tšennütt vt. tšennüttä.

tšennüttä: -tä ~ tšennüttä J-Tsv. *kengettää* Ku, pr. -än: -en ~ tšennünten J, imperf. -in = tšennüttää; J *lahs ku ize ep tunn tšentsiiss ni tätä tšennütetä* kui laps ise ei oska end kängitseda, siis teda kängitatakse; Ku *oikia jalka tarviz enstää kengettää, too eväd mee assiad laatuu* (uskumus:) parem jalg on tarvis enne kängitse-da, muidu asjad ei lähe korda.

tšenni K-Ahl. L M Lu J (P Li) -nii Lu Li Ra J *kenni* Ku (Kõ), g. -eid ~ -eidni P I. (ei) keegi никто; Lu *elä mörnä, sinnua tšenni ep peltsää* ära (ilmaeagu) karju, keegi sind ei karda; J *tšennii ep taho vanutta, a tämä kõikkiilõd tuub* keegi ei taha vanadust, aga ta tuleb kõigile; Li *tämä tšettää ep salli ta ei salli kedagi; P tšettää bõllu kotonn kedagi ei olnud kodus; Li miä õõn armotoi inemin, milla eb õõ tšettää, miä õõn ihsinnää* mina olen üksik(uks jäänud) inime-ne, mul ei ole kedagi, ma olen üksinda; Lu *eb õõ tšenni ühel taval, jõkahiin on omal taval* ei ole kõik (keegi) ühesuguse iseloomuga, igaüks on oma iseloomuga; Lu *hoolimaitoo inemin ep kuuntõd tšettää, ain teeb enee mukkaa* kangekaelne inimene ei kuula kedagi, aina teeb oma (tahtmise) järgi; P *pane dengat tšeneidni nimele* pane raha (panka) kellegi (teise) nimele; Li *eb laadiu tšenniikaa* (ta) ei saa kellegagi läbi; Lu *ep tšennii tšettää peltsää* (ta) ei karda mitte kedagi; 2. keegi кто-то, кто-либо, кто-нибудь; Ra *ain tšennii vahiti pokkoinikkaa* alati keegi valvas surnut; Ku *koollei saottas sinermät tšijjettää. ko on oikias poolia, sis sukulaissaa kenni kooleb, a ko õj kuras poolia, siz võõrais-sa* (uskumus:) öeldakse, (et) sinised plekid (kehal) ennustavad surma (surnuid). Kui (plekk) on paremal pool, siis sureb keegi sugulastest, aga kui on vasemal pool, siis võõrastest. – Vt. ka tšen.

tšenni-nibu-it J *tšen-ni-buit* J-Tsv. keegi кто-нибудь. – Vt. ka tšen, tšenneeb, tšenniid.

tšennibut Li = tšen-nibu-it; Li *tšennibut maimi sinua* keegi mainis sind (= rääkis sinust).

tšenniid K R L P M Kõ S Lu J I (U Po), g. tšenneid P J I. (ei) keegi никто; K *tšenniid eb näe* keegi ei näe; L *ep se minu miez õõ tšenniit ko kehnokkõin portnoi* ei see minu mees ole keegi (muu) kui kehvake rätsep; M *leitšitää suppia ep taho tšenniid süüvvä leiget suppi* ei taha keegi süüa; J *nii on upramoi lahs, jot tšettäit i mit-täit ep kuuntõd* nii sõnakuulmatu laps on, et ei kuula kedagi ega midagi; M *täm minna vartõd eb õõ tšenniid, vipovõdraz* ta ei ole minule

(minu jaoks) keegi, (on) võhivõõras; L *tšelleid eb lie vajaa* kellegi pole vaja; L *tšelleid eb juollu* kellegi ei öelnud; P *emmä pajata tšenessäid* me ei kõnele kellestki; J *maa bõõ tšenneit, maa õj kõikkijõ* maa pole kellegi (oma), maa on kõikide (oma); I *tšeltäit eb nähäs sõrmussa tässä* (muinasjutust:) kellegi ei ole näha sõrmust sõrmes (käs); M *mie en peltsää tšellizee tšettäid* ma ei karda mitte kedagi; I *tšelliziä tšettäid miä en i peltsääg* ma ei karda mitte kedagi; I *bõõk tšellissäit tšettäit kotonna* mitte kedagi pole kodus; 2. keegi кто-то, кто-либо, кто-нибудь; M *tšenniid litšimeizet sukulaizõd* keegi lähedastest sugulastest; M *siz on nii ku on tšenniid litšepällä* siis on nii, kui on keegi ligemal; I *siälä on tšelläid kõrjattug marjad akanoišsiig ili lantud* seal on kellegi marjad või kaalikad aganatesse peidetud; S *ühš tšenniid meeb* keegi läheb. – Vt. ka tšen, tšenneid.

tšennitšäjä (K-AI.), g. -ää kängitseja, emake (ema hellitusnimi rahvalauludes) родименькая (та, кто обувае – ласкательное имя матери в народных песнях); *ed i tšellellü tšennitšäjäni* (Al. 43) rl. sa ei keelanudki, mu emake (mu kängitseja).

tšennit-tää Kett. K-AI. M J (R-Eur. P) -tääg I pr. -än K M, imperf. -in M kängitseda, (jalatseid) jalga panna обувать, -ть; P *miä nõizõn jalkoi tšennitšämää, issuun järjüü pääle* ma hakkam jalg kängitsema, istun järi peale; M *aina tšennitšääz esimeizess kufrõa jalka* aina kängitatakse kõigepealt vasak jalg; K *siz tšennitüb i tõižõd jalga* (Al. 30) siis kängitseb ka teise jala. – Vt. ka tšennettää, tšentsiissä, tšentsiissä, tšentsiä.

tšenniitü: -nit Ke-Set., pr. -tšeen (Ke), imperf. -tšien Ke = tšentsiissä.

tšennäzä I -z Lu adv. jalanõudes, jalatsites, jalatsitega обуть; Lu *tšennettä, nüd on mooda mokoma, što i lahžõt tšävvdä ain tšennäz* (enemalt käidi) paljajalu, (aga) nüüd on niisugune mood, et lapsedki käivad aina jalanõudes (jalatsitega); I *viskaa šuubaa maalõd ii sõpõloiza ii tšennäzä, niin leppää vähhäine* viskan kasuka põrandale ja, rõivastes ja jalatsites, nii puhkan natuke.

tšennüttä L M Ra -ätä M -että K-Ahl. Li *tšennütt* J-Tsv. -ättäg ~ -ättäg I *kengettä* Ku paljajalu босиком; M *tšennüttä on kehno tšävvdä tšäntšüä möö, pisseeb jalkoi* paljajalu on halb käia mööda kõrrepõldu, torgib jalg; Ra *siä tšäüd ain tšennüttä* sa käid aina paljajalu; Li *nüt tšennüttä evät tšäü* nüüd enam paljajalu ei käida; I *tullii üli senee bolotii tšennätäg* tulin

paljajalu üle selle soo; I *ühsi manaha tšäüsi tšennätäg talvõlla. miltõnõ suuri tšülmä õli, ain tšennätäg üks munk käis talvel paljajalu. Kui suur külm (ka) oli, ikka paljajalu; I läheb ähõpäältä körkõa starikka, kajkainõ tšiotto põlvõõssaag, tšennätäg tuleb ahju pealt pikk vanamees, linane särk põlvini, paljajalu; Ku saposnikaa nain ain kengettä käüv vs. kingsepa naine käib ikka paljajalu; L mehed eväd makaa tšennättä (kiirel tööajal) mehed ei maga jalatsiteta (= meestel on uneaega vähe, tööd palju); K mi se on tšennettä [sic!] kujala. sika tšennättä kujala (Ahl. 108) mõist. mis see on, paljajalu väljas? – Siga (on) paljajalu väljas. – Vt. ka tšepo-.*

tšennäpäälaine J-Must. jalatsipealne обувная заготовка.

tšennäraakki J-Must. kott (suur v. ärakantud jalats) опорок.

tšentsi J *kenki* Ku (ei) keegi никто; J *tšentsi eb lassu tätä üüssi* keegi ei lasknud teda öömajale; Ku *varis ko b vaakkuiz, kenki pessää ep tšüitüz* vs. kui vares ei vaaguks, (siis) keegi pesa ei teaks. – Vt. ka *tšen, tšentsäi*.

tšentsiüssä Li -*iss* ~ -*ss* J-Tsv., pr. -*in* Li J, imperf. -*izin*: -*zin* Li J (end) kängitseda, (endale) jalga panna обу/ваться, -ться; Li *enne koirittii: tšentsiü tšüirepää, tšerikkos tšelloo lüüvvää* enne narriti (vadjalasi nende keele pärast): kängitse kiiremini, kirikus (juba) lüüakse kella; Li *vunukka nõizõp tšentsimää* lapselaps hakkab end kängitsema (~ endale jalatseid jalga panema); J *lahs ku ize ep tunn tšentsiüss ni tätä tšennhetä* kui laps ei oska ise end kängitseda, siis teda kängitsetakse. – Vt. ka *tšennittää*.

tšentsimüz Kett. P M Kõ, g. -*hsee*: -*ssee* M jalats(id), jalanõu(d) обувь; M *tšentsä õli kerkiä tšentsimüz* pastel oli kerge jalats; M *mees paikkaš tšentsimüssä* mees parandas jalatseid; P *õsin õmiilyõ lahsailyõ vassõzõt tšentsimühse* ostsin oma lastele uued jalanõud; M *pitozat tšentsimühse*d vastupidavad jalatsid. Vt. ka *tšentsä, tšentsämüz*.

tšentsiüssä: -*üssäg* I -*üssäk* I-Set., pr. -*ün*: -*üü* I, perf. -*üzin*: -*üjee* I = *tšentsiüssä*; *miä paraikaa tšentsiüü i mee kujalõd* ma parajasti kängitsen jalad ja lähen välja.

tšen/tšä Kett. K-Ahl. K-Set. L P M Po Lu Li Ra J I vdjl (R-Reg. R-Lön. Ke) -*tše* Pi Ke J -*tš* J-Tsv. *kenk'ä* Ku, g. *tšennlä* K-Set. P M Lu Li J -*ä* P *tšennä ~ tšennää ~ tšennä* J *kengää* Ku, pl. *kenged* Kr 1. jalats, jalanõu обувь; J *tuli kõrt nii kõühüz, jot taloz ep sõppa, epko tšentsä* tuli kord niisugune vaesus, et majas (polnud) ei rõivaid ega jalanõusid; P *kunni pari saap*

kokuosyõ, sinni tontti tšümme paria *tšentsiü kulutav* kk. kuni paar saab kokku, seni kulutab kurat kümme paari kingi; Li *a tšentsä täll õli õma, .. a va sõpa õli tšüülää* aga jalanõud olid tal (karjasel) omad, .. aga ainult rõivad olid küla poolt (antud); J *tšennhed ahissõvad* jalatsid pigistavad; Ra *miä hülkän (riisun) tšennäd välää jalgõss* ma võtan nahast jalast ära; Lu *vahva tšentsä piäb õlla ku on roojakas tee* tugev jalanõu peab olema, kui on porine tee; Li *miä oijjan sõppaa i tšentsää* ma hoian rõivaid ja jalanõusid; J *talvõll ilm tšentsiüt evät hüülü* talvel ilma jalanõudeta ei käida; Lu *soomõd tšennäd* soome sussid; J *tšennä pagl* jalatsi pael; 2. (kodutehtud pehme nahast säärsaabas, säarik самодельный мягкий сапог с голенищем); Lu *tšennäd on, mitä on koton õmmõltu tš-d* on (need saapad), mis on kodus õmmeldud; Lu *tšentsiä peettää ilma koblukkõjee i koblukkõjeekaa peettää* kantakse ilma kontsadeta ja (ka) kontsadega säärsaapaid kantakse; Li *naizill õltii tšennäd lühhie varsieekaa* naistel olid pehmed saapad lühikeste säärttega; Lu *tõkõttii i ültšee razvaa pantii, vöijõttii, sis tšentsä eb jäättünü* tõkatit ja hülgervasu pandi, määriti, siis säarik ei jäätunud; Lu *vazikkaa nahgass sain tšennä põhjad* vasikanahast sain säariku tallad; Lu *kalanikaa tšennäd* kalurisaapad; Lu *tšennää varrõd* saapasääred; 3. pastel; viisk поршень; постол; лапоть; M *ku einää lõõttii, siz õltii tšentsiläüz, tšennäd õlivad juhissa* kui heina niideti, siis oldi pasteldes, pastlad olid juhtnahast; Lu *meill aina õltii tšennäd nahgassa* meil olid ikka nahast pastlad; P *sis pannass vana tšentsä tällie sarviisõ* siis pannakse vana pastel talle (= lehmale) sarvi (sarvede külge); M *vari vassõzõt tšennäd õltii* olid uhiuued pastlad; J *paglõizõt tšenned* paeltega pastlad; M *nahka tšennäd* pastlad; P *miä annan vassõzõt toho* *tšennäv* ma annan uued tohtviisud; M *tšennä paglad, nahgassa* tehtii, *opõzõd nahgassa vai lehmää nahgassa* pastla paelad, (need) tehti nahast, hobusenahast või lehmanahast; M *tšennä aazad (kõrvad), mižzee läpi lütšätäs pagla* pastla aasad (~ hormad), mille läbi lükatakse pael. – Vt. ka *jalka-*, *karva-*, *meri-*, *nahka-*, *niini-*, *pagla-*, *rauta-*, *toho-*, *tšeri-*, *ummis-*, *varsii-*. – Vt. ka *tšentsimüz*.

tšentsäi K-Ahl. = *tšentsi*; *eb tšentsäi* ei keegi.

tšentsämüz M Lu -s K-Ahl., g. -*hsee* = *tšentsimüz*; Lu *mitä vai pietää jalgaz, se on tšentsämüz* (kõik), mida peetakse jalas, on jalanõud; Lu *meed lidnaa, ni katso õssaa ookapõssi, sõppaa vai tšentsämüssä* (kui) lähed linna, siis katsu osta odavamalt, (nii) rõivaid kui jalanõu-

sid; M *kase tšentsämüz millõ on vakkura-t jal-kaa möö* see jalanõu on mulle täpselt jala järgi; M *naaskalill parattaas tšentsämüssiä* naaskli-ga parandatakse jalanõusid.

tšen/ittšä Lu (Li) -tšä Ke-Set., pr. -tšin, imperf. -ttšizin = tšentsiissä; Ke tšentsiä tšen-näd (Set. 86) panna jalats(e)id jalga; Lu *miä nõizõn tšentsimä* ma hakkas jalgu kinni panema (jalgu kängitsema); Li tšentsi tšentsi tšii-repää kängitse, kängitse kiiremini.

tšenttäb P: viihkuri tšierti einoi i vei kõikk tšen-ttäb mihe tuulispask keerutas heinu ja viis kõik kes teab kuhu.

tšepiä vt. tšebiä.

tšepo-tšennätä M lausa paljajalu совсем боси-ком; *tämä tuli tšepo-tšennätä, eb õd i oporkkoi jalgaza* ta tuli lausa paljajalu, ei ole isegi kot-tasid jalas.

tšepotška vt. tšepotška.

tšeppi vt. keppe.

tšepüsa: -s J-Tsv., g. -saa J tanu чепец.

tšeptšikka: -k J-Tsv., g. -aa J tanuke чепчик.

tšer/dakka M I (K L) -takka K-Ahl. M -dõkk J-Tsv., g. -daka: -dõkaa J lakk, laudapealne, pööning, toarpealne чердак; M *kase latti on õv-võza, a riheppääl on tšerdakka* (see) laudapeal-ne on siseõues, aga toa peal on pööning; M *mee tšäü tšerdakallõd i lazõ einoo allaa* mine lakka ja lase heinu alla; M *õli ühs portnoi, eli tämä tšerdakalla* oli üks rätsep, ta elas pööningul; M *menin tšertakalta võttamaa sõppi* läksin pöö-ningult pesu tooma.

tšerepütsa (J-Tsv.), g. -saa katusekivi, -tellis черепица; *kattoi tehä õlgõss, karrõss, lavvõss, päress, tšerepütsass* katuseid tehakse õlgedest, plekist, laudadest, pilbastest, katusekividest.

tšer/i¹ Kett. M, g. -ii sõela (lai puust) kere, võru (широкий деревянный) обруч (сита, реше-та); M *siglaa varo kuttsuaz i siglaa tšeri* sõela (laia puust) võru kutsutakse ka sõela kere(ks). – Vt. ka tšeriz.

tšeri² Lu: tšeri tšentsä keriking (paelteta pastel). – Vt. ka tšeritšentsä.

tšerihsed P pl. keris каменка (в бане); *saunaz õlivat tšerihsed* saunas oli keris.

tšerilitä Kett., pr. -n, imperf. -zin = tšeriä.

tšerijal/ka M Kõ, hrl. pl. -gad M Kõ 1. kerilaud, hrl. pl. kerilaud vorобы, кресты; M *perää piäp tšeriä tšerijalkola* [= tšerijalgoilla] (Len. 262) pärast tuleb kerida kerilaudadel; Kõ *sis tõin tšerijalgad riñhee* siis tõin kerilaud tup-ра; 2. kerilaudade jalg, kerijalg основа воро-бов; M *tšerijalgad, tam seizop kõlmõd jalgaa päällä* kerijalg, see seisab kolme jala peal; M *mizel tšerriüz, se on tšerijalgad. a neet päälee*

pannaz, rissilavvad mille peal keritakse, see on kerijalg, aga need, mis peale pannakse, (on) kerilaud. – Vt. ka tšerikanto, tšerilauta, tšeri-puu, tšerä-lauta.

tšerikanta Lu = tšerijalka 1., 2..

tšerikanto Lu = tšerijalka 2.; tšerikanto panna maalõ, rissipuut panna tšerikannoo päälle kerikand pannakse maha, ristpuud (kerilaud) pannakse kerikanna peale.

tšerikk-aika (K) kiriku-aeg, jumalateenistuse aeg праздничное, церковно-служебное вре-мя; *ved võttamaa luvattii tulla tšerikk-aikaa* (Al. 27) pruuti võtma (= pruudi järele) lubati tulla ju kirikuajal.

tšerikk/ko K U L P M S Ja Lu Li Ra J I (Kett. Po) -k U J tširikko (K-Must. R-Eur.) tšärkko R-Reg. Чепуко Tum., g. -oo Kett. K M S Li J -uo K L -o Lu J 1. kirik; õigeusu kirik церковь; православная церковь; S *mennäs tšerikkoo venttsaa* minnakse kirikusse laulatusese; I *kui tšerikoss tultii, siz lõõkkumaa mentii* kui kiri-kust tuldi, siis mindi kiikumaa; M *jõka tšerik-koz õmad vaivazõd* kk. igas kirikus (on) omad sandid (palvetamas ja almuseid palumas); K *venäi tšerikko i soomõd kirkko* õigeusu kirik ja soome (luteri usu) kirik; L *švietaa tšerikko* rootsi kirik; J *polkaa tšerikko* polgu kirik; J *ko lõppu tšerikoo laulu, siz laulottii susaa-ninaa* kui lõppes kirikulaul (vaimulik laul), siis lauldi „Sussaninit“; J *tšerikoo službõ* jumalateenistus; M *mikäleeb on tšerikkoo meno* (see) on mingi kirikuga seotud asi; J *tšerikoo krušk* korjan-duskarp (kirikus); M *tšerikkoo leipä* kirikuleib (= kirikus õnnistatud leib); Ra *kase on tšeri-koo sapano* see on kirikutanu (= kirikuskäimi-se tanu); J *ärtšä ammub eb maaz ep taivaaz. tšeriko tšella* (Must. 159) mõist. härg ammub ei maas ega taevas? – Kirikukell; J *tšeriko ait* kirikuaed; J *tšeriko staarost* kirikuvanem; 2. ju-malateenistus богослужение; J *tšerikk sai õtt-saa ~ tšerikko lõppu* jumalateenistus lõppes; ■ Lu *suu niku tšerikoo tšellä* (lobiseja kohta:) suu nagu kirikukell. – Vt. ka puu-, tšehsi-, tšivi-.

tšerikkoi/n¹ J-Tsv., g. -zõd kirikuke церковка.

tšerikkoi/n² J-Tsv., g. -zõd adj. kiriku- церков-ный.

tšerikkokunta J tširikkokunta (R-Eur.) kihel-kond (церковный) приход; J *panittõ paraalõd poigalõd, tšerikkokunnaza kuuluizalõd* rl. pani-te (mehele) kõige paremale poisile, kihelkon-nas kuulsale.

tšerikkomaa Ra kiriku põrand пол церкви; *pokkoinikka pantii ruhpuukaa tšehs tšerikko-maalõd* surnu pandi kirstuga keset kirikut (ke-set kiriku põrandat).

tšerikkonik/ka Lu J, g. -aa Lu J kirikuline (посещающий церковь); Lu *tšerikkonikat tul-laa kottoo* kirikulised tulevad koju.

tšerikko-päivä K *tšerikkopäivä* M **1.** kiriku-päev (päev, millal peetakse jumalateenistust) церковный день (когда совершается богослужение); M *tänänn on tšerikkopäivä* täna on kirikupäev; **2.** kirikupüha, kiriku aastapüha церковный праздник; престольный праздник; K *zbornõi nätilpäivä õli tšerikko-päivä. lazarii päivä õli tožõ tšerikko-päivä* poornapäev oli kirikupüha, laatsarusepäev oli ka kirikupüha. – Vt. ka *tšerikkopühapäivä*.

tšerikko-pühä Lu = *tšerikkopühapäivä*; *tšerikko-pühän viinaa juutii, gul'ätattii* kirikupühäl joodi viina, pidutseti.

tšerikkopühapäivä Lu kirikupüha, kiriku aastapüha церковный праздник; престольный праздник; *miikkularpäivä meil kutsutti tšerikkopühapäivä, pietti nellä päivää pühhää* nigularpäeva kutsuti meil kirikupühaks, peeti neli päeva püha. – Vt. ka *tšerikko-päivä*.

tšerikkorahvaz M kirikulised (люди, посещающие церковь).

tšerikkotšellä L kirikukell церковный колокол; *tšerikkotšellät kuuluvad* kirikukelli on kuulda.

tšerikoosapana Ra kirikutanu (endisaegne vadjaja abielunaise linikutaoline peakate) церковная сорока (старинный головной убор типа покрывала водской замужней женщины); *i tšerikoosapanad i pühäsapanad i artšisapanad* (naistel olid) küll kirikutanud ja pühadetanud ja argipäevatanud.

tšerilauta M *tšeri-laut* J-Tsv., hrl. pl. *tšerilav-vad* U M -at J-Must. -õd J kerilauad воробы, кресты; U *toomma tšerilavvad* toome kerilauad (tuppa). – Vt. ka *tšerijalka, tšerikanta, tšerä-lauta*.

tšeri-puu J-Tsv., hrl. pl. *tšeripuud* S J = *tšerilauta*.

tšeristšived P pl. kerisekivid, keris камни в каменке, каменка (в бане); *saunaz õlivat tšerihsed, tšeristšived, piened munatšived, piened munakod* saunas olid keris, kerisekivid, väikesed munakivid, väikesed munakad.

tšerilz: -s J-Must., g. -hsee (sõela lai puust) võru (широкий деревянный) обруч (сита, решета). – Vt. ka *sigla-*. – Vt. ka *tšeri*¹.

tšeritšentsä P Li J *tšeri-tšentsä* (J) **1.** keriking (paelteta pastel) постол, поршень (без завязок); J *siit tetši tšeri-tšennäd, täi nahgass* sellest tegi kerikingad, täinahast; J *tšeritšennäd jalgaz* kerikingad jalas; **2.** P viisk лапоть. – Vt. ka *tšentsä, tšeri*².

tšerilä Kett. M Kõ Lu J (K-Ahl. U) *tšerriä* M *tšerriäg* Ma, pr. -n K M Kõ Lu J, imperf. -zin M Kõ Lu J kerida нам/атывать, -отать; M *mentii niitid risikkoo, en saa kuinit tšerriä, ain piäb laskõa läpi* lõngad läksid sassi, ma ei saa kuidagi kerida, aina tuleb (kera) läbi lõngavihi pista; Kõ *sis tõin tšerijalgad rihhee i tortii tõin, tšerizin tortiilõ* siis tõin kerilauad tuppa ja (kanga)keha tõin, kerisin (lõimelõngad) keha-le; Lu *lõnka tšerittii tšeräl* (villane) lõng keriti kerasse. – Vt. ka *tšerriä, tšääriä*.

tšerii/ssä: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J kokku rulluda, keerduda скру/чиваться, -титься, свёртываться, свертеться; *kats ku eined on tšeriiüst viihkuriss kokkoo* vaat, kuidas heinad on vihuriga kokku rullunud.

tšerikka¹, tšerkkõ vt. ka *einä-*.

tšerikka² Li, g. -kaa Li merikilk морской таракан; *tšerikka on kalojee segaz, süüv aailja, muuta eb jätä ku pää ja roo* merikilk on kalade seas, sööb räimi, muud ei jäta järele kui pea ja luu. – Vt. ka *meree-*.

tšernahka vt. *tširjanahka*.

tšer/nila M (J) -nil J-Tsv. *Чернило* Tum., g. -nilaa: -nilaa J tint чернила; J *tširjut tšernila-kaa* kirjuta tindiga; J *vaikkõ võtti peremehee kaapissõ tšernilaa* Vanka võttis peremehe kaapist tindi.

tšer/nil/itsa: -ts J-Tsv., g. -saa J tindipott чернильница; *vala tšer/nil/itsat täünõ tšer/nila* vala tindipotid tinti täis.

tšer/nil-paperi J-Tsv. kuivatuspaber промокабельная бумага, промокашка.

tšer/pakka: -põkk J-Tsv. *tšerbakka* Ränk, g. -paka: -põkaa J hauskar, viskar, (vee)kühvel черпак; J *tšerpõkaka vizgõta vett veness* hauskariga visatakse vett paadist (välja); J *tšerpõkõll nõsõta kaloi sadgõss* veekühvliga tõstetakse kalu sumbast (välja).

tšer/plata S (K-AL.) J -ätä Po -atag ~ -ätäg I, pr. -paan K -pään Po, imperf. -pazin ammutada, (vett) võtta черпать; S *mennäs kaivo-lõõsõd i tšerpataz vettä* minnakse kaevule ja ammutatakse (pangega) vett; J *tšerppaa lei-kakaa veness vesi väl'lä* viska hauskariga vesi paadist välja; I *vot tšerppazi noorikkõ kaivossa vee* (pulmakomme:) vaat võttis pruut kaevust vee; I *tšerpätäp piäv vettä* vett tuleb ammutada.

tšer/pää: -pääg I, pr. -än, imperf. -in = *tšer-pata; tämä meni tšerppämää vettä* ta läks (kaevust) vett võtma.

tšert/ata L M -õt J-Tsv., pr. -taan L M J, imperf. -tazin: -tõzin J joont tõmmata чертить, провести черту; J *võta tšerttaa kase laut pitkii*

de tšertta müü saha võta tõmba piki seda lauda joon ja sae joont mööda.

tšertta¹ P M Lu -a K -t J-Tsv., g. -aa K P Lu -a J joon, kriips черта, чёрточка; K *õli tehtü tšerta* (maha) oli tõmmatud kriips; P *tšertass mitat-tii kepiikaa, tšenie muna õli eso, tšenie tõinõ i nii räätüü müö lastiitši* (munamängus:) joonest (alates) mõõdeti kepiga, kelle muna oli esime-ne, kelle teine ja nii järjekorras veeretatigi; J *saha laut kattši kast tšertta müü sae laud katki seda joont mööda*; Lu *kursii tšertta vai kursii line õli kumpasiz* kursi joon oli kompassis. – Vt. ka *kursi*-.
tšertta² Lu, g. -aa Lu vararaud, kiskraud, vara отволока; uurtõöd on tehtü nit tšertaakaa, a enne õli uurtõökuraz uurded on nüüd tehtud vararauaga, aga enne oli (selleks) uurdenuga.

tšervez vt. tširvez.
tšervi M, g. -ii M ärtu (kaardimängus) черви (в карточной игре).

tšervi-damka M ärtuemand червоная дама.
tšervi-karoli M ärtukuningas червоный король.

tšervi-valetti M ärtsoldat червоный валет.
tšerlä Kett. K-Ahl. L P M Kõ Lu Li J I, g. -ää Lu Li J *tšerrää* M Kõ -ä J kera клубок; шар; Lu *lõhka on tšäärittü tšeräl lõng* on keritud kerasse; P *tämä on sinizel tšeräl, vuhizõb niiku tšimolaizõ pesä* ta (tulehaldjas) on sinise kera kujul(ine), sumiseb nagu mesilastaru; Li *lõhka tšerä lõngakera*; Lu *tšerä jürvü* keravälk. – Vt. ka *lõhka*-, *niitti*-.
tšeräkiaz: -õz J-Tsv., g. -ka J kerajas, kerakujuline шаровидный, шарообразный (orig.: клубами, полный клубов).

tšerälautta: -t [sic!] J-Tsv. = tšerilauta.
tšerätšämmälkaku J-Must. paistekakk лепёшка, колобок (из хлебного теста).

tšerätuuli Lu keeristuul вихрь; tšerätuuli ülez lüüp kõvassi inemized i oonõõd nõsab ülez keeristuul löõb kõvasti üles, inimesed ja hooned tõstab üles; tšerä-tuuli on kõvõp kui viihkura keeristuul on kõvem (= tugevam) kui vihur.

tšeskõht vt. tšehs-kõhta.
tšesn/akka P -okka Kõ Li -okk M -ok Li Ra I -o-okk I, g. -akaa P küüslauk чеснок.

tšesnoli J-Tsv., g. -i J aus честный, добросовестный.
tšesnoissi J-Tsv. tšesnoissi P ausalt честно, добросовестно; mie tšesnoissi jutyõn, em mie vannuoma ma nõizõ ma ütlen ausalt, ma ei hakka vanduma.

tšesoin J, g. -zõõ suvine, suve- летний; lente-li tšesoizõt päiväd rl. lendles suvised päevad (läbi).

tšesotk-maazi ~ **tšesotk-võd'dõ** J-Tsv. sügelisesalv чесоточная мазь.
tšespaikka vt. tšehsipaikka.
tšess vt. tšehsi.
tšess-aluz vt. tšehs-aluz.
tšessee vt. tšezzee¹.
tšessimein vt. tšehsimein.

tšesskazvöllin Li keskmist kasvu (inimese kohta) (человек) среднего роста; *ivo õli tšesskazvöllin inemin* Ivo oli keskmist kasvu inime-ne.
tšesskõhta vt. tšehs-kõhta.

tšes/sothka Ra -otk J-Tsv., g. -otkaa J sügelised чесотка; J *tšesotkõss avitõp kõltõim maazi* sügeliste vastu aitab kollane salv.
tšes/sä Po Lu Li J (K-Ahl. M) kesä Kõ Ku, g. -zää Lu Li Ra J suvi лето; Po *tšezässi tulõb* tuleb suveks; M *tšiuurussa kuu on tšessää* lõkese saabumisest on (üks) kuu suveni; Lu *ku enne jürtsiä jürizev, on tšülmä tšesä* kui enne jüripäeva müristab, tuleb külm suvi; Ku *ko konna kevväällä esimäij kerta* nädal veez, siz on onnekas kesä kui nädal konna kevadel esimest korda veez, siis tuleb õnnelik suvi; Lu *kahs kõlmõt kõrtaa tšesäz vakkoossaa maamunia* kaks-kolm korda suve jooksul mullatakse (~ vagutakse) kartuleid; J *kõlmõt tšiiireed on tšezäz* rl. kolmed kiired (tööd) on suvel; J *tšezää johzull* suve jooksul; Lu *männävoon õli kuiva tšesä, paikottaa maa lõhkõõz* möödunud aastal oli kuiv suvi, paiguti maa lõhenes; Lu *tšezäl ku kõrvva tšihgub, täab vihmaa* kui suvel kõrv sügeleb, (siis) ennustab vihma; Lu *vihmõkõs tšesä* ~ J *vihma tšesä* vihmane suvi; J *pouta tšesä* põuane suvi; J *vari tšesä* kuum suvi; Lu *raassõlit pajatõitti što konnaa pietää* meil piimäz, tšezää aika, što piimä õlõisi tšülmä kalade kokkuostjad rääkisid, et suve ajal hoitakse meil konna piimas, et piim oleks külm; Li *perrää kagraa sis tšülvettii tšesä rüiz* siis pärast kaera külvati suvirukis; Lu *tšesä hattu* suvemüts; Lu *tšesä trehki* sulane (suveks talutõõdele palgatud mees); Lu *tšesä piika* suline (suveks palgatud teenijatüdruk); Lu *piäb õlla tšesä vesi, ku nõis-tii lassa pesemää* peab olema leige (suvine) vesi, kui hakati last pesema. – Vt. ka *tšehs*-.
tšesänisu Lu suvinisu яровая пшеница; *nõki-pääd õllaa tšesänizuz, sitä kuikaa vällää et saa, ku vette paad, jääp päälle vii* [sic!], *sinetävä vähä nõgipead* on suvinisus, seda kuidagi välja ei saa, kui paned vette, jääb vee peale, (on) vähe sinakas.
tšesänootta Ra suvenoot, suvine noot летний невод; tšesänootta on peenepi suvenoot on väiksem.

tšesäpalkka Li suvepalk, palk suvise töö eest летний заработок.

tšesäpäivä Ra suverpäev летний день.

tšesärätti J-Must. Salm.₂ põll (pöllena kantud kirjatud käterätt, vadja naise rahvarõivaste detail) передник (вышитый ручник в виде передника, деталь народной одежды водской женщины).

tšesärüüz Lu suvirukis яровая рожь.

tšesä-tee Li suvete (suvel kasutatav tee) летняя дорога, летний проезд; *talvi-tee i tšesä-tee* (on) talvete ja suvete.

tšesä-trengi J-Tsv. sulane (suveks talutöödele palgatud mees) полетник, полетчик (сезонный летний работник).

tšesävilja Lu suvivili яровой хлеб; *tänävooon kõik tšesävilja alki märgetä, kõig märkeni* tänavu hakkas kogu suvivili mädanema, kõik mädanes.

tšesävilla Lu suvine (suvel niidetud) lambavill летняя шерсть; *tšesävilla on üvä villa, a talvivilla on töizöllainõ, tšesävilla om pitšempi, a talvivilla on poolõd* suvine lambavill on hea vill, aga talvine vill on teistsugune, suvine vill on pikem, aga talvine vill on pool (sellist).

tšesä-võrkk J suvevõrk (võrk suviseks kalapüügiks сеть для летнего рыболовства).

tšezikkosika Lu kesik, suvine noog siga под-свинок, молодая свинья.

tšezittää Ra suviti летом, в летнее время; *tšezittää ain tšäin nänkan* suviti käisin alati lapsehoidjaks.

tšezlee¹ Kett. K M Kõ Lu Li Ra J I tšessee K-Ahl. -ie L P -e J-Tsv. kessee Ku: P õli mäntšijii tšümmie vai kõlmyõ tšezzie vai kahyõ tšezzie, ühsinää vaiõtõz ep saanu mäntšit mängijaid oli kümme või (mängiti) kolmekesi või kahekesi, ainult üksinda ei saanud mängida; Lu *lahzõd jäätii kahõõ tšezzee kottoo* lapsed jäid kahekesi koju; M *tulimma kõlmõõ nellää tšezzee* tulime kolme-neljakesi; Ku *sis toizel päivää menimmä kuvve kessee kantamaa* siis järgmisel päeval läksime kuuekesi kandma; Li *seittseme tšezzee* seitsmekesi. – Vt. ka *kahõõ-, kuvvõõ-, kõlmõõ-, tšümmenää-*.

tšezzee² M Lu Li kezee ~ kesee Ku pooleli до половины, наполовину, частично; Lu *kana alki autoa, a jätti tšezzee* kana hakkas hauduma, aga jättis pooleli; Lu *tuli päiväl õitsa, a tüül õitsaa eb õõ, jäi tšezzee* päevale tuli lõpp, aga tööl lõppu ei ole, jäi pooleli; M *töötä tšezzee eb jätä* tööd pooleli ei jäta; M *juttu jäi tšezzee* jutt jäi pooleli; M *kui einä jääv tšezzee kui-vaamoto* [sic!], *siis tām nõõv kõvvi pöllüämää* kui (kokkupandud) hein jääb poolkuivaks, siis

see hakkab kõvasti tolmama; Ku *hüppäs kezee süümättä iltazee takanta poiz* hüppas pooleldi söömata õhtusöögi juurest ära. – Vt. ka *tšezzi*.

tšezzeekazvoim M *tšezzeekazvoinõ* J *tšezzeekazvoim* Lu alaealine подросток, несовершеннолетний; M *tšezzeekazvoim pojokkõin* alaealine poisike; Lu *izze õli veel peen tüttö, tšezzeekazvoim tüttö* ise oli veel väike tüdruk, alaealine tüdruk; J *tšezzeekazvoinõ kanainõ* rl. alaealine kanake. – Vt. ka *tšezzeekazvoja*.

tšezzeekazvöllinõ: -ne K-AI. = *tšezzeekazvoim*; *kuttsuas tšezzeekazvölline tüttärikko* (AI. 30) kutsutakse alaealine tütarlaps. – Vt. ka *tšezzeekazvoja*.

tšezzeetsäivä P poolkainud (õlle kohta) недобродившее (пиво); *tšezzeetsäivä õlut pal'luo parapi* poolkainud (= poole käärimisega) õlu on (lõpuni käärinud õllest) palju parem.

tšezzekazvoja: -õ Lu = *tšezzeekazvoim*.

tšezzi M Lu = *tšezzee*²; Lu *lauli, lauli, jätti tšezzi* laulis, laulis, (aga siis) jättis pooleli; M *linnaa ep piä võtta maassa tšezzi aikka, siz nävät kehnessi luissa lahkoavaa* (mahalaotatud) lina ei tohi enneaeagu maast ära võtta, (sest) siis neil lähevad luud halvasti lahti.

tšezzikkovoi J (pooleldi v. halvasti kokkuläinud või наполовину или плохо свернувшееся сливочное масло).

tšezällä Li -ll Lu suvel летом; Li *viileä saab õlla va tšezällä vai tševvällä, a talvõlla on vaa tšülmä ja pakkain* jahe saab olla vaid suvel või kevadel, aga talvel on ainult külm ja pakane.

tšezä-püürüpäivä Lu suvine pöörpäev летний солнцеворот; *tšezä-püürüpäiväll ku on vihm, siiz nel'tšümmes päivää leeb vihma* kui suvisel pöörpäeval on vihm, siis sajab nelikümmend päeva vihma.

tšetelik/ko ~ tšeteikko (K): *sillä ed i tšeelellü minua tšetelikka* (AI. 48) seepärast sa ei keelanudki mind, tš-d.

tšetševiits/a Lu, g. -aa lääts, läätsetera чечевица. – Vt. ka *tšutševitsa*.

tšetsälä (P), g. -ää = *tšütšäl-pää*; *üöl tšüüzimmä ümpär dabunia tšetsälät tšezäz opõzii kokuo ajamaza* öösel käisime, tuletukid käes, ümber hobusekarja hobuseid kokku ajamas.

tšetsältä (Kõ), pr. -än, imperf. -zin segada, liigutada месить, за-; *rüüz-javvaissa tšetsäzin* rukikijahust segasin (leivataina). – Vt. ka *sedžätä*.

tšetverikka L M -ka M -ikka I -ikk J-Tsv., g. -kaa: -ikka J I. veerik, setverik (mahumõõt; ka vastav nõu) четверик; M *tšetverikka, neitä meni nellä tükkiä vakkaasõõ* setverik, neid läks neli tükki vakka; I *sis pani ivät tšetverikkaa, tšetverikassa paav varttsii* siis pani (vilja)terad set-

verikku, setverikust paneb kotti; I *nellä tšetverikkaa meeb värtstii* neli setverikku läheb kotti; M *garttsa on pool tšetverkaa* karnits on pool setverikku; 2. neljandik naela (massiühik, ~ 100 g) *четверть фунта*; L *kui mõnt tšetverkkaa tubakkaa pantii lavvalyõ* õige mitu neljandik-naela tubakat pandi lauale. – Vt. ka *tšetvjorka*.

tšetvertak/ka K-Ahl. P -k J-Tsv., g. -aa P -a J 1. kahekümne viie kopikane (münt) *четвертак*; J *tšetvertakk, dalisko kah(s)tšümmed viis kopikka tš.* ehk kaksikümmed viis kopikat; 2. K-Ahl. veerand, neljandik *четверть*. – Vt. ka *tšetvertti*.

tšetvertnoi L P -noi J, g. -noi veerand pange, neljandik pange *четвертная, четверть ведра*; P *lammaskarjušši antõ tšetvertnoissi viinassi naisiilyõ* lambakarjus andis naistele veerandi pange viina raha; L *tšetvertnoi viinaa i tšetvertnoi õlutta* veerand pange viina ja veerand pange õlut; J *õssi praaznikõssi tšetvernoi pirttua* ostis pühadeks veerand pange piiritust. – Vt. ka *tšetvertti*.

tšetvertta Lu, g. -aa Lu veerand pange, neljandik pange *четверть ведра*; *peremmes tõi tšetvertta viinaa* peremes tõi veerand pange viina.

tšetvertti K P I (M) -ti J-Tsv. -t K-Ahl. P J-Tsv., g. -tii K P J 1. veerand, neljandik *четверть*; J *mittaa tšetvert arššina kal'ękora* mõõda veerand arssinat kalinguri; 2. veerand pange *четверть ведра*; M *tšen tõi kahš tšetverttiä, tšen tõi pangõõ, nellä tšetverttiä viinaa* kes tõi kaks veerandit (= pool) pange, kes tõi pange, neli veerandit (pange) viina; 3. veerand versta *четверть версты*; P *lempolaa tšülä meilt õli ihs tšetvert välii* Lempola küla oli meilt veerandi versta kaugusel. – Vt. ka *tšetvertakka, tšetvertnoi*.

tšetvjorkla M, g. -aa M veerik, setverik *четверик*; *esimeizess on vakka, siz on poolvakka, siz on tšetvjorka, siz on vass garttsa, samõi peen mitta* (mõõtudest:) kõigepealt on vakk, siis on pool vakka, siis on setverik, siis alles on karnits, kõige väiksem mõõt. – Vt. ka *tšetverkkaa*.

tševväago vt. *tševägo*.

tševväällä M Lu Li -l Lu Ra J *tševvääl* Kõ S -lä I = *tševväällä*; M *tševväällä on aivo suurõõ veed* kevadel on väga suured veed; Kõ *tševvääl tšülvääz kagraa* kevadel külvatakse kaera; Lu *tševväällä meri-vesi kukitsõb* kevadel merevesi õitseb.

tševväälssä Lu -z Lu = *tševväällä*; *tullaa mereltä tševväässä, kõnz on veel jää merel, siiz õllaa niku neegrad* tullakse merelt kevadel, kui on veel jää meres, siis ollakse (pruunid) nagu

neegrid; *tševvääs ku näet konnaa veez, siz elo meeb üvässi* kui näed kevadel konna vees, siis läheb elu hästi.

tševväd Kett. K L P M Kõ S Lu J I (Ja Li Ra vdjI) -vät K-Ahl. *keväd* Ku *kehwe ~ kiäwe* Kr *Кевя* Pal.₁ *Чеватъ* Tum., g. -vää Kett. K P M -vvä Lu -vää ~ -vää J-Tsv. kevad vesna; P *vihmakas tševväd* vihmane kevad; J *tševväd vesi teeb jää aukokkõizõssi* kevadvesi teeb jää auklikuks; P *eb mennü sitä tševvättä, ko sinne paikkaasyõ eb uponnu lehmä vai lammaz vai opõõ* ei mõõdunud ühtegi kevadet, kui sinna paika ei oleks upunud lehm või lammaz või hobune; L *tševväd jürtsinn karja ja tabuni lazzõttii mettseä* kevadisel jürripäeval lasti kari ja hobusekari metsa; P *tševvät tšüõd* kevadtööd; S *kui tševvät tuli, siz algõttii tšüntää* kui tuli kevad, siis hakati kündma; P *vaatõttii, millin tševväd vai kyõs saap tšülvää* vaadati, milline (tuleb) kevad või kunas saab külvata; J *tševvää riüz ebõ tulokõz* suvirukis ei ole tulus; Lu *tševväd miikkula* kevadine nigulapäev; J *lusti tševväd ilm: päiv paisõb, linnud laulovõd* ilus kevadilm, päike paistab, linnud laulavad; L *tševväässä ja sšütšüüssä* kevadest sügiseni; J *tševväd vill* (lühike) kevadine vill. – Vt. ka *tševvägo*.

tševväd-aika M kevad, kevadeaeg vesna, vesennee время. – Vt. ka *tševväd, tševvägo*.

tševvädhörölän Lu maipõrnikas майский жук. **tševvädjürtsi** S *tševvätjürtsi* Ränk kevadine jürripäev (23. IV) vesenний Юрьев день; S *tševvädjürtsinn rissijekaa tšävvas taloja mõõ* kevadisel jürripäeval käiakse ristidega talusid mõõda.

tševvädmiikkula Lu Li *tševväd-miikkula* L Lu Ra kevadine nigulapäev vesenний Николин день; L *kahs miikkulaa, sšütšü-miikkula i tševväd-miikkula* (on) kaks nigulapäeva, sügisene nigulapäev (6. XII) ja kevadine nigulapäev (9. V); Ra *ümperi tševväd-miikkulaa algõttii tšüntää* kevadise nigulapäeva paiku hakati kündma; Lu *tševväd-miikkula, kalapüütäjii praaznikka* kevadine nigulapäev, kalapüüdjate püha.

tševvägo ~ -vvägo M = *tševväd*; *koko tševvägo tšäütti kuvolõõ* kogu kevad(e) käidi haokubusid tegemas; *hukoll õli koko tševväägo viinaa juuvva* taadil oli (aega) kogu kevad viina juua; *kaivaaz mokomad avvat kuivas paikkaa i sis avvataz omenat tševväägossaa* kaevatakse niisugused augud kuiva kohta ja siis maetakse kartulid kevadeni (maasse).

tševväättää Lu adv. kevaditi весной (вёснами); *tševväättää tehtii alussia, talvõl mettsää leikattii i veitettii jõgõõ ääree* kevaditi tehti purjelaevu, talvel raiuti metsa ja veeti jõe äärde.

tševvätpoolõõ Lu kevade poole к весне;

tševätpoolõd õli vähä püütõä kevade poole oli vähe (kala)saaki.

tševätpäivä M kevätpäivä (Ku) kevadpäev весенний день; M tševätpäivä – sütsüzee näтели kevadpäev on (sama, mis) sügise nädal; M tševätpäivä vuuvvõd sõötäv vs. kevadpäev toidab (terve) aasta (ära); Ku kevätpäiv on aastaika vs. kevadpäev on aasta.

tševätpäivüü (M) kevadpäike весеннее солнце; tševätpäivüüssä kõvvi veeri (rõiva kohta öeldakse:) kevadpäikeses pleekis tugevasti.

tševät-talvi J-Tsv. kevadtalv конец зимы – начало весны.

tševätarpõõssi M kevadeks, kevadiseks tarbeks, kevadtarbeks на весну; kooppaa pannaz markofkaa, svjoklaa, lantuin, retšää tševätarpõõssi keldrisse pannakse kevadeks porgandeid, peete, kaalikaid, röigast.

tševätšülvi M-Set. kevadine külv (suviviljade külv) весенний сев.

tševätuuli M Li kevadine tuul, kevadtuul весенний ветер; M tševätuuli lõhgor kõig uulõd kevadine tuul lõhestab huuled; Li tševätuuli ahavoitõb rohkaapi kevadtuul kuivatab (ja lõhestab) kõige rohkem.

tševät/tää: -tä J-Tsv., pr. -äv: -ев J, imperf. -ti J impers. kevadeks muutuda v. minna повернуться к весне; tševätev läheb kevadeks.

tševäällä K M-Set. Lu J -ll K P tševäällä L P -l P kevadel весной; Lu tševäällä koivuss toho lähti poiz, ku kurasõl vaa piirettii kevadel läks toht kasel lahti, kui vaid noaga (kase sisse auku) piirati; J touko-viljää tšilvettii tševäällä tõuvilja külvati kevadel; L päivät ilozat tševäällä päevad on kevadel ilusad; P tševäällä tsako kukub kevadel kukub kätü; P meil piit tševäl troittsan pulmat piteäl meil tuli kevadel nelipühade ajal pulmi pidada. – Vt. ka tševväällä, tševväässä.

tševälännä K -nnä P vdJl = tševäällä; K ku tševäännä ühee päivää tšülväd mööhepii, sis sütsüzünnä näтели mööhepää niitäd kui kevadel külvad ühe päeva hiljem, siis sügisel nädal(a) hiljem lõikad.

tšeuühä vt. köühä.

tšeuütellä (Kett.), pr. -telen, imperf. -telin K frekv. ← tšeuütää.

tšeuütää Kett. (K), pr. -än, imperf. -in kõita, siduda связывать, -ать, перевязывать, -ать; K kuza ov vajoma, vajotad opõzõd, pud'dõd pääl'ie pantii saatto, tšeuütettii rihmaakaa tšiin i vietii kuivalõd maalõd kus on pehme, tüma koht ja kuhu hobune vajub sisse, (seal) pandi heinasaad puude peale, seoti kõiega kinni ja veeti kuiva maa peale.

tši- vt. ka ki-.

-tši K P Lu Li J -ki K-Ahl. -kk I Ku -gi, -ki (частица); K juttõd millõdtsi, mikä teil moko-ma azza on dädäs kaasõ (Al. 10) ütle mullegi, mis asi teil niisugune su onuga (omavahel ajada) on; K millõd niitši on külmä mul on niigi külm; Li emmä müü täätänü mittäid, ühtätsi vennää sõnna ei me teadnud midagi, (mitte) ühtegi vene(keelset) sõna; J eb mikätsi minu vaivõlõ avit minu vaevale ei aita miski; J rattii võttimõt siin ühes paikkaa ontši aida võtmed siin ühes (samas) kohas ongi; P vanall aikka laavgaz müütii juussua, a kotonn, tšülüz ep täättütsi vanasti müüdi poes juustu, aga kodus, külas (seda) ei tuntudki; Ku kellä mitäkki, a kerrääläizel keppiä kk. kellel midagi, aga kerjusel (on) kepp.

tšie- vt. ka tšee-.

tšigarka vt. tsigarka.

tših/lata M, pr. -taan M, imperf. -tazin: -tõzin M sihtida цельть, на-, целиться; püssü mees tšihlaab jahimees sihhib; ■ vaat näit ku tšihlaab, eb las silmii välälä vaat, näed, kuidas vahib, ei pööra silmi ära.

tšiherm/o (M), g. -oo M sipelgas [?] муравей [?].

tšihermopesä ~ tšihermupesä M sipelgapesa [?] муравейник [?]; tšihuaz niku tšihermopesä kihab nagu sipelgapesa.

tšihertellä Li kihertellä (Lu), pr. -len: -en Li kiherteen Lu, imperf. -lin Li kihertelin Lu nihelda, kihelda ёрзатъ; Li mitä siä nii tšiherteed mis sa nii niheled?; Lu õlkaa rauhaz, elkaa kihertelkaa olge rahu, ärge nihelge; Lu siä nii kiherteed niku õltaiz erneed alla sa niheled nii, nagu oleksid (sul) herved (istumise) all; Lu siä koko üütä tänävä kihertelid aina sa aina nihelesid täna kogu õö. – Vt. ka kihertää.

tšihgot/taa Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu sügada, kratsida чесать. – Vt. ka tšihguttaa, tšihguttõlla, tšihkaa.

tšihguto/z: -os K-Ahl., g. -hsõd sügelus, kihelelus, sügelemine, kihelemine зуд.

tšihgut/taa K M Kõ J (Kett.) -ta J-Tsv. -taag (I) tšihguttaa (Lu), pr. -an K M Kõ -õn J, imperf. -in J, I. sügada, kratsida чесать; J tšihgut millõ seltšä, miä ize en tappa süga mul selga, ma ise ei ulata; M piäp tšihguttaa tälle kõrvaa takkaa peab teda kõrva tagant sügama; M anõ tšihgutap kaglaa hani sügab (nokaga) kaela; J sääzgee jältšä ep piä tšihguttaa, a too leevvää tšippaav, meep tšippaalõ sääsekuplasid ei tohi kratsida, muidu tulevad mädavistrikud, (kublakoht) läheb mädanema; 2. refl. end sügada чесаться; K lahs ain ihmaz,

tšihgutti laps aina nühkis, sügas ennast; **3.** impers. panna, ajada sügelema вызывать зуд; Lu *tätä tšihgutab i tämä sis karzib* tal sügeleb ja tema siis kratsib. – Vt. ka *tšihgottaa, tšihkaa, tšihkuu*.

tšihgutõlla: –õll J-Tsv., pr. –*tõlõn: -tõõn* J, imperf. –*tõlin* J frekv. ← *tšihguttaa; tšihguttõõb entez niku pošo* sügab ennast nagu siga.

tšihgõl/ma ~ **-õma** J, g. -*maa* sügelised чечотка; *täll on tšihgõl(õ)ma* tal on sügelised.

tšihhua, tšihhuag vt. *tšihua*.

tšihhissä (Lu) –*ss* ~ *kihiss* J-Tsv., pr. –*zeb* Lu J *kihizeb* J, imperf. –*zi* ~ *kihizi* J **1.** kihiseda, kihada, kubiseda; sagida кишеть, суматошиться; J *turul vätši kihizeb niku sipplikkad* turul kihab rahvas nagu sipelgad; J *täit tšihhissä pääz, niku sipplikkaat pezáz* täid kubisevad peas nagu sipelgad pesas; **2.** kihiseda шипеть; Lu *vesi tšihizeb i šumizõb* vesi kihiseb ja kahiseb (keedes).

tših/kaa M (K-Ahl.) *tšiihkaa* (P), pr. –*gan* K M, imperf. *tšihkazin* M **1.** sügelda чесаться, зудеть; M *ai ko vattsaa tšihgav* ah, kuidas kõht sügeleb; M *alkõ seltšää tšihkaa* selg hakkas sügelema; M *tšiihikutustauti, tšiihkavad jalgad, tšäed, kraapi vaikka verelie* sügelised, jalad, käed sügelevad, kraabi või verele; **2.** impers. sügelema panna, sügelemist, kihelemist põhjustada вызывать зуд; M *karssa tšihgav* sügelised panevad sügelema; **3.** sügada, kratsida чесать; M *tšäet tšihkuzivad, ain tšihkazin tšässiä* käed sügelesid, aina sügasin käsi. – Vt. ka *tšihgottaa, tšihguttaa, tšihgutõlla, tšihkuu*.

tših/koa Lu, pr. –*gov*, imperf. –*kozi* = *tšihkuu*; *tšäed ain tšihkozivad* käed aina sügelesid.

tšihkuu Kõ Lu Li J *t'ihkuu* Ra *tšiihkuu* Lu –*kuag* I *tšiihkuuG* (I), pr. –*gub* Kõ Lu Li J I *t'ihgub* Ra *tšiihguv* Lu I, imperf. –*ku* Lu J *tšiihkuzi* Lu sügelda, kihelda чесаться, свербеть, зудеть; J *sääsk ku süüv, siis see sääsekubel (jälg)* sügeleb väga; J *näd nii tšihgub pakar, jot em või tšihkumiss terppiä* vaat, kints nii sügeleb, et ei või sügelemist (välja) kannatada; Lu *ku mõlõpat silmät tšihkuvad, tääv itkuu* kui mõlemad silmad sügelevad, (see) ennustab nuttu; Lu *nenää õttis ku tšihgub, siiz tääv koolluu viistiä* kui nina ots sügeleb, siis (see) ennustab surmateadet; Ra *kura tšäsi t'ihgub: rahaa võttaa l'ibo rahaa antaa* (kui) vasak käsi sügeleb, (siis tuleb) raha (vastu) võtta või raha (välja) anda; Lu *nõizõp tšiihkumaa, tuõp karstatauti* (kui) hakkab sügelema, tulevad sügelised; Li *elä mee tšihkumatta saunaa* vs. ära mine sügelemata sauna (= kui ei sügele, ära sauna mine); ■ J *assi-ä, ku sill pers*

tšihgub ah, kui kannatamatu sa oled. – Vt. ka *tšihguttaa, tšihkaa*.

tših/la M-Set. –I J-Tsv., g. –*laa* J kihlus обречение.

tšihlag/o Kett. K L P M (R) *tšixlago* P *tšihlogo* M I, g. –*oo* K R P –*uo* L P vastlapäev масленица; P *iezä tšixlagoa ehtezivät pojot tüttärikkoii sõpõisyõ, a tüttärikot pojoi sõpõisyõ* enne vastlapäeva riietasid poisid end tüdrukute rõivaise, aga tüdrukud poiste rõivaise; I *tšihlogua õli kahsi päivää* vastlapäeva oli kaks päeva; P *iestää õli pien tšihlago, siz õli suur tšihlago* esiteks oli väike vastlapäev, siis oli suur vastlapäev; M *se tšihlago jo nätilpäivää päivännä, suur tšihlago* see vastlapäev on ju pühapäevasel päeval, suur vastlapäev; M *gul'aitõttii tšihlogua* peeti vastlapäeva; M *tšihlagonn liuguttii linnoita* vastlapäeval liuguti linu (= lasti liugu, et linad kasvaksid); P *onko lipõa tšihlago mätši* kas on libe vastlamägi?; K P *tšihlagoo nätalillä* vastlanädalal; M *peenee tšihlago liukupäivä* väike vastlapäev; P *tšixlago laulus* vastlalaulud. – Vt. ka *tšihlogoizõb*.

tšihlago-mätši (K P) vastla(liu)mägi (mägi, kus vastlapäeval liugu lasti gopa, с которой катались на масленице); K P *lakka tšiusaam tšihlagoa tšiusaam tšihlago-mätšä* rl. las me kiusame vastlapäeva, proovime vastla(liu)mäge.

tšihlago/nn K M –*nna* R M vastlapäeval в день масленицы; M *opõzõl liuguttii tšihlagonna* vastlapäeval tehti hobusega vastlasõitu; M *tšihlagonn liuguttii linnoita* vastlapäeval lasti liugu (liuguti linu, et linad hästi kasvaksid); R *tšiusaab liukua tšihlagonna* proovib vastlapäeval liugu lasta.

tšihl/ata: –õt J-Tsv., pr. –*aan* J, imperf. –*õzin* J kihlata обрывать, помолвить; *noorikk jo on kozittu de tšihlõttu* pruut on juba kositud ja kihlatud.

tšihlau/ssa: –*ss* J-Tsv., pr. –*n*, imperf. –*zin* kihluda обрывать/сь, -иться, помолвиться.

tšihlogoizõb M pl. vastlad масленица; *samõi tšihlogoizüissaa* päris vastlate lõpuni. – Vt. ka *tšihlago*.

tšihlogona I vastlapäeval в масленицу; *tšihlogona õltii viimeine kõrta beesedaza* vastlapäeval oldi viimast korda istjatseil.

tšihlolliin M Ra J *tšihlollin* Ra *tšihlõliin* (J-Tsv.) *kiholliin* ~ *kihollin* Lu, g. –*zõõ*: *kihollizõõ* Lu kihlatu, kihlatud pruut обречённая невеста, суженая; Lu *kumpa tüttö on kozittu, se on pulmijõõssaa kihlolliin* tüdruk, kes on kositud, see on pulmadeni pruut; Lu *ku kozittii, siis kahsi-kõlmõ näteliiä tüttö õli kihlollizõõn*.

perää kõlmõd näteli mentii vihtii, siis piettii pulmõd kui oli kositud, siis kaks-kolm nädalat oli tüdruk kihlatud pruut. Pärast kolme nädalat mindi laulatusesele, siis peeti pulmad; J *miä en õd kuullu, jot tšihlõlisiit eb laitõttais* ma ei ole kuulnud, et kihlatud pruute ei laidetak.

tšihl-raha J-Tsv. kihlaraha (pruudile kingitud raha денежный подарок neveste).

tšihlõiza M-Set. -õz J-Tsv. (S-Len.) -oza Kett. vdjL kihlatud обрүчөн(ный); J *kase paari jo on tšihlõz, tšiiire leevvä pulmõd* see paar on juba kihlatud, varsti tulevad pulmad; M *miä õõn tšihlõiza tüterikoo perässä* (Set. 86) ma olen tüdrukuga kihlatud; S *noorikko leep tšihlees [= tšihlõz], siis nõissas tšihuttamaa õlutta* (Len. 267) (kui) mõrsja on kihlatud, siis hakatakse (pulmadeks) õlut pruulima.

tšihotka vt. tšexotka.

tšihõlkõõssa: -ss J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -lin J tõugelda, hullata толкаться, возиться; *hülkää, elä tšihõlkõd* jäta järele, ära hulla!

tšihlua L M Lu J (K-Ahl. Li Ra) -hua Lu -uag (vdjI) tšihhuaG I tšehua (J) kihua (Kr), pr. -uB K P M Lu Li Ra J vdjI I kihub Kr, imperf. -u J I. keeda кипеть; Ra *i see kiisselivesi pantii tšihumaa i nii kavva keitetii, kui meni jämmiässi* ja see kiisselivesi pandi keema ja nii kaua keedeti, kuni läks paksuks; Lu *ku pantii kala pannulõ tšihumaa i kalalt nõisi tšihumizõd aikana häntä ülez, siz jutõltii, se täab üvvää püütüä* kui kala pandi pannile küpsema (keema) ja kalal tõusis küpsemise ajal saba püsti, siis õeldi, (et) see ennustab head püügionne; Lu *oi ku borbatap tšihhua* oi, küll podiseb keeda!; L *kõikk vesi meni tšihumaa munõita* kogu vesi läks mulle ajades keema; Lu *vesi sihzeb jo, nõizõp tšihumaa* vesi juba kahiseb, hakkab keema; Lu *rokka tšihub ahjõz* kapsasupp keeb ahjus; M *koorin tšihunnuisia omeno*i koorin keedetud kartuleid; M *tšihunnu muna* keedetud muna; I *miä õd päivizä, niku aaduzä tšihhuu* mul on palju tööd, nagu põrgus keen; 2. kobrutada, vahutada; kihada бурлить, пениться; кишеть; J *vesi kõik tšihub jõgõz* vesi lausa vahutab jões; Lu *niku siplikkaa pesä tšihub, nii pal'lo vättšiiä* nagu sipelgapesa kihab, nii palju (on) rahvast; 3. kihistada (naerda) хихикать; Lu *ku noorõd nagrõttii kõvassi ja tšihuttii, siz vanad jutõltii: elka tüü tšihukaa, tüü kusi rivad* kui noored kõvasti naersid ja kihistasid, siis vanad (inimesed) ütlesid: ärge te kihistage, teie, kusurid.

tšihul'ttaa K U L P M Kõ S Ja-Len. Po Lu Li J (V) -tta J-Tsv. -ttaag I kiwut'taa (Kr) Чүзүмта Pal.₂ K-reg.₂ Цүзүмта Pal.₂ Цүзүмта li-reg.₁, pr. -tan K U P M Lu -tõn J -ttaa I kiwutan Kr,

imperf. -tin Lu J keeta; (õlut) pruulida, (viina, tõrva) ajada варить, гнать (варить) пиво, курить (вино, смолу); I *miä tšihut'taa lihhaakaa suppia* ma keedan lihasuppi; Lu *ku tšihut'taa murjaa muna, haijjuub, a vesikõz muna eb haijju* kui keeta muredat kartulit, (siis see) mureneb, aga vesine kartul ei murene; P *enipeän sis tšihutõttii kanaa munad* lihavõttepõhal, siis keedeti kanamune; P *ku tšihutad nii näe mid ilozad niku maakii kukkaav* kui (vähke) keedad, siis, näe, mis(sugused) ilusad, nagu mooniõied; V *kõik tšihutõttii ahjoza* kõik keedeti ahjus; P *d'eda meni tšüntämää, a baba jäi kotuo d'edalyõ süvvää tšihuttamaa* taat läks kündma, aga eit jäi koju taadile süüa keetma; Lu *tšen sitä tahob, ku tämä on tšihuttanu sigaa rookaa* kes seda tahab, kui ta on keetnud halba sööki (seasööki); J *vett tšihutõta tulõll, a rauta – tulõz* vett keedetakse tulel, aga rauda – tules; P *perennain juttõdõv, etti suolaa tšihut'taa bõlõ vaja* perenaine ütleb, et soola pole vaja keeta; M *sorsõd sõõtääs leivällä, omenoil tšihutattuil* parte sõõdetakse leivaga, keedetud kartulitega; L *tšihutõttu vesi* keedetud vesi; M *õlutta tšihutattii kotonna jõka taloz* õlut pruuliti kodus igas talus; K *siin õli meil vinaku-rnei, viina tšihutõttii* (Mäg. 139) siin oli meil viinakõök, aeti viina; Ja *kui meil tõrvaa tšihutaas (= tšihuttaaz)* (Len. 252) kuidas meil tõrva aetakse; ■ P *tämä tšihutab ampait* ta heidab nalja.

tšihutõz Kett.: *tšihutõz astia* õlletegemisõnu, käimatõrs.

tšihu/va Kett. Lu (I) -võ Lu -v J-Tsv., g. -vaa Lu adj. keev v. (tuli)kuum (vesi) кипящая (вода), крутой (кипяток); Lu *valdõtti sinne tšihuva vesi, siiz vähessi aigassi usatti päältä tukattii* valati sinna keev vesi, siis kaeti toober väheks ajaks pealt kinni; J *tšihuvõss veess nõizõp paaruru* keevast veest tõuseb auru; Lu *težžää pik-karaizõd murut taitšinassa i pannaä tšihuvaa suppii* tehakse tainast väikesed tükikesed ja pannakse keevasse suppi; I *stokana tšihuvaa piimää* klaas(itäis) kuuma piima. – Vt. ka *tšihuvõin, tšihva*.

tšihuvvesi J keev, kuum vesi кипяток.

tšihuvõin Ra, g. -zõd Ra = *tšihuva; tšihuvõin vesi* keev vesi.

tših/va Kett. K L P M Kõ Po Lu I tšixva P -v Lu -uva Kett. Lu (I) -uvõ Lu -uv J-Tsv. Цүзүва Pal.₁ li-reg.₁ Чүзүва Tum., g. -vaa Kõ Lu kuum, tuline горячий, жаркий; L *riiga lämmitteäss tšihvassi* rehi kõetatakse kuumaks; P *pliitaa uxõ on tšixva* pliidi uks on kuum; M *ku tšihvaa annat süvvää, senessä võivat tulla kõrvatakussõd* kui annad (seale) kuuma (toitu) süüa, (siis) sellest

võib tulla parotiit; Kõ tšihvaz ahjoz tšühzetettü kuumas ahjus küpsetatud; P *staruça lutši tšihvõi süsüi peälie* vanaeit luges (nõiasõnu) tuliste süte peale; M *lännikkoosõd pannas kataga i sinne laskõas tšihvav tšived* tünni pannakse kadakas (ja vesi), ja sinna (sisse) lastakse kuumad kivid; I *možno tšihuttaag i toorõhta možno süüäg seemvõikaa i tšihvaa õunaakaa* (hapukapsast) võib keeta ja (ka) toorest võib süüa taimeõliga ja kuuma kartuliga; Po *tšihva leipä kuum* (ahjust võetud) leib; M *suppi on tšihva, on tulín* supp on kuum, on tuline; I *tšäet pezzii ii mõilaakaa, tšihvala veellä* pesin käed seebi ja kuuma veega; M *çullu pää, niku tšihval leiväl pähää lüütü* kk. rumal pea, nagu kuuma leivaga pähe löödud. – Vt. ka *tšehse-*. – Vt. ka *tšihuva*.

tšihvaltaa Kett. M kuumalt, tuliselt горячо; жару; Kett. M *sõöp tšihvaltaa* sõõb kuumalt.

tšii vt. tšiini.

tšiihguttaa vt. tšihguttaa.

tšiihkaa vt. tšihkaa.

tšiihkuag vt. tšihkuu.

tšiihikutustauti P sügelised чесотка; P *tšiihikutustauti, tšiihkavad jalgav, tšäed, kraapi* vaikka verelie sügelised, sügelevad jalad, käed, kraabi kas või verele.

tšiiik/ku K-Ahl. (P) *kiikku* Lu J-Tsv., g. -uu K P *kiikuu* Lu J kiik качели; P *pad'ja paasi on tšii-kuu alla* rl. paks paas on kiige all; J *ehe-i, pojav, läheta* kiikulõ hei, poisid, lähme kiigele!; P *tšiiis tšiiiku lõõz lõõku tšiiis tšiiiku tširjapookka* (kiigelaulu algus:) tš. kiigu, l. liigu, tš. kiigu, kirju vöö.

tšiiik/kuu (M-Set.), pr. -уув M, imperf. -ku kii-kuda, liikuda качаться, шевелиться; *tšiiikuup lõõkup maallõõd p tõku. savvu* (Set. 16) mõist. kiigub, liigub, maha ei kuku? – Suits.

tšiiil/ata M *tšiiilätä* (Kõ-Len.) *kiiltaa* [sic!] Lu, pr. -taav M *kiiltaav* Lu, imperf. -tazi särada, läikida, sätenadada, hiilata блестять, сиять, сверкать, искриться; M *täm on niku rooja makko, ühed va silmät tšiiiltaav* ta on nagu must tont, ainult silmad säravad; M *opõn kõik tšiiiltaz, nii õli söõnnü* hobune lausa läikis, nii (hästi) oli söõnud; Lu *meri kiiltaav* meri sätenab.

tšiiili vt. tšeeli.

tšiiiltaaja M, g. -aa 1. adj. kiilas, läikiv, hiilgav, särav блестящий, сверкающий; *tšiiiltaaja sõrmuz* läikiv sõrmus; 2. subst. murd. kiilaja, piiluja подсматривающий; *tšivee alt tšiiiltaaja mato* (Set. 17) mõist. kivi alt piiluja? – Madu.

tšiiiltäv/ä M, g. -ää läikiv, hiilgav, särav; блестящий, сверкающий; *tšiiiltävä opõn* läikiv hobune; *tšiiiltävä sõrmuz* läikiv sõrmus.

tšiiima I: *pulmaza rääguttii: tšiiima, tšiiima* (pulmakomme, erilist pulmapirukat süües:) pulmas hüüti: tš., tš.

tšiiimaleipä Ra *tšiiimä-leipä* J (rituaalne leib, mida tüdrukud sõid saunas pruudi pesemisel ритуальный хлеб, который ели девушки в бане, когда невеста умывалась); J *ku leevät pulmad, siz laukopäännä ajõtaa tüütõ saunaa. sinne vejjää leipää i oluttõ. leipä lõikotaa palazissi. siz annõtaa tüttöillee ne palaizõd. sitä kutsutaa tšiiimä-leipä* kui tulevad pulmad, siis laupäeval aetakse tüdrukud sauna. Sinna viiakse leiba ja õlut. Leib lõigatakse palakes-teks. Siis antakse tüdrukutele need palakesed. Seda nimetatakse tš-leib.

tšiiimapiraga K *tšiiima-piiraga* K L *tšiiima-piiraga* Po I (eriline rituaalne pulmapirukas особый ритуальный свадебный пирог); L *annõttii naisiilyõ puteli viinaa i piiragaa ženixaa puolõss; se õli tšiiima-piiraga* anti naistele pudel viina ja pirukat peigmehe poolt; see oli tš-pirukas; K *tšiiima-piiraga* tehti, *tšen kapussas, tšen morkovkass tš-pirukas* tehti, kes (tegi) kapsast, kes porgandist; I *tšiiima-piiraga õli lavvalla; lõikattii i jagõttii rahvaalõõ, i rääguttii: tšiiima, tšiiima tš-pirukas* oli laual, lõigati ja jagati rahvale ja karjuti: tš., tš.

tšiiini Kett. K U L P M Lu Li J -n Al. K L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J I *tšii* Lu J -nig vdJ *tšinni* K-Ahl. *kiini ~ kiini ~ kiinni ~ kii* Ku *kiin* Kõ-Len. adv. 1. kinni, kokku, koos, ülal (наречие, связанное по значению с глаголами 'взять; за/вязать, при-, с-; застрять; за/хватить, с-; пришить, соединить, стянуть'); M *siz minua võtõttii tšäess tšiiini* siis võeti mul käest kinni; I *tšäet siotti rihmall tšiiini* käed seoti nõõriga kinni; J *võtti kurkuss tšiiin de tahto tukõhoittaa* võttis kõrist kinni ja tahtis kägistada; I *mihee sill on sõrmi sis siottut tšiiin* mispärast on sul siis sõrm kinni seotud?; M *nüt pannaz aitseipääd rautavitsaakaa tšiiin* nüüd pannakse aiateibad traadiga kinni; Lu *tüvessä võtõtaa tšiiini ja räimitää ladvoja* (rehepeksmisel:) tüvest võetakse (viljavihul) kinni ja ratabakse latvu (= päid); Lu *taka kelkka panna lait'joosõõ rihmaakaa tšiiini* palkikelk pannakse ree külge kõiega kinni; M *vaagakaa tõmmatas tšiiin koorma* koormapuuga tõmmatakse koorem kinni; Li *nootta tarttu tšiiini, nootta on puutossa* noot jäi kinni, noot on sassis; Lu *võrkko piäv jamatõ ühtee tšiiini, siiz tuõv nootta võrk* tuleb (kokku) jamada, siis tuleb (sellest) noot; Lu *vorotnikka õmmõllaa kaglussõõ tšiiini* krae õmmeldakse kaeluse külge kinni; P *sukat piti pagloikaa tšiiini* (ta) hoidis sukki

paeltega ülal (kinni); *L isä pieb varnikaa õtsass tšiin* isa hoiab käteräti otsast kinni; *Li paŋka koira tšiini* pange koer kinni; **2.** kinni, lukku, lukus, suletud, umbe (наречие, связанное по значению с глаголами ‘задержать, при-, закрыть, запереть; замести’); *Lu nenä on tšiin, en saa hookua* nina on kinni, ma ei saa hingata; *Lu vanuloil paab end’ee tšiini* vanadel paneb hinge kinni; *Lu uhz eb mee tšiin* uks ei lähe kinni; *J ep kestä uhš tšiin* uks ei seisa kinni; *M laafkod on tšiin* poed on kinni (suletud); *P tämä pani uonyõt tšiin* ta pani hooned lukku; *M poolõlõdõssaa silmät pantu tšiin* silmad pooleldi suletud; *J tšiini ajannu tee tee* on umbe tuisanud; **3.** (pealt kattega) kinni (наречие, связанное по значению с глаголами ‘накрыть, прикрыть’); *L laatto katõttii tšiin šizgaakaa* (savi)kauss kaeti riidelapiga kinni; *M piäp panna kaŋtoo arja tšiin, tuuli teši suurõd aukoo* peab katuseharja kinni panema, tuul tegi suure augu (sisse); *K pannass silmäd räteekaa .. tšiin* seotakse silmad rätikuga kinni; **4.** kinni, kätte (saada liikumise, pagemise pealt) (наречие, связанное по значению с глаголами ‘изловить, поймать’); *Lu sõkkaa-paarmassa on üvä võttaa tšiin* pimeparmu on kerge kinni võtta; *L piep piütsä tšiin* peab kinni püüdma; *Li miä sain tšiini elokkaa linnuu* ma sain kätte elusa linnu; *J tavattii vargõš tšiin* varas saadi kätte; *P jõka ühs pojo sai nuorikyõ tšiin* iga noormees sai (oma) pruudi (pimedas toas) kätte; **5.** kinni (kinnijäämise, peatumise v. peatamise kohta) (наречие, связанное по значению с глаголами ‘задержать, при-, с-, нападать’); *Lu veri algab jäävvä tšiini* veri hakkab kinni jääma; *Li tahtosin piettää õpõzõd tšiin* tahtsin hobuse peatada; *P piimmä õpõzyõ tšiin* pidasime hobuse kinni; *J d’eedõ eb või terppiä i kal’uv: piä tšiin, piä tšiin* vanaisa ei või kannatada ja hüüab: „Pea kinni, pea kinni!”; *P miä piin tšiin aikuttõlõmiss* ma hoidsin haigutust tagasi (kinni); *P piin, piin tšiin i tüzžähtin nagramaa* hoidsin, hoidsin (naeru) kinni ja purskasin (ikkagi) naerma; *P piin tsäsiikaa vattsaa tšiin* hoidsin (suurest naerust) kätega kõhtu kinni; *Lu tämä tuli minnuusõd vätšisee tšiini* ta tuli mulle vägisi kallale; **6.** kinni (haardesse, haardes) (наречие, связанное по значению с глаголом ‘обнять’); *Lu miä suvvaan tätä, võtan kaglassa tšiini* ma armastan teda, võtan (tal) kaela ümbert kinni; *Ku ott’ši ol’laa ümperikkoa kiini* võttis Oljal ümbert kinni; ■ *Lu avosuu, eb ällü panna suuta tšiini* tõllmökk, ei mõista suud kinni panna; *Lu tämä nõisi minnuu narrimaa, a miä panin hodus suu tšiin* tema hakkas mind

narrima, aga mina panin (tal) käigu pealt suu kinni; *J piä koonoas tšiin* pea oma suu kinni!; *Lu näit tapas [= tapaz] üü tšiini guballa* (Len. 277) neid tabas õõ lahel (~ nad jäid lahel õõ kätte); *J kõrt annit sõna – piä sõnass tšiini* (kui) kord andsid sõna, (siis) pea sõnast kinni; *I meeg võtak tšiin, mitä siä pajatid* mine võta kinni, mida sa rääkisid.

tšiinis/ellü: -ell J-Tsv. -elläg I, pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J frekv. **1.** kinnitada закрепить; **2.** kinni olla, kinni jääda задержаться; *I lehmä ep saa kannõtag, vesi tšiinissee* lehm ei saa poegida, (loote)vesi on kinni (= vesi ei tule ära). – Vt. ka tšiinitellä, tšiinitää¹.

tšiinis/sää (Li) -sä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J **1.** kinnitada; külge kinnitada крепить, у-, прикрепить, -ить; *J võta sõlma rihma õtsad de tšiinis* võta sõlmi köieotsad (kokku) ja kinnita; *J ülä-venttsaa tšiinetä kuuritsõd* ülemisse palgikorda kinnitatakse sarikad; *J alusõ gilise tšiinetä kaarõd* purjelaeva kiulu külge kinnitatakse kaared; **2.** pingutada, pingule tõmmata стягивать, напрягать; повышать; *Li tšiinissi õhjad* tõmbas õhjad pingule; *J tšiinissemä voimaa* jõudu pingutama; *J äänt tšiinisä* häält tõsta, kõrgendada; **3.** (õeldut, kirjutatut) kinnitada, rõhutada, korrata утверждать, -дить, подтврждать, -дить; *J kõrt juttõd de veel tšiiniss perälee* (üks) kord ütles ja veel kinnita takka; *J petšatikaa tšiinissemä pitsatiga* kinnitama. – Vt. ka tšiinitää¹.

tšiinit/ellü: -ell J-Tsv., pr. -teen J, imperf. -telin J pingule tõmmata, pingutada, kinnitada затягивать, укреплять; *elä tšiinittee remenika vattsaa* ära pinguta rihmaga kõhtu! – Vt. ka tšiinisellä.

tšiinit/tää¹ M Kõ Lu Li J (P) -tääg ~ tšiinet-tääg (I) -tä J-Tsv., pr. -än P -en J, imperf. -in P J **1.** kinnitada, külge kinnitada, kinni panna v. tõmmata прикрепить, -ить, укреплять, -ить, закреплять, -ить; *J tšiinitti tsivee kõvassi, pani paayõd paskaassi* rl. kinnitas (käsi) kivi kõvaks, pani rask(kivi) raskeks; *J võtamm tšiinitemm koorõma, a too kõikkina laukõdõv* võtame kinnitame koorma, muidu laguneb täiesti ära; *I rinnuhõlla tšiinitti rangõd* rinnusega tõmbas rangid kinni; *J lait’o on tšiinitet-tü ammõspuhõ* regi on kinnitatud sälkpuu(de) külge; *I sis saanii päalee paap kaijee tormozad i nagloila viil tšiinetäv* [sic!] siis paneb (sepp) need (jalase)raudad saani(jalaste) peale ja kinnitab veel naeltega; *Kõ tuvvas pelssemed rihhee i pannaz välipuu pelssemiisee, tšiinittäz* kangaspuud tuuakse tuppa ja pannakse vahepuu kangaspuudele (ja) kinnitatakse; **2.** pingutada,

pingule tõmmata наты/гивать, -нуть; Li *tšiinitä kõvõpassi, što tullõis janttä* pinguta kõvemini, et oleks pingul; **3.** (õeldut) kinnitada подтвер-/ждать, -дить; P *miä tšiinitän, että tämä tõtta pajatti* ma kinnitan, et ta rääkis tõtt; P *ilma sarvii lehmä, juoltii tuož muli lehmä, viel tšiinitetti* ilma sarvedeta lehm, õeldi ka nudi (murd. muli) lehm, kinnitati veel; **3.** impers. kõhtu kinni panna запирать желудок; J *tšiinitti nii vat-saa, jot piti pann klist'irk* pani kõhu nii kinni, et tuli teha klistiiri. – Vt. ka *tšiinissää*.

tšiinititää³ Li Ra, pr. -äv Li Ra, imperf. -ti J impers. pakitseda, vaevata нуть, шемить, мучить; Li *taitaa nõvizõb ruuzu, ku jännisäb (~ tšiinitäb) millõ jalkaa vist tuleb roos(ihai-gus)*, et mul jalg pakitseb; Ra *eb vaivattaa, a tšiinitäp kõvassi* (kõht) ei valuta, kuid vaevab väga.

tšiinitüskeppi Kõ (lõimelõngade) kinnituskepp (kangaspuudel, millel puudub lõimepakk закрепляющий основные нити шест в ткацком станке без наволя). – Vt. ka *napa-keppi*.

tšiinitülz Lu J-Tsv., g. -hsee: -see J 1. kinnitus, kinnitamine поддержка, закрепление; J *kase tulp tarvitõb vähäize tšiinitüss, tämä on aukkos kõikina höblässi* see post vajab veidi kinnitamist: see on augus täiesti lõdvalt; **2.** Lu J kõhukinnisus запор (желудка); **3.** pl. väitused, tuhud потуги; Lu *jo tulla tšiinitüsed, siiz onõ jo voima* (kui) juba tulevad väitused, siis on ju (ka) jõudu.

tšiinitüzvit/ta: -sa M-Set., hrl. pl. -sad (harkadra) vääät (väädid) e. kinnitusvits(ad) подвои, подтяжки (особое крепление задней части сохи). – Vt. ka *perzevitssa*.

tšiinteliässi Li adv. pingule tugo, натянuto, напяржённо; *tõmpaaz õhjat tšiinteliässi tõmbas õhjad pingule*.

tšiintilä Lu J-Tsv., g. -ä 1. adv. pingul tugo, натянuto, напяржённо; Lu *kõvassi on tšiintiä, piäb vähäizee höblittä kõvasti on pingul, peab vähe lõdvendama*; **2.** adj. tugev, vastupidav, kõva стойкий, прочный; J *tšiintiä meez: nain, lahžõt koolti – ved eb itkõnnu* tugev mees: naine, lapsed surid, ta ei nutnudki. – Vt. ka *tiukka*.

tšiintiäpessi J-Tsv. adv. tugevamini крепче; *sõlmiga võrko silmed tšiintiäpessi sõlmige võrgusilmad tugevamini*.

tšiintiässi J-Tsv. adv. tugevasti, paindumatult, pingul, pingule, kõvasti крепко, тugo; *sitozim vähä tšiintiässi sääri-paglõd* sidusime säärepaelad liiga pingule; *hänk on tšiintiässi kapaloittõnnu lahžõd* lapsehoidja on lapse tugevasti (kinni) mähkinud.

tšiintülüssä Lu, pr. -üv, imperf. -üzi: -üz Lu kinni jääda (kõhu kohta) запереться (о желудке); *vattsä tšiintüüz kõht jäi kinni*.

tšiinõvvi M kinnine siseõu крытый внутренний двор; *enäpält õltii tšiinõvõd, kaitoo alla* enamasti olid kinnised siseõued, katuse all.

tšiirakko: Чййракко Pa.1, Чййракко Ii-reg.1 ring kring.

tšiir/e K P M Lu Li Ra J tšiiree Lu, g. -ee K M J 1. kiire, rutt спешка, поспешность; P *issuu maalyõ i tšiire meneb üli* istu maha ja kiire lähed üle; Ra *sell on tšiire kui tuli takan* sel on kiire nagu tuli taga; Li *tuli tšiire hakkas kiire*; J *kõlmõd tšiireed on tšezäz* rl. kolmed kiired (= kiired tööd) on suvel; J *tšiiree peräss* kiire tõttu; M *tšiiree perässi pantii rahhaa kormunaa i mentii laafkaasõd* kiiruga pandi raha taskusse ja mindi poodi; M *nüt tšiiree pevrää mennäz mehelee* nüüd minnakse kiiresti (väga noorena) mehele; Lu *selvä inemin, ain on tšiireizä* karme inimene, aina on tal kiire; **2.** adj. kiire спешный, послешный; расторопный; Lu *kõik tšiire tuli meno* päris kiire minek tuli; Lu *tšäüp tšiireessä tšiireepää* käib väga kiiresti (kiirest kiiremini). – Vt. ka *tšiirein, tšiiretüz, tšiiro*.

tšiiree M S Lu Li Ra J tšiire J-Tsv. kiiree Ku kiiresti, ruttu; varsti быстро; скоро, вскор; Lu *lahsi risitettii tšiiree, ato koolõb risittämättä* (nõrk) laps ristiti kiiresti, äkki muidu sureb ristimata; S *rihi pantii tšiiree* maja ehitati kiiresti; Lu *maamunnaa isutõtaa roškijõõkaa, siiz vars nõizõp tšiiree pääl* maa kartuleid pannakse maha idudega, siis tõuseb vars (= tõusevad pealsed) ruttu maa peale; Lu *kumpä koira haukub, se nii tšiiree ep purõ* vs. koer, kes haugub, see nii ruttu ei hammusta; J *gul'asõoi poik tšiire levveb õmas slaava* prassija poiss saab ruttu kuulsaks; Ku *kai tahot tšiitää, ni kiiree vana leed* vs. kui tahad kõike teada, siis jääd ruttu vanaks; J *jook se tšiiree lõpup põlto*. – *joo tšiiree* kas see põld lõpeb varsti? – Jah, varsti; Li *tšiiree perrää senee kooli emä* ema suri varsti pärast seda. – Vt. ka *tšiireessi*.

tšiireeltää Lu Li tšiireltää J-Tsv. adv. kiiresti, ruttu, kiirustades, tõllikult спешно, поспешно; скоро, наскоро; быстро; Lu *võtan teen tšiireeltää tšämmelkakuu* võtan teen kiiresti paistetaku; Lu *tuõ tšiireeltää tule ruttu*; J *tšiireltää seim murtšina de johzimm eim maalõd* kiiresti sõime hommikueine ja jooksiime heinamaale; J *tšiireltää risittemä* (nõrka last) kiirustades ristima. – Vt. ka *tšiiree, tšiireessi*.

tšiireepää K M Lu J tšiirtepää L tšiirepää K L M Lu Li J tšiirpää vdj1 tšiireep M Kõ Po

tšiirep M Kõ J kiiremini *скорее, быстрее*; Lu *lina-niitti tšiireepää mätänep ku kañivo* lina-ne lõng mädaneb kiiremini kui kanepine; Po *kumpa tšiireep valgõv, se liep päälikko* (pulmakomme:) kes kiiremini (pange) ümber lööb, see saab (pulma)vanemaks; M *parta kazvap tšiireepää ku meeli pääz* kk. habe kasvab kiiremini kui mõistus peas; Lu *joomukõz tšiireepää pillauv, a tämä on makkiav* musikõssa sinikas rikneb kiiremini, aga ta on magusam mustikast; J *kagrakaa saat tšiirep ovõiss etes ku dubinaka* kaeraga saad hobust kiiremini edasi kui malakaga; Lu *tšüüp tšiireessä tšiireepää* käib väga kiiresti (= kiirest kiiremini); Lu *joos tšiirepää* jookse kiiremini!; J *saisõkõz tšiireepää lõpõttaa* saaksin (= tahaksin) kiiremini lõpetada. – Vt. ka *pigõpaa, tšiirepessi*.

tšiireessi K P M Kõ Lu *tšiiriessi* P *tšiireess* K P M Kõ *tšiiriess* L P *tšiiriess ~ tšiiriez* P *tšiireiss ~ tšiireess* Kõ *kiireest* R-Lõn. Чiуpэсь Pal.₂ Чiуpэсь K-reg.₂ **1.** kiiresti, ruttu *быстро, скоро*; *наскоро*; P *torokkanad sitšievät tšiireessi* tarakanid siginevad kiiresti; M *tällee kõik aivoo tšiireess tekkaub* tema käes läheb kõik väga ruttu; M *milla on lühüd meeli, miä tšiireess unostan* mul on lühike mälu, ma unustan ruttu; M *mitä nii tšiireess meed vällää, niku tulta võtid* miks sa nii kiiresti ära lähed? Tulid nagu tuld võtma; **2.** varsti *скоро, вскоре*; M *tšiireess rüüz valmisub* varsti rukis valmib; Kõ *tšiireess siä lõpõtav* kas (sa) lõpetad varsti?; M *lehmä on tuntumizõlla, etti tšiireess tuõp kantõdõmaa* lehmast on tunda, et varsti hakkab poegima; P *tšiiriess tulõp suur pühä* varsti tuleb suur paast. – Vt. ka *tšiiree, tšiireeltää*.

tšiirehtellä P, pr. *-eb* J, imperf. *-i* frekv. kiirustada, kiirustades tulla *спешить, торопиться, поспешать*; *tševät tšiirehtelev* kevad kiirustab tulla.

tšiirehtiä Lu, pr. *-in*, imperf. *-zin* kiirustada *спешить*; *piäp tšiirehtiä, a to müühäsüd* peab kiirustama, muidu jääd hiljaks.

tšiirein J-Tsv., g. *-zee* J kiire, ruttav, rutakas, rutuline *быстрый, скорый; торопливый; kuhõd õdõt* nii tšiireized kuhu teil nii kiire on? – Vt. ka *tšiire, tšiirekõz*.

tšiireizä Lu adv. kiiruses, murd. ruttus *в спешке; selvä inemin, ain on tšiireizä* karme inime-ne, alati on ruttus. – Vt. ka *tšiire*.

tšiireklõz J, g. *-kaa* J hädaline, rutakas, rutuline *поспешный, торопливый; скоропалительный; elä han siä õdõ nii tšiirekõz* ära ometi ole nii hädaline. – Vt. ka *tšiirein*.

tšiirepessi J-Tsv. kiiremini, rutemini *поскорее, побыстрее*; *harki tšiirepessi, elä jää tõisiis*

taga astu kiiremini, ära jää teistest maha. – Vt. ka *tšiireepää*.

tšiirepii P Ra J *tšiiriep* P kiiremini *скорее, быстрее*; P *piäp tšiirepii süvvä, suppi jahuv* tuleb kiiremini süüa, supp jahtub (ära); P *valoz* lehod mätänevät *tšiiriep* sõnnikus mädanevad (puu)lehed kiiremini; Ra J *taitšinkakkuja jätetti taitškahjaa põhjaa, sis tšiirepii happõni taitšin* leivajuuretist jäeti leivaastja põhja, siis tainas hapnes kiiremini.

tšiires/sää J-Tsv., pr. *-en* J, imperf. *-in* J (tagant) kiirustada *торопить; mitä nämä siäl nii kauga isuta, meek vähäize tšiires* mis nad seal nii kaua istuvad, mine kiirusta (neid) natuke (tagant).

tšiirettää Lu, pr. *-än* Lu, imperf. *-in* Lu kiirustada *торопить; miä sinnua tšiiretän tühhjee* ma kiirustan sind tööle.

tšiiretülz: *-s* J-Tsv., g. *-see* J kiirustamine, rutt *поспешность, торопливость*. – Vt. ka *tšiire*.

tšiir/o J-Tsv., g. *-oo* J kiire, rutt *спешка, поспешность; elka ruttõga: kuhõ teill on nii tšiiroro* ärge rutake: kuhu teil nii kiire on? – Vt. ka *tšiire*.

tšiisaa Kett. P M *tšiisa* J-Tsv. *tšiissaa* Lu *tšiizaa* [sic!] I võidu *наперегонки; взапуски*; M *dava-i johzõmma tšiisaa, tšen tšiireep tuõv, kumpaa paikkaa on sõna tehtü* jookseme võidu, kes tuleb kiiremini sinna kohta, kuhu on kokku lepitud; M *tõõtä tehäs tšiisaa* tööd tehakse võidu.

tšiiseli vt. *kiisseli*.

tšiissõlik/ko J-Tsv., g. *-oo* J **1.** subst. hoopleja, kiitleja, kõnek. kiidukukk *хвастун, разг. бахвал*; **2.** hooplev, kiitlev *хвастливый*.

tšiisõlla M Kõ Po Lu (K Li) *-õllõ* Lu *-õll* J-Tsv. *-ellä* M (J-Must.), pr. *-sõn* M Lu J-Tsv., imperf. *-sõlin* M Lu J-Tsv. **1.** kiidelda, hoopelda *хвастаться, хвалиться*; M *aivoo varraa tšiissõli, etti saav, a nätko nenä nõggõdõkaa võd'd'õttii* liiga vara kiitles, et saab, aga näed, kuidas sai pika nina (nina määriti nõega); Kõ *elä tšiissõdõ linnaa mennez, a tšiissõdõ, kõõz linnass tuõd* ära kiitle linna minnes, aga kiitle (siis), kui linnast tuled; J *tšiissõdõb õmaa ramo-kaa* kiitleb oma rammuga; **2.** kiita *хвалить*; Kõ *no kui sinuu rütšeed, tšiissõdõ vai laitaõ* noh, kuidas sinu rukkid on, kiidad (neid) või laidad?; M *kui õikõa kõrva ellääb, siš tšiisõllaz, a ku kura kõrva, siz laittaaz* kui parem kõrv kumiseb, siis kiidetakse, aga kui vasak kõrv, siis laidetakse. – Vt. ka *tšiitellä, tšiittää*.

tšiiz: *-s* K P (kiigelaulu refräänielement элемент рефрена в качельной песне); *tšiis tšiiku lõõz lõõku tš. kiigu, l. kiigu!*

tšiizik/ka: *-k* K J-Tsv. Чижикъ Tum., g. *-aa* J siisike *чижик*; J *tšiizikk* *vask* siisike *Vaska*.

tšii/ellä L P *-elläg* I, pr. *-telen*, imperf. *-telin* kiidelda, hoobelda хвастаться; P *elä tšii/tele mennez, tšii/tele tullōz* vs. ära kiitle minnes, kiitle tulles; I *kase on mokoma tšii/telejä* see on selline kiitleja; I *ep piäg tšii/elläc niin pal'lo* ei tohi nii palju kiidelda. – Vt. ka *tšii/olla*.

tšii/ooz Lu (M) *kiito/z* Lu J Ku, g. *-sōd* J 1. kiitus хвала, похвала; Lu *la tōin tšii/ta, se on tšii/ooz* las teine kiidab, see on kiitus; Ku *oma kiitoz on kissaa sitta* oma kiitus on kassisitt; 2. tänu; interj. айтäh спасибо; J *suuri kiitoz langolōd passibo kullōlōd* rl. suur tänu langule, айтäh kullale; J *suur kiitos avittōmizōssō* suur tänu aitamise eest!; J *jumalaa kiitoz ~ kiitos jumalōllōd* tōnu jumalale!; M *suurōd tšii/oozōd* suur tänu, suur айтäh!; J *kiitoos antōma* tänama. – Vt. ka *jumal-*. – Vt. ka *tšii/ito*.

tšii/temil/n Lu J, g. *-ze* J kiitmine, kiitus; ergutus похвала, хвала; поощрение; Lu *täl tšii/temin meni pähhä* tal läks kiitmine pähe; J *jōka inimin oottōb enelle tšii/temiss* iga inimene ootab endale kiitust.

tšii/ito K-Ahl. P Li Ra J, g. *-uo* P *-oo* Ra J kiitus; ergutamine похвала; поощрение; Ra *oma tšii/ito on kati sitta* oma kiitus (~ enesekiitus) on kassisitt; Ra *ōma silmä on kallipi tōizōd tšii/ooz* oma silm on kallim teise kiitusest. – Vt. ka *tšii/ooz*.

tšii/itää Kett. Lu J (R Li) *-teä* L P *-tä* J *-taa* Lu *kiitää* (Ku), pr. *-än* K Lu Li J *-en* J-Tsv. *-an* Lu *kiitän* Ku, imperf. *-in* Lu J *-täzin* J 1. kiita; ergutada хвалить; одобрять, -ить, поощрять, -ить; J *tšivet tšii/iti, javod laitti* rl. (käsi)kivi kiitis, jahu(sid) laitits; P *en tšii/itä, en laita* ma ei kiida, ei laida; P *süötti i tšii/iteti, etti on üvä piiraga söōdi ja kiideti, et on hea pirukas; Lu se on tšii/ooz, ku vass tōin tšii/itäv* see on kiitus, kui alles teine kiidab; Lu *elä oomnikko päivässä tšii/itä, tšii/itä vaa ohtogossa* ära hommikupoolikul kiida, kiida alles õhtul; Ku *kiitän hod its, ko rahvaz evät kiitä* kk. kiidan kas või ise, kui inimesed ei kiida; 2. tänada благодарить; Lu *kui pulma lõpub, siis tšii/itetää kokkia* kui pulm lõpeb, siis tänatakse kokka; J *ōlkoo tšii/iteti jumala* rl. olgu jumal tänatud; J *mill mie sene kōik sillō mahzan, ev või nii pal'lo sinnuu tšii/itää* millega ma kōik selle sulle tasun, ei oska sind nii palju tänada. – Vt. ka *tšii/ōlla*.

tšikai/nō: *-ne* J-Must., g. *-zōd* väike heinasaad, hämm omēt, небольшая копна сена. – Vt. ka *sikain*.

tšik/ata: *-at* J-Tsv., pr. *-kaan*, imperf. *-kazin* nähvata, (järsku) lüüa ударить, полоснуть, сделать наскок.

tšikert/ää Lu (Li) *kikertääg* I, pr. *-ääv:* *-äv* Lu

kikertäv I, imperf. *-ii:* *-i* Lu *kikerti* I sidistada, siristada, sirtsuda, sädistada, lõõritada, vilistada jne. чирикать, заливаться, разливаться, щебетать; Li *linnut tšikertäväd* linnud sidistavad; Lu *pääskü tšikertäv* pääsuke vidistab; Lu *skvorttsa tšikertäv* kuldnokk vilistab; I *kiuru algap kikertäv* põllola lõoke hakkab põllul lõõritama; Lu *kiuru tšikertäv laulaa* lõoke lõõritab laulda. – Vt. ka *tšikōrtaa, tšikōrtōlla*.

tšikk/lara P Lu *-ar* Lu, g. *-araa* Lu 1. adj. lokkis, krussis, kähär курчавый, кудрявый (о волосах); Lu *tšikkar ivuz* kähär juus; 2. subst. kihar, lokk; keerd локон, завиток; виток (каната). – Vt. ka *tšikkōra, tšippura*.

tšikk/araa Lu adv. krussi, keerdu, kerra (~ kerasse) витком, клубком (наречие в форме илл-а от *tšikkara*); *rossi meni tšikkaraa* tross läks keerdu; *mato meni tšikkaraa* madu tõmbus kerra.

tšikk/araasōd M adv. = *tšikkaraa*; *niitti meni tšikkaraasōd* niit läks keerdu.

tšikk/araza P adv. *-araz* M Lu *-ōraz* Lu krussis, käharas, lokkis; rōngas (за)витком; колечком (наречие в форме ин-а от *tšikkara*); P *ivužsōd on tšikkaraza* juuksed on lokkis; Lu *minu vunikal on ivusōt tšikkaraz* minu lapselapsel on juuksed lokkis; Lu *ōpōzōd arja on tšikkaraz* hobuse lakk on käharas; Lu *siis pōrzaz on terve, ku änt on tšikkōraz* siis on põrsas terve, kui saba on rōngas. – Vt. ka *tšippuraza*.

tšikk/arivuz M kähärjuus курчавый, кудрявый волос.

tšikk/arpää M *tšikkrapää ~ tšikkōrapää* Lu *tšikkōrpää* Ra kähärrea курчавая, кудрявая голова, разг. кудряш. – Vt. ka *tšippurpää*.

tšikk/ōra: *-ōr* Ra, g. *-ōraa* Ra kähär курчавый (о шерсти); *vōdnall on tšikkōr* vill tallel on kähär vill. – Vt. ka *tšikkara, tšippura*.

tšikori (J-Tsv.), g. *-ii* sigur цикорий; *tšikorid on javōttu koffi müllüll* sigurid on jahvatatud kohviveskiga.

tšiks J-Tsv. interj. siuh, siuhti (torkamise v. noalõõgiga kaasnev heli) бац, хлоп, простор. чиух (звук нанесения удара чем-нибудь острым).

tšiksahtal/assa: *-ss* J-Tsv., pr. *-av*, imperf. *-azi:* *-az* J torgata, susata, (siuhti) läbi käia (valuhoо kohta); nähvata, tõmmata (noaga, piitsaga) резнуть, полоснуть. – Vt. ka *šnakshtaassa, šnaksähtäässä, tšakshtaassa*.

tšikut/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an*, imperf. *-in* (vitsaga) peksta, goosata; nuutida бить (прутом, кнудом), пороть; *vōta katagōizōll vitsall vähäize tšikut takapoolt müü vōta* (= anna) kadakase vitsaga veidi mõõda tagumikku; *karis lass*

– lüü, sõit, tšikut vitsall karista last – lõõ, sõitle, peksa vitsaga.

tšikutõlla: –õll J-Tsv., pr. –tõlõn, imperf. –tõlin frekv. ← tšikuttaa; vitsall tšikutõõma vitsaga peksma.

tšikõrt/aa (Li) –a J-Tsv., pr. –aab: –ab Li –õb J, imperf. –i (J) **1.** sidistada, siristada, sirtsuda, lõõritada, vilistada, vidistada чирикать, разливаться, заливаться, щебетать; Li *vårpo tšikõrtav* varblane sirtsub; J *k'uru tšikõrtõb lauloa* lõõke lõõritab laulda; **2.** fig. sädistada, vadistada, kiiresti rääkida щебетать; J *tšikõrtõta*, – niku kiurut – pajatta sädistavad rääkida, nagu lõõkesed (laulaksid). – Vt. ka tšikertää, tšipertää.

tšikõrtõlla: –õll J-Tsv., pr. –õlõn: –õõn J, imperf. –õlin frekv. ← tšikõrtaa; **1.** pääzgot tšikõrtõlla pezáz pääsukesed vidistavad pesas; **2.** tšikõrtõõp pajatta niku lintu puu õhzõll sädistab rääkida nagu lind puuksal; *ai ssiä, minu kul lõkkõin, tšikõrtõõd (laulod) niku sisav ah sina, minu kullake, trillerid nagu õõbik.*

tšikõrtõmil/n J-Tsv., g. –zõõ lõõritamine, siristamine, säutsumine (jt. lindude hääled) чириканье, щебетанье (и др. птичьего голоса); *k'uruu tšikõrtõmiss om veõol kuunõll* lõõkese lõõritamist on lõbus kuulata.

tšilapo ~ –u M, g. –oo kibeharu прокисший; перекиший; очень кислый; *leipä kõikk on tšilapo* leib on lausa kibeharu; *ai ku on apo voroga, kõik tšilapo apo oi*, kui hapu on kohupiim, lausa kibeharu; *tšilapu aõpood uguritsad* kibeharud kurgid.

tšillahtõlla: tšil'lahtella (K-Ah.) tšil'lahtella (K-Ah.), pr. –õlõn: tšil'lahtelen K-Ah., imperf. –õlin kiljatada, karjatada визгнуть, вскрикнуть; *elä ärttši [= ätši] ärnähtele, tšiiressä tšil'lahtele* rl. (Ah. 46) ära äkki karjata, kiiresti kiljata.

tšillillää ~ –aa M killillää Lu kil'llillää J-Must. adv. pungis, punnis, jõllis навикат (о глазах); M *naizõd vaattaaz lahjo, silmät tšillillää* naised vahivad pulmakinke, silmad pungis; M *silmät tšillillää niku rattaad* silmad jõllis nagu rattad; Lu *viratoo inemin, häülüp silmät killillää* paha inimene, käib silmad jõllis; J *kill'llillää silmät* (Must. 171) pungis silmad; M *noo, silmät tšillillää ain enäv saavutimma* noh, silmad punnis (= pingutades, tööd rabades) soetasime aina rohkem (kaasavara).

tšil'utõlla: tšil'utella (K-Ah.), pr. –õlõn, imperf. –õlin kiljuda виз/жать, –гнуть; *kui annat tšuuoto tšil'utellen, annat kaatsat kall'utellen* (Ahl. 100) rl. kui annad (mehele) sãrgi kiljudes, annad püksid karjudes.

tšilt/tši P (Kett.) –ši K-Ah., g. –šii **1.** kilk сверчок; **2.** rohutirts, heinaritsikas кузнечик. – Vt. ka rohoõ–.

tšilvellä (K-Ah.): tšüünel silmät tšilvellõbi (Ahl. 725) rl. pisar teeb silmad valusaks.

tšimar/a M Lu Li, g. –aa Lu **1.** korts, kurd (nahal) морщина; M *tãm on vana jo, tãl jo tšimaraa voimas kõik nõkõ* ta on juba vana, tal on kogu nõgu juba kortse täis; M *pal'lo lobaza tšimaroo on* otsaesisel on palju kortse; Lu *nüõd on maailma pal'lo tšimaro*i nüüõd on ilmatu palju kortse; **2.** adj. kortsus сморщенный; Lu *tãmä katsõv tšimaraa lobakaa* ta vaatab kortsus laubaga; **3.** kurd, krooge складка, сборка; M *eestee tehtii veñnä tšiuoto, piti õlla tšimaraõ* ennevanasti tehti vene sãrke, pidid olema kurrud; M *hatuu pääl tehtü tšimaraõ* mütsi peale (on) tehtud krooked.

tšimaraa Lu adv. kortsu, kipra (наречие в форме илл-а от tšimara); *tãmä ku süãntüüv, loba meep tšimaraa, ize meep kauniissi* tema kui vihastab, (siis) laup lähõb kortsu, ise lähõb (näost) punaseks.

tšimara/za: –z M Lu adv. kortsus, krimpsus, kirtsus (наречие в форме ин-а от tšimara); Lu *inemizel ku meeb vanassi, on liitsa i hibjo tšimaraõ* inimesel, kui jääb vanaks, on nõgu ja ihu kortsus; M *nãkõ on tšimaraõ, niku moršõko nõgu on* kortsus nagu mürkel; Lu *paganall inemizell on loba tšimaraõ* kurjal inimesel on laup kortsus; Lu *hulkub ain nenä tšimaraõ* käib ringi, aina nina kirtsus.

tšimaroit/taa M, pr. –an, imperf. –in **1.** kortsutada, krimpsutada (nina, laupa, nõgu) морщить, на-, с-; *tãmä tšimaroitab veñnä* ta krimpsutab nina; **2.** kurrutada, krookida (võltida) гофрировать; *veñnä tšiuoto piti tšimaroittaa* üvvi vene sãrgid tuli hästi kurrutada.

tšimaut/taa Li, pr. –an Li, imperf. –in Li lüüa, virutada удар/ять, –ить; *tšimautti päätä müüõ* virutas vastu pead.

tšim/o Kett. Rãnk K L P M Kõ Ja-Len. I (vdj I) –oo M-Set. Чум/ть Tum., g. –oo Kett. K M I –uo L P tšimmoõ M Kõ tšimmoõ M **1.** mesilane пчела; M *tšimod jo birizevãd, elä mee litši* mesilased juba sumisevad, ära mine ligi; M *bimizeb niku tšimo kõrvaa tüvenn* sumiseb nagu mesilane kõrva ääres; M *tšimo lahtši poigad* mesilane heitis peret; Kett. *tšimoo sarjad* ~ M *tšimmoõ sarjad* mesilas(t)e kärjed (~ meekärjed); M *taraza seisõvad tšimmoõ sãmpaõd* aias seisavad mesipuud; P *tšimoo pakko* ~ I *tšimoo pakku* pakktaru, mesipuu; M *tšimoo peso* ~ *tšimmoõ peso* mesilaspere, –sülem; M *tšimo emä* emamesilane, mesilas-

ema; L *pääzgod võttavad lennolla tšimuo tšiiini* pääsukesed võtavad mesilase lennul kinni; M *niku tšimo pesä vai niku rahno meni lentoo, kõikii javavad, mitä puutub* nagu mesilassülem või nagu pere läks lendu, (nii) kõik seletavad (jahvatavad), mis (keelele) satub; **2.** kimalane, kumalane, maamesilane шмель; K *maa tšimo* kimalane, maamesilane; Kõ *tšimoo mesi* kumalase mesi; K *tšimoo roho* (Set. 86) käbihein черноголовка. – Vt. ka *maa-*, *pakko-*, *saadu-*. – Vt. ka *tšimolain*.

tšimokolo Ränk = *tšimopakko*.

tšimolain Kett. Lu Li Ra J -inõ K-Al. J -nõ J, g. -izõõ Lu Li Ra J -zõõ J = *tšimo*; **1.** Lu *tšimolaizõd eläväd mesisampaaz, kopittavad mettä* mesilased elavad mesipuu, korjavad mett; Lu *tšimolain vunizõv* mesilane sumiseb; J *tšimolain puskaav* ~ Lu *tšimolain ampuu* mesilane nõelab; Lu *tšimolain mürkküä lazõv* mesilane laseb mürki (nõelates); Li *mõnt tšimolaisijõõ perettä on* mitu mesilasperet (sul) on?; Lu *emäin tšimolain emamesilane; Lu isäin tšimolain isamesilane; Ra piäv võttaa kuuzõõ pihkaa, tšimolaizõõ voskaa* tuleb võtta kuusevaiku, mesilasvaha; Lu *tšimolaizõõ sarjõd, neiz on mesi* mesilase kärjed (= meekärjed), neis on mesi; J *tšimolaizõõ sammaz* mesipuu, taru; J *lagõõ päälle laulotaa, tarõõ päälle tantsitaa. laki lautain, tari tamminõ. a se arvotuz on. tšimolazõõ rahnõ* mõist. lae peal lauldakse, tare peal tantsitakse. Lagi lauast, tare tammest. Aga see on mõistatus. – Mesilastaru; **2.** J *taita on kuza tšimolaisijõõ pesä, ku nii kõvassi meelee haizõv* vist on kusagil kimalaste pesa, kui nii tugevasti lõhnab mee järele; Li *lõuzin maass tšimolaizõõ pezää* leidsin maa seest kimalase pesa. – Vt. ka *emä-*, *maa-*, *mettsä-*, *põlto-*, *tüü-*.

tšimopakko Ränk I mesipuu, pakktaru улей; I *talvõlla pannaz tšimopakkolõissiig saahharilii-vaa* talvel (= talveks) pannakse mesipuudesse peensuhkrut; I *tšimopakkoza ovad mokomad ramkad, i siheg ramkolõisii tšimot tetševäd mettä* mesipuu on niisugused raamid, ja sinna raamides teevad mesilased mett. – Vt. ka *tšimokolo*.

tšimorahno Ränk *tšimo-rahno* M **1.** mesipuu, taru улей; **2.** M sülem, mesilaspere пчелиный рой. – Vt. ka *tšimokolo*.

tšimõrtlaa M, pr. -aav M, imperf. -ii impers. kipitada безл. саднить, разг. першить; *ai ku algap tšimõrttaa* ai, kuidas hakkab kipitama.

tšimõrtõlla M, pr. -lõv. -õv M, imperf. -li frekv. ← *tšimõrttaa; jalkaa väivattaav, tšimõrtõõv* jalg on haige, kipitab.

tšin/a (J-Tsv.), g. -aa: -a J (sõjaväeline) auaste (военный) чин; *kase ofitsera on leit'enantii tšinaz* sellel ohvitseril on leitnandi auaste; *sai enelleez un'er-ofitseraa tšina* sai endale all-ohvitseri auastme.

tšij/ko M Kõ, g. -oo (lume)hang сургоб; Kõ *tänavoonn õlivad suurõt tšijkod* tänavu olid suured hanged. – Vt. ka *lumi-*.

tšij/ku Kõ, g. -uu = *tšijko*; *lumi tšijku* lumehang.

tšin/nar K-Ahl., g. -taraa sääremari икра (ноги).

tšin/naz Kett. K P M Lu J (Kõ Li) -nas K-Ahl. -nõz Lu J, g. -taa Kett. P M Lu J **1.** (villane) labakinnas рукавица, varežka; P *t'at'a võtti, tšintaat tšätee pani* isa võttis, pani labakindad kätte; Lu *tšintaad õllaa vüünalla, a tširves perse pääl, ku mettsää mentii* labakindad on vöö vahel, aga kirves (taga vöö vahel) perse peal, kui metsa mindi; P *konna õli suur niku tšinnaz* kann oli suur nagu labakinnas; Lu *mehijee tšintaat* meeste labakindad; Kõ *meep iiri met-sääsee [= mettsääsee], peen saanikko peräzä, peen tširves saanikolla, peenet tšintaat tšäezä* (Len. 216) (muinasjutust:) läheb hiir metsa, väike kelk järel, väike kirves kelgul, väikesed labakindad käes; **2.** nahast v. presendist v. kummist labakinnas рукавица (кожаная или брезентовая или резиновая); Lu *tšintaad õllaa nahkazõd i prezentissa il'i reziņkassa tš-d* on nahksed ja presendist või kummist (labakindad); Lu *lapikkaad õllaa lõņkõzõd, on tehtü niglaakaa, alõzõd õllaa tooz lõņkõzõd, tehhiä sukkuuikkojõõdkaa, a tšintaad õmmõllaa nahgõssa vai presentissa l-d* on villasest lõngast (labakud), on tehtud (kinda)nõelaga, a-d on samuti villasest lõngast (labakud), tehakse sukavarrastega, aga tš-d õmmeldakse nahast või presendist; M *tšintaad õltii nahkõzõd* kindad olid nahast; M *alõtsõd on villassa tehtü, a tšintaad ovad nahgassa, hoikukkõizõssa nahgassa a-d* on villast (= villasest lõngast) tehtud, aga tš-d on nahast, õhukesest nahast; J *vazikaa nahgõss saab õmmõll iivät tšintaad* vasikana-hast saab õmmelda head kindad; Lu *lapikkaad, enn näütä piettii merel, tšintaajõõ süämmez l-d*, ennemalt kanti neid merel, (nahk- või present)-kinnaste sees; Lu *nahka tšinnaz* nahklabakinnas; M *tšinnaz lappaizõd* nahk- või present-kinnaste sees kantavad labakindad; ■ K *tšivizet tšintaat tšäezä* rl. kivist kindad käes. – Vt. ka *nahka-*, *tšäsi-*.

tšin/ner (Kett.), pl. -tereD K kinner, (põlve)-õnnal подколенная впадина.

tšinni vt. *tšiiini*.

tšinnis/ellä P M, pr. *-selen* P, imperf. *-selin*
 1. väidata, pingutada (sünnitamisel) напрягаться, напряживаться; P *naizikko tšinnissiev* paine väitab (sünnitades); 2. vaielda; peale käia, survet avaldada спорить; настаивать на своём; M *täm nõõp tšinnisseemää, ühskõik leep tämmää võitto* ta hakkab vaidlema, niikui-nii jääb talle võit; M *täm suvvaap tšinnisellä* ta armastab (teistele) peale käia.

tšinovnik/ka Lu, g. *-aa* ametnik чиновник.

tšioitto ~ tšioottu vt. *tšioutto*.

tšipertää: *-ä* J-Tsv., pr. *-ään:* *-een* J, imperf. *-iin:* *-äzin* J vadistada; laliseda тараторить, болтать; лепетать; *veel pikk(õ)rain, a nii mutkassi ju tšipertee pafatta* alles väike, aga juba nii arukalt vadistab rääkida. – Vt. ka *tšikõrtaa*.

tšip/pa¹ K-Ahl., g. *-aa* toop штоф.

tšippa² vt. *tšipõa*.

tšippamuna Lu paise опухоль, нарыв; *muhku, sitä praavittaa et saa, tämä jo voozittaa kazvov, a muna, se on niku tšippamuna, läsumuna, sitä praavitõtaa, mennää bolnitsaa i leikataa poiz* kasvaja (muhk), seda (sa) ei saa parandada, see kasvab ju aastatega, aga paisemuhk, see on nagu paise, seda parandatakse, minnakse haiglasse ja lõigatakse ära. – Vt. ka *tšipõa*.

tšippa-nenä J-Tsv. äge inimene вспыльчивый человек; *assii mikä tšippa-nenä: i sõna elä juttõõ – nii i meeb lentoo* ah milline äge inimene: sõnagi ära ütle, nii läheb (kohe) lendu.

tšippassi J-Tsv. valusasti больно; *hitto, ku tšippassi tallõzid villii päälee* kurat, kui valusasti (sa) astusid konnasilma peale.

tšippiä vt. *tšipõa*.

tšip/po R-Reg. (K-Ahl. Kõ-Set.), g. *-oo* kruus кружка; R *sui musta motua tšäsi tširjavat tšippo* (Reg. 13) rl. sui (= suuga joo) musta mõdu, käsi (= kätega hoia) kirjut kruusi; K *pasibo tähä taloose. täzä täüsü annettie, tšipoi kapoi kannettie* (Ahl. 104) rl. tänu sellele talule! Siin anti täisi (= täiskanne õlut, kruuse-kappadega kanti (ette); Kõ *täs tuttii* [= *tul-tii*] *tüütäriätä, tšippo kappo kannõttii, pikarit piinonna veeriivät, štoopit robjonna romizivat* (Set. 749) rl. siin tulid tütarlapsed, kruuse-kappasid kandsid, peekrid virnana [?] veeresid, toobid hulgana kolisesid [?].

tšippu/ra ~ -r Lu, g. *-raa* Lu 1. kähär курчавый, кудрявый; Lu *millõ tehtii päxxää tšippurassi ivusad* mulle tehti juuksed (pähe) käharaks; Lu *tšippur ivuz* kähär juus; Lu *lampaad õllaa tšippuraa villaakaa* lambad on kähara villaga; 2. sasine, sassis растрёпанный, спутанный; Lu *tšippura lõnka* sassis lõng. – Vt. ka *tšikkara, tšikkõra*.

tšippura/za: *-z* Lu adv. sassis; *ivusõd õllaa tšippuraz* juuksed on sassis; Lu *lõnka on tšippuraz* lõng on sassis. – Vt. ka *tšikkaraza*.

tšippurpää Lu = *tšikkarpää*.

tšippõ, tšippõa, tšippõa, tšippõõ, tšippõõ vt. *tšipõa*.

tšipsaht/aa L, pr. *-aav*, imperf. *-ii* kipsatada, kõpsatada шёлкнуть; *tšivilõuka ep tšipsahta* rl. kivilõug ei kipsata (= käsikivi ei ole kuulda).

tšipu (K-Ahl. R-Reg.) *kipu* Lu, g. *-vuu:* kivuu Lu valu боль; K *tšärsisi emonee tšipua* (Ahl. 94) rl. kannatas emake valu; Lu *ahah pääs ku õñ kipu ai-ai, küll on peas valu!*; Lu *miä võtin lekarstvaa ja se võtti kivuu poiz* ma võtsin rohtu ja see võttis talle ära.

tšip/õa Kett. K P M Kõ (R-Eur.) *tšippõa* M Kõ I Ma *-põa* I (J) ~ *-ea* (J-Must.) *tšippõõ* Ko *-põõ* (J) *-raa* Lu J *-pa* Lu Ra J *-piä* Lu *kippiä* Ku Ціпыа Pal., II-reg., Kúinea Pal., g. *-õa:* *-raa* Lu J 1. valus, valutav, haige болезненный, больной; P *sis ko nävä ruuskõikaa liüväv, sis silyõ bõlõ tšipõa* siis kui nad piitsadega lõõvad, siis sul ei ole valu; Ku *minuu käell tuli nii kippiä* mu käel hakkas nii valu; Ra *tšippa raana on määkõz* valu haav on mädan; J *silmäd on tšippaav* silmad on haiged; P *tšüzün tšüüneliillä tšipõilla* rl. küsin kibedate pisaratega; 2. valu боль; Kõ *emüd nätsi suurõd vaivad, emüt terppinnü tšippõav* rl. emake nägi suuri vaevu, emake (on) kannatanud valu; P *vaata, lanjyõd, teet tšipyõta* vaata (ette), kukud, teed endale haiget; J *varõõlõ vaikõad, a kronilõ kõvat tšippõad* (lausumissõnad laste valu peletamiseks;) varesele rasked, aga rongale kõvad valud; 3. haigus; haige koht; (mädan) haav болезнь; большое место; болячка; рана; P *praaviuzivat kõikõllaizõt tšipõav* paranesid igasugused haigused; Lu *tšippaat virutab õjaz* loputab haiget kohta ojas; Lu *piäb lukõa tšippaata* haigele kohale peab lugema (nõiasõnu); Lu *koira kaalip tšippaaita* koer lakub haavu; Lu *tšippaasõõ ku puutuv kalaa vesi, eb õõ üvä* ei ole hea, kui haava satub kala(pesu)vesi; Lu *tšippaassa tuõb mätää* haavast tuleb mäda; J *elä kerttee tšippaat, vihõtõv* ära puutu haava, ajad vihale (= tekib mädanik); 4. paise; kärn, korp нарыв, опухоль; струп; Kett. *iho meep tšipõisii* ihu läheb paiseid täis; I *tälle liitsta rõhgaav vaivattii, kõittsi õli suurilla tšippõillaa* tal valutas nagu väga. Üleni oli suuri paiseid täis; J *roojõz i tšippaiz niku kärn-konno must(uses) ja paiseid täis* nagu kärnkonn; Lu *kaglaa kazvi tšippa niku muna* kaelale kasvas paise nagu muna; M *üppääp pikkarain napuška; tämmää eezaikaa puhkaad vai reppääv, i senessä pikkaraizõssa*

tuõp suur tšippõda tekib väike vistrik; teed või rebid selle enneaegu katki, ja sellest väikesest tuleb (siis) suur paise; Ra *tšippa on tšäez* käe peal on kärn; ■ J *tšippaa nenäkaa meez* solvuv, ebameeldiv mees. – Vt. ka *mätä-, uulõd-*. – Vt. ka *tšippamuna, tšipu*.

tšipõakaz: *tšipõakaz* I paiseid, haavu täis, kärpane опухий; гнойный; *roojakaz i tšipõakas teela* must (= pesemata) ja paiseid täis ihu.

tširahut/taa Lu, pr. *-an*, imperf. *-in* liugu lasta кататься (с горы, по льду), скользить; *oi ku krompõlikko jää, ep saa tširahuttaa* oi kui konarlik jää, ei saa liugu lasta; *miä tširahutan lak'kaal jää* ma lasen liugu siledal jääl.

tširgorskõlla (R-Lön.): *mie võtan liivaa sõrmi tširkoskelen* (Lön. 156) rl. ma võtan liiva, silun sõrmedega (siledaks).

tširia vt. *tširjaa*.

tširik/ka: *-k* J-Tsv., g. *-aa* J piilpart чирок; *laulob niku tširikk* laulab nagu piilpart.

tširikko vt. *tšerikko*.

tširikkokunta vt. *tšerikkokunta*.

tširi/ssä Lu Li Ra *-ss* J *kirissä* Lu (Li) *kiriss* Ra J, pr. *-zev* Lu Li Ra J *kirizev* Lu Li Ra J, imperf. *-zi* Lu Li Ra *kirizi* J I. siristada, laulda (kilgi kohta), sirtsuda; kiriseda, kiristada (hoiatavalt, vibreeriva tooniga) цвирикать, петь (о сверчке), чирикать, стрекотать; трещать (о птицах); Lu *roholinnud tširizeväd* rohutirtsud siristavad; Li *tširka tširizi, alki tširissä ohtogossa, päivällä ep tširiznü* kilk laulis, hakkas laulma õhtul, päeval ei laulnud; J *värpo tširizev* varblane sirtsub; Ra *kukko kirizev: kyrr kukk kiriseb* (hoiatavalt): krrr!; Lu *kana ku ajõtaa issumass poiz munijee päälv, sis tämä kirizev* kui kana aetakse munade pealt istumast ära, siis ta kiriseb; Lu *kana ku hülkääb munimassa, sis kirizev, sulkaat lähtevät poiz* kui kana lakkab munemast, siis kiriseb, suled tulevad ära; 2. pilli ajada (kõrva kohta) звенеть (в ушах); Lu *nii kase kõrva tširizi* nii see kõrv ajas pilli; 3. viriseda, haliseda визжать, хныкать, ныть; J *lahs tait läzip, ko aij kirizeb tika* laps on vist haige, kui aina viriseb nutta. – Vt. ka *tširittää, tširikka², tširkotõlla, tširkuttaa¹, tširtsittää*.

tširis/süü M (Kett.), pr. *-ün*, imperf. *-süzin* viletsaks, kõngu jääda; solgutatuks jääda; kiduda приходиться в жалкое, плачевное состояние, затаскаться; чахнуть, за-, хиреть, за-, задержаться в росте; M *sika on tširissünnü* siga on kõngus; M *kaitii poika on tširissünnü* kassi-poeg on solgutatud; Kett. *kukkaad omat tširissünnüüd* lilled on kidunud.

tširit/tää M, pr. *-täv* M, imperf. *-ti* = *tširtsittää*; *värpo tširitäv* varblane sirtsub.

tširiv/ä Lu, g. *-ää* Lu kirju узорчатый, пёстрый; *tänä tširivä pouta* täna on kirju päikesepaiste (= päike vaheldub kerge pilvitusega); *miä tein tširiväd alõtsõd, niku kahskõrtsõd* [sic!] *alõtsõd* ma tegin kirjud kindad, nagu kahekordsed kindad. – Vt. ka *tširjava*.

tšir/ja¹ K U L P M Kõ Lu Li Ra J I *-jõ* Lu J *kirja* (Ku-Len.) Чурья Tum., g. *-jaa* U L Lu Li Ra J I I. raamat; (üles)kirjutatu, kiri книга; писание; Lu *en näe lukkaa tširjaa* ma ei näe raamatut lugeda; Li *kaaska on tširjassa lugõttu* muinasjutu on raamatust loetud; K *avattii tširja* avati raamat; Lu *tširjaa takuuz* raamatu selg; Lu *tširjaa perepl'otk* raamatu kaas; Lu *väänä tširjaa lehto* põõra raamatulehte; J *tširjaa kaanõd* raamatu kaaned; M *tširjošš tširja* pühakiri, piibel; Lu *jumalaa tširjaa lugin* lugesin pühakirja; Lu *koko üütä lugõttii jevangl'i tširjaa* kogu õõ loeti evangeeliumi; L *musaa tširjaa lukõjad õlivad* olid Seitsmenda Moosese raamatu lugejad; 2. kirjapandu, ülestähendatu писание, написанное; J *nootii tširjõ* nooid; I *miä vaaitaa tširjaa, lukõdõ* ma vaatan (enda) kirjutatu, loen; J *jok ted'd'ee nimed om pantu tširjaa* kas teie nimed on kirja pandud?; 3. kirjaoskus, kirjatarkus грамота, грамотность; M *eezepii rahvaz õli ilma tširjaa, kõikkõa uzgõttii* enne oli rahvas kirjaoskamatu, kõike usuti; M *tšenniit tširjaa evät tääännü* keegi ei tundnud kirja (keegi polnud kirjaoskaja); Li *enne, ku va ep täettü tširjaa, jõka talol õli õma merkki* ennemalt, kui polnud kirjaoskust, oli igal talul oma peremärk; J *tširjaa tuntõma* lugeda oskama; J *tširjaa õpõttõma* kirjatarkust õpetama; J *tširjaa täätejõ ~ J tširjõ meez* kirjaoskaja; Lu *tširjaa luku* kirjaoskus; 4. kiri письмо; L *tuli tädilt tširja kaukaa lidnassa* tuli tädilt kiri kaugelt linnast; Ra *õika tšäsi ku t'ihgub, l'ibo tšättä antaa l'ibo tširjaa saad* kui sügeleb parem käsi, siis kas (saad) kätt anda (= saad tere) või saad kirja; 5. I pass; dokument паспорт; документ; 6. kiri, tikand uзор, вышивка; I *mõnikkaizilla õlivat tširjad ihhoolla* mõned olid kirjad varrukatel; P *tšiuuo tširjad* särgi kirjad; J *peenet tširjat* peukaloz rl. väikesed kirjad põidlas; J *jaamaa tširjad* (teatav särgi õlalapi tikandkiri); 7. värv, värvus цвет; Ku *lanjkaõ oltii kaikellast kirjaa* lõngad olid igasugust värvi; ■ P *pääzguo tširja* tedretäht. – Vt. ka *azbukka-, publi-, pomijõ-, pää-, rummes-, sala-, tee-, tširpuu-, võvvarma-*.

tširja² vt. *tširjava*.

tšir/jaa K-Ahl. *-ja* R-Reg. (R-Eur.) *-ia* K-Salm.₁, g. *-jaa* kirjatud пёстрый; узорчатый; R *emü seizob* uhzualla, *tširja tšiuutikko tšäezä* (Reg.

49) rl. emake seisab ukselel, kirjatud särgike käes. – Vt. ka *sinizee*-. – Vt. ka *tširjava*.

tširjakko M: *pääzgoo tširjakko* treditähed.

tširja-lautoo: *tširjõ-lautoo* J-Tsv. = *tširjapolka*.

tširjameez M Lu (J-Must.) *tširjamiez* L *tširjõ-meez* J-Tsv. **1.** kirjaoskaja, õpetatud inimene gramotный (человек); M *siz õli vätši tuhma, vohma, semperäss, etti bõllu tširjamehhiä, vähhää õli* siis oli rahvas rumal, loll, seepärast, et ei olnud kirjaoskajaid, vähe oli; M *emä bõllu tširjameez* ema oli kirjaoskamatu; L *tämä liep suur tširjamiez* temast saab väga õpetatud inimene; **2.** J-Tsv. raamatukaupmees книготорговец.

tširjanahka ~ **-k** Li *tširnahka* Lu Li *tširnahk* Li *tšernahka* Ra paber бумага; Li *meill ämmä pokkoinikka paperia kuttus tširjanahk, tširnahk* meil kadunud vanaema nimetas paberit *tš.*; Ra *luužitsas ja liivtšüläs kutsutti tšernahka pape-ri Luuditsas ja Liivtšüläs* nimetati paberit *tš.*; Lu *elä murjo tširnahkaa ära kortsuta paberit*; Lu *anna millõ pikkarain tükki tširnahkaa* anna mulle väike tükk paberit.

tširjapolka M raamaturiiul книжная полка; *seinäzä ripub tširjapolka* seinal ripub raamaturiiul. – Vt. ka *tširja-lautoo*.

tširjapookka P *tširja-puukka* K-Bor. kirjatud vöö, tikitud vöö вышитый пояс; P *tšiis tšiiku tširjapookka, lõdz lõdku lõhkapookka* rl. *tš.* kiigu, kirjatud vöö, l. kiigu, villane vöö.

tširja-tšiuittikkõ P kirjatud särgike вышитая рубашечка; *sõsõ seizob uhzõd alla, tširja-tšiuittikkõ tšäezä* (Al. 46) rl. õde seisab ukse all, kirjatud särgike käes.

tširjava K R-Reg. U L M Lu Ra J (P Kõ) *-javõ* Lu Li J *-jõva* (I) *-jeva* M-Len. Kõ Lu *-jevä* Lu *-jõvõ* Li J *-jävä* Lu *kirjeva* Kõ-Len. *kirjava* Ku, g. *-javaa* M J *-jõvaa* J **1.** kirju пестрый; P *rokkalinnud ovat kõltazõd, mõnikkaad on valkõad, tširjavav* liblikad on kollased, mõned on valged, kirjud; M *õltii tširjavad õsõtud vööd* olid kirjud ostetud vööd; Lu *rissi-vehal on rissi kauniz, šesta on kauniz i valkaa, tširjava* toodril (ristikujulisel meremärgil) on rist punane, teivas on punane ja valge, kirju (= vöödiline); M *tširjava opõn, on kaunist i valkõata i on mussaa i valkõata* kirju hobune, on punast ja valget ja on musta ja valget; Li *tširjavõ katti, tširjavõ lehmä, on i tširjavii opõziijõ* kirju kass, kirju lehm, on ka kirjusid hobuseid; Li J *tširjõvõ kana* ~ J *tširjõf kana* ~ Ku *kirjava kana* kirju kana; J *inimizee elo on tširjõvõ niku tširjõvõ tikkõ* inimese elu on kirju nagu kirju rähn; J *tširjõf tikk* (Tsv.) kirju rähn; J *õzra on jo*

tširjava oder on juba kirju (= hakkab valmima); Lu *silmäd männää tširjevassi* silmad lähevad kirjuks; M *mušsaa tširjava* musta(-valge)kirju; **2.** kirjatud, tikitud вышитый, узорчатый; J *tširjaf tšiuutto pääll* kirjatud särk seljas; ■ M *tšägoo tširjava* ~ *tšäggoo tširjava* treditähnid; M *siä tširjota xot' tširjava tširja* sa kirjuta kasvõi väikegi kiri. – Vt. ka *valkõa*-. – Vt. ka *tširivä, tširjaa, tširjova*.

tširjavik/ko Li, g. *-oo* kirju пестрый; *tširjavik-ko, tširjavõ katti, kõlmikarvõin katti* kirju, kirju kass, kolmevärviline kass.

tširjavõ Salm.₂ *kjirjavavõ* R-Lõn. kirju vöö (laia vöö peale kinnitav kahe sõrme laiune vöö) пестрый пояс.

tširjo P Ra J *kirjo* M Lu Li Ra J, g. *-oo* Ra *kirjoo* M Li Ra J kirjak, kirju lehm пестрая корова, пеструшка; P *tširjovaa lehmä juoltii tširjossi* kirjut lehma nimetati kirjakuks; M *tširjava lehmä õli kirjo* kirju lehm oli kirjak; J *paa kirjo tšütsese* pane kirjak küttesse.

tširjoitaa Lu, pr. *-an*, imperf. *-in* = *tširjottaa*; *sait ohto tširjoittaa* said küllalt kirjutada.

tširjot/taa Kett. K L P Ke-Set. M Kõ S Po Lu (U) *-taag* I *kirjottaa* Ku, pr. *-an* Kett. K P M Kõ Lu, imperf. *-in* L P Ke Lu kirjutada; üles kirjutada, kirja panna; registreerida (abieliu) писать, записывать, -ать; записываться, -аться, регистрироваться (в браке); S *lukõmaa opõtattii i tširjottamaa* õpetati lugema ja kirjutama; Lu *grandašiikaa tširjõtõtaa i risavoitõtaa* pliiatsiga kirjutatakse ja joonistatakse; L *tširjotin tällie tširjaa vassaa* kirjutasin talle kirja vastu (= vastasin ta kirjale); Po *piep tširjottaa kniigaa* peab raamatusse kirja panema; P *tširjõtõttii grizaa t'ad'alt kõikk varatuz* Griša isalt kirjutati kogu varandus üles; P *miä sillyõ tširjotan dvizemõi i nedvizemõi* ma kirjutan sinule (päranduseks) liikuva ja liikumatu vara; I *menimmäp papilõõ ühezä eel venttsaa, pappi tširjotti* enne laulatust läksime üheskoos preestri juurde, preester pani (nimed) kirja; M *eellä i ventsattii, a nüd bõõ jo, tširjottaa nüd vaitõ* enne laulataki, aga nüüd ju (seda) pole, nüüd vaid registreeritakse (abieliu). – Vt. ka *tširjuttaa, tširjutõlla, tširjõttaa*.

tširjottaa/ssa Li *tširjottassa* Lu, pr. *-n*, imperf. *-zin* (abieluks) registreeruda регистрироваться (в браке); Li *eväd õltu tširjottaastu, a elettii ühezä* nad ei olnud registreeritud, kuid elasid koos.

tširjottamiiln L, g. *-zee* rahvaloendus перепись населения; *tuli perepis, tširjottamiin* tuli rahvaloendus.

tširjot/uz M Lu Li (L), g. *-uhsyõ* L *-usõd* Lu *-tusõ* Li **1.** kirjutus, sõnum надпись; L *sene-*

le vööle tširjotti tširjotuhysõ, että seitsie tük-küä tapõn ühess kõrrass sellele vööle kirjutas sõnumi, et: seitse tükki tapsin ühe korraga; **2.** allkiri подпись; Li *noo ku kõig lõpõtdõv paperii tširjottamizõ, siis paav õma tširjottusõ alla* noh kui lõpetad (mingi) paberi (= dokumendi) kirjutamise, siis paned oma allkirja alla; M *anna õma tširjotuz* anna oma allkiri; M *anna õmmaa tšäee tširjotuz* anna oma allkiri; **3.** käekiri почерк. – Vt. ka tširjutuz, tširjõtuz.

tširjov/a Kett. K P M Lu kirjova Ku, g. -aa Lu kirjovaa Ku kirju пестрый; Lu *tehtii enne tširjova sukka kõlmõl lõngal, ühs viiru ühel, tõin tõizõl lõngal* enne tehti kirju(t) sukk(a) kolme lõngaga, üks viirg ühe, teine teise lõngaga; P *tširjova lehmä* kirju lehm; Ku *kirjova kana teki kirjovaa muna* (muinasjutust:) kirju kana munes kirju muna; K *inehmiizee itsä on tširjova* vs. inimese elu on kirju. – Vt. ka tširjava.

tširjutos vt. tširjutuz.

tširjutuz Kõ Lu Ra J -ta J-Tsv. -taag I, pr. -an ~ -õn J, imperf. -in J kirjutada, kirja panna писать, на-, записывать, -ать; J *tüü vahõllõ õpõtti tätä lukõmaa, tširjuttõmaa* töö vahel õpetas teda lugema, kirjutama; Ra *venäjässii tunnõp tširjutaa i tširjaa lukkaa* vene keeles oskab kirjutada ja kirja(sõna) lugeda; J *tširjaa eb tširjuttannu kottou* (Must. 144) kirja (ta) ei kirjutatud koju; I *näväd ovat tširjuttannuud pall'o kniškoo* nemad on kirjutatud palju raamatuid; J *jok proššennõ on tširjutõttu* kas armuandmiskiri on kirjutatud? J .. *nii on prorokka tširjuttannu* (Must. 151) .. nii on prohvet kirjutatud; J *vellää tširjutõttu* venna kirjutatud; Kõ *karjalaa tširjutatta* panete kirja isuri keelt; J *üles tširjutõttu* üles kirjutatud; Lu *tširjutattõ uutõõ* kirjutate uuesti; I *tširjutti tällee dengav* kirjutas raha(d) tema nimele. – Vt. ka tširjot-taa.

tširjutt/aja: -õja J-Tsv., g. -ajaa kirjutaja писать.

tširjutuspaperi J kirjutuspaber писчая бумага.

tširjutuz J-Tsv. -os K-Ahl., g. -uhsõõ: -usõ J kirjutis, kirjutus написанное, описание; J *ted'de tširjutuz minu vellessä* teie kirjutis minu vennast; J *tširjutus paperi* kirjutuspaber. – Vt. ka tšäsi-. – Vt. ka tširjotuz, tširjõtuz.

tširjutõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← tširjuttaa; jo mõnõt tširjõd on tširjutõttu, a vasuss ebõd miltäiss juba mitmed kirjad on kirjutatud, aga vastust ei ole mingisugust.

tširjõ-meez vt. tširjameez.

tširjõt/taa (P) -taag (vdj I), pr. -an, imperf. -in kirjutada писать, на-; P *õli tširjõtõttu kahz*

bukvaa oli kirjutatud kaks tähte. – Vt. ka tširjottaa.

tširjõt/uz Li, g. -hsõõ kirjutus, kirjapanek написанное; *nimijee tširjõtuz* nimekiri. – Vt. ka tširjotuz, tširjutuz.

tširjõvõ vt. tširjava.

tširjävä vt. tširjava.

tširk/la M, g. -aa = širkka¹; *lahzõt tširkaa mäntšäz. on mokoma pikkarain, see on tširka. siiz on tšäez kepükõin, ja seïneekaa siiz lõöp tširkaa mõõ. a kump on vahiz, see siis meeb õttsimaa, kuhõ tširka lanjõz* lapsed mängivad tš-t. On selline väike, see on tš. Siis on käes kepike, ja sellega siis lõõb tš-t. Aga kes on valves, see siis läheb otsima, kuhu tš. langes.

tširkaht/aa (Kett.), pr. -aav, imperf. -ii Kett. (hetkeks pilvede vahelt) nähtavale tulla, välja vaadata, (korra)ks vilksatada (päikese kohta) выгля/дивать, -нуть, прогля/дивать, -нуть, показаться, появиться (о солнце); *päivä tširkahtii ülez* päike tuli (hetkeks) nähtavale. – Vt. ka tširkastaa, tširkostaa.

tširk/assaa (K-Ahl.) -õssa J-Tsv., pr. -asan K -õsõn J, imperf. -asin: -õsin J kirkaks, selgeks, säravaks, läikivaks teha сделать блестящим, нав/одить, -ести блеск; J *võta tširkõs tunnii giirõd de samovara* võta tee (= hõõru) kella pommid ja samovar säravaks.

tširkas/sua (K-Ahl.), pr. -un K, imperf. -suzin selgeks, kirkaks muutuda проясниться.

tširkast/aa M, pr. -aav: -av M, imperf. -ii: -i M koita, nähtavale tulla проясн/яться, -иться, рассветать; *kui va päivä tširkasti, nii nõis kõig nätsümizele* nii kui päev koitis, nii sai kõik nähtavaks; *mõõ varraa menimmä, tsut' päivä tširkasti* me läksime vara, vaevalt päev koitis; *päivä tširkastaav pilvee takkaa* päike tuleb pilve tagant nähtavale. – Vt. ka tširkahtaa, tširkostaa.

tširk/laz Kett. M Kõ -as K-Ahl. J-Must., g. -kaa M Kõ kirkas, särav, (säravalt) puhas, selge светлый, ясный, яркий; лучистый; M *oomniiz tširkas taivas, niku jumalaa päivä* hommikul on taevas kirkas, nagu jumala päike; M *tširkas vesi* selge vesi; M *tširkas sää* selge ilm; J *kui nütte sinu silmä tširkas on, siis on kõikki sinu ruumis tširkas* (Must. 156) kui nüüd sinu silm on kirkas, siis on kogu sinu keha (= hing) (säravalt) puhas.

tširk/ka P Kõ Li -kõ Li -k J, g. -aa Li **1.** heinaritsikas, rohutirts, tirts (putukas) кузнечик; Li *tširkka tširizev* heinaritsikas siristab; **2.** (toa)kilk (домовый) сверчок; Li *tširkka õli* kuzaleev ain ahjoo ja seinää väliz, seinäragoza kilk oli ikka kusagil ahju ja seinä vahel, seinäpraos;

Li nüd enepää ebõlõ tširkkõja nüüd ei ole enam kilke. – Vt. ka roho-, seini-, vesi-. – Vt. ka sirkka, tširkki, tširkku, tširttši¹.

tširkkaa¹ J-Tsv. läikiv блестящий; tširkkaa, niku uus päatak läikiv nagu uus viiekopikaline.

tširk/kaa² (Li), pr. -av Li, imperf. -ki laulda (kilgi kohta), siristada петь (o сверчке), верещать, цвирикать; tširkka tširkav, alki tširkkaa kilk laulab, hakkas laulma; tširkka .. alki tširissä ohtogossa, päivällä ep tširkkõnnu kilk .. hakkas laulma õhtul, päeval ei laulnud. – Vt. ka tširissä.

tširkkaas/si Kõ -s P kirkalt, selgelt, heledalt ясно, безоблачно; Kõ ku päivä laskõup tširkkaassi, siz leeb üvä ilma kui päike loojub selgelt, siis tuleb hea ilm; P tševääl tširkkaass päivä paisav rl. kevadel paistab päike kirkalt.

tširk/ki Li, g. -ii = tširkku; tširkki tširkav kilk laulab (~ siristab).

tširkkolain Lu, g. -zõõ = tširkkulain.

tširk/ku P, g. -uu (toa)kilk (домовой) сверчок; tširkku juollas sitä, tšen ahjonnull laulav kilgiks nimetatakse seda (putukat), kes laulab ahju all. – Vt. ka tširkka, tširkki.

tširkkulain Lu, g. -zõõ tihane синица. – Vt. ka tširkkolain.

tširkkõ vt. tširkka.

tširkost/aa M, pr. -aav M, imperf. -ii M koita свет/ать, -леть; näd jo päivä tširkostaav näe, päev juba koidab (= päike juba tõuseb). – Vt. ka tširkahtaa, tširkastaa.

tširkot/õlla P, pr. -tõlõ: -tyõv P, imperf. -tõli sirtsuda чирикать, стрекотать; värpo tširkotyõv varblane sirtsub. – Vt. ka tširissä, tširit-tää, tširtšüttää.

tširkut/taa¹ (M), pr. -av, imperf. -ti sirtsuda чирикать, стрекотать. – Vt. ka tširissä, tširit-tää, tširtšüttää.

tširkut/taa² Ra, pr. -an Ra, imperf. -in Ra meelitada, meelitusnimega kutsuda звать, называть ласкательсно; vellot tširkutit [sic!] sizossi rl. velled kutsusid õkeseks.

tširnahka vt. tširjanahka.

tširnu Ränk, g. -uu = kirnu.

tšir/oa P M Ra J -ua L P Kõ tširrua Kõ, pr. -on P Ra J, imperf. -ozin P Ra J kiruda, vanduda; (ära) needa ругать(ся), материться, бранить(ся); проклинать, проклясть; Ra mie tširozin õvõs-sõ ma kirusin hobust; M lajkõzin opõzõlta sel-lässä i tširozin kukkusin hobuse seljast ja vandusin; J tämä tširoz emäkalla ta vandus ropult; Kõ pappi tširoz preester needis (ära); L nämä on jumalalt tširottu nad on jumala poolt (ära) needud. – Vt. ka tširoskõlla, tširossa, tširota.

tšir/oossa: -roossa ~ -rossa Lu (Li) -ross J-Tsv. kirr/oossa^A Ku, pr. -oon J -roon Lu J, imperf. -oozin: -rozin Lu J = tširoa; Li enne ved ep tširrostu, a nüd vätši on tullu virattomassi ennemalt ju ei vannutud, aga nüüd on rahvas muutunud häbituks; J va tširoob ja pikisseep kulakkaa (mees) ainult kirub ja pigistab rusikat; Lu tširroob, se paap proijjua see kirub (ja) sõimab (ropult); Lu alusõš tšen tširrooz, peremmeez sitä sõitti. jutõltii, alusõz eb leene õnnia ku inemin alusõš tširroob kes purjelaevavandus, seda laevaomanik sõitles. Õeldi, (et) laeval pole õnne, kui inimene laevas vannub; Lu hülgetkaa pellamin i tširromin jätke hullamine ja sõimlemine järele!

tširoskõ/lla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J frekv. kiruda, vanduda, sõimata ругаться; kui va bõõ nenä müü – nii algõp tširoskõll kui aga pole meelt (nina) mõõda, siis (kohe) hakkab kiruma; duratskoi koozii saanu – kui umalaa, ni tširoskõõma rumala kombe (on) saanud – kui (jääb) purju, nii (hakkab) vanduma; tširoskõõ vaa, ni pääzet haaduu kiru aga, nii satud(ki) põrgusse. – Vt. ka tširoa, tširota.

tširo/ssa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J (ära) needa заклинать, заклясть, проклинать, проклясть; minu elo taita on tširottu kasse maa ilmõz minu elu on vist ära needud siin maailmas. – Vt. ka tširoa.

tširosõna Lu Ra J vande-, kirumissõna проклятие, ругательство, ругань; Lu meill õli poikõ, juttõli: maama, anna nännää, i siiz juttõli veel tširosõnaa meil oli poiss, (kes) ütles: „Ema, anna rinda”, ja siis ütles veel vandesõna; J tširosõna ep taxtonnud jutõlla (ta) ei tahtnud vandesõna õelda.

tširo/ta M Lu -tag (Kett. P vdjI I Ma), pr. -n Lu -an M (P) tširro vdjI, imperf. -zin M Lu = tširoa; M sõittõlikko inehmin, suvvaap pal'lo tširota riikas inimene, armastab palju kiruda; P tämä koinattõlõv vai tširoav ta vannub (ropult) või kirub; I sõittõlõmmac, i siä minnuu tširrood rõhgaag riidleme, ja sina kirud mind kõvasti; M kase meez on paha tširoamaa see mees on kõva kiruma; M tšen tširos, siz halpaz kes vandus, (see) siis halvati ära; M tširos pahall sõnalla vandus paha sõnaga; Ma elät tširroag ära kiru!; I ku ed annag, siiz lähep poiz rihessä i tširroap sinnua kui sa (mustlasele midagi) ei anna, siis lähed toast välja ja neab sind.

tširo/ttu J-Tsv., g. -uu J äraneetu; ori проклятый; раб; eläd maailmõz niku tširottu, eb üüll epko päivell õõ pokkoit – ain tüüz elad maailmas nagu ori – ei ole õõl ega päeval rahu, aina tõõl.

tširoulz Lu, g. *-hsõõ* sõim ругательство, ругань.

tširp/pu Kett. K-Ahl. K P M Kõ S Lu J (Ra vdjI I), g. *-uu* M Ra J kirp блоха; J *mikä-le* häülüip tšituton all, taita tširppu miski liigub särgi all, vist kirp; Lu tširpud elävät tilaz, on näitä i sõvaz kirbud elavad voodis, on neid ka rõivas; I ku roojakkaad rihed, niin rihilõizä klopид оvad i tširpud оvad kui on mustad toad, siis on tubades lutikad ja kirbud on; M tširput tulõvad liivassa (uskumus:) kirbud tulevad liivast; J ebõ-õ tširppua eb lutikkaa pole kirpu ega lutikat; J roho tširppu rohukirp; ■ Ra tširpuu kuusi, kõikkaa suurõp puu õli koko mettsäz med'd'e aikas tš. kuusk, (see) oli kõige suurem puu terves metsas meie ajal; J tširpuu tširjad kirbukiri (tikand vadja naistesärgi käisesuul).

tširppu/n J-Tsv., g. *-zõõ*: *-zõ* J kirbu-, kirbune, kirbusitane блошливый; *hülkä* tširppuin tšituto päält väl'lä võta kirbusitane särk seljast ära.

tširppuroho Kõ murunurmikas [?] однолетний мятлик [?]; kirburohi [?] горец [?].

tširpuk/laz (vdjI), g. *-kaa* kirbune, kirpe täis блошливый; *koirad õõvat tširpukkaad* koerad on kirbused.

tširpuu-tširja (J) kirbukiri (tikand vadja naistesärgi käisesuul) блошинный узор (вышивка на низе рукава водской женской сорочки); *ihaa suuz õllaa tširpuu-tširjad* käisesuus on kirbukirjad.

tširrua vt. tširoa.

tširsi Li, g. *-zii* mutt крот; *tširsi nõsav* mutt ajab mulda üles.

tšir/so Kett. M *-sso* I, g. *-soo* ~ *-zoo* Kett. M 1. pigitraat, -nõõr (сапожная) драгва; M tširso puinõaz linassa, sis tehäz vaaraakaa i siz õmmõllaš tširzookaa pigitraat punutakse linast, siis tehakse pigiga (kokku) ja siis õmmeldakse pigitraadiga; M tširso tehäs kañivassa i linassa, señneekaa paikatii tšentšä pigitraat tehakse kanepist ja linast, sellega paigati jalatseid; I ann millõõ naaskali, saappugaa paikatac, nigla i tširso anna sulle naaskel, (et) saabast paigata, nõel ja pigitraat; 2. Kett. punutud nõõr плетённый шнур.

tširs/su M, g. *-uu* pastlanõõr, -pael шнурок поршня (постола).

tširtšit/tää (Kett. K-Ahl.), pr. *-än* K-Ahl., imperf. *-in* siristada, sirtsuda чиркать, стрекотать, шибетать; tširtšitüb leppäzä siristab lepa otsas. – Vt. ka tširissä, tširittää, tširkkaa², tširkotõlla, tširkuttaa¹.

tširt/tšir Lu, g. *-sii* rohutirts, heinaritsikas кузнечик. – Vt. ka roho-. – Vt. ka sirkka, tširkka.

tširt/tšir M, g. *-sii* kelts мерзлота; *maa on tširt-*

šiltä pehmie maa on pärast keltsa pehme; tširttši on tševvällä pehmie kelts on kevadel pehme.

tširvee-hamara (M) kirvekand, -silm обых; sis tehtii tširvee-hamaralla, kõik rad'd'ottii, sis pantii tšugunaasõ tšihumaa siis tambiti kirve-kannaga, kõik tükeldati, siis pandi potti keema.

tširveevarsi (M Po) tširvee-varsi J-Tsv. = tširveezvarsi; M Po tširveevars murrõttu kirvevars on murtud.

tširvekkõ/nõ L -n J-Tsv., g. *-zõõ*: *-zõ* J kirveke топорик; L *pojokkõizõll õli tširvekkõinõ selleä takann* poisikesel oli kirveke õlal (selja taga); J meez meeb mettsä, tširvekkõin perse pääll mees läheb metsa, kirveke vөөl (perse peal).

tširventellä: *-lläG* (vdjI), pr. *-lev*: *-ev* vdjI, imperf. *-li* = tširvõltõlla.

tširv/ez Kett. K L P Ke M Kõ-Len. Lu Li J I (Po Li) *-es* Ränk K-Ahl. tšervez P I Kl Чирвысь K-reg.₂ Цёрвись II-reg.₁ Чирвысь ~ Кервысь ~ Цёрвись Pal.₂ Чирвесь Tum., g. *-ee* K P M Lu Li J *-ie* L P tšervee I kirves топор; K vanall tšerikoll õlivad lavvat tširveekaa lõikattu vanal kirikul olid laudad kirvega tahatud; J vessi tširveellä venettä rl. vestis kirvega venet; Lu tširveekaa ku vesetää, siis tuõv lassu kui kirvega vestetakse, siis tuleb laast; Lu *kurikaakaa lõhgotaa alkoja, tširvee pääl lüüvvää* nuiaga lõhutakse puid (halge), kirve peale lüüakse (nuiaga); M *en nähni i lein tširvee naglaasõõ, lein tširveelee ampa* ma ei näinud ja lõin kirvega naela sisse, lõin kirvele tække; Lu tširvess püüräll hiutõtaa kirvest teritatakse käial; K P teräs tširveele terässi rl. teras kirvele teraks; P *tämä pajatab, niku tširviekaa lõikkaav* ta räägib, nagu kirvega raiub (sõnu); I *tüllppä tšervee milla i saha tüllppä, piäb ihhoan näitä* mul on nüri kirves, ja saag on nüri, tuleb neid teritada; L *roosõttunnu tširvez* roostetanud kirves; Li *koluna, paksu tširvez* puulõhkumiskirves, suur kirves; Li tširvee hamarõ i terä i kõrvõ, *kuhõ panna* se varsi kirve kand ja tera ja silm, kuhu pannakse see vars; Lu tširvee vars kirve vars; Lu tširvee nenä kirve nina (= kirve esimene ots); Lu tširvee kanta kirve kand (= kirve tagumine ots); Lu tširvee silmä ~ I tšervee kõrvaz kirve silm; Li tširvee lassu, *a peeni on strugalassu* kirvelaast, aga väike on hөөvlilaast. – Vt. ka leksi-. – Vt. ka kirvi, kirwis.

tširvezvarsi M kirvevars топориче; tširvezvarsi i kalunaa varsi kirvevars. – Vt. ka tširveevarsi.

tširvet/tää: *-tä* J-Tsv., pr. *-äv*: *-ev* J, imperf. *-ti* J valutada болеть; ньтъ; *pakko tokku jalгаа pääle, de nütt nii kõvassi tširvetev* pakk kukkus jala peale ja nüüd valutab nii kõvasti.

tširvõltõlla (vdJL), pr. -lõb: -õb vdJL, imperf. -li kirvendada, kipitada саднить, першить, побаливать. – Vt. ka *tširventellä*.

tšiskau/ssa Lu J -ss J-Tsv. -ssaG (I), pr. -b Lu J, imperf. -zi: -z Lu J kestendada; narmendada; koorduda шелушиться; лохматиться; сдираться (о древесной коре); Lu *marraskettu tšiskaub* marrasnahk kestendab (tuleb maha); J *päivä pölvõtti nahгаа, tšiskaub* päike kõrvetas naha (ära), (nüüd) tuleb maha; I *tšiskauvat tšüüsed. kõns nämät tšiskauvad, siiz vaivattaab sõrmije* küüne(valli)d narmendavad. Kui need narmendavad, siis sõrmed valutavad; Lu *toho koivuss izzee tšiskaus poiz* toht koordus ise kapest lahti.

tšiskau/ta M, pr. -b, imperf. -zi kestendada; narmendada; lõheneda шелушиться; щепаться (о древесине); *tšüünee perät nõisaš tšiskaumaa* küüne(valli)d hakkavad narmendama; *pihku on üvä tšiskaumaa päreissi* mänd lõheneb hästi peergudeks.

tšiško¹ J-Tsv., g. -zgoo J = *tšiskõluz*; *em või ted'd'ee tšizgoo pääle kattsoa* ma ei või (= ei taha) teie kaklust pealt vaadata.

tšiško² K-Set., g. -zgoo peerg, pilbas лучина.

tšiškoa Kett. K-Set. Ke-Set. Lu J (Ränk Li Ra), (sõnatüvi основа слова:) *tšiško-* J-Must. -skua P M J -skoag vdJ (Kl) -skuag I *kiskoa* (Lu Ku), pr. -zgon Kett. K P Ke Lu J -zguu Kl *kizon* Ku, imperf. -zgon K -skozin Ke Lu J *kiskozin* Ku **1.** kiskuda, rebida; kiskuda (peergu) ottrüvata, drata; щепать (лучину); M *tšiskõ pärreitä* kiskus peerge; J *pärettä tšizgota pe-täjess, kuuzõss i aavõss* peergu kistakse männist, kuusest ja haavast; Ra *tohod õltii koivossa tšizgottu* tohud olid kaset kistud; Lu *parkkia ennee tšäütii tšiskomaz* ennemalt käidi parki (= pajukoort) kiskumas; Li *niinipuu koort tšizgottii* niinipuu koort kisti; Lu *võtap tšizgob eez aika* võtab kisub (kooriku) enneaeagu (haavalt ära); **2.** nülvida сдирать, содрать; Lu *tõimma ültsee kottoo, tšiskozimma* tõime hülege koju, nülgisime; Ku *sis kiskozimma hirvee d'i lähzimmä kottoo tulemaa* siis nülgisime hirve ja hakkasime koju tulema; J *ühess ärjess kaht nahka t* [= et] *tšizgo* ühelt härjalt kaht nahka ei nüli; J *nahгаа tšiskomin* naha nülgimine; **3.** vallatleda, hullata шалить; J *mitä tüü siälle tšizgot. lahžõd, hülgetka tüü tšiskomõss* mida te seal hullate? Lapsed, jätke hullamine järele!; J *tšiskomin* hullamine; ■ J *mitä nüt tšizgot päät ülez* mis sa nüüd ajad (oma) pead püsti (oled upsakas)?; Lu *tšizgop tuulta* kisub tuult (= tuul puhub iiliti); Lu *tšizgop tuulla, välimittee, repimisse* *tuulõb* kisub tuult puhuda, vaheldumisi,

rebimisi tuulab; P *tšizgop mitäit säätä* kisub vist tormi; J *ann tult takkaa, la tšizgob jooss* anna (tuld) takka, las aga jookseb; Lu *tšizgob ühee jalgaaka hüppiä* aina hüppab ühel jalal; Lu *meni meree rantaa tohtoo tšiskomaa* läks kasutat asja toimetama (läks mereranda tohtu kiskuma). – Vt. ka *tšiskoossa, tšizgotõlla, tšizgõlkõlla, tšizgõlla, tšizgõltõlla, tšizgõtõlla*.

tšiskomi/n Kõ-Len., g. -zee lahing, võitlus бой; *kase tšiskomin tšüireess lõppu* (Len. 213) see lahing lõppes kiiresti.

tšiskol/ossa: -ss J-Tsv., pr. -on J, imperf. -zin J hullata, vallatleda шалить, резвиться; возиться; *elka tšiskoska ärge hullake!* – Vt. ka *tšiskoa, tšizgotõlla, tšizgõlkõlla, tšizgõlla, tšizgõltõlla, tšizgõtõlla*.

tšiskõlla vt. *tšizgõlla*.

tšiskõluz J-Tsv., g. -hsõõ: -zõ J kaklus, kisklus драка; *näüll tuli tšehsenä tšiskõluz* nad läksid omavahel kaklema. – Vt. ka *tšisko*¹.

tšiskõ/õssa ~ -ssa Li, pr. -õn, imperf. -õzin kiselda, kakelda драгься; *älkaa tšiskõskaa ärge kiselge!* – Vt. ka *tšizgõlla*.

tšis/la K M (U Li) -l J-Tsv., g. -laa J kuupäev число (месяца); K *meill vott õzraa varaipõõ tšülvettii, viistõ-ššõmõtta tšislaa mai kuuta* meil, vaat, külvati otra varem, viieteistkümnendal mail; M *mõnõttomall tšislaa se õli* mitmendal kuupäeval see oli?; J *mõnõs tšisl tänävä on* mitmes kuupäeval täna on?

tšislennik Kõ kalender численник (календарь).

tšistõi M: *tšistõi tuhkapään* suure paastu esmaspäeval. – Vt. ka *tuhkapäivä*.

tšizgõskõlla (J-Tsv.), pr. -õn, imperf. -in jännata [?], vaeva näha [?] возиться [?], биться [?]; *jätä, kehtaat siä tämäkaa tšizgõskõll jäta* (järele)! Viitsid sa temaga jännata!

tšizgotõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J = *tšiskoossa*; *mitä tüü tšizgotõdõtt pelat* mis te hullate.

tšizgõlkõlla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J = *tšiskoossa*; *elä tšizgõlkõõ ära* hulla!

tšizgõlla M -skõlla Li -zgõll J-Tsv. (sõnatüvi основа слова:) *tšiskõlõ-* J-Must., pr. -skõlõn: -skõõn Li -zgõõn [sic!] J, imperf. -skõlin Li **1.** kiselda, kakelda драгься, биться; M *nävät tšizgõltii tšehsinääz* nad kisklesid omavahel; M *mentii tšiskõõmaa rinnotussõõ* mindi rinnutsi kokku (kisklema); **2.** J-Tsv. hullata, vallatleda шалить, резвиться, возиться. – Vt. ka *tšiskoa, tšiskoossa, tšiskõõssa, tšizgotõlla, tšizgõtõlla*.

tšizgõltõlla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J = *tšiskoossa*.

tšizgõt/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõdõn J, imperf. -tõlin J = tšiskoossa.

tšitk/oa Ke-Set. J-Tsv. (Kett. M) -oag I -ua M -uag (I), pr. tšidgon Ke M J, imperf. -ozin J = tšitkõa; M siäl õltii tüttered, kummad tšidgot-tii peenteria seal olid tüdrukud, kes kitkusid peenraid; M ku markofkat kohonõvad, tšidgomma kui porgandi(taime)d tõusevad üles, siis rohime; I nõizõd tšitkumaa luukkarohtoa hakkakan sibulaid rohima; J kapuss peentõrdõ jo on tšidgottu kapsapeenrad on juba rohitud; J ku et hükkä pelatõss, ni miä silt ivusõt tšidgom pääss kui sa ei jäta hullamist, siis ma katkun sul juuksed peast.

tšitkõ/a Kett. P J (K-Ahl.), (sõnatüvi основа слова:) tšitkõ- J-Must. -ag I, pr. tšidgõn Kett. K J -õdõ I, imperf. -in J katkuda, kitkuda, rohida полоть; дёргать (лён); J uguritsad ovad rohokkaav, piäp tšitkõa kurgid on umbrohus, peab rohima; P maamunat piep tšitkõa kartulid on tarvis rohida; I tšidgõdõ peentaroo katkun peenraid; J lina eestää tšülvetaä, siis tšidgõtaa kõigepealt lina külvatakse, siis kitkutakse; J sino idgõp tšitkõmissa rl. lina nutab (= ootab) kitkumist.

tšitšil/sä M, pr. -zev, imperf. -zi visiseda (tooreste puude kohta ahjus) шипеть (о сырых дровах в печке).

tšiuukaahl/aa J, pr. -aan, imperf. -iin kiunatada, vingatada взвизгнуть.

tšiuukast/aa Kõ: tšivirõukko tšiuukastii rl. kivi-hunnik (= keris) särtsatas.

tšiuuk/az M kiugaz ~ kiugez Ku, g. -kaa M kiukaa Ku I. M keris каменка (в бане); 2. ahi печь; Ku ko hammas tuap suussa väällä, .. sis takuperii üli pää vizattas kiukaalla kui (piima)hammas tuleb suust ära, .. siis tagurpidi (olles) visatakse (see) üle pea ahjule; Ku avvaa kiukaa drubaa hodu aukki tee ahju korstnalõõr lahti.

tšiu/saa L P, pr. -zan L P, imperf. -zõn: -sazin P katsuda, kiusata, proovida испыт/ывать, -ать, испробовать; L laa tšiuuan, tšiuuan tšihlagua ja tšiuuan tšihlaguo mätsiä rl. las (ma) katsun, kiusan vastlapäeva ja proovin vastlamäge. – Vt. ka tšiuzata.

tšiusahu/z (J-Must.), g. -hsõdõ kiusatus iskuššenie; ja elä saata meitä tšiusahuhsõdõ (Must. 156) ja ära saada meid kiusatusse.

tšiusaut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J kiusata досаждать, доводить до слёз. – Vt. ka tšiuzata.

tšiusia (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) tšiu-si- J-Must. kiusata, häirida, tüüdata iskuššat', drazniti', nadõdat', – Vt. ka tšiuzata.

tšiuzaa P M Po kiuste, meelega, nimme umyš-

ленно, нарочно; M tšiuzaa tõkutti värttänää laskis värtnal kiuste (kaevu) kukkuda. – Vt. ka tšiuzii¹, tšiuzõdõ.

tšiu/zata Kett. K L P M (R Ja-Len. J) -zõt J-Tsv. -zatag I tšiuuzatag (vdjI) kiuzatag I, pr. -saan K R P M J -san J kiuššaa I, imperf. -sazin M -sõzin J kiusazii I 1. kiusata; ahvatleda, häirida; tüüdata; piinata iskuššati'; soblazniti', do-saždati', drazniti', pridiriatsi'; nadõdat'; dokučati', izvoditi'; doviditi' do slöz; J do-varišad, õppi-poigõd, minnua tooš tšiuzõtaa kaaslased, õpipoisid, kiusavad mind ka; M elä tšiusaa tõissa inehmissä ära kiusa teist inimest!; J mokom kapri-znoi lahs, ku algõp tšiuzõt, siis tšiusab õttassaa niisugune kiusakas laps, kui hakkab kiusama, siis kiusab lõpmatuseni; J tootii tämä tüve ... tavvinäritüt i pahõlaizõdõ tšiuuzattavat (Must. 155) tema juurde toodi haigusest vaevatud ja kuradist kiusatavad; J jätä rauhõlõ, elä tšiusaa jäta (mind) rahule, ära tüüta!; P tšiuasaan vähäin sinua häirin sind väheke; J tšiusajõ lahs kiuslik laps; 2. proovida, katsuda; üritada испробовать, попробовать; пыгаться, по-, добиваться; I nüt kiusaak kasta uzlaa päässäac poiz katsu nüüd seda sõlme lahti päästa; L tšiusas trubittaa proovis pasunat puhuda; P daviäze, tšiusaamma rammoa katsume õige rammul!; Ja tšäüzimmä tšiusaamaa laivaa (Len. 240) käisime laeva proovimas; I miä kiusazii õmmõllag enelee sõppõdõ ma proovisin endale rõivaid õmmelda; I miä sinnua kiusaa, petteled siä minnua ili ede ma panen su proovile, kas sa petad mind või ei; I kiusaa siä minnua lüüäg proovi sa mind lüüa; I tšiusazivat kaivaag üritasid kaevata. – Vt. ka tšiusaa, tšiusautta, tšiusia.

tšiuzii¹ P Lu = tšiuzaa; P nõizõn tšiuzii trubitamaa hakkakan kiuste pasunat puhuma; Lu lahs meep kaivoo tüvvee tšiuzii laps läheb kiuste kaevu juurde.

tšiu/zi²: [?] -i J-Tsv. kergelt, naljatades легко, шутя; kast tüüt võip tšiuzi tehä, liika õj kerkä seda tööd võib naljatades teha, on liiga kerge.

tšiuzõdõ M = tšiuzaa.

tšiu/arõ vdjI -õrõ I-Set. keedukoda (küttekoldeta kamber eluruumide kõrval холодное помещение в водской избе с очагом, где готовят пищу). – Vt. ka tšiuõdi.

tšiuutii (K-Lõn.) asjata даром; evät oo kirjrat kjiuti tehyt (Lõn. 706) ei ole raamatud asjata tehtud.

tšiuutik/ka K-Al., g. -aa = tšiuutikko; K sõsõ seizob uhzõdõ alla, tširjava tšiuutikka tšäezä (Al. 45) rl. õde seisab lävel (ukse all), kirjatud (= tikitud) särk käes.

tšiuutikko Al. K-Salm., R-Reg. *tšiatikko* R-Reg. P *tšiuudikko* K-Ahl., g. -oo (väike) särk, särgike рубашечка, сорочечка; P *lahzyõ tšiuutikko* lapse särgike; R *emüt seizob uhzualla, tširja tšiuutikko tšäezä* (Reg. 49) emake seisab künnisel (ukse all), kirjatud särk käes. – Vt. ka *tširja*. – Vt. ka *tšiuutokkõin*.

tšiuutikkõ Al. Kett., g. -õõ = *tšiuutikko*.

tšiuuto K: *tšivokkaad (linad)* kiulised (linad). – Vt. ka *tšivvo*.

tšiuutokkõin J-Tsv., g. -zõõ J särgike рубашечка, сорочечка; *pisä lahzõlõõ tšiuutokkõim päälee pane* (pista) lapsele särgike selga. – Vt. ka *tšiuutikko*.

tšiuuto Kett. K L P M Kõ Po Lu Ra J I (R-Eur. U Ja-Len.) -tu R-Reg. -ta [sic!] M *tšiuotto* I (M) *tšiuotto* M *tšiuutto* K-Ahl. Lu Li J vđjI (Ke) *tšiuutto* Lu Чюото Tum., g. -oo K M Kõ Lu Ra J -uo P -oo J -o U J *tšiuutoo* Lu Li särk рубашка, сорочка; K *pojo panõp tšiuutoo ülee poiss paneb särgi selga*; I *naizikolla õlivat tšiuuto pitšäv, iñhojeekaa nais(t)el olid pikad särgid, varrukatega*; Lu *tšiuutto tehtii hoikõssa matterissa särk tehti õhukesest riidest*; L *tšiuutolt rinta avattii särgi rinnaesine tehti lahti*; Lu *tšiuutol on pää aukko särgil on peauuk*; Li *kaatsav i tšiuutto, se on alusõpa aluspüksid ja särk, see on aluspesu*; I *tšiuuto pahnuppäi üllä särk (on) pahupidi seljas*; M *miä jo vajõltin tšiuutoo ma vahetasin juba särgi*; J *elä jooz vilusõ ilm tšiuutoa ära jookse külma kätte ilma särgita*; P *alassi õlõjalõõ tšiuutto* kk. alasti olijale (antakse) särk; P *esimeizess ämmää ja äd'd'ää tšiuuto peze esimesena pese ämma ja äia särgid*; Ra *se on nii herttä inemin, što annab i tšiuuto päält see on nii helde inime, et annab särgi seljast*; Lu *toin tšiuutoossi tõin särgi jaoks (riiet)*; I *ilmõ šuubaa, ühelle tšiuutoa johsi kujalõ ilma kasukata, särgiväel, jooksis välja*; J *terve, tšiuuto aivinainõ* rl. tere, peenest linast särk!; M *vyšivoitõttu tšiuuto ~ J pilutõttu tšiuuto* tikitud, kirjatud särk; Lu *alu tšiuutto on kaglusõõkaa ilma vorotnikkaa* alussärk on kaelusega, ilma kraeta; M *ilma ihoitta tšiuutto ilma käisteta särk*; M *sooja tšiuutto* kampsun, sviiter; M *teen soojõi tšiuuttaa, vartail teen* teen kampsuneid, varrustega koon; J *lõyk tšiuutto kassu de kõikkina ahassu* kampsun (villane särk) sai märjaks ja läks päris kokku; Li *matrosii tšiuutto on viirukaz* madruse särk on triibuline; Li *tšiuutoo pääaukko* särgi kaelaauk; Li *tšiuutoo kagluz* särgi kaelus; M *tšiuutoo l'ämkaõ* särgi õlapaelad; J *tšiuutoo iha* särgi varrukas; J *tšiuutoo meehest ~ Li tšiuuto meeusta* (naiste) särgi alumine, jämedamast riidest osa; J *tšiuutoo šlagad om pilutõttu* särgi varruka-

otsad on pilutatud; P *tšiuuto tširjad* särgi kirjad (mustrid); M *nii üvvii ellääz niku tšiuutto da perze* nad elavad nii hästi nagu särk ja perse; Li *surma litšep ku tšiuutto* surm on ligemal kui särk; ■ Lu *täll on maamaa tšiuutto pääl* ta on alasti. – Vt. ka *aluš-, kraamal-, lõjka-, mehii-, päälis-, uzora-, utu-, venttsa-*.

tšiuutõ I: *tšiuutõ rihi = tšiuutarõ*.

tšiveemuro (Lu) kivitükike, kivitild камешек, обломок камня; *mikä õli rajkõpi ja tšiveemuroa, need mentii kõikkaa kaugõpõss* (kõik) mis oli raskem, ja kivitükike(sed), need läksid (vilja tuulamisel) kõige kaugemale.

tšivek/az M Ra J, g. -aa M kivine каменный; M *meill on aivo tšivekkaad nurmõv* meil on väga kivised põllud; J *niku rannala tšivije, rannala tšivekkaallõ* rl. nagu rannal kive, rannal kivisel. – Vt. ka *tšivikaz, tšivikko*.

tšiveln (R), g. -zee = *tšivin*; *med'd'ee tšüläz õl'i kahtšümmet kaqs taloa. kõik põl'ivad, .. vaid jäivät tšivezed lautad, ilmaa räs-säittä* meie külas oli kakskümmend kaks talu. Kõik põlesid, .. jäid ainult kivist laudad, ilma katusteta.

tšiveskantama (Lu) (kalavõrgu v. nooda alumine selis, mille külge kinnitatakse kivid нижняя тетива сети или невода, где прикрепляются грузила); *tšiveskantamad kutsuttii nämä paglad, kuhõõ tšivet pantii tš-d* olid need (võrgu v. nooda) nõõrid, kuhu kinnitati (võrgu)kivid.

tšivelz Lu J-Tsv. (Ra) -s J-Must. *kivez* Lu-Ränk, g. -hsee: -see Lu -se J võrgu-, noodakivi, murd. kives (висячий камень у сети или у невода); Ra *tšiveset piti õssaa. kanamunaa suuruzõõ, tšehspaikkaz õli aukko* võrgukivid tuli osta. Kanamunaa suurused, keskpaigas oli auk; J *aili võrkoo tšivesed om peenepet, ku noota räimevõrgu kivid on väiksemad kui nooda(kivid)*; J *nootaa tšivez* noodakivi; Lu *tšivesee kantamõõ* alumised (võrgu)selised, kuhu kinnitati võrgukivid. – Vt. ka *tšiviz*.

tšilvi Kett. Set. K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I (vđjL U Ja Ma) kivi Ku *keiwi ~ kiwwe ~ kiwwi ~ schkihwi* Kr Чүбу Pal., K-reg.₂ Чүбу Pal., Ii-reg.₁ Күбу Pal., Чүбу Tum., g. -vee M Lu J -vie L -vvee M Kõ I -vvee Po -ve J -vvi I *kivee* Ku I. kivi камень; J *issuzin meree tšivellee* rl. istusin meretikivile; I *põltoaloja puhasõttii tšivilõissä poiz, štop tšivilõjä eb õõsic* põlde puhastati kividest, et kive poleks; Kõ *tšiväi on pal'lo* kive on palju; M *kõik rozoritattii i tšivviä eb jäännü* kõik (hooned) lõhuti, kivigi ei jäänud (järele); Lu *vañkkurijõõkaa ku ajõtaa tšivviä müü, kõvassi rätizevõd* kui vankritega

sõidetakse mööda kiviteed (= mööda kive), (siis rattad) põrisevad kõvasti; M *põlõnut tšivi murõnõv, sitä kuttsuaz rapatsivi* põlenud kivi mureneb, seda kutsutakse rabadaks kiviks; M *õludajko õli kuumõzia tšivvää vartõõ, kõõš tšihutattii õlutta* õllehang oli kuumade kivide (tõstmise) jaoks, kui õlut pruuliti; J *üvä pöör tšivi piäb õll heenoss liivõss hea käi* (käiakivi) peab olema peenikesest liivast; Lu *sini tšivi se panna ku kraazgataa sõppaa* silmakivi (= vaskvitriol), seda tarvitatakse (pannakse siis), kui värvitakse riidet; Lu *mullaa tšivi õsõttii* seebikivi osteti; J *tšive takojõ* kiviraiuja; Kõ *tšivi koko* kivihunnik; Lu *tšivi kall'o* (kivi)kalju; Lu *tšivi looto* kari; R *tšivi õvvi jäi* (pärast tulekahju) jäi järele kividest siseõdu (= siseõue kivimüürid); Lu *tšivi süsi* kivisüsi; **2.** tulekivi кремень, огневик; Kõ *kokit tulta tšivell* lööd tulekiviga tuld; **3.** pl. keris каменка; M *saunaa soojaavat tšiviahjod. tšiväje päälee viskaad vettä, sis tuõp soojaa* sauna soojendavad kerised. Kerise peale viskad vett, siis tuleb sooja; Lu *vihta kasõttii tšülmaz veez i pantii varijee tšivijee pääl* viht kasteti külmas vees (märjaks) ja pandi kuumale kerisele; M Lu *saunaa tšived* sauna keris; **4.** käsikivi ручные жернова; Ra *ebõõ tšiiirettä tšivelle, epko hoolta ummarõllõ sel võõnoizõl* rl. ei ole kiiret käsikivile ega hoolt uhmriale sel venivillemil; J *tšiiinitti tšivee kõvasi, pani paayõõ raskaassi* rl. kinnitas (käsi)kivi kõvaks, pani pae(kivi) raskeks; I *kahsi tšivviä õli, i keppi tšehsipaikkaza* (käsikivil) oli kaks kivi, ja kepp (= käsipuu) keskpaignas; J *lazz lin nõsõt tšäsi tšivell* jahvata (lase) linnased käsikivil; J *mee vähäize pöörutte javo tšiviä* mine keeruta natuke käsikivi; **5.** veskikivi; fig. veski; жёрнов; мельница; I *sis tämä meep tšivilee i javav* siis ta läheb veskile ja jahvatab; J *müllüü tšivi* veskikivi; **6.** liivapugu, lihsmagu зоб, мускулистый желудок (у птиц); Lu *kanal i kukol on tšivi, mikä javav* kanal ja kukel on liivapugu, mis peenendab (jahvatab) toitu; Lu *kana tšivi* kana liivapugu. – Vt. ka *tho-, javo-, koto-, lava-, liiv-, luisk-, maa-, muna-, paasi-, paja-, pii-, põlto-, pöör-, raja-, rapa-, sala-, satula-, sauna-, sini-, sõmõr-, tšeris-, tšäsi-, tulus-, tulõõ-*. – Vt. ka *tšiviahjo, tšivikko, tšivilõuka¹, tšivinärä, tšivirõukko.*

tšiviahjo M keris (munakividest saunaahi) каменка; *meil ved' on musat saunad enäpältä, saunaa soojaavat tšiviahjod. tšiväje päälee viskaad vettä, sis tuõp sooja niipal'o, etti hod' jooss saunassa vällää* meil on ju enamasti suitsusaunad, sauna soojendavad kerised. Kerise peale viskad vett, siis tuleb sooja nii palju, et

kas või jookse saunast välja. – Vt. ka *tšivirõukko.*

tšivi-aukko M käsikivi kolu e. auk отверстие, дыра ручной мельницы.

tšivikal'lo Li Ra J *tšivi-kall'o* Lu J **1.** kalju урёс, скала; J *soomõz om mokomõt tšivi-kall'od, miltäzii(t) med'd'e poolõz ebõõ nätsemüill* Soomes on niisugused kivikaljud, milliseid meie kandis ei ole (üldse) näha; J *pappi tšähsi tehä tšaso-vijka sinne tšivikal'lo pääle* preester käskis teha kabelikese sinna kalju peale; **2.** suur rändrahn большой валун; J *il'leüü tšilälõ õli suur tšivi-kall'o* Illeši külas oli suur rändrahn; **3.** kivine e. kivirohke ala, kivistik, kivirägastik каменистая, валунная почва; Ra *ku pitsält, pitsält mätsi on tšivekas, see on tšivikal'lo* kui mägi on pikalt-pikalt kivine (kivirohke), (siis) see on kivistik.

tšivikanava M kanal (kivist kallastega kraav) канал, каменистая канава; *tuõn miä suurta teetä möõ, tšivikanava vassaa* tulen ma suurt teed mööda, kanal on vastas.

tšivi-kangaz Lu = *tšivikoko*; *mie õlin tšivikanjkaal* olin kivikangrul.

tšivikarp'õz (M), pl. *-põõd* M kivisamblik каменный лишайник.

tšivikalaz Li *-as* I-Len., g. *-kaa* Li = *tšivekaz*; I *tee on kehno, tšivikas i roojakas, pallo uhhavoo* (Len. 286) tee on halb, kivine ja porine, palju auke; Li *tšivikaz ranta* kivine rand.

tšivikelkko M kelk, regi (kivide vedamiseks) салазки, дровни (для перевоза камней).

tšivik/ko M Lu Li Ra J I, g. *-oo* M Lu Ra J I **1.** kivine каменный; M *tšivikko tee, tšivviä maad on pal'o* kivine tee, kive on palju; M *med'd'ee maad on kõihäd maad, liivakod i tšivikõõ* meie maad on kehvad maad, liivased ja kivised; M Lu *tšivikko maa* kivine maa; Lu *tšivikko põlto* kivine põld; **2.** kivik, kivine koht v. ala каменистая поверхность, площадь; J *mee too tšivikolt ühs koorõm heenoa tšiviä* mine too kivikust üks koorem väikesi kive; **3.** kari, kivine madalik, kivirida meres, kaljuruho риф, подводные камни, подводная скала; Lu *looto on merez, tšivikko, vähä vettä on pääl* kari on meres, kivine madalik, vähe vett on peal; Li *niku tšivikkoiz tämä stüüv lajjat poiz, a kasõ on liivaranta, tämä rohkaap piev* kivimadalikel ta (= meri) nagu sõõb (laeva-, paadi)laiad ära, aga see (siin meil) on liivarand, siin peavad paadid rohkem vastu; **4.** I keris каменка. – Vt. ka *tšivekaz, tšivi, tšiviahjo, tšivilooto, tšivirivi, tšivisürjä, tšivizikko.*

tšivikkõin L J-Tsv. (Kett.) *-nõ* P, g. *-zõõ*: *-zyõ* L *-zõ* J kivike камешек; P *kas on pikiluokka,*

kasyõ pantii tšivikkõinõ i pikiluokass hammuttii see on kada, siia pandi kivike ja kadast lasti.

tšivikoko M Ra J *tšivi-koko* M kivikangur, (raud)kivihunnik куча, грудa булыжных камней; M *suur tšivi-koko õli, tšivi-kogolõõ veetii võraa* suur kivihunnik oli, kivihunnikule viidi ohvrit. – Vt. ka *tšivi-kaņgaz, tšivi-rauho, tšivi-robjo, tšivirõukko, tšivirünni*.

tšivikoto J kivimaja, kivikoda (hoone, kus on käsikivi постройка, где помещаются ручные жернова); *vee siso tšivikottoo* rl. vii õeke (käsi)kivikotta.

tšivilautta (Ra J-Tsv.) kivilaut, kivist laut каменный хлев; Ra *savõkaa võjõttii, tehtii tšivilauttoi* saviga määrati (= seoti kive), tehti kivist lautu.

tšivilava Li kividest ahjualus, -lava каменное опечье; *tehtii tšivilava, siiz vass nõistii tetšemää kirpitšassa* (alla) tehti kividest ahjualus, siis alles hakati tegema tellistest (ahju).

tšivilidna M-Bor. Kivilinn, kindlus [?] каменный город, крепость [?]; *tšivilidna rikkomase, enneä idgettamase* rl. kivilinna purustama, ema nutma ajama.

tšivi-looto Lu kari, rahu, (veealune kivine) meremadalik подводный риф, мель; *laiva meni tšivi-loo päälle* laev läks karile. – Vt. ka *tšivikko, tšivi-rivi*.

tšivilõuka¹ L fig. kivilõug, käsikivi ручная мельница; L *tšivilõuka ep tšipsahta* rl. kivilõug ei kipsata (= käsikivi ei ole kuulda).

tšivilõuka² (P-Ränk L-Salm.₁ Salm.₂) hrl. pl. -*gad* Salm.₂ -*gat* P-Ränk kaurikarp, merikarp раковина; L *se õn elmii ehitetty, tšivilõuga* [= *tšiviega*] *tširjotettu* (Bor. 745) rl. see on helmestega ehitud, kaurikarpidega kaunistatud. – Vt. ka *tšivilõukko*.

tšivilõukka L klaas-, portselanhelmes стеклянная, фарфоровая бусинка.

tšivilõukko L = *tšivilõuka*²; *siņaka õmmõltii tšelliikaa, elmiikaa i tšivilõukkõikaa* (sinine) sarafan kaunistati (õmmeldi) kellukeste, helmeste ja kaurikarpidega.

tšivimeez M mürsepp каменщик.

tšivimängko Li kivimäng игра в камешки.

tšiviln P Kõ Ja-Len. Lu (Kett. K Li J-Must.) -*ne* I -*in* J-Tsv., g. -*zee* Kett. Lu -*zie* P -*izee* J kivist, kivi- каменный; Ja *siäl õli eellä tšivin rissi* (Len. 250) seal oli ennemalt kivist rist; Li *mille mennää võtõmaa*. – *tšivizille tšintaillõ, savizillõ saappõgoillõ, rautõizillõ rattaillõ* millega minnakse (mõrsjat) võtma? – Kivist kinnastega, savist saabastega, rauast vankritega; J *tšiviin sein kaugõp kestep ku puin* kivisein peab

kaudem vastu kui puu(sein); I *moišsioza õlivat tšivviiss kood* mõisas olid kivimajad (kivist hooned); J *tšiviinj kuja* sillutatud tänav. – Vt. ka *tšiven*.

tšivineemi (Lu), hrl. pl. -*ed* Lu skäär, skäärid шхеры; *rootsii tšivineemed, norjaa tšivineemed* Rootsi skäärid, Norra skäärid.

tšivinärä J-Must. liivapugu, lihasmagu зоб, мускулистый желудок (у птиц). – Vt. ka *tšivi*.

tšivipõörä M käi точильное колесо, точило; *tšivipõöräl saab tšhoa tširveitä, kurassia* käial saab teritada kirveid, nuge.

tšivi-rauho J-Tsv. = *tšivikoko*; *saap han tšiviraauhoss tšivi-kui pallo tahod* kivikangrult saab ju kive, kui palju tahad.

tšivirissi L Kõ kivirist каменный крест; L *täzä tšülzä õlivat tšivirisid* siin külas olid kiviristid.

tšivi-rivi Lu kivirida, (pikk) kari каменная гряда, (длинный) риф; *onõ meri, pittsä lee, pitsäll on tšivi-rivi, tšivikko* on meri, pikk leetsejakk, pikalt on kivirida, kari. – Vt. ka *tšivikoko*.

tšivirobjo M Ra J = *tšivikoko*; Ra *suur koko tšiviä on tšivirobjo* suur hunnik kive on kivikangur; M *tšivirobjod on pitsäd, miittäid vartõd, .. il'i fundamentti vai miittäid oonõssa vartõd õli algõttu panna* kivikangrud on pikad (raudkivihunnikud). Millegi jaoks, kas vundamendi või mingi hoone jaoks oli hakatud (kive hunnikusse) panema.

tšivirõukko M Kõ S 1. kivikangur, (raud)kivihunnik, kivivare куча, грудa булыжных камней; M *tšived väittäz ühtee kokkoosõd, tuõp suur koko, sitä kuttuas tšivirõukko il'i suur tšivikoko. tšivirõukod ain ovat suurõd, a tšivikoko saab olla i pikkara-inõ* kivid veetakse ühte hunnikusse, tuleb suur hunnik, seda kutsutakse kivikangruks või suureks kivihunnikuks. Kivikangrud on alati suured, aga kivihunnik võib olla ka väike; M *eellä tšäütii tšivi-rõukkoosõd rissimää* vanasti käidi kivikangrud palvetamas; S *maiz õli tšivirõukkoja, vanad mehet pajattii, što veetii võrroa* Mati külas oli kivikangruid, vanad mehed rääkisid, et (sinna) viidi ohvrit; M *süsälikko, tšivirõukkoza ain suvvaab ellää* sisalik armastab ikka kivihunnikus elada; 2. keris каменка; M *tšiveiss on tehtü tšivirõukko mokoma, kuhõ vizgataz lõülüä, sis ku tahod tšülvetä. no vot, siz on se saunaa tšivirõukko* kividest on tehtud (= laotud) niisugune kivihunnik, kuhu visatakse leili, siis kui tahad vihelda. Vaat see on siis sauna keris. – Vt. ka *tšiviahjo, tšivikoko*.

tšivirõukku M = tšivikoko.

tšivirünni Lu = tšivikoko; tšivirünnid. meilt on kilometraa kõlmõd, kõhtsõ rannaz, siel lee äärez onõ kanõit kivikangrud. Meilt on kilomeetrit kolm, Koskise rannas, seal leetseljaku äares on neid.

tšivi-saari Lu kivi(rah)nisaar (saare moodustav kivirahn) скалистый остров; *someri on üks suur tšivi-saari, täll on kahs puuta pääl-lä* Someri on üks suur kivi(rah)nisaar, sellel on (= sellel kasvab) kaks puud.

tšivisammaz M-Set. Paabeli torn Вавилонская башня.

tšiviseinä M Ra tšivi-seinä Lu kivimüür каменная стена; Lu *moll on tšivi-seinä* muul on kivimüür.

tšivisürjä Lu kivistik, kivine koht v. ala каменное место; *looto on merez, tšivikko, vähä vettä on pääl, a metsäs, kuza on pal'lo tšiviä, se on tšivisürjä, tšivikko* kari on meres, kivine madalik, vähe vett on peal, aga metsas, kus on palju kive, see on kivine koht, kivistik. – Vt. ka tšivikko, tšivizikko.

tšivisüsi M kivisüsi каменный уголь.

tšiviz M -s Ränk, g. -hsee = tšivez.

tšivizikko Lu, g. -oo = tšivisürjä.

tšivitee Lu J tšivi-tee J-Tsv. kivitee, (munakividega sillutatud) maantee каменная мостовая, шоссе; Lu *tšivitee on šošeika* kivitee on š.; J *enn jutõltii, što iil'ä ajap tšiviteet müü õpõzõd-kaa, vod i jürizev* ennemalt öeldi, et Elias sõidab hobusega mööda kiviteed, vaat müristabki; Lu *vañkkurit ku mennä tšiviteetä müü, tšivviä müü, kõvassi rätizeväd, kolizõvad* kui vankritega sõidetakse mööda kiviteed, mööda kive, (siis) kõvasti põrisevad, kolisevad.

tšivitšellä M kivikell каменный колокол; *tšivitšellää löötii* rl. kivikella löödi.

tšivitšerikko K kivikirik, kivist kirik каменная церковь; *kuuštümmett vootta on kattilall tšivitšerikko* kuuskümmend aastat on Kattilal (olnud) kivist kirik.

tšivi-tikkü J-Tsv. kivitikk обломок камня.

tšivivaro M käsikivi vits, võru обруч ручных жерновов.

tšiviõvvi M (kividest ehitatud kinnine siseõu каменный закрытый двор); *tšiviõvvõt tehtii. naapuriz õli tšiviõvvi siseõued* tehti (= ehitati) kividest. Naabertalus oli kividest siseõu.

tšivvlo Ränk, g. -oo linakiud волокно; *tšivvlo lahkuap* linakiud eraldub (linaluudest). – Vt. ka tšiuo.

tšivvok/laz (Kett.), g. -kaa kiuline волокнистый; *tšivvokkaad linad* kiulised (= rohke kiuga) linad.

tšmakut/taa: -ta (Ra), pr. -an: -õn Ra, imperf. -in = tšmokus/taa; Ra *miä tšmakutõn* suukaa ma matsutan suuga.

tšmakut/õlla Ra, pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. ← tšmakuttaa.

tšmokus/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J matsutada чмокать, чавкать; *ku mitä tšeelekaa proovõta, siis tšmokusõta* uuliikaa kui midagi keelega proovitakse, siis matsutatakse huultega; *tšmokus/ta anta suut* andis matsu(ta)-des suud. – Vt. ka tšmakutta.

tšmokus/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J matsutada; naksutada причмокывать, чмокать; шёлкать, хрустеть; J *elka han tüü tšmokusõlka* uuliikaa, *see on sigaa viit-tä* ärge ometi matsutage huultega, see on sea komme; J *elä tšmokusõdõ šokk-luit* ära naksuta lõualuid.

tšoboiz ~ tšobo-iz J-Tsv. interj. lähme пойдём; *tšobo-iz minukaa dovarišassi* lähme, tule mulle kaaslaseks; *tšobois* (= tšäüka) *parvõz* lähme koos, tulge kaasa! – Vt. ka tšau, tšou, tšouka. – Vt. ka tšävvä.

tšok/ata (J-Tsv.), pr. -kaan J, imperf. -kazin (klaase) kokku lüüa чокаться; *noh, tšokkamm rümkoika de rüüppämm* noh, lõõme klaasid kokku ja rüüpame.

tšokk-tšokk M interj. notsu-notsu, põssa-põssa (meelitusõna sigade ja põrsaste kutsumiseks) борька-борька (призывный клич свиней и поросят). – Vt. ka t'oko-t'oko.

tšolkka/nõ (J-Must.), pl. -zõd: -set J-Must. (erksavärvilised pikad siidist lindid pruudi peakatte kaunistusena яркие шёлковые ленты, украшающие головной убор водской невес-ты).

tšolkkon vt. šolkkon.

tšol/na Lu J-Must. -n Lu, g. -naa Lu ruhi, rump, vene чёлн, однодерёвка; Lu *tšolna tämä õli pakussa puussa* *kaivõttu, ebõllu* tehtii *laitoissa, nenä õli* terävä, *ahtõri õli* tülppä, *kahs airoa, tullid õltii* rump, see oli jämedast puust õõnestatud, eli onud laidadest tehtud, nina oli terav, ahter oli tõmp, (oli) kaks aeru, tullid olid; Lu *tšolna on ohotnikkojõd vart* rump on jahimeeste jaoks. – Vt. ka tšal'rana.

tšolnak/ka Lu, g. -aa väike rump челнок.

tšoor/o: tšuro P, g. -oo = šoora; *ärällä on tšuro, boranalla tuoz tšuroross juõlass* härjal on soor, jääral kutsutakse ka sooraks.

tšoot/ta: -t J-Tsv., g. -aa = tšoottu; *piäkk rahalõ tšoot* pea ometi rahaga arve(stus)t.

tšoot/tu Lu tšottu (Li), g. -uu Lu arve счёт; Lu *tšoottu õli kahs sattaa rubl'aa* arve oli kakssada rubla.

tšopot/taa -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J kiiresti käia, väikeste kiirete sammudega minna, vudida, sibada быстро шагаты, семенить, топаты.

tšopot/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. ← tšopottaa.

tšort P Kõ kurat чёрт; Kõ pahapool veep siinnua tšort täap kuhhõd vanakurat viib sinu kurat teab kuhu.

tšortots/ika: -k J-Tsv., g. -ka J jooneke чёрточка; võit tširjutta kasse tšortotskassaa sa võid kirjutada siia joonekeseni.

tšortov J-Tsv. kuradi- чёртов; ştanad on õmmõl-tu tšortov koozõss püksid on õmmeldud kuradinahast (teat. riidesort чёртова кожа).

tšottu vt. tšoottu.

tšou Li: tšou tänne tule siia!; tšou minuukaa tule minugal!; tšou parvõz lähme koos! – Vt. ka tšau, tšoboiz.

tšoukaa Li: tšoukaa tänne tulge siia!

tšto vt. şto.

tšudak/ka M -k J-Tsv., g. -aa M J veider, veidrik чудак; J kase ku saab umalaa, siiz on õikõ tšudakk meez kui ta purju jääb, siis on õige veider mees; M tãm on mokom tšudakka, tãm ku juttõõp sõnnaa, vaikko et tahtoiz nagraa, no ed või terppiä, etti ed nagrastaiz ta on niisugune veidrik, (et) kui ta ütleb (kas või ühe) sõna, (siis) kuigi (sa) ei tahaks naerda, aga (sa) ei suuda vastu pidada, et (sa) ei naerataks.

tšudatvortsa L tšudotv/ortsa (J) -ortts J-Tsv. tšudatvo-rets L tšudotvoo-rets M imetegija чудотворец; L babuška pajatti nikalai tšudatvortsaa vanaema rääkis Nikolaus Imetegijast; J paa tšudatvortsaa (miikkula) ette tšüünteliä pane Imetegija (Nikolause ikooni) ette küünal.

tšudittaa vt. tšuudittaa.

tšudno/i Ra, g. -i veider, veidrik чудак, чудной; sis näd nagrõttii minua, şto näd miä õlin tšudnoi siis, näe, naerdi mind, et vaat, mina olin veidrik.

tšugun/na M S I (P Li) -n J-Tsv. -nna M, g. -naa J 1. malm чугун; J tšugunõss hanse i tehä tšugunikko(i)t malmist ju tehaksegi malmotte; J kase suur veero on tšugunõss valõttu see suur ratas on malmist valatud; 2. malmipott чугун (горшок); I arinalla sõizovat tšugunav, tšugunikav ahjupliidil (vene ahju pliidikujulisel koldeta esiosal) seisavad potid; Li ku tšugunia tõmpaad ahjoss kulii päälee, siz on kerkeäpi kui malmotte tõmbad ahjust (ahju)rulli peale, siis on kergem; M paa kaluni tšugunaa pane vene kirves malmipotti (= keeda kirvesuppi); M raha pantii tšugunnaa raha pandi malmipotti (ja maeti maha).

tšugun/ikka K L P Lu Li J I -ikk J-Tsv. -nikka (M Kõ), g. -ikaa P Li J malmipott чугун (горшок); K linnahõd pantii tšugunikkoikaa ahjoo linnased pandi malmipottidega ahju; L tšugunikka pannass taganaa peälie malmipott pannakse kolmjala peale; Kõ uhvatkal nõsaa tšugunikkaa ahjoss i vällä võtav potihargiga tõstad malmipotti ahjust ja võtad välja; I sis pannas tšugunikkaa sõvad, i taaz ahjoo pannaz, avvottaaz siis pannakse pesu malmipotti, ja taas pannakse ahju, hautatakse; Lu muna tšugunikka tšihuv, tuõp paaru kartulipott keeb, tuleb auru. – Vt. ka vesi-.

tšugunnõin Lu, g. -zõõ Lu malmist, malm-чугунный; tšugunnõin petška raudahi, malm-ahi.

tšugun-zavod J-Tsv. malmivalutehas чугунный завод.

tšulana M Lu -nõ Lu -n J-Tsv., g. -naa Lu J sahver, toidukamber чулан; J veekaa seldi-botšk tšulanaa, la haizõp siäll viige heeringatünn sahvrisse, las haiseb seal.

tšulk/ka Ke, g. -aa sukk чулок.

tšulpahta/ssa (Lu), pr. -v Lu, imperf. -zi Lu mulksatada булькнуть; tšivi ku tokub vettee, vesi tšulpahtaab i pullot tullaa päälle vee kui kivi kukub vette, (siis) vesi mulksatab ja mullid tulevad vee peale.

tšulp/ipa (Li), g. -aa jupakas, lühike (rõiva kohta) юбка-коротыш; bõõ ku nütšüzet tšulpõv, a ved' enn õlti ihat pitšäv (endisaegsed rõivad) pole nagu praegused jupakad, aga enne olid ju varrukad pikad.

tšulp/pia M, pr. -in M, imperf. -pizin M läbi sorvida, segi ajada проткнуть, перебрать, перемешать; kõikk paad on tšulpittu kõik potid on läbi sorgitud.

tšumadan/a Lu, g. -aa sumadan, kohver чемодан; tšüläzä enne tšumadanaa ep täetti, õltii matkaa viitsavakav, kattojeekaa külas enne sumadani ei tuntud, olid reisu-vitskorvid, kaan-tega.

tšuppulehto vt. şuppulehto.

tšups P interj. supsti бултых; päivä jo menep tšups päike läheb juba supsti (looja).

tšurak/ka (R), g. -aa väike jupp чурка; rižee panimma tšurakassa irsäissä maja ehitasime palgijuppidest.

tšur/ka (J-Tsv.) -ga J-Must., g. -gaa J puupakk, palgijupp, rahn чурка, чурбан, короткое бревно; J tago kase klina tšurgaa õttsaa tao see kiil puupaku otsa sisse.

tšurk/ka M-Set. Lu, g. -aa = tšurka; Lu rihee nurkaa allaa panna tšurkka majanurga alla pannakse puupakk; M tõiõd poolõd pantii

siñakkaasõõ tsurkka, a tämä veetii kuradid panid (sinise) sarafani sisse palgijupi, aga tema (= tütre) viisid (kaasa).

tšut' M Lu I tšut K-Ahl. *tšuu'* M vaevalt, vähe, natuke; peaaegu чуть, едва; M *opõn tšuu'* liikku adraza hobune vaevalt liikus adra ees; M *on varma vaattaa päälee, a ize niku rapa-tšivi: kui tšut', nii taaz on pää põhguza, taaz läzib* pealtnäha on tugev, aga ise (on) nagu rabe kivi: (nii) kui vähe (midagi on), nii on taas pea põhus, jälle on haige; M *miä tšut' en idgõ* ma peaaegu nutan; M *mõõ va'raa menimma, tšut' päivä tširkasti* me läksime vara, vaevalt päev koitis; M *ai, tšut' ko en ahissunnu uhzõõ vällii* oh, peaaegu oleks mind pigistatud ukse vahele; I *tämä tšut' tšud' eb antannus suuta kunikkaa tüttärelee* vähe puudus, et ta oleks andnud kuningatütrele suud.

tšutšala vt. tšuušala.

tšutševits/a Li, g. -aa = tšetševitsa.

tšuušala K L P M I (Ra) -õ J-Tsv. *tšuu*ta J-Must., g. -aa: -a J 1. ime чудо; J *jumal tetši tšuu*da jumal tegi imet; L *koko tšuu*da lausa ime; 2. kummitus, tont призрак; привидение; I *met-tšazä tšuu*dittaaav, *tšuu*da siälä on, *starikka. miltäzessig tämä näüttäüv, tõin kõrtaa mehesig näüttäüv, a tõin kõrtaa i naizikossig* metsas kummitab, kummitus on seal, vanamees. (Ükskõik) millisena ta end näitab, mõnikord ilmutab end mehena, aga mõnikord naisenagi; 3. pettekuju, hernehirmutus гороховое чучело, пугало; M *pañkaa tšuu*dad pange hernehirmutised (põllule); I *tšuu*doo tiimtec (jaanipäeval) teeme pettekujusid; M *tšuu*dat tehäz, *vihat tšäitee, jänes siiz ep tuõ kapussaasõõ, peltšääv* tehakse hernetondid, vihad (pannakse) kätte, siis jänes ei tule kapsasse, kardab; 4. jõulusant ряженный; J *tšuu*dõt pelehtellä jõulusandid tembutavad; K *rästagonn tšuu*dat tšäüsväv *pojod da tüttären* jõulude ajal käisid (ringi) jõulusandid, poisid ja tüdrukud; I *laadittii tšuu*dassig tehti (end) jõulusandiks; K *tšuu*das tšäütti käidi jõulusandiks; Ra *veseristaa välis tšäütti tšuu*dila kolmekuningapäeva eel käidi jõulusandiks; J *nooristo tšäüp tšuu*diill *mazgõt silmiill* noorsugu käib jõulusandiks, maskid näo ees; J *tšuu*doill tšäütmä jõulusandiks käima; 5. pilke-, naeruleone посмешище; J *aissia rahva tšuu*d oh sind, rahva naerulelust!

tšuudila P Ra (J), pr. -in P -n J, imperf. -zin P 1. tembutada, hullata чудить, дурачиться; J *nagramm ja pelehtelemm, tšuu*dimma naerame ja hullame, tembutame; P *mitä sie tšuu*diid mis sa tembutad!; 2. jõulusandiks käima ходить ряжеными; Ra *tšäimme tšuu*dimõs tõisõõ

tšülää käisime teises külas jõulusandiks. – Vt. ka *tšuu*dittaa, *tšuu*dittaaassa.

tšuudikko vt. tšiutikko.

tšuuditt/taa K L P M S Lu Ra (Li) *tšuu*dittaa M -taag (I), pr. -aav K -aav P M I *tšuu*dittaaav M, imperf. -ti K Li -tii L I 1. kummitada чудиться, привидеться; K *peltšäziväd etti pokoinikka tšuu*ditaav (inimesed) kartsid, et surnu kummitab; P *kalmoiš tšuu*dittaaav surnuaias kummitab; S *pajatattii sitä, što riigaz on riigaa pappi, kõõz niku tšuu*dittaaab riigaz, *pellättii mennä* räägiti seda, et rehes on rehehaldjas, vahel nagu kummitab rehes, (seepärast) kardeti minna; I *meilä kooza tšuu*ditti rõõhga meil majas kummitas kõvasti; 2. jõulusandiks käia ходить ряжеными; L *jeka õhtagonn tšuu*dittõtti igal õhtul käidi jõulusandiks (enne kolmekuningapäeva); Ra *minuu karvain se meni tšuu*dittamaa, *tšen õli uhkaa, eb mennü* minutaoline, see läks jõulusandiks, (aga) kes oli uhke, (see) ei läinud. – Vt. ka *tšuu*dia.

tšuuditt/aaša (Li), pr. -aav, imperf. -ii kummitada чудиться; *jutud õltii, što tšuu*dittaaastii *mettsez* olid jutud, et metsas kummitas. – Vt. ka *tšuu*dittaa.

tšuur M interj. tsurr (väljendab lastemängus puudutamise keeldu) чур (не тронь!).

tšuur/o ~ -u M, g. -oo pimesikk, pimesikumäng жмурки (детская игра); *lahzõd mänd' etti tšuu*-roa lapsed mängisid pimesikku.

tšuurtok/ki P, g. -ii peitus, peitusemäng игра в прятки; *mänd'zittii tšuu*rtokkia mängiti peitust.

tšuut' vt. tšut'.

tšuutš/ala M *tšutšala* P -õla Po (Kõ) -el J-Tsv., g. -alaa: -õlaa Kõ -elaa ~ -ela J 1. (peibutus)-kuju, torpis(kuju) манок, приманка, чучело; M *tšuu*tšala tehäs *kui ampumaa menet tedreit* (peibutus)kuju tehakse, kui lähed tetri laskma; Kõ *vargas tšäxi* tehä *maasterailõõ mokomaa tšuu*tšõlaa *niku tämä on* varas käskis meistreil teha niisuguse kuju, nagu tema (ise) on; 2. hernehirmutus, tont, mardisant гороховое чучело, пугало; ряженный; шул; Po *sukulaizõt sõvõttii mõnõss tšuu*tšõlass (pulmakomme:) sugulased riietusid mitmesugusteks (pulma)santideks; J *nat'u on nii muudõrõssi sõppõnnu: seizob niku tšuu*tšel tšerikkoz Natju on nii veidralt rõivastunud: seisab nagu hernehirmutus kirikus.

tšuuto vt. tšiuto.

tšä- vt. ka *kä*-.

tšäbijä vt. tšäpiä.

tšäennal/la: -l J-Tsv. käepärast, käeulatuses под рукой; *kase on rikas talo: mitä tarviz, kõig on tšä*ennal see on rikas talu: mida on tarvis, kõik on käepärast (olemas).

tšäesiha J-Must. käepide, sang ручка, рукоятка, дужка.

tšäessü Lu -e Li adv. käest (наречие в форме эл-а от *tšäsi*); Li *vötan alötsöt tšäesse vötan labakindad käest*; Lu *i vot siitäviisi mõnt kõrtaa mätsikat tšäüiti tšäessä tšättee ja vaat sedaviisi käisid pallid mitu korda käest kätte.*

tšäe/zä M Li I -z P Li adv. käes (наречие в форме ин-а от *tšäsi*); M *täm piäp tšiin, piäp tšäezä ta hoiab kinni, hoiab käes*; P *meill oj kepit tšäez meil on kepid käes*; Li *alötsöd ovat tšäez labakindad on käes*; I *sörmikkaat tšäezä noorikkaal i palatenttsa tšäezä sörmkindad on pruudil käes ja käterätik on käes.*

tšägo vt. *tšako*.

tšägoo-petsel vt. *tšagoo-petsel*.

tšähillä: *tšähillä* R-Lön. püsti (pea kohta) [?] c поднятой головой [?]; *sillä on milla su [= suu] muhilla, su [= suu] muhilla, pä [= pää] tšähillä* (Lön. 708) rl. sellepärast on mul suu muigel, suu muigel, pea püsti [?].

tšähsiä Kett. K-Al. P Ke M Po Lu Li J (Kõ Ra) -hsiaḡ I *tšähtšä* (U Pi Ke) *käskä* (Kõ Ku), pr. -zzin K Ke M -zzii I -hzin P Lu J -zin ~ -zen M -sen ~ -hsen ~ -ssen K-Ahl., imperf. -hsizin K Ke P J käskida; lubada велеть, по-, приказывать, -ать; позволять, -ить, разрешать, -ить; M *tein kui tām tšähsi* tegin, nagu ta käskis; Po *nuorikolõd tšähsias pühtšä maata* (pulkakomme:) noorikul kästakse põrandat pühkida; J *veel ko sillõd kase on tšähzittü tehhe, vai siä ize päättää* kas sul on kästud seda teha või (teed seda) omapead?; P *siä ed õlõ millyõ tšähsijä* sina ei ole mulle käskija; M *tuult ep tšähsia laskõa soolaasõd* soolale ei lubata tuult peale lasta; J *tüü raskaz naizikko, sis tälyõ vanad ämmäd evät tšäxsinnü tšäsii viskua üli peä* kui naine oli rase, siis vanaeided ei lubanud tal käsi üle pea heita.

tšäh/sü P Lu J, g. -hzüü J -zzüü P käsk приказ, предписание; Lu *ep piä laasia sinne, kunnõ eb õd tšähsü* ei ole vaja ronida sinna, kuhu ei ole käsku; J *tüü kuulitt, tšähsü õli menne maateet praavittõma* (kas) te kuulsite: oli käsk minna maanteed parandama; J *tšähsüä piäp kuunõll* käsku tuleb kuulata; J *kört on annõttu tšähsü, siis piäp tüü tehä* kui on käsk antud, siis tuleb töö (ära) teha; P *tšähsü on tšäzzüükaa, tšähsias, sis piep tehä* käsk on käsk, (kui) kästakse, siis peab tegema; J *tšähsüä täütemä* käsku täitma.

tšäh/tšäüg I: *ivviä tšähtšäüg nõizõmmaḡ* hakka-me teri (viljapeadest välja) rabama.

tšäi vt. *tšai*.

tšähhä K-Ahl. kühmuline, muhklik бургистый, шишковатый (orig.: knottrig).

tšäinikka vt. *tšainikka*.

tšäinõi vt. *tšainõi*.

tšäkattaa vt. *tšäkattaa*.

tšäko vt. *tšako*.

tšäkopet/sel (Ränk), pl. -tšeled: -tšelet Ränk = *tšagoo-petsel*.

tšäkuška (J), g. -aa labakinnas рукавица, варежка; *sis pantii tšäkuška tšättee* siis pandi labakindad kätte.

tšäkättä vt. *tšäkattaa*.

tšälü Al. K-Ahl. R-Reg. P M Lu Ra J I (Ja), g. -üü ~ -ü J I. käli, kälis (mehe vennanaine), pl. käliksed (mehe vendade naised) невест/ка (жена деверя), -ки (жёны братьев); Ra *tämä on minu tšälü, a mehee veli on tšüü* tema on minu kälis (~ käli), aga mehevend on küdi; Li *vellesijie naizõd õllaa tšälüü* vendade naised on käliksed; Li *kassin taloza õltii kõlmõd tšälüsee, a mehed õltii tšüüü* siin talus oli kolm kälis (~ käli), aga mehed olid (naistele) küdid; Lu *vellesijee naizõd õllaa tšälüü, a sõsarijee mehed õllaa svojakõv* vendade naised on (omavahel) kälid, aga õdede mehed on kälimehed; J *vel'lä nain juttõõp tõizõ vel'lä naizõlõ:* – *tšälü, tšäü tšerikkoo: tšerikkoo jo tšelloa lüüvvä* (ühe) venna naine ütleb teise venna naisele: – Käli, mine kirikusse, kirikus juba lüüakse kella; Ja *elä vee tšülälee lausua, tšälüü tšäännellä sõnoja* (Al. 52) rl. ära vii külale kõnelda, käliskele sõnu väanata; **2.** käli, naiseõde свояченица; J *mees kutsub õmaz naizõ sõzart tšälüssi, a tämä meess – tšälü-mehessi, dalisko svojakõssi* mees kutsub oma naise õde käliks, aga tema meest – kälimeheks; **3.** vennanaine невестка (жена брата); I *veld'i õli nad'dunug, tämä nainõ õli tšälü* (kui) vend oli abellunud, (siis) tema naine oli käli; **4.** mehevend, küdi деверь; J *nain kutsub mehe vel'lä tšälüssi* naine kutsub mehevenda küdik; J *tšenee lõdõkku.* – *vellää tehtü, tšäsipuut tšälüü emäizee* rl. kelle kiik? – Venna tehtud, käsipuud emapoolse käli (mehe) (tehtud). – Vt. ka *tšälüü*.

tšälü-meez J kälimees (naise õmees) свояк; *mees kutsub õmaz naizõ sõzart tšälüssi, a tämä meess – tšälü-mehessi, dalisko svojakõssi* mees kutsub oma naise õde käliks, aga tema meest – kälimeheks.

tšälü/z K (Lu J) -s M-Set., hrl. pl. -hseḡ K P -ssee M Ra vdjI -seḡ Lu J kälis (mehe vennanaine), hrl. pl. käliksed (vendade naised) невест/ка, -ки (жёны братьев); K *tšälühseḡ õlivad, ku mehed õlivad velled* (naised) olid (omavahel) käliksed, kui mehed olid vennad; Lu *õlimma kõlmõd tšälüssee* olime kolm kälis; Lu *tšälüsed vanass saa eletti ain parvõz, i ain sovitti*

kälikseed elaside vanaduseni ikka koos, ja aina sobisid; J *tšäliüset panõtõlla tõin-tõiss* kälikseed räägivad teineteist taga. – Vt. ka *tšäliü*.

tšämmel, tšämmele vt. *tšämmäl*.

tšämmelkakk Ränk = *tšämmellepoška*.

tšämmellepoška M paistekakk (leivatainast) лепёшка, колобок (из хлебного теста); *tšämmellepoškad, rüüstaitšinassa, pikkaraizõd, ümmärkõizõd* paistekakud, (tehakse) leivatainast, (on) väikesed, ümmargused. – Vt. ka *tšämmälkakk*.

tšämmeltšäsi I = *tšämmän*.

tšämm/ül K-Ahl. K-Set. L P Ke-Set. M (R-Reg.) -älä ~ -äle Lu -el P M Kõ Lu Ra J-Tsv. I (L) -älä Len. -ele M Lu Li I, g. -elee M Lu Ra J -elie P -elää J-Tsv. -älää Lu **1.** kämmal, pihk, peopesa пясть, ладонь; Lu *tšäee päälüz, a kase on tšämmälä* (see on) käeselg, aga see on kämmal; M *tämä ain plakutap tšämmelie* ta aina plaksutab käsi (peopesi) kokku; P *villet tulõvat tšämmeleese, ku on angoo vai tširvee varsi val'lu* villid tulevad pihku, kui hangu või kirve vars on vali (= raske); M *hoikka nahka tšämmelillä* kämmaldel on õrn nahk; Li *ku leiväd õltii, siis tehtii tšämmelekaa tšämmelkakud* kui leiba küpsetati, siis tehti kämblaga paistekakud; J *tšen ep tunn mittä tehä, jutõlla: täll peukolo tšehs tšämmeless kazvov* kes ei oska midagi teha, (selle kohta) öeldakse: tal kasvab põial keset kämmalt; P *suukaa tämä tiep pal'lo, a tšäez, tšämmälöz on suur peukko* kk. suuga teeb ta palju, aga käes, kämblas on suur põial (takistuseks); J *laamõs tšämmelää päält rahad* haaras (teisel) peo pealt rahad; M *kasuri õli tšämmele lad'd'uutta* kiini oli kämblalaine; J *tšämmelää lad'd'ukkõin* kämblalaine; I *õikõa tšämmel tšihgub, znaatšit tšettäid vassaa puutus tšenneid sillõd õmissa* (kui) parem peopesa sügeleb, (siis see) tähendab, (et) keegi juhtub sulle vastu (tulema), keegi omadest; I *kura tšäsi tšihgub, tšämmele, znaatšite dengad leeväd, dengo antsõdõ* (kui) vasak käsi sügeleb, kämmal, (siis) tähendab, (et) saab raha, raha antakse; Lu *tšämmele linneed* ~ M *tšämmele risikod* ~ Ra *tšämmele risid* käejooned; **2.** labakäsi, käelaba; kindalaba пясть руки или рукавицы; Kõ *laßpais teen, algan tšämmelt tehä* teen labakinnast, hakkan (kinda)laba tegema. – Vt. ka *tšämmeltšäsi, tšämmän*.

tšämmälkakk K-Set. Ke-Set. J-Must. *tšämmelkakk* M Lu Li *tšämmelekakk* Lu *kämmälkakk* Ku **1.** paistekakk (leivatainast küpsetatud pätsike) лепёшка, колобок (из хлебного теста); Lu *võõtaa taitšinaa tükkü i lüüvvää hoikassi tšämmelekaa, panna ahjoo pan-*

null tšühsemää, se on tšämmelkakk võetakse tainatükk ja lüüakse kämblaga õhukeseks ja pannakse panniga ahju(suhu) küpsema, see on paistekakk; Li *tšämmelkakut tšiiireeltää tehtii, pantii ahjoo ette, tšämmelkakk tšühseezi si-ällä* paistekakud tehti kiiresti, pandi ahju ette (ahjusuhu tule paistele), paistekakk küpses seal; Lu *tšämmelkakkua lahvõd süütii koortõõkaa* paistekakke lapsed sõid hapukoorega; **2.** K-Set. Ku (odra)karask коржик, лепёшка (из ячменной муки); **3.** hädaleib (kuivatatud rohust ja vähesest jahust küpsetatud sõja- ja näljaaja leib хлеб военного и голодного времени с примесью сушеной травы); M *sõtaaigal sõõtii roholeipää, rohot kuivõõttii, siz javõttii heenossi, seness tehtii leipää, tšämmelkakkua, pikkaraisia, javvoa pantii vähäkõizõd ühtee* sõjaajal sõõdi rohuleiba – rohi kuivatati, siis jahvatati peeneks, sellest tehti leiba, hädaleiba, väikesi, jahu pandi natuke hulka; ■ M *näd ku annõttii tšämmelkakkua takapoolõd näe, kuidas anti (käega) vastu tagumikku. – Vt. ka tšerä-.* – Vt. ka *tšämmelkakk, tšämmellepoška*.

tšämmälpilkku Salm., J-Must. *tšämmälpilkku* Ränk (kämblasuurune heledam laik naiste teravatipulise piduliku peakatte paremal küljel светлое пятно величиной в ладонь на правой стороне острокобечного женского праздничного головного убора).

tšämmä/n (Li), g. -nee kämmal, pihk, peopesa пясть, ладонь; *tšell on tšehš tšämmänes peukalo* (saamatu inimese kohta öeldakse:) kellel on põial keset kämmalt. – Vt. ka *tšämmäl*.

tšän/tšü M, g. -nüü kõrrestik, kõrs, kõrrepõld жнивья, стерня; *tšennättä on kehno tšävvä tšäntšüü möö, pisseeb jalkoi* paljajalu on paha käia mööda kõrrepõldu, torgib jalgu.

tšäpeulz L, g. -u ilu, kaunidus красота; *maai-lmaa tšäpeuukaa* ilmatu ilus (maailma iluga).

tšäpi/iä K P M (Al. R) *tšäppiä* M I vdjI Ma *tšäbi-jä* [sic!] L -eä ~ -õa K-Ahl. ilus, kaunis, nägus, tore, kena, meeldiv красивый, прелестный; приятный, милый; I *siä õõt tšäppiä* sina oled ilus; P *šokat kauniid i ... tšäpiäpäät kõikkiä* (~ -ia) rl. põsed punased ja ... kõigist kaunimad; K *tšäpiällä tšägoo kukkumizõlla* (Al. 49) rl. kauni käokukkumisega; R *kalakauhtana kainalossa, tšäpiä rätti tšäesä* (Eur. 33) rl. peiukaftan kaenlas, ilus rätt käes.

tšä/pä J-Must., g. -vää (puu)koor, kosk (древечная) кора. – Vt. ka *petäjä-*.

tšäpälä vt. *käpälä*.

tšä/pü K-Ahl. K-Set. M Lu Li J-Tsv. (Kett. Ja) *käpü* ~ *käpü* Ku, g. -vüü Kett. Ja Lu Li *tšävüü* M -vü J *kävüü* Ku võrgukäbi, -nõel, piirits,

huí иглица (игла для вязания сети); M *tšäpü on, mill tehäz võrkkoa* võrgukäbi on (see), millega kootakse (tehakse) võrku; Lu *võrkkoa jamataa i kuotaa tšävüükaa* võrku jamatakse (= jätkatakse) ja kootakse võrgukäbiga; Li *enn ain tšäpüi tehtii kuusimpuussa* ennemalt tehti võrgukäbisid ikka kuslapuust; Lu *tšävüü tehtii tšültšiluussa, tšültširoovossa, i puussa* võrgukäbid tehti küljeluust, roidest, ja puust; Li *tämä on niku tšäpü* (lahja inimese kohta öeldi: ta on nagu võrgunõel; Lu *tšävüü kanto* võrgukäbi pära(ots); Ja *tšävüü tšeeli* võrgukäbi keel. – Vt. ka *puu-*, *võrko-*.

tšäpükanta Lu võrgukäbi kand, (hargiga) päraots пятака, задняя часть иглицы.

tšäpünenä Lu võrgukäbi nina, esiots носок иглицы.

tšäpüpuu Li võrgukäbipuu (puu, millest tehti võrgukäbisid дерево, из которого делали иглицы).

tšäpütšeeeli Lu võrgukäbi keel язычок иглицы.

tšäreä K-Ahl.: *ned kõlme unohtamissa: tšülää tšäüminee tšäreä, pimetikko pitäminee, valgetikko vaattaminee* (Ahl. 100) rl. need kolm tuleb unustada: *tš.* külaskäimine, videviku pidamine, valge aja vaatamine (= raiskamine).

tšärijä vt. *tšäärijä*.

tšärjäin vt. *tšäärjään*.

tšärkko vt. *tšerikko*.

tšärnä vt. *kärnä*.

tšärpezee-siini (M-Len.) kärbseseen мухомор; *siis saap võita tšärpese-siinee kaa* (Len. 260) siis võib hõõruda kärbseseenega.

tšärp/pä Kett. K M Kõ S J-Must. *Чарне* Tum., g. -ää M kärp; nirk горностай; ласка; M *ruskõaa karvaa on tšärppä* pruuni karva on kärp; Kõ *kõöz lehmä makkaav, siis se tšärppä tuõb lehmälee seltšää* (uskumus:) kui lehm magab, siis see kärp tuleb lehmale selga.

tšärpläne J-Must. -peine J -ein Ra J kärpäin Ku Чёрпейнь K-reg.₂ Ii-reg.₁ Чёрпейнь ~ Кярпийненъ ~ Керпейнь Pal.₂, g. -eizee J = tšärpäne; J tšärpeizet pinissa kärbsed pirisevad; Ra *suur tšärpein* porikärbes; J tšärpeizee obakk ol lusti, muut ebõd üvä kärbseseen on ilus, ainult (et) ei ole hea; Ra *nii õllaa nüd üväd niku perz da tšärpein* kk. nüüd ollakse nii head (= saadakse hästi läbi) nagu perse ja kärbes.

tšärpläne L M Lu Li (P) -änee K-Ahl. -än Kett. L Lu Li (U Ja) -ene Kõ Lu (I) -en Kett. M Чёрпене Tum. Керпяненъ Pal.₂, g. -äzee M Lu Li -eizee J kärbes муха; Lu *moška on kõikkaa heenopi kõikkiiss tšärpäziissä* kihulane on kõige väiksem kõigist kärbestest; Li *küll leeb ohto-*

goss vihma, tšärpäzet tulla kōik silmil küll(ap) tuleb õhtul vihma, kärbsed tulevad kõik silmadele; M *tšärpäzet bimizeväd ~ U tšärpäzed bōrizōvad* kärbsed sumisevad; I *tšärpeez evät puŗrōisig* (et) kärbsed ei hammustaks; Lu *maarjaa pühaz on palʼo tšärpäss* maarjapaastu ajal on palju kärbsed; M *tšärpäzee siined* kärbseseen; Lu *tšärpäzee griba on kaunis päält, valkoizõt prikud on pääl puulōz* kärbseseen on pealt punane, valged täpid on pealpool; M *kassen rihez on nii ilʼTaa, daže tšärpessä et kuulō kui lentääs* siin toas on nii vaikne, isegi kärbest ei kuule, kui lendab; Lu *tühjä on üvässi, siin i tšärpän ev lennä* (tuba) on täiesti tühi (= vaikne), siin kärbeski ei lenda. – Vt. ka *kokka-*, *sitta-*.

tšär/seä (K-A1.): *tšühze kursi, tšärze kursi, tšühze kursi kauniz-koori* (A1. 44) rl. küpse, pulmaleib, *tš.* pulmaleib, küpse, pulmaleib, kaunistkoorik.

tšär/siä Kett. M-Set. (A1. K-Ahl. R-Eur. Kõ-Set.) -sie L, pr. -zin M -sin K-Ahl., imperf. -sizin kärside, (välja) kannatada, taluda страдать, вы-; терпеть, вы-; R *enne on nähnuüt suuret vaivat tšärsinnü emo tšipōat* (Eur. 37) rl. ema on näinud suured vaevad, kannatanud ema valud; L *tšülmeä ed nõizō tšärsimeä* (sa) ei hakka külma kannatama.

tšärt/tšä J, pr. -šin, imperf. -tšizin kärkida кричать, орать; *taaz algõp tšärttšä* taas hakkab kärkima.

tšä/si Kett. K L P Pi Ke M S V Po Lu Li Ra J I Ma (R Kõ Ja vdjI) käsi Ku (K R J) Kr Чэсы K-reg.₂ Цэсу Pal.₁ Ii-reg.₁ Чэсы ~ Кхэзу Pal.₁ Чассу Tum., g. -ee K L M Lu Li Ra J -jee Po -jie L -ie P -e Lu Ra J I, käsi (inimese kehaosana) рука (человека); P *piin tšäsiikaa vattsaa tšiin* hoidsin kätega kõhtu kinni; P *veri johzõp tšäess* veri jookseb käest; I *tšäsiüll vizgattii lapatkalla* käsitsi tuulati, visati (vilja) kühvliga; Lu *tšäsi tšättä pezeb, mõlõpad on valkaad* vs. käsi peseb kätt, mõlemad on valged (= puhtad); Lu *tämä süüp tšäsijeekaa, tüütä teeb vatsaakaa* vs. ta sööb kätega, tööd teeb kõhuga; M *ühel tšättä lühzin vohoo* ühe käega lüpsin kitse; I *miä rinnassa see võttaa tämmää ühele tšäele ku nõssaa tälle i mahha i jalgad evät tagossaa* ma võtan temal ühe käega rinnust (kinni), (ja) kui tõstan, tal ei ulatu jaladki maha; M *silmät tõhhee* vaattaa, *vaitõ tšäed evät tšäü* silmad vaatavad töö peale, aga käed ei liigu; Li *ku teed ranikkaa tüüd, sis tuõb villi tšättee* kui teed rasket tööd, siis tuleb vill kätte; M *täm näd nii on üvä inehmin, mitä nii tšüzü, täm millõd niku õikõa tšäsi kõikkõza avitav* ta, näed, on

nii hea inimene, mida ka ei palu, ta on mulle nagu parem käsi, kõigiti aitab; Lu *niku võtap tšajell poiz* nagu käega võtab (valu) ära; J *nõd-raa tšäekaa* helde käega; J *mustõlaizõlõ ann vaa koorõit, kül tämä siis tšätt katsob* mustlasele anna vaid koort, küll ta siis kätt vaatab; Lu *tämä lüüp tšäellä, ep too mittä valmiz* tema lõõb käega: (niikuinii) ei saa midagi valmis; Ra *millõ rihez kõig on tšäen alla* mul on toas kõik käe järgi; Lu *mennää tšäess tšiiini* minnakse käest kinni (hoides); J *tšäed ühez käsikäes*; M *hailiitün tšäekaa* lehvitasin käega; J *tšässii viskoma, harottõdõma* käsi ringutama; J *võtti tšäed* käed väsisid; Lu *annõttii tšättä* tervitati, anti kätt; J *tšäsi varsiti* üles koorima varrukaid üles käärima; P *kurõa tšäsi* vasak käsi; P *õikõa tšäsi* parem käsi; Lu *tšäee päälüz* käeselj; J *tšäee ripsi* käelaba; käeranne; Ra *tšäee jäsened* käeliigesed; Lu *tšäsi linneed* käejooned; Lu *tšäsi luud* käeluud; **2.** väljendab suunda выражает направление; K *tämä meni õikõaa tšäteesee* ta läks paremat kätt; M *kuurrõaš tšäjez* vasakut kätt; M *õikõaš tšäjez* ~ *õikõata tšättä* möö paremat kätt; Ku *äärimäin talo pahõpaa kättä* viimane maja vasakul; **3.** sülle, süles на руки, на колени; P *miä mairõtõlõn tätä (= lassa), tämä tulõb millõ tšätiesie* ma rahustan teda (= last) hellalt, ta tuleb mulle sülle; Lu *isä lahsi tšäez issu* isa istus, laps süles; **4.** väljendab kokkulepet выражает соглашение, договорённость; J *ku noorikk oj kozittu, siiz jutõlla: tšäed on lüütü* kui pruut on kositud, siis öeldakse: käed on lõõdud; **5.** allkiri подпись; M *anna õitmaa tšäee tširjotuz* anna oma allkiri; **6.** fig. sümboliseerib inimest символизирует человека; M *elä va juttõd tõizõlõd tšäelee, laa möö kahhõd täämmä* ära ainult ütle kellelegi teisele, las me kahekesi teame; **7.** fig. sümboliseerib võimu символизирует власть; Lu *kõig müü õlõm-ma inemizen jumalaa tšäez* kõik me, inimesed, oleme jumala käes (võimuses); ■ J *ženihõll on noorikk vähäize peent tšätt* peigmehel on pruut pisut väikest kasvu; M *täm on vargaz, aivoo piäp pittsää tšättä* ta on varas, aina varastab; M *pittsää tšäsin* pikanäpumees (varas); P *kui siš tšäsi tšäüb – vassaav – pazgass, üväss* kuidas siis käsi käib? – Vastab: Halvasti, hästi!; J *siält sain õtsaa tšättee* sealt sain otsa kätte (= mulle sai (asi) selgeks); M *uni tuli tšättee* unenägu läks täide; Lu *tšäzissä meep pois, tšettä ep taho kuunõll* läheb ülekatte, kedagi ei taha kuulata; J *kui pall'o ni riitõd, muut minu tšäsi jääp pääle* kui palju (sa) ka ei vaidle, aga minu sõna (käsi) jääb peale; J *tšäess hukka menemä* käest hukka (= ülekatte) minema; I *minuu tšäess on*

lähnüit tuli minu käest on tuli (lahti) läinud; J *tšäess menemä* ebaõnnestuma, käest (ära) minema; Ra *meni üli tšäe se laajenki* see laeng läks luhta; J *tšäe kõrvõll tšäüttemä* saamatut (inimest) juhtima, õpetama; M *võtan tämmää tšäsiilee* võtan ta käsile (noomin teda); I *miä siinnua võtaa tšättee* ma võtan sind käsile; I *võittii tšättee, nõzii antamaa piimää tälle* võtsin kätte, hakkasin talle piima andma; Ra *se ko on lovkoi inimin, nii kõik tunnõp tehä, mitä vaa võtap tšättee, senee teeb* see alles on osav inimene, oskab kõike teha, mis vaid võtab kätte, selle teeb (ära); Lu *sain tšäessä poiz* sain kaelast (käest) ära; J *teep tüütä kook tšäelle* rl. teeb tööd kõigest jõust; Lu *milla kõik on tšäsilä rihez* mul on toas kõik käepärast; Lu *ahnaal inemizel tüü tšäes põlõb* püüdlikul inimesel töö põleb käes; P *pääsi näilt tšäziss välillä* pääses nende käest ära; P *tämä on minuu tšäziiz, ep kuhõid mene* ta on mul käes, kuhugi ei lähe (ära); M *näil rahad mennäz läpi tšässii* neil raha käes ei püsi; J *tšäsi vara ~ tšäee vara* tagavara; Lu *ivusõõleikkaaja on harmaata tšättä* õielõikaja on halli värvi (putukas). – Vt. ka *adra-, adro-, liiva-, tšämmel-*.

tšäsiala J-Tsv. J-Must. **1.** Tsv. (töö)viis, -võte, fig. käekiri рука, ухватка, манера; способ; *kassen tüüs tunnub meisterii tšäsiala* selles töös on tunda meistrikätt; **2.** J-Must. külviriba (külvimärkide vaheline põlluala käsitsikülvi puhul) посевная полоска. – Vt. ka *tšäsimüz*.

tšäsi-aluhsõp M pl. lauparred (neli part, millele aheti neli viljavihku korraga) колосники (четыре жерди колосника, куда сажали разом четыре снопа на просушку).

tšäsialõtsõ M labakinnas рукавица, varejka.

tšäsibagra M väike pootshaak (metsatõõdel) маленький багор (для лесных работ); *pikkarain bagra on tšäsibagra* väike pootshaak on tš.; *kui tšäütii metsää irsiä koorimaa, siz õltii tšäsibagrav, millä tšäänettii irttä* kui käidi metsas palke koorimas, siis olid väikesed pootshaagid, millega põrati palki.

tšäsiin¹ J-Tsv. = *tšäsinää*.

tšäsiin² vt. *ühs-*.

tšäsikadgõlma Li küünraõnnal локтевая ямка.

tšäsikiista M = *tšäsirusso*.

tšäsikošelka M (käes kantav väike) rahakott (ручной) кошелек.

tšäsikraapiõ M pl. kraasid карда, чесалка.

tšäsilapja Ränk katuselasn (vahend õlgkatuse tasandamiseks) деревянная колотушка для подравнивания соломы при построении соломенной крыши).

tšäsilintti Li (Ra) *tšäsi-lintti* (J-Tsv.) käelint (vadja naise rahvarõivaste detail) наручная лента (деталь народной одежды водской женщины); Ra *ehteed: tšiuuto pääle, sarafana, polle, remeni, kušakka šolkkõinõ, tšäsilintti* .. peorõivad (olid): särk selga, sarafan, põll, vöö(rihm), siidist vöö, käelindid ..; Li *siiz õliti tšäsilintti, kasse siotti, ühtee tšättee i tõisõõ tšättee* siis olid (veel) käelindid, siia seoti, ühele käele ja teisele käele; J *lusti han se õlitši mood ku tütõt pietti tšäsi- ja takal'inttiit* ilus ju oligi see mood, kui tüdrukud kandsid käe- ja tagalinte (seljalinte).

tšäsilipitta M käsikühvel лопаточка, совок, ручное веяло; *peremmeer viskaap tšäsilipit-saaka* premees tuulab käsikühvliga.

tšäsilobatk/a (Ra), pl. -ad: -õd Ra abaluu (плечевая) лопатка.

tšäsiluu M randmeluu запястье.

tšäsimüllü M Lu = *tšäsitšivi*.

tšäsimülz M Li, g. -hsee 1. külviriba (külvi-märkide vaheline põlluala käsitsikülvi puhul) посевная полоска; Li *tämä meni i tšülvi kaks tšäsimüssä kõrrõz* ta läks ja külvas kaks külviriba korraga; 2. ahtevihu sületäis (korraga par-sile tõstetav ja ahetav viljavihukogus) охапка снопов (поднимаемая разом на колосники на просушку); M *ah tõõ tšäsimühsev* ahtevihu sületäied. – Vt. ka *kahs-*, *üh-*. – Vt. ka *tšäsi-ala*.

tšäsin vt. *kah-*, *pittšä-*.

tšäsinivel M käeliiges сустав руки.

tšäsinlää K -eä P -e J-Tsv. kätega руками, при помощи рук; J *niku sika: tšäsine meni kaukoss liha võtõma* nagu siga: kätega läks (liha)-künst liha võtma. – Vt. ka *tšäsiin'*.

tšäsinüzwä M käekõnt культя, культяпка руки; *õli jäätüttännü nõlõpat tšäev, nüid vaa jäätii kane nüzwäv, tšäsinüzwäv* (joobnu) oli lasknud mõlemad käed ära külmuda, nüüd jäid vaid need kõndid, käekõndid.

tšäsipalant/ta Po -sa S = *tšäsirätte*; S *kaņkaass tehtii tšäsipalantad* lõuendist tehti käterätikud.

tšäsi-poolõza: -puolõz ~ -puolõz Po kättpidi за руку; *rissintsä tüop tšäsi-puolõz nõorikkua* ristiisa toob kättpidi nooriku (peiu juurde).

tšäsi-primozla M koot цеп; молотило; *tappaas tšäsi-primozloilla* (reht) pektakse kootidega.

tšäsi-puu Kõ J (kiige) käsipuu поручень (качелей); Kõ *lõõkull õlivat pihkuzõt sampaad, tšäsi-puut tooõõ pihkuzõd* kiigel olid männi(puu)st sambad, käsipuud ka männist; J *tšenee lõõkku*. – *vellää tehtü, tšäsi-puut tšälüü emäzee, a rissipuu* rissizää kelle kiik? – Venna tehtud,

käsipuud ema(poolse) käli(mehe), aga risti-puud ristiisa (tehtud).

tšäsi-pöörä M käi точильное колесо; *tülppä tširvez, pieb ihhoa tšäsi-pöörällä* nüri kirves, peab käial teritama.

tšäsi-püssü M revolver револьвер.

tšäsi-raha J-Tsv. 1. käsiraha задаток; 2. tasku-raha карманные деньги.

tšäsi-ravvad M Ra pl. käeraud наручники; Ra *tšäsi-ravvat pantii tšättee* käeraud pandi kätte (= käed pandi raudu).

tšäsi-russo M käelaba, labakäsi, kämmal кисть руки. – Vt. ka *tšäsi-kiita*.

tšäsi-rätte Kett. M (Kõ) *tšäsi-rätte* J-Tsv. käte-rätt, -rätik ручник, полотенце; Kõ *a kui õltii paksupad mokomad koottu, siz neitä kutsõttii tšäsi-räted, niillä pühittii tšässiä* aga kui olid kootud niisugused paksemad, siis neid kutsuti käterätid, nendega pühiti käsi; M *tšäsi-rätel-lä pühitšias tšässiä, a silmärehteekaa pühitšias silmiä* käterätiga pühitakse käsi, aga s-rätiga kuivatatakse nägu. – Vt. ka *tšäsi-palantntsa, tšäsišiška, tšäsi-varnikkõ*.

tšäsi-rätti M = *tšäsi-rätte*; *tšäsi-rätti, mineekaa pühitšias tšässiä* käterätt (on see), millega pühitakse käsi.

tšäsi-saha Li *tšäsi-saha* Li J-Tsv. 1. Li käsi-saag nohovka; 2. Li J-Tsv. vibusaag лучковая пила.

tšäsi-seppü M külasepр деревенский кузнец.

tšäsi-siha vt. *airo-*.

tšäsi-sirppi M sirp серп; *niittääš tšäsi-sirppiläil-lä* (vilja) lõigatakse sirpidega.

tšäsi-süli M J-Tsv. käsisüld (endisaegne pik-kusmõõt) сажень.

tšäsi-šiška M Li *tšäsi-šišk* J-Tsv. 1. M narts, kalts (käte pühkimiseks) тряпка (для вытирания рук); 2. Li J-Tsv. käterätt, -rätik ручник, полотенце. – Vt. ka *tšäsi-rätte*.

tšäsi-tapõppuu M pl. linalõuguti, kolgits трепалка, льномялка.

tšäsi-t'eška M käsikäru тачка, тележка; *tšä-sit'eška, se on tehtü kahhõõ rattaa päälle, senekaa saab viijjä hod' mitä raskassa käsi-käru, see on tehtud kahe ratta peale, sellega saab viia ükskõik mida rasket*.

tšäsi-tšedrälauta P = *tšäsi-tšedräpuu*.

tšäsi-tšedräpuu L kedervars веретено, пряслица. – Vt. ka *tšäsi-värtänä*.

tšäsi-tšinnõz J-Tsv. nahklabakinnas (hrl. vood-gita) кожаная рукавица, диал. голица (об. без подкладки).

tšäsi-tširj/otuz Lu -utuz ~ *tšäsi-tširjutuz* J-Tsv. 1. käekiri почерк; Lu *tširjaa lugin, a tšäsi-tšir-jotuss en tää, tšäsi-tširjotussa en lugõ* raamatut

ma lugesin, aga käekirja (= käsitsi kirjutatud) ma ei oska (lugeda), käekirja ma ei loe; J *tšäsi-tširjutus on lusti* (tema) käekiri on ilus; J *tšäsi-tširjutus om muuttunnu* käekiri on muutunud; 2. allkiri подпись; J *tšäsitširjutus on all* allkiri on all.

tšäsitšivi P M Ra *tšäsi-tšivi* J-Tsv. (Kõ) käsi-kivi ручные жернова; Kõ *sis koton javõmma tšäsi-tšivel* siis kodus jahvatasime käsikivil; M *rüiz kuivõttii i javõttii tšäsitšiveläillä* rukis kuivatati ja jahvatati käsikivil. – Vt. ka *tšivi*, *tšäsimüllü*.

tšäsi-tšätee Ja-Len. käe alt kinni под руку; *gul'atimma germani matrosii kaa i menimma tšäsi-tšätee* (Len. 237) julutasime saksa madrustega ja käisime käe alt kinni.

tšäsittse P käsitsi вручную; *vassaa virtaa on raskas sõutaa tšäsittse* vastuvoolu on raske käsitsi sõuda. – Vt. ka *tšäzii*.

tšäsitunnid Li *tšäsi-tunnid* J-Tsv. käekell (на-ручные часы; J *tšäsi-tunnid on kullõttötu* käekell on kullatud; Li *tšäsitunnid, enne ved' näit eb õllu* käekell, enne neid ju ei olnud.

tšäsitöö¹ M *tšäsi-töö* K *tšäsi-tüü* J-Tsv. 1. töö работа, труд; M *tällä läheb tšäessä jõka tšäsi-töö* tema käes läheb (= õnnestub) iga töö; 2. käsitsitöö; käsitöö ручная работа, ручной труд; рукоделие; M *siz alkõ tšäsitõõ, naizõd võõtõ-tii tšätee aõõõõ, nõistii puissamaa õlka* siis algas käsitsitöö, naised võtsid kätte hangud, hakkasid puistama õlgi; K *tšäsi-tõõtä tetšiväv käsitõõd tegid* (naised); J *meill para-iko tehññä tšäsi-tüüt: tšen tšedrääv, tšem võrkkoa kuov, tšen õmpõõv* meil tehakse parajasti käsitõõd (= kergemat tööd): kes ketrab, kes koob võrku, kes õmbleb.

tšäsit/õõ² M-Set., g. -*tõmää* käsitu, kätetu без-рукий.

tšäsitõõmeez (Ja-Len.) käsitõoline ремесленник; *õmpõõlia, sapõõnikka, stol'ari, buuloõnikka omat tšäsitõõmehet* (Len. 240) rätsep, kingsepp, puusepp ja pagar on käsitõõlised.

tšäsivaiva (M) kätevaev, kätetõõ работа, дело рук (кого, чьих); *alkoriitta meni maalõõ, tetši millõõ taas tšäsivaivoo, piäp taas panna kokkoo* puuriit varises maha, tegi mulle jälle kätevaeva, tuleb uuesti üles laduda.

tšäsivarnikkõ K-AI. (P) = *tšäsirätte*; K *tšäsi-varnikkõ tšäezä* (AI. 40) käterätt käes; P *silmi-varnikõd i tšäsivarnikõd ain õlõizivat puhtaad* (vaata, et) s-rätid ja käterätid oleksid alati puhad.

tšäsivar/si K L M Lu Ra (P) *tšäsi-varsi* J-Tsv. -s Lu käsivars рука; (нижняя часть руки от локтя до кисти); K *lahjad on rissimälee pan-*

tu tšäsivarrõlõõ pulmakingid on pandud ristiemale käsivarrele; L *tšäsivarrõt täüneä lahjoi* käsivarred kinke täis; ■ J *võta lahs tšäsi-varrõlõ* võta laps sülle!

tšäsi-viiru J-Tsv. käejoon линия (на руке); *mustõlain tunnõp tšäsi-viirui müü jutõll tulõvõss* mustlane oskab käejoonte järgi tulevikku ennustada.

tšäsivikastõ M vikat koca; *lõõmmä tšäsivikastõilla* niidame vikatitega. – Vt. ka *vikahtõ*.

tšäsi-värttä L = *tšäsi-tšedräpuu*; *puol sataa tšäsi-värttäni* rl. poolsada kedervart.

tšässimeele vt. *tšäziimeele*.

tšästetloo (R-Lõn.), g. -*tõmaa* = *tšäästitoo*; *tšästetõmalla* [= *tšästetõmalla*] *aigalla* (Lõn. 187) rl. õnnetul ajal.

tšästittü [?] (R-Reg.), g. -*üü* = *tšäästitoo*; *tšästittünä* [= *tšästittüni*] *minu tšärijäiseni* [= *tšärijäiseni*] (Reg. 19) rl. minu õnnetu, mu emake (mähkijake).

tšäsärätte (R-Lõn. R-Reg.), pl. -*et* R-Lõn. (vadjä naise rahvarõivaste juurde kuuluv) põlverätt, põll передник (деталь женской водской народной одежды).

tšäsärätti K-Ahl. ninarätt, taskurätt носовой платок.

tšäsä-rättä (R-Reg.) = *tšäsärätti*; *sözõ seizob uhzualla tšäsä-rättä tšämmälellä* (Reg. 52) rl. õde seisab uksele, taskurätt peos.

tšäsärättü (R-Reg.) = *tšäsä-rättä*.

tšäsät/tää (K-Ahl.), pr. -*än*, imperf. -*in* K *tõõtada*, lubada, kinnitada обещать, по-; *annõt pall'o, anna veelä, anna niitä, min lupasit, mine toonaa toivõtelit, mine tšävvezä tšäsätit* (Ahl. 723) rl. (pulmalaulust:) andsid palju, anna veel, anna (kätte) need, mida lubasid, mida toona töotasid, mida (kosjas) käies kinnitasid.

tšäz/ii Kett. R P M-Set. Kõ S Lu Ra *tšäzzii* M Kõ I -*zii* Lu -*i* J-Tsv. *tšäsii* K-Ahl. 1. käsitsi вручную; S *kõik tõõt kotonn tehtii tšäzii* kodus tehti kõik tööd käsitsi; M *kõik tšäzzi õmmõltii* kõik õmmeldi käsitsi; J *maat pehmisetä mõnõl viittä: adraka, ätšeka, kokaka, tšäzi* maad haritakse mitut moodi: adraga, äkkega, kõplaga, käsitsi; I *tätä reppiäs tšäzzii* seda (= lina) kitkutakse käsitsi; 2. kätega руками, врукопашную; K *pall'ai tšäsii* ~ J *pall'ä tšäzi* paljaste kätega, palju käsi; Ra *hiutab ampait tõiõõd päälee, nii mennästsi tšäzii* ihub hambaid teise peale, nii minnaksigi käsitsi (kokku); Lu *meni starikkaasõõ tšäzzii, nii kõvassi õli viratoi staruha* läks taadile kätega kallale, oli nii kuri vanaeit. – Vt. ka *tšäsittse*.

tšäziimeele: *tšässimeele* Kõ-Len. = *tšäziimeeli*; *tšässimeele tulimma õmilõ õpõzilõ* (Len.

212) käsikaudu tulime (pimedas) oma hobuste juurde.

tšäziimeelii: tšäziimeelii Lu J tšäziimeelii Lu käsikaudu наошупь; Lu *miä häülün tšäziimeelii* (pimeda jutust:) ma käin käsikaudu; Lu *miä tšäziimeelii paikkōzin, pimmiä teeb tšäziimeelii* ma käsikaudu paikasin, pime teeb (kõike) käsikaudu; J *tämä nüd aina tšäziimeelii teep taitaa ta teeb* (= koob) nüüd (= vanas eas) vist aina käsikaudu; P *nii on pimiä, menet tšäzii mielii* on nii pime, lähed käsikaudu.

tšäzit/ellä P -ell J-Tsv., pr. -telen P -telen: -teen J, imperf. -telin P J frekv. ← tšäzittää; (kätega) puudutada, käperdada, kiskuda, ligi tikkuda, kätega kallale minna касаться, коснуться (до чего-либо) пальцами, руками; трогать, дотрагиваться; приставать, придирааться; P *tšäzittleb minua* tuleb mulle kätega kallale, käperdab mind; J *siä elä tšäzitte, a võta de tee tüü vällä* sa ära (ainult) narri (käperda tööd), vaid võta ja tee töö ära.

tšäzit/tää: -tä J-Tsv., pr. -än, imperf. -in = tšäzittelä.

tšäziti/z J-Tsv., g. -hsee: -ze J puudutamine, käperdamine прикосновение, дотрагивание, ощупывание.

tšäz/nä Kett. P M Lu Li -snä J-Must. käsnä Ränk käsnä Lu Ku k'äznä Lu, g. -znää Kett. M Lu Li käsnä Lu 1. (puu)pahk; (kase)käsн кап; (березовый трутовик); M *naappoi kaivõttii tšäznäss* puukausse õnnestati pahast; P *kahtšipuull kazvap tuoš tšäznä* kasepuul kasvab ka käsн; 2. konnasilm; kooljaluu (luuvohand hobuse jalal) мозоль; наковница (на ноге лошади); P *tšäznää praavitab dohtari* konnasilma ravib arst; M *opõzõlla on jalkolaiza tšäznäv* hobusel on jalgadel kooljaluud. – Vt. ka kahtši-.

tšäznä-naappa M (pahast tehtud) kauss поcyда (выточенная из трутовика); *naappa lõhkõõр tšiiress, a tšäznä-naappa eb lõhkõõ* puukauss praguneb kiiresti, aga pahast tehtud kauss ei pragune.

tšäziimeelii vt. tšäziimeelii.

tšä/tee: -ttee M I -ttee Lu Li J I kätte (наречие в форме илл-а от tšäsi); Li *paan alõtsõt tšätee* panen labakindad kätte; I *nah sillõõ viitsa, a millõõ enipäänä kaunis muna tšätee annag säh, sulle urvavisi, aga mulle anna lihavõtete ajal punane muna kätte; I tšerves tšätee võõt-sõõ da mennäs tüüle, salvoaz* kirves võetakse kätte ja minnakse tööle, ehitatakse; Lu *i vot sitäviisi mõnt kõrtaa mätsikat tšäütii tšäessä tšätee* ja vaat sedaviisi käisid pallid mitu korda käest kätte; Li *täätemette leüzin, nät ku puut-*

tu tšätee, täätemette puuttu tšätee juhulikult leidsin, näe, kuidas sattus kätte, juhulikult sattus kätte; J *kõrt puuttuzid minu tšätee* (ometi) kord sattusid minu kätte; J *tulõõ tšätte menemä tuleroaks minema* (= ära põlema); J *meevät päivää tšätee makkaamaa* lähevad päikese kätte magama; ■ J *suurõõ vaivaka levvoimm opõizõt tšätee* suure vaevaga leidsime hobused kätte. – Vt. ka tšäsi.

tšät/eese: -iesie P = tšätee; *mitä mustalain pajatti, kõikk millyõ tuli tšätiesie* mida mustlane rääkis, (see) kõik tuli mulle kätte (= läks täide); ■ *tüttärikkõin õxsü mettsääsie, a levvetii tätä tšätiesie* tüdrukuke eksis metsa, aga ta leiti üles (kätte).

tšätsõ vt. tšättõ.

tšät/süü Kett. K L P M Kõ Po Lu Ra J I (R-Reg. Ja) -süt Ahl. Ränk M-Set. *kät'süü* (Ku), g. -tšüü Kett. K L P M Po Lu J -tšüe Ra -tšü J 1. kät-ki, häll колыбель, люлька, зыбка; L *tšättšüü tšebjäksi* *hõkutatav* rl. kätki kergeks kiigutab; Lu *tšätsüt pantii loikuu õtsaa, loikku õli nõdra* kätki pandi vibu otsa, vibu oli nõtke; I *ümpär tšätsüütä õli mokoma zaneska tehtü* kätki ümber oli tehtud selline eesriie; J *tšättšüü vipu* kät-ki vibu; Lu *tšättšüü noikku õli riuku, nõdrõmad õltii mokomad rihmad, õltii tšättšüü aukkoiss läpi* kätkivibu oli ritv, vibunõõrid olid niisugused nõõrid, olid kätki aukudest läbi (pistetud); M *tšäsitõõ jalgatoo jumalalõõ risseep. tšätsüt* (Set. 16) mõist. kätetu, jalutu kummardab pühapildi ees? – Kätki; 2. (vits)mõrd верша: Ja *siäl püütää [= püvvetää] tšätsül, verkolla i aparalla* (Len. 251) seal püütakse (kalu) (vits)mõr-raga, võrguga ja abaraga. – Vt. ka einä-, *jalka-, marja-, nõikku-*.

tšätsüt/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen, imperf. -telin, frekv. ← tšätsüütää.

tšätsüt/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J kiigutada, äiutada качать, убаюкивать; *tšätsüt lass* kiiguta last!

tšätee, tšätee vt. tšätee.

tšät/tšõ ~ -šõ K-Ahl., g. -šõõ peidik, peidukoht; panipaik засада, тайник; кладовка, чулан.

tšättäjä (K-Al.), g. -ää = tšäütäjä; *kui nõõn võõraita tšättäjii tšäümää, tšääritäizeni* (Al. 44) rl. (pulmaitkust:) kuidas hakkas võõraste (= mehevanemate) juhtimisel elama (~ toime-tama), mu mähkikjake?

tšätü/d (K-Ahl.), g. -ee käeke ручка; *anna tšäpässä tšätüet, sõrmet liivassa viritä* (Ahl. 106) rl. anna (= ulata) kääpast käekesed, liivast sõr-med siruta.

tšävell/lä Kett. Ra (K L J) -le ~ -l J-Tsv. -låg

(vdjI), pr. *-en* Ra J, imperf. *-in* Ra J käia, kõndida, liikuda гулять, прогуливаться, прохаживаться; K *menin mettsää tšävelemää, levvin linnuu pezää* läksin metsa kõndima, leidsin linnupesaga; vdjI *eb näüt tšävelemää* ei näi käivat; J *jänes tšäveleb õrass süümez* jänes liigub orast süües.

tšävi vt. tšävi.

tšävvel P sammu (käia) шагом (идти); *opõn tšäüsi tšävvel, eb johzud* hobune käis sammu, ei jooksnud.

tšälvvä Al. Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li J (Por. R U Ja V Ra) -vve J -vä Lu -üvä K-Salm. kävvä (R Ku) -vväc I Чаше Tum., pr. -ün K R P M Ja Lu Li J *käün Ku -ü I*, imperf. -üzin K R P M Kõ -üzii I -in S Lu Li Ra J -vin Lu käin Ku I. käia; kõndida; liikuda; minna; tulla ходить; двигаться, прогуливаться, идти; P *tämä vudõnuu tšäüv, vudõnuu pajatav* ta kõnnib aeglaselt, räägib aeglaselt; P *siällä bõlõ opõzõd tie, siäll on jalkazii tšäütü* seal pole hobusetee, seal on jalgsi käidud; I *tšen eb jaksag jalgollaa tšävväg, se eb i jaksag tüütä tehäg* kes ei jaksa jalgsi käia, see ei jaksa ka tööd teha; Lu *vargas tšäi vattsaz* kk. varas käis vatsas (= kõht on tühi); Lu *leipä sool. – tšäükaa parvõd* jätku leivale! – Tulge seltsi (sööma)!; Ku *se meez muvvall eb oo käüd, ko müllüz da pajaz* kk. see mees pole mujal käinud kui veskil ja sepapajas (= see mees on üsna rumal); Lu *silla tšeeli tšäüv niku koiraa äntä* kk. sul käib keel nagu koera saba; Ku *keeli käüb ni ku muslaize nahka rooska* (Len. 295) kk. keel käib nagu mustlase nahkpiits; Lu *kuza on matala ja laivõt tahotaa tšälvvä, sinne on kaivottu jooma, laivaa hodu kus on madal ja laevad tahavad liikuda, sinna on kaevatud joom, laeva läbisõidutee*; M *mee tšäü tšerdakallõd i lazõ einoo allaa* mine lakka ja lase heinu alla; Lu *miä rutan tšälvvä, meen lafkaa* ma ruttan (minna), lähen poodi; P *pää maas tšälvvä johzõv* (= tšäüv) käib, pea norus; Lu *miä tšäin pal'loiz lidnoiz* ma käisin paljudes linnades; K *tämä tšäüsi lidnaa* ta käis (korra) linnas; K *tämä tšäüsi lidnaa* ta käis (sageli) linnas; K *tšäüs ain pittsii matkoi* käis aina pikadel reisidel; I *eellä vettšeriinnaa piti tšälvväs sukkuu müü* enne lahkumisõhtut tuli (pruudil) käia mööda sugulasi (= sugulasi pulma kutsumas); P *a mettsävahti tšäüsi taloss taluu niku mõizanikka sei i jõi* aga metsavaht käis (ennemalt) talust tallu (söögikorda), sõi ja jõi nagu mõisnik; M *meile tšäüsi issumaa üks naapuri* meil käis üks naaber aega veetmas (istumas); J *ize vana meez, a jõka praaznikk suvab võdõziz tšävve* ise vana mees, aga igal pühäl armastab

võdõrusel käia; P *d'eda tšäüp tšüntämazä a baba tšäüv marjaza a vohot karjaza* taat käib kündmas, aga eit käib marjul, aga kitsed (käivad) karjas; J *õma itšä tšäütii karjuššinna* (kogu) oma elu käidi karjuseks; M *ain tšäütii eittsee opõzia kaittsõmaa* aina käidi õitsil hobuseid karjatamas; Lu *sikuri, tšen sikoja tšäi karjaz* seakarjus (oli see), kes käis seakarjas; S *ris-sijekaa tšälvväs* prononall jüripäeval käiakse ristidega karjatänaval; M *eellä tšäütii tuulalõd kalloita püütämää* ennemalt käidi tulusel kalu püüdmas; Ku *vanamoori läkäs, kui kääüt'sii teoll* vanamoor rääkis, kuidas käidi teol; Li *siz möö tšäümmä nätlättää kõrralla* siis me käisime nädalate kaupa (mõisnas) korral; P *pojod ain tšäüsvivad* meil taraz õunõi varkail poisid käisid aina meil aias õunavargil; P *vanat škouluza ep tšäünnü* vanad koolis ei käinud; V *tõöll ei tšäütii* töö ei käidud; I *nätilpäivällä tšäüzimmä tšerik-koo* pühapäeval käisime kirikus; Lu *nüt siä jäit tšümmenee vootta noorõpassi, ku tšäit saunaz* nüüd sa said kümme aastat nooremaks, kui käisid saunas; Po *nõizõd uusis sõppõis tšäümmä* hakkad uute rõivastega käima; P *tüttärikko võisi tšälvvä pal'lai päi* tüdruk võis käia paljapäi; K *pokoinikka kotoosõd tšäüv* surnu käib koju; P *opõn tšäüsi tšävvel, eb johzud* hobune käis sammu, ei jooksnud; Lu *tšäümizee tšäi, a mit-tää ep pajattanud* käis küll, kuid midagi ei rääkinud; Lu *tšäümissä tšäin* käisin asja pärast; Lu *se tšäümizee tšäi siel* see käis seal üsna hoolega (= tihti); I *meez ep tšäüünin naizõd tüvvee* mees ei käinud naise juures (magamas); 2. käituda, ümber käia обращаться, обходиться; P *tämä ep tunnõ inehmizeekaa ümpär tšälvvä* ta ei oska (teise) inimesega ümber käia (= ei oska käituda); 3. kosida, kosjas käia сватать, свататься; L *tuli narvass halli parta, rikaz minua tšäümeä* rl. tuli Narvast hall habe, rikas mind kosima; P *no, poika meni tšäümmäsie, kutsõ ba'uškaa i matuškaa* noh, poiss läks kosja, kutsus (kaasa) ristiisa ja ristiema; Lu *nüüd ep tšälvvää koziz* nüüd (enam) ei käida kosjas; 4. kanda, rase v. tiine v. käima peal olla быть на носе, быть в интересном положении; Kõ *voho viis kuut tšäüv i lammas viis kuud, a lehm i naizikko on ühel viisii ühesää kuud* kits kannab viis kuud ja lammas viis kuud, aga lehm (on tiine) ja naine on (käima peal) ühteviisi üheksa kuud; 5. käia, kurameerida ухаживать (за кем-нибудь); I *vanõpat tääsivät tšen kummaakaa tšäüv* vanemad teadsid, kes kellega käib; 6. käia, käärida (õlle kohta) бродить (о пиве); Lu *hiiva panõb olluu tšäümmä* pärm paneb õlle käima; Lu *tšäünnü olud* käinud õlu; P *õlud liikaa tšäüsi, bõlõ sitä*

voimaa ölu käis liiga (kaua), pole (enam) seda võimu; J *braagaa tehliää sukurissa, sukuria i hiivaa panna, näтели-päivät tsäüv, mõni paab i umalaa b-t* tehakse suhkrust, suhkrut ja pärmi pannakse, nädalapäevad käib, mõni paneb ka humalat; 7. käia, töötada *ходить (в значении 'действовать, работать')*; P *mašina tsäüp paaruukaa* masin käib auruga; J *miüllü vass para-iko pantii tsäümaa* veski just praegu pandi käima; 8. käia, kõlada, kosta *прозвучать, раздаться*; Ku *d'i miä en i näht ko hän lajkiiz maahaa nii kiiree, kui paukku käi* ja ma ei näinudki, kuidas ta langes maha nii kiiresti, kui pauk käis; ■ Lu *veri nõisi tsäümaa* veri hakkas käima; J *elo-iiri eläv, juöltii ku inimel veri tsäüv „eluhiiir”* elab öeldi, kui inimesel veri käib; J *ku tsäsi tsäüv* kuidas käsi käib?; Lu *se laulu tsäi läpi kõrvie* see laul käis kõrvadest läbi (= lauldi liiga kõvasti); J *viijka tuuli tsäüv läpi* vinge tuul käib läbi (= puhub läbilõikavalt); Lu *riissad on nii pantu niku tormi tsäünüv* asjad on nii pandud, nagu (oleks) torm (üle) käinud; Lu *linnalaiždt tultii kottoo tsäümaa* linlased tulid (maa)koju käima; J *tsäümez öldmöz [= öldma]* puhkusel olema; Li *innaakaa tsäüti kõik üvässi* hinnas lepiti kokku; M *täm on nii viratoo läpi lud'd ee tsäüjä* ta on (nii) üdini halb inimene. – Vt. ka tsäütellä.

tsääju vt. tsaaaju.

tsään/ellä M -nellä K-AI. Ja-AI., pr. -telen: -teen M, imperf. -telin frekv. ← tsääntää; M *maa i taivaz ihezä, nii on kehno sää, tsäänteep kõig metsää puuv* maa ja taevas on koos, nii halb ilm on, kisub (käänab) kõik metsapuud üles; M *kui on suur tuuli, siz juöllaz: alkõ tsäänellä, vag nit teep sõrtua* kui on tugev tuul, siis öeldakse: hakkas (puid) üles kiskuma, vaat nüüd teeb tuulemurdu; ■ Ja *elä vee tsülälee lausua, tsälüü tsäänellä sõnoja* (AI. 52) rl. ära vii külale kõnelda, kälile sõnu väanata.

tsäänti/ä (Kõ J), pr. -in Kõ, imperf. -zin = tsääntüä; Kõ *kuhhoõ tsääntiiv* kuhu käändub (pöördub)?; J *a ize pöörähäs (tsääntis) kottoo tulõmaa* aga ise pöördus koju tulema.

tsään/tää K P M Kõ J (Kett. Pi Ke) *tseänteä* L -tääg I, pr. -än Kett. P M Kõ *tseänän* L -nän K-Ahl. -en Pi Ke J, imperf. -in K P M käänata, pöörata, keerata; (üles) kiskuda; (heinu) kaarutada; поворачивать, оборачивать; выворачивать; ворошить (сено); J *koto tsättee tsäänetää* rl. maja kätte käänatakse (= antakse); M *nagassa tsääntääz* nagast keeratakse (ölu jooksmas); M *tsäänä lännikko alassui* keera pütt kummuli; M *ležib alassui, ni päätä eb tsääntänü* lamab silmili, peadki ei pööranud; L *suuba tseänetti*

pahnõippäi kasukas pöörati pahupidi; M *paad-
ra on suuri tuuli, kumpa metsää puut tsäänäv
juurina-a* keeristorm on suur tuul, mis kisub
metsapuud juurtega (maast); M *üps on vihko
tsääntjä, tõižõit tappaaz* üks on vihkude (üm-
ber)pööraja, teised peksavad reht; I *meemmäg
einää tsääntämää* lähme heina kaarutama; I
*tšen einää lüüv, tšen ärroav, tšen tsäänäv, tšen
kõkkoo paav, tšen mitä tiiv* kes niidab heina, kes
riisub, kes kaarutab, kes paneb kokku, kes mida
teeb; M *vatruška on ilma päällüskoorta, va ser-
väd on vähäkkõizõõ tsäänättü* kohupiimakook
on ilma pealmise koorikuta, vaid servad on
natuke (üles) käenatud; L *tämä vohuo tseänti
tagaaz* ta ajas kitsse tagasi; M *tämä sõrmussõõ
tsäänti tõišõõ tsättee* ta pani (keeras) sõrmuse
teise kätte; M *päältä on iloza vaattaa, a alta
õhsõnõmaa tsäänäv* pealt on ilus vaadata, aga
alt ajab (keerab) oksendama; L *spirka tseänp
tuizgud i tsülmäv välleäsie* spiridonipäev pöö-
rab tuisud ja külmad ära; M *tsäänäv tuulõõ
tõišõõ poolõõ* pöörab tuule teisele poole (tuul
pöördub); ■ Kõ *maittautti tsülaz on starikka,
kumpa tsäänäv jällev; meill õli opõn ävinnü i
tämä tsäänti jällev* Matautio külas on taat, kes
pöörab jäljed (juhatab haldja jälgedele sattunud
loomaa või inimese õigele teele); meil oli hobu-
ne kadunud ja ta pööras jäljed (tagasi).

tsään/tüü P M Kõ (Kett. K L K-Ahl.) *tseäntüü*
L P, pr. -ün K M Kõ -nün K P -tüün P, imperf.
-tüzin K P M käänduda, pöörduda, keerduda,
(millekski) minna v. muutuda повор/ачивать-
ся, -отиться; обор/ачиваться, -отиться; обра-
титься (во что-либо); P *piäp tseäntüü kotuosyõd*
peab koju (tagasi) pöörduma; P *tsääntüziväd
lahzõd metsäss välillä* lapsed tulid (pöördusid)
metsast välja; Kõ *tsäänü ümpär* pöördu üm-
ber!; M *tsäänü taggaaz* tule (pöördu) tagasi!;
M *mizessä tsäänüv, kazvap kapusaa pää, se on
kapusaa süä, pääsurja* millest keerdub, kas-
vab kapsapea, see on kapsa süda, südamik; M
õzra tsäänüv päälee oder loob pead; M *mitä-
leep tsäänü piimä vorogassi* millegiparast läks
piim kohupiimaks; M *tsäko kukub nii kaugaa,
kunniz õzra ep tsäänü päälee* kagu kukub nii
kaua, kuni oder hakkab pead looma. – Vt. ka
tseertüä, tsääntiä, tsäänütä.

tsäänt/üüssäg (I), pr. -üü, imperf. -üjee I
= tsääntüä; *tsääntüüg takkaa* pöördu ümber;
tsääntüje tänneg ta pöördus siia; *vot kõõs
tsääntüüp kattilaa poolõssa .. kehno tuuli, too
leep kehno ilma* vaat, kui pöördub Kattila poolt
(puhuma) halb tuul, siis tuleb halb ilm; *tuuli
tsääntüjee* tuul pöördus.

tsäänüt/tääg I, pr. -ää, imperf. -ii = tsääntää;

ovõssa piäp tšäänüttäg tõisõõ poolõõ hobune tuleb pöörata teisele poole (minema).

tšään/ütäg I, pr. -iüü, imperf. -üzii = tšääntüü; *ahaz akkunaluz, eb õõ kuza tšäänütäg väike* (kitsas) õu, ei ole, kus (ringi) keerata; *siällä meet tääk kui tämä, kase vazikka, meet tääk kui tšäänünnüg* (lehma poegimisest:) mine tea, kuidas ta (on) seal (= lehma sees), see vasikas, mine tea, kuidas on end keeranud.

tšääp/pi vdJl, g. -ii = tšääppä.

tšääp/pä Kett. K P M Kõ Po I (Al. Len. R U) tšääppä L P, g. -ää U P Po I kääbas, kalm, kalme, hauaküngas могильный холм, могила; M *auta on kaivõttu. a sis ku jo tukataz, ümperikkoa kõig laadiaz mättääb, siz juõllaz: tšääppä on valmiz* haud on kaevatud. Aga siis, kui juba aetakse (haud) kinni, ümberringi seatakse puha mättad, siis öeldakse: kääbas on valmis; P *pannass mogilaa peälie suur paasi, sitä kutsuass tšääppä* haua peale pannakse suur pae-kivi, seda nimetatakse hauakünkaks; K *naizõd mentii kalmoilõõd pominoittamaa, munaa veetii, trotõnaa veetii, tšääppälee pantii vähezeee* naised läksid kalmistule surnuid mälestama, viidi muna, (küpsatud) kartulimunarooaga viidi, kääpale pandi natuke; I *tšääppä on sveedaa aigassa* (see) kalme on Rootsi ajast; L *tulõ izeä tšääpälie* tule isa kalmule.

tšääre/m Ke, g. -mää = tšääve.

tšääre/ütä (M), pr. -n, imperf. -zin M = tšäär-iütä; *maot tšääreüziväd rätteese* maod mässisid end räti sisse.

tšäärijä K-Al. R tšärijä R-Reg., g. -ää mähkija (ema hellitusnimi rahvalaulukeeles) пеленательница (ласкательное обращение к матери в народных песнях); K *Ja meill on enneni eloza, tšääp tšäärijä rihezä* meil on mu ema elus, käib mähkija toas; R *nõizõ nõsattaja tšääpässä tšäärijä* tõuse kääpast, (mu) hüpitaja, (mu) mähkija.

tšääri/jäin: -äin (K-Al.) tšärijäin (R-Reg.) kääriäin (R-Lön.), g. -jäizee mähkijake (ema hellitusnimi rahvalaulukeeles) пеленательница (ласкательное обращение к матери в народных песнях); K *kui nõõn võõraita tšättäjii* [*< tšäütäjii?*] tšäümää, tšääriäizeni (Al. 44) rl. (pulmaitkust:) kuidas hakkab võõraste (= mehevanemate) juhtimisel elama (~ toimetama), mu mähkijake?

tšäärittäjäl/n (K-Al.), g. -zee = tšäärijäin; *vet eb lie meelütettü meelütätjäni, eb lie tšäütü tšäärittäjäizeni* (Al. 44) rl. (pulmaitkust:) minust ei saa ju meelitajat, mu meelitaja (= ema), minust ei saa (nende kommete järgi) käijat, mu mähkijake.

tšäärit/tää M, pr. -än, imperf. -in (kokku) sobitada, sokutada (paaripaneku kohta) сватать, со-, простор. скрутить (воедино); *siz võtti tšääritti ühtee p'emanikaa i mind'ää* siis võttis sobitas kokku (= abiellu) vennapoja ja tema (tulevase) naise.

tšääri/ü Kett. Ke M Kõ Po Lu Li Ra J (K-Al. R U P S) tšäärie L kääriä (R-Lön. Ku) -äg, pr. -in M Kõ S Lu Li J tšäärin L -ii I, imperf. -izin M Kõ S Lu J -izü I I. käärida, (kokku) keerata, rullida, (sisse, ümber) mässida; (ümbert kinni) siduda зав'ёртывать, -ернуть, об'ёртывать, -ернуть; кутать, закут/ывать, -ать; I *pääsurja, kuhõõ kangassa tšäärittii kangarakk, kuhu* (peale) kangast kääriti; M *ülekolodal on tšäärittii niitiv* lõimepakule on kääritud lõimed; M *mind'ä tšääri sõvad i sitõ tšäini* minia keeras riided (kokku) ja sidus kinni; Lu *tšäärittä, niku rullud, nev kutsutaa kääritiv* (õhukeseks rullitud tainast) keeratakse nagu rullideks, neid kutsutakse rullklimbid; M *lahsi õli lampaa nahgaa süämme tšäärittii* laps oli lambanaha sisse mässitud; M *meñhiill õli jalkarätti tšäärittii ümperi jalga* meestel oli jalarätt ümber jala mässitud; M *tšennää paglad õltii tšäärittii põlvõõsaa* pastlapaelad olid seotud põlve(de)-ni; J *tšääri jaššikk nät kaze punotuu paglaka tšäin* seo kast vaat selle punutud nõoriga kinni; I *vattsamakonahka puhassaass i siis tšihuttaass* maonahk puhastatakse ja siis pannakse sinna liha, seotakse niitidega (ümbert kinni) ja siis keedetakse; 2. kerida мотать; Lu *lõhk on tšäärittii tšeräl* lõng on keritud kerasse; Lu *miä mäüss dikõtin i tšäärizin niitii* ma harutasin niidi sasipuntrust (lahti) ja kerisin (ära); 3. (last) mähkida пеленать, за- (ребёнка); R *annakka kjäpästä kättä naise käärittii* (Lön. 186) rl. anna kääpast kätt, naise mähitu; I *lahsi õli kapaloisõõ tšäärittii*g laps oli mähkmetesse mähitud; I *tšäärizii lahsõõ, rintaa annõõ* mähkisin lapse, andsin rinda; 4. matta, peita хоронить, по-, с-; L *tšääppä tšäärin õmaa parii parkkulaizyõ* (itkust:) kääpasse peidan oma kaasa, kullakese; P *siä õlõt tšääppää tšäärittii i autaa avvattu* rl. sa oled kääpasse kääritud ja hauda maetud; S *tšen tüvvee siä tšäärit õmaa pää* (Len. 268) kelle juurde sa peidad oma pea? – Vt. ka tšeriütä, tšeriä.

tšääritü/ssä (J-Tsv.) -ssäg I, pr. -b J I, imperf. -zi 1. (ümber) keerduda обм/атываться, -отаться; J *tsepa ize tšääriüb ümper špiliä* kett ise keerdub ümber peli (~ ankruvinna); I *ümper kaglaa tšääriünnük kase napa ...* ümber kaela (oli) keerdunud see naba(nöör); 2. ennast sisse

mässida укут/ываться, -аться; I *iuhsõd pitsäü, iuhsilla kattõup kõittsi, tšääriüb iuvhsüstisõõg, niin i tšäüv* (näkest:) juuksed (on) pikad, juustega kõik katab enese, mässib end juustesse, nii käibki.

tšääriütä (P), pr. -v, imperf. -zii: -z P (ümber) keerduda обм/атываться, -отаться; P i *ruoska tšääriüs kõikk ümpär puuta ja piits(anõõr)* keerdus kõik ümber puu. – Vt. ka *tšääreütä, tšääriüä, tšääriüssä*.

tšäärm/e J, g. -ee madu, uss змея; *murud on mussiisõ matoisõ, karkõissa tšäärmüüssä* rl. pudi on (tehtud) mustadest madudest, kibedatest ussidest.

tšäärm/ä M, g. -ää (valmiskootud) kangas (вытканное) полотно; *tšäärmä meeb alakoldaasõõ* valmiskootud kangas läheb (~ jookseb) kangapakule.

tšääriüä Lu (M Li), pr. -v M Li, imperf. -zi keelduda крутиться, вертеться; M *täm tšääriüb nika akanaa kul'a* ta keerleb nagu aganakott; ■ Lu *täll omat tšäed evät tšääriü, a kõig rahvas tehhää tälle* tal oma käed ei oska midagi teha, aga inimesed teevad talle kõik; Lu *millõõ se tüü ebi tšääriünnü* mulle see töö ei sobinud (mul see töö ei laabunud); Li *tõizõll tüü tšääriüb, a tõizõll ep tšääriü* ühel töö edeneb, aga teisel ei edene. – Vt. ka *tšääriütä*.

tšääriüüssä Lu Li, pr. -v Lu Li, imperf. -zi Li -z Lu Li = *tšääriütä*; ■ Li *tüü tšääriüüs tehhä* töö sai hästi tehtud, töö läks korda; Lu *sill ep tšääriü se tüü* sul see töö ei edene; Lu *sinnuu tšäez ep tšääriü mikkä tüü* sinu käes ei lähe miski töö.

tšäästi P (R-Lõn.), g. -ii P õnn счастье; P *mill bõlõ õnnõa vai tšäästii* mul pole õnne; P *tämää tšäästi vai õnni* tema õnn.

tšäästii/oo: -ü K-Al., g. -tomaä õnnetu несчастный; K *kui nõõn võõrai tšättä müõ tšäüimää tšäästiiü, võõrai meellüttäjõisä meellüttämää* (Al. 51) rl. (pulmaikust:) kuidas hakkab võõraste (= mehevänemate) juhtimisel elama, (ma) õnnetu, (kuidas) võõraid meelitajaid meelitama? – Vt. ka *tšästetoo, tšästittii*.

tšäästivä: *tsjäästivä* R-Lõn., g. -ää õnnelik счастливый; *sisi leenet õnneva .. tsjäästivä* rl. siis saad õnnelikuks.

tšääv/e Kett. P M Kõ *tšäeve* P, g. -ee M kääv, (kanga)pool катушка; M *tšäävet tehtii tohosa, tšääritii kõkkoosõõ, a siš tšihuattii, tšihvaa veitee lazzõttii i annõttii õlla kunniz jahub vesi* käävid tehti tohust, keerati kokku, aga siis keedeti, lasti keeva vette ja lasti olla, kuni vesi jahtub; Kõ *tšääve on pantu surmukkaasüämme i vot i kood* kääv on pandud süstiku sisse

ja vaat koodki. – Vt. ka *tšäärem, tšäävi, tšäävä*.

tšääve-kõtara Kett. *tšäävekõtara* Kõ = *tšäävipuu*.

tšäävet/tää Kett. M, pr. -än, imperf. -in (lõnga) poolida, kääve teha наматывать, намотать; M *piäp tšäävettää, ku emä kuov* peab poolima, kui ema koob (kangast). – Vt. ka *tšäävittää*.

tšääv/i Kett. Kõ Lu I *tšävi* M-Len. *käävi* Kõ, g. -ee Lu = *tšääve*; Lu *kuõ pannaa tšäävijee* kude keritakse (pannakse) käävidele; Kõ *tšäävi pannas surmukkaas, surmukka meep sinne i tänne* kääv pannakse süstikusse, süstik käib (kududes) edasi-tagasi; I *ühsi tšäävi kõõz lõppuub, sis tõin pannasõ tšäävi* kui üks kääv lõpeb, siis pannakse teine kääv (süstikusse).

tšäävipuu Ränk Kõ (puust) käävivarras (деревянный) стержень катушки; *tšäävipuu kutsutti, señnee puu paad, ühz õts on teräväss tehtü, ja tšäellä ajad ümpärikkoa* käävipuuskutsuti (käävivarrast), selle puu (~ varda) paned (käävist läbi), (varda) üks ots on teravaks tehtud, ja (käävi) tehes ajad käega (varrast) ringi. – Vt. ka *tšääve-kõtara*.

tšäävirata/z: -s Ränk pooliratas, -vokk (lõnga) poolile kerimise riist) колоброд (приспособление для навивания ниток на катушку).

tšäävit/tää Ra, pr. -än Ra, imperf. -in = *tšäävet-tää*; *mie tšäävitin faabrikaz* ma poolisin vabrikus (= olin vabrikus poolija).

tšääv/ä M Lu, g. -ää M = *tšääve*; M *siz on surmukkõ tšääväkäka* siis on (kangakudumisel veel) süstik kääviga; Lu *tšäävä pannaa surmukkaasõõ* kääv pannakse süstikusse.

tšääj/ä M Lu (Al. Ra), g. -ää 1. pl. kosijad, kosilased женихи, сваты; 2. Lu *tšüällä tšääj/ä* külaskäija (= inimene, kes ei püsi kodus). – Vt. ka *tee*.

tšääkki vt. *tšäättsi*.

tšäämizastia: *tšäämisastia* Ränk käimatõrs, õlletegemisnõu чан для варки пива.

tšäämizi J-Tsv. möõdaminnes мухоходом; *nii meni uhkassi, jot i tšäämizitsi ep tuõ meit katt-soma* läks nii uhkeks, et isegi möõdaminnes ei tule meid vaatama.

tšääit/ellä K (Kett. J) -ellä (I), pr. -telen K -teen Kett. K J, imperf. -telin pidevalt käia, käia edasi-tagasi ходить взад-вперед, туда-сюда; K *tšäätteeb eteez tagaaz i idgõb ize-enelleeze* (Al. 22) käib edasi-tagasi ja itkeb endamisi (itku); J *miä ain tšäätteen ühtperää postii tšir-jõikaa* (postiljoni jutust:) ma käin aina ühtsoodu postis (= postiveos) kirjadega; I *hülkäüzi alassig, tšäätteep tarõa müü* võttis end alasti, käib edasi-tagasi möõda sauna.

tšäü/tez Kett. *-dez* [?] (U J), g. *-ttee* Kett. *-tee* U J pärm дрожжи; U *no siz miä paan tšäütee, paan iivaa, nõõp tšäümmä* noh, siis ma panen pärmii, (õlu) hakkab käima. – Vt. ka *tšäüttši*.

tšäütezõlud M käinud õlu перебродившее пиво.

tšäüttši J-Tsv. *-kki* M Lu, g. *-tsii* J 1. käimine; käik хождение; ход; J *tšäüttši etes-takaz men-ni pal'l'o aikaa* edasi-tagasi käimisele läks palju aega; J *tšülää tšäüttši* külaskäimine; M *tämmää tšäükki on niku kañnaa arkkamuz* tema käik on nagu kana samm (= ta käib lühikeste sammudega); J *tasõin tšäüttši* tasane käik; 2. käärimine брожение; Lu *tšäükki astja* (õlle) käimatõrs; 3. pärm дрожжи; J *veelko(se) on pantu olusõõ tšäüttšiä* kas õllesse on pärmii pandud? – Vt. ka *tšäütez*.

tšäüttjä Lu Li, g. *-ää* juht, juhataja, juhtija руководитель, вождь; Li *vana äijä õli taloo tšäüttjä* vanavanaisa oli talu juhtija (= talus peremees); Lu Li *riikii tšäüttjä* riigijuht; Lu *konturiz õllaa azzaa tšäüttjää* kontorisis on asjaajajad. – Vt. ka *väli*.

tšäüt/tää Lu Li *-tä* J, pr. *-än* Lu Li *-en* J, imperf. *-in* Lu J 1. juhtida; (tal) pidada водить, вести, руководить; Lu *desatnikka, tšen tšäütti tüütä* kümnik (oli see), kes juhatas tööd; Lu *leski nain, meessä eb õõ, piäp tšäüttää talloa* lesk-naine, meest ei ole, peab talu pidama; Lu *miä võtan kõik talotusõõ ommaa tšättee i nõizõn tšäüttämää ommaa viisii* ma võtan kogu majapidamise oma kätte ja hakkam (tal) pidama oma moodi; 2. talutada, viia käekõrval вести, прогуливать; J *tšäüt lass tšäess vii last käekõrval*; J *perält suurõ ajo tšäütetä ovõiss* pärast suurt sõitu kõnnitatakse (mahajahutamiseks); ■ J *tšäe kõrvõll tšäüttemä* saamatut inimest juhtima.

tšäüt/ävä: *-ev* J-Tsv., g. *-ävää* (läbi)käidav проходимый; *vihmõkkall tšezäll kõik sood eväð õõ tšäüteved* vihmasel suvel ei ole kõik sood (läbi)käidavad.

tšäüvä¹ vt. *tšävvä*.

tšäüvä² vt. *tšezzee*.

tšõ- vt. ka *kõ-*.

tšõhiä, tšõhiä, tšõhiä vt. *tšõhiä*.

tšõhisellä: *-ell* J-Tsv., pr. *-selen:* *-seen* J, imperf. *-selin* J frekv. kõhida кашлять, покашливать; *vai teill on kõig jäätüstü, ku nii val'l'ussi tšõhisellä* kas teil on kõik (end ära) külmetanud, et nii kõvasti kõhivad?

tšõhiskõlla: *-ll* (J-Tsv.), pr. *-lõn:* *-õn* J, imperf. *-lin* frekv. = *tšõhisellä*; *siä taita tšülmessüzit, ku tšõhiskõõd?* sa oled vist külmetanud, et kõhid?

tšõhilssä: *-ss* J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* J = *tšõhiä*; *siä tšõhid niku opõin* sa kõhid nagu hobune.

tšõh/ää P Ra J-Tsv. (Kett. K-Ahl.) *tšõhhiä* M *tšõhhiäg* (I) *-hiä* Lu, pr. *-in* Kett. K-Ahl. P M Lu Ra J *tšõhhiä* I, imperf. *-izin* Lu Ra J kõhida кашлять; M *kui lahzõt tšõhhiäs, kõõz on jäät-tünnü, sis toož tšülvettääz lavalla* kui lapsed kõhivad, kui on külmetanud, siis ka viheldakse (neid) laval; J *hülkät siä tšõhimess, miä m vöi sinu prökkõmiss kuunõll* kas sa jääd kõhimise (järele), ma ei vöi sinu läkastamist kuulata; J *prõkisseep tšõhiä* rögiseb kõhida. – Vt. ka *tšõhisellä, tšõhiskõlla*.

tšõh/ä Kett. K-Ahl. L P M Lu Ra J, g. *-ä ~ -ää* J *-eä* L kõha кашель; P *lahzõll on tšõhä* lapsel on kõha; J *joonittõð rohkap kujall, ni saad eb va mokoma tšõhä* jookse rohkem väljas, siis saad, mitte ainult niisuguse kõha; M *nõkõzõd on tšõhässä* nõgesed on kõha vastu; Ra *ebõð üvä tšõhiä, a tšõhä tuõv* ei ole hea kõhida, aga kõha tuleb (peale); J *tukõhtup tšõhäse* lämbub kõhasse; ■ L *tšõheä umal kuivattaass i tšõhäss tšihuttaass tšaita* valge ristikhein kuivatatakse ja kõha vastu keedetakse (sellest) teed.

tšõhät/ässä: *-ss* J-Tsv., pr. *-än* J, imperf. *-äzin:* *-zin* J kõhatada кашлянуть; *va tšõhätzäzin i kõig linnud lennetti tuulõð* (ma) vaid kõhatasin ja kõik linnud lendasid laiali (lendasid tuulele). – Vt. ka *tšõhättää*.

tšõhäkukka Li raudrohi тысячелистник.

tšõhähõho J = *tšõhäkukka*.

tšõhät/tää ~ -tä P, pr. *-än* P, imperf. *-in* P = *tšõhättässä*; *tšõhätin kahs kõrtaa* kõhatasin kaks korda.

tšõvvii J-Tsv., g. *-ee* J = *tšõüsi*.

tšõühükko/nõ: *-nee* K-Ahl., g. *-zõð* kehvake, viletsake, vaeseke бедный, скудный; *tämä oli tšõühükko* (Ahl. 108) ta (= mees) oli kehvake.

tšõüsi K-Ahl. J *kõüsi* Ränk Lu (Li) *kõhusi* Kr, g. *-vvee* K J (nooda)kõis, -nõõr верёвка (у невода); J *tšõvvest tõmmõta noota* noodakõiest tõmmatakse noota; Lu *ihs entš ajab ruukua, i lapap kõütte* üks inimene ajab ridvaga jää all noota (edasi) ja lappab kõit; Li *näil õli mahaa jo lüütü ned vorotõð, i sis kõvvet sinne tõmmõttii ainõ ni neil* (= kalureil) olid ju maasse lõõdud need põõrad, ja siis tõmmati (nooda)kõied sinna aina nii; J *noota tšõüsi katkõz* noodakõis katkes. – Vt. ka *tšõvvii*.

tšõüsii/n J-Tsv., g. *-zee* J kõiest (tehtud) из верёвки, верёвочный.

tšõüsi-rihma ~ tšõüs-rihma (J-Tsv.) nooda-kõis верёвка (у невода); *nõizõmm skiivama*

noota tšöös-rihmoi(t) hakkame noodaköisi (pööraga) kerima.

tšöü/tää (K-Ahl.), pr. -än, imperf. -in (kinni) köita, siduda завяз/ывать, -ать, привяз/ывать, -ать; *mihee sille tukka-päättä. jalkojani jahsa-maase, tšentšiani tšöüttämääse* (Ahl. 106) rl. milleks sulle pikajuukselist (= naist)? Minu jalgu lahti võtma, minu pastlaid kokku köitma.

tšü- vt. ka kü-.

tšüet/tää (K-Ahl. J), pr. -än, imperf. -in põletada жечь; *J kapussmaatõ põlõdõttii, tšüetettii* karsamaal põletati alet, tehti küttist; *K entinee ajutoo nainee tšennät tšöütti, ne kavotti, rätet uhtõi, ne upotti, saunaa tšütti, sen tšüetti, poolle paikass põletti* (Ahl. 106) rl. endine ajutu (~ mõistmatu) naine köitis pastlad (kokku), need kaotas, (jala)rätid uhtus, need uputas, sauna küttis, selle põletas.

tšührä/ajä Ja-Len. -jä Len., g. -äjää pagar пекарь; *tšührääjä tšühtüttäp [= tšühzüttäp] leipoo* (Len. 240) pagar küpsetab leibu.

tšühse Kett. P M, g. -zee = tšühsi; M tšühzed marjad küpsed marjad.

tšühse/essä Li (J-Tsv.), (sõnatüvi основа слова): tšühsee- J-Must. -ss Li (J-Tsv.), pr. -eb ~ -b Li, imperf. -ezi Li = tšühseä; Li tšämmelkakut tšüireeltää tehtii, pantii ahjoo ettee, tšämmelkakku tšühseezi siäll paistekakud tehti kiiresti, pandi ahju ette (= ahjusuule), paistekakk küpse seal; *J leived üvässi tšühseessä, ahjos pal'lo ähüü* leivad küpsevad hästi, ahjus on palju kuumust; *J nagriss avvottii ahjõz, siäll autuustii i tšühseestii* naerist hautati ahjus, seal (see) haudus ja küpses.

tšühseelitä (M-Set.), pr. -b M, imperf. -zi = tšühseä.

tšühse/nessä (J-Tsv.), pr. -neb, imperf. -ni = tšühseä; *ahjos ku on ähü, siiz leived üvässi tšühseened* kui ahi on kuum, siis leivad küpsevad hästi.

tšühse/tä: -täg I, pr. -eb I, imperf. -zi = tšühseä; *miltene üvä drotšona. rehtelalla tämä tšühseeb* milline hea kartulimunarooq, see küpseb pannil; *piäb antaak kahsi tunnia tšühsetäg* (leibadel) tuleb lasta kaks tundi küpseda.

tšüh/seä (Kett. K-AI. M Kõ Lu Li J) -sia Kett. Pi M -sä M (Kett.) tšüsä Pi M-Set. (Kett.), pr. -zeb M Lu, imperf. -si M Kõ küpseda выпекаться, печься; M *leipä tšühzep kahs tuñnia* leib küpseb kaks tundi; M *leiväle piäb antaa õma aika, kahs tuñnia piäb leiväle tšühsä* leivale peab andma oma aja, kaks tundi peab leib küpsema; M *leiväd jo ahjoza jõutuvad, tšühseväd, siz jo makuzassi aisu se leeb, sveežaa leivää aisu* leivad saavad ahjus juba valmis,

küpsevad, siis tuleb juba magus lõhn, värske leiva lõhn; *J vähä tšühseennüd leip on imiä* vähe küpsenud leib on imal; M *üvvii tšüznü* hästi küpsenud. – Vt. ka tšühseessä, tšühseetä, tšühseessä.

tšüh/si vdjL Kett. K-Ahl. M-Set. (Len. K Ja-AI.) -s J-Tsv., g. -zee küps, valmis (ka küpsetatud, keedetud jne.) зрелый, спелый; испечённый; поджаренный; K *ohto meillä tšüssä mettä, aznutta õlutta* (Kett. 776) rl. küllalt on meil valmit mett, selget (settinud) õlut; *J proovva, jok maamun on tšühs* proovi, kas kartul on küps. – Vt. ka tšühse, tšühsä¹.

tšühs-vesi J-Tsv. keev vesi, keedetud vesi кипяток, кипяченая вода; *samovaraz on tšühs-vesi* samovar on keev vesi.

tšüh/sä¹ P, g. -zää = tšühsi.

tšüh/sä² vt. tšühseä.

tšüh/sää K L M (Lu), pr. -zän, imperf. -zin küpsetada печь, выпекать; M tšühzetüd omenad küpsetatud kartulid; Lu *saijaa tejžää i piirgoja tšühzetää umpi-ahjõz* saia tehakse ja pirukaid küpsetatakse kinnises ahjus; K tšühzetü maa-munõi küpsetati kartuleid. – Vt. ka tšühzettää, tšühzüttää, tšütsettää².

tšüh/süä: -süäg (I), pr. -züü, imperf. -süzii = tšühsä; tšühzüttii piirgaa küpsetati pirukat.

tšüh/zetemi J-Tsv. küpsetades; praadides; keetes выпекая; жаря; кипятя.

tšüh/zettää M S Lu (Kett. Kõ) -zetteä L -zettä J-Tsv. -settää vdjL (K-Ahl.) -settääg I (vdjI Ma), pr. -zetän M-Set. Kõ -zeten J -setän K-Ahl. -settää I, imperf. -zeten M Kõ J -settii I küpsetada, praadida; keeta печь, выпекать; жарить; варить, кипятить; S *leivät tšühzetütti kotonn* leivad küpsetati kodus; M *kotoahjõlaiza on ahjõo põrmõta, siäl ve' tšühzettääz leipää i piirgõo* koduahjudes on ahjupõrand, seal ju küpsetatakse leiba ja pirukaid; I *leivät tšühsetü, algod rihhee kannõd* leivad küpsetasin, kandsin puud tuppa; I tšihutattuk köittäi õlluud, viinad, piirgat tšühzetütti köittäi (pulmadeks on) pruulitud kõik õlled, viinad, pirukad puha küpsetatud; Lu *pekari vai leivää tšühzettäjä* pagar ehk leivaküpsetaja; J *varis tuhgõz on üvä maamunaa tšühzettä* kuumas tuhas on hea kartuleid küpsetada; I *taitšinaa leimmäg, algammak tšühsettääg või pääl vai razvaa pääl* (koogi)taina segasime (kloppisime), hakkame praadima võiga või rasvaga; J tšühzetetü kalad om makuzõpat ku keitetüd praetud kalad on maitsvamad kui keedetud; J tšühzet kipetkõs kanamuna keeda keevas vees kanamuna; J tšühzetetü maamuna üvässi kooriub keedetud kartulil tuleb koor hästi ära. – Vt. ka tšühsä.

tšühzüt/täü: -tääg I, pr. -tää, imperf. -tii = tšüh-sää; *naizikot tšühzüttivät piirgua* naised küpsetasid pirukat.

tšüliin J-Tsv., g. -zõõ J küla-, maa- деревенский.

tšülikkõin J-Tsv., g. -zõõ J külake деревенька; *ted'd'e tšülä bõ tšülä, va tšülikkõin* teie küla pole küla, vaid külake.

tšüll vt. küll.

tšüllellä Lu J *tšüll'ellää* Lu J-Must. -lä Kõ -ää Lu Ra *külellää* Ku 1. küljeli, külili, küliti на боку, на бок; J *lezip tšüllellää maaz* lamab küljeli maas; J *livõssuzin de laņkõzin tšüllellää* libisesin ja kukkusin küljeli; Lu *mašina meni tšüllellää i tappi šofferii* auto läks külili ja juht sai surma; 2. kaldu, kaldus, kreenis, viltu kreenom, boком; Lu *aluz on tšüllellää, õikaal tšüllel* laev on kreenis, paremal küljel. – Vt. ka *pool-*.

tšüllelt/ää: -ä R-Reg. küljeli asendist (püsti, üles), külje pealt (üles) с бока, с наклона; *neiskaa tšü tšülleltä tšülü tšäisie takaa* (Reg. 26) rl. tõuske teie külje pealt, kälis katki tagant.

tšülennalt/a ~ -õ Lu külje alt, lähedalt вблизи, из-под боку; *tänävoona tševväällä saatii ülle rüsümäe tšülennaltõ* tänavu kevadel saadi (= püüti) hüljes Rüsümäe lähedalt.

tšülles/sä: -s Ar. K *tšüll'ess* J-Tsv. küljest; juurest, kõrvalt от; с боку, с краю; J *jooska oonõõ tšüll'ess väl'lä* jookske maja juurest ära!

tšülle/zä Li -z Lu Li *tšüll'ez* J-Tsv. postp., adv. küljes; juures, kõrval, külje peal у, при; под боком, рядом; Lu *ležančkõ on ahjoo tšüllez, siäl saab ležziä* ahjupink on ahju küljes, seal saab lamada; J *tuõ minu tšüll'ez, elä peltšä mittäit* käi minu kõrval, ära karda midagi; Li *petšurkad on tšüllezä, näid on kõlmõd i nellä tükküä* ahjuaugud on (ahju) külje peal, neid on kolm või neli tükki; Li *kahs paasugaa õli, õtsõz i tšüllez* (rehetoal) oli kaks katusealust, otsas ja külje peal.

tšüllii K-Ahl. *kjüli* [= *tšüllii*] R-Lõn. küljeti, küliti, viltu косо; K *tšüpäresi tšüllii pääzä* (Ahl. 92) rl. su kübar (on) viltu peas.

tšüllä vt. küll.

tšülmehtü/ä (J-Tsv.), pr. -n, imperf. -zin = tšülmettüä; *tšen on tšülmehtünnü, juup hiņina* kes on külmetanud, (see) joob hiniini.

tšülmekkõin J-Tsv., g. -zõõ J kül mavõitu, jahe холодноватый, прохладный.

tšülmen/essä Lu -ess J-Tsv., pr. -ev Lu J, imperf. -i 1. külmeneda, külm(em)aks minna холодеть; Lu *ilma tšülmenev* ilm külmeneb; Lu *alki tšülmenessä* (väljas) hakkas külmenema; 2. jahtuda охлаждаться, остывать, стынуть;

J *vee stüideni rihen ette tšülmenemä* vii sült esikusse jahtuma.

tšülmen/nä Lu, pr. -ev, imperf. -i jahtuda охлаждаться, остывать, стынуть; *siiz vähessi aigassi ušatti päältä tukattii, annõttii akanaal autuussa*; *siiz annõttii tšülmennä, veetii lehmäl ettee* siis kaeti toober väheks ajaks pealt kinni, lasti aganal haududa; siis lasti jahtuda, viidi lehmale ette. – Vt. ka *tšülmessüä, tšülmeüssä*.

tšülmes/sää Lu, pr. -äv, imperf. -si impers. = *tšülmässä*; *nõisi minnua tšülmessämää* mulle tulid külmavärinad peale (mul hakkas külm).

tšülmes/süä J-Tsv., pr. -ün J, imperf. -süzin J 1. (end) külmetada, külma saada просту/жаться, -диться, зябнуть; *siä taita tšülmes-süzit, ku tšõhiskõõd* sa vist külmetasid end, et kõhid?; 2. jahtuda охлаждаться, остывать, стынуть. – Vt. ka *tšülmennä, tšülmettüä*.

tšülmet/tää M Lu -tä J-Tsv., pr. -än M Lu -en J, imperf. -in J 1. impers. külmetada, külmavärinaid tekitada v. peale ajada быть холодно, трясти от холода; M *minnua tšülmetäv, nii raputav, etti ampaat kõllaavad* mul on külm (mul on külmavärinad), nii raputab, et hambad lõgisevad; M *läsivä värizeb, tšülmetäp tätä* haige väriseb, tal on külmavärinad; Lu *tšülmetab jal-koi* jalad külmetavad; 2. (ära, läbi) külmetada просту/жать, -дить; P *talvõl tšülmä, noorikkõ panõp puolsaappugad jalcaa, tšülmetäb jal-gad* talvel (on) külm: pruut paneb puolsaapad jalga, külmetab jalad (ära); 3. (end) külmetada просту/жаться, -диться, осты/вать, -ть, зябнуть; Lu *sie õõd nii kõvassi tšülmettänü* sa oled nii kõvasti külmetanud. – Vt. ka *tšülmässä*.

tšülmettü/z (J-Tsv.), g. -zee külmetus простуда; *d'ikoppi tšaajua juuvva tšülmettüzess* sookailuteed juuakse külmetuse puhul.

tšülmettüä Lu (Li Ra J-Tsv.), pr. -ün, imperf. -tüzin Li J külmetada просту/жаться, -диться, осты/вать, -ть, зябнуть; Lu *elä mee müühä akunnallõ, on jola ilma i tuõp tšülmä, võit tšülmettüä* ära mine hilja õue, on jahe ilm ja hakkab külm, võid külmetada; Lu *inemin ku tšülmettü, nõiz läsimää, siz lämmitetii sauna, tšülvetetii, tooti kottoo i pantii soojaa mak-kaamaa* kui inimene külmetas, jäi haigeks, siis köeti saun, (teda) viheldi, toodi koju ja pandi sooja magama; J *tšülmettänü juup hiņina* külmetanu joob hiniini. – Vt. ka *tšülmehtüä, tšülmessüä, tšülmättüä*.

tšülmeü/ssä (J-Tsv.), pr. -v, imperf. -zi = tšülmennä; *vee stüideni pogrebaa tšülmeümä* vii sült keldrisse jahtuma.

tšulmiizä Lu: *nõizõp tüütä tetšemää, siz on tšulmiizä, a ku nõizõp süümää, siz on higõz* (kui ta) hakkab tööd tegema, siis on (tal) külm, aga kui hakkab sööma, siis on higine.

tšulmis/süü J-Tsv., pr. -*üs* J, imperf. -*sü* kahutada, kergelt külmetada подмерзатъ; *tšiire talvi, jo alki tšulmissüü* varsti on talv, juba hakkas kahutama.

tšulmiü/ssä: -*ss* J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* J (ennast) jahutada охлаждаться; *mihe kujalõ meed – meen tšulmiümä* miks sa välja lähed? – Lähen ennast jahutama.

tšulm-meez J-Tsv.: *a ku siä õõt tšulm-meez* aga küll sina oled *tš-m*. [= külmavares?].

tšulm-tauti J-Tsv. 1. külmetushaigus простуда; 2. reuma ревматизм.

tšulm-tšulm J-Tsv. kõva külm лютый мороз; *kujal tšulm-tšulm, kõik hümmisütäv väljas* (on) kõva külm, paneb lausa lõdisema.

tšulmä Kett. Len. K L P M Kõ Ja Lu Li J I (S Ra Ko) -*me* Lu Li J I -*m* J-Tsv. *külmä* Ku *külm* ~ *külme* Kr Чюлме Tum. Чольмэ Pal.₁ K-reg.₂ Ii-reg.₁ Кюльме Pal.₁, g. -*mää* P Lu Ra J 1. külm (madal temperatuur) холод, мороз; M *talvõlla i sütsüzün, kui tultii tšulmäd, piettiin rivad* talvel ja sügisel, kui tulid külmad, kanti sääremähiseid; Lu *rojukkaal ilmal i vihmaa i luntaa i tuulta i tšulmää* rajuilмага on nii vihma kui lund ja kõetud ja külma; Li *tullaa tšulmäd i kahud i hallõd* tulevad külmad ja kahud ja hallad; Lu *tšulmä alki jo alõnna* külm hakkas juba alanema; L *kuhyõ sie menet kannii tšulmällä* kuhu sa lähed nii(suguse) külmaga?; I *kõõs tuud jo tšulmässä, ni sis ahjo lämmität-tüg, soojõttõõd ümper ahjoa* kui juba tuled külmä käest, siis on ahi kõetud, soojendad (end) ahju ääres; L *tšulmeä ed nõizõ tšärsimeä* külma (sa) ei hakka kannatama; Li *maamunaa varrõd alkivat tšulmässä kõllõssua* kartulivarred hakkavad külmast kolletama; Kõ *lahzõd ikottavao tšulmässä* lapsed luksuvad külmast; I *minnuo puisap tšulmässä* ma vappun külmast; M *kane rajurakkõõd mennä, siiz ain tšulmää puhub* (kui) need rahetormid mööduvad, siis puhuvad aina külmad tuuled; Ja *tšulmä kolaap* (Len. 242) pakane paugub; J *tšulm jäätüti jalgõd* külm võttis jalad (ära); M *tšulmä porotab vee* külm kaanetab vee; I *tšulme pallõtaap tšäsi-jä* käed külmetavad; Li *siiz müõ siäl tšulmää näimme pal'to* siis me saime seal palju külma kannatada; Lu *miä taita tšulmää tapazin* ma sain vist külma; Lu *enne juutii tikoppi tšaajua, ku tšulmä tapazi* enne joodi sookailuteed, kui külmetati; K *tšulmä lei kõik mettsämarjad* külm võttis kõik metsamarjad (ära); Lu *omena puut*

tšulmä pani külm võttis õunapuud (ära); M *nit ku tšulmä pani, rakkõ kõig uulõd näe*, kuidas külm tõmbas läbi, ajas huuled puha ohatisse; J *ku võtti tšulmä jalgaD, sis tehti jalkoilõõ vanni einäruuvuiss* kui külm võttis jalad (ära), siis tehti jalgadele heinapredest vanni; J *tšulmess ajõ kõig ruumõ tšippaisõ* külmast ajas kogu keha paiseid täis; Lu *kõltatauti tuõp tšulmässä i kõvassa hoolõssa* kollatõbi tuleb külmast ja suurest murest; M *malina tšai on üvä tšulmässä* vabarnatee on hea külmetuse puhul; J *pikkarainõ tšulmä väike* (~ kerge) külm; J *pakkaine tšulmä* (Must. 178) kõva pakane; Lu *kipsu tšulmä* käre külm; Lu *milla ku on tšulmä, hibijo on ku tšulmä suurimõz* küll mul on külm, ihu on nagu kananahal; Lu *tikoppi on tšulmää roho* sookail on külmarohi; Ra *tšulmää rohokukka* raudrohi; 2. adj. külm холодный, прохладный; Lu *ku enne jürtsiä jürizeb, on tšulmä tšesä* kui enne jüripäeva müristab, tuleb külm suvi; M *tällä õli läülü süämellä, tām tahtõ tšulmää vettä* tal oli süda paha, ta tahtis külma vett; K *ilijänn jo tšulmäv vesi* eliapäeval on vesi juba külmem; M *ai ku tšulmä utu oi* kui külm udu; Lu *tšulmä häkä* külm udu(viirg), hägu; külm kaste; P *suppi jahtu, meni tšulmässä* supp jahtus, läks külmaks; P *tšulmä rihi* külm tuba; L *bokka on tšulmä külg* külmetab; M *i vot se on tšulmä suppi, okroška on tooõ tšulmää suppia, ebõd välliä miittäiv* ja vaat see (= botvinja) on külm supp, okroška on ka külm supp, pole vahet midagi; 3. adv. (on, oli) külm холодно, морозно; Lu *milla õli nii tšulmä, što ampaad alkasti lotissa suuz* mul oli nii külm, et hambad hakkasid suus plagisema; J *kuu kõrjaap päivää, tuõp pimmiä-pi i tšulmä* kuu varjab päikese, läheb pimedamaks ja hakkab külm; Lu *täl jo tuli tšulmä* tal hakkas juba külm; J *talvõll on tšulm häülüä furaškõz* talvel on nokkmütsiga külm käia; ■ J *tšulää naizõd antavat tšulmäd meeleD* (itkust:) külanaised ei anna südamlikku nõu; P *tämä on tšulmää veriekaa, tšulmäverelliin, ep peltšää* ta on külma verega, külmavereline, ei karda; P *a minuu jätäd tšulmää tšulää päälee* (itkust:) aga minu jätad võõraste sekka (külma küla peale); Lu *tšulmä seppä* soss-sepp, vilets, oskamatu sepp; K P *läpi tšulää tšulmä johzõv* rl. (Kett. 776) läbi küla voolab külm (= oja). – Vt. ka oomnikko-, tšulm-.

tšulmä-puu J külmapuu (puu poeetiline nimetus, millele on esile toonud alliteratsioon поэтическое, аллитерационного характера название дерева); *tšültsi-sein on tšulmä-puissa* rl. külmine sein on külmapuudest.

tšulmäpäivä: *kjülmäpäivä* ~ *külmäpäivä*

(R-Lön.) külm päev морозный день; *talvipäivät minu tasotoojaleni kylvmäpäivät minu kylvvettäjäiselleni* (Lön. 184) rl. talvepäevad mu sünnitajale, külmad päevad mu vihtlejale.

tšülmäroho (Li) *tšülmroho* Lu 1. võsaülane [?] дубравная ветреница; 2. leseleht (valgete õitega metsalill) [?] майник [?]; Li *tšülmäroho kukka* leselehe õis.

tšülmäs/sää M (Kett. K-Ahl. Li) -sääg I, pr. -äv Kett. K M Li I, imperf. -si impers. külmetada, külmavärinad tekitada v. peale ajada знобить; M *minua tšülmäsäv, kõikk raputav .. kõikk säämüssed järääväd* mul on külm, paneb üleni värisema .. kogu sisemus väriseb; I *siinua tšülmäsäv* sul on külm (sul on külmavärinad). – Vt. ka *tšülmessää, tšülmettä*.

tšülmätüü Lu, pr. -ün Lu, imperf. -tüzin = *tšülmettä*; *miä eglee tšülmätüzin, a tänävä kõvassi tšöhin* ma eile külmetasin, aga täna köhin kõvasti.

tšülmätä M, pr. -äv M, imperf. -zi: -z M impers. külmetada морозить; *kahu tuõp siis, kõõz algap tšülmätä* kahu tuleb siis, kui hakkab külmetama.

tšülmäverellin ~ -ine ~ -n P, g. -izõõ: -izyõ ~ -zyõ P külmavereline хладнокровный; *tämä on julkõa, tämä on tšülmäverelliine* tema on julge, ta on külmavereline; *tšülmäverellin miez* külmavereline mees.

tšülmä-värü J külmavärin озноб; *tšülmä-värüükaa võtti läsimää* külmavärinaga võttis põdema.

tšülpelssä Lu (Li Ra J) -ss J-Tsv. -essäg I, pr. -en Li J, imperf. -ezin Lu -zin J = *tšülvetä*; Lu *päivüt paisav, vihmaa saab, koolõt tšülpelssä* päike paistab, vihma sajab, surnud vihtlevad; J *ikä näтели täün tšülpemez* iga nädal käin (saunas) vihtlemas; Lu *saunas tšülpelssä põldikkaakaa, se paab veree liikkumaa* saunas viheldakse nõges(t)ega, see paneb vere liikuma; Lu *meil õli üks starikka, tšülpelssä koivu i kataja vihaakaa* meil oli üks vanamees, vihtles kase- ja kadakavihaga; Lu *mehet tšävvää enemäs pessimäz i tšülpemäz, perrää mennää naizõd i lahzõd* mehed käivad enne pesemas ja vihtlemas, pärast lähevad naised ja lapsed; Li *kõlmõt kõrtaa tšülpelssä i pessiiiv* kolm korda vihtleb ja peseb ennast; Ra *rautain koivu, neiss tehää vihtoi, migäkaa tšülpelssä saunaz* arukask, nendest tehakse vihtu, millega viheldakse saunas; J *siz mentii lavalõ tšülpemää* siis min-di (sauna)lavale vihtlema; J *tultii vällää siält tšülpemäss* tuldi ära sealt vihtlemast; J *sauna lavalõ tšülpeljõt* hügõssuvad saunalaval vihtlejad

higistavad; I *tähho tšülpelssäg* tahan (end) vihelda; I *tšülpelssäg* izeg vihtle ise!

tšülpelssäg I, pr. -eüb, imperf. -eüjee = *tšülvetä*; *pesseüv, siz nõizõp tšülpemää* (enne) peseb ennast, siis hakkab vihtlema; *meevät tšülpelssäv, viskaavad üli pää katolõd* (jaanipäevakommetest:) lähevad vihtlevad, (pärast) viskavad (viha) üle pea (sauna)katusele.

tšülpelssä P (K-Ahl. R-Reg. R-Eur.), pr. -n, imperf. -zin = *tšülvetä*; P *vasuo kupoluo tšülpelssä* *kupoluo vihtoikaa* vastu jaanipäeva viheldi jaanivihtadega.

tšülpilssä J (Lu Ra), pr. -n Lu Ra J, imperf. -zin (ennast) vihelda париться; J *tšihlolliin nõizõp tšülpimää; siz tšütõd nõissaa laulomaa, a tämä tšülpilssä* (pulmakombestikust:) pruut hakkab (saunas) ennast vihtlema; siis tüdrukud hakkavad laulma, aga tema vihtleb seal; Ra *siis siäl annõtaa viinaa i olutt väelee, a tüttõ tšülpilssä ja idgõb* (pulmakombestikust:) siis seal (pulma eelõhtul) antakse rahvale viina ja õlut, aga tüdruk (= pruut) vihtleb ennast ja itkeb; ■ Lu *kana savitsõb i tšülpilssä* kana siblib ja supleb (liivas). – Vt. ka *tšülvetä*.

tšülpilä Kett. L P (Al. Ränk K-Ahl. K-Al. K-Sj. R-Eur. M Kõ-Len. J) *külpilä* (K-Al. R-Reg.), pr. -ven K, imperf. -vin K = *tšülvetä*; J *saunaz tšülpelssä* saunas viheldi; J *sauna lavalõ tšülpelssä* hügõssuvad saunalaval vihtlejad higistavad; P *siis tšülpilssä i tullas saunass vällää* siis viheldakse ja tullakse saunast välja; R *tšülvä, tšülvä velvüeni kasiu üvä kalani, tšülvä veelä tšümme-nellä, kasiu kahessanella* (Eur. 32) vihtle, vihtle, mu vennake, kasi ennast, mu hea kala, vihtle kümne veega, kasi ennast kaheksaga.

tšülpöä (K), pr. -vön, imperf. -pözin = *tšülvetä*; *tšülvö tšülvö velvüeni* rl. vihtle, vihtle, mu vennake; *aviitak(ka) jumala, avitakka armolliine tšüvettäni tšülpömää, kalatani kasiu-maa* (Al. 46) rl. avitagu jumal, avitagu armuline mu kübet (= vennakest) vihelda, mu kala end kaside.

tšülpüü Kett. (K-Salm. Kõ), pr. -vün, imperf. -püzin = *tšülvetä*; K *tšülvü, tšülvü velvüeeni, kasiu üvä kalani* (Salm. 773) rl. vihtle, vihtle, mu vennake, kasi ennast, mu hea kala; Kõ *peärrää laukopäivää tšülpümissä* pärast laupäevast vihtlemist.

tšülpüülssä (Lu), pr. -n, imperf. -zin = *tšülvetä*; *tšülpüülssä, pessiiiskaa, tuõtta kottoo, saatta tšaaajua juuvva* vihelge, peske (ennast), (kui) tulete koju, saate teed juua.

tšülpüütä [?] (P), pr. -ün: -ön P, imperf. -üzin = *tšülvetä*; ■ *nüd miä tšipõill tšüüneliillä tšülpüön, ätää enniä maimin* (itkust vanemate

hual:) nüüd ma vihtlen (saunas) kibedate pisaratega, (kui) isa, ema meenutan.

tšültsee Lu Li J -e J 1. postp. juures, juurde kõrvale, külge κ, у, около; Lu *plavutšii pristanii tšültsee piättiväd i parahodav* ujukvai juures peatuvad ka aurikud; J *jooz minu tšültsee jookse minu juurde!*; Lu *tämä ajõ õpõzõõ puu tšültsee* ta agas hobuse puu kõrvale; J *isumm puu tšültsee* istume puu kõrvale; Li *õlgõt pantii autaa rohipuu tšültsee* õled pandi hauda puusärgi kõrvale; J *riputa kotti puu tšültsee* riputa kott puu külge; 2. adv. juurde; külge; pihta κ, на; Li *ujugaa tšültsee* ujuge juurde, kõrvale!; J *viskazin tšiveekaa, a en saanut tšültsee* viskasin kiviga, aga ei saanud pihta; ■ Lu *ku poika tütõökaa sai tuttõvõssi, jutõllaa: lei tšültsee* kui poiss sai tüdrukuga tuttavaks, (siis) öeldakse: lõi külge.

tšültsemii Lu Li Ra küljeti; viltu боком; криво; набок; Lu *aluz meep tšültsemii tuulõnalla* purjelaev läheb küljeti allatuult; Li *panõ lavvat tšültsemii vassaa seinää* pane laud küljeti vastu seinä; Ra *šapka on tšültsemii pääz* müts on viltu peas; Lu *se talo on mennü tšültsemii* see maja on viltu vajunud. – Vt. ka *tšültsimii, tšültšimittää*.

tšültši K-Ahl. Lu Li J (R-Eur. R-Reg. Ra) külki (J Ku), g. -lee Lu J *tšül'lee* J külг бок; сторона; Lu *karu sütšüzissä teep pezää, veseristaa üül vääntäap tõizõll tšüllell i juttõõv: puul üütä om magattu, oh-oh* karu teeb sügisel pesa, kolmekuningapäeva õöl keerab (end) teisele küljele ja ütleb: pool õöd on magatud, oh-oh; Lu *koorma kõikkinaa kallissu ühtee tšültsee* koorem kaldus täiesti ühele küljele; Ra *venez on airov, a tšültšiiz õllaa kahašarazõt tulliv* paadis on aerud, aga parrastes (külgedel) on kaheharulised tullid; Lu *ümperii päivüütä välissä on varo, a välissä päivüü tšültšiiz õllaa sapid* päikese ümber on vahel ring, aga vahel on päikese külgedel sapid (~plekid); J *nämät toukottii tšültšii-kaa* nad tõugati külgedega (eemalde); Lu *tšäed õltii tšültšii pitumittaa* käed olid piki külgi; Li *anti tšültsee kulakalla* lõi rusikaga vastu külge; Lu *naizill õltii suurõt sumat tšüllez* naistel olid suured kotid külje peal; Lu *tätä pissi tšültsee* tal olid küljes pisted; Lu *tuuli on tšüllessä* tuul on külje pealt; Ku *kattal pattaa soimaav, a küled om musad molepiilla* vs. katel sõimab (ahju)potti, aga küljed on mustad mõlemal (= pada sõimab katelt, ühed mustad mõlemad); J *tšüllet katko kannossiil* rl. (hobuse) küljed katkus katki kannustega; Lu *õikaal tšüllell* (laev on) paremal küljel (kreenis); Lu *aluz meep tšültši virtaa* laev läheb külgvoolu; J *tšültši tuuli* kül-

tuul, küljetuul; Ra *tšültši lavõin* külgpink (toa külgmises seinas asetsev pink); Lu *tšültši siivev* küljeuimed. – Vt. ka *tšültšä, tšültšü*.

tšültši-lainõ Lu külglaine, -lainetus боковая волна, боковое волнение.

tšültši-lainõtta Lu adv. küljega vastu lainet боком к волне; *meemmä tšültši-lainõtta* läheme küljega vastulainet; Lu *aluz menep tšültši-lainõtta, siis tätä kõvassi vizgop tšüllelt tšüllel* (kui) purjelaev läheb küljega vastu lainet, siis loobib teda kõvasti küljelt küljele.

tšültšiluu Lu Li (Ra) *tšültšiluu* Lu küljeluu, roie pebo; Li *tšävüt tehtii tšültšiluussa, tšültši-roovossa, i puussa* võrgukäbid tehti küljeluust, roided ja puust; Ra *sata sirkaa sääriluuta, kõlmõ konnaa tšültšiluuta* rl. sada sirgu sääreluud, kolm konna küljeluud. – Vt. ka *tšültširoo, tšültširooto*.

tšültšimii J = *tšültšimittää*; *tšüzüt tšättä ämmältä, ämmäs tšültšimii tšeerteev* rl. palud ämmalt (teretamiseks) kätt, su ämm pöördub küljetsi (= küljega sinu poole); *tšültšimii annap tšüünesvartta* rl. küljeti (= külг ees) annab küünarvart (= lööb küünarvarrega).

tšültšimittää ~ **tšültšmittää** Lu küljeti боком; *aluz meep tšültšimittää tuulõnalla* purjelaev läheb küljeti allatuult. – Vt. ka *tšültsemii*.

tšültširoo Li J (Ra) *tšültši-roo* J-Tsv. = *tšültšiluu*; Li *millõ on rikki tšültširoo* mul on roie katki; J *jevv on sünnütettü adamaa tšültši-rooss* Eeva on loodud Aadama küljeluust.

tšültširooto Lu Li J-Must. = *tšültšiluu*.

tšültšiseinä Ra J *tšültši-sein* J (toa) külgmise sein боковая стена (комнаты); J *tšültši-sein on tšülmäpuissa* rl. külgmise sein on külmapuudest.

tšültši-tuli ~ **tšültš-tuli** Lu pardatuli бортовой огонь; Lu *kurraas poolõ õli kauniz tuli, õikaas poolõ rohoiõ tuli, tšültš-tuli* vasakul pool oli punane tuli, paremal pool oli roheline tuli, pardatuli.

tšültšituuli J-Must. (Lu) *tšültši-tuuli* Lu külgetuul, küljetuul боковой ветер.

tšültšituulta Lu adv. külgtuulega боковым ветром.

tšültšivarnik/ka (Ra), hrl. pl. -ad Ra (vadja uuema rahvarõiva juurde kuuluv) külje-, puusarätt, pl. -rätid набедренный платок (в новой водской народной одежде).

tšültšivirta Lu külgvool боковое течение.

tšültšivirtaa Lu adv. külgvoolu по боковому течению; *aluz meep tšültšivirtaa* purjelaev läheb külgvoolu.

tšültšä Lu, g. -lee [?] = *tšültši*; *tšültšä roovod* ~ *tšültšä luud* roided (~ küljeluud).

tšül'tšü Lu (M), g. -lee [?] = tšültši; tšültšü seinä (maja) külgsein.

tšültšülavõn M külgpink, küljepink (toa külgmise seinä äärne v. seinä külge kinnitatud pikk pink e. lavats боковая лавка у стены комнаты или прикрепленная к стене скамья).

tšülvet/ellä (K-Ahl.) -ell J-Tsv. külvetellä ~ kjülvetellä (R-Lön.), pr. -telen K -teen J, imperf. -telin J frekv. ← tšülvettää.

tšülvetellükäin: külvetellükäine (R-Lön.) dem. ← tšülvetelijä; kjüünelillä kjülää mennä e. külvetellükäiset (Lön. 185) rl. pisarais (tuleb) külasse minna, vihtlejakased (emakesed).

tšülvetelijä L vihtleja (ema hellitusnimi rahvalauludes) парильщица (ласкательное обращение к матери в народных песнях); tulin tšüzüttelemeä tšülvetelijeiltä (itkust:) tulin küsima (oma) vihtlejailt.

tšülvettäjä Kett. K-AI. R-Reg. P-AI. kjülvettäjä R-Lön., g. -ää K vihtleja (mõrsja v. naise hellitusnimi rahvalauludes) парильщица (ласкательное обращение к невесте или к жене в народных песнях); K tuob sellää tšülvettäjää, tuob pää pesijää (AI. 55) rl. toob seljavihtleja, toob peapesija; K P se tulõp tulõd tetsējä, saamma saunaa lämmitäjää, toomma seltšää tšülvettäjä (Kett. 779) rl. sellest tuleb tuletigi-ja, saame saunakütja, toome seljavihtleja.

tšülvettäjän: külvettäjän ~ kjülvettäjän (R-Lön.) vihtlejake (ema hellitusnimi rahvalaulukeeles) парильщица (ласкательное обращение к матери в народных песнях); talvipäivät minu tasotojalleni kjülmäpäivät minu kjülvettäjäiselleni (Lön. 184) rl. talvepäevad mu sünnitajale, külmad päevad mu vihtlejake-sele. – Vt. ka tšülvetelijä, tšülvettäjä.

tšülvet/tää Kett. P M Lu (Ra) -tä J-Tsv. -tääg I külvettää (R-Lön.), pr. -än Kett. K M -en J tšülvettää I, imperf. -in M J trans. vihelda парить; Lu inemin ku tšülvettü, nõiz läsimää, siz lämmitettii sauna, tšülvetettii kui inime-ne oli külmetanud, (ja) jäi haigeks, siis köeti saun, viheldi (teda); Ra pulmaa laukopäivää ohtagonn tüttö meep sauna, siis tšülää vätsi mennää tšülvettämää (pulmakombestikust:) (kui) pulma eelõhtul läheb tüdruk (= mõrsja) sauna, siis läheb külarahvas (teda) vihtlema; M lahzõd veetii nõd'd'alõd tšülvettää (rahvameditsiinist:) (haiged) lapsed viidi nõiale vihelda; M antagaa miä teilee tšülvetan sellää laske ma vihtlen teil selja (üle); I issujõdõd polulõd. sis miä i tšülvettää sinnua, što piät tšiin sa istusid lavale. Siis ma vihtlengi sind, (nii) et pea vastu; I tšülvetäg minnu vihtle mind! – Vt. ka tšülvõttää.

tšülvetä P M Kõ (K-Ahl. K-AI. V) -vetäg I, pr. -peen K M Kõ, imperf. -pezin ~ -piin K (ennast) vihelda париться; M päivüt paisab, a vihmaa saitaab, tšülvpeevät koolluud kk. (kui) päike paistab, aga vihma sajab, siis surnud vihtlevad; Kõ võtad kaasa vihaa, sis tšülvpeed i pezed, tuud kujalõ võtad (sauna) kaasa viha, siis vihtled ennast ja pesed, tuled (saunast) väl-ja; M sauna, siz on siällä tšiveleiss tehtü tšivirõukko mokoma, kuhõ vizgataz lõülüü, sis ku tahot tšülvetä saun, siis on seal kividest tehtud niisugune keris, kuhu visatakse leili, kui tahad vihelda; M saunas piäb üvvii pešseütä i tšülvetä saunas peab end hästi pesema ja vihtlema; I polulla tšülvetäz (sauna)laval viheldakse. – Vt. ka tšülvpeessä, tšülvpeüssäg, tšülvpeütä, tšülvpiis-sä, tšülvpiä, tšülvpõa, tšülvpüäg, tšülvpüüssä, tšülv-püütä.

tšülvvi Lu, g. -ii Lu külv, külvamine себ; tšülvvi aikana külviajal. – Vt. ka tšülvõ, tšülvü.

tšülvvi-itikka Lu (teat. putukas nekoе насеко-мое); tšülvvi aikana õltii tšülvvi-itikad, musad, pikkaraizõd, lenneltii külviajal olid tš-d, mustad, väikesed, lendlesid.

tšülvvivakka M = tšülvvivakka.

tšülvvää Kett. vdjL K U L P M Kõ S Lu Ra J (Len. R) -ä J-Tsv. -ääg I (vdjI) Чюльве Pal.₂ K-reg.₂ Ii-reg.₁ Кюльве Pal.₂, pr. -än K R P M Lu Ra -en J, imperf. -in U P M Kõ Lu Ra J külvata; (mingit vilja või põllukultuuri) maha teha сеять; zasevat; Li vanad mehed ennee tšülvvetii õmall aigõlõ kõic. kagrall õli õma aikõ i õz-rõllõ i vehnäll niill õli õma aika tšülvvää vanad mehed külvavid ennemalt kõic (külvivid) omal ajal. Kaeral oli oma aeg ja odral ja nisul, neil oli oma aeg külvata; P vaatõttii, millin tševäd vai kyõs saap tšülvvää vaadati, milline (tuleb) kevad või millal saab külvata; Kõ tševvääil tšülvvääz kagraa, meil tšülvvääs peerrää jürtsiä kevadel külvatakse kaera, meil külvatakse (kaera) pärast jüripäeva; Lu ku kuulõd suurusõtta tšak-koa, sis tšako petäb, sis elä mee tšülvväämää kui kuuled kägu hommikueineta, siis kägu petab, siis ära mine külvama; Lu kase seemene ittääb, saap tšülvvää see seeme idaneb, võib külvata; Li siiz veitettii valo niku tšülvvää kagraa vai siäl tšesä rüüssä, vehnää siis veeti (põllule) sõnnik-ut, (et) nagu külvata kaera või seal (veel) suvirukist, nisu; P tezä tšülvväämiss äessääs enne külvamist äestatakse (põldu); Li ku tšülvvetii, siz võtõtt taas päält äesettii, kahõlt kõrtaa kui külvati, siis võeti (ja) taas pealt äestati, kaks korda (järjest); J jutõllaa, jot suvivil'taa om parõp adrõn nalaaz tšülvvää õeldakse, et suvivil-ja on parem külvata adra alla (= külv küntak-

se puuadruga mulda); Li *sis poikanõ meni eez ja sis takkaa tšülvjä taas sihee poigaa jältšii müütä tšülv* siis poisike läks ees ja siis järele külvaaja taas siia poisi jälgi mööda külvas; Li *tämä meni i tšülv* i kaks tšäsimüssä körröz ta läks ja külvas kaks külviriba korraga (s.t. parema käega kord jalgade ette, kord paremale kõrvale); Lu *võtötti tšülvö vakassa i tšülvettii vöeti* (seemet) külvivakast ja külvati; J *aivoi, jo tšülvemä piäb nõiss, a paarnaattši veel tšüntemett oi-oi*, peab juba külvama hakkama, aga kesadki veel kündmata; P *tšen mitä tšülväb, sitä niitäv* vs. kes mida külväb, seda (ka) lõikab; J *touko-viljää tšülvettii tševäällä* tõuvilja külvati kevadel; J *müü tšülvimmä tševäällä* suvikassa me külvasime kevadel suvirukist; J *rüüz on tšülvettü* rukis on külvatud; J *pöllot tšülvettü* põllud on külvatud (= seemendatud); I *kui eellä liinaa tšülvettii* kuidas ennemalt lina külvati?; M *eellä tšülvettii kahivaa* vanasti külvati kanepit; J *väliss i med'd'e poolla tšülvetä greettsina* vahel külvatakse ka meie kandis tatart; J *enne tšülvettii suurõt põllod vikkia õpõzillõd süüvvä* enne külvati suured põllud vikki hobustele süüa; Ra *tšülvettü äriüd on kaunis* põldristik (külvatud ristik) on punane; M *tšülväd markofkaa* külvad porgandit; Lu *mõnikkaall on tšülvettü kumina, akkunall kasvab* mõnel on külvatud köömned, ões kasvavad; K *durakkoi ep tšüntää ep tšülvää, ize süntüväd* vs. lolle ei künata ega külvata, ise sünnivad; M *va ku nüd avvob, taitaa tšülväb obahkoo* (ilmast:) vaat kuidas nüüd hautab (= on palav, kuum), vist külväb seeni; ■ J *tai-võs kõig on tšülvettü tähtiikaa* kogu taevas on tähti täis külvatud. – Vt. ka *tšülvöä*.

tšülvö Lu Li J, g. -öö Lu Li J = *tšülvö*; **1.** J *tšüntö i tšülvö* künd ja külv; Lu *tänävooon tševäd öli müühäin, kõik tšülvöd müühessüziväd* tänavu oli kevad hiline, kõik külvid hilinesid; J *kahs, kõlmõt päivä de jo saab nõiss tšülvöä tetšemä* (veel) kaks-kolm päeva ja juba saab hakata külvi tegema; J *jok tšülvöö lõpöttiit* kas lõpetasite külvi?; J *perrää tšülvöö borkkõnõ kasvap tihtii* (~ *tšastõ*) pärast külvi kasvab porgand tihedalt; J *tšülvö vakka pantii remeniikaa kaglaa i siis tšülvettii* külvivakk pandi rihmaga kaela ja siis külvati; Lu *tšülvö vakka, ku tšülvömäs tšäütii, tämä on mõnõkkaal juurõssa* külमित, kui külvamas käidi, see oli mõnel juurtest punatud; Lu *tšülvö vakka öli painõttu ku siglav, etti ep karisu [= karissuizi] mitäid läpi külमित oli punatud nagu sõelad, et midagi ei pudeneks läbi*; **2.** J *põuta tšesä kuivotti kõikk tšülvöö* põuane suvi kuivatas kogu külvi; Lu *tševväässä tšülvettä vil'jä ja isutõtaa oovoššid, ja perrää senee*

tullaa tšülvem, i tšülvö algap kurttaa, kehnos-si kasvab kevadel külvatakse vili ja istutatakse juurviljad ja pärast seda tulevad külmad, ja külv hakkab (siis) kiratsema, kasvab kehvalt. – Vt. ka *süütü*.

tšülvöaika J külviaeg *время сева*; *peräss einai-kaa on tšülvöaika, tšülvetä* ruissa pärast heinaaega on külviaeg, külvatakse rukist.

tšülvöeinä Li kultuurhein, külvatud hein *сеяное сено*; *meilä eb öllu tšülvöeinää enne, tšülvöeiniitä* meil ei olnud ennemalt kultuurheina.

tšülvöt'tää (J), pr. -än, imperf. -in trans. = *tšülvettää*; siis *tšäütii noorõd mehed, çolostoid, mentii tšülvötämää sitä ženiçaa .. laukopään ženiçaa tšülvötettii* (pulmakombestikust:) siis käisid noored mehed, vallalised, mindi (seda) peigmeest vihtlema .. peigmeest viheldi laupäeval (pulma eelõhtul).

tšülvövakka M Lu Li *tšülvö-vakk J-Tsv. = tšülvüvakk*; Lu *tšülvövakka öli remeniikaa, ku mentii tšülvötämää, pantii üli pihaa* külvivakk oli rihmaga; kui mindi külvama, pandi üle öla; Lu *tšülvövakka öli tehtü juurissa i tohossa* külvivakk oli tehtud juurtest ja tohust; Li *meil öli semmoinõ tšülvövakka, see ripusõtti kaglaa* meil oli selline külvivakk, see riputati kaela; Li *noo siiz rätää müütä vaa visko ja visko, tšülvü tšülvövakassa* noh siis rida mööda ainult viskas ja viskas, külvas külvivakast.

tšülvöä (Lu), pr. -n, imperf. -zin = *tšülvää*; *ühs meez jätti omaa sargaa tšülvömättä* üks mees jättis oma põlluriba külvamata; *perrää tšülvömizee rullattii rullaakaa sargap* pärast külvamise rulliti põlluribad rulliga (siledaks).

tšülvü K-Ahl. M Kõ J, g. -üü M **1.** külv, külvamine *сеv*; M *tämää tšülvü on tšülvettü* tema külv on külvatud; M *sis tšülvömä kui nõistii, senell aikaa ain vaatattii, što kui toomikko puu jo algab niku elkottsaa, siiz öli saamõi paraz õzraa tšülvü* siis kui hakati külvama, sellel ajal alati vaadati, et kui toomingas hakkab juba õitsema, siis oli kõige parem (aeg) odra külviks; J *kõlmöz on kallis kagraa tšülvü* rl. kolmas on kallis kaerakülv; Kõ *tšülvämizee aikaa tagotattii sitä, što kõöz on üväd ilmad, i vott siiz om maata müö niku mämälikkoo võrkko, siiz juõllaz on üvä tšülvü päivä* külvamise ajal püüti külvata siis, kui on ilusad ilmad, ja vaat siis on maapinnal nagu ämblikuvõrk, siis õeldakse – on hea külvipäev; **2.** külv, külvatu(d vili) *посев, посеянное зерно*; M *ku tšülväd markofkaa i tuõp tšastõissi tšülvü, sis ku nõõb maa päälee, sis piäb arvagoittaa* kui külvad porgandit ja külv tuleb tihe, siis kui (porgand)

tärkab, siis tuleb harvendada. – Vt. ka *talvi-*, *tševät-*. – Vt. ka *tšülvi*, *tšülvö*.

tšülvünelikko Ränk külvivakk, külimit лукошко. – Vt. ka *tšülvüvokka*.

tšülvüpäivä M külvipäev день посева.

tšülvüvokka Ränk K M Kõ Lu (P) *tšülvü-vakka* M Ra *tšülvüvokka* Kõ *tšülvüvokka* Lu Ra *tšülvüvakk* ~ *tšülvüvakk* Ra külvivakk, külimit лукошко; M *ku tšülvüvetti*, *tšülvü-vakka õli kaglaz* kui külva-ti, (siis) oli külvivakk kaelas; M *nel'änurkkõin tšülvüvokka* nelinurkne külvivakk; Ra *tšülvüvakk*, *a nüd eb õõ tšülvüvakkoi*, *nüt taaziss* (ennemalt oli) külvivakk, aga nüüd (enam) ei ole külvivakkasid, nüüd (külvatakse) kausist; Ra *tšülvüvakkad õltii tohoss pletitettü* külvivakad olid tohust punutud; Ra *tšülvü-vakka õli ümmärkkõin* külvivakk oli ümmargune; Lu *ühs maasteri tetši õlgõssa tšülvüvakkoi* üks meister tegi õlest külvivakku. – Vt. ka *tšülvüvokka*, *tšülvüvokka*, *tšülvünelikko*.

tšüülä Kett. Len. K R U L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J vdj I (Ja-Len. Ma) *kjüälä* (R-Lön.) *külä* R-Lön. Ku (Kõ J) *külled* Kr Чула Тум., g. -lää K P M V Lu Li J -llää M I Ma -llää Po *külää* Ku **1.** küla деревня, село; R *kõikk tšüülä põl'i*, *koominav*, *saunav*, *katušiv* kogu küla põles, rehealused, saunad, küünid; V *med'd'e tšüüläz ühed vad'd'alaizõd õltii* meie külas elasid (olid) üksnes vadjalased; Lu *roznošikat tšäütii tšüüljä müü müümäs kõikkõlais* tavaraa rändkaupmehed käisid mööda külasid kõiksugust kaupa müümas; M *tuli kalanikka tšüülää*, *meemä õssamaa kalloita* kalakaupmees tuli külasse, lähme kalu ostma; M *siz lähzin mehele kašseesamma tšüülää üli kahõd koo* siis läksin mehele sessesamasse külasse kaks maja edasi; Li *lustiu kautta tämä on esimene tüttö tšüüläz* ilu poolest on ta esimene tüdruk külas; I *hot' i riigalõ ajjaaz a tol'ko tšüülässä tuuv kussa* (külanoorde lõbutsemisest:) ehk küll aetakse (varahommikul) rehelegi, aga (sina) alles tuled kusa-gilt külast; K *tšehsi tšüüläzä õli löõdku i tšüülää õttasz* keset küla oli kiik ja (ka) küla otsas (oli); M *kane tšüüläd õltii vel'ikää tšüülää valtaa* need külad olid Velikkä (küla) vallas (Velikkä mõisa järgi); M *miä tahõn arvata, kussa tšüülässä tämä on* ma tahtsin ära arvata, kust külast ta on; M *tšüüläte on tšüülää välizä* külavahetee on küla vahel; Lu *serednei luuzitsa õli huuttori tšüülä, siäll õli tšüümee taloa* Keski-Luuditsa oli üksiktalude küla, seal oli kümme (talu)majapidamist; Lu *ühet seinä tunnid õltii tšüüläz* üks seinakell oli külas; Li *se on meijjee tšüülää eläjä* see on meie küla elanik; J *tšüülää rahvõs koppipup suimõlõdõ* külarahvas koguneb (küla)koos-

olekule; Lu *müü õlimma suimal i kattsozimma, kui parõpii tehä tšüülää aazõjõ* me olime (küla)koosolekul ja arutasime, kuidas küla asju paremini korraldada; I *siinä tšüülää lehmii ajõttii karjaa oomiz* siin aeti küla lehmi hommikul karja; I *kõõs tšüülää ärtšää piizimmäc, tožo sõisi õvvõza* kui pidasime küla (ühist) pulli, (siis see) seisis samuti siseõues; M *tämä on tšüülää taarosta* ta on külanõukogu esimees (külanem); Lu *tšüülää vanõpikko* külanem; M *tšüülää vahti* ~ J *tšüülä vahti* küla õõvaht; J *tšüülää polkovnikka* küla karjane (karjase naljatlev hüüdnimi); Lu *ort'ju õli tšüülää vahiz* Ortju oli küla vahis (= oli küla õõvaht); **2.** küla, külarahvas, külaelanikud (= teatava küla elanikud) деревня, поселяне, жители деревни; Lu *tšüülä tšäütii herral tüüz* (kogu) küla(rahvas) käis mõisas tööli; Lu *koppihus koko tšüülä* kogu küla kogunes (kokku); M *koko tšüülällä mentii puhassamaa kroittii pešii* kogu küla (mindi) (heinamaad) mutimullahunnikutest puhastama; I *med'd'ee sõvad, tšüülää sõvad õlivat täl-lä* meie rõivad, küla (poolt antud) rõivad olid tal (= karjasel); M *kõik piti sööttää i sõvõtta tšüülällä* (karjast) tuli küla(rahva)l sõõta ja rõivastada; **3.** küla, maa (vastandatult linnale) деревня (в отличие от города); Lu *lidnaz õli gordovoi, tšüüläz õli uradnikka* linnas oli kardavoi, külas oli urjadnik; M *tšüüläs kussa rahhoo ep saatu lahzukkõizõd* maal (külas) ei saanud lapsukesed kusagilt raha (teenida); Lu *millõ õli viis-kuus vootta, ku karassi tšüülää tootii* ma olin viie-kuue aastane, kui petrooleum(ilamp) külasse toodi; Li *tšüüläzä eb õõ noorta kansaa, ain vaa koollaa* maal ei ole noori inimesi (noort rahvast), aina vaid surrakse; J *tšüülää inimin järestä tunneb lidnlaizõss* külainimese tunneb linnainimese kõrval kohe ära; M *siin jo mentii tšüülää tüõd* [= *tõõd*] siin algasid juba maatoõd; J *tšüülä eläjõ* ~ *tšüülää meez* maainimene, külaelanik; J *tšüülää škoulu* külakool; **4.** küla, võõras pere, võõrad inimesed (vastandatult kodule, oma pere inimestele) деревня, чужие (в отличие от своих, от своей семьи); I *tšüülää naizikko, missä siä tääd* võõras naine, kust sa (meie asju) tead?; Lu *siä õõt tšüülä üvä, koto koirra* kk. sa oled külas hea, kodus koer (= võõrastele hea, koduste vastu häbematu); P *elä tšäü pal'lo tšüülää, tšüülä väitap tšüüneliisee* rl. ära käi palju külas, küla veab (sind) pisaraise; J *meill ebõ-õ võtõttu võlgõssi epko tšüüzütti tšüülässe* rl. meil ei ole võetud võlga ega palutud külast (laenu); M *elä juttõd tšüülälee, tšüülä paap tšüüneliä valamaa* vs. ära räägi külale, küla paneb pisaraid valama; J *elä kuuntõdõ tšüülää* ära

kuula küla (= võdaste nõuandeid); Lu *naizikko tšäüp pal'lo tšüllää* naine käib palju kodunt ära (külas); Lu *tšüllää tšäüjä* külaskäija (= inimene, kes ei püsi kodus); J *tšüllää tšäütti* ~ *tšüllää tšäümin* külaskäimine; M *tšüllää naizikko paṅgõt kõrjaav*, *koira kõrõtaa*, *semperäss elä vahi tšüllää* külanaine peidab panged, (küla) koer kaelkoogud, seepärast ära vahi küla poole (= küla ei soovi head); Lu *tüttö tuli tšülläele kahõssi nätelissi* (pärast pulmi:) tütar tuli kaheks nädalaks külla (= koju võdorsele); R *tšülä poisit poollet velljet* (Eur. 39) rl. külapoisid, poolvelled (= võõrad); K *ku suku meneb vällää, sis kutsuass tšüllää vätsi* (pulumakomme:) kui sugulased lähevad ära, siis kutsutakse (lauda) külarahvas; J *tšüllää leipää on itsäv süüvve* vs. võõrast leiba on kurb süüa; I *tšüllää meez nõssi minnua* võõras mees tõstis mu (maast) üles; ■ Lu *nät ku sovittii, nüt tehtii tšerikko tšehs tšüllää* kk. näe, kuidas sobiti (lepiti kokku): nüüd tehti kirik keset küla; Ra *tšüllä golupka* kodutuvi. – Vt. ka *kala-*, *mei-*, *naapuri-*, *tšehsi-*.

tšüläläi'n Lu Li, g. *-zee* Lu Li külaelanik, -inimene деревенский, сельский житель; Lu *miä õõn tšüläläizissä, a siä linnõlain* mina olen külaelanik, aga sina (oled) linlane; Lu *tšüläläin eläp tšüläz* külaelanik elab külas (= maal).

tšüllämeez (Ja-Len.) *tšüllä-meez* J-Tsv. **1.** J-Tsv. külaelanik, -inimene; деревенский житель; **2.** talumees, põlluharija мужик; Ja *tšüllämeहित võdõttii eemõnat* [= *omõnad*], *leivät ja kõik* (Len. 253) (kolhooside loomiseset:) talumeestelt võeti kartul(id), vili ja kõik; **3.** J-Tsv. külaamees, võõras mees, võõras inimene чужой человек.

tšülänain Lu külanaine, võõras naine деревенская, чужая женщина; *tšüllänaizõit tšen toov, tšen ep too mittää, ku tultii, piettii kursia* külanaised, kes toob, kes ei too midagi (kaasa), kui tuldi (ja) peeti (rituaalse) pulmaleiva küpsetamise pidu. – Vt. ka *tšüllänain*.

tšülläne: *-nee* K-Ahl. *-dne* K-Salm.₁ *külädne* ~ *kjülläne* (R-Lön.), g. *-zee* küla-, võõras чужой; K *tšüsüp tšüllädne naine, satšip naine naapuraine* (Salm.₁ 772) rl. küsib külanaine, pärib naabrinaine.

tšüläpäasko Li suitsupääsuke ласточка-касатка.

tšüläte M külavahetee деревенская улица, дорога; *tšüläte* on *tšüllää välizä* külavahetee on küla vahel.

tšülävahti Lu Li *tšülä-vahti* Lu-Len. küla öövaht сельский ночной сторож; Lu *üüllä meilä tšäüp tšülä-vahti läpi tšüllää kolotuška tšäez* (Len. 281) öösel käib meil küla öövaht läbi küla, lokulaud käes.

tšülävätši Lu külarahvas жители деревни; *tšülävätši tuli raṅṅaa viskaamaa, poigad i mehed*; *lavvaldõ õli pantu naappa vai pata*, *sinne vizgattii* (pulumakomme:) külarahvas tuli (pruudi ärasaاتمise õhtul) raha viskama, poisid ja mehed; lauale oli pandud puunapp või savipott, sinna visati. – Vt. ka *tšüllä-rahvaz*, *tšüllävätši*.

tšülläõlud M koduõlu домашнее пиво.

tšüllä-koira: *-koir* J-Tsv. fig. **1.** külakoer, mitte pere koer (inimene, kes on kõikide käskida-keelata) букв. деревенская собака (той, кем все командуют); *õll staarostõnn, dalisko tšüllä-koirõnn*, *see on ühs sama* (kas) olla külavanem(aks) või külakoer(aks), see on üks ja sama; **2.** närune, vilets inimene скудный, убогий, ничтожный человек.

tšüllänain (K-AI.) *tšüllänain* Lu *k'ülännain* Ku = *tšülänain*; K *elä jätä paṅkõja kujalõõ, kõrõtaata kaivooteele, tšüllänainzõd peitab paṅgad* [= *paṅgõd*], *koira kõrjaab kõrõtaa* (AI. 56) rl. (õpetus noorikule kaevule minnes:) ära jäta pangesid tänavale, kaelkookusid kaevuteele, külanaised peidavad panged, koer peidab kaelkoogud.

tšüllä-rahvaz: *-rahvõz* J-Tsv. = *tšülävätši*.

tšüllä-taarosta: *tšüllä-taarosta* M külavanem сельский староста; *tšüllä-taarosta õli enne ennemalt* (= vanasti) oli (külas) külavanem.

tšüllä-vätši J-Tsv. = *tšülävätši*.

tšülõd (K-Ahl.), g. *-õ* külake деревушка, маленькая деревня; *tšülõttäni, lidnottani, maa parassa paigottani. pantu on paikale üväle, säättii maale sätozale* (Ahl. 104/105) rl. mu külakest, mu linnakest, mu maa parimat paigakest! Rajatud on heale kohale, seatud maale sobivale (seadsale). – Vt. ka *tšülä*.

tšülüvacka vt. *tšülüvacka*.

tšümm/ee Kett. K-Ahl. K-AI. K-Set. K R U M S Po Lu Li J I (Ra) *-ie* L P V *-e* Ke Kõ-Len. Lu J *-ene* [!] Lu-Must. *kümnee* Ku *kümme* ~ *kümteh* ~ *kümmi* Kr Чюмне Тум. K-рег.₂ Цюммели II-рег.₁ Кыммень ~ Цыммели Pal.₂, g. *-enee* K Lu Li J I *-enie* L *-enä* P *-ene* ~ *-enä* ~ *-e* [!] J-Tsv. kümme десять; J *lentääz üli ühessämee meree, tšümmenee tšülmää järvee* rl. lendas üle üheksa mere, (üle) kümne külma järve; K *tšülpee veellä tšümmenellä, kasivu kahõssamalla, kaivoveellä kauniissi, jõdzeveellä jõutavassi, õjaveellä õnnõvassi, meriveellä meelevässi, laukaz-veellä laaskavassi* (AI. 45) rl. vihtle (end) kümne veega, pese (kasi end) kaheksaga, kaevuveega kauniks, jõeveega tugevaks, ojaveega õnnelikuks, mereveega targaks, Lauga veega lahkeks; J *näteliz lüü*

vijjed vitsad, a kuus kahõt tšümnened rl. nädalas lööb (pekstes katki) viied vitsad, aga kuus kahed kümned (= nädalas peksab viis korda, kuus kakskümmend korda); Lu *Serednei luuzit-sa õli huuttori tsülä, siäll õli tšümnee talloa* Kesku-Luuditsa oli üksiktalude küla, seal oli kümme talu; Lu *tšümnee entsiä õli arttelis, ku tšäütii nootall* kümme inimest oli paatkonnas (artellis), kui käidi nooda (püügi); Lu *pantii tšümnee ja kahtšümmed võrkkooa perätikkoo* pandi kümme ja kakskümmend võrku järjestikku; Lu *laif'jool on tšümnee kõtaraa, neitä koi-vussa tehtii* reel on kümme kodarat, neid tehti kasest; M *aropuu on se, kuhõ isuttaas piid. tšümnee piitä* rehepa on see, kuhu pannakse pulgad (~ piid); M *kagrakuhilallõ pantii tšümnenii vihga*a kaerahakki pandi kümme vihku (kümne vihu kaupa); I *tšümnenee lehmää piimäd izes süüv* kümme lehma piima(d) tarvitad (sööd) sa ise; Lu *tšümnenässä rublassa miä teen* (Len. 278) kümme rubla eest ma teen; J *voott tšümnee takaz meill i moodsa sitä böllu, jot poigõt piettäiz maniškoit kaglõz* aastat kümme tagasi meil polnud seda moodigi, et poisid kannaksid maniskeid kaelas; Lu *nüt siä jäit tšümnenee* [sic!] *vootta noorõpassi, ku tsäit saunaz* nüüd sa muutusid (said) kümme aastat nooremaks, kui käisid saunas; J *tšümnenii voosii tšüvväs skouluz* kümneid aastaid käiakse koolis; I *vootta tšümnee meniväd lahzõd eittsee* umbes kümneaastaselt läksid lapsed õitsi; L *mill õli tšümmie vootta* ma olin kümneaastane; L *tšümnenie vuvvyõ tüttärikod* kümneaastased tüdrukud; Lu *tämä eli kuutõd tšümnenee viitõd vootõdõssaa* ta elas kuuekümne viie aastaseks (aastani); Lu *kahõsa jalka lappa, siiz jo tuli tšümnee tunnia* (kui varju pikkus oli) kaheksa jalalaba, siis juba sai kell kümme; I *miä lahtsii makkaamaa tšümnee tunnia õhtugoa* ma heidan magama kell kümme õhtul; Li *üli tšümnenee minutii tullaa lampaad* kümme minuti pärast tulevad lambad (karjast koju); L *tšümnee minutiaa kuutõdõssaa ~ tšümnee minutiaa vaju-ga kuusi* kell on kümme minuti pärast kuus; Lu *ühs vohma rohkaap tšüzüb mitä tšümnee tark-kaa võivõd vasatõ* vs. üks loll küsib rohkem kui kümme tarka suudavad vastata; P *tšümmie miessä ühez astias tanttsivad. taitšikahja taitšinaa sõtkuassa* mõist. kümme meest tanttsivad ühes astjas? – Leivaastja taina sõtkumise ajal; R *viis tšümnettä rihtä med'd'ee tsüläzä põl'i* meie külas põles (maha) viiskümmend elumaja; Kett. *kõm tšümnettä* kolmkümmend; M *nellä tšümnettä* (Set. 50) ~ K *nell'ä tšümneetä* (Ahl. 41) nelikümmend; M *viis tšümnettä* (Set.

50) viiskümmend; M *kuus tšümnettä* (Set. 50) ~ K *kuus tšümneetä* (Ahl. 41) kuuskümmend; M *seitsee tšümnettä* (Set. 50) seitsekümmend; M *kahõsaa tšümnettä* (Set. 50) ~ K *kahehsaa tšümneetä* ~ *kahehsaa tšümneet* (Ahl. 42) kaheksakümmend; M *ühesää tšümnettä* (Set. 50) üheksakümmend; K *kahsi tošsamatta tšümneetä* (Ahl. 42) kaksteisikümmend; Tum. *Тузгәмь чюмме* tuhat kümme.

tšümneelz: -s K-Ahl. = tšümnenäiz.

tšümnenee Li kümnekesi *вдесятером*; *tšümnenee mentii* *mind*i kümnekesi. – Vt. ka *tšümnenäätšezzee*.

tšümnenik/ka Lu, g. -aa Lu kümnik *десятник*; *tšümnenikka näütäp tüütä i katsop päältä* kümnik näitab tööd (kätte) ja vaatab pealt (= kontrollib).

tšümnenik/ko K-Ahl. M Lu J-Tsv., g. -oo Lu J 1. kümme (kaardimängus) *десятка* (в картах); J *karti mäntšümizez jutõlla: ühzikko, kahzikko, ... kuuzikko, tšümnenikko* kaardimängus öeldakse: üks, kaks, ... kuus, kümme; J *miltäizet kartit tšäez?* – *kahs tšümnenikka de troik* milised kaardid (on sul) käes? – Kaks kümnet ja kolm; J *pata tšümnenikko* poti kümme; 2. kümnerublane, kümneline *десятка* (ассигнация), *десятирублёвка*; M *võtin üh'hee bumažgaa tšümnenikoo* võtsin ühe kümnerublase paberraha; 3. kümnekonnd (viljavihku, linakuibu jms.) *десяток* (снопов, пучков и пр.); M *õzraa vihgot siomma tšümnenikkolailõd* odra-vihud seome (ja paneme) kümnest vihust koosnevaiks hakkideks; M *lina panna*s *tšümnenikoo* lina pannakse hakki kümne koo (kaupa); M *lina panna kuhilaasõd viizii paarii tšümnenikossi* lina(kood) pannakse hakki viie paarina kümnekooliseks hakiks; M *linavihgot panna*s *pissüä viisii paari, kuittsuaz neitä tšümnenikod, linakuhilad* linakood pannakse püsti viie paari kaupa, neid kutsutakse linahakkideks.

tšümnenikko-bumaška M kümnerublane paberraha *десятирублёвка*, *десятирублёвая бумажка*.

tšümnenittä Lu = *tšümnezii*; *enn müütii aalii tšümnenittä* vanasti müüdi räimi kümnekau-pa.

tšümnenläiz K J -eiz K-Set. M -äz Lu J-Tsv. -ez Kõ -es Ke-Set. M-Set. I-Set. -ääz Lu -eez ~ -ees M-Set. *kümnenäz* (Kõ-Len.), g. -ättomaa: -et-temä J-Tsv. kümnes *десятый*; Kõ *tänän tšümnenez juli-päivä on samsonipäivä* täna, kümnes juuli(kuupäev) on samsonipäev; J *ampua jõka üli tšümnenetmä* maha lasta iga üheteisikümnes (igaüks üle kümnen-da)!; J *tšümnenäz õsa* kümnes osa; J *kahõssamais tšümnenäiz* kahek-

sakümmes. – Vt. ka *kah-*, *kahõssamaiš-*, *kuuš-*, *kuuvõiš-*, *kõlmaiš-*, *kõm-*, *seitsee-*.

tšummenäätšezzee: tšummeneätšezzie P = tšummenee.

tšümmezii Lu kümnekaupa десятком, десятками; *enn müüti aili tšümmezii* vanasti müüdi räimi kümnekaupa. – Vt. ka *tšummenittä*.

tšümmettä vt. *kah-*, *kahõsaa-*, *kuuš-*, *kõm-*, *nelä-*, *sataviiš-*, *seitsee-*.

tšünelikko vt. *tšüünelikko*.

tšünneperä: *tšünneperä* Ra 1. küünerära (küüne alumine osa) ногтевое ложе; *kui tšünneperäll tullaa valkaat pläkid, siis saan podar-kaa kussani* kui küünerärale tulevad valged plekid, siis saan kusagilt kingituse; 2. küünevall (nahaserv küüneräral), kõnek. küünerära ногтевой валик; *tšünneperät tšiskauvad* küünerärad (= nahaservad) narmendavad; *millõ tšünneperät tšiskaussaa i vaivõttaavad* mul küünerärad narmendavad ja valutavad.

tšünnelpää, tšünnerpää, tšünnälpää, tšünnälpää vt. *tšünnärpää*.

tšünnespää Ra = *tšünnärpää*; *isub lavvaa takan, tsäsi põzõgõlla i tšünnespää lavvalla* istub laua taga, käsipõsakil (käsi põsel) ja küünarnukk laual.

tšünnetü/z J-Tsv., g. -hsee: -see J = *tšünnekki*.

tšünnä-pui/nõ: -nee K-Ahl. *kjünnäpuinõ* (R-Lõn.) künnarpuu-, künnapuust tehtud; *jalaka-*, *jalakane* вязовый; K *rihi on viisi-viilõllinee, sali on sata-salvolliinee, perä-seinä on põdraa-luinee, tsütsi-seinä tšünnä-puinee, aluhsset anee-pajuiset* (Ahl. 724) rl. tuba on viieviiululine, saal [?] on sajanurgeline, tagasein on põdraluust, külgein on künnapuust, alustalad hanerajust.

tšünnä-puu K-Ahl. künnarpuu; *jalakas* вяз. – Vt. ka *künnäpä*.

tšünnärpää Kett. P M Lu (Li) *tšünnär-pää* K-Ahl. *tšünnerpää* M Lu (I) *tšünnäläpää* ~ *tšünnälä-pää* Lu *tšünnälpä* Lu J-Must. I *tšünnelpää* Kõ (Li) Чю́ннэрбэ Pal₁ K-reg.₂ Цю́нмербэ Pal₁ Ii-reg.₁ Кю́няря Pal₁ küünarnukk, -pää lокоть; M *lei tšünnerpää* löi küünarnuki (ära); I *tšünnerpähheessaak tsäee lehmääsee* süätee törkkää (lehma poegimisest) torkan käe küünarnukini lehma sisse; Li *enne böllu sto kass tšünnelpähheessaa ihad vai eb eestäv* ennemalt polnud (nii), et siia küünarnukini (olid) varrukad või ei (olnud neid) üldse; Li *ärtspäivittä tšuuton .. õlti pittsi ihojeka, a niku pühapäivittä, siiz õltii .. tšünnärpähheessaa* argipäeviti särgid .. olid pikkade varrukatega, aga (nagu) pühapäeviti, siis olid (varrukad) .. küünarnukini; Lu *tšün-*

närpää katkõmuz küünarpea õnarus. – Vt. ka *tšünnespää*, *tšünnüspää*, *tšüünespää*, *tšüünärpää*.

tšünnük/ki (Ra), g. -ii küünd, küündmine пахота; *ohto on väarii vakoi noorõõ oro* *tšünnükil* vs. palju on kõveraid vagusid noore täku (hobuse) künnis. – Vt. ka *tšünnetüz*.

tšünnürpää Lu = *tšünnärpää*; *tšünnürpää* vaivatab küünarnukk valutab.

tšünnüs-pakko J-Tsv. künnise-, lävepakk порог-колода.

tšünnüspää P = *tšünnärpää*.

tšünnü/z Lu Ra J-Tsv. -s M-Set., g. -ssee Lu Ra -hsee: -see Lu Ra J künnis, lävi poror; Ra *tšünlää tsüüjale tšünnüssee, makkajalõ päänalussiid* (õeldakse, kui keegi on jäänud millestki ilma eemaloleku või mahamagamise tõttu:) külaskäijale künnised, magajale pealuseid; J *viimii kõrt harkkaab minu jalk üli ted'd'ee tšünnüsee* (manamine:) viimast korda astub minu jalg üle teie lävel; J *kazele mehele kabakaa tšünnised on tuttõvõd sellele mehele* on kõrtsikünnised tuttavad; ■ (liitunult postpositsiooniga слитно с послелогом:) J *oñ ko tšünnüsennall maa kangõz* kas läve ees on põrandariie?

tšünsi vt. *tšüüsi*.

tšünteipoi/ka: -k J-Tsv. künnipoiss, kündjapoiss парень-пахарь.

tšünteliä vt. *tšüünteliä*.

tšüntelli J (Ja-Len.) künteli K-Ahl. M J-Tsv. künttel M-Set., g. -ii ~ küntelii J steariinküünal стеариновая свеча; J *däädä pani sinne tšüntelii* onu pani (kirikus) sinna (põleva) küünla; Ja *pallo [= paljo] ilozia sinizii, valkõita tšünteleit* (Len. 242) (jõulukuuse külge riputatakse) palju ilusaid siniseid (ja) valgeid küünlaid; J *tšüünteliät tehä vahass, a künteliä – razvõss* vahaküünlad tehakse vahast, aga steariinküünlad – (küünla)rasvast (~ steariinist); J *silmä on ruumõ tšünteli* (Must. 156) vs. silm on keha küünal (= silm on hinge peegel); J *küntelii razv* steariin. – Vt. ka *tšüntilä*, *tšüünteliä*.

tšünteliä, tšünteliäs vt. *tšüünteliä*.

tšüntilä M *tšüüntilä* S küntil Lu Чю́нтеле Tum., g. -ää = *tšünteli*; M *pantii sinne rahhaata tšüntiläs* sinna pandi (kirikus) raha küünla jaoks; M *pantii tšüntiläd jumalaa nurkka* (kodus) pandi küünlad ikooninurka; Lu *razvaa küntil sulatattii* rasvaküünal (steariinküünal) sulatati (= rasvaküünal tehti sulatatud steariinist).

tšüntäjä P M Lu J *küntäjä* (Ja-Len. Ku-Len.), g. -ää põllumees, talupoeg, kündja крестьянин, земледелец, хлебопашец, пахарь; Ja *emme*

õlõ küntäjät, emme püütäjät (Len. 254) me ei ole põllumehed, ei ole kalurid; Lu *miä õõn tšüntäjänn* ma olen põllumees; M *maameez on tšüntäjä*, kumpa suvvaab maata tšüntää maamees on talupoeg, kes armastab maad künda; M *sis antaas se vihko i leipä opõzõllõd, a muna peremmehele*, tšüntäjällee siis (= floorusepäeval) antakse see (kaera)vihk ja leib hobusele, aga muna peremmehele, kündjale; P *tšüläzä tšüntäjäd nätsäväd* rl. külas kündjad näevad. – Vt. ka *adra*.

tšün/tää K P M Lu Li Ra J (Kett. vdjL R U Ke Kõ) -teä L -tä ~ -tää J küntää (Salm.₁ 772 Ja Ku Kr) -tääg I (vdjI) Чюнда Pal.₂ K-reg.₂ Чюндаме Pal.₂ Чюндамэ I-reg.₁ Кюндаме Pal.₂, pr. -nän K R P Lu -nen J, imperf. -nin P Lu J -täzin Lu künda пахать; Lu *tšen maata tšünti*, se õli maameez kes maad kündis, see oli põllumees (maamees); J *aivoi, jo tšülvemä piäb nõiss, a paarhatši veel tšüntemett oi-oi*, juba peab külvama hakkama, aga kesagi veel kündmata; Lu *minuu mälehtüzez eb õllu ühtää vañkkuria, eb õllu ühtäätsi pluugaa, adraakaa tšünnettii* minu mäletamise järgi ei olnud ühtki vankrit, ei olnud ühtki raudatra, puuadruga künti; J *adraka tšüntemin võtab rohkap aika ku pluugaka* puuadruga kündmine võtab rohkem aega kui raudadruga (kündmine); Lu *anna milõ adra tšüntää* anna mulle ader kündmiseks (künda); P *tšünnettii sorkkaadraakaa* künti harkadruga; Li *kõik tšünnettii talvõssi* kõik (koristatud põllud) künti talveks (üles); K *kõlmisõd tšünnettü da valot pantu, siiz roxta bõlõ, vot siiz i leipää saab uottaa* (Mäg. 137) (kui) kolm korda on küntud ja sõnnik pandud, siis (umb)rohtu pole, vaat siis võib ka saaki (vilja) oodata; P *siš tšüntääss valo maa süämmie* siis küntakse sõnnik maa sisse; Lu *se põlto tšünnettää sütsüzüssä viimizesi, jätetää paarhassi* see põld küntakse sügisel viimasena (ja) jäetakse (järgmisel aastal) kesapõlluks; M *paarñumaa ühhee vuuvvõd ookaav, siis taas tšüntääz* kesapõld puhkab ühe aasta, siis taas küntakse (üles); Li *säñki nüt piäp tšüntää* kõrrepõld tuleb nüüd künda; K *siis tševääll äesäv i siis kõrtaav, pluugaakaa tšünnäv* (Mäg. 138) siis kevadel äestad (sügiskünni) ja siis kordad (= teed korduskünni), raudadruga künnad; Lu *tšünnettää sarkaa, mennää peräz äessämää* küntakse sarga, pärast minnakse äestama; M *se on tšünnettü nurmi* see on küntud põld; P *seiväd opõzõd, menin miä tšüntämää kahõll opõzõll* hobused sõid, (siis ma) läksin kahe hobusega kündma; J *arga opõizõka om pask tšüntä* ara hobusega on vilets künda; P *mie enäpää tšüntää ev või hai-*

liikaa i apuo-piimääkaa ma enam ei jaksa künda silkude ja haru kohupiimajoogiga (= viletsa toiduga); M *hulluita ep tšüntää ep tšülvää, a izze süntiväv* vs. lolle ei künta ega külvata, aga ise sünnivad.

tšün/tõ J Чюндь Pal.₂ Чюндь K-reg.₂, g. -nõö J künd, kündmine пашня; J *tšüntõ i tšülvõ* künd ja külv; J *kase rajkaa tšünnõka tšäet halvah-tusti* selle ränga künniga (= künnitõega) halvati käed. – Vt. ka *tšüntü*.

tšüntõ-aika J künniaeg время вспашки; *isä ko menep tšüntämää paraallõ tšüntõ-aigallõ* rl. kui isa läheb kündma parajal künniajal.

tšüntõmaa M Lu *tšüntõ-maa* J-Tsv. künni-, põllumaa, põld, nurm пашня, поле, нива; J *nõizõm mettsiit põlõttõdõma ja tšüntõ-mait saauttõdõma (tetsemä)* hakkame metsi põletama ja põldu (künnimaid) tegema; Lu *tšüntõmaad õli kõlmõd dešatinaa* künnimaad (põllumaad) oli kolm tiinu; M *rootšito on see, kummas paikkaa on mettsä puhasattu i tehäs tšüntõmaa* alemaa on see, kus on mets maha võetud (= ma on metsast puhastatud) ja tehakse põllumaa.

tšün/tü M-Set., g. -nüü = tšüntõ.

tšüntümaa (I-Len.) = tšüntõmaa; *nüt müü jagamma tšüntümaat i nütümaat* (Len. 287) nüüd me jagame põllumaad (künnimaad) ja heinamaad.

tšüntü-mee/z: -s K-Ahl. künnimees, kündja пахарь.

tšüntürangiv Lu künni-, töörangid рабочий хомут, хомут для пахоты.

tšüpe/üv (K-Sjö.) -üt K-Ahl. -nüd (K-Al.), g. -üü kübemeke (venna või peigmehe hellitusnimi rahvalauludes) крохтинка (ласкательное обращение к брату, или к жениху в народных песнях); K *tšülve tšülve, velvüeni, tšülpee, tšüpenüeni, kasiu, üvä kalani. mehet toovad meressä vettä, tüttäred jugaa jõgõssa, naizõd narvaasuu jõgõssa* (Al. 45) rl. (lauldi peigmeest viheldes:) vihtle, vihtle, mu vennake, vihtle end, mu kübemeke, pese (kasi) end, mu hea kala (= vend). Mehed toovad merest vett, tüdrukud Joa [?] jõest, naised Narva jõest; K *tšülve, tšülve velvüeni, tšülpeekka tšüpe-üeni. kõlm on vihtaa lavala, ühs on vihta õnni-vihta, tõinee vihta võinee vihta, kõlmas vihta kazvo-vihta* (Ahl. 91) rl. vihtle, vihtle, mu vennake, vihtle ometi ennast, mu kübemeke. Kolm vihta on laval, üks viht on õnneviht, teine viht (on) võine viht, kolmas viht (on) kasvu-viht.

tšüpi M: *päiväzä tšüüp tšüpi tšümmenet paikad* päeva jooksul käib paljudes kohtades (mitmekümnes kohas).

tšupperü/d (R-Reg.) *küpärüd* J, g. -ü kübarake (venna v. peigmehe hellitusnimi rahvalauludes) шляпочка (ласкательное обращение к брату, или к жениху в народных песнях); *tšülve tšülve velvüeni tšülve tšülve tšupperüeni kassiu üvä kalani* (Reg. 21) rl. vihtle, vihtle, mu vennake, vihtle, vihtle, mu kübarake, pese (kasi) end, mu hea kala.

tšüparei/ne R-Eur., g. -zee kübarake шляпочка; *velli seisöb uhse alla tšüpareine tšüllesä-sä* (Eur. 33) rl. vend seisab ukse ees, kübarake külje peal.

tšüpä/rä R-Reg. -r K-Ahl. *küpärä* J *küperä* R-Reg. *kjüpärä* (R-Lön.) *küpper* ~ *kübar* Kr, g. -ää (meeste)kübar, müts шляпа, шапка; J *päämees päitettü küpärä* rl. peamees, päitatud kübar. – Vt. ka *pää-*.

tšüplü/d (R-Reg.), g. -püü kübemeke [?] (venna v. peigmehe hellitusnimi rahvalauludes ласкательное обращение к брату, или к жениху в народных песнях); *tšülve tšülve velvüeni tšülve tšüppiäni kassiu üvä kalani* (Reg. 10) rl. vihtle, vihtle, mu vennake, vihtle, mu kübemeke, pese (kasi) end, mu hea kala.

tšür/pä P *kürpä* P M *kürp* J-Tsv., g. -vää ~ -veä P *kürvää* M -eä P -ä J kürb, peenis мужской член; P *jaailla on tšürpä i munad ovad* täkul on kürb ja munad on; M *sigall tooz on kürpä seal* on ka kürb; M *opözöo kürpä* hobuse kürb; ■ J *noh, mitä sillö sud'd'ö vassöz?* – *mitä kürpää tämä vassöz: lei vaa pihakaa* noh, mida kohtunik sulle vastas? – Mida *m-i* ta vastas: kehitas vaid õlgu.

tšüssä M-Set. (orig.: kystä).

tšüsä vt. *tšühseä*.

tšüsüjä M, g. -ää kerjaja, kerjus нищий.

tšüsüml/z P J-Tsv., g. -hsee P -see J küsimus вопрос; J *oottöo, veel ühs tšüsümlz* oota, veel üks küsimus!

tšüsütellä vt. *tšüütellä*.

tšü/süü Kett. K L P M Po J (Al. Len. R-Eur. R-Lön. R-Reg. U Ja-Len.) -ssüü M Kõ -ssüü M Po Lu Li J -ssüüg ~ -ssüüg I (vdjI) *küsüä* Ku Чюзю Tum., pr. -zün Kett. K U L P M Kõ Lu Li J -sün K-Ahl. R-Eur. Lu-Must. J-Must. -zzüü vdjI *küzün* Ku, sg. 2. p. *kiused* Kr, imperf. -süzün K L P M Lu J -süjee I -zin Lu *küsüzin* Ku, 3. p. *küischi* Kr 1. küsida спрашивать, спросить; J *tšüzün uuvvössaa* küsin uuesti; Lu *eb öö tšülää tšüsümissä, mitä tallo tapahuus* vs. ei ole küla küsimine, mis (meie) talus juhtub; J *mõnikkailö tšüsüüle saab anta nisk-talkkuna* mõnedele küsijatele võib anda vastu kulkalt; P *tšüsüzin, tämä nõssi pihotoikka, mitäid eb juollud* küsisin, ta kehitas (vaid) õlgu, ei

õelnud midagi; K *öpötajja tšüzüv, a müö emmä tää, mitä vasata* õpetaja küsib, aga meie ei tea, mida vastata; Lu *tšüsümizee tšüsüzin, a tämä mittä eb vassaa* ma küsisin tungival, aga tema ei vasta midagi; 2. küsida, paluda; manguda, nõuda, tahta просить, умолять; требовать; хотеть; L *tšüsü vettä* küsis vett (juua); L *tšüzüb miilostia* palub almust; J *meill ebö-ö vödtötu völgössia epko tšüzütti tšülässe* rl. meil ei ole võetud võlga ega palutud külast (laenu); K *no tuli kerääjä üöseess tšüsü* noh, tuli kerjus, palus õomajale (õoseks); P *süö hailii, leipää i läntü-piimää, a lihaa et töhi tšüsüä* söö silku, leiba ja hapupiima, aga liha ei tohi küsida; M *äppia tšüzüv* palub abi; L *nöisi jumalaa tšüsümeä* hakkas jumalat paluma; P *naizil bölö, kuza tšävvä süntii tšüsümäz antyössii* naistel pole, kus pattu andeks palumas käia; M *lahzöö piäb emaltä tšüsüä antöössii* laps peab ema käest (emalt) andeks paluma; Lu *ühs tuli tšüsümä, elä nöiz nätsijäzessi, i töin tuli tšüsümä, elä nöiz nätsijäzessi* üks tuli paluma: ära hakka tunnistajaks, ja teine tuli paluma: ära hakka tunnistajaks; P *tüttärikot tševääl tšüsüvät tšakua: kukahtaa millyö, kui tšüiriess menen mie meheliie* tüdrukud paluvad kevadel kägu: kuku mulle, kui ruttu ma lähen mehele; Kõ *ku lähe virtaab vassaa päivää, sinne tšävväv tšüsümää praavitussa tervüüle* kui allikas voolab vastupäeva, (siis) sinna käiakse tervisele paranemist palumas; Lu *tšüsümizee tšüsüzin, eb annötu* küll palusin, (aga) ei antud; Lu *pappi tuli talopoi-galta tšüsümä lehmää* preester tuli talupojalt lehma nõudma; M *lehmä tšüzüb ärtsää* lehm tahab pulli; 3. manitseda, noomida увещевать; пробырать (ругать); J *jo kui viittä tšüsüzin, jot eb jöisöiz viina, vai siis tämä hooliv* kuidas ka olen juba manitsenud, et ta ei jooks viina, (aga) või siis tema hoolib; 4. käskida приказывать, велеть; Po *tšüzütti antaa suuta* kästi suud anda; P *levvät kahtšipuuss, mikä bölö kuiva, a no tuoröz, täznää, sitä tšüsüvät kopittaa* (kui) leiad kasepuu küljest, mis pole kuiva, (vaid) on toores, käsna, (siis) seda kästakse koguda.

tšüzüt/ellä Kett. L P Lu (M-Set. J) *tšüsütellä* (J-Must.) -ell J-Tsv., pr. -telen Lu -teen Kett. J *tšüsüteen* J-Must., imperf. -telin Lu J küsitleda, pärida расспрашивать, справляться; J *tšüzütee, kui nämä siberiz eletti päri järele*, kuidas nad Siberis elasis; L *tulin tšüzüttelemeä tšülvettelijeiltä* rl. tulin küsima oma vihtlejalit (= vanematelt); Lu *ko jo mittäit tämä milta tšüzütelli* kui ta minult juba midagi pärinud oli.

tšütl/še Kett. K-Set. M Lu J -šed Kett. J, g. -tšee Kett. K M Lu J -tšee J-Tsv. kütke привязь; J

lehmäll on tšütšeed lehma(de)l on kütke; M lautaz ovad lehmät tšütšeeet kaglaza laudas on lehmä, kütke kaelas; M eestee õli rihmõn tšütše lautaza, a nüd on ahilad ennemalt oli laudas (lehmadel) kõiest kütke, aga nüüd on kettkütke; M lehmääkaa annõttii tšütše kaasa lehmaga anti (ostes) kütke kaasa; M paa tšütše kaglaa pane kütke kaela; J tüü-kse päässe-litt lehmet tšütšeiss kas teie päästsite lehmä kütke(i)st lahti?; M lehmää tšütše on rihman, rihmassa, vai nahkõn lehma kütke on kõiest või nahast. – Vt. ka tšütšõd, tšütšüü.

tšütšes/sää: -sä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J kütkesse panna, kõita, kinni siduda (loom)a привязывать (животное к чему-либо); tšütšes lehmed aittaa kõida lehmä aia külge (kinni).

tšütšet/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J 1. kütkesse panna, kinni siduda (loom)a привязывать (животное к чему-либо); lehmed on tšütšetettü lehmä on kütkesse pandud; 2. rakendaa zapрягать.

tšütšet/tää: Kõ, pr. -än, imperf. -in = tšühsää; tšütšetättii leipää küpsetati leiba.

tšütšäle P, g. -ee = tšütšäl-pää; tulõd tšütšäle tuletukk.

tšütšäl-puu J-Tsv. 1. tõrvik факел; 2. tuletukk головешка, головня.

tšütšäl-pää K-Ahl. J-Tsv. tšütšäl-pää M tšütšärpää K tšütšerpää Lu tuletukk головня, головешка; Lu ku tšütšerpääт tõmpaad ripilaakaa pliittaa, siz võit panna ahjoo tšiin kui tõmbad tukid roobiga pliidi alla, siis võid ahju kinni panna. – Vt. ka tšetšälä, tšütšäle.

tšütšõd Ra küt'süü Ku, g. -tšõõ Ra küt'õõ Ku = tšütše; Ra meil eb õõd tšepojo, meil on tšütšõd, rihmain meil ei ole (lehmadel) kette, meil on kütke, kõiest (tehtud).

tšütšüü M, g. -tšüü = tšütše; toon lehmää, tšütšüüssä piin toon lehma, kütkest hoian kinni.

tšütšee M -tše J-Tsv. kütke, kütkesse на привязь; M paa lehmä tšütšee pane lehm kütke. – Vt. ka tšütšõõsee.

tšütšesee: -see ~ -se J-Tsv. = tšütšee; paŋkaa lehmet tšütšesee tšiin pange lehmä kütkesse kinni; lehmed om pantu tšütšesee lehmä on pandud kütkesse.

tšütšel/essä: -ss J-Tsv. kütkest (lahti) (сорвать) с привязи; õvvõz mikäle lotin, tait lehmet päästi tšütšess väl'lä siseõues (on) mingi kolin: vist pääsesid lehmä kütkest lahti.

tšütšelezä: -ez Lu -z J-Tsv. küt'õõz Ku kütke на привязи; Lu õpõn on arkanaz, lehm on tšütšeez õvvõz hobune on kõidikus, lehm on kütkes siseõues; J lehm tukõhtu tšütšez lehm lämbus kütkes. – Vt. ka tšütšõõzä.

tšütšõõsee Ra = tšütšee; paa lehm tšütšõõsee pane lehm kütkesse.

tšütšõõ/zä: -z Ra küt'õõz Ku = tšütšeezä; lehmä on tšütšõõz lehm on kütkes.

tšütšämizi J-Tsv. vindudes, hõõgudes тля; märjed algot põlvõd tšütšämizi märjad puud põlevad vindudes.

tšütšää P M (K-Ahl.) kjuttää (K-Lõn.), pr. -än K M, imperf. -in M 1. põletada; kütist teha, kütist põletada жечь; палить подсеку; M tšütšää maata kütist teha; M raakoijeekaa tšütšettii; esi-meizessi tšütšettii rässätõd, kuhhõõ tšülvettti kapusaa seemened hagudega tehti kütist; esiteks tehti kütist taimelavades, kuhu külvati kapsaseemned; M piäb mennä tšütšettiiä kapussamaata tuleb minna kapsamaale kütist tegema; M meillä raakakupojekaa tšütšettii kapussataarõo haokubudega tehti meil kapsaedades kütist; P tšütšettüü süöttüüsie tehti kapussa kapsad istutati kütismaale (~ kütiseks põletatud sööti); P tšütšettüü maa kütismaa; 2. kuumutada подогреть, -ть; M suura on tšütšettüü ahjoza kohupiimajuust on ahjus kuumutatud.

tšütšä/ässä: -ss J-Tsv., pr. -äv J, imperf. -äzi: tšütšä [sic!] J hõõguda; vinduda; hingitseda тлеть; теплиться; iilet tšütšässä arinõll söed hõõguvad ahjuesisel; algod jeel'e-jeel'e tšütšässä põlda puud vinduvad vaevu-vaevu põleda; lamppi jeel'e va tšütšäp põlda lamp vaid vaevu hingitseb põleda.

tšütšõmaa J-Must. = tšütšümaa.

tšütšü Kett. K L P M Lu Li Ra J I (R-Reg.) kütü Lu, g. tšüü Kett. R L M Li küü Lu 1. küdi, mehevend деверь; Li mehee velli naizõlõ on tšütšü mehe vend on naisele küdi; Ra tamä on minu tšälü, a mehee veli on tšütšü tema (= mehe vennanaine) on minu kälis, aga mehe vend on küdi; Li kassin taloza õltii kõlmõd tšälüsee, a mehed õltii tšüüd siin talus oli (= elasid koos) kolm kälist, aga mehed olid (nendele naistele) küdid; P tšütšü on niku velli, nato on niku sõzar küdi on nagu vend, nadu (= meheõde) on nagu õde; M meil eb õllu natoja, õlivad ühed tšüüd meil (meie peres) ei olnud nadusid, olid vaid küdid; L nuorikka õssi tšüülie kušakaa (pulmakomme): pruut ostis mehevennale võõ; 2. meheõde zolovka; I siä meet tšüdüle [sic!], tšüüd õunaa ili kapussaa sa lähed meheõde juurde, palud kartuleid või kapsast (sõõgiks); 3. K lell dядя (brat отца).

tšütšü/z R-Mäg. M (Kett.) -s Ränk K-Ahl., g. -hsee kütis kütismaa пожар; Kett. tšütšühsii põlõttaass põletatakse kütist (kütismaid); M tšütšü tehti sinne, kuza õli vana sööttü kütismaa tehti sinna, kus oli vana sööt; R tšütšüsee

rüiss meil ep tšülvettü rukist meil kütismaale ei külvatud; R *kapussaa toožõ tšütühsee tehtii* kapsast istutati samuti kütismaale. – Vt. ka *tšütömaa*.

tšütüzmaa M kütismaa пожар; *tšütüzmaata tehäz ahopõllossa* kütismaad tehakse kesapõlust. – Vt. ka *tšütömaa*.

tšü/ve Al. K-Ahl. (R-Eur.) -vä K-Al. *küve* K-Salm., g. -*penee* kübe, säde (peigmehe v. venna hellitusnimi rahvalauludes) кроха, искра (ласкательное обращение к брату, или к жениху в народных песнях); K *aviitak(ka) jumala, avitakka armolliline tšülvettäni tšülpömää, kalatani kasiumaa* (Al. 46) rl. avitagu jumal, avitagu armuline mu kübet (= vennakest) vihelda, mu kala end kasida; K *vill'oeni, velvüeni, tulet tšüve tšüntämässä, ätikkoa äes-sätämässä, lövvät ennee uinonnuee, vaalijai-see vaipunnuee* (Ahl. 722) rl. mu kullake, mu vennake, tuled, kübe, kündmast, pankjat põldu äestamast, leiad ema uinununa, sünnitaja vaibununa.

tšüühkülai/ne J-Must. *küühküläin* J, g. -*zee*: *küühküläizee* J tuvike голубок; *ja küühküläin nokib da nokib* ja tuvike nokib ja nokib.

tšüüne/l K M Lu J I (R-Eur. L Li) *kjüünel* (R-Lön.), g. -*lee* Lu pisar sleva; K *tšüäl väit-täp tšüüneliisee, a valta vettä valamaa* vs. küla veab pisaraisse, aga vald (silma)vett valama; M *elä juttõd tšüälalee, tšüäl paap tšüüneliä valamaa* vs. ära räägi külale, küla paneb pisaraid valama; J *nii õli tšüüneltä tšivellä, niku vettä lähteez* rl. nõnda (palju) oli pisaraid kivil nagu vett allikas; L *miä õnnõtoin tšüüneliitä tšülvän* (itkust:) ma õnnetu pisaraid külvan; I *leep sillõ itkõag, tšüüneliä ilma valaaga* aitaab sul nutmisest, asjata pisarate valamisest; M *silmissä nii joostii tšüüneled, niku vanall suõlla* pisarad jooksid silmist nii nagu vanal hundil; M *nõisi milta tšüüneliä pühtšimää* hakkas mult pisaraid pühkima; P *tšüzüm tšüüneliillä tšipõlla* palun kibedate pisaratega; J *silmed om paizõttustu tšüüneleiss* silmad on paistes pisarais; I *miä en näüttännüt tšelleit tšüüneliä eņka mittäiv* ma ei näidanud kellelegi pisaraid ega midagi; J *puzõrtõöp tšüüneliit* pigistab pisaraid välja (= nutab vägisi, meelega); J *näd nii lugõttõöp mehe(s) kalmoll, jot kõik tšüüneled revip silmiiss* näe, nii itkeb oma mehe kalmul, et lausa pisara(i)d kisub silmist; Lu *eb moskva tšüüneliä uzgo* vs. ei Moskva pisaraid usu; ■ Lu *itä ku nõizõb itkõmaa, siz idgõp kõlmõt päivää, kõlmõt päivää tšüüneliä tappaab* kui ida hakkab nutma (= kui idatuul toob vihma), siis sajab (nutab) kolm päeva, kolm(eks) päeva(ks)

jätkub pisaraid (= vihma). – Vt. ka *tšüüneliä, tšüünäle, tšüünälä*.

tšüünelesilmä Lu nuttur, nutja, piripill плакса. **tšüünelik/az** ~ -**õz** Lu, g. -*kaa* nutune, silmi vesistav слезливый, плаксивый; *aina on silmä märjäd, tšüünelikkaad silmäd* aina on silmad märjad, nutused silmad; *tšüünelikõz inemin* nutune inimene.

tšüünelik/ko: *tšünelikko* R-Reg., g. -*oo* = *tšüünelikaz*; *üvä tšünelikko tšülvettäjäni* (Reg. 19) rl. mu hea pisarais vihtleja.

tšüüneli/ä Po (Kett. J-Tsv.), g. -*ä* = *tšüünel*; J *aigõlt joossa tšüüneliät põskiit müü aeg-ajalt jooksevad pisarad mööda põski*; Po *maa õli märtsä tšüüneliäss* põrand oli märg pisarais.

tšüünespää J = *tšünnärpää*; *paan tšüünespääll nenäz müü annan sulle küünarnukiga vastu nina!*

tšüünesvarsi J *Kiõnzварь* Pal., 1. küünarvars предплечье; J *tšültšimii annap tšüünesvartta* rl. küljetsi (~ külg ees) annab küünarvart (= löõb küünarvarrega); 2. Pal., küünarnukk локоть. – Vt. ka *tšünnärpää*.

tšüüni vt. *tšüüsi*.

tšüünik/õz J-Tsv., g. -*kaa* J adj. teravate küün-tega когтистый, с острыми когтями.

tšüünis/sää: -*sä* J-Tsv., pr. -*än*: -*en* J, imperf. -*in* J küünistada царапать.

tšüünteli/ä Al. Set. K P M Po Lu Ra J I -*ε* L P -*äz* J *tšünteliä* P M Po I *tšünteliä* (Len.) *tšünteliäs* J-Must., g. -*ä* P Po J I -*ää* Ra *tšünteli/ä* ~ -*ε* P 1. (kiriklik) vahaküünal (церковная) восковая свеча; L *sütteäss tšüünteliä põlõmaa obraazaa etie* süüdatakse küünal pühase ette põlema; J *kunis pappi pominoitav, siniš tšüünteliäz ain põlõb* kuni preester mälestab surnut, seni küünal üha põleb; P *tämä müi tšerikkoza tšüünteliiv* ta müüs kirikus küünalaid; J *para-iko leep kresnõi hot, jo sütüellä tšüünteliät põlõma* praegu algab ristikäik, juba süüdatakse küünalaid põlema; J *läikki tulõ lekko tämä tšüünteliäss* helkis tuleleek tema küünlast; I *tšüünteliä õli obraazaasõd tartutattut tšüin* küünal on pühase külge kinnitatud; I *mustalainõ eb võttanug miltä mittäiv, tol'ko viisi koņpeikkaa tšüunteleilee* mustlane ei võtnud minu käest midagi, ainult viis kopikat küünalde jaoks; M *tammii põlõp savvua p tuõ. tšüünteliä* (Set. 16) mõist. tamm põleb, (aga) suitsu ei tule? – Küünal; J *vahass tehä tšerikoo tšüünteliät* vahast tehakse kirikuküünalaid; J *tšüünteliä tuli* küünlatuli; J *tšüünteliä kant* küünlajupp; 2. K tohtõrvik берестовый факел. – Vt. ka *räüssää-*. – Vt. ka *künell, tšünteli, tšünttilä*.

tšüünttilä vt. *tšünttilä*.

tšüünälle (J), g. -ee = tšüünel; tšüünälet tullaa silmiss pisarad tulevad silmist.

tšüünällä Lu, g. -ää = tšüünel; tšüünälät tullaa silmissä niku erneed pisarad tulevad silmist nagu herved.

tšüünärpää Len. K-Set. Lu = tšüünärpää; Lu tšüünärpääss tšättä vaivõtab käsi valutab küünarnukist.

tšüünär/ä Lu, g. -ää küünar (endisaegne pikusmõõd) ЛОКОТЬ (мера); tšüünäräl mittazivad küünraga mõõtsid (riiet).

tšüüpäime/d: -t J-Must. tšüüpäimet Salm., pl. (valged) merikarbid (neid kanti helmestena) (белые) раковины (носили их как бусы).

tšüür/i L P, g. -ii jüripäev (23. aprill) Юрьев день; P tšüüri on jürtsi mativyõ tšüläzäts. on jüripäev Mati külas; P mativyõ tšüläzä juoltii: nüt tšüiries tulõp tšüüri, tulkaa vyõrazii meilie; tšüüri õli kahõltšimmenel kõlmannõl aprel'ia Mati külas öeldi: nüüd varsti tuleb jüripäev, tulge meile külla; jüripäev oli 23. aprillil.

tšüür/ü K-Ahl. P, g. -iü püha Jüri святой Георгий; K pühä tšüürü tšülvetteleb, nätelpäivä tulda näütäb (Ahl. 91) rl. püha Jüri vihtleb, näitab püharpäeval tuld; P pühä tšüürü on jumalaa kuva püha Jüri on püharpil.

tšüürü/zä: -z P küürus сгорбившись; tšüürüš tšäüv, täll on gorba selläz käib küürus, tal on küür seljas.

tšüü/si Kett. Set. K P M Lu J-Must. -ni Ra J tšünsi Lu (Li) J I künsi Ku kühse ~ küüssin Kr Кю́нзи Pal., g. -nee Kett. M J -nie P tšünn'ee K Lu -e Lu Цю́нне Pal., Ii-reg., pl. Чю́ннетъ ~ Кю́ннетъ Pal. küüs nogoť; kogoť; M ep piä repriä tšüüzii ei tohi küüntega rebida; M nii on ahnõz inehmiin, etti kõik tšüüsinää i ampainaa enelee võttaiss on nii ahne inimene, et võtaks kõik küunte ja hammastega endale; P minua süöttävät tšüummie tšüünttä mind toidavad kümme küünt; J tšüüniit ajama küüsi vahetama (looma, linna kohta); J puuttu karuu tšüüniisee sattu karu küüsi; M peigoo tšüüsi põidla küüs; J tšüünee perät tšiskaussa ~ Lu tšüünee peräd veereväd küünevallid (= nahavoldid küunte servadel) narmendavad; M õli pikkarain raana, a võtin tšüüneekaa kertin i lazzin tšüünee vihad, nüd nii vaivattaav oli väike haav, kuid võtsin, puudutasin küunega ja lasin küüneviha (sisse), nüüd nii valutab; ■ Li kõik tuõb vassa tšüünttä, eb mee mukkaa kõik läheb vastukarva, ei lähe hästi; (postpositsiooniga liitunud в составе композиты:) J puikko meni tšüünennala pind läks küüne alla.

tšüüzik/ko: tsjüüsikko (K-Lön.), g. -oo (küla)vanem, (küla)jülem, (valla)vanem, (valla)pealik

(деревенский) староста, (волостной) староста, голова; kjülä kutsub tsjüüsikkosse, valda valla päälikkosse (Lön. 696) rl. küla kutsub vanemaks (ülemaks), vald valla pealikuks.

tšüüttö P küüt'tõ Lu Li J, g. -õõ Li küüt, küüdik, küütseljaga veis (valge triibuga seljal) корова-полосатка (корова с белой полоской вдоль спины); P lehmä seltsä valkõa on tšüüt-tõ lehm, (kellel) selg (on) valge, on küüt. – Vt. ka küütti², küüttõseltsä.

tualka Kõ-Ränk tuulilehvik (tolmu ja aganate eraldamiseks viljast tuulamise ajal) вейтельный веер (которым отгоняли пыль и мякину при веянии зерна).

tubakad, tubakõd vt. tabakad.

tubakerka vt. tabakerka.

tubakka vt. tabakka.

tubakkakaptsukka I = tubakkmassina.

tubakka-nätilpäivä L kihluspeo püharpäev, „tubakarüharpäev“ празник помолвки; viimeizell nätilpäiveä iezä pulmõi tulõb ženiħa tubakkoikka, se tubakka-nätilpäivä viimasel püharpäeval enne pulmi tuleb peigmees tubakaga, see on kihluspeo püharpäev.

tubakkmassina Lu tupakmassina J tubakakott кистет. – Vt. ka tubakkakaptsukka.

tubakkõin J-Tsv., g. -zõõ tubaka-, tubakast табако-, табачный, из табака.

tubaretka Li dubaretk (Li), g. -aa taburet табуретка. – Vt. ka kulta-.

tubašnik/ka M, g. -aa tubakasuitsetaja, -nuuskaja табачник; aizõb niku tubašnikka haiseb nagu tubakasuitsetaja; tubašnikka-marfa, tämä ain nuuskaz tubakanuuskaja-Marfa, ta aina nuuskas (tubakat).

tuberkul'oo/isa (J-Tsv.), g. -zaa tuberkuloos туберкулёз; tuberkul'oozõss tšäsi kõikkina hoikkõni tuberkuloosist jäi käsi päris peenike-seks.

tubl/i (R-Reg.), g. -ii tugev крепкий; kui meneb isäni lidnaa, tuob turgu tubliita, navaa karra kauniita (Reg. 47) kui mu isa läheb linna, tuob (sealt) hulga tugevaid (jalatseid), n. k. kauneid (jalatseid).

tudr/a L tudra J-Must., g. -aa tuder (rohtaim) рыжик (растение); L tudrat tulyõ, a linat põllolyõ (jaanitulele tulles öeldi:) tudrad tulle, aga linad põllule.

tudr/ü (Kõ-Len.), g. -uu = tudra; tudrut tulõsõõ, linat põltuusõõ, riimat põlloo peentaraasee (Len. 216) tudrad tulle, linad põllule, umbrohud põllupeenrale.

tudruttaa M, pr. -an, imperf. -in kudrutada токовать; tedret tudruttaavad tedred kudrutavad.

t'uf'akka: -k J-Tsv., g. -aa madrats матрац, тюфяк; *lamahtaa t'uf'akaa pääle de uinoo* heida madratsi peale ja uinu.

tufel'ka M *tuhvel'ka* Li-Vilb. aedkäoking синий аконит.

tufli M J -l'i M J-Tsv., g. -lii M J -l'ii J king; *tuhvel* туфля; M *tökutti jalgassa ühhee tuffii* kaotas (pillas) jalast ühe kinga; J *paa tuff'id jal-kaa* pane kingad jalga; J *pehmiät tuffid jalgõz* pehmed tuhvliid jalas; M *jalgaza piettii tohozet tuffit* (Len. 265) jalas kanti viiske (tohust jalat-seid).

tug'õ M-Set. (Kett.), g. *tukõõ* Kett. -õõ [sic!] M-Set. tugi opora, подпорка.

tuhald L P M Ra (Kett. K) -t R-Eur., g. -*ttõmaa* K -*ttõmõõ* Kett. M -*ttõmyõ* P tuhat тысяча; K *õli meill tuhattõmia da seinoi klejazimma* meil oli tuhandeid (rublasid) ja tapeetisime (nendega) seinu; L *lupaz millõ d'engoi antaa suurii tuhattõmii* lubas mulle raha anda (lausa) suurte tuhandete kaupa; Ra *se pal'õ pajataw, sata suuss, tuhat perseess* kk. (lobiseja kohta öeldakse:) see räägib palju: sada suust, tuhat persest; M *tuhat turkkia, sata paikkaa, põllolõ meep, perze näüv. kana* mõist. tuhat kasukat, sada paika (peal), (kui) põllule läheb, perse paistab? – Kana; P *pummalaa tsülä põli tuhad ühesää sataa ühessemel vuotta* Pummala küla põles tuhande üheksasaja üheksandal aastal; M *kahs tuhatta, kõm tuhatta* kaks tuhat, kolm tuhat. – Vt. ka *tuhatta*.

tuhattitaa Lu tuhandekaupa тысячами, по тысяче; *kalad müüiti tuhattitaa* kalu müüdi tuhandekaupa.

tuhattoitaa Lu = *tuhattitaa*.

tuhatta K P M Kõ S Lu Ra J I-Set. (Kett.) -tõ J -t P S Ra J-Tsv. Ku *tuhhat ~ tohhat* Kr *Тузатъ* Pal.₂ *Тузатъ* Tum., g. -aa Kett. K P Ra J I = *tuhad*; P *vanallaika sai õssaa tuhataakaa pal'uo* žiivattaa vanasti sai tuhandega palju loomi osta; Ra *tuhataa tulupp on pääle* rl. tuhande (li)ne kasukas on seljas; I *sis lukkõas kanneita tuhattoo, pal'õ tuhattoo koorid vittsoo* siis loetakse (kokku) neid tuhandeid, palju tuhandeid (sa) koorid (paju)vitsu; J *uslovii mukka miä piän saama viis tuhatt markka kuuz* lepingu kohaselt pean ma saama viis tuhat marka kuus; Lu *kahs rubl'aa õli tuhatta ailia* kaks rubla maksis (oli) tuhat räime; Lu *tuhatta killoa* tuhat kilo; P *seitsee tuhattaa kalaa i kahõsaa tuhattaa kra-pua* seitse tuhat kala ja kaheksa tuhat vähki.

tuhattõin J-Tsv., g. -õizõõ = *tuhattõmaz*.

tuhattõm/aiz K, g. -aa = *tuhattõmaz*.

tuhattõm/az: -as K-Ahl. -õs M-Set., g. -aa tuhandes тысячный. – Vt. ka *tuhattõin*.

tuhe vt. *tühjä*.

tuhgav vt. *tuhka*.

tuhgõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J tuhane, tuha-zолистый, с золою.

tuhgõllin M, g. -zõõ leelis, lehelis, tuhavesi шёлк; *tuhgõllin pantii sõpõjõ pääle* leelis pandi (musta) pesu peale (= pesu pandi leelise-ga likku). – Vt. ka *tuhkavesi*.

tuhgõt/taa: -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in tu-hastada, tuhaks v. põrmuks teha испепел'ять, -ить.

tuhhat vt. *tuhatta*.

tuhka Kett. K P M Kõ Lu J I -kõ Lu -k J-Tsv., hrl. pl. -gad K P M Kõ J -gõD J-Tsv. *tuhk* пепел; зола; J *tõmpaa ripalakaa tuhgõd ahjoss vällä* tõmba roobiga tuhka ahjust välja; K *tuhkõiss teh-tii leelin* tuhast tehti leeline; M *pliitaa reõotka, kussa tuhgad mennäz läpi* (on) pliidi rest, kust tuhka läheb läbi; J *tuhk aut* tuhaauk (pliidi all); J *pestii tuhka veekaa* pesti leelise-ga (tuhavee-ga); P *meillä on kurgõi tuhgaa karvaa* meil on kured tuhakarva; J *tuhgaa karvõin* tuhakarva; ■ Lu *ku on kõvassi umalaz, jutõllaa, se on tuh-ka nahka umalaz* kui (keegi) on kõvasti purjus, (siis) öeldakse, et see on purupurjus; P *bõlõissi mies sinuu laiska lapuri ja tuhka tupuri* poleks (vaid) su mees laiskvorst ja tuulepea!

tuhka/pussi ~ -pušši Lu 1. lollpea, tohman, tuhajuhan дурак, дурень, простофиля; *tämä on tuhkapušši, eess i takkaa on nagrõttõva* ta on tohman, eest ja tagant naeruväärne; 2. ropp, räpane inimene грязнуля, неряха. – Vt. ka *tuh-kuri, tuhka*.

tuhkapäivä P M Kõ S I (Len.) *tuhka-päivä* K-Ahl. *tuhkõpäivä* M (Kett.) esmaspäev поне-дельник; S *pevrää näitlpäivää on tuhkapäivä* pärast püharäeva on esmaspäev; Kõ *tuhkapäi-vä lukõass õnnõtoo päivä* esmaspäeva peetak-se õnnetuks päevaks; M *eellä pajatattii vana rahvaz nii: pittsää matkaa elä ruta mennä tuh-kapäivää päivänä* enamalt rääkis vanarahvas nii: pikale tee(konna)le ära rutta minna esmas-päevasel päeval; ■ M *tõstõi tuhkapäivä* suure paastu esmaspäev.

tuhkapää Lu *tuhk-pää* J-Tsv. 1. lollpea, toh-man, tuhajuhan дурак, дурень, простофиля; 2. nõgipea (nõgihai-gus viljal) головня, голов-нистый колос. – Vt. ka *tuhkiesgloi*.

tuhkau/ssa: -ss J-Tsv., pr. -b, imperf. -zi kus-tuda тухнуть, по-; *süet tuhkausti* sõed kustusi-d.

tuhkavesi Lu Li I = *tuhgõllin*; Lu *tehtii tuhka-vesi, pantii sõvad* likkoma tehti leelis, pandi pesu ligunema; Lu *tuhkavesi ku tehtii, sis pantii seisomaa, nii kaukaa piettii, kunniz vesi meni*

sirkaassi kui tehti lehelis, siis pandi seisma, nii kaua hoiti, kuni vesi läks selgeks.

tuhkisegloi J lollpea, tohman, tuhajuhan дурак, дурень, простофиля; *mitä sie tuhkisegloi* mida sa, tohman, (siit otsid)! – Vt. ka *tuhkapussi*, *tuhkapää*, *tuhlapää*, *tuhma*, *tuhmapää*, *tuhm-tuššu*.

tuhkurli Lu, g. -ii räpane, kasimata, gopp inimene грязнуля, неряха; *tuhkuri inemin* räpane inimene. – Vt. ka *tuhkapussi*.

tuhkõilnõ M -n J-Tsv., g. -zõõ J 1. tuhane; *tuhkatriinu* золистый; золушка; M *emintimäll õli üps tüitärlentämä, a tätä kutsuttii tuhkõinõ* võõrasemal oli üks võõrastütar, aga teda kutsuti tuhkatriinuks; 2. *tuhkjas*, *tuhakarva* пепельный.

tuhlapää Lu = *tuhkisegloi*.

tuhli vt. *tuuli*.

tuhm/a P M Lu Li Ra J *tuhmõ* ~ *tuhm* J-Tsv., g. -aa Lu Li J adj., subst. *tuhma* J loll, rumal глупый, дурацкий; дурак, болван; Lu *vätsi õli tuhma i vohma, uzgottii, što pokkonikaa haamu tšäi kottoo* rahvas oli loll ja rumal, usuti, et surnu vaim käib kodus; Lu *miä õlin tuhmia mehiä* ma olin rumal mees; J *emä tuhma tuulõlinõ* rl. ema, rumal tuulepea; J *tuhmõlõ tarkuss pähä(se) et pisä* lollile tarkust pähe ei pista; J *tuhmaa jutuss saat kül vähä arvoa* lolli jutust saad küll vähe aru; Lu *tuhmassa tuhma* väga loll (~ *tuhmimast tuhmim*). – Vt. ka *tuhkapussi*, *tuhkapää*, *tuhkisegloi*, *tuhlapää*, *tuhmapää*, *tuhm-tuššu*.

tuhmapäin Lu adj. rumal, loll, kõva peaga глупый, дурацкий; *tuhmapäin lahsi* loll, kõva peaga laps.

tuhmapää Lu = *tuhkisegloi*.

tuhmar/a M, g. -aa 1. udune туманный; *ai ku on tuhmara sää, eb näütä jumalaa päivää* oi, küll on udune ilm, ei näita jumala päikest; 2. *umbetuisanud* (tee kohta) заметённый (o пути); *tuhmara tee* umbetuisanud tee.

tuhm/assi: -asti R-Lön. -õssi J-Tsv. rumalasti, lollilt глупо, по-дурацки; J *vai sill bõõ meelt pääs, ku siä nii tuhmõssi pajatõõ* kas sul pole mõistust peas, et sa nii rumalasti räägid?; J *tuhmõssi tuli tüü tehtü* töö sai rumalasti (= halvasti) tehtud.

tuhm-tuššu J-Tsv. = *tuhkisegloi*.

tuhmu/z' Li, g. -u Li juhmus, lollus, rumalus глупость; *pal'lo vohmutta ja tuhmutta* (on) palju lollust ja rumalust; *tuhmuu perässä tätä nagrõttii* teda naerdi (tema) rumaluse pärast; *väliss niku õmassa tšäessä tuõp se tuhmuz i teet suurõõ pillaa* vahel tuleb see juhmus nagu omast käest ja teed suure pahanduse.

tuhmu/z' J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J = *tuhmuz'*; *tuhmusõõ peräss eväd võõtõtu sluužima* rumaluse pärast ei võetud (teda) aega teenima.

tuhmuzõs/sa: -s J-Tsv. rumalusest, rumaluse tõttu по глупости, из-за глупости.

tuhmõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J rumalavõitu глуповатый, дуковатый.

tuhmõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õv, imperf. -i rumalaks minna делаться глупым, поглупеть, одуреть.

tuhmõz/a M, g. -aa murelik; halvast tujus не в духе, не в настроении; *mitä sie õõd nii tuhmõza* miks sa oled nii murelik?; *tätä tšellibo on obizõittanu, on tuhmõza* keegi on teda solvanud, (ta) on halvast tujus.

tuh/o R, g. -oo häving (по)гибель; *talvi taivaat õjuvat. la tuob tuho tütarile* [= *tüttärille*], *kato muile kassapäile* (Eur. 42) rl. talve taevad ujuvad (liiguvad). Las tuleb häving tütardele, kadu muile palmikpäile.

tuhšõnik/ko J-Tsv., g. -oo J 1. murumuna дождевик, дождевой гриб; *morššuin, niku kuivõnmu tuhtšõnikko* kortsus nagu vana murumuna (ämmatoss); 2. fig. vana inimene старый человек. – Vt. ka *tuššu*.

tuhut/taa (K-Ahl.), pr. -an K, imperf. -in piserdada, pritsida брызгать; *tuhutan vettä* piserdan vett.

tuhvel/ka vt. *tufel/ka*.

tuhõrt/aa M Lu Li -a J-Tsv., pr. -aab M Lu Li -av Lu -õv J, imperf. -ii: -i J 1. kabistada, tallata (kuke kohta) топтать, по- (петуху курицу); M *kukkõ tuhõrtaap kañmaa* kukk kabistab kana; 2. *vusserdada*, *vussi ajada*, простор. варганить, портачить; Li *tuhma tuhõrtaav, ep tee üvvää tüütä* loll vusserdab, ei tee head tööd.

tuij/jua M -oa Li: M *karja teep pal'lo tuijua* (kuhja kallale pääsenud) kari teeb palju paha; Li *siä jo teet tuijoa häällüimizeekaa* sa ju teed paha (oma) hulkumisega; Li *vai mitä tänävä tetši tuijoa rahaakaa* ah mis kelmust (ta) täna rahaga tegi.

tuilma R-Eur. P M Kõ Lu Li Ra J-Must. -mõ J -m J-Tsv., g. -maa Lu J 1. mage, soolata, maitsetu, tuim пресный, безвкусный; M *ai ku tuima on, bõõ miltissäid makkua* oi kui mage, pole mingisugust maitset; M *palokkõin tuimaa lihhaa* tükiuke soola(ma)ta liha; Lu *ätšid lainõõd õllaa tuimaz veez* järsudained on magedas vees; Li *taitšinamarja on mokoma tuima, läättä* magesõstar on niisugune tuim, lääge; Li *tuima suppi on ilma soolata* mage supp on ilma soolata; Li *tuima roopa, tuima rokka* mage puder, mage kapsasupp; Lu *tui-ma hartššu* mage toit; 2. läbiaetud, kooritud

(piim) сепарированное, снятое (молоко); M *tuimassa piimässä saap tehä vorogaa* kooritud piimast saab teha kohupiima; **3.** tuim, tundetu, väsinud бесчувственный, утомлённый; Lu *pää tuli tuimassi, nii pall'o õppin* pea väsis ära (läks tuimaks), nii palju õppisin; J *tuimõssi menemä* tuimaks minna, tuimeneda; J *tuimõssi tetsemä* tuimaks teha, tuimestada; **4.** kõva, tugev крепкий, сильный; Kõ *tuli tuuli aivon tuima* (Len. 230) tuli väga tugev tuul; J *kassa pittsä, tukkõ tuimõ* rl. pikk pats, tugev tukk; ■ P *nüt tulin kaipraamaa kalliini kasvattõlijõinõ suuriita tuska päiviitä tuima õnnõlikko* (Mäg. 81) (itkust:) nüüd tulin kaebama, mu kallis kasvatajake, (oma) suuri murepäevi, (ma) õnnetu.

tuimõlt/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J **1.** magestada, mageda(ma)ks teha опреснить, -ить, обессоливать; *rokk pitäiz vähäize tuimõtta, oj kõvassi soolõin* hapukapsasuppi peaks vähe magedamaks tegema, on väga soolane; **2.** tuimaks, tundetuks teha v. muuta лишать чувств, памяти.

tuinõ (R-Reg.): *ühet toi puizet toizet toib tuizet tuizet lunta tällaalla [= tällaõlla] puizet pulmoza piteää* (Reg. 47) rl. ühed (jalatsid) tõi puised (= puust tehtud), teised tõi t-d, t-d (tõi) lund tallata, puised pulmas kanda.

tuiska L, g. -zga tuisk метель, вьюга; *ku uodokkeinna on tuiska, lieb iivä leipävuosi* kui eudokiapäeval on tuisk, (siis) tuleb hea viljaaasta. – Vt. ka *tuisko, tuisku*.

tuiskatupuri L tuulepea ветреник, -ца; *älä õlõ tuiskatupurinna ja laiskalapurinna* ära ole tuulepea ega laiskvorst.

tuisko Li (Kett.), g. -zgoo = *tuiska*.

tuisku Kett. K-Ahl. L P M Kõ Li J, g. -zguu L Kõ Li J **1.** tuisk метель, вьюга; Kõ *ku talvõll on tuizgut, siz on vihmat suvõll* kui talvel on tuisud, siis on suvel vihmad; J *tänä nii ruma ilm, sato, tuuli ja tuisku* täna on nii halb ilm, sadu, tuul ja tuisk; L *õlõizit sie siinä tuulyõ tuiskunn* oleksid sa seal nagu tuuletuisik; **2.** tuisune метелистый, вьюжный; L *seä õli tuisku* ilm oli tuisune. – Vt. ka *lumi-*. – Vt. ka *tuiska*.

tuiskukuu M tuisukuu метелистый месяц; *fevralikuu on tuiskukuu* veebruarikuu on tuisukuu.

tuiskuri J-Tsv., g. -ii äkiline, tormakas вспыхивый, буйный.

tuizgata S Lu (K-Ahl. P) -zgot J-Tsv., pr. -skaav K P S Lu J -skav J, imperf. -skazi: -skaz S Lu -skõz J **1.** tuisata (ka impers.); möllata вьюжить, мести; заносить, занести (снегом); бушевать; P *tänänn on sää, tuiskaav, lunta sataav* täna on halb ilm, tuiskab, sajab lund; S

lumi läpi seinää kõik saunaasõd tuiskaz lumi tuiskas kõik läbi seina sauna; Lu *nät ku tuis-kaab liivaa, nii silmet sõkkaav* näe, kuidas tuis-kab liiva, nii pimestab silmi; **2.** paisata, virutada, visata, швырять, -нуть; J *hüppez millõ rinta, miä tuiskõzin tätä menemä* hüppas mulle rindu, ma virutasin ta minema.

tuizgut/taa: -ta J-Tsv., pr. -av, imperf. -ti impers. tuisku teha, tuisutada; tuisata мести, за-.

tuizgutõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõb, imperf. -tõli frekv. ← *tuizguttaa*.

tuite vt. *tuitõd*.

tuitõd: -e R-Lõn. R-Reg. hästi хорошо. – Vt. ka *taitõd, tuntõd*.

tuju J-Tsv. R-Lõn., g. -uu meeleolu, tuju на-строение, расположение духа; R *kui leened tuju taranen, ani aukka meelelinen* (Lõn. 697) rl. (pulmalaulus hoiatatakse mõrsjat peigmehe kodus:) kui saab sinust tujutseja, hani kulli tarkusega (siis ei saa sinust meelepärast miniat).

tuklata M Po Lu Li Ra (K-Ahl. J) -atõ Lu -õta (Lu) -atag I, pr. -kaan K M Lu Li Ra, imperf. -kazin Po Lu Ra -kõzin Lu **1.** (kinni) katta, (kinni) toppida; matta v. (kinni) tuisata покрыть, закрыть, заткнуть; заносить, занести (снегом); Li *viileä tuõp siis ku pilvi tukkaap päivüü il'i ku eb õõ päivüütä eestäiv* jahe hakkab (tuleb) siis, kui pilv katab päikese või kui päikest ei ole üldse; Lu *siiz vähessi aigassi usatti päältä tukattii, annõttii akanal autuussa* siis kaeti toober väheks ajaks pealt kinni, lasti aganal haududa; Li *nootalõ panna matod ja tukataa lumõkaa* (märjale) noodale pannakse matid (peale) ja kaetakse lumega (kinni); Lu *lumi tukkõz maa lumi kattis maa; M piõp tukata akkunaa, siäl on suurõd ragod* tuleb aknad (kinni) toppida, seal on suured praod; J *tukkaa kõig akkunaa ragod paklikaa* topi kõik akna praod takuga kinni; Li *teet kõik lumi tukkaav* lumi tuiskab kõik teed kinni; **2.** (auku v. hauda) kinni ajada; matta зарыть (яму, могилу); хоронить, по-; Lu *ku on suuri auta, saab jutõlla: mee tukkaa se auta* kui on suur auk, (siis) saab õelda: mine aja see auk kinni; I *kalmalla ühtä staruõaa tukattii* kalmistul maeti ühte vanaeite; Lu *tukkas taugõnnõd iiree sikhlee, kuza õli mattis kärvanud hiire sinna, kus (see) oli; M karjuõssi tetõi pikkaraizõd avvaa ja tukkaz muinna autaasõd* karjus tegi (lõkke tulisesse tuhka) väikese augu ja mattis muna auku.

tukihtoit/taa: -taag I, pr. -an, imperf. -in = *tu-kõhoittaa; tõin-tõissa tukihtoittivad* kägistasis teineteist.

tukik/az: -õz J-Tsv., g. -kaa kobaraline, tupsu-

line; kobaratega, tupsudega кистистый, с кисточками.

tukis/saa: -sa J-Tsv., pr. -an, imperf. -in tutistada, sakutada, murd. tukistada, kõnek. (juukseid) sasida, ерошить, теребить.

tukit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in korjata (kobaratena) sobirata, sobrata (что-либо кисточками).

tuk/ka¹ Kett. M Kõ -kõ Kett. J -k J-Tsv., g. -aa J *tukkaa* M 1. (juukse)tukk, -tutt, -salk; прядь, клоч, вихор (волос); чёлка; J *kazvo millõ kassa piitsä, kassa piitsä, tukkõ tuimõ* rl. kasvas mulle pikk pats, pikk pats, tugev tukk; 2. tutt, tutike, tordike, tups(uke) кисточка; M *tukka koontalaa* tutike kedratavat lina; 3. (märgina v. tähisena kasutatav) heina- v. õletuust пук сена, соломы (в качестве веши); J *lazz jället ukalõõ (vehalõõ)* sõida märgi suunas (lase jäljed märgi peale); 4. (tule)tukk головня, головешка; *tulõõ tukk* tuletukk.

tuk/ka² M-Set., g. -aa = tukkõ.

tuk/kaa M, pr. -av M, imperf. -ki = tukkuu; süü *tukav* süda tuksub; *veri ukap tsäezä* veri tuikab käes.

tukkapää K *tukka-pää* (K-Ahl.) 1. fig. pikajuukseline (mõrjsja v. noore naise hellitusnimi rahvalaulukeeles ласковое обращение к невесте или молодой жене в народных песнях); *tukka-päätä tuvvahseni. mihee sille tukka-päätä. jalkojani jahsamaase, tšentsiäni tšöüttämääse* (Ahl. 106) rl. pikajuukseline tuuakse mulle. Milleks sulle pikajuukselist (= naist)?; Minu jalgu lahti võtma, minu pastlaid kokku köitma; 2. püstsoenguga (poiss) вихрастый (парень); K *tukkapää poig* püstsoenguga poiss; 3. tutprea (kana) курица с хохолком; *tukkapää kana* tutprea kana.

tukkaunnu Li umbekasvanud (veekogu kohta) заросший; *järvi on tukkaunnu järv* on kinni kasvanud.

tukkaulta (M), pr. -n, imperf. -zin M lukku jääda, lukku minna оглушить, заложить (уши); *mitä-leep tukkauzin, ep kuulõ ivvii* millegipärast läksid kõrvad lukku, (ma) ei kuule hästi.

tuk/ki Lu, g. -ii (närimistubaka)rull; topp, tropp, tups ролик (жевательного табака); пук, пучок; *tukki tubakkaa pantii suhhõõ* rull (närimis)tubakat pandi suhu.

tuk/ku M, g. -uu ~ tukkuu M tropp, tups, topp; tort, tuust kляч; пук, пучок; *miä võtan tukuu vatua* ma võtan tupsu vatti; *se on vatu tukku* see on vatitups; *tukku koontalaa* tort kedratavat lina v. takku; *anna mustalaizõlõõ tukku einää* anna mustlasele tuust heina.

tuk/kuu (P), pr. -uv P, imperf. -ku tuksuba (süda-

me kohta) биться (о сердце); *i kui se sinuu süä tukub nuoriiza rintoiza* ja kuidas see sinu süda tuksub noores rinnas. – Vt. ka *tukkaa, tükkiä*.

tuk/kõ K-AI. K-Set., g. -õõ (suurrätik, millega kaeti pruudi pea ja nägu, kui noorpaar sõitis laulatusle большой плат(ок), покрывающий голову и лицо невесты, когда молодые ехали венчаться); K *noorikkõ isuttaas – tukkõ pääz on, üli pää pantu – ženihaa rinnalõõ. muiõz on suur rätiti, a sill aikka kuttsuas sitä rätitiä tukkõ* (Al. 32) pruut, t. peas, üle pea pandud, pannakse istuma peigmehe kõrvale. Muidu on suurrätt, aga sel ajal (= pulmade ajal) kutsutakse seda rätiti t. – Vt. ka *tukka*².

tukkõõ Lu: õpõziiltõ kõikk pantii päät tukkõõ, *jott ep tukõhuttas tuhgaakaa, kuniz meep sää üli* (Mäg. 184) hobustel kaeti pead (kinni), et (neid) ei lämmataks tuhk, kuni torm üle läheb.

tukkõõ/ssa (Lu), pr. -n, imperf. -zin kinni katta katta, покрывать, -ть; *noottõ tukkõõssaa, matud on õlgõõssõ tehtii, matut panna nootaa päälle kattõõssi i luntõ veel panna matujõõ päälle varjossi, jott noot eb jäättüiz* (märg) noot kaetakse kinni, matid on õlgedest tehtud, matid pannakse nooda peale katteks ja veel (ka) lund pannakse mattide peale varjuks, et noot ei jäätuks.

tuk-tuk J-Tsv. interj. kop (korduvana annab edasi kopsimist) стук, разг. тук (в дверь, в окно).

tuk/õ Li, g. -kõõ Li tropp, topp затычка; *akkunaa tukõ. ku akkunaa ruupo meni rikki, pani šiškaa akkunaa tukkõõssi akna(augu) tropp*. Kui aknaruut läks katki, pani (perenaine) nartsu akna(augu) tropiks.

tukõhoit/taa (J) -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J lämmatada; kägistada душить, за-; *karka savvu tukõhoitõb inimiss kibe suits lämmatab inimest; nemsõit tukõhoitõtti med'de sõtamehiit gaazoika* sakslased lämmatasid meie sõdureid gaasidega; *võtti kurkuss tšiin de tahto tukõhoitta* võttis kõrist kinni ja tahtis kägistada. – Vt. ka *tukihtoittaa, tukõhuttaa, tukõhuttaa, tukõstuttaa*.

tukõhoit/taa: -taag (I), pr. -an, imperf. -in = tukihtoittaa.

tukõht/ua M Lu (Kett. R-Eur.), (sõnatüvi основа слова:) *tukõhtu-* J-Must., pr. -uun Kett. -un Lu, imperf. -uzin lämbuda задыхаться, задохнуться; M *naizikko õli sinne tukõhtuunu* naine oli sinna lämbunud; Lu *niku tukõhtuv, näväd (= jälleliized) õllaa suurõd ved'* (kui lehm sõõb pärast poegimist päramisi, siis) nagu lämbub, need (= päramised) on ju suured. – Vt. ka *tukõhtuussa, tukõstua, tühkõhtua*.

tukõhtussa: -tuss J-Tsv., pr. -*tun* ~ -*un* J, imperf. -*uzin* J I. lämbuda задыхаться, задохнуться; J *tukõhtup tšõhäse* lämbub kõhasse; J *lehm tukõhtu tšüttšez* lehm lämbus kütkes; J *kana on tukõhtunnu naatlasõ* kana on lämbunud kanakuuti; 2. hingeldama hakata задыхаться (тяжело дышать); J *orõin nii val'lussi veiter, kõik tukõhtuv* hobune veab nii kõvasti, (et) hakab lausa hingeldama.

tukõhtut/taa P (Kett.) *tugehtuttaa* (K-Ahl.), pr. -*an* Kett. *tugehtutan* K-Ahl., imperf. -*in* läm-matada; kägistada душить, за-; P *savvu tahto tukõhtuttaa* suits tahtis läm-matada. – Vt. ka tukõhtoitaa, tukõhoittaa, tukõhtoittaa, tukõhut-*taa*, tukõstuttaa.

tukõhtu/ussa: -uss Lu -ss J-Tsv., pr. -*un* Lu J, imperf. -*uzin* = *tukõhtua*; J *savvuss võip tukõhtuss* suitsust võib lämbuda; Lu *tukõhtuub õm-maa razvaa* (paks inimene) lämbub oma rasva; Lu *miä kahtõd talloo pääzen siitüümä, paikal tuskaa tukõhtuun* (pimeda vananimese jutust:) kahte tallu pääsen ma meelt lahutama, (ühes) kohas (= ainult kodus olles) lämbun tuska.

tukõhulz J-Tsv., g. -*hsõd*: -*zõ* J hingeldamine, hingeldus одышка; *kui mättše menemä, nii tukõhus tšätte* kui (vaid hakata) märke minema, nii (tuleb) hingeldus kätte.

tukõhut/taa Lu Ra J -*ta* J-Tsv., pr. -*an* Lu J, imperf. -*in* Lu J I. läm-matada; kägistada душить, за-; J *elä sio lehmele tšüttšett kaglaa, tukõhutaõ ära* seo lehmale kütket kaela, läm-matad (ära); Ra *tätä võdõttii kurkuss tšiiini tšäekaa i tahõttii tukõhuttaa* tal võeti käega kõrist kinni ja taheti (ära) kägistada; 2. impers. hinge matta, läm-matada душить (душит кого-что); Lu *minnuu alki tukõhuttaa, paab end'ee tšiin* mind hakkas läm-matama, paneb hinge kinni. – Vt. ka *tukõh-tuttaa*.

tukõhuttõmizi J-Tsv. läm-matades, kägistades задавив, задушив; *tukõhuttõmizi kaivo tõi-zõlt ennee vällä* läm-matades sai teiselt hinge välja.

tukõnõssa: -õss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -i J tugevneda, kõveneda крепнуть, окрепнуть.

tukõstula M (Kõ S Ja), pr. -*n* M Kõ S Ja, imperf. -*zin* M = *tukõhtua*.

tukõstut/taa (M-Set.), pr. -*an* M, imperf. -*in* = *tukõhtuttaa*.

tukõlva M Kõ J-Must. -v J-Tsv., g. -*vaa* J tugev, terve, tubli сильный, крепкий, здоровый; M *täm on veel vahva tukõva hukko* ta on veel tugev (ja) tubli taat; M *tukõva lahs* tugev laps; M *tukõva paksu puu* tugev jäme puu; ■ J *tämä on tukõf süümä* ta on tubli sööma (= ta sööb palju).

tukõv/assi: -õssi J-Tsv. väga palju, tublisti, kõvasti сильно, здорово; *tukõvõssi pajatõb vassaa* kõvasti räägib (= vaidleb) vastu.

tukõvu/z J-Tsv., g. -*hsõd*: -*sõd* J tugevus, kõva-dus, võimsus крепость, мощь.

tulap Kr, pr. sg. 3. p. tuleb придёт.

tulavoona I tuleval aastal в будущем году; *miä tänä voona läzzii, a tulavoona tahõõ õllag terveenä, leeäg terveenä* tänava ma olen haige, aga tuleval aastal tahan olla terve.

tula/voosi: -*vuosi* (L) tulev, eelolev aasta будущий год; *kalkkalõd jävät tulavuotyõ siemenessi* linakuprad jäävad tulevaks aastaks seem-neks.

tuleva vt. *tulõva*.

tuli/i' K R L P Ke M Kõ V Lu Li Ra J I Ku Kr (Kett. U) *tul'i* K *tulli* ~ *tuuli* Kr *Тули* Pal.₁ K-reg.₂ Ii-reg.₁, g. -õd Kett. K P Lu Li J -yõ P *tullõd* M I -*ee* Ku I. tuli; (tule)leek; tulevalgus огонь, пламя; свет (огня); Kõ *kokit tulta tšivell* lõõd tulekiviga tuld; J *tult tetsemä* ~ *tult võttõma* tuld tegema, põlema panema, üles võt-ma; Kr *tulla arinin* pliit, tulekolle; Ku *otett'šii teht'šii tuli* võeti ja tehti tuli; Lu *sis kannaa veel kärtütetä* võõnol tulõl, *süsijee pääl* siis kõrve-tatakse (kitkutud) kana veel nõrgal tulel, süte peal; Ra *siis pantii jo tuli rihee* siis pandi juba tuli toas põlema; J *tulõd valkall* tulevalgel; Lu *kana silmä päivällä, a tulõd aikana* kehnossi näev (terane nagu) kana silm päeval, aga tulega näeb halvasti; Lu *tuli lekko* ~ *tulõd lekko* tu-leleek; I *sinizellä tulõlla põlõv* (piiritus) põleb sinise leegiga; Lu *ivusõd õlla tulõd karva* juuk-sed on tulekarva; Lu *hätä tulõd õllaa valkaat tulõd* hädatuled on valged tuled; Lu *plik-kavat tulõd õllaa bujuiz ja baakanoiz* plinkluted on poides ja (tule)paakides; Lu *tuli alki plikkiä* tuli hakkas vilkuma; Lu *tuli vuhisõv, täöp tuulta* tuli vuhiseb (ahjus), ennustab tuult; J *vett tšihu-tõta tulõll, a rauta* – *tulõz* vett keedetakse tulel, aga rauda (kuumutatakse) tules; J *tulõd kipunõd* tulesädemed; Lu *vätsi on tehtü tuli, issuvõd ümperi* tulta inimesed on tule teinud, istuvad ümber tule; I *müü koloviškaila ajõlimmas sušsia, tulõssa võtimma*g me ajasime tuletuk-kidega hunte (eemale), tulest võtsime; J *tulõd tukk* tuletukk; V *mõizas* tehtii tuli mõisas teh-ti (jaani)tuli; Kõ *tulkaa tüttäret tulõlõ, vanad hakad valvoma*a tulge, tüdrukud, tulele, vanad eided valvama; J *mentii tüütõ poigad jaanii tul-ta pitämää* tüdrukud ja poisid läksid jaanituld tegema; L *troittsann se kutsuttii valvaa tuli* (Mäg. 67) nelipühade ajal kutsuti seda (tuld) v-tuleks; Lu *jaani matokkõizõl paissõvad sil-mäd niku tulõd* jaaniussil säravad silmad nagu

tuled; *J tulõd tšättee menemä ~ tulõdsõd menemä* ära põlema; *I kusuttaas tuli* kustutatatakse tuli; *Ra se peltšäb niku tulv* see kardab nagu tuld; *Ra sell on tšüire kui tuli takan* sellel on kiire, nagu (oleks) tuli taga; *M mitä nii tšüireess meed vällää. niku tulta võtid* miks sa nii kiiresti ära lähed? Tulid nagu tuld viima; **2.** välk молния; *Lu tuli tuõb ennemäs ku jürü* välk tuleb ennem kui müristamine; *M ihtši kõvvi tulta löi* kõvasti vätku; *P M tulta izev ~ J tult izgev ~ Lu J I tultaa lüüv* lööb vätku; *J ku üüllä tulta lüüv, siz jutõllaa: kagra valmissuuv* kui öösel lööb vätku, siis öeldakse: kaer valmib (põllul); *M tuli paab i metsää puud maalõd* välk lööb ka metsapuud maha; *M kannii seizod akkunaa tüvännä, võip tullõdkaa ampua* seisad niiviisi akna juures, välk võib (sind) maha lüüa; ■ *P tulyõ emä vierii ahjuo iezä* keravälk veeres ahju ees; *K tulõd emä tulõb ahjoss* tulehaldjas tuleb ahjust; *J tuli vihain* tulivihane, väga vihane; *Li elä paa päätä tulõdsõd* ära pista pead tulle (= ära tee nii, et saad ise kannatada); *Lu näit ku anti, nii kõrvad lüüti tulta näe, (nii) kui andis (= löi), nii kõrvad löid tuld; P nii kõvass nõsin, etti tulõt silmiiss tulivad* nii kõvasti tõstsin, et silmist löi tuld; *J ann tult takkaa, la tšizgob jooss* anna (tuld) takka, las jookseb kiiremini; *J tult antõma* kiirustama, taga kihutama. – Vt. ka *aņkkuri-, elektro-, häitä-, ill'ää-, jaani-, mašti-, merkki-, plikka-, porttu-, ranta-, seinä-, stvoora-, sähkö-, štaakki-, tšültši-, tõrva-, ukoo-, vaihto-, valva-, valvo-*.

tuli² Kr, imperf. sg. 3. p. tuli пришёл.

tuliakka Li peerupiht, pilak svetec; *tuliakkaa ahisõttii päre, siis sütettii põlõmaa* pilakusse suruti peerg, siis süüdati põlema; *pärreet piettii seinäzä, se õli tuli-akka, kuza piettii* peergusid peeti seinas, see oli peerupiht, mille vahel (neid) hoiti. – Vt. ka *tuli-kokka, tulinäüte, tulinäütijä, tularahko*.

tuliąko Ränk = *tuliakka*.

tulibuju Lu tulepoi буй с огнём.

tuli-emä M tulehaldjas (ahjust välja kargav tuleleek) дух огня (вырывающееся из печи пламя); *tulõza on tuli-emä* tules on tulehaldjas. – Vt. ka *tulõd-emä*.

tuliin vt. *tulinõ*.

tulik/az M, g. -kaa tuline огненный; *tulikas süt-sülpää* tuline tungal. – Vt. ka *tulõkaz*.

tulikkõin J-Tsv., g. -zõd tuluke огонёк.

tuli-kokka Ra = *tuliakka*; *tuli-kokaa välis põli päre* pilakus (pilaku vahel) põles peerg.

tulikäkälä Li tuletukk головешка.

tulilaikka L M *tuli-laikka* P tuleleek пламя; *L ümpär rihta, rihie süämmez meneb niku ku-*

šakka tulilaikka (keravälgu kirjeldus:) mööda tuba, keset tuba läheb tuleleek nagu vöö.

tulilensi Li tulekuma зарево.

tulilintu I (K) tulilind жар-птица; *K meni lakei, sai senee tulilinnuu i tõi kotoo i puhassi* (muinasjutust:) teener läks, sai selle tulilinnu (kätte) ja tõi koju ja puhastas (ära); *I lemmüz, tämä lennäp ku tulilintu* kratt, tema lendab nagu tulilind.

tuli-maarja K L P **1.** maarjapäev, tuli- e. rukki-maarjapäev, jumalaema uinumise päev (15. VIII) успение богородицы; *L tuli-maarja, siz õlivat kattiloil markkinav* (kui oli) rukkimaarjapäev, siis oli Kattilal laat; **2.** ussimaarjapäev, jumalaema sünnipäev (8. IX) рождение богородицы; *P maod menevad mahaasyõ tuli-maarjan vai viizenie päivän* maod lähevad maa sisse ussimaarjapäeval või ristiülendamispäeval.

tulimato M Ra **1.** Ra jaaniuss светляк, светлячок; **2.** lohe змей, дракон; *M tulimato tuli kukkõd munassa* lohe tuli kuke munast; **3.** M kratt домово́й-обогатитель.

tulimõdokka L tulimõök, tuline mõök огненный меч; *arxangeli miçaililyõ jumala antõ tulimyõkaa, štop perkeleitä tulyõkaa põlõttaa* peaingel Miikaelile andis Jumal tulise mõõga, et kuradeid tulega põletada.

tulinõ K L P M Kõ Lu -n P M -in J-Tsv., g. -zõd M -zyõ P -izõd J I. tuli-, tule-, tuletoline, tulekarva огненный, огневой; *L taivas kummittyõb üöl, tulizõt sampaad menevad mõnyõ puolyõ* taevas on öösel virmalised, tulesambad lähevad mitmele poole; *P vaata, tulizõt sättiet karizõvad maalyõ* vaata, tulesädemed langevad maha; *Lu para õli pittšä i tulinõ* kratt oli pikk ja tulekarva; *Kõ lemmis trubaasõd laskõuz, niku tulinõ šara* kratt laskus korstnasse nagu tulekara; **2.** tuline, kuum горячий, жаркий, знойный; *M tšuguna pannas tulisõd ahjoo* malmpott pannakse tulisesse ahju; *M suppi on tšihva, on tulin* supp on kuum, on tuline; *M nii pamastutti kõrvalõd, kõik kõrvalehod mentii tulizõssi* nii andis vastu kõrvu, (et) kõrvalestad läksid lausa tuliseks; *P täll on nii tšüire, isub niku tulisii süsii pääl* tal on nii kiire, istub nagu tuliste süte peal; **3.** tuline, äge яростный, неистовый; *J tuliin ja ättšü meez* tuline ja äge mees; *J väliss tuõp tuliin tusk õma maat nähä* vahel tuleb tuline igatsus oma (kodu)maad näha; *J tuliin irmuz* tuline hirm; *J tuliin hätä* tuline (suur) häda; *J tuliin viha* tuline (suur) viha; *J tuliin ark* tuline (väga) arg.

tulinäüte K-Set. Lu peerujalg, -piht, pilak svetec; *Lu õli tulinäüte, päre pantii tulinäüteese* oli pilak, peerg pandi pilakusse. – Vt. ka

tuliakka, tulaŋko, tuli-kokka, tulinäütte, tulinäüttijä, tulirahko, tulõdnäüttikki.

tuli-näütii L = *tulinäüte*; *starikka pani tulinäüttimie* taat pani (kaasa) pilakuid.

tulinäütte M Ränk = *tulinäüte*.

tulinäütii Ra = *tulinäüte*.

tulinäüttijä K = *tulinäüte*; *päreet põlivat tulinäüttijäz* peerud põlesid pilakus.

tulipalo vt. *tulipõlo*.

tulipesä M lõkketule ase, tulease пепелище, огнище, зольник, топка.

tulipuu M tulepuu, lõkkeruu дрова для костра; *puita valmisattii, tulipuita* koguti ning raiuti puid, lõkkeruid.

tulipõlo M -*palo* Lu tulekahju пожар; M *kõik tsülä põli tulipõlossa* kogu küla põles (maha) tulekahju läbi; Lu *tulipalo. astia panti tsüllellää, tõukõttii menemää, ep hooli nõssaa* tulekahju (ajal) pandi (rõiva)tünn külili, tõugati minema, seda polnud vaja tõsta.

tuli-päre L peerg лучина, шепка, щепка; *täll õli tuli-päre tsäezä* tal oli (põlev) peerg käes.

tulirahko J-Must. = *tulinäüte*.

tuliratalz: -s Kõ-Len. tuleratas огненное колесо.

tulirauta Ränk = *tuluzrauta*.

tuli-ruskõa M tuliruske, -punane, tulekarva рыжий; *se on tuliruskõa pää* sel on tulipunane pea.

tuli-sammaz K tulesammas огненный столб; *tuli-sammaz on rissii teetä* tulesammas on risti üle tee.

tulis/sua M, pr. -*uv* M, imperf. -*su* M tuliseks, kuumaks minna накали/ваться, -иться, согреться, -ться; *linnahsõt tulissuvad* linnased lähevad kuumaks; *vill'a böllu kuiva, tulissu* vili polnud kuiv, läks kuumaks.

tulitikko (L) tuletikk спичка; *tulitikkai sūtšälpeä* tuletikkude pea (~ tuletikupea).

tuliu/z M, g. -*hsõd*: -*sõd* M = *tuluz²*; *tuliuz õli kuhhõd pantii päre* peeruauk (ahjuseinas) oli (see), kuhu pandi peerg.

tulivaŋkkuri L tuline vanker огненная колесница; *il'ja- proro-k, täll on opõzõv* ja *tulivaŋkkuri* prohvet Elias, tal on hobused ja tuline vanker.

tuli-vihain [*<e*] J-Tsv. tulivihane свирепый.

tulk/ka M Lu I -*k* J-Tsv., g. -*aa* Lu J 1. (ratta)puks, murd. puss втулка; M *tulkad ovad ratta rummuu säämmez* puksid on rattarummu sees; I *pöörä pannassõ rattaa tulkkaa, tulkkaza nõizõp pöörimää pöörä* võll pannakse ratta puksi, puksis hakkab ratas pöörlema; 2. tull уключина; J *airoo tulkk katkõz, ei saa sõutoa* aeru tull katkes, ei saa sõuda. – Vt. ka *raut-*

tulla Al. Kett. vdjL K R L P M Kõ S Po Lu Li J Ku (Kett. Len. U Ke V Ra Kr) -*lag* vdjI I Ma Kl (Ko), pr. -*õn* Kett. K L P M Kõ Po Lu J -*en* K-Ahl. *tuõn* Kett. K U M Kõ S Lu Li Ra J *tuen* K-Ahl. *toon* Li J *tuan* Ku *tullõd* vdjI I Ma *tulyy* Kl *tuõ* ~ *tuu* I, sg. 3. p. *toov* Lu J *tulap* Kr, imperf. -*in* K R U P Ke M Kõ V Po Lu Li J Ku *tullii* I Ko -*ii* Kl, sg. 3. p. -*i* ~ *tüli* Kr 1. tulla, saabuda; hakata приходиться, прийти, прибы/вать, -ть, наступ/ать, -ить; становиться, стать; P *elä tsüittele mennez, tsüittele tullõz* vs. ära kiitle minnes, kiitle tules; K *neitsüeni, ainogoni, neitsüt ainagoanoni, tunsit tulla tunne ella* [= õlla], *taloo tarkuttaa pitää* (Sj. 674) rl. mu neuke, mu ainus, neuke, mu ainus hani, oskasid tulla, oska olla, talu tarkust hoida; Lu *tulõb mees mere takkaa väl'lää, nurmõ alt eb kõõsniit* (Must. 160) vs. tuleb mees mere tagant koju (välja), mulla (nurme) alt ei kunagi; P *d'eda tuli tsüntämäss õhtagon i baba marjass tuli õhtagon kotuo* taat tuli õhtul kündmast ja eit tuli õhtul marjult koju; Lu *siä mee eez, a miä toon takan* sina mine ees, aga mina tulen taga; Li *miä elläis teil enepää en too* ma ei tule enam kunagi teile; J *joovu tsüirepii, ku õõt tulõjõ* tule (jõua) kiiremini, kui oled tulija; P *tämä tuli mokomaizyõ jürüükaa* ta tuli niisuguse mürinaga; P *slääppi pääzä, tulõb niku herra* kaabu peas, tuleb nagu härra; J *tullaa kaglasuttaa* tulevad kaelastikku; J *müü tulimma kõlmõd* meie tuli-me kolmekesi; Lu *tuut tänävä valloa loomaa* (kas) tuled täna sõnnikut (koormasse) tõstma (= sõnnikut vedama)?; Lu *tultii võõraad, võõrazii* tulid külilased, võõrusele; Lu *kozzolaizõt tultii kosimaa* kosilased tulid kosima; Lu *mitä on tultu, siä piäp tehä* mille pärast on tuldud, seda tuleb teha; J *a müü tahomma sitä, mitä tulimmõ* aga meie tahame seda, mille pärast tulin; K *arvazi, esto tultii tsäümää tütärtä* ta arvvas, et tulditi tütrele kosja; I *kapoõrossa tulimmat tänneg* Kaporjast tulime siia (elama); Lu *mus-sajõki, see tuõp palokka i baabina järvis* Must-jõgi, see tuleb Palokka järvest ja Jarvikoisjärvest; Lu *tuli tuõb ennemäs ku jürü* välk tuleb ennem kui müristamine; Lu *kui kraappazit pitskaa, sis tuli nennää kehno haisu* kui tõmbasid (kraapsasid) tikku, siis tuli ninna halba haisu (= väävliahaisu); Lu *tsivi ku tokub vettee, vesi tsulpahtaab i pullot tullaa päälle* vee kui kivi kukub vette, (siis) vesi mulksatab ja mullid tulevad vee peale; Lu *nii kõvassi tahtozin, kõik sültsi tuõp suussa* nii väga tahtsin (süüa), sülg lausa tuleb suust; P *luikod lentäväv, lumi tulõb, anõõd lentäväv, alla tulõb* vs. luiged lendavad, lumi tuleb, haned lendavad, hall tuleb; U *troitt-*

sa tuõb nelipühad tulevad; M *näd jo tullas pik-karaizõt kahud* näe, juba tulevad kerged kahud; Lu *tuõb ohtogo, meemä makkamaa* tuleb õhtu, läheme magama; M *alki kahuttaa maata, taitaa tuõp tsiiress talvi* hakkas maad kahutama, vist tuleb varsti talv; M *lahs pani peigoo suõõõ, taitaa nõisaas tulõmaa tsiiress ampaav* laps pani põidla suhu, vist hakkavad varsti hambad tulema; Lu *veri tuõb nenässä* ninast tuleb veri; M *tämä on naturi, nenässä tuõb natta* ta on tattnina, ninast tuleb tatt(i); K *hätä tuõb, nii kõikk tropad levväd* vs. (kui) häda tuleb, siis leiad kõik teed; M *täm eb jõutõnu õmall aigallõ, tälle mikäit tuli määsärüz* ta ei jõudnud õigel ajal (kohale), tal(le) tuli mingi takistus (ette); J *tšennii ep taho vanutta, a tämä kõikkiilõõ toob* keegi ei taha vanadust, aga ta tuleb kõigile; Lu *en nõis tüütä tetsemää, nältsä tuõp talloo* (kui) ma ei hakka tööd tegema, (siis) tuleb nälg majja; S *noorikkõa tuli žaali* pruudist hakkas kahju; Lu *millõ tuli süä* ma sain vihaseks; J *kõvassi johzin, de tuli vari* kõvasti jooksin ja hakkas palav; K *niku äpie neil tuli neil* hakkas nagu häbi; M *milla tuli alu, etti tämä minu päälee turhaa juttua pajata* ma solvusin (selle peale), et ta räägib minu peale tühja juttu; K *emintimälee tuli paha meeli* võõrasema sai kurjaks; Ku *minuu käell tuli kippiä* minu käel hakkas valus; I *millõõ parapit tuli mul* hakkas parem; Lu *täl jo tuli tšülmä* tal hakkas juba külm; P *murrap tulla mussa pilvi* murrab tulla (= tuleb kiiresti) must pilv; J *inimin valup tull* inime ne tuleb aeglaselt (venib tulla); M *alkõ tulla suurilla jalkoilla* hakkas tulema suurte sammudega; J *veelko siä tullõizid millõõ naizõssi* kas sa tuleksid mulle naiseks?; J *poik tuli jo tšehs kazvosõ* poeg sai juba keskealiseks; J *tüttõ jo tuõb voosiisõõ, a veel miltäiss-tši pridanaa bõõ kopitõttu* tüdruk on juba aastates, aga veel pole mingisugustki kaasavara kogutud; K *ko saadut tulivad, meniväd vargassamaa õunõi* i ugrittsoi kui puu- ja juurvili valmis aedades, läksid (poisid) õunu ja kurke varastama; J *laizga izäka talo tšiiire tuõb ävitüsse* laisa isaga läheb talu ruttu hukka (hävingusse); Ra *võõnoizõõ tüü tuõp tehüssi, a laizгаа va ep kõnsa* vs. aeglase töö saab (lõpuks) tehtud, aga laisa oma ei kunagi; Li *miä kaihoon, što sitä viittä millõ tuli tehtüss* ma kahetsen, et ma tegin sedaviisi; M *kalliissi kane kapusat tultii* need kapsad läksid palju maksma; Lu *ku leipozit sis tšäet tultii ve' taitšinaakaa* kui (sa) sõtkusid (leiba), siis said käed ju tainaseks; M *mikä leeb on niku päältä näitsüvä, etti pojo tuõb läsimää* midagi on nagu pealt (välimusest) näha, et poiss hakkab

haigeks jääma; L *ženixa i nuorikkõ läsimää tulivad* peigmees ja pruut jäid haigeks; Kett. *tuõb läsimää silmässä* jääb haigeks silmamisest (halvast silmast); I *ühstõsmõtta vootta tuli millõõ* ma sain üheteistkümnendaastaseks; Lu *tultii ühte nõvvo* lepiti kokku (tehti ühine otsus); M *lehmä on tuntumizõlla, etti tsiiress tuõp kantõõmaa* lehmast on tunda, et varsti hakkab poegima; P *lehmä tulõp piimääsie, ko kantaav, päälie kantamizyõ* lehm tuleb piima (= lehm tuleb lüpsma), kui poegib, pärast poegimist; M *kase on mehhiä meno, en tää, kui tuõp tõtta* see on meeste asi (jutt), ma ei tea, kuidas on õige (tõsi); M *miä õmassa meelessä niku ajattõlin, etti kanni tullõisi parap* tulin ma oma mõistusega nagu mõtlesin, et nii oleks parem teha; K *ühez õttsaz õli nellä, i tõizõz nellä, kõikii tuõp kahõsaa* meess ühes otsas oli neli ja teises (otsas oli) neli, üldse (kokku) on kaheksa meest; J *rapsiga tätä, la tuõb enesee* raputage teda, las tuleb meelemärgusele; J *miä lanõkõzin maalõõ i jedva-a ku tulin elosõõ* ma kukkusin maha ja vaevalt tulin meelemärgusele; J *tuli meelee* tuli meelemärgusele; Li *ep tuõ meelee* ei tule meelde (ei meenu); **2.** (vihma, lund) tulla, sadada идти, падать (о дожде, снеге); M *nüt paap šlottua, tuõb luntä i vihmaa* ühez nüüd sajab lõrtsi, tuleb lund ja vihma koos; J *vihmaa tuõb* vihma sajab; J *tuõb (saab) lunt* sajab lund; Li *eglee* tuli vihma eile sadas vihma; P *pitšäld on põvvad, ep tulõ vihmaa* pikalt on põuad, ei tule vihma; Lu *tuõp suur vihma* tuleb suur vihm; **3.** juhtuda, tulla случаться, -иться, происходить, произойти; L *i nii tulitši* ja nii juhtuski; Lu *tuõpku mittää* kas (sellest) tuleb midagi?; J *en duuman, što mokomat pulmõt tulla* lehmääkaa (ma) ei osanud arvata (ei mõelnud), et lehmaga tuleb niisugune häda (udarapõletiku tõttu); J *miä en tää, kuippäi see võisi tulla* ma ei tea, kuidas see võis juhtuda; I *mittäid ebi tullug* midagi ei juhtunud(ki); K *mitä lieb naizõlõ tullu, võtti nain kuoli* midagi pidi naisega juhtunud olema, (et) naine võttis (kätte ja) suri; P *mikä sillyõ tuli* mis sinuga juhtus?; J *tšättee tulõma* juhtuma, kätte tulema; **4.** muutuda, (millekski) saada, jääda превратиться, стать; Lu *mutukal on pää ja äntä vaa, sis tuõp konnassi* kullel on ainult pea ja saba, siis (pärast) muutub konnaks; P *miä tulin sõtamehessi* minust sai sõdur; M *en näe miitää, kõikkinaa jo vanass tulin* ma ei näe midagi, olen jäänud juba päris vanaks; P *i uotitta minuat, etti õnnõva lienen, a õnnõtuvo tulin* ja ootasite minust, et saan õnnelikuks, aga sain õnnetuks; M *pilved arvagoitti, taivas tuli seltšässi* pilved läksid

laiali, taevas muutus selgeks; Lu *kukkupilliä ahjus põlõdõtti, sis tuli vahva i naasti* (savist) piiluparte põletati ahjus, siis tuli(d) tugev(ad) ja ilus(ad); I *kui inehmine vanassit tuuv, ivuh-sõt tuuvad hallid* kui inimene jääb vanaks, (siis) lähevad juuksed halliks; I *kehnoosit tuli jäi kõhnaks; I kõõs sõizõp kaugaa, niin tämä tuõp kõviissi ku saahhari* kui (mesi) seisab kaua, siis ta muutub kõvaks nagu (pea)suhkur; I *läntüpiimä piäp pannag ahjoo, sis tuõp varogassi* hapupiim tuleb panna ahju, siis muutub kohupiimaks; Lu *läsivä tuli terveessi* haige sai terveks; J *laa makkaab, tširep tuõp seltsäsi* las magab, saab kiiremini kaineaks; M *õzra tuli valmiissi* oder sai valmis; M *ineehmiin tuli terveessi* inimene sai terveks; L *jumala lähetaõp sillõ linnuu i seness linnuss sie tulõd raskaassi* (muinasjutust:) jumal saadab sulle linnu ja sellest linnust jääb sa rasedaks; I *peñrää groomua ilma tuli tšülmä* pärast äikest läks ilm külmaks; 5. tekkida, tulla, ilmuda, sigineda возник/ать, -нуть, появ/ляться, -иться, зав/одиться, -естись; P *rokkalintu lazzõb mokomaisii munõi i sis tulõvav maõd* liblikas muneb selliseid mune ja siis tulevad (neist) ussid; M *ko ilatas põltoa, väittäas tšived ühtee-kokkoo, vot se i tuõp tšivirõukko* kui puhastatakse põldu, (siis) veetakse kivid ühtekokku, vaat sellest tulebki kiviraun; M *saivõrõssa tuõvat täid saerde(i)st* tulevad täid; Lu *kaugaa ku et tšäü saunaz, pää algab mennä roojakkaassi, sis päõõää tuõb libla* kui (sa) kaua ei käi saunas, (siis) hakkab pea minema mustaks, (ja) siis tuleb pähe kõõm; Lu *ilmõd mentii soojõssi, tuli pall'o sääskiä* ilmad läksid soojaks, tekkis palju sääski; Lu *miä tahon panna kannaa issumaa, tultais puipud* ma tahan panna kana hauduma, (et) tuleksid tibud; J *pehmiäss villõss tulla soojõd alõtsõd* pehmest lõngast tulevad soojad kindad; Li *naisijee lõngasukil enne üllälä õli toož strotska, tšen kui tetši, kahsi vai pari santimetraa, a siiz jo tuli sukaa varsi* naiste villast sukkel oli enne üleva samuti pära, kest kuidas tegi, kaks või paar sentimeetrit, aga siis algas (tuli) juba suka sää; I *ku tšivvii päälee tallazi, nii tulivad jälleo* (muinasjutust:) kui kivi peale astus, siis tekkisid jäljed; M *i sis sai juuva, tuli üvä taari* ja siis sai juua, tuli hea kali; Lu *tseelee õttsaa tuli napukka* keele otsa tuli vistrik; M *kazessa lahzõssa tuõb maailmaa üvä inehmin* sellest lapsest tuleb ilmatu hea inimene; P *mie tämääkaa sõitõlin, ep tämäss tullu mitäit parapaa* ma riidlesin temaga, ei temast tulnud midagi paremat; Lu *kõltatauti tuõp tšülmässä i kõvassa hoolõssa* kollatõbi tuleb külmast ja suurest murest;

6. pidada, tarvis olla быть нужным, прихотиться; M *välissä kõlmisõõ tuõp ševel'ittää einää* vahel tuleb kolm korda heina kaarutada; P *elä sültšie iezaikaa kaivuusyõ, tulõb vettä juuvva* vs. ära sülgaga enneaegu (vanasse) kaevu, (sellest) tuleb (veel) vett juua; Kett. *minuu tulõb mennä* ma pean minema (= mul tuleb minna); M *kui kane bukvat tuõp panna* kuidas need tähed tuleb asetada (panna).

tulla ariniñ Kr pliit, tulekolle пдита, очаг.

tulliⁱ M-Set. Lu Li Ra J, g. -ii Lu Li Ra J tull, aerutugi уключина; Li *tullid enn õltii kõik puizõd, nüt panna rautazõd* tullid olid ennemalt kõik puust, (aga) nüüd pannakse raudsed (raust); Ra *ihs tuli kahvaarõinõ, kuhõ panna airo ja sõvvotaa* üks tull on kaheharuline, kuhu (= mille vahele) pannakse aer ja sõutakse; Ra *airo on tullii välis ku sovvað* aer on tullil vahel, kui sõuad; Li *vennee tullid õltii kõikk puizõd* paadi tullid olid kõik puust; Li *tullid, airo on tulliz* tullid, aer on tullis; Li *paa airoit tullii i sovva* pane aerod tullil ja sõua. – Vt. ka *puu-*.

tulli² Lu, g. -ii Lu toll tamojnja; *tulli laiva* tolli valvelaev.

tulli³ vt. tuli.

tulli-laiva Lu tolli valvelaev сторожевое таможенное судно.

tulli-poduška Li tullipadi подушка под уключиной; *parras-puiz õllaa tšiin tullipoduškad, poduškoiz õlla tullid* pardavitstes (veegrites) on kinni tullipadjad, tullipadjade küljes on tullid.

tullo K P M Kõ-Len. Lu Li J-Tsv., g. -oo Lu J 1. tulek приход; K *neitsüeni, ainagoni, neitsüt ainago anoni. älä tuskaa tuloa, ka(h)o katsehe läheteo. emmä pannu pakasiale, emmä viend võhkasuolle, panimma poisilo üvälle* (Sj. 675) rl. mu neitsike, mu ainuke, neitsike, mu ainus haneke. Ära kurvasta tuleku pärast, (ära) kahetse [kodust?] lahkumist. Ei (me) pannud (sind) jooksikule (mehele), ei (me) viinud Võhasoole, panime (naiseks) heale poisile; 2. viljasaak урожай; M *nät ku on teräkälä riiz, tänävooonn leeb üvä tulo* vaat kui terakas (terarohke) rukis, tänavu tuleb hea saak; M *ku kagra on rüppiä, siiz juõllaz, nät ku on ripsikas kagra; siz juõltii, što leeb üvä tulo* kui kaer on lopsakas, siis öeldakse: näe kui kahara põõrisega kaer; öeldi, et tuleb hea saak; Lu *tänä voon õli üvä tulo ärrüüllä* tänavu oli hea ristikusaak; Lu *maamunall on välissä kehno tulo* kartulil on vahel vilets saak; Lu *tänä voon kõikkil viljoil leeb üvä tulo* tänavu tuleb kõikidel viljadel hea saak; J *vil'aa tulo tänävooonn on laih* viljasaak on tänavu kehv; Lu *on üvä tulo vooz* on hea

vilja-aasta; **3.** tulu доход; *J ebõd mittäit tuloa: kõik kuile nii pazgõssi meeb üli tsäe* ei ole mingit tulu, kõik kaob (läheb) kuidagi nii kehvasti käte vahelt; *J tulot peenet, kulot suurõd* tulud väikesed, kulud suured; *J tuloo saajõ* tulu saaja. – Vt. ka *tujko*.

tulok/az M Li -õz Lu J, g. -kaa Li J **1.** saagikas, saagirohke урожайный; Lu *ku iivässi kazvob vil'jä ja pal'lo tuõv, siiz jutõllaa: se on tulokõz rüüz* kui vili kasvab hästi ja (seda) tuleb palju, siis öeldakse: see on saagikas rukis; *J tulokõz rüüz annõb revezii maass kahõsa kul'a leipä* saagikas rukis annab hingemaalt kaheksa kotti vilja; **2.** tulus выгодный, прибыльный; *J tänävoonn on kõikkiitt päi tulokõz voosi* tänavu on igapidi tulus aasta.

tulot/ta: -t J-Tsv., g. -aa tulutu, kahjulik невыгодный.

tulp/pa Li J -p J-Tsv., g. -aa J **1.** post, sammas, tulp столб; *J kase tulpp tarvitõb vähäize tsii-nitüüs, tämä on aukkos kõikkina hõbliässi* see post vajab veidi kinnitamist: ta on augus täiesti lõdvalt; *J paa opõin tulppasõd tsiiin* pane hobune posti külge kinni; **2.** J-Tsv. puust nael деревянный гвоздь.

tulu/hsõd: -hsõd J-Must. -ssõd Lu -sset K-Sj. pl. = *tuluz*¹.

tulup/pa M Ra J, g. -aa M Ra J suur pealisriide-ta kasukas тулуп; *J a üülle, tsääriitü ahol'izõd tulupaa süämee, häülüb ümper mõizaa* aga öösel, mähitud avarasse kasukasse, kõnnib (õõvaht) ümber mõisa; *J päältä tuhataa tulupaa* rl. tuhande kasuka pealt; *J terve, tuhattõ tuluppõ* rl. tere, tuhat kasukat; M *lad'd'a tuluppa* lai kasukas.

tulustsivi Ränk M *tulustsivi* Ra = *tulõõtsivi*.

tuluz¹ (Lu), g. -hsõd: -ssõd Lu sg. tulused, tule-süütamisvahendid (tuleraud, -kivi, tael) средства поджога, кресальные орудия (огниво, кресало, искорник, трут); *piirpuu süütüiti tulussõdkaa* piiru süüdati tulus(t)ega. – Vt. ka *tuluhsõd, tuluzmenod*.

tuluz² M, g. -hsõd (peeru) koht, auk, lõhe (ahjuseinas) щель (в стенке печи для лучины); *ahjoo tuluz. ühes paikkaa ain õli, ühes paikkaa tämä pietti. se õli niku aukko. paat pärree sinne i päre kestap siällä* peeruauk ahju seinas. (See) oli aina ühes kohas, seda peeti ühes kohas. See oli nagu auk. Paned peeru sinna ja peerg püsib seal. – Vt. ka *tuluz*.

tuluzmenod M = *tuluz*¹.

tuluzrauta M *tulusrauta* Ränk tuleraud (tule süütamiseks tulekivi abil) огниво.

tulwu Kr: *tulwu paika* ohvripaik место жертво-вания (orig.: Opferherd).

tulõja: -õ J-Tsv., g. -aa J järgmine, tulev, tulija следующий, последующий, наступающий; *tulõjõ (peräz)* järgmine (järel tulija).

tulõk/az P M Kõ Lu -õz Lu J-Tsv., g. -kaa P Lu J **1.** tuline; tule-, tulest; tulekarva горячий; огненный; Lu *pärettä põldõttii, vesi õli alla, kuhõd tokkuzivat tulõkkaat süev* (kui) peergu põletati, (siis) vesi oli all, kuhu kukkusid tulesed sõed; Lu *para tulõkkaan õli* kratt oli tulekarva; **2.** põlev горящий, горячий; M *tulõkaz bumaga* põlev paber. – Vt. ka *tulikaz*.

tulõmiin vt. *vassaa*-.

tulõmiizõllaa K P: P *õlin tulõmiizõllaa teilie vyõrazii, kui poika tuli läsvässi* olin just teile võõrsile tulemas, kui poeg jäi haigeks.

tulõmi/n (J-Tsv.), g. -zõd tulevik грядущее, будущее; *jõka inimän arvottõõb õmass tulõmizõss* iga inimene ennustab oma tulevikku. – Vt. ka *tulõva, tulõvikko*.

tulõt/taa J -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in (meelde) tuletada, meenutada напо/инять, -нить, вспом/инать, -нить; *võib õll, jot miä unohitõn, ni tulõt meelee* võib olla, et ma unustan, siis tuleta (mulle) meelde.

tulõt/tsi J-Tsv., g. -süi J tulek, saabumine прибытие, приход; *nämäd jo õlti tulõtsill* nad olid juba tulekul.

tulõva Lu (K-Ahl. P) -õv J-Tsv. -eva (Ku), g. -õvaa J **1.** tulev будущий; *J tsenni ep tää, mitä võip süntüä tulõvõl voott* keegi ei tea, mis võib sündida tuleval aastal; *J üli tulõvaa nätelii* ületuleval (~ ülejärmisel) nädalal; *J tulõvõt päivev* tulevased päevad, tulevik; **2.** tulevik будущее; *J mustõlain tunnõp tsäsi-viirui müü jutõll tulõvõss* mustlane oskab käejoonte järgi tulevikku ennustada. – Vt. ka *tulõja, tulõmin, tulõvikko*.

tulõv/ainõ: -aine J-Must. -õin J-Tsv., g. -aizõd: -õizõd J tulevane будущий.

tulõvik/ko ~ -k J-Tsv., g. -oo J tulevik будущее. – Vt. ka *tulõmin, tulõva*.

tulõõ-ema: *tulõõ-emä* L = *tuli-emä*.

tulõõnäütikki: *tulenäütikki* J-Must. peerujalg, pilak светец. – Vt. ka *tulinäüte*.

tulõõ-rakko: *tulõ-rakko* J-Tsv. põletusvill пузырь от ожога.

tulõõtsivi: *tulõtsivi* (Lu) tulekivi (tule süütamiseks tuleraua abil) искорник, кремень; *ennee jutõltii taitaa tulõtsived, ain lüütii* ennemalt öeldi vist tulekivid, aina lõõdi (tuld). – Vt. ka *tulustsivi*.

tum/a J-Tsv., g. -aa J sompus, udune, pilvine пасмурный, неясный, туманный; *tuma ilm, tait leeb vihmaa* sompus ilm, vist tuleb vihma. – Vt. ka *tumma, tummõa, tummõkõz*.

tumak/ka¹: -k J-Tsv., g. -aa J hoop, löök удар, тумак; *sai tumakaa niskaa* sai hoobi kuklasse.

tumak/ka² Ra, g. -aa udu туман; *suur tumakka, mittä eb näü* suur udu, midagi ei näe.

tumb/a Lu (M) -õ J-Tsv., g. -aa J I. pollar; post кнехт, тумба; столб; Lu *alus pannaä tsiini tumbiõ* laev pannakse kinni pollarite külge; J *seizop tumbõnn* seisab nagu post; 2. öökapp тумбочка (мебель); M *seizõv nellä stuula, seizõv kahs tumbaa* seisab neli tooli, seisab kaks öökappi.

tum/ma Lu -m J-Tsv., g. -maa Lu J tume; tuhm, hägune, ähmane, sombune тёмный; неясный, мутный; Lu *tumma tähti* tuhm täht; J *akkunois tummõd glaziõd* aknend on tuhmid klaasid; J *nii on tummõd akkunõd, jot mittäit eb näü kuja-lõ* on nii tuhmid aknad, et midagi ei näe välja; J *tummõt silmed* tuhmid, hägused silmad; J *ilm meni tummõssi, taita leeb vihmaa* ilm läks sombuseks, vist tuleb vihma; J *tumm päiv* udu ne, sompus päev. – Vt. ka *tuma, tummõkaz*.

tummõ/a J-Must., g. -a tuhm, hägune neясный, мутный, пасмурный; *tummõa ilma* hägune ilm. – Vt. ka *tumma*.

tummõ/kaz Lu -kõz J-Tsv., g. -kkaa Lu tuhm, tume, sogane, sompus neясный, мутный, тёмный; Lu *tummõkas päivä* sompus päev; Lu *tummõkaz vesi* sogane vesi; Lu *tummõkas kraaska* tume (~ tuhm) värv. – Vt. ka *tumma*.

tummõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õv, imperf. -i tuhmiks muutuda делаться, становиться неясным, мутным. – Vt. ka *tumõttua, tumõttussa*.

tumm-kauniz J-Tsv. tumerupunane тёмно-красный.

tumm-punõin J-Tsv. = *tumm-kauniz*.

tumm-rohoin J-Tsv. tumeroheline тёмно-зелёный; *akkunaa raamid oj kraazgõttu tumm-rohoizõll* aknaraamid on värvitud tumeroheliseks.

tumõttua J-Tsv., pr. -ub J, imperf. -tu J tumuda, häguseks muutuda делаться мутным, неясным. – Vt. ka *tummõnõssa*.

tumõttussa: -tuss J-Tsv., pr. -ub J, imperf. -tu J = *tumõttua*.

tumõtul/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J tuhmus, hägusus neясность, муть.

tuj/gõta M (K-Ahl. R-Reg. J-Tsv.), pr. -kõõn M J *tunggen* K-Ahl., imperf. -kõzin I. (vahele) tungida, tükkida, toppida (ennast) проникать, тискаться, соваться, лезть; M *lahs tujkõõp suurijee juittuu välili, siz juõllaz: elä tujkõõ, vaõraa vananõd, kazvap pittsä parta* (kui) laps tükkib vanade (inimeste) jutu vahele, siis öeldakse: ära tüki, jääd vara vanaks, (sulle) kasvab pikk habe; M *elä tujkõõ räkänenä*

vanapid'd'ee juttuusõõ, vaõraa vananõd ära tüki, tattnina, vanemate (inimeste) jutu vahele: vara vananed!; M *lahsai eitütettii, etti evät tujkõõis riigaa* lapsi hirmutati, et (nad) ei tükiks rehte; J *il'lep. tujkõõt kõhtii tsirvese* ettevaatlikumalt! Tükid otse kirve ette!; 2. trans. toppida протиск/ивать, -ать, совать, сунуть; M *starikka tujkõõb vihgod üllees parzilõõ* vanamees topib vihud üles parsile. – Vt. ka *tujkissa, tujkiussa, tujkõuta*.

tuj/kia (J-Tsv.), pr. -gin J, imperf. -kizin = *tujkõuta*; *tujgip terävää nenäkaa jõka pool-lõõ* tükkib igale poole oma terava ninaga.

tujkii/ssa (J-Tsv.), pr. -n, imperf. -zin = *tujkõuta*; *la nämät tapõllaa tõehsinä, elä tujkii välise* lab nad taplevad omavahel, ära tüki vahele; *prussijas hanse med'd'ee poik on tapõttu, ku geõneral samsõ-onõf õmas kaval'eerijakaa sinne tujkiiz* Preisimaal ju tapeti meie poeg, kui kindral Samsonov oma ratsaväega sinna tungis.

tujkissa: -kiss J-Tsv., pr. -gin J, imperf. -kizin J I. tõugelda, trügida толкаться, пихаться; *tujgita rahvaa segaz* tõugeldakse rahva seas; 2. trans. toppida протиск/ивать, -ать, совать, сунуть; *orõin tujgip pääät panõkii* hobune topib pead ämbrisse. – Vt. ka *tujgõta*.

tujkiu/ssa: -ss J-Tsv., pr. -n, imperf. -zin = *tujkõuta*; *päälee tujkiuss* rünnata, peale tungida.

tuj/ko¹ -k J-Tsv., g. -goo rüsin, tunglemine давка. – Vt. ka *kala-*. – Vt. ka *tujku*.

tuj/ko², g. -goo viljasaak урожай; *üvä tujko* hea viljasaak. – Vt. ka *kala-*. – Vt. ka *tulo*.

tujkoaika M I. (sügisene) saagiaeg время урожая; 2. *kala(de)* kudemisaeg время нереста, нерест; *jõka kalall on õma tujkoaika* igal kalal on oma kudemisaeg. – Vt. ka *tujku*.

tujkopäivä M hea päev; saamaräev хороший, счастливый, доходный день; день получения (чего-нибудь); *tänänn õli tujkopäivä, ain tuuvvaz, tšen mitä* täna oli saamaräev, aina tuuakse, kes mida.

tuj/ku M, g. -guu *kala(de)* kudemisaeg время нереста, нерест; *kala kuittõõv, sis tam tuõp suurõõkaa arteliikaa. sitä aikka kuttsuas kala tujku* (kui) kala koeb, siis ta tuleb suures parves. Seda aega nimetatakse kalade kudemisajaks. – Vt. ka *tujko¹, tujkoaika*.

tujkukala M kudekala, kudev kala, kudemisaegne kala нерестящаяся рыба, рыба, мечущая икру; *tujkukala kuttsuaz, nävät partitta-a häiläväd, sis ku on kutuaika* kudekalaks nime-tatakse. Nad liiguvad parvedena siis, kui on kudemisaeg.

tujkõu/ta (K-Ahl.), pr. -n: *tungkõun* K-Ahl.,

imperf. -zin tungida, tükkiida протискиваться, тискаться, соваться, лезть; *velvüt tungkõub tuttuvahsi, tungkõub taloo omahsi* (Ahl. 723) rl. peigmees tükib tuttavaks, tükib taluperre (talu omaks). – Vt. ka *tujgõta, tujkia, tujkiissa, tujkissa, tujkiussa*.

tunneli J-Tsv., g. -ii tunnel туннель.

tunnerli Kõ, g. -ii Kõ = *tünneri*; viis, kuus *tun-neria* tšihuttaaz õlutta viis-kuus vaati pruulitakse õlut.

tunni K L P M Kõ S Po Lu Li J I (Kett. R Ra Ja-Len. Ku), g. -ii M S Lu J Ku -i J I. tund час; Ja *päiväs on kahtšümme nelä tunnia* (Len. 242) päevas on kakskümmend neli tundi; M *leipä tšühzep kaks tunnia* leib küpseb kaks tundi; M *sis sööttäz üli kahhõd tunni* siis toidetakse (rinnalast) kahe tunni tagant; Li *miä menin kõhalliizõd tee poolõs tunnia* ma läksin otseteed (mõõda) poole tunniga (ma käisin otsetee maha poole tunniga); 2. kell, kellaeg (ühenduses kellaega märkiva arvuga) время (при точном указании времени); Ja *kahs tunnia päivää nõsimma jaakori* (Len. 237) kell kaks päeval tõstisime ankrü; I *kõlmõt tunnia jo mentii niitülee* juba kell kolm (hommikul) mindi heinamaale; I *tunnia kahõsaa mentii eitsee* kell kaheksa mindi õitsile; I *ii essimeizellä tunnila meevät taas tüülee kuhhõid* ja kell üks (päeval) lähevad taas kusagile tööle; S *kukkõ esimein kõrt laulab, on tunni* (kui) kukk esimest korda laulab, (siis) on kell üks; Lu *jalka lapal saatii täätä, mikä aik onõ: ühesä jalka lappaa õli ühesä tunnia, kahõsa jalka lappaa, siiz jo tuli tšümme tunnia* jala(laba)ga (mõõtes) saadi teada, mis kell on: (kui varju pikkus oli) üheksa jalga, (siis) oli kell üheksa, (aga kui oli) kaheksa jalga, siis oli kell juba kümme; Li *nüd on jo kahstõiššõmõnõs tunni. a ku on jo täünä, siiz – kahstõiššõmõt tunnia* nüüd on kell juba kaheteistkümne peal. Aga kui (tund) on juba täis, siis (on) kell kaks-teist; M *kuutõd tunniissaa tehtii töötä* kella kuueni tehti tööd; M *täm tarkkas tulla kazel tunnia* ta juhtus tulema sel kellaajal; Lu *kõlmia minuttia on vajjaa ühessämässä tunnis* kolm minutit puudub kella üheksast; M *viistõiššõmõt minuttia nellättä tunnia* (kell on) veerand neli (viisteist minutit nelja peal); Li *pal'lo on aikaa veel tõisõd tunniissaa* (kui) palju on veel aega kella kaheni?; P *viitie tunniisyõssaa* kella viieni; Ra *mõnt tunnia tämä leep kotonn* mis kell ta kodus on (= mis kellaks ta koju jõuab)?; J *mõnt tunnia on* ~ Lu Li J *mõnnõs tunni* ~ Li *mõnnas tunni* palju kell on ~ mis kell on?; J *kuuvvais tunni* kell (on) kuus; 3. kell час; Ra *katso tunnis, kui pal'lo on aika* vaata kella (pealt), mis

kell on; Li *kompassil on strelka, ja tunnil kompassil on osuti, ja kellar* (samuti); J *kagl tunni tsepotskõd* kaelakella kett (ketid); J *nõsa tunni giirõd* tõmba (seina)kella pommid (üles); I *tunni giira* kella pomm; Li *tunni strelka* ~ J *tunni strelk* kella osuti; ■ M *nät ku tuli kehno tunni, etti piti nikastuttaa tšäsi, nüd en saa miitait tehä näe, kui õnnetu juhus oli, et pidin nikastama käe, nüüd (ma) ei saa midagi teha; M kehnoa tunnia et tää, kussa tämä pisättääv õnnetus sa (ette) ei tea, kust ta sisse lipsab. – Vt. ka *kormun-tunni*. – Vt. ka *tunniõ, tunti*.*

tunniammõtti Li kellasepaamet, -töö профессия часовщика; *näd se on .. teeb ahjoja, ahjoammõttia piäb, se tunniammõttia piäb* vaati see (mees) on .. teeb ahjusid, peab pottsepaametit, (aga) see peab kellasepaametit.

tunniõ Kett. M Kõ Ja-Len. Lu Li Ra J I *tuñniõ* Kett. -t M-Set. pl. 1. kell; kellaeg часы; время; M *varraapõd tunnija böllu* vanasti kella polnud; Kõ *kukkõ õli tunniõ* kukk oli kellaks; Lu *karjušil tunniõ eb õllu, aikaa piti saavva täätä jalka lapoil* karjasel kella ei olnud, aega pidi saama teada jalalabadega (varju pikkust mõõtes); I *a tunniloja miä en mälehtäk kõõs näväd õssivad* aga kella (kohta) ma ei mäleta, kunas nad (kella) otsid; I *niim ainõ i eletti, päivüttä müü, tunniloja bölluc* nii aina elatigi, päikese järgi, kella ei olnud; I *õlivad mokomat tunniõ, päivüttä müü ainõ päivüttä müü vaatatti kui päiväz paissi, niim i tunniõ* oli niisugune kell (= ajaarvamine), päikese järgi, aina päikese järgi vaadati, (et) kuidas päike paistis, nii (oli) ka kell(aeg); J *pal'lo ted'ee tunnid näütteved* (kui) palju teie kell näitab?; I *tšäüvät tunnid nüt silla* kas su kell nüüd käib?; I *tunnid ruttavad ainõ* kell aina ruttab; Lu *tunniõ on vernoissi ~ tunnid õllaa praavilnõid* kell käib õigesti; Lu *tunni tiksuvad* kell tiksub; Lu *tunni piäb väantää* kell tuleb üles keerata; Lu *tunniõ näüttäväd, jott piäb mennä ookaamaa* kell näitab, et tuleb tunnia puhkama; Li *kaglatunniõ, se on naisiijõ tunniõ* kaelakell, see on naistekell; Kõ *kultõzõt tunniõ* ~ I *kultõõs tunniõ* kuldkell; J *kullõtõtut tunniõ kormunõz* kullatud kell (on) taskus; Lu *ühet seinä tunniõ õltii tšüläz* üks(ainus) seinakell oli külas; J *kormun tunniõ* taskukell; 2. (kiriku)kell колокол; Kett. *tuñnid bumizõvad* kellarid kumisevad. – Vt. ka *kaappi-, kagla-, kormano-, kormuna-, lauta-, rinta-, seinä-, tasku-, tšäsi-*.

tunni-giira Lu Li kellaromm гиря часов.

tunniin J-Tsv., g. -zõd tunnine, tunnipikkune длиною в час, в течение часа; *tunniin aik* tunnipikkune aeg.

tunniittaa J-Tsv. tundide kaupa (цельми) ча-сами, в течение ряда часов.

tunnis/saa: -sa J-Tsv., pr. -an, imperf. -in teada saada, ära tunda, järele uurida узна/вать, -ть, обследовать.

tunnus/saa M (K-Ahl. R-Eur. R-Lön. R-Reg.), pr. -an K -san R-Lön., imperf. -in 1. tunnistada, vaadata, ära tunda осматривать, осмотреть, при/знавать, -знать; K laka vaatan neitsüütäni, laka tunnusan tulela, laka vaatan valkõala (Ahl. 99) las (ma) vaatan oma mõrjsjat, las tunnistan tulega, las vaatan valgega; 2. teada saada, järele uurida узна/вать, -ть, обследовать; M tšen kase õli, piäp tunnussaa kes see oli, peab teada saama.

tunnus/õlla (M), pr. -sõlön, imperf. -sõlin M frekv. tunnistada, vaadata, järele uurida осматривать, осмотреть, обследовать; miä tunnussõlin, tšen kase õli, nii en võinu tuntõa ma tunnistasin, kes see oli, aga (nii) ei suutnud ära tunda.

tunnuzmerkki J-Tsv. tundemärk примета, признак.

tunnõtu P J-Tsv., g. -uu J 1. tuntud, kuulus известный; P tāmā on tunnõttu niku siitarii koza kk. ta on tuntud nagu Siidari kits; 2. J äratuntu узанный.

tun/ti [c e?] P (Lu), g. -nii 1. tund час; 2. kell, kellaeg (ühenduses kellaega märkiva arvuga) время (при точном указании времени); P üöl kahstõ-ššõmõs tunti, sis pappi lutsi siäl õmaa mol'ehjaa öösel, (kui) kell (oli) kaksteist, siis preester luges seal oma palvet; Lu tšümme tuntia kell kümme. – Vt. ka tunni.

tunto: Тундо Pal₁ tundmine, komprimine осязание.

tun/tua P M J-Tsv. (R-Reg. Li Ra J-Must. Ku), pr. -nub P M Ra J -tuuv P, imperf. -tu P M Li Ra -tuz J-Tsv. tunduda, paista, tunda v. märkata; näida чувствоваться, быть заметным; казаться; J nii tunnub, jot leep sato tundub nii, et (varsti) tuleb vihma; Ra kase lahsi kõvvii tunnub emäsee see laps tundub kõvasti emas-се (läinud olevat); P tšülmä rihi, uokumiin tunnub külm tuba, hingeaur on näha; M tunnup ku kassenn on kalmoi sihad tundub, et siin on kalmude asemel (~ kohad); Ra kui puiput kasvõ-taa suurõpass, sis nõissaa tuntumaa arjad kui kanarõjad kasvavad suuremaks, siis hakkavad paistma harjad; Ku tervaakaa voisi senee paikka d'i pani lampaalla küll'ee niku eb i tuntut-ki, että koer oli repinnud tõrvaga määris selle paiga (= ärarebitud nahatüki) ja pani lambale külje peale, nagu ei olnud märgatagi, et koer oli rebinud; J piiri tunnub (Must. 185) liitekoht

on näha; Li linaseemene, see ep tuntunnu linaseeme, see ei olnud (külvates) nähtav; Ra kulta tunnub i mullassa vs. kuld on mullaski nähtav; P tuntu, etti nuor vätsi pajatti jo venäissi näis, et noorsugu rääkis juba vene keeli. – Vt. ka tunnussa.

tuntumizõllaa M: lehmä on tuntumizõllaa, etti tšüireess tuõp kantõõmaa lehmast on tunda, et varsti hakkab poegima.

tuntumuz J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J (orig.: узnavание).

tun/tussa: -tuss J-Tsv., pr. -nub J, imperf. -tuz J = tuntua.

tuntõa K L P M S Lu J (R Kõ Ja-Len. Li Ra Ku) -taa Lu Li J -ta J-Tsv. -tõag I (vdjI), pr. -nõn Al. Kett. K L P M Kõ S Lu Ra J -nen K-Ahl. -nõõ I, imperf. tuuzin Al. Kett. Set. K P M Kõ -zin Ra J Ku -sin K-Sj. -zii I -nin Lu J -tõzin P -tõzii I I. tunda znat'; M möõ emmä tuntõnnuud tõin tõissa me ei tundnud teineteist; K kahs velliä üli õrrõõd vaattavad, i üppiväv, a tõin tõiss evät tunnõ. se on silmäv mõist. kaks venda vaattavad üle õrre ja hüppavad, aga teineteist ei tunne? – Need on silmad; Lu rihi täün tuttavvia, ühtää b tunne. jäl'et (Must. 159) mõist. tuba täis tuttavvia, (aga) ühtegi ei tunne? – Jäljed; 2. ära tunda узна/вать, -ть; I lampailõõ paad merkit kaglaa, štobõ tuntõag näitä lammastele paned märgid kaela, et neid ära tunda; M miä vaatõn, no en tuntõnnu, õliko karu vai susi ma vaata-sin, aga ei tundnud ära, kas oli karu või hunt; I miä tuntõzii, što kasse minu poika ma tundsin ära, et see (on) minu poeg; J kaktšikod on nii ühellaizõd, jot ranjkk on tunta kaksikud on nii ühesugused, et raske on (ära) tunda; M tunnõd linnuu laulua möõ vs. linnu tunnend (ära) laulu järgi; Lu lõjka-pitsukill et tunnõ, kus paikka on pitsattu pika pleisiga (lõngapleisiga sa) ei tunne ära, kust kohast on pleisitud; P tšüälä p tunnõ äällessäni rl. küla ei tunne (mind) ära mu häälest; 3. tunda, teada znat'; J tšen mitä tunsii, se sitä pajatti kes mida teadis, see seda rääkis; J en tunnõ sitä soomõssi ma ei tea seda soome keeli; K no soldatti ep tuntõnnu, što tām on kunikaz aga soldat ei teadnud, et tema (= teine mees) on kuningas; J en tunn teet ei tunne teed; J tširjaa tuntõma, täätämä kirja tundma (= lugeda ja kirjutada oskama); 4. tunda, tunda saada испыт/ывать, -ать, чувствовать; J raskuss tunta raskust tunda; 5. osata уметь; Ra se ko on lovkoi inimin, nii kõik tunnõp tehä, mitä vaa võtap tšättee, sennee teev, vaikk on mehee, vaikk on naizõõ tüü küll see on osav inimene, (nii) oskab kõike teha: mis vaid võtab kätte, selle teeb ära, olgu kas mehe või naise töö; J kõikõl-

laiss tüüt on tarvis tuntaa tehä igasugust tööd on tarvis osata teha; I *izek tiic, kui tunnõb, izek tiic, kui tääd* tee ise, kuidas oskad; L *ko t tunnõ, miä õpõtan* kui sa ei oska, (siis) ma õpetan; I *tšen mitä tumsi tehäs, sitä i tetsi* kes mida oskas teha, seda tegigi; M *mill tsäsi pähhää eb mee, miä tunnõn kõig ize tehä* kk. (ennast kiites:) mina kukalt kratsima ei pea (mul käsi pähe ei lähe), ma oskan kõik(e) ise teha; M *näv kõikii tuntõas pääätä toittaa* näe, kõik oskavad end (oma pead) toita; I *tunzid denjoo kopittaaag, a elläag et tunnõk kui denjoojõkaa piäb elläag* oskasid raha koguda, aga elada ei oska, kuidas rahaga tuleb elada; M *täm tunnõb oitaa rahhoo* ta oskab raha hoida; S *isä emä ep tsäütii škouhuu, evät tuntõnuud lukkõa isa* (ja) ema ei käinud koolis, (nad) ei osanud lugeda; P *a miä venäissi pajattaa en tuntõnnu* aga mina vene keelt rääkida ei osanud; K *tantsittii da laulõttii, tšen kui tuusi tantsiti ja lauldi*, kes kuidas oskas; Lu *tšen tunnõp tšihuttaa olutt* kes oskab õlut pruulida?; M *tämä tunnõb aivoo üvvi rissuittaa* ta oskab väga hästi joonistada; I *et tunnõg rüvetäg, too uppood* (kui) sa ei oska ujuda, siis upud (ära); J *koto anõ ep tunnõ lennet* koduhani ei oska lennata; Lu *nät se on inemin, tunnõb lassaa naljaa* vaat, see on (alles tore) inimene, oskab nalja teha; K *tšen tunnõb itkõa, sitä siz tšiiitääs* (Al. 24) kes oskab itkeda, seda siis kiidetakse; Ra *ai, miä tunzin lugõttaa, lugõdõll oi*, ma oskasin (noorena) itkeda; M *tämä tunnõb juõlla sillõ kõik eeltä* ta oskab sulle kõik ette (ära) öelda; M *miä tunnõn arpoa* mina oskan ennustada; K *leütüziväd mokomad inehmiizet kummat tuusivat soperoittaa* leidus selliseid inimesi, kes oskasid posida; J *miss tüü tunzittõ meilee tullõ* rl. mille järgi te oskasite meile tulla?; P *neittsüeni ainagoni neitsüd ainago anõni tuuzit tulla tunnõ õlla taloo juurta talloõlla taloo tarkutta pitää* rl. mu mõrsja, mu ainuke, mõrsja, mu ainus hani, (kui) oskasid tulla, (siis) oska olla, (selle) talu tava(de) järgi käia (= elada), (selle) talu tarkust hoida; P *tuuzid võttaa, tunnõ piteä* rl. (kui) oskasid (naise) võtta, (siis) oska (teda ka) hoida; P *tämä b õlõ lahkõa inehmiin, ep tunnõ inehmizeekaa ümpär tšävvä* ta ei ole lahke inimene, ei oska (teise) inimesega ümber käia. – Vt. ka *tutaa*.

tuntõm/oitoo (P) -õitoo (K-Al.), g. -oittomaa tundmatu *незнакомый*; *чужой*, *чуждый*; K *kui nõõn lahkoamaa, laukojani, eragoomaa, ehittäjäni, võõrailõ mailõ, maaha-toojani, tuntõmõittõmilõ kujõilõ, kukittajani, vassumõizilõ vainiõilõ, vaaliani* (Al. 44) rl. (mõrsja itkeb emale:) kuidas hakkab lahkuma, mu pesija (mu

ema), lahku minema, mu ehtija, võõraile male, mu sünnitaja, tundmatuile külatänavale, mu lilledega ehtija, võõrastele vainudele, mu mähkija.

tuntõvõlta: -t J-Tsv. märgatavalt, tuntavalt *заметно*.

tuntõõ: -ee R-Eur. korralikult, oskuslikult, hästi *опратно, умело*; *tupa on tuntee lämmitettii tare taitee sooritettu* (Eur. 43) rl. tuba on korralikult köetud, tare (pulmadeks) hästi ehitud (= tare põrandale on puistatud humalaid, oksi või lilli). – Vt. ka *taitõõ*.

tuolla: *Туолла* Pal.₂ seal там.

tupa R-Eur. R-Lõn. R-Reg. M-Set. Ra J (K P Kõ-Len. Lu Ku), g. *tuvaa* Ra tuba, tare *изба*; K *vanal varutta jäin ilmaa tuvatta* vanas eas jäin ilma toata (tareta); K *tšäü tupaa, anna tšättä* (Salm.₁ 775) rl. tule tarre (tuppa), anna kätt; Lu *savvurihi õli, tuvas trubbaa ei õlluu* suitsutare oli, tares (toas) korstnat ei olnud; P *tultii kõikk artteliz, tupaasyõ ... rihiesie* tulid kõik hulgana, tuppa ... tarre; J *izää uuvvõssõ tuvassõ* rl. isa uuest tarest; R *tupa tuite soojetettu, tare taite lämmitettii* (Lõn. 692) rl. tuba on hästi soojendatud, tare korralikult köetud; M *tupa täünnä tuttavia, ühtä õmaaz et tunnõ. jältsi* (Set. 18) mõist. tare (tuba) täis tuttavaid, ühte(gi) oma (sa) ei tunne? – Jälg. – Vt. ka *savvu*.

tupakka vt. *tabakka*.

tupakmassina vt. *tubakkmassina*.

tuplaz (Li), g. -paa Li trepiaste *лестничная ступень*; *trapud õllaa matalat tuppaad* trepp, (see) on madalad trepiastmed.

tuplata L Po (P J), pr. -paan L P, imperf. -pazin 1. (täis, sisse) *toppida тыкать, затыкать, заткнуть, наби/вать, -ть*; P *pannass poduška õlkaikaa tupattu* (asemele) pannakse aluskott, õlgedega täis topitud; P *kuhõõ tuppaan sinuu, miltizie autaa elävältää* rl. kuhu ma sinu topin, millisesse hauda elusana?; J *üväss tupattii tšiin* topiti hästi kinni; 2. välja kihutada *выгонять*; Po *hukko tupataz rihess välää* vanamees kihutatakse toast välja. – Vt. ka *tuppia*.

tupi M J-Must.: J *tupi turha* (Must. 185) täiesti asjatu; M *tupi turhas sõna* täiesti mõttetu sõna.

tupparnenä M nõbinina, nõbinaline inimene *курносый*.

tuppau/ta (P), pr. -n, imperf. -zin ära lämbuda *задохаться, охнуться, подавиться*; *ai siä sõsarõni .. sinua kallõtaass nüt kaugaz .. älä tuskaa tuppau kaukamatkoissa ja tuntõmoitomissa* rl. oi sina, mu õde, .. sind saadetakse nüüd kaugele, .. ära lämbu kurbusesse pikkade tee(konda)de ja tundmatute (inimeste, paikade) tõttu.

tuppi¹ Kett. K-Ahl. P M Ra J-Tsv. I (L), g. -*õõ* M Ra J (noa-, mõõga- jms.) tupp, (luisu)tasku ножны, футляр, кармашек (для оселка); M *soomõ puukod, näitä piettiin mokomaz nahkazõs tuppõz soome pussid, neid hoiti niisuguses nahktupes*; J *pisä kuras tuppõõ* pista nuga tuppe; J *tõmpõz mõõkaa tupõss tõmbas mõõga tuest*; P *kuraõyõ tuppi* ~ M Ra *kurasõõ tuppi* noatupp; J *mõõkaa tuppi* mõõgatupp; I *oslaa tuppi* luisutasku. – Vt. ka *kahtõsi-*, *luiska-*, *osla-*, *tina-*, *toho-*. – Vt. ka *tupõ*.

tuppi² J-Tsv. I, g. -*ii* J *tuppii* I 1. (noa-, mõõga- jms.) tupp, (luisu)tasku ножны, футляр, кармашек (для оселка); I *luiskaab vikahtõõ oslalla, sis paavõ osla tuppii* (ta) luiskab vikati luisuga (teravaks), siis paneb luisu (luisu)tasku; 2. (juukse)krunn (kuklas) узел волос (на затылке); I *ivuõõõt pitsäd naizikolla. tämä sugõõ näitä, siiz võtap tuppii tiiv* naisel on pikad juuksed. Ta kammib (~ soeb) neid, siis võtab, teeb (nendest) krulli.

tuppia J, pr. -*in* J, imperf. -*pizin* I. (täis, sisse) toppida тыкать, затыкать, заткнуть, наби/вать, -ть; 2. ergutada, tagant tõugata, peale käia под/талкивать, -толкнуть; на/стаивать, -стоять, уговаривать, уговорить; *tupi takkõ, jot tõiirep tallaiz* erguta tagant, et (ta) kiiremini käiks; *tupi tätä, jott tulõiz käi* (talle) peale, et (ta) tuleks. – Vt. ka *tupata*.

tuppu Li, g. -*uu* (villa)tomp, -tups, -tatar; sõlm(ed niidis) комок (в шерсти), охлопок (шерсти); узел (на нитке); *kehnoz villaz on tuppua pallo* kehvas villas on palju tompe. – Vt. ka *villa-*.

tuppulik/ko Li, g. -*oo* ebahütlane, sõlmeline, tombuline (lõnga kohta) неровный, узловатый (о пряже); *tappurõssa tuli tuppulikko lõnka, pallo on tuppua* takust tuli tombuline lõng, (lõngas) on palju tompe.

tupsõk/az: -*õz* J-Tsv., g. -*kaa* jäme, lopsakas, raske (viljarepa kohta) крупный, толстый, плотный (про колос).

tupuri P, g. -*ii* tuulepea ветреник, -ца; *eb õlõ* *täm i juomari, eb õlõ i tupuri* ei ole ta ka joodik, ei ole ka tuulepea; *bõlõissi mies sinuu laiska lapuri ja tuhka tupuri* poleks (ainult) su mees laiskvorst ja tuulepea! – Vt. ka *tuiska-*.

tupõ Lu, g. -*põõ* = *tuppi¹*; *kurasõõ tupõ* noatupp.

turassiza J-Must. adv. tundetuna, tuimana безусловно.

turbattõsi Li, g. -*sii* (mingi väike kala некая мелкая рыба).

turbuk/ka Ku, g. -*aa* = *turpakka*.

turetskõ/i J-Tsv., g. -*i* türgi турецкий.

turgutõlla (R-Reg.), pr. -*tõlõn*, imperf. -*tõlin* leevendada [?] смягч/ать, -ить [?]; *menet turgut turgutтели, menet vasgut vasgutтели* (Reg. 33–34) rl. mitmed mured leevendas, mitmed vaevad raputas (maha).

tur/ha J-Must. (M Lu) -*h* J-Tsv., g. -*haa*: -*ha* J-Tsv. asjatu, tühi, põhjusetu напрасный, пустой; J *turha juttua bõõ mitä pajatta* tühja juttu ei maksa rääkida; M *millä tuli alu, etti tämä minu päälee turhaa juttua pajata* ma solvusin, et ta räägib minu peale tühja juttu; M *kase on minnuu vartõõ suur alu, mitä siä minnuu päälee turhaa pajatio* see on minu jaoks suur solvang, mis sa minu peale tühja rääkisid; J *tupi turha* (Must. 185) täiesti asjatu; ■ M *kase tõõ meni pillii-pallii, kase tõõ meni kõik turhaa* see tõõ läks pilla-palla, see tõõ läks kõik luhta (tühja).

turhaa Kett. M Lu Li J asjata, asjatult, ilmaasjata напрасно, зря, впустую; M *täm tunnõõ oitaa rahhoo, tämmää tsäässä turhaa kõppeecka eb üppää* ta oskab raha hoida, tema käest kopikas asjata ei kuku (ei hüppa); M *miä tään, täm kazõza azzaza kõikkinaa ebõõ väärä, tätä turhaa vääntääz* ma tean, ta ei ole selles asjas üldse süüdi, teda süüdistatakse (väänatakse) ilmaasjata; Lu *elä turhaa veetä aikka* ära viida asjata aega!; Li *siä õõ vaid, elä pajata turhaa* sa ole vait, ära räägi (= ära lobise) asjatult; Lu *mihee siä turhaa mõrnäv* miks sa ilmaasjata karjud?; Lu *miä oma eloo veetin turhaa, en saanu enele enku muilõ mittää üvää* ma elasin (veetsin) oma elu ilmaasjata: ma ei saanud enesele ega teistele (muile) midagi head; J *meet turhaa senee tee* käid seda teed asjata. – Vt. ka *turhii*.

turhaa-süü/tä: -*t* J-Tsv. = *turhaa*; *ehan õika inimini nõis turhaa-süüt pajattoõma* ega ju õige inimene hakka ilmaasjata rääkima.

turhal/z M, g. -*a* = *turha*; *tupi turhas sõna* täiesti tühi sõna, täiesti mõttetu sõna.

turhii J = *turhaa*; *tetõi turhii minuu emäni, tetõi turhii tuutijani* rl. tegi asjata mu ema, tegi asjata mu äiutaja.

turisa (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *turi-sõ-* J-Must. lirtsuda, lurtsuda хлюпать (orig.: *turise-*, *tursu-*).

turj/a J, g. -*aa* J turi turjачье, зашеек; *võta turjaa päält tõiin* võta turjast kinni!

turjata: -*õt* J-Tsv., pr. -*aan*, imperf. -*azin* juustest sikutada taskatä za volõsõsy.

turk/aa: -*kaa* Ja-Len. adj., indekl. = *turkii*; *i mõõ menimmä turkkaa lidnaa port-saiid* (Len. 238) ja me läksime Türgi linna (nimega) Port-Said.

turkii J-Tsv. adj., indekl. türgi турецкий; *turkii vätši* ~ *turkii rahvõz* türgi rahvas, türklased. – Vt. ka *turkaa*.

turk/ki¹ M J (Kõ-Len. Lu), g. -ii J kasukas шу́ба; M *tuhat turkkia, sata paikkaa, põllolõõ meeb, perze näüb. kana* (Set. 17) mõist. tuhat kasukat, sada paikka (peal), (aga kui) põllule läheb, (siis) perse paistab? – Kana; (liitunult järel sõnaga слитно с послелогом:) J *tuhmaa mehee turkiinallõ* rl. rumala mehe kasuka all.

turk/ki² J-Tsv., g. -ii türklane турок.

turk/ku J, g. -uu = *turtšši*.

turkkõin M J-Tsv., g. -zõõ 1. kiire (tuule kohta) быстрый, стремительный (о ветре); J *turkkõin tuuli* kiire tuul; 2. külm, kõle (tuule kohta) холодный (о ветре); M *turkkõin tuuli* külm tuul.

tur/ku (K-Ahl. R-Lõn. R-Reg.), g. -guu K -gu R hulk, jagu много, (большое) количество; K *saab lunta, uutta lunta, valab vazgessa ragõhta, uvvee turguu uulitsale, vanaa turguu vainiale, vazgese pajaa eteese* (Ahl. 730/731) rl. sajab lund, värsket lund, valab vaskset rahet, uue hulga tänavale, vana jao vainule, vaskse separaja ette; R *kui meneb isäni lidnaa tuob turgu tubliita navaa karra kauniita* (Reg. 47) rl. kui mu isa läheb linna, toob (sealt) hulga tugevaid (jalatseid), n. k. kauneid (jalatseid).

turkut/taa J, pr. -an, imperf. -in = *turtšši*.

turma vt. *türmä*.

turnep/sa Lu (M-Len.) -s J-Tsv., g. -saa turnips, söödanaeris турнепс, полевая репа; M *meil issuttaas [= isuttaas] turnepsaa, lantua* (Len. 256) meil istutatakse turnipsit, kaalikat.

turnepsli (Li), g. -ii = *turnepsa*; *fjokjal on naati, borkkanalla, lantulla, turnepsilla õllaa naati* peedil on pealsed, porgandil, kaalikal, turnipsil on pealsed.

turnis Kг torn башня.

tur/o Lu, g. -oo meremuda, -kõnts морской наносный ил, морская тина; *turo on rannaz, se on merinata, kuivannu* ju meremuda on rannas, see on merекõnts, juba kuivannu; *turo panna* nurmõll meremuda veetakse põllule.

turpa, turpaa vt. *turpõa*.

turpaav vt. *turvaz*.

turpak/ka J, g. -aa turb, turvakala голавль; *turpakka on üvä kala, niku särtši, paksu seltšä, valkõa kala* turb on hea kala, nagu särg, paks selg, valge (lihaga) kala. – Vt. ka *turbukka, turpu*.

turpia vt. *turpõa*.

turpo/ossa Lu -ss J-Tsv., pr. -ov Lu J, imperf. -ozi Lu -oz J = *turvota*; Lu *puu turpoov* puu turbub (vees, niiskuses).

turpou/ssa: -ss J-Tsv., pr. -B, imperf. -zi = *turvota*.

tur/pu Ku, g. -vuu Ku = *turpakka*.

turpõa Kett. K-Ahl. M Li -ia Li -aa Lu -a Lu J-Tsv., g. -õa: -ia Li -aa J 1. turbunud, turdunud, paisunud набухший; M *lännikko on turpõa* lännik on turbunud; M *tämä turpoz, nüid on jo turpõa, iva turpoov, vai suurimat turpoovad* ta paisus, nüüd on juba paisunud, (vilja)tera paisub või kruubid paisuvad; M *turpõa javo* paisunud jahu; 2. tihe густой, частый; J *lõikõtsill oj kazvonnu turpa võsazikko* raiesmikule on kasvanud tihe võsa; Lu *nii on turpa mettsä, što et pääze läpi, õhsaa i lommaa täünä* on nii paks mets, et (sa) ei pääse läbi, (on) oksti ja räga täis; Li *rookozikko on turpia* pilliroostik on tihe; J *turpa lepezikko* tihe lepike; J *turpa roho* tihe rohi; 3. K-Ahl. J-Tsv. pingul, pungis; jäme, paks, tüse плотный, толстый; ■ J *turpa pää* nõgipäine rukis. – Vt. ka *tšastõi*.

turpõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa 1. K-Ahl. jäme, paks, tüse плотный; 2. J-Tsv. kõva, tugev крепкий.

turpõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -i J kõveneda, tiheneda твердеть, густеть, за-

turpõzik/ko J-Tsv., g. -oo J tihnik лесная чаща.

turr vt. *turta*.

turzottunnu Kett. tursunud, paistetanud опухший.

tur/ta J-Must. (M Li J) -r J-Tsv., g. -ra J 1. tuim, kangestunud, tundetu окостенелый, омертвелый; J *ep see enepä elosõõ nõiz, jo meni turrõssi* ei see enam ellu ärka, juba kangestus; M *piäb vähakkõizõõ liikutõlla jalkoi, to tuõvat turrassi* peab natuke jalgu liigutama, muidu jäävad kangeks (surevad ära); Li J *tšäsi meep turrõssi käsi* sureb ära; M *tuli tšäsi turrõssi* ~ J *tein tšäe turrõssi käsi* suri ära; J *turr jalk* surnud jalg; 2. halvatud парализованный; J *juunnu ene turrõssi* ta sai joomise tagajärjel halvata (on joonud enese halvatuks).

turtau/ssa (Li), pr. -B, imperf. -zi: -z Li tuimaks muutuda онеметь; *puikoo miä tõmpazin poiz i sõrmõõ panin varrii vettee. piin piin kipetkoz i tämä turtauz i mittääd millõ böllu* pinna ma tõmbasin välja ja sõrme pistsin (panin) kuuma vette. Pidasin, pidasin kuumas vees ja tema (= sõrm) muutus tuimaks (= enam ei valutanud) ja mul polnud (enam) midagi (häda).

turtšši P, g. -šii (teat. peitusemäng, kus üks mängijatest pidi ära arvama, kelle käes on peidetud ese особая игра в прятки, в ходе которой следовало угадать, у кого находится спрятанный предмет); *mändžittii turtššia* mängiti peitusemängu (~ peitust). – Vt. ka *turkku*.

turtšia L, pr. -šin, imperf. -šizin mängida t-nimelist peitusemängu играть в игру t. – Vt. ka *turkuttaa*.

turtšija L, g. -aa (eseme) peitja (t-nimelises peitusemängus тот, кто прячет искомый предмет в игре t.)

turtulussa: -ss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -uzin: -zin J kangestuda, kangeks jääda коченеть, о-, костенеть, о-, мертветь, о-; *väliss makajõs tsäet turtussa mõnikord magades käed kanges-tuvad*.

turu¹ Kett. K-Ahl. P M, g. -uu (tamme)tõru жёлудь; M *tammõd turu*D tammetõrud. – Vt. ka *tammi*.

turu² Ra J Ku, g. -uu J Ku -u J-Tsv. turg рынок; J *turull vätsi kihizeb niku sipplikkad* turul kihab rahvas nagu sipelgad; Ku *kuza läkkäap kaks naissa, seell on turu* kk. kus räägivad kaks naist, seal on turg (~ laat); J *meemme narvaa turulõd ailia müüma* lähme Narva turule räimi müüma; J *miä näin sinnua lidnaa turulta* rl. ma nägin sind linna turul.

turu³ J, g. -uu J 1. toru труба; 2. pasun труба (muusikaline instrument); *turu*a *laskõma* pasunat puhuma. – Vt. ka *toru*.

turut/taa J -ta J-Tsv., pr. -an, imperf. -in J 1. torutada, torukraave rajada дренажировать; *põlloo turutimma* panime põllule дренаaži; 2. J-Tsv. pasunat puhuda трубить.

turv/a R-Lön. Ra, g. -aa tugi, turv, kaitse, toetus подспорье, поддержка, опора; Ra *vähäd varad vävüiss i tühjät turvat tütteriss* vs. vähe on abi väimeestest ja tühine tugi tütardest; R *vai-le vaskessa varaa minu vaaliiaisellani opeassa turva minu tuumitoojasellani* (Lön. 184) rl. kas (siis) vasest (on) abi minu mähkijale, hõbedast tuge minu sünnitajale; R *tuli turva tuonelaa tuomitooussani manalaa vara vaalitustani* (Lön. 186) rl. tuli tugi toonelale mu sünnitatust, manalale vara [?] mu mähitust.

turvas-keppi: *turvõs-keppi* J-Tsv. redelipulk лестничная ступенька, перекладина лестницы.

tur/vaz¹ M Lu Li Ra J I (P Ja-Len.) -vas K-Ahl. M-Set. -võz J-Tsv., hrl. pl. -paad Lu Li J-Tsv. -paat Lu-Must. 1. sg., pl. redel лестница, трап; J *lesnitsa ontši turvaz. tšen kui kutsuv* redel ongi t. Kes kuidas kutsuv; J *turpaal ovad perilad i stupenkad vai trappuid* redelil on külgrpuud ja astmed või pulgad; Ra *mõnt turvass on seinää nõjall* mitu redelit on seinä na-jal; Ra *meil eb õd ühtätsi turvass* meil ei ole ühtki redelit; I *riheppäalee meet turvassa müü* põõningule (toapealsele) lähed redelit mõõda; J *laskõska turpait müü maalõ* laskuge redelit

mõõda alla (maha); Lu *seinää onõ lüütü turvaz* seinä külge on löödud redel; I *tšenniid ep pääze ilma turvassa* keegi ei saa läbi ilma redelita; Ra *läpi turpaa kõlmõt kõrtaa, alumõizõss aukoss* (rahvameditsiinist:) (haige laps tõmmati) kolm korda läbi redeli alumisest pulgavahest (august); J *sinuu, niku katii uzad, on turpaad: kaks-kõlmõd ivuss* kk. sinu redel on (pulkadest hõre) nagu kassi vurrud: kaks-kolm karva!; J *mill on pittsä turvaz, saan mennä katollõd drubaa puhassamaa* mul on pikk redel, saan minna katusele korstnat pühkima; M *pittsä turvaz, señneekaa agõmma viizenmarjoo. i lühüt turvaz on, se lühep turvaz, saavva riiatassa alkoa* pikk redel, selle abil (sellega) nopime kirsse. Ja lühike redel on, see lühem redel, (et) riidast halge (kätte) saada; J *liikkuvat turvõss müü onj k'ehno krappuss katoõ pääle* kõikuvat redelit mõõda on raske katusele ronida; Lu *tormi turpaad õltii rosissa* tormiredelid (laeval) olid trossist; Li *turpaa väliid. keppi kepissä on turpaa väli* redeli pulgavahead. Pulgast pulgani on (redeli) pulgavahe; M *turpaa palikka ~ J turpaa pulikk ~ Li J turpaa keppi* redeli pulk; 2. sg., pl. trepp лестница; M *ühtä turvassa mõõ tsäütii* käidi samast trepist; Li *ahjoo pääle mennä, nii turpai müütä. turpaad* (kui) ahju peale minna, siis mõõda (ahju)treppi. (See on ahju)trepp; I *i turvas. turpaa pääle nõissi, meni ležankalõd. ležankalta meni ähõpäälee soojõtdõdmaa* ja (on ahju)trepp. Astus (tõusis) (ahju)trepile, läks ahjupingile. Ahjupingilt läks ahju peale (end) soojendamale; Lu *alusõd turpaad* laevatrepp; 3. pl. sild, purre most, mостки; J *jõgõperäll on üli kraakolka jõgõd tehtü turpaad* Jõgõperäl on üle Krakolje jõe tehtud sild; J *brants turpait vettee sulpsti purdelt vette!*; J *üli mere turpaat* (Must. 160) mõist. üle mere sild? (= Vikerkaar); 4. Lu *vaatlustorn* наблюдательная вышка. – Vt. ka *asõt-, riim-, tormi-, vilus-*.

tur/vaz² (K-Salm.), g. -paa K mätas, kungas kocka; *läpi mättää menjä, läpi turpaa tulija* (Salm.₁ 775) rl. läbi mäta mineja, läbi künka tulija. – Vt. ka *turvõd*.

turvogoi/taa M, pr. -an, imperf. -in = *turvot/taa*.

tur/vota M Po (Kett. K-Ahl.), pr. -poov K M Po, imperf. -pozi Kett. -poz M turbuda, turduda, paisuda набух/ать, -нуть, разопре/вать, -ть; M *paa kaukolo rässää tilkkõõsõd, la tam turpoov* pane küna räästa tilke alla (tilkesse), las ta turbub; M *kui on kapusslännikko kuivõõnnu, sis tam piäp panna turpoomaa, vallaa vettä, kun-nis tam turpoov, etti enäp eb nõisõis vootamaa* kui kapsaastja on kuivanud, siis tuleb ta turdu-

ma panna, valada vett (sisse), kuni ta turdub, et enam ei hakkaks läbi jooksmas; M *lännikollõ piäp kaugaa turvota, a peërrää turpomissa sis lännikko piäb autoa* astja peab kaua turduma, aga pärast turdumist, siis tuleb astja (puhtaks) hautada; M *roopalõdõ piäp kaugaa autuuta, la üvvii turpoovad suurimad* puder peab kaua hauduma, las kruubid paisuvad hästi; M *erneed alkavat turvota* herved hakkavad (vees) paisuma; Po *ku tehtii talkkunaa kagra-javossa, kagrad valattii viell, siis turpoovad* kui tehti kama kaerajahust, (siis enne) kasteti kaera-(tera)d veega (märjaks), (et) siis paisuvad. – Vt. ka *turpoossa, turpoussa*.

turvotataa M -ta J-Tsv., pr. -an M -õn J, imperf. -in M J turrutada, tihedaks teha разм/ачивать, -очить, распари/вать, -ть; делать, с- непро-текаемым; M *piäp turvottaa, etti astia turpois* (astjat) tuleb turrutada, et astja turbuks; J *turvottõga olut poolikko, siiz olud eb vältsähtü* turrutaga õlleankur, siis õlu ei lahtu. – Vt. ka *turvogoittaa, turvotuttaa*.

turvotuz J-Tsv., g. -hsõdõ turrutamine паривание.

turvotuttaa M, pr. -an, imperf. -in = *turvot-taa*; *astia voovvas, tām piäp turvotuttaa nii kaugaa, etti eb nõisõis vootamaa* astja jookseb läbi, seda tuleb nii kaua turrutada, et ei hakkaks (enam) läbi jooksmas; *kartõn azõ piäb vallaa tiinnaakaa, puin azõ piäp turvotuttaa, etti tām eb vootaiz* plekknõu tuleb tinutada, puunõu tuleb turrutada, et see ei jookseks läbi.

tur/võ (J-Must.), pl. -põdõv: -pehet J-Must. = *tur-vaz*².

tuska K-Ahl. R-Reg. L P M Kõ Ja-Len. Lu Li J -kõ Lu -k Lu J-Tsv., g. *tuzgaa* M Kõ Lu J **1**. mure rope, забора; M *kassenn kooz on pall'o tuskaa* siin majas on palju muret; Lu *vaivaa piäb nähä ja tuskaa* tuleb näha vaeva ja muret; L *viel pien tuskaa ep teä* (kes on) veel väike, (see) muret ei tea; M *täll on taitaa suur tuska* tal on vist suur mure; Lu *mill tuli nii tuska, niku pimmiä pilvi pää päälle mul(1e)* tuli niisugune mure, nagu tume pilv pea kohale; J *mill on kõvassi tuska* mul on palju muret; Lu *tämä ommaa tuskaa pajatav* ta räägib oma murest; Lu *täll on oma tuska säämel* tal on oma mure südamel; Li *tuska ahisõv minu süätä* mure ahistab mu südant; Lu *miä ain nooriiz päiviiz lugin tširjaa suurõss tuzgõss* nooruspäevil ma lugesin ikka pühakirja suure mure pärast; Lu *tuska tuzgill on väli, tšell on suurõpi, tšell on peenepi* mure(l) ja mure(de) on vahe, kellel on suurem, kellel on väiksem; Lu *kõikil eväd õd õhellaa-jõzõd murheed*, *tuzgõd* kõigil ei ole ühesugused

mured; M *võta entä tšäzille, et siä tuzgaakaa miitaid üvvää tee* võta end käsile, murega ei tee sa midagi head (ära); Lu *inemizel ku on tuska, siz jutõllaa: mee hot' siitümää* kui inimesel on mure, siis öeldakse: mine vähemalt ennast tuulutama; L *tulin tuskaa tuulõttõlõmaa* rl. tulin (oma) muret tuulutama; P *nüt tulin kaipaamaa kalliini kasvattõlijõinõ suuriita tuska päiviitä tuima õnnõlikko* (Mäg. 81) (itkust:) nüüd tulin kaebama, mu kallis kasvatajake, (oma) suuri murepäevi, (ma) õnnetu; **2**. kurbus печаль, грусть; P *ai siä sõsarõni .. älä tuskaa tuppau* rl. oi sina, mu õde, .. ära lämbu kurbusesse; Lu *mill on tuska* ma olen kurb; Kõ *millõ ebõd tuskaa seness* see ei kurvasta mind; **3**. tusk, meelehärm, halb tuju; igavus, igatsus тоска, досада, худое настроение; скука; Lu *ku süäntüüb dali tuska on, siz rihta müü kõntaav* kui vihastab või on (tal) halb tuju, siis kõnnib edasi-tagasi mööda tuba; Lu *mill on pall'o tuskaa* mul on palju meelehärm; J *tuulottamaa minuu tuskije* rl. tuulutama mu tuskasid; Lu *sill on tuska* sul on igav(us); Lu *nüd miä marjaa tuskaa koolõn* nüüd ma suren marjaigatsusse (pimedana ei saa enam marjul käia); J *juumizõd tuskiiz õlõma* pohmeluses olema; **4**. häbi стыд; Ja *lahzile tuli tuska* lastel hakkas häbi; **5**. murelik, murerohke, mure- озабоченный, тревожный, полный забот; Lu *suur tusk tehhoov sinne, tuzgõss eloss sinne tehhoov* (vähihaigusest:) suur mure mõjub sellele (sinna), murerohke elu mõjub (tervisele); Lu *se on tusk elo, ku on juumari meez* see on murelik elu, kui (naisel) on joodik mees; **6**. kurb печальный, грустный; Lu *lehto puussa lajkõõb jo, tuõp tuska sütsüzü* juba langeb leht puust (= juba langevad lehed), tuleb kurb sügis; J *se inemin on tuzgaa liitsakaa* see inimene on kurva näoga; P *õnnõvad by müö õlõizimma, a kassée tuskaa surmaa emmä õlõiss* kuollu (itkust:) me oleksime (olnud) õnnelikud, aga sellesse kurba surma me ei oleks surnud; J *tusk on elää vanann* vanana on kurb elada; J *tusk on elä võõrall maall, kaukall kalliss õmass* maass kurb on elada võõral maal, kaugel oma kallist maast; **7**. indekl. tusane хмурый, мрачный, угрюмый, тоскливый; Lu *tuska liitsa* tusane nägu; Lu *tuska liitsakaa* tusane näoga.

tuskali J-Tsv., g. -i = *tuskain*.

tuskain Lu, g. -zõd Lu kurb, nukker печальный, грустный, тоскливый; Lu *tšen õli tuskain nain, se kihlollizõllõ lugõttõli* (pulmakomme:) kes oli kurb naine, see itkes pruudile. – Vt. ka *tuskõin, tuzgalliinõ*.

tuskanõssa (Ra), pr. -õn Ra, imperf. -in = *tuzgõta*; *kase lahs millõ jo on kurkkuusaa, kõik*

tuskanõn tämäkaa sellest lapsest (see laps) on mulle juba kõrini, ma muutun lausa tusaseks temaga (tegedes).

tuskapäivä (M) pl. näguripäevad горемычная жизнь; *täll on tuskapäiväd* tal on näguripäevad (= ta on viletsuses).

tuskatäi M Kõ muretäi вошь от заботы, горя; Kõ *viskaap tuskatäid, kui goora tüöv* ilmuvad muretäid, kui tuleb mure; M *tuskatäid õltii heenokkõizõd* muretäid olid väikesed.

tuskavoosi L mureaasta беспокойный, полный забот год; *ko kupol'uo õhtagonn kuultaab itku-äältä, siz liep tuskavuosi* (ennustus:) kui jaaniõhtul on kuulda nutuhäält, siis tuleb mureaasta.

tuskiza Lu adv. mures, murelikult, kurvas meeleolus озабоченно, в печали; *see meep tuskiza, pää maaz* see (inimene) käib murelikult, pea longus (pea maas); *se inemin ain on tuskiza* see inimene on alati kurb (~ kurvas meeleolus); *tämä on tuskiza, kurtaв* ta on mures, on tujutu. – Vt. ka *tuzgõllaa*.

tuskõin J-Tsv., g. -zõõ J = *tuskain*; *elä õõ nii tuskõin, itšävõited i minu* ära ole nii kurb, teed ka minu kurvaks.

tuskõnoit/taa (J-Tsv.), pr. -an: -õn J, imperf. -in = *tuzgottaa*; *sinuu irizemin minnu kõi k tuskõnoitõv* sinu irisemine teeb mu lausa tusaseks; *itšä siä minnu tuskõnoitõv* sa alati pahandad mind; *läsijet tuskõnoitõvat terveit* haiged teevad tervetele tuska.

tuskõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -in J = *tuzgõta*.

tuši/sa: -ssa Lu, pr. -zõn Lu, imperf. -zin peereda perdel; *ämmä tušizõv* ämm peeretab.

tušõjka P M -onka (I) -ujk Lu, g. -õjkaa: -ujkaa Lu **1.** hautatud liha тушонка, тушёное мясо; M *tušõjkoita tehäss* tehakse hautatud liha; **2.** hautis, hautatud toit тушёное блюдо; *I i tušõnkat teimmeг kuivanuussa grybassa* ja hautisi tegime kuivatatud puravikkudest; P *panõ siis maatuna tušõjkaa* rane siis kartuli(tükid) hautisesse. – Vt. ka *liha*.

tuššõ M Lu J, g. -uu Lu J **1.** puss, peer, toss пердотня; M *elä lass tuššua* ära lase pussu!; Lu *siä õõd niku ämmä tuššua, ämmä peeru* kk. sa oled nagu ämma toss, ämma peer; **2.** fig. toss, tossike, saamatu inimene недотёпа, рохля, мямля; Lu *mokoma tuššua ontši, ai ko saatatoo inemin, ep saa aikoo* niisugune toss (ta) ongi, oi küll on saamatu inimene, ei saa (millegagi) hakkama; ■ M *maa tuššua* ämmatoss, murumuna; J *vana tuššua* vanaeit, vanamoor; vana rauk, vanadusest nõder. – Vt. ka *maa-, tuhm-, ämmä-*.

tuššugriba Lu ämmatoss, (vana) murumuna (старый) дождевик (гриб).

tušõjka vt. *tušõjka*.

tuza vt. *tuza*.

tuzgalli/nõ: -nee K-Ahl., g. -zõõ = *tuskain*.

tuzg/ata L M Kõ Lu Li J (K-Ahl. K-Sj. U P Ra) -õta ~ -õtõ Lu -õt J-Tsv. -ataç (I), pr. *tusk/aan K U L P M Kõ Lu Li J*, imperf. -azin Lu Li -õzin Lu J **1.** muretseda беспокоиться; Kõ *hukko i hakka tuskaavad: kui nõõmma elämää, mitä nõõmma söömää* taat ja eit muretsevad: kuidas hakkame elama, mida hakkame sööma; M *elä tuskaa, ilma töötä ed lee* ära muretse, ilma tööta sa ei jää; Lu *luizõ nõisi kõvass tuskaamaa, jott tämä suvvaajõ .. on määrännii tervüükaa* Luise hakkas väga muretsema, et tema armsam .. on viletsa tervisega; **2.** kurvastada, kurvaks muutuda печалиться, тосковать; Li *nainõ kooli i meez alki tuzgata* naine suri ja mees muutus kurvaks; Lu *itšävässä inemin võip tuzgõd, a kurttaa, kurttõmin, se rohkaap on läzüssä* igatsusest võib inimene kurvastada, aga kiratseda, kiratsemine, see on rohkem haigusest; Kõ *emä tuskaab ilma lahsai* ema kurvastab ilma lasteta; J *elä tuskaa tullõz, siz ed idgõ õllõz* rl. ära kurvasta tulles, siis (sa) ei nuta olles; **3.** igatseda, igatsust tunda тосковать, чаять; Lu *että tuskaa kottoa, ebõõ itšävä* kas te ei igatse kodu järele, kas (teil) pole igav?; **4.** norutada, norus olla уны/вать, -ть; Ra *kõviss ent, elä lazzõ nii tuskaamaa ent* võta end kokku, ära hakka nii norutama (ära lase end nii norgu!); I *tämä ainõ läsi ainõ tuskazi, tuskazi. mitäv lehmä tuskaav* tema aina põdes, aina norutas, norutas. Miks lehm norutab?

tuzgat/õlla: *tusgatsella* R-Eur., pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. ← *tuzgata*; *tusgatsella päivää tuumi tootuni* (Eur. 45) rl. kurvastada (kogu) päeva, mu lapseke (mu sünnitatu).

tuzgoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = *tuzgottaa*.

tuzgot/taa M, pr. -an M, imperf. -in M (kedagi) tusaseks teha, pahandada доса/ждать, -дить; *tuzgottavat tuzgottavat siinnua, ni siz juttõõd ni mejkaa laskõgaa, mejkaa laskõgaa sitä mahlaa* pahandavad, pahandavad sind (oma nurumisega), siis (lõpuks) ütled: minge siis laske, minge laske seda (kase)mahla; M *mie en taho siinnua tuzgottaa* ma ei taha sind pahandada. – Vt. ka *tuskõnoittaa*.

tuzgõllaa ~ -a M adv. kurvalt печально, грустно; *täm on aivoo tuzgõllaa* (~ aivo tuzgõlla) ta on väga kurb. – Vt. ka *tuskiza*.

tuzgõssi J-Tsv. kurvalt грустно, печально; *gajagõd nii tuzgõssi kall'uta* kajakad kiljuvad nii kurvalt.

tuzgõta Lu, pr. *tuskõn/õn* Lu, imperf. *-in* Lu tusaseks muutuda хмуриться, на-, мрачнеть, по-; *miä jo tuskõnin ootõjõz, miä enepää en või ootõlla* ma muutusin oodates juba tusaseks, enam ma ei või oodata. – Vt. ka *tuskanõssa, tuskõnõssa*.

tuzit/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J nüpeldada, vemmeldada тузить; *mitä tüü rii-tõõti? parõp tuzittõga tõin tõiss* mis te riidlete? Parem nüpeldage teineteist!

tut/aa M *-a* Kett., pr. *tunnõn* [?], imperf. *tuuzin* [?] 1. osata, mõista уметь, с-; M *näv kõikii tutaaz päätä toittaa* näe, kõik oskavad ennast (oma pead) toita; 2. mõista, aru saada пон/имать, -ять; Kett. *ep tuttu* ei saadud aru. – Vt. ka *tuntõa*.

tutilahu/d J, g. *-u* tudike, raugake дряхлый старик, старичок, старец.

tutis/õlla (M-Len.), pr. *-sõlõn*, imperf. *-sõlin* pigistada, vajutada сжимать, тискать; *ku nõõp kazvamaa sõõjä-luu jalkaasõõ, piäp lõõtää lu-raato* [= lõitää luu-raato], siis piäp *tutis-sella* [= *tutis/õlla*] *i tagaas panna nii luu ja jutel* [= *jutõlla*]: jää tänne, vaiva (Len. 260) kui kooljaluu hakkab jalale kasvama, tuleb (ravimiseks) leida raipeluu, siis tuleb (kooljaluuud sellega) pigistada ja luu nii tagasi panna ja öelda: jää siia, haigus (valu).

tutkamla (K-Salm.), g. *-aa* (palkseinte) ristumisnurk обло (угловое крепление брёвен сруба); *kui salvetti tätä salia, tuhat õli meessä tutkamalla, sata meessä salvamalla* (Salm., 774) rl. kui raiuti (ehitati) seda saali, (siis) tuhat meest oli (palkseinte) ristumisnurgal, sada meest oli palkseinal.

tutk/amõ (Kett.) *-õmõ* (Kett. M) *-õm* J-Tsv., hrl. pl. *-amõd* Kett. *-õmõd* Kett. M J-Tsv. tutke, tutkmed (kangalõimede otsad lõimepakul, mis pärast kanga lõpetamist ära lõigatakse) концы ткацкой основы; M *pitšät tutkõmõd jäiväv* (kangakudumisel) jäid pikad tutkmed; J *tutkõmõd om punottu lettii* (ärälõigatud) tutkmed on pununud palmikusse; J *tõmpa ühs tutkõm* (= niitti) *letiss tõmba üks tutke* (= niit) palmikust (välja); M *kankaa tutkõmõd* kanga tutkmed.

tutki/a J-Tsv. (Kett.), pr. *tudgin* J, imperf. *-zin* J (välja) uurida допыт/ываться, -аться, выяс-н/ять, -ить; J *võta tudgi, kui suurõ tämä saap palkaa* (võta) uuri välja, kui palju palka ta saab (~ kui suure palga ta saab).

tutkõm-letti J-Tsv. tutkmepalmik (palmikuks pununud kangalõimede otsad) плетёнка (концов ткацкой основы).

tut/o Lu J-Tsv. (M), g. *-oo* 1. hirmutis, peletis;

fig. veidrik чудовище, пугало; Lu *hulkup ku tuto* (soojal ajal paksudes rõivastes käija kohta öeldi:) käib ringi nagu hirmutis (veidrik); M *hailäb niku tutonna* (halvasti riietatu kohta öeldi:) käib ringi nagu peletis; 2. mustlane цыган; J *muss niku tuto* must nagu mustlane; J *tšäet karvõkkaad niku tutoll* käed karvased nagu mustlasel.

tutšis/sua M (K-Ahl.), pr. *-un* K M, imperf. *-suzin* M komistada спот/ыкаться, -кнуться; M *tutšissuzin da lein varpaa tšivveesee* komistasin ja lõin varba vastu kivi.

tuttlava Kett. K-Ahl. P M Po Lu Li J I Ku (R-Reg. Ja-Len.) *-avõ* Lu Li *-õvõ* Lu Li (J) *-õv* J-Tsv. *-eva* Ku, g. *-avaa* Lu adj., subst. tuttav знакомый; P *tämä on millõõ tuttava inehmiin* ta on mulle tuttav inimene; Ku *oma omall on väkizee tuttava* vs. *oma omale* on vägisi tuttav; Li *vassumõin inehmin, tämä mill ebõ-õ tuttava* võõras inimene, tema ei ole mulle tuttav; Li *siä millõõ leet tuttava* sa saad mulle tuttavaks; P *millõõ tied on tuttavad, i ted'd'ie tšilä tuttava* mulle on teed tuttavad, ja teie küla on tuttav; Ja *miä sain tuttavassi floota töö kaa* (Len. 235) ma tutvusin (sain tuttavaks) merelaevastiku tööga; Po *kutsuttii tuttava sšõmää* kutsuti tuttav söõma; Lu *tämä meni omil tuttavilõ* ta läks oma tuttavate poole; Lu *õltii üvät tuttõvõd, a siis tuli riito välili ja erraustii oldi head* tuttavad, aga siis tuli riid vahele ja mindi lahku; M *minu aikõnõ tuttava* minu ammune tuttav. – Vt. ka *ep-*. – Vt. ka *tuttova, tuttu*.

tuttur/o (M), g. *-oo* puhmas, tihe salk кустик, густой пучок; *aragaa lapa kazvab vot smorot-põõsajõ alla; .. i on mokomat tuttorõd, etti aima aragaa lapa kazvab* naat kasvab, vaat, sõstrapõõsaste all; .. ja on (ka) niisugused puhmad, et kasvab ainult naat.

tuttov/a M, g. *-aa* = *tuttava*; *sukulaizõd i üvät tuttovav* sugulased ja head tuttavad.

tut/tu Lu, g. *-uu* = *tuttava*; *tuttu starikka* tuttav vanamees.

tutvoittal/assa: *-ss* J-Tsv., pr. *-an* J, imperf. *-azin:* *-zin* tutvuda знакомиться; *para-iko vass tutvoittazin tämäkaa* praegu alles tutvusin temaga. – Vt. ka *tuttõnõssa*.

tuttvun/õssa: *-õss* J-Tsv., pr. *-õn* J, imperf. *-in* J = *tutvoittaassa*.

tutõtmatoli J-Tsv., g. *-i* tundmatu незнакомый. **tutõtõn/õssa:** *-õss* J-Tsv., pr. *-õn* J, imperf. *-in* J tutvuda, harjuda ознакомиться; привыкнуть; *noorikk veel eb ehtinnü tuttõnõss õmaz mehee taloka* noorik ei jõudnud veel harjuda oma mehe taluga. – Vt. ka *tutvoittaassa, tuttvunõssa*.

tuttõvoittaa: -õvoitta ~ -voitta J-Tsv., pr. -õvoitan: -õvoitõn ~ -voitõn J, imperf. -õvoitin ~ -voitin J tutvustada знакомить, по-; *tahot* – *tuttõvoitõn tämäkaa?* (kas) tahad, tutvustan (sind) temaga?

tutt/avuz: -õvuz J-Tsv., g. -avuu: -õvusõõ tutvus знакомство.

tut'u P, g. *t'ud'uu* P häbe, tuss влагалище.

tutu/a J, pr. -n, imperf. -zin lastek. magada, tududa; uinuda спать; зас/ыпать, -нуть; *tutu makkama* uinu magama. – Vt. ka *tutuussa*.

tutut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J (last) uinutada, magama panna усып/лять, -ать (ребёнка).

tutu/ssa [?]: *tutuss* J-Tsv., pr. -v, imperf. -zi = *tutua*.

tuuag vt. *tuvva*.

tuudikko vt. *tuutikko*.

tuudra vt. *tudra*.

tuugoli J-Tsv., g. -i J pingul, jäik тугой, негибкий.

tuugoissi J-Tsv. **1.** pingul, pingule; kõvasti туго, крепко; *venut rihm tuugoissi tõmba nõör* pingule; *elä sio nii tuugoissi tšiin, nõizõp porrottõma* ära seo (haava) nii kõvasti kinni, hakkab valutama; **2.** jäigalt, kangelst с акцентом; *kui tuugoissi pajatõb venäi tšeelt* kui kangelst ta räägib vene keelt!

tuugoittaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J pingutada, pingule tõmmata подтягивать, стягивать.

t'uk/ka M, g. -aa M pamp, komps (seljas) тюк, короб; *meil tatarinat tšäüsväv, t'ukka selläz* meil käisid tatarlased (= tatarlastest rändkaupmehed), pamp seljas.

t'ukki ~ -k J-Tsv., g. -ii J **1.** (suur) pakk, puuvillapall тюк; *puu-vill t'ukid leživet pristõnill* puuvillapallid lebavad sadamas; **2.** pamp, komps тюк, короб; *roznošikk tõi koorõmõss t'ukii rihee* rändkaupmees tõi (kauba)rambu koormast tuppa.

tuul/a K-Ahl., g. -aa püssipära приклад ружья.

tuul/lla: -ll Lu J Ku -l Lu adv. tulusel (käima) (на ловле рыбы острогой при свете огня); Lu *tšävvää tuulal, tulõõkaa püütää kallaa* käiakse tulusel, tulega (= tulevalgel) püütakse kala.

tuulalõõ M adv. tulusele (minema) (на ловлю рыбы острогой при свете огня); *eellä tšäüiti tuulalõõ kalloita püütämää* ennemalt käidi tulusel kala püüdmas.

tuulazrauta: *tuulasrauta* Ränk = *tuuluzrauta*.

tuula/ta Lu, pr. -av, imperf. -zi: -z impers. = *tuulla*; *tormi ilma, ku kõvassi tuulaav* tormine ilm (on), kui puhub kõva tuul.

tuuliⁱ K R L P M Kõ S Lu Li Ra J I Ku Түүлү K-reg.₂ Түүлү li-reg.₁ -e ~ *tuhli* Kr, g. -õõ M Lu Li J -ee Ku **1.** tuul ветер; Kõ *kase tuuli veep kattilass kalat vällää* see tuul viib kalad katlast välja (kala ei näkka); Lu *miä üvässi mälehtin, a nüd niku tuuli vei päässä poiz* ma mäletasin hästi, aga nüüd nagu tuul viis peast ära; K *tuul on päivää nõisõmassa* tuul on päikese tõusu poolt; Lu *tuuli ku meneb vassa päivää – ebõ-õ üvä, tääp kehnoa ilmaa* kui tuul puhub vastupäeva – ei ole hea, ennustab halba ilma; Lu *koira haukuub, a tuuli kannav* vs. (kuulujuttude levimise kohta:) koer haugub, aga tuul kannab; M *tuuli häilütäp puita* tuul kõigutab puid; Lu *tšizgop tuulta kisub tuult (= tuul tõuseb)*; J *nii on tüüni, tuulõõ entsiä eb õõ* on nii vaikne, tuuleõhkugi ei ole (tunda); Lu *tuli vuhisõb, tääp tuulta tuli vuhiseb*, ennustab tuult; Lu *ku tuult ebõ-llu, peremmez vilisti, siis tuul tuli. kaugaa vilisti* kui (merel) tuult ei olnud, siis (purjelaeva) omanik vilistas, siis tuul tuli. Kauga vilistas; Lu *ku õli ühes pool ain suur tuuli vassa, võtti peremmees tšetvertaa viinaa ja juutti komandaa, siis tuuli muutti* kui ühelt poolt oli suur tuul aina vastu, võttis (laeva)omanik veerand pange viina ja jootis meeskonda, siis tuul pöördus; Lu *meil ku tahottii jott tuuli muuttuiz, siz rikottii saunass ahjo, aluzmehennaized tehti sitä* kui meil taheti, et tuul pöörduks, siis lõhuti saunas ahi, meremeeste naised tegid seda; P *vassaa tuulb* vastutuult; Lu *aluz meep tiukkaa tuult* purjelaev sõidab tihttuult (= poolpõiki vastutuult); J *taka tuuli pärituul*; P *perälliss tuulb* pärituult; Lu *eri tuuli korrage maa ja mere poolt puhuv tuul*; Lu *ülägo tuuli* idatuul; Lu *ahava tuuli* kuiv tuul; Lu *tuuli sappi* tormi kese, tormisilm; J *alt tuulõõ vil'l* alttuule vili (tuulamisest eraldud halvem vili); J *päält tuulõõ vil'l* pealttuule vili (tuulamisest eraldud parem, puhtam vili); Lu *tuulõõ repimin* tuuleiil; M *tuuli sillõ takkaa ~ üvää tuulta sillõ takkaa* pärituult sulle!; P *tällie pajata niku tuulyõsyõ, ühess kõrvass võtav, tõizõss lazõb vällää* kk. talle räägi nagu tuulde: ühest kõrvast võtab (vastu), teisest lasseb välja (~ ühest kõrvast sisse, teisest välja); J *tuulõss võõtuttu juttu* tuulest võetud jutt (= tühi kuulujutt); **2.** ilmakaar страна света; Lu *esimezet tuulõõ: itä, läns, pohja, louna* põhiilmakaared: ida, lääs, põhi, lõuna; **3.** rumb (üks kompassiringi 32 punktist) компасный румб; Lu *kumpasil onõ kõlmõtsümmet* kaks tuulta kompassil on 32 rumbi; ■ M *täm on niku tuuli hattu, tämmää tšäezä rahad evät kestä* ta on nagu tuulepea, tema käes raha ei püsi; P *mie tein tällyõ tuulyõ* ma tegin talle tuule (alla);

Lu *ku inemin meeb naapurii vai tõisõõ talloo ilm azzaa, siis tälle jutõlla, što siä tulit tuulta ajamaa* kui inimene läheb naabri juurde või teise majja ilma asjata, siis talle öeldakse, et sina tulid tuult ajama; M *täll on tuuli pääzä ta on peast segi*; M *tuulõõ lentua lutši staruxa* vanaeit luges nõiasõnu lendva vastu; J *tuulõõ ruikko* tuulerõuged; J *tuulõõ rappamin* palavik külmetamise tagajärjel. – Vt. ka *eri-*, *etelä-*, *itä-*, *jürkkü-*, *kakko-*, *kaḡkaa-*, *katkõ-*, *kärmä-*, *loo-*, *looto-*, *lounat-*, *länsi-*, *maa-*, *meri-*, *muuto-*, *perä-*, *pohja-*, *pohjo-*, *põhi-*, *pää-*, *pääli-*, *ranta-*, *taka-*, *tšehsi-*, *tšerä-*, *tševät-*, *tšültši-*, *umpi-*, *vassa-*, *veskaari-*, *viḡka-*, *väli-*, *imper-*.

tuuli² vt. tuli.

tuulihattu M fig. tuulepea ветрогон, ветреник; *oi siä tuulihattu oi sina, tuulepea!*; *tuulihattu, tälle pajatad ühtä, a tām ain teeb entä möö* tuulepea, talle räägid ühte, aga tema teeb ikka oma tahtmist mööda. – Vt. ka *tuulikko*, *tuulis pää*, *tuuli-väkker*, *tuulõspää*.

tuuliin J-Tsv., g. -õõ = *tuulikaz*.

tuulikaz Lu, g. -kaa tuuline ветренный; *tuulikaz ilma* tuuline ilm.

tuulikko J-Tsv., g. -oo = *tuulihattu*; *aissä tüt-tõ-park, õõd nii kerkämeelin niku tuulikko ah* (sina), tüdruk vaeseke: oled nii kergemeelne nagu tuulepea.

tuulikkõin J-Tsv., g. -zõõ tuuleke ветерок.

tuulilabikka Ränk (vilja)tuulamiskühvel веяло (веяльщика).

tuulilauta (R-Mäg.) tuulamisliud, pohemold веялица, ночва, ночёвка; *tuulilavvalla puhasõttii suurimaa* tuulamisliuaga puhastati tangu.

tuuli-lento M Po lendva (tuulest saadud äkiline haigus) прострел; *Po meill õli tuuli-lento, lahsiil vaivattii lõukaa* meil oli t., lastel valutas lõug; M *tuuli-lento, vizgob mokomad napuškav liitsaasõõ t.*, viskab niisugused vistririkud näole. – Vt. ka *tuulõõ-lento*.

tuuliliiva Lu tuiskliiv наносный песок; *kan-nõtu, tuizgannu tuuliliiva* (kokku) kantud, tuisanud tuiskliiv.

tuuli-muutto ~ **tuuli-muuttu** Lu Ra tuulemuutus изменение, поворот ветра.

tuulimüllü P M Lu I *tuuli-müllü* Kõ Li J 1. tuuleveski ветряная мельница; I *on veelä tuulimüllü, kumpa javap tuulõlla* on veel tuuleveski, mis jahvatab tuulega; M *kase inehmiin pal'lo javab niku tuulimüllü* see inimene jahvatab palju nagu tuuleveski; 2. fig. lobamokk, latatara пустомеля; M *tuulimüllü, javab mitä puutuv* lobamokk, jahvatab, mis (ette) satub; P *tämä on tühjä tuulimüllü* tema on suur latatara (~ tühi tuuleveski).

tuulipesä M Ra tuulispask вихрь. – Vt. ka *tuulispää*, *tuulõspää*.

tuuliruikko M Lu Ra J tuulerõuged ветряная оспа; M *lahsõje tauti tuuliruikko* tuulerõuged (on) laste haigus. – Vt. ka *tuulitauti*.

tuuli-sappi Lu tormi kese, tormi keskpunkt, tormisilm глаз бури (центр циклона); *tuuli-sappi i tormisilmä se on sama*; *tuuli-sappi ku meneb lõhtsi, siis pieb oittiissa* tormi kese ja tormisilm, see on sama; kui tormisilm läheb lõhki, siis peab end hoidma. – Vt. ka *tormi-silmä*.

tuulis/pää Kett. L P M -peä L P Тулисъя PaL₁ 1. tuulispea, tuulispask вихрь; P *viikhuri juollass tuoš tuulispeä* tuulispaska kutsutakse ka tuulispea; L *vanad vad'd alaiõõd juttõliva, etti tuulispeä on paha voima* vanad vadjalased rääkisid, et tuulispask on kuri jõud; L *tuulispeä vei kõikk kõm tütärt* (muinasjutust:) tuulispea viis kõik kolm tütart (ära); 2. tuulepea, tuulepäine inimene ветрогон, ветреник; M *meil juõllass nii sitä inehmissä, kump on liika hättöri: sie õlõv niku tuulispää* meil öeldakse nii selle inimese kohta, kes on liiga kärsitu: sa oled nagu tuulepea. – Vt. ka *tuulihattu*, *tuulikko*, *tuulipesä*, *tuulõspää*.

tuulitauti Ra = *tuuliruikko*; *miä läsizin tuulitautia* ma põdesin tuulerõugeid.

tuuli-varjo Lu tuulevari прикрытие, защита, уккрытие от ветра; *tuulõnnalla, se on tuulõõ varjo, tuuli-varjo* tuule all (olla), see on tuulevari. – Vt. ka *tuulõõ-varjo*.

tuuli-väkker Li = *tuulihattu*; *joonittõõp ku tuuli-väkker* jookseb ringi nagu tuulepea.

tuull/la Lu (L Li J) -lõ Lu -l J-Tsv. -lag I, pr. -õv L Lu J I -av Lu, imperf. -i Lu J impers. puhuda, tuuline olla дуть, веять; Lu *tänävä kõvassi tormiiv, tuulõv* täna on väga tormine, tuuline; J *kõikk tuulõp tuulõhõ* (itkust:) kõik puhub tuulde; Lu *kõns tuulõb ja vihmaa saav, on sää ilma* kui on tuuline ja vihma sajab, (siis) on halb ilm; Lu *repimisee tuulav* puhub puhanguti. – Vt. ka *tuulata*, *tuulõa*.

tuulot/taa M J, pr. -an, imperf. -in = *tuulutaa*; M *linat tuulottaaz* linad tuulutatakse (kuivaks); J *tuulottamaa minuu tuskijõ* rl. tuulutama minu tuska.

tuulta vt. *tšültši-*, *vassa-*.

tuultau/ssa Li, pr. -n Li, imperf. -zin 1. fig. ennast tuulutada проветри/ваться, -ться; *meen tuultaun vähäizee* lähen tuulutatan ennast veidi; *meemmä vähänaigassi siitümää. a kujalla müü siiümmä i tuultaumma* läh(e)me väheks ajaks hinge tõmbama (= teeme töös väikese vahe). Aga väljas me tõmbame hinge ja tuulutame endid; 2. tuulduda проветри/ваться, -ться,

выветри/ваться, -ться; *sõpa tooš tuultauv* rõivad ka tuulduvad. – Vt. ka *tuultuussa, tuulõttua*.

tuul/tua M Lu, pr. *-un* M, imperf. *-tuzin* 1. tuulduda проветри/ваться, -ться; выветри/ваться, -ться; Lu *paan sõvat tuultumaa* panen rõivad tuulduma; M *paal lännikko bokalla-a, anna lännikollõ tuultua, laa tām iivvii tuuluv* pane lännik küljeli, lase lännikul tuulduda, las ta tuuldub hästi; M *linad nurmõlla tuultuvad* linad tuulduvad (= kuivavad) põllul; M *kui vihgot tuultuzivad, siz väitimmä riigaa tivvee* kui vihud tuuldusid (kuivaks), siis me vedasime (need) rehe juurde; 2. fig. ennast tuulutada проветри/ваться, -ться; M *mie menen vähäkkeizee tuulun* lähen tuulutan ennast natuke. – Vt. ka *tuultaussa, tuulõttua*.

tuultu/ussa: *-ss* J-Tsv., pr. *-ub*, imperf. *-uzi* = *tulõttua*.

tuulu/d L, g. *-u* tuuleke ветерок; *tuuluutta ep põlõ mitä* rl. tuulekeseta ei põle midagi.

tuuluzrauta M tuluseraud (raudhark, mille otsas põles tulusepüügil tõrvas железные вилы, на которых горело смольё при ночной ловле рыбы острогой); *tuuluzravvas põli tuli* tuluseraas põles tuli. – Vt. ka *tulirauta, tuulazrauta*.

tuulut/taa M (K-Ahl. P Kõ-Len.), pr. *-an* K, imperf. *-in* tuulutada проветри/вать, -ть; M *piäb vähäkkõizõ tuuluttaa rihi* tuleb natuke tuba tuulutada; M *siz tuuluttaas minua da pannas kuivamaasõõ* (Set. 21) (linamuinasjutust:) siis mind (= lina) tuulutatakse ja pannakse kuivama; P *läämmä läämmä tättärikko unta tuuluttamaa* rl. lähme, lähme, (mu) tüdruk, und (ära) tuulutama. – Vt. ka *tuullootta, tuulõssaa, tuulõsõlla, tuulõttaa, tuulõtõlla*.

tuulutul/z J-Tsv., g. *-hsõõ:* *-sõõ* tuulutamine проветривание.

tuulõa J, pr. *-õv* J, imperf. *-i* puhuda (tuule kohta) дуть, веять (о ветре); *ku tuuli tuulõp siz lehto šarizõv* kui tuul puhub, siis leht kahiseb; *tuuli algop tuulõa* tuul hakkab puhuma. – Vt. ka *tuulata, tuulla*.

tuulõk/az: *-õz* J-Tsv., g. *-kaa* tuuline ветренный.

tuulõli/nõ J, g. *-zõõ* tuulepea, tuulispäine ветренный, легкомысленный; *emä tuhma tuulõlinõ* rl. ema rumal tuulepea. – Vt. ka *tuulispää*.

tuulõnnalla Lu tuule all, tuulevarjus в укрытии от ветра; *tuulõnnalla, se on tuulõ-varjo* tuule all (olla), see on tuulevari.

tuulõnnaluz Lu: *tuulõnnaluz ranta* tuulealune rand, tuulevarjuline rand.

tuulõspää J = *tuulispää*; *tšen ep kuunõllu*, *siz*

jutõltii: ai sie mokomain tuulõspää kes ei kuulanud sõna, siis (sellele) öeldi: ah sina, niisugune tuulepea.

tuulõs/saa: *-sa* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* = *tuuluttaa*; *vee sõvat kujalõ de vähäize tuulõs* vii riided õue ja tuuluta natuke.

tuulõsõlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-sõlõn:* *-sõõn* J, imperf. *-sõlin* J frekv. tuulutada ← *tuulõssaa*.

tuulõt/taa (Ra) *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J 1. tuulata веять, прове/ивать, -ять; J *lina seemenet piäp tuulõttaa* linaseemned tuleb tuulata; 2. J-Tsv. tuulutada проветри/вать, -ть. – Vt. ka *tuuluttaa*.

tuulõt/tua J-Tsv., pr. *-ub* J, imperf. *-tu* J tuulduda проветри/ваться, -ться; выветри/ваться, -ться; *viskaa d'erugõd ad'd'õlõõ tuulõttuma* viska kaltsutekid (~ põrandariided) aia peale tuulduma; J *vee tila ad'd'õlõõ – la vähäize tuulõtuv* vii madrats aia peale – las väheke tuuldub. – Vt. ka *tuultua, tuultaussa, tuultuussa*.

tuulõtõlla L *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn:* *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* J frekv. tuulutada выветривать, проветривать; L *tulin tuskaa tuulõttõlõmtaa* (itkust:) tulin tuska tuulutama. – Vt. ka *tuulut-taa, tuulõttaa*.

tuulõõ-lento Kõ = *tuuli-lento*; *pohap tuulõõ-lentua* posib lendva vastu.

tuulõõ-varjo: *tuulõ-varjo* Lu = *tuulivarjo*.

tuum/a R-Reg. (R-Eur.), g. *-aa* 1. R-Reg. saatus судьба; 2. fig. poeg, pojake (poja hellitusnimi rahvalauludes) сын, сынок, сыночек (ласкательное обращение к сыну в народных песнях); *vai anitto iivä opose tuli ruunaa tuumaleni naimaruuna nagrielleeni* (Eur. 36) rl. või andis hea hobuse, tuliruuna mu pojale, kosjaruuna mu naerile.

tuum/i¹ Kett. K M S, g. *-õõ* 1. (pähkli) tuum (ореховое) ядро; M *pähtsänäl on koori, a süämmez on tuumi* pähkliil on koor, aga sees on tuum; M *pähtsenää tuumõv* pähkliituumad; 2. (õuna) seeme семья (яблока); K *ventsäase mennezä siä õunaa tuumi tsülvät, a ventsääsä kui tullas kotooze, siis omat õunat valmiit* (Ahl. 118) (muinasjutust:) laulusele minnes külvad sa õunaseemneid, aga kui laulatuselt tullakse koju, siis on õunad valmi(nu)d; Kett. *õunaa tuumi* õunaseeme; 3. (luuvilja, marja) kivi косточка (ягоды, фрукта); M *lillikkaad on mokomad heenokkõizõd marjad, süämmez ovat tuumõv* lillakad on väikesed marjad, sees on kivid. – Vt. ka *pähtsenä-, õunaa-*. – Vt. ka *toomi², toomi³, toomu*.

tuumi² R-Eur. R-Reg.: *enne oottib ootettuni tunnussab tuumi tootuni* (Eur. 44) rl. ema ootab mu oodatut, tunnistab mu sünnitatut.

tuumitooja (R-Lön.) ilmaletooja, sünnitaja (ema hellitusnime rahvalauludes) родительница (ласкательное название матери в народных песнях); *aigako tulla tuumitoojani vai et kuulu kummajani kuvajaiseni* (Lön. 184) rl. kas on aega tulla, mu sünnitaja, või ei lähe sulle korda mu ime, mu ilmaletoojake? – Vt. ka *täh-titooja*.

tuumitoojanõ (R-Lön.) dem. ← *tuumitooja*; *vaile vaskessa varaa minu vaaliiaisellani opeassa turva minu tuumitoojasellani* (Lön. 184) rl. kas (siis) vasesst (on) abi, minu sünnitajakesele, hõbedast tuge, minu ilmatoojale.

tuumitootu (R-Eur.) ilmaletoodu, sünnitatu (lapse hellitusnime rahvalauludes) родименький, -ая (ласкательное название ребёнка в народных песнях); *missikot tulle tuumitootuni veerrettämä vesilusikkaa veeretotüni* (Eur. 45) rl. – Vt. ka *toomitootu*, *tuumi²*, *tähtitootu*.

tuumu/d (P-Al.) -t Al., g. -u Al. **1.** toomingake, tootepuuke черёмушка; **2.** fig. toomingake (mõrsja hellitusnime rahvalauludes ласкательное обращение к невесте в народных песнях); *elä tuzгаа tuumuõni, elä viivü velvüeni* (Al. 50) rl. ära kurvasta, mu toomingake, ära viibi, mu vennake. – Vt. ka *toomi¹*, *toomo*, *toomud*.

tuup/ata: -atag (I), pr. -paav I, imperf. -pazi I puhuda (tuule kohta) дуть (о ветре); *mereltä tuuli tuuppaav, üvät päiväd leeväd* tuul puhub merelt, tulevad ilusad ilmad (head päevad); *a kõõs lumi tuõb da tuulõla tuuppaav, ni ed löv-väg i sõppõd ad'jaa päältä* aga kui tuleb lumi ja puhub tuul, siis sa ei leia (kuivama pandud) pesugi aia pealt.

tuupipia J-Tsv., pr. -in, imperf. -pizin tõugata толкать, подталкивать.

tuuput/õlla (R-Lön.), pr. -tõlv: -telep R-Lön., imperf. -tõli frekv. puhuda (tuule kohta) дуть (о ветре); *la tuuli tuuputelep* (Lön. 719) rl. las tuul puhub.

tuurova Li, g. -aa tuur (tõõriist) лом, пешня.

tuurova M *Турова* Tum., g. -aa adj. **1.** pillaja, raiskaja расточительный, мотовской, мот; *täm on aivoo tuurova rahaldõ* ta on (suur) raha-raiskaja; **2.** Tum. helde шедрый.

tuurõv/a M, g. -aa adj. pillaja, raiskaja расточительный, мотовской; *täll ain tappaab rahhaa, täm eb õd tuurõva inehmin* temel jätkub ikka raha, ta ei ole pillaja inимene.

tuurõvõ/i Li, g. -i = tuurova.

tuuz/a J tuza M, g. -aa: tuzzaa M äss (kaardi-mängus) туз.

tuuzik/ka Lu, g. -aa Lu julla тузик; *tuuzikka, tämä on lühikkõin, ahtõri on tülppä, tämäz*

rohkaapi kaht entsiä issuussa ep saanud julla, see on lühike (paat), ahter on tõmp, selles rohkem kui kaks inimest ei saanud istuda.

tuutija J, g. -aa äiutaja, kussutaja баюкальщица; *tetsi turhii minuu emäni, tetsi turhii tuutijani* rl. tegi asjata mu ema, tegi asjata mu äiutaja.

tuutikko K-Ahl. M Lu I Ma (P) *tuudikko* J, g. -oo M Lu Ma *tuudikoo* J I. (kasetohust) nuustik (берестяная) мочалка; M *võttaas kazgõssa koori, toho i tehäs tuutikko, senellä pesäs puissia aõsõita* võetakse kase küljest koort, tohtu ja tehakse nuustik, sellega pestakse puunõusid; **2.** (heina-, õle)tuust пук, пучок (сена, соломы); P *riiga sütti jo kõvassi põlõmaasyõ i alkõ tuulyõkaa vid'd'ä tuutikko i tsülää päalie* rehi süttis juba kõvasti põlema ja tuul hakkas viima (põlevaid) tuuste küla peale; ■ M *nät ko kehno paha ineehmiin, tämä on jäännü niku tuutikko näe, missugune vilets, sant inimene, ta on jäänud nagu nuustikuis.*

tuutli K-Ahl. Kõ-Ränk I, g. -ii I I. Kõ-Ränk I tuulamislevhvik, tuulilehvik веятельный веер; **2.** K-Ahl. (küürimis)hari щётка (для чистки).

tuut/ta P Lu -tša Lu -tš ~ -š J-Tsv. *Тууць* Pal., *Тууць* K-reg., g. -saa P J suur vihmapihv tuulega; piksepihv большая дождевая туча с ветром; грозовая туча; J *pañka tšürep einet kokkoo, tuutš jo nõizõv* pange kiiresti heinad kokku, pilv juba tõuseb; Lu *tuõb niku jürü tuut-tsa, tahob riijõlla* tuleb nagu piksepihv, tahab riielda; Lu *vihma tuutšad* vihmapihved. – Vt. ka *jürü-*, *vihma-*.

tuutu J: *tuutu, tuutu, tüttrikko lassa, veel parõpassi kui poikalassa* (Must. 161) rl. t., t., (äiutan) tütarlast, veel paremini kui poislast.

tuvva Kett. vdjL K L P M Kõ S Ja Po (R U Ja-Len. V Lu Kr) *tuuvva* Len. M Kõ Lu Li J -õ J *toov/va* Lu Li -võ Lu J -v J-Tsv. *touva* Lu *tovva* Ku *tuuvag ~ tuuag I tooa/g* vdjI I -k Kl-Set. *toovag* vdjI, pr. *toon* Set. K R U P M S Lu Li J *tuon* K U L P *tüon* Po *tuun* J *too* I Kl, imperf. *tõin* Set. K R P M Kõ S V Po Lu Li J *toin* Kõ-Len. Lu Ku *tõi* I Kl, imper. pl. 2. p. *tohka* Kr **1.** tuua прин/осить, -ести; прив/озить, -езть; L *tuokaa meilie rokkaa lavvalyõ* tooge meile kapsasuppi lauale; Li *miä tänävä tõin kõlmõt koormaa irtta* ma tõin täna kolm koormat palke; I *oppõzõl tooassõ* hobusega tuuakse; L *siä võta tüvessä, a miä tuon ladvaa* sina võta tüvest (kinni), aga mina toon ladva; M *too nažofka* too käsisaag!; M *tootii algõd i sahattii i lõhgottii* toodi küttepuud ja saeti ning lõhuti; Lu *sis piti noorikaa algot touva* siis pidi noorik (pinust) küttepuud tooma; M *mind'a*

õli karjakko, soikkolassa tootii minia oli isur, Soikkolast toodi; Lu kukkupilli tuuti lahsill piilupart toodi lastele; M rahnopakkoz on õma pere, a õma peressä tām lazzõb lahzõv; mettä tuuvvaz i lahsaa tuuvvaz mesipuus on oma (mesilas)pere, aga oma perest ta heidab peret; mett tuuakse (= võetakse kaasa) ja lapsi tuuakse (kaasa); P talvõss tuuvvass kahyõ raamii välisie puolla varsii i katiikäpälii talveks tuuakse kahe (akna)raami vahele pohlavarsi ja karukol-di; K ühsnäa meni velvüeni, kahõõ tuõb üvä kalani, toob orjaa enneleni, varaa vaaliõizõl-lõni (Al. 55) rl. üksinda läks mu vennake, kahekesi (mõrsjaga) tuleb mu hea kala, toob orja mu emale, toe mu mähkijakesele; K Ja jos lieb tuotavas parapi, kaupittava kalliipi, elä eittele emüttä, vaaliõizutta vajõlta (Al. 55) rl. kui su toodav [= mõrsja] on parem, kositav (kaubeldav) kallim, ära (siis) emakest kõrvale heida, mähkijakest (ära) vaheta; P ko lieneb vihaa viinaa juoja, da b lie leivää tuoja (pulmaitkust:) kui (peigmehest) tuleb viha viina juoja, aga ei tule leiva tooja(t); Kõ tootii võõraa [= võraa] (Len. 216) toodi ohvrit; 2. sünnitada, poegida родить, рождать, жеребиться, о-, ягниться, о-; Lu kump toi peenee, se õli saunnai kes sünnitas lapse, see oli nurganaine; M opõn tõi sälgoo hobune tõi varsa; I kantõjõ lammaz, tõi kahsi võõnaa lammaz poegis, tõi kaks talle.

tvoroga vt. voroga.

tõ J ju, ometi ведь, же; mie tõ õõn mie, a pää ebõõ minuu mina ju olen mina, aga pea pole minu (oma).

tõbra/z: -s J-Must., g. -a 1. (metsik) põhjarõder (северный) олень; 2. põder лось.

tõgõ M Lu (Ränk Ja Ra) -e K-Ahl. -õz M -õh (Kett.), pl. tõkõõv: -õõt M-Set. tõkkõõv M -kõõv Lu Li, g. tõkõõ M-Set. tõkkõõ M 1. tõke (kalapüügil) закол (для ловли рыб); M tõkkõõv teház üli jõggõõ, teház tõgõz, sinne tõkkõõsõõ pannaz mõrta, kuhhõõ mennäs kalav tõkked tehakse (põiki) üle jõe, tehakse tõke, sinna tõkkesse pannakse mõrd, kuhu lähevad kalad; M tõkkõõd ovat puissa i raagoissa tõkked on (tehtud) puudest ja okstest; M tõkkõõll pääll on puud, võid mennä tõkkõõss üli tõkkel on peal puud, võid minna tõkkest üle; 2. pl. purre перекладина, мостик; Lu tõkkõõd, kuss meem-mä üli purre (on see), kuss läheme üle (jõe); Lu tõkkõõd on tehtü üli jõgõõ purre on tehtud üle jõe; Li vajova jõki, siis pannaa tõkkõõd, tõkkõi müütä mennää üli. niku silta tehähää, mennää tõkkõissa üli (kui on madal) vajuv(a põhjaga) jõgi, siis tehakse purre, purret mõõda minnakse üle. Nagu sild tehakse, minnakse purdest üle.

tõhhoossa vt. tehoossa.

tõhota vt. tehota.

tõhtila Kett. L P M Kõ Lu Ra J (K Pi) -ag (vdj I) tohtila Ku (Kõ) -ag (I), pr. tõhin Kett. K L M Lu Ra J tõhhi vdjI, imperf. tõhti/zin Kett. M Lu Ra J -izin Kett. 1. tohtida, võida сметь, мочь; иметь право; P süõ hailii, leipää i län-tüpiimää, a lihaa et tõhi tsüsüä söõ silku, lei-ba ja hapupiima, aga liha (sa) ei tohi küsida; J süüttä inimiss et tõhi tappaa süütut inimest ei tohi tappa; Ku mie en tohi häntä torrua ma ei tohi temaga (teda) riielda; J siä et tõhi plais-kaa uhzõõkaa sa ei tohi ust paugutada; Lu ku kaukaald näet ku nõdgv, sis ep tõhi mennä, on ilm põhjaa, algõd vaijoossa kui kaugelt näed, et (soo) nõtkub, siis ei tohi minna, on ilma põhjata, hakkad vajuma; I eläk tõhik tõlmääg ära hulla (ei tohi hullata)!; 2. tohtida, julgeda, sõandada, tihata сметь, отважи/ваться, -ться, осмели/ваться, -ться, дерз/ать, -нуть; Lu miä tätä nii peltsään, en tõhi suuta avata ma kardan teda nii (väga), (et) ei julge suud(ki) avada; Ra kõik evät tõhi pesä pokkoinikkaa kõik (inimesed) ei julge surnut pesta; Lu elkaa peljätkaa, karu soxoo ep tõhi tulla, tämä on ranjka ärge kartke, karu sohu ei julge tulla, ta on raske; I ep tšenneit tõhtinnug i lähteäk kailee meñheele keegi ei julgenud sellele mehele (naiseks) minnagi; J kui siä tõhtizid izällez jutõll mokoma mäännü sõna kuidas sa julgesid oma isale õelda niisugust halba sõna?; J tämä, põrku, tõhib minnuu kuttsua kräntsissi tema, kurat, julgeb mind krantsiks kutsuda!

tõikva vt. tõkva.

tõin Kett. K L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J I -nõ K L P K-Set. M Lu Li J I (R U) -nee K-Ahl. -ne J-Must. tõi K-Set. toi/n Ku (K-Al. R-Eur. J-Must.) -ne Ku -nen R-Reg [?] taina Kr, g. tõiz/õõ K U M Kõ S Lu Ra J I -zyõ L P -õ J toizee Ku teine, muu, mõni второй; другой, иной, прочий; P i siiz esimeiss juoltii, se on muna eso, tõinõ, kõlmaz, i nelläz (munamängus:) ja siis kõigepealt õeldi: see on esimene muna, teine, kolmas ja neljas; P tõinõ poika võib mennä sõtamehesse, a miä jään kotuosyõ teine poeg võib minna soldatiks, aga mina (= esimene poeg) jään koju (= talu pidama); K võtti tõizõõ naizõõ võttis teise naise; Lu tõissa sõn-naa elä oottõõ teist sõna ära oota (= ära oota, et sulle teist korda õeldakse); M tsäänettii tõizõd bokav põõrati teised küljed (= põõrati ümber); K pojod menivät tõisõõ tsülääsee poisid läksid teise külla; M menep tõissa teetä läheb teist teed; Lu se mill niku tõin tsäsi, tämä mill nii avitav see on mul nagu teine käsi, ta aitab mind

väga; Li *tõizõll tüü tsäärüb, a tõizõll ep tsäärü* ühel töö edeneb, aga teisel ei edene; Lu *tõin katii poika õli emän, tõin kulli üks kassipoeg* oli emane, teine isane; I *voosi i tõinõ meev* läheb aasta ja teine; J *meill eb võitõttu võlgõssi, eņko tsüziütü tsülässe, tootu tõizõssõ talossõ* rl. meil ei võetud (midagi) võlgu ega küsitud külast (ega) toodud teistest talust; J *Lehmä verte lühsägo, nänne verte, tõinõ vetta* rl. lehm lüpsku verd, nisa verd, teine vett; P *ühs jalka om maall, tõin jalka on avvaa serväl* kk. üks jalg on maa peal, teine jalg on haua serval; L *sie jo tõiss sataa vuotta eläd* sa elad juba teist aastasada; Lu *küll miä silla tõin kõrta mahzan* küll ma sulle teinekord kätte maksan!; K *ku näed unõz vassõss rihtä, sis tõin elo leev* kui näed unes uut elumaja, siis tuleb teine (teistsugune) elu; Po *meil taas tõin tseeli* meil on taas teine (teistsugune) keel(emurre); K *tõizõlla päivää* teisel päeval; M *tõizõll oomnikkua varraa* teisel hommikul vara; I *õli tõissa moodaa* oli teist moodi; Kõ *juõlla on üps, tehä on tõin üks* (asi) on rääkida, teine (asi) on teha; L *tõizõld saattamaa* teisale (= asumisele) saatma; Lu *izze teev, a tõizõd pääle juttõõv* ise teeb, aga ajab teise peale; J *rutaa tsiirep, jääd tõisiiss maha* käi (rutta) kiiremini, jääd teistest maha; M *võhka on sigaa roho, pehmiä, tõin züivotta tätä ep söö, tol'ko sigad* võhk on sea rohi, pehme, teine loom seda ei söö, ainult sead; K *mill tõizõd lahzõd on pienen vielä* (Al. 11) mul on teised lapsed veel väikesed; Lu *üvä naapuri on parõp tõiss ommaa* hea naaber on parem mõnest oma (inimesest); P *piettii tsäess tsiin tõin tõissa* hoiti üksteise käest kinni; J *tõin tõizõd uhull* teineteise uhul (= mõjul, võidu); Lu *kirstuz on ühed i tõizõd* kirstus on üht ja teist; J *viimizõss tõin* eelviimane; J *tõim päiv* teispäev; K *tõizna päänä* teispäeval; J *tõin isä* võõrasisa; J *tõiss poolt võttõma* abielluma; I *tõinõ sõrmi* nimetis-sõrm (teine sõrm).

tõinkõrt M Li vahel, mõnikord, teinekord иногда, иной раз, порой, подчас; M *tõinkõrt leipä õli viis naglaa, kuus naglaa* vahel leib maksis (oli) viis naela, kuus naela; Li *raasseli tõinkõrt mahsi rahad eetoo* kalade ülesostja maksis mõnikord raha ette.

tõinrihi Ränk (vadja elumaja) teine, puhas tuba (asetseb maja teises otsas) вторая, чистая комната (в водском жилом доме; находится в другом конце дома).

tõin-tõizõd P J (K Kõ Lu Li Ra I) *tõintõizõd* M I (Lu Li Ra P) teineteise, üksteise друг друга; друг за друга; P *miõ tunnõmma üviõ tõin-tõissa* me tunneme hästi teineteist; P *pajattivat*

tõin-tõizõssa pahaata rääkisid teineteisest halba; M *võitõttii tõintõissa pärähmää* (nad) võtsid teineteise ümbert kinni; J *tõin-tõizõll tsäüümä* teineteist külastama; I *tsümmee vihkoa pantii* *tõintõizõd vassaa seisomaa* kümme (lina)vihku pandi üksteise vastu seisma; Li *laattoil vajõl-tõttii õpõsia, petettii tõin-tõissa* laatadel vahe-tati hobuseid, peteti üksteist.

tõinuh/si: -s J-Ränk pooluks (uks, mis suleb alumise poole ukseavast; oli kasutusel vadja suitsutares toa ja esiku vahel lisaks tavalisele, kogu ukseava täitvale uksele) полудверь (дверь, закрывающая нижнюю часть дверного проёма в водской чёрной, курной избе; находилась между сенями и комнатой в дополнение к весь проём закрывающей двери).

tõinõpäivä Lu Li I *tõinõ-päivä* Li *tõinpäivä* M Lu Li *tõin-päivä* Li teispäev вторник; Li *esimespäivä, siz on tõinõpäivä, siz on sereda* esmaspäev, siis on teispäev, siis on kesknädal; M *tõizõnpäänä meettä vällää* teispäeval lähete ära. – Vt. ka *tõis-päivä, tõiznapäivä, tõizõnpäivä*.

tõisiallla: -l J-Tsv. teisal, mujal, teises kohas в другом месте.

tõisialta: -t J-Tsv. teisalt, mujalt, teisest kohast из других мест; *bõd tuttõv inimin, oņ kussle tõisialt* ei ole tuttav inimene, on kusagilt mujalt.

tõisialõd J-Tsv. teisale, mujale, teise kohta в другие места; *jo pikkõraisõnn lähsi tõisialõd* juba väikesena läks mujale (elama).

tõisimii M Po = *tõizii*; P *pontizõd tsülazä tseeli* on *tõisimii* Pontizõd külas on keel teistsugune (= räägitakse teisiti).

tõispool vt. *tõisõppoolõd*.

tõis-päivä Li = *tõinõpäivä*.

tõisõppoolõd ~ tõisõppoolõd ~ tõispool Lu teisele poole на другую сторону; *võrkkõ lastii avantossa jäännallõ, pool võrkkõa ühteppoolõd i pool võrkkõa tõisõõppoolõd* võrk lasti jää-august jää alla, pool võrku ühele poole ja pool võrku teisele poole; *siiz ühte poolõd nõistii kõlmõd entsiä ja tõispool kõlmõd entsiä* siis ühele poole asus kolm inimest ja teisele poole kolm inimest.

tõizii J-Tsv. teisiti иначе, по-другому; *samass kõrrõss pajatõttii tõizii* samas räägiti teisiti. – Vt. ka *tõisimii*.

tõizippäi K Li J *tõizii-päi* L *tõizippäi* P M Li -ig I teistpidi, pahupidi, tagurpidi иначе, по-иному; наизнанку, навыворот, шиворот-навыворот; вверх дном; J *siis primuzloikaa tapõttii. siiz väänettii vigõõd* *tõizippäi* siis peksti koo-tidega (rehte). Siis käänati vihud teistpidi; L

šubat tõizii-päi pantii ülie kasukad pandi pahupidi selga; Li *stooli om pantu tõiziippäi, alaspäi* tool on pandud teistpidi, kummuli; P *tšieräp silmeä munat tõizippäi* pööratab silmi (pöörab silmamunad pahupidi).

tõizna: Tum. *Тойзна нейга* teispäev.

tõiznapäivä S (Kett. L P) *tõiznõpäivä* M (Kõ-Len.) = *tõinõpäivä*.

tõizõllai/n Lu Ra -nõ Lu, g. -zõõ teistsugune другой, иной, не такой; Ra *kirstu on toož kraazgattu tõizõllaizõl kraazgal* kirst on samuti värvitud teistsuguse värviga; Lu *mativõõ tsüläzä on tõizõllain murto* Mati külas on teistsugune murre; Lu *tšesävilla on üvä villa, a talvivilla on tõizõllainõ* suvine (lamba)vill on hea vill, aga talvine vill on teistsugune. – Vt. ka *tõizõõllain*.

tõizõnpäivä ~ **tõizõmpäivä** M -v Ke-Set. *tõizõpäivä* (Len.) *toizeppäivä* ~ *toisepäivä* Ku = *tõinõpäivä*.

tõizõs-poolõõ Kõ teisel pool на другой стороне, по другую сторону, по ту сторону; *tõizõs-poolõõ lävviä* teiselpool läve.

tõizõõ vt. *tõin-*.

tõizõõllain: -yõlain P = *tõizõllain*; *tämä õj kõikkinaa tõizyõläizõssi mennü* ta on täiesti teistsuguseks muutunud.

tõivo/a M *toivoa* Li (R-Reg.), pr. -n M *toivon* R Li, imperf. -zin ennustada предсказывать, -ать, предвещать, -stийть; M *õrava ku tuõp tsüllää, se on kehnessi, se tõivop põlloa* kui orav tuleb külla, see on (= siis läheb) halvasti, see ennustab tulekahju; Li *tämä jo toivo, sto inimin uppoov* ta ju ennustas, et inimene upub; R *toivob toukkovuotta* (Reg. 47) ennustab (head) tõuvilja-aastat.

tõivotõlla: -ella R-Reg. *toivotõlla* (K-Ahl.), pr. -tõlõn, imperf. -tõlin töötada, lubada обещать, по-; K *annõt pall'o, anna veelä, anna niitä, min lupasit, mine toonaa toivottelit, mine tsävvezä tsäsätit* (Ahl. 95) rl. (pulmalaulust, kui peig on mõrjsja kodus:) andsid palju, anna veel, anna (käte) need, mis lubasid, mis hiljuti töotasid, mis (mulle kosjas) käies kinnitasid.

tõik/kua Set. K L P M (Kõ Ja-Len. Lu) *tokkua* Lu Li Ra J (Ku) -kuag ~ *tokkuag* (I), pr. -un K M -kuun Set. L P *tokun* Lu Ra J Ku, imperf. -kuzin K L P M *tokkuzin* Lu J, 3. p. -kuuzii Set. (maha, ära) kukkuda, langeda падать, упасть; Li *tämä tokku maalõõ i sinne jäi* ta kukkus maha ja jäi sinna; L *värttänä tõkkuup kaivoo* värten kukub kaevu; Lu *miä tokkuzin lähtee* ma kukkusin allikasse; K *lahzõll tõkkuz ammaz* lapsel tuli (kukkus) hammas (ära); Lu *pärettä põlõtõttii, vesi õli alla, kuhõõ tokkuzivat tulõkkaat süeo*

(kui) peergu põletati, (siis) vesi (= veenõu) oli all, kuhu kukkusid tulised söed; J *jedva- va ehti hüpat rihess väl'lä (põloz), ku lak'i tokku süäme* vaevalt jõudis tulekahju ajal toast välja hüpata, kui lagi kukkus sisse; M *nii on pall'o lehtoa tõkkunu, niku šuuba pehmiä* on nii palju lehti (maha) langenud, nagu pehme kasukas (on maas); Kõ *õuna õunappuuss kaukalõ ep tõku* vs. õun õunapuust kaugele ei kuku; P *vesi tõkkuuv* vesi langeb; Lu *võõnukkõizõõ tokuv* aeglaselt langeb; L *kõikk tõkku raskauz välleä* kogu raskus langes ära; Ra *tähe tokku täht* langes. – Vt. ka *tõkuta*.

tõkkumiin vt. *vee-*.

tõkkumizõlla P (just) kukkumas, kukkumisel на краю падения; *ühs jalka om maall, tõin jalka on avvaa serväl, autaa tõkkumizõllaa* üks jalg on maa peal, teine jalg on haa serval, hauda kukkumas.

tõk/uta: -ut Ke-Set. *tokuta* G I, pr. -kuu, imperf. -kuzin: *tokkujõ* I kukkuda падать, упасть; I *izen nukahtaa, ii lahsi maalõõ tokkuuv* (last rinnaga toites) ise tukastan ja laps kukub (asemelt) maha.

tõkut/taa L P M (K) *tokuttaa* Lu (J Ku), pr. -an K, imperf. -in P M *tokutin* Lu maha pillata, kukkuda lasta ронять, уронить, упустить; Lu *miä tokutin tarõlkaa maal* ma pillasin taldriku maha; M *enäp koormaata tõkutõttii einää maalõõ* enam kui koorem heina lasti (vedades) maha kukkuda; M *tõkutin silmää* lasksin silma (vardalt) maha joosta; Ku *perednikaa tokut'sid eessä, t'süttõmnä lahzee teev* kk. pillasid põlle eest, teed tüdrukuna lapse.

tõkutõlla K, pr. -tõlõn, imperf. -tõlin (pidevalt) kukkuda lasta, pilududa ронять; сорить; *tõkutõllass dengoi sillasõõ* lastakse raha põrandale kukkuda.

tõk/va Kõ I *dõkva* Lu -võ ~ -v J-Tsv. *tikva* M Li *tikvõ* J-Tsv. *tõikva* S, g. -vaa J I kõrvits тыквa; J *meill kuile tõkvõd eväd valmisu* meil millegi pärast kõrvitsad ei valmi; I *valkaad tõkva*a *semetskav õliva*d olid valged kõrvitsaseemned.

tõm/mata Kett. K L P M Kõ Po Lu Li J -mata G I -mõta Lu (Li) -mõtõ Lu Li (Ra) -mõt J-Tsv. *temmata* (Ku), pr. -paan L P M Lu Li J Ku -pan K-Ahl. *tempaan* Ku, imperf. -pazin K P Lu Li J Ku -põzin Lu J -pazii I *tempazin* Ku 1. tõmmata (kinni, kokku, peale, poole, välja, äärde jne.) тянуть, вы-, по-, при-, с-, притягивать, -нуть, дёр/гать, -нуть; Lu *tõmpaa rihmal ümpärii tšiiini* tõmba nõõriga ümbert kinni; M *kanjkaat kõik tõmmõttii, angõõ päälée* kangad tõmmati kõik kõva lumekooriku peale (pleekima); P *tõmpaa vähäize enelliez, sis tulõõb*

õikõassi tõmba natuke enda poole, siis läheb otseks; Li *miä tõmpazin jussirohoo juuriikaa poiz maassa* ma tõmbasin jussheina juurtega maast välja; P *tielehto pannass paisyõlyõ, tämä pehmetäs, tõmpaab dräänii vällää* teeleht pannakse paise peale, see pehmendab, tõmbab mada välja; M *raana tõmpaab tšiin* haav kasvab (tõmbub) kinni; M *ripilaakaa tõmmataz leiväd ahjossa* roobiga tõmmatakse leivad ahjust (välja); J *sõpa tõmpaap kokkoo riie tõmbub kokku*; Lu *tõmmata litši seinää* (laeva) kai äärde tõmmata; J *tõmpõs tširvee tsättee* haaras kirve kätte; M *ivuussiiss tõmpõzi* tõmbas juustest; Kõ *eelmuinaa võttõtti soldatiss i tõmmattii arpa* enamalt võeti soldatiks ja tõmmati liisku; **2.** (väljendab asendi v. seisundi muutumist) выражает изменение состояния, положения); Lu *miä tõmpõzin uhzõd ragollõ* ma tõmbasin ukse praokile; M *nät ku katti riiggottaav, tõmpaz eñnee kokkaasõd* näe, kuidas kass ringutab, tõmbas enese küüru; J *sooni tõmpaab jalkaa* jalg tõmbub krampsi; P *rauta ruossyõsyõ tõmpaz, ruosõtu* raud tõmbus rooste(sse), roostetas; P *tõmpaab uulõd nagrusuulõ* tõmbab huuled naerule; **3.** suitsetada, (suitsu sisse) tõmmata, hingata курить, вдохнуть; P *tämä tõmpaap piirpuu* tema tõmbab piiru; P *mie tõmpazin ühie paperoskaa* ma tõmbasin (ära) ühe paberossi; L *ühesää kertaa tõmmattii laadanaa savvuata* üheksa korda tõmmati (sisse) viirikuisuitsu; **4.** intrans. tõmmata, vedada (ahju kohta) тянуть (о печке); M *ahjo ep tõmpaa, savvu tõp kõikk rihheesee* ahi ei tõmba, suits tuleb kõik tuppa; **5.** (vägikaigast) vedada (перетягивать противника, держась сидя друг против друга за обшную палку – вид народной игры); J *tõmmattii veto-paalikkaa* veeti vägikaigast; **6.** (väljendab soovi, tahet) выражает желание, стремление); M *meitä nii tõmpaap rajattaa õmmaa viisiä* meid nii tõmbab ommoodi (= oma keelt) rääkima; M *kuza eläv, sinne tõmpaav* kus elad, sinna (sind) tõmbab; ■ J *mehet tõmmõitaa dubiinuškaa lauloo (rajikkaa tüüt tešejõz)* mehed tõmbavad „Dubiiनुškat“ laulda (ränka tööd tehes); J *mitä siä nii tõmpaad itka, vai mitä vaivõttaav* mis sa nii rebid nutta, või valutab miski?; J *tõmpõs kaunessi* (ta) punastas; M *jõgõperää tšeele tõmpaab enäpi virossi* Jõgõpera keel on rohkem eesti keele moodi. – Vt. ka *tõmpia*.

tõm/mita [?] (K-Ahl.), pr. *-piin*, imperf. *-pizin* = *tõmmata*; *kui meeb õrkoose õponee, sise vitsoi vinggutellas, terva-rozгаа tõmmittasse* (Ahl. 105) rl. kui läheb orgu hobune, (küll) siis vitsu vingutatakse, tõrvarooska tõmmatakse.

tõmpalmin ~ **-amiin** Lu, g. *-mizõd* Lu tõmbamine, tõmme, vedu тяга; *airoo tõmpaamiin* aerutõmme; *sõrmõd tõmpamin* sõrmevedu; *rihmaa tõmpamin* kõievedu (võistlusmäng). – Vt. ka *airo-*.

tõmpaula (Kett. M), pr. *-n* Kett., imperf. *-zin* tõmbuda затянуться, по-, покрыться; M *iko-lookka õli* maassa tõmpaunnu kõrkõalõd vikerkaar oli maast kõrgele tõmbunud; M *näväd nüd jo ovaõ rohõhooaka tõmpaunnu päältä tšiin, aivoo on raskõz neitä leütää* need on nüüd juba rohuga pealt kinni kasvanud (tõmbunud), väga raske on neid leida.

tõmpia L M Li *-piag* I, pr. *-min*, imperf. *-pizin* (üles v. välja) kiskuda, rebida, tõmmata рвать, вы-, со-, дёр/гать, -нуть; M *sütsüzüllä tõmpias sfjoklav* sügisel kistakse peedid (üles); M *lantut tõmpiaz vällää* kaalikad kistakse üles; M *ivuussiiss tõmpiaz* kistakse juustest; I *taas tämä minnuu ivuustiissa tõmmiv* jälle tõmbab ta mind juustest; L *kazyõ urpaita tõmmittii puussa* kasepungi rebiti (= korjati) puult; I *õõhkalas tõmpias poiz* ohakas kistakse üles; ■ Li *inemiin nõisi jo entšiiä tõmpimaa* inimene hakkas juba hinge heitma. – Vt. ka *tõmmata*.

tõmpioa (Kõ-Len.), pr. *-mon* [?], imperf. *-pozin* = *tõmpia*; *meem miä puuta lõikkaamaa, tõrvassia tempomaa* (Len. 216) rl. lähen ma puud lõikama, tõrvakände (tõrvaseid) kiskuma.

tõnata vt. *tenata*.

tõngata M, pr. *-kaav* M, imperf. *-kazi* tuhvida, tõnguda, songida руть, руться; *sika tõnkaab maata* siga tõngub maad. – Vt. ka *tonkia, tõnkaa, tõnkõa*.

tõngõlm/o M (K-AI. Ja-AI.), g. *-oo* tõngermaa, tõngermu, songermu перерытая, взрытая почва; K *Ja la ka vaatan langoo rihtä, epk õd sigaa tõngõlmoita* (AI. 53) rl. las ma vaatan langu tuba, ega ole (seal) sea tõngermuid.

tõnjkaa M *tõnkaa* M-Set., pr. *-gav* M *tõngab* M-Set., imperf. *-kõ* M *tõntši* [sic!] M-Set. **1.** tuhvida, tõnguda, songida руть, руться; *sika tõnjgab neinnääkaa* siga tõngub kärsaga; **2.** fig. sõnadega riivata v. torkida жалить, колоть (языком, словами); *tämä on aivo pissetlikko inehmiin, täm ep saa õmiza nahkoiza tilloita, etti tõissa ep tõnja* ta on väga terava keelega inimene, ta ei saa oma nahas (enne) rahu, kui teist ei torgi; *piäp tõissa inehmiissä ain tõnkaa* peab teist inimest aina (sõnadega) riivama. – Vt. ka *tõngata*.

tõnjkõa M, pr. *-gõv* M, imperf. *-kõzi* **1.** tuhvida, tõnguda, songida, kärsaga tõugata руться, толкать рылом; *sika tõnjgõb neinnääkaa, sika tõnjgõb maata* siga tuhniб kärsaga; *eb õd sitä*

sikkaa, kumpa tõissa ep tõngõ ei ole seda siga, kes teist kärsaga ei tõukaks; **2.** fig. sõnadega riivata v. torkida жалить, колоть (языком, словами); *bõd sitä inehmissä, kumpa tõissa ep tõngõ pole seda inimest, kes teist (sõnadega) ei riiva(ks).* – Vt. ka *tõngata*.

tõnt/tu (M-Len.), g. -uu räim [?] салака [?]; *meep mees teetä mõõ, viskaap tõnttu* [*< tõntuu?*] *tee aroo* [*< ääre?*] (Len. 267) mõist. mees läheb teed mööda, viskab räime tee äärde? (– Mees nuuskab nina.)

tõpilizõõ M: *se on tõpilizõõ tõsi* see on sula-tõsi.

tõpizõõ M: *onko se tõtta.* – *jaa, se on tõpizõõ tõtta* kas see on tõsi? – Jah, see on sulatõsi.

tõr/guz: -gus Pi-Len., g. -kuu allikas источник, родник; *täs on veel tõrgus. kazes tõrgus ujuvat rahvas i vot saavat taipiat* siin on veel allikas. Selles allikas supleb rahvas ja saab terveks.

tõrk/kia (J-Must.), pr. -in, imperf. -kizin tor-gata, torpida сунуть; *aapõine vad'ja tõrkittii rintoi pääle* (Must. 185) haavapuust vai torgati (hauale lahkunu) rinna kohale. – Vt. ka *torkkia, tõrkkia*.

tõr/va Kett. K P M Kõ S V Lu Li Ra (Ja-Len.) -võ Lu J -v J-Tsv. *terva* K-Ahl. Lu-Must. (Ku) *tärwa* Kr, g. -vaa M Lu Ra J-Tsv. K **1.** tõrv смола, дёготь; Lu *tõrva on, mikä tõrvapuussa, tõrvõnõ petäjärpuu, ajõtaa, puu põlõtõtaa ilma lekkoa tõrv on* (see), mida tõrvapuust, vaigusest männipuust aetakse, puu põletatakse ilma leegita; M *pihguu juurilaissa ajõttii tõrvaa* männijuurtest aeti tõrva; Ja *kui meil tõrvaa tšihutaas* (Len. 252) kuidas meil tõrva aetakse; M *kupo'oo õöll tehtii tõrvaakaa risid väräjää* jaaniõõl tehti väravale tõrvaga ristid; J *tšäed on paadzgõttu tõrvaa käed on* määritud tõrvaga; Kõ *nain örtšästii ülleez, vaatap pää on tõrvaz* naine ärkas äkki üles, vaatab: pea on tõrvane; Lu *sitäviisii meil ajõttii puu tõrvaa* sedaviisi aeti meil puutõrva; Ra *tõrvaa avvaa* tõrva-augud (primitiivsed tõrvaahjud); Lu *lajjaa välid ja laijaa otsav tõrvaa pakliikaa konopoiõtaa* (laeva) laidade vahed ja laidade otsad tihitakse tõrvase takuga; V *tõrva botškap* tõrvatünnid; **2.** (okaspuu)vaik, piik (древесная) смола; M *pihgull on tõrva i kuuzõll on tõrva* männil on vaik ja kuusel on vaik; M *tõrva tartup tšässiise* vaik hakkab käte külge kinni; M *pihguu tõrva i kuuzõõ tõrva* männivaik ja kuusevaik. – Vt. ka *gaaza-, petäjä-, pihku-, puu-, saarnõ-*.

tõrvaahjo Lu tõrvaahi смолокурня, смоловарня; *ahjo õli mokoma, maa pääl, kassee pantii, laottii tõrvaalkoo, kase uhs pantii tšiiini, alta*

lämmitetii, lekko tšäi ümperii, kuza on tõrva-puud, a siittä ahjossa õli lastu, .. mahhaa õli tehtü auta, trubbaa müü tuli tõrva astjaa ahi oli niisugune, maa peal, sellesse pandi, laoti tõrva-halud, see uks pandi kinni, alt kõeti, tuli (leek) käis ümber, kus on tõrvapuud, aga sellest ahjust oli lastud (tõrva joosta), .. maasse (ahju alla) oli tehtud auk (püti jaoks), mööda toru tuli tõrv-pütti. – Vt. ka *tõrvaauta*.

tõrvaalko Lu (tõrvaajamiseks kasutatavad halu(puu)d используемые в смоловарне поленья); Lu *tõrvaalko õli, kuza õli lõikõttu petäjämetsä, siiz neet petäjä kannod maassõ kaivõttii ja puhasõttii, tehtii heenoissi alkoissi, neet pantii siiz tõrvaahjoo* tõrvalalud olid, kus oli lõigatud männimets, siis need männikännud kaevati maast (välja) ja puhastati, tehti väikes-teks halgudeks, need pandi siis tõrvaahju. – Vt. ka *tõrvaz*.

tõrvaastikko I tõrvapütt смоляная кадка; *ho-lostõid i tüttäret korjasivat tõrvaastikkoo, menivät prgonallõõ, kajeet astikkoo panivat suurõlõ kepile* (jaanitule tegmisest:) vallalised mehed ja tüdrukud hankisid tõrvapüti, läksid karjamaale, selle püti panid pika (suure) teiba otsa. – Vt. ka *tõrvabotška*.

tõrvabokka M fig. tõrvakül (naisemehe rah-varärane nimi) смоляной бок (народное прозвище женатого); *elä puutu, siä õõt tõrvabokka ära puutu* (mind), sa oled t.! – Vt. ka *tõrvakakku*.

tõrvabotška M V Ra tõrvatünn смоляная бочка. – Vt. ka *tõrvaastikko*.

tõrvakakku M fig. tõrvakakk (naisemehe rah-varärane nimi) смоляная лепёха (прозвище женатого); *tõrvakakku on, tšen on naiziza. elä tulõ pellaamaa, sie õlõt tõrvakakku, ain juõltii, kui meezeläjä, kumpa õli naiziza, tuli pellaamaa tüttäriikaa t. on* (see), kes on abielus. Ära tule hullama, sa oled t.! õeldi alati, kui naisemees tuli tüdrukutega hullama.

tõrv/akaz P Kõ (Ränk Ja-Len. J) -õkaz Lu Ra -õkõz Li J-Tsv., g. -akkaa PJ -õkkaa Lu Ra J-Tsv. **1.** tõrvane смоляной, смолистый; Ra *saatii vano i rattaa veeroi tõrvõkkaisii* saadi vanu tõrvaseid kaarikurattaid; J *tõrvakkaa perednik-kaa pani omenoit* tõrvasesse põlle pani õunu; Lu *tõrvõkaz botška* tõrvane tünn; **2.** vaigune (okaspuude kohta) смоляной, смолистый (о хвойных деревьях); P *lämmitin tõrvakkaisii-kaa alkoikaa* kütsin vaiguste halgudega; Li *petäjä on kõvassi tõrvõkõs puu* mänd on väga vaigune puu; **3.** Ränk subst. tõrvas, vaigune, vaigurikas puu v. puutükk смоляное дерево, смольё. – Vt. ka *tõrvan, tõrvaz, tõrvõin*.

tõrvakattila P tõrvakatel смоляной котёл; *tõrvakattilaš tšihub* tõrvakatlas keeb.

tõrvakukka K-Set. M Kõ Li Ra *tõrv-kukk* J-Tsv. 1. tõrvalill смолка; Kõ *tõrvakukka on tõrvakaz* tõrvalill on tõrvane (= kleepuv); 2. käokann [?] кукушкин цвет [?]; M *tõrvakukal on roozovoid elkod* käokannil [?] on roosad õied; 3. põisrohi [?] смолёвка [?]; J *mäee veeroll kazvop pal'l'o tõrv-kukkiit* mäeveerul kasvab palju põisrohtu [?].

tõrva-ļ'eļ'o I *tõrval'eļ'ö* (I) põisrohi [?] смолёвка [?]; *taas kasta rohta tõrval'eļ'öä saatiit. tõrval'eļ'öä tšihutad, ahjoza* taas saadi seda rohtu, t-d. Keedad t-d ahjus (raviteeks).

tõrvalintu (P-Mäg.) fig. tõrvalind (kalda- v. räästapääsukese rahvapärane nimetus) смоляная птичка (народное название береговой или городской ласточки); *menimm õjaa ranta kulta päitä tõrvalintui püütämä* (muinasjutust:) läksime oja kaldale kuldpäid tõrvalinde püüdma.

tõrv/lan (Kett.) -õnõ Lu, g. -azõõ 1. Kett. tõrvane, vaigune (okaspuude kohta) смоляной, смолистый (о хвойных деревьях); Lu *ahjoo vai pliittaa sütütetää tõrvõõdõkaa vai tõrvõzõl algol* ahju või pliiti süüdatakse tõrvasega ehk vaiguse puuga; Lu *tõrvõnõ petäjäpuu* vaigune männipuu. – Vt. *tõrvakaz, tõrvõin*.

tõrvapaņki Li = *tõrvapaņkõ*; Li *kupel'a-päiväll pantii tõrvapaņki põlõmaa, põlõitõttii kupel'aa* jaanipäeval pandi tõrvapang põlema, põletati jaanituld.

tõrvapaņkõ Po *tõrva-paņkõ* S tõrvapang ved-ro со смолой; Po *nõsõttii kõrkõalõ riugulõ tõrvapaņkõ* (jaanitulel) tõsteti tõrvapang kõrgele teiba otsa.

tõrvapolitikaz Kõ raudnõges жгучая крапива.

tõrvapuu ~ **tõrvõpuu** Lu tõrvas, tõrvapuu (tõrva ajamiseks kasutatav vaigune puu) смольё, смоляная древесина (для смолокурения); *tõrva on, mikä tõrvapuussa .. ajõtaa. puu põlõõtaata ilma lekkõa tõrv on* (see), mida tõrvapuust .. aetakse; puu põletatakse ilma leegita. – Vt. ka *tõrvakaz, tõrvaz*.

tõrvashõyka J tõrvashong, vaigurikas vana mänd смолистая кондовая сосна.

tõrvaskanto J *tervaskanto* Ku tõrvaskänd, vaigurikas känd смолистый пенёк; *tetši tõrvaskantoo tulõõ* tegi tõrvaskändu tule. – Vt. ka *tõrvaz*.

tõrvaspuu Lu *tõrvõs-puu* J-Tsv. = *tõrvapuu*; Lu *tõrvaz on tõrvaspuu* tõrvas on vaigurikas puu.

tõrvastaakka M fig. tõrvasekoorem, -kandam

(sõimus.) ноша, груз смоляных деревьев (пуг.); *kui äd'd'ä i ämmä tšehsinää sõitõltii, siz äd'd'ä juttõli – oi sie tõrvastaakka* kui äi ja ämm omavahel riidlesid, siis äi ütles: – oh sa, tõrvasekandam!; *aissää tõrvastaakka, elä liissää veel tõrvassia* (kuulujuttude levitajale öeldi:) ah sa, tõrvasekandam, ära lisa veel tõrvaseid (= ära pane jutule omalt poolt juurde)!

tõrv/az Kett. M Lu Ra (Kõ-Len. J) -õz Lu J, g. -ahsõõ: -assõõ M -asõõ Lu -õsõõ Lu J tõrvas, vaigune, vaigurikas puu (känd, halg) смольё, смолистое дерево (пень, полено); Lu *tõrvaz on tõrvaspuu* tõrvas on vaigune puu; M *tuli tehtii tõrvassissa; näväd aivoo iivvii põlivad* tuli tehti tõrvastest, need põlesid väga hästi; Lu *petäjäss vesetää tõrvasõv* männist raiutakse tõrvaseid; J *minuu ammõtti ebõ-õ tõrvassii puhassaa* minu amet ei ole tõrvaseid (= tõrvaskände mullast) puhastada; J *tõrvõssiis ajõtaa tõrvaa* tõrvastest aetakse tõrva; ■ Lu *se on mokoma inemine, tõizõl paav tõrvassia: izz ep taho jutõlla, a tõizõll paav tõrvassia* see on selline inimene, teist õhutab takka (teisele teeb tuld alla, paneb tõrvaseid), ise ei taha ütelda, aga teisele paneb tõrvaseid; M *nät tämä mil-tine tarkka, etti tõrvassia paab allaa, en miä tämmää tähhee pisä õmmaa päät tullõõsõõ näe* milline kaval(pea), et õhutab (mind) takka, (aga) ei mina tema eest oma pead tulle pista; M *siäl nõisas sillõõ tõrvassia paamaa allaa* seal hakatakse sind mõjutama. – Vt. ka *tõrvaalko, tõrvakaz, tõrvapuu, tõrvaskanto, tõrvaspuu*.

tõrv/ata P M Lu Li -õt J-Tsv., pr. -aan P M Lu J, imperf. -azin P M Lu -õzin J tõrvata смолить, насм/аливать, -олить, осм/аливать, -олить; M *isä tõrvaz jeka tševäd kõfriti* isa tõrvas ruhe igal kevadel (üle); Lu *jeka voos rossia tõrvat-tii* igal aastal tõrvati (takust) trossi; J *tõrvõitka vene, siiz eb nõiz vootõma* tõrvake paat, siis ei hakka lekkima; J *nad'alt veräjjet tõrvõttii* Nadjal määriti värvavad tõrvaseks.

tõrvatuli J jaanituli огни (костры) в ночь под Иванов день; *mentii tütõõd kostgad jaanii tulta, tõrvatulta pitämää* tüdrukud-poisid läksid jaanituld tegema.

tõrvaulssa: -ss J-Tsv., pr. -B J, imperf. -zi: -z J tõrvaseks saada, tõrvaga määrduda засмалиться, засмолиться, запачкаться смолой; *kuzalee hitoll on štanat tõrvastu* kuskil, kurat, on püksid tõrvaseks saanud.

tõrvauta (J) tõrvaauk, -ahi смолокурня, смоловарня; *mee tõrvavvalõ* mine tõrvaugule (= mine tõrva ajama). – Vt. ka *tõrvaahjo*.

tõrv-zavõlda: -D J-Tsv. tõrvatehas смоляной завод.

tõrvõin J-Tsv., g. -zõõ J tõrvane смоляной, смолистый. – Vt. ka *tõrvakaz, tõrvan*.

tõrvõzvirtu (J) fig. tõrvastüvi (noort meest tähistav metafoor rahvalauludes) смалистое сосновое дерево (метафорическое название молодого человека в народных песнях); *maamaa nõssaizin noorije nõjalõõ, tõrvõzvirtuje varalõõ* rl. ema tõstaksin noorte najale, tõrvastüvede varale.

tõsi K L P M Kõ Lu J I (Kett. Li) *tosi* Ku, g. *tõõ* Kett. M-Set., hrl. part. (nominatiivi funktsioonis) *tõlta* K L P M Kõ Lu Li J I -*tõ* ~ -*t* J tõsi, tõde правда, истина; J *tõsi ontõsi, jotti on domovikka tõsi* ongi, et on (olemas) maja-haldjas; P *tämä tõtta pajataw, õikõassi pajataw* ta räägib tõtt, õigesti räägib; Lu *sõna juttõõw tõtta, a kahõõ võrra petteew* (ühe) sõna ütleb tõtt, aga kahe võrra valetab; M *kase on mehhi meno, en tää, kui tuõw tõtta* see on meeste asi, ma ei tea, kuidas on õige; P *tõsi, tõsi, miä sillõ juttõõn, etti se on tõtta tõsi, tõsi*, ma ütlen sulle, et see on tõsi; P *tõtta on, etti kuollu tsäüp kotuo* on tõsi, et surnu käib koju; M *ebõ-õ tõsi* ei ole tõsi; I *kase kõittõsi bõõ tõtta* see kõik pole tõsi; Kõ *tõtta li on mokoma azzä* kas see asi on tõsi?; I *nääk ku tõtta* (aevastamise puhul öeldakse:) tõsi jah!; I *a mitä tõtta miä nõizõõ ainõ* niin itkõmaa daa duumaamaa ühtä da tõissa aga mida ma, tõepolest (tõsi), hakkann aina nii nutma ja mõtlema üht ja teist; Lu *kõik ajatusõd eväd mee tõttõõ* kõik mõtted ei lähe täide (tõeks); M *ep peteltü, se on tõtullinõ tõsi* ei valetatud, see on sulatõsi; M *se tõpilizõõ tõsi ~ se on tõpizõõ tõtta* see on sulatõsi; J *tulin tõsi tuline tõsi*. – Vt. ka *tõtuuz, tõtuuz-azzä*.

tõsimõin Lu, g. -zõõ Lu tõeline истинный; *tõsimõin tõtta* [sic!] sulatõsi (tõsi mis tõsi).

tõsi/n J-Tsv. (Ja-Len.) -in J-Tsv., g. -zõõ: -izõõ J 1. õiglane справедливый; J *tõsiim meez* õiglane mees; 2. ustav, truu верный; Ja *koira i katti on samõõt tõsisat* [= *samõit tõsizõt*] eläjät (Len. 242) koer ja kass on kõige ustavamad loomad; 3. J-Tsv. tõsine серьёзный.

tõsi-sõnain J tõsõnake, tõsõnumike верное слово, правдивое слово, правдивая весточка; *se tõi tõsi-sõnainzõõ* rl. see tõi tõsõnumikesi.

tõtt/uaa P *tottua* Lu, pr. -un: *totun* Lu, imperf. -*tuzin*: *tottuzin* Lu harjuda привык/ать, -нуть, свык/ться, -нуться; P *en õlõ tõttunnu* ma ei ole harjunud.

tõtu/llinõ M -ulliin Kett. *totu/ulliinee* ~ -*liinee* K-Ahl., g. *tõtullizõõ* 1. tõeline, tõetruu истинный; M *ep peteltü, se on tõtullinõ tõsi* ei valetatud, see on sulatõsi (tõeline tõsi); 2. Kett. õiglane справедливый.

tõtus/saa: -*sa* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J tõtt rääkida, tõestada говорить правду.

tõtuullii/n K, g. -zõõ õige, õiglane правильный, верный.

tõtu/uz (M-Set. J-Must.) *tõttuuz* M -z J-Tsv. *totuuz* (K-Ahl.) *totus* K-Ahl., g. -*u* M J *tõttuu* M *totuu* K -*sõõ* ~ -*sõ* J tõde, tõsi, õigus правда, истина; M *tõen tätä uzgov, tämä on maa-ilmaa pettelikko, sõnnaa juttõõp tõttuutta, kõm petteew* kes teda usub, ta on maailmatu petis, sõna ütleb tõtt, kolm valetab; M *tämä jõka kõrta pajatap tõttuutta* ta räägib iga kord tõtt; J *kui ni etsin, a en levve tõtuss tsättee* kuidas ka otsin, aga ei leia tõde kätte; M *sinu piäp tehä tõtuulla, ep piä petellä tsetäätä* (Set. 4) sa pead tegusema õiglaselt (tõega, tõe varal), ei tohi kedagi petta; J *õikuss (tõtuss) ajama* õigust (tõde) taga ajama; M *mentii suutoo tõttuutta saamaa* mindi kohtusse õigust saama; J *tõtuu peräss* tõe tõttu; M *se õli tõttuu sõna* see oli tõsi (tõesõna). – Vt. ka *tõsi*.

tõtuuz-azzä: *tõttuuz-azzä* M tõde правда, истина. – Vt. ka *tõsi*.

tõttõlla (P), pr. -*tõlõn*, imperf. -*tõlin* sõna kuulda, kuuletuda слушаться, повиноваться; *kuultamattomõinõ lahsi ep tõttõlõ mitää* sõnakuulmatu laps ei kuula midagi (ei kuuletu üldse).

tõu- vt. ka *tou-*.

tõukaht/aa: -*aa*g I, pr. -*an*, imperf. -*in* mom. tõugata толкнуть; *ku vesi õllõis tõukahtanuj jäänallaa, siõ tšenniid ep täätäisig, kuhõõ tämä hävije* kui vesi oleks tõmmanud (tõuganud ta) jää alla, siis keegi ei teaks, kuhu ta kadus.

tõukast/aa (Kõ-Len.), pr. -*an*, imperf. -*in* mom. = *tõukahtaa*.

tõukat/a K-AI. L M J (Kett. K U P Kõ Ja-Len. Po Lu) -*a*g I (vdjI) *touk/ata* Lu J (Li Ra) -*õtõ* Lu -*õt* J-Tsv., pr. *tõukkaan* K L M Kõ Lu J -*kaan* Lu Li J, imperf. *tõukkazin* Kett. M Lu J -*kazin* ~ -*kõzin* Lu J tõugata, lükata, torgata, (kuhugi) pista толк/ать, -нуть, совать, сунуть; M *tõukkaab järjüü lavvaa allaa* lükkab pingi laua alla; J *uhzõõ toukkaõ tšiiini* tõukas ukse kinni; M *elä tõukkaa seinää maalõõ* (seina vastu toetujale õeldi:) ära seinä maha tõuka!; Lu *tämä tõissa l'uukutti, miä takkaa toukkõzin* ta sõidutas teist, ma tõukas in tagant; Lu *surmukas toukkaap tsäävää rihmojee läpi* süstik lükkab käävi (lõime)lõngadest läbi; M *kangas tõukattii kraaskaasõõ* lõuend pisteti värvi (sisse); L *tõukkaa õmaz äntä prolobaa* (muinasjutust:) pista oma saba jääauku; P *kuhyõ paikkaa tõukkas kuraxsyõ* kuhu kohta (ta) torkas pussi?; M *kuza on pal'l'o, sinne i tõukkaav* vs.

kus on palju, sinna ka antakse (sinna ka lük-kab). – Vt. ka *toukkoa*, *toukkia*.

touk/ka Kett. J-Must. *toukka* Lu, g. -aa: *toukaa* Lu = *toukõz*; **1.** Kett. J-Must; **2.** Lu *seinäs toukka teeb javvoa* puukoi teeb seinas koipuru; Lu *toukaa javo* koipuru. – Vt. ka *puu-*.

touk/kia L PM Kõ -kiag I *toukkia* J-Tsv. (Ra), pr. -in P *toukin* J, imperf. -kizin P *toukkizin* J tõugata, lükata; toppida толкать, валить; пихать; J *toukita tõin-tõiss lumõsõõ* tõugatakse üksteist lumme; Ra *puud on lanjkõstu kõik rissi-rässi*, *tuuli on toukkinut puud* puud on langenud kõik risti-rästi, tuul on tõuganud puud (maha); M *ep piä tätä toukkia* ei tohi teada tõugata; Kõ *repo toukki kalad aukossa teelee* rebane lükkas kalad august teele; J *võtti toukki väe kahtõ poolõ* võttis lükkas rahva kahele poole; L *starikka alkõ voholyõ obahkoi suhyõ toukkia* taat hakkas kitssele seeni suhu toppima.

touk/ko P, g. -oo tõuk, uss червь, червяк; *samallain juollas puukõssi*, *ku on lehmäl tševääl-lä mokamad muhgod*; *toukko ja puukkõ* ka seda nimetatakse puugiks, kui lehmäl on kevadel sellised kiinimuhud; tõuk ja puuk (on lehma seljanahas). – Vt. ka *toukõz*.

toukkomato (P) *toukkomato* Ra J tõuk, uss червяк, червь; P *mätännüt kanto*, *siäl on kõvakuorõd i toukkomaod* mädanenud känd, seal on kõvakoorikud (= kõvade tiibadega putukad) ja tõugud. – Vt. ka *toukõz*.

tou/ko K-Ahl. P M Kõ J-Tsv. (Kett. Ja-Len.) *touko* Lu J hrl. pl. -god P tõug, tõuvili, suvivili яровые хлеба; Kõ *suvõll õlivat talgod niittä* *toukuu* suvel olid tõulõikamiseks talgud; P *toukoi tappamiin* tõuvilja peksmine; Ja *tou-gossa tolkkua ebõ ole* [= *ebõ-lõ?*] (Len. 249) tõuviljast pole asja (= tõuvili ei edene, ei kasva); J *touko vil'l* tõuvili. – Vt. ka *toukoleipä*, *toukovil'la*.

toukokuhila M tõuvilja-, suviviljahakk скирда, копна яровых хлебов; *rüiskuhila*, *i toukokuhilad õllaz* rukkihakk, on ka tõuviljahakid.

toukoleipä M = *touko*; *toukoleipää niitimmä kahtšümmett viis kopekkaa päivä* tõuvilja lõikasime (sirbiga), 25 kopikat päev.

toukonurmi Ränk I-Len. tõu(vilja)nurm яровое поле; *meilä on nurmi kõlmõza nurmõza*, *esimeine nurmi on parnas*, *tõine nurmi on rüüis nurmi*, *kõlmas nurmi toukonurmi* (Len. 285) meil on kolmeväljapõllundus, esimene nurm on kesa, teine nurm on rukkinurm, kolmas nurm on tõu(vilja)nurm.

toukolvil'la P M -vilja Ränk *touko-viljä* J = *touko*; M *kõig leipä*, *mikä on tšülvettä tševväällä*, *sitä kuttsuas toukovil'la* kogu vili,

mis on külvatud kevadel, seda kutsutakse tõuviljaks.

toukovoosi: *toukkovuosi* (R-Reg.) tõuvilja-aasta урожайный год; *toivob toukkovuotta* (Reg. 47) rl. ennustab tõuvilja-aastat.

touk/õz ~ -õ M, g. -kõõ M **1.** tõuk, uss червь, червяк; *toukõz*, *omenoo sööv*, *maamenoita* tõuk, söõb kartuleid; *suurõt paksut touk-kõõd* suured paksud tõugud; *lehmäl on pal'lõ toukkõita sel'l'áz* lehmäl on palju (kiini)tõuke (= kiinimuhke) seljas; *omenaa toukõ* kartuliuss, -tõuk; **2.** puukoi точильщик, древесный червь; *rihhee irrez on pal'lõ toukkõit* maja palkides on palju puukoisid. – Vt. ka *toukka*, *toukkomatokkainõ*, *touko*, *toukomato*, *touku*, *toukka*, *toukko*, *toukkomato*.

tõõ vt. *tõõ*.

tächte vt. *tächti*.

tächttett vt. *tähe*.

tächtiin Kr täheke звёздочка; *enneka tächtin* sabaga täht, komeet.

täe vt. *rüüs-*.

tähle M Kõ S Ra I (L) -eh I *tähä* Kr, g. -tee M Kõ Ra I -tie L, pl. *tächttett* Kr **1.** (taeva)-täht звезда; I *õhtugona talvõlla kuu i tähteet taivaza* talvel (on) õhtul kuu ja tähed taevas; M *mõnikkaat tähteet lentäväv* mõned tähed langevad; Ra *tähe tokku* täht langes; **2.** säde искра; M *kuusi aivoo viskaap tähteit* kuusepuu heidab põledes väga sädemeid. – Vt. ka *vahti-*. – Vt. ka *tächti*.

tählee K Kõ J *tähie* K *tähhee* M S *tähhee* ~ *tähjee* M -e K P Ja-Len. postp. (millegi) puhul, pärast, tõttu; *suhtes из-за*, *ради*; *при*; M *pojo pääsi jalkaa naizõõ tähhee* poiss pääses heale järjele naise tõttu; K *emmä tullu söömäs tähhee* (Al. 53) rl. me ei tulnud sinu söõgi pärast; M *miä tämmää tähhee em pisä õmmaa pääit tullõsõõ* tema pärast ma oma pead tulle ei pista; M *skarbäsšä božža mat' on üvä põlloo tähjee*, *kõlmisõõ kazee jumalaakaa johzõd ümpär põllua*, *siä täänäp tuulõõ tõisõõ poolõõ* kannatava jumalaeama (ikoon) on hea tulekahju puhul: kolm korda jooksed selle pühapildiga ümber tulekahju, siis pöörab tuule teisele poole. – Vt. ka *sen-*. – Vt. ka *tähellä*, *tähemellä*, *tähi*.

tähek/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J tähine, täherikas звёздный; *tähekõs taivõz* tähistaevas (~ tähine taevas). – Vt. ka *täheza*, *tächtiin*.

tähelee P M Kõ J: M *miä en pannuu i tähelee näitä* ma ei pannud neid tähelegi; Kõ *õlõn ize pannu tähelee sitä*, *etti suvi meep talvõa mõõ* olen ise seda tähele pannud, et suvi käib talve järgi.

tähellä: -l J = tähee; sene tähell miä i hülkezin viinaa juumizõd eez naimaa nõisõmissõ sellepärast ma jätsingi viinajoomise enne abiellumist. – Vt. ka tähee.

tähemellä: -l = tähee; senee tähemell selle tõttu.

tähentää Lu, pr. -täb ~ -näb Lu, imperf. -ti Lu = tähettää; mitä se tähentäv mida see tähendab?; se juttu ep tähennä mittää see jutt ei tähenda midagi.

tähentü/z Lu, g. -hsee = tähetüz; sellä sõnala on mokoma tähentüz sellel sõnal on niisugune tähendus.

tähelza: -z Lu tähine, tähtedes в звёздах, звёздное; ku õliti taivas tähez, nii pakkano tuõv kui taevas oli tähine, siis (õeldi, et) tuleb pakane. – Vt. ka tähekez, tähtiin.

tähet/sää: -tsä J-Tsv., pr. -sän: -sen J, imperf. -sin J märgata заме/чать, -тить.

tähet/tää (J) -teä P -tä J-Tsv., pr. -äv P J -ev J, imperf. -ti P J tähendada означать, значить; J mitä se täheteb. – täheteb jot teill aik kottoo menne Mida see tähendab? – Tähendab (seda), et teil on aeg koju minna.; P se tähetti sitä, etti tätä tširottii sitä viisii see tähendas seda, et teda kiruti sedaviisi. – Vt. ka tähentää.

täheltä (Lu), pr. -nev Lu, imperf. -ni tähendada, ennustada предвещать, предсказывать; ku arvaap tõin, kumpõ kõrvõ helizeb, siis täheneb üvvää kui teine arvab ära, kumb kõrv heliseb, siis (see) tähendab head. – Vt. ka täätää.

tähetü/z Lu J-Tsv., g. -hsee: -see J tähendus значение, смысл; J mikä tähetüs kazell prittšill õli mis tähendus sellel mõistujutul oli? – Vt. ka tähentüz.

tähi R-Reg. pärast, tõttu из-за, ради; elä seizo denges tähi elä maka markas tähi (Reg. 15) rl. ära seisa oma raha pärast, ära maga oma marga pärast. – Vt. ka tähee-.

tähittää M (K-Ahl.), pr. -än K, imperf. -in 1. järele uurida, järele küsida узна/вать, -ть, вывед/ывать, -ать; M sie tältä tähitä, võib ölla täm tääv sa uuri temalt järele, võib-olla tema teab; 2. tähele panna узна/вать, -ть, определить; K neitsüeni noorikkoni .. nõis ilmaa nõsattamatta, visιά visittämättä, tähitä täheltä päivä, võta merkki otavassa (Ahl. 99) rl. mu mõrsja, mu pruut, .. tõuse (üles) ilma ajamata, ärka äratamata, pane päeva tähele (taeva)tähe järgi, võta märki Suurest Vankrist. – Vt. ka tääõsellä.

täh/ti K R-Lön. R-Reg. L P M-Set. Lu Ra J (Kõ S) tächte ~ tächtiin Kr Тэхму Pal., Тэхму Ii-reg.₁ Тягму Pal.₁, g. -ee Lu J -ie L P, pl. Тягедь Tum. Тэгьмь K-reg.₂; 1. (taeva)täht звезда; J tähet

vilkkavat (Must. 187) tähed vilguvad; Lu mõnikas tähti on sirkaa, tõin on tumma mõni täht on hele, teine on tuhm (tume); L tähed laskõuvad, sis niku puhup tähti tulta (kui) tähed langevad, siis nagu täht puhub tuld; L taivaa tähti taevatäht; J suur tähtijõd tee suur Linnutee; Lu pohja tähti Põhjanel, põhjatäht; J lanjkõv tähti langev täht; 2. hinne оценка (в школе); P mie en õlõ eneliez saannu kaçsii üpçsii tähtii ma ei ole (koolis) endale saanud hindeid kaks, üks; 3. J-Tsv. aumärk, orden звезда, орден. – Vt. ka häntä-, karu-, ko-, komeetti-, koto-, para-, pohja-, rissi-, šora-, zoä-. – Vt. ka tähe.

tähtiin J-Tsv., g. -zee J = tähekez.

tähtikkõin J-Tsv., g. -zõd J täheke звёздочка; veel om valkaad üüv, va ühs tähtikkõim vilkup taivaaz veel on valged ööd, ainult üks täheke vilgub taevas.

tähtimarja R-Eur.: sõsoret sõmerollani õnot osmalaisellani däädät tähti-marjallani (Eur. 38) rl.

tähtitaivaz L-Salm.₁ tähti-taivõz J-Tsv. tähistaevas звёздное небо.

tähtitooja (R-Lön.) = tuumitooja; vai teät tähtitoojani, ajattelet armaiseni (Lön. 185) rl. või tead, mu sünnitaja, või mõtled, mu hellitaja. – Vt. ka tuumitooja.

tähtitootu (R-Lön.) = tuumitootu; vet i teän tähtitootuni (Lön. 186) rl. ma ju teangi, mu sünnitatu.

tähtitooukkainõ (R-Lön.) dem. ← tähtitootu; vet i teän tähtitooukkaiseni rl. ma ju teangi, mu sünnitatu.

tähti-vesi Li ravivesi, taiavesi целительная вода; kuss kõhtaa poolõll päiväll vesi virtaab vassaa, se on mokoma tähti-vesi. sinne mentii i pessiiçtii kus kohas vesi voolab (keskpäeval) vastupäeva, seal on niisugune ravivesi. Sinna mindi ja pesti ennast.

tähtsi vdjL Kett. P M I tahtsi Li, g. -d'ee (Kett. M I) -d'ii (I) -džee (M I) -jee (vdjL) -ee (P) viljaree, tähk kolos; I tähd'essä võtad ivvee viljareest võtad tera (iva); P õrall on tuõs tähtsi odral on ka pea; I pal'lo tähtsilõjä palju viljapäid; M rüis tähtsi (rüis pää) ~ P rüisie tähtsi ~ I rüissee tähtsi rukkipea. – Vt. ka lina-, linaa-.

tähtsä Len., g. -ää = tähtsi.

tähä vt. tähe.

täi Kett. K L P M Kõ S Lu Li Ra J I, g. täi Lu J täi вошь; P täid ovat pääzä i sõpõiza täid on peas ja rõivastes; M saivõrõssa tuõvat täid saerdest tulevad täid; K miä nõõn täitä õttisimaa siltä ma hakkani sul (peast) täisid otsima; J täit tšihissä pääz, niku sipplikaat pezäz täid

kubisevad peas nagu sipelgad pesas; P *tämä lii-kuv niku täi ruvõza* kk. (aeglase inimese kohta öeldakse:) ta liigub nagu täi kärnas; S *pää täi* peatäi; S *sõpa täi* riidetäi; P *põdraa täi, tämä on kõva, lennab niku tsärpän* põdrakärbes, ta on kõva, lendab nagu kärbes; Lu *hirvee täiv* põdrakärbsed; Lu *täi muna* täi muna, saere; Lu *täi tappaja* täitapja (= põial). – Vt. ka *irvee-, irvi-, põdraa-, pää-, sõpa-, tuska-*.

täik/az Kett. -õz J-Tsv., g. -kaa Kett. J täitanud vшивый; Kett. *täikkaad lahõõd* täitanud lapsed. – Vt. ka *täin*.

täi-kunigõz J-Tsv. fig. täikuningas, täitanud inimepe завшививший человек.

täil/n J-Tsv., g. -zee = *täikaz*.

täi-roho J-Tsv. (mingi taim täide hävitamiseks) vшивая трава.

täitapp/aja Lu Ra -ai ~ -õja Ra -õjõ J-Tsv. põial, kõnek. täitapja большой палец.

täi-tara P *täitara* Lu sammaspool, ekseem liшай, ekseema; Lu *täitaraa pääl täi tapetti* sammaspoolle peal tapeti täi.

täit/tüssä: -tüss J-Tsv., pr. -iin J, imperf. -tüzin = *täittüä*.

täit/tüä M J-Tsv., pr. -iin J, imperf. -tüzin M täitada, täisid täis minna завшиветь; M *eezepää rahvaat täittüziväv* ennemalt läksid inimesed täisid täis; M *lahsi õli nii täittünnü* laps oli nii täitanud.

täkis/sää: -sä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J pigistada, kokku suruda приж/имать, -ать, сжимать, сжать.

täkit/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J tõkestada, tarastada загор/аживать, -одить, отгор/аживать, -одить.

täkjään vt. *täkkiään*.

täkki/ki¹ Lu J-Tsv., g. -ii Lu J laevatekk палуба; Lu *kapteni menev täkill* kapten läheb tekile; Lu *miü lazzimmõ täkiltä vennee vettee* me laskime tekilt paadi vette; Lu *täkki lasti* tekilast. – Vt. ka *ahtõripool-, kanta-, nenäpool-, väli-*.

täkki/ki² J, g. -ii J = *täkkiään*; *jäap tšiin niku täkki* jääb kinni nagu takjas.

täkki/ki³ J-Tsv., g. -ii = *täkki-aita*.

täkki/ki⁴ J-Tsv., g. -ii täkk жеребец.

täkki/ki⁵ J-Tsv., g. -ii puuk, puutäi, lambatäkk (овечий) клещ.

täkki-ai/ta: -t J-Tsv. pistandaed, püstaed частокол.

täkkilasti ~ täkki-lasti Lu tekilast (laeval) палубный груз; *täkki-lasti, mikä ep peltšää vettä. täkki-lasti pantii tšiini tsepojõõkaa i siŋkki-rosiikaa* tekilast (on selline), mis ei kardavett. Tekilast pandi kinni kettide ja terastrossiga.

täkki-vahti Lu tekivaht, -valvur сторож на палубе, палубная вахта.

täkkiäi/n Ra J *täkjään* J, g. -zee J takjas репейник, лопух; J *tropaa ääres kasvovõt täkkiäized* jalgraja ääres kasvavad takjad. – Vt. ka *takki-ain, takkiaz, tikkitakki, täkki²*.

täksiä J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J täksida тюкать.

täm/lä Kett. Len. K R U L P M Kõ S Ja Po Lu Li Ra J I Ku (V) *täm* Len. K L P M Kõ S Ja Po Lu Li Ra J I *temma ~ temm ~ tem ~ tam* Kr ТЭМЭ Pal., ТЭМЭ K-reg., g. -ää K L P M V Lu J -eä P *tämmää* M S I -mää Po -ä Lu J *temma* Kr 1. tema on, она, оно; M *täm on ramokaz meez* ta on tugev mees; K *luvattii tulla tätä tsüümää nuorikõssi* (Al. 9) lubati tulla teda pruudiks kosima; P *mie tääääkaa sõittõlin, ep tämäss tullud mitäit parapaa* ma tõrelesin temaga, ei temast tulnud midagi paremat (= sellest polnud mingit kasu); M *tämmää taitaa eb õõ nõisa kazessa tavvissa* tema vist ei parane (~ ei toibu) sellest haigusest; K *siin õlkõje päällä tämmää piti sünnüttää lahs* seal õlgedele peal tuli tal laps sünnitada; M *tätä sirkotutti* teda ajas ringutama; Po *lahsia eütütetti* täll temaga hirmutati lapsi; M *i mikä tälleeli tuli* ja midagi tal(le) juhtus; J *kiuru laulob üväll ilmall, vihma päiväl tämä eb laulo löoke* laulab hea ilmaga, vihmasel päeval ta ei laula; 2. see (siinolev) этот, эта, это; L *en mälehtää, kummall kuuta tämä on* ei mäleta, mis kuul see on; M *täm on kõikõssi üvä, kase vesi, tämä on siunattu* see on kõigeaks hea, see vesi, see on õnnistatud; M *tämä johtu meelee, što miä menin peenee tsasovnaa möötä* see tuli meelde, et ma läksin väikesest kabelist mööda; R *tämä tsüäl põli* see küla põles (maha); M *nät tämässä inehmizessä üvää ep kuulu* vaat sellest inimesest ei ole kuulda midagi head; Lu *võigriba on limakaz, tält läheb nahka päältä poiz* võiseen on limane, sellelt tuleb nahk pealt ära (võtta); K *pasibo tähä taloose. täzä täüsü annettie, tsipoi kapoi kannettie* (Ahl. 104) ri. tänu sellele talule! Siin anti täisi (= täiskanne õlut), kruusidega-kappadega kanti (ette).

tän Kr, pr. sg. 1. p. tean знаю.

tänne Kett. K R-Lõn. U L P M Kõ V Po Lu Li J Ku -eg vdJ I *tänni* Kr siia, tänna сюда; K *siä tulõ tõizõll päivää tänne järvee rantaa* sa tule teisel päeval siia järve kaldale; J *emmä tänne tullõõd makkaamaa* me ei tulnud siia magama; I *tuug tänneg, miä miittäiv juttõõ sillõõ* tule siia, ma ütlen sulle midagi; L *tänne kuolõt süömättä* sured siia nälga (söömata); Lu *ain kopizõb ei jouvvu sinne ep ku tänne* aina koperdab, ei jõua sinna ega tänna. – Vt. ka *sinne-*.

tännepoolõ Lu -õ Li siiapole в эту сторону, сюда; Li *erätsille panti raama, akkuna raama, a tännepoolõ panti sisinališnikav väljapolee pandi raam, aknaraam, aga siiapole (= toa poole, tuppa) pandi (aknale) sisemised pealisliistud; Lu tännepoolõõ laugassa siiapolee Laugat (Lauga jõest siiapolee).*

tännepäiz Li = tännepoolõõ.

tännessaa J-Tsv. 1. siiasaadik, siiani, siiamaa-ni, siia досюда, сюда; *venut tsässi tännessaa siruta käsi siiasaadik; tšerikoo tšello kuulup tännessaa kirikukell kuuludub siiamaa-ni; jooskaa kõiki tännessaa* jookske kõik siia; 2. praeguse ajani, senini до сих пор.

tänni vt. tännne.

tän/nä: -n = tázä; (kui surnut viidi hauda, pandi lautsiõled teele põlema, lapsed hüppasid üle õlgede ja hüüdsid:) *siin irdmud, tänn armõd* seal hirmud, siin armud.

tänä M S Lu Ra J-Tsv. *tenn* Kr 1. täna сегодня; Lu *tänä on tomakõ ilma* täna on udune ilm; J *tänä jõvup õrrüüllä* tänavu (ta) jõuab koju; S *kui tänä meill õli rõuta maaz* küll täna oli meil jäidet maas!; Lu *mill piäp tänä poolõssi päivässi kerkiissä tiižxee* mul tuleb täna lõunaks (keskpäevaks) tööle jõuda; 2. see этот, эта, это; Lu *majakkalaiva on tänä poolõõ kronštattii* majakalaev on siinpool Kroonlinna; Lu *tänä voon õli üvä tulo õrrüüllä* tänavu (sel aastal) oli hea ristikusaak; Ra *mennä vootta millõ sõrmi kauka mätäni, a tänä voott praaviuz* möödunud aastal mul sõrm kaua mädanes, aga sel aastal paranes; J *tänä talvõll* sel talvel, tänavu talvel. – Vt. ka *tännännä*.

tännäil/n J-Tsv., g. -zee J tänane сегодняшний, нынешний. – Vt. ka *tännäpäiviin, tännävein, tännävä*.

tännänn-oomõnna: *tännänn-uomõnn* P täna-homme, neil päevil сегодня-завтра; *vähäizee viel on eloz, tännänn-uomõnn kuolõv* väevalt on veel elus, (aga) täna-homme sureb.

tännännä K R U M J-Must. I -nne K-Ahl. -nn K L P M Kõ -nä J-Must. I -n K P M Kõ I -än ~ *täneän* P *Тенана* Tum. täna сегодня; U *al-gan tännänn õlut tšihuttaa* hakkas täna õlut tegema; M *mitä tännänn on tehtü, sitä oomõn ep piä* vs. mis täna on tehtud, seda homme pole vaja (teha) (= mis täna tehtud, see homme hooleta); K *mi päivä siis tännännä* on mis päev siis täna on?; Kõ *tännänn tšümmenez juli-päivä on samsoñi-päivä* täna, kümnes juuli(kuupäev), on samsonipäev; Kõ *mälestän, niku kase azza õli tännän* (Len. 212) mäletan, nagu see asi oleks olnud täna; M *tännänn õlin surmalla suuza, a veel böllu lootu surmalõõ* täna olin surmasuus,

aga veel polnud surmale määratud (loodud); J *med'je jõkapäiväne leipä anna meile tännänä* (Must. 156) meie igapäevast leiba anna meile täna(päev); P *uomen tännän* (kas) täna või homme?; L *tännänn õli puuttunnu võrkkuosyõ pal'lo kaloit* täna oli palju kalu võrku sattunud; Kõ *tännän lõunal pajattivat* (Len. 214) täna lõunajal nad rääkisid; Kõ *tännänn üül miä sinuu koiraa vargasan* täna õösel ma varastan sinu koera; M *tännänn õönn* täna õösi. – Vt. ka *tänä, tännäpä, tännäpäin, tännävä, tännävässä*.

tännännõöllä K *tännännõöllä* L täna õösel, täna õösi сегодня ночью, в эту ночь; K *tännännõöllä jumala jürizi* täna (möödunud) õösel muristas; L *tännännõöllä jumalaa poigaa emä sinniüb* (muinasjutust:) täna õösel sünnib jumalapoja ema. – Vt. ka *tännävüünnä*.

tännännõönnä M = tännännõöllä.

tännäp/ä Li Ra J -ää Ku = tännännä; J *tännäpä on üvä ilma* täna on hea ilm.

tännäpäil/nä: -n Kõ = tännännä.

tännäpäiviin J-Tsv. = tännäin.

tännävei/n P (Kett. K M), g. -zee 1. Kett. P tänane сегодняшний; 2. tänavune нынешнего года; M *miä en tuntõnnu mäntšää karttia tännäveisee vootõõssaa* ma ei osanud tänavuse aastani kaarte mängida. – Vt. ka *tännäin, tännävootiin*.

tännävool/na J -nnõ J-Tsv. -nn M Kõ Li J -na I -n Lu I *tännävuoõn* K P tänavu в этом году; Lu *tännävooõn on leivõkõz vooz* tänavu on viljarikas aasta; Kõ *tännävooõn õlivat suurõt tšihkod* tänavu olid suured hanged; J *uguritsad nii mārānessi tännävooõnna mennä hoduusõõ* kurgid lähevad tänavu nii viletsasti kasvama; I *tännävooõnna groomulla murtõli puud* tänavu äike murdis puid. – Vt. ka *tännävooõta, tännävä*.

tännävootiin ~ **tännävootiin** J-Tsv. -n (J-Tsv.) *tännävootine* J-Must. tänavune нынешнего года; *slau boohu, tännävootizõd linad jo on tšedrettü* tänu jumalale, tänavused linad on juba kedratud. – Vt. ka *tännävein*.

tännävooõta Li = tännävooõnna; *tännävooõta õli üvä tulo* tänavu oli hea saak.

tännävä Lu Li Ra J -ve Li -v Lu *tennawa* Kr 1. täna сегодня; Lu *no ko tännäv kõrvad vuhavad* no küll täna kõrvad kohisevad; Lu *tännävä on saunapäivä* täna on saunapäev; Li *mie näin unta tännäve* ma nägin täna und; J *eñko miä sais teilt tännävä üü-majaa* kas ma ei saaks teilt täna öömaja?; Lu *tännävä üül õli kahu* täna õösel oli kahu (= kerge külm); 2. fig. praegu в настоящее время, нынче; Lu *näväd i tännävä eläväd mejjee tšüláz* nad elavad praegugi meie külas; Lu *tämä i tännävä laulõv* ta laulab praegugi; 3. hrv. tänavu в этом году; Ra *nii on tännävä*

vähä einää, što näpill vaa annan tänavu on nii vähe heina, et annan (lehmale korrage) vaid näputäie (annan ainult näppudega); Ra *tänävä on ruis kõvaa kõrrõkaa, sirppiši eb lõikkaa* tänavu on rukis kõva kõrrõga, sirpki ei lõika; **4.** adj. tänane сегоднешний, нынешний; J *tago tänävä päivä* rl. tao (rauda kogu) tänane päev; Li *tänävässi päivässi luvattii paikomittaa vihmaa* tänaseks päevaks lubati paiguti vihma. – Vt. ka *tänän, tänännä, tänävoonna*.

tänävässä Lu = *tänännä*; *tuuli meep päivää mukkaa, piēp tulla üvä ilma. a katti, tämä võiz i tänävässä tormia täätä* tuul pöördub päripäeva, peab tulema ilus (hea) ilm. Aga kass, tema võis ka täna tormi ennustada.

tänävüü/nnä: -n Lu = *tänännööllä; tänävüün iüü ontši, kõns pantii põlõmaa tuli, jaani-ohtogonn* täna öösel ongi (see) öö, kui pandi põlema tuli, jaaniõhtul.

tänään vt. *tänännä*.

täpi Lu: *vättšiä täpi täün* (tuba) rahvast puupüsti täis. – Vt. ka *täpizee, täppizä*.

täpilizee M: *rihi õli täpilizee täünä vättšiä tuba* oli puupüsti rahvast täis.

täpil/ze Kett. -se J-Must.: Kett. *täpizee täünä ~ J täpise täünnä* (Must. 184) puupüsti täis. – Vt. ka *täpi*.

täpi-täün Lu puupüsti täis битком набито, полным-полно; *tšerikko õli vättšiä täpi-täün* kirik oli rahvast puupüsti täis. – Vt. ka *täpö-täünä*.

täpi-täünö J-Tsv. = *täpi-täün*.

täppizä (I): *lavvad õlivad täppis täünä* laud olid kuhjaga (toitu) täis; *i kane .. petšõjkoiza kloppia täün, täppis täün* ja need .., (lamba) maks on (maksalutikaid) täis, kubinal täis. – Vt. ka *täpi*.

täppär Ku: *tämä külä naaisit [= naizõt], täppär hännät, pitki-keelet, pettelikot* (Len. 292) rl. siitküla (selle küla) naised, takusabad, keelepeksjad, valelikud.

täpö-täünä Ra pilgeni täis, ääreni täis полный до краёв; *piimää on pata täpö-täünä* piimarott on piima ääreni täis. – Vt. ka *täpi-täün*.

tärimizi J-Tsv. tärinaga, mürinaga с грохотом, с треском.

täri/nä: -n J-Tsv., g. -nä J (vankri, aknaklaasi) tärin, mürin, põrin, klirin грохот (телеги), дребезжание (стекала); *tšen nii ajab müütä tärinäkaa* kes niiviisi tärinaga mööda sõidab?

täri/sä (M J) -ssä Lu Li -ss J-Tsv., pr. -zen Lu Li J, imperf. -zin Lu Li J I. kliriseda, kõriseda, põriseda, täriseda трещать, грохотать, дребезжать; J *nõistii rattaat tärizemää* vanker hakkas põriseda; J *akkunaa zvenat tärisssä tuulõss* aknaruudud klirisevad tuules; Lu *erneet täris-*

sää herved kõrisevad (veeremisel); **2.** kõhiseda хрипеть; Lu *ääni tärizev* hääл kõhiseb; **3.** käriseda, kärisevat heli tekitada, kärinal katkeda треснуть, разорваться (о материале); M *vana šiška tšut' tärizi* vana kalts peaaegu kärises (läks kärinal) katki; **4.** lobiseda болтать, тараторить; Lu *ep piä nii pall'o tärisssä* ei ole vaja nii palju lobiseda. – Vt. ka *tärähtäässä*.

tärizejä: *tärisijä* J-Must. käristi (mürariist) трещотка. – Vt. ka *tärri*.

tärkkelmä: -m J-Tsv., g. -mä J tärge, sälk прорез; *pagl tšēnhää tärkkem* pastla tärge.

tärkkemü/z J-Tsv., g. -hsee: -ssee ~ -see J = *tärkkemä*.

tärpetü/z (M), g. -hsee: -ssee M täks, täke насека, насечка; *ühhee tširvee tärpetüssee* (tegi) ühe kirvetäkke.

tärp/piä M, pr. -in M, imperf. -pizin M tärkida, tärkmeid teha долбить, проби/вать, -ть (дырки); *dolotall tšerppiäs peened aukot tšēntšää* peitliga tärgitakse tärkmed (= väikesed augud) pastlasse; *tšēntšää õli tärpittü, õltii aukod* pastel oli tärgitud, olid tärkmed; *kui vaivattii ampaid, sis tärppi kurahsõõ õtsaaka* lõukaluu kui hambad valutasi, siis (ravija) tärkis noa-otsaga lõualuu(d).

tärp/ütü M, pr. -pään M, imperf. -päzin M täksida, täksata, kergelt lüüa надрез/ывать, -ать; *tärpätäs sinne puhhõdsõõ tširveekaa, sis see annikkõ isuttaas sinne puu aukkoosõõ, puhhõdsõõ* (kasemahla laskmisest:) täksitakse sinna puusse kirvega (täke), (ja) siis see (mahla)tila pannakse sinna puu auku, puusse; *tširvee tärpättü kahtši* kirve(ga) täksitud kask.

tärri/i J-Tsv., g. -ii J käristi трещотка; *tärri heitütteep värpoit* käristi hirmutab varblasi. – Vt. ka *tärizejä*.

tärwa vt. *tõrva*.

täräht/ää (Lu), pr. -äb Lu, imperf. -i kõriseda трещать, треснуть; *erneet tokkuvat poiž, vaa tärähtäväd* herved kukuvad maha, ainult kõriseda.

täräht/ässä: -ss J-Tsv., pr. -äb J, imperf. -äzi: -äz J mom. käriseda, kärisemise heli (kärinat) tekitada треснуть, разорваться (о материале); J *sitts revitettii poolittaa, va tärähtääz* sits(irii) käristati (rebiti) pooleks, ainult kärinat oli kuulda. – Vt. ka *tärisä*.

täräü/z J-Tsv., g. -hsee: -see J tärin трескотня.

täräüt/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. ← *täräüttää; elä täräüttee glazia müü* ära tärista vastu klaasi.

täräüt/tää (K-Al.) -tä J-Tsv., pr. -än J, imperf. -in J põrutada, täristada затрещать, загрохотать;

J *tärüüti tarelkoikaa* täristas taldrikutega; K *tärüütäväd ahjolautaa kepiikaa* (Al. 13) (pulmakomme:) täristavad ahjupelti kepiiga; J *tärüüt uhsõd, avo-os kuulla* pöruta uksele, võib-olla kuuldakse.

täsess Kr siin; siit здесь; отсюда.

täspaikkaa Ku siit kohalt с этого места.

tästä Ku siit отсюда; *miä ko tästä saatoin zemsko mikoo* olenemää, *että jalad maahaa evät tavattu* ma saatsin siit Zemsko Miko minema, (nii) et jalad ei puudutanud maad.

täzä L J I Ku *Téze ~ Tezä* Pal.₂ *Teze* li-reg.₁ siin здесь, тут; I *miä süü, sis taas tuõ täzä ellää, kui pal'lo ellää* ma söön (isakodus), siis taas tulen (ja) elan siin (= mehekodus) niikaua, kuni elan (kui palju elan); L *täzä tsüälzä õlivat tsivirisid* siin külas olid kiviristid.

täti K L P M Kõ Lu Li J Ku-Len. (Kett. R-Reg. Ja-Len.), g. *tädii* L M Lu Li J *täddii* M 1. tädi тётя; Lu *täti õli emää sõzar i izää sõzar* tädi oli emaõde ja (ka) isaõde; M *pojo on täddii kasvattikko* poiss on tädi kasvandik; Lu *siä siso sitšäli, miä täti tätsäli, ühtee parvõd jovvumma. se on pollee nauhad* mõist. sina, õde, sealtkaudu, mina, tädi, siitkaudu, ühtekokku jõuame? – Need on põllepaelad; J *tädilessaa on tükkü maat menemiss* tädi juurde on tükk maad minna; 2. onunaine тётка; Lu *däädää naisa kutsutaa täti ja däädi* onunaist kutsutakse tädiks ja d-ks.

tätsäl/i M-Set. Lu -ii J siitkaudu здесь, отсюда (в этом направлении); Lu *tätsäli meep tee* siitkaudu läheb tee; Lu *tuõ tätsäli* tule siitkaudu!; M *siä sõsõ sitšäli, miä täti tätsäli. võõ* (Set. 15) mõist. sina, õde, sealtkaudu, mina, tädi, siitkaudu? – Võõ.

tätsäl/ain Li J-Tsv. (Kõ-Len.) -ein Kett., g. -äize J sinne, kohalik здешний, местный; Li *miä õõn kassin süntünnü, miä õõn tätsälain, tätsälain meez* ma olen siin sündinud, ma olen sinne, kohalik mees; Kõ *tätsälaisiik soomalaisiik möõ pajatamma ain soomessi* (Len. 219) sinne- te soomlastega räägime me alati soome keelt.

tät'ä, tät'ä vt. *t'at'a*.

täviä [?] (R-Reg.): *vottaka minua vottajäni, täviäni tüütüjäni* (Reg. 50) rl. võtke mind, mu võtjad (= vanemad), mu t-d uuinutajad.

tävveli/ne J-Must., g. -zee täielik, täiuslik полный, совершенный; *siis on õikõhus med'je kõra* [= keraa?], *kuu* [= ku] *möö kõikki tävvelisehsi tehää* (Must. 153) siis on õigus meiega, kui meid kõiki täiuslikuks tehakse. – Vt. ka *täüteellän*.

tävviüt/tää Lu, pr. -än Lu, imperf. -in kokku hoida, säästa сберегать, экономить; *kuiv inemin*

tävviütäv, jott tapajaiz kaugõpõssi kitsi inimene hoiab kokku, et jätkuks kauemaks.

täv/ü K-Ahl., g. -üü kops лёгкое.

tääjettäv J-Tsv. teadagi, muidugi, arusaadav известно, разумеется, понятно, конечно; *tääjettäv migäss tüttõ läziv: zeniha tahov* teadagi, mis haigus tüdrukul on: peigmeest tahab; *naapuris ku pietä üvää meelt; noh, tääjettäv, esimein lahs süntü* küll naabriperes rõõmustatakse; noh, arusaadav, esimene laps sündis. – Vt. ka *täättäv*.

tääjölzä: -z Li adv. teada, tuntud известно; *se teil on tääjöz* see on teil teada.

täällä M -l R-Lõn. M Lu Li -ll Lu J -lä Li *teällä* L *teäll ~ teäl* L P *teäll ~ teäl* K-Ahl. *Тээлла* K-reg.₂ *Тяля* Pal.₂ siin здесь, тут; Lu *soo siäl, soo tääl, kuzaa bõd kuivaa* soo seal, soo siin, kuskil pole kuiva; Lu *tuõ tänne, tääl on pal'lo marjaa* tule siia, siin on palju marju; P *ep tämä teäl maailmaz mitäid vaivaa nähnu* ei tema (ole) siin maailmas mingit vaeva näinud; Li *täällä paikkaz õõn* olen siin (kohal); Lu *tääl pool jökkõd* siinpool jõge. – Vt. ka *täzä*.

tääl-pool M *täälpoolõ* Lu siinpool по эту сторону (на этой стороне); M *sinuu pani sõisoma* *sinnepoolõ* lävviä, *ize õli tääl-pool* sinu pani seisma teisele poole läve, ise oli siinpool; Lu *täälpoolõ kattilaa* sealpool Kattilat.

täälltä M Lu Li *teältä* K-Ahl. R-Lõn. -te J -t J-Tsv. *teält* K-Ahl. siit отсюда; M *piäb mennä täältä möötää* peab minema siit mööda; Li *miä toon täältä poiz* ma tulen siit (ukse tagant) ära; J *täält maalt* siitkandist.

täüte vt. *t'at'a*.

täüto Kett. J-Tsv. -õ J-Tsv., g. -oo [sic!] J-Tsv. teadmine разумение, знание.

täättäv K M = *tääjettäv*; K *täättäv, ku stariikk õlõissi eloza, siiz õlõiss täättäv parapi* teadagi, kui vanataat oleks elus, siis oleks teadagi parem; M *täättäv, etti meep sinne, siäl on neñnää alus parõv* teadagi, et (ta) läheb sinna: seal on toit (inaesine) parem; M *täättäv raskaz* muidugi (ni) raske.

täät'ä vt. *t'at'a*, *t'ät'ä*.

täätäjik/ko Kett. K, g. -oo (nais)nõid, külatark знахарка, колдунья.

täätäj/ä Kett. K P M Lu Li-Len. (Ra) *teätäjä* L, g. -ää nõid, külatark знахарь, колдун; K *täätäjä võis paskaa tehä i üvää tehä* nõid võis halba teha ja head teha; Lu *see onõ täätäjä meez* see on külatark.

täätälik/ko P, g. -oo = *täätäjä*; *täätäjä vai täätälikko tääv, millin uomõn ilma liev* nõid või tark teab, missugune ilm homme tuleb.

täüt/ämättä Lu Li J-Must. -emette Li 1. juh-

likult случайно; Li *täätemette leüzin*, nät ku puuttu *tšättee*, *täätemette puutu tšättee* leidsin, näe kuidas sattus kätte, juhuslikult sattus kätte; **2.** kogemata нечаянно; Lu *miä senee tein täätämättä* ma tegin selle kogemata.

täältää Kett. K L M Kõ Ja Po Lu Li J I (U P S Ja-Len. V Ra Kr) *teäteä* L P -tä K-Ahl. R-Eur. R-Lön. R-Reg. Lu J-Tsv. *teätä* (R-Reg.) -tääg I *tšiiitä* Ku, pr. -n Kett. K P M Kõ Po Lu Li Ra J tän Kr *teän* R-Lön., imperf. -zin K M Lu J *teäzin* R -täzin P Lu **1.** teada, tunda знать; K *tämä täap kummas saaduz on üväd õunad* ta teab, millises aias on head õunad; I *meet tääg, mitä siä pajataa* mine tea, mida sina räägid; Lu *mitä silmäd eväd näe, sitä süä ep täät vs.* mida silmad ei näe, seda süda ei tea (= ei tunne); M *mikä millõdõ on azza täätää, millized linnud* mis see minu asi on teada, millised linnud (on olemas); Ra *tüüd on nii palTo, što en tää, mikäs tarttua* tööd on nii palju, et ei tea, millest kinni hakata; M *näd nii õli äppiä, etti en täätännü, kuhhõdõ silmät panna* näe, nii oli häbi, et ma ei teadnud, kuhu silmi peita; M *miä kazzee juftuu tään niku õmia viisi sõrmõa* ma tean seda lugu nagu oma viit sõrme; Ku *varis ko b vaakuiz, kenki pessää ep tšiiitäz vs.* kui vares ei vaaguks, (siis) keegi pesa ei teaks; Ku *kai tahot tšiiitää, ni kiiree vana leed vs.* (kui) tahad kõike teada, siis jääd ruttu vanaks; Lu *mitä on elämättä, se on täätämättä* mis on elamata, see on teadmata; M *noh, se õli täätävä noh*, see oli (ette) teada; M *peräss saimma täätää* pärast saime teada; K *veekaa viesti neitsüele, antakaa anele täätä* rl. viige teade mõrsjale, andke hanele teada; Lu *izze näeb, izz eb võta täätä* ise näeb, aga teeb, nagu ei teaks (ei võta teada); J *täätämizee imo* teadmishimu; Lu *täätämizee en tää* ma ei tea sugugi; Lu *se inemin šuutkaa ep tää* see inime ne nalja ei tunne (= ei mõista); J *vassumõin inimin, sitä miä en tää* võõras inimene, teda mina ei tunne; Kõ *koira koiraa tääv vs.* koer koera tunneb; **2.** osata уметь; Lu *miä tään i vennässä pajattaa* ma oskan ka vene keelt rääkida; I *näväät tääsivät kolduittaag* nad oskasid nõiduda; Lu *uss avata evät täätäneed* ust avada (nad) ei osanud; L *et sie teätännü tšisüüä parapaata* kas sa ei osanud küsida (paluda) paremat?; J *en täätännü urokka de panti põlvillaa* (ma) ei osanud koolitundi (vastata) ja (karistuseks) pandi põlvili; M *tšemiiit tširjaa evät täätännü* keegi polnud kirjaoskaja (= keegi ei osanud lugeda); J *tširjaa täätejõ* kirjaoskaja (inimene); J *tšeele täätemin* keeleoskus; J *tšeele täätejõ* keeleoskaja (inimene); **3.** ennustada предвещать, -сти, предсказывать, -ать; J *vihmaa kaarõ*

oomnikoll ko on, sis põutaa tääv kui vikerkaar on hommikul, siis (see) ennustab kuiva ilma; Lu *ku tšako tühjäs metsäs kukub, sis täap köühää vootta* kui kägu kukub tühjas (= raagus) metsas, siis ennustab kehva aastat; Lu *ikilookka täap pittšii vihmoi* vikerkaar ennustab pikka sadu (pikki vihmu); Lu *lintu tuli akkunaa, kokutti, kokutti, taitaa tääv kehnoa veestiä* lind tuli aknale, koputas, koputas (nokaga), vist ennustab halba teadet; Lu *luikot jo mentii, ne täätää lunta* luiged juba läksid, need ennustavad (esimest) lund; Lu *kello-bujuj; ku tomakk onõ, sis tämä tääv kellpoi*; kui on udu, siis see annab märku (= annab teada). – Vt. ka *tähetä*.

täätõ vt. *täätõ*.

täätü/z J-Tsv., g. -hsee **1.** teade уведомление; *täätüss antõma* teada andma (teatama); **2.** teadmine знание.

täätõs/ellä: -sell J-Tsv., pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J järele uurida, püüda teada saada узнать/вать, -ть, вывед/ывать, -ать; *täätõsse, epko tšen mõisiiz vazikka uuri järele*, kas keegi ei müüks vasika. – Vt. ka *tähittää*.

täü/nnä K R-Eur. U M Lu Li J I -nnää M -nn M Kõ S Po Lu Ra J -nä Kett. K-Al. P M Kõ S Lu Li Ra I -nä Ku -nää Kett. K L P M J I -eä L -n M Kõ Lu Li adv. täis полный; полным-полно; J *kalmoo-ушка õli riissuurmaa täünää* kalmu toiduvaagen oli riisitangu täis; J *süükaa, juukaa vatsat täünää* rl. sööge, jooge kõhud täis; L *latozid lahsai rihie täüneä* rl. ladusid (= tegid) lapsi toa täis; Lu *jõka noorikõl õli kirstu, i täün piti õlla* igal mõrsjal oli (veime)kirst, ja täis pidi olema; M *pää täünnä viskaz lahzõlõdõ tuskatäit* lapsele viskas pea vaevatäisid täis; M *jo täüti kahõsaatšümmettä vootta täünä* juba sai (täitus) kaheksakümmend aastat täis; Lu *rihi täün tuttavia, ühtää b tunne?* – Jäl'let (Must. 159) mõist. tuba täis tuttavaid, ühtegi ei tunne? – Jäljed; M *mitä tõi. tuli põllüä kormunat täünn* mida (ta) tõi? – Tuli, taskud tolmü täis; M *pajatab niku rooppaa suu täünä* räägib, nagu suu putru täis; M *on ajannu ennee täünä niku meriärtšä* on enese täis söönud nagu merihärg; Kõ *se on täünn niku sika* see on täis (= purjus) nagu siga; J *pañkaa pää täünn* jooge ennast purju; M *miä nagran vatsaa täünä* ma naeran vatsatäie; Kõ *annap persee täünn vittsaa* annab tubli keretäie; Lu *tämä petteep silmäd i kõrvõt täünn* ta valetab silmad ja kõrvad täis; M *täll õli närü täünää* tal oli hing täis; P *sõimaz minua suut silmät täünää* sõimas mul suud-silmad täis; Lu *milla toož tuli jo närä täün* (Len. 278) mul sai ka juba hing täis; Li *tiukkaa tuli täünä* (tuba) sai tihedasti (rahvast) täis; Lu

täpi täün ~ M täpilizee täünä ~ Kett. täpizee täünä puupüsti täis; I *täppis täünä* kuhjaga täis; S *täünä kuu* täiskuu. – Vt. ka *täpi-*, *täpö-*. – Vt. ka *täüsi*, *täütee*, *täüteellä*.

täüno J = *täünnä*; *sarai om mätettü einä täüno* küün on aetud heinu täis; *eestä võta suu täüno vett*, siis *neela kulinal alla*; *too paŋki täüno vett* too pangetäis vett; *põlto on iire aukkoit täüno põld* on hiireaukusid täis; *nii on juunu ene täüno*, *tot ležib nenällää* nii on enese täis joonud, et lamab ninali (maas); *napsutti tōizōlōō kõrvōt täüno* andis teisele vahu kõrvu; *sai nārä täüno ~ nahk on täüno* (ta) vihastas rängalt. – Vt. ka *täpi-*. – Vt. ka *täüsi*, *täüteellä*.

täüno/pi: -p J-Tsv. enam, rohkem (mahu kohta) полнее, больше; *sinu vakk om marja täüno*, *minu on täüno*p sinu korv on marju täis, minu (korvis) on rohkem.

täü/si K-Ahl. M-Set. Ra (R-Reg. Lu-Must. Li) -z Lu Li J-Tsv., g. *tävvee* K Ra 1. adj. indekl. täis, täielik, päris, tõeline подлинный, настоящий; J *täüsi kalamees täap kõik kalakkaat paikōō* tõeline kalamees teab kõiki kalarikkaid kohti; Li *tänävä õli üvä päivä*, *sai üvässi kuivattaa einää*, *täüz einäpäivä* täna oli hea päev, sai hästi heina kuivatada, (oli) tõeline heinapäev; J *täüsi talo* täis talu(majapidamine); J *seness kazvop täüsi pää-lōikkaja* sellest kasvab päris mõrtsukas; J *see on täüz ulo* see on päris laiskvorst; Lu *kumpa on paganaa vai kehnoo tavaakaa*, *sitä jutōllaa täüz marjō* kes on kuri või halva iseloomuga (naine), selle kohta öeldakse: täis mari (= on alles mari!); 2. adj. täis полный; K *pasibo tähä taloose*, *täüz täüsi annettie* (Ahl. 104) rl. tänu sellele talule, siin anti täisi (= täiskanne õlut); Ra *anti kanfettia tävell piholl* andis peotäie (täie peoga) kompvekke; Li *täütä ruumōtō bransahti maallō* täies pik-kuses (kogu kehaga) prantsatas maha; J *tävvez luguz* täielikult, täies ulatuses; Lu *aina tävvez lihaz* (Must. 161) (ta on) aina priske (täies lihas); 3. adj. täiskasvanud, täis- взрослый; Li *täüz mee:* i *suuri*, i *kõik üväd ne tavad*, *võib mennä tühhee kuhō tahov* (ta on) juba) täismees: on suur, ja (tal on) kõik head kombed, (nii et) võib minna tööle, kuhu tahab; J *täüz inim*in täisinimene (täiskasvanud inimene); 4. adv. täis полно; Lu *kahōsatsümmett kuus vootta sain täüz* sain kaheksakümmend kuus aastat täis (= sain kaheksakümne kuue aastaseks). – Vt. ka *täünnä*.

täüzinemin Li täiskasvanud inimene, täisimene взрослый человек; *vot siis piti mennä ainatsi poikanō libo täüzinemin .. sitä äärtä*

müütä vaat siis pidi alati minema (kas) poisike või täiskasvanud inimene .. (külvaja ees) seda (külvatud põlluosa) serva mööda.

täüzitšä J-Tsv., g. -iä J täisiga совершеннолетие.

täüzjälän J-Tsv., g. -zee J täisealine совершеннолетний.

täüzmeez J-Tsv. täiskasvanud mees взрослый мужчина; *poigōss on tullu täüzmeez*, *näaku om pihtoiss harrissunnu* poisist on saanud täismees, näe, kuidas on õlgadest laiaks läinud.

täüt/le M, g. -tee M täide засыпка (?), начинка (?); *meñneizit sie kuu täütteessi* (needmine:) et sa läheksid kuu täiteks!

täütee M = *täünnä*; *kantō paat täütee* (kratt) kandis (peremehe piima)potid (piima) täis; *baŋkka tōmpaap täütee vertä* kupp (= kupuklaas) tõmbab (enese) verd täis.

täüteellä: -l Li = *täünnä*; *tee täüteel õli õpōziit* tee oli hobuseid täis.

täüt/eellän M -eläin ~ -äläin Lu, g. -eelläzee: -äläizee Lu 1. täielik, täis полный, цельный; M *täüteelläin kuu* täiskuu; 2. rahulolev, nõusolev довольный; согласный; Lu *pappi ebō-llut täütälän* preester ei olnud (asjaga) nõus (rahul); Lu *õō omala üvälä täütelän* ole oma varandusega rahul. – Vt. ka *tävveline*.

täüt/ellä M, pr. -telen: -teen M, imperf. -telin ← *täütätä*; *täüteev kahōsaatsümmettä vootta* (ta) saab kaheksakümmend aastat vanaks (~ täitub kaheksakümmend aastat).

täüt/tää M (Kett. K-Ahl. Lu) -teä L -tä J-Tsv. -tääg (I) *tautä* Kr, pr. -än Kett. K M -en J, imperf. -in J täita наполнять; исполнять; I *täütü griŋkat täünä piimää* pani savipotid piima täis; Kett. *mertä paalikoill et täütä* vs. merid (sa) kaigastega ei täida; Lu *se on niku upi-auta*, *sitä et täütä*, *niku ilma põhja* kk. (sõomari kohta öeldakse:) see on nagu põhjatu auk, seda (sa) ei täida, nagu ilma põhjata; M *tätä i täütämizell et täütä* teda ei täida (sa) täiteski (~ ei täida kuidagi); J *tšähsüü täüttemtä* käsku täitma; ■ L *lahsi täütü kōm vootta* laps sai kolmeaastaseks; M *tällee täütü kahtsümmett vootta* ta sai kahekümneaastaseks.

täüt/tüä Ra (M), pr. -üv Ra, imperf. -tü M Ra täituda, täis saada наполниться; исполниться; Ra *värtten täütüb niittiä* värten saab (linast) lõnga täis; M *täütü seitse vootta*, *siz miä menin piigōssō* [= piigassi] *lahsaa vaattamaa* ma sain seitsmeaastaseks (= mul täitus seitse aastat), siis ma läksin teenijatüdrukaks, last hoidma.

täütüä (Kõ-Len. J): J *täütü pääskü itkōmaa* rl. puhkes (?) pääsuke nutma.

täüvvi M adv. täis полный; *ku on maata*, *sis*

talopoika on rikaz, võib maata teha täüvvii kui on maad, siis on talupoeg rikas, võib (kogu) maa täis külvata (teha).

tökötti M Lu Li J I *tögötti* J *tökätti* I *d'ögotti* M, g. -ii J I *tögötti* J *d'ögotti* M *tökat*, (kase)-*tõrv* дёготь; Lu *tököttii* i *ültsee* *razvaa* *pantii*, *võijöttii*, *sis tsentsä* *eb jäättünü* *tökatit* ja *hülgerasva* *pandi*, *määriti*, *siis* (kodutehtud) *saabas* *ei jäättunud*; M *meill ärtsä öli lõhgõnnu kabjaa väliz*, *puhtaa d'ögotiikaa praavitin* *meil* *oli härjal sõravahe lõhki*, *puhta tökatiga parandasin*; I *menivät tökötti botškaa põlõttõma pragonallõõ* (jaanilaupäeval) *läksid* (noored) *karjatanumale* *tõrvatünni põletama*.

tökõttibotška M *tökatitünn*, -vaat дегтярная бочка.

tõlmätü M -*täg* I, pr. -*än* M, imperf. -*zin* M = *tõlmä*; **1.** I *tsäütii tsüällä müü tõlmäämä* (pärast jõulusid) *käidi mõõda küla hullamas*; **2.** M *tõlmään lühsää* (ma) *näen lüpsmisega* *vaeva*.

tõlmää M -*äg* I, pr. -*än* M, imperf. -*in* **1.** *hullata*, *mürada*, *vallatleda* *duracõhtõ*, *rezvõtõ*, *шалить*; M *uuvvõssa joulussa veeresseessaa noorizo ain tõlmättii* *uusaastast kolmekuningapäevani* *noorsugu aina hullas*; I *mitä siä õpõtit tõlmäämä lahsia*. *ep kõlpraag antaag näilee rõhga* *tõlmääg* *miks sa õpetasid lapsi vallatust tegema!* *Ei tohi lasta neid palju vallatleda!*; I *pojukkõinõ tõlmäv*, *ep kuultaag miitäv* *poisike hullab*, *ei kuula midagi*; M *elä tõlmä ~ I eläk tõlmäg* *ära hulla!*; **2.** *rassida*, *ennast vaevata*, *vaeva näha motatõ*, *трудитõ*; M *eezepää nii kõik tõlmättii*, *maata pehmitättii* *ennemalt nii puha rassiti*, *kobestati maad* (*kütist põletades*).

tõngelmä (Ra), g. -*ää* *songermu* *перерыгтая почва*; *kõik on mettssigaa tõngelmii täün* *kõik on metssea songermuid täis*.

tõjkiä J Li (Ra), pr. -*gin* Li J, imperf. -*kizin* J **1.** *tuhnida*, *songida*, *sonkida* *рыть*, *рытьсә*, *разрывать*; J *sigat tõjkiäv kujall* *sead tuhnivad duzes*; **2.** *kaevata* (*sarvedega*) *бодать* (*рогами*); J *miä sinuu tallon jalkoill da sarvill tõngin* *ma tallan sind jalgadega ja kaevan sarvedega*.

tõjkiätü: -*ätäg* I, pr. -*kään*: -*kää* I, imperf. -*käzi* *tõugata*, *tonksata* *толкнуть*, *пихнуть*; *miä siinnua tõjkkää*, *siä lajkkõõd* *ma tõukan sind*, *sina kukud maha*.

tõntsähtälässä: -*ss* J-Tsv., pr. -*än* J, imperf. -*äzin*: -*zin* J *kukkuda* *падать*, *упасть*.

tõrisä (Li), pr. -*zen*, imperf. -*zin* *lobiseda*, *vadgata* *болтать* (*языком*), *тараторить*; *tämä torizev*, *pajatab mitä puutuv* *ta lobiseb*, *räägib*, *mis* (*keelele*) *satub*.

tõrkkiä Kett. K L J (M Li) -*kiäg* I (vdjI), pr. -*in* J, imperf. -*kizin* J **1.** *torkida* *колоть*, *торкать*; J *elä tõrki kurasõll lauta* *ära torgi noaga lauda*; L *võtimyõkaa tõrkittii*, *a aukkuu eb levvettii* *võtmega torgiti*, *aga* (*luku*)*auku ei leitud*; **2.** I *toppida*, *pista* *пих/ать*, *-нуть*; I *niisijee tõrkiäg* (*lõim tuleb*) *niitesse* (*sisse*) *pista*. – Vt. ka *tõrkkia*, *tõrkkia*.

tõrkütä P M J -*et* J-Tsv. -*ätäg* I, pr. -*kään* P J -*kää* I, imperf. -*käzin* P -*kezin* J **1.** *torgata* *колоть*, *y-*, *при-*, *втыкать*, *воткнуть*; M *nõd'alõõ rintaa-sõõ nigla tõrkättii*, *siz eb nõizõ tsuudittamaa* (*surnud*) *nõiale torgati nõel rinda*, *siis ei hakka kummitama*; J *tõrkkää naaskõli seinää* *torka naaskel seinä*; **2.** (*sisse*) *torgata*, (*sisse*) *pista*, (*sisse*) *tõugata* *совать*, *сунуть*; I *tsünnerpäh-heessaag tsäee lehmääseeg süämee tõrkkää* (*poegimisel abistades*) *torkan käe küünarnukini* *lehma sisse*; **3.** *hõõruda*, *riivida* *тереть*, *толочь*; P *tõrkättii rettsää* *riiviti rõigast*. – Vt. ka *t'orgata*.

tõrmä I, g. -*ää* *halb ilm*, *rajuilm* *худая погода*, *непогода*; *tõrmä bõõ tõrmä, mennäg ain piäv* *kas on rajuilml või ei ole*, *minna tuleb ikkagi*.

tõrmü M, g. -*üü* = *tõrmä*; *i siiz õhtõgo poolla tuli mokoma tõrmü*, *mokoma tuli suur ragõ i mätti ragõsta niku poolõlta vasalta* *ja siis õhtupoolikul tuli niisugune rajuilml, tuli niisugune kõva* (*suur*) *rahe ja sadas rahet umbes poole vaksa paksuselt*.

tõrnie Li, g. -*ee* = *tõrnä*; *tõrne*, *esimein piimä*. *ahjoza tõrne tuli niku munakakku*, *paksu mokoma ternespiim*, *esimene piim* (*poegimise järel*). *Ahjus tuli ternespiimast nagu munaroog*, *niisugune paks*.

tõrniä J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* J *tuhnida*, *sorida*, *urgitseda* *рытьсә*, *шарить*; *tõrnip sõr-mõkaa leipää* *urgitseb sõrmega leivas*.

tõrnä Lu Li, g. -*ää* Lu *ternes*, *ternespiim* *молозиво*; Lu *tõrnää süüiti* *ternest sõõdi*. – Vt. ka *terne*, *ternepiimä*, *tõrne*.

tõrnü-piimä Lu = *tõrnä*.

tõrt/tsü (J), pr. -*šin*, imperf. -*tšizin* *katki* *rebida* *разрывать*, *разорвать*; *a riigallõ kõikk kotid värtšittii ja tõrtšittii*, *kotit kõikk revittii* (Mäg. 161) *aga rehepeksul rebiti kõik kotid katki*.

tõrtü Li, g. -*rüü* **1.** *praht*, *rämps* *мысор*, *сор*; *kõikkaa tõrtüä* (*oli*) *igasugust prahti*; **2.** *mereheitmed*; *kõnts otbrosõ* *моря*; *ил*; *tõrtü*, *siäl on ii konnaa karpid*, *i rohõd*, *i klazipalad*, *i kõik se koppiub ihte* *mereheitmed*, *seal* (= *selles*) *on nii konnakarbid kui ka rohi ja klaasitükid*, *ja see kõik koguneb kokku*. – Vt. ka *meri-*.

tör/ö Lu, g. -öö Lu kõlkad, aganad высевки, мякина; *ku ruissa vizgataa kobriikaa, ruiz mēneb ühtee poolõõ, a törö menep tõisõõ poolõõ* kui rukist tuulatakse, tuulamiskühvliga, (siis) rukis läheb ühele poole, aga kõlkad lähevad teisele poole.

tör/ü Li J-Tsv., g. -üü J 1. J-Tsv. kulu (eelmise aasta kuivanud rohi) отава (засохшая прошлогодняя трава); 2. J-Tsv. heinajäätmelised osad sēna; 3. praak-, kõlbmatu v. ebakvaliteetne aine (näit. juurvili, aedvili, vili jne.) брак, что-то негодное (напр. овощи, фрукты, зерно и пр.); *Li kattšinaizõd borkkõnõd, törüv antaaz elämille* katkised (= praak)porgandid antakse loomadele.

törük/az: -õz Li, g. -kaa Li ebakvaliteetne, kõlbmatu, praak- (näit. vigastatud kartulid, porgandid, kõlkane vili jne.) негодный, некачественный, забракованный (напр. повреждённый картофель, повреждённая морковь, сорное зерно и пр.); *törükkaad borkkõnõd* praakporgandid; *vil'la võib õlla tooz törükõz, ain tõrrüü pal'lo siäl* vili võib samuti olla ebakvaliteetne, aina on palju rämpsus seal (sees).

tõt/ti Lu, g. -ii Lu aluse liigparda tugī стойка фальшборта; *pääl täki onõ fal'zbortti, siin õllaa tõtip, kuhõõ on lõõtü fal'zbortii lavvat tšiin* teki peal on liigparras, seal on toed, kuhu on lõõdud liigparda laudad kinni.

töö¹ Kett. K M Kõ S V J (R) tüö K L P Po (U M) tüö Po tüü Lu Li Ra J vđj I Ku t'süü Ku Тіоуэ ~ Тіоы ~ Тіоэ Pal.₁ Тіоуэ K-reg.₂ Тіоу Ii-reg.₁ Тю (Tum.), g. töö Kõ tüü Ra J töö работа; M tällä töö etenev, kõik tööt menevad üvviippäi tal töö edeneb, kõik tööd lähevad hästi; I tüütä õli pal'lo tööd oli palju; *Li mi tüö, se on sõpa milline töö, selline on (ka) rõivas; L piēp tüütä tehä palaviss päivii* peab tööd tegema palehigis; Tum. Тюде мечма tööd tegema; J kõikõllaiiss tüüt on tarvis tuntua teha igasugust tööd on tarvis osata teha; Ra nii on häizä senee tüükaa, sto õmaa nahгаа süümmez eb maho nii kiirustab selle tööga, et poeb oma nahast välja; Li õmmaa tüüt revib vai ku kõvassi, a ku võõraa tühhee meeb, siz on jo laiska oma tööd rabab (teha) oi kui kõvasti, aga kui võõrale tööle läheb, siis on juba laisk; M tām on aivo ahnaz töölee ta on töös väga püüdlik; J val'lu tüülee väsimatu (visa) töös; Lu miä ilma tüütä ev voi ellää ma ei suuda ilma tööta elada; M suurissa töissä vaivattaav jõka paikka suurte tööde tõtu valutavad kõik kohad; Lu tüü jäi poolõllõõ ~ tüü jäi tšezzee töö jäi pooleli; M xot' kumpaa tõhhee menev ükskõik mis tööle lähed; Lu mie tahon tühhee pääsä ma tahan tööle saada;

Li enne-vannaa meijee nõmat tšäüiti mõizaa tüüsee vanasti käisid meie omad mõisas tööl; Po müö tüõlle tšäüzimmä me käisime tööl; K kuza õlõt tüüzä kus sa oled tööl?; J laiskuu peräss ajõttii tüüss vällää laiskuse pärast lasti töölt lahti (aeti töölt ära); V tulīn tüõltä tulīn töölt; J kase perenaizõõ tüü on nii nätsümätii tüü see perenase töö on nii märkamatu töö; J ruma tüü ~ gruuboi tüü lihttõõ, must töö; Li taran tüü aiatõõ; Lu pühä tüü talahjaa eb mee pühapäevane töö ei õnnestu; I õhtago tüüv õhtused tööd; M vot kannii lõppu õzra töö vaat nii lõppes odrakoristamine (odratõõ); M kase õltsi töö õli lõpõtõttu õled said (pärast rehepeksu) koristatud (see õletõõ oli lõpetatud); Li vot see õli semmoind se maa tüü vaat selline oli see maatõõ (põllutõõ); J tehähä tšäsi-tüüt: tšen tšed-rääv, tšem võrkkoo kuov tehakse käsitõõd: kes ketrab, kes koob võrku; M siiz alku tšäsi töö siis algas käsitõõ; J üvä izä lahs häppiät tüüt ep tee hea isa laps halba (häbitõõd) ei tee; Li pilla tüü pahandus; Lu laiska suvvaab lahõõ tüütä vs. laisk armastab kerget tööd (laps tööd); J tüü opõin tööhobune; ■ Lu viina teep kõik tüüv viin teeb palju paha; P lõppu lõpussi tetši puhtaa töö lõppude lõpuks tegi puhta töö (= varastas kõik ära). – Vt. ka kaamejššikkaa-, kangastõõ-, koiraa-, koirus-, koto-, kurjaa-, lina-, maa-, metsä-, niittü-, nurmi-, nussu-, näppi-, oomnikko-, paja-, pilkka-, põlloo-, põlto-, päiv-, pää-, rüis-, sala-, temppu-, tšäsi-, õltsi-, õzra-.

töö² Kett. K M S J-Must. (Kr) tüö K L P Po tüü Lu Li J I Ku t'süü Ku te R-Eur. P tõõ J-Must. Түу Ii-reg.₁ Түу ~ Te Pal.₂, g. ted'd'ee K M Po -ie ~ tedjee Len. ted'jee Kett. -e J tejee ~ teijee Lu teijee M-Set. teggi Kr teie вы; M mitä azzaa töö ajatta takkaa mis asja te taga ajate?; J kuzapoolla tüü õlitta marjaz kuspool te olite marjul?; K miä tulīn tšäümää ted'd'ee tüütärtä ma tulīn teie tütrele kosja; M ted'd'eekaa saab nagraa, etti šokkaluud väsvävä teiega saab (nii) naerda, et lõualuud väsvivad; M mie võtan i ted'd'et sinne ma võtan ka teid sinna kaasa; Lu teill on kõikil nenä kahõõ silmää väliz kk. teil kõigil on nina kahe silma vahel (= olete kõik inimesed); K miä tahon üõseissi tšüsüä teil'ee (Al. 28) ma tahan teilt õõmaja paluda.

töö- vt. ka tüü-.

töömeez M Lu (Ja-Len.) tüü-meez J-Tsv. Lu töömees, tööline, töötegija работник, рабочий; Lu lidnaz õli töömehenn (ta) oli linnas tööliseks; Lu sinussa bõõ millissä tüü-meessä sinust pole mingit töötegiat (töömeest). – Vt. ka tüülin, tüülän, tüü-tetšejä.

töönik/ka K-Ahl. M *tüönikka* P (Al.) *tüünikka* Lu, g. -aa: *tüünikka* Lu = *töömeez*; Lu *tämä on üvä tüünikka* ta on hea tööline (töömees); M *kase on töönikkod'ee liha* see on töömeeste liha.

tööpäivä M tööpäev рабочий день; *tööpäivä öli oomnikossa ohtgoossaa* tööpäev oli hommikust õhtuni.

tööriissa M Li *tüüriissa* Lu tööriist инструмент, орудие труда.

tööt/oo K, g. -*toma* töötu безработный.

töövätsi M Li *tüü-vätsi* J-Tsv. töötegijad, tööliised работники, рабочие; M *piettii trengiitü aluzmehev. peremmez öli aluzmeez, a töövätsi öli trengi* laevaomanik pidasid sulaseid. Peremees oli laevaomanik, aga töötegijad olid sulased; Li *herra öli paha tüüväelee härra* (= mõisnik) oli halb tööliste vastu.

tühj-ammatti: *tühj-ammätti* J-Tsv. tühi töö пустяковина, бесполезное дело.

tühjekkõin J-Tsv., g. -zõd dem. tühi пустыньский; ничтоженский.

tühj-elo J-Tsv. tühi elu, jõudeelu праздная жизнь.

tühjen/essä: -*ess* J-Tsv., pr. -*ev* J, imperf. -*i* J tühjeneda опустеть, опорожн/яться, -иться.

tühjen/tää: *t'sühjentää* Ku, pr. -*nän*, imperf. -*nin* = tühjettää.

tühjetse M-Set., g. -*tsee* vöökoht пояс, талия.

tühjet/tää Kett. M-Set. (K-Ahl.) *tühjettä* J-Tsv. -*tääg* ~ -*taag* (Ma), pr. -*än* K M *tühjeten* J, imperf. -*in*: *tühjetin* J tühjendada опор/ажнивать, -ожнять. – Vt. ka *tühjentää*.

tühjuttu J-Tsv. tühi jutt пустой разговор, вздор.

tühjä Kett. K L P M Lu Li Ra J I -*e* (R-Lön.) *tühjõ* J-Tsv. *t'sühje* Ku *tuhe* Kr, g. -*ää* K M Lu Ra J *tühjää* J tühi; asjatu, mittevajalik; tühine пустой, порожний; ненужный, никчёмный; вздорный; праздный; Lu *hojka, tämä on süämessä tühjä* vana jäme mänd (= hong), tema on seest tühi; M *bumizõb niku tühjä astia* kk. kõmised nagu tühi vaat; P *ku tühjä mautti jääb vattsasõdõ, siiz .. vattsakukkõ nõõb laulamaa* kui kõhtu jääb tühi soolikas (= kui kõht jääb (pool)tühjaks), siis .. kõhukukk hakkab laulma (= kõht hakkab korisema); M *boltuna on muna, kummaz bõd põippõa, se on tühjä muna* b. on muna, milles pole (= millest ei tule) tibu, see on tühi muna; Ku *ep t'sühje kott'si seisomaa noize* vs. tühi kott ei seisa püsti; Lu *tätä on tühjäl kotil pähhää räimittü* kk. talle on tühja kotiga pähe löödud (= ta on peast põrunud); Lu *koorum on tühjä* koorem on tühi (= koormat ei ole); M *üvä peremmes tühjiillä*

tšäsiillä metsässä ep tuõ hea peremees tühjade kätega metsast (koju) ei tule; Lu *tšako ku varraa kukup tühjäs metsäs, tuõp pittsä tševäd* kui kägu kukub vara tühjas (= raagus) metsas, (siis) tuleb pikk kevad; I *kõõs mokoma tühjä aika ni sis vod parkkii da vittsaa tšäüzimmäg* kui oli niisugune tühi (= töövaba) aeg, siis vaat käisime pajukoort ja (korvi)vitsu korjamas; Li *kase öli tühjä aigaa kuluttõmin* see oli tühi (asjatu) ajakulutamine; Lu *eb mahza tühjää tüütä tehä* ei maksa tühja tööd teha; J *tühjä teet tallama* tühja teed tallama (= käima kusagil asjatult); J *tühjä tetsemä* mittevajalikku tegetma; Lu *inemin, ku pal'lo pajatap tühjää, kläkizev* kui inimene räägib palju tühja, (siis ta) latrab; Lu *siä liikaa pal'lo pajatõt tühjää juttua* sa räägid liiga palju tühja juttu; Ra *isä lei poikaa tühjäss pal'laass* isa löi poega tühise (~ tühipalja) asja pärast; Lu *se onõ tüpi tühjä azza* see on täiesti tühine asi; ■ Lu *mill on kehno pää, tühjä pää* mul on vilets pea, tühi pea; L *tühjäd jutud* klatš, tühjad jutud; Lu *tühjää juttu nõssaja ~ tühjää juttu pajattaja* tühja jutu tegija ~ tühja jutu rääkija; J *tühjiit juttui(t) bõd mitä pajattaatsi* klatšijutte pole vaja rääkidagi; P *tämä on tühjä tuulimüllü* ta on suur lobiseja (tühi tuuleveski); Lu *mee, mee, tühjä müllü* mine, mine, (sa) tobu; M *tällä on tühjä ammatit* ta on logeleja (~ muiduleivasõoja). – Vt. ka *tüpi*.

tühjä/ine J-Must., g. -*izee*, pl. -*tse*d [sic!] J-Must. tühi [?] пустой [?]; *tühjätset paikat* (Must. 185) (orig.: kupeet, ohimot (ei kulmaohimot)).

tühjäl/tä: -*lt* I adv. tühjalt, koormata poroжняком; *mustalainõ taaz meep tühjält takkaa da nagra*v (muinasjutust:) mustlane läheb jälle tühjalt järele ja naerab.

tühjä-pall'az (J-Must.) subst. tühipaljas пустяк, пустяковина; *žaadnoi inimn eb raatsi kopekka tühjä-pal'asõ raizgõt* ihne inimene ei raatsi kopikat(ki) tühipalja peale raisata; *ehan tühjess-pal'ass piä heittüü* ega tühipalja pärast pea ehmuma.

tühjäss/i: -*ig* I = *tühjää*; *tühjässig aikaa hävitäd* raiskad asjatult aega.

tühjää M Lu Ra asjata, asjatult, ilmaaegu впустую, напрасно; M *elä sie murtõd tühjää õmmaa päätä* ära sa asjata oma pead vaeva; Ra *elä kaakata tühjää, ku ed muninnu* ära kaaguta ilmaaegu, kui (sa) ei munenud.

tühjü/z J-Tsv., g. -*hsee*: -*see* J tühjus пустота.

tühkõhtula (J-Tsv.), pr. -*n*, imperf. -*zin* = *tukõhtua*; *tühkõhtup tšõhase* lämbub kõhasse.

tühülüz L, g. -*ü* tühi jutt пустословие, вздор;

tühüüttä tsülässä älä tuo ära too külast tühja juttu.

tükiilooti: -looti Len. suurtükikuul пушечный снаряд; *tükilooti tokku sihe avvaa ääree* (Len. 297) suurtükikuul kukkus sinna kaeviku äärde.

tükiki Ja Lu J (Kõ-Len.), g. -ii Ja Lu J suurtükk, kahur орудие, пушка; *J sõa-laivoill on tükit pääll* sõjalaevadel on kahurid (peal); *J kronšõttis tükkiiss ammuta, meile kuulub* Kroonlinnas tulistatakse kahureist, meile on kuulda (kuuldub); *Ja ammutii tükkilõissä* (Len. 253) tulistati suurtükkidest; *J suurõt tükit seissa batariz* suurtükid seisavad patareis. – Vt. ka *suur-*. – Vt. ka *tükki?*

tükiki? [*e?*] M Kõ Lu (Li), g. -ii Lu **1.** tükk, pala кусок; **2.** tükk, eksemplar штука, экзemplar; *Kõ lahsai tein viis tükkii* lapsi tegin viis tükki; *Li hülkejääl sain kaqs-kõlm tükkie* hülgejääl (= hülgepuügil) sain kaks-kolm tükki (hüljest). – Vt. ka *puu-*. – Vt. ka *tükkü!*

tükikiä J-Tsv., pr. -ib J, imperf. -ki J tuksuda (südame kohta) биться (о сердце); *süä veel tükib rintoiz* süda veel tuksub rinnus. – Vt. ka *tukkaa*, *tukkuu*, *tüksiä*, *tüksä*, *tükätä*.

tükikää Ra (J), pr. -äv Ra J, imperf. -ki = *tükikiä*; *Ra süä tükäv* süda tuksub; *Ra elo-iiri tükäv* närvitõmblus tuksub (= tuksleb); *J elo-iiri tükäp sooniz veri* („eluhiiir“) tuksub soontes.

tükikü! K L P M Kõ V Po Lu Li Ra J I -k J t'sükkü (Ku), g. -üü P V Lu Li J *tükkiü* M -ü J t'sükkü *Ku 1.* tükk, pala, (põllu)riba кусок, осколок, клочок, ком; полоска, участок (пашни); *Lu ku savipata meeb rikkii, tükiüd õllaa pataluhguud* kui savipott läheb katki, (siis) tükid on potikillud; *Li jää lei tükkiüssi, peeniss tükkiüssi* (ta) löi jää tükkideks, väikesteks tükkideks; *J tükk on suurõb kui pala* tükk on suurem kui pala; *J kassen tükkiüz om para-issi viis arššina sitsa* selles tükis on parajasti viis arssinat sitsi; *Li irress ku sahataa metrii pitukõim tükkü* kui palgist saetakse meetripikkune tükk; *Li leikkaa millõ ahtukõinõ tükkiü* lõika mulle õhuke tükk (leiba); *Lu peen tükkiü nurmõss kutsutaa sarka* väike tükk põllust, (seda) kutsutakse sarak (= põlluribaks); *J massin õmmõltu kõlmõss tükkiüss* rahakott (oli) õmmeldud kolmest tükist; *J revitti paperii kahtõd tükkiü* rebis paberi kaheks tükiks; *Lu paglatšentsä on ühezä tükkiüzä* tehtü pastel on ühest (naha)tükist tehtud; *Lu kañkain tükkiü* lõuenditükk; *Kõ tükkiü lihhaa* tükk liha; *J pataluhguu tükkiü* potikillu tükk; *Lu ruuvoo tükkiü* aknaklaasitükid; *J mullaa tükkiü* mullakamakas, -tükk; *J villaa tükkiü* villatort; *Lu tsivi tükkiü* kivitükk; *Lu puu tükkiü* puutükk;

2. tükk, eksemplar штука, экзemplar; *L seitsie tükkiü jäi tapõttui sihie paikalõ* (muinasjutust:) seitse tükki jäi tapetuid sellele kohale; *P mõnt tükkiü näit õli* neid oli mitu tükki; *K munõi pannass tükkiü kõlmõb* mune pannakse tükki kolm; *Lu müü tahtozimma veijjä kõik kõrrõz, no piti veijjä ühs tükkiü kõrrõz* me tahtsime viia kõik korraga, aga tuli viia üksahaaval; **3.** temp, vemp проделка, проказа; выходка; *Lu on tehtü tükkiü vällää* on tehtud temp; *Lu ku kahs entšiä riitõõvõd, tõin tõizõl juttõõv:* *miä ku sil-la teen tükkiü* kui kaks inimest riidlevad, (siis) üks ütleb teisele: küll ma sulle teen vembu!; ■ *J tädilessaa on tükkiü maat menemiss* tädi juurde on tükk maad minna; *J tükkiü aikaa tükki aega*. – Vt. ka *jää-*, *kangas-*, *luu-*, *nurmõd-*, *puu-*, *toho-*, *tsivi-*.

tükikü? Ja, g. -üü Ja = *tükki!*; *ammuttii kõlmõss tükki kerras* (Len. 236) tulistati kolmest kaurist korraga.

tükkiü/n J-Tsv., g. -zee J tükiline, tükk- кусковой (сахар).

tükkiütää J-Tsv. **1.** tükkide kaupa по частям, по кускам; *tükkiütää niittemä* tükkide kaupa (sirbiga) vilja lõikama; **2.** tükkidena, tükkideks кусками, по кусkam, на куски. – Vt. ka *tükütää*.

tükkiünä M Lu Li **1.** täiesti, päris совсем; *M koto põli tükkiünä* maja põles täiesti (= maani) maha; *M tükkiünä miä kañkõnõn, laskõgaa tsüirep koitoo* ma jään (külmast) päris kangeks, laske kiiremini koju; *Li ävviis tükkiünä* kadus täiesti (ära); *Lu tämä nätssemissä näev, ebõõ tükkiünä sõkkõda* ta natuke näeb, ei ole täiesti pime; *Li tükkiünä vohma* täiesti loll; **2.** tervikuna, tervena, kõik полностью, целиком; *M menevät tükkiünä vällää* lähevad kõik välja; *Lu emmä vöi nõssaa tükkiünä, piäb leikkaa tükkiütää* me ei suuda tõsta tervena, tuleb lõigata tükkideks.

tüks/iä J-Tsv., pr. -ib, imperf. -i = *tükkiä*.

tüksäht/ässä -ss J-Tsv., pr. -äv, imperf. -äzi: -äz J tuksatada, tuksuma hakata (südame kohta) забиться (о сердце).

tüks/ää -ä J-Tsv., pr. -äv: -ev J, imperf. -i J = *tükkiä*.

tüklatä J, pr. -kään, imperf. -kazin = *tükkiä*.

tükkiükõin J-Tsv., g. -zõd tükikene кусочек.

tükkiütää Lu tükkiidena, tükkideks кусками, на куски, (в куски); *leikottii tükkiütää* lõigati tükkideks. – Vt. ka *tükkiütää*.

tükkiühantä J-Must. tõlpsaba, tõlbi sabaga (koer) куцый (о собаке).

tülpek/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J nüri тупой; *elä han tülpekkaa kurasõkaa leipää lõikka* ära

ometi nüri noaga leiba lõika. – Vt. ka *tülppä*, *tülppäine*.

tülpet/tää: -tä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in = *tülpässää*; *tülpet* va *izäs kuraz*, *ni põllüü saad* tee aga isa nuga nüriks, siis (alles) saad naha peale!

tülpet/etü (M), pr. -*пенев* M, imperf. -*пени* nürineda, nüriks muutuda, nüriks minna притуп/ляться, -иться, затуп/ляться, -иться, тупеть; *ku pal'lo lõikkaad*, *sis tülppenev kuraz* kui palju lõikad, siis nuga läheb nüriks. – Vt. ka *tülppenessä*, *tülppeüssä*, *tülppänessä*.

tülpis/ellü: -ell J-Tsv., pr. -*selen*: -seen J, imperf. -*selin* J frekv. nüriks teha притуплять. – Vt. ka *tülpää*, *tülpässää*.

tülppen/essä: -ess J-Tsv., pr. -*ев* J, imperf. -*i* J = *tülpetä*; *ku šipa õtts opõizõ ravvõll tülppenev*, *siis tehä uuvvõt šipad* kui hobuseraua kida ots nürineb, siis tehakse uued kidad; *vass va ku ihtozin kurasõdõ*, *de jo taaz on tülppenennü* alles ma teritasin noa, aga juba jälle on nüriks läinud.

tülppeü/ssä: -ss J-Tsv., pr. -*в* J, imperf. -*zi*: -*z* J = *tülpetä*; *bulafka õtts tülppeüz* haaknõela ots läks nüriks.

tülppä Kett. Len. K-Ahl. P M Ja-Len. Lu Li I -*p* J-Tsv. *t'šülppä* Ku, g. -*ää* P M Lu J **1**. nüri тупой; M *miä teräsän kurasõdõ*, *täm on aivo tülppä* ma teritan noa (ära), see on väga nüri; J *tülpell vikahtõll juhtia on õikõ ranjkk lüüvve* nüri vikatiga on tarna väga raske niita; J *tülpää teräkaa kuraz* nüri teraga nuga; M *piäb ihhoa saha*, *mentii kõik piit tülpässä* peab sae teritama: kõik hambad läksid nüriks; J *teräv tširvez mahzõp tšümme tülppä* vs. *terav kirves maksab kümme nüri* (kirvest); **2**. tömp тупой, тупоконечный; Li *venneel õli tülppä ahtõri* paadil oli tömp ahter; Lu *suõl on tülppä händä* hundil on tömp saba; Lu *tülpää nenääkaa* tõmbi ninaga (jalats); Lu *tülppä õttsa* tömp ots; **3**. nürimeelne, rumal, tömp, tõnts тупоголовый, глупый; M *tämä on nii tülppä inehmin*, *tännmäsee ep tartu mikkäid õpõuz* ta on nii nürimeelne inimene, talle ei hakka külge ükski õpetus; J *tülpää arvokaa* rumal (tõmbi aruga). – Vt. ka *tülpekaz*.

tülppäi/ine J-Must., g. -*zee* J = *tülpekaz*.

tülppämeel/ellin M nürimeelne тупоумный, тупоголовый, тупой; *tülppämeel/ellin inehmin* nürimeelne inimene.

tülppän/essä Lu, pr. -*ев* Lu, imperf. -*i* = *tülpetä*; *ku vikahtõ tülppänev*, *taas piäv luizgõta* kui vikat läheb nüriks, tuleb jälle luisata.

tülpäs/sää M, pr. -*än* M, imperf. -*in* nüriks teha затуп/лять, -ить, притуп/лять, -ить; *elä*

tevrääkaa kraapi, *kraapi kurasõdõ sellääkaa*, *ato tülpäsat kurasõdõ ära* teraga kraabi, kraabi noaseljaga, muidu teed noa nüriks. – Vt. ka *tülpettä*, *tülpisellä*.

tümä J-Tsv., g. -*ää* meelemärkusetus, oimetus бесчувствие, беспамятство; *tümässi tetsemä* oimetuks lõõma.

tümäklaz: -õz J-Tsv., g. -*kaa* pehmeõitu мягковатый.

tümäü/ssä: -ss J-Tsv., pr. -*в*, imperf. -*zi* pehmeks muutuda размягч/аться, -иться.

tüj/ke Lu, g. -*gee* tüügas, tüükarool (näit. vihal, hambal, habemel jne.) комель, корешок, конец (чего-либо); *vihall ühz õttsa on ladva*, *tõin on tünjke* õhal on üks ots latv, teine on tüügas; *ammas katkõz*, *tünjke jäi* hammas murdus, jäi tüügas; *vihaa tünjke* viha tüügas; *ampra tünjke* hambatüügas. – Vt. ka *tüvi*.

tüj/ki Lu (M), g. -*gee* = *tünjke*; Lu *mill on suuz ühs ammaz i tõin tünjki*, *pikkarain* vaa mul on suus üks hammas ja teine (on) tüügas, ainult väike; Lu *vihaa tünjki* viha tüügas; ■ M *kazel mehel on tünjkeä* sellel mehel on (palju) jõudu.

tüj/kä Lu J-Must. -*k* J-Tsv., g. -*gää* Lu J -*gä* J = *tünjke*; J *ammõs tokku väl'lä*, *tünjke jäi* hammas kukkus ära, tüügas jäi (järele); J *ku et hülkä kall'umõss*, *ni miä sillõ metlaa tünjgä ajañ kurkkuu* kui sa ei lakka karjumast, sis ma ajan sulle luua tüüka (luuakontsu) kurku; ■ M *vihaa tünjke* viha tüügas; J *loovvaa tünjke* luuatüügas; luuakonts; J *parra tünjged* habemetüügas.

tünneri M J -*er* M Тюннери Тум., g. -*erii* M J tünne, tõrs, vaat бочка, чан, кадка; M *õluta vartõdõ*, *sitä kuttsuas tünneri* (puunõu) õlle jaoks, seda nimetatakse vaadiks; M *õlut välõttii tünneriisee* õlu valati vaati; M *õlut kõik lõppu*, *tünneri tühjä*, *jäiväd ühed iivad* õlu lõrpes kõik otsa, vaat tühi, jäi vaid pärm (põhja); M *ahõr lammaz aukko selläs*. Tünner (Set. 16) mõist. aher lammast, auk seljas? – Vaat; M *ühes tünneris kahtalain õlut*. Muna (Set. 16) mõist. ühes vaadis kahesugune õlu? – Muna; M *lihõn tünner*, *vahtsin varo*. Sõrmus sõrmõza (Set. 16) mõist. lihast tünne, vaskne vits (võru)? – Sõrmus sõrmes; M *õlut tünneri* õllevaat. – Vt. ka *õlut-*. – Vt. ka *tunneri*, *tünnäri*, *tünnõri*, *tünnüri*.

tünnli J-Tsv., g. -*ii* J tünneke бочёнок, кадочка.

tünnis/süü Lu (Ra), pr. -*üv* Lu, imperf. -*sü* Lu Ra kokku tõmbuda, kokku minna (riide, rõivaste kohta) садиться, осесть (o materiale, об одежде); Lu *niitit piäp kassaa*, *siis tämä tünnisüv*, *siis sõpa ennää ep tünnisü* (lõime- ja koe)lõngad tuleb (enne kanga loomist) märjaks teha, siis see (= lõng) läheb kokku, siis (sel-

lest kangast õmmeldud) rõivas enam ei tõmbu kokku; Ra *õsin uuvvõd plat'jaa, pezin, i kõik tunnissü, jäi peeness* ostsin uue kleidi, pesin (puhtaks), ja kõik läks kokku, jäi väikeseks; Lu *se nahka tunnissüb* see nahk tõmbub kokku; Lu *oi ku se sitta tunnissüb* oi, kuidas see sits läheb kokku.

tunnisüzmašina Lu vanutamismasin валяльная машина; *jõgõperäl õli ühes talos tunnissüzmašina. lõhkõ kaņgõz veetii tälle, tämä siiz läpi mašinaa tunnissütti lõhkõ kaņkaa. mašinaa väanti õpõnõ* Jõgõperäl oli ühes talus vanutamismasin. Villane kangas viidi temale (= pere-mehele), tema siis masinaga vanutas villase kanga. Masinat ajas ringi hobune.

tunnissüt'tää Lu, pr. -än, imperf. -in vanutada vaлять (напр. сукно, войлок); *lõhka tunnissütetää jo faabrikõz, siis sõpa, ku õmmõllaa, siis tämä ep tunnissü lõng* vanutatakse juba vabrikus, siis rõivas, kui õmmeldakse (kodukootud villasest riidest), siis see (enam) ei vanu.

tünnläri K-Ahl. P g. -ärii = tünneri.

tünnõrli (U), g. -ii = tünneri; *no siz nõizõp tsäümää, paamma tünnõriisee, valõlõmma, sis paamma porobgat pääle, sis paamma tšiini, vahvassi .. no vot valmiz õluv noh siis hakkab (õlu) käima, (seejärele) paneme, valame vaati, siis paneme prundi(d) peale, siis paneme (vaadi) kinni, tugevasti .. no ja (siis ongi) õlu valmis.*

tünnürli K, g. -ii = tünneri; *linnahsõt pantii tünnüriisee* linnased pandi käimatõrde.

tüntsäht'lässä: -ss J-Tsv., pr. -än J, imperf. -äzin: -zin J kukkuda, prantsatada падать, упасть.

tüpi M Lu J-Must.: M *nüt sõizob astia tüpi tühjä* nüüd seisab astja täiesti tühjalt; Lu *se onõ tüpi tühjä azza* see on täiesti tühi asi.

tüpitühjä J-Must. *tüpi-tühjä* M täiesti tühi совсем пустой.

türml Lu, g. -ii = türmä; *tšen vargassi, pantii türmi* kes varastas, see pandi türmi.

türimä M Lu (K P Kõ J) -me ~ -m J-Tsv. *turma* Lu (Ku), g. -mä Lu J *turmaa* Lu türm, vangila; vangistus тюрьма; *türmáz on rautarešotkad* vanglas on rauast trellid (raudtrellid); Ku *turmassa i bolnitsassa i surmassa i kerräläizessä elä keel'tšii* vanglast ja haiglast ja surmast ja kerjuseks sattumast ei saa keelduda (ära keeldu!); J *türmess pakõnnuit on ajõltu takka* vanglast põgenenuid on taga aetud; Kõ *st'jopalõd annõttii kařs näтелиä türmää* Stjopale määrati kaks nädalat vangistust; M *lahsalailõd pajatõttii: pellaagaa, pellaagaa, nii türmää pannaz, a siällä konnaa suppia saatta* lastele

räägiti: hullake, hullake, siis pannakse türmi, aga seal saate konnasuppi; Lu *se inemine ahisattii ~ isutõttii türmää* see inimene pandi türmi; J *türmez õlõma ~ türmez issuma* vangis olema, vangis istuma; J *türmes pitämä* vangis hoidma; J *lasti türmess väl'lä* lasti vanglast välja.

tür/skiä J, pr. -zgiiv, imperf. -ski pursata изливать, извергать; *tüved mette türskived* rl. tüved mett purskavad.

türskähtää (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *türskähtä-* J-Must. = *türsähtää*; *türskähtä nagramaa* naerma pursata.

türskää Lu, pr. *türzg/än* Lu, imperf. -in nuuk-suda хныкать, всхлипывать; *lahs türzgäb* laps nuuksub.

türzäht'ää P, pr. -än, imperf -in P pursata, pahvatada (naerma) разразиться (смехом); *piin, piin tšiin i türzähtin nagramaa* pidasin, pidasin (naeru) kinni ja purskasin (ikkagi) naerma; *tämä piti türzähtää nagramaa* ta pidi (peaegu) naerma purskama. – Vt. ka *türskähtää*.

tür'lä Ra J-Tsv. Ku, g. -ää Ra J peenis, mehe suguti, vulg. türa мужской член; J *ehan tämätsi türä õd alkoriitõss võtõttu* ei temagi t. ole puuriidast võetud!; Ku *meez nurkkaz, türä välläz* (Len. 296) mõist. mees nurgas, t. väljas? (Kaljavaat).

tür'lü Ma, g. -rriüü leivapudi (kaljas, vees v. piimas leotatud leivapaladest toit) тюрля.

tüter vt. *tütär*.

tüterk vt. *t'ütterkka*.

tüterlahsi vt. *tütär'lahsi*.

tütisä (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *tütise-* tudiseda, võdisida трястись, дрожать.

tütlahz vt. *tütõtlahsi*.

tütrek/kõinõ I, g. -kõizõd tütreke доченька; *meil tuli tütrekkõinõ läsimää* meil jäi tütreke haigeks.

tüttrikko vt. *tüttärikko*.

tüttrikkõinõ vt. *tüttärikkõin*.

tüttarka vt. *t'ütterkka*.

tütterk vt. *t'ütterkka*.

t'ütterk/ka Ke *tüttarka ~ tüttärk~ tütterk ~ tütterk* Kr, g. -aa **1.** tütar дочь; Kr *temma tüterk ihsuub temma tüwen* tema tütar istub tema juures; **2.** Ke tüdruk девушка, девочка. – Vt. ka *tütär; tüttärikko*.

tüttrikko vt. *tüttärikko*.

tüttrikkõinõ M (Po I), g. -zõd M = *tüttärikkõin*; I *aa meitä tüttärikkõisia ajõtti tožo* aga meid, tüdrukukesi, aeti ka (tööle).

tüttärikko Al. Kett. K R L P M Kõ S Ja Po I -erikko K M J I (Kett. Kõ-Len.) -rikko L M Kõ Po J I *tüttrikko* M Kõ S (Len.) *Тю́тэрикуъ* Pal.,

Тюмтъркук K-reg.₂ li-reg.₁ *Tümpuko* Tum., g. -äriko K I -ärikuo P -ärikkoo Kõ I -erikoo J tüdruk, neiu девица, девушка, девка; K *tütärikko tattarikko, üli ad'jaa üppelikko, pienie pojuo pettelikko* rl. tüdruk t., üle aia hüppaja, väikese poisi petja; K *kukkajeekaa tüttärikkua peettii ilozass punapõselist tüdrukut peeti ilusaks; L tüttärikot kraazgattii munõi kõltazõssi* tüdrukud värvisid mune kollaseks; M *tütterikko pojookaa gull'aitav* tüdruk käib poisiga; Po *pojo i tüttärikkoo tahtovad nõisa naisii* poiss ja tüdruk tahavad abielluda; I *tüttärikoo emä antõ pojjo emälee rätee* tüdruku (= mõrsja) ema andis poisi (= peiu) emale räti; S *se senell vootta eb mee mehele, jääp tütrikossi* see ei lähe sel aastal mehele, jääb neiuks; M *tämä õli kazvannu tütrikko jo ta oli juba vanatüdruk; P tämä jääb vanass tüttärikoss ta jääb vanatüdrukuks; J tuutu, tuutu, tütrikko lassa, veel parõpassi kui poikalassa* rl. t., t., (äiutan) tütarlast, veel paremini kui poisslast. – Vt. ka *vana-*. – Vt. ka *tüttö, tütar*.

tüttärikkoo-druška K-AI. pruuttüdruk, pruutneitsi подружка (на свадьбе); *siz tüttärikkoo-druška nõõb i viiäs tõisõd rihee süömää, isuttaas lavvaa tagaa* (AI. 31) siis tõuseb pruuttüdruk ja (pruut) viiakse teise tuppa sööma, pannakse laua taha istuma.

tüttärikkolahsi ~ tüttärikkolahs ~ tüttärikkolahs M tütarlaps, tüdruk девочка; *ku õli pojolahs, siis pantii goluboi lintti, a ku õli tüttärikkolahs, siis pantii rozõvõi lintti* kui oli poeglaps, siis pandi (ristimisel kaelaristile) helesinine pael, aga kui oli tütarlaps, siis pandi roosa pael; *tüttärikkolahzõt tozõ tsäüsvivad eittsee ku õlluu poikai* tütarlapsed käisid ka õitsil, kui polnud poisse. – Vt. ka *tütölahsi, tütralahsi*.

tüttärikkõin K L P -nõ L M *tütrikkõin* M *tütterikkõinõ ~ tütrikkõinõ* I *tütrikkõinõ* (I), g. -zõõ tüdrukuke девочка, девчоночка; L *lahzõt koppiuttii ühtie tüttärikkõizõd i pojokkõizõd* lapsed kogunesid kokku (ühete), tüdrukukesed ja poisikesed; K *ku on taloza pojokkain dali tüttärikkõin, niku vuotta kahõsaa dali ühesää* (AI. 23) kui on majas poisike või tüdrukuke, nii aastat kaheksa või üheksa (vana); I *meitä tütrikkõisia ajõtti tozo* meid, tüdrukukesi, aeti ka (tõõle); K *üps tüttärikkõin õli piikonna üks tüdrukuke oli teenijatüdrukuks; M kõõz mie veel õlin tütrikkõizõnna* kui ma olin alles tüdrukuke. – Vt. ka *tütõkkõin, tütõkkäin, tütõkkõin*.

tüttärikoo-lahsi: *tüttärikuo-lahsi* P vallaslaps, tüdrukulaps внебрачный ребёнок.

tüttärk vt. *tütterkka*.

tüttö K R L P Kõ-Len. S Lu Li Ra J (M) *t'süttö* Ku *Tiomme* Pal.₁, g. -õõ Lu Li J -iõõ K *t'süttö* Ku **1.** tüdruk, tütarlaps, neiu, tüdruk(uke) девушка, девочка, девка; Lu *kõik müü tsäütii splaavaz, naizõd i tüttö tsäütii splaavaz* me kõik käisime (palgi)parvetusel, naised ja tüdrukud käisid parvetusel; Lu *näd ihassu, meijjee poigal näütütsi se tüttö näe, armus, meie pojale meeldis see tüdruk; Lu kumpa tüttö on kositu, se on pulmijõõssaa kihlolliin* tüdruk, kes on kositud, see on pulmadeni mõrsja; J *tütõll piäb õll õma kunni* tüdruk peab oma au hoidma (tüdrukul peab olema oma au); Lu *tüttö isub rihez, kassa on kujal? ahjo i truba* mõist. tüdruk istub toas, pats on õues? – Ahi ja korsten; Lu *tüttöjee tüven tsävvä* ehal käia (tüdrukute juures käia); Li *lustiu kautta tämä on esimein tüttö tsüläz* ilu poolest on ta esimene tüdruk külas; Ku *parep on hüvää t'sütõõ ikkun nalla maata, ko pahaa t'sütõõ kainaloz* vs. parem on hea tüdruku akna all magada kui halva tüdruku kaenas; Ku *perednikaa tokut'sid eessä, t'sütõõnna lahzee teed* kk. (kui) pillasid põlle eest, teed tüdrukuna lapse; Lu *parõp on märännü tüttö elo ku naizõõ üvä elo* vs. parem on vilets tüdrukelu kui naise hea elu; Lu *kõikkaa noorõpi jäi tüttössi* kõige noorem (tütar) jäi tüdrukuks (= vallaliseks); J *mie jäintsi vanass tüttöss ma jäingi vanatüdrukuks; Lu tüttö ku onõ jo rohkaap kõlmõtsümmettä vootta, siiz jutõllaa: helähtänüt tüttö* kui tüdruk on juba üle kolmekümne aasta vana, siis öeldakse (tema kohta) vanatüdruk; **2.** tütar дочь; I *emä lugõttõli i tüttö lugõttõli* (pulmas) ema itkes ja tütar itkes; M *mõõ nõisimma veel elämää i tetsemää tüttöjä* me hakkasime veel (koos) elama ja tütreid tegema; Lu *tütõd pitävät tätä kehnessi vaariz* tütreid ei hoolitse tema eest; Lu *näil õli kõlmõt tüttüä* neil oli kolm tütart; Lu *minuu tüttö* minu tütar; J *no küll miä nüt saan kunigaa tüttö enelee, mehele* no küll ma nüüd saan kuningatütre endale naiseks; J *isä meni aptekki tooma tüttöle l'ekarstva* isa läks apteeki tütrele rohtu tooma; Lu *õlimma saattamas tädii tüttöä* olime saatmas täditütart. – Vt. ka *enne-, kazvo-, naiso-, ris-, vana-, võõras-*. – Vt. ka *tüttärikkoo, tütar*.

tüttölahsi Lu *tüttölahs* Ra J-Tsv. *tüttö-lahs* J-Tsv. *tütlahz* Ra = *tüttärikkolahsi* (alaealine) tütarlaps (несовершеннолетняя) девочка, ребёнок; Lu *lassa ku risitettii, kõ õli tüttölahsi, sis pappi anti rissõmalõ* kui last ristiti, kui oli tütarlaps, siis preester andis ristiemale (hoida); Ra *kumpa tüttölahs on emmää, se eb õõ tsaslivõi* see tütarlaps, kes on emasse, see ei ole õnnelik.

tüttöpar/ka: -k ~ tüttö-park J-Tsv. tüdruk vaeseke девочка-бедняжка; *nii meni laizgõssi tüttö-park, jot ep kehta i maat metlõt* tüdruk vaeseke on läinud (läks) nii laisaks, et ei viitsi pörandatki pühkida; *aissii tüttö-park, õõd nii kerkämeeliin niku tuulikko* oh sina, tüdruk vaeseke, oled nii kergemeelne nagu tuulepea.

tüttöpää Lu Ra vallaline naine, tüdruk незамужняя женщина, девушка; Ra *üps tütar on veel tüttöpää* üks tütar on veel vallaline.

tütär Al. Kett. Len. K R L M Kõ S Po J I (P V Lu-Must.) -er J (M Kõ Po I) *Tõtõpere* Pal.₁ *Тютерь* Tum., g. -täre K L S Po I -täre L V -teree M J I. tütar дочь; J *süntü noorikollõ tüter* sündis noorikule tütar; M *laõsait meillä nellä tütärtä* lapsi on meil neli tütart; L *antõ tämä õmaa tüttäre mehele portnoilõ* ta andis oma tütre rätsepale mehele; R *tütär ittši emälee i izälee ühel viittä* tütar itkes (pulmas) emale ja isale ühtemoodi; M *tütär lentämä* võõrasttütar; 2. hrl. pl. tüdrukud (neid) девчата, девушки, девицы; I *noorikkõ isub lavvaa taõga tüttärei-kaa* pruut istub laua taha koos tüdrukutega; Kõ *jõka õhtago tüttäret tsäütii isuta-talloo töõkaa* igal õhtul käisid tüdrukud istjatel (käsi)tööga; M *veel emmä pimä on uulii päällä, a jo tütte-rii algab ajjaa takkaa* veel emapiim on huultel, aga juba hakkab tüdrukuid taga ajama; R *tsülä poisit poollet velljet tsülä tüttäret sõsaret* (Eur. 39) rl. küla poisid poolvennad, küla tüdrukud õed; M *minnua võtti tütte-rii aikaa tsäessä tsiin* ta võttis mul tüdrukute juures(olekul) käest kinni; I *tüttäre suku õli kutsuttu tubakkoiõõ* tüdruku sugulased olid kutsutud kihluspeole. – Vt. ka *tüttärikkõ, tüttö*. – Vt. ka *rissi-*.

tüttärlahsi M Li tüttärlahs M tüttärlahsi J = tüttärikkolahsi; J *peenet tüttärlahzõõ* väikesed tüdrukud.

tüttärlentämä K-Ahl. M *tütär-lentämä* J *tütärlentemä* M võõrasttütar падчерица; M *õli emintimällä õma tütar i tüttärlentemä* oli võõrasemal oma tütar ja võõrasttütar.

tüttökkõiln Lu J (Li Ra), g. -zõõ Lu = tüttärikkõin; Lu *mehel ja naizõl õli tüttökkõin i poikannõ* mehel ja naisel oli tüdrukuke ja poisike; Lu *meil on naapuri tüttökkõin, nii kõvassi pellaab eb õõ paikõll* meil on naabritüdrukuke, nii kõvasti hullab, ei ole (= ei seisa) paigal.

tüttökkäiln (I) *t'sütökkäin* Ku, g. -zee = tüttärikkõin; I *ühellä pikkaraizõlla tüttökkäizellä* [= tüttökkäizellä] kõrraza nõisivad ampaat suuza ühel väikesel tüdrukukesel tulid hambad (ühe)-korraga suhu; Ku *sis t'sütökkäin kil'lu žutškaa appii* siis tüdrukuke hüüdis Žutškat (= koera) appi; Ku *peen t'sütökkäin* väike tüdrukuke.

tüttökkõiln Lu, g. -zõõ Lu = tüttärikkõin; *tüttökkõin õli izää liittsaa* tüdrukuke oli isa nägu.

tüv/lee K M S Ra J I -ie K R L P tüvvee M Kõ vdjI I -vee Ja-Len. Po Lu Li I -e K-Ahl. J-Must. J-Tsv. *tiwi* Kr I. postp. juurde к (кому, чему); I *mustalainõ starikkaa tüvvee meni* mustlane läks vanamehe juurde; K *opõzõd veetii tšerikoo tüvvee* hobused viidi kiriku juurde; Po *tullaz lavvaa tüvvee* tullakse laua juurde; M *kuhilaila kui nävät tuultuzivad, siiz väitimmä riigaa tüvvee napurikkoosõõ* kui need (= rukkivihud) hakki-des tuuldusid (kuivaks), siis vedasime (need) rehe juurde auna; I *sis meeväv vezilee, kaivoo tüvvee vezilee* (pulmakomme:) siis lähevad (pruut ja peigmees) vett tooma, kaevu juurde vett tooma; Lu *i lehmää tüvvee kooli, i lehmää tüvvee jäi* ja lehma juurde (lauta ta) suri(gi) ja lehma juurde jäi; 2. adv. juurde, lähedale, ligi близко, ближе; L *mentii tüvie vaattamaa* min-di juurde vaatama; K *rissintsä makausõlla leživ. pojo meni tüvee, il'lakkoozii juttõõb tälle* .. (Al. 10) ristiisa lesib lavatsil. Poiss läks juurde, ütleb talle vaikselt ..; J *tuõ jurmõpõssi tüve, elä õõ nii ropkoi* tule julgemini ligi, ära ole nii arg; M *i siz on mokom, etti õmmaa va perennaissa lazzõb tüvvee* ja siis on (see lehm) niisugune, et ainult oma perenaist laseb lähedale; M *nii on kofrõa, elä tuõ tšennii tüvvee* on nii suureline, (et) ärgu tulgu keegi ligi; J *taivaa riikki on tüve tullu* (Must. 152) taevariik on ligi tulnud. – Vt. ka *tüvene*.

tüvveesee K-Ah. -iesie P postp. juurde к (кому, чему); K *meneb izää tüveesee* (Al. 10) läheb isa juurde; P *ize menid dabuõnikaa tüviesie* ise läksid hobusekarjuse juurde.

tüven vt. *tüvenä*.

tüvene [sic!] Lu-Must. postp. juurde к (чему); *ajõi lafkaa tüvene õposõ* (Must. 158) ajas hobuse poe juurde. – Vt. ka *tüvee*.

tüve/ntä: -nt P postp. = *tüveä*; *meni minuu tüvent välillä* läks minu juurest ära; *tuli kerääje tsääpää tüvent välillä* tuli kerjus haua juurest ära.

tüve/nä Al. Kett. K R-Eur. P J-Must. I -nnä Al. K M Ja-Len. -nne J -nn K L P M Po Ra J -n P M Lu J-Must. I *tüven* Kr I. postp. juures y, около, возле, рядом; K *lõõkuu tüvenn tantsittii* kiige juures tantsiti; M *azõlautoo on rihezä pliitaa tüvennä* nõuderiul on toas pliidi juures; M *bimizeb niku tšimo kõrvaa tüvenn* piniseb nagu mesilane kõrva juures; Lu *tämä tsäi tüttõjee tüven xolostoin* ta käis tüdrukute juures vallalisena; 2. adv. juures рядом; Po *tüvenn seistii* seisti juures.

tüves/sä: -s L postp. juurest, kõrvalt or; *ženiḡaa brüḡgä nõizõb ženiḡaa tüvess välleä* peigmehepoolne pruutneitsi tõuseb peigmehe kõrvalt üles. – Vt. ka *tüveä*.

tüvletä [?]: -õt K-Ahl. postp. = *tüveä*.

tüv/leä K-Ahl. P -viä Li -vää ~ -vä J-Tsv. postp. juurest or (кого, чего); P *tuli lautaa tüveä* tuli lauda juurest; Li *õpõn tuli škouluu tüvviä* hobune tuli kooli juurest; J *lähen vällää sinuu tüvvää* lähen sinu juurest ära; J *miä näin sinnuu kapakaa tüvvää* rl. ma nägin sind kõrtsi juures(t). – Vt. ka *tüventä, tüvessä*.

tüv/i Kett. M Lu Ra J (L P) *t'süvi* Ku, g. -ee Lu J -ie L -e J-Tsv. **1.** (puu) tüvi ствол (дерева); M *puulla on tüvi i ladva, tüvessä on paksu puu* puul on tüvi ja latv, tüvest on puu jäme; J *tüvess teemme irre, a ladva sahamm algossi* tüvest teeme palgi, aga ladva saeme küttepuudeks; J *pani velikana tüvee pihalõõ, a portnoi võtti issuz ladvaa pääle* (muinasjutust:) hiiglane võttis (puu)tüve õlale, aga rätsep võttis (kätte ja) istus ladva peale; Kett. *puu tüvi* puu tüvi; **2.** tüvik, tüügas, tüveots корешок, комель; Lu *vihgot pantii pissüü, tüvi allõ, ladva pääl* vihud pandi püsti, tüügas alla, latv üles; M *jeka vihko tüvessä liikutattii, etti sis tam tšüireep* kuivav iga (partel kuivavat) vihku liigutati tüükast, et siis ta kuivab kiiremini; P *iestää tappaass ladvad, sis tüved* esitaks pekstakse (viljavihkudel) ladvad, siis tüükad; Lu *tüvessä võdõtaa tšüini ja räimitää ladvoja* (rukki rabamisel) võetakse (vihul) tüükast kinni ja rabatakse latvu; J *ku jäi tüvi ülez, sis läsimää jääd* (ennustamisest:) kui (saunakatusle) visatud vihul jäi tüügas üles, siis jääd haigeks; P *sütsüz nõistii jakamaa. meez võtti ladvõd, karu võtti juurõd, tüved* (Mäg. 142) (muinasjutust:) sügisel hakati (kapsaid) jagama: mees võttis ladvad (= kapsapead), karu võttis juurikad, tüükad; Lu *vitsall on ladva õttsa i tüvi õttsa* vitsal on ladvaots ja tüveots (tüügas). – Vt. ka *tüḡke*.

tüvik/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J tüüakas, jässakas, jämeda tüvega stvolistый, плотный, комлистый (о дереве).

tüvipuu Lu kõrge v. ilusa tüvega puu дерево с высоким красивым стволом.

tüvviä, tüvvä, tüvvää vt. *tüveä*.

tüü vt. *tõõ¹, tõõ²*.

tüü- vt. ka *tõõ-*.

tüükiaz: -õz J-Tsv., g. -kaa J töökas, hoolas старательный, прилежный, работающий.

tüül/i/n (J) -in J-Tsv., g. -zee: -izee J tööline рабочий, работник; *lidnõz on kaks sataa tüüt-tä tüüliss* linnas on kakssada töötatõolist. – Vt. ka *töömeez*.

tüüläin Lu (Li) -ne Lu, g. -zee Lu tööline; sulane (purjelaevas) рабочий, работник; батрак (на паруснике); Li *aluzmehel õltii tüüläized, tüütä tehtii siäl* purjelaeva omanikel olid sulased, (need) tegid seal (= laeval) tööd; Lu *tämä kutsub ommaa tüüläissä* ta kutsub oma sulast (tõolist); Lu *kuulin tüüläin* kuuline sulane (üheks kuuks või kuude kaupa palgatav sulane). – Vt. ka *töömeez*.

tüün/i Kett. K-Ahl. R-Reg. P M Ja-Len. Lu Li J *t'süüni* Ku, g. -ii J **1.** vaikne, tuuletu тихий; безветренный; J *tüüni ilma, i lehto eb liiku* vaikne ilm, lehtki ei liigu; P *kõõz on tüüni õhtago, sis tihut survovad* kui on vaikne õhtu, siis kihluks suruvad (= lendlevad tihedas parves); Lu *tüüni meri, lainõid ebõ-õ* vaikne meri, laineid ei ole; Lu *merez on nii tüüni vesi niku razva* meres on nii vaikne vesi nagu rasv; Lu *õli tüüni* oli vaikne (ilm); Lu *ku rautvitsad viḡkuvad tüümillä, se täap tuulta* kui (telefon)traadid undavad vaikke ilmaga, (siis) see ennustab tuult; J *tuulõll seiliikaa mentii merele, tüünill airojeekaa* tuulega mindi purjedega merele, vaikke ilmaga aerudega; **2.** vaikne, tasane, leebe (inimese kohta) кроткий, смиренный, молчаливый (о человеке); R *idgeb tüüni tüttõrikko kallutelob* [= *call'uttõlõb*] *pittšakassa veneezä vuottavaaza* (Reg. 44) rl. nutab tasane tütarlaps, karjub pikapatsiline lekkivas paadis.

tüünis/süü Lu J, pr. -üv Lu, imperf. -sü Lu J **1.** vaikselt jääda, rahuneda утих/ать, -нуть, успок/аиваться, -ониться; Lu *perrää tormii tüünisüv* pärast tormi jääb vaikselt; J *ilma tüünissü* ilm jäi vaikselt; **2.** fig. raugeda, väsida (hobuse kohta) замыаяться, устать (о лошади); Lu *õpõn ku algab vässüü, siiz jutõllaa: õpõn algap tüünissüü* kui hobune hakkab väsima, siis öeldakse: hobuse jõud hakkab raugema.

tüün/tüü Lu, pr. -üv Lu, imperf. -tü vaikselt jääda, rahuneda утих/ать, -нуть, успок/аиваться, -ониться; *perrää suurõõ tormi meri algõp tüün-tüü* pärast suurt tormi hakkab meri rahunema; *ilma tüünüv* ilm muutub vaikselt.

tüü-palk/ka: -k J-Tsv. töötasu зарплата.

tüü-rihi Lu töötuba рабочая комната; мастерская.

tüürä vt. *airo-*.

tüü-tetšejä (J-Tsv.) töötõegija труженик, работяга; *ep sinuss tüü-tetšejä tuõ, sinuss va saap päält-kattsojõd* ei sinust töötõegijat saa, sinust saab ainult pealtvaataja. – Vt. ka *töömeez*.

tüütetševä Li (usinalt) töõtav, püüdlev (усердно) работающий, стремяющийся; *ku on ahnõs, see jo on kõvassi tüütetševä, .. jõka*

paikkaz ühel viittää ahnõsõp težžä kui (inimene) on püüdlük, (siis) ta ju töötab kõvasti, .. igal pool ühtviisi rabab teha.

tüütšimolain Li töömesilane рабочая пчела.

tüütüttäjä (R-Reg.) *tüütüttäjä* (K-A1.), g. -ää fig. ema, vaigistaja, rahustaja (ema hellitusnimi rahvalaulukeeles) успокоительница (ласкательное обращение к матери в народных песнях); K *vai en tullu lahzõssi, laukojõizõni, tüütäress, tüütüttäjäni?* (A1. 43) rl. või ma ei tulnud lapseks, mu emake (pesijake), tütreks, mu vaigistaja?; R *vottaka minua vottajäni tüütär tüütüttäjäni kainaloz kazvattajani* (Reg. 21) rl.

(itkust vanemate haul:) võtke mind, mu kosija (= toonela), (olen) oma ema tütar, oma kasvataja kaenlas.

tüütüttäjäin (R-Lõn. R-Reg.), g. -zee dem. ← *tüütüttäjä*; *vai en ollu lahzõssõ laukojeizolleni, vai en ollu tüütär tüütüttäjäiseni* (Reg. 30) rl. või ei olnud ma laps oma pesija(kese)le, või ei olnud ma tütar oma vaigistaja(kese)le?

tüütüt/tää (R-Lõn.) -tä R-Reg. *tüütüttää* (K-A1.), pr. -än, imperf. -in vaigistada, rahustada успоко/аивать, -оить; R *enmeni tüütütettä* (Lõn. 184) rl. mu ema vaigistatu (laps).

U

ublik/az P M Kõ Li Ra J (Lu I) -as K-Ahl. M-Set. -õz Lu J-Tsv., g. -kaa P M Kõ Lu Ra J -ka J oblikas, hapuoblikas щавель; M *ublikaal kazvaaz ublikkaa varrõd*, *niitä süüv-váz*, *lahzõd ain korjataz niitä koko pärähmäd* oblikal kasvavad oblikavarred, neid süüakse, lapsed aina korjavad neid terved sületäied; Lu *ublikõz i prökkõ kazvovõd ühel aiaa*, *perrää ublikõz meep kõvassi*, *ennää ep kõlpra* oblikas ja põldosi kasvavad (kevel) samal ajal, pärast oblikas läheb kõvaks, enam ei kõlba (süüa); Li *ku ublikas kukitsõb*, *sis toop se marjapää* kui oblikas õitseb, siis tuleb see oblika õisik; J *põltikassa seimmä ja ublikass nõgeseid söime* (= keetsime) ja oblikaid; J *ublikaiss keitetä makua rokka* oblikatest keedetakse maitsvat (oblika)suppi; I *kane ublikaat kallissig petterizä mahsaag piäv*; *vet' tsüläzä niitä ep piäg õssaag*, *meed niitüle i korjaad* nende oblikate eest tuleb Peterburis kallist hinda maksta; külas ju neid ei tule osta: lähed niidule ja korjad; M Kõ J *opõzõd ublikaz* hobooblikas; Ra *marjapää ublikaz* õitsev hapuoblikas, oblika vars koos õisikuga; P *ublikaa pudgõd* hapuoblika varred; P *ublikaa pudgõd marjad* hapuoblika õisik; ■ M *jänesse ublikaad* jänese kapsad. – Vt. ka *jänesse-*, *opõzõd-*, *rissi-*. – Vt. ka *ublika-roho*, *ublikkavarsi*.

ublik/ka M Kõ S Lu -k Ra, g. -aa S = ublikaz; M *niissä ublikaissa tehäs suppia*, *ublika rokkaa* nendest oblikatest tehakse (= keedetakse) suppi, oblikasuppi; M *opõzõd ublika* hobooblikas; Ra *maripää ublikk* õitsev oblikas, oblika vars koos õisikuga; M *ublika varrõd* oblika-varred; oblikad.

ublika-lehto I rabarber ревеня.

ublika-roho I = ublikaz.

ublikkarokka M oblikasupp щавелевые щи.

ublikkavar/si M S -z Kõ *ublikvarsi* M-Set. oblikavars; oblikas щавелевый стебель; щавель. – Vt. ka *ublika*.

ubork/ka (Lu) -a Lu, g. -aa Lu koristamine, kodukorrastus уборка, наведение порядка; *miä piin uborkkaa iivässi ~ miä piin kõvassi uborkaa* ma pidasin kodu hästi korras ~ ma pidasin kõvasti puhtust ja korda.

ubornoli ~ ubõrnõi Lu, g. -i käimla, väljakäik уборная; *nuuznikka om märännü sõna*, *nüd jo kutsumm kõik ubõrnõi* peldik on halb sõna, nüüd juba kutsume kõik käimlaks; *piäv mennä ubornoisõd* tuleb minna väljakäiku.

ubõtk/lu (I), g. -uu kahju; kahjum убыток; *mitä meilä õli ubõtkua*, *sõvvõrta leeb i näile ubõtkua* kuivõrd (mis) meil oli kahjumit, seevõrra saavad ka nemad kahju.

uuchs vt. *uhsi*.

udala L, g. -aa uljas, ülemeelik удалой; *aissiiä kalina aissiiä malina aissiiä udala minu pää* (muinasjutust:) oi sina, lodjapuu, oi sina, vaarikas, oi sina, minu uljas pea.

udalo/i J, g. -i = udala.

udareh/nä: -h J-Tsv., g. -hää J rõhk ударение.

udjugoittaa vt. *ut'jugoittaa*.

ud'jugõ vt. *ut'juga*.

ud'julainõ: -ne J-Must., g. -zõd utt-tall, utetall, emane lambatall ягненок (самка). – Vt. ka *uukkulain*.

udobnoli J-Tsv., g. -i J mugav, sobiv удобный, уютный; *koto on tehtü udobnoisõ paikka*: *vesi*, *metts*, *põllod*, *kõig on litši* maja on

tehtud sobivasse kohta: vesi, mets, põllud, kõik on ligi.

uehsarwiin Kr ühesarveline, ühe sarvega одно-рогоий.

ueśsa vt. *ōsa*.

uesteistum vt. *ühstōššōmōtta*.

ufatka vt. *uffatka*.

uff M interj. puhh, vōeh yx, y.

uffatka L P Po *-etka* (Ku) *ufat/ka* P *-k* J-Tsv. *uhvatka* Ränk M Kō Lu J-Must. (Al.) *uhvōtka* (Li) *uhvatta ~ uhvotta* I *uffakka* (Salm., 773), g. *uffatkaa* L P *ufatkaa* J *uhvatkaa* Lu potihark ухват; ухватка; J *ufatkaka vōtōta patoit ahjoss* potihargiga vōetakse potte ahjust välja; Li *a se on ahjunurkkō nāt se. sihe panna uhvōtkōd ja ni avud* aga see on ahjunurk, nāe see (ahju ees). Siia pannakse potihargid ja nii (ka) ahjuluuad; K *tšūzūp tšūlādne naine, satsšip naine naapuraine, mitä teillä rielti. Sie vassaa vassaōōle: ripilade riitelivat, uffakat kolkaza kolizivad* (Salm., 772 – 773) rl. küsib külanaine, pärib naabrinaine: miks teil rielti? Sina vasta: ahju-roobid riidlesid, potihargid nurgas kolisesid; P *i valo ankoikaa i ripiloikaa, uffatkoikaa i säbliikaa i kokkōikaa, lapijōōkaa, kanō ōlivat sōtavärkid* ja sõnnikuharkidega ja ahjuropidega, potiharkidega ja pannikonksudega ja kartulikookudega, labidatega (vōideldi), need olid (nende) relvad; P *uffatkaa aara* potihargi haru.

ugleikka, ugʹeikka vt. *ukleika*.

ugurittsa M Lu Li J (S) *-sa* M-Set. *-ts* K-Vilb. L-Vilb. S J-Tsv. *ugrittisa* K L P Lu Ra *ugurttsa* Ra *ogurittsa* Lu *ogurttsa* I *ogurttsa* (Kō I), g. *-saa* M J *ugritsaa* L P Lu Ra *ugurtsaa* Ra *ogurtsaa* I, pl. *Озурцатъ* Tum. kurk огурец; M *ugurittsa kasvap peentärrill* kurk kasvab (= kurgid kasvavad) peenrail; M *uguritsad alkōvad jo neñniä laskōa* kurgid hakkasid juba tärkama (~ idusid välja ajama); Lu *ku ohtago tuōp, piāb valamaa mennä ugurittsoi, eb raatt-sinu jumala vihmaa antaa tänävä* kui õhtu tuleb, peab kurke kastma minema, ei raatsinud jumal täna vihma anda; J *vōta leik de valdō uguritts peentereD* vōta kastekann ja kasta kurgipeenrad (ära); J *parnikkaza kane uguritsat kōvassi rohotustii* need kurgid kasvasid kasvahoones väga umbrohtu täis; J *uguritsaa lehod om palʹlassi süütü* kurgilehed on täiesti paljaks sōōdud; J *uguritsad evād etene, kōltsōss leevād* kurgid ei edene, lähevad kollaseks; J *tšūlm om pannu uguritsad, daaže evād i ilmustu* (~ nōistu) külm on kurgid ära vōtnud, nad isegi ei tõusnud üles; Lu *tänävä ōli kahu, jātūitti uguritsad* täna oli kahu, vōttis (jäätas) kurgid ära; I *ragōh särki ogrutsad* rahe purustas kurgid; J

miä ison kōvassi ugurittsaa, mill on iso ugurittsaa ma tahan väga kurki süüa, mul on isu kurgi järele; J *ugurittsaa siz vass nōissaa süümää, ku pappi siunaav* kurke (kurki) hakatakse alles siis sōōma, kui papp neid õnnistab; P *tšūlmāz rihes piettii talvōll ugritsad, kapusad, maamunad* (vadja tare) külmas (tare teises otsas asuvas, harilikult küttekoldeta) toas hoiti talvel (hapu)-kurke, kapsaid, kartuleid; I *miä tahhoo talvōs-sig ogruttsoo soolatac* ma tahan talveks kurke soolata; Lu *uguritsat happanoitōtaa* kurke hapendatakse; J *uguritsat hōmōttustii* (hapu)kurgid läksid (pealt) hallitama; P *ūhez dvortssaza ilmaa uφsiitta i ilmaa akkunoitta kui mõnt tuhatta entsiātā. se on ugrittsa* mõist. ühes lossis, ilma uste ja ilma akendeta, (on) mitu tuhat hinge? – See on kurk; M *ku on taaria, sis pannas taaria, ku bōō, siz vettā, sveēzāa ugurittsaa i vot se on tšūlmā suppi* kui on taari, siis pannakse taari, kui pole, siis (pannakse) vett, värsket kurki, ja vaat see on (gi) külm supp; Lu *sveēza ugurittsa ~ värski ugurittsa* värsked kurk. – Vt. ka *hapo*.

ugurittsaboťska M kurgitünn бочка для огурцов; *vot ugurittsaboťska. sis vot siiniä soolataz, tožo boťskaa* vaat (on) kurgitünn. (Ja) siis vaat soolatakse seeni, samuti tünni.

ugurittsalännikko M Li = *ugurittsaboťska*; Li *siz ōli vōilännikko, hapopiimälännikko, ugurittsalännikko i kapuslännikko* siis oli (aidas) vōilännik, hapendatud kohupiima pütt, kurgitünn ja kapsatünn.

ugurttsa vt. *ugurittsa*.

uhaa-živoitʹtaa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an*, imperf. *-in* = *uhažoittaa*.

uham/a Lu Li *-ō* J-Tsv., g. *-aa* Li J auk, lohk (teel) ухаб, ухабина, рытвина, яма; J *ilʹla: ajad rattaad uhamaa, paat koorōma ümper* (sōōda) aeglaselt! Ajad vankri auku, ajad koorma ümber; Li *siell on palʹlo uhamiita teell* seal on palju auke teel. – Vt. ka *uhava*.

uhamikʹaz Lu, g. *-kaa* = *uhamikko*.

uhamikko Li J-Tsv., g. *-oo* J auklik (tee kohta) ухабистый; J *elā paa opōzōlōd suurt koorōma, tee on uhamikko* ära pane hobusele suurt kooramat (peale), tee on auklik; J *sütsüzüül on nii uhamikko tee, jot ed julkō lidnasō aja sügisel* on nii auklik tee, et (sa) ei julge linna sōōta. – Vt. ka *uhavikaz, uhavikko*.

uh/ar¹ K-Ahl. K-Set. M *-ara* [?] M-Ar., g. *uht/arōd* K M *-ōrōd* M udar вымя; M *lehmäl on uhar, uhtōrōz on nännäv, nellä nännää* lehmäl on udar, udaral on nisad, neli nisa; M *eezā lühsämissä miä pezin puhtaassi uhtarōd i püht-sizin puhtaakaa šizgaakaa* enne lüpsmist ma

pesin udara puhtaks ja pühkisin puhta lapiga üle; M *õõrtaa uharta* udarat sõõrutada (= hõõruda); M *piimä õrastaab uhtarõõsõõ* piim sõõrdub udarasse; M *nät ku on rinnakaz, rinnat suurõd niku lehmää uhtõrõd* näe kui rinnakas (naine), rinnad suured nagu lehma udar(ad). – Vt. ka *utar, utarõ*.

uhar² I, g. -*raa* [?] uljas, vahva удалой, ухарский; *siä õõt kõvassig uhar* sa oled väga uljas.

uharti vt. *uhõrti*.

uhartõõ Kett., pl. -*mõõ* Kett. = *uhõrti*.

uhazõitaa Lu -*ta* J-Tsv., pr. -*an*, imperf. -*in* kuraameerida ухаживать. – Vt. ka *uhazõivoittaa*.

uhata: -*t* J-Tsv., pr. -*av*: -*v* J, imperf. -*zi* kajada отдаваться, -ться (о звуке); *metts uhab vassaa mets kajab vastu*.

uhav/a M I (K-AI. R-Eur.), g. -*aa* 1. auk, lohk (teel) ухаб, ухабина, рытвина, яма; M *nätko on kehno tee, suurõd uhavad on näe*, kui vilets tee on, suured augud on (sees); M *vot välissä koorma issuub nii süväle uhavaa, et saa kuiniid vällää nõssaa* vaat vahel vajub (istub) koorem nii sügavale auku, (et) sa ei saa (seda) kuidagi välja tõmmata (tõsta); M *uhavikko tee, uhavia pal'lo* auklik tee, auke (on) palju; I *meilä siinä tsülälää ovat teed mokomad rikottuud, uhavat ta kõittsi* meil siin külas on teed niisugused rikitud, augud ja puha; M *egle õltii veel uhavat täänää vettä, a tänän tsülmä kõik porotti* eile olid lohud veel vett täis, aga täna jäätas külm kõik; R *matka oli pittsä, tee retusa tee umpi uhavat suuret* (Eur. 43) rl. teeris oli pikk, tee porine, tee umbes, augud suured; 2. lomp лужа; M *hoikka jää on uhavod'd'e päällä* õhuke jää on lompide peal. – Vt. ka *uhama*.

uhaviklaz I, g. -*kaa* = *uhamikko*; *tee on roojakaz, uhavikaz* tee on porine, auklik.

uhavik/ko K-Ahl. M, g. -*oo* = *uhamikko*; M *uhavikko tee, suurõd uhavad* auklik tee, suured augud (on sees).

uhdduh vt. *utu*.

uhdud [?] vt. *uhzud*.

uhese vt. *ühsi*.

uhina: -*n* J-Tsv., g. -*naa* J õhin, ind усердие.

uhin/alla: -*õll* J-Tsv. (kellegi) uhal, (kellegagi) võidu, võistu наперехват, наперегонки; *tehhiä tüüt tõin tõizõõ uhinõll* tehakse tööd üksteise uhal (~ võidu). – Vt. ka *uhulla*.

uhisa¹ P, pr. -*zõv* P, imperf. -*zi* põriseda жужжать; *sittabõmbõrõin uhizõv* sitasitikas põriseb.

uhisa²: -*ss* J-Tsv., pr. -*zõn*, imperf. -*zin* tormitiseda, marutseda, möllata (tuule, mere jm. kohta) бушевать.

uhka¹ J-Tsv., g. *uhgaa* ~ *uhkaa* J uhke, upsakas,

ülbe гордый, надутый, спесивый; *mõnikõz uhka tüttö ep tsiiire levve enellez ženiha* mõni uhke tüdruk ei leia endale kaua (kiiresti) peigmeest; *ot'u on uhga izä tüttö* Otju on uhke isa tütar; *liika kõvassi on uhka* on üleliia uhke; *sai rikkassi – tuli uhkassi* sai rikkaks, läks uhkeks. – Vt. ka *uhkõa*.

uhka², **uhkaa** vt. *uhkõa*.

uhkassi vt. *uhkõassi*.

uhkauz vt. *uhkõuz*.

uhkea vt. *uhkõa*.

uhkeasti vt. *uhkõassi*.

uhkeuz vt. *uhkõuz*.

uhkia vt. *uhkõa*.

uhku J-Tsv., g. *uhuu* J võistlus соревнование.

uhku/z [*e?*] J-Tsv., g. -*sõõ* J = *uhkõuz*.

uhkõa K-Ahl. P M I -*ea* R-Lõn. -*aa* Lu Li Ra J -*ia* (Ku), g. -*õa*: -*aa* Ra J 1. uhke; upsakas, ülbe, iseteadlik гордый; надутый, спесивый; P *tämä on nii uhkõa, eb võta drastuid vassaa* tema on nii uhke, (et) ei võta tere(gi) vastu; Lu *ep pitäiz õlla nii uhkaa* ei ole(ks) vaja nii uhke olla; J *nii tuli uhkassi, jot ep tullu meile tsäümätši* läks nii uhkeks, et ei astunud (enam) meile sissegi (ei tulnud meile käimagi); Lu *vaa uhkaapass mennää* lähevad (minnakse) aina uhkemaks; Lu *eestää õli rikaz i uhkaa, a nüd on pää maaz* enne oli rikas ja uhke, aga nüüd on pea maas (= nüüd on alandlik); M *hukko on uhkõa: mill tappaab rahhaa* taat on uhke (= suureline): mul jagub raha!; Lu *mõnikõz noor on uhkaa, tahob vanõpaa entä õpõttaa* mõni noor on iseteadlik (upsakas), tahab endast vanemat õpetada; I *uhkõa inehmine* uhke (upsakas) inimene; Ku *uhkial boranall on ain sarved veres* vs. uhkel oinal on sarved aina verised (veres); 2. uhke, ilus, tore, suurepärane хороший, прекрасный, великолепный; J *poikõz on uhkaa sõaz* rl. su roeg on sõjas uhke (tore); J *elä õõ uhkaa sõaz* rl. ära ole sõjas uhke!; M *uhkõa meez, tsettäid ep peltšää, meep hot perkelelle sarvii pääle* tore mees, kedagi ei karda, läheb kas või ku-radile sarvede peale; J *assiä mi uhkaa talo ah mis* (sugune) uhke talu!; J *uhkaa talo lahzõd on ize uhkad* uhke talu lapsed on (ka) ise uhked; Lu *uhkaa, eness piäb suurõd vaarii* uhke, enese eest hoolitseb väga. – Vt. ka *uhka*¹.

uhkõassi: -*easti* R-Lõn. -*assi* J-Tsv. 1. uhkelt; ülbelт гордо; спесиво; R *noise menemään uhkeasti* (Lõn. 185) rl. käi (ikka) püstipäi (hakkaka käima uhkelt); J *uhkassi vassõz* vastas uhkelt; J *kats ku uhkassi kikiteb nenä* vaata, kui uhkelt ajab nina püsti; J *ved edõõ rikkaa izää tüttö, jot nii uhkassi pajatõd* sa ei ole ometi rikka isa tütar, et nii uhkelt (ülbelт) räägid;

2. hästi, lopsakalt, toredasti хорошо, прекрасно, роскошно; J *vill' kazvob uhkassi* vili kasvab lopsakalt.

uhkõuz M -euz (R-Lön. P-Reg.) -auz J-Tsv. (R-Lön.), g. -õuu edevus, uhkus, upsakus кокетливость, гордость, спесь; M *uhkõus piti näütää* tuli uhke olla (tuli uhkust üles näidata); J *korisuss ja uhkauss vana rahvõz ep suva* edevust ja uhkust vanarahvas ei armasta; M *ep piä sitä uhkõutta nii ajjaa takkaa* ei pea seda uhkust nii taga ajama. – Vt. ka *uhkuz*.

uhlu [*< is*] I, g. -uu ämber ведро.

uhm/ar Kett. K-Ahl. L P J-Must. Ku -õr Ränk M-Set. *umm/ar* J-Must. (Ra) -õr Ränk Lu *hummer* Ku, g. *uhmarõõ* L P -yõ P uhmer cыня; P *uhmarõs survõttii kaivvaa siemenii pettõliikaa* uhmis tambiti kanepiseemneid petkeliiga (~ uhmriinuiaiga); Ra *ebõõ tõiirettä tšivelle, epko hoolta ummarõllõ sel võõnoizõl* rl. ei ole kiiret käsikivile ega hoolt uhmrile sel venivillemil; P *pani peenee pettõseleee, oikaa uhmarõõ nõjalõõ* (Kett. 777) rl. pani väikese petkeli juurde, nõrgukese uhmri nõjale (= pani lapse uhmis teri tampima); L *tulõp haamolainõ uhmarõll selläzä* (muinasjutust:) tuleb vanakurat, uhmer (uhmriga) seljas; M *razvakomka lavõznalla, tšen tahop se tahd'ip. Uhmõr* (Set. 17) mõist. rasvakamakas (seinapingi all, kes tahab, see tambib? – Uhmer. – Vt. ka *hummura, ummõr*².

uhmar/a M, g. -aa = *uhmar*; *suurimat survõttii uhmaraz* kruubid tambiti uhmis.

uhmõr vt. *uhmar*.

uhrap/pi M, g. -ii M till укроп. – Vt. ka *ukropina*.

uhseesuu vt. *uhzõõsuu*.

uhsd vt. *uhsi*.

uhsi Kett. K L M Kõ Põ Lu Li J I (Len. R-Eur. R-Reg. Ja-Len. Ku) *uhs* P M Kõ S Lu J (Ränk) *uxs ~ uqs* P *uhz* M Lu Li Ra J *uhtõõ* L *uchs* Kr *Ýxcu* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Yxcu* Tum., g. *uhzõõ* Al. K P M Põ Lu Li J I -yõ P, pl. *uhsd* Kr uks; jalgvärv (taral, altaril); luuk (kaevul) дверь; калитка; дверка, дверца; Li *painuttaaska, meil on uhzõõ matalad* kummardage, meil on ukсед madalad; Lu *eb õõ lofkoi plotnikk, uhz on kossallaa* ei ole (olnud) osav puusepp, uks on kiivas; Kõ *mees tuli uhzõõss* mees tuli uksest sisse; Lu *tšen on uhzõza* kes on ukse taga?; Lu *tuli uhõõõ karu* tuli ukse taha karu; Lu *avataa uhs ~ avatakaa uhs avõõ* avage uks ~ tehke uks lahti!; Li *uhs on avõõ* uks on avatud (~ lahti); M *uhs on sellällää avõõ* ~ Lu *uhz on avõõ harrillaa* uks on pärani lahti; Lu *uhz on ragollaa* uks on praakil; J *uhs meni tšiiini* uks läks kinni; Lu

ain on uhs klijkkiz, eb jätä ussa avõ uks on aina pööral (= pööraga suletud), (ta) ei jäta ust lahti; Lu *uhs on lukkuza ~ J uhs on lukull* uks on lukus; Lu *kloppaa uhs tšiiini* viruta uks kinni!; Lu *umalaz räimi ussa* purjuspäi paugutas ust; Lu *algan kokuttaa ussa* hakkas uksele koputama; Lu *uhsi kritizeb* uks kriiksub; Lu *uhsi klopsahti* uks kolksatas; M *uhzilla ja akkunoilla on sa-karad* ustel ja akendel on hinged; Lu *uhzõz on kokka, piinõz on probboi* ukse küljes on haak, (ukse)piida küljes on obadus (~ aas); I *risit teh-tii uhsia müü* (jaaniõöl) tehti ristid uste peale; J *on ahisõllu sõrmõd uhzõõ väliz* (tal) jäid sõrmed ukse vahele; M *näile niku para kannab, tuõb uhsissaa ja akkunoissa* kk. neile nagu kratt kannab, (rikkust) tuleb udest ja akendest; Lu *vohma ja viiaz, ühess uhzõõss piäp tšävvä* vs. loll ja tark, ühest (ja samast) uksest tuleb käia; Lu *niku ühess uhzõõss* nagu ühest uksest (= üheaegselt, korraga); Li *mõnikaz inemin sinukaa pajatab niku sulab, a ku meeb uhzõõ takkaa, siis sinua panõttõõp kõikõll* viittä mõni inimene räägib sinuga (silme ees) mesikeeli (nagu sulab), aga kui läheb ukse taha, siis põhjab sind igaviisi; P *ühz dvortsaza ilmaa uqsiiita i ilmaa akkunoitta kui mõnt tuhatta entšiiatä. se on ugrittsa* mõist. ühes lossis, ilma uste ja akendeta, (on) mitu tuhat hinge? – See on kurk; J *uuzi koto, eb ussa eb akkunaa? – Kanamuna* (Must. 160) mõist. uus maja, ei (ole) ust ega akent (ees)? – Kanamuna; K *miez meeb mettsää, bõõ tširvessä, lõikkaab rihie, bõõ ussa ni akkunaa. a mi se on. mies sittu* mõist. mees läheb metsa, pole kirvest (kaasas), ehitab maja, pole ust ega akent (ees). Aga mis see on? – Mees sittus; Lu *ärtšä viiää lauttaa, äntä jätetää uhze väl'ii?* – *Krampi rihma* (Must. 160) mõist. härg viiakse lauta, saba jäetakse ukse vahele? – Uksekrambi nõör; Li *kahspoolin uhz* kahe poolega uks; I *pikkano uhsi* pooluks (uks, mis suleb alumise poole ukseavast); Lu *peen uhs õli rihee ja rihenne-üsee välil* pooluks oli (endisajal suitsutares) toa ja esiku vahel (lisaks tavalisele uksele); M *kujjaa uhsi ~ Lu kujjaa uhsi* välisuks (õue viiv uks); M *õvvõõ uhsi ~ karjaõvvõõ uhsi* siseõue uks, karjaõue uks (esikust kinnisesse siseõue viiv uks); M *rihhee uhsi* toauks (esikust tuppa viiv uks); P *í'at'a pani riigaa uhzõõ tšiiin* isa pani reheukse (= rehetoa uks) kinni; J *saunaa uhsi* saunauks; J *johsi saunaa uhsi-loilõõ* rl. jooksis saunauksele (saunaustele); J *povarnoi uhsi* saunaesiku uks; M *tañraa uhsi* kõõgiviljaaia värv; J *pappi tuli raajuu uhsiiss daroikaa amvonõõllõõ* papp tuli altariväravaist armulaualeiva ja -veiniga altarisesele; Lu *piäp*

panna pliitaa uhs tšiini, alki viskaa kipuno i tuleb panna pliidi uks kinni, hakkas viskama sädemeid; M *kaivol on uhz, kaivoo uhsi, avataz avõõ, kõõz meed vettä võttamaa* kaevul on luuk (uks), kaevuluuk, (see) tehakse lahti, kui lähed vett võtma; M *uhzõõ aluz ~ Ra uhzõõ suu* uksealune, -esine (= põrand läve ees); Lu *uhzõõ nurkka* (vadja kläetoa) ukseurk (= uksest vasakul olev toanurk); M *uhzõõ läve* uksealävi; Li *uhzõõ i akkunaa piinõõ* ukse- ja aknapiidad; J *uhzõõ kosakk* uksepiit; M *uhzõõ sakarav ~ Li uhzõõ petl'iv* uksehinged, -sagarad; J *uhzõõ rutška* ukse käepide; Lu *uhzõõ kramppi on sisi poolõz i erätse poolõz, mõlõpas poolõz õllaa krampiv* (vadja käepide on seespool ja väljaspool, mõlemal pool on käepidemed; J *uhzõõ kokka ~ Lu J uhzõõ kokk* ukse haak; Lu *uhzõõ klijkki* ukse pöör. – Vt. ka *jumina-, kujja-, tõin-, õvv-, õvvõõ-*.

uhsi-rauta (M-Len.) ukse link дверная ручка; *uhzel on uhzi-rauvvat, uhsi-sakarad* (Len. 263) ukse l on ukse lingid, uksehinged.

uhsi-sakara (M-Len.) ukse hing, -sagar дверная петля; *uhzel on .. uhsi-sakarad* (Len. 263) ukse l on .. ukse sagarad. – Vt. ka *uhzõõ-sakara*.

uhzõõsuu vt. *uhzõõsuu*.

uhz vt. *uhsi*.

uhzikkõin J-Tsv., g. -zõõ = *uhzud*.

uhzud (R-Reg.) *uhdu* [?] (K-Salm.), g. *uhsuu*: *uhzuõõ* dem. uks дверь; дверца; R *seizob velviid uhzualla kala šapka kainaloza* (Reg. 33) rl. seisab vennake ukse l, peiukübar kaenlas; K *emüd seizob uhduõlla tširia tšiutikko tšäezä .. izüd sõi soo uhduõlla sariee saappagad tšäezä* (Salm., 773) rl. emake seisab ukse l, tikitud särk käes .. isake seisab ukse l, saaresaapad käes.

uhzõõklijkki: *uhzõõklijkki* Lu ukse pöör дверная завёртка.

uhzõõlävi: *uhzõõlävi* Lu ukse lävi, -pakk порог двери.

uhzõõpiina M *uhzõõpiina* Lu ukse piit дверной косяк.

uhzõõ-sakara (M) = *uhsi-sakara*.

uhzõõsuu: *uhzõõsuu* Lu-Ränk J-Ränk *uhseesuu* J-Ränk ukseesine (toas) преддверие (в комнате, в доме); *uhseesuu õrsi* ukseesise õrs (ukseesise kohal olev õrs rõivaste kuivatamiseks, lisaks ahju kohal asetsevatele rõivakuivatus- e. rõivaõrtele).

uhtaa (R-Reg.): *tüttäret räiet uhtamatta* (Reg. 18) rl. tütre d, (jala)rätid pesemata.

uhtarikko ~ õirikko J: *pannaa lavvalõõ uhtõrikko* pannakse lauale u.; *nee panna kõik uhtarikollõõ* need pannakse kõik u-le; *ernette*,

kanaa muna i kõikkõõ, mitä siell on uhtõrikoll (~ uhtarikoll) hernest, kanamuna ja kõike, mis on seal u-l.

uht'oa Kett. M Kõ Lu Li J (R-Lõn.) -ua Kett. P M -oua Ke -oag I (vdjI), pr. *uhon* K-Ahl. P M Kõ Lu J *uh'oo* vdjI, imperf. *uhõn* Kett. M -ozin M Kõ Lu J 1. pesu pesta (kurikaga), uhta стирать (вальком); M *õjalla paalikaakaa uhtõti kañkaizia sõppõita* pesutiigil pesti (~ uheti) kurikaga linaseid rõivaid; Li *sõppõja uhotaa rannalla, jõgõlla paalikaakaa* pesu (rõivaid) pestakse (~ uhetakse) (mere)rannas (või) jõe ääres kurikaga; Lu *avantoo ääres paalikaakaa uhtõti talvõ* jääaugu ääres pesti talvel kurikaga pesu; J *poukkuu uhtoa* pesu kurikaga pesta; I *paalikalla uhtoaz õuna-värttsilõjä* kurikaga pestakse kartulikotte; K *entinee ajutoo nainee tšennät tšõõitti, ne kavotti, rätet uhtõi, ne upotti* (Ahl. 106) rl. endine arutu naine pastlad sidus kokku, need kaotas, uhtis rätid, need uputas; I *rihmad jõgõlõõ veemmäg, uhomman näitä* linased lõngad viime jõe l, peseme neid (kurikaga); I *korennalla kantaas sõppõõ uhtomaa* kaelkookudega kantakse pesu (jõe äärde kurikaga) pesemiseks; J *plaizgip paalikõll uhtoa* kolgib kurikaga pesu pesta; 2. peksta, taguda, uhta колотить; J *uhtozin tätä kepikaa* peksin teda kepiga; Li *ain uhto kõrvõlõ* aina tagus vastu kõrvu; ■ J *uhob menne* uhab minna, rühib (minna).

uhtomapaalikka M pesukurikas колотушка, пральник (валёк для стирки белья); *uhtomapaalikka, mizell sõppõi uhtoaz õjalla* pesukurikas (on see), millega pestakse pesu pesutiigis.

uhtomaõja M = *uhtõmõ*; *lazzõitti umpõõ kase uhtomaõja* lasti umbe (kasvada) see (Mati küla) pesutiik.

uhtši vt. *uhsi*.

uhtõmlõ M, g. -õõ pesutiik, pesupesemistiik пралище (место на реке, пруде, где моют и полощут бельё); *liko, uhtõmõ, kuza viruttaas sõppõi üvüz veezä, puhtaaza veezä* pesutiik, kus loputatakse pesu puhtas vees. – Vt. ka *uhtomaõja*.

uhtõrikko vt. *uhtarikko*.

uhu M interj. uu ay; *uhutamma: uhu, uhu* uutama: uu, uu.

uhulla: -lõ J -l J-Tsv. = *uhinalla*; *vešol aik õli siiz. i d'eeduškõ präkizev, i pakkõinõ präkizev, a näd'd'ee uhullõ i vañkkõ alki präkisse* lõbus aeg oli siis (kui Vanka käis koos vanaisaga metsast jõulukuske toomas). Ja vanaisa raksub (kõhida), ja pakane raksub, aga nende uhal hakkas Vankagi raksuma; *uhull, dalisko tšiiisaa* (kellegi) uhal või (kellegagi) võidu.

uhut/taa M, pr. *-an* M, imperf. *-in* uutada, huigata, hüüda аук/ать, -нуть; *uhutama: uhu, uhu* uutame (üksteist): uu, uu.

uhuvõtka, uhvatka vt. *uffatka*.

uhvatkanurkka: *uhvatkõnurkkõ* Lu potiharginurk (nurk, kus seisab potihark угол, где стоит ухват).

uhvatta, uhvotta vt. *uffatka*.

uhõrt/a (K-Salm.), g. *-aa* = *uhõrti*; *kui salveti tätä salia, tuhat õli meessä tutkamalla, sata meessä salvamalla. uhertat sutena ulvovat, voolimed vohona tsäüzväd* (Salm., 774) rl. kui raiuti (ehitati) seda saali, (siis) tuhat meest oli (palkseinte) ristumisenurgal (= palkseinte ots- tel), sada meest oli palkseinäl. Oherdid sutena uluvad, voolmed kitsena käisid (meeste käes).

uhõrt/aa (J-Must.) *-a* J-Tsv., pr. *-an*: *-õn* J, imperf. *-in* J oherdada, oherdiga puurida бур- авить, сверлить; *J aukko on uhõrtõttu läpi irree auk on puuritud läbi palgi.* – Vt. ka *uhõrtia*.

uhõrt/i Lu-Must. Li J-Tsv. *-di* J-Must. *uharti* M *ohõrti* Ra, g. *-tii* Li J *ohõrtii* Ra oherdi (puidu- puur) бурав, сверло; Li *uhõrtikaa tehää aukkoja* oherdiga puuritakse (tehakse) auke; *J lazz uhõrtikaa puhõsõõ aukko tee* (lase) oherdiga puusse auk; *Ra lamma süüp koormaa einää i ohõrtii aukoss talvõll* vs. lamma sööb talvel koorma heina ka läbi oherdiaugu; *Lu sika vin- kub s... suuza?* – *Uhõrti* (Must. 159) mõist. siga vingub, sitt suus? – Oherdi. – Vt. ka *uhartõõ, uhõrta*.

uhõrti/a J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* J = *uhõr- taa*; *eestä piäb aukko uhõrtia, siiz vass lüüvve pulikk süämee* esiteks tuleb auk puurida, siis alles lüüa pulk sisse.

ui Lu interj. **1.** oi ух; *ui, ko õli ranikka kaššeli* oi, küll oli raske märss!; **2.** uu, ae ау; *uika:* ui, ui, ui huikab: uu, uu, uu.

uigõlm/o J-Tsv., g. *-oo* J (põlluks küntud heina- maа покос, вспаханный в поле).

uik/kaa ~ huikkaa Lu, pr. *-an*, imperf. *-in* huigata аукать; *tämä on ujumas, väzuv, siz uikar tõisii* ta on ujumas, väziv, siis huikab teisi; ■ *se meez ep huika, kõik teeb* see mees ei ütle midagi (vastu), teeb kõik ära.

uikolm/a J-Must., g. *-aa* (vee)loik, lomp, murd. oit лужа, промоина, водоямина. – Vt. ka *uito, uitõlmopaikka*.

uimaa M: *en võta uimaa* ei saa mõelda, ei saa keskenduda.

uina/ta (K-Al.) *uinaita* [?] (K-Salm.), pr. *-an*, imperf. *-azin* uinuda зас/ыпать, -нуть, уснуть; *lövväd ennee uinaannuu, lavuzõlda laugõn- nuu* (Al. 46) rl. leiad ema uinunu(na), lavatsilt langenu(na). – Vt. ka *uinoa*.

uin/o J-Tsv., g. *-oo* uni сон. – Vt. ka *uni*.

uino/a (K-Ahl. J-Tsv.), pr. *-n* K, imperf. *-zin*
1. uinuda зас/ыпать, -нуть, уснуть; *J proov- va siä lass magatta, miä jo kui magattõõn, da kuiniit eb uino* proovi sina last (magama) uinutada, kuidas ma (ka) uinutan, aga kuidagi ei uinu; *J uinomizee aik uineaeg* (uinumise aeg); **2.** jäljetult kaduda пропа/дать, -сть без следа, сгинуть; *J uinoizin, ävineiseizin ted'd'e silmiiss* kaoksin jäljetult, kaoksin teie silmist. – Vt. ka *uinoussa*.

uino/ossa: *-ss* J-Tsv., pr. *-on* J, imperf. *-ozin* ~ *-zin* J uinuda, magama jääda зас/ыпать, -нуть, уснуть; *J elka koliska, lahs parai-ko uinoov* ärite kolistage, laps parajasti jääb ma- gama; *J nii uinooz, daaze entšimiss ep kuulu* uinus nii, et isegi hingamist ei ole kuulda; *J menti de uinosti* mindi (magama) ja uinuti.

uinot/taa (K-Al. R-Lön. R-Reg.) *-ta* J-Tsv., pr. *-an*: *-õn* J, imperf. *-in* J **1.** uinutada усып/лять, -ить, убаюк/ивать, -ать; *J uinot lahs makka- maa* uinuta laps magama; **2.** J (midagi) jäljetult kaotada бесследно терять, по- (что-либо).

uinottaja K-Al. R-Lön. R-Reg., g. *-aa* fig. uinutaja (ema hellitusnimi rahvalaulukeeles) баюкальщица (ласковое обращение к матери в народных песнях); *K sillä ed unimoittanu minua ... uinottajani* (Al. 48) rl. sellepärast sa ei rahustanud mind ..., mu uinutaja.

uinottajai/n (R-Lön.), g. *-zõõ* dem. uinutajake (ema hellitusnimi rahvalaulukeeles) баюкальщица (ласковое обращение к матери в народных песнях); *enn uskonut uinottajaiseni* rl. ma ei uskunud, mu uinutajake.

uinotul/z J-Tsv., g. *-hsõõ*: *-sõõ* J uinutus усып- ление, убаюкивание.

uinot/õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn*: *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* J frekv. uinutada усып/лять, убаюкивать.

uinot/õttu: *-ettu* R-Lön., g. *-õttuu* fig. uinutatu (tütre hellitusnimi rahvalaulukeeles ласковое обращение к дочери в народных песнях); *räte uhtoja minu uinotettuni* (Lön. 186) räti- pesija, mu uinutatu.

uinou/ssa: *-ss* J-Tsv., pr. *-n*, imperf. *-zin* = *ui- noa*; **1**; **2**.

uippun/nu P: *a miä uipunnu kõikkiiss õlõn unohtõttu* (Mäg. 84) rl. aga mina, u., olen kõigi poolt unustatud.

uist/õ J, g. *-õõ* lat. vedel, veoõng блесна, до- рожка; *lähemm nüid uistõõlõl* läheme nüüd lan- dile (= landiga kala püüdma).

uitt/taa Lu Li (J), pr. *-an* Lu, imperf. *-in* Lu (noodaritva jää all) edasi ajada, edasi lükata прогонять (норило подо льдом); *Lu ruuguu*

ajamin jäännalla, sitä kutsutti uittamin (nooda)ridva (edasi)ajamine jää all, seda kutsuti u.; Lu mie ölin uittamaza ruukua ma olin talvepüügil (nooda)ritva edasi ajamas; Li a siz veel peenii avantoi leikattii, što se uittaa piti. ruuku jään nall pantii, siz angookaa ain uitöttii sitä, võrkkoa tömmöttii jään nalla aga siis (peale nooda laskeaugu) raiuti veel väikesi jääauke, (sest) et tuli ju (ritva) edasi ajada. (Nooda)ritv lükati jää alla, siis võrguhargiga aina aeti seda (ritva) edasi, võrku tömmati jää all (edasi); Lu ühel nootaa reijell üps meez uitti ruukua, a tōizöll reijell tōin meez uitti, ku öltii talvi-nootall ühel noodareiel ajas üks mees ritva (jää all edasi), aga teisel reiel ajas teine mees, kui oldi talinoodal (talvisel noodapüügil).

uit/to M Lu Li Ra J-Must. J-Tsv., g. -oo J 1. (vee)loik, lomp, murd. oit лужа, промоина, водоямина; M *täm pani menemää uittoo* ta pani minema (= jooksis) otse loiku; **2.** lodu; soovik, loduheinamaa, madal vesine koht (heinamaal või metsas) топь; болотина, болотный сенокос, низкое место, низменность (на покосе, или в лесу); Lu *uitto on mettsäz, matalat kõhad, kuza on vesi* lodu on metsas, madalad kohad, kus on vesi; Ra *uitto on niitül i mettsäz välill* lodu on (enamasti) heinamaal ja vahel metsas; Lu *uittos kazvob roho, mett-sää ep kazvo uittoz* lodus kasvab rohi, (kõrget) metsa lodus ei kasva; J *mõnikõz uitto annõb õikõ pal'l'o einä* mõni soovik annab õige palju heina; J *lähemme para-iko uittoo einä lüümä läheme parajasti lodusse heina niitma.* – Vt. ka *uikolma, uitõlmopaikka.*

uittoriuku Ränk uit e. hudi (nooda veokõie külge kinnitatud ritv, millega noota jää all edasi aetakse) норило (шест, которым проводят невод подо льдом при подлédном лове).

uitõlmopaikka M madal vesine koht низкое место, низменность; *uitõlmopaikka on märtsä i roojakas paikka u.* on märg ja porine (mudane) koht. – Vt. ka *uikolma, uitto.*

ujez/da (P Ja-Len.) -d ~ -dõ J-Tsv., g. -daa J maakond, kreis yезд; P *süntüzim miä pummalaa tšüläzä, kattilaa volostiza, jaamaa ujezdaza* ma sündisin Pummala külas Kattila vallas Jamburgi maakonnas; J *jaamaa ja oudovaa ujezdõd õlla rinnõttaa* Jamburgi ja Oudova maakonnad on kõrvu.

uje-znoi J-Tsv., g. -i J maakonna-, kreisi-yezdный; *kui va volostii suuoss mittäit ep tuõ valmessi, siis kaipaam uje-znoi suutoo* kui aga vallakohtust ei ole abi (~ ei tule midagi välja), siis kaeban maakonakohtusse.

uju/a K L P J (Kett. K-Ahl. Ja-Len. Ku) *ujjua* M

(Kõ) *ujjua* vdJL Po Lu Li Ra *ujjua* vdJL I, pr. -n Kett. K P M Lu Li Ra J Ku, imperf. -zin M Lu Li Ra J *ujuda* плавать; Ra *inimized ujutaa kõikõl viisi, sellällä i vatsolla* inimesed ujuvad igaviisi, selili ja kõhuli; L *tüttäret tšäüisiväd jõgyõ rantaa ujumaa* tütreid läksid jõe äärde ujuma; M *kallaa siipi avitap kalalõõ ujjua* kala uim aitab kalal ujuda; Po *katii poika võib ujjua* kassipoeg oskab (võib) ujuda; M *vassaa virtaa on raskaz ujjua* vastuvoolu on raske ujuda; P *vesi nõizõv, vieb laivaa ujumaasyõ* vesi tõuseb, viib laeva ujuma; I *aa tšihumaa paat tämä ku mõila vee päällä ujub* aga kui paned (kuldiliha) keema, (siis) see ujub vee peal nagu seep.

ujulssa: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J = *ujua*; *kattsõõp ku tütõd ujussa* vaatab (pealt), kuidas tüdrukud ujuvad.

ujut/taa K-AI. M S (K-Ahl. J-Must.) -ta J-Tsv., pr. -an K M -õn J, imperf. -in M S J 1. *ujutata* купать; S *ujutin ovõssa* ujutasin hobust; **2.** (last) vannitada, vannis pesta *купать, вы- (в ванне)*; M *piäb mennä koitoo pojokkõissa pesemää, ujuttamaa* tuleb minna koju pojakest pesema, vannitama; **3.** veega üle valada *обливать, -ть водой*; K *sis suku algab ujuttaa tōin tōissa, valõllassa vettä tōin tōizõdõ päälēe* (Al. 41) (pulmakomme): siis sugulased hakkavad ujutama üksteist, valavad vett üksteise peale.

ukal/za: -z J-Tsv., g. -zaa J käsk, juhend ukaz.

ukka/asõdõ: -se K-Ahl. hukka, otsa (наречие в форме илл-а от (h)ukka); *kui väsiit, la saat ukkase, miä sinuu teele jätän* (Ahl. 117) kui sa väsid, las saad hukka, ma jätan sa teele (maha).

ukke vt. ukko.

ukk/o K Lu Li J (P M Kõ) *hukko* Kett. Len. K M Kõ Po -u ~ -e Kr, g. *ukoo* K Li J *ukuo* P *ukkoo* M Kõ *hukoo* ~ *hukkoo* M 1. vanamees, taat старик, дед; Kõ *eliväv hukko i hakka* elasid taat ja eit; M *õli ühellä hukolla kõm poikka* ühel taadil oli kolm poega; M *vanat hukod ain vaatattii, što õzraa pää jo painub, siis jo leeb aika niittäv* vanamehed ikka vaatasid, et odrapea juba paindub, siis on juba aeg lõigata (niita); Kõ *jumala on vana hukko* jumal on vana taat; **2.** pikselõök гроза; J *ukko ampu löi* välku; K *ukoo jürü* piksemürin; J *ukoo looti* ~ *ukoo laajeggi* välk, piksenool; **3.** pl. vanad (inimesed) старые люди, старики; M *jäimmä kazelõõ sihalõõ hukkojeekaa, mehhee izzää i emmäkkaa* jäime sellele kohale vanadega, mehe isa ja emaga; ■ M *ukkoo teltši on mokoma roho, kõltõzõlla elkotsav* tõlkjas on niisugune rohhtaim, õitseb kollasena (= kollaste õitega); M *hukkoo parta* juudihabe (toalill).

ukkojürü L pikne гроза; *rissieltii ukkojürülie* paluti pikset risti ette lüües; *ukkojürü aivuo ättšie se tuli* äike, see tuli väga äkki. – Vt. ka *ukoo-tuli*.

ukkoteltši M põldsinep полевая горчица. – Vt. ka *ukooteltši*.

ukku vt. *ukko*.

ukleika K-Ahl. M S Lu Li -k Ra *ug'eikka* M *ugleikka* Ku, g. -kaa: *ug'eikaa* M viidikas уклейка.

ukoo-lookka K-Ahl. -A ~ *ukoll'lookka* ~ -*ookka* Ku vikerkaar радуга; Ku *ukoolookka tempaab vettä taivaas soossa ehk i järveesä* vikerkaar tõmbab vett taevasse soost või järvest; Ku *ukoolookal on seittsemää karvaa* vikerkaarel on seitse värvi.

ukooteltši M *ukoo-teltši* J 1. J põldsinep полевая горчица; 2. M J tõlkjas, Rakvere raibe свербига. – Vt. ka *ukkoteltši*.

ukootuli ~ *uko-tuli* J Узонь-Тулу Ii-reg.₁ Узон-тулу Pal.₁ pikne гроза. – Vt. ka *ukko, ukkojürü*.

ukro-p M Lu till укрон; M *botviina, sinne pannas luukkaa, muinna, sis pannas kalbassia, ukro-p, sis smetanaa, taaria* .. botvinja (~ külm kaljasupp), sinna pannakse sibulat, muna, siis pannakse vorsti, tilli, siis hapukoort, taari (~ kalja) ..

ukropi K Kõ Li Ra, g. -ii = *ukro-p*.

ukropin/a Li, g. -aa Li = *uhrappi*.

ukroppa I, g. -aa = *ukro-p*.

uksus/si J-Tsv., g. -ii: -i J äädikas уккус; *uksusi maku on õikõ hapo* äädika maitse on õige hapu.

uksu/z M -s Lu J-Tsv., g. -hsõd: -ssõd M = *uksusi*; M *vinigrettiä tehäz ukussõdõkaa* vinegretti tehakse äädikaga; Lu *uksus šiškaa panna* äädikalapp pannakse (haigele kohale).

ulan/i J-Tsv., g. -ii 1. ulaan, ratsaväelane улан; 2. meeletu, uljas, vahva бесшабашный, отчаянный, удалой.

ula/nõ Lu, g. -zõd sõnakuulmatu непослушный; *ulanõ poik* sõnakuulmatu poiss.

ulaska K I (L), g. -aa Lu ulasepäev (11. II) lehmade püha день святого Власия, коровий праздник; K *ulaska õli pühapäivä* ulasepäev oli püha; L *ulaska päivä õli lehmii pühapäivä* ulasepäev oli lehmade püha. – Vt. ka *ulassa, ulassa-päivä*.

ulaska-päivä L = *ulaska*.

ulas/sa ~ -*sõ* Ra, g. -aa = *ulaska*; *ulassõ õli pühä* ulasepäev oli püha.

ulassa-päivä K = *ulaska*; *ulassa-päivänn õluta tehtii* ulasepäeval tehti õlut.

ulat/ta: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J usaldada довер/ять, -ить.

ulisa (J-Must.) -ss J-Tsv., pr. -zõn J, imperf. -zin J ulguda, nuuksuda выть, реветь, хныкать; *ulizõb itka* ulub nutta.

ul/ka ~ -*k* J, g. -aa hulk множество; толпа; *suur ulka vättšiä* suur hulk rahvast; *siäll om mettses suur ulkk alkoa, kuivõ puu* seal metsas on suur hulk küttepuid, kuiv puu; *ulkk raha* hulk raha; *ulkk aikaa* hulk aega; *suurõp ulkk* suurem hulk (~ enamik); *ühez ulkkõz* üheskoos, hulganä.

ulkkua Kett. M J (K-Ahl. R-Lõn. P) *hulkkua* Lu Li J (Ku) *hulkkua* J -ag I, pr. *ulkuu* K M *hulkun* Lu J, imperf. *ulkkuzin*: -zin Lu Li J Ku 1. (ringi) käia, (ringi) liikuda; kõndida, jalutada; (ringi) hulkuda, kolada ходить; гулять; бродить, скитаться, шляться; Lu *sitä inemiss et petä, tämä on hulkkunu maamiiraa müü* seda inimest sa ei peta, ta on mööda maailma ringi liikunud; J *jeesus ulkkusi ünper galilea maata* (Must. 155) Jeesus käis ringi mööda Galileamaad; Ku *d'i kaks päivää hulkkuzin mettsiitä müütäällä* ja kaks päeva käisin (põtra jahtides) mööda metsi; M *tšeeletõ meeletõ tšüülä möö ulkup. bezbeñ* (Set. 17) mõist. keeletu, meeletu hulgub mööda küla (ringi)? – Margapuu; Li *ku eväd nää hulkkuvalla, siiz etsitää perille, pietää vaariza* kui (sugulased) ei näe (üksikut vanainimest enam) ringi liikumas, siis otsivad (ta) üles, hoolitsevad (tema eest); Lu *tämä hulkup kõrvõd hörkillää* ta käib ringi, kõrvad kikkis; Lu *ahnõ inemin näit hulkuv, silmät harillaa, kõikk võttaiz enell'ee* ahne inimene näed käib ringi, silmad pärani, kõik võtaks endale; Lu *mentii hulkkumaa meree rantaa* mindi kõndima mereranda; I *meevät kahsi, xolostõi i tütterikko, mettsäi hulkkumaa* lähevad kahekesi, poiss ja tüdruk, metsa kõndima; I *meeg sinneg metsikkoo hulkkumaa, milla pal'lo tüütä, milla eb õõg aikaa mennäg hulkkumaa* mine (sina) sinna metsatukka jalutama, mul on palju tööd, mul ei ole aega jalutama minna; P *a miez umalaz nõõb ulkkumaa* aga purjuspi hakkab mees (ringi) hulkuma; J *poikazõt hulkkuvad* poisikesed hulguvad (ringi); Lu *nät ku hulkuv joutõvõ* näe, kuidas hulgub jõude; Lu *ep piä nii pal'lo hulkkua, piäp tehä tüütä* ei tohi nii palju hulkuda (ringi kolada), tuleb tööd teha; Lu *hulkkumizõssa rahhaa vai palkkaa eb mahzõta* hulkumise eest raha ega palka ei maksta; 2. laokil olla, vedeleda быть в запустении, в беспорядке, валяться; Lu *lahsijee igruškat kuzale hulkuvad õvvõz* laste mänguasjad vedelevad kuskil õues; 3. pidutseda пировать, праздновать, гулять; I *suuri praaznikka, meemäg hulkkumaa* (tuleb) suur püha, läheme pidutsema; I *vätši hulkuv*

rahvas pidutseb; I *ühezä taloza hulkuttii* (tavaliselt) pidutseti ühes talus; I *nellä päivää aina hulkuttii* neli päeva aina pidutseti; I *hulkumaa on teiss, a tüütä tehäg ettät tahog* (isa etteheide täiskasvanud lastele:) pidutsema on teist (asja), aga tööd teha te ei taha.

ulkomaa Lu J-Tsv. välismaa; võõras maa; за-граница; чужая страна; Lu *tuõ sie uni ulkomaalt* (lastelaulust:) tule sa, uni, võõralt maalt; ■ J *ulkomaa paju* hõberaju.

ulko-pooliin J-Tsv. välimine; внешний, уличный.

ulo J-Tsv., g. *uloo* laiskvorst; лентяй; *see on täüz ulo* see on päris laiskvorst.

ulossi J-Tsv.: *ulossi sain süüvve* sain kõhu kõvasti täis süüa.

uloz [< sm] J-Tsv. välja прочь, вон; *koirõlõ jutõlla: uloz* koerale öeldakse: välja!

ulv/aa M, pr. -av M, imperf. -õ M ulguda, uluda выть; *susi ulvav* hunt ulub; *susi ulvõ* hunt ulgus.

ulvah/aa K, pr. -aav K, imperf. -ii mom. ulguda, uluda взвыть, завывать; *koira ulvahtaav* koer ulub korraaks.

ulv/oa K L M Kõ Po Lu J (Kett. P) -ua K L Kõ Po -oag I -oog Ko, pr. -ov Kett. K M Kõ Lu J I, imperf. -õ Kett. M -ozi L I. ulguda выть; K *suõd ulvovad, sõta leev* hundid uluvad, sõda tuleb; M *suõd ulvõvad ümpär tsüllää* hundid uluvad küla ümber; Lu *koira ulvov, ep tää üvvä* koer ulub, (see) ei tähenda head; M *suõd ulvõt-tii i tultii tsüllää* hundid ulgusid ja tulid külasse; Po *sussikkaa eläv, sussii viittä pieb i ulvua* vs. (kui) huntidega elad, (siis) peab huntide viisi ka ulguma; I *koira ulvov, peremeessä itšä-veitäv* koer ulub, igatseb peremeest; 2. ulguda, nutta плакать, реветь, рыдать; J .. *kuulivat idguääl(ä), pal'lo kaipaamissa ja idgõmissa i ulvomissa* (Must. 152) .. (nad) kuulsid nutuhäält, palju kaeblemist ja nutmist ja ulgumist; J *ulvov itka* ulub nutta; ■ J *kõrvõd ulvovõd* kõrvanduvad.

ulvoja/a: -õ J-Tsv., g. -aa fig. hundipoeg, hundikene волчонок.

ulvot/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J (kedagi) ulguma v. nutma panna v. ajada за-став/лять, -ить (кого-нибудь) реветь, плакать.

ulvotõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. ← *ulvottaa; elä ulvotõd* koira ära aja koera ulguma; *elä ulvotõd lass* ära pane last nutma.

umalla K L P M Kõ S Po Lu Li J I (Kett. R-Reg. U) -l Set. L J, g. -laa Kett. M J humal, tapp хмель; J *ilm umalaa olutt evät keit* ilma

humala(te)ta õlut ei pruulita; U *paan umalad, no siz leep see üvä aivoo õlut* panen humalad (sisse), siis tuleb see õlu väga hea; Po *ženixalõõ i nuorikolõõ vizgottii umaloikaa pääle* (pulkakomme:) peigmehele ja pruudile loobiti humalaid peale; J *tseertüüb niku umal ümper puut* keerdub nagu humal ümber puu; Lu *kuza umalat kazvivad, sitä kutsuttii tappo* kuus humalad kasvasid, seda (kohta) kutsuti tapuaed; M *maa umala* metshumal; Kett. *umalaa vääneliäv* ~ M *umalaa väänelijäv* ~ Lu *umala kerkiät* (Must. 160) humala väädid; Set. J *umal tappu* humala-, tapuritiv, humala tugikepp; J *juu med'd'ee umalaa vettä* rl. joo meie humalavett (= õlut); ■ L *tõheä umal* valge ristikkein. – Vt. ka *maa-, metsä-, sika-*.

umalla/a M Lu J I -a J-Tsv. purju, joobnuks (напиться) пьяным (наречие в форме илл-а, связанное по значению с глаголами 'хмелеть, пьянеть, о-'); Lu *jõi viinaa, meni umalaa* jõi viina, jäi purju; J *kui saab umalaa, nii algõp hullusõll* kui jääb purju, siis hakkab müratsema; I *juutti näit umalaa* jootis nad purju. – Vt. ka *umalaasõd*.

umalaassaa K purju, joobnuks допьяна, до состояния опьянения; *jõkain eb joonu umalaassaa* igaüks ei joonud ennast purju.

umalalasõd K-AI. Kõ -asyõ P -sõ J-Tsv. = *umalaa*; P *kõikk juotii umalaasyõ* kõik jõid end purju; J *jo kuuvvõtt rúmka juun, a en saa ent umalasõ* joon juba kuendat pitsi, aga ei saa ennast purju.

umalaa-vesi J humalavesi, fig. õlu (õlle metafoor rahvalaulukeeles) пиво. – Vt. ka *umal-vesi*.

umalain S Lu, g. -zõõ S Lu purjus (inimene) пьяный; S *kõm päivää õli umalaizõnn* kolm päeva oli purjus. – Vt. ka *umalikaz, umalikko*.

umalakeppi (Lu) *umal-keppi* ~ *umal-k'eppi* J-Tsv. = *umalariuku*.

umalalaivõd M pl. (tärkavad) humalakasvud ростки хмеля.

umalariuku M Kõ humala-, tapu/ritv, -roigas, -teivas (humalaväädi toestamiseks) хмелевая тычина, жердь под хмель.

umalaza Kett. K L Lu J I -az P M S Lu Li Ra J -as M-Set. -õz Lu J *humalaz* J Ku purjus пьян, пьяный, в пьяном состоянии; Lu *ku on üvä inemin, eb reistaa, eb umalaz, epku siitiän* kui on hea inimene, (siis) ei mürgelda, ei purjus(päi) ega kainenena; J *nii õli umalõz jot röömillää kotto tuli* oli nii purjus, et tuli roomates koju; Lu *meez on kõvassi umalaz mees* on kõvasti purjus; P *tämä on kõvaz* [sic!] *umalaz, tämä ep teä miteä* ta on kõvasti purjus, ta ei

tea midagi; M *näiip päältä, etti jo ize on kattsi umalaz, a ain ötsib rahhaa võlgassi* on pealt näha, et ise on juba maani purjus, aga aina otsib (= küsib) raha võlgu; Lu *mehed juuvvaa ilma jannua olutta; öltii umalaz sittanaa* mehed jooavad õlut ilma januta; olid purupurjus (= maani täis); J *õdi pool humalaz* oled poolpurjus; J *purunn umalõz õlõma* purupurjus olema; J *pää on umalõz* purjus; J *umalõs päi* purjuspäi. – Vt. ka *umaliis-päiviiz, umalõs-päiviiz*.

umalatappo M *umalatappo* Lu *umalatappu* Li *umaltappu* J taruaed хмельник, заросли хмеля; Lu *kuza umalat kazvivad, sitä kutsutii tappo, umaltappo, riugud õltii, riukuja müü kazvivad* kus humalad kasvasid, seda (kohta) kutsuti tapuaed, humalaaed, (seal) olid ridvad, ritvu mööda kasvasid.

umalatappu Li = *umalatappo*.

umalaväänelijaz (M), pl. -ad M humalavääta хмелина, хмелевая лоза.

umaliis-päiviiz J-Tsv. = *umalõs-päiviiz; poigõd umaliis-päiviis tehti draakk, tapõlti kajkiika* poisid tegid purjuspäi löömingu, taplesid kaigastega.

umalik/az K M Lu Li J (Kett.) -as K-Ahl. -õz Lu *umal'ikaz* J-Tsv., g. -kaa K M J -ka ~ *umalikkaa* J-Tsv. **1.** adj. purjus, joobnud пьяный; Lu *inemin ku on umalikaz, näv, maaz vaal'aittõõv* küll on purjus inimene, näe, püherdab maas; K *umalikkaad mehed evät kõlpa* tõhee purjus mehed ei kõlba tööle; J *kuuntõõ han siä, kui umalikkaad naizõti kimautõlla lauloa* sa kuula ometi, kuidas purjus naised kriiskavad laulda; J *tämä liitsõ õmaa ittšää õli nagrusuillaa, silmed vesõlõv, ja umalikkaad* tema nägu oli eluaeg naerul, silmad lõbusad ja joobnud; **2.** subst. joobnu, purjus inimene пьяный; J *praaznikkõnn umalikkait tšülä täinõ* pühade ajal on küla joobnuid täis; M *umalikas piäp pää praavittaa* joobnu peab pead parandama; Lu *mikä siitiäl on meelez, se umalikkaal on tšeelez* vs. mis kanel on meele, see joobnul on keelel. – Vt. ka *umalain, umalikko*.

umalik/ka Lu, g. -aa Lu joobnu пьяный; *umalikad räimittii tõin-tõissa* joobnud tagusid teineteist.

umalik/ko M, g. -oo M = *umalikaz*; **1.** *ku umalikko mees tuõp koõtoo, sis tooš teetä eb näe, häiläb bokald bokalõõ* kui purjus mees tuleb koju, siis samuti ei näe teed, taarub küljelt küljele; **2.** *võõraad umalikot tulivad riõhee* võõrad purjus inimesed tulid tuppa.

umaltappo, umaltappu vt. *umalatappo*.

umaltu/a P M (Kett.), pr. -un Kett. P M, imperf. -zin M purju jääda опьянеть; M *hukod maistõ-*

livad õlutta, ett evät päästü koõtoo, umaltuzi-vad vanamehed maitsesid õlut, nii et ei saanud koju, jäid purju.

umalt/uussa: -uussag I, pr. -uu, imperf. -ujee = *umaltua; tämä jõi de umaltuji* ta jõi ja jäi purju.

umalu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõ J purjusolek опьянение, охмеление; *juun, juun, a en saa umaluss pähä* joon, joon, aga ei jää purju (ei saa joobnuks).

umal-vesi J-Tsv. = *umalaa-vesi*.

umalõs-päiviiz J-Tsv. purjuspäi, joobnult в пьяном состоянии, в пьяном виде, с пьяных глаз, спьяна; *umalõs-päiviis hüppes tširveka minu pääle* purjuspäi hüppas kirvega minu kallale. – Vt. ka *umalaza, umaliis-päiviiz*.

umalõss J-Tsv.: *umalõss pääss eb mäleht mitä egle tetši* purjus peast ei mäleta, mida (ta) eile tegi.

ummar vt. *uhmar*:

ummik/ko Ränk K-Ahl. M, g. -oo M = *ummikõ*; **1.** M *ennee õltii valkõad ummikõv* ennemalt olid (naistel) valged pihikseelikud; M *a kase õli niku kummad varakkaapad rikkaapad ni neil õltii ärtsipäivakõv ummikõv i siiz õltii praaznikka ummikõv* aga see oli nagu, (et) kes olid varakamad, rikkamad, siis neil olid argipäevased pihikseelikud ja siis olid (veel) peopihikseelikud; M *ummikoo rinta õli pilutõtu* pihikseeliku rinnaesine oli tikitud; **2.** Ränk K-Ahl.

ummik/kõ Kett. Ränk L M (Salm.), g. -õõ M **1.** (endisaegne naiste sarafanitaoline pikk valge pihikseelik старинный длинный белый сарафан); M *ball õli ummikõ; ummikõ õli rüüdikajkaassa* vanemaal oli pikk valge pihikseelik; pihikseelik oli toimsest lõuendist; M *päälee pantii kase ummikõ. see õli niku sarafañnaa moodaa, ilmaa ihhoita. see õli näd'd'ee ehe* (särgi) peale pandi see pihikseelik. See oli nagu sarafani moodi, ilma käisteta. See oli nende peorõivas; **2.** (endisaegne pikk valge naiste pealissärk старинная длинная белая верхняя сорочка); L *nuorikõlyõ annõttii ummikõ niku kauhtana* pruudile anti (pikk) pealissärk nagu kaftan; M *ummikõ õli valkõa, kajkaassa, i rüüdi õli pääll ummikõlla; ihad õltii õmmõltu elmiikkaa* pealissärk oli valge, lina-sest riidest, ja rüü (pikk ülekuub) oli pealissärgi peal.

ummis-tšentšä K-Ahl., pl. *umschkenged* Kr ummisking (pealt kinnine king) чёдом (закрытый башмак); K *jõka sauna uusi vihta, uusi vihta, uusi tšuuuto, .. utu-tšuuuto, ummis-tšentšä* (Ahl. 100) rl. (pulmalaulust:) iga saun(akord)

uus viht, uus viht, uus särk, .. udu(peen)särk, ummisking(ad); K *piät uula ummis-tšennät, kasseela karva-tšennät* (Ahl. 100) rl. (pulma-laulust:) kannad uduga ummiskingi, kastega karvapastlaid.

ummõllaa Ra adv. kinni (kõhu kohta) (ero) крепит, (у него) запор; *vattsa on ummõllaa, vattsa on umpi kõht on kinni.*

ummõlr Lu, g. -rii Lu = *uhmar*; *ummõris sur-vottii kanivoo seemettä* uhmrts tambiti kanepi-seemneid.

umnoli (J), g. -i = *umõi*.

umnõli (K), g. -i tark умный; *izääkaa tšen kasvõ, se õli kõikkinaa umnõip ku miä kes kasvas isaga üles, see oli hoopis targem kui mina.*

umpi K-Al. R-Eur. M Lu Ra J-Tsv. *ump* J-Tsv. umbne, umb- тупиковый; запертый, закрытый; непроходимый; недоступный; тугой (узел); пасмурный (день); M *ahjo pannaš tšiin, paŋkaa rooppa tšihumaa umpi ahjoo* ahi pannakse kinni, pange puder suletud ahju hauduma (keema); Lu *esimein piimä, ku lüpstää, sis pannaä umpi ahjoo* ternespiim (= esime-ne piim pärast poegimist), kui lüpstakse, siis pannakse kinnisesse ahju; R *matka oli pittšä, tee retusa, tee umpi, uhavat suuret* (Eur. 43) rl. teekond oli pikk, tee porine, tee läbipääsmatu (umbes), augud suured; Lu *umpi sõlmi, kumpa et saa veittää poiz, a piep päässä* umbsõlm (on see), mida (sa) ei saa lahti tõmmata, vaid tuleb lahti harutada; Lu *umpi vihma on pitsäl-lin vihma* u. on pikaajaline vihm; J *umpi päiv* sombune päev; J *umpi aav* uuris, fistul; J *sio õtsad umpi sõlmuu* seo (nööri) otsad umbsõlme; Lu *nüd jo meni kõig taivaz umpi kantaä* nüüd juba läks kogu taevas üleni pilve; J *umpi paissõõz* umbselt paistes; Ra *vattsa on umpi kõht on kinni*; ■ J *umpi päin* ummisjalu, mõtle-matult, ettevaatamatult.

umpiahjo M *umpi-ahjo* M Lu Li J (pärast küt-mist) suletud, kinnine ahi закрытая (после топки) печет; Lu *umpi-ahjo on, ku on kõik tšii-ni* kinnine ahi on (see), kui kõik (= kriskad ja ahjupelt) on (pärast kütmist) kinni; Lu *saijjaä teŋxää i piirgoja tšühzetää umpi-ahjoz* saia tehakse ja pirukaid küpsetatakse kinnises ahjus; Li *roopat pannaä umpi-ahjoo automaa* pudrud pannakse kinnisesse ahju hauduma; J *umpiah-joza tšugunikkaza liha üvii pehmenev* suletud ahjus läheb liha malmipotis hästi pehmeks.

umpiahõr ~ **umpi-ahõr** M umbaher со-вершено яловая; *umpi-ahõr lehm* umbaher lehm.

umpiaraaja J umbabajas глухая заросшая за-вось; *siell õli kotko tšüläz umpiaraaja* seal Kot-ko külas oli umbabajas.

umpi-ilma: -m J-Tsv. sompus, pilvine ilm пасмурная погода.

umpiin J-Tsv., g. -zõõ **1.** umb-, suletud запер-тый, тупиковый; **2.** umbes, täistuisanud за-несённый (снегом).

umpi-järvi J-Tsv. umbjärv беспроточное озе-ро; *mõnikkaad umpi-järved rohossussa õttsas-saa* mõned umbjärved rohtuvad (otsast) otsani (täielikult).

umpi-kantoo adv. Lu umbpilve, lauspilve в сплошную облачность; *kõik on pilved ümpe-rii, meni umpikantoo, pitsällin vihma leev* pil-ved on kõik ümberringi, läks lauspilve, tuleb pikaajaline vihm.

umpi-kotti J kinniseotud suuga kott завязан-ный мешок.

umpiküünel (R-Lön.) rohke pisar(avool) горь-кие слёзы; *upottelin umpiküüneliin enneni külvetellit* (Lön. 184) rl. uputasin kibedatesse pisaratesse oma ema, (oma) vihtleja.

umpilahti ~ **umpi-lahti** Lu umblaht, kitsa suudmega laht закрытая бухта; *umpi-lahti on, ümperikkoä on rannad, ja on pikkarainõ hodu, se on umpilahti* umblaht on, ümberringi on kaldad ja on väike käik (merre), see on umb-laht.

umpinai/n Li, g. -zõõ kinnine закрытый; *umpi-nain õvvi* kinnine siseõu.

umpipilvi J-Must. lauspilvisus сплошная об-лачность.

umpi-päittää J-Tsv. fig. ummisjalu, mõtlema- tult, ettevaatamatult необдуманно, опромет-чиво, очертя голову.

umpiroho Kõ Li *umpi-roho* J-Tsv. umbrohi сорняк, бурьян.

umpiseinä Lu šott, veekindel vahesein (laevas) водоупорная переборка (на судне); *umpisei-nä, kummad eväd lazõ vettä* šotid, mis ei lase vett läbi.

umpisukku J-Must. (vee all olemine перебы-вание под водой).

umpi-suu J-Tsv. suletud, kinnine suu закры-тый рот.

umpi-sõkõa P *umpisõkkõa* M *umpi-sõkka* J-Tsv. **1.** täiesti pime совершенно слепой; M *tämä on umpisõkkõa* ta on täiesti pime; **2.** fig. vaskuss медяница; P *umpi-sõkõa, tämä b näe* vaskuss, tema ei näe.

umpi-sõlmi Lu umbsõlm, meremehesõlm мёртвый узел; *umpi-sõlmi, kumpa et saa veit-tää poiz, a piep päässä* umbsõlm (on see), mida ei saa lahti tõmmata, vaid tuleb lahti harutada; *umpisõlmi on mokom, kahs õttsaa pannaä tšii-ni* umbsõlm on niisugune, kaks (nööri) otsa pannakse (kõvasti) kinni.

umpi-sõlmu M *ump-sõlmu* J-Tsv. = *umpi-sõlmi*.

umpi-tee J-Tsv. (lund täis tuisanud tee занесённая снегом дорога).

umpi-tuuli J-Tsv. kestev tuul продолжительный ветер.

umpiu:ssa: -ss J-Tsv., pr. -v, imperf. -zi umbe minna, umbe tuisata делаться, становиться непроходимым (из-за снега); *teed umpiussa teed* lähevad (tuiskavad) umbe.

umpi-vihma Lu lausvihm обложной, непрерывный дождь; *umpi-vihma on, kõik on pilved ümperii* lausvihm on, pilved on kõik ümberingi.

umpu-sõlmu J = *umpi-sõlmi*.

umpõz J-Tsv. koos; (ühe)korraga вместе; разом.

umpiõõ M Li -ee Ku umbe, kinni (наречие в значении 'закрыться, зарасти, попасть в тупик'); M *lazzõttii umpõõ kase uhtomaõja lasti* umbe (kasvada) see pesutiik; Li *kukav jäävõd umpõõ, eväv avvau avõõ* õied jäävad (sügiskülmaga) kinni, (nad) ei avane (lahti); M *lehmää lazzin umpõõ* jätsin lehma kinni (= lakkasin lehma lüpsmast enne poegimist); Ku *hän jäi jutuukaa umpee* ta läks (oma) jutuga ummikusse.

umpõõsõõ P = *umpõõ*; *araja meni umpõõsõõ* abajas kasvas umbe.

umpõõza M umbes, täistuisanud занесено; *tee on umpõõza* tee on umbes (= tee on täis tuisanud).

umschkenged vt. *ummis-tšentsä*.

un Kr ja и.

unekas vt. *unõkaz*.

ungrii vt. *soomõõ-*.

ungõ vt. *uņka*.

uni Kett. K L P M Kõ Lu Li J Ku (Po Ra I) *Уни* Pal.₁ *Ўни* K-reg.₂ *Ўны* Ii-reg.₁, g. *unõõ* Lu J *unyõ* L P *uñnõõ* Kõ *unõ* J-Tsv. **1.** uni сон; M *nät ku lassa nukutav, painab uni* näe, kuidas laps tahab magada, uni vaevab; L *lahzõlõõ unta kõvii painav* lapsele kipub uni väga peale; P *issus kannuo pääl'ie, uni võtti volii* rl. istus kännu peale, uni võttis võimust; J *uni tuõp pääle* uni tuleb peale; J *inemin ep pääznü unõss lahti* inimene ei saanud unest lahti; M *musõp süttä, makõap mettä. uni* mõist. mustem söest, magusam meest? – Uni; Lu *tämä hüppäz unõssa ülez* ta hüppas une pealt (unest) üles; L *lyõkuttõlõn, laulõlõn, unta sillõ kutsun* rl. kii- gutan, laulan, und sulle kutsun; Lu *uni ep tullu* uni ei tulnud; Lu *miä õõn ilma unta, unt eb õõ* ma olen ilma uneta, und ei ole; J *maama päiväd meelettä, üüd unõtta* rl. ema on päevad otsa

meeleheitel, õõd uneta; P *issuu, to vied meilt unyõ* istu (võta istet), muidu viid meilt une; M *vähakkõizõõ silmäd märttüziväd, i meni uni üli* silmad vajusid väheke(seks) kinni, ja uni läkski üle; M *täm on ergaz unõlõ* ~ Lu *tämä on herkka unõlta* ta on erksa unega; Lu *unõz ain breediõ* unes aina sonib; J *unõs pajattõma* unes rääkima; K *mitä sis näid unõza* mida sa nägid unes?; J *vanoill inimisiill on ark uni* vanadel inimestel on erk uni; J *raskaaz unõz õlõma* raskes unes olema (= raskelt magama); P *sie makaat kõvava unta* sa magad rasket und; P *nämä maaza makaavav, kõvaza unõza* nad (= surnud) magavad mullas, raskes unes; J *suuri uni* (Must. 183) raske, sügav uni; P *et siä õllu nukkunnu linnu unta makaamaa* ei olnud sa uinunud linnuund (= rahutut katkendlikku und) magama; Lu *makkaab valkaad unta* on poolärkvel; **2.** unenägu, uni сновидение, сон; I *kõikkõ-laizõd unõd näed unõza, siiz ed i jaksag magataõ* igasuguseid unenägusid näed unes, siis (sa) ei saagi magada; Lu *näin märänee unõõ, en tää, mitä leev* nägin halba und, ei tea, mis tuleb; Lu *miä makazin, milla näüttiiz uni* ma magasin, ma nägin und; Lu *unõd mennää õitü müü* une(näo)d käivad koos õõdega; Lu *oma veri näütäb unija* oma veri näitab une(nägu)-sid. – Vt. ka *kulta-*, *oornikko-*. – Vt. ka *uino*.

uniin vt. *uninõ*.

unik/laz M -as J-Must., g. -kaa = *unõkaz*.

unikoko J vusserdis стряпня (недоброкачественная); *ebõõ- tehtü unikokojõ, a on tehtü lakkaad lahjav* rl. ei ole tehtud vusserdisi, vaid on tehtud toredad (pulma)kingid.

unikotti M unekott, unimüts соня, сонливец, сонная тетеря; *täm on mokoma unikotti, suvvaap pal'l'o magata* ta on niisugune unekott, armastab palju magada. – Vt. ka *unilikaz, unilintu, unuri*.

unilai/nõ Lu, g. -zõõ sonija, unesviibija бредящий, спящий; *tämä pajatab niku unilain, mit-tää tolkkua et saa* ta räägib nagu unesviibija, midagi ei saa ara.

unilik/laz Lu, g. -kaa **1.** unine сонный, сонливый; **2.** unimüts соня, сонливец, сонная тетеря; *unilikaz on ain uninõ* unimüts on aina unine. – Vt. ka *unikotti, unõkaz*.

unilintu P M Lu Li Ra J-Must. *uni-lintu* J-Tsv. **1.** liblikas бабочка; J *uni-linnud om mõnõllaiss karva* liblikaid on mitut värvi; Lu *tširjava unilintu* kirju liblikas; Lu *kõltain unilintu* kollane liblikas; Lu *valkaa unilintu* valge liblikas; Ra *unilinnuu matokkõizõõ* liblika röövikud; **2.** M-Set. õõliblikas ночная бабочка; **3.** koiliblikas; koi молевая бабочка; моль; Lu *pikkarain*

ku unilintu kk. väike nagu koiliblikas; P unilintu süöp sõpdi koi sööb rõivaid; 4. unimüts соня, сонливец, сонная тетеря; Lu unilintu on se inemin, ku unuri, tšetä nukutav, tšen om vöðnoin, mikkää tüü eb jouvvu unimüts on see inimene, nagu unekott, keda uni vaevab, kes on aeglane, mingi töö ei edene. – Vt. ka unikot-ti.

unimoit/taa Lu (K-Al. M), pr. -an Lu, imperf. -in Lu vaigistada усмир/ять, -ить, успок/аивать, -онть; Lu se inemin tahob tapõlla, tätä piäb unimoittaa see inimene tahab kakelda, teda tuleb vaigistada.

uninõ Lu -in J-Tsv., g. -zõõ Lu -izõõ J = unõ-kaz; J uniin niku üüllakko unine nagu öökull; J uniizõss pääss unisest peast.

uni-roho J-Tsv. majoraan, vorstirohi дикий майоран.

unisa: -ss J-Tsv., pr. -zõn J, imperf. -zin J I. iniseda мычать, визжать; lehmed unissa lautõz lehmad inisevad laudas; 2. (endamisi) toriseda ворчать (про себя).

unis/sua Lu J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J uniseks jääda, tukkuma jääda делаться сонным, задремать; Lu elä lazõ entä unissumaa ära jää tukkuma! – Vt. ka unõssua, unõssussa.

unis/sussa: -suss J-Tsv., pr. -un, imperf. -suzin J tukkuda, tukastada, suikuda дремать, за-стать сонным.

unisu/z: -s J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J unine olek сонливость.

uniza Lu I uniselt, tukkudes, suigatades дремая, спросонья; Lu siä kazeë tüü teid uniza sa tegid selle töö unisest peast; Lu parõp mee makkamaa, elä õõ uniza parem mine magama, ära tuku!; I siä aina õõd uniza, magatat tahob sa aina tukud (oled unine), tahad magada; Lu ležib uniza lamab (aeg-ajalt) suigatades.

unitila K uni, magamine сон; ädd'ä tapaz mind'ad unitilalt äi tabas miniad magamast.

unit/tsaa Kett. M, pr. -san Kett. M, imperf. -sin 1. tukkuda дремать; M isub i unitsav istub ja tukub; 2. Kett. und näha, unes näha сниться. – Vt. ka unõttsaa.

unķa K M Kõ S I (P) unka K-Ahl. Ränk, g. unķaa M S unğõ Ränk (kalmu)vaagen, taldrik, kauss (eriti surnumälestusroogade viimiseks kalmistule) блюдо, тарелка, чашка (особенно для поминальных кушаний, приносимых на кладбище); K kalmolõõ võttaass unķa kalmistule võetakse (kaasa) vaagen; Kõ veeti erneit, tükkü lihhaa, kallaa, muñnaa, kõikk õlivad unķaza; se on milttöin vai tarelka il'i bl'udotska (kalmistule) viidi herneid, tükk liha, kala, muna, kõik (toidud) olid vaagnal; see

on vaid mingi(sugune) taldrik või vaagnake; I ženiķa lahjotti denģoi, unķa õli lavvall, sinneg i lahjotti (pulmakomme:) peigmees kinkis raha, kauss oli laual, sinna kinkiski. – Vt. ka kalmo-, pomim-, puu-.

unnataj Kr hilja поздно.

unni/i J-Tsv., g. -ii J hulk, jõuk куча, толпа; suur unni vättšii suur hulk rahvast. – Vt. ka ulkka.

unnik/ko (J), g. -oo hunnik куча; nõsõtti kalad üle. kõlmõt koparaa, mokomad unnikõd tõsteti kalad (noodaga merest) üles. (Jääle sai neist) kolm kalahunnikut, niisugused hunnikud (kalu).

unni-manni P: enne õli unni-manni unni-mannista matukka rl.

unoht/aa Kett. L Lu Li Ra J Ku (K-Ahl. K-Al. R-Reg. P V) unoχtaa (U V) -a J-Tsv. -aag I, pr. -an K Lu Li J -aan V Lu -õn J, imperf. -in Kett. R Lu Li Ra J -iin P V Lu unoχtiin U V -ii I unohin Ku, 3. p. unohsi Ku unustada забы/вать, -ть; Lu pää niku vakka, kõik unohtav pea (on) nagu vakk, kõik unustab; Lu tüttö unohtii roopaa süümättä tüdruk unustas pudru söõmata; Lu miä ku unohtan, siä millõ maini kui ma unustan, sa tuleta mulle meelde; Lu miä sill johutan meelee, jott siä ed unohtaisiiz ma tuletan sulle meelde, et sa ei unustaks; I mitä näitä pajattaag, juttuloja. jo aikka meni pal'lo, näitä piti unohtaag milleks neid rääkida, (endisaegseid) jutte. Aega on juba palju möödunud, need (lood) tuli unustada; V nüd unohtaat kõikk pajattamiizõv nüüd unustad vadja keele täiesti (unustad kõik jutud vadja keeles); Lu nüd jo nii kõvassi unohtan, a mi aikka on pääz, ned mälehtän nüüd unustan juba nii väga, aga mis ammu on peas, neid mäletan; P älä unohta niitä sõnoi ära unusta neid sõnu!; K elkaa eteepäi unohtagaa meitä (Al. 14) ärge edaspidi meid unustage; Ku unohsi noorikiõv unustas pruudid. – Vt. ka unostaa.

unohtul/z: -s J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J unustas забвение.

unost/aa M Kõ Po, pr. -an M Kõ Po, imperf. -in ~ -iin M, 3. p. -aaz [sic!] M = unohtaa; M milla on lühüd meeli, miä tšiiireess unostan mul on lühike mälu, ma unustan kiiresti; M tämä kõikk unostav, mitä tälle pajatan ta unustab kõik, mis talle räägid; M unostat tehä rissiä eēte unustad teha ristimärke ette; M miä duumazin juõlla inehmizee nimee, no unostin ma tahtsin (mõtlesin) öelda inimese nime, kuid unustasin; M se rahvaz unostaaz õmmaa tšeelee see rahvas unustas oma keele; M miä nõizin unostamaa ma hakkasin unustama (= mul hakkas mälu kahanema).

unt'er-ofitser J-Tsv. allohitser унтерофицер; *sai enellez unt'er-ofitseraa tšina* sai endale allohitseri aukraadi.

unt'ua (M J-Must.), pr. *унув* M, imperf. -u M 1. tilgastada (slegka) закис/ать, -нуть; M *kõds kujala on palava, välissä piimä unuv* kui väljas on palav, (siis) vahel piim tilgastab; 2. J-Must. läppuda, korpitada становиться, стать затхлым.

unuk/ka K-Ahl. M *Унукъ* Tum., g. -aa M lapselaps внук, внучка; M *miä õdn takaämmä, minuu unukalla on lahzõd jo* mina olen vanavanaema, minu lapselapsel on juba lapsed; M *tuli unukka, nõistii tõpraamaa kolmõõ* (muinasjutust:) tuli lapselaps, hakati kolmekesi (naerist) tõmbama. – Vt. ka *pra-*. Vt. ka *vunukka*.

unur/i P Lu Li J, g. -ii Lu J = *unikotti*; Li *unuri suvvaab ain magata* unimüts armastab aina magada; Lu *unuri inemin ain aikossõõv* unimüts aina haigutab.

unutška vt. *pra-*.

unõk/az K P Lu J I (M) *unekas* K-Ahl. -õz J-Tsv., g. -kaa P M Lu J unine сонный, сонливый; P *mitä sie aukuttõldõ, õldõ unõkaz* mis sa haigutad, kas oled unine?; M *unõkkaa pääkaa on kehno tehä tüütä* unise peaga on raske tööd teha; Lu *täll on unõkkaat silmäv* tal on unised silmad. – Vt. ka *unikaz, unilikaz, uninõ*.

unõs/sua J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J = *unissua*.

unõs/sussa: -suss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J = *unissua*.

unõtoli J-Tsv., g. -i J = *unõtoo*.

unõt/oo Kett. K, g. -tomaä unetu бессонный.

unõtt'saa (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *unõtsõ-* J-Must. und näha, unes näha snиться. – Vt. ka *unitt'saa*.

uoechohtig vt. *õhtago*.

uoepi vt. *õpõa*.

uoman vt. *oomõnna*.

uomenik vt. *oomnikko*.

uomest vt. *oomnist*.

uomikko vt. *oomnikko*.

uomizõõ vt. *oomniiz*.

uomnest vt. *oomnist*.

uoran vt. *õrõnõ*.

uopi vt. *õpõa*.

upa Kett. K-Ahl. K-Vilb. P M S Li Ra J I (Lu Ma) *Yna* Tum., g. *uvaa* Kett. M Lu Li Ra J *uva* J *uvvaa* vđj I Ma 1. uba; oavars боб; стебель боба; Ra *esimeizess tehtii upa mahaä* kõigepealt pandi uba maha; J *upõit jo ajap strudzgõ-lõ* oad hakkavad juba kaunu looma; J *uvall on palko* oal on kaun(ad); J *uvad om valmissustu* oad on valminud (koristamiseks); J *ann uppa*

maista anna uba maitsta; I *ainõ süütii seemvõita da seld'ii roossolaä da õunaa da uppaä da ernehtä* (paastu ajal) aina söödi taimeõli ja heeringasoolvett ja kartulit, uba ja hernest; Li *guušša, uvass tooš tehliää sitä* (paks) herne-supp, ka ubadest (oast) tehakse seda; Kett. *uvaa palgõd* oakaunad; J *uvaa koori tühi* oakaun; P *tšüüzim øku ämmält laadguo rokkaa, luzikaa upa guuššaa* palun Feku vanaemalt kausi(täie) kapsasuppi, lusika(täie) oasuppi; 2. kohviuba зерно (кофе), кофейное зерно; J *kofiä uvad* kohvioad; ■ J *kats mi lusti muss upa (lampaa papalo)* näe, mis(sugune) ilus must uba (lampapabul); M *lampaa uvad* lampapabulad.

upagušša Ra J I *upa-guušša* Li I (paks) oasupp (густой) бобовый суп; I *uvõssa tšihuttaass guuššaa, kase on upa-guušša* ubadest keedetakse (paksu) suppi, see on oasupp.

upa-jüvä Lu uba, oaiva, oatera боб, бобок.

upamaä (Kõ-Set.) *upa-maa* (K-Ahl.) oamaä, -põld бобовое поле; K *peree-meess, peree-isäntä, peree-nainee, naisuenni, võta väll'ältä vätšeni, upa-mailta ulkkumassa, tara-maita tallo-massa* (Ahl. 104) rl. peremees, pereisand, perenaine, mu naisuke, võta (= kutsu ära) väljalt mu rahvas, oamaadelt hulkumast, aiamaid tallamast; Kõ *passibo peree izälee, passibo peree emälee, võitua vällää väee väsinnüü upamaalta ulkkumass, taramailt tallomas* (Set. 749) rl. aitäh pereisale, aitäh pereemale, võtsite (= kutsusite) ära väsinud rahva oamaalt hulkumast, aiamaadelt tallamast.

upatoo M-Set. = *upamaä*.

upapalko M Lu *upa-palko* Li oakaun стручок боба; M *erneä palgõd, i uvall on upapalgõd* hernekaunad, ja oal on oakaunad. – Vt. ka *uvaa-palko*.

upi Lu J-Must.: Lu *upi uus sõpa* ~ *upi uuzikkõin sõpa* uhiuus rõivas.

upi-auta Lu põhjatü auk бездонная дыра; *se on niku upi-auta, sitä et täütä, niku ilma põhjaä* (sõömari kohta õeldakse:) see on nagu põhjatü auk, seda ei täida, nagu ilma põhjata.

upiuusi Lu *upi-uus* J-Tsv. uhiuus новенький, новёхонький, совсем новый; *upiuuvvõd, kõvav tokomav* uhiuued, niisugused tugevad (saapad).

upi-uuzikkõin J-Tsv. = *upiuusi*.

upi-uuvikkõin J-Tsv. = *upiuusi*.

upokka vt. *uupakka*.

upot/a L P M S Lu (Kett. K-Ahl. K-AI. R-Lön. Kõ) -ač I, pr. *upp/oon* K -uon P, imperf. -ozin Lu J, 3. p. -ojoõ I uppuda тонуть, у-; I *et tunnõg rivetäc, too uppoõd* (kui) sa ei oska ujuda, siis upud; S *ain pajatattii, što järvi-emä võtti*

tämmää, tšen uppoz aina räägiti, et järvehaldjas võttis selle, kes uppus; Lu *silmäll bõõ põhjaa, võib upota* laukal pole põhja, (sinna) võib uppuda; P *õli enne vanall aikaa med'd'ie tšülää pienez orgoza ühs mokomain paikka, kuhõ ain iezepii lehmäd da lampaad vajozivad da uppozivad* enne, vanal ajal, oli meie külas väikeses orus üks niisugune koht, kuhu varem lehmäd ja lambad ikka vajusid ja uppsid; M *meni vene ümperikkoa i uppozivad viimiizee meheessaa* paat läks ümber ja nad uppsid viimse meheni; M *naizõd eväd uponnuud, mehed uppozivad* (paadiõnnetuses) naised ei uppunud, (aga) mehed uppsid; I *väviükaa uppojõvät kahhõõ väimehega* (koos) uppsid kahekese; I *tahob mennä uppoomaa* tahab minna ennast uputama; ■ M *tšes leipääsee tehtii süvä aukko, etti sinne uppois kañnaa muna* keset leiba tehti sügav auk, et sinna mahuks sisse kanamuna. – Vt. ka *uppoossa, uppuu*.

upot/taa L P M Kõ Lu J (K-Ahl.) -ta J-Tsv. -taag I, pr. -an K P M Lu J -õn J, imperf. -in P Lu J uputada топить, у-; L *ep sinua vesi upota, ebi tuli põlõta* kk. ei sind vesi uputa ega tuli põleta; Lu *jää-kettu tuli pääle. jää-kettu võib upottaa, tämä nii kõvassi perrää kopitab ümperi alussa jäätä, võib mennä põhjaa jääkirme tuli* (merele) peale. Jääkirme võib uputada. See kuhjab (korjab) pärast nii kõvasti purjelaeva ümber jääd, (et laev) võib põhja minna; J *parõp õllõiz, ku selle pantaiz müllü tšivi kagla de upotõttaiz merez* (ema kohta, kes ei kasvata oma last:) parem oleks, kui sellele pandaks veski-kivi kaela ja uputataks merre; I *võttii i upotii katii poigaa* võtsin ja uputasin kassipoja (ära); M *vesi-emä on jarvõz, ze upotab vätsiä* (uskumus:) veehaldjas on järves, ta uputab inimesi; P *nävä upottivat sõtariisad jõkyõsyõ* nad uputasid relvad jõkke; P *miõ idgõmma, idgõmm etti upotab med'd'ie rattaad* meie nutame, nutame, et uputab (jõkke) meie vankri; J *linad upotõttii autaa* linad uputati (= paat likku linaleo)auku; ■ P *upotit tšivie maa süämmiesie* (sa kaevasid augu ja) lasksid kivi maa sisse. – Vt. ka *uvot-taa*.

upotu/z Lu -s J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ Lu J uputus потоп, наводнение, утопление; Lu *vihmaakaa teeb upotusõõ, üüd i päiväd annav* vihmaga teeb uputuse, õõd ja päevad sajab (annab); J *maailmaa upotus* suur veeputus (piibli-loos).

upotõlla (R-Lõn.) -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *upottaa; kui upototelin* ennemi evenikkoiset *upottelin umpiküüneliin* ennemi külvetellüt (Lõn. 184) rl. kuidas

uputasin oma ema sulgpadjakesed, uputasin kibedatesse pisaratesse oma ema, (oma) vihtlejakese.

uppolossa Lu Li (J) -ss J-Tsv., pr. -on Lu Li J, imperf. -ozin J -zin Lu J = *upota*; Lu *puuttuzin soosilmää, tahtozin uppoossa, no vätši joutu appii* sattusin laukasse, pidin peaaegu uppuma, aga inimesed jõudsid appi; J *Lehm uppooz vajomikkoo* lehm uppsid laukasse; Li *jõki õli näit kannii, said uppoossa jõgi* oli näe nii (lähedal), võisid (kergesti) uppuda; Li *duumõttii, što miõ õõmmõ uppoõnnuud jo* (Mäg. 173) mõeldi, et me oleme juba uppunud; Lu *kahs poikasõ uppozivad* kaks poisikest uppsid(id); J *vene tšeertüz ümper de kõiki uppõstii* paat kaldus ümber ja kõik uppsid; J *upponõitõ pominoitõ-ttii tšerikkoza* uppunuid mälestati kirikus; Lu *maaz eb märtšene, veez eb uppoõ? süsi* mõist. maas ei mäदानe, vees ei upu? – Süsi.

uppu/a [sic!] P, pr. *upun*, imperf. -zin = *upota*; *joys õjaa rantaa jänez i tahtõ uppuu* (Mäg. 86) (muinasjutust:) jänes jooksis oja kaldale ja tahtis end uputada (tahtis uppuda).

uppurs Kr ohver жертва.

upramoli ~ **upraa-moi** J-Tsv., g. -i J jonnakas, kangekaelne упрямый; упорный, капризный; *nii on upramo lahs, jot tšettäit i mittäit ep kuuntõõ* on nii jonnakas laps, et kedagi ega midagi ei kuula.

upramst/va: -v J-Tsv., g. -vaa J jonnakus упрямоть, упорство.

uprav'eni/na: -n J-Tsv., g. -naa J valitsus управление.

uprekoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J ette heita uprekate; *uprekoitõb jot tämä leipää süün* heidab ette, et sõõn tema leiba.

upõkaz vt. *uupukaz*.

uradnik/ka Lu *uradnikka* (Kõ-Len.) urätnikk J-Tsv., g. -aa: *urätnikkaa* J urjadnik урядник; Lu *lidnaz õli gordovoi, tšülaz õli uradnikka* linna oli kardavoi, külas oli urjadnik.

uraga/na: -n J-Tsv., g. -naa J orkaan ураган.

urakka vt. *urokka*.

urakkõ/za: -z Li J-Tsv. hulgi оптом; Li *noota-kala müüti optom, urakkõz* noodakala müüdi hulgi.

uralta M -t J-Tsv., pr. -an: *urraan* M, imperf. -zin 1. J nurru lüua мурлыкать; 2. koriseda бурчать; M *vattsaa urraav* kõht koriseb. – Vt. ka *urisa, urnaa, urnia, urrata*.

uratnikka vt. *uradnikka*.

urina: -n J-Tsv., g. -naa nurrumine мурлыканье; *rihes kõig il'ta, kuulub va katii urin* toas on kõik vaikne, kuuldub ainult kassi nurrumist.

urisa Kett. M (U Pi vdl) *-ssa* P Lu *-ss* J *huris-saG* I, pr. *-zõB* P M Lu J, imperf. *-zi* Kett. P J *-zii* U Pi **1.** uriseda (koera kohta) рычать; J *kõrt koir urizõp, siiz elä kert, purõB* (kui) koer kord (juba) uriseb, siis ära puutu – hammustab; **2.** nurruda, nurru lüüa (kassi kohta) мурлыкать; J *koir urizõB, ku on süämiz, a katti üväss meel'ess* koer uriseb, kui on tige, aga kass lööb nurru heast meelest; J *katti urizõB* kass nurrub; **3.** koriseda (kõhu kohta) бурчать; M J *vattsa urizõB* kõht koriseb; I *vattsaa vaivattaav, hurizõB* kõht valutab, koriseb; **4.** krooksuda (konna kohta) квакать; Lu *konna urizõB* konna krooksub; **5.** kräunuda, (rämedalt) näuguda (kassi kohta) мяукать; J *kuul ku katid urissa, tait tapõlla* kuule, kuidas kassid kräunuvad, vist kisklevad; **6.** kriiksuda, kääksuda (rataste kohta) скрипеть; J *võd'dõ ratta veerod, egle kõvassi uristi* määri vankri rattad (ära), eile kääksusid kõvasti; **7.** Kett. vuhiseda, põriseda, unnata гудеть, жужжать, шуметь. – Vt. ka *urata, urnaa, urnata, urnia, urrata*¹.

urisa/saa: *-sa* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J **1.** urisema panna, õrritada дов/одить, -ести до рычания; **2.** kräunuma panna, kräunutada муч/ить (koшку), донимать. – Vt. ka *urnõ-taa*.

urisa/õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-sõlõn:* *-sõõn* J, imperf. *-sõlin* J frekv. ← *urissaa; elä urissõõ kattia* ära kräunuta kassi! – Vt. ka *urnõõlla*.

urmila Lu, pr. *-n* Lu, imperf. *-zin* palju süüa, õgida жрать, жадно есть; *nät kuza urmip süüvää, sitä inemissä kutsutaa süümäri* vaat kus õgib süüa, seda inimest kutsutakse õgardiks. – Vt. ka *urpia*.

urn/aa Kõ Lu (Ra J) *-a* J-Tsv., pr. *-av* Kõ Lu J *-õB* J, imperf. *-ni* Lu Ra J **1.** nurruda, nurru lüüa (kassi kohta) мурлыкать; J *silot kattia, tämä algõb urnaa* silita kassi, ta hakkab (siis) nurruma; Kõ *katti urnav* kass lööb nurru; **2.** koriseda (kõhu kohta) бурчать; Lu *ku süüb mokoma vassumõissa, eriomassa, vattsaa algõb urnaa* kui (inimene) sõõb mingisugust võdrast (toitu), erilist, (siis) kõht hakkab korisema; Lu *vattsaa mill urnav* mul kõht koriseb; **3.** krooksuda (konna kohta) квакать; Ra *konnad urnõttii* konnad krooksusid; **4.** kräunuda, (rämedalt) näuguda (kassi kohta) мяукать; J *kui martti kuu, nii katid urnõta* kui (tuleb) märtsikuu, siis kassid kräunuvad; J *kehtaat ko siä kuunõll katii urnõmiss, ku ed aja tätä väl'lä* kuidas sa jaksad kuulata kassi kräunumist, et ei aja teda välja?; **5.** mõirata, mõriseda (karu kohta) рычать; J *karu urnav* karu mõrgab; **6.** J-Tsv. kriiksuda, kääksuda скрипеть; **7.** fig. manguda, nuruda

клянчить, упорно просить; J *elä urnõ, et saa* (lapsele õeldakse:) ära mangu, ei saal!; J *miä tšiiire annõn urnõjoilõõ taka poolõõ* mangujaile (= nurumisega tüütavatele lastele) annan ma ruttu vastu tagumikku. – Vt. ka *urisa*.

urnahta/assa: *-ss* J-Tsv., pr. *-an* J, imperf. *-azin* ~ *-zin* J turtsatada фыр/ать, -нуть; kräunutada зарычать; крикнуть; *katti urnahtaas koiraa pääle* kass turtsatas koera peale.

urn/ata Lu (J-Must.) *-õt* J-Tsv., pr. *-aav* Lu, imperf. *-azi:* *-õzi* J **1.** uriseda (koera kohta) рычать; Lu *koira urnaav* koer uriseb; **2.** nurruda (kassi kohta) мурлыкать; J *silot kattia, tämä algõb urnõt* silita kassi, ta hakkab (siis) nurruma. – Vt. ka *urata, urisa, urrata*¹.

urni/a J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* J **1.** uriseda рычать; **2.** nurru lüüa мурлыкать; **3.** kräunuda, (rämedalt) näuguda (kassi kohta) мяукать; **4.** tüüdata надоедать. – Vt. ka *urisa, urrata*¹.

urnõ/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J **1.** urisema panna, õrritada (koera) дов/одить, -ести до рычания; **2.** kräunuma panna, kräunutada муч/ить (koшку) донимать; *elä urnõt kattia* ära kräunuta kassi. – Vt. ka *urissaa*.

urnõ/õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn:* *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* J frekv. ← *urnõttaa; kehtaat-po siä neit katii poikii urnõtõll* on sul alles tahtmist neid kassipoegi kräunutada! – Vt. ka *urisõlla*.

uro R-Lõn., g. *uroo* mees мужчина; *sain ullule urole, meelettõmale mehele* (Lõn. 711) rl. sain (naiseks) rumalale mehele, arutule mehele.

uro/da M (Li) *-D* J-Tsv., g. *-daa* J **1.** vördjas urod; J *tšenese va kase urod on kasvõnu* kelles ometi see vördjas on läinud?; **2.** vigane, sant kaleka; M *tämä on raanittu, on uroda* ta sai haavata (on haavatud), on vigane; Li *vikoitti enele jalga* i jäi *itsizessi urodõssi* vigastas endal jala ja jäi alatiseks vigaseks.

uroiz/a Lu *urroiza* Li, g. *-aa* Lu *urroizaa* Li suur, tugev большой, крепкий, сильный, високого роста; Lu *uroiza põrvaz* suur tugev põrsas; Lu *uroiza meez* tugev pikka kasvu mees.

urok/ka M Lu Li J (K Ja) *-k* J-Tsv. *urakka* (P), g. *-aa* M Lu J **1.** koolitund; kooliülesanne, õppetükk школьный урок; школьное задание; K *nail'ee õma lukkari tšäüsi antõ urokav, a meil'ee veñnä pappi antõ* neile oma kõster käis andis koolitunde, aga meile andis vene papp; Lu *jätetää perrää urokkaa* (õpilane) jäetakse pärast tunde; P *ühs kõrt tšüzüb milt urakkaa dai miä järkiäz en täätännü juolla* ükskord küsib minult õppetükki, aga mina ei teadnud kohe ütelda (= vastata); J *miä jo*

urokõd õppõzin ma õppisin õppetükid juba (selgeks); *J sain urokaa pähää* sain õpetüki pähe; **2.** (tähtajaline) tööülesanne, tööjagu, -hulk; jaotöö, tükitöö рабочее задание; урочная работа; Lu *urokka piti kuttoa* ettenähtud osa (võrgust) tuli kududa; M *mõizaza õli urokka, mitattii keppiikaa lad'd'uutta i pituutta, sis piti se lüüvvä vai niittä* mõisas oli (ennemalt) tööjagu, kepiga mõõdeti laiuti ja pikuti (heina-
maa- või põllutükk kätte), siis tuli see (maha) niita või sirbiga lõigata; *J tuli mõizass herra. pajatab naisilõd: lõpõtatta kazee tüküü. sis teill on urokka õttsaz* tuli mõisast mõisahärra, ütleb naistele: (kui) lõpetate selle tüki, siis on teil määratud tööjagu otsas; *J jarvikoistšülä, savvokkala, mativa tsülä tsäüzivät töötä tetšemää urokallõ räättälä mõizaa* (Len. 255) Jarvikoistšülä, Savvokkala, Mati küla (inimesed) käisid Räättälä mõisas tööpäevi tegemas (tasuks mõisa karjamaa kasutamise eest).

uroskoit/taa Li J-Must., pr. -an, imperf. -in rahustada, vaigistada; lohutada успокоивать, -оить; утешать, -ить; Li *uroskoittaa lassa, kõikkinaa vana sõna* rahustada last, (see on) päris vana (vadja) sõna; Li *tämä on kõikkii pääle nii kõvassi säämmizää ja paganõ, što ep tää, kuhõ õmmaa süätä uroskoittaa* ta on kõigi peale nii väga vihane ja tige, et ei tea, kuidas (kuhu) oma südant rahustada; *J raahel idgi õmia lahsia ja eb tahtonnu antaa entä uroskoittaa* (Must. 152) Rahel nuttis oma lapsi (taga) ja ei tahtnud lasta ennast rahustada (lohutada).

uroskoituttaa (Li), pr. -an, imperf. -in = *uroskoittaa*; *uroskoituta tätä vähäizee* rahusta (vaigista) teda natuke.

uroskoitõlla (Kett.), pr. -tõlõn: -tõõn Kett., imperf. -tõlin frekv. ← *uroskoittaa*.

urpa Kett. K R-Len. L P M S (Lu I), g. *urvaa* K P S **1.** urb; rajuoks urbadega, urvaoks verbная серёжка; вербный барашек; верба (vetka с вербными барашками); M *pajulla on urpa rajul on urvad* (urb); P *urpaduo nätilpään tsäütii urpõikaa tserikkoza* palmipuudepühäl käidi urvaokstega kirikus (= urvaoksi õnnistamas); K *urvad, miniekaa pojod urvottivad* urvaoksad (olid need), millega poisid (palmipuudepühäl) urvitasid; P *urpad varpat tuoriess terviessi näteliss võlkaa, sillyõ urpa, millyõ muna* (urvitamisel loetud sõnad:) urvad, varvad, värskeks, terveks, nõdalaks (annan) võlgu, sulle urb, mulle muna; **2.** pung почка; M *kahtsi träpsästääb jo, jo urvad lõhkõuvad i träpsästäväv* kask on juba urba puhkenud, urvad juba lõhkevad ja lähevad lahti (= hakkavad tolmllema); L *kazyõ urpaita tõmmittii puussa* kasepun-

gi kisti puult. – Vt. ka *kahtsi-*, *paju-*. – Vt. ka *urpavittsa*, *urpo*, *urpovittsa*.

urpadlo (K L P) g. -oo K -uo L P **1.** palmipuudepüha verbное воскресенье; L *lyõkku tehtii urpaduo nätilpeän* kiik tehti palmipuudepühäl; **2.** lihavõttenädal, vaikne nädal страстная неделя; P *meil tsäütii urvottamaz urpaduo nätil* meil käidi urvitamas (= urvavitstega lõomas) lihavõttenädalal.

urpado-nätilpäivä S palmipuudepüha, urberpäev verbное воскресенье; *urpado-nätilpäivänn pojokkõizõt tsäütii urvottamaa paju-urvoll* palmipuudepühäl käisid poisikesed (talusid mööda) urvavitstega urvitamas. – Vt. ka *urponätilpäivä*, *urpopäivä*.

urpanik/ka L, g. -aa urvitaja (urvavitstega lõõja palmipuudepühäl) вербщик (в verbное воскресенье); *perennaizõll õli valmisõttu urpanikkoilõ kauniid munad* perenaisel olid urvitajaile valmis pandud punased (värvitud) munad.

urpa-vittsa K *urpavittsa* L M Lu (P) = *urpovittsa*.

urpila J-Tsv., pr. *urvin* J, imperf. -zin J = *urmia*; *katsokk, ku see näl'ess urvip süüivve* vaata ometi, kuidas see (suurest) näljast õgib süüa.

urpo J-Tsv., g. *urvo* J = *urpa*; *urpo vitts om pupuškoiz* urvavits (= pajuvits) on urbades.

urpola¹ J, pr. *urvon* J, imperf. -zin J (palmipuudepühäl) urvitada, urvavitstega lüüa вербничать, бить (вербой в verbное воскресенье); *urpõpään lahzõt tsäüiväd urpomaz* palmipuudepühäl käivad lapsed urvitamas. – Vt. ka *urvottaa*.

urpola² J-Tsv., pr. -ov J, imperf. -oz J = *urpõssa*.

urpõin J-Tsv., g. -zõõ J urbadega с серёжками, барашками. – Vt. ka *urvokaz*.

urponätilpäivä I = *urpopäivä*; *eellä enipäivävä õli urpopäivä, urponätilpäivä* enne lihavõtteid oli urberpäev, palmipuudepüha.

urpõssa: -ss J-Tsv., pr. -ov, imperf. -oz urba minna, urbi ajada пускать серёжки, барашки; *paju pehko jo alki urpõss* pajurõõsas hakkas juba urba minema. – Vt. ka *urpõa*².

urpopäivä Lu J I -e Ku *urpo-päivve* ~ -v J-Tsv. *urppäivä* I urberpäev, palmipuudepüha verbное воскресенье; J *urpo-pään lahzõt tsävvä urvõtõmaz* palmipuudepühäl käivad lapsed urvitamas (= urvavitstega lõomas); Lu *poikalahzõd vaa tsävvä urpopäivävä oomnikossa urvõtõmaz, tüttõlahzõd evät tsäü* ainult poisslapsed käivad palmipuudepüha hommikul urvitamas, tütarlapsed ei käi; I *urppäivävä üõs päivä piettii* palmipuudepüha peeti üks päev. – Vt. ka *urpada*, *urpado-nätilpäivä*, *urponätilpäivä*.

urpo-varpo J-Tsv.: *urpo-varpo, toorõd-terved, sillõ kana, millõ muna* (urvitades õeldi:) urbi-varbu, värsked-terved, sulle kana, mulle muna.

urpovittsa J I *urpo-vitts* J-Tsv. urbadega paju-oks, urvaoks, -vits верба (ветка с вербными барашками); J *urpo-päänn lahõõt tsävvä taloss talosõ urpo-vittsoika urvottõmaz* palmipuudepühäl käivad lapsed talust tallu urvavitstega urvitamas (= lõõmas); J *koko tsülää urpovittsoikaa, pajuvittsoikaa urvottõttii* kogu küla urvitati urvavitstega, pajuvitstega; I *tšen meni tšerikkoo kanee urpovittsoo jõggõõ rannassa tšen kussa lõikkazi* kes läks (palmipuudepühäl) kirikusse, (see) neid urvavitsu jõekaldalt või kes kust lõikas. – Vt. ka *urpa, urpavittsa, urpo*.

urppäivä vt. *urpopäivä*.

urra-a P J *urra-a* M *urra* J-Tsv. interj. hurraa ура; J *kal'uttii urra-a meilee* hüüti meile hurraa.

urr'ata¹: -õt J-Tsv., pr. -aav J, imperf. -azi: -õz J *nurruda, nuru* lüüa мурлыкать; *alg va kattia silotta, nii tämä algõõb urrõt* hakka ainult kassi silitama, nii tema hakkab nuru lõõma. – Vt. ka *urata, urisa, urnaa, urnata, urnia*.

urr'ata²: -õt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J *pummeldada, prassida* кутить; *jo kõlmõtt päivä urrõta juvvõ* juba kolmandat päeva prassivad juua.

urrõspuu J veerispuu, rullik валёк, каток; *urrõspuu, mitä müü toukataan mereesee laivaa* veerispuu, mida mõõda laev merre lükatakse.

ursi¹ Kett. Ränk K-Ahl. M *urssi* P M (R-Eur. R-Reg.) *hursti* Lu Li J *hurssi* J-Must., g. *urzii* ~ *ursii* M *hurstii* Lu J **1.** (voodi-, laud)lina простыня; скатерть; Li *tänävä õli poukku mila, pezín poukku i pezín kõlmõtt hurstia* täna oli mul pesu(pesemine), pesin (kogu) pesu ja pesin (ka) kolm voodilina; Lu *tila hursti* voodilina; Lu J *lauta hursti* ~ M *lavvaa urssi* laudlina; K *nõise ursissa emäni, lakanoissa laukojani* (Ahl. 725) rl. tõuse linade vahelt, mu ema, linade vahelt, mu pesija; J *õmpõli utuzõõ hurstii* rl. õmble udupeene (voodi)lina; M *pieb lavvalõõ õmmõlla ursi* peab lauale lina õmblema; **2.** surilina, linik саван, (гробовая) пелена; P *rantii valkõa urssi kuolluu päälie* surnule pandi peale valge (suri)lina; J *pokkoiinikall on hursti silmiill* surnul on linik näo peal; J *koollõõ hursti* ~ *pokkoiinika hursti* surnulina; **3.** eesriie (kätkil, voodil) занавеска (у колыбели, кровати); M *ripussagaa ursi* ettee riputage eesriie ette; Lu *tsättõõlõ õli hursti ümpärii, pel'ättii, ett lahs sõnataa* kätkil oli eesriie ümber, kardeti, et laps sõnutakse (= kaetatakse) ära. – Vt. ka *alus-, lauta-, lavvaa-, tila-*.

ursi² Kett., g. *urrõõ* = *ursi¹*.

ursk Kr (labasest linasest riidest endisaegne vadja naise) hõlmikseelik, pallapool (старинная водская холстяная) нешитая юбка. – Vt. ka *hurstud, hurstuhsõõ*.

urssi vt. *ursi¹*.

uru M, g. *uruu* M turg рынок; *uruza kõikõõ müvväs, kapusav i omenav i lantuv* turul müüakse kõike, kapsa(i)d ja kartul(e)id ja kaalika(i)d; *pikkarain uru* väike turg; *meemmä urulõõ* lähme turule.

urvi (J-Tsv.) tagumik, perse задница (tarvita-takse ainult sõimusõnalises väljendis употребляется только в ругательстве); *urvii koinittu* (rõve sõim).

urvok/laz: -õz J-Tsv., g. -kaa J urbi täis полный (вербных) серёжек. – Vt. ka *urpoin*.

urvot'taa Kett. K L P M S Lu J -ta J-Tsv. -taag I, pr. -an M -õn J, imperf. -in J **1.** (palmipuudepühäl, urbepäeval) urvavitstega, pajuurbadega lüüa, urvitada бить вербой (в вербное воскресенье); P *lahõõt tsävvisvät taloi müõ urvotamaz* lapsed käisid talusid mõõda urvitamas; J *urpopään urvotõttii, pajuvittsoikaa urvotõttii* urbepäeval urvitati, pajuvitstega urvitati; Lu *poikalahõõd vaa tsävvisvät urpopävää oomnikossa urvottõmaz, tüttõlahõõd evät tsävvisvät* ainult poisslapsed käivad urbepäeva hommikul urvitamas, tütarlapsed ei käi; S *urvotõttii, pajatattii: urpaav, varpaav, näteliss võlkaa, sillõõ urpa, a millõõ muna* urvitati, õeldi: urvad, varvad, nädalaks (annan) võlgu, sulle urb, aga mulle muna; S *tsetä urvotattii, se annap siz muinaa enipään* keda urvitati, see annab siis (urvitajale) muna lihavõtte ajal; **2.** peksta, naha peale anda бить, пороть; M *võtan vitsaa da sinnaa urvotan* võtan vitsa ja annan sulle naha peale; J *urvotõm perzett müü* peksan (sind) mõõda perset. – Vt. ka *urpoa¹*.

urvotu/z J-Tsv., g. -hsõõ peksmine, naha peale andmine битьё, порка.

urvot'õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← *urvottaa*.

urätinikk vt. *urädnikka*.

usa vt. *uussa*.

usattipuu vt. *uštattipuu*.

usei vt. *uzõ*.

userdnoissi J-Tsv. hoolsalt, innukalt усердно; *userdnoissi lugõp tširjaa* hoolsalt loeb raamatut.

usgun vt. *uskoa*.

usiin J-Tsv. kiire, sage, tihe частый.

usko K-Ahl. M Kõ Lu J (R-Len.) *Usko* Tum., g. *uzgoo* M Kõ Lu J usk вера, religия; Lu *meill on vennai usko* meil on vene usk (õigeusk); J

rantakunnõz on soomõd usko rannaalal (Kurgola poolsaare läänerannikul) on soome (luteri) usk; M on viiroo uskua (ta) on luteri usku; J kase pere terveltää om mennü kiikkuijõ uskoo see pere on tervenisti läinud kargajate (= teat. lahusulist) usku; Kõ usko praavitti usk tegi terveks; J uzzgott inimin uskmatu inimene; umbusklik inimene; J uzzgoo pilkkajõ usuteotaja; ■ J kõvaa uzgookaa meez enesekindel mees, tugeva iseloomuga mees. – Vt. ka *jevree-, rissi-, soomõd-, venäi-*.

usk/oa Kett. L P M Kõ Po Lu Li J Ku (K R-Lõn. Kr) -ua Kett. K -oag I *Uskoo* Tum., pr. *uzgon* Kett. K L P M Kõ Lu Li J uzon Ku *usgun* Kr, imperf. *uzgõn* M -ozin Lu J **1.** uskuda верить, по-, веровать, у-; Lu *tämä pajatap tõtta, tätä saab uskoa* tema räägib tõtt, teda võib uskuda; L *uskogaa minua, õnnõtuota* uskuge mind õnnetut; L *petelläss, älkaa uskogaa* petetakse (~ valetatakse), ärge uskuge; Lu *vargaz vargassa eb uzgo* vs. varas varast ei usu; Lu *vätši böllu õpõõttu, usko kõikkaa* rahvas polnud haritud, uskus kõike; Lu *nõitussii uzzgottii* nõidusi usuti; Po *lahzõd uskozivat saunaa pappia* lapsed uskusid saunahaldjat; M *mie n tää, misseesee näväd uskozivad* ma ei tea, millesse nad uskusid; M *tämä eb uzgo jumalaa, ep pahapoolta* ta ei usu jumalat ega kuradit; Li *epä-uskomõin inemin eb uzgo mittää* umbusklik inimene ei usu midagi; M *tämä uskomassa eb uskonnu* ta ei uskunud sugugi; **2.** usaldada доверять, -ить; верить, по-; Lu *tämä uzgov, tsem mitä pajatab, tämä on uskojõ inemine* ta usub (kõike), kes mida räägib, ta on usaldav inimene; P *uzgomma siz näteliss võlkaa* usaldame siis nädalaks võlgu; Lu *mitä uzgon omall välitšäütäjäl õssaa i müüvvä, mitä millõ piäv* ma usaldan oma vahendajal osta ja müüa, mis mul vaja on. – Vt. ka *uzaltaassa, uzgaltaa*.

uskoin vt. *vähä-*.

uskoliin J-Tsv., g. -zee J **1.** usklik верующий; **2.** tähelepanelik внимательный.

uskolizõssi J-Tsv. tähelepanelikult внимательно; *nii uskolizõssi kuuntõdõv, jot lusti päälee kattsoa* nii tähelepanelikult kuulab, et tore (on) peale vaadata.

uskomatoi J-Tsv., g. -i J uskmatu, mitteusaldav, umbusklik неверующий; недоверяющий, недоверчивый; *nain on uskomatoi tämä kõhta* naine on umbusklik tema suhtes; *kaa mi siä õdõd uskomatoi* vaat, missugune uskmatu sa oled! – Vt. ka *uskomoitoo*.

uskomatu/z: -s J-Tsv., g. -hsõdõ: -sõõ J uskmatust, umbusk неверие, недоверие.

uskomoit/oo Lu Li, g. -tomaa = *uskomatoi*; Lu

uskomoitoo inemin tsettä eb uzgo umbusklik inimene ei usu kedagi.

uskomõin vt. *epä-*.

uskov/a M, g. -aa usklik верующий; *tämä on uskova inehmin* ta on usklik inimene. – Vt. ka *uskoliin*.

uskovainõ L Li (Kõ) -n Lu Li, g. -zõõ Lu Li **1.** usklik верующий; Lu *izze on uskovain, a petteli* ise on usklik, aga pettis (~ valetas); Li *miä õõn uskovain* ma olen usklik; **2.** usaldav, (teisi) uskuv доверяющий; L *ai, õlõ uskovainõ oh usu (mind)! – Vt. ka uskoliin*.

uslovi J-Tsv., g. -ii J kokkulepe условие; *uslovii mukka miä piän saama viis tuhatt markka kuuz kokkuleppe järgi* pean ma saama viis tuhat marka kuus.

usnikka vt. *ušnikka*.

ussa, ussaa, ussõa vt. *usõa*.

ustaf J-Tsv. määrustik, põhikiri устав; *nii piäp tehä, kui ustaf juttõdõv* nii peab tegema, nagu põhikiri ütleb.

ustrit/ta M, g. -saa M auster устрица.

usõa K *uss/õa* Kõ-Len. Li -aa (Lu) -a J-Tsv., g. *usõa* mitu, palju несколько, много; K *tämä tääv usõad azzav* ta teab palju asju; Li *uppoostii siäl ussõa miez* seal uppus mitu meest; J *ussaa kõrt tsäi meill* mitu korda käis meil; Lu *ussaa strotskaa* saab minuss tsirjuttaa mitu rida saab minust (minu jutust kirjutada)?

ušadba J-Must. talu усадьба.

ušat/ti Ränk K-Ahl. K-AI. P M Lu Ra J, g. -ii P M Lu J **1.** toober ушар; Lu *ušatis peettii i kannõttii vettä* toobris hoiti ja (sellega) kanti vett; Lu *ušatti õli kahõõ kõrvaakaa, kõrviiz õltii aukod, kõrviiss pisettii keppi läpii* ja *ušatti veetii kahõõ välillä lauttaa* toober oli kahe kõrvaaga, kõrvades olid augud, kõrvadest pisteti kepp läbi ja toober viidi kahe vahel lauta; M *vesi on puizõz usatiz* vesi on puust toobris; Ra *žiivataa usatti* loomade joogitoober; Lu *ušatti puu* ~ Ra *ušatti puu* toobripuu; **2.** rõivatünn, tünn rõivas-te hoidmiseks бочка для хранения одежды; K *siz usattia viel võttaas, nuurikõõ sõpa-usattia* (Al. 33) siis võetakse veel (rõiva)tünn, pruudi rõivatünn; M *sõnvaa usatti* ~ Ra *sõpa usatti* rõivatünn. – Vt. ka *sõpa-, sõvaa-, vesi-*.

ušattipuu Lu J-Tsv. *ušatti-puu* J-Tsv. *usattipuu* M-Set. *ušatpuu* Lu toobripuu водонос, хлуд (для носки ушата); J *ušatti-puu panna usatii kõrviisõ jot tätä toovv kaivolt rihesee* toobripuu pannakse toobri kõrvadest läbi, et seda tuua kaevult tuppa; Lu *ušattipuu pantii .. aukkoiss pantii läpi mõlõmad õtsad i siis piitšä pantii kahõtsẽzee pihaal i kahõõ välil tootii* veekaa *ušatti kottoo* toobripuu mõlemad otsad pandi

(toobri) kõrvadest (aukudest) läbi ja siis pikkamisi tõsteti kahekesi õlale ja kahe vahel toodi toober veega koju.

ušk/a Lu, g. -aa (saapa)kõrv, jalgatõmbamispael (säärikul) ушко (сапора); *saappagaa uška* säärsaapa kõrvad.

ušnik/az (Salm.₂ Ra), hrl. pl. -kaad Ra -kaat Salm.₂ (vadja naise, eriti pruudi kalevist või linasest riidest helmeste ja merikarpidega kaunistatud oimuehted e. -paelad височные украшения из сукна или льняной ткани, вышитые бусинками и ракушками; принадлежали к народной одежде водской женщины, особ. невесты); Ra *mokom kanjain tükku de õttsiisõd õli õmmõltu elmed, ne pantii kõrvaa ääreese, neitä kutsuttii ušnikkaad* (oli) niisugune linase riide tükk (= riba) ja (selle) otstesse olid õmmeldud helmed, need (oimuehted) pandi kõrva(de) ette (äärede), neid kutsuti u-d.

ušnik/ka Ränk (J-Tsv.) *ušnikka* J-Must., hrl. pl. -ad: -õd J-Tsv. = *ušnikaz*.

uzaltassa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -azin: -zin J 1. julgeda, sõandada осмеливаться, -ться, решаться, -иться; *kujall on nii kurj ilm, jot ed uzalta menne daaže õvvõd* väljas on nii kuri ilm, et ei julge minna isegi siseõue; 2. usaldada доверять, -ить. – Vt. ka *uskoa, uzgaltaa*.

uzaltuz: -s J-Tsv., g. -sõd 1. julgus, sõakus смелость; *täll tappaab uzaltuss* tal jätkub julgust; 2. usaldus доверие. – Vt. ka *uzaluz*.

uzalus-pää J-Tsv. julgus, sõakus; julgustükk смелость, решительность; *uzalus-pää õli lass tüttõkkõiss mokomõll tšülmell kujalõd* oli alles julgus lasta tüdrukukest niisuguse külmaga välja; *uzalus-pää õli hüüpät tšülmää vettee* oli julgustükk hüpata külma vette.

uzaluz: -s [*<e?*] J-Tsv., g. -sõd = *uzaltuz*.

uzgaltaa (J-Must.), (sõnatüvi основа слова): *uzgalta*- J-Must. = *uzaltaassa*.

uzjoora vt. *uzora*.

uzla K P Lu (Al. I), g. -aa Al. Lu I 1. komps узел, пакет, сёрток; K *pannass leipää, soolõit, kaks muna uzlaasõd* kompsu pannakse leiba, soola, kaks muna; I *paglaa miä siõd uzlalõd* ma sidusin nõõri kompsule (ümber); 2. kamakas, mütsak, peotäis комок, пригоршня, горсть; I *mustalainõ võtti varogaa uzlaa, ku lutissi pihhoosõd, .. vesi i tilkku* (muinasjutust:) mustlane võttis (kivi asemel) kohupiimamütsaku, (ja) kui pigistas (selle) pihku, (siis) .. vesi tilkuskki; 3. sõlm узел, завязка; I *rihmõssiig mokomaa uzlaa teimme*g nõõridesse tegime niisuguse sõlme.

uzor/a M Lu I *uzjoora* (Ra), g. -aa M muster,

kiri; nikerdus узор, вышивка; резьба; M *tšiuutolailõd* tehtii *uzorad* *iholailõd* särkidele tehti kirjad varrukatele; Lu *kursileipä, mokomad õltii* tehtii *uzorad* *päälee puteliikaa i stokanaakaa* pulmaleib, sellised mustrid olid pudeliga ja (viina)klaasiga peale tehtud; Ra *uzjoorad* tehtii *kirstuu päälee ja ettee, jot õllõiz lustip* nikerdused tehti (pruudi)kirstu peale ja ette, et oleks ilusam; M *palat'entsaa uzorad* käteräti mustrid; M *silmärätee uzorad* näõräti mustrid.

uzoratsiutto I-Set. tikitud särk вышитая рубашка.

uzõi K *usei* K-Ahl. sageli часто, зачастую; *kattilall õli uzõi virolaisii mõizaza* Kattila mõisas oli sageli eestlasi. – Vt. ka *tšasta², tšastõissi*.

utar/r M J-Tsv. (P Li Ra) -ra [?] M-Ar., hrl. pl. -rad Li Ra -rõd Li J-Tsv. 1. sg., pl. udar вымя; P *iezä lühsämäss pieb yõroa utarta* enne lüpsmist tuleb udarat hõõruda (= sõõrutada); Li *utaraza on nellä nännää* udaral on neli nisa; Ra *utarat õltii kõvassi paistunud* (Len. 303) udar oli tugevasti paistetanud; Li *ajattõõb utarõd* (pärest poegimist) ajab (lehmale) udara paiste; Li *lehmää utarad* lehma udar; 2. J-Tsv. nisa цокок. – Vt. ka *uhar¹*.

utar/õ (Kett.), g. -õd = *uhar¹*; *piimä õrahtaab utarõdsõd* piim sõõrdub udarasse.

utarõd pl. t. M uurred уторы, нарезы.

ut/i M Ra J-Tsv., g. *utii* J 1. utekene, utetall утя, овечка; Ra *kui on lampaa võdna, on ut'i vai borana* kui on lambatall, siis on (kas) utetall või jäärtall; 2. interj. ute-ute (meelitusõna lamaste kutsumiseks) утя-утя, ути-ути (призывный клич овец); M *näitä kuttsuas koitoo: ut'i ut'i ut'i* neid (= lambaid) kutsutakse koju: ute, ute, ute.

util'šik/ka Lu, g. -aa utiilikoguja утильщик.

ut'it/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J lambaid kutsuda сзывать овец.

ut'jug/a I *ud'jugõ* Lu *ut'ug* J-Tsv., g. -aa: *ut'ugaa* J triikraud утюг; J *lazz veel kõrt ut'ugakaa, lakkaap leev* lase veel kord triikrauaga (üle), saab siledam(aks); Lu *ud'jugõdtaa pessua ud'jugõll* pesu triigitakse triikrauaga.

ut'jugoit/taa ~ -ta ~ *ud'jugoittaa* Lu *ut'jugoit/taa* Lu (Li) -ta J-Tsv., pr. *ut'jogoit*an ~ *ud'jogoit*an ~ -an Lu, imperf. *ut'jogoit*in ~ *ud'jogoit*in ~ -in Lu triikida утюжить, гладить; Lu *sõpa piäb ut'jogoitaa* rõivas tuleb triikida; Lu *nepsitää sõppaa on parõpi ut'jogoitaa* niisket pesu (rõivast, riidet) on parem triikida; Li *siiz grebošk panti päxjjä i pää õli nii lakkia niku vod ut'jogõitõtu* siis pandi ehtekamm pähe ja pea oli nii sile nagu triigitud.

utjuk/ka M Lu, g. -aa M = *ut'juga*; M *miä*

sõppõd glaaditin utjukaakaa ma triikisin pesu triikraudaga; Lu *pa* *utjukka kolpukaa pääl* pane triikraud ahjukummi peale (= ahju- v. pliidikummi servale); M *pliitaa utjukad* pliidi-triikraud (pliidi peal kuumendatavad triikraudad).

utk/a L P M I, g. *udgaa* P -*aa* M part утка; L *bruudaz udgad menivad ujumaa* pardid läksid tiiki ujuma; M *utkaa põipõd* pardipojad.

utšen/ja (J) -*n* J-Tsv., g. -*jaa*: -*naa* J õppimine, õppus учение; *panti poik utšen'naa* pandi poiss õppima.

utši/tel'a J-Tsv. -*t'el'a* M Lu Li -*tela* ~ -*ttela* Lu-Len. -*tel'ä* Lu -*ttel'ä* M *utseteliä* P, g. -*tel'aa* J -*tel'ää* Lu kooliõpetaja учитель; Lu *utši't'el'a tšäi süümaz škol'nikkojõd taloz* voorua müü õpetaja käis söömas õpilaste talu(d)es kordamööda; Lu *utšitel'a pani põlvilla kolkkaa* kooliõpetaja pani (õpilasi) põlvili nurka.

utu K-Ahl. P M Lu Ra J *uhduh* Kṛ, g. *uduu* Lu J *uduu* M udu туман; K *piät uula ummis-tšennät*, *kasseela karva-tšennät* (Ahl. 100) rl. (pulmalaulust:) kannad uduga ummiskingi, kastega karvapastlaid; Lu *ku utu laskõd maall, leeb üvä ilma* kui udu laskub maha, tuleb hea ilm; M *nii suur utu, etti läpi udu midagi ei näe*; M *ai ku tšülmä utu* oi kui külm udu; Lu *tänävä on utu ilma* täna on udune ilm.

ut'ug vt. *ut'juga*.

ut'ugoittaa vt. *ut'jugoittaa*.

utu-ilma Lu udune ilm туманная погода; *utu-ilmall seili-laivoiz lüütii aŋkkuria müü ravvaakaa* uduse ilmaga löödi purjelaevadel rauaga vastu ankrut.

utulinõ J (R-Eur. R-Reg.), g. -*zõd* J fig. udupeen, -kerge, peenlinane тонкольныйный; J *õmpõli utuzõd hurstii* rl. õmbles udupeene (voodi)lina; R *too sõsõi utuiset ursit* (Eur. 34) rl. too, õeke, peenlinased (udupeened) linad.

utu-päivä M udune päev туманный день; *tänään on utu-päivä* täna on udune ilm.

utu-tšuuuto K-Ahl. fig. udupeen särk, peenlinane särk тонкольная рубаша; K *jõka sauna uusi vihta, uusi vihta, uusi tšuuuto*, .. *utu-tšuuuto, ummis-tšentšä* (Ahl. 100) rl. iga sauna-(kord) uus viht, uus viht, uus särk, .. peenlinane (udupeen) särk, ummisking(ad).

utu-vihma: -*m* J-Tsv. uduvihm мелкий дождь, изморось.

uuderz'u (J-Tsv.), g. -*uu* kinnipidamine, ohjeldamine обуздание, удержание; *päästi lahzõd volillaa de nütt ebõd uuderzua* (= *uuderzua*) laskis lapsed ülekatte (vabadusse) ja nüüd ei ole pidamist.

uuhert/ta: -*ts* J, g. -*saa* väle, kärmas, noble бойкий, ухарский; *mokoma uuherts poika* niisugune väle noormees.

uuis/saa M, pr. -*an* M, imperf. -*in* M jahu juurde lisada, juurde segada подмешивать, -ать; *vot meil õli suur pere, etti koko paŋkõ piti siätä; niku siä setšääd, ni vetelä tuõb, i siz vähäkkõizõ õhtogon uuisad* vaat meil oli suur pere, (nii) et terve pang(etäis jahu) tuli segada; kui sa (tainast) segad, siis tuleb vedel, ja siis õhtul lisad väheke (jahu) juurde.

uukahta/assa: -*ss* J-Tsv., pr. -*an* J, imperf. -*azin*: -*zin* J huigatada, hüüatada аукнуть, вскрикнуть, крикнуть; *uukahtaa, mets elähtääb vas-saa* hüüata, mets helabata vastu.

uukahtõ/lla: -*ll* J-Tsv., pr. -*lõn*: -*õn* J, imperf. -*lin* J frekv. huigata аукать(ся).

uuk/ata: -*õt* J-Tsv., pr. -*kaan* J, imperf. -*kazin*: -*kõzin* J = *uukkaa*.

uuk/kaa J, pr. -*an*, imperf. -*in* huigata, hüüda аукать, кричать, звать; *inemin mettsäz uukav* inimene huikab metsas. – Vt. ka *uukkaa*.

uuk/kia Lu J-Tsv., pr. -*in* Lu J -*kizin* Lu J = *uuk-kaa*; J *tšenle uukib mettsez, vaile õhsü* keegi huikab metsas, küllap on eksinud; Lu *uukin, a tämä ep kuulõ* huikan (~ hüüan), aga tema ei kuule.

uuk/kua Ra, pr. -*un*, imperf. -*kuzin* = *uukkaa*; *koko vätsi kal'tuttii i uukuttii mettsäzä: uu, uu, uu* kogu rahvas hüüdis ja huikas metsas: uu, uu, uu.

uukkulain Lu -*ne* J-Must., g. -*zõd* Lu = *ud'ju-lainõ*.

uul/ega L -*aga* (P), g. -*egaa* = *uulotii*; P *tuon sillyõ uul'agav* toon (= kingin) sulle u-d (kingad); L *vizgattii jalkoiss uul'egav lumyõ* visati kingad jalast lumme.

uuletti I, g. -*ii* (vanaegne naiste ja laste kodutehtud nahkking; meeste pehme saabas старинный женский и детский башмак домашнего изготовления, диал. улеви ~ улеги; мужской мягкий кожаный сапог); *uuletid mokomad nahgassa õmmõltii* niisugused u-d õmmeldi nahast; *õmmõltii meile plat'jad, jubgav, i niin müü tšäüzimmed. a jalgolõd uuletid, mokomad õmmõltii aina meilee .. juhissa .. pääle vot mokoma niku paikka pantug. i paglat tännep pantii* õmmeldi meile kleidid, seelikud, ja nii me käisime (koolis). Aga jalga (panime) u-d. Niisuguse(i)d õmmeldi meile ikka .. juhtnahast; .. peale oli pandud vaat niisugune nagu paik (= pealsetükk). Ja paelad pandi siia (= kannataha); *vazikka nahgassa mokomad goliniššõd-kaa uuletid* (meestel olid) vasikanahast niisugused säärtega u-d; *nahkõõz gol'inišad i uuletti*

nahkõnõ nahast säared ja *u.* oli nahast. – Vt. ka *nahka-*. – Vt. ka *uulotii*.

uuli Kett. K-Ahl. L P M Lu Li Ra J (K-AI.), g. -lõõ M Lu J -yõ P huul, mokr губа; Lu *tševvää* ahavõss *uulõss uulõd lõhkõõvõd* kevadel kuivast tuulest huuled lõhenevad; L i *parai-ka on jänessell uuli lõhtsi* praegugi on jänesel mokr lõhki; J *roho sirkõll uulõd niku pihõv* rohuhirtsul on lõuad nagu pihid; P *uulõt trõllilleä, uulõd on püllüssi* huuled on pruntis; Lu *uulõd riippiüllä* (~ *rippillää*) huuled tõllakil; J *uulii(t) brillissemä* huuli torutama (= mossitama); P *tõmpaab uulõd nagrusuulõ* tõmbab huuled naerule (= naeratab); M *pühi nenä, näd lazed natad niku ohjad uulia müõ* pühi nina, näe lased tati nagu ohjad huuli mõõda (jooksma); M *alumõin uuli* ~ Lu *ala uuli* alumine huul; M *päälimein uuli* ~ *ülemein uuli* ~ Lu J *päälimein uuli* ülemine huul; M *paksud uulõd* paksud huuled; Ra *hoikad uulõd* kitsad huuled; P *sill on rakkoma uulõd* sul on ohanatud huuled; Li *süntümpäivässaa on lõhtsi uuli* sündimisest saadik on (tal) jänese mokr (lõhkine huul); Ra *jänese uulõd* jänese mokr (defektina); Kõ *emäpiimä böllu kuivannu uulijõõ päält, a tām õpõtab vanapia* kk. emapiim pole (veel) huulte pealt kuivanud, aga tema õpetab (juba) vanema; Lu *siä õõt piimä uulõõkaa* sa oled (alles) piimahabe (= kollanokk); M *ep tahtonnu vasata, vassazi millõd uulii õtsõlla* ei tahtnud vastata, vastas mulle mokaotsast (= napisõnaliselt, põigeldes); Lu *uulijõõ õttsiõil vassaab* vastab mokaotsast. – Vt. ka *ala-*, *lõhtsi-*, *piim-*, *trõllõ-*, *üle-*.

uuligi J, g. -ii = *uulotii*.

uulin vt. *lõhtsi-*.

uulitim, uulitima, uulitii vt. *uulotii*.

uulitisa J (Lu Ku) -sa K-Ahl. -ts ~ *uul'itts* J-Tsv., g. -saa ~ *uul'itsaa* J tänav улица; J *nevskoi uul'itts on õikõ pittš* Nevski tänav on õige pikk; J *tšivekaa katõttu uulitts* kivi(de)ga sillutatud (kaetud) tänav. – Vt. ka *rissi-*.

uulotii K-Ahl. -oti J-Must. -õtii (Lu J-Tsv.) -itii (Li) -itim Li -itima [sic!] J, g. -ottimaa: -itima Li = *uuletti*; Li *jalkinõd õllaa tšennäv, paglatšennäv, uullittimõd* (endisaegsed) jalanõud on (kodutehtud) saapad, pastlad, *u-d* (= naiste ja laste nahkkingad); Lu *uulõttimad õltii ilma varsii, üvät paglad õltii u-d* olid ilma säärteta, tugevad paelad olid (kanna taga); Lu *uullittimõt kahõõ paglaakaa õltii, niku kološid u-d* olid kahe (kanna)paelaga, (kujult) nagu kalossid; Li *karjušõil õltii paglatšennäv, a naisiil õmmõltii uullittimõd. uullittimõl õli õmmõltu päälüz, kõig õli õmperikkoa niku sandalid õmmõltu karjusel*

olid pastlad, aga naistele õmmeldi *u-d*. Kingal oli õmmeldud pealne, kõik oli ümberringi (talla külge kinni) õmmeldud nagu sandaalid; J *uulõttimõil de pagl-tšentsiil om paglõd u-del* ja pastladel on paelad; J *pisä uulõttimõilõd taka nahgõss pagl läpi* pista *u-dele* tagant (kanna-aasast) nahast pael läbi. – Vt. ka *uul'ega, uuletti, uul'igi, uupakka, uupukaz*.

uulõõtsippa Lu huuleohatis сыпь (на губах); *ain akkunaa higõl võijjõttii uulõõtsippaa* huuleohatist määriti alati aknahigiga.

uumõtloo Lu, g. -tomaa meelemärkusetu, teadvusetu без сознания; *inemissa ku lüüvvää, siis tāmä jääb uumõttomassi* kui inimest pekstakse, siis ta jääb meelemärkusetuks; *jätüi lezimää uumõttõmassõ* jäid meelemärkusetult lamama; *uumõttomann miä õlin* ma olin meelemärkusetu.

uupakka ~ **uupokka** ~ **uupõkka** M *uupokka* Kõ-Set. *uupõkka* (J) *uupukkõ* Lu, g. -aa ~ *uupokaa* M sussking, ummisking (vanaaegne kodutehtud nahast naistejalats) башмак, финская туфля (старинная простая домодельная кожаная женская обувь); M *jalkatšennäd naisiil õltii uupakad, a mehhiil õltii varzikod, varsitšennäv* naistejalatsid olid susskingad, aga meestel olid (pehmed) säärrikud, (kodutehtud) säärsaapad; M *uupakad õltii juhissa tehtü, matalav* susskingad olid juhtnahast tehtud, madalad; M *uupakka, soomõ tšennäv* sussking, (need on) soome jalatsid; M *uupakka, sill õli kantanahka, sihhee kantanahkaa õli pantu paglad, siottii tšiin jalkavartõõsõõ* sussking, sellel oli kapp (kannanahk), selle kapi külge olid pandud paelad, (need) seoti kinni jalasääre ümber; Lu *uupukkõisi(jõ) piettii naizõv* susskingi kandsid naised; M *ühs paari vanõid, a tõin paari vassazia uupakkoo* (mul on) üks paar vanu, aga teine paar uusi susskingi; M *uupakaa päälüz* susskinga pealne. – Vt. ka *uulotii*.

uupuklaz: -õz Lu *uupõkaz* J, g. -kaa Lu *uupõkka* J = *uupakka*; Lu *nahkatsentsä ilma varsiiõ kutsutaa paglatšentsä vai uupukkaad* (kodus valmistatud pehmeid) ilma säärteta nahkjalatseid kutsutakse (kas) pastlad või susskingad; Lu *paglatšentsä on ühezä tükküzä tehtü, a uupukkail päälüsed on erizee õmmõltu* pastlad on tehtud ühes tükis, aga susskingadel on pealsed eraldi õmmeldud; Lu *uupukkail õltii takan paglõd* susskingadel olid paelad taga (= kannas); J *uupõkkaad õltii naizõil* susskingad olid naistel; J *uupõkkaat peettii tšezällä, kuivall aikaa* susskingi kanti suvel, kuival ajal.

uupukkõ, uupõkka vt. *uupakka*.

uurli Kõ, g. -ii uhmer ступа, ступка.

uurrõkuraz Lu = uurtõõkuraz.

uur/taa (K-Ahl. P Lu), pr. *-ran K -an P*, imperf. *-rin* **1.** uuristada, uuret lõigata v. teha долбить, уторить; P *mees paap pangõlõd varoo, uurab uurtõõ usatilõõ* rl. mees paneb pangele võru, uuristab urde toobrile; **2.** uuristada, õõnestada (vee kohta) подмы/вать, -ть; Lu *virtõ uursi rannaa* (vee)vool uuristas kalda.

uur/tia J-Tsv., pr. *-in J*, imperf. *-tizin* J uuristada, uuret lõigata v. teha уторить.

uurtõin J-Tsv., g. *-zõõ* J uurdeline с уторами.

uurtõõkuraz Lu -s Ränk uurdenuga нож-уторник; *uurtõõd on tehtü nüü tšertaakaa, a enne õli uurtõõkuraz* uurded on nüüd tehtud varauaaga, aga enne oli (selleks) uurdenuga. – Vt. ka *uurrõkuraz*.

uur/õ P M Lu *-rõ* Lu *-re* J-Must. *-õh* (Kett.) *-tõ* [sic!] P, g. *-tõõ* K P M Lu J *-tyõ* P uure (puunõude põhja paigaldamiseks ja kinnitamiseks) утор, нарез; P *bodžgall on põhjaz uurtyõõd* vaadil on põhjas uurded; Lu *kõikkiil asuil on uurtõõd kõigil* (puu)nõudel on uurded; Lu *põhja õli pantu uurtõõjõõd* (puunõu) põhi oli pandud uuresse; M *lännikod õllaz ümmärkõizõõd*, *uurtõõ päällä* lännikud on ümmargused, (põhi on neil) urde peal; P *murtuub uurtõõ usatilta* rl. toobrile murdub uure; J *paŋki nõisi uurtõõiss vooma pang hakkas uuretest jooksmä; P üh bodžgaa uurõ meni kattši, pieb vajõltaa lauta üks vaadilaud läks uurdest katki, tuleb laud vahetada; J uurtõõ saha* uuresaag.

uusii Kett. K-Ahl. K-Set. L M Kõ S Po Lu Li J *uuz* L M Lu J, g. *uuv/õõ* S *-ee* K-Ahl. *uuv/õõ* M Lu Ra J *-õ* J-Tsv. **1.** uus *новый*; Li *utta on parõp õmmõlla ku vanna paikõitõ uut* (rõivast) on parem õmmelda kui vana paigata; J *uutõõ kaivoo pantii pihookaa soolaa uude kaevu pandi peoga soola*; Lu *masteri tetsi uuvvõõ nootaa* meister tegi uue nooda; Li *meillee tuli uuz eljä* meile tuli uus elanik; Lu *ku kuu sümmü, siz on uus kuu* kui kuu luuakse, siis on noor kuu; Li *pluugaa kuraz, se leikkaap, ku nõsõtaa utta maata* (raud)adra nuga, see lõikab (pin-nast), kui küntakse uudismaad; Li *ku maatõ õli pal'lo, siis süüti uutõõ vootõõssaa õmmaa leipää* kui (talul) oli palju maad, siis sõõdi uue aastani oma leiba; Kõ *uuvõss vuvvõss veerisseessaa* uusaastast kolmekuningapäevani; J *uutõõnn vootõõnn saap pe'alõõ tšümme voott* uusaastal (1. jaanuaril) saab Petja kümneaastaseks; L *vasuo utta vuotta* vana-aastaõhtul; M Po *uusi joulu* uusaasta (1. jaanuar); Li *uusii*ssa uusi tulius; Lu *upi uus sõpa* uhiuus rõivas; **2.** toores, värsk, keetmata *свежий, сырой, неварёный*; M *uus muna* toores muna; M *võ-*

tan uuvvõõ muñnaa i rikon võtan toore muna ja lõõn katki; M *uus piimä* värsk piim; M *koorin uusii omenoi i tšihunnuisia omenoi* koorin tooreid kartuleid ja keedetud kartuleid; J *uusii leipä* (Must. 186) väheküpsenud, nätske leib; **3.** uudismaa *целина, новина*; J *kazell sütsüzüü algõtti tšüntä uuttõ* sel sügisel hakati uudismaad kündma. – Vt. ka *upi-*.

uusii/n J-Tsv., g. *-zõõ* J uus *новый*.

uusik/ka (Li), g. *-aa* (maasika)vääт устик (земляники); *uusikad jäiväd leikkomõttõ, kazvivad uuvvõt taimõb* (maasika)väädid jäid lõikamata, (nendest) kasvasid uued taimed.

uusii-uutukkõin (J) uhiuus *новёхонький*; *uuvvõõ-uutukkõizõõ tšiuoto annin päälée* uhiuue särgi andsin selga.

uusii-voosi ~ **uus-voos** S *uus-voosi* J-Tsv. uusaasta (1. jaanuar) *Новый год*; *uus-voos pefrää jõulua on näтели* uusaasta on nädal pärast jõule. – Vt. ka *uuzjõulu*.

uus-leipä: *-p* J-Tsv. uudeleib хлеб *нового урожая*. – Vt. ka *uutin*.

uus-maa J-Tsv. uudismaa *целина, новина*.

uus-moodiin J-Tsv. moodne, uuemoeline *новомодный*.

uus/sa Po *usa* J-Tsv., hrl. pl. *-ad* Lu *-at* K-Ahl. M-Set. *-õõ* Po *-sõõ* [sic!] M *uzad* Ra J-Tsv. vunts, vurr, pl. vuntsid, vurrud *ус, усы*; J *nütt om mood, jot uzat keritsetä väll'ä* nüüd on mood, et vuntsid lõigatakse ära; J *noor meez veel on ilm usiitt* noor mees on veel ilma vuntsideta; Lu *meez on pittšie uusikaa* mees on pikkade vuntsidega; Lu *lihjed uusad* lühikesed vuntsid.

uuz vt. *uusii*.

uuzik/laz P, g. *-kaa* P värsk *свежий*; *uuzikas piimä* ternespiim.

uuzikkõin Lu, g. *-zõõ* Lu uus *новый*; *upi uuzikkõin sõpa* uhiuus rõivas. – Vt. ka *upi-*.

uuzjõulu Ra = *uusii-voosi*; *ennee õli vanajõulu i siiz õli uuzjõulu* enne olid jõulud ja siis oli uusaasta.

uutiin vt. *uutin*.

uutim/o Lu J (Ra) *uut'simo* (Ku), g. *-oo* = *uuti-mõ*; Lu *sänd'ül õli tehtü uutimõb, uutimoz magattii* magamislavats(e)ile olid tehtud uudmed, uudme all magati; Lu *uutimo õli ümpärikkua, tihed i tšärpäzed ep päästü süämmee* uudi oli (lavatsi peal ja) ümberringi, sääsed ja kärbsed ei pääsenud sisse; Ra *rihenneezä tšezäll õltii tilat tehtü i uutimod õltii* pääl suvel olid tehtud esikus(se) asemel ja uudmed olid peal (= nende kohal).

uutim/õ P M, g. *-õõ* uudi (magamisaseme kohal olev telkkate kärbeste ja sääskede tõrjumiseks)

полог над полатями (защита от комаров и мух); P *makaavad uutimõz* magavad uudme all; M *uutimõ õli kõmkaṅkoinõ lad'd'uutta, a kõm aršinaa piituu*ta uudi oli kolme kanga laiune, aga kolme arssina pikkune. – Vt. ka *uutimõ, uvvii*.

uuti/n Kett. M Lu J (Ra) -nõ P J I -in J-Tsv. *uut'sin* (Ku), g. -zõõ M Lu J -zyõ P -izõõ J 1. uudseleib, -vili хлеб нового урожая; новый урожай; P *meill on jo uutinõ* meil on juba uudseleib; P *uutizyõ maku* uudseleiva maitse; Ra J *uutizõn all loppu leiv* enne uudsevilja (enne uudsevilja saamist) lõppes (vana) vili; M *nüd on üvä, elimme jo uutisõõ leipäässaa* nüüd on hea, elasime juba uudseviljani; 2. uudis новость; J *se uutinõ meep suuss suhõõ i kõrvass kõrvaa* see uudis läheb suust suhu ja kõrvast kõrva (= levib kiiresti); Ra *no mitä kuulid uutiss* no mis uudist sa kuulsid?; 3. uus, käesolev новый; J *rad'io on uutin azza* raadio on uus asi; J *uutin aika ~ uutiin aik* uus aeg, käesolev aeg. – Vt. ka *uus-leipä, uutiz*.

uutisjuttu Lu uudis новость; *kuulin uutisjuttua* kuulsin uudist.

uuti/z [< e?] J-Tsv., g. -zõõ [sic!] J = *uutin*; 1. *proovva uutiss ~ uutiss leipä* proovi (= maitse) uudseleiba; *uutiz leip* uudseleib; 2. *mitä kazetti uutiss pajatõv* mis ajalehes uudist on (mida ajaleht pajatab)?

uut'simo vt. *uutimo*.

uut'sin vt. *uutin*.

uutukkõin vt. *uusi-*.

uutõm/õ Ränk, g. -õõ = *uutimõ*.

uutõõ Lu = *uvvõssaa*; *tee se uutõõ* tee see (töö) uuesti; *ruiz väänetaä i tapõtaa uutõõ* rukis põõratakse (rehe põrandal) ümber ja pekstakse uuesti; *sarka on komkikaz, piäb uutõõ äessää* põllulapp on panklik, tuleb uuesti äestada.

uuvikkõin vt. *upi-*.

uuviss/saa: -sa J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J uuendada обнов/лять, -ить. – Vt. ka *uuvvissaa, uuvvõttaa*.

uuviss/õlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. ← *uuvissaa*.

uuvvii vt. *uvvii*.

uuvvissaa Li = *uvvõssaa*; *piäb uuvvissaa ple-tittää* (pats) tuleb uuesti palmitseda; *taaz uuvvissaa karzittaa, što böllõiz neitä šetinoi mittää, što õllõis puhaz* taas uuesti kraabitakse (tapetud siga), et poleks sugugi neid harjaseid, et (siga) oleks puhas.

uuvvisu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J uuendamine; parandamine обновление, воз-; починка.

uuvvõssaa vt. *uvvõssaa*.

uuvvõssi J-Tsv. = *uvvõssaa*; *uuvvõssi tetše-mä* uuesti (ümber) tegema; *uuvvõssi süntimä* uuesti sündima.

uuvvõt/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = *uuvissaa*.

uuvvõssaa vt. *uvvõssaa*.

uvvaa-palko Lu = *upapalko*.

uvvaa-varsi J-Tsv. oavars бобовый стебель.

uvažeñña: -õ J-Tsv., g. -aa: -a J austus уважение; *noorõp piäp tehä vanõpõllõ uvažeñña* noorem peab vanemat austama; *vanass izäss müü piämm uvažeñña* (oma) vana isa me austame.

uvažoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J austada уважать; *uvažoit tõiss i sinnua nõissa uvažoitõma* austa teist ja sind(ki) hakatakse austama.

uvvot/taa Po, pr. -an P, imperf. -in = *upottaa*; *täm tšettäiv vetteesee uvotav* ta uputab kedagi vette.

uvvessaa vt. *uvvõssaa*.

uvvii L -i Ränk *uuvvii* M, g. *uutimyõ* Ränk M L 1. uig, uju (linik, millega kaeti pruudi nägu) (головное покрывало невесты); L *lõppupulmas piti nuorikõll õlla uvvii; uvvii õli kaṅkaass tehtü* pulmalõpetusel pidi noorikul olema uig, uig oli linasest riidest tehtud; 2. Ränk M uudi (voodi kohal olev telkkate kärbeste ja sääskede tõrjumiseks) полог над постелью (защита от комаров и мух). – Vt. ka *uutimõ*.

uvviipuu/b: *uvviipuut* Ränk (ritvadest raamistik uudme e. telkkate üleval hoidmiseks voodi kohal жерди для поддержания полога над постелью).

uvvõssaa P Lu J -essaa Ku *uuvvõssaa* Li Ra J -õssaa Lu uuesti снова, заново; P *piäb uuvvõssaa lämmitää ahjo* peab uuesti ahju kütma; Lu *ku müü tulimma soomõss, sis koto õli põlõnnu, lak'ka pool pääl, piti uuvvõssaa alkaa ellää* kui me tulime Soomest, siis oli maja (maha) põlenud, häda (oli) käes (= midagi polnud alles), tuli hakata uuesti elama; J *tšüzün uuvvõssaa* küsin uuesti; Ku *meni kožzõmaa uuvvõssaa* läks uuesti kosja (kosima). – Vt. ka *uutõõ, uuvvissaa, uuvvõssi*.

uxe vt. *ühsi*.

V

va L = vaat; *va mi hullu susi* vaat missugune hull hunt!

vaa¹ K R-Lön. L P M Kõ-Len. Lu Li Ra J Ku va M Kõ Lu Li J I ainult, aga, vaid, üksnes только, лишь; Lu *kuiva alko ep se pisize, praksab vaa* kuiv halg, see ei visise (põledes), praksub ainult; Li *viileä saab õlla va tšezällä vai tševväällä, a talvõlla on vaa tšülmä ja pakkain* jahe saab olla vaid suvel või kevadel, aga talvel on ainult külm ja pakane; Li *tšüläzä eb õõ noorta kansaa, ain vaa koollaa* maal (külas) ei ole noori inimesi (noort rahvast), ikka ainult surrakse; Lu *meijjee tšüläz õj kahõs taloz vaa mesisampaa* meie külas on ainult kahes majapidamises mesipuud; Li *rihi õli siivõttu üvässi, vaa maad õltii pesemättä* maja oli hästi koristatud, ainult põrandad olid pesemata; Li *suvvaamizõssa innoomisõõssaa on ühs harkkamuz vaa* vs. armastusest vihkamiseni on ainult üks samm; Lu *mie tšäün kottoo vaa makkaamaz* ma käin kodus vaid magamas; Lu *tämä entää va suvvaav* ta armastab ainult ennast; Lu *em mie väzü, ku va sie* ei ma väsi, kui ainult sina (ei väsi); J *kui va tuli soojõ, nii puud nõisti podžgõlõõ ajama* kui aga tuli soojus, nii hakkasid puud pungi ajama; M *mõõ vaa paamma tantsua* meie aga lõhume tantsida. – Vt. ka *vaan, vai², vain, vai², vaitaz, vaitiä, vaitõ, vaitõn, vaitõz*.

vaa² K-Ahl. *wah* Kr interj. (imestust väljendades:) ennäe, vaata-vaata, vaat kuidas, kas tõesti, või nii вот как, вот, смотри; *vaa, vaa, vaata* (Ahl. 77) vaata-vaata, vaat kuidas (on lugu)! – Vt. ka *vaata*.

vaadna vt. *vadna*.

vaag/a Li -õ J-Tsv., g. -aa (puust) kang, murd.

kali (= pikk jäme kaigas) vara; Li *sis võtõtaa paksu mokomain pittšä poluirsu dali mikä toukataa sinne tšiven alla i sis painataa. se om vaaga. vaagakaa väänetää tõisõõ paikkaa* siis võetakse niisugune jäme pikk kali või mis, tõugatakse sinna kivi alla ja siis kaalutakse (= kantutatakse kivi maast lahti). See on kali. Kaliga veeretatakse (kivi) teise kohta.

vaagapuu ~ vaakapuu M = vaaka.

vaagila J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J kangiga, hoovaga tõsta поднимать, -ять рычагом, вагой.

vaaglõn J-Tsv. vaag/na Ku, g. -naa J Ku (puust õõnestatud) vaagen, liud корытце (об. деревянное блюдо для еды); Ku *meez meni lakkaa, liha vaagan* [= vaagna] pää pääl (Len. 296) mõist. mees läks lakka, lihavaagen pea peal? – [Kukk]; Lu *eväd mennä kai vaivad vaagnaa* vs. ei mahu kõik vaevad vaagnasse.

vaahoz Lu J-Tsv. adv. vahus в пене (наречие в форме ин-а от *vaahto*); Lu *ku riiteli, riiteli, suu on kõik vaahoz* küll riidles, riidles, suu on lausa vahus; J *kül taitaa siä reisizit tull, ku nii opõim vaahoz* küllap sa vist tulid reisilt, et hõbune on nii vahus.

vaahot/taa¹ Lu, pr. -ав: -õv Lu, imperf. -ti = *vaahtoossa*; *muila vaahotõv* seep vahutab.

vaahot/taa²: -ta J-Tsv., pr. -ав, imperf. -ti vahutama panna v. ajada заставить пениться; *soodakaa saab laihõtsi olud vaahotta* soodaga saab lahjagi õlle vahutama panna.

vaahsa vt. *vaassa*.

vaahsi vt. *vaassi*.

vaahto L M Lu Li Ra J, g. -oo Lu J -oo J -doo Lu vaht пена; Lu *lainõll on arja, arjaa* pääll on

vaahtoo lainel on hari, harja peal on vaht; J *vaah-htoa jo ajab, para-iko nõizõp tšihuma* (supp) ajab juba vahtu, hakkab kohe keema; J *vaahtoo võttõma* vahtu (pealt ära) võtma; M *iivaa vaah-hto* pärmivaht; Li J *mõilaa vaahtoo* ~ Lu *muila vaahtoo* seebivaht; J *meree vaahtoo* merevaht; ■ J *vaahtoo suu* kelkija, kiitleja. – Vt. ka *mõil-*. – Vt. ka *vaassi*.

vaahtoo Ra adv. vahule в пену (наречие в форме илл-а от *vaahtoo*); Ra *viholinõ on ajanu õpõzõõ üül vaahtoo* paha vaim on ajanud hobu-se õõsel vahtu.

vaahto/a M, pr. -*av* M, imperf. -*zi* = *vaahtoo*ssa; *kagrassa õlud üvvii vaahtoav* kaerast (kaeralinnastest tehtud) õlu vahutab hästi.

vaahto/i/n J-Tsv., g. -*zõõ* J vahune пенистый.

vaahto/ossa ~ **-ssa** Lu -*ss* J-Tsv., pr. -*ov* Lu J, imperf. -*ozi*: -*oz* Lu vahutada пениться; Lu *vesi vaahtoov* vesi vahutab; ■ J *mõnikõz inim*in *suvaab vaahto*ss mõni inimene armastab vahutada (= armastab suuri sõnu teha). – Vt. ka *vaah-hottaa, vaahtoa, vaahida*.

vaahtu/ussa: -*ss* J-Tsv., pr. -*ub* J, imperf. -*uzi*: -*uz* J = *vaahtoo*ssa; *vätšef olud vaahtuub* kange õlu vahutab.

vaahto/a (Kett.), pr. -*av* Kett., imperf. -*zi* = *vaahtoo*ssa.

vaahttöra J -*õr* K Lu J-Tsv. *vahtõr* Ra -*era* Ku, g. -*õraa* J vaher, vahtrapuu клён; J *tšeriko ad'd'a süämez kazvovõd niini ja vaahttör-puu* kirikuaias kasvavad pärnad ja vahtrad; J *vaah-tõr-rošš* vahtrasalu. – Vt. ka *vaahõrpuu, vaas-tõrpuu, vahrapuu*.

vaahttörpuu K M Lu Li Ra J *vaahttör-puu* J-Tsv. *vahterpuu* M = *vaahttöra*; J *lein jalkoita tšivee-see, varpaita vaahttörpuhõõsõõ* rl. lõin jalgu vastu kivi (ära), varbaid vastu vahtrapuud.

vaahttörvõsa (J) vahtravõsu кленовый побел, отросток; *valaa vaahttörvõsani* rl. kasta mu vahtravõsu.

vaahttöroi/n J-Tsv., g. -*zõõ* J vahtrast, vahtra-puust, vahtrane кленовый. – Vt. ka *vahtõrai-nõ*.

vaahõrpuu Kõ *vahõrpuu* Kõ-Set. I-Set. = *vaahttöra*.

vaak *Báakъ* Pal.2, K-reg.2, *vak* M = *vaat*; M *alkõ tšäänellä, vag nüit teep sõrtua* (torm) hakkas puid üles kiskuma, vaat nüüd teeb tuulemurdu; M *vag nüit lohmip süüvvä niku koira* vaat nüüd lahmib süüa nagu koer.

vaal/ka M, g. -*gaa* M koormapuu (heina- ja viljaveol) притуг, притужина, жердь на поклаже; *vaagaakaa tõmmatas tšiin koorma* koormapuuga tõmmatakse koorem kinni. – Vt. ka *vaagapuu*.

vaakapuu M = *vaagapuu*.

vaak/ia J Ku -*ja* (Ku), g. -*iaa* Ku vai свая. – Vt. ka *vad'd'a*.

vaakid vt. *baakid*.

vaak/kaa P, pr. -*av* P, imperf. -*kõ* P vaakuda, kraaksuda каркать; *varõz vaakav* vares vaagub.

vaak/kua J-Tsv. (K Ku), pr. -*ub* Kett. K J, imperf. -*ku* K -*kuz* K J 1. vaakuda, kraaksuda каркать; Kett. *varõz vaakub* vares vaagub; K *vares vaak-kus vahtši-kagla langkoni väräjää päälä* (Ahl. 96) rl. vares, vaskkael, vaakus mu langu vära-va peal; Ku *varis ko b vaakkuiz, kenji pessää ep t'siitääz* vs. kui vares ei vaaguks, (siis) keegi (ta) pesa ei teaks; 2. krooksuda квакать; J *vaakub niku konno* krooksub nagu konn.

vaakku/ussa: -*ss* J-Tsv., pr. -*ub* J, imperf. -*uzi*: -*z* J 1. krooksuda квакать; 2. fig. kiidelda хва-статься.

vaaksa vt. *vaassa*.

vaal/a P Lu, g. -*aa* P Lu võll вал; валик; P *lyõk-ku õli, lazzõttii üli vaalaa* kiik oli, aeti (lasti) üle võlli; Lu *rossi meni ümperi vintaa vaalaa* tross käis (läks) ümber vintsi (tõstemasina) võlli. – Vt. ka *võlli*.

vaal/ait/ta: -*taag* (I), pr. -*aa*, imperf. -*ii* püherdada, aeleda, väherda валяться; *i siis ku vaal/aittavad kane lahsõd õlkõja müü da tõl-mäväd da kõittši* ja siis, kui lapsed aelevad õl-gedel ja hullavad ja puha. – Vt. ka *vaal/aitõlla, vaal/atõlla, vaaliuta*.

vaal/ait/tua: -*tuag* (I), pr. -*ub*, imperf. -*tu* = *val/aittaassa*; *kõlmõd voootta luud õlivan* *vaal/aittunnuud* kolm aastat olid (kaduma jää-nud inimese) luud (metsas) vedelenud.

vaal/ait/õlla Lu, pr. -*tõlv*: -*tõõb* Lu, imperf. -*tõli* Lu frekv. = *vaal/aittaa*; Lu *õpõn piäb lassaa* *vaal/aittõdõmaa* hobune tuleb lasta püherdama; Lu *perrää vaal/aittõmizõõ õpõn puissaav* pä-rast püherdamist hobune raputab end; Lu *ine-min ku on umalikaz, näd, maaz vaal/aittõõb* näe, kui purjus on inimene, aelab maas. – Vt. ka *vaal/aittaa, vaal/atõlla, vaaliuta*.

vaalak/ka I, g. -*aa* valkjas беловатый; *kahtši-puussa perää mahlaa kasta kraappivad. tämä on niku vaal akka* kasepuust kraabivad seda (mähka) pärast mahla(laskmist). See on nagu valkjas. – Vt. ka *vaalastava, vaalia², vaalista-va, vaalõkka, vaalõtsõva*.

vaal/ak/ko (M), g. -*oo* (hobuse) püherduskoht, -ase место, где валялась лошадь; *näät ku om pal'lo õpõzõõ vaal/akkoita* näe, kui palju on hobuse püherduskohti. – Vt. ka *vaal/ikko*.

vaalastav/a J-Must., g. -*aa* = *vaal akka*.

vaal/atõlla M, pr. -*tõlv*: -*tõõb* M, imperf. -*tõli*

= *vaal'aitõlla*; *opõn suvvaab vaal'atõlla siällä*, *kuza on pehmiä maa* hobune armastab püherdada seal, kus on pehme maa.

vaal'enk/a Kõ *vaalenka* (Lu J) *vaalinka* (Lu Li) *val'enka* ~ *valenka* ~ *valenka* (I), g. -aa vilt, viltsaabas валенок; Kõ *mees tuli uhzõss valkõiz vaal'enkoiz* mees tuli uksest sisse valgetes viltides; Lu *mill õllaa vaal'inkõd oholizõd* mul on vildid parajad (avarad); I *sis vet' valenko eb õllug* siis (= vanasti) ju (lastel) vilte ei olnud.

vaal'ents/a P M, g. -aa M = *vaal'enka*.

vaali/a' K L P M S Po Lu Ra J-Tsv. (R U Kõ) -ag I, pr. -n M J -i I, imperf. -zin P J -zii I 1. vaalida, veeretada, vormida, rullida, siluda (tainast, leiba) валять, катать (тесто, хлеб); P *siz nõisass vaalimaa leipää lavvaa pääl* siis hakatakse vaalima leiba laua peal; L *nelläll tsäell vaaliass kurssia ümpärikkua* nelja käega vaalitakse pulmaleiba ümberringi; Lu *taitšina piäb vaalia sõrmõd paksuizõssi* (piruka)tainas tuleb rullida sõrmepekuseks; I *vaalit katletid lavvaa päällä* veeretad kotleid laua peal (valmis); 2. vanutada валять (валенки); P *siz vaalizivad vaal'entsoi* siis (nad) vanutasid vilte; 3. fig. sünnitada, ilmale tuua (rahvalaulukeeles) рожать, родить (в языке народных песен); R *stepan valkea naise vaalittu* (Lön. 186) Stepan, valgepäise naise sünnitatu; 4. fig. austada почитать, чтить; Ra *jäi se kukko kuttsumatta, esivalta vaalimatta* rl. jäi see kukk kutsumata, vallavanem [?] austamata.

vaali/a² Lu Li J-Tsv. *vaal'ia* J-Tsv., g. -a J 1. hele светлый; Li *se on vähäize vaaliapi, a se on musõpi, rohoizõpi* see on natuke heledam, aga see on tumedam (mustem), rohelisem; J *taivõz om vaaliat siniss karva* taevas on helesinist värv; Lu *vaaliad rohoised vai vaaliat sinised* helerohelised või helesinised; 2. valkjassine беловатый; J *vaal'ia siniss karva sits* valkjassinine sits (valkjassinist värv) sits). – Vt. ka *vaalakka*.

vaaliakauniz Li helerpunane яркокрасный, алый; *vaaliakauniz, niku on kuumõdõttu rauta* helerpunane, nagu on kuumutatud raud.

vaaliaruskaa Li heleruske светло-рыжий; *vaaliaruskaa i mussaruskaa* (lehma kohta) heleruske ja tumeruske.

vaaliasinin Li helesinine голубой, светлосиний.

vaaliija K-Ahl. K-Al. R-Reg. -a (R-Eur.), g. -jaa 1. fig. sünnitaja, ilmaletooja (ema metafoor rahvalauludes) родительница, матушка (ласкательное обращение к матери в народных песнях); R *ennekko imettäjani vana naine vaaliani* (Eur. 39) rl. emake, mu imetaja, vana

naine, mu sünnitaja; 2. fig. kasvataja, hoidja (isa metafoor rahvalauludes) воспитатель, охранитель (метафорическое обозначение отца в народных песнях); R *ätän valkoja vaalijäni avatka tuone uhzet tuone akkunat armijäni* (Reg. 21) rl. (kalmul itkedes:) mu isa, mu hallipäine kasvataja, avage toonela ukseid, toonela aknad, mu hellitaja.

vaalijainee K-Ahl. -jain P -jõine P -jõin (K-Al.) -ain (R-Lön.) -ein (K-Salm.) -õin (K-Al. R-Eur.) -jein ~ -jään (R-Reg.), g. -jaizõõ 1. fig. ilmaletoojake (ema metafoor rahvalauludes) родительница, матушка (метафорическое обозначение матери в народных песнях); K *tuob orjaa ennelleeni, varaa vaalieizelleeni* (Salm. 772) rl. (vend) toob orja mu emale, toe mu sünnitajakesele; P *eell õli val'lu vaalijõine, eb lazzõ lassa laulamaa* rl. ennemalt oli vali (mu) sünnitajake, ei lase [= ei lasknud] last laulma; 2. hoidjake, hellitajake (isa tähistav metafoor rahvalauludes) охранитель, голубитель (метафорическое обозначение отца в народных песнях).

vaalijazud: *vaaliiazud* Kõ *vaalieesud* (R-Eur.) *vaalijõizud* (Ja-Al.), g. -u dem. fig. sünnitajake (ema metafoor rahvalauludes) матушка (метафорическое обозначение матери в народных песнях); Kõ *elä eittele emüttä, vaali-aisutta vajõltaa* rl. ära jäta emakest maha, (ära) sünnitajakest vaheta.

vaaliju/d (Lu), g. -u dem. = *vaalijazud*; *kuolijuoni, vaalijuoni, lazzõttako urvottamaa* (urvitamislaulust:) mu kadunuke, mu sünnitajake, kas lasete urvitama?

vaalikka I, g. -kaa: -kkaa I (pesu)kurikas пральный валёк, колотушка; *sõppõd uhtomaa meni i võtti vaalikkaa* läks pesu pesema ja võttis pesukurika (kaasa). – Vt. ka *paalikka*.

vaalikkainõ (R-Lön.): *vajelti vaskeja* (sormuk-sia) valkija *vaalikkainen* (Lön. 185) rl. vahetas vaskseid (sõrmuseid) valge v.

vaal'ik/ko (Hb), g. -oo = *vaal'akko*; *opõzõõ vaal'ikod* (muse) emake sünderdusohad.

vaalistav/a Li, g. -aa = *vaalakka*.

vaalit/tu K P (R-Eur. R-Lön.), g. -uu (ema epi-teet rahvalauludes эпитет матери в народных песнях); K *itkõass: enneni, vaalittuni, sünnitid minuu suurilõ päivilee* itketakse: mu ema, mu ilmaletooja, sünnitasid mu raskeks eluks; K *elä hülkää velvüeni emüttäzi, elä vajelta vaalittuazi* rl. ära hülga, mu vennake, oma emakest, ära vaheta oma sünnitajat. – Vt. ka *vaaliija*.

vaalitukkain (R-Lön.), g. -zõõ dem. ← *vaalittu*; *valkea vaalitukkaiseni* (Lön. 186) rl.

vaaliulta (P), pr. -n, imperf. -zin end veeretada,

püherdada *валяться*; *kuza siä kannii üvii javuokaa vaaliuzid* (Mäg. 107) (muinasjutust:) kus sa oled end nii hästi jahus veeretanud?

vaaloi J-Tsv., g. -i J lõtv, loid, aeglane *вялый*, медлительный; *tee han siä tširep tüüt, elä õõ nii vaaloi* tee ometi kiiremini tööd, ära ole nii aeglane; *mokomii vaaloit mehiit med'd'e poolla bõõ, ku liiv-tšüülää nõmav* nii aeglasti mehi meie pool ei ole kui Liivtšüülä omad.

vaalõa J, g. -õa valge, valkjas *белый*, беловатый; *vaalõa lehmä* valkjas lehm.

vaalõk/ka Lu, g. -aa = vaalakka; *vaalõkka sinine* valkjassinine.

vaalõtsõv/a Lu, g. -aa = vaalakka; *vaalõtsõva sinine* valkjassinine.

vaan K Lu Li Ra van KI = vaa¹; Li *sesa-ma susi, a vaan karv on tõin* vs. seesama susi, ainult karv on teine; Lu *minnuu maama piimälä juutti, väilit anti vettä, tšähsi nastoa suvata, vaan eb muita tšettä* ema jootis mind piimaga, vahel andis vett, käskis Nastjat armastada, aga mitte kedagi teist; Li *pafatõv, mikä eb õõ tarviz, veetäv vaan aikka* räägib, mida ei ole tarvis, viidab ainult aega; Lu *mee, vaan oitii mine*, ainult ole ettevaatlik!; Lu *musikkaa varenja kestäv tervee vuuvvõõ, vaan tään piäp panna mustikamoos säilib terve aasta, ainult (purk) tuleb täis panna; K nellä päivää vaan õmmõllatši, piäb ruttaa* (Al. 17) ainult neli päeva (ongi aega) õmmelda, peab ruttama; I *en müüg, milla van i ühsi i onniG* (ma) ei müü, mul ainult (see) üks ongi.

vaaplata (J), pr. -paan, imperf. -pazin viibata, vehkida *махать*; *viippaav vaappaav, saarõlõõ sõizottaav. se on metle* (Mäg. 150) mõist. viipab, vehib, saarele seisatab? – See on luud.

vaapsain Lu, g. -õõ Lu = vaapsalain; *vaapsain ammuv* herilane nõelab; *vaapsaizõõ pesä* herilase pesa.

vaapsalain Lu *vaapslain* Ra, g. -zõõ Lu vaablane, vapsik; herilane *шершень*; oca; Lu *vaapsalain ku ammuv, sis kõik paizõttuuv* kui vaablane nõelab, siis kõik paistetab (üles); Lu *vaapsalain mürkküü lazõv* vaablane laseb müriku; Lu *vaapsalazõõ pesä on harmaa, ümmärkain, se ripuv kattoz ehtši seinäz* herilasepesa on hall, ümmargune, see ripub katuse või seina küljes. – Vt. ka *vaapsainõ*.

vaapsila¹ M Kõ J-Tsv. -ja Kõ Li J, g. -aa: -jaa J vaablane, vapsik; herilane *шершень*, oca; Kõ *vaapsiaav purõvav kõvvi* vapsikud nõelavad kõdvasti; J *kuuntõõ ku vaapsia hörizev* kuula, kuidas vapsik põriseb; J *vaapsia puskõz nenää õttsaa herilane nõelas nina otsa*. – Vt. ka *vaapsain, vaapsainõ*.

vaapsila² Kett., pr. -n, imperf. -zin õmmelda

hoolimatult, pikkade pistetega (небрежно) шить, с-.

vaapsia/nõ: -ne J-Must., g. -zõõ = *vaapsia*¹.

vaapukaz vt. *baabukaz*.

vaapukka vt. *baabukka*.

vaar/a K-Ahl. M J (U), g. -aa U M J I. pigi var, смола, смоль; M *tširso puñnoaz linassa, sis tehäz vaaraakaa* pigitraat punutakse linast, siis tehakse pigiga (kokku); J *draatva, vaaraakaa võijjõtaa i tšentšiit paikõtaa* pigitraat, pigiga määratakse (seda) ja paigatakse (kodutehtud) saapaid; 2. virdekeedus (õlletegemisel) первый вар (пива); J *siiz nõizõn latomaa oluttõ. siiz laon, lazzõn johsõmaa. no, siiz leeb virre. no, saam miä ajaa senee, esimeizee vaaraa. siz leep perä. jo tuõb laiõp* siis hakkas virret (tulistest kividega kuumutatud õlut) kurnama. Siis kurnas, lasen (virde kurnamistõrrest) jooksmas. Noh, siis (see) on (valmis) virre. Noh, saan ma selle (lõpuni) ajada (= välja lasta), esimese virdekeeduse. Siis tuleb pära. (Sellest) tuleb juba lahjem (virre). – Vt. ka *piki*.

vaarak/ko M, g. -oo vihmahoog *дождевой порыв*, порыв дождя; *ühs vaarakko lõpuv, tõin alguv* üks vihmahoog lõpeb, teine algab; *tuõp suur vihmaa vaarakko* tuleb suur vihmahoog. – Vt. ka *vihma*-. – Vt. ka *vihma-vaarikko, vihma-räksü*.

vaarenja vt. *varenja*.

vaarli J-Must. J-Tsv. (P Lu Li), g. -ii J kord; hool, hoolitsus *порядок*; *забота*, *попечение*; P *täm koko iä piäp sinuss vaaria(ta)* ta hoolitseb kogu elu sinu eest; J *migäss va et piä vaaria, se pilauv* mille eest (sa) aga ei kannu hoolt, see rikneb.

vaarila Li, pr. -n Li, imperf. -zin Li hoolitseda *заботиться*; *rybakkoit iivässi vaaritti* kalurite eest hoolitseti hästi. – Vt. ka *vaarissaa*.

vaarikko vt. *vihma*-.

vaaris/saa Lu, pr. -an Lu, imperf. -in Lu hoolitseteda, korras pidada *заботиться*, *содержать* в порядке; *üväl peremmehele talo om vaarisõttu* heal peremehel on talu korras (hoitud). – Vt. ka *vaaria*.

vaariza: -z Lu Li korras в порядке (наречие в форме ин-а от *vaari*); Li *ku eväd nää hulkkuvalla, siiz etsitää perille, pietää vaariza* kui (sugulased) ei näe (vanainimest enam) liikumas, siis otsivad (ta) üles, hoolitsevad ta eest; Lu *tütõt pitävät tätä kehnessi vaariz* tütreid ei hoolitse tema eest; Lu *lehmiä, õpõzia piäp pitää vaariz* lehma, hobuseid tuleb pidada korras (hoole all); Lu *sadovnikka piäp saatua vaariz* aednik hooldab aeda (peab aeda korras); Lu *talo on vaaris piettü* talu on korras hoitud.

vaarn/a J-Must., g. -aa = *vadnaz*.

vaarnik/az: -as J-Must., g. -kaa käterätt по-
тенце, ручник. – Vt. ka *varnikka, varnikkõ*.

vaarnikka vt. *varnikka*.

vaaroo vt. *viiroo*.

vaartila J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J nuruda,
rainata клянчить.

vaassaa Kett. K M Kõ Lu Ra -ss J-Tsv. -hsa Kett.
(Ra) -ksa (Ku), g. -saa K M Lu Ra J -šsaa M
-hsaa Kett. -ksaa Ku vaks (pikkusmõõt) пядь;
Lu *vaasaakaa mitataa* vaksaga mõõdetakse;
Lu *nel'ä vaassaa, se on arššina* neli vaksa, see
on arssin; M *vaassa õli nii pittsä kui inehmizee
sõrmõd* vaks oli nii pikk nagu inimese sõrmed;
M *kõikill on õma vaassa, ku on pitsät sõrmõd,
tuõp pittsä vaassa* kõigil on oma vaks, kui on
pikad sõrmed, tuleb pikk vaks; Ra *mie õõn mi-
tannut karuu kãpãlii vaasaakaa* ma olen karu
kãppi vaksaga mõõtnud; M *tãlle ühtã vaassaa
maata eb annõttu* temale ei antud ühtegi vaksa
maad; M *üvã elo inehmissã ilogoitav, a kehno
elo vaassaa päivãz vanagoitav* vs. hea elu rõõ-
mustab inimest, aga halb elu teeb päevas vaksa
vanemaks; M *lišsãüvã vaassa kõrkuutta* lisandus
vaks(ajagu) pikkust (= laps kasvas vaksa võr-
ra pikemaks); M *varrõõ õtsa on lõhgattu niku
vaasaa pituutta* varre ots on lõhestatud umbes
nagu (= nii umbes) vaksapikkuselt; J *kruuže-
võss jäi õts vaasaa pitukkkõin* pitsist jäi ots (jä-
rele), vaksapikkune.

vaalssi Kett. M-Set. Ja -hsi Kett. *vaahsi* K-Ahl.
wachse Kr, g. -sõõ M-Set. Ja -ssõõ M-Set. -hõõ
Kett. = *vaahto*.

vaassõiln J-Tsv., g. -zõõ J vaksane, vaksapikk-
ne длиной в пядь.

vaastõrpuu M = *vaahõra*.

vaas'šã: -šõ J-Tsv., g. -aa: -a J leelisvesi
щелочная вода; *sõvad om pantu vaas'šaa* rii-
ded on pandud leelismetalle (likku).

vaas'šã: -š J-Tsv., g. -aa jahurokk, sulp (looma-
de jaoks) мучное пойло (для скота).

vaas'šuu J-Tsv., g. -uu J parkhäre дубитель,
закваска; *nahkuri pani lampaa nahgõd vaas-
šuu* parkal pani lambanahad parkhappesse.

vaas'šuu/ussa: -uss J-Tsv., pr. -un J, imperf.
-uzin: -zin J hoobelda хвастаться, хвалиться;
*ize tuhm ku propk, a aim vaas'šuuub, jot tãmtã
kõik tãäv* ise rumal nagu kork, aga aina hoop-
leb, et tema kõik(e) teab.

vaat Kett. M *vat* Kett. M vaat, näe вот, вон; M
vaat ku meni sinizessi vaat kui läks siniseks; M
vad nüd nagrav koko suulla vaat nüüd naerab
täie suuga. – Vt. ka *vaa², vaak, vaata, vah*.

vaata K-Ahl. interj. = *vaa²*.

vaataht/aa L (Kett. K-Al. U P), pr. -aan Kett.

-an K, imperf. -iin P korraks, vilksamisi vaada-
та мельком взглянуть; L *tullass kotuo i tagaaz
ev vaatahta* tullakse koju ja tagasi ei vaadata;
K *vaatahtab nuorikkõ päälee i nagrahtaav* (Al.
36) vaatab (korraks) mõrjsja peale ja naeratab.

vaatast/aa M (Kõ), pr. -aan M Kõ, imperf. -iin
= *vaatahtaa*; Kõ *jãnez vaatasti, a kakkoa eb
i nõü* jãnes vaatas, aga pãtsikest pole nãhagi;
M *anna miã vaatastaan, kui siã kazvid* las ma
vaatan, kuidas sa oled kasvanud.

vaatila [< sm?] Ra, pr. -n, imperf. -zin nõuda,
kutsuda требовать, по-, отзывать, отозвать;
tuli maamõ vaatimaa rl. tuli ema nõudma (kut-
suma).

vaatik/ki Ra, g. -ii Ra nõue, kutse требование,
вызов; *em mennüd maamaa vaatikilla* rl. (ma)
ei lãinud ema nõudel (kutsel).

vaatruška vt. *vatruška*.

vaat/ta (J), g. -aa J = *vatu*; *vaataa süãmez* vati
sees.

vaat/taa Kett. K L P M Kõ S Po Lu (R Ja-Len.
Kr) -taag I *Bdamma* Pal. Ii-reg. 1, pr. -an Kett.
K R L P M Kõ S Lu I -taan [sic!] (K) -aa
~ *vaaitaa* I *wahtan* Kr, imperf. -õn P M -õõ
~ *vaaitõõ* I -tazin Kõ I. vaadata смотреть, по-;
L *kuttsuass nuorikkõa vaattamaa, tuvvas nuor-
rikka vaattaa* kutsutakse pruuti vaatama, tuuak-
se pruut vaadata; M *siã vaata kui lõikkaad, sill
on kuras seltsãmii* sa vaata, kui lõikad, sul on
nuga seljaga (allapoole); I *tãmã vaaitõ kõhal-
laag millõõ silmiijõ* ta vaatas mulle otse silma
(silmadesse); P *vaatõtti, millin tševãd vai kyõs
saap tšülvãã* vaadati, milline (tuleb) kevad või
kunas saab külvata; M *pããltã on iloza vaat-
taa, a alta õhsõnõmmaa tšããnãv* vs. pealt on
ilus vaadata, aga alt ajab oksendama; Lu *tãmã
ku vaatap kossaa, eb õõ üvvãã tãl meeleez* kui
ta kõõrdi vaatab, (siis) ei ole head tal mõttes
(meeles); M *kase vaatab inehmiin azzãã päãlee
läpi sõrmii* see inimene vaatab (selle) asja peale
läbi sõrmede; 2. külastada, vaatamas käia про-
вед/ывать, -ать; K *eb õllu kotona sohsem vaat-
tamaza sukuu niiza viiezã tšümmenezã aigas-
saigaza* (Ahl. 110) (muinasjutust:) ta ei olnud
nende viiekümne aasta jooksul üldse käinud
kodus omakseid (~ sugulasi) vaatamas; K *sõta-
mees jutteeb: elã tapa, lasse minua kotoa vaat-
tamaase* (Ahl. 110) (muinasjutust:) sõjamees
ütleb (surmale:) ära tapa, lase mind (minna)
kodu vaatama; M *meemmã vaattamaa saun-
naissa* lähme katsikule (= lähme nurganaist vaa-
tama); 3. (lapsi, karja, kodu) hoida, (laste, kar-
ja, kodu) jãrele vaadata нянчить, присм/атри-
вать, -отреть (за ребёнком); стеречь (стадо);
сторожить, стеречь (дом); M *petteriz lahsai*

vaatõn olin Peterburis lapsehoidjaks (= hoidsin Peterburis lapsi); Kõ *nankkan õlin lahsai vaatamas ihe talvõ* (Len. 216) lapsehoidjaks olin, lapsi hoidmas ihe talve; Kõ *palkatkaa minua karjušissi, tsüälää karjaa vaattajassi* (Len. 217) rl. palgake mind karjaseks, küla karja hoidjaks; M *koo vaattaja koduhoidja*; ■ M *ev vaatõttu, što nävüt herrad* nad ei võtnud seda arvesse, et nad on mõisnikud; K *arponikka vaattaab arvolla kartoikkaa, mitä leev* arbuja (~ ennustaja) ennustab kaartidega, mis tuleb; P *lurjuz ep kehta tehä mitäiv, vaatab üli aizzaa niku pero opõnõ* laiskvorst ei viitsi midagi teha, vaatab üle aisa nagu peru hobune. – Vt. ka *vaatahtaa, vaatõlla, vahtia*.

vaattaja M, g. -aa katsikuline, katsikul käija участница наведов; M *saunanainõ antõ viinaa rumkaa vaattajallõõ* nurganaine andis katsikulisele pitsi viina.

vaatiti K P Ja-Al., g. -ii P vaat бочка; K *on meillä tsüssä mettä azznuta õlutta vassa vaattid algõmma katusissa kannõmma* rl. on meil valminud mett, selget (settinud) õlut, alles alustasime (= avasime) vaadid, küünist (välja) kandsime. – Vt. ka *õlud*.

vaattiroho J-Must. (mingi taim некое растение; orig.: mustapää).

vaatõõ¹ M pl. katsikud, katsikul käimine наведы, наведывание роженицы; *õlivat saunnaizõõ vaatõõõv, juõltii: meemmä vaattamaa saunnaissa* olid nurganaise katsikud, õeldi: lähme katsikule (= nurganaist vaatama).

vaatõõ² vt. vaatõ¹.

vaatõlõssa: -ssag I, pr. -õssaa, imperf. -õssii riietuda одеваться; *piäv vaatõssag* peab riietuma.

vaatõ¹ (R-Lön.) -e J-Must., hrl. pl. -tõõõ (K-Ahl. R-Lön. R-Reg.) -teõv Ku riie, rõivad, riided платье, одежда; R *tunnusaka tuumi tuojani vastamoiza vaatteissa vaalijeissen* (Reg. 16) rl. vaadake mind, mu sünnitaja, uutes rõivastes, mu ilmaletoojake (mähkijake). – Vt. ka *vaino-, verha-*.

vaatõ² (R-Eur.), g. -tõõ ait амбар; *võtakka võttime tsätee rapsahtaakka vaattiese* (Eur. 40) rl. võtke ometi võti kätte, lipsake aita.

vaatõ³ (I), g. -tõõ = vatv; *koropka pikkarainõ i sis kartanõ mokoma ümperiläine tehtii i sinneg vaatõttõ nõjkättii i karassii kasõttii .. i sis pannass põlõmaa* (endisaegse tattinälambi tegemisest:) (võeti) väike (plekk)karp ja siis (sellesse) tehti niisugune ümmargune plekist (toru) ja sinna topiti vatti. Ja (vatt) kasteti petrooleumi sisse .. ja siis pannakse põlema.

vaatõlla Kõ (K-Al.) -õllaG (I), pr. -tõlõn: -tõõn

K Kõ, imperf. -tõlin vaadata смотреть; K *me-neb da ain vaatõõõv, kuza on isä* (Al. 15) lähebe ja aina vaatab, kus on isa; I *ühsi kattoo kattõ, tõinõ tsüinti, kõlmaz pakkoja vaatõli, tsimopakkoja* üks tegi katust, teine kündis, kolmas vaatas mesipuid (= tegeles mesilastega). – Vt. ka *vaattaa*.

wachse vt. vaassi.

vad'alainee vt. vad'd'alain.

vad'd'a¹ Kett. P M Lu I -ja Kett. K-Must. J-Must. I Kr (Ra) -d'õ J-Tsv., g. -d'aa M Lu vai свая; (кол); M *lüõ vad'd'a mahhaa* lõõ vai maasse; Lu *ku tehjää aittaa ruuguissa, lüüiv-vää kahs vad'd'aa mahha, need õllaa aijaa seipääd* kui tehakse aeda lattidest, lüüakse kaks vaia maasse, need on aiateibad; Lu *matalaa vettee on vad'd'a lüütü* madalasse vette on vai lõõdud; J *sio opõin vad'd'asõõ tsüin* seo hobune vaia külge kinni. – Vt. ka *raja-, rüsä-*.

vad'd'a² Lu Ra J (K M S) vadd'a K-Ahl. -ja J (Kõ-Len.) vadi K-Ahl., g. -d'aa 1. vadja keel водский язык; K *siiz venässi vähä pajatõttii, vad'd'aa pajatõttii* siis (= ennemalt) räägiti vene keelt vähe, vadja keelt räägiti; Kõ *meile on kerkeämp [= kerkiäp] pajattaa soomessi ko näile vad'jaa* (Len. 219) meil on kergem rääkida soome keelt kui nendel vadja keelt; Lu *nämäd venättä pajatõvad, a vad'd'aa täätäväd jõka muru* nad räägivad vene keelt, aga vadja keelt oskavad peensuseni (iga kübet); Lu *kukkuzis toožõ vad'd'aa pajatattii, puhassa vad'd'aa pajatattii* Kukkuzis räägiti ka vadja keelt, puhast vadja keelt räägiti; J *kõik panna vad'jaa ne tütõõ* need tüdrukud räägivad kõik vadja keelt; M *kase vätsi, med'd'ee vätsi jo vad'd'aa eb laulattu* see rahvas, meie rahvas enam vadja keeles ei laulnud; Lu *se on vad'd'aa* see on vadja keel(es); Lu *se onõ kõikkinaa vad'd'aa* see on täiesti vadjakeelne (= see on puhtas vadja keeles); 2. vadja ala, vadjalaste ala водская земля, территория; Lu *kõlmõt tsüüllää onõ vad'd'aa, vad'd'alaisii* kolm küla on vadja ala, vadjalasi; S *mativõõ tsüüllä on vad'd'aa* Mati küla on vadja ala. – Vt. ka *vad'd'akko, vad'jakkõ*.

vad'd'a³ Ra, g. -aa Ra tagumine paar (lastemäng) горелки; *ennee pelazimma aina vad'd'aa* enne mängisime alati tagumist paari. – Vt. ka *risii-koozõri*.

vad'd'aa Al. Set. K P M Lu J I -jaa Kett. adj., indekl. vadja водский; M *vad'd'aa tseeltä pajatattii med'd'e izäv i med'd'e izäv izäv* vadja keelt rääkisid meie isad ja meie isaisad; M *hakad ned laulõvad vad'd'aa tseeltä* eided, need laulsid vadja keeles; K *vad'd'aa virred veel parapad õlivad eezä, ku nüüd venäissi vadja laulud*

olid ennemalt veel paremad kui nüüd vene keeles (lauldavad); M *vad'd'aa lauloja täättii vadja laule osati*. – Vt. ka *vad'd'akko*, *vad'd'akoo*, *vad'd'alain*, *vai*¹.

vad'd'akkaapi K vadjapärasem более водский.

vad'd'ak/ko K M Kõ Ra J *vad'jakko* M, g. -oo M **1.** vadjalane; vadjalanna водский человек; водская женщина; M *möö õlõmma kõik vad'd'akod*, *pajattaaz õmall tseelel me oleme kõik vadjalased*, räägime oma keelt; M *emä õli karjalain*, *a isä õli puhaz vad'd'akko* ema oli isur, aga isa oli puhas vadjalane; K *entized vad'd'akod* endisaegsed vadjalased; M *taarostal toož on nainõ vad'jalain*, *vad'jakko* külvanel on ka naine vadjalane, vadjalanna; **2.** vadjja водский; Ra *vad'd'akko tseeli vadjja keel*; **3.** vadjja keel водский язык; Ra *piep pajattaa vad'd'akkoa* peab rääkima vadjja keelt. – Vt. ka *vad'd'a²*, *vad'd'aa*, *vad'd'alain*, *vad'd'ikaz*, *vad'd'ikka*, *vad'd'ikko*, *vad'jakkõ*, *vailain*.

vad'd'akoo M adj., indekl. = *vad'd'aa*; M *kõik ühtee segotav*, *piip puhaz vad'd'akoo tseeli* (tema) segab kõik kokku (= räägib segakeelt), (aga) peab (olema) puhas vadjja keel; M *med'd'ee vad'd'akoo maalla* meie Vadjamaal.

vad'd'alain K L P S V Po Lu J I Ku *vad'jalain* Kett. M (Kõ-Len. Ja-Len.) *vad'd'õlain* (J-Tsv.) -nõ K-Set. M I *vadd'alainee ~ vad'alainee* K-Ahl. *vad'jalaine* J-Must., g. -zõõ Lu **1.** vadjalane водский человек; V *med'd'e tsülüz ühed vad'd'alaižõd õltii* meie külas olid (= elased) üksnes vadjalased; I *vad'd'alaisiil õli riigaa emä* vadjalastel oli reheelhdjas (reheema); Lu *ep suvva vad'd'alaisii tseeltä* (ta) ei armasta vadjjalaste keelt; **2.** vadjja водский; I *eb õlluv vad'd'alainõ tseeli* ei olnud vadjja keel. – Vt. ka *vad'd'aa*, *vad'd'akko*, *vad'd'ikaz*, *vad'd'ikko*, *vailain*.

vad'd'alaiissi Po -ig I = *vad'd'assi*; Po *vad'd'alaiissi pajattaass* räägitakse vadjja keeles; I *siällä vähä pajatimmaas vad'd'alaiissi* seal rääkisime vähe vadjja keeles.

vad'd'alaižõssi Set. K J *vad'jalaižõssi* Kett. = *vad'd'assi*; K *pajatan vad'd'alaižõssi* räägin vadjja keeles; J *taataakaa pajatin vad'd'alaižõssi* isaga rääkisid vadjja keeles.

vad'd'a/ssi Set. P M -ss P Kõ *vad'jaassi* Kett. -ssiig ~ -assiig I vadjja keeles, vadjja keeli po-водски; P *kõik nuorõd i vanat pajattivad vad'd'assi* kõik noored ja vanad rääkisid (varem) vadjja keeles; Kõ *meil nüüd vad'd'azz bõlõ tšeinneekaa pajattaa* (Mäg. 25) meil pole nüüd kellegagi vadjja keeles rääkida; P *kuollutta idgõttii vad'd'assi* surnut itketi vadjja keeles. – Vt. ka *vad'd'alaiissi*, *vad'jakossi*, *vaissi*.

vad'd'ik/az ~ vad'ikaz Ra, g. -kaa = *vad'd'ikko*; *õõn puhaz vad'd'ikaz olen* puhas vadjjalane.

vad'd'ik/ka ~ vad'ikka Ra, g. -aa = *vad'd'ikko*.

vad'd'ik/ko M, g. -oo vadjalane водский человек; *vad'd'ikko verežä* sünnilt (verelt) vadjjalane. – Vt. ka *vad'd'akko*, *vad'd'alain*, *vad'd'ikaz*, *vailain*, *vainomad*, *vaivätsi*.

vadi vt. *vad'd'a²*.

vad'ikaz vt. *vad'd'ikaz*.

vad'ikka vt. *vad'd'ikka*.

vad'ja vt. *vad'd'a¹*, *vad'd'a²*.

vad'jaa vt. *vad'd'aa*.

vad'jaassi vt. *vad'd'assi*.

vad'jakkaapassi Kett. vadjapärasemalt, paremas vadjja keeles на более чистом водском языке.

vad'jakko vt. *vad'd'akko*.

vad'jak/kõ J-Must., g. -õõ vadjja keel водский язык; *vad'jakkõa pajatab* (Must. 186) räägib vadjja keelt. – Vt. ka *vad'd'a²*, *vad'd'akko*.

vad'jakossi Kett. = *vad'd'assi*.

vad'jalain, **vad'jalaine** vt. *vad'd'alain*.

vad'jalaižõssi vt. *vad'd'alaižõssi*.

vadmalad Kr kalev, vatman, murd. vatmal сукно.

vadn/a ~ vaadna Ra (Lu), g. -aa = *vadnaz*.

wadnaad vt. *vadnaz*.

vadnaz K-Set. M-Set. Ra (Kett. Ränk Lu) -s K-Ahl. M-Set. J-Must. *wadnaad* Kr, g. -a (adra) sahkraud железный наконечник плужного ножа; Lu *adra õli kahõõ jalgaakaa*, *neijjee puijijõõ õtsaz õltii ravvad*, *vadnaat kutsuttii* (hark)ader oli kahe haruga, nende harude (puude) otsas olid rauad, (neid) kutsuti sahkraud; Ra *kahs vadnaz* kaks sahkraud; Kett. *adnaa vadnaad* harkadra sahkraud. – Vt. ka *vaarna*.

vadruška vt. *vatruška*.

vadrušk/o M, g. -oo M = *vatruška*. – Vt. ka *rüüz*.

vadvila M, pr. -n, imperf. -zin (lahti) hõõruda (linnaseidused); *porpida* (villu) тереть, растирать (солодовые ростки); *расцип/ывать*, -ать (шерсть); *linnahõõd vadviaz* linnased (= linnaseidud) hõõrutakse (lahti).

vadv/oa L P (Kett.) -ua L P, pr. -on P, imperf. -ozin P (villu) *vatkuda*, *porpida* тереть, расщипывать; L *villad vadvottii tsäzii* villad *vatkuti* kohevaks käsiti.

waeg vt. *vajaga*.

vaeltaa vt. *vajõltua*.

vaeltua vt. *vajõltua*.

vagaz (R-Eur. R-Reg. I), g. *vakaa* väeti, (noorusest) nõrk слабый, беспомощный; *on vana on i vagassa*, *on i tšehtsi iällissä* (Eur. 39) rl. (seal) on vana, on ka väetit, on ka keskealist

(rahvast); I *vanad i vakkaad* (~ *vakkaad*) .., i *noorõd i, no kõittsi tsüälä vanad ja väetid* .. ja noored ja, no kogu küla. – Vt. ka *vakain*.

vagazlahsi M *vagaz-lahsi* Kett. I -s M hällilaps, rinnalaps младенец, грудной ребёнок; M *üvä meez niku vagazlahsi* (tasase mehe kohta öeldakse:) hea mees nagu rinnalaps.

vagoklaz: -õz J-Tsv., g. -kaa J 1. vaoline, kurruline бороздчатый; 2. sooniline, soontega желобчатый, бороздчатый, рубчатый. – Vt. ka *vakoïn*.

vagokkõin J-Tsv., g. -zõõ J vaokene бороздка; *isut rütsää seemenet kassee pikkõraisõõ vagokkõisõõ* külvau rukkiseemned sellesse väikesesse vaokesse.

vagolta vt. *vako-*.

vagon/a L (Ja-Len. V J-Tsv.) *vakona* S, g. -aa vagun вагон; V *siiz isutõttii vagonaa i vietii* siis pandi (meid) vagunisse ja viidi (ära); J *paa bagaži bagažii vagonaa* pane pagas pagasivagunisse.

vagonii Lu J-Tsv., g. -ii Lu J = *vagona*; J *poštii võtin vagonissa* võtsin posti vagunist (ära).

vagonjka Lu (I): Lu *vagonjka lavvaakaa opševõitõtaa rihtä* punnitud lauaga vooderdatakse maja.

vagonjka-lauta Lu punnlaud, punnitud laud шпунтовая доска.

vagot/taa M -taa^g I, pr. -an, imperf. -in mullata (kartuleid) окучивать (картофель); M *omenad vagottaaz akutšnikaakaa* kartuleid mullatakse (murd. vagutakse) muldamisadraga (= vannasadraga); I *õunõõ vagottaaz* kartuleid mullatakse. – Vt. ka *vakoa*, *vakoossa*.

vagzalla Lu (Ja-Len.), g. -aa = *vagzali*; Ja *petterixis issuzimma varšala vagzalas mašinaa* (Len. 236) Peterburis istusime Varssavi vaksalis rongi (peale).

vagzali M -õli J-Tsv., g. -alii: -õlii J (suur raudtee)jaam, vaksal вокзал; J *vagzõlis tuli ootõll mašinaa* jaamas tuli rongi oodata.

vah M = *vaat*; *vah nüü saimma viis koppeekkaa* vaat nüüd saime viis kopikat.

wah vt. *vaa*².

vah/a Lu Ra J-Tsv., g. -aa Ra vaha воск; J *vahass tehä tšerikoo tsüünteliäit* vahast tehakse kirikuküünalaid; Lu *mesisampaaz on sarjõõ, sarjoiz on mesi, sarjoiss tehliää vahhaa* mesipuu on kärjed, kärgedes on mesi, kärgedest tehakse (mesilas)vaha; Ra *tšimolaizõõ vaha* mesilasvaha.

vahain J-Tsv. (Lu) -nõ J -ne J-Must., g. -zõõ J vahane, vahast восковой, из воска; J *alaa tsüüntelii vahaizii* rl. vahast küünalde alla; Lu *vahaizõõd elmed õltii* vahast helmed olid.

vahas/saa: -sa J-Tsv., pr. -an: -õn J imperf. -in J vahatada, vahaseks teha вошить.

vahalta (J-Tsv.), pr. -n J, imperf. -zin J = *vahasaa*.

vahli K-Ahl., g. -õõ vahekäik, vahepealne ruum; vahe, vahemaa расстояние. – Vt. ka *vahõ*.

vahinik/ka K-Ahl. K-Al. R-Reg., g. -aa isamees (pulmas) сват; K *võttajad läpi tsüälä ajavat kõvii, vahinikka esemeizessi ajab* (Al. 28) (pulmakomme:) aga (pruudi) võtjad sõidavad kiiresti läbi küla, isamees sõidab ees (esimesena); K *vahinikka da muu suku meeb rihee esemeizessi viskaamaasõõ denjoita nuorikõllõõ* (Al. 29) (pulmakomme:) isamees ja muud sugulased lähevad tuppa pruudile esimesena raha viskama. – Vt. ka *vahõnikka*.

vahij/ko Kett. K L P M Kõ Lu J -ngko K-Ahl. -ngjo J-Tsv. Вагинго Pal.², g. -ngoo J -nguo P õnnetus, kahju; tulekahju несчастие, убыток; пожар; L *tšako tulõp tsüälä, vahijko liev* kägu tuleb külasse, õnnetus tuleb; Lu *ku lehmä vai mikä talossa taukõõv, hukkaub, siiz jutõllaa: sihee talloo tuli suur kaiho vai vahijko* kui lehm või mis(tahes loom) talus(t) lõpeb, saab otsa, siis öeldakse: sinna tallu tuli suur kahju; J *jumal oitõgo vahingoss tšehs üüll, põlõd ize süäme jumal hoidku tulekahju eest keskõõl, põled ise sisse*.

vahl/a Lu, g. -aa Lu vahvel вафля.

vahmister/i J-Tsv., g. -ii J vahtmeister вахмистр.

vaho-valka J-Tsv. lumivalge белый как снег.

vahrapuu I = *vahtõra*.

wahtan vt. *vaattaa*.

vahiti Set. K L M S Po Lu Li J I (Kõ) *vahti* J *Báxmu* Pal.² *Báxmu* K-reg.₂ I-reg.₁, g. -ii M Lu J -i J I. valvur, vaht сторож; K *pellättii, etti varkaat tullass, vahti pantii* kardeti, et vargad tulevad, pandi valvur; J *deeduškõ shuži vahittinõ* vanaisa teenis valvurina (= oli valvuriks); Lu *vahillõ piäb vahtia, etti evät tultaiz varkaillõ* valvur peab valvama, et ei tuldaks vargile; Lu *mettsä vahti* metsavaht; J *tšilä vahti* külavaht, küla õõvaht; J *üü vahti* õõvaht; Lu *rajaa vahid* piirivalvurid; Lu *rannaa vahid* rannavahid, ranna-piirivalvurid; Lu *meree vahid* merevahid, mere-piirivalvurid; J *vahii oonõ* vahiputka; 2. valve; valvekord вахта, охрана, стража; дежурство; Lu *mie õõn vapa vahissa* ma olen valvekorrast vaba; Lu *mie õõn louzattu vahissõ* ma olen valvekorrast vabaks lastud; M *tšen on vahiza* kes on (praegu) valves?; Lu *leed vahis koiraa sihaz* hakkad koeravahis (= kahetunnine vahikord laevas) olema; Lu *ortju õli tsüälä vahiz* Ortju oli külavahis (= küla õõvahiks);

J mee minuu eess vahtii mine minu eest valvesse; Lu *jõka üü nõõt tulõmaa vahtii* hakkad iga õõ valves käima; J *med'd'e voooro om menne karua vahtii* meie kord on minna (kaerapõllu äärde) karu valvama; Lu *vahti laiva õli sata-maz* valvelaev oli sadamas; **3.** püüdja või otsija (mitmesugustes mängudes) ловец, искатель, ведущий (в разных играх); M *risi-koozõri. ühs on vahiz, a taka paari johzõv* tagumise paari mäng: üks on püüdja(ks), aga tagumine paar jookseb; M *maša jääb vahtiisõõ* Maša jääb otsijaks (püüdjaks). – Vt. ka *branda-*, *kanevo-*, *koto-*, *majakka-*, *meree-*, *mereerajaa-*, *mettsä-*, *rannaa-*, *roomi-*, *saadu-*, *taraa-*, *tšülä-*, *täkki-*, *üü-*. – Vt. ka *vahti-meez*.

vahtia K L P M Kõ Lu Li J (Ra Ku) -t'sia Ku -tiag I, pr. -in K P L J Ku, imperf. -tizin P Lu J **1.** valvata сторожить; M *mõizaa taõraavahti, tãm vahti taõraa* mõisa aiavaht, tema valvas aeda; P *menin vahtimaasyõ, tšen tšüüp kapusoi vargassamaz* läksin valvama, kes käib kapsaid varastamas; Lu *emikko parõp kottoa vahib, a kulli meeb ain tšüllää vaa emane* (koer) valvab paremini maja, aga isane läheb muudkui külasse; Lu *ühee inemizee piti vahtia pärettä i tulta, ain vajõltaa* üks inimene pidi valvama peergu ja tuld, aina vahetama (peergu); M *sis kui tuõv jo sünnütämizee aika, siz lehmää vahtiaz, võib õlla etti tälle piäb avittaa* siis, kui tuleb poegimise aeg, siis lehma valvatakse, võib-olla, et teda tuleb aidata; **2.** (karja, lapsi) valvata, hoida, karjatada, (karja, laste) järele vaadata присматривать, пасти; нянчить; M *sikuri sikkoo vahiv* seakarjus valvab sigu; Lu *eittsenikad vahtivad õpõzija üül* õitsilised valvavad õsõel hobuseid; Lu *sinuu isä vahti sikoja* sinu isa oli seakarjus (= karjatas sigu); Lu *karjušši vahip karjaa* karjane valvab (hoiab) karja; I *a miä õllii vanapik kõittsia i vahtiac, lõõkuttaag i süüttääg i juuttaan näitä i vaattaag* aga mina olin (lastest) kõige vanem ja (mul tuli) neid valvata, kiigutada ja sõõta ja joota ja (nende järele) vaadata; **3.** valvata, (millegi järele) hoolt kanda v. vaadata, silmas pidada заботиться, присматривать; M *siz veel emä piäb vahtia etti lahz eb autuiz* siis peab ema veel hoolt kandma (vaatama), et laps ei hau-duks; M *vahtiaz, štob linnahsõd evät tulissuiss* valvatakse, et linnased ei läheks kuumaks; Lu *võtan teen tšireeltää tšämmelkaku, sitä piäv vahtia* võtan teen kiiresti paistekaku (kämblakaku), seda peab valvama (küpseb ahjupaistel); **4.** valvata, jälgida, luurata, varitseda следить, подсматривать; M *paõhaa voima vahip saunanaissa* vanakuri jälgib (luurab) sünnitajat;

M *sakkali vahip kanoja* kanakull luurab kanu; Lu *jeegeri vahiv* kütt varitseb (metslooma); **5.** vaadata, vahtida смотреть, глядеть; M *vahi, vahii, tšenleeb meni* vaata, vaata, keegi läks!; J *kahs vell'ä üli õrrõõ vahitaa i hüpitää, a tõin tõiss evät tunnõ. se on silmed* mõist. kaks venda vaatavad üle õrre ja hüplevad, aga teineteist ei tunne? Need (see) on silmad; Lu *mitä siä veel takkaa vahiv* mis sa veel tagasi vahid?; J *vii-saz vahtii viiloonalta* rl. tark vaatas viilu alt; Kõ *nurkaa takant vahiv* vahib nurga tagant; J *vahib niku üü-lakko silmet harrillaa* vahib nagu õökull, silmad pärani; Ku *katso kui pahass vahib mejjee päällä* (Mäg. 218) vaata, kui kurjalt vahib meie peale; M *elä vahii tšüllää, tšüllää nainõ pangõt kõrjaab, koira kõrõtaa* ära vahi küla poole: külanaine peidab panged, koer kaelkoogud (= küla on sinu vastu halb); J *ev vahii ik'ä varõssõ* rl. ei vahi iga varest (= ei raiska asjata aega); Kõ *tãm õõ vahtinnu naisia* ta on (aina) naisi vahtinud; Lu *viinaa vahiv* vahib (ringi) viina (järele) (= käib ja vaatab, kust saaks viina); ■ M *lehmä on mokom bluutka, eb vahii õmmaa koitoa* lehm on niisugune hulkuja, ei hõia oma kodu (= läheb hulkuma).

vahti-laiva Lu vahilaev сторожевое судно. – Vt. ka *branda-*.

vahtimeez I *vahti-meez* J valvur сторож. – Vt. ka *vahti*.

vahtitrejki ~ -gi L vahimees (mõisas) караульщик (в усадьбе); *herrall õli vahtitrejki pittsä ruoska tšäezä* härral oli vahimees, pikk piits käes.

vahtitäh M ehatäht вечерняя звезда, Венера. **vahtši** Len. K-Ahl. R-Reg. L M Kõ-Len. I (K-Al. R-Eur. R-Lön. P) *vask/i* Lu J-Tsv. *waske* Kr, g. *vazg/õõ* M Lu J -yõ L *vask* медь; J *samovaro* *tehhä vazgõss* samovare tehakse vasest; R *vahtši müntit* (Reg. 29) vaskmündid; M *mizestä on tehtü, vazgesta* millest on tehtud, vasest; ■ J *vaski mato* vaskuss; M *valab vaskõa* valetab (valab vase).

vahtši- vt. ka *vaski-*.

vahtšia/z Kett. Set. -s K-Ahl., g. -zõõ = *vahtši-mato*.

vahtšiazmato M = *vahtšimato*.

vahtši-d'eng'a hrl. pl. -ad ~ *vahtšidengad* I **1.** vaskmünt, -raha медная монета; *vahtši-dengad* – *groošad* vaskrahad on mündid; **2.** pl. vaskraha медные деньги.

vahtšikaasi R-Eur. vaskkaas, vasest kaas медная крышка; *tõin on vakka rautakaasi kõlmas vakka on vahtšikaasi* (Eur. 40) rl. teine vakk on raudkaanega, kolmas vakk on vaskkaanega.

vahtšikagla Kõ-Set. *vahtši-kagla* K-Ahl. K-Al. fig. vaskkael медная шея; *varõz vaakku vahtši-kagla vahtšizõõ katoõ päällä* (Al. 53) rl. vaakus vares, vaskkael, vasksel katusel.

vahtšimato L M I *vaskimato* Kõ Lu Ra Ku *vaski-mato* Lu J-Tsv. vaskuss медяница; M *vahtšimato on kultõin* vaskuss on kullakarva; Lu *vaskimato on pitkä ja hoikka* vaskuss on pikk ja peenike; M *ku vahtšimato niglav, võit koolla, tämäss lukkuu bõlõ* kui vaskuss nõelab, (siis) võid surra, tema vastu loitsu ei ole. – Vt. ka *vahtšiaz, vahtšiazmato*.

vahtšiln K L P M (Al. Kett. Kõ) -nõ L P M -in (Kett. P) *vaskiln ~ -nõ J -in J-Tsv.*, g. *vahtšizõõ* K M -zõõ J vaskne, vasest, vask- медный; J *tširves kultain kumizi, varsi vaskinõ elizi* rl. kirves kuldne kumises, vars vaskne helises; M *lihõn tünner, vahtšin varo. sõrmus sõrmõza* (Set. 16) mõist. lihast tünn, vasest vits. – Sõrmus sõrmes; M *vahtšin azõ* vasknõu; L *vahtšizõt kopeikav* vaskkopikad; J *vaskiin raha* vaskmünt; M *lähteese laskõass raha vahtšin võrassi* allikasse lastakse vaskraha ohvriks; L *maa lieneb rautõnõ, a taivaz lieb vahtšinõ* (muinasjutust:) maa muutub raudseks, aga taevas vaskseks; ■ L *vahtšin mato* vaskuss. – Vt. ka *vaskunõ, vassonõ², vazgõn*.

vahtšipookka R-Eur. *vahtšepookka* K-Al. *vahtšipookka* R-Lõn. **1.** vaskpook, vasest äärispael (sarafanil) медная кайма (сарафана); R *alla aljas vahtšipookka, päältä kultasõlk-kaukset* (Eur. 40) rl. all haljas vaskpook, peal (= ülal) kuldnõõringud; **2.** vaskvõõ, vasest võõ медный кушак, медный пояс (orig.: vaskikülki); K *siit miä õsazin teile tulla: varez vaakku vahtšepookka, kana laulõ kauniskagla, kukkõ laulõ kulta-arja* (Al. 53) rl. sellest (= selle järgi) ma oskasin teile tulla: vaakus vares, vaskvõõ, laulis kana, kauniskael (punakael), laulis kukk, kuldhari; **3.** fig. vaskvõõ (neidu tähistav metafoor rahvalauludes метафорическое обозначение девушки в народных песнях); R *kui lähen kultani kujalle, vahtšipookka vainiola, kuja paissab kullassani, vainjo vasgessa üvissä* (Lõn. 710) rl. kui tulen oma kulla (~ kullakese) tänavale, vaskvõõ vainule, (siis) tänav särab mu kullast, vainu väärt vasest.

vahtširaha M *vaski-rahha* J-Tsv. vaskraha, vaskmünt медная монета; M *hukko kopitti vahtširaḡḡaa koko piḡhoo* taat kogus terve peotäie vaskraha.

vahtširengaz (R-Eur.) vaskrõngas медное кольцо; R *viisas vaatab viilu alta, kavala katoḡse alta, vaatab vahtširenkaassa* (Eur. 42)

rl. tark vaatab viilu alt, kaval katuse alt, vaatab vaskrõngast (= läbi vaskrõnga).

vahtšisõrmuz L vaskisõrmus, vasest sõrmus медное кольцо (перстень); *nuorikõlyõ i ženiḡalyõ annõttii vahtšisõrmuhsõõ* pruudile ja peigmehele anti vaskisõrmused.

vahtõr vt. *vahtõra*.

vahtõrailnõ: *vahtõradnee* K-Ahl., g. -zõõ = *vahtõrõin*; *varot omat vahtõradzet* (Ahl. 101) rl. võrud on vahtrast (~ vahtrapuust).

vahtõrpuu vt. *vahtõrpuu*.

vahva K P M Kõ Lu Li J I -v J-Tsv., g. -*vaa* Lu J tugev, tubli, terve, vastupidav крепкий, сильный; прочный; M *tämä on vahva niku tammikanto* ta on tugev nagu tammekänd; M *täm on veel vahva tukõva hukko* ta on veel tugev (ja) tubli taat; Kõ *panõ jubgalõõ paikka, siz leev jupka vahva* pane seelikule paik peale, siis on seelik terve; M *miä õmpõõn takkaa niglaa, semperäss etti sis tuõb vahvõpi õmpõluz* ma õmblen tagantnõela, sellepärast, et siis tuleb tugevam õmblus; Lu *angõrjaa nahka on vahva angerjanahk* on tugev; J *piäp kattua perilee, õḡks ahjo vahva* peab järele vaatama, kas ahi on terve. – Vt. ka *varma*.

vahv-ammaz K tugev hammas прочный зуб; *ammaz vizgattii ahjoo päälee i jutõltii: sillõ sitt-ammaz, millõ vahv-ammaz* (äratulnud) hammas visati ahju peale ja õeldi: sulle vilets (katkine) hammas, mulle tugev (terve) hammas.

vahvassi U -õssi J tugevasti, kindlalt прочно, крепко, плотно; U *sis paamma porõbgat päälee, sis paamma tšiini, vahvassi* siis paneme (õllevaadile) punnid peale, siis paneme kinni, tugevasti.

vahvis/saa M (K-Al. Ja-Al. Lu) -*sa* J-Tsv., pr. -*an*: -õn J, imperf. -*in* J tugevdada; pingutada; kinnitada укреп/лять, -ить; закреп/лять, -ить; K *õigõttagaa õḡjõzia, vahvissagaa val'uzia* (Al. 49) rl. tõmmake ohjad sirgu, pingutage valjaid; Lu *zabanja õli ankkuriekaa üvässi vahvisõttu* palgitõke oli ankrutega hästi kinnitatud; ■ M *mees kõvvi vahvissi sitä mustalais-sa, kumpa petteli naizikolta sõvad* mees võttis kõvasti läbi selle mustlase, kes pettis naiselt rõivad (enesele).

vahvis/sua J-Tsv. (P), pr. -*un* J, imperf. -*suzin* J tugevaks, vastupidavaks muutuda, kangestuda укреп/ляться, -иться, усил/яться, -иться; делаться, с- крепким, прочным, сильным, здоровым; окостенеть; ■ P *vai õlõd vahvis-sunnu nii val'lussi, kalliini kazvattõlijõinõ* (itkust isa haul:) või oled (hausas) nii kangestunud, mu kallid kasvatajake?

vahvis/sussa: -suss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J = vahvissua.

vahvis/õlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. tugevdada укреплять.

vahvuiz J-Tsv., g. -sõõ J tugevus, kõvadus, kangus прочность, крепкость.

vahvõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -õv J, imperf. -i J tugevneda, vastupidavamaks muutuda укреп./ляться, -иться.

vahvõpõssi M tugevamini сильнее, крепче; *rad'd'o vahvõpõssi nagla seinäasee* lõõ nael tugevamini seinä.

vah/õ J, g. -õõ J **1.** vahe, vaheaeg перерыв; J *i tüü vahõllõ õpõtti tätä lukõmaa* ja töö vaheajal õpetas teda lugema; J *vahõtt pitämett* vahetpidamata, lakkamatult; **2.** J-Tsv. vahe, erinevus разница, различие. – Vt. ka *vahi*.

vahõnik/ka: *vahenikka* Al. R-Lõn., g. -aa = *vahinikka*; R *vahenikka, vannelikko, koira kjele* [= *koiraa tseelee?*] *pettelikko, sõit seitse piirakkaa* .. (Lõn. 705) rl. isamees, vandeandja, koerakeelne valetaja, sõid (ära) seitse pirukat ..

vahõrpuu vt. *vaahõrpuu*.

vai¹ L M Lu Ra vadja водский; L *laulõttii venäi laulu*, *i vai laulu* lauldi vene laule ja vadja laule; Lu *vai vätsi* ~ Ra *vai rahvas* (Len. 273) vadja rahvas (= vadjalased). – Vt. ka *vad'd'aa*.

vai² K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ku **1.** või, ehk или; J *tulitõko maittsõ vai meritse, vai tulitõ põltojee peritse* rl. kas tulite maitsti või meritsi, või tulite põldude tagant?; I *õnko sõkkia noorikkõ vai bõõ* kas pruut on pime või pole?; Lu *tšen meeb mehele vai koolõv, siiz itkõvad ääntä* (kui) keegi läheb mehele või sureb, siiz itketakse; Lu *nisu vai riis ku tapõttii, heeno õlki jutõltii sasi vai sasituz* kui nisu või rukist peksti, (siis) peent õlge nimetati sasiks ehk põhuks; P *tuhatta vai vähepi* tuhat või vähem; **2.** kas, ah siis, (ah) või разве, неужели; M *vai sis siä et tää, kuza miä elän* kas siis sina ei tea, kui ma elan?; M *meeletõ lahsi. vai siä ed näe, etti siäl on võhheessaa vettä* arutu laps! Kas sa ei näe, et seal on vesi vööni?; P *vai on nii* kas on nii?; Li *vai tänävä on saunapäivä* kas täna on saunapäev?; P *mitä sie õlõd läisivä vai* kas sa oled haige või?; K *vai nii, siä õikõi mehelee mened* või nii, (kas) sa lähed tõesti mehele?; **3.** ainult, vaid лишь, только; Kõ *täll õli vai üõs katti* tal oli ainult üks kass; S *lemmüs kannav, mitä vai saav* kratt kannab (kokku), mida aga saab. – Vt. ka *vaa¹, vaikka, vaiko, või²*.

vaiõ vt. *vai¹, vaiti*.

vaiõ Po -õõ I = *vai¹*; Po *vaiõ, riigaa pappi*

tulõv (laste hirmutamiseks õeldi:) *vait, rehehaldjas tuleb!*; I *miü ainõ õlimmag vaidõg* me olime aina *vait*.

vaihsi vt. *vaiissi*.

vaihto¹ Lu Li -õto Kõ, g. -hoo vahetus; vaheldumine смена, обмен, чередование; Lu *vaihto, vaihtiõ vajõltamin* vahetus, (see on) vahivahetus (vahitõ vahetamine laeval); Kõ *juttõõv: vaiõto miä õõntsi, paha minuu vajõltii* (naine) ütleb: mina olengi äravahetatu (vahetus), vanakuri vahetas mu ära; Lu *vaihto tulõd õlla majakkoiz i bujuiz i baakanoiz, valkaa i kauniz* vahelduvad tuled on tuletornides ja poides ja paakides, valge ja punane.

vaihto² vt. *alu-, pääli-*.

vaihto-tulli (Lu) vahelduv tuli (näit. majakas) чередующийся свет (напр. на маяке); *vaihto-tulõd, valkaa i kauniz* vahelduvad tuled, valge ja punane.

vaijel Kr vahel между.

vaiikka K-Ahl. P M Kõ Lu Ra -kk P M Kõ S J -k Ja-Len. **1.** kuigi, ehkki хотя; P *vaikka tämä on mokomain, a mie suvaan tätä* kuigi ta on niisugune, aga ma armastan teda; P *tämä vaikk on pien, a täll om pulkkõi pääzä* kuigi ta on väike, aga tal on mõistust (tal on pulki peas); M *tulõn, vaikka õlõisi tuisku* tulen, kuigi oleks tuisk; **2.** kas või хоть, хотя бы; P *tšiinkutus-tauti, tšiinkavad jalgan, tšäev, kraapi vaikka verelie* sügelised, sügelevad jalad, käed, kraabi kas või verele; P *vanat tüttärikot tahtovad vaikka kaõs päiveä izeä surmaa õlla* mehelli vanatüdrukud tahavad kas või kaks päeva enne surma olla meheli; M *tšeele veev vaikka viipurii* vs. keel viib kas või Viiburisse (= keelega saab kõikjal hakkama); **3.** ükskõik (kui, milline, kuidas jne.), mis tahes хоть (как, какой, сколько и т. д.); M *siis tam seizov vaikka kui kaugaa* siis tema (= rukkiahakk) seisab (põllul) ükskõik kui kaua; Kõ *vaikka milläin töö tehti, ain tehti rissi päälee* ükskõik milline töö tehti (sai valmis), ikka tehti rist peale; M *õlkoõ vaikka kui ahaz ellä, ain piäv soppia* olgu kui tahes kitsas (koos) elada, ikka peab (omavahele) sobima; M *il'i vaikka mitä* või mida tahes; **4.** kui aga, kui vaid если только; S *ihs kõik tšellee, vaikk mehelee* ükskõik kellele, kui aga (saaks) mehele; **5.** või, ehk или; M *õli vaikk mõnt paaria* oli ehk mõni paar; Lu *alus pannaä tšiiini tumbiõ vaikka knehtojõõ* purjelaev pannakse (sadamasillal) kinni (kai)pollarite või paal(post)ide külge (meres). – Vt. ka *vaikko²*.

vaiik/ko¹ Kett. K-Ahl. P M Kõ Lu Ra J-Tsv. I, g. -oo Lu J -uo P (puu-, kõvva)vaik (древесная) смола; (ушная) сера; M *viizempuull on vaikk*

ko, pihgull on tõrva i kuuzõll on tõrva kirsipuul on vaik, männil on vaik ja kuusel on vaik; Lu vaikkoa kõrvat täännä kõrvad (on) vaiku täis; J puhas kõrvõd vaikoss puhasta kõrvad vaigust; M viižempuu vaikko kirsipuu vaik; M kõrvaa vaikko ~ Lu J-Must. kõrva vaikko kõrvavaik. – Vt. ka kuuzõõ-, kõrva-. – Vt. ka vaikku.

vaikko² M Kõ Lu Li Ra J 1. kuigi, ehkki хотя; Lu en mennüv, vaikko kõvassi kutsuttii ma ei läinud, kuigi väga kutsuti; Li vaikko susi tääv maad i ahod, a karjušissi tätä evät palkkaa vs. ehkki hunt (~ susi) tunneb maid ja sööte, (aga) karjaseks teda ei palgata; 2. kas või хотъ; Ra nältšä suur, süü vaikko ärtš nälg on suur, söö kas või härg ära; Li tämä vaikko tappamaa vai mitä vai kuhõ, tämä ep pel'lännü mittää tema (läks) kas või tapma või mida (tahes tegema) või kuhu (tahes), tema ei kartnud midagi; 3. ükskõik (kui, milline, kuidas jne.), (kui, mis, milline, mitu jne.) tahes хотъ (как, какой, сколько и т. д.), всё равно; Ra seizozimma vaikko mõnt paria, a ühs nõiz ettee seisomaa (tagumise paari mängus) seisime ükskõik mitu paari, aga üks (mängija) tuli ette seisma. – Vt. ka vaikka.

vaikku M, g. -uu M = vaikko¹; kõrvaa vaikku kõrvavaik.

vaiko P või или; jutyõv, etti päivä nõizõv, vaiko kukkõ laulav (ämm) ütleb (äratades), et päike tõuseb või kukk laulab. – Vt. ka vai², vaikka, või².

vaikõ/a Kett. K-Set. P J, g. -a 1. raske, kõva тяжёлый, сильный; K vaikõa tuuli kõva tuul; J varõsõlõ vaikõad, a kronilõ kõvat tsippõad (õeldakse lastele valu vaigistamiseks:) varesele rasked, aga rongale kõvad valud; 2. sünge, morn, raske iseloomuga мрачный, тяжёлый (o характере человека); P vaikõa inehmiin sünge inimene.

vailain Lu, g. -zõõ Lu = vad'd'ikko.

vaille Lu -e R-Lõn. J-Tsv. 1. vist, võib-olla, küllar навроно, видимо, может быть; J kuuntõõ, izáz mitäle hoikahtaaz, vaile sinne kutsuv kuula, su isa hõikas midagi, vist kutsub sinna; Lu vailee on izze vargõz, ku tõiss eb uzgo vist on ise varas, kui teist ei usu; J mikäle kutizõp kaatsoiz, vaile on täit siitsüüstü miski sibeleb pükstes, vist on täid siginenud; 2. kas (siis) разве, неужели; R vaile vaskessa varaa minu vaaliiasellani opeassa turva minu tuumitoojasellani (Lõn. 184) rl. kas (siis) vasest (on) abi minu mähkijale, hõbedast tuge minu ilmaletoojale.

vaimo [< sm]: Ваймо Pal.₁.

vaimpooli vt. vaipooli.

vain [< sm?] Lu = vaa¹; ku vain vešola vettä, ilo vettä õllõiz kui vaid oleks rõõmuvelt (= viina)!

vaini/a (K-Ahl.) R, g. -aa = vainio; mine jätän jälleleni. jätän parvee pääzgee päitä tsülää poisile kujala, tättäriile vainiala (Ahl. 98) rl. mille jätän endast järele? Jätän hulga pääsukeste päid külapoistele tänaval, tüdrukutele vainul.

vainio J I (K-AI.) -ijo Ra -jo I L vaino J I, g. -ioo I -ijoo Ra vain, vainu луг; J elä lüü tsülää kujalla, eläko vallaa vainiolla rl. ära löö küla-tänaval ega valla vainul; I ühsi vel'd'i siinä rinnaa eläv, a töinõ ülleüdnä vainioo päällä üks vend elab siin kõrval, aga teine (elab) üleval vainul; I vainioo päälüz vainupealne, vain.

vainomaa Lu J pl. vadjalased водъ. – Vt. ka vad'd'ikko, vaivätsi.

vainu/a J-Tsv., pr. -n, imperf. -zin kaduda пропадать, исчезать; tontti tätä täap, kuhõõ tämä on vainunnu tont teda teab, kuhu ta on kadunud.

vainu/ssa: -ss J-Tsv., pr. -n, imperf. -zin = vainua.

vaipooli Lu J vaimpooli J 1. Vaipool (Jõgõperä, Liivtsülä ja Luuditsa ühisnimetus общее название деревень Краколье, Пески и Луужицы); 2. J (Jõgõperä küla vadja osa водская сторона Краколья).

vaip/pa K-Ahl. -a R-Reg., g. -aa vaip kovõp; K izüeni õtsalliinee, laukojani lavvalliinee, pane nüd izüt suinee šuuba, enneni evee-poduška, laukojaiseni lakanat, pühää maarjaa padd'a vaippa, kuhõ issubi imoni, asub ainia velvüeni (Ahl. 92) rl. mu isake, otsapealne (= laua otsas istuja), mu pesija (= ema), laua ääres istuja. Pane nüüd, isake, pehme kasukas, mu ema, sulgpadi, mu pesijake, linad, püha Maarja õhuke vaip, kuhu istub mu armastatu, võtab istet mu ainus peiuke.

vaip/pu M, g. -uu M (mingi endisaegne rõivas кака-та старинная одежда); vaippu õli mokoma sõpa, kotokuõttu v. oli niisugune rõivas, kodukoitud (riidest); paa vaippu üllele pane v. selga.

vaip/põ M, g. -õõ = vaippu; vaatõ, med'd'ee ämmä tuõp taaz vaippõ piholla näe, meie vana-ema tuleb jälle, v. õlul; malinaa karvaa vaippõ vaarika värvi v.

vais/si AI. K R L Pi M Kõ S V Po J I KI vaihsi K-Ahl. J-Must. -s K J-Must. -sio I = vad'd'assi; Po mie škouluussaa vaissi pajatin ma rääkisin koolimine kuni (ainult) vadja keelt; I naizõd laulõvad vaissig (ennemalt) naised laulsid vadja keeles; Po vaissi idgõttii vadja keeles itketi (surnut); K meniväd mõnikkaad meheli, viel vaiss ittšiväd (kui) mõned läksid mehele, (siis)

itkesid veel vadja keeles; L *domovikka on venäissi, a altiaz on vaissi* d. on vene keeles, aga a. on vadja keeles. – Vt. ka *vad'd'alaiissi, vad'd'alaižõssi, vad'd'assi, vad'jakossi*.

vait' L P M Po Lu J -D M-Set. Li J-Tsv. *vait* молча; тихо; P *kõrraz jäämmä kõikk vai* korraga jäime kõik vai; M *kõiki tullaz vai* kõik jäävad vai; Lu *õdt siõ vai ed õd* kas sa oled vai või ei ole?; Li *siä õd vaid, elä pajata turhaa* sa ole vai, ära räägi tühja (= ära asjata lobise); Li *piäb ällüüssä õmall aikaa õlla vaid* peab märkama õigel ajal vai olla; M *peltšää siitä koiraa, kumpa on vaid, se tšiiireepää purõb* vs. karda seda koera, kes on vai, see hammustab enne (kui haukuja). – Vt. ka *vaidõ, vaiiti*.

vait' K L M Kõ -D R Lu = *vaitõz*; L *kahs kõrt vuvvõs päivä vai* mändžib, *enipeän i kupo'onn* (uskumus:) ainult kaks korda aastas päike mängib, lihavõttepühadel ja jaanipäeval; Lu *ep piä lamotõ, piäp tehä tüütä, lamotaa vaid laizgõd inemized* ei tohi lesida, tuleb teha tööd, lesivad ainult laisad inimesed; M *tõmpaad vällää banjkaa, jääv vai* kauniz varo tõmbad kupu(klaasi) ära, jääb vaid punane rõngas (nahale); K *kuttsu kõikõd väjee, mitä on vai* tšülzää kutsus kõik inimesed, kes üldse külas on.

vaita/z: -s K-Ahl. Lu-Must. = *vaitõz*; Lu *anna siä millõ kottoas vai*tas se, *mitä siä ize et tää* (Must. 158) (muinasjutust:) sa anna mulle (ta-suks) oma kodunt ainult see, mida sa ise ei tea.

vaiiti K-Ahl. M Lu = *vait'*; M *õd vaiiti, elä pajata mokomia sõnnõi* ole vai, ära räägi niisuguseid sõnu.

vaitiä P = *vaitõz*; *vet kanõi sõpõi piäb vaiitiä meri kala, ja miä, a muud eb i tšenniiv* (muinasjutust:) neid (= niisuguseid) rõivaid kannab ju ainult merekala, ja mina, aga ei keegi muu.

vaitšsi P vaikne спокойный, тихий; *itkuri lažs enäp nänneä imeb mamalt ko vaičšsi lažsi* nutja laps imeb rohkem ema rinda kui vaikne laps.

vaitõ R L M -õõ P = *vaitõz*; M *med'd'e tšülzän on vaiitõ kuus inehmiüssä* meie külas on ainult kuus inimest; P *tämä mitäid ep pajata, niku müttšä, izeenelliez mühizev vaiitõd* ta ei räägi midagi, nagu tumm, pomiseb vaid endamisi; M *miä teilee toon tõižõd muñnaa, vaiitõ en kultõzõd, valkõa muñnaa toon* (muinasjutust:) ma toon (~munen) teile teise muna, ainult mitte kuldse, vaige muna toon (~munen).

vaitõn J = *vaitõz*; *miä vaiitõn vassaõlin* fl. mina vaid vastasin.

vaitõ/z Al. K L P M Kõ J -s M-Set. ainult, aga, üksnes только, лишь; P *karu vohod on süõnnü, jätti vaiitõs sorkad da sarvõd* karu on kitsed

ära söönud, jättis ainult sõrad ja sarved; P *tämä jätti millyõ vaiitõs lahžõt kaglaa* ta jättis mulle ainult lapsed kaela; L *lahsailyõ vaiitõz annõtti süvvä* ainult lastele anti süüa; K *isä vaiitõz makaab* isa ainult magab; P *tämä böllu manaža, vaiitõz ivužsõd õlivat pitsäD* ta polnud munk, ainult juuksed olid pikad; P *ko nõsad vaiitõs peä, nii vid'd'äs saunaasyõ* (laste hirmutamiseks öeldi:) kui aga tõstad pea (= ei maga), nii viiakse sauna. – Vt. ka *vaa¹, vaan, vai², vain, vai², vaiitaz, vaiiti, vaiitiä, vaiitõ*.

vaiiva L M Kõ Lu Ra J (K R-Reg. R-Eur. P I Ku) -võ ~ -v J-Tsv. *Vauea* Pal., g. -*vaa* K Lu J **1**. vaev, raskus трудность; страдание, мучение; J *näimme nältšää ja vaiiva* nägime nalga ja vaeva; Kõ *emä nätsi suurõd vaiivad* fl. ema nägi suuri vaevu; P *kui ed näe vaivaa, siz et pääs taivaa* vs. kui (sa) ei näe vaeva, siis ei pääse ka taeva; J *kõih suurõ vaivaka piäp taloa ülell* vaene peab suure vaevaga talu ülal; L *elo meneb vaivassi* elu muutub raskeks (vaevaks); L *ko vaskõa näed unõz, on vaivassi* kui näed vaske unes, tuleb viletsust; **2**. valu, vaev боль; Lu *ku dohtõri võtti puukii pää poiz, paizõttumin i vaiva alõni* kui arst võttis puugi pea (ära), paisetus ja valu alanes; L *jumala, vähetä vaiivad läsvältä jumal, vähenda haige vaevu*; J *vaiiv on rintoiz* valu on rinnus; Lu *mill ku om vaiiva, miä em või õigõttaa entä* küll mul on valu, ma ei või end sirgeks ajada; L *ilma vaivoitta süntü lahsi* laps sündis ilma valudeta; **3**. haigus болезнь; M *vei sinne võrad, i niku sinne jäi tämmää vaiiva* viis sinna (kabelisse) ohvri ja nagu sinna jäi tema haigus; M *silmiikaa seiseiziD, a vaiiva eb anna süüvvä, miä tahõd* silmadega sööksid, aga haigus ei lase süüa, mida tahad. – Vt. ka *surm-, tšäsi-, veree-, veri-*.

vaiivalin Lu (J) -*dnée* K-Ahl., g. -*izõd* Lu **1**. adj., subst. vigane, sant увечный; калека; J *jääb vaiivaizõssi* jääb vigaseks; Lu *jõka tšerikkõz omad vaiivaizõD* kk. igas kirikus omad sandid; **2**. K-Ahl. vanametata, orvuks jäänud осиротевший. – Vt. ka *vaivan, vaivõin*.

vaiiv/akaz M I (Kett.) -*õkõz* J-Tsv., g. -*akkaa* M -*õkkaa* J **1**. adj. haige больной; M *jalgad on vaiivakkaad, kehnoos saap tšävvä* jalad on haiged, kehvasti saab käia; I *süä jo kõittši õli vaiivakaz* süda oli juba täiesti haige; **2**. Kett. subst., adj. vaevane, vilets, armetu убогий, жалкий. – Vt. ka *vaivan, vaivõin*.

vaiival-lahsi (Kett.) vaeslaps, orb сирота.

vaiiva/n Kett. P Lu J (K M) -*nõ* K-Al. R L P Lu I *Vaiivana* Tum., g. -*zõd* Lu J -*zõD* P **1**. adj., subst. haige, tõbine; vigane, sant больной; увечный; калека; J *maama vajotab vaiivazõd*

vatssaa (itkust:) ema vajutab (= mudib) haige kõhtu; Lu *eb antanu rahvaa mukkaa, eb antanu tervee, anti vaivazõd* (jumal) ei andnud teiste inimeste taolist, ei andnud tervet, andis vigase (lapse); Lu *rampa, kummal on vaivazõd jalgad lonkur* (on see), kellel on vigased jalad; J *ikä tsülzää õltii õmad vaivazõd* kk. igas külas olid omad sandid; P *kõikk jumalaa vaivazõd, bõllu tsättä, bõllu jalkaa kõik jumala sandid*, (kellel) polnud kätt, (kellel) polnud jalga; Kett. *jumalaa vaivan sant*; P *jumalaa vaivazõd* nõdra-meelsed; **2.** subst. vaeslaps, orb; adj. vanemata, orvuks jäänud сирота; и сиротевший; K *kuttsuas tšezzeekazvölline tüttärikko, kummal on isä da emä elozad eik õlõissi vaivanõ, nuurikkaa tšennittämää* (Al. 30) (pulmakomme:) kutsutakse alaealine tüdruk, kellel isa ja ema on elus ja kes ei oleks vaeslaps, pruudi jalgu (pruuti) kängitsema; K *no tšellä jäi lahsai, vaivazia, siiz mehelee juõltii: elä obizõita lahsai* aga kellel (= naisel) jäi (maha) lapsi, orbe, siis (tema) mehele õeldi: ära tee lastele ülekuhut; R *lugõttõli vaivanõ lahsi* itkes vaeslaps; L *vaivanõ lahzukkainõ* vaeslapsuke. – Vt. ka *vaivain, vaivakaz, vaivõin*.

vaiv/ata (P Pi-Len. Ja-Len. Lu) -õt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J **1.** vaevata мучить; Lu *se inemin teeb volla tüütä, izzee ent eb vaivaa* see inimene teeb tööd, kui tahab, ise ennast ei vaeva; **2.** impers. valutada болеть; P *vaivaap tsättä käsi* valutab; J *vaivaab rintoiss* rinnus on valu; Ja *monikassa vaivas, siis pantii kopekka siihe rahaa* (Len. 254) (kui) mõni oli haige (mõnel valutas mingi koht), siis pandi sinna (= ohverdamispaika) kopikas raha. – Vt. ka *vaivattaa*.

vaivat/oo (K-Al.), g. -toma K vaevatu (mitte vaeva tekitav не причиняющий страдания, нетрудоёмкий); *ühsnää meni velvüeni, kahõd tuõb iivä kalani, toob orjaa enneleni, varaa vaaliõizõllõni. toi orjaa oolõttomaa, toi varaa vaivattomaa* (Al. 55) rl. ükski läks mu vennake, kahekesi (mõrsjaga) tuleb mu hea kala, toob orja mu emale, toe mu mähkijale. Tõi orja, kellega pole muret, tõi vara(nduse), millega pole vaeva.

vaiv/attaa K L M S Po Lu Li Ra J (Kett. P Kõ V) -õttaa Lu Ra (Li J) -õtta J-Tsv. -attaag I, pr. -attaav Kett. K L P M Lu Ra J I -õttaav Lu Li Ra J -õttav Lu Ra -atav P M S V Lu Li I -õtav Lu Ra -õtõb J, imperf. -attii K L P M S Po Lu Ra I -atti M Kõ S Lu J -õtti Ra J **1.** impers. valutada болеть; L *ampait vaivattii hambad* valutasid; Lu *nenää sõõrmõt kõikk vaivataa, ku on pää tauti* ninasõõrmed lausa valutavad,

kui on nohu; Lu *ku üüll on kehno pään aluz, nõizõp kagla soonia vaivattamaa* kui öösel on halb peaalune, siis hakkavad kaelasooned valutama; Ra *milla jõka paikkaa vaivõttaav, pihtaa vaivõttaav, i päätä vaivõttaav* mul valutab iga koht, õlg valutab, ja pea valutab; Lu *vaivatab vanoja luita, soovip kehnoa ilmaa* vanad luud valutavad, ennustab halba ilma; Ra *minnuu vaivõttaav, miä läzin* mul on valud, ma olen haige; **2.** vaevata, vaeva teha мучить; L *tätä vaivattii paha henki* teda vaevas paha vaim; Lu *vari luita eb vaivata* vs. kuum(us) luid ei vaeva (= see konti ei riku). – Vt. ka *vaivata, vaivatõlla*.

vaiv/attaassa (Lu) -õttaassa Lu -attaassag I, pr. -attaav I -õttaav Lu, imperf. -attaazi: -õttaaz Lu refl. v. impers. valutada болеть; I *alkõ vatssaa vaivattaassag* kõht hakkas valutama; I *milla vaivattaap pää* mul valutab pea; Lu *se porašk on iivä pää vaivattaamizõssa* see pulber on hea peavalu vastu; Lu *päätä algab vaivõttaassa* pea hakkab valutama; I *naillä algap kurkkua vaivattaassag* neil hakkab kurk valutama. – Vt. ka *vaivata*.

vaivatõlla (S Li), pr. -tõlõb: -tõõb S Li, imperf. -tõli frekv. ← *vaivattaa*; Li *sivui vaivattõõb* küljed valutavad; S *suur napukka, kui vaivatõõp kõvassi* suur vistrik, küll valutab kõvasti.

vaivu/a (K-Ahl.), pr. -n K, imperf. -zin vajuda погружаться. – Vt. ka *vajoa*.

vaivõin/n J-Tsv., g. -zõd J haige, tõbine больной, хворый; *lahs jäättii, sai kõikkina vaivõizõssi* laps külmetas, jäi päris haigeks; *nii om vaivõin, jeel'e poodgis* on nii haige, (et) vaevu hingitseb; *tämä jo peenessaa om vaivõin* ta on juba lapsest saadik tõbine; *jok sinu vaivõin jalk õikõni* kas sinu haige jalg paranes? – Vt. ka *vaivakaz, vaivain, vaivan*.

vaivõlt [< e?] J-Tsv. **1.** (suure) vaevaga, vaevaliselt с трудом; *vaivõlt sain tüü lõpõtta* (suure) vaevaga sain töö lõpetada; **2.** vaevalt едва.

vaivõrtõlla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J haiglane olla, põdeda хворать, недомогать.

vaivätsi Lu vadjalased вода. – Vt. ka *vad'dikko, vainomad*.

vajaa K L P vajjaa M I Ma -jaa Po Lu Li -a J-Tsv. **1.** vaja, tarvis нужно; P *tälle on d'engoi vajaa* tal on raha vaja; M *sõppaa vajjaa õssaa* riiet on vaja osta; M *elä ahata, vai sillõd enõp kõikkõa on vajjaa* ära karju, või sulle on kõige rohkem vaja!; Po *rissintsä annap kui pal'l'o näilee vajjaa* ristiisa annab, kui palju neil on vaja; P *ko lieb vajaa ni küll tämä tulõb* kui on vaja, küll ta siis tuleb; **2.** puudu, vajaka нехватает; P *kuollutta idgõttii, tšell õli vajaa tätä* surnut itketi, kellel oli temast puudus; Lu *vähä vajjaa*,

stokan eb õõ tään natuke on puudu, klaas ei ole täis; Lu *sinne on vähä vajjaa tsümmee kilomeetraa* sinna on vähe puudu kümnest kilomeetrist (~ sinna on peaaegu kümme kilomeetrit); Lu *kõlmia minuttia on vajjaa ühessämässä tunnissa* kolm minutit puudub kella üheksast.

vajaja Kett. K M Li -õ J-Tsv. *waeg* Kr = *vajaa*; **1.** K *däädi i tsüzüb pojolta: mihe sillõõ däädääze on vajaga. pojo äpeizää juttõõb: da on vähäine vajaga* (Al. 10) onunaine küsibki poisilt: miks on sulle su onu vaja? Poiss ütleb häbelikult: no on natuke vaja; M *i sis ku õli vajaga, ni meni azza suutoossaa* ja siis, kui oli vaja, siis läks asi kohtuni (= kohtusse); Kett. *bõõ vajaga ~ M eb õõ vajaga* (Set. 89) ei ole vaja; **2.** J *üht omena vajak tsümme tükkiä üks õun on kümnest puudu*; Li *tsümmee minuttia vajaga kuusi* kümme minutit puudub (kella) kuuest.

vajaguz M -s K-Ahl. -us M-Set., g. -u puudus, viletsus нужда, нищета; M *täll on suur vajaguz i kõühüz* ta elab suures puuduses ja vaesuses.

vajagõz J-Tsv.: *kõikõss õõmm vajagõz* meil on kõigest puudus.

vajatuz Kõ, hrl. pl. -hsõõ ~ -ssõõ Kõ = *vajotuz*; *kattoo arjaa vajatuhsõõ* (~ *vajatusõõ*) katusemalgad.

vajeltaa vt. *vajõltaa*.

vajeltua vt. *vajõltua*.

vajjaa, vajjaa vt. *vajaa*.

vajjoossa vt. *vajoossa*.

vajloa P M J (K-Ahl. Lu Li Ra I) -ua P -oag I, pr. -on K M Ra J, imperf. -ozin P J **1.** vajuda погружаться, аге/дать, -сть, увяз/ать, -нуть; P *orõn vajoz lähtie silmäsie hobune vajus laukasse*; Ra *see anki kannab, a see anki ep kannab, vajod lumõõsõõ* see lumekoorik kannab, aga see (teine) lumekoorik ei kannab, vajud lumme; M *kajki on siiz vajaa, kõõz mitäiv koorma vajov* kangid on siis vaja, kui mingi koorem vajub (maha v. viltu); **2.** vajuda, nõtkuda, õõtsuda качаться, колыхаться; J *soo vajoz, mie ku siel prodizin, prodizin soo vajus, küll ma seal sumpasin, sumpasin*; Li *vajova soo hüllüüv vajuv soo õõtsub*; Lu *ku on kõvassi vajova soo, siellä õltii niku silmäv* kui on väga õõtsuv (kõvasti vajuv) soo, (siis) seal olid nagu soosilmad (= laukad). – Vt. ka *vaivua, vajoossa, vajoota, vajottaa, vajua*¹, *vajussa, vajuta, vajuuksa*.

vajom/a Kett. K L, g. -aa = *vajomikko*; **1.** K *kuza ov vajoma, vajotad opõzõõ* kus on tüma koht, (seal) vajub hobune sisse; **2.** L *vajoma paikka* tüma, vajuv koht; L *saamõi vajoma soo* kõige tühim soo (= mädasoo).

vajomamaa J-Tsv. vajuv, pehme, mäda, tüma maa; laugas вязкая, топкая почва; болотная лужа.

vajomik/ko Li Ra J I, g. -oo J **1.** vajuv, pehme, mäda koht; laugas вязкое, топкое место; болотная лужа, омут; J *vajomikko, siäl vajop kõvassi mäda, vajuv koht, seal vajub kõvasti*; Ra *elä mee sinne, siäl on vajomiko ära mine sinna, seal on laugas*; J *lehm uppooz vajomikoo* lehm urpus laukasse; **2.** vajuv, pehme, mäda, tüma вязкий, топкий; I *sooza on vajomikko paikka, siältä kaivommag mussaa multa* soos on pehme (vajuv) koht, seal kaevame musta mulda; Li *vajomikko soo* pehme (= õõtsuv) soo. – Vt. ka *vajoma, vajovikko*.

vajonik/ka Li, g. -aa Li vajuv, pehme, mäda, tüma вязкий, топкий; *mõnikkaat sood õltii kõvassi vajonikad* mõned sood olid väga mädad (vajuvad). – Vt. ka *vajovikko*.

vajjoossa -joossa Lu (Li J), pr. -oon: -joon Lu, imperf. -oozin: -joozin Lu = *vajoa*; **1.** Lu *ku silmä meev, siz algõd vajjoossa* kui satud laukasse, siis hakkad vajuma; Lu *ühz naizikko õli mennüt soxõõ jevikkoo i sinne vajjoonu õli, mutazikkoo* üks naine oli läinud sohu jõhvikale ja sinna oli vajunud, mülkasse; Li *soo hüllüüv. ku mened üli näv, jalgõd eväd vajjoo läpi soo õõtsub*. Vaat kui lähed üle, (siis) jalad ei vaju sisse (läbi); **2.** Lu *pehmiä maa vajjoov* pehme maa vajub (nõtkub); ■ J *ain vajjoov vällää* aina vajus minema (= läks alati ära, kui oli vaja mingit tööd teha).

vajoota (M), pr. -n: *vajjoon*, imperf. -zin vajuda погружаться; a *brotkuzikko paikka, se on toorõ paikka, opõzõõl et pääz üli, opõn vajjoov* aga vajuv koht, see on märg koht, hobusega ei pääse üle, hobune vajub (sisse). – Vt. ka *vajoa, vajota, vajuta, vajuuksa*.

vajossa (Ra) -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J = *vajoota*; Ra *sooz on pal'to mokomii silmii, kuhõ žiivatad vajossaa* soos on palju selliseid laukaid, kuhu loomad vajuvad (sisse); J *lehm vajos sohosõõ* lehm vajus sohu.

vajota Lu, pr. -an, imperf. -zin = *vajoota*; Lu *miä en tõhi sinne mennä, siäl võid vajota* ma ei julge sinna minna, seal võid vajuda (sisse).

vajot/taa Lu J (K R-Lõn. M Ku) -ta J-Tsv., pr. -an Lu -õn Lu Li J, imperf. -in J *vajot'sin* Ku **1.** vajutada, suruda давить, придавливать, -ить; J *tuõb veräi sammõss veel vähäizee vajotta* tuleb väravaposti veel natuke (alla) suruda (vajutada); J *maama vajotab vaivazõõ vattsaa* (itkust:) ema vajutab (= mudib) haige kõhtu; **2.** vajuda, nõtkuda, õõtsuda качаться, колыхаться; Lu *pehmiä maa vajotõv vai*

vajjoov pehme maa vajub või nõtkub; Lu *kump kõhta vajotap kõvassi, jutõlla, se on soo* mis-sugune koht õõtsub kõvasti, (siis) õeldakse, (et) see on soo; Li *kämäräd on vajottõvõd kõhad* õõtsikud on vajuvad (= pehmed) kohad (kuivanud jõesängis); **3.** vajuda lasta давать, дать погружаться; K *kuza ov vajoma, vajotad opõzõd* kus on tüma koht, (seal) vajub hobune sisse (seal lased hobuse sisse vajuda); ■ M *vajotamma izze eñneeze muruja* laseme leiba luusse. – Vt. ka *vajoa*.

vajotuz P (Kett.), hrl. pl. *-hsõd* Kett. P katusemalk, -malgad, (eeskätt õlgkatuse) harimalgad, vajutuspuud гнёт, гнётъ (на соломенной крыше); P *rässäälie pannass vajotusõt päälie, etti tuuli ep repiissi rässää arja*a katusele pannakse malgad peale, et tuul ei rebiks katuse harja. – Vt. ka *vajatuz, vajotõspuu, vajotõz, vajõtuz*.

vajotõlla: *-õll* J-Tsv. *-ella* (R-Lõn.), pr. *-tõlõn*, imperf. *-tõlin* frekv. vajutada придавливать.

vajotõs/puu (Ränk), hrl. pl. *-puud: -puut* Ränk = *vajotuz*.

vajotõlz M (Ränk) *-s* M-Set., hrl. pl. *-hsõd: -hsõt* Ränk *-ssõd* M *-ssõt* M-Set. = *vajotuz*; M *vajotõz on katoll* katusemalk on katusel; M *kaïtoo pääl vajotõssõd* katuse peal (on) katusemalgad (~ vajutuspuud); M *ühs vajotõz mätäni* üks katusemalk mädanes ära.

vajovik/ko Lu Li, g. *-oo* = *vajonikka*; Lu *vajovikko paikka, märtsä paikka* vajuv koht, märg koht.

vajula¹ J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* vajuda (hoone kohta) оседать, -сть; *uus oonõ vähi kõrrõz vajub* uus hoone vajub vähehaaval. – Vt. ka *vajoa, vajoota*.

vajua² vt. *vajoa*.

vajussa: *-ss* J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* = *vajua*¹.

vajulta (Kett.), pr. *-an* Kett., imperf. *-zin* = *vajoota*.

vajussa: *-ussag* (I), pr. *-ub*, imperf. *-uzi: -jõd* I = *vajoota*; *daže lehmä vattsassaav vajujõd* lehm vajus isegi kõhuni (sohu).

vajõlta Kett. L P M Kõ Lu Li (K R Ra) *vajeltaa* (K-Ahl. R-Eur. R-Lõn. R-Reg.) *-a* J-Tsv. *-aag* I *vaeltaa* (M), pr. *-an* Kett. K M Lu *-aan* Kõ Lu *-õn* Li J *vajellan* K-Ahl. R-Eur., imperf. *-in* Kett. K P M J *-iin* Kõ Lu *vajõlsin* Lu vahetada менять, по-, с-, обмен/ивать, -ять; P *t'at'a vajõlti mustalaizyõkaa opõzyõ* isa vahetas mustlasega hobuse; M *naizõlta saunaza paskapool lahzõd vajõlti* (muinasjutust:) vanakurat vahetas saunas naisel lapse (ära); Lu *vesi meni roojakkaassi, vajõltõttii poiz* (kui) vesi läks mustaks, vahetati ära; M *katkõz ühs lavvapuu,*

piäb vajõltaa (reel) murdus üks tiivapuu, tuleb vahetada; I *piäb vajõltaak tõizõt sõvad* peab vahetama (= panema) teised rõivad; Li *vajõlta tänävä aluvaihod* vaheta täna aluspesu; Lu *vajõlta kursi* vaheta kurs(s)i (= sõidusuunda); Kõ *elä eittele emüttä, vaaliaisutta vajõltaa* rl. ära hülga emakest, (ära) sünnitajakest vaheta; M *minuu nain vajõltii minuu* mu naine jättis mu maha.

vajõltaja vt. *rahaa-*.

vajõltua M Lu Li *vajeltua* (K-Ahl.) *vaeltua* (K), pr. *-uub* M Lu *vajelluub* K-Ahl. *vaeltuub* K, imperf. *-u* Lu vahetuda, muutuda меняться; Li *satka on tehtü lavvassa, tehtü väliid, jot kala ep pääseis poiz, a vesi muuttuisi, vajõltuisi* sump on tehtud laudadest, (on) jäetud (tehtud) vahed, et kala ei pääseks välja, aga vesi muutuks, vahetuks; Lu *vennees sai vajõltua* paadis sai (kohta) vahetada; M *elo kõik muunub i vajõltuub* kogu elu muutub ja vahetub; M *sää vajõltuub* ilm muutub; K *kuu vajellub* (Ahl. 159) kuu muutub (tuleb uus kuufaas). – Vt. ka *vajõltuussa*.

vajõltuz M J-Tsv., g. *-hsõd* M *-hsõdõ: -sõd* J vahetus, muutus изменение, перемена; обмен; M *tuli vajõltuz, tehtii suur kaljoza* tuli muutus, tehti suur kolhoos; ■ J *tširjaa vajõltuz* kirjavahetus.

vajõltuussa: *-ussag* (I), pr. *-ub*, imperf. *-uzi: -jõd* I = *vajõltua*; *murtšinaassaag õli vihma, a peñrää murtšinaa ilma vajõltujõd, alki pais-saag päivüd* lõunani oli vihm(asadu), aga pärast lõunat ilm muutus, hakkas paistma päike.

vajõltõlla M (K-AI. Li) *-ll* J-Tsv., pr. *-lõn: -õn* J, imperf. *-lin* K J frekv. ← *vajõltaa*; J *vajõltõdõb opõzõt niku mustõlain, päivez viis tikküä* vahetab hobuseid nagu mustlane, päevas viis tükki; K *vajõltõlid minud vihojõd viinojõd* (Al. 43) rl. vahetasid mind vihade viinade vastu; M *täm ep kestä ühellä tilalla, täm suvvaav ain vajõltõlla töitä* ta ei püsi ühel töökojal, ta armastab aina vahetada töökohti (tõid).

vajõnnõi L sõjaväe- военный; *üväd vajõnnõi sõvad* head sõjaväerõivad.

vajõltuz Kõ = *vajotuz*.

vak vt. *vaak*.

vaka M Lu J-Tsv. I (R), g. *vagaa* Lu J **1.** rahulik, vaga, vagane, vagur, tasane смирный, тихий; кроткий; Lu *vaka meez, mitä nain jutõdõv, senee kuuntõdõv* vaga mees: mida naine ütleb, seda kuulab; M *ai ku täm on vaka inehmin, niku vazikka* oi kui rahulik inimene ta on, nagu vasikas; J *õd vaka* ole tasane, rahulik!; J *õli vaka opõin, a nüt perossu* oli vagur hobune, aga nüüd läks peruks; Lu *vaka koira* vagune koer; J *vaka žiivõtt* vagune loom; J *vaka tuuli*

tasane tuul; **2.** väeti, väike, mõistusetä (laps) маленький, глупый (ребёнок); J I *vaka lahsi* väeti laps. – Vt. ka *vagaz, vakanõ*.

vakai/n J-Tsv. (R-Eur.), g. -zõõ J = *vaka*.

vakai/nõ Lu, g. -zõõ = *vaka*; *vakanõ* koira vagune koer.

vakassi J-Tsv. rahulikult спокойно; смирно; *herr pajatti med'd'ekaa vakassi* mõisahärra rääkis meiega rahulikult.

vakasuz J-Tsv., g. -hsõõ: -zõõ J = *vakauz*.

vakatti vt. *advokatti*.

vakauiz (J), g. -hsõõ: -zõõ J vagurus смиренность, кротость; *tämää pehmiä tavaa ja vakauzõnn allõ kõrjuttaas suur kavaluz* tema pehme iseloomu ja vaguruse all peitus suur kavalus. – Vt. ka *vakasuz*.

vak/ka Set. K R-Eur. L P M Kõ Po Lu Li J I (Len.) -kõ J -k Ra J-Tsv., g. -aa K M Lu J *vakkaa* M vdjI **1.** korv корзина; Ra *viijetšezze mentii mettsää marjaa, vakad õltii tšäez* viiekesi mindi metsa marjule, korvid olid käes; Lu *vakkuri teeb vakkoja* korvimeister teeb korve; J *vakad õltii päress tehtü* korvid olid peergudest tehtud; Lu *pajuu õhziss tehtii vakkõi* pajukstest tehti korve; Li *tõi rihepäält senee villaa vakakaa akkunall* tõi lakast selle villa korviga õue; Lu *rüiskakkuja pantii vakkaa, se õli kakkuvakka* rukkijahust kakke pandi korvi, see oli kakukorv; J *marjõ vakk om peen, maamum vakk on suurõp, a päre vakall kannõtta riigõss akanoi* marjakorv on väike, kartulikorv on suurem, aga peergkorviga kantakse rehest aganaid (välja); J *akam vakk* aganakorv; Lu *viitsa vakad* vitskorvid; Lu *päre vakad* peergkorvid; Lu *juuri vakad* juurkorvid (= juurtest punutud korvid); Lu *vaaka kantõmõ* korvi sang; Lu *vakka maasteri* korvitegija, -meister; **2.** (puust, tohust, vitstest vms.) karp, toos, tops, vakk коробка; L *vakka täüenä pähtsinii valmisõttu* (üm margune) karp, lüditud pähkleid täis; Po *mind'a pani lavvaldõ sùolaa vakkaakaa* minia pani lauale soola vakaga; J *vanaa ämmää vakassõ* rl. vanaeide (vanaema) vakast; R *siell on vakka kartakaasi tõin on vakka rautakaasi kõlmas vakka on vahtšikaasi* (Eur. 40) rl. seal on vakk (= karp) plekk-kaanega, teine vakk on raudkaanega, kolmas vakk on vaskkaanega; **3.** külimit севалка, лукошко; I *vakka, migälä tsülväss rüüssä, kagraa* külimit (on see), millega külvatatakse rukist, kaera; J *tsülvõ vakka pantii remeniikaa kaglaa i siis tsülvettii* külimit pandi rihmaga kaela ja siis külvati; Lu *tsülvõ vakka, ku tsülvõmäš tsäüiti, tämä on mõnõkkaal juurõssa* külimit, kui külvamas käidi, see on mõnel juurtest (punutud); **4.** vakk (mahumõõt,

eeskätt vilja ja kartulite mõõtmiseks); P J-Tsv. veerik, setverik пуря, лоф; четверик, мера; M *vara vakkaa ep pillaa* vs. vara vakka ei riku; M *vakall peremmez mittaav, mõnt vakkaa tämä rüüssä sai* vakaga peremees mõõdab, mitu vakka ta rukist sai; M *õli suur vakka, mizell mitattii leipää, õli puudavakka, nell'tsümmettä naglaa* oli suur vakk, millega mõõdeti vilja, oli puudane vakk, nelikümmend naela; M *esimeizess on vakka, siz on poolvakka, siz on tšetvjorka, siz on vass garttsa, samõi peen mitta* kõigepealt (esiteks) on vakk, siis on pool vakka, siis on setverik, siis alles on karnits, kõige väiksem mõõt; M *vakkaa meni nellä tšetverka, kahõsaa garttsaa* vakka läks neli setverikku, kaheksa karnitsat; M *vakkaza taitaa puuda õli rüüssä* vakas oli vist puud rukist; K *vakka da pooltõiss, tšen kui tahto, linnahsii* vakk ja poolteist linnaseid, kuidas kellelgi oli (õlleks) vaja; J *pal'l'o mahzõb üks vakk vilja?*; I *se on vakka, õnuaa mitataz* see on vakk, (sellega) mõõdetakse kartuleid. – Vt. ka *eino-, einä-, griba-, javoo-, kagra-, kakku-, lahja-, liiv-, maamuna-, maamunapär-, marja-, muna-, mõrt-, obakka-, pool-, puuda-, päre-, rüüz-, soola-, toho-, tsülvü-, villa-, viitsa-*.

vakkai/n (Li), g. -zõõ korvike корзиночка; *kuss siä saad võjjõttõ. vanaa lehmää vakkaizõss, noorõõ lehmää kukkulõss* rl. kust sa saad võiet? Vana lehma korvikesest, noore lehma udarast. – Vt. ka *vakkõin*.

vakkamaasteri Lu = *vakkuri*; *vakkamaasteri tetši vakkoja* korvimeister tegi korve.

vakkapäre Lu korvipeerg лучина для корзин.

vakkovõ Lu Ra, g. -õõ Lu Ra külapidu деревенский праздник; Lu *vakkovõ õli jürtšinn i sütsüzünn, ku riigat tapõttii* külapidu oli jüripäeval ja sügisel, kui rehed (ära) peksti; Lu *tšezäl õli vakkovõ* suvel oli külapidu; Lu *vakkovõd õlivan; koko tsüilä õli joomaza* külapidid olid, kogu küla oli purjus.

vakkuri Lu, g. -ii korvitegija, -meister корзинщик; *vakkuri teeb vakkoja* korvitegija teeb korve; *vakkurid õltii sairaz ja palokkaz* korvitegijad olid (= elasid) Sairas ja Palokas. – Vt. ka *vakkamaasteri*.

vakkõi/n J-Tsv., g. -zõõ = *vakkain*.

vako Ränk K P M Li J I (Kett. Ra vdjI Ma), g. *vag/oo* Li J -uo P *vaggoo* vdjI Ma -o J vagu борзда; I *menivät tsüntämää, kõlmõd vakkoa tetši* läksid kündma, kündis (ainult) kolm vagu; Ra *ohto on väärii vakoi noorõõ oroo tsünnükill* vs. küllalt on kõveraid vagusid noore täku künnis; Li *nüd adraakaa vaa munõi isutõttii i vakoi lastii* nüüd pandi puudraga ainult kartu-

leid maha ja aeti vagusid; I *vakoloissyg pannaz valloa* (kartuli)vagudesse pannakse sõnnikut; M *teemmä pikkaraizõd vagod, siz vakoloisõd tšülvämmä markofkad* teeme väikesed vaod, siis külvame vagudesse porgandid; M *meil õltii vagod, vagod õltii välizä, meil ep piettü rajoja* meil olid vaod, vaod olid (põlluribade) vahel, meil (põlluribade) piire ei peetud; J *vakkoa ajama* (Tsv.) vagusid ajama; M *siz ajjaas vakojaja, parapõissi kazvaiss omena* siis mullatakse (aetakse vagusid), (et) kartul paremini kasvaks; K *vakai lahši* (Set. 89) ajas (laskis kartuli)vagusid; M *vakojaja laskõaz* aetakse (lastakse) vagusid; M *vagod laskõas i sis kaivaaz omenad* vaod aetakse lahti ja siis võetakse kartulid üles; P *vaatap tagaaz miä õlõn vaguo väliz* vaatab tagasi, mina olen vao vahel; J *vago põhjõd on rohossunnu* vao põhjad on rohtunud; J *vagoo õtts* vao ots; ■ J *vagoll pitämä* (kedagi) vaos hoidma. – Vt. ka *maamuna-, muna-*.

vak/oa: *-koa* J-Tsv., pr. *vagon:* *-kon* [sic!], imperf. *-ozin:* *-kazin* J = *vagotta;* *mee vakko maamunad* mine mulda kartulid (ära)!, *mentii maamunõi vakkoma* mindi kartuleid muldama (murd. vaguma).

vakoi/n J-Tsv., g. *-zõd* J = *vagokaz*.

vakomaa J-Ränk rukkikõrreperõld ржанище, ржаная стерня.

vakona vt. *vaгона*.

vak/oossa: *-kossa* Lu *-kossa* Lu (Li) *-koss* J-Tsv., pr. *-oon:* *-koon* Lu J, imperf. *-oozin:* *-koozin* Lu *-kazin* Lu J = *vagotta;* Lu *maamunia vakkooosaa, jod eväd rohottuisiiz* kartuleid mullatakse, et nad ei rohtuks; Lu *kahs kõlmõt kõrtaa tšezä vakkooosaa maamunia* kaks-kolm korda suve jooksul mullatakse kartuleid; Li *migäl vakkosti munõi, akušnikõd neit kutsutaa* millega mullati kartuleid, neid nimeatakse muldamisatradeks; J *vakkoon maamuni tšäeekaa* muldan kartuleid käsitsi.

vako-vagol/ta: *-t* J-Tsv. *vagu-vaolt* борозда за бороздой; *põltoa tšünnetä vako-vagolt* põldu künatakse *vagu-vaolt*.

vak/sa Lu *-s* J-Tsv., g. *-saa* J vikis, saapamääre vaksa (сапожная мазь); J *jätä minutši bašmukoi lõd vähäizee vaksa* jäta ka minu kingadele väheke viksi; Lu *saappagaa vaksa* saapamääre.

vaksi/la J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* J vikside, määrida (jalanõusid) ваксить.

vakur/at J-Tsv. *-a-t* M *vačkura-t* M Lu 1. täpselt, just как раз, точно, в меру; M *kase tšentšämüz millõ on vačkura-t jalkaa möö* see jalanõu on mulle täpselt jala järgi (= paras, sobiv); J *vakurat tšävvä tunnid ühez, minutti-minutti-*

sõd (need) kellad käivad täpselt ühes(uguselt), minuti pealt; 2. otsekohe, (just) praegu сейчас же; M *vakura-t võtap tšiin* otsekohe võtab (teise) kinni.

val/aa K L P Ra J (Kett. M Ja-Len.) *val/aa* M Kõ *-laa* Po Lu Li J Ku *-a* J-Tsv. *val/laag* I (Ko) *Вала* K-reg.₂ *Валá* ~ *Варлазь* ~ *Валлазь* Pal.₂ *Валлазь* Ii-reg.₁, pr. *-an* K P M Lu J, imperf. *-õn* M Kõ *-õin* Kõ J *-in* Lu *-azin* P M J *val/õd* I 1. valada, kallata лить; L *tšülmää vettä valõttii peässä jalkoissaa* külma vett valati peast jalatallani (= üle kogu keha); K *õlud valõttii botškaasõd* õlu valati vaati; K *nõisass stokanoi valamaa* hakatakse (viina) klaasidesse valama; M *peremeez valab rütšee kottisõd* peremees kallab rukkid kotti; M *elä juttõd tšüläläe, tšülä paap tšüüneliä valamaa* vs. ära räägi küla-le, küla paneb pisaraid valama; M *välissä nii puhkõõb vihma, etti kahs näтелиä valab i valav* vahel hakkab (puhkeb) nii vihma sadama, et kaks nädalat valab ja valab; M *valab niku pangõd servässä* valab (sadada) nagu pangest (pange servast); Lu *vihmaa niku pangissa valav* vihma valab nagu pangest; M *ai ku valab vihmaa, niku vartaassa* oi kuidas valab vihma, nagu oavarrest; 2. kasta поливать; M *taimõd algõttii rüüstüä, näitä piäb val/aa* taimed hakkasid närtsima, neid tuleb kasta; Lu *tarraa pieb val/aa* aeda peab kastma; J *tänvä tait kapusaa valamiss eb lee, nõizõb vihmaa satama, de valap kapusa* täna vist kapsaste kastmist ei tule, hakkab vihma sadama ja kastab kapsad (ära); M *valamma panidorõita* kastame tomateid; 3. valada (metalli, midagi metallist) лить, отливать (готовить литьём); J *kase suur veero on tšugunõss valõttu* see suur ratas on malmist valatud; J *valan kulta-silmii, tšell on tarviz* (muinasjutust:) valan kuldsilmi, kel on tarvis; M *kartõn azõ piäb val/aa tiinnaakaa, puin azõ piäp turvotuttaa, etti tam eb vootaiz* plekk-nõu tuleb tinutada, puunõu tuleb turrutada, et see (= need) ei jookseks läbi; P *nõisõvad valamaasõd tinaa* hakkavad tina valama (= hakkavad õnne valama); P *isub üvässi selläz niku valõttu* (rõivas) istub hästi seljas nagu valatud; ■ J *svaatt, siä kuile ženihõss kõig valab: vet tämä oj kõüh niku rott* kosjasobitaja, sina vist peigmehest puha valetad: ta on ju vaene nagu (kiriku)rott; Ku *se valo kuremuniit suuhoo* kk. see valetas (see valas kuremune suhu); M *valab vaskõa* valetab (valab vaske); Ra *pajatab niku tinaa valav* räägib, nagu tina valab (= valetab). – Vt. ka *valkaa, valõlla*.

valaht/aa (Kett.), pr. *-aav* Kett., imperf. *-ii* mom. pisut valguda, pisut voolata литься.

val'aittaa: -ta J-Tsv., pr. -an: -en J, imperf. -in J lohiseda lasta, lohistada, vedeleda lasta
валеть.

val'aitt/assa (Li) -ssa (J-Tsv.), pr. -av, imperf. -azi: -az Li vedeleda валеться; J il'la, glazii bruujud val'aittassa tšünnüsennall ettevaatlikult, klaasikillud vedelevad läve (künnise) ees; J raaoo luud val'aittassa tee äärez raipe luud vedelevad tee ääres; Li val'aittaaz jõka paik-kaz, ilka on i antaa (see vanaaegne heegelpits) vedeles igal pool (igas kohas), häbi on andagi (mälestuseks). – Vt. ka vaal'aittua.

val'aittu/ssa: -ssag (I), pr. -v, imperf. -zi = vaal'aittaa; lahsi vaal'aittuub makkauhsõlla laps aeleb asemel; ep piäg vaal'aittuussag ei tohi aeleda.

val'ait/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← val'aittaa; elä val'ait-tõõ pal'ttoa maat müü ära lohista palitut mõõda põrandat.

valajajizõd ~ -zõd M õllejagamispidu, õllejagamine (õlle vaatidesse valamine ühisel õlletegemisel празднование разлива совместного пива по бочкам); vot sis ku tultii valajazõd, nõistii sitä õlutta jakamaa vaat siis, kui tuli õllejagamispidu, hakati seda (ühis)õlut jagama; saunneez valõttii õlut botškalaisõõ, siell piettii tožo valajaisia sauna eesruumis valati (ühis)õlu vaatidesse, seal peeti ka õllejagamispidu; hukod jootii, välissä nii jootii, etti umalassaa. sis jutõltii, õlimm õludvalajaisil (õllejagamisel) taadid jõid, vahel jõid nii, et jäid purju. Siis õeldi, olime õllejagamisel (~ õllejagamispeol). – Vt. ka õlud-.

valaskala: Валаскaлла Pal.₂ vaal, valaskala kit.

valasnoi M valla- волостной; valasnoi konttõri vallamaja, vallakontor.

valau/ssa: vallaussag I, pr. -v, imperf. -zi: vallaujõ I refl. 1. valguda, (väl)ja voolata течь, вытекать, литься, изливаться; I siz noorikkõõ vesi valattii maalõõ, jalkoloilla annõttii pañkõjõõ müü i vesi vallaujõ maalõõ (pulmakomme:) siis valati pruudi (kaevust ammutatud) vesi maha: jalgadega lõõdi (anti) vastu pangesid ja vesi valgus maha; 2. ennast (veega) üle valada ok/чиваться, -титься; vähäine sooja vesi, vallaussag leige (veidi soe) vesi, (sellega) end üle valada.

val'dšneppia: -õ J-Tsv. = val'tšneppi.

val'eñka, valenka, valeñka vt. vaal'eñka.

valerjan/a Ra, g. -aa (harilik) palderjan (лекарственная) валерьяна, валериана; valerjana varsõ palderjani vars. – Vt. ka valerjanjka, valerjankukka.

valerjani Ra, g. -ii = valerjana; valerjani lehod palderjani lehed.

valerjanj/ka: -k J-Tsv., g. -kaa = valerjana.

valerjankukka Ra = valerjana.

valerka vt. farelka.

valežnik/ka: -k J-Tsv., g. -aa J tuulemurd, tuulest murtud puud валежник, валежный лес; valežnikk on kuivannu kupo-kuivõssi tuulest murtud puud on kuivanud krõbekuivaks; valežnikass saap kuivaa kotopuut tuulemurrust saab kuivi kütterpuud.

valetti J-Tsv. val'etti M, g. -ii soldat (kaardimängus) валет (в игре в карты); J valetikaa tahop frovva katta soldatiga tahab emandat katta. – Vt. ka bubi-, rissi-, tšervi-, viini-.

val'gad vt. val'laad.

valgas/saa Kõ (K-Al.) -sa Lu, pr. -av, imperf. -si Kõ 1. pleegitada (kangast) белить, отбеливать, -ть (холст); Kõ valgazimma kañkaa, õmpõlimma tšiuuttai i kaattsolai pleegitasime (linase) kanga, õmblesime (sellest) särke ja pükse; K valkõassi valgassi (Al. 21) pleegitas (kanga) valgeks; 2. refl. valgeneda (päeva kohta), koita рассветать, -сти; Lu jo algab valgassa, kuumav, valgasaav juba hakkab valgeks minema, kumav, läheb valgeks. – Vt. ka valgõssaa, valgõttaa, valkõnõssa, valkõõssaa.

valgas/sua (S), pr. -uv, imperf. -su valgeks muutuda белеть, по-; kañkaat pantii lumõlõõ valkõnõmaa, valgassuttii linased kangad pandi lumele pleekima, (need) muutusid valgeks. – Vt. ka valgõssua.

walgi vt. valkõa.

valgis/sua (M), pr. -un M, imperf. -suzin kahvatada, kahvatuks muutuda бледнеть; nii on valgissunnu niku tohhoo liblo on muutunud nii kahvatuks nagu tohulible; tämä on valgissunnu niku kuva ta on kahvatunud (~ koltunud) nagu pilt; miä valgisun niiku toho ma muutun kahvatuks nagu toht. – Vt. ka valkõhtuussa, valkõnõssa.

valgus/saa: -sa J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J valgustada освещать, -тить; valgus kammõrii tulõkaa valgusta sahvrit tulega.

valgõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J valkjas беловатый, светлый.

valgõkkõin J-Tsv., g. -zõõ J valgekene беленький.

valgõs/saa M Lu (Kett. P Kõ) -sa Lu Ra J-Tsv., pr. -an Kõ Lu -õn J, imperf. -in J 1. pleegitada (kangast) белить, отбеливать (холст); M kañkaav kõik tõmmõttii aņgõõ päälee, i vot aņgõõ päällä kanni valgõõttii mõnt mõnissa kõrtaa (linased) kangad tõmmati kõik lumekooriku peale, ja vaat nii lumekooriku peal

pleegitati õige mitu korda; Kõ päivüül *valgõsan i lumõl, kangassa* päikese käes ja lume peal pleegitan linast kangast; M *siz nõisaz niittijä valgõssõmaa* siis hakatakse (linaseid) lõngu pleegitama; P *meill on tohotšennäd valmiid, rüüdid valgõsõttu* rl. meil on tohtviisud valmis (tehtud), rüüd (= linased pikk-kuued) (valgeks) pleegitatud; 2. refl. valgeneda (päeva kohta), koita расцветать, -сти; Lu *oomnikossa toož valgõsav, päivä nõizõv* ka hommikul valgeneb, päike tõuseb; Lu *pilvi meep poiz, algõb valgõssaa* pilv läheb ära, hakkab valgenema; 3. valendada белеть; Lu *miä vähä näen, troppa valgõsav* ma vähe näen, rada valendab. – Vt. ka valgassaa, valgõttaa, valkõnõssa, valkõõssaa.

valgõs/sua J-Tsv. valkõssua M, pr. -uv J valkõsuv M, imperf. -su J 1. valgeneda (päeva kohta), koita расцветать, -сти; J *päiv (oomnikko) jo valgõsuv* juba läheb valgeks (päev (hommik) juba koidab); 2. J-Tsv. valgeks muutuda белеть, по-, ста/новиться, -ть белым. – Vt. ka valgassua, valkõnõssa.

valgõsõlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. ← valgõssaa.

valgõta M S (K-Ahl. K-Al. R-Reg. Kõ) -kõta Kõ -gõtaag I, pr. -kõnõv M J I, imperf. -kõni P 1. valgeneda (päeva kohta), koita расцветать, -сти; M *algab jo päivä valgõta, piäb nõisa ülleaz* hakkab juba valgeks minema, peab üles tõusma; I *oomiz vaŗrai päivä algab valgõtag* hommikul vara hakkab päev valgenema; M *kui päivä valkõni, siiz alkõ kõic nätsüü* kui päev valgenes, siis hakkas kõik paistma; K *äd'däs kuitsu kukõssa, ämmäs päivää valgõttõza* (Al. 49) rl. su äi kutsus kuke-laulust (= ajas kuke-laulu ajal üles), su ämm päeva valgenedes; Kõ *päivää valkõttõž* päeva valgenedes (~ päikese tõustes); 2. pleekida (kanga kohta) белиться, отбеливаться (о холсте); S *kan̄kaat pantii lumõlõõ valkõnõmaa* (linased) kangad pandi lumele pleekima; I *lumõõ päällä nämäv valkõnõvad* lume peal need (= kangad) pleegivad; ■ P *ku kazõl vuotta varai tševäd valkõni* küll sellel aastal algas kevad vara. – Vt. ka valgassua, valgõssaa, valkõnõssa, valkõõssaa.

valgõtikko Kett. K M-Set. J -etikko K-Ahl., g. -õtikoo koit, koidik, koiduaeg утренняя заря, рассвет; K *õlimma eittsezä valgõtikkoosaa* olime õitsil koiduni; K *pimetikko pitäminee, valgetikko vaattaminee* (Ahl. 100) rl. videvikupidamine, koiduvaatamine; J *tuli valgõtikko saabus (tuli) koidik*. – Vt. ka päivä-.

valgõttaa (J) -ta J-Tsv. -taag I, pr. -an: -õn J, imperf. -in J pleegitada (kangast) белить, отбеливать, -ть (холст); J *kangõss valgõttõta*

lumõll (linast) kangast pleegitatakse lumel; J *jok kan̄kaad valgõttit* kas pleegitasite kangad ära?; I *aa, viil valgõttaag* jajah, (tuleb kangast) veel pleegitada. – Vt. ka valgassaa, valgõssaa, valkõõssaa.

vali^a Lu J, pr. -n, imperf. -zin = valittsaa; Lu *inemin valittii üvvää ammattii* inimene valiti heasse ametisse; J *kuuz meess valitti dovarišõissi* kuus meest valiti kaaslasteks. – Vt. ka valita, valittsaa.

vali^a (J-Tsv.), pr. -n J, imperf. -zin (hulgana) voorida валить; *vätsi valip tull suimõlt* rahvas voorib tulla külakoosolekut.

valimiln J-Tsv., g. -zõõ J = valitsuz.

valiita [< e?]: -t J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J = valittsaa.

valitsu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J valimine, väljavalimine выбор, отбор. – Vt. ka valimin, valittsõmin.

valitsõlla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J frekv. ← valittsaa; *koño pavo ku on rikaz, ni valitsõõb enellez noorikka* kuna Konjo Pavo on rikas, siis (aina) valib enesele pruuti.

valit/saa M Lu Li (Kett. P Ja Ra) -saa M-Set. Li -tsa J-Tsv. -tsaag (Ma), pr. -san Kett. M Ja Lu J -sõn J, imperf. -tsõzin P -sin Lu J (välja) valida выбирать, -рать, отбирать, отобрать; M *miñnua valitsõttii tšüllää staarostassi* mind valiti külavanemaks; P *miä ize enellie valitsõzin päamad'd'aa* ma ise valisin enesele maiasmoka (naiseks); M *õzralõõ ain valitsõttii parõpi maa* odrale valiti alati parem maa; Ra *tšüümmä kalla valittsõmaz* käime kala sorteerimas (välja valimas); M *valitsõgaa kehnod omenod eri* sorteerige (valige) viletsad kartulid välja (eraldi); M *nät ku tševväälä kannutab lumi, siz ep hooli teetä valittsaa, mee kõhallaa niku siltaa* möö vaat kui kevadel lumi kannab, siis ei ole vaja teed valida, mine otse nagu mööda põrandat. – Vt. ka valia^a, valita.

valittsõmi/n J-Tsv., g. -zõõ = valitsuz.

valjaat vt. val'Yaad.

valju vt. val'Lu.

val/ka Lu, g. -aa Lu valgma, lauter, paadisadam лодочный причал.

val'ka vt. val'okka.

valkaa¹ vt. valkõa.

val/kaa² M Po (Al. K-Ahl. P), pr. -gan K M, imperf. -gõn M 1. ümber ajada, ümber lükata, ümber lüüa (veeämbrit) опроки/дывать, -нуть (ведро с водой); M *miä valgõn kõm pañkõa* ma ajasin ümber kolm pange (vett); Po *nävä lüvväs pañkõja müö, kumpa tšüireep valgõp, se liep päälikko* (pulmakomme:) nad lõõvad (jalaga) vastu pangesid, kes kiiremini (pange)

ümber lööb, see saab (pulma)vanemaks; **2.** valada лить; M *tšülä veep tšüüneliisee, a valta vettä valkamaa* rl. küla viib pisaraisse, aga vald vett valama (= nutma). – Vt. ka *valaa*.

valkaa-harmaa Lu helehall светло-серый; *kurgõd ovad valkaa-harmaad* toonekured on helehallid.

valkaa-kukka Lu J (igasugune valge õiega lill) белый цветок (любого растения).

valkaaõttsa Lu (vadja tare korstnaga pool, korstnaga tarepool часть, половина водского жилья с дымоходом); *mussaõttsa õli savurihi, tõin õli valkaaõttsa* (vadja tare) korstnata pool oli suitsutare, teine (pool) oli korstnaga tare-pool (= eluruum).

valka-karu J-Tsv. jääkaru белый медведь.

valka-sammõl J-Tsv. turbasammal торфяной мох (сфагновый или белый мох).

valkau/ta M-Set. (Kett. K-Ahl.), pr. -v Kett. K M -zi: -z M valguda течь, вытекать; струиться.

valka-är/tšä: -tš J-Tsv. valge härg белый бык.

walke, walki vt. *valkõa*.

valko¹ L, g. -*goo* valamine пролитие (крови); *enäpää verie valkua ep pie piteä* enam verevalmist ei tohi olla.

valko² P M (J-Tsv.), g. -*goo* M **1.** J-Tsv. muna-valge белок яйца; **2.** küünerära valge osa ногтевая луночка; M *tšüüne* valko küüne(pära) valge (osa); **3.** P valge lehm белуха, белая корова. – Vt. ka *muna-*. – Vt. ka *valkolain, valku, valkulain, val'likkõ*.

valkoin Lu, g. -*zõd* Lu **1.** valge белый; Lu *tšär-päzee griba on kaunis päält, valkoizõt prikud on pääl puulõz* kärbseseen on pealt punane, valged täpid on pealpool; **2.** (silma)valge белок (глаза). – Vt. ka *silmä-*. – Vt. ka *valkõa*.

valkolai/n (Kõ-Len. Ra), g. -*zõd* = *valku*; Ra *se nii paganassi katsov, kõik silmät põlõssaa pääz, väntäab vaa valkolaisii* see vaatab nii tigidalt, silmad lausa põlevad peas, pööritab vaid (silma)valgeid.

valku K-Ahl. L M, g. -*guu* M (muna-, silma)-valge белок (яйца, глаза); M *muna paikalla rikottu, valku i kõltõin ihezä* muna on terve-na (toidu valmistamiseks) katki lõõdud, valge ja kollane koos; M *miä kõllaa võtin munassa vällää, a valguu jätin* ma võtsin kollase munast välja, aga valge jätsin (järele); L *kanaa muna valkõa valkõa valõttii tšülmää vetiee stokanaa* kanamuna valge valati klaasi külma vette; M *muñnaa valku munavalge*. – Vt. ka *muna-*, *silmä-*. – Vt. ka *valko*².

valkulain Lu Li -*nõ* J, g. -*zõd* Lu Li J = *valku*; Lu Li *munal on ruskulain i valkulain* munal on rebu ja (muna)valge; Lu *kana munall on valku-*

lain ümpärii kanamunal (= kanamuna rebul) on (muna)valge ümberringi; Lu *silmää ümpäri on valkulain* silma (vikerkesta) ümber on (silma)-valge; Lu *muna valkulain* munavalge; Lu *silmää valkulain* silmavalge.

valku/z [< e?] J-Tsv., g. -*hsõd*: -*sõd* J valgus свет. – Vt. ka *valkõuz*.

valkõa Kett. K L P M Kõ S Po Li J-Must. I -*ea* R-Lõn. -*ia* R-Reg. Ke Ku -*aa* Lu Li Ra J I -*a* Set. J-Tsv. *walke* ~ *walki* ~ *walgi* Kг Вáлкья ~ Вáлзу Pal.₂ Вáлкя Pal.₁ Вáлкы K-reg.₂ Вáлáкы K-reg.₂ Вáлáкы Ii-reg.₁ Вáлгы Ii-reg.₁ Вáлькы Pal.₁ Ii-reg.₁ Вáлка Tum., g. -*õa* Kett. K L M I -*aa* Lu -*a* J **1.** valge (värvuselt) белый (цвет); K *minuu enne kõõli, valkõa tšütoo jätti, jätti millõ mälehtossi* minu ema suri, jättis valge särgi, jättis mulle mälestuseks; P *rokka-linnud ovat kõltazõd, mõnikkaad on valkõad, tširjavad* liblikad on kollased, mõningad on valged, kirjud; Ra *valkaa niku luikko* valge nagu luik; Kõ *isä õli valkõiz vaal'enkoiz* isa oli valgetes viltides (= isal olid valged vildid jalgas); K *laavuñnikka näev, esto on valkõisõd sõvõnnud i kassa vähä lazzettu* (Al. 16) kaupmees näeb, et (tütarlaps) on valgeisse (rõivaisse) rõivastunud ja pats on (otsast) veidi (lahti) lastud; Lu *valkaa liivaa on lad'd'alt* valget liiva on laialt (= palju); M *sõmõr-tšivellä möö pezemä valkõita siltoita* liivakiviga peseme me valgeid (= värvimata) põrandaid; Lu *sill on nii žaaru, menid blednoissi, valkaassi* sul on nii palav, läksid kahvatuks, valgeks; Lu *tšäsi tšät-tä pezeb, mõlõpad om valkaad* vs. käsi peseb kätt, mõlemad on valged (= puhtad); Lu *valkaa ivussiissaa elid, a meelt ep kopitunud* elasid vanaks (elasid valgete juusteni ~ halli peani), aga mõistust (pähe) ei tulnud (ei kogunenud); Lu *valkaajõd ivusiekaa* heledate juustega; Lu *musal on süä murja, valkaal val'to süä* vs. tumedapäisel (mustal) on süda õrn, heledapäisel (valgel) on vali süda; J *valkat karud eletä tšülmä põhjõ-mere jäiz* jääkarud elavad külma põhjamere (= Põhja-Jäämere) jääl (jäädes); K *tšihutõttii valkõata piimäkaa rooppaa* keedeti valget piimaga putru (= riisiputru); K *valkõad javõd* püüli-, saiajahu; M *valkõa taitšina* saiatainas; M *valkõat piirgõd* saiatainast pirukad; M *valkõat suurimad* riisitangud; M *valkõad obahkad* puravikud; J *valkaa viina* valge viin; J *vapaisõ valkõa* (Must. 186) väga valge; **2.** subst., hrl. pl. valged (ajaloolis-poliitilise terminina) белые (в историко-политическом значении); K *se õli siis ku kauniid da valkõat tappõlivad* see oli siis, kui punased ja valged sõdisid; Kõ *ehtizimmä vaa opõzõt panna rakkõdsii, tšel*

veel böllu pantu, ku valkõat algõtti panna pule-mõtoissa (Len. 212) vaevalt jõudsime hobused rakkesse panna, mõnel (kel) veel polnud pandud, kui valged hakkasid tulistama kuulipildujaist; **3.** suuvalge, soor молочница (bolezнь); *M lahzõll on valkõa tseelee pääl* lapsel on soor keele peal; **4.** valge, valgusrikas светлый; *J veel om valkaad üüüd, va ühs tähtikkõim vilkup taivaaz* veel on valged ööd, ainult üks täheke vilgub taevas; *Ku zemskoo miko jo noisi menemää vällää, valkia päivä jo tuli* Zemsko Miko hakkas juba ära minema, juba läks valgeks; *Lu kujal on valkaa väljas on* (veel, juba) valge; *Lu valkaa tuli valge (= hele) tuli; 5.* subst. valge, valgus свет; *K laka tunnusan tulela, laka vaatan valkõala* (Ahl. 99) rl. las (ma) tunnistan tulega, las (ma) vaatan valgega (= valgusega); *Lu tšen tsähsi kotikaa kantaa valkaata kujalta rižxee* (muinasjutust): kes käskis kotiga kanda valgust õuest tuppa?; *Lu siä saad mennä litšepäss valkaata* sa võid minna valgusele ligemale; *Lu valkaata ep saatu* valgust ei saadud; **6.** tuli огонь; *Ku otet'sii spitškoikaa valkia* võeti tikkudega tuli üles; *J tulõõ valkall tulevalgel*; **7.** Pal.₁ päike солнце; ■ *Lu makkaab valkaata unta* on poolärkvel; *Li siä õõd muissa muudõrõpi, niku valkaa varõz musaa varõsõõ seaz* kk. sa oled teistest (muudest) targem, nagu valge vares musta(de) vares(t)ie seas. – Vt. ka *kuu-, lahti-, ohtõgo-, oomnikko-, vaho-*. – Vt. ka *valkoin*.

valkõajavo M püüli-, saiajahu сеянка, ситная мука; *valkõajavo on õsõttu javo* püülijahu on ostetud jahu.

valkõapää M valkaapää J **1.** valgepea, päitsik (valge peaga lehm) белоголовый, белобрысый; *J lidnaa valkaapää vazikk. tšerikko* (Mäg. 150) mõist. linna valgepea vasikas? – Kirik; **2.** valgepea (valgete juustega inimene) белоголовый, светловолосый (о человеке).

valkõa/rohoin: -rohõhoin M = valkõarohoon.

valkõa/rohoon: -rohõhoin M Kõ heleroheline светлорезный; *M lõnka tuli valkõarõhõon, ku leppää kooriikaa kraasitin lõng tuli heleroheline, kui lepakoortega värvisin*.

valkõasiini I-Vilb. kivipuravik белый гриб, боровик.

valkõa-tširjava (K-AI.) valgekirju belovato-pёстрый; *kahstõõsmatta arššinaa sitsaa, valkõaa-tširjavaata venttsasarafanassi da kamalikassi* (AI. 17) kaksteist arssinat sitsi, valgekirjut, laulatussarafaniksi ja jakiksi.

valkõaverellin M = valkõaverine.

valkõaverine P M valkaaveriin Lu valka-veriin J-Tsv. valgetverd, valge-, heledavereline, blond

белобрысый, белокурый; Lu *valkaaveriin inemin* valgevereline inimene.

valkõhtu/ussa: -ussag (I) -ssag I, pr. -uv, imperf. -uzi: -jõ I valgeks minna, kahvatada бледнеть; *kehno li sillõõ, liitssa algav valkõhtussag* kas sul on halb, nagu hakkab valgeks minema?; *liitssa valkõhtujõ* nagu kahvatas. – Vt. ka *valgissua*.

valkõn/õssa (Li Ra) -õss J-Tsv., pr. -õv Ra J, imperf. -i J **1.** valgeneda (päeva kohta), koita расцветать, -сти; *J hei, aik ülez, päiv jo valkõnõv* hei, aeg üles (tõusta), päev juba koidab!; **2.** pleekida (kanga kohta) белиться (о холсте); *J kangaad valkõnõsti lumõll kangad pleekisid lumel; Li sõpa panna valkõnõmaa lumõlõ kangas pannakse lumele pleekima; 3.* kahvatada, kahvatuks muutuda бледнеть; *J l'iitss valkõnõv* nagu kahvatab. – Vt. ka *valgassua, valgissua, valgõssua, valgõta*.

valkõssua vt. valgõssua.

valkõttia P: *taivaz valkõtiv* virmalised vehklevad.

valkõt/õlla (Kõ), pr. -tõlõv, imperf. -tõli frekv. valgeneda (päeva kohta), koita расцветать, -сти; *ä'd'd'ä va kukõssa kuttsõ, ämmä päivää valkõttõõz* rl. äi juba kukelaulust kutsus (= ajas kukelaulu ajal üles), ämm päeva valgenedes.

valkõuz (K P) -us ~ -hus J-Must. Валкеузь Pal.₂, g. -uu: -husõ J-Must. **1.** valgus свет; *P ed näe päiveä valkõutta* (sa) ei näe päevavalgust; *J ja neile .. on valkõhus nõissu* (Must. 154) ja neile .. on valgus tõusnud; **2.** valevus белизна; *J meree vaahoo valkõuttõ* rl. merevahu valevust; *P vohoo villaa valkõutta* rl. kitsevilla valevust. – Vt. ka *valkuz*.

valkõõ/sa Kõ, pr. -an, imperf. -in pleegitada белить, отбеливать, -ть (холст); *päivüü valkõõssi kangassa päike pleegitas* (linast) kangast. – Vt. ka *valgassaa, valgõssaa, valgõtta*.

valla Lu -l J-Tsv., g. -laa **1.** (jää)vaba незамерзающий, свободный ото льда; *Lu jõki ku eb õõ jääz, jõki i meri, siiz jutõllaa valla vesi* kui jõgi pole jääs, jõgi ja meri, siis öeldakse vaba vesi; *Lu silmumõrtojoõõkaa püüvvetää vallõz veez ja jõkiloiz silmumõrdadega püütakse jäävabas vees ja jõgedes; 2.* (tööst) vaba, jõude(olev) свободный (от работы), незанятый; *J vall opõin jõudeolev hobune*. – Vt. ka *vallalin*.

vallaa vt. valaa.

val'l'aad Kett. vdjL P M Kõ Lu Li J I *vall'aat* K-Ahl. -aat M-Set. -ad K M Lu I -jaad vdjI *valjaat* J-Ränk *val'gad* Kr pl. valjad узда; *Lu kõns lähetaä ajjo, pannaä õpõzõll val'l'aad, ku on lauttaaz, siz on päitssiiz* kui minnakse sõitu,

(siis) pannakse hobusele valjad (pähe), kui on tallis, siis on päitsetes; M *opõzõll õltii val'laat pääzä i ravvat suuza* hobusel olid valjad peas ja rauad suus; J *paan opõizõõ val'laisõõ* panen hobuse valjaisse; J *üüd miä val'laita pitelin* rl. õöd (otsa) ma hoidsin valjaid kinni; P *val'laad ratassõmiikaa* valjad ratsmetega; M *val'laa ratassimõõ* ratsmed (valjaste küljes). – Vt. ka *val'luhsõõ*.

vallaannu (K-AI.): *vai eb lie vajaga minua ruttõ ruttsee niittämizele, kallii kagraa aigalõ minua vallaannutta* (AI. 48) rl. (mõrsjaitkust:) või ei ole mind vaja kiirele rukkilõikusele, kallile kaera(lõikuse) ajale, mind, minna lastut. – Vt. ka *vallaannu*.

val'laapäitseev Lu pl. päitsed (suuradadeta päitsed, talli-, koplipäitsed) *узда* (без удил).

vallal/in J-Tsv., g. *-zõõ* J jõude(olev), tegevusetu, vaba свободный, незанятый; *joonittõõb vallalin, niku kagrõll süütettü opõin* jookseb vabana ringi nagu kaeraga söõdetud hobune. – Vt. ka *valla*.

vallameri Lu ulgumeri открытое море.

val'l'assaa: *-õssa* J-Tsv., pr. *-asan:* *-õsõn* J, imperf. *-asin:* *-õsin* J I. valjastada, valjaid pähe panna наде/вать, -ть узду; 2. (ette) rakendada, rakkesse panna запрят/гать, -чь; *val'l'õs opõim meemme tsüntemä* rakenda hobune, lähme kündma.

val'l'azravv/ad: *-õõ* Li (hobuse) suurauad удила; *val'laiz nämä õllaa tsiin, val'l'azravvõõ, suuravvõõ* valjais on nad kinni, suurauad.

vall'atoi: *-õtoi* J-Tsv., g. *-atoi:* *-õtoi* J vallatu, sõnakuulmatu шаловливый, непослушный; *vall'õtoi lahs tsettüit ep kuuntõõ* vallatu laps ei kuula kedagi.

vallat/oo: *-uu* KI, g. *-toma* = *vallatoi*.

vall'atuz: *-õtuz* J-Tsv., g. *-atuhsõõ:* *-õtusõõ* J vallatus шалость, резвость.

vallaannu (K-AI.): *tulin liigassi liikuttajalõ, eb lee vajaata minua vallaannutta* (AI. 48) rl. (mõrsjaitkust:) jäin liigseks (oma) kiigutajale, ei ole (enam) vaja mind, minna lastut. – Vt. ka *vallaannu*.

vallekulamin Kr ülemused, ametivõimud начальство, власти.

valli¹ Lu, g. *-ii* Lu vall (tross v. kõis purje ülestõmbamiseks) фал; *vallid, mineekaa nõsõtaa seilid ülez vallid* (on need kõied), millega tõsetakse purjed üles. – Vt. ka *diirikk-, kliiveri-, piik-, pirkki-*. – Vt. ka *faala*.

valli² J-Tsv., g. *-ii* võll val; *müllüü valli on taal'ittu süäme* (tuule)veski võll on (talidega) sisse tõstetud. – Vt. ka *vollii*.

valli³ J -I J-Tsv., g. *-lii* J vall val, насыпь; *nar-*

vaza on kõrkaad vanad vallid Narvas on kõrged vanad vallid.

val'lik/kõ vdjL Kett. *vallikkõ* J-Must., g. *-õõ* valge lehm белуха, белая корова. – Vt. ka *val'ko*².

val'l'o Lu, g. *-oo* = *val'lu*; *valkaad ivusõõ, val'l'o süä, musad ivusõõ, murria süä* vs. valged juuksed, vali süda, münstad juuksed, õrn süda; *ku val'l'o varsi, on verivilli* kui (rehal on) kare vars, (siis) tuleb verivill.

val'l'u P Li J *valju* Ku, g. *-uu* J vali, range; kare, kõva; tugev; kange строгий, жестокий; шершавый, твёрдый, жесткий; сильный; P *eell õli val'lu vaalijõine, eb lazzõ lassa laulama* rl. ennemalt oli vali (mu) münstajake, ei lase (= ei lasknud) last laulma; J *puuttu kulta kuulõmaa, vaski val'lu palvõmaa* rl. sattus kuld kuulma, vask vali paluma; J *val'lud* (~ *stroogoid*) *vanõpõõ* ranged vanemad; J *val'l'uu süäkaa* valju südamega; P *villet tulõvat tsämmeleese, ku on angoõ vai tsirvee varsi val'lu* villid tulevad kämblasse, kui hangu või kirve vars on kare; J *val'l'u tsäsi* kõva käsi; J *nii val'l'u vihm: järestää lei läpi* nii tugev vihm: otsekohe lõi läbi (= lõi märjaks); Ku *duumaan nüid itsittsellä että kui valju siä seell ood, a loohed on valjummad* mõtlen nüüd endamisi, et kui tugev sina seal oled(ki), aga kuulid on kõvemad; Li *vätševä olud, lei pruntit poiz, val'lud olluud* vägev õlu, lõi (vaadil) prundid ära, kanged õlled; ■ J *val'l'u tüülee* vali tööle; J *val'l'u süümä* vali söõma; J *val'lud ilmõõ* külmad ilmad. – Vt. ka *val'lukaz*.

val'luhsõõ (K-AI.) pl. = *val'laad*; *elkaa tüõ, suku, magatkaa, enne eltee ookaalõgaa õigõttagaa ohjõzia* [= *ohjõhsia*], *vahvissagaa val'luzia* [= *val'luhsia*] (AI. 49) rl. (kui peigmees hakkab minema pruuti võtma, siis lauldakse:) ärge te, (meie) sugu, magage, ema hellad, puhake! Seadke korda ohje, tugevdage valjaid!

val'luk/az: *-õz* J-Tsv., g. *-kaa* J vali строгий, жестокий. – Vt. ka *val'lu*.

val'lussi P J I. valjult, rangelt; julmalt строго, сурово; жестоко; J *sõitti ja lei val'lussi* riidles ja lõi valjult (julmalt); 2. valjusti, valju häällega громко; J *taita siä õõd umalõs, ku nii val'lussi lorizõõ* sa oled vist purjus, kui nii valjusti lobi-se; 3. kõvasti, tugevasti сильно; J *väliss vih-ma saab rappamizi ja val'lussi, see ontši rapa vihm* (~ *rappa vihm*) vahel sajab vihma rabinal ja kõvasti, see ongi hoovihm; J *ize on niku kurikõll pähä lüüü, a val'lussi riitõõb vassa* ise on nagu kurikaga pähe saanud (lõõdud), aga kõvasti vaidleb vastu.

val'lusut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J valjemaks teha, tõsta (häält); karmimaks teha v. muuta (karistust) усили/вать, -ть (голос, наказание).

val'luz: valluz (K-Ahl.), g. -u valjus, kangekaelsus твёрдость, упрямость; *tüttäret, sözeüeni, laulakaa emäni lahset, kukkukaa emäni kullat, kunne on viisi valluttani, kahehsa kavalluttani, kunne on kassa kaglalani, ivus pittsä pihoilani* (Ahl. 102) rl. tüdrukud, mu õekesed, laulge, mu ema lapsed, kukkuge, mu ema kullad, kuni on (alles) mu viis valjust (= kangekaelsust), mu kaheksa kavalust, kuni on (veel) pats mu kaelal, pikk juus mu pihtadel.

val'luz: J-Tsv., g. -hsõd: -sõd J valjus, rangus; julmus твёрдость, строгость; жестокость.

val'miissi K P M Kõ -iis M -eessi J -eessi Ku -essi J-Tsv. (saada, teha) valmis быть готовым; M *ku kuivavad lõjkad valmiissi, sis tee mitä tahod* kui lõngad ära kuivavad (saavad valmis), siis tee, mida tahad; P *perää lõunatta vass tiep senie dyyslaa valmiissi pärast lõunat ehk teeb selle tiisli valmis; Kõ linad kõik teen valmiissi jo linad kõik teen juba valmis.* – Vt. ka *valmiz*.

val'mis/saa K L M Po (P Pi Ke Kõ-Len. Ja-Len. J-Must.) -sa J-Tsv. -saag I, pr. -an K Ra -õn Pi Ke J, imperf. -in Ra J *valmiissi* I valmistada, teha (ka toitu); ette valmistada готовить, при-; пригот/авливать, -авлять; K *a senell aikka nuorikkõ valmisab lahjoita sugulõõsõõ* (Al. 20) aga sel (= pulmaeelsel) ajal valmistab mõrsja sugulastele (pulma)kinke; K *jumala panõb hejgee paikaldõ, tšen mitä valmiissi siin ilmaz jumal paneb hinge paika (selle järgi), kes mida on siin ilmaz teinud; P valmissagaa lõõkupuuta* rl. valmistage (tehke) kiigepuid; L *täll õli valmisõttu myõkka talle oli tehtud mõõk; L varõpaa õli valmisõttu savvi-zeml'anjka* varem oli tehtud savist maa-alune onn; I *staruhha jõi koitoo rihtä lämmittämää, i süvväg valmissamaa* eit jäi koju tuba kütma ja süüa tegema (toitu valmistama); Ja *võtti lampaa kõiühältä meheltä i valmiissi lõunaa võraille* [= võõrail-lõ?] (Len. 243) võttis vaeselt mehelt lamba ära ja valmistas võõrastele lõuna; Ra *süümized i juumizõd valmisattii jo eglee söõgid ja joogid* valmistati juba eile; I *millõd piäv õhtogoinõ valmissaag* ma pean õhtusõõgi valmistama; I *naizikod valmissivat piirgoi naised tegid* pirkaid; K *õzralõõsõõ i kagralõõd piäv valmissaa sütšüzünä maa odrale ja kaerale* peab maa sügisel ette valmistama; J *esimeim paukku jo tšäi, valmissõga pul'emotio* esimene pauk juba käis, pange kuulipildujad valmis.

val'mis/sua K L P M Lu J Ra, pr. -un K P M Lu Ra J, imperf. -suzin Lu J I. valmistuda готовиться; пригот/овляться, -иться; L *kunikaz viel ep teä mitäid valmissua sõtaasyõ* kuningas ei tea veel midagi sõjaks valmistuda; K *valmissua sõtaasõõ* valmistuda sõjaks; 2. valmida, küpseks saada зреть, созре/вать, -ть, поспе/вать, -ть; M *mäe veeroz kazvavad maazikkaad, päiviüle vassaa aivo tšiiress valmissuvad* mäveerul kasvavad maasikad, vastu päikest valmivad väga kiiresti; M *muragad, ku valmissuvad, siiz ovat kõltõõd-i-kõltõõzõd* kui murakad valmivad, siis on (nad) kollased-kollased; M *toorõõd marjad, eb antaa valmissua, võttaaz toorõõl-taa marjad* vällä toored marjad, ei lasta valmida, korjatakse (võetakse) marjad toorelt ära; J *musikkad jo om valmissunnu* mustikad on juba valminud; P *rüüz valmisUB* rukis valmib. – Vt. ka *valmissuussa*.

val'mis/sussa Li -suss J-Tsv., pr. -ub J, imperf. -su: -suz J valmida, küpseks saada зреть, созре/вать, -ть; Li *pähtšenäd alkivad valmissussa* pähkliid hakkasid valmima; J *muragõd jo om valmissustu, saab mennä kopittõma* murakad on juba valminud, võib minna korjama; Li *nüt kaks vootta eväd valmissustu seemened* nüüd kaks (viimast) aastat ei valminud (köögi-viljade) seemned.

val'missu/ussa (J) -ussag (I), pr. -ub J, imperf. -uzi: -jõ I = valmissua; 1. I *pühänä tšerikkoo valmissujõvad i govõttivad* paastu ajal valmistuti kirikusse (minema) ja paastuti; 2. J *ku üül-lä tulta lüüb, siz jutõllaa: kagra valmissuUB* kui õõsel lõõb vätku, siis õeldakse: kaer valmib; I *sis nõizõb rüüz jo valmissuuma* siis hakkab rukis juba valmima.

val'misu/z J-Tsv., g. -hsõd: -sõd J ettevalmistus пригот/овление.

val'misut/taa (Lu), pr. -av Lu, imperf. -ti valmida lasta, valmima panna растить; *terässä lüüb, se jutõllaa vil'joja valmisutav* lõõb põua-vätku, see, õeldakse, paneb viljad valmima; *ku on hallad, sis marjat teep pehmess, valmisutab jõvikad* kui on hallad, siis (see) teeb marjad pehmeks, paneb jõhvikad valmima.

val'misõlla: -õll J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. ← *valmissaa*.

val'miz K U P M Kõ Lu Li Ra J I Ku -is K-Ahl. M-Set. *val'miz* Kett., g. -ii K U L M Lu I -ee Lu J -õõ Ra I. adj., adv. valmis (= lõpetatud, valmis tehtud, valmis saanud) готовый; P *meill on tohtõsennäd valmiid* rl. meil on tohtviisud valmis (= valmis punutud); K *võtõttii roitõttii kõikk valmiid riigad* (kolhoosiajast:) võeti lõhuti kõik valmis rehed maha; P *tšüläz nõissaas*

tšūsümää, mitä te rihez rjijeltii, mitä te talos tapõltii, siä vassaa valmis sõna, ripilad nurkaz riitõlivad, tšivet kolkkas kolizivad rl. külas hakatakse küsima: miks teie tares riieldi, miks teie talus tapeldi? Sina vasta valmis(mõeldud) sõna(dega): ahjurobid nurgas riidesid, kivid nurgas kolisesid; Ra *valmõõt sirpid õsimma* valmis sirbid ostsime (poest); J *nii valmeinnaa jõvi-pagloikaa müvvää* nii, valmitena, (koos) jõhvnõõridega müüakse (õngi); M *piäb nõisa kuhjaa tetšemää, einäd on valmiid, muuta ku saap panna kuhjaa* tuleb hakata kuhja tegema: hein(ad) on valmis (= kuivad ja kokku riisutud), muudkui pane kuhja; M *laiska tšimo, truu'en, tämä ep taho mettä kantaa, suvvaap süüvvä valmissa* laisk mesilane, leskmesilane, tema ei taha mett korjata (kanda), armastab süüa valmit (= valmismett); I *niin i tuli, valmilõõ i tuli* nii tuligi, valmis (lapse, juba sündinud lapse) juurde (alles) tuligi (ämma-emand); I *kiisseliä tšihutad, sis tämä leeb valmiz, kõöz röpõtäv* keedad kiisli. Siis see saab valmis, kui (juba) podiseb; Lu *maamunad on valmiid* kartulid on valmis (= on keenud); M *kui leipä tuõb valmiissi, vot võttaaz leipä ahjoss vällää* kui leib saab valmis (küpseks), siis võetakse leib ahjust välja; Lu *kala on valmiz* (soola)kala on valmis (= juba sooldunud); Lu *vesi meni limakkaassi, gribad on valmeed* vesi muutus (läks) limaseks, seened on (sõõmiseks) valmis (valmid); M *kase töö on valmiz* see töö on valmis; M *kase töö tuli valmiissi, on tehtü valmiissi* see töö sai valmis, on valmis tehtud (= lõpetatud); M *kui seinät tehtii valmiiss, sis pantii balkat päälle* kui seinad tehti valmis, siis pandi aampalgid peale; K *ku sõvõttaas valmiissi, siz nuorikkõ isub lavõzõlla sinniz, kun-niz tullas võttamaa sinne rihee ženižaa kaa rinnaa issumaa* (Al. 31) (pulmakommetest:) kui (pruut) rõivastatakse (pulmadeks) valmis, siis pruut istub seni pingil, kuni tullakse (teda) viima teise tuppa peigmehega kõrvuti istuma; J *ku saap kaazikk kanjaa valmeessi, tšääris* kui saab neiu [?] kanga valmis, (siis) käärib (rulli); Lu *meni kahs päivää i valmiz õlitši* möödus kaks päeva ja valmis oli; I *kõöz valmis kõittši meilä õli, siz müü nõizimmak süümää* kui meil oli kõik valmis, siis me hakkasime sööma; M *siiz rišetäz jumalalõõ, no i siiz i vott i valmis kozittu* siis tänatakse jumalat risti ette lüües, no ja siis vaat õngi valmis, (pruut) kositud; Lu *lauta on valmiz laaittu* laud on valmis kaetud; Lu *taitšinaa õli leipõnnu valmiz* oli taina valmis sõtkunud; J *kõrt jo õlintši valmis saatõmaa* kord juba olingi valmis saatma; I *ainõ*

mia õllii jõkkaa paikkaa valmiz ma olin aina valmis igasse kohta (minema ja kõike tegema); 2. adj. valmis, küps, valminud зрелый, спелый; Lu *muraga ku jo on valmiz, ja meep kõltõzõssi, siiz jutõllaa mätäpää* kui murakas on juba valmis (küpse) ja läheb kollaseks, siis öeldakse mädapea; J *omenõd jo valmeed* õunad (on) juba valmid (küpse); I *eb õõv valmiz* ei ole valmis; Kõ *veel ühs kuu, nii ruis tulõb valmiissi* veel üks kuu, siis saab rukis valmis (= küpseks); M *õzra tuli valmiissi* oder sai küpseks; M *valmiz marja* küps mari; M *valmiid maazikkaad* küpsed maasikad; Lu *valmiit pomidorad* küpsed tomatid; ■ I *i sis mee vel'd'ilee ähüpäälee de i valmiz ažza* ja siis läheb venna juurde ühis peale ja asi korras; Lu *vazikka valmiz* vasikas on valmis (= vasikas lõppes); M *tälle pajata hot' elä pajata, tämässä ep tuõ mittäid valmiissi* talle räägi või ära räägi: temale ei mõju miski; Ku *siz zemskoo miko mäni jäles kattsomaa, että mitä siin tuab valmeessi* siis läks Zemsko Miko (voorimehe) järel vaatama, et mis seal toimub; J *kõrt ku kutsuta sõtta, siiz jo kotto jäämizess ep tuõ mittäit valmessi* kui juba kord kutsutakse sõtta, siis ei tule kojujäämisest midagi välja.

valo¹ J Bano Pal.₂, g. -oo valgus свет; J *ämmä kuttsu kuu valollõ* rl. ämm kutsus (juba) kuuvalgelt (= ämm kutsus vara tööle). – Vt. ka *kuu-*. – Vt. ka *valkõa, valkõuz, valu*¹.

valo² K P M Kõ S Ja-Len. Lu Li Ra J I (Li), g. -oo S Lu Ra J -uo K P *valloo* M sõnnik навоз; Lu *maat tahtovad valloa, ku paad valloa, sis tämä mittäid ep peltšää, ep peltšää vihmaa, ep peltšää poutaa* maad tahavad sõnnikut, kui panned sõnnikut, siis maa (ta) ei karda midagi, ei karda vihma, ei karda püda; S *õzralõõ panti üvä valo* odrale pandi hea sõnnik; K *väitimmä valua, tuorõõ valuo tšierämm ümpärikkua, siiz üvä on vedasime* sõnnikut, värske sõnniku künname sisse, siis on hea; K *kõlmisõõ tšünnettü da valot pantu, siiz rožta bõlõ, vot siiz i leipää saab uottaa* (kui) maa on kolm korda küntud ja sõnnikut pandud, siis umbrohtu ei tule, vaat siis saab ka vilja oodata; K *valoi veitettii* sõnnikut veeti; Lu *tuud tänävä valloa loomaa* (kas) tuled täna sõnnikut (koormasse) tõstma (= sõnnikut vedama)?; Lu *valloa purgan pois koko paikkaa, reppään aij kokaakaa* sõnnikut tõmban (koormast) maha igale poole (igale kohale), rebim aina konksuga; Li *valloa piäb lagottaa* sõnnikut peab laotama; M *valo lahgottaaz* sõnnik laotatakse (laiali); P *siš tšüntääss valo maa süämmie* siis küntakse sõnnik maa sisse; Lu *mõnd valo kokkoa on sargõll* põllusiilul on mitu sõnnikuhunnikut; J *valo aņko* sõnniku-

hark; Lu *valo kokk* sõnnikukonks; J *valo aut* sõnnikuauk; J *valoo koor(ð)ma loovvð* sõnnikut koormasse tõsta; J *valoo koko* sõnnikuhunnik; M *ku bõð avvottu azõ, siz ugruitsat kõik teev valloo aizulõð* kui (kurgi)nõu pole hautatud, siis kurgid puha roiskuvad (hakkavad haisema sõnniku järele).

valo³ J-Tsv.: *valo niitill õmpõma* traageldama (traagelniidiga õmblema); *valõ juttu, jutõlla i valo juttu* valejutt, (selle kohta) öeldakse ka kuulujutt. – Vt. ka *valõ*.

valo-angko P M S Li *valo-anko* M-Set. *valo/angko* M Li J-Tsv. (Ja-Len.) *-hanko* J-Must. sõnnikuhang, -hark navoznye villy; S *valoa puisõttii valo-angolla* sõnnikut laotati sõnnikuhargiga; M *on kõmaaraizõð, on nellääaraizõð. need on valoangod* on kolmeharulised, on neljahunarulisel. Need on sõnnikuhangud; Li *valo-angod jo õltii rautazõð* sõnnikuhargid olid juba rauast.

valo/i/n J-Tsv., g. *-zõð* J sõnniku-; sõnnikune navoznyj; с navozom.

valo-katto J-Tsv. ajutine katus, ajutine kate (millegi katmiseks) временная крыша; *valo-katto tehü õlgõss* ajutine katus tehakse õlgedest.

val'okka Li *-ka* P, g. *-okaa* Li *-kaa* P trengikolk valék; P *meneb val'ka kattsi vai rantsi-puu* lähed trengikolk katki või (lähed) rangipuu.

valokokka M Lu J-Must. (Ja-Len.) *valo-kokka* S sõnnikukonks navoznyj kryok; M *valokokka, se on kahhõðkaa aaraag, on i kõlmõðkaa* sõnnikukonks, see on kahe haruga, on ka kolmega; S *valo-kokka, rautain kokka, varsi puin* sõnnikukonks, rauast konks, puust vars; Ja *valo tempais [= tõmmataz?]* *valokokalla* (Len. 249) sõnnik tõmmatakse (koormast maha) sõnnikukonksõmma.

valokoko Set. Lu Ra sõnnikuhunnik navoznaja kucha.

valo/ssa: *-ss* J-Tsv., pr. *-n* J, imperf. *-zin* J roojama испражн/яться, -иться; *peen lahs valob ala* väike laps roojab alla.

valo-sõlmu J-Tsv. = *valõ-sõlmu*.

valotta M, pr. *-an: valloan* M, imperf. *-zin* (sõnnikuga) väetada navozit', unavo/живать, -зит'; *lehmä sööttäüv i nurmõa valloav* lehm sööb ja väetab põldu; *semperässi tam on i paarrio, etti piäb valota* seepärast see (= põld) ongi kesa (= ongi jäetud kesaks), et (seda) tuleb (sõnnikuga) väetada; *eell õltii maad kõig üvvi valottu, i semperäss kopitõtti pal'lo valloa* ennemalt olid maad (= põllud) kõik hästi (sõnnikuga) väetatud ja sellepärast koguti palju sõnnikut.

valott/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J = *valota*; *veel piäb ühs pikkõraim põllokõim*

valotta veel tuleb üks väike põlluke (ära) väetada; *sitaka, sitall valotõta põltoa* sõnnikuga väetatakse põldu; *sel'itrakaa valotõp põltoa* salpeetriga väetab põldu; *valottõmatt põlloð* väetamata põllud.

valotõlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn:* *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* J frekv. ← *valottaa*.

valovesi Li virts navoznaja žizja.

valovihma: *-m* J-Tsv. paduvihm, vihmavaling проливной дождь.

valoväittämin K sõnnikuvedu вывоз навоза.

valoväittämistalgor K sõnnikuveotalgud толока на вывоз навоза; *valoväittämistalgor õlivad* olid sõnnikuveotalgud.

val'ssi: *-ss* ~ *-s* J-Tsv., g. *-sii* J valss valss; *val'ssita tanttsima* valssi tanttsima.

val'ta K P M V Lu Ra J (Kett. R-Eur. Ja-Len.) *-t* J-Tsv. *Bálda* ~ *Bálda* Pal.₁, g. *-laa* R M Lu Ra J **1**. vald (sageli mõisast ja selle juurde kuuluvatest küladest koosnev administratiivne piirkond) волость (административный участок, в состав которого обычно входила мыза и принадлежащие ей деревни); K

vallall õlivad ühed saappugav kauniid, mõiza herra õli õssannu vallalõõsõð vallal olid ühed saapad, punased, mõisahärra oli ostnud vallale; *J pal'oko eläiit on ted'de vallõz* kas teie vallas on palju inimesi (elanikke)?; P *tõülä vaitäp tõüinelisee, valta vettä valkamaa* rl. küla veab pisaraisse, vald (silma)vett valama; R *tervehütit tüttäreä, vallaa naisia vanoja* (Eur. 37) rl. tervitasid tütarlapsi (tütreid), valla vanu naisi; *J elä lüü tõülää kujalla, eläko vallaa vainiola* rl. ära löö küla tänaval ega valla vainul; M *kane tõüläd õltii vel'ikaa tõüllää valtaa* need külad olid Velikkä küla vallas; M *mativõð õli itšäpäivää valtaa* Mati küla oli Itšäpäivä vallas; **2**. valdus, (kellelegi kuuluv) ala владение; Lu *kõhtõl õli kunikaa valta i herrvalta* Koskisel oli kroonuvaldus ja mõisnikuvaldus; P *zerraa vallaza enäp kõikkia tam tiep tüütä* (meie) mõisnikuvalduses teeb tema kõige rohkem tööd; *J maama õli zerraa vallass* ema oli pärit (Jõgõperä) mõisniku valdusest; J *kunikaa valta* kroonuvaldus (Jõgõperä küla see osa, mis kuulus kroonule); **3**. võim, voli, meelevald власть; Ja *tulimma kittai lidnaa, englanni valla alla lidna gonkong* (Len. 239) tulime Hiina linna, Inglise võimu all (olevasse) linna Hongkong; K *maoo vallaz on on mao meelevallas; K elkoo vallaza õites, õisi täis* (õite vallas); **4**. Pal.₁ jõud, jaks, tugevus мочь. – Vt. ka *esi-, herra-, kunikaa-*.

val'to Po Li, g. *-loo* Li **1**. vald волость; Po *minuu miez õli kattiloizvaltoa, a mie õlin velikaa*

tšüllää valtoa minu mees oli Kattila vallast, aga mina olin Velikkä küla vallast; Po *tõissa valtoa* teisest vallast (pärit); **2.** riik, valitsus власть, государство; Li *valto võtab õmmaa armoo* riik võtab oma hoole alla.

val'tšneppi J-Tsv. metskurvits вальдшнеп. – Vt. ka *val'dšneppa*.

valu¹ K-Ahl., g. -uu = valo¹; *laka kukun kuu valula, laka vilisän vilula, kajahtutan kasseela* (Ahl. 103) rl. las ma kukun kuuvalgel, las ma vilistan viluga, kajan (vastu) kastega. – Vt. ka *kuu*.

valu² [< e?] (P): *miε tällie annan valua* ma annan talle valu (= sunnin takka). – Vt. ka *luu*.

valua M Lu J (Li) *val'lua* M -*lua* Lu, pr. -*ub* M Lu J, imperf. -*u* M Lu J -*uzi*: -*uz* Lu J **1.** valguda; libiseda; nõrguda; (läbi) joosta, lekkida (puunõu, raadi kohta) течь; просачиваться, сочиться; M *vesi valup kanavikkõisõdõ* vesi valgub vesivakku; Lu *ni on kase üvä, kõik sültsi valub suussa* see on nii hea (toit), lausa sülg valgub suust; Lu *räkä valu nenässä* tatt jooksis ninast; M *itsi valub näköä möö* higi valgub mööda nägu; J *vetel kraask valup seinää müü alaz de jätäv viirud* vedel värv valgub seinä mööda alla ja jätab viirud; Li *kuru on lippiä, tämä kõig valup poiz* konnakudu on libe, see libiseb kõik (käest) ära; J *veri valub jooss* veri valgub (= jookseb) (haavast); M *obahkat pannaz valumaa* (kupatatud) seened pannakse nõrguma; M *pannas kotti valumaa, vesi valub välälä* kott pannakse nõrguma, vesi nõrgub välja; J *astia valub nõu* lekib; J *soot sulavad, maad valuvad* rl. sood sulavad, maad valguvad [?]; **2.** venides käia, aeglaselt liikuda тянуться, плестись, медленно ходить; J *valup tull* venib tulla (~ tuleb aeglaselt); ■ K *vajõltõlid minud .. kulunõisii kultõjii, kukittajani, valunnisõdõ vaskõjõdõ, vaaliõizõni* (Al. 43) rl. vahetasid mu .. kulunud kuldrahade vastu, mu lilledega ehtija, tuhmunud vaskrahade vastu, mu sünnitajake.

valussa Lu -*uss* J-Tsv., pr. -*ub* Lu J, imperf. -*u* J -*uzi* Lu = *valua*; **1.** J *vesi valup suuss* ila (vesi) valgub suust; J *taari valub jooss astiass* taar niriseb astjast; **2.** Lu *tämä on vana, meev il'lä, il'lä valub eteez* ta on vana, läheb aeglaselt, aeglaselt liigub (venib) edasi; J *väsünneed jedvaa ku valussa tallõt* väsinud (inimesed), vaevalt liiguvad (edasi); J *inimin valup tull* inimene venib tulla (~ tuleb aeglaselt).

valut'taa¹ M (Li Ra J) -*ta* J-Tsv., pr. -*an*: -*õn* J, imperf. -*in* J nõrutada, valguda v. nõrguda lasta цедить, проце/живать, -дить; Ra *valu-*

tõttii läpi vakaa karkaa vesi välälä i siis soolõttii (kupatatud seentest) nõrutati läbi korvi mõru vesi välja ja siis (seened) soolati; Li *kalat pestii, valutõttii, sis soolõttii* (roogitud) kalad pesti, nõrutati, siis soolati; ■ J *valut vähäize paatõgaa išazgõss* tilguta väheke siirupit tassist. – Vt. ka *valutõlla*.

valut'taa² [< e?]: -*ta* J-Tsv., pr. -*av*: -*õv* J, imperf. -*ti* J impers. valutada; pakitseda болеть, ныть; *valutõp põlvõss jalkaa* jalg valutab põlvest.

valutõlla: -*õll* J-Tsv., pr. -*tõlõn*: -*tõõn* J, imperf. -*tõlin* frekv. **1.** valguda v. nõrguda lasta давать течь; *elä valutõdõ koonoaz* ära lase oma ilal tilkuda!; **2.** fig. üle ääre loksutada расплескивать, проливать; *starikk valutõõp süüvve* vanamees sööb (üle kausi serva) maha loksutades. – Vt. ka *valuttaa*¹.

valv/aa¹ M-Set. (Kett. K-Ahl.), pr. -*an* K M, imperf. -*õn* = *valvoa*.

valvaa² L: *troittsaa piettii nellää päivää. jõka õhtago tehtii tuli .. troittsann se kutsuttii valvaa tuli* nelipühil peeti neli päeva. Igal õhtul tehti tuli .. Nelipühadel nimetati seda v-tuleks.

valvalain K, g. -*zõd* surnuvalvaja бодрствующий (при покойнике); *valvalaizõt koppiuvat pokoinikkaa tüvee* valvajad kogunevad surnu juurde. – Vt. ka *valvolain*.

valvatuli Kett. K L M *valvõtuli* S (tuli, mida põletati nelipühadel, jüripäeval, jaanilaupäeval; jaanituli костёр на троице, под Юрьев день, под Иванов день); M *valvatuli meill õli kaks kõrtaa, tševäd jürtsinn i kupol'onn* v-tuli oli meil kaks korda, jüripäeval ja jaanipäeval; L *vasuo jürtsie tšäütii jõka laukopeä õhtago il'i nätilpeän valvatulõlvõ* enne jüripäeva käidi iga laupäeva õhtul või pühapäeval v-tulel; K *troittsann tehtii valvatuli põlloõdõ* nelipühil tehti v-tuli põllule; S *valvõtulõll õli lõdõkku, valvõtulta piettii kupol'o-õõn* jaanitulel oli kiik, jaanituld tehti jaaniõöl. – Vt. ka *valvotuli*.

valv/o J-Tsv., g. -*oo* J **1.** (surnu) valvamine бодрствование (при покойнике); *müü tšenni em mäleht emä valvoa* me keegi ei mäleta (oma surnud) ema valvamist; **2.** valvsus бдение, бдительность.

valvo/a K Li Ra J-Tsv. (Kõ-Len.), pr. -*n* J, imperf. -*zin* J valvata бодрствовать; K *üõp päivä valvottii pokoinikkaa* surnut valvati üks päev; J *jumal on kõikkijõ inimisijõ eess valvojõ* jumal valvb kõigi inimeste üle (eest); J *talvõ ohtõgod om valvomizõ aik* talveõhtud on valvamise aeg (= talveõhtutel tuleb olla valvas); ■ K *vasoo kupol'oo õli valvo-tuli botškaza, botška õli põllolla, noorizo oli ümpäri ja valvottii* jaaniõhtul oli jaanituli (tõrva)tünnis, tünn oli

põllul, noorsugu oli ümber ja pidas jaaniõhtut (valvas tuld); Kõ *tulkaa tüttäret tulõlõ, vanat hakat valvomaa* (Len. 216) rl. tulge, tüdrukud, (jaani)tulele, vanad eided jaanituld pidama (valvama); Li *tütõ tšüütii valvomaza* tüdrukud käisid istjatel (= õhtuti koos käsitööd tegemas); Ra *ohtogoa valvomaa tšüütii* käidi istjatel (õhtut veetmas). – Vt. ka *valvaa*¹.

valvok/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J valvas бдительный.

valvolain K, g. -zõd = *valvalain*; *sis tulivad valvolaižõd, ku õli pokoinikka pantu grobaa* siis tulid surnuvalvajad, kui surnu oli pandud kirstu.

valvotuli M Po *valvo-tuli* K Kõ = *valvatuli*; Kõ *üps kõrt vuvvõz õli valvo-tuli, kupol'oo aattonn* üks kord aastas oli jaanituli (= tehti jaanituld), jaanilaupäeva õhtul; K *vasoo kupol'oo õli valvo-tuli botškaza* jaaniõhtul (vastu jaanipäeva) oli jaanituli (tõrva)tünnis; M *kupol'oo õöllä noorizo kopittii kokkoo, tehtii valvotuli* jaaniõöl kogunes noorsugu kokku, tehti jaanituli; Po *valvotulõllõ mentii tüttered i pojoo* jaanitulele läksid tüdrukud ja poisid.

valõ M J, g. -õd 1. vale ложь, неправда; J *elka uskogaa: kõig mitä tämä rajatõb om puhaz valõ ärge uskuge: kõik, mida ta räägib, on puhas vale*; 2. indekl. vale, vale- ложный; J *valõ juttu, bõd mitä kuunõll vale jutt, pole, mida kuulata*; J *se tõi valõ sõnazižõd, valõ vees-tid veereteli* rl. see tõi valesõnakesed (= valesõnumid), valetate(i)d veeretles; ■ M *tšezzee tetšemõitoo kuhja, siz juollaz: viskaa valõ pää pääle, võip tulla vihmaa* (kui) viljahakk on pooleli, siis öeldakse: viska ajutine pea (= peavihk) peale, võib tulla vihma; J *eestää paan valõd rihmaa, siiz õmpõõn* esiteks traageldan (panen traagelniidi), siis õmblen; J *valõ rihma panna* traageldatakse. – Vt. ka *valo*³.

valõlla K M Po Lu Ra J (Kett. U) -l J-Tsv. -lag I, pr. -õn Kett. K Lu J, imperf. -in Lu J -ii I frekv. 1. valada; (veega) üle valada раз/ливать, про-, об-; J *elä valõlõ piimää üli servää ära vala piima üle ääre*; J *pirttua valõlla puteliisee* piiritust valatakse pudelisse; M *valõltii õlutta* (ühiselt pruulitud) õlut valati (õlleankrutesse); Po *sukulaizõt tõin tõissa viel valõlõvan* (pulmakomme:) sugulased valavad üksteist veega üle; 2. kasta поливать; Lu *peentaroita valõllaa* peenraid kastetakse; I *valõlõvat taimõlõisia* kastavad taimi; ■ Ra *võta õlki kuvossõ, siittä varsi valõlõ* rl. võta õlg kubust, sellest vars vala (= pane); J *õlki varrõssi valõlõ, niitti siimassi sitele* rl. õlg (piitsale) varreks vala, niit keeleks seo. – Vt. ka *valaa*.

valõ-sõlmu J aassõlm, jooksev sõlm, libisõlm затяжной узел, скольский узел. – Vt. ka *valo-sõlmu*.

valõtik/ko Ra J, g. -oo = *valgõtikko*; Ra *valõ-tikko tuõv* saabub koidik; J *ep hooli kuunõlla kukkoo, vahtia päivää valõtikkoa* rl. ei ole vaja kuulata kukke (= kukealaulu), vahtida (= valvata) päeva koidikut.

van vt. *vaan*.

van/a Kett. Len. K R-Eur. L P Ke M Kõ Po Lu Li Ra J I Ku (U Ja V) *wana ~ wanna* Kr *Bana* Tum. *Bána* Pal.₂ K-reg.₂ li-reg.₁, g. -aa K P M Kõ Lu J -a J-Tsv. 1. adj. vana старый; K *mokomad vanat staružad õlivad* *ba*kann niisugused vanad eided olid ämmaemandateks; K *vanail kattilaa kalmail õli tšerikko* Kattila vanal kalmistul oli kirik; M *piäp purkaa kase vana sõpa* see vana rõivas tuleb üles harutada; Lu *miä õõn väsinü ku vana õpõn* ma olen väsinud nagu vana hobune; Li *uutta on parõp õmmõlla ku vannaa paikõtõ* vs. uut on parem õmmelda kui vana paigata; P *miä õlõn pal'õ vanapi teitä* ma olen teist palju vanem; I *jo sis vanapiõ tullii da izeg ajjõli sinneg petterii* siis sain juba vanemaks ja sõitsin ise sinna Peterburi; I *aa kase vanapii tütar õli mennüg dohtõria toomaa* aga see vanem tütar oli läinud arsti tooma; M *silmiiss en näe miittä, kõikkinaa jo vanass tulin* silmadega ei näe ma midagi, olen päris vanaks jäänud; M *peñrää jo, kõõs kazvid vanapassi, siiz jo vanapad i tüõv* pärast juba, kui said (kasvasid) vanemaks, siis (tulid) juba vanemad (= keerulisemad, raskemad) ka tööd; K *tämä õli õnnõva vanaassaa i surmaassaa* ta oli õnnelik vanaduseni ja surmani; Lu *vanalt on keho praavittaa kaõitta vanalt* (vanast peast) on vilets kaed arstida; Kõ *ain juoltii vana vätsi: ku kasõl päivää vihma, siz nel'ätsümmettää päivää leev ain vihma* vanarahvas ütles ikka: kui sel päeval on vihm, siis nelikümmend päeva tuleb aina vihma; P *vanall aikaa eb õllud krovattii* vanal ajal polnud voodeid; M *õli mehell vanalt naizõlta jäänü tütar* mehel oli vanalt (= endiselt) naiselt jäänud tütar; K *no, nõisi tämä taaz vanaa viittä elämää üvii* noh, ta hakkas jälle vana viisi hästi elama; Lu *vanaa poolõd meez* vanapoolne mees; Lu *vanõpaa poolõd nävad minnua nõissaa süüttämää* vanast peast hakkavad nad mind toitma; P *oittaa piäb orjassi vanaa päivää varassi* rl. hoidma peab orjaks, vanaduspäevade varaks; L *vanaa päiveä vanattaja* vanaduspäevade(l) hooldaja; M *vanaa vootta piettii ummikkoi* (Len. 260) endisel ajal (vanadel aegadel) kanti *u*-sid (= pikki valgeid pihikseelikuid); J *mie jäntsi*

vanass tütöss ma jäingi vanatüdrukuku; J nõis siä, hitto, naima, ved jääd vanassi poigõssi hakka sa, kurat, naist võtma, jääd ju vanapoi-siks; Lu *vojka, vana lainõ, perrää tuulõõ, tormii* ummiklaine, vana laine (= vaibuv laine), pärast tuult, tormi; I *vana kuu* vana kuu; J *vana muna* vana (= riknenud) muna; J *vana suku* vana põlvkond; Lu *vanõp matrossi* vanemmadrus; K *vanal varutta jään ilmaa tuvatta* vanas eas jäin ilma peavarjuta (toata); M *kase koto on vapi vana* see maja on igivana; Lu *vapo vana* ~ *vana vattuin* igivana; **2.** subst. vana, vana inimene стар/ик, -уха; L *vanad rissiziväd jumalallõ* vanad palusid (risti ette lüües) jumalat; Po *mõnikkaat tõivad vanmoilõõ papii* mõned tõid vanadele preestri; Lu *vanuloil paab end'ee tšiini* vanadel matab hinge (paneb hinge kinni); P *vanat skouluza ep tšäünnü* vanad (inimesed) koolis ei käinud; ■ Lu *kõikkaa vanap kartta on ässä* kõige tugevam kaart on äss. – Vt. ka *vapi-, vapo-*.

vanagoit'aa M, pr. -av M, imperf. -ti vanaks teha старить; *üvä elo inehmissä igoitav, a kehno elo vaašsaa päiväv vanagoitav* vs. hea elu rõõmustab inimest, aga halb elu teeb päevas vaksa vanemaks.

vana-hlaamu (J-Tsv.) fig. vanatüdruk, vana krõnks старая дева; *tšen sitä vana-hlaamua võtab mehelee* kes seda vana krõnksu naiseks võtab!

vanajõulu Ra jõulud рождество; *enne õli vanajõulu i siiz õli uuzjõulu* enne olid jõulud ja siis oli uusaasta.

vanallaikaa P Lu = *vanaltaa*.

vanallaikan/na: -n Ku = *vanaltaa*.

vanal'aa M vanasti, vanal ajal в старину, в прежнее время; *õli meillä vanal'aa matii tšülälä mokoma pikkarainõ tšasovnikkõinõ* oli meil vanasti Mati külas niisugune väike kabelike. – Vt. ka *vanallaikaa, vananaikaa, vananaikanna, vanassi, vanõputta*.

vanameelin J -meeliin J-Tsv. **1.** vanameelne консервативный; **2.** vanamoeline старомодный.

vanameez K Lu J Ku -miez P (J) -meez Lu vanamees, taat старик; Ku *vanamees katsov: repo on tee päällä* taat vaatav: rebane on tee peal; Lu *onjku vanames [sic!]* kotonn kas vanamees on kodus?; J *vanamell [sic!]* õli lehmä vanamehel oli lehm.

vanamoor/ri Lu Li J Ku -r J *vana-moor/ri* ~ -r J-Tsv. vanamoor, vanaeit старуха; J *veelko se ted'd'ee vana-moor' om veel eloz?* kas see teie vanamoor on veel elus?; Ku *meill oli sokkia vanamoori* meil oli pime vanamoor. – Vt. ka *staruxa*.

vananaikaa K *vannaikaa* I = *vanaltaa*; K *tšülälä õli vananaikaa patru-l* külas oli vanasti patrull; I *vannaikaa i iil'ia i baharo-oditssa õli-vat praaznikav* vanasti olid nii eliapäev kui ka maarjapäev pühad.

vananaikann/a: -õ Li vanasti в старину; *vananaikannõ böllu kittsiä* vanasti polnud kitsi.

vanapav vt. *vanõpav*.

vanapagana L vanapagan (sõimus.) нечистый, чёрт; *mene, vanapagana* mine, kurat!

van/apikko Kett. M Ra -õpikko Lu Ra, g. -apikoo: -õpikoo Lu Ra **1.** subst. (ealt) vanem старший (по возрасту); Ra *bo'ra on vanapikko, nad'a on noorõpikko* Borja on vanem, Nadja on noorem; M *eittseez õlivad vanapikov* õitsil olid vanemad (lapsed); M *vanapikod õlivad dovarišass dabušnikalõõ* vanemad (lapsed) olid hobusekarjusele (õitsil) kaaslaseks; **2.** Kett. üks vanemaist (isa v. ema) один из родителей (отец или мать); **3.** vanem, peamees, ülemus, juht старшина, староста; начальник; M *tšen on ted'd'ee vanapikko* kes on teie vanem (peamees)?; Lu *vanõp matrossi õli vanõpikko, tämä õpõtti vassumõisia* vanemmadrus oli ülem(us), ta õpetas uusi; Ra *nootall on üõs vanõpikko* noodameeskonnal on üks (meestest) noodavanem; Lu *kolhozaz on pret'sedat'el' esi-eläjä, kolhozaa vanõpikko* kolhoosis on esimees juht, kolhoosi ülemus; Lu *staršina i piisari õltii volostii vanõpikov* vallavanem ja kirjutaja olid valla peamehed; Lu *volostii vanõpikko* vallavanem; Lu *tšülälä vanõpikko* külavanem. – Vt. ka *vanõpi, vanõpikka*.

vanapoika Lu Li *vana-poik* J-Tsv. vanapoiss старый холостяк, малец; Lu *griša on vanapoika* Griša on vanapoiss; Lu *vanatiittõ i vanapoika* vanatüdruk ja vanapoiss.

vanarahvaz M *vana-rahvõz* J vanarahvas, vanaaja inimesed старые люди, старое, прежнее поколение; M *vanarahvaz ain juoltii, što sis parapõz läheb vil'l'a vällää, kui saap tämä seisua naurikkoza* vanarahvas ütles ikka, et siis tuleb tera (rehepeksul) paremini (viljapeast) välja, kui (vili) saab nabras seista; M *vanarahvaz on nättü* vanarahvas on (seda) näinud; J *ize noor, a vana-rahva meeli pääz* ise noor, aga vanarahva mõistus peas.

vanas/si: -s P = *vanaltaa*; *vanass õli kaks riht, tšehspaikkaz õli rihenneüz* vanasti oli (vadja tarres) kaks kambrit, keskel oli eeskoda (esik).

van/assua ~ -õssua J-Tsv., pr. -asun ~ -õsun J, imperf. -assuzin ~ -õssuzin J = *vanata*.

van/assussa: -assuss ~ -õssuss J-Tsv., pr. -asun ~ -õsun J, imperf. -assuzin ~ -õssuzin J = *vanata*.

vanata M (Kõ), pr. -nõn M, imperf. -nin M vananeda, vanaks jääda стареть, по-; M *töö etta vanõnõ* [sic!], *mie algan jo vanata* teie ei vanane, (aga) mina hakkas juba vananema; M *õlõn vana i lahzõd jo vananivad* olen vana ja lapsed(ki) on juba van(em)aks jäänud; M *lahs pajatap suurijõ juttujõ välli, siz juõllaz: elä tuhkõõ, vaivraa vananõv, kazvap pittsä parta* (kui) laps räägib suurte (= täiskasvanute) juttude vahele, siis öeldakse: ära tungi (= ära sega), vara vananed, kasvab pikk habe; M *ko jo noorikkõ vanani, tuli hakassi, hakat sis pietti povonikkaa* kui noorik jäi juba vanaks, sai vanaeideks, (siis) vanaeided kandsid (ikka) abielunaise tanu; Kõ *liivol jo on riis vanannu* (Len. 213) liivamaal (liivadel) on rukis juba vananenud (= üle küpsenud); M *päivüüsee jä-täd, lõhkõub i vananõv* (kui) jätat (puuküna) päikesse kätte, (siis see) praguneb (lõheneb) ja vananeb. – Vt. ka *vanassua*.

vanattaja L, g. -aa vana inimese hooldaja хранительница, попечительница (в старости); *tuvass nuori eläjä, ted'd'e vanaa päiveä vanattaja ja leiveä süöttäjä* tuuakse noor inimene (= minia), teie vanaduspäevade hooldaja ja toitja (leiva söötja).

vana-tüttärikko P *vanatütterikko* I = *vana-tüt-tõ*; I a *vanatütterikko milla eli* aga vanatüdruk (meheõde) elas minu juures.

vanatüttö Lu Li *vana-tüttö* J-Tsv. vanatüdruk старая дева; Lu *tüttö ku onõ jo rohkaap kõlm-tšümmettä vootta, siiz jutõllaa vanatüttö* kui tüdruk on juba üle kolmekümne aasta (vana), siis öeldakse (tema kohta) vanatüdruk.

vana-vara J-Tsv. (vana) tagavara (старый) запас; *veel elämme, kunis tappaab vana-vara* veel elame, kuni jätkub (vana) tagavara.

vanavattunõ P igivana, väga vana, ennemuistne древний, старинный; *se on vanavattunõ juttu* see on ennemuistne jutt.

vana-voosiin J-Tsv. = *vana-vootiin*.

vana-vootiin J-Tsv. möödunud aastane прошлогодний.

vaneli vt. *vanil'i*.

vangii¹ P adv. vangi в плен; *näed võttavad vangii* näe, võtavad (su) vangi.

vangii² M: *täm pannaz vangii ällaa* ta pannakse vangi.

vanil'i M J-Tsv. *vaneli* M, g. -ii J *vaneli* M vanill, vanilliin ваниль; M *vaneli* *paraško* vanillipulber.

vanil'javod M pl. = *vanil'i*.

vankkur/i Ränk K P M Kõ Lu Li J I (R) *vanjkuri* [sic!] Lu, hrl. pl. -id M Lu Li J -it Ränk vanker телега; Lu *rattaad õltii kahõõ veerookaa, a*

vankkurid nell'ää veerookaa kaarik(ud) oli(d) kahe rattaga, aga vankrid nelja rattaga; K *vanad mehed vankkurid ize tetšiväv* (endisaegsed) vanad mehed tegid vankr(e)id ise; J *enne õltii vankkuriid vähä* enne oli vankreid vähe; Kõ *ajjaass vankkurill* sõidetakse vankriga; Li *vankkurit kolizõvav* vankrid kolisevad; Li *vankkurilla on esiteltši i takuteltši* vankril on esitelg ja tagatelg; I *vankkurilla õli lautajaššika* vankril oli laudkast; Lu *mustalazill õltii pitsäd vanjkurid* [sic!] mustlastel olid pikkvankrid; M *vankkurii aizav* vankri aisad; Lu *vankkurii koikav* vankri kere, vankri kast; Lu *vankkurii parjõd ~ vankkurii portad* vankri küljelauad; Lu *vankkurii tel'ed* vankri teljed; Lu *vankkurii t'ezav* vankri juhivitsad; Lu *vankkurii reteli* vankri raam (kasutatakse heinaveol vankri pinna laiendamiseks); ■ J *viijez rataz vankkuriz* kk. (ülearuse inimese kohta:) viies ratas vankri all; Kõ *ajjaas siel vankkuril* seal müristab (seal on äike); I *iiliä jumalaa vankkurill ajõlõv* müristab (Elias sõidab jumala vankriga); M *iilijä ajav vankkurill* müristab. – Vt. ka *tuli*.

vanjkua: -kkua J-Tsv., pr. -gun J, imperf. -kuzin J manguda клячить; просить, требовать; *elä vanju ilm süit:* et saa näppiätši ära mangu asjatult (ilma põhjusest): sa ei saa näputäitki.

vanjkutõlla J, pr. -tõlõn, imperf. -tõlin frekv. vangutada, kõigutada, viibutada шатать, махать; *vasaroit on vanjkutõllu* rl. vasaraid on vangutanud.

vannla L S, g. -aa = *vanni*; L *tehäss vannai lah-sailyõ* tehakse lastele (ravi)vanne.

wanna vt. *vana*.

vannaika vt. *vananaika*.

vanni Lu J, g. -ii Lu J vann ванна; Lu *kagra lesemee vannia tehää jalkoilõd* kaerakliivanni tehakse jalgadele; J *ku võtti tšülmä jalgav, sis tehtii jalkoilõd vanni einäruuvuiss* kui külm võttis jalad ära, siis tehti jalgadele heinaprepredest vanni. – Vt. ka *vanna*.

vanniitaa [< e?] J, pr. -an, imperf. -in vannitada купать (в ванне); *lass pestii, vannitõttii* last pesti, vannitati.

vannola (K-Ahl.), pr. -n K, imperf. -zin vanduda, vannet anda, vandega kinnitada клясться, присягать, клятвенно уверять; *kui tullas võlkaa saamaase väll'ää, la vannob kõlme kõrtaa, što eb võttannu, da kõikki prošeno i leeneb* (Ahl. 108) kui tullakse võlga kätte saama, las (ta siis) vannub kolm korda, et ei võtnud (võlgu), ja kõik andestatakse. – Vt. ka *vannota*², *vannua*, *vannussa*, *vannuussa*.

vann'ota¹ P, pr. -oon: -uon P, imperf. -ozin P = *vannoa*; *mie tšesnõissi jutyõn, em mie van-*

nuomaa nõizõ ma (lihtsalt) ütlen ausalt, ei haka ma vanduma (= vannet andma).

vanno/ta² M-Set. (Kett.), pr. *-an* M, imperf. *-zin* M = *vannoa*.

vann/lu J-Tsv., g. *-uu* J = *vannõ*.

vannu/a J-Tsv. *-ag* (vdJl), pr. *-un* J, imperf. *-zin* J = *vannoa*; J *vannub jumalaa sõnall, jot ebõd vää*r vannub jumala nimel (jumala sõnaga), et pole süüdi.

vännua, vannua vt. *vanua*.

vannuja: *-õ* J-Tsv., g. *-aa* vanduja, vandeandja kлянущийся. – Vt. ka *vannõilikko, vannõlikko*.

vannu/ssa: *-ss* J-Tsv., pr. *-un* J, imperf. *-zin* J = *vannoa*.

vannu-sõnad J-Tsv. pl. vanne, vandesõnad, vandeandmise sõnad клятва, слова присяги, клятвы. – Vt. ka *vannu, vannõ*.

vannut/taa (K-Ahl.), pr. *-an* K, imperf. *-in* vanutada прив/одить, -ести к присяге.

vannu/ussa: *-ss* J-Tsv., pr. *-un* J, imperf. *-uzin*: *-zin* J = *vannoa*.

vännuuz vt. *vanuuz*.

vann/õ L, g. *-õd*: *-yõ* vanne клятва, присяга; *nämä suurõd vannuõd võttivad* nad andsid pühaliiku vande. – Vt. ka *vannu, vannu-sõnad*.

vannõilik/ko K-Al., g. *-oo* vandevanduja, vandeandja присягнувший, поклявшийся; *vahnikka vannõilikko. siä siällä eellä tšäüzid; kui sinne kutsõttii, marjuttani maimittii* (Al. 49) rl. isamees, vandevanduja! Sina käisid seal (= peiukodus) enne; kuidas sinna (= kuidas seal peret tööle) kutsuti, (kuidas) mu marjakest mainiti? – Vt. ka *vannuja*.

vannõlikko: *-elikko* R-Lõn., g. *-õlikoo* = *vannõilikko; vahenikka, vannelikko, koira kjele* [= *koiraa tšeelee?*] *pettelikko, sõit seitse piirakkaa* .. (Lõn. 705) rl. isamees, vandeandja, (oled) koerakeelne valetaja, sõid (ära) seitse pirukat ..

vano/a L, pr. *-v*, imperf. *-zi* = *vanua*; *villad vanozivad* villad vanusid ära (= villakiud jäid nõketeise külge kinni).

vanotõllukkõin [?]: *vanotellukain* (R-Lõn.), g. *-zõd* (tütarlast tähistav metafoor rahvalauludes метафорическое обозначение девушки в народных песнях); *eni usko vanotellukaiseni* (Lõn. 186) ma ei usugi, mu v.

vant/ta Lu *-t* J-Tsv., g. *-aa* Lu *-a* ~ *-aa* J vant (masti küljelt toetav tross purjelaeval) вант (корабля); Lu *vantaakaa on mašti tšiin* vandiga on mast kinni (= kinnitatud); Lu *vantav ku panna maštii tšiini, panna kliiniv* kui vandid kinnitatakse masti külge, (siis) pannakse (vandi)kiilud (vahele); Lu *vantat panna tšiin*

taarlepiikaa vandid kinnitatakse (parda külge) talrepiga; J *alusõ vantõd on sijkkiized, dalisko kanevoizõd* purjelaeva vandid on tsingist (= tsingitud terasest) või kanepist; Lu *alusõd vantõt ku vijkuvad, siz jutõltii: täap pitsälissä tormia* kui purjelaeva vandid vinguvad, siis õeldi: ennustab pikaajalist tormi. – Vt. ka *rauta-, rossi-*.

van/ua P J-Tsv. (Kett. Lu J-Must.) *vännua* M *-nuu* Lu, pr. *-uv* P Lu J, imperf. *-uzi*: *-uz* Lu J *-u* P vanuda свал/иваться, -яться, увал/иваться, -яться; Lu *suikkunal piäb antaa vannua* kalevil tuleb lasta vanuda; P *ivuxsõt kõikk vanuzivad* juuksed vanusid täiesti (ära); Lu *kui kaugaa et sugõ, siz on ivusõd vanunud* kui (sa) kaua ei kammi (pead), siis on juuksed (juba) vanunud. – Vt. ka *vanoa*.

vanu/ssa: *-ss* J-Tsv., pr. *-v* J, imperf. *-zi*: *-z* J = *vanua*.

vanut/taa M S Lu (J-Must.) *-ta* J-Tsv., pr. *-an* Lu *-õn* J, imperf. *-in* Lu J **1**. vanutada валять, катать; M *pevrää kutomissa veetii suikkuna vanuttamaa* pärast kudumist viidi kalev vanutada; Lu *vanutõttii suikkunaa, kasõttii, taaz rullattii rullapaalikal* kalevit vanutati, kasteti märjaks, (ja) uuesti rulliti vaalikurikaga (vaalikaika ümber keeratud kalevit); S *suikkunaa vanutattii, ep kotonn, annõttii mašinall, siäl vanutattii* kalevit vanutati, mitte kodus, anti masinaga (vanutada), seal vanutati; M *suikkuna annõttii vanuttaa, a kraazgattii kotonn* kalev anti vanutada, aga värviti kodus; **2**. fig. (juustest) rebida, sikutada расстрепать, разлохматить (о волосах), рвать за волосы; J *vanuttõma ivus-ssiis* juustest sikutama.

vanut/õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn*: *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* frekv. ← *vanuttaa*; **1**; **2**. *kül miä silt ivusõd vanuttõõn, oto-ot* küll ma (veel) rebin sind juustest, oot-oot!

vanu/uz Lu *vännuuz* M *-z* Li J, g. *-u* Lu vanadus старость; J *tšennii ep taho vanutta, a tämä kõikkiiõd toov* keegi ei taha vanadust, aga ta tuleb kõikidele; M *vännuuz ebõ-õ üvä* vanadus ei ole hea; Lu *taatta kooli vanuuttaa* isa suri vanadusse; ■ M *koiraa vännuuz* (vastsündinu haigus, laps on väga kõhn ja krimpsum nahaga). – Vt. ka *vanõuz*.

van/õpav K J I (L Lu) *-epat* K-Ahl. *-epav* (Ku) *-apav* M I (Kett. K P Kõ Ja-Len.) *-õpõv* Li J-Tsv. *wannopat* Tre. pl. **1**. vanemad (= isa ja ema) родители; Li *vanõpõd ovad maama i taatta* vanemad on ema ja isa; J *nellä kõrtaa vuuvvõs pominoitõttii õmiita vanõpiita* neli korda aastas mälestati oma vanemaid; L *nõisõvad ženiça i nuorikkõ vanõpii etie põlvinaa* (pulmakomme):

peigmees ja pruut laskuvad vanemate ette põlvili; K *vanõpad antõvad rātee kuumalõd* lapse vanemad andsid vaderile rāti; M *tāmā on kuul-tava lahs, tāmā perässā ep hooli vanapilla ävetā* tema on sõnakuulelik laps, tema pärast pole vaja vanematel häbeneda; I *vanõpat tääsivāt tšen kummaakaa tšāüs* vanemad teadsid, kes kellega käib (= kurameerib); J *varatõi õõn vanõpissa* rl. vanemate pool(es)t olen varatu (= vaene); Lu *ku vanõp [sic!] on viratoo, i lahsi on mokoma* kui vanem (= ema või isa) on kõlvatu, (siis) lapski on niisugune; J *vall'ud (stroogoid) vanõpõd* valjud (ranged) vanemad; 2. vanemad (inimesed) старшие (люди); M *elä tujkõd räkänenä vanapid'd'e juttuusõd, varāa vananõd* ära tüki, tattnina, vanemate (inimeste) jutu vahele: vara vananed!; I *vanapad meevād ni meitā ajjaasõd riigalõ* (kui) vanemad (inimesed) lähevad, siis aetakse meidki (= noori) rehele; I *vanapad, nee õlivad vanad d'edad da babõd* vanemad (inimesed), need olid vanad taadid ja eided; I *vanapad sõittavad nooria* vanemad (inimesed) sõitlevad noori. – Vt. ka *vanapikko*. – Vt. ka *esi*.

vanõpi: -*apig* I, g. -*õpaa* subst. vanem, peamees, ülemus, juht старшина, староста, начальник, главарь; *miä vsoostaki meñni i juttõd vanapillõd: miä siltā pal'too võttaa, siä mitä nõizõd juttõdmaa* ma läksin siiski (= hoia-tustest hoolimata), ja ütlen (rüüstajate) peamehele: (aga kui) mina võtan sinult palitu (ära), mis sa (siis) ütled?

vanõpik/ka Lu, g. -*aa* Lu ülemus, juht, vanem старшина, староста, начальник; *škipõri õli vanõpikka* kipper oli (purjelaevas) ülemus. – Vt. ka *vanapikko*.

vanõpikko vt. *vanapikko*.

vanõpuz J-Tsv., g. -*hsõd*: -*sõd* J vanemus, vanem-olek старшинство.

vanõputta Po = *vanaltaa*; *vanõputta õlivat sarafanid i tšiuot pittšii ihhoikaa* vanasti olid sarafanid ja pikkade varrukatega särgid.

vanõssua vt. *vanassua*.

vanõssussa vt. *vanassussa*.

vanõluz J-Tsv. -*huz* Li, g. -*hsõd*: -*usõ* J 1. vanadus старость; Li *jo vanõhus toov* juba tuleb vanadus; 2. vanus, iga возраст, годы; J *vanõsõ poolõss opõin veel kõlpar tüüle* vanuse poolest kõlbal hobune veel tööle. – Vt. ka *vanuuz*.

vapa¹ Lu, g. *vavaa* (võrgu)vabe (võrgu kuivatamise puu) вешало (для сетей); *võrkot piep panna vappaa* võrgud peab panema vabedele (kuivama); *rejjet panna vappaa(sõd)* (Mäg. 177) (nooda)reied (= tiivad) pannakse vabedele.

vapa² [< e?] Lu, g. -*aa* vaba свободный; *kuza on vapa ranta, sinne tõmmattii venneed mäele i võrkot kuivõtõttii* kus on (oli) vaba rand, sinna tõmmati paadid kaldale ja võrgud kuivatati (vabedel); *mie õõn vapa vahissa* ma olen vahikor-rast vaba; *türmäss lasti lahti (~ lasti poiz), se meez nüt on vapa* vanglast lasti lahti, see mees on nüüd vaba.

vapaisõ J-Must.: *vapaisõ valkõa* (Must. 186) väga valge. – Vt. ka *vapo*.

vapi M: *kase koto on vapi vana* see maja on igi-vana. – Vt. ka *vapaisõ, vapo, vasõ*.

vapivana ~ **vapi-vana** M muldvana, väga vana престарелый, старый-престарый; стародавний, древний; *tāmā on vapivana hakka* ta on muldvana eit; *mill on vapivana jupka, miä tätā veel od'd'an* mul on väga vana seelik, ma hoian seda veel (alles). – Vt. ka *vapovana*.

vapo Kõ Lu: Kõ *kase meez on vapo vana* see mees on väga vana; Lu *vapo vana igivana* (maja); Kõ *mie õsin vapo vassõzõd koo* ma ostsin uhiuue (= täiesti uue) maja. – Vt. ka *vapaisõ, vapi*.

vapollo Lu, g. -*oo* vabeaed вешала; *vapolo on se paikka, kuza võrkkõi kuivõtõttii i venneit* vabeaed on see koht, kus kuivatati võrke ja paate.

vapovana M Ra = *vapivana*; M *vapovanad hakat pajattivad* muldvanad eided rääkisid; Ra *mill on vapovana jupka, jo tütõkkõizõnn on õllu ja ain veel od'd'us* mul on väga vana seelik, juba lapsepõlves (tüdrukukesena) oli ja ikka veel on alles.

vapro-os/sa (I), g. -*aa* I küsimus вопрос; *nüd juttõõb miä sillõd tõizõd annaa vapro-osaa* nüüd, ütleb, annan ma sinule teise küsimuse.

wara vt. *varaa*.

var/a¹ R-Lön. L M Lu Li Ra J-Tsv. (K-Ahl. K-AI. K-Salm. R-Eur. P), g. -*aa* K Lu Ra 1. vara, varandus имущество, достояние, добро; J *õj ko ženihõll miltäisstši vara?* – *kui siiz! talo, maa, kaks ovõiss, lampaad, lehmed* kas peigmehel on mingisugust vara? – Kuidas siis! Talu, maa, kaks hobust, lambad, lehmad; Lu *tšell on varaa, paap päressä kato* kellel on rikkust (varandust), (see) paneb (majale) pilbastest katuse; J *kõikk on õmassõ varassõ* rl. kõik on (soetatud) omast varast; J *tõizõ vara lohnamizõka rikkas-si et pääz* teise (inimese) vara riisumisega sa rikkaks ei saa; J *kõpit varaa, kuniz õõd noor kogu varandust, kuni oled noor*; M *vara vak-kaa ep pillaa* vs. vara vakka ei riku; 2. tagavara, varu запас, припасы; Li *kõikkõa piäb õlla vähhi ain vara, siiz eb õõ mittä kehnoa* kõike peab olema vähesel määral alati tagavara(ks),

siis ei ole (kunagi) midagi puudu; J *tšäsi vara* ~ *tšäee vara* tagavara; **3.** jagu, varu (teatav hulk) доля, часть, запас; K *tüttärikko nõõb ženiḡalt tšüsumää(see): mõnt paria sukua teill on dali lieneb pulmalla. siz senee varaa miä i teän prosua võttaa* (Al. 16) (pulumakometest): tüdruk (= pruut) küsib peigmehelt: mitu paari sugulasi teil on või tuleb pulma? Siis selle jäo ma tean ka kinke (kaasa) võtta; J *ahjoo ja lagõõ väli-le piäb jättä issumizõõ vara ahju ja lae vahele tuleb jätta istumise varu (= ruumi istumiseks); 4.* tugi, toetus, abi опора, помощь; L *jumala lähetti ted'd'e vanaa päiveä varass varjõlijaa jumal saatis teie vanaduspäevade toeks kaitsja; K ühsi meni velvieni, kahee tueb üvä kalani, toob orjaa enneleni, varaa vaalijaiseleni* (Ahl. 98) rl. ükski läks mu vennake, kahekesi (mõrsjaga) tuleb mu hea kala, toob orja mu emale, toe mu sünnitajakesele; K Ja ai mi hullu med'd'ee enne, alpa armidizuõni; võtti, antõli anõõni, lahzõõ vällää lazzõskõli. b õllu ani annõttava, lahs böllu vällää lazzõttava. mi jääb eessi ennelleni, varass vaaliõzõllõni (Al. 54) rl. oi, kui rumal (oli) meie ema, halb mu hellitajake; võttis, andis (ära) mu hane (= mu õe), laskis (kodunt) välja lapse. Ei olnud hani (ära)antav, laps polnud väljalastav. Mis jääb (nüüd) abiks mu emale, toeks mu sünnitajakesele?; R *vai-le vaskessa varaa minu vaaliaisellani opeassa turva minu tuumitoojasellani* (Lön. 184) rl. kas (siis) vasest (on) abi minu mähkijakesele, hõbedast tuge minu ilmaletoojale; Ra *vähäd varad vävüüsi i tühjät turvat tütteris* vs. vähe on abi väimeestest ja tühine tugi tütardest. – Vt. ka kaas-, taka-, vana-. – Vt. ka varasuz, varatuz, varo².

var/a² J-Tsv. (Lu), g. -aa adj. = varain; J *vara aik* varane aeg; Lu *varraa aikaa* varasel ajal.

var/aa R-Lön. P M-Set. *varraa* M Kõ S I -raa Lu Li -a M [sic!] J-Tsv. *wara* Kr = *varai*; M *möö varraa menimmä, tšut' päivä tširkasti* me läksime vara, päev vaevalt koitis; L *einäikana varraa suurussaassaa* heinaajal võetakse vara hommikueinet; M *oomniiz varraa jo kohotaz üllēez* juba hommikul vara tõustakse üles; M *tõizõll oomnikkua varraa* järgmisel hommikul vara; Lu *varraa enne päivää* vara enne päeva (= enne päikesetõusu); M *mihii siä minuu tara kõvii vara elkod lazzõd maalõõ* rl. miks sa, mu aed, nii vara (väga vara) lased õied maha?; Lu *misselee tänävooon nii varraa joutuzivad maamunad* miskipärast said kartulid tänavu nii vara valmis; Lu *lunta alki varraa sattaa* lund hakkas vara(kult) sadama; Lu *aro varsijje leikataa tševvääll varraa, kõnz on veel mähä* rehavarsi

(= puid rehavarte jaoks) lõigatakse kevadel vara, kui on veel mähiaeg (mähk); M *pojo tahob varraa nõisa naisii* pois tahab vara (= noorelt) abielluda; Lu *mõnikkaat koollaa varraa* mõned surevad vara (= noorelt, lapsena).

varaap/õõ M-Set. -yõ L *varraapõõ* M = *varai-põõ*; **1.** L *nämäd jäiväd mettseä makaamaa zem'ajkaasyõ, kuza makazivad varaapyõ karjušiv* nad jäid metsa magama muldonni, kus varem magasid karjused; M *tuõ varaapõõ* (Set. 90) tule varem!; **2.** M *millä domovikka varraapõõ ovõssa murti* mul varemalt majahaldjas painas hobust; M *varraapõõ tunniija böllu* vanasti kella polnud; M *med'd'ee tšülä on varraapõõ õllu tšüllämäell* meie küla on vanasti olnud Külämäl.

var/lai Kett. K U L P Ke J *varrai* I -rai Po Lu Li J vdjl I *warrah* Kr *vara*, varakult *рано*; K *varai tultii kotoo* vara tuldi koju; Li *mill tarviz ain varrai üleez nõiss* ma pean alati vara üles tõusma; P *en nõsata varai makaamassa* rl. ei ärata ma (sind) vara magamast (üles); I *nõizii oomiiz varrai, viil päivüid eb õõg nõiznug* tõusin hommikul vara, veel päike(gi) ei olnud tõusnud; J *tuli varai tševäv* kevad tuli vara; P *porotšellä kukitsõb jo varai iezä kupol'uo* kullerkupp õitseb juba varakult enne jaanipäeva; J *varai algin tuntua tehä kõikkõllaiss tüütä, varai nõizin tüüt tēšemää* varakult (= lapsena, noorelt) otkasin teha igasugust tööd, vara hakkasin tööd tegema. – Vt. ka *varaa*, *varajõ*, *varaz²*.

varai/n Lu J-Tsv. -nõ Lu *varrain* Ra, g. -zõõ Lu J *varane*, varajane *ранний*; Lu *fialkka on varrainõ kukka* kannike on varane lill; Ra *varrain lintu nokkaa puhasõb* vs. varane lind puhas tab nokka; J *varain aik* varajane aeg. – Vt. ka *vara²*, *varaz¹*.

varaipõõ K L P Ke *varraipõõ* I **1.** varem, varemini *раньше*; I *ku emätännaa, tuuv varraipõõ siältä kottoo* kui (on) perenaine (põllul), (siis tema) tuleb varem sealt koju; P *miä tätä vah-tizin i varaipõõ, kui tam tiep tüütä* (Mäg. 98) ma vahtisin teda ka varem, kuidas ta tööd teeb; K *meill vott õzraa varaipõõ tšülvettii, viistõ-ššõmõtta tšislaa mai kuuta. siiz roho p kazva* meil, vaat, külvati otra varem, viieteistkümnendal mail. Siis ei kasva (umb)rohi; **2.** varem, varemalt, ennemalt; vanasti *прежде*; L *lampaa tauti on õllu varaipõõ, pal'õ hukkauz lampait(a)* varem on olnud lambataud(i), palju lambaid sai otsa (= hukkus). – Vt. ka *varaapõõ*, *varõpaa*, *varõpaiz*, *varõpi*.

varaj/õ: -e J-Must. *vara* *рано*; *jäävä on varaje a neljätšümmet virsaa on tõisõõ tšüllää, lähteä on mõöhä* (Must. 144) jääda on vara, aga teise

külla on nelikümmend versta, ära minna on hilja. – Vt. ka *varaa*, *varai*, *varaz²*.

varaklaz M J -õz J-Tsv., g. -kaa M J varakas, jõukas *зажиточный, состоятельный*; J *nämäd õllaa varakkaad inimized* nemad on varakad inimesed; M *tšen õli varakkaapi, senell õli vajkkuri* kes oli jõukam, sel oli vanker; M *varakkaapad rahvaz jõukamad inimesed*.

varakkaapassi M jõukamalt *зажиточнее*; *tšed elettii varakkaapassi, neill õltii saanid* kes elasid jõukamalt, neil olid saanid.

varakkaassi M varakalt, jõukalt *зажиточно, состоятельно*; *näväd elettii varakkaassi* nad elasid jõukalt.

varakkaizub (R-Reg.): *vieremme varakkaisueni rikkani mihen rihezä* (Reg. 46) rl. keerleme (= tantsime), mu kallike, rikka mehe tares.

varalla J varal, kulul; abil, toetusel на чей-то счёт, с чей-то помощью; *tšen on vanõpii varalla* rl. kes on (= elab) vanemate varal; *tämä eläb minuu varalla* ta elab minu kulul.

varallõ J -lõ M najale, varale, toele с помощью (чего-то), опираясь (на что-то); M *täm nõisi seinää varalõ* ta nõjatus seina najale; J *maamaa nõssaizin noorije nõjalõõ, tõrvõzvarutje varalõõ* rl. ema tõstaksin noorte najale, tõrvastüvede varale.

varap vt. *varõpi*.

varapua vt. *varõpaa*.

varasuz J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J 1. varandus состояние, имущество; *rikaz varasusõõ poolõss rikas varanduse poolest*; 2. tagavara запас, припасы. – Vt. ka *vara¹*, *varatuz*, *varo²*.

varaz¹ M-Set. J-Tsv., g. -a adj. = *varain*; J *linnõssijõ kassõmin praaznikõssi veel on varaz linnaste niisutamine püha(de)ks* (= pühadeõlleks) on (aeg) veel varane.

varaz² M J Ra -s K-Set. adv. = *varajõ*; J Ra *veel on varaz* veel on vara.

varaz³ vt. *vargaz*.

varatlo J, g. -toma varatu, varata, varanduseta *несостоятельный, неимущий*; *miä õõn varatoi tüttõ* rl. ma olen varatu (varanduseta) tüdruk.

varatu/z P, g. -hsõõ varandus состояние, имущество; *tširjotõttii grizaa t'ad'alt kõikk varatuz* Griša isal kirjutati kogu varandus üles. – Vt. ka *vara¹*, *varasuz*.

vareinja K L Lu -nja ~ *vareinja* M -nija M J -nd'ja (P) *vaarenja* L, g. -n'jaa L Lu -nd'jaa P keedis, moos варенье; M *makuza vareinja tuõp tämässä maitsev keedis tuleb sellest* (= põldmarjast); J *mittaak millõ ühs õsmusk vareinja* mõõda mulle üks kaheksandik naela keedist; Lu *musikkaa vareinja kestäp tervee vuuvvõõ* mus-

tikakeedis säilib terve aasta; M *tehäz vareinja vatruskoo* tehakse keedisekorpe; P *varend'jaa bankkaa krotta taukõzi* rott kärvas moosipurki. – Vt. ka *malina*.

varennabangka M keedise-, moosipurk банка с вареньем.

varglassaa K L P M Kõ S Lu J (Kett. U) -õssaa Lu Li Ra J (Pi Ke) -õssa J-Tsv. -assaa ~ -õssaag I, II inf. *Варгасамане* Tum., pr. -asan K M Kõ Lu J -õsõn Pi Ke Lu Ra J, imperf. -asin M S Lu -õsin Lu Ra J varastada воровать, красть; Lu *skelmid i vargõssõvad, i petteevänd kelmid* varastavad ja petavad; K *meniväd vargassamaa õunõi* läksid varastama õunu; M *sie ved' vargõssid milt õrmussõõ* sa ju varastasid mult sõrmuse; S *vargasimma omenoit, štob ei nältšeiisi* varastasime kartuleid, et (me) ei nälgiks; Kõ *kõik maailmassa tein, va vargassaa en taho* kõik(e) olen maailmas teinud (tegin), ainult varastada ei taha; Li *võrkoss õli kõvassi kehno vargõssaa kallaa. siis piti vargõssaa jo koko võrkkid veejjä* võrgust oli väga paha kala varastada. Siis tuli varastada juba kogu võrk (ja ära) viia; J *ajatõlla tämä pääle, jot tämä om vargõssõnnu* aetakse tema peale, et tema on varastanud; J *vargõsõtud rahad eväd mee polzii* varastatud raha ei too õnne (ei tule kasuks); ■ *P tšen piti silmi tšiin, se meni õttsimaasyõ; tšenie sai tšätiesie, jožsi sihie kõhtaa, kuza piti silmi tšiin, vargassamaa* (peitumängu kohta:) kes pidas silmi kinni, see läks (teisi, peitupugenuid) otsima; (kui) kelle(gi) sai kätte, (siis) jooksis sinna kohta, kus ta pidas silmi kinni, (kinnipüütut) „kinni löõma”. – Vt. ka *vargata*.

var/gaz Kett. K P M Kõ Lu Ra J I (Ja Li) -gas R-Eur. M-Set. -gõz Lu Ra J-Tsv. *Вáргазь* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Вáргазь ~ Варауь* Pal.₂ *Варгазь* Tum., g. -kaa K P M Kõ Lu J I varas вор; K *õõllä pellättii, etti varkaat tullass* õõsel kardeti, et vargad tulevad; J *varkaak tšäütii nagriiz vargassamaa* vargad käisid naeris (= naeripõllul) vargil (varastamas); M *täm on vargaz, aivoi piäp pitsšää tšättä* tema on varas, aina varastab (peab pikka kätt); Lu *varkaall õllaa pitsät tšäev ~ Kõ varkaall on pitsät sõrmõõd* vargal on pikad näpud (pikad käed, pikad sõrmed); J *üüvahti heitütteeb varkait* õõvaht hirmutab vargaid; Lu *vailee on izee vargõz, ku teiss eb uzgo* küllap on ise varas, kui teist ei usu; Lu *vargaz vargassa eb uzgo* vs. varas varast ei usu; M *pajattaaaz, sis kõik tullaz vai, senel aikka süntü vargaz* (kui) räägitakse, (ja) siis kõik vaikivad äkki, sel ajal sündis varas; Lu *vargas tšäi vattsaz* kk. varas käis vatsas (= kõht on tühi); J *varkaak viittä* varga viisi; J *opõizõõ*

vargõz hobusevaras; *J rati vargõz ~ ratti vargõz* aidavaras; *Lu meri varkaav* mereröövlid; *P viruo vargaz* viru varas (eestlaste sõimunimi); *Kõ eellä-vañnaa õli meill üõs vargaz meez, mikä tuusi üvvii vargassaa* vanasti oli meil üks varas, mees, kes oskas osavalt varastada. – Vt. ka *meri-, opõzõd-, pää-*.

varigata (R-Reg.), pr. *-kaan*, imperf. *-kazin* = *vargassaa*; *varkaavat vahtši müntit* (Reg. 29) rl. varastavad (ära) vaskmündid.

vargutõlla (R-Reg.), pr. *-tõlõn*, imperf. *-tõlin* (maha) raputada *отгряхивать, -нуть*; *menet turgut turgetteli menet vasgut vargutteli* (Reg. 47) rl. mitmed mured leevendas, mitmed vaevad raputas (maha).

vargõs/suz *Lu -uz* J-Tsv., g. *-susõõ* *Lu -usõõ* *J* vargus воровство, кража; *Lu tšen saap sala-mii, tšen ep saa, a vargõssuz nõizõb ilmii* kes saab salaja (võtta), kes ei saa, aga vargus tuleb (ikka) ilmsiks; *Lu se enee ilkaav iässä vargõs-susõõs* see häbistab enese eluajaks vargusega; *J vargõssuss kõrjama* vargust varjama. – Vt. ka *varkauz*.

vari¹ *Lu* *Li* *Ra* *J*, g. *-ii* *Lu -i* J-Tsv. **1.** kuum, tuline, palav жаркий, горячий; знойный; *J vari õzrõin kakku om makuz* kuum odrakarask on maitsev; *Lu suppi on vari, piäv jahuttaa* supp on kuum, peab jahutama; *Lu kofsikaakaa mäetäätä vettä, tšülmää i varria* kopsikuga tõstetakse vett, külma ja kuuma; *Lu vihta avvottii variz veez* vihta hautati (pehmeks) tulises vees; *Lu kuumutõtaa tšivi varissi* (puunõu hautamiseks) kuumutatakse kivi tuliseks; *Lu laatko panna* *varrii ahjoo* kaus (toiduga) pannakse tulisesse ahju; *J varis tuhgõz on üvä maamunaa tšühzetta* kuumas tuhas on hea kartuleid küpsetada; *Lu vaivatti tšäsiä, siz varis saunaz õdrottii muilvaahookaa* (kui) käed valutasid, siis hõõruti (neid) kuumas saunas seebivahuga; *Lu minuu pää ep terpi varia löülüü* minu pea ei kannata kuuma leili; *J vari tšesä, kõvassi pouta ilma* kuum suvi, väga põuane ilm; *J tšezäll om varit päived* suvel on kuumad ilmad (päevad); *Lu ilma meni varissi ilm läks kuumaks*; *Lu päivä päivältä vari ilma* pidevalt (päev päeva järel) on palav ilm; *J vari einä aika* kuum heinaaeg; *Lu lahs kui on vari* küll laps on kuum (= kõrges palavikus); *Lu kõrvõd mentii varissi kõrväd* läksid tuliseks; *Lu niku varill leiväll päätä müü lüütü* kk. (teda oleks) nagu kuuma leivaga vastu pead löödud; *Lu sis piäv rautaa takkoa, kõnz rauta on vari* vs. siis peab rauda taguma, kui raud on tuline; **2.** subst. kuum, tuline, palav (sõök, jook jms.) горячее, жаркое (пища, напиток и пр.); *Ra ku miä sõin varia, põlõttin*

tšeelee kui ma sõin kuuma (toitu), (siis) põletasin keele (ära); *J sigal, ku eb õõ õppinu varia süümää, siz ajav* kui siga pole harjunud tulist sööma, siis tuleb parotiit (ajab kõrvatagused paiste); **3.** sg., pl. subst. kuum, kuumus, palavus жара, жар; зной; *Lu eb vari luita riko, a tšülmä rikov* vs. ei kuum luid riku, aga külm rikub; *Lu vari luita eb vaivata* vs. kuum(us) luid ei vaeva (= soe konti ei riku); *J kirpitts meni variss kuumõssi* tellis(kivi) läks kuumusest tuliseks; *Lu variss vai tšülmäss* (häda tuli kas) kuumast või külmast; *J variloiza hiismab* (Must. 186) kuumuses lõõtsutab; **4.** palavik жар, температура, лихорадка; *Ra miä õlin läsvivä i pal'lo tšõhizin. mill õli pal'lo varia, nel'tšümmev* kui suvel on kuum, siis oja kuivab (ära); *J kõvassi johzin, de tuli vari* jooksin kõvasti, ja (mul) hakkas palav; *J šuubõz om vari häülüü* kasukas (= kasukaga) on palav käia; *J kõvassi vari, dušna* (on) väga kuum, lämmatav.

vari² *M:* *vari* *vassõn sõpa* uhiuus rõivas; *kane plat'id vari* *vassõzõv* need kleidid on uhiuued.

varil'taa *Lu* *Li* *-a-a* *Li* kuumalt, tuliselt, palavalt в горячем виде; *Lu tšüseliä vöip süüvvä varil'taa lehmä-võikaa i seemenee-võikaa* kiislit vöib süüa kuumalt võiga ja taimeõliga; *Lu varil'taa panna lavvõl* (toit) pannakse kuumalt lauale.

varin'õssa (*Ra*), pr. *-õv*, imperf. *-i* *Ra* = *varissua*; *a siäl kattil rippu kokkaz, vettä täünn, i vesi varini* aga seal (= leel süte kohal) rippus katel, vett täis, ja vesi soojenes.

varis/saa¹: *-sa* *Lu*, pr. *-an*: *-õn* *Lu*, imperf. *-in* kuumendada прогре/вать, -ть; накал/ять, -ить; *kutsutaa lõõttsu, rautaa mikä varisõv, teev ravvaa kuumõssi* (seda) kutsutakse lõõtsaks, mis kuumendab rauda, teeb raua kuumaks.

varis/saa² *Lu*, pr. *-an*: *-õn* *Lu*, imperf. *-in* noomida, pahandada, riielda, tõrelda попрекать; пробирать, бранить; *peeniije lahsijõ piäv varissaa* väikesi lapsi tuleb noomida; *isä varisõv, sõitõv* isa tõreleb, sõitleb; *varissi koiraa* tõreles koeraga.

varis/sua *Lu* J-Tsv., pr. *-uv* *Lu*, imperf. *-su* *Lu* kuumeneda, kuumaks minna согр/ваться, -ться, делаться горячим; *vesi algab varissua* vesi hakkab kuumaks minema. – Vt. ka *varinõssa*.

varis/sussa: -suss J-Tsv., pr. -ub (J), imperf. -suz (J) = varissua.

variz vt. varõz.

varivassõn ~ **vari-vassõn** M uhi-, tuliuus новехонкий; *täll õltii kõikk varivassõzõt sõvad ültä allaassaa* tal olid kõik uhiuued rõivad pealaest jalatallani; *vari-vassõzõt tšennäd õltii* olid uhiuued kingad. – Vt. ka *vari?*

varj/ata: -õt J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J kaitsta, varjata, hoida хранить, охранять, -ить, защищать, -тить; *ku tõizõt tapõllaa ni varjaa han entes kõrvõlõd* kui teised taplevad, siis hoi a ometi end kõrvale. – Vt. ka *varjõlla*.

varjo K L P M Kõ S Ja Lu Li J-Tsv. I (R-Eur. Ja-Len.) *varjo* M Kõ, g. -oo K M S Lu J -uo K L 1. vari, kate, kaitse; (puldaniist või laudadest) kalameheonn (merekajal talvisel kalapüügil) навес, покрытие; защита; (рыбачий) шалаш, будка; Li *merenikkoil on tehtü varjo avantoo ääree, ep tapajais tuuli kalureil on tehtud vari* (= onn) jääaugu ääree, (et) tuul ei puhuks peale; J *tehñ tuulõss hoz rogoškõim varjo* teha tuule vastu kas või roguskist vari(onn); Lu *matut panna nootaa päälle kattõõssi i luntõ veel panna mattujõd päälle varjõssi, jott noott eb jäättüiz* (talvise kalapüügi kohta:) matid pannakse (märja) nooda peale katteks ja lund pannakse veel mattide peale varjuks, et noot ei jäätuks; J *võta zont'ikk varjõssi* võta vihmavari kaitseks; M *avumaja karjuõit tehäs suvõlla vihmaa varjõssi, vihmaa saossa* kuuseokstest onni teevad karjused suvel kaitseks vihmajuu vastu; Lu *moll piäb õlla tuulõd ja vee varjo muul peab olema tuule ja vee vari* (= kaitseks tuule ja vee vastu); Lu *õõn tuulõd varjõz olen tuulevarjus*; 2. peavari, eluase кров, приют; Lu *miä jään kujaa päälle, varjoa bõd* ma jään (lausa) tänavale, peavarju pole; 3. adj. varjuline, kaitstud защитный; Lu *meilä meree rannõz on varjo kõhta, kuza on ümperi maa ja on jäänü peen hodu, niku järvi, sitä kutsutaa salmi* meil mererannas on varjuline koht, kus ümber(ringi) (on) maa ja on jäänud (ainult) väike käik; (see on) nagu järv, seda kutsutakse abaja(k)s; Lu *vikahtõdõkaa lüüvvää sammõlt, sütsüzüssä ain, panna seinää ääree, õtob õlõis talvõl varjopi* vikatiga niidetakse sammalt, ikka sügisel, pannakse seinä äärde, et talvel oleks varjulisem; 4. vari теңь; I *jykkazõlla inehmizellä on varjo* igal inimesel on vari; K *inehmizee varjo* (Set. 90) inimese vari; K *oonõd varjo* (Set. 90) maja (hoone) vari; 5. peegelpilt, peegeldus зеркальное отражение; K *elä vaata varjoa vetee, süvää kaivoo kauniutta, vesi veeb verüesi,*

süvä kaivo kauniuu (Al. 56) rl. ära vaata vette (oma) peegelpilti, sügava kaevu kaunidust; *vesi viib su vere(kese), sügav kaev kauniduse*; P *elä vaata vetee varjoa, vesi veep sinu vee,* *kaivo kulutap kõikõd kauniuu* rl. ära vaata vette (oma) peegelpilti: vesi viib sinu vere, kaev kulutab kogu kauniduse (palgeruna); 6. peegel зеркало; L *ženixa nuorikõllõd annab varjuo* peigmees annab pruudile peegli; M *seinällä ripub varjo, i veel ühsi portretti* seinal ripub peegel ja veel üks portree; S *varjoo pääl õltii palatentsav* peegli ümber olid (tikitud) käterätid; Ja *vassaa varjolle rippuvat tunnit* (Len. 242) peegli vastas ripub (seina)kell; K *suur varjo niiku ühsi suur peegel* nagu uks; P *varjoss nätsäväv* peeglist näevad; R *kui mie vaatan varjõssani ootettu onni osmuttani* (Eur. 43) rl. (ennustamise kohta:) kuidas ma vaatan oma peeglist oodatud õnne, oma kallikest; M *ajat partaa ilma varjoa* ajad habet ilma peeglita. – Vt. ka *pää-, tuuli-, tuulõd-, vihmaa-*

varjoklaz: -õz J-Tsv., g. -kaa J varjuline тенистый; защитный.

varjokeppi Lu (kalameheonnile v. tuulevarjule) toeks pandav kepp палка-опора шалаша, прикрытия).

varjoo Lu J-Tsv. adv. varju (наречие в форме илл-а от *varjo*); Lu *kuusipuu vettä tšüireessi eb lask läpi, meen kuuzõd alaa varjoo* kuusepuu ei lase vett (nii) kiiresti läbi, lähen kuuse alla varju; J *emm ehtinnü pääss varjoo de kassuzimm vihmõss* me ei jõudnud pääseda varju ja saime vihma käes (vihmast) märjaks; Lu *meen vihmassa varjoo* lähen vihma eest varju.

varjolosõd: -sõ J-Tsv. = *varjoo*; *jooz vihmõss varjosõd* jookse vihma eest varju.

varjopaikka (J-Must.) varjupaik убежище, приют, пристанище; *rahvas, tšen enne pimmiäzä isuttii, on nähnnü suurõd valkõhusõ; ja neile, tšet eletti surma varjopaikõila, on valkõhus nõissu* (Must. 154) rahvas, kes enne elas (istus) pimeduses, on näinud suurt valgust; ja neile, kes elasid surma varjus, on valgus tõusnud.

varjopooli: varjupooli K M varjupool, -külг тenevaya сторона; *päivä pooli punaine, varjupoolle valkea* (Bor. 741) rl. päikese pool (on) punane, varjupool (on) valge.

varjo/za: -z Lu Li varjus в тени; под сенью; Li *müü isumma varjõz* me istume varjus; Lu *õõmma varjos tuulõssa* oleme tuulevarjus (varjus tuule eest).

varjõlla L (P J-Tsv.), pr. -õn, imperf. -in frekv. kaitsta, varjata, hoida хранить, охранять; L *jumala varjõli tätä jumal* kaitstes teda; J *varjõlko jumal, ku süä üüll tapahtuub vahingõ* kaitsku

jumal, kui südaööl juhtub õnnetus; J *varjõlkoo jumal kõikkiiss õnnõttomussiiis* kaitsku (meid) jumal kõigi õnnetuste eest; L *jumala lähetti ted'de vanaa päiveä varass varjõlijaa* jumal saatis kaitsja teie vanaduspäevade toeks; L *se lieb maailmaa varjõlija kõikõlyõ väjelijesie* sellest saab maailma kaitsja kogu rahvale. – Vt. ka *varjata*.

varkalalõõ Kett. M Kõ -lõõ J-Tsv. = *varkailõõ*; M *näd on vargaz, meni tšehspäivällä varkaalõõ näe*, on (alles) varas, läks päise päeva ajal (keset päeva) vargile; J *žaadnost'ii peräss lähsi varkalõõ* ahnuse pärast läks vargile; Kõ *pitšät sormõd, tsäüz varkaalõõ, tahto vargassaa* pikad sõrmed (= varas), käis vargil, tahtis varastada; M *tuõmma õunaa varkaalõõ* tuleme õunu varastama.

varkaa-võtti: -i J-Tsv. muukraud отмычка, воровской ключ.

varkaiilla M Ra -ll J-Tsv. -l P Lu vargil na pokraže (наречие в форме ад-а мн. ч. от *vargaz*); Lu *miä õõn varkail ma olen vargil*; M *bõllu tšeitää varkailla* polnud kedagi vargil; P *pojod ain tsäüisiväd meil taraz õunõi varkail* poisid käisid aina meil aias õunu varastamas; Ra *tsäütii alkoi varkailla* käidi küttepuid varastamas; J *siiz riigaa lakass tsäütii õlkaa varkaill kuza magatõ* siis käidi rehe lakast varastamas õlgi, kus (= mille peal) magada; J *ratti vargõz tsäüb ratiss varkaill* aidavaras käib aidas vargil.

varkaiillõ: -a Li = *varkailõõ*; *vahilla piäb vahitia, etti evät tultaz varkailla* valvuril tuleb valvata, et ei tulduks vargile.

varkailta: -t Lu J-Tsv. vargilt с покражи (наречие в форме абл-а мн. ч. от *vargaz*); Lu *miä tulin varkailt ma tulin vargilt*; J *mikkoo tavattii varkailt de tsülvettii pers täünõ* Mikko tabati vargilt ja peksti läbi (= kõeti perse tulusks).

varkailõõ Kõ Lu J-Tsv. -l Lu vargile na pokražu (наречие в форме алл-а мн. ч. от *vargaz*, выражающее понятие 'ходить, идти заниматься воровством'); Lu *miä meen varkail ma lähen vargile*; J *meni varkailõõ de puuttuz tsiiin* läks vargile ja sattus (= võeti) kinni; Kõ *tämä tsäüs varkailõõ* ta käis vargil; Lu *mee varkaalt varkailõõ, vargassamaa* mine vargalt vargile, (varga tagant) varastama. – Vt. ka *varkaalõõ, varkaillõ*.

varkauhs/õlla: -el(a) J-Must. vargsi, salaja, salamisi украдкой; тайно, тайком.

varkaluz M (K-Ahl. J-Tsv.), g. -uu: -u M -usõõ J = *vargõssuz*; M *varkau menolla* vargusega, varastades.

var/ma Kett. K L P M Kõ Lu Ra J-Must. I -m J-Tsv., g. -maa Lu J 1. tugev сильный; дюжий; L *varmad mehet pitäväd ovõss tsiiini* tugevad mehed hoiavad hobust kinni; M *poigad õlivat kõig varmad i tappõlikov* pojad olid kõik tugevad ja riiakad; I *nüt nämäv kõittsi varmad i kõrkõad* nüüd on nad kõik tugevad ja pikad; J *mokom varm, pihakõz meez* niisugune tugev turjakas mees; I *mees varmõpit tšem* naisikko mees on tugevam kui naine; Lu *eb õllu varmapi minnua* ei olnud minust tugevam(at); M *tämä on varma niku tammikanto* ta on tugev nagu tammekänd; M *varma niku bohattõri* tugev nagu vägilane; Kõ *varma niku karu* tugev nagu karu; Lu *tšem pal'lo juub, se on varma võttamaa* kes palju joob, see on kange (viina) võtma; 2. jõukas зажиточный, обеспеченный; состоятельный; M *varma talo* heas korras (olev) talu, jõukas talu; 3. paks, priske, lihav, tüse толстый, здоровый, тучный; Lu *sei kahõõ mehee vassaa, a ize eb õllu varma, ize õli kuivanõ* sõi kahe mehe eest, aga ise ei olnud tüse, ise oli kuivetu; J *varm, lihõin* inimene, M *täm on varma, vatsakaz inehmin* ta on paks, kõhukas inimene; Lu *razvokkaal, varmal inemizel on zoba* priskel, paksul inimesel on lott (lõua all); Ra *põzgõd õlla paksud, varma lahz* põsed on paksud, priske laps; M *varma taka-õtsa* paks tagumik; Lu *üli määrää on varma* on ülemäärane paks. – Vt. ka *vahva, varmaz*.

varmassi M jõukalt в довольстве, в достатке, зажиточно; *elettii aivoo varmassi* elati väga jõukalt.

varm/az J, g. -aa tugev сильный; *suuri ja varmaz* suur ja tugev.

varmis/sua M Lu Li J-Tsv., pr. -un M Lu Li, imperf. -suzin M Lu Li 1. tugevaks muutuda v. saada v. minna усили/ваться, -тться; M *miä kazvin, varmissuzin, ajõn tüttered mettsää* rl. ma kasvasin, muutusin tugevaks, ajasin tüdrukud minema (metsa); 2. paksuks, lihavaks minna, pakseneda тучнеть, полнеть; J *juu va reeskaa piimää, küll siiz varmisud* joo aga rõõska piima, küll siis lähed paksuks!; J *kehness eloss ed varmisu* viletsast elust ei lähe (sa) paksuks!; Li *tiütä piäp tehä rohkaapi, siiz ed varmisu* tuleb rohkem tööd teha, siis (sa) ei lähe paksuks!; Li *siä ain varmisud* sa lähed aina paksemaks (sa aina paksened)!; J *nii om varmissunnu, jot põzgõd va hõtissää* on nii paksuks läinud, et põsed vaid vabisevad.

varmissuulssa Li, pr. -n, imperf. -zin paksuks, lihavaks minna, pakseneda тучнеть, полнеть.

varmu/z Lu Li, g. -u Li paksus, priskus, lihavus,

tüsedus тучность, полнота; Lu *sellä inemisel on annõttu varmussa* (küll) sel(lele) inimesel(e) on paksust antud!; Li *varmuu perässä tämä ep saa tehdä tiiütä, tämä on kõvassi varma* tüseduse pärast ei saa ta tööd teha, ta on väga paks; Li *varmutta piäp pel'lätä, ep piä nii pal'l'o süüvvä* paksust tuleb karta, ei tohi nii palju süüa.

var/na Kett. K-Set. Lu -n J-Tsv., g. -naa Lu 1. Kett. K-Set. varn, puunael (seinas) вешалка; 2. pikk kepp v. kaigas, püst- e. tugipuu (külgtöed koorma kõrguse suurendamiseks) (вертикальная) под порка, рас-, стойка, устой; J *rataz varnõt tehdä pihl-puuss* kaariku tugipuud tehakse pihlapuust; J *pihlõizõd rattaa varnõd* pihlakased kaariku külgtöed; J *elä vaa kuul, ni vudmaan varnõll seltšää* kui sa ei kuula, siis äigan kepiga selga!; 3. (vankri rattapaare ühendava vahepuu väljaulatuv) ots, varn конец лисицы (у телеги); Lu *kuvot panna rattaillõd i panna varnaa alta noorat tšiin* kood pannakse vankri ja pannakse (vahepuu) otsa alt kõied kinni.

varnik/ka L Ra J (Lu-Len. Li) -k J vaarnikka Li Ra J, g. -aa J 1. (otstest tikitud või pitsidega või tavaline) käterätt, -rätik ручник, полотенце (с вышивкой или с кружевами на концах); J *tüttõ pilutõb vaarnikkaa* tüdruk tikib käterätti; L *kuolluulyõ pantii alaa puhtai õlkait, õlkai peälle pantii varnikka* surmule pandi alla puhtaid õlgi, õlgede peale pandi käterätt; J *rippuvad varnikad* (seinal) ripuvad (tikitud) käterätid; J *panin vaarnikõt seinelee, de jõka vaarnikõllõd veel kõlmizõd kummõrtazin* (pruudi pulmatava:) panin (tikitud) käterätid seinale, ja igale rätile kummardasin veel kolm korda; Li *ku pulmõd loppusti, siiz võtti nee kõig vaarnikõt poiz ja siis vei, tšenen õmad õltii* kui pulmad lõppesid, siis võttis (vaesest perest noorik) kõik need (kaunistatud) käterätid (seintelt) ära ja siis viis (sellele tagasi), kelle omad (need) olid; J *seinää vaarnikka* seinarätt; Ra *kuivata vaarnikaakaa üvii sõrmõd välid i varpaa välid* kuivata käterätiga hästi sõrmevahed ja varbavahed; 2. ikoonirätt иконный плат, иконное полотенце; J *tšen läsi, lupazi tšerikkoo varnikaa* kes oli haige, see töötas kirikusse (viia) ikoonirätti; J *veetii üväd varnikõt tšerikkoo* kirikusse viidi ilusad ikoonirätid; 3. (kalmistul risti külge seotav tikanditega) mälestusrätt (вышитый) ручник (на могильном кресте); Lu *kalmoilla ku meilä avvata pokoinikka, ni siis meilä tehjä varinikka [= varnikka]* (Len. 284) kalmistul, kui meil maetakse surnu(t), siis meil tehakse mälestusrätt; J Ra *risil on siottu varnikka, i nasikko pantu* ristil(e) on seotud mälestusrätt, ja

pandud pärg. – Vt. ka *kolo-, tšültši-, ventsa-*. – Vt. ka *vaarnikaz*.

varnik/kõ Al. K L P Pi J, g. -õõ 1. (tavaline või otstest tikitud või pitsidega) käterätt, ilurätt полотенце, ручник (с вышивкой или с кружевами на концах); L *valkõa varnikkõ tall on üli pihaa* valge ilurätt on tal üle õla; L *varnikkõa veitõb maata müõ* lohistab käterätikut mööda põrandat; 2. ikoonirätt иконное полотенце, иконный плат; J *obraazaa pääll on varnikkõ* ikooni peal on ikoonirätt. – Vt. ka *obraaznikka-, silmi-, tšäsi-*. – Vt. ka *vaarnikaz*.

var/o¹ Kett. K P M Lu Li J-Tsv. I Ku, g. -oo P Lu Li -uo P varoo M võru, rõngas; (puunõu) vits обод, кольцо; обруч; Lu *ümperi päivüttä välissä on varo* ümber päikese on vahel rõngas; K *kuu varo* (Ahl. 159) kuu rõngas; M *tõmpaad välillä baņkaa, jääv vait kauniz varo* tõmbad kupuklaasi ära, jääb vaid punane rõngas (nahale); M *ümmärkõin varo* ümmargune rõngas; M *rautõn varo rattaal, sitä kuttsuas šiina* rauast võru rattal, seda nimetatakse rehvi(ks); I *kaņneiza pöörizä on rautavaro* nendel ratastel on rauast vitsad (peal); M *bodžgall on varo, astial tožo on varo* vaadil on vits, astjal on ka vits; K *mees paap pangõllõd varoo* mees paneb (puu)pangele vitsa (peale); P *katkõõb varo pangõlta* rl. katkeb vits pangelt; Lu *ennee olutta lastii botškassa kolkki, puuss õli tehtii, ümmärkõin, varot pääl i rutska õli* enamalt lasti õlut vaadist kapp, (kapp) oli tehtud puust, ümmargune, vitsad peal, ja käepide oli; Lu *sau-nõs piettii kõik kolkin, varod õltii ünperi, varod õltii tehtii kuuzõd õhassõ i katajõssõ* saunas kasutati alati kappasid, vitsad olid (kappadel) ümber, vitsad olid tehtud kuuseokstast ja kadakast; P *ühez astiaza oņ kahõllaiss õlutta, i se on astia ilmaa varoitta, ilmaa nagatta. a kui tätä juvva. se on kanaa muna mõist. ühes astjas on kahesugust õlut, ja see astja on ilma vitsteta, ilma nagata? Aga kuidas seda juua? – See on kanamuna; M *lihõn tünner, vahtšin varo. sõrmus sõrmõza* (Set. 16) mõist. lihast tünn, vasest vits? – Sõrmus sõrmes; Li *koltšill õltii puizõd varod* kapal olid puust vitsad; P *kadagass varo* kadakast vits (puunõul); M *siglaa varo kuttsuaz i siglaa tšeri* sõela (laia puust) võru nimetatakse ka sõela kere(ks); Lu *rüzää varo* rüsa võru; P *rattaa rummuo varo* rattarummu võru; P *luv-vaa varo* luua võru; M *botškaa lavvad, varod, põhja, kaasi tünni lauad, vitsad, põhi, kaas; M ušatii varo* toobri vits; P *lännikuo varo* länniku vits. – Vt. ka *karta-, lookka-, puu-, rauta-, tšivi-*. – Vt. ka *varopuu*.*

var/o² (J), g. -oo tagavara, varu запас, припасы;

miä vaa süütän varossi rl. mina vaid söön varuks. – Vt. ka vara¹.

varoga vt. voroga.

varogapiirga vt. vorogapiirga.

varopuu M vits (puunõul) obruch. – Vt. ka vara¹.

varot/taa Set. Lu (K-Ahl.) -ta J-Tsv. -taag I, pr. -an K Lu, imperf. -in Lu **1.** vitsutada, vits-su peale panna (puunõule) натягивать, -нуть обручи; I piäb varottaag astikko tuleb astja (ära) vitsutada; **2.** võrutada, võrusid panna (rüsa, võrkmõrra kohta) натягивать, -нуть ободья (о верше); Lu varotimma rüzäd, puu varod õli tehtü kuuzõõ õhsiiss panime rüsadele (= suurtele võrkmõrdadele) võrud, puust vitsad oli(d) tehtud kuuseokstest.

var/pa K Lu (L P J I), g. -vaa Lu J **1.** varb, raag, vits прут, сучок; I urpa, varpa, tooree, ter-vee, nah sillõõ vitsa a millõõ enipäänä kaunis muna tsättee annag (palmipuudepühal urvitades loeti:) urba, varba, (annan) värske, terve, säh sulle (urva)võit, aga mulle anna lihavõtte-pühadel punane muna (kätte); P algad urvottaa lukõa: urpad [sic!] varpad [sic!] tuoriess ter-viessi, näteliss võlkaa, sillyõ urpa, millyõ muna hakkad (palmipuudepühal) urvitama, lugema: urvad, varvad värskeks, terveks, nädalaks (annan) võlgu: sulle urb (= urvavits), mulle muna; J ivana, itšine koirõ, kazvotõttu varvaa teriille rl. Iivan, igavene koer, kasvatatud vitsa(rao) teradega [?] (= vitsahirmuga?); **2.** (lehe)roots черешок, стебель; Lu kapusaa matokkõizõt süüti kapusad, varvad jääväd kapsaussid sõid kapsad (ära), (ainult) rootsud jäävad (järele); **3.** fig. neuu, neid; (mõrjsja metafoor rahvalauludes) девушка; невеста (в народных песнях); K elä võta esimeissä, tapaele takumaissa, esimeinee sõittelikko, takumainee tappelikko, võta tšellä tšehtsimäinee, väännä varpa välimäinee (Ahl. 98) rl. ära võta (naiseks) esimest, ära püüa tagumist, esimene (on) riiakas, tagumine (on) tülitseja, võta keskmine kellukas (= neuu), murra (endale) vahepealne varb (= neuu).

varpail/laa P -aa J-Must. varvastel; varvastele на носках; на носки; P nävä varpailaa nõisivad nad tõusid varvastel(e).

varpail/nõ J, g. -zõõ varvake, raoke пруттик, сучок; vijjelle vitsaa varpaizõllõ rl. viie vitsa-varvakesega.

varpazillaa Ra -õzillaa ~ -õziillaa J-Tsv. kiki-varbail, kikivarvul на цыпочках; Ra siä tallaad varpazillaa sa käid kikivarbail; J varpõzillaa, izäz makkaav (käi) kikivarbail, su isa magab!; J varpõziillaa häülümä kikivarvul käima.

var/po¹ Kõ, g. -voo = värpo.

varpo² vt. urpo-.

varp/pi Lu, g. -ii (ankru)varp, (ankru) pukseerimiskõis якорный буксир.

varppi-ajkkuri Lu varpankur, puksiirankur (laeva v. paadi vedamisel kasutatav kerge ankur) верп (буксирный якорь); varppi-ajkkuriika veetii laivaa, ku meni matalaa varpankruga veeti laeva, kui (laev) läks madalikle; varppi-ajkkuri on kuustõismõtt killoa, varppi-ajkkuri on, kui piep tšässiika etesii tõmmata alussa varpankur kaalub (on) kuusteist kilo, varpankur on (kasutusel), kui peab purjelaeva käsitsi edasi tõmbama.

varraa, varraa vt. varaa.

varraapõõ vt. varaapõõ.

warrah vt. varai.

varrai, varrai vt. varai.

varrain vt. varain.

varraipõõ vt. varaipõõ.

var/raz Kett. M Lu (Li Ra J) -ras K-Ahl. M-Set. -rõz J-Tsv., g. -taa Kett. M Lu J **1.** varras, varb; kuhjavarras; K-Ahl. praevarras стержень; пруттик, пруток; стожар; вертел; J stroinoi, niku varrõz sihvakas nagu varras; J nõiz varrõss müü üle z ronis (tõusis) mõõda varrast üles; M rattailõõ õli tehtii nellä varrassa einää väit-tää, eitee õli kahs varrassa pantu i taggaa kahs varrassa pantu kaarikule oli tehtud neli varba heina vedamiseks: ette oli pandud kaks varba ja taha kaks varba (pandud); J seisop ko kuhjaa varrõz õikii kas kuhjavarras on (seisab) otse?; **2.** (suka)varras (вязальная) спица; M sukat tehtii vartajeekaa sukad kooti (tehti) varrastega; Lu sukkaa tehhiää vartoil sukka kootakse (tehakse) varrastega; J algõtaa sukkaa kahõlla vartaalla sukka alustatakse kahe vardaga; Li alõzniglaltši tehtii i vartaikaa tehtii (labakindaid) tehti ka kindanõelaga ja varrastega tehti; M viiz varrassa viis (suka)varrast; Lu Li J sukkaa vartaad ~ M sukkaa vartaad sukavardad; **3.** vars, käepide дrevko, рукоять, топорище, черенок, палка (метлы), метловище; M tšir-vee varraz kirve vars; M lappiaa varraz labida vars; M määdlaa varraz luua vars; ■ M nätku valab vihmaa niku vartaassa vaat kuidas valab vihma nagu oavarrest; J vihmaa saab niku vartaass vihma sajab nagu (oa)varrest. – Vt. ka kuhjaa-, poik-, sukka-.

warra-wihksni Kг vikerkaar радуга. – Vt. ka warruwihksni.

var/rita M-Set. -ritag (I), pr. -tian M, imperf. -tizin M **1.** M-Set. vaadata смотреть; **2.** valvata караулить, сторожить, охранять; I lähetti starikka vartiamaa nišsua, vanapaa poikaa saatis taat vanema poja nisu valvama; I vartiizi,

vartiizi, nätsi ovõssa valvas, valvas, nägi hobust. – Vt. ka vartivoissa.

warruwihksni Kr = warra-wihksni.

varrõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J = varsiin.

var/sa Kõ S Lu Li Ra J Ku -za K-Set. -z Li -s J-Tsv., g. -zaa Lu J -sa ~ -saa J-Tsv. **1.** varss жеребёнок; J varzaa kazvõtõmin treebuitõp pal'lo kuloo varsa kasvatamine nõuab palju kulu; J meni laatõlõõ varsa õssõma läks laadale varssa ostma; J assiä mi hodukõz varsa oi kui väle varss!; J meill on talli tammojõ, tõin on tammaa varsoitõ rl. meil on tall(itäis) määrasid, teine on mära varssu; **2.** Lu noor hobune (kuni nelja aastani) молодая лошадь (до четырёх лет); **3.** täkk жеребёк; Lu kuuvvõõ voovvõõ varsa kuueaastane täkk; ■ J varzaa põlvi kahar kirburohi; Lu varzaa jalk nenäz nina on tatine. – Vt. ka tamma-. – Vt. ka varsaz.

varsapõlvi Li Ra = varsapõlviroho.

varsapõlviroho Lu kahar kirburohi гопец шероховатый.

vars/az: -õz J-Tsv., g. -asõõ J = varsa.

var/si Kett. K-Ahl. P M Kõ Po Lu Li Ra J I -s M Kõ Lu J -z Ra Варзу Pal.₁, g. -rõõ Kett. M Kõ Lu Li Ra J -ryõ P **1.** vars (rohttaimel), jalg (seenel) стебель, ботва, стрела (растения), ножка (гриба); J roholl om varsi rohttaimel on vars; Lu linad maal likkosti, niikavva piettii ku vars märkeni (kitkutud) linad ligunesid maas, niikaua peeti, kuni vars läks mädanema; M bul'bukaz on pitsää varrõõkaa vesikupp on pika varrega; Lu aavaa lehoz on varsi pittsä ja hoikka haavalehel on vars pikk ja peenike; Lu koivugriba, mokoma peeni, pittsä varsi, valkaa, kazvõb märtis paikkoiz kaseseen, niisugune väike, (tal on) pikk jalud, valge, kasvab märgades kohtades; Lu varõsõõ munal eb õõ vartta murumunal ei ole jalga; J vartt müü mõõda vart, vartpidi; M opõzõõ-ublikkaa varsi on aivoo üvä süätavvissa hobuoblika vars on väga hea kõhulahtisuse vastu; P talvõss tuvvas kahyõ raamii väliisje puollaa varsi i katiikpälii talveks tuuakse kahe (akna)raami vahele pohlavarsi ja karukoldi; Li tul'panaa varrõt jo puksahtaastii maassa tulbid (= tulbi varred) juba tärkasid maast; Ra kukaa varz lille vars; M omenaa varrõõ ~ J maamunaa varrõõ kartuli varred (~ pealsed); M markofkaa varrõõ porgandi pealsed (~ varred); J luukaa varsi sibula vars (~ pealne); **2.** vars, käepide (luual, rehal, kirvel, kruusil, noal jms.) ручка, рукоятка (палка (метлы), рукоятка (граблей), топориче, черенок (ножа), ушко (кружки) и пр.); I meetlaa paat kaijje keppii, se on varsi luuale paned selle kepi (taha), see on vars; P tehti

metla, pantii varsi perää tehti luud, pandi vars taha; M kupoanjo on rautõn anjo, pitsääkaa varrõõkaa ahtehark on raudhark, pika varrega; Li tsirvee hamarõ i terä i kõrvõ, kuhõ pannaa se varsi kirve kand ja tera ja silm, kuhu pannakse see vars; J õlki varrõssi valõlõ, niitti siimassi sitele rl. õlg (piitsale) varreks vala, niit keeleks seo; M õlut-kavilla õli pittsä varsi õllekopal oli pikk vars; J lipitts on mitgääkaa vizgõtaa, puuss on kaivõttu, dei vars on jätettii tuulamis-kühvel on (see), millega visatakse (vilja), puust on õõnestatud, ja vars on jäetud; M savvizõt kupid varrõõkaa savikruusid kõrvaga; J bagra varsi meni kattisi pootshaagi vars läks katki; Lu aro varsije leikataa tševvääll varraa, kõnz on veel mähä rehavarsi (= puid rehavarte jaoks) lõigatakse (metsast) kevadel vara, kui on veel mähk (puukoore all); Lu aroo vartõõ pannaa aroo seltsä reha varre külge pannakse rehaseg (rehapea seljaosa); P piipuu varsi ampaiz piibu vars hambus; J luzikaa varsi lusika vars; Lu lapjaa varsi labida vars; M J tsirvee varsi ~ Lu tsirvee vars kirve vars; J vasaraa varsi vasara vars; M kurassõõ varsi noa pea; Lu Ra roozgaa varsi ~ Po ruozgaa varsi piitsa vars; Lu õngõõ varsi õngeritv; **3.** (saapa) sääär голенище; M oporkan, need on vannoilta lõikattu varrõõd vällää kotad, need on: vanadel (saabastel on) lõigatud sääred ära; Lu tõizõt teräd õltii vanoill varsill, ned õltii golofkõõ vanadel (saapa)säärtel olid teised põiad, need olid saapapõiad; Li naizill õltii tšennäd lühhie varsieekaa naistel olid pehmed saapad lühikeste säärtega; J saap-põgaa varrõõd om vähäize ahtaa saapasääred on natuke kitsad; M kase pojokkõin ep peznii kaglaa kaugaa, roojakaz niku saappõgaa varsi see poisike ei ole kaua kaela pesnud, (kael on) must nagu saapasäär; M süä lanjõs saappagaa vartõõ kk. süda langes saapasäärd; Lu tšennää varrõõ saapasääred; **4.** (suka) sääär; (kinda) pära паголенок; строчка (рукавицы); Li sukal on terä, kanta i varsi sukal on põid, kand ja sääär; Li naisijee lõngasukil enne üllääõ õli tooz strotška, tšen kui tetši, kahsi vai pari santimetraa, a siiz jo tuli sukaa varsi naiste villastel sukkadel oli ennemalt üleval samuti pära, kes kuidas tegi, kaks või paar sentimeetri, aga siis algas (tuli) juba suka sääär; J vana sukaa varsi lõngõinõ vana sukasäär, villane; M alõtsõõ varsi kinda pära; ■ Lu navaa varrõõ pani tšiin sidus nabanõõri kinni; J tšäsi varsiit üles koorima käiseid üles käärima. – Vt. ka aro-, baabukk-, jalka-, malina-, marjaa-, määtala-, napa-, piipuu-, pittsi-, puu-, rooska-, sukaa-, tsirvee-, tsirvez-, tšäsi-, ublikka-, uvaa-.

varsiin J-Tsv., g. -zõd J varreline, varrega, vartega стеблѣвый, стебельчатый, со стебелем, со стеблями; *väliss pudgõt kazvossa õikõ paksu varsiizõd* vahel kasvavad väga jämeda-varrelised putked. – Vt. ka *varrõkaz, vartõin*¹.

varsikko vt. varzikko.

varsitsentsä M Lu *varstšentsä* Lu J Ra = *varzikko*; Lu *karjušit piettii varsitsentsää vai pagla-tšentsää* karjused kandsid pehmeid säärsaapaid või pastlaid; M *meħhiil õltii varzikod, varsitšennäd* meestel olid pehmed säärikud, kodutehtud säärsaapad.

varz vt. *varsa, varsi*.

varza vt. *varsa*.

varziklaz Lu, g. -kaa Lu = *varzikko*; *varzikkaad õlit koton õmmõltu* pehmed säärsaapad olid kodus õmmeldud.

varzikiko Kett. K P M *varsikko* M-Set., g. -oo M -uo P (kodutehtud pehmed kõva tallata säärsaapad самодельные мягкие сапоги с голенищами, без подбойки); M *mehill õltii nahgass õmmõltu varzikod* meestel olid nahast õmmeldud pehmed säärsaapad; M *opõzõd i lehmää nahgass tehtii varzikod* hobuse- ja lehmanahast tehti pehme(i)d säärsaapa(i)d; P *paglatšennät tehtii juhissa, varzikod niisa-ma õlivad juhtinahgass tehtü, õlivad varsiikaa* pastlad tehti juhust, kodutehtud pehmed saapad olid samuti juhtnahast tehtud, olid säärttega; P *saappugal õltii põhjad, lüütü spilkkoikaa, varzikkoil böllud* saabastel olid tallad, tikkudega (alla) lõõdud, pehmetel säärsaabastel (taldu) polnud. – Vt. ka *varsitsentsä*.

varzikkõin J-Tsv., g. -zõd J kõrreke стebelĕk. **varzikkõin** Ra, g. -zõd Ra varsake жеребѣночек. – Vt. ka *tamma*-.

varzõkkõin J-Tsv., g. -zõd J = *varzikkõin*.

vart Kett. L P M Lu Li J Ku = *vartõd*; L *mitä vart trubaa kannat kaasa tšerikkoz* mille jaoks sa kannad pasunat kirikus kaasas?; L *entää vart soolattii kallaa* enese jaoks soolati kala; J *ahjõz avvottõlla pajuut lai'oa vart* ahjus hautatakse painardeid ree jaoks; J *miä lähzin kattoo vart vittsasõ* ma läksin katuse jaoks vitsu tooma; J *kane kahs kottia rüiss on jätettü javotuss vart* need kaks kotti rukist on jäetud jahvatamise jaoks; Lu *tämä sinnua vart on suurõpi kunikõssa* tema on sinu jaoks kuningast kõrgem (suurem); Lu *põlõttõmin on kehno tervüttä vart* suitsetamine on tervisele kahjulik (halb tervise jaoks).

vartaa Lu -a Lu Li = *vartõd*; Lu *kuiva porttu, kuza vesi-nõisu i lasku. siin aluz ajõttii praavitamissa vartaa* kuiv sadam (on see), kus (on) veetõus ja mõõn. Sinna aeti purjelaev remonti-

miseks; Lu *lassa varta teħħää tšesä vesi* lapse jaoks (= lapse pesemiseks) tehakse leige vesi; Li *aarto õli vihkoja varta* sard oli (rehe juures) vihkude (kuivatamise) jaoks.

vartivoissa: -ss J-Tsv., pr. -n J, pr. -zin J anuvalt vaadata умоляюще смотреть. – Vt. ka *varri-ta*.

vartõin¹ J-Tsv., g. -zõd J = *varsiin*.

vartõin² vt. *kahz*-.

vartõõ K M Kõ Ra I -ee K-Ahl. -yõ L P -õ M Kõ Lu Li J I -e Ja-Len. jaoks, pärast, tarvis для; M *tarekkad õltii võõraita vartõõ* taldrükud olid (ainult) võõraste jaoks; I *jõkkainõ tõi entä vartõõ alkoja* igauks tõi enda jaoks küttepuid; I *jagõmmak kasta piimää kõittšia vartõõ* jagasime seda piima kõigile (kõigi jaoks); M *retelid õltii enäp kleiveriä vartõõ* redelid olid enamasti ristiku jaoks; M *kankaizia sõppõita vartõõ õli paalikka* linase pesu jaoks oli kurikas; Lu *kase vil'jä on pantu javattamissa vartõõ* see vili on pandud jahvatamise jaoks; M *a med'dee pääd mitä vartõõ on annõttu* aga mille jaoks on mei(l)e pea(d) antud!; J *emmä tulnõ süümiss vartõõ* rl. me ei tulnud söõgi pärast; M *kase on miinnua vartõõ suur alu, suur abida, mitä siä minuu päälee turhaa pajattõ* see on minu jaoks suur solvang, mis sa minu peale tühja rääkisid. – Vt. ka *vart, vartaa*.

varu vt. *taka*-.

varutta K: *vanal varutta* jäin ilmaa tuvatta vanas eas jäin ilma peavarjuta (toata).

varvar/a K L M Ra, g. -aa M Ra varvarapäev Варварин день; L *kerstovalla piettii varvaraa* Kerstoval peeti varvarapäeva; M *varvaraa päivä õli praaznikka* varvarapäev oli püha.

varvaz¹ L P M Lu Ra J I (Kett. K R-Eur.) -vas K-Ahl. -võz Ra J-Tsv., g. -paa Kett. L P M Lu J I varvas палец (ноги); Ra *jalkteräz on varpaad*, viiz *varvass* jalalabas on varbad, viis varvast; L *laaputid on rikki, varpaad välleä tulõvad* viisud on katki, varbad tulevad välja; J *lein jalkoita tšiveesee, varpaita* vaahrtõrpuhõõsõd rl. lõin jalgu vastu kivi, varbad vastu vahtõrpuud; J *siä tämä varvõsštšī ed mahzõ* kk. sa pole tema varvastki väärt; M *suur varvaz õli pittšä* suurvarvas oli pikk; M *pikkarain varvaz* väikevarvas; Lu *seizob varpaa nenil* seisab varbaotstel; Lu *hautustii varpaa välid* varbavahed haudusid ära; Lu *varpajõõ väli* varvas-tevahe, varbavahe; ■ P *jõimma titte* varpaid jõime titevarbaid (jõime liikusid vastsündinu puhul); Lu *tuõb on rihi klasissa, .. kana varpaa päälä põõrüb* (Must. 158) (muinasjutust:) tuleb, on maja klaasist, .. kanavarba peal põõrleb; Ra *varõsõdõ varpaad* karukold; P *varõxšyõ*

varpaad linnujala-kujuline õuemärk. – Vt. ka *suuri*–.

var/vaz²: *Варвась* Pal.², g. -*pa*a (suur) oks сук.

varvik/ko (R), g. -*oo* varvik, võsa поросль; R *tuli vargat* [= *vargaz*] *varvikossa*, *mies vihanen viisikossa* (Lön. 717) rl. tuli varas varvikust (võsast), vihane mees võpsikust.

varvollinõ (R): *armas varvollinen naise auottu* (Lön. 186) rl.

varõhsõõmuna: *varõsõõmuna* Lu murumuna дождевик (гриб); *varõsõõmunat kasvavad maaz, ümmürkäzed, valkaad* murumunad kasvavad maas, ümmargused, valged; *varõsõõmuna ku meeb vanassi ja kuivav, siz meep põllüssi* kui murumuna läheb vanaks ja kuivab, siis muutub tolmuks.

varõhsõõputki: *varõsõõputki* Lu varesputk бутень.

varõpaa L -*apaa* S varemalt, ennemalt; vanasti прежде, в старину; L *varõpaa õli valmisõõttu savvi-zeml'änka* varemalt oli (karjastele) tehtud savionn; S *varapaa tehtii kõm päivää näelis herralõõ* vanasti tehti nädalas kolm päeva mõisnikule (tööd). – Vt. ka *varaipõõ*.

varõpaiz M varem раньше; *tultaiz varõpaiz koitoo* tuldaks (ometi) varem koju. – Vt. ka *varaipõõ*.

varõpi K Li -*õp* K J-Tsv. -*ap* V = *varaipõõ*; **1.** *V sütsüüss löikkaz lihass, varap ei lõikattu süngisel tappis (härja) lihaks, varem ei tapetud; Li muna tehtii varõpi i müühepi* kartul(id) pandi maha kord varem, kord hiljem (varem ja hiljem); **2.** K *varõp veetii opõzõt tšerikoo tüvee* ennemalt (varemalt) viidi hobused (jumalateenistusele minnes) kiriku juurde.

varõskulle Kõ fig. mõistmatu, rumal, loll inimepepe неразумный, глупый человек, дурак, дура.

varõs-pulu (J-Tsv.), hrl. pl. -*ud* J-Tsv. (katuse)malk жердь, кол (на гребне соломенной крыши).

varõsõõlapa (M-Vilb.) litterhein полевая ярутка.

varõsõõputki (M-Vilb.) **1.** harilik naat обыкновенная сныть; **2.** I mets-harakputk лесной купырь.

varõz Kett. K P M Kõ Lu Li J I (S vdjI) -*õs* K-Set. M-Set. -*es* K-Ahl. (Lu-Must.) -*iz* Ku *Варусь* Tum., g. -*õhsõõ* K -*õhsyõ* P -*õsõõ* Lu Ra J -*õsõ* J-Tsv. **1.** vares ворона; J *kane varõsõõ õllaa kõvassi jurmissunnuud* need varesed on väga julgeks muutunud; Kett. *varõz vaaku*v ~ P *varõz vaakav* ~ Lu *varõz braakiv* ~ *varõz braakõv* vares vaagub; K *varõz räägab, sis soojaa leev* (kui) vares kraaksub, siis tuleb

sooja; Ku *varis ko b vaakuiz, keñki pessää ep tšititaz* vs. kui vares ei vaaguks, (siis) keegi (ta) pesa ei teaks; Lu *heitütettü varõz i pehkoa peltšääb* vs. hirmutatud vares pelgab põõsastki; J *isud lavõzõll ku vana varõz* kk. istud pingil kui vana vares; Li *siä õõd muissa muudõõpi, niku valkaa varõz mustaa varõsõõ seaz* kk. sa oled teistest (muudest) targem, nagu valge vares musta(de) vares(t)e seas; Li *etsizimmä varõse pesiä* (Len. 299) otsisime varesepesi; J *kal'luta, niku varõsõ poigõõd* kk. (laste kohta:) kisavad nagu varesepojad; **2.** (Pärspää küla elanike pilkenimi насмешливая кличка жителей деревни Липово); J *pärnispiä varõz* Pärspää vares; P *rantalazõõd varõhsõõd, pärspää varõhsõõt kutsutti* rannavaresed, Pärspää varesed, (nii) kutsuti; ■ Lu *kase naizikko ain tšäüb suu avõõ, varõssia lugõv* kk. see naine käib aina suu lahti, loeb vareseid; P *musav varõhsõõd* hakid; J *varõz marjõõd* kukemarjad; J *varõsõõputki* (Tsv.) koerputk; Lu *varõsõõ muna* murumuna; Lu *varõsõõ varpaad* karukold (taim). – Vt. ka *mettsä*–.

varõzmarja (J-Tsv.), pl. -*õd* J-Tsv. kukemari, -marjad водяника (ягода).

vas vt. *vassa*.

vasa K-Ahl., g. *vazaa* = *vazikka*.

vasallta: -*t* Lu kohe, algusest peale, murd. vastalt немедленно, с самого начала; *piäb vasall praavittaa* (haigust) peab kohe algusest peale ravima.

vasan vt. *vassan*.

vasalra Kett. K P M Kõ Lu Li J (L) -*rõ* Lu -*r* Lu J-Tsv. *wassar* Kr, g. -*raa* L M Lu J -*a* J-Tsv. *vasar*, haamer молот, молоток; Lu *vikahtõt tagootaa, tagootaa vasarakaak takõmõõ pääl* vikatit pinnitakse, pinnitakse vasaraga pinnialasi peal; M *vasarat tehtii pajaza* vasarad tehti sepapajas; J *vasara on ajõttu puin varsi* vasarale on pandud puuvars; J *võtti vasaraa ja pikkaraizõõ põlküü* võttis vasara ja väikeste paku (alasi asemel); J *seppä tagob vasarõõll sepp* taob vasaraga; Kõ *vasarakaak rad'doas nagloi* haamriga lüüakse naelu (seina); J *vasaroit on vanjütõõllu* rl. vasaraid on vangutanud; J *kaunõjõõ merkki, sirpikaa ja vasarakaak* punaste tunnusemärgid (on) sirbi ja vasaraga; Li *takimõ vasara* (teravaotsaline) pinnivasar; M *vasaraa varsi* ~ J *vasara varsi* vasara vars; ■ J *tsem puutup banjkruttii, sene tarpõd müüvvä vasarõõlt* kes jääb pankrotti, selle varandus müüakse oksjonil (= pannakse haamri alla). – Vt. ka *puu*-, *taku*–.

vaslata Kett. K L P M Kõ Lu J (Set. R Ja-Len.) -*atõ* Lu -*at* J-Tsv. -*atac* vdjI I, pr. -*saan* Kett. Set. K R L P M Kõ Lu J -*saa* I, imperf. -*sazin*

Kett. P M Kõ Lu J -sõzin Lu J -azii I 1. vasta-
та отве/чать, -тить; K õpõttaja tšüüzib, a müö
emmä tää, mitä vasata õpetaja küsib, aga meie
ei tea, mida vastata; L müö sinuu iess vassaama
me vastame sinu eest; M ep tahtonnu vasata,
vassazi milldõ uulii õtsõllõ (~ õtsõlla) ei taht-
nud vastata, vastas mulle mokaotsast (huulte
otstega); Lu vassazin tälle, õlõn vad'd'alain
vastasin talle: olen vadjalane; J vassaan kazee
pikkaraisõdõkaa tširjaakaa vastan selle väike-
se kirjaga; J metts paukkumizi vassaab ampu-
mizõdõõ mets vastab kõmatades (= kajab vastu)
tulistamisele; 2. vastutada отвечать (за что-то,
за кого-то), быть ответственным; Lu minul
piäh vasata tässä mul tuleb vastutada tema
eest; Lu miä võtan vasata tätä ma võtan tema
oma vastutada; P müö sinuu iess vassaamma
meie vastutame sinu eest; 3. vastu minna, vas-
tu võtta, vastas olla встре/чать, -тить, прин/и-
мать, -ять; Lu mie koitan tätä vasata ma püüan
talle vastu minna; M meen vassaamaa vaikka
tšetä lähen vastu võtma ükskõik keda; M tänän
piäh mennä vassamaa aftobuzalõ täna tuleb
bussi(le) vastu minna; I tšerves tšäezä: kui va-
satac, tšerveellä vassaa kirves käes: kui (tuleb
varast) vastu võtta, (siis) võtan kirvega vastu;
M inehmin meni, lančkõzi, siz juõltii: maa vas-
saz (kui) inimene läks (ja) kukkus, siis õeldi:
maa võttis vastu; M vassazimma lehmie olime
lehmadel vastas; M lehmä eb anna vasata tšel-
leid lehm ei anna ennast kellelegi kätte (= ei
lase ennast koju ajada); I piäh vasatak karjalõõ
peab karjale vastu minema. – Vt. ka vassaõlla,
vasussaa, vasõlla.

vasatigaa L = vasatikoo; staruxa i starikka is-
suzivad vasatigaa eit ja taat istusid vastamisi.

vasatigoo M = vasatikoo; ku tõmmattii ra-
mo-pulikkaa, jalgat pantii vasatigoo kui veeti
vägikaigast, pandi jalad vastamisi; tšäsimüllil
õli kahs tšivviä vasatigoo, üfõs alla, tõin päällä
käsiivil oli kaks kivi vastastikku, üks all, teine
peal.

vasatikoo ~ **-i-koo** ~ **-ikkoo** M Lu Li J-Tsv.
-i-koo ~ -ikko J-Tsv. vassatikoo Lu vastatik-
ko Kõ-Len. vastikkoo Lu Li -i-koo Lu -ikko
Lu Ra J vast'šikkoo Ku vastastikku, vastamisi
druг против друга; Li vihgot pantii parsilõõ
ladvad vasatikoo vihud pandi parsile, ladvad
vastastikku; M kokad on pantu vasatikoo sa-
rikad on pandud vastamisi; J kahõ tšezze isuta
vasatikoo lavvaa õtsõz, a kõlmaz tšehs paikkõz
kahekesi istuvad vastamisi laua otsas, aga kol-
mas (istub) keskkohas; J vohot puuttuustii vas-
tikko kanavaa tiivenne kitsed sattusid vastamisi
kraavi ääres; Lu alusõd mentii tõin tõizõõ va-

satikkoo purjekad sõitsid vastamisi teineteisele
otsa; Lu õpõnõ hüppes karuukaa vasti-kkoo ho-
bune hüppas karuga vastastikku (kokku). – Vt.
ka vasatigaa, vassamizi, vassatugaa, vassatus-
saa.

vasatukkõ Lu = vasatikoo; kahs koikaa on va-
satukkõ, päävitsod õllaa vasatukkõ kaks voodit
on vastastikku, peatsid on vastastikku.

wasch ~ **wascha** Kr regi, saan сани.

waschta ~ **vasta** Kr sõita (saaniga) ездить (на
санях).

vasi Kr, g. wasika ~ wasaka vasikas телёнок. –
Vt. ka vazikka.

vasikka vt. vazikka.

vasilelelo I-Len. rukkilill василёк; neeminiit-
tülõillä kasvavat meilä rohot: osokka, metla,
jušširoho, on i .. romaška, vasilelelo .. luhabei-
namaadel kasvavad meil (mitmesugused) roht-
taimed (rohud): tarn, kastehein, jusshein, on ka
.. kummel, rukkilill ..

waske vt. vahtši.

vaski vt. vahtši.

vaski- vt. ka vahtši-.

vaskiin vt. vahtšin.

vaski-laatka J vaskrapp медная сковорода,
латка; rikop parvõõ patojõ, tõizõõ tina-tooppi-
jõ, kõlmõttõmaa vaski-laatkoil rl. lõhub hulga
potte, teise tinatoope, kolmanda vaskpanne.

vaskin, vaskinõ vt. vahtšin.

vaski-piippu J piip, millel olid vaskvõrud üm-
ber трубка с медной оправой.

vaski-zavoda: -D J-Tsv. vasetehas медный за-
вод.

vasku (R-Reg.), g. vazguu vaev, raskus труд-
ность; страдание, мучение; menet tusgut tur-
gutteli, menet vasgut vasgutteli (Reg. 33-34)
rl. mitmed mured leevendas, mitmed vaevad
raputas (maha).

vašonnai Lu Vašo naine, Vasja naine жена
Васи.

vas/loo Kett. K M Po Ku -uo L P -soo Kõ-Len.
Lu Ra J I vašsoo M I -so J 1. prep. vastu, enne
перед; в канун, накануне; K vasoo troitsaa
õlivad valvatulõõ vastu nelipühi (= nelipühade
laupäeva õhtul) olid lõkktuled; K vasoo vijjes-
päivää ep tšedrättü vastu reedet (= neljapäeva
õhtul) ei kedratud; L vasuo pulmõi õli nuorik-
ka saunaz enne pulmi (= pulmade eelõhtul) oli
pruut saunas; P vasuo vasõss vuotta ~ L vasuo
uutta vuotta vastu uut aastat (= vana-aasta õh-
tul); I vašsoo veerissie kolmekuningapäeva
eelõhtul; K vasoo kupol'oo vastu jaanipäeva
(= jaanilaupäeva õhtul); K vasoo suvõata (Al.
12) vastu suve; 2. postp. vastu, enne перед; M
vijjespäivää vasoo ep tšedrättü vastu reedet

(= neljaräeva õhtul) ei kedratud; K *miä suvõa vasoo en panõ mehele* (Al. 11) vastu suve ma ei pane (tütart) mehele; **3.** prep. vastu против, напроотив (чего); M *tämä siel sõizov vašsoo päivää* ta seisab seal vastu päikest; Lu *vesi virtaav vassoo päivää* vesi voolab vastupäeva; J *vasso mätseä* (Must. 186) vastu mäge; **4.** prep. vastu o, ob, obo; Ku *sis suuree hoduukaa kojhezv, sis lüüv vasoo kantoa sarviikaa* (muinasjutust:) siis, kui (oinas) suure hooga jookseb, siis lõõb sarvedega vastu kändu; Po *piettii vasoo latšipuuta* hoiti vastu tala; **5.** postp. (millegi) vastu o, ob, obo; M *maata vašsoo toorisub* vastu maad (vili) niiskub; I *poduškat paa seinää vašsoo padjan* panen seinu vastu; I *lina koominaa seinää vassoo pannassõ kuivamaa* lina pannakse rehealuse seinu vastu kuivama; **6.** postp. vastu, asemel, eest za; L *peä peätä vasuo* pea pea vastu. – Vt. ka *vassaa, vassoï, vassu, vassõõ*.

vasoo-lainõ Lu vastulaine встречная волна; *vasoo-lainõ tuõb* rannassa takaaz vastulaine tuleb rannast tagasi. – Vt. ka *vassa-lainõ*.

vas/sa Kett. K-Al. L M Ja Lu Li J -*sa* Ku -*sõ* Lu -*s* K L P M Kõ S Ja Lu Li Ra J *vas* K-Salm. M Kõ **1.** alles, vast только; M *ku tuli enipäivä, siz vassa söötti arkõa* kui tulid lihavõtted, siis alles söödi mittepaastutoitu; M *vassa nüt sain mie passiboo* alles nüüd sain ma tänu; S *isä tuli vass sütsüzell koitoo* isa tuli alles sügisel koju; L *tüttärikkõizõll õli tšümmie vuotta vass* tüdrukuke oli alles kümneaastane; Lu *se on tšiiitos, ku vass tõin tšiiitab* see on kiitus, kui alles teine kiidab; Lu *sie vassa duumaad, a mie jo tšäin lavgaza* sina alles mõtled, aga mina juba käisin poes; J *oi, ku vass tširov* oi, küll alles kirub!; J *eestä pezee silmet, siiz vass issuu lavvaa tagaa* enne pese nägu, siis alles istu laua taha; M *ühesää kõrtaa mittaa, a siz vass lõikkaa* vs. üheksa korda mõõda, aga siis alles lõika; **2.** alles, vast, äsja, hiljuti, just только что, недавно; J *vass panid uuvve tšiuuto pääle, de jo kõig õj kripsuiz* alles panid uue särgi selga ja juba on kõik plekke täis; J *issu süümä!* – *passibo, vass va sein* istu söõma. – Tänan, alles sõin; J *vass va ku ihtozin kurasõõ, de jo taaz on tülppenennü* alles nagu teritasin noa, kuid juba jälle on nüriks läinud; J *vass va ku lähsi rihess väl'lä* just äsja (alles) läks toast välja; J *vass õsõttu mat'eri äsja* (alles) ostetud riie. – Vt. ka *vassva, vass-vaa-ku*.

wašsa vt. *vassaa*.

vas/saa Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li J I Ku -*sa* Len. M-Set. Lu Li J Kr -*sõ* Li J-Must. -*s* Lu Ra J Ku *wašsa* Kr **1.** adv. vastu навстречу;

напротив; L *tällie tulõb vassaa vana keraäjä* talle tuleb vastu vana kerjus; K *da tulõp koto pikkarain vassaa* ja tuleb väike maja vastu; L *õlkaa nii iiväv, võttagaa minua vassaa niku suurt sukulaissa* olge nii head, võtke mind vastu nagu suurt sugulast; P *ampaad irvillää õli pojoiõ vassaa hambad irevil*, oli poistel vastas; Lu *jänes ku johzõb rissi teessä vai johzõb vassaa, jutõltii: õnnia eb leene* kui jänes jookseb risti teed või jookseb vastu, (siis) öeldi: õnne ei ole (~ ei tule); P *mettsä vassaa elizev, tulõb iivä ilma* mets kajab vastu, tuleb ilus ilm; M *jumal(a)nurkka, kui tulõd uhzõssa riñhee, nii ain õli vassaa* ikooninurk, kui tuled uksest tuppa, nii oli aina vastas; J *tüttõilee ženixaa poolt laulotaa vassaa* tüdrukutele lauldakse peigmehe poolt vastu (pulmas); Li *miä tätä tooõ koirizin vassaa* ma narrisin ka teda vastu; Lu *suur tuuli õli vassaa* suur tuul oli vastu; P *panõ aņko vassaa* pane hang vastu; M *juttõõv vassaa* vastab (ütleb vastu); M *päivülee vassaa* päikesele vastu; J *pää eb võta vassa* pea ei võta vastu (ei saa aru); J *vassaa seisoma* vastu seisma v. hakkama; J *vassaa tetsemä* vastu tegutsema, vastupanu osutama; J *vassaa pitämä* vastu pidama; **2.** prep., postp. vastu, vastas против, напроотив; K *pokoinikka pannass lavzõõlõõ vassaa ussa* surnu pannakse lavatsile vastu ust (= ukse vastas olevale seinapingile); K *makaab vassaa ahjua* magab vastu ahju; M *lähe johzõb vassaa päivää* allikas jookseb vastupäeva; Lu *tšäekaa ku vizgõttii, tšäekaa vizgõttii vassaa tuulta riigaa koominõz* kui tuulati käitsi, (siis) käitsi visati (viskelabidaga vilja) vastu tuult reheall; Lu *noottaa tõmmataa vassaa penkerää* noota veetakse vastu pengrit; Lu *vassaa päivää paissi ikilookka* vastu päikest paistis vikerkaar; P *vassaa virtaa on raskas sõutaa tšä-sittse* vastuvoolu on käitsi raske sõuda; P *meni seineä vassaa* läks vastu seinu; M *kõm rissii tehtii nõitaa vassaa* kolm risti(märki) tehti nõia vastu; Po *latšipuu vassaa* vastu tala; **3.** postp. vastu, asemel, eest za; Lu *ku miä õlin kaptenin, mill õli matrossi, tämä õli süümäri, sei kahõõ mehee vassaa* kui ma olin kapteniks, oli mul madrus, tema oli söõmar, sõi kahe mehe eest; **4.** prep. vastu, enne (mingit tähtpäeva) перед, в канун; J *vassaa kupol'ua mennäss saunaa-syõ* vastu jaanipäeva minnakse sauna. – Vt. ka *vasoo, vassoï*.

vassa/aja Lu -*jõ* J-Tsv., g. -*ajaa* Lu -*jaa* J vastutaja ответственный, отвечающий; *miä õõn vassaaja tämässä* ma olen vastutaja tema eest.

vassaatulõmiin P vastutulek, kohtumine встреча. – Vt. ka *vasuz*.

vassain J-Tsv., g. -zõd J **1.** vastakas, vastane, tõrges противостоящий, упрямый; **2.** vastane, vastandlik, vastupidine противоположный, обратный. – Vt. ka *vassoin*.

vassainõ J, g. -zõd = *vassõn*; *terve, vassainõ vävü* rl. tere, vastne väi(mees).

vassa-lainõ Lu = *vasoo-lainõ*.

vassa-lainõtta Lu adv. vastulainet навстречу волне.

vassamizi J-Tsv. vastastikku (teineteisele) взаимно.

vassain (M) -*ne* M-Set. *vasan* (R-Reg.) *Вассань* Tum., g. -zõd: -*ze* M-Set. = *vassõn*; M *miltizet paarid uupakkoi, vanad ili vassazõd* milline paar (millised paarid) susskingi, vanad või uued?; M *ühsi paari vañnoib, a tõin paari vassazia uupakkoo* üks paar (on) vanu, aga teine paar (on) uusi susskingi; R *vaso lauta vasassa* (Reg. 13) rl. vastu uut lauda.

vassar vt. *vasara*.

vassassuku L vastassuguvõsa, vastaspoole (pruudi või peigmehe) sugulased другая родня (по жениху или по невесте); *nuorikyõ suku sõizov, kaneit, vassassukua potšittavad* (pulmakomme:) pruudi sugulased seisavad, kostitavad neid vastaspoole sugulasi.

vass/aza J-Must. -*az* Li -*as* J-Must. -*õz* J-Tsv. vastas, ees напротив, впереди; J *kui kasta tsüllää kutsutaa ja kasta talloa, mikä on vassaza* (Must. 147) kuidas seda küla kutsutakse ja seda talu, mis on vastas?; Li *vesiseinä on vassaz veesein* on (tormi ajal) vastas; J *vassõz om metts* ees on mets.

vassatikoo vt. *vasatikoo*.

vassatugaa P = *vasatikoo*; *õlivad lavvad pantu pakkoi pääle, sis kahs tilaa vassatugaa, pääd õlivad ühez laud* olid pandud pakkude peale, siis kaks aset (oli) vastastikku, peatsid (pead) olid koos.

vassatussaa P = *vasatikoo*; *kahs vihku pantii vassatussaa* kaks vihku pandi vastamisi.

vassatuuli Lu J-Must. *vassa-tuuli* ~ *vassa-tuul* Lu *vass-tuuli* J-Tsv. vastutuul встречный, противный ветер; Lu *ku vassa-tuuli, sis piäb loovvia* kui (on) vastutuul, siis tuleb loovida.

vassatuulta Lu adv. vastutuult против ветра, навстречу ветру; *vassatuulta menimmä looviimizõdkaa* vastutuult läksime loovides (loovimisega).

vassa-tuulõõ-ranta Lu tuulepealne rand подветряный берег; *a ku sielt vassa rantaa tuulab, jutõlla vassa-tuulõõ-ranta* aga kui sealt vastu randa puhub (tuul), (siis) öeldakse: tuulepealne rand (vastutuule-rand).

vassau/z (Kett.), pl. -*hsõd* ~ -*sõd* Kett. nõõp;

puurpõõr (nõõbi asendaja) пуговица, деревянный кляпыш (палочкообразная застёжка, заменитель пуговицы).

vassa-virta Lu vastuvool встречное течение.

vassa-virtaa Lu *vass-virta* J-Tsv. vastuvoolu против течения, вверх по течению.

vassaõlla J (K R-Eur. R-Reg. Kõ-Len.), pr. -*õn*, imperf. -*in* J frekv. vastata отвечать; J *vanõp tüttö vassaõli* rl. vanem tütar vastas; J *miä vaitõn vassaõlin* rl. ma vaid vastasin; R *sõsoi vassoi vassaeli* (Eur. 41) rl. õeke (vastu) vastas. – Vt. ka *vasata, vasõlla*.

wasse vt. *vesi*.

wassen vt. *vassõn*.

vass-nurk/ka (J-Tsv.), pl. -*õd* vastasnurgad, tippnurgad (matemaatikas) вертикальные углы.

vassoi R-Eur. adv. vastu против; *sõsoi vassoi vassaeli, oi velvüt emäni lahsi, elä ossa üvä ovoissa* (Eur. 41) rl. õeke (vastu) vastas: oi, vennake, mu ema laps, ära osta head hobust. – Vt. ka *vasoo, vassaa, vassõd*.

vassoi/n Ra, g. -zõd vastaline, kiusakas упрямый, придирчивый; *üvä inemin, kõikiikaa laatiuv, ebõd vassoin* hea inimene, kõigiga saab läbi, ei ole vastaline. – Vt. ka *vassain*.

vass/omain (K-Ahl.) -*umain* Ku, g. -*omai*zõd **1.** võõramaine иноземный, чужеземный; K *izäs toob tõisilta mailta sille vassomaisia gasnitsoja* (Ahl. 114) su isa toob sulle teistelt maadelt võõramaiseid maiustusi (~ võõramaist külakosti); **2.** uus новый; Ku *hään oli vassumain lehmä karjaz* kk. ta oli uus lehm karjas. – Vt. ka *vassumõin*.

vassoma/nõ (Lu-Must.) -*nee* K-Ahl., g. -zõd **1.** võõramaine иноземный, чужеземный; Lu *isäs toob tõizilta mailta sillõ vassomasia toomosia* (Must. 158) su isa toob sulle teistelt maadelt võõramaiseid kingitusi (~ võõramaist külakosti); **2.** K-Ahl. uus новый; **3.** K-Ahl. värske свежий. – Vt. ka *vassumõin*.

vassoi/nõ! -*nee* K-Ahl. **1.** uus новый; **2.** värske свежий. – Vt. ka *vassumõin*.

vassoi/nõ? [?] (Ja-Len.), g. -zõd = *vahtsîn*; *ko-peikat õlivat vassoset* (Len. 238) kopikad olid vasksed (~ vasest).

vassoo, vassoo vt. *vasoo*.

vassopäivää J-Must. *vasspäivää* Ra vastupäeva против солнца; Ra *a siiz väänetti vasspäivää* aga siis keerati vastupäeva (sõitma).

vassu [< e?] J-Tsv. prep. vastu против; *vassu meelt* vastumeelt, vastu tahtmist. – Vt. ka *vasoo*.

vassumõin P M Kõ Lu Li J (Kett. K-Al.) -*nõ* Lu J *vassumõin* P, g. -zõd Lu Li J **1.** võõras,

tundmatu чужой, незнакомый; Li *vassumõin inemin, tämä mill ebõ-õ tuttava võõras inime-ne, ta ei ole mulle tuttav*; Lu *tämä nuuskaav, vassumõissii inemissii nuuskaav* tema (= koer) nuusutab, võõraid inimesi nuusutab; Kõ *tõisiiss tsüliss tultii võõraizii, i vassumõizõt kõikk tultii* teistest küladest tuldi külla, tundmatudki, kõik tulid; Lu *ku süüb mokomaa vassumõissa, eri-omassa, vattsa algõb urnaa* kui (inimene) sööb niisugust võõrast, erilist (toitu), (siis) kõht hakkab korisema; P *vassumõin nõko* võõras nägu; **2.** uus, uustulnukas, vastne новый, новичок; J *pal'lo said vassumõisia sõnoita* (küsitlemisel) said palju uusi (vadja) sõnu; Lu *vanõp matrossi, tämä õpõtti vassumõisia vanemmadrus, tema õpetas uusi* (= madruseid, uustulnukaid); Lu *vassumõin matrossi* uus madrus; **3.** värskes свежий; Kett. *vassumõissa veestiä* värsket uudist. – Vt. ka *vassainõ, vassan, vassomain, vassomanõ, vassonõ¹, vassõin, vassõn*.

vassuuz vt. *vasuz*.

vassva J-Tsv. alles, vast, äsja, hiljuti, just только что, недавно; *vassva ku ehtizin eittiss makka-ma* alles jõudsin magama heita; *vassva ku va pisähtääz rihess väl'lä* (just) alles lipsas toast välja. – Vt. ka *vassa*.

vass-vaa-ku J-Tsv. = *vassva*; *vass-vaa-ku lip-sahtaaz rihess kujalõõ* alles lipsas toast välja.

vassõin S, g. -zõõ = *vassõn*; *koko vuvvõn nõõt tsäüimä vassõiziis sõpõiz* hakkad kogu aasta käima uute rõivastega.

vassõn Kett. K L P M Kõ -*sen* (K-Ahl.) -*sõnõ* L M-Set. I -*sõnee* K-Ahl. -*õn* (Kett. K-AI. P M-Len. Po I) *wassen* Kr, g. -*sõzõõ* P M Kõ -*sõzyõ* P, pl. -*sõzõz* ~ -*sõzõõ* I uus, vastne новый; K *ku näed unõz vassõss rihtä, sis tõin elo leeb* kui näed unes uut elumaja, siis tuleb elumuutus (teine elu); M *vassõn vihta parapõssi pühiv* vs. uus viht pühib paremini; I *mill õlivad vassõzõt saappagad jalgaza mul olid uued saapad jal-las*; M *katkõõz ühsi jalgaz, piäp panna vassõn üks jalas* (reel) läks katki, tuleb panna uus; Po *nõizõd jeka vuos vasõssa siltapuuta panõmaa* hakkad iga aasta uut põrandalauda panema; P *tulõvad mustalaizõõ, õsamma vassõzõõd vohõõ* tulevad mustlased, ostame uued kitsed; K *no ka lanjko, vassõn lanjko, tulõk võttamaa stoka-na viinaa* (AI. 30) noh, lang, vastne lang, tule ometi võtma klaasi viina; P *vasuo vasõss vuot-ta koppiuvat pojod da tütterikod ühtie taluusyõ* vana-aasta õhtul (vastu uut aastat) kogunevad poisid ja tüdrukud ühte tallu; I *mettsää sahattii vassõzõlla kuulla metsa saeti* (= võeti maha) noorel kuul; L *vassõnõ suku* uued sugulased;

M *kane plat'id vari vassõzõõd* need kleidid on uhiuued; Kõ *mie õsin vasõ vassõzõõd koo ~ mie õsin vapo vassõzõõd koo* ma ostsin täiesti uue maja. – Vt. ka *vari-*. – Vt. ka *vassainõ, vassan, vassomain, vassomanõ, vassonõ¹, vassumõin*.

vassõz vt. *vassaza*.

vass/õõ: -*ee* K-Salm. ₁ -*e* J-Must. **1.** prep. vastu o, õõ, õbo; K *alaa liitsaa armulizee, vassee kaatta* [?] *valkõata* (Salm. ₁ 773) rl. armulise palge ette (alla), vastu valget lauda [?]; **2.** postp. vastu o, õõ, õbo; J *maata vasse* (Must. 186) vastu maad. – Vt. ka *vasoo*.

vassüntün/nü Kett. *vass-süntünnü* Kõ -*ü* M vastsündinu(d) новорождённый; Kõ *õlõn kuullu, õto on pahuuz vajõltannu vass-süntün-nüü risittämättä lahzõõ* olen kuulnud, et vanakurat on vahetanud vastsündinud ristimata lapse; M *kõõs tuõb vassüntünü maa pääle, .. sis pesäz* kui vastsündinu tuleb ilmale (maa peale), .. siis (teda) pestakse.

vastikko, vastikkoo, vasti-kkoo vt. *vasati-koo*.

vast'sikkoo vt. *vasatikoo*.

vasus/saa Lu (J-Must.), pr. -*an*, imperf. -*in* vastu tulla, kohtuda встре/чаться, -титься; Lu *milla appiuz vasussaa üvää inemizeekaa* mulle juhtus hea inimene vastu tulema (juhtusin head inimest kohtama). – Vt. ka *vasata*.

vasuz P M Kõ Lu Li Ra J Ku -*us* K-Ahl. -*suuz* P, g. -*uhsõõ:* -*ussõõ* M -*usõõ* Lu Li J -*usõ* Ra J **1.** vastutulek, kohtumine встреча; Kõ *paha vasuz i üvä vasuz, ku meet kuhhõid, ku tulõp kehno inehmiin vassaa, siz on paha vasuz* paha kohtumine ja hea kohtumine, kui lähed kuhugi, (ja) kui tuleb halb inimene vastu, siis on paha kohtumine; M *pellätäz tämmää vasussa* kardavad (kardetakse) tema vastutulekut; M *õli paska vasuz* oli paha kohtumine (= halb inimene tuli vastu); M *senell on üvä vasuz* selle (inimese) vastutulek toob õnne; **2.** vastus ответ; J *jo mõnõt tsirjõõd on tsirjutõltu, a vasuss ebõõ miltäiss* juba mitmed kirjad on kirjutatud, aga vastust pole mingisugust; J *vasuss antõma* vastust andma; **3.** nõõpauk, aas, (haagi)vastus петлица, петля; Lu *penzikõl õllaa vasusõõd* pintsakul on nõõpaugud; Ra *piäb vasusõt tehä, piäb lõikata vasusõõd i piäb lootõlla* tuleb nõõpaugud teha, tuleb lõigata nõõpaugud ja tuleb nõõpaugupistes õmmelda; J *tsiutoll vasusõõd on, a nap-puit ebõõ särgil* on nõõpaugud, aga nõõpe ei ole; Lu *štanõjõõ kokka i vasus* pükste haak ja (haagi)vastus (= aas); Lu *napuu vasusõõd* nõõpaugud; ■ J *sai järestää vasusõõ siitt lekarst-võss* see rohi aitas kohe. – Vt. ka *põksü-*. – Vt. ka *vassaatulõmiin*.

vassõ Kõ: *mie õsin vassõ vassõzõõ koo* ma ostsin uhiuue maja. – Vt. ka *vapi*.

vassõlla: -õll J-Tsv., pr. -sõõn, imperf. -sõlin frekv. = *vassaõlla*.

vassõn vt. *vassõn*.

vazgutõlla (R-Reg.), pr. -tõlõn, imperf. -tõlin (maha, ära) raputada *трясти, от-; menet tusgut turguteli, menet vasgut vasgutteli* (Reg. 33-34) rl. mitmed mured leevendas, mitmed vaevad raputas (maha).

vazglõn: -en (K-Ahl.), g. -õzõõ = *vahtšin; saab lunta, uutta lunta, valab vazgessa ragõhta, .. vazgese pajaa eteese* (Ahl. 106) rl. sajab lund, värsket lund, valab vaskset rahet, .. vaskse seppajate ette.

vazikka Kett. K-Set. L P Ke M Kõ S Ja-Len. Lu Li Ra J (Ku) -kkõ Lu Ku -kk J -k Ke-Set. *vasikka* K-Ahl. (K-Sj.) *wasi* Kr *Вазика* Tum., g. -kaa K L M Lu J I -kkaa I *wasika* ~ *wasaka* Kr *vasikas* телёнок; P *kui õli kaks vai kõlm kuuta, juoltii vazikka, ärtsä vai lehmävazikka, a kui õli üks vuosi jo, siz juoltii mullikka* kui oli kaks või kolm kuud (vana), õeldi vasikas, härg- või lehmvasikas, aga kui oli juba üks aasta (vana), siis õeldi mullikas; M *lehmäll on vazikka, suvõõ on vazikka, üks voosi, siz leeb õhva* lehmäl on vasikas, (kogu) suve on vasikas, (kui on) üks aasta (vana), siis on õhv; M *lehmä tetsi vazikka* lehm tõi vasika; M *lehmiiil kahzii vazikkoo on* lehmadel on kaksikuid vasikaid; M *mill lehmä nellättä vazikkaa leeb* mul lehm poegib neljandat korda; Lu *vazikka on valmiz* vasikas (on) surnud (valmis); M *ai ku tãm on vaka inehmin, niku vazikka* oi kui rahulik inimene ta on, nagu vasikas; J *lidnaa valkaapää vazikkõ. tšerikka* mõist. linna valgepa vasikas? – Kirik; Li *sillään vazikka* rammus vasikas; Lu *ärtsän vazikka* ~ Li *ärtsäin vazikka* ~ M *ärtsä vazikka* härgvasikas; Li *lehmäin vazikka* ~ M *lehmä vazikka* lehmvasikas; J *irvee vazikka põdravasikas*; ■ Lu *vazikka nahgass sain tšennää põhjad* vasikanahast sain säarikü tallad; J *vazikka pää* vasikaape (= lollepa, rumal nagu vasikas). – Vt. ka *irvi-, lehmä-, mölö-, suvi-, ärtsä-*. – Vt. ka *vasa, wasi*.

vaznesenõia ~ -ña M *vozneseññ* J-Tsv., g. *vozneseñña* J taevaminemispüha *вознесение* (püha); M *jumala tšäüb maata möö enipäiväss vazneseniaassaa jumal* (= Jeesus) käib maa peal lihavõtest taevaminemispühani; J *vozneseññõnn maa enñähtäv* taevaminemispühal maa puhkab.

vazza vt. *vattsa*.

vati vt. *vati*.

vater/i K-Ahl. R-Lõn. (R-Eur.), g. -ii vader кум;

K *kui leenet üvä-tapõinee, ani armas-virgollinee, .. sis leenet tšüläle kuuma, leenet vallale vateri* (Ahl. 100) rl. kui oled hea iseloomuga, mõrsja heade kommetega, .. siis oled külale vader, (siis) oled vallale vader.

vaterpas/si J-Tsv., g. -ii J vesilood, loodlaud, vaaderpass *ватерпас*.

vaterštaakki Lu vaaterstaak, veetaak *ватерштар; bušparii õtsassa vöörill tullaa tsepav vai sijkkirosid*. näit *kutsutaa vaterštaakid* pukspriidi otsast vööril tulevad ketid või (tsingitud) terastrossid. Neid kutsutakse vaaterstaagid.

vati K M, g. vadii [?] kauss *чаша, чашка*; K *pannass mokoma puinõ vati lavvalõõ* pannakse niisugune puust kauss lauale; K M *vati on suur; sehee pantas rahaa* (Al. 48) (pulmakombestikust:) kauss on suur, sellesse pannakse raha.

vaternõi M, g. -i vatist, vatt- *ватный; böllu vaternõiv ad'ijelloo, böllu kanneita* baikkavoita (ennemalt) polnud vatitekke, polnud neid baikkatekke.

vatruška M Lu Li Ra (Ränk) vaatruška Li vadruška K M S, g. -aa Lu Li *vadruška* M S kohupiima/korp, -pirukas *ватрушка*; M *vatruška tehaz vorogaak* (~ *vorogaakaa*) korpi tehakse kohupiimaga; M *tehaz vorogapiirgaa i vorogavatruška. piirga on suurõp, koori on päällä, a vatruška on ilma päällüskoorta, ilma päällimeissä koorita, va serväd on vähäkõizõõ tšäänättü* tehakse kohupiimapiirukat ja kohupiimakorpi. Pirukas on suurem, koorik on peal, aga korp on ilma pealmise koorikuta, vaid servad on natuke (üles) käänatud; Li *tšen vei rooppaa, tšen vatruškaa, tšen omenaa, marjaa, munakakua* kes viis (nurganaisele) putru, kes korpi, kes õnu, marju, munarooma; M *tehtii poollajeekaa vadruškoita* tehti pohlamarjadega korpe; Lu *rahkavatruška i kana muna vatruška* kohupiimakorp ja kanamunakorp. – Vt. ka *mari-, rahka-, rüüz-, saija-, voroga-*. – Vt. ka *vadruško*.

vatruškapiirga Lu kohupiima- ja kartulitaidisega pirukas *пирог с творогом и картофелем; rahkapiirga, vatruškapiirga on tõin* kohupiimapiirukas, (aga) kohupiima- ja kartulipirukas on teine.

vatsa vt. *vattsa*.

vatsak/laz M -õz J-Tsv., g. -kaa M J kõhukas *пузатый, толстобрюхий*; M *tãm on varma, vatsakaz inehmin* ta on paks, kõhukas inime; M *aud'id vatsakkaav, marjaa vattsa täünä* kõhukad haugid, kõht marja täis.

vatsallaa P I = *vatsollaa*; P *lahz on vatsallaa maaza* laps on kõhuli maas; I *ležib vatsallaa* lamab kõhuli.

vatsan/naluz Lu (Li) *-aluz* Lu (Li) **1.** (looma) kõhualune подбрюшина; Li *siiz niitin pool vatsannaluss, kummõl tsüllell õli* siis niitsin (lambal) pool kõhualust, (olenevalt sellest,) kummal küljel ta oli; Li *lampaat ku miä kõig niitin, siiz miä parõpõd villõd panin ühtee kottii, a ne vatsannalusõd i jalgõvillõd, nee panin tõisõõ kottii* kui ma kõik lambad olin ära niitnud, siis ma panin paremad villad ühte kotti, aga need kõhualused (villad) ja jalavillad, need panin teise kotti; **2.** Lu sedelgavõõ (hobusel) седельная подпруга, подбрюшник; Li *vatsanaluz on, nüt on, a siš šlejojeka, siiz eb õõ vatsanalussa* sedelgavõõ on, nüüd on, aga siis (kui on rakendatud) leidega, siis ei ole sedelgavõõd.

vatsannaluznahka Lu (nahast) sedelgavõõ (кожаный) подбрюшник. – Vt. ka *vattsavõõtii*.

vatskõv [?] Lu pl. valjad узда, уздечка.

vatsmako vt. *vatsamako*.

vatsollaa M Lu J-Tsv. Ku kõhuli на животе; M *lahsi õli lävvee päällä vatsollaa* laps oli kõhuli lävel; J *elä leži vatsollaa maaz, tsiiire lüüp tirile* ära lesi kõhuli maas, varsti löõb kõhu lahti; M *rõõmzellää, siiz jo tuõb vatsollaa mennä; lahs i meeb vatsollaa ved'* roomates, siis juba tuleb kõhuli minna; laps ju lähebki kõhuli. – Vt. ka *vatsallaa*.

watza vt. *vattsa*.

vattsa Kett. K L P M S Lu Li Ra J I (Ku) *-sa* K-Ahl. M-Set. Kõ-Len. Lu-Must. J-Must. *-tsõ* Pi Ke Lu Li J *-ts* J-Tsv. *watza ~ wazza* Kr *Bamcu ~ Bácu* Pal.₁ *Bámьca* Pal.₁ K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Вацца* Tum., g. *-saa* K L P M Kõ S Lu Li J I Ku kõht, kõnek. *vats живот, брюхо; K ku vatsaa vaivattii, rettsää söõtii* kui kõht valutas, söõdi rõigast; M *pal'õ sein, vattsa tuli täünn kõvii* sõin palju, kõht sai väga täis; M *kõikk on vatsaa pantu* kõik on nahka pandud (= ära söõdud); J *süükaa, juukaa vatsat täünää* rl. söõge, jooge kõhud täis; Kõ *minuu vattsa ebõ-õ seittsemess nahgass tehtii* (õeldakse, kui üha pakutakse süüa:) mu kõht pole seitsmest nahast tehtud; Li *meil salvod õltii vattsõz* kk. (vaeses peres õeldi:) meil olid salved vatsas; Lu *tämä süüp tsäsijeekaa, tüütä teeb vatsaakaa* vs. tema söõb kätega, töõd teeb vatsaga; Lu *mees meeb metsää, a vatsa katsob kottoo. säärimarja* (Must. 159) mõist. mees läheb metsa, aga kõht vaatab kodu poole (koju)? – Sääremari; Ku *nain tantsiv, vatsa kazvav* (Len. 296) mõist. naine tantsib, kõht kasvab? – Värten; M *ed magannu vatsaa täün, semperäss sie aikottõõd* kk. sa ei maganud vatsa (= und)

täis, sellepärast haigutad; Lu *vattsa urnav* kõht koriseb; Lu *vatsaa onõ ajattanu kõvass* kõhu on tugevasti puhitusse ajanud; Lu *vetelä vattsa* kõhulahtisus; Lu *kõva vattsa* kõhukinnisus; J *vatsaa laukõmin* kõhulahtisus; Ra *suurõõ vatsaakaa nain* rase naine; J *lõhõlt vattsa lõhgõttii* rl. lõhel kõht lõigati (lõhki); Lu *kalaa vattsa piäp võttaa poiz* kala sisikond tuleb välja võtta; M *vatsaa alussõd* (lamba) kõhualused (= kõhualune vill); ■ M *miä nagran vatsaa täünnä* ma naeran end lõhki; Lu *vargas tsäi vattsaz* kk. varas käis vatsas (= kõht on tühi); S *vattsa liikahti* (venituse kohta:) naba läks paigast (ära). – Vt. ka *maukko-, multi-, napa-, niiska-, nältšä-, paksu-, suur-*.

vattsakukkõ P fig. kõhukukk (tühja kõhu korin); *ku tühjä mauttsi jääb vattsasõõ, siiz nõõp kukkõ laulamaa vattsaza, vattsakukkõ nõõb laulamaa* kui tühi soolikas jääb kõhtu (= kui kõht jääb (pool)tühjaks), siis hakkab kõhus kukk laulma, kõhukukk hakkab laulma.

vattsamako Lu Li Ra *vattsmako* Ra *vatts-mako* J-Tsv. *vatsmako* Lu magu желудок; Lu *süü, süü, küll vatsamako vassaa võtav* söõ, söõ, küll magu vastu võtab; Lu *ziivattaa ku tapõtaa, sis on soolõd i vatsmagon* kui loomi tapetakse, siis on sooled ja maod (puhastada); J *lehmää vatts-mako on tõizõllaij ku inimizell* lehma magu on teistsugune kui inimesel.

vattsamakonahka Lu I (looma) maonahk (приготовленный для еды) желудок (животного); Lu *ku lehmä tapõtaa, siis mako pessää, siis jutõllaa vattsamakonahka, sitä süüvää* kui lehm tapetakse, siis magu pestakse, siis õeldakse maonahk, seda süüakse (keedetuna); I *vattsamakonahka kase pesääss i puhassaass, kraappiass kurahsõlla i siis sinneg pannass lihhaa* maonahk, see pestakse ja puhastatakse, kraabitakse noaga ja siis pannakse sinna liha.

vattsanapa M naba пуп, пупок.

vattsatauti M kõhuhaigus желудочная болезнь; *galgani on mokoma lekarstva, mokoma juurõd, se on aivoo üvä vattsatavvissa* tedremaran on niisugune ravim, niisugused juured, see on väga hea kõhuhaiguse vastu.

vattsavõõtii: *vatsavõõtii* J-Ränk = *vatsannaluz-nahka*.

vatts-mato J-Tsv. **1.** paeluss солитёр; **2.** solge крупный глист.

vattsõnõ Lu: *paksu vattsõnõ inemin* suure kõhuga, paks inimene.

vattui/n M Lu *-nõ* Li, g. *-zõõ* Lu väga vana, igivana, raugastunud престарый, предряхлый; M *vana vattuin hakka igivana* eit; Li *vana vattuinõ baabuška* väga vana eit (vanaema).

vatturainõ L, g. -zõd = vattuin; mie vana vatturainõ ma (olen) vana rauk.

vattu M, g. -uu [sic!] M vatt vara; pal'tollõd pannaz vatu palitule pannakse vatt (alla); naisii hatu teház, pannaz vatu alussõdõkaa tehakse naistemüts, pannakse (alla) vatt voodriga; miä võtan tukuu vatua ma võtan tupsu vatti; se on vatu tukku see on vatitups; ■ roogoo vatu võtõtti i pantii poduškaasõd (sügisese) rootupsud võeti ja pandi padja sisse. – Vt. ka vaat-ta, vaatõ³.

vatupää M hundinui poroz; lahzillõ juõltii ain nii, että meijkaa korjamaa neitä vatupäitä, sis teemmä pehmeä poduškaa päänalaa lastele õeldi ikka nii, et minge korjama neid hundinui, siis teeme pehme padja pea alla.

vatupääkukka M = vatupää.

vau P interj. näu мя; a katti muutko laulab vau vau aga kass muudkui näub näu, näu.

vauhti Li J-Tsv., g. -ii J hoog размах, разбер; Li ühez vauhtiz viskaz ülez ühe hooga viskas üles; J johzõb üht vauhtia jookseb ühe hooga.

vavvarn/a (M), pl. -ad = võvvar.

vdruk K -G I äkki, järsku вдруг; vdruk tetsi-väd: ahha-a äkki (nad) tegid: ahhaa!

ve- vt. ka võ-.

ve P kirillitsa v-tähe nimetus наименование буквы 'в'.

ved' K U L P M Kõ S Lu J I ved R L P M J I Ku ved K-Ahl. K-AI. M-Set. vet K-AI. R-Lõn. võd M ju, ometi ведь; L ved' mie õlõn kunikaa tüütär ma olen ju kuninga tütar; Kõ elä rämize, ved' mie siinnua en peltšää ära karju, ma sind ju ei karda; M riiga võd böllu ühelee talolõd rehi polnud ju ühe talu jaoks; K ved' jõka taloz on domovikka igas majas on ju majahaldjas; Lu piti ved' lahsii heitütellä lapsi pidi ju hirmutama.

ved'd'eno M, g. -oo M leemeti-maarjarpäev (Maarja templisseviimise püha, 21. XI) день введения во храм Пресвятой Богородицы; ved'd'eno vesiperze leemeti-maarjarpäev, vihmane päev.

ved'én'na: -n J-Tsv., g. -naa J = ved'd'eno.

ved'ma vt. vesi-.

veealalaiva Lu allveelaev подводная лодка.

vee-alanõ Lu veealune подводный; vee-alanõ looto veealune kari.

vee-emä M = vesi-emä.

veeijõ vt. viijjä.

veejalk/ka Lu (R) -õ J-Tsv., g. -aa J I. tuulamisari грохот, решето (при веянии); Lu akanõd jätii, ku veejalkaakaa lassaa aganad jäid, kui sarjaga tuulatakse; 2. tuulamismasin веялка; R ماشینalla veejalkalla vizgomma masinaga,

tuulamismasinaga tuulame. – Vt. ka vetrjan-ka.

veeije, veeijä vt. viijjä.

veejäi/ne (J), g. -zee dem. viija проводитель; ebõ-õ vettee veejäiss rl. pole vette viijat.

veek/az Lu Ra -õz Lu, g. -kaa Lu Ra vesine; mahlane водянистый; сочный; Lu veekaz maamuna vesine kartul; Lu veekõz omena mahlane õun. – Vt. ka vesikaz, vesine.

vee-kukkiminõ (Lu) (mere)vee õitsemine (mereripind on kaetud vetikatega) цветение моря; meduzad on tševät poolõd, kõnz on tüüni, per-rää vee-kukkimizõd meduusid ilmuvad (on) kevade poole, kui on vaikne, pärast (mere)vee õitsemist.

veela/ta M (K-Ahl.) vèlata Po -tag I, pr. -an K M -a I, imperf. -zin (mustaks, ära) määrida пачкать, марать, за-; M elä sie millõd veelaa sarafanna, tšæed ovad roojakkaad ära sa mul sarafani ära määri, käed on mustad; M kuza mened möötää nii veelaad, dali isud i veelaat sõvad kuskilt lähed mööda, siis määrid, või istud ja määrid rõivad (ära); M tšæed on veelat-tu käed on määritud.

veelaula M, pr. -n M, imperf. -zin M refl. ennast (mustaks, ära) määrida испачкаться, замараться; elä veelau, ep piä veelauta ära määri ennast ära, ei tohi ennast ära määrida.

veelko Li J veel-ko J-Tsv. kas ли; J veel-ko tämä tuõb kas ta tuleb?; Li veelko p tavannu vai lustii kautta pantii, sitä miä en tää kas ei jätkunud (riiet) või ilu pärast pandi (särgile värvilised kaenlasiilud), seda ma ei tea; J veelko nõisõvad maamaa kuuntõlõmaa kas hakkavad ema (sõna) kuulama?; J veelko siä tullõizid millõd naizõssi kas sa tuleksid mulle naiseks?

veelkose J-Tsv. = veelko; veelkose tappaab lehmüile akanoit talvõssi kas lehmadele jätkub talveks aganaid?

veelä Kett. K R-Lõn. M Lu veele Lu vielä K R-Reg. vielle R-Reg. viel K-Ahl. R-Eur. M Kõ Po Lu Li Ra J Ku viel K L P M V Po viel Po viilä vjli I viil I I. veel; alles enõ; M egle õltii veel uhavat täünä vettä, a tänän tšülmä kõig porotti eile olid loigud veel vett täis, aga täna kaanetas külm kõik (kinni); Lu tüütä teeb üüid i päiväv, ja entää veel laulatas (ta) teeb tööd õöd ja päevad ja sunnib end veel laulma; Kõ kuultaa üvä inehmiin, miä sillõd veel jutuu pajatan kuula, hea inimene, ma räägin sulle veel (ühe) jutu; Lu paraikaa veel on näitä äänee itkõjita praegu(gi) on veel neid itkejaid; Lu päivä pilvee väliz veel näüv päike on pilve(de) vahel veel näha; M kultabroška, õltii veel kul-taizõt pelduška (oli) kuldpross, olid (ka) veel

kuldsed kõrvarõngad; Li *tälle veel ebõ·lõ sat-taa vootta* ta pole veel saja-aastane; L *uottõlõ viel oota veell!*; Li *kase on üvä, no tõin on veel parõpi* see on hea, aga teine on veel parem; M *siä õõd veel noori minuukaa sõittõõmaa* sa oled veel noor minuga sõitlema; L *viel pien tus-kaa ep teä* (kes on) veel väike, (see) ei tea muret; 2. juba уже, ещё; Ra *senee virree lahsuvõz veel kuulin* seda laulu (selle laulu) kuulsin juba lapsepõlves; Lu *veelä miä tapazin peenen nõtsemää merihaltiaa kartinkaa* ma juhtusin juba väiksena nägema merehaldja pilti.

weenni Kr = *vene*.

veeno vt. *võõno*.

veenokkõizõssi Kett. = *võõnoo*; *tšäüb veenok-kõizõssi* käib aeglaselt.

veeno vt. *võõnoo*.

veepinta Lu J-Must. *veepind* поверхность, уровень воды.

veerla Lu *viera* P, g. -*aa*: *vieraa* P usk вера; P *d'eda õli venäi vieraza* vanaisa oli vene usku (= oli õigeusku).

veerahtua (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *veerahtu-* = *veertüä*.

veerak/ko¹ (K P R-Lõn.) *vierakko* (K-Sj. R-Reg.), g. -*oo* 1. kõrvaline, kaaslane (pulmas) близкий, сотоварищ (на свадьбе); K *ed mee ühsi, velvüeni, et kahõõ, üvä kalani, sõsõ meeb kaasa kaazikõssi, velleleeni veerakossi* (Al. 49) rl. sa ei lähe ükski, mu vennake, ei (lähe) kahekesi, mu hea kala, õde läheb kaasa kaasi-kuks, mu vennale kaaslaseks; 2. mõrsja; noorik, kaasa, noor abielunaine nvesta; молодуха; R *kui meet kaivolde kanani, vesi teele veerakko-ni* (Lõn. 696) rl. kui lähed kaevule, mu kana (= noorik), vett tooma, mu kaasa; P *lätti kai-volõõ kanani, vesiteelee veerakkoni* rl. läki kaevule, mu kana, vett tooma (veetele), mu kaasa. – Vt. ka *veerakkõinõ*, *veerakko*.

veerak/ko² M, g. -*oo* = *viirukko*; *veerakko sõpa* triibuline (vöödiline) riie.

veerak/ko³ Kett. K-Ahl. M-Set., g. -*oo* 1. Kett. K-Ahl. ruljas, ümmargune круглый; 2. Kett. K-Ahl. ratas, ketas колесо; 3. M-Set. vurr, vurrkann волчок. – Vt. ka *kulta*.

veerakkõinõ (K), g. -*zõõ* kõrvaline, kaaslane (pulmas) близкий, сотоварищ (на свадьбе); *kaazikat kala sõsarep, üvä vell'ee veerakkõized* (Salm., 773) rl. kaasikud, peiu sõsarad, hea venna kaaslased. – Vt. ka *veerakko*¹.

veeraz vt. *võõraz*.

veelre: -r J-Tsv., g. -*ee* loojang закат, вечерняя заря; *päivää veer* päikeseloojang; *lähzimm kottoo einmaalt õhtõgõo veerell* läksime heinamaalt koju õhtu veerel (= loojangul).

veerekko J, g. -*oo* kõrvaline, kaaslane (pulmas) близкий, сотоварищ (на свадьбе); *miü tulim-ma ainolõõ appii, kalalõõ kaazikõssi, vellolõõ veerekossi* rl. me tulime ainsale appi, peiule kaasikuks, vennale kaaslaseks. – Vt. ka *veerakko*¹.

veerellin vt. *kõrva-*.

veereltellä: -ll J-Tsv., pr. -*len*: -*en* J, imperf. -*lin* laulu lõõritada выводить трели, зали-ваться (в пении); *näd nii veerelteep, kõik tšüü-neled ajap silmiüss* näed nii lõõritab laulda, et lausa pisarad kisub silmist (välja).

veerem/ü Lu, g. -*ää* (päikese)loojang закат, заход солнца; *ohtgõoo veeremäl tulin tulin õhtu veerul* (= päikeseloojangul).

veereskõlla: -ll J-Tsv., pr. -*lõn*: -*õn* J, imperf. -*lin* J frekv. veerelda вертеться.

veerest/ää (Kõ), pr. -*än*, imperf. -*in* = *veer-rähtää*; *veeresti kakku akkunalt maalõ kakk veeres aknalt maha*.

veer/eško M Kõ -*oško* (M) -*uško* M *vierusko* (M-Ränk), g. -*eško* K -*uško* M niie plock e. ketas (kangastelgedel) завёртка нитчени (ткацкого станка); Kõ *pannaz veereskot kep-piisee rippumaa, no i nõizõd lüttšimää niisiisee pannakse* (niie)plokid keppide külge rippuma, noh ja hakkadki (lõimi) niitesse pistma; M *niij-je paglat siottii veeruškod d'ee päälee niiepaelad seoti* (niie)ketaste külge; M *niijje veerēskod* niie plokid.

veeret/ellä K J -*ell* J-Tsv., pr. -*telen* K-Ahl. -*teen* K J, imperf. -*telin* J frekv. ← *veerettää*¹; J *lahzõd veeretellä ratass* lapsed veeretavad rat-tast; J *elä veerettee vokka* ära keeruta vokira-tast (vokki); J *se tõi valõ sõnaizõd, valõ veestid veereteli* rl. see tõi valesõnakased (= valesõnu-meid), valetate(i)d veeretles.

veeret/tää¹ K M Kõ S Lu Li J (R-Lõn. R-Eur.) *vierettää* P (R-Lõn. L) -*tä* J-Tsv. -*tääg* I, pr. -*än* K M Kõ S Lu -*en* J *vieretän* L, imperf. -*in* Lu J veeretada; keerutada, ringi ajada катить, ка-тать, крутить; K *noorizo tšäüs munõi veerettä-mää enipään tšehtsüülaz* noored käisid lihavõtete ajal küla keskel mune veeretamas; L *on tuiska, üli tie vieretäv* on tuisk, üle tee veeretab (lund); M *vokkii koira veeretäv ratassa* voki keps ajab ratast ringi; Lu *noorõn veeretin javotšivviä* noo-rena jahvatasin käsikivil (ajasin käsikivi ringi); ■ Lu *suu vaa laulav, süä murõhtaav, silmäd vettä veerettävõd* rl. suu laulab, (aga) süda mu-retseb, silmad vett veeretavad; J *veeretti silmed minu päälee* põõras silmad minu peale.

veeret/tää²: -*tä* J-Tsv., pr. -*än*: -*en* J, imperf. -*in* J = *võõrottää*; *lahs om veeretettü nänness* laps on rinnast võõrutatud.

veerli K-Ahl. (Lu), g. *-ee* **1.** külj, pool, äär sõnna; **2.** serv, veer, äär край, обочина; Lu *matoõja on kattilaa ja korovaisii välil, se on tee veerel* Maduoja on Kattila ja Korovaisi vahel, see on tee ääres.

veerissee K M (Kõ) *vierissie* P (L) *-ressee* M, pl. *-risseev*: *viee-rissee*t K-Ahl. kolmekuningapäev kрещение (pраздник 6-го января); K *veerisseenn vettä svätittämää tsäüti* kolmekuningapäeval käidi (kirikus) vett pühitsemas; Kõ *veerisseenn tehti puissa rissi i lastii kai-vo* kolmekuningapäeval tehti puudest rist ja lasti kaevu; M *uuvõssa joulussa veeressees-saa noorizo ain tõlmättii* uusaastast kolmekuningapäevani noorsugu aina vallatles; L *vasuo vierissietä* vastu kolmekuningapäeva, kolmekuningapäeva eelõhtul; M *veerissee päivä* kolmekuningapäev. – Vt. ka *veerissia, veerissia-praaznikka, veserista*.

veerisseepäivä ~ veeresseepäivä M = *veerissee*.

veerissilä K M S I -*e* M I = *veerissee*; K *veerissian õli tootu svätoit vettä* kolmekuningapäeval oli toodud pühitsetud vett; S *tsäüti talojõd möö, laulõtti, tantsitti, garmoniaa pillitti, tsäüti veerissiaäsaa* käidi talusid mööda, lauldi, tantsiti, mängiti lõõtspilli, (nii) käidi (jõuludest) kolmekuningapäevani; M *veerissie praaznikkann* kolmekuningapäeval.

veerissia-praaznikka M = *veerissee*.

veerilä (K) *vieriä* P, pr. *-v*: *vieriv* P, imperf. *-i* K *vierii* P veereda катиться; K *tämä veerii, veerii* ta veeres, veeres. – Vt. ka *veerrä¹, veertä*.

veerk/ko J, hrl. pl. *-od* J (tikand vадja naise rahvarõivaste juurde kuuluva särgi käisesuul risuнок на низу рукава женской сорочки водской народной одежды).

veer/o¹ Kett. Lu Li Ra J, g. *-oo* Lu Li Ra J ratas колесо; Lu *rattaad õltii kahõõ veerookaa, a vankkurid nell'ää veerookaa* kaarikud olid kahe rattaga, aga vankirid nelja rattaga; Lu *ku huuttorii meettä, siz veerot panjkaa allõ* kui üksiktallu lähete, siis pange rattad alla (= muretsege vanker); Ra *saatii vanoi rattaa veeroi* saadi vanu kaarikurattaid; Lu *rul'aa veero* rooliratas; J *plokii veero* ploki ratas; J *viska vokii veerolõõ nauhot päälee* pane (viska) vokirattale nõõrid peale; Lu *veero pulikad õltii tehti kõvass puuss* ratta kodarad olid tehtud kõvast puust; Lu *veero varttenäv* ratta kodarad; Lu *veeroo oobod* ratta põid; Li *veeroo teltši* (voki)ratta telg; Li *veeroo palttõõd* (voki)ratta ääre(kõrgenduse)d; Ra *veero jalga*v voki (= vokiratta) aisad. – Vt. ka *rul'a-, vokii-*. – Vt. ka *veeru¹*.

veer/o² K M Kõ L J I (Ja) *viero* L, g. *-oo* Lu J

I äär, serv, veer, nõlvak, voor край, опушка, склон, скат; Kõ *mettsäz on suur veero* metsas on suur voor; Li *mantsikkaad suvataa kazvoa mäe veeroiz* maasikad armastavad kasvada mäeveerudel; L *menet kõrkõilt vieroilt vieremä* lähed kõrgeilt nõlvakuilt (alla) veerema; I *ümpärikkua on soo tšehspaikkaza on veero* ümbering on soo, keskel on voor (= lauge kõrgendik); Lu *tsülä õli mäee veerol* küla oli mäe veerul; J *ättši veero* järsk kallak. – Vt. ka *alaz-, mäe-, rul'a-*. – Vt. ka *veeremä, veerüd*.

veerottaa vt. *võõrottaa*.

veerotulz J-Tsv., g. *-see* võõrutamine отучивание.

veerri vt. *veri*.

veer/rä¹ Kett. J (K R-Lön. M Lu) *vierrä* L P Po (R-Reg.) *-tä* Kett. *-re ~ -r* J-Tsv., pr. *-ev* K Lu J *-iv* L P, imperf. *-i* P J **1.** veereda, veerelda, keerelda катиться, кружиться; L *tsüüneled niku erniet silmiiss viereväd* pisarad veerevad silmist nagu hernerid; J *tsivi veereb alaz mättšii* kivi veereb allamäge (= mäest alla); P *õuna õunappuuss* kaugaz eike viere vs. õun õunapuust kaugale ei veere; J *lähzin kotontõ kulkõmaa, veräjiltä veeremää* rl. läksin kodunt kulgema, värava(i)lt veerema; L *maot komann viereväd* (muinasjutust:) maod veerevad puntrana; L *nõisivad viereemä, taantsimaa* hakkasid keerlema, tantsima; **2.** veereda, loojuda (päikese kohta) закат/бываться, -иться; J *päiv veerev* päike veereb (= läheb looja); ■ Lu *tsünnee peräd veereväd* küünerärad (= nahaservad) narmendavad. – Vt. ka *veereskõlla, veerestää, veeriä, veertä*.

veer/rä² M J-Tsv. *-re ~ -r* J-Tsv., pr. *-ev* J, imperf. *-i* M J pleekida лиять, по-; J *goluboi kraask päivüz veerep potšt'i valkassi* helesinine värv pleegib päikese käes peaaegu valgeks; M *jõka sõpa võib veerrä* iga riie (~ rõivas) võib pleekida; M *sõpa on nii üvvii kraazgattu, eb veere riie on nii hästi värvitud, ei pleegi*; M *tämä on veerrü sõpa* see on pleekinud riie; M *nüd veeri nii, etti tuli suõ karva* nüüd pleekis nii (ära), et muutus hundikarva (= muutus halliks); ■ J *äm-mää silmed om veerennü* vanaema silmad on tuhmunud. – Vt. ka *veezüä*.

veer/tä Kett., pr. *-en*, imperf. *-in* = *veeriä*.

veer/tüssä: *-tüss* J-Tsv., pr. *-rün*, imperf. *-tüzin* = *veertüä*.

veer/tüüä J-Tsv., pr. *-rün*, imperf. *-tüzin* võõrdu-da отвык/ать, -нуть. – Vt. ka *veerahtua*.

veeru/¹ Lu, g. *-uu* = *veero¹*; *vokii veeru* voki ratas; *veeruu pulikad* (voki)ratta kodarad.

veeru² K-Ahl. J-Must. (Ra), g. *-uu* K = *veero²*; Ra *neitä kukkia õli pal'l'o, mäe veerus* kasvasti

neid lilli oli palju, mäeveerul kasvasid; J *õhtoko* [= *õhtogo*] *veerula* (Must. 187) õhtu veerel ~ õhtu eel.

veerähtää (Kett.) *vierähtää* (K-AI.), pr. -*ääb* Kett. *vierähtäv* K, imperf. -*ii* veereda *катиться*; *deņgad mōnikkaad menevād maalõd, .. i naarpa, mōnikkaad vierähtävād nuorikõllõd parmailõõsõdõtši* (AI. 29) (pruudi põlle lappimisel pulmakombena:) mõned rahad lähevad (= lendavad) maha .. ka nappa (= puukaussi), mõned veerevad (laualt) mõrsjale süllegi. – Vt. ka *veerestää*.

veerü/b Ra J, g. -*ee* ~ -*vee* veereke, ääreke, ser-vake край, краешек; J *sōzoin seinää veerüez* rl. seinis seinä ääres; Ra *vijee velloo veerüvez* rl. viie velle veerekesel. – Vt. ka *veero*².

veerü/tää: -*tä* J-Tsv., pr. -*än*: -*en* J, imperf. -*in* = *võõrottaa*; *veerüteb lass rinnõss võõrutab last rinnast*.

veerü/eezä: -*ez* ~ -*eez* J postp. veerekesel, kõrval, ääres y, около; J *nōizin neito noorikkõinõ vijjee velloo veerüez* rl. sirusin, neiu noorukene, viie venna veerekesel.

vees/ata: -*õt* J-Tsv., pr. -*saan*: -*san* J, imperf. -*sōzin* kaaluda *взвешивать, отвешивать*; *veessa jaššikõd, pal'lo painõvõd* kaalu kastid (ära) – (kui) palju kaaluvad?

veese vt. *vesi*.

vees/sa (J-Tsv.), hrl. pl. -*ad*: *viesat* K-Ahl. kaal vesi; J *viskaa veessoilõd: kui pal'lo kase kotti soolaa painõb* viska kaalu peale: (vaatame), kui palju see kott soola kaalub; J *lissää veessoilõd vähikkõizõ, kuniz et saa rovnoissi* lisa kaalu- (de)le (veel) veidi, kuni sa ei saa (= kuni saad kaaluksel) võrdseks; J *veesa tsevad on rautõizõd dalisko vaskizõd* kaaluketid on rauast või vasest; J *veessojõ tšažgõd om vaskiizõd* kaalukaunid on vasest; Lu *veessoi giira* kaalupomm.

veesti Kett. K R-Eur. R-Lön. M Kõ Lu J *vies-ti* K-Ahl. R-Reg. *viisti* Lu, g. -*ii* M J teade, sõnum, uudis *весть, новость*; R *vieka viesti neitzüelli* [= *neitsüelle*], *antaka anelle teätä* rl. viige teade mõrsjale, andke hanele (= mõrsjale) teada; Kõ *araga toob üvvää veestiä vai kehnoa veestiä* harakas toob häid sõnumeid või halbu sõnumeid; M *miä meelütän sinu* [sic!] *üvvääkaa veestiä* ma rõõmustan sind hea uudisega; Lu *nenää õtts ku tšihgub, siiz täää koolluu viistiä* kui ninaots sügeleb, siis (see) ennustab surmatead. – Vt. ka *koolu-*.

veezü/ä: *viēzūä* Po, pr. -*b*, imperf. -*zi* = *veerrä*²; *sammaliss tuõp kraaska, päivüüssä eb viēzū, i pesáz eb viēzū* samblaist saab värvi, päikese käes (see) ei pleegi ja (ka) pestes ei pleegi.

veet/ellä Lu -*ell* J-Tsv., pr. -*telen*: -*teen* Lu J,

imperf. -*telin* Lu J frekv. ← *veettää*; J *no(h), pajat, kui veetteed aika noh, räägi, kuidas (sa) aega veedad*; J *tuõ meile hämärikkoa veetteemä tule meile videvikku veetma*; Lu *ep taho mit-tää tehä, ain veetteep päiviä* (ta) ei taha midagi teha, aina viidab aega (päevi); J *mee tühe, elä veettee aika* mine tööle, ära viida aega.

veetrenn/oi J-Tsv., g. -*oizõ* ~ -*oi* J kergemeelne, tuisupäine *ветренный, легкомысленный*; *mo-kom veetrennoi tämä kazvoptši: kuinit tämäss volia et saa* niisuguse tuisupeana ta kasvabki: kuidagi temast jagu ei saa; *veetrennoi tüttõ ep peltšä rahva juttua* kergemeelne tüdruk ei kar-da rahva juttu.

veettelik/oi J-Tsv., g. -*oo* J aeglane, pikatoime-line *медлительный*.

veettelü/z: -*s* J-Must., g. -*hsee* ahvatlus, kiusatus, võrgutus *соблазн, искушение*. – Vt. ka *veiotuz*.

veet/to M Li J-Tsv., g. -*oo* J (aja)kulu, (aja)viit-mine (пустая) трата (времени); J *vakall vett kanta om va aiga veeto* korviga vett kanda on vaid ajakulu; Li *taaz jo tuli aigaa veetto. paja-tõb, mitä eb õõ tarviz, veetäb vaan aikaa* juba jälle tuli ajaviitmine. Räägib, mida pole tarvis, viidab ainult aega. – Vt. ka *aigaa-*.

veet/tää Kett. Ja-Len. Lu Li (K-Ahl.) *vietteä* L (P) -*tä* J-Tsv., pr. -*än* Lu Li J -*en* Lu J, imperf. -*in* Lu J (aega) veeta, (aega) viita *проводить, -ести (время); тратить (время)*; Lu *miä oma eloo veetin turha, en saanu enele enku muilõ mittä üvvä* ma elasin (veetsin) oma elu asjatult, ei saanud enesele ega muile (= teistele) midagi head; L *viimeine üõ kassapeänä vietteä* viimane õõ (enne pulmi) palmikpeana (= tütarlap-sena) veeta; Lu *lahzõõkaa saab aikaa veettää pellaamizõõkaa, bobijõõkaa* lapsega saab aega veeta mängimisega, mänguasjadega; J *praazni-ka veetimm õikõ veesõõssi* püha veetsime väga lõbusalt; Lu *mie veettäizin tširjaakaa aikaa, ail lukkõizin, en näe lukkaa* ma veedaksin raama-tuga aega, aina loeksin, (aga) ei näe lugeda; J *tuõp talvi, nõizõmm pitsiit üt veetteemä tuleb talv, hakkame pikki õid veetma*; Lu *elä turha veetä aika* ära asjata viida aega; Lu *kase tüü on aigaa veetemin, kui kaugaa nii miü teem-me, ain ilma tolkkua* see töö on ajaviitmine, kui kaua me ka ei tee, ikka pole sellest tolku. – Vt. ka *veetellä*.

vee-tõkkumiin: *vie-tõkkumiin* P = *vesitokku-minõ*.

veetävik/ko Lu Ra *vietävikko* P *veetevikko* Ra, g. -*oo* mõrsja *невеста*; Lu *veetävikko issui tšehspaikkaz, kihloliin* mõrsja istus kessel, kihlatud mõrsja.

vee-vetäjä: -õ J-Tsv. veevedaja водовоз.

weggewa ~ weggawa vt. väitsevä.

veh/a K-Ahl. Lu J-Tsv., g. -aa Lu J 1. tooder, meremärk, murd. vehkal бакен, буй, шестовая вежа; Lu *veha se on joomõl, matalikkoiz* tooder, see on joomel (= leetseljakute vahelisel laeva-teel), madalikel; *J elä ävit vehoi silmiiss, siiz ed õhzi teelt ära kaota meremärke silmist, siis (sa) ei eksi teelt*; Lu *neit on viis vehhaa* toodreid on viis; Lu *itä veha, se on mussa, keppi on valkaa i mussa* idatooder (= madalikust idapoolne meremärk), see on must, ritv on valge ja must (= valge- ja mustavöödiline); Lu *läns veha, kase on kauniz, keppi on valkaa i kauniz* läänetooder, see on punane, ritv on valge ja punane (= valge- ja punasevöödiline); Lu *pohja veha, kase on mussa, keppi on kauniz* põhjapoolne tooder, see on must, ritv on punane; Lu *lounad veha, se on mussa, keppi on valkaa* lõunatooder, see on must, ritv on valge; Lu *rissi veha, need õllaa kaunõõd, keppi on tsirjevä, kauniz i valkaa* risttooder, need (= ristpulgad) on punased, ritv on kirju, punane ja valge (= punase- ja valgevöödiline); 2. teetähis, -märk, -viit дорожная вежа; *J lazz jäl'et kõhti nät selle vehalõ sõida* (lase jäljed) otse vaat selle teetähise suunas; Lu *paan õhzad vehassi* panen oksad teetähiseks. – Vt. ka *itä-, lõunad-, läns-, põhja-, rissi-*.

vehkaroho I = võhka; *siigaa roho on vehkaroho, tämä kasvab auttsigõõd rannaza, kuza vajop kõittsi* seavõhk on soovõhk, see kasvab maakeoja kaldal, kus kõik vajub.

veh/ko I, g. -goo = võhka; *bolottaza kasvab mokoma roho, se on vehko, sikkoo süüttääg* soos kasvab niisugune rohi, see on soovõhk, (sellega saab) sigu sõõta.

veh/nä K-Sj. Lu Ra J (Li) -na Lu Ra -n Lu-Vilb., g. -nä Lu Ra -naa Ra nisu пшеница; *J viljäd õllaa: õzra, kagra, ruiz, vehnä, suvikaz viljad* on: oder, kaer, rukis, nisu, suvirukis; Lu *kehno tulo vehnal* nisul on kehv saak; Lu *algõttii vehnää tappaa* hakati nisu peksma; Ra *ennee vehnää bõllu* ennemalt nisu polnud (= ei kasvatatud).

vehnäsalvo (K) niusalv закром (для пшеницы); *issu izä [= izää?] rattiiila, vel'ee vehnäsalvoo päälä* (Salm., 772) rl. (neiu) istus isa aidas, venna niusalve peal.

vehot/taa Ra, pr. -an, imperf. -in teed tähistada (okstega) ставить, по- дорожные вежи (из веток); *tee vehotattii, ku tsäütti talvinootal tee tähistati* (kuuseokstega), kui käidi talvenoodal.

vehra vt. väärä¹.

veh/si vdjL K-Ahl. U M Kõ Li J (Kett.), g. -ee M -zii (J-Tsv.) lõngaviht, viipsitud lõng моток,

намотка; *J sillõ annõ vehsi tsättee, ni siä kõik kaarot puutossõõd* sulle anna lõngaviht kätte, siis sa ajad kõik pasmad sassi; M *vehet tehäz vehzippuulla* lõngavihid tehakse haspliga; Kõ *tšerijalgad õltii mokoman, siz lavvad õltii, vehsi pannas kannii päälée* kerilaudade jalad olid niisugused, siis olid (keri)lauad, viipsitud lõng pannakse nende peale; M *vehsi on tsümme kaarto, jõka kaaroz on kuuštšümmettä* niittiä lõngaviht on kümme pasmast, igas pasmas on kuuskümmend lõnga; M *vehessä läheb ühsi seinä, nellä metraa kañgassa* lõngavihist tuleb üks (kanga)sein, (niisiis) neli meetrit kangast. – Vt. ka lõnka-.

vehsi/puu M Lu I -puu vdjL I (M) viipsipuu, viipsik, haspel мотовило, мотушка, ворот, моталка; M *niitid vehsi/puulla vehsiäz* lõngad viipsitakse viipsipuuga vihtideks. – Vt. ka *vehzippuu, viipsipuu*.

wehsis Kr vähk pak.

vehsiä P M Kõ S J (vdjL U) -siäG I, pr. -zin U M Kõ J, imperf. -sizin M J viipsida, haspeldada, (lõnga) hasplile ajada мотать; M *kõik tšedrättii, siz vehsiäz vehsi/puulõ* (kui) kõik (on) kedratud, siis viipsitakse (aetakse lõng) viipsipuule (vihti); S *õltii vehzippuud, vehzittii* olid viipsipuud, viipsiti (lõng vihtideks); ■ J *hülkä pelamõss, a too võtam vehzin pleetill seltšää müü* jäta hullamine, midu võtan annan piitsaga mõõda selga. – Vt. ka viipsiä.

vehzip/puu vdjL Kett. M S (U Kõ) -uu M J = vehsipuu; J *tšedrättii lõñk vehzitä vehzipuu päälée* kedratud lõng viipsitakse viipsipuu peale; M *vehet tehäz vehzippuulla* lõngavihid tehakse haspliga.

vehukkõin (K-AI.), g. -zõõ K lõngavihike моточек; *pannas podmogaata; tšen paab kañkaa õtsaa, tšen paab sitsaa(ta), tšen niittiä vehukkõizõõ, lõñkaa, sukkõita, povonikkoita, tšiuutoi* (AI. 58) (pruudile) pannakse kingitusi; kes paneb (linase) kangatüki, kes paneb sitsi, kes vihikese niiti, lõnga, sukki, tanusid, särke.

veijjä vt. viijjä.

veik/ko J Beuko Pal., g. -oo J vennas, velleke братец; *J õlõ nii üvä, veikko ole nii hea, vennas; J oi veikkon õpõta minnuu lävittämää oi, mu velleke, õpeta mind pilli mängima!*

veiotulz: -s J-Must., g. -hsõõ = veettelüz.

weistii Kr (kari)loomad скот.

veitellä L P Lu Lu Li Ra -ell J-Tsv. (Ku), pr. -telen: -teen Lu Li J-Tsv. -telen Ku, imperf. -telin Li J-Tsv. frekv. vedada (korduvalt ühest kohast teise), liikuda (edasi-tagasi) (переносить, (перенести, возить, везти); Lu *lahzõl õli kõvassi meno, emä veitelli tsäezä* laps oli

väga haige, ema kandis (teda) kätel; L *harkkolaz õli suur teätjäjä, toožõ medd'e tsüleäsie veiteltii, läsvii müö veiteltii* Harkkolas oli suur (küla)tark, ka meie külla toodi (teda), viidi ühe haige juurest teise juurde; J *haltiaz veitteli däädiä metsiit müü* haldjas vedas onu mööda metsi; Ku *sis hän duumaz että miä aina herroita veittelen* siis ta (= voorimees) mõtles, et ma vean (= sõidutan) aina härrasid; Li *aarto õli paikallin, harkkia veiteltii* sard oli paikne, (vilja)redelit veeti ühest kohast teise; Li *harkkia piäb veitellä, kuza on ärüv* (vilja)redelit tuleb vedada (sinna), kus on ristikhein; J *elä veittee sõrmõka lauta müü* ära vea sõrmega mööda lauda; Lu *raņķk on tsävvä, jeeli jalkoi veitteen* raske on käia, vaevu vean jalgu (järele); ■ Lu *veittees tätä nenässä, tahob nagraa* veab teda ninapidi, tahab narrida; Lu *tämä jalkoi veittees peräss* ta veab jalgu järele; Lu *nii kõvassi sitä tahon läpi suu veitellä* nii väga on selle järele isu; Ra *sell em mahz mittää pajattaa, see nii tšeelikko, veittees juttuja etees-takaaz* sellele ei maksa midagi rääkida, see on nii (sugune) keelekandja, kannab jutte edasi-tagasi. – Vt. ka *veittää, vetää, väitellä, väittää*.

veiterä K-Ahl. J -er J-Tsv. -ärä P -äre Kõ, g. -erää J I. väle, nobe, kärke, vilgas; osav быстрый, бойкий, проворный, юркий; ловкий, способный; Kõ *õlin veitäre, jõkaasõõ paik-kaa jõutuzin* olin kärke, jõudsin igasse paika (= igale poole, iga tööd tegema); P *nätšiväd nämä jänessä i tsüstiväd: siä õlõt pieni, siä õlõd veitärä. õlõ siä nii üvä .. mene siä ont'jaa tsülää* nad nägid jänest ja paluvad (teda): sa oled väike, sa oled väle. Ole sa nii hea .. mine sa Ontja külasse; J *veiter meez* osav (~ väle) mees; 2. J julge смелый; ■ J *veiter sõna* tabav sõna (= nali). – Vt. ka *võsa*¹.

veiteriiz J-Tsv., g. -hsee: -see J väledus; osavus, leidlikkus бойкость; ловкость, находчивость.

veittsi Ku, g. -sii nuga нож; *veittsi ko tokuv, siz meezrahvas tuav* kui nuga kukub (maha), siis meesterahvas tuleb. – Vt. ka *puukko*.

veit'tää K L P Ko Kõ Lu Li J-Must. J-Tsv. *Bëümma* K-reg.₂ Pal.₂, pr. -ev Li -äv L Lu, imperf. -ti L Lu I. vedada (metsa, palke, heina jm.) возить, везти (лес, брёвна, сено и пр.); K *veittääss mettsää* veetakse metsa; Lu *talvõl mettsää leikattii i veitettii jõgõõ ääree* talvel lõigati metsa ja veeti jõe äärde; P *siz veitettii tševääll kapusaa maalõ* siis veeti (sõnnik) kevadel kapsamaale; Lu *ku irsii nõizõd veittämää, siz on ühs pakko lait'jool, tõin takatšelkoll* kui palke hakkad vedama, siis on üks palgipakk reel, teine palgikelgul; Lu *meri-nattaa veite-*

tää sarkoillõõ meremuda veetakse põldudele; 2. vedada, lohistada волочить, тянуть; L *varnikkõa veitab maata müö* veab käterätikut mööda põrandat; 3. vedada, tirida, tõmmata; (joont) tõmmata возить, везти, тянуть; про-вести (черту); L *veitti tämeä tanttsimaa* vedas ta tanttsimaa; Lu *seilid veittäväp* purjed võtavad tuult (= veavad laeva edasi); Lu *eessä saab veittää, tõmmõõ* eest saab vedada, tõmmata; J *sie veitää sitä* sa vea, tõmba seda; J *kaze krip-suu veitid vähäize kossa* selle joone tõmbasid (sa) natuke viltu; J *saha veitep kossaa* saag veab viltu; 4. vedada, tõmbuda (värvi muutuse kohta) менять цвет; J *musassi, sinizessi veitev* (värvi) veab mustaks, siniseks; Lu *veit'si musass* tõmbus mustaks; ■ J *õmiz juttuikaa veited va minua dosadaa* oma juttudega teed mulle vaid meelepaha; J *inimin eläb nii, kui õnni veitev* inimene elab nii, kuidas õnn veab; Lu *šuuatka veittää* nalja teha; Li *truba üvässi veitev* korsten tõmbab hästi; J *kats ku veiten pleetill seltšää, siiz ed nõiz irnuma* vaat kui tõmban (~ äigan) piitsaga (mööda) selga, siis (sa) ei hirmu (= ei naera) enam; Lu *tšävvä, jalkoja peräz veitäv* käib, veab jalgu järele; Lu *tšen ep kestä paikal, kehnoss entä veitäv, se on gul'aššoi* kes ei püsi paigal, peab end halvasti üleval, see on laaberdaaja. – Vt. ka *veitellä, vetää, väitellä, väittää*.

veivli Ra, g. -ii vänt (vokil) ручка, рукоятка (у прялки); *harakaa veivi* vokiepsu vänt.

vekkeri vt. bekkeri.

vekseli J-Tsv., g. -ii J veksel вексель; *vekseliä antõma, tsirjuttõma* vekslit andma, kirjutama; *vekseliä lunassõma ~ vekseliä müü mahsõma* vekslit lunastama; *vekseliä võlk* vekslil võlg.

veksla I-Len., g. -aa orav белка, диал. векша; *med'd'je metsizä on: karu, susi, repo, vekša* (Len. 286) meie metsades on: karu, hunt, rebane, orav.

vel'di vt. velli¹, velli².

welga Kr välja вон (наружу), на двор, на улицу.

welge ~ welgi vt. velli¹.

veli'ikiko Ku, g. -oo suug великий; *šveedaa voisk meni pakkoo, kons petra vel'i-ikko so'šiz* Rootsi vägi läks pakku, kui Peeter Suur sõdis.

velikana vt. vilikana.

velikullta: -t J-Tsv. veli kuld, veli kullake золотой братец; золотце; *assiä, velikult, mikä siä õõt herkk. ved edõõ glaziin, jod rikkaud* oh sina, veli kullake (kulla vend), kui hell sa oled! (Sa) ei ole ju klaasist, et lähed katki.

velit'sait'taa (Kõ-Len.), pr. -an Kõ, imperf. -in = *velit'sõit'tä; laga mainin marjattain,*

velit'saitan velvüttäin (Len. 225) rl. (peigmehele lauldakse:) las ma meenutan oma kallikest (marjakest), ülistan oma vellekest.

velit'soiit'aa (M-Set.), pr. *-an*, imperf. *-in* isanime järgi kutsuda, isanimega nimetada величать (по бабушке); *tätä neistii* [= *nõistii*] *velit'soiittamaa kirjanoff* (Set. 14) teda hakati isanime järgi kutsuma Kirjanoff(iks).

velit'soiit'ä (Kõ), pr. *-dän* Kõ, imperf. *-din* kiita, ülistada расхваливать, величать, возвеличивать; *velit'soidän marjuttani* (~ *marjuttain*) rl. ülistan oma kallimat. – Vt. ka *velit'saittaa*.

vel'je vt. *velli*¹.

vel'jüd vt. *velvüd*.

velle, vel'le vt. *velli*¹.

vel'lekkõin J-Tsv., g. *-zõd* J velleke братец, братик. – Vt. ka *vello, velvüd*.

vellennaa M = *vell'ennain*.

vell'ennain Lu vennanaine жена брата, невестка.

vellez P J (K M Kõ Lu Li Ra) *vel'lez* (Li Ra J) *-s* K-Ahl. *-ez* (P), hrl. pl. *-hseD ~ -xseD* P *-ssed* M *vel'les/seD* Li Ra *-ed* J-Tsv. vend, vennas; pl. vennad, vennaksed брат; братья; K *seitsee lassa meit õli, vijjee vellessee, kahõd sõsarussõd* seitse last meid oli, viis venda, kaks õde; J *i mentii kanetsi kaks vel'less, a kõlmõtt ep tahottu lassõ* ja läksid needki kaks venda (kodunt välja), aga kolmandat ei tahetud lasta; J *nellää vellesee ühee sõlääpinalla. lauta* mõist. neli venda ühe kübara all? – Laud; Ra *mill on pal'to vellessii i sisarussii* mul on palju vendi ja õdesid (vennaksed ja õkseid); J *vel'lesed menti eri de kõig jagõtti poolõssi* vennad läksid (suurperest) lahku ja kõik (= kogu vara) jagati pooleks; Ra *vel'lessije naizõd õllaa tsälüssed* vennaste naised on käliksed; M *vellessii lahzõd* vennaste lapsed. – Vt. ka *rissi-, sark-*.

velli¹ Kett. vdjL K R-Eur. L P M Kõ Po Lu Li J (R-Reg.) *-li* K-Ahl. *velli* K P M J (R-Eur. R-Lön. Kõ Ra) *-le* Lu Ra J *vel'le* K Lu J (Ra) *vel'l* J-Tsv. *-i* Lu *vel'je* Lu *-di* vdjI I Ko Kl *vel'd'i* Kett. Kõ I *welge ~ welgi* Kr Вълли Tum. Вълли Pal.₁ Вълли K-reg.₂, g. *-lee ~ vel'lee* K Lu *vellää* [sic!] J *vel'lää* [sic!] J-Tsv. *-jee* Lu *vel'jee* Lu *vel'jää* [sic!] Lu *vel'd'ee* I vend брат; Ra *nellä sisarta ja velli, kõik on jo kooltu* neli õde ja vend, kõik on juba surnud; P *vellelie õli jo seitsetõ-ssõmõd vuotta* vend oli juba seitsmeteistkümnenda aastane; Po *vellet sõas tapõtti* vennad tapeti sõjas; I *avitag millõd jätühüsü, sõsaria i veld'ää süüttääg, pikkara-isia* aita mul ülejäänuid, õdesid ja vendi, toita, pisikesi; P *kahs velliä kahõs puolõd tietä i tõin tõiss eväd näe. se on silmäD* mõist. kaks venda

(on) kahel pool teed, ja teineteist ei näe? – See (= need) on silmad; K *sõzar tuõb vellelie, a vel-li kõrjuub. mikä se on. üö da päivä* mõist. õde tuleb venna juurde, aga vend läheb peitu. Mis see on? – Öö ja päev; J *meni velleni virroo* rl. läks mu vend Eestimaale; Li *mehee velli naizõlõ on tsüütu* mehe vend on naisele küdi; L *kahõd velleie vennad kahekesi*; Lu *noorõp vel'je* noorem vend; J *tšehsimein vel'le* keskmine vend; Lu *tõizõd põlvõd velle ~ M dvojuodnoi velli nõbu* (= onu- v. tädipoeg); J *vel'len nain* vennanaine. – Vt. ka *rissi-, sark-*. – Vt. ka *veikko, vellez, vello, vellä, velvo, velvüd, vevve*.

velli² L *-di ~ vel'd'i* I, g. *-lii: -d'ii ~ vel'd'ii* I = *velli*¹; L *velliid jutyõvad* vennad ütlevad; I *veld'i õli nad'd'uunug* vend oli abiellunud; I *veld'ii nainõ on mind'a* venna naine on m.; I *miä siinä vel'd'ii õnvõd tüvenä lanõkjõõ ii häviti* *kõitts* ma seal venna siseõue kõrval kukkusin (maha) ja kaotasin teadvuse (kaotasin kõik); I *minnuu hot' i särkiziväD tämmää kane veld'id da sõsarõd* la isä aga mind kas või löidki tema vennad ja õed ja isa; I *i menivät kane kahsi veld'ää* ja läksid need kaks venda.

velli³ Ränk Lu Li J I *vel'l'i* (Lu J I), g. *-ii* I J kõrt, vedel puder, püree жидкая каша, кашница; Lu *rooppa on jämmiä, a velli on vetelä* puder on paks, aga kõrt on vedel; Li *rooppa tehhiä suurimassa, a velli tehhiä* javossa putru tehakse tangu(de)st, aga kõrti tehakse jahust; I *tšihutattii rüüz velliä* keedeti rukkijahukõrti; J *süü maamum velliä koortõkaa* sõõ kartulikõrti hapukoorega; I *miä segoitaa õunaa vel'l'ia* ma segan kartulikõrti; J *javoo velliä* tehtii tehti jahukõrti. – Vt. ka *javo-, maamuna-, manna-, muna-, rüüz-, soukko-*.

velliine K-AI., g. *-zee* = *vello*; *murray tulla mussa pilvi, ajap tulla üvä oponõ. viipüzit med'd'ee veline* (AI. 51) rl. (mõrsjat võtma tulles lauldakse:) *murray tulla* (tõuseb kiiresti) tume (must) pilv, kihutab tulla hea hobune. Viibisid (= jäid hiljaks), meie vennake (= peigmees).

vello Lu Ra J Ku, g. *-oo* Lu Ra J I. vend; vennake брат; братик, братац; J *vello se sõttaa mehkoo* rl. vend, see sõtta mingu; J *kattozoin velloo karjoi* rl. hoidsin venna karju; J *vijjee velloo veerüeez, kuuvvõd velloo kukkazõnn* rl. (elasin) viie venna kõrval, kuue venna lillekesena; J *a velloz linnuu liidgad jõi* rl. aga su vend jõi linnu liigud; J *tšüün laivassõ õmmaa, veneessä velloa* rl. küsin laevast oma, paadist (oma) vennakest; Ra *tširvez vellolõ tšäeze* rl. kirves (on) vennakesel käes; Ra *ol'ojaani vellojaani* rl. mu Oljoke, mu vennake; J *see on*

minuu vello see on minu vend; Lu *äijää vello* äia vend; vanaisa vend; **2.** fig. vennake, peiuke, peigmeheke (peigmeest tähistav metafoor rahvalauludes) братик, братец (метафорическое название жениха в свадебных песнях); J *selless viipü med'd'e vello* rl. sellepärast viibis (= jäi hiljaks) meie peiuke. – Vt. ka *rissi-*. – Vt. ka *vel'lekköin, vellez, velline, velvo, velviü, velviüd, vevve*.

vellü J *vel'l'ä* J-Must., g. -ää J = *velli'*; *sõtamees meni tsüsüsi näile ööhzi, võtöttii vassaa vel'l'ät i minjät* (Must. 147) soldat läks palus (end) nende juurde ööseks (lasta), vennad ja vennanaised võtsid (ta) vastu; *miä õõntsi ted'je vel'l'ä* (Must. 148) ma olengi teie vend; *tšenee lõõkku. vellää tehtü* rl. kelle kiik? Venna tehtud.

vellüü, vel'l'üüü vt. *velviüd*.

velossipeeda Li, g. -aa jalgratas велосипед.

veluttaa (Li): *ku velutit säämessä, siiz annöttii saarnapuu tõrva mõni kapli* kui seest valutas [?], siis anti mõni tilk saarepuutõrva.

velvö M, g. -oo vend, vennake брат; братик, братец; *med'd'e velvo nii on puhaz* rl. meie vennake on nii puhas. – Vt. ka *vello*.

velvü [?] (J-Must.), g. -üü = *velli'*; *nätši tämä kahsi muuta velvüä: jaako tsebedeviitsi i tämä vel'l'ä iivani* (Must. 155) nägi ta kaht teist (muud) venda: Jaako Ts. ja tema venda Iivanit.

velvüo M Kõ Ra J (K) -vüüt K-Ahl. R-Eur. R-Reg. -viüd R-Reg. -liüd ~ *vel'l'üüü* (K-Salm.) -jüü (R-Eur.), g. -vüü ~ -vüe **1.** vennake, velleke братик, братец; Kõ *lõõri, lõõri, velvüeni* rl. lõõri, lõõri, mu vennake; R *tšülve tšülve velvüeni .. kassiu üvä kalani* (Reg. 10) rl. vihtle, vihtle, mu vennake .. pese (kasi ennast), mu hea kala; Kõ *laa mie mainin velvüütäni* rl. las ma mainin (= meenutan) oma vennakest; R *vet emmä tää velvüütäni onko maalla vai merellä* (Eur. 35) rl. me ju ei tea mu vennake(se)st, kas (ta) on maal või merel; J *seppüeni velvüeni* rl. mu sepake, mu veljeke; R *vaata, vaata, velvüeni, .. elä võta esimäissä, elä võta takumaissa* (Eur. 3) rl. vaata, vaata, mu vennake, .. ära võta (mõrjsjaks) esimest, ära võta tagumist; **2.** fig. vennake, peiuke (peigmeest tähistav metafoor rahvalauludes) братик, братец, жених (метафорическое название жениха в народных песнях); K *kui süntüsi sääümüeni, ainia velvüü annettie* (Ahl. 93) rl. kui sündis mu südameke, ainus peiuke anti; Ra *velviüd on ženixa* v. on peigmees; R *kaukaa on tullu kalani silläi viipü velvüeni kaugassu üvä kalani* (Eur. 42) rl. kaugelt on tulnud mu kala (peiü), seepärast hilines ka mu peiuke, jäi kauaks mu hea kala; R *sirka merezä ruoko velviüd vielle sirkaapi* (Reg. 10)

rl. sihvakas (on) meres pilliroog, peiuke veel sihvakam. – Vt. ka *vello*.

venaa vt. *venää*.

venak/ko' K-Ahl., g. -oo venelanna русская (по национальности).

venak/ko' Ränk, g. -oo (värviliste paberrosettide ja kanasulgedega ehitud endisaegne ainult mõrjsjate ja pruutneitsite) pärg (старинный веночек невесты и подружек). – Vt. ka *venjka*.

venalain vt. *venäläin*.

venamaa Lu Venemaa Россия; *perrää sõaa õlimma venamaaz* pärast sõda olime Venemaal.

venle K M Kõ S Lu Li J Ku (R-Reg.) -eh vdJ (K-Set.) -ez [?] (Kett. M Kõ S Ja) *Vэнесь* Pal.₂ *Vэнесь* Pal.₂ *Vэнесь* Ii-reg.₁, g. -ee M J *vennee* M *vennee* K Lu J -ne Lu -e J, part. -ehtä [sic!] K-Ahl. K-Set. -estä [sic!] Kett. M Kõ S Ja paat, vene loodka, чёлн; M *isuttii vennee i üli meeree tultii* istuti paati ja tuldi üle mere; Lu *perevõõssikka veeb vättsiä venneekaa üli jõgõdõ* ülevedaja viib rahvast paadiga üle jõe; Li *ennepi õltii tülppie ahtõriõdõkaa venneeb, a sis perrä terävie neniijkaa i terävie ahtõriõdõkaa* ennemalt olid nüride ahtritega paadid, aga siis pärast teravate ninade ja teravate ahtritega; Lu *õli rant-venneit, meri-venneit i jõki-venneit* oli ranna-, mere- ja jõepaate; Lu *venettä sovvoataa airojõdõkaa* paati sõutakse aerudega; Lu *suurõd venneed on rul'aakaa* suured paadid on rooliga; Lu *vene pieb laiõdõtaa* paadile tuleb küljelauad paigaldada; Lu *vene meni kummoo, gili tuli päällee* paat läks kummuli, kiil tuli pealepoole; Lu *ko tuuli on, vesi-ämmä viskaab vennee ümperi* kui on tuul, (siis) veehaldjas viskab paadi ümber; Li *miä en õdõ õllu ümper venneite enku alussiitõ* ma pole olnud meremees (ma ei tunne paate ega laevu); Lu *šatkoi vene, tšiiiree meeb ümperi* kipakas (kõikuv) paat läheb kergesti (ruttu) ümber; Li *zakola veneõ* tõkkepüünistega paadid; Lu *pošti venneed seilattii lidnassa lidnaa* postipaadid purjetasid linnast linna; Lu *kahsmaštindõ vene* kahemastiline paat; Lu *vennee seili* paadi puri; Lu *vennee nukka* paadi ots (nina või ahter); Lu *siell on blokki venne taaliz* seal paadi talis on plokk; J *venee nenä* paadi nina; J *venee pulikk* paadi tull; J *vene bortt oij karraka ravvõtõttu* paadi parras on plekiga üle löödud (rautatud); J *vene pristõni* paadisadam; Lu *vennejee seisoma-paikka* lauter, paadisadam; Lu *vennee maasteri* paadimeister. – Vt. ka *airo-*, *aluz-*, *api-*, *artteli-*, *jõki-*, *kalamehii-*, *lootto-*, *meree-*, *meri-*, *nootta-*, *oitu-*, *ortošši-*, *pošti-*, *rant-*, *seili-*. – Vt. ka *venoinõ*.

veneekaari J-Must. paadikaar свод лодки.

venekili paadikiil, -andur киль лодки.

veneeperä J-Must. paadipära корма лодки.

venee-taali: *vennee-taali* Lu paaditali (liitplokk paatide tõstmiseks) шлюпочные тали.

veneläin vt. *venäläin*.

venesammõla Lu Li paadi triivsammal (sammal paadi küljelauavahede tihtimiseks мох для конопления лодки).

vejgri M, g. -ii ungarlane венгр.

weni Kr = *vene*.

vejka L I -a ~ *viikka* I, g. -aa I pärg, vanik венок; L *kõikkiill tüttärill õltii vejkat peäzä* kõigil tüdrukul olid pärjad peas; I *noorikõll õlivat podruškaad, vijkat pääzä bumagass tehtü* pruudil olid pruutneitsid, pärjad peas, paberist tehtud; L *tehtii tüttäret suurõd vejkat keppii peälie* tüdrukud tegid (ja panid) suured pärjad keppide otsa; I *maameetla, näissä vejikkoja tehäss i akkunaä välüi pannass* karukold, nendest tehakse vanikuid ja pannakse akna vahele. – Vt. ka *venakko*², *venokka*, *ventka*.

vejkulain P, g. -zõd Venküla elanik житель деревни Вейно; *vejkulazõd sõimaavat kallivierie nõmii grõbaa varkaad* Venküla elanikud sõimavad Kallivere omi (= rahvast) seenevargaiks.

venn/a Lu, g. -aa = *venne*; *puuss, puu koorõssa tehliää sitä, vennaä, niini puu koorõssa. a vennassa tehliää kulije ja rogoškojõ* puust, puukoorest tehakse seda, niint, pärnapuu koorest. Aga niinest tehakse kotte ja roiguskeid.

vennaa vt. *venää*.

vennai vt. *venäi*¹.

venne K-Ahl. Ra J-Tsv. -ä M-Vilb. Lu (Ra), g. -ee: -ää J niinekiud лубяное волокно; J *haapa ja niini puussa tsizgottii vennää* haava- ja niinepuust kisti niint; Ra *tsizgottii niinessä koori. pantii vettee likkoomaa. ligotõttii, ligotõttii nii kaugaa, kunnis koori lähs eri. siiz jäi se venne* kisti pärnapuust koor. Pandi vette ligunema. Leotati, leotati nii kaua, kuni koor läks lahti (= eraldus). Siis jäi(igi) see niin; Ra *sis virutti i aijõlla kuivõtti, sis tuli venne* siis loputas ja kuivatas aia otsas, siis tuli niin; Ra *venness tetši rihmaa* niinest tegi nõõri. – Vt. ka *venna*.

vennuu vt. *venüü*.

vennäi vt. *venäi*¹.

vennää, vennää vt. *venää*.

vennüü vt. *venüü*.

venoinõ J, g. -zõd paadike, veneke лодка, лодочка; *vello venoizõd seppä* rl. vend veneke sepp (= paadimeister). – Vt. ka *vene*.

venokika Po Lu, g. -aa Po = *vejka*; Po *venokat pääz nõorikoll i podruškoill* pärjad peas pruudil ja pruutneitsitel. – Vt. ka *rauta*.-

venta Lu Li, g. -naa Li pööre (loovimisel), murd. vänd поворот (при лавировании); Li *alusõdkaa seilaad, tuuli on vassaa. piüb loovia, tehä venta* (kui) purjelaevaga seilad, (ja) tuul on vastu. (Siis) tuleb loovida, teha pööre; Lu *lehmä venta on tuulõd mukkaa vääntemine, loovimizõd aikana tejxää lehmä venta suurõll lainõll, müütää lainõtta* lehmavänd on pärituult pööramine, loovimise ajal tehakse lehmavänd suure laineга, mööda lainet. – Vt. ka *lehmä*.-

ventk/a J-Must., g. -aa = *vejka*.

ventsata L P M Kõ (K-Ahl. K-Al. J) -sataa (I), pr. -tsaan K M Kõ, imperf. -tsazin I. laulatada венчать; L *pappi ventsaz* papp laulatas; M *eellä ni ventsattii, a nüid böõ jo, tsirjottaaz nüid vaitõ* enne, siis laulatati, aga nüüd (seda) ei ole juba (enam), nüüd ainult kirjutatakse (= registreeritakse abielu); Kõ *pühäzä pappi eb ventsannu* paastu ajal papp ei laulatanud; 2. pühitseda, pühendada освящать, посвящать; P *tserikko on ventsattu maarjaa nimell* kirik on pühitsetud Maarja nimele; ■ M *ventsattu pää, pal'l'aa pääkaa ep kõlvannu tsävvä* abielunaine (laulatatud pea), palja peaga ei kõlvanud käia.

venttsa¹ K L M S Po Lu I (P) -tsä (K-Ahl.) -ts J-Tsv., g. -saa P S J I I. laulatus венчание; L *ženixa i nuorikkõ vijjäss venttsaa* peigmees ja pruut viiakse laulatusele; J *ehitetä, niku noorikka ventsõlõd* ehitakse, nagu pruuti laulatusele (viimiseks); M *ku tuli noorikkõ ventsassa, nii jo tälle järkeä rissimä pani povonikaa pähhee* kui noorik tuli laulatusele, siis juba pani talle ristiema otsekohe tanu pähe; S *noorõt tullaz ventsassa* noorpaar tuleb laulatusele; I *eel venttsaa* enne laulatust; Lu *esimein kõrt õlin venttsaza, mahzin seitsee rubl'aa papilõd* (kui) esimene kord olin laulatusele, maksin papile seitse rubla; 2. laulatuskroon венец (при венчании); Po *piep pittää venttsoja pää pääll* peab laulatuskroone pea kohal hoidma; Lu *družgat tsävüti pitämäzä venttsoja* peiupoisid käisid laulatuskroone (pruudi) ja peigmehe pea kohal) hoidmas; J *ku vihitä, siiz noorikõllõ ja ženihõllõ panna ventsõt pähää* kui laulatatakse, siis pannakse pruudile ja peigmehele laulatuskroonid pähe; P *maimi papii sõnoi ventsaa alla mitä lugõttii* meenuta preestri sõnu, mis (sulle) laulatuskrooni all loeti. – Vt. ka *õpõa*.-

venttsa² Lu Li I (Ränk J), g. -saa Lu Li I palgikord (majal, ehitisel) венец, слой балок (балочных построек); Lu *pooltõiss lautaa venttsaa pantii* pandi (paigale) poolteist (loomalauda) palgikorda; Li *alumõin venttsa* alumine palgikord. – Vt. ka *ülä*.-

venttsa-obraaza L laulusikoon (pruudil ja peigmehel laulamise ajal kaasasolev pühapilt) венчальный образ, венчальная икона; *pannass venttsa-obraazat peä kõhtaa lautoi peälie* (kodus) pannakse laulusikoonid pea kohale riulile.

venttsasarafana (K-AI.) laulussarafan венчалый, подвенечный сарафан; *kahstõššõmatta arššinaa sitsaa, valkõaa-tširjavaata venttsasarafanassi da kamalikassi* (AI. 17) (oli vaja) kaksteist arssinat sitsi, valgekirjut, laulussarafaniks ja jakiks.

venttsasõpa L Po *venttsa-sõpa* K laulusõivas венчальная одежда, одежда для венчания; L *nuorikkõ õli jo sõvõõttu venttsasõpõisyõ* pruut oli juba riietatud laulusõivaisse; Po *naizõd ain od'dõttii venttsasõvav* naised aina säilitasid (hoidsid alles oma) laulusõiva(i)d; K *pokoinikallõõ pantii venttsa-sõvav* surnule pandi laulusõivav selga.

venttsatšellä L laulatuskell, fig. laulatuskellahelin венчальный бой часов; *tšelle kuuluvad venttsatšelläv, se sill vuotta naimaa nõõv* (uusaastaennustus:) kellele kuuluvad laulatuskellad, see abiellub sel aastal.

venttsatšiuuto K laulatussärk венчальная рубаха; *kõm arššinaa venttsatšiuutoosi* (AI. 17) (oli vaja) kolm arssinat (riiet) laulatussärkiks.

ventts/auusa: -*auusa* G I, pr. -*au*, imperf. -*aujõõ* = *venttsauta*; *venttsaujimmag* (meid) laulati (= me abiellusime).

venttsauuta L M (K) *venttsauta* M-Set., pr. -*n* L M, imperf. -*zin* refl. abielluda, (end kellegagi) laulatada lasta венчаться, жениться; L *venttsaun sinuukaa* abiellun sinuga (lasen end sinuga laulatada); M *saapko mokomaakaa mokomaakaa tüterikoo kaa venttsauta* (Set. 11) kas võib (siis) niisuguse (ja) naasuguse tüdrukuga end laulatada lasta?

venttsa-varnikka L laulatusrätt (käterätt, mis oli kaasas laulatusel полотенце, необходимое при обряде венчания).

ventturi Lu, g. -*ii* Lu (ristamisi maasse lõõdud keppidest moodustuv) kõite kuivatamise koht (вбитые в землю крест-накрест жерди, на которых сушат верёвки); *ventturi on kepit, kummad on lõõtü maħħaa, kuivõtataa rihmoi* v. on kepid, mis on lõõdud (ristamisi) maha, kuivatatakse kõisi.

venttõizõõ (J-Must.): *venttõise võõras* (Must. 187) võhivõõras.

venua vt. *venüä*.

venun/õssa (J-Tsv.), pr. -*õn*, imperf. -*in* venida выт/гиваться, -нуться; *lahs om venunõnu*

pitšepessi laps on veninud (= kasvanud) pikemaks. – Vt. ka *venüä*.

venu/ssa Li -*ss* J-Tsv., pr. -*v* Li J, imperf. -*zi*: -*z* J 1. (pikaks) venida выт/гиваться, -нуться; J *rezinjk venup pitšässi* kumm venib pikaks; 2. J-Tsv. end sirutada, sirgu ajada выпрям/ляться, -иться; ■ Li *küll täällä taitaa silmäd venustii ootõõmizõss* küllap tal vist on silmad ootamisest (ära) väsinud. – Vt. ka *venuttaassa*, *venuttuussa*, *venüä*.

venuttaa vt. *venüttää*.

venuttaa/ssa (J-Tsv.), pr. -*n*, imperf. -*zin* end (välja) sirutada, venitada выт/гиваться, -нуться, раст/гиваться, -нуться; *eestä mato tšeerüis kokko, siiz venuttaaz lintissi* algul madu keris end kokku, siis venitas end (lindina) pikaks; *venuttaaz lavõzõllõõ pitkillää* sirutas (end) pingile pikali. – Vt. ka *venussa*.

venuttu/ussa: -*ss* J-Tsv., pr. -*un*, imperf. -*uzin* = *venuttaassa*; *venuttuuma* end välja sirutama.

venuttõmizi J-Tsv. sirutades протягивая.

venutu/z J-Tsv., g. -*hsõõ*: -*sõõ* J venitus, venitamine растяжение, растягивание.

venutõlla: -*õll* J-Tsv., pr. -*tõlõn*: -*tõõn* J, imperf. -*tõlin* J frekv. venitada тянуть, растягивать; *nahk on kuivannu kokkoo, võta vähäize tätä venuttõõ* nahk on kuivanud kokku, võta venita seda väheke; ■ *jalkoi venuttõõma* jalgu järel lohistama. – Vt. ka *venüttää*.

venlä (Lu), g. -*ää*, part. -*ättä* [sic!] vene keel русский язык; *nämäd venättä pajattõvav, a vad'd'aa täätäväd jõka muru nad räägivad* vene keelt, aga vadja keelt tunnevad (teavad) peensuseni (iga raasu).

venläi Kett. K L P J-Tsv. -*näi* ~ -*nai* Lu -*äin* [sic!] AI. indekl. vene русский; L *laulõttii venäi lauluw* lauldi vene laule; P *nuor vätsi tšäüsi škouluza venäi tšielez* noorsugu käis koolis, (õppides) vene keeles; Kett. *venäi tšeeeli* vene keel; K *venäi tšerikko* vene kirik (apostliku õigeusu kirik); P *venäi viera* ~ Lu *vennai usko* vene usk (apostlik õigeusk); Lu *vennäi inemin* venelane; J *venäi maa* Venemaa. – Vt. ka *vennää*.

venäl'i P, g. -*i* fig. venelane русский (по национальности); *õnnõtõmaa vei venäi, roottsi laivojõõ latõ* (Kett. 779) rl. õnnetu (neiu) viis ära venelane, rootslane ladus laevadesse. – Vt. ka *venäläin*.

venäi-meez J-Tsv. venelane русский (по национальности). – Vt. ka *venäläin*.

venäi-nain J-Tsv. venelanna русская (по национальности).

venäis/si Kett. K R L P M -*s* K *vennäis/si* M S

-s M Kõ vennäis/si Lu Li -s Ku vennäissig I vene keeles по-русски; P *nuor vätši pajatti venäissi* noorsugu rääkis vene keeles; P *õpõtõttii venäissi* (koolis) õpetati vene keeles; K *kõikk venäissi laulõttii* kõik laulsid vene keeles; K *müö itsimmä venäissi* me itkesime vene keeles; M *kui on venäissi* kuidas on (see sõna) vene keeles?; Li *siz on sereda, nät see on vennäissi* siis on kolmapäev, vaat see on vene keeles; M *daša veñnäissi, a vaissi daša* Daša on vene keeles, aga vadjä keeles on Darja. – Vt. ka *venäjässi, venässi, venässi*.

venäi-tšeelli: -l J-Tsv. vene keel русский язык.

venäi-usko (J-Tsv.) vene usk, apostlik õigeusk православная вера, православие; *tämä meni venäi-uskoo* ta läks vene usku (= hakkas õigeusklikuks).

venäjässii Ra J = *venäissi*; Ra *venäjässii tunnõp tširjuttaa i tširjaa lukkaa* vene keeles oskab kirjutada i kirja(sõna) lugeda.

venäläin K R P M Lu (Kett.) -älain K J-Tsv. -eläin L P Kõ -älain P M Po J (K-Set.), g. *venäläiz/ee* Lu -ie P *venäläizõd J -äläizõd M J* venelane русский (по национальности); L *vad'd'aläizõd i veneläized ühez õltii* vadjälased ja venelased olid (= elasisid) üheskoos; M *venäläisii tšeeli* vene (venelaste) keel; M *venäläisii meez* venelane; M *venäläisii naizikko* venelanna; M *venalain staruça* vene vanaeit; ■ M *kõikii tahtoo siunattua vettä, tšed õllaz venäläized* kõik, kes on õigeusklikud, tahavad õnnistatud vett. – Vt. ka *venä², venäi-meez*.

venässii: -ig I = *venäissi*; *lõdõkulla venässil laulõttii* kiigel lauldi vene keeles.

venlää M-Set. *vennä* M Kõ -nä M Lu *veñnaa* M I indekl. = *venäi¹*; M *möö laulõmma veñnä laului* laulsime vene laule; M *eestee õli soomõd, siz veñnä kadrina* esiteks oli luteri usu, siis apostliku õigeusu (vene) kadripäev; M *il'õõša on veñnä tšülä* I. on vene küla; Lu *kormunad, se on veñnä viisii k.* [= taskud], see on vene keeli; Lu *meni meheele, veñnä mehee võtti* läks mehele, võttis vene mehe; Lu *škouluzä müü pajatamma veñnä tšeelellä* (Len. 275) koolis me räägime vene keeles; Lu *veñnä tšeeli* vene keel; Lu *veñnä ahjo* vene ahi; M *veñnä tanttsu* vene tants; M *veñnä saappagad* vene saapad; Lu *veñnä pool* Vene pool (Kattilalt lõuna pool olev ala); M *veñnaa maalla* Venemaal.

venäa-saappaga: *veñnä-saappaga* (Kõ), pl. -õd [sic!] vene saabas, vene saapad русский сапог, русские сапоги.

venläässii M *veñnässi* M Kõ -nässi Ja-Len.

Po Lu -nääss Lu -nässi Lu *veñnäässig* I Ma -näässig I = *venäissi*; Lu *veñnässi märänessi pajatan, hättää perrää pajatan* vene keelt räägin viletsasti, hädapärast räägin; Lu *tšüzü vennässi küsi* vene keeles; Lu *veñnässi miä parõpi arvaan* vene keelest saan ma paremini aru.

venütlää Kett. K P M -ää P *venut/aa* Lu Li -ta J-Tsv., pr. *venüt/än K -tään K venut/än* Lu Li -õn J, imperf. *venütin: -in* Lu Li J **1.** *venitada* тянуть, растягивать, -нуть; P *sõpaa bõlõ vajaa venütee* riidet pole vaja venitada; Li *nahkuri venutti nahkaa* parkal venitatas nahka; P *venütit tšennät suurõssi* venitatasid pastlad suureks; M *venüttaäs pitšalee* venitatakse pikaks; J *venütin enee* venitasin end ära; **2.** *tõmmata* (lahti, pingule) натягивать, -нуть; J *rihm on venütõttu maat müü* köis on tõmmatud maad mööda pikalt lahti; Li *sinne ammõspuu allaal letti venütõttii* (kangakudumise kohta:) lett (= lõimepalmik) tõmmati sinna sälkpuu alla; **3.** *laotada raz/vёртывать, -вернуть*; J *tšeer kokkoo venütõttud murolõ kañkaad* kääri murule laotatud kangad kokku; **4.** *üles tõsta* (saba kohta:) вытягивать, -нуть; Li *lehmä venutti ännää püssüü* lehm tõstis saba püsti; **5.** *sirutada*; õieli ajada (kaela), õiendada (pead) тянуть, вытягивать, -нуть; M *venütä tšäed* siruta käed välja; Lu *venuttaa kaglaa* kaela õieli ajada; Li *venutti kaglaa kattomizõdkaa* sirutas vaadates (vaatamisega) kaela; Li *venutin pää* õiendasin pead; **6.** *ulatada* протягивать, -нуть; K *lähteessä räägahtaab: venütä tšäsi* allikast karjatab (keegi): ulata käsi!; ■ J *änt venütõma* häält pingutama; J *venütõb lauloa* venitab laulda. – Vt. ka *venütõlla*.

venlüä Li (Kett.) *veñnüä* M -ua J-Tsv. -nuä Lu Li, pr. -üv M Li -uv Lu Li J, imperf. -üzi: -ü M -uz Lu J *venida* тянуться, растягиваться; Li *kasõ sõpa venüv* see riie venib; Li *reziñka venüv, võib venüv* kumm venib, võib venida; M *üle algab veñnüä* (riknenud) hapukoor hakkab venima; Lu *mikä venüv, se jutõllaa on lima* mis venib, see õeldakse, on lima. – Vt. ka *venunõssa, venussa*.

verand/a P, g. -aa *veranda* веранда.

verb/a K, g. -aa (pühitsetud) pajuoks urbadega освящённая верба; *jürtšinn karjaa verboikkaa ajõttii* jüripäeval aeti karja välja pühitsetud pajuokstega.

verb/luuda J-Must. -l'ud J-Tsv., g. -huudaa: -huuda ~ -l'uda J kaamel верблюд; *verb'lud onj gorbõin* kaamel on küüruga; *a ivanala õli kauhtana verb/luuda* karvõissa aga Ivanil oli kaftan kaamelikarvadest.

vered vt. *kuu-*.

vereelaskõja: -õ J-Tsv. vere-, aadrilaskja кровопускатель (человек, занимающийся кровопусканием); *verelaskõja ammõttia med'd'e tšüläz evät pruuiki* aadrilaskjaametit meie külas ei peeta.

vereelumpaaaja: -õ Lu veresulgeja, posija знахарь, -ка; *staruhad õltii verelumpaaajõd, nävüt täättii, kui veri panna tšiiini, õliv moko-mad lekarstvad, perrää siottii* vanaeided olid veresulgejad, nad teadsid, kuidas verd kinni panna, olid sellised rohud, (alles) pärast seoti (lapiga kinni).

veree-pallo: *veree-pallo* J-Tsv. vereklomp сгусток крови, запекшаяся кровь; *veree-pallo, pallõhtunnu veri* vereklomp (on) hüübinud veri. – Vt. ka *veripallo*.

veree-vaiva (J-Tsv.) suur vaev, suur raskus тягостный труд, большое мучение, страдание; *veree-vaivakaa* suure vaevaga (= vere ja vaevaga). – Vt. ka *veri-vaiva*.

verek/az Kett. P M Lu I -as K-Ahl. -õz J-Tsv., g. -kaa Lu J verine кровавый; M *peremmehelee tooti verekaš tšiuuto* peremehele toodi verine särk; J *verekkaat tšäed* verised käed. – Vt. ka *verine*.

verellin vt. *tšülmä*-.

verellin vt. *mussa*-, *valkõa*-.

veres/sää: -sä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J = verisää.

veret/oo: -õ Lu, g. -toma a veretu, valge бескровный, бледный; *se on nii valkaa, što on niku veretõ* see on nii valge, et on nagu veretu.

veretsellää J-Must.: *veretsellää jo õzra* (Must. 187) oder on juba tärnanud (= odroras haljendab).

verevä J, g. -ää verev, veripunane кроваво-красный; *idgõtin ihalat silmäv, vetütin põzgõd vereväd* rl. panin nutma kaunid silmad, vesistasin põsed punased. – Vt. ka *veri-punõin*.

verffi Lu, g. -ii Lu verff, laevatehas верфь; *verffi on, kuza laivoi tejjää* laevatehas on (see), kus laevu tehakse.

verhla K-Ahl., g. -aa kalev сукно.

verha-vaattõõd (K-Ahl.) kalevist rõivad цуконная одежда; *kõikki on saajat saappagoiza, veejät verha-vaattõiza* (Ahl. 96) rl. kõik (peiu-poolsed) saajalised on saabastes, (mõrsja) viijad kalevist rõivastes.

verho vt. *võrho*.

veri Kett. K R-Reg. L P M Kõ Lu Li J I (R-Eur. Ku) *veri ~ weerri ~ wärrri* Kt *Bépu* Pal.₁ K-reg.₂ *Еры* Pal.₁ *Éры* Ii-reg.₁, g. -ee P M Lu J -ie P *veřree* M I veri кровь; M *veri on soonõz* veri on soones; Lu *ruvõd ku revit poiz, siz nõizõb veri tulõma* kui kärna rebid ära, siis hakkab veri

tulema; P *veri hüütü* veri hüübis; P *verie kuppijad rohkõab õlivad naizikõd* kupupanijad olid enamasti naised; P *verie kupid vai verie sarvõd* kupu(klaasi)d või kupusarved (aadrilaskmiseks); Lu *kuppijad lastii vertä saunaz* kupumoorid lasid aadrit saunas; Lu *oma veri näütäb unija* (uskumus:) oma veri näitab une(nägu) sid; L *sõmöriikaa kõikk jalgad rikkozin* *verelie* sõmera liivaga lõhkusin jalad lausa verele; Kõ *nõita pieb lüüvvä veřreessaa* nõida peab peksma, kuni veri tuleb välja; J *veres päi* verise peaga; M *lehmä on verellä* lehm kuseb verd; I *sõrmi on verezä* sõrm on verine; P *koiruuz on jo verezä* koerus on juba vere; P *veri villi, siz jo tulõb vesi* verivil, siis juba tuleb vesi (sisse); J *veri kakkua tejjää ku sika tapõtaa* verikäke tehakse (siis), kui siga tapetakse; M *tehtii kalbassia, veri kalbassia* (verest) tehti vorsti, verivorsti; Lu *veri süätauti on kehmo, on tarttuvain tauti* verine kõhutõbi on raske (haigus), on nakkav haigus; L *enäpeä verie valkaa ep pie* *piteä* enam verevalamist ei tohi olla; J *veree pläkid* vereplekid; ■ M *vad'd'ikko verezä* sünnilt vadjalane; J *üht vert* (vere)sugulased (üht verd); Lu *minuu veri on arka* ma olen ara verega; Lu *mie näin pelehüssä omass veress* minu enese närvid olid süüdi, et nägin kummitust; M *tänänn sain nii pal'lo pahhaa meeltä, etti süämühset kõik veřreekaa tšäätüziväd* täna oli mul nõnda palju meelepaha, et kops läks üle maksa (et sisikond ja veri kõik pööras sees); I *nät tämä on mokomaa mussaa vertä meez* vaat tema on niisugune mustaverd mees; P *tšülmää veriekaa, ep peltšää, eb mene veress vällää* külmavereline (külmaverega), ei karda, ei lähe verest välja. – Vt. ka *elo*.

veri-kakku K-Ahl. J verikook, -kakk, -leib кровавая лепёшка, кровавой колобок, хлеб; J *verikakua tehtii vehnäjavaoiss* verileiba tehti nisujahust.

verikalb/assi M -õssi Lu verivorst кровавая колбаса; Lu *verikalbõssia jutõltii makkõrõ* verivorsti nimetati m. – Vt. ka *verimakkara*.

verilaiska M väga laisk, purulaisk очень ленивый, лентяй; *kase on verilaiska* see on purulaisk.

verimakkara P = *verikalbassi*.

veri/ne Kett. P Lu (L M) -in J-Tsv., g. -zee Lu -izee J verine кровавый; J *veriin raan, aavõ* verine haav; J *täll om veriizet tšäev* tal on verised käed; J *veriin suku* veresugulane; J *mokom muss veriin, smugloi iitsakaa* niisugune mustavereline, tõmmu näoga; L *tehkaa järved verized* (muinasjutust:) tehke verised järved; ■ Lu *verine laisk inemin* purulaisk inimene; K *veri-*

ne õzra roheline, haljendav oder (~ odraoras); J *veriim viha* suur viha. – Vt. ka *kauniz-*, *mussa-*, *puna-*, *rissi-*, *valkõa-*. – Vt. ka *verekaz*.

veripaizõ K veripaise нарыв, чирей; *ku veripaizõ on, siz mätä laskõvad* kui on veripaise, siis lastakse mäda (välja).

veripallo J-Tsv. = *veree-pallo*.

veripilauz Lu veremürgitus заражение крови; *tšippaasõdõ ku puutup kalaa vesi .. vai pisät kalaa roovvookaa tšäe, siis tuõb veri-pilauz* kui haava satub kala(pesu)vesi .. või (kui) torkad kalaluuga kätte, siis tuleb veremürgitus.

veripunõin J-Tsv. = *verevä*.

veriroho M: *jesl'i vertä kusi lehmä, siz õltii mokamat kauniid rohod, veri-roho õli, anttii sitä* kui lehm kusi verd, siis olid niisugused punased rohud, *v-r:* oli, anti seda.

verisooni M veresoon кровеносный сосуд; *on verisoonõd i kuivat soonõd* on veresooned ja kõõlused.

veris/sää P -sä J-Tsv., pr. -än: -en J, imperf. -in J veristada, veriseks teha окровавливать, -ить; J *verissi tõizõd kurasõkaa* veristas teist noaga; ■ P *tämä verissi emäkaall* ta vandus ropult. – Vt. ka *veressää*.

veritauti M vereskusesus (lehmade haigus) кровомочка (болезнь коров).

verivaiv/a: -õ J-Tsv. = *veree-vaiva*.

verivesi Li verisoolvesi (verisoola pandud kaladest tekkinud verine soolvesi) первый рассол (салаку положили в первосол).

veriviholin ~ -lin J-Tsv. verivaenlane заклятый, смертельный, кровный враг.

verivilli P Lu Li *veri-villi* J verivill кровавый волдырь; *Li ku teed ranjkaa tüüd, sis tuõb villi tšätee; verivilli, vesivilli* kui teed rasket tõõd, siis tuleb vill kätte; *verivill, vesivill*; P *verivilli on sinin, veri on säämmez* verivill on sinine, veri on sees.

verkaa Lu (seda)viisi, (nii)moodi способом, обычаем; *mustalaisii jutõltii sitä verkaa, što ko sünnütti mustalain lahzõd, nii võjjõttii musasi* mustlastest räägiti sedaviisi, et kui mustlane sünnitas lapse, siis määriti (laps) mustaks; *eezepii tehtii sitä verkaa što iiret pantii viinaa, štob meez eb jõisõiz nii pal'to viinaa* enne tehti sedaviisi, et hiired pandi viina sisse, et mees ei jooks nii palju. – Vt. ka *viisi², viisiä*.

verkk/kaa (J-Must. Ku-Len.), pr. -an, imperf. -in [?] käskida, lausuda, ütelda приказывать, -ать, сказать; J *eb verka mittää* (Must. 187) ei lausu midagi; Ku *lämit [= lämmit] sauna sanomatta, too vesi verkkamatta* (Len. 292) küta saun ütle mata, too vesi käskimata.

verkko vt. *võrkkõ*.

verkkomeistari Lu-Len. võrgumeister (мастер по плетению сетей); *mees on varma, spravnoi, verkkomeistari* (Len. 278) mees on tugev, korralik, (on) võrgumeister.

verkotõlla J, pr. -tõlõn, imperf. -tõlin pikkamisi liikuda медленно двигаться; *emä tšiuutoo aivinaizõd, mahaassaa markotõlla, vüheessaa verkotõlla* rl. (poega sõjateele saates:) ema (andis) peenest lõuendist särgi, maani (ulatuva) uhkel-dada, vööni pikkamisi liikuda.

vermišel' J-Tsv. niitnuudel вермишель.

vernessi K-Ahl. -eessi M-Set. -õõssi Set. -oissi Lu Li J-Tsv. 1. õigesti правильно; Lu *tunnid on vernoissi* kell käib õigesti; 2. ustavalt, truult верно, преданно; M *õli ühs soldatti, kuužma nimellä, shuuzi viist šümmettä vootta kunikkaalla verneessi* (Set. 1) oli üks soldat nimega Kuzma, teenis viiskümmend aastat truult kuningat.

verno K Lu -a Lu, g. -oo 1. tõsi, õigus, õige правда, верность; Lu *argippa kuuma on pettelikko, ühs sõna täll vaa on verna, se on dorova vader Arhip* on valelik, ainult üks sõna on tal tõsi, see on tere; Lu *se õli verno* see oli õige; 2. arvatavasti вероятно, наверное; K *verno pahat poolõd õlivad* olid arvatavasti paharetid.

vernos/ti: -t' J-Tsv., g. -tii J ustavus, truudus верность, преданность.

vernõi M -oi J-Tsv., g. -õi: -oi J ustav, truust, verный, надёжный; M *minuu nain on vernõi* minu naine on truust; J *mokoma vernoit meess ettsiä-leütä* niisugust ustavat meest (annab) otsida-leida; J *vernoi inimim* ustav inimene.

verraa vt. *võrraa*.

verrata M -rõt J-Tsv., pr. -taan J, imperf. -tazin: -tõzin J etteheiteid teha, näägutada укорять, -ить, попрек/ать, -нуть, обвинять; J *kõühes taloz liika suut verrõta jõka suu palass* vaeses talus näägutatakse liigset suud iga suutaie pärast; J *niku koira elo: jõgass leivä palass verrõta* nagu koera elu: iga leivapala pärast tehakse etteheiteid.

versi vt. *virsi*.

versta vt. *virsta*.

verstak/ka I, g. -aa = *verstakki*.

verstakki Lu -õkki J-Tsv., g. -akii Lu -õkii J hõõvelpink, puutõõpink верстак; J *struga laut verstõkii pääll* hõõvelda laud hõõvelpingi peal.

verst/ata: -atag (I), pr. -aa, imperf. -azii pahmata, pahmast tallata вытапывать, вытоптать снопы при обмолоте; *verstattii opõzõlla* hobusega tallati (pahmast).

verš/ka K-Ahl. Lu -k J-Tsv., g. -kaa Lu J

1. K-Ahl. toll дюйм; 2. Lu J-Tsv. verssok (vana vene pikkusühik 4,45 cm) вершок; Lu aršınaz on kuustõ-iššumed verškaa ja kahtsüm-met nel'ä d'uimaa arssinas on 16 verssokit ja 24 tolli.

vertami/n J-Tsv., g. -zõ J etteheide упрёк, поп-пёк; tämä haukkumiss ja vertamiss em või terp-piä tema haukumist ja etteheitmist (ma) ei või kannatada; kül on rankk süvve võõrõss leipä, ku tämä vertamizõka on annõttu küll on raske süüa võõrast leiba, kui see etteheittega on antud.

vertuška P, g. -aa P vurt вертушка. – Vt. ka vurri.

veräjä vt. väräjä.

verätellä (K-Ahl.), pr. -telev, imperf. -teli virvendada рябится; kui se vesi verätellõb, sõmer-põhja sõutelossa (Ahl. 100) rl. kuidas see vesi virvendab [?], sõmerpõhi sõudlemisest.

verüö (K Ja), g. verüü vereke кровушка; K vesi veeb verüeni, süvä kaivo kauniu (Al. 56) rl. vesi viib mu vereke, sügav kaev kauniduse.

ves/ellä: -ell (J-Tsv.), pr. -seen, imperf. -selin hõõveldada, vesta строгать, вырезать; ruupua om veseltü rihhi täänõ tuba on prahti täis veste-tud. – Vt. ka vessää?

veserista Lu Ra (J) -listä Li vesi/rista Lu Li -ristä J, g. veseristaa Ra -ristaa Lu -ristä J kolmekuningapäev крещение (праздник); J vesiristä aattonn mentii tšerikkoo kolmekuningapäeva laupäeval mindi kirikusse; Li veselistä se on ku risitetti kolmekuningapäev on see, kui (Jeesus) ristiti; Ra veseristaa väliš täüiti tšuudittamaz kolmekuningapäeva paiku käidi jõulusandiks; Lu karu veseristaa üül väntüüp tõizõll tšüllell i juttõv: puul üütä on magattu kolmekuningapäeva ööl keerab karu end teisele küljele ja ütleb: pool ööd on magatud; J veseristaa kuu jaanuar; Lu vesiristaa vesi jordani vesi. – Vt. ka veerissee.

vesi K R L P Pi M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ku vesi Kõ veesi Ke wasse ~ weese ~ wesi ~ wesä ~ wässe ~ wässi Kr Besu Pal.₁ Bõcu K-reg.₂ Ii-reg.₁ Beccu Tum., g. vee K S Lu J I Ku vii Lu vie K-Ahl. L P viè Po wee ~ wie K-Ahl. 1. vesi вода; Lu nii kõva tormi, vesi meres põllüüv, koko päivää põllüz (on) nii kõva torm, (et) vesi meres tolmaa, kogu päeva tolmas; Lu vesi vöip kukkia tervee kuu vesi vöib õitseda terve kuu; Kett. vesi ärmäv vesi kollendab; K vezille (~ vezile) veetii noorikka i ženiça (pulumakome:) pruut ja peigmees viidi kaevule; Lu vesi i tee saab vesi leiab ka tee (õeldakse sellele, kes palju vett joob); P elä sültšie iezaikaa kaivu-õsyõ, tulõb vettä juuvva vs. ära sülga enneaegu

kaevu, tuleb (veel) vett juua; J nämäd õllaa ku kahs tilkkaa vettä kk. nad on nagu kaks tilka vett; Lu siz jögõz nõsap suurõõ vee siis tõuseb jões suurvesi (siis tõstab jões suure vee); Lu vesi verree eb mahu vs. vesi verre ei mahu (= veri on paksem kui vesi); Lu piäb õlla tšesä vesi, ku nõstii lassa pesemää peab olema leige vesi, kui hakati last pesema; Lu perrää pessimissä roojakaz muila vesi vizgattii poiz pärast pesemist visati must seebivesi ära; Lu solkki vesi on paganikoz solgivesi on solgipanges; Lu jõki ku eb õõ jääz, jõki i meri, siiz jutõllaa valla vesi kui jõgi ei ole jääs, jõgi ja meri, siis õeldakse (selle kohta) vaba vesi; J siunattu vesi pühitse-tud vesi; J pestii tuhka veekaa pesti tuhaveega (= lehelisega); I pestii lähtee veellä pesti allika-veega; L vesi piiri, vesi etepäz eb mene veepiir, vesi kaugemale ei lähe; Lu ku vihmaa saab vet-tee, tullaa vesi rakoo kui vihma sajab vette, tu-levad (vee peale) mullid; Lu vesi botška õli tui-maa veekaa veevaat (laeval) oli mageda veega; Kett. vesi šolaav vesi soliseb; Pi vesi tšiuav vesi keeb; Lu vesi pako mõõn; Lu vesi lasku mõõn; Lu vesi nõisu veetõus; Lu vesi villi vesivill; Lu vesi tilkka vectilk; Lu meri vesi ajo meremuda; 2. vedelik жидкость; M rohhoin vesi on sap-piz sapis on roheline vedelik; 3. sülг слюна; P näin lavvall üväd süömizet kõikk, vesi johsi suuss nägin laual igasuguseid häid toite, vesi (= sülг) jooksis suust; 4. (mao)mahl желудоч-ный сок; Lu hapovesi vai rööhkele-vesi tuõp suussa hapu vesi või rõhitsuvesi tuleb suust; ■ M nukud niku veeteese jääd kõvasti ma-gama; M pahtši laskõa vettä soristas vett las-ta; J vesi on põksüiz ta kardab; Lu inemin ku juup sirkaata vettä, siiz nõizõb ilossõmaa kui inimene joob viina, siis (ta) muutub lõbusaks; Lu ku vaa vešola vettä, ilo vettä õllõiz kui vaid oleks viina (lõbuveet, rõõmuveet)!; J vee soon ~ vesi soon veesoon; J vesi mõõkõv hundi-nuiad. – Vt. ka alu-, bruuada-, griba-, ilo-, jal-gikko-, jarvi-, javo-, jevik-, jordani-, jõtši-, jätüz-, kaivo-, kala-, kanava-, kazvo-, kataga-, kiissel-, kusi-, lanttu-, laugaz-, linnaz-, lähe-, lähtee-, läntü-, maakkõ-, maku-, malina-, mallaz-, marja-, matal-, meri-, muta-, mõila-, omena-, parkki-, peen-, pesu-, piimä-, poollaz-, poro-, põtkuri-, risitaz-, rissee-, rissi-, rööhke-le-, soo-, soola-, soukku-, sula-, suur-, tasa-, torffa-, tšaaaju-, tšihuv-, tšühs-, tuhka-, tähti-, umalaa-, valo-, veri-, viha-, vihma-, virttsa-, virutuz-, õja-, õuna-.

vesi-altõõ: -yõ ~ -ie P = vesihaltiaz.

vesibombi Kõ ujur (veemardikas) плавунец, плавун.

vesi-botška Lu veeankur (väike vaadikujuline ruunõu) бочонок.

vesidookki ~ **vesi-dookki** Lu ujuvdokk плавающий док; *on kuiva dookki i vesidookki on kuivdokk ja ujuvdokk*; *vesi-dookki, ned õllaa petteriz* ujuvdokid, need on Peterburis.

vesi-druba J veetoru водопроводная труба.

vesi-emä M Po veteema, veehaldjas водяная мать; M *vesi-emä on jarvõz, se upotab vätšiä* veteema on järves, ta uputab inimesi. – Vt. ka *vee-emä, vesi-altõõ, vesihaltiaz, vesi-hoono, vesi-ved'ma, vesiämmä*.

vesihaltialain J = *vesihaltiaz*.

vesihaltiaz Lu Ra *vesi-haltia(s)* J-Tsv. veehaldjas, näkk русалка, водяной; Lu *jõgõza on vesihaltiaz* jões on veehaldjas. – Vt. ka *vesi-emä*.

vesi-halt'siain Ku = *vesihaltiaz*.

vesi-hookuri Li (auk paadikaares kiilu kõrval), murd. ooguriauk (отверстие в лодке для выпуска воды); *vesi-hookurid, jott vesi tšäizeis läpi vesi-hookureissa. ku nõsad venne üleiz, siz vesi nõizõv takapoolõõ, sis saad ajjaa venness vesi poiz lipittsaakaa* ooguriaugud (on selleks), et vesi läheks läbi ooguriaukude. Kui tõstad paadi (esiotsa) üles, siis vesi valgub (paadi)pära poole, (ja) siis saad hauskariga vee paadist välja tõsta.

vesi-hoono Lu = *vesihaltiaz*; *naizõt pajattivad, što on vesi-hoono naised* rääkisid, et on veehaldjas.

vesihämöläin Ra = *vesitširikka*.

vesikarva J-Must. hall hobune [?] серая лошадь (orig. harmi).

vesikaz J *vezikaz* Ra J *vesikõz* Lu *vezikõz* Li J-Tsv., g. -*kaa* J I. vesine; mahlane водянистый; сочный; Lu *murja muna on makuza muna, vesikõz eb õõ üvä, murja muna hajjuuv, vesikõz muna ep hajju* mure kartul on maitsev kartul, vesine ei ole hea, mure kartul mureneb (keetes), vesine kartul ei murene; Ra *tõin lanttu on kuiva, a tõin on vezikaz; vezikaz on parõpi, se on makuzapi mõni kaalikas on kuiv, aga mõni on mahlane; mahlane on parem, see on magusam*; 2. vesine, veerohke; märg мокрый, сырой; J *vezikkaa vagoo väliisee* rl. vesise vao vahele; J *vezikkaat puud* määrjad puud. – Vt. ka *veekaz, vesine*.

vesikelkka Lu kelk (vee vedamiseks) салазки (на которых возят воду).

vesikulli K-Set. veelind, nepp (mitme veelähedust armastava kurvitsalise rahvapärane nimetus) водяная птица, кулик.

vesikurkku J-Must. söögitoru пищевод.

vesilaho J-Must. 1. (vettekukkunud jändrik puu

või känd) коряга; 2. kold (sõnajalgtaim) плаун (папоротникообразное растение).

vesi-lasku ~ **vesi-lasko** Lu mõõn, ragu отлив. – Vt. ka *vesi-pako*.

vesilasti Lu-Len. J vesilast (vesi laeva v. paadi põhjas, kuid laev v. paat püsib veel pinnal zalitýj vodoj, poluzatoplennýj korablj, lodka); Lu *alus [= aluz] õli vesi-lastis* [= -lastiz] laev oli vesilastis.

vesil'ili M kollane vesikupp жёлтая кубышка.

vesilillikaz¹ M 1. vesikupp, -nupp кубышка; *vesilillikat kasvovad jõgõõ rantolaiz* vesikupud kasvavad jõe kallastel; 2. vesiroos кувшинка.

vesilillikaz² P millimallikas, meririst аурелия; *vesilillikaz on toož vie süämmez, tämä on valkõa vai tuhga karvaa, täll on pal'lo jalkoi* millimallikas on samuti vee sees, ta on valge või tuhakarva, tal on palju jalgu.

vesi-line Lu süvisejoon, veeliin ватерлиния.

vesilintu M Li *vesi-lintu* J-Tsv. 1. M peoleo иволга; 2. M Li J veelind водяная птица; M *vesilinnud suvvaavad, etti vesi õllõiz litši* veelinnud armastavad, et vesi oleks ligi; J *anõ ja sors õlla vesi-linnud* hani ja part on veelinnud. – Vt. ka *vihmakulli, vihmalintu*.

vesiluzikka (R-Eur.) *missikot tulle tuumitootuni, veerrettämä vesilusikka veeretotüni* rl.

vesiluukka K-Set. kaisel [?], pilliroog [?] ехноплектус [?] тростник [?] (orig.: kaisla?).

vesilätikko Li J *vesi-lätikko* J veeloik, lomp; märg, vesine koht лужа; топкое место; Li *libo vesilätikko, toož om märännü* või (sattus liisuga) märg koht, samuti on vilets (heinamaaks).

vesi-mato Ku veenastik (madu, kes läheb ka vette) водяной уж (змея, которая может жить и в воде).

vesimummukaz P puruvanake ручейник (насекомое); *vesimummukaz on jõgõõ põhjaza niku konnaa karpil süämmez* puruvanake on jõepõhjas nagu konnkarbi sees.

vesimuna M Lu 1. mädamuna тухлое яйцо, болтун; M *isup kana xo't koko kuu, a rõiprõa ep tuõ, vesimunad ovad* istub (haub) kana kas või terve kuu, aga tibu(sid) ei tule, mädamunad on; 2. vesimunand (неплодородный) семенник; Lu *vesimuna tuõv, peenil põrsail on, tokomaa põrsassõ naittaa et saa vesimunand tuleb, väikestel põrsastel on, niisugust põrsast ei saa kohitseda*.

vesimuro (Li) veepudi (veega tehtud leivapudi) крошево (из хлеба и воды); *tuli iso da tein leivää murroa, luukkaa sekkaa da, vesimurroa* tuli isu ja tegin leivapudi, sibulat sekka ja, veepudi (oligi valmis).

- vesimuru** Lu (I) = *vesimuro*; I *a lahsõd hullud i peltäziväv, i vesimurrua i puustaa õunaa, eb mittäit pantug* aga lapsed, rumalad, kartsidki (paastu) ja sõid (paastu ajal) veepudi ja paljast kartulit, midagi ei lisatud (juurde).
- vesimüllü** Lu Ra I *vesi-müllü* J vesiveski водяная мельница; Lu *saviõjaa müllü, se õli vesimüllü, javi veekaa* Savioja veski, see oli vesiveski, jahvatas veega.
- vesi/ne** (K-A1) M, g. -zee (M) **1.** K vesine, veerohke; märg водянистый; K *mitä on pääzgol pääviid maaza, sirkulla silmäd vesisen* (A1. 50) rl. miks on pääsukesel peake norus (maas), sirkul silmad vesised?; M *arossa tuõvad vesized villiv tsäitee* rehast (rehaga riisumisel) tulevad vesivillid (= rakud) kätte; **2.** M mahlane сочный; *ai ku on vesine õuna* ah, küll on mahlane õun. – Vt. ka *veekaz, vesikaz*.
- vesi-nõiso** Lu veetõus прилив (vedy).
- vesi-nõisu** Lu = *vesinõiso*; *kuiva porttu, kuza vesi-nõisu i lasku. siin aluz ajõttii praavittamissa vartaa kuiv sadam* (on see), kus (on) veetõus ja mõõn. Sinna aeti (mõõna ajal) purjelaev remontimiseks.
- vesi-pako** Lu mõõn, pagu отлив. – Vt. ka *vesi-lasku*.
- vesi-piiri** Lu veepiir граница воды.
- vesi-pruudo** I tiik пруд; *räästoilla on vesipruudo* taimelavade juures on tiik.
- vesipullo** Li veemull водяной пухырь.
- vesipuu**¹ P vettinud puu пропитанное водою дерево.
- vesipuu**² ~ **vesi-puu** J-Tsv. kaelkoogud кормысло; *paagiit panna vesi-puu õttsa de siiz nõõõta pihalõ panged pannakse kaelkookude otsa ja siis tõstetakse pihale.*
- vesipää** (M) vesipea водяная мозга; *mõnikkail tulõvad ees süntümist vesipääv* mõnedel tulevad enne sündimist vesipead.
- vesirakko** M I = *vesivilli*; M *vesirakko on uulõõ päällä* (vesi)vill on huule peal.
- vesirissi** M (vee)konn лягушка; *señnee peräss kutsuaz vesirisissi, etti tämä puhaz sellepärast kutsutakse v-ks, et ta (on) puhaz.*
- vesirista** vt. *veserista*.
- vesiroho** M Kõ Lu Li Ra J *vesi-roho* J vesihein, vesivirm мокрица; Lu *vesiroho on plaatuz maaminiz i kapussoiz* vesihein on tihedalt kartulisi ja kapsasi. – Vt. ka *rümároho, virttsaroho*.
- vesiruuna** (K-Salm.) hall ruun серый, сивый мерин; *elä võta izäv ovõssa, vell'es vesiruunaa* rl. (Salm., 772) ära võta (oma) isa hobust, (ega) venna halli ruuna.
- vesi-ruusu** Lu J-Tsv. eriline roosihaiguse nähe, roosipaise (pindmine nahapõletik), murd. vee-
- roos roжистое воспаление, нарыв; J *vesi-ruusu ize tohkõõz* roosipaise ise puhkes.
- vesisammalõ** Li käolina (karusammal) кукушкин лён.
- vesiseinä** Li fig. veesein (lained tormi ajal) вода стеной (в шторм); *vesiseinä on vassaz* veesein on vastas.
- vesi-sooni** M veesoон водоносная жила; *se õli mokom kõhta vesi-soonii pääll* see oli niisugune koht veesoone peal.
- vesi/tee** R-Eur. M (K P Ja) -tie P (K) veetee водный путь; R *muu suku maitee tuli, velljeni vesitee tuli* (Eur. 43) muu suguvõsa tuli maisi, (aga) mu vend tuli vesitsi; M *onko se maitõ matka, vai oni vesite matka* (Bor. 741) rl. on see maitsi teekond või on vesitsi matk?
- vesitilkõ** M veetilk капелька воды.
- vesitokkuminõ** Lu kosk, juga водопад; *narvaza on vesitokkuminõ* Narvas on kosk. – Vt. ka *vee-tõkkumiin*.
- vesitõrkkõ** P vesiämblik водяной паук; *vesitõrkkõ üppääv vie pääll* vesiämblik hüppab vee peal. – Vt. ka *vesihämölän*.
- vesitõsugunikka** J malmipott (keedetud vee hoidmiseks) чугун (для хранения кипячёной воды).
- vesiõšatti** Lu veetoober ушат (для воды).
- vesi-vako** J-Tsv. vesivagu (sügavam ja laiem vagu põllult liigvee ärājuhtimiseks) водяная борозда (для стока воды).
- vesi-ved'ma** M Po veehaldjas русалка; M *elä mene vette. siell on vesi-ved'ma. se on niku naiz-eläjä ära mine vette.* Seal on veehaldjas. See on nagu naisterahvas. – Vt. ka *vesi-emä, vesihaltialain, vesihaltiaz, vesiämmä*.
- vesivetelä** Kõ päris, täiesti vedel, vesivedel водянистый, совершенно жидкий; *rokka õli vesivetelä* kapsasupp oli täiesti vedel.
- vesivilli** Lu Li *vesi-villi* J vesivill водяная опухоль, волдырь; Li *ku teed ranjkaa tüüv, sis tuõb villi tsäitee; verivilli, vesivilli* kui teed rasket tööd, siis tuleb vill kätte; verivill, vesivill. – Vt. ka *vesirakko*.
- vesiämmä** ~ **vesi-ämmä** Lu = *vesi-emä*; suurõll merell taitaa õli vesi-ämmä ulgumerel oli vist veehaldjas; *ko tuuli on, vesi-ämmä viskaab vennee ümperi* kui on tuul, veehaldjas viskab paadi ümber; *älä mee jõkkõõ, vesiämmä võtav* ära mine jõkke, veehaldjas võtab (su)!
- veskaal/ri** Lu Li -r Lu = *veskaarõ*.
- veskaari-tuuli** Lu *veskaar(i)-tuuli* Li vesikaaretuul, loodetuul северо-западный ветер.
- veskaarõ** Lu vesikaar (lääne ja loode vaheline ilmakaar) северо-запад; Lu *veskaarõ onõ*

lännee ja lootõd välillä vesikaar on lääne ja loode vahel; Lu tuul on vesikaarõssa tuul on vesikaarest.

vesla M, g. -aa M aeg veslo; *korilla õltii veslad* ruhel olid aerud.

vesola K P M (Ja) *vešola* Lu (K L) *vesol* Ra *vešol* J-Tsv., g. *vešolaa* Lu J *vešola* Lu rõdumus, lõbus весёлый; Lu *vešolaa elloa eläv* elab lõbusat elu; M *ai ku tām on vesola inehmin, niku täll ebõd õllu õmaza iäzä miltissäid gooraa* oi kui rõdumus inimene ta on, nagu poleks tal oma eluajal mingit muret olnud; Lu *mill on vešola mul on lõbus*; Ra *vesol, iivä on elää* lõbus, hea on elada; J *vešolõd laulud* lõbusad laulud; Lu *ku vaa vešola vettä, ilo vettä õllõiz* kui vaid oleks viina (lõbuvett, rõdumuvett)!; P *tämä vähäizie on vesola* ta on veidi vintis.

vesolossi Lu *vešolõssi* J-Tsv. lõbusalt весело; Lu *miä saatin aikaa iivässi i vesolossi* ma veetsin aega hästi ja lõbusalt.

vesoluz J, g. -u lõbusus весёлость; *d'eedõlõ tuõb nii suur vešoluz* vanaisa muutub nii lõbusaks.

vešää¹ (J-Tsv.), pr. -än J, imperf. -in J laulda петь, распевать; *enne laulottii gimnaa – bože, tsarjaa hrani, a nütt vesetä internatsionaalia* enne lauldi hümnid – b., ts. h. (jumal, keisrit kaitse sa), aga nüüd lauldakse Internatsionaali.

vešää² Kett. P M Lu J *ves/sä* J-Tsv. *vešää*g I (Ja Li), pr. -än K P M Lu J, imperf. -in Lu J hõõveldada, vesta, voolida, tahuda, laasida, raiuda вырезать, строгать, тесать, очищать; Lu *ku tširveekaa vesetää, siis tuõv lassu; kurasõl tooz vesetää* kui kirvega vestetakse, siis tuleb laast; ka noaga vestetakse; Li *pärettä tšizgottii, a lassua vesettii* peergu kisti, aga laastu vesteti; Lu *lauta õli valmiz vesettü* laud oli valmis hõõveldatud; J *vesettü laut* hõõveldatud saelaud; J *vesettü pooli* (palgi) tahatud pool; Lu *petäjäss vesetää tõrvasõd* männist raiutakse tõrvalaaste; P *katõriugud vešääss* (katuse) korralatid laasitakse; I *vesettüig irsi* laasitud palk; Ja *seinät ovat tširveellä vesetüt* seinad on kirvega tahatud; I *minuu isä õli vešämäzä* minu isa tegi puusepatõõd. – Vt. ka *vesellä*.

wesä vt. *vesi*.

vesü vt. *vezü*.

vešša P M I (Ja) *vešš* J-Tsv., g. -aa P M asi, ese вещь, предмет; M *bagazii panin vešad* panin asjad pagasisse; J *siirost'iz jõka vešš pilaub* niiskuses rikneb iga asi; M *kõik veššad ovat pilli-palli* kõik asjad on pilla-palla (segamini); M *miä teen señnee vešaa niku iigruškaa* kk. ma teen selle asja nagu mänguasja (= teen kiiresti

valmis); I *minuu veššoi eläp põlõtag* minu asju ära põleta.

vezikaz vt. *vesikaz*.

vezik/ko Li, g. -oo Li 1. (naiskujuline veehaldjas русалка); 2. (mingi karvane vees elav loom какой-то волосатый водяной зверь).

vezilee adv. I *veele по воду* (narechie в форме алл-а от *vesi*); *sis meeväv vezilee, kaivolõd vettä võttamaa* (pulmakomme:) siis lähevad (pruut ja peigmees) veele, kaevule vett võtma.

vezittse P adv. *vesitsi, vett kaudu по воде; miä menin maitsõ, a tämä meni vezittse* mina läksin maitsi, aga tema läks vesitsi.

vezittää: -tä J-Tsv., pr. -en J, imperf. -tin J niisutada орошать.

vezü Ränk M-Set. M-Ar. *vesü* M, g. *vezüü* ~ *vezüü* M, pl. *vezüd* ~ *vezüüd* M künakirves, murd. ves(s)im месло; M *miä kaivan kaukalua vezüükaa* ma õdnestan küna vesimiga (künakirvega) (Ar.); M *vezüükaa kaivõttii kori* ruhi (ühetüvepaat) õdnestati künakirvega; M *meez meep teetä möö, ilmaa tširveetä i vezüütä tetši kaks kaukaloa. pähtšänä* mõist. (Set. 16) mees läks mööda teed, ilma kirveta ja vesimita tegi kaks küna? – Pähkel.

vet vt. *ved*.

vetamenokorma M vitaminiseeritud toit, vitamiinitoit витаминный корм; *se on vetamenokorma. siäl on kõig lekarstvod rohoz, rohhooruhkõlaiz* see on vitamiinitoit. Seal on kõik ravimid rohus (= heinas), heinapepredes.

vetelik/ko J-Tsv., g. -oo J lõga, sopp, virts жижица, (навозная) жижа, грязь.

vetelikkõil/nõ (M), g. -zõd vedelavõitu жидковатый, водянистый; *sis tehäz kalattšijavossa kaasitsaa mokomaa, eb jämmiä e vetelikkõissa, etti leivääkaa saap süüvvä* siis tehakse püülijahust niisugust kõrti, mitte paksu, vaid vedelavõitu, et leivaga saab süüa.

vetellä (R-Eur. J I) -ll J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J aeglaselt, tasapisi teha медленно, понемногу делать, тянуть (что-нибудь); J *il'Yõkkoitta vetelep süüvve* (Tsv.) tasakesi, aeglaselt sõõb; J *harki han siä parõp, elä vetele jalkoi* (Tsv.) astu ometi kiiremini, ära vea jalgu järele; I *niin i veteli ori näitä* nii vedaski täkk neid; ■ L *a to miä sinnua aršinaakaa vetelen* aga muidu ma vean (annan) sulle arssina(puu)ga.

vetel-roopp J-Tsv. vedel puder, kõrt жидкая каша, кашичка. – Vt. ka *velli*.

vetellä Kett. P M Kõ Lu I -l Lu Ra J, g. -leä P -lää M Lu J 1. vedel жидкий, водянистый, текущий; Lu *rooppa on jämmiä, a velli on vetellä* puder on paks, aga kõrt on vedel; Lu *iivõ ku seizov, meev vetellässi i pillauv* kui pärm seisab,

läheb vedelaks ja rikneb; Lu *nii on vetel niku vesi* on nii vedel nagu vesi; Ra *vetel taitšina vedel tainas*; **2.** (inimese kohta:) vedel, lõtv, lodev вялый; ■ Lu *vetelä vattsa kõht* (on) lahti; J *om vetelell kõht* on lahti. – Vt. ka *väälia*.

vetelässi Lu vedelalt, lohakalt небрежно; *isup vetelässi* istub lohakalt.

vetelü/z M J-Tsv. (K P) *Вэтелуць* Pal.₂ *Вэтэлүць* Pi-reg.₁, g. -hsee: -see J vedelvorst, venivillem лентяй, копуша; M *täm on mokom vetelüz, peltšäap töötä* ta on niisugune vedelvorst, kardab tööd; K *ai töö vetelühsev* ah teie vedelvorstid!; P *vaattagaakka vad'd'alaižõd venäläisii vetelüpsii õvõõ takan nukkuvad* rl. (Mäg. 73) vaadake ometi, vadjalased, venelasi vedelvorste, magavad (kolhoosi) lauda taga.

vetinara ~ **viinara** M *viinara/a* Lu Ra, g. *vetinaraa* M -aa Ra -a Lu loomaarst ветеринар, врач-ветеринар; Lu *naapuri kutsu viinaraa sikka naittamaa* naaber kutsus loomaarsti siga kohitsemä; M *viinard naitõtii opõizia* loomaarstid ruunasid hobuseid.

veto M Lu J-Tsv. Li, g. *veoo* Li J vedu, vedamine возка; M *valloo veto* sõnnikuvedu; J *väl'lää veto* väljavedu; ■ Lu *kahs laiskaa lüütii vettoa, kumpa näiss on laizgõpi* kaks laiska vedasid kihla, kumb nendest on laisem.

veto-paalikka **1.** Li vägikaigas палка для перетягивания; *tõmmattii veto-paalikka* veeti vägikaigast; **2.** Lu vägikaika vedamine перетягивание на палках, испытание сил.

veto-sõlmi Lu paalisõlm (mitte kinnijooksev sõlm) беседочный узел.

vetrjank/a Ränk, g. -aa tuulamis/sari, -sõel грохот, решето. – Vt. ka *veejalkka*.

vetšerina K Po -na Lu, g. -inaa, hrl. pl. -inad P M S Po I -innad S -nad Lu *vetšerina*d I (pruudi või peigmehe ärasaatmisõhtu вечеринка проводов жениха или невесты); K *ženixall i noorikõll, mõlõpiill on vetšerina* peigmehe ja pruudil on mõlemal ärasaatmisõhtu; I *ku õmaza tšüläzä, ni eellä ženihalla vetšerina*d ova,d, a too noorikõlla kui (peigmees ja pruut olid) oma külast, siis algul oli lahkumisõhtu peigmehele, aga seejärel pruudil; Lu *kursi õli päiväll, a perrää ohtogoiss õltii vetšerina*d rituaalse pulmalaiva küpsetamise koosviibimine oli päeval, aga pärast õhtusõõki oli pruudi ärasaatmise õhtu; I *eellä vetšerinaa piti tšävvas sukkua müü* enne lahkumisõhtut pidi (pruut) käima mööda sugulasi; M *vetšerinoill siz vizgottii rahhoita* lahkumisõhtul, (siis) loobiti raha; Lu *süümäss em mälehtë vetšernann* söömist pruudi ärasaatmisõhtul ma ei mäleta.

vetšerina-õhtago: *vetšerina-ehtago* K-Al.

vetšerina-õhtago M (pruudi tüdrukupõlvega) jumalagajātuõhtu вечеринка прощания (с девичеством).

vetšernoi (Lu), g. -i = *vetšerina*.

vetteü/ssä: *vetteü/ssä*_G (Ma), pr. -v Ma imperf. -jee vettida про/мокать, -мокнуть.

vettü/ä L M, pr. -iiv L, imperf. -z vettida пропитываться, мокнуть; L *puu on raskaass vettünnü* puu on raskeks vettinud.

vetuussa: *vetu/ss* (J-Tsv.), pr. -uv, imperf. -z end vedada тянуться; I *l'a vetussa opõizõt koorõmika mäe pääle* tasapisi veavad hobused end koormatega mäe peale.

vetjää vt. *vee*.

vetjää K P (M Kõ Lu Li) *vetjää* ~ *vetjää* J *Béümma* ~ *Bemma* ~ *Ветя* Pal.₂, pr. *veän* K J, imperf. *vetäzin* J vedada возить; M *ku nõisaz näitä saattoita vetämää, siis pissäz allaa suurõt kepi*v kui hakatakse neid (heina)saade vedama, siis pistetakse (sao) alla suured kepid; J *alkõga vetjää nootta tšõusi-rihmoiss* hakake vedama noota kõitset; Lu *ku obrazan alla veetii, nii antiiz* kui (haige) pühakuju alla viidi, siis (tõbi) andis järele; J *il'õkkoittaa vötti, veti esimeizet sõnad* tasakesi võttis (sulepea), vedas esimesed sõnad (paberile). – Vt. ka *veittää, veitellä, väitellä, väittää*.

vetütitää J, pr. -än, imperf. -in J vesistada, märjaks teha обмочить (слезами); *idgõtin ihalat silmä*d, *vetütin põzgõd verevõd* rl. panin nutma kaunid silmad, tegin märjaks põsed punased.

vev/ve Kett. K-Al. K-Set. P J (R-Reg.), g. -vee J vend, veli, vanem vend брат, старший брат; P *kuss kas pikkarain vevve tuotii* kust see väike vend toodi?; J *mitä izäz da vevve tehkiä* mis (su) isa ja vend teevad?; K *nuorõpi velli kutsub vanõppaa velleätä* vevvessi noorem vend ja tema naine kutsuvad vanemat venda v-ks. – Vt. ka *velli*¹.

veät/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J freyk. ← *veättää*; *veätteep tõiss süntii* ahvatleb teist pattu (tegema). – Vt. ka *veittää*.

veätitää: -tä J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J veda-da, ahvatle-da, peibutada водить, соблазнять; *veätti tõizõd pahailõd teilee* vedas teise halvale teele; *tontti suurõs pühäz veätep süntii* paharet veab paastu ajal pattu (ahvatleb pattu tegema). – Vt. ka *veittää*.

vid'd/elz K P -iz K *vidjelz* K -ez K U M *vijjelz* K I -iz K Kõ *vijjelz* P Kõ Lu Ra -iz M *vijjelz* M -ez ~ -äiz J *viiez* K-Ahl., g. *vid'd'ett/omaa* ~ *emaa* ~ *viiett/omaa* ~ *õmää* K viies пятый; Lu *vašo õli minuss vijjelz* Vaso oli minu järel viies (laps); I *vijjettomalla maijaa piettii braatšinoi* viiendal mail peeti küla ühispidu; Kõ *sil'mäd*

on nell'ää puikoo päällä, a viijettomala tehäz silmad on nelja varda peal, aga viiendaga kootakse (tehakse); J viijez rataz vañkkuriz viies ratas vankris (= vankri all); J viijäiz ösa viiendik.

vid'd'etšezzie P viijetšezze Ra viiekesi пятером; Ra viijetšezze mentii mettsää marjaa, vakad öltii tsäez (nad) läksid viiekesi metsa marjule, korvid olid käes.

vid'd'ä, vidjä vt. viijjä.

vigat/t J-Tsv., g. -oo veatu, terve безошибочный, правильный, здоровый.

vigot/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -ön J, imperf. -in J = vikoittaa; tsäsi on vigotõttu, en saa tüüt tehä (~ tehlie) käsi on vigastatud, ei saa tööd teha.

vigotu/z: -s J-Tsv., g. -sõd J = vikoituz; J annõkk jalk tänne, para-iko katsomm, kuza sill vigotuz on anna jalg siia, kohe vaatame, kus sul viga(stus) on.

vih/a¹ Kett. K R L P M S Lu J (vdjI), g. -aa: vihaa vdjI **1.** adj. viha, mõru, kibe горький, едкий; P katagoill on vihad marjad kadaka(i)l on vihad marjad; M viha niku rettsä mõru nagu rõigas; S räägab: viha, viha, piäb makkõat tehä karjub: kibe, kibe, peab magusaks tegema; L viha õlud viha õlu; **2.** subst. mädanik нарыв; M õli raana, tsüünellä lutsid i lazzit tsüüne vihad oli haav, küünega muljusid ja lasksid küüneviha sisse; ■ M viñkkara viha sauna vingune saun.

vih/a² K Lu Li J, g. -aa J viha, õelus, vaen злость, вражда; J piäp tõizõ pääle vihaa peab teise peale viha; J itsää nõizõn sinu pääle vihaa kantõma igavesti hakkas sinu peale viha kandma; J viha kazvotta viha kasvutada; J sala viha salaviha; J tuliim viha tuline viha; Lu viha vättšee võtti vägisi (jõuga) võttis.

vihalehto Lu vihaleht банный лист; pokkonika päänallõ poduška pantii vihaalehtoa täünn surnu pea alla pandi padi vihalehti täis.

vihain Lu J vihhain M Kõ viha/ina Ku -n P, g. -izõd J **1.** vihane, kuri злой, сердитый, враждебный; Lu d'iikoit silmäid, vihain katsomin tigidad silmad, vihane vaade; M vihhain inehmin vihane inimene; J sai vihaizõssi med'd'ee pääle (ta) sai vihaseks meie peale; **2.** mädane, mädanema kipruv (haava kohta:) гнойный, незаживающий (о ране, нарыве); Lu koiraa jältši on kehno, se on vihain, kaugaa ep praa-viu koerahammustus on halb, see on vihane, kaua ei parane; M vihhain napuška vihane vistrik. – Vt. ka tuli-. – Vt. ka vihakaz, viratoo.

vihaižõssi Lu vihaselt сердито, злобно; vihaižõssi katsov vaatab vihaselt; sääzged alla vihmaa survovad, purõvad vihaižõssi sääsed

suruvad enne vihma, purevad vihaselt. – Vt. ka vihhai.

vihak/az Lu (J-Tsv.), g. -kaa kuri, tige злой, сердитый; Lu se on vihakaz inemin see on kuri inimene; J jutõlla, jot vaski mato oñ kõikkaz vihakkaav öeldakse, et vaskuss on kõige tige-dam. – Vt. ka vihain.

vihama vt. vihma.

vihameez Lu J -miez P viha-meez K-Ahl. J-Tsv. vihaa-meez J vihamees, vaenlane недруг, ненавистник, враг; J tämä on minu itsiin viha-meez tema on minu igavene vihavaenlane; P kui näed matua unõs siz vihames tulõp sillyõ kui näed madu unes, siis tuleb sulle vaenlane. – Vt. ka vihavelle, viholain.

vihan P, g. -zõd = vihain; meill on jaati kõvass vihan meil on väga vihane täkk.

viharoho M **1.** mürk яд; **2.** võsauilane дубравная ветреница; **3.** koirõhi горькая полынь.

vihassaa: -sa J-Tsv., pr. -an: -ön J, imperf. -in J vihaslada сердить, обижать, гневить.

vihassua J-Tsv. Ra, pr. -un J, imperf. -suzin vihaslada сердиться, рас-; J vihassu minu pääle vihaslas minu peale (~ sai minu peale vihaseks).

vihassussa: -suss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -suzin J = vihassua.

vihata L -t J, pr. -an ~ -n J, imperf. -zin J vihata ненавидеть; J vihab minnuu, niku mato ad'd'en nalt vihkab mind nagu uss aia alt; L tsen nyõb jumalaa mainimaa, sitä nõissaass vihaamaa kes jumala nime suhu võtab (kes hakkab jumalat nimetama), seda hakatakse vihkama.

vihavelle Ra = vihameez; kahs vihavel'lää päästii vastikkoo kaks vihameest sattusid vastamisi.

vihavesi M sapivedelik жёлчь; sapiz on vihavesi, kõltõn sapis on sapivedelik, kollane.

vihavätõizee Li vägisi насильно, силой; pantii viha-vätõizee võttamaa naissa pandi vägisi naist võtma.

vihelt/aa: -aag I, pr. -aa, imperf. -ii vilistada свистеть; mitä siä ainõ viheltad siinä rihezä, rihezä ep kõlpav viheltaag miks sa aina vilistad siin toas? Toas ei tohi vilistada.

vihema vt. vihma.

viherr/ä Li viher J-Tsv., g. -ää J roheline, toores, valmimata зелёный, неспелый, незрелый; J kagrõd om veel vihered, ep saa niittä kaerad on veel rohelised (valmimata), ei saa niita.

vihgokkõin J-Tsv., g. -zõd vihuke небольшой сноп. – Vt. ka vihko.

vihhai Lu vihaselt сердито, гневно; vaapsain ammup vihhai-vihhai herilane nõelab vihaselt-vihaselt. – Vt. ka vihaižõssi.

vihhain vt. *vihain*.

vihinik/ko L, g. -oo vihin свист, жужжание, визжание; *mašinaa eb näü, a ühs vihinikko jo metsäs menev* rongi ei näe, aga üks vihin juba metsas käib.

vihkiä (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *vihki-* J-Must. laulatada венчать, об-

vihko Len. Kett. K P M Kõ S Lu Li J I (R Ja), g. *vihg/oo* M S Li -uo P -o Lu J I (vilja)-vihk, (lina)kubu сноп; M *vihgot tehäss viizii pihhaa, siitoass viizii pihhaa* (rukki)vihud tehakse viiest peotäiest, seotakse viiest peotäiest; Lu *vihkoissa tehliää kuilaz vihkudest tehakse hakk;* M *rüüskuhilallõd pantii nellä vihkoa päässi. siis tulitsi niku katto rukkihakile pandi neli vihku peaks.* Siis tuligi nagu katus; Li *vihgot pantii roukkuu* vihud pandi rõuku; Li *riiga on kuhõd ahõtaa vihgod, a koominas tapõtaa primuzlõjeekaa vihkoja rehi* (rehetuba) on (see), kuhu ahetakse vihud, aga rehealusel pekstakse kootidega vihke; Lu *rüis panna vihkoo, a lina panna roivõl* rukis seotakse (pannakse) vihku, aga lina pannakse kubusse; K *rütee vihgod* rukkivihud; M *õzraa vihgot siomma tsümmenikkolailõd* odravihud seome (ja paneme) kümne vihu kaupa hakki; J *karut kantõvat kagraa vihgod metsää* karud kandsid kaeravihud metsa. – Vt. ka *kagra-, lina-, pää-, rüiz-, õzra-*. – Vt. ka *vihgokkõin*.

vihkoiln J-Tsv., g. -zõd vihu-, vihukujuline снопообразный.

vihkokoorma M vihukoorem поклада снопов; *kreslad vanjkuria vartõ, etti õllõis parap väittää einäkoormaa i vihkokoormõita* laamitsad vankri jaoks, et oleks parem vedada heina-koormat ja vihukoormaid.

vihkopaazuga Lu (M) rehe katusealune pazuha, pazušina (под крышей риги); M *need kuhõ pannaz vihkaa, need on riiga paazugad* need, kuhu pannakse vihke (kuivama), on rehe katusealusel.

vihko-roukku Li vihurõuk, (piklik) virm скирда снопов.

vihkura vt. *viikhura*.

vihkuro Kõ-Len., g. -roo = *viikhuri*; *tuli tuuli aivon tuima, merestä vihkuro vihhain* rl. (Len. 230) puhus väga tugev tuul, merest tuulispaask vihane.

vihm/a Len. Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li Ra I (Ku) *wihma ~ wihama ~ wihema ~ wähäma* Kr Вузма Pal.₁ Вузма K-reg.₂ li-reg.₁ Вузма Tum., g. -aa L Lu J *vihma* Lu J *vihm* дождь; M *vihmaa säitaav* vihma sajab; Kõ *ku talvõll on tuizgut, siz on vihmat suvõll* kui talvel on tuisud, siis on vihmad suvel; Kõ *kui tsülväd*

vihmal, on pal'lo kehnoob vil'la kui külvad vihmaga, (siis tuleb) palju kehvem vili; Kõ *kui päivä laskõup pilveesee, siz oomõnn leev vihmaa* kui päike loojub pilvesse (= pilve sisse), siis tuleb homme vihma; P *vihmakulli algap piikkaa, vihma tulõb* vihmakass hakkab vinguma, tuleb vihma; Lu *vihma alõni* vihm vähenes (= andis järele); P *lahzõd johsõvad vihmaesynõ* lapsed jooksevad vihma kätte; Ra *vihmaa tuõb niku vartaass valav* vihma tuleb nagu oavarrest (nagu vardast valab); L *suur vihma ain õli* aina oli suur vihm; Lu *umpi vihma on pitsällin* vihma lausvihm on pikaajaline vihm; Lu *griiba vihma on heeno vihma* seenevihm on peenike vihm; Lu *lumisekainõ* vihma lumeseune vihm; J *vihmaa saab ja veez on suurõt pullo, siz on pittsä vihma* (kui) vihma sajab ja veez on suured mullid, siis on (= tuleb) pikaajaline vihm; Li *sakkia vihma* tihe vihm; I *vihma ai põllüü poissig* vihm ajas tolmu ära; J *sakka vihm ~ siitt vihm ~ obakk vihm* tihe, peen vihm, uduvihm, seenevihm; J *rappa vihm* paduvihm; Lu *tänäv on itsäv ilm, vihma ilm* täna on nukker ilm, vihma(ne) ilm; Lu *vihmal aikaa karjušši piäv* vihmaseppa vihmasel ajal kannab karjane vihmariideid; J *kiuru laulob üväll ilmall, vihma päiväl tämä eb laulo* lõoke laulab ilusa ilmaga, vihma(sel) päeval ta ei laula; J *vihma tšesä* vihma(ne) suvi; J *vihma voosi* vihma(ne) aasta; J *konnat krookataa, tajõtaa vihmaa* konnad krooksuvad, ennustavad vihma; Lu *nõisi kõva tormi ja vihmaa sato* tõusis tugev torm ja (algas) vihmasedu; J *vihmaa kaarõ* vikerkaar; J *vihm mato* vihmauss. – Vt. ka *griiba-, jürüü-, obakk-, raju-, umpi-, utu-, valo-*.

vihmaaika M sajuaeг время дождей.

vihmaa-varjo J-Tsv. vihmavari; vihmariie jms. зонт, зонтик; дождевик, дождевая накидка и пр.

vihma-brezentti Lu presendist vihmakate брезентовый навес, чехол (против дождя); *vihma-brezentti õli õljüttü vai tõrvattu* presendist vihmakate oli õlitatud või tõrvatud; *seili katõtaa tšehlajeeekaa vai vihma-brezentti kutsuttii* (kokkupandud) puri kaetakse kattega või kutsuti (seda) (vihma)presendiks.

vihmak/az L P M Lu I (K) -õz Li *vihmõkõz* Lu (J), g. -kaa Lu vihmane дождливый; Lu *egliine päivä õli vihmakaz, a tänävä on üvä ilma* eilne päev oli vihmane, aga täna on hea ilm; Lu *tänävooon vihmoõkõs tšesä* tänavu on vihmane suvi; I *vihmakaz ilma* vihmane ilm; Lu *vihmakkaat pilvet tulõvad* vihmapiilverd tulevad. – Vt. ka *vihmõin*.

vihmakaarõ P Lu J *vihmokaari* J-Must. *vihma-*

kaari ~ vihmakaari Lu vihmkaarõ Lu vikerkaar радуга; Lu vihmakaarõ ko onõ, siz onõ pittsää vihmaa kui on vikerkaar, siis on pikka vihma (oodata).

vihmakulli P S vihma-kulli K-Ahl. vihmakass, peoleo иволга; P vihmakulli piikav, ep saa le-hoo päält nokkaa kassaa, tsüzüb vihmaa vihmakass vingub, ei saa lehe pealt nokka kasta, palub vihma. – Vt. ka vesilintu.

vihmalintu M Kõ Li Ra I = vihmakulli; M vihm-alintu räägab, leeb vihma, räägab piuu, piuu peoleo vilistab, tuleb vihma, karjub piu, piu.

vihmamato Ra J vihma-mato I vihmauss дождевой червь; I vihma-mato mikä ilkiä, märtšä vihmauss, milline vastik, märg.

vihmamatokkõin Kõ = vihmamato.

vihma-räksü Lu = vihma-vaarikko.

vihmasato Ra vihmasadu дождь; ai mikä tänä-vä on kurja ilma, tuuli ja vihmasato oi missu-gune halb ilm on täna, tuul ja vihmasadu.

vihmasekainõ Lu vihmasegune смешанный с дождём; vihmasekainõ lumi vihmasegune lumi.

vihmasõpa Lu vihmariie, vihmakuub дождевик, плащ; vihmal aikka karjušši piäv vihmasõppaa vihmasel ajal kannab karjane vihmariideid.

vihmasuvi M vihmane suvi дождливое лето.

vihma-tuuttša Lu vihmapilv дождевая туча; vihma-tuuttšad, vihma-räksü meni vihmapilved, vihmahoog läks (mööda).

vihma-vaarakko M = vihma-vaarikko.

vihma-vaarikko M vihmahoog дождевой порыв, порыв дождя; vihma-vaarikko tapaz meit-tä teezä vihmahoog tabas meid teel. – Vt. ka vaarakko, vihma-räksü.

vihmavesi: vihmõvesi Li vihmavesi дождевая вода.

vihmavoosi: vihmõvoosi Li vihma-aasta дождливый год (~ сезон дождей); aaros kuivõtõttii vihkoï, ku õltii vihmõvoovõd sarras kuivatati (vilja)vihke, kui olid vihma-aastad.

vihm-päivvä: -v J-Tsv. vihma(ne) päev дождливый день; tänävä vihm-päiv de nii tuli raskuz täna on vihmapäev ja on nii raske (olla).

vihmõin J-Tsv., g. -zõd sajune, vihmane дождливый; vihmõin ilm vihmane ilm. – Vt. ka vihmakaz.

vihna vt. viina.

vihho Kett.: viho viimin päris viimane, vihuvii-mane.

vihoi/za Li -z J-Tsv. vihas, vihaga в гневе, злобно (наречие в форме ин-а от viha); J nä-väd õltii vihoiza tõin tõizõd pääle nad olid tei-neteise peale vihased; J vihaz õlõma vihas(ed) olema; J vihois petteli minu pääle vihaga

valetas minu peale; Li meijee naapuri on sa-lamittaa vihoiza mikoo pääll meie naaber on salaja vihane Miko peale.

viholain Lu, g. -zõd vaenlane vrag; miä en taho tätä silmiä nähkiä, tämä on milla vihola-in ma ei taha teda silmaotsaski näha, ta on mul(le) vaen-lane. – Vt. ka vihameez.

viholizõssi J-Tsv. нечестиво, греховно; viho-lizõssi elämä jumalavallatut elu elama.

vihollin M Li -inõ Ra -in J-Tsv., g. -izõd Ra J-Tsv. -lizõd Li 1. kurinahk, kurivaim (sõi-mus.) злодей (руг.); Li miä harizin koko aikka peentäroi, tämä tuli, vihollin, repi viimizet poiz ma harisin kogu aja peenraid, ta kurinahk tuli, rebis viimased (taimed) välja; Ra see on kõik vihoolizee menõd see on kõik kurjavaimu töö; J tetši viholim mokomõt tüüd jot et taho kõig uskoa tegi, kurivaim, sellist tööd, et ei taha (kohe) uskuda(gi); 2. kuri, paha vaim злой дух, нечистая сила, бес, чёрт; Ra viholinõ on ajannu õpõzõd üül vaahtoo paha vaim on aja-nud hobuse õõsel vahtu. – Vt. ka veri-

vihot/ta: -ta J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -in J ärritada раздраж/ать, -ить; elä kerttee tšip-paat, vihotõd ära puuduta haava, ajad vihale (= tekib mädanik).

vihot/tua Lu, pr. -uv, imperf. -tu mädanema e. vihale minna, infektsiooni saada загнивать, получить инфекцию; ku leikata sõrmi vai et saa aigallaa praavittaa, võiv nõissa vihot-tumaa kui lõigata sõrme või sa ei saa aegsasti ravida, (siis) võib (haav) minna mädanema; elä reppä eez aikka tšippa vihotub ära rebi (kärna) enneaegu, haav läheb vihale; kase rautakori ku pisäb sõrmõd, sõrmi vihotub kui ogalik torkab sõrme, sõrm läheb vihale (läheb umbe).

vihottumi/n J-Tsv. Lu, g. -zõd põletik, infektsioon воспаление, заражение; vihottumin jo kuile alki alõnõss põletik juba nagu hakkas alanema.

vihotu/z J-Tsv., g. -hsõd: -sõd J kurjus, tigheidus zlostь, злоба, гнев.

vihoviimin Po Lu J viho-viimin J-Tsv. päris viimane, vihuvii-mane, kõige halvem самый последний; самый плохой; P vihoviimin aika vihuvii-mane aeg; Lu siä õõd vihoviimin ine-min sa oled kõige halvem inime. – Vt. ka vipo-viimein.

vihs vt. viisi¹.

vihskümmet vt. viištšümmettä.

vihsteischkümm vt. viistõ-ššõmõtta.

vihsteistum vt. viistõ-ššõmõtta.

vih/ta Kett. K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I -o S viht J-Tsv. (Ma) Buxma Tum., g. vihaa L P S Lu Ra J vihhaa M Kõ I Ma viha J 1. saunaviht

веник; Ra *rautain koivu, neiss tehää vihtoi, mi-gäkaa tsülpeessä saunaz arukask*, nendest tehakse vihtu, millega viheldakse saunas; M *tsülpetää mennäz, võta vihta kaasa* (kui) vihtlema minnakse, võta viht kaasa; M *piäp tsülvetä vih-hall* peab vihtlema vihaga; Lu *vihta plakiiv* viht sapsub; Lu *vihta kasõttii tsülmäz veez i pantii varijee tsivijee pääl* viht tehti külmas vees märjaks ja pandi tuliste (kerise)kivide peale; Lu *vihtoja tehtii enne jaania* vihtasid tehti enne jaani(päeva); Lu *meill õli üks starikka, tsülpees koivu i kataja vihaakaa* meil oli üks vanamees, vihtles kase- ja kadakavihaga; P *kupol'uo vihat tehtii kazgyõ õhsõiss, karu-kattõrõiss, kupol'uo kukkaiss* jaanivihad tehti kaseokstest, sõnajalgadest, jaanililledest; Kõ *vihhaa lehov* viha lehed; Kõ *vihhaa õhzav* viha oksad; Lu *vihaa tünke* viha tüugas; **2.** viht, luud, pühkeviht веник, метла, веник-метла; Po *nõorikko püörütäb vihhaa ümpär päätä* pruut keerutab vihta ümber pea; M *siz nõizõb noorikkõ püh-tsimää vihaakaa siltaa* (pulmakomme:) siis hakkab pruut luuaga (~ pühkevihaga) põrandat pühkima; Lu *maa piäp pühtsiä vihal* põrand tuleb luuaga (puhtaks) pühkida; Lu *ku vihta jäi seisomaa ladv üleez, inimen leep se voos terve* (uskumus:) kui viht jäi seisma, latv üles(poole), (siis) inimene on sel aastal terve; **3.** preestri piserduspintsel веник (для окропления святой водой); L *pappi svätitti vihaakaa* preester õnnistas pintsliga (vett piserdades). – Vt. ka *kahtsi-, kazvo-, kupel'a-, viritüz-, vizitüz-, õnni-*.

vihtaa Lu adv. vihale (vihtu tegema) за вениками (наречие в форме илл-а от *vihta*); Lu *litši pädrää i jaanii mennää vihtaa* peetripäeva ja jaanipäeva paiku minnakse vihtu tegema.

vihte vt. viitta.

vihti¹ J-Tsv., g. -e J (lõnga)viht прядь; *kangõss piäb nõiss looma, a vass kahs vihtiä on niittiä tsedrettü* peab hakkama kangast looma, aga ainult kaks vihti on lõnga kedoratud. – Vt. ka *vihtü, viühti*.

vihti² Lu, g. *vihiü ~ vihtii* Lu laulatus венчание, бракосочетание; *ženix meni vihtii risit kaglaz* peigmees läks laulatussele, ristid kaelas.

vihti-sõrmuz J laulatussõrmus обручальное кольцо.

vihtisõvad ~ vihtsõvad Ra laulatusrõivad подвенечная одежда; *pokkoinikalõõ panti vihtsõvat pääle, õli oijjettu vihtsõvad* surnule pandi laulatusrõivad selga, oli(d alles) hoitud laulatusrõivad.

vihtišiuutto ~ vihtšiuutto Ra laulatussärk (särk, milles on laulatatud) подвенечная сорочка;

mill para ikaa on vihtšiuutto pittšii ihoikaa, oijan koolõpäiväässa mul on praegugi (alles) laulatussärk pikkade varrukatega, hoian surmapäevani.

vihti^l Lu J-Tsv., pr. *vihin* Lu J, imperf. -zin Lu J laulatada венчать; Lu *tserikkoza vihttii* kirikus laulati; J *ku vihitä, siiz noorikkõllõ ja ženihõllõ panna ventsõt pähää* kui laulatatakse, siis pruudile ja peigmehele pannakse (laulatus) kroonid pähe; J *kõrt tüü õõtt vihttii, siiz eri ep saa menne* (kui) kord olete laulatatud, siis lahku ei saa minna; J *vihttü nainõ* laulatatud naine. – Vt. ka *vihkii*.

vihtšer^l M, g. -ää tuulekeeris, tuulispask вихрь; *vihtšerä murti õunappuu* tuulekeeris murdis õunapuu. – Vt. ka *vihkura, vihkuri, viižeri*.

vihtü Lu *vihtü* Lu, g. *vihiü* Lu lõngaviht моток (ниток); Lu *rissipuut panna tserikannoo päälle, ottsiloiz õllaa pulikad; neije pulikkoje päälle panna vihtü* kerilauad pannakse kerikannu peale, otstes on pulgad; nende pulkade peale pannakse (lõnga)viht. – Vt. ka *vihti*¹, *viühti*.

vihtutaa M Lu viha pärast, vihuti, kiusu pärast назло; M *miä tälle kazzee tein vihutaa, nõõb õmmaa iä miinnua mälestämmää* ma tegin selle talle vihuti, (nii et) mäletab mind kogu oma elu; Lu *tämä tetši senee millõ vihutta* ta tegi seda mulle kiusu pärast.

vihtütellä M (Kett.), pr. -telen: -teen K M, imperf. -telin M frekv. ← *vihtütää*; M *vihtütelleb ain tõissa aina õrritab* teist.

vihtütäjä M, g. -ää pilkaja, õrritaja насмешник, зубоскал; *täm on ain vihtütäjä* ta on aina õrritaja.

vihtütää M, pr. -än M, imperf. -in M õrritada, ärritada раздражать, дразнить. – Vt. ka *vihtütellä*.

viidik/ka: -k J-Tsv., g. -aa J = viitikka.

viidra K-Ahl. Ja-Len., g. -aa saarmas выдра. – Vt. ka *võdra*.

viiespäivä vt. *vijjespäivä*.

viiez vt. *vid'd'ez*.

viikhkura Lu J -r ~ *viikhkura ~ vihkura* J, g. -raa Lu = *viikhkuri*; Lu *smeritš kanne nõsav üleez vettä, siz on i viikhkura vihur*, see tõstab vett üles, siis ongi vesipüks; J *meree vihkura vihinõ* rl. mere vihur vihane; J *perält surmaa on viikhkuranna* (poonu) on pärast surma tuulispasaks.

viikhkuri P Lu Li J, g. -ii Li J vihur, tuulispask, tuulekeeris; vesipüks вихрь; смерж; J *lensi menne, niku viikhkuri* lendas minema, nagu tuulispask; J *viikhkuri; vahi nüt ku võttaaz einäo* tuulispask; vaata nüüd, kuidas viiakse heinad

ära; Lu *kase on maailmaa viihkuri, põllütäb liivaa* see on ilmatu tuulekeeris, tolmutab liiva (üles). – Vt. ka *vihtšerä*.

viihis vt. viisi¹.

viixteri M, g. -ii = vihtšerä; *viixteri on paha voima* tuulispask on kuri jõud.

vihtü vt. vihtü.

viijee M -jee Lu Li viiekesi пятером; Lu *tulimma viijee* tulime viiekesi; M *nõisivat tõmpraamaa viijee nagria* hakkasid viiekesi naerist tõmbama.

viijeiz, vijez, viijjeiz, viijjez vt. vid'd'ez.

viijetšezze vt. vid'd'etšezzie.

viijjespäivä vt. viijjespäivä.

viijjestõ-ššõmõiz M vii(j)estõššõmõnes (I-Set. 53), g. -õõ viieteistkümmes пятнадцатый; *siis ku tul'i viijjestõ-ššõmõiz avgusti, nii tagaz menimä petterii* siis kui tuli viieteistkümmes august, nii läksime Peterburi tagasi.

viijjä K R U P S Lu J (Ke Ja V Li Ku) -ä P Kõ J viiäg I veejjä Lu Li -e Lu J veijjä Lu veijjõ J-Tsv. viijä L P M Kõ Po Lu vijä K-Ahl. viijäg I vid'd'ä P M J vidjä K vid'd'äg I, pr. veen K R M Kõ S Ja Po Lu Li J Ku vien R L vii I, imperf. vein K Lu Li J viia, vedada носить, нести, водить, вести, возить, везти; K *kuumad veiväd lahzõõ tšerikkoosõõ* vaderid viisid lapse kirikusse; J *veiseizin liivad lidnaa teelee, sõtmõrõt sõta-rajalõõ* rl. viiksin liivad linna teele, sõmerad sõjarajale; L *vee kattoo pall'o tervüssiä* vii koju palju tervisi; L *vie minua selläz vii* (kanna) mind seljas; Lu *miä üvassi mälehtin, a nüd niku tuuli vei päässä poiz* ma mäletasin hästi, aga nüüd nagu tuul viis peast ära; Li *ku siä koolõt siz angelit tulla* võtamaa, *viijjä raajuu* kui sa sured, siis inglid tulevad (sind) võtma, viivad paradiisi; J *veetii tätä mahaa* teda viidi matta; J *läpi saadu veep tee koo tüvvee* läbi aia viib tee maja juurde; Lu *makkia viina on laha, eb vii umalaa* vein on lahja, ei pane purju; Lu *varppi-añkkuriikaa* veetii *laimaa, ku meni matalaa* varpankruga veeti laeva, kui (laev) jooksis madalikule; Lu *perevoššikka* veeb vätššiä *venneekaa üli jõgõõ* ülevedaja veab rahvast paadiga üle jõe; *Po pojokkõin* veeb *ovõssa tabunii* poisike viib hobust hobusekarja; J *hitto vei koorõma ümper* vanakuri vedas koorma ümber.

viijäiz vt. vid'd'ez.

viikahtõ vt. vikahtõ.

viikaste vt. vikastõ.

viik/ka M I, g. -aa vikk, kurehernes вика. – Vt. ka *viki*.

viik/ko K J (Ku), g. -oo Ku nädal неделя; K *viikkua kahs tsäütii lõõkkumaa* nädalat kaks

käidi kiikumas; J *viikoss võlkaa* (urvitamislaulust:) nädalaks võlgu. – Vt. ka *risti-*.

viil, viilä vt. veelä.

viilari Lu, g. -ii (puu)vender, murd. viilar *деревянный кранец*; *viilari on seinää i alusõõ väliz* puuvender on kai ja purjelaeva vahel.

viilari-lauta Lu = viilari; *viilari-lauta eb riko bortaa* puuvender ei riku parrast.

viilik/kõ ~ **viilijkõ** J-Must., g. -õõ kanderihm лямка.

viililä¹ Kõ Li, pr. -n, imperf. -zin 1. lõigata, nüsida резать; Kõ *viili vijkujaa palaata* rl. lõika sea(liha) tükk; 2. viilida пилить, под-; Li *viilitää napilkaakaa* viilitakse viiliga.

viililä² P M J-Tsv. -eä Li, g. -iä jahedus, külmus прохлада, холод; M *tuli iilä i tuli viilä* tuli eliapäev ja tuli vilu; Li *tuli viileä, pilvi meni päivüü ettee. viileä saab olla va tšezällä vai tševväällä, a talvõlla on vaa tšülmä ja pak-kain* läks jahedaks, pilv läks päikese ette. Jahe saab olla ainult suvel või kevadel, aga talvel on ainult külm ja pakane; J *iä lamab magat viililäz isa* lesib, magab vilus. – Vt. ka *vilu*.

viillälä (Kett. K-AI. M), pr. -n, imperf. -zin (juurde v. välja) lõigata вы/краивать, -кронить; M *viilläz mehilee tšiuutaa* (ta) lõikas välja meestele särke; K *võta viile kanõ povoinikad õhtagoissi valmiissi võta lõika* (juurde) need tanõ õhtuks valmis.

viilo K M Ra J -u R-Eur. vielu (R-Reg.), g. -oo K M Lu J -u R-Eur. (katuse)viil фронтон, выступ; M *viilo on katõõ õtssa* viil on katuse ots; M *koo viilo* maja katuseviil; Ra *pääsko kannab nokaakaa maat kuhõni üles kattoo viiloo* pääsuke kannab nokaga mulda (= muda) kuhugi üles katuseviilu alla; J *viiloo akkun väliss tehhä ümmerkõin, rohkap nell'e nurkkõin* viilkatuse aken tehakse vahel ümmargune, rohkem nelinurkne; J *viiaz vahtii viiloonalta* rl. tark vahtis viilu alt; J *viiloikaa katto* viilkatus.

viiloakkuna M *viilakkuna* Ra viilkatuse aken, põõninguaken слуховое окно; M *koo õttsaza on viiloakkuna* maja otsas (= katuseviilus) on põõninguaken; Ra *tšell millintši viilakkuna* missugune viiluaken kellelgi (on).

viilo-katto J-Tsv. viilkatus двускатная крыша.

viilo-laut J-Tsv. (katuse) viilulaud фронтонная доска; *tuulõka on repinnü viilo-lavva väl'lä* tuul (tuulega) on viilulaua välja rebunud.

viilollinõ vt. viisi-.

viima/ta Lu (Ra), pr. -an ~ -n Lu, imperf. -zin eksitada вводить в заблуждение, попутать; *õhzüd, juõltii: paha viimaav, paha viimaz* (kui) eksid (ära, siis) üteldi: vanakuri eksitab, vanakuri eksitas. – Vt. ka *viimä*.

viimein M Po Lu Li *-ine* L J, g. *-izee* Li = *viimin*; Li *eso õli esimein, joba oli viimein* (munamängus) *e.* oli esimene, *j.* oli viimane; L *viimeine õhtago kassapeänä õlla* viimane õhtu palmikpeana olla; Lu *para mõnikaalt vei viimeizet poiza* kratt viis mõnelt viimase(d) ära; M *meni vene ümberikkoa i uppozivad viimeisee mehheessaa* paat läks ümber ja uppused (kõik) viimse meheni.

viimeizessi (L) viimati в последний раз; *kuza tämä viimeizess jäi* kuhu ta viimati jäi?

viime/nee K-Ahl. *-ne* I *-n* Lu, g. *-zee* = *viimin*; I *siä õdt ku viimene podlettsa* sa oled kui viimane lurjus; Lu *viimezed entsimüzed* viimased hingetõmbed.

viimezi Lu = *viimizii*; *viimezi rauhõni läpi päät-nitts paraskovjaa* viimaks rahunes (ta) püha Paraskeva läbi.

viimetää M *-itää* M *-itti* Lu *-itee* ~ *-ite* J-Tsv. *-ete* ~ *-ettee* I viimaks, lõpuks наконец, в конце концов; M *viimetää tam tuli* viimaks ta tuli; J *maissõlim mõndlaisii viinõi de viimite sain umalaa* maitsesin igasuguseid veine ja viimaks jäin purju; J *tihkizin, tihkizin – viimitee sata rubl'a mahzin opõizõss* tingisin, tingisin, viimaks maksin hobusest (hobuse eest) sada rubla. – Vt. ka *viimizee*, *viimizessi*, *viimizii*, *viimäätsi*.

viimiln P M Lu Ra J (K Kõ) *-ne* Lu Li Ra J I Ku *-in* J-Tsv., g. *-zie* P *-zee* M Lu Li Ra J *-ze* J viimane, viimne последний; M *tšihlago õli viimin praaznikka ees suurta pühhää* vastlapäev oli viimane pidu enne suurt paastu; J *viimij kõrt miä sildõ annõm võlgõssi* viimast korda annan sulle võlgu; I *viimezed päiväd* viimased päevad; K *viho viimin* vihuviiimane; J *viimezess tõin* eelviimane. – Vt. ka *viho-*. – Vt. ka *viimein*.

viimizaikaa Li viimasel ajal в последнее время.

viimiz/ee J *-e* Lu 1. viimaks, lõpuks наконец, в конце концов; Lu *tämä laadiuz jo aikka kurissaamaa, i viimizee kurissaaz* ta kavatses juba ammu end (üles) puua ja viimaks poos(ki); 2. viimast korda (в) последний раз; J *isuttii viimizee lavvaa takann* istuti viimast korda laua taga. – Vt. ka *viimetää*.

viimizessi M J-Tsv. viimaks, lõpuks под конец, наконец; M *viimizessi pää tuõb jo ahtikkõin* lõpuks läheb (viljakuhja) pea juba ahtakeseks; P *sis ko n vihgot kõik, sis tappaass viimizessi peltad* siis kui vihud on kõik (pekstud), siis pekstakse viimaks (vilja)sasi; P *viimizess viel juttõli* lõpuks veel ütles. – Vt. ka *viimetää*.

viimizii ~ *-i* J-Tsv. viimaks, lõpuks наконец, в конце концов; J *päätarppõjõ dakižo viimizii*

pääsi türmää pearoimar sattus siiski viimaks vangi. – Vt. ka *viimezi*, *viimetää*, *viimizee*, *viimäätsi*.

viimulta Lu möödamines мимоходом, попутно; *tšait ku siä siäl – miä tšain van viimulta* kas sa käisid seal? Ma käisin vaid möödamines; *tuõ tsäü viimulta tule käi* (~ astu) möödamines (läbi).

viim/ä ~ *-e* J: *tämä taitaa on paha viimez* ta on vist vanakurja poolt eksitatud (eksiteele viidud). – Vt. ka *viimata*.

viimäätsi Li = *viimetää*; *viimäätsi ällüüs panna suu tšii* viimaks taipas suu kinni panna.

viin/a K U L M Kõ S Po Lu Li Ra J I (R P Kõ Ja-Len.) *-õ* J *-a* Ku *viin* J *wihna* Kr *Вiуна* K-reg.₂ Pal.₂ *Вiуъна* Pal.₂ Ii-reg.₁, g. *-aa* Lu J *-a* Lu Ra J *viin*; vein водка; вино; Lu *se inemin ain vaa viinaa juuv, ep kehtaa tüütä* tehä see inimene joob ikka va viina, ei viitsi tööd teha; K *tšüzüb niku jumalaa: hülkkää poika juomass viinaa, kõikii nagrassa* palub nagu jumalat: jäta, poeg, viinajoomine, kõik naeravad; Lu *viina tehoos pähkhää* viin hakkas pähe; J *ajav viinaa* ajab viina; K *tsetvertti viinaa õsõttii* osteti veerand pange viina; Po *rumka viinaa* pits viina; Lu *tämä õli õssannu sorokuška* viinaa ta oli ostnud sorokovka (= veerandtoobise pudeli) viina; S *joottaaz viinall i õlluul* joode-takse viina ja õlut; J *putõl'i viinaa* pudel viina; Lu *viina zavodad õltii, tämä siält õssi butelii viisii* viinavabrikud olid, tema (kõrtsmik) ostis sealt pudeli(te) viisi; Lu *karkia viina ~ valkaa viina* valge viin; Lu *pupuškaa viinaa pantii päälle, ku inemin tšäe vai jalgaa lõikkaz, sis pupuškaa viinall praaviõttii* (kase)pungaviina pandi (haavale) peale, kui inimene lõikas (endale) kätte või jalga, siis raviti pungaviinaga; Lu *makkia viina on laha, eb vii umalaa* vein on lahja, ei pane purju; J *kauniz viina* punane vein; Lu *luki viinaa* luges nõiasõnu viina peale; J *viinasõõ pökkõömä* viinasurma surema. – Vt. ka *marja-*, *perttsu-*, *pipperi-*, *traŋkki-*.

viinaaisi M *viin-haisu* J-Tsv. viinahais запах водки.

viinaputeli Ku *viinabuteli* R-Reg. viinapudel бутылка водки; Ku *viinaputeli oli karmonnoz* viinapudel oli taskus.

viinatie P fig. viinatee пьяная дорога; *i üväss mehess paska tulõv ku nõõv viipimää viinatiel'ie* (Mäg. 102) ka heast mehest tuleb pask, kui hakkab jooma (hakkab viibima viinateel).

viinatratti M Lu fig. joodik, viinanina пьяница, разг. пропойца; M *täm on tokom viinatratti* ta on niisugune viinanina.

viin-marlja: *-jõ* ~ *viim-marjõ* J-Tsv. *Винамарья*

Pal.₂ viinamari виноград. – Vt. ka *vinograda*.

viip/ata L P M J (K-Ahl. Ku) -*õtd* Lu (Li) -*õt* J-Tsv., pr. -*paan* K-Ahl. P M Lu J, imperf. -*pazin* P M -*põzin* Lu J viibata, vehkida, virutada, äiata мах/ать, -нуть, манить, хватить, ударяť; Lu *tšäsijeekaa viipraav, kutsuv* kätega viipab, kutsub; M *viipraab vikastõlla* vehib vikatiga; J *vikahtõ viippaz* rl. vikat viipas; L *kui viippazi kultamyõkaakaa, nii tuhattõmalt virstalt mettsä maalyõ pani* kui äigas kuldmõgaga, siis pani (lõi) tuhandelt verstalt metsa maha; ■ Ku *mettsä viippaz* mets eksitas. – Vt. ka *viippia, viipboa, viiputtaa, viiputõlla*.

viipiüssä J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* J hilineda, viibida o/паздывать, за-, отста/вать, -ть, задерж/иваться, -аться; *prost'iga, miä vähäize viipiüzin* andke andeks, ma hilinesin pisut; *viipiümä õma tüüka* oma tööga viibima. – Vt. ka *viipüä*.

viip/pia (Lu), pr. -*iv*, imperf. -*pi* Lu viibata, lehvitada мах/ать, -нуть; Lu *lähs menemää i tämä perääz viippi tšäel* ta läks minema ja lehvitas käega (takka) järele. – Vt. ka *viipata*.

viip/poa (K-Al.), pr. -*on* (K), imperf. -*pozin* viibata, lehvitada махать, манить; K *lennäb leelizee tetšijä, viipob vihta kainaloza* (Al. 55) lendab leelisetegija, viipab viht kaenlas (kaenla all). – Vt. ka *viipata*.

viip/pua J-Tsv., pr. -*un* J, imperf. -*puzin* J = *viipboa*.

viip/pussa: -*puss* J-Tsv., pr. -*un* J, imperf. -*puzin* J kiikuda, kõikuda, õõtsuda качаться.

viipsipuu Lu viipsi-puu J = *vehsipuu*.

viipsilä J-Tsv., pr. -*n* ~ *viibzin* J, imperf. -*zin* viipsida нама́тывать, мотать; *rihmaa vüühtii viipsittii* niiti viipsiti vihiks. – Vt. ka *vehsä*.

viiput/taa (J), pr. -*an*, imperf. -*in* viibutada, viibutada; liputada мах/ать, -нуть; *tšäekaa lüümä, viiputõma* käega lehvitama, viibutama. – Vt. ka *viipata*.

viiputõlla K-Lõn. J-Tsv., pr. -*tõõb*, imperf. -*tõli* frekv. ← *viiputtaa; koir viiputõõb ännäka* koer liputab saba; *müllü viiputõõp siipiika* (tuule)-veski viibutab tiibu; K *la tuuli tuuputtelep, viha tuuli viiputtelep* (Lõn. 719) rl. las tuul tuusel-dab, vihane tuul viibutab.

viipõtti J-Tsv., g. -*ii* J haspel, kerilaud мото-вилло.

viip/pü J-Tsv., g. -*vüü* J viivitus промедление, задержка. – Vt. ka *viivitüz*.

viip/püssä: -*püss* J-Tsv., pr. -*vün* J, imperf. -*püzin* J = *viipüä*.

viipü/ä L P M Kõ Lu Ra J (K R) -*ss* J-Tsv., pr. *viivün* K R P M Kõ Ra J -*ün* Kett., imperf.

-*zin* M Lu Ra J viibida, hilineda, jääda, kesta пребывать, оставаться, опаздывать; длиться, продолжаться; L *tie peälä õlõmma viipunnüüd* teel oleme viibinud; P *mie viivün kaugaassi* ma jään kauaks; M *peremmes kuza viipü, kuzales jõi* peremmes jäi kuhugi, kuskil jõi; Lu *miä viipüzin pojezdaa* ma hilinesin rongile; Lu *veri süätauti on kehmo, sitä piäp pel'ata ep viipiüs piäb vasalt praavita* verine kõhutõbi on halb, seda peab kartma, (et haigus) ei kestaks (kaua), peab kohe algusest peale ravima. – Vt. ka *viipiüssä, viivähtää, viivähtäässä, viivüellä, viivüttää*.

viiraa ~ **viira** Lu (tõstekäsklus laevas) viira, hiiva вира; *viiraa alaz* viira alla!

viirak/ko M, g. -*oo* = *viirukko*; *rissii viirakod* püsttriibud; *pitumii viirakod* pikitriibud.

viirala Lu, pr. -*an* Lu, imperf. -*zin* Lu viirata, (purje) üles tõsta v. alla lasta поднимать, опускать (парус); *viiraa ülez* viira üles!; *viiraa alaz* viira alla!

viire vt. *virre*.

viir/o M, g. -*oo* = *viiru*.

viirok/ko M, g. -*oo* = *viirukko*.

viiroo-vaaroo Ra adv. lohakil неряшливо; *šuuba on viiroo-vaaroo selläz* kasukas on lohakil seljas.

viiru K-Ahl. P M Lu Li J (Ra) -*o* M Lu Ra J-Tsv., g. -*uu* M -*u* Lu J joon, triip, kriips, viir, viirg линия, черта, полоса; штрих; P *tie peäliesie tehäss viiru tee* peale tehakse (= tõmmatakse) kriips; J *vetel kraask valup seinää müü alaz de jätüb viirud* vedel värv valgub seinä mõõda alla ja jätab viirud; Lu *tehtii enne tširjova sukka kõlmõ lõngal, ühs viiru ühel, tõin tõizõl lõngal* enne tehti kirju sukk kolme lõngaga, üks viirg ühe, teine teise lõngaga; Li *alõtsõõd viiru* labakinda triip; Ra *inimizel on viirut tšämmelez* inimesel on (kää)jooned peopesas; J *viiru on tõmmõttu vähäize kossaa* joon on tõmmatud veidi viltu. – Vt. ka *tšäsi-*. – Vt. ka *viirukkõin*.

viiruil/n J-Tsv., g. -*zõõ* ~ *-luzi* J = *viirukaz*; *kase viiruin ma'eri on õikõ lusti* see triibuline materjal on väga kena. – Vt. ka *pittš-*.

viiruk/laz Li -*õz* Li J-Tsv., g. -*kaa* J triibuline, viiruline; vöödiline полосатый; Li *sukad on viirukkaad* sukad on triibulised; J *viirukõz ma'eri* triibuline riie; Li *matrosii tšuutto on viirukaz* madrusesärk on vöödiline. – Vt. ka *veerakko², viirukkoin, viirulliin*.

viiruk/ko M J-Tsv., g. -*oo* M J triibuline, viiruline, vöödiline полосатый; M *viirukko sõpa* vöödiline riie; J *viirukko maa kangõz* triibuline põrandariie. – Vt. ka *veerakko², viirukaz, viirulliin*.

viirukko/in J-Tsv., g. -zõõ J = viirukaz; viirukoizõõt kaatsõd jalgõz triibulised püksid jalas.

viirukkõ/in J-Tsv., g. -zõõ J triibuke, viiruke полосочка. – Vt. ka viiru.

viirulli/in M-Set. (Ra J) -n (Kõ-Len.) viiruli-nõ J-Must. -in J-Tsv., g. -zõõ J = viirukko; M süümmessä siirulliin, viirulliin, päältä kullaa karvalliin. luukka (Set. 18) mõist. seest siiruline, viiruline, pealt kullakarvaline? – Sibul. – Vt. ka siiru.

viirut/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J viirutada, joonida, jooni tõmmata штриховать, линовать.

viirut/õlla: -õll J-Tsv., pr. -tõõn, imperf. -tõlin frekv. ← viiruttaa; viirutada, joonida штриховать, линовать, делать, с- в полосуку.

viiruu J-Tsv. võõtidena, triipudena рjадами в полосуку.

viis vt. viisi¹.

viisal/assi: -ssi J-Tsv. targalt, kavalalt умно; viisassi pajatõb räägib targalt.

viisaluz Lu Li J-Tsv., g. -u: -u Li -usõõ J 1. tarkus ум, мудрость; Lu *vohmutt onõ maailmas palto, a viisautta bõõ ühtää* rumalust on maailmas palju, aga tarkust pole sugugi; 2. kavalus хитрость, коварность; Li *tällä on pallo viisautta, tämä on kõvassi viiaz* tal on palju kavalust, ta on väga kaval; J *üvälle varkall tappab viisauus heal vargal piisab kavalust*; Li *minussa bõõ mittäid viisautta* minus pole sugugi kavalust.

viisi¹ K R-Reg. L P M Lu Li J I viiz K R P Ke M Kõ Po Lu Ra J I (Kett.) *vihs ~ viis ~ viihs ~ viisse* Kr *Búcu* Pal.₂ *Biúcu* K-reg.₂ *Biúcu* I-sat.-reg.₁ *Busu* Tum., g. *viijee* M Li *vijj/ee* K Lu Li J -e M Lu viis viis; Lu *kozzõlaizõõt tultii, viiz entseä* kosilased tulid, viis meest; Li *meijjee äijjällä õli viijjee aaraaka aņko* meie vanaisal oli viie haruga hang; I *mie vijjell opõzõlla tsäüzi eittsee* ma käisin viie hobusega õitsil; M *kahõl emäl viizii poigõõ. tsäet* (Set. 18) mõist. kahel emal (kummalgi) viis poega? – Käed; M *miä kažzee juțtuu tään niku õmia viisi sõrmõa* ma tean seda juttu nagu oma viit sõrme; M *sinin bumaga, viijjee rubl'aa raha* sinine paber, viierublaline raha; Po *viis naglaa* viis naela; Lu *kahtšümmed viis* kakskümmend viis; I *viis tunnia oomniiz* kell viis hommikul; M *vihgot tehäss viizii piňhaa* (lina)vihud tehakse viiest (lina)peost; K *õlivad viizii päivii* olid viie päeva kaupa; K *seitsee lassa meit õli, vijjee vellessee, kahõõ sõsarussõõ* meid oli seitse last, viis venda, kaks õde; J *vijjee vello veerüeez* rl. viie venna kõrval. – Vt. ka *kahtšümmed* -.

viisi² K-Ahl. viis, komme, mood способ, обычай, мода.

viisii K P M Kõ Lu Ra J I Ku viizii Kõ viisi Lu J viisi, viisil, kombel, moel, moodi способом, обычаем, манерой, по- (какому-то); Lu *viskaa siä oma laiskus poiz, alga tehä inemizijee viisii tüütä* viska oma laiskus minema, hakka inimeste moodi tööd tegema; Lu *tämä eb õõ tilall paikall, ain kõikõlla viisii väanteeb entä* (haige inimese kohta:) ta ei ole (= ei püsi) asemel paigal, aina vähkreb igat viisi; Lu *nõõt koiraa viisii haukkumaa* hakkad koera moodi haukuma; K *vad'd'alaisii viisii ~ M vad'd'akkod'd'e viisii* vadjalaste viisi; Lu *pajataa laukaa poolõõ viisii* räägib Lauga isuri murde moodi; Lu *ain teeb ommaa viisii* aina teeb omamoodi; Lu *koolõma päivässaa piäp sitä viisii ellää* surmapäevani peab sedaviisi elama; J *tämä juup hulluu viisii* ta joob hullumoodi; Lu *jaga anõõv, jot kõikkiil õllõiss üheel viisii* jaga haned, et kõigil oleks ühtemoodi; P *puudaa viisii* puuda viisi; Lu *ušat-tia viisii männõõ vettä* toobri viisi läheb vett; Lu *viina zavodad õltii, tämä stält õssi buteliü viisii* viinavabrikud olid, tema (kõrtsmik) ostis sealt pudeli viisi. – Vt. ka *kannii-, nii-, sitä-, ühtä-*. – Vt. ka *viisiä, viizill, viittä, verkaa*.

viisi/in¹ J-Tsv., g. -zee J viiene, viiest osast koosnev пятерной, пятерик.

viisi/in² J-Tsv., g. -zee J millegi moodi (imeющий какой-нибудь образ); *vana viisiin* vana viisi, vanamoeline, vanamoodi.

viisikko vt. viizikko.

viisitšümmettä vt. viištšümmettä.

viisi-viilollii/nõ: -ee K-Ahl. viieviiluline пятифронтонный; *rihi on viisi-viilolliiinee, sali on sata-salvolliiinee* (Ahl. 96) rl. tuba on viieviiluline, saal [?] on sajanurgeline.

viisiä K P M Kõ Kõ V Lu J I vdjI viisi, viisil, kombel, moodi способом, обычаем, манерой, по- (какому-то), в образе (кого-то); P *jumala tsäüsi maata müõ kereäjeä viisiä* jumal käis maad mõõda kerjuse kombel; M *inehmüzee viisiä* inimese kombel; M *vad'd'akkožee viisiä* vadja moodi (vadjaräraselt); M *meitä nii tõmpaav pajattaa õmmaa viisiä* meid nii tõmbab omamoodi rääkima; M *lantuita kõikõll viisiä süüvväz* kaalikaid süüakse igat moodi. – Vt. ka *viisii, viizill, viittä*.

viis-kannikko J-Tsv. viiskannikkõ J-Must. viiskand, viisnurk (ühe katkemata joonega moodustatud) viieharuline täht пентаграмма, пятиконечная звезда; *tunnõtko tehä viis-kannikkoa* kas oskad viiskanda teha?

viiskõrtõ/in Li, g. -zõõ viiekordne пятикратный; пятиэтажный.

viisotella (J-Must.), pr. *-teen*, imperf. *-telin* targutada умничать, мудрствовать.

viissataa K-Set. M-Set. *viissaittaa* M viissada пятьсот.

viisse vt. *viisi*¹.

viis-seinein J-Tsv. viieseinaline пятистенный; *nüüt tulti moodaa viis-seineized rihed* nüüd tulid moodi viieseinalised majad.

viisseinätko M *viisseinikko* Li J (viie seinaga maja, kus keskel puudub esik; toad on ühes reas ja ees on koda) пятистен (изба в пяти стен); Li *ku on salvottu parvõs takurihi ja esirhi, siiz on viisseinikko* kui (vadja tare) tagatuba ja eestuba on ehitatud koos, siis selline maja on v.

viisti vt. *veesti*.

viistoiskümmend vt. *viistõ-ššõmõtta*.

viistoššamal/z: -s K-Ahl., g. *-ttoa* viieteistkümnes пятнадцатый.

viistoššamatta vt. *viistõ-ššõmõtta*.

viis-tuhattõmal/z: -s K-Ahl. viietuhandes пяти-тысячный.

viistõ-ššõmõtta K *viistoššamatta* K-Ahl. *viistõ-ššõmõtt* (K-AI) *viistõššõmõtta* M *viistõ-ššõmõtt* L P S *viistõššõmõtt* ~ *viistõššõmõtta* ~ *viistõ-ššõmõtt* Li *viistõ-ššõmõtt* ~ *viistõššõmõtt* J *viistõ-iššõmõtt* ~ *viistõ-iššõmõtt* ~ *viistõ-iššõmõtt* Lu *viistõ-iššõmõtt* (Kõ) *viistõ-iššõmõtt* Lu *viistõ-iššõmõtt* Ra J *viistõmõtta* I-Set. *viistoiskümmend* Ku *wihsteischkumm* ~ *wihsteistum* Kr, g. *viiteetõššõmõtt* K (AI. 76) *viitietõ-ššõmõtt* LP *viitietõ-iššõmõtt* Lu *viiteetõ-iššõmõtt* (J-Must. 165) viieteist пятнадцать; S *viistõ-ššõmõtt virstaa on ištäpäivää* Itsäpäivä (küläse) on viieteist versta; L *lõikkaan jolkkaa aršinaa viitietõ-ššõmõtt* (ma) rauun maha kuni viieteistkümne arssina pikkuse jõulukuuse; M *viistõššõmõtt minuttia nellättä tunnia* (kell on) veerand neli.

viisšõmõtt vt. *viisšõmõttä*.

viistõššõmõtt vt. *viistõ-ššõmõtta*.

viisšõmõtt vt. *viisšõmõttä*.

viisšõmõtt: *vis-iššõmõtt* K-Ahl. viiekümnes пятидесятый.

viisšõmõttä K *viisšõmõttä* ~ *viisšõmõttä* ~ *viisšõmõttä* M *viisšõmõtt* L P M Lu *viisšõmõtt* P Li J *viisšõmõtt* Lu *viis ištõmõttä* K-Ahl. *Визи чюмменд* Tum. *wihskümmend* Kr, g. *viiteetõššõmõtt* viiskümmend пятьдесят; Li *i müllärlillee piäb mahsaa viisšõmõtt koppekkaa rahhaa* ja möldrile peab maksma viiskümmend kopikat raha; P *tämä on viisšõmõtt vai ümpär viittä ištõmõttä* ta on viiskümmend või viiekümne ümber; Lu *saab viisšõmõtt viis rubl'aa* saab viiskümmend viis rubla; M *kuhi-*

laat *tehäz viisšõmõttä vihkaa* hakid tehakse viiekümne vihu kaupa. – Vt. ka *sata-*.

viiz vt. *viisi*¹.

viiz/laz Kett. K P M Kõ Ja Lu J Ku (R) *-õz* Lu J-Tsv. *-as* Li, g. *viis/aa* Lu J *-a* J I. tark умный, мудрый; Lu *nüüd onõ vätši viisaap* nüüd on rahvas targem; Lu *nüüd on mokoma aika, jott muna on viisaapi kannaa* nüüd on selline aeg, et muna on targem kui kana; Lu *vohma i viiaz, ühess uhzõss piäp ištävvä* loll ja tark, ühest (= samast) uksest tuleb käia; Lu *viizas tääv, a eb juttõd, a se vaa bõrbõtäs* tark teab, aga ei ütle, aga see ainult latrab; 2. kaval хитрый, коварный; J *viizõz niku repo* kaval nagu rebane. – Vt. ka *tarkka*.

viizeenä-puu vt. *viizenpuu*.

viizik/ko Ränk P Lu (Kõ J) *viisikkõ* J-Must., g. *-uo* P *-oo* Lu 1. viisik (viiest vihust koosnev) tõuviljahakk копна яровых (из пяти снопов); P *tõukovill'aa piettii viizikkoill kuhilail* tõuvilja peeti viisikhakkides; P *kahs vihkuu pantii vassatussaa; tõizõt kahs pantii õtsõiss vassaa, i vid'ez vihko päävihgoss; sitä kutsuttii viizikkoss* kaks vihku pandi vastastikku, teised kaks pandi otstest vastu ja viies vihk peavihuks; seda kutsuti viisikhakiks; 2. viis (kaardimängus) пятёрка (в карточной игре).

viizikko-bumaška M viierublane пятирублёвка.

viizill J viisil, kombel способом, образом; *ühell viizill* ühtemoodi. – Vt. ka *viisii, viisiä, viittä*.

viizinämarja vt. *viizenmarja*.

viiz-laitonõ Li viielaidne, viie laia e. külglauaga (paadi kohta) с пятью набоями, планками (о лодке); *viiz-laitozõd venneed* viie külglauaga paadid.

viizõk/laz: *-õz* [*ee?*] J-Tsv., g. *-kaa* J viisakas, kombekas, taibukas, kaval вежливый, ловкий, хитрый.

viizamarjapuu M *viizeñn-marjõ-puu* J-Tsv. kirsipuu вишня, вишневое дерево; J *viizeñn-marjõ-puud isutõtti saaduu* kirsipuud istutati aeda. – Vt. ka *viizenpuu*.

viizamarjõ vt. *viizenmarja*.

viizampuu, viizempuu vt. *viizenpuu*.

viizel/ni K M (L) *-nä* K *-niä* ~ *viizina* I *viizna* Lu *viiznä* Ra, g. *-nii* M *viiznä* Ra ristiüendamispäev (14. sept.) воздвижение креста господня (14 сент.); L *maõd menevät pereä viizenie mahaa* maod lähevad pärast ristiüendamispäeva maa sisse; L *viizeñnä mettseä eb mennä* ristiüendamispäeval metsa ei minda. – Vt. ka *viizeñnä-päivä*.

viizenmarja M *viizen-marja* I *viizamarjõ* (M) *viizõmarja* M *viizemmarja* (Kõ) M *viizinä-*

marja J-Must. kirsш вишня; M i *viizenmarjad piäb akkõa* ka kirsid tuleb (ära) korjata. – Vt. ka *višna*.

viizenpuu L M *viizen-puu* ~ *viizem-puu* P *viisen-puu* K-Ahl. *viizampuu* (M) *viizempuu* M Kõ *viizenä-puu* Ku kirsipuu, murd. visnapuu вишня, вишневое дерево; M *viizampuuza kazvõvad viizamarjõd* kirsipuus kasvavad kirsimarjad. – Vt. ka *viizammarjapuu*, *višnarpuu*.

viizenä vt. *viizeni*.

viizenä-päivä Kõ *viizenie-päivä* (P) = *viizeni*; Kõ *viizenä-päivänn juõltii, što maõdõd meneväd mahhaa* ristiülendamispäeval õeldi, et maod lähevad maa sisse.

viizina vt. *viizeni*.

viizinaraju M torm, raju enne ristiülendamispäeva *воздвиженская буря, шторм; kane viizinarajud* need on ristiülendamispäeva rajud.

viiten vt. *viitta*.

viitikk/a: -õ J-Must. *viit'sikka* (Ku), g. -*kaa* J viidikas ukleyka; Ku *seel on kaikalaiß kallaa: havvid, ahvened, lahnad, viit'sikkaad, siiz matteed, lohiv, säred, angõriä* [sic!], *siiz on säünijä seal on igasugust kala: havvid, ahvenad, latikad, viidikad, siis lutsud, lõhed, särjed, angerjas, siis on säinaid*. – Vt. ka *särjee-*. – Vt. ka *viidikka*.

viitita K J (R-Reg. Ja) *wita* ~ *wihte* ~ *wiiten* Kr, g. -*aa* K -*a* K R kaftan, pikk-kuub кафтан, армяк; J *viitta on kauhtana* v. on kaftan või pikk-kuub; K *sõsõ veeb sõnad sõrmikkaaza, virred viitaa kagluksõza* rl. sõsar viib sõnad sõrmikus, värsid kaftani kaeluses.

viitti J-Must., g. -*ii* nelja mehe niiduala участок луга для четырёх.

viittsiä Lu J-Tsv. (K-Ahl. R Li), pr. -*sin* Lu J, imperf. -*tsizin* Lu J viitsida иметь охоту; Lu *mie ev viitsi mennä* ma ei viitsi minna.

viittä K R L P M Kõ S V Po Lu Li J -*ää* Lu Li Ra J -*a* K M *viitt* K P viisi, moodi, kombel (таким) образом, способом, по- (какому-то); Po *vad'd'alaizõt pajattivat sitä viittä* vadjalased kõnelesid sedaviisi; R *tüür itši emälee i izälee ühel viittä* tütar itkes emale ja isale ühtmoodi; M *õmmaa viittä pajattaaz* omamoodi kõnelevad; Ra *minu ämmä praavitti omalla viittä* minu ämm arstis omamoodi; Li *miä tein kannii, a tämä tetši tõižõl viittä* mina tegin niiviisi, aga tema tegi teistviisi; Ko *opõzõdõ viittä* hobuse moodi; K *kõikõll viittä* igat viisi; K *senee samaa viitt* selsamal viisil; J *nii viittä* sel viisil, niiviisi; J *kast viittä* niiviisi; J *uutta viittä* uutmoodi; J *hihitteep starikkojõd viittä* kihistab (naerda) taatide moodi; Po *sussiikaa eläv, sussii viittä* *pieb i ulvua* huntidega elad, huntide moodi peab ulgumagi; P *mätä kanto*

paisap tulyõ viitt mäda känd särab tule moodi (tulena); ■ S *saunaa mussaa viittä lämmitättii* kõeti suitsusauna. – Vt. ka *kahõl-, samal-, sitä-, ühel-*. – Vt. ka *viisii, viisiä, viizill*.

viittä vt. *samal-*.

viitõmõ vt. *vitimõ*.

viivitül J-Tsv., g. -*hsee*: -*see* J viivitus, hilinemine промедление, опоздание, задержка. – Vt. ka *viipü*.

viiväht/ää J, pr. -*äv*, imperf. -*ii*: -*i* J viibida, hilineda задерживаться -аться; *nii ku vähäzee viivähti* (~ *viipü*) *aika, nii tuli nältsä* nii kui (sõõgi)aeg veidi viibis, nii tuli nälg. – Vt. ka *viipüä*, *viipiüssä*.

viiväht/ässä J, pr. -*än*, imperf. -*zin* = *viivähtää*; *siä elä viivähtää, ep pitäizi viivähtääs* sa ära hiline, ei tohiks hilineda.

viivüt/ellä (K-Ahl. R) -*ell* J-Tsv., pr. -*telen* K -*teen* J, imperf. -*telin* J frekv. ← *viivüttää*; K *siä mesii meelütteet, siä viinoi viivütteet* rl. sa meega meelitas, sa viinadega viivutas.

viivüt/tää Lu (Kett.), pr. -*en* Lu, imperf. -*in* K Lu viivitada, venitada, aega viita тратить, проводить время, задерживать, тянуть; Lu *elä viivütä aikkaa* ära viida aega. – Vt. ka *viipüä*, *viipiüssä*.

viigä vt. *viijjä*.

viijespäivä K L M Li I Ku *viijespäivä* M Lu *viijespäivä* M S Lu I (Kõ Ra) *viijes-päivä* Li *viiespäivä* R-Eur. *vid'd'espäivä* P *vidjez* S Ja reede пятница; P *nätelis kahsi päivää pühitet-tii, kõlmaspäivä ja vid'd'espäivä* nädalas paastuti (= sõõdi paastutoitu) kahel päeval, kolmapäeval ja reedel; K *viijespäivä õli õnnõtoõ päivä* reede oli õnnetu päev; K *vasoo viijespäivää ep tšedrättü* neljapäeva õhtul (vastu reedet) ei kedratud; L *kalliz viijespäivä* suur reede.

viijestšummeneiz K-Set. = *viistšummeez*.

viijez vt. *vid'd'ez*.

viijä, viijäg, vijä vt. *viijjä*.

vika P M Lu J, g. *vigaa* J 1. viga, häda, tõbi болезнь, недуг, недостаток; Lu *süäriissoiz on vika* siseelundeis on viga; M *võta minuu vika, a millõdõ anna terveüz* (ohverdamissõnad:) võta minu häda, aga mulle anna tervis; P *raskaz naizikko, ko eittüüb matua, siz lahsi, ko sün-tüüb, sis täl peä tšertiis niku maoll, se on vika* rase naine, kui ehmuib maost (= madu nähes), siis kui laps sünnib, siis tal pea keerleb nagu maol, see on viga; J *bõlõ mittäit vikkaa* pole midagi viga; J *mikä vika, ku idgõd* mis viga (on), et nutad?; 2. viga, süü, eksimus ошибка, вина; Lu *se on minu vika* see on minu viga (süü). – Vt. ka *vilppi*, *väärüz*.

vikaht/õ Kett. K L P Ke Lu Li Ra J I -*e* Ränk

Kõ-Len. -ee K-Ahl. viikahtõ I wikante Kr *Bukaemu* Tum., g. -õmõõ K -õmyõ L -õõ Lu Li Ra J I -aa Li vikat koca; K miä sillõ toon vikahtõmõõ ma toon sulle vikasi; P luiskaan vikahtõd luizgaakaa luiskan vikatid luisuga; Lu vikahtõ lei üvii vikat niitis hästi; Lu vikahtõõ kantõ vikasi kand; Lu vikahtõõ lüsi vikasi lüsi; Lu vikahtõõ terä vikasi tera; Lu vikahtõõ vittsa vikasi vits; I jykkain ep tunnõt tehäg vikahtõõ lühteitä igäüks ei oska teha (vikati)lüsi; J vikahtõõ rutšk vikasi käepide; I vikahtõõ kuraz vikasi nuga; Li vikahtaa terrää kurassõõkaa voollitaa vikasi tera lõigatakse noaga; Lu vikahtõõ nenä vikasi nina; J vikahtõ viipaz vikat viipas. – Vt. ka tšäsi-. – Vt. ka vikahtõ.

vikain ~ **vikkain** J-Tsv., g. -zõõ J vigane искалеченный, больной; vai sill om vikain jalk, ku siä nii klimppad kas sul on vigane jalg, et sa nii lonkad?; jalgõss vikkain jalust vigane. – Vt. ka vikoin.

wikante vt. vikahtõ.

vikalnõ Lu, g. -zõõ Lu vigane, tõbine больной, хворый, хилый; vikanõ inemin tõbine, vigane inimene.

vikastõ M Kõ S Ja -e Len. vikast Ränk, g. -õõ M Kõ S Ja = vikahtõ; M meil vikastõita kurasõõlla voollaz, a mõnikkaad i takkoaz meil lõigatakse vicateid noaga, aga mõned ka pinnivad (pinnialasi peal); M eeste piäb vikastõ voolla, a siz luizgata algul tuleb vikatit lõigata, aga siis luisata; S vikastõl lõõtii vikatiga niideti; M et saa vikastõlla viipata sa ei tohi vikatiga vehkida; Kõ vikastõõ lüsi vikasi lüsi; M vikastõõ nenä vikasi nina. – Vt. ka tšäsi-.

viki J, g. vikii ~ viki J vikk, kurehernes vika; J enne tšülvettii suurõt põllod vikkia õpõzillõõ süüvvä enne külvati suured põllud vikki hobustele söögiks; J vikkii lüüvvä vikahtõka de süütetä žiivõitõllõ vikki niidetakse vikatiga ja söõdetakse loomadele. – Vt. ka viikka.

vikkain vt. vikain.

vikkau/ssa (Lu), pr. -v, imperf. -z Lu nikastada, nihestada, välja väanduda вывихнуть; milla vikkaus tšäsi, milla on vikkaunut tšäsi ma nikastasin käe, mul on käsi nikastanud. – Vt. ka väantiissä.

vikk'eli J, g. -ii (suka)vikkel (sakiline v. sirge mustrijoon varrastega kootud esemetel) стрелка чулка (ажурная или рельефная вязка); terve, sukat saappagoiss, vijjed vik'elit sukkiissa rl. tere, sukad saabastest, viied viklid sukkadest.

viko/n J-Tsv., g. -zõõ J = vikain.

vikoittaa¹: -koitta J-Tsv., pr. -oitān: -koitõn, imperf. -oitin: -koitin J = vikoittaa²; vaile vik-

koitin lapatk-luu, ku nii pisäp seltšää vist vigastasin abaluu, et nii pistab seljas; vikoitti jalga de nütt rammitsõv väänas jala välja ja nüüd lonkab.

vikoit/taa² Lu (Li Ra) -ta J-Tsv., pr. -an Lu -õn Lu J, imperf. -in Lu Ra J vigastada, nikastada, nihestada, välja väänata повре/ждать, -дить, вывих/ивать, -нуть; Lu miä tokkuzin maal, vikoitin jalga ja algin rammittsaa ma kukkusin maha, vigastasin jala ja hakkasin lonkama; Li vikoitti enele jalga i jäi itšizessi urodõssi (ta) vigastas endal jala ja jäi igaveseks vigaseks; J vikoitti tšäee vigastas käe; Ra miä vikoitin itšemää ma vigastasin iget; Lu piäb õlla il'epää i mukaizõpõssi, et siis tšättä vikoita tuleb olla tasasem ja ettevaatlikum, ei (sa) siis kätt nikasta.

vikoittõmi/n Lu, g. -zõõ vigastus повреждение, поражение; vikoittõmin praavitõtti, hülkäzin rammittsõmõssa vigastus raviti välja, lakkasin lonkamast.

vikoituz Lu, g. -sõõ (Lu) vigastus, nikastus повреждение, повреждение, вывих.

vikoitõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J frekv. ← vikoittaa².

viks/a: viks J-Tsv., g. -aa J viks, vilgas, kärke, taibukas быстрый, смекалистый, сообразительный; viks inimin viks (kärke) inimene.

vild'a, vil'd'a vt. vil'l'a.

vile Lu J-Tsv., g. villee Lu vilee J vile свист; свисток; J ku kuulõtt vilee, koppiuska kokkoo kui kuulete vilet, kogunege kokku; J vilett ajama vilet ajama, vilistama; Lu laivaa vile laeva vile.

vilee J-Tsv.: vilee tuuli vile, vinge tuul. – Vt. ka vijkaa².

vili vt. vilisilmä.

vilikana K L velikan/a J, g. -a J hiiglane, hiid великан; J velikanoiss pajatõta kaaskoiz hiiglastest jutustatakse muinasjuttudes; L isup sennee mäjee pääl suur mehmin, sitä kuttsuass vilikana istub selle mäe peal suur inimene, seda kutsutakse hiiglaseks.

vilikkimäv Li kandenõõrid лямки; kotillõõ sißottii vilikkimäv; nämä õlivad rihmassa, võrkossa kotile seoti kandenõõrid; need olid tehtud nõõrist (või) võrgust.

vilis/ellä L P Ra (Lu) -ell J-Tsv., pr. -selen L -seen J, imperf. -selin J frekv. ← vilissä; L linnud nõisivad vilisselemeä linnud hakkasid vilistama; L pojod vilisseleväv poisid vilistavad; Ra rihez ep saa vilisellä toas ei või vilistada.

vilisilmä M kõõrdsilm kosой, косящий глаз. – Vt. ka vääräsilmä.

vilissemin J-Tsv., g. -zee J vile, vilistamine свист, свисток; *lumpõs kõrvõd õmaz vilisse-mizekaa* löi kõrvad lukku oma vilistamisega.

vilis/sää M Lu (K-Ahl. I) -seä L P -sä Ra, pr. -än K Lu -en Lu Ra, imperf. -in M Lu I. vilistada свист/ать, -еть; M *vilissi koiraa enellees* (ta) vilistas koera enese juurde; M *miä vilisin* ma vilistasin; M *tuuli vilisev* tuul vilistab; L *vilisäb aivuo kõvii* vilistab väga kõvasti; P *älä vilisä rihezä ära* vilista toas; Lu *algod viñkuvad niku vilisetää* halud visisevad (põledes) nagu vilistatakse; 2. sisiseda (mao kohta) шипеть; Ra *mato kui suuttuv, siiz nõssab pää ülez i vilisev* kui madu vihastab, siis tõstab pea üles ja sisiseb. – Vt. ka *vilisellä, villissää*.

vilis/tää Lu, pr. -tän Lu, imperf. -tin Lu = vilis-sää; Lu *ku tuult ebõ-llu, peremmeez vilisti, siis tuul tuli* kui (merel) tuult ei olnud, siis (purje-)laeva omanik vilistas, siis tuul tuli; Lu *laiva vilisti* laev vilistas.

vilisä-suu L vilistaja-suu (lastehirmutus) свистун (детское пугало); *vilisä-suu eitütäp sinua* vilistaja-suu hirmutab sind.

vilitsoitaa (Ja), pr. -an Ja, imperf. -in ülistada восхвалять; *la ka maimin marjuttani, vilitsoitan velvüttäni* (Al. 54) rl. las ma mainin (oma) marjakest, ülistan (oma) vennakest.

vilja, vilja, viljä, viljä vt. vil'la.

viljo R-Lõn. R-Eur., g. -oo = vil'lo; *viljo veljeni enneni vieretettü* (Lõn. 184) rl. (mu) viljake, mu vend, mu ema sünnitatu (veeretatu).

vilkahta/assa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -zin J vilksatada мелькнуть, сверкнуть; шмыгнуть; *vilkahtaaз müütää vilksatas* mööda; *päivükõim va vilkahtaaз pilviijõ väliss* päike vaid vilksatas pilvede vahelt; *siukõz nememä, va vilkahtaaз siukas* (= lippas) minema, ainult vilksatas. – Vt. ka *vilpahtaassa, vilppiä, vilpitellä*.

vilkahtu/z J-Tsv., g. -hsõõ: -sõõ J vilksatus мелькание.

vilkata (J), (sõnatüvi основа слова:) vilkka-J-Must., pr. -kaav, imperf. -kaz vilkuda мерцать, меркать; J *taivõs kõig on tsülvettü tähtiika:* *nämäd vilkkõvõd* kogu taevas on tähtedega (üle) külvatud, need vilguvad. – Vt. ka *vilkkaa, vilkkuu, virvata*.

vilka/ka M J I -a M vilk J-Tsv., g. -aa M vilga ~ vilga J kahvel vilka; J *paa vilgõd lavvõlõ* pane kahvlid lauale!; J *nõsakk millõ vilgõll sel-dii tagr* tõsta ometi mulle kahvliga tükk heeringat!; M *tarekav, vilkad i luzikav* taldrikud, kahvlid ja lusikad; M *miä söön vilkaakaa* ma söön kahvliga.

vilka/kaa (J-Tsv.), pr. -õv J, imperf. -kõz vilkuda мерцать, меркать; *kuzale on põlo – lekko va*

vilkkõv kuskil on tulekahju, leek vaid vilgub. – Vt. ka *vilkata*.

vilki/kiä (J-Tsv.), pr. -in, imperf. -kizin (kergelt ja kiiresti) joosta, kõnek. vilkuda бежать (легко и быстро); ■ *jalkoika vilkkimä* vilkus minema.

vilki/kuu J-Tsv., pr. -uv J, imperf. -ku J = vilkkaa; *sukk-vartaad va vilkkuvõt* täiez, nii selvessi teep sukka sukavardad ainult vilguvad käes, nii kiiresti teeb (= koob) sukka; *veel om valkaad üüd, va üks tähtikkõim vilkup taivaaz* veel on valged ööd, ainult üks täheke vilgub taevas; *vilkup silmiijõ eez* vilgub silmade ees.

vilks J-Tsv. interj. (annab edasi liikumise kiirust) vilks(ti) шмыг межд., разг. фьють; *vilks müütää* vilks(ti) mööda.

villa vt. villa.

villa Kett. K L P M S Lu Li J I (Kõ Ja) vill J-Tsv. *villa* Kr, g. -aa M Lu J vill, villane riie шерсть, шерстяная ткань; L *voholl on pittsä villa* kitsel on pikk vill; L *villaa niitettii* lambaid niideti; M *villaa piäp pesä* villa peab pesema; L *meni villoi tšedrämmä* läks villu ketramas; L *lõjka on villassa* lõng on villast (kedratud); M *villa villaa vassaa kuottii suukkuna, lõimi õli villa i kuõ õli villa* kalev kooti läbivillane, lõim oli villane ja kude oli villane; M *rivad õltii villassa* sääremähised olid villasest riidest; Lu *tšippura villa* kähär vill; Lu *pehmiä villa* pehme vill; Lu *kõva villa* kare vill; Li *kehnoz villaz on tuppua pal'lo* kehvas villas on palju tompe; Li *meijee lampaal on kalhõa villa* meie lambal on kare vill; J *tševäd vill* (lühike) kevadine vill; J *villaa tükkü* villatükk; J *villaa tolkk* villatort; J *villaa lüüttemä* villa kraasima; ■ J *villaa pää* villpea, jänesesaba (taim). – Vt. ka *jalka-, puu-, talvi-, tšesä-*.

vil'la K P M Kõ V Lu Ra vdJL (J-Must.) vil'lä Lu J vil' J-Tsv. vil'ja Lu J (Li) viljä J vil'jä Lu vild'a vdJ I vil'd'a I, g. vil'laa P M Lu J vil'la Lu J (põllu-, puu)vili зерно, хлеб; плод, фрукт; J *viljäd õllaa: õzra, kagra, ruiz, vehnä, suvikaz* viljad on: oder, kaer, rukis, nisu, suvi-rukis; Li *jõka vil'la on õma akanõ i õma javo* igal viljal on oma agan(ad) ja oma jahu; Kõ *kui tsülväd vihmal, on pal'lo kehnoz vil'la* kui külvad vihmaga, (siis) on palju kehvem vili; M *tälle avitattii vil'lad niittää* tal aidati viljad (ära) niita; Lu *tänävoon kõikkil vil'joil leeb üvä tulo* tänävu tuleb kõigil viljadel hea saak; Lu *ku vil'ja on nurmõl valmiz, perrää vihmaa lüüb lammaa* kui vili on nurmel valmis, (siis) pärast vihma lööb lamakile (= paneb vilja maha); Lu *müllüzä javõtaa vil'laa* veskis jahvatatakse vilja; Lu *javomizõõ aikana onõ vil'jä kahõõ tšivee väliiz* jahvatamise ajal on vili kahe kivi

vahel; Li *vil'jad õllaa viheräv* viljad on roheli-
sed (= valmimata); J *tšülm lei vil'laa* külm tegi
viljale liiga; J *jõka puu, mikä ü(v)vää vil'laa eb*
kasvata, lõikataa maalõ (Must. 153) iga puu,
mis head vilja ei kasvata, raiutakse maha; J
vil'la kantõma vilja kandma; Ra *leipä on juma-*
laa vil'la leib on jumalavili; J *pää vil' seeme-*
nassi, põhjõ vil' sikoilõõ parem vili (peavili)
seemneks, aganane vili (põhjavili) sigadele; I
õmaza rattiiza õlivad salvod tehtüüv, kuhõg
millessä vil'd'aa pannag oma aidas olid tehtud
salved, kuhu millist vilja panna; J *päält, alt*
tuulõõ vil' pealt, altkuule vili (kõige parem,
kõige halvem vili); J *vil'laa tulo tänävooon* on
lahi viljasaak on tänavu kehv. – Vt. ka *gre'ina*-,
jumalaa-, *maa*-, *nisu*-, *perä*-, *puu*-, *pää*-, *rüz*-,
suvi-, *tara*-, *tõuko*-, *tšesä*-.

villaa-lüütši-maši/na: -n J-Tsv. 1. villakraasi-
mismasin шерстечесальная машина; 2. sem-
piruu (endisaegne villavatkumisriist) шерсто-
било.

villainõ: -dnee K-Ahl., g. -izõõ = villanõ.

villa-kamal'kka Kõ villane jakk шерстяная
кофта; *teen villa-kamal'koi* teen villaseid jakke.

villalappu M villarull (kraasitais kohevaks
kraasitud villu valik расчёсанной шерсти).

villameno M villatõõ (igasugune töö seoses
villaga всевозможные виды обработки шер-
сти).

villanõ M -n Lu -nõ (Kett. Kõ), g. -zõõ Lu
villane шерстяной; Lu *alõtsõd õllaa villazõd*
i puu-villassa tehtii labakindad on villased ja
(ka) puuvillast lõngast tehti; ■ M *taama*
vittsa villanõ ema vits (on) villane (= pehme).
– Vt. ka *puu*-. – Vt. ka *villainõ*, *villõin*.

villapilpa J-Must. villaväiv, karvatäi vlasoed.

villapää P M Kõ-Set. S Lu Ra *vill-pää* (J-Tsv.)
1. villpea пушица, болотный пух; S *ai ku*
pal'lo villapäitä oi kui palju villpäid; 2. Kõ-Set.
(äraõitsenud) võilill отцветший одуванчик. –
Vt. ka *virvi*.

villapää² J-Must. fig. villpea (näit. puruks lõõ-
dud vaia rea напр. разбитый верх сваи).

villatuppu Li villatomp, -tups комок (в
шерсти), охлопок шерсти.

villav/a (R-Reg.), g. -aa = vil'õkaz².

villavakka M villavakk короб для шерсти;
mõni eläb niku villavakkaz rauhuulla mõni
elab rahus nagu villavakas.

villi K-Ahl. P Lu Li J Ku I, g. -ie P -ii Lu J
vill, rakk, vistrik, vinn, konnasilm волдырь,
пузырь, прыщ, мозоль; P *villet tulõvat tšäm-*
meleesee, ku on angoov vai tširvee vars val'lu
villid tulevad kämblasse, kui hangu või kirve
vars on vali (= kare); J *talopoigõll tšäed* on

ittsää vil'iiz talupojal on käed alati rakkus; J
hitto, ku tšippassi tallõzid villii päälee (oh sa)
pagan, kui valusasti (sa) astusid konnasilma
peale; Lu *mill on kahõõ varpaa välis kuiva villi*
mul on kahe varba vahel konnasilm; M *eellä*
bõllu villii jalkolaiza, tšäütii tšennäd jalgaz
ennemalt ei olnud konnasilmi jalgadel, käidi,
pastlad jalas; Lu *veri villi verivill*; Lu *vesi villi*
vesivill; Lu *valkaa villi valge vill* (vesivill). –
Vt. ka *veri*-, *vesi*-.

villissää Ra, pr. *vilisän*, imperf. *vilisin* = *vilis-*
sää.

vil'it'tussa: -tuss J-Tsv., pr. -ub, imperf. -tuz vil-
li, raku minna мозолиться, на-, покрываться
волдырями; *jalgõd om vil'ittustu* jalad on vil-
lis (villi läinud).

vil'lo K-Salm.₁, g. -oo dem. fig. (noormeest v.
peigmeest kiitev viljaga seostatav epiteet) зёр-
нышко (хвалебный эпитет юноши или же-
ниха, связываемый с хлебом); K *Sergei vil'lo*
velvüeeni, .. *vil'loeni, velvüeeni* (Salm.₁ 773)
rl. Sergei, mu kuldne peiuke, .. mu viljake, mu
vennake. – Vt. ka *viljo*, *villu*, *villõ*.

vil'lood P-Al., g. -oo dem. fig. viljake (peig-
mehe v. peiust venna metafoor pulmalauludes)
зёрнышко (метафорическое название жени-
ха или брата-жениха в свадебных песнях);
vil'lo'oni, velvüeni, kalo'oni kauniõni (Al. 46)
rl. mu viljake, mu peiuke, mu kalake, mu kau-
nike; *villuoni velvüeni, kaluoni kaasaeni* (Reg.
17) rl. mu viljake, mu peiuke, mu kalake, mu
kaasake.

villoi-lööjä: *villoi-lüöjä* (P) villavatkujä шер-
стобит; *villoi-lüöjät tšäüsvivat tšüli müõ. me-*
hed õlivad lüöjäv villavatkujad käisid mööda
külasid. Mehed olid vatkujad.

villu R-Reg., g. -uu = vil'lo; *minu villu velvüt-*
täni, tie nüt rissiiä etes, kahenpuolen kaglalle
si (Reg. 11) minu viljake, mu peiuke, tee nüüd
ristimärk ette oma kaela kahele poole.

vil'õ ~ **vil'õ** J-Tsv., g. -aa J käsn, rakk мо-
золь; *talopoigõll tšäed ittсää vil'iiz* talupojal
on käed alati villis; *tšäsi vil'it tääno* käsi on
ville täis.

villõin J-Tsv. -nõ Ra, g. -zõõ Ra = villanõ; J
villõin ma'eri kõvassi issuv villane riie läheb
kõvasti kokku; ■ Ra *maamaa vitts on villõinõ*
ema vits on villane (= pehme). – Vt. ka *pool*-,
puu-.

villõk/az¹: -õz J-Tsv., g. -kaa J villarikas, suure
villaga шерстистый; *villõkkaad lampaa* suu-
re villaga lambad.

vil'õkaz²: -õz J-Tsv., g. -kaa J viljakas, vilja-
rikas хлебородный, плодородный. – Vt. ka
villava.

villõnõ vt. *puu-*.

villõs/sua J-Tsv., pr. *-ub* J, imperf. *-suzi* J vil-laga kattuda покрываться шерстью. – Vt. ka *villõttua*.

villõs/sussa: *-suss* J-Tsv., pr. *-ub* J, imperf. *-suzi* J = *villõssua*.

villõta: *-õt* J-Tsv., pr. *-aan* J, imperf. *-azin:* *-õzin* J tutistada, (juustest) sakutada; kammida брать за волосы; чесать.

villõt/tua J-Tsv., pr. *-ub* J, imperf. *-tuz* J villaga kattuda покрываться шерстью. – Vt. ka *vil-lõssua*.

villõt/tussa: *-tuss* J-Tsv., pr. *-ub* J, imperf. *-tuz* J = *villõttua*.

villõ R-Reg., g. *-õõ* viljake, vili хлеб; *villõ vi-hall villavassi* (Reg. 51) rl. viljavihuga rikkaks. – Vt. ka *vil'lo*.

wilnis Kr laine волна, вал.

vilpahta/assa: *-ss* (J-Tsv.), pr. *-an*, imperf. *-zin* refl. vilksatada мелькнуть; *vass va-ku vilpah-taaz müütää* just (praegu) nagu vilksatas mööda. – Vt. ka *vilkahtaassa, vilppiä*.

vilpit/ellä: *-ell* J-Tsv., pr. *-teen*, imperf. *-telin* kiiresti liigutada быстро двигать. – Vt. ka *vil-kahtaassa, vilppiä*.

vilpit/tää: *-tä* J-Tsv., pr. *-än*, imperf. *-in* frekv. kiiresti liigutada быстро двигать.

vilp/pi Li J-Tsv., g. *-ii* J eksitus, viga ошибка, промах; *J anti suurõ vilpiä, õssi rammaa opõizõõ* tegi suure vea, ostis lombaka hobuse. – Vt. ka *vika*.

vilp/piä J-Tsv., pr. *-iv* J, imperf. *-pi* J lipsata, vilksata мелькать, шмыгать; *J surmukõz vil-pib läpi* süstik lipsab läbi. – Vt. ka *vilkahtaassa, vilpahtaassa, vilpitellä*.

vilttiä vt. *ampaa-*.

viltšiammaz M irvhammas, lõuapoolik зубо-скал, насмешник.

vilu Kett. K-Ahl. M Lu Li J *Bilyu* Pal.₁, g. *viluu* ~ *vilu* J **1.** adj. vilu, külm, jahe прохладный; Lu *ilma algõp mennä vilupassi* ilm hakkab minema vilumaks; Li *on vilu ilma tänävä, päivä on pilve takana* täna on vilu ilm, päike on pilve taga; J *vilu kõht* vilu koht; **2.** vilu, külmus, jahedus, varjulisuus прохлада, холод, тенистость; J *elä jooz vilusõ ilm tšiuuttoa* ära jookse külma kätte ilma särgita; J *võitivõd vilussõ viina suurõõ sarvõõkaa* (nad) võtsid külma pärast viina suure sarvega; Lu *kala veejjää tšülmää paikkaa, villuu* kala viiakse külma kohta, viluse; J *lamahtaa pehgon nala vilusõõ* heida põõsa alla vilusse. – Vt. ka *viiliä*.

viluk/az: *-õz* J-Tsv., g. *-kaa* J viluvõitu, jahe прохладный, холодноватый.

vilus/saa: *-sa* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in*

J jahutada осту/ждать, -дить, прохла/ждать, -дить; *vilusid rihee* jahutasid toa (ära).

vilusturva/z M I *-s* Ränk **1.** ahjutrepp (madal trepik ahju kõrval ahjule ronimiseks) лесница, приступок печи (ступенька для залезания на печь); **2.** Ränk M I ahjuäärne (madal) pink (ahjule ronimiseks) (низенькая) скамейка у печи (для залезания на печь). – Vt. ka *viruz*.

vilu/z M *-z* Ränk *-s* M-Set., g. *-hsõõ* ahjuäärne (madal) pink (ahjule ronimiseks) (низенькая) скамейка у печи (для залезания на печь). – Vt. ka *livuz, viruz*.

vimm/ta (K), pr. *-an*, imperf. *-zin* vinnata [?], ära virutada [?] тащить, с- [?], тянуть, с- [?]; *a kuzä niitii? vikahtõ vimmaz* (Mäg. 112) rl. aga kus on niit (~ aas)? – Vikat vinnas (minema).

vimp/la Lu Li J Ku (Ra) *-õ* J, g. *vimmaa* Lu Li J Ku vimb, vimmakala рыбец, сырть; Lu *valkaa kala, soomuzõd suurõd, tämä õli vimpä* valge kala, suured soomused, see oli vimb; Lu *vimp-paa tšäütii i sütšüzüss püütämez* vimba käidi sügiselgi püüdmas; Lu *vimpaa meil böllu* vimba meil polnud; Li *vimpä võrkkõ on suurii sil-meikkaa* vimmavõrk on suurte silmadega. – Vt. ka *lehto-*.

vimpapiiraga: *vimpõpiirõgõ* Li vimmapiirukas пирог с рыбцом; *õli ailipiirõgõ i vimpõpiirõgõ tehtii* oli räimepirukas ja ka vimmapiirukat tehti.

vimpavõrkkõ (Li) *vimpõ-võrkkõ* (J) vimma-võrk сеть для рыба; *viipü vimpõ-võrkkõilõõ* rl. viibis vimmavõrkudele.

vinaku rnei ~ **vinaku rnyi** K-Mäg. *vinakur-nia* S *vinakurõd* J-Tsv. viinakõõk винокурня; K *i siin õli meil vinaku rnei, viinaa tšihutõttii* (Mäg. 139) ja siin oli meil viinakõõk, aeti viina.

winda vt. *vintta*.

vingah/taa (Kett. J-Must.), pr. *-taav*, imperf. *-ti* refl. vingatada, koraks, järsku vinguda взвизгнуть.

vingut/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an:* *-õn* J, imperf. *-in* J vingutada, kiusata, kräunutada дразнить, мучить. – Vt. ka *vingutõlla*.

vinguttaja J, g. *-aa* vingutaja, kiusaja дразнительница, мучительница; *siä tood naizõõ eneleez, a meilee vitsaa vinguttajaa* rl. sa tood naise enesele, aga meile vitsa vingutaja.

vingutul/z J-Tsv., g. *-hsõõ:* *-sõõ* J vingutamine мучение, издѣвка.

vingutõlla Lu (K-Ahl.) *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn:* *-tõõn* Lu J, imperf. *-tõlin* J frekv. ← *vinguttaa;* Lu *ep piä lassa vingutõlla* ei tohi last vingutata; Lu *vanõpi noorõpaa vingutõõv* vanem kiusab (vingutab) nooremat.

viņgõk/az Lu, g. *-kaa* vingune угарный; *viņgõkas sauna* vingune saun.

viņgõrtõlla Lu *-ll* J-Tsv., pr. *-õv* Lu J, imperf. *-li* Lu J vingerdada извиваться; Lu *mato viņgõrtõli liivalla* madu vingerdas liival.

viini M, g. *viinii* pott, pada (mast kaardimängus) пики, пиковая масть.

viini-damka M potiemand пиковая дама.

vinigretti M, g. *-ii* M rosolje, vinegrett винегрет; *vinigretti tehaz uksussõdõkaa* vinegretti tehakse äädikaga.

vinigretto M, g. *-oo* M = *vinigretti*; *tšen bor'ssaa teev*, *tšen viiniretoo teev* kes borši teeb, kes rosoljet teeb.

viini-daroli M potikuningas пиковый король.

viini-val'etti M potisoldat пиковый валет.

viņka Lu Li J *-ka* M *viņk* J-Tsv., g. *viņgaa* Lu *viņkaa* M *viņgaa* ~ *viņga* J ving угар, чад; Lu *talvõl ku lämmitetää ahjoo rihez ja pannaa varraa tšiini, ennaikaa tšiini, tuõp sininõ savvu siiz jutõllaa: se on viņka* kui talvel toas ahju kõetakse ja pannakse (ahi) vara kinni, enneaegu kinni, (ja) tuleb sinine suits, siis õeldakse, (et) see on ving; M *saunaza õli viņkaa* saunas oli ving; J *rihez on niku viņga haisu* toas on nagu ving; Lõhna; Li *püürtüzin viņgõssõ* sain vingumürgistuse; J *meil viņgõss panna kõrvaa jäättünnüüt poolõkkõss* vingumürgistuse) puhul pannakse meil kõrva külmunud pohlamarju; J *kõva viņka* tugev ving; J *viņgõz õlõma* ving; sees olema.

viņkaa¹ M, pr. *viņgav* M, imperf. *viņkõ* M ruia-ta, vinguda, piiksuda хрюкать, визжать, вьть, пищать; *sika viņgav* siga ruigab; *koira viņgav* koer vingub; *tuuli viņgav* tuul vingub; *iired viņkavad* hiired piiksuvad. – Vt. ka *viņkua*.

viņkaa² Lu Li *-a* J-Tsv., g. *-aa* Lu Li **1.** vinguv, kiunuv визгливый, пискливый; Lu *õõd niku kiivlikaz viņkaa ääneekaa, ääni on nii viņkaa, ku kõrvõl lõhkaav* oled nagu kiivitaja vinguva häälega, hääл on nii vinguv, et ajab kõrvad lõhki; Lu *tšen märänessi laulov, tšell õj kehno matala ja viņka ääni, siz jutõllaa: pinizet ku sääski* kes halvasti laulab, kel on vilets madal ja vinguv hääл, siis õeldakse: pinised nagu sääsk; **2.** vinge, läbilõikav, läbitungiv, terav пронизывающий, пронзительный, резкий; Li *viņkaa ääli* (~ *ääni*) läbilõikav hääл; J *viņka tuuli tšäüb läpi* vinge tuul käib läbi. – Vt. ka *vilee*.

viņkaassi Lu Li vinguvalt пронизывающе; Lu *laulab viņkaassi niku kiivlikka* laulab vinguvalt nagu kiivitaja; Li *nii viņkaassi märni* karjus nii läbilõikavalt.

viņka-tuuli J-Tsv. vinge, külm, läbitungiv tuul пронизывающий, пронзительный ветер.

viņkka¹ vt. *viņka*.

viņkka² vt. *veņkka*.

viņkkar/la M, g. *-aa* **1.** adj. vingune; ving угарный; угар; *viņkkara viha sauna* vingune (kibedaleiline) saun; **2.** subst. ving угар; *rihez on pal'õ viņkkaraa, saap tšiireess põõrtüü toas on palju ving*, võib kiiresti saada vingumürgistuse; *älkaa pankaa trubaa tšiini, kunniz on sinin savvu, siäl on pal'õ viņkkaraa ärge pange korstnasiibrit kinni, kuni on sinist suitsu, seal on palju ving*.

viņku J-Tsv., g. *viņguu* J vingumine вой, визг, писк; *hülgetka, em või ted'd'ee viņkua kuunõll* jätke järele, (ma) ei või teie vingumist kuulata.

viņkua Kett. L M Lu Li J (K-Ahl. Ko), pr. *viņgun* K Lu J *viņggun* K-Ahl. *vinkun* (Lu-Must.), imperf. *-kuzin* J **1.** vinguda, kräunuda, karjuda, kisada, kiljuda, piriseda выть, визжать, пищать, (пронзительно) кричать; J *lahs alki viņkua* laps hakkas vinguma (nutma); M *mõõ nõizõmma kõvvi viņkumaa* me hakkame kõvasti karjuma; J *elka viņkuga niku põrsaad ärge* vingude nagu põrsad; Lu *sika vinkub s... suuza?* – *Uhõrti* (Must. 159) mõist. siga vingub, sitt suus? – Oherdi; Lu *katti viņgub* kass kräunub; Li *sääski viņgus* sääsk piriseb; J *kajaga viņgub, kui tääetää meritormia* kajakas kisab, kui (nad) ennustavad meretormi; L *opõzõd üli menevån, maõod vaiõz viņkuvad* hobused sõidavad üle, maod vaid sisisevad; **2.** vinguda, visiseda, kriuksuda, huilata, unnata, kumiseda свистать, скрипеть, шипеть, гудеть, ныть; Lu *tuuli viņgub* tuul vingub; Lu *algod viņkuvad niku vilisetää* halud visisevad (põledes) nagu vilistatakse; Lu *rattaad vai vaņkkuriõ viņkuvad, näitää piäv võitaa* kaarikud ja vankrid kriuksuvad, neid tuleb määrada; Lu *alusõõ vantõt ku viņkuvad, siz jutõltii: tääp pitšälissää tormia* kui purjeka vandid vinguvad, siis õeldi: ennustab pikaajalist tormi; J *talvõll telefona sampaad viņkuvad enne tuulta* talvel undavad telefonipostid enne tuult; J *sireni va viņgub merell* sireen vaid huilgab merel; Lu *pää süämez viņku egle* peas (pea sees) kumises eile. – Vt. ka *viņkaa¹*.

viņkujla Kõ, g. *-aa* Kõ siga свинья; *viili viņkujaa palaata* rl. lõika pala sealiha (vinguja pala).

viņkuri M J-Tsv., g. *-ii* J vingur (alatine vinguja) нытик, пискун, разг. хныкала; *viņkuri lahz* viriseja laps.

viinna J *vinn* J-Tsv., g. *-aa* J **1.** pöör (millega tõmmatakse paati kaldale) ворот; **2.** vints (tõstemehhanism) подъёмный ворот, лебёдка; **3.** ling праша; J *vinna laskõma* (Tsv.) lingu heitma.

vinn/aza: -õz J-Tsv. adv. vinnas (olla) натянутаый.

vinn/lata ~ -õf [*< e?*] J-Tsv., pr. -aan J, imperf. -azin: -õzin J **1.** vinnastada, vinna tõmmata натягивать, -нуть, взводить, взвести (лук, пращу); **2.** heita (lingu) мет/ать, -нуть (пращу).

vinn/oa K-Lõn. pr. -on, imperf. -ozin vinnata поднять, тащить; *vipu vettä vinnoessa* (Lõn. 698) rl. vibu vett vinnates.

vinograd/a (Ja-Len.) *vinograd* Lu, g. -aa Ja viinamarjad виноград; *pani minnu* (= *minuu*) *anzereisii. vinogradaa paikkaa* (Len. 235) pani mind kasvuhoonetesse (tõõle). Viinamarjade peale. – Vt. ka *viin-marja*.

vinokurnõ vt. *vinaku-rnei*.

vinokuurenõi J-Tsv., g. *vinokuurenõi* viina-, viinaajamis(koht) винокуренный; *vinokuurenõi zavodõ* viinavabrik.

vintofka: -k J-Tsv., g. -kaa J vintpüss винтовка.

vint/ta K Lu Li *vintt* J-Tsv. *winda* Kr, g. -aa Lu (auriku) sõukruvi e. vint, kruvi (~ keere), vints (гребной) винт; винт (~ нарезка винта), винтик, лебёдка; J *parahodaa vintt va plakizõb veez* auriku sõukruvi ainult pahiseb vees; Lu *vintaa telši* vintsi telg; ■ Lu *sellä kõikkia vinttoa eb õõ* sel ei ole kõiki kruvisid (peas) (= see ei ole täie aruga). – Vt. ka *vinttsi*.

vintaasaa M adv. keerdu (наречие со значением скру/чиваться, -титься); *aivoo on tšeerto rihma, meni kõik vintaasaa* on päris keerdu nõõr, läks kõik keerdu.

vintta-sii/pi (Lu), pl. -ved Lu (auriku) kruvilaba лопасть (гребного) винта.

vinttii J-Tsv. adv. keerdu (наречие со значением скру/чиваться, -титься); *puu on tšeertünnü vinttii* puu on keerdunud (keerdu kasvunud).

vinttilüssä: -ss J-Tsv., pr. -üv, imperf. -üz keerduda, keerdu minna скру/чиваться, -титься. – Vt. ka *vinttüä*.

vint/tsi (J-Tsv.), g. -sii vints лебёдка; *vintsika võip kõik kihutta ülez vintsiga võib kõik(e) üles tõsta*. – Vt. ka *vintta*.

vintt-trappu J-Tsv. keerdtrepp винтовая лестница. – Vt. ka *tšeerotrappu*.

vinttülä J, pr. -üv J, imperf. *vinttü* keerduda, keerdu v. krussi minna скру/чиваться, -титься. – Vt. ka *vinttüüssä*.

vinultaa Ku, pr. -an Ku, imperf. -in Ku vurtada, lüüa трах/ать, -нуть.

vipo-viimein M kõige viimane, vihuviimane самый последний; *mie õlõn vipo-viimein perenna kooza* ma olen kõige viimane perenaine majas. – Vt. ka *vihoviimin*.

vipovõõraz M võhivõõras чуждый, совершенно чужой; *täm minnu vartõõ eb õõ tšenniid, vipovõõraz* ta ei ole mulle keegi, (on) võhivõõras.

vipu K-Lõn. R-Lõn. Lu Li Ra J-Tsv., g. *vivuu* K R Ra J **1.** (kaevu)kook, -vibu, -vinn колодезный журавль; J *vivuu õttsõz ripup kaivokokk* vinna otsas ripub kaevukook; J *kaivoo vipu kritizev* kaevuvinn kääksub; K R *kaivap kaivo kuutta sültä, teeb vivu viittä sültä* (Lõn. 698) rl. kaevab kaevu viis sülta (sügavaks), teeb vibu viis sülta (pikaks); **2.** (kätki)vibu (гибкая) тетива (подвесной колыбели); J *tšättšüü vipu kätki vibu*; Ra *tšällüll tšäet tšättšüez, viisi sõrmõa vivuz* rl. kälil on käd kätikeses, viis sõrme vibus (= hoiab vibu); **3.** (voki)keps шатун (самопрялки); Li *vipu on pantu tšiin, ühs õttsa on jalkalavvaz a tõin on veero telleza* vokikeps on pandud kinni, üks ots on tallalauas, aga teine on ratta telje küljes.

vipu-püssü J-Tsv. vibu, vibupüss лук, самострел, арбалет. – Vt. ka *lookkapüssü*.

virah/ta/assa: -ss J-Tsv., pr. -an J, imperf. -zin J tukastada вздремнуть; *virah/ta/assa vähäize pääle lõunaa* tukastage (ometi) väheke peale lõunat.

virak/ko K-Ahl., g. -oo = *virolain*.

virata M (Lu), pr. *virraav* M *virra/av* Lu, imperf. *viraz* M -zi (Lu) viriseda хныкать, брюзжать; M *lahzõd virraavad, eväd anna rauhaa* lapsed virisevad, ei anna rahu – Vt. ka *virisä*.

virat/oi Lu Li Ra, g. -toma Lu paha, õel плохой, злобный; Li *täll on viratoi poik* tal on paha poeg; Ra *viratoi poika näütäp tšeelt* paha poiss näitab keelt; Lu *õli kõvassi viratoi staruxa* oli väga õel vanaeit.

virato/in Lu Ra J, g. -zõõ = *viratoo*; Ra J *viratoin i pagan inimin* kangekaelne ja tige inimene.

virat/oo M Kõ Lu Ra J -o Lu, g. -toma M Lu J halb, paha, tige, kangekaelne, riikas, riivatu, vilets, murd. viratu плохой, злой, упрямый, сварливый, задорный, подлый; M *meill õli viratoo dabušnikka* meil oli paha hobusekarjus; Lu *viratoo inemin* tige inimene; J *viratoma viitaan allõ* rl. viletsa (viratu) kuue all; M *viratoo inehmin, jõka õhsaasõõ tartub* riikas inimene, haarab igast asjast (oksast) kinni (= norib iga asja pärast tüli); Lu *kui vanõp on viratoo, i lahsi on mokoma* kui vanem on riikas, (siis) lapski on niisugune; Ra *se on nii viratoo inemin, što tšettä ep taho kuunõlla, teeb ize niku tahov* see on nii kangekaelne inimene, et kedagi ei taha kuulata, teeb ise, nagu tahab. – Vt. ka *vihain, vihakaz*.

virauta L, pr. -b L, imperf. -zi end loputada poloskatsya, obmyvatsya; *stokanaakaa vettä akkunallō pantii, etti niku nyōb hejki lähtemeä, nii sis siin virauv* klaasiga pandi vett aknale, et nagu (surija) hing hakkab lahkuma, nii siis seal loputab end. – Vt. ka *viruta*.

viraut/taa¹: -ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J paisata, heita bros/ать, -ить, швыр/ять, -нуть. – Vt. ka *vinnata, virissää*.

viraut/taa² (J-Tsv.), pr. -an J, imperf. -in J loputada poloskatsya, obmyvatsya; *viraut bruidōz jalk-rätēd* loputa tiigis jalarätid (ära). – Vt. ka *viruttaa, virutōlla*.

virē Lu, g. *virree* vira, virve, virvendus, murd. virē зыбь, рябь; *meri on virreez* meri virvendab, on viras.

virēt/tää Lu, g. -äv Lu, imperf. -ti Lu virvendada, helkida, särada зыбиться, покрываться рябью; *meri virētäv* meri virvendab.

virgollinō vt. *armaz*-.

virg/ōza: -ōz J-Tsv. viirus, rivis в ряду, в строю; по-порядку.

virhi Lu, g. -ii imelik strannij, neobyčnyj; *naizōl näüttiiz virhissi* naisele näis (see) imeelikuna.

virilintu M (mingi lind кака-я-та птица); *ku virilintu lentääb alta lehmää, siz lehmä nōōb lüpsämää vertä* kui v. lendab lehma alt läbi, siis lehm hakkab lüpsma verd.

vir/ina: -n J-Tsv., g. -naa virin хныканье, брюзжанье; *idguu virin* nutuvirin.

viris/ellä: -ell J-Tsv., pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J frekv. ← *virissää*.

viris/sää: -sä J-Tsv., pr. -en J, imperf. -in J paisata, heita bros/ать, -ить, швыр/ять, -нуть; ■ *virissi menemä pistis* (~ tormas) minema. – Vt. ka *viruttaa*¹.

viris/sä M -ss J-Tsv., pr. -zen M J, imperf. -zin J 1. viriseda хныкать, брюзжать; M *lahs virizev* laps viriseb; J *virizeb itka* viriseb nutta; 2. niriseda, siriseda, vuliseda струиться, журчать; J *vesi virizev* vesi viluseb. – Vt. ka *virata*.

viriznikka M, g. -aa (sarafani) ülaserv, ülemine äär верхний кант; *sarafanal õli viriznikka, proimad õmmõltii viriznikaasō* sarafanil oli ülaserv, õlapealad õmmeldi ülaserva (külge).

virite/z Lu, g. -see Lu läide, tulehakatis пастопка; *ahjoo viritez* ahju läide.

virittää (K-Ahl.), pr. -äv K, imperf. -ti K sirutada протянуть, высунуть; K *jo näütti tsäko tsätesä, virpi sõrmsa viritti* (Ahl. 727) juba näitas kägu (= mõrsja) oma kätt, virb oma sõrme sirutas; K *sõrmet liivassa viritä* (Ahl. 731) rl. sõrmed liiva seest siruta.

viritüsvihta R-Reg. virgutusviht веник поощ-

ренная; *villu vihta viritüsvihta* viljakese (= armsama) viht (on) virgutusviht.

vir/ka Kett. R-Reg. Lu Li J -kō Li -k J-Tsv., g. -gaa Kett. J 1. helmekee, -rida бусы, нитка бус; Lu *mokom elmii virka õli* oli niisugune helmekee; Li *i sis pantii virkō elmiit ümper kaglaa, kõltōzōd vai sinized* ja siis pandi helmekee ümber kaela, kollased või sinised (helmed olid); Li *elmiit pantii mõnta virkaa kaglaa* helmeid pandi mitu rida kaela; Lu *mill õli nell'ä vai viiz virkaa kaglaz* mul oli neli või viis helmerida kaelas; J *elmivirka õli kaglaz ja rissi õli õitsaz virgalla; sitä kutsuttii rissivirka* helmekee oli kaelas ja rist oli kee küljes; seda (keed) kutsuti ristiga helmekeeks; 2. kuljustega rihmkaelus ошейник с бубенцами; Li *sis panti virkō bubenstikkōitō õpōzōllō kaglaa* siis pandi rida kuljuseid (pulma)hobusele kaela; 3. J-Must. pigitraat драгва; 4. J-Tsv. rida, jada, rivi ряд. – Vt. ka *elmi*-, *rissi*-. – Vt. ka *virt sukka*.

virkaa: *sitä virkaa* Lu sedapuhku в этот раз, на этот раз.

vir/koa J-Tsv., pr. -gon J, imperf. -kozin J ritta seada, lükkida наниз/ывать, -ать; *virgob elmiit* lükib helmeid ritta.

vir/koa (J), pr. -on, imperf. -kozin lausuda, ütelda говорить, сказать; *šopo šopa sittaa, elä virko mettää* (lastelaulust:) š. š. sitta, ära lausu midagi.

vir/ku Kett. R-Eur., g. -uu virk прилежный, усердный; K *virkk inehmiin* virk inimene; R *vesi on virkku veerema* rl. vesi on virk veerema. – Vt. ka *viks*.

vir/kō J-Must., g. -ōō = *virkku*.

viro M Lu J, g. *viroo* Lu J = *viromaa*; Lu *minuu meez õli viross* minu mees oli Eestist; Lu *viross veitettii leipää i maa-munnaa, pirttua veitettii* Eestist veeti vilja ja kartulit, (ka) piiritust veeti; J *meni velleni virroo* rl. läks mu vend Eestimaa-le; J *viroo riikki on lõuna poolō soomō meress* Eesti riik on Soome merest lõuna pool.

virolain L P M Kō Lu Li J (K Ja-Len.) -nee K-Ahl. -nō I, g. -zōō Lu Li J -zō J eestlane эстонец; M *meil vaissi kuttsuass virolaizōd* meil vадja keeli kutsutakse virulased (eestlased); J *rahvusōō pooltaa om virolain* rahvuse poolest on (ta) eestlane; I *meill õli tsülzä stariikka virolainōd* meil oli külas eestlasest taat; J *mōizaa virolaizōd* mõisas töötanud eestlased. – Vt. ka *virakko*.

viromaa L Lu J *viruomaa* (U) Eestimaa, Virumaa Эстония; L *koko viromaaz õli kõikkaa ookapi elo* kogu Eestis oli kõige odavam elu; J *viinad on tootu viromaalta* rl. viinad on toodud Virumaalt.

viroo Kõ Lu J *viiroo* M *viroo* J *viro* Lu **1.** adj., indekl. eesti, Eesti эстонский; Lu *viro* *tšeeli* eesti keel; J *viroo meez* eesti mees (eestlane); Lu *avakaa viroo veräjäd*, *viroo võdraat tullaa* rl. avage Viru väravad, Viru (= Eesti) võdrad tulevad; **2.** adj. eesti keel эстонский язык; Lu *pajatõb viroo* räägib eesti keelt; Lu *tämä alki panna viroo* ta hakkas rääkima eesti keelt; Lu *viross miä kõig en arva*, a vennäss kõig arvaan eesti keelest ma kõike aru ei saa, aga vene keelest saan kõik aru; **3.** luteri лютеранский; M on *viroo usku* on luteri usku.

viroo-tanttsu J-Tsv. eesti tants, labajalavalss эстонский танец.

viros/si P M J-Tsv. *virossi* P -*sio* I eesti keeli, eesti keeles по-эстонски; P *tämä pajatab virossi* ta räägib eesti keeles; I *staruxa virossig ep täätännüg* vanaeit eesti keelt ei osanud.

virp/ata J, pr. -*paan*, imperf. -*pazin* kiiresti heita, esile tuua ставить на вид, выставлять; *virppaa viisi sõrmia* rl. heida kiiresti viis sõrme (ette).

virpi K-Ahl. R-Reg., g. *virvii* virb, võsu (väike haljas oks; silvaka mõrsja poeetiline nimi pulmas) побег (поэтическое название стройной невесты на свадьбе); R *jo näüti tsäko tsätezä*, *virpi sormoza viretti* rl. (Reg. 16) juba näitas kägu (= mõrsja) oma kätt, virva sõrmus sädeles.

virr/ata M Kõ Lu (K-Ahl. Li) -*õta* Lu -*õt* J-Tsv. -*ata*g (I), pr. *virt/aab* K M Kõ Lu Li J -*ab* J, imperf. -*az* ~ -*azi* ~ -*õzi* Lu -*õz* J virrata (virvendades voolata), voogata, voolata течь, протекать, литься, струиться; Kõ *lähe virtaab vassaa päivää* allikas virdab vastupäeva; Lu *vesi kanavõz vai jõgõõz virtaab* vesi kraavits või jões voolab; Lu *meri virtaab* meri voogab; J *vesi širizeb virrõt* vesi siriseb voolata. – Vt. ka *virrõskõlla*, *virtaa*¹, *virtaassa*.

virr/e Kett. K-Ahl. R U P M-Set. Lu Li Ra J -*õ* J-Must. -*ez* M *viere* Ränk U *viire* Lu, g. *virt/ee* M Lu -*ie* P *virree* J (õlle), *virre* (пивное) сусло; Lu *olutta ku tšihutõtaa*, *järestää johzõb viire*, *viireesse panna* hiivaa, *viire nõizõp tsäümää*, *siis tulõb olud* kui õlut pruulitakse, (siis) algul jookseb virre, virdesse pannakse pärimi, virre hakkab käima, siis tuleb õlu; Ra *ep õõ pantu mittää veel*, *linnazvesi*, *se on virre* ei ole veel midagi (= muid õlleaineid) pandud, linnasevsi, see on virre; Lu *virre tuli makkia i jämmiä* virre tuli magus ja paks; J *virre jo algõp tsävve* virre hakkab juba käima; M *õlhuu virrez* on ilma iivaa õllevirre on ilma pärmita.

virreez Lu adv. viras, virvenduses (olema) в ряби (наречие в форме ин-а от *virre*); *meri on virreez* meri virvendab, on viras.

virrezõlud M (õlle)virre сусло.

virru/ussa (Li), pr. -*ub* Li, imperf. -*uzi* end loputada полоскаться, по-; *kõlmõt kõrtaa tsülpeeb i pessiiib*, *pää i ruumõõ*, *kõig matsalkaakaa hiutõb*. *siiz vass virruub* kolm korda vihtleb end ja peseb endal pea ja keha, kõik nühib nuustikuga. Siis alles loputab end (puhtaks). – Vt. ka *virauta*, *viruta*.

virrõskõ/lla: -*ll* J-Tsv., pr. -*õb* J, imperf. -*li* J frekv. ← *virrata*.

virsi Len. K-Ahl. K-Al. R P M Lu Li J (Kõ Ja-Len.) *versi* Lu, g. *virr/ee* K M J -*ie* P värss, rahvalaul, regivärss, laul вирши, народная песня, рунический стих, песня; P *kui võtan laulan sõnaa viis kuuz*, *se on siz virsi* kui võtan laulan viis, kuus sõna, see on värss (= lauluriida); P *laa mie laulan lauluss ühie virrie* las ma laulan laulust ühe värsi; Lu *se õli pittsä versi* see oli pikk laul; J *se on vana laulu*, *vana virsi* see on vana laul, vana regivärss; M *kõikk vai virred laulazimma* kõiki vadja laule laulsime; J *soomõõ virred* (soome laulud on ka) isuri- ja vadjakeelsed laulud. – Vt. ka *ilo-*, *itku-*, *lopu-*, *maa-*, *pulma-*, *suvi-*, *sütsüzü-*, *talvi-*. – Vt. ka *laulu*.

virsta Kett. K L P M Po Lu J I (Kõ V) *vers-ta* (I) *virst* J-Tsv., g. *vir/saa* K -*taa* L M Lu J -*ta* Kõ *virssa* J verst верста; P *kõm virstaa tsäüzin škouluz* kolme versta kaugusel käisin koolis; Lu *kahs virstaa luutsaa tsülässä õli savi-õja* kaks versta Luuditsa külast oli Savioja; Lu *takann seitskaaroo virstaa tsümme* Seitskari taga versta kümme; I *vätsi õli virstalt seizahtannug* rahvas oli verstapikkuselt seisma jäänud; J *poolõ virsaa maa* poole versta maa; J *kvadra-tõdi virst* ruutverst.

virst-sammõz J-Tsv. verstapost верстовый столб.

virsu K-Ahl. R, g. *virsuu* pastel поршень (обувь); *sis siä piät pitsät virsut*, *paglat õh-jahsee pahsutta* (Ahl. 100) siis sa kannad pikki pastlaid, paelad ohjajamedused.

virt/a K-Ahl. M Lu Li Ra Ku (P) -*õ* Lu *virt* Lu J-Tsv. *Вурта* Pal.₁, g. *virr/aa* Lu J -*a* J I. vool, hoovus течение, поток, вал, волна; J *tänävä emme nõiz nootta viskama*, *liika on suur virt* täna (me) ei hakka noota (vette) laskma, on liiga tugev vool; Lu *virtõ uursi ranna* vool on uuristanud kalda; J *suurõõ virrakaa om veenü jõgõõ silla* suure vooluga on viinud jõe silla (minema); Lu *soomõõ lahõl õllaa suurõd virrap* Soome lahel on suuri hoovusi; Lu *tuuli muutab virraa* tuul muudab voolu (suuna); Ra *miä en või soutaa*, *suur virta veeb venettä eteez* ma ei saa sõuda, suur vool viib paati edasi; P *vassaa*

virtaa on raskas sõutaa tšäsitse vastuvoolu on raske käsitsi sõuda; Lu *aluz meep tšültši virtaa* laev läheb külgvoolu; Lu *aluz meep perä virtaa* laev läheb päri voolu; M *vesi johzeb alaz virtaa* vesi jookseb allavoolu; J *mere virt om veenü jää soomõ meress* merehoovus on viinud jää Soome merest; J *jää kil'ikõd joossa virta müü alaz* jäätikid jooksevad päri voolu alla; Lu *virraa muuttu* voolumuutus; **2.** voolav vesi текучая вода; J *tahon ain virrõz viruttaa* tahan (pesu) ikka voolavas vees loputada. – Vt. ka *ala-, alaz-, meri-, perä-, tšültši-, vassa-, üli-*.

virt/aa¹ Kõ Lu Li J -aag I, pr. -aab Kõ Lu Li I -ab J, imperf. -azi J = *virrata*; I *veri virtaav veri* voolab; Kõ *kaulkoo virtaab vesi* künasse voolab vesi; J *tšüünled [sic!] virrõta (virtavõd)* silmiis, *niku vesi laukaz virtav* pisarad voolavad silmist, nagu vesi Laugas voolab; J *voõd mennä, niku veed virtavõd* aastad mööduvad, nagu veed virdavad. – Vt. ka *virrata*.

virtaa² vt. *alaz-, perä-, tšültši-, vassa-*.

virtalassa: -ss J-Tsv., pr. -ab J, imperf. -zi: -tõz J = *virrata*.

virtamizõõ Lu ojana, joana ручьём, струей; *lännikko voovvav virtamizõõ* lännik jookseb ojana.

virtautõ Lu vooluauk (jõepõhjas) выбоина (в речном дне); *virt on uurtõnud avvaa, virtautõ vool(us)* on uuristanud augu, (see on) vooluauk.

virtavai/nõ J, g. -zõõ = *virtõin*; *lähteed õllaa virtavaizõõd* rl. allikad on voolavad.

virtavesi J voolav vesi текучая вода. – Vt. ka *virtõin*.

virtõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa virtsane жижевый; *virtõkõz vesi* virtsavesi. – Vt. ka *virtõsõin*.

virt/sata: -sõt J-Tsv., pr. -tsaan J, imperf. -tsõzin J virtsaga (üle) valada поливать жижей.

virtuk/ka M, g. -aa rida ряд; *ühz virtsukka elmiä* üks rida helmeid. – Vt. ka *virka*.

virt/tsa Kett. P J I -tsa Ku -ts J-Tsv., g. -saa P J = *virtsavesi*.

virtsaroho M I vesihein, virtsarohi мокрица; M *virtsaroho kazvab ramokkaaz maaz. pehmiä roho, sigat suvvaavad* vesihein kasvab rammusal maal. Pehme rohi, sead tahavad (meelsasti). – Vt. ka *vesiroho, rümmäroho*.

virtsavesi M I (Ku) *virtts-vesi* J-Tsv. virtsavesi навозная вода; M *lautassa tuõb virtsavesi* laudast tuleb virtsavesi; J *valõlõ peentõrõd virtts-veekaa* kasta peenra(i)d virtsaveega. – Vt. ka *virttsa*.

virtõsõin J-Tsv., g. -zõõ J = *virtõkaz*.

virtõin J-Tsv., g. -zõ J voolav текучий, теку-

щий; *virtõin vesi om muakõz* voolav vesi on kõntsane. – Vt. ka *virtavainõ*.

viru/z J, g. -hsõõ = *viluz*.

viru/ta K M (Lu Ra), pr. -an K *virruan* M, imperf. *virruzin* Ra end loputada ополаскиваться, обмываться; M *pevrää sauna mentii virruumaa jõkkõõsõõ* pärast sauna mindi end jõkke loputama; K *hejki viruap stokanaz* (uskumus:) hing loputab end klaasis; M *kui läshivä nõis koolõmaa, stokanaasõõ pantii vettä, što entši peßeüb, virruap siell* kui haige hakkas surema, (siis) pandi klaasi vett, et hing peseb end, loputab end seal; Ra *miä eglee virruzin pruudassa* eile ma loputasin end tiigis. – Vt. ka *virauta, virruussa*.

virut/taa K L P M Kõ Lu (Ja Ra) -ta J-Tsv. -taag (I Ma), pr. -an K-Ahl. Kõ Lu -õn Lu J, imperf. -in Kõ Lu J loputada полоскать, обмывать; Lu *perrää pezuu sõppaa virutõtaa puhtaaz* veez pärast pesemist loputatakse rõivaid puhtas vees; M *õjalla virutassa sõppõi* ojas loputatakse riideid (pesu); Kõ *tševvääll puhasamma õjjaa, kummaz virutamma sõppõi* kevadel puhastame oja, kus pesu loputame; M *viruta liha* veekaa loputa liha veega; Lu *suurimad virutattii i siiš tšihutattii* tangud loputati ja siis keedeti; P *võta vettä suhyõsyõ i viruta suu* võta vett suhu ja loputa suu; Ma *viruttaõgaa* loputage; L *virutõttii kõik sünnid välleä* (allikal ohverdades:) loputati kõik patud välja; M *kase on sigalõõ dovarišša, kõik stokanad viruttanu* see on sea-le kambamees, kõik klaasid (on ära) loputanud (= on enese purju joonud). – Vt. ka *virauttaa*², *virutõlla*.

viruttaja R-Lõn. loputaja полоскатель; *pouku viruttaja* pesuloputaja.

virutu/z J-Tsv., g. -sõõ loputamine полоскание, обмывание.

virutuzvesi (Li) loputusvesi полоскательная вода; *teeb virutuzvee, siiz virruuv, üli pää valab taazikaa vai koušikokaa võtab taazissa* teeb loputusvee, siis loputab (enese) puhtaks, üle pea valab (pesu)kausiga või võtab kopsikuga kausist (vett).

virutõlla Lu -ella R-Eur., pr. -tõlõn ~ -tõõn Lu, imperf. -tõlin Lu ← *viruttaa*; Lu *lahs sõnattii, sis piti virutõlla svätõi veekaa* (kui) laps ära sõnuti, siis pidi (teda) loputama pühitsetud veega.

virvalta (Kõ), pr. -ab, imperf. -zi virvendada, vilkuda мерцать, мелькать; *sis ku menid, ne tuulõl va virvazivad* siis, kui läksid, need tuulega aiva virvendasid. – Vt. ka *vilkata, vilkkaa, vilkkua*.

virvi J villpea (valge karvatutiga sootaim)

пушица, болотный пух; *nii on seellä sõrmia maaza, niku sooz virvilõi* rl. nii (palju) on seal sõrmi maas, nagu soos villpäid. – Vt. ka *villapäi*¹.

virvik/laz J adj., g. *-kaa* villpearikas, villpearohke богатый пушицей.

visa (J-Must.), g. *visaa* visa настойчивый, напористый; *töö visõpat mattoi suku ...* (Must. 153) te visamad madude soost ...

vis/eä (K-Ahl.), g. *-eä* terane, tähelepanelik, valvas бдительный, чуткий; *viitsi õlla viseännä* (Ahl. 727) viitsi olla tähelepanelik. – Vt. ka *visiä*.

visit/tää (K-Ahl.), pr. *-än* K, imperf. *-in* äratada будить; *neitsiäni, noorikkoni, .. nõis ilmaa nõsattamatta, visiä visittämättä, tähitä täheltä päivä, võta merkki otavassa* (Ahl. 99) rl. mu mõrsja, mu pruut, .. tõuse (üles) ilma ajamata, ärka äratamata, pane päeva tähele (taeva)tähe järgi, võta märki Suurest Vankrist (= määra aega Suure Vankri järgi).

vis/iä (K-Ahl.), g. *-iä* = *visä*.

viska: *visk* Ra J, g. *vizgaa* oimu-, meelekoht висок.

visk/aa Lu, pr. *vizgan*, imperf. *-azin* visata бросать, кидать; *piäp panna pliitaa uhs tsiini, alki viskaa kipunoi* tuleb panna pliidi uks kinni, hakkas viskama sädemeid. – Vt. ka *viskoa*.

viskamin M J-Tsv., g. *-zõ* viskamine, (vilja) tuulamine бросание, веяние; *J isä lõpõtti pahma viskamizõ* isa lõpetas (pekstud) vilja tuulamise; *M esimein viskamin* esimene tuulamine.

viskamizi J-Tsv. viskamisega, viskamise teel путём веяния, бросания; *seemen saab maha viskamizi* seeme külvatakse (saab maha) viskamise teel.

viskast/aa (M), pr. *-aan*, imperf. *-iin* = *vizgastaa*.

viskauz: *viskauz* mašin J-Tsv. tuulimasin веялка; *proovva, kui viskauz mašin tšäüb ümper* proovi, kuidas tuulimasin ringi käib. – Vt. ka *viskoizmašina, riig-mašina*.

viskauzlappia J = *viskoizlapja*.

viska/ussa: *-ussag* (I), pr. *-un:* *-u* (I), imperf. *-zin:* *-ujõõ* (I) viskuda кидаться, бросаться; *mettsäkatti puu päälä isuv. ku inehmissä näev, siiz viskau(p) pääläe i kurissav* ilves istub puu otsas. Kui inimest näeb, siis viskub peale ja kägistab (ära).

visk/oa Kett. K L M Kõ Ja Lu J (R P Li) *-oag* I, pr. *vizgon* K M Lu J, imperf. *-ozin* Lu J **1**. visata, heita, loopida бросать, кидать, метать, швырять; *K raakua ain vizgottii tulõõsõõ* (oksa)raage aina loobiti tulle; *Lu ühs poik ain*

vizgop tšivel üks poiss aina loobib kividega; *Lu repo kalad visko koorumass maal i izze üppäz poiz* rebane loopis kalad koormast maha ja ise hüppas minema; *M jumala tulta vizgob i jürizev* (jumal) heidab välku ja müristab; *Lu aluz menep tšültši lainõtta, siis tätä kõvassi vizgop tšüllelt tšüllel* kui laev läheb küljega vastulainet, siis teda kõvasti loobib küljelt küljele; *Lu meri vizgob vettä* meri pritsib vett; *Li vizgob jalkoi* vibutab jalgu; *Lu kõnz riiüssä vizgotaa, siiz jääväd akanõõ* kui rukist tuulatakse, siis jäävad aganad; **2**. viskuda, viselda, õotsuda кидаться, бросаться, метаться; *M tulilaikka vizgob rihiheese* tuleleek viskub (ahjust) tupp; *Kõ tuulõõ lento vaivattaab, lõukaasõõ vizgob* sammaspool valutab, lööbib lõuga; *Lu aluz vizgob, eb mee õikaassi* purjekas viskleb (lainetel), ei lähe otse. – Vt. ka *viskaa, viskastaa, viskuu, vizgahtaassa, vizgastaa, vizgata*.

viskoizlapja P viske-, tuulilabidas (vilja tuulamiseks) деревянная лопата (для подкидывания зерна при веянии вручную); *P viskoizlapja õli puuss tehtü, leppäpuuss vai niinipuuss* tuulilabidas oli puust tehtud, leppapuust või pärnapuust. – Vt. ka *viskauzlappia, tuulilabikka, vizgõlapja*.

viskoizmašina Lu tuulimasin веялка; *enne viskoizmašinoja eb õllud, a vizgõttii tšäekaa* enamalt tuulimasinaid ei olnud, aga visati (tuulati) käega. – Vt. ka *viskauz, riig-mašina*.

visk/ua K L P M Kõ S Po Lu J *-uag* I, pr. *vizgun* J, imperf. *-uzin* J visata, heita, loopida бросать, кидать, швырять; *M peremeez alkõ viskuu lipitsaakaa* peremees hakkas viskelabidaga tuulama; *J karjušši nõis tätä viskumaa tšiviikaa* karjus hakkas teda kividega loopima; *K viskuuss dengoi sillalõõ* (pulmakomme:) loobitakse raha põrandale; *P ko raskaz naizikko, sis tällie vanad ämmäd evät tšäxsinnü tšäsii viskuu üli peä* kui naine oli rase, siis vanaeidid ei lubanud tal käsi üle pea heita. – Vt. ka *viskoa*.

visl/õi M-oi (J-Tsv). *võsloi* Li, g. *-õi ~ -oi* MJ (Li) **1**. nõtkе, sale, sihvakas гибкий, стройный; *J hoikka ja pittsä väliss kutsuta visloissi, ku tämä vähäize painuv* sale(dat) ja pikk(a) kutsutakse vahel v-ks, kui ta vähe kaalub; **2**. noor, ühtlane, sirgete puudega (metsa kohta) стройный, ровный (о лесе); *J noor; visloi metts* noor, nõtkе mets; *Li kõrkaa, rovnoi mettsä on võsloi mettsä* kõrge ühtlane mets on v. mets; *M vislõit puud* noored sirged puud.

visiti ~ vist J-Tsv. vist, vististi, arvatavasti может быть, на pewno, кажется; *ted'd'ee riitõmizõõ vist ep tuõ kõnsait õttisaa* teie riidlemisele vist

ei tule kunagi lõppu (otsa); *visti on unohõnnu, ku nii kauga ep tuõ vist on unustanud*, et nii kaua ei tule.

vis-tšümmeel/z: -s K-Ahl. viiekümnes пятидесятий.

višen-puu vt. viiženpuu.

višifka Ra J, g. -kaa ristpistetikand вышивка крестиком; *ku on päällä rissi, all on tõizõl-lain, sitä kutsutti višifka* kui peal (= riide paremal poolel) on rist, (aga) all (= pahemal poolel) on teistsugune, (siis) seda nimetati ristpiste(tikandi)ks. – Vt. ka *vyšifka*.

višisa (Li), pr. -zõn, imperf. -zin poriseda, toriseda бурчать, ворчать; *mitä siä siäl višizõv* mis sa seal porised?

višivoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J = *vyšivoittaa*.

višña/a Lu višnja Li višnja I, g. -aa kirss вишня. – Vt. ka *viiženmarja*.

višñapuu Lu Ra I Вишень пуу Tum. = *viiženpuu*.

vižgatalassa: -ss J (Kett. K-Al.), pr. -an K J, imperf. -in K -azin: -zin J 1. maha, pikali heita ложиться, лечь, улечься; J *vizgahtazim vaa minutissi sähñülee hookama* heitsin vaid minutiks sängile puhkama; J *kuniz opõin hookaav, miä võtan sell aika vähäize vizgahtaan* kuni hobune puhkab, ma võtan viskan sel ajal väheke(seks) pikali; J *la vizgahtan tšüil'ellää* las (ma) viskan küljeli; 2. viskuda бросаться, кидаться, выбрасываться; Kett. *tulõd emä tuõb ahjossa, vizgahtaab ahjossa välää jahutataa entäs tuleema tuleb* ahjust, viskub ahjust välja end jahutama. – Vt. ka *viskoa, vizgastaa*.

vižgahõlla: -ella R-Reg., pr. -en, imperf. -lin maha heita ложиться.

vižgast/aa (M), pr. -aav ~ -av M imperf. -i M 1. maha, pikali heita ложиться, лечь; *katti vizgastaav maalõd makkaamaa* kass heidab maha magama; *vizgastakaa vähäkkõizõ, azõttaga murud* heitke vähekeseks pikali, laske leiba lusse; *vizgastab ülleez viskab* (kergelt) üles; 2. viskuda бросаться, кидаться; *tämä vizgasti veñtee, nii takkaa vaa vesi bul'butti* ta viskus vette, nii (et) vesi taga vaid sulpsus. – Vt. ka *viskoa, viskastaa*.

vižgata Kett. K L P M Kõ S Po Lu J (R-Eur. U V Li Ra Ii Kr) -õta Lu -õt J-Tsv. -atag ~ -attag I vizata Ku -atak Kl, pr. *visk/aan* K L P M Kõ V Lu Li Ra J Ku *vizgan* J-Must., imperf. -azin L P M Lu J Ku -õzin Lu J 1. visata, heita бросать, кидать, швырять; L *nuorikkõ viskaab õpõzyõ deñgaa kaivuusyõ* pruut viskab hõberaha kaevu; L *üli õjaa õli vizgattu suuri irsi* üle oja oli visatud suur palk; P *viskazin löülüä* viskasin

leili; M *löülüä vizgatas saunatšivilee* leili visatakse saunakerisele; M (*d'eruga*) *vizgataz einojepäälle persee allaa, etti eb veelatas sõppõi* takune riie visatakse heinte peale perse alla, et ei määriks riideid; Lu *iki-lookka .. juub meress vai jõgõssa vettä i senee vee takaz viskaab maal* viikerkaar .. joob merest või jõest vett ja selle vee viskab tagasi maale; M *mitä näilee pajattaa, ühs kõik niku seinäsee erineitä vizgata* ükskõik mis (= mida) neile rääkida (on sama hea) nagu herneid vastu seinä visata (= nagu hane selga vesi); P *viskaa pitšässi* heida pikali; 2. heita liisku метать, кидать (жребий); M *ees siä, kui nõissaaz löömää einää, siz vizgataz arvala* enne seda, kui hakatakse heina niitma, siis heidetakse liisku; I *davai'e viskaammag arpa* hakkame liisku heitma; 3. (riideid, jalatseid) ära võtta скидывать, снимать (одежду, обувь); J *povarnoz vizgattii sõvad välää* saunaisikus visati riided seljast ära; I *viskaa šuubaa maalõd* viska kasukas seljast; 4. (vilja) tuulata, visata бросать, везть; P *nõissass viskaamaa akanoiss rütšiev* hakatakse rukist aganatest (välja) tuulama; Lu *kobriikaa viskazimma vil'oi* viljakühvliga tuulasime vilja; Lu I *tšäsiillä vizgattii lapatkalla* käsitsi tuulati kühvliga; 5. (ahju) pista вложить (в печь); Kõ *kursi vizgahtaz ahjoo* pulmaleib pistetakse ahju; 6. tekkida, välja lüüa, ilmuda явиться, возникнуть; L *viskaav jalkaa sinizie pädnaa* jalale lööb sinise täpi; P *tällie viskas kažstõ-ššõmõtt paizõtta* talle löi kaksteistkümmend paistet (ihule); Kõ *viskaap tuskatäiv, kui goõra tuõv* ilmuvad muretäid, kui mure tuleb; M *piimä võib vizgata pähhee, sis tulõp hullussi naizikko* piim võib pähe lüüa, siis läheb naine hulluks; 7. maha jätta, hüljata бросать, покидать; Li *mees põlõtti kõvassi, a perrää viskas pois põlõttõmizee* mees suitsetas kõvasti, aga pärast jättis suitsetamise maha; I *meez viskazi naizõd, meni, ja lažõv* viskazi mees jättis naise maha, läks, ja lapsed jättis maha; ■ Kett. *meill ed viskaa liikaa luzikkaa suhõd* kk. meil ei viska (sa) liigest lusikatäit suhu (= meil ei ole toitu raisata); P *en õlõ kuullu mokomaa kummaa, i tšäjed viskazin lad'd'alyõ* ma pole kuulnud niisugust imet, lauitasin käsi-gi; Li *nii pal'lo põlõtti, jotta nõisi huimamaa pääss, viskaz niku päässä maalõ* nii palju suitsetas, et pani (tal) pea pööritama, tekkisid nagu tasakaaluhäired; Lu *kõikk ne hoollõd viskaa mettsää* kõik need mured viska metsa; M *tara viskaab elkkua* aed langetab õisi; M *leipä on koorõd vizganu välää* leib on koorukese lah-ti lõõnud; M *viskazimma vähäkkõizõd sõnnaa* sõnelesime natuke; P *naizikko viskaz välää*

lahzõd naine tegi abordi; Lu *mustalazõt karttoill vizgattii mustlased panid kaarte*; Li *kabluukkaa vizgata tantsida, tantsu lüüa*; J *viskaab va üviiss meeliiss tanttsua lõõb aga heameelest tantsu*. – Vt. ka *viskaa, viskoa, viskuu, vizgõskõlla*.

vizgõlapja: *vizgelapia ~ vizgelapja* Ränk = viskoizlapja.

vizgõpahmaz ~ vizgepahmaz J-Ränk tuulmata vili neproveянное зерно.

vizgõskõlla: -õll J-Tsv., pr. -õlõn: -õõn J, imperf. -õlin J visata бросать, швырять. – Vt. ka *vizgata*.

vizittäijä K-AI. M-AI., g. -ää ärataja пробудитель; K *vajõltõlid minul vihojõõ viinojõõ, vizittäjäni* (AI. 43) vahetasid mu vihade viinade vastu, mu ärataja.

vizitüs R-Reg. äratamine разбуждение.

vizvalta M Ra, pr. -av ~ -v Ra, imperf. -zi mädneda (haava kohta) нарываться, загниваться; *kraappazin tšäe, se vaa vizvaav* kriimustasin käe (ära), see aina mädneb; *tšippa vizvav* haav mädneb.

vita vt. *viitta*.

viteli J-Tsv. J-Must., g. -ii J 1. (lambi)taht фитиль; J *tee koloo lampilõõ puu-villõss viteli tee ikoonilambile puuvillast taht*; J *lad'd' viteli eb mee lampii šokkiiss läpi* lai taht ei lähe lambi makkadest läbi; 2. (küünla)taht, -südamik (Must. 187) фитиль (свечи).

vitem/e Lu, g. -ee lauajalgade vahepuu e. pulk перекладина (соединяющая ножки стола); Lu *vitemed õllaa süümälavval jalkojõõ väliz põikpuud on söõgilaua(l) jalgade vahel*.

vitimõ Ränk P *viitõmõ ~ vitõmõ* M *vitõm* J-Tsv., g. *vitõmõõ* J gopsimõõk трепалка, трепало; P *vitimõõkaa linoi raputtaass* ropsimõõgaga gopsitakse linu. – Vt. ka *vitõn, viõõ*.

vitin Ränk, g. -mõõ gopsimõõk трепалка. – Vt. ka *vitõn*.

vitinaara vt. *vetinara*.

vit/oa: -toa J-Tsv. (Lu Li) *viitua* M, pr. *vion* Lu Li J, imperf. -ozin Lu Li J 1. linu ropsida, kolikida, lõugutada трепать лён; M *linad vitõmõilla viituaaz* linad ropsitakse ropsimõõkadega; Li *linnaa viottii* lina ropsiti; 2. kerida наматывать; J *vehzid om viottu torti pääle* lõngavihid on keritud keha peale.

vitsakupo: *vitsakupo* J-Must. vitsakimp пучок розог.

vitsaa-õttsa Kõ vitsaots прутик; *piäb tõmmata maassa pikkarain kepikko või pikkarain vitsaa-õttsa tuleb tõmmata maast väike kepike või väike vitsaots*.

vitsik/ko Kett. K R M, g. -oo võsa, võpsik

густой кустарник, чашоба; M *noor vitsikko mettsä* noor võsamets. – Vt. ka *vittsizikko*.

vitsikkõin J-Tsv., g. -zõõ J vitsake, vitsaraag прутик.

vitts/a Kett. K R L P M Lu Li J I (R Kõ) -õ Pi Ke J *vitsa* K Lu Li J *vitts* J *Buqa* Tum., g. *vitts/aa* L P M Lu Li J I -a J 1. vits, raag, roosk розга, прут, лоза, хлыст; M *elä pella, emä sillõ annab vittsaa* ära hulla, ema annab sulle vitsa; Lu *miä pehoss katkaan vitsaa* ma murran põõsast vitsa; Lu *tšäez on palko, miä tein enele roozgaakaa (vitsaakaa) ühee palgoo* käel on vorp, ma tegin (lõin) enesele piitsaga (vitsaga) ühe vorbi; J *miä lähzin kattoo vart vittsasõ* ma läksin katuse jaoks vitsu tooma; Lu *võõttaa vittsa, koivu vai pajuvittsa, väänetää, neissä tehllää koliv* võetakse vits, kase- või pajuvits, väänatakse, neist tehakse vitssidemed; P *panõn pajuu vittsoikaa tšiin ümpär kuuvittsaa* panen (roovlati) pajuvitstega kinni ümber sarika; L *väliisie õli pantu vittsaa raagad* vahele oli pandud vitsaraod; Lu *lai' oos on: jalakset, tormat .. sepii vitsat ..* (Len. 283) reel on: jalased, jalase-raud .. seabavitsad ..; Lu *vittsa vakaad* vitstest korvid; 2. vits (noor kasvav puu) прут; M *mii raaka, mii õhsa, see on ühskõik, a vittsa, see on noor kazvava puu* kas raag või oks, see on ükskõik, aga vits, see on noor kasvav puu; Lu *vitsall on ladva õttsa i tüvi õttsa* vitsal on ladvaots ja tüveots (tüügas); 3. traat проволока; Lu *rauta vittsa* traat, telefonitraat; 4. süstiku (pooli)varras, -vits стержень челнока; M *surmukaa vittsa, vitsaa pääle pantii tšäavi, i sis surmukkaasõõ* süstiku varras (vits), vitsa peale pandi kääv ja siis süstikusse; 5. voodipäits изголовье (кровати); J *tubakk massin õlitši tilall pää vittsõz* tubakakott oligi voodipäitsis. – Vt. ka *adraperz-, jalko-, katto-, koivu-, paju-, parraz-, perze-, pää-, rauta-, roottši-, sepi-, siõ-, taketti-, tšeero-, urpa-, urpo-, õjki-*.

vittsaaita Li vitsaed, vitstest aed плетёная изгородь, плетень.

vittsakirstu I vitstest kirst, korv, kast (marjade jaoks) плетёная корзина (для ягод). – Vt. ka *vittsavakka*.

vittsamõrta Ränk M vitsmõrd верша, мерёжа (из прутьев); *vittsamõrrad õltii peened mõrrad* vitsmõrrad olid väikesed mõrrad.

vittsapärvokka I = *vittsavakka, vittsapärvokka* on *mokoma* vitskorv on niisugune.

vitts/azikko Li -õzikko Lu, g. -azikoo Li võsastik, võserik, (paju)võsa кустарник, молодая поросль; Lu *vittsõzikko on, kuza kazvop pal'õ pehkoja* võsastik on (see), kus kasvab palju põõsaid; Li *ku on arva vittsazikko, sis kazvob*

vittsojõd väliz roho kui on harv võsastik, siis kasvab (paju)vitse vahel rohi. – Vt. ka *vitsikko*, *vittsizikko*, *võsazikko*.

vittsavakka Lu vitskorv, vitstest korv плетёная корзина; *tšüläzä enne tšumadanaa ep täettü, õltii matka vittsavakad, kattojeekaa i sai panna lukkuu. ne õltii kraazgõttu külas enne sumadani ei tuntud, olid reisi-vitskorvid, kaanega ja sai panna lukku. Need olid värvitud; vittsavakkoja tehliää pajuõhsiissa vitskorve tehakse pajuokstest.*

vittsizikko Lu Li *vitsizikko* J-Tsv., g. -oo J = *vittsazikko*; Lu *vittsizikko*, *kuza pall'o pajuu võssaa kazvav, se on vitsizikko võsastik, kus palju pajuvoõsa kasvab, see on v;* J *lõikõttšiz oŋ kazvonnu vitsizikko* raiesmikul on kasvanud võsa.

vitto vt. *jalka-*, *jalko-*, *pää-*.

vittsõin J-Tsv., g. -zõd = *vittsõn*.

vittsõin M, g. -zõd vitstest из прутьев; *vittsõzõd mõrrad* vitstest mõrrad, vitsmõrrad.

vittu L P M Lu J, g. *vituu* L P J *vituu* M vitt vulg. naise ja emaslooma suguelund половой орган женщины и самки; P *tammaa vittu* mära v.; P *lehmeä vittu* lehma v.; J *vituu aukko* v-auk; J *vituu tseeli* kliitor. – Vt. ka *sammal-*.

vitõm, **vitõmõ** vt. *vitimõ*.

vitõin K-Set., g. -mõd ropsimõdk trepalka. – Vt. ka *vitimõ*, *vitin*.

viuhka P (Kett.) -hk J -ha Lu -χχα Li -kka J-Must., g. -hgaa P J -haa Lu -χaa Li kihv, võhk klyk, бивень; Kett. *sigaa viuhgad* sea kihvad. – Vt. ka *sigaa-*.

viukust/aa (Ku-Len.), pr. -an, imperf. -in vinguda, vihiseda свистеть; *neije selkie päällä viukusti vitsat* (Len. 290) nende selgade peal vingusid vitsad.

viuruu: *viuruu vauruu* K-Ahl. kuidagimoodi, lohakalt как-нибудь; *vall'aat on pääzä viuruu vauruu* (hobuse) suitsed on lohakalt peas.

viõõ K L M (P Ja) *viõ* M, g. *vitõmõd* K M *viti-myõ* P ropsimõdk trepalka; M *linad vitõmõilla vituaz* linad ropsitakse ropsimõdkadega. – Vt. ka *vitimõ*, *vitin*, *vitõn*.

vjokla vt. *ffokla*.

vlad'eniña: -ññ J-Tsv., g. -ñña valdus владение; *kuniga vlad'eniñ* kuninga valdus.

vlašt'i M *vlaas/ti* ~ -t' J-Tsv., g. -t'ii ~ -tii J võim, valitsus власть; M *save-tskõi vlašt'i* nõukogude võim.

vmesto ~ **vmest** J-Tsv. (kellegi v. millegi) asemel вместо (кого, чего); *vmesto minnuu iro meni äessemä* minu asemel läks Iro äestama; *vmesto viina valõ pikarii karassina* viina asemel valas klaasi petrooleumi; *vmest tovo, štop*

tull kottoo, tämä meni tšüläsee š'antama selle asemel, et tulla koju, läks ta küla peale kondama (= lonkima).

vo vt. *vot*.

vod'a-ryka M *vodank* J-Tsv., g. -kaa J vesitõbi водянка (болезнь); M *vod'anŋka, siiz inehmin paizõtuv* (kui on) vesitõbi, siis inimene läheb paiste; J *baabusŋk kooli vod'anŋkõss* vanaema suri vesitõppe.

vodolaz/a Ra *vodola-az* J-Tsv., g. -aa tuuker водолаз.

vodopada: -D J-Tsv., g. -daa kosk, juga водопад; *narvaa suukkun-faabrikk saab vett vodopadass* Narva kalevivabrik saab vett koskest. – Vt. ka *vesitõkkuminõ*, *vee-tõkkumiin*.

voflse M-Set. -šo R-Mäg. üldse, sugugi вообще (вовсе); M *bõllu vofse vaattamaza kotonna sukua niizä viiezät'šümmenezä vuvvõza* (ta) polnud üldse käinud kodus sugulasi vaatamas nende viiekümne aasta sees.

vohimõ M-Set. J-Must., g. -õõ 1. M (kæ)ranne запястье; 2. J (kabjaliste ja sõraliste) sõrgats путо, бабка (область путового сустава у копытных).

vohi/sa (J), pr. -zõv J, imperf. -zin mõkitada блять; *tämä siält va vohizõb: miä ted'd'ed jalkoill tallon i sarvill revin* ta (kits) sealta aga mõkitab: ma tallan teid jalgadega ja rebin sarvedega lõhki.

vohm/a M Lu Li Ra J -õ J-Tsv. *vohm* Lu J *vohom* Lu, g. -aa Lu J rumal, loll, hull глупый, дурак; Lu *täll on pää niku põllü, se on vohma* tal on pea nagu tolm (= tal on pea tolmu täis), see on loll; Lu *tämä on nii vohma niku soomõ saappõga* ta on nii loll nagu soome saabas; Lu *jumala ep tee ühellaisiit inemisi, vohma piäv ellää i tarkka piäv ellää* jumal ei tee ühesuguseid inimesi, loll peab elama ja tark peab elama; Lu *vohma on kazell maalla pilkattava* loll on selles ilmas pilgatav; J *vohmõll izäll vohmõd lahzõd* rumalal isal (on) rumalad lapsed; Lu *õli vohma nain, tšen joi* (see) oli rumal naine, kes jõi; Lu *vätsi õli tuhma i vohma, uzgottii, što pokkoini-kaa haamu tšäi kottoo* rahvas oli loll ja rumal, usuti, et surnu vaim käis kodus; Lu *miä meen vohmassi* ma lähen lolliks; Lu *niku vohma pall'a päi häülüs* nagu hull käib paljapäi ringi; Lu *se onõ vohmissa vohma* see on lollist lollim; Li *elä õõ kõikkinaa vohma* ära ole päris loll; Li *tükkünää vohma* tükkis, täiesti loll. – Vt. ka *vohmõkaz*, *voldu*, *voldukaz*, *vähämeelin*.

vohm/o Kett., g. -oo vedelvorst, venimus, venivilleм вялый, нерасторопный человек, рохля.

vohmu/z ~ **-uz** Lu Li, g. -uu ~ -usõõ Li rumalus

глупость, дурость; Lu *vohmutt onõ maailmas pal'l'o* rumalust on maailmas palju; Lu *enne õli kõvassi vohmuuss* enne oli palju rumalust; Li *vohmuu perässä tätä nagrõttii* teda naerdi (tema) rumaluse pärast.

vohmõk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J totakas, napa-кас придурковатый.

voh/o K L P M Kõ Po S V Lu Li Ra J I *voohi* Ku *Bogo* Tum., g. -oo K M S J -uo P I. kits коза; P *meillä õli valkõa voho* meil oli valge kits; M *suuriik sarviikaa vana voho* suurte sarvedega vana kits; Kõ *voho viis kuut tsäüs i lammaz viis kuud* kits kannab (= on tiine) viis kuud ja lammaz viis kuud; Lu *voho bákätäv* kits mõkitab; J *voholl on teräv part kitsel* on terav habe; M *vohoo borana* sokk; M *vohoo võdna* kitsetall; S *vohoo poigad bõlõ võdnad, on tõissa moodaa* kitsetalled pole lambatalled, on teistmoodi; J *vohoo piim om maikka* kitsepiim on imal (= magusavõitu); M *mie menin voholõõ* läksin kitse juurde; P *vohuo marja* põldmari, põldmurakas; 2. teatud kaardimäng козёл (игра в карты); M *pojod mänd'ittii vohhoa* poisid mängisid v-d. – Vt. ka *mettsä-, taivaz-*.

vohoborana M Li sikk, sokk козёл. – Vt. ka *vohopässi*.

vohokkõi/n J-Tsv., g. -zõõ J kitseke козлёнок.

vohom vt. *vohma*.

voho-manu Li = *vohovõdna*.

vohomarja M *vohuo-marja* L (P) põldmari, põldmurakas, kitsemurakas ежевика; M *vohomarjad on niku malinad, va musad, makuzavareñja tuõp tãmässä. a tãm mõhää jõvviu, sütsüünn. põõsaad on mokomad, pisseeväd niku križovnikaa põõsaad* põldmarjad on nagu vaarikad, ainult mustad. Maitsev keedis tuleb nendest. Aga ta valmib hilja, sügisel. Põõsad on niisugused, torgivad nagu karusmarjarpõõsad; M *kazvaass mokomad musad, meil kutsuass vohomarjad* kasvavad niisugused mustad (marjad), meil kutsutakse põldmarjad(eks). **vohomarjapuu** M põldmarjarpõõsas куст ежевики; *vohomarjapuu on pisselikko* põldmarjarpõõsas on okkaline.

vohomõõkka ~ voho-mõõkka Li võhumõõk (rohttaim) касатик; *vohomõõkõt kazvovõt patukkõjõõkkaa ühies paikkaa* võhumõõgad kasvavad hundinuiadega ühes kohas.

vohopiimä M kitsepiim козье молоко; *piäb nõisa õppõõmaa vohopiimälee* peab harjuma kitsepiimaga.

vohovõdna Ra *voho-võdna* (Kõ) kitsetall козлёнок; Kõ *voho-võdnad i lampaa-võdnad* kitsetalled ja lambatalled. – Vt. ka *voho-manu*.

voi K P Kõ Lu (hädaldav, tuska või ka imetlust

väljendav interjektsioon) ахти (междометие, выражающее досаду или удивление); Kõ *ai voi miä n õõ laurii nain a. v.* (oh häda), ma ei ole Lauri naine; Lu *ai voi. ku täll on pal'l'o voima a. v.* (oi-oi), kui palju jõudu tal on!

voi- vt. ka *või-*.

voi ~ woieh vt. *või*.

voigriba vt. *võigriba*.

voik/ata (J-Mäg.) -*atag* (I), pr. -*kaav* [?], imperf. -*ki* I hädaldada, kaevelda, oiata сетовать; стонать; J *a i voi vo i voi voikkaziitõ* (Mäg. 172) oh häda, kaeblesite; I *tämä voikki, voikki o'ihh* ta oigas, oigas – oih!

voikukka vt. *võikukka*.

voilappai vt. *võilappaja*.

voilok/ka M Lu Ra (I) -*k* J-Tsv. *volokka* Lu, g. -*aa* M J vilt войлок.

voilokk-šlääppi J-Tsv. viltkübar, -kaabu войлочная шляпа.

voilokkõi/n J-Tsv., g. -*zõõ* J vildist, vilt- войлочный.

voimanõ vt. *vähä-*.

voimalza: -*az* P M Lu adv. võimuses, võimu all (наречие в форме ин-а от *voima*); Lu *nii on hulluu voimaz* nii on hulluse võimuses; P *õvvyõ lato on laikaa voimaz* siseõue lakk on üleni leekides; M *tämä kõikk kultaza õli, kullaa voimaz* ta oli lausa kullas, kulla võimuses.

voimottom/a Lu, g. -*aa* jõuetu, nõrk слабый, бессильный; *miä ev või tehä, miä õõn voimotoma* ma ei suuda teha, ma olen jõuetu. – Vt. ka *võimato*.

voim/u Lu, g. -*u* Lu jõud, võim сила, мощь; *on kõlmõt suurta voimua – vesi, tuli i tuuli* on kolm suurt jõudu – vesi, tuli ja tuul. – Vt. ka *võima*.

voimõssi J-Tsv. kõvasti сильно; *nii voimõssi ajav, jod ratta-parjõd va jürissä* nii kõvasti kihutab, et vankriredelid ainult kolisevad.

voimõtuz J-Tsv., g. -*sõõ* J nõrkus, jõuetus, võimetus слабость, бессилие; *nii tuli mikäle voimõtuz jot em või mittäit tehä* nii tuli mingi jõuetus (peale), et ma ei või (= ei suuda) midagi teha.

voi/n J-Tsv. sõdur, sõdalane воин; *tuli hanse kõrt med'd'ee-tši voij kottoo* ometi kord tuli meiegi sõdur koju.

voisk vt. *api-*.

vois/ko Kõ Lu -*kõ* Lu -*ka* I -*k* J-Tsv. Ku, g. *voizga* J sõjavägi, armee; sõjaväeosa войско; армия; воинская часть; Lu *meill on suuri voisko* meil on suur armee; J *petterii garnizona on õikõ suur voisk* Peterburi garnison on väga suur (sõjaväeosa); Lu *voiskõ tootii vällää soomõssõ* (Mäg. 179) sõjavägi toodi Soomest välja; Ku

šveedaa voisk meni pakkoo Rootsi sõjavägi põgenes.

voitella (Kõ-Len.), pr. -en, imperf. -in võida, määrada мазать, обмазывать, натирать; Kõ *siis soolal i pirtul voitõltii taka* (Len. 221) (mõisaagsest peksust:) seejärel soola ja piiritusega määrati taguotsa. – Vt. ka *võd'd'õlla, võitaa*².

voivor/tõlla: -tõll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin J oiata стонать.

voivot/taa: -ta J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J oiata, (nutta) tihkuda стонать, охать, хныкать.

voivotõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. ← *voivottaa; vaile on silmettä lahs ku nii voivottõõv, ep saa rauha* võib-olla on laps kaetatud, et nii oigab, ei saa rahu.

vokihaakki M voki lüht; lühi haru прядельный прибор; дуга веретена (на самопрялке); J *vokilla on haakki, varttinä panna haakkii* vokit on lüht, värten pannakse lühti.

vokijalka M voki jalg ножка самопрялки.

vokiikoir: *vokikoira* M-Len. vokikeps шатун самопрялки; *vokise* [= *vokkiza*] on *vokiratas, vokkijärtšü, vokikoira, jalka-alus, napa, varttinä, sampat* [= *sampaat*] (Len. 261) vokit on *vokiratas, vokipink, vokikeps, tallalauad, vokikruvi* (= *vokisaba*), värten, lühipostid; M *vokkii koira veeretäb ratassa* vokikeps ajab ratast ringi.

vokiinapa M vokikruvi завёртка, винт самопрялки.

vokirataz: *vokirata/z* M Kõ -s M-Len. = *vokii-veero*.

vokii-veero J-Tsv. *vokiratas* колесо самопрялки.

vok/ki Len. Ränk Kett. K L P M Kõ S Ja V Po Lu Li J I (Ra), g. -ii P S Ja Lu Li Ra J -i J vokk самопрялка; K *tšedrättii vokiikaa* kedrati vokit; K *vokill on šnoorat päällä* vokit (= *vokirattal*) on nõõrid peal; P *vokiikaa ko tšedrättii päiväll vai õhtagal, kyõzniid eb jätettü nüõriä peälie vokii rattaalyõ* kui vokitiga kedrati päeval või õhtul, (siis) kunagi ei jäetud *vokirattale* nõõre peale; Lu *vokiikaa tehtii täävii* vokitiga tehti kääve; Lu *vokit on värtenä, minee pääl tšedrätää lõnkaa vai niittä* vokit on värten, mille peal(e) kedratatakse lõnga või niiti; J *koontõl siota tšiin vokii lauta, siiz vass nõissa tätä tšedrämä* koonal seotakse kinni voki koonalaua külge, siis alles hakatakse seda ketrama; S *veeretäd jalgall vokkia* tallad jalaga vokki (= ketrad); Lu *vokii veeru* voki ratas; Lu *vokii veerol on värtenäv* voki rattal on kodarad; Lu *vokii jalgõd* voki jalad; Lu *vokii rauta* voki

vändaraud, voki vänt; Ra *vokii napa* voki kabi, voki süda; J *vokii lühti* voki lüht; J *vokii säblä* voki keps; J *vokii tallõd* voki sõtkelauad; J *vokii varttinä* voki värten; J *vokii ampaad* voki (lühi) hambad; Lu *vokill on haakki* vokit on lüht; J *vokill kaas on harkid* vokit on ka hargid; J *ripot koontõl vokii lappaa* riputa koonal voki koonalaua külge.

vokkijärtšü M-Len. vokipink, alustugi подставка (у самопрялки).

vokkimaasteri M I vokimeister (мастер по изготовлению самопрялок); M *kõnnuz õlivad vokkimaasterid* Kõnnus olid vokimeistrid. – Vt. ka *vokkuri*.

vokkinik/ka K L, g. -aa K vokimeister самопрялочник.

vokkur/i Lu, g. -ii = *vokkimaasteri*; Lu *konnuu tšüläs* tehtii *vokkija, siäl õltii vokkurid* Konnu külas tehti vokit, seal olid vokimeistrid.

vokura-t Ku täpselt, päris, just точно, аккуратно; *hirvi keersi pää vokura-t lopatkaa kohalla* põder keeras pea just abaluu kohale.

volakkavoli I, g. -i luuk ставень; *lemmus tuli õöllä, volakkavoi avazi* kratt tuli õösel, avas luugi.

vold/du J-Tsv., g. -uu J rumal, loll, hull глупый, дурак, балда; *nii on voldu inimin, jot mittäit ep saa arvoa* on nii rumal inimene, et midagi ei saa aru; *kannimokoma voldua üht perä petellä* niisugust lolli petetakse ühtelugu; *voldua lähel, dalisko elä, ühellain tüüt kokko ep saa* (sa) lähed hulluks või ei lähe, ikkagi tööd valmis ei saa. – Vt. ka *vohma*.

volduk/az: -õz J-Tsv., g. -kaa J rumal глупый. – Vt. ka *vohma*.

voli K L M S Lu Li J I (P Ja Ku) *vol'u* Po *voof* J-Tsv. *Воли* K-reg.₂ *Вóлу* Ii-reg.₁ Pal.₁, g. -ii S -ii J *vol'aa* J I. võim, tahe, võit, luba воля, власть, позволение, разрешение; S *kump eezepää ehiv, se võtav volii enelee* kes (kumb) enne jõuab, see võtab võimu enda kätte; J *izäll han se piäb õll peretz volii* isal ju peab olema peres võim; Lu *koolõmaa ep tää, se eb õõ omaa voli* surma (ette) ei tea, see ei ole oma teha; M ... *jumalaa voli, kui tahov, nii teev* ... (Mäg. 42) ... jumala tahe, kuidas tahab, nii teeb ...; Lu *se inemin teeb vollia tüütä, izzee ent eb vaivaa* see inimene teeb tööd (oma) tahtmise järgi, ei vaeva end; Lu *em mie däädässä vollia saa* ei ma onust võitu saa; J *võtin õmall volill* võtsin oma voliga (loaga); J *mill bõõ volia* mul pole luba; M *näd on annõttu lahzõlõ voli, meev lautoja i lavõzia möõ* näe, on antud lapsele voli, ronib (läheb) mööda laudu ja seinapinke; 2. vabadus, voli свобода, воля; K *kui tuli voli*

jo, *bõllu barsšinaa*, siiz *jo nõistii pajattamaa venässi* kui tuli juba vabadus, (kui) enam polnud teoorjust, siis hakati juba vene keelt rääkima; *J tuli kunigaa tsähsü, las kõik talupoigõd volilõ* tuli kuninga käsk kõik talupojad vabaks lasta; *Li lassa piäp karmissaa, ep piä antaa nii pal'l'o vollia* last tuleb karmilt vaos hoida, ei tohi nii palju voli anda; *L mie kõikkõa sillõ annan, senieperäss, etti lazzid minua volilyõ* ma annan sulle kõike, sellepärast et lasksid mu vabaks (vabadusse); *L lõikatassa tüttärikuo kassa i voli välleä* lõigatakse tütarlapse palmik ära ja võetakse vabadus; *J voli meez* isekas, isemeelne inimene. – Vt. ka *volillaa*.

volik/az: -õz Lu, g. -kaa vaba свободный, независимый; *volikõz inemin, izzee ent oijjõp tüüssä* vaba inimene, hoiab iseennast tööst (eemale). – Vt. ka *vapaa, vol'noi*.

volillaa adv. M Ja Lu Li J-Tsv. Ku -a Lu vaba, vabaduses, omapead свободно, своевольно, на воле (наречие в форме ад-а от *voli*); *Li ku eb õõ kattia kotoon, siiz õllaa iirev volillaa* vs. kui kassi ei ole kodus, siis on hiirtel voli; *M kanat tsäüiti siltaa möö volillaa* kanad käisid vabalt põrandal (ringi); *M lahzõd õltii jätettii volillaa kottoosõd* lapsed olid omapead koju jäetud; *Lu tall on äntä peräz, eb õõ nii volilla* tal on saba (= järelvalve) taga, ei ole nii vaba; *Lu tämä tahto saavva õllillaa omass naizõss* ta tahtis oma naisest lahti (vabaks) saada. – Vt. ka *voli*.

volimeez J-Tsv. isekas, isemeelne inimene самолюбивый, самонадеянный.

volini/kka: -kk J-Tsv., g. -kaa volinik поверенный, уполномоченный, пользующийся правом.

volissa: -ss J-Tsv., pr. -zõv J, imperf. -zi J voolata, vuliseda, niriseda течь, струиться, журчать; *taari volizõb jooss astia nagass* taar vuliseb joosta astja nagast.

voll'i M Ra J, g. -ii J võll вал; *Ra volli on se, kuza õllaa veerot tsii. volli veep veeroi ümpäri* võll on see, kus on rattad kinni. Võll veab rattaid ringi; *M kaivod on kõikõllaizõd meillä. võttaas kokaakaa vettä; siiz võttaaz, volli on tokoma, seneekaa pöörüttääz* kaevud on meil igasugused. Võetakse kooguga vett; siis võetakse (veel), on selline võll, sellega vändatakse; *J müllüü volli veski võll*. – Vt. ka *müllüü*. – Vt. ka *vaala*.

vol'noi Lu J-Tsv., g. *vol'noi* J vaba, tsiviil- свободный, вольный; штатский; *J vol'noi niku lintu* vaba nagu lind; *J vol'noi kazakk* vaba kaskakas; *Lu pani vol'noid sõvat pääl* pani erariided selga. – Vt. ka *vapaa, volikaz*.

volnuška/a Lu, g. -aa kaseriisikas волнушка.

volokka vt. *voilokka*.

volokuš/a Ränk, g. -aa libisti (mullaharimisriist) волокуша.

volosti vt. *voolosti*.

vološit/ta J-Tsv., pr. -an J, imperf. -in J lohistada, tirida волочить.

volu vt. *voli*.

voohenpoika Kõ-Vilb. kitsetall ягнёнок. – Vt. ka *voho-maņu, vohovõdna*.

voohi Kõ-Vilb. Ku, g. *vohee* kits коза. – Vt. ka *voho, vohokkõin*.

voohipässi Kõ-Vilb. sokk козёл. – Vt. ka *vohoborana*.

voolata: -õt (J-Tsv.), pr. -aav: -av~ -õv J, imperf. -az ~ -õz voolata течь, протекать, струиться, литься; *varill päivä liiki voolab jooss* palava päevaga higi voolab (joosta); *sooniiss veri voolõv jooss* veri voolab (joosta) soontest. – Vt. ka *virrata, vootaa*.

vooli Li J-Tsv. *vuoli* K-Al., g. -ii J liimeister, voolimisnuga, vooliraud резак, скобель; *Li miä tulin saama voolia, nõizõmma voolimaa* (ma) tulin voolirauda saama, hakkame (puud) kooriga. – Vt. ka *voolia*.

voolia Li J-Tsv., pr. -n, imperf. -zin **1.** (puud) kooriga; (puust, savist jms. esemeid) voolida снимать кору (с бревна), скоблить; ваять; *Li nõizõmma voolimaa hakkame (palki) kooriga; 2.* (vikatit) lõigata, teritada точить (коосу); *Li vikahta kurassõdkaa voolitaa, vikahtaa terrää* vikatit lõigatakse noaga, vikati tera. – Vt. ka *vessää², voolla*.

vooli Ränk Kett. Lu (Ja-Len.) = *vooli*.

voolimõv K-Al. K-Salm., Li **1.** voolmed (ühe v. kahe käepidemega ja kumera teraga tööriist puunõude sisekülje voolimiseks) скобель; *Li siiz on voolimõv, ku tehhiää puuassõita* siis on voolmed, kui tehakse puunõusid; **2.** liimeister, voolinuga скобель; *K uhertat sutena ulvovat, voolimed vohona tsäüzväd* (Salm., 774) rl. oherdid sutena (~ huntidena) uluvad, voolmed kitsena käivad (meeste käes).

voolla Kett. M (Ja-Len.), pr. -õn, imperf. -in **1.** (vikatit) lõigata, teritada точить (коосу); *M meil vikastõita kurassõlla voollaz, a mõnikkaad i takkoaz* meil voolitakse (lõigatakse) vikateid noaga, aga mõned ka pinnivad; *M voolla milla vikastõ lõika* (vooli) mulle vikat (teravaks!); **2.** voolida, siluda скоблить, выравнивать; *Ja eel-lä seinät õlivat vooltu voolime kaa* vanasti olid seinad voolitud voolirauaga. – Vt. ka *vessää², voolia*.

voolok/ki P, g. -ii harkader, sahk дрында (соха с почти вертикальными сошниками); *ved*

ruotsill adroi böllu, näill voolokid õlivad rootslastel ju puuatri polnud, neil olid harkadrad.

voolesti (M J-Tsv.) *voolest'i* (J-Tsv.) volost'i (Lu P Ja), g. -ii Lu J vald; vallamaja волость; P *süntüzim miä pummalaa tsüläzä, kattilaa volostiza* ma sündisin Pummala külas Kattila vallas; J *rant-kunnõz (narovaa voolest'iz) pajatõta potšti puhased; Lu voolestii rannaalal* (Narva vallas) räägitakse peaaegu puhast soome keelt; J *kui va voolestii suuoss mittäit ep tuõ valmessi, siis kaipaam uje-znoi suutoo* kui aga valla kohtus(t) ei ole abi (ei tule midagi välja), siis kaeban maakonnohatusse; Lu *staršina i piisari õltii volostii vanõpikod* vallavanem ja kirjutaja olid valla peamehed; Lu *voolestii kontturi* vallamaja; J *voolest'ii rahad* valla rahad; M *taarosta korjas tsüllää obrokkoita, a sis kane rahad vei voolestiisõd* külavanem kogus küla pealt makse (obrokkit), aga siis viis need rahad (= selle raha) vallamajja.

voona Kõ Lu Li, g. -aa tall ягнёнок; Lu *kitsil on voona i lampaal on voona* kitsel on tall ja lambal on tall. – Vt. ka *kittsi-*.

voona vt. *tula-*.

voonna vt. *meñnä-, tänä-*.

voonnõ vt. *võdna*.

voonoin vt. *võõnoin*.

voonoo vt. *võõnoo*.

voonossi vt. *võõnossi*.

voopšše· J-Tsv. üldse вообще; *tämä voopšše ep tunn siivollaa pajatta* ta ei oska üldse viisakalt rääkida.

voorio K M Kõ Lu Li Ra J *vuoro* P *Byopo* Pal.₁, g. -oo K M Kõ Lu J *vuoruo* P **1.** (järje)kord, voor очередь; Lu *tsenee voor õli jakkaa* kelle kord oli jagada?; Ra *nejjee vooro* nende kord; Lu *minuu vooro karjaz õlla* minu kord karjas olla; Lu *nii lamma karjaz, nii lehmä karjaz, aina vooro õli* nii lambakarjas kui lehmakarjas, aina oli järjekord; Kõ *miä palkkaan õmmaa vooroo* ma palkan (kellegi) oma karjakorraks; Ra *üüllä tabunõz miä nõizõn makamaa, a sinuu vooro on vahtia õpõziõ* õösel hobusekarjas mina heidan magama, aga sinu kord on hobuseid valvata; P *tsäüzimmä lidnaza kõm vuorua* käisime linnas kolm vooru; K *vooroo päälee makaa* kordamööda magad; **2.** (söögi)kord очередной приём пищи; J *lehm karjušši tuli voorolõ* lehmakarjus tuli (söögi)korrале; M *karjušši on mill vooroll* karjane on minu pool (söögi)korral; Lu *tšellä on voorolla, se annap pastõri* (Len. 282) kelle juures (karjane) on (söögi)korral, see annab (karjase) abilise; **3.** kordamööda по очереди; M *voorua möö tsäütii eittsee* kordamööda käidi õitsil; Lu

lammõs-karjuššia meilä eb õd, vooroa tsävvvää lambakarjust meil ei ole, kordamööda käiakse; M *primozloill pantii vooroa* kootidega peksti kordamööda. – Vt. ka *vooroppäi, vooro-päit-tää, voorottaa*.

vooroitaa Li kordamööda по очереди; *tsäümmä lampai karjaza vooroitaa* käime lambakarjas kordamööda. – Vt. ka *voorottaa*.

vooroo Kõ Lu Ra J-Tsv. adv. järjekorras, kordamööda по очереди; Kõ *vohojeekaa möö tsäümmä vooroo karjaz naizeläjäv* me naised käime kordamööda kitsekarjas; Lu *vooroo nõissa tüütä tetsemää* kordamööda hakkavad tööd tegema; J *elka mättiska kõiki kõrrõz, tulka vooroo ärge* trügige kõik korraga, tulje järjekorras; Kõ *isuta-talo meni vooroo* simman oli (eri taludes) kordamööda. – Vt. ka *vooro-päit-tää, voorottaa*.

vooroppäi Ra J-Tsv. kordamööda, järjekorras по очереди, поочередно; Ra *dabušnikat magattii tulõd äärez. vooroppäi magattii* hobusekarjused magasinid tule ääres. Kordamööda magasinid; J *pajattõga vooroppäi, ep kõiki kõrrõz* rääkige kordamööda, mitte kõik korraga. – Vt. ka *vooroitaa, voorottaa*.

vooropäit-tää Li kordamööda, järjekorras по очереди, поочередно; *meil bõd karjuššia, lam-maskarjaz müü tsäümmä vooro-päit-tää* meil ei ole karjuseid, lambakarjas me käime kordamööda. – Vt. ka *vooroitaa, vooroo, voorottaa*.

vooroo-reisu (J-Tsv.) voor, reis, kõnek. ots, käik пейс; *jo kaks vooroo-reisua tein jaamaa* juba kaks vööri tegin Jamburgi. – Vt. ka *vooroo*.

voorottaa Kett. M = *vooroitaa*; *õlimma töözä voorottaa* olime kordamööda tööl.

voosi Kett. Len. vdjL K M Kõ S Ja V Lu Li Ra J vdjI (Ränk Pi Ku) *vuosi* L P M (K U V) *vooz* Lu J *voos* M Lu *vuos* P *Bõzu ~ Byõzu* Pal.₁ *Bocu* Tum., g. *vovvõd* K I *vuvvõd* K M *vuvvyõ* L P *vovvõd* Lu J *voovõd* J I *vuvvõd* M Kõ Lu *vuvve* Lu *voõd* Lu Ra J *voõd* J-Tsv. I *voohce* Ku aasta god; L *mill õli tsümmie vuotta* ma olin kümneaastane; L *babuška peälie* *suuvva* *õli* vanaema oli üle saja aasta (vana); Li *mõnt teill on vootta* kui vana (te) olete?; P *tulin vuvvyõ takant kotuo* tulin aasta pärast koju; M *õlin viizii voozii ühezä paikkaza* olin viis aastat ühes kohas; U *miä jo enäp ku nellätsümmed vuotta en pajattannu* enam kui nelikümmed aastat ma ei rääkinud (vadja keelt); M *kahstõ-ššõmõtt voota tsäütii eittsee* kaheteistkümneaastaselt käidi õitsil; Lu *se inemin kõrta vuvvõz entä suvvaab* kk. (egoisti kohta öeldakse:) see inemene armastab ennast kord aastas (= aasta läbi, alati); Lu *mikä voosi, se pahõp ain* mida aasta

edasi, seda halvem; Lu *näväd öllaa ühtä vootta* nad on ühealised; M *menä voon öli kehno voosi* möödunud aasta oli kehva aasta; U *menjää voon ävizi kagra* möödunud aastal hävis kaer; Lu *tänä vootta* tänavu; Lu *tulöval vootta* ~ M *töizöll vootta* tuleval aastal; Lu *povvöl vootta on süntünü* (väikest kasvu inimese kohta öeldakse:) on sündinud põuasel aastal; Lu *musikkaa varenja kestap tervee vuvvööd* mustika-keedis säilib terve aasta; Lu *ku tšako tühjäs metsäs kukub, sis täap köühää vootta* kui kägu kukub tühjas (= veel raagus) metsas, siis enustab kehva aastat; Lu *on üvä tulo vooz* on hea vilja-aasta; J *vihma voosi* vihma-aasta; J *pouta voosi* põua-aasta; M *ku eezä uutta joulua ovat puuv härmääz, siis see leeb marja voosi* kui enne uut aastat on puud härmäs, siis tuleb marja-aasta; Lu *voovvöl jo ol loppu, a tüül loppua ep tulluv* aastal on juba lõpp, aga tööle lõppu ei tulnud; M *uus voosi algub esimeizell päivää janvaria* uus aasta algab esimesel jaanuaril; Lu *soovin üvvää uutta vootta* soovin head uut aastat; P *vassözöll vuvvöll* uuel aastal; K *vovvööd pomijkat pitääss* surnu mälestamise peied peetakse aasta pärast surma; K *pool vootta, taas pomijkat pitääss* (kui) pool aastat (on möödunud), taas peetakse surnu mälestamispeied; L *pokrova öli pummalaza vuvvyö pühapäivä* ussimaarjapäev oli Pummalas aasta kiriklik püha; M *voosi vuuvvölta on parapi eellä* aasta-aastalt on parem elada; J *voosi voovvööd peräilt maam oottöli poikaa* aastast aastasse ootas ema poega; M *vooz vuvvölta nõöp painamaa orkoo* aasta-aastalt läheb tervis viletsamaks; Kõ *laukaa suus kallaa püvvimmä nooreel voosilaisel* [= nooril voosilail] (Len. 220) Lauga suus püüdsime kala noorusaastail; J *voosi vooöl* *inimin meeb vanöpössi* aasta-aastalt jääb inimene vanemaks; L *körkõa vuosi on kasjana* liigaasta päev (= 29. veebruar) on kasjanipäev; ■ J *tüttö jo tuõb voosiisööd, a veel miltäiss-tši pridanaa böd kopitõttu* tüdruk saab juba täisealiseks, aga pole veel mingit kaasavara kogutud; J *oij ko teill suur poik?* – *johanse om voosiiz* kas teil on suur poeg? – On juba aastais. – Vt. ka *kala-*, *leipä-*, *loppu-*, *marja-*, *nältsä-*, *süntümä-*, *touko-*, *tula-*, *tuska-*, *uusi-*, *vana-*, *vihmõ-*, *väli-*. – Vt. ka *voosikköin*.

voosiin J-Tsv., g. -zõd J aastane одногоди́чный, годовальи́й; *ühs voosiin lammöz müüti kõlmõss rublõss* (ühe)aastane lammas müüdi kolme rubla eest. – Vt. ka *vootiin*.

voosikköin J-Tsv., g. -zõd J aastake годик.

voosi-vooöl J-Tsv. aasta-aastalt с года в год, год от года; *kalaa saattši voosi-vooöl* lähep

peenepeessi kalasaak jääb aasta-aastalt väiksemaks.

voosku (I), g. -zguu = *voska*; *kase vooskussa tehtüg, sarviijekaa da ännääkaa* see (kuju) on vahast tehtud, sarvedega ja sabaga.

voossa: -ss J-Tsv., pr. -B J, imperf. -si J = *vootaa*; *vesi voob usatiss* vesi voolab toobrist (maha); *butka katto voob* (koera)kuudi katus lekib; *paiki nõisi uurtõiss vooma* pang hakkas uuretest läbi jooksmas.

vooššu J-Tsv., g. -uu J lobamokk, latraja, hoopleja болтун, бахвал, хвастун; *tšem vooššua kehtaap kuundõll?* kes lobamokka viitsib kuulata?; *piä, vooššu, suu tšiin* pea, lobamokk, suu kinni.

vooššu/a (J-Tsv.), pr. -un, imperf. -in lobiseda, plärada, vadrata трепать, болтать; *hülkä, elä vooššuu voošuu juttui* jäta järele, ära aja (lobise) lobajutte. – Vt. ka *vozlata*.

voozikko vt. *ühsi-*.

voozittaa Lu aastatega год от года; *muhku, sitä praavittaa et saa, tämä jo voozittaa kasvov* (muhk)kasvaja, seda (sa) ei saa parandada, see kasvab ju aastatega.

voozimperikko M aasta läbi круглый год; *mil on eläjäv, faternikav, kummad eläväv vooziimperikko* mul on üürnikud, kes elavad aasta läbi.

voolta M Lu J -ta Lu Li J, pr. -vvab M Lu -vab ~ *vuuvvab* Lu Li, imperf. -ti Lu Li voolata, joosta, lekkida течь, протекать; M *astia voovvab, tam piäb turvotutta nii kaugaa, etti eb nõisõis vootamaa* astja jookseb läbi, seda tuleb nii kaua turrutada, et ei hakkaks (enam) läbi jooksmas; J *kuivõtõga jalgõd, a too nõizõb nenä vootõma* kuivatage jalad, muidu hakkab nina (vett) jooksmas; Lu *nenä vuuvvab, päätauti nina* jookseb (vett), on nohu; J *tõrvõtka vene, siiz eb nõiz vootõma* tõrvake paat, siis ei hakka lekkima; Lu *karvissa voovab, piep konopoittaa* saamast (paadi küljelaudade otste vahelt) lekib, peab tihtima; Li *katod vootivad* ~ *katto voovvõv* katused lasid vett läbi ~ katus lekib. – Vt. ka *virrata*, *voolata*, *voossa*.

voot/ava Ku (J) -ova Lu *vuottava* (R-Reg.), g. -avaa voolav, jooksev, lekkiv текущий, протекающий; Ku *ootava ni vootava* vs. (kui) odav, siis voolav (= kulub kiiresti); R *idgeb tüüni tüt-törikko kalluttelob* [= *kal'uttölõb*] *pittšakassa veneezä vuottavaaza* (Reg. 44) rl. nutab tasane tütarlaps, karjub pikapatsiline lekkivas paadis; Lu *vootova vene* lekkiv paat.

vootiin J-Tsv. -n (Li J-Tsv.) -nõ (Kõ Lu Ra I), g. -izõd aastane годовальи́й; J *veel mennõ voo-tiizõd võrod om mahsõmõtt* veel möödunudaas-

tased maksud on maksmata; J *tšümmenee vootiin poikõin* .. õli *annõtu utšejjaa saפוזניka-lõ* kümneaastane poisike .. oli antud õppima kingsepa juurde. – Vt. ka *kõlmi-, mennä-, mõni-, sata-, tänä-, vana-, ülee-*. – Vt. ka *voovõlline, voosiin*.

vootin vt. *ülee-*.

vootta vt. *mõnõll-, tänä-*.

vootu/d (K-Ahl.), g. -u dem. aasta(ke) годик; *tulevala vootuela* (Ahl. 104) rl. tuleval aastal.

voovõlin Li, g. -zõõ hobus(t)e püha лошадиный паздник; *õpõzõ praaznikkõ, voovõlin, koko voovõz, ühs praaznikkõ tälle* hobus(t)e püha, (aasta)püha, terves aastas (vaid) üks püha talle.

voovõlline Li, g. -zee = vootiin; *voovõlline ärtts võib õlla jo puskõlikko* aastane härgvasikas võib olla juba puskija.

voovõllizõb Lu pl. (koolnu mälestamispeied surnuai ja kodus, kui kadunu surmast on mõõdunud aasta pominki по усопшему на могиле и дома в годовщину смерти).

vor J, g. -aa varas vor; *vot juttõõb vor i vei* vaat, ütleb, varas viiski.

vorm/u K-Ränk, g. -uu (kabjakujuline vorm, mida kanti vadja naise rahvarõivaste juurde kuuluva pealiniku *sapana* all sellele vastava kuju andmiseks копытовидная основа головного убора водской женщины *sapana* для придачи ему соответствующей формы).

voroga Ränk L P M *varog/a* I *tvoroga* Ränk, g. -aa I kohupiim tvorog; M *vorogaa tehtii* tehti kohupiima; I *läntiipiimä piäp pannag ahjoo, sis tuõv varogassi* hapupiim tuleb panna ahju, siis läheb kohupiimaks; I *sis i piimäd i varogav i võib i kõittsi annõittii lavvalõõ* siis ka piimad ja kohupiimad ja võid ja kõik anti lauale; L *kuivass vorogass õli tehtü suura* kuivast kohupiimast oli tehtud juust; M *tehtii mokoma paska vorogassa* tehti kohupiimast niisugune pasha; M *laadittii voroga vatrushkoita* tehti kohupiimakorpe; I *äppoa piimää varogaakaa tehtii, sinnev valattii* haput kohupiimajooki tehti (hapendatud) kohupiimast, sinna valati vett (hulka); I *annag millõ läntiüä piimää vai varogaa piimää* anna mulle hapupiima või kohupiimajooki; I *mustalainõ võtti varogaa uzlaa, ku lutissi pihhoosõõ, znaatšit vesi i tilkku* (muinasjutust:) mustlane võttis (kivi asemel) kohupiimakamaka, (ja) kui pigistas (selle) pihku, (siis), tähendab, vesi tilkuskki; M *lahzõll on valkõa tšeelee pääl, niku vorogall on lapsel on soor keele peal, nagu kohupiimaga on* (koos).

vorogakakku M kohupiimakakk, -kook тво-

рожная лепёшка; *teház vorogassa vorogakakuv* kohupiimast tehakse kohupiimakooke; *vorogakakut teház: voroga tehäs* kuivassi kui piirgaa vartõ. *sinne pannaz makua mõõ soolaa, saahharia, kannaamunaa, vähäkkõizõõ kalattsijavvua. siiz näväd vähäkkõizõõ javoza vaaliaz, tehäs kakussi pikkaraizõssi i võiza žaarittaa* kohupiimakakud tehakse (nõnda): kohupiim pigistatakse kuivaks nagu piruka jaoks; sinna pannakse maitse järgi soola, suhkrut, kanamuna, natuke saiajahu. Siis need veeretatakse (kergelt) jahus, tehakse väikesteks kakkudeks ja praetakse võis. – Vt. ka *vatruška, vorogavatrushka*.

vorogälännikko M kohupiimapütt кадка для творога.

vorogapiirga M *varogapiirga* (I) kohupiimapiirukas пирог с творогом; M *teház vorogapiirgaa i vorogavatrushkaa. piirga on suurõp, koori on päällä. a vatrushka on ilma päälliis-koorta, va serväd on vähäkkõizõõ tšäänättii* tehakse kohupiimapiirukat ja kohupiimakooki. Pirukas on suurem, koorik on peal. Aga korp on ilma pealmise koorikuta, ainult servad on natuke (üles) käänatud; I *varogapiirgoo tehtii* tehti kohupiimapiirukaid.

vorogavatrushka M kohupiimakorp ватрушка. – Vt. ka *vatruška, vorogakakku*.

voroy/ka: -k J-Tsv., g. -aa J lehter воронка.

vorozit/taa: -taag I, pr. -av (I), imperf. -ti (I) nõiduda, (nõiasõnu) lausuda ворожить, колдовать; *tämä tääsi vorozittaag* ta oskas nõiduda; *baba vorozitti* vanaeit nõidus.

vorot/nikka L Lu Li (Ku) -hikk J-Tsv., g. -nikka Lu Ku -nika J krae vorotnik; L *revossa lieb üvä vorotnika* rebasest saab hea krae; Lu *vorotnika õmmõllaa kaglussõõ tšiiini* krae õmmeldakse kaeluse külge kinni.

vorotnits/a Ränk, g. -aa käänivõrk спиральный невод, вороток.

vorot/ta Lu Li -t J-Tsv., g. -aa Lu J -a J pöör, pöörlev võll, vints (nooda v. paadi veoks kaldale) ворот (для перетяги невода на бeрeр); J *meri-noottaa tõmmõta vorotakaa* merenoota tõmmatakse vintsiga; J *vorota tšeertermin ebõõ kerkä tüü* pööra keeramine pole kerge töö; J *sis pantii tšõüsi vorottaa* siis pandi kõis pööra külge; Lu *vorotas tšäümmõ kõlmõd entšiiä* pööra keeramas käime kolme inimesega.

vorpittaa Lu aeg-ajalt, vahetevahel по временам, время от времени, перерывами; Lu *kaned mehet tšävvää vorpittaa mettsäs tüüz* need mehed käivad vahetevahel metsas tööil; *vorpittaa idgõv* nutab aeg-ajalt.

vorppi K-Ahl. M J-Tsv., g. -ii M kord, puhk,

voor, hulk paz, очередь, количество; K *nõisivat tõissa vorppia tantsimaase* (nad) hakkasid teist korda tantsima; M *ühtee vorppii mie näilee tsäüzin* käisin ühtepuhku neil; M *miä ölin näillä üvvää vorpii*, no miä *kehnoo sõnnaa en kuullu* ma olin nende juures hulk aega, aga halba sõna ei kuulnud.

worsõi Kr rohuvärse травинка.

vor/ttšia J-Tsv. -*tšia*g I, pr. -*tšin* J, imperf. -*ttšizin* = *vurttsia*; J *kui pal'l'o ni vortši*, *miä sinnuu m peltsää* kui palju (sa) ka ei torise, mina sind ei karda; J *elä hukka ilm süüt rahoi(t)*, *isä jo niitši vortšiv* ära raiska ilmaasjata raha, isa juba niigi toriseb; I *mitä siä vortšiv*, *ep piäg vortšia*g mis sa torised, ei tohi toriseda; I *eläg vortšig* ära torise!

vort/šuu J-Tsv., g. -*šuu* J torisev, vihane ворчливый, сердитый; *vortšuu meez* tige mees.

voska Ränk K-Ahl. P M-Set. J Ra, g. *vozzaa* M vaha воск; J Ra *tšimolaizõd voska* mesilasvaha; M *vozzaa tükkü* vahatükk. – Vt. ka *voosku*.

voskre-snõi L P, g. *voskre-snõi* püharpäeva-, püharpäevane воскресный; *lugõttii voskre-snõi mal'itva* loeti püharpäevalvet.

vošmuška vt. *osmuška*.

vospalleñña: -*enñ* J-Tsv., g. -*aa* J põletik воспаление; *kooli vospalleññoss suri* põletikku.

vozdulhha Lu -h J, g. -*aa* õhk воздух; J *peräld vihmaa on üvä vozduh* pärast vihma on hea õhk; Lu *ai ku minnuu ahisav*, *ebõ-õ vozduhaa* oi kuidas mind ahistab, ei ole õhku.

vozla: -l J-Tsv., g. -*laa* J loba, vada болтовня; *siä kuile vozlaa pajatõd* sa vist ajad loba?

vozl/ata: -õl J-Tsv. -*ata*g I, pr. -*aan* J, imperf. -*õzin* J 1. lobiseda, vadrata, plärada болтать, тараторить; J *piä suu tšiin*, *elä vozla* pea suu kinni, ära lobise!; I *mitä siä ainõ vozlaav*. *ep piäg niin pal'l'o vozlata*g mis sa aina lobised? Ei tohi nii palju lobiseda; 2. hullata, vallatleda резвиться, баловаться; M *elä vozla* ära hulla!. – Vt. ka *voosšua*.

voznesseññ vt. *vaznesseñña*.

voztrotti (K), g. -*ii* iga возраст; *no siz miä pääzin voztrottii* no siis ma sain täisealiseks (~ jõudsin täiskasvanuikka).

vot K U P M S V Po Lu J I vdJl *vott* P M J *vot* J vaat, vot, ennäe вот; Lu *vot se on sillõ* vaat see on sulle; M *tämä, vot, nüt pääsi rikkaassita*, vaat, sai nüüd rikkaks; Lu *vod mie en tää, kump õli* vaat ma ei tea, kumb oli; J *ahjo õli takant lõhtši*, *i vott i see nõis põlõmaa* ahi oli tagant katki (= lõhki) ja vaat see hakkaski põlema; I *i niin ainõ vod i elettii* ja nii aina vaat elatigi; I *vot i kõittši* vaat ongi kõik; J *vot t'ebe*

na vaat sulle säh!; P *vott, üxs i leitti* ennäe, üks leidiski.

wota vt. *võttaa*.

voti L J -*ti* M vaat, ennäe (ka parastav hüüdsõna) вот тебе, ишь ты; J *voti tsülä* vaat (ongi) küla; J *voti vätsi õli vahva* ennäe, rahvas oli tugev.

votšered'i I järjekorras, järjekorda в очередь, в очереди; *vätsi õli seizahtunnuv votšered'i* rahvas oli jäänud järjekorda seisma.

vottšim J-Tsv., g. -*maa* J võdrasisa отчим.

vred'it/ää: -*tä* J-Tsv., pr. -*en* J, imperf. -*in* J vigastada повреждать, -дить; *lajkõs turpalt maalõd*, *vred'itti enelles tsäe* kukkus redelilt maha, vigastas endal käe.

vrod'e Kõ L -*di* M Kõ I -*di* M nagu, otseku вроде, как-будто; Kõ *lemmüz õli vrod'e niku pahhaa* *voima* kratt oli nagu kuri jõud; Kõ *on vrod'i nähtü* on nagu nähtud; I *vrod'i praaznikka õli* oli nagu püha.

všooravnoo vt. *fšoravno*.

vžatka: -*tk* J-Tsv., g. -*tkaa* ~ -*dga* J altkäemaks взятка; *vžatka antõma* altkäemaksu andma.

vu I interj. vuuh (väljendab vastikustunnet) фуи межд. (выражает чувство отвращения). – Vt. ka *tfu*.

vudglata: -õl J-Tsv., pr. *vutk/aan* J, imperf. -*azin*: -*õzin* J hoorata taskatsya; *mõnt kõrta üüz vutkaad* mitu korda (sa) õö jooksul hoorad?

vudma: -m J-Tsv., g. -*aa* J hoop, müks, võmm толчок, пинок, удар; *said vudmaa seltsää* (kas) said hoobi selga?

vudmast/aa M, pr. -*an*, imperf. -*in* (äkki) lüüa ударить; *vudmasti veitee*, *nii etti takkaa kõik bul'bukkaad* löi äkki vastu vett, nii et mullid (kõik) taga.

vudml/ata Kett. P M -õl J-Tsv., pr. -*aan* P M J, imperf. -*azin*: -*õzin* J lüüa, äiata ударить, простор. огреть, хватить; M *veel miä tälle vudmaan seltsää* (küll) ma talle veel äigan mööda selga; J *vudmõs tõiss kõrvõlõ* löi teist vastu kõrvu; J *vudmaa niskaa de juttu maaz* äiga mööda kukalt ja jutul lõpp; J *nenä müü vudmama* vastu nina lõõma (andma).

vudmila J-Tsv. (Kett.), pr. -*n* J, imperf. -*zin* J = *vudmata*; *ku et hülkä kall'umõss ni miä vudmin algoka sel'tä* kui (sa) karjumist ei jäta, siis äigan puuga üle selja.

vuh/a J-Must., g. -*aa* = *vuhaamin*.

vuhaamin M, g. -*zõd* kohin, vuhin шум, свист; *kõrviz vuhaamin aivoo suur* kõrvus on kohin väga suur. – Vt. ka *vuhina*.

vuhahta/assa: -*ss* J-Tsv., pr. -*av* J, imperf. -*azi*: -*az* J kiiresti süttida вспыхнуть (огнём); *kui-võd algod järestää vuhahtassa põlõma* kuivad halud süttivad kohe põlema.

vuhalta M (Lu) -tag I, pr. *vuhhaav* M I *vuhhaav* Lu, imperf. -zi M vuhiseda, kohiseda, nohiseda, sumiseda шуметь, выть, свистать, сопеть, жужжать; Lu *oi ku mettsä vuhhaav, ku vihmatuuttsa tuõv* oi kuidas mets kohiseb, kui vihmapihv tuleb; Lu *tuuli vuxxaab i komizõv* tuul kohiseb ja mühiseb; M *no ko tänäv [= tänävä]* kõrvad vuhavad no küll täna kõrvad kohisevad; M *neñnäak vuhhaav* nina nohiseb; I *tšimo kõrvaa tüvenä vuhhaav* mesilane sumiseb kõrva ääres. – Vt. ka *vuhisa*¹.

vuhina: -n J-Tsv., g. -naa ~ -na J vuhin, kohin, kahin шум, вой, свист, шелест; *tänävä nii suur tuuli, jõka nurkkõs kuulub vuhin* tänavu on nii suur tuul, igas nurgas on vuhinat kuulda; *la sinnua mettsä vuhin l'uul'uttõõv* las sind metsa kohin äiutab. – Vt. ka *vuha, vuhaamin*.

vuhisa¹ Kett. K-Ahl. L P M -ssa Lu (Ra) -ss J-Tsv. -ssag vdJl, pr. -zõv K L P M Lu Ra J -sav Lu, imperf. -zi P Lu J kohiseda, mühiseda, vuhiseda, sumiseda, nohiseda шуметь, шелестеть, выть, свистать, жужжать, сопеть; M *mettsä vuhizõv* mets kohiseb; J *tuuli vuhizõv puu ladvoiz* tuul kohiseb puu ladvus; Ra *kui tšivikkõja vuhizõv, siz ühesä üüd meev, siz laukaaz meeb jää* kui Tšivikkõja (oja Jõgõpera lähedal) kohiseb, siis läheb (veel) üheksa ööd (ja) siis läheb Lauga jõel jää; P *pilvi nõizõv, vuhizõp kõikk pilv tõuseb, kõik vuhiseb*; L *riiga vuhizõv* (tuul) vuhiseb rehes; Lu *tuli põlõb üvässi, vuhisõv* tuli põleb hästi, vuhiseb; Lu *minull õikaa kõrva vuhizõv kõikõll aikaa* mul parem kõrv kohiseb kogu aeg; P *tämä on sinizel tševäl, vuhizõv niiku tšimolaizõ pesä* ta (kratt) on sinise kera kujul, sumiseb nagu mesilastaru; M *elä vuhizõ ära* nohise! – Vt. ka *vuhata, vumassa, vumisa, vunisa, vurisa*.

vuhisa² ~ -ssa M, pr. -zõv M, imperf. -zi 1. toriseda ворчать; *tämä siältä vuhizõv kõikii päälle, ep tää kuhhõõ õmmaa süätä azõgoittaa* ta toriseb sealte kõigi peale, ei tea, kuhu oma viha välja valada; *ep sõittõõ, a vuhizõv izzee enele* ei sõitle, aga toriseb endamisi; 2. puhkida, vihaseks saada фыркать, пыхтеть, сопеть; *lehmä jo algav vuhissa, võtab süätä lehm hakkab* juba puhkima, kogub viha.

vulina: -n J-Tsv., g. -naa J vulin журчание, бурчание.

vulisa: -ssa Li -ss J-Tsv., pr. -zõv Li J, imperf. -zi J vuliseda журчать, булькать; Li *jõki johzõp kõvassi, vulizõv* jõgi voolab kiiresti, vuliseb; J *vesi vulizõb jooss* vesi vuliseb joosta. – Vt. ka *vurrata*.

vumahtaa P, pr. -aav P, imperf. -i P (vuhinaga) välja karata выскочить; *ühie kõrraakaa*

vumahti ahjossa tulyõ-emä ühekorraga kargas ahjust (vuhinaga) välja tulehaldjas.

vuma/ssa: -ss J-Tsv., pr. -B J, imperf. -z J vuhiseda, susiseda свистеть, шуметь, шипеть; *vähenet lamppis tult, to aivo kõvassi vumap põlõa* vähenda lambis tuld (= keera tuli vähemaks), muidu liiga kõvasti vuhiseb põleda. – Vt. ka *vuhisa*¹.

vumisa P -ssa ~ -ssõ Lu -ss J-Tsv., pr. -zõv P Lu J, imperf. -zi P J vuhiseda, susiseda, kohiseda, kumiseda шуметь, шипеть, гудеть; P *tulyõ-emä vierii ahjuo tezä ja vumizi* tulehaldjas veeres ahju ees ja vuhises; J *pliitt vumizõp põlõa* pliit (pliidi tuli) vuhiseb põleda; Lu *kõrvõiz vumizõv* kõrvus kohiseb (kumiseb). – Vt. ka *vuhisa*¹.

vunisa: -ssa Lu *funisa* Ra, pr. -zõv Ra, imperf. -zi 1. sumiseda жужжать; Lu *tšimolain i hörõläin vunizõv* mesilane ja herilane sumisevad; Lu *tšärpän alki vunissa* kärbes hakkas sumisema; 2. iniseda, läbi nina rääkida гнучавить, -сечь, говорить в нос; Ra *se pajatõb nenäse niku funizõv* ta räägib läbi nina, nagu iniseb. – Vt. ka *vuhisa*¹.

vunulka Lu Li J I (P Ra) -kk J-Tsv. Ku *Внукъ* Tum., g. -kaa L Lu Li J I lapselaps (poiss) внук; J *leevvä vunukõd, pääzed ämmessi* tulevad lapselapsed, saad vanaemaks; I *kasõ vanapig vunukka, tõinõ noorõpig* see (on) vanaem lapselaps, teine (on) noorem; Lu *vunukaa lahsi* lapselapselaps. – Vt. ka *taka-*. – Vt. ka *unukka*.

vunutsk/a Ku, g. -aa lapselaps (tüdruk) внучка; *sis se žutška ott'si vunutskaa helmassa kiini* (muinasjutust:) siis see Žutška võttis lapselapse hõlmast kinni.

vuode (Kõ-Len.), g. -tee voodi постель; *ko miõt, marja, makkamaa mere tšülmille tšiville, villazille vuoteille* (Len. 232) rl. kui lähed, mari, magama mere külmadele kividele, karedatele vooditele.

vurina: -n J-Tsv., g. -naa J sumin, vuhin, sisin шум, шипение, жужжание, свист; *nii tšihuv, va vurin kuuluв* nii keeb, ainult sisinat on kuulda; *vurinaka ja jüminaka toukõtti rihess väl'lä* mürina ja kolinaga tõugati toast välja.

vurisa: -ssa (Lu Ra) -ss J-Tsv., pr. -zõv Lu Ra J -zav Lu, imperf. -zi J vuriseda, müriseda, sumiseda шуметь, гудеть, греметь, жужжать; J *rattaad va vurissa, nii kõvassi põllüeb aja* rattad vaid vurisevad, nii kõvasti tolmutab sõita; Ra *traktor vurizõv* traktor müriseb; Ra *parahoda vurizõv* aurik müriseb; J *samovara jo kussõssaa vurizõp tšihua* samovar vuhiseb juba ammu keeda; Lu *tšärpän lentääb i vurizõv*

kärbes lendab ja sumiseb; Lu *tšimolain vurizav* mesilane sumiseb. – Vt. ka *vuhisa¹*, *vumisa*.

vurppia: *-piag* I, pr. *-ii*, imperf. *-pizii* lüüa, taguda колотить; *paalikalla anttsõ tätä müü*, *kõikkõla viisii vurppiaz* kurikaga kolgitakse seda (= pesu), taotakse igaviisi.

vurr/ata: *-õt* J-Tsv., pr. *-aab* J, imperf. *-azi*: *-õzi* J vuristada, vuliseda, voolata шуметь, жужжать, журчать; *vurraab vokikaa* vuristab vokiga; *vesi vurrab jooss mäess alaz* vesi vuliseb joosta mäest alla; *veri vurrab jooss lõikõtus soonõss* veri voolab (sisse)lõigatud soonest. – Vt. ka *vuhisa¹*, *vulisa*.

vurri J-Tsv. *furri* J, g. *-ii* J vurr, vurrkann волчок, юла; *mikä sill on tšäez?* – *vurri!* noh, *miä sis širraa võtan enellee*, *vurri jääkoos sillõdõ* mis sul käes on? – Vurr; noh, ma siis võtan vurrkanni endale, vurr jäägu sulle. – Vt. ka *vertuška*.

vur/skia J-Tsv., pr. *-zgin* J, imperf. *-skizin* J irtsuda хлюпать (по грязи); *märjet saappõgõd vurzgita jalgõz* märjad saapad lirtsuvad jalas.

vur/zgata: *-zgõt* J-Tsv., pr. *-skaan* J, imperf. *-skõzin* J nuusata (nina) сморкаться; *vurska nenä* nuuska nina!

vurt/tsia M, pr. *-sin* M, imperf. *-tsizin* M toriseda ворчать; M *naizikko ain vurtsib mehhee pääle* naine aina toriseb mehega; M *täm ain vurtsib*, *ain popotab niku soolõi lugõv* ta aina toriseb, aina pobiseb, nagu soola peale loeb (nõiasõnu). – Vt. ka *vorttsia*.

vurvut/taa Lu, pr. *-av*, imperf. *-ti* mulle ajada пениться; *rooppa nõizõb jo vurvuttamaa* puder hakkab juba mulle ajama.

vuš ~ vuss ~ vušš J interj. (ässitushüüe) hass, äss, võta усь, агу; *peremmeez vužutõp koira – vuš*, *vuš!* peremees ässitab koera: hass, hass!

vušut/taa: *-ta* (J-Tsv.), (sõnatüvi основа слова:) *vusutta-* J-Must., pr. *-an*: *-õn* J, imperf. *-in* J (koera) ässitada натравливать, -ять, натравить; *vušut koira*, *la ajab lampat kokko* ässita koera, las ajab lambad kokku. – Vt. ka *vuššut-taa*, *vuzittaa*, *vužutaa*, *vužutõlla*.

vušut/õlla J-Tsv., pr. *-tõlõn*: *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* frekv. ← *vušuttaa*.

vuššutaa (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *vuššutta-* J-Must. = *vušuttaa*.

vuzit/taa (M-Set.), pr. *-an*, imperf. *-in* ässitada натравливать, -ять; *vuzitap tämä koiralla saatanaa* (Set. 20) ta ässitab koeraga saatanat.

vužut/taa: *-ta* (J-Tsv.), pr. *-an*: *-õn* J, imperf. *-in* J = *vušuttaa*; *elä vužutõ koiraa*.

vužut/õlla: *-õll* J-Tsv., pr. *-tõlõn*: *-tõõn* J, imperf.

-tõlin J frekv. ← *vužuttaa*; *mitä siä vužutõdõd koira lahsijõ pääle?* mis sa ässitad koera laste peale?

vušina: *-n* J-Tsv., g. *-naa* kobin, müdin шум, топот.

vuți/sa: *-ss* J-Tsv., pr. *-zõb* J, imperf. *-zi* J müristada, koputada греметь, грохотать, стучать.

vuđklo Ra *-u* Li, g. *vuđ'goo* põldvutt перепёлка.

vuuri vt. *sitta-*.

vuurila (J-Tsv.), pr. *-n*, imperf. *-zin* pista, toppida всовывать, всунуть; *jõka paikkaa siä vuurid õmas pääit* igale poole sa topid oma pead.

võ- vt. ka *ve-*.

vybl'ätka M-Set. g. *-dgaa* vallaslaps, sõimus. vördjas внебрачный ребёнок, руг. ублюдок; *tätä nõistii narrimaa vybl'ätka* teda hakati narrima v-ks.

võd vt. *ved'*.

võd'd'õ (M-Set. Ja I) *-e* ~ *vod'e* K-Ahl. *-d'yõ* P *-d'õ* ~ *võd'd'* J-Tsv., g. *-ee* K-Ahl. *-d'õõ* M *-d'õõ* ~ *võitõõ* J-Tsv. *võit'eme* K-Ahl. *-õmyõ* P (Ja) *-õõ* Lu (I) võie, salv, määre мазь, смазка; J *feršõli anti läsiijellee miltäiss-le võd'd'õtt* velsker andis haigele mingit võiet; J *avitti-ko võd'd'õ tšippalõdõ?* kas salv aitas valu vastu?; J *paakkõ ratta rummu võd'd'õttõdõ* paak (= paagi-täis) rattarummu määret (= vankrimääret). – Vt. ka *silm-*, *tšesotk-*. – Vt. ka *võitama*.

võd'd'õlla L *-ll* J-Tsv. (M), pr. *või/telen* ~ *-tõlõn* L *-tõõn* J, imperf. *-tõlin* J võida, määrada мазать, смазывать, натирать; M *aivoo vařraa tšiišseli, etti saav, a nätko nenä nõğgõdõkaa võd'd'õttii* väga vara kiitles, et saab, aga näe, kuidas sai pika nina (nina määriti nõega). – Vt. ka *võitaa²*, *voitella*.

võdken Kr dem. lambatall барашек. – Vt. ka *võdnõkkõin*.

võdnla Ar. Kett. K L P M Kõ S Lu Li Ra J vdjI *-õ* Pi Ke J *Boëdna* Tum. *võdn* Lu J *võõdna* I *voonnõ* Ku, g. *-aa* S Lu J (väike) tall, talleke ягнёнок; Lu *lammas teeb võdnav* lammas toob (teeb) tallede; M *eestää on võdna kuniz imeb emmä, siz on tal'ikkõin* algul on talleke, kuni imeb ema, siis on tall; M *tallikkõ on voo-tõõssaa, a poolõd vootõõssaa on võdna* tall on aastani, aga poole aastani on talleke; Lu *millin lammaz, mokom võdna* ~ *võdn* vs. milline (on) lammas, niisugune (on ka) tall; S *lampaa võdna* lambatall; J *võdn määkib niku idgõv* talleke määgib, nagu nutab. – Vt. ka *lampaa-*, *voho-*.

võdnõkkõin J-Tsv., g. *-zõõ* J talleke, voonake барашек.

võdr/la Lu I *vydra* Lu *vydra* M-Set. *võõdra* Ra, g. *-aa* 1. saarmas выдра; Lu *võdra eläb veez*

i mettsäs, kuival i veez saarmas elab vees ja metsas, kuival ja vees; Lu vydra .. on niku suur krotta, tämä meneb i vettä müü saarmas .. on nagu suur mutt, ta liigub ka vett mööda; 2. põder лось; I mettsäzä on võdro pal'lo metsas on palju põtru. – Vt. ka mettsä-. – Vt. ka viidra.

võhi-võõr/az: -õz J-Tsv. = vohovõõraz.

võh/ka Kett. K-Set. M Lu Li J -k Ra, g. -gaa M Li J soovõhk белокрыльник; M võhka on *pehmiä roho, sikkoi sööttääz, õjõilaiza i jõtšijee rantalaiza kazvav* võhk on pehme rohi, sigu söõdetakse (sellega), kasvab ojaades ja jõgede kallastel; J võhka, *tämä märjäs kohtaa kazvov* soovõhk, see kasvab märjas kohas. – Vt. ka *si-gaa-*. – Vt. ka *vehkaroho, vehko*.

võhkaleipä J (leib, millele pandi naljaajal võhka juurde) хлеб с белокрыльником (в тесто добавляли болотную траву в голодные годы); *enne siütii võhkaleipää* enne söõdi v-leiba.

võhkazik/ko (Ra), g. -oo koht, kus soovõhad kasvavad заросли болотного белокрыльника; *võhkazikkos* [= *võhkazikos*] *kazvõtaa võhga* v-s kasvavad soovõhad.

võho Li: *võho võõraz* võhivõõras совершенно чужой, чужак.

võhovõõraz J võhivõõras совершенно чужой; *võhovõõras tuli ja sai vävüssi* võhivõõras tuli ja sai väimeheks. – Vt. ka *võhi-võõraz, võntolain, võnto-võõraz*.

või¹ K R L P M Lu Li Ra J I (Kõ Ja) voi Ku (Li) woi ~ woieh Кг Вои Tum., g. *või* M Lu J I I. *või* сливочное масло; *L piemmä võill da munõill* toidame *või* ja munadega; *M rehtelää soojõtab, vöd'd'ad võikaa* soojendad panni ja määrid *võiga*; *I algammaa tsühzettääg või pääl vai razvaa pääl* hakkame küpsetama *võiga või* rasvaga; *M võiza žaarittaaz* võis praetakse; *M või pesäs i soolattaaz* *või* pestakse ja soolatakse; *L ku bõlõ vöilyõ rissie tehtü, lemmüz võtav* kui pole *võile* risti peale tehtud, siis kratt *võtab* (selle ära); *J või jäi pettüü* *või* jäi peti (= petipiima) sisse; *Lu või võijõtaa palaa pääl* *või* määratakse (leiva)-palale; *M rooppa* tehtü *kõikk või* voimaza puder tehti nii, et selles oli palju *võid*; *Lu nõizõmma* *võit* *tetsemää* hakkame *võid* tegema; *I lehmää või* (koore)*või*; *J sula või* sulavõid; *J võikaa vöd'd'õtaa pominkaku* *võiga* määratakse surnute mälestamiseks tehtud kakk; *M sippõlikaa* *või* on niku *tšäznä* sipelgavõid on nagu käs; *Li või liitti* võivitsik; *Lu se on täi tappaja, se on või lappaja* see on täitapja, see on võilappaja (sõrmede nimed); *K või lintu* (Set. 91) võiliblikas; **2.** taimeõli (kanepi-, lina-, päevalille- või roomõli) растительное (конопляное, льняное или подсолнечное) масло; *M pühäsõõmä*

on tehtü seemee võilla paastutoit on tehtud taimeõliga; *Lu tšüseliä võip süüvvä variltaa lehmä-võikaa i seemenee-võikaa* kiislit *võib* süüa kuumalt *võiga* ja (*või*) taimeõliga; *Lu maama pani puu võita putelii* ema pani poomõli pudelisse. – Vt. ka *kaniva-, koto-, lehmä-, mašina-, muna-, puu-, seemee-, seemenee-, tšezzikko-, õssu-*.

võit² konj. K P I *või*, ehk, kas или, разве; *K i juttõõb, onko sill pää väärä .. või tšäed* ja ütleb: on sul pea süüdi .. *või* käed?; *P kuza on mätsi, siz on roho või, juollaz, einämaa* kus on mägi, siis on (mäenõlva all) rohu- *või*, öeldakse, heinamaa; *I või siä et näeg, što miä makkaa* kas sa ei näe, et ma magan? – Vt. ka *vai²*.

võibotška M võipurütt кадка (для масла). – Vt. ka *võipüttü*.

võigriba ~ voigriba Lu võipuravik, võitatikas масленок; *võigriba on limakaz, tält läheb nahka päältä poiz* võipuravik on limane, sellelt tuleb nahk pealt ära. – Vt. ka *võiohabka*.

võijjõ Lu Li -jõ Lu Ra võijõ (Lu Li), g. -tõõ Lu määre, võie, salv; (masina)õli мазь; машинное масло; *Lu mašina võijjõ* masinaõli (-määre); *Lu rattaad vai vanjkkurid vijkuvad, näitä piäb võitaa vanjkkuri võitõõl* vankrid kriuksuvad, neid tuleb määrada vankrimäärdega; *Ra miä vöd'd' an napukaa võitõõkaa* ma määrin vistriku salviga; *Lu se on üvä võijjõ* see on hea salv; *Li kuss siä saad võijjõttõ (vöd'jõttõ)?* (Mäg. 176) kust sa saad *võiet*? – Vt. ka *vöd'd'õ*.

võikasõ Lu Ra võikaste масляный соус; *Lu võikasõ, siell õli kanamunnaa i võita, se või segotattii, siis pantii koorõtta* võikaste, seal (= selles) oli muna ja võid, see *või* segati ja pandi koort (juure).

või-kirnu J-Tsv. võikirm (kitsas puunõu võitegemiseks) маслобойка, пахталка. – Vt. ka *võimašina, või-poolikko, või-õrsi*.

võikukka P M voikukka Lu Li võilill одуванчик; *P tševäl pojokkõizõd i tüttärikkõizõd* *pantii* *võikukka lõugaa allõ, vaatõttii, tšen kui pal'lo õli võita süõnniv* kevadel panid poisikesed ja tüdrukused võilille lõua alla, vaatasid, kes kui palju oli *võid* söönud.

võikuppi M (puust) võikarp (деревянная) масленка; *kakku-vakka kainalos, võikuppi tšäm-mälel* rl. kakukorv kaenlas, võikarp käes. – Vt. ka *võiliitti*.

võilappaja Lu Ra *või-lappõjõ* J-Tsv. *voilappai* Ra võilappaja (nimetissõrme naljaräpane nimi шуточное название указательного пальца). – Vt. ka *võivaraz*.

võileipä ~ või-leip J võileib хлеб с маслом, бутерброд.

võiliitti Lu Li Ra *või-liitti* J-Tsv. *voiliitti* Ra (puust) võikarp, -vitsik (деревянная) маслёнка, кадушка (для масла); J *või-liitti on pilutõttu* võikarp on (nikerdustega) kirjatud. – Vt. ka *võikuppi*.

võilintu J-Must. võiliblikas (kollaste tiibadega liblikas) желтушка (бабочка с жёлтыми крыльями).

võiluzikka J võilusikas (lusikatäis võid) лож(еч)ка для масла (ложка масла); *lehmälte võiluzikkõ* rl. lehmalt võilusikas (lusikatäis võid).

võilännikko M Lu võilännik кадушка (для масла). – Vt. ka *võipüttü*.

võilännikkõiln M, g. *-zõõ* (väike) võilännik кадушка (для масла); *võilännikkõizõd pikkarazõd* väikesed võilännikud.

võima K-Ahl. Lu-Must. J-Must. *voima* L P M Kõ Po Lu Li Ra J I *-ma* Ku *-m* J (Kett.), g. *võimaa* Lu *-maa* P Lu J jõud, võim, vägi сила, мощь; M *kõikk tsüläd ümperikkua põlvõvad; vaatamma, kõikk ühs tullõd võima* (Mäg. 37) kõik külad ümberringi põlevad; vaatame, kõik üks tule jõud; Lu *noorõl väel on voimaa rohkaari ku vanal* noorel rahval on jõudu rohkem kui vanal; Lu *miä ev või tehä, ep tappa voimaa* ma ei suuda teha, ei jätku jõudu; Lu *se ebõd minnuu voimaa müü, ranjka tüü* see pole mulle jõudumõõda, raske töö; L *voimad vähev jõudu on vähe; L taivaa voimalla tuo millõ terveütä* (loitsust:) taeva väega too mulle tervist; K *tämä b õle Jumalaa võima, .., tämä pakanaa võima on* (Ahl. 114) see pole jumala vägi, .., see on kuradi vägi; J *voimaka võtõtti varkalt rahat takaz jõuga võeti vargelt raha tagasi; J tsene voim, sene voli teke võim, selle voli; L tüütõd õltii leekul, poigõd annõttii leekul voimaa* tüdrukud olid kiigel, poisid andsid kiigele hoogu; Li *millä voimalla teit senee oonõd* mis jõuga (vahenditega) sa selle maja ehitasid (tegid); Lu *ku lehmä praaviuv, varmisuv, võtab voimaa, takku tokub izzee poiz* kui lehm kosub, kogub jõudu, saab tulleavamaks, siis vana karv kukub ise ära; Lu *tämä kazvi, kuza õltii voimõt sargõd, kuhõõ õli pantu üvässi valloa* see (vili) kasvas (seal), kus olid rammusad põllutükid, kuhu oli hästi sõnnikut pandud; M *nõisi õöllä paha voima tsäümää koftoo* õösel hakkas paha vaim kodus käima; M *lahsi ittši koko voimassa* laps karjus (nuttis) kõigest jõust; ■ M *tsirjotab ühtä voimaa* kirjutab ühtelugu (ühtejärke); M *rooppa tehtii kõikk või voimaza* puder tehti nii, et selles oli palju võid. – Vt. ka *kormuna-*. – Vt. ka *voimu*.

võimakaz L Lu J-Must. (K) *voim/akaz* L P M

Kõ Lu I *-akõz* Lu Li *-õkõz* Lu J, g. *võimakkaa* Lu *-akkaa* Lu *-õkkaa* J tugev, kange сильный, крепкий; L *opõn nii võimakaz on, etti rihmat katkaav* hobune on nii tugev, et kisub kõied katki; Lu *kotko on lintujõõ kunigaz, on kõikkõa voimakkaari* kotkas on lindude kuningas, on kõigest tugevam; J *jõka tsülä poigõt pietä ent voimõkkann* iga küla poisid peavad end tugevaks; Lu *voimakõz inemin* tugev inimene; Lu *kuza on voimõkõz einä, perrää lüümizee pietää suutkõd i kahõõd maaz, siis kuivõtõtaa* kus on paks hein, pärast niitmist peetakse õõpäev ja kaks maas, siis kuivatatakse; Lu *tsäünnü olud on võimakaz, ajap probgad vällää* käärinud õlu on kange, ajab prundid (vaatidel) pealt ära.

võim/alikaz: *-õlikõz* Li, g. *-alikkaa* tugev сильный; *tsen on võimõlikõz, seneka elä nõiz võitõma* kes on tugev, sellega ära hakka võitlema.

võimanapuška J-Must. vistrik, vinn прыщ, прыщик, угорь.

võimašina M = *või-kirnu*; *õli puinõ võimašina* oli puust võimasin.

võimat/o J-Must. *voimaton* Lu *Вõйматы* Tum., g. *-oo* nõrk, jõuetu слабый, бессильный. – Vt. ka *voimottoma*.

võimuru M võipudi крошево, тюря с маслом; *õltii mokomat savvizõt kupid varrõõkkaa, sinne sulatattii võita; sis tehtii leipämuŗua, kutsuttii võimuru* olid niisugused savist kruusid kõrvaga, sinna (selles) sulatati võid; siis tehti leivapudi, kutsuti võipudi.

võim/atta: *-õit* J-Tsv. adv. võimatu, mittejõukohane не под силу, невозможно; *see tüü on võimõtt tehä* seda tööd on võimatu teha.

võinõ: *-nee* K-Ahl., g. *-zee* võine масляный; *ühs on vihta õnni-vihta, tõinee vihta võinee vihta* rl. üks viht on õnneviht, teine viht võine viht.

võiobahka K võipuravik маслёнок. – Vt. ka *võigriba*.

võipata M võipott горшок (для масла); *võipata tsämmelell* rl. võipott käes.

võipiimä I võipiim, pett пахта; *kui võita hämmeltii ülleessä, siiz võissa lähsi võipiimä* kui võid tegin (segasin) koorest, siis eraldus võist pett.

või-poolikko J-Tsv. = *või-kirnu*.

võipüttü Li võipütt бочонок, кадка (для масла). – Vt. ka *võibotška*, *võilännikko*.

võisiini I võiseen, kollariisikas жёлтый груздь.

võilssa Li *-ss* J-Tsv. (Lu Ra), pr. *-n* J, imperf. *-zin* J = *võitaa*; J *suurõll tuulõll müllü siived võissa menne kattši* suure tuulega võivad (tuule)veski tiivad katki minna; J *läsijõ eb või nõiss* üle haige ei suuda üles tõusta; Li *nämäd võis-saa teŗŗä mitä tahotaa, se on näijee* voli nemad

võivad teha, mida tahavad, see on nende voli; Ra *eväd võistu praavittaa* ei saadud terveks ravida.

võitaa¹ (K U L P M Kõ Ja V Po Lu Li Ra J I Kl) *voittaa* (R Lu Ku Kr), pr. -n K P M Kõ Ja Lu Li J *voin* Ku, imperf. -zin M J võida, saada, suuta мочь, быть в состоянии; M *miä tein kõikõssa õmassa puhtaassa süüssä, kui võizin* ma tegin kogu oma puhtast südamest, kuidas suutsin; Po *ajjaaz nävä kõm kõrtaa ümpär tsüllää, kui võivad* nad kihutavad kolm korda ümber küla, kuidas jaksavad; Lu *miä ilma tüütä ev või el-lää* ma ei või ilma tööta elada; Kõ *tšävvä ev või, jalgad evät pie* ta ei saa käia, jalad ei kannu; Lu *korskia võip süüvvä ja tämä on makuza krõmpsluud võib süüa ja see on maitsev*; M *lad'd'uutta võip pooltõissa aršinaa õlla* laiust võib poolteist arssinat olla; ■ L *mie ev või olen* haige; Lu *kui võio?* – ai *kui kehnessi* kuidas (sa) elad? – Oi *kui viletsalt!*

võitaa² Kett. L P Ke M Kõ Po Lu Li Ra J -a Lu J -aag I *voitaa* Ku, pr. *võd'an ~vod'an* K-Ahl. -jan K *võdjan* Kõ -d'an Ke M Ra J -d'õn Ke J -d'aa I *võijan ~ võijan ~ võijõn ~ võijõn* Lu *võd'd'aa* I, imperf. *võitazin* M Lu -d'in J -d'õn Ke *võiljin ~ -jin* Lu *võd'd'ii* I võida, määrida мазать, натирать; Lu *tšäev lõhkõõvõd, piäv võitaa võitõõl* käed lõhenevad, tuleb määrida võidega; M *lõikattii leipää i võd'd'õttii võikaa lõigati* leiba ja määriti võid peale; Lu *lāsivää võijõttii võitõõkaa* haiget määriti võidega; J *võd'd' ivusõt pomadikaa, siis kestreet pissüz* määri juukse(i)d pumatiga, siis seisavad (pü-sivad) püsti; M *vokkia võitaa puuvõilla* voki määritakse puuõliga; Li *ahjoo aukko pantii tšini, savõõkaa võijõttii* (tõrv)ahju auk pandi kinni, saviga määriti; M *ahjoosõõ on võd'd'õttu kattila, sis siäl soojõttaaz vettä* ahju sisse on müüritud katel, siis seal soojendatakse vett; I *võd'd'aa päältsee* (ma) määrin pealt; I *paa-takalla võitaa kasta kagrakiisselia* siirupiga võitakse seda kaerakiisli; L *võitagaauk* *savvõll tšini* määrige augud saviga kinni; J *akkunaa higõkaa võijõtaa* aknahigiga määritakse (ohatist); Lu *nät ko sinnua peteltii, niku nõgõl võijõttii nenä* näed, kuidas sind peteti, nagu nõega määriti nina; M *varraa tšiiisseli, etti saab, a nätko nenä nõggõõkaa võd'd'õttii* vara kiitles, et saab, aga näed, kuidas sai pika nina (nina määriti nõega); Kõ *mustalaizõt tõrvall võittavad ivussõd musassi* mustlased määrivad (endil) tõrvaga juuksed mustaks. – Vt. ka *võd'd'õlla, võitaussa*.

võitam/a (Kõ), g. -aa võie мазь; *võdjan miä võidamilla* võian ma võietega. – Vt. ka *võd'd'õ*.

võitau/ssa: -ss J-Tsv. -ssaag I, pr. -n J, imperf. -zin J -jõ I ennast määrida замараться, испачкаться; I *miä võitaujõ nõgõlla* ma määrisin ennast nõega.

võitt/aa L P (K M Kõ Lu) -a J-Tsv. -aag (I), pr. *võit/an* K P -tan Kõ -õn J-Tsv. -aa I, imperf. -tazin P -in P J -ii I võita побе/ждать, -дить, преодолеть, -ть; L *võitima hemsad* võitsime sakslased (ära); L *tšenniid minua ev võita* keegi mind ei võida (ära); I *a miä sinnua võitii* aga mina võitsin sinu (ära); J *katsomm, tšen tšetä võitõv* vaatame, kes keda võidab; M *ahnauz võitap kõikõõ raskauu* usinus võidab kogu raskuse (kõik raskused).

võitto K-AI. P M J võit J-Tsv. *voitto* Lu Li J (Ku) *Boimmo* Pal.₁, g. -oo ~ -o J *voitoo* Li J **1.** võit победа; M *tšen tšiiireepää lõöv, señnee võitto* kes kiiremini lõob, selle võit; M *täm nõõp tšinnisseemää, ühskõik leep tämmää võitto* ta hakkab vaidlema, niikuinii jääb talle võit; J *võitoo palkõssi saati puu rissi* võidu palgaks saadi puurist; J *nah, saa õmaz võitto väl'l'ä* noh, võta oma võit (preemia) välja; **2.** kasu, puhaskasu, vaheltkasu польза, выгода, (чистая) прибыль; Lu *miä menin lidnaa müümää kõikõõllaajõssa kotodobraa ja sain üväd voitoo* ma läksin linna müüma igasugust kodukaupa ja sain hea kasu; Li *raasseli mahsi rahad eetoo, kui tuli pal'l'o kallaa, siis tämmää võitto kalade ülesostja maksis raha ette, kui tuli palju kala, siis (oli) tema kasu.*

võittõõlja J-Tsv., g. -aa maadleja борец.

võitu/z Li, g. -sõõ võie мазь.

võitõõlla M Lu (K-Ahl. Li) -ll J-Tsv. -llag I, pr. *võitt/elen ~ -een* K-Ahl. -õõn Lu J, imperf. -õõlin Lu J *võitii* I võidelda, jõudu katsuda, maadelda бороться, состязаться; M *täm on voimakaz, tämmääkaa elä võta võitõlla, ühskõik täm siñnuu võitab* ta on tugev, temaga ära hakka võitlema, niikuinii võidab ta su ära; Lu *mie tul-lin sinuukaa võittõõmaa* ma tuln sinuga jõudu katsuma; I *siä i miä võitõõlimmac, a miä sinnua võitii* sina ja mina maadlesime, aga mina võitsin sinu (ära); J *võitõlla, jot sõvad va präkissä* võideldakse (nii), et riided vaid kärisevad.

võivaraz: -s J-Must. võivaras (nimetissõrme rahvapärane nimi) масловор (указательный палец). – Vt. ka *võilappaja*.

või-õrsi Ränk = või-kirnu.

võikroik/ka (Kõ), g. -aa lõige выкройка; *ize tehtii võikroikad i võitõttii tõin-tõizõlta* ise tehti lõiked ja võeti üksiteiselt.

võlgõs/saa: -sa J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J võlgu võtta брать в долг.

võll/ka Kett. K L P M Lu Ra J I (Ku vdjI) -k J-Tsv.,

g. -*gaa* P Lu Ra J võlg долг; J *anna võlkaa viiz rublaa* anna võlgu viis rubla; P *mahzan miä sillõ võlgaa vällä* ma maksan sulle võla ära; Lu *miä võtin võlgõssi* ma võtsin laenuks; J *õõn teilee võlkaa olen teile võlgu*; Lu *on võlkaa suud i kõrvad* on kõrvuni võlgades; M *kazel inehmizel on enäp kasta võlkaa kui ivussia pääz* sel inimesel on rohkem (seda) võlga kui juukseid peas; J *võlka kopittõma* võlgu koguma; J *võlka pärimä* võlga tagasi nõudma; J *võlka tetšemä* võlga teha (võlgu võtta); J *võlgõssi uskoma* võlgu andma; J *mee tsäü naapuriz, tsüzü võlgõssi nagl leipä* mine käi naabri(te) juures, küsi võlgu nael leiba; J *ize tuõd võlkaa tsüsümä, a vana võlk om mahsõmõtt* ise tuleb võlgu küsima, aga vana võlg on maksmata.

võlkamee/z: -s J-Must. võlk-meez J-Tsv. võlg-lane, võлгник должник, заёмщик.

võlkanikka Lu, g. -*aa* võлгник, võлгlane должник, заёмщик; *mill on pal'l'o võlkanikko* mul on palju võлгnikke.

vympeli: -l Lu, g. -*lii* vimpel ВЫМПЕЛ; *vympel, se on suuriz parahodiz vimpel, see on suurteil aurikutel.*

võntolain M, g. -*zõd* M võhivõõras, murd. võhivõõras чужеродный, совершенно чужой; *tuli inehmin võõraz võntolain* tuli võhivõõras inimene. – Vt. ka *võhovõõraz*.

võnto-võõraz P = *võhovõõraz; minuu piäb mennä võnto-vyõraalyõ mehele* pean minema võhivõõrale mehele.

võr/a K L P Pi M Kõ I, g. -*aa* K P ohver, ohvriand жертвоприношение; K *lähteese veetii võraa* allikasse viidi ohvrit; I *tšellee mitä õli, vei võrraa* kel midagi (viga) oli, (see) viis ohvrit; K *õõllä veetii võraa rissiteelee õõsi* viidi ohvrit ristteele; M *tuulõõsõõ vizgattii võrav: tuuli, tuõ võta milta võra* tuulde visati ohvreid: tuul, tule võta minult ohver. – Vt. ka *võrha, võrho, võrka¹, võro*.

võrbanattu vt. *võrvanattu*.

võrha Lu Ra võr Ra, g. -*aa* Lu Ra = *võra*; Ra *raha lazzõttii lähtee võrhassi* raha lasti allikasse ohvriks; Ra *raha lazzõttii lähtee i jutõltii: sillõõ võrh, a millõõ tervüz* raha lasti allikasse ja õeldi: sulle ohver, aga mulle tervis.

võrh/o (J) *verho ~ verxo* J, g. -*oo ~ verxo* J = *võra*; i *sinne jätti võrhoo* ja sinna jättis ohvrianni.

võrka¹ M I, g. -*gaa* M = *võra*; I *viitii võrkaa jõkkõõsõõ, ku inehmiine õli läsiivä* jõkke viidi ohvrit, kui inimene oli haige; M *tuuli-emä, tulõ võta võrgad* tuuleema, tule võta ohvrid.

võrka² Kett. M Ra -*kka* Lu (J), g. -*gaa* M I. (seeliku, sarafani, särgi) siil; *võõ* полоска,

клин (сарафана, рубашки); пояс; J *kauniid võrkaõ pantii päälee, neet kutsutti punapanimõõ* punased võõd pandi peale, neid kutsuti punavõõd; 2. *poe-*, *ostukalev* сукно; Lu *nii on kauniz nii ku võrka* on nii punane nagu kalev; Ra *ku kuottii suukkunaa, nii tehtii suukkunaa, a õssõõnõmain õli võrka* kui kooti (kodus) kalevit, siis tehti *s-t*, aga ostetav oli *v*.

võrk/ko vdjL Kett. K L P M Kõ S Lu Li Ra J I (Ja vdjI) *verkko* S Ja-Len. Ku (I) -*ku* Lu, g. -*oo* Lu Li Ra J võrk сеть; L *tänänn õli puuttunnu võrkkuosyõ pal'l'o kaloit* täna oli võrku sattunud palju kalu; Li *ailia püüvvetää võrkkojõõkaa i nootaakaa* räimi püütakse võrkude ja noodaga; P *kala võrkd ripusõttu kalanikkoil kuivamaa* (Mäg. 89) kalavõrgud on kalureil kuivama riputatud; Ra *müü võrkkoa kutozimm* me kudusime võrku; I *võrkko on paratamattag* võrk on parandamata; Lu *võrkol ja nootal on jamauz võrgul ja noodal on jama* (= ühenduskoht); J *jamaab võrgot* (Must. 169) jamab (= õmbleb *v*. ühendab) võrgud (kokku); K *kutsu med'd'et tooõõ võrkkaillõõ* kutsus meid ka võrgupüügile; Lu *üväd lakkiaid jääd õllaa, üvä panna võrkkoa vettee* hea sile jää on, hea on lasta võrku vette; Lu *võrkoo kokka* võrguhark (võrgunõõri e. -selise vee all hoidmiseks); K *mämmälikoo võrkko* ämblikuvõrk; Li *vimpa võrkko on suurii silmeikka* vimmavõrk on suurte silmadega; I *konnaa võrkko* konnakudu; Lu *võrkoo leeve* võrgulina; Lu *võrkoo noora* võrgunõõr; Lu *võrkoo rihma* võrguselis (= võrgunõõr); J *võrkoo paglõb* võrgunõõrid; Lu *ku kuotaa, siis tuõv võrkoo lauka* kui kootakse, siis tuleb (võrgu)silmarida; J *võrkoo tsivez* võrgukivi; Li *tänävä piäb loovva võrkoõ* täna peab alustama võrgukudemist; Lu *võrkko puu, siin kuottii võrkkoa* võrguhark, siin (sellel) kooti võrku. – Vt. ka *aili-, apara-, hämõ-, kala-, konna-, kuri-, kurvi-, lõhi-, perä-, rüsä-, silkku-, talvi-, tsesä-, vimpa-*.

võrkko- vt. ka *verkko-*.

võrkko-butka (Lu-Len.) (talvine) kalamehe-õnn рыбачий шалаш, рыбачья будка (для зимней ловли); *võrko-budkas* [= *võrkoo-budgaz*] *on uksi* [= *uhsi*], *akkunat, ahjo i tilalavvat* [= *tilalavvad*] (Len. 283) (talvise) kalamehe-õnnis on uks, aknad, ahi ja magamislaevats(id).

võrkkokala Lu Li võrgukala, võrguga püütud kala пойманная сетью рыба; Lu *võrkkokalad müütii saotta* võrgukalad müüdi sajakaua.

võrkkoleve Li võrgulina сетное полотно; *võrkkoleve piäp panna paglojee* võrgulinale tuleb nõõrid külge panna.

võrkkomeistleri: -*ari* Lu-Len. võrgumeister (мастер плести сети); *mees on varma sprav-*

noi võrkkomeistari (Len. 278) mees on tugev korralik võrgumeister.

võrkkomõrta M võrkmõrd мерёжа.

võrkkopuu Lu võrguhark (puuhark võrgu kinnitamiseks selle kudumisel ja parandamisel) рогатка (при сетевязании и починки сети); *isub võrkkopuu pääl i kuob võrkkoa* istub võrguhargi (istelaua) peal ja koob võrku.

võrkkosaraja Lu võrgukuur сарай для сетей; *võrkkosarajaz võrkkoi piettii* võrgukuuris hoiti võrke.

võrkkotsäpü Ränk võrgukäbi, piirits, võrgu-
nõel иглица (сетевязальная игла).

võrkoorihma: *võrgoorihmä* Ränk võrgunõör, -selis тегива или шнур (сетей).

võr/o Kett. P M Kõ S J *vero* M-Set. J (Ja-Len.), g. -oo: -uo P *veroo* J 1. hingemaa; hingemaa maks душевой надел; душевой налог; P *izäll õli kahyõ võruo maa* isal oli kahe hinge maa (kaks hingemaad); P *papyõ võro piäb vid'd'ä* papile peab viima maksu maa eest; P *obrokka maassa mahzõtti, kui pal'l'o sill õli maata, ühs võro vai puol võroa vai kahs võroa; ühs võro õli viisi dessattinaa* obrokit maksti maa eest, kui palju sul oli maad, üks hingemaa või pool hingemaad või kaks hingemaad; üks hingemaa oli viis tiinu; 2. ohver жертва; S *sinne võrod vizgattii, rahad õppõizõd vizgattii vettee* sinna visati ohvrid, hõberahad visati vette; Kõ *poh-taja lazzõb võrot tuulõd* posija laseb ohvriannid tuulde (sammaspoolt posides). – Vt. ka *võra*.

võropaikka Kõ ohvri paik (место для жертвоприношения); *mikäleb entin võropaikka on siäl, se on kalatee niittü* mingi endine ohvri paik on seal, see on Kalatee niit.

võroitaa M, pr. -an, imperf. -in 1. ohverda-da, ohvriks tuua приносить жертву; M *vana rahvaz ain tsäütii võrottamaa* vanarahvas käis ikka ohverdamas; M *appia tuli, kui võrotattii lähteese* abi tuli, kui ohverdati allikasse; M *tohhoo libla võdõttii, neitä võrotõttii* võeti tohuliblesid, neid ohverdati; 2. käärida, mässida завёртывать, запутывать.

võr/raa Kett. K M Kõ Lu J-Tsv. -ta K -t Kõ J *verraa* J-Tsv. postp. võrra на(сколько); J *mõi tooppiizõd võrraa marja* müüs toobitäie marju; J *ku siä täätäizid vähäizee, ümmärtäizid mud'd'ee võrt* rl. kui sa teaksid vähekesi, saaksid aru muude võrra; K *bõlõ i sen võrtaa* pole sedavõrdki; M *povoinikka señnee võrraa böllu pääzä, kui magattii* tanu polnud nõnda palju (sedavõrd) peas, kui magati.

võrlrata: -rõt J-Tsv., pr. -taan J, imperf. -tazin J ette heita, näägutada упрекать.

võrtna J-Must., pl. *võrtnat* (harkadra) väät, pl.

väädid e. päravits(ad) подвои, подтяжки сохи. – Vt. ka *perzevittsa*.

võrvanat/itu P M *verbanattu* P, g. -uu käpard, vusserdaja растяпа; P *a sie võrvanattu, se tuli juolla nii, et ko sie tehni nii kui piti, sis tõinõ juttõli: as sie võrvanattu* ah sa vusserdaja, seda tuli õelda siis, et kui sa ei teinud nii, nagu pidi, siis teine ütles: ah sa vusserdaja!

võs/a¹ [?] Kõ, g. -aa osav, ladus умелый, искусный; *veel meil siäl õli ühs hukko, kump õli võsa juttua pitämä* (Len. 212) veel oli meil seal üks taat, kes oli osav juttu puhuma. – Vt. ka *veiterä*.

võsa² P Kõ Lu Li J (Ra), g. *võzaa* P Lu Li 1. võsa поросль; Lu *võsa kazvab kanavaa partail* võsa kasvab kraavikaldail; Lu *kuza pal'l'o pajuu võs-saa kazvab, se on vittsizikko* kus palju pajuvõsa kasvab, see on (paju)võsastik; 2. võsu, võrse отросток, побег; Lu *kannoo mukkaa i võsa kazvab* vs. *kännu järgi kasvab võsugi*; J *koivuu võsa kase võsu*; J *võssa ajama võsu(sid) ajama*. – Vt. ka *vaahõtõr-*. – Vt. ka *võso, võzõkkõin*.

võsa-metts/a: -õ J-Tsv. võsastik, võsamets кустарник, поросль; *jõgall lõikõtsill kazvob noor võsa-mettsõ* igal raiesmikul kasvab noor võsastik (võsamets). – Vt. ka *vittsizikko*.

võsazik/ko P Lu Li J-Tsv. *võsizikko* M, g. -oo Li -uo P (noor) võsastik кустарник, поросль; Li *ümpäri kantojõ kazvovad võzad, se on võsazik-ko* kändude ümber kasvab võsa, see on võsastik; J *lõikõtsill on kazvonnu turpa võsazikko* raiesmikul(e) on kasvanud tihe võsastik; M *nät ku niittile on kazvanu noor võsizikko* vaat kui(das) niidule on kasvanud noor võsastik. – Vt. ka *vittsizikko*.

võsloi vt. *vislõi*.

võso Kett. K M Po Lu Li J (vdjI), g. *võzoo* J *võzoo* vdjI võsu, kasv отросток, побег; J *vannal kuull tarviz niittüä puhassaa, etteb võzot kazvoiz* vanal kuul peab niitu puhastama, et võsud ei kasvaks; M *miltizet kannod, mokomad i võzod* vs. *missugused* kändud, niisugused ka võsud; M *puu lazzõb võsoja* puu kasvatab võsusid. – Vt. ka *kahši-, paju-, puu-*. – Vt. ka *võsa², võzõkkõin*.

võs/loa J, pr. *võzov* J, imperf. -o J võsuda, võsusid ajada пускать ростки; *puu nõõb võsoma* puu hakkab võsuma (võsusid ajama).

võssõ vt. *lina-*.

vyšifka Ar. P M *võšifk* J-Tsv., g. -kaa J tikand вышивка.

vyšittu K tikitud, väljaõmmeldud вышитый; *alta õlivat päärmäd vyšittu* alt olid palistused tikitud.

vyšivoittaa (M Li) *võššivoit/taa* (Lu-Len.), pr.

-an, imperf. -in välja õmmelda, tikkida, kirjata
выши/вать, -ть; Lu *noorikko itse võššivoitta*
[?] *varnikka lahjassi tšüüle ili ämmälle* (Len.
284) pruut ise tikib käterätti kingiks peigmehe
vennale või ämmale; Li *elmine sapano, vyši-*
voitõttu sapano kudrustega (= väikeste klaas-
helnestega) tikitud tanu; M *vyšivoitõttu tšiuuto*
tikitud särk. – Vt. ka *võššittaa*.

võzõkkõin J-Tsv., g. -zõõ J võsuke отросток,
побер; *ümpër kantoa jo kazvossa noorõd*
võzõkkõizõd kannu ümber kasvavad juba noo-
red võsu(kese)d. – Vt. ka *võsa², võso*.

võzõk/laz: -õz J-Tsv., g. -kaa J võsastunud, võs-
sakasvanud поросший, заросший.

võzõttua J-Tsv., pr. -ub J, imperf. -tu J võsastu-
da, võssa kasvada зарост/ать, -и; *uus lõikõttši*
võzõttub uus raiesmik võsastub.

võzõttussa: -tuss J-Tsv., pr. -ub J, imperf. -tu J
= *võzõttua*.

võtii Kett. K L P M J (Po Lu I) -i M J-Tsv. *võtii*
Kõ Ma -ti Lu-Must. *Bõemmu* Tum., g. -timõõ K
J -timyõ L võti ключ; Po *võttimõd õltii stoorõ-*
zill võtmed olid kellamehe käes; Kõ *uxs paa*
lukkua i võtii ripusa naglaa, kuza aim piib
(Mäg. 21) uks pane lukku ja võti riputa naela
otsa, kus alati oled hoidnud; I *millä eb õõg võt-*
timõa, migällä panna uhsii lukkuu mul ei ole
võtmeid, millega panna uksi lukku; L *ettsiess*
tšüleä müõ võttimii otsitakse mõõda küla võt-
meid; K *tšen õli nurmõll vähä laizgap, senelee*
jooltii: senelee jätämmä nurmõd võttimõd kes
oli nurmel vähe laisem, sellele õeldi: sellele
jätame nurme võtmed; J *sellee aitta annõttii,*
lukoo võtii luvattii rl. sellele aiti anti, luku võti
lubati; Lu *põõrib, põõrib naba pääl, pääseb*
süätee, teeb karnaps? – *Võtti* (Must. 159)
mõist. põõrleb, põõrleb naba peal, pääseb sise-
se, teeb karnaps? – *Võti*; J *pani rattii võttimõd*
koontalaa pani aidavõtme koonlasse; J *kruuvii*
võti kruvikeeraja; J *rattaa võti* rattavõti; I *lav-*
vaa võttimõd lauajalgade põikpuud. – Vt. ka
varkaa-. – Vt. ka *võttimõ*.

võtii-parta: *võtii-parta* M võtmekeel борodka
ключа.

võttaa Len. Kett. K L P M Kõ S V Po Lu Li Ra
J vdjI (R U) -taag I *wota* Kr *ottaa* Ku *Вымма*
K-reg.₂ Pal.₂ *Выдагь* Pal.₂ *Выдагь* Ii-reg.₁
Вõема Tum., pr. -an K R U L P M Kõ S Lu
Ra J -aan J -taa I *võttaa* vdjI, imperf. -in U
P M Lu J *võõtiin* R I. võtta брать, взять; K
tšugunikka võõttii ahjoss vällää malmipott
võeti ahjust välja; R *emä võtti javod, setsäzi*
leiväv taitšikajjaa ema võttis jahu, segas lei-
vataina leivaastjasse; R *võtin värtsid, panin*
vanjkkurillõd võtsin kotid, panin vankrile; M

mikä nii tšürees meed vällää niku tulta võtin
miks (sa) nii kiiresti ära lähed, nagu tuld võtsid
(= tulid nagu tuld tooma); Kõ *sõta-aikann tšüü-*
tii tult võttamaa sõjaajal käidi (teisest perest)
tuld toomas; L *kõikk kõm ruotia õltii tšerikkoz i*
pritsastia võttivad kõik kolm roodu olid kirikus
ja käisid armulalal; I *tšerves tšättee võõtsõõ*
da mennäs tüülee kirves võetakse kätte ja min-
nakse tööle; I *kazgõssa õhzav võõttuud* kapest
(= kase küljest) on oksad võetud; M *tahtosin*
koolla, jumal ev võta näed (Mäg. 72) tahtsin
surra, (aga) jumal, näed, ei võta; Lu *mie tulin*
võttamaa lehmi ma tulin lehma (vastu) võtma
(= karja hulgaest koju viima); 2. (vikatiga) niita
косить, с- (косою); P *miä võtan lad' d'aa perekoza*
ma võtan laia kaare; 3. naist võtta; kosi-
da; pruudile järele tulla брать, взять в жёны;
жениться; свататься; захватить за невестой; S
võta minuu tätär mehelee võta mu tütar naiseks;
L *pojo võtab naizikoo* poiss võtab naise; I *siitt*
üli tee miinnua võõttii siit üle tee mind kositi;
K *siz ku tallas võttamaa, nõõvad kuuluma tšel-*
läd ... (Al. 28) siis, kui tullakse pruudile järele,
hakkavad kostma (pulma)kellad ...; M *välissä*
tultii võttamaa kahstõššõmõtt ovõssa (pulma-
komme:) vahel tuldi pruudile järele kaheteist-
kümne hobusega; 4. ära võtta, vallutada брать,
захватывать, покорять; P *pittõr pervyi narvaa*
võttii Peeter Esimene vallutas Narva; 5. (kursi,
suunda) võtta брать курс, направление; Lu
müü võtimma kurzii tallinaa me võtsime kur-
si Tallinnale; 6. (viina) võtta, juua выпивать,
-ть; Lu *tšem pal'lo lakahtaav, pal'lo juuv, se*
on varma võttamaa kes palju lakub, palju joob,
see on varmas (viina) võtma; 7. aadrit lasta
пускать, пустить кровь; M *mokoma õli hakka*
muukõd tšüläzä, tšen võtti vertä niisugune eit
oli Muukõ külas, kes laskis aadrit; 8. (ära) võt-
ta, kahjustada, rikkuda (külma kohta) вредить,
по- (о морозе), морозить, от-; L *jumala võtti*
kõik õunappuud vällää jumal võttis (külmetas)
kõik õunapuud ära; J *ku võtti tšülmä jalgal,*
sis tehtii jalkoilõõ vannu eindruuvuiss kui külm
võttis jalad ära, siis tehti jalgadele heinapep-
redest vanni; 9. kinni võtta схватывать, -ить;
Lu *miä võtin tätä nizgassa tšiin ja lein maall*
ma võtsin tal turjast kinni ja lõin maha (= pika-
li); M *võtav varkaa tšiin* võtab varga kinni; 10.
vastu võtta принимать, -ять; P *miä tulõn vas-*
saa võttama (Mäg. 108) ma tulen vastu võtma;
Kõ *võõttii vassaa üvvii* võeti hästi vastu; M *kui*
meillä praaznikko võttaaz vassaa kuidas meil
pühi vastu võetakse; 11. tööle võtta, palgata
нанимать, -ять; M *õli võõttu dabušnikka* oli
palgatud hobusekarjus; 12. üles võtta, pildista-

da sn/имать, -яť, фотографировать; M *võttaa kartotškaa päälee* pildistada; M *laa fotograaffa võtab minnua ülez* las fotograaf võtab mu üles (= pildistab mind); **13.** ära võtta, amputeerida ампутировать; V *ühel naizikol tšäsi võtõttii vällää doxtarid* ühel naisel arstid amputeerisid käe; **14.** (midagi) ette võtta предприн/имать, -яť; взяться, браться (за что-нибудь); M *võtab teep talvõlla sopi soojaa sää* võtab teeb talvel täiesti sooja ilma; M *võtin dai lein* võtsin ja lõin; P *võtti dai issu tšastõisyõ kuuzikkuusyõ* võttis ja istus tihedasse kuusikusse; P *mie ävitiin sõrmuhsyõ, tšen võtab leüteä* ma kaotasin sõrmuse: kes leiab (võtab leida)?; Lu *pajata, elä pajata, a tämä kuulõssa eb võta* räägi või ära räägi, aga tema ei võta kuulda; ■ Lu *se õli aikonõ aika, mee võta kõnsa se õli* see oli väga ammu, mine võta kinni, kunas see oli; Lu *tämä võtti pall'o täätä* ta ütles end palju teadvat; Lu *izze näeb, izz eb võta täätä* ise näeb, (aga) teeb, nagu ei teaks; M *en vöi võttaa nimele, etti kui tām vöisi nii tehä* ma ei saa aru, et kuidas ta vöis nii teha; M *millõd nii võtti irmu* mul hakkas nii hirm; K *võtti põlgoss* hakkas kartma; S *ühs algab laulaa, tōizõt taggaa võttaaz* üks hakkab laulma, teised aitavad tagant; Lu *nät se inemin võtap tšiiree pintaa* näed, see inimene võtab kiiresti kaalus juurde; Lu *võtõttii jutõlla räägiti tühja juttu; J võta va ramoa, tüütü veel pall'o eez* kogu ainult jõudu, tööd on veel palju ees; M *kapusaa taimõõd võttaaz voimasõõ, alkaas juurittua* kapsataimed edenevad (hästi), hakkavad juurduma; K *meill roho võtab volii* meil võtab (umb)rohi võimust; I *kahnõttujõõ leipä, rõhgaä kõva, ammaz eb võtag* leib kuivaks kõvaks, (on) väga kõva, hammas ei võta; M *võtõttii tuli riixee* tuli võeti toas üles; I *tulta rihhee eb võõttug* tuld toas ei süüdatud; M *tšen üli võtab kes võidab?*; Lu *sel inemizel mitäni juttõ, tämä võtab ain ommaa nennää* sellele inimesele mida ka ei ütle, ta võtab kõik ninna (solvub); L *nämä suurõd vannyõd võttivad* nad andsid pühalikule vande; M *õli võitõttu mokoma mooda* oli (võetud) niisugune komme; M *nii õli võtõttu juolla vana rahvaz* nii oli vanarahval kombeks õelda; Lu *võttaa roššattu* võtta lõpp-arve; M *võta jumala apii* jumal appi! (Jõudu!); L *võttagaa üvässi* võtke heaks! (viisakusväljend, millega vastatakse tänamisele). – Vt. ka *võtõlla*.

võtt/aja L (K R) -õjõ J-Tsv., g. -ajaa **1.** (pruudi) võtja, peigmees, ka peigmehe sugulane, kes on peigmehega kaasas pruuti kodunt ära viimas svat; жених; также родственник его, пришедший за невестой; L *ženihaa suku, võt-*

tajad ovad lavvaa takann peigmehe sugulased, (pruudi) võtjad on laua taga; **2.** ahnitseja, ahnepäits простор. жадина, заребала; Lu *tämä on võttaja, tämä võttais kõikk eniellee* ta on võtja, ta võtaks kõik enesele; **3.** (üles)võtja, pildistaja фотограф; J *tšüläsee tuli patretii võtõjõ* külassee tuli (üles)võtja.

võttautta (M), pr. -v M, imperf. -zi: -z M ilma, tekkida появляться; *kussa rohossa võttauz mato i millõd jalkaasõõ niglaz* kuskilt rohust (rohu seest) ilmus madu ja nõelas mind jalast.

võttim/õ Lu Li -o (R), g. -õd võti ключ; Li *anna millõ, paro, võttimõ* Paro, anna mulle võti!; Lu *hääri, hääri navaa päälle, meni süämee, tetši paks!* se on lukku võttimõ (Mäg. 211) mõist. askeldas, askeldas naba peal, läks sisse, tegi plõks? – See on (taba)lukk (ja) võti; R *võtakka võttimo tšätee* (R-Eur.) võta ometi võti kätte. – Vt. ka *võtii*.

võtto K-Ahl., g. -oo (orig. tagande).

võtõlla M (K-Ahl.), pr. -teen K-Ahl. -tõlõn M-Set., imperf. -tõlin võtta брать, взять; M *jumala võtõlli, jumala i annav* jumal võttis, jumal ka annab. – Vt. ka *võttaa*.

võvv/a Kõ-Len., g. -aa vanem vend старший брат; *võvva tšüzüp izältä* (Len. 225) vanem vend küsib isalt.

võvv/ar K-Ahl. P -õr M -õrõ M (Ja), g. -õrõõ M vabarn, vaarikas малина; M *tääl on pall'o võvvõria* seal on palju vabarnaid; M *malinaD, mõnikkaad eellä-muinaa kutsuttii kasta marjaa võvvõrõD* vaarikad, mõned kutsusid ennevanasti seda marja v-d. – Vt. ka *vavvarna*.

võvvarma-tširja K-Ahl. (teat. vöõkirja nimetus название опр. узора пояса).

võvvõrõ-vasi M vabarna-, vaarikavars малиновый стебель.

võõdna vt. *võdna*.

võõdra, vyydra vt. *võdra*.

võõdumkia: -õ J-Tsv., g. -aa J väljamõeldis выдумка; *nee on kõig lahsiiõd võõdumkõD* need on kõik laste väljamõeldised.

võõgodn/o J-Tsv., g. -oi J kasulik, tulus, soodne выгодный; *õikõ võõgodnoi tüü* väga kasulik töö.

võõn/o Kett. M Lu J -u Lu *veeno* M, g. -oo M Lu aeglane; tasane, rahulik, nõrk; leige медленный; спокойный; тихий, слабый; тепловатый; Lu *et saa õlla laisk i võõno* (sa) ei tohi olla laisk ega aeglane; J *võõnoll harkkamuzõll* aeglasel sammul; M *kazvab veeno lahsi* kasvab tasane laps; M *võõno löülü* nõrk leil; Lu *sis kannaa veel kærtütetää võõnol tulõl, süsijee pääl* siis kõrvetatakse (kitkutud) kana veel nõrgal tulel, süte peal; Lu *rahka sis tuõb üvä, ku*

ahjo om võõnu kohupiim tuleb siis hea, kui ahi on leige; Lu võõno ranta madal (lausk) rand.

võõnoi/n Lu Li Ra J-Tsv. *voonoin* J-Tsv. *võõnoi* (Lu), g. *-zee* Lu Ra J *võõnoi* [?] Lu *voonoizõd* J aeglane, laisk, väsinud, tasane; lausk медлительный, ленивый; ровный, плоский; Li *niku mököli, võõnoin ihmine* nagu kãpard, aeglane inimene; Lu *võõnoin inemin on niku tãi ruvõz* kk. (aeglase inimese kohta öeldakse:) aeglane inimene on (= liigub) nagu tãi kãrnas; J *eham võõnoiss inimiss tšem võta tühee* ega ju laiska inimest keegi tööle võta; Lu *ain kope-loitav, tšen võõnoin mokoma* aina kohmerdab, kes (on) selline aeglane; Ra *võõnoizõd tüü tuõp tehüssi, a laizгаа va ep kõnsa* vs. aeglase töö saab tehtud, aga laisa oma ei kunagi; Lu *tãmã ajõ mõntõ virsta etees takaas i tuli paikõllõ võõnoi (?) õpõzõdõkaa* (Mäg. 188) ta sõitis mitu versta edasi-tagasi ja jõudis kohale väsinud hobusega; ■ Lu *tãmã petãb silmãd i kõrvõd tãünn, võõnoin inimin* ta valetab silmad ja kõrvad tãis, valelik inimene. – Vt. ka *võõnunõ*.

võõnokko M aeglane, pikaldane, rahulik медлительный; *tãm on nii võõnokko, etti tãm vettã eb mutita* ta on nii aeglane, et ta vett(ki) sogaseks ei aja.

võõnokkõi/n (M), g. *-zõd* tasane тихий; *tãmã pajatab nii võõnokkõizõlla äãlellã* ta rããgib nii tasase hããlega. – Vt. ka *võõno*.

võõn/okkõizõd J *-ukkõizõd* Lu *-okkõissõd* Ra aeglaselt medlenno; Ra *võõnoin inemin: pajatab võõnokkõissõd, tallaab võõnokkõissõd* aeglane inimene: rããgib aeglaselt, astub aeglaselt; Lu *võõnukkõizõd tokuv* aeglaselt langeb. – Vt. ka *veenokkõizõssi*.

võõnõ Lu Li J-Tsv. *voonoo* J-Tsv. *veenoo* Lu *-uu* Lu *-u* J *vyõnuã* P aeglaselt, pikkamisi medlenno, postepennno; Lu *õpõnõ meni võõnoo eteez* hobune lãks aeglaselt edasi; J *se inimin tiib võõnu tüütã* see inimene teeb aeglaselt töõd. – Vt. ka *veenokkõizõssi*.

võõnossi ~ voonossi J-Tsv. = *võõnoo*; *soomõlaizõd võõnossi pajatõta* soomlased rããgivad aeglaselt.

võõnuã: *vyõnuã* P = *võõnoo*; P *tãmã vyõnuã tšãüv, vyõnuã pajatab* ta kãib aeglaselt, rããgib aeglaselt.

võõnunõ: *vyõnu/nõ* P, g. *-zõd*: *-zyõ* P aeglane медлительный; *tãmã on vyõnunõ* ta on aeglane. – Vt. ka *võõno, võõnoin*.

võõra/amaã J-Tsv. *-maa* Lu võõramaa, võõramaine, välismaa иноземный, чужестранный; J *gaavõnis seissaa võõraamaã alusõv* sadamas seisavad välismaa purjelaevad; Lu *võõramaa elokaz* võõramaa elanik.

võõraamaalain Lu välismaalane иностранец.
võõraamaãpuu Li-Vilb. siberi lehis сибирская лиственница.

võõr/aassi K-Salm. *-aassi* Kõ *-õssi* J-Tsv. külla, võõrusele в гости; Kõ *mie meen võõraissi* ma lähën külla; J *võõrõssi kutsuma* külla (külalisseks) kutsuma. – Vt. ka *võõrazii, võõraziise*.

võõragoiti/taã M *vyõragoittaa* L P *võõrõgoittaa* Lu, pr. *-an ~ -õn* P Lu, imperf. *-in* **1.** (last rinnast) võõrutada отнимать, -нять (ребёнка от груди); M *piãb lahz võõragoittaa rinnassa* laps tuleb rinnast võõrutada; **2.** ära harjutada отучать, -учить; M *miã tãmãmã võõragoitiin, laã tãm parav ep tšãü* ma harjutasin ta ära, parem ärgu ta (meil) kãigu; **3.** võõraks pidada, võõrastada чуждаться, сторониться; L *ãlkaa vyõragoittaaã minua, pitããã õmanna* ärge pidage mind võõraks, pidage omaks. – Vt. ka *veerüttãã, võõrottaa*.

võõraissa K I külast, võõruselt из гостей; I *mie lähzii võõraissa* ma tulin võõruselt.

võõraiza M I *vyõraiz* P külas, võõrusel (ходить) в гости; P *tšãütii tõin tõizõll* *vyõraiz* käidi teineteisel külas; I *õlin võõraiza* olin külas; M *mõõ kassen maailmaza õõma niku võõraiza. õõmaa ittšã siin emmã nõizõ elãmã* meie oleme selles maailmas nagu võõrusel: igavesti me siin ei ela. – Vt. ka *võõraziiz*.

võõras-tüütõ: *võõrõs-tüütõ* J-Tsv. võõrastütãr падчерица, приёмная дочь.

võõras/õlla: *vyõrasõlla* L P *võõrõsõll* J-Tsv., pr. *-sõõn*, imperf. *-sõlin* külas olla гостить; L *viel meill vyõrassõlõããã olge* meil natuke aega veel külas.

võõr/ãz Kett. K L P M Kõ S Lu Li Ra J I (Ja) *-õz* J *vyõraz* L P *vieraz* (R) *võeraz* R (K) *veeraz* Ku, g. *-aa* K L P M S Lu J I *vyõraã* L *võera* R-Lõn. *veeraã* Ku **1.** võõras, külaline (ka Kattila lähikülade inimesed) гость, чужой, посторонний; K *katti pezep silmiitãã, võõrait tulõv* kass peseb silmi, võõraid tuleb; K *sukulaizõd i võõraat kutsuttii* sugulased ja võõrad (= lähikülade inimesed) kutsuti; Lu *peettii võõrõizõ neitã* neid peeti külalisteks (= neid võõrustati); K *võõraat tulivat tõizõss tšülãss* võõrad tulid teisest külast; M *ku tšãüsi võõraz eittsee, pooltõiss rubl'aa mahzõttii* kui kãis võõras õitsil, maksti (talle) poolteist rubla; Lu *kui sukkaa* [sic!] *bõllu, võõraat tultii talkoossõd* kui sugulasi polnud, tulid võõrad talgu(te)le; J *suur võõraz ain pantii lavvaa õttsaa ikonkõlkkããã* tähtis külaline pandi alati laua otsa ikooninurka (istuma); J *võõrõssi jäämã* võõraks jääma; M *tuli inehmin võõraz võntõlain* tuli inimene, võhivõõras; Li *võho võõraz* võhivõõras; **2.** adj. võõras чужой,

чуждый; P *mentii liukumaasyō vyōraasyō tšüleäsie* mindi võdrasse (= teise) külla liugu laskma; Lu *i võdraad naizōt tultii kattsōlaizil* ka võdrad (= teiste külade) naised tulid katsikule; Lu *võdras leipä suu kulutas* vs. võdras leib kulutab suu (ära); Lu *täll on parikkō, võdraaad ivusōd* tal on parukas, võdrad juuksed; L *vyōraa naizyōkaa tantsiv* tantsid võdra naisega; Lu *tämä võdrass pilliä müü tantsiv, izzee p tää mittää* ta tantsib võdra pilli järgi, ise ei tea midagi; K *en nōis tuntōmaa kui tätä üvüttämää võdrass isää emää* (Mäg. 118) (pulmaitektust:) ei tea, kuidas teda, võdrast isa (ja) ema, heaks muuta (= ei tea, kuidas äia ja ämma meele järele olla); P *kui võdraas paikkaa minuu elää* (Mäg. 98) kuidas võdras kohas hakkab elama; J *võdrōz maa* võdras maa; J *võdraa maa meez* välismaalane. – Vt. ka *kookka-*, *vipo-*, *vōho-*.

võdralzii K P M Lu J I *vyōrazii* L P *vyōraazii* L -izii K -isōd K-Al. *võdrōzii* Lu J -zii Lu *võdrōzi* J *võdruzi* I külla, võdrusele в гости; L *herra frovvaaka tulivad nännie taluo vyōraazii härra ja proua tulid nende tallu külla*; P *müō menemä mōlōpii ämmälie vyōraazii* me läheme mõlemad vanaemale külla; I *tšüüzimmāg võdrāzii* käisime võdrusel; I *miä mee võdruzi, võttaa gasnitsap kaasa* ma lähen võdrusele, võtan külakosti (= maiustusi) kaasa; J *võdrōzii kutsuma* külla kutsuma. – Vt. ka *võdraassi*.

võdrāziise K külla, võdrusele в гости; *tulkaa meilee võdrāziise* tulge meile külla. – Vt. ka *võdraassi*.

võdrāziiz Lu *võdrō/ziz* Lu Li Ra J-Tsv. -ziss Lu *võdrziz* Lu Ra J külas, võdrusel (быть) в гостях; Lu *nellä päivää gul'attatii ja omat tšüütii võdrāziiz* neli päeva pidutseti ja sugulased käisid võdrusel; Lu *miä toož mōnt kõrtaa tšüün võdrōziss* (Mäg. 193) ma käisin ka mitu korda (neil) külas; Ra *võdrziz on üvü òlla, a kotonn on parōpi* külas on hea olla, aga kodus on parem. – Vt. ka *võdraiza*.

võdrāzhsōd K Kett. külaskäigud гошения, посещения.

võdralta Lu, pr. -an, imperf. -zin võdrduda отвыкать, отчуждаться; *võdrāzimma tōin tōizōss* võdrdusime teineteisest. – Vt. ka *võdrtuussa*.

võdrōt/taa M Lu *veerottaa* (J-Tsv.), pr. -an ~ -ōn Lu, imperf. -in Lu (last rinnast) võdrutada отнимать, -ять (ребёнка от груди); Lu *mie jo võdrōtin lahzōd nännässä* ma võdrutasin juba lapse rinnast (ära); Lu *tšen tšüiree võdrōtap poiz, a tšen annap kauga immiä* kes ruttu võdrutab (lapse) ära, aga kes laseb kaua imeda; J *lahs on rinnōss veerōtōttu* laps on rinnast

võdrutatud. – Vt. ka *veerettää²*, *veerüttää*, *võdragoittaa*.

võdrziz vt. *võdrāziiz*.

võdrtu/ussa: -ss J-Tsv., pr. -un J, imperf. -zin J võdrduda отчуждаться, отвыкать; *lahs jo võdrtuz rinnōss* laps juba võdrdus rinnast. – Vt. ka *võdrata*.

võdru/ssaa: -ssa J-Tsv. *vyōrassaa* P, pr. -sōv J, imperf. -ssi J võdrastada, häbeneda чуждаться, стесняться, сторониться, дичиться; P *sinua nōisass vyōrassamaa* sind hakatakse võdrastama.

võdrutš/ka: -k (J-Tsv.), g. -aa (poeleti) laegas выручка; *kobrōs kõig rahad võdrutšköss de pani nememä plehkuu* kahmas kogu raha laekast ja pani (minema) plehku.

võdrōs/ōlla: -ōll Tsv., pr. -ōlōn: -ōōn J, imperf. -ōlin J külastada, külas olla гостить.

võdšit/taa M, pr. -an, imperf. -in = *vyšivoittaa*; *võdšitōttu tšiuutto* tikitud särk.

võdves/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J silt вывеска; *võdveskasō on tširjutōttu, jot kassem müüvvä heenoa tavara* sildile on kirjutatud, et siin müüakse pudukaupa.

võdvolotš/ka J, g. -aa tutistamine выволочка, трёпка; *a egle miä sain võdvolotškaa* aga eile ma sain tutistada; *mitä idgōt poik-park*. – *isä tetsi võdvolotška* mis (sa) nutad, poiss vaeseke? – Isa tutistas.

vähe vt. *vähä*.

vähēn/lessä (Lu) -ess J-Tsv., pr. -ev J, imperf. -i J väheneda уменьш/аться, -иться, убав/ляться, -иться; Lu *kui päivä paissav, siz roua väheneb* kui päike paistab, siis keltis väheneb. – Vt. ka *vähätä*.

vähēnettää (J), pr. -än, imperf. -in vähendada уменьш/ать, -ить, убав/лять, -ить; *vähēnet lampis tult, to aivo kõvassi vumap põlda* vähenda lambis tuld, muidu liiga kõvasti vuhiseb põleda. – Vt. ka *vähättää*.

vähepe Lu adj. (substantiivselt) vähem меньшее; *ku naapuril kõikkia on pal'lo, a mill on vähää, siiz juuðlla: piab loopua vähepel* kui naabril on kõike palju, aga mul on vähe, siis öeldakse: tuleb vähemaga leppida.

vähēpessi vt. *vähäpäss*.

vähēlpi P Lu (K) -p J-Tsv. Ku vähem меньше, мене; P *tuhatta vai vähepi* (kas) tuhat või vähem?; Lu *jalka lapoim mitattii kupain i saatii täätä, mikä on aika; mi vähepi jalklapoja ku-paizōz, se jo õli litši poolt päivää* jalalabadega mõõdeti vari (= varju pikkus) ja saadi teada, mis kell(aeg) on; mida vähem jalalabasid (oli) varjus, see oli juba keskpäeva paiku. – Vt. ka *vähepe*, *vähäp*.

vähapäa K vähem меньше, менее; *iiva pantii pool naglaa, dai vähapäa pantii pärmi pandi pool naela, ja (ka) vähem pandi.*

vähäzee vt. vähäizee.

vähette/min J-Tsv., g. -zee J vähendamine уменьшение, убавление; *koorõmaa vähette-min võtti õikõ pal'lo aikaa* koorma vähendamise võttis väga palju aega.

vähettää vt. vähättää.

vähettüssä: -tüss J-Tsv., pr. -üv J, imperf. -tü J väheneda уменьшаться. – Vt. ka vähätä.

väheta vt. vähätä.

vähhi vt. vähii.

vähhiizii vt. vähüzii.

vähhäizee vt. vähäizee.

vähhiizii vt. vähüzii.

vähii: väh/hii Lu Li I -i Lu J vähüü Li vähehaaval, natuke(haaval) понемногу, мало-помалу; Lu *mie vähi tuln sõkkaassi* ma jäin vähehaaval pimedaks; J *vähi kõrrõz jagõskõõt kõig rahad* vähehaaval jagad kogu raha (laiali); Lu *vähhi sa hazimma alkoi* natukehaaval saagisime halupuid; Li *muragõssa vähhi on* murakat natuke on. – Vt. ka vähikõrrõz, vähittää, vähüzii.

vähikkõizõ vt. vähäkkõizõ.

vähikõrrõz Lu = vähii; *pahmaassa võtõtti kobriikaa vähikõrrõz i vizgottii vassaa tuulta* pekstud vilja võeti vähehaaval tuulilabidaga ja visati vastu tuult.

vähizii vt. vähüzii.

vähittää Lu Li I = vähii; I *ep kõrraza, a vähittää* mitte korraga, aga vähehaaval; Lu *müüjä müüb vähittää kõikill* müüja müüb vähehaaval kõigile.

vähä vt. vähä.

väh/ä K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I Ku -e L vähhä M Po -ää P M Lu Li J I -eä L P *vähä* Kг Бэхэ Pal₂ vähe, natuke, veidi мало, немного; Li *õpõziit meilä on vähä* hobuseid on meil vähe; P *minua aikutav, vähää makazin* mind ajab haigutama, vähe magasin; P *uhs on vähää ragollaa* uks on veidi praakil; M *vähä näet talloo peremeessä vähe* (= harva) näed talu peremeest; M *issugaa vähää* istuge natuke!; Lu *vähä maata mentii* mindi natuke maad; K *tämä õli vähä laizgap* ta oli vähe(ke) laisem; Lu *leppäsiini, se on ku vähä harmaa* lepaseen, see on nagu vähe(ke) hall (hallikas); J *vähä meelekaa* vähese aruga; J *vähä vana* vanavõitu, vanaldane; Lu *sinne on vähä vajjaa tšümmee kilometraa* sinna on peaaegu kümme kilomeetrit (vähe puudu kümnest kilomeetrist); L *voimad väheb* jõudu on vähe. – Vt. ka vähäizee, vähäkkõinõ, vähäkkõizõ, vähän, vähäpal'lo.

vähäine K Li I vähäin Lu J-Tsv. vähhäine I vähe, natuke, pisut немного, малость, чуточку; Li *miä vähäine sinnua veekaa siiütän* ma värskenndan sind pisut veega; J *ann vähäim maamõl-lõstsi toomuzia* anna emalegi pisut külakosti; I *lüümmäk kahsi muñnaa, soolaa vähäin paamag* lõõme kaks muna (katki), paneme natuke soola.

vähäiz/lee K Kõ Lu Li J I vähhäizee Kett. vähhäizee Po -ie P -iä P -e Lu J -ii Li vähez/ee K Lu Ra -ie P vähäzee Li Ra J vähe(ke), natuke, pisut, veidi немного, маловато, слегка, чуть-чуть, чуточку; Kõ *juttõn teilee vähäizee mitälev* räägin teile natuke millestki; K *umaloita väheze õli pantu* humalaid oli väheke pandud; Po *vähhäizee süõtii* söödi väheke; Lu *isä on vähäizee napsua laaja* isa on veidi napsutaja; Lu *poika õli vähäizee vohma* poiss oli natuke loll; Li *täll vähäizee ep tappaa* ta on natuke napakas (~ tal on natuke puudu); P *vähäizii viel on eloz, tänän-uomõn kuolõv* veidi on veel elus, täna-homme sureb; Li *vesi vähäizee johzõv, vähäizee nirizev* vesi pisut jookseb, väheke niriseb; Lu *kõvassi on tšiiintiä, piäb vähäizee hõblittää* on väga pingul, peab natuke lõdvendamata; J *issahtaamm vähäizee, elä ruta nii kõvassi* istume veidi, ära rutta nii väga. – Vt. ka vähä, vähäkkõizõ, vähüzii.

vähä-juttunnu Lu = vähijuttunõ; *vähä-juttunnu nainõ* vähese jutuga naine.

vähäjuttunõ Lu sõnaahter, vähese jutuga молчаливый, неразговорчивый, несловоохотливый; *vähäjuttunõ inemin* sõnaahter inimene.

vähäkkõinõ M -nee K-Ahl. -n J = vähäkkõizõ; M *suur varvaz õli vähäkkõinõ pittsä* suurvarvas oli väheke pikk; J *suurimoi om vähäkkõim va jäänü perälee* tangu on ainult natuke järele jäänud. – Vt. ka vähä.

vähäkkõiz/õõ K L P M Kõ J -õ J-Tsv. vähäkkõizõ J -ii Kõ väkkeitii [?] Kõ väheke, natuke, veidi немного, чуть-чуть; M *vähäkkõizõõ paa soolaa* pane natuke soola; M *nüt sain vähäkkõizõõ mautsii õtsaa* nüüd sain natuke (süüa) kõhusoppi (sooleotsa); Kõ *vähäkkõizõõ eíteez johzin* jooksin natuke edasi; M *keppii õtsad õltii teräsättü vähäkkõizõõ* kepi otsad olid väheke teritatud; L *pestii vähäkkõizõõ silmäd i tšäev* pesti veidi silmi ja käsi. – Vt. ka vähä, vähäizee, vähäkkõizii, vähäizee.

vähäkoo M kas vähe мало ли, разве мало; *vat suvõl tšäüd niittijä möö. vähäkoo on kõikõl-laajuzia ilozia svetkoi, a siä et paa i tähelee* vaat suvel käid mööda heinamaad. Kas on vähe igasuguseid lilli, aga sina ei pane tähelegi.

vähäkõõzi M pikkamisi, vähehaaval мало-

помалу; *apaja on mokoma vod märtšä paikka, etti täm vähäkõõzi kuivõõv abajas on vaat niisugune koht (~ paik), et see pikkamisi kuivab.*

vähä-ladvan Kett. vähäladvane J-Must. = vähämelellin.

vähäma vt. vihma.

vähämelellin ~ -in M nõdrameelne, vähese aruga, rumal полоумный, придурковатый; *kummad ovad vähäkkõizõ vähämelellizõd lahzõd, näillä valup kohlo suussa kes on natuke puuduliku mõistusega lapsed, neil valgub ila (sülg) suust; täm on kõikkinaa vähämelellin, ühskõik täm ep saa miitait tolkkua ta on päris rumal, niikuinii ei saa ta midagi aru. – Vt. ka vohma.*

vähämeelikko M Lu subst. vähese e. poole aruga inimene, tohman, kohtlane придурковатый, полоумный человек; M *tämä on nii mokoma vähämeelikko* ta on niisugune poole aruga (inimene); Lu *vähämeelikko, sel kõig ep tappa* vähese aruga inimene, sel kõike ei jätku (pole kõik korras).

vähämeelin Lu -mieline L = vähämelellin; Lu *siä õõv vähämeelin, siä et tää mittää sa oled rumal, sa ei tea midagi.*

vähän K P M Kõ Lu I Ku vähe, natuke, veidi мало, немного; M *miä vähän aikaa nukastan, siiz millõ leeb järkeä kerkeäp* ma tukastan veidi aega, siis mul on (pärast) kohe kergem; I *miü vähän aigassig lähsimmäk kujalõõ* me läksime natukeseks ajaks välja; I *vähän aigaa perässä täm i kooli* natukesega aja pärast ta surigi; Ku *siä oottee vähän aikaa (sa) oota* veidi aega. – Vt. ka vähä.

vähänaigaa K L P -naigaa I natuke, vähe aega немного, недолго; K *vähänaigaa perässä i tulõvan* (Al. 18) natukesega aja pärast (nad) tulevadki.

vähänaig/assi L Li -õssi J-Tsv. väheks ajaks, natukeseks (ajaks) не надолго; J *antõga meile vähänaigõssi pittä ted'de ovõiss* andke meile väheks ajaks oma (teie) hobust kasutada; Li *meemm vähänaigassi siitümää läh(e)me* natukeseks ajaks hinge tõmbama (= teeme töös väikesega vahe); L *mie jeän vähänaigassi teiss mahaa* ma jään teist natukeseks maha.

vähänaik/aa K L P M Kõ Lu J -a J natuke, vähe aega немного, недолго; L *vähänaikaa viel meill vyõrassõlõgaa* natuke aega olge meil veel külas; Kõ *mie vähänaikaa isun da pajatan* ma istun natuke aega ja räägin; J *kannõt vähänaikaa, saat süüvve kannata* vähe aega, (varsti) saad süüa; J *vähänaikaa tantsittii siell* natuke (aega) tantsiti seal.

vähäp M Lu vähäpi I = vähepi; M *vähäp poolta* poolest vähem.

vähäpal'lo Li vähe, natuke мало, немного; *miä vähäpal'lo väsüzin ja nüt hookaan* ma väsisin natuke ja puhkan nüüd. – Vt. ka vähä.

vähäpäss P vähepässi Lu J vähepessi J-Tsv. vähemaks поменьше; P *võta päält õltši vähäpäss* (õlgkatuse tegemisest:) võta pealt õlgi vähemaks; Lu *seliia võtõtaa vähepäss* purje võetakse vähemaks; J *tormi jäi vähepäss* torm jäi vähemaks.

vähäzee vt. vähäzee.

vähät/tää K M vähettää L P M Kõ Lu Li vähetä J-Tsv. vähettää I, pr. -än K vähet/än M Kõ Lu -en J, imperf. -in Lu J vähendada, kahanada уменьшать, убавлять; Lu *piäp palkkaa vähettää poiz* peab palka vähendama; Lu *panin õpõzõl suurõõ koormaa, piäb vähettää* panin hobusele suure koorma (peale), peab vähendama; Kõ *sukkaa teen, ühelt puikolt vähetän i tõizõlt puikolt vähetän* teen (= koon) sukka, ühelt vardalt vähendan ja teiselt vardalt vähendan; M *vähetän sõppõi* võtan seljast riideid vähemaks; Lu *piep vähettää ahteriseiliä* ahtri-purje peab vähendama. – Vt. ka vähenettää.

vähätü P M vähetä M Kõ, pr. -nev P M vähenev M Kõ, imperf. -ni P väheneda, kahaneda; *langeda* (meeleolu kohta) уменьшаться, убавляться, умаляться, сбавляться; M *nellätsummettä süntiä vähänev, ku tapad maoo* nelikümend pattu väheneb, kui tapad mao; M *lehmää piimä vähenev* lehma piim väheneb; M *näd jo täll meeli vähänev* näe, juba tal meeleolu langeb; P *vad'd'aa tsieli on jo vähännüv* vadja keele rääkimine (vadja keel) on juba vähenenud; M *vad'd'alaiõd nõisaz vätšizii vähenevä* vadjalased hakkavad (= vadjalaste arv hakkab) vägisi vähenema. – Vt. ka pere-. – Vt. ka vähenessä, vähettüssä.

vähäuskoin (J-Must.) kõhklev, kõhkleja (inimene) малoverный.

vähävoimanõ L jõuetu бессильный, слабый; *vähävoimanõ vätši* jõuetu rahvas.

vähüzi: vähhüzi M = vähüzi; *pa* vähhüzi soola *pane* vähehaaval soola.

vähükkõizii Kõ = vähäkkõizõõ; *eitän vähükkõizii, palat panõn rätua* heidan vähekeseks pikali, lasen leiba luusse (panen palad ritta).

vähüzee M Po = vähäzee; *vähüzee rahhaa vai leipä* natuke raha või leiba.

vähüzi Kett. K-Al. vähh/üzi ~ -iizi M vähizii I vähehaaval понемногу; K vähüzi tilkutab vähehaaval tilgutab (vihma); M *valalõ vähhüzi* vala vähehaaval; M *tätä ain vähhüzi tõmpaad i tõmpaat kokkoopäi, sõõpüütütäv, etti tullõis terävä pää* seda (= heinakuhja) vähehaaval aina tõmbad ja tõmbad kokku, kahandad,

et tuleks terav pea. – Vt. ka vähii, vähikõrrõz, vähittä, vähäzee.

väit/ellä Kett. K P (M Lu) -elläg I, pr. -telen P -teen M, imperf. -telin Lu frekv. 1. (ühest kohast teise) vedada v. viia (переносить, -нести, (пере)возить, -везти; Kett. *tšen pallo täap, sitä pulmia möö väitellässä* kes palju seda vadjalast ja eestlast viiakse ühe juurest teise juurde; 2. (sepalõdtsa) tõmmata, (kedagi v. midagi) vedada тянуть; M *väittees lõõtsul, annav tuulta, sis tšiireepäss raud leep kauniissi tõmbab lõõtsa, annab tuult, siis läheb raud kiiremni punaseks; Lu väitelin tätä kujja müütä, kuzõtin vedasin teda (= koera) mööda külatänavat, kusetasin; I lemmüs señnee starikaa väitteli akkunassa kujalõõ kratt vedas selle taadi aknast õue. ■ M tämä tätä nenässä väitteeb ta veab teda ninapidi (= tüssab teda). – Vt. ka veitellä, veittä.*

väit/siä K P (J-Must.) -tsiä Lu Li I, pr. *väd'jin* K J *väd'd'in* P *väjjin* Lu *väd'd'ii* I, imperf. -tsizin Lu -šizin (K P) kutsuda звать, приглашать; K *väd'jib dovarišša tätä riigaa makaama* (muinasjutust:) kaaslane kutsub teda rehte magama; P *vyõraa tšüleä pojo eb väitsinnü tüttärikkua katuššii makaamaa võõra küla poiss ei kutsunud tüdrukut küüni magama; Lu tätä väjjittii kottoo* teda kutsuti koju.

väit/süä J *väit/süä* Ra J, pr. *väd'd'ün* J, imperf. -zin J = väit/siä; J *väd'd'ü tüttöi besedaa* kutsub tüdrukuid simmanile; J *ku tuõd väit/sümä ni meen gul'aittäma* kui tuled kutsuma, siis tulen jalutama.

väit/tää Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li -tääg I *Bšümme* li-reg.₁, pr. -än K Lu, imperf. -in M Lu -ii I 1. vedada (heina, palke jm.) возить (сено, брёвна, товар и пр.); M *väitämmä einät koitoo* veame heinad koju; P *vihkoi väitettii* veeti (vilja)vihke; M *kui mehed väittäaz metsässä irsiä, siis piäb õlla kelkka kui mehed veavad metsast palke, siis peab olema (taga) palgikelk; I alkoja väitii soikkolaasõd* vedasin puid Soikkolasse; M *väitin kattilalõõ piimää* vedasin Kattilale piima; Lu *venneekaa väitimmä narvass laafkaa tavaraa* praadiga vedasime Narvast kauplusele kaup; M *väitab ühtee-kokkoo* veab ühtekokku; 2. vedada, viia водить, вести; K P *kui noorikkõa kaivolõõ väittääss* (Kett. 778) (pulkakompe:) kui mõrsjat kaevule viiakse; K P *tšülä väitap tšüüneliisee, valta vettä valkamaa* (Kett. 777) küla veab pisaraisse, vald (silma)vett valama; ■ Lu *tämä minnuu väitti nenäs-sä* ta vedas mind ninapidi (= ta pettis mind);

Lu *täll väitti sõrmõt kokkaa* tal vedas sõrmed kokksu; P *väitap suonii* (jalg) veab krampi. – Vt. ka veittää, veitellä, vetää, väitellä, väittä.

väi/ve J-Must., g. -pee väiv, karvatai влогод.

väkevä vt. väitsevä.

väki vt. vätsi.

väkizee vt. vätsizee.

väkk/lärä M -erä Ra, g. -ärää käristi трещотка, погремушка; M *patru-lnyll õli väkkärä* õõvalvuril oli käristi; Lu *väkkeräl ajõtaa maassa krottia poiz* käristiga aetakse maa seest mutte minema.

väkk/lärä Lu J -er Ra, g. -ärää Lu köierpöör (köie keerutamise riist) ворот (приспособление для изготовления каната); Ra *äijäl oli mokom väkker seinäz, senekaa väanti ümprikkoa* vana-isal oli niisugune pöör seinas, sellega keerutas (köit); Ra *väkkerekaa väanti da tetsi sõrmõõ paksukõizõd rihmaa* pöõraga keerutas ja tegi sõrmpaksuse köie.

väkä J-Tsv. väga очень, весьма; *väkä süämikko* väga tige.

väli K-Ahl. K-Al. L M Lu Li Ra J I (P), g. -ii Lu Ra J -i J-Tsv. 1. vahe, vahemaa, vahekaugus расстояние, промежуток; J *jõgõperäll talojõ väli on tšümme sült* Jõgõperäl on talude vahemaa kümme sülda; J *stantsa väli* jaamavahe; Li *keppi kepišsaa on turpaa väli* (redeli) pulgast pulgani on redeli (pulkade) vahe; Lu *väli topse-li* vahetospel; Lu *väli joomav* joomed, (stüvendatud) laevateed leetseljakute vahel; Ra *kuivata vaarnikaakaa üvii sõrmõõ välid i varpaa välid* kuivata käterätiga hästi sõrmevahed ja varbavahed; J *väliä jättemä* vahet jätma; 2. vahe, vaheaeg промежуток, перерыв; Lu *kukko oomnikossa nõizõb ühell aikaa laulama, siiz on väli, sis taaz laulav* kukk hakkab hommikul ühel ajal laulma, siis on vahe, siis jälle laulab; Lu *mill ku on üvä kana, ep piä välliä küll mul on hea kana, ei pea (munemises) vahet; I näte-liä kahsi meni välliä* nädalat kaks oli vahet; Lu *teemmä välii* teeme vahe(aja); 3. vahe, erinevus различие, разница; Lu *kanijee mehijee väli on suur, ühs on üvä, tõin on kehno* nende meeste vahe on suur, üks on hea, teine on paha; Lu *tuska tuzgill on väli, tšell on suurõpi, tšell on peenepi* mure ja mure(de) vahel on vahe, kellel on suurem, kellel on väiksem; Lu *jõgõperää ja luuditsaa tšeelez bõõ vällii* Jõgõperä ja Luuditsa keeles pole vahet; Lu *siin õli väli veel: kotokaņkaassa tehtii õltii kaatsõb* siin oli veel erinevus: kodukootud (linasest) kangast tehtud (meestepüksid) olid kaltsad; ■ M *täll on ain silmää välid lad'd'ad, tälle ain pal'to piäs* tal on aina silmad harali, talle on aina palju vaja

(= ta on ahne inimene). – Vt. ka *lainõõ*, *luu*, *pühä*-. – Vt. ka *väliz*, *välitüz*, *vältiüz*.

väliaigõlla Li vahetevahel иногда, временами; *tämä meil eb õõ koko aika, a tsäüv väliaigõlla* tema ei ole meil kogu aeg, aga käib vahetevahel.

väliaika Lu vaheaeg, ваhe промежуток, перерыв. – Vt. ka *väli*.

vällii K L P M Kõ J -lii Lu Li Ku *väll'ii* Lu-Must. *vällii* M I vahele между, промеж; Lu *leikotaa maa-munad, panna pekkiä vällii* lõigutakse kartulid (katki), pannakse pekki vahele; Lu *miä loukkõzin jalga kahõõ irree vällii* mul jäi jalg (ma jätsin jala) kahe palgi vahele; Lu *panõ al-god ahjoo ja seinää vällii* pane halud ahju ja seinavahele; Ku *hampai vällii* hammaste vahele; M *täm ahissi sõrmõõ uhzõõ vällii* ta jättis sõrme ukse vahele; J *petosõll ahissi tõizõõ uhzõõ väli* kogemata pigistas teise (inimese) ukse vahele; I *näissä venkkoja tehäss i akku-naa vällii* pannass neist (karukoldadest) tehakse vanikuid ja pannakse akna vahele; Lu *sinuu pitii pissää pää vällii ja kuumõlla, mitä näväd lukõvad* sa oleksid pidanud pea (nende) vahele pistma ja kuulama, mida nad loevad; Lu *õltii üvät tuttõvõd, a siis tuli riito vällii ja erraustii* olid head tuttavad, aga siis tuli riid vahele ja läksid lahku. – Vt. ka *väliisee*.

väliin J-Tsv., g. -zee vaheline находящийся между чем-либо.

väliis/ee P J -ie L P *välliisee* M = *vällii*; P *jalka jäi õhsii väliisie* jalg jäi okste vahele; P *tämä võtti rüissä sõrmii väliisie* ta võttis rukist sõrmede vahele; J *paglad jätti uhzõõ väliisee* (ta) jättis paelad ukse vahele; J *vezikkaa vagoo väliisee* rl. vesise vao vahele; J *vagoo väliisee väändüü-goo* rl. vao vahele väändugu (jäägu pikali).

välijooma ~ **väli-jooma** Lu joom, faarvaater (leetseljakute või ranna ja leetseljaku vaheline süvendatud laevatee) фарватер (между мельями или же между мелью и берегом); Lu *väli-leeteeed i väli-joomad* leetseljakud ja joomed.

välijoomi Lu = *välijooma*.

välikehveli Lu = *välileete*.

välikliiveri Lu vahekliiver средний кливер.

välikuuro (M) vaheaeg перерыв; *väli kuurolla* vaheaegjal.

väli-leette Lu leetseljak, kehvel мель, банка; *väli-leetteed i välijoomad* leetseljakud ja joomed (veerivad nende vahel). – Vt. ka *välikehveli*.

välilliin vt. *tšehsi*-.

välillä L M Lu Li -l Kõ Lu Ra -ll Lu J -lle J 1. postp. (kellegi v. millegi) vahel между (кем, чем), в промежутке между; Lu *kahõõ väli*

tootii veekaa ušatti kottoo kahe vahel toodi toober veega koju; M *tsässii välillä* käte vahel; Lu *lutoo ranta onõ vibijaa ja pärspää rannaa välillä* kariderohke rand on Viibiä ja Pärspää ranna vahel; Kõ *a erne se tsülvääs kagraa i õz-raa välil* aga hernes, seda külvatakse kaera- ja odra(külvi) vahepeal; J *võta vähäize hookaa tüü välillä* võta puhka veidi töö vaheajal; 2. adv. vahel, mõnikord иногда; между, в промежутке; L *nämäd õlivad issunnuud lautaa, välillä tsirja lavvalla* nad olid istunud lauda, raamat (nende) vahel laual; Lu *a välil õli kanava, sõssõr-õja kutsutaa* aga vahel oli kraav, Sõssõrõja(ks) kutsutakse; Lu *minnuu maama piimällä juutti, välillä anti vettä* rl. ema jootis mind piimaga, vahel andis vett; J *jõki jordana välille* rl. Jordani jõgi on vahel. – Vt. ka *kahõõ-välillä*, *väliltä*, *välimittee*, *välissä*.

välillä Lu J-Tsv. -ää Ra adv. lahti, valla на волю (попадать, отпускать); Lu *ep koiraa saa lassa välillä*, *se on pagana koira* ei koera saa lahti lasta, see on kuri koer; Lu *lehmä onõ pääznü välillä* lehm on lahti pääsenud; Ra *kittsi pääsi välillä* kits pääses valla; J *opõin om pääznü lõõgõss vällä*, *hääliüb välillä* hobune on pääsenud kõiest lahti, käib lahtiselt (vabalt) ringi; J *uhs on jätettü välillä* uks on jäetud lahti.

väliltä ~ **-t** Lu adv. vahel, vahetevahel, mõnikord иногда, порой, время от времени; *kana tahob automaa, ni sis panna, munat panna allõ i kana pääll isub i väliltä tsäüp süümäz* kana tahab hauduma (minna), niisis pannakse, munad pannakse alla ja kana istub peal ja vahel käib söomas; Lu *tšen lämmitti riigaa, välilt tuli kottoo* kes küttis rehte, tuli vahel koju. – Vt. ka *välillä*, *välissä*.

välimaa Ja *väli-maa* J vahemaa, vaheala промежуток, расстояние; Ja *välimaa meri* Vahe-meri.

väli-matala Lu vahemadalik промежуточная низина, мель; *tsäväävä väli-mataloill sinne poolõõ soikkolaa* käiakse vahemadalikel sinna-poolle Soikkolat.

välimittaa Li Ra adv. vahetevahel иногда, время от времени; Li *raadiaz luvatti välimittaa niku sattaa vihma* raadios lubati nagu vahetevahel vihma (sadada).

välimittee Lu vaheldumisi попеременно, по-сменно, попережку. – Vt. ka *välillä*.

välimittää Lu adv. vahel, vahele промеж, в середине; *välimittää õli pantu tsiviä* vahele oli pandud kive.

välimäilne: -nee K-Ahl., g. -zee vahepealne промежуточный, средний; *võta tsellä tšeh-*

tšimäinee, väännä varpa välimäinee (Ahl. 725) rl. võta (naiseks) keskmine kell(uke) (= neuu), murra vahepealne varb (= neuu).

välipala vahepala закуска; M *aina välipalloo kannatta* aina viite vahepalu (söögiaegade vahel).

välipuu Ränk M Kõ vahepuu (harkadral, kangaspuudel) поперечина, перекладина (сохи, ткацкого станка); Kõ *pannaz välipuu pelsse-miisee* pannakse kangaspuudele vahepuu.

välipühä M J (argipäevale langev püha püha, попадающий на будний день); M *kane on välipühäd. kane eväd õd näitlpäänn a ovad ärtšipäännä* need on v-d. Need ei ole püha-päeval, aga on argipäeval.

välipühapäivä M = välipühä; *välipühapäiväd on maarjapäivä, kupo'opäivä, pädrapäivä, iil'apäivä, hlaaripäivä* argipäevadele langevad pühad on maarjapäev, jaanipäev, peetripäev, eliapäev, floorusepäev.

väliraha Lu vaheltkasu барыш; *torgofitsa õsab i müüb, tämä saab barišav, välirahaa* kaupmees ostab ja müüb, ta saab vaheltkasu.

väliroomi Lu vahetrümm, lastitrümm грузовой трюм; *suuris parahodiz on välitäkid i väliroomid* suurtel aurikutel on vahetekid ja vahetrümmid.

väliseinä Lu Li vahesein (ka laevas) перегородка, переборка.

välissi Lu adv. vahel, mõnikord иногда, порою; *lehmä ... välissi joob(a) pangi vett, välissi joob kahzi* (Must. 159) lehm ... joob mõnikord pange(täie) vett, vahel joob kaks.

välissä Kett. K L M Po Lu Ra I -ssä Ku -sse J -ss K P M Kõ Lu Li J 1. adv. vahel, mõnikord, vahetevahel, aeg-ajalt иногда, порою, подчас; K *väliss võita i kanaa munõi õli* vahel oli võid ja kanamune; I *välissä piettii praaznikkaa viis kuus päivää* vahel peeti pidu viis-kuus päeva; P *saab väliss õssaa viinaatši* saab vahel osta viinagi; Lu *kangaz väliss on pitšep, väliss on lühhepi* kangas on vahel pikem, vahel lühem; Po *lanğod välissä issuas kaugaa* langud istuvad vahel kaua (koos); J *väliss johub meelee, kui noorõnnõ elimme* (Tsv.) vahel tuleb meelde, kuidas (me) noorena elasime; J *kõig uinooz, väliss va kuulub metts-haltia ääni* kõik uinus, aeg-ajalt kuuldu vaid metshaldja häält; 2. postp. vahelt между, из; Kõ *kahõõ tšivvii välissä tulõvad javod* kahe kivi vahelt tuleb jahu; Lu *tämä tuli, silmijee väliss võtti poiz tema tuli, nina eest* (silmade vahelt) võttis ära. – Vt. ka välillä, väliltä, välizä¹.

välissää J-Tsv. adv. = välizä¹; *välissää saab nii kõvassi vihha, jot et tarpõ kujalõ menne mõni-*

kord sajab nii kõvasti vihma, et ei taha välja minna.

välisstaakki Lu vahetaak, -staak (üks taakidest purjelaeval) промежуточный штаг (один из видов штагов на паруснике).

väli/z M, g. -see (sõra)vahe шель (раздвоенного копыта); *meill ärtšä õli lõhgõnnu kabjaa välisee* meil oli härg sõravahe ära lõhkunud.

väli/zä¹ K M Lu -z Li adv. vahel, mõnikord, vahetevahel иногда, порою, подчас; Li *välis kohotab ampa, vaivattaav* vahel paistetak hamba (= igeme) üles, valutab. – Vt. ka välillä, väliltä, välissi, välissä.

väli/zä² P M Kõ I -iz Lu J -z P M Po Lu J-Tsv. Ku 1. adv. vahel, seas, hulgas между, среди; Lu *nurmi õli jagõttu sarkoissi, väliz õltii rajad* nurm oli jagatud sargadeks, piirid olid vahel; P *kahs mätsie i välizä on orko* mõist. kaks mäge ja vahel on org? – (Perse); Kõ *susi sutta ep söö, a lammaz väliz on vääri* hunt hunt ei söö, aga lammas (nende) vahel on süüdi; 2. postp. vahel; Lu *javomizõõ aikana onõ vil'jä kahõõ tšivee* väliiz jahvatamise ajal on vili kahe kivi vahel; Lu *luijee väliz on krupsu luude vahel* on krõmpsluu; Lu *mill on kahõõ varpa välis kuiva villi* mul on kahe varba vahel konnasilm; Lu *teill on kõikil nenä kahõõ silmää väliz* teil on kõigil nina kahe silma vahel; M *kahhõõ sõa välizä õli* oli kahe sõja vahel; ■ M *mis tätä silmii väliz näin, a enäp en nähni* ma nägin teda vilksamisi, aga rohkem ei näinud. – Vt. ka välillä.

väli-topseli Lu vahetopsel, suurpuri, groot-(puri) грот.

välitsäüttäjä Lu vahendaja посредник; *mill on palkattu välitsäüttäjä õssaa taloa* mul on palgatud vahendaja talu ostma.

välituuli (Lu), hrl. pl. -õd Lu vaheilmakaar (kire, kagu, edel, loe) страна света (юго-восток, северо-восток, юго-запад и северо-запад).

välitäkki Lu vahetekk (laeval) промежуточная палуба; *suuris parahodiz on välitäkid* suurtel aurikutel on vahetekid.

välitü/z Lu J, g. -see Lu vahe, erinevus разница, отличие. – Vt. ka väli.

välivoosi (Li) vahepealne aasta промежуточный год; *välivoosilla õli sitäviittä* vahepealsestel aastatel oli sedaviisi.

väliä K L J vahepeal, vahepealsel ajal в промежутке, тем временем, между тем; K *senell väliä nuorikkõ viiis taaz lavvaa tagaa* (Al. 28) (pulmakomme:) vahepeal (selle aja sees) viiakse mõrsja taas laua taha; L *kõm vuotta meni välie* kolm aastat kulus vahepeal; J *tämä sell väliä võtti lahtši ärjää i vei* sel ajal ta võttis las-

kis härja lahti ja viis (ära); J *välüi aigõll* vahepeal (vahepealsel ajal). – Vt. ka *pool-*.

väliü/z Ra g. -*see* Ra vahe расстояние; *kahõõ pihaa väliüz* õlgade (pihtade) vahe. – Vt. ka *väli*.

vällii vt. *välüi*.

väll'ä (K-Ahl.) *väljä* (Ku), g. -*ää* väli, põld pole; Ku *teemmä tüütä väljällä – heinää lüüm-mä, niitämmä, künnämmä põllolla* (Len. 295) töötame väljal, niidame heina, lõikame vilja, künneme põllul; K *peree-meess, peree-isäntä, peree-nainee, naisueni, võta väll'ältä vätseni, upa-mailta ulkkumassa, tara-maita tallomassa* (Ahl. 104) rl. peremeess, pereisand, perenaine, mu naisuke, *võta* (= kutsu ära) väljalt mu rahvas, omaadelt hulkumast, aiamaid tallamast.

vällähtüü M vdjL, pr. -*üün* (vdjL), imperf. -*üzin* (korra)ks väljuda, välja minna выйти (вой); M *mie tahon vällähtüü, mie menen vähkõizõõ tuulun, piäb mennä tuultua* (ma) tahan korraks välja minna, (ma) lähen tuulutan end veidi, peab minema end tuulutama.

vällält (M) adv. väljast снаружи; *peze lännikko üvvi vällält poolõlta* pese lännik hästi (puhtaks ka) väljastpoolt.

väll'üz J Ku -*ez* ~ *väll'ez* J-Tsv. **1.** väljas вне, на дворе; J *lehmä lauttaz, tšeele vällüz* mõist. lehm laudas, keel väljas?; **2.** ära снят, отнят; Ku *nahk on külessä vällüz* nahk on küljest ära (võetud).

väll'ää Len. vdjL Kett. K R U L P Ke M Kõ S V Po Lu Li Ra J vdjI I Ku *väll'ää* K Lu J -*ä* L P *väll'ää* J-Tsv. -*ä* P Lu Ra J *väll'ä* S Lu J-Tsv. *Велле* Pal.₂ *välja*, ära вон, наружу; S *kõikk laikka tulõv vällää ahjossa* lausa leek tuleb ahjust välja; P *en peäze vällää metsässä* (ma) ei pääse metsast välja; S *karja õli jo vällää mennü* kari oli juba välja läinud; J *väll'ää veto* väljavedu; J *väll'ää antõmin* väljaandmine; P *mahzan miä sillõ võlgaa vällä* ma maksan sulle võla ära; J *bašmukad jo nüüt menti moodõss väll'ä* (need) kingad on nüüt juba moest (ära) läinud; L *jumala võtti kõik õnapuud vällää* jumal võttis (külmetas) kõik õnapuud ära; P *med'd'e talo põlõb vällää* meie talu põleb ära (maha); S *kõikii lähetettii tšüläss vällää* kõik saadeti külast välja; P *äesin miä kõikyõ äessä-miizie vällää* ma äestasin kogu põllu (äestamise) ära; J *piäp sõvad väll'ää pess* tuleb riided ära pesta; L *kozittii vällää nuorikkõata* kositi pruuti; I *vällää tultii viis tuntia oommiiz* välja tuldi kell viis hommikul; J *kase opõim piäb väll'ää vajõlta* see hobune tuleb välja vahetada; Lu *ajõtaa tüüss vällää* aetakse töölt ära; M *ajap partaa vällää* ajab habeme ära; J *kattil*

tokku vällää katel kukkus maha; K *karu nõis vällää* karu läks minema; Ra *jo on ohtogo, piäb riisuss vällä* on juba õhtu, peab jalad lahti võtma (= jalatsid jalast ära võtma).

välläüsee K -*se* K L -*z* K -*sie* ~ *väll'üüsie* P *välläüsie* L = *vällää*; P *tulõ, mie võtan välläüsie* tule, ma võtan välja (ära); L *spirka tšeänäp tuizgud i tšülmän välläüsie* spiridonipäev põõrab tuisud ja külmad ära.

vältsähtüüssä: -*üss* J-Tsv., pr. -*üv* ~ -*üüv* J, imperf. -*üüzi*: -*ü* J lahtuda, liisuda выдыхаться, -дохнуться, портиться; J *probõtkä putelit tšiin, a too viin vältsähtüüv* korkige pudelid kinni, muidu viin lahtu; *turvottõga olut poolikko siiz olud eb vältsähtü* turrutage õlle-ankur, siis õlu ei lahtu; *vältsähtünnü olud* lah-tunud õlu.

välttiä Li: *ühtä välttiä pajata*v räägib vahetpidamata.

vält'tää¹ (M Li), pr. -*än* M, imperf. -*in* M vältida избе-гать, -жить, -гнуть; M *vältä kase tee* väldi seda teekonda (= ära mine sellele teekonnale); Li *kahta surmaa eb õlõ, a ühtä ed vältä* vs. kahte surma ei ole, aga ühte ei väldi.

vält'tää²: -*tä* J-Tsv., pr. -*än*, imperf. -*in* kärsida, kannatada, läbEDA терпеть, иметь терпение; *eb vält ootõll* ei läbe oodata.

välü/z Lu, g. -*hsee* vahe, vaheala промежуток, промежуточный участок; *kahõõ mäee välüz* org (kahe mäe vahe). – Vt. ka *väli*, *väliüz*.

vänjki/lä: -*l* Lu, g. -*lää* Lu vastik, vänge, jälk противный, отвратительный, приторный; *mie innon kitsii võita, vänjki* on ma jälestan kitsesõid, vastik on; *ko eb näütti, siiz on vänjki* kui (mingi toit) ei meeldi, siis on vastik. – Vt. ka *väntselä*.

vänjkel vt. *väntselä*.

vänjkäv/ä Lu, g. -*ää* vänge приторный; *sigaa liha on vänjkävä* sealih on vänge. – Vt. ka *väntselä*.

vänteri Lu, g. -*ii* vender (üm margune puu, punutis v. korgiga täidetud kott kai ääres seisva laeva väliskülje hõõrdumise vastu) кранец; *puu vänteri* puuvender; *propka vänteri* korkvender. – Vt. ka *propka-*, *puu-*.

vänts'elä P M -*älä* M *vänj/elä* Ku -*kel* Lu, g. -*elä* **1.** vastik, vänge противный, отвратительный, приторный; M *ai ku vänts'elä maku* oi kui vastik maitse!; M *ai ku on vänts'elä aisu, kõig lõöp päätä* vaivattama oi kui vänge hais on, paneb lausa pea valutama!; **2.** lääge, imal приторный; P *taitšinarjo ko seid, sis tšielie peälie jäi niku taitšina, õli vänts'elä maku* kui sõid magesõstraid, siis jäi keele peale nagu tainas, oli lääge maitse; **3.** vänge приторный; Lu

se on väjkkel, kõvassi razvain, meep süämmel see (= sealiha) on vänge, kõvasti rasvane, hakkab südamele. – Vt. ka väjkkilä, väjkkävä.

väri M: pantii väri vätsizee mehelee pandi lausa vägisi mehele.

väri/nü: -n J-Tsv., g. -ää J värin дрожь, трепет. – Vt. ka värisüz, värizemin.

väri/sä Kett. K L P Kõ (U Pi) -ssä J (Lu Li) -ssä Ku -ss J-Tsv. -ssää [sic!] J -ssäg vdJ, pr. -sen ~ -zen K P M J-Tsv. Ku -zeen (Kett. U Pi), impref. -zin J-Tsv. Ku -zin ~ ziin (Kett. U Pi) väriseda дрожать, трепетать; J tsem värizep tsülmess, a tsem pelgoss kes väriseb külmast, aga kes hirmust; Ku mill oli nii külmä, kai värizin mul oli nii külm, lausa värisisin; P jürizi nii kõvassi, etti uonyöd väriziväd müristas nii kõvasti, et hooned värisesis; Lu aavaa lehto tuulöz värizeb i häüllüb, läblätev haavaleht väriseb ja kõigub tuules, liperdab; P ernied värizevät paa-za (keetes) hernerd hüplevad (värisevad) potis; Kõ värizeb, jalgad evät piä (ta) väriseb (nii, et) jalad ei kannä (= ei püsi jalul); Kõ värizeb niku aavaalehto kk. väriseb nagu haavaleht; P värizeb niku xa'okka kk. väriseb nagu tõhk; Kõ jalgad värizeväd jalad värisevad; Li mill tsäsi värizeb mul käsi väriseb; J nii peltään kaneit umalikkait jot kõik süä värizeb kardan nii neid joodikuid, et lausa süda väriseb; Lu öli nii tsülmä, što süä värizi oli nii külm, et süda värises; L nüüd ved' jumala jürizeb, i borana värizeb kk. nüüd ju pikne müristab ja oinas väriseb; L vätsi värisep peltseäv rahvas väriseb, kardab.

värisüz J-Tsv., g. -hsee: -see ~ -zee J = värinä.

värizemin J, g. -zee värisemine, värin дрожание, трепетание, трясение; дрожь, трепет; maa värizemin maavärisemine. – Vt. ka värinä.

värizöit/tää: -tä J-Tsv., pr. -äv: -ev J, imperf. -ti J 1. väristada, raputada трясти, -хнуть; 2. impers. värisema ajada, värisema panna при-водить, -вести в дрожь.

värizüt/tää (J-Tsv.), pr. -äv J, imperf. -ti impers. palavikust värisema panna лихорадить; värizüäv (mul) käivad külmavärinad.

värj/ä K P Kõ (Lu), hrl. pl. -äd K P = värjää; P värjä öli tsiin värav oli kinni; P avaz värjää (ta) avas värava; K avõuzivad värjäd värav(ad) avanes(id); Lu on i värjäll kliykki ka väraval on pöör; P kanalõikkaja ko saatii tsiin, siz lüötii nagloikkaa värjääsie tsiin kui kanakull saadi kätte, siis löödi naeltega värava külge kinni; K tuli pappi värjää väliss neit vahtimaa tuli papp neid värava vahelt vahtima; P ajaass opõzöd värjää ettie aetakse hobused värava ette; Kõ värjää allaa pantii tsirvez, jürtsiin värava alla pandi jürripäeval kirves; K vassaa värjää vas-

tu väravat; K kahõd poolõd värjää kahel(e) pool(e) väravat; P rautazõd värjäv raudväravad; P tüttärikod meniväd niittämää, a pojot tõi mõizaasõ, mõizaa värjiile tüdrukud läksid vilja lõikama, aga poisid tõi (mõisnik) mõisa, mõisa väravate juurde; P jolttarii värjäv altariväravad; P teill on siel värjää sammaz teil on seal väravapost.

värkki vt. sõta-.

vär/po K P Ke M Kõ Lu J-Tsv. I (Kett.) -põ K Kõ S Lu Li Ra J-Tsv., g. -vuo P -voo Lu -võõ Lu Li J -võ J varblane, värб воробей; J värpo johzõp hüppimizi varblane liigub (jookseb) hüpeldes; Lu taitaa leep säätä, ko värvod lennellää tuleb vist halba ilma, et varblased (värvud) lendlevad; K värpo on aivoo kavala lintu varblane on väga kaval lind; P värpo menep peäzguo peseäsie varblane läheb pääsukese pessa (pesitsema); J mee karkottõ värpõit) pihl puuss mine hirmuta varblasi pihlapuust; J värpo puuttu kl'etkaa varblane sattus puuri; Lu värpo tsikertäv varblane sirtsub; J värvõ poik värvupoeg; J värvõ muna värvumuna; J värvõ pesa värvupesa; Lu värpo lintu varblane. – Vt. ka varpo¹, verppu, värpü.

värpolain Lu, g. -zõd = värpo.

värpolintu M = värpo.

värpältäässä Li, pr. -ään, imperf. -ääzin: -in Li natukeseks sisse astuda, korraaks sisse minna заходить, зайти; miä võin värpältäässä ma võin natukeseks (teie juurde) sisse astuda.

vär/pü (Lu), pl. -vüü Lu Веврумъ Tum. = värpo.

värri vt. veri.

värsk/i Lu Li Ra J, g. -ii Lu värске свежий; Lu müüti värskiä kallaa müüdi värsket kala; Lu värski kapussa värске kapsas; Lu värski ugu-rittssa värске kurk; Lu värski vesi värске vesi.

värskiltää Li värskelt свежо.

värt/sikko K P I -sikko I, g. -sikuo P (väike) kott, kotike (маленький) мешок, мешочек; P värt-sikod õlivat täüneä brännikko kotikesed olid päränikuid täis; I värtsikod õmmõltuud näilee väikesed kotid on neile õmmeldud; I mustalainõ tuõp tsüllää müü, laatka tsäezä, värt-sikot sellää takana mustlane tuleb mõõda küla, kauss käes, kotikesed selja taga. – Vt. ka värttsi.

värt/inä M, g. -inä = värttänä; 1.; 2.

värt/tsi Kett. K L M S I (R U P Kõ) -tsi Lu (Kett. Ja-Len.) värtsi J-Must., g. -sii K L S -šii Lu kott мешок, сума; K panõ leipä värttsiisee pane leib kotti; I rüis pantii värttsiiseeg rukis pandi kotti; I nellä tsetverikkaa meeb värttsii neli setverikku läheb kotti; S omenoõ viis värttsiä viis kotti kartuleid; Lu vanass värttsiss tein

vassõzõõ tsiuuto vanast kotist tegin uue särgi; M *nurkaa takant põllüzell värtstill löötü* kk. (teda on) nurga tagant tolmuse kotiga (pähe) löödud (= ta on peast segane); L *antõ koko värtsii javoit andis terve kotitäie jahu*. – Vt. ka *javo-*, *tee-*, *õuna-*. – Vt. ka *värtsikko*.

värttänmato M *värttänmato* Ra J-Must. *värttenemato* Lu solge (nugiuss) глнст; Lu *vattsõz on värttenemato, ümmõrkain, kahõõ pääkaa* kõhus on solge, ümmargune (= ruljas), kahe peaga.

värttänä K-Ahl. M Ja Lu Li J I (U P) -enä Kõ S Lu J (M) -ene J -än Lu J -en Kõ Ra J-Tsv., g. -änää M Lu J -enää Lu J I. värten веретено; Lu *vokil on värttena, minee pääl tšedrätää lõjkaa vai niittiä* vokil on värten, mille peale kedratakse lõnga või niiti; S *kuhõõ niitti johzõv, se on värttenä* kuhu niit jookseb, see on värten; M *tšiuzaa tõkutti värttänää* kiuste pillas värtina maha; J *ühs värttene õli tšedrätü* üks värten (värtinatäis) oli kedratud; J *vokii värttänä* voki värten; 2. (ratta)kodar спица; I *värttänäd on pööräzä, pöörää värttänäd* rattas on kodarad, rattakodarad; I *pöörää rumbussa tuõvad värttäned* ratta rummused tulevad kodarad; Lu *veeroo värttenät tšjää tammi puussa i koivu puussa* ratta kodarad tehakse tammepuust ja kasepuust; Lu *vokii veerol on värttenäd* voki rattal on kodarad; ■ Lu *värttän maod on ümmärkaized, õtsat teräväd* solkmed on ümmargused, otsad teravad. – Vt. ka *ru'ä-*, *tšäsi-*.

väräjä K L M Kõ Lu I väräjäjä I veräjjä Po J -i ~ -je J, hrl. pl. -jäd Po -jed J värav vorota; Kõ *õnvõõ mennäz väräjässä* õue minnakse väravast; J *lähzin kotontõ kulkõmaa, veräjiltä veeremää* rl. lähsin kodunt kulgema (= minema), väravailt veerema; Lu *kalitka on suurõõ väräjää rinnal* jalgvärav on suure värava kõrval; J *katsob niku boran uusijõ veräjjä pääle* kk. vaatab nagu oinas uusi väravaid; Lu *suurõt hanjõd õltii, piti kaivaava hodu, ku saad väräjää avõõ* suured hanged olid, tuli kaevata käik, et saad värava lahti; Lu *väräjää i suurõõ paat tšiin, a miiraa suut et paa tšiin* vs. paned ka suure värava kinni, aga rahva suud (sa) kinni ei pane; Lu *avvaa väräjää avõ* tee värav lahti!; K *väräjää pieb avõõ* tehä peab värava lahti tegema; I *avattuud väräjäjä* avatud väravad; J *nütt leeväd veräjää suull* nüüd tulevad värava suhu; Lu *väräjää sammõz väravapost*; Kõ *õnvõõ väräjää õuevärav*; M *jumalaa väräjäv* altariväravad; M *kupol'oo õöll* tehtii tõrvaakaa risid väräjää jaaniõõl tehti väravale tõrvaga ristid (= ristimärgid). – Vt. ka *koto-*, *lauta-*, *rauta-*, *taka-*. – Vt. ka *värjä*.

väräjänalaa: -llaa I värava alla под ворота; *tširves pantii väräjänalaa* kirves pandi värava alla.

värü vt. *tšülmä-*.

vässe, wässi vt. *vesi*.

vässe vt. *lina-*.

vässer vt. *lina-*.

väs/so J-Must. -sü I, g. -oo linavästriк тpяcoгyз-ka; I *meilä on linnut*: ... *vässü* meil on linnud: ... linavästriк. – Vt. ka *lina-*. – Vt. ka *vääskolintu*.

vässüä vt. *väsüä*.

väsümi/n J-Tsv., g. -zee J väsimus усталость, утомление; *väsümiss dalisko murhõss inimin enähätäv* väsimusest või murest inimene ohkab; *väsümiss veel ej kuulõtši* väsimust pole veel tundagi. – Vt. ka *väsümüz*, *vazütüz*.

väsümlä (Lu), g. -ää = *väsümin*; *väsümäässaa mittaz* mõõtis väsimuseni (mõõtis, kuni väsis); *miä nii kõvassi süäntüzin ja väsümäässaa kleppizin* ma vihastasin nii kõvasti ja sõimasin väsimuseni.

väsümü/z Lu, g. -see = *väsümin*.

väsünnü J-Tsv., g. -üü J subst. väsinu усталый, утомләнный (человек); *väsünnü eittiz makka-ma* väsinu heitis magama; *menimme väsünnüle appia antõma* läksime väsinuile appi.

väsüttää vt. *vazütää*.

väsüüä L P M Lu (K Kõ-Len. Li Ra J) -süä Lu J -ütäg I, pr. -ün K *vazün* K M Lu J -iün P *vazüün* Lu, imperf. -üzin M Lu Li Ra J -ije I väside уста/вать, -ть, утом/ляться, -иться; L *vätši väsü sõtta* rahvas väsis sõdimast; Lu *miä väsüzin, võtin järjüü, issüzin ookaamaa* ma väsisin, võtsin järri, istusin puhkama; J *peened lahzõt tallajõs tšüre vazuüä* väikesed lapsed väsisid käies kiiresti; Lu *tüütä mie en tee, vazuü en tööd* ma ei tee, ma ei väsi; Lu *em mie vazuü, ku va sie* ei ma väsi, kui vaid sina ei väsi; Lu *õpõzõd eväd ehtinnü väsüä* hobused ei jõudnud väsida; J *õpõin väsü, kõvassi ehñiv* hobune väsis, lõõtsutab kõvasti; L *jalgäd väsüziväd* jalad väsisid; I *väsüjäväd jalgäd, alkavat paisõtuag* jalad väsisid, hakkavad paistetama; I *vet' tüütä tiid, väsüd, nii ho' tšivijee pääle lahtsiid* teed ju tööd, väsid (ära), siis heidad kas või kivide peale (pikali); Lu *vet tšeele eb väsü* keel ju ei väsi.

väzaj/ka: -k J-Tsv., g. -kaa J kubu вязанка (хвороста).

vazüt/ellä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J frekv. ← *vazütüä*; *ilm süüt vazuüteed* ovõiss ilma asjata väsitad hobust; *elka ajõlka nii kõvassi õpõziika* – *vazütteett* ärge sõitke hobustega nii kiiresti, väsitate (nad ära).

vázüt/tää M väsüttää (K Li) -tä J-Tsv., pr. väsütän K-Ahl. -än M -en J, imperf. -in M J väsitada утом/лять, -ить; J *rañk tüü tšiiire vázütev* raske töö väsitab kiiresti; J *elka pañka suuriit koorõmoi pääle – vázüüett opõzõd* ärge pange suuri koormaid peale, väsitate hobused (ära); M *vázütin kõik silmät siinnua oottõõza* väsitasin silmad (~ silmad päris väsisid) sind oodates; Li *kañgaz võib õlla siitiä. ku katsot pääle, nii eb väsütä silmiije kangas võib olla mahedamust-riline*. Kui vaatad peale, siis ei väsita silmi; J *šurahtamm vähäize kanavaa partall, nii kuile nõisi vázüütemä* tukastame vähekesse kraavikal-dal, nii kuidagi tuli väsimus peale.

vázütü/z J-Tsv., g. -hsee: -see J väsimus уцра-лость, утомление; vázüttää hookama väsimust (välja) puhkama. – Vt. ka väsümin, väsümä.

vätšev/vä K Li -ve ~ -v J-Tsv. väkeva (Kõ) weg-gawa ~ weggewa Kr, g. -vää J I. tugev, tihe, vägev сильный, крепкий; густой; J *a tšen peräss minu tuõb se on vätševäp minnuu ...* (Must. 153) aga kes pääret mind tuleb, see on minust tugevam; Kõ *rütšet tänä voon ovat üvät. paikata ovat aivoo väkevat* (Len. 213) rukis on sel aastal hea. Paiguti on õige vägev; K *vätševä liha* vägev (= rasvane) liha; 2. kange, vägev крепкий, едкий; J *perts-palko viin om vätševä pipraviin* on kange; J *nii on vätšev viin, jot kõik hümmisütäs* on nii kange viin, et paneb lausa võbisema; J *hapo niku jevikõz, dalisko vätšev taari hapu nagu jõhvikas või kange taar*; Li *vätševä olud, lei pruntit poiz* vägev õlu, lõi (vaadil) prundid eest; J *vätšef olud vaahuus* kange õlu vahutab; J *vätšev haisu* kange hais.

vätševü/z J-Tsv., g. -hsee: -see J jõud, tugevus сила, мощь.

vätši Len. Kett. K R L P M Kõ S Po Lu Li Ra J vdj I I (U Ja) Вяку K Pal., Бэцу Ii-reg., g. väee J väjee S J I. rahvas, inimesed народ, люди; M *vätši tuli jalkanne, a taarosta tuli opõzõlla* (Len. 266) rahvas tuli jalgsi, aga külavanem tuli hobusega; Lu *väliss kaks kõlmõd lautaa õli vätšiiä* vahel oli rahvast kaks-kolm laudkonda; Lu *niku siplikkaa pesä tšihub, nii pal'l'o vätšiiä* nagu sipelgapesa kihab (keeb), nii palju rahvast; Ra *siäl annõtaa viina i olutt väelee* seal antakse rahvale viina ja õlut; J *ukkk vätšiiä* hulk rahvast; J *suur unni vätšiiä* suur hulk rahvast; I *pal'l'o vätšiiä* palju rahvast; P *pajattivad nuor vätši jo venässi* noorsugu rääkis juba vene keeli; Lu *vana vätši* vanarahvas (= endisaja inimesed); Kõ *vot nütšüin vätši juttõõb ...* vaat nüüdisaja rahvas räägib ...; Lu *saviõja tšülä on õllu, saviõjaz elettii entine vätši* Savioja küla on (varem) olnud, Saviojal elas endine rahvas;

M *õli pal'l'o vätšiiä* oli palju rahvast; M *tšüllää vätši* külahahvas; M *vätši väheneb* rahvas vähe-neb; Lu *prostoi vätši* lihtrahvas; J *taloo vätši* talu pererahvas; Lu *sõta vätši* sõjavägi; L *pul-maa vätši* pulmarahvas (pulmalised); J *terve, kõikki saajaa vätši* rl. tere, kogu saajarahvas; M *laukaa vätši* Lauga-äärne rahvas (= Luuditsa, Liivtsülä ja Jõgõperä vadjalased); Lu *alagoo vätši on meree rannaz* alangurahvas on (= elab) mererannas; Lu *ülägoo vätši, maa poolõd vät-ši* ülemjooksu rahvas, sisemaa poolne rahvas (= vadjalased, kes rannas ei ela); P *orkovyõ vätši* Soikkola ja Itšäpäivä kandi vadjalased; J *vääntüü tšehs vätšee* rl. vändu keset (sõja)-väge; Lu *vätši kuza eläb, se on kajutti* kus inimesed (laevas) elavad, see on kajut; Lu *meijjee tšüläz on pal'l'o naastia vätšiiä* meie külas on palju kenasid inimesi; 2. rahvas, rahvus народ, народность; J *med'dee maall eletä mõnõ-laizõd väev* meie maal elavad mitmesugused rahvad; Lu *soomõõ vätši* soome rahvas, soom-lased; J *agl'itsinav – hiitroi vätši* inglased (on) kaval rahvas; ■ Lu *viha vätšee võtti* vägisi võt-tis. – Vt. ka *jalka-, jätüz-, koto-, naiz-, pulma-, sala-, sõta-, tapazi-, tšülä-, töö-, vai-, ääri-*.

vätšipaalikka J-Must. vägipulk, vägikaigas палка для перетягивания; *vätši-paalikkaa tõmpama* vägikaigast vedama.

vätšizee Kett. K M Lu Li J -see Lu -ze J-Tsv. väkizee Ku vägisi, jõuga насильно, силой, по принуждению; Lu *vätši veetii vätšizee soomõõ* rahvas viidi vägisi Soome; Lu *tämä tuli minnuusõd vätšizee tšiiini* ta tuli mulle vägi-si (~ jõuga) kallale; L *nõisi vätšizie tõmpamaa tanttsimaa* hakkas vägisi tantsimaa tõmbama; Lu *viina vätšizee suhõõ eb valõta* kk. viina vägisi suhu ei valata; Lu *vätšizee pähhee ep paa* vägisi pähe ei pane (= selgeks ei tee); M *pantii väri vätšizee mehelee* pandi lausa vägisi mehele; Li *miä en tahtonud õssaa, a roznoš-sikka vätšizee pani õssamaa* ma ei tahtnud osta, aga rändkaupmees pani vägisi ostma; ■ J *võõras paikka vätšizee leved üü majaa* võõras kohas leiad vaevu oömaja.

vätšizii K P M Lu -zie L -zi J-Tsv. = vätšizee; Lu *miä vätšizii mättiizin uhzõssa, minnuu eb lastu* ma trügisin vägisi uksest (sisse), mind ei lastud; P *en võta vätšizii* ma ei võta vägisi; M *vad'd'alazõd nõisaz vätšizii vähenemää* vadja-lased hakkavad vägisi vähenema.

vätõizee vt. viha-.

väv/ü Kett. K L P M Lu Li Ra J I Ku, g. -üü M Lu J Вявю Tum. I. väi, väimees зять; P *ämmä lugõttõli vävülie pulmaa aikan ämm itkes väi-mehele pulma ajal*; J *terve, vassainõ vävü* rl.

tere, vastne väi; L *jäi tām kunikaa vävüss* ta jäi kuninga väimeheks; L *sie lied minuu vävü* sa saad minu väimeheks; I *kase tütar minuu väv-
vüä* see on minu väimehe tütar; Lu *parõp poi-
gaan lavvaan all ku vävüü lavvaa takan* parem
poja laua all kui väimehe laua taga; **2.** ðemees
муж сестры, зять; Li *minuu velli tuõb minuu
mehelee näälmeez, a minuu mees tuõb minuu
vellelee vävü* minu vend on minu mehele nääl,
aga minu mees on minu vennale ðemees; **3.**
ðe- või vennatütre mees, муж племянницы; Li
plemānitsoi mehed kõig millõ õllaa vävüv ðe-
tütarde mehed on kõik mulle v-d. – Vt. ka *koti-
koto-*. – Vt. ka *vävümeez*.

vävüü D J, g. -ü dem. väimeheke зятьёк; *oi vävü,
vävüeni* rl. oh väi, mu väimeheke.

vävümeez Lu J *vävü-meez* J-Tsv. = *vävü*.

väälannu M vinnutatud, õhu käes kuivatatud
вяленый; *eb õõ kuiva, eb õõ toorõ, se on mo-
koma poolkuivain, väälannu* ei ole kuiv, ei ole
toores, see on niisugune poolkuiv, vinnutatud.

väälil A P, g. -aa lovev, loid вялый. – Vt. ka *ve-
telä*.

väälit/tää M, pr. -än, imperf. -in (liha) kergelt
suitsutada (pärast osalist küpsetamist) слегка
подкоптить (отчасти проварив); *lihhaa vää-
littääz* liha suitsutatakse kergelt üle.

väänelija/z M, g. -a (humala)vääт хмелевая
лоза. – Vt. ka *umala-*.

väänelijä M, g. -ää **1.** humalavääт хмелина,
хмелевая лоза; *väänelijä, umalaa vääneli-
jäv* (humala)vääт, humalaväädid; **2.** kassitapp
вьюнок; *väänelijäv, niku umalav, valköad el-
kod* kassitapud, (need on) nagu humalad (= hu-
malaväädid), (neil on) valged õied.

vääneliü Kett., g. -ä humalavääт хмелина,
хмелевая лоза; *umalaa vääneliäv* humalavää-
did. – Vt. ka *väänelijaz*.

vääneliäzroho K-Set. humal, tapp хмель.

vään/ellä J (Lu) -ell J-Tsv. -elläg I, pr. -telen:
-teen Lu J, imperf. -telin J **1.** väänelda, väher-
da, keerelda, end keerata вертеться, виться,
крутиться; Lu *tämä eb õõ tilall paikall, ain
kõikõlla viisii väänteeb entä* ta ei ole (= ei
püsi) asemel paigal, aina vähkreb igapidi; J
väänteeb väjee väliiz rl. keerleb rahva seas; **2.**
väänata, käänata, keerata, keerutada гнуть, со-
крутить, вертеть; J *elä vääntee uhzõõ rutška*
ära vääna ukse käepidid; J *elä vääntee silmiit
de pääi* ära keeruta silmi ja pead; I *et saag pa-
jattaag, tšeeltä väänteev sinneg i tänneG* (sa) ei
saa rääkida, väänad keelt sinna ja tänna. – Vt.
ka *vääntää*.

väänetü J-Tsv., g. -üü (üleni) kõveras, lookas
весь в изгибах.

väänetü J-Tsv., g. -üü painutatud, küürus,
кõveras согнутый, свороченный.

väänik/ko K väänikko K-Ahl. -kõ J-Must., g.
-oo oherdi, lusikpuur коловорот, сверло.

vään/ne J-Tsv., g. -tee ~ -nee J **1.** pööre поворот;
teekk pööräka veel ühs-kahs väänett tee ometi
käiaga veel üks-kaks pööret; **2.** (juukse)kihar
завиток.

vääntemi/n Lu J-Tsv. -in Lu -nõ Lu, g. -zee J
-zõd Lu pööre, pööramine, pöörang поворот,
оборот, поворачивание; Lu *ättsi vääntemiin*
järsk pöörang; J *õpõzõd vääntemizes pani*
koorõma ümper hobust pöörates ajas koorma
ümber.

vääntiisä Lu Li J (Ra), pr. -iin, imperf. -izin

1. pöörduda, ümber pöörduda, loogelda по-
ворачиваться; возвращаться; извиваться;
Lu *takkaa narvuzii vääntiimmä rosonaa* Nar-
vusi taga pöördusime Rosona jõe poole; Lu
nain vääntiis poiz naine pöördus minema; Lu
näväd vääntiisti takaaz nad pöördusid taga-
si; Lu *stariikka vääntiz* taat pöördus ümber;
Lu *tee vääntiiv* tee lookleb; **2.** välja väänduda
вывих/иваться, -нуться; Lu *milta jalka vään-
tiz* ma väänasin jala välja; **3.** kõrvale pöörduda,
hoiduda избег/ать, -нуть, отвор/ачиваться,
-отиться, сторониться, по-; Li *täm kaartiizi*
*vai vääntiiz minussa poiz. en tää, migää peräs-
sä* ta pöördus minust kõrvale (hakkas kõrvale
hoidma). (Ma) ei tea, mispärast. – Vt. ka *vik-
kaussa, vääntüä*.

vään/tää M Lu J (K Li Ra) -tä J-Tsv., pr. -nä
K -än Lu Li Ra J -en Lu J -tään Ra, imperf.
-in Lu J **1.** väänata, (maha) murda крутить, с-
гнуть, со-, ломать, с-; Lu *elä tee nii ranjkaa*
tüütä, väänäd enelt kaglaa ära tee nii ränka
tööd, väänad endal kaela; Lu *mettsäz õli tuuli*
vääntenüt suurõõ puu maalõ juurijõõkaa met-
sas oli tuul suure puu juurtega maha murdud;
M *kummall murti jalga, kummalla pää* väänti
kellel murdis jala, kellel väänas pea (otsast);
Lu *võtõtaa viitsa, koivu vai pajuvitsa, vääne-
tää, neissä tehhiää koliv* võetakse vits, kase- või
pajuviits, väänatakse, nendest tehakse vitsside-
med; **2.** (ära, tagasi, ümber, välja jne.) pöörata,
keerata, ringi ajada (masinat), kallutada по-
ворачивать(ся), -вернуть(ся), пере-, вы-, от-,
с-; J *väänin pää miä päivää poolõõ* rl. pööra-
sin pea päeva (~ päikese) poole; Lu *mie väänän*
õpõzõd takaaz ma pööran hobuse tagasi; Lu
jõka päivä piäb vääntää kala tšüllet tšüllele
(lõhe soolamisest:) iga päev peab kala küljelt
küljele pöörama; Lu *väänä tširjaa lehto* pööra
raamatulehte; J *tšutto on väänettü murnippäi*
särk on pahupidi pööratud; Lu *meri-haltiaz*

väänüb laivaa ümper merehaldjas kallutab laeva ümber; Lu *lampotškaa piäv vääntää vällä* elektrikipirn tuleb välja keerata; Lu *kassin on nii lusti paikka, piöp kattsoa, eb vöi vääntää silmie ääree* siin on nii ilus koht, peab vaatama, ei saa silmi kõrvale pöörata; Lu *miä jo väänin tunnio* ma keerasin juba kella üles; Lu *mašinaa väänti öpönö* masinat ajas ringi hobune; J *dolo tehtii kotonn, karrass öli väännettü* krapp (lehmakell) tehti kodus, plekist oli painutatud; **3.** kaarutada *ворошить* (сено); Lu *einää väänämmä* heinu kaarutame; Lu *miä väänin kazee einä lainö* rl. ma pöörasin selle loo (= laiali laotatud heina) ümber; **4.** tõlkida *переводить*, -ести; Lu *vana meez väänit ühess tšeeless töisö* tšeelee jutuu vanamees tõlkis jutu ühest keelest teise; ■ M *miä tään, täm kazöza azzaza kõikinaa ebö-ö väärä, tätä turhaa vääntääz* ma tean, ta ei ole selles asjas üldse süüdi, teda süüdistatakse ilmaasjata. – Vt. ka *väänellä*.

vääntüü J (K Lu) *veäntüü* P -üüg vdj I, pr. -üüv K Lu J *veäntüüs* P, imperf. -ü J -üjee I väänduda, pöörduda, käänduda, kalduda *поворачиваться, поворачиваться, клониться*; Lu *koorma vääntüüb ühell bokall* koorem kaldub ühele küljele; J *isä ko menep tšüntämää, .. vagoo väliisee vääntüügoo* rl. isa kui läheb kündma, ... vao vahele väändugu (jäägu kõverasse). – Vt. ka *vääntiissä*.

vääntüüssä: -ss J-Tsv. (Lu), pr. -üv Lu, imperf. -üzi: -z J pöörduda, end pöörata, keerata *поворачиваться, повернуться*; Lu *karu .. veseristaa üül vääntüüp töizöll tšüllell* kolmekuningapäeva ööl keerab karu (end) teisele küljele; J *köik pääd vääntüstii minuu poolö* kõik pead pöördusid minu poole; J *kukko vääntüüz* kukk keeras end ümber.

väärellä M, pr. -en, imperf. -in (suud) kõverdada *кривить* (рот); *täm ain suvvaav suuta väärellä* ta armastab aina suud kõverdada. – Vt. ka *väärisellä¹*, *väärätä*.

väärii Lu, g. -ii Lu (sügavam koht rannameres *глубокое место на морском побережье*); *on suur vääri ja peen vääri, a väliz leesi* on suur sügavam koht ja väike sügavam koht (rannameres), aga vahel on leetseljak; *vääri on täll pool leett* sügavam koht on siinpool leetseljakut.

väärii? Kõ Ra J-Tsv. **1.** adj. kõõr(d)silmne; viltune (hammas, pina) kosoij, косящий (глаз); кривой (зуб, нос); Ra *poigall on vääri silmä* poisil on kõõrdsilm; **2.** adv. süüdi *виновен, виноват*; Kõ *varöz nätsi, etti mato on vääri* (muinasjutust:) vares nägi, et madu on süüdi. – Vt. ka *väärä¹*.

väärii P Lu J-Tsv. -i J-Tsv. viltu, kiiva, kõõrdi;

kaldu *криво, косо*; P *tömpaa vähäzee enelliez, sis tulöb öiköassi, muitöss on väärii tömba* natuke enese poole, siis läheb õigeks, muidu on viltu; J *kase viiru om veitetü väärii* see joon on viltu tõmmatud; J *väärii menemä* viltu mine-ma; J *mitä nii väärii katsod minu pääle, vai ööt süämiz* miks sa nii kõõrdi minu peale vaatad, või oled vihane? – Vt. ka *väärä*.

väärillää M Lu J-Tsv. -ä Lu viltu, kõveras, kaldus, kõõrdi *косо, криво, искоса*; Lu *telefonasampaat seisovat vääriillä* telefonipostid seisavad viltu; M *ineehmin tšäüb vääriillä* inimene käib kõveras (ühe külje poole); Lu *se inemin katsod pää vääriillä, sitä inemiss kutsutaa vääräpää* see inimene vaatab, pea viltu, seda inimest kutsutakse viltupea(ks); J *mitä nii vääriillä katsod minu pääle* miks sa nii kõõrdi minu peale vaatad?

vääris/ellä: -ell J-Tsv., pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J frekv. = *väärellä*; *elä väärissee suut* ära krimsputa suud.

vääris/ellä: J-Tsv., pr. -selen: -seen J, imperf. -selin J frekv. ← *vääriissä*; J *elä väärissee saappögoit* ära süüdista saapaid.

vääris/sää Lu -sä J-Tsv. Ku, pr. -en Lu J, imperf. -in Lu J süüdistada *обвинять*; Lu *ep piä vääriissä, ku izzee ödö väärä* ei ole vaja (teist) süüdistada, kui ise oled süüdi; J *prokuroor väärisev, a advokatti poolösov* prokurör süüdistab, aga advokaat kaitseb; J *tätä väärisetä varkaass* teda süüdistatakse varguses (peetakse vargaks); J *špeiliä b mitä vääriissä, ku enellez näko vääri* peeglit pole põhjust süüdistada, kui endal nägu kõver. – Vt. ka *väärisellä²*.

vääris/süssä: -süss J-Tsv., pr. -üv J, imperf. -sü J = *vääriissä*; J *vanad oonöd vääriissästii* vanad hooned on viltu (vajunud).

vääris/süü P J-Tsv., pr. -üv J, imperf. -sü J kõveraks minna, viltu kiskuda *искривляться, скокнуться*; P *täll suu vääriissä* tal jäi suu viltu; P *suu i silmäd veäriissäväd* suu ja silmad lähevad kõveraks; J *kabluköd om vääriissännööd* kontsad on viltu (kantud).

väärizik/ko M, g. -oo käänuline *извилистый, изгибистый*; *a siiz on veel väärizikko tee, siäl on mee tää mõnöt kolönad* aga siis on veel käänuline tee; seal on mine tea mitmed kurvid.

väärii/ssä: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin J viltu, kiiva, kaldu vajuda *наклоняться, склоняться*; *merree rannös köik puud om vääriiüstii* mererannas on kõik puud viltu vajunud.

väär-suu J kõversuu *криворотый*.

väär/ü¹ Kett. K L P M Kõ Po Lu Li J I (Ra) *veärä* L P -i Kõ *väär* J-Tsv. *wehra* Kr, g. -ää

Lu Li J 1. kõver, viltune изгибистый, кривой, косоый; L *irsi õli veärä* palk oli kõver; M *ai ku täll on väärad jalgad, tām on väärajalka* oi kui kõverad jalad tal on, ta on kõverjalg; L *nuorikõll nenä veärä* pruudil on nina kõver; I *se on väära peentäre, piäp tehäg õikõa peentäre* see on kõver peenar, tuleb teha sirge peenar; M *väärä tee kõver* (~ käänuline) tee; P *veärä silmä* kõõrdsilm; J *speiliä b mitä vääriissä, ku enellez näko väär* peeglit pole põhjust süüdistada, kui endal nägu kõver; 2. süüdi, väär, vale, ebaõige виноватый, виновный, подложный, ложный, неверный; P *tšen jääv vääriässi, tšen õikõassi* kes jääb süüdi, kes õigeks (kohtus); M *susi sutta ep söö, a lammaz leeb väliz väärä* hunt hunti ei murra (ei söö), aga lammaz jääb (nende) vahel süüdi; M *leed väärä* jääb valelikuks; Lu *ühs ain on väärä, ku kahsi tappõlv* üks on alati süüdi, kui kaks (meest) kaklevad; Lu *ep piä vääriissä, ku izzee õõd väära* pole vaja (teist) süüdistada, kui ise oled süüdi; Lu *meespool on kõvõpassi väär ku naispool* (kui riieldakse, siis) mees on rohkem süüdi kui naine; J *miä n õõ nii pal'lo väär, kui pal'lo siä minnuä söitõd* ma ei ole nii palju süüdi, kui (palju) sina mind sõitled (süüdistad); Lu *väärä kulkkuu meni leipämuru* leivaraasuke läks hingekurku; Lu *vääräll teell, saottii, ku meez jääb nappaamaa* (on) vääräl teel, õeldi, kui mees jääb napsitama; M *väärä-õjaa tsülä küla* Mati küla läheduses. – Vt. ka *koira-*. – Vt. ka *vääri*².

vääri² Lu, g. -ää = vääri¹; *mokoma kõhta on kõhtsõõ ja luutsaa väliz, klaizikko ja rooko on ünperi, litši rantaä, kutsutaa väärä, tõmpazimma vääriässä kallaa* niisugune koht on Koskise ja Luuditsa vahel, kõrkjastik ja roog on ümberingi, ranna lähedal, kutsutakse v., püüdsime v-st kala.

vääräbokka M kõver, vigase puusaga inimene кривобокий; *ineehmin on vääräbokka, tsäüüb vääriällä* inimene on vigase puusaga, käib kõveras.

väärajalka M kõverjalg, kõverjalgne inimene кривоногий человек; *ai ku täll on väärad jalgad, tām on väärajalka* oi kui kõverad jalad tal on, ta on kõverjalg.

väärämeez M süüdlane виновник; *tām on väärämeez* tema on süüdlane; *võib õlla leed veel väärämeez* jääb ehk veel (süüta) süüdlaseks.

vääräpää Lu viltuse peaga inimene кривоголовый; *se inemin katsop pää vääriällä, sitä inemiss kutsutaa vääräpää* see inimene vaatab, pea viltu, seda inimest kutsutakse viltuse peaga inimeseks.

vääräsilmä Lu Li kõõrdsilm, kõõrdsilmne inimene кривоглазый, косоглазый. – Vt. ka *vili-silmä*.

vääräsuu Lu kõversuu, kõversuine inimene криворотый, косоротый.

väärätä (M), pr. -ään, imperf. -äzin = väärellä; *elä väärä suuta* ära kõverda suud.

vääräü J-Tsv. adv. = väärii; *elä vesä väärää* ära vesta (vooli) viltu.

väärü P, g. -üü (külma)värin холодок, озноб; *miä õlõn pal'lai jalgoi, vääriü võitti volii* (Mäg. 75) rl. ma olen paljajalu, külmvärin võttis võimust.

väärüline J, g. -zee vääriiline достойный; ... *se on vätševäp minnuä, tsene tsennä kabluka vääriiline en õõ* (Must. 153) ... see on minust tugevam, kelle kingakontsa vääriiline ma ei ole.

väärüz Lu J (M) -üs J-Tsv., g. -üü ~ -üsee J süü, viga, eksimus; pahandus вина, ошибка, проступок; J *see õli pereme vääriüz, mihs peremez ep parata* see oli peremehe süü, miks peremees ei paranda (nuud); J *suurõõ vääriüsee peräss isup türmez* suure süü pärast istub vangis; J *sinuu vääriüs, ep tsenei muu sinu eksimus, ei kellegi muu*; ■ M *tšen mitä vääriüttä tetši, to hakattii* kes midagi valesti tegi, seda peksti; J *mitä vääriütt teit, ku vitsaka pers karzitti* mis pahandust sa tegid, et tagumik vitsaga tuliseks tehti? – Vt. ka *vika*.

vääsko vt. *lina-*.

vääskolintu Lu linavästriк трясогузка. – Vt. ka *vässo*.

vää/za (I), g. -zaa painard (ree kodarapaare ühendav painutatud ristpuu) вяз (согнутая поперечина, соединяющая копылья дровней); *laid'joo vääzab metsässä* тоов ree painardid toob metsast. – Vt. ka *paju*.

wäätra Kr tuul ветер.

väähkiätä (J-Must.), pr. -ääv, imperf. -äz välku, tuld lüüa сверкать (о молнии).

wödken Kr dem. lambatall барашек. – Vt. ka *võdnõkkõin*.

võklä vt. *fjokla*.

vöö Kett. K M Kõ Ra J vüö R L P Po (K Kõ) vüö Po vüü Lu Li J Ku vdjl (Kõ I) Вүэ ~ Вүю Pal.₂ Вүэ K-reg.₂ Вүю I-reg.₁ Вү Тум., g. vöö M Ra vüö L vüö Po vüü Lu J vüün Kõ vöö; vöökoht, talje пояс, кушак; пояс, талия; L *nuorikka õssi naolyõ kaunii vüö kiiskoikaä* pruut ostis naole punase tuttidega vöö; M *remini, nahgass i on. a ku on pletittü, see on vöö. eezepää piettii mehed võita vööllä* rihm ongi nahast. Aga kui on punatud, see on vöö. Ennemalt kandsid mehed vööd; Lu *kahs sissoä lähettii ühs sinne, tõin tänne, ühtee parvõõ jovvuttii. vüü*

mõist. kaks õde läksid, üks sinna, teine tänna, ühtekokku jõudsid? – Vöö; M *õltii tširjavad õsõtud vööd* olid kirjud ostetud vööd; L *rattii võttimõd rippuvad vüözä aida võtmed ripuvad vööl*; Po *perednikka pantii vüöle põll pandi ette* (= vüöle); M *kamalkaa vöö kleidi vöökoht*; M *vai siä ed näe, etti siäl on vöhheessaa vettä* kas sa ei näe, et seal on vööni vett; Lu *lõhkõnõ vüü villane vöö*; Li *sed'olkaa vüü sedelgavöö*; Lu *vüü kõht vöökoht*; Lu *tšintaad õllaa vüünalla kindad on vöö vahel*; I *vühheessaac vööni*. – Vt. ka *elmi-, ihna-, kaatts-, kapalo-, lappa-, ripa-, sed'olka-*.

vöö-amõ: *vyö-amõ* R-Reg. poogaga hame (endisaegne pihitseelikutaoline rõivas, mille allääre lai kantpael (pook) meenutas vööd старинное платье на подобие сарафана, с нижним широким поясообразным тканцем).

vöö-kõhu/z M -s K-Ahl. = *vüü-kõhta*.

vöö-lauta M vöölaud (приспособление для плетения поясов); *õliko vöö-lauta, millä pletitetti, tehti vöitü* kas oli vöölaud, millel punuti, tehti vöösid?

vöönalaa: *vüünallaa* I adv. vöö vahele под пояс; *tširvez il'i kassuri õli pantu vüünallaa* kirves või võsakirves oli pandud vöö vahele.

vööpuutõ J-Must. vööhaak, kinnis крючок, зацепя пояса.

vööremeni M (vöö)rihm поясной ремень.

vööri ~ **vüüri** Lu, g. -ii Lu vöör (laeva eesosa) нос (носовая часть судна); *aluz vööril isub rohkaap ku ahteril laev on vööris sügavamal vees kui ahteris; vööri kajutti vöörikajut; vöörü topseli vööritopsel (vööri toripuri).*

vööri-kajutti Lu vöörikajut носовая каюта.

vöörikantsi Lu vöörikants, laoruum (purjeka vööris) кладовая (в носовой части парусника); *vöörikantsis piettii snaastid vöörikantsis hoiti taglast.*

vööri-lasti Lu vöörilast палубный груз (носовой части парусника).

vööri-mašti ~ **vüüri-mašti** Lu vöörimast, eesmast фок-мачта.

vööripooli Lu vööripool (purjelaeval) носовая сторона (парусника); *hluusti-rauta, ümmärkõin, jott eb rikkoiz aluzõlt vööripoolt* (on) klüüsiraud, ümmargune, et ei rikuks purjelaeva vööripoolt.

vööriseili ~ **vüüriseili** Lu eespuri передний парус, летучий кливер.

vööristeevi Li *vööri-šteevi* Lu vöörtäav форштевень; *vööri-šteevi on kovera vöörtäav* on kõver.

vöö-rätti ~ **vüürätti** J (vadja naise rahvapäivate juurde kuuluv) vöörätt поясной платок (деталь народной одежды водской женщины).

vöötü Kett. K-Ahl. (J-Ränk) *vüötti* P *vüüti* Lu Li, g. -timee K-Ahl. *vüütinee* P sedelgavöö подседельник; Lu *sed'jolkaa vüüti sedelgavöö*. – Vt. ka *vattsä-*.

vöötü (K-Ahl.) *vüütteä* P, pr. -än K-Ahl., imperf. -täzin = *vüütüissä*.

vüü- vt. ka *vöö-*.

vüüh/ü Lu Li J, g. -ii Lu lõngaviht моток (пряжи); Lu *miä vüühii tšerizin tšeräl* ma kerisin lõngavihi keraks (kerale); J *rihmaa vüühtii viipsittii* niit viipsiti vihiks. – Vt. ka *vihtü*.

vüüh/ü (Kõ), pr. -in, imperf. -tizin vihtida, peale v. ümber kerida (midagi) на/матывать, -мотать; *vüühti vüün vüülle punasen* rl. vihtis vööle vöö punase.

vüü-kõhta Lu vöökoht пояс, талия; *inemin ku jääp pahatzõssi, vüü-kõhta jääp hoikassi* kui inimene jääb kõhnaks, (siis) vöökoht jääb peenikeseks. – Vt. ka *vöö-kõhuz*.

vüütüissä Lu, pr. -in, imperf. -izín: -zin (enast) vöötada, vööd ümber panna опоя/сывать, -сать; *ennee kušakalla vüütüistii vanasti vöötasid* (mehed) end (piduliku) vööga. – Vt. ka *kušakka*.

õ

õ- vt. ka *o-*.

õbone vt. *opõnõ*.

õboserauta vt. *opõzõõrauta*.

õdra vt. *õzra*.

õdrijavo (J) = *õzrajavo*; *õdrijavossa* tehtii *tai-tšina* odrajahust tehti tainas.

õgak/az: *-õz* J-Tsv., g. *-kaa* J ohteline, okkiline (viljarepa kohta) *остистый* (о колосе).

õgas-puu J-Tsv. okaspuu *хвойное дерево*.

õgal/z Kett. P M Lu Li J-Tsv. (R) *-s* M-Set., g. *õkaa* Kett. P M-Set. *õkkaa* M *õkk/aa* Lu Li J *-a* J (viljarepa) okas, ohe *ость*, колючка; Lu *õzralla mikä se pislikko, se on õgaz* mis on odral see torkiv, see on okas (ohe); J *õzrõll om pitšäd õkkaav* odral on pikad ohted; M *nizulla toože on õkkaav* ka nisul on ohted; M *rüüšeel on lühepäd õkkaav* rukkil on lühemad ohted; P *nisuu on kaḡs sorttaa, ilmaa õkai ja õkaikaa* nisu on kahte sorti, ilma oheteta ja ohetega; J *tšagolõõ meni õgas kurkkuu, kukuttaap kõrraa de hülkääv* käole läks okas kurku, kukub (veel) korra ja jätab järele; M *ko õzra meeb õkkaalõõ, sis tšäko juutuv* kui oder läheb okkale, siis kägu jääb vait; M *tšäko enäp ep kuku, taitaa meni kurkkuu õzraa õgaz* kägu enam ei kuku, vist läks odraokas kurku; P *õzraa vai nizuu õgaz odra-* või nisuohje; R .. *ezrat egast periset* [= *õzrad õgasperizeb*] (Reg. 33) rl. odrad ohtelised.

õhaa/hsõv: *-ssõt* M-Set. pl. meekekohad viski.

õhja K-Ahl. Kõ Po Lu J (Kett. R-Eur. R-Reg. M Li Ra) *-õ* J-Tsv. *ohja* (Ränk), hrl. pl. *-av* Kett. P M Kõ Po Lu Li Ra J I *-ad* K-Set. *-at* Ke-Set. M-Set. I-Len. *-õv* J-Tsv. *ohjat* Ränk *Езьядъ* Tum. ohj, ohjad vожжа, vожжи; Ra

rihmass tehtii *õhjad* i *pantii nahgaa tüküid õtt-saa* köiest (~ jämedast nõörist) tehti ohjad ja pandi nahatükid otsa (= nahast tehti ohjaotsad); Lu *ühz õhja on kattši üks ohi* (= üks ohjajahu) on katki; J *pöör opõin õhjõss parõpaa (õikaa) poolõõ* pööra hobune ohjast paremale (poole); Po *annab õhjaakaa annab* (lööb) ohjaga; Po *nüorikko tartub õhjat tšättee* pruut haarab ohjad kätte; P *mill johtu mieliesie, etti d'ad'a tšähsi laskõa õhjat tšäess vällää, ko miä õhzün* mul tuli meelde, et onu käskis lasta ohjad käest lahti, kui ma ära eksin (hobune leiab siis ise õige kodutee); Li *tõmpaz õhjat tšiiinteliäss* ~ *tšiiinissi õhjad* ~ *jännissi õhjad* tõmbas ohjad pingule; M *nahkazõd õhjad* nahksed ohjad, nahkohjad; Ra *õpõzõõ õhjad* hobuseohjad; ■ M *pühi nenä, vad jo lazzid õhjad uulõõ päälee* pühi nina (puhtaks), vaat, juba lasksid ohjad (= tatinired) huule peale. – Vt. ka *nahk-*. – Vt. ka *õhjaz, õhjõz*.

õhjanahgav Lu pl. (ohjade nahkotsad) *ремни* (кожаные концы) *вожжей*.

õhjal/z M Kõ (K-Al.), g. *-hsee* K-Ahl. ohj, ohjajahu vожжа; M *ühs õhjas pääsi vällä rau-toiissa* üks ohjajahu pääses suuraudade küljest lahti; K *sis siä piät pittšät virsut, paglat õhjahsee pahutta* (Ahl. 100) rl. siis sa kannad pikki pastlaid, paelad ohjajamedused. – Vt. ka *õhja, õhjõz*.

õhjata: *-õt* J-Tsv., pr. *-aan* J, imperf. *-azin*: *-õzin* J ohje (suitsete) külge kinnitada *прицепить* вожжи (к узде).

õhjõin J-Tsv., g. *-zõõ* J ohjadega с вожжами.

õhjõlz (Kõ) *-s* M-Set. *ohjõz* (K-Al.), hrl. pl. *-hsõv*: *-ssõv* M-Set. Kõ *-ssõd* ~ *-ssõt* M-Set.

= õhja; Kõ vargaz .. üppii saaniisõõ i võtti õh-jõssõi tsäättee, i ühel tsättä piti õhjõssia, a tõizõl tsättä piti naissa, i vei naizõõ xerralt, i opõzõõ vei varas .. hüppas saani ja võttis ohjad kätte, ja ühe käega hoidis ohje, aga teise käega hoidis (kinni) naist, ja viis (ära) mõisahärra naise, (ja) viis (ära) ka hobuse; K *elkaa tüö, suku, magatkaa, enne elteed ookaalõgaa. õigõttagaa ohjõzia* [= *ohjõhsia*], *vahvissagaa val'luzia* [= *val'l'uhsia*] (Al. 49) rl. (kui peigmees hakkab minema pruuti võtma, siis lauldakse:) ärge te, (meie) sugu, magage, ema hellad puhake! Õiendage (= seadke korda) ohje, tugevdage valjaid.

õhk/aa L, pr. õhgab, imperf. -i = õhkussa; tuli jäi õhkamaa tuli jäi õhkuma.

õhk/ua J-Tsv., pr. õhgub J, imperf. -u J = õhkussa.

õhk/ussa (J-Tsv.), pr. õhgub J, imperf. -u J õhkuda, hõõguda тлетъ; tsütsäl pääd veel õhkussa põlda tuletukid veel hõõguvad (põle-da). – Vt. ka õhkaa, õõhgata.

õhsa Kett. K R-Eur. P M Kõ Lu Li J I (Len. Pi Ke) õxsa P õhs J-Tsv. õhz Li Ra õhsa Ku Экса Pal.₂ Экса K-reg.₂ Ii-reg.₁, g. õhz/aa Kett. P Pi Ke Kõ Lu Li J õhsaa Kett. I -a J-Tsv., pl. ähesed Kt ОЕхсадь Tum. oks сук, ветка, ветвь; M kõikilla puilla ovad õhzad kõigil puudel on oksad; K õunappuu õli akkuun-alla, ühs õli õhsa õunappuulla, ühs õli õuna õhzaza (Al. 52) rl. õunappuu oli õuel, üks oli oks õunapuul, üks oli õun oksa küljes; J krappuu õhsii müü puu ladvaa roni mõõda oksa puu latva; K õhsinaa päivinää toomma puu kotoosõõ kõige täiega (okstega koos) toome puu koju; Lu miä marjad õhsijõõkaa kadgon (pimeda jutust:) ma korjan marjad koos oks(akes)tega; M tämmää piäb õlla erkkaanna niku lintu puu õhzalla ta (= ema) peab olema ergas nagu lind puuksal; Lu karzitud õhzat piäp kokkoo panna i põlõttaa laasitud oksad tuleb kokku panna ja (ära) põletada; Li tehtii puu õhsõiss kupalikoi i lämmitetii ahjoi tehtii puuokstest (hao)kubusid ja kõeti ahjusid; Kõ metsäss toot kahtsizõd õhzad i siod vihad metsast tood kaseoksad ja seod (= teed) vihad; M vihta on kazgõõ õhsalaissa tehtü viht on kaseokstest tehtud; P meil õli ümpäri tarraa tehtü lotoža aita; lotožad õlivat kuuziziiss õhsõizz da katagoiss meil oli ümber (viljapuu)-aia tehtud vitstara; taravitsad olid (tehtud) kuuseokstest ja kadakatest; P a tsako eb nuku, a kazgõõ õhzall kukub rl. aga kägu ei maga, vaid kukub kase oksal; Lu koivuu õhzad kaseoksad; Ra leinäkoivuu õhzad riiputaa leinakase oksad ripuvad; J parõp on pajuz magatõ, lepää

õhsilla levätä ... ku pahaa mehee parraanallõ rl. parem on pajus magada, lepaokstel leba-da ... kui paha mehe parra all; Lu avu tehühää petäjää õhsiiisõ ahjuluid tehakse männiokstest; M kuuzõõ õhzad i pihguu õhzad kuuseoksad ja männioksad; Kõ katagaa õhsa kada-kaoks; Kõ aappuu õhsa haava(puu)oks; M miä taraz õlin, õunappuu õhsõi korjazin kokkoo ma olin aias, korjasin (kuivanud) õunappuoksi kokku; Lu grõžovnikaa õhzad õllaa pisslikõd [sic!] karusmarjapõõsa oksad on okkalised; Lu kumpa vihta vizgattii üli pää, sihee vihtaa pantii koivu õhsa, jaanikukka i stanajalka viht, mis visati (jaanilaupäeval) üle pea (sauna katu-sele), sellesse vihta pandi kaseoks, jaanilill ja sõnajalg; Lu õhsa zoba oksakühm (puul); ■ M kehno ineehmiin jõka õhsaasõõ tartub halb inime ne haarab igast asjast (oksast) kinni (= norib iga asja pärast tüli); M egle tämõ õttsi minussa õhsõi, kuinid ep saanu, mizessä tarttua kk. eile noris ta minuga tüli (otsis minust oksa), (aga) kuidagi ei leidnud, millest kinni hakata. – Vt. ka paju-, puu-.

õhsai/nõ J, g. -zõõ = õhzud; kõlmõllõ koivuu õhsaizõõllõ rl. kolme kaseoksakesega.

õhsakas vt. õhzakaz.

õhsazik/ko Lu, g. -oo Lu rägastik чаща, зарос-ли; õhsazikko eb õõ ilattu rägastikku ei ole ära koristatud. – Vt. ka õhsõzikko.

õhsa-zoba Lu oksakühm суцливый бугор; ku puuz on õhsa-zoba, sitä alussõõ ep pantu, jod ep tullõiss õnnõtussa kui puus on (oksa)kühm, (siis) seda (puud) purjelaeva ei pandud (= purjelaeva ehitamisel ei kasutatud), et ei tuleks õnnetust.

õhsetut/taa (K-Ahl.), pr. -av K-Ahl., imperf. -ti impers. oksele ajada тошнить. – Vt. ka õhsõ-tuttaa.

õhsii/n J-Tsv., g. -zõõ J = õhzikaz.

õhsikaz vt. õhzikaz.

õhsunul/z (J-Must.), g. -sõõ eksimus, eksitus ошибка, погрешность; kuu tõõ että eestit anna inemisiõõ ned'je õhsunusia antõõssi siis eb anna kaasa ted'je isä antõõssi ted'je õhsunusia (Must. 156) (evangeeliumist:) kui teie ei anna inimestele üldse andeks nende eksimusi, siis ei anna ka teie isa andeks teie eksimusi.

õhsut vt. õhzud.

õhsõi/n J-Tsv. -nõ J, g. -zõõ J = õhzikaz; õhsõi-nõ puu õli lõikõttu okslik puu oli (maha) raiutud.

õhsõnoit/taa: -ta J-Tsv., pr. -av: -õõ J, imperf. -ti J impers. = õhsõttutaa; taita rapaz, ku nii kõvassi õhsõnoitõõ vist sain rabanduse, et nii väga ajab oksele.

õhsõn/taa¹ (K-Ahl.), pr. *-nan*: õhsen/nan K-Ahl., imperf. *-nin* = õhsõta.

õhsõnt/aa² Lu, pr. *-aab* Lu, imperf. *-i* = õhsõta; *tämä õhsõnti* ta oksendas; *tämä nõizõb õhsõntamaa* ta hakkab oksendama; *tämä on õhsõntanud* ta on oksendanud.

õhsõnta/assa ~ **-ss** Lu, pr. *-an* Lu, imperf. *-azin* Lu = õhsõta; *minnuu nii kõvassi inotti, miä õhsõntaazin* mind ajas nii kõvasti iiveldama, ma oksendasin; *õhsõntaaz, ku nännää imi* (laps) oksendas, kui imes rinda; *süümizee sei, a õhsõntaaz* sõi (küll) toidu ära, aga (pärast) oksendas; *näväd õhsõntaastii* nad oksendasid (vingumürgistusest); *ku katti õhsõntaab i rohta süüb, siis tääp tormia ilmaa* kui kass oksendab ja sööb rohtu, siis (see) ennustab tormi.

õhsõn/uz Lu J *-nuz* J-Tsv., g. *-uhsõd*: *-usõd* Lu *-nusõd* J okse, oksendamine рвота; Lu *milla kaivõb õhsõnussõ* mind ajab oksele; J *õhsõnuz on inotuz* okse on jälkus. – Vt. ka *õhsõnõmuz, õhsõtuz*.

õhsõnut/taa Lu Ra J (Li), pr. *-ab* Lu Li Ra J *-õb* Lu, imperf. *-ti* Lu J impers. = õhsõtuttaa; Lu *minnuu õhsõnutaab* mind ajab oksele; J *egle minnuu kõvassi õhsõnutti, i para-ikoo minnuu taaz alki õhsõnuttaa* eile ajas mind väga oksele, ja praegu hakkas mind taas oksele ajama.

õhsõnõmu/z J-Tsv., g. *-hsõd* = õhsõnuz; ■ *koi-
raa õhsõnõmuz* koerapõõrirohhi, maruhein.

õhsõn/õssa J *-õss* Ra J-Tsv., pr. *-õn* J, imperf. *-in* Ra J = õhsõta; Ra *tälle tuli süämele paha, alki õhsõnõss* tal läks süda pahaks, hakkas oksendama.

õhsõzik/ko Lu, g. *-oo* Lu = õhsazikko.

õhsõta P M Lu Ra (Kett. K Lu Li J-Tsv.), pr. *-nõn* Kett. P Lu Li Ra J *-nõn* M-Set. õhsõnõn P, imperf. *-nin* P Lu Li *-niin* P M-Set. õhsõniin P **1**. oksendada рвать, вырвать; K *tämä žaarur nõis õhsõnõmaa* ta hakkas kuumuse käes oksendama; Lu *nii kõvassi õhsõnin, ku tullaa sisuzõd vällää* nii kõvasti oksendasin, et sisekond tuleb välja; P *tällie nõisi paskaa tetšemää i tämä õhsõniin* tal läks süda pahaks ja ta oksendas; J *slaaboi inimin hiukamiss ep kannõd, järestää õhsõnõb* nõrk inimene iiveldamist ei kannata, otsekohe oksendab; **2**. impers. oksendama ajada тошнить; P *minua tšierääb õhsõnõma* mind ajab oksele; M *päältä on iloza vaattaa, a alta õhsõnõmma tsäänäv* vs. pealt on ilus vaadata, aga alt ajab oksele (keerab oksendama). – Vt. ka *õhsõntaa¹, õhsõntaa², õhsõntaassa, õhsõnõssa*.

õhsõl/taaa: *-ttaag* (I), pr. *-tan*: *-itaa* I, imperf. *-in*: *-itii* = õhsõta; I *miä nõizõd õhsõltaamaa* ma hakkas oksendama. – Vt. ka *õhsõtõlla*.

õhsõttami/n (Lu), g. *-sõd* oksendamine рвота; Lu *minnuu süämeltä mutib nii kõvassi jott õhsõttamisõõssaa* mind ajab nii kõvasti iiveldama (mul ajab südame nii pahaks), et (lausa) oksendamiseni.

õhsõtu/z Kett. õhsetus K-Ahl. õhõtuz Kett. (M), g. *-hsõd*: *-sõd* M = õhsõnuz; M *nõzab õhõtusõd* ajab oksele.

õhsõtut/taa: *-taag* I, pr. *-ab* I, imperf. *-ti* impers. = õhsetuttaa; I *minnuu õhsõtutaab* mind ajab oksele.

õhsõtõlla: *-õlla* I, pr. *-tõlõb*: *-tõõb* I, imperf. *-tõli* I frekv. ← õhsõttaa; õhsõtõli puhtaassig vatsassa, siälä mittäid eb i jäämmüg oksendas kõhu tühjaks (puhtaks), sinna ei jäänudki midagi; *sis tuup katti i kane aassõd täünä piimää õhsõttõõb* (uskumus:) siis tuleb kass (= kratt kassi kujul) ja oksendab need nõud piima täis.

õhzak/az: õhsakas K-Ahl., g. *-kaa* = õhzikaz.

õhzik/az Kett. P Lu (Ja) õhsikaz Kett. Lu Li I *-õz* Lu J-Tsv., g. *-kaa* Lu J õhsikkaa Lu Li okslik, oksine ветвистый, сучковатый; Lu *kase puu on õhzikõz, pal'l'o õhsija* on see puu on okslik, palju oksti on; J *petäi on õhzikõs, a kuusi on õhzikkaap* mänd on okslik, aga kuusk on okslikum; P Lu *õhzikas puu* ~ Lu Li I *õhsikas puu* okslik puu, oksine puu. – Vt. ka *õhsiin, õhsõin, õhõkõkaz*.

õhzik/ko P M Kõ Lu J-Tsv., g. *-oo* Lu J **1**. okslik ветвистый, сучковатый; J *õhzikko puu kõlpaab va algossi* okslik puu kõl bab ainult kütetepuuks; **2**. subst. okslik puu сучковатое дерево; Kõ *võttaaz õhzikko mokom, ett õllõiz, kuhõ ripussaa kokad* võetakse niisugune okslik puu, et oleks konksud, kuhu riputada.

õhõkkõil/n J-Tsv., g. *-zõd*: *-zõ* J = õhõzud; *katka millõ sireni õhõkkõin kukaka* murra mulle sirelioksake õiega.

õhõzud (K-AI. P-AI. Ja-AI.) õhsu/t K-Ahl., g. *-u* P oksake сучок, веточка; P *õhs õli õunappuu taraza, õhs õma õli õhsuuzaa, senee miä i tapazin* (AI. 55) rl. õks õunapuu oli aias, üks õun oli oksakesel, selle ma saingi kätte. – Vt. ka *õhsainõ, õhõkkõin*.

õhõkõlaz M *-õz* J-Tsv., g. *-kaa* J = õhõzikaz; M *kazee puu pääl on pal'l'o raakoi, õhõkõkaz* puu sellel puul on palju oksti, okslik puu; J *õhõkõkaat puut kazvossa lakkaall* okslikud puud kasvavad lagedal.

õhõkkõil/n J-Tsv., g. *-zõd* J = õhõzud.

õhõta P M (Kett. K Lu Li J-Tsv.) õhsõ/ta Lu Ra, pr. *-nõn* Kett. P Lu Li Ra J *-nõn* M-Set. õhsõnõn P, imperf. *-nin* P Lu Li *-niin* P M-Set. õhsõniin P **1**. oksendada рвать, блевать, выпр/ывать, -вать; **2**. oksendama ajada тош-

нить; P *minua tsierääb õxõndõmaa* mind ajab oksele.

õhzõttaa P -*ta* J-Tsv., pr. -*av* P -*õv* J, imperf. -*ti* P J impers. = *õhsõttutaa*; P *minua õhzõtav* ~ J *minua õhzõtv* mind ajab oksele.

õhzõttua J-Tsv., pr. -*uv* J, imperf. -*tu* oksi v. harusid ajada, haruneda ветвиться, пускать ветви; *raju ruu tsiiire õhzõtuv* rajuruu ajab kiiresti harusid.

õhzõttuz vt. *õhsõttuz*.

õhzõttutaa (M-Set.) *õhsetut/taa* (K-Ahl.) -*taag* I, pr. *õhzõttutav* M-Set. *õhsõttutav* I *õhsetutav* K-Ahl., imperf. -*ti* impers. oksele ajada тошнить; I *miñnua õhsõttutav* ~ M *minua õhzõttutab* (Set. 59) mind ajab oksele. – Vt. ka *õhsõnoitta*, *õhsõnuttua*, *õhzõttaa*.

õht/ago K L P M Kõ Po I (U Ja Lu) *ohtogo* Lu (J) *ächtigu* ~ *uoechtig* Kr *Блхаго* Pal.₁ Ii-reg.₁ *Блхаму* Pal.₁ *Блхаму* K-reg.₂ *ÕЕхмаго* Tum., g. -*agoo* M õhtu вечер; K *õli õhtago* oli õhtu; P *kõõz on tüüni õhtago*, *sis tihut survovad* kui on vaikke õhtu, siis kihulased suruvad; M *õhtagoo alla* õhtu eel; Lu *ku õhtago tuõp*, *piäb valamaa mennä ugurittsoi* kui õhtu tuleb, peab kurke kastma minema; P *üvvää õhtaguo* tere õhtust!

õhtagoaika M õhtuaeg, õhtu вечернее время, вечерняя пора, вечер.

õhtagoain P M (K L Lu) -*agoinee* K-Ahl. -*agõin* (K) *oht/agoinõ* Lu, g. -*agoizõõ* Lu õhtusööök ужин; M *aika mennä õhtagoizõõllõ* on aeg minna õhtust sööma; L *no issuumma nüd õhtagoizõõlõ* noh, istume nüüd õhtust sööma. – Vt. ka *õhtogoinõ*, *õhtugoin*, *õhtõgõin*.

õht/agoittaa P M (Kett. K), pr. -*agoittaa* K M, imperf. -*agoittiin* (Kett. K) õhtust süüa ужинать; K *õhtagoittaa(s)* süüakse õhtust; P *mie n õlõ õhtagoittannu(D)* ma ei ole õhtust söönud. – Vt. ka *ohtugoittaassa*, *ohtõgoittaassa*.

õhtagolla Kett. *ohtogol* J õhtul вечером; Kett. *reheneezä laulõtti õhtagolla* tare ees lauldi õhtul; J *ko ohtogol on ikolookk*, *siis tõizõõl päivää tääb vihmaa* kui õhtul on vikerkaar, siis (see) ennustab teisel päeval vihma.

õhtago/n K P M Kõ Ja-Len. -*nn* K L P *õhtogo/n* K -*na* I -*nn* Kõ S Po -*nna* J *õhtugona* I *õhtõgo/nn* M Kõ -*nna* U *ohtagonna* J *ohtogo/n* J Ra -*nn* V J *oxtogonn* J *ohtõgonn* J-Tsv. õhtul вечером; L *tõizõõl päivää õhtagonn* teise päeva õhtul; J *jaanii oxtogonn* jaaniõhtul; V *ohtogonn tuli tehtii* õhtul tehti (jaani)tuli; J *ohtõgonn tuõp kottoo* õhtul tuleb koju; Po *nüorikoo suku tultii õhtogonn kõik zenixalõõ* pruudi sugulased tulid õhtul kõik peigmehe poole; K *õhtagonn õli valvo-tuli* õhtul oli jaanituli; P *üökakku*, *üõlintu*, *näväd lentäväd üõl vai õhtagon* õökull, õõlind,

nemad lendavad õõsi või õhtul; U *nõõn miä uomniiz* i *õxtõgonna ain sinua uottõõmaa kotu-oosõõ* ma hakkam hommikul ja õhtul alati sind koju ootama; I *õhtugona talvõlla kuu i tähteet taivaza* talveõhtul (on) kuu ja tähed taevas.

õhtago-õõ (P) õhtupoolne õõ ранняя ночь; *kukkõ esimein kõrt laulab õhtago-üõssä* kukk laulab esimest korda õhtupoolse õõd.

õht/ologo M Kõ S V Po Lu J I *ohtogo* Lu Li Ra J *oxtogo* (J), g. -*ogoo* Lu *ohtogoo* Lu J I. õhtu вечер; Lu *päivä on matalall*, *ohtogo tuõv* päike on madalal, õhtu tuleb; Lu *ohtogon all* õhtu eel; Lu *üvvää ohtogoa* head õhtut!; Ra *ohtogoa valvoma* *tšäütti* käidi istjatel (õhtu veetmas); I *õhtogo tüüv kõitši tiiv i illauv i meet tarrõõ* õhtused tööd teed kõik ära ja koristad ja lähed sauna; 2. pidu пир, вечер; M *kunikkaall õhtogua piettii* kuningal oli pidu.

õht/ogoinõ I -*ogõin* (J-Must.) *oht/ogoinõ* Li -*ogõin* Lu Ra (Li), g. *õhtogoiõõ* I ~ -*ogoiõõ* Lu Li Ra = *õhtagoin*; I *millõõ piäb õhtogoinõ valmissaag* ma pean õhtusõõgi valmistama; Lu *tulkaa ohtogoiõõl* tulge õhtusõõgile!; Ra *kotonn sein ohtogoiõõ pereekaa* parvõz kodus sõin õhtust koos perega; Li *perrää ohtogoiõõ piäb menne makkaama* pärast õhtusõõki peab magama minema.

õhtagoittaa¹ S *ohtogittaa* Li, pr. -*taan*, imperf. -*tiin* õhtust süüa ужинать; S *laukopäivää õhtogonn saunass tullazõ*, *juvvaš tsaita i õhtogoiittaavd* laupäeva õhtul tullakse saunast, juuakse teed ja süüakse õhtust.

õhtagoittaa² M õhtuti по вечерам, вечерами; *noorizo tõlmõtti õhtogoiittaa* noorsugu hullas õhtuti.

õhtago/ssa: -*ss* Lu *ohtogo/ssa* ~ -*ss* Lu Li õhtul вечером; Lu *miä tsümmee tunnia ohtogossa eittiin makkamaa* ma heidan magama kell kümme õhtul; Lu *nainõ pani roopaa õhtogoss ahjoo*, *što oomnikoss võtav* naine pani pudru õhtul ahju, et hommikul võtab; Li *tširikka tširizi*, *alki tširissä ohtogossa* kilk siristas (= laulis), hakkas siristama õhtul.

õhtugo I-Len. *oht/ugo* (Lu), g. -*ugoo* Lu = *õhtago*; Lu *saunaa mentii laukopään i ohtugoo pääll* sauna mindi laupäeval ja õhtu paiku.

õht/ugoin Kõ Lu -*ugoinõ* I *oht/ugoinõ* ~ -*ugoin* Lu, g. -*ugoiõõ* Lu = *õhtagoin*; I *miü algamag õhtugoissa süümää* me hakkame õhtust sööma.

õhtugoit/taa¹ (Kõ), pr. -*taan*, imperf. -*tiin* = *õhtagoittaa*; *tulkaa õhtugoittaama* tulge õhtust sööma.

õhtugoit/taa²: *ohtugoiittaa* Lu pr. -*õn*, imperf. -*in* õhtust süüa anda кормить, на- ужином;

miä ohtugoitõn perettä ma annan perele õhtust süüa.

õhtõgo J-Tsv. *ohtõgo* Lu J-Tsv., g. -õgoo J *ohtõgo* J õhtu вечер; J *õhtõgo hämär tuõp pääle* saabub õhtuhämar; J *jo pimener – piäb menne ohtõgo tüilee* juba pimeneb, tuleb minna õhtusi toimetusi tegema (õhtustele töödele); J *talvõ ohtõgod om valvomizõ aik* talveõhtud on ärkvel oleku aeg (käidi istjatseil, tehti tööd ja pidutseti); J *vass ohtõgoa* vastu õhtut; ■ J *tükkü ohtõgoa* üsna hilja.

õhtõgõin M -õgõin J-Tsv. *ohtõgõin* J, g. -õgoizõd ~ *ohtõgoizõd* J = *õhtagõin*; J *jõvnu tsiirep õhtõgoizõlõd* õhtu kiiremini õhtusõõgile; J *õhtõgoiss süümä* õhtust sööma.

õhtõjainõ Ra, g. -zõd karuohakas чертополох.

õhud K L P, g. *õhuu* K P õhuke тонкий, слабый; P *tšämmälel meni nahka õhuussi, kaugaa en tehniit tüütä* kämblal muutus nahk õhuke-seks, ma pole kaua tööd teinud.

õhukkõiln (P), g. -zõd = *õhud*; P *õhukkõizõd* õhukesed.

õhv/a Kett. K P M Po Lu I *õhva* R-Reg., g. -aa õhv, (üle aasta vana tiine) mullikas тёлка; M *esimezell vootta on vazikka, a tõizõll vootta on õhva* esimesel aastal on vasikas, aga teisel aastal on mullikas; M *meil'ee juõlti, što teillä on müütäv õhva sugussi* (Mäg. 46) (kosimisel räägiti:) meile öeldi, et teil on müüa sugumullikas.

õigah/taa (K-Ahl. R), pr. -taan, imperf. -tiin koheneda [?] (= paremasse (olu)korda saada); *katkeesie kulta-niitti, õigahti õpõa niitti* katkes kuldniit, kohenes [?] hõbeniit.

õigatõlla: -ella (K-Ahl.), pr. -telen, imperf. -telin frekv. parandada, korda seada поправ/лять, -ить; K *eb lamonn tšülää lavoja, tšülää õrtt eb õigatellu* (Ahl. 101) rl. ei tallanud küla (taime)lavadel, ei parandanud küla(kiige) õrt.

õigitpäi vt. *õikiippäi*.

õigut/taa (K-Ahl.), pr. -an, imperf. -in kohendada, siluda оправ/лять, -ить; *neite kuob kulta-võötä, õigutab õpõa-võötä* (Ahl. 105) neuu koob kuldvõöd, kohendab hõbevõöd.

õigõt/taa M Kõ Lu Li J (K L P I) -ta J-Tsv. *õikõttaa* P Lu (I), pr. -an K L P Kõ Li -õn J *õigetän* K-Ahl., imperf. -in Li J -i I *õikõtin* Lu I. õgvendada, sirgeks teha; sirutada выпрям/лять, -ить; выправ/лять, -ить; Kõ *miä õigõtan väärää rautavitsaa* ma õgvendan kõvera traadi (sirgeks); M *hukko eb või õigõttaa õmmaa seltšää* vanamees ei saa oma selga sirutada; 2. kohendada, korda seada, parandada поправ/лять, -ить; J *õigõt päännaluz* kohenda pea-

alust; M *kase paikka piäb õigõttaa, tehä tãm tasõzõssi* see koht tuleb kohendada, teha see tasaseks; Li *aita on rikki, sis paikomittaa piäb õigõttaa* (kui) aed on katki, siis peab kohati parandama; Lu *miä mästüss õikõtin i tšäärizin niitii* ma harutasin niidi sasipuntrast lahti ja kerisin (ära); ■ L *küll miä teilt kõikkiilt kukkulad õigõtan* küll ma teil kõigil kuklad kohendan (peksan läbi). – Vt. ka *õigatõlla, õigõtõlla*.

õigõttõmizi J-Tsv. adv. parandades поправ/ляя; *õigõttõmizi katkõzin lookaa* parandades tegin looga katki.

õigõtõlla: -õll J-Tsv., pr. -tõlõn: -tõõn J, imperf. -tõlin frekv. kohendada, korda seada оправ/лять, поправлять; J *õigõtõd parõpõssi tila, pehmiäp leeb magat* kohenda paremini aset, on pehmem magada. – Vt. ka *õikõtõlla*.

õika, õikaa vt. *õikõa*.

õikaassi vt. *õikõassi*.

õika-pooli J-Tsv. parem pool правая сторона.

õika-tšäsi J-Tsv. parem käsi правая рука.

õiklii Lu J-Tsv. -i J I. otse; otsekohelelt, avameelselt прямо; откровенно; J *seizop-ko kuhjaa varrõz õikii* kas kuhja varras seisab otse?; J *kõhtii ja õikii pajattõma* otsekohelelt ja avameelselt rääkima; 2. õigetpidi, parempidi налицевую сторону, на правую сторону; Lu *kahs silmää õikii, kahs murnii* (kudumisest:) kaks silma parempidi, kaks pahempidi; Lu *koko alõn on õikii* terve kinnas on parempidi (kootud). – Vt. ka *õikõassi*.

õikiippäi M *õikiippäi* Ra J *õigitpäi* (Lu) õigetpidi, parempidi по правой стороне; M *kui nõõt kutõmaa, teet kahs silmää õikiippäi, a kahs pahnuppäi* kui hakkad kuduma, teed kaks silma parempidi ja kaks pahempidi; Ra *kõig meni mürrüü-müttöü, kumb õikiippäi, kumb murnipäi* kõik läks läbiseigi, mis õigetpidi, mis pahu-pidi. – Vt. ka *õikõapoolõd, õikõõppäi*.

õikuiln J-Tsv., g. -zõd J õige правильный, верный; *õikuiss juttua üvä kuundõll* õiget juttu on hea kuulata.

õikullin M -in J-Tsv., g. -izõd J õiglane праведный, справедливый; M *õikullizõkkaa inehmizeka on üvä ellää* õiglase inimesega on hea elada. – Vt. ka *õikõalliin*.

õikus/sa J-Tsv., pr. -õn J, imperf. -in õigustada оправд/ывать, -ать; *sinu lahs, ni sem peräss i õikusõd* sinu laps, sellepärast õigustadki.

õikuz Lu J-Tsv. (M) *õikõhus* J-Must., g. -uu M -usõd ~ -uzõd J I. õigus, õigustus право, оправдание; справедливость, правда; Lu *mehet tšävää ennemäs pessimäz i tšülpeemäz, perrää männää naizõd i lahzõd, se õli mokõma õikuz* mehed käivad enne pesemas ja

vihtlemas, pärast lähuvad naised ja lapsed, see oli niisugune õigus; M *täm levveb enelee õikuu, täm väärässi eb jää* ta leiab endale õigustuse, ta ei jää süüdlaseks; J *menti suuto õikuss ajama* mindi kohtusse õigust taga ajama; 2. seadus закон; Lu *sellaika õli mokoma õikuz* tol ajal oli niisugune seadus.

õikõ vt. *õikõõ*.

õikõ/õa Kett. K L P M S V Lu Li I (Ja) -aa Lu Li Ra J -a Lu Ra J *oikea* Lu *oikõa* K-Ahl. *oikia* Ku, g. -*õaa* K-Al. -aa Li Ra J 1. sirge, otsene прямой; стройный; Lu *pittsä ja õikaa puu* pikk ja sirge puu; J *võitko paina opõizõõ ravva õikassi* kas võid hobuseraua sirgeks painutada?; V *siitt narvaa õikõa tie kahštšümmet kahõsaa virstaa talvitiellä* siit Narva (on) otsetee kakkümmend kaheksa versta mööda talveteed; L *õikõat silmäv* terved silmad; 2. õige, õiglane праведный, честный, справедливый; J *õika inimän kõnsait ep petä* õige inimene ei peta kunagi; P *tšen jääb väärässi, tšen õikõas-si* (kohus) kes jääb süüdlaseks, kes õigeks; P *siä õlõd õikõa* sa oled õiglane (inimene); 3. parem, parempoolne правый (о стороне); L *ženixa lüõb õikõall jalgalla pangyõ bokallaa* (pulmakomme:) peigmees lööb parema jala-ga pange külili; P *mehet sõisozivat tšerikkoza õikõas puolõz* mehed seisid kirikus paremal pool; Lu *ku õikaa kõrva elizeb, siš tšüitetää, ku kurraa kõrva elizeb, siz laitõtaa* kui parem kõrv kumiseb, siis kiidetakse, kui vasak kõrv kumiseb, siis laidetakse; M *õikõas tšäjez ~ õikõata tšättä möö* paremat kätt, paremal pool; M *täm tuli õikõassa tšäessä, seizob õikõalla tšäellä* ta tuli paremalt (poolt), seisab paremal (pool); Lu *õikõa bortta* parempoolne parras; ■ Lu *õikõa seili* neljakandiline puri.

õikõall/iin P, g. -*izõõ* õiglane, aus справедливый, честный; *se inehmiin on õikõall/iin, õikõass pajataw* see inimene on aus, räägib õigesti. – Vt. ka *õikullin*.

õikõapoolõõ I õigetpidi, parempidi налицо; *õikõapoolõõ nõizõõ tšäänätämää sõppõ, tšüutoa* hakkab riideid, särki õigetpidi pöörama. – Vt. ka *õikiuppäi*.

õikõõassi ~ -*õass* P -*aassi* Lu 1. õigesti, otse, sirgelt правильно, прямо; P *õikõass pajataw* sa räägid õigesti (õigust); Lu *aluz johzõb õikaassi ja selvää* purjelaev liigub õiges suunas (õigesti) ja kiiresti; 2. õigetpidi, parempidi налицо; Lu *mill om pantu sõpa õikaassi pääl* mul on rõivas pandud õigetpidi selga. – Vt. ka *õikii*.

õikõhuz vt. *õikuz*.

õikõi K-Al. Li otse, otseteed, õige прямо; совсем, очень; K *vai nii, siä õikõi mehelee*

mened või nii, sa lähed (siis) otseteed mehele?; Li *tänävä õli õikõi üvä kahu* täna oli õige hea kahu; Li *õikõi enne õpõziijekaa poikõzõt kõig menti siš tšerikkoo õpõzõ selläz* õige vanasti kõik poisikesed, kel oli hobune, sõitsid siis kirikusse (ratsa) hobus(t)e seljas.

õikõn/õssa: -õss J-Tsv., pr. -*õn* J, imperf. -*in* J = *õikõta*; *jok sinu vaivõin jalk õikõni* kas sinu haige jalg paranes?

õikõ/ta M Li (K R I-Len.), pr. -*nõv* Li -*ni* M -*ni* Li sirgeks minna, paraneda выпрямляться, поправляться; M *hukol ovat kõig väärät sõr-mõd, eväv õikõnõ kuiniid* vanamehel on kõik (päris) kõverad sõrmed, ei lähe kuidagi sirgeks; I *tüütä tiimmä pallo [= pal'lo]*, a talupoiga elot *evät õikene* (Lensu 287) tööd teeme palju, aga talupoja elu ei parane.

õikõtlõlla M, pr. -*tõn*, imperf. -*tõlin* frekv. silitada, kohendada, korda seada гладить, поглаживать, оправлять, подправлять; *kukod juuvvaz i partoo va õikõtlõllaz* mehed joovad ja silitavad vaid habemeid. – Vt. ka *õigõtõlla*.

õikõttaa vt. *õigõttaa*.

õikõ/õõ Lu Li J -*õ* Lu J -*aa* ~ -*a* Lu -*ii* Li -*i* Ra õige, päris, täiesti, väga совсем; очень; J *sveez aili-suppi on õikõ makuz* värske räimesupp on väga maitsev; Lu *se onõ õikaa võõnoin* see on õige laisk; Li *se õli õikii tõtta* see oli täiesti tõsi; Ra *õiki entine* väga vanaaegne; Li *õzra tšülvet-tii õikõõ viimizessi* otra külvati päris viimase-na; J *keskoliij kikki-nenä väliss on õikõ lusti* keskmine püstnina (= nõbinina) on vahel õige kena.

õikõõppäi M Kõ *õikõppäi* M = *õikiuppäi*; Kõ *alku tehäz nii, etti kahs pahnuuppäi, kahz õikõõppäi, i tehäs kahz õikõõppäi i ühs pahnuuppäi, tšen kui tunnõv, tahov* (kinda) algus tehakse nii, et kaks (silma) pahempidi, kaks parempidi, tehakse ka kaks parempidi ja üks pahempidi, kes kuidas oskab (või) tahab.

õim/õ K M K-Ahl. *eimo* R-Eur., g. -*oo* hõim, suguvõsa родня; R *pikoa leeb suku üvä vähä eimo eleüttä* (Eur. 40) rl. pisut on sugulastest head, vähe hõimu heldust.

õimõv M pl. kalaluud рыбные кости; *kallaa õimõv, näütä on pal'lo, hoikukkõizõd niku niitid* kala luud, neid on palju, peenikesed nagu niidid.

õisa (M), g. *õizaa* tarn осока; *siis pannas roho eri, õizassa kõsk [= kesk]* (Len. 256) siis pan-nakse hein eraldi, tarn(a) keskele.

õitaa vt. *õitaa*.

õitua vt. *õitua*.

õja Kett. K L P M Kõ Lu Li Ra J I (Ja Ma) *oja* (R-Reg.) *Oija* Pal.₁ *oija* Kr, g. *õjaa* K L P M Lu

Li Ra *õja* J *õjja* Ma 1. oja ручей; Lu *kanava on kaivõttu, õja johzõb ize kraav on kaevatud, oja jookseb ise*; L *altiaz alpaab õjassa* haldjas (näkk) halvab ojas; M *võhka on sigгаа roho, pehmiä, tõin živatta tätä ep söö, tol'ko sigav; nävät kazvavad õjõlazi, märjäs paikkaz* võhk on sea rohi, pehme, (ükski) teine loom seda ei söö, ainult sead; nemed kasvavad ojaes, märjas kohas; I *meill on kassen õjaz lähe* meil on siin ojas allikas; 2. pesuoja, pesupeseiskoht (ojas või tiigis) пралище (место для стирки белья в ручье или пруду); Kõ *tšehtsülaz on õja, sõppõi pesaz* küla keskel on pesutiik, pestakse riideid; K *õlkaiss tehtii maja õjaa päälee* õlgedest tehti varjualune pesuoja kohale; 3. märg pehme koht, lomr mokroe, топкое место, лужа; M *õja paikav* märjad pehmed kohad; Lu *perää vihmaa tulõvad õjav* pärast vihma tulevad lombid. – Vt. ka *kaukol-, uhtoma-*.

õjakaz: -õz J-Tsv., g. -kaa J ojarikas богатый ручьями; *kattila tsülää ümperüz on õjakõz* Kattila küla ümbrus on ojarikas.

õjaloka J väike oja маленький ручей, ручеек.

õjapaikka (M) märg koht топкое место; *õjapaikav kuza on, siällä opõzõlla üli et pääz, siällä ku einäv lõöv, sis piäv enem [sic!] päältä kõig kantaa kuivalõ paikalõ, kuhõ saav opõzõlla tulla* kus on märjad kohad, seal(t) hobusega läbi ei pääse, kui seal heina niidad, siis peab enne kõik kuivale kohale kandma, kuhu saab hobusega tulla.

õjavesi J *õja-vesi* Li I (K M R-Eur.) *ojavesi* (P-Al.) *ojavesi* ручьевая вода; R *sõse kanitto kaivoveen, enne antto õjaveed* (Eur. 32) rl. õde kandis kaevuvee, ema andis ojaveed.

õjula (R-Eur.), pr. -n, imperf. -zin ujuda, liikuda плавать, двигаться, на-; R *talvi taivaat õjuvat. la tuob tuho tüttarile [= tüttärille], kato muile kassapäile* (Eur. 42) rl. talvetaevad ujuvad. Las tuleb häving tütardele, kadu muile palmikpäile.

õjõla K-Set. P *õjela* K-Ahl. J-Must., g. -aa õhuke, kulunud (riie, nahk) тонкий, изношенный (о материале, коже); P *meni õjõlassi* kulus õhukeseks.

õjõlikkõin (M), g. -zõõ õhuke, kulunud тонкий, изношенный (о материале, коже); *saappagaa põhjav mentii õjõlikkõizõssi* saapatallad kulusid õhukeseks.

õkaz vt. *õgaz*.

õkaz-metts/a: -õ J-Tsv. okaspuumets хвойный лес.

õkkain Lu Li J *õkkaine* J-Must., g. -zõõ Lu Li J (viljarepa) ohe, okas ость (колоса); J *õdraa õkkain meep silmääsee* odraokas läheb silma. – Vt. ka *õzra-*.

õlgõtsõv vt. *rüüz-*.

õlgõttaja K P (M), g. -aa õletaja (pruudipoolne pulmaline, pruudi kaaskonda kuuluv sugulane родственник в свадебном поезде невесты); K *ühsi iivä õlgõttaja, mahzap kahzi kaazikkaa* (Salm.₁ 773) rl. üks hea õletaja on väärt kahte kaasitajat.

õlgõõ-kõrsi P õlekõrs соломинка.

õlka (Lu-Must.), g. *õlaa* õlg плечо; *mees meeb metsää, silmät katsob [sic!] kottoo. tširves pais-sab kottoo õlalt* (Must. 159) mõist. mees läheb metsa, silmad vaatavad kodu poole (koju)? – Kirves paistab õlalt koju.

õlka-tilkku J (Ra) *olkt'silkku* Ku, hrl. pl. *õlka-tilkud* 1. (naistesärgi) õlalapp, -lapid наплечник, наплечники (женской рубахи); Ra *õlkatilkud pilutõtti* õlalapid tikiti; 2. punane kiil (vanaaegse naistesärgi kaenlaaluses) красный клин (под мышкой старинной женской рубахи).

õlki- vt. ka *õltsi-*.

õlkiin vt. *õltšin*.

õlkikuhja Li õlekuhi стог соломы; *kulokuhja, einäkuhja, õlkikuhja. a meil evät tee niitä kuhjiita* kulukuhi, heinakuhi, õlekuhi. Aga meil ei tehta neid kuhjasid.

õlki/nõ Ra, g. -zõõ õleke, õlekõrreke соломина, соломинка; *võta õlkinõ kuvõssa* rl. võta õle-(kõrre)ke kubust.

õlkkõ vt. *elkko*.

õlkottsaa vt. *elkottsaa*.

õlk-šlääppi (J-Tsv.) õlgkübar соломенная шляпа; *õlk-šlääppi served on lad'dõv* õlgkübara served on laiad.

õlla Len. Kett. K R U L P Ke M Kõ S Ja Po Lu Li J (R U V Ra) *õll* J-Tsv. *ylla* Kl-Set. *õllag* I (Ii-reg.₁ Ma Kl) *olla* Ku, pr. *õõn* K-Al. K M Kõ V Lu Ra J J-Must. *õen* K-Ahl. *õlõn* P Kõ *õlen* K-Ahl. *õõ* I yy Kl-Set. *ellan* ~ *ella* Kr, imperf. *õlin* K U P M V Lu Li J *olin* Ku R-Reg. *ylii* Kl-Set. *õllii* vdjI I Ma *ellin* Kr olla быть; K *õlivat kahõõ sõsarõhsõõ* oli kaks õde; K *õõt ovat siell on õõd seal* (~ nad veedavad õõ seal); I *krezbinoiza panõvad denjgoi laatkaasõõ, štop kõvad ampaad õõssivad lahzõll* varrudel panevad raha kaussi, et lapsel oleksid tugevad hambad; K *on nii õllu* on nõnda olnud; K *taas pomijnkad ovat* jälle on peied; L *täzä tsüläzä õlivat tsivirisiv* siin külas olid kivirisid; M *enõõ·nähnu* ma ei ole näinud; M *siä õlõv iloza, a miä en õõ* sa oled ilus, aga mina ei ole; Li *siä õõd jurmõpi* sa oled julgem; L *mälestän, ku kasõ õli* mäletan, kui see juhtus; L *ep se minu miez õlõ tsenniit ko kehnokkõin portnoi* ei see minu mees ole keegi (muu) kui

vilets rätsep; P *a enelliez õli kaks suurt sikaa* aga tal endal oli kaks suurt siga; Lu *mokoma inemissä parõp maa pääl i eb õllõiz* parem, kui sellist inimest maa peal ei olekski; Li *mitä tüü siäl õõttõ nõiznut tšiskõõmaa* miks te seal olete hakanud kisklema?; Lu *õlõmissaa õlkoõ* olgu olemas; I *õõ tervess* ole terve!; J *õõ nii üvä* ole nii hea!

õlma (I) *hel/ma* J (Ku) -*m* ~ *helm* J-Tsv., g. -*maa* ~ *helmaa* J hõlm пола; I *kui silla eb õõg äppia mennäg tšüllää müü, silla õlmat trepattuv, bohmarad õlmaloiza rippuvav* kuidas sul pole häbi minna läbi küla, sul on hõlmad näruseks kulutatud, narmad ripnevad hõlmades; J *ed õ pikkõrain, jot ain ripud helmoiz* sa ei ole väike, et aina ripud hõlmade küljes; ■ J *helmõnnalt lahs* vallaslaps.

õltši Kett. K L P M Kõ S Po I (vdjL R U Ja Ko Kr) *õl'tši* Kett. *õlki* Lu Li Ra J *Ольчу* Tum., g. *õlg/õõ* M S Lu Li Ra J I -*yõ* L P, pl. *õlgad* ~ *oelgad* Kr 1. õlg, õled солома; R *pühä maaria maale lahtsi õlgale õpoisile* rl. püha Maarja heitis maha hõbedastele õlgedele; I *rästogona esimeizell õhtogua õlgõt tootii riñhee* jõulu esimesel õhtul toodi õled tuppa; S *kui koolõv, sis pannaz õlkõijee päälee* kui (inimene) sureb, siis pannakse (ta) õlgede peale; Li *õlgõt pantii autaa rohipuu tšültšee* õled pandi hauda puusärgi kõrvale; Kõ *mees teši aittaa õlka-loill* mees tegi aeda õlgedega (= õlgsidemetega); M *aapa-aņgookaa riigalla puisattii õlkõa* haavapuust hanguga puistati rehel õlgi; Ra *tehää rooguss kattoo; meilä tehää õlgõss i päreess* tehakse (ka pilli)roost katust (= katuseid); meil tehakse õlgedest ja pilbastest; Li *salaruuguukaa pantii õlgõt tšini* korralatidega pandi õled (katusel) kinni; Lu *palgõ, ümper on nahka, õlki on süämmez* rangipale, ümber on nahk, õled on sees; M *õzra meni kõltõizõssi, jo õltši, siz aika täiä lõikata* oder on läinud (läks) kollaseks, (on) juba (nagu) õlg, siis on (õige) aeg seda lõigata; Ra *tootii kupo õlkaa maalõõ* toodi kubo õlgi maha (= põrandale); J *too butšk õlkaa maalõõ de eittiiiskaa makkama* too kubo õlgi põrandale ja heitke magama; Lu *ku tahotaa terveht õlkaa, siz rüttšeitä ep tapõtu primuzlaakaa, a sārjettii järđžül* kui taheti (tahetakse) terveid õlgi, siis rukist ei peksitud koodiga, vaid rabati pingil; J *valo-katto tehä õlgõss* ajutine katus tehakse õlgedest; Ra *õlgõõ kõrsi* õlekõrs; I *riñhee taas pühimeg, kui jo kaijee õlgõõ kuñvoo siommõg i viimmeg lavahsimilõ* (pärast jõulupühi) pühime toa jälle puhtaks, kui need õled (uuesti) kubusse seome ja laudile viime; Ra *õlki kupo* õlekubu; P *õltši*

räsaz õlgkatus; Lu *õlki katoll õltii kozlod* õlgkatusel olid harimalgad; M *sirkõad õlgõt pantii riittaasõõ* sirged õled pandi vurna; M *kase õltši töö õli lõpõõttu* see õletõõ (= õlgede puistamine ja kokkupanek rehereksul) oli lõpetatud; 2. põhk, sasi(õled) соломенная труха, измятая солома; Lu *nisu vai riüs ku tapõttii, heeno õlki jutõltii sasi vai sasiuz* kui nisu või rukist peksti, (siis) peent õlge nimetati sasiks või põhuks; M *kombain teep kõik põltoss* kombain teeb kõik põhuks; M *sõõttääz lehmiä einääkaa, õlkõjeekaa, akanod'd'eekaa* lehma söõdetakse heinaga, õlgedega, aganatega; Lu *perrää tapamizõõ mikä jäi heeno õlki, tämäzä jäi einä sekkaa, sitä kutsuttii peltoõ* õlki pärast rehereksu jäid (järele) peenikesed õled, nendesse jäi heina sekka, seda nimetati põhuks (sasi-õlgedeks); S *kagraa õlgõd i õzraa õlgõt sõõtet-tii lehmiilee* kaerapõhk ja odrapõhk söõdeti lemmadele; 3. õlekõrs соломина; M *mõilarakko, õlgõõkaa puhhuaz* seebimull, õlekõrrega puhutakse (seda); M *õlgõõ sõlmuv* õlekõrre sõlmed, sõlmekohad; 4. (kasvav) viljakõrs (растущая на поле) соломина; Lu *tänävoon on rüttšeeet pitsää õlgõõkaa* tänavu on rukis pika kõrrega; M *ühtäid õlkõa eb jätettü nurmõlõõ* ühtegi viljakõrt ei jäetud põllule; I *rüttšee õltši* rukikõrs; I *kagraa õlgõv* (kasvavad) kaerakõrred. – Vt. ka *kagra-*, *kolkušši-*, *rüüz-*, *sasi-*.

õltši- vt. ka *õlki-*.

õltšikatto M I *õltšikatto* M *õlkikatto* V Lu *õlki-katto* J-Tsv. *õlkkatto* (J) õlgkatus соломенная крыша; M *õltšikattoosõõ kane rookokupalikot pannaz, muuvvõlõ evät kõlpa ku õltšikattoosõõ* õlgkatusesse pannakse (serva esimeseks reaks) need rookimbud, mujale (need) ei kõlba kui õlgkatusesse; J *kui va kipum puutub õlki-katolõ, nii katto läheb lekolõ* kui vaid tulesäde satub õlgkatusesele, siis läheb katus põlema. – Vt. ka *õltši-räsaz*.

õltšikupalikko M õlekimp, väike õlekubu; õletuust пук соломы; маленькая связка, вязанка, клоч соломы; *ku alkaaz õltšikattoo, sis esimeizee räätoo* tehäs pikkaraizõd õltšikupalikod kui alustatakse õlgkatust (= õlgkatusetege-mist), siis esimesse ritta pannakse väikesed õlekimbud; *õli tehtü õltši-kupalikko, se pantii nañkaasõõ, štoб eike johsõis rapa taarii astiassa* oli tehtud õletuust, see pandi nagasse, et kaljaastjast ei jookseks raba (välja).

õltšikupo P M *õltši-kupo* P I *õlkikupo* Lu (Li) *õlki-kupo* Li J-Tsv. õlekubu, -vihk вязанка, связка соломы; P *võta õltši õltši-kuvoss* rl. võta õlekõrs õlekoost; M *õltšikupo on suuri, a kupalikod on peened* õlekubu on suur, aga kim-

bud on väikesed; Lu *õlkikupo*, *sitozivad mõnd vihkoa ühtee* õlekubu (oli selline, et) seoti mitu (pekstud vilja)vihku ühte; Li *õlkikuvoo tiukkas kõvassi tšiin* sidus õlekoo kõvasti kinni; M *kuvod*, *õltsikuvot pantii riittaasõd* kood, õlekood pandi virna.

õltsikuvokkõin M õlekubuke маленькая связка, вязанка соломы.

õltsi-kõrsi (K-Ahl.) õlekõrs соломина; *sis en mahsa maalta rohta*, *õltsi-kõrtta uulitsalta* (Ahl. 102) rl. siis ei ole ma väärt rohtu maas(t), õlekõrt tänaval(t).

õltsin I (Kett.) *õlkii/n* J-Tsv., g. *õltsizõd*: -zõd J õlg-, õlest соломенный; J *õlkiizõt katot kauga kesteved* õlgkatused peavad kauga vastu.

õltsipoduška I õlgpadi соломенная подушка; *päävitsaza õltsipoduškav*, *a alla tilav* päitsis (olid) õlgpadjad, aga all (olid) aluskotid; *õltsipoduškad õlivad õmmõltuv*, *mokomat pitsäd* õlgpadjad olid õmmeldud, niisugused pikad.

õltsi-räsáz P = *õltsikatto*.

õltsisiõ P -*siõh* I õlgside, õlest side жгут (из соломы), перевязло (из соломы); I *en tunnõt tehäg õltsisiõhta* ma ei oska teha õlgsidet (viljavihkude sidumiseks).

õltsitõõ M (õlgede puistamine ja kokkupanek rehepeksul вытряхивание и скирдование соломы при молотье); *õltsitõõ õli lõpõtattu* õlgede puistamine ja kokkupanek oli lõpetatud.

õlu/d Kett. K U L P M Kõ S Po Lu I Ma Ko (Al. J-Must. vdjI) -t Ränk K-Ahl. M-Set. *õlu* [*< e?*] K J-Tsv. *olud* Lu Li Ra J *õllut* Kr *ОЕлутъ* Tum., g. -u Al. Kett. K U L P M *õllu* M I Ma *õlluu* S Po Lu I *oluu* Lu Li J *olluu* Lu Li *olu* J-Tsv. *õlloo* Ko -õd K-Al. J õlu пиво; I *tšihutattuk kõittši õlluu*v, *viinav*, *piirgat tšuhsetätüüt kõittši* (pühadeks olid) tehtud kõik õlled, viinad (olid ostetud), pirukad puha küpsetatud; L *jõka tšüläs tšihutõttii õlutta* igas külas tehti õlut; Li *kõõs tuli jürtsi*, *siis kopitõttii kappa linnõssõ end'essä*; *naizõd vaa tšihutõttii olutta* kui tuli jüripäev, siis koguti kapp linnaseid inimese kohta; ainult naised tegid (jüripäevaks) õlut; Lu *olutta ku tšihutõtaa*, *järestää johzõb viire*, *viireesee panna* hiivaa, *viire nõizõp tšäümää*, *siis tulõb olud* kui õlut pruulitakse, (siis) algul jookseb virre, virdesse pannakse pärm, virre hakkab käima, siis tuleb(ki) õlu; J *veelko(se) om pantu olusõd tšäüittšiä* kas õllesse on pandud pärm?; J *siiz nõizõn latomaa oluttõ* siis hakkas õlut käima seadma (= hakkas õlleaineid, s.t. linnaseid, humalaid, vett jm. nõrutamisastjasse panema); M *pappi õlun svätittii* papp pühitses õlle; Lu *ku pulmad õltii*, *siz ain*

kolkiikaa jagõttii olutta, *eestää viina meni eez aina*, *sis kolkki meni räätüä müü peráz* (pulmakomme:) kui pulmad olid, siis õlut jagati ikka kapaga, kõigepealt läks viin ikka ees, siis õllekapp läks rida mööda järele; Po *suurussavad õlluukaa* võtavad suurust (= einet) õlleaga; S *joottaaz viinall i õlluul* joodetakse viina ja õlut; I *tämä jõi kõikõd õlluu* ta jõi kogu õlle ära; M *õlut kõik lõppu*, *tünner tühjä*, *jäiväd ühed iivad* õlu lõppes, vaat tühi, (järele) jäi ainult pärm; J *olutta keitetii*, *perää oluu jäi taari*, *taari juutii*, *perä lehmillle süütettii* pruuliti õlut, pärast õlut jäi (vaati) taar, taar(gi) joodi ära, (õlle) pära söödeti lehmade; J *viinad on tootu viromaaltõ*, *oluõd õmaltõ* maaltõ rl. viinad on toodud Virumaalt, õlled omalt maalt; P *ühez astiaza on kahõllaiss õlutta*. *se on kanaa muna* mõist. ühes vaadis on kahesugust õlut? – See on kanamuna; P *saab rumkaa viinaa vai kaks*, *i stokanaa kaks õlutta* saab pitsi viina või kaks, ja kaks klaasi õlut; Lu *luikkamuz olutta* lonks õlut; Lu *juun pari olutta* joon paar (pudelit) õlut; U *õлуу tšihuttamine* ~ J *oluu keitemin* õlle pruulimine; J *olu keittejõ* õllepruulija; K *üvä õlu* [sic!] hea õlu; Li *vätševä olud*, *lei pruntit poiz*, *vall'ud olluu*v vägev õlu, lõi (vaadil) prundid (eest) ära, valjud (~ kanged) õlled; K *langokkooni* kullakooni tulkaa *meilee võõraziise on meil-lä tšüssä mettä* *aznuotta õlutta* rl. mu languke, mu kullake, tulge meile külla, meil on valminud mett, selget (settinud) õlut; K *iiva asõõp põhja* jääp *sirkõa õlu*v pärm settib põhja, jääb selge õlu; I *maistam minuu õlutta* maitse mu õlut!; K L *viinaa näpisin*, *õlutta jõin* viina võtsin natuke, õlut jõin; J *vältšähtünnü olud* lahtunud õlu; Lu *naizõt tšihutattii ühteizolutta*, *ühteissä olutta jürtsin* naised tegid jüripäeval ühisõlut; Lu *õssu olud on karkaa*, *koto olud on üvä* *poeõlu* (ostetud õlu) on kibe, koduõlu on hea; J *siiz leep perä olud* ~ U *siiz leep peräkkõ õlu*v siis tuleb päraõlu; M *õlluu aisu* ~ K *õluõõ aisu* (Al. 53) õlle lõhn; M *õlluu virrez* on ilma *iivaa* õllevirre on ilma pärmata; Kett. *õлуу virre* ~ Ra *olud virre* õlle virre; Lu *olud panna* *olud astjaasõd tšäümää* õlu pannakse käimatõrde käima; M *õlut tünneri* õllevaat; M *õlut koltši õli pitsääkkaa rutskaakaa* õllekapp oli pika varrega; Lu *olud kolkki* õllekapp; M *sitä ankua*, *mizel tšivviä piti võttaa tulõssa*, *sita kutsõttii õlud anko* seda hangu, millega tuli kive tuest (= ahjust) välja võtta (õllevee keetmiseks käimatõrres), seda kutsuti õllehang(uks); L *pienez rud'd'az õli õlut praaznikka pädrä* Väike-Rudjas oli õllepüha(ks) peetripäev. – Vt. ka *peräkkõ-*, *pää-*, *tšäüitez-*, *tšülä-*, *ühteiz-*.

õltii venneed õmaz rannaz suvel olid paadid omas rannas; J õma koozõri omatrump (kaardi-mäng); J õma pääat omapead, iseseisvalt; **2.** subst. oma свой, родной; K õmat tulivad võõ-raizii omad (= sugulased) tulid külla; L älkaa vyõragoittaa minua, pitäga õmanna ärge pidage mind võõraks, pidage omaks; Lu üvä naapuri on parõp tõiss ommaa vs. hea naaber on mõnest oma(inimese)st parem; M tämä tetsi õmmaataz ta tegi oma tööd; P mie võtan õmaa, sie võta õmaz mina võtan oma, sina võta oma; L vyõraa naizyõkaa tantsis, ed õmaskaa tantsid võõra naisega, mitte omaga; I millõ on itsävä, õmmia en näig tsettäiv mul on igav, oma inimesi ei näe kedagi; J kahõõ koepkaa tšüünteliä ävitit juttõõv, kõlmõ koepkaa õmaa levvin kahekopikase küünla kaotasin, ütleb, kolme kopika oma leidsin; **3.** (liitunult eelneva personaal-pronoomeni või ka nimisõnaga слитно с предыдущим личным местоимением или именем существительным); M pajata pajata, da anna minun õma väll'ää (Set. 21) räägi (aga) räägi, aga anna minu oma kätte (ära); I kase bõõg med'd'emä, kase bõõm med'd'e see (pruut) pole meie oma, see pole meie; I minuma minu oma; I sinuma sinu oma; Kl minuu uma minu oma; Kl sinuu uma sinu oma; I izzääma isa oma; I emmäma ema oma; Pi lahsajõõm laste oma; Pi tütterikoom tüdruku oma; Pi üheem ühe oma; ■ K õma putkõ (Set. 59) (söödav) putk; I õma maarja ussimaarjapäev (oma maa-rjapäev); Lu õma kurssi otsekurs; J õmad menod õllaa pääl tal on menstruatsioon; Lu sinne piäv joutua ommaa aika sinna peab jõudma õigel ajal. – Vt. ka pühän-, ženižan-, tapaz-, ärsin-. – Vt. ka nõma.

õmaa-äd'dä J vanaisa või äi (kellega elati koos) дед или свёкор, тесть (с которым жили вместе).

õmaa-ämmä J vanaema või ämm (kellega elati koos) бабушка или свекровь, тёща (с которой жили вместе).

õmalain M Kõ (K I), g. -zõõ sugulane, oma-inimene rodstvennik, свой, родной человек; M õmalain on niku sukulain, velle lahžõõ, õmmaa põhkua omaanimene on nagu sugulane, venna lapsed, oma pesakonnast; I nämä minnu lahžõõ õmad, õmalaizõõ need on minu omad lapsed, omaanimesed. – Vt. ka õma.

õma-maa J-Tsv. oma maa, kodumaa родина; väliss tuõp tuliin tusk õma maat nähä vahel tuleb tuline igatsus oma (kodu)maad näha.

õmanikka: -kk J-Tsv., g. -kaa J omanik владелец, собственник.

õmatahtomin-tüü J-Tsv. vabatahtlik töö, asi добровольное дело.

õmmõlla Kett. K L P Ke M Po Lu Li J (Len. Kõ Ra Kr) -ll J -llaõ I -lta Ke, pr. õmpõõn M Kõ Lu Li J õmpõllõn Ke õmpelen K-Ahl. ampalan Kr, imperf. -lin Ke M Lu Li J -lii I I. õmmelda шить; K naiskuumall pieb õmmõlla lahžõõõ tšiuuto naisvader peab lapsele särği õmblema; K vai et taho õmpõõmaasõõ tulla (Al. 14) ah sa ei taha õmblema tulla!; L pojokkõin, õmpõlõ millõ štanad pojake, õmble mulle püksid; L õmpõõp tämä kaugaa ta õmbleb kaua; M meez õmpõli uupõkad mees õmbleb susskingad; M siš tšüire-pää õmpõõmaa, no i õmmõltii siis hakati kiiremini õmblema, noh, õmmeldigi (valmis); M en saa õmmõlla ilma napjorstikkaa (ma) ei saa õmmelda ilma sõrmkübarata; Kõ siz õmpõõn tšüuttai, mitä tarviz, sitä õmpõõn siis õmblen särke, mida tarviz, seda õmblen; Kõ valkazimma kaņkaa, õmpõlimma tšüuttai pleegitasime kanga, õmblestime särke; Po nüorikko õmpõli tšüutoo pruut õmbleb särği; Lu takelažnikka, tämä pitsaab rihmoja, õmpõõp seilija taglase-meister, tema pleisib kõisi, õmbleb purjesid; Lu mill on õmmõltu penžikka musõrtavassa harmaa mat'erissa mul on pintsak õmmeldud tumehallist riidest; Lu draatvaakaa õmmõllaa saappagojõõ, paikataa tooz pigitraadiga õmmeldakse saapaid, paigatakse samuti; Li miä õmpõõn kauhtanaa ma õmblen kaftanit; Li õmpõlia õmpõõp šuubaa rätsep õmbleb kasukat; J õmpõli utuzõõ hurstii rl. õmbleb udupeene (voodi)lina; J üli servä [= servää] õmpõlõb (Must. 182) õmbleb üle serva; J õmpõõ purkõunnu kõht tšüin õmble hargnenud koht kinni; Li uutta on parõp õmmõlla ku vanna paikõõt uut on parem õmmelda kui vana paigata; Ra enne kõik täsekaa õmmõltii enne õmmeldi kõik käsitsi (käega); J ihoisõõ õmmõltu ahtaat kruuževõõ käistesse on õmmeldud kitsad pitsid; I izeg õmpõlimmaõg esse õmblestime; **2.** välja õmmelda, tikkida вышивать; L kumakaakaa varnikyõ õtsad õmmõltu punase puuvilli-lõngaga (on) ikooniräti otsad (välja) õmmeldud.

õmmõlta: -t J-Tsv., pr. õmpõõn J, imperf. -zin J = õmmõlla; J kuza pinžikk on õmmõltu kus pintsak on õmmeldud?

õmpõlia Kett. K L M Ja Li J (Kõ) -lija P M I -jõ J-Tsv., g. -lia ~-jaa J õmbleja, rätsep портной, швея; Kõ õmpõliav tšüüti taloja möõ, õtsitti töötä i koton i õmmõltii rätsepad käisid möõda talusid, otsisid tööd ja koduski õmbletsid; M miä ahagoitan izze, ep piä millõ õmpõliata ma teen ise (kleidi) kitsamaks, mul ei ole õmblejat vaja. – Vt. ka seili-.

õmpõluz M J-Tsv. (Kett. K vdjI) -s M-Set. VM *õmpelus* K-Ahl., g. -ssõdõ ~ -zõdõ M -sõdõ J -hsõdõ (K) õmblus, õmblustöö шитьё; шов; K *no, anna nüü, madrõ, õmpõlussa, müö vähä avitamma õmmõlla* (Al. 17) *no anna nüüd, Madrõ, õmblemist, meie natuke aitame õmmelda; J õmpõluz niitti õmblusniit; M miä õmpõõn takkaa niglaa, semperäss etti sis tuõb vahvõpi õmpõluz* ma õmblen tagantnõela, sellepärast et siis tuleb tugevam õmblus; M *kõhalizõ õmpõluzõõ õmpõõn ettee niglaa* sirge õmbluse õmblen eestnõela; M *perenmaa purtsi õmpõlussõõ* perenaine harutas õmbluse lahti.

õmpõluzmasina M Lu õmblusmasin швейная машина.

õmpõluzniitti M õmblusniit швейная нитка; *õmpõluzniitid, valkõad i musad* õmblusniidid, valged ja mustad.

õmpõluzrihma J = õmpõluzniitti.

õmõ vdjI Kett. K P M Kõ Lu Li J *hõmõ* Lu Ra J *õmõh* vdjI I *omõh* (Ma) *õme* K-Ahl. *õmõi* J, g. *õmõõ* Lu Li J *õmyõ* P *õmmõõ* M vdjI *õmõõ* ~ *hõmõõ* Lu *hõmõõ* ~ *hõmõ* J *hõmmõõ* Lu *õmmõõ* Ma **1.** hallitus плесень; P *leipä on õmyõz* leib on hallitanud; J *rihe seined om mentü siirostiss hõmõsõ* toa seinad on läinud niiskusest hallitama; Lu *seilid mentü hõmõsõõ* purjed läksid hallitama; **2.** kõntsakord (maas pärast lume sulamist) слой грязи (после таяния снега); M *kõõz on peirräa lunta õmõsta pal'lo leep pal'lo obahkoo* kui pärast lund (= lume sulamist) on palju kõntsa, tuleb palju seeni; **3.** sõõn, mustuseviirg полоса грязи; P *piimeä paaz on õmõ* piimapotis on sõõn (= mustuse triip).

õmõhtua Kett. K P M Kõ Lu Li *hõmõhtua* Lu, pr. -uuv Kett. P Lu -uv P Li *hõmõhtuv* Lu, imperf. -u P Lu *hõmõhtu* Lu hallitada плесневеть; Lu *elä paa leipää sinne, siäl leipä hõmõhtuv ära* pane leiba sinna, seal leib hallitab; Lu *õmõhtuuv, se pillauv* (mis) hallitab, see riekneb. – Vt. ka *õmõhtuussa, õmõstua, õmõttua*.

õmõhtuussa -ussag I, pr. -uv, imperf. -ujõ I = *õmõhtua*; *alkõ õmõhtuussag leipä* leib hakkas hallitama; *paak tõisõõ paikkaa leipä, štob eb õmõhtuussig leipä* pane ometi leib teise kohta, et ei hallitaks.

õmõhtuussa ~ **hõmõht/uussa** (Li) *õmõhtuussag* (Ma), pr. -uuv Li, imperf. -u Li *õmõhtujjõõ* Ma = *õmõhtua*; Li *vil'ta ku on niisküä, siiz meev hõmmõõ. eestä meev hõmmõõ, hõmõhtuuv, siiz jo märkenev* kui vili on niiske, siis läheb (see) hallitama. Algul läheb hallitama, siis juba mädaneb.

õmõi vt. *õmõ*.

õmõna vt. *omena*.

õmõstua M, pr. -uv M, imperf. -u M = *õmõhtua*; *toorõõs paikkas kõik tšiirees õmõstuv* niiskes kohas hallitab kõik kiiresti.

õmõttua J *hõmõttua* J-Tsv., pr. -ttuv ~ *hõmõtuv* J, imperf. -ttuzi ~ *hõmõttu* J = *õmõhtua*; J *või õmõttuv* või hallitab; J *ku süüt hõmõttunnua leipää, siiz kõnsait ed uppoõ, juttõõb rahvõz* kui sõõd hallitanud leiba, siis (sa) kunagi ei upu, räägib rahvas.

õngõõmato S = *õntšimato*.

õñki -vt. ka *õntši* -.

õñki-paglia -I J-Tsv. = *õñki-siima*; *kõikkaz vahvõp õñki-pagl tuõb opõizõõ ivusõss kõige tugevam õngenõõr* tuleb hobusejõhvist.

õñki-sii/ma Li -m J-Tsv. õngenõõr леса, леска.

õnni K R-Lõn. L P M Kõ Lu Li J (Ra) *õnni* R-Eur. R-Lõn., g. -õõ M Lu J -yõ L P õnn; *saatus счастье, удача; P bõlõ õnnõa, mussa katti tuli vassaa* pole õnne, must kass tuli vastu; Lu *miä tahon* (~ *soovin*) *sillõ õnnia* ma soovin sulle õnne; L *kas on õpõinõ õnni* see on suur (hõbedane) õnn; Kõ *tämä ep tää mitä tekhä senee suurõõ õnnõõkaa* ta ei tea, mida selle suure õnnega teha; M *lahs süntü i tämmää õnni süntü* laps sündis ja tema õnn (saatus) sündis; J *imini eläb nü, kui õnni veitev* inimene elab nii, kuidas saatus juhib; R *jo õnni kuuroni kujalla kumma aika olla kuvajaiseni* (Lõn. 184) rl. (itkust.) (on) ju õnn mu(l) mõni hetk olla (küla)tänaval, imeline aeg, mu sünnitajake; Lu *tšellee leeb õnni, tšellee eb lee* kellel on õnne, kellel ei ole; J *õnnõssi tuli vahti päälee, tõmpõz veess vällä, a to õllõiz upponnu* õnneks tuli (= sattus) valvur peale, tõmbas veest välja, muidu oleks vupunud; Ra *sel inemisel rohkap õnnia mitä meeltä on pääz* sel inimesel on rohkem õnne kui mõistust peas.

õnnikaz vt. *õnnõkaz*.

õnni-lehto Lu õnneleht лепесток на счастье; *nell'äz lehto on õnni-lehto* (jänese kapsa) neljas leht on õnneleht. – Vt. ka *õnnõvalehto, õnni-roho*.

õnnimanni Li: *õli enne õnnimanni, õnnistõ mannistõ matukkõ* rl.

õnni-meez J-Tsv. õnnelik mees, õnneseen счастливчик.

õnni-roho Lu õnnetaim стебелёк, лепесток на счастье; *hapo-roho on kõlmõõ lehookaa, ku nell'ä lehta, siz on se õnniroho* jänese kapsas on kolme lehega, kui (on) neli lehte, siis on see õnnetaim. – Vt. ka *õnni-lehto, õnnõvalehto*.

õnnis/saa -sa J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J õnnelikuks teha, õnnistada осчастливить;

благословить; *vai duumad õmaz naimizõkaa õnnissa kast tüttõa* või mõtled oma naimisega õnnelikuks teha seda tüdrukut? – Vt. ka *õnnisuttaa*.

õnnis/sua P Lu Li J, pr. *-uv* Lu J, imperf. *-su* Lu Li J õnnestuda посчастливиться; Lu *a mõnikkaal õnnisub, jõka munassa saap puirpuu* aga mõnel õnnestub, igast munast saab tibu; Li *eb õnnissunnu merez* ei õnnestunud merel.

õnnisut/taa: *-ta* J-Tsv., pr. *-an* J, imperf. *-in* J = *õnnissaa*.

õnnitoo vt. *õnnõtoo*.

õnnitšiuuto M õnnesärk (valge kile vastsündinupuhul) счастливая сорочка (тонкая плёнка на теле новорождённого); *tämä on õnnitšiuutos süntünnü, õli mokoma niku valkõa tšiuuto, lahžõlla, ku süntii* ta on õnnesärgis sündinud, oli niisugune nagu valge särk lapsel (seljas), kui sündis.

õnnituz vt. *õnnõtuz*.

õnni-vihta: *õnni-vihta* R-Reg. õnneviht венчик удачи, счастье; *ühsi vihta õnni-vihta toinen vihta kasvovihta* (Reg. 60₃) rl. üks viht (on) õnneviht, teine viht (on) kasvuviht.

õnnõk/az P M Li Ra J *-õz* J-Tsv. *õnnik/az* Kõ *-õz* Li *õnnekaz* Ku, g. *-kaa* Kõ Li J = *õnnõlikko*; P *bõlõ õnnõkas päivä* pole õnnelik päev; P *õnnõkaz inehmiin* õnnelik inimene; Kõ *õnnikaz õnnittomaa eb arva* vs. õnnelik õnnetut ei mõista.

õnnõlik/az Lu Li *-kaa* Lu Li = *õnnõlikko*; Lu *miä süntüzin õnnõlikkaana* ma sündisin õnnelikuna; Lu *miä süntüzin õnnõlikkaajõd päiviijee* ma sündisin õnnelikesse päevadesse (= õnneliku tähe all); Li *tšen on karvain, se on õnnõlikaz kes on karvane, see on õnnelik*.

õnnõli/kka: *-kk* [*< e?*] J-Tsv., g. *-kaa* J = *õnnõlikko*.

õnnõlikko P, g. *-koo* P õnnelik счастливый; *nüt tulin kaipaamaa kallisiin kasvattõlijõinõ suurriita tuska päiviitä tuima õnnõlikko* (Mäg. 81) (itkust:) nüüd tulin kurtma, mu kallis kasvatajake, (oma) suuri murepäevi, (ma) õnnetu. – Vt. ka *õnnõva*.

õnnõllin Li (P) *-liin* J-Tsv., g. *-lliizõd* Li *-lizõd* J = *õnnõlikko*; Li *õnnõlliizõd inemizel liitsa ain on nagrull* õnneliku inimese nägu on aina naerul; J *näemme ko veel müütši õmaz eloz õnnõlliis aikka kas näeme veel meiegi oma elus õnneliku aega?*; P *sinua kallõttaas nüt kaugaz sõtitielie tuimaa õnnõllissa* rl. (itkust:) sind saadetakse nüüd kaugele sõjateele, (sind) õnnetut.

õnnõtoi Li J-Tsv., g. *-tomaa* ~ *-oi* J = *õnnõtoo*; J *mokom tait sinu planetti, ku siä õõd õnnõtoi*

küllap niisugune (on) sinu täht (planeet), et sa õnnetu oled; Li *miä pajatin õnnõttoma inemizeka* ma rääkis õnnetu inimesega.

õnnõtoi L Lu Ra, g. *-tomaa* Lu = *õnnõtoo*; Lu *miä süntüzin õnnõtoi* ma sündisin õnnetu(na); Ra *õnnõtoi inimiss piäb avittaa* õnnetut inimest peab aitama.

õnnõtoo Kett. K L P M Kõ Li (R Ja J-Must.) *-uo* L õnneto Kõ-Len. *õnnetoo* Ku, g. *-tomaa* P Kõ Lu õnnetu несчастный; P *uotitta minuat etti õnnõva lienen, a õnnõtuuo tulin* ootasite, et ma saan õnnelikuks, aga õnnetuks sain; Li *suuri murhõ õnnõttomassa poigassa* suur mure õnnetu poja pärast; K *vijjespäivä õli õnnõtoo päivä* reede oli õnnetu päev. – Vt. ka *õnnõtoi*.

õnnõttom/uz ~ **-us** ~ **-uuz** J-Tsv., g. *-usõd* ~ *-usõ* ~ *-uusõd* J = *õnnõtuz*; *tälle tuli õnnõttomus: katkõz jalga* tal juhtus õnnetus: murdus jalg; *varjõlkoo jumal kõikkiis õnnõttomussiis* kaitsku (meid) jumal kõikide õnnetuste eest.

õnnõt/uz P M Lu Li J *õnnituz* Lu, g. *-uhsyõ* P *-usõd* J *-uzõd* Lu *-tuzõd* Li õnnetus несчастье, беда; P *õnnõtuz eb reäga tullõz* õnnetus ei hüüa tulles; Lu *nähtii pelüssä. laivas pelehteeb, siz jutõltii, se aluz meep tšiiiree rikkii, tuõb õnnituz* nähti kummitust. (Kui) laevas kummitab, siis õeldi: see purjelaev saab kiiresti hukka, tuleb õnnetus; J *ku kana laulab, se ep tää üvää, tääb õnnõtuussa* kui kana laulab, (siis) see ei tähenda head, tähendab õnnetust. – Vt. ka *õnnõttomuz*.

õnnõv/la Kett. K L P (Kõ-Len.) *õnneva* K-Ahl. R-Lõn. R-Reg., g. *-aa* õnnelik счастливый, удачливый; K *tämä õli õnnõva vanaassaa i surmaassaa* ta oli õnnelik vanaduseni ja surmani; P *õnnõvapaa tauti tappõd* rl. õnnelikuma tappis taud; L *tie õnnõvassi nuort nuorikkõa* tee noor noorik õnnelikuks. – Vt. ka *õnnõkaz, õnnõlikaz, õnnõlikko, õnnõllin, õzakaz*.

õnnõvain (R-Reg.), g. *õnnevaize* R õnnelik счастливый; *õnnevaize tauti tapap* rl. õnneliku tapab taud.

õnnõvalehto M = *õnni-lehto*.

õno vt. *eno*.

õnsi-süä Lu seest õnes (puu) полный, дуплистый.

õntši K-Ahl. M J-Must. *õnki* Lu J-Tsv., g. *õndžõd* M *õngõd* Lu J õng удочка; M *miä õnd'in õngõdõkaa kalloi* ma õngitsen õngega kalu; M *õntši kokka* õngekonks; M *õntši pagla* õngenoor; M *õntši vittsa* ~ Lu *õngõd vars*i õngeritv; Lu *õnki mato* vihmauss; K *õhjat õnggaa eittelevät* (Ahl. 107) rl.

õntši- vt. ka *õnki-*.

õntsia vdJL M (K P) *õhkia* Li J *-tsiag* I, pr. *õnd'in* K M *õndjin* vdJL *õnd'ii* I *õhgin* Li J *õntsin* K-Ahl., imperf. *õhkizin* J *õnd'ii* I õngitseda удить; M *pojot tulivad järvalt õntsiamassa* poisid tulid järvelt õngitsemast; Li *meen õhkimaa* lähen õngitsema; Li *õhgin kallaa* õngitsen kala; I *miä sõizõõ i õnd'ii jõggõõ ranaza* ma seisas ja õngitsen jõe kaldal.

õntšikokka K-Set. *õhkikokka* Lu Li *õhki-kokka* Li J *õhki-kokk* J-Tsv. õngekonks удильный крючок; Li *õhkikokka, mato mokoma pannaa õttsaa* õngekonks, niisugune uss pannakse otsa.

õntšimato P M I *õhkimato* Li Ra (Lu) vihmauss дождевой червь; P *menen õntšimaa, piäb õntšimatoi kaivaa* lähen õngitsema, peab vihmausse kaevama. – Vt. ka *õhggõõmato*.

õntšivittsa (M) *õnkivittsa* ~ *õhki-vittsa* Li *õhki-vitts* J-Tsv. õngeritv удлище; M *õntšivittsal on kokka, siz on pagla, siz on propka* õngeridval on (õnge)konks, siis on (õnge)nõõr, siis on (õnge)kork.

õpo vt. *opo*.

õponee vt. *opõnõ*.

õppa vt. *õpõa*.

õppain vt. *õpõinõ*.

õppaa-raha J *õppa-raha* Lu J hõberaha серебряные деньги.

õppi M Lu J I (Kõ-Len. Ja-Len.), g. *õpii* Lu J 1. õppimine, õppus учение, учёба; Lu *poika meni saapožnikal õpii* poeg läks kingsepa juurde õppima; Lu *poik on õppiz* poeg on (ametit) õppimas; J *tämä on õllu õppiza* rl. ta on olnud õppimas; Ja *siäl minua õpõtattii sõtamehe õppia* (Len. 235) seal ma sain sõduriõrjust; 2. harjumus привычка, навык; Lu *miä sain õpii oomnikossõ varraa nõisõmaa üleez* ma sain harjumuseks hommikul vara üles tõusta.

õppia M J (K Kõ) *-iag* I, pr. *õpin*, imperf. *-izin* M J *-in* Lu *-iin* K M *õppii* I 1. õppida учиться; K *miä õmas tsülzõ õppiin skoulus ühee vuvvõõ* ma õppisin koolis omas külas ühe aasta; Lu *pää tuli tuimassi, nii pall'o õppin* pea väsis ära (läks tuimaks), nii palju õppisin; J *maamalt õlõn õppinnu virrev* emalt olen õppinud laulud; M *tämä sõassa tuli, siäl õppi mäntsämää rakkopilliikaa* ta tuli sõjast, seal õppis torupilli mängima; J *miä õppizin orjuõz* rl. ma õppisin orjarõlves; 2. harjuda привык/ать, -нуть; M *täm õppii varraa nõisõmaa* ta harjus vara tõusma. – Vt. ka *õppiissa, õppõa, õppõussa, õppõuta, õpõlla, õpõta, õpõõssa*.

õppihuta Po (M V), pr. *-n*, imperf. *-zin* õppida учиться, на-, обуч/аться, -иться; Po *täm*

õppihuz nahkoi tetsemää ta õppis nahku parkima.

õppi/issa M Lu *-issõ* ~ *-ss* Lu *õppiiss* Ku, pr. *-in*, imperf. *-izin* M õppida учиться. – Vt. ka *õppia*.

õppilaiva Lu õppelaev учебный корабль; *alussia ennää eb õõ, nüt on seilijahid, ja on õppilaivoja seilijekaa* purjelaevu enam ei ole, nüüd on purjelahid ja on purjedega õppelaevu.

õppipoika Lu (J) õpipoiss ученик, подмастерье, новичок; J *peremteez pereenee i õppi-poikiikaa lähsi tšerikkoo* peremees oma pere ja õpipoistega läks kirikusse; Lu *laivaa õppipoika* laevapoiss.

õppi-tšeeli J-Tsv. õprekeel язык преподавания, обучения.

õppõa vt. *õpõa*.

õppõla Kett. P (Kõ Lu), pr. *õpõn* K *õpen* K-Ahl. *õppõn* P, imperf. *-zin* P Lu õppida учиться; P *mill õli raskaz õppõa* mul oli raske õppida; Kõ *õli üvã õppõma* oli hea (= tubli) õppima; Lu *õppõzin kahs vootta i tulintši utšittelassi* [= *utšitel'assi*] (Len. 276) õppisin kaks aastat ja saingi õpetajaks. – Vt. ka *õppia, õppihuta, õppiissa, õppõuta, õpõlla, õpõta*.

õppõhulta M, pr. *-n*, imperf. *-zin* = *õppihuta*.

õppõin vt. *õpõinõ*.

õppõlussa: -ussag I, pr. *-u*, imperf. *-ujõõ* õppida, harjuda учиться, приучаться, привыкать; *miä tahhoo sinnusõõg õppõussag* ma tahan sinuga harjuda. – Vt. ka *õppia*.

õppõulta K, pr. *-n*, imperf. *-zin* õppida учиться; *meil'ee kehñ õli õppõuta* meil oli raske õppida. – Vt. ka *õppõa*.

õpõa Kett. K M Ja J-Must. (P-Al.) *õppõa* M Kõ vdJ I Ma *õppõa* J-Must. I *õppaa* Lu *õppa* Lu J-Tsv. *õppia* I *õpõa* K-Ahl. M-Set. *õpea* (R-Lön.) *Ыпя* Pal.₁ *Ыпя* K-reg.₂ Ii-reg.₁ *Ѓõnnea* ~ *Ѓõnia* Pal.₁ *õepri* ~ *uoepri* ~ *uopri* ~ *õbet* ~ *ähppi* Kr, g. *õppaa* J hõbe; hõbedane серебро; серебряный; Li *kormuna-tunnid on õppaassa tehtü* taskukell on hõbedast tehtud; Lu *tervüz on kallõõp kullass i õppaass* vs. *tervis* on kallim kullast ja hõbedast; K *puhaz õpõa* puhas hõbe; I *õppõad dengad* hõberahad; L *õpõa vesi* hõbedaselt selge (hõbedane) vesi; Ja *meez-lañko kulta lañko, naiz-lañko õpõa lañko* (Al. 53) rl. meeslang, kuldlang, naislang, hõbelang; M *elävää õppõata pantii jumalnurkkaa salvõmõdõsõõ* elavhõbedat pandi ikooninurka seinapalkide vahele; J *niku eläv õppa, johzõp sõrmiiõ väliss väl'lää* nagu elavhõbe, jookseb sõrmede vahelt välja.

õpõain vt. *õpõinõ*.

õpõasilmä L hõbesilm серебряный глаз; õpõasilmät pojod rl. hõbesilmsed poisid.

õpõa-venttsa (L) hõbedane laulatuskroon серебряный венчалный венец; *rappi õpõa-ventsat pähee panõv* preester paneb (laulatusel pruudile ja peigmehele) hõbedased laulatuskroonid pähe.

õpõilnõ L (R P) -n (Kett. K) õpeinee K-Ahl. õpõn (L P) õppõinõ M õppõin S õppõin Po Lu Ra J õppain Lu Li õpõain (R-Eur.) õpõine R-Eur., g. -zõõ K -zyõ L õppõi/zõõ J -zõ M õppaizõõ Lu Li hõbedane, hõbe- серебряный; L *nuorikkõ viskaab õpõzyõ dengaa kaivuusyõ* pruut viskab hõberaha kaevu; Lu *maštii allõ pantiu raha. õppõin vai kultanõ* purjelaeva masti alla pandi raha. Hõbedane või kuldne; Li õppain sõrmuz hõbesõrmus; P õpõzõd dengad hõberahad; L õpõzõt-kabjat põdrad (muinasjutust:) hõbekarjadega põdrad; L *kas on õpõinõ õnni* see on suur õnn.

õpõlla K L Kõ M Lu J-Tsv., pr. õppõllõn ~ õpõõõn (Kõ), imperf. -in õppida учиться; M *kõva pää, kehnossi õppõõv* kõva pea, halvasti õpib; L õppuõ, õppuõ, *kui leipeä süvvä õpi, õpi*, kuidas leiba süüa; Kõ *jõkain õmmaaz õppõõv* igaüks õpib oma (asja). – Vt. ka õppõa, õpõta.

õpõn vt. õpõinõ.

õpõnõ vt. õpõnõ.

õpõzõõ-katõ J hobusetekk покрывало для лошади.

õpõzõõ-kukka Lu reinvars, soolikarohi пижма, лекарство для кишечника.

õpõzõõ-nagla Lu õpõznagla Li hobuseraua-nael гвоздь лошадиной подковы.

õpõzõõ-rauta vt. õpõzõõrauta.

õpõzõõ-talli Lu hobusetall конюшня.

õpõt/a Kett. M -aõ I, pr. õppõ/õõn M -õõ I, imperf. -iin M õppii I 1. õppida учиться; M *mi enär õppõõv, se kerkeär ellää maa päällä* mida rohkem õpid, seda kergem on elada maa peal; I *pojukkõinõ tahov õpõtaõ* poisike tahab õppida; M *miä eglee õppiin* ma eile õppisin; 2. harjuda привыкать; M *piäb nõisa õppõõ-maa vohopiimälee* peab harjuma kitsepiimaga. – Vt. ka õppia, õppõussa, õpõõssa.

õpõttaa Kett. K L P M Kõ S Ja Lu Li J -ta J -taag I opettaa (Ku), pr. -an L Kõ Lu -õn Lu J -aa I õpetan K-Ahl. opetan Ku, imperf. -in L Lu J -ii I õpetada, koolitada учить, на- обучать; K *a siiz õpõtti meitä venäissi pajatamaa* (Mäg. 136) aga siis ta õpetas meid vene keelt rääkima; I *miä õmmaa tütterie õpõtti* oma tütreid ma õpetasin; M *hoolimoitoita lassa piäb õpõttaa, etti nõisõiz vanapia kuultaama* sõna-kuulmatut last peab õpetama, et (ta) hakkaks

vanemaid kuulama; P õppõzin miä üvässi, no etez böllu izäl enäpäa voimaa miniekaa minua õpõttaa ma õppisin hästi, aga edasi polnud isal enam jõudu (= vara), millega mind koolitada; J õpõtõttu meez haritud (õpetatud) mees. – Vt. ka õpõtõlla.

õpõttaja K M Ja Po Li J-Tsv. I (P) -õja J-Tsv. -õjõ Lu, g. -õjaa J õpetaja учитель; I õpõttaja õpõtav lahsia škooluza õpetaja õpetab lapsi koolis; M *meitä õli razgaz õpõttaa õpõttajallõõ* õpetajal oli raske meid õpetada; Ja õpõttaja, *tämä õli süämmikko* õpetaja, ta oli äkiline.

õpõtu/z M J-Tsv., g. -sõõ J õpetus учение, обучение; M *tämä on nii tülppä inehmin, tämmäsee ep tartu miikkäid õpõtuz* ta on nii nürimeelne inimene, temasse ei hakka külge mingi õpetus.

õpõtõlla (J-Must.), pr. -tõlõn, imperf. -tõlin ← õpõttaa; i *jeesus ulkkusi ümper galilea maata, ja õpõttõli ned'je tšerikõiza* (Must. 155) ja Jesus rändas mööda Galileamaad ja õpetas nende kirikutes.

õpõõssa: õppõõssa (Lu Li) -õss ~ -ssa Lu -ss J -õssag (I), (sõnatüvi основа слова:) õpõpõõ- J-Must., pr. õpõõn: -õn Lu J -õ I, imperf. õpõõzin: -õzin Lu ~ -zin J 1. harjuda привык/ать, -нуть; Lu *mil leeb itsävä tätä, miä õõn õppõõnut tämääkaa* ma hakkas tema järele igatsust tundma, ma olen temaga harjunud; Li *tämä jo õppõõs koton õlõmaa* ta (= kits) juba harjus kodus olema; 2. õppida учиться; Lu *inemini omaa iää eläb i õppõõv, a ühssama durakkan koolõv* vs. inimene (kogu) oma (elu)ea elab ja õpib, aga ikkagi sureb lollina; Lu *eläb nii õppõõd ain* (kuni) elad, nii aina õpid; Lu *noorõd õppõõvat tšiiiree* noored õpivad kiiresti; Lu *õppõõstii koko vuos õpiti kogu aasta; J miä tahon õppõõssa* ma tahan õppida. – Vt. ka õpõpõia, õppõõussa, õpõõta.

õra K Ma, g. õraa: õrraa Ma ora, oherdi, naaskel (terava otsaga metallist v. puust pulk); ahju-oor pрут, стержень, бурав, шило; кочерга.

õraht/aa (K), pr. -aav K, imperf. -ii sõõrduda истечь (o молоке); K *piimä õrahtaab utarõõsõõ* piim sõõrdub udarasse.

õramaa M kõrreõõld жнивьё.

õras/sua J-Tsv., pr. -uv J, imperf. -su J tärgata (orase kohta) пускать ростки, всходить, взойти.

õrast/aa¹ (M), pr. -aav M, imperf. -ii = õrahtaa.

õrast/aa² (M P Li), pr. -aav M, imperf. -ii M tärgata (orase kohta) пускать ростки, всходить, взойти; M *rüiz jo õrastii* rukis (= rukkioras)

juba tärkas; P *siz nõizõb rüüz õraalõõ* siis tärkab rukkioras; Li *rüüz on õrraal* rukkioras on tõusnud; Li *kagrõ jo meni õrraallõ* kaeraoras juba tärkas.

õral/z¹ Lu Li J-Tsv. *oras* J-Must., g. -sõõ Lu J oras всходы, зелены; Lu *ku lumi oj kaugaa pääl, siz avvoob õrasõõ, mittää eb jää* kui lumi on kauda maas (peal), siis hautab orase (ära), midagi ei jää järele; J *põltoill bõõ lunt, õrasõõ ävissä tševäell* põldudel pole lund, orased hävivad kevadel. – Vt. ka *kagra-*, *nisu-*, *rüüz-*, *õzra-*.

õral/z² Kett. K P M Kõ Lu Li I, g. *õraa* P (Kett.) *õrraa* Ra (Lu) **1.** oras всходы, зелены; P *kagraa õraz* kaeraoras; **2.** (linnase)idu солодовые ростки; M *õrraat kazvattaaz esimeizee niveleessaa* linnaseidud kasvatatakse esimese sörmeliigese pikkuseks.

õrazroho P M Lu Li Ra J *õraz-roho* J-Tsv. orashein пырей, пырейник; M *õrazroho, se kazvab rüüs sängiz* orashein, see kasvab rukkikõrestikus; Lu *žiivatta suvvaab õrazrohta, täll kazvavad juurõt kaks kõlmõd metraa* loomad armastavad orasheina, sellel kasvavad juured kaks-kolm meetrit (pikaks).

õrauta (M Ko), pr. *õrraub* M, imperf. *õrrauz* hapneda, tilgastada (piima kohta) скисать, горкнуть (о молоке).

õravla K-Ahl. K P M Kõ S Lu Ra J -õ J-Tsv. *orava* R-Eur. (R-Lön.), g. -*aa* Lu J orav белка; P *õrava üppäap puuss puhõõsyõ* orav hüppab puult puule; P *ko õrava tulõb metsäss tsülääsie, sis tämä tääb õnnõtuss* kui orav tuleb metsast külasse, siis see tähendab õnnetust; ■ Lu *õrava häntä* põldosi.

õravaa-häntä Lu põldosi, oravasaba полевой хвощ. – Vt. ka *tšagoo-petšel*.

õri/isa Kõ *hõrissag* I, pr. -*zõn*, imperf. -*zin* Kõ uriseda, lõriseda ворчать, урчать, бурчать, брюзжать; I *koirav hõrizõvad inehmizee päälle* koerad lõrisedavad inimese peale.

õrjula M, pr. -*n*, imperf. -*zin* taaruda шататься, ходить враскачку, вразвалку; *hukko õrju mennä saunaassaa* taat taarus minna saunani.

õrko vt. *orko*.

õrrat/taa M, pr. -*an*, imperf. -*in* sõõrutada мять, тереть (вымя коровы); *pieb õrrattaa lehmää, etti laskõiss piimää* peab sõõrutama lehma, et (ta) annaks piima kätte.

õrsi¹ K P M Li J (Lu Ra), g. *õrrõõ* K Lu J õrs жердь под потолком для развешивания чего-либо; J *kaššeli ripub õrrõll* (kasetohust) märsskorv ripub õrrel; J *kanat kaakõitõvad õrrõll* kanad kaagutavad õrrel; J *uhsõõ suu õrsi* ukse ees olev õrs, millel kuivatati rõivaid; K *kahs*

velliä üli õrrõõ vaattavad, i üppiväv, a tõin tõiss evät tunnõ. se on silmäv mõist. kaks vända vaatavad üle õrre ja hüplevad, aga teineteist ei tunne. – Need on silmad. – Vt. ka *perä-*, *sõpa-*.

õrsi² vt. *või-*.

õrõlain vt. *õrõläin*.

õsa Ränk K L P M Lu Li Ra J J-Must. *blca* Pal., *blca* Ii-reg., *uešsa* Kr, g. *õzaa* P Lu J *õza* J osa часть, доля; Lu *miü kaivimma maamunnaa omad õzav, mikä meil õli annõttu* me võtsime oma osa kartuleid üles, mis meile oli antud (võtta); L *jõka naizõll õli õma õsa* igal naisel oli oma osa; J *kõlmaiz õsa* kolmandik; P *kahs vid'd'että õsaa* kaks viiendikku; M *täm nii on ahnaz, etti tšainõi luzikassa õzšaa võtav* ta on nii ahne, et võtab teelusika(täie)stki osa endale; P *liveä õsa* leiva tegemiseks vajalik osa (tainast); Lu *mill on õsa koossa* mul on osa majast; Ra *õrrõl on sinuu õsa, parvõl on sinuu pala* rl. õrrel on sinu osa, põrandal on sinu pala; M *antagooz jumala kõikkõa õzassi i õnnõssi* andku jumal kõike osaks ja õnneks; Lu *pokkoinikall pantii kanamuna kainanall (~ kailanall), štoby tämä eb võttais kottoa mittää õssaa* surnule pandi kanamuna kaenla alla, et ta ei võtaks kodunt midagi (mingit osa) kaasa.

õsa-meez J-Tsv. = *õsanikka*; *pääzin õsa-mehessi artõllisõõ* sain osanikuks (nooda)-meeskonda.

õsanik/ka Lu -*k* J-Tsv., g. -*aa* osanik, osaline участник, участвующий; Lu *miä õõn kool õsanikka* olen maja osanik; J *siä kuile artõlli noottõz õõd õsanikkõnn* kas oled noodameeskonnas osaline?; Lu *miä tanttsuiz õsanikka i laulamaz õõn õsanikka* ma olen tantsimises osaline ja laulmas olen osaline.

õsata vt. *õzata*.

õsat/oo- -*o* S-Len., g. -*tomaa* osatu, õnnetu несчастный, неудачливый, обездоленный; *meem miä duumaamaa õnnõto, õsato* hakkam ma mõtlema, õnnetu, osatu.

õss/laa Len. Kett. K U L P M Kõ S Po Lu Li J (R-Eur. R-Reg. Ja V Ra) -*a* Lu J-Tsv. -*aag* I *ossaa* (Ja Ku) Эссама Tum., pr. *õsan* K R P M Kõ Ja Lu Li J *õssaa* vdjl *osan* K-Ahl., imperf. *õsin* K M S Lu Li J *õssin* K-Ahl. osta куповать, купить; L *nuorikka õssi äd'd'älie kaunii tšiuuto* pruut ostis äiale punase särgi; L *ühed müõtii, tõizõd õsõttii* ühed müüsid, teised ostsid; Li *tervüssä ed õsa milläizillä rahoilla, ni kullal tervist sa ei osta mingisuguse raha eest, ka mitte kulla eest; K pokkoinikalõõ pantii kopeikka grobaa maata õssaa* surnule pandi kopikas kirstu (kaasa), et maad osta; Lu *selt inemizelt*

sõnaa suuss piäb õssaa sellelt inimeselt tuleb sõna suust osta (= ta räägib vähe).

õss/ataa: -ataag I, pr. *õssaa*, imperf. -*azii* osta *купить*; *tee päällä et saag niitä õssatag* tee peal (reisil) (sa) ei saa neid osta.

õss/ü Lu -o J-Tsv., g. *õssuu* Lu *õsoo* J ost, ostu-, poe- *покупка*; *покупной*; Lu *õli õssu muila i kotomuila* oli poeseep (ostuseep) ja koduseep; Lu *õssu olud on karkaa* poeõlu on kibe; J *õsso int* ostuhind; J *kui pal'l'o õsso mahzõv* kui palju ost maksab?

õssuleipä Lu poeleib *лавочный, покупной хлеб*; *õssuleiváz on pal'l'o soolaa* poeleivas on palju soola.

õssu-sõpa Lu puerõivas *покупная одежда*.

õssutšentšä Li poejalats, ostetud jalats *покупная обувь*; *eb enn õllu õssutšentšää, kõik piti koton tehlie* enne ei olnud poejalatseid, kõik tuli kodus teha.

õssu-või Lu poevõi *покупное масло*; *õssu-või on tuima* poevõi on mäge.

õssõnõmailn Ra, g. -*zõõ* ostetav, poe- *покупной, лавочный*; *ku kuottii suukkunaa, nii tehtii suukkunaa, a õssõnõmain õli võrka* kui kooti villast riiet, siis tehti s-t, aga poe(kalev) oli v.

õsõ/lla: -ll J-Tsv., pr. *õsõ/õn* J, imperf. -*lin* J frekv. osta *покупать*.

õzal/ta: -t J-Tsv. osalt *частично*; *vargõsõtud rii-sõd õzalt sain takaz* varastatud asjad sain osalt tagasi.

õzakaz ~ õsakas J-Must. õnnelik *счастливей, удачливый*. – Vt. ka *õnpõva*.

õzata M (K) *õsata* P (I), pr. *õsa/an* K-Ahl. P M, imperf. -*zin* P M I. osata *уметь*; P *miä nuorõn õsazin sitä tehä* ma oskasin noorelt seda teha; I *mitä mü õsammag õssaag* mida me oskame osta; 2. leida, tabada, sattuda *находить; по-пасть*; K *senee tammõni tapazi, minu velleni õsazi* (Al. 54) rl. selle minu tamm (= peigmees) tabas, minu vend leidis; M *miss siä tuuzit meile tulla, med'd'ee õnvõõ õzata* (Al. 52) rl. kust sa oskaside meile tulla, meie õue sattuda?

õzat/taa M-Set. *õzottaa* (K-Ahl.), pr. -*an* M *õsotan* K, imperf. -*in* näidata *показывать*.

õzd'õzik/ko Pi *õzõzikko* Ra, g. -*oo* osjastik *хвощовые заросли*.

õzittaa vt. *õzõttai*.

õzja vt. *õzža*.

õzra Kett. K P M Kõ S Po Lu Li J I (R Ra) *õzr ~ õdra* Lu J-Tsv. *ozra* K-Ahl. *odra* Ku *Ызра* K-reg.₂ li-reg.₁ *Ызра ~ Озъра ~ Озра* Pal.₂ *ОЕзра* Tum. *õsrad ~ õserad* Kt, g. -*aa* P M Lu Li J I *õdraa* Lu J oder *ячень*; P *õz-
raa õli kahs sortii, ühz õli kahzgantiliin, tõin õli nell'ügantiliin* otra oli kahte sorti, üks oli

kahetahuline, teine oli neljatahuline; M *vanad hukod ain vaatattii što õzrai ... õzraa pää jo painuv* vanad taadid alati vaatasid, et kas otrade ... odra pea juba paindub (= tera on küps); M *õzralõõ ain valitsõttii parõpi maa* odrale valiti alati parem maa; K *verine õzra* haljas oder; J *veretsellää jo õzra* (Must. 187) oder juba haljendab; J *õzra on pudgõla* (Must. 180) oder on putkel (= kõrsub); Li *õzra meep päälle* oder hakkab pead looma; J *õzr jo päätsiv* oder loob juba pead; I *õzraa ivä* odraiva; J *õzraa kaõ ~ Li õdraa õkkain* odra ohe, odraokas.

õzra-akana (M) *õzrõakanõ* Li, hrl. pl. *õzra-akanad* M odraaganad *ячменная мякина*.

õzrajavo (M) *õzrõjavo* Li *õzrajavo* Lu odra-jahu *ячменная мука*; Li *õzrajavoss et saa tehää leipää üvässi, tämäss tuõb rappia leipä* odrajahust ei saa hästi leiba teha, sellest tuleb rabe leib. – Vt. ka *õdrijava*.

õzra-jüvä: *õzrõ-jüvä* Lu odratera *ячменное зерно*.

õzrakakku: *õzrakaku* Lu = *õzrikko*.

õzrak/ko M, g. -*oo* = *õzrikko*.

õzrakuhila M odrahakk *ячменная копна*; *õz-rakuhilad peenet pantii, tšümnenii vihga* tehti väikesed odrahakid, kümne vihu kaupa (pandi hakki).

õzrakuhilaz: *õzrõkuhilaz* Li = *õzrakuhila*.

õzraleipä: *õzrleipä* Lu odraleib, odrajahust leib *ячменный хлеб*.

õzramoo M odra/maa, -põld *ячменное поле*. – Vt. ka *õzrapõlto, õzrasarka*.

õzra-nurmi I odrapõld *ячменное поле*.

õzrapiiirga I odrajahupirukas *пирог из ячменной муки*.

õzrapõlto M odrapõld *ячменное поле*.

õzra-pää Lu odrapea, odrapärik *колосок ячменя*.

õzrariiga: *õzrõriiga* Li odraahe (rehetäis pãrsil *kuivatatavat otra*) рей *ячменя* (количество ячменя, которое в риге сушится зараз).

õzraroopta M I odrapuder *ячменная каша*; I *õzraroopta ili psonnõi roopta tšihuttaaz* keedetakse odra(jahu)putru või hirsiputru.

õzrasalvo ~ õzrõsalvo Li odrasalv *закром для ячменя*.

õzrasarka M odrapõld *ячменное поле*. – Vt. ka *õzramoo, õzra-nurmi, õzrapõlto*.

õzra-suurima (M) *õzr-suurim* J-Tsv., hrl. pl. *õzra-suurimad* M *õzr-suurimõv* J odratangud *ячменная, ячневая крупа*; J *suvatko siä süüive õzr-suurim rooptaa* kas sa armastad süüa odratanguputru?

õzrasäyksi Lu Ra *õzr-säyksi* (J-Tsv.) odra-kõrs (= odrakõrrepõld), (niidetud) odrapõld

(скошенное) ячменное поле; J *elä mee tšehnätt õzr-sängile, pisseed jalgõd* ära mine paljajalu odrakõrrepeõllule, torgid jalad ära.

õzratõõ M (odra harimine, koristamine ja peksimine уход, уборка и молотба ячменя); *lõppu õzratõõ lõppes odratõõ.*

õzravihko M odravihk сноп ячменя; *õzravihgod õltii paksussi tehtü tehti jämedad odravihud.*

õzraõkaz (M Lu) odraokas, odraohe ячменная ость.

õzra-õkkain Li odraokas ячменная ость; *tšagolõõ meni õzra-õkkainõ kurkkuu, eb nõiznu enepää kukkumaa* käole läks odraokas kurku, ei hakanud enam kukkuma. – Vt. ka *õkkain.*

õzraõraz: *õzrõõraz* Li odraoras всходы ячменя.

õzrik/ko Lu Li, g. -oo odrakarask, odrakakk ячменная лепёшка, ячневик; *õzrikko tettšää iivaakaa* odrakarask tehakse pärmiga. – Vt. ka *ozrikkõ.*

õzrajavo vt. *õzrajavo.*

õzrakakku vt. *õzrakakku.*

õzrleipä vt. *õzraleipä.*

õzr-suurim vt. *õzra-suurima.*

õzr-sängki vt. *õzrasängki.*

õzrõiln J-Tsv., g. -zõõ ~ -zõ J odrane, odra-ячменный, ячневый; *vari õzrõiln kakku om makuz* soe odrakakk on maitsev.

õzrõjavo vt. *õzrajavo.*

õzrõ-jüvä vt. *õzrajüvä.*

õzrõriiga vt. *õzrariiga.*

õžž/a L M Kõ S Ja Lu J *õžja* (Kett.) *õžja* (U) -õ ~ *õžž* J-Tsv. *õžža* (J) *õžža* J-Must., g. -aa M Kõ S Ja Lu J *õžjaa* (Kett.) *õžjaa* (U) *õžžaa* J-Tsv. osi хвощ; J *õžža kazvop sooz* osi kasvab soos; J *õžžõss tuõb laih ein* osjast tuleb vilets hein. – Vt. ka *õžži¹*, *õžži².*

õžžaeinä M osi хвощ; M *õžža, õžžaeinä, sitä lampaat suvvaavat süüvvä* osi, osihein, seda lambad armastavad süüvä.

õžž/i K, g. -ii K, pl. *õžž'õd* Ke Pi I = *õžža.*

õžž/i² P, g. -yõ = *õžža.*

õžõtтай P *õžittaa* Lu *õžiittaa* J-Tsv. ositi, osade kaupra по частям; Lu *müü kaivimma maamunnaa õžittaa* me võtsime kartuleid osade kaupra (igaiüks oma osa).

õžž vt. *õžža.*

õtava vt. *otava¹.*

õtsa vt. *õttsa.*

õtshalliin/õ K-Al. P-Al. -ee K-Ahl. -e R-Eur. *õtshalline* (R-Reg.), g. *õtshallizõõ* laua otsas istuja сидящий в конце стола (на главном месте); P *isüeni õtshalliinõ, laukojani lavvalliinõ* (Al.

47) rl. mu isake, laua otsas istuja, mu pesija (= ema), laua ääres istuja.

õtssa/ssa: -ss P J-Tsv. otsast, ära прочь (наречие в форме эл-а от *õttsa*); P *siz lõikatazz boranalt pää õtssass vällää* siis lõigatakse oinal(t) pea otsast ära; J *upramoi lahs, hos pää lõikka õtssass väll'ä* jonnakas laps, kas või lõika pea otsast.

õtsta/ta: -t J-Tsv., pr. *õtts/aan* J, imperf. -azin: -õzin J jätkata, jätkuks sõlmida прибавлять, добавлять (к концу); *õttsa kase rihm tõizõlõõ lizäss* sõlmi see niit teisele jätkuks.

õtstatikkoo Lu = *õtstatõõ.*

õtstatsussõõ M otsakuti в разных концах; *näväd eläväd õtstatsussõõ* nad elavad teine teises maja otsas.

õtstatõõ M otsakuti встык, впритык (концами соприкасаясь); *med'd'ee sargad õllaaz ted'd'eekaa õtstatõõ* meie põllutükid on teiega otsakuti. – Vt. ka *õtstatikkoo.*

õttsikkõin J-Tsv., g. -zõ otsakene кончик.

õttsittaja (K-Al. M-Al.), g. -aa (ema tähistav metafoor rahvalauludes метафорическое обозначение матери в народных песнях); M *vajõltõlid minud vihojõõ viinojõõ, vizittäjäni, makõisii õluisii, õttsittajani* (Al. 43) rl. vahe-tasid mind vihade viinade vastu, mu ärataja, magusate õlled vastu, mu ema (pruudi kaebus pärast kosimist).

õttsittajainõ: *õttsittajainõ* (R-Lön.), g. -zõõ emake (ema hellitusnimi rahvalaulukeeles) матушка, маменька (ласкательное обращение к матери в народных песнях); *vaskella minu vaaliaiseni opealla minu õttsittajaiseni* (Lön. 184) rl. vasega, mu mähkijake, hõbedaga, mu emake.

õttsus/saa: -sa [*e?*] J-Tsv., pr. -an: -õn J, imperf. -in J otsustada решать.

õttsus/õlla: -õll [*e?*] J-Tsv., pr. -sõlõn: -sõõn J, imperf. -sõlin J frekv. järele uurida, küsida разузнавать, расспрашивать; *õttsussõõ han, kui se d'eel õli uuri ometi järele*, kuidas see asi oli.

õttsu/z [*e?*] J-Tsv. *otsuuz* (Ku-Len.), g. -sõõ J *otsuuse* Ku otsus ответ, решение, постановление; J *veelko sait suuoss õtsusõt tšättee* kas (sa) said kohtust otsuse kätte?; J *õttsuss tetšemä* otsust tegema; ■ J siält *sain õtsaa* (~ *õttsusõõ*) *tšättee* sealt sain selguse kätte.

õttsa Kett. K L P M Kõ S Po Lu Li Ra J I (R-Eur. V) -õ ~ *õtts* J *õttsa* K-Ahl. Al. J-Must. *õttsa* K Lu Ku (R-Lön. R-Reg.) *Omca* Pal.₁ *õttsa* Ku *ächtza* Kr, g. *õttsaa* K P M S Lu Li Ra J I *õttsa* J-Must. **1.** ots, lõpp конец; Lu *nenä õttsaa näev, a iä õttsaa ed näe* vs. *ninaotsa*

näed, aga elu(ea) otsa ei näe; P *mie sinua en taho nähä silmää õttsaza* ma ei taha sind näha silma otsas(ki); M *vot tseelee õttsaz on, a en mälestä* vaat keele otsas on, aga ei mäleta; P *nüd on senele õttsa tšäez* nüüd on sel (jutul) lõpp; K *tšülää õttsaz* küla otsas; J *suur võdraz ain pantii lavvaa õttsaa ikonkolikkaa* suur (tähtis) külaline pandi alati laua otsa ikooninurka (istuma); Lu *õttsa seinä* otsasein; Ra *õttsa lavõin* otsmine pink (toa otsaseina ääres); Lu *rihmaa õttsa* kõiejupp; Lu *antagaa õtsat poiz* (laeva väljumisel:) andke otsad!; M *nüt sain vähäkkõizõõ mautšii õttsaa* nüüd sain väheke (süüa) kõhusoppi (sooleotsa); M *tämmää jutull bõõ õttsaa nii äändi* tema jutul pole otsa ega äärt; J *õtsatt* (Tsv.) otsata, lõputa; Lu *tuli päiväl õttsa, a tüül õttsaa eb õõ* päevale tuli lõpp, aga tõel lõppu ei ole; M *õttsa tuli, lõppu näüv* ots tuli kätte, lõpp paistab; Lu *õtts-õtsalta tuli kottoo* lõppude lõpuks tuli koju; **2.** ots, pool, osa lõpp, polovina, часть; Lu *mussa õttsa õli savurihi, tõin õli valkaa õttsa* (vadja tare) must ots (= korstnata tarepool) oli suitsutare, teine oli valge ots (= korstnaga tarepool); **3.** otsaesine, otsmik лоб; R *otit päästä päätsü-pärä, õtsalta orava nahga* (Eur. 37) rl. võtsid peast kübara, otsmikult oravanaha; J *ettee maa-mõz rissi, tagaa izääz rissi, kukkulõllõõ kuumõz rissi, õtsalõõ õikõaa õma* rl. ette su ema rist (= ristimärk), taha su isa rist, pealaele su vaderi rist, otsmikule õige oma; **4.** sein (kanga v. lõime pikkusmõõt) стена (мера длины ткани или основы); I *õli kuottuk kahtšümmettä kahsi õttsaa kanjgassa valkõata* oli kootud kakskümend kaks seinat valget lõuendit; ■ Lu *nastoo mees kurissaaz, tetši ennelle õtsaa* Nastoo mees poos end üles, tegi endale otsa (peale); Ra *jäin nii õttsa* jäin nii otsa (= jäin viletsaks); Li *mill tšiiree leeb õttsa* mul on varsti surm käes. – Vt. ka *muss-, peen-, pää-, rosii-, taka-, teräv-, valkaa-, ülä-*.

õts/aa M Lu J I adv. otsa, külge; otsa, läbi, lõpule поверх, сверху, сбоку; (наречие в значении 'приходить к концу, заканчиваться'); Lu *helisijä kazvop talvitšülvüv, tämä kazvob aarikko, õttsaa tulla pikkarazõd niku erneev* robihein kasvab talviljas, see kasvab haruline, otsa tulevad nagu väikesed hernerid; M *mil mentii rahad õttsaa* mul sai raha otsa; I *botška nõsõttii riuguu õttsaa* (jaanitule tegemisel:) (tõrva)tünn tõsteti ridva otsa; M *võrkod mentii õttsaa, kõig ratkõuzivad* võrgud said otsa, kõik rebenesid; J *tšerikk sai õttsaa* jumalateenistus lõppes.

õtts/aassaa P M Lu Li J-Tsv. lõpuni, täielikult до конца, полностью, совсем; P *suõ kõikkõa*

õttsaassaa söö kõik lõpuni; J *mõnikkaad umpi-järved rohossussa õttsaassaa* mõned umbjärved rohtuvad täielikult; P *õttsaassaa müõ mmä* [= emmä] lugõ lõpuni me ei loe.

õttsakeppi M (peenike kepp lõimepaku juures, mille külge seotakse lõime otsad тонкий шток при заднем навое ткацкого станка, к которому привязывают концы основы); *niitit sittuaz õttsakepii päälee* lõim seotakse kepi külge.

õttsakiiro: *otsakiiro* J-Must. juuksepiir, -lahk пробор, расчёс.

õttsakkunalla Lu (maja otsa juures õues na künne дома во дворе); *miä õlin õttsakkunalla* olin maja otsa juures õues.

õttsa-koloda M tagumise pakk e. lõimepakk (kangaspuudel) (задний ткацкий) навой; *õttsa-koloda, kuhu tšäärijäz niitid* lõimepakk, kuhu kääritakse lõimed.

õttsalavõn M (tare otsaseina külge kinnitatud pink e. lavats лавка вдоль конечной стены избы, прикреплённая к стене).

õttsamittaa Lu = *õttsõmii*; *lanjkõõb õttsamittaa nenäl* kukub otseti ninali. – Vt. ka *õttsõmii*.

õtts/amuz J -õmuz Ra, g. -sõõ (vadja naise endisaegse linikutaolise peakatte) otsaesine, otsik передок (кромка сороки старинного головного убора водской женщины); Ra *a õttsõmus se valkaa poolõõ lobassaa kõik õli* aga otsik, see valge, ulatus poole laubani; Ra *õttsõmuz õli valkaa kaliņkorõin, a kaunii lõngaakaa kõik lootõltii ümpäri* otsik oli valge, kalingurist, aga punase lõngaga õmmeldi äär sämppestega üle.

õttsaseinä M *õttsa-sein* J otsmine sein (majal v. toal) конечная стена (избы, комнаты); J *õttsa-sein on omõnapuissa* rl. otsmine sein on õunapuudest.

õttsaz Kett. P J I adv. otsas (наречие в форме ин-а от *õttsa*); K *idgõttii, što pää õttsaz järizi* itketi (= lauldi itkusid), (nii) et pea otsas värises; P *nüt ontši se õttsaz* nüüd ongi see otsas; I *tämä õli safsem õttsaza* ta oli päris otsas (= oli omadega läbi).

õttsila Kett. K P M Kõ (R U L Po J-Must.) -ag I *etts/iä* L Lu Li J Ku (K Kõ Ja Ra Kr) -ie L Lu -ii P, pr. *õtsin* K M Po *õtsii* I *etsin* P Lu Li J Kr, imperf. *õttsilzin* K P M -zii I *ettsizin* P Lu Li J otsida искать; M *emä da isä õttsias* kuza tütar ema ja isa otsivad, kus on tütar; M *õtsi milta pääv* otsi mul pead (= otsi mul täisid); J *etsi koivuzikoss kover puu rajkiit vart* otsi kaaskust kõver puu rangide jaoks; Kõ *varõz lentii õttsimaa sõõkkiä* vares lendas toitu otsima; Lu *soikkolaz ühes talos tšäi kottoo pokkonikkõ, etsittii appia siis* Soikkolas ühes talus käis

surnu kodus, otsiti siis abi; M *õtsimizzõõ õtsib* otsib kõigest väest; J *mittä [= mitä] ettsisit, sene i said* mida otsisid, selle ka said; Lu *elä etsi ära otsi!*; ■ J *etsi silmäd* mine minema!

õtsimulz: *otsimus* J-Must., g. *-hsõõ* valge näokate surnul белый плат(ок) на лице покойника.

õtsimõil/n J-Tsv., g. *-zõõ* J otsmine, äärmine крайний; *õtsimõin talo tsüláz om med'd'ee* otsmine talu külas on meie oma.

õtsittõljlja L, g. *-aa* emake матушка; *õnnõtoi-na õtsittõljlõina* (itkust:) õnnetu emakesena.

õtslõõska J ahjukumpe печной свод.

õtspäi J-Tsv. pea ees, peadpidi головой вниз, головой вперед; *lenti trappuult õtspäi* lendas (= kukkus) trepist peadpidi (alla).

õtsõil/n J-Tsv., g. *-zõõ* J lõplik конечный; *ilm õtsõin* lõpmatu.

õtsõm/i P M otseti, näoli ничком, лицом; M *lajkõzim maalõõ õtsõmii* kukkusin otseti maha. – Vt. ka *õtsamittaa*.

õtus vt. *otuz*.

õun/a Kett. K R-Eur. L P M Kõ S Po I Kl (Ja-Len.) *ÕЕуна* Tum., g. *-aa* P 1. õun яблоко; Kõ *õuna õunapuussa kaukalõõ ep tõku* vs. õun õunapuust kaugele ei kuku; R *ühsi õhsa õunapuusa, ühsi õuna õhsalle* rl. üks (on) oks õunapuus, üks õun oksa peal; M *puuza kazvavad õunad, a maaza on otenav* puus kasvavad õunad, aga maas on kartulid; P *makõad õunav* magusad õunad; Kõ *apõood õunav* hapud õunad; M *šokat kauniid, niku õunalla* põsed punased nagu õunal; K *meniväd vargassamaa õunõi* läksid õunu varastama; K *ventsäase mennezä siä õunaa tuumii tsülvät, a ventsäässä kui tullas kotoose, siis omat õunat valmiit* (Ahl. 118) (muinasjutust:) laulutusele minnes külvad sa õunaseemneid, aga kui laulutusele tullakse koju, siis on õunad valmid (= küpsed); 2. õun яблоко (об. в сочетании с *puu*); kartul картофель (об. в сочетании с *maa*); I *õunaa isutattii* kartulit pandi maha; I *meil naizõt kaivõvad õunaa* meil naised võtsid kartuleid; I *õunõõ vagottass* kartuleid mullatakse (murd. vagutakse). – Vt. ka *maa-, puu-*.

õunaa-tuumi (K-Ahl.) õunaseeme яблочное семя; *mentii ventsäase, tsülvettii tserikoo teetä mõõ õunaa-tuumiita* (Ahl. 118) (muinasjutust:) mindi laulutusele, külvati kirikuteele õunaseemneid.

õunaauta I kartulikoobas яма для хранения картофеля.

õunadrotšona I kartulipuder v. vorm (munaga) дроблена (картофельная запеканка с яйцом); *õunadrotšona tehtii lõunaassig, tämä järkeä*

süüäg kartulivorm tehti hommikusöögiks, see on kohe söömiseks.

õunajavo I kartulijahu крахмал.

õunalohko I kartulilõik ломтик, кусочек картофеля; *leikattaa õunad i tehä õunalohkoa* lõigatakse kartulid katki ja tehakse kartulilõiduka (praadimiseks).

õunamato M õunauus яблочный червь.

õuna-nurmi I kartulipõld картофельное поле.

õunapiirga I õunapirukas яблочный пирог.

õunappuul/n (K-AI.) *õunapuun* (R-Reg.) õunapuine, õunapuust яблочный; K *silta sigaa-tinassa, perä-õrrõt õunappuizõv* (Al. 53) rl. põrand (on) seatinast, tagaõrred õunapuust; R *lähemmä .. läpi piina pihlapuiza läpi rautaze zakara läpi uhza õunapuiza* (Reg. 12) rl. läheme .. läbi pihlapuise (ukse)piida, läbi raudse sagara, läbi õunapuise ukse.

õunapuu Kett. K L P M Kõ Po Kl-Set. *-pu* (K-Mäg.) *õunapu* (K-Salm.,) R-Eur. *õuna-puu* K-Ahl. *ÕЕунапу* Tum. õunapuу яблоня; M *õunapuу elkotsav* õunapuу õitseb; M *õuna õunappuussa kaugõs eb lajkõõ* vs. õun õunapuust kaugele ei kuku; K *ühs õli õuna-puu tsülvätä, ühsi õhsa õuna-puuzä* (Ahl. 98) rl. üks õunapuу oli külas, üks oks (oli) õunapuus; K *miä kuulin, teill' on õunappuу müütävännä* (Al.) rl. (kosjakombestikut:) ma kuulsin, (et) teil on õunapuу müüa; ■ K *vohoo õunappuу* (Set. 60) viirpuu. – Vt. ka *puu-*.

õuna-velli I vedel kartulipuder жидкая картофельная каша.

õunavesi M õunamahl яблочный сок.

õuna-värtsi I kartulikott мешок для картофеля; *paalikalla uhtuaz õuna-värtsilõjä* pesukurikaga pestakse kartulikotte.

õvvi/j Len. K R L P M Kõ S Ja V Po Lu Ra J I *Õвви* K-reg.₂ *Õвви* li-reg.₁, g. *-õõ* K P M S Lu Ra J I *-yõ* L 1. siseõu (õu koos lauda ja muude kõrvalhoonetega, mis esialgselt moodustasid elumajaga ühe katuse all oleva nelinurkse hoonetekompleksi) внутренний двор (расположенный во дворе хлев, а также другие постройки, которые первоначально представляли собою вместе с жилым домом находящийся под одной крышей единый квадратный жилой комплекс); I *õpõnõ õvõvõza sõizov, kõõs tsülllää ärtsää piizimmäg, tozo sõisi õvõvõza* hobune seisab siseõues (tallis); kui pidasime küla pulli – seisis ka õues; Ra *lehmäd joostii mõrikaa õvõvõsõõ, taitaa mitä heittüstii* lehmad jooksid ammumisega (sise)õue, vist millestki ehmusid; J *toukka õvõvõõ uhs tsiin, sitaa haisu tuõb rihennettee* tõuka õueuks kinni, sõnnikuhaisu tuleb esikusse; M *gluxõ*

õvvi kinnine (ühe katuse all olevatest hoonetest piiratud) õu; M *ümpärikko õli katto, a tšehspaikkaz böllu kattoa, sitä kutsuttii avõlain õvvi ümberringi oli katus, aga keskpaigas polnud katust, seda kutsuti lahtiseks siseõueks; I miä tänännä pühhiä akkunnaõõ i õvvdõ ma pühin täna õue ja (kinnise) siseõue (puhtaks); 2. (kolhoosi) karjalaut, -farm (колхозный) двор; I õvvdõza mõnta vootta tei tüütä (kolhoosi) laudas töötasin mitu aastat. – Vt. ka *tšivi-*. – Vt. ka *õvviräato*.*

õvviin J-Tsv., g. -zõõ J õue-, õue juurde kuuluv дворовые постройки; *kõik koto jo on lahkonõnnu, va õvviim pooli jäi seisoma* kogu maja on juba lagunened, ainult õuepool jäi püsima.

õvvikõin J-Tsv., g. -zõõ J dem. õueke дворик; *miltäin kotokkõim mokom i õvvikõin* missugune majake, niisugune ka õueke.

õvviräato M Lu *õvviäato* Lu (elumaja juures olevad kõrvalhooned расположенные рядом с домом дополнительные постройки); M *õvviräato on se, kuza elläaz ziiivotad, rihiräato on se, kuza elläaz inehmizeD* vadjä talumaja laudapoolne osa on see, kus elavad loomad, elumajaosa on see, kus elavad inimesed. – Vt. ka *õvvi*.

õvvi-tauti M Kõ kõhulahtisus, düsenteeria понос, дизентерия. – Vt. ka *siütauti*.

õvviu (K-Ahl.) Kõ, g. -õõ dem. = *õvvikõin*; K *rikkaa mehee rihezä, õlevõisee õvvueza* (Ahl. 104) rl. rikka mehe tares, jõuka (mehe) õuekeses.

õvvi-uhsi: *õvvi-uhsi* Lu (K-AI.) siseõueuks, esikust siseõue viiv uks, tagauks, õueuks вход со двора; K *vätsi kõik seizob, õvvi-uhzõssa vaatab* (Al. 33) (pulma)rahvas kõik seisab, vaatab siseõue viivast uksest (kuidas mõrsjat viiakse siseõues pulmavankrile); Lu *õvvi-uhzõl õj klinikki* siseõueuksel on pöör. – Vt. ka *õvvdõ-uhsi*.

õvvdõ-maa J-Tsv. laudapõrand пол хлеба; *viska õvvdõ maalõ sveeäa õlka, a to lehmet sitõz magata* viska laudapõrandale värskeid õlgi, muidu lehmad magavad sõnnikus.

õvvdõuhsi: *õvvdõuhsi* M-Ränk = *õvvi-uhsi*.

õvõzmiiz Lu ratsaväelane кавалерист.

õõ Kõ J interj. Kõ *mie ain õõ, õõ õrizin* mina aina õrisesin: õõ! õõ!; J *õõ, mitä siä millõõ tulid juttõõb millõ niitši on tšülme* oi miks sa minu juurde tulid, mul on niigi külm.

õõhgata M *yõhgata* P, pr. *õõhka/an* M, imperf. -zin M hõõguda, õhkuda тлеть, рдеть; M *ahjoza jääti ühet süed õõhkaataa* ahju jäid ainult sõed hõõguma; ■ M *aikaa jo õõhkaab,*

ammassa ihob minu päälee ammu juba kannab viha, ihub hammast minu peale. – Vt. ka *õhkaa, õhkua, õhkussa*.

õõhkallaz I, g. -aa I karuohakas, piimohakas чертополох, осот; *õõhkalas puhasõtti nurmõlta* põld puhastati ohakast.

õõhkaroho I karuohakas чертополох.

õõhklo I -a J-Must., g. -oo ohakas бодяк; I *pisselikko õõhko* torkiv ohakas.

õõhk/õl M -alõ (I) *õõhkalõ ~ õõhkal* P *õeygal* K-Set., g. *õehkalõõ* K-Set. (noor) ohakas; karuohakas (молодой) бодяк; чертополох; I *neeminiitülõillä kazvavat meilä rohot: osokka, metla .. on i .. õõhkalõit* (Len. 385) luhtadel kasvavad meil (mitmesugused) rohhtaimed: tarn, kastehein .. on ka .. ohakad. – Vt. ka *piim-*.

õõhkõv vt. *piimä-*.

õõl/ama: *yõlama* P, g. -amaa (puu)õõs дупло; *puuz on suur yõlama* puus on suur õõs. – Vt. ka *oolama, õõnima, õõsi*.

õõnlõ M, g. -õõ õõnes полый; *õõnõ puu* õõnes puu.

õõnim/a M, g. -aa õõnes; õõs дуплистый; дупло; *õõnima puu, õõnima tokoma on süämmez* õõnes puu, niisugune õõs on sees.

õõnõk/laz (M), g. -kaa õõnes полый, дуплистый; *õõnõkkaat puud* õõnsad puud.

õõralta M, pr. -an M, imperf. -zin M = *õõrtaa*; *vorogaa õõrattii i pantii vettä* kohupiima hõõrututi ja pandi vett (juurde); *õõrattii pihta* masseeriti pihtu.

õõrlo J-Tsv., g. -oo J hõõrumine трение.

õõrola Lu J *yõroa* P *õõrua* J *yõrua* L *õõrua* Kõ Lu J -ag I, pr. -n P J, imperf. -zin P J = *õõrtaa*; L *rautrohuo lehti yõromma i panõmma raanaa peälie* hõõrume raudrohulehti ja paneme haava peale; J *kui mato pani, sis tarvis sooss võttaa muttaa, muakaa iiväss õõrua* kui madu salvas, siis on tarvis soost võtta muda, mudaga hästi hõõruda; Kõ *eelmuinaa ku dohtoria böllu, sis ku väivatti vattsaa ni õõruttii koton* vanasti, kui arsti polnud, siis, kui valutas kõht, masseeriti kodus; P *iezä lühsämäss pieb yõroa utarta* enne lüpsmist tuleb udarat hõõruda; J *saappõg õõrob jalkaa* saabas hõõrub jalga.

õõrt/aa K M Ra (Kõ) *yõrtaa* S -aag I *heertaa* (Ku), pr. *õõran* K M Ra -aan M, imperf. *õõrin* M -azin M Ra hõõruda, masseerida тереть, массировать; M *kui bölö lättii kalkkõlõv, siš tšäzzii väliz õõrtaaz* kui (lina)kuprad pole ära tulnud, siis hõõrutakse käte vahel; M *õõrap siltoi* küürib põrandaid; M *õõra millõõ vattsaa* masseeri mu kõhtu; M *õpõzõll on õõrõttu pihad ranjolaissa* rangid on hobusel

turja (ära) hõõrunud. – Vt. ka *õõrata*, *õõrtausa*, *õõrtauta*, *õõrtoa*.

õõrtaja M Ra, g. -aa Ra masseerija массажист, массажистка; M *kui vattsaa vaivattii, õlivad mokomad õõrtajav* kui kõht valutas, (siis) olid niisugused masseerijad.

õõrta/ussa: -ussag vdjI, pr. -u, imperf. -ujõ = *õõrtauta*.

õõrtau/ta P (Kett.), pr. -v K P, imperf. -z hõõrduda тереться.

õõrto/a Lu Li Ra J, pr. *õõron* J, imperf. -zin J = *õõrtaa*; Li *piäb õõrtoa jalkõsõd limmassa*

poiz tuleb hõõruda idud (murd. jalad) linnaste küljest ära; J *miä nõizõn sillõ tubakkaa õõrto-maa* ma hakkas sulle tubakat (peeneks) hõõrma; J *saappõg õõrto jalga* saabas hõõrus jala ära; Ra *vei saunaa, tšülvetti, õõrto* (Len. 303) (ravitseja) viis sauna, vihtles, hõõrus (haigeid kohti).

õõsi Kett. J-Must. *õnsi* Lu, g. *õõnõõ* õõs; õõnes дупло; дуплистый.

õõ[?], õõ[?] P keeldkõne, eitav imperatiiv речевой запрет, отрицательный императив; ei ole нет (отрицательный приказ).

ächti vt. ehtiä¹.

ächtigu vt. õhtago.

ächtigun vt. õhtagonn.

ächtza vt. õttsa.

äd'd'ä Kett. K L P M Kõ Po J I (R-Reg.) -e Kõ -e ~ -õ ~ äd'd' J äd'ä K-Ahl. äd'jä Kett. K P I (R-Eur. Kõ-Len.) äijä Lu (Li) äjjä Lu Li J (Len.) äijä Lu Li J Ku (Ra) äije J Эððe Tum., g. -ää P M I -ä ~ -ää J äd'jä Kett. äijää ~ äjjää Lu 1. äi свёкор; I äd'd'ä õli mehhee isä äi oli mehe isa; L nuorikka õssi äd'd'älie kaunii tšiuuo pruut ostis äiale punase särgi; J miä tulin äd'd'eele ämmelee jalkaa kummõrtaazin ma tulin, äiale, ämmale kummardasin maani; P esimeizess ämmää ja äd'd'ää tšiuot peze esimesena pese äia ja ämma särgid; J tšüzüt tšättä äd'd'ältä, äd'd'ä seltšimii tšeerii r1. palud kätt (= sirutad käe teretamiseks) äialt, äi pöörab selja; Po minuu äd'd'ä juttõli minuu mehelee: sinuu nain, tämmää piep tšävvä ühtä siltapuuta müö, tämä on tuotu minu äi ütles minu mehele: sinu naine, tema peab käima üht põrandalauda pidi, ta on toodud (perekonda); K äd'jä nõõp sinua oitamaa (Kett. 778) äi hakkab sind hoidma (= sinust hoolima); 2. vanaisa, ätt, vanataat дед, дедушка; старик; K izää isä õli äd'jä isaisa oli vanaisa; J eletii isä emä äije i poikõin elasid (elati) isa, ema, vanaisa ja poisike; K miä viel juttõõn kui millõõ d'iedä pajatti, siiz viel juoltii äd'd'ä ma räägin veel, kuidas (= mida) vanaisa mulle pajatas – siis õeldi (= kutsuti vanaisa) veel ä.; M siell õli minuu d'edäa, äd'd'ää velli seal oli minu vanaisa vend; Lu taka äijä on äijää isä vanavanaisa on vanaisa isa; J vana äd'd'õ vanavanaisa; J nät kui eletii äd'd'ed

enne näed, kuidas ätid vanasti elasid; J müü kassõn elimm jo mõnõõ põlvõõ taattojõõ taatõõ i äjjo i äjjäv siin on elanud (me elasime siin) juba mitme (sugu)põlve isade isad ja vanaisade vanaisad. – Vt. ka kaukaa-, taka-, õmaa-

äeslsää U M Lu Li J (Kett. K R P Ra) -sää L -sä M Lu J-Tsv. -sää (I) -tää [?] (M K-Salm.₁) äjessää (vdjL M) äjessä P äissää S M-Len. (V), pr. -än Kett. K P Lu Li J -en J-Tsv. äjesän P, 3. p. -sää R ähesäv Ke, imperf. -in P Li J äjesin P äestada бороновать; S kui tševät tuli, siz algõttii tšüntää, äissää kui kevad tuli, siis hakati kündma, äestama; M estä [= eestää] süüttii piäp tšüntää, siis äissää piäp (Len. 262) kõigepealt tuleb sööt üles künda, seejärel äestada; Lu tšünnetä sarkaa, mennää peräz äes-sää küntakse sarga (= põlluriba), pärast minnakse äestama; L mened adrall tšüntämää, ätsiell äessämää lähed adraga kündma, äkkega äestama; J ku põltoi(t) ed äes – nämäd rohos-sussa kui (sa) põlde ei äesta, (siis) need roh-tuvad; M kahõlta piiltä äesättii äestati üks kord; M üheltä piiltä äesättii äestati üks kord; Lu kehnoal maal perrää vihmaa tuõp kõva ketu pääl, sitä piäp siiz äessää viletsal(e) maal(e) tuleb pärast vihma kõva koorik peale, seda tuleb siis äestada; Lu sarka on komkikas, piäb uutõõ äessää põlluriba on pankjas, peab uuesti äestama; P äesin miä kõikyõ äessämiiize vällää ma äestasin kogu äestamise lõpuni.

äez vdjL Kett. K L M V Lu Li Ra J äes K-Ahl. M J-Tsv. äjez vdjL P I Эүзь K-reg.₂ Эець Ii-reg.₁, g. äts/lee Ränk K M Lu Li J -ie L P ättsee M Ra J -e M äke бороно; Li ätšeekaa äesetää sarko-ja äkkega äestatakse sargasid (= põlluribasid);

J ättseka tazõtõta põltoa äkkega tasandatakse põldu; L *mened ätsiell äessämeä* lähed äkkega äestama; P *ätsied õlivat puizõd, piit tammizõd* äkked olid puust, pulgad tamme(puu)st; M *i puizõl ätšeellä om piid i rautazõlla ätšeellä piid* nii puuäkkel on pulgad (piid) kui ka raudäkkel (on) pulgad (piid); M *pruizinkka äez vedruäke*; Lu *ätsee pii äkke pulk (pii)*; M *ätsee piid ~ Ra ättsee piid äkke pulgad (piid)*; Lu *ätsee aizao äkke aisad*; Ra *ättsee raami ~ Ränk Lu ätsee ramka äkke raam*; Lu *ätsee roomad äkke trengid*. – Vt. ka *puu-*, *rauta-*.

äggle vt. häglä.

äggli vt. eglee.

ägglätä vt. häglätä.

ähesed vt. õhsa.

ähe/ä K-Ahl., g. -ä [?] äge, tugev, kange резкий, сильный, крепкий; *tšütä siä tšülmä sauna, lämmitä äheä löülü* (Ahl. 726) rl. küta sa külma saun (kuumaks), küta äge leil.

ähgiskõlla: -ll J-Tsv., pr. -lõn: -õn J, imperf. -lin J ähkida пыхтеть, кряхтеть. – Vt. ka *ähtsiä*.

ähgähtä/ässä: -ss J-Tsv., pr. -än J, imperf. -äzin: -zin J aietada айк/ать, -нуть, охать, охнуть, крякнуть; *kats ku izgen dubinõll seltsää ni ähgähtääd* vaat kui äigan malakaga selga, siis aietad.

ähglätä: -et J-Tsv., pr. ähk/ään J, imperf. -äzin: -ezin J lüüa, äiata удар/ять, -ить; *ähkää tširves kantoo* löö kirves kändu.

ähhiä: ähhiä M, g. -ä lämbe душливый; *eez jürüü on tokoma ähhiä sää, kõvvi päivä avovov* äikese eel on niisugune lämbe ilm, päike hautab kõvasti.

ähjü M, g. -üü ahi печь; *a ne sõsarõd täll'ee juttõdõvad – isu ähjü päällä* (Mäg. 32) aga need õed ütlevad talle: istu ahju peal! – Vt. ka *ahjo, ähü*.

ähjüpäalee Kett. = ähüpäalee.

ähjüpäällä: -l M = ähüpäällä; *tämä issu ähjüpääll* ta istus ahju peal (ahjupealsel).

ähkiä vt. ähtsiä.

ähppi vt. õpõa.

ähsü J-Must., g. ähzüü äkiline, järsk внезапный; крутой, резкий. – Vt. ka *ättšin, ättšinäine, ättšpikõnõ, ättšü*.

ähtsi/ä M Lu (Li) ähkiä J-Tsv., pr. ähjen M ähin Lu ähgin J, imperf. -zin Lu ähkizin J ähkida, hingeldada; ohkida задыхаться; охать, пыхтеть, кряхтеть; M *inehmin ain ähjev, algab ähtsiä, kõõz kõvvi johzõv* inimene ikka ähib, hakkab ähkima, kui kõvasti jookseb; J *rajkkõs tüüz inimin ähgi*v rasket tööd tehes inimene ähib; Li *tämä ain ähtsi, puhki* ta aina

ähkis, puhkis; Lu *taatta õhtsi ja ähtsi* isa ohkis ja ähkis; J *lāzib ja ähgi*v põeb ja ohib. – Vt. ka *ähgiskõlla, ähgähtäässä, õhtsiä*.

ähtsää [?] (Ja), pr. ähd'än, imperf. ähd'in ähkida, hingeldada задыхаться, пыхтеть, кряхтеть.

ähtsiü Lu, g. äzziüü Lu soojus, hõõgus жар, пыл, накал; *en taho aavaa alkoi, aavaz on vähä ähtsiü* ma ei taha haavapuid, haavas on vähe soojust (= haavapuu annab põledes vähe sooja).

ähöpäalee ~ ähöppäalee I = ähüpäalee; I *ležankalta meni ähöpäalee soojõttõdõmaa* (ta) läks ahjupingilt ahjupealsele (end) soojendama.

ähöpäällä ~ ähöpäälä I = ähüpäällä; *tšen ähöpäällä tšen ahjoa lämmitav* kes (on) ahju peal (= ahjupealsel), kes kütab ahju; *lahsõd milla kõittsi õlivad ähöpäällä* lapsed olid mul kõik ahju peal (ahjupealsel).

ähöpäälüz I = ähüpäälüz.

ähü (M) Lu Ra J-Tsv., g. ähüü M J ähü Lu-Must.

1. kuumus, lõõsk, palavus жар, зной, пыл, накал; J *ahjos ku on ähü, siiz leived üvässi tšühsessää* kui ahi on kuum (kui ahjus on kuumust), siis leivad küpsevad hästi; J *soojõttõd ähüz, ahjoo eez* soojenda (end) lõõsas, ahju ees; J *põloz õli nii suur ähü, jot eb võistu litsi menne* tulekahjus (= tulekahju juures) oli nii suur lõõsk, et ei võinud ligi minna; Lu *saunaza on vari ähü, se bõd vijka* saunas on suur lõõsk, see ei ole ving; 2. ahi печь; Lu *on seäl vana naizikõ (ahjol) ähü päälä* (Must. 158) seal on vana naine ahju peal (= ahjupealsel); M *ähüü päälüz* ahjupealne. – Vt. ka *ahjo, ähji*.

ähüin J-Tsv., g. -zee J = ähükaz.

ähük/az Lu -õz Lu J-Tsv., g. -kaa Lu J kuum, käre, lõõskav, palav, tuline жаркий, горячий, пылкий, знойный; Lu *ku ahjo on kõvassi lämmitettü, siiz on ahjo ähükõz* kui ahi on kõvasti kõetud, siis on ahi tuline; Lu *ku paad ähükkaa, sis kärtüs, ku paad võdnoo, sis tuõb üvä korpu* kui paned tulisesse (ahju), siis kõrbeb, kui paned leigesse, siis tuleb hea kuivik; J *ähükõz ahjo* käre ahi.

ähüpää Kett. M J-Must. äüpää Ke = ähüpäälüz; M *ähüpää makko* ahju(pealse) haldjas.

ähüpäalee Kett. K M I ähüpäälle K ähüpääl Lu ähüppäalee M Po I ähüppääle I ähüppääll Lu ahju peale, ahjupealsele на печь, на напечье; M *mee ähüpäalee soojõttõd üvvi* mine ahju peale, soojenda (end) hästi; Lu *katti meni ähüpääl* kass läks ahju peale; M *kui lahzõlt tõkku ammaz, pöörütätti ümpär päätä, vizgattii ähüppäalee* kui lapsel tuli (kukkus piima)hammas (ära), (siis) keerutati (seda) ümber pea, visati ahju peale; M *kopeikaa viskazin ähü-*

päälee (pulmakomme:) viskasin kopika ahju peale. – Vt. ka *ahjopäälee*, *ähjüpäälee*, *ähöpäälee*.

ähüpäällä Kett. *ähüpääll* K *ähüpäällä* J-Must. *ähüpääll* M *ähüpäällä* M I *ähüpääll* M ahju peal, ahjupealsel на печи, на напечы; M *tämä issu ähüpäällä* ta istus ahju peal (ahjupealsel); I *lavözölla söisövad i ähüpäällä* (nad) seisavad (seina)pingil ja ahju peal (ahjupealsel). – Vt. ka *ahjopäällä*, *ähjüpäällä*, *ähöpäällä*, *ähüüpäällä*.

ähüpäällüz Kett. K *ähüpäällüz* M *ähüpäällüz* M I ahjupealne напечье; I *ähüpäällüz – sinneg lahtsiu leppäämä*, *siällä on sooja* ahjupealne – sinna heidan puhkama, seal on soe. – Vt. ka *ahjopää*, *ahjopäällüz*, *ähöpäällüz*, *ähüpää*.

ähüüpäällüz M = *ähüpäällüz*.

ähüüpäällä: -I Lu = *ähüpäällä*.

äijjä ~ äije ~ äijä vt. *äd'd'ä*.

äissää vt. *äessää*.

äiti: *Эүму* Pal₁ *ема* мать.

äjessä, äjessää vt. *äessää*.

äjez vt. *äez*.

äjjä vt. *äd'd'ä*.

äkkiistää vt. *ätsissää*.

äksü vt. *ätsü*.

äksüt/ellä: -ell J-Tsv., pr. -*telen*: -*teen* J, imperf. -*telin* J frekv. ← *äksütätä*; *elä äksüttee koiraa* ära ässita koera.

äksüt/tää: -tä J-Tsv., pr. -*än*: -*en* J, imperf. -*in* J ärritada, ässitada, tagant õhutada раздражать; натравливать; подталкивать; *hülkä!* – *täll niitsi on süä täünö, a siä veel äksütev* jäta järele! – Tal on niigi süda täis, aga sina veel õhutad tagant.

älkaa vt. *elä*.

älkoo vt. *elä*.

älles/süä M, pr. -*ün*, imperf. -*süzin* arukaks, mõistlikuks muutuda образумиться; *tämä ällessü* ta muutus arukaks.

ällü/üssä [*<*is] Lu (Li), pr. -*ün* Lu, imperf. -*üzin* ~ -*zin* Lu aru saada, taibata, mõista пон/имать, -ять, соор/аждать, -зить, догад/ывать, -аться; Lu *se eb ällüü mittä* see ei saa millestki aru (ei taipa midagi); Li *viimäätši ällüüs panna suu tšiini* viimaks taipas suu kinni panna; Li *piäv ällüüssa õmall aikaa ölla vaiv* peab mõistma õigel ajal vait olla; Lu *piäv ällüüssä, kui tehä* peab mõistma, kuidas teha; Lu *tämä liikaa pal'õ ällüüb* ta mõistab liiga palju. – Vt. ka *älütä*.

ällüüs/süä (Ku), pr. -*ün*, imperf. -*süzin* = *ällüüssä*; *hü olt'sii päivää kahee kolmee vanad, eväd ällüüst'sü poiz joossa* nad (need) olid paar-kolm päeva vanad, ei mõistnud ära joosta.

älä vt. *elä*.

älü Lu, g. *ällüü* mõistus, aru, arusaamine разум, рассудок, понимание; *eb öd ällüü* pole arusaamist.

älük/az: -*öz* ~ -*üz* Lu, g. -*kää* arusaaja, mõistev, arukas, mõistlik разумный, догадливый, сообразительный; *se on älükaz inemin, kumpä töissa arvaav* see on mõistev inimene, kes teistest aru saab.

älümöit/oo: -*ön* Lu, g. -*tomaa*: -*tömää* arutu, arulage, rumal бестолковый, глупый; *se inemin on älämötön* see inimene on arutu.

älüt/oo Lu, g. -*tomaa* = *älümöitoo*.

älütä P (J-Tsv.) *hällütä* (Kett.), pr. -*än* P, imperf. -*zin* P = *ällüüssä*; P *pien lahsi jo algab älitä* väike laps hakkab juba aru saama; J *näd on kuza avo-suu, eb älü mittäit vasat* vaat, kus on tohman, ei mõista midagi vastata; J *tooš holostoi, räkkä eb älü nenännalt pühtsiä* (on) ka noormees, tatti ei taipa nina alt pühkida.

ämma vt. *emä*¹.

ämmant vt. *emäntä*.

ämm/ä Kett. K R L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J vjI I -e J -õ J-Tsv. *ämm* Lu J *Эмме* Tum., g. -*ää* P M Kõ Lu J -*ä* P I. ämm (tavaliselt meheema) свекровь, свекровка; теща; I *ämmä öli mehhee emä* ämm oli mehe ema; J *kui noorikk talosö nü perennain ämmessi* kui noorik (tuleb) tallu, nü perenaine (saab) ämmaks; L *nuorikka össi ämmälie sihakaa* pruut ostis ämmale sara-fani; P *kotonn nuorikalt pihass võtap pangõd ämmä* (pulmakomme:) kodus võtab ämm noorikul panged õlalt; J *ämme tšiiteb õmaz minäa* ämm kiidab oma miniat; J *ämm issu ülälavvõz* ämm istus laua ikoonipoolses otsas; K P *meill on äd'jä niku ätä, ämmä on niku enne rl* meil on äi nagu isa, ämm on nagu ema; Kõ *johzin miä ämmält, johzin miä äd'd'ält* rl. jooksin ma ämma juurest, jooksin ma äia juurest; Lu *siä ööd niku ämmää tuššu, ämmää peeru* kk. sa oled nagu ämma toss, ämma peer; 2. vanaema (tavaliselt isapoolne) бабушка (обыкновенно по отцу); J *izä emä om minu ämmö* isaema on minu vanaema; J *leevvä vunukõd, pääzed ämmessi* tulevad lapselapsed, saad vanaemaks; Lu *ämmä meitä pani lauluukaa makkaamaa* vanaema uinutas (pani) meid lauluga magama; M *taka ämmä* vanavanaema; 3. (vana)eit, eideke, vananemm старуха, старушка, бабка; P *ko raskaz naizikko, sis täll'yõ vanad ämmäd evät tsäxsinnü tsäsi viskua üli peä* kui oli rase naine, siis vanaeided ei lubanud tal käsi üle pea heita; K *ämmäd meniväd nurkaa* (vana)eided läksid nurka; M *öltii tsülää ämmäv* olid küla eided; M *tuli vanalõd ämmälee* tuli vana-

memme juurde; J *vanad ämmäv* vanaeided; 4. ämmamoor, ämmaemand повивальная бабка; ■ Lu *pajatõttii, što riigaza on riigaa ämmä räägiti*, et rehes on rehehaldjas; Lu *saunaza õli saunaa ämmä* saunas oli saunahaldjas. – Vt. ka *kaukaa-*, *sauna-*, *taka-*, *vesi-*, *õmaa-*.

ämmälauta Ränk M laua uksepoolne ots obratšennый к двери край стола.

ämmätuššu Lu ämmatoss, vana murumuna переросший дождевик, земляная губка, ноздряк; Lu *mussa kõltanõ ämmätuššu mustjaskollane ämmatoss*.

ämmää-tuššu J-Tsv. toss, tossike, saamatu, tahtejuetu (inimene) рохла, мяля.

ämärikko K-Ahl. P M-Set. J *hämärik/ko* Kett. Lu, g. *ämärikoo* J -oo Lu (õhtu)hämärik, videvik, hämäriku-, videvikuaeg сумрак, полумрак, сумерки; J *sütsüzü päiviill hämärikko tuõp tšiiire pääle* sügispäevadel jõuab hämärik ruttu kätte; J *ikä ämärikko tšäimm laulamaz* iga päev videviku ajal käisime laulmas; M *õhtõgo hämärikko, piibb mennä koitoo* (õhtu)hämärik (jõuab kätte), peab minema koju; J *naapurit tšävvä hämärikollõ, tõin tõizõll hämärikkoa veetmez* naabrid käivad teineteise juures videvikku veetmas.

ämär/ä K-Ahl. M (K P) *hämärä* Lu-Len. *hämär* J-Tsv., g. -ää J hommiku- või (õhtu)hämärus, hämärik, videvik сумрак, полумрак, сумерки; M *algab jo tulla ämärä hakkab juba hämärik tulema*; Lu *veell õli oomnikko hämärä, no majakassa nähtii minua* (Len. 277) oli veel hommikuhämärus, kuid majakast nähti mind; J *lõpõttõga tšiiirep tüü, õhtõgoo hämär tuõp pääle* lõpetage kiiremini töö, õhtuhämärus tule peale; ■ J *tuli kõühüü, tulii hämäret päiveo* tuli vaesus, tulid hämarad päevad; J *vanat silmed mennä hämärä* vanad silmad jäävad tuhniks.

änd/ätä ~ **-jätä** M *änd/ätä* (Li), pr. *äntsään* ~ -ään M *äntsään* Li, imperf. *äntsäzin* M *äntsäzin* Li puutuda, puudutada, häirida, ärritada тро/гать, -нуть, касаться, коснуться; тревожить, по-; Li *siä milla taaz äntsäziti tšäe* sa tegid jälle mu käele haiget; M *ep saa änd/ätä tšäekaa, tämä on liikaa elle* (teda) ei või käega puutuda, ta on liiga hell; M *elä äntsää kehnoa inehmiissä* ära puutu halba inimest; M *elä äntsää sittaa sõrmõkkaa, siz eb i aizõ* vs. ära puutu sitta sõrmega, siis (see) ka ei haise; M *miä ain-taki tätä äntsään, laa tam süätüüb minuu päälee* ma siiski ärritan teda, las ta vihas tab minu peale.

ängeli vt. *angeli*.

ängeriä vt. *angōriaz*.

ännekkõin J-Tsv., g. -zõõ J sabake хвостик. – Vt. ka *äntä*.

änn/ätoo: -etoo M *hännätõõ* J sabata, sabatu бесхвостый; J *täll õli halli opõn hännätõõ* tal oli hall sabata hobune; M *elä üpi niku ännetoo araga* ära hüppa nagu sabata harakas.

änt-luu J-Tsv. sabaluu хвостцовая кость, хвостец.

äntä Len. Kett. K L P M Kõ Po Lu Li Ra J I *änte* J *äntõ* J *änt* Lu Ra J *hän/tä* Lu Li Ku (J-Must.) -t Ku *ennta* Kr, g. *ännää* K P M Kõ Lu Li J I *ännää* L P *ännä* J *hännää* Lu Li Ku saba, händ хвост; L *kala ännäll häülütti i meni vetie* kala viibutas saba(ga) ja läks vette; P *ku põlgõttaass opõziikaa, opõzõd on tõin tõizõll ännäs tšiiin* kui hobustega tallatakse pahmast, (siis) on hobused üksteise sappa seotud; M *tinõn ärtsä, linõn äntä. Nigla i niitti* (Set. 18) mõist. tinast (tinane) härg, linast (linane) saba? – Noël ja niit; Po *vanad uskozivad, etti lemmüz on kultazõõkkaa ännääkkaa* vanaaja inimesed uskusid, et kratt on kuldses sabaga; Lu *lehmä hännääkkaa ajap süüjijee* lehm ajab sabaga söödikuid (ära); Lu *siis põrsaz on terve, ku änt on tšikkõraz* siis põrsas on terve, kui saba on rõngas; J *revo äntõ jälled äviteb* rebase saba kaotab jäljed; Kõ *suõ äntä jäättü jähheesee tšiiin* (muinasjutust:) hundi saba külmus jäasse kinni; Li *sooharakk on pitsää musaa ännääkkaa* lintu pasknäär on pika musta sabaga lind; P *jäi ännässä tšiiini* jäi sabapidi kinni; Kõ *krapu võtti revvoo ännäss tšiiin* vähk võttis rebase sabast kinni; J *äntää viiputõma* saba liputama; Lu *kalaa äntä* ~ M *kallaa äntä* kala saba; Lu *kukoo häntä* kuke saba; M *pääzgoo äntä* pääsukese saba; P *sigaa äntä* sea saba; Lu *silla tšeeeli tšäib niku koiraa äntä* sul keel käib nagu koera saba; M *mene kaittä ännää allaa, et sie tõtta juttua pajata* mine kassi saba alla, ega sa tõsist juttu räägi; M *kravvuu äntä* vähi kael; Lu *nootaa äntä* nooda pära; P *avuu äntää paņkaa tšiiin* ahjuluuu varre (saba) külge pange kinni; Lu *õrava häntä on karkõa, lehmä ep süü* põldosi on mõru, lehm (seda) ei söö; I *opõzõõ äntä õli pää päällä* hobusesabasoeng oli peas; Ra *a sis sapanol õli äntä, sitä kutsuttii sapanoo äntä* aga siis oli tanul saba, seda nimetati tanu saba(ks); Ku *tämä külä naasisit* [= *naizõt*] *täppär hännät* (Len. 292) rl. selle küla naised, takusabad; Lu *mie näin komeetti-tähtiä, hännäkaa* ma nägin sabatähte, sabaga; ■ M *täll on äntä pittsä* tal on palju lapsi; Lu *täll on äntä peräz, eb õõ nii volilla* tal on palju lapsi (saba on taga), ei ole nii vaba. – Vt. ka *jevi-*, *katii-*, *linnuu-*, *pittsä-*, *revoo-*, *sala-*, *tšeeero-*, *tülkkü-*, *õravaa-*.

äpemeitü: *äpemeitü* M, g. -*tümää* häbematu *бессовестный, бесстыдный*; *äpemeitü inehmin* häbematu inimene.

äpeessä: *äppe/essä* Lu, pr. *äpeen:* -*en* Lu *håp-peen* J, imperf. *äpeezin:* -*ezin* Lu *håppezin* J häbeneda *стыдиться, стесняться*; Lu *tšüsü-gaa, elkaa håppeeskaa* küsige, ärge häbenegel; J *miä ku õlin peeni, mia kõvassi håppeezin* kui ma olin väike, (siis) ma häbenesin väga.

äpeizää K adv. häbis, häbelikult *стыдливо, застенчиво*; *pojo meni däädälleeze äpeizää* (Al. 10) poiss läks häbelikult onu juurde; .. *eb taho antaa, äpeizää on, daki perää annav* (Al. 34) ei taha anda, häbeneb, kuid pärast siiski annab.

äpelik/ko Lu *håpelikko* Li J Ku, g. -*oo* häbelik *стыдливый, застенчивый*; J *håpelikko häülüp tõisiiss erittää* häbelik käib teistest eraldi; J *miä õõn håpelikko, miä en ilkõõ mennä sihee talo-sõõ* ma olen häbelik, ma ei julge minna sinna tallu.

äpemeitoo: -*en* Ra *äpemeit/en* ~ *äpemeitõn* Lu, g. -*temää* ~ *tömää* häbematu, jultunud *бесстыдный, бессовестный, нахальный*; Ra *täm on äpemeiten inimim* ta on häbematu inimene.

äpeä vt. *äpiä*.

äpiissä: *äppi/issä* Lu J *håppiissa* (Ra), pr. *äpiin:* -*in* Lu, imperf. -*izin* = *äpeessä*; Lu *sill piäb äp-piissä* sul tuleb häbeneda; J *tõin kõrta tulkaa kõhallaa meilee, elkaa äppiiskaa* teinekord tulge otse meile, ärge häbenegel.

äpiä Kett. K P M S Ja Lu *äpie* K *äpeä* K-Ahl. P J *äppiä* M Kõ vđj I Ma *äpeä* Ma *äppiä* Po Lu *äppi* Lu *häpiä* J *håppiä* Li J (Ku), g. *äpiää* P häbitunne, häbiasi; südametunnistus *стыд, срам, позор*; *совесть*; Lu *tälle tuli kõva äppiä* tal hakkas väga häbi; Lu *silla on äppiä, meniõ kauniissi* sul on häbi, läksid (näost) punaseks; M *näd nii õli äppiä, etti en täätännü, kuhhõõ silmät panna* näed nii oli häbi, et ei teadnud, kuhu silmad panna; Lu *piäp panna äppi äärii, piäb mennä* tuleb häbi kõrvale jätta (häbist üle saada), peab minema; P *eb liene sillõõ äpiä võõraas paikkaa elää* (Mäg. 101) ei ole sul häbi võõras kohas elada; M *kui bõõ äppiätä üvää rahvassa, päivä jo on kui kõrkõalla, a töö aina makkaatta* kuidas (ometi) pole (teil) häbi heade inimeste ees, päike on juba nii kõrgel, aga teie ikka magate?; Po *ain miez meni iezä, daazõ rinnaa eb mentü, pietti äppiäss* alati läks mees(terahvas) ees, isegi kõrvu ei mindud, peeti häbiasjaks; Lu *murjottua sõppaa on äppiä panna pääl* kortsunud rõivast on häbi selga panna; Li *håpgoita tätä, mitä täll eb õõ ühtä håppiätä* häbista teda, miks (= kuidas) tal

ei ole sugugi häbi; P *med'd'e aikan kammugii äpei äzõoi ep tehtü* meie ajal selliseid häbiasju ei tehtud; J *ebõõ äpheet mejee marilla* ei ole häbi meie Maril; J *saatti suurõõ vatsakaa kõik pere håppiäsee* (ta) saatis (oma) suure kõhuga kogu pere häbisse; J *üvä izä lahs håppiät tüüt ep tee* hea isa laps häbiväärset tööd ei tee; Lu *julkia inemin, sellä eb õõ äppiätä* jultunud inimene, sel ei ole südametunnistust; M *ivusõd õllaaz valkõav a äpiät ebõõ* juuksed on hallid, aga häbi pole. – Vt. ka *äpiü*.

äpiüssä: *äppi/ässä* Lu, pr. *äpiän:* -*än* Lu, imperf. -*zin* Lu häbeneda *стыдиться, стесняться*; *miä tätä äppizin*; *ep piä äppiässä, a miä näd äppiän* ma häbenesin teda; ei tohi häbeneda, aga mina, näe, häbenen. – Vt. ka *äpiissä*.

äppi vt. *äpiä*.

äppimeitõn vt. *äpemeitoo*.

äppiä vt. *äpiä*.

äpärtü/ssä: -*ss* J-Tsv., pr. -*n* J, imperf. -*zin* Ra J segadusse sattuda *теряться, растеряться*; Ra *miä äpärtizin, meniõ meeletl vällää* ma sattusin segadusse.

äpiü Lu, g. *ävüü* Lu häbi, häbitunne; südametunnistus *стыд; совесть*; *inemizel piäb õlla äpiü* inimesel peab olema häbitunne; *se ävitti ävüü* ta (see) kaotas häbitunde; *se ep saa ävüssä tolkkua, tämä ep tää, mikä se on äpiü* see ei saa südametunnistusest aru, ta ei tea, mis on südametunnistus. – Vt. ka *äpiä*.

ärjizä Lu: *lehm on ärjizä* lehm on innal (= lehm otsib pulli).

ärkel Kr ärkvel (orig.: wach).

ärkä vt. *ärtšä*.

ärmä vt. *härmä*.

ärmäkkö vt. *härmakka*.

ärmäl/tä (Kett.) *härmätä* (Ku), pr. -*B* Kett. *härmää* Ku, imperf. -*zi* kollendada, kollane olla *желте/ть, -тсья*; Kett. *vesi ärmäv* ~ Ku *vesi härmää* vesi kollendab (~ on kollane).

ärnähtellä (K-Ahl.), pr. -*len* K, imperf. -*lin* äkki karjatada, kiljatada *взреветь; elä ätsii ärnähtele, tsüireessi tsill'ahtele* (Ahl. 722) rl. ära äkki karjata, kiiresti kiljata.

ärnäklüz P, g. -*kää* P tige, kuri *злой, злобный, сердитый*; *tämä on ärnäkä*s koira see on tige koer.

ärriä Lu *håriä* M, g. -*ää* tige, kuri, ärritatud *злой, злобный, сердитый*; Lu *narrip koiraa, tiip koiraa ärriässi* narrib koera, teeb koera tige daks; Lu *ärriä koira, on õpõtõttu ärriässi* tige koer, on õpetatud tige daks; M *håriä koira aukuv, a ep purõ, a paha koira eb auku, a purõ* ärritatud koer haugub, aga ei hammusta, kuri koer ei haugu, aga hammustab.

ärtsein Lu *ärtšan* Lu *ärtšäin* Li *ärtšiin* J-Tsv. härg-, pull-, isane бычок; J *kõik kõlmõd vazikka on ärtšiized* kõik kolm on pullvasikad; Lu *ärtsein* vazikkõ pullvasikas.

ärtši vt. *ärtšä*.

ärtšiin vt. *ärtsein*.

ärtšpäivikko Li *ärtšpäivätko* M argipäev будний день; *ärtšpäivikoo sõpa õli, pühäll õltii niku ehteed* oli argipäeva rõivas, püha-(päeva) olid nagu pidurõivad. – Vt. ka *artšipäivä*.

ärtšpäivittaa Li argipäeviti в будни; Li *ärtšpäivittaa tsuutod õlti pittsi ihojeka* argipäeviti olid särgid pikkade varrukatega.

ärtšpäivä vt. *ärtšpäivä*.

ärtšpäivänõma ~ **ärtšpäivänõma** Li argipäevane будний; *vana pollõ on ärtšpäivänõma* vana põll on argipäevane.

ärtš-vazikka vt. *ärtšävazikka*.

ärtš/ä vdjL Kett. K L P Ke M Kõ S Lu Li J vdjI I (Ja Po Ii Ma) -e Li -i K *ärtš V* Li J-Tsv. *härkä* Ku *erke* ~ *erga* ~ *erk'e* Kr *Ердзе* ~ *Эрджь* ~ *Герга* ~ *Гъркэ* ~ *Эръэ* ~ *Гэрэ* Pal.₂ *Эрджь* K-reg.₂ *Ердзе* li-reg.₁, g. *ärjää* vdjL K M Kõ Ke Lu J *ärjeä* L *ärjee* Lu *ärjä* J *ärd'ää* ~ *ärdžää* vdjI I Ii Ma härg, pull вол, бык; V *tol'ko ühs ärtš karjaz* ainult üks pull (on) karjas; Lu *ku pagana ärtšä tuõp päälle, sis piäb joossa pakoo* kui tige pull tuleb kallale, siis tuleb joosta pakku; Lu *ärtšä tahop puzgata* härg tahab puskiada; Lu *ärjäl õli pantu rõngõz nennää* pullile oli pandud rõngas ninna; Lu *lehmää veimmä ärjäl* viisime lehma pulli juurde; I *õli lehmä ärd'allä* lehm oli pulli juures; L *ärjäll on paksu nahka* härjal on paks nahk; Li *voovvõlline ärtš vöib õlla jo puskõlikko* aastane härg (mullikas) võib olla juba puskiada; P *vaatab niku süätün-nü ärtšä, tsieräp silmeä munat tõizippäi* vaatab nagu vihane härg, põõrab silmamunad pahupidi; Kõ *tuli karja ärtšiiä* tuli kari härgi; Lu *tsülää ärtšä* küla pull (külakonna poolt peetav pull); M *põdraa ärtšä* põdrapull; M *ärtšä börrääb* härg mõirgab; J *ärjää l'ask* härja kints; ■ Lu *meri ärtšä, sitä süüvvää, tämä on sarvijeekaa* merihärg (kala), seda süüakse, see on sarvedega; M *mänd'ittii ärtšää* mängiti tagumist paari. – Vt. ka *meri-*, *noori-*, *suku-*, *valka-*.

ärtšä-evel P härghöovel (kahemehehöovel) медведка (инструмент); i *ärtšä-evel panõ lavõzõllõ* ja härghöovel pane lavatsile.

ärtšämullikka P härg-, pullmullikas бычок, молодой бык.

ärtšan vt. *ärtsein*.

ärtšävazikka M *ärtš-vazikka* M *ärtš-vazikk* J-Tsv. härg-, pullvasikas бычок, телок; M

lehmä kantõõz ärtšävazikka lehm tõi pullvasika.

ärähüt/ellä (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *ärähüttele-* J-Must., pr. *-telen*, imperf. *-telin* õrritada, narrida дразнить, подзадоривать.

ärüü Lu Li Ra J, g. *ärüü* ~ *ärriü* Lu *ärüe* Ra *ärüü* J ristik(hein) клевер, трилистник; Lu *ärriül toož on kõlmõd lehtoa* ristikheinale on ka kolm lehte; Lu *ärüttä pantii harkkijõõ päälle* *kuivamaa* ristikhein(a) pandi redelite peale kuivama; Lu *kauniz ärüü* punane ristikhein; Lu *valkaa ärüü* valge ristikhein; Ra *muroo ärüü on valkaa kukka* valge ristikhein on valge õiega; Ra *ärüt põlto* ~ J *ärüt-põlto* ristikheinapõld; Lu *ärüt kukka* (Set. 93) punane ristikhein; J *siüt va lehmüit ärükaa, küll siiz nõissa piimää antõma* sööda aga lehma ristikheinaga, küll siis hakkaavad piima andma.

ärükukka Lu ristikhein клевер, трилистник; *kauniz ärükukka* punane ristikhein; *valkaa ärükukka* valge ristikhein.

äsemine vt. *esimein*.

äskü J-Tsv., g. *äzgüü* J löök, hoop удар.

ässä M Lu Li J Ku *äss* J-Tsv. Ku, g. *ässää* M *ässä* Lu J *äsä* J-Tsv. *äss* (kaardimängus) туз (в карточной игре); J *äss on kõikkas suurõp koozõri golodõz* *äss* on kõige tugevam trump kaardipakis; J *hertt äss on vanõp herttõ kuni-gõss* *ärtuäss* on tugevam ärtkuningast; J *pata äss* pada- e. potiäss. – Vt. ka *pata-*, *rissi-*.

äzghütläässä: -äss J-Tsv., pr. -*ääb* J, imperf. -*ääz* J potsatada, vopsatada шлѣпнуться, упасть с шумом, с лязгом, со шлѣпком.

ätikkõin (Kett.), g. *-zõd* rõugearm оспинка, рябинка.

ätik/ko K-Ahl. (K-Al.), g. *-oo* pankjas põld глыбчатое поле; *tulõt tsüvä* [= *tsüve*] *tsün-tämäst, ätikoo äessämäss* (Al. 46) rl. tuled, kübe, kündmast, pankjat põldu äestamast.

ätšissää Kett. Lu Li *ätš/iissää* Lu *-issää* ~ *-isää* J-Tsv. *äkkiistää* Ku äkki, äkitselt, järsku, kohe, kõigepealt вдруц, внезапно, сразу; сначала; Lu *õpõn ätš/iissää hüppäz üli kanavaa* hobune hüppas järsku üle kraavi; J *oottõmõtt plamah-taas ätš/iissää rihee* ootamatult kargas (prahvatas) äkki tuppä; Lu *võtan rokkaa, ätš/iissää prusakka luzikkaa tuli i tõin tuli, kõlmõs tuli, nii mil ilkaa tuli võtan kapsasuppi, äkki tuli prussakas lusikasse, ja teine tuli, kolmas tuli, siis tuli mul tülgestus (peale); Lu ep piä nii ätš/iissää nõssaa* ei tohi nii järsku tõsta; Lu *ätš/iissää on nii razgõz, a siis tõttumaa* [= *tõtummaa*] kohe (~ algul) on nii raske, aga siis harjume. – Vt. ka *ätšinäizeltää, ätši, ätšiä*.

ättšüz J-Tsv., g. ättšüü J järsak обрыв, крутизна; *en tōhi kazett ättšüss aja koorõmaka* ei tohi sellest järsakust koormaga (alla) sõita.

ätten vt. etee.

ättši K M Lu Li Ra J-Tsv., g. ätši Lu J järsk крутой, обрывистый; J ätši mäee päälee or *raṅkk krappuss* järsu mäe peale on raske ronida; Lu ätši ranta järsk kallas; J *veeri vette ätšiss rannõss* veeres järsult kaldalt vette; Lu ätšid lainõd õllaa *tuimaz veez* järsud lained on magedas vees. – Vt. ka ättšinäine.

ättši-ammuz M (järsk) haigushoog, puhitus (lehmal) внезапный приступ (у коровы). – Vt. ka ammuz.

ättšüssää vt. ätšüssää.

ättšin ~ **-ne** M, g. -zee äkiline, järsk, ootamatu внезапный, неожиданный.

ättšinäilne P ättšinäin Lu J, g. -zee ~ -zõ Lu 1. äkiline, ootamatu внезапный, неожиданный; Lu ättšinäin *surma tuõb ilma tautia* äkiline surm (äkkсурм) tuleb ilma haiguseta; J ättšinäizessä *heittimizzessä* võib inimine koolla äkilisest ehmumisest võib inimene surra; 2. järsk крутой; Lu ättšinäin ranta järsk kallas; Lu müü *issuzimma ättšinäizee meree rannaz* me istusime järsul mererannal. – Vt. ka ätši.

ättšinäizeltää Lu äkki, äkitselt, ootamatult вдруг, внезапно, неожиданно; *inemin kooli ättšinäizeltää* inimene suri ootamatult.

ättši-rapauminõ L (äkk)rabandus удар, потрясение; *tulõb ätši-rapauminõ* tuleb rabandus.

ättšisurma M äkksurm внезапная смерть; ättšisurma tuli äkksurm tuli.

ättšiä: -ε L ekki Kr äkki, järsku вдруг, внезапно, неожиданно; L *ukkojürü aivuo ättšie se tuli äike*, see tuli väga äkki.

ättšipikõ/nõ P, g. -zõõ = ättšü; ättšipikõnõ *pi-kõssuup tšiiressä* äkiline (inimene) vihastab kiiresti.

ättšü J-Tsv. äksü Lu Ra, g. ätšüü ~ ätšü J äksüü Ra ägedaloomuline, äkiline, keevaline вспльчивый, бурный, порывистый; J *tuliin ja ättšü meez* tuline ja äge mees; J *minu taattõ õj kõvassi ättšü* minu taat (isa) on väga äge (daloomuline); Lu äksü *inimine see enee pillaab eez aikaa* keevaline inimene kulutab end enneaeagselt.

ätä K R L P M Kõ ät'ä L ätä R P eätä (L) ättä R Эма Pal₁ Tum. Эма K-reg₂ Ii-reg₁, g. ädää P isa отец; M *epo-eellä kutsõttii nii: emä õli enne, a isä õli ätä* ennevanasti kutsuti nii: ema oli e., aga isa oli ä.; P *isää juoltii ädässi* isa kutsuti ä.; R *ätän valkoja vaalijani avatka tuone uhzet* (Reg. 50) (itkust:) mu isa, mu hallipäine hoidja, avage toonela ukсед; L *lahsi ep kuulta ät ätät i ennie* laps ei kuula isa ega ema sõna; P

õlimma müõ ühie ennie i ädää kazvatõttu rl. me olime ühe ema ja isa kasvatatud.

ätäl/ä K P M Lu J ätäl J-Tsv., g. -ää J ädal отава, подрост; J *opõin om pantu ätäläse, tämä süüs ätälä* hobune on pandud ädala peale, ta sööb ädalat.

ätälä-einä Lu ädalhein отавное сено.

ävetä M Lu (K-Al. L) hävetä (J-Tsv.), pr. äpeen K M äppeen M äppeen/en Lu, imperf. äpezin M -in Lu häbeneda стыдиться, стесняться; M *tämä on kuultava lahs, tämmää perässä ep hooli vanapilla ävetä* ta on kuulekas laps, tema pärast pole vanematel vaja häbeneda; M *nii äppeev, etti mentii šokat kauniissi* (ta) häbeneb nii, et põsed läksid punaseks; M *elä äppee, ei piä ävetä ära* häbene, ei ole vaja häbeneda; M *ep piä nii kõvvi tapõlla, äppiiegaa ho' iivvää rahvassa* ei tohi nii kõvasti kakelda, häbenege kas või häid inimesi; Lu *mie äppeenen sitä jutõlla* ma häbenen seda ütelda; L *nuorõt pojod äpeziväd rihes põlõttaa* noored poisid häbene-sid toas suitetada; J *tuõ kõhti häppemett meilee, kül müü võtamm vassaa* tule kohe (ilma) häbenemata meile, küll me vastu võtame. – Vt. ka äpiissä, äpiässä.

ävüssä: ävviissä Lu (Li), pr. -v Lu, imperf. -z Li = ävisä; Li *ävviis tikkünää* kadus täiesti; Lu *sis klopud ävviiziväd* siis lutikad hävisid; Lu *ku lumi õj kaugaa pääl, siz avvoob õrasõõ, mit-tää eb jää, meeb musassi, nii ävviiv* kui lumi on kaua maas (peal), siis hautab orase (ära), midagi ei jää (järele), läheb mustaks, siis hävib.

ävine/ssä: -ss J-Tsv., pr. -n J, imperf. -zin ~ ävinin J = ävisä; *juumõri on ävinennü meez* joodik on kadunud mees; *uinozin, ävineiseizin ted'd'e silmiiss* kaoksin jäljetult, kaoksin teie silmist. – Vt. ka ävitä, äviüssä.

ävisä: -ssä Ra -ss J ävissä ~ ävissä (Li), pr. ävib J, imperf. ävi ~ äviz J kaduda, hävida, raisku minna исчезать, теряться, пропадать; J *põltoill bõõ lunt, õrasõd ävissä iševäell* põldudel pole lunt, orased hävivad kevadel; Li *ävivistii kõig linnu poiz, nit neitä enäb eb näe* linnud kadusid kõik ära, nüüd neid enam ei näe; J *lavvõlt äviz viis rubl'a* laualt kadus viis rubla; Ra *sügled ävissä* soolatuükad kaovad; J *ävisti kultõizõd noorõt päivep* kadusid kuld-sed nooruspäevad; J *poigõss bõõ milläissti kuulua, ävis päinee* poisist pole midagi kuulda, kadus jäljetult; J *ävinnü om minu elo* minu elu on raisku läinud. – Vt. ka äviissä, ävitä, äviüssä.

ävisü/z (Lu), g. -zee kaotus потеря; *äzza õli ävisüsee* asi oli kadunud; *äzza meni ävisüsee* asi läks kaotsi.

ävitelllä: -ell J-Tsv., pr. -telen: -teen J, imperf. -telin J kaotada *терять, утрачивать; mõnõtt kõrta siä ävitteed õmas hattua* mitu korda sa oma mütsi kaotad?

ävit/tää M Lu J (K) -tä J hävittää K Kl (R Ku) hävittääg (I) *хävittääg* (Kl), pr. -än M Lu Ku -en J hävitää Kl, imperf. -in M Lu J hävitin K 1. hävitada, rikkuda *уничтожать, губить, портить*; Lu *meil piti ävittää prusakkoja* meil tuli hävitada prussakaid; J *oomnikko-tšülm ävitti kapusaa taimõd* hommikukülm hävitas kapsataimed; I *sõta õli i hävitti kõitsi* sõda oli ja hävitas kõik; M *silmäd ävitin* rikkusin silmad (ära); 2. kaotada, raisata *терять, по-, утрачивать*; M *miä ävitin rahakõelkaa* ma kaotasin rahakoti; M *ävitin tee* kaotasin tee (= tee kadus käest); M *tänän mill õli aivo pal'l'o ävitättü aikaa* täna raiskasin ma väga palju aega; Lu *meelee ävitid, hulkut ku meeletõn* kaotasid mõistuse, käid ringi nagu meeletu; Lu *miä ävitin omaa pää* ma kaotasin pea (= kaine mõtlemise).

ävitä M Kõ Ra (K L U P Lu) hävitä (P M Kõ) -äg I, pr. *äviäv* M *ävviäv* M Kõ, imperf. *ävizi* U *äviz* M Ra *ävviiz* Lu kaduda, hävida, raisku minna *исчезать, теряться, пропадать, гибнуть*; L *tämä hävizi med'd'e väliss* ta kadus meie vahelt ära; Kõ *lehmä ävviäv* lehm kaob ära; M *äviz, niku maanallaa meni* kadus, nagu maa alla vajus; Kõ *meill õli opõn ävinnü* meil oli hobune kadunud; Ra *ühes taloz dobra äviz, a tõisõs lisäüz* ühes talus vara kadus (= vähenes), aga teises suurenes (lisandus); M *paha voima ävis kõrraz* kuri vaim kadus korraga ära; Lu *tavotti lüüvve domovikkaa, i domovikk ävviüz* (Mäg. 200) (ta) üritas lüüa majahaldjat, ja majahaldjas kadus; I *kuhõõ tämä hävije* kuhu ta kadus?; P *tämä on ted'd'ee väliz hävinnüd* ta on teie vahel kadunud (= ta ei tea, kummaga tegemist teha); M *kase õikõa silmä äviz* see parem silm kaotas nägemise; U *nää ku menjää voon ävizi kagra* vaat, kuidas möödunud aastal kaer hävis; P *tämä on ävinnüd inehmiin* tema on kadunud (= raisku läinud) inimene. – Vt. ka *ävinessä, ävisä, äviüssä*.

ävitü/z J-Tsv., g. -ze häving *уничтожение, гибель; laizga izäka talo tšüire tuõb ävitüsse* laisa isaga talu hävib kiiresti; *ävitüz ja kaotuz taita õlla sinoonimõd* häving ja kaotus on vist sünonüümid.

ävii/ssä: -ss J-Tsv. *hävviüssäg* I, pr. -v J, imperf. -z ~ -zi J kaduda, hävida *исчезать, теряться, пропадать, гибнуть*; J *äviius kuhele rahvaa sekkaa* kadus kuskile rahva sekka; J *uguritsad äviüsti peentõroill* kurgid hävisid peenardel. – Vt. ka *ävinessä, ävisä, ävitä*.

ääli Kett. K L P M S Po Lu Li J-Must. I *ääli* L (P) *Ээли* Pal.₁ *Ээлу* K-reg.₂, g. *äälee* M Lu Li *äälie* P *äälie* L hääл *голос*; K *tüttärikod laulõrtii suurõll äälell* tüdrukud laulsid suure häälega (= kõvasti); P *pajatab alõa ääliekaa* räägib haleda häälega; P *tal on eliä ääli* tal on hele hääл; M *täll õli liika üvä ääli* tal oli väga hea hääл; Lu *lahzõl on pehmiä ääli* lapsel on õrn hääл; Li *peeni ääli* vaikne hääл; Li *ai ku sill on kussunud (~ sammunud) ääli* oi, kuidas sul on hääл ära; Li *tširkal õli viijka ääli* kilgil oli läbitungiv hääл; M *näd jo ääli kärvääb, järkiä kuulub etti on vana ääli* näe, juba hääл käriseb, kohe on kuulda, et on vana hääл; Li *ääli sammub* hääл hakkab kähisema; M *täll on ääli niku astiaa põhjassõ* tal on hääл nagu tõrre põhjast; L *koira juttyõb iniehmizie äälellä* (muinasjutust:) koer ütleb inimese häälega; M *isellä ääli* kella-helin; M *koira annab äältä* koer haugub; P *ittsi ääleltä* itkes (= laulis itkulaulu); 2. lauluviis, meloodia *напев, мелодия*; P *iez-laulaja laulab i tõizõt takaa pitäväd eält* eeslaulja laulab ja teised peavad tema järel viisist kinni; M *kazell äälell laulaaz* sellel viisil lauldakse; I *õma ääli õli* oli oma viis. – Vt. ka *idguu-, itku-*.

ääni Kõ Lu Li J Ku (R Ra I) *Эни ~ Эъни* Pal.₁ *Эни* K-reg.₂ *Эны* ~ *Ээни* li-reg.₁, g. *äänee* Lu J hääл *голос*; J *täl on helliä ääni, kaukalõõ kuulub* tal on hele hääл, kuulub kaugele; Kõ *käkil on ääni parepi* (Len. 231) käol on ilusam (parem) hääл; J *eelee laulojõll on suur ja lusti ääni* eeslauljal on tugev ja ilus hääл; J *inimize, lampa, tšello, struna, linnu ääni, kõig on äänev* inimese, lamba, kella, pillikeele, linnu hääл, kõik on hääled; Lu *tšen märänessi laulob, tšell oij kehno matala ja viijka ääni* kes halvasti laulab, kel on vilets madal ja vinguv hääл; Lu *ääni õli sammunu* hääл oli ära (= hääл kahises); Lu *se ku kimahutab omaa ääneekaa* küll see kriiskab oma häälega; Ra *lahs kall'up koko äänellä* laps karjub täiest kõrist; J *äänt tšii-nissemä* hääлт tõstma; J *äänt venutõma* hääлт venitama; Lu *drolli piti ääntä* krapp tegi hääлт; Lu *maassi idgõttii äänelt* itketi vadja keeli; Lu *tšen meeb mehele vai koolõb, siiz itkõvad ääntä* (kui) keegi läheb mehele või (keegi) sureb, siis itketakse; Lu *ääni itkõja on sukulain* itkeja on sugulane; Lu *paraikaa veel on näitä äänee itkõjita* praegu veel on neid itkude lauljaid.

ään/tää Lu, pr. -en Lu, imperf. -in Lu hääлт *teha, hääлitseda* изда/вать, -ть *голос, голосить; roholinnud ääntäved* rohutirtsud siristavad (häälitsevad); *buju äänev* (kell)poi undab (teeb hääлт).

ääree K M Sõ Lu Li Ra J Ku *äärie* L *ääre*

Lu *äärii* Lu **1.** postp. äärde, serva, kõrvale рядом, в сторону, вбок, на край; Ra *issu tilaa ääree* istu aseme äärde; Lu *vikahtõdõkaa lüüv-vää sammõlt, sütsüzüssi ain, panna seinää ääree* vikatiga niidetakse sammalt, ikka sügi-seti, pannakse seinä äärde; Lu *lumõss tehtii kopara jää pääl avantoo ääree* lumest tehti õnarus (= kalaauk) jää peale jääaugu äärde; Lu *tuõd issuu minuu ääree* tule istu minu kõrvale; **2.** adv. eemale, kõrvale в сторону; Lu *bluutka lehmä meeb ääree* hulkuja lehm läheb (karjast) kõrvale; Lu *kassin on nii lusti paikka, piep kat-soa, eb vöi vääntää silmie ääree* siin on nii ilus koht, peab vaatama, ei saa silmi kõrvale pööra-ta; Lu *aluz ep kestä õikaal kursill, meneb ääree* purjelaev ei püsi õigel kursil, läheb kõrvale; Li *vana õpõnõ eb mene vagossa ääree* vana hobune ei lähe vaost kõrvale; Lu *piäp panna ilka äärii, piäv memmä* häbi tuleb kõrvale jätta (~ maha suruda), tuleb minna; J *väänettii teess ääree* keerati teelt kõrvale; Ku *sotamees keersi pää ääree* sõdur keeras pea kõrvale.

ääreelse K Kõ -see M Lu äärde, serva, kõrvalе рядом, в сторону, вбок, на край, к кому-нибудь, к чему-нибудь; M *tšüläss mentii ääreese*, ep *kaugassi* mindi küla äärde, mitte kaugetele; Lu *omena tõkku maalõ i sen jalgalla tõukkazin ääreese* õun kukkus maha ja tõukas selle jalaga kõrvale.

äärelzä P J -z P M Po Lu J Ku **1.** ääres, servas, kõrval, juures у, при, рядом, около; J *opõin seizob ad'd'a ääre*z hobune seisab aia ääres; J *tropaa ääres kazvovõt täkkiäizen* teeraja ääres kasvavad takjad; Lu *toomi-marja kazvop saaduz i põlloo ääre*z toomingamari kasvab aias ja põllu ääres; Lu *akkunaa ääre*z isuttii (nad) istusid akna juures; **2.** adv. ääres, eemal, kõrval рядом, вдали, в стороне; Po *nuorikoo suku on ääre*z pruudi sugulased on (= seisavad) kõrval; M *riigad õlivaad ääre*š (~ äärezä) *tšülässä* rehed olid külast eemal (küla servas); Lu *õõ ääre*z ole kõrval; P *kõik seistii ääre*z kõik seisid ääres; M *tämä ääre*z eläv ta elab kõrval (ises kohas).

ääri K M Po Lu Li J (L P Kõ Sõ Ra Ku), g. *ääree* M Lu Li J *ääre* J äär, serv край, опушка; M *jõgõõ ääre*в jõe kaldad; Lu *rannaa ääri* ranna äär; Li *sänd'üll äärtä böllu* (magamis)lavatsil äärt ei olnud; J *põhgoõ ääre*в põõsa ääred; J *pata tokku lavvaa ääre*lt mahaa pott kukkus laua servalt maha; M *tämmää jutull böõ õtsaa nii äärtä* tema jutul pole otsa ega äärt; J *issuu tšehs-paikkaa, müü issumm ääri*ss istu keskele (keskpaika), me istume äärtele; J *üli ääre*z juuma üle ääre jooma; J *vesi on usattiz ääri*kaa *taza vesi* on toobris äär(t)ega tasa; P i *älä mene*

äärtä müõ ja ära mine äärt mööda; P *kõlmas talo ääre*ltä kolmas talu äärest; J *mõnõt tšülä põllo*d õikõ *ääri* maall mõned küla põllud on õige ääremail. – Vt. ka *äärikkõin, ääriüz.*

äärii vt. *ääree*.

ääriin J-Tsv., g. -zee J äärmine крайний. – Vt. ka *äärimõin*.

ääri-ine/hmiin: -min Lu kõrvaline inimene, kõrvaline isik посторонний, непричастный; *ääri-inemin isub, i se mešaitõp tehä tüüt(ä)* kõrvaline inimene istub (juures), ja see segab tööd teha. – Vt. ka *äärimeez*.

äärikkõin J-Tsv., g. -zõõ ääreke, servake краешек. – Vt. ka *ääri*.

äärimeez Lu = *ääri-inehmiin*; *mikä itšenää riissa on tootu kottoo, äärimeez ep tää, mikä se on, siis tšüzüb, mikä se morkuna sill on siin* mingi(sugune) asi on toodud koju, kõrvaline inimene ei tea, mis see on, siis küsib: mis ime-asi see sul siin on?

äärimõin M -ein Lu J-Tsv. *ääri*mein M -äin Li Ku, g. -eize ~ -eisee J *ääri*meizee M -äizee Li äärmine, viimane крайний, предельный, последний; J *esimein ääre*ss on *ääri*mein esimene äärest on äärmine; M *ääri*mein *koto tšüläzä on minuu koto* viimane maja külas on minu maja; Li *ku sahaad lautaa, siz ääri*mäized *jääväd, ned õllaa gorbuli*в kui saed lauda, siis äärmis-jäävad, need on pindlaud; J *ääri*meizet *puud on lõikõttu, tšehsimeized jätettü* äärmised puud on lõigatud, keskmised (on) jäetud. – Vt. ka *ääriin*.

äärivätši M Li I *ääri*-vätši M **1.** rehelled, kes seisid pahma kõrval те, кто стояли по краю (при молотье); M *opõzõd ain tšävväz, ääri*-vätši *angot tšäez, kumpa meeb ääre*see vihko, *taaz ääri*vätši *nõssaaz opõzii* *jalkoisi* hobused aina käivad, pahma kõrval seisjad, hangud käes, vihk, mis läheb kõrvale (äärde), (siis) jälle tõstavad kõrvalseisjad (selle) hobuste jalge alla; **2.** lapulised, kontvõõrad, kõrvalseisjad незваные свадебные гости; I *ääri*vätši *õli ri-heneze, tšäüsvivad lavvaa tšivvee lahjottamma* lapulised olid esikus, käisid laua juures pulma-kinke saamas; Li *ääri*vätši *katsottii* kõrvalseisjad vaatasis (pealt).

ääratä vt. *häärätä*.

äärimein vt. *äärimõin*.

ääriüz J (Li Ra), g. -ssee J äär край, опушка; Li *tšülä on tie ääri*ssä möõ küla on piki tee äärt; J *ad'd'aa ääri*ssed aiaääred. – Vt. ka *ääri*.

äätik/ka Li (Lu), g. -aa lumelõrts, lobjakas мокрый, талый снег, слякоть; Li *äätikka on ühtee segotõttu, eb õõ lumi, epko* *vihma* lumelõrts on (lumi ja vihm) ühte segatud, pole lumi ega

vihm; Lu *sütsüzüü esimein lumi kutsutaa äätikka* sügise esimest lund kutsutakse lobjaka(k)s.

äätiki/ki Lu, g. -ii nõrk, õhuke jää неокрепший, тонкий лёд; Lu *äätikki jää on pal'az jää ja hoikka jää ä.* on paljas ja nõrk jää.

äätikki-jää = äätikki.

äätä vt. ätä.

äätü/ä M, pr. *ääün*, imperf. -zin võõrduda; loobuda отчуждаться, отвыкать; отказываться, отрекаться; *õlõn äätünnü piimässä olen piimast võõrdunud; en või äätüü piimässä* ma ei või loobuda piimast.

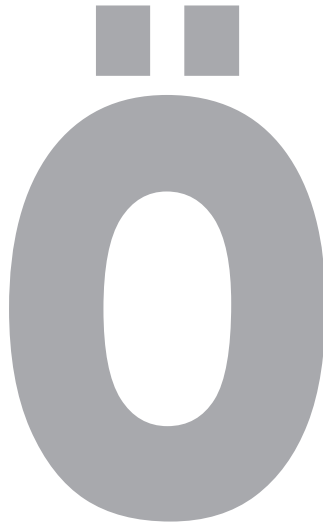
äävüt/tää M (Kett.), pr. -än M, imperf. -in Kett. võõrutada, ära harjutada отваживать, -дить, отн/имать, -ять (ребёнка от груди); M *piär*

tämä äävüttää kazessa, etti tämä ep tetšeiss koiruutta peab teda sellest ära harjutama, et ta ei teeks koerust; M *äävütäv lassa rinnassa* võõrutab last rinnast. – Vt. ka *äüttää*.

äühts/ää (K-Ahl.), pr. -äv K, imperf. -äzi kostuda (hääle kohta) доходить до (о голосе); *se kuulub kumu kotoose, ääli äühtsäb enneleni* (Ahl. 728) rl. see kära kuulub koju, kostub hääle mu emale.

äüt/tää M, pr. -än M, imperf. -in M = äävüttää; *nüid lahžõõ rinnass äütid* nüüd võõrutasid lapse rinnast.

εε L interj. ehee ere; *εε velled juttõõvad ehee, ütlevad vennad.*

öbet vt. *õpõa*.

öhsü J-Tsv., g. *õhziüü* J eksimine, eksitus, eksimise; заблуждение; *mettses puuttuzin õhziü teele* metsas sattusin eksiteele.

öhsün/essä: *-ess* J-Tsv., pr. *-en*, imperf. *-in* (ära) eksida заблуждаться, -даться. – Vt. ka *öhsüü*.

öhsün/lü J, g. *-üü* eksinu заблудившийся; *urponõitõ i mettsää öhsüneite ... pominoitõttii tšerikkoza urpunuid ja metsa eksinuid mälestati* kirikus.

öhsü-tee J-Tsv. eksitee ложный путь.

öhsütülz J-Tsv., g. *-ze* J eksitus заблуждение. – Vt. ka *öhsü*.

öhsü/ä Kett. K P M S Lu Ra J-Tsv. (Ku) *öhsüäg* (I) *üõhsüü* (K), pr. *õhziün* K P M Lu Ra J, imperf. *-zin* K P M S Lu Ra J (ära) eksida заблуждаться, -даться; J *tšen häülüüb mettsez, see võib öhsüü* kes hulgub metsas, see võib eksida; M *opõn öhsü mettsää* hobune eksis metsa; M *mie öhsüzin teessä* ma eksisin teelt; Lu *babuška öhsü i kõlmõt suutkad õli mettsäz vanaema eksis* (ära) ja oli kolm ööpäeva metsas; S *öhsüzin, juttõõv, tontti vei* eksisin, ütleb, tont viis (eksiteele); I *öhsüje mettsää kaugass* eksis kaugele metsa. – Vt. ka *öhzütä*.

öhzütellä ~ **-ell** J-Tsv., pr. *-telen*: *-teen* J, imperf. *-telin* J frekv. ← *öhzütää*; *mitä siä öhzüt-teet tõiss õmas kavala jutuka* mis sa eksitad teist oma kavala jutuga.

öhzüt/tää P M *-teä* P, pr. *-än* P M, imperf. *-in* eksitada, eksitusse viia вводить в заблуждение; P *suo-emä öhzütii sohyõ* soohaldjas eksitas sohu; M *pahhaa voima öhzütäb mettsäz* vanakuri eksitab metsas.

öhzütä (K) *öhsü/tä* M *-täg* I, pr. *-ün* K, imperf. *-je* I (ära) eksida заблуждаться, -даться; I *miä en tahog öhsütäg* ma ei taha eksida; I *miä öhsüje teessä mettsää* ma eksisin teelt metsa; I *öhsüüd mettsäzä, tämä viib meet tääk kuhõõg* eksid metsas, ta (metshaldjas) viib mine tea kuhu. – Vt. ka *öhsüü*.

öhtšilä Lu, pr. *õhin*, imperf. *-zin* Lu ohkida охать, вздыхать; *taatta öhtši i ähtši* taat ohkis ja ähkis. – Vt. ka *ähtšiä*.

öittää Li öösiti ночью, по ночам; *mustalaizõd õltii öittää meijee tšüläz* mustlased olid öösiti meie külas.

ölgad vt. *õltši*.

öljü Lu Li J-Tsv., g. *öljüü* Lu Li J õli масло (машинное); Lu *tormihattu õli õmmõltu bre-sentissä i öljül võjõttu* süüdvester oli presendist õmmeldud ja õliga immutatud; Lu *zamas-ka tehkhää meltojavossa i öljüssä* kitt tehakse kriidijahust ja õlist; Lu *öljü kaatsav* (mere-meeste) õliriidest püksid.

öll vt. *üllä*.

öllut vt. *õlud*.

örjä/tä (K-Ahl.), pr. *-äv*, imperf. *-zi*; *kalmoiza örjännü vel'li*.

örne vt. *erne*.

örsü K M, g. *örziü* K *örsüü* M (või)kirn (kitsas puunõu või tegemiseks) маслобойка. – Vt. ka *või-kirnu*.

örsüpiimä Kl kirnupiim, pett пахта.

örtsölääzä (K-Ahl.) (kõrvad) kikkis навострив (уши), ушки на макушке; *kõrvat on pääzä* örtsölääza kõrvad on kikkis peas.

örtsillää M (kõrvad) kikkis навострив (уши); *kuultaap kõrvad örtsillää* kuulab, kõrvad

kikkis (= kuulab tähelepanelikult). – Vt. ka *hörkillää*.

örtšähtää K M (P) *-hteä* P *-stää* M (Kõ S Ja), pr. *-htään* K M *-hteän* P *-stään* M Kõ S Ja, imperf. *-htiin* K (üles) ärgata, tõusta просыпаться, -нуться, пробу/ждаться, -диться; P *tüttärikko örtšähtii makõass unõss ül'iez* tütarlaps ärkas magusast unest üles; K *örtšähtin, böllu mitäiv* ärkasin (üles), polnud midagi; M *päivä kohonõv, örtšähtääb ül'leez* päike kerkib, tõuseb üles.

örtšäl'tä (K-Ahl.), pr. *-än* K, imperf. *-zin* = *örtšähtää*.

öröläine K -n K P M (Kõ) *höröläin* Lu J-Tsv., g. *-zee* K M *höröläizee* Lu herilane oca; M *öröläin niglaav* herilane nõelab; Lu *tšimolain i höröläin vunizõvav* mesilane ja herilane sumisevad; Kõ *vaapsiad purõvad kõvvi, öröläized õvad väkkeizii peenepäv* vapsikud nõelavad kõvasti, herilased on pisut väiksemad; M *öröläizee pesä mokom niku šara* herilase pesa on niisugune nagu pall.

ösrav, öserav vt. *özra*.

öwe vt. *üvä*.

öö K M S (Kõ Ja Lu J I) *üö* K L P Po (R M V) *üö* Po *üü* K Lu Ra J vđj I Ku (Li Kr) *Юüэ* K-reg.₂ *Юüэ ~ Ъüö* Pal.₁ *юю* Ii-reg.₁, g. *öö ~ üö* K *üü* J vđj I Ku *öö* noch; M *koko öötä piettii eittses tulta* kogu öö hoiti õitsil tuld üleval; I *päiväl-lä päiviüt paissav, a üüllä kuu paissav* päeval paistab päike, aga öösel paistab kuu; I *miä egle üül makazii üvvi* ma magasin eile öösel hästi; Lu *tänävä üül õli kahu* täna öösel oli kahu; Lu *üvvää üütä* head ööd!; I *tüütä tetši üü päivää-kaa* (ta) tegi tööd ööd ja päevad (läbi); K *õli jo gluxoi öö* oli juba pilkane öö; J *õhtõgo üü õhtu-poolne öö*; J *tšehs üüll nõisti hätä tšelloa lüümä* keskööl hakati hädakella lööma; J *üü pimmiä öö* (on) pime; J *vass üüt* vastu ööd; Lu *minnu tšeelettii üüssi* mind keelitati ööseks (jääma); Lu *miä tätä piin üütä* ma pidasin teda öömajal; S *öö lapakko lössorr*; J *üü vahti kläkitep kläkkii* öövaht lööb lokku; J *võõras paikka vätsize levved üü majaa* võõras kohas leiad vaevaga öömaja. – Vt. ka *õhtago-, jaani-, kokon-, kupol'o-, pädrää-, süä-, tšehs-*.

öö- vt. ka *üü-*.

öö-fialka M öökannike, öölill ночная фиалка, вечерница; *ai kui makuzassi aisõvad öö-fialkad* ah kui magusasti öökannikesed lõhnavad.

öö-itku K M *üö-itku* Po *üü-itku* J *üüitku* I lapse õine nutt детский ночной плач; M *ko öö-itku õli lahzõll, siz lastii läpi tammaa ranjojõd* kui laps öösiti nuttis, siis aeti (ta) läbi mära rangide; I *lahsi kehnoosi makkaav. tällä tullug üüit-*

ku, idgõb i idgõb laps magab halvasti, talle on tulnud õine nutt (peale), nutab ja nutab.

öö-jalgassa Ra adv. ehalt (tulla) идти от девушки (в летнюю ночь); *poika tuli öö-jalgassa* poiss tuli ehalt.

öö-jalgaza Ra adv. ehal (käia) ходить к девушке (в летнюю ночь).

öökakku: *üökakku* L P *üükakku* I nahkhiir летучая мышь; L *nahka-iiri üökakku, petoz-iiri plätakakku* kk. (nahkhiirt nähes öeldakse:) nahkhiir – öökakk, valehiir – pl-kakk; I *üükakku: siä meed õhtagona, paad valkõa räitee pähhää. i vot tämä lentäap pimmiäzä i pää päälee issuuv* sa lähed õhtul (õue), paned valge rätiku pähe. Ja vaat tema lendab pimedas ja istub pea peale. – Vt. ka *öölakko, öölintu*.

öökki/ü Lu, pr. *öökin* Lu, imperf. *-zin* Lu öökida блевать, тошнить; *õhsõnus kaivav, öökin* okse hakkab tulema, öögin.

öölakko Ra J-Must. *üülakko* Lu Ra J-Tsv. *üü-lakko ~ üü-lakk* J-Tsv. **1.** nahkhiir летучая мышь; J *alas-päi, rippullaa, niku üü-lakko* alaspäi, rippus, nagu nahkhiir; **2.** öökull сова; J *katsob läpi atskiijõ niku üü-lakko* vaatab läbi prillide nagu öökull; J *vahib niku üü-lakko silmet harrillaa* vahib nagu öökull, silmad pärani. – Vt. ka *öökakku, öölintu, üüpiäine, üüppiä*.

öölapakko ~ öö-lapakko M nahkhiir летучая мышь, нетопырь; *lentävä iiri, öölapakko* lendav hiir, nahkhiir. – Vt. ka *öökakku*.

öölintu: *üölintu* P *üülintu ~ üü-lintu* Lu **1.** nahkhiir летучая мышь; **2.** öökull сова. – Vt. ka *öökakku, öölakko, üüpiäine, üüppiä*.

ööllä vt. *tänänn-*.

öömaja M-Set. (Ja-Len.) *üümaja* (J I) *üü-maja* J öömaja ночлег; J *enjo miä sais teilt tänävä üü-majaa* kas ma ei saaks teilt täna öömaja?

öönikka M *üönikka* (K) *üünik/ka* Lu Ra *-k* J-Tsv., g. *üünikka* Lu Ra J öömajaline ночлежник, ночующий; Lu *meil tuli üünikka i õli üütä, makaz ahjoo pääl* meile tuli öömajaline ja oli ööd, magas ahju peal; J *mee, üvä inimin, naapurii üüssi, meill on niitsi pal'vo üünikko(i)t* mine, hea inimene, naabri poole ööseks, meil on niigi palju öömajalisi; Ra *üünikkaa lastii jõka taloosõd* öömajalist lasti igasse tallu.

öönnä vt. *tänänn-*.

öö-päivä: *üö-päivä* L *üö-päivä* (Po) ööpäev сутки; Po *üö-päivääkaa pantii pokoinikka mahhaa* surnu maeti ööpäeva jooksul maha.

öörtää (K-Ahl.), pr. *öörä/n* K, imperf. *-zin* hõõruda, kratsida тереть, чесать.

öözanaveska (M) (poolde aknasse ulatuv) öökardin ночная занавеска, шторка (закрывающая нижнюю часть окна); *i siz öözanavezgard*

õliti alla, aluzanavezga ja siis öökardinad olid all (= akna allosa ees), alumised kardinad.

öötsüt/ellä M (K), pr. *-telen: -teen* K M, imperf.

-telin M **1.** luksuda, rõhitseda икать, отыграть; M *mitäleeb lahs öötsütteev, taitaa pal'l'o sei* millegipärast laps luksud, vist sõi palju; **2.** impers. luksuda, rõhitsema ajada тошнить; M *minnua mitäleeb öötsütteev* mind ajab millegipärast rõhitsema.

öötsüt/tää M, pr. *-äB* M, imperf. *-ti* M impers. luksuda, rõhitsema ajada икать, тошнить;

minnua alki öötsüttää mind hakkas rõhitsema ajama; *mitäleep tätä öötsütäB* miski ajab teda luksuda.

öötsütüt/tää (M), pr. *-äB* M, imperf. *-ti* = *öötsüttää*; *mitäleeb minnua öötsütütäB* miskipärast ajab mind rõhitsema.

ööttöö-päivätöö M olematu небывалый, несуществующий; *täm on nii tolkutoo inehmin, vertaap sillõ kõig ööttömät-päivättömäd menod* ta on nii arutu inimene, heidab sulle kõiki olematuid (õhust võetud) asju ette.

Ü

üchs vt. *ühsi*.

üchsa vt. *ühsinää*.

üchsteischkümm vt. *ühtössömõtta*.

üchsteiskümm vt. *ühtössömõtta*.

üden (Lu), g. *üteme üdi* (костный) мозг; *inemizelt võtõtaa viimized ütemet poiz, kui piäp tehä ranikkaa tüütä* inimeselt võetakse viimane (üdi) välja, kui (ta) peab tegema ränka tööd.

üesä vt. *ühesää*.

ühassa vt. *ühesää*.

ühee-piituune (M) ühepikkune одной длины, одного роста; *ühee-piituud õvad* on ühepikkused.

üheetoiskümmenez vt. *ühtõ-ššõmaiz*.

ühehsämäz vt. *ühessämäiz*.

ühehsää vt. *ühesää*.

ühehsäätoššamaz K-Ahl. üheksateistkümmes девятнадцатый.

ühehsää-tšümmeez K-Ahl. üheksakümmes девяностый.

ühellain Kett. K Lu Li Ra J -*äin* (Kõ) -*aa*jõn Lu -*aa*jin ~ -*aa*jõin Li -*aa*in ~ -*ainõ* Ra, g. -*aa*jizõd Li -*aa*izõd Ra -*aizõd* J ühesugune, sarnane одинаковый, похожий; Lu *kõig inemized eväd õd ühellaizõd* kõik inimesed ei ole ühesugused; Lu *jõkahiin on omal taval, eb õd tapa ühellaajõn, tšell on millin* igaühel on oma iseloom, ei ole ühesugune iseloom, kellel milline on; Li *kaimõd õllaa need inemiized, tšell õllaa ühellaizõd nimev* kaimud on need inimesed, kellel on ühesugused nimed; J *gluhoika pajat, dalisko elä, ühellaaim pol'zi* kurdiga räagi või ära (räagi), kasu on ühesugune; Ra *meripääsko i maapäasko ühellaizõd* kaldapäasuke ja suitsupääsuke (on) ühesugused.

ühelviittä J ühteviisi одинаково, похоже; *ja ain ühelviittä miä jõin* ja ikka ühteviisi (ma) jõin.

ühemik/ko Lu, g. -*oo* üheksa (kaardimängus) девятка (в карточной игре).

ühemäz vt. *ühessämäiz*.

ühesse vt. *ühsi*.

ühessemeistšümmeneiz M üheksakümmes девяностый.

ühessemeiz ~ -*eez* ~ -*ez* vt. *ühessämäiz*.

ühessemäz vt. *ühessämäiz*.

ühessämee Li *ühesseme* J-Tsv. üheksakesi девяттеро; Li *ühessämee mentii* mindi üheksakesi; J *ühesseme tšezze* üheksakesi.

ühessämelaizõd J üheksasugused многообразные (девяти сортов); *siäll on marjat kõikõllaizõd, omenad ühessämelaizõd* rl. seal on marjad igasugused, õunad üheksasugused.

ühessämäiz K L -*eiz* M *ühessemeiz* K (P) -*ääz* Lu *ühessem/äz* J-Tsv. *ühessämäiz* K *ühemäz* Lu -*eez* M -*ez* M Ke I, g. -*ää* J üheksas девятый; K *tõin kõrt pominoittaass ühessämäll päivää* teist korda mälestatakse surnut üheksandal päeval; Lu *ühemäz lainõd on suurõp kõikkõa* üheksas laine on kõige suurem; J *ühs ühesemett* (üks) üheksandik; M *kazel ühesättä naglaa bõkk* sellel on peas üks kruvi puudu (sellel pole üheksandat naela).

ühesäkümmend vt. *ühesäätsümmettä*.

ühesätlõ-iššümmend ~ -*e-ışšümmend* J *ühesateischkümm* Kr üheksateist девятнадцать. – Vt. ka *ühesääto-ššõmõtta*.

üheslää Len. Kett. K U L P Ke M Kõ V Po Lu Li Ra J I (Ku) *üheslää* K-Ahl. -*ä* P -*ää* Lu J -*aa* P -*ä* Ke M Kõ V Lu J -*a* Ra -*se* Lu *ühassa* ~ *ühessä* ~ *ühexa* ~ *üesä* Kr *Iõeca* K-reg.2

Блдексянь Pal.₂ *Юзе́йца* Ii-reg.₁ *Юзаса* Tum., g. -*sätä* M -*seme* M J -*sämee* K J -*semee* K -*semie* L -*sämie* P -*sämä* J-Must. -*semää* Ku üheksa devyät; L *ühesää kõrtaa tõmmattii laadanaa savvuata* üheksa korda hingati sisse viirikuisuitsu; V *ühesä vootta õlin rautateell* üheksa aastat olin (töötasin) raudteel; P *kõikõõ pieneperi rajkõ on ühesasa kruškaa kõige väiksem pang on üheksa toopi*; L *ühessemie vuvvyõ tüttärikõd* üheksa-aastased tüdrukud; Lu *ühesä jalka lappaa õli ühesä tunnia* üheksa jalalaba (pikkune vari näitas, et) oli kell üheksa; Lu *ühesää tšümmed* üheksakümmend; M *siz menin mehelee ühesätõššõmõt vootta* siis läksin üheksateistkümnenaastasel mehele.

ühesäsataa P Kõ üheksasada devyätšot.

ühesäätšümme/ttä K *ühesää tšümmeeta* K-Ahl. M *ühesäätšümmettä* (M) -D Lu J *ühesäätšümmed* P -ent Ja-Len. *ühessakümment* Kr üheksakümment devyänosto; P *tälle õli ühesätšümmed vootta* ta oli üheksakümneaastane.

ühesäätõššõmõta K M *ühesäätõššõmatata* K-Ahl. -*šõmõtt* K -*tšõmmõtt* P üheksateist devyätšadcyät; P *tuhatt ühesäsataa ühesämeltõ-ššõmõll* vuotta tuhande üheksasaja üheksateistkümnendal aastal. – Vt. ka *ühesätõ-iššümmed*.

ühesülz J-Tsv., g. -*hsee*: -*see* J ühendus соединение, союз, объединение.

ühez/ä K R U L P M Kõ Li J I -e Len. Ku *ühez* K U L P M S J Ku *üheez* Li *ühes*, (ühes)-koos, kaasas вместе, совместно, сообща; L *vad'd'alaižõd i veneläized ühez õltii* vadjalased ja venelased olid üheks koos; I *miü tulimmac ühezä* me tulime koos; K *koko tšülä õli ühezä* kogu küla (inimesed) oli(d) koos; P *sis kahs tilaa vassatuga, pääd õlivad ühez* siis (oli) kaks aset vastastikku, pead olid koos; M *nät ku tuli ahaz ühez ellää, menti errii* vaat, kui läks kitsaks koos elada, mindi lahku; M *tänän on suur tuisku, kõig maa ja taivas on ühez* täna on suur tuisk, kõik maa ja taevas on koos; J *tšäed ühez käsikäes*; P *ühesä lahsikaa* lastega koos (ühes lastega); S *miä tšäüzin maammaakaa ühez* ma käisin emaga koos (kaasas).

ühexa vt. *ühesää*.

ühine/ssä: -ss J-Tsv., pr. -n, imperf. -zin ühineda соединяться, объединяться. – Vt. ka *ühis-süssä*.

ühis/ä: -sä J-Tsv., pr. -sen, imperf. -sin ühendada соединять, объединять.

ühis/süssä: -süss J-Tsv., pr. -ün, imperf. -süzin = *ühinessä*.

ühisülz J-Tsv., g. -*hsee*: -*see* J ühtsus единство, общность.

ühmä Kett. K M Kõ, g. -*ää* kahu, kahutus, härm(atis) изморозь; M *alkaz jarvõd jäättüä, jo tõmpas kõig rannad ühmääsee järved* hakkavad jäätuma, juba tõmbusid kõik kaldad kahusse; Kõ *ühmäs olit jalgat, jäässä polvet* jalad olid kahus, põlved jääs.

ühš-ainõgo J-Tsv. üksainus один только, единственный; *jäi perälée va ühš-ainõgo leip* jäi järele vaid üksainus leib.

ühši Kett. K R M Lu Li J I vdjI (Ma) *ühši* K-Set. *üpsi* P Lu I *ühzi* R J-Must. *ühz* K L P M Kõ S V Lu Li Ra J Ku *üöz* K L P M Kõ Lu J *üchs ~ uhese ~ ühesse ~ uxe ~ üsse* Kr *Üxcu* K-reg.₂ *Блкс* Pal.₂ *Ихсх* Ii-reg.₁ *Юхцу ~ Юкцу* Tum., g. *ühsee* K P M Kõ Lu Li J Ku *ühsee* Lu *ühie ~ üixe* V *ühie* P *ühhee* M Kõ I Ma *ühsee* Lu J *ühen* R *ühe* Lu-Must. J-Must. Kr **1.** üks один (числительное); Lu *ühš vohma rohkaap tšüzüb mitä tšümme tarkkaa võivõd vasatõ* vs. üks lolli küsib rohkem, kui kümme tarka suudavad vastata; L *võtõttii üps sülta pissü-aitaa* võeti üks sülid pistandaeda; K *ühši toššamatta tšümmeetä* üksteistkümmend; P *ühess kõrvass võtab, tõizõss lazzõb vällää* kk. ühest kõrvast võtab, teisest laseb välja (= ühest kõrvast sisse, teisest välja); K *bõllu ühtä naglaa* polnud ühtegi naela; L *ühed müõtii, tõizõd õsõttii* ühed müüsid, teised otsid; M *ühšiä emmä ehi süüvvä, a tõisia jumala lähätäv* ühtesid me ei jaksa (ära) süüa, aga teisi saadab jumal (juurde); Lu *kirstuz on ühed i tõizõd* kirstus on üht ja teist; R *kõikk põlivad, eb jäänn üfõitit taloa* kõik põles(id), ei jäänud ühtegi maja; Kõ *juõlla on üps, tehä on tõin* üks (asi) on rääkida, (aga) teine (asi) on teha; **2.** ainult, vaid, üksnes только, лишь; M *mehet sõpõzivad ühš tšiuutto ja kaatsav* meestel oli seljas ainult särk ja püksid; J *ühel tšiuuttoa* särgiväel; Kõ *se on ühš petoz* see on üksnes (paljas) pettus; Lu *lahs kõikkijeekaa itki, a ühee emääkaa van eb itkõnuv* laps nuttis kõikidega, aga ainult emaga ei nutnud; Lu *ühed naizõt pitäväd jürtsiä, mehije eb õd* ainult naised peavad jüripäeva, mehi ei ole; **3.** üks ja (see) sama (один и) тот же; Lu *ühš suu nagrõv, ühš suu idgõv* üks suu naerab, sama suu nutab; Lu *miü tšäimmä ühes saunaz* me käisime ühes (ja samas) saunas; Lu *vohma i viisaz, ühess uhzõss piäp tšävvä* lolli ja tark, ühest ja samast uksest tuleb käia; Lu *aluz il'i laiva on ühš sama* alus ehk laev on üks ja (see)sama; P *ühsee samaa mahzav* tähendab üht ja (seda)sama; Lu *kukko oomnikossa nõizõb ühell aikaa laulamaa* kukk hakkab hommikul ühel ja samal ajal laulma; J *ühsee suurüzõd* ühesuurused (kasvu pooldest); J *ühsee taolizõd* ühetaolised; J *ühš näkoizõd* ühte

nägu (inimesed); Lu *ühee* iällized, *ne õllaa üht ittšää*, *litši on sünnüttü* üheéalised, need on ühevanused, (ajaliselt) ligistikku on sündinud; J *ühell nõvvoll* ühel nõul; P *ühie kõrraakaa johsi jānez üli tie* ühekorraga jooksis jānes üle tee; Lu *meil ain ühel viisii süüti* meil söödi alati ühte moodi; Lu *rahad jagõttii üht viisii* raha jagati võrdselt; ■ S *ühs kõik tšellee*, *vaikk mehelee* ükskõik kellele, kui aga (saaks) mehele; J *ühs puhaz* ükspuha (ükskõik); Lu *ühees parvõz* üheskoos; Kõ *üht peřrää* *suvvaamma süvvä* meile meeldib üha süüa; Li *tämä ühtä päätä hõütüv* ta ehmub ühtelugu; Lu *emmä õõ ühtä koosia* me ei ole ühte moodi; J *kõlmõt suudgad makaz üht* *voimaa* kolm õöpäeva magas ühtesoodu; J *üht vorppia* ühte järge; J *ajõimm opõizill* *petterissaa üht puhkua* sõitsime hobustega Peterburi ühtepuhku; J *tämä jo kussõssaa eläb üht päättä* tema juba tükk aega elab omaette; J *üht vert* ühte verd; J *sõsar ja vel'Y* *kazvosti ühee taza* õde ja vend kasvasid ühepikkuseks; Ra *miä nõizõn õpõzõllõ seltšää ja ajan ühtä hüppiä*, *tšiiřep jovvun* mina istun hobuse(le) selga ja ajan nelja (= sõidan galoppi), jõuan kiiremini; K *opõn johzõb üht üppää* hobune jookseb nelja. – Vt. ka *jõka-*, *kahtšümmett-*.

ühsiid U M I *üpsiid* L (ei) ükski, (ei) keegi ни один, никто; M *kasta eb ühsiid* *inehmin täätännü* seda ei teadnud ükski inimene; I *eb ühsiid dohtõri jaxsannug letšittäät* *tätä* ükski arst ei suutnud teda terveks ravida.

ühsinä Kett. K L P M Lu J I *ühsinä*. J -ää. K J *üpsinä* P Po J *üjxinää* U V -eä L *üpsineä* L P *üjxineä* P *üpsinä* K *ühsnä* K Ja *ühsnaa* Lu *ühsnä* K Ja Lu *üpsnä* M Kõ Lu -ee M *üpsinä*äg I -nä M Lu Li Ra *üpsinnä* Lu Li -nääg I -nääg I -ä Lu J I *üksin* Ku *üchsa* Kr üksinda один, в одиночестве; Kõ *täm jäi üpsnä* *sohhõd* ta jäi üksinda sohu; Lu *ain õlin maailmaa jurma tšäümää marjaz*, *ühsinnä ain tšäün*, *en õhsünüv* aina olin ilmatu julge marjul käima, alati üksinda käin (= käisin), ei eksinud; Lu *tämä tetši senee izze ühsinä* ta tegi selle üksinda (iseseisvalt); V *nüd jāin üjxinää ühie tüttäriekaa* nüüd jāin ühe tütreaga üksinda; Ra *miä elän ühsinnä*, *nämä eletää kahõd tšezzee* ma elan üksinda, nemad elavad kahekesi; I *lasaa ep kõlpaag jättääg ühsinnä*äg last ei tohi (ei kõlba) jätta üksinda; Lu *mie elän üpi ühsinnä* ma elan ihuükski. – Vt. ka *üpi-*. – Vt. ka *ühsi*, *ühsittä*.

ühspiikko vt. *ühspiikko*.

ühšti J-Must. üksiti, samal ajal *ühtemeessä* *kuunõlla*

(Must. 156) üksiti ei saa (ei või) kahte pere-meest kuulata (teenida).

ühsittä ~ **ühzittä** J adv. üksinda, ükski (живёт) один; *vana inimiin ühzittä eli* *vana inimene* elas üksinda. – Vt. ka *ühsi*, *ühsinä*.

ühsitõššõmõtta vt. *ühstõššõmõtta*.

ühsi-voosikko vt. *ühsvoozikko*.

üpsjalka M üksjalg, ühe jalaga *одноногий*.

ühskõlkk P M -ikk Kõ *üpskõikk* Kõ -ik M Lu -ig M *ühs-kõig* J ükskõik, ikkagi, niikuinii, sama kui, siiski всё равно, безразлично; M *elä rämize*, *ühskõ-ig miä sünnua em peltšää* ära karju, niikuinii ma ei karda sind; M *täm nõdp tšinnisseemää*, *ühskõik leep tämmää võitto* ta hakkab vaidlema, niikuinii tuleb tema võit; Lu *kase tüü on loppumõttõ ühskõik* *kui jõgõssa vettä kantaa*, *jõgõz vesi kõnsaa eb lopu* see töö on lõputu, sama kui jõest vett kanda, jões ei lõpe vesi kunagi; Kõ *üpskõikk on tõsi* siiski on tõsi! – Vt. ka *ühssama*.

ühskõrt P M Lu *üpskõrt* P -ert Ku ükskord, korra *однажды*, (один) раз; Lu *ühskõrd vuuvõz õltii laaod jõgõperäll* üks kord aastas oli laat Jõgõperäl; Lu *ühskõrt eletii meez i nain* ükskord elasid mees ja naine; Ku *ühskert hään mil and laapaakaa kovass* ükskord ta andis mulle (= lõi mind) kõvasti käpaga; P *kui kauga paglaa elä puno*, *a ühskõrt pagla menep kattši* vs. *kui kaa (sa) nõõri* (ka) ei punu, aga ükskord läheb nõõr (ikkagi) katki.

ühskõrtõnõ Lu -zõd Lu ühekordne *однократный*.

ühslain Lu, g. -zõd üksik *одинокий*; *se on niku ühslain susi*, *ku tšen on niku võõno i vähä pajatav* see on nagu üksik hunt, (õeldakse), kui keegi on nagu veniville (= aeglane) ja vähe räägib. – Vt. ka *ühs-päin*, *ühzikko*.

ühsluin Lu Ra *paindumatu*, *puine*, *kohmakas* *негнущийся*, *негибкий*; Ra *niku sika*, *kagla õj kanjaa*, *ühsluin* nagu siga, kael on kange, *paindumatu* (ühest luust); Ra *vään-täb end kui ühsluin susi* pöörab end nagu *paindumatu* hunt.

ühs-maštin Lu *ühsmāštin* Li *ühemastiline* *одномачтовый*; Lu *jaala*, *peened õltii*. *õli ühs-māštin i kahsmāštizõv õltii*. *veel peened soimaa* julla(d) olid väikesed. Oli *ühemastilisi* ja *kahemastilisi* oli. Veel väiksemad *sumplaevast*.

ühsmeelein (Lu) üksmeelne *единодушный*; *evād õltuu ühsmeelezev* nad ei olnud üksmeelsed.

ühsmunõin Li, g. -zõd ühe munandiga с одной семенной железой; *ühsmunõin jaati*, *eb õlõ naitõttu* ühe munandiga täkk, ei ole ruunatud.

ühsnaa, ühsnä, ühsnäü vt. *ühsinäü*.

ühs-näkoiln J-Tsv., sarnane, ühte nägu похожий, на одно лицо; *õõt ko fil'ipaa sukulain, nii õõt tāmākaa ühsnäkoiln* kas oled Filipi sugulane, oled temaga nii ühte nägu.

ühspiikko Kõ Lu *ühsipiikko* J-Must. labane linane kangas (igas soapii vahes on üks lõng) ткань простого полотняного переплетения; Kõ *ühspiikko on kehno kangaz, on tappuroissa* labane kangas on vilets (= jämedakoeline) kangas, on takkudest.

ühs-pooliin J-Tsv. ühekülgne, ühepoolne одно-сторонний.

ühspoolikko: *ühspoolik* J-Must. kaldu, kallak наклонный, покатый; *ühspoolik tee* kallak tee.

ühs-päin J-Tsv. üksik, üksildane одинокий. – Vt. ka *ühslain, ühzikko*.

ühsrautõin Li ühe rauaga с одним резцом.

ühs-sama Lu I 1. (üks ja) seesama то же самое; Lu *rihma ja rossi on ühs-sama, seesama on köis* ja tross on üks ja sama, seesama on; 2. ükskõik, ikkagi, niikuinii всё равно, всё-таки; Lu *inemin omaa iää eläb i õppõdõv, a ühs-sama durakkan koolõv* vs. inimene (kogu) oma (elu) ea elab ja õpib, aga ikkagi sureb lollina. – Vt. ka *ühskõikk*.

üfssilmikko Lu Li üksisilm, ühe silmaga inimene одиноглаз, человек с одним глазом.

üfssilmäin M Kõ Ra *üfssilmäin* M ühesilmaline одноглазый; M *ain juõllaz: kampala kala on üfssilmäin* aina öeldakse: lestakala on ühe silmaga (ühesilmaline).

ühs-škiivanõ Lu ühe kettaga одношквивный; *ühs-škiivanõ blokki* ühe kettaga plokk.

ühs-tapõn M *ühs-tapõn* Lu *ühs-tapainõ* I kindla, püsiva, tasakaaluka iseloomuga уравновешенный (по характеру); Lu *ühs-tapõnõ lukõtaa meilä mokoma inemin, eläb izzeeneele, ep tāmä riitõd, tappõd* tasakaalukaks peetakse meil niisugust inimest, (kes) elab iseendale, ei ta riidle, (ega) kakle; *siä õdõv kahstapõnõ, a see inemin on ühs-tapõnõ* sa oled heitlik (= oled kord hea, kord halb), aga see inimene on (kogu aeg) ühesugune.

ühs-toššamas K-Ahl. vt. *ühs-tõ-ššõmaiz*.

ühs-tšäsiin J-Tsv. ühekäe-, ühe käepidemega (saag), ühemehe(saag) одноручный (о ножовке, пилке); *ühs-tšäsiin saha* käsisaag.

ühs-tšäsimüz ~ *üfõstšäsimüz* J (ühe käega külvatud külviriba одной рукой посеянная полосa).

ühs-tõ-ššõmaiz K -ššõmõiz M (K) *ühs-tõ-ššõmõdõz* ~ -ššõmõz M *üfõstõdõsmõz* Ke *ühs-toššamas* K-Ahl. *üstõsmõnõz* I *ühs-toiskümmenez* (Ku) üheteistkümmnes одиннадцатый.

ühs-tõ-ššõmõtta ~ -ššõmõtta K *ühs-tõ-ššõmõtta* ~ *ühs-tõ-ššõmõtta* ~ -ššõmõtta M *ühs-tõ-ššõmõtt* K S *ühs-tõ-ššõmõdõv* ~ -iššõmmed J *üstõsmõtta* I *üesteistum* ~ *üchsteischkumm* ~ *üchsteiskumm* ~ *üxteiskümme* Kr üksteist одиннадцать; Lu *arol panna ühs-tõ-ššõmõd i kõlmõttõ-iššõmõtt piita* rehale pannakse üksteist ja (või) kolmteist piid; S a *tõizõl mehel õlin toožõ ühs-tõ-ššõmõtt vootta* aga teisel mehel õlin ka üksteist aastat.

ühs-voozikko M-Set. *ühsi-voosikko* K-Ahl. üheaastane одногодок.

ühs-tšäzikko-struga ~ *ühs-tšäzikko-struga* Li ühemehehõövel одноручный струг; *ühs-tšäzikko-struga*, *ühsinnää* saat *strugata* ühemehehõövel. Üksinda saad hõöveldada.

ühz, ühzi vt. *ühsi*.

ühzii K L M J-Tsv. *ühzii* K *ühzi* Kõ J-Tsv. *ühzi* Ja Kõ 1. üksshaaval, ühekaupa поодному, поодиночке; M *panidõraa taimõd isutamma ühzii* tomatitaimed istutame ühekaupa; Lu *õsõttii miskõi kõlmii, nellii, ühzi* kausse osteti kolme-, nelja-, ühekaupa; Lu *kutsumma naizõd ühzi kõrraz* kutsume naised ühekaupa (üks korraga); M *sukkua kuttsuaz ühzi* sugulasi kutsutakse üksshaaval; 2. üks, üksinda, ainult один (только); K *piti ühzi möõtä kalmoi tulla* pidi üks surnuaiast mööda tulema.

ühzii-kahzii J-Tsv. adv. üksi-kaksi; ühe- v. kahekaupa по одиночке, парами; врасыпную, беспорядочно.

ühzik/ko M J-Tsv. (Kõ), g. -oo ~ -o J üksik, üksildane одинокий, отдельный; M *täm on ühzikko, holostõi meez* ta on üksik, vallaline mees; J *ühzikko kõht* üksik koht; Kõ *ühzikko sõnnoi ebõdõ, ain on kahz, pal'õ* üksikuid sõnu ei ole, alati on kaks, palju. – Vt. ka *ühs-lain, ühs-päin, üfõteläin*.

ühzittää vt. *ühsittää*.

ühziälin Lu ühe-, samaealine ровесник, одного возраста.

ühzpoolik vt. *ühspoolikko*.

üh-taika J-Tsv. üheaegselt, ühel ja samal ajal одновременно, в одно и то же время; *lehmed i lampaad üh-taika tulti karjõss kotto* lehmad ja lambad tulid ühel ja samal ajal karjast koju.

ühtee K M Kõ Lu Li Ra J I Ku *üfõtee* M *üü-õptie* K *üõptie* R *ühtie* L *ühteese* K M *ühtiesie* P kokku, ühte, kaasa, hulka, sekka вместе; в общем, с-, со-; M *pani kõikk palad ühtee* pani kõik tükid kokku; M *vanad uzgõttii, etti taivaz ja maa meneväd ühteese* vanarahvas uskus, et taevast ja maa lähevad kokku; Lu *rihmaa õtsad õli pitsattu ühtee* köie otsad olid pleisitud ühte; J *pani tšäed ühtee* pani käed kokku; Lu *võtõtaa ühtee*

silmäv (kududes) võetakse silmad kokku; Lu *mentii ühtee elämää* mindi ühte (kokku) elama; J *ühtee oitõma* ühte hoid(u)ma; J *leppizimm tämäkaa sellez d'eelöz ühtee* leppisime temaga selles asjas kokku; M *minua että võdottu ühtee* mind te ei võtnud kaasa (hulka); M *javvoa pantii vähäkköizöö ühtee* jahu pandi pisut hulka.

ühteego (M-Set.), g. -*goõ* kooselu (брачное) сожительство; *näväd i mentii ühteese* e *nõistii pitämää ühteegoa i tetši senee kaa poigaa* nad läksid kokku (elama) ja jäidki kokku ja (ta) sai (tegi) temaga poja.

ühtee-kokkoo M adv. ühtekokku вместе, в одно место; *ku ilatas põltoa, väittääs tšived ühtee-kokkoo, vot se i tuõp tšivirõukko* kui puhastatakse põldu, veetakse kivid ühtekokku, vaat sellest (see) tulebki kivikangur.

ühteepoolõõ ~ ühteepoolõõ Lu *ühtee-poolõõ* J-Tsv. ühele poole в одну сторону; Lu *võrkko lastii avantossa jäännallõ, pool võrkkoa ühteepoolõõ i pool võrkkoa tõisõõppoolõõ* võrk lasti jääaugust jää alla, pool võrku ühele poole ja pool võrku teisele poole (jääauku).

ühteese vt. *ühtee*.

ühteiñ Lu Li Ra J-Tsv. (K) *ühtiiñ* J-Tsv., g. -*zee* Lu J ühine, üldine общий, совместный, коллективный; Lu *õli tehtü tšüllää ühtein sauna* oli tehtud külla ühine saun; Lu *magazeez oijjõtti ühteissä vil'laa* magasi(aida)s hoiti ühist vilja; Lu *tänävä piäb mennä tühke* jeka meez, *tänävä on ühtein tüü* täna peab igamees tööle minema, täna on ühine töö; Ra *jürtsinn, siis keitettii tšüllää ühteiss olutiõ* jüripäeval, siis pruuliti küla ühisõlut.

ühteizessi K-Al. ühtemoodi одинаково; *kum-martaab kõikilõõ ühteizessi i juov* kummar dab kõigile ühteviisi ja joob.

ühteizolud Li ühisõlu (ühiselt pruulitud õlu) общее пиво (пиво, которое варили совместно); *naizõt tšihuitatii ühteizolutta, ühteis-sä olutta jürtsin* naised pruulisid jüripäeval ühisõlut; *kappa õli meera, linnassa mitattii, ku naizõt tšihuitatii ühteizolutta* kapp oli mõõt, linnaseid mõõdeti (sellega), kui naised pruulisid ühisõlut.

ühtelaajuin M ühesugune, samasugune одинаковый, такой же; *kainaloo alus tooze ühtelaajuin* (särgi) kaenlaalune (osa) on samuti ühesugune (= samast riidest).

ühteläin M *ühteläine* Lu (M) -*n* Lu Li 1. ühesugune, üksluine одинаковый, однообразный; M *vot ühteläized jo ovattši* vaat ühesugused ju ongi; Lu *ühteläine tüü tšäüb läpi pää* üksluine töö hakkab närvidele; 2. üksik одинокий; Lu *ühteläin inemin on, kumpa eläb ühsinä* üksik

inimene on (see), kes elab üksinda; Li *ühteläizel inemizel on pal'lo tüüta, kõik piäp tehkää* üksikul inimesel on palju tööd, kõik tuleb (endal) teha. – Vt. ka *ühslain, ühs-päin, ühzikko*.

ühten (Ra), g. -*zee* Ra sarnane (näo poolest) похожий (на вид); *sisaruzõd õllaa ühtezee näkoizõd* õed on ühte nägu.

ühtnää Lu üha, pidevalt непрерывно, постоянно; *rooppaa piäb ühtnää liikuttaa* putru peab üha liigutama, segama.

ühtperlää K J -*ä* P -*rää* Lu *ühtäperrää* Lu Li -*ä* J-Tsv. ühtelugu, ühtesoodu, alatasa, lakkamata, aina, pidevalt, järjest то и дело, сплошь да рядом, всё время, постоянно, ежеминутно; Lu *miä ühtperrää haigottõn* ma haigutan ühtelugu; J *ühtperää on lasivä* aina on haige; P *vätšie tuli ühtperää* rahvast tuli ühtesoodu; Lu *tämä silmäd on ühtäperrää tširjaz* tema silmad on alatasa raamatus (= ta loeb pidevalt). – Vt. ka *ühtäpäätä*.

ühtäilõ -*tä* M K-Ahl. Li J I M (ei) sugugi, üldse (mitte), (ei) ühti(gi), (ei) midagi вообще, нисколько; Li *meillä põraz eb etene ühtäid* meil põrsas ei edene (ei kasva) sugugi; M *maa eb õõ kahuz ühtäid* ma ei ole üldse külmunud; J *täll ebõõ ühtäit häppiä, va plikuttõõp silmi-kaa* tal ei ole üldse häbi, pilgutab vaid silmi; J *elkaa tuzgatkaa ühtäit oomnisõ päivä eessä ...* (Must. 157) ärge muretsege üldse homse päeva pärast ...; I *ep tää ühtäid* (ta) ei tea midagi. – Vt. ka *ühtää*.

ühtälaajin M = *ühtelaajuin*; M *suvõd i talvõd ain ühtälaajin õõn* suved ja talved olen aina ühesugune.

ühtälain M üheväriline одноцветный; *sukad õlivad ühtälaiõd* sukad olid ühte värvi.

ühtäperrää vt. *ühtperää*.

ühtäpäätä Lu Li -*d* Lu *ühtpääd* Ku ühtesoodu, ühtejärke, pidevalt непрерывно; Li *ühtäpäätä piäp pliitaa päällä segottaa rookaa, a too paa-hup põhjaa* ühtesoodu peab pliidi peal toitu segama, muidu kõrbe põhja; Li *mill bõõ mit-tää aikka, ühtäpäätä miä õõn lennoz* mul pole sugugi aega, ma olen ühtesoodu lennus (= mul on alati kiire); Ku *ühtpääd täss on elett'sü* ühtejärke on siin elatud. – Vt. ka *ühtperää*.

ühtäviisi Lu ühtemoodi, ühteviisi одинаково, равным образом; *raha kopitetta tšüllässä jõka talossa ühtäviisi* raha korjatakse külas igast talust ühteviisi.

ühtää Lu Li J Ku *ühtä* Li = *ühtäitä*; Lu *vohmutt onõ maailmas pal'lo, a viisautta bõõ ühtää* rumalust on maailmas palju, aga tarkust pole sugugi; J *unohtan, meelt bõõ pääz ühtää* unustan, mälu pole peas sugugi; Lu *meezelokõz*

kannõtab, a naizelokõz eb ühtää meesterahvas kannatab, aga naisterahvas ei ühti; Li häpegoita tätä, mitä täll eb õõ ühtä häppiätä häbista teda, miks tal ei ole sugugi häbi.

ühuse vt. ivuz.

ühwe vt. üvã.

ühvel kette Kг paremat kätt по правую руку; направо.

üine ~ **üinõ** [sic!] J-Tsv., g. üizee J öine ночной; *üin aik* öine aeg.

üksin vt. ühsinää.

üle¹ Ränk vdjL Kett. K L P M Kõ Lu Kl (S Ja) *ül'e* P *üle*z Kõ *üle*h vdjI I (Ma), g. *ülee* ~ *ül'ie* K *ülie* L P *üllee* M Kõ Ma hapukoor сметана; P *üle õli* lännüü piimää pääl, *slivgad on piimäl* hapukoor oli hapupiima peal, rõõsk koor on piimal; Kõ *panõ taitšinaasõd i ülehtä* pane tainasse ka koort; Kõ *mill on pall'o ülestä* mul on palju koort; Lu *enne õli üle, nüd on koori* enne oli (= nimetati hapukoort) ü., nüüd on k.; I *kui võita hämmeltii üleessä, siiz võissa lähsi võipiimä* kui tegin koorest võid, siis eraldus võist petipiim; L *naizikolla ülie pata lavvall õli* naisel oli hapukoorepott laual; L *sei kõikyõ ülie* sõi kogu koore ära; P *üliekaa maamunõi õli pantu ahjuosyõ naapaaka* kartuleid hapukoorega oli pandud kausiga ahju; P *seiseizin sviežaa rokkaa üliekaa* sööksin värskkekapsasuppi hapukoorega.

üle² vt. üle¹.

üle³ vt. üli.

ülee¹ K P *ülie* K L *üllee* M Kõ S I selga, peale, üle на, поверх; K *lahzõlõd tsiuttua ülee ep panna kunni bõlõ risitettü* lapsele ei panda särki selga, kuni pole ristitud; L *šineli ülie pani* pani sineli selga; L *pani puhtaat sõvad ülie* pani puhtad rõivad selga; I *kui lahsi õli pestüg, sis pantii ülee* kui laps oli pestud, siis pandi (rõivad) üle; M *kane tsiutod, kõõz meen tõõt tetsemää, sis panõn ülee* need särgid, kui lähen tööd tegema, siis panen selga. – Vt. ka *üleez*².

üle² vt. üli.

üleel'ee P *ülielie* L *üllelee* ~ *üllele* ~ *üllelle* Lu Li *ülläll* Ku *üles* вверх; наверх; L *tämä nõssi tsäjie ülielie* ta tõstis käe üles; L *päivä bõlõ ülielie nõiznu* päike pole (üles) tõusnud; Lu *oomnikoss nõistii üllelee* hommikul tõusti üles; Ku *huppezin ülläll* hüppasin üles (püsti). – Vt. ka *ülepälee*, *ülepässi*, *ülepää*, *ülespäi*, *üleez*¹.

üleelt K *ülieltä* L *ülielt* P *üleld* J *ülleelt* Lu *ülleeltä* Li *ülleeltä* ~ *ülleelt* M *ülevalt* сверху; K *vizgattii üleelt maalõd suur lauta* visati ülevalt suur laud alla; Lu *tämä ettsi süüvvä ain* *ülleelt seinie müü* ta (= hobune) otsis süüa aina

ülevalt mööda seinu; J *jürü ammup puhõd, üleld alalõõssaa võtab lintii* välk lööb puusse, ülevalt alla võtab lindi (= koore lahti); M *üleelt allaaz* ülevalt alla. – Vt. ka *ülepältä*.

üleespäi vt. ülespäi.

üleez¹ K M Lu Li J I *ül'eez* K Lu Li *üleeze* K *üliez* L P *üliesie* L P *üle*z M Li *ülleez* M Kõ S *ülleez* Po *üle*z K M Kõ Po Lu Li Ra J I Ku *ülese* J *üles*, *ülespoole* вверх, наверх, кверху; M *välissä et pääz jäätä möö mennä ülleez mätsee-see* vahel sa ei pääse jääd mööda üles märke minema; Lu *ku vihta jäi seisomaa ladv üleez, inimen leep se voos terve* (uskumus:) kui viht jäi seisma, latv üles(poole), (siis) inimene on sel aastal terve; Po *takkaa ampuas püssülõiss* *ülleez* tagant lastakse püssidest õhku (üles); Kõ *päivä nõizõb üleez* päike tõuseb; P *mie nõizin üliez, menin škouluusyõ* ma tõusin üles, läksin kooli; M *tämä örtšähti üleez* ta ärkas üles; J *üles perimä* usutlema, (välja) uurima; J *üles tsirjutõttu* üles kirjutatud; J *üle*z *näuttemä* üles näitama, tõestama. – Vt. ka *ül'ee'ee*, *ülepälee*, *ülepässi*, *ülepää*, *ülespäi*.

üleez²: *ülleez* M S = *üle*¹; S *šuuba panõb üleez*, *karvat pääle* kasuka paneb selga, *karvad väljapoole*; M *stop saisõizin pulmaš tsiutoo ülees panna* et saaksin pulmas särgi üle panna.

üleezakkuna Lu suitsuauk, räppen дымник, дымовое отверстие, волоковое окно; *dušnikka il'i üleezakkuna on saunal, enne õli savurihel tooz* räppen ehk suitsuauk oli saunal, enne oli ka suitsutarel. – Vt. ka *üläzakkun*.

ülee-vootin: *ülle-vootin* (vdjI) mullune, möödunudaastane прошлогодний. – Vt. ka *ülivootine*.

ülego vt. ülägo.

üleh vt. üle¹.

ülekoloda M lõimepak, -room (kangaspudel) навой (ткацкого станка); *ülekolodal on tsäärittü niitid* lõimepakul(e) on kääritud lõimed.

üleld vt. üleelt.

ülelehto M *lehe* pealmine pool наружная сторона листа; *ülleeltä ülelehto on rohhoine, a alta on kauniilõd* pealt on lehe pealmine pool roheline, aga alt on punakas.

ülellä: *üliellä* L *üliell* P *üleel* M *ülleell* Lu *ülleellä* Li *üleel* Lu Li *üllell* ~ *ülle* J *üllällä* I *ülläll* Lu Li *üllääl* ~ *ülläl* Lu *ülläällä* I vdjI *ülläällä* Ku *üleval*, *ülevalpool*, *ülal* наверху, сверху; L *mene üliez, peremmiez on üliellä* mine üles, peremees on üleval; Lu *seinäz üllääl õli akkuna* üleval seinas oli aken; J *päiv on ülell* päike on üleval (= on tõusnud, on kõr-

gel); *J nämät seissa ülelle, a müü allallõ* nemad seisavad üleval, aga meie all; *M näväd elläz ülakõrral, üleel* nemad elavad ülakõrrusel, üleval; *Lu katti on suuttunud, karvad on üleel* kass on vihane, karvad on püsti; *J müü õlimm ülelle ees kuko laulomiss* me olime üleval enne kuke laulu; ■ *J kõüh suure vaivaka piäp taloa ülell* vaene peab suure vaevaga talu üleval.

ülemlein M -ain (Kõ) -iin (P Kõ), g. -eizee ~ -äizee ~ -iizee ülemine верхний; Kõ *tšehspaikkaz ülemizes tšivez on tehtü aukko* (käsi-kivi) keskpaigas ülemises(se) kivis(se) on tehtud auk; *M täll ain alta räpätäv, alumõin on pitšep üleimeissä* tal alati ripendab (paistab) alt, alumine (rõivas) on ülemisest pikem.

ülenlessä: -ess J-Tsv., pr. -ev, imperf. -i üleneda, tõusta, kerkida, sirguda подниматься, возвышаться.

ülentäjä (K-Ahl.), g. -ää (üles)tõstja поднимающий, подниматель; *eb õe maalta võtta-jeita, roojassa ülentäjeitä* (Ahl. 727) rl. (kiigelaulust:) ei ole maast üles võtjaid, porist üles tõstjaid.

ülepar/si M, hrl. pl. -rõd M ülemine pars, pl. ülemised parred (rehetoas) жердь верхнего колосника, верхний колосник (в риге); *riigaza on alaparrõd i üleparrõd, se on iältä nii* rehetoas on alumised parred ja ülemised parred, see on alati nii (olnud).

ülepel Lu -ll J-Tsv. ülespoole, kõrgemale вверх, повыше; *Lu onõ leikattu metsä i on maata vassa, sis piäp kohotõlla ülepel maassa i panna puud allõ* (kui) mets (= palgid) on lõigatud ja on vastu maad, siis tuleb (need) kergitada maast kõrgemale ja panna puud alla.

ülepelt J-Tsv. realt, ülalt сверху, свыше.

ülepi M Lu (K) *ülep* J-Tsv., g. -ää ülem, kõrgem высший, главный; *M tahtõ õlla kõikkõa ülepassi maailmaza* tahtis olla maailmas kõige ülemaks; *M nii on kõrrõa, nennää nõsab ülepass entäz* on nii uhke, ajab nina püsti (tõstab nina enesest kõrgemale); *Lu miä teen koo ülepal kõhal* ma teen maja kõrgemasse kohta. – Vt. ka *ülipä*.

ülepik/ko M Ja, g. -oo ülemus начальник; *M tämä uzgov, etti on med'd'ee ülepikko* ta usub, et (ta) on meie ülemus. – Vt. ka *ülipä*.

ülepäll ~ -ll'ee K-AI. -llie P -lle M ülespoole наверх, кверху; *P panõtko alapallyõ vai ülepällie* kas paned allapoole või ülespoole?; *K pojod paab siz ülepällie lavvaa tagaa, a tüttäred alapallõd* (AI. 23) poisid paneb siis ülespoole laua taha (istuma), aga tüdrukud allapoole. – Vt. ka *üleez'*.

ülepällä M *ülepäl* ~ *ülepäll* Lu ülalpool, ülal,

üleval наверху, сверху; *M täm issu ülepällä, a miä issuzin alõpalla* tema istus (laua) ülalpool, aga mina istusin allpool; *Lu ühed magatitii maaz, tõizõd ülepäll naaral* ühed magasin maas, teised üleval naril; *Lu isä issu saamo ülepä* isa istus (kõige) ülemises lauaotsas (ikoonide all).

ülepältä L M ülevaltpoolt, ülaltpoolt сверху; *L isä piep stokanaa ülepältä, a emä pieb alõpallta* (joogikomme pulmas:) isa hoiab (õlle)klaasi ülevaltpoolt, aga ema hoiab altpoolt. – Vt. ka *üleelt*.

ülepä/ssi Kett. J -z M Kõ Li J vđjl = *üleez'*; *Li vähäizee tohta nõsõttii, ülepäz vähäizee tõrkititii aukod, siäld aukoissa tuli mahla* (mahlalaskmisest:) pisut tohtu tõsteti (üles), veidi ülespoole torgiti augud, sealt aukudest tuli mahl; *M tuõ ülepäz issumaa* tule istu ülespoole (= söõgilaua ülemise otsa poole); *J krappuu veel ülepässi maštii* roni veel kõrgemale masti (otsa).

ülepää K = *ülepässi*; *tšenee tšäsi ülepäa tulõb, se esimein alkõ mäntšä* kelle käsi kõrgemale tõuseb, see hakkab esimesena mängima.

ülese vt. *üleez'*.

üleespäi M Kõ Ra *üleespäi* Lu *üleespäi* Kõ = *ülepälee*; *M õdõrtitii bokoiss üleespäi alt rintoi* hõõrutiti (muditi) külgedelt rindade alt ülespoole; *Kõ kupol'oo aatonn tšülvetäz. se vihta vizgatas katolõd. kui eittäb üleespäi, siz elät kazell vootta* jaanilaupäeval viheldakse. See viht visatakse katusele. Kui (viht) langeb (latv) ülespoole, siis elad sel aastal (veel); *Ra nenä ku üleespäi t'ihgub, siis surmaa täätävõd* kui nina ülespidi sügeleb, siis (see) ennustab surmateateid.

üleze vt. *üle'*.

ülezmätsiä Li ülesmäge, vastumäge в гору; *naizõd kelkkaa ku issuud, nain sinuu alazmätsiä veeb, a ülezmätsiä eb vee* vs. kui istud naise kelku, (siis) naine viib su allamäge, aga ülesmäge ei vii.

ülezmättä Li = *ülezmätsiä*; *issuud naizõd kelkkaa, tämä alazmättä sinua liugutab, a ülezmättä eb nõsa* vs. istud naise kelku, allamäge ta sind liugutab, aga ülesmäge ei vea (ei tõsta).

üleznenä Ra nõsunina, nõsuninaga inimene курносый человек.

üleripsiv M ülemised ripsmed верхние ресницы.

ülezveerolõ I ülesmäge вверх в гору.

ületellä R-Lön., pr. -telen, imperf. -telin kiita, ülistada превозносить, возвеличивать, расхваливать, восхвалять.

ületet/tü R-Lön., g. -üü = *ülettü*.

ületelijä L, g. -ää ülistaja, kiitja (luulekeeles) восхваляющий, поклонник; *panõmma iiväliesie, ületelijeini* (itkust:) paneme heale (mehele), mu ülistaja.

ülettäjä (K R P), g. -ää (üles) tõstja подниматель; P *eb lee maalta nõssajaata, roojassa ülettäjäätä* rl. (kiigelaulust:) ei ole maast üles tõstjat, porist üles tõstjat.

ület/tää J (K), pr. -en J, imperf. -in ülistada, kiita восхвалять, хвалить; J *elkaa tüü pahassi pankaa, xoś miä tšiiän velloa, ületen õmaa lassõ* rl. ärge te pahaks pange, ehk küll ma kiidan peiukest, ülistan oma last.

ület/tü (R-Eur.), g. -üü ülistatu, kiidetu расхваленный; *kui mie kasvattelin katonnu kannettuni üksi pääätäni ülettüini* (Eur. 45) rl. kuidas ma kasvatasin oma kadunud kantut (= last), oma ühtejärke ülistatut.

ületä K-Ahl. K-Al. (R M J), pr. *ülen/en* R, imperf. -in R Kõ tõusta, üleneda, sirguda поднимать, вырасти; K *kui kazvozið, kalani, ülenid iivä-tapanõ* (Al. 46) rl. kuidas kasvasid, mu kala, sirgusid, (mu) hea (peig); K *võitko nõissa ja ületä* (Ahl. 106) rl. kas võid tõusta ja sirguda.

üleuuli M *ülahuul* верхняя губа.

ülev J-Tsv., g. *ülevää* kõrgeim высший.

üleültzi ~ **üli-ültizii** J üleüldiselt, üleüldse вообще; *õli üli-ültizii suur vargaz* (ta) oli üleüldse suur varas.

üleüttä K-Al. ülevalt, kõrgelt сверху, свыше; *siz rissintsä võtab obraazaa üleüttä i ruozgaa i stokanaa õlutta* (Al. 27) siis ristiisa võtab ülevalt pühakuju ja piitsa ja klaasi õlut.

üli K R L P M Kõ S V Po Lu Li Ra J I Ku *ülee* K I *ü'lee* K *ülie* L *ülee* I Ma *üle* R M J I. prep. üle, kaudu, läbi через; K *meni üli mõnee viee ja üli mõnessa meressä, ...* (Ahl. 114) läks üle mitme vee ja üle mitmest merest, ...; P *repo meni üli tie* rebane läks üle tee; I *pieb mennä ülle sillaa* peab minema üle silla; Ma *ülee lävvee* üle läve; L *pani püsüü üle pihaa* pani püssi üle õla; L *meez meni üli bortaa* mees läks üle parda; Po *pulma lieb üli kaħħõð nätelii* pulmad on kahe nädala pärast; Lu *mõnikkaal kana üli päivää munib* mõnel muneb kana üle päeva; M *üli arvaa siglaa sigloaz* sõelutakse läbi harva sõela; Lu *üli hükkürää* kukerpalli; P *üli kazyõ metsää menen* lähen selle metsa kaudu; M *võit tõkkua üli pää silmäpaikkaa* võid kukkuda ülepea mülkasse; P *kaz aazza eb õnnissunud, meni üli tsäjee* see asi ei õnnestunud, läks nurja; M *üli oomõperrää* üleülehomme; J *üli oomõn leeb enipäive* ülehomme on lihavõttet; J *üli aiga sinuss tuõb veel rikaz meez* ajapikku tuleb

sinust veel rikas mees; L *nõissaass üli merije i üli metsii pajattamaa* hakatakse üle metsade ja merede (~ maast ja ilmast) rääkima; Kõ *lehmiä on üli saa* lehma on üle saja; Lu *üli liikaa pahhai* üleliia kõhn; 2. adv. üle, üleni, läbi наречие в значении 'через, над, свыше'; M *jõgõza on matala põhja, pääzeb jalgolla üli* jões on madal põhi, pääseb jalgest üle; M *piimäsuppi meeb üli* piimasupp keeb üle; Lu *pannaa astjaa linnasõð, tšihv vesi pannaa üli* astjasse pannakse linnased, keev vesi kallatakse peale (üle); Lu *vetšerna meni jo üli* pruudi ärasaatmise õhtu oli juba läbi (möödas); Lu *meeb jano üli* janu läheb üle; Lu *a mõni nain on üli mehess* aga mõni naine on mehest üle; Lu *kõig on üli pilveez* kõik on üleni pilves; ■ M *tšen üli võtas kes võidab?*; J *see om vähäize üli* see on (juba) pisut liig. – Vt. ka *ülitse*.

ülieglee: *üliegleie* P üleleile позавчера, третьего дня.

üli-liikõin J-Tsv. üleliia слишком, излишне; *üli-liikõin suur* üleliia suur.

ülimaailmõin J-Tsv. ülemaailmne всемирный.

üli-maaro Lu ülemine nari верхние нары; *butkaz õltii talvõll, sinne tehtii maarõð, kahõð õltii ala-maaroll, kahõð vai kõlmõð üli-maaroll* kalastusonnis oldi talvel, sinna tehti narid, kahekesi oldi alumisel naril, kahekesi või kolmekesi ülemisel naril.

ülimeridne L mereülene, (millestki) ülalpool olev (стоящий) выше, наверху; *terve kuu, terve päivä, terve kuu, ülimeridne* (Bor. 745) rl. tere, kuu, tere, päike, tere, kuu, mereülene.

ülimäne K-Ahl. -ään Lu (M-Len.) -ein J-Tsv. I-Ränk., g. -eizee J ülemine верхний; M *parret õvat kahelt räätüü, ülimäiset i alimäiset* (Len. 266) parred on kahelt realt, ülemised ja alumised. – Vt. ka *ülä*.

üli-määrä J-Tsv. ülemäärä, üleliia, ülearu чрезмерно, непомерно, слишком; *elä juu üli määrää, põkkõõð ära joo ülemäärä, sured viinasurma!*

üli-naaro M = *üli-maaro*.

üli-oomõnna: *üliuomõn* P *ülioomõna* Lu *üli-oomõnn* ~ *ülioomõn* Li *üli-oomõn* ~ *üli-oomõnn* J ülehomme послезавтра; P *miä tulõn uomõn vai üliuomõn* ma tulen homme või ülehomme; Li *perrää ülioomõn* üleülehomme.

ülioomõtta M = *üli-oomõnna*.

ülipagla Lu ülemine selis (võrgulina ääristav tugev nõõr) верхняя тетива (прочная верёвка по краям рыболовной сети).

ülip/iikko Kõ Lu J-Must. -ikko M labane (piita-gune) kangas (kudumisel on igas soapii vahes

kordamööda üks ja kaks lõimelõnga) ткань простого полотняного переплетения (по одной и двум нитям основы попеременно между зубьями бёрда); M *kuottii tokoma niku ülipikka, siz ühhee pii vällii pantii kaks niittiä, a töisõd õhs niitti; sis tulõp pehmiä kangaz niku jalkaräteläissi mehilee* (kui) kooti niisugust (nagu) piitagust kangast, siis ühte piivahesse pandi kaks niiti, aga teise üks niit, siis tuleb pehme kangas nagu meestele jalarättideks; Kõ *ülipiikko, seness tehtii kaattsoi meez-rahvaalõd ù.*, sellest tehti meestele pükse.

ülipiikkoin M *ülipiikkoin kangaz labane* (piitagune) kangas.

ülipää K, g. *ülipää* ülem главный; *ülipä koñuxa, se õli palkattu* ülemhobusekarjus, see oli palgatud. – Vt. ka *ülepi, ülepikko*.

ülipää J-Must. *üleni, ülepea* полностью; *ülipää katteeza* üleni katte all.

üli-päält J pinnalt поверхносно, слегка.

ülipäättä Ra üldse, ühtekokku вообще, в общей сложности; *mill õli ülipäättä ühesää lassa* mul oli ühtekokku üheksa last. – Vt. ka *üleültizi*.

ülirääto M (pesuloputustiigi osa, kus loputati puhtamaid esemeid верхний участок пруда, где полоскали бельё почице).

üliservä J-Must. *ülaserv* верхний край.

ülized Ra piht, pihaosa (vadja naise rahvarõiva-särkil) спинка (водской женской народной сорочки); *ülized õli heenop kangaz* pihaosa oli peenemast (linasest) kangast.

ülits/ee Kett. P J -ie P -e R Ja J **1.** üle, peale через, на; J *ajõmm jäät müü ütitsese* sõitsime jääd mööda üle; J *tšihub ütitse* keeb üle; J *uuvvõll lõikõtsill ütitsese on kazvonnu pehkozikko uuel(e)* (e) raiesmikul(e) on peale kasvanud võsa; **2.** üleni сплoшь, целиком; J *jõtsi on ütitsese jääzä jõgi* on üleni jääs; **3.** ülevalt, ülalt сверху, свыше. – Vt. ka *üli*.

ülivirta Lu (jõe) ülemjooks верхнее течение; *jõgõd ülivirta jõe* ülemjooks.

ülivolin Li: *vaski mato õli ülivolin, se ku nig-laz, appia ep saannu* (rahvapärane uskumus:) vaskuss oli nõiaväega [?], kui see nõelas, (siis) abi ei saanud.

ülivootine J-Must. = *ülee-vootin*.

üliõtsa M = *ülä-õtsa*.

üli-ültizii vt. *üleültizi*.

ülki ~ **ülkü** J-Must., g. *ülgii* hüljatu, kõrvaleheidetu покинутый, заброшенный.

ülle¹ K-Ahl. M Lu Ra J *üle* Lu Li, g. *ültsee* Lu Li Ra J *üllee* J hüljes тюлень; Lu *ültseed on suurõd, eläväd merez, i süüväd kallaa* hülged on suured, elavad meres ja söövad kalu; Lu *üle võib õlla veen alla viistõisšümmed* minuttia,

siis piäb nõissa vee pääle eptsümää hüljes võib olla vee all viisteist minutit, siis peab tõusma vee peale hingama; Lu *ültseel on pekki paksu* hülgel on paks rasvakiht; J *suma on õmmõltu üllee nahgõss* kott on õmmeldud hülgenahast; Lu *tõkõttii i ültsee razvaa pantii, võijõttii, sis tšentsä eb jäättümü* tõkatit ja hülgerasva pandi, määriti, siis (kodutehtud) saabas ei jäätunud; Ra *ültsee razval võd'd'õtaa õpõziib, sis paar-mad evät süü* hülgerasvaga määritakse hobuseid, siis parmud ei söö. – Vt. ka *ültši*.

ülle² vdJL M Po *üle* Lu *hüle* Lu, g. *üllee* Lu **1.** (mäda)paise нарыв; M *täll taita üle nõõv* tal tuleb vist paise; **2.** Lu panariitsium (sõrme-, varbasõõbija), umme панариций, острое воспаление; Po *sõrmõz on üle* sõrmes on umme (~ sõrm on umbes).

üllee¹ vt. *ülee*¹.

üllee² vt. *üli*.

ülleel Li *üle, peale* на, поверх; Li *kaukololõd on rautvitsat pantu ülleel* күнале on raudvitsad peale pandud.

ülleele ~ **ülleele** vt. *ül'ee/ee*.

ülleellä vt. *üleellä*.

ülleeltä vt. *üleelt*.

ülleespäi vt. *ülespäi*.

ülleez vt. *üleez*¹.

ülleüdnä ~ **ülleüdnää** I **1.** üldse, üldiselt, üleni полностью, целиком; *ülleüdnää kauniz* üleni punane; *ülleüdnää nõisi kraaskamaa* hakkas üleni (ära) värvima; **2.** üleval наверху; *ümpärikkua on soo, tšehspaikkaza on veero i siel üleüdnää* veerolla on jarvi ümberingi on soo, keskaiga on voor ja seal üleval voorel on järv; I *ühsi vel'd'i siinä rinnaa eläv, a tõinõ üleüdnä vainio päällä* üks vend elab siin kõrval, aga teine (elab) üleval vainu peal.

üllä K-Ahl. L P M Kõ Lu *üll* P *öll* Kr seljas, üll, peal на, поверх; M *mehellä õli kauniš tšiuutto* üllä mehel oli punane särk seljas; P *suuba on üll* kasukas on seljas; Kõ *anttipka matala, a täll on sata tšiuutto üllä. luukka* (Len. 228) mõist. Anttipka on väike, aga tal on sada särki seljas? – Sibul.

üllätä vt. *hülgätä*.

ülläl ~ **üllälä** vt. *üleellä*.

ülpeellä (Kett.) *ülpeellä* (J-Must.) -låg (I), pr. -ev K, imperf. -i vallatleda шалить, баловаться; I *tämä ülpeelep pojukkõinõ* ta teeb val-latust, poisike.

ülpeä vt. *ülpiä*.

ülpeüz vt. *ülpiüz*.

ülpiä Kett. M Lu J (U Pi) *ülpõa* K-Ahl. *ülpeä* (Lu) *hülpiä* vdJL, g. -ää Lu -ä J **1.** valla-tu, sõnakuulmatu, kangekaelne шаловливый,

резвый, непослушный, упрямый; M *vana ineehmiin on tolkutoo, a lahsi on ülpiä* vana inimene on rumal, aga laps on sõnakuulmatu; J *karas vähäize lass, tämä on mennü kõikkina ülpiässi* karista pisut last, ta on läinud lausa ülekatte (sõnakuulmatuks); M *mitä siä õdd ülpiä pojukkõin, too tõukkaat, too tõmpaad, a kase bõõ ivvä* miks sa oled (nii) vallatu poisike, kord lükkad, kord tõmbad, aga see ei ole hea; J *ülpiät lass ühtperä sõitõta* vallatut last ühtelugu noomitakse; J *mokoma ülpiät lass en õõ nähnüv* nii vallatut last pole (ma) näinud; M *ülpiä inehmin, ävitännü äppiä. tälle hot sülli silmiisee, ain leeb jumalaa kasõ* kangekaelne inimene, ei tunne häbi. Talle kas või sülista näkku, ikka on (nagu) jumala kaste (= ikka ei mõju); 2. *hoopleja, kiidukukk* хвастун; Lu *miä nõizin kerteemaa ülpeäpit* ma hakkasin hoop-lejaid (= hooplejate juttu) katkestama; 3. *uhke* форсистый, гордый; J *meil õli ülpiä opõn* meil oli uhke hobune.

ülpiü/z J-Tsv. *ülpeüz* (R-Lõn.), g. -hsee: -see J sõnakuulmatu, ülemeelikus, vallatlemine непослушание, шаловливость, баловство.

ülpõa vt. *ülpiä*.

ülti/in J-Tsv., g. -zee (üle)üldine всеобщий.

ültš/i M J-Tsv. *ültš* Ra, g. -ee M *üllee* J hüljes тюлень; J *üllee nahgõss tuõb ivvä rantts* hülgenahast tuleb hea ranits. – Vt. ka *ülle*!

ültširazva M *ültšerazva* Ra hülgerasv тюлений жир.

ültä M J-Must. 1. ülevalt, ülalt сверху; свыше; M *täll õltii kõikk varivassõzõt sõvad ültä allaassaa* tal olid kõik uhiuued rõivad pealaest jalatallani (ülalt alla); 2. seljast, ült (снимать) с себя; M *võta sõvad ültä võta riided seljast!*; M *vajõltattii märtšä tšiuutto ültä* vahetati märg särk seljast; 3. üle через; M *ültä rihe on soonürzi* [= *soonürsi*] (Len. 263) üle toa jookseb (on) aampalk.

ültü/ä M, pr. *üllün*, imperf. -zin hakata начинать, приступать; *lahz ültü peällaama* laps hakkas hullama; *tämä tahtõ ültü peällaama, a tšenleep tälle mässäz* ta tahtis hakata hullama, aga keegi segas teda; *ültü kõvvi nagramaa* (ta) hakkas kõvasti naerma.

ülä Lu Li J üla-, ülemine верхний; Li *pirkkelii ülä õttasz on rauta kokka* pirkkli (= pirkel-purje ridva) ülaotsas on raudkonks; J *ülä par-rõd* ülemised parred; J *ülä kõrt* ülemine korrus; Lu *ülä huužitsa, se õli rüsümä tšülä* Ülem-Luuditsa, see oli Rüsümäe küla. – Vt. ka *üli-mäne*.

üläg/o Lu J *ülego* J-Tsv. (Ra), g. -oo Lu *ülegoo* J Ra sisemaa (vadjalaste asuala merest kau-

gem osa Lauga ülempjooksul) верховой край (отдаленная от моря часть водского края вверх по течению Луги); J *ülägo on maa lau-kaass müütä jaamaa poolõõ* sisemaa on maa Laugat mööda Kingissepa poole; J *jaamaassaa kutsutti kõik ülegoo pooli* Kingissepani kutsuti kogu ala sisemaa pooleks; Lu *ülägo vätši, näväd õllaa maa poolõõ vätši ü.* rahvas (= Kattila ja selle lähikülade vadjalased, kes rannas ei ela), nemad on (sise)maa poole rahvas.

ülägo-tuuli Lu idatuul восточный ветер.

üläkaappi M ülemine kapp верхний шкаф; *üläkaappi on asukaappi* ülemine kapp on nõudekapp.

üläkõr/ta M -t Li ülemine korrus, ülakorrus верхний этаж; Li *kahskõrtõin koto, siz on üläkõrt i alukõrta* (kui on) kahekorruseline maja, siis on ülemine korrus ja alumine korrus; M *näväd elläz üläkõrral, ülleel, a möö elämmä alla* nemad elavad ülakorrusel, üleval, aga meie elame all.

ülälauta J söögilaua ikoonide poolne osa (верхний) край стола под иконами; *ämm issu ülälavvõz* ämm istus laua ülemises osas (ikoonide pool).

ülämeri Lu avameri (Kurgola rannast kaugemal olev meri) открытое море (недалеко от Кургальского берега).

ülänurkka Lu üla-, ülemine nurk верхний угол.

üläparrõd Lu üla-, ülemised parred (rehetoas) верхние колосники (в риге).

üläpooli M Lu ülemine e. reaalmine pool верхняя сторона.

üläzakkun J-Tsv. = *ül'eezakkuna*.

ülätä vt. *hülgätä*.

ülä-venttsä: -s J-Tsv. (ülemine palgikord ehitusel) верхний венец (сруба); *ülä-venttsaa tšiiinisetä kuuritsõd* ülemisele palgikorrale kinditatakse sarikad.

ülä-õttsa Lu Li (söögilaua) ülaots, ülemine ots глава (стола); Lu *peremeez issu lavvaa ülä-õttasz* peremees istus laua ülaotsas. – Vt. ka *üliõttsa*.

ümä, ümmä vt. *õma*.

ümmärkõin vt. *ümmärkõin*.

ümmettawa vt. *imettä*.

ümmit vt. *imiä*².

ümmõrkain, ümmärkain = *ümmärkõin*.

ümmärkõin Kett. K P M Kõ Lu Li J -õ-in M -õinee K-Ahl. -õinõ Lu -ainõ J -ain Lu *ümmõrkain* Lu *ümmärkõin* M-Set. Ra J -ein Ra -äin Lu Li *ümmärkäin* Lu *ümärkkõin* Lu-Len. Юмаркáiуñ K-reg.₂ Юмаркáiуñ Pal.₁, g. -õizõõ Lu Li Ra J -õizyõ P *ümmärkõizõõ* Ra

J -aizõd J ümmürküzee Lu ümmerkõizõ J ümmargune круглый; M leipä om mokom ümmärkõ-in, sinne päälee tehäs taitšinassa rissi (floorusepäeva)leib on niisugune ümmargune, sinna peale tehakse tainast rist; Lu ku spitskat tulivad, esimeizet karpid õltii ümmärkõizõd kui tuletikud tulid, (siis) esimesed karbid olid ümmargused; Lu sõpa-astjad õltii ümmärkõizõd rõivatünnid olid ümmargused; J kappa õli ümmärkõin, puussa tehtü, siäl peettii kagraa, javoa kapp oli ümmargune, puust tehtud, seal hoiti kaera, jahu; J saatto tehää ümmärkõin (heina)saad tehakse ümmargune; Lu vaapsalaizõd pesä on harmaa, ümmärkain herilasepesa on hall, ümmargune; Ra se inimän on ümmärkõizõd liitsaakaa see inimene on ümmarguse näoga; P salvõttii rihi ümmärkõizyõ-kaa nurkaakaa maja ehitati ümarnurkadega. – Vt. ka ümpär, ümpärläine.

ümmärkäin, ümmürkäin vt. ümmärkõin.

ümmärltää J, pr. -rän, imperf. -täzin aru saada, mõista понимать; ku siä täätäizid vähäzee, ümmärtäizid mud'd'ee võrt rl. kui sa teaksid vähekese, saaksid aru muude võrra.

ümpe vt. ümpäri.

ümper ~ ümperi vt. ümpäri.

ümperikka, ümperikka vt. ümpärikkoo.

ümperill vt. ümpäriällä.

ümperitsee Pi ümber кругом, вокруг. – Vt. ka ümpäri.

ümperka-utta vt. ümpärkautta.

ümperläin vt. ümpärläine.

ümpert J-Tsv. ümbert, juurest ot (кого-то); meñkaa opõizii ümpert väl'lä, vet põdgõta minge hobuste juurest ära, lõovad ju jalaga.

ümper-tuuli Lu viltune pärituul бакштар.

ümperüz vt. ümpärüz.

ümprikka vt. ümpärikkoo.

ümprüz vt. ümpärüz.

ümpär Kõ, g. ümpärää [?] ümar, ümmargune круглый; ümpär kakku ümarik päts. – Vt. ka ümmärkõin.

ümpäri K P M Lu Li Ra J (Ja) ümpär K-Ahl. L P M Kõ Ja Po Lu Ra J I Kr -ä Lu ümpe/ri M Kõ Lu Li Ra I -r M Kõ Lu J I Ku ümpäri G I -ric I ümpe Kr 1. prep. ümber, paiku вокруг, около; K karjušši meni ümpär karjaa kõm kõrtaa karjus käis ümber karja kolm korda; Lu ümpäri lootoa on apaja (mere)madaliku ümber on kalapüügikoht; P tämä on ümpär viittä tsümmeneä tal on aastaid viiekümne ümber; M rajurakkõõd on ümpär pokrovaa rajurahasajud on Maarja kaitsmise päeva paiku; Kõ ümpär joulua i veerisseetä jõulu ja kolmekuninga paiku; Ra ümperi tševäd-miikkulaa algõttii tsün-

tää kevadise nigulapäeva paiku hakati kündma; 2. postp. üle, ümber вокруг; Lu pääsürjää ümper kangaz meev üle rindpuu läheb kangas (kangapakule); Lu nävät sluužittii tämä ümper nad ümmardasid (teenisid) teda; 3. adv üle, ümber; ümberringi, mööda, ringi вокруг, по кругу, кругом; M ain nagraaz ümper noorta pojjoa aina naerdakse noore poisi üle; Lu venneed mentii ümperi paadid läksid ümber; Kõ sigla, sigla, tsäänü ümpär (muinasjutust:) sõel, sõel, pöördü ümber; J pöörähtääz ümper pöördus ümber; P tämä ep tunnõ inehmizeekaa ümpär tsävvä ta ei oska (teise) inimesega ümber käia; J sooz on nii pall'o vett, jot müü üli em päznee, piti menne ümper soos on nii palju vett, et me ei pääsenud üle, tuli minna (ümber-)ringi; J pappi kad'iloitab ümpär laadanaa savvuukaa papp suitsutab ümberringi viirukisuitsuga; I metsä ümperic mets (on) ümberringi; L ümpär rihtä tuba mööda; Lu miä ku duumaan, duumaan, nii daazõ pää meev ümpär kui ma mõtlen, mõtlen, siis isegi pea hakkab ringi käima; J kattsahta, tsäüp-ko müllü ümper vaata, kas veski käib (= veski tiivad käivad) ringi. – Vt. ka ümperitsee, ümpärikkoo, ümpärikkoo, ümpärkautta, ümpäriällä.

ümpärik/ko Lu J, g. -oo Lu 1. ringmäng хоровод; Lu dava-i ümpärikkua pellaamaa hakkame ringmängu mängima!; J ümpärikoz laulõtti ringmängus (käies) lauldi; 2. ümberringi кругом, вокруг; J ümpärikkoo õli kahs lavass ümberringi (= kahel pool seinte ääres) oli kaks (seina)pink. – Vt. ka ümpäri.

ümpärikk/oa K M Kõ Ra J -o Lu -ua K L P M S Lu I ümperikka M Kõ Lu Li Ra J Ku ümperikkua M -aa Ja ümperikkoo M Lu ümberringi, ümber кругом, вокруг; K tehtii valvatu-li, noorizo ümpärikkua tantsittii tehti jaanituli, noored tantsisid ümberringi (= ümber tule); M vihgot pantii koominaa maalõd ümperikkoo vihud pandi rehealuse põrandale ümberringi; M ümpärikkua on kuiva nõmmi ümberringi on kuiv nõmm; M ajõli ain ümpärikkua sõitis üha (ümber)ringi; M pere meni kõhallizõlõd töölee, a perennaizõlõ pää ümp(er)ikkoo kotona pere läks (oma) kindlale tööle, aga perenaisel kodus käib pea (töödest) ringi; I meni sielt ümpärikkua läks sealtkaudu ringi; I pöörütettii lehmäd ümpärikkua õnvõza kõlmõt kõrtaa (uskumuslik tava:) käidi siseõues ümber lehmade kolm korda; Kõ tsäänä mättääd ümperikkoo pööra mättad ümber; M vene meni ümperikkoo i uppozivad viimizee mehheessaa paat läks ümber ja (nad) uppusid viimse meheni; M pol'a õli aina žiivattod'd'ee ümpärikkoo Polja oli aina

loomade juures; M *milla pää ümperikkua meeb* mul käib pea ringi. – Vt. ka *ümpäri*.

ümpäriellä K-AI. -ll ~ -lee ~ *ümperill* J *ümperillä* Lu ümberringi кругом, вокруг; J *kopitu pal'lo baabuškoii ümpärilee* palju eidekesi kogunes ümberringi; J *suur põlto on ümpäriil* suur põld on ümberringi. – Vt. ka *ümpäri*.

ümpärkautta ~ -erka-utta P *ümberkaudu*, ümberringi в окрестности, около; кругом, вокруг; *tšäüb ümperka-utta, a litši peltšäüb mennä* käib ümberkaudu, aga ligidale kardab minna; *a müö ümpärkautta juonittölimma* aga meie jooksime (= vallatlesime) ümberringi. – Vt. ka *ümpäri*, *ümpäriikka*.

ümpärläine ~ -erkilläine ~ ümperläin I, g. -zee ümmargune, ümar, ümarik круглый; *ümperläin liitssa* ümar nägu; *nõizõk kursi ümpärläine* rl. kerki ometi, ümar pulmaleib. – Vt. ka *ümmärkõin*, *ümpäri*.

ümpär/tšeerettü: -tšierettü P tõlgitud переводный.

ümpärä vt. *ümpäri*.

ümpärüz Kõ Lu Lu Li (I) -erüz ~ -rüz J-Tsv., g. -ärüsee Li -erüsee ~ -rüsee J -ärühsee I 1. ümbrus, ümbruskond окружение, окрестность; J *tšülää ümperüz om metsiköz küla* ümbrus on metsarikas; Lu *ku õli mettsäpalo, tšäüti sammuttamas koko ümpärüz* kui oli metsatulekahju, (siis) käis kogu ümbruskond kustutamas; 2. ring крүг; Kõ *siis tehtii paglassa ümpärüz* siis tehti nõorist ring; Li *seinä on, ku loovvaa kangassa lootšipuijee, siz ühz ümpärüz lootšipuita annab ühee seinää* sein (= kanga pikkusmõõt) on, kui luuakse kangast käärpudele, siis üks (lõime)ring käärpudel (üks ring käärpuid) annab ühe seina.

ün vt. *en*.

üni J-Tsv., g. *ünii* J inin (hääle kohta) мычание; *kattsahtaa, mikä üni siäl lauttoz on* vaata (kor-raks), mis inin seal laudas on!

ünisä M -ssä Lu Li -ss J, pr. -zeb M Lu J, imperf. -zi iniseda мычать; Lu *lehmä ünizev, tšüzüb vettä* lehm iniseb, küsib vett; Lu *vazikka ünizev, müükiv* vasikas iniseb, mõõgib.

ünnä/tä ~ ünätä M, pr. -äv ~ *ünnääv* M, imperf. -zi = *ünisä*; *lehmä ünnääv, vazikalõõ ünnäb i muitõz* lehm iniseb, vasikale iniseb ja niisama (iniseb).

üpi Lu: Lu *mie elän üpi ühsinnää* ma elan ihuüksinda.

üpi-ühsinä ~ üpiühsinnä M *üpi-ühsinä ~ üpö-ühsinä* Ra ihuüksinda совсем один, один как перст; M *tämä eläv üpiühsinnä* tema elab ihuüksinda; Ra *miä menin läpi metsä üpö-ühsinä* ma läksin läbi metsa ihuüksinda.

üppeb vt. *üpatä*.

üppelik/ko M R *hüppelikko* J, g. -oo M *hüppaja*, hüpleja, hüplev прыгун, скакун; R *tüttärikko tatarikko üli ad'd'aa üppelikko* (Mäg. 63) rl. tüdruk t., üle aia hüppaja.

üppen Kr sg. 1. p hüppan прыгать.

üppiä K M Kõ (R L P Lu) -e M -äg (I) *hüppiä* Lu Li J Ku *hüppiäg* (I), pr. *üpin ~ üppiin* M *hüppin* Lu Li J Ku, imperf. -zin M *hüppizin* Lu *hüppata*, hüpelda прыгать, скакать; M *kõrtaa kõm üppizimmä üli tullõd* kolm korda hüppasime üle tule; M *jänes teep kokkõi eítees taggaaz, nii üpiv* jänes teeb haake edasi-tagasi, nii hüpleb; P *õrava üppii puuss maalõd* orav hüppas puu otsast maha; Lu *mõnikaz on vaka kana, ep hüpi, a mõnikaz meeb üli kõrkõa aijjaa, hüpi i peentäroi roitav* mõni on vagur kana, ei hüppa, aga mõni läheb üle kõrge aia, hüppab ja siblib peenraid; J *lahs hüpip paikass paikkaa* laps hüpleb ühelt kohalt teisele (paigast paika); Li *elo-iiri hüpip silmäz silm(alaug) tõmbleb* („eluhäär“ hüpleb silmas); Lu *süä kõvassi hüpi süda lööb* (hüpleb) kõvasti; ■ Lu *elä hüpi silmiil ära pöörita silmi*; M *oh, oh, miltin millõ muhku üppii* ohoh, missuguse muhu ma sain. – Vt. ka *üpatä*.

üppää Kett. *hüppää* Li *hüppiä* Ra *hüppä* J-Tsv. (jookseb) nelja, galoppi вскачь, галопом; K *opõn johzõb üht üppää* hobune jookseb galoppi; J *elä aja hüppä, lahkõd opõizõd sel'less maalõd* ära sõida galoppi, kukud hobuse seljast maha.

üpältä K M *hüpältä* Lu *hüpält* J-Tsv. = *üppää*; M *opõn johzõb üpältä* hobune jookseb nelja; Lu *ku tämä johzõb hüpältä, tämä hüppäb takajalkoil* kui ta (= hobune) jookseb galoppi, (siis) ta hüppab tagajalgadega; Lu *miä ajan hüpältä* ma sõidan galoppi.

üpältä Kett. K L P M Kõ Lu (J-Must. Kr) -täg (I) *hüpätä* K L Lu J (Li Ku) -ät J-Tsv. -ätäg vdj I, pr. *üpp/ään* K P M Lu J I -eän P *üppeb* Kr *hüpp/ään* Lu J -eän L, imperf. *üppäzin* P Kõ Lu J -ezin Lu J -ezin Ku *hüpata* прыгать, скакать; Lu *sillanalt hüppäz iiri* põranda alt hüppas hiir (välja); Lu *koira hüppäz mehee pääle* koer kargas mehe kallale; J *umalõs-päiviis hüppes tširveka minu pääle* purjuspäi hüppas kirvega minu kallale; Lu *tämä hüppäz unõssa* ülel ta hüppas unest üles; I *miä hüppiä, meñniä õvõd* ma hüppasin üles, läksin siseõue; Li *sinuu arpa hüppäsi essoos, a minuu jäi jobbaa* sinu liisk hüppas esimeseks, aga minu (oma) jäi viimaseks; P *vesitširikka üppäb vie pääl* vesiamblik hüppab vee peal; J *hüppez johsõmaa rehessä* pani toast jooksma; M *tämmää*

tšüessä turhaa koppeekka eb üppää tema käest ei pudene (ei hüppa) ükski kopikas asjata; ■ *Lu elä siä vanõpaa azzaa hüppä, siä tšüree meed vanassi, ku pal'lo tääd* ära sa vanema (inimese) asja(sse) sekku, sa jääd ruttu vanaks, kui palju tead. – Vt. ka *üppiä*.

üppö-ühsinä vt. *üpi-ühsinä*.

üpitellä (K-Lön.) *hüpitellä* J-Tsv., pr. -*telen*, imperf. -*telin* frekv. hüpitada подбрасывать (ребёнка); *üvä polvi üpittelep* (Lön. 711) rl. hea põlv hüpitab.

ürvüllää Kett. M J-Must. 1. küürus, urvakil сгорбившись, согнувшись; J *johseb ürüllää* jookseb küürus; 2. pruntis бантиком (губы); M *hailääb uulõd ürüllää* käib, huuled pruntis; 3. J-Must. norgus (pea v. meeleolu kohta) понуро, понурившись.

ürüt/tää (Lu-Len.), pr. -*än*, imperf. -*täzin* Lu söösta, tormata, viskuda ринуться, бросаться, мчатся; *miä võtin ürüttäzin, tõmpazimma vennee litši alussa, tein rissää ettee i faaglinaa müüteli laskõdzin vennee nukkaa* (Len. 277) ma sööstsini (ahtrisse), tõmbasime paadi purjelaeva ligidale, lõin (tegin) risti ette ja kõit mööda laskusin paadi ninasse.

üüsse vt. *ühsi*.

üttelle Kr ütelda сказать.

üüvi vt. *üvä*.

üüvid vt. *üvä*.

üüvi Kett. K R L P M Lu J *üüvi* M Kõ S V I Ma *üüvi* Po Lu vdjI *üüvee* Kõ *hüüvi* M *üvin* Kr hästi, ilusti хорошо; S *kanğas tševvää*l roholõõ pannaz, siz *üüvi* valkõõv (linane) kangas pannakse kevadel rohu peale (rohule), siis pleegib hästi; M *roopalõõ piäp kaugaa autuuta, la üüvi turpoovad suurimad* puder peab kaua hauduma, las tangud paisuvad hästi; M *tämä aivoo üüvi määnd'ap skripkaa* ta mängib väga hästi viiulit; Lu *mie en mälehtäk üüvi* ma ei mäletagi hästi; Kõ *miä õõn vana i üüvi en kuulõ* ma olen vana ja hästi ei kuule; Lu *müü sinuukaa laadiumm üüvi* me saame sinuga hästi läbi; M *näväd nii üüvi eläväd niku koirra i katti* nad elavad nii hästi nagu koer ja kass; P *se on üüvi õnnõkaz inehmiin* see on väga õnnelik inimene. – Vt. ka *üüviippäi, üüvälee, üüvässi*.

üüvi-üüvi L (parastav hüüdsõna насмешливое, злорадное междометие).

üüvillää Lu heaga, hea meelega с удовольствием, охотно.

üüvin vt. *üüvi*.

üüvit/ellä Lu, pr. -*telen*, imperf. -*telin* heaks teha, (ära) leppida примирять, заглаживать; *ku riijeltii, siis tõin tulõp taaz üvässi pajattõõmaa, siiz jutõltii: tahob üvitellä, tuli üvitteemää* kui

riieldi, siis teine tuleb jälle ilusti rääkima, siis üteldi: tahab heaks teha, tuli heaks tegema.

üüvee, üüvii, üüvii vt. *üüvi*.

üüvvi vt. *üüvä*.

üüviippäi M hästi, ilusti хорошо; *kui elettii üüviippäi, a nüd nii kõvii sõitõltii, etti evät tšüü jalgala tõin tõizõlõ* elasid (elati) hästi, aga nüüd riidlesid (riieldi) nii kõvasti, et ei käi(da) jalaga(gi) teineteise pool; *täm on mokoma täsõtavollinõ, tämmääkaa saap kõik üüviippäi pajattaa* ta on niisugune leplik, temaga saab kõike (kõigest) hästi rääkida; *täm kõikkinaa ep tunnõ üüviippäi mäntšää, täl on ain naaskõli väliz* ta ei oska üldse ilusti mängida, aina norib tüli (tal on aina naaskel vahel). – Vt. ka *üüvi*.

üüväin Li hea хороший; *vazikassa kasvab üüväin mullikka* vasikast kasvab hea mullikas.

üüvüüz vt. *üüvüüz*.

üüvä Len. Kett. K R L P M Kõ S Ja V Lu Li Ra J vdjI I Kr (Po) *üüvä* P *üüvä* Lu *üvä*(h) J-Tsv. *hüvä* Ku (Kõ) *üüvid* ~ *ühwe* ~ *üüvi* ~ *üüvvi* ~ *öve* Kr Ювэ K-reg. Юве ~ Гювэ ~ Гювэ Pal. Гюве Pal. Юве ~ Гювэ ~ Гюве Ii-reg. Юва Tum., g. *üüvä* K P M Lu J *üüvä* M vdjI I *hüvä* Ku hea хороший, прекрасный; Lu *täll on üvä süä, tämä on üvä inemin, täll paganutta eb õõ* tal on hea süda, ta on hea inimene, temas tige-dust ei ole; M *täll õli liika üvä ääl* tal oli väga hea hää; L *ku uodokeinna on tuiska, lieb üvä leipävuosi* kui eudokiapäeval on tuisk, tuleb hea vilja-aasta; Kõ *tšihutattii üüviä söõmiä* keedeti häid toite; Lu *lõhi on üvä kala lõhe* on hea (= maitsev) kala; Lu *egliine päivä õli vihmakaz, a tänävä on üvä ilma* eilne päev oli vihmane, aga täna on hea (= ilus) ilm; Lu *nät pani üvä koo, niku dvortsa näed* ehitas toreda (hea) maja, nagu lossi; Po *suku sõvõtaz üüviise söppõisõõ* sugulased rõivastuvad headesse rõivastesse; Lu *valitsõ enelee üvä tüü* vali endale hea (= meeldiv) töö; Lu *üvä tuuli tugev* (hea) tuul; M *õzralõõ pantii üvä valo* odrale pandi tugev sõnnik; L *taloz on üvä soppu* majas on hea läbisamine; M *sõitõlussa üüvä ep tuõ* riiust ei tule head; M *malinaa tšai on üvä tšülmässi* vaarikatee on hea külmetuse puhul; Lu *üvissä üvä inemin* väga hea inimene; M *kui tultii tõisõõ talloo, nii annõtti üüvä päivää* kui tuldi teise tallu, siis õeldi tere päevast; P *üvä üuonnikko* tere hommikust!; Lu *üüvä ohtogoa* tere õhtust!; Lu *üüvä üütä* head õõd!; Lu *soovin üüvä uutta vootta* soovin head uut aastat!; Lu *elä soovi kehnoa, a soovi üüvä* ära soovi halba, aga soovi head; Lu *soovin üüvä tervüttä* soovin head tervist!; M *üüvä aika* (hüvastijätt:) head aega!; Lu *võttaga üvässi*,

õlkaa üväd võtke heaks, olge head (vastus tänamisele pärast sööki); Lu *õd nii üvä* ole nii hea!; Li *miä sillõ tahn üvvää* ma tahan (= soovin) sulle head; K *nõita võisi tehä üvää i paskaa* nõid võis teha head ja halba; L *tahto üvännä õlla* tahtis hea olla; Lu *tuli üväl õttsa* heale tuli lõpp; ■ M *miä juttõõn sillõõ üvvää meeltä* ma rõõmustan sind; M *ai ku miä sain üvvää meeltä* oi, kuidas ma rõõmustasin; P *sis tulimma kõiki kotuosyõ üviiz mieli* tulime kõik koju hea tujuga; M *lahs nii õli üvil mieliä, kõig silmäd nõistii tšiihtaama* lapsel oli nii hea meel, silmad hakkasid lausa särama; M *võtti üvvii meelii vassaa* (ta) võttis hea meelega vastu; Lu *üvässä päässä nõiz itkõmaa, eb mittäid õllud* heast peast hakkas nutma, midagi ei olnud; J *eli tämä üvää aigaa* ta elas kaua; Ku *meni hüvää maa läks* hea (tüki) maad (hulga maad); J *sai üvää saunaa* sai hea sauna (= keretäie, peapesu). – Vt. ka *lumi*–.

üvälee M Li *üvälle* Lu hästi, heaga хорошо; Li *kukat haisovad üvälee* lilled lõhnavad hästi; Lu *tämä õmaa lahzõõ koirisutti, eb õpõttanu üvälle, lahs tetsi mitä tahto* ta laskis oma lapse ülekatte minna, ei õpetanud hästi, laps tegi, mis tahtis; M *mälestimmä üvälee tätä* mäletasime teda heaga. – Vt. ka *üvillää*.

üvääl käjel Kr paremal käel справа.

üvä-pool K M Kõ jumalik olevus божество; Kõ *üvä-pool se on niku jumala ü-p.* see on nagu jumal; M *üvä-pool õli angelia ü-p.* oli ingel; K *bõlõ üvä-pool* pole hea (pole jumalast).

üvä/ssi K P M Kõ Lu Li Ra J -ss P Lu Li J -st Lu -ssiig vdjl *hüväss* Ku hästi хорошо; P *sie tääd üvässi, a mie tään parapii* sina tead hästi, aga mina tean paremini; Lu *minnuu võtõttii üväss vassaa* mind võeti hästi vastu; Lu *mälehtän üväst* mäletan hästi; Lu *se inemin üväss arvaab* see inimene ennustab hästi; Lu *tämä üvässi ep saa jutõlla, tagotap sõnnaa* ta ei saa hästi rääkida, kogeleb; P *tämä nii üvässi einää lüüb niku pietäris süvvävz võid leivääkkaa* ta niidab nii hästi heina, nagu Peterburis süüakse võileiba; Lu *miä piin uborkkaa üvässi* ma pidasin kodu hästi korras; Lu *tänävooon õli üvässi kallaa* tänavu oli hästi (ohtrasti) kala; P *nõizimma üvässi vaattamaa* hakkasime tähelepanelikult vaatama; Lu *mill om pantu sõpa üvässi* [= *õikaas-si*] *pääl* mul on rõivas õigetpidi selga pandud; ■ P *põlõtõttii kõiki da i siz jätettii üvässi* kõik suitsetasid ja seejärel jäeti hüvasti; Lu *jääka üvässi* jääge hüvasti! (= head aega!) – Vt. ka *üvi, üvälee*.

üvätahtoi/nõ: -ne J-Must., g. -zõõ heatahtlik,

sõbralik доброжелательный, дружелюбный.

üvätapain Lu = *üvätapõn*.

üvä-tapanõ K-Al. = *üvätapõn*; *kui kazvoziõ, kalani, ülenid üvä-tapanõ* (Al. 46) rl. kuidas kasvasid, mu kala, sirgusid, (mu) hea (peig).

üvätapõinõ Lu *üvä-tapõinee* K-Ahl. = *üvätapõn*; K *kui leenet üvä-tapõinee, ani armas-virgolliiinee* (Ahl. 726) rl. kui oled hea iseloomuga, mõrjsja heade kommetega.

üvätapõn (K-Kett. P-Kett.) hea, lahke, hea iseloomuga хороший, добрый, приветливый; K P *kõikk õllass üvätapõzõd, kõikk on mesi-meelellizõd* (Kett. 778) rl. kõik on hea iseloomuga, kõik on mesimeelsed. – Vt. ka *üvätapain, üvä-tapanõ*.

üvätavollin M -nen R-Lön. hästikasvatatud, kombeline воспитанный, благонаправный; M *üvätavollin tütterikko* kombeline tütarlaps.

üvõittä (J-Must.), (sõnatüvi основа слова:) *üvõittä*- J-Must. g. = *üvüttä*.

üvüsüz J-Tsv., g. -hsee: -see J headus доброта, добродушие; *vai tämä metsälin saab üvüsüzess arvoa* või tema, metsaline, saab headusest aru!

üvüz¹ (K-Al. Ja-Al.) *üvüs* K-Ahl., g. -see headus, rikkus, vara, varandus добро, доброта, имущество; K Ja *eväd hukkaalõ üvüttä, pillaõlõ piiragoita* (Al. 53) rl. ei (nad) raiska varandust, (ega) pillu pirukaid.

üvüz² Lu J, g. -see Lu vara, rikkus, varandus добро, имущество; Lu *näill on pal'õ üvüttä* neil on palju varandust; Lu *tüü tallotta izää üvüssä* teie tallate isa vara (otsas); J *elkaa oita-gaa üvüttä* rl. ärge hoidke varandust.

üvütää Ra (K Lu), pr. -än Lu, imperf. -in heaks teha, heaks muuta удобривать, удобрять, -ить; Lu *seneekaa siä üvütäd meelee* sellega teed sa meelega (olu jälle) heaks (= hüvitad pahanduse); Ra *üvälee üvütetää meeltä, a pahalõõ pahanoitõtaa* heale (inimesele) tehakse meel heaks, aga pahale tehakse pahaks; K *a nüd menen suurõõ uolõõsõõ võõraa taluõõõ* en nõis tuntõmaa üli riixee tulõmaa, en nõis tuntõmaa kui tätä üvütämää võõrass isää emää (Mäg. 118) (pulmaitkust:) aga nüüd lähen võõraste tallu suure mure sisse. Ei tea, kuidas üle toa minna, ei tea, kuidas teda, võõrast isa (ja) ema, heaks muuta (= ei tea, kuidas äia ja ämma meelega järele olla). – Vt. ka *üvõittä*.

üvüüz (Kett. K-Lön. R-Lön. M) *üvüüz* (M), g. -see I. hea, headus добро, доброта; M *täm võip tehä sillõõ pal'õ üvüüttä, täm on üvä inehmin* ta võib sulle palju head teha, ta on hea inimene; M *a siiz millõ naapuriv i juttõvad etti ep sinuu lehmääkaa õõ üvüttä* aga siis naabrid ütlevad

mulle, et ei ole sul lehmast head (loota); **2.** rikkus, vara, varandus добро, имущество; K R *ele ukkaa üvüüttäs* (Lön. 693) ära raiska oma varandust; J *siittä kuza ted'je üvüüs on, sielä on ted'je süä kaasa* (Must. 156) sest kus on teie vara, seal on ka teie süda; J *töö että vöi ühtä Jumalaa ja üvüüttä palvõa* (Must. 157) te ei vöi üht(caegu) jumalat ja (maist) vara kummardada. – Vt. ka *koto-*.

üü Kõ-Set., g. *üü* härmatis, lumelobjakas [?] иней, мокрый снег [?]. – Vt. ka *hüü*².

üü² vt. *öö*.

üü- vt. ka *öö-*.

üü-emä I ööema, haldjas nochnaja mat', duх-покровитель; *võta vokilta šnuurat päältä pois, tuõb üü-emä tšedräämää* võta vokilt nõõrid pealt ära, ööema tuleb ketrama.

üümaššina (I) õine rong nochnoj poezd; *kaelle üüpoezdalla, üümaššinalla tullii kottoo* selle õise rongiga tulin koju. – Vt. ka *üüpoezda*.

üü-mato J vihmauss дождевой червь.

üünikka ~ **-k** vt. *öõnikka*.

üünnä vt. *tänäv-*.

üüpijü Lu, g. *-ää* Lu öömajaline ночлежник, ночующий.

üüpiäine J-Must. *hüüpiäi/n* Lu Li Ra J *-ne* Li Ra *hüüpäin* Li *hüüpiäin* Ra-Vilb., g. *üüpiäizee: -zee* Lu Li Ra J kakk, öökull сова, филин; J *hüüpiäin kal'lub üüllä* öökull huikab öösel; Lu *hüüpiäin se idgõb niku lahs* öökull, see nutab nagu laps; Li *no nii meep ku hüüpiäine, se lintu päiväl eb näe üvässi* (kehva nägemisega inimese kohta:) no nii läheb nagu öökull, see lind päeval ei näe hästi; Li *hüüpäizee pesä* öökulli pesa. – Vt. ka *üüppiä*.

üüpoezda I = *üümaššina*.

üüppiä P, g. *-ää* = *üüpiäine*; *üüppiä ahatas* öökull huikab. – Vt. ka *öölintu*.

üü-püüütsi Lu öõpüük, õine kalarpüük nochnaja rybnaja ловля.

üüri J, g. *-ii* J üür naёмная плата, квартирная плата; *mahzan üüriä rihess maksan toa eest üüri*.

üüri-maja J-Tsv. üürimaja наёмный дом; *koko suurõss tšüläss eb leütünnü üht-tši üüri-maja* kogu suure(s) külas(t) ei leidunud ühtegi üürimaja.

üüspan Ra (vadja naise) öötanu nochnoj че-пец (у водских женщин); *i üüspan õli veel eri* ja öötanu oli veel eri(sugune).

üüsessig vdJ ööseks на ночь.

üü-signali Lu öösignaal (laeval) nochnoj сигнал (на корабле).

üü-siha Lu öömaja ночлег.

üüssi vt. *oomõn-*.

üüzii J-Tsv. öösi, öösel ночью; *üüzii tulin kottoo* öösel tulin koju.

üüzä Kõ-Set. adv. härmäs, härmatanud заинде-вельий (наречие в форме ин-а от *üü*¹); *üüzä õlid jalgad, jääzä põlvõt* (Set. 749) rl. härmäs olid jalad, jääs põlved.

üüttämii Lu ööde kaupa по ночам, ночами; *pal'lo pajatab üüttämii i päivittää räägib palju*, (lausa) ööde ja päevade kaupa. – Vt. ka *üüt-tõmii*.

üüttää Li Ra öösiti по ночам; Li *siz maar-jaassaa tšäütii konušnikka i paastõri üüttää i päivittää* siis (sügisese) maarjapäevani käisid hobusekarjus ja abikarjus öösiti ja päeviti (õit-sil); Ra *i üüttää õltii sapanot pääz* ka öösiti olid (vadja abielunaistel) tanud peas.

üüttõmii Lu = *üüttämii*; *ühz naizikko üüttõmii i päivättõmii ain pajatab, a tolkkua bõõ* üks naisterahvas ööde ja päevade kaupa aina räägib, aga tolku pole.

üüvahti Lu J-Tsv. *üü-vahti* Lu Li öövaht, öö-valve nochnoj сторож, ночное дежурство; J *üüvahti heitütteeb varkait* öövaht hirmutab vargaid.

üxteiskümme vt. *ühstõššõmõtta*.

ψtuuko-ψtuuko J interj. (lehma meelitussõna).
– Vt. ka *ψuko*.

ψuko Lu J Ku *ψuku* K L M = *ψtuuko-ψtuuko*;
Ku *ψuko*, *ψuko*, *kutsuttii lehmää ψ.*, *ψ.*, kutsuti

lehma; J *ψuko*, *ψuko karjaa*, *üli meree marjaa*
rl. *ψ.*, *ψ.* karja, üle mere marja.

ψuu Lu Ku *ptruu* (hüüe hobuse peatamiseks)
тпруу (лошадиный окрик).